16-a-1-5

Nº 1
1.2

1
12-1.3

Biblioteca Universitaria
Granada
Sala A
Estante 17
Tabla
Número 13

CONSILIA QVAESTIONES, ET TRA-ctatus D. Bartoli: cum Annotationibus D. Bernardi Landriani: in quibus nihil prętermiſſum quod Thomas Diplouatatius obſeruauit, & nunc diligentiori cura quam antea illuſtrauit.

LVGDVNI,

M. D. LII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

Index eorū quæ in hoc volumine habētur.

Primò habetis conſilia Excellentiſſimi legum docto. domini Barto. à Saxofer. quæ ſunt 244. prout in principio continetur. 2

Secundò habetis diſputationes quæ ſunt nu. 18. prout poſt conſilia reperietis. Prima incip. Lucanæ ciuitatis. 75

Secunda incipit, Piſanæ ciuitatis conſilium. 77

Tertia diſputatio incipit, Peruſinæ ciuitatis ſtatuto. 79

Quarta incipit, Publicanus quidam. 81

Quinta incipit, Adunantia generalis. 82

Sexta incipit, Lapus fuit captus. 83

Septima incipit, Mulier habens magnum. 84

Octaua incipit, Per Italiam communiter ſunt ſtatuta. 86

Nona incipit, Iudex per imperitiam. 87

Decima incipit, Debitor in diem. 88

Vndecima incipit, Habeo filiam naturalem. 89

Duodecima incipit, Quidam reliquit uel donauit. 90

Tertiadecima incipit, Filium adultum. 91

Decimaquarta incipit, Iudex maleficiorum. 92

Decimaquinta incipit, Statuto ciuitatis Lucanæ. 93

Decimaſexta incipit, Quæritur utrum iudex. 94

Decimaſeptima incipit, Iure municipali cauetur. 95

Decimaoctaua incipit, Pupillus cui erat. 95

Tertiò habetis Tractatus eiuſdem, prout poſt diſputationes reperietis ſecundùm ordinem infrà ſcriptum. 97

Tractatus extrauagantis ad reprimendum. 97

Tractatus extrauagantis, qui ſint rebelles. 107

Tractatus Minoricarum. 109

Tractatus de duobus fratribus ſimul habitantibus. 118

Additiones Bal. de duobus fratribus. 120

Tractatus de tyrannia. 122

Tractatus repræſaliarum. 125

Tractatus de inſignijs & armis. 131

Tractatus de alimentis. 132

Tractatus quæſtionis uentilatæ inter uirginem Mariam ex una parte, & diabolum ex alia. 134

Tractatus bannitorum. 137

Tractatus de citatione. 138

Tractatus de Flacone. 139

Tractatus copulæ & coniunctionis. 139

Tractatus dictionum. 139

Tractatus de Fluminibus, ſeu Tyberiadis. 139

Tractatus de Inſula. 146

Tractatus de Alueo. 152

Tractatus de iuriſdictione. 154

Caſus, in quibus citatio non ualet. 156

Tractatus de ritu iudiciorum in cognitionibus, & deciſionibus cauſarū. 156

Tractatus de arbitris. 157

Differentiæ inter ius canonicum & ciuile. 158

Tractatus de Guelphis & Gebellinis. 163

Tractatus de regimine ciuitatis. 164

Tractatus præſumptionum. 166

Tractatus de Carceribus. 167

Tractatus de percuſſionibus, ex quibus moriens quis ex interuallo, an dicatur moriens ex illis. 168

Ordo iudicij 169

Quomodo & qualiter probetur mors. 170

Tractatus ſucceſſionum ab inteſtato ſecundùm Dynum. 170

Tractatus teſtimoniorum ſecundùm Bar. 171

Circa materiam teſtium plura bona. 180

Tractatus de teſtibus per Iaco. Butri. 181

Tractatus de reprobatione teſtium compoſitus per domi. Bart. à Saxoferra. cum additionibus domini Iaco. Aegidij. 183

Additiones domini Angeli de Peruſio in materia teſtium. 185

Tractatus Nelli de ſancto Geminia. de teſtibus. 187

ADDITA DE NOVO.

Conſilia eiuſdem Barto. in ſecundo uolumine quæ ſunt numer. 117. 197

Diſputationes quatuor eiuſdem poſt conſilia in ſecundo uolum. quarum

Prima incipit, Petitum fuit à iudice. 224

Secunda diſputatio incipit, Quidam conduxit. 225

Tertia incipit, quæſtio talis eſt, ſtatuto cauetur. 226

Quarta incipit, quando ponimus totum pretium. 227

Tractatus & Sermones eiuſdem prout poſt diſputationes in ſecundo uolumi. ſecundùm ordin. infrà ſcriptum. 228

Tractatus exbannitorum. 228

Tractatus excuſſionum pignorum. 228

Tractatus de quæſtionibus. 229

Tractatus de cicatricibus. 231

Tractatus de peremptione inſtantiæ. 231

Tractatus de iudice ſuſpecto. 232

Tractatus domini Alberti de Ramponibus, de conſilijs habendis per officiales. 232

Additiones Barto. ad dictum tractatum domini Alberti. 233

Sermo Barto. in doctoratu domini Bonaccur. ſui fratris. 233

Sermo Bar. in doctoratu domini Ioan. à Saxo ferra. 234

FINIS.

Conſilia Domini BARTOLI DE Saxoferrato.

Subſtitutio facta filio, etiam ſi decederet ſine filijs ex corpore ſuo natis, expirat ſi filius ingreditur monaſterium.

1 Monaſterium an habeatur loco filij, ut excludat ſubſtitutum.

2 Conditio, quæ impedit uitam contemplatiuam, habetur pro non adiecta.

3 Pro introitu monaſterij non poteſt dari dos.

4 Matrimonium ſpirituale non dicitur contrahi inter monachum & monaſterium.

5 Mulier, quæ grauata eſt fideicommiſſo, ſub conditione ſi nupſerit, non tenetur præſtare fideicōmiſſum ſi nupſit.

CONSILIVM PRIMVM.

PArmē-
a ſis [a] quidā fi-
liū inſtituit,
et iniunxit ꝙ
ſi decederet
ſine filijs ex
ſuo corpore
natis, eius bo
na deuenirēt
ad Ioannem.
deinde dictus filius inſtitutus ingreſſus eſt
monaſterium, & ibi deceſsit. modo quærit
an ex hoc deficiat dicta ſubſtiturio, ita ꝙ
prædicta bona pertineant ad monaſterium
1 vel ad dictum Ioannem. † In hac quæſtio-
ne, licet fuerint variæ doctorum opi. & di-
uerſimodè reſcriptum, & determinatum re
b periatur: ego tamen [b] hoc arbitror veriſsimū
eſſe ꝙ bona debeant ad dictum monaſte-
rium pertinere, & ſubſtitutioni prædictæ
non ſit locus. Primò enim hoc tenuit Dy.
ff. de leg. ij. l. ſi ita quis. §. fi. & ibi videt̃ tex.
ꝙ verba ſunt attendenda, vt monaſterium
non excludatur per talem regulā: Appella
tio filiorum ſimpliciter facta intelligitur de
ſe natis: vt d. l. ſi ita quis. §. j. & de condi. &
demon. l. fideicommiſſum. Sed expreſsio
eorum quæ tacitè inſunt, nihil operatur: vt
l. iij. de le. j. & C. de fideiuſ. l. nō reus. Ergo
perinde eſt habēdū, ac ſi nō fuiſſet expreſ-
ſum, ex ſe natis. Hoc aūt nō expreſſo, ex ſe
natis, nō eſt dubiū ad monaſteriū ꝑtinere:
vt in aut. de ſan. epi. §. ſed & hoc ꝑſenti. col.
ix. C. ad Treb. aut. niſi rogati. ergo &c. Se-
cūdò hoc tenet Ric. Mal. ꝑ talē rōnē: Iſtud
fideicōmiſſum, ſeu talis cōditio reprobat̃ et
ꝓ nō adiecta habet̃, nō ideo ꝙ monaſteriū
habeat̃ loco filij, ſed ꝗa eſt īpedimētū vitæ
2 cōtēplatiuæ. † Nā ꝗs timēs ne bona ſua co-
gat̃ reſtituere, ſi deceſſerit ſine liberis, ipellit̃
ad cōtrahēdū mr̃imoniū, & remouetur à
voto religionis, & caſtitatis: & ideo Impera
tor tale grauamē habuit ꝓ nō adiecto. et hoc
eſt, ꝙ dicit tex. in d. §. ſed & hoc pręſenti. ibi
dum dicit, tales conditiones inualidas & ꝓ
non ſcriptis, &c. Sed iſta cōditio ſic expreſ
ſa eſt multò plus cōtraria vitæ contemplati
uæ, & caſtitati, & religioni: ergo &c. Ita re-
fert & tenet Cy. in d. aut. niſi rogati. Tertiò
ego ſic ꝓbo: Illud, ꝙ relīquitur cauſa dotis,
neceſſariò intelligitur pro matrimonio car-
nali: vt ff. de iu. do. l. iij. C. de do. añ nup. l. fi.
in prin. Pro matrimonio verò ſpirituali, vi-
3 delicet † pro introitu monaſterij, nō poteſt
c dari dos: [c] extra de ſimo. c. nō ſatis. & tñ illa
conditio ſeu cā remittitur aliquo ingredien-
te monaſterium, licet non poſsit dici ꝙ cō-
ditio ciuiliter impleat̃: vt d. §. ſed & hoc pre
ſenti. ergo in caſu propoſito, licet nō poſſet
dici impleta conditio ciuiliter, ita ꝙ filij di-
cant̃ ex ſe nati, tñ monaſterio debent dicta
bona remanere. Idem poteſt dici de eo qđ
relinquit̃ cauſa donatiōis propter nuptias:
4 vl d. §. ſed & hoc præſenti. † Quarto, inter
monachum & monaſterium non dr̃ con-
trahi matrimonium ſpirituale: cum ſolus di
catur ſpōſus Abbas: vt plenè no. de elec. c.
quia propter. per Ber. & Inn. Sed ſi fideicō
miſſum relinquitur ſub conditione, ſi nup-
tias non contraxerit, & ille grauatus mona
ſterium ingrediatur: non tenetur ad fideicō
miſſum: vt d. §. ſed & hoc pręſenti. Apparet
ergo ꝙ hoc nō eſt iō, quia videatur defeciſ-
ſe conditio fideicōmiſsi: ſed iō ꝗa tale fidei-
cōmiſſum. & talis conditio ꝓ non ſcripta,
& ꝓ non adiecta habentur, quaſi vitæ con
templatiuæ cōtrarientur: ſed in caſu propo
5 ſito eſt hmōi: ergo &c. † Quintò. ego video
d ꝙ ſi mulieri [d] relinquit̃ aliqd, & ipſa grauat̃
fideicomiſſo ſi nupſerit, tale fideicōmiſſum
præſtare non tenetur ēt ſi nupſerit: vt l. quo
ties. de cōd. & de. Et eſt rō: ꝗa per hoc nup
tiæ impedirentur: quia timore illius graua-
minis non nuberet: vt l. hæres meus. §. fi. de
condi. & demō. multò magis nō valet iſtud
fideicommiſſum: quia eſt impedimentum
religionis, & vitæ contemplatiuæ, quæ lon
gè melior eſt quàm actiua, vt in aut. de mo
na. in pri. et ibi no. colla. j. Bar. de Saxoferra.

Hæres ſi nō fecit inuentariū, nō propter ea perdit Trebellianicam.

1 Hæres nō cōficiēs inuētariū, an perdat Trebellianicā.

2 Lex nō loquēs in vno caſu, an porrigatur ad aliud ſimile, etiam ſi ſtatutum legis eſſet odioſum.

3 Lex introducens correctionem in vno caſu, non trahitur ad ſimile, licet ſit eadem ratio.

CONSILIVM. II.

e DOmino Ioāni [e] Ar
duini de ꝓuincia. Dilecte frater,
quæſiuit veſtra prodentia, ſuper
teſtō dominæ Herniſcadis. omittendo alia
1 ꝗritur † an hæres, [f] qui non fecit inuentariū
f perdat Trebellianicam. ſuper quo breuiter

a ¶ Parmēſis. Adde ꝙ iſtud cōſiliū Bar. tefert de verbo ad verbū idem Bar. in l. ſi ita quis. §. fi. ff. de le. ij. & ita etiā cōſuluit in cōſi. quod inci. Quidā noīe Titius. Quod eſt inſertū in ij. vo. in cōſi. cxvj. incipit, pūctus quæſtionis talis eſt quidā noīe. & in cōſi. ꝙ incipit Spūs ſanctus adſit, quæritur an monaſterium. cui cōſilio ſe ſubſcripſerūt Frāciſcus. Tigrini de Piſis, & Bal. prout refert d. Petrus Cor. in cōſ. xviij in iiij. vol. inci. circa hāc cōſultationē & in auth. niſi rogati. ī iiij. col. C. ad Treb. et adde ꝙ iſtud cōſiliū aliàs incipit, ꝗdam Parmēſis. & ita vidi in ꝗbuſdā cōſilijs antiquis. & alle. Cor. in d. cōſi. xviij. ī iiij. col. & in cōſ. ccliij. ī eo. volu. inci. Ardua eſt quæſtio. in ij. col. & in d. auth. niſi rogati in iiij. co. aliàs īcipit, Veronēſis quidā. Et ita alle. Fel. in c. ī pręſentia. in xviij. co. de proba. & ſecūdū ordinē Peruſinū eſt in iij. parte de vltimis voluntatibus. in cōſil. x. Thoma.

b ¶ Ego tñ arbitror. In iſta q. ſuꝑ qua cōſuluit Bar. ꝙ nedum antiqui doc. ſed etiā mod. varij fuerūt, vt ꝓſequūtur d. And. Siculi. ī l. cū accutiſsimi. in xxxv. col. & ſeq. C. de fideicō. & ī cōſi. cxxx. in j. vo. inci. Clemētiſsimi. in iij. co. & ſeq. & do. Frā. de Areti. in c. in præſentia de ꝓba. in vj. col. & ſeq. & ibi do. Fel. in xvij. col. ver. & per iſtam gloſ. & poſt ipſos do. Phili. Deci. ibi in xv. col. in verſ. poſtremò circa hanc glo. & ponit ibi do. Petr. Pau. Pariſi. in xxx. co. & idē idē do. Phil. Deci. in cōſi. cclix. incipit, Viſis his quæ copioſiſſimè vbi doc. pleniſsimè examinant doctrinam Bar. referendo doc. qui tenēt pro opi. Bart. & contra. Quibus adde ꝙ contra Bar. cōſuluit do. Pe. Cor. in cōſi. ccliij. in iiij. vo. inci. Ardua eſt profectò. & ī aut. niſi rogati. in ij. co. & ſeq. C. ad Treb. & vide in conſi. xviij. eo. vol. inci. Circa hanc cōſultationē. & Ioā. Pet. de Eerra. in ſua prac. Papien. in forma libelli, quæ agit̃ ex ſubſtitutione. in verſi, ex ſuo corpore tamen opi. Barto. eſt magis communis, et approbata. Et ita cōſuluit Alex. de Imo. in conſi. xxxv. in ij. vol. inci. Super contentis in d. themate. & in cōſi. cxxj. in j. vol. inci. Super pręedicto themate. & ibi ī iiij. co. dicit quod eſt opi. magis communis, & pluribus, & fortioribus authoritatibus munita. & per conſequens in iudicando non eſt recedendum ab ipſa, prout ipſum allegat Phi. Deci. in d. c. in præſentia. in iij. col. Et adde quòd huiuſmodi opi. Bar. tenet idem Alex. in ſua diſpu. inci. Sigiſmundus. in xxxvij. col. in fin. ſecundæ partis negatiuæ, quæ eſt impreſſa. l. imperium. in xxxiiij. char. ff. de iuriſ. om. iud. vbi etiam dicit hanc eſſe magis cōem opi. & de quo etiam per Ale. in cōſi. xiij. ij. vol. circa primum. & ꝙ ſit cōmunis opi. affirmat cōſulēdo Ang. de Peruſio in cōſ. lxxx. incip. Io. ſuū cōdidit teſtamētū. ī ij. col. vbi dicit ꝙ monaſteriū habet̃ loco filij, ad euerſionē fideicōmſsi, et cōiter oēs dicūt, & ita etiā cōſuluit Io. Cal. in cōſ. xliij. in ti. de teſ. ici. An ſi teſtator, et tenet do. Nico. do. Alexā. ī aut. ingreſsi. ī x. col. ī ver. quęro ſi deceſſerit. C. de ſac. ſan. ecc. & vide do. Frā. de Cur. ī cōſ. lxxiij. inci. ſuꝑ memoraui. in xxvij. col. Limitat nihilòmin⁹ iſtā cōem cōcluſionē do. Alex. de Imo. in d. cōſ. xiij. in ij. vol. circa primū habere locū vbi fili⁹ īgreſſus fuiſſet monaſteriū, q in cōi eſſet capax bonorum. Sed qñ īgreſſus fuiſſet monaſteriū, qđ ī cōi nō eſt capax bonorū: tūc admittitur ſubſtitutus. & dicit hāc eſſe cōem opi. & vide oīno Ang. in d. cōſ. lxxx. īci. Io. ſuū cōdidit. in ij. col. qui ſentit aliter.

¶ Secūdò limita ſecūdū Ang. in d. cōſi. viij. ī fi. niſi īgrediēs tꝑe ſui īgreſſus eſſet bigamus: qm̃ bigamorū vita ꝓpter ꝓcedētiā veneris eſt ſuſpecta eccl. vt ibi ꝑ ipſum. & ſequitur Alex. ī d. diſpu. quæ incipit, Sigiſmūdus. in xxxvij. col. in fin.

¶ Tertiò limita ſecūdū Ang. ī cōſ. ccxxxv. pūct⁹. eſt. in ij. col. nō hr̃e locū, ſi bona deberētur vigore ſētentię & plenè ꝓſequit̃ And. Bar in d. cōſ. xiij. ī iiij. col. vbi etiā ponit qñ monaſteriū habet̃ loco filij. de quo plenè per Phil. Dec. in d. c. in ꝑſentia in xxv. col. & per Iaſ. in aut. ſi qua mulier. ī v. col. C. de ſac. ſan. ec. et ī l. ſi ita ꝗs promiſerit. §. ea le. in iij. col. ff. de verb. ob. vbi ponūt limitationes ad regulam prædictam, quando monaſteriū habeat̃ loco filij. Thoma.

c ¶ Dari dos. Adde ꝙ adeò matrimonium carnale & ſpirituale à pari ꝓcedūt, ꝙ ſicut in matrimonio carnali nō eſt dos, vbi nō eſt matrimoniū, & nō tenet matrimoniū vbi nō eſt ætas legitima: ita nō eſt dos matrimonij ſpiritualis, nec tenet īgreſſus vbi non eſt ætas. ex ꝗbus ſequūtur plura, vt ꝑ Cal. in cōſ. ix. in tit. de regula. & per introitū monaſterij an poſsit dari dos vide Archi. Floren. in ſumma de cenſuris. et Feli. in c. quoniam. in penul. colum. de ſim. in verſi. in eadem. in fine. Thoma.

d ¶ Mulieri. Vide Bar. in lege fin. ff. de his q̃ pœnæ cau. relin. & Bald. in lege, prima. C. eodem. Tho. Diplo.

e ¶ Domino Ioanni. Iſtud cōſilium aliàs incipit, omittēdo alia quæritur an hæres, qui omiſit facere inuentarium ſecundùm Iaſ. in l. Marcellus. in xiiij. col in verſi. tertiò quæro. & vlti. ff. ad Treb. & ſecundùm ordi. Peruſinum eſt in iij. parte de vltimis volentibus. in conſi. lv. Tho.

f ¶ An hæres. Adde ꝙ Bart. in l. Marcellus. in §. j. in fi. ff. ad Treb. & in aut. ſed cum teſtator. in vlt. col. C. ad l. Fal. tenet prout in hoc cōſ. ꝙ hæres nō cō

ſcribo ꝙ iſtam q.format Cy. in auṫ. ſed cũ teſtator.C.ad l.Fal.& quia dicta eius habẽtur cõiter, ideo circa eius dicta nõ inſiſto. Item hanc q.format Roff.in libellis ſuis in ti.ad ſena.cõſul.Treb.circa prin. quaſi in j.col.& ibi tenuit ꝙ licet nõ cõficiat inuẽtariũ non perdit Trebellianicã.[a] Idẽ quærit,et
a
determinat Ia.de Bel.ĩ auṫ.de hær. & Fal. §.hinc nobis.in iij.q.vbi multũ latè diſputat.Contra prædicta tamẽ videtur tex. in l. Marcellus.circa prin.ff.ad Treb.ver. ꝙ autẽ in ſuſpecta.vbi dicitur ꝙ in omnibus teſtamentis,vbi ceſſat Falcidia,ceſſat Trebellianica:& ſic ex vigore dictæ regulæ antiqua,lex noua,q̃ loquiṫ de Falcidia trahiṫ ad Trebellianicã:vt l.nã & poſteriores.ff.đ legi.& dicimus in fi.in l.ſi quis ſeruo.C.de fur.quæ licet loquaṫ in ſeruo ex vigore le-
2 gis antiquæ porrigiṫ ad filiũ,† licet ſtatutũ illius legis ſit odioſum:vt no.ff.de le.l.ꝙ verò.& d.l.ſi qs ſeruo.& l.vt tãtũ. ff. de ſeruo corrup.Finaliter ego teneo ꝙ nõ priuetur Trebellianica.tex.eñ in corpore loquitur
3 ſolũ de Falcidia.Nũc ſic arguo:qñ †lex introducit correctionẽ in vno caſu, hæc correctio nõ trahiṫ ad ſil'e:licet in ſit eadẽ rõ:. vt no.C.de ſa.ſan.ec.auṫ.quas actiões.& ff. de dona.cau.mor.l.tã his.§.filius.& l. p̃cipimus.de app.& eſt tex.in l.ſi verò.§.de viro ſol.ma.Nã lex cõis dicitꝙ qs nõ dicaṫ locupletior,q habet libertũ:& ꝑpter hoc alij nõ teneanṫ:vt l.naturalis.in fi.cũ ſi.& de p̃ſcr. verb.cũ ſi.ibi no.tñ lex Iulia ſtatuit contrà in viro,& hoc non porrigiṫ ad ſocerũ,licet ſit rõ eadẽ:ita in ꝑpoſito licet eadẽ rõ oĩno eſſet in Trebellianica,q̃ in Falcidia:tamen in Trebellianica iura antiqua nõ dicentur immutata.Quidã tñ dicũt ꝙ plus eſt diuerſa ratio in vna q̃ in alia,nõ tñ curo,vt dixi. Ad rationẽ factã in cõtrariũ,q̃ multũ vrget rñdeo ꝙ illa regula habet locũ qñ in teſtamẽtis ceſſat Falcidia ex ipſius teſtamẽti natura:qa miles teſtaṫ in alijs ſimilibus,& ſic illa verba poſita,& ſi q ſunt alij,q̃ ſunt ĩver. ꝙ aũt.debẽt intelligi ſi q ſunt alij, ſ. eiuſdẽ naturæ,& priuilegij:ar.l.fi.§.cui dulcia. de oleo,vi.tri.leg.Sed in ꝑpoſito ceſſat Falcidia:ergo.&c.Item hoc eſt delictũ hæredis, & ſic venit extrinſecus ex teſtamento: vnde illa regula nihil facit ad propoſitũ, &c.

Si pater mandat vendi bona ſua, & filij ſi deceſſerint in pupillari ætate,& diſtribui inter pauperes,cenſetur directa pupillaris.

1 *Subſtitutio compendioſa facta cum diſtinctione temporum intra tempora ualet iure directo,& habet uim directæ pupillaris.*
2 *Executores teſtamentorum nullo alio hærede inſtituto habentur loco hæredum uniuerſalium.*
3 *Bona iubere uendi,& tradi pauperibus idem eſt quod eſt eis relinquere inter eos diſtribuenda.*
4 *Coniunctio &,& dictio item,an & quando inducant repetitionem conditionis in ſubſtitutione.*
5 *Copula &,an & quando inducat repetitionem conditionis in diuerſis perſonis.*

CONSILIVM. III.

b
TItius condidit teſtamẽtum' in quo filiũ ſibi hæredẽ inſtituit,& ei ſubſtituit per hæc verba: In omnibus & alijs & ſingulis bonis, & rebus ſuis mobilibus,& ſtabilibus,ſeu ſe mouentibus p̃ſentibus & futuris,iuribus & actionibus,ac nominibus,debitorũ vbicũꝗ ſunt & in futurũ reperirẽtur,Petrũ ſuũ filiũ ſibi hæredẽ vniuerſalẽ inſtituit,atꝗ fecit. & ſi dictus.Petrus deceſſerit in pupillari ætate ſine liberis legitimis,maribus vel fœminis, ex ſuo corpore ex legitimo matrimonio deſcendẽtibus:voluit ꝙ oẽs domos quas teſtator habet Peruſij in porta Sanctæ Suſannæ:& parochia ſanctæ Mariæ de valle, q̃ ſunt coniũctæ domibus Cellolij ſui fratris cũ clauſtro,horto,& viridario,& cũ parte, quã habet in puteo exiſtente cõi cũ Antonio venient libere in dictũ Cellolium ſuũ fratrẽ & in ſuos filios legitimos,ſ.maſculos tantum excepta duntaxat ſuprà dicta domo poſita in eadem porta,& parochia cum mediate logiæ ſitæ ſuper viam:& quæ cum introitu ſchalarum ſuperius confinat, quæ non veniant in dictum Celloliumvel filios eius vllo modo: & ſi dictus Cellolius deceſſerit qñcũꝗ ſine filijs maſculis legitimis ex ſe de legitimo mr̃imonio deſcẽdẽtibus: voluit ꝙ dictę domus deueniãt ad dominã Iacobã eius vxorẽ,& omnia bona ſua mobilia & ſtabilia ſeſeꝗ mouentia præterita & futura iura,& actiones,& nomina debitorum vendi voluit per iſtos fideicommiſſarios:& ꝗ pretium eorum dari pauperibus pro anima ſua,& ſuorum parentum,prout

ficiens inuẽtariũ nõ perdat Trebellianicã.& dicit ſe aliàs in facto pluries dixiſſe,& dicit ꝙ hãc partẽ tenet Rof.in ſuis libel.in tit.ad ſenatuſ.Treb. & Ia. de Bel.in auṫ.de hære.& Falc.§.hinc nobis.in iij.q.& Old.in l.fi.§.fi.C.de iu. deli.Io.An.ĩ addi.Spe.in ti.de inſtr.edi.§.fi.ver.tũc dicimus. & Frã.de Rãpo. in d.auṫ.ſed cũ teſtator.& ibi Ang.de Peruſio.in lec.Peruſ.& Ang. in l.j.§.huiuſmodi.ff. ſi cui pl⁹ q̃ per legẽ Fal.& in.§.hæc ſtipulatio ĩ eadẽ l.& in d.l.Marcellus.& in §.ſi verò expreſſim in auth. de hæred.& Fal.Bal. in l.filiũ quẽ habentem in xvij.co.C.fam.er. Io.de Imo.in d.§.hęc ſtipulatio. vbi dicit hanc eſſe communẽ opi.Ioã.de Ana.ĩ cõ lxj.incip. viſis põderatis.& ibi plenius ĩ addi.per Lud. Bolo. vbi ſimiliter dicunt hanc eſſe cõem opi. Pau.de Caſt.in l. cũ tale.§.j.ff.de cõdi. & demõ.Pet.de Anch. in c.Raynald⁹.de teſta.Ale.de Imo. in d. l.Marcellus. in vlti. & pe. col.& in l. ita cũ §. ſi ex Trebelliano.circa finem ff. ad Treb.& in ſuo. cõſi. xxix. inci. ꝑſpectis. in v.vol. & in dictis locis dicit hãc eſſe cõmunẽ opi.& Pau.de Caſt.in cõſi. clxiiij. inci.viſa facti narratione ſatis lõga, vbi dicit hãc eſſe cõmunẽ opi.& ꝙ temerariũ eſſet in iudicãdo recedere ab huiuſmodi opi. & ego habeo illud conſiliũ manu ꝑpria ipſi⁹ Pauli ſcriptũ,& ſubſcriptum, cui ſe ſubſcripſerunt doctores ſui tẽporis famoſiſſimi, videlicet do.Pe.de Doctis do.Daniel de Doctori.d.Robertus đ Trapolinis,Doctores paduani,& do. Dionyſius đ Peruſio,& do. Matthæ.de Peruſio, & do. Ibo de Gopolis,& do.Iac.de Raynerijs doc. Peruſini, ita etiã cõſuluit ang. de Peru.prout ipſe refert in d.l.Marcellus in fi. & ſequitur hãc partem.ita etiam tenet Ioã.Firma.in ſuo reperto.in verbo,hæres inuẽtariũ. in ver. iiij.vbi dicit hãc eſſe cõmunem opi.& ita etiã tenet Ang.đ are. in §. extraneis autẽ. Inſti.de hæred. quæ ab.& ita tenet Pau.de Ca.in l.cohæredi.§.cum filiæ.vbi omnino videas.ff. de vulg & pup.tenet Ioan.Pet.de Ferra.in ſua practi. Papien. in forma libelli, quo petitur hæreditas ex teſtamento,in verbo. purè inſtituit.in fi. & Vitalis Neapo.in ſuo tra.clauſula,nil nouari inuentarij conſecu.penden.in vj. col. & ita etiam conſuluit per plures rationes.do.Ant.de Carario in ſuo conſi.dcccl j. quod incipit,circa primum dubium,an per non confectionem inuentarij.vbi etiam dicit ꝙ ita pro iſta parte vidit conſultum per octo doc.Bono. quorum primus erat do.Fran.de Rampo.& do.Io.de Ligna.& inci. illud conſil. viſis & diligenter examinatis. & dicit ita vidiſſe ſemper obſeruari, & propterea pluries iudicari.& dicit Pet.Cor.in auth.ſimiliter.C.ad l.Fal.quod iſtam partem obſeruat conſuetudo.alleg.Bal.in conſi.ſuo inci.ſuper primo quæſito.& adde ꝙ eſt in ij.vol.conſiliorum nu.xcvij.ꝙ idem conſuluit Bald.in conſilio. ccxxviij.in iij.vo.inci.in primo arti.& in conſi.cccliij.in v.vol.inci.ad euidentiam.& idem tenet Mathe.in no.clxxij.& plenè ponit dominus meus do. Iaſ. in l.Marcellus in xiiij.col.ff.ad Treb.vbi in fi.reſidet cum iſta opi. & ego ita pluries conſului,& ter fuit iudicatum Piſauri,& ſemel conſului Forliuij, & ita conſuluerunt etiam d.Io.Campe.& d.Ant.Leucus de Ferra.in fauorẽ domine franciſchæ maſij Ioannis de fachinis,& fuit iudicatum per d.Poteſtatẽ die viij. Aprilis.Mcccccij.ita etiam tenet Ang.de Are.ſiue melius do.Caſtella de peruſio in ſuo tracta.ſiue teſtamento in verbo,qui ſciens ſe à patre inſtitutum.in j.col.& vide Alex.in d.auth.ſed cum teſtator.in addi.ad Bar.Contrariam partem ꝙ imò non conficiens inuentarium perdat Trebellianicã maximè quando ex interuallo reſtituit,tenet Alb.galeotti in ſua marga.in rub. de quarta Treb.& Iac.de Are.in d.l.cũ tale.§.j.Ric.Mal.in d.auth.ſed cum teſtator.& ibi pe.de Bella.& Cy.Bal.in d.l.cum tale.§.j.& Bal.in d.conſi.xcvij.in ij.vol.Bar. ſibi cõtrarius in cõſi.ccxxxiiij inci. Helena Maſtatelli.& in cõſi.lj.Beniuenuta fecit teſtamentũ Sali. & Lud. in d.auth.ſed cũ teſtator.Flo.in d.l. Marcellus.& ibi Ioan.de Imol.verbum forte. Rap. Commenſis in d.l.cum tale.§.j.& in d.l.Marcellus. & in cõſi. cxlj.incip. viſo tenore cõpromiſſi.ſ̃. ſcripti Rapha. ful. in cõſi.xlj.inci.caſus talis eſt,proponitur.& in cõſi.xcvj.inci.pro deciſi.circa pri.& in conſi. lxxxvj. incip. proponitur ꝙ honorabilis vir paul. de Caſt.in cõſi.ccx. incip.ſuper primo dubio.idẽ cõſuluit pleniſſime do.pet. phil. Corne.in cõſi.ccciij. in j.vol.inci.plura.in ij.col.& ſequẽ.& dicit Ioan.petrutij in d. auth.ſed cũ teſtator. ꝙ iſta eſt cõis ſententia ꝙ Trebellianica perditur per nõ cõfectionẽ inuẽtarij.et do. Anto.Corſe. in ſuo trac.de pote.regia,in q.lxxxiij.in fi. dicit hanc opi. eſſe magis cõmunẽ,ad eoꝗ bar. & Ol.mutauerũt ſententiã, & tenuerunt hanc partem in cõſulẽdo.ita etiã tenet bar. Soc.ĩ d.l.Marcellus.ĩ fi.vbi dicit & in iudicãdo & cõſulẽdo teneret hãc partem.Ita etiã tenet do. pet. de Math.in d.l.filiũ quẽ habẽtẽ. circa fi. vbi affirmat iſtã opi.eſſe veriorẽ,& reprehẽdit doc. q dicũt contrariã opi.fore cõem Ita tenet Ang. đ are. in.§.ſed quia.Inſt.de fidei.hære.& dicit in d.§.extraneis in fi.ꝙ ꝑ iſta parte fuit iudicatũ ferrarię ipſo exiſtẽte aduocato.Ita tenet Ol.ĩ cõſ.cxxxiiij ĩc.ſatis credo.ita etiã conſuluit frã. Tigri. in cõſ.ꝙ incipit,videtur de iure dicendũ. Ita etiã cõſuluit rap. padu.in ciuitate ferrariæ & in terra fabriani,prout refert de prædictis conſilijs franc.Tigri.& Raph.do.Anto.de Carario in d.conſi.cccccccl j.in j.col. & hoc tenet in ſimili glo.in d.§.ſi bene expreſſim.in verbo ſubſtitutus.

a ℭNon perdit Trebel.Confirmando ſuperius dicta ꝙ hæres non conficiẽs inuentarium non perdat trebel. Adduco Io.de Imo.idem tenentem in l.j. §. ſtip. ff.ad l.fal.Bal.in l.cum tale.§.j.ff.de condi.& demon.Ang.in d.l. j. & in auth. de hære.& fal.§.ſi verò expreſſim.& ibi Ia.de Bel.Io.And.in addi.Spe.in tit. de inſt.edi.in addi.inci.de trebel.Io.de Ana. conſil.lxvj.pau.de Ca.cõſi.clxiiij. in me.Contrariam tamen ſententiam ꝙ imò perdat,tenet ipſe Bart.clarè infra conſi.incip.Helena Maſtatelli.idem tenent Bal.& Sali.in auth.ſed eum teſtator.C.ad l.fal.per tex.in corpore vnde ſumitur.ver.illo adiecto.Old. cõſi. cxxxiiij.pau.de Ca.conſi.ccvij.cum limitat Cy.in d.auth. ſcilicet ꝙ aut hęreditas veniebat ſtatim reſtituenda:& tunc non perdat. Aut ex interuallo: & perdat. Et ita firmat Rom.in auth.ſimiliter.C.ad l.fal.prima tamen videtur verior:quia tex.ſuper quem ſe fundant præſati doc.rectè intuenti loquitur in fideicommiſſo particulari.Ber.Land.

b ℭTitius cõdidit teſtm̃.Bar.in l.fundi trebatiani.ff.de vſuf.leg.dicit ſe quatuor vicibus conſuluiſſe in hac materia.& ita conſuluit hic,& in conſi.lvj. ꝙ incipit Bar.&c.& in cõſ.xvj.in ij.vo.inci.V. fecit teſtm̃,& inſtituit filias, &c.& iſtud cõſ.ſecundũ ord.peru.eſt in iij.parte de vltimis volũ.in cõſi.xxvij. tho.

ſalubrius

ſalubrius viderint conuenire. Item fecit ſuos executores.&c. Deinde cõtingit ꝙ dictus Petrus mortuus eſt in pupillari ætate.Quæritur nunquid dicta ſubſtitutio,qua pauperes ſubſtituit fuerit directa pupillaris.Secundò quæritur an dicta ſubſtitutio habeat vnam conditionem tantum,an verò duplicẽ,ſcilicet ſi dictus Petrus deceſſerit in pupillari ætate,& dictus Cellolius de-
a ceſſerit ſine filijs legitimis.Super primo puncto[a] videtur dicendum indubitanter ꝙ dicta ſubſtitutio ſit pupillaris, in tempore
1 pupillaris ætatis.quod ſic probatur.† Certum eſt ꝙ ſubſtitutio compendioſa facta cum diſtinctione temporum intra tempora pubertatis valet iure directo:vt no.in l.p̃cibus.in gl.C.de impu. & ali.ſubſt.ſed iſta eſt huiuſmodi:ergo. &c. Præterea ſubſtitutio compendioſa facta per verba directa intra tempora pubertatis habet vim directę pupillaris:vt ff.de vul.& pupil. l.in pupillari.& l.centurio no.ibi per gl. ſuper ver. abſꝗ deductione. &c. ꝙ omnes tenent.ſed dicta ſubſtitutio fuit facta per verba directa,quæ habent vim inſtitutionis directæ:ergo &c.Hoc aũt ꝓbatur ſic : Iſti fideicommiſſarij ſunt ſtatuti ad diuidenda bona
2 defuncti & diſtribuenda pauperibus poſt mortẽ ĩpuberis.†Sed pone ꝙ quis in ſua vltima volũtate dixiſſet ſic, Volo bona mea per tales vendi,& dari pauperibus,nullo alio hærede inſtituto. Certè iſti executores habentur loco hæredum vniuerſaliũ. Caſus eſt extra,de teſta.c.cum tibi.& ibi not.per Inno.& Roff.in ti. de act.ex teſt.ver.itẽ qui debet.ſicut ſæpe contingit.&c. & Spe. in ti.de inſtru.edi.§.nunc verò aliqua.in ver. Item pone ꝙ aliqs inſtituit hæredem,&c.ita in propoſito illi videntur hæredes directè inſtituti pupillo,per illa verba.ꝙ probant:quia talia verba, quæ poſſunt ſapere vim ſubſtitutionis directæ,in dubio debent intelligi ꝙ ſit pupillaris directa,cũ ſunt pauperes ſubſtituti: vt extra,de teſta.c.ſi pater.li.vj. Præterea,ſicut executor legitimus ad pias cauſas habet vim hæredis:vt l.ſi quis ad declinandã. C. de epi.& cle.ergo eadem ratione eſt teſtamentarius. Præterea, verba in dicto teſtamẽto inſerta fuerunt verba directa:quia verba directa ſunt,quæ ad aliquem diriguntur,vt ipſe manu ſua capiat.C.de fideicom.l.eam quam in glo.in ver.directam.Sed hic verba fuerunt directa ad fideicommiſſarios,per quos voluit vendi bona ſua ipſi:ergo debent vendere,& tradere,non autem alte
3 rius manu ſibi tradi.†Præterea,idẽ eſt,iubere vẽdi,& tradi pauperibus,& ipſa bona pauperibus relinquere diſtribuenda inter eos facta venditione:vt ff.de pecu.leg.l.denique.§.interdũ. Præterea,idem eſt relinquere pauperibus & adminiſtratoribus ipſorum contemplatione relinquere:vt l.annua.§.j.ff.de an. lega. & idem relinquere à tutore,& idem à pupillo:vt l.etiã.C.de fideicom.& l.etiam.de reb.cre.& l.peto.§.matre.de lega.ij. Cum ergo iſti executores ſint adminiſtratores pauperum,& aſsimilentur tutoribus:vt l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſco.& cler. §. perinde.ergo eſt ac ſi dixiſſet,relinquo bona pauperibus,& volo per eos vendi,& volo inter eos diſtribui pretium. Et per hoc apparet ꝙ verba appoſita in teſtamento,ſcilicet vẽdi voluit per iſtos fideicommiſſarios,& pretium eorum dari pauperibus &c. non facit dictam ſubſtitutionẽ eſſe fideicõmiſſariam : cum adminiſtrator ipſorum pauperum,& ille,qui pro eis vicem hære-
b dis tenet,videtur eſſe rogatus, vt dictum eſt.[b] Super ſecundo dico quod dicta ſubſtitutio vnicam habet conditionem tantum,ſ. ſi dictus Petrus deceſſerit in pupillari ætate:illa autem conditio ſi dictus Cellolius eius frater deceſſerit quandocunꝗ ſine filijs legitimis &c.tunc in dicta ſubſtitutione facta pauperibus,nulla
4 tenus intelligitur repetita per†coniunctionem,& vel per dictio
c nem item:[c] vt ff.de leg.ij.l.in repetendis.& ibi per Dy.de hoc & alios Mod.& no.iac.de Bel.in auṫ. vt cùm de appel. cog. circa j.ſolu.x.q.diſp.ibi per eum,& ponitur & probatur in iuribus manifeſtis : tunc ad propoſitum diſpoſitiones fuerunt factæ circa perſonam dicti Petri, ſi in pupillari ætate deceſſerit. Prima de quibuſdam domibus quæ debebant liberè deuenire in dictum Cellolium. Secunda de omnibus alijs bonis quæ venderentur,& darentur pauperibus. vnde quantum ad primam & ſecundam diſpoſitionem reſpectu dicti Petri, cui facta eſt ſubſtitutio,eſt perſonarum identitas : & ideo fateor quod conditio appoſita in perſona dicti Petri,ſi in pupillari ætate deceſſerit,in ambabus dictis diſpoſitionibus intelligitur repetita. Secunda verò conditio appoſita in perſona dicti Cellolij reſpicit legatum dictarum domorum & perſona dicti Cellolij grauati de reſtituendis dictis domibus : quãdocũque deceſſerit ſine filijs cuidã domine Iacobæ. In ſequenti diſpoſitione non poteſt intelligi repetita, cum de alijs rebus ſit diſpoſitum:& inter alias perſonas cùm pauperes ſint ſubſtituti dicto Petro : ſed etiam dicta Iacoba eſt ſubſtitnta dicto Cellolio ſub conditione prædicta:vnde omnino eſt diuerſas perſonarum,tam ex parte illorum qui ſubſtituũtur,quã ex patre illorum quibus fit ſubſtitutio : & etiam rerũ diuerſitas Et pro hoc eſt caſus expreſſus ff.de leg. ij.
5 l.fi.§.ſcio.& ibi per†copulatiuam &,nõ in-
d ducitur repetitio in diuerſis perſonis,[d] etiam ſi in eadem oratione ponantur,& ad eandem rem ſeu quantitatem vocẽtur,hoc probatur de condi.& demon.l.Iulius Paulus.ex quibus omnibus manifeſtè concluditur dictã ſubſtitutionẽ factam de dictis pauperibus ſolũ habere vnicã cõditionem
b
Quando modus ſuſpendit diſpoſitionem vel ne,& quid ſit modus,& quid conditio & de dictione vna,& an implemẽtum modi trãſeat ad hęredẽ eius,cui debet impleri.
c

1 *Verba illa,q. aliquis debeat redire,ſtare,& morari cũ fratribus,& communicare,&c.an inducant conditionem uel modum.*
3 *Verba teſtatoris aſſerentis hanc conditionem &c.non inducunt conditionem &c.*
2 *Conditio eſt quædam legati ſuſpenſio.*
4 *Dictio vnà eſt aduerbium congregandi prædicatum ad ſuum ſubiectum,ſicut dictio ſimul.*

CONSILIVM IIII.

e
FActum tale eſt.[e] Quidam Dñicus fecit teſtamentũ, in quo inſtituit vniuerſales hæredes Iacobum & Venturinum eius fratres hac cõditione ipſi Vẽturino facta,ſcilicet, ꝙ ipſe Venturinus debeat redire,ſtare, & morari cõtinuè,& bona ipſius communicare vnà cum cæteris fratribus ſuis carnalibus tantum,aliàs ſi hoc facere noluerit, ex nunc prout ex tunc ipſum hæreditate priuauit, & ipſam applicare voluit Iacobo ſuprà dicto,quem Iacobum in ſolidum hæredem extunc eſſe voluit vniuerſalem, poſt hęc mortuus eſt dictus Iacobus intra duos mẽſes à morte dicti Dominici relicto Philippo eius filio & hærede,& prædictus Iacobus poſt mortem dicti Dominici ſtetit in bonis communibus prout antè ſtabat,& non conſtat aliter de aditione hæreditatis dicti Dominici facta per præfatum Iacobum,& dictus Venturinus non communicauit bona ſua cum dicto Iacobo cum ipſe mortuus fuerit antequam prædicta cognitio peruenerit ad eius notitiam & cognitionem. Quæritur vtrum dictus Venturinus admittatur ad hæreditatem dicti Dominici per conditionem per eum factam in ipſo teſtamento dicto Venturino in totũ vel in
1 partem.†In quæſtione prædicta primò vi-

a ℭSuper primo pũcto.Adde ad quæſtionẽ Bar.ſuper qua cõſuluit ꝙ vltra cõſilia Bar.ſ̃.alle.idẽ cõſuluit Ang.referens omnia dicta Bar.ĩ cõſ.xcvij. Viuianus.& d.Abb.in conſi.lx.incip.viſo teſtamento.Pe.Anch.in c.cum tibi.& in c.Rainaldus.de teſt.& Pau.de Caſtr.in l.precibus.C.de impub.& al.ſub.Ale. in l.centurio.in xxiij. col.in ver.extra glo.Bar.ff.de vulg.& pup.& ibidẽ plenè per Iaſ.in xvj.colũ. ĩ ver. ſed circa q̃ſtio. ſequentem.& Alexã. plenè in cõſ.xij.in ij. vol.incip.attẽtis verbis teſtamenti.& vltra Iaſ. idem conſuluit Alex.in conſil.xj. inci. aliàs conſuluit. in vij.colum. in vlt. colum.in fin. vbi dicit ꝙ ita ſæpenumero conſuluit, & ſolitus tenere etiã in legendo.d l. centurio. & plenius in conſil. lj.in eod.vol. inci.in cauſa præſenti.in vj. colũ.in ver, circa ſecundũ dubium principale.& And. Barbat.in d.l. precibus. & ĩ add.Bar.in j.add. & ĩ l.nulli.ĩ addi.Bal. C.de epiſc.& cle.Th. Diplo.

b ℭDictum eſt.Dubiũ facit:quia iuſsit bona ſua ꝑ ea,quæ cõſuluit Pet.de Anch.in cõſil. vij.Tho.Diplo.

c ℭItem.vide Barto.in conſilio xxvij.viſa facti narratiõe.& ĩ cõſ. xxxix.coll.reliquit.et ĩ cõſ.l.in ij.vol.incipit teſtator reliquit vxori.& ibi dicã in addi. & vide Alex.in cõſil. clviij in vj.volu.inci. abundè quidem.in iij. col.& Paul.de Caſt.ĩ cõſ.lxx.incip.viſo pũcto.poſt princi.& vide Phil.Deci.in cõſil. cxc.incip.cum primũ in j.col.et Io.Frã.Pau. in ſuo tract.de officioi & poteſtate, capitulſede vacante.in præIudijs in iij.præſuppoſito,in v.& vlti.colũ. Thoma.

d ℭDiuerſis perſonis. No ꝙ vbi copula & ponitur inter diuerſas perſonas,quibus ſubſtitutio fit ſiue ibi ſit rerum.diuerſitas,ſiue vnitas,ſiue in eadem oratiõe,ſiue ĩ diuerſis conditio appoſita in perſona vnius non cẽſetur repetita in perſona alteri⁹.et vide Bar. & doct.in lege Iulius. Paulus.ff.de condi.& demonſt.& in l.mulieri & Titio. in princi. eo.tit.& plenè per Alex.in conſi.xlviij.in j. vol.inci.ſuper exercitatione,de qua quæritur.in ij.col.& in cõſi. clviij.in vj.volu.inci. abundè quidem.in ij. colum.in princ.et in l. Seio.§.Caio. in addi. ad Bartol.ff.de fundo inſtruc.Tho. Diplo.

e ℭFactũ tale eſt.Aliàs inci.Dominic⁹. & ita ꝑ cõſi. Bartol. alleg. Andr.Barba : in lege, j.in ij.colum.in addi. Bart.quæ inci.videndum.ff. de cond. & demon. & in l. cùm oportet.in ij.col. in addi.Bald.C.de bo.quæ li.in addi.inci.quæro fratres. in fi.& iſtud conſiliũ ſecundùm ordinem Peruſinum eſt in iij.parte de vltimis voluntatibus. in cõſilio.lxvij.Thoma.Diplo.

a ❡Adiectus. Adde ꝙ Bal.idē tenet in l.cū hæres.C.de dona.ꝙ ſi teſtator dicat lego hāc condi.&c.ꝙ facit modū & nō cōditionē.Ioā.de Ana.conſi.lxxv.vnde Bart.& Imo.in l.j.ff.de condi.& demō.Idē ſi teſtator dicat ſub tali pacto. l.filius matrē.& ibi Bal.C.de inof.teſt.Idē ſi teſtator dixerit, lego tibi cētum ſi eadē vel partem eorū Seio dederis.Imo.in l.huiuſmodi.ff.de leg.B.L.

dendum eſt an per dicta verba inducatur,
conditio vel modus. Secundò qualiter di-
cta verba intelligātur.Circa primū dicēdū
eſt ꝙ per dicta verba magis videtur mo-
a dus adiectus[a] ꝙ̄ conditio.Non obſtat ꝙ te-
b ſtator dixerat hac conditione[b]:quia ꝓ hoc
eſt caſus in l. Mæuia.ff.de ma.te.& de do.l.
ij.§ fi.circa prin.vbi ſi teſtator dixit hac cō-
2 ditione.&c.†Nihilò minus videtur modus
Ita in propoſito,cū teſtator dixerit hac cō-
ditione ꝙ,&c.quia iſta coniunctio vt,&,ꝙ
idem important.Pręterea hoc probatur ex
3 diffinitione conditionis & modi.†Nā con
c ditio eſt quædā[c] legati ſuſpenſio,ſecundum
gl.vt no.de cōdi.& demō.in ru.vbi modus
eſt de futuro & quaſi cuiuſdā remuneratio
nis exhortatio,vt no.gl.ibidē.Sed ſi verba
dicti teſtamenti inſpiciantur: dicta verba
nō ſuſpendunt inſtitutionem factam de di
cto Venturino nō enim importāt ꝙ dictus
Venturinus ſit hæres ſi euenerit conditio:
ideo teſtator diſponit ꝙ ipſe debeat ſic face
re,ſ.reuerti & cōicare,&c. & ſic cōgruit ei
diffinitio modi,nō diffinitio cōditiōis.Cir
ca ſecūdū dicēdū eſt ꝙ ꝑdicta verba,dictus
teſtator voluerit ꝙ nō ſolum dictus Vētu-
rinus,ſed & alij fratres debeant cōmunica-
4 re quæ propria erant. † Quod apparet ex
d virtute illius dictionis vna[d] .nam hæc di-
ctio vna,eſt aduerbiū congregandi,& im-
e portat idem ꝙ ſimul[e],cuius aduerbij natu-
ra eſt congregare prædicatū ad ſuum ſub-
iectum ſecundum grammaticos,Et proba-
tur.C.de impu.& alijs ſub.l.vlt.Nam ſi di-
co, Titius vnà cum filijs ſuis,& Sēpronius
hæredes mihi ſunto.importat ꝙ Titius &
filij vnà ſimul ſint hæredes:& ſic quod di-
cit,hæredes ſunto,de eis pariter prædicet.
Ita in propoſito cum dicit ꝙ debeant com
municare vnà cum fratribus ſuis,debet de
eis pariter prædicare vt ipſe vnà cū fratri-
bus teneatur communicare. Si enim ipſe
Venturinus ſolus communicare tenetur:
tunc ipſe communicaret non vnà cum fra
tribus.His pręmiſſis ad q.propoſitam dico
ꝙ per vſum factū à dicto Iaco.de bonis cō
municandis,quod ſimiliter non apparet:&
non videtur adita hæreditas teſtatoris.Ca-
ſus eſt in l.duos fratres.de acqui. hære. Si
igitur hæreditas non eſt adita per dictum
Iacobum:videtur ꝙ dictus Venturinus eſt
hæres inſolidum:debet tamen bona quæ
haoebat propria dictus Venturinus contē
platione teſtatoris communicare hæredi-
bus dicti Iacobi : illud enim emolumentū
in vim modi dicto Iacobo relictum tranſit
ad hæredes ſuos:ſicut tranſmittere legatū
& fideicommiſſum purè relictum:vt l. fin.
ſ.de his quæ ſub mo. & licet ille deceſſerit
antequam ſit hæres:nihilo minus legatum
debetur:vt l.qui filiabus.§.fi.& l.filio. de le
ga.j.Si verò hæreditas fuiſſet adita per di-
ctum Iacobum:tunc tranſmiſiſſet eam ad
filium ſuum,& deberet dictus Venturinus
communicare bona,vt dictum eſt: & diui-
dere inſimul hæreditatem. Barto.

b ❡Conditione. Vide Alex.de Imo.in cōſ. cij.in j.vol.incip. viſis & ponderatis . in j.col.circa fi.vbi ponit plures concor. & ibi i col.ſeq.in verſi. cōfirmo.vult ꝙ vbicūque verba poſſunt ſe habere ad modū, & cōditionē, potius tendūt ad modū . & vide Alexan.in conſi. xxxij.in vj.vol. inci. viſo proceſſu.in j.co. in fi.& in conſi.cxix in j.vo.inci. viſo proceſſu.in ij.col. & Io. de Ana.in cōſi.lxxv. viſis his quæ mihi narrātur.in j.colū.& Ale.de Imo.in cōſil. cl.in vj.vol. incip. in cauſa appellationis in j.col.vbi voluit ꝙ verba in dubio etiā ambigua potius īterpretātur vt cōditionē magis inducant quā modū.Tho.Diplo.

c ❡Eſt quædā. Vide Bar.in l.j.in j.col. & ibi doc.ff.de cōdi. & demon.Tho.

d ❡Vna. Vide Alexā. conſi.lxxvj. iiij. lib. B.Lan.

e ❡Simul. Addę ꝙ dictio vnà.i.ſimul,vidē Bal.in l.fi.in j.co. C. de impu. & alijs ſub ſtit.& in l.j.§.his itaꝗ in.j.col.de cad.tol. Tho.

f ❡Viſa quadā. Iſtud conſi. ſecūdū ordinē Peruſinum eſt in iij. parte de vlti. volūtatibus.in cōſi. xix. & pro conſi.Bar. allego.Iaſ.in l.fi.in v. colum.C. de edi. diui. Adr.tol.& And.bar. in d.l.fi.in addi. Bar. in j.addi.in fi. vbi allegetiā Bart. in iſto conſi.ſub nu.ccxciij. & Phili.Deci.in authen.ſi quis ī aliquo. C.de edēdo.Tho.Di

❡Pro cōcordia aduerte ſecundum Barto.in hoc conſil. v.ꝙ lex fina.C.de edi.diui Adria. tollen. non tribuit beneficiū ſuū fideicōmiſſario.bar. etiam in l. fin. C. de codi.Contrarius tamen alleg.in d.l. fin. Tu dic quod intelligitur in hoc conſi. ſecundum diſtinctionem quam ponit in d.l.fin. quia facta reſtitutione verbo , & habet beneficiū . Si verò facta eſt re & verbo:& tunc nō poteſt adaptari dictum beneficium,cum habuerit poſſeſsionem Si nullo modo & ꝓcedat prima opi. hoc etiam ſenſit do . Ale. in d.l.fina. C. de codicil.

g ❡In contrarium eſt veritas.Et ꝙ ſubſtituto vulgari & pupillari competat remedium in l.fi.vide Bart.ibi & ibi plenius per Iaſ.in v.co.in verſi.ex tertia parte.Tho.

h ❡Secundò an dicta.Bar.concludit ꝙ diſpoſitio captatoria ad pias cauſas tenet.Idem tenent Bal.Cy.Ange.in l.captatorias.C.de teſt.mili.& in l. captatorias.ff.de hære.inſti.per c.cum tibi.extra.de teſta.per Bar.in l.j. C. de ſac. ſan. ecc.arguēdo de libertate ad pias cauſas , per l.fideicommiſſaria libertas. ff. de fideic.lib.aut conſilio. ccxx.incip.inter cætera contrariam tamen ſententiam. qđ diſpoſitio captatoria non valeat ad pias cauſas,tenuerūt Bal. & Sali.in l.captatorias.C. de teſta. mil. & Io.de Imo.in l. captatorias.in iij.colū. ff.de hæred.inſti.vbi dicunt quòd d. c . cū tibi.loquitur de voluntate diſtributoria vbi autem diſpoſitoria.& hunc dicunt eſſe intellectum Inno. Ioan.And.Cano.cōmuniter approbatū. & hunc intellectum dicit Bal.eſſe no.in l. executorē.C.de execu.rei iud.in iij.colū. verſi.non obſt.in l. j. in ix.q.primæ partis principalis vbi reprehendit Bar . Et cōtra Bart. facit id, ꝙ ipſe voluit in d. l. j. dum dicit ꝙ non valet legatū pubertatis collatum in volūtatem hæredis , niſi dixerit pro anima:& tamen vult ꝙ relictum factū ſimpliciter ad pias cauſas. ergo eius argumentū non valet.& ita videtur innuere Angel. conſil. cccxj.in princ. incip. Titius . dicit tamen ibi meliorē opi.bart. eſſe ſeruandam in l. captatorias.C. quia ī relictis ad pias cauſas non āttendimus prouiſiones iuris ciuilis.ſed ius naturæ, ſeu diuinum,vel Canonicum , vt c. ꝗcum eſſes.de teſta.melius per Bar.in d.l.j. cogita tamen quæ opin. ſit melioribus fulta rationibus.

Qn̄ beneficiū l.fi.C.de edi. diui Adria,
tol.detur ſubſtituto vulgariter,vel compē-
diosè,aut fideicōmiſſario.Itē an valeat di-
ſpoſitio teſtamenti commiſſa in voluntatē
tertij quo ad pias cauſas.Itē an fratres Mi-
nores ſint capaces hæreditatis,vel fideicō-
miſſi pro fabrica eccleſiæ:& an tūc poſſint
conſtituere ſyndicum.

1 ☞ *Subſtituto uulgari an competat beneficium l. finalis. C.de edicto diui Adriani tollendo.*
2 *Subſtitutio captatoria ad pias cauſas an ualeat.*
3 *Fratres Minores an ſint capaces hæreditatum.*
4 *Eccleſia ut conſtruatur & manuteneatur,ad publicam ciuium pertinet utilitatem.*
5 *Fratres Minores poſſunt conſtituere & nominare ſyndicū*

CONSILIVM. V.

f VIſa quadam[f] peti
tione data per ſer Cicchum Van
nis ſyndicum , & procurato-
rem capituli & fratrum Sancti Franciſci,
in qua petūt ſe immitti in poſſeſsionē bono
rū quōdā Buccarelli ex vigore ipſius te-
ſtamenti Buccarelli &c. Pro examinando
iure dictæ petitionis videnda ſunt plura.
1 †Primò cū in dicta petitione videatur īplo
rare beneficium l.fi.C.de edic.di.Adri.tol.
an illius legis beneficium cōpetat iſto caſu
& videtur ꝙ non:quia dictus ſyndicus fuit
ſubſtitutus vxori dicti teſtatoris : & ſic fuit
ſubſtitutio fideicommiſſaria:& ſic ei nō cō
petit beneficiū d.l.fi.vt no.in d.l.fi.in gl.iiij.
g Sed in contrarium eſt veritas.[g] Nā dicta
ſubſtitutio fuit cōpendioſa quæ cōtinet in
ſe vulgarem directam ſi inſtitutus non fue
rit,vel eſſe non potuerit hæres:vt l. Gallus.
§.j.de lib.& poſth.ſcđm vnā lec.& not.per
Cy.in l.precibus.in materia compendioſæ,
& ibi etiā per Gul.de Cug.C.de impub. &
alijs ſubſti.Præterea iſta verba, inſtituo ta-
lem poſt mortē talis inſtituti,habēt locū ſi-
ue inſtitutus moriatur viuo teſtatore , ſiue
poſt mortem:vt ff.de adi.leg.l.iij.in prin.&
§.j.Sed eo moriēte viuo teſtatore eſt vulga
ris directa:vt l.Gallus.in prin. & per totā le
gem. Quibus cōcluditur ꝙ illa vxore de-
cedente viuo teſtatore dictus ſyndicus ad-
mittitē vt vulgariter & directò ſubſtitutus.
Sed ſubſtituto vulgari cōpetit beneficium
d.l.fi.vt l.j.eo.ti.& no.in d.l.fi.in iij.gl. ergo
2 & ei competit. †Secūdò[h] an dicta ſubſti
h tutio vitietur,quaſi videatur captatoria &
incerta perſona inſtituta.Ad qđ dicendum
eſt indubitanter ꝙ non: quia diſpoſitio ca-
ptatoria non vitiatur in relictis ad pias cau
i ſas,extra,de teſ.c.cùm tibi[i].& no.ibi per gl.
Et ratio patet:quia non perſona,ſed ipſa cā
pia videtur inſtituta,quæ certa eſt,etiam in
3 caſu propoſito. †Tertiò dubitatē[k] ꝙ fratres
k Minores non ſunt capaces hæreditatis, in
c.exiui de paradiſo.de verb. ſig.in Cle. Sed
reſpondetur ꝙ hic talis ſyndicus non eſt in
ſtitutus ad vtilitatem fratrum,ſed ad vtilita
tem nouæ fabricæ eccleſiæ ſancti Frāciſci.
vnde valet inſtitutio:nam fratres Minores
nullum ius habent in eccleſijs eorum , ſed
ſunt Romanæ eccleſiæ:vt in c. exijt qui ſe-
minat.de verbo.ſignifica.lib.vj.quod etiam
hodie eſt declaratum per Ioan. papam in
extrauagan-

i ❡Cū tibi. Vide plenè per Iaſ.in l.captatorias.in vj.col. in fi. & princip.ſeq.C. de teſta.mili.vbi plenè, & ibi ponit varios intellectus.d.c. cū tibi.& And.Bart.in d. c.cū tibi.in vij.& ix. col.in ver.capio nūc ſecundum . & vide Barto.conſil. ſequē. Tho.Diplo.

k ❡Tertiò dubitatur. Vide Bar.in l.j.in penul.col.ff. de legatis j.& ibi plenè ꝑ Ale . in ix.col.& per Iaſo. in xvij.col. in fin. & Bar.in tracta.Minori.in j.li.in iiij.diſtin. in.j.& vide Io. Cal- de Imo.Petrū đ Ancha.in cōſi.xxx.in titu . de teſtamen . & Abb.in cōſ.xxxij. caſus cōtingētia. in primo vol.& in conſil. lxiiij.in ij.volu.incipi.quædam domina L.Thom.Diploua.

a ❡Quartò dubitatur. Vide Bartolum in tracta.Minoricarū.in j.lib. in iiij.diſt. in c.iij.inci.per quem bona.& vide Abb.in conſi.xxxij.in j.volumi.incipien. caſus contingentia.in ſecunda colum.Thomas Diplouata.

b ❡Exemplando. Vide plenè per Philippū Deciū in auth.ſi quis in aliquo nume.vj.C.de edē. vbi allegat Bar. ī iſto cōſi.Tho.Diplouata.

extraua.quę inci.ad conditorem. vnde non
ipſi fratres videtur inſtituti:nec propter eo
rū incapacitatē inſtitutio facta cōtēplatiōe
eccleſiæ vitiatur.Præterea ꝙ eccleſia perfi
ciatē cōſtruatur & manu teneatur, pertinet
ad publicā vtilitatē omniū ciuium:vt ff.de
iuſti.& iur.l.j.§.ius publicū.Vnde dicta in
ſtitutio magis videtē facta ad vtilitatē ciui-
tatis quā fratrū:vt ff.de le.j.l.ciuitatibus. &
l.ſi quid.& de aur.& arg.le.l.Lucius.& hic
aliàs publicè diſputando determinaui , &
ſcripſi in lib.quem feci ſuper his q̄ Minori
4 bus fratribus relinquūtur.† Quartò[a] dubi-
a tatur ꝙ fratres minores pro nulla re tempo
rali in iudicio eſſe poſſunt: ergo videtur ꝙ
ſyndicū conſtituere nō poſſunt.Ad hoc re
5 ſpondetur † ꝙ quando non præſunt,poſsūt
tamen facere vnū ſyndicum,ſeu nominare
vnam perſonam pro eis quantum ad reci-
piendū ea,quæ ſibi cōcedūtur,& ad diſtri-
buendum ea in eorū neceſſarios vſus, licet
ipſi ea habere nō poſſunt,vt pecuniā : vt c.
exijt qui ſeminat.vnde iſte ſyndicus potuit
nominari à fratribus,& ipſe ſyndicus erit
hæres & diſtributor,non tamē petet nomi-
ne fratrū,nec in præſenti nomine fratrū ſi
bene inſpiciatur,habet ergo dictus ſyndi-
cus ꝓbare cōtenta in ſua petitione:& de iu
re debet habere ſententiā ſuæ petitioni con
formem.Teſtamentū verò ſecūdò ꝓ ductū
nō obſtat:quia ad exemplū nec in exēplā-
b do[b] fuit citata pars:vt plenè not.docto. in
autē.ſi quis in aliquo documento.C.de edē.

Diſpoſitio ad pias cauſas captatoria te-
net,& fratres minores poſſunt conſtituere
ſyndicum ad capiendum hæreditatem in
caſu,quo ipſi capere poſſunt.Item dicit:ſuf
ficit conditionem adimpleri de facto.

1 ☞ *Inſtitutio captatoria ad pias cauſas ualet.*
2 *Fratres minores an poſsint eligere ſyndicum ad capiendum hæreditatem in caſu,quo ipſi capere poſſunt.*
3 *Fratres minores an poſsint eſſe executores teſtamentorum & nu.4.*
5 *Renunciatio bonorum Titij firmatur iuramento.*
6 *Filia ſi renunciauit hæreditatem paternam,ſi eſt præterita,non rumpit teſtamentum.*
7 *Clauſula,ſi non ualet iure teſtamenti,&c.habet locum in teſtamento rupto ex cauſa præteritionis.*

CONSILIVM VI.

c VIſo teſtamento[c] do
minæ Ciæ Rainerij de caſtello,
dubitatur an valeat.Primò, quia
inſtituit hæredem ſyndicum eligendū per
fratres minores.& videtur de iure non va-
1 lere, † quia videtur inſtitutio captatoria :[d]
d ergo inualida.ff.de hæred.inſtitu.l.illa inſti
tutio.& l.captatorias.Ad quod reſpōdetur
ꝙ quando fit ad pias cauſas,talis inſtitutio
valet:vt extra,teſta.c.cùm tibi.vbi eſt text.
& glo.Secundò videtē obſtare:quia fratres
2 minores poſſint eligere ſyndicum : † quod
non videtur:quia ipſi non ſunt capaces hę
reditatis,nec poſſunt ſe intromittere de offi
3 cio†executionis vltimarum voluntatum:
vt in c.exiui de paradiſo.de verbo ſigni.in
Cle.Ad hoc reſpodetur ꝙ imò inſtutio va
let:quia fratres minores non ſunt capaces
hęreditatis,ſ.vt eis acquiratur.Nec obſtat
quod dicitur ꝙ non poſſunt eſſe executo-
res vltimarum voluntatum:quia reſponde
tur qđ decretalis eos prohibet : ideo quia
prædicta abſque litigijs in contrectatione,
& adminiſtratione pecuniæ nequeunt ex-
pediri.vbicunque ergo ceſſant rationes prę
fatæ,ceſſat dicta prohibitio:vt l.adigere.§.
quamuis.ff.de iure patrona.de pac.l.quod
quod dictum.de lega.ij.l.cùm pater.§.dul-
ciſsimis.Sed hoc ſufficit ſolùm fratribus no
e minare & eligere ſyndicum[e] ad hoc:cùm,
vt patet ex ſerie teſtamenti nullum litigiū,
nulla controuerſia,nulla adminiſtratio pe-
cuniæ fiat à fratribus:ergo &c.venit ergo
4 &c.†Nec poteſt dici quòd fratres non poſ
ſunt nominare talem ſyndicum:quia ideo
poſſunt talem innominationē facere,ſicut
poſſet deportatus qui eſſet priuatus omni-
bus his,quæ iuris ciuilis ſunt:vt l.cùm pa-
ter.§.hæreditatem.de leg.ij.& Treb.l.ex fa
cto.§.ex facto.& hoc ſcripſi in libello Mi-
noricarū.lib.iij.diſtin.j.c.iiij.Et poſito ꝙ fra
tres minores talem ſyndicum habere non
poſſent.ſufficit ꝙ ipſi nominent,& eligant
de facto:& videtur impleta conditio,vt ille
ſic nominatus et electus ſit hęres.Caſus eſt
de condi.& demō.l.Mæuius videtur.& l.
mulier.§.ſi quis hæreditarium.de condi.
inſti.& videtur teſtatorem ſenſiſſe de illa
nominatione,ſic de facto prout fratres fa-
cere poſſunt.Caſus eſt in l.Mæuius.de cō-
di.& demon.ff.ad Treb.l.hæredes.§.fin.Et
per hoc videtur facere l.mulier.§.ſi quis.ff.
de condi.& demon.Tertiò videtur obſta-
re:quia dicta domina.Cia habebat nepotes
ex filio,qui dicunt præterire:ergo teſtamen
tum nullum.Ad quod reſpondeo ꝙ dictæ
filiæ renunciauerunt iuri ſuccedēdi dictæ
5 teſtatricis cum iuramento.† quod ſi appare
f ret,ſufficeret.Nam talis renuntiatio valet[f],
ſi extat iuramentò firmata:vt c.quāuis.de
pac.lib.vj.Si igitur valet,ita ꝙ excludantur
à ſucceſsione: ergo dictum teſtamentum
6 †non rumpitur:vt l.j.in fi.de contra tabū.&
de bo.li.l.ſi neceſſe.§.portatus.Sed poſitio
ꝙ talis renunciatio non reperiretur,& ſic te
ſtamentum ex cauſa præteritionis eſſet nul

c ❡Viſo teſtamento. Iſtud cōſiliū pro cōſilio Bar.alleg. Lud. Ro.in cōſi.xxij.circa id ꝙ effectualiter & ſecūdū ordinē Peruſinū eſt in tertia parte de vltimis volūtatibus.in conſil. lxx. Tho. Diplo.

d ❡Inſtitutio captatoria. Vide quæ ſcripſi in conſi. præcedenti. vide Alex . in conſil. xiiij.in j.volu.incip. Circa primū dubiū. ī vlt.co.& ī l. captatorias.C.đ teſ.mili.et ibi Iaſ.in vj.co.& ibi ſcripſi in addi.Tho.

e ❡Syndicum . Vide Bart.in l.cum pater. §.hæreditatem.ff. de leg.ij.& in l. à filio. in princi.ff.de ali . & cib.leg.& in trac.minoricarum.lib. iij. c. ij.& iiij. & Lu. Ro. in conſ.ccccix.incip. quo ad primū.& an dre. Sic in c. tua nobis.in v.co.extra de teſta.Tho. diploua.

f ❡Renunciatio valet.Quia ſatis dictū eſt ſ.de diſpoſitione captatoria ad pias cauſas,& de fratrib9 minoribus: ideo hic nō eſt īſiſtēdū, maximè cū his tēporib9 ꝓpter priuilegia eis cōceſſa ꝑ ſūmos pōtifices fruſtratoriæ videātur conſtitutiōes editæ ſuper eorū ſtatu:ideo circa corroboratione tertij mēbri condeſcendā ad renūciationē factam per dictas neptes iuramēto vallatā quæ renunciatio tenet:qa non dicitur in themate ꝙ dictæ neptes eſſent minores . & dato ꝙ eſſet illud iuramentū ꝙ poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ eſt ſeruandum.c. nō eſt obligatorium. de regu. iur. c. cū contingat. extra , de iureiur. & ita tenet Ange. cōſil. c.xxvj.inci.filia refutauit.& conſi.lj.inci. do.zilius Pau.de caſtro.cōſ.clxxvij. inc. cōtra ſuperius.& cōſi.cccix.vbi ponit an talis renunciatio habeat nocere earū filijs. & ſic nepotibus de quo articulo ſi vultis videre,videte Bar.Bal.& Imo.in l.q ſuperſtitis.ff.de acq.hære,Bal.in l.fi. C.de pact.Bald.& Paul.de Ca.in l.pactum.C.de colla.Pet.de Anch.in Cle. j. de baptiſmo. Stat ergo firma concluſio, Bartol.quod renunciatio valet,& non poſſunt dicere teſtamentum nullū.Inquantum autem dominus cōſulens vult quod clauſula codicillaris operetur effectum ſuum ex cauſa præteritiōis communis opi.eſt cum eo.de qua Bal.Ang.Imo.Pau.de Ca.in l.filio præterito.ff.de iniuſ.rup.in auth.ex cauſa.&.in l.ex ea. ff.de teſt, per Bar.in l. j. ff. de iu.cod.& in l.ij.ff.de leg.ij.per Bal.in repe.l.in ſuis.ff.de libe.& poſthu.& per Ang.in §.fi.in auth.vt cum de ap.cog. Pro quorum opi.eſt caſus in l.generaliter.§.ex teſtamento.ff.de fideicom.libe.& in l.ſi patroni.§.fin.ff. ad Trebel. Ita etiam conſuluerunt Pau.de Ca.cōſi.lx.& cōſi.ccl.Ang.cōſi.cc v.inci.Petrus de vrbe.Circa verò vltimum ꝙ iſtæ neptes cēſentur grauatæ reſtituer pio loco,ideo ceſſat Trebellianica ſecūdùm opi.communem,per l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſ.& cle.ibi dum dicit,vel fideicomiſ.nulla Falcidia.& ibi Bal.in vlt.col.Bal.& Bar.in l.Marcellus.§.quod autem.ff.ad Treb.Ang. & Imo.in l.j.§.municipiū.ff.ad.l.Falci.Ang.in §.ſanctiſsimis.autē.de ec.ti.& in §.fi.in autē.de hæred . & Falcid . per Bal.in lege,id quod pauperibus . C . de epiſc.& cleri.Gemi. in c.ſi pater.de teſta. in vj.Lud.Ro.cōſi. cclxxxviij.incip . in Dei nomine,in hac re.Ang.conſi. ccliij . in fi.inci . Conradus Alberti.et Bar.l.cōſ. lv.Ang.conſil.lviij . inci.qdam paterfa . Pau.de Caſt.conſil. cclxxiiij.& conſi.cclxxxvij.& cccxxxvij.& cxxiij . & clxxxiij.vbi dicit qđ ita practicatur.licet in l.cohæredi.§.cùm filiæ.ff.de vulg . & pup.non firmauerit pedes.Contra tamē facit qđ voluit Archi.glo.& Io.Andr. in c.ſi pater.à contrario ſenſu illius c.de teſtamentis.& Ioā. An.in c.Raynutius. vbi voluit qđ imò detrahatē Trebellianica.& Old . conſil. ccxlviij.inci. propoſita cōſuetudine.pro quorum opi.facit ꝙ licet teſtator poſsit prohibere Falcidiā, autē . ſed cùm teſtator.non tamē poteſt prohibere Trebellianicam.l. ſi vt alle gas.eo.tit.ergo non valet argumentū de Falcidia ad Trebellianicā.Præterea, licet hæres bon cōficiēs inuentariū perdat Falcidiam ſecundum cōmunem opi. non tamē perdit Trebellianicā:ergo non eſt eadem ratio . Itē facit, quia in Trebellianica non reperiuntur correcta iura antiqua , & per ſubauditionem non debet induci legum correctio.l.præcipimus.C. de appella. Item contra cōmunem opi . adducitur l.ſi quis ad declinandam . pro ipſis alle. Nam dicit ibi Imperator quod ad declinandam Trebellianicam neceſſe eſt ꝙ inſtituat directò pauperes Chriſti : quia nullus poterit eam detrahere.Si autem alium inſtituat , & roget , illud detrahet . Et hanc opin . Ioan.de Imo . in d.l. Marcellus.dicit poſſe ſuſtineri:quia iura,quæ ipſi allegant , hoc non probant : quia loquuntur in fideicommiſſo particulari,vt colligitur ex tex.in §.ſin autem hæres. dum dicit.dicens relictam ſubſtantiam non ſufficere:quia caſus non poteſt conueniri fideicommiſſario vniuerſali,cùm ſemper hæres ſit ſoluendo.l.ſi hæres ab eo.ff.ad Treb.& Sali.in autē.ſimiliter.C.ad l.Fal.refert quod Io.Cald . & do.Io.de Lig.conſuluerunt contra Bar.Non obſtat.§.reſtituta.quia ille text. non dicit & vbi non habet locum Falcidia,ibi non habeat locum Trebellianica,cùm Cano.teneant hanc opi.Pro hac parte poſſet conſuli:tamen durum eſſet recedere à communi opi.Item vide Ang.conſi.clxvj.inci.filia refutauit. & conſi.lj.do.zilius.Pau.de caſt,conſi.ccxj.& ibi an talis renunciatio præiudicet filijs renunciantium.Ber.Land.

lum: tamen in dicto teſtamento eſt clauſula, ſi noc valet iure teſtamenti &c. Cuius vigore dictus ſyndicus deberet habere dicta bona. Nam dicta clauſula habet locum in
7 teſtamento † rupto ex cauſa præteritiõis,[a]
a ſecundum veram opi. Dyn. & aliorum doctorum, & refert Cy. in auť. ex cauſa. C. de libe. præte. licet glo. ibi contrarium innuat. Videntur enim dictæ neptes ſuccedentes ab inteſtato, rogante per dicta verba, vt dicta bona reſtituant dicto ſyndico: vt l. quærebatur verſiculo, & ſi vtrum. de teſta. militis. & not. glo. ff. de teſta. l. ex his verbis. Et ad prædictas filias ſeu neptes ſola legitima debet remanere. Nam rogatæ ſunt reſtituere
b re per fideicommiſſum ad pias cauſas:[b] ergo ceſſat Trebellianica ſecundùm verã opi.
c Nam regula eſt[c], ꝙ vbi ceſſat Falcidia, ceſſat & Trebellianica: vt l. Marcellus. §. ꝙ autem. ff. ad Trebellia. ſed Falcidia ceſſat: vt C. ad legẽ Falcidiã. auť. ſimiliter ergo. &c. Præterea tunc poſſunt detrahi Trebellianica & legitima, quando quis eſt inſtitutus purè, & rogatus ſub conditione: vt not. C. ad legem Falcidiam. l. quãꝗ. ff. de inoffi. teſta. l. Papinianus. §. meminiſſe. & in auť. de hære. & Fal. §. ſi quis autem non implens: ſed iſti venientes ab inteſtato, ſunt rogati: ergo. &c. Sed dictæ neptes habent dotem, quæ vſꝗ ad legitimam cõputatur: vt l. quoniam nouella. de inoffic. teſta. Ergo concluditur ꝙ tota dicta hæreditas debeatur dicto ſyndico. vt eam diſtribuat ſecundum teſtatoris voluntatem. Bar.

Quando hæredes decedunt intra tempus à teſtatore limitatum ad ſoluendum legata non incidunt in pœnam, nec talis pœna tranſit in hæredem. Et vtrum onus iniũctum hæredi videatur iniunctum hæredi ipſius hæredis: & ſi non facit, poſſit dici in mora, & pœnam incurrat in teſtamento appoſitam per teſtatorem.

1 ☞ Verba, ſi filij & hæredes non fecerint aliquid, non ligant hæredis hæredum.
2 Hæres, qui deceſſit ante tempus ei iniunctum per teſtatorẽ ad ſoluendum legata, non dicitur in mora, nec incidit incidit in pœnam.
3 In pœnis relictis in teſtamento non receditur à perſona quãtum ad commiſſionem pœnæ.
4 In relictis nominatim ab uno, alius qui ſuccedit præter ſpẽ & uoluntatem defuncti non tenetur ad illa.

CONSILIVM. VII.

d FActum tale eſt.[d] Andreas quidam Martini, ciuis Tudertinus deceſſit ſuperuiuentibus ſibi Ioanne, & Philippo ſuis filijs, & ſuperuiuẽte domina Frãciſca eius vxore: deinde deceſſerunt dicti Ioannes & Philippus vnus pubes, & alter impubes ante biennium poſt mortem teſtatoris ſuperuiuẽte dicta domina Franciſca illorum matre, nullo agnato exiſtente vſque ad tertium gradum. Modò hoſpitale Charitatis vel eius rector poſſidente dicta domina Franciſca hæreditatem quõdam Andreæ & ſucceſſiue ſuorum filiorum petit ex forma cuiuſdam teſtamẽti, quo caueri dicit relicta non fuiſſe ſoluta ad terminum teſtatoris: & per conſequens ad dictum hoſpitale hæreditatem deuolutam. In quæſtione prædicta videtur de iure dictum hoſpitale in dictis bonis nihil de iure poſſe petere: nam verba teſtamenti fuerunt iſta compoſita hoc modo: Item voluit & mandauit ꝙ ſuprà dicta iudicia & legata per ipſum facta ſatisfiant per j. ſcript.
e filios & hæredes, vſque ad duos annos[e] proximè venturos poſt mortem dicti teſtatoris. Et ſi ad dictum terminum non eſſent ſatisfacta per infrà ſcriptos hæredes quòd dicta bona deueniant ad hoſpitale. Charitatis communis Tudertini, quæ verba ſi rectè inſpiciantur, grauant dictos filios & hæredes nominatim. ꝙ apparet ex eo ꝙ dicit filios, & ex eo ꝙ dicit infrà ſcriptos: vt l. nominatim. de condi. & demon. & l. ij. de liber. & poſthum. deinde ſubiunxit teſtator ꝙ ipſis filijs & hæredibus non ſoluentibus
1 intra terminũ hæreditas deueniat ad hoſpitale Charitatis. † Quę verba hoc important ꝙ ſi dicti filij & hæredes fuerint in mora, ꝙ dicta hæreditas deueniat ad dictum hoſpitale. Caſus eſt in l.
2 ſi penum. ff. quando dies leg. vel fideicom. ced. † Sed ibi filij & hę
f redes non fuerunt in mora: quia deceſſerunt ante biennium[f]: er
g go in eos non eſt commiſſa pœna:[g] nec poteſt dici ꝙ in perſona
h huius hæredis eorum pœna committatur, ſi ipſa non ſoluit[h]: qa hoc ad hæredes non tranſit eo, cui iniunctũ eſt, ante moram mo
3 riente: vt d. l. ſi penum. † Præterea, in pœnis & mulctis quæ relinquuntur in teſtamento, non receditur à perſona quantum ad commiſſionem pœnæ: vt l. mulctam. in princip. ff. de condi. & demonſtr. ita in propoſita quæſtione cũ in pœna ſit iniũctum ꝙ ſi filij prædicti non ſoluerent, dicta hæreditas detur dicto hoſpitali: dictis filijs non exiſtentibus in mora, propter aliorum mo
4 ram, pœna prædicta non committitur. † Præterea, in his quæ relinquuntur nominatim ab vno, alius, qui ſuccedit præter ſpem & voluntatem defuncti, non tenetur ad illa: vt l. j. §. fi. ff. de le. iij. Sed in propoſito dicta pœna fuit impoſita filijs ſi mora committeretur, ſed per eos nulla fuit commiſſa mora: ergo ad matrem, quæ ſuccedit præter ſpem defuncti dicta diſpoſitio vel eius effectus non porrigitur ad hæredem. Probatur in l. ſi hæreditatẽ nominatim. ff. de leg. iij. & ad l. Falci. l. j. §. id ꝙ ex ſubſtitutione.

Subſtitutio pupillaris excludit matrem. Item an ſubſtitutio facta compendioſè, ſcilicet quandocunque deceſſerit, ſit fideicõmiſſaria. Item an pactum de hæreditate viuentis poſſit firmari iuramento. Item an ſubſtitutus poteſt extrahere legata ſibi, tanquam æs alienum. Item quando hæres inſtitutus in certa re habeatur loco legatarij. Item quando habet locũ ius accreſcendi.

1 ☞ Subſtitutio facta per hæc uerba, quandocunque deceſſerit, an dicatur fideicommiſſaria.
2 Subſtitutio compendioſè facta filio impuberi, an ſit expreſſa pupillaris, & excludat matrem.
3 Pactum de hæreditate tertij uiuentis non ualet, etiam cum iuramento.
4 Iuramentum præſtitum ſuper pacto, quod eſt contra bonos mores, non eſt obligatoriũ.
5 Subſtitutus poteſt extrahere legata ſibi tanquam æs alienum.
6 Funeris impenſæ ante omnia debet detrahi.
7 Hæres inſtitutus in re certa habetur loco legatarij.
8 Ius accreſcendi an & quando habeat locum.
9 Statutum excludens mulieres à ſucceſſione, an excludat ipſas, ut non poſſint ſuccedere ab inteſtato.

CONSILIVM VIII.

i FActum tale proponitur.[i]: Quidã nomine Thebalducius ſuum condidit teſtamentum, in quo inter cætera ſic diſponit. Item reliquit dominæ Gaſdiæ & Thoræ eius filiabus mille & quingentas libras pro qualibet earum: & ſi aliqua earum monaſterium ingrediatur, reliquit ſibi in dicto caſu duas libras denariorum, & tantum eas habere voluit de bonis ſuis, & eas in his hæredes inſtituit, vt plus petere non poſſint. Item diſpoſuit

ꝙ ſi

a ¶ Præteritionis. Vide docto. in authen. ex cauſa. C. de libe. præte. & Paul. de Caſtr. in conſi. ccl. circa primum. & in conſi. lx. clarum eſt. & Ale. in l. in quartam. ff. ad legem Falcidiam. & ibi vide apoſtillam meam ad Bartolum. Tho. Diploua.

b ¶ Pias cauſas. Vide Rom. cõſi. lxviij. & cclxxix. Ang. cõſi. cliij. & cõſi. lviij. & Pau. de ca. cõſi. cclxxiij. & cclxxxvij. Old. conſi. cclviij. Bernar. Laud.

c ¶ Nã regula eſt. Vide Bart. in l. Marcellus. & ibi ſcripſi in addi. ff. ad Tre. et bar. in cõſ. lvj. inci. in chriſti nomine Bart. fecit teſtm̃. in ij. col. in fin. Tho. Diplouata.

d ¶ Factũ tale eſt. Iſtud cõſiliũ ſecundũ ordinẽ Peruſinũ eſt in tertia parte de vltimis volũtatibus, in cõſi. xliij. aliàs incipit. Andreas Martini. quod eſt duplicatum, in cõſi. ccxiij. aliàs incipit, factũ tale eſt, Antonius. aliàs incipit, in quæſtione prædicta videtur dicendũ. & ita incipit in libro Peruſino. tho.

e ¶ Vſque ad duos annos. De iſto conſili. Bar. vide Alex. in l. fi. in ij. col. C. de hær. inſti. & in conſi. cxl. in vj. vo. inci. viſo dicto teſtamẽto. in ij. col. vbi refert Bart. in iſto conſi. & fundamẽta ſua, & in cõſi. lv. in j. vol. conſideratis his in ij. col. & vide pleniſſimè per d. Iaſ. in l. cẽturio. in xxiij. col. ff. de vulg. & pupil. vbi alle. plura cõſilia d. Alex. & vide Fran. de Cur. in cõſi. xlv. inci. Sæpe reuoluta narratione. in viij. & ix. col. vbi pleniſſime dicit dicta Bart. in d. l. centurio. non eſſe vera, & dicta Bar. in conſilio iſto eſſe vera. tho.

f ¶ Ante bienniũ. Vide Bar. in l. ſi penum & ibi quando dies lega. ced. & in conſi. xix. inci. proponatur quod in teſtamento. Tho. Dipla.

g ¶ Commiſſa pœna. Confirmãdo pro maiori veritate cõſulentis ꝙ prædicti hæredes, & filij ſi deceſſerint intra tẽpus à teſtatore limitatũ non ſint in mora: quia volũtas teſtatoris punientis illos qui non exequũtur eius volũtatẽ, debet intelligi de moroſis: qa non põt dici contrauenire, niſi qui eſt in mora faciendi ꝙ facere debet ſicut nõ põt dici ſtare per aliquẽ, niſi cũ eſſet in mora, nõ aũt ex eo ſolo ꝙ nõ fecit. ff. de cõſt. pe. l. ſi duo. §. hæc aũt vera & ibi Bar. Iſti ergo filij nõ poſſũt dici eſſe ĩ mora. & ꝑ conſequens non poſſunt dici cõtrauenisse: ergo non incidũt in pœnam conuentionis quæ eſt priuatio hæreditatis. l. paterfamilias teſtamento. ff. de hære. inſtit. Ber. Land.

h ¶ Si ipa nõ ſoluit. Vid Bar. ĩ. d. cõſ. xix. In noĩe dñi, ꝓponiť. vbi idẽ conſuluit ꝙ hic. & no. ꝙ ſi eſt mortuus anteꝗ adimpleat volũtatẽ, nõ eſt ĩ mora: & ſic nõ incidit ĩ pœnã. & vide Ludo. ro. in cõſi. ccccix. quo ad primũ vbi cõſuluit ꝙ hæres nõ dr̃ priuatus ſi nõ fecit intra tp̃s ſtatutũ. & cõputatur tẽpus a die ſcientiæ, & hr̃ditatis aditæ, vel eſſet aliquo modo impeditus. tho. Diploua.

i ¶ Factum tale proponitur. Iſtud conſi. alias inci. quidam nomine theobaldus alias viſo dicto teſtamento ſuper primo. tho.

quòd ſi ſuprà, dicta Gaſdia & Thora, vel aliqua earum deceſſerit ſine filijs ex ſe natis, quòd ei & cuilibet earũ ſuccedat Raynutius ipſius filius, & teſtatoris hæres. Item reliquit dominæ Margaretæ centum libras, & eam in his, & dote eius hæredem inſtituit, volens & mandans quòd de bonis ſuis amplius petere nec habere poſſit. Item reliquit Antonio filio dictæ dominæ Margaretæ xxv. libras, & in eis eum hæredẽ inſtituit. item dominæ Franciſcæ ſuę nepti decem libras, & eam in eis ſibi hęredem inſtituit, & in ccc. libris ſibi datis & ſolutis per eum, vt conſtare dicit manu Ioannis notarij, volẽs & mandãs quòd de bonis ſuis plus petere non poſſit. Item reliquit Gaſdiæ filiæ dictæ dominę Franciſcæ. xx. ſolidos, & in his ſibi eam hæredem inſtituit. Item reliquit dominæ Altamannæ ſuæ vxori fructus, de vſufru. reditus & prouentus vnus petiæ terræ in dicto ſuo teſtamento confirmatæ, quandiu ipſa vixerit caſtè & honeſtè, & vitam vidualem duxerit. item reliquit eidem ſuæ vxori habitationem & detentationem in domibus ſuis ſitis in dicto caſtro donec vixerit caſtè & honeſtè, & vitam vidualem duxerit. item reliquit dominam Altamannam dominam & maſſariam, & alimenta ſibi cõdecẽtia vnà cum infrà, ſcripto filio ſuo & hærede, & quòd ipſa poſſit dicta alimenta habere & de bonis ſuis ſe alimentare vnà cum dicto filio ſuo donec ipſa vixerit caſtè & honeſtè & ad ſecunda vota non tranſierit, & dotem non repetierit. In omnibus autẽ alijs ſuis bonis mobilibus & immobilibus, iuribus & actionibus Raynutium eius filium ſibi hæredem vniuerſalem inſtituit, detractis ſuprà ſcriptis iudicijs & legatis: & ſi dictus Raynutius eius filius deceſſerit in pupillari ætate ſuprà dictam dominam Franciſcam eius neptem carnalem in xxv. lib. dena. ſibi hæredem inſtituit: in omnibus alijs mobilibus, iuribus, & actio ſubſtituit dicto Raynutio filio ſuo ſi in pupillari ætate deceſſerit, dictam dominam Margaretam, Gaſdiam, & Thoram filias dicti teſtatoris pro æquali parte filias & filios earundem: ita tamen ꝙ ſuccedant in ſtirpem, & non in capita cum hac conditione, ꝙ dicti hęredes ſubſtituti teneantur & debeant ad petitionẽ dictorum executorum dare & ſoluere intra duos annos à die mortis dicti Raynutij pro Deo & anima ipſius teſtatoris mille lib. dena. cęteris ſub certo modo & forma in dicto teſtamento appoſitis. & omnia iſta facta fuerunt in dicto ſuo teſtamento. Deinde contingit quòd dicta domina Thora & Gaſdia deceſſerunt viuo teſtatore prædicto. deinde moritur teſtator viuo Raynutio filio ſuo pupillo, per quem fuit adita hæreditas dicti Thebaldutij ſui patris, q Raynutius deceſſit in pupillari ętate. Ex his quæritur vtrum dicta domina Altamanna mater dicti pupilli ſuccedat dicto eius filio in octaua parte debita matri de bonis filij decedentis ab inteſtato ex forma ſtatuti ciuitatis Tuderti. Secundò poſito quod non ſuccedat de iure, an ex forma conuentionis initæ per Gualterium & fratrem dictæ dominæ Altamannæ debeat dicta domina Altamanna habere octauam partem prædictam, ſi deueniat ad dictam dominam Margaretam, cùm petitio fuerit facta in vita ipſorum Thebaldutij et Raynutij, poſito quod dicta conuentio non fuerit iuramẽto firmata. Tertio poſito quod dictus Gualterius nollet dictam pœnam ſeu conuentionem ſeruare, an legata facta per dictum Thebaldutium teſtatorẽ, quæ debebant præſtari in vita filij vel poſt mortem eius debeant ante omnia vt æs alienũ deduci, ita quod de reſiduo dicta octaua debeatur. Quartò vtrum dicta Frãciſchina olim neptis dicti teſtatoris deſcendens filia poſſit aliquid petere vltra quàm ſit relictum ſibi in bonis dicti Thebaldutij et
1 dicto Raynutio. † Diſo dicto teſtamento ſuper primo puncto videndum eſt an dicta ſubſtitutio fuerit directa pupillaris an fideicommiſſaria. Circa quod dicendum eſt ꝙ ſubſtitutio compẽdioſa facta per hæc verba, quandocunque deceſſerit, talem ſubſtituo. dicitur fideicommiſſaria, ſecundum quorundam opinio. propter illud verbum ſubſtituo, quod eſt cõmune: vt l. precibus C. de impu. & alijs ſubſtit. tamen in quæſtione propoſita cùm teſtator ſubſtituerit filio tantùm decedenti in pupillari ætate, de
a bet intelligi de pupillari directa: vt no. in d. l. precibus. in fi. ma
b gnæ gloſſ. & facit extra de teſt. c. j. libr. vj. Cùm ergo ſubſtituti[b]
2 pupillariter exiſtant, † apparet quod dicta mater excluditur ab
c omni petitione legitimę[c] ſibi debitæ in bonis filij: vt l. Papinianus. §. ſed nec impu. ff. de inoffi. teſt, & d. l. precibus. & d. c. j. libr. vj. Satis ergo liquet dictam dominam non poſſe petere dictam octauam partem vigore ſtatuti communis[a] Tuderti. Qđ ſtatutũ diſponit filio decedẽte ab inteſtato matrẽ debere habere octauã partẽ, ſed filius decedens q habet pupillarẽ ſubſtitutionẽ nõ dicit̃ decedere inteſtatus, cùm pater ſuus ſibi fecerit teſtamẽtũ. l. ij. in prin. ff. de vulg: & pup. ſubſt poſt prin. ergo
3 &c. † Super ſecũdo videndũ eſt an dicta cõuentio valeat, & de iure ciuili. Certum eſt quod non: quia non: licet paciſci de hæreditate viuentis tertij ipſo abſente & ignoran
d te. Caſus eſt in l. fi. C. de pact. Sed dubium[d] facit quod dicit de iuramento præſtito de obſeruando, quod iuramentum videtur talem cõuentionem validare: vt c. quamuis. de pact. lib. vj. Ad hoc reſpõdetur ꝙ talem conuentionem validare non poteſt: nã pactum contra bonos mores improbatur à iure. Sed tale pactum fuit appoſitũ ſuper his quæ ſunt contra bonos mores, vt expreſsè dicitur in c. non eſt obligatorium. de regu. iur. lib. vj. Non obſtat c. quãuis. de pact. lib. vj. quia ibi pactum illud de non ſuccedendo non eſt contra bonos mores: quia non inducit votum captandæ mortis alterius. Mulier enim quæ ſperat non ſuccedere, mortem patris non affectat, ſed pactum ꝙ loquitur in ſuccedendo certo modo & de certa parte danda, vt fuit in caſu propoſito votum captandæ mortis inducit, quod eſt contra bonos mores: vt d. l. fi. C. de pact. & de conceſ. præben. c. ne captandæ. lib. vj. ergo &c. Et eodem modo reſpondeo ad c. cũ contingat. de iureiur. lib. vj. quia ibi pactũ
4 non erat contra bonos: † igitur firmatur iuramento. Si igitur conuentio non valet: apparet ꝙ dicta domina eius vxor petere nõ poteſt, nec habere octauam partem prædi
5 ctam. † Super tertio dicendum eſt omnia legata ſub modo vel ſub conditione à dicto Thebaldutio ante omnia debere detrahi. quod probatur: nam ſubſtitutio dicti Raynuſij debet extrahi tanquàm æs alienum: vt l. in ratione. §. ij. ff. ad legem Falci. de bo. auť. de iud. poſ. l. j. Apparet ergo qđ ad dictum Raynutium dicta legata erant tan
6 quàm æs alienum, vt funeris impẽſa, † quæ debent ante omnia deduci, & poſtea fieri computatio: vt l. Papinianus. §. quarta. ff. de de inoffi. teſta. Ad quod facit Inſtit. ad leg. Falcid. §. quod autem. ergo manifeſtè apparet dicta legata eſſe ante omnia deducenda. Super quarto tria poſſunt dubia oriri. Primò an dicta domina Franciſca ſubſtituta pupillariter in certa quantitate admittatur vnà cum alijs ſubſtitutis. Sed hoc eſt dubium: quia cùm ſint alij ſubſtituti vltra iſtam ſubſtitutam in certa quantitate, habetur loco legatariæ: vt ff. de hæredi. inſtit.
7 lege prima, §. ſi ex fundo. cum ſi. † Secundum dubium eſt: quia hæres inſtitutus in re certa habetur loco legatarij: vt not. plenè in d. l. quoties. Vnde poſſet dubitare an portione dictarum filiarum, quæ decerunt in vita dicti teſtatoris aliquid accreſcat dictæ dominæ Franciſcæ. Sed indubitanter dicendum eſt qđ portio dictarum filiarum, quæ deceſſerunt, accreſeat dictæ dominæ Margaretæ, quæ erat dictis decenſdentibus coniuncta re & verbis, vt probatur in c. ex tenore. de teſt. & probatur. ff. de hęredi. inſtit. l. hæredes. §. in partibus. & de leg. iij. l. re coniuncti.
8 Ç. de cad. tol. l. j. §. his ita. † Nam veniẽtibus diuerſo genere aliàs diuerſo iure, & non eodem, non competit ius accreſcendi: vt l. ſed cum paterno. ff. de bono. poſſeſ. tit. generali. ergo dicta do

a ¶ De pullari. Adde Bar. in l. ij. ff. de vulga. & pupil. & in l. precibus. C. de ĩpub. & ali. ſub. & ibi ponit domi. Philip. Deci. ĩ iiij. co. nu. ix. vbi expreſsè alleg. cõſil. Bart. hic, vt ponũt doct. in c. ſi pater. de teſt. in vj. Tho. Dip.

b ¶ Cùm ergo; ſubſtituti. In varijs locis ſparſa, multaque argumẽta poſſent hic aduci, maximè cùm aliàs dom. Bald. conſulens in l. centurio. tenuerit ſubſtitutionem, de qua ſuper primo dubio huius conſultationis fore fideicommiſſariam interpretandam fauore matris: quæ aliàs eſſet ſucceſſura. ita aliàs conſuluit Bald. verum: quia hic tenet quod ſit pupillaris directa. quæ opi. eſt communis per gl. reputatam ſingularem in §. qua ratione. Inſti. de pupil. ſubſtit. & eſt caſus in c. ſi pater. attẽta ratione ſua dũ dicitur qđ ſubſtitutio ſemper ĩ dubio interpretanda eſt directa dũmodo nõ repugnet cõditioni perſonarum. Ita etiã tenẽt. Imol. ſenior, & iunior in d. l. centurio. & d. l. precib⁹. Imol. iunior conſil. xij. & xvj. in nouiſsimo volu. Paul. de Caſt. conſil. lx. & conſil. cccxxxvij. & ccclxiij. vbi reprobat opi. Barto. in d. l. centurio. ſuper eo quod Bar. concludit ꝙ pactũ factũ ſuꝑ hæreditate tertij viuẽtis, & ignorantis. vltra loca vulgaria videte Paul. de Caſt. cõſil. cccxj. Bernar. Land.

c ¶ Petitione legitimæ. Vide doct. in d. l. precibus. & Pe. de Ancha. in cõſ. cxxx. incip. viſo teſtamento prædicto. Alexã. in conſil. xlv. in j. volu. habita ſuper his de quibus. in iij. co. & ſeq. Tho. Dip.

d ¶ Sed dubium. Adde Bart. in l. fi. in iij. col. in verſic. ſecũdò. quæro. C. de pact. & Bald. & moder. ibi: quibus & præcipuè Iaſ. in ij. col. cui adde Bartol. in iſto conſil. Tho. Diplo.

mina Franciſca tanq̄ omnino diſiuncta,
omnino eſt repellenda, vt dictis iuribus.
9 †Tertiò poteſt dubitari,quia ſtatutum cō-
munis Tuderti poſitū ſub rub. ꝙ filiæ &c.
in ipſa parte ſui repellit mulieres tales ſuc-
cedere ab inteſtato. Sed in caſu propoſito
nec Thebaldutius auus nec raynutius de-
ceſſerunt inteſtati,ſed condito teſtamento:
cùm dictus Thebaldutius dicto ſuo filio fe
cit teſtamentum faciendo ſubſtitutionem
pupillarem.Secūdò pars dicti ſtatuti, quæ
loquitur de deſcendentibus condito teſta-
mento repulit iſtas mulieres ita demum, ſi
ſint dotatæ à dictis perſonis:ſed iſta domi-
na Franciſca non fuit dotata à dicto The-
baldutio : ſed illa domina Franciſca iſtam
dotē matris tanq̄ hæres ſuæ matris habuit,
& ex eius perſona licet dicta dos extra bo-
na Thebaldutij exierit:vt l. pater filiam. in
prin.ff.ad l. Falcidiam. & l. mulier. §. cùm
proponeretur.ad Trebe.& l.iiij.§.ſed vtrū.
ff.de mino.Cùm ergo nec ex prima nec ex
ſecūda parte ſtatuti excludatur : videtur ꝙ
remanet ex diſpoſitione iuris communis,
vt ſic poſsit agi ad ſupplemētum in bonis
aui,ſi quid ſibi deeſt ad legitimam portio-
nem.Super quo dubio excludendo dicen-
dum eſt,dictam dominam Franciſcā plus
petere non poſſe q̄ ſit ſuprà relictum;nam
legitima eſt tertia eius vel ſemis eius,quod
habitura eſt ab inteſtato:vt in authē.de triē.
& ſemiſ.circa princi.& de inof.teſta.l.parē
tibus.ff.eo.l.Papinianus.§.quarta, Sed iſta
domina Franciſca ab inteſtato , nihil eſſet
habitura:ergo agere non poteſt ad ſupple-
mentum legitimæ,cùm eius legitima por-
tio nulla ſit in bonis dicti Raynutij pupil-
li,nihil poteſt petere,cùm excludatur à pu
pillaribus ſubſti. vt d.l. Papinia. §. ſed nec
impuberis.& dictum eſt ſ.contra matrem.

An & quādo vxor relinquiť domina et
maſſaria debeat habere alimenta, & q̄uo.

1 *Vxor ſi relinquitur domina,& maſſaria debet tantū-modo habere alimenta.*
2 *Vxor dicitur domina uiuo uiro,uidelicet ꝙ habet quandā præeminentiam,& non habet plenum dominium.*
3 *Legatum alimentorum,an comprehendat habitationem.*

CONSILIVM IX.

Vper eo quod quæritur,
quid debeat ha-
bere domina Altamanna vxor
Thebaldutij de ciuitate caſtelli,
vigore relicti ſibi facti à dicto Trebaldutio
in ſuo teſtamēto,qui aliàs reliquit eam do-
a minam & maſſariam[a] & alimenta ſibi con-
1 gruentia . † Circa quod ſciendum ꝙ dicta
domina debet habere vigore dictorū ver-
b borum[b] alimenta tantum,& hoc ex vigore
c conſuetudinis:[c] vt no.in l.j.C.de ſecun,nu.
mulier.& hoc etiam patet ex vigore dicto-
rum verborum dominam & maſſariam.
2 nam cùm mulier†dicitur domina viuo vi-
ro:vt l.ij.ff.re.amo.quod verbum nō intel-
ligitur ꝙ habeat plenum dominium , cùm
vir ſit dominus,ſedq; habeat in domo quā
dam præeminentiam & honorem , cuius
præeminentiæ & honoris quo ad regimen
vocatur domina & maſſaria, & ſic debent
intelligi dicta verba appoſita in dicto teſta
mento.Ad quod facit ff.de pup.l.ſi cùm ex
hibuiſſet.§.j.& quod ibi no.per Ia.de Are.
in l.pronuncia.§.j.de verbo. ſigni. & quod
ibi no.per Iaco.de Are.hoc tenet Specu.in
tit.qui filij ſint legi.§.j.verſ. quid ſi quis ita.
Nō ergo debet habere aliquid vltra alimē-
ta,ſed illa debet habere honorificè vt domi
na.Dicimus etiam ꝙ cum habitatio alia ſit
3 legata ſuprà dictæ dominæ,ꝙ dicto†lega-
to alimentorum generaliter facto habita-
tio alia non debeatur:vt in l.alimenta.§. ba
ſilicæ.de alimen.& ciba.leg.& l.vxorem.§.
feliciſsimo. & §.codicil.de lega.iij.

Quis dicať de linea pr̄na,& qs de mr̄na:
& qui dicantur proximiores,quorum con-
ſenſus requiritur in teſtamento ex forma
ſtatuti:& ſi plures requiruntur ex linea pa-
terna,vno tantùm exiſtente ſuppletur de li
nea materna.& de his omnibus , vide hoc
pleniſsimè.

1 *Coniunctus ex linea materna & non paterna dicitur, qui ex aliqua muliere ſub coniuncta deſcendit.*
2 *Proximiores ſi plures ſunt,poteſt eligere quem uult : & ſic eſt locus gratificationi.*
3 *Proximior dicitur aliquis ex promiſsionibus, & perſona quæ deficit in una linea,ſuppletur in alia linea.*
4 *Argumentum de rebus ad perſonas ualet.*
5 *Illa uerba hæc eſt ultima uoluntas, in condicillis appoſita, an uitient teſtamentum.*
6 *Copula poſita inter compaſsibilia,debet reſolui in diſiunctiuam.*

CONSILIVM X.

d IN nomine domini[d]
noſtri Ieſu Chriſti, Amen. Viſo ſta-
tuto communis Tuderti poſito ſub rubri-
ca,qualiter mulieres contrahere poſsint,&
viſo teſtamento facto à domina Titia teſta
trice prædicta,conſideratisq; perſonis ſu-
perius in dictis cellulis deſignatis , quæ te-
ſtamento conſenſerunt: dico teſtamentum
valere,& etiam factum fuiſſe legitimè, ta-
men ad intelligentiam ipſorum quæ ſuprà
ſunt deſignata,præmitto ꝙ omnes illæ per
ſonæ quibus in eorum cellula ſignum cru-
cis poſitū eſt viuebāt,cæteri mortui erant.
e Itē pr̄mittēdū eſt ꝙ ſtatutū reqrit[e] præſen-
f tiam duorū cōſanguineorū proximorū[f] ex
linea paterna:& ſi ex linea paterna nō ha-
bentur:tūc ex linea materna: ſed de iure de
linea materna coniuncti dicuntur qui viri
1 lis ſexus cognatione coniuncti ſunt.† Vn-
de ille,qui ex aliqua muliere mihi conſan-
guinea deſcendit,nō eſt mihi cōiunctus ex
linea paterna,ſed ex linea mr̄na:ex mr̄e em̄
ſua mihi cōſanguineus vulgariter diciť: vt
inſti.de leg.agna.tu.§.j.& ff.eo.l.ſinautē.Si

a ¶Dominam & maſſariam.Vide Bar.in conſi.clxx.incip. Pet. Maſioli.& in conſi.ſeq.inci.Nicolaus.& ibi dixi in addi.& in cōſi.ccxliiij. fuit quidā de Aſſiſio.in vl.col.& Bar.in l.Titia.§.fi.ff.de leg.ij.& Ang.de Are.in trac.de teſt.in ver.itē reliqt.& Bal.in cōſi.ccccxv.iij.vol.& in cōſi.ccccix.in j.volu. inci.iſta verba.& in cōſ.ccxij.Titius & Pau.de Ca.in cōſ.ccclxxxix.inci.quod vxor. & in cōſil.ccxc.ſup primo q̄ſito. & Ale. in cōſi.lvj.in vj. col. in iij.vol. & in cōſil. lxvj.viſo teſtamēto. in iij.vol. & Iaſ.in l. extraneum. & ibi in meis apoſt.de hę.inſti.& vide Soc.in cō ſil.lxiij.in pe. col. Io. vbi alleg.iſtud conſ. Bar. Tho. dip.

b ¶Verborū.Quoniā vulgaria ſunt,ptrāſeo,ſed qd habere debeat cū inſtituti ſunt aſcēdētes teſtatoris, vide Pe. de Anch.cō ſil.ccxxxviij. Ange. conſi. ccxlvij. Berñ. Lan.

c ¶Vigore cōſuetudinis.Conſuetudo approbata p Italiā per doc.facit prędictā cō ſultationem clarā ꝙ extātibus filijs teſtatoris vxor habeat tā tū alimēta: vt per eū dem Bart.in l.Titia. §.Titia.ff. de le.ij.gl. & doc.in l.ij. & auť. quod locū.C. ſi mulier ſecundò nup. per Bal.in l.cæterū.§. qd ergo. de vſu. & hab. per Hoſti.in ſum. in ti.de pig.verſi. quali ter. p Paul.de Caſt. conſi.cx.er cōſi.ccxj. & ccclxxxix.qd aūt habere debeatquādo ſunt inſtituti aſcēden tes teſtatoris.Imo.in d.l.Titia.dicit ꝙ habebitvſumfructum: quia conſuetudo. & dicta auť.quod locū. declarauit locum qn̄ ſolū ſunt inſtituti filij: illa non debet extendi ad alios caſus, cū ſit cōtra ius commune,& contra vim verborū teſtatoris l. ius ſingulare.ff. de lega.ij. c. cōſtitutionē. de reg. in vj. & quia alijs non eſt ita debita ſicut deſcēdētibus hæreditas. l. ſcripto. vnde liberi.ita cōſulendo ſub dubio, tn̄ videť tenere Ang.cō ſi.ccxlvij. inci.ſer Simon de Regio. ī trāſuerſalibus apertè firmat ꝙ vſumfructū habere debeat, in allegato conſi.& cōſi. cccxx.incip.maritus filiū naſciturū.& ibi dicit ꝙ plures ita cō ſuluerunt . & videte j.conſi.lv.vbi Bar.dicit ꝙ inſtitutis extraneis debet habere integrumvſumfructū. Berñ.Land.

d ¶Domini. Aliàs incip. ſtatuto communis Tuderti . Et ita alleg.do.Maria.Soc. in conſi.ccv.in j.vol. inci.dominus Franci.in ij.col.Tho.Diplo.

e ¶Statutum requirit. Ad clariorem euidentiam eorum quæ per dominū conſulentem ſuperius ſcripta ſunt,qui dicantur proximiores,quorū conſenſus requiritur ex forma ſtatuti,& etiam ſi ſtatutum ſimpliciter diceret requiri conſenſum proximiorum non adiecto qualiter gradus computentur,videtur dicendum ſecundū cōmunē opi.ꝙ præterquā in matrimonijs gradus computentur ſecundū ius ciuile:quia computatio,quæ ita fit,eſt vera computatio,quia fit per Arithmeticā quæ eſt vera & naturalis:quia quot ſunt perſonæ vna dēpta,tot ſunt gradus.i.tot gradus præcedet de vna ad aliā.Ita no.Ioan.And.in addi.ad Spe.in tit.de alleg.& diſpu.§.porro.& Inno.in c.fi.de conſang. & aſfi.Bald.in l.fin.C. de ſucc. edi. & in c.j. de grad.ſuc.in feu. & in c. de reſti.& in c.poſtremo.de appel.Pe. de Anch. conſi.xlix. Pau. de Caſt. conſil. lxvj. Circa aliā partem ꝙ ſi nō ſunt proximi ex linea paterna, ꝙ admittanť ex natura inhærēdo.dico ꝙ idem tenuit ipē Bar.in l.Stichū. de lega.j.Bal.in l. in copulandis. C. de impub. & in l.j. C. vnde vir & vxor. Panor.in c, opiniones . extra, de teſti.Facit ad hoc qđ voluit Ang. cōſi.cclxiij.inci. ſtatuto Tudertino . & in conſil. cliiij.in meo inci.domi.Catharina.in vj. col.circa mediū. Sed qd ſi ſtāte ſtatuto,de quo ſ. ꝙ mulier teneatur requirere conſenſum proximiorū : an ſi requiſiuerit conſenſum fœminarum ſit ſatisfactum ſtatuto?& videtur dicendū ꝙ ſic: qa in fauorabilibus maſculinū cōcipit fœmininū,ſecūdū Ang.q ita conſuluit conſi.ccix.inc. in Dei nomine. ſup puncto. dum tamen fœminæ ſint maiores xiij. annis. Et ibi ponit an baſtardorū cōſenſus ſufficiat:& an maſculinū cōprehendat fœmininū,videte vltra loca vulgaria,tex.in l. ſi quis ita.ff. de teſta. tut.& in l.vnica . cū glo.& Ange.C. de rap. vir. glo.in c. generali. de elect.in vj. & in cle. j.de priu.Panor.in c. fina.de ſimo. Imo.in clemen.j.de reſcript. & quid attendendū ſit quando materia congruit tam maſculo quàm fœminæ,videte Ang. poſt Bart. in l.j.ff. de pecu. qui alle.tex.in l. Lucius. §.quæſitū.ff.de le iij. & in l.fi.C. de verb. ſigni. & ſuprà dicta videntur facere contra Bal. in l. ſcripturas. C. qui potiores in pigno. De illa queſtione , ſi repetitur ſubſcriptio trium virorū , an verificetur in fœmina. Nec obſtat dicta l. quia loquitur in condenda lege. quod eſt iuris communis,ad quod fœminæ non admittuntur, vide etiam domi. Baldum conſilio , cclxj . Bernar. Land.

f ¶Conſanguineorum proximiorum. Quid ſi ſtatutum ſimpliciter diceret mulierem non poſſe contrahere ſine præſentia conſanguineorum , an requiratur quòd ſint proximiores. Angelus tenet quòd ſic,in conſilio clxx.incipiente,reuocatur in dubium.& vide Iaſonem in l.j.in fine. C. vnde vir & vxor . Tho. Diplo.

igitur

igitur bene perſonas ſ.nominatas inſpicimus,iſta Titia.teſtatrix
ſolùm habet vnū conſanguineum ex parte patris,ſcilicet. Alber
tum Guiſalgoni,ſcilicet,ex Barādello merito,dominæ Diamā
tis auo dictæ Titiæ,nec alium habet per lineam maſculinam ab
vtraque parte.Item cū iſte Barādellus (cōputando gradum de
a iure Canonico[a] ſecundum quod ſtatutū requirit) conſaguineus
dictæ Titiæ in tertio gradu,& qui diſtat à ſtipite eo gradu , di-
ſtat à quolibet eodem gradu per aliam lineā deſcendentē:vt ex-
tra,de cōſan.& affi.c.qđ dilectio.&c.fi.ſed iſte Albertus differt
à Titia in tertio gradu,ſcilicet,ab illo Barandello viro dominæ
Diamantis,vt ex inſpectione.ſ.facta deſignata deſignanter ap-
paret:ergo eo gradu differt à domina Titia:ipſius ergo cōſenſu
& præſentia debet primò requiri veluti eorum,qui ex linea pa-
terna deſcendunt.omnes verò alij ſ.deſignati ſunt cōiuncti ex
linea materna,ſi bene cellulæ aduertantur. Nam omnes illi qui
deſcenderunt ex Franciſco filio Philippi ſunt attinentes huic
Titiæ ex linea materna.Nam Titia eis attinet ex perſona dictæ
Diamātis auiæ,& ſic ex fœemina.In ſubſidium ergo eſt deue-
niendum ad conſanguineos ex linea materna,cū ex linea pater
na vnus tantū ſubſit,vt dictum eſt ſuprà . Videamus ergo vtrū
illi,qui conſenſerunt,fuerint proximiores ex linea materna,ta-
men vſque ad certum gradū & certè Agnolutius ille, qui con-
ſenſit teſtamento,erat cōſanguineus dictæ Titiæ in ſecūdo gra-
du quia toto gradu diſtat ipſe ab Agnolutio patre dictæ Titiæ
ergo &c.ſecundum dictam regulam iuris Canonici.Et ſi dicas,
quare non fuit vocatus Cyolus filius, qui fuit frater matris Ti-
tiæ,cum ipſe ſimiliter ſit in ſecundo gradu,ſecundū prædictam
regulā.Rn̄.verū eſt ꝙ dicti Agnolutius & Cyolus ſunt eidē Ti
tiæ attinētes in ſecundo gradu pari,de iure Canonico:tamen de
iure ciuili ipſe Agnolutius eſt in tertio gradu:quia filius ſororis
eſt:vt vt Inſti.de gradi.§.tertio gradu.ver.ex tranſuerſo . dictus
verò Cyolus de iure ciuili eſt in ſecūdo gradu quia natus ex fra
tre & ſorore:vt inſti.de gradi.§.quarto gradu.ver.ex tranſuerſo.
in fi.licet ergo aliquo reſpectu ſint pares cū in aliquo vnus præ
cedit alium,& ſic eſt præferendus,vt in auť.de conſan. & vte.l.
vlti.C.cōmunia de ſucc.auť.itaque.& cùm plures ſunt eiuſdem
gradus locus eſt gratificationi:vt l.pater filium.ff.ad l.fal . & ad
Syl.l.ſi quis in graui.§.ſi cum omnes.C.de ſecun.nupt.l. fœmi-
næ.Potuit ergo eligere cui magis intereat:qa ad eū veniſſet ſuc-
ceſsio ab inteſtato potius quā ad dictū Cyolum, cū ſit in proxi
miori gradu de iure ciuili:vt C.de leg.hæt.auť.poſt fratres.dicti
verò filij Andreoli Ignardoli non debuerunt vocari:quia erant
in tertio gradu per lineam fœmininā,vt patet ex ea inſpectione,
& ſic dictus Agnolucius q erat in primo gradu erat proximior
dictus verò Effroducius erat in tertio gradu ad dictam Titiam
quia à toto gradu diſtat à ſtipite:nec fuit neceſſe requiri,ſed fuit
requiſitus ad abundātem cautelam:quia numerus duorum fuit
perfectus prout ſtatuto requirit.Sed ex prædictis ſurgit vnum
dubium:quia ſtatutum dicit,ſi ex linea paterna nō habētur &c.
ſed hic non habuit duos ex linea paterna:ergo videtur ꝙ debe-
b ret habere duos ex linea materna proximiores:[b] hic verò nō ha
2 buit proximiores:†quia dictus Cyolus eſt proximior quā Effro
ducius de iure Canonico,quare videtur ſtatuto non eſſet ſatisfa
3 ctum.†Ad quod reſpōdeo ꝙ per regulam quæ eſt,ꝙ illa plura-
litas perſonarum reſoluatur in ſingularitatem;vt ſ.l.falia.in fin.
de condi.& demon.& de leg.iij.l.qui concubinam.§. Stichum.
Cum ergo ſtatutum dicit,ſi verò non habuit ipſos,&c.debet in-
telligi ipſos,id eſt,aliquos ex his, vt ſic perſona quæ deficit in li
nea,ſuppleatur in linea ex cōſanguineis per lineā fœmininā. Et
quod hæc fuerit mens ſtatuti,colligitur ex præcedentibus & ſe
quentibus,vbi dicit ꝙ aliquem ex eis, &c.ar . de leg.j.l.ſi ſeruus
pluriū.§.fi.& l.qui filiabus.in princ.eo.tit. licet enim eſſe debeāt
duo proximiores ex linea paterna:tamen vnus etiam debet eſſe
ſi plures non eſſent,vel ſi plures non habeantur,vt in auť.de ali.
§. quod autem.ibi:qui in vno.ſi vnum ſolū ciuitas habeat &c.fa
cit.ff.vi.bo.rapto.l.ij.§.homines de lib.ho.exhib.l.iij.§.hæc. ver-
4 ba.de neg.geſt.l.ait prætor.§.negotium.†Præterea hoc probatur
ar.de rebus ad perſonas:quia licitum eſt tale arg.vt l.qui plures.
de vul.& pupil.& iūcta l.miles ita.§.& quod dicimus.ff . de mi,
teſt.Sed ego video in rebus quandoque in defectum vnius de-
ueniť ad aliū in tantū in quātū in primo eſt, defectus: vt ſi in to-
tum,in totum;ſi in partem,etiam in partem;vt C.de duo. re.auť.
hoc ita.C.de fideicom.auť.præſentia . ſi cer.
pet.l.fin.de ver.obli.l.decē.cū ſi.Ita in pro-
poſito,ex defectu coniunctorum ex linea
paterna deueniť ad lineā maternā:& debet
intelligi ſi ſit defectus ī totū vt qa nullus ſit
in totū,deueniť ad lineā maternā.ſi in parte
qa vnus tm̄ ſit,& alius deficiat:tunc deueni
tur ad lineam maternam , & ita fuit hic fa-
5 ctum,& fuit hic ſatisfactum ſtatuto.†Secū
dò ſuper dicto teſtamento dubitatur , quia
teſtator dixit ꝙ hic fuit ſua vltima volun-
tas,vtrum per hoc teſtamentum vitietur.&
dico ꝙ non,ſed hæres inſtitutus debet eli-
gere de iure directo vel fideicōmiſsi vtrū
ex codicillis habere velit:vt C.de codicil.l.
fina.& illa verba etiam ſi eſſent copulatiuè
c poſita,debent reſolui in diſiunctiuam,[b] vel
6 quia quando † copula cadit inter compaſ-
ſibilia eſt diſiunctiua:vt l. ſi Titio fundus.
ff.de vſu.le.& no.p Cy.ī,d.l.fi.C.de co.Bar.

Si ſtatutum excludit filiā ab hæreditate
viuente filio,an poſsit dicere teſtamentum
nullum mortuo fratre.vel melius,nunquid
filia dotata præterita à patre,qui filiū maſ-
culum inſtituit,qui filius ſuperuixit nulla
quæſtione mota per filiam dotatam, demū
poſt mortem filia vult dicere teſtamentum
nullum ratione præteritionis:maximè attē-
tis verbis ſtatuti dicentis,quod filia dotata
non poſsit venire nec reuerti ad bona do-
tantis,vel deſcēdentium ad eiſdem , donec
ſuperuixerit maſculus.

1 *Prohibita ad tēpus,poſt tēpus videntur eſſe permiſſa.*
2 *Ille non poteſt dicere teſtamentum nullum,qui tempore teſtamenti non debebat hæres de neceſsitate inſtitui.*
3 *Ex teſtamento quod ſperatur rumpi ex cauſa præteritionis non poteſt adiri hæreditas neque ſuus inſtitui.*
4 *Poſthumus præteritus,qui eſt apud hoſtes,non poteſt dicere teſtamentū nullum quouſque apud hoſtes exiſtat, tamen reuerſus rumpit retro.*
5 *Quandiu poteſt quis venire per contra tabulas,non admittitur quis ſecundùm tabulas.*

CONSILIVM XI.

d PRoponitur[d] quòd.
pater filiam dotatam præterijt, &
filium inſtituit mortuo patre.ſu-
peruixit filius , qui bona paterna poſſedit:
deinde deceſsit filius prædictus ſine filijs:
nunquid dicta filia præterita dicit teſtamē
tum nullum? Quæritur an dictum teſtamē
tum ſit nullum,hodie,ita quod nō retro tra
hatur:& ſic viuo filio teſtamentū valuerit,
an verò hodie appareat teſtamētū retro nul
lū fuiſſe,cōſideratis verbis ſtatuti dicētis ꝙ
filia dotata nō poſsit venire ſiue reuerti ad
bona dotantis vel deſcendentium ab eiuſ-
dem,donec ſuperuixerit.Circa quod dicē-
dum eſt dictum teſtamentum nunc nullū
eſſe & retro nullum fuiſſe apparere . quod
probať ratiōibus,& etiā caſibus,ſimilibus,

a ¶Gradum de iure Cano. Aduerte ꝙ ſtatutum requirit in iſto caſu Barto. gradum computandum de iure Cano.ſed ſi ſtatutum non expreſsiſſet:debet computari ſecundum ius ciuile,ſecundùm Barto.in l.fi.ff.de gradi.& in cōſt xv.ij.vol.quæritur.vnde gradus de quo meminit Alex.in l.fin.in vlti.colū. C.de ſucceſſo.edic.& dixi in additionibus meis.Tho.Diplo.

b ¶Ex linea materna proximiores . Vide Old.in cōſi.clij.inci. videtur ꝙ filius . & Maria.Soci.in conſ. xxv.in j.vol . incip. dominus Frāciſcus. in ij.colū.An autem valeat ſtatutum ꝙ mulier non poſsit teſtari ſine conſenſu mariti, vide Alexā. in l.j in ij.colum . & ibi ſcripſi in apoſtillis . C . vnde vir & vxor.Thomas Diplouatatius.

c ¶In diſiunctiuam. Vide plenè p Iaſ.& ibi ſcripſi in additio. in l.prima.in v.col . ff.de iuſt.& iu.Tho.

d ¶Proponitur.Iſtud conſil . aliàs incipit, in nomine domini amen , factum tale eſſe proponiť , aliàs inci.pater filium & filiā.aliàs quidā pater.& ita allegat Alexā.in l.ſi quis poſt hu.§.ſi filius.in j.co. ff.de lib.& poſthu. & in cōſi.xliij.in ij. vo.conſideratis his. in iij.col.& adde ꝙ ī lib . antiquo conſil. Bart.inuenitur quædam additio d.Frāſ. de Albergo.de Are . q contra opi.Bar.cōſuluit , & arguit qđ nō videtur bona nec vera opi.Bart.quia per aduerbia donec, & quouſq;,& q̄diu nō importať ſenſus ſuſpenſiuus ſtatus rei,ſed ſtat⁹ præſens, ſed ponitur in ſuſpēſo reſpectu tēporis futuri, permanentia ſeu pſeueratio non vt in euenictē finitiuo importeť ſenſus trahēs retro finitionē prohibitionis,vel filiæ habilitatē , nec huc eſt inuenire aliq; cauſam fictiōis trāſlatiuæ:igitur ex his verbis impotať potius effect⁹ ſimilis reſtitutiōi quaſi hodie ponatur in ſtatu habilitatis ſuccedēdi, quā ſimilis fictionis igitur intelligitur ſi ius ſucceſsiōis nō p̄ occupeť ab alio nō impedito , maximè veniēte ex teſtamēto:vt l.quādiu.de acquirē.hæredi .Et de hoc clarius infra.Secus eſt ſi ſtatutū dicat,filiæ fœminæ nō poſsūt ſuccedere extantibus maſculis , vel ſi extant maſculi:quia iſta verba faciunt conditionem momentaneam,quoniam ſufficit ſemel exiſtere ad perpetuam excluſionem filiæ,quia eius euentus diſpoſitionem excluſiuam purificat:vt lege hæc conditio.de condi.& demonſt.ſed vbi ponitur in diſpoſitione aduerbium temporis donec,& quouſque &c.tunc iſta verba faciunt conditionem ſubſtantiuam quandam durare,vſque ad mortem filij ad perpetuam excluſionem filij . Si igitur deficere contingit antequam filia moriatur, inuenit ſe hodie non eſſe,& nunquam fuiſſe excluſam in hunc euentum:neceſ-

ſe eſt ergo dicere hāc conditionē retro trahi: quia extitit caſus, in quem non inuenit filia excluſa. & licet iſta nō videantur aduerbia īportātia ſuſpenſionem de preſenti, ſed dilationē tātū, & per conſequēs nō trahuntur ad aliquid retro, qa reddūt diſpoſitionem excluſiuam puram de præſenti, abſq; eo ꝙ ſtatus diſpoſitionis ponatur in ſuſpenſo reſpectu futuri temporis: qa importat prefinitionē tēporis ſub incertitudine quādo, & per cōſequens an qa ſi filius prædecedit, nō excludit. amplius pro tanto dicit excluſionē in ſuſpenſo ponere, reſpectu tū futuri temporis et euentus, nō reſpectu præſentis quicqd de euentu contingat, niſi reſpectu fictionis l. hæres quādoq;. de acqui. hær. ſed huiuſmodi fictio non reddit cauſam præteritionis habilē ad rumpendum: vt l. poſthumorum. Et hac ratione diligenter attendi videt determinatio Bart. nō eſſe tuta: qa per iſta aduerbia importatur puritas diſpoſitionis excluſiuæ ſecundū tēpus mortis teſtatoris, & non ponitur in ſuſpenſo excluſio huius tēporis ſed excluſio tēporis futuri: igit ibi filia potuit præteriri: quia tēpore mortis nō poterat ſuccedere. nec poſtea niſi filio ſeducto de medio, nec tunc ius eius ꝑ aliquē iſtorū verborum ſenſum retro trahat. Ex quo ſequitur ꝙ per iſta verba potius importet ius reſtitutioni ſimile, ꝙ̃ fictioni: & per cōſequens ꝙ teſtamentū nō rumpat eo ꝙ filius poſsit ex teſtamento hæres exiſtere: & per iſtū excluſio filiæ propter exiſtentiam filij pōt perpetuari. ff. de acquir. hær. l. quandiu. quia per hæc verba filia nō intelligit admitti poſt maſculū abſolutē. ſ. ſi per eos nō preueniatur, & præoccupetur ſucceſsio. Hoc Fran. de Albergo. tū opi. Bar. in iſto cōſi. eſt communis et approbata, de qua etiā per Bar. in l. fin. ff. ad Tertu. & ibi Alexā. in addi. & idē Alex. in l. ij. C. de lib. prete. & in l. ſi quis poſthumos. §. ſi filium. in j. col. ff. de libe. & poſthu. & in conſi. xliij. in ij. vol. cuius initiū eſt conſideratis his q̃ in iij. col. & in conſi.

& rationibus. Primò ſic: Certum eſt ꝙ iſta
filia dotata præterita poteſt hodie dicere
nullum, & hoc voluit ſtatutum ꝙ ſolū vo-
luit eam excludere à bonis quouſq; maſcu
lus ſuperuixerit. Nam ſic eo mortuo ipſam
1 admittit: † quia prohibitum vſq; ad tempus
poſt tempus videtur permiſſum: & ſunt iu
ra vulgaria. l. Imperator. in princ. ff. de poſt
hu. &c. ergo &c. Si igitur ex diſpoſitione
ſtatuti admittitur hodie: ergo hodie poteſt
dici nullum, niſi dicatur retro nullum fuiſ
ſe, vt oſtendam: ergo ex mente ſtatuti eſt ꝙ
2 fuit retro nullum. hoc ſic probo. † Ille præ-
teritus poteſt dicere teſtamentum nullum,
qui tempore mortis debebat neceſſariò in-
ſtitui: vt l. ſi quis filio exhæredato. in princ.
ff. de iniu. rup. & irri. teſt. Si dicerem teſta-
mentum viuo filio eſſe aliquod, & filiā nō
fuiſſe neceſſe inſtitui: ergo hodie teſtamen
tum non rumperetur: vt d. l. ſi quis filio ex-
hæredato. Cùm ergo hodie filia dicat nul-
lum, de neceſsitate habet præſupponere ꝙ
hodie appareat eam fuiſſe talis conditionis
ꝙ tempore mortis debebat inſtitui. Præter
ea hoc apparet per glo. l. Gallus. §. & quid
ſi tantùm. ff. de libe. & poſthu. vbi ſi filius
deportatus poſt mortem patris reſtituatur:
tunc non dicit teſtamētum nullum, niſi re-
ſtituatur ex cauſa qua retro trahatur, vt ibi
patet, in fine gl. quæ incipit, ſuper ver. oſtē-
dimus. Aut ergo iſta filia dotata poſt mor-
tem filij, fratriſq; ſui incipit eſſe habilis ad
ſuccedendū ex cauſa quia teſtamentū non
retro tenuerit, & non poteſt dicere nullū.
Aut ex cauſa quæ retro trahit: & tunc con
ſtat ꝙ ſic: quia apparet teſtamētū retro fuiſ
ſe nullum: & iſtæ rationes ad neceſsitatem
3 cōcludunt. Preterea † ex eo teſtamento qd'
ſperatur rumpi ex cauſa præteritionis non
pōt adiri hæreditas, neq; ſuus hæres exiſte
re: vt l. cùm quidam. §. quod dicitur. de ac-
qui. hæred. Sed iſtud eſt huiuſmodi: quia ſi
contingat filium decedere ſine filijs ſuper-
ſtite filia præterita, teſtamentum illud rum
pitur: ergo filius ex teſtamento non potuit
eſſe hæres. Ergo concluditur ꝙ dictum te-
ſtamentum fuit nullum, ſaltem ex eo ꝙ ex
dicto teſtamento non fuit adita hæreditas,
4 &c. nec ſuus hæres extitit. † Secundò predi
cta probantur per caſus ſimiles. Primò de
filio præterito, qui non poteſt dicere nullū
quouſque eſt apud hoſtes: tamen reuerſus
rumpit retro iure poſtliminij. Sed caſus no
ſter eſt de his, qui retro trahūtur: vt ſ. dictū
eſt: ergo &c. Videtur tamen in his terminis
expreſſum. ff. de bo. poſ. ſecundum tabu. l.
æquiſsimnm. §. expectandi. ergo &c. vbi di
5 citur ꝙ † quandiu ſupereſt aliquis, qui poſ-
ſit venire per contra tabu. non debet veni-
re aliquis per ſecundum tab. ſicut dicit hic
ſtatutum ꝙ quādiu ſupereſt maſculus, nō
veniat fœmina. Modò pone ꝙ illi, qui poſ
ſent venire per contra tabulas. ſunt excluſi
morte, vel alio modo: certè tūc inſtituti ve
niunt per ſecun. tabu. non ꝙ extunc confir
metur teſtamentum, ſed tamen ex eo ꝙ re-
tro valuerit teſtamentum, licet venire non
potuerit. Ita hic debet expreſſè venire, qua
ſi retro fuerit nullum teſtamentum: ideo
quaſi hodie annulletur, & illa ſignificatio
verborum hoc importat, vt ibi patet. Bart.
Quando hæreditas traſmittitur, ab igno-
rante vel ne, & quid in legato, & quid de
clauſula codicillari.

1 Hæreditas non quæritur hæredi ipſo iure, ſed ſub tacita conditione, ſi uoluerit, & ſic ignorāti nō requiritur.
2 Legatum quæritur ignoranti.
3 Fideicommiſſum non tranſmittitur ignoranti.
4 Clauſula codicillaris quid operatur, & an poſsint detrahi duæ quartæ.

CONSILIVM XII.

a SI quis inſtituitur[a]
hæredis inſtitutio nō queritur ei
ipſo iure, ſed ſub quadam tacita
1 conditione, ſi voluerit † adeò ꝙ decedens,
ignorans non tranſmittit ad heredem: quia
hæreditas nō adita nō tranſmittitur, &c. vt
C. de iu. delib. l. quoniam. & l. ſi quis in gra-
ui. §. elegāter. & l. ſi quis primo. ad Syl. l. j. §.
2 in nouiſsimo. C. de cad. tol. † Sed in legato
ſecus: quia quæritur ignoranti, & ignorans
tranſmittit: vt l. ſeruum filij. §. ſi quis rem. et
l. ſi fundū. §. ſi Titius. de leg. j. l. cùm pater. §.
ſurdo et muto. & §. furioſo. de leg. ij. Modò
pone ꝙ teſtator hæredem inſtituit, & di-
b xit: ſi nō valet iure teſtamēti, valeat iure co
dicillorū, &c. Poneq; teſtamētū reducit ad
cauſam inteſtati, & ſic extitit, & valet vt fi-
deicōmiſſum: vt l. codicillis. §. fi. de leg. ij. &
l. ex teſtamento. C. de fideicō. l. qui aūt. ff. ſi
quis omiſ. cauſa teſta. Dico ꝙ iſtud fidei-
commiſſum, quod eſt reſtituēdum per ve-
3 nientē ab inteſtato hæredi ſcripto, † nō ac-
c quiritur ignoranti[c]: & ſic niſi agnoſcat de-
cedens nō tranſmittet. hoc vult tex. no. in l.
quærebatur. ff. de mi. teſt. ibi: vim prioris te
ſtamēti in cauſam fidei eſſe cōuerſam, &c.
eſt alius effectus, ſ. propter detractionem
4 † duarum quartarum, quas detrahet roga-
tus de reſtituendo ſub cōditione, quas non
detrahit rogatus de reſtituendo purè, ſecū-
dū opi. glo. in d. §. ſed nec impub. in l. Papi-
nianus. ff. de inof. teſt. cū ſi. de quo dixi in l.
j. de iure codic. Bar. An filius inſtitutus hæ
res ſub conditione poteſtatiua, vel caſuali
ſit præteritus, vt poſsit dicere teſtamentum
nullum? Itē an filius inſtitutus ſub cōditio
ne poteſtatiua vel caſuali, dicat grauatus
in legitima. Item quid operet præteritio fi-
liorum ad annullationem teſtamenti. Item
quæ ſubſtitutiones dicātur directæ vel ob-
liquæ. Item an aut. ex cauſa. habeat locum
in præteritione poſthumi, & in præteritio-
ne paterna, & an legata filio præterito ma-
neant firma vel ne. Item an ſubſtitutio fidei
commiſ. in legitima filij facta ſit nulla, vel
ne. Item an fideicommiſſum reſtans in vita defuncti tranſmitta-
tur, ſi non fuit agnitum, & an iuri immiſcendi præſcribatur.

1 Conditiones caſuales & miſtæ quæ dicantur.
2 Nubere & matrimonium ingredi cum effectu idem eſt quod confiteri.
3 Inſtituto in poteſtate conſtituto an habeat reddere inſtitutionem nullam.
4 Præteritio filij de iure ciuili an reddat teſtamentum nullum, & quid de iure prætorio.
5 Bonorum poſſeſsio non agnita non tranſmittitur.
6 Teſtamento nullo ex præteritione, an ſubſtitutiones directæ ſint nullæ.
7 Subſtitutiones directæ & obliquæ quæ dicantur.
8 Verbum ſuccedo, abſque aliqua adiectione ſignificat ſubſtitutionem.
9 Reſeruatio facta à teſtatore an deſignet fideicommiſſariam ſubſtitutionem.
10 Authentica, ex cauſa. C. de libe. præte. an habeat locum in præteritione poſthumi.
11 Authentica, ex cauſa. an loquatur de præteritione paterna.
12 Per authenticam, ex cauſa. an confirmentur relicta à præterito.
13 Subſtitutio fideicommiſſa. an teneat in legitima filiorum.
14 Filius filij fratris an ſuccedat amitæ in genere inſimul cum ſorore amitæ.
15 Fideicommiſſum non agnitum nec reſtitutum an tranſmittatur ad hæredes.
16 Ius adeundi hæreditatem an poſsit præſcribi, & an requiratur aditio in ſuis.

clxxxviij. in vj. vol. inci. conſideratis verbis. vbi allegat plures concor. & Barto. Soci. in conſi. xcij. incip. circa primum. in x. col. in j. volu. & in conſil. cclxxiij. circa primum. in prin. in j. col. in ij. vol. & conſuluit do. Ant. de Cario ſolēnis doctor in conſil. dcclj. cuius principium eſt, circa primum. in ij. & iij. dubio. cuius originale penes me extat. & vide Bal. in cōſ. ccix. domina in ij. vol. & in conſil. cclxxvj. ad conſeruationē. in eo vol. in fi. & in conſil. lxxxviij. in v. volu. antiquū ſtatutū. & Bar. in conſ. ccxxj. in ij. vol. incip. do. Iaco. & ibi plenè dixi in addi. Et adde ꝙ Bar. in conſi. xx. incip. factum ſic ſe habet videtur contrariū dicere, tamen illud cōſilium non eſt Bar. ſed illud eſt Bar. vt ibi dixi, & ponas hic, et vide Pe. de Anch. cōſi. ccxxj. & Bal. in cōſi. ccxvj. in vj. volu. & Pau. de Caſt. in cōſi. cclxviij. Tho. Di.

a ¶ Si quis inſtituitur. De hoc cōſi. meminit bar. in l. j. in ij. col. in prin. ff. de iure codi. & vide eūdē Bar. in l. ſi iure. ī fi. in ver. & idem ſi in ſecūdo teſtamento. ff. de leg. iij. Tho. Dip.

b ¶ Si non valet. Vide Alex. in conſi. xxvj. in v. vol. incip. circa primum. in penulti. col. Tho.

c ¶ Ignorāti. No. quod conſuluit Bart. hic ꝙ fideicōmiſſarius niſi agnoſcat fideicōmiſſum, tranſmittit ad hæredes. Idem tenēt docto. in authenti. ex cauſa. C. de lib. præt. & vide plenè ꝑ Ale. de Imo. ī l. filio. in x. col. in verſic. in eadē. ibi. ff. de leg. iij. et ibi alleg. Bar. in iſto cōſi. xij. & vide Barto. in conſil. ſeq. in viij. col. in verſi. de quinto reſtat. Tho.

17 Soror habitando cum fratre in bonis paternis nō excluditur præſcritione petendi hæreditatem paternam.

CONSILIVM XIII.

a EX facto[a] propoſito
plura dubia oriuntur. Primum vtrū
teſtamentum Hugolini prędicti ſit aliquod
de iure, quo ad heredem inſtitutum necne.
Secundùm, vtrum ſubſtitutiones facte ſint
directę vel obliquę, vt ſciatur an præteritio
filiarum eas reddat inualidas necne. Tertiò
quid ſi ſit nullum teſtametum præfatum
quo ad hæredis inſtitutionem, vtrum quo
ad alia in eo relicta ſit aliqd' necne. Quar-
tò, vtrum ad ſucceſsionem ad inteſtato prę
dictarum Trudæ vel Seryncę, & Cyole,
quę mortuę fuerunt ante dictum Mathęo
lum veniant ſolùm Decutia prædicta, an
verò ſimul veniant cum ea nepotes dicti
Matthęoli, cùm non apparet ex prędictis
ꝙ Matthęolus nec prædicti ſui filij hæredi-
tatem prædictarum dominarum adierunt:
& quædā alia dubia procedunt, vt inferius
exprimetur. Circa primum dubimm conſi
dero tria. Primum, vtrum conditiones de-
ſcriptę prędictis filiabus fuerīt poteſtatiuę,
nècne, vt per hoc videantur præteritæ nèc-
1 ne. † Secundò, an l. quoniam in prioribus.
C. de inoffic. teſta. vel eius effectus locum
habeat in filijs ſub caſuali vel miſta condi-
tione inſtitutis. Tertiò quid operetur præte
ritio filiorum ſuorum ad annullationem te-
ſtamenti paterni. De primo videntur tunc
conditiones fuiſſe non poteſtatiuæ, ſed mi-
ſtæ, ſaltē in perſona earum, quæ non erant
adultę tempore teſtamenti. Ratio huis eſt
eſt vt fuit prudenter tactum per allegantē:
quia nubere & monaſterium ingredi cum
effectu, idem eſt quod profiteri: vt not. in
2 authen. ingre. C. de ſacro ſanct. eccle. † &
hæc omnia expectant, & requirūt puberta
tem, Inſti. de nup. in princ. de condi. & de-
monſt. l. hæc cōditio. Sed impuberi eſt ca-
ſuale ad pubertatem peruenire, vt patet ex
ſenſu. ergo ipſa conditio pro parte à caſu
pendet. Hoc probat l. vinum. ff. ſi cer. peta.
ſubarguendo de loco ad tempus, vt illud
oporetur temporis protenſio, quòd loci lon
ginquitas non obſt. ad hoc lege, prima, de
inſti. & ſubſti. & l. in teſtamento. de condi.
& demonſt. quæ in contrarium allegatur
per allegantes: quia ibi non habetur quod
conditio fuerit adiecta impuberi. Item nec
ibi dicitur quod fuerit peteſtatiua. Nec ob-
ſtat quod ibi non dicitur quod ipſa condi-
tio adiecta filio habet vitiare teſtamentum:
imò magis oppoſitum, quia inſtituebat
auum paternum, cuius prætorio pro exhæ
redatione eſt Vnde & ſi caſualis fuiſet, nō
habuiſſet irritate teſtamentum. Et ex hoc
eſt quod conditio veluti. difficilis iudica-
tur, & ea etiam viuo teſtatore impleri po-
teſt: vt l. hæc conditio. de condi. & demon.
& ex hoc eſt, ſcilicet, quia de facili & com-
muniter contingit quod conditio, quæ po-
teſt impleri, iudicatur poteſtatiua in l. ſuus
quoque. §. primo. & quod ibi not. de here-
3 di. inſtitu. † De ſecundo dubio, ſcilicet, v-
b trum caſualis vel miſta adiecta inſtitutioni
factæ de filio inſtituto in poteſtate conſti-
tuto, habeat inſtitutionem reddere nullam;
an verò remoueatur à iure per l. quoniam
in prioribus. C. de inoff. teſta. & ꝑ l. ſcimus.
§. cùm autem. eo. titu. quæ adhuc magis vi-
detur vrgere. Omiſsis quæ adhuc dici poſ-
ſent gratia breuitatis, videtur teſtamentum
nullum reddi ex tali conditione adiecta,
quia ſuus eſt præteritus cùm non ſit in ca-
ſum contrarium exhæredatus. & hoc pro-
lege ſi pater. de inſtitu. & ſubſtitu. alleg.
Nec obſtat l. quoniam. quia ibi loquitur,
cùm teſtamentum de iure ciuili tenuit, pu-
ta qd' filius eſt exhæredatus vel pro exhęre
dato habitus, & aliquid eſt ſibi ſub condi-
tione vel modo relictum, vel vbi fuit ſub
conditione poteſtatiua inſtitutus: & hoc
ibi probat litera in prin. & circa fi. ibi dum
dicit, eorum iura, qui ad memoratam accu-
ſationem vocabantur. Patet ergo qd' illa
lex prouidet, vbi filius poterat teſtamētum
expugnare: ergo in caſu, in quo teſtamentū
de iure ciuili tenebat, valet: quia ſuus inſti-
tutus erat ſub poteſtatiua conditione: tamē
in minori ſumma quam eſſet legitima ſua,
vel quia exhæredatus vel pro exhæredato
habitus: quia ſi præteritus à materna his ꝓ-
ditum eſt remedium querelę: vt Inſti. de
inoff. teſt. in prin. & ibi no. Non ergo loqui
tur vbi teſtamētum eſſet nullum ipſo iure:
quia eo caſu non agitur querela. Sed reſtat reſpondere ad l. ſci-
mus. §. cùm autem. quia videtur loqui de caſuali conditione,
cum dicit de conditione mortis hæredis fideicommiſſo grauati:
vt l. j. §. j. ff. de condi. & de demonſt. & l. hæres meus. eo. tit. quia
lex illa non prouidet circa nullitatem teſtamenti, ſed contra que
relam vel contra tab. cùm refert ſe ad l. quoniam in prioribus.
prealleg. & tamen cùm pertractetur inofficioſi querela, Prin-
ceps in nullitatibus ius innouat: vt l. omnimodo. §. ſi verò. & l. q̃
nuper. eo. tit. in fi. Item lex illa eſt poſita ſub rub. de inoffi. teſta.
ergo debet intelligi cū filio exhęredato, datū erat fideicōmiſſum
ſub conditione, vel ſi præteritus fuit, debet intelligi ꝙ præteritus
noluit fideicommiſſum, & ſic approbat teſtamentum, quo caſu
tenet teſtamentum ſaltem de iure prætorio, ſed per contra tab.
potuiſſet reſcindi: vt l. filio præterito. de iniuſt. teſt. remouet ergo
illa lex conditionem relicto filio datam, ad conſecutionem filius
intendebat: non autem dicit quòd filius ſub tali conditione inſti
tutus non poſsit dicere nullum, ſi ipſe non dicit, nec nos dicere
debemus, maximè cum habemus legem, quæ diſponit de nulli-
tate, quæ non reperitur correcta: ergo &c. vt l. præcipimus. in fi.
de appel. Item ibi non fuit filius inſtitutus, ſed extraneus: ſed fi-
lio fuerunt fideicommiſſa relicta ſub die certa vel incerta: vnde
non habent locum leges prohibentes filiā ſub conditione inſti-
tui, ita quòd teſtamentum tenebat ipſo iure & per querelam re-
ſcindebatur quòd remouetur. Non obſtat quòd illa iura ſunt fa
uore tam patris, quàm filiorum inducta: quia non propterea ſe-
quitur quòd loquantur de teſtamenti nullius corroboratione.
ſatis eſt enim fauor parentum, ſi querelā vel cōtra tabulas exclu
4 dunt. † De tertio dubio huius primæ partis, ſ. quid operetur præ
c teritio filiorum[c] circa nullitatem teſtamenti prædicti videtur do
ctori. Modernis quòd de iure ciuili nullum habeat reddere te-
ſtamentū, ſed de iure prætorio valeat, ſi filiæ predictæ præteritæ
id tacitè vel expreſsè approbaſſent. & iſte eſt eorū intellectus in
l. filio. de iniuſt. teſta. ita probatur in l. j. ff. ſi tabu. te. nul. exta. not.
de excep. rei iudi. l. ij. Facit quod no. de bono. poſſeſ. cōtra tab. l.
iij. & l. cùm in ij. in prin. ff. de iniuſt. teſta. hoc tenent Moderni.
C. de nece. ſer. hæred. inſtit. l. ij. licet & aliter in d. l. filio. cōmuni-
ter ꝑ gl. dicatur. nō ergo vr ſcd̄m eos de iure quòd taciturnitas
præteriti cōfirmet teſtamētū, ſed eius voluntas tacita vel expreſ
ſa, quo caſu cōualeſcat teſtamētū ſolū de iure ꝑtorio nō ciuili, ſe
cūdū oēs, vt eſt oſtēſum. ꝑ hoc eſt reſpōſum ad oppoſitiōes quæ
fiebāt preſcriptiōe iuris dicēdi nullū: verū tū adhuc infert prædi
ctū Hugoli. eſſe inteſtatū. qa nō cōfirmat tale teſtamētū, niſi de
iure ꝑtorio, vt ex eo, & ꝑ illud poſsit peti bo. poſ. vt no. de cōtra
tab. l. ij. & d. l. cū ī ij. in prin. cui qdē iuri bo. poſ. petēdi ſatis dudū

a ¶ Ex facto. Bart. in l. ſi pater. C. de inſti. & ſubſti. in ver. vlterius oppono. facit mētionē de hoc cōſ. dū dicit, qd' cùm caſus occurreret de facto Et idem dicit Bar. in l. ſuus quoq;. ī ij. col. ff. de here. inſtitu. Et de ſecūdo dubio an. ſit vera opi. Bar. hic dico quòd hęc eſt cōmunis opi. vt plenę ponit Iaſ. in dicta lē ſi pater. in xiij. colū. & ſeq. & ibi ponit. plures limitationes. & ponit etiā Iaſ. in l. ſcimus. §. cùm aūt. C. de inoffi. teſta. & vltra Iaſ. vide Bald. in cōſ. lxxvij. ij. vol. incip. punctus ſuper quo. & Pet. Corne. in dicta l. ſi pater. in v. col. & ſequen. & ī cōſ. cxvj. ij. vol. cuius principium eſt difficultas principalis in viij. co. Tho. Diplo.

b ¶ De ſecūdò. Circa ſuperiorem conſultationē, qui vellet diſcutere vnamquanq; concluſionē ſatis cōmentariorum opus eſſet, iō ad loca vbi illæ ſubtilitates examinantur me remitto, ſolum attingam ſecundam concluſionem in qua vr quòd conditio caſualis & miſta oppoſita, filio reddat teſtamentum nullum: cuius cōtrariū voluit in l. ſi pr. C. de inſti. & ſubſti. & in l. ſuus quoq;. ff. de cōdi. inſti. & Sal. in d. l. ſi pater. Io. de Imo. in d. l. ſuus. quoque. ſed melius in d. l. fi. ff. de cōdi. inſti. in xij. col. in ver. circa caſualem. latiſsimè explicat articulum. & tandem tenet Cuma. opi. Bar. quam tenet legēdo, ſcilicet quòd teſtamentum valet, ſed reijciatur cōditio, per l. ſcimus. §. cum aūt. Paul. de Caſtr. quem refert Alex. de Imo. in d. l. ſi pater. dicit tenendo opi. Bar. quę ſ. ꝙ nullus bene reſpondet ad d. §. cū aūt. & totus mūdus ſeruat ſuam opi. qa per ſuā opi. cōſeruatur teſtamentū: per contrariā vero, quā hic tenet, ſubuertūtur. et in dubio adherēdū eſt diſpoſitiōi quæ fauet teſtamento: vt no. in l. ſi pars. ff. de inoffi. teſta. & in c. fi. de re iudic. quā ſequit Angel. cōſ. xciij. incip. Viuianus de monte, cōmunis tū opi. eſt ꝙ ſubuertatur ſicut hic, ꝑ Bar. & ꝑ Bal. ī d. l. quoniā in prioribus. & d. l. ſi pr. & ī d. l. fi. ꝑ Ange. & in dictis legi. & in cōſ. cxviij. incip. domina Catherina quondā Blaſij, vbi nō bū reſpondet ad §. cū aūt qd dicēdum, neſcio: qa q haberet cōſulere ī hac re, vel iudicaret graue onus ſumeret cū vtraq; pars ſit bene munita. tamen Barto. hic tenet cum communi opi. conſulēdo, & etiam Ang. conſulendo videtur adhærere huic parti & fortè ſi aliqui qui tenent contra Bart. in lectur. vidiſſent hoc conſi. ſi eſt Bar. vt credo, non ita dilataſſent fimbritas contra communem opin. dico quia non memini nec vidiſſe, nec audiuiſſe. quòd hoc conſilium alleget aliquis. & pro ſuperiori conſultatiōe addite cōſ. liij. incip. facti narratio. circa mediū. Ber. Lā.

¶ Pro intellectu. l. qm̄ in prioribus. C. de inoff. teſtamē.

c ¶ Filiorū. Vide Bal. cōſ. xij. iij. lib. incip. qdā do. Mat. Ang. cōſ. cxiiij. Ber. Lan.

a ¶Authen. ex cauſa. An illa auth. habeat locū in præteritione poſthumi, ponit exēplum Iaſ. in d. authē. in iiij. col. in ver. ſecūdum dubium. & in verſi. tertium dubiū. vbi ponit plures cōcordātias, cui adde Bar. in iſto conſil. & Barto. in conſil. ccx. incip. in nomine, omne illud. & in cōſi. ccxxxv. incip. Lappus. Tho.

b ¶In tertio dubio. Plenè ponit Iaſ. in d. authen. ex cauſa. in vij. col. & Ale. in l. ita tū. §. quoties. in pe. col. ff. ad Trebel. Tho.

c ¶In legitima. Vide Paul. de Caſt. conſi. cxxxiij. & eſt cōmunis opin. illa, quā hic tenet Bart. ſed ſi per ſtatutum ſit aucta legitimā, an in illo augmento filius poſsit grauari, vide Calde. conſi. xxxij. de teſta. Berna. Lan.

d ¶Quartus principalis. Vide And. Barb. in auē. ceſſante. C. de leg. hær. in addi. Bar. vbi facit mētionē de huiuſmodi cōſi. Bar. & vide Bar. in cōſil. cvj. ici. factū ꝓponit ſub hac forma. Tho.

videtur eſſe præſcriptum, cùm ſit annale.
5 †Item eſt conſiderandum ꝙ bo.poſ.non a-
gnita non tranſmittitur.l.iij.§.acquirere.de
bo.poſ.& per ea, quæ proponuntur, nō ap
paret ꝙ Matthęolus agnouit eam, vnde ex
perſona Matthæoli non competit eius hę-
redibus ius ad eam nec cōpetit eis ius ad
eorū perſonas:quia per ea quæ proponun-
tur, nō apparet fuiſſe in rerum natura tem-
pore vitę teſtatoris filios Nicolai & Triſta
ni, qui tunc erant, & de quibus poſsit fieri
excitatio.ergo non competit eis bo. poſ. in
bonis dicti defuncti: vt l.j.§. ſi quis proxi-
mior.ff.vnde cog.et poſito ꝙ fuiſſent, tamē
nō obtinebāt primum locum ſiue primum
gradum.& quia Matthæolus eos præcede
bat:ergo bo.poſ.non admittitur ex dicto te
ſtamento.ſi autē venient vt ſcripti per ſe-
cundum tabu.& hoc nō poſſunt:quia pre-
fertur eis perſona parentis eorum:quia tūc
tenebant locum primi hæredis:vt l.j.de cō-
tra tab.ergo Hugolinus nullum poteſt ha-
bere hæredem ex teſtamento: & per conſe
quēs omni iure eſt hodie inteſtatus. Ex pre
miſsis concluditur ad principale dubium
dictum Hugolinum deceſsiſſe inteſtatum,
ex præteritiōe maximè Decutię filię poſt-
humæ, & Seryncæ ſi erat minor, & vide-
tur innui neq; relictum agnouerunt, neq;
6 aliter teſtamentum approbauerunt. † Re-
ſtat de ſecūdo puncto videre, videlicet po-
ſito ꝙ dictum teſtamētum ſit nullum quo
ad inſtitutionem, vtrum ſubſtitutiones in
eo factæ ſint directe necne.& hoc ideo:quia ſi eſſent directę, idē
iuris eſſet eis quod de inſtitutionibus:quia & ipſæ ſubſtitutiōes
conditionales ſunt:vt l.in ratione.§.ij.ad leg.Falcid. & §. ſi filio.
& quia præteritio filiorum habet ipſas ſubſtitutiones irritare: vt
ff.de libe.& poſthu.l.Gallus.& per totum . Et primò videtur ꝙ
7 ſint directæ, quia tunc ſubſtitutio eſt directa†quando verba pro
lata non demonſtrant miniſteriū eius, cuius ſubſtitutio fieri de-
notatur.ſed in propoſito non videtur ex verbis miniſterium eo-
rum, quibus facta eſt ſubſtitutio : ergo videtur directa potius ꝙ̃
obliqua.Pro hoc facit quod diximus ꝙ dubia ſubſtitutio inter-
pretatur directa:vt C.de hæred.inſtit.l.fi.& de vulga. & pupil.l.
verbis ciuilibus.in fi.glo.Econtra videtur ꝙ ſit obliqua , maxi-
mè ſubſtitutio facta filiabus prædictis, de qua pertinet ad præ-
ſens agere:qa illa quæ facta fuit filijs, aut fuit directa, & fuit nul-
la ratione præteritionis . aut fuit obliqua , & non pertinet de ea
quærere:quia eius conditio non euenit.De prima ergo facta fi-
liabus videtur dici ꝙ videatur obliqua propter verbum ſucce-
do, in ea adiectum quod videtur verbum commune . Congruit
enim omni ſucceſſori tam ſingulari quàm vniuerſali, ac ſi verbo
communi adijciuntur iſta verba, ſine liberis &c.tunc ſecundum
communem opi.iſta videtur ſubſtitutio fideicommiſſaria:vt pro
batur in l.precibus.& l.centurio.ff.de vulga.& pupilla.Iſta opi-
8 nio reprobatur per Modernos.†Item verbum ſuccedo, per ſe vi
detur importare aliquam ſubſtitutionem abſq; aliqua adiectio-
ne:vt probatur in c.Raynutius.& c. Raynaldus. extra, de teſta.
& no.Ioan.And.in c.j.de teſta.lib.vj. Item pro his facit ꝙ ibi eſt
verbum volo, quod verbum ſecundùm quoſdam doctor. facit
ſubſtitutionem obliquam:argu.l.omne verbum.C. com.de leg.
9 †Itē hæc ſuadet vrgētius adiectio teſtatoris ſubiecta dictę ſubſti
tutioni cū dicit ſaluo ꝙ dictæ ſuæ filiæ, & quælibet earum poſsit
diſponere pro anima & corpore vſq; in quantitatem centum li-
brarum, &c.quæ quidem ratio deſinat teſtatorem ſenſiſſe fidei-
commiſſariam ſubſtitutionem:quia in eum tempus & caſum vi
detur facta reſeruatio:quo caſu facta erit adēptio & reſeruatio.
hæc concurrunt tempore pubertatis : quia ante non poteſt quis
diſponere de bonis ſuis, nec inter viuos, nec in vltima volunta-
te:ergo tempore pubertatis ſenſiſſe videt̃.& per conſequens erit
tempore teſtamēti magis eis ſubſtitutio facta per verba directa,
& per conſequens cenſenda eſt fideicommiſſaria:vt no.in l.ver-
bis ciuilibus, de vulga.& pupil.& per hoc in alijs puberibus, qui
bus fuit vnà cum illis impuberibus facta ſubſtitutio:vt l.quāuis.
cum fi.C.de imp.& alijs ſubſti.Ex his concludimus ſubſtitutio
nem prædictam videri potius obliquam ꝙ̃ directam, non obſtā
tibus dictis in contrarium, quibus poteſt de facili reſponderi ex
rationibus pro hac parte factis.De tertio autem principali du-
bio videre reſtat, ſcilicet an fideicommiſſa prædicta vtilia ſunt
a necne.Hic eſt conſiderandum primò vtrum aut.ex cauſa.[a] C.de
libe.præte.habeat locū in præteritione poſthumi.Secundò vtrū
confirmentur relicta, quæ relicta ſunt à præterito.Tertiò vtrum
filius poteſt ſubſtitui per fideicommiſſum in debita iure naturę.
Quorum quidem vtrunq; eſt ſatis dubitabile:& in primo quidē
10 dubio†licet variæ ſint ſententiæ gl.& etiā Modernorum, proba
biliter dici poteſt ꝙ dicta aut.non loquatur in præteritione poſt
humi.Et hoc probatur ſic:Ad quem caſum non porrigūtur ver-
ba legis, nec ipſa lex porrigitur l.hos accuſare.§.omnibus. de ac
cuſa.& l.j.§.non autē.C.de cad.tol.ſed verba dictæ aut.non ada
ptantur ad præteritionem poſthumi:quia ſecundùm communē
intellectum illa aut.intelligitur de cauſa præteritionis omiſſa, ac
illa non congruit.Primò, quia illi non potuit cauſa inferri : ergo
nec admitti, argu.l.ſi quis in ſuo.§.legis.C.de inoffi.teſta.Secun-
dò probatur in eo caſu, quo teſtamentum tenet à principio quo
ad hæredis inſtitutionem, legata relicta in eo dependent ab illa
inſtitutione, etiam eo caſu quo inſtitutio, à qua relicta dependēt
annullatur:tunc in conſequentia annullantur relicta tanquā ac-
ceſſoria.& pro hoc ff.de libe.& poſthu.l.iij.§.fin. ibi nota ꝙ ſi ſit
ibi præteritio poſthumo teſtamentū tenet à principio: ergo &c.
Item legum correctio vitanda eſt.& lege cauetur ꝙ relicta hu-
iuſmodi ſunt nulla , vbi præteritus eſt poſthumus : vt l. j. C. de
poſth.hæ.inſti.nec reperitur clarè & expreſſe correcta:ergo &c.
& in hac ſententia ſunt Dy.Odof.Mar.Syl.Iaco.But.Odofr.&
multi alij, licet oppoſitum teneat quædam gloſ.& Vltramon.&
Cy.in propoſito autem themate præterita fuit Decutia poſthu-
ma:verum quia non ſolū poſthuma, ſed iam nata fuit præterita,
videlicet Serinca tunc impubes, vt ſ.eſt probatum, ideo non eſt
inhærendum huic rationi:quia præteritio perſonæ natæ à prin-
cipio reddit teſtamētum nullum, & in eius perſona potuit teſta-
11 mentum quo ad legata, & fideicommiſſa tenere.† De ſecundò,
an aut.ex cauſa.loquatur de præteritione paterna:videtur dicē-
dum, licet variè ſit tractatum per docto.quòd locum habeat, &
hæc opi.eſt cōmunis:circa quā amplius non inſiſtimus:quia eſt
12 cōmunis, & longum eſſet diſcutere.† In tertio dubio[b] vtrum reli
b cta à præterito confirmetur per aut.ex cauſa. viſum eſt domino
Dy.ꝙ non confirmentur, vt ipſe probat, & no.in l.ij.de leg.iij.ſe
cundum quam opi.fideicommiſſa prædicta à præteritis filiabus
data videntur eſſe nulla, quod eſſet concedendum vltra id, qđ
habuiſſet de voluntate teſtatoris, id eſt, vſque ad ſummam eis
relictam, videtur fideicommiſſum tenere, per authē.ex cauſa.&
13 ceſſat l.ij.& etiam ratio Dy.† In quarto dubio videlicet an ſub-
c ſtitutio fideicommiſſaria teneat in legitima[c] filiorum necne, va-
riauerunt glo.in l.ex tribus.& l.quoniā.C.de inof.teſta.ſed Dy.
ex longa diſputatione determinauit ꝙ non tenet relictum à filio
ſed tenet relictum à ſuccedentibus ſibi ab inteſtato, vt ſcripſit in
l.iij.de vulga.& pupil.& ibi plenè per eum, & per Cy.in l.ex tri-
bus. In propoſito autem ſubſtitutio fuit ſimpliciter facta , vnde
ipſe videtur rogatus, ad quem relatus fuit ſermo . & ideo iuxta
præfatam conſiderationem fideicommiſſum factum de dicta le
gitima eſt nullum.Ex his concludimus ad hanc partem, fideicō
miſſa præfata valuiſſe & valere, in eo quòd relictum præfatum
præfatis Trudæ & Cyolæ exceſsit debitum iure naturæ : ſed ſi
non accepit vltra legitimam, non tenuit præfatum fideicommiſ
ſum:& ſi plus acceperit, tenuit in eo quod exceſsit legitimam, &
non vltra.ergo quòd res remanet ſcrutanda , vtrum legitimam
acceperit, quod ex quantitate patrimonij dignoſcitur quòd ſe-
cundùm numerum liberorum filij dicti teſtatoris debuerunt ha
bere dimidiam:inſpiciatur ergo vtrum quilibet eorum habuit vi
rilem ſemiſsis necne, & ſecundùm id iudicetur , per prædicta.
14 †Quartus principalis[d] punctus eſt, ſcilicet, vtrum ad ſucceſsio-
d nem Trudæ & Cyolæ & Ceryncæ veniant nepotes Matthæi:&
conſiſtit in hoc vtrum Matthæolus adierit hæreditatem, vel pro
hærede ſe geſſerit ſororum ſuarum, & ſi ipſi non geſſerint ſe pro
hæredibus, vtrum filij Matthęoli, ſcilicet, Nicolaus & Chriſtia-
nus ſe

nus ſe pro hærede geſſerint dictarum amitarum ſuarum, & ſi qđ
prædictorum fuit nunc indubitanter nepotes Matthæoli prædi
cti dictarum dominarū præmortuarum pro dimidia ſunt, vel eſ-
ſe poſſunt hæredes, ex perſona videlicet patris vel aui ipſorum,
ſed ſi Matthæolus & filij ſui non adierunt, nec pro hærede geſſe
runt ſe dictarum Trudæ, & Serincæ, & Cyolæ mortuarum : tūc
eſt quærendum vtrum filius filij fratris ſuccedat amitæ in gene-
re inſimul cum ſorore amitæ.& quidem de filio fratris nō eſt du
bium.per aut.ceſſante.de leg.hære.ſed de nepote fratris non vi-
detur lege caueri, ꝙ ſuccedit cum amita.& ideo videtur ꝙ ſalua
ſit gradus prærogatiua:vt in aut.poſt fratres.eo.titu. & propter-
15 ea præferatur.†Quintò[a] reſtat videre de fideicommiſſo relicto
a dictis filiabus dicti teſtatoris, vtrum præfati contrarij Nicolai &
Chriſtiani poſsint illud agnoſcere, & ad id amitti.& dubium eſt
in hoc, quod non fuit agnitum nec reſtitutum Matthæolo fidei-
commiſſario eo viuente, & ideo videtur ꝙ non tranſmittat eum
ad ſuum hæredem, vt not.in l.filio.de leg.j.Sed verius eſt quod
tranſmiſſum eſt, ex quo dies eius exceſsit in vita defuncti : licet
non fuerit ſibi reſtitutū.Et ita probatur in l.cogi.§.idem Mætia-
nus.& l.apud Iulianum.§.vtrum.ff.ad Trebel. & ibi not.probat̃
quod not.in l.cum filio.ſ.alleg.vbi non ponitur vera opi.ſecūdū
Dyn.& alios modernos.De eo autem quod quæritur vtrū De-
cutia debeat habere aliquid de bonis maternis vltra legatum, nō
eſt dubium ꝙ debeat habere ſupplementum vſq; ad debitū bo-
norum ſubſidium:vt l.omnino.C.de inoffi.teſta.& in aut. vt cū
de appel.cog.§.cœterum.Poteſt inſuper dubitari vtrum Decu-
tia, quæ non proponitur hæreditatem patris adiſſe expreſsè hu-
cuſque à iure ipſius ſit præſcriptione excluſa.& in hoc poteſt du
pliciter dubitari.Primò an ſit præſcriptum ius adeundi hæredi-
16 tatem.Secundò vtrum ius hæreditatis petendæ. †Et ad primū
dico non eſſe præſcriptum ius adeundi hæreditatem:quia aditio
non requiritur in ſuis, ſed ſufficit ſola immiſtio.eſt enim ſuus ip-
ſo iure hæres in ſui commodum:vt Inſtit.de hære.quæ ab inteſta
to.§.ſui.ff.de acquir.hæred.l.in ſuis.cum ſimi.vnde de iure adeū
di non poteſt quærere:quia in habitando paternam domum , vt
habitaſſe proponitur, videtur gerere pro hęrede:vt l.j.C.de repu.
17 hære.l.pro hærede.§.j.ff.de acquir.hæred.† De ſecūdo, videlicet
vtrum petitioni hæreditatis ſit præſcriptum : videtur dicendum
quòd non, per ea quæ proponuntur:quia proponunt eam com-
muniter ſteti ſſe cum fratre in bonis paternis:nec proponitur fra
trem ſolùm poſſediſſe & tenuiſſe totam hæreditatem:vnde ſequi
tur quòd in quæſtione præcedenti non currit præſcriptio , & ꝙ
fratres poſt ipſam non excludit. Bartolus.

An iuri agendi ad ſupplementum legitimè pręſcribatur quin
quennio ſicut iuri querelandi.

1 *Iuri agendi ad ſupplementum quinquennio præſcribitur ſi fuit negligens.*
2 *Ius agendi ad ſupplementum ſuccedit loco querelæ.*
3 *Actio ſubrogata eſt illius naturæ & uitæ cuius actio in eius locum ſubrogatur.*
4 *Ad ſupplementum legitimæ agitur actione perſonali.*

CONSILIVM XIIII.

b AN ius agendi[b] ad ſupplementū
in legitima tollatur quinquennio? Ad hoc reſpōdetur
quod quinquennio ei præſcribitur, ſi ille[c], qui poterat
1 petere, fuit negligens per quinquennium† à die aditæ hæreditatis
quod probatur per caſum l.ſi quis filium.C.de inoffic.teſt.Secū-
dò per caſum l.fi.C.de inoffi.teſta.ſic inducendo : Querela inof-
ficioſę donationis habet locum ſiue aliquid ſit relictum, ſiue nō,
ei, qui intentat querelam.Et quando aliquid eſt relictum , dicta
querela hoc operatur ſolùm, quod ei ſuppletur quod deeſt ad le
gitimam:vt not.in l.j.C.de inoffic.do.Habet ergo dicta querela
effectum iuris agendi ad ſupplementum dicto caſu , & tamen
quinquennio finitur, vt d.l.fina.Et ſic eſt ibi caſus quòd iuri agē
2 di ad ſupplementum præſcribitur quinquennio. †Præterea ,
illud ius agendi ad ſupplementum ſuccedit in locum querelæ :
vt l.omnimodo.C.de inoffic.teſtamen.ſed actio ſubrogata eſt il-
lius naturæ, & vitæ, cuius actio, in cuius locum ſubrogatur, ſecū
dùm primordialem naturam:vt l.prima.§.hæc actio.ff.ſi quis te-
ſta.li.eſ.iuſ.& no.in l.certi condictio.§. j. & in princip.l.in prima
3 gloſſ.no.ff.ſi certum peta. †Nec obſtat quòd ad ſupplementū
legitimæ agitur condictione ex lege: & ſic
ex actione perſonali, quæ durat triginta an
nis:vt C.de conſti.pecu.l.ij.quia illud eſt ve
rum regulariter.tamen fallit in multis caſi-
bus ibi notatis.& in multis alijs quæ ibi nō
ponuntur, vt dicit gl.inter quos eſt iſte per
rationem prędictam.Nec obſt.ꝙ dicitur ꝙ
illa ratio eſt in quærela, ſcilicet quia odioſa
& totum teſtamentum reſcindit.ꝙ nō facit
condi.ex l.ad ſupplementum:quia imò eſt
eadem ratio.Sicut em̃ quærela reſcindit te-
ſtamentum in totum:ita ius agendi ad ſup
plementum reſecat inſtitutionem & legiti-
mam pro illa parte:vt l.ſi libertus.§.libertus
ff.de bo.liber.& l.ex patronis.eo.tit.& ideo
l.ſi quando.§.fi.C.de inoffi.teſt.appellat di
ctum ius agendi ad ſupplementū querelā.
ſicut enim per querelā qs de toto teſtō con
querit̃:ita ꝑ hoc ius cōqueratur de modico
relicto.Nec obſt.d.l.ſi qn̄.§.fi.per quā videt̃
4 ꝙ aliter tollatur q̃rela, aliter† ius agendi ad
ſupplementū, ſ.per acceptionē legati : quia
verū eſt in caſu illo, ſed qa ratio quæ eſt in
vno, ceſſat in alio: nam acceptando legatū
approbat teſtamentum, meritò non pōt eū
impugnare per querelā:quia diceret legatū
eſſe inualidū:ſed illa ratio ceſſat in iure agē
di ad ſupplementū.Nā recipiendo dicit le-
gatū validū:& petēdo ſupplementū ſimpli
citer dicit validū, licet conquerat̃ de modi-
citate, ſed in iure tollendi per ꝑſcriptionem
eſt eadē ratio.Sicut em̃ qui venit per quere
lā cōtra teſtamētū venit cōtra voluntatem
defuncti:ita ille qui petit ſupplemētū , vt ſ.
probatū eſt:& qa omnis petitio Falcidię &
Trebellianicæ vel alterius portionis debitę
dicit̃ cōtra voluntatē defuncti:vt l.Titia.ad
c l.Falc.Cōcludit̃ ergo[c] ꝙ dicto iuri agēdi ad
ſupplementū præſcribitur quinquēnio à
die aditæ hæreditatis.Bar.In Dei nomine
amen.Factū, ſuper quo quæritur cōſiliū, ta
le eſt.videlicet vtrū iuri agēdi ad ſupplemē
tū legitimę ꝑſcribat̃ qnquēnio.In chr̄i noīe
amē.Dn̄s Bar.tenet ꝙ ius agēdi ad ſupple-
mētū nō durat niſi vſq; ad quinquēniū poſt
aditam hæreditatē ab hęrede vniuerſali in-
choandū.Et dicit hoc probari per l. ſi quis
filiū.§.fi.C.de inoffi.teſt. Itē dicit hoc ꝓbari
quia iſtud ius agendi ad ſupplemētū ſubro
gatur loco querelæ:ergo finit̃ quinquēnio.
Itē, quia ſic videmus in querela inoffic.do-
na.licet aduocet debitū bonorum ſubſidiū,
& non vltrà in certis caſibus.C.de inoffic.
dona.l.fi.& C.de inoffi.teſta.aut.vnde ſi pa
rens.Ego dico ꝙ quādo filio inſtituto con-
petit iſtud ius ꝙ eſt perpetuum, nec eſt ve-
rū ꝙ ſubrogatur loco querelæ, imò eſt indu
ctum odio querelæ.Nam querela eſt odio-
ſa, ipſum aūt ius agēdi ad ſupplemētū eſt fa
uorabile introductū fauore teſtātis, ac etiā

a ¶Quintò. Vide quæ ſcripſi ſ. in cōſi. præcedenti incip. ſi quis inſtituatur. & Alexan. de Imol. in l. cum filio. in x. colum. ff. de leg. j. verſic. in eadem. ibi. vbi alleg. huiuſcemodi conſi. Bar. hic Tho.

b ¶An ius agendi. Aliàs incip. quæritur an iuri agendi. & adde ꝙ iſtud cōſi. ſecundū ordinem Peruſinū eſt in prima parte iudiciorū. nu. xlv. & ibi nō eſt inſertū cōſiliū Bal. ſed in tertia parte de vltimis volūtatibus i cōſil. lxv. incip. in Dei noīe amē. factū ſup quo quæritur. ꝙ eſt impreſſum in fi. conſilij. & eſt dn̄i Bald. de Peruſio. Tho.

c ¶Concludit̃ ergo. Adde ꝙ idē ſequitur Bar. in d. l. ſi qs filiū. qui tenet prout hic. tn̄ cōtrariū tenēt oēs doc. & Ange. in l. Papinianus. §. ſi cōditioni. in ij col. ff. de inof. teſt. vbi allegat cōſi. Bar. Et dicit ꝙ cōtrariū cōſuluit cū multis alijs doctoribus. & iſta eſt cōis opi. vide plenè per Iaſ. in d. l. ſi quis filiū. i ij. colū. & in l. cōditio. in prin. in x. co. ff. ſi cer. pet. cui adde ꝙ cōtrarium conſuluit Bal. vt patet in fin. huius conſilij. et ꝙ contrarium conſuluit Pau. de Ca. in cōſi. cxxiij. dubium, de quibus. & Calde. in cōſ. xvij in tit. de teſte. & Pet. Corſ. in conſil. cxj. in ij. vol. incip. difficultas. in fi. vbi alle. plura doctorum cōſilia, & in cōſil. cclxv. in iij. vol. inci. in hac videtur in cōſi. cclxiij. in hac conſultatione. in j. vol. & ita etiam conſuluit & reprobat iſtam opi. Barto. Petr. de Vbal. Frater Bal. in conſi. ꝙ incip. viſo præfato pūcto. & Pe. de Vbal. eius nepotē in c. Raynutius. in xxv. char. de teſta. Et ad rationem quam facit Bart. hic reſponde: quia tollit̃ eius ratio per ea quę no. idem Bar. in l. pater filium. in repe. in v. col. ff. de inoff. teſt. in ij. q. in fi. cōmunis ergo cōcluſio doctorū eſt, ꝙ ius agendi ad ſupplementum legitimæ tollatur ſpatio. xxx. annor. ita Bal. & Pau. de Caſt. in d. l. ſi quis filium. & Bal. in aut. preſbyteros. C. de epiſc. & cle. & Cano. in d. c. Raynutius. & ibi Pe. de Vbal. & Moder. in d. l. certi condictio & Alexā. de Imol. in conſi. cviij. inci. viſo themate. & eſt cōis opi. quam tamē ſingulariter limita per verba Bal. in conſi. cccxxv. in iiij. vol. in cip. viſo teſtamento quod dicta præſcriptio nunquam currit contra illum qui eſt poſſeſſor vniuerſalis hæreditatis, ꝙ non poſsit petere ſupplementum legitimæ:quia poſſeſſori præſcriptio nō currit per l. cùm notiſsimi. C. de præſcri. xxx. an. & in l. ſi is, cuius rem. ff. ex quib. cau. maio. Et no. quia de facto fuit in cauſa ardua Eugubij inter fratres, ſ. Auguſt. de Eugubio, & Paulucium ſer Mariotti, in qua exiſtens locum tenēs pro do. Fran. Maria Feltrio de reuere Vrbini duce iudicaui anno domini. Mccccc. xiij. de menſe Iunij. Tho. Diplo.

a ❡Verba mobilia & immobilia. Vide barto.in cõſil.xcix.in ij. vol.incip.Maſiolus. vbi ſcripſi. Thom. Diplo.

b ❡Cõpendioſa. Item ꝙ Bart. hoc tenet idē Barto.in l.præcibus. C.de impub. & alijs ſubſti. Et conſuluit Lud.Rom.in conſil. cxxx.inci. viſo teſtamento prædicto. tamen opin.Bar.cõiter reprobaᷓ. Vide Iaſo. in d.l.præcib⁹. in xv. col.in ver. limita tamen &c. & vide Ange.in cõſi.cxxv.inci. hic eſt teſtamētū. & Bal.ī cõſi. cclxxviij: in iiij.vol .factū tale eſt. Vide Alexā. in l. cēturio. in xx. col.ff. de vul.& pup.& Oldra.in conſil. ccxxv. incipiē.in propoſito. Tho.Diplo.

c ❡Angelus. An autē cõditiones in vltimis volūtatibus & in cõtractibus trāſeant ad hæredes, vide Bar.in l.ſi cui fundus.in vl. col.ff.de cõdi. & demon.& Alex.in cõſil cx. viſis.in j. vol. Tho.Diplo.

filij.C.de inoffi.teſta.l. omnimodo. & ſic ſi teſtator mandaſſet ſuppleri, eſſet actio perpetua, ita & tunc.eo.tit.l.ſcimus.in prin. Itē ius adeūdi eſt perpetuum:& ſimiliter petitio hæreditatis, & filio pro legitima cõpetit ius adeūdi, in auť.vt cū de ap.cogno.§.cæterū. Nõ obſt.l.ſi quis filiū.§.fi.quia euidēter ipſe excipitur à querela inoffi.tantū, vt patet ibi, dū dicit querelā. & ibi dū dicit poſt aditā hæreditatē. Nā aditio reſpicit querelā tantū inoffi.teſtamēti.l.Papinianus.§. ſi cõdu.de inoffi.teſt.ſupplementū enim fit ipſo iure filio, & anteꝗ̄ alius adeat hæreditatē: ſtatim enim mortuo patre debet habere legitimam & fructus legitimæ. Itē vbicunq; lex loquitur de quinquēnio: loquiť in querela.C.in quib.cau.in integ.reſt.nõ eſt nec. l.ij. Itē nõ eſt noſtrū inuenire præſcrip. niſi in caſibus ſcriptis in iure: vt C.de cõſti. pecu.l.ij. quibus caſibus ſemper tenui ſ. in d. l.ſi quis filium.& in auť.presbyteros. C. de epiſ.& cle.ꝙ ius agendi ad ſupplementum eſſet perpetuum in inſtituto. propterea, ſicut inſtitutio eſt perpetua: ita augmentum, ſeu ſupplemētū eius.l.cùm inter.§.cùm inter.ff.de pac.dota. Et ita conſulo ego Bald. Si teſtator ſubſtituit cõpendioſè filio ſuo, & ille moriatur in pupillari antequàm ſe immiſceat, an ex vulgari ſubſtitutus poſsit ſtatim ſuccedere teſtatori. & ſi moriatur in pupillari poſt immiſtionem, an excludatur mater à ſubſtituto.

1 *Subſtitutio facta à pagano per uerbum commune, cum illis uerbis, ſine liberis. eſt ſemper fideicommiſſaria.*
2 *Appellatione mobilium & immobilium an ueniant iura & actiones.*
3 *Verbum pleno iure, in ſubſtitutione reſtringitur ad ſpecies relictas.*
4 *Compendioſa ſubſtitutio per quæ uerba fiat, uide plenè.*
5 *Subſtitutio pupillaris ſi eſt adita hæreditas per pupillum, an excludat matrem.*
6 *Per uerbum, pleno iure, appoſitum in ſubſtitutione matrem debet excludere.*

CONSILIVM. XV.

IN nomine domini Amen. Pater habēs filium impuberē fecit teſtamentū ſolenne, in quo alia legata fecit, & filio ſibi hæredē vniuerſalem inſtituit, & ei ſubſtituit forma infraſcripta: In omnibus bonis meis mobilibus, & ſtabilibus, & nominibus debitorū Titium filiū meū hæredem vniuerſalē inſtituo, & ſi do. Titius filius meus decederet ſine filijs vel filiabus ex eo deſcēdentibus legitimè, ſubſtituo ei fraternitatē & hoſpitale de miſericordia, cætera omnia mea bona ſtabilia & mobilia eo caſu adueniēte ad dictum hoſpitale & fraternitatē ipſius pro anima mea deuenire volo pleno iure, detractis legatis per eū factis in dicto teſtamēto. & poſt hoc deceſſit teſtator ſuperuiuente ſibi dicto filio pupillo & vxore teſtatoris matre dicti pupilli. poſt hoc deceſsit dictus pupillus ſuperuiuente ſibi matre. Ex prædictis formantur duæ quæſtiones. Prima eſt, ſi pupillus deceſsit patris hęreditate nõdum adita: an fraternitas & hoſpitale poſsint ex directa vulgari ſuccedere teſtatori in bonis eius, nam de pupillo nõ agitur: quia nihil habebat vltra patrimonium. Secundò quæritur, ſi hæreditas ſit adita per dictum pupillum & eius tutorē, nunquid dicta ſubſtitutio ſit tantæ virtutis ꝙ matrē excludat. Ad primum pro parte matris dicitur ꝙ ſubſtitutio in ambobus caſibus præmiſsis eſt fideicõmiſſa. per glo. poſitas ibi in l.precibus.C.de impu.& alijs ſubſti.quę gloſ.& gloſato. vbicunq; de hoc tractant apertè vidētur dicere,
1 & indubitāter† ꝙ vbicunq; à pagano fit ſubſtitutio per verbum cõmune adhibitis verbis illis, ſine liberis, ſemper ſubſtitutio eſt fidecõmiſſaria: hoc etiam tenet Azo, & multi etiam antiqui, &
2 Moder.docto. †Dicit etiam ꝙ illa verba mobilia & immobiliā[a]
a non excludūnt iura & actiones. De hoc eſt caſus not.in l.fin. de vſufr.leg.ſecundùm vnā lect.vt l.à diuo Pio.§. in vendi.cū ſi.ff. de reg.iur. Præterea per hoc ꝙ teſtator dicit bonis meis, videtur apertè pupillarē facere voluiſſe: cum in pupillari veniant bona pupilli, ſi qua habet; vnde dicunt iſti potius eſſe fideicommiſſaria certarum ſpecierū, ſ.mobiliū & ſtabilium ꝗ̄ vniuerſale, & pro hoc facit ꝙ not.Inno.in c.Raynutius extra, de teſta.in gl.j. Et canoniſtæ dicunt etiā ꝙ c.ſi pater.ibi alleg. non facit contra eum:
3 quia ibi eſt verbū directū, ſ.inſtituo.† Item dicunt ꝙ verba pleno iure, non obſtant: quia reſtringuntur ad ſpecies relictas, ſ.mobilia & ſtabilia, non autem includunt iura & actiones. Pro parte
b hoſpitalis dicitur ꝙ dicta ſubſtitutio eſt compendioſa:[b] cum ſub verborū potētia poſsit cõprehendere plura tēpora: quia tempus
4 ante & poſt cū hac conditione, ſine liberis, &c. †vnde cū ſit facta verbum cõe, & non per verba merè obliqua, cõtinet in ſe vulgarē, vt l.generaliter.de inſti.& ſubſti.l.Lucius.ff.de vulg.& pupil. vbi habes gl.expreſſam, cum ſi.& ſic ſubſtituti excludūt matrē.& dicit Hoſt.ꝙ de hoc eſt caſus ad literā in c.ſi pater.ij.reſpõ. ibi: Chriſti pauperes &c. Et ad id ꝙ dicitur, dicta ſubſtitutio eſt omni tēpore fideicõmiſ. Rñdetur ꝙ illæ gl.loquuntur poſt aditā hæreditatē, nõ aūt ante.& ſi aliter intelligeretur, eſſet dicere ꝙ cõpendioſa nõ cõprehenderet in ſe vulgarē, ꝙ eſt abſurdū & cõtra alias gl.ꝗ̄ dicūt ſub tali ſubſtitutiõe cõprehendi vulgarē, ꝗ̄ locū nõ habet niſi ante aditam hęreditatē. Hoc etiā ſenſerūt Mod. & antiqui doc.tā iuris Cano.ꝗ̄ iur.ciu. Arch.in d.c.ſi pater in gl. ꝗ̄ inci.ſi mortuo & in gl.cauſa patris.ver.qd ſi filia.& gl. Gul.in l.ꝑal.in pe.q.ibi: ſed an quæro an ſub cõpēdioſa. Hoc idē tenuit
5 Ioā. And.in ꝑalleg.c.ſi pater in nouella.† Ad ſcdm dicit Hoſt.ꝙ iſta ſubſtitutio eſt pupillaris, & dicit eſſe caſum in d.c.ſi pater.in ij.rñſo.ꝑalle.vbi eſt facta ſubſtitutio per verbū cõe, & licet text. ibi dicat inſtituēdo gl.exponit ꝙ etiā ſubſtituendo. Nā oīs ſcda ſubſtitutio eſt inſtitutio: cū ꝑ talē ſubſtitutionē directò ſuccedere põt qs teſtatori, vt in gl. Arch.poſita ſub dicto verbo, inſtituēdo.& idē tenet in nouella dñs Io.And.pro hoc facit gl. poſita in l.verbis ciuilibus.ff.de vulg.& pupil. vbi diciť ꝙ verba directa dubiā recipiunt interpretationē directè, quæ gl.approbaᷓ per rationem in d.c.ſi pater.qa ſemper ſubſtitutio cum, põt intelligi directa, potius intelligiť directa ꝗ̄ fideicõmiſſaria. Pro hoc multū videnť facere verba teſtamenti, in quibus apparet apertè de vo-
6 lūtate teſtatoris, qui voluit omnia † & ſingula ſua bona mobilia & ſtabilia eo caſu deuenire pleno iure ad dictum hoſpitale. per quæ verba ſatis poteſt colligi mens teſtatoris quæ potuit matrē pupilli, & oēm aliam perſonam excludere à bonis ſuis. Pro hoc facit l.vltima.de leg.iij.in prin. Item pro hoc bene facit glo. poſita in l.precibus.C.de impu.& alijs ſubſti.quæ incip.imò ex tacita.quæ innuit quòd etiam tacita excludit matrem, vbi teſtator hoc voluit.& ſatis in noſtro caſu apparet de voluntate teſtatoris qui voluit omnem perſonam exclupere à ſua ſucceſsione hoſpitali excepto. Pro hoc facit l.iam hoc iure: in fin.de vulg.& quod not.in l.in teſtamento.de mili.teſta. Hanc etiam fuiſſe voluntatem teſtatoris oſtendunt illa verba, pleno iure, per quæ verba hoſpitale ad duo conſiderat. Primò modo: quia plenitudinem circa modum & formam ſubiſtituendi, vt dicatur pleno iure, i. directo iure. ſic exponit.ff.de rei ven.l.Iulianus.in fi. Alio modo accipitur plenum reſpectu qualitatis & quantitatis. i.nullo detracto: vt l.ſi cùm dies.§.plenum.ff.de arbit.C.de ſacroſanct.eccle. auť. hoc ius porrectum.& C.de ſecun.nup.l.fœminæ.§.fi. Pro hoc facit clauſula in dicto teſtamento appoſita vbi dicit detractis legatis. Ego Bart.à Saxoferrato legum doctor.

Si teſtator mandauit filio ſuo facere quitantiam Titio debitori ſuo datis ſibi centum, & Titius ante moram moriatur: eius hæres poteſt conditionem implere vt habeat quitantiam.

1 *Conditiones in ultima uoluntate tranſeunt ad hæredes.*

CONSILIVM. XVI.

c ANgelus Iacobi reliquit quod ſi Cola filius quondam & hæres Andreucij Iaco. dabit & ſoluet cum effectu Angelo ſuo filio ccc. libras, intra annum, quod idem filius faciat eidem Colæ generalem finem & quitationem de adminiſtratione tutelæ & de omnibus. &c. Contingit quod mortuo do. Ange. Iaco. mortuus eſt dictus
1 Cola ante implementum conditionis. †Quæritur an hæres vel vniuerſalis ſucceſſor dicti Colæ poſsit dictam conditionem implere, ita quod dictus Angelus teneatur dictū finem & quitationem

1 ❡Forma. De iſto cõſil.Bar. vide Ang.de Are.in §.iā aūt.Inſti. de inoffi.teſt. vbi alleg.iſtud cõſ. Bar.& vide Iaſo.in l.omnimodo.in j.colū.C.de inof. teſt. & ibi ſcripſi. & vide Paul.de caſt.in cõſ. cclv.inci. viſis dubijs.in vl.co. Et vide formā libelli qñ petiť legitima. Bald.in l.ſi quis ſuo. in fi.C.de inoffi.teſt. Tho.Dip.

b ❡Ad quod dicendū. Adde ꝙ idē cõſuluit Bal.ī cõſi.clxxxviij. incip. præteritio matris.in j.vol.Thoma. Diplo.

c ❡Non rumpitur. cõmunis opi.doc.eſt ꝙ teſtamentū filij, in ꝗ̄ aſcēdentes ſunt præteriti, ſit nullum, non habita differentia an mater vel auia materna vel pater an paterna, per tex.in auť. vt cū de appella. cognoſ.in §.aliud quoque capitulum.dum tex.dicit, non eſt licitum liberis præterire aſcendētes.& ideo ſi id contra legē fit, meritò teſtamentum eſt nullum .l. nõ dubium.C.de legib. Itē facit pro hac opin.id quod voluit ipſemet Bar.per illum tex.in l.ſi quis filium.C.de inoffi.teſta.vbi dicit, nota perpetuò hunc tex. quia non habes alium caſum loquētē de præteritione matris paſsiue. nõ tamē dicit ibi quòd teſtamentum ſit nullum, ſed debet dari querela. Ange. verò in dicta authē. vt cùm de appel.cog.§.ſi igitur. in xj.col. ver. quæro an hęc conſtitutio locum habeat cū prætereuntur vel exhæredantur aſcendētes. Item Ange.in l.iij.ff. de inoffi.teſta. & Io. de Imol. in d.l. filio præterito. in xxviij. col.ver. & hæc ſufficiant de teſtamentis factis per parentes. quid econuerſo dicunt indiſtinctè huiuſmodi teſtamenta eſſe nulla.& facit qa ſecundū cõmunem opi .d. auť. ex cauſa. loquitur tam in præteritione materna ſicut paterna: ergo idē debet eſſe ī filijs prætereuntibus matres vel patres. Non obſtant nūc iura alle. ꝑ Bar.quia illa loquūtur ſecundū iura antiqua. vel aliter: quia legum correctio eſt euitanda .l. præcipimus.C. de app. Poteſt dici ꝙ illa loquūtur in deſcendentib⁹ vt clari⁹ apparet ibi. Bal.tñ in l.in ſuis.ff. de lib.& poſthu. videtur tenere contrarium. videte ibi. Si filius autem teſteť de caſtrenſibus, an idē ſit, videte bal.in auť. præsbyteros. C. de epi.& cler.et Imo.latè in d.l. filio præterito.& nouiſ.in authē. non licet. & authen. ex cauſa.C.de liber. præte.& Ang.in dicta l. prima.ff. de inofficio.teſtamen.vbi dicit quod tale teſtamentum ſubiacet ꝗ̄relæ, & rupturæ, & eſt diuerſum in clericis teſtantibus, vt ſolum illi, quibus debita eſt legitima, petāt eam per condictionē ex lege.& de hoc dicit eſſe caſum in §. præsbyteros. in auť. de ſanctiſ.epiſco.qui §. eſt in compilatione poſt §.aliud quoque capitulum. & ita dicit eſſe intelligendam glo.in dicta authē. præſbyteros. Mihi videtur quod obſtare habeat huic dicto illud quod dicitur, quod miles armatæ militiæ & cœleſtis æquiparantur. l.miles. de re iudica. teſtamentum militis ſubiacet rupturæ: ergo eodem modo teſtamentū clerici. Cogitate circa tertiū an ita excludatur auia quæ non petijt tutorem exiſtente matre, ſicut mater. Bald. in l.precibus.C.de impube.& alijs ſubſtitu.et in lege.iij.C.ad Tertulli. tenet quod non excludatur. & ita tenet Ange. conſi.cxiiij.incipien.pronepte dedit dotem. Pau.de caſt. conſilio cclxv. Bernard. Landri.

d ❡Aſcendentes. Vide Cal. conſil. xliiij. Pet.de Ancha.conſilio.cciij. & conſilio. cxliij.Bald. conſi.x. libro.iiij.& conſilio. cxxiij. incipiente, mat.

e ❡Auia. Vide Bald. conſilio.xcij. & clxiiij.ij.lib.Angel.conſilio. xciiij. incipien. pronepte dedit dotē. Pau.de caſt. conſilio cclxv.Petr.de Anch. no.conſi.ciij.

f ❡Tenentur hæredes. An prædicti heredes tenerentur de dolo et lata culpa, & an etiā de leui & leuiſsima indiſtinctè, videte Bartol.in lege. quod Nerua. in repetit. in vltima. quæſtio. ff. depo.Ioan. de Imol. in dicta. l. ſi mulier. & ibi Angel.& Bal. in l.pignus.in pe. co. C.de pig. act. Imol. & Petr.de Anc.in c. bona fides. extra, de depo. Barto. in locis ſuprà allega. per eum. Bernard Landri.

nem facere ſecundū formā dicti teſtamenti hæredi ſeu ſucceſſori dicti Colæ. Ad qd' reſpondetur ꝙ ſi dicto Colę nõ poteſt mora imputari, propter quā dictus Cola fuiſſet impeditus dictā conditionem implere, debet dictam liberationem conſequi.C.de cadu.tol.l.j.§.ne autem.ff.de condi. & demonſtra.l.atteſtari.& l.cū ita.de verb.obli. l.ꝗ̄ Romę.§.Augerius.Bar.à Saxoferrato.

Modus articulandi pro conſequenda legitima, & eius ſupplementum.

1 *Forma petendi & articulaudi ſupplementū legitimæ.*

CONSILIVM XVII.

a FOrma[a] petēdi ſupplemētum† legitimæ erit iſta. Di-
1 co ꝙ in bonis talis tot & tot erāt res. Item ꝙ erant tanti valoris. Item ꝙ illud mihi aliâs videtur relictū, & nõ ſufficit ad tertiā debitā mihi pro mea legitima portione, ſed deficit. vnde dicto noīe petat ꝓcurator ſibi ſuppleri, prout deficit, & dictam portionē mihi aſsignari, ſecūdum formam l. omnimodo. & l. ſcimus .§. repletionem. C.de inoffi.teſta.&c.

Stantibus deſcendentibus teſtamētum non rūpitur propter præteritionē aſcendētiū. Item an & in quibus caſibus excludatur mater à ſucceſsione filiorū pupillorū: & tunc excludatur auia propter negligentiam matris. Itē an auia paterna præferatur in bõis paternis auię maternę, & ecõuerſo.

1 *Præteritio matris non reddit teſtamentum filij nullum ſi filius teſtatoris habet filios.*
2 *Mater quæ non fecit inuentarium nec accipit tutelam, nec alios tutores petijt dari, perdit hæreditatem filij.*
3 *Matre excluſa propter non petitum tutorem, an ita excludatur auia.*
4 *Auia paterna præfertur in bonis paternis, & materna in bonis maternis.*

CONSILIVM XVIII.

IN nomine Domini amē. Viſo teſtamento condito per Benedictū Iulij, & facti narratione & puncto tranſmiſſo ad inueſtiga-
1 tionem veritatis. †Primò videndum eſt an tale teſtamentū ſit nullū, quia eſt præterita mater nulla cauſa inſerta. Ad quòd dicen-
b dum[b] eſt ꝙ teſtamentū ex hoc nõ rumpi-
c tur[c]: quia teſtator habebat filios, quos inſtituit: quorū filiorū prima eſt cauſa in ſucceſſione: vt C.de ſuis & legi.hæ. auť.in ſucceſſio.& nõ tenetur quis inſtituere aſcenden-
d tes[d]: vt ff.de iniu.rup.irritoq; teſta.l.ſi quis filio exhęredato.in prin.& ff.de inoffi.teſt. l.pater filium.& inſtit.de ſucceſ.libe.§. ſed
2 noſtra. †Secundò eſt videndū an ſi mater, quæ data eſt tutrix in teſtamēto, vt proponitur, nõ fecit inuentariū, nec fecit ſibi decerni adminiſtrationem nec alios tutores petijt, perdat hæreditatē filiorū deſcendentium in pupillari ætate. Ad quod ſine dubio reſpondetur ꝙ perdit: vt ff. ad Tertul. l.ij.§.ſi mater.& not.glo.in verbo, ſcituris. legitimā. Inſti.eo.§.fin.C.de legi. hæredi.l.
3 ſciat. cum ſimi. † Tertiò eſt videndum an
e mater excluſa excludaᷓ auia[e] paterna vel materna, quæ ſimiliter neglexerunt in non petendo tutorem etiam elapſo anno, intra quem debebat petere mater. Ad qd' reſpõdetur ꝙ cū omnes leges alle. quæ excludūt quē à ſucceſsione propter tutorem non petitum, loquantur in his, quorū prima eſt & proxima ſpes ſucceſsionis: ſecus in alijs, ꝗ̄ ſuccedunt primis excluſis. illi eñ poſſunt petere ſi volunt, non tñ puniuntur ſi nõ petierunt: vt C.qui pe.tut.l.pe.& ibi no.gl. Et ſic concluditur ꝙ auia materna & paterna ad ſucceſsionem pariter veniant in quęſtio-
4 ne propoſita. †Quartò eſt videndū vtrū auia paterna præferatur in bonis paternis, & materna in bonis maternis. quod vr̃ per l.ſi defunctus.in fi.de legi.hær.& ibi no. & C.cõia de ſucceſ.auť.itaq;.& ibi no. gl. Sed illę leges ſolū loquunť de fratribus vterinis & conſanguineis: ſed de auo paterno vel materno eſt caſus valde ſingularis j. de bo. quæ lib.l.qd' ſcitis.ver.ſinautem.ſecundùm qd' gl.parua ibi ponit caſum vbi eſt expreſſum ꝙ in maternis præferť auus maternus, & in paternis auus paternus: & ſic in ꝓpoſito dicendum eſt ꝙ auia paterna præferatur in bonis verò quæ habuit à fratre ſuo prædefuncto ſuccedunt dictæ auiæ pariter per lineam paternā et maternam: vnde cõcluditur ꝙ tota hęreditas paterna, ſ.dicti Benedicti, debet ſic diuidi. Nam auia paterna habebit tres partes de quatuor, auia materna habebit vnam &c. proteſtari etiam tenentur hæredes in totum, &c.

Quando hæredes tenenť reſtituere pretium rerū, ipſi poſſunt alienare res: & ſi pretio viliori alienent, poſſunt proteſtari, & tenentur hæredes in totum &c.

1 *Hæredes uendendo tenentur de dolo & lata culpa.*
2 *Hæredes ſi uendunt uiliori pretio, fratres poſſunt proteſtari quòd ſunt parati emere res maiori pretio.*
3 *Fratres hæredum ſunt præferendi extraneis, etiā ſi æqualiter pretium offeratur.*

CONSILIVM XIX.

VIſo teſtamēto Andreutij, & īſtitutione & ſubſtõne in eo factis, ꝓponitur ꝙ heres in-
d ſtitutus quędā alienauit pretio viliori: & dubitatur ne alia alienet. Quæritur quę remedia cõpetant fratribus dicti Audreutij. Ad qd' dicendū eſt ꝙ ſi bene aduertaᷓ in dicto teſtõ executores & hæredes ſunt eædē ꝑſonæ. Itē fratribus nõ ſunt relictæ res, ſed qd'
e ſupererit ex ꝑtio rerū. vnde rerū dñium eſt apud hæredes. & ſic ipſi tanq; dñi alienare potuerūt. Vnde pro rebus alienatis nõ poſſent fratres dicere cõtra emptores aliquid, niſi per hypothecariā diſcuſſo prius principali. verūtamen ipſi principales cū teneanť
1 †de dolo, & lata culpa, vt l.muliere. §. cùm eñ.ff.ad Treb.l.cū res.§.ſi culpa.ff.de leg.j. & l.ſi ſeruo.§.cū quid.eo.ti. Vnde ſi viliori pretio vendidit, eſt in culpa, & fratribus te-
f nentur hæredes[f] ſcd'm verum pretiū. caſus eſt.ff.de hęre.vel act.ven.l.ij.§.ſed quid. Videtur enim facere animo interuertēdi fideicommiſſum: & ideo tenetur, vt l. Titius ro-
2 gatus.ad Treb. †Pro rebus verò non venditis, de quibus dubitatur ne vendatur pretio viliori, & fratres dicāt ſe dictas res velle emere, puto tale remedium adhibendum ꝙ fiat hæredibus vna proteſtatio quod procedant ad venditionem harum rerum ſecundum formam teſtamenti.& ꝙ dictā vendi-

a ¶ Factũ ſic ſe habet. Adde ꝙ iſtud conſilium Bar. eſt ſecũdũ ordinẽ Peruſinũ i iij. parte de vltimis voluntatib⁹. nu.xxj. & aduertendũ puto qđ in d.vo.Peruſino eſt inſertũ iſtud cõſiliũ de verbo ad verbũ. & in fi. illius cõſilij circa predicta Chriſti noĩe inuocato dicendum ꝙ indubitãter dictũ teſtamentũ nunc nullũ eſſe & re vero nullũ fuiſſe.et ꝓſequit ꝑut ſ. in cõſi. xj.dicit. & ſic apparet ꝙ cũ ſit vnũ cõſi. ꝙ cõſilium iſtud qđ attribuitur Bart.non eſt bar. ſed illud qđ eſt ſ.in xj.cõſi. & ſic Bart.non contrariat. Tho.Diplo.

b ¶ Concluderetur. Idẽ cõſuluit idem Bart.i conſi.cxxj. incip.do. Iac.& ibi ſcripſi plenè,conſi.cõſuluit idẽ Bar.in cõſi.xj.inci.ꝓponit ꝙ pater. & ibi ſcripſi vide Bal. in l. ij.C.de lib.præter.& Vita.Neap.i ſuo tractatu clauſula. i rub. qñ filia repellit à ſucceſsione ſtatutorũ,in vij.& viij.col.Alex. de Imo.i l.ſi qs poſthumus.§.ſi filius.i j. col.ff.de libe.& poſt hu.& in cõſil.xliij.in iij.vol.Tho.Dip.

c ¶ Per aditionem. Ponit plenè Iaſ.in l.eius qui in prouinciã. i §. fi.in v.col.& ſeq.ff.ſi cer.per. Tho. Diplo.

d ¶ Ex cauſa præteritionis. Vide plenè ꝑ Iaſ.in auth.ex cauſa. in xij.col.C.de liber. preteri.& ibi dixi in meis addi.Tho.

tionem nõ faciãt,niſi dictis fratribus ſciẽti
bus et preſentibus.hoc eñ eſt de iure:vt C.
de liti.aut.nunc ſi hæres.ff.de in diẽ addict.
l.neceſſe.& ꝙ dicti fratres ſunt parati eme-
re res dictæ hæreditatis maiori ꝑtio, & pre-
tiũ tpe dictæ emptionis ſoluere,& de predi
ctis bonis idoneos fideiuſſores offerre,& ꝙ
ipſos offerãt tempore ꝓſtationis.Hoc di-
co:quia ipſi fratres ſunt præferẽdi alijs, etiã
ſi æqualiter ꝑtiũ offeratur per l.j.ff.de priui.
3 cre. †Item dico ꝙ offerãt bonos laicos fi-
deiuſſores.qđ dico per l.iij.§.pe.& fi. de in
diẽ addict.Pro hoc optimè facit ff. quæ res
vendi nõ poſ.l.pe.poteſt etiã adhiberi reme
dium,& iſtud eſſe tutius,ꝙ iudex eccleſia-
ſticus,vel ſecularis ꝑcipiat ipſis hæredibus
ꝙ nõ vendãt,niſi præſentibus, & ſciẽtibus
fratribus,& cæteris venientibus ad emptio
nem proferentibus dictos fratres,vt proba
tur dictis legibus.& l. diuus. ff. de petitio.
hære.Barto.

Si ſtatutum excludit fœminas dotatas à
ſucceſsione quouſq; maſculi ſuperſunt, &
poſtea maſculi moriantur, an poſsint dice-
re fœminæ ſe præteritas,vel poſsint venire
ad ſucceſsionem. Item de dictiõe quouſq;,
quomodo intelligatur.Itẽ an clauſula codi
cillaris,ſi non valet vt teſtamentum , idem
operetur qñ teſtamentum rumpitur ex cau
ſa præteritionis quoad petitionem hæredi-
tatis. Itẽ ſtante dicto ſtatuto ſi filiæ primò
decedant,& poſtea maſculi, an tranſmittãt
ius petendi hæreditatem per clauſulam co-
dicillarem,credo quòd non ſit cõſiliũ Bar.

1 *Filia præterita quæ ab inteſtato non ſuccedit,non poteſt dicere teſtamentum nullum.*
2 *Dictio quouſque,non uitiat diſpoſitionem præambulam.*
3 *Mortuo patre non dicitur hæreditas patris, ſed hæreditas filij.*
4 *Clauſula ſi non ualet iure teſtamenti,an porrigatur quando teſtamentum rumpitur ex cauſa præteritionis.*
5 *Paria ſunt relinquere à uenientibus ab inteſtato,& dicere ſi non ualet iure teſtamenti &c.*
6 *In fideicommiſſo uenit portio hæreditatis,quæ ab inteſtato defertur præterito.*
7 *Fideicommiſſum ex cauſa præteritionis ceſſum uiuente filio an tranſmittatur ad hæredes.*
8 *Filia quæ eſt excluſa per ſtatutum,& præterita ſtante clauſula,ſi nõ ualet iure teſtamenti &c.non detrahit niſi legitimam.*
Et filius rogatus reſtituere purè,quòd legitimam etiam tantùm detrahit.nu.8.

CONSILIVM XX.

a FActum ſic ſe habet.[a] Quidã dominus
Iac.habens filiũ in
poteſtate,filiũ ſ.V.& filiam dotatam ab ipſo dño Iaco
bo noĩe dominam Angelam,ſuam condidit vltimam
voluntatẽ,cuius talis eſt tenor:In nomine Dñi amen. Mortuus
eſt dictus dñs Iac.ſuperuiuentibus iſtis V.& Angela ipſa dota-
ta,qui V.poſt mortem dicti domini Iacobi ſui patris, immiſcuit
ſe bonis paternis,& bona paterna poſſedit vſq; ad tẽpora,& tem
pus ſuæ mortis.Qui V.condidit ſuũ teſtamentũ,in quo dominã
Conſtãtiã vxorem hæredẽ inſtituit:tandem deceſsit V.ſine filijs
maſculis ſuperſtitibus,tñ eiuſdem filiabus legitimis, & naturali
bus inſtitutis à dicto V.in certa re.Modò dicta domina Ange-
la filia dicti dñi Iacobi venit ad hæreditatẽ dicti Iacobi, & dicit
ſe debere habere dimidiam partem dictæ hæreditatis, contradi-
cente tñ dicta domina Conſtantia. Modò quæritur, vtrũ di-
cta domina Angela aliquid habere debeat de hæreditate prædi
cta,& ſi aliquid habere debet quantũ habere debeat. Viſis vlti
ma voluntate dicti domini Iacobi,& ſtatuto communis Peruſij,
& allegationibus partium,quæ omnia videnda tranſmiſi ſimul
ſub ſigilli nomine interclufis. Et ad inueſtigationem queſtio-
nis prædictæ,ante omnia eſt dicẽdum ꝙ dicta dña Angela nul
lo alio iure venire poteſt,niſi dicendo teſtamentum nullũ : quia
præterita,ſed hoc prætextu venire non poteſt,vt j. dicã & oſten
b dam.Et ſic concluderetur[b] ꝙ dicta dña Angela nihil de dicta hæ
1 reditate debet habere. †Quòd aũt hoc ſit verum,probat ratio
nibus infrà ſcriptis,& primò ſic.Illa filia præterita teſtamentum
non rumpit:quia ab inteſtato non ſuccedit:vt l.j.§.pe. ff.de bon.
poſſeſsio.contra tab.& l.ſucceſsionem.& §.ſi deportatus.de bo.
lib.Sed iſta filia non ſuccedit ab inteſtato exiſtente filio maſcu-
lo , vt expreſsè cauetur ſtatuto ciuitatis Peruſij , quo cauetur
quod filia dotata non poſsit venire , nec regreſſum habere ad
bona paterna quouſque filius maſculus vixerit. Sed contra
prædicta reſpondetur per aduerſarios quod ſtatutum excludit
filiam quouſq; ſuperuixerit filius maſculus,ſed nunc filius maſ-
culus deſijt extare: ergo filia admittitur. Ad hoc reſpondeo ꝙ
qui hoc dicunt,non intelligunt ſignificationẽ dictionis,quouſq;
Nam non eſt verum ꝙ ex virtute ſignificationis huiuſmodi di-
ctionis quouſq;,filia excluſa admittatur deficientibus maſculis.
Caſus eſt ff.de manu.teſta.l.Imperatores.vbi expreſsè eſt caſus
ꝙ iſta dictio nõ eſt ſufficiens ad reuocandam hæreditatem filio
quæſitam.& hoc expreſsè tenet Inno,de æta.& qualit. c. cũ bo-
2 næ.vbi dicit ꝙ ex vigore huius † dictionis quouſq; , diſpoſitio
præambula non vitiatur ipſo iure adueniente caſu,ſed opus eſt
noua diſpoſitione:vt puta ſi clericus eſt ſuſpenſus quouſq; ſatis
faciat,ſecuta ſatisfactione non ceſſat ſuſpẽſio niſi de nouo reuo-
cetur,& ideo hæc cõcluſio facta de filia quouſq; ſupuixerit ma-
ſculus adueniente caſu ꝙ maſculus decedat non debet vocari
3 filia,niſi expreſsè fuerit diſpoſitum.†Præterea , filius maſculus
c fuit hæres patris ſui,& ſic per aditionem[c] deſijt eſſe hereditas pa
tris ſui.cœpit enim eſſe vnita cum hæreditate filij. Eſt ergo de
hæreditate filij tractandum,non patris:vt l.ſed ſi plures.§.ſi filio
ff.de vul.& pu.Aut ergo iſta filia vult venire ad hæreditatẽ pa-
tris:& non poteſt;quia eſt alij ex teſtamento delata hæreditas le
gitimè.Concluditur ergo ꝙ dicta filia nil poſsit petere de hære-
ditate patris:puta quia filia dotata penitus excluditur,nec poſsit
reuerti ad ſucceſsionem patris poſt mortem filij maſculi , appa-
ret ex eodem ſtatuto quod incipit,ſi qua mulier.circa fi.ipſius in
§.ſi aliquis pater.vbi dicit quod etiam filia non dotata dotetur,
& ex nunc excluditur à ſucceſsione patris ,vel aui. Nota enim
quod dicit,excluditur ſimpliciter,nec dicit quouſq; ſuperuixe-
rit maſculus : ergo &c . Apparet ergo ipſam penitus excludi
mortuo filio maſculo. Præterea quod dicta filia excludatur,
eſt expreſſum in toto ſtatuto quod incipit,præſertim ſtatuimus
vbi dicit quod cogendi ſunt inuiolabiliter obſeruare teſtamen-
tum parentum ſuperuenientibus filijs maſculis pro alio deſcen-
dente ex eo per lineam maſculinam quam agnatus:ergo &c.
Concluditur ergo quod tam in hoc ſecundo ſtatuto quam in
primo quod incipit , ſi qua mulier.eſt expreſſum quod filia do-
tata ad dicta bona non poteſt habere regreſſum , licet quidam
per ſuas ſubtilitates velint contradicere,ſed minimè ſunt imitan
di &c. Sed poſito,ſine præiudicio veritatis , quod dicta filia
fœmina poſsit dicere teſtamentum nullum:videndum eſt quid
ad eam de dicta hæreditate pertineat cùm in dicto teſtamento
ſit appoſita clauſula , ſi non valet &c. & dicta filia ab inteſtato
ſuccedat , & ſic videtur rogata de reſtituendo portionem
ſuam filio inſtituto : & ſic dicendum quot & quantum dicta
filia præterita de hæreditate habere debeat . plura ſunt inue-
4 ſtiganda. †Primò,an dicta clauſula , ſi non valeat &c . por-
rigatur ad hunc caſum,ſcilicet quando teſtamentum rumpitur
d ex cauſa præteritionis.[d] gl.in aut.ex cauſa.C.de lib.præt.tenet ꝙ
non,& fuit additio Iac.de bel.& qui habent antiquam gl.tenent
contra,& caſus eſt ſecundùm vnam lectu.in l.ſi patruus.in fi.ad
Trebellia. & idem Dyn. & omnes Moder. quod probatur ſic.
5 †Paria ſunt relinquere à venientibus ab inteſtato, & dicere, ſi
non valet iure teſtamenti,valeat iure codicillorum:vt not. C.de
fideicommiſ.l.ex teſtamento.& l.qui ante.circa prin. ſi qs omiſ.
cauſa teſt.& l.codicil.in fi.de le.ij.& ibi de hoc per Dy.Sed ſi te-
ſtator rogaſſet venientes ab inteſtato,filius etiã præteritus tene-
retur:vt l.ſi quiſque.ff.de iure codicil.ergo &c. Sed contra vi-
detur.ff.de lega.iij.l.ij.& vbi filio præterito non debentur legata
nec fideicommiſſa:ſed tamẽ reſpondeo ꝙ ibi loquitur de legatis
& fideicommiſsis ab ipſo filio præterito relictis ex teſtamento.
Quæſtio autem noſtra loquitur de his quę generaliter loquun-
tur

tur à venientibus ab inteſtato,pro hoc indubitanter eſt verum
6 apud omnes.†Secundò eſt videndum,nunquid in fideicõmiſ-
ſo veniat portio hæreditatis quæ ab inteſtato defertur præteri-
to,poſito,ꝙ fideicommiſſo ſit locus: ad quod reſpondeo indubi
tanter quòd dicta portio hæreditatis venit in dicto fideicom-
miſſo:vt no.ff.de teſt.l.ex his verbis.& eſt caſus ff. de teſtamen.
miſli.l.quærebatur.verſi.ſicut.& ſic ſi dicta filia præterita ab in-
teſtato ſuccedat,debet portionem ſuam fratri inſtituto tantùm
7 detracta legitima†Tertiò videndum eſt an dies dicti fideicom
miſsi ceſſerit fratre inſtituto viuente,& ſic tranſmittatur ad hæ
redem ſuum an non,& ſi nõ tranſmiſerit,dicũt aduerſarij quòd
dies dicti fideicommiſsi non ceſsit, viuo dicto filio inſtituto.
Nam ſtatutum impedit dictam filiam venire quouſque vixerit
maſculus,& ſic deinde poſt mortem maſculi incipit poſſe veni
re,& rũpere teſtamentum,& ſic dicta conditio,ſi non valet vel
valebit &c.incipit extare poſt mortem filij:& ſic dies fideicom
miſsi non ceſsit in eius perſona.Ad quod reſpondetur ſic.Aut
dicimus tenendo partem aduerſariorum licet non veram teſta-
mentum retro fuiſſe nullum quòd poſsit probari , vt ſcriptum
eſt,an hoc teſtamentum valuerit vel nõ,quæ ibi dicta ſunt, poſ
ſunt hic repeti.Præterea,lex præcipit filium præteriri non debe
re in teſtamento,niſi ex legitimis cauſis,quæ ſunt xiiij.vt in au
then.vt cùm de app.cog.§. aliud quoq; capitulum. & in authẽ.
non licet.C.de libe.præte.Sed cauſa, per quam filia fuit præteri
ta,non eſt de illis : ergo &c. Item ſi eſſet cauſa legitima permiſ-
ſa de iure communi vel municipali , non ſufficeret ad præteri-
tionẽ fuiſſe expreſſam:vt d.aut.nõ licet. quia hic nõ fuit expreſ-
ſa.Poſtea aduerſarij videntes allegationes, quas fecerunt quòd
teſtamentum reprobatur poſt mortẽ non ſubſtituentis, dixerũt
dictum teſtamentũ non rumpit neq; in vita neq; poſt mortem:
& ſic conditio dicti fideicõmiſsi,quæ eſt ſi non valet,&c.nunq;
extitiſſe dicebatur,cũ dicta filia præterita vocatur ad dimidiam
dictæ hæreditatis ex vigore dicti ſtatuti ex eo ꝙ prohibet eam
venire ſolùm quouſq; vixerit filius . Pro hoc alleg.C. de fidei-
commiſ.aut.hoc amplius. & in corpore vnde ſumitur. vbi hæ-
reditas vni quæſita ex teſtamento licitè transfertur ad alium,
nec tunc efficitur inteſtatus. Ita dicitur hic ꝙ poſito ꝙ hæredi-
tas trãsfertur ad filiam,nec propter hoc teſtamẽtum vitiat . Ad
quod reſpondeo ꝙ dicta allegatio eſt peior prædicta . Nam in
d.authẽ.hoc amplius. transfertur hæreditas expreſsè de vno in
aliũ propter hæredis delictum.Sed in qõne propoſita,ſtatutum
nil diſponit contra hæredẽ poſt mortẽ filij . Dicit enim ꝙ non
poſsit reuerti ad bona quouſque vixerit aliquis maſculus:vnde
deficientibus maſculis,ſtatim non vocat eam, nec de ea aliquid
dicit.& ſi tacitè intelligitur aliqd diſponere , intelligeret quòd
remaneat filia poſt mortẽ filij in diſpoſitione iuris communis,
in quo erat ante ſtatutum:ſed de iure communi non poteſt ve-
8 nire,niſi dicendo teſtamentum nullum:ergo &c.†Quartò quę
ritur an quando reſtitutioni fideicommiſsi eſſet locus , quid &
quãtum dicta filia debet habere ſiue detrahere? Rñ. legitimam
tantùm:quia nõ venit in fideicõmiſſo tantùm ſecũdùm veram
opi.glo.in c.Raynutius.& c.Raynaldus.de teſta.& iura quæ lo
quuntur de detractione legitimæ,& Trebellianicæ habẽt locũ
a in rogato ſub cõditione.[a] ſecus ſi purè,vt no.ff.de inoffi. teſta.l.
Papinianus.§.meminiſſe.in vlt.gl.& C.ad l.Falc.l. ſi vt allegas.
& in corpore de hære.& Falc.§.ſi quis aũt non implens.ſed hic
iſta filia rogata eſt purè:quod hic apparet nunc ꝙ ab ipſo patre
non valuit teſtamentum : ergo concluditur quòd ſolam legiti-
mam,ſiue ſolùm Trebellianicam deducit. Barto.

An in primo teſtamento poſsit poni clauſula, per quam tol-
latur factio ſecundi teſtamẽti:& per quæ verba poſita in ſecun
do teſtamento derogetur primo.

1 *Clauſula derogatoria in teſtamentis appoſita,qualiter reuocetur.*
2 *Exhæredatio liberorum generaliter facta per patrem non ualet.*
3 *Verba,nolo reuocare,ſeu aliud teſtamentum condere,declarant uoluntatem quam modò teſtator habet.*
4 *Verba,promitto aliud teſtamentum non facere,& ſi faciam &c. nihil operãtur in teſtamento.*
5 *Verba,ſi appareret contrarium dico eſſe factum per me non ſanæ mentis, non releuant ad probandum ipſum eſſe non ſanæ mentis.*
6 *Verba in teſtamento non obſtantibus quòd in ultimo teſtamento appareret contrarium quibuſcunq; uerbis derogatorijs &c.quid operentur.*

CONSILIVM XXI.

b VT dixit & aſſe-
ruit[b] & voluit dictũ teſtamẽ
tum præualere oĩbus alijs te
ſtamẽtis factis per eũ,necnõ
dixit,voluit & aſſeruit dictum teſtm̃ nolle
reuocare,ſeu aliquod condere, vel aliã vlti
mam voluntatẽ per eum ſiquidẽ vel codi-
cillos condere,vel aliquid aliud,per qđ di-
ctum teſtamentũ nõ valeat,& voluit aliud
teſtamentum nõ facere,& ſi faceret, voluit
illud nõ valere,nec firmitatem tenere, & ſi
appareret qđ contradixerit teſtõ tali ꝙ nõ
eſt factum de ſua volũtate,ſed tanq; per eũ
nõ ſanæ mẽtis,niſi in teſtõ fiendo ꝑ eũ dice
ret de verbo ad v̾bum Pater noſter,& Aue
Maria,nõ obſtãte ꝙ in dicto teſtõ apparet
contrariũ quibuſcũq; v̾bis etiam derogato-
rijs &c.hęc eſt prima pars teſtamẽti.Poſtea
fecit ſcđm teſtm̃,& dixit vltimò v̾ba infrà
ſcripta.Et hãc ſuã vltimã volũtatẽ aſſeruit
velle eſſe ꝙ voluit valere iure teſtamẽti, &
qđ ſi iure teſtamẽti nõ valeret, valeat ſaltẽ
iure codicillorũ,vel cuiuslibet alterius vlti
mæ volũtatis,caſſans & irritãs omne aliud
teſtm̃ ꝑ eũ cõditũ, nõ obſtãtibus aliquibus
v̾bis derogatorijs inſertis, & appoſitis ſub
qbuſcũq; modis verborum. Et voluit hoc
teſtm̃ ſeu vltimã volũtatẽ omnibus alijs te
ſtamẽtis,ſeu vltimis volũtatibus præuale-
re &c.hæc eſt copia particularis ſecũdi te-
ſtamenti. Modò quærit nunqd ſcđm te
ſtamentũ valeat nõ obſtãtibus v̾bis deroga
c torijs[c] appoſitis in primo teſtõ,vel qualibet
alia particulari clauſula appoſita ſ. in parte
dicti teſtamẽti primi. In qõne prædicta,
primò examinandũ eſt ꝙ cũ pręcedat teſta
mentũ habens clauſulã derogatoriã ſecũdi
teſtamẽti ad hoc vt ſequẽs teſtm̃ illud tol-
lat,requirit vt in ſequenti teſtõ ſpecialiter prioris teſtamẽti pœ-
1 niteat:vt l.ſi qs in principio teſtamenti.de leg. iij. † Vidẽdum
eſt ergo quid ſit volũtatis prioris ſpãliter pœnitere. Ad quod
rñdeo ꝙ ſicut oratio alia eſt generalis,alia ſpãlis,alia eſt ſingula
ris,ita qs põt loqui gñaliter,ſpãliter, & ſingulariter. generaliter,
faciẽdo mentionẽ de teſtõ ſimpliciter, qđ eſt verbum gñale con
tinens omne id,qđ eſt teſtatio mẽtis:vt Inſtit.de teſ. in princip.
Itẽ põt quis loqui ſpãliter.Nam teſtamẽtorũ plures ſunt ſpe-
cies.Quoddã enim eſt ſimplex,quoddã in quo ſunt verba dero-
gatoria.Si igitur in ſcđo teſtamento facit mentionẽ de primo,in
quo erãt verba derogatoria ſpãliter loquit:quia ibi ſpecialẽ men
tionẽ facit.Non eñ ſtetit in verbo gñali teſtamẽti, ſed deſcendit
ad certã ſpeciẽ,ſ.illius teſtamenti,in quo erant v̾ba derogatoria.
Et hoc eſt qđ dicit expreſsè in gl.l.ſi mihi & tibi.§.in legatis. &
de leg.j.vbi dicit ꝙ põt pœnitere ſi exprimat qualitatẽ illius pri-
mæ voluntatis.Sed hic exprimit qualitatem primæ voluntatis:
ergo &c.ꝓbatur in ſimili.Nam filij debent exhæredari nomina-
2 tim. †Si igitur exhæredentur ſub nomine generali,vt exhære
do liberos meos,non valet exhæredatio;quia liberorũ gñalis eſt
appellatio. Porrigitur enim ad filios nepotes, & pronepotes, &
vlteriores.Sed ſi diceret,exhæredo filios meos:licet eos non no-
minaret nomine ſingulari,valeret:quia ſpãliter hoc eſt, ſub noĩe
ſpeciei nominauit:vt l.Titius.in prin.ff. de lib. & poſthu. His
ſic præmiſsis in propoſita quæſtione ſunt aduertẽda v̾ba primi
teſtamenti.Nam primò aſſeruit ſe primũ teſtamentũ nolle muta
re. Secundò promiſit & voluit aliud non facere, & ſi fecerit,
voluit non valere. Tertiò dixit ꝙ ſi apparet contrarium,dixit
non eſſe factũ de ſua volũtate,ſed tanq; ab homine nõ ſanę men
tis,niſi ꝓponerent certa verba,&c.Quartò appoſuit clauſulam,
non obſtante ꝙ in dicto teſtamento apparerent verba derogato
ria primi teſtamenti.Primo dico ꝙ aſſeruit dictum teſtamẽtum

a ¶ Conditione. Vide Bar.cõſi.cxxj. ĩcipit, do.Iacob⁹.in fi. in ij. vo.Et an filius debet habere duas quartas vide Io.Bap.Seue.in aut.ex cã. in antepe. col.C.de lib. præter. & in l.gñaliter.§. cũ aũt.in viij.col. C. de ĩſti.& ſubſti. & bal. in conſi.ccxxiiij. in j. vo.inci. proponitur. in penul. & vlti. col. Tho.

b ¶ Vt dixit, et aſſeruit Iſtud conſiliũ ſcđm ordinem Peruſinum eſt in tertia parte de vltimis voluntatib⁹. nume.xlviij. & poſt iſtud cõſi. eſt inſertũ cõſiliũ dñi Nicolai, dñi Alex.de Peruſio qui conſuluit ſup eodem caſu qđ eſt ĩſertũ i ij. vo.in cõ.lxxxiiij.incip. & dixit & aſſeruit.Et aliàs incipit iſtud conſil. qdã fecit teſtm̃,& i eo ſic dixit,& aſſeruit &c. & incipit in libro Peruſino . & ita ẽt alle. Alex.de Imo.in l. ſi mihi et tibi.§.in legatis.in ij.col.ff.de leg. j.in ver. ſuper tertia glo.Tho.Diplo.

c ¶ Verbis derogatorijs.Vide plenè ꝑ Alex.in l.ij.ff.de lib.& poſth. & in l. ſi mihi & tibi.§.in legatis. i ij.co.ſ.de leg.j.& ibi vide Iaſ.in ij. lect.& Iaſ.in l. ſancimus.in ij.col. & ſeq.C.de teſta.& ibi ponit xj.limitationes cũ cõcor. de quibus per ipſos. Tho.

nolle mutare per hæc verba,necnon dixit,
voluit & mandauit, & aſſeruit nolle dictũ
teſtamentũ reuocare,ſeu aliud cõdere , vel
aliquid aliud facere,per quod dictum teſta
3 mentum non valeret,&c.†Iſta verba nil fa
ciunt ad propoſitũ: ſolũ enim declarant vo
luntatem,quam ipſe habebat tũc: nec dero
gant volũtati quam ipſe eſſet habiturus in
futurũ,& ſi derogarẽt,eſſet idem qđ dicere
tur in ſequentibus.Secũdò promiſit,& vo
4 luit aliud nõ facere†:& ſi faceret,voluit nõ
valere,&c.nec tenere robur & firmitatem.
Illud qđ dixit,ꝑmiſit,nil releuat. nõ enim
erat ibi ꝑſona,cui ꝑmitteretur,nec nũcius,
nec epiſtola,quo mediante aliĳ fieret ꝑmiſ
ſio:ideo nõ valet,vt l.cõſenſu. ff. de act. &
ob.& ibi no. Remanet ergo ꝙ ꝓdicta ver
ba ſunt derogatoria ſimplr:& ſic intelligũ
tur ſi in ſecũdo teſtõ prædictorũ ſpecialiter
pœniteat,vt dictũ eſt.Tertiò dictũ eſt ꝑ eũ,
ſ.ꝙ ſi appareret contrariũ, dixit non eſſe fa
ctum de ſua voluntate,ſed tanꝗ per eũ nõ
ſanæ mentis,niſi in teſtõ fiendo ꝑ eũ fieret
mentio de verbo ad verbũ Pater noſter, &
5 Aue Maria. †In eo qđ dixit, tanꝗ factũ
ꝑ eũ non ſanæ mẽtis,nõ releuat.non eñ fuit in ꝑtãte ſua iudica
re de futuro,vtrũ ſit ſanæ mentis vel nõ,ſed in poteſtate iudicis:
vt l.j.de cura.fur.quia iudex hoc iudicat ex ſermonibus, & aliĳs
actibus:vt l.is qui.§.fi.ff.de tut.& cur.da.ab his.& l.quidã in ſuo
re de cond.inſt.ſed in ꝓpoſito apparet ſcđm teſtm recte compoſi
tũ,& ſic nõ à demẽte,ſed ab hoĩe ſanę mentis. Remanet ergo
ꝙ dicta verba ſunt derogatoria primi teſtamẽti,& non ſolũ ſunt
derogatoria volũtatis,ſed etiã illius voluntatis:quia voluit ſcđm
nõ valere,niſi insereret prędicta verba, Pater noſter,& Aue Ma
ria.Inquantũ ergo ſunt derogatoria volũtatis,ſunt ipſo iure nul
la:quia nemo ſibi aufert liberam teſtamẽti factionẽ:vt l. ſtipula
tio hoc mõ.de ver.ob.& hoc tenet Iac.de Are.vel ſaltẽ ꝑ ſequen
tem volũtatẽ etiam ſi de primo nõ faciat mentionẽ ſcđm Iac. de
Are.vt l.diuus.§.licet.de iure cod.qđ tenebãt Oldra.& And.de
Piſis in l.ſi quis in principio teſtamẽti.de leg.iĳ. Vel ſecũdum
cõem opi.omniũ,dicta ṽba tollunt ꝑ ſcđm teſtm,in quo ſpecia
liter pœnitet. Sed in quæſtione ꝓpoſita ſpecialiter pœnituit in
ſcđo teſtõ:vt j.dicetur:ergo &c. Quarto inſeruit dicta verba,
ſ.ꝙ nõ obſtante ꝙ in dicto teſtõ appareret cõtrarium huic teſtõ
ſub quibuſcũꝗ verbis derogatoriĳs,&c. Iſta ſunt ṽba derogato
ria ṽborũ derogatiuorũ ſequentiũ,quæ non valent quin poſſint
tolli:quia nemo põt ſibi legẽ imponere,&c.vt d.l.ſi qs in princi
pio teſtamẽti. His præmiſſis videñ ſunt ṽba ſecũdi teſtamẽ
ti,an ꝑ ea prioris volũtatis ſpãliter pœniteat.& ex prædictis ma
nifeſte apparet ꝙ ſic:qa fecit mẽtionẽ de antecedẽti teſtõ,in quo
erãt verba derogatoria:& ſic ad ſpecieẽ ſe retulit:vt ſ.ꝓbatum eſt
6 in prin.qđ manifeſte declaratur. †Si poneretur ꝙ nullũ aliud
teſtamentum præcederet,niſi prędictum,in quo appareret ver
ba derogatoria:tunc videtur ipſum deſignare nominatim:vt l.ij.
de lib. & poſthu.Et ſic concluditur quod prioris voluntatis ſpe
cialiter pœnituit,ſecũdum teſtamentum valer,& primũ eſt ſub
latum. Barto.

a ¶Directã. Adde ꝙ opi.Bar. in hoc cõſi. tenet Bal.in repe. l.ſi arrogator.in vlt.col. ff.de adop. vbi refert cũ Fran. de Piſis & aliĳs ſe conſuluiſſe.et bal.in c.ſi pater.de teſta.in vj.& in l. nam hoc iure.ff.de vul. & pu.vbi dicit hãc eſſe cõem opi. & idẽ conſuluit bar.in cõſ.xvj. incip. Angelus.& in cõſi.ccxlj. pater filio ĩpubere.de quo plenè per Alex.in l.precibus.in iiĳ.col..in fi. C.de impub.& aliĳs ſubſt.& in l.centurio in ĳ.col.& ſeq. ff. de vul.& pu. & ibi plenè per Iaſ.in xix.col. & de iſto cõſ.vide ẽt And.Barb.ĩ l.ſi ĩfanti.in addi.Bart. C.de iure delib.

b ¶§. Cũ ita. Vide ibi in additionib⁹ meis ad Bartolum. Tho. Diplo.

An ſubſtitutio facta filio ſi deceſſerit ſine liberis ſit ſemp fi
deicommiſſaria vel pupillaris vel directa. Item an mater exclu
datur à ſucceſsione filĳ,ſi non petĳt dare curatorem ventri, aut
poſthumo.

1 ☞*Subſtitutio facta filio impuberi,ſi deceſſerit ſine filĳs,an & quando dicatur directa uel fideicommiſſaria.*
2 *Verba deueniant, & ſuperueniant ad hæredes, &c. an ſint fideicommiſſaria uel obliqua.*
3 *Legitima quando ſunt quinque filĳ quanta eſt,& quomodo debet diuidi ſtante fideicommiſſo,&c.*
4 *Filia in poteſtate hæreditatem patris non aditam tranſmittit ad hæredes extraneos.*
5 *Mater,quæ non petĳt dari curatorem uentri priuatur hæreditate filĳ,etiam ſi naſcatur,& poſt decem dies mortuus fuerit.*

CONSILIVM XXII.

HOmo Accurſuli de rocca habe-
bat quinꝗ filias fœminas & primas duas ex vna vxore premor
tua,& iſtæ filiæ erant nuptæ.vxor etiam eius,quæ vocabaẽ Cla
ra,eſt pregnans.iſte homo in vltimo conſtitutus condidit teſta
mentum,in quo dictas filias ſuas hæredes inſtituit in certa quãti
tate,& eiſdem ſubſtituit in hæc verba: Et ſi aliqua dictarum ſua
rum filiarum obiret ſine liberis ꝙ hæreditas ipſius filię deueniat
in ventrem vxoris ſuæ. In omnibus aũt aliĳs ſuis bonis, vẽtrem
vxoris ſuæ ſi maſculus erit,& ad lucem peruenerit hęredẽ inſti
tuit,& ſi deceſſerit ſine filiĳs hæreditas ipſius ventris maſculi de
ueniat in prędictas ſuas filias,& Nicolum Accurſuli eius fratrẽ,
vel in eorum liberos etiam æquali parte in ſtirpem, & non in ca
pita. Demum poſt mortem teſtatoris deceſſit vna ex filiabus
ſecundæ vxoris inteſtata,demum dicta vxor pregnans poſt ſex
menſes vel circa à morte dicti teſtatoris peperit filium maſculũ
qui ad lucẽ peruenit,& vixit octo diebus,& mortuus eſt, & iſta
vxor non petĳt curatorem ventri dari,nec tutorem illi nato,quę
Clara vxor maior erat xxx.anno.Ex prædictis quæritur ſi dicta
Clara vxor dicti teſtatoris ſuccedat dictæ ſuæ filiæ mortuę poſt
mortem patris,& in qua parte,& idem quæritur de filia dictæ
Claræ ſuperuiuente,an dicta Clara & filia eius ſuperſtes,vel al
tera earum ſuccedat dicto filio poſthumo dictę Claræ,& ꝑ qua
parte,& in qua parte dicto poſthumo ſuccedat dictus Nicolaus
ſubſtitutus,& dictæ filiæ teſtatoris ex alia vxore , quæ ſimiliter
1 ſunt ſubſtitutæ dicto poſthumo. † Ad quæſtiones examinan
das primò oportet videre an iſtæ ſubſtitutiones factæ tam filia
a bus quã etiam poſthumo poſſint trahi ad pupillarem directam[a]
an ſint fideicommiſſariæ.Et videtur quod ſit directa pupillaris,
quando fit filiĳs impuberibus ſicut hic ſpecialiter in poſthumo.
Non obſtat quod fiat mentio filiorum:vt c.j.de teſtamen. lib.vj.
vbi doct.& glo.circa hoc ſic dicunt. Aut iſta ſubſtitutio cõpen
dioſa,quę fit à pagano,ſit ꝑ verba merè obliqua:vt quia dixit,re
ſtituat talem hæreditatem:& tunc abſque dubio eſt fideicõmiſ
ſaria:vt l.cohæredi.§.cum filiæ.ff.de vulga.& pu. Aut fit ꝑ verba
directa:quia dixit,talis ſit hæres:& tunc ſiue dicit ſiue deceſſerit
ſine filiĳs,ſiue intra pubertatem,valet iure directo,per l.cauſæ.ff.
de vulg.& pu.Et hic eſt ꝓpriè caſus in dicto.c.j.de teſtamẽ.lib.
vj.quia ibi fuerunt verba directa,vt ibi no.Io.And. & ſic gloſ.l.
precibus.quæ dicit quod quando fit mentio filiorum ſemp eſt
fideicommiſſaria,non eſt vera ꝑ iura ſuprà dicta. Nam illa ver
ba habent locum etiam intra pupillarem ætatem:vt no.in d.c.a.j.
Aut ſubſtituit per verba æquiuoca & communia per verbum
ſubſtituo,quod eſt commune ad vtranque ſubſtitutionem:vt l.
generaliter.§.j.C.de inſtitu.& ſubſtit.ſemp interpretabitur fidei
commiſſaria:quia ſecundũm hanc ſubſtitutionem omni tempo
re valet:argu.l.quoties.ff.de reb.du.& ita videtur tenere gloſſ.di
cta.l.precibus.& prædicta communiter tenent doct.Dy. Cy. &
2 aliĳ &c. †Eſt ergo videre in q.noſtra an verba prædicta, ſcili
cet per donationem ad hæredes deueniant,&c.ſint fideicommiſ
ſaria,vel communia.& hoc non tangitur per docto. & dico qđ
hæc verba deueniant & ſuperueniant, ſunt merè obliqua. & de
b hoc eſt caſus ff.ad Trebel.l.hæredes. §. cũm ita.[b] & de lega.iĳ.l.
fideicommiſſa.§.hæc verba.& ad Trebel.l.hæredibus.§.j.vel ſal
tem nec poſſumus negare quod dicta verba nõ ſint communia,
per iura prædicta. Sed hic poſſumus manifeſtè concludere qđ
hic fuit fideicommiſſaria ſubſtitutio. Poſſumus etiam aſſignare
aliam rationem,cũm in eodem teſtamento teſtator eandem ſub
ſtitutionem fecerit tam filio poſthumo,quam etiam filiabus ma
ioribus,& minoribus,oportet nos dicere,vt æqualiter intelliga
turvtraque quod ſit fideicommiſſaria. Caſus eſt.C.de teſta.mili.
l.in teſtamento.& de impub.& aliĳs ſub.l.ĳ.& ff. de vulg. & pu.
l.iam hoc iure. His ſic præmiſſis pro prima q.ſcilicet an dicta
Clara mater & eius filiæ ſuperuenientes ſuccedant dictæ filiæ
mortuæ poſt mortem patris, & inquantum ita dico quod eſt cõ
ſiderandũ an dicta quãtitas,in qua dicta filia fuit inſtituta, exce
3 dat legitimam portionẽ†vel non,quę legitima portio erit medie
tas illius quod habitura eſſet ab inteſtato cum tempore mortis
patris erant quinque filię computato poſthumo.& ſi dicta quã
titas non excedat legitimam portionem : tunc non eſt dubium
qđ potuit eam grauare, & ei ſubſtituere per fideicommiſſum.&
ſic illud

ſic illud quod fuerit relictum illi filiæ mortuæ diuidi videẽ pro
æquali portione inter matrẽ & filiam. Ille autem poſthumus &
ſucceſſores ſui nihil habebunt.ſed ſi eſt aliquid vltra legitimam
portionẽm:tũc de illo quod eſt vltra,fiant quatuor partes,qua
rum vna diuidetur inter matrem & filiam , eo modo quo ſuprà
dic.aliæ tres partes debebuntur ſucceſſoribus dicti poſthumi.
& erit de eis illud quod j.dicam de hæreditate poſthumi. Et ꝙ
iſta ſint vera,probatur ſic:certum eſt quòd illa filia non potuit
grauari in legitima per fideicommiſſum:vt C.de inof.teſt.l.quo
niam in prioribus.& certum eſt ꝙ legitima eſt ſemis quando fi
liĳ ſunt plures quatuor,vt eo.tit.auẽ. nouiſſima. & ideo dixi de
bere diuidi inter matrẽ & filiã ſuã tantùm : quia mater & ſoror
defunctæ,ꝗ eſt ex vtroꝗ latere cõiũcta,excludit aliãs ſorores
quæ ſunt cũiunctæ ex vno latere tãtùm,vt in auẽ.de hære. ꝗ ab
inteſta.§.conſequens.coll.ix.poſita C.ad Tertul.auẽ.defuncto.
& ideo dixi ꝙ dictus poſthumus,& ſui hæredes nihil debebũt
habere. qđ autẽ dictus poſthumus non adita hæreditate dictæ
ſuæ ſororis defunctæ nõ poterit tranſmittere ad hæredes ſuos
extraneos.Caſus eſt C.de iure deliberan.l.quoniam.& l.ſi infan
ti.§.j.& l.j.de cadu.tollen.§.in nouiſſimo. iſta autem filia etiam
ſi non adĳſſet hæreditatem,quam ei reliquit pater, poſſet tranſ
mittere ad quemlibet hæredem extraneum:vt C. de iure delib.
l.ſi fratres. ſecundùm verum intellectum. & de ſuis & legiti.l.
apud hoſtes.& de caſtren.pec.l.hæredes.§.filius.licet glo. dicat
contra,& malè,& in d.l.ſi infanti.§.j. quia contra caſum dicta
4 rum legum.†Et prædictam opi.ſ.quã filia in poteſtate hæredi
tatem patris non agnitam tranſmittit etiam ad hæredes extra
a neos,[a] tenet Ricar.Mal.& Old.de Laude.& cõiter omnes aliĳ
docto.& dixi ꝙ de reſiduo debent fieri quatuor partes: quia de
reſiduo debet detrahi Trebellianica : vt c. Raynaldus. extra de
teſt.& ibi not.in l.quãꝗ.C.ad l.Falcid.quæ competit venienti
bus ab inteſtato, vt dictis iuribus.& ideo dixit alias tres partes
deberi ſucceſſoribus poſthumi : quia licet hæreditas non adita
non tranſmittatur ad hæredẽ,fallit ſi eſt purificatum ante mor
tem fideicommiſſariĳ:vt ff. ad Trebel.l. cogi.§. Mætianus. & l.
poſtulãte.in prin.& de cõdi.& demõ.& l. à teſtatore. licet con
tra notetur in glo.in l.cũ filio.de leg.j.ſed malè,vt ibi not.ꝑ Dy.
Venio ad ſucceſſionem poſthumi:& poſito pro cõſtanti quòd
ſubſtõ ei facta ſit fideicommiſſaria:vt ſ.dictum eſt in eadẽ: ita di
co videlicet quòd primò detrahetur legitima portio dicti pupil
li,quæ eſt medietas eius,quod habiturus eſſet ab inteſtato : vt ſ.
dixi.& de reſiduo debet detrahi quarta : & iſta legitima portio,
& iſta legitima quarta debet eſſe in totũ illius filiæ quæ erat ſo
ror ex vtroꝗ parẽte dicto filio poſthumo,reſiduum verò dictæ
hæreditatis inter dictũ Colam,& filias dicti teſtatoris ex vtraꝗ
ſorore,in æquali parte ſecundũ quod in dicto teſtamento conti
netur. Mater aũt ad ſucceſſionẽ huius filĳ poſthumi nulla tenus
admittatur:quia nõ petĳt curatorẽ dari ventri, Hæc oĩa ꝓbanẽ
iuribus infra ſcriptis. Quod dixi ſubſtitutionẽ eſſe fideicõmiſſa
riam,& dictum poſthumum in dicta legitima portione,& quar
ta Trebellianica , nõ videri grauatum per fideicommiſſarium,
probatur per iura ꝓximè alleg. Reſtat modò videre quare ma
ter excludatur.& quare illa filia admittitur in illis portionibus,
& non filiĳ ſubſtituti. Dico ꝙ mater ideo excluditur, quia non
b petĳt curatorẽ [b] dari vẽtri. Caſus eſt in l.ĳ.§. ſi mater.ff. ad Ter
5 tul.& §.quid ſi cũ prægnans.circa fi.§. † Sed contra hoc oppo.
nam videtur ꝙ matri non præiudicet:qa videtur præuenta mor
talitate filĳ:quia mortuus eſt intra octo dies:vt in ea l.ĳ.§. confe
ſtim.Reſpon.verum eſt ꝙ non nocet ei:quia petĳt tutorem ſuo
filio nato:quia fuit præuẽta morte:vt d.§. ſed bene nocet quòd
non petĳt curatorem dari ventri,ad quod faciẽdum habuit ſpa
tium ſex menſium:& vt in themate proponitur,nec allegat ali
quam cauſam quare fuerit impedita.nam ſi haberet aliquam iu
ſtam cauſam excuſaretur,vt d.§.confeſtim.& ſuccederet in di
ctis portionibus,in æquali parte cum filia ſua , per iura ſ. alleg.
Secundò contra prædicta opp. tunc demum tenentur pater &
mater iſtos adminiſtratores dare filio ſuo , ſi non ſint legitimi:
vt ff.ſi cer.pet.l.ĳ.& not.ff.ad Trebel.matres.ſed in caſu noſtræ
quæſtionis erat dictus Cola,ꝗ erat ſuus patruus:quia frater pa
tris,vt ex narratione facti id apparet:ergo erat eius legitimus tu
tor deficientibus aliĳs proximioribus:vt l.j.ff.de legi.tuto.ſic vi
detur quòd matri non debet præiudicari. Sed reſpondeo quòd
licet dictus Cola fuiſſet tutor legitimus, &
ſic mater excuſaretur petendo tutorem , cũ
ipſe non erat legitimus curator ventris: qa
talis curator ſemper eſt dandus:vt l.j.§.quo
ties.ff.de ventre in poſſ.mit.colligiẽ & not.
per gl.in l.de creationibus.C.de epiſc. aud.
ſic ergo patet quòd mater excluditur. De
bent ergo venire ad venientes ab inteſtato
dictæ portiones,cũ non cadunt in fideicõ
miſſum:vt ſ.dixi.Ab inteſtato autem venit
dicta filia quæ erat ei ab vtroꝗ latere con
iuncta:vt dicta authentica defuncto. & di
cto.§.conſequens.& apparet omnia prædi
cta expedita eſſe,&c.

a ¶Extraneos. Vide And.Bar.in l.ſi infanti.in princ.C.de iure delib.in addi. Barto. vbi alle.Bart.in iſto conſi.ibi:nu. xcĳ. & vide Pau.de Caſt.in cõ.lxviĳ. inci. ſuper primo dubio. & in cõ.j.inci.ego Paulus in fi. vbi ẽt extendit eũ ad monaſteriũ.vide doct.in d. l.ſi ĩfanti.& vide Bar.in cõſilio ſequen.Tho.Diplouat.

b ¶Curatorem . Vide Bald. pulchrè conſi. cxxĳ.iĳ.lib.inci. quidam nobilis, ſed vide Io.An. in addi.ad Spec. in ti. de tuto.§. nuncvidendum.ver. fi.Ber.Lan.

Qualiter intelligitur ſtatutũ Cortoñ.qđ
ab inteſtato ſuccedat frater , & non mater,
vel auia quòd per exiſtentiam ſuitatis hęre
ditas patris non agnita, neꝗ adita tranſmit
titur ꝙ propter non petitum tutorẽ filio ex
cludatur mater quòd minor decedens non adita hæreditate pa
tris tranſmittit in integrum reſtitutionem.

1 ☞*Hæreditas patris non agnita per exiſtentiam ſuitatis tranſmittitur ad hæredes.*
2 *Hæredes filĳ,quibus tranſmittitur hæreditas ex potentia ſuitatis, poſſunt ſe immiſcere,& abſtinere ſicut poterat filius.*
3 *Minor ſi decedit hæreditate non adita,cùm per mortem,uel ætatem dicatur lædi tranſmittit ad hæredem beneficium reſtitutionis in integrum.*

CONSILIVM XXIII.

NIcolaus Fei de cortonio ſum-
pſit in vxorem dominam Claram filiam Ioannis ex ꝗ
bus Nicolao & Clara nati ſunt duo filĳ,ſ.vnus maſcu
lus & vna fœmina,ꝗ Nicolaus deceſſit inteſtatus ſuperſtitibus
dictis duobus filĳs ſuis infantibus, qui remanſerũt apud auiam
paternam,& patruos eorum,quæ domina Clara tranſmit ad ſe
cundum votum intra annum intra tempus luctus, & nõ dato tu
tore dictis pupillis,vel curatore hæreditati ipſius dicti Nicolai.
poſt hoc deceſſit filia.fuit datus curator eis ad diuidendũ bona
quæ habebant communia cum dictis ſuis patruis dictorũ filiorũ
dicti Nicolai ex dicta dña Clara. Ex ſcđo matrimonio extant
duo filĳ maſculi,qui etiã ſunt,in infantili ætate. Vltimo loco de
ceſſit dictus filius maſculus natus ex primo matrimonio dictæ
dominæ Claræ in ĩfantili ætate,ſuperſtitibus poſt eũ dictis duo
bus filĳs dictæ dñæ Clarę natis,ex ſcđo matrimonio ipſius,& ſu
perſtite etiam dicta dña Clara eorum matre,et etiã ſuperſtitibus
duobus auunculis,quorũ vnus eſt auunculus ex vtroꝗ parente
& alius ex parte patris tñ ipſorum.Et etiam ſuperſtite vnica a
mita ipſius filĳ quæ nupta erat tñ anteꝗ decederet dictus filius
maſculus paterna auia prædeceſſit. Modò quæritur quis ſucce
dit dicto filio maſculo decedenti : & ad quem ſpectat hæreditas
ipſorũ filiorũ defunctorũ & pro quãta parte,tam ex iure cõi ꝗ̃
ex forma ſtatuti ciuitatis Cortoñ.cuius ſtatuti copia mittiẽ mo
dò vobis. Et in qõne prædicta primo eſt vidẽdũ quid opere
tur ſtatutum prędictũ in quo continetur in ſumma ꝙ ei qui de
ceſſerit inteſtatus ſuccedat frater ſuus vel ſoror,& nõ mater vel
auia materna,& frater maſculus defuncti,& filius fratris vel de
ſcendens per lineã maſculinam ex fratre ipſius ſuccedat, & non
mater vel auia,&c. †Sic ergo in quæſtione ꝓpoſita illi filiæ ꝗ
1 primò deceſsit,potuit ſuccedere frater ſuperuiuens & nõ mater
vel alia huic verò filio maſculo vltimò defuncto nullus ſupereſt
frater,nec filius fratris nec deſcendens ex ipſo fratre per lineam
maſculinã.Nã illi patrui qui ſuperſunt non ſunt fratres,ſed ſunt
deſcendentes ab auo pupilli:& ſic ſunt cõiuncti ex latere ipſius
defuncti,ſi aliquem habent non tanꝗ deſcendentes:vt l.matri.§.
ĳ.ff.de gradi.inver.patruus &c.et ſic ſtatutũ iſtud ꝗtũ ad ſucceſ
ſionẽ eius filĳ modò defuncti nihil habet facere: & ideo videa
mus qualiter ei ſuccedat,& de iure cõi. & eſt ſciendum ꝙ inter
noſtros doct.ſunt quædã opi. vna ꝙ hæreditas patris non adita
traſmittitur:ſed quia in q.puncti noſtri nõ ꝓponitur pupillo da
tum non fuiſſe tutorẽ,& per cõſequens nõ põt dici ꝙ hæredita
tem paternam adierit,vel ei ſe immiſcuerit:vt C.de iur. deli.l.po
tuit.ff.de acqui.hær.l.pupillus.ideo dictam quæſtionem exami

nemus ſcd'm vtrūq; punctum. Et prima opi.eſt ꝙ hæreditas patris nō agnita tranſmittatur per exiſtentiam ſui hæredis: vt C. de ſuis & legit.l.apud hoſtes. & ibi hoc tenuit Cy.ff.de mil.teſt.l.ex militari.& l.ſi qui ff.de ſtip.ſeruo.l.liber homo.§.ſi.& de caſt. pec.l.hæreditate.§.filius.de iure fiſci. l. Lu- a cius.& hoc in ciuitate Peruſij oēs tenēt, indubitanter. Et ego etiā ſimiliter teneo & ꝓbo per ratione ſic: Bñficium abſtinendi datum de iure prætorio quatenus non cōcerneret cōmodū filij, nō fuit prætoris intētio filiū ipſum commodo priuare. Caſus eſt ff. de vul.& pup.l.ſi filius qui patri. Sed certū eſt ꝙ filio eſt vtile vt hæreditatē patris non agnitam tranſmittat: quia ꝑ hoc facilius hæ- 2 reditatē habebit. †Quod enim dicit hæreditas nō agnita tranſmittitur, hoc non importat ꝙ hæres filij debeat eam habere præciſè, ſed vt hæres filij poſſit ei ſe immiſcere & ab ea ſe abſtinere, ſicut poterat filius ipſe viuēs. Caſus eſt ff.de acq.hær.l.ſi quis filiū. §.j.hic aūt eſt magnū cōmodū filij. Nec obſtat. C.de iure del.l.ſi infanti.ibi: oēs hæreditates, &c. qa ibi dicitur, oēs hæreditates ad eum deuolutas hæreditate patris, ſed hæreditas non poteſt deuolui ad filium: quia vr̄ fuiſſe eius filij etiam viuo patre: vt l. in ſuis. de lib.& poſthu.& ideo in filio ſuo nō habet locū ti.pro hær.vt l.nihil.C.pro hær. & in d.l.ſi infanti. igitur nō agnita &c. loquitur in hæreditate quæ nō requirit agnitionē, ꝙ eſt in hæreditate paterna, & de illa nō loqꝫ gl.licet ibi aliter videatur ſentire. Secundò videamus quis ſuccedat dicto filio, et filiæ defunctæ. & conſtat ꝙ mater non: quia non fecit ei dare tutorē, nec auia potuit ſuccedere dictæ filiæ ꝓpter ſtatutum: quia frater eius viuebat, ſed ſuccedunt dicti fratres vterini excluſis alijs patruis paternis, & auunculis: vt C.de leg.hær.auť. ceſſante. eſt ergo modus qđ iſti fratres vterini p̄ ſe vel filios adminiſtratores, & per patrē (quia habēt, & ſunt infantes) adeāt hæreditatem p̄dictorū filij & filiæ, & patris ipſorū tanꝗ ad eos delatam per mediā perſonā p̄dictis filio & filiæ: Secunda opi.eſt de hr̄ditate patris non adita qđ tranſmittaꝛ per d.l.ſi infanti.quam opīn.licet non teneam tñ ſcd'm illam eſſet ille modus tenendus. Nam dicti filij qui hæreditatē patris non adierunt, cū caruerunt tutore, fuerunt læſi eorū facilitate: quia maior & diligēs admiſſus, & modò nec ipſi nec hæredes ipſorum poſsint adire ꝑ eti morte, vñ iſti fratres vterini adeāt ſiſi modo hæreditatē ipſorū filij & filiæ, & ex ipſorū pſona poterūt petere in integrū reſti- b tutionē ad adeūdā dictā hr̄ditatē: vt l. Pantonius.de ac.hær.& hoc tenuit Iac. de Are. in l.q duos.& Iac.But.de teſ.mil.al's de vul. & pup.& Io.And.extra, de proba.c.in præſentia.& ſic concluditur ꝙ in omnē caſum hæreditas pertinebit ad dictos fratres.

CONSILIVM XXIIII.

c IN Dei noīe amen. Martinus ciuis Tudertinus deceſſit ſuperſtitibus ſibi Ioanne & Philippo ſuis filijs, & dña Franciſca eius vxore &c. De iſto conſilio vide ſ.in conſi.vij.

Si teſtator dicit hæc verba qđ ſi filius ſuus moriatur quocūq; tempore ſine heredibus legitimis de ſuo corpore natis quòd pro anima ſua patris & matris, & fratrum ſuorum diſtribuant bona per tales: tūc iſta ſubſtitutio etiam incerta dicitur ad pias cauſas, & valet: & ſi moriatur filius in pupillari ætate eſt directa pupillaris, & excluditur mater etiam à legitima.

1 *Omne quod relinquitur pro anima, uidetur relictum ad pias cauſas.*
2 *Fideicommiſſarij & executore nullo inſtituto hærede uicem hæredum obtinent.*
3 *Dictio, primus hæres, non denotat ordinem inſtitutionis, ſed ordinem moriendi.*

CONSILIVM XXV.

IN nomine Domini Amen. Viſo teſtamēto gentilis Iacobi in quo A. & M. ſuas filias pupillas ſibi hæredes inſtituit per hæc verba, & ſi aliqua dictarū filiarum quocūq; tpe moriatur ſine hæredibus legitimis de ſuo corpore natis, pro anima ſui patris & matris & fratrum diſtribuantur hereditates, & dentur per infra ſcriptos ſuos fideicōmiſſarios ſi prima hæres moriatur, &c. Contingit ꝙ dicta M.pupilla mortua eſt. q̄rit̄, an eius portio debeat diſtribui ꝓ anima prædictorū: & an mater eius debeat habere legitimā. Circa prædictorū inueſtigationem videndum eſt an prædicta ſubſtitutio valeat. & dubium facit ꝙ dictæ filiæ præmorienti nō vr̄ dari certa perſona ſubſtituta. 1 †Tamen veritas eſt ꝙ valet. Nam dicit teſtator ꝙ ſi moriatur pro anima ſua, [d] detur &c. Et ſic apparet qđ eſt relictū ad pias cauſas, &c. ſed in relictis ad pias cauſas ſi non nominaꝛ perſona ſubſtituta, valet ſubſtitutio: vt in auť. de eccl.ti.§.ſi quis in noīe. 2 †& ſic fideicōmiſſarij, tales, ſeu executores [e] vicē hæredum obtinēt: vt no.Inn.in c.cū tibi. extra de teſta. Scd'ò facit dubium in quæſtione, illud qđ dicitur in teſtamēto ſi prima hæres &c. nā iſta quæ deceſſit fuit hæres ſcd'ò nominata: ergo ei non vr̄ facta ſubſtō. 3 †Ad qđ reſpondetur quòd illa verba, prima hæres [f] &c. nō denotant ordinē factæ inſtitutionis, ſed denotant ordinē moriendi, vt ei videatur facta ſubſtō, quæ primò deceſſerit. qđ apparet ex præcedentibus dum dicit, & ſi aliqua ſuarū filiarum &c. ex quo apparet qđ de vna tm̄ nō eſt locutus. Pro hoc facit. ff. de reb.dub.l.q duos.de vul.& pu.l.ex duobus.& in prin.de leg.ij.l.ſi ita relictum.prout eſt ibi in lr̄a. Quintus &c. His p̄miſsis apparet ꝙ dicta ſubſtō fuit pupillaris propter verbū moriatur, in ſubſtitutione adiectum qđ eſt directum & eſt caſus expreſſus extra, de teſtamētis.c.j.lib.vj. Ex hoc ſequitur qđ mater omnino excludatur etiam à legitima: vt d.c.j. & l. Papinianus.§.ſed nec impuberis.ff.de inoffi.teſ.& l.precibus.C. de impub.& alijs ſubſtitutioni. Barto.

Si teſtator mandat in domibus ſuis cōſtrui debere eccleſiā, & eam hæredem inſtituit, & ſuperuiuens alienat eaſdē domos, an valeat talis inſtitutio de eccleſia nōdum facta: & an in domibus poſtea emptis à teſtatore debeat ædificari eccleſia.

1 *Si inſtituo eccleſiam conſtruendam, ualet inſtitutio.*
2 *Si relinquitur domus ut ædificetur eccleſia, ſi domus alienetur per teſtatorem, & emat aliam in ipſa debet conſtrui eccleſia.*
3 *Diſpoſitio quæ fit contemplatione alterius in perſona unius, licet illa extinguatur: tamen ſi remanet perſona cuius contemplatione fiebat, ualet diſpoſitio.*

CONSILIVM XXVI.

g IN nomine Domini [g] Amen. Teſtator in teſtō diſpoſuit, vt in domibus ſuis, quas habebat in tali Caſtro cōſtrueret vna eccleſia ad honorē beatæ Mariæ virginis. & beati Nicolai cōfeſſoris. quā eccleſiam conſtruendā ſibi hæredem vniuerſalem inſtituit. Deinde ſuperuiuens alienauit voluntariè dictas domos, & aliās in eodem caſtro emit modò moritur teſtator. Quæritur an in domibus relictis tempore ſuæ mortis debeat conſtrui dicta eccleſia. Scd'ò queritur an inſtitutio facta de eccleſia teneat, cū tempore teſtamenti vel mortis dicta eccleſia nō reperretur. 1 †Viſa facti narratione prædicta, & dubijs quæ mouentur, primò vr̄ videndum ſuper ſecūdo dubio, an valeat hæredis inſtitutio dum inſtituit eccleſiam conſtruendam. Ad quod reſpon. quod ſic. Caſus eſt in l. ſeruo

a ℂOmnes. Idem dicit Bar.ſ. in cōſi. præcedēti. incipit, hō. in ij. col. & in conſi. xxx. in noīe dñi, vanutius. & Bar. in l. ſi infanti. C. de iure. deli. vbi dicit ꝙ ita iudicaui, & ꝙ ita in collegio Peruſino determinatum, cū concor. traditis per d. Iaſ. in d.l. ſi infanti. in viij. & ix. col. & ſeq. & in l. emancipata. C. de iur. delt. & per Alex. in l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. in v. col. ff. ad Treb. & in l. ſi fratris. C. de iud. deli. & in l. ſi filius. in vij. co. & ſeq. ff. de vulg. & pu. & in cō. clxxvj. in vj. vol. incip. in cā & lite. verſi. in ij. col. & vide quatuor limitationes ad iſtā regulā ꝑ Iaſ. in d.l. ſi infanti. in x. col. et aliā ponit idē Iaſ. in l. ꝗ ſe patris. in xx. co. C. vnde libe. & alias limitationes ponit d. meus do. Petr. Phili. Cor. in d. l. ſi īfanti. in vij. col. & in l. ſi fratris. in iij. colū. C. de iur. delib. Tho.

b ℂIn integrū reſti. Adde ꝙ iſtud qđ cōſuluit bar. cōſuluit etiā ipſemet Bar. in cōſi. viij. inci. qdā Peruſinus. in ij. vol. & iſta eſt cōis opi. vt plenè ꝓſequit d. Ia. ī l. ſi infanti. in vlt. col. C. de iur. deli. & ibi plenè p.d. Pe. Cor. in v. co. et ſeq. vbi ponit pleſ limitationes. & vide Ale. in cō. xx. in vij. vol. inci. circa cōſultationē. in pe. col. & ī cō. lxxix. in vj. vo. in ci. Frā. in vlti. col. & Pau. de caſt. in cōſil. cccxxxix. ici. primū dubiū. in j. col. & in cōſi. cxiij. inci. ſubſtō prædicta. & Lu. Ro. in cōſi. cccxcv. in caſu propoſito. Tho.

c ℂIn Dei noīe amen. Martinus ciuis Tudertinus. Vide ſ. ī cōſi. vij. inci. And. Martini. vbi p oīa idem, & ibi ſcripſi in addi. Tho.

d ℂSua. Nota ꝙ dicit Bar. hic, & eſt notabile ꝙ omne qđ relinquiꝛ ꝓ amina, vr̄ relictū ad pias cāſas de gl. & Bar. ī l. ſi qs in prin. in fi. pricipij. ff. de le. ij. cū addi. ibi traditis ꝑ Alexā. de Imo. & ibi ſcripſi. & vide Iaſ. plenè in l. j. ſ pe. co. C. de ſa. ſan. ec. & An. Sic. ī c. ad hæc & in c. relatū. in vij. col. de reb. dub. Tho.

e ℂExecutores. Idem cōſuluit & vid bart. ſ. in cō. iij. inci. Titi⁹ in ij. col & ibi ſcripſi & in cō. xxxvij. incipit, Paulus. ī fi. Tho.

f ℂHæres. Vide omnino per Pau. de Caſt. in conſil. cxiij. incip. ſubſtitutio prædicta in prima. & ij. colū. Tho.

g ℂIn nomine Domini. Iſtud conſiliū. aliās incipit. teſtator ſuo teſtamento. & ita allega. Alexand. de Imol. in lege. ſeruos. ff. de alimen. & ci. leg. in addi. Barto. & do. Iaſ. in lege. iij. in fine. C. de lega. Tho.

a ſeruo.ff.de alimen.& cib.lega.& l.ſi ſeruos.[a] ff.de libe.leg.& ff. de ſerui.ruſti.prædi.l.ſi ſeruitus.§.futuro. Præterea, ſicut poteſt inſtitui poſthumus alienus, & ſic perſona quæ non eſt, ſed eſſe ſperatur: ita potuit inſtitui eccleſia conſtruenda. hæc eſt veritas. In contrarium facit extra, de re iudi.c.abbate ſanè.lib.vj.verſic. cum illa potius. vbi templo quod non eſt, donari non poteſt. ſed ibi loquitur in donatione quæ eſt contractus, & non poteſt fieri, niſi ſit perſona cum qua contrahatur: vt l. ex quacunq;.ff. de act.& obli. Item facit contra extra, de eccle. ædifi.c.pe.& quod ibi not. Ber. Sed reſpondeo ꝙ non poteſt concedi priuilegium ei, quod nondum eſt, vt ſtatim habeat vires illud priuilegium, ſed bene valet, vt incipiat habere vires cùm incipit eſſe, & ſic in cluditur præfatum capitulum. Conclude ergo quòd valet inſtitutio. Pro hoc videtur caſus. in auť. de eccleſiaſti. titu.§. ſi quis in nomine.& §.ſi quis autem vnum. vbi ſi quis inſtituerit hæredem vnum ſanctum, cuius eccleſia non reperitur, valet inſtitu- 2 tio. †Secundò reſpōdeo ad primum punctum, ſcilicet an dicta eccleſia ædificari debeat in dictis domibus in eius bonis repertis tempore mortis: an verò relictum, & voluntas teſtatoris ſit ſublata propter alienationem domorum, quas primò habebat. Et ꝙ dicta voluntas ſit reuocata probatur: quia dicta alienatio fuit voluntaria: ergo reuocatur prior diſpoſitio: vt l. fideicōmiſ.§.ſi rem.ff.de leg.ij.& ſic videatur per alienationem voluiſſe ꝙ non conſtruatur eccleſia: vt l.filio.§.matri.de adi. leg. Præterea paria ſunt cancellare verbo, vel facto: vt l.nec intereſt.de adi.lega. Sed ſi teſtator cancellaſſet inſtitutionem hæredis, ſine dubio non valeret: vt l.cācellauerat.ff.de his quæ in teſta.delen. Ita in propoſito videtur cancellaſſe alienando. Præterea, illud quod iuſsit eccleſiam conſtrui in domibus ſuis videtur intelligi in domibus ſuis tempore teſtamenti: vt l. ſi ita. de auro & argen.leg. In contrariū eſt veritas ꝙ dicta diſpoſitio non vitietur: nam verè hæreditas videtur relicta in inſtitutione facta ad honorem Dei, & illius ſancti, quæ inſtitutio valeret etiam ſi eccleſia non reperiretur: vt d.§.ſi quis in nomine. & §. ſi quis vnum. de eccle.titu. vnde poſito ꝙ eccleſia non poſſet conſtrui, rema- 3 net tamen inſtitutio. †Secundò probatur: diſpoſitio, quæ fit in perſona vnius contemplatione alterius, licet ille, in cuius perſona verba conferuntur, extinguatur: tamen ſi remanet alia, cuius contemplatione fiebat, diſpoſitio valet: vt l.pero.§.mater.de leg. ij.verſicu.ſed nec intereſt. vbi propter mortem tutoris non extinguuntur relicta facta ab eo, qui relinquebatur contemplatione pupilli: ita in propoſito hæreditas non relinquebatur reſpectu eccleſiæ conſtruendæ in tali loco: ſed ob reuerentiam virginis Mariæ, & beati Nicolai, vt dicitur in teſtamento. Concluditur ergo inſtitutionem remanere firmam. Præterea, inſtitutio hæredis non poſſet annullari per teſtatorem, ſi voluiſſet illa nuda ſuppleri voluntate: vt l.hæreditas.C.de his quib. vt indig.& l.j.C.de edicto diui Adria.tol.cum ſi. ergo &c. Reſtat videre ſi dicta eccleſia debet conſtrui, & vbi debet conſtrui. puto enim ꝙ eccleſia conſtrui debeat. duo enim iuſsit teſtator .ſ. eccleſiam conſtrui, & in tali loco: itaq; ſi non poteſt conſtrui in illo loco, debet conſtrui in alio, vt præſtat argu.l.legatum.de vſufru.leg. & l.legatā.de admi.re.ad ciui.per. Facit de condi.& demō.l.hęc ſcriptura.& l.Celſus.de arbi. Ad ſecundū ſcilicet vbi debeat cōſtrui talis eccleſia, puto ꝙ ſi cōmodè pōt, debet cōſtrui in domibus alienatis ꝑ dictū teſtatorē, ex dicta permutatione: arg.l.Imperator.in fi.cū ſeq.ff.de leg.ij.ad quod optimè facit de libe.& poſth.l.placet. vbi licet verba aliās referant ad præſens tēpus: tñ fauore inſtitutionis trahuntur ad futurū, vt intelligaꝛ de primo nato ex ea quæ in tēpore teſtamēti non erat vxor. ita in propoſito verba illa ꝙ eccleſia conſtruaꝛ in domibus ſuis, &c. referātur aūt ad domos poſtea redēptas. Sed ſi in dictis domibus commo- b dè non poſſet fieri: tunc authoritate epiſcopi [b] conuocatis his, quorum intereſt poteſt conſtitui alibi, per quod dicta eccleſia conſtruatur: vt d.l.legatum.ff.de vſufru.leg.&c.

Quod quando oratio eſt imperfecta, dictio itē, inducit repetitionē relinquēdo filio intelligiꝛ repetitū iure inſtitutionis per dictionē itē, ſi in præcedentibus iure inſtitutionis relinquitur.

1 *Per dictionem item, an & quando inducatur repetitio præcedentiū, unde hic plenè.*
2 *Filia, cui ſunt relicta bona ſimpliciter, an dicatur præterita.*
3 *Rupto teſtamento per præteritionem filij pupillaris ſubſtitutio remanet firma.*
4 *Subſtitutio facta in partem trahit ad ſe totum.*

CONSILIVM XXVII.

VIſa facti narratione prædicta de his quibus quæritur primò eſt vidēdum an dicta Andreucia fuit adeo præterita ꝙ talis p̄teritio rumpat teſtamentum. & videtur qđ ſic: qa in relicto ſibi facto non fuit dictum ꝙ ſibi relinquebatur iure inſtitutionis, nec ꝙ eam hæredem inſtitueret. Præterea, licet in p̄cedenti dictum fuit iure inſtitutionis tm̄: tñ in ſequenti non videtur ꝙ debebat intelligi repetitum: vt no. in l. in repetendis. de le. iij.
1 †Tamen in contrarium eſt veritas: quia tunc eſt verum qđ per dictionem item, nō
c inducitur repetitio quando ꝑ ipſam dictionem item, adijcitur præcedentibus aliqua oratio in ſe omni oratione perfecta: tūc magis eſt continuatiua, ꝗ repetitiua, cū ſequēs oratio tanꝗ perfecta in ſe non indigeat repetitione. Sed qñ per dictionem itē, adijcitur oratio imperfecta ex parte verbi vel ex parte ſuppoſiti vel appoſiti: tūc ꝑ dictionem item, inducitur repetitio: vt ſequēs oratio ſuppleatur ex præcedentibus. Hoc ꝓbatur ff.ad leg.Cor.de ſica.l.eiuſdem.§.ij.ver. is cuius. vbi dicitur, item iſtius familia ſciēte eo arma ſumpſit. iſta oratio eſt defectiua & in præcedenti parte lega. eodē modo probatur. ff.ad leg.Iul.de vi public.l.iij.§.j.ff.de pub.l.j.in principio ibi: item ſi damnū iniuria factum eſſe dicitur iudicium dabo, &c. Nunc deficit inquantū: & ſic eſt oratio defectiua ex parte appoſiti, & ſuppleꝛ ex præcedentibus, vt intelligatur, iudicium dabo, ſ.in duplum vt dictum erat in præcedentibus. Nunc ad propoſitum in præcedēti teſtamento dixit teſtator. Item Andreuciæ ſuæ filię cētum quadraginta lib.& pannos, & res conſuetas &c. ſed non dixit, reliquit, legauit, vel adiudicauit: & ſic illa oratio eſt
2 defectiua ex parte verbi. †Debet ergo intelligi repetitum verbum, reliquit cū quali-
d tatibus ſ.ꝓximè poſitis, vt ſic dicat, reliquit. iure inſtōnis, vt dictis legibus apparet, & probaꝛ: & ſic apparet dictam filiam nō fuiſſe præteritam dico ꝙ de hoc ſunt gl. contrariæ. Quædam enim eſt, quę tenet ꝙ ſic: vt l. fi.ff.de reg.Cato.ibi tertiò pono pro quo facit tex.in l.poſſumus.§.item & circa.de inſu.teſt. Contrarium no.in l. ſi hæreditas. §.qui filium.de teſt.tut.ff.de do.l.fin.§.j. qđ hic non examino; quia non expedit vt in exemplis dicēdis appa-
3 rebit. †Sed poſito ꝙ teſtm̄ infirmaretur, ſequitur ꝙ totū teſtamentum fuit nullum quātum ad heredis inſtōnem. Cætera naꝗ firma manēt, per auť.ex cauſa.C.de lib.præte.remanet firma ſub-
d ſtitutio pupillaris: [d] vt tenet gl.in l.j.in fi.de vul.& pup.& ibi hoc tenuit Iac.de Are.& ipſa eſt veritas. licet Dy. ibi aliter videatur
4 dicere, licet minus bene. †Ad illud quod dicitur, an illi ſubſtituti debeant habere totum: videtur dicendum quòd ſic: licet ſint
e ſolum in parte [e] ſubſtituti. Caſus eſt in l.hæredi.§.fi.de vul.& pu. licet illud quod eſt à medietate ſuprà teneantur reſtituere prout teſtator diſpoſuit. Super eo verò quod quæritur an dicti ſubſtituti debeant habere bona quæſita poſt mortem dicti teſtatoris, reſpondetur quòd ſic: vt l.ſi plures.§.ad ſubſtitutos. de vulg. & pupilla. Barto.

Quando teſtator reliquit filiæ naſcituræ, quæ ingrederetur monaſterium vel maritaretur in alio caſu cenſetur præterita.

1 *Filia quæ eſt hæres ſi ingreditur monaſterium uel ſe nuptui tradatur, dicitur*

a ℂL. ſi ſeruos. Vide Bar. in d. l. ſeruos. in fi. ff. de ali. et cib. leg. cū concordantijs de quibus per Alex. de Imo. in addi. & in l. placet. in ij. co. ff. de libe. & poſth. & adde Ang. in cō. cxxv. inci. inter cætera & cōſi. cxxxij. & in l. Labeo. ff. de ſer. vrb. pđ. & And. Sic. in ca. iij. in ij. col. extra, de teſta. Tho. Diplo.

b ℂAuthoritate epi. Vide Lu. Ro. in cōſi. cccclx. ici. quo ad primū. in vl. co. & vide Bar. in l. legatū. ff. de vſufr. le. & Bald. & Mod. in l. ſi teſtm̄. C. de teſt. cū cōcor. de qbus ibi ꝑ Pe. Cor. in fi. & vide Fel. in c. cū acceſſiſſent. in ix. co. de conſtit. & de iſto cō. vide Bart. in l. cū pater. §. Tuſculano. ff. de leg. iij. et ī l. ſi qs Titio. de le. ij. & in l. codicillis. circa fi. eo. ti. & l. filio. §. matri. ff. de adi. leg. et ī l. placet. ff. de li. & poſth. vide Bar. facit mētionem de iſto cōſil. & dicit pridie allega. in q̄one de facto. et ibi vide Alex. & ibi ſcripſi in addi. & vide Iaſ. in l. iij. in vlt. col. C. de leg. vbi alle. et ſequiꝛ in iſto cōſi. & dicit ꝙ eſt ſingu. dictum. Tho.

c ℂRepetitio. Vid pau. de caſt. in cōſ. lxx. i ſo p̄cito. in princ. & Bar. ſ. in cōſi. iij. inci. Titi⁹. in fi. & ibi ſcripſi. & vide Bar. ī l. repetēdis. in ij. col. ff. de lega. iij. & ibi ſcripſi in addi. meis in ver. item aduerte. Tho. Diplo.

d ℂPupillaris. Idē tenet bar. in auth. ex cā in xj. & xij. col. & l. j. poſt gl. ff. de vul. & pu. vide Iaſ. in d. auť. ex cā. in ix. colū. vbi ponit etiam vnam limitationem. Tho.

e ℂIn parte. Vide Bal. in conſi. cxvij. in iij. vo. inci. ſubſtitutio facta. Tho.

a ❡In q̃one p̃dicta.Idẽ
tenet Bar.ſ. in conſi.
xiij.inci.ex facto ꝓ-
poſito. & ibi ſcripſi.
ideo me remitto. &
vide Bar.in l.ſi pater
in ij.colũ.C.de inſti-
tutio.& ſubſtit. &c.
Tho.Diplo.

b ❡L.ſi penum.Vide
ibi per Bar.& q̃ po-
ſui in meis additio.
& vide Bar.ſ.in cõ.
vij.inci. factum tale
eſt.& ibi dixi. Tho.

c ❡Nõ fuit neceſſaria.
Quod non require-
batur ĩterpellatio di
cti Colæ, facit:quia
text.in §. ſi quis non
implens.in authẽ. de
hære.& falci.vult ꝙ
im) requiratur mo-
nitio.Idem videt̃ ca-
ſus in d. l. ſi penum.
Tertiò cõtra facit id,
quod voluit ipſemet
Bar.j.cõſil.inci.ſtatu
to cõis Gual. et in l.
j.C.de his qui.vt ĩdi.
vbi vult ꝙ diſpoſi-
tio legalis magis æ-
quiparatur vltimæ
voluntati, quã cõtra
ctui,ſed habeo ꝙ in
diſpoſitione legali,
vbi pœna à iure ĩpo
nitur pro negligen-
tia ſeu culpa negligẽ
di in nõ faciendo cõ-
miſſa nõ adiecto tpe
requirit̃ ꝙ præcedat
monitio.Ita Inno. in
c.extirpandæ.§.quia
verò.de præb.Exem
plũ:Quicunque non
ſoluerit collectas,te-
neatur ad duplũ.cer-
tè requirit̃ monitio
per ipſum ad quẽ ſpe
ctat.alle. c. ex parte.
cũ tribus ſeq.de cler.
non reſi.& l. ſi ex le-
gati cã. ff. de ver.ob.
& cũ Inno.tranſeunt
Io.an.Hoſti.do.Ant.
Abb.Imo.in d.ca.ex
tirpandæ.Archid.&
Io.And.in c.licet ca-
no.de elec.Bal.in d.l.
ſi poſt tres.dicunt, tñ
ſecus ſi verba ꝓferũ
tur affirmatiuè.Nam
tunc ſcd'm eos nõ re
quiritur monitio, li-
cet in caſu ſuperiori
nõ appareret de ali-
quo tpe præfixo he-
redi. & verba ad di-
ctũ Colã ſunt negati
uè ꝓlata:ergo dictus
Cola non interpella-
tus nõ fuit in mora,
& facultas implendi
poterat trãſire ad hæ
redem.Circa ſecũdũ
cũ dñs conſulẽs dicat
ꝙ dict⁹ Cola cecidit
à dicta hæreditate,
non aperit an ipſo iu
re,an per ſnĩam Bar.
ipſe & Ang. in d.l. ſi
quis nõ implẽs dicũt
per ſnĩam. Bal. verò
contra in l.j.C.de his
quæ pœ.no.aliquib⁹
bonis arg.Imo. verò
in l. qui ſoluẽdo.§.pa
terfa.ff.de hær.inſtit.
tenet cũ cõmuni opi.
reſpondendo bal. cir
ca aliud dum cõclu-
dit ꝙ hæreditas de-
bet deuenire ad cohę

præterita,

2 *Filius ſi eſt inſtitutus ſub conditione caſuali uel miſta,non rumpit teſtamentum.*

CONSILIVM XXVIII.

IN nomine Domini
a amen In quæſtione prædicta[a] prius
videtur dicẽdũ,an teſtm̃ prędictũ ſit ruptũ
præſcriptione dictæ Andreuciæ aliàs De-
cutiæ poſthumę.Ad qd' dico ꝙ ſic ꝙ dicta
Decutia poſthuma vr̃ præterita:nam teſta-
tor in ſuo teſtõ reliquit vẽtri vxoris ſuę prę
gnantis ſi perueniret ad lucẽ:& ſi fuerit fœ
mina,& cõtigerit ꝙ ingrediat̃ monaſteriũ,
cẽtũ libras denariorũ.ſed ſi tradiderit ſe nu
ptui,cccc.ei reliquit,& in his ſibi hæredem
1 inſtituit. †Vnde aduertendũ ꝙ illa prima
eſt inſtituta quę ingredit̃ monaſteriũ,vel q̃
traderet ſe nuptui.Illa ergo q̃ naſcit̃,nec in-
greditur monaſteriũ,nec tradidit ſe nuptui,
reperitur omnino præterita nec ĩſtituta pu
rè,nec ſub condõne.Caſus eſt in l.cõmodiſ
ſimè.de lib.& poſth.Et ex hoc ſequitur qd'
teſtm̃ eſt nullũ quo ad inſtitutionem hære-
dis, ſed legata & fideicommiſſa firma ma-
nent &c. Nec obſtat l.ſuus quoq;. & qd'
2 ibi no.ff.de hęr.inſti.vbi dicitur ꝙ †filio in-
ſtituto ſub conditione caſuali vel miſta, te-
ſtamentũ hodie nõ rũpitur. Cũ ergo graua
men conditionis hodie de medio ſubduca-
tur,per l.qm̃ in prioribus.C.de inof.teſt.qa
illa gl.& ſimiles à doct. Modernis commu
niter reprobantur. Sed poſito ꝙ ille gloſ.
ſint veræ,ille glo.loquunt̃ in filio iam nato
ſubſtituto ſub cõditione.et dicit tex.exp̃ſsè
in d.l.cõmodiſsimè.illa enim ſola vr̃ inſtitu
ta,in qua aliqua illarũ conditionũ extiterit.
ſed in hac filia prima nulla illarũ cõditionũ
extitit:ergo non eſt inſtituta. Nec obſtat
ſtatutũ cõis Aſsiſij in quo cauetur qd' filia
dotata non ſuccedat:qa vt dictũ eſt, iſta fi-
lia,in cuius perſona neutrũ prædictorũ cõ-
prehenſorum in teſtõ venit,non eſt dotata,
nec inſtituta:ideo de ea nulla facta eſt men
tio.Ex hoc ſeqtur ꝙ dicta filia ſuccedat ab
inteſtato in dicta quinta bonorũ patris ſui:
cùm quinq; remanſerint filij inter maſcu-
los & fœminas. Barto.

Quod priuatus hæreditate ſi nõ ſoluerit
legata,verificet̃ per mortẽ eius:qa deſijt poſ
ſe,nec trãſit ad hęredẽ facultas implendi. et
ſi non ſit certum cui applicetur, defert̃ hæ-
redibus etiam in re certa,vel ſubſtituta.

1 ☞ *Interpellatio non eſt neceſſaria quando quis decedit antequã uoluntatem defuncti adimpleret.*

2 *Facultas adimplendi conditionem non tranſit ad hæredes.*

3 *Hæres priuatus hæreditate ſi non ſit expreſſum,ad quem perueniat &c.hæredes ab inteſtato ſuccedere.*

4 *Omne grauamen reijcitur à legitima.*

CONSILIVM XXIX.

IN nomine Domi
ni amen. Proponitur qd' in teſtõ
Franciſconi cõtinetur ꝙ reliquit
Claræ ſuæ filiæ centũ lib.dena.ꝓ dote ſua,
& plus,& minus,ꝓut viſum eſſet fratri An
dreæ filio ſuo,& in dicta quantitate voluit
ipſam eſſe tacitè cõtentã,& ꝙ de bonis ſuis
plus petere nõ poſſet, & qd' reliquit Vãnæ
filiæ ſuæ cc.lib.dena.& in dicta quantitate
ipſam hæredẽ inſtituit,& voluit ꝙ de bonis
ſuis plus petere non poſſet,& reliquit fratri
Andreæ filio ſuo ccc.libr. dena. & ꝙ ꝓ ſuis
neceſsitatibus frater Andreas poſsit recur-
rere ſuper bonis dicti teſtatoris,& ĩ his hæ-
redẽ inſtituit, iuſsitq; & voluit ꝙ de bonis
ſuis plus petere nõ poſsit. & alia q̃; plura le
gata fecit ad pias cauſas.Vltimò Colã filiũ
ſuũ hæredem vniuerſalẽ inſtituit:& in alijs
oĩbus ſuis bonis iuſsit & voluit dictus teſta
tor ꝙ ſi dictus Cola non ſatisfecerit,& non
obſeruauerit oĩa ſuprà dicta, cadat à dicta
hæreditate.Contingit ꝙ dictus Cola deceſ
ſit,& dictus Cola poſſedit bona per tempo
ra,& legata contenta in dicto teſtõ non ſol
uit,& in eis ſoluẽdis negligens fuit ꝑ ſpatiũ
xij.anno.& demum deceſsit dictus Cola ſu
peruiuẽtibus filijs qui de hæreditate diſpo-
ſuit. Modò quæritur an dictus Cola ꝓpter
dictam negligentiam ceciderit à dicta hęre
1 ditate:& cui dicta hæreditas debeatur. †In
q.prædicta primò facit dubiũ ꝙ dictus Co
la nõ fuit interpellatus ꝙ ſatisfaceret & im
pleret contenta in dicto teſtõ:& ſic vr̃ ꝙ in
b pœnã nõ ĩcidit.ff.q̃n dies leg.ced.l.ſi penũ.[b]
& C.de fideicõ.aut̃.hoc amplius.Sed certè
veritas eſt ꝙ hoc caſu interpellatio nõ fuit
c neceſſaria,[c] cũ ipſe anteq; voluntatẽ defun-
cti impleret,deceſsit:& ſic dicta cõditio, ſi
nõ obſeruauerit,eſt impleta: qa certũ eſt di
ctum Colã nõ obſeruaſſe & obſeruare non
2 poſſe:vt l.ita ſtipulatus.de v̾.ob.†& ius ſeu
facultas implẽdi cõdõnem ad hæredẽ non
trãſit:vt l.à teſtatore.ff.de cõdi.& demõ.de
in diẽ addic.l.ſi p̃dio.& de ver. ob. l.ſi decẽ
cũ petiero.& l.cũ ita.Cùm ergo dicta cõdi
tio ſi nõ ĩpleuerit,vel nõ obſeruauerit, &c.
extiterit,purificata eſt dicta diſpoſitio:quia
dictus Cola à dicta hæreditate cecidit eate
nus,quatenus eum in teſtõ grauare potuit.
3 †Scd'ò facit dubiũ ꝙ teſtator in dicto te
ſtamẽto nõ facit mentionẽ ad quẽ dicta hæ
d reditas [d] debeat pueniré.Sed certè licet hoc
nõ expreſsit teſtator cũ dicta hæreditas de-
beat venire ad cohæredes, ſiue ſubſtitutos
ſi q fuerunt, vel ad veniẽtes ab inteſtato:vt
in aut̃.de nup.§.præſtant.col.iiij.& ĩtelligit̃
de hæredibus etiã particularibus etiã ex re
certa,vt apparet ex tex.ibi.Sed in prædicto
teſtõ erant hæredes ſcripti ex re certa, vt ſ.
patet:ergo qd' ad eos debet dicta hæreditas
deuenire,facit C.de fideic.aut̃.hoc amplius
verũ quia dictus hæres inſtitus erat filius,
nõ potuit grauari ĩ legitima:vt l.qm̃ ĩ priori
4 bus.C.de inof.teſt.† & ſic iſta legitima non
debet venire ad cohæredẽ ex re certa.Bart.

An hæreditas trãſmittat̃ ꝑ filiũ ĩpuberẽ
ſi anteq; ſe immiſceret, mortuus eſt. Itẽ an
ſubſtõ compendioſa facta filio cõprehẽdẽs
pupillarem excludat matrẽ tanq; directa.

1 ☞ *Hæreditas patris non tranſmittitur per filiũ ad quoſcunque hæredes.*

2 *Mater,quæ non petijt dari curatorem uentri,priuatur hæreditate filij.*

CONSILIVM XXX.

e IN nomine Domini [e] Amen.
Vanutius Titij ſuũ fecit teſtm̃, in quo inter cætera ſic
diſpoſuit,videlicet ꝙ duabus filiabus ſuis,ſcilicet Nu-
tæ & Mitę pro dotibus ſuis certam quãtitatem reliquit:in omni
bus autem alijs ſuis bonis primum vel primam naſciturã ex ſua
vxore ſi maſculus fuerit ſibi hæredẽ vniuerſalẽ inſtituit:& ſi fœ-
mina fuerit, vnà cum ſuprà dictis filiabus ſuis hæredem inſti-
tuit,

redes potius quã ad
ſubſtitutũ.Ang.con-
trariũ tenet in d. §. ſi
qs aũt.ꝙ imò potius
ad ſubſtitutũ.pau.de
caſt.cõſil. cxcj.videt̃
in hanc partẽ inclina
re allegando Bart. in
l.vxorem.§. hęres.ff.
de leg.iij.Bal.verò in
d.l.j.dixit inſtitutio-
nem nunc non vale-
re per l.filioſa. §. di-
ui. Io. de Imo.in d.l.
qui ſoluendo.dicit di
ctum Bal. eſſe perpe
tuò no.An aũt poſsit
talis hæres priuat⁹ de
trahere legitimã &
Trebellianicã? Rñ-
deo ꝙ ſi tenere velis
opi.Bal. ꝙ ipſo iure
priuat: tũc nõ poteſt
detrahere:qa non eſt
neceſſaria reſtitutio.
Si verò vis tenere o-
pi.Bar.tũc neceſſaria
eſt reſtitutio,et detra
het Trebellianicam.
l.reſtituta. §. ad Tre.
In cõtrarium tñ facit
quia ex quo propter
inobediẽtiã patit̃ di-
ctam pœnã, vr̃ ꝙ nõ
poſsit quartã detra-
here ſicut ille,qui cõ
pulſus adibat. l. non
qd'. §. qui cõpulſus.
ff.ad Treb.ꝓ opi. tñ
Barto.vr̃ tex.ĩ l.j.§.ſi
ita.ff.ad Tre.et Pau.
de Caſt.in d.conſi.

d ❡Dicta hæreditas.
Nota ꝙ dicit bar.hic
ꝙ q̃n teſtõr priuat hę
redẽ, & non dicit cui
velit relinquere illã
hæreditatẽ, acquirit̃
hæredib⁹ & ſubſtitu
tis, ſiue venientibus
ab ĩteſtato. Iſtud idẽ
tenet bar.in l.paterfa
miliàs.ff.de hær.inſt.
& ibi doct.cũ cõcor.
de q̃bus per Iaſ. in l.
fi.in vlt.col.ff.ſi cert.
pet.& per Ale.in cõ.
cxxxviij.in j. vo.in-
ci.opportunè cõſide-
ratis his.in pe.& vlt.
co.q̃b⁹ adde Ang. de
Are.in §.fi.Inſti.de le
ga.& Pau.de Caſtr.
in cõſi. cxcj.antequã
veniam.& bal.in cõ
ſi.ccxlvj.in iij.volu.
inci.quando.quis pri
uatur.& in cõ.xxx-
vj.in iij.vo.incip. q̃n
teſtator.in iij.dubio.
Tho.

e ❡In noĩe dñi. Iſtud
conſi.ſcd'm ordinem
Peruſiñ. eſt in tertia
parte,de vltimis vo-
luntatibus. in conſil.
xxxix. & ibi incip.
Vanutius Reciutel-
li.Tho.

tuit,hoc acto ꝙ iſto caſu allegato ſi aliquis vel aliqua ipſarum
deceſſerit ſine filijs legitimis ex ea deſcendentibus ſuccedat vnà
vel vnus alteri.contingit ꝙ quidam poſthumus natus eſt,& vi-
uente alia ſorore moritur ille primus in ætate pupillari, iam de-
functa dicta Nuta eius ſorore carnali ſubſtituta, & matre dicti
primi. Quæritur modò de hæreditate dicti primi & Mitæ eius
1 ſororis,an debeat pertinere ad matrem an ad filiã.†In quæſtiõe
propoſita ſi bene punctus propoſitus aduertatur, nihil proponi
tur vtrum per dictum primum fuerit hęreditas patris adita, vel
non:& ideo dicendum videtur ꝙ ſiquidem patris hæreditas nõ
fuit adita:tunc ſunt opi.inter doct.Nam tenent quidam ꝙ filius
a hæreditatem patris [a] non aditam non tranſmittat,vt tenet gloſſ.
in l.ſi infanti.C.de iur.deliber.& ſi dicta opinio eſſet vera : tunc
ſine dubio mater excluderetur.Non enim poteſt ſuccedere vi-
ro ſuo,niſi per mediam perſonam filiorum:ſed ſi filij non ſucceſ
ſerunt:ergo &c.Succedere ergo d. Nuta debet ſuo patri omni-
bus alijs excluſis:vt C.de ſuis & legit.aut̃.in ſucceſsione.Alij ve
rò tenent ꝙ hęreditas patris non adita trãſmittatur:vt l.apud ho
ſtes.C.de ſuis & legi. His ergo duobus caſibus,ſi tenemus opi.
iſtam quòd hęreditas non adita tranſmittatur,vel ſi ponam hæ-
reditatem eſſe non aditam per dictum primum,vel per aliũ eius
nomine: tunc procedit quæſtio. Et tunc aduertendum eſt ꝙ ſi
quidem mater maior eſt xx.ann.& non petijt curatorem dari vẽ
tri,& ſi in hoc negligens fuit:quia fortè per plures menſes poſt
mortem viri ſtetit pręgnans:tunc abſq; dubio ſuccedere nõ po-
b teſt:[b] vt l.ij.§.ſi mater.ver.quid ſi cũ prægnans..ad Tertul.† Qd̃
2 autem tutorem non petijt,non poteſt imputari:vt ſi poſthumus
natus eſſet viuo teſtatore,vel modicum poſt mortem:tunc rema
neret dubium,an dicta ſubſtitutio intra tempora pubertatis con
tineat pupillarem directam,vel non.& gl.in l.precibus. in fi. iij.
gl.C.de impub.& alijs ſub.videtur dicere ꝙ ſit omni tempore fi
deicommiſſaria:quia eſt facta ſine temporum diſtinctione.Mul
ti alij doct.Moderni ſunt in contraria opi.quam tenet Io. And.
hodie in ca. ſi pater de teſta.libr.vj.in nouella. tñ ad propoſitũ,
ſi bñ inſpiciatur,ſecundùm omnes videtur dicendum ꝙ hoc ca
ſu dicta ſubſtitutio continet pupillarem directam, quæ matrem
excludit quod apparet:quia filij ſunt adinuicẽ ſubſtituti . & ita
tenet gl.in l.j.in vlti.gl.& in l.Lucius.de vulga.& pupil.& Cyn.
c hoc tenuit in l. fi.C.de inſtit.& ſubſt. Concluditur ergo [c] quòd
hæc mater in totũ excluditur,& ſuccedit filia ſuperuiuens.Bar.

Quod ſtatutum diſponens quòd filia dotata non ſuccedat
ab inteſtato,intelligitur de dotata tempore mortis, non autem
poſtea.

1 ☞ *In ſuis hæredibus inſpicimus tãtùm tempus mortis in ſucceſsionibus ab inteſtato,& caſus ſuperueniens non repellit etiam ab inteſtato.*

2 *Dotata mulier dicitur,quæ reperitur dotata tempore mortis patris.*

CONSILIVM XXXI.

IN nomine domini amen.
Quidam deceſsit inteſtatus ſuperſtitibus ſibi Petro &
Berta eius filijs legitimis & naturalibus. poſtmodum
dictus Petrus maritauit dictam Bertam de bonis patris,nec ſibi
dedit dimidiã hęreditatem,imò nec medietatem dimidiæ.quæ-
ritur an dicta Berta poſsit petere dimidiã totius hęreditatis, cõ-
putando dotẽ quã habuit viuente dicto Petro ſuo fratre cũ fru-
ctibus perceptis.Viſis dictis ſtatutis, & maximè cũ nõ videat̃
redire ad hæreditatem alicuius,ſed ad illud, quod iam ſibi erat
quæſitum à ſucceſſore pr̃is ab inteſtato,ſuper hoc puncto videt̃
de iure dicendũ ꝙ dicta filia põt petere portionẽ hęreditatis ſibi
cõtingentẽ:& hoc primò reperit̃ expreſſum in ſtatuto de mulie
ribus nuptis ex hęreditate,&c.In duobus capitibus ipſius ſimul
ibi dum dicit,ſaluo ſi mulier eſſet dotata ab alio quàm patre, &
cæterea.tunc poſsit partem hæreditatis petere non obſtantibus
ſuprà dictis.& ſtatim ſequitur,ſi in hæreditate remanerent ma-
ſculi vel fœminæ vel maſculus vel fœmina,ſiue vnus,ſiue plu-
res.quòd ſi fratres vel frater voluerit eam maritare extra hæredi
tatem,ſecundùm poſsibilitatem ſui poderis ad dictum ſuorum
conſanguineorum vel affinium,ꝙ poſsit petere partem hæredi-
tatis,&c.ecce eſt expreſſum ꝙ ſi mulier non fuerit dotata à pr̃e,
ſed vult eam dotare,nihilò minus poteſt petere partem hæredi-
1 tatis ſi hoc ſtatuto eſt expreſſum. † Præterea,probatur ſic: In
ſuis hæredibus in ſucceſsionibus ab inte-
ſtato inſpicimus tẽpus mortis tantũ, & ca-
ſus ſuperueniens nõ repellit eam à ſucceſ-
ſione:vt ff.de hæ.inſti.l.ſi alienũ.§. ſi in ex-
traneis.& inſti.de hære.qua.& dif.§. in ex-
traneis . Sed iſta filia tpe mortis patris non
erat dotata,& ſic nihil impediebat quò mi-
nus ſuccederet:ergo ſi poſtea dotetur illud
ſibi nõ nocet.Et per hoc apparet rñſum ad
ſtatutũ poſitũ ſub rub.de mulieribus dota-
2 tis.†Nam cũ dicit ꝙ mulier dotata nõ poſ-
ſit redire ad hæreditatẽ,&c.debet intelligi
d de ea,quæ reperitur dotata tẽpore mortis [d]
patris,de cuius hæreditate agitur. Nã do-
tatio ſuperueniens non nocet, vt dictũ eſt.
Et eo modo debet intelligi principium ſe-
quentis ſtatuti de mulieribus nuptis &c.

CONSILIVM XXXII.

TEſtator poſt inſti
tutionem factã adiecit.Et hunc
punctum vide ſ.in conſi. xxxj.
& ibi plenè examinaui.

Si pater ſubſtituit filię ſuæ ſi decederet
in pupillari ætate,vt quãdocũq; poſtea:tũc
ſi filia moriatur impubes, excludit̃ mater.
Item quando vxor relinquitur domina,&
vſufructuaria à teſtatore non extantibus fi
lijs,debet habere vſumfructum medietatis
bonorum teſtatoris,& non omnium.

1 ☞ *Subſtitutio filij facta cum temporum diſtinctione eſt ſubſtitutio directa pupillaris.*

2 *Vxor relicta domina & uſufructuaria exiſtentibus liberis debet habere uſumfructum.*

CONSILIVM XXXIII.

IN nomine Domi-
ni amen.Pręſupponitur ꝙ Lippus
Magnoli de Aſsiſio ſucceſsit Petrucio ſuo
fratri,ex vigore ſubſtitutionis factæ in te-
ſtamento Petrucij. Item proponitur quòd
Lippus prædictus condidit teſtamentum
manu Ioannis Aegidij notarij,& deceſsit,
& ex ventre vxoris ſuæ nullus eſt natus:et
deceſsit Catharina eius filia in pupillari ęta
te,ſuperſtite matre eius.viſo ergo teſtamẽ-
to patris,quærit̃ vtrũ ex perſona dictæ Ca
tharinæ mater eius aliquid debeat habere.
Secũdò quærit̃ de quibus bonis dicta do-
mina debeat habere vſumfructũ,& vigore
illorũ verborũ reliquit dominã & vſufru-
1 ctuariã,&c.†Ad primũ reſpondet̃ ꝙ dicta
ſubſtitutio facta filijs in dicto teſtamẽto di
cti Lippi fuit facta cum temporum diſtin-
ctione,l.ſi deceſſerit in pupillari ætate, vel
poſtea quãdocunq;: & ſic pupilla deceden
te in pupillari ætate venit ſubſtitutus ratio
ne directę pupillaris ætatis,ſecundũ Cy.&
alios in l.precibus.in glo.magna.& ſic ma-
ter ab eius filiæ ſucceſsione excluditur in totũ:vt d.l.precibus.et
l.Papinianus,§.ſed nec impuberis.ff.de inof.teſ.c.ſi pater.de teſ.
li.vj.Nõ obſt.ſi dicat̃ ꝙ dñs Paulus & Cecolus vident̃ ſubſtitu-
ti tantũ in vſufructu,& ſic proprietas debet remanere apud hę-
redes impuberis ab inteſtato: quia dico ꝙ ideo ſunt ſubſtituti,
etiam in proprietate,vt ſuccedant quantũ ad vſumfru.&c. tunc
e proprietas nõ videt̃ legata vt ſpecies[e]:ibi vide remiſsionẽ glo.de
au.& ar.leg.l.j.et no.in his terminis in l.Titia teſtamẽto.§.fi.ff.de
leg.ij.in gl.facit l.donatiões.§.ſpecies.ff.de do.& l. libertis quos.
2 in prin.ff.de ali.& cib.lega.† Ad ſecundũ dicitur ꝙ poſito ꝙ di-
cta domina ex vigore dictorum verborũ dominã & vſufructua
riã &c.debet habere vſumfructũ nõ exiſtẽtibus liberis:nõ tñ de
bet habere vſumfructũ,niſi dimidiæ partis bonorũ,qd' patet:qa

a ❡Hæreditatem pa-
tris. Vide Bar. in con
ſil.xxiij.incip.Nico-
laus . & ibi ſcripſi in
addi.meis. Et de iſto
cõſi. vide Alex. in l.
Titio cẽtum.in prin.
ff.de condi.& demõ.
in addi.Bar.& põde-
ro.Tho.Diplo.

b ❡Non poteſt. Vide
Bar.in conſi.xxij.ho
mo.in pen.col. Tho.

c ❡Concluditur ergo.
Pro ſuperiori confir
matio.de qua ſ.facit
quia qualitas iuncta
verbo debet intelligi
ſecundũ tẽpus verbi
l.in delictis.§.ſi extra
neus.ff.de noxa.Si er
go dotatio debet eſſe
cauſa excludẽdi à ſuc
ceſsione debet adeſſe
tẽpore quo defertur
ſucceſsio vt ſic exclu
dat à iure deuoluẽdo
quod facilius fit l.pa
ter furioſus.ff. de his
qui ſunt ſui vel alie.
iur.& cum hac opin.
tranſit Pau. de Caſt.
cõſi.cix.Lud.Roma.
conſi.cccxxxv.Ang.
cõſi.cxxviij.inci.hęc
conſultatio pulchra,
& dubia.

d ❡Tẽpore mortis.De
iſto cõſi. Barto.vide
Pau.de Caſ.in conſi.
cxj.inci.ſuper primo
dubio.et Nic.de Eu-
bal.plenè in trac. ſuo
de ſucceſ.ab inteſt.in
j. parte. in viij. colũ.
ver.ſecũdò quæro.et
Philip.Deci. in cõſi.
cclxj.inci. ſuperiori-
bus diebus. in ij.col.
& in l.fi.nu. xxxiij.
ff.ſi cer.pet. & Card.
Alex.in c.j.§.et quia.
in xvij.col.q feu.da.
poſ.in vſi.feud.Tho.

e ❡Vt ſpecies. Decla-
ra verba Bar.hic per
ea quæ no.gl.in l.Ti
tia aũt.§. Titia.et ibi
Bar.in prin.ff.de leg.
ij. qa aliud eſt relin-
quere vſumfructũ,
aliud relinquere fun
dũ ad vſum: & ſic le
gare vt ſpeciẽ.& vi-
de Bal.i cõſ.clxxxv.
in ij.volu.incip.circa
dubitationẽ. & vide
quæ ponit Bart.ſ. in
cõſi.xxvij.viſa facti
narratiõe.vbi voluit
ꝙ ſubſtitutus in par
te debet habere totũ,
per tex.in l. heredi.§.
fi.ff.de vulg. & pup.
Tho.Diplo.

a ¶Ipſum onerare. Vide Paul.de caſt.ĩ cõ. cclvj.ĩci. ſup primo. & Alex.de Imo.in l. in quantũ.in ix. col. & ſeq.ff.ad le. Falci. cũ concordan. Tho.
b ¶Ad primum. Vide Bar.ĩ l.ĩ quartã.ĩ vlt. col.ff.ad l.fal.& ibi ĩ add.ĩpreſis.Th.Dip.
c ¶Ad pias cãs. Vide Pau.de ca.in cõſ. ccxxv.incip. videndũ eſt.in j.col.& Lu.ro. in conſi.ccvj.inci. licet de cõmuni. Tho.
d ¶Et prima facie. De his q̃ dicit Bar.ĩ iſto conſ.vide Lu. Ro.in cõſ.ccxcj.inci. cũ dicti fratres.in ij. co.& vide Bart.in l. Titiũ &Meuiũ.§.altero.in ij.col.ff.de admi.tut. & ibi adde Alex. de Imo.ĩ vͤ.& ideo.Th.

aliꝭs reliq̃t omnia bona,vel ſimiliter vſum-
fructũ,vt dicto dño Paulo Celolo,& ſic fa
ciunt eis partẽ: vt l.ſi aliꝭ.de vſufr. leg. & l.
Sempronio.in prin.eo.tit. Intelligo autem
ꝙ dimidiam vſusfructus habeat dicta dña
& aliam dimidiã dictus dñs Paulus & Ce-
lolis omnium bonorum dicti teſtatoris, ſ.
Lippi deducto ære alieno.: vt l. alieno.de
vſufr.leg.

Quòd legitimanõ recipit aliquod onus
quod in ſupplemẽtum legitimè non com-
putatur legatum filio relictum. Agitur ad
ſupplementum etiam ſi ſunt inſtituti pau-
peres,vel eccleſia ꝙ legitima ſuppletur ꝓ
rata de omnibus relictis etiam ad pias cau
ſas:& quid in legitima cõputetur,vide hic.

1 ☞*Filius debet habere legitimam ſine aliquo onere, & ſi non habet, poteſt petere ſupplementum,&c.*
2 *Legitima non cadit in fideicommiſſum.*
3 *In ſupplementum legitimæ non computatur legatum, qđ eſt relictum filio poſt mortem patris.*
4 *Filius poteſt agere ad ſupplementum legitimæ, etiã ſi eſſent inſtituti pauperes, uel pia cauſa.*
5 *Petia terræ relicta filiæ an computatur in legitimam*

CONSILIVM XXXIIII.

FActum tale eſt. Maſsius Martini de Aſsiſio
ſuum condidit teſtamẽtum:
inter cætera ſic diſpoſuit:Item reliquit ſuę filiæ vnam pe
tiã terræ,& in his eã ſibi hęredẽ inſtituit: & quod dę bonis ſuis
plus petere non poſsit.deinde poſt legata facta diuerſis perſo-
nis ita diſpoſuit:In omnibus aliꝭs bonis Marcutium filiũ ſuum
ſibi hæredem vniuerſalem inſtituit. & fecit.& ſi dictus Marcu
tius intra tp̃s xxx.an.ſuæ ætatis deceſſerit ſine filiꝭs, ꝙ de bonis
Marcutiꝭ & hęreditatis prædictę deueniat, & deuenire debeat
ad fraternitatem vna petia terrę,& vna petia terræ ad eccleſiam
ſancti Franciſci, & vna petia terræ deuenire debeat in Franci-
ſcam ſuã filiam,& ſic ſingulariter de bonis diſpoſuit. Mortuo ꝑ
dicto Maſsio deceſsit Marcutius p̃dictus eius filius legitimus
& naturalis impubes ſuperſtite ſibi dicta Franciſca ſua ſorore
1 & filia dicti Maſsiſiꝭ & impubes.† Quæritur modò quid iuris
de hęreditatibus prædictis quo ad legitimam ipſius. Et videtur
dicendum ꝙ dicta Franciſca debeat habere ſine omni onere le-
gitimam iure naturæ:vt l.quoniã in prioribus.C.de inof.teſt. &
ſi aliquid deeſt, poteſt agere ad ſupplementum, vt l.omnino.q̃
legitima portio eſt medietas tertiæ partis. quam partem tertiam
ipſa Franciſca & prædictus Marcutius erant habituri ab inte-
ſtato de hęreditate dicti Maſsiꝭ,vt in auť.de trien. & ſemiſ.§.fre
quenter.col.iij.in auť.nouiſsima.C.de inoff.teſt.& quod ibi no.
Item videtur ꝙ prædicta Franciſca,cũ ſit proximior dicto Mar
cutio ꝙ eidẽ ſuccedat ab inteſtato: vt in auť de hęr.q̃ ab inteſt.
§.reliquũ.col.ix.& ꝙ ex perſona dicti Marcutiꝭ petere poſsit le
gitimã portionẽ,ſiue debitum bonorũ ſuccidiũ,quę eſt alia me-
dietas dictę tertiæ partis.Nã dictus Marcutius nec per legatũ,
nec per aliud grauamen potuit grauari per dictum Maſsium
eius patrem:vt dicta l.qm̃.quod ſic probatur:certum eſt ꝙ pater
tenetur dare,& de neceſsitate relinquere filio debitum iure na-
turæ,vt in auť.de hę.& Fal.§.j.col.j.ergo ratione prædicta non
pōt aliquod onus vel grauamen imponere:vt l.ſi ſeruo.de hęre.
inſti.& l.vnũ ex familia.in prin.ff.de leg.ij.ergo nõ pōt à filio le
gari ratione legati facti de legitima,cùm filius ſit creditor patri
in dicta legitima:vt not.in l.ſi quis legatum.ff.de fal. Præterea
ſi libertus legat patrono debitam ſibi portionem:non poteſt pa-
tronus in dicta ſibi debita portione legata grauari:vt l.cùm pa-
tronus.& ibi not.ff.de leg.ij.multò minus filius per patrem ratio
ne dictæ legitimę poteſt grauari per legata,cùm fortius ſit ius le
gitimæ portionis in filio,q̃ ius portionis debitæ in patre:vt d.l.
2 ſi quis legatum.de fal.† Præterea,ius Falcidiæ iure inſtitutiõis
debilius eſt,vt not.in authen.de hęrę.& Fal.§.ſi quis autem. &
non cadit in fideicommiſſum,vel legatum : ergo multò fortius
debitum bonorum ſubſidium:vt l. cohęredis.§. cùm filiæ. ff.de
vulgari & pupillari . Præterea,cùm in debito bonorum ſubſi-
dio filium non honorauit prædictus Maſsius:quod patet,quia
a ex neceſsitate tenetur dimittere:ergo nõ potuit ipſum onerare[a]
legatis in illo quod ſibi de neceſsitate reliquit : vt l. ſi arrogator.
ff.de adopt.& l.ab eo.C.de fideicommiſ.& l.cùm pater. §.Titio.
ff.de legat.ij.cum ſuis concordan. Præterea,ſi pater non poteſt
ſubſtituere filio per fideicommiſſum in bonis filiꝭ , & in debito
iure naturę:vt dicta l.cohęredi.§.cùm filię.& not.in d.l. quoniã
in prioribus.de inofficio.teſta.nec eodem iure legare, nec aliud
3 grauamen imponere,vt ſuprà,probatum eſt. † Et eſt aduerten-
dum circa hoc quòd in debita iure naturę prædictę Franciſcæ,
& in ſupplemento fiendo ſibi ad legitimam portionem non cõ
putatur legatum relictum ipſi Franciſcæ,poſt mortem Marcu-
tiꝭ ſui patris:vt l.ſcimus.§.j.de inofficio.teſtamen.ſed ex alia ſub
ſtantia teſtatoris debet fieri repletio,vt ibi patet. Quæritur mo-
dò:quia dicta Franciſca dicit ſe non habere legitimam , an age-
re poſsit ad ſupplementum.& ſi poteſt,an petia terræ relicta ec-
cleſię ſancti Franciſci poſsit defalcari occaſione Falcidiæ Tre-
bellianicæ,vel debitę iure naturę,vel præſuppoſito ꝙ extra di-
ctam petiam terræ ſint bona ſufficientia ad legitimam dictæ
Franciſcę. Item quęritur ſecundò an dicta petia terrę relicta di
ctæ Franciſcæ poſt mortem dicti Marcutiꝭ computetur ſibi in
legitima. Item tertiò quęritur,ſi alia bona ſufficientia ad legiti-
mam non reperiuntur,de quibus bonis in legatis factis in dicto
teſtamento detrahi debeat dicta legitima. Item quartò quæ-
ritur an dicta Franciſca poſsit aliquid petere in hæreditate dicti
Marcutiꝭ defuncti in pupillari ætate. Item quintò quæritur
4 quanta ſit legitima dictę Franciſcę. † Ad primum [b] non eſt
b dubium quòd poteſt agere ad ſupplementum , etiam ſi eſſent
inſtituti pauperes vel eccleſia: vt nota.in l. ſi quis ad declinan.
C.de epiſcop.& cleri. Item Falcidia vel Trebellian.ſecundùm
c veram opinio.non habet locum in relictis ad pias cauſas [c] debi-
ta verò iure naturę oportet ſuppleri pro rata tam de rebus quæ
remanſerunt apud hęredem,quàm de rebus legatis:vt probatur
expreſsè in l.ſi libe.ff.de bon.liber.& hoc eſt quod dicit text. in
§.repletionem.ſcilicet,hoc fieri ex ſubſtentia & rebus teſtatoris.
q.d.hoc onus reſpicit ipſas res.Non obſt.text.in authen.vt cum
de ap.co. §.cęterũ.quia ibi dicit ſuppleri ab hęredibus ſecundũ
leges,ſed ſecũdũ illas non tenetur niſi pro rata.ergo & cętera.&
5 ſic ex petia terrę relicta fratribus fiet repletio pro rata.†Ad ſecũ
dum dico quòd dicta petia terrę computatur in legitimã : vt l.
quoniam nouella.C.de inofficio.teſta.& ab ipſo initio deduci-
tur dilatio temporis ſeu conditio:vt l.quoniam.in prioribus.eo.
titu.Non obſt.§.repletionem.quia loquitur in repletione facta
legatario:vt ibi not.gloſſ.Ad tertium eſt iam in primo reſpon-
ſum. Ad quartum verò dico quòd ſubſtitutio facta Marcutio
non fuit directa.fuerunt enim legata ſeu fideicommiſ. ſingula-
ria relicta poſt mortem, & ſic non trahitur ad directam,niſi ex-
primatur per teſtatorem,vt notat Dyn.in l.cogi.§.generaliter.ff.
ad Treb.& ibi text.Vnde in legitima Marcutiꝭ ſuccedunt veniẽ
tes ab inteſtato,vt ipſa filia vel aliqui,ſi qui ſunt ęquales &c.Ve
nio ad quintum, & dico ꝙ illud non habet dubium: quia legiti-
ma eſt tertia eius quod habitura fuiſſet ab inteſtato,ſed ab inte-
ſtato habuiſſet dimidiam,vnde legitima eſt tertia dimidię,& ſic
ſexta totius. Bartol.

Si duo erant ſociꝭ bonorum,& vnus intrauit monaſterium ꝑ
annum ad ſeruiendum ibi:quia voluit non propterea ſoluta eſt
ſocietas.Item quomodo ſoluitur & contrahitur ſocietas.

1 ☞*Lucra quæſita ex pecunia & cum pecunia alicuius, non pertinent ad illum, cuius eſt pecunia.*
2 *A ſocietate non receditur uoluntate, niſi per modum renunciationis tacitè uel expreſsè.*
3 *Abſentia alterius ex pluribus ſocijs non diſſoluit ſocietatem.*
4 *Libris rationum duorum ſociorum creditur.*

CONSILIVM XXXV.

d ET prima facie [d] videtur quod
Amatutius non tenetur ad communicandum lucra ꝑ
eum quęſita,& maximè eo tempore quo dictus Fran-
ciſcus ſtetit in eccleſia ſancti Franciſci ad ſeruiendũ fratribus ſe
cundũ votum dicti Franciſci.Primò em̃,quia tẽpore quo fuit in
dicto loco videť dictus Franciſcus voluiſſe recedere à ſocietate,
quam habere videbať cum dicto Amatutio,ex eo q̃a ſola volun
tate ſocietas diſſoluatur : & ipſe voluit ſeruire fratribus vno
anno,

anno,& mercantiã vlterius non exercere,per quod ſocietas diſ-
ſoluta videť,& per hoc lucra quæſita dicto anno per Amatuciũ
nõ vñr cõicanda:vt ff.pro ſocio.l.verũ.§.fi.cũ ſuis cõcor. Itẽ q̃a
lucra quæſita ex induſtria & diligentia quærentis nõ cõicantur:
vt l.venditor ex hęreditate.ff.de hęr.ven.ff.ad l.Fal.l.ſi hæres in
ſtitutus.ad Tre.l.poſtulante.§.ſed & in hmõi.C.cõia vtriuſq; iu.
1 l.ij.& l.ſi patruus.& C.arbi.tut.l.ſi defunctus. † Item quia lucra
quæſita ex pecunia,& cum pecunia alicuius non petinent ad il-
lum cuius eſt pecunia regulariter,licet caſualiter contingat con
tra.vt not.in l.ſi vt proponis.C.de rei ven.& in l.ſi patruus. C.ꝓ
ſocio.& l.ſi ea pecunia.C.de rei vendica. & C.ſi quis alte. vel
ſibi.l.j.cum ſim.Sed non obſtantibus prædictis videtur quod di
ctus Amatucius lucra,de quibus quæritur debeat communicare
Franciſco prædicto.Rõ eſt quia in puncto proponitur quod ꝑ
multos dies & menſes ante cõiter emebant.& vendebant pãnos
à qua ſocietate non fuit receſſum per votum dicti Franciſci q̃-
uis dictus Franciſcus ſteterit per annũ cum dictis fratribus: q̃a
2 à ſocietate†non receditur voluntate,niſi per modum renũciatio
nis expreſsè vel tacitè:vt ff.pro ſocio.l.actionẽ.§.quod dicimus.
& d.l.verũ.§.fi.& l.ſocietatem.§.diſſociamur. Quia ergo ex nar
ratis in puncto non apparet de aliqua renunciatione facta per
dictum Franciſcum tacita vel expreſſa,ex quo debent dicta lu-
3 cra cõicari di.Fran.Nam iura volunt ꝙ abñtia alterius†ex pluri
bus ſociꝭs non diſſoluat ſocietatem.ff.ꝓ ſocio.l.idẽqúe: niſi renũ
ciatio fieret per ſocios præſentes:ergo remanſerunt ſociꝭ:licet di
ctus Franciſcus iuiſſet ad ſeruiendum fratribus. & maximè q̃a
dictus Franciſcus committebat dicto Amatucio miniſtrare cõ
munia negotia,& poſt dictum votum hmõi commiſsionem nõ
reuocauit:igitur firma ſtetit dicta ſocietas : vt d.l.idemqúe.ſecũ
do rñ.Nec de aliqua tacita renunciatione apparet : & ideo non
fuit à ſocietate receſſum:& conſequenter ſunt lucra, de quibus
quęritur communicanda:vt ff.pro ſocio.l.itaq;.Nec obſtat eod.
tit.l.cum duobus.§.par.& §.idem Papinianus. in quibus viden
tur leges velle ꝙ illa quę non quæruntur pleno iure,& non ap-
paret vnde vnus ſumeret,non ſint communicanda inter fratres
quia in caſu noſtro apparet de ſocietate contracta omnium bo-
norum inter prædictos Franciſcum & Amatucium , ſaltem ex
tacito conſenſu,iuxta ea quæ in puncto enarrantur,& conſenſu
ſolo tacito vel expreſſo ſocietas contrahitur:vt l.conſenſu .ff.de
act.& obl.& l.tandiu.ff.pro ſocio.& ff.de pact.l.iuris gentium.
4 §.adeo. † Inſuper ergo hoc idem inuenio in libris rationum q̃-
bus ſtatur:vt l.quidam.§.numularios.ff.de eden.& ibi not. & in
l.Neſennius.de nego.geſt.l.rationes.& l.exemplo.C. de probat.
& quod ibi not.cum ſimilib.vbi & in quibus apparet Amatu-
cium ibi ſcripſiſſe cõi nomine rationes ſuas,etiam in anno mor-
talitatis quo præfatus Franciſcus fuit cum fratribus.Et pro tã-
to ſi prædicta omnia ceſſarent , quę fundamenta etiam ceſſare
non poſſunt:quia de iure vera ſunt: ex hoc ſolo fundamento di-
cta lucra ſunt communicanda dicto Franciſco, per ea quæ no.
per gloſ.in d.l.ſi patruus.& ff.de admi.tut.l. Titium & Mæuiũ.
§.altero.dum dicit ibi gloſſ.ſolo proprio nomine non commu-
nicat &c.vt not.ff.de vſufru.leg.l.vxori.& C.cõmuni vtri.iu.l.ſi
fratres.ex quibus concluditur dicta lucra communicanda fore.
Ego Io.Pagliarenſis de Senis legum doct.

Si ſtatuto cauetur ꝙ inſtrã decennalia,de quibus nõ eſt facta
executio ſint caſſa,nõ videtur hæc diſpõ extendi ad poſſeſsio-
nem ex primo decreto : quia iam videtur facta executio. Item
quando opus incœptum habeatur pro completo, &c.

1 ☞*Verbum facta uerificatur etiam in eo quòd eſt incœptum, & non profectum, quando tendit ad fauorem.*
2 *Statutum annullans debitum dicitur eſſe odioſum.*
3 *Illud dicitur eſſe incœptum factum quod eſt incœptum ex prima ſignificatione, in his quæ non habent certam & limitatam formam.*
4 *Miſſus ex primo decreto in poſſeſsionem tenet, ſeu detinet poſſeſsionem etiam ſtante ſtatuto &c.*

CONSILIVM. XXXVI.

STatuto ciuitatis Aſsiſiꝭ caue-
tur ꝙ omnia & ſingula inſtrã facta à x.anno.retro de
quibus non eſſet petita,nec facta executio ſint caſſa
& vana,& nullum habeant valorem,& exequi non poſsint,nec
probent,nec fidem faciant ſuper defenſione poſſeſsionis quam
tenet creditor,vel ille qui ius haberet à cre
ditore non ab alio &c . Contingit ꝙ Sala-
meotus Iudæus petiꝭt executionem cuiuſ-
dam inſtrumenti cõtra quoſdam ſuos de-
bitores intra decem annos:& factũ fuit eis
præceptum ꝙ comparerent coram iudice
ad recipiendum præceptũm de ſoluendo,
vel de ſtando in palatio,quibus non veniẽ
tibus factis ſolẽniter citatiõibus,facta fuit
miſsio contra eos ex primo decreto : demũ
elapſi ſunt x.anni.Nunc quæritur an vigo
re dicti ſtatuti inſtrumẽtum ſit nullius va-
loris:an remaneat validum tanq̃ executio
1 ne facta.†Quod probatur ſic:verbũ facta[a],
a quando tẽdit ad fauorem verificatur in eo
quod eſt incœptum,& non perfectum: vt
l.& ſi non ſint.§.quid ergo.ff.de auro & ar
gen.leg.vbi appellatione argenti facti,cõ-
tinetur argentum cœptum:vt not. in l.v.§.
2 operæ.ff.de ver.ſig.†Sed in propoſito ꝙ in
ſtrumẽtũ debiti annihileť,& ſic debitor cũ
b aliena iactura libereť eſt odioſum: vt l.ſin.
C.de edi.di.Adria.tol.& ibi no. ꝑ Dy.in c.
poſſeſſor.de reg.iur.in vj.ff.ex qui.cau.ma.
l.ſciendũ.ergo eius cõtrariũ eſt fauorabile.
cũ igiť quo ad fauorem tendat ꝙ executio
incœpta intelligať facta: ergo ſic debemus
intelligere.Concluditur ergo ꝙ videť executio facta,& ſic rema
net inſtrumẽtũ validũ,ad quod facit ꝙ dies cœpta habeť pro cõ
pleta,qñ tractamus de fauore:vt no.in l.tertia.§.minorẽ.ff.de mi
3 no.†Præterea in his quæ nõ habẽt certã & limitatã formã,illud
quod eſt incœptũ ex propria ſignificatione dicitur factũ,vt pu-
ta cùm dicitur opus factum,& ſic loquitur indeterminatè: tunc
ſi aliquis volens facere vnã domum faceret vnum parietem,nõ
diceretur feciſſe opus:& verum eſt illum parietẽ eſſe opus , vt l.
ſtipulatio.§.opus.ff.de no.ope.nun.ſed executio non habet certã
& limitatã formã.Nam ſi debitor capiať & detineatur:executio
eſt.Cũ ergo nõ habeat certã & limitatã formã executio,apparet
ꝙ ſi quid eſt factũ de executiõe rectè diceret executio eſt facta.
Hoc ſentit Oldra.in l.ſi quis quadraginta.§.quædã.ff.ad l.Falc.
4 †Præterea ſtatutũ dicit,probẽt,& fidẽ faciãt ſuꝑ defenſione poſ
ſeſsionis,quã tenet creditor,vel ille,qui ius habet à creditore,&
nõ aliter,ſed miſſus ex primo decreto in poſſeſsionem,licet non
poſsideat poſſeſsionẽ:tñ detinet ſeu tenet:ergo ad poſſeſsionem
dictarum poſſeſsionũ quas tenet ex primo decreto,inſtrumentũ
erit validũ.ſed defenſio poſſeſsionis quã q̃s habet ex primo de-
creto,eſt vt ꝑueniat ad ſecũdũ decretũ, ꝑ qđ præcludiť via debi
tori,& in aliꝭs,ne audianť de poſſeſsiõe : ergo apparet ꝙ ꝑueniť
ex virtute dicti inſtrumenti , & ꝓceſſus facti ad ſecũdũ decretũ.

a ¶Verbum facta. Verificať qñ eſt cœptũ. vide Bar.in l.et ſi nõ ſunt. §. infecti quę l. in l.cum aurum.ff.de au.& arg.leg. & vide omnino Bal. in c. j. ſi quis de manſo.in vl.col.in verſi. pone quidã habebat de cõtro.inueſt.in vſi.feu. tñ obſtat illud quod dicitur in l. pe. C. ad Syl. ꝙ factũ nõ diciť. donec aliquid ſupereſt ad faciẽdũ, niſi in delictis , ſecũdũ Bal. ibi qđ cogita. & vide Iaſo. in l. j. §. hæc verba.in j. col.ff. qđ quiſq; iuris.vbi alle. Bar. in cõſi. ꝙ incip. ſtatuto ciuitatis Aſſiſiꝭ cauetur ꝙ ſi qua mulier.Tho. Diplo.
b ¶Odioſum . Vide Pet.de Ancha.conſi. cclix . & conſil . ciꝭ. Ber.La.
c ¶Quidam cola.Hoc conſiliũ ponitur per Bar.in conſi.xl. inci. ſuper eodem facto. ibi videas. Tho.

Statutum laicorũ,quo cauetur ꝙ monachus non ſuccedat in
bonis patris,ſi ſtetit poſt profeſsionem in monaſterium per an-
num,valet ſi eſt factum ante monaſterium.ſecus ſi poſt, nec di-
citur contra eccleſiaſticã libertatẽ.Itẽ ſubſtitutus filio cõpẽdio-
ſè venit ad hæreditatem,ſi filius moriatur viuente patre.

1 ☞*Statutum quòd monachus non ſuccedat an ualeat.*
2 *Quod poteſt fieri per pactum, poteſt fieri per ſtatutum.*
3 *Subſtitutus filio compendioſè uenit ad hæreditatem, etiã ſi filius moriatur uiuẽte patre.*
4 *In ſubſtitutione cõpendioſa continetur uulgaris filio decedẽte ante aditam hæreditatẽ.*

CONSILIVM XXXVII.

c QVidam Cola [c] Pauli ſuum con
didit teſtamentum,in quo ſibi hæredem vniuerſalem
inſtituit Nofrigium ſuum filiũ:& ſi dictus filius ſuus
decederet ſine filiꝭs, voluit & reliquit Cicco ſuo filio , qui erat
monachus ſancti Benedicti in vita ſua duos modios terræ &c.
poſt mortem dicti Cicci hæreditatẽ reliquit Vagnutio & agno-
lucio Ceccæ,& poſt mortem filiꝭ ſui & hæredis omnia bona ſua
deueniant ad Vagnucium & Agnolucium Ceccæ, hic No fri
gius in pupillari ætate conſtitutus deceſsit ante mortẽ dicti Co
læ ſui patris:demum deceſsit Cola, demum deceſsit dictus Cie

a ¶ An ſtatutū. Addo φ idē quod cōſuluit Bar.hic,tenet idē bar to.i l.ſi.C.de pact. in ver.ad iſtā q.cū concor.de qb⁹ p Iaſ.ibi i vij.col. in ver.ſucceſ ſiue querit Bart. Tū opi.Bar.i iſto cōſ.& i d.l.ſi.nō cōuenit,vt plenē pſequit d. Iaſ. ibi in viij.co.i ver.tene cōtra Bar.& vide Fe.i c.eccl'ia ſan.Ma. i xxvij.co.de cōſt.in ȳ.ſextò q̄ro.& Bap. Seue.i l.j. C.de ſum. tri.& fid. ca.in vlti. col.& do.Abb.i cōſ. cxj.in cā. Catharinæ monialis.i ij. vol.& Alc.i cō.ccvj.i ij.vo. ſci.viſafacti narratione.& i cōſ.xlj.in vij. vo.ſci.exmultis.Th.

b ¶ Per pactū.Not.regulā quā facit Bart. hic φ illud quod pt fieri p pactū iuro firmatū pōt fieri p ſtatū.Idētenet Bar.i l.ſi. C.de pact.& Bal.i l. j.i xv.col. C.de ſum. tri.& ſi.catho. Tho.

c ¶ Cōpēdioſam.Idem cōſuluitbar.i cō.ſeq. ſci.Pau.& i cō.xl.in cip.ſup eo.Th.Dipl.

d ¶ Remanet firmū.Vide p Pe.de Ancha.in cōſ.cccxxxix.inc. de efficacia ſiue valetudine.i & ad id quod cōſuluit Bar.hic vid Bar.ſ.in precedenti conſ.vbi idē cōſuluit & cōcludit.& in cō. xl.ſci.ſup eodē.Tho.

e ¶ Loco heredū.Idem cōſuit Bar.ſ.in cōſ. iij.incip.Titius. in ij. col.& i cōſ.xxvj. in nomine dñi.Tho.

cus poſt profeſsionē:& ſtatutum erat φ q vel quæ ſteterat per annum in monaſterio poſt profeſsionē non poſſit venire ad ſucceſsionē bonorum patris vel matris vel aliquid petere.Quæritur modò an & cui hæreditas dicti Colæ deferat.In q̄one prædictā primò venit examinandū an dictum teſtamentū ſit nullum φ dictus filius monachus non fuit inſtitutus. † Ad quod eſt vi-
1 a dendum an ſtatutumᵃ quòd monachus non poſſit ſuccedere, valeat,& vr̄ φ non eſt validum,quaſi ſit contra libertatem eccleſiæ: cùm videatur clericis & monachis eſſe cōceſſum:vt ſuccedant parentibus nullū impedimentum ſibi generando, ex eo φ monachus eſt effectus:vt C.de epi.& cle.l.deo nobis.§.etiam.& §.ſeq.†In contrarium vi-
2 detur φ tale ſtatutum valeat. quod eñ pōt fieri per pactū,pōt fieri & per ſtatutum:vt l.non impoſsibile.de pact.& quod ibi not. C.de decre.decurio.in rub.no.in l. ex præteritione.ff.de reg.iur.ſed per pactū pōt qs renunciare,ne qs deueniat ad ſucceſsionē patris bonorū:& valet tale pactū,ſi ſit iuro firmatū:vt c.q̄uis.de pact.lib.vj. ergo pōt fieri per ſtatutum. Pro hoc etiam facit qdᵇ no.Dy.in c.indultum.in vlti.q.de re.iur.li. vj.Sed nulli dubium eſt φ ſi monachus aū monachatum feciſſet pactū de nō ſuccedēdo patri vel matri, φ tale pactum valeret, & talis monachus non ſuccederet:ergo eadē ratione ſtatutum quod eſt quædā ſponſio vel pactum totius Reipublicæ:vt l.j.ff. de leg.aſtrinxit illū monachum ante,vt nō ſuccederet patri,ſi eū monachū effici contingeret.Et per hoc non obſtat quod dicit φ eſt contra libertatē eccleſiæ, ſeu eccleſiaſticarum pſonarum:quia illud eſſet verum ſi quis diceret φ illud ſtatutum aſtringeret monachos,quiolim:erat monachi tpe quo factum fuit tale ſtatutū,quod fieri nō poſſet.Sed in propoſito bene potuit aſtringere omnes laicos maiores & minores , vt non ſuccederent ſi eos
b monachari contingeret:ſicut etiam per pactumᵇ ipſi ſe aſtringere poſſent,vt dictum eſt quod ſtatutum ligat maiores & etiam minores:vt eſt caſus in l.ſi ſine hærede.§.Lucius.ff.de admi.tu. Concluditur ergo φ dictum ſtatutum valeret, vt dictus filius monachus non ſuccedat.& ſic præteritus non rumpit teſtamentum:vt l.j.§.pen.ff.de bo.poſſ.contra tab. Secundò eſt videndū
3 ad quem dicta hereditas debeat peruenire.† Ad quod reſpondetur quòd dicta hæreditas debetur dicto Agnolucio Ceccæ ſubſtituto, qui admittitur ex vigore ſubſtitutionis vulgaris cōprehenſæ in compendioſa.Certum eſt enim φ dictus Agnolucius qui nunc ſolus reperitur fuit ſubſtitutus dicto Agnolucio & Nofrigio compendioſè , ſi Nofrigius decederet ſine filijs. Aut enim dicimus dictum ſubſtitutum debere intelligi per pupillarem directam in tempore pubertatis, vt videt ſentire gl. Inſtit.de pup.ſub.in gl.iij.& videt caſus in c.ſi pater. de teſta. in vj.& tunc dicimus ſubſtitutū ſuccedere ex vigore vulgaris tacitæ cōprehenſæ in pupillari: vt l.qui ventri.& ibi no.ff.de vē. inſpi.& l.ſi.C.de inſti.& ſub.quæ vulgaris ſubſtō locū habet filio decedente in vita patris. Aut dicimus iſtam ſubſtitutionem eſſe
c cōpendioſam,ᶜ quod verū eſt:& tunc in iſta cōpendioſa conti-
4 netur vulgaris filio decedente ante aditā hæreditatē, † vt tenet Iac.de Are.in l.pcibus.C.de impu.& alijs ſub.& ibi hoc tenuit Cy.in ver.hic refert videre de cōpendio.& hoc etiā tenuit Ray. de For.& de hoc eſt tex.ſecūdùm vnam lect.in l.Gallus.§.quidam rectè.de lib.& poſthu.prout ibi gloſ. ponit caſum φ teſtator dixit,filium inſtituo,& nepotem ſubſtituo.nam dicta verba habent locū,& intelliguntur filio decedente in vita patris,vt ibi patet in propoſito.Si dixit teſtator. ſi filius meus deceſſerit,&c. omnia alia bona deueniant in Agnolucium,&c. quod verbum deueniant,eſt verbū cōe,ſicut & verbum ſubſtitutio,eſt aptum ad directa,vt no.Inn.extra,de teſt.c.Raynutius in gl. in verbo, deueniant &c.Et ſic concluditur φ pro dicto ſubſtituto eſt caſus in d.l.Gallus.§.quidam rectè.ſecundū p̄dictam lec.poſitam in gl.q̄ ab omnibus tenetur.Nec dicat aliquis φ aliqñ ſubſtituti ex re certa vel incerta q̄titate admittantur:qa licet verbum cōe deueniat,vt verbū relinquo,& ſimile,nō trahitur ad inſtōnē qñ nullus alius reperitur hęres in teſtō:tñ hoc eſt verum ſi adijciatur vniuerſitati bonorum:vt l.his verbis. in princ. ff.de here.inſtit.ſecus ſi adijciatur certæ rei vel quantitati:vt l.cogi.§. gnal'r. ff.ad Trebel.& ibi hoc no.per Dy.nam in relictis particularibus inter verba directa & obliqua non eſt dſia:vt l.oē verbum. in prin.C.cō.de leg.Concluditur ergo dictū ſubſtitutum admittendum eſſe vigore vulgaris comprehenſę in cōpendioſa &c.

Si teſtator ſubſtituit filio ſuo & filius mortuus eſt viuente patre,ac poſtea pr̄ caſſauit primū teſtm̄, ſed non fecit in ſecundo hęredis inſtōnem:tunc ſubſtitutus in primo teſtamēto venit ex vulgari cōprehenſa in cōpendioſa, & primum teſtm̄ tantùm eſt irritum quo ad legata,ſed non quo ad hęredis iuſtitutionem.

1 ☞ *Vltimum teſtamentum,in quo non eſt hæredis inſtitutio,non reuocat primum teſtamentum.*
2 *Compendioſa facta filio decedente in uita teſtatoris ualet,& tenet.*
3 *Fideicommiſſarij habentur loco hæredum ſi non eſt hæredis inſtitutio.*

CONSILIVM XXXVIII.

PAulus Hu. De Boñ.ſ.Bar. ſuum condidit teſtamentum,in quo inſtituit hæredem Angelum ſuum filium , & ſubſtituit ſi ſine filijs decederet,eccleſiam ſanctæ crucis de inſula fratrum Minorum:& ſi eſſent negligentes , voluit dicta bona deuenire ad quoſdam fideicōmiſſarios, & diſtribui ad pias cauſas,vt infrà apparet.Contingit φ dictus Angelus mortuus eſt viuo Paulo prædicto ſuo patre,qui Paulus poſtea fecit vnam aliam diſpoſitionem,in qua quædam legata reliquit,& in ea nullum fecit hæredem,& ceſſauit omne aliud teſtm̄ & vltimam voluntatē, quod apparet eum feciſſe , & ſic demum deceſsit. Quæritur quis ſuccedat in bonis,an filia dicti Pauli,an locus fratrum Minorum ſeu alij fideicommiſſarij poſiti in dicto teſtamento ad diſtribuendum dicta bona. Viſo teſtamento prædicto & etiam vltima voluntate prædicta ſuper eo, dico φ dicta filia non ſuccedit, ſeu dicta hæreditas remanet apud ſubſtitutos in primo teſtamento.Ad quod ſciendum eſt φ illa voluutas vltimò facta, in qua non eſt inſtitutio heredis,non poteſt valere iure teſtamēti:vt l.proximè.ff. de his quæ in teſta.delen. & Inſtitut. de leg.§.
1 ante heredis. † Vnde per illam reuocationem ibi factam,in qua teſtator caſſauit omne aliud teſtamentum, & vltimam voluntatem ,primum teſtamentum eſt ſublatum quo ad legata,ſed quo
d ad hæredis inſtitutionem & ſubſtitutionem remanet firmumᵈ vt l.militis.§.veteranus.ff.de teſta.mili.& Inſtit.quibus mod.teſta.infir.§.ex eo.& C.de teſta.l.ſcimus. Nunc ad propoſitum in teſtamento prædicto reperitur filia inſtituta in certa quantitate, quæ inſtitutio remanet.Item reperitur filius inſtitutus vniuerſaliter, qui deceſsit viuo teſtatore, cui filio fuit facta ſubſtitutio compendioſa ſi deceſſerit ſine filijs:quæ ſubſtitutio conti-
2 net ſubſtitutionem vulgarem† filio decedente in vita teſtatoris: vt l.Gallus.§.j.& ibi nota. ſecundùm vnam caſus poſitionem de lib.& poſthu.quod etiam tenuit Cyn.& Ia.de Ra.in l. precibus de impu.& alijs ſub.Et hoc etiam tenent alij Moderni doc. vnde dicta ſubſtitutio non fuit reuocata. Reſtat ergo φ dicto Paulo ex vigore dictæ ſubſtitutionis vulgaris debet ſuccedere locus fratrum minorum qui ſi nollent vel non poſſent ſucce-
3 re de iure , ſuccedunt dicti fideicommiſſarij, † qui habentur lo-
e co hæredumᵉ. vt extra,de teſtamen.cap.cùm ibi. & ibi per Innocen.& C.de epiſcopis & clericis.l.nulli. & l. ſi quis ad declinandam.

Si teſtator reliquit vxori ſuæ aliquid ſi caſtæ vixerit,& poſtea dicit:Item reliquit ſibi certum fundum. non intelligitur hic repetita præfata conditio:quia dictio item, non repetit,quando fit mutatio rerum vel perſonarum. Idem de clauſula præcedenti quando non refertur ad ſequentia.

1 ☞ *Per dictionem item,non fit repetitio quando fit mutatio rerum uel perſonarum.*
2 *Præcedentia non intelliguntur repetita in ſequentibus,quando in medio ſunt alia capitula ſeparata.*

CONSILIVM XXXIX.

COla reliquit Ceccæ vxori ſuæ quædam,donec caſtè & honeſtè vixerit.& habitauerit in domo dicti teſtatoris.demum ſunt alia legata quibuſdam perſonis. Deinde reliquit eidem Ceccæ vnam petiam terræ cum domo in vita ſua.poſt mortem ſuam reliquit Vagnutio &c. Quæritur vtrum in dicto legato videatur repetita con-
1 ditio,donec caſtè &c.Reſpondetur φ nō†:quia per dictionem
a item,non intelligitur facta repetitioᵃ,quando fit mutatio rerum
2 vel perſonarum,vt not.in l.in repetendis. de leg.iij.† Præterea præcedentia non intelliguntur repetita in ſequentibus quando in medio ſunt alia capitula ſeparata: vt l.iij.§.j. de lib.& poſthu. l.fina.de reb.dub.& not.Inſtit.de re.di.§.item lapilli. Sed ita eſt in propoſito φ plura alia legata & capitula incerta ſunt : ergo & cætera. Bartol.

Quod in compendioſa continetur vulgaris , quæ locum habet etiam filio ſuo præmortuo viuo teſtatore.

1 ☞ *Compendioſa facta filio decedente in uita teſtatoris ualet & tenet.*

CONSILIVM. XL.

SVper eodem teſtamēto dubitatur:quia dicit φ dictus Nofrigus inſtituitur hæres vſ'is in dicto teſtamēto deceſsit ante teſtatorem,vnde
1 videtur dictum legatum non valere.†Ad hoc reſpōdetur φ po-
b ſitoᵇ φ deceſſerit ante mortem teſtatoris:tamen quia in dicto teſtamento dixerit φ omnia alia ſua bona deueniant in Vagnutium & Angelucium Ceccæ quæ ſubſtitutio compendioſa cōtinet vulgarem:vt not. Iac.de Ra.& Cy.refert C.de impube.& alijs ſubſti.l.precibus.&alij doc.tenent in materia ſubſtitutionis vt probatur in l. Gallus.de lib.& poſthu.§.j.ibi not.Si teſtator dixit,talem ſubſtituo,intelligitur ſiue hæres viuo teſtatore, ſiue eo mortuo moriatur,vt ibi patet ſecundum vnam lect. Præterea talia verba,ſi filius meus, intelliguntur ſiue me viuo, ſiue me mortuo moriatur:vt l.iij.in princ.§.j.de adi.lega.ex quibus concluditur dictum Vagnutium & Angelucium venire vt hæredes ex ſubſtitutione vulgari.& ſic teſtamentum & relicta in eo valent,cum prædicti aliter venire non poſſint,& ſi venirent ab inteſtato,valeret legata ex edicto,ſi qs omiſſa cauſa teſta. Bart.

Quòd ſubſtitutio compēdioſa coniunctim facta maioribus, & etiam minoribus intelligitur quo ad oēs fideicōmiſſaria. vt vniformiter intelligat vñ legitima detrahitur,& bona auita φ relicta pro nuptijs, quatenus eſt legitima debetur purè.

1 ☞ *Subſtitutio cōpendioſa coniunctum facta maioribus & minoribus, intelligitur fideicommiſſaria quo ad omnes.*
2 *Verbum ſine liberis.& uerbum uolo, & uerbum deueniat.innuit ſubſtitutionem eſſe fideicommiſſariam.*
3 *Legitima & dos matris & auiæ non ueniunt in fideicommiſſ relicto per patrem.*

CONSILIVM XLI.

FActum tale eſt. Iac.Poli.condidit teſtamentū in quo inter alia ſic diſpoſuit.Item lego atque relinquo iure inſtitutionis Neſucię & Franciſcæ meis filiabus de bonis meis pro qualibet earū ccc. libr.denariorum,in quibus ipſarum quālibet doto:quas ccc.lib. habere volo quando nupſerint:iubens & mandans ipſas eſſe contentas & tacitas,& φ plus de bonis petere vel habere non poſſint ,in quibus eas heredes inſtituit. Item Nicolę ſuæ filiæ reliquit & legauit dotem ſuam,&vltra dotem xxv lib.denna.& de bonis ſuis,& quod amplius petere non poſsit: & hoc iure inſtitutionis.Item voluit,iuſsit & mandauit dictus teſtator φ ſi dicta Neſucia & Nicola eius filia quandocūq; ſine filijs ſiue filiabus legitimis decederent,φ dotes talium decedentium & bona deueniant in Andreucium,Cicarelū, & Vagnutium ſuos fratres. & in Agnolum Migli ſuum nepotem. Deinde accidit φ dicta Franciſca & Neſucia impuberes minores xij.deceſſerunt,ſuper viuentibus dictis Nicola & Catharina ſuis ſororibus, & dictis Cicarelo & Vagnutio & Andreutio & Agnolo Modò quæritur nunquid dictæ Nicolæ aliquod ius competat in hæreditatibus dictarum Neſuciæ & Franciſcæ. Et nunquid petere poſſint de bonis dicti Iacobi ſui patris vigore dotium matris & a-
1 uiæ dictarum Nicolæ, Franciſ. Neſuciæ & Catharinæ.†Super quibus videtur primò conſiderandū qualis ſit dicta ſubſtitutio facta per dictum teſtatorem dictis ſuis filiabus . & videtur dicendum φ ſit fideicommiſſaria: cùm teſtator ſubſtituit dictis ſuis filiabus coniunctim,quarum duæ erant minores,& impuberes,& alia ſcilicet Nicola erat maior xij. an.ad hoc vt iſta ſubſtitutio cenſeatur vno
b iure & non diuerſo: vt l. eum qui ædes. ff. de vſuſca.l.ij.C.de impub. & alijs ſub. & l. iam hoc iure.ff.de vulga.& pupil. Pro hoc etiam facit quod no.in l.centurio.eo. tit.&
2 l.precibus.& l.quamuis.eo.titu.†Item verbum ſine liberis,& verbum,volo,& verbū deueniant.hoc innuunt eſſe fideicommiſſum ſecundùm Iac.de Ra.& not.in l.precibus.C.de impu.& alijs ſub.per gl.& Ia.ibi. & l.hæredibus.§.j.ff.ad Treb. & quod not. in l.Lucius.§.filiam.de lega.ij.Quare vide-
c tur dicendum de iure φ dictis ſuis filiabus dictus teſtator debuit relinquere tertiā partem totius ſuæ ſubſtantiæ omnium ſuorū bonorū:vt in auſ.nouiſsima.C.de inof.teſ. & in auſ.de trien.& ſe.§.j.colla.iij. quam ſi non reliquiſſet, poſſet quælibet agere ad ſupplementum:vt l.ſcimus.C.de inof.teſta.in qua legitima portione nō pōt pater ſubſtitutionem fideicommiſſi facere:vt l.cohæredi.§.cū filię.ff.de vul.& pu.& no.in l.qm̄ in prioribus.C.de
3 inof.teſt.†Inſuper dictæ filiæ debēt hr̄e præcipuas vltra earū legitimā dotes matrū earū,& auiæ maternę,vt l.j.C.de bo.mat.& per totū in quibus nō potuit pater ſibi ſubſtituere p fideicōmiſſum:vt d.§.cū filiæ.cū ſi.Cùm igitur dictus Ia.pater dictarū filiarum non potuit dictis filiabus ſubſtitutis fideicōmiſſariā facere tā in bonis maternis & auitis,q̄ in legitima portiōe earū, maximè cū dicta Nicola fuit pubes & maior xxij. an. vt ſ. pbatū eſt. Sequitur ergo φ dicta Nicola ſuperuiuēs ſit hæres ab inteſtato prædictis Neſuciæ & Frāciſcę:vt in auſ.de hær.quæ ab inteſt.§. cōſequēs.colla.ix.Et tñ ,p parte ſua poſsit petere tā dotes maternas & auitas,q̄ legitimā portionē &c.tāq; heres p̄dicta ab inteſtato Neſucię & Frāciſcę,ſecūdū portionē ſibi debitā iure naturæ,poſsint iā petere dictas dotes,& debitū iure naturę dictarum Neſuciæ, & Franciſcæ. Nec obſt.ſtatutū Aſsiſij quo cauetur φ filia dotata & c.qa loquit qñ ex parte remanet filius maſculus.et in noſtro caſu Ia.pater teſtator prædictus nō reliqt filiū ſuū maſculū,ideo nō excludunt à ſucceſsiōe mr̄na & auita:vt l.ille aut ille.§.cū in verbis.& l.ſi cū dotē.cū ſi.de leg.iij.Circa quæ eſt aduertendū:qa licet Iacobus teſtator,& pater prædictus voluit dictā Neſuciā et Frāciſcā habere ccc.lib.qñ nupſerint etiā añq; nubāt,et etiā añq; cōtrahāt nuptias debēt habere legitimā portionē qa in debito bonorū ſubſidio nullū grauamē,nulla cōditio,nulla dilatio pōt apponi.& ideo ſi apponeret habet pro nō appoſita:vt d.l.qm̄ in prioribus.C.de inof.teſt.Nec curo vtrū dicta ſubſtitutio cōtineat vulgarē vel nō:quia per vulgarē poſſent ſuccedere teſtatori,qñ in ſe nō cōtinet tacitā pupillarē,vt in caſu noſtro,nō aūt p ſeipſas poſſunt ſuccedere filio in bonis filij:vt inſti. de vul.& pu.ſub.§.j.& l.Sextilia.de leg.iij.ff.de vul.& pu.l.j.cū ſi.vñ ſiue cōtineat p̄dicta ſubſtō vulgarē ſubſtitutionē, ſiue nō, dicti ſubſtituti nō admittunt ad bona dictarū filiarū p̄defunctarū,nec ad debitum bonorum ſubſidiū,vt ſ.dictū eſt,et bene &c.

Statutum loquens de habitatoribus ciuitatis, habet etiam locum in eo,q ſtat cū alio p famulo.Itē quis dicatur paterfamilias.

1 ☞ *Præſumitur paterfa.niſi probetur contrarium.*
2 *Matrimonium non præſumitur niſi probetur.*
3 *Famulus dicitur habitare in ciuitate,ſi dominus cum quo ſtat,habitat.*
4 *Dicere aliquem de Aſsiſio,idem eſt dicere illum eſſe municipem illius loci.*
5 *Diſtinctio portarum dicitur reſpectu habitationis.*

CONSILIVM XLII.

c IN nomine Domini amen. Viſa inquiſitione facta contra Franciſcum Neccarium de Aſiſio , de

a ¶ Facta repetitio.Ad. de Bal.in l.ſi.circa ſi. C.de indi. vid. tollē. vbi refert Bart. conſuluiſſe.& iſtud cōſi.Bar.refert & ſequitur d.Phi.Deci.in cōſi.cxc.incip.circa primum dubiū.vbi vide plenē. Tho.

b ¶ Qᵈ poſito . Iſtud cōſilium magis amplum ponit per Bar. in conſi.xxxvij.inci. quidā Cola. vbi conſuluit ſuper eodē facto & iuxta duas pſonas. & ideo aliter non me extendo. ibi videas. Itē vide Bal. in conſil. ij. Titius. vbi ſcripſi & in conſil. xxvij. viſa facti narratione. Tho.

c ¶ In nomine domini. Iſtud conſi.alle. Pet. Cor.cōſi.cciij. in iij. vol. inci. principaliter videtur alle. eſſe ſecundū ordinē Peruſinū.nu. cxliij. Tho.

a ℂSemp pſumit.No. qđ dicit bar.hic ꝙ ſē per pſumit pr̃fa. niſi probet cõtrariũ.limi ta tñ notabiliter do. Pe.Philip.Cor.ĩ cõſ. cciiij.in iij.vo. icipit principaliter videndũ.in v.col. in verſi. nec obſtat ꝙ dictum Bar.hic procedit qñ non conſtat ꝙ natus fuerit ex ltĩo matrimonio: ꝓut Bart. fundat ſe in rõne.ſed qñ conſtaret ꝙ natus eēt ex ltĩo matrimonio, & ſic pręſupponitur pr̃ia ptãs,pr̃familias nonpręſumit. Vide tñ de hac materia per Ange.in l.ſed ſi de ſua. ĩ l.hæres. ff. de acq.hære. & Pet. Cor.in l.ſi mancipati.& ibi pleni⁹ per d. Iaſ.C.de colla.& ibi vide etiã Phil.Deciũ in j.co.& Barto.Veroñ.in cautela clxiij. icipit,qs pręſumitur. & vide Paul.de Ca. ĩ conſ.clxxiiij.ad primum quęſitũ. Tho.

b ℂCiuē vel incolam. Vide Fel.ĩ c. quoniã. de off.ord.vbi plenè. & vide Ale.de Imo. in conſi.xx.in ij. vo. viſo proceſſu.in vlt. col.ꝙ appellatiõe ciuiũ veniunt incolæ. Tho.Diplo.

c ℂRñdere. Vide Lu. Ro.ĩ cõſ.ccccclv.incipit,ĩ caſu pmiſſo.ĩ ij. dubio. Tho. Diplo.

d ℂPer ꝓcuratorē.vid Lu.ro.ĩ cõſ.cv.icipit viſo themate Tho.

e ℂNõ ſuccedit ex forma ſtatuti. Vide de iſto cõſ.bar. id quod bar,conſuluit ʒ.ĩ cõſ. xj.icipit, ꝓponit. et ĩ cõ.xx.ici.factũ ſic ſe habet. vbi poſui ĩ apoſt. & incõtũ Bart. vult ꝙ filia pręterita ſtãte ſtatuto nõ rũpit teſtm̃.vide Ale.ĩ cõſ. cxxviij.ĩ j.vo.icipit, cõſideratis vbis. ĩ j. & ij.co.& ĩ cõſ.cxxxj.j.vo icipit trãſmiſſum eſt ad me Tho.

percuſsione facta in facie Thomaſij Lu-
cij,& viſa exceptione oppoſita ꝙ dictus
Thomaſius erat paterfa. habitator & non
allibratus,& viſis dictis teſtium examina-
torum ſuper hoc,& quadam libra dictiLu
cij prædicti Thomaſij producta à parte,di
cendum eſt ꝙ dictus Nacarius ſit abſoluē-
1 dus ſecũdùm formam ſtatuti Aſsiſij.†Pri
mò enim conſtat dictum Thomaſium eſſe
a patrēfa.hoc eñ ſemper præſumitur[a] niſi ꝓ
betur contrarium.Caſus eſt ff.ſol.ma.l. Ti-
tia.vbihoc exprimitur.Hoc etiã patet:quia
non eſt filiusf.niſi ſit natus de legitimo ma
trimonio,vt Inſt.de pa.pot.circa prin. Ma
2 trimoniũ † eñ non præſumitur niſi probe
tur:ergo &c.hoc etiã probatur per inſtr̃m
publicũ,ſ.p cataſtrũ productũ,& eius caſ-
ſationē.ibi enim dicit ꝙ in M.cccxxix.di-
ctus Lucius erat præmortuus: ergo nunc
patet ꝙ dictus Thomaſius erat paterfami.
Secundò,quia dictus Thomaſius eſt habi-
tator ciuitatis Aſsiſij,apparet per teſtes, q
dicunt eum vidiſſe morari pro famulo ali-
quorũ nominatorũ per eos,& ſtare pro fa-
mulo & in loco habitare.non eñ ibi eſt vt
tantiſper hoſpitetur: vt l.j.§.habitare. ff.de
3 his qui deie.vel effu.†Si igitur illi cum qui
bus ſtetit pro famulo,erant habitatores ci-
uitatis Aſsiſij,ꝓbatum eſt ipſum fuiſſe ha
bitatorē ciuitaris Aſsiſij.hoc etiam probat
ex ipſa inquiſitione quæ dicit Thomaſium
4 de Aſsiſio P.de porta ſan. Frã.†Nã dicere
aliquē đ Aſsiſio vł Aſsiſinatē.idē eſtdicere
ipm eſſe municipē illius loci,id eſt,ciuē vł
b incolã,[b] vt ff.ad municip.l.j.§. in puteola-
nos.& de excu.tut.l.ſed & reprobari.§.am
plius.ibi: ſi eñ exiſtens Comanęus &c.ex
ponit gl.j.de Comania. Per iſtud ergo qđ
dicitur de Aſsiſio pſupponitur eũ ciuē vel
incolã illius ciuitatis. Itē quod dicit de por
ta ſancti Frãc.de neceſsitate includit ꝙ ſit
5 habitator illius portæ.† Nã diſtinctio por-
tarũ non poteſt dici niſi reſpectu habitatio
nis,per quã diſtinguitur q eſt de vna por-
ta vel de alia.Et eo reſpectu quis conſue-
uit in illa porta ad munera vocari:vt ff.de
leg.iij.l.ſeruis vrbanis.& de ver.ſig.l. vrba
na familia.Exqbus cõcludit eſſe de aſsiſio:
& ibi vocari ad munera, & per conſequēs
ibi debere allibrari.hoc autem ꝙ nõ ſit alli
bratus,probatur eo ipſo ꝙ nõ probat ſe alli
bratũ,vt dicit ex forma ſtatuti.Nec obſtat
libra patris producta:quia illa eſt cãcellata. Item in illa non ſunt
anni Domini,nec dies,nec cõſul.Itē illa non eſt in nouo caſtro
quod modò viget ex forma ſtatuti. Barto.

Quando vnus impeditur & allegat exceptionē pacti de non petendo,ſi non probat plenè eam expceptionem debet condē-nari.Item proceſſus in cauſa criminali non ſuſpenditur per appellationem in cauſa ciuili,ſi non ſit præiudicialis.Item ſtatutũ dicens quòd ſi quis produxerit certum inſtrumentum vel teſtē, intelligitur per ſe,vel per procuratorem.

1 *☞ Articulans debetprobare de tempore, & de perſona.*
2 *Proceſſus in cauſa criminali non ſuſpenditur per appellationē in cauſa ciuili, ſi non ſit præiudicialis.*
3 *Statutum loquens de producente non probante, debet intelligi per ſe, uel per procuratorem.*

CONSILIVM XLIII

SVper queſtione per vos mihi
conſulenda tranſmiſſa. Viſis omnibus actis & iuribus
nihi tranſmiſsis,dico & conſulo dictũ Lellũ fore con
dēnandũ,ex eo ꝙ exceptionē pacti de nõ petēdo oppoſitã non
ꝓbauit ſcđm formã ſtatuti.ab alijs verò cõtentis in dicta accuſa
1 tione debet abſolui.†Qđ aũt dicta exceptio pacti nõ ſit proba-
ta,patet:qa cũ duo teſtes tantũ ſup articulo per eũ probãdo de-
poſuerũt,vnus ex[1] teſtibus nihil dicit nec de tpe in articulo cõtē
to,neq; de pſona cõtenta in articulo.Ad qđ ꝓbandũ tenebatur,
vt extra,de probat.c.licet cãm.de inſtitu.l. habebat. in princ.&
quod not.gl.& doct.in l.teſtium.C.de teſti. Non obſtat ſi dica
2 tur ꝙ †dicta cauſa pendet per appellationem:quia illa cauſa nõ
eſt præiudicialis ad hunc quēcũq; exitũ ad alium finem propo-
nitur,& de ea quæritur,ſ.an proponens fuerit condemnandus
vel non: ergo ſententia in vno iudicio lata in alio non præiudi-
cat:vt l.vendicantem.& l.fi.ff.de euict.& l.duobus.cum ſua glo.
de except.rei iudi.& quod not.per Cy.C.ſentē.reſcin.non poſſ.
l.peremptorias.Nec obſtat ſi dicatur ꝙ dictus accuſatus nõ eſt
confeſſus de exceptione pacti,quæ fuit propoſita contra dictũ
inſtrumentum:quia rñſio de alio pacto & de alia rñſione poſ-
ſit intelligi:quia hoc non eſt verũ. Nam cùm ſuper accuſatione
fuit examinatus & interrogatus,videtur ad interrogata reſpon-
c dere,[c] vt dicunt iura vulgaria.Nec obſtat ſi dicatur ꝙ ſtatutũ lo-
quitur de producente non probante per ſe, nõ de eo qui mãdat
fieri.& cùm ſtatutum loquatur in perſonam,ſ.ſi quis produxe-
rit & non probauerit,&c.non debet extendi ad mandatum tam
ex forma ſtatuti cõis Aſsiſij quo cauetur ꝙ ſtatuta nullam reci-
piant extenſionem,quam etiam de iure cõi: vt l.aut qualiter.§.
fi.ff.quod vi aut clam & l.ſi ſeruum.§.admonere.ff.de acqui.hę.
3 & quod ibi not.per Iaco.de Are.†Quia dico ꝙ in hoc caſu ſta-
tutum dixit ꝙ ſi quis produxerit, debet intelligi per ſe vel per
d procuratorem[d] vt patet ex præcedenti parte ſtatuti,vbi dicit ter
minum debere ſtatui reo vel procuratori. ergo &c.vt l.ſi ſeruus
plurium in fi.de leg.j.& l.qui filiabus.in princ.eod. tit. Pręterea
illud quod per illas leges dicitur debet intelligi ſic: quia aut ſta-
tutum loquitur in rem,aut in perſonam &c.hoc habet locum in
delictis & in actibus prohibitis, in quibus non poteſt conſtitui
procurator:vt l.ſi verò non remunerandi.§.rei turpis.ff.man. In
illis autem tenetur mandatarius ex ſua perſona, & etiam man-
dans:ſed hic loquitur in actu permiſſo,ſi quis produxerit, &c.
ad quem poteſt conſtitui procurator, quo caſu perſona man-
dantis tantùm inſpicitur, licet verba edicti loquantur:vt l.j.cõ-
iuncta l.iij.§.ſi procurator.ff.quod quiſq; iur.& gloſſ.tenuit ex-
preſsè in d.§.ſi procurator.hoc etiam fundatur ex l.iiij.§.ait præ
tor.ff.de re iudi.coniuncta l.Plautius.ff.de procu. Præterea,ſi
quis diligenter verba dicti ſtatuti inſpèxerit, quis non punitur
eo quòd exceptionem propoſuit,ſed ex eo ꝙ propoſitam non
probauit. Iſtud enim quod non probatur, ex quo debet ſequi
condemnatio,poteſt dici magis eſſe commiſſum à reo principa
li quàm à procuratore cui mandauit, quia ipſi reo principali
incumbit onus probandi, cùm ei fuerit ſtatutus terminus ad
probandum,vt ex actis apparet,& probatur per tex. ff.man.l.ſi
procurator.§.ſi tutores.in fi.quod autem dixit ꝙ ab alijs conten
tis in accuſatione debeat abſolui,probatur: quia dictis procu-
4 ratoribus mandauit expreſsè.†Et in generali mandato non ve-
nit ꝙ quis opponat exceptiones calumnioſas:vt ff.de cond.ind.
l.ſi procurator.in princ.cum ſimi.& ibi vide literam.

Si ſtatutum excludit fœminas ſtantibus maſculis & filia præteritur,non poteſt dicere teſtm̃ nullum,ſed eis deficientibus ſic ſi per clauſulam codicillarē debet reſtituere hęredi deducta legitima,ſed Trebellianicam non poteſt deducere.Item ꝙ ſubſtitutio compendioſa facta filio impuberi dicitur directa pupillaris, ſi dicit teſtator ꝙ omnia bona ſua ſint ſubſtituti.

1 *☞ Statutum diſponens quòd filia dotata non ſuccedat, ſi eſt præterita an rumpat teſtamentum.*
2 *Per clauſulam, ſi non ualet iure teſtamenti &c. ſunt rogati hæredes ab inteſtato reſtituere hæreditatem hæredi ſcripto.*
3 *Filius quando poteſt detrahere legitimam & Trebellianicam.*
4 *Subſtitutio pupillaris conſeruatur per authen.ex cauſa.C.de libe.præte.*

CONSILIVM XLIIII.

IN nomine domini amen.
Super prædictis occurrunt dubia difficilia valde: ta-
men de iure videt̃ ꝙ dictæ filię donec filius viuit, vel
nepos maſculus,nõ poſſunt rũpere vel dicere teſtm̃ nullũ: quia
e talis filia non ſuccedit ex forma ſtatuti[e] loquentis,ꝙ filia dota-
ta non ſuccedat quouſque ſuperuixerit maſculus. ergo præteri-
ta non

a ta non rumpit:vt l.j.in fi.ff.de contra tab. †Sed poſtquam filius
vel nepos maſculus extare deſierint, iſtę filiæ dicuntur redire
iure quodam poſtliminij: & oſtenditur teſtamentũ retro fuiſſe
nullum:vt l.Gallus.§.ſi eius.ff.de lib.& poſt.& ſic dictę filiæ cũ
2 filio maſculo æqualiter ſucceſſerunt,†verũtamen quia in illo te
ſtamento ſunt illa verba,ſi non valet iure teſtamēti &c.vidētur
rogatę de reſtituendo ei,qui fuit hęres inſtitutus.vñ totũ debent
reſtituere deducta eorum legitima, quæ eſt tertia totius eius ꝙ
habituræ fuiſſent ab inteſtato, in qua legitima computabitur
eis ſi dos pro eis fuit data & legata, quam acceperant,vt l.qm̃
nouella.C.de inoffi teſtm̃.trebellianicam autem dictæ filiæ non
poſſunt deducere, quia eodem tempore teſtamentum eſt nul-
lum,& rogantur de reſtituendo ſtatim, & non ſub conditione:
ergo non detrahuntur duæ quartæ.vt not.C.ad legem Falcid.l.
quãquam.ff.de inoffi.teſta.l.papi.§.ſi quis impubes.& in auť.de
hęre.& falci.§.ſi quis autem non implens.& ita loquitur c.Ray.
3 nutius.& c.Raynaldus.de teſta.†Super ſecundo & tertio ſcien
dũ eſt,quòd dicta ſubſtitutio facta Andreæ per hæc verba,ſcili
cet,ſi dictus Andreas inſtitutus decerer aliquo tempore ſine fi-
lijs,quòd tunc debeat fieri in domo teſtatoris vnum hoſpitale,
& omnia bona ſua ſunt dicti hoſpitalis &c. Intra tempora pupil
laris ætatis fuit pupillaris directa quòd patet: quia dixit omnia
bona,ſunt dicti hoſpitalis.nec enim vrniunt bona niſi eſſet dire
4 cta pupillaris.Et probatur extra de teſt.c.ſi pater.libro vj.†Item
quod dicitur ꝙ ex cauſa præteritionis remanent cætera firma,
porrigitur etiam ad ſubſtitutionem pupillarem: vt conſeruetur:
vt not per gloſſ.ff.de vulg.& pu.l.j.in fine.& eſt arg.& quaſi ca
ſus.eod.ti.l.ij.§.planè.& ad trebel.l.nam ꝙ.§.j. & ibi tenuit Iac.
de Are.Ex his concluditur ꝙ dictum hoſpitale ſuccedit tanquã
ſubſtitutum pupillariter,& per conſequens veniunt aduentitia
filij,& auus in nullo ſuccedit.Barto.

Quòd licet valeat datio arrarũ pro ſponſalibus,tamen promiſſio non valuit.vide hic.

1 *☞ Promiſsio arrarum & pœnæ in matrimonijs non ualet.*
2 *Promittere tutor non poteſt pro pupillo, ꝙ contrahat matrimonium.*

CONSILIVM. XLV.

IN nomine domini amen.
Vannes Pauli tutor Antoniæ petrucij pupillæ.& Cõ
radus Cicolli & Hermãnus conſanguinei dictæ pu-
pillæ ex vna parte dicti Hugonis,qui Hugo & Antonia erant
minores,vij.annis promiſerunt ſibi ad inuicem, & conuenerũt
ſolenni ſtipulatione hincinde quòd prædictus Vannes tutor di
ctæ pupillæ Antoniæ & prædicti Conradi, & Hermanni qđ
dicta Antonia huic ad viij.annos contraheret ſponſalia, & cũ
dicto Hugone,& an econtra prædicti promiſerunt quòd di-
ctus Hugo contraheret ſponſalia, & matrimonium cum dicta
Antonia cum promiſsione mille li.nomine arrarum,& cum ꝓ-
miſsione pœnæ. Quęritur an dicta impoſitio arrarum & pœnę
1 valeat. † queſtione prædicta dicendum eſt quòd arrarum &
ponæ promiſsio non valeat,nam in l.fin.C.de ſpon. Imperator
de arris datis & de promiſsione nullam facit mentionem.Et ſub
dit ꝙ ſi fiat vltra q̃ d.l.ſunt expreſſa non valeant.Cum ergo arrę
a hic ſunt promiſſę & non datę[a]:non valet ptomiſsio. & hoc dixi
ſcribendo in l.titia.in prin.de ver.ob.& ꝓ hoc facit rõ quã doc.
ponũt in d.l.fi.C.de ſpon.ſecundũ quã apparet eãdē eſſet rõnem
in arris promiſsis,& in pœna. Pro hoc facit: quia ex vna parte
fuit tutor pupillæ,& in alia fuit promiſſor pater dicti Hugonis,
ergo non tenet promiſsio,ſicut ſi promiſiſſet ipſe principalis: vt
l.hęres meus.§.fi.ff.de condic. & demon.& eadem ratione nec
ex alia parte,licet extraneus fuerit promiſſor. ꝓ quo facit quod
no.per Cyn.ind.l.fin.in viij.q.circa prin.dum loquitur quando
2 promiſsio fit inter coniugem & extraneum.†Præterea,licet ille
tutor qui promiſit per ſeipſum, & tutorio nomine ſi extraneus:
tamen eſt perſona cuius poteſtati certo modo dicti pupilla eſt
ſubiecta.Nam tutela eſt vis & poteſtas ĩ capite libero &c.& ſic
ſi promiſsio facta p eum valeret impediretur libertas matrimo-
nij: quia pupillus faceret veriſimiliter velle ſuum:ergo eius pro
miſsio nõ valet,vt d.l.hęres meus.§.fi.de cõ,& demõ.& p Cy.in
d.l.fi.C.de ſpon.in viij.q.& p Io.an.in gēma.extra de ſpõ. Bar.
Quando eſt fides dãda rogitu,ſiue prothocollo imperfecto no
tarij mortui,in pręiudicium aleterius.Item ex quibus cauſis nõ
poteſt tutor authoritatem interponere in contractibus pupilli.

1 *☞ Fidem non facit inſtrumentum ꝙ non habetur pro perfecto completo à notario, nec obligat contrahentes.*
2 *Fidem non facit ſcriptura, quæ ad contractum ſolùm præparat nec inſtrumentum ꝙ imperfectum eſt. nu.3.*
3 *Fidem faciunt uerba in inſtrumento, quæ dicunt aliquem pupillum ꝙ ille ſit pupillus.*
4 *Tutor qui non fecit inuentarium non poteſt præſtare authoritatem pupillo.*

CONSILIVM XLVI.

b IN noīe domi.[b] amē.
Viſo quodam libro rogitorum, ſiue
protocollorũ Lupi Vagnoli notarij de Aſ-
ſiſio in eo reperitur rogitũ,in quo continet̃
ꝙ Scolanus Loli promiſit Petro Razæ
ipſum indēnem ſeruare à quadam obliga-
tione ccc. flore. per eum facta cuidam Iu-
dæo.conſiderato etiam qualiter dictum ro
gitum fuit, ſic & dictam quantitatē dicto-
rum ccc.floren. perueniſſe ad manum dicti Scholani, & in eius
vtilitatē fore conuerſam hoc modo videlicet nec continere plus
in dicto rogitu ſiue protocollo.Præſupponitur etiam quòd Bo-
ninus Guidi,qui in dicto protocollo aſſeritur tutor dicti Scola-
ni nullum confecerat inuentarium:quæritur modò an ex vigo-
re dicti inſtrumenti dictus Scolanus poſsit legitimè conueniri
1 ad dictam quantitatem ſoluendam.†Ad quod dicendum vide-
tur de iure dictum Scolanum vigore dicti inſtrumenti conue-
niri non poſſe. Nam certum eſt quòd illius inſtrumenti con-
tractus,ſiue ſcripturæ quæ non ſunt habitæ à partibus volunta-
riè, vel notario ſcribente pro perfecto completo & abſoluto,
non faciunt fidem, neque obligant contrahentes: vt l. contra-
ctus.C.de fide inſtrumen.& hoc etiam apparet in teſtamento:
quia ſi teſtator inciperet facere teſtamentum,& quoſdam ex hæ
redibus nominauit, nec fecit alios nominare, teſtamentum eſt
nullum etiam quo ad nominatos: vt l. ſi is qui. ff. de teſtamen.
pro hoc facit ff.de legatis iij.l. fideicommiſſa.§. quoties. Sed in
propoſito ex tenore dictæ ſcripturæ apparet ꝙ dictus cõtractus
& dictum inſtrumentum non fuit habitum pro cõpleto & abſo
luto.quod apparet:quia adhuc aliqua declarauerant contrahen-
tes & notarius,& hoc eſt omiſſum:ergo dictus cõtractus eſt nul
lus.Et pro hoc eſt caſus de ver.ob.l.ſi ita ſtipulatus ſit.in prin.ibi
ſi per errorem omittitur dies,qui debebat poni, vitiatur ſtipula-
2 tio.†Præterea dicta ſcriptura videtur continere potius quandã
præparationem ad contractum,ꝙ ipſum contractum. Cùm igit
uon fuerit perfectus contractus, nec dictum inſtrumentum er-
go fidem non facit:arg.l.fideicommiſſa.§.j.de leg. iij. vbi eſt ex-
preſſum:vt l.hac conſultiſsima.§.at cum humana.C.qui teſta.fa.
poſ.ibi dum dicit in carthula pro materia,&c.& ibi dum dicit,te
3 nor eorum cunctis innotuerit &c.†Pręterea ꝙ inſtrumento qđ
inuenitur ita imperfectum non adhibeatur fides, eſt tex.& gloſ.
ordinaria in l.in ciuile.ff.de leg.nec mutantur quæ in inſtrumen
tis & protocollis reperiuntur deciſa,vt in fine ponitur &c.& ta-
men ei adhibetur fides:quia apparet ꝙ illa inſtrumenta pro con
fectis ſunt habita & abſoluta à partibus, & à notario. Ex eo
enim quod dicit &c.apparet ꝙ intendebat plus in illo protocol
lo notarius ſcribere.Sed cùm inſtrumētum inde ſumeretur, in-
tendebat illud extendere,prout erat conſuetus in alijs inſtrume
tis facere,ſed in propoſito apparet ꝙ intendebat plus ſcribere,
& non erat de clauſulis generalibus & communibus ad alia in-
ſtrumenta,ſed erant quædam clauſulæ friuolæ & negatoriæ:
ſic ex inſtrumento ita determinato non poteſt determinari, nec
iudicari,vt d.l.in ciuile.Præterea ex dicto inſtrumēto prout ſcri
ptum apparet,nulla oritur obligatio.conſtat enim dictum Sco-
lanum fuiſſe pupillum tempore dicti contractus. quod apparet
ex eo ꝙ contrahentes videntur aſſerere ꝙ citra tutoris authorita
c tem inquirerent[c],qui tutor non poteſt eſſe niſi pupillo: vt l. Seiæ
egreſſæ.ff.de tu.& cura.da.ab his.& Inſti.de tu.§.j.& de cura.in
princi.& ſic quantum ad eos creditur eum fore pupillum.C. de
4 contrahen.ſti.l.optimam.† Sed pupillus nõ poteſt obligari ſine
tutoris authoritate:vt l.quoniam obligari.in prin. de autho.tut.

a ℂEt non datæ.No.ꝙ Bar. hic vult ꝙ in arris requirit̃ traditio realis. adde Bar.in l. Titia.ff.de verb.obl. & Feder. de Seuis in cõſi.clxix.inci.domino Corado. & melius in cõſi.cxciij.in ci.in dubijs.Io.And. & doc.in c. gemma. de ſpon.cum concor. de quibus per do.Io. in d.l.titia.in ix. col. in fi.& ſeq. vbi allē. Bar.in iſto cõſ.Tho.

b ℂIn nomine domini.De iſto conſi. vide per Philippũ Deciũ in l. pactũ quod bona fide. nu. iij. C. de pac.& ponas hic. Tho. Diplo.

c ℂInquirerent. Vide Alex.in conſi.xxj.in j.vol. Tho. Diplo.

& Inſtit.de autho.tut.in prin. Iſte aũt Sco-
lanus legitimã authoritatẽ nõ habuit, vt ꝓ
bo:ergo &c.Quod non habuit, probat̃ ex
dubus.Primò,quia inuentariũ nõ fecit, vt
proponitur mihi:ergo authoritatẽ nõ præ
ſtat:vt l.fi.C.ar.tu.Præterea teſtator in ſuo
teſtõ voluit : vt tres tutores ſupereſſent in
officio tutelæ qui adminiſtrarent,ſed vnus
ſolus hic ĩterpoſuit authoritatẽ abſentibus
alijs:ergo authoritas non valet:vt l.Titium
& Mæuium.in prin.de admit.tut.Conclu-
ditur ergo dictum inſtrumentum fidẽ non
a facere,[a] & ſi fidem faceret,prout ſcriptũ re
perit̃ dictus pupillus nõ eſſet obligatus.B.

Qñ tutor põt cãm pupilli cõpromittere
& quando cõpromiſſum minoris cũ autho
ritate tutoris ſibi noceat.

1 *☞Arbiter poſitus in compromiſſo poteſt accipere de iure unius, & dare alteri.*

2 *Compromiſſum factum per pupillum etiam cum authoritate tutoris, an & quando ualeat.*

CONSILIVM XLVII.

b Vnquid tutor[b] tu
torio nomine poſsitpetere cõpro
miſſum fieri in caſu quo ex for-
ma legis municipalis talis cauſa eſſet com-
1 promittenda.& primò videt̃ ꝙ non† Quia
arbiter poſitus in cõpromiſſo põt accipere
de iure vnius,& dare alteri:vt no.ff.de arb.
l.ſi de meis.§.recepiſſe.& in aut̃.vt differẽ.
iud.§.ſi verò.ſed tutor nõ põt alteri conce-
dere,neq; etiã donãdi res pupillares ꝓtãtẽ
habet,nec lædendi iura pupilli : q̃a nec ĩpe
poſſet facere.Nã nõ dicit̃ tutor qñ pupillũ
expoliat:vt ff.de admi.tu.l. Lucius Titius.
§.fi.& ff.pro empto.l.q fundũ.§.ſi tutor,po
teſt ſup re pupilli remittere,ſecundũ quod
põt arbiter.ff.de fur.l.interdũ.§.qui tutelã.
& l.ſi de pignore.§.ſi tutor.C.de tranſact.l.
præſes.Pro ſolutione huius contrarij eſt di
cendũ ꝙ aut cõpromittit pupillus cũ autho
ritate tutoris:& tũc cõpromiſſum vr̃ tene-
re:vt ff.de arb.l.ſi pupillus. Contra hoc mẽ
brũ opp.ff.de mino.l.ſi minor.filiofa.§.mi-
nore,& ibi vñr velle gl.ꝙ ex eo ĩpo ꝙ mi-
nor cõpromittit,dicat̃ eſſe læſus : & ſic fa-
2 cto cõpromiſſo cõpetat ſibi teſtõ.†Sed dic
aut pupillus cũ tutore cõpromiſit in eũ q
ex iuridictione poterat de cã cognoſcere:
& tunc quia à ſententia ex ſua iuriſdictione lata poterat appel-
lari, non à lata ex compromiſſo:vt l.j.C.de arbit.tunc dicitur læ
ſus,vt in prædicto §.minores . & in ſui præiudicium non tenet:
vt ff.de arbi.l.ſed & ſi in ſeruum.Sed ſi compromiſit in eum,qui
ex iuriſdictione non poterat cognoſcere,& ſic tanquam in ami
cabilem compoſitorem:& tunc compromiſſum factum cum au
thoritate tutoris tenet ; & non dicitur læſus,niſi doceatur de læ
ſione:vt d.l.ſi pupillus.ff.de arbi.l.diem proferre.§.pe. & l.ſi ita
compromiſſum indiſtinctè.Sed tu dic aut iura pupilli ſunt ob-
ſcura ,& proſecutio rei pupillaris non poteſt fieri de facili:et tũc
ſicut in dictis caſibus poteſt tutor tranſigere & de iure pupilli
remittere illi , cũ quo tranſigit:ita poteſt compromittere,& arbi
ter de iure pupilli poteſt accipere & dare alteri. Hoc videtur
ſentire gloſ.in l.pactum curatoris.C.de pact.Pro quo eſt tex.in
d.l.interdum.§.qui tutelam.ff.de fur.cum ſi.s.alleg. Aut proſe-
cutio rei pupillaris poteſt fieri de facili:& ipſius iura ſunt clara:
tunc illo caſu non poterit compromittere : quia nec poſſet iura
pupilli minuere vel donare nec iuſiurandum deferre. ff.de iure
iur.l.tutor.in princ,& videtur not.ibi glo.

Subſtitutio pupillaris continet in ſe tacitam vulgarem,etiã ſi
fiat extraneo.

1 *☞Subſtitutio pupillaris etiam facta extraneo continet in ſe tacitam uulgarem.*

2 *Tacita uulgaris an & quando requirat hæreditatis aditionem.*

3 *In compendioſa ſubſtitutione comprehenditur tacita uulgaris.*

4 *Hæres inſtitutus in re certa non dato alio cohærede eſt hæres in totum.*

5 *Hæredes duo inſtituti in re certa non dato cohærede & uni eſt dictum quòd plus petere non poſſet, alius eſt hæres in totum.*

CONSILIVM XLVIII.

c Gallus [c] Falloppi condidit te-
ſtamentũ,in quo quẽdam Ep̃m Camarienſem ſuũ hę
redẽ inſtituit in quinq; ſolidis,& ꝙ de bonis ſuis plus
petere non poſsit.Item reliquit iure inſtitutionis dñæ Agnolu-
tiæ ſorori ſuæ vnam petiã terræ.Itẽ in omnibus ſuis bonis Ro-
geriũ quondã Iacobi ſuum nepotem ex fratre ſuo ꝑmortuo hæ-
redem inſtituit,& eidem ſubſtituit per hæc verba, ꝙ ſi dictus
Rogerius deceſſerit in pupillari ętate,vel poſtea quãdocũq; ſine
filijs legitimis de ſuo corpore natis, & procreatis ſubſtituit ſibi
hæredem Agnolutiam ſuam ſororem , vt de prædictis apparet
publicum inſtrumentum. Contingit quòd dictus Rogerius de
ceſsit ante dictum teſtatorem in pupillari ætate ſuperuiuente
dicta domina Agnolutia.demum deceſsit dictus teſtator. dicit̃
per quoſdam dictum teſtamentum non valere. quia hæres de-
ceſsit ante teſtatorem.Ex aduerſo dicit dña Angela dictũ teſta
mentum valere,& ſe hæredem eſſe ex eo.Quæritur quid iuris.
Et dicendum eſt dictum teſtamentum valere,& dictam Agno
lutiã hæredem eſſe.& poſſe eſſe tribus rationibus. Prima, quia
dictus teſtator dicto Rogerio licet extraneo ſubſtituit pupilla-
riter ſi deceſſerit in pupillari ætate,&c.quæ ſubſtitutio continet
tacitam vulgarem:vt l.iam hoc iure.ff.de vulga.& pupi.l.hære-
di.& l.quãuis.& l.precibus.C.de impub.& alijs ſubſtit.licet er-
go dictus Rogerius ante teſtatorem deceſsit:& ſic non poſsit eſ
ſe locus pupillari:etiam ſi filio in poteſtate facta fuiſſet : tamen
locus eſt vulgaris tacitè , ſcilicet , ſi dictus pupillus hæres non
erit,ex ipſius tacitæ vulgaris vigore dicta Agnolutia poteſt eſſe
1 hæres.†Sed hic occurrit dubium an dictæ leges,quæ dicunt ꝙ
ſi pupillaris eſt facta continet tacitam vulgarem,habeant locũ
d quando pupillaris eſt facta extraneo,[d] cui non poteſt pupillari-
ter ſubſtitui.Hoc dubium mouet Gul.de Cu.in dict.l.precibus.
C.de impu.& alijs ſubſtitu.& determinat ꝙ contineatur tacita
vulgaris:quia vitiato expreſſo non vitiatur tacitum : vt l.j.§.j.q-
bus mod.pi.vel hyp.ſol.Item quia eſt peccatum in materia:ergo
ſi non valet eo modo quo agitur,valeat eo modo quo valere po
teſt:vt l.ſi vnus.§.ſi acceptilatio.ff.de pact. & l.an inutilis.& ibi
not.ff.de accep.quod puto verum per caſum l.fina.C.de hæred.
inſtit.Nam illa verba, Plotij hæres eſto. ſunt verba pupillaris
ſubſtitutionis:quia teſtator alium facit hæredem ſecundùm ver
ba:tñ illa verba trahuntur ad vulgarem ſubſtitutionem no.Inſt.
de pu.ſubſt.§.extraneo.cum gl.ſua.licet quidã allegent in cõtra
rium:vbi nota quòd pupillaris facta extraneo non valet iure di
recto vel iure directæ pupillaris pupillo exiſtẽte hęrede : ſed nõ
negatur quin poſsit valere iure tacitæ vulgaris, per quam ſucce
2 dere poſsit teſtatori.†Secundum dubium eſt:quia tacita vulga-
ris requirit aditionem hæreditatis ſecundùm quoſdam, quę hic
non videtur intercedere poſſe : cùm ſolus iſte Rogerius fuerit
hæres inſtitutus.Ad quod rñdetur ꝙ hic ipſa eadẽ Angela eſt
hęres inſtituta in re certa,cuius aditione totum teſtamentum cõ
firmetur.Sufficit enim vnum ex hęredibus inſtitutis adijſſe : vt
l.teſtõ.ff.de manumiſ.teſta.Præterea pro prædictis videtur ca-
ſus ff.de vent.inſpi.l.pe.vbi ſi aliquis ſubſtitutus ventri eſt,licet
ex ventre nihil naſcatur,tamen locus eſt tacitæ vulgari. Secun-
dò probatur dictam Agnolutiam eſſe hæredem alia ratione.Nã
cõſtat ꝙ dicta ſubſtitutio facta dictę Agnolutiæ fuit compen-
3 dioſa,ſ.† qñcunq; deceſſerit:ſed in cõpendioſa continetur vul-
garis ſecundùm opi.omnium,ſ. Iac de Raue.& Pe.vt refert Cy.
in l.precibus.& ſecundùm opi.Gul.Dy.& Ray.in materia ſub-
ſtitutionis,& eſt caſus in l.Gallus.§.j.de lib.& poſthu. vbi ſi te-
ſtaror dicit,filiũ inſtituo,& nepotẽ ſubſtituo, trahitur ad caſum
qñ filius viuo teſtatore moritur,Præterea iſtud iſta verba indi-
cant.Si enim dico,qñcunq; deceſſerit &c.Iſtud verbum impor-
tat ſiue decedat añ mortẽ teſtatoris ſiue poſt, ante aditionem hę
reditatis.De hoc eſt caſus ff.de adimen.lega.l.iij.in princi.Et ſic
concluditur ꝙ ex vigore vulgaris comprehenſę dicta Agnolu
tia poſ

a ¶Non facere. Quod protocollo non completo à ptib⁹ non ſit dãda fides,eſt gl.ĩ d. l.cõtract⁹. ſup ver.ĩ mũdũ.quẽſequũt ibi Bar.bal.& doc.Io.de Imo.ĩ l. Gall⁹ & ibi Ang.§.idẽ credẽdũ.ff. de li.& poſt.ꝑ Spe.ĩ ti.de ĩſtr. edi.§.cõſo. Can.ĩ c. cũ P.tabellio.d̃ fi.ĩſt.Bal.de pa. cõſtã.v̾.ꝑntia. Quid ſit ꝓtocollũ,gl.eſt in aut̃.de ta.in ver. ꝓtocollũ.& Ang.cõſi.lxxxj.Vid̃ Pet.Anc.in cõſ.cccxxix.Bal.ĩ cõſi.liij.li.v.Pau.de ca.ĩ cõſ.xxxviij.Ber.lã.

b ¶Nũqd tutor. Vide Bal.ĩ cõſ.cccxxxvj.ĩ ij.vo &Lud.Ro.ĩ cõſi.cxiiij. & plenè per Alex.ĩ l.iuſiurãdũ.in pri.ff.d̃ iureiu.et bal. ĩ l.nam & poſtea.§.ſi minor.ĩ vl.co.& ibi apoſtillã meã.ff.e.ti. & ĩ l.ſi pr̃es.ĩ ij.co.in pri.ff.de pac.& ĩ cõſ. ccliij.ĩ vj.vo.ĩcip.abũdè.ĩ ij.et iiij co.vbi all̃.Bar.ĩ iſto cõſ. & ĩcipit q̃dã tutor.et ſic ĩſtud cõſiliũ ĩci.& q̃dã tutor.Tho.

c ¶Gall⁹.al̃s ĩcipit,Nanes Falloppi. & ita eſt ſcd̃m ordinẽ Peruſinũ ĩ ij.ꝑte de vltimis volũtatib⁹,ĩ cõſ. xlv.aliàs ĩci. Nard⁹. Et ita all. Ale.ĩ l.cẽturio.ĩ xxviij.col.ff. de vul.& pu. & ĩ l.fi.in apo.ff.de lib.agn. & do.Iaſ.ĩ l.fi.ĩ v.co.C. de he.ĩſti. Al̃s incip. Nell⁹ Falloppi.And. Barb.ĩ l.q̃ties. C. de he.ĩſti.ĩ add.bar.Th.

d ¶Extraneo.No.ꝙ dicit Bar.hic. Idẽ tenet Bart.in l.fi.C.de he. inſti.& in l.j.ĩ vl. co. ff.de vul.& pu.cũ cõcor.de qb⁹ ꝑ do.& ꝑ̃ceptorẽ meũ ĩ ſtudio Paduano,do.Iaſ.ĩ d. l.fi.ĩ v.vo.vbi etiam all̃.d.conſ.Bar.Tho.

4 tia poſsit hæres eſſe.†Tertiò etiam hoc ſic probatur:ſi diceretur
dictam dominam Agnolutiam non poſſe hæredem eſſe primo
vel ſecundo modo,& ſic dictam inſtitutionem & ſubſtitutionẽ
eſſe inualidam,adhuc ipſa dña Agnolutia eſſet hæres teſtatoris
ex alio capite , ſ. ex vigore inſtitutionis factæ de ea in re certa,
nam cùm nõ ſit alius hæres vniuerſalis in teſtamento inſtitutus
a in re certa eſt in totũ hæres:[a] vt l.j.§.ex fundo.ff.de hære.inſti.&
l.ex facto.& no.in l.quoties.C.eo.tit. Nec ob. ſi dicatur ꝙ duo
ſunt in certa re inſtituti, ſcilicet ep̃s & Agnolutia. Et ideo s.di-
cta dñs Agnolutia non põt eſſe hæres , niſi pro dimidia. Nam
5 eſt diligenter † aduertendum ꝙ in inſtitutione facta de ep̃o fuit
adiectum ꝙ plus de bonis ſuis petere non poſsit aliqua ratione
vel cauſa:& ſic inſtõ eius non trahit ſe ad alia bona: quia volun
tas teſtatoris manifeſtè reſtringitur.l.quoties.§.ſi duo.ff. de hæ-
redi.inſtitu.In inſtitutione verò facta de dicta Agnolutia dicta
verba non fuerunt adiecta:& ſic ipſa eſt hæres inſolidum.

Quando in teſtamento aui materni præteritur nepos,teſtamẽ
tum eſt nullum : & tunc ſi antequam dicatur nullum moriatur
nepos , an tranſmittatur hæreditas ad auunculum vel patrum,
& an propter clauſulam codicillarem valeant legata ibi facta.

1 *☞Præteritione aui materni facta ſine cauſa teſtamentum eſt nullum.*

2 *Præteritione filij ex cuius perſona rũpitur teſtamentũ, an legata ipſi filio facta ualeãt.*

3 *Hæreditas aui materni non adita, non tranſmittitur ad hæredes.*

CONSILIVM XLIX.

Icolucius deceſsit,& teſtamẽ-
tum non dixit nullum,& teſtamentum non eſt cõfir-
matum:quia deceſsit in pupillari ætate:vt C.de poſt-
hu.hære.inſti.l.ij.vbi eſt caſus.& ibi no.Dy. & non eſt dubium
1 ꝙ præteritione† aui materni facta ſine cauſa teſtamentũ eſt nul
lum:vt in aut̃.de hære.& Fal.§.exhæredatos.& ibi no.glo. Poſi
b to ergo ꝙ teſtamentum ſit nullũ,dubitatur an legata[b] facta ipſi
filio valeant.Et de hoc eſt opi. in l.maximum vitium.C. de lib.
præte.Nam quidam dicunt ꝙ rupto teſtamento ex cauſa pręte
ritionis valeant legata facta alteri,præterquam ipſi filio præteri
to,ex cuius perſona rumpitur teſtamentum.& hoc per Cyn. in
2 aut̃.ex cauſa.in q.v.eo.ti. † Sed quicquid ſit ipſa legata valent
per clauſulam appoſitam in teſtamento,ſi non valent iure teſta
menti,valeat iure codicillorum,&c.vnde ſaltem iure codicillo-
rum valeat illud grauamen iunctum dicto Nicolutio,ſi deceſſe
rit ſine liberis.dicta legata erogentur in pijs locis,ſecundũ verã
opi.Dy.& aliorum doctorum.& Cy.refert in d.aut̃.ex cauſa.in
3 vj.q. † Hoc præmiſſo ad q. propoſitam dico ꝙ ſi quidem non
apparet ꝙ per dictũ Nicolutium fuerit adita hæreditas aui ma-
terni ab inteſtato:tunc dictus auũculus eius qui non dicit teſta-
mentum nullum, nil poteſt petere de bonis dicti teſtatoris , aut
dicti Nicolutij:quia hæreditas aui materni non adita non tranſ-
mittitur.C.de iure deli.l.ſi infanti. vnde perinde eſt ac ſi dictus
Nicolutius non fuiſſet in medio. & ſic dictus auũculus nil põt
petere ſi verò fuiſſet adita hæreditas : tunc immediate legitimæ
ſuccederet dictus auunculus , in qua non conſiſtit grauamen.
alia dimidia eſſet patrui,qui fuit inſtitutus à teſtatore. & in hoc
iura ſunt clara. Barto.

Si teſtator reliquit vxori ſuæ fructus,reditus & prouentus o-
mniũ bonorum ſuorum mobilium & immobilium,non veniũt
iura & actiones,nec veſtimenta viri,& quid de veſtibus vxoris
pretioſis , & de pecoribus & iumentis & de protocollis ſi teſta-
tor fuit notarius.

1 *☞Nomina debitorum non ueniunt appellatione mobilium & immobilium.*

2 *Pronomen ſuorum reſtringit ſignificatum uerborum.*

3 *Veſtes mariti & uxoris an ueniant in uſumfructum uiri an ſint precipua uxoris.*

4 *Fœtus pecorum, boum, & equorum an pertineant ad uſufructuarium.*

5 *Protocolla notariorum an pertineant ad uſufructuarium.*

CONSILIVM L.

c Ilius Petri[c] de Florentia inter alia
quæ in ſuo teſtamento diſpoſuit,relinquit B.vxori ſuæ fructus
& reditus,& prouentus omnium bonorum ſuorum mobilium
& immobilium. Modò quæritur an dicta vxor vigore dicti le-
gati debeat habere quæ ſunt in nominibus debitorum. & dici-
tur ꝙ non & probatur in eo quod dixit ſuorum &c.Nam debet
intelligi de his bonis quæ ad teſtatorem pertinent iure dominij,
vel quaſi,non eorũ quæ ſunt in nominibus debitorũ:vt l.Quin
1 tus.§.argento.ff.de auro & arg.lega.† Item
dixit,bonorũ ſuorum mobilium & immo-
d bilium,ſed nomina debitorũ[d] non ſunt mo
bilia vel immobilia:ſed ſunt quoddam ge-
nus de per ſe:vt l.à diuo Pio.§.in venditio-
ne.ff.de re iu.l.quam Tuberonis.§. pe.ff.de
pec.quod etiam tenuit Iac.de Are.in l.mo-
uentium.ff.de verb.ſigni.& Spec.in iiſdem
terminis in titu.de fru.& intereſt.§.j.ver.ij.
quæro,ex quibus cõcluditur dictam domi
nam non debere habere vſumfructum de
nominibus debitorum.Non ob.ff.de vſufr.
leg.l.vxori meæ.quia ibi fuit relictus vſuſ-
fru.ſimpliciter.ſed in quęſtione noſtra fuit
adiectum, mobilium & immobilium. quæ
verba habent reſtringere ſignificatum ver-
2 borum,vt dictum eſt. † Item fuit adiectũ
hoc pronomen ſuorum,quod habet reſtrin
gere ſignificatum verborum,vt de his mo-
bilibus & immobilibus intelligatur,quę iu
re dominij pertinent ad teſtatorem : vt d.l.
Quintus.§.argento. Sed licet in d.l.vxori
meæ.fuerit appoſitum illud verbum meo-
rum, & tamẽ continet nomina debitorum:
dico ꝙ illud ideo eſt:quia pronomen meo-
rum, habet ſubſtantiuum omnium, omnia
comprehendens. Reſpondeo ad iura quæ
dicunt ꝙ actiones & iura iudicantur mobi
lia & immobilia ſecundũ id qđ in actione
deuenit : quia illud eſt verum quando iura
& actionet de neceſsitate debent applicari
mobilibus & immobilibus : quia de eis ni-
hil eſt diſpoſitum. verbi gratia : dicit lex ꝙ
bona immobilia minoris non poſsint alie-
nari ſine decreto:mobilia verò poſsint alie
ri:ſed ſi de nominibus nihil depoſuit iudi-
cabimus de eis vt æquiparẽtur mobilibus,
& de immobilibus reliquit vſumfructum
vxori. Iura verò & actiones hic differunt,
vt ex ſerie teſtamenti apparet,& ſic non eſt
neceſſe ꝙ alicui prædictorum ſcilicet mo-
bilibus & immobilibus applicemus nomi-
na debitorum:ſed ſtẽt in ſuo genere per ſe:
vt in d.§.in venditione & s. probatum eſt.
3 †Adhuc quæritur an veſtes feſtiuæ perſo-
e nę vxoris,[e] & veſtes viri ſint vxoris proprię,
an verò ad hæredes remaneant,ita ꝙ de eis
tanquam de alijs mobilibus vſumfructum
percipiat.quæritur à vobis quid iuris.& di
cendum eſt quod de veſtibus viri nullum
eſt dubium ꝙ ad vxorem non pertinent ali
quo iure ; ſed de veſtibus vxoris , licet ſint
multæ opiniones doctorum in l.his.§.j.ſoluto matrimonio.veri
tas eſt ꝙ veſtes feſtiuæ & prætioſæ non ſunt vxoris,nec eidem
à viro donatæ videntur. & ſic non poteſt morte confirmari re-
rum datio,cùm ei tradere videatur ad vſum tantùm,vt tñ magis
ſint apud virum,quàm quæſita vxori:vt l.mortis ſuæ cauſa.§.fi.
ff.de do.inter vi.& vxo.ad l.Fal.& hoc tangit Iac.de Are.& alij
4 Mod.doc.in d.l.in his.ff.ſol.ma.& ibi dixi. † Adhuc quæritur
de fœtu pecorum,boum,& equorum, & an ad dictam dominã
pertineant tanquam ad vſufructuariam,an ad hæredes. Ad qđ
dico ꝙ ad dictam dominam pertinent eo ſaluo ꝙ ea quæ conſi-
ſtunt in grege , debent in locum mortuorum vel inutilium alia
ſubrogari ſecundũ formam l.fœtus.§.fi.cum l. ſeq.ff. de vſufru.
5 †Adhuc quæritur:quia iſte maritus erat notarius,an id qđ per-
cipitur ex exemplificatiõe protocollorum ſuorum pertineat ad
vxorem.& dico ꝙ non.Ratio:quia id,quod tantùm ſemel perci
pitur,& non renaſcitur,non dicitur eſſe in vſufructu,vt l.diuor
tio.§.ſi vir.ff.ſol.mat. ſed reditus protocollorum eſt huiuſmodi,
quia poſtquam protocollum eſt ſemel redditum,nunquam am
plius percipietur:quia nõ eſt veriſimile ꝙ de facili perdat illud:
vt l.ſi ex lapidicinis. ff. de iure dotiũ. Bartolus de Saxoferrato.

a ¶Hæres in totũ. Vide Bar. in l. quoties. §. ſi duo. & ibi apoſtil.ff. de hære. inſti. & an ſubſtitutio cõpendioſa facta in re certa per verba directa ciuilia , trahatur ad vniuerſa bona filij in pupillari ætate decedẽtis,vide Alex. plenè poſt alios in l. centurio. in ij. col. ff. de vulga.& pupilla. Tho.Diplo.

b ¶ An legata. Quòd legata nõ ſuſtinent̃, tenet Bar. in aut̃. ex cauſa.in pe. colũ. & eſt cõis ſnĩa , vt per Iaſ. ibi in xj.col. vbi videas.Tho. Diplo.

c ¶Gilius Petri. aliàs incipit fili⁹ Petri. & ita alleg. Alex.in l.q quadraginta. §. dos legata.in j.colũ.ff.ad l.Falci.vbi dicit eſſe nume.cclxvij. Tho. Diplo.

d ¶Noĩa debitorũ.ad de ꝙ idem conſuluit Bar.in cõſi.cxlix. in ij.vo.incipit,Maſiolus Petri. & Bar. in l.põt.ff.de autho.tu. & ibi apoſtil. Alex. & meã.& Alex.in l. à diuo Pio.§. iuriſdictione.& ibi ſcripſi. ff.de re iu.& plenè in cõſi.lxviij.inci.quia cõſultationem.in vj. volu & Bar.Soci.in conſi.cj. incipit, viſo teſtõ.in ij.vo. & vide Bar.in cõſi.ſeq.& in cõſi.xv.incipit pater,habens filium.in j. colũ. Tho. Diplo.

e ¶Veſtes feſtiuę vxoris.vide Bar. in cõſi. cxxviij. inci. quæro eſt an quæ donãtur ſponſę.& in l.in his. §. j. vbi dicit pluries ſe cõſuluiſſe.ff. ſolu. ma.& ibi vide apoſtil.in ver.pluries.et vide plenè ꝑ Alex. ĩ l.ſi is q.§.dos legata. ĩ j.col.ff.ad l.Fal.& ĩ l.ſi v̾o.§.ſeru⁹.ff. ſol. ma.& Pe.de Anch.ĩ cõſi.cxxxj.inci.ĩ prędicto caſu.Tho. Di.

a ℭTrebellianica. Et no. ꝙ Bar. in iſto cōſil. vult ꝙ hæres non cōficiens inuentariū nō pt detrahere Trebellianicā. adde ꝙ cōſulit Bar. in conſil. ij. qd' incipit, dño Ioā. vbi ſcripſi plenè in apoſtilla mea & vide Alex. in l. Marcellus. nu. lvij. ad Treb. vbi alle. iſtud conſi. Barto. Tho. Diplo.

b ℭSpēs per ſe. Vide quę dixi ſ. in cōſi. p̄cedenti. Tho. Diplo.

c ℭIn noīe Dñi. Adde Bar. in cōſi. lxj. in ij. vol. incipit ex facto propoſito Salūbeñ. & ꝙ auť. ex cā. habet locū in præteritione poſthumi. Tho. Di.

d ℭPupillaris ſubſtitutio. Vide plenè per Iaſ. in d. auť. ex cā. in iiij. col. C. de li. pręte. in ver. ſecūdū dubiū. & Bar. in cōſi. ccx. in ci. ī noīe. omne illud. & in cōſi. ccxxv. incipit. Lapus. & ī cōſil. xiij. incipit ex facto propoſito. in verſicu. tertio. Tho.

Rogatus reſtituere hæreditatem tenetur vltra vires hæreditatis, ſi non facit inuentarium, nec deducit Trebellianicam.

1 ☞ *Hæres non conficiens inuentariū perdit Trebellianicā.*
2 *Appellatione mobilium & immobilium, non ueniunt iura & actiones.*

CONSILIVM LI.

IN nomine Domini amen. Bonauentura fecit teſtamentum, & inſtituit hęredes duos filios, ſcilicet Andream & Ioannem, & eis ſubſtituit, vt in teſtamento eius continetur ſcripto manu notarij, & etiam in teſtamento talem vltimā voluntariam ſubſtitutionem fecit, ꝙ ſi prædicti ſui filij ambo decederent ſine filijs, voluit ꝙ eius hæreditas & bona omnino deuenirent in Petrum ſuum fratrem. Modò iſte Ioannes in vita ſua vendidit de bonis & de hæreditate dicti Bonauenturæ vltra dimidiam, & demū primo mortuo Andrea in pupillari ętate dictus Ioannes fecit teſtamentum, & in ipſo teſtamento examinauit ſuam hæreditatem, debita & legata, & Petrum prædictum ſuum fecit hæredem pro parte, & nihil vltra relinquit in ſua hæreditate quàm bona quæ fuerunt Bonauenturæ, quæ debebant deuenire in Petrum. Et fecit etiam dictus Ioannes codicillos, quibus etiam reliquit tertiam partem ſuorum bonorum mobilium & immobilium cuidam Pepo. Demum poſt prædicta dictus Petrus intrauit tenutam & poſſeſsionem bonorum dicti B. pro parte ſibi debita pro teſtamento dicti B. Demum poſtea adiuit dictam hæreditatem dicti Ioannis cum beneficio inuentarij, & non conſtat de inuentario. Quæritur modò ſi dictus Petrus debeat habere bona vigore verborum inſertorum in teſtamēto dicti B. cùm non ſint tot, quot ſunt dimidia propter venditiones factas per dictum Ioannem, viſo teſtamento dicti B. & ſi hæres habere debet, nunquid de bonis debeat dare tertiam partem dicto Pepo. viſis codicillis dicti Ioannis, cùm in bonis dicti Ioannis & eius hæreditate nihil aliud ſit quā dicta bona quæ debeāt eſſe Petri vigore teſtamenti dicti B. & an Petrus ſibi dictam tertiam partem de bonis pręd ictis teneatur dare necne. & ad quid, cum dicto Pepo. obligatur vigore dictorum codicillorum, non exiſtentibus alijs bonis quā ſuprà dictis dicti Ioannis. & cùm in dicta hęreditate dicti Ioannis ſint debita contracta per dictum Ioannem, nunquid debeant detrahi de dicta tertia parte necne, & pro quota parte, bona autem quæ nunc inueniuntur apud dictum Petrum quæ fuerunt dicti B. de quibus non eſt quæſtio ſunt hæc &c. Viſo puncto prædicto, & contentis in eo examinatis, videtur de iure dicendum nullam deductionem eſſe fiendam debitorū vel alicuius Trebellianicæ & per dictum Pe. debitorē & Trebellianicæ: tūc pōt fieri deductio vbi hæres feciſſet inuentariū, ſi aūt inuentariū nō fecerit, tenetur de ſuo cōplere: vt §. ſi verò nō fecerint. ibi: cōplebit legatarijs, &c. & in auť. de hære. & Fal. & no. in l. ſi pecunia. de le. ij. quæ ſolēnitas inuē

1 a tarij † omiſſa priuat hæredē Trebellianica:[a] vt no. in auť. vñ ſi pares. C. de inoffi. teſta. ſed lex priuat Falcidia, ꝑpter omiſsionē inuatarij: vt l. ſcimus. §. & ſi pręfatā. C. de iure deli. & in auť. de hære. & Fal. §. ſcimus. ergo & Trebellianica. Præterea rō inducēdi inuentariū & eius beneficiū fuit, vt videať rō eorū, quæ pater dimiſit in patrimonio ſuo tpe ſuæ mortis. vt hęres malignari nō poſſet: vt in pręalle. §. ſcimus. & in §. ſi verò abſunt. de hæredi. & Fal. ſed rogatus hæres de reſtituendo, ita tenetur iſta ratio fideicommiſſario vniuerſali, ſicut in legitimis particularibus & creditoribus: vt no. in l. cū tale. §. Titius. de condi. & demon. & no. tenetur hoc per Modernos doc. in auť. ſed cùm teſtator. C. ad l. Fal. & in addi. noua refert Cy. ſecundū Ri. Mal. & tenet Dy. & Iac. de Bel. in lec. auť. de hære. & Fal. §. ſi verò expreſsim. Et no. etiā per Rofre. aliqui d in libellis ſuis in ti. ad Senaconſult. Trebel. Et ideo poſito ꝙ ille Petrus poſſet dici rogatus de reſtituendo qd vniuerſum qd' exigitur vt Trebel. poſsit retineri: vt l. nam quid. in fi. & l. cogi. in prin. & §. generaliter. ff. ad Treb. tamen ea

2 retinere non poteſt, vt ſ. dictum eſt. † Ex his tolluntur quæ pro & contra prudenter allegātur, licet in hoc puncto hæc non fuerunt multùm neceſſaria: tamen quia ipſa facta mentio eſt de Trebellianica, ideo proſecutus fui. Non obſtat quod dicitur feciſſe inuentarium, cùm licet nō appàret de eo, quia paria ſunt non eſſe rem, & non apparere: vt l. j. ff. de contrahen. empti. Super eodem facto ſi conſideremus relictum factum Pepo tertiæ partis bonorum mobilium & immobilium, iſtud fuit legatum tertiæ partis certarum rerum: nec venit commodum actionum & commodū obligationum: quia obligationes & actiones ſunt

b ſpecies per ſe.[b] nec eſt mobile nec immobile: vt l. quam Tuberonis. §. fi. ff. de pecu. de re iud. l. à diuo Pio. §. in venditione. et ſpe. in ti. de fru. & intereſſe. §. j. ver. ſed pone quod pręlatus. quod autē hoc caſu non debeat fieri deductio æris alieni: eſt caſus. ff. de vſuf. leg. l. fi. prout loquitur de legato certarū rerū: prout eſt hic ex eo qd' dixi mobiliū. Præterea ipſum fideicōmiſſum erat debitū ipſi hæredi, à quo relictū eſt ipſi Pepo. & ſic nō poteſt deducere: quia teſtator pōt legare rē hæredis, ſicut ſuā, ſiue ſit hæres in totū ſiue pro parte: vt l. vnum ex familia. §. ſi rem. de le. iij. ſiue ſit hæres pro parte: vt l. cū filius. §. dies. ff. de leg. ij. & ibi no. ſiue ſit hæredi debitū iure fideicōmiſsi: vt ff. de leg. ij. l. vnum ex familia. §. ſi vno. & §. ſi duos. Præterea cū inuentarium nō fecit, tenetur præſtare ſolida legata, etiā ſi aliàs vires hęreditatis excedant: vt C. ad l. Falc. auť. ſed cùm teſtator. Bartol.

Quod præteritione poſthumi irrita manet inſtitutio. ſed cætera firma permanent. quod per verba ſi non vixerint, & filios non habuerint, eſt compendioſa, in qua cōtinetur pupillaris, & quod appellatione ſuorū hęredum intelliguntur deſcendentes.

1 ☞ *Authen. ex cauſa habet locum in præteritione poſthumi.*
2 *Præteritione poſthumi firma manet ſubſtitutio pupillaris.*
3 *Subſtitutio compendioſa quibus uerbis fiat.*
4 *Suorum appellatione comprehenduntur ſuccedentes.*

CONSILIVM. LII.

c IN nomine Domini amen. Salumbeñ. Ioannelli ſuū condidit teſtamentū, in quo inter alia diſpoſuit ꝙ ſi Flora quondā vxor Agnolitij ſui filij, quæ prægnās eſt, poſtmodū vnum vel plures maſculos fecerit eū, vel eos hæredes inſtituit vniuerſales, & ſi vnā vel plures fœminas: ſi vnā, habeat ccc. libras: ſi plures, pro qualibet c. libras reliquit, & ſi filij maſculi deceſſerint ſine filijs bona ſua ſint hæredū ſuorū infrà ſcriptorū, & poſtea ſequitur ſic: & adueniēte conditione ſi dicti hæredes non vixerint, & filios nō habuerint, Mattheolū Vannis, & Philippum Albergotis hæredes inſtituit. Contigit ꝙ poſt mortē dicti teſtatoris vxor dicti Andreę peperit vnā filiā, quæ mortua eſt infans. Quæritur an hęreditas dicti teſtantis & dicti infantis debeatur matri eius, vel dictis hęredibus inſtitutis. Circa quod dicendum eſt ꝙ dictū teſtamētū eſt nullū quantū ad hæredis inſtitutionē, cū dictæ filię fœminæ non fuerint in aliquo inſtitutæ, ergo &c. vt C. de inof. teſ. authen. nouiſsima. ibi no. & in authē. vt cū de ap. co. §. aliud quoq; capitulū. tamē cætera firma manēt: vt C. de lib. præte. auť. ex cā.

1 † Quæ autē habet locū in præteritione poſthumi, & l. generaliter. §. ex tenore. ff. de fideicommiſ. lib. & l. ſi pater. e. ti. & l. j. de teſta. tute. & l. bona. §. fi. de capti. & poſtli. re. de lega. ij. l. ſi quis te

2 ſtamento. & l. j. C. de codicil. & ſic † pupillaris ſubſtitutio[d] firma

d manet: vt no. in l. j. in fi. ff. de vul. & pup. & ibi hoc tenuit Iacob. de Are. & Ra. de For. licet Dy. videatur ibi innuere contrarium dicens ꝙ illæ auť. locum habēt in his, quæ poſſunt cōſiſtere ſine teſtamēto. tamen illud dictū nō eſt verū: quia apparet ꝙ tutelæ datio nō poteſt conſiſtere ſine teſtō, & ſine hęredis inſtitutione vt l. j. de teſt. tu. Hoc præmiſſo in q. prædicta videndū eſt an prędicti Mattheolus & Philippus ſint dictæ poſthumæ pupillariter ſubſtituti. Et dicendū eſt ꝙ ſic. per prædicta verba ſi nō vixerint & filios nō habuerint &c. fuit eñ ſubſtitutio cōpendioſa facta verbis directis, q̄ ſine dubio trahiť ad pupillarē directā intra tpa pubertatis: vt l. verbis ciuilibus. & in l. p̄cibus. & in l. pupillari. de vul. & pu. & no. in l. præcibus. C. e. Sed † prędictis videtur

3 obſtare ꝙ in dictis verbis vltimo loco poſitis teſtator vſus eſt his verbis, & adueniente conditione prædicta de dictis hæredibus. ſ. dictis &c. ſed dictam poſthumā hæredem nō inſtituit: vt ex ipſo teſtamento apparet ergo videtur ꝙ ipſi poſthumę nō fuerint ſubſtituti. Ad quod reſpōdetur ꝙ teſtator his verbis ſenſit, ſcilicet de ſuis hæredibus, hoc eſt, de ſuis

4 † ſuccedentibus, ſecundùm quod ſe habet vulgaris locutio, ſecundùm quā deſcendentes ex aliquo dicuntur hæredes talis, ſecundùm communē vſum loquendi verba teſtatoris, & maximè, ruſtici debent intelligi: vt l. librorum. §. quod tamen Caſsius. ff. de lega. ij. & ibi no. & l. cū de Lanionis. §. aſinam. de fun. inſtru. & l. Labeo. de ſup. leg. & ꝙ ſic intellexit teſtator, apparet ex verbis præcedentibus teſtamenti. Ibi, & filij naſcituri deceſſerint. vbi dixit ꝙ ſine filijs bona ſua deueniant in hæredes infrà ſcriptos. quod enim dixit

a filij ſui,[a] manifeſtè refertur ad poſthumos & ad poſthumas, de quibus in ſuperiori parte teſtamēti fecerat mentionem: vt l. qui filiabus. in princip. de lega. j. ex quibus manifeſtè concluditur dictos tanquam pupillariter ſubſtitutos eſſe admittēdos, & matrem à dicta ſucceſsione excludendam.

Quod in fideicommiſſo vniuerſali tacitè ſub conditione relicto locum habeat ius accreſcendi.

1 ☞ *In fideicommiſsis uniuerſalibus eſt locus iuri accreſcendi.*
2 *Fructus debentur à die dati libelli.*

CONSILIVM LIII.

b PIcaredus[b] decedens fecit teſtamentū, in quo Sauoritum ſuum filiū naturalē tantū, & Cardam. naturalē, & legitimā filios ſuos ſibi hæredes inſtituit æqualiter, & ſi quis prædictorum Sauoriti, & Cardæ ſine filijs qñcunq; decederet, eos inuicem ſubſtituit. Si verò ambo prædicti Sauoritus & Carda ſine filijs deceſſerint quandocunq;, omnino & omni iure, quibus melius fieri poteſt, ſubſtituit eis Aſtolfum, Gulielmum & Bertamum villam Clarā Petri minoli, & Roſam paucij, quemlibet ipſorum in æquali parte. poſt hoc deceſsit dictus Sauoritus liberis ſuperſtitibus. poſtea deceſſerunt dicti Aſtolfus, Bertamus, Clara & Roſa ſubſtit. ſuperſtitibus dicta Carda & Gulielmo ſuſtituto pręd ictę Cardę. poſtea deceſsit dicta Carda ſine liberis, ſuperuiuēte dicto Gulielmo ſubſtituto prædicto, quę Carda fecit teſtamētū ſuū in quo hæredē vniuerſalē inſtituit Guiduciū, qui Guiducius hæreditatē dictæ Cardæ adiuit poſt mortem dictæ Cardæ, modo dictus Gulielmus ſubſtitutus petit à Guiducio prædicto ſibi reſtitui medietatē hæreditatis prædictæ dñæ Cardæ, & eidē dñæ Cardæ relictū per dominū Picaredū ſuū patrē, prout in libello, qui vobis tranſmittitur cōtinetur & dictus Guiducius dicit ſe nō teneri, niſi ad reſtitutionē quintæ partis dictæ hæreditatis. Modò quæritur quid iuris de medietate dictę hæreditatis, per dominū Gulielmū petitæ, & quid de fructibus ipſius poſt mortem dicti Guiducij recollectis poſt ei datū libellū per dictū Gulielmum. Viſo teſtamento dicti Picaredi, & iuribus vtriuſq; partis. ſuper quo conſiliū meum eſt ꝙ dictus Guiducius tenetur ad reſtitutionē dictæ medietatis petitæ per Gulielmū in ſuo libello, nō ad

1 ſolā quintam partē. † Ratio: quia in fideicōmiſsis vniuerſalibus eſt locus iuri accreſcendi, etiā ſi ſint ſub cōditione relicta. Caſus eſt de lega. j. l. filius. §. diuus Seuerus. & expreſſè. C. de cadu. tol. l. j. §. pe. vbi dicit ꝙ illa quæ ſunt dicta in illa cōſtitutione habēt locū in omni vltima voluntate in omni relicto. & in codicillis,

2 & etiā iure fideicōmiſsi vniuerſalis: ergo &c. † Ad id quod dicitur de fructibus, dico dictum Guiduciū debere fructus dictæ partis reſtituere, quos percepit poſt datum libellum, & ſic eos percepit magis mora non reſtituentis quàm negligentia nō petentis: vt l. fi. §. ſi ei. ad Trebel. vt no. in l. fideicommiſſum. eo. titu. C. ad Trebel. l. iubemus. Barto.

An in ſubſtitutione clauſula generalis referatur ad proxima, vel etiam ad remota, & maximè quādo de aliquo eſt ſpecialiter prouiſum &c. An compendioſa facta per verba communia vel directa, ſit fideicommiſſaria vel pupillaris directa. An mater tranſiens ad ſecunda vota debeat reſeruare ſucceſsiones alijs filijs, per l. fœminæ.

1 ☞ *Subſtitutio ſpecialis ſi non eſt facta ſubſtituto, generalia uerba non ſufficiunt.*
2 *Maſculorum appellatione non comprehenditur fœmina in caſu odij, ſeu grauaminis.*
3 *Clauſula generalis refertur ad omnia remota, de quibus ſpecialiter non eſt prouiſum.*
4 *Clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia: dummodò non ſint contraria.*
5 *Subſtitutio fideicommiſſaria quando trahitur ad pupillarem directam.*
6 *Si mater tranſit ad ſecunda uota, quando & quomodo ſuccedit filio mortuo.*

CONSILIVM LIIII.

ANgelus Maciæ habebat vnum filiū nomine Bar. ex quadā ſua vxore pręmortua. Item habebat vnū alium filium pupillū nomine Mo. ex vxore ſua viuēte noīe Gratia, quæ Gratia erat prægnās, & dictus Angelus in ſuo teſtamēto inter cætera ſic diſpoſuit, ꝙ ſi vxor ſua Gratia prægnans eſſet, & filiā pareret, reliquit ipſi filię l. libras iure inſtitutionis: poſt prædicta in prædicto teſtamento quibuſdā perſonis certa legata fecit & dictā Gratiā ſuā vxorem tutricē reliquit dictis Bart. & Mo. filijs ſuis, & vētri dictæ Gratiæ. Poſtea in dicto teſtamento in omnibus alijs ſuis bonis hæredes vniuerſales inſtituit Bar. & Mo. & ventrē dictæ Gratiæ ſuæ vxoris, ſi prægnans filiū maſculum vnū, vel plures pareret: & ad lucem peruenirēt in æquali parte: & ſi aliquem eorū mori contigerit ſine filijs legitimis nō ſuperuiuentibus ad plenam ætatē ſubſtituit eidem ſuperuiuentes æquis portionibus. demū dictus teſtator in codicillo poſt dictum teſtamētum confecto, quandā ſubſtitutionē fecit in hæc verba, ꝙ ſi omnes hæredes nominati morerētur ſine filijs qñcunq;, ꝙ Gratia ſua vxor ſit hæres in dimidia parte bonorū & hæreditate filiorū dictæ Gratiæ tam natorum quā naſciturorū in alia dimidia, &c. vt plenius prædicta cōtinentur in dicto teſtamento: & codicillo ſcripto manu notarij demū mortuus eſt dictus Angelus. poſtea dicta Gratia peperit filiā nomine Bartoluciā, & dicta Gratia extitit tutrix dictorū filiorum, ſcilicet Barto. & Mo. demum Mo. mortuus eſt in pupillari etate ſuperuiuentibus dicta ſua matre, & dicta Bartolucia ſua ſorore, ex vtroq; latere, & parente, & dicto Barto. ſuo fratre materno tantùm: demū dicta Gratia volens tranſire ad ſecunda vota petijt à iudice curiæ montis noui, vnde ſolent dictæ perſonæ inquiri, & per inquiſitionem tutorem dare dictæ Bartoluciæ. & ex dicta inquiſitione fuit datus tutor. demum mortua eſt dicta Bartolucia ſuperſtitibus dicta ſua matre, & dicto Barto. ſuo fratre ex parte matris tantùm. Nunc quęſtio eſt inter dictam Gratiam matrē dictorū filiorum, & dictum Bar. ſcilicet inquantum vnuſquiſq; ſuccedat tam in hęreditate dicti Mo. quā in hęredi

1 tate dictę Barto. † Ad dictā quęſtionē perfectè examinandā, primò oportet videre an dicta Bartolucia primò videať ſubſtituta fratribus ſuis, & ipſi fratres ſibi per generalia verba teſtatoris dicētis, ſi quē eorū ſine filijs mori cōtigerit, &c. & videť ꝙ dicta filia nō ſit ſubſtituta, nec ipſi ei ſubſtituti ſunt: Nam cùm de ea facta ſit ſpecialis ſubſtitutio generalia verba poſt poſita non cōprehendūt eam, & caſus videť huius quęſtiōis. ff. de vulga. & pupil. l. cohęredi. §. qui patrē. pręterea, clauſula in fine poſita videtur eſſe referenda ad proxima: vt ff. de poſtu. l. j. §. proinde. &

2 ex quib. cau. maio. l. ſed & ſi per pręt orē. §. deinde. † Pręterea, quando dictio maſculini generis profertur à teſtatore in caſu

c odij,[c] ſeu grauaminis: tunc nō cōprehēdi fœminā: vt ff. de vē. in poſ. mit. l. j. §. quare ſi ita. ſed in caſu noſtro teſtator eſt vſus verbis maſculinis, dicendo, & ſi aliquem ipſorum mori contigerit, &c. ſi diceremus cōprehendi fœminā iſtā, iam diceremus ipſam eſſe grauatā, maximè cum iſta ſubſtitutio ſit fideicōmiſſaria: vt infrà dicam. & ſic magis eſt grauamen quam prouiſio: & in hoc caſu grauaminis maſculinum non comprehēdit fœmininū. qd' volunt pręd icta iura. Oſtendo contrariū, ſcilicet ꝙ dicta filia ſit ſubſtituta fratribus, & fratres ſibi. & hoc ſic cum quęritur an clauſula generalis vel indefinita poſita in fine referatur ad proxima tantùm, an ad remota plures ſolutiones dantur. & eſt ſolu

3 tio prima. † Clauſula generalis[d] refertur ad omnia, etiā remota,

d de quibus ſpecialiter nō eſt prouiſum. Hanc ſolu. dat tex. in d. l.

4

a ℭFilij ſui. Adde Bal. in c. ſi clēruli. de ali. feu. & in cōſi. xxxij. incip. præmiſsis. vbi gñaliter vult ꝙ quādo teſtator noīat hr̄des alicuiꝰ ignorādo intelligiť de deſcēdētibus, & nō de alijs: & dicit Bar. cōſuluiſſe, & eſt cōſi. iſtud ſecūdū Pe. Cor. in cōſ. cclxxij. inci. ī hac cōſultatione. in iiij. volumi. in ij. colū. vbi ponit concor. Tho.

b ℭPicaredus. Vide Alexā. in l. precibus. in iij. col. & ibi apo. in ver fideicommiſſaria. C. de impu. & alijs ſub. Tho. Dip.

c ℭIn caſu odij. No. ꝙ ſcribit Bar. hic ꝙ qñ maſculinū ꝑferť ab hoīe ī caſu odij nō cōtineť fœmininū. Idē vult Bar. in l. j. §. ſed ſi incertū. ff. de vē. in poſ. mi. & plenè ponit Iaſ. in l. Gallꝰ. in prin. in xj. col. ff. de libe. & poſthu. in ver. ij. cōcluſio. vbi allegat in iſto conſi. & vide Iaſ. in l. tres fratres. in iij. colum. ff. de pact. Tho. Diplo.

d ℭClauſula gñalis. Vide Frāc. de Are. in cōſi. cxvj. incip poſt ſubſcriptum & vide Bar. in l. ſi creditori. §. hāc aūt. ff. de le. j. et ibi apoſtil. & vide An. Bar. ī c. cām quę. in xiij. col. de reſcrip. & Alexā de Imo. in conſi. cxvij. viſis. in j. volumi. Tho. Dip.

ſed & ſi per prætorem.§.deinde.& d.l.cohę redi.§.qui patrē.& l.doli clauſula.de verb. obli.cū ergo in noſtra quæſtione nō ſit facta ſpecialis ſubſtitutio huic filiæ inſtitutę: ergo generalis ſubſtitutio cōprehēdit eā.et per hoc videtur rīſum ad d.§.qui patrem. nam ibi patri & filio erat facta ſubſtitutio:
4 hic nō.† Scda ſolutio eſt,clauſula in fi.poſita refert ad omnia præcedētia,niſi qñ ſunt cōtraria.hoc pbat ff.de le.j.l.talis ſcriptura. in fi.cōiuncta l.ſi idē cū eodē.ff.de iuri.om. iu.§.fi.& ibi gl.firmat hanc ſolutionē: ergo &c.Præterea, ex verbis teſtatoris videt colligi ꝙ ipſe voluit iſtā filiā eſſe ſubſtitutam. Nā dixi,ſi aliquē eorū mori cōtingerit,ſubſtituit ei ſupuiuētes: ſed ſi intellexiſſet de filijs maſculis tm̄:nō dixiſſet ſuperuiuentes, ſed ſuperuiuentē in ſingulari numero. Nā cū non eſſent niſi duo,vno mortuo nō pōterat ſuperuiuere niſi vnus.Et de hoc videtur caſus in terminis noſtræ quæſtionis. ff. ad Trebellianum.l.fina. Certe punctus ſatis eſt difficilis[a] magis ꝙ ſit in hac quæſtione:licet à pluribus doctoribus: qui in hac quæſtione conſuluerunt, non ſit tactus. volēdo tn̄ ſequi veſtigia volūtatis teſtatoris,dico & credo dictā filiā nō eſſe ſubſtitutā,nec fratres ſibi.hoc ſic pbo:clauſula vltimò poſita refert ad oīa, qñ nulla ratio pōt reddi quare magis referat ad vnū quā ad aliud.Caſus eſt no.C.de li.præte.l.j.i fi. Sed in caſu noſtræ quæſtionis poteſt aſsignari ratio manifeſta:quare non referatur ad filiam:ergo &c.Ratio quare filia non videntur ſubſtituta fratribus, eſt quia pater magis affectauit bona ſua deuenire ad filios maſculos ꝙ ad fœminas:&eos,quos magis dilexit in inſtitutione,videt etiā magis dilexiſſe in ſubſtitutione:vt C.de impu.& alijs ſub.l.j.cū ſi.& ibi no.Ratio quare nō videatur ſubſtitutio facta filiæ, eſt: quia minus onerata:ergo minus grauata.& quia cū ex dictis verbis generalibus nō vocetur ad emolumentū,ſ.ad ſubſtitutionē factā, non vocet ad onus iura ſunt vulgaria.Non ob. iura allegata in cōtrarium:quia ille duæ ſolutiones debēt intelligi cū ſolutione quā dixi,ſ.niſi ſit caſus in quo poſsit reddi ratio quare nō referunt ad oīa.Nō ob.ꝙ dictus teſtator ſubſtituit eis ſuperuiuentibus, loquēdo in plurali.Nō hoc ideo dixitq̃a credidit vxorem ſuā poſſe parere plures filios,vt patet ex verbis teſtamenti.Nō ob.l.ſi.ff.ad Treb.vbi videt caſus:q̃a ibi maſculos et fœminas pariter dilexit i inſtitutiōe.Præterea, ibi nō loquit in filijs naſcituris,vnde loquēdo i plurali habebat neceſſe cōprehēdere filiā.Et hāc opi.teneo in hoc pūcto tanꝙ magis iuridicā,& magis cōſentaneā volūtati teſtōris.† Scdō oportet videre an dicta
5 ſubſtitutio fideicōmiſſaria[b] poſsit trahi ad pupillarē directā.
b & vꝰ ꝙ ſic,vt extra de teſt.c.j.li.vj.Cōtrariū vr̄ notare gl.in l.precibus.C.de impu.& ali.ſub.l.q; ſemp ſit fideicōmiſſaria. & hæc eſt veritas. Ad.c.j.facilis eſt reſpōſio. Nā cū teſtator ſubſtituit filijs ipuberib.cōpēdioſè,qñ ſuſtituit p vba directa:vt talis ſit hęres:tūc j.tēpora pupillaris trahit ad pupillarē directā. Ita no.gl.i d l.precibus.& ita tenuit Dyn.in materia ſubſtitutionis.& ita loquit d.c.j.Nā illa vba,moriat talis,ſūt vba directa,vt ibi no. Io. an.Sed qñ teſtator vtit vbis cōmunib.habentib.ſe ad directā & fideicōmiſſariā:tūc ſemp eſt fideicōmiſſaria,vt res cū tēpore valeat.ſed i caſu noſtro teſtator fuit vſus vbis communib.ſ.p vbū ſubſtituo,ꝙ eſt cōmune,vt l.generaliter.§.j.C.de iſti.et ſubſti.et ſic loqt gl.i d.l.pcib.C.de ipu.& alijs ſubſtitu. In eo tn̄ qd dicta gl.fecit differētiā an q̃s dicat ſine filijs,vl nō, nō dicit yſtatē:q adicit cōtra l.cēturio.de vulg.et pu.et cōtra d.c.j.Solū em̄ eſt aduertēdū,an teſtator vtat vbis directis,an cōmunib.an obligs:vt ſ.dixi.et ita tenet Dy.licet qdē alij Mod.videāt dicere aliter, quo-
6 rum opi.non curo referre. † Ad quæſtiones principales admodum facilis eſt reſponſio,an dicto Mod. ſucceſſerit dicta Gratia eius mater:& dicta Bar.eius ſoror ex vtroq; parente excluſo dicto Bar.qui erat frater paternus tantū,vt C.ad Tertul.aut.defuncto.& in aut.de hære.ab inteſta.§.conſequens. ſed tenebantur & tenentur reſtituere dicta bona retenta ſua legitima dicti Moder.quæ eſt tertia eius,quod habiturus eſſet ab inteſtato,vt in aut.nouiſsima.C.de inoffi.teſta.Erit ergo iſta legitima tertia tertiæ totius hæreditatis dicti Ange.cùm tertiam habiturus fuiſſet dictus Moder.tres enim erant de reſiduo non debet retineri quarta Trebellianica.iura ſunt vulgaria extra,de teſta.c.Raynutius.&c.Raynaldus.& no.C.ad legem Falci.l.quanquam. Nec poteſt dictæ matri obijci ꝙ non petijt dari tutorem cùm eſſet tutrix.de ſucceſsione Bartoluciæ non eſt dubitandum : quia cum habeat ſubſtitutum:abſq; dubio mater ſuccedit in omnibus ſuis bonis excluſo fratre paterno tantū:vt d.aut. defuncto & d.§.cōſequens.Et circa hoc plura non curo hic dicere: quoniam materia eſt ſatis clara. Vlti.circa prædicta quæro an dictæ Gratiæ obſtet tranſitus ad ſecunda vota:an debeat cauere dicta Bar. de reſtituendo dicta bona poſt mortem ipſius.Et ad hanc queſtionē declarandam oportet ſcire ꝙ in iſta materia ſunt tria iura. Primum ius codicis,quod loquitur per diſtinctionem,an mater nubat ante mortē filij:& tunc mater ſuccedat filio. ſed debet reſeruare filijs ſuis ex eodē matrimonio natis:vt C.de ſecun.nu.l. fœminæ.in fi.aut nubat poſt mortem filij: & tunc bona quæ filius habuit aliūde quā à patre,mater habet pleno iure bona quæ habuit à patre tenetur ſeruare alijs filijs ex eodē matrimonio deſcēdētibus.Intellige vt ſ.dixi,vt C.ad Tertul.l.mater. Secundū ius eſt ius aut.in corpore de nō eligen.ſecun.nub.§.cùm aut.colū.j. per qd' ius corriguntur prædicta iura: quia ſiue mater nubat ante,ſiue poſt,ſuccedit pleno iure.Tertium fuit ius in aut.de nup. §. hinc nos. per qd' in bonis paternis redit ad diſtinctionē l. mater.quādo mater ſuccedit filijs ab inteſtato.Cū ergo ſecundū iura Codicis mater teneret reſeruare filijs eiuſdē matrimonij,& in quæſtione noſtra nulli ſuperſint ex eodem matrimonio:patet ꝙ dicta Gratia ſuccedit pleno iure,neq; debet de reſtituendo cauere.& ita aliàs de facto conſultus reſpondit. Bartolus.

Quod filia inſtituta in re certa cum clauſula, quòd plus petere non poſsit,excluditur à petitione rei emphyteuticæ pro rata, ex ſtipulatione quæſita.Quod pater non ſoluendo canonē præiudicat filijs,quibus erat ius quæſitum.

1 *Filia poteſt petere bona emphyteutica,etiam ſi eſſet priuata,& iuſſa non peteret.*
2 *Filia quæ acquirit dotem ex diſpoſitione,pater non poteſt eam diminuere.*
3 *Pater non ſoluendo canonem poteſt priuare filium iure emphyteutico.*

CONSILIVM LV.

c IN nomine domini[c] Amen.

Dominus Amatus filium M.heredem vniuerſalē inſtituit,filiā fœminā in certa quantitate, & eam eſſe tacitā & contentā iuſsit. † An ex dictis bonis dicta filia perdat
1 d ius petendi partē ſibi cōtingētem de bonis emphyteuticis.[d] Iſtā queſtionē format Specu. in titu. de loca.aliàs de emphy.§.nunc aliqua.ver.lxxviij.& licet arguat pro & contra: non bene ſe firmat.veritas tamen eſt ꝙ dictę filię remanet ius petendi emphyteuſes ſibi queſitas ex vigore ſtipulationis paternę,in nullo diminutū ex vigore dictę inſtitutionis factę in dicta quantitate: & hoc verum.primò propter impotentiā patris. Cùm enim hoc non habeat filius vt hęres ex diſpoſitione patris in hoc non valet,vt expreſsè habemus de ſuc.feu.c.j.in prin.& hoc eſt ius cōmune.& Spec.in d.ver.lxxviij.circa fi.dicit ſimilem emphyteuſim & feudum in hoc. † Preterea , hoc videmus in actione de
2 e dote[e] que queritur filię ex diſpoſitione paterna,ꝙ ius pater diminuere non poteſt:niſi in eo quod vult ſibi in bonis ſuis relinquere:vt l.ſi cùm dotem.§.ſi pater.ff.ſolu.matri. Preterea, poſito ꝙ pater poſsit filiam ſuam ſua diſpoſitione priuare:tamen hęc verba hoc non important.debuiſſet enim pater hoc exprimere,ſcilicet vt iura emphyteutica ſolùm apud filium remaneant.quod patet in ſimili.Nam pater poteſt vni ex filijs aſsignare libertatē. tamē ſi vnum ex filijs inſtituit in portione magna,alium in modica:propter inſtitutionem ex modica non repellitur quin ęqualiter cum alijs admittatur:vt l.vt iuriſiurandi.§.ſi liberi.de oper. liber. Præterea, ſufficit filio ex quacunq; parte modiciſsima inſtitutum

a Difficilis.vide Pe. de Anc.in cōſi.lxvij. & vide Bart. in l.fin. ff. ad Treb. vbi facit mētionē de iſto cōſi. & ibi ſcripſi, & vid Alex.in l. cohæredi. §.qui diſcretas. ff. de vulga.& pupil.vbi alleg.etiā Bart.hic in iſto cōſ.Tho.Diplo.

b Fideicommiſſaria. vide Ale.in l.precib9 in iiij.col. de impub. & alijs ſubſti.& in l. cēturio.in ij.col.ff.de vulg.& pupilla.vbi alleg. Bar.in iſto cōſilio Thomas.

c In noīe Domini. Aliàs icipit, domin9 Amat9.& ita alleg. doc. vt ſ. videbimus & idē cōſuluit Bart. in conſi.x.incipi.ꝗ̄ō. talis.Tho.Diſplo.

d De bonis emphyteuticis.Idē tenet barto.in l.iuſiurādū. §.ſi liberi.ff.de ope.li. & plenè p Ale. in cōſil. cxxviij.in j.vo.inci. cōſideratis his. in vlti col.& in cōſi.viij.i iij.vo. inci.viſis ſubtiliſsimis dubitationibus.in v. col. & in cōſi.viij.in j.vol.in j. col.inci. viſo themate.& in cōſi.xxvij.e. vol.in ij.col.inci.pōderatis his. & in l. nihil intereſt.in ij.co.ff. de edē. & do.Iaſo.in l. ij.§.patronū el.j. ff. de in ius vocā. & in aut.præterea. in pe. co.C.vnde vir & vxor.& in l.quoties.i fi.vbi etiā d.Pe.Cor. C.de her.inſti. vbi faciūt mētionē de iſto conſi.Bar.Tho.

e De dote.Vide Alex.in l.ſi.§.ſi.à ſocero.& in apoſtil.ff.de his quæ in frau. cre. Thomas Diplo.

ſtitutum eſſe,ad hoc vt ius patronatus conſeruetur ſibi.l.& ſi ex modica.ff.de ope.liber. Præterea, ſi poneremus filium ſimpliciter exhæredatum, non ſufficeret excludendum eum à iure patronatus:ſed eſt neceſſe ꝙ ſit exhæredatus mala mēte:vt l.ſi patronatus.§.ſi quis non mala mente.& §.ſequens.ff.de bo.lib.Ita ergo in propoſito cùm filia ſit inſtituta ex certa re , & iuſſa eſſe contenta : dicta verba debent intelligi ꝙ plus petere non poſsit de bonis defuncti iure hæreditario, ſed per hoc non priuatur iure quod habet tanquā filia,nō tanquā hæres,vt iure patronatus, & iure emphyteutico. Non obſtāt iura & rationes allegatæ pro ſe. primò non obſtat l.fœminæ.C.de ſecun. nup. quia ibi mater non cogitur filijs reſeruare vigore alicuius conuentionis habitę cum alio,ſed ex diſpoſitione illius legis,quæ ſic expreſsè diſpoſuit,vt mater poſsit vnum ex filijs eligere,ſed in caſu noſtro eligendo vno ex filijs veniret contra conuentionem cum alio habi-
7 tam:ergo &c. † Non obſtat ꝙ pater non ſoluendo canonē pōt priuare filium iure emphyteutico : quia hoc ex iure contractus celebrati cum ipſo concedente peruenit: vnde per hoc cōceſsio vel conuentio in nullo offenderetur,ſed eligendo vnum offenditur conuentio,quæ voluit filios æqualiter admitti,non obſtante ꝙ pater poſsit vni ex filijs libertum aſsignare: vt ex prędictis patet.

Quòd ſubſtitutio,quæ fit impuberi vt bona vendantur & diſtribuantur inter pauperes, cenſetur directa ſi intra pupillarem ætatem decedit,ꝙ tacita pupillaris quę venit ex mente teſtantis excludit matrem.quod ſubſtitutio facta in omnibus bonis ſignificat directam,& excludit matrem.no.quando relinquitur mulier domina , & maſſaria. quando relinquitur vxor domina & vſufructuaria & maſſaria exiſtentibus filijs trahitur ad alimenta eis deficientibus habet pleno iure.

1 *Subſtitutio per verba merè obliqua an dicatur pupillaris.*
2 *Tacita vulgaris contenta in expreſſa pupillari non admittitur contra matrem.*
3 *Mater quæ relicta eſt domina & maſſaria, quid debet habere ſtante pupillari ſubſtitutione.*
4 *Filijs decedentibus in pupillari ætate,ſtantibus ſubſtitutis pauperibus Chriſti , an mater poſſet detrahere legitimam & Trebellianicam.*
5 *Qui habet probare minorem ætatem,& an præſumatur pupillum deceſsiſſe.*

CONSILIVM LVI.

a IN nomine domini[a] Amen.

Bar.fecit teſtamentū, in quo vxorē ſuam reliquit dominā,& vſufructuariā, & maſſariam omniū & ſingulorum bonorū ſuorum donec honeſtè & caſtè ſtare voluerit in domo dicti teſtatoris cū filijs ſuis. Item filias ſuas natas,& naſcituras inſtituit in certa quantitate,& filium M.natū & naſciturū inſtituit hæredē, vel hæredes vniuerſales : & eidē ſubſtituit per hæc verba videlicet ꝙ ſi aliquis ipſorū filiorum vel filiarū intra pupillarem ętatē,vel qñcunq; alij,vel alijs naſcituris per directā inſtitutionē ſuccedēt eidem, ſi omnes maſculi decedant ſine filijs legitimis, & ex eis natis ꝙ filiæ ſuperuiuentes, & eius hæredes ſuccedant per directam:& ſi omnes decederent ſine filijs legitimis,ꝙ bona ſua vendantur & diſtribuātur inter pauperes Chriſti de Fulgineo:& ad prædicta exequēda fecit ſuos fideicōmiſſarios.contingit ꝙ mortuus dictus teſtator filio remanēte in hæreditate poſsidēte bona per ſe & ſui tutores. Demū mortui ſunt omnes filij maſculi & fœminæ , ſed an deceſſerint in pupillari vel poſt,dubitatur.mortui ſunt etiā oēs dicti fideicōmiſſarij executores dicti teſtamēti.vnde dñs epiſcopus vigore executionis ei deuolutæ per mortem dictorū executorū bona dictæ hæreditatis, & hæreditatē cuidā vēdidit pro pretio certo caſu diſtribuendi dictū pretiū inter pauperes,ſecundū formā dicti teſtamēti.Ex quibus prædictis oritur quæſtio inter dictos emptores ex vna parte & matrem dictorū pupillorū ex altera.queritur quid
1 iuris. † Circa quæ examināda multa dubia oriunt. Primū an dicta ſubſtitutio quæ reſpicit pauperes, fuerit pupillaris,poſito ꝙ dicti filij in pupillari ætate deceſſerūt.& videt ꝙ nō: q̃a qñ ſunt verba merè obliqua,nō pōt dici ſubſtitutio pupillaris , vt patet in verbo diſtribuant.ff.de vulga.& pupil.l.cohæredi.§.cū filię. ita videt in ꝓpoſito:q̃a teſtator dicit,vendant & diſtribuant inter pauperes: & ſic nō dicit ꝙ pauperes directò capiāt de manu ſua: & ſic nō videtur ſubſtitutio pupillaris. Pro hoc facit l.fundi Trebatiani.ff.de vſufru.lega. In cōtrariū videt eſſe veritas,& eſt ꝙ intra tēpora pupillaris ætatis eſt directa pupillaris.nā in verbis ſ.relatis ſubintelligit aliud verbū hoc modo:& ſi oēs decederēt ſine filijs legitimis, ꝙ tūc fideicōmiſſarij accipiant,& per eos vendant & diſtri-
b buātur,& ſic intelligit hoc verbū accipiāt,[b] vt ff.de ali.& cib.le.l.alio. in fi.& ibi no. gl. quæ expreſsè.hoc dicit.& pbat in l.deniq;. §.interdū. de pec. leg.expreſſim eſt in aut. de eccle.tit.§. ſi qs autē pro redēptione.ſed hoc verbū,ipſi accipiāt,eſt directū. ſignificat enim ꝙ ipſi accipiant de manu ſua,non per alios ei det. Præterea hoc videt expreſſum extra de teſta.c.cū tibi.& quod ibi no. Inno.vbi iſti executores fideicōmiſſarij dicuntur hæredes directi.hoc tenuit Roſr.in ti.de actio.quæ ex deli.& Spe.in ti.de inſtr. edi.§.nunc verò aliqua.ver. itē pone ꝙ aliquis.Sicut ergo qñ nullus eſt alius ſubſtitutus iſti fideicōmiſſarij dicunt eſſe hæredes: ita eadē ratiōe in ſubſtitutione dicunt hæredes.Et ſi dicat qñ mater eſt in modio iſta interpretatio nō debet admitti, ſicut nec ta-
2 cita pupillaris admittit cōtra matrē. † Rñ. ꝙ tacita de qua defunctus nō cogitauit,ſed ius præſumit , ꝙ ſi defunctus cogitaſſet ſic voluiſſet,vt eſt tacita vulgaris cōteta in expreſſa pupillari, iſta nō admittit cōtra matrē.ſed tacita,quæ venit ex præſumpta mēte defuncti:q̃a præſumit teſtatorē ſic cogitaſſe,& voluiſſe ex aliquibus verbis,vel alijs coniecturis, & vbi eſt bene excludit matrē:vt no.in l.precibus.in glo.in materia.& eſt tex.C.de teſta.mi.l.in teſtamēto.ſed iſta eſt huiuſmodi:q̃a fideicōmiſſarij vēdere nō poſſent,& dare pauperibus,niſi acciperēt: ergo &c.hic ergo ꝙ fideicōmiſſarij acciperēt teſtator cogitauit. Itē ex hoc apparet ꝙ teſtator dixit ꝙ bona ſua oīa &c. Nā ex eo ꝙ dixit,oīa,videt voluiſſe de omnibus, nō facta exceptione de matre filij:vt l.Iulia.in prin.de lega.ij.Hoc aūt non pōt fieri,niſi per directā pupillarē.ergo apparet ꝙ teſtator voluit ſubſtituere directō pupillari intra tēpora pupillaris ætatis. Ex quibus concludit ꝙ ſi dicti filij deceſſerint in pupillari ętate,mater omnino
3 excluditur:vt extra,de teſta.c.ſi pater.lib.vj.& l.precibus. † Se-
c cundum dubium[c] eſt:poſito ꝙ dicti filij in pupillari ætate deceſſerint,quid debeat habere dicta mater ex vigore dictorum verborum,cùm reliquit eam dominam & vſufructuariā,& maſſariam.Et videtur ꝙ hoc fuerit relictū filijs inſtitutis,ꝙ ex hoc habeat ſolùm alimēta,ſecundū cōſuetudinem obtentā.C.ſi ſecun. nup.mu.l.j.Sed aduerte in eo ꝙ reliquit eam dominā,non debet intelligi de iure dominij,ſed de quadā preeminentia in domo,ſicut ex cōmuni vſu loquendi apparet.Homines enim appellant vxores dominas domus:argu.ff.de auro & argen.lega.l.Titio.§. ſi q monacho.Et quedā leges appellāt eas dominas.ff.re.amo.l. ij.ff.ad Sylla.l.j.§.ſi vir.& hoc tenuit Spe.in ti.qui fil. ſint legi.§. j.ver.quid ſi fuit. Et idē importat verbū maſſariam, ibidē poſitum fauore filiorū,eſt interpretatum,vt porrigatur ad alimenta tantū.ſecus eſſet in extraneis inſtitutis:vt no.glo.in d.l.j.C.ſi ſecun.nu.mu.Dico ergo ꝙ extantibus filijs& de hęreditate träſlata ad alios ceſſat fauor liberorū,& debet vſufructus integrè,deducta tamē legitima filiorū,in qua non potuit vſufructuaria cōſtitui:vt ff.de vſufru.l.omniū.ff.eo.l. vxori.& in qualibet ipſarū no.hic,& probat euidētiori ratiōe:quia dictū legatū nō eſt vnū, ſed plura annua.quod apparet ex eo verbo dū dicit, caſta & honeſta ſtare voluerit,&c.que verba oſtendūt legatū eſſe annuū.l. legatū.ff.de auro & argen.lega.ff.quib.mo.vſufru. amit.l. ſicut in annos.in prin.Sicut ergo cuiuslibet anni initiū inſpicit, vt ſecundū illud iudicemus de viribus teſtamēti legati: vt l.ſi in ſingulos.& l.in annos.de annu.lega.de dona.cau.mor.l.ſenatus.in fi.ergo hic poſtquam ſucceſſerunt extranei,inſpicitur conditio extranei,ad quē deuenit hęreditas. † Tertiū dubiū eſt, quid iu-
4 ris poſito ꝙ filij deceſſerint poſt pupillarē ętatem. Ad quod dicendū ꝙ tunc ſine dubio ſubſtitutio eſt fideicōmiſſaria:& ſic ad pauperes ſubſtitutos nō pōt venire legitima filiorū:vt d.l.cohęredi.§.cū filię.ff.de vul.& l.Trebellianicā aūt nō poſſunt hęre

a In noīe dñi. Aliàs incipit,Bar. fecit teſtamētū.& ita alleg. Bar.Soc.in l.q duos. §.cū in bello.in ij.co. ff.de reb.dub.& i cōſil.lxvij. inci.Ioā.in pe.col.& ita inci.ſecundū ordinē Peruſinū,& eſt in cō.xxxiij.in ij.parte.de vlti.volunta.Tho.Di.

b Accipiāt.vide Bar. in l.alio.in ij. colū.in ver.& no.ff.de ali.& cib.leg. qd' tm̄ eſt dicere ex executori, volo ꝙ des Titio tm̄ ac ſi diret,volo ꝙ accipias. & vide Bar.ſ l.hæredibus.la ij.ff.de hære.inſti.& i l.ſi qs Titio.§. ſi.ff.de le.ij. & in l. cēturio. i ij.q. princ.ff. de vulga.& pupilla. Thomas.

c Scdm dubiū. Vide Bar.i l Titia.§.Titia.ff.de leg.ij. & ibi Alex.i apoſtil.& ibi Scri.& vide Bar.So. in cōſi.lxvij.inci.Io. in pe.col.vbi allegat Bar.i iſto cōſi. Tho.

a ¶Ad pias cauſas. Vide Bar.in l.Marcellus.ad Trebellia.& ibi ſcripſi in meis apoſtil.& vide Bar.in conſi.vij.incip.viſo teſtamento.Tho.Diplo.

b ¶Qua ætate. An quis præſumatur deceſsiſſe pupillus, adde quòd Paulus de Caſtro in l.ex facto.§.ſi quis autem.in verſi.quid ſi in pupillari.ff. ad Trebel. tenet ꝙ incūbit agēti & dicit Bar.ita cōſuluiſſe & ſic cōſuluit in iſto cōſ.licet Bal. ſecūdū eū cōtrariū cōſuluerit. Adde ꝙ Bal.in cōſi.qđ inci. ex parte cōtingente cōſuluit ꝓ ſubſtituto, videlicet ꝙ præſumatur ꝙ ſit mortuus in pupillari ætate, ꝑ d.l.ex facto.§.penultimo. & illud conſil. Bal refert & ſequitur do.Ioānes Caccialu. ī l.precib⁹. ī xxxvij. colū. C. de impu. & alijs ſubſtit. & dicit eſſe mirabile, & ab aliquo non fuiſſe tactū. adde Bal.in conſil.cxvij.in ij.vol.incip. intellige ꝙ dict⁹ fili⁹ meus. in fi.tenet cōtrariū.ꝙ in dubio nō ꝓſumitur decedere pupillus & ſic cōtra ſubſtitutum, & nihil tñ alle. & vide Bal. in conſil. cclxiij.in j. vo.ici.factū tale eſt. in j.&vlti.col.& ibi qs habet ꝓbare quē eſſe pupillū.& Bal.ī cōſi.cccxxxix.in ij. vo.inci.in cāvertēte. in verſ.tertiò quæro. vbi vult ꝙ ille, q dicit ſe hrdē ex ſubſtōne pupillari debet ꝓbare caſum eueniſſe. &vide Barto.in d.l. ex facto.§.ſi quis autem. & ibi in meis apoſtil.& vide Bar. Soci.in l.qui duos.§. cum in bello.in ij.colum.ff.de re.dub.vbi etiā alleg Bar.in iſto conſi. licet non alleget prædicta. Tho.

c ¶Ex themate. De iſto conſi.Barto. vide Barto. in l.ſi mihi & Titio ff.de verborum obli.in fi.vbi dicit ſe conſuluiſſe. & vide Lud.Ro.in cōſil.cccxv.incip. in caſu queſtionis. vbi alle.cōſi. Bar. hic vide Iaſon in l.ij.§. patronum.in fi.ff.de in ius voc.& Feli.in c.que in eccleſiarū. in xxxvj.col.de conſtitu.& Cardi. Alexan.in c.j.§.& qa.in xiiij.colū. qui feu.da.poſ.inuſi. feu. & do. Alex.in l. Gallus.§.itē ſi parente.in iij.colū.ff.de libe.&poſthu.& in d.l.ſi mihi & Titio. in iiij. colū. & in conſi. cvj.in iiij. volu. inci. viſo themate & inſtrumēto cōceſsiōis. in ij.co.& ī cōſi.viij. in v.vo.inci.viſo themate ſuprāſcripto,et in conſi. cxxviij. in princ.in eo.vo. & in conſi. clxxxix. in ij. volu.inci. viſo & diſcuſſo.in princ. & in conſi.xliiij.in j.volu. & in conſi. cxxxvj. in eo.volu. in princ. vbi alleg .Bar.in iſto conſi. & ponit plures concordan.Tho.

des dictorū filiorū detrahere : cū ſit relictū
a ad pias cauſas:[a] & ſic nō detrahit Trebellía
nica, ſicut nec Falcidia, ſecundū verā opi,
Nam in quibuſcunq; caſibus ceſſat Falci-
dia:& in his ceſſat Trebellianica:vt l. Mar-
cellus.circa prin.& ver.quid aūt.ff.adTre.
& ibi ponit glo.exempla de caſibus no. C.
l.Fal.l. ī teſtamēto. vbi dicit relictū ad pias
cauſas:& hoc pluries dictū & conſultū eſt:
ideo in hoc pūcto me nō extēdo,licet gloſ.
&aliqui doc.de hoc dubitēt in c.ſi pater.de
teſta.lib.vj.& trāſibit in pauperes vel fidei
cōmiſſarios prædictos, cùm omnibus one-
ribus legatorū, vt dictis legib. & iura ſunt
5 vulgaria.†Quartū dubiū eſt, cū dubitatur
b qua ætate[b] deceſſerint,cui incūbat onus pro
bādi hoc.Reſpōdeo,ei qui agit. vnde ſi ipſi
qui emerūt ab epo,agunt. & dicunt ſe ſuc-
cedere in ius pauperū,tanquā ſubſtitutorū
directa pupillari,ipſi debent ꝓbare eos de-
ceſsiſſe in pupillari ætate : qa hæc eſt cauſa
ſuæ intētionis:vt C.de in integ.reſti.l.ſi mi
norē.& no.in l.de ætate.ff.de min.ſecundū
verā opi.Conſtat enim ꝙ epiſcopus potuit
dicta bona vendere cauſa diſtribuendi in-
ter pauperes.C.de epiſco.& cleri.l.in nulli.
& l.ſi quis ad declinādā.& in aut. de eccle.
titu.§.ſi quis pro redemptione. Ego Bar.

Quid important iſta verba , ꝙ ſi nullus
decederet ſine liberis , ꝙ ſubſtitutio facta
perſonis diſparibus , etiam compendioſa,
non continet pupillarem.

1 ☞ *In uulgari loquendi uſu ſepe receditur à propria ſignificatione uerborum.*
2 *Si nullus moreretur, intelligitur, id eſt, ſi aliquis.*
3 *Subſtitutio compendioſa continet uulgarem directam ante aditam hæreditatem,*
4 *Subſtitutio compendioſa aliquo ex inſtitutis decedēte poſt aditam hæreditatem eſt fideicommiſſaria.*
5 *Verba diſtributiua, ſi quis, quiſquis, quem effectum tribuunt in quolibet particulari.*

CONSILIVM LVII.

ANnacellus de caſtro
plebis fecit teſtamētū,in quo Blanchā eius
filiā Cęchū ſerpurij Alderdutiū Agnoli ſi-
bi hæredes inſtituit,per hęc verba,& ſi nul
lus dictorum ſuorū hæredū deceſſerit ſine
liberis ex ſe deſcēdentibus ex legitimo ma
trimonio,ſuccedat ei hoſpitale cōis, & mo
naſteriū ſanctæ Mariæ ęquis portionibus.
Cōtigit ꝙ dictus Cæchus ex iſtis inſtitutis
viuo teſtatore decedit ſine filijs poſtea mor
tuus eſt teſtator ſuperſtite dicta filia & Al
derducio.Quęritur vtrū dictū monaſteriū
1 admittatꝰ vigore dictæ ſubſtitutionis.†Ad
quā qōnē examinādā oportet primò vide-
re qualiter debēt intelligi hæc verba,ſi nul-
lus deceſſerit,&c.nā ſecūdū cōceptionē ver
borū videtꝰ ꝙ aliquo ex inſtitutis decedēte
ſine liberis ſubſtitutio euaneſcat.Tñ ad hu
ius declarationē eſt ſciēdū ꝙ invulgari vſu
loquēdi ſæpe à ꝓpria ſignificatiōe verborū
recedimus.Qñq; eñ plurale ꝓ ſingulari ac
cipimus,&ſingulare pro plurali:vt l.nō eſt
ſine liberis.& l.in vſu vr̄.ff.de ver.ſig.Item
interdū accipitꝰ vniuerſale ꝓ particulari &
diſtributiuo:vt ff.de iure fiſc.l. Moſchis.in
prin.ibi enim ponitur omne pro quolibet.ff.de ſta.ho. l.iij .& ib
no.vbi exponitur omnes,vt ſic verificetur in particulari,quoli-
bet.Hoc præmiſſo ſciēdum eſt ꝙ in vulgari noſtro ſi quis dicit,
2 ſe niuno morera ſenza figlioli.&c.intelligitꝰ alcuno.†Vnde no-
tarius qui prædicta verba ſcripſit,tranſtulit in latinum verbali-
ter & materialiter,ſecundū qđ fuerūt à teſtatore prolata.Debēt
enim intelligi ſi nullus,i.ſi aliqs ſecundū cōem vſum loquendi
& intelligēdi q ꝓualet omni propriç ſignificatiōi,vt dictis ll. &
l.liberorū.§.qđ tñ Caſsius.de l iij.& l.cū delanionis. §. aſinā.de
fun.inſtr.l.Labeo.de ſupell.le.cū ſi.Hoc tñ ꝓmiſſo poſito quod
verba ſubſtitutiōis dicerēt,& ſi aliqs dictorū ſuorū hęredū &c.
3 †Vidēdū eſt de viribus dictæ ſubſtitutionis. Circa qđ ſciendū
eſt ꝙ dicta ſubſtitutio cōpēdioſa inſtituo vel aliquo eorū dece-
dēte,ante aditā hæreditatē cōtinet vulgarē directā. Caſus eſt in
l.Gallus.§.j.de libe.& poſt.ſecundū vnā lec.quā omnes tenent.
Hoc tenet Iac.de Are.& Ia.de Ra.& Cyn.refert in l.pręcibus.
qđ apparet etiā verū in caſu ꝓpoſito:qa verba iſta intelliguntꝰ ſi
ue deceſſerit viuo teſtatore,ſiue poſt:vt l.iij.in prin.de adi.le. ꝓ-
ut ergo dicta vba ſe referūt ad eū q viuo teſtatore deceſsit:abſq;
dubio cōtinetꝰ vulgaris.& ſic apparet ꝙ monaſteriū vigore ſub-
ſtitutionis ꝓ parte ſua ſuccedit illi in portione illius,q viuo teſta
4 tore deceſsit.†Itē eſt ſciendū ꝙ dicta ſubſtitutio cōpendioſa ali
quo ex inſtitutis decedēte poſt aditā hæreditatē in perſona eius
cōtinet ſubſtitutionē fideicōmiſſariā in caſu ꝓpoſito. cū huiuſ-
modi ſubſtitutio fuerit facta filiæ ſimul & duobus extraneis nō
pōt cōtinere pupillarē,ſed debet intelligi in eo caſu,in quo pōt
omnibus vniformiter ſubſtituere,i.fideicōmiſſaria:argu.l.iā hoc
iure.cū ſi.de vul.& pup.Vñ in propoſito pro parte ſua debetur
portio,in qua fuit inſtituta filia d.teſtatoris:& debetur ei iure fi-
deicō.deducta legitima.quę nō cadit in fideicō. Trebellianica
5 verò deduci nō debet:qa eſt relictū ad pias cauſas. †Itē ſciendū
eſt ꝙ hæc verba,ſi aliqs ſi quis,quiſquis,& ſi. diſtributiua, licet
ſint diſtributiua:plurimū tamē effectū diſpoſitū attribuūt in qli
bet particulari.Vñ ſi dico,ſi qs mihi hæres erit,vel aliqs, vel qſ-
qs,iſta verba verificantꝰ ſiue vnus tantū heres extiterit, ſiue oēs.
Hoc etiam probatur pluribus legibus:vt l.qui liberis.§.hæc ver
ba.de vul.& pup.& l.ſi neceſſarias.§.ſi annua.de pig.ac.l.ſi quis
in fundo.§.fina.& l.qui filiabus.§.j.de leg.j.vnde licet dictus al
der.ſuperſit tñ in aliorum perſona habet locum ſubſtitutio,&c.

Si pater recepit emphyteuſim pro ſe & filijs & nepotibus,al-
tero filiorum decedente ſine filijs accreſcit alteri:ꝙ diuiſio facta
inter plures habentes emphyteuſim irrequiſito prælato valet.
quietatio facta ſuper re emphyteutica nō impedit agere in por
tione defecta,nec eccleſiæ acquiritur.

1 ☞ *Emphyteuſis per patrem quæſita accreſcit fratri ſuperuiuenti.*
2 *In mortis cauſa capionibus eſt locus iuri accreſcendi.*
3 *Emphyteuſis conceſſa patri pro ſe & filijs, ſtatim q, conceditur uni, conceditur & alij.*
4 *Diuiſio facta inter plures habentes emphyteuſim irrequiſito prælato non cadunt à iure eorum.*
5 *Per quietationem factam inter fratres ſuper re emphyteutica, frater non repellitur petere partem.*

CONSILIVM LVIII.

EX themate[d] prædicto tria dubia
oriūtur.Primò an mortuo vno ex dictis fratribus ſine filijs maſ
culis portio eius dicti fundi reuertatur ad monaſterium:an verò
accreſcat fratri ſuperuiuēti.cum pater eorū receperit in emphy-
teuſim pro ſe & ſuis filijs & nepotibus in tertiam eius lineā ma-
ſculinam finitam. Secūdò an per diuiſionem inter fratres factā
irrequiſito Abbate ceciderint à iure ſuo.Tertiò cū tempore di-
uiſionis vnus frater alteri quittauerit et ceſſerit.impediatur pete
1 re partem dicti fundi fratris præmortui.† Super primo dico ꝙ
iſta emphyteuſis ſit paterna,hoc eſt per patrē quęſita ſuperuiuē
ti fratri accreſcat,videtur probari per caſum x.colū. qui feu.da.
poſ.c.j.§.cum Corrardus.de gradibus ſucceſ. c. j. quod videtur
tenuiſſe Dynus de verborum obligationi.l.ſi mihi & Titio. Cy
nus.C.quando non pet.par.l.prima. Facit quod not.in Specu.
de loca.§.nunc aliqua.verſi.lxxviij.de hoc eſt glo. ordinaria.in
l.quod dicitur.ff.de impen.quod no.& hoc venit ad fratrem ex
iure accreſcendi , quod licet aliâs non habeat locum etiam in
diſpoſitionibus inter viuos: tamen etiam habebit locum in caſu
noſtro ſpecialiter,per allegata iura : ſicut etiā habet locū in vſu-
fructu

fructu accreſcēdi libertatis, & in ſocio imperialis: vt C.ſi impe.
libe.ſo.l.j.lib.xj.vel habebit vigore ſucceſsionis permiſſę hoc ca
ſu,vt probāt dicta iura feudalia. Præterea,dicta cōceſsio in em-
phyteuſim in perſonam patris recipientis eſt inter viuos:tamen
in perſonam filij eſt quædam mortis cauſa capio : quia propter
mortem patris filij capiunt.Patre enim viuo filij nihil habent fa
cere:vt l.Gallus.§.j.& quod ibi no.de libe.& poſthu.& de ope.
lib.l.vt iuriſiurādi.§.ſi liberi.no.per Cy.C.de ope.liber.l.liberti.
Si ergo capitur propter mortem patris, eſt mortis cauſa capio:
vt ff.de dona.cauſa mor.l.qui pretio. & l.mortis cauſa capio. Si
2 eſt mortis cauſa capio, † eſt locus iuri accreſcendi: vt l.Thais.§.
Stichus.de fideicom.liber.Pro hoc facit quod dicimus ꝙ dona-
tio cauſa morris ſapit naturam contractus,&vltimę voluntatis:
vt no.ff.de do.præle.l.ij.in prin.& no.Dy.in l.tam his.§.j.de do.
cauſa mortis.Sed in hac donatione eſt locus iuri accreſcendi:vt
no.in l.j.§.pe.de cadu.tol. vbi dicitur, hæc autem omnia locum
habere in donatione cauſa mortis,&c. Sed ſuper eadem conſti-
tutione quaſi per totum dictum eſt de iure accreſcendi: ergo in
propoſito in hac conceſsione habebit locum ius accreſcendi.
3 † Pręterea,poſito ꝙ iuri accreſcēdi nō eſt locus.tamen ad hunc
fratrem ſuperuiuentem debet pertinere ex virtute cuiuſdam re
petitæ conceſsionis in emphyteuſim.Nam de his quæ de ſui na
tura non tranſeunt ad hæredes extraneos, quando aliquis con-
cedit alicui pro ſe,ſuiſque hæredibus. vna conceſsio videtur in
perſona cuiuslibet hæredis.ff.de verbo.obli.l.ſtipulatio iſta.§.ſi
quis ita.& quib.mod.vſusfru.amit.l.repeti.in princi.important
a enim huiuſmodi conceſsionis[a] verba,vt ſtatim quòd in perſona
vnius conceditur in emphyteuſim:ſtatim & alteri,qui eſt de hę
redibus in tertiā generationē videatur cōcedi:vt l.ſi cùm in an-
nos.quib.mod.vſusfru.amit.Sic in propoſito: cùm in perſona il
lius fratris defuncti ſine filijs ſit pro ſua parte finita emphyteu-
ſis:videtur & fuit in veritate tēpore primæ cōceſsionis facta cō
ceſsio illi,qui ſupererit vſq; ad tertiam generationem.Præterea,
hoc videmus expreſſum in patre:qui ſtipulatur pro ſe & ſuis fi-
lijs operas à liberto.Nam tale ius operarum venit ad filios ex ſti
pulatione paterna,non ad eos vt hæredes.quod patet:quia non
pertinet ad eos pro hæreditarijs portionibus:vt d.l.vt iuriſiurā-
di.§.ſi liberi.de ope.liber.& in l.ſi operarum.e.ti. An ergo iſtud
ius operarū perueniet ad alios fratres vno ex fratribus præmor-
tuo.Et certum eſt ꝙ ſic,per l.vtrum in prin.de aſsig.lib.Conclu
ditur ergo ꝙ cùm iſta emphyteuſis ſit paterna ꝙ ad filiū ſuper-
uiuentē pertineat,vel ex iure accreſcendi, vel ex iure ſucceſsio-
nis,vel ex iure cuiuſdam repetitæ conceſsionis,vt ſ.dictum eſt.
4 † Super ſecundò,[b] an per diuiſionem factam inter ipſos fratres
b ceciderint à iure ſuo.Et videtur ꝙ ſic: quia alienatio eſt prohibi
ta:vt l.fin.C. de iure emphy.ſed diuiſio continet in ſe quandam
alienationem,vt iura vulgaria dicunt:ideo non licet diuidere ir-
requiſito domino. Pręterea,hæc prohibitio non videtur ſolùm
facta de alienando extra eos,ſed etiam inter ſeipſos,vt ff.de trāſ
actio.l.cùm hi.§.ſed & ſi pluribus.per quem §.doc.quidam hoc
antiquitus tenuerunt:tamen contrarium dico veriſsimum.Pri-
mò,quia ſuper venditione primò ſunt inſpiciēda pacta conuen
ta inter dantem in emphyteuſim & recipientem : vt d. l. de iure
emphy. ſed in iſto inſtrumento continetur nō ſolùm ad alienan
dum in præiudicium dictæ eccleſiæ, ſed ſi inuicē alienent, nul-
lum eſt præiudicium eccleſiæ:quia quilibet eorum eccleſiā do-
minam recognoſcit:ergo inuicem eſt permiſſa alienatio.Præter
ea videtur caſus C.de fideicō.l.voluntas.vbi dicitur ꝙ inuicem
poſſunt alienare. Præterea,de hoc caſus x.colla. de prohi. feu.
alie.per Fede.c.imperialem.§.præterea ducatus. Præterea,ſi iu
ra deficerent omnia,hæc ratio oſtēdit quare in alium prohibita
eſt alienatio:quia ille alius,vel alio modo accipiens non cogere
tur ipſum primum cōcedentē in dominum recognoſcere : quia
ei domino nulla perſonali actione tenetur: & ideo ius vltimum
qui primus eſt emphyteuta,potuit alteri in emphyteuſim conce
dere:vt Inſti.loca.§.adeo.quia ſecundus emphyteuta recogno-
ſcit primum dominū,& dominus ita poſsidet modò, ſicut poſ-
ſidebat re exiſtente apud primum emphyteutam. quod non eſ-
ſet re vendita:vt ff.quib.mod.vſusfru.amit.l.Pomponius. de ac
qui.poſ.l.qui vniuerſas.in fi.Sed in propoſito,quilibet ipſorum
filiorum habet æqualiter ab eccleſia , & cogitur eā recognoſce-
re in dominam:quia hæres primi recipientis : ergo &c. Ad hoc
etiā facit quod no.doc.in l.fi.C. de iure em a
phy. Concluditur ergo ꝙ per diuiſionē ab
eorum iure non ceciderint. Et per hoc ap-
paret reſponſio ad §.ſed &ſi pluribus.quia b
ibi eſt eadem ratio prohibitionis inter oēs,
5 quæ inter extraneos:hic ſecus. † Super ter
c tio[c] puncto quo quęritur,an per dictā quie
tationē inuicem factam impediatur frater
ſuperuiuens petere dictam partem.dico ꝙ
ex hoc pacto eccleſia nil poteſt dicere : qa
illi demum prodeſt pactum,cuius paciſcē- c
tis intereſt:vt ff.de pac.l. & hæredi.§.fi. ſed
paciſcentis nihil intereſt,ꝙ eccleſiæ proſit:
ergo &c. Præterea,ſi intelligeres iſtam qōnem vt ad hoc futurum porrigatur, hęc nō d
acquiritur illi fratri cui quitatio fit:quia ius
quod frater ſuperuiuens intendit,nō eſt cō
tra fratrē mortuū vel eius hęredes. Ex hoc
ergo dicto fratri pręmortuo nihil quęritur:
vt l.nec vtile.ff.ex quib.cau.maio.& de acqui. poſ.l.ſi me in va-
cuam.Præterea ꝙ ad tale ius fratrum poſt mortem talis genera-
lis quitatio nō porrigatur, probatur in l.Paulo Callimacho.§.j.
de leg.iij. Facit illud generale dictum ꝙ generalis quitatio non
porrigatur ad ea,de quibus non eſt cogitatum: vt l. Aquil. & l.
qui cum tutoribus.de tranſac.Facit de dam.infec.l.ſtipulatio.§.
j.& eo.titu.& l.damni infecti quidam.in fi.Concluditur ergo ꝙ
vigore illius quitationis iſte frater non repellatur. Bartolus.

a ¶Cōceſsionis. vide in l. etiā filios.ff. ſol. ma.ī j.apoſtil.et Lu. Ro.in cōſ.xix.Tho.

b ¶Sup ſecūdo.vide plenè per Iaſ. in l.q Romæ.§.duo fratres. in xxx.col.ff.de verbo. obli in verſi.decimò notabiliter q̄ro. vbi plenè ponit de iſto dicto Barto. in hoc conſil.Thomas.

c ¶Super tertio. vide Iaſ. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in xij. col.ff.de ver.obli.& vide Bar. ſ. in cōſi.j. in ij.volu.Tho.Dip.

d ¶ Sunt ciues. Vide Bar. in l. ſi maritus. la ij.§.j.ī fi.ff. đ adul. & ibi vide apo. meā in ver.habeant.Tho.

Si permittitur aliquibus hominibus volentibus ædificare ca-
ſtrum ſub franchiſia & libertate,ſicut habent alij ciues : iſti non
tenentur ſoluere tributa & collectam quæ ſoluunt alij ciues:qa
illa verba,ſicut alij ciues,&c.intelliguntur de ciuibus liberis: &
ideo vltra contenta in contractu non ſunt obligati. Item dicta
franchiſia,& libertas extenditur etiam ad bona futura.

1 ☞ *Loco conceſſo ut fiat caſtrum, illi, qui ibi ſunt nati, ſunt ciues ciuitatis.*
2 *Conceſſo territorio uidetur conceſſa iuriſdictio.*
3 *Immunitas conceſſa ut ipſi ſe obligent ad certas ſubiectiones, ad alia non ſunt obligati.*
4 *Expreſſio eorum, ad quæ quis teneatur, declarat quòd in alijs non uult teneri.*
5 *Verba, ſicut alij ciues, intelliguntur de ciuibus liberis.*
6 *Verba antiqua ſtipulationum in contractu declarantur ex cōſuetudine & modo utēdi.*
7 *Collectæ ſi non ſunt ſolutæ per quadraginta annos, de cætero non poſſunt ſolui.*
8 *Franchiſia, & libertas extenduntur etiam ad bona futura.*
9 *Libertas & franchiſia data hominibus, & eorum hæredibus in futurum, complectitur hæredes, & hæredes hæredum in infinitum.*

CONSILIVM LIX.

COmmune Spoleti cōceſsit qui
buſdam hominibus habitātibus in comitatu Comitis de
Artono quēdam locum,qui locus vocatur Mons franchus, co
mitatus Spoleti liber,vt ibi facerent caſtrum, & ibi habitent,&
dicti homines promiſerunt dicto communi Spoleti certa ſerui-
tia annuatim:& econuerſo commune Spoleti promiſit eis fran-
chiſiam,& libertatem,ſicut habent alij ciues Spoletani.dicti ho
mines fecerunt caſtrum in dicto loco vbi ſteterunt per quadra-
ginta annos,nec ſoluerunt collectam de his quæ per eos fuerūt
quæſita de nouo & dicta franchiſia fuit eis, & eorū hæredibus,
& ſucceſſoribus data,pro eorum iuribus, & poſſeſsionibus. Ex
hoc themate primò quæritur an cōmune Spoleti poſsit eis col-
lectas imponere.Secūdò, an dicta immunitas porrigatur ad bo
1 na quæſita. † In quæſtione prædicta videtur examinandum
vtrum homines prædicti caſtri ſunt ciues , vel incolæ ciuitatis
Spoleti,& ob hoc dicātur habitare & nati eſſe in territorio Spo
leti vel non.Nam ſi ponimus dictum caſtrum eſſe de eius terri-
d torio,non eſt dubium quòd homines ibi nati ſunt ciues:[d] & qui
ibi conſtituerunt domicilium, erant ciues : vt ff. ad municipa.l.
qui ex vico.& C.de epiſco.& cleri.l.nulli.§.ex vico.& de natu-
rali.libe.l.iij. cum ſimilibus. & quòd dictum caſtrum non ſit de
territorio ciuitatis Spoleti, ſic probatur primò : Certū eſt quòd
quando aliquid datur : omne ius tale , quale erat penes traden-
tem,in accipientem transfertur : vt ff. de acquirenda rerum do-
minio. l. traditio. & de contrahenda emptione. l. alienatio. &
C.de diſtractione pignorum.l.ſi debiti.cum ſimilibus. Cùm er-
go commune Spoleti dedit hominibus dicti caſtri locū, in quo

a ℂIuriſdictionē. Not. qđ dicit Bart. hic q̄ cōceſſo caſtro vł ter ritorio, cenſetur con- ceſſa etiā iuriſdic. ad de Barto. in l. iij. ff. de acqui. poſ. & l. u. ro. pōit ī cōſi. ccccxliiij. inci. an dictū caſt. in ij. col. vbi al. plures. cōcor. & etiā al. Bar. in iſto cōſi. Thoma.

b ℂSimpliciter. Not. q̄ dicit Bart. hic, q̄ ca- ſtrū ſubmittēs ciuita ti, cū modis et pactis nō ī totū dicit̄ eſſe ci uitatis, cui ſubmittit̄ Idē conſuluit Pet. de Anch. in cōſi. ccccxx xvij. inci. illa ſentētia cū concor. de qbus p̄ Fely. in c. poſtulaſti. in ij. col. in iiij. decla- ratiōe. de fo. cōp. vbi etiā alleg. bar. in iſto conſi. Tho.

c ℂCerta. No. iſtud di ctū Bar. in hoc cōſil. illud Ro. in cōſi. cccc xlv. inci. an dictū ca ſtrū. in ij. col. cōtra d. Plumbi. vbi videas. Tho. Dip.

d ℂCollecta vid̄ Bal. ī l. qđ fauore. C. de le- gi. Tho.

e ℂPer xl. annos. vide Bar. in l. licitatio. §. fi lius. et ibi pau. de ca. ff. d̄ publicanis Tho.

f ℂIn futurū. vid̄ bar. in l. ſi quis miſſū. §. ſi is q ædes. in fin. ff. de dā. infec. & ibi apo- ſtil. & do. Alc. de I- mo. in verſ. īducit ad q. vbi etiā alle. bart. in iſto cōſilio. Tho.

ædificatū eſt dictum caſtrum, & vocatus
Mons franchus: ergo tranſtulit omne ius
dominij & iuriſdictionis quod habebat in
dicto loco. & ſic nō remanet de eius territo
rio. Præterea, quæ ſunt religioſa vel ſacra
conceſsionis vnius totaliter accedūt: vt ff.
de cōtrahen. emp. l. in modicis. & de acqui.
re. do. l. quædam. ergo multo magis iuriſdi-
ctio, quæ eſt humilis, videtur accedere tali
2 conceſsioni. † Præterea iuriſdictio cohęret
territorio: vt ff. de off. præfec. vrb. l. j. §. cū vr
bē. & C. vbi & apud quē. l. fi. ver. tamē hos.
& de fun. li. l. quicunq; li. xj. & ff. de iuriſd.
om. iu. l. fi. & ſi ſerui. ven. l. ij. in fin. & l. iij. &
qui præſcribit locū, videtur præſcribere o-
mnia iura loci: vt l. ſi aliena. §. j. ff. de vſuſca.
ergo commune Spoleti concedendo dictū
Montē franchū videtur concedere iuriſdi
a ctionē[a] quæ ipſi monti cohęrebat. & ſic nō
remanet in eius territorio. Probatur: quia
eius iuriſdictio nō venit in conceſsione ni
ſi expreſsè dicatur, vt x. col. de capi. qui cu
riam vendidit. Pręterea habens iuriſdictio
nem non poteſt eā à ſe abdicare, niſi in ma
nibus ſuperioris à quo habuit. vt ff. de off.
eius. l. pe. ergo apud cōmune Spoleti remā
ſit iuriſdictio, et de eius territorio: & ſic oēs
qui venerant ad habitandū fuerunt incolę
& qui ibi nati ſunt ciues ciuitatis Spoleti.
Concludendo ergo in hoc puncto videtur
dicendum de iure q̄ dictum caſtrum Mō
tis franchi, ſic remanſerit in iuriſdictione
commune Spoleti per iura præallegata: nō
b tantū ſimpliciter:[b] ſed cum certis pactis &
conditionibus. Eſt enim data dictis homi-
nibus immunitas in quibuſdam tempore
quo ipſi venerunt: vt ex forma dictorū pa-
ctorum apparet: quæ immunitas eſt eis ſer
uanda: vt l. ij. in prin. de iure immu. quā le-
3 gem adduco pro caſu noſtræ quæſtionis. † Quæ autem im-
munitas videatur conceſſa, dico quòd cùm ipſi aſtrinxerit ſe ad
certas ſubiectiones, ſcilicet facere exercitum, & parlamentum,
& tenere amicum pro amico &c. recipere poteſtatem, & ſolue-
re certam quantitatem annuatim, vt dicto inſtrumento appa-
ret. alia dicti homines non promiſerunt. ad illa ergo commune
4 teneatur: vt d. l. hi qui. de iure immunitatis. † Nam exprimen
c do certa[c] ad quæ volunt teneri, declaratur quòd in alijs nolue-
rint teneri: vt ff. de fundo inſtru. l. quæſitum. §. idem reſpondit
domo. & l. cùm de lanionis. §. cùm fundus. de conditioni. & de-
monſtrationi. l. cùm ita. circa finem. Cùm ergo non obligaue-
rint ſe ad ſolutionem collectarum: ergo eis non poteſt imponi.
Nec obſtat quod dicunt, commune Spoleti recepit eos, & pro-
miſit eos tractare vt ciues & habitatores ciuitatis Spoleti, & cō
d cludunt, ſi ciuibus poteſt imponi collecta[d]: ergo & iſtis &c. quo
niam ſi bene inſpicitur tenor dicti facti, primò continetur pro-
miſsio quam fecerunt homines dicti caſtri Montis franchi, &
in illis obligauerunt ſe limitare ad quædam, vt dictum eſt. Se-
cundò continetur obligatio, quam communem Spoleti fecit di
ctis hominibus communis Montis franchi. & in illa obligatio-
ne fuerunt dicta verba, ſcilicet & illis dedit franchiſiam & liber
5 tatem, eo modo quo habent ciues, & † habitatores confinium
communis ciuitatis Spoleti. cum ergo illa verba fuerunt appo-
ſita ad obligandum commune Spoleti, non inducunt argumē.
vt alij plus obligētur eis, vt l. cùm tale. §. finali. de legatis primo.
& l. legata inutiliter. de adimendis legatis. Intelliguntur ergo il-
la verba vt illi homines ſint in ea franchiſia & libertate, in qua
ſunt ciues Spoleti, hoc eſt liberi, licet vaſalli dictorum domino
rum de Artonto, non autem propriè hi intelliguntur obligati
ad collectas. Et quod ſic debeat intelligi, probatur ex vicinitate
ſcripturæ præcedentis & ſequenti: argumē. de legat. j. l. ſi ſeruus
plurium. in fine. & l. qui filiabus. in princi. de lega. iij. l. numis. cū
ſimi. Præterea ſi aliter intelligas, ſequeretur q̄ totus ille contra
ctus, & omnes conditiones eſſent inutiles. Nam diſſenſus vitiat
ſtipulationem & contractum, vt l. inter ſtipulantem. §. ſi ſtichū.
de verbo. obli. l. continuus. §. j. & de actio. & obli. l. in omnibus.
& de contrahen. emptio. l. in ven. ſed cum homines Montis fran
chi intellexerint ſe obligari tantùm ad quædam ſeruitia nomi-
natim, non autem ad omnia, vt expreſſerunt. Si intelligeremus
q̄ commune Spoleti intellexerit de plenaria ſubiectione: ergo
irritaretur talis contractus propter diſſenſum, quod dicere non
debemus. l. quoties in diem. ff. de verbo. obli. & l. quoties. de re-
bus dubijs. intelligatur ergo eo modo quo dictum eſt s. vt ſic cō
6 ſenſerint. † Præterea verba antiqua ſtipulationum in contra-
ctu declarantur ex conſuetudine & modo vtendi: vt l. ſemper
in ſtipulationi. de regu. iuris. & d. l. ſi ſeruus plurium. de lega. j. &
de lega. iij. l. numis. Sed, vt proponitur, commune Spoleti ſem-
per paſſum eſt dictos homines vti dicta franchiſia & libertate.
7 facit ff. de lega. j. l. nihil. † Præterea, hoc certum eſt q̄ homines
dicti caſtri Montis franchi credentes, & iuſta ratione moti ſe eſ
ſe liberos ab onere ſoluendarum collectarum, ſteterunt per xl.
e annos,[e] & vltra quòd prædictas collectas non ſoluerunt. erunt
ergo liberi: nec eis poterit de cætero imponi. vt C. de præſcript.
xxx. annorū. l. ſicut. & l. omnes. & l. cùm notiſsimi. & eſt expreſ-
ſum in terminis noſtræ quæſtio. C. de fun. pa. l. fina. §. hoc etiam
adijciendo, vbi allegant conceſsionem ſibi factam de collecta
non ſoluenda cū curſu xl. anno. nulla nouitas poteſt ei imponi.
Secundò videndum eſt, & examinandum videtur de illis ver-
bis quæ dicunt, pro ſe & ſuis hæredibus, & pro eorum iuribus,
perpetuam franchiſiam, &c. ad quæ bona porrigantur & vide-
tur q̄ etiam ad futura: vt l. peculium. in prin. de lega. ij. & de leg.
iij. l. ſi ex toto. §. j. & de pecu. lega. l. deniq;. §. fina. cum ſimi. Ecō-
tra videtur q̄ intelligantur tantùm res quę tempore contractus
erant: vt l. fina. §. j. de lega. ij. & de auro & argen. lega. l. ſi ita. in
8 princi. † Concludendo dico in iſto puncto quòd omnes res, &
poſſeſsiones veniant, tam illæ quæ erant eorum tēpore celebra-
ti contractus, quàm etiam poſt quæſita: & hoc per caſum extra
de priuile. c. quia circa. & per d. l. peculium. in princip. cum alijs
ſuprà allega. Nam illa verba appoſita in contractu ſunt non ſo-
lùm generalia, ſed vniuerſalia. Dicit enim, cum omnibus iuri-
bus eorum. & ſic hoc verbum, iuribus, complectitur peculia, hę
reditates &c. nomina iuris, & vniuerſitas etiam quæ augmentū
& diminutionem recipiunt, de quibus fit mentio in d. l. peculiū.
9 & no. in l. quod dicitur. de impen. in reb. dota. fac. † Præterea,
hoc euidentiſsima ratione oſtenditur. Nam in iſto cōtractu da-
ta eſt franchiſia, & libertas dictis hominibus, & eorum hæredi-
f bus in futurum,[f] & ſic complectitur hæredes & hæredes hære-
dum in infinitum: vt C. de lega. l. in annalibus. & de verbo. ſigni
fica. l. ſciendum. cum ſimili. Sed collecta eſt onus, quod imponi
tur perſonæ principaliter pro rebus: vt l. reſcripto. §. fina. & ibi
no. expreſſe. ff. de mune. & hono. & no. C. de mune. patri. in rub.
Et ſic concluditur, quòd dicti homines ſint exempti, niſi in eo
quod expreſsè ſe obligauerint: ergo apparet quòd onus, quod
apponitur perſonis & eorum ſucceſſoribus, non poteſt im-
poni.

Ego Bartolus.

Quando quis capit emphyteuſim pro ſe & filijs ſuis maſcu-
lis & fœminis: tunc vigore dictorum verborum maſculi & fœ-
minæ pariter admittuntur, non ſucceſsiuè: niſi conſuetudo il-
lius patriæ diſponeret contrarium, vel eſſet ſtatutum quòd ſtā-
tibus maſculis fœminæ non ſuccederent. Item prædicta vera,
ſcilicet quòd filia in prędicta emphyteuſi pariter ſuccedat cum
maſculo, etiam ſi pater filium inſtituit vniuerſalem hæredem,
& filiam In certa quantitate: in qua voluit eſſe contentam.

1 ☞ *Feudum conceſſum pro ſe & filijs maſculis, & fœminis, intelligitur ordine ſucceſ- ſiuo.*
2 *Emphyteuſis conceſſa pro ſe & filijs maſculis & fœminis, pariter admittuntur ma- ſculi & fœminæ.*
3 *Diſpoſitio contrahentium in contractibus regulatur ſecundum ſtatuta etiam diſponen tia ab inteſtato.*
4 *In emphyteuſi maſculi & fœminæ pariter ſuccedunt, etiam ſi maſculus ſit hæres uni- uerſalis, & fœmina hæres in rem certam.*
5 *Filius ſimpliciter exhæredatus non excluditur à iure patronatus.*

Conſilium

CONSILIVM LX.

a QVęſtio iſta[a] habet dubia. Primò vtrū verba reno
uationis, ſeu conceſsionis in emphyteuſim, quæ con-
tinent illum Amatum recepiſſe pro ſe & filijs ſuis ma
ſculis & fœminis debeant intelligi pariter ordine ſucceſsiuo: ſci
b licet primò maſculi, & his deficientibus fœminæ [b] admittantur
demum deficientibus maſculis: vt x. colla. Abbatem vel epiſco
1 pum, &c. & c. j. de ſucceſ. feu. c. j. §. filia verò. † Sed hoc ius cōſue
tudinarium eſt ſingulare in feudo contra iuris communis regu
las: vt no. j. col. de eo qui ſibi & filijs ſuis ma. & femi. c. j. expreſsè
per Iac. de Belui. in tit. prædicto Abbatem vel epiſcopum &c.
& ideo non eſt trahendum ad conſequentiam: vt l. quod vero.
2 & l. ius ſingulare. ff. de leg. † Puto igitur quòd vigore dictorum
verborum maſculi & fœminę pariter admittuntur, ſicut pariter
c ab inteſtato ſuccedunt[c]: vt l. maximum vitium. C. de libe. pręte.
Prædicta vera: niſi ciuitatis vel patriæ conſuetudo circa conceſ
3 ſionē in emphyteuſim aliter ſe haberet. † Itē prædicta vera, niſi
in ciuitate eſſet ſtatutum quòd illæ filiæ fœminæ non ſuccedāt
extantibus maſculis: tunc enim dicta verba licet copulatiuè p̄-
lata debent intelligi ordine ſucceſsiuo, ſcilicet quòd fœminæ
demum maſculis deficientibus admittantur: vt l. Gallus. §. j. ff.
de libe. & poſthu. & quod not. per Cyn. de oper. lib. l. liberti li-
4 berteq;. Secūdum † dubium [d] eſt an dictus Amatus filium vni-
d uerſalem hæredem inſtituit, filiam verò fœminam inſtituit in
certa quantitate, & iuſsit eam contentam eſſe, &c. an ex hoc di-
cta filia perdat ius petendi portionē ſibi contingentē de rebus
emphyteuſis. Hanc q. format Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua.
ver. lxxviij. & licet arguat pro & contra: non bene ſe firmat. Ve
ritas tamen eſt q̄ dictæ filiæ remanet ius ſaluū petendi ſibi quę-
ſitum vigore ſtipulationis paternæ in nihilo diminutum vigore
e dictæ inſtitutionis factæ in certa quantitatę [e]. & hoc eſt verum.
Primò propter impotentiam patris. Cum enim filia hoc non ha
beat vt hæres: diſpoſitio patris in hoc non valet, vt expreſsè ha-
bemus in feudis de ſucceſ. feu. c. j. in prin. & hoc eſt ius commu
ne. & Spec. in d. verſi. lxxviij. circa fi. dicit ſimile eſſe in emphy-
teuſi, & feudo. Præterea, videmus in actione de dote quæ quæ-
ritur filiæ ex diſpoſitione paterna, quod ius pater diminuere nō
poteſt, niſi in eo quod ſibi de bonis ſuis vltra reliquit: vt l. ſi cùm
dotem. §. ſi pater. ff. ſolu. matri. Præterea, poſito quòd poſſet pa-
ter filiam ſua diſpoſitione priuare: tamen dicta verba hoc non
important. debuiſſet enim pater hoc exprimere, ſ. quòd iura em
phyteutica ſolida remaneant. Quod patet in ſimili. nam pater
poteſt vni ex filijs aſsignare libertum: tamen ſi vnum inſtituit
in magna portione, alium in modica: propter hoc quando inſti-
tuit in modica nō repellitur quin æqualiter admittatur cū alijs:
vt l. iuriſiurandi. §. ſi liberi. de oper. lib. Præterea, licet filium in
modiſsima re vel quantitate inſtitutum eſſe, ad hoc vt ius patro
natus ſibi reſeruetur, vt l. etiam ſi ex modica. ff. de oper. liberto.
5 † Præterea, ſi poneremus filium ſimpliciter exhæredatum, hoc
non ſufficeret ad excludendum à iure patronatus: ſed eſt neceſ
ſe q̄ ſit exhæredatus mala mente. & in dubio præſumitur non
mala mēte: vt l. ſi patronus. §. ſi quis nō mala mente. & §. ſi quis.
ff. de bonis quæ libe. Igitur in popoſito cùm filia ſit inſtituta in
certa re, & iuſſa eſſe contenta, dicta verba debēt intelligi quòd
plus petere non poſsit de bonis defuncti iure hæreditario: ſed
per hoc non priuatur eo q̄ habet tanquā filia, nō tanquam filia
hæres, vt iure patronatus, & iure emphyteutico. Non obſt. iura
& rationes quæ alleg. per Specu. Primò non obſt. l. fœminæ. C.
de ſecun. nup. quia in iure non cogitur reſeruare filijs ex vigore
alicuius cōuentionis habitæ cum alio, ſed ex diſpoſitione illius
legis quæ ſic expreſsè diſponit, vt mater poſsit vnum ex filijs
eligere: ſed in caſu noſtro eligendo vnum ex filijs, veniret con-
tra conuentionem cum alio habitam. Non obſt. q̄, pater non ſol
uendo canonem poteſt priuare filium iure emphyteutico: quia
hoc eſt ex natura contractus celebrati cum ipſo concedēte. Vn-
de per hoc concedens vel cōuentio in nullo offenditur: ſed vnū
eligendo offenditur conuentio, quæ voluit filios æqualiter ad-
mitti. Non obſtat quia pater poteſt vni ex filijs aſsignare liber-
tum, vt patet ex prædictis. Ego Bar. ſic conſulo.

Si filiusfamilias preſbyter notarius rogatus à teſtatore ſcribit
teſtamentum, in quo inſtituitur eius pater
hæres cum clauſula codicillari, ſi non va-
let iure teſtamenti, &c. valet teſtm̄ ſecus ſi
nō fuiſſet presbyter: & tūc valēt legata: li-
cet hereditas veniat ad ſuccedētes ab inteſ.

1 ☞ *Clerici in ſacris ordinibus conſtitutis debet officium no tariatus interdici.*
2 *Filius in poteſtate conſtitutus non poteſt adſcribere patri in teſtamento: ſed emancipatus ſic.*
3 *Ordo ſacerdotalis an liberat filium à patria poteſtate in to tum, uel in partem.*
Filius quare p̄hibeatur adſcribere patri in ſuo teſtamēto.
4 *Quicquid acquirit filiusfa. ita presbyter acquirit ſibi ple- no iure.*

CONSILIVM LXI.

FIlius familias Preſ
byter notarius rogatus fuit de
quodam teſtamento, in quo teſta
tor legata reliquit. & primò patrē dicti prę
ſbyteri notarij inſtituit hæredē adijciens ſi
nō valet iure teſtamenti, &c. & de dicto te
ſtamēto fecit publicū inſtrumentū, q̄ teſta
mentū nō poterat aliter probari quā per di
ctum inſtrumētū. Quærit̄ an dicto inſtru-
mento ſit adhibenda fides in totum, vel in
1 partem. † Ad quod examinandū ſciendum
eſt q̄ licet clerico in ſacris ordinibus cōſti-
f tuto debeat notariatus officium interdici[f],
vt extra, ne cleri. vel mona. c. ſicut te. & ibi
not. & C. de epiſc. & cler. l. placet. Tamen ſi
inſtrumentum conficit antequam interdi-
cat̄ ſibi à ſuperiore, valent inſtrumenta ab
eo confecta, vt ibidem not. per glo. & Inn.
& doc. & not. in Specu. de inſtru. edit. §. re-
ſtat. verſi. ſed cùm dixe. In propoſito autē
non proponitur officium tabellionatus in-
terdictum: ideo dicendum eſt inſtrumen-
tum potuiſſe cōficere. Solum ergo hic exa
minandum reſtat, vtrū dictū inſtrumentū
dicatur non valere: qa confertur in vtilita-
2 tē patris hęredis inſtituti. † Circa qđ primò
ſciendū eſt q̄ filius in poteſtate cōſtitutus
g non pōt adſcribere [g] aliquid patri in teſtō.
vt l. diuus. ff. ad leg. Cor. de falc. Sed filius
emācipatus bene pōt p̄ri adſcribere, & eius
inſtr̄o credit̄: vt l. ſi pater. §. fi. ff. ad leg. Cor.
de fal. vbi filius pōt adſcribere matri cū nō
ſit in eius poteſtate. Et hoc etiā tenet Dy.
in quolibet inſtr̄o. ff. de autho. tut. l. qđ di-
cimus. §. fi. & ibi p̄ Dy. & p̄ Cy. C. de teſti.
3 l. parentes. in ij. q. † Hoc præmiſſo ſciendū
eſt qđ quidā doc. iuris Canonici tenent q̄
h ordo ſacerdotalis [h] liberat quem à paterna
poteſtate: vt not. per Bar. de æta. & quali. c.
indecorū. Alij: vt Inn. & Hoſt. dicunt q̄ li-
berat à paterna poteſtate, non quo ad oīa,
ſed quo ad quędā. & in hoc videt̄ reſidere
Io. An. ibidē in nouella. Si ergo teneremus
primā opi. q̄ nō eſſet in poteſtate: tūc eſſet
clarū q̄ inſtr̄m valeret: ſicut in filio emanci
pato adſcribente p̄ri, vel filio adſcribente
matri, in quorū poteſtate nō ſit. Si verò te-
neremus aliā opi. & quo ad quędā ordo ſa
cerdotalis liberat à paterna poteſtate, tunc
4 remaneret dubiū. † Ad qđ declarandū ſciē
dū eſt q̄ ratio quare filius p̄hibet̄ adſcribe
re p̄ri, pōt eſſe duplex. Prima: qa pater ha-
bet ius in filio, & pōt ei iubere, & coercere
vt l. diuus. ver. ſcribere autē. circa prin. l. ff.
ad leg. Corne. de fal. Sed hęc ratio ceſſat in
filijs presbyteris, q̄s pater coercere nō pōt:
ar. C. d̄ epiſ. & cle. aut̄. ſi ſeruus ſciēte. & no.

a ℂQuæſtio iſta. adde Bar. in cōſi. lv. & ī. in ij. vol. ī cōſi. j. & in l. iuſiur. §. ſi nihil. ff. de ope. lib. & de iſto cō. Bar. vid̄ alex. ī j. vo. inci. cōſideratis his ī vl. col. & ī cōſi. viij. iij. vol. viſis ſubtiliſ- ſimis dubijs. ī v. col. & ī cōſ. xv. ī iiij. vo. inci. viſo teſtō. & in cōſi. xliiij. ī j. vol. & ī cōſ. xiiij. ī v. vol. in j. co. & ī cōſi. xxvij. in v. vo. in ij. co. & ī l. q̄ dr̄. ī xxj. co. ff. de ver. ob. & in l. here. mei. §. cū ita. in v. col. ff. adt reb. & ī l. quędā. §. nihil. in ij. col. ff. de eden.

b ℂFœminæ nō ſucce dant. vide Bart. in l. iuſiur. §. ſi libe. ff. de ope. li. vbi facit men tionē de iſto cō. & vi de Iaſ. in l. ſi qs id q̄. in iiij. colū. ff. de iur. omnium iud.

c ℂ Succedunt. Vide Bar. ī d. §. ſi liberi. & no. q̄ dicit Bart. hic, q̄ diſpoſitio cōtrahē tiū regulat̄ in cōtra- ctibus ſecūdū ſtatu- ta. & vide Iaſo. in l. ſi quis id qđ in v. col. & ibi ſcripſi ī apoſti. ff. de iuriſ. om. iudi. q̄ no. pro d. Leonar. no ſtro. Tho.

d ℂScōm dubiū. Vide Bal. in cō. ccclxix. in ci. q̄dā puella. in iij. iij. vol. & Barto. in l. iuſiur. §. ſi liberti. & ibi ſcripſi in apoſt. ff. de ope. li. & Iaſ. in l. quoties. ī fi. C. de hæ. inſtit. Tho.

e ℂIn quantitate. Do. Bal. tenet cōtrariū in l. liberti libertaq;. ſ. alleg. & reprehendit Bar. in iſto cōſ. Tho.

f ℂInterdici. Add̄ bar. in l. j. ff. de iuſt. & iu. cum cōcor. de quib9 per Iaſ. ī d. l. j. ī §. hui9 ſtudij. in ij. colū. ff. de iuſti. & iur. & Alex. in l. p̄tor. §. etiā his. ff. de edē. vbi alleg. bar. in iſto conſi. Tho.

g ℂAdſcribere. An p̄r poſsit eſſe rogat9 de cōtractu filij, & ecō tra, vide Bart. in l. ſi pater. ff. de ſal. cū cō- cor. de qbus p̄ Alex. in l. ſciēdū. in ij. col. ff. de ver. ob. vbi etiam alleg. Bar. in iſto cōſ. Tho.

h ℂOrdo ſacerdotalis. Vide Bar. in l. patre. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. Ang. in §. illud. in aut. conſti. q̄ de dig. colla. vj. Bal. in l. apud hæredes. in iij. co. C. de ſu. & leg. & Ang. de Are. in §. filiusfa. Inſti. q. mo. ius pat. pōt. ſol. & vi de Iaſ. in d. l. patre fu rioſo. in pe. colū. vbi etiam de monacho. & Bar. in aut. ſi qua mulier. & ibi apoſt. Alex. C. de ſac. ſanc. ecc. & ibi alleg. Bar. in iſto conſi. Tho.

per Inno.in d.c.indecorū. & ibidē hoc te-
nuit Io.And.ex iſta ratione nō poteſt dici
dicto inſtrumēto credendū nō eſſe.Secun-
da ratio quare filius prohibetur adſcribere
patri,eſt:qa idē operatur adſcribēdo patri,
ꝙ adſcribendo ſibiĳpſi. Et hanc rationē po
nit tex.ff.ad leg.Corne.de fal.l.de eo.Quę
ratio ſine dubio ꝓcedebat de iure antiquo,
ſecundū qd' quicquid filius acquirebat,ac-
quirebat patri.Sed videndum eſt qualiter
procedat dicta ratio ſecūdū iura hodierna.
5 †Circa quod ſciēdū eſt ꝙ quicquid acqui-
ritur à filio præsbytero,quęritur ſibi pleno
a iure:[a] & hoc ſi quæratur ex cauſa aduētitia,
nō cōtemplatione eccleſiæ vel ſacerdota-
lis officĳ:vt C.de epiſ.& cleri. aut.presby-
teros.Et hoc tenet Cyn.expreſsè ibi.& In-
no.& Hoſti.extra de teſt.c.quia nos. Et ſic
apparet ꝙ quātū ad iſtā acquiſitionē filiuſ
famílias habetur ſui iuris.Alio ergo modo
acquiratur adſcribēdo patri,& ſic dicta ra-
tio ceſſat:ergo apparet ꝙ filius ſacerdotis
poteſt adſcribere patri in teſtamēto:& ceſ-
ſant omnes rationes & leges prohibentes.
In alio verò filio non presbytero rationes
non ceſſarent:quia ſaltem remanet paterna
poteſtas adinuenta ad coertionem,de qua
dictū eſt ſuprà.Secundò eſt videndum,po
ſito ꝙ dicto teſtamento non eſſet adhiben-
da fides quantum ad hæredis inſtitutionē,
vtrū quantū ad legata valeat:ad quod dicē
dum eſt ꝙ eo caſu hęreditas deuenit ad hę
redes ab inteſtato cum onere dictorum le-
gatorum:maximè propter verba appoſita
in dicto teſtamento,ſi non valet iure teſta-
menti,&c.& videtur caſus expreſſus in l.ſi
liusfami.§.fi.ff.de fal.&c. Bar.

Factus ciuis alicuius ciuitatis per ſtatu
tum vel reformationem,efficitur ciuis ve-
rè & propriè,& non fictè.

1 ☞ *Aliquem eſſe ciuem non eſt actus naturalis,ſed ciuilis.*
2 *Ciues oēs ſunt de iure ciuili,licet origine ſint de iure natu-
rali.*

CONSILIVM LXII.

PVnctus talis eſt,qui-
dam eſt effectus ciuis alicuius ciuitatis per
ſtatutū,ſeu reformationē.Quæritur an di-
1 catur verè ciuis,an impropriè.†In quęſtio
ne prædicta ſciendū eſt,ꝙ aliquē eſſe ciuē
b nō eſt actus naturalis,ſed ciuilis.[b] quod ap
paret,primò ex ipſo nomine,quia ciuis. Se
cundò:quia de iure naturali nō erat ciuitas
& naſcendo non naſcebatur ciuis: ergo cō
ſtitutio iuris ciuilis facit aliquem propter
originem,vel propter dignitatem,vel propter adoptionē: vt C.
de inco.l.ciues.lib.x.Vnde non eſt dicēdum ꝙ quidam ſunt ci-
ues naturaliter,& quidam ciuiliter,imò omnes ſunt ciues ciuili
2 ter.†Aliqui propter naturalem originem, aliqui propter aliquā
cauſam.Vnde ſi ciuitas facit ſtatutum ꝙ quicunq; ibi domū ha
bet,ſit ciuis:verè erit ciuis:vt ff.de verb.ſig.l.ædificia.& ibi not.
& eo.ti.l.prouinciale.& de ſtat.ho.l.in vrbe.& verè & propriè
ciuis eſt,quicunq; recipitur,vt munera ſubeat:ſed iſte eſt ſic re-
ceptus:ergo & verè & propriè ciuis eſt,vt ff.ad municip.l.j.ibi
& propriè quidam &c.Vnde debet tractari vt ciuis illius ciuita
tis,quæ eum fecit ciuem. Ego Bartol.

Alienatio vel locatio facta à monacho rectore parochialis
eccleſiæ,poſito per Abbatem nomine ſuo non valet:& nō obli-
gat ſucceſſorem:ſed facta nomine eccleſiæ,& eius pretium con
uerſum eſt in vtilitatem eccleſiæ.& primo caſu quādo facta eſt
nomine proprio ſi interuenit ſolemnitas iuris debet peti reſtitu
tio in integrum:aliàs ſuccedere pōt,& ſua authori.venire cōtra.

1 ☞ *Verba,ad ſui beneplacitum,et uoluntatem mortuo concedente eſt extincta uolun-
tas.*
2 *Alienatio bonorum eccleſiæ non conceditur,niſi in utilitatem & neceßitatem eccleſiæ.*
3 *Succeſſor in fine non tenetur ſtare locationi factæ per prædeceſſorem.*
4 *Succeſſor poteſt contrauenire locationi,ſiue alienationi bonorum eccleſiæ perpetuæ di
cendo nullum,ſiue petendo reſtitutionem eccleſiæ.*

CONSILIVM. LXIII.

c FActum ſic proponitur.[c] Conceſſum fuit L. A.mo-
nacho ſancti Benedicti,per ſuum Abbatē in annale beneficiū
ad voluntatem ipſius abbatis,qui abbate mortuo alienauit,ven
didit,atq; locauit,vel permutauit aliqua bona & reditus ipſius
beneficĳ,ad certū tempus,videlicet ad nouē annos nō expecta
ta noui abbatis creatione,quem fortè timens ſibi exoſum, vo-
luit præuenire ipſius euentum,timens ne ſibi auferretur benefi
cium:& ſic voluit ſe perpetuare in beneficio quātum in eo fuit,
& in dicta alienatione nō imminebat neceſsitas,nec vtilitas eui
dens ipſius beneficĳ.Item in dicto monaſterio eſt quædā cōſti-
tutio ſcripta,& publicata manu Thomelon.notarĳ & ab omni-
bus approbata,dictans ꝙ nullus ſubditus prælati monaſterĳ be
neficiatus poſsit aliqualiter alienare, vel permutare ſiue locare
aliqua bona ſui beneficĳ cui præeſt,niſi habita licentia ſui abba
tis:in qua licentia fieri debeat mētio totius tenoris de verbo ad
verbum ipſius conſtitutionis,prout in ipſo inſtrumento publi-
co continetur:deinde dictus monachus fuit reuocatus per ſuū
Abbatē,& beneficium alteri conceſſum. Modo quærit̃,cum di
ctus monachus mortuo Abbate,nec expectata licentia noui ab
batis alienauerit,licet ſe dicat alienaſſe forſan de licentia capitu
li vacāte monaſterio non ſeruato tenore prædictæ cōſtitutiōis:
1 nūquid valuerit dicta alienatio,ſeu cōmutatio ſiue locatio.†Vi
detur ꝙ nō,multis iuribus.Primò,cū dicatur in cōſtitutione ꝙ
d Abbas ipſum inſtituit ad ſuū beneplacitum[d] & volūtatem, ipſo
Abbate mortuo eſt extincta oīs ſua voluntas,& beneficium di
catur vacare:& ſic nō valuit quod fecit cū nō eſſet rector,vt pa
2 tet de reſcrip.c.ſi gratioſe.lib.vj.†Item obſtat prædictæ aliena-
tioni dicta conſtitutio.Itē non fuit vtilitas,nec neceſsitas ipſius
eccleſiæ.Facit ad hoc c.monaſteriū.de reb.ecc.nō alie.in cle.cū
ibi no,facit extra,de fideiuſ.c.qd' quibuſdā.et c.grauis.de depo.
Et poſito ꝙ valuerit,& ꝙ ipſe rector qui locauit,teneatur ſtare
dictæ locationi:an ſucceſſor ius teneatur ſtare: & an ſucceſſori
ipſo iure dicta locatio non obſtet,vel an ſit neceſſe ꝙ in integrū
3 reſtitutio poſtuletur.†Super quo breuiter eſt dicendū ꝙ aut di-
cta locatio facta fuit nomine proprio ipſius locantis,aut nomi-
ne eccleſiæ.Si nomine proprio,nō tenetur ſtare: qa vltra tēpus
vitæ ſuæ non potuit locare:vt extra,de precar.c.ĳ.& de re. ecc.
e nō alie.c.ad audientiā.Si aūt nomine eccleſiæ,[e] & pro vtilita-
te eccleſiæ pecunia ſit conuerſa in vtilitatē eccleſiæ,& tunc ſuc-
ceſſor tenetur ſtare:vt extra,de ſol.c.ĳ.x. q.ĳ.c.hoc ius porrectū
4 & c.ꝑced.vbi de hoc.& extra,de depo.c.j.cum ſi.† Sin autē ipſe
ſucceſſor poſsit venire cōtra,dicendū eſt ꝙ aut locando in noīe
eccleſiæ,licet inutiliter interuenit ſolennitas,quę interuenire de
bet in alienatione perpetua:aut nō interuenit.Si interuenit: tūc
habet neceſſe petere reſtitutionē in integrū.de reb.eccl. nō alie.
c.pe.aliàs non.Sed ipſe idē poteſt venire contra,extra, de his ꝗ
fi.à præla.c.cùm nos.& d.c.ĳ.de preca.& de prædictis per Bar.
& plenè per Inn.& Io.an.poſt eos extra,ne præla.vic.ſu.capi.fi.
Bartolus.

Si ſtatutum ciuitatis permittit ciui extrahere ſiue facere bal-
conem:vel porticum pro ſuo velle:tunc ſi ædificet etiam ſpreta
denunciatione noui ope.non debet demoliri:quia nūciatio nō
nocet ædificanti iure permittente.

1 ☞ *Nunciatio poteſt ſperni,quando eſt euidens,nunciantem calumnioſe nunciaſſe.*
2 *Quando nunciatio fit ædificanti in publico,debet in nunciatione inſeri cauſa.*
Nunciatio poteſt licite ſperni quando eſt facta ab eo qui prohibetur renunciare.

CONSILIVM LXIIII.

f SVper puncto[f] quæſtionis verten
tis inter dominum Raynaldum & Leonem, & Balconē, factū
ſic ſe habet:Leo & dominus Falco habentes domos ex vtraque
parte vię incœperunt facere nouum opus , Videlicet Falco-
nem ſuper viam capiendo totam illā viam in altum à terra per
vnam

a ❡Pleno iure. Vide Ia.in l.patre furioſo. in vlti.col.ff.de his q ſunt ſui vel alie. iur. Tho.

b ❡Sed ciuilis. Vide Bar.in l.ſi maritus.la ĳ.§.j.in fin.ff.de adul ter.Tho.

c ❡Factum ſic proponitur. Cōceſſum fuit aliàs incipit, factum tale eſt datū & cōceſſum. & ita alle. Ale. in l.ſi filiofa.§.fin. in pe.col.ff.ſolu. matri. Tho.

d ❡Beneplacitū. vide Bart.in l.cēteſimis.§. fi.ff.de verbo. obl.& Bal.ī proœ. Digeſtorū.in fi.& Phil.Dec. in cōſi.cviĳ.inci.iſta Tho.Diſploua.

e ❡Nomine eccleſiæ. Vide dños de Rota.ī deci.ccxxxĳ.ī nouis, inci.ſi prælatus loca. Ale.plenè in l.ſi filio famil.§.fi.in pe.colū. in verſi. & prædicta indicant.ff.ſo. matri. vbi alleg.etiā Barto. in iſto conſil.& vide Bal. in conſil.ccxxv. in iĳ.vol. incip. aliàs feci. vide Bar.in conſil.cxxxj. in j. volu. inci.dominus Io. & ibi ſcripſi.Tho.

f ❡Super pūcto. aliàs incip. Leo.& Falco. habētes &c. ſecundū ordinē Peruſinū eſt in prima parte iudiciorū, in conſil.xl.& aduertēdū puto ꝙ in cōſiliĳs īpreſsis bar. non ē poſita narratio facti,prout eſt in ordine cōſiliorū Bart. Peruſinorū, in quo poſt cōſiliū præſens eſt inſertū conſilium ꝙ incipit, ſuper ſecū do quo quærit̃. ꝙ eſt inſertū.j.in cōſiliĳs īpreſsis,in cōſi. lxxx. & ideo hic inſerere volui facti narrationē,quę ſeruit huic cō ſil.& conſil.lxxx.& ibi vide apoſtil. meā & de iſto cōſil. Bart. facit mentionē bart. in l.j.in prin.in iĳ.co. in ver.oppono. ā. ne quis.ff.de ope.no.nū cia.Tho.

vnā partiū ſecundū formā ſtatutorū.Raynaldus maſioli nūcia
uit dicto Leoni & Falconi per iactū lapillorū nouū opus, tā ex
forma ſtatuti,quā etiā ex antiqua cōſuetudine. Quæritur mo-
do an ſpreta dicta nūciatione &c. Viſo ſtatuto loquēte de balco
nibus,& dicta nūciatione,& obſtāte dicta antiqua cōſuetudine
ex qua huiuſmodi narrationes ſolitæ ſunt fieri,debeat dictū no
uum opus demoliri necne. Quærit̃ nūquid nūciatio fuerit ritè
facta.Dicit̃ pro parte nūciationis ꝙ debeat demoliri.& alleg.l.
j.de oper.no.nun.Ibi dū dicit,ſiue iure,ſiue iniuria facta ſit nū-
ciatio,nō debet ſperni.& alleg.l.de pupillo.§. meminiſſe. eo.tit.
per alterā partē allegat̃ ſtatutū & conſuetudo.Itē quærit̃,ꝗ ſen-
tentia ſit ferenda per iudicē in cauſa appellationis vertēte inter
Leonem & Falconem,appellātes ex vna parte,& Frāciſcū ap-
pellatum ex parte altera.viſis appellationibus & præcepto ſine
ſcriptura,à qua fuit appellatū:& dicit̃ pro parte appellantiū de
bere pronunciari ſuperuacuo appellatū,ex eo ꝙ dicta ſcriptura
mandati eſt nulla:cùm nec per nunciū nec per præconē fuerit
factum mādatū:& ſic appellatio eſt iniuſta.Pro parte appellati
dicit̃ debere pronūciari,malè eſſe appellatū,& appellationē eſ-
ſe iniuſtam,& mandatū eſſe iuſtificatū : ex eo ꝙ dicti appellan-
tes inſeruerūt in appellatione mandatū à quo eſt appellatū.Re-
peritur etiā eſſe in actis curiæ cōmunis Tuderti, & ſic confeſsi
ſunt mandatū præceſsiſſe,& interceſsiſſe ea forma, in qua in ap
pellatione cōtinetur & ꝓceſsiſſe ſecūdū formā debitā iuris:quā
uis nō cōtineat̃ nunciationē:& ſic eſt iuſtificatum mandatū de
iure cōi pro parte,ad cuius petitionē factum fuit: In noīe Dñi
amen.In ꝗſtione prædicta videt̃ mihi fore dicendū ꝙ dicta nū-
ciatio potuit iuridicè ſperni nec debeat fieri demolitio operis,
quod factū apparet ſpreta nunciatione prædicta. hoc autē eſſe
verū apparet ratione rei , ſuper qua eſt facta nunciatio ratione
formæ nūciationis:& ratione perſone nūciātis & ratione rei, ſu
per qua facta eſt nūciatio,ſic oſtendit̃:Per ſtatutū permittit̃ cui
libet ciui balconē,ſeu porticum facere pro ſuo velle.ſed qn̄ quis
ædificat iure permittēte manifeſtè & expſsè in tali re,ſeu opere
nō oportet nūciare:vt ff.de no.ope.nun.l.j.§.qd' ſi mora:niſi ex-
primeret̃ ꝙ fieret cauſa dāni infecti,vt ibidē dicit̃.Sed hic nun-
ciatio fuit facta pro priuato intereſſe,& cauſa publici iuris con-
ſeruādi:quia nunciauit,vt cuilibet de populo fuit expreſſum ꝙ
cauſa damni infecti:ergo apparet ꝙ nūciatio nō tenuit:& ſic no
ſtræ q.caſus eſt in d.§.quod mora.& facit eo.tit.l.de pupillo.§.ſi
1 quis riuos.& l.qui viam.eo.tit.†Præterea etiam ſi res[a] eſſet, in
a qua fieri poſſet nūciatio:ſi tamen euidens eſt nunciantē calum-
nioſè nunciaſſe,pōt ſperni nūciatio:argu.ff.ne quis eum, qui in
ius voc.l.j.& ſeq.quod tenuit expreſſe Rofr.in libellis de oper.
no.nun.vbi idē quaſi.& Spec.eo.tit.§.j.ver.ſed nunquid verum
eſt,ſed iſte nunciās erat in euidenti calumnia,vt docet euiden-
tia facti:quia cōtra formam ſtatuti & cōtra eius permiſsionem
2 fiebat nunciatio:ergo,&c.†Secundò,ratione formæ dictæ nun
ciationis,qn̄ nunciatio fit ædificāti in publico,debet in nuncia-
b tione cauſa inſeri.quia in hoc facit contra legē ſibi declarando[b]:
vt in l.j.§. nunciatio. de no.oper.nū.& l.non ſolū.§. ergo ſi cum
te.eo.ti.ſed in hac nūciatione nulla cauſa fuit expreſſa:ergo &c.
Illud enim quod dicitur in l.j.in prin.eo. tit. ꝙ cauſa non debet
inſeri niſi petatur : quia eſt verū quando ædificatur in loco vbi
non aſsiſtit ius,neq; reſiſtit ædificanti:ſed quando ius commu-
ne facit pro ipſo ædificante:tūc in nunciatione debet inſeri cau
ſa,per dicta iura.Ratio huiuſmodi ſatis nota eſt. Tertiò ratione
perſonæ nunciantis:quia perſona nuncians eſt prohibita nun-
3 ciare.†& nunciatio ab eo facta poteſt licitè ſperni.l.de pupillo.
in prin.§.j.eo. titu. Sed hoc ſtatutū prohibet omnem perſonam
nunciare,ſeu cōtradicere,dum dicit,ſine contradictione alicu-
ius vel aliquorū,&c.Ecce ergo prohibet omnem perſonā con-
tradicere.Idem enim eſt contradicere,& nūciare,vt not.ſi bene
aduertatur in l.de pupillo.§.nouiſsimè.eo.ti.in glo.ſuper verbo
virum.Si ergo prohibet contradictionē, prohibet nunciationē.
c Item,quia hæc verba , ſine contradictione,important[c] ꝙ etiam
de facto contradictio non fiat:vt l.Lucius.§.tres hæredes.& ibi
not.ad trebel.Præterea,illa verba ſtatuti pro ſuo velle dant ædi
ficanti liberam poteſtatem contradictioni ſubnixam : vt l. cùm
d quidam[d] ita.de leg.ĳ.& l.fideicommiſſaria.§.quanquā. de lega.
iĳ.cum ſimil.Ex quibus concluditur dictam nunciationem po
tuiſſe licitè ſperni. Ego Bartolus.

Si quis donet certas poſſeſsiones nepoti
ſuo , & remanſit in earum poſſeſsione vſq;
ad mortem : non poteſt præterea alius hæ-
res ſuus nō neceſſarius allegare donationē
fuiſſe fictitiā. Item dicitur quo modo pro-
betur cōtractus fictus,vel ſimulatus. Item
an iſta fictio tollatur quādo donator ſe cō-
ſtituit nomine donatarĳ poſsidere. Item
quid operentur verba appoſita in inſtitu-
tione quòd donator renunciat exceptioni
ſimulationis , & non vult vti poſſe ope fi-
ctionis.

1 ☞ *Contractus fictitius & apparenter factus quomodo
fit,& quis dicatur.*
2 *Contractus fictitius,ſimulatus,& imaginarius quis eſt.*
3 *Fictiones & ſimulationes non præſumuntur,niſi appareat
cauſa,propter quam factæ ſint.*
4 *Simulatus contractus non præſumitur ex hoc ꝙ donator
poſt donationem remanſit in poſſeßione.*
5 *Verba in inſtrumento poſita,renunciauit exceptioni ſimu
lationis,&c.quid releuent.*

CONSILIVM LXV.

e FActū eſt tale[e] pro
ponitur,Petrus Nicolæ donauit
Nicolæ Cechi eius nepoti carna
li poſſeſsiones & terras contentas in inſtru
mento donationis vobis tranſmiſſo ſcripto
manu Matthæi Belli.Poſt donationem ve
rò ipſe Petrus ipſas terras poſſedit vſq; ad
tempus mortis ipſius Petri:& tempore ſuę
mortis tenebat & poſsidebat,tanquā qui te
net & poſsidet rem ſuam. & ſic probatum
eſt per teſtes . Poſt mortē verò dicti Petri
dictus Cola apprehendit dictas res & poſ-
ſeſsiones: & nunc tenet & poſsidet.modò
venit Sanctes Vici nepos carnalis dicti Pe
tri,& dicit ſe hæredem dicti Petri ab inte-
ſtato,& petĳt medietatē dictarū poſſeſsio-
num contentarum in inſtrumento prædi-
cto ſibi dari & aſsignari à dicto Cola. Mo
dò quæritur nūquid dictum inſtrumentū
valeat & teneat de iure:an verò præſuma-
tur fictum & ſimulatum & apparenter fa-
ctum. Viſo inſtrumento dictæ donationis
& iuribus vtriuſq; partis, In nomine Do-
mini amē. Viſa facti narratione & inſtru-
mento prædicto dubium facit in quæſtio-
ne propoſita.l.ſicut.§.ſuperuacuū.ff. quib.
mod.pig.vel hipo. ſol. per quē tex. videtur
quòd poſtquā venditor vel donator rema
net in poſſeſsione rei,quam alienat, contra
ctus præſumitur fictus vel in fraudem fa-
ctus.Sed circa declarationem huius dubĳ
ſciendum eſt ꝙ aliud eſt dicere contractū
eſſe in fraudē:& aliud contractū eſſe ficti-
tium.De primo,quādo quis vult dicere cō
tractū factū in fraudem,ſed ſi quidem hoc
vult dicere,ipſe donator vel alienator non
debet audiri:vt C.de reuo.don.l.cùm con-
fitearis.vbi eſt caſus.& de ſer.pig.da.l.ſi cre
ditoribus.Si verò ex hoc vult dicere hęres
ipſius donatoris vel alienatoris:tunc ſi qui
dem eſt talis hæres,cui teſtator habebat ne
f ceſſe relinquere vt libertus patrono:[f] tunc
admittitur ad reuocandum factum in frau
dem probando ea quæ requiruntur .C. de
his quæ in frau.pat.l.ĳ.& ibi not. in gloſ.in
verbo,reuocare.Si vero eſt talis hr̄s,cui de
functus nō habet neceſſe reliquere tūc nō
pōt venire cōtra, ſicut nec ipſe defunctus:
vt dicit̃ in d.l.Nūc in ꝓpoſito dictus nepos

a ❡Præterea etiam ſi res.Adde Bart.in l.j. in prin.in ĳ.col.in ꝟ. venio ad quæſtionē. & in iĳ.col.in verſic. oppono.ā.ne quis.et §.nunc videndum.ff. de noui oper. nunc. vbi etiā dicit ſe cōſuluiſſe.cum cōcor. de quibus per Iaſ. in d. l.j.in j.colū.& ſequē. Cui addē Bar. in iſto conſil.& Abb.in c.j. in vlt.col.de ope.no. nunc.Tho.

b ❡Declarando. Vide Bart.in d.l.j.in princ. in iĳ.col.in ver. ſecū dò quæro.de ope.no. nun.And.Sicu.in cō. xxxviĳ.in ĳ. vol. in iĳ.col. vbi etiam mē tionem facit de iſto conſilio.Bart.Tho.

c ❡Contradictione, important.vide glo. no.in c. pro illorum. ſuper verbo cōtradictores de præben.& quid de moleſtia, an dicatur de moleſtia facti , vel iuris, vide plenè per Felin. in c. in præſentia. in ĳ.co. de proba.Tho.

d ❡L.cū quidā.Ita adde quæ not.Bart.ibi, & vide Alexan. ibi, in addi.Tho.

e ❡Factum tale.Aliàs incip.in Chriſti noīe amē,factum tale eſt. aliàs inci. Petrus Nicolæ. & de iſto conſil.vidē do.de Rot.deciſ.ccccIxxxiĳ.inci. ꝙ ꝓpter hoc ꝙ donatarius.vbi ponit̃ totū conſi.Bart.hic, & vide Bal.in l.fi. in fi. C. mand. & in c.j.ſi quis.in ĳ.de feu. da. in vicē le.in vſi.feud. & Alex.de Imo.in l. iuriſgētium.§.patronum.ff.de pact. & in conſi.clj. in vj. volu. inci.viſo ac diligenter.in vl.col.& Pau. de Ca.ī cōſ.cccxxxj. inci. ꝓſuppoſito. vbi faciūt mentionem de iſto conſi.Bart.& vide Bar.in l.ſi ex ꝑtio C.ſi cer. peta. & ibi apoſtil. & in l.j. C. plus vale. quod agit̃ & vide Bart.in cōſi. lxviĳ incip. proponitur.& Petr.Cor.in conſi.cciĳ.in iĳ. vol. viſo dicto puncto. Tho.Diplo.

f ❡Libertus patrono. Adde ꝙ patronus reuocat , etiam ſi emptor nō ꝑcipiat fraudem.l.j.§.ſi quis in fraudē.ff.ꝗ in frau. cred. vide plenè per Ange.de Are.in §.itē ſi quis in frau. Inſti. de act.licet in aliĳs caſibus oportet ꝙ emptor ꝑcipiet de fraude,ſecundū gloſ.ibi. & vide de intellectu iſtius conſil. Bartol. dūm Vita.Neapo.in ſuo tract. clauſularū in clauſula de ſimulatione.Tho.Diplo.

carnalis ex parte dicti Petri donatoris non eſt talis hæres, cui defũctus habebat neceſſe relinquere, quia extraneus: & ideo nõ poteſt dicere dictã donationẽ in fraudem. & hæc ſunt clara. Si verò hoc vellet dicere extraneus, in cuius fraudẽ eſſet factũ: puto ꝙ creditor nõ audiretur probando ea quæ requirũtur in tit. ff. de his quæ in frau. cred. & ita loquitur in l. ſicut. §. ſuperuacuum. ff. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. Nam creditor ibi cõquerebatur: & ideo lex illa nihil facit ad propoſitũ vbi hæres cõqueritur. Circa ſecundũ videndũ eſt nũquid poſſit dicere donationẽ fictam vel ſimulatã & apparenter factam. Secũdò ſi poteſt dici, qualiter debet dici, & vtrum ſufficiat hoc ſolum probare, ꝙ donator poſt donationẽ poſſedit.[a] Tertiò an quia donator cõſtituit ſe donatarij nomine poſſidere, tollatur dicta obiectio. Quartò quid releuent dicta verba dicti inſtrumenti, in quibus renũtiauit exceptioni ſimulationis, & apparenter factæ.

1 †Circa primum non eſt dubium ꝙ tã ipſe quam hæres poteſt dicere contractũ ſimulatum, & apparenter factum: vt C. plus vale. qđ agitur. per totũ. & de cõtrahẽ. empti. l. nuda. de reg. iu. l. ſi imaginaria. & C. de diſtra. pig. l. ei qui ſub imagine. de aqua plu. arc. l. emptor. C. ſi quis alte. vl' ſibi. l. quãuis. & l. cũ proponas. Circa ſecundum qualiter debeat dici. Pro cuius dubij declaratione ſciendũ eſt ꝙ contractus fictius, imaginarius, & ſimulatus dicitur tribus modis. Vno modo, cũ in veritate agitur ꝙ vnus cõtractus celebretur ſimulatus: vt C. plus vale. quod agi. per totũ titu. & C. de contrahẽ. emp. l. empti actio. Et huius ſimulatiõis natura eſt, vt ex hac ſimulatione nõ impediatur acquiſitio fienda ei cui acquiritur: ſed ex cauſa, ex qua agebatur, poterat acquiri: vt d. l. empti fides. & C. ſi cer. pe. l. ſi ex pretio. & no. in d. l. nuda. de cõtrahẽ. emp. & de reg. iur. l. imaginaria. 2 †Secundo modo dicitur cõtractus ſimulatus fictitius, ſeu imaginarius, quãdo cõtractus[b] fit in veritate: ſed modico tẽpore habet durare: quia fortè habet vendere citò: vt l. iij. §. ſi ab ignoto. de mãda. Et iſtius ſimulationis natura eſt, & hoc debet expreſſe per pactũ agi: vt d. §. ſi ab ignoto. Tertio modo dicitur contractus ſimulatus ſeu imaginarius, quando contractus apparent facti, & de mente nõ agitur inter partes: quia nihil fit. & de his loquitur d. l. nuda. & d. l. imaginaria. & ff. de ritu nupti. l. ſimulatè. & de aqua plu. arc. l. emptor. Et ita credo ꝙ appellẽtur cauſata ad parũ facta, id eſt ad parẽdum, ſeu ad reparandũ vt puta ſi aliquis timebat tyrãnum, vel cõmune, vel propter effugienda onera, vel aliquid ſimile, aliquis fecit alienationem bonorũ ſuorũ vel partis eorũ in alium, cũ in veritate inter eos agebaẽ ꝙ nõ eſſet alienatio, ſed ad reparandũ prædictis. His pręmiſſis cũ verba ſimulatoris poſſint multiplicitẽ intelligi: quicũꝙ dicit cõtractũ ſimulatũ, ſiue agendo ſiue excipiendo: debet dicere. qua cauſa ſimulationis contractus ſit ſimulatus:[c] aliàs intentio eſſet incerta, nec aduerſarius redditẽ certus, & nulla alia facta declaratione ille, contra quẽ dicitur ſimulatus, deberet obtinere: vt l. j. in prin. ff. de edẽ. l. Põpon. ſcribit. in fi. de re vendi. quæ loquunẽ in agente, & idem in excipiente. ff. de nego. geſt. l. eum actum. & ibi not. & ff. de no. oper. nunc. l. nõ ſolùm. §. ſed vt probari. & ibi not. in gloſſ. ſuper verbo, probaretur. & C. de peti. hæredi. l. ſi poſt mortem. & ibi not. in glo. ſuper verbo, probationes. & expreſſius extra, de prob. c. in præſentia. Cùm ergo hic dicatur contractum ſimulatũ, nec exprimat qua ſpecie ſimulationis apparet, quòd dicentis intentio nulla eſt. Secundò videndum eſt propter idem quod adijcitur, quòd dictũ inſtrumentum eſt apparenter factum, hoc eſt, ad reparationem & defenſionem alicuius facti. Ex hoc videtur intentio certa, quaſi dicat de tertia ſpecie ſimulationis. 3 †Sed ad hoc eſt dicendũ, quòd hæc ſimulatio eſt incerta. Nam non ponitur quod cauſa timoris, vel ſuſpicionis ſupereſſet, vel quæ fuerit cauſa ad cuius reparationem vel euitationem dictam donationem fecerit. & de iure eſt quod dictæ fictiones & ſimulationes non præſumuntur, niſi appareat cauſa, propter quam factæ ſunt: vt ff. re. amot. l. ſi mulierem. in princi. ff. qui & à quib. l. ſed ſi matri. §. fin. vbi eſt expreſſum, expreſſius de renun. c. fina. lib. vj. Sicut enim non poteſt dici donatio facta metu mortis, niſi quando inſtat aliquod periculum mortis, vt ff. de dol. l. j. cũ l. ſequenti: ita nõ poteſt dici donatio facta ad reparationem alicuius caſus, niſi caſus dicatur inſtare. Ex his cõcluditur quòd qui dicit inſtrumentum fictitium, vel apparenter factum, debet dicere ſpeciem, & cauſam fictionis, & ad cuius caſum reparatio ſit facta. 4 †Item apparet ex pęædictis quòd ex hoc ſolum quòd donator in poſſeſſione remanſit poſt donationem: non facit contractum ſimulatum, fictitium, & apparenter factum: quia ex ſola poſſeſſione nõ apparet cauſa ſimulata, quæ debet ante ſtare, vt probant iura ſupra allegata. & ſic l. ſicut. §. ſuperuacuum. ff. quib. mod. pigno. vel hypo. ſol. ibi enim ſuberat cauſa quare ad excludendum creditorem eſſet ſimulata venditio. & hoc allagat ipſe creditor & non venditor vel hæres eius, vt dictum eſt. Et ad prædicta faciunt ea quæ ſcripſi in l. poſt cõtractum. ff. de dona. ſcilicet qđ ſemper eſt neceſſe quòd appareat, cauſa, propter quam ficta donatio præſumatur. Circa tertiũ, ſcilicet an ex eo quòd conſtituit ſe precarie nomine poſſidere, tollatur dicta obiectio[d] Videtur quod ſic. tex. in l. quiſquis. C. de dona. facit. ff. de rei vendi. l. quædam mulier. ff. de acquit. poſſeſ. l. quod meo. & l. qui pignori. §. primo. & l. ſequẽti. in quibus videtur expreſſum. quod puto verum, quando aliqua cauſa exprimendæ fictionis vel ſimulationis nihil apparet aliàs ſi appareret, præſumeretur fictus dictus actus, quo ſe conſtituit poſſidere, ſicut alius contractus: argu. C. de ſuffra. l. j. ibi: ſequeretur traditio corporalis. Ibi enim erat timor fictionis, ne clientulus nimium, vel indebitum aduocato promitteret: ideo realis & corporalis traditio requiritur.

5 †Super quarto: quid releuẽt dicta verba præfati inſtrumenti, vbi renũciatur exceptioni ſimulationis & apparenter facti. Reſpond. hoc releuant[e] quòd declarant intentionem ſuam, quòd nõ intendit hunc contractum dicere eſſe fictitium, vel apparenter factum. Sed ſi apparet legem probatã eſſe, & indicia: tunc eadẽ ratione qua ſubſtantia contractus probaretur ſimulata, eadem ratione probaretur hæc renunciatio: vt ff. de noua. l. doli exceptio. verſi. diuerſum. & propter eandem rationem non poteſt dici in fraudem facta, nec ficta: licet fuerit donatio omnium bonorũ. & ſic nõ obſtat ff. quæ in frau. cred. l. omnis. §. Lucius. Barto.

Quid ſit pax: & an ab vtraꝗ parte debet fieri pactum pacis, & quomodo committitur contra pacem. Item an capitulum quod ponitur in inſtrumento pacis ruptæ inclinatur ad dantem auxilium, vel fauorem.

1 ☞ *Quid ſit & quomodo diſſinitur pax.*
2 *Pax & remiſſio à quibus debet fieri.*
3 *Qualitas, q̃ eſt in maleficio & perſona cõmittẽtis aggrauat perſonã auxiliãtẽ maleſi.*

CONSILIVM LXVI.

f AD declarationem[f] quæſtionis præfatæ inueſtigandum eſt primò quid ſi pax. Ad ꝙ reſpondetur ꝙ pax per Goff. diffiniẽ, in ſumma de treu. & pa. ſic. 1 †Pax eſt diſcordæ finis. ſed qa finis diſcordię poſſet accidere multis modis, vel decedentibus ambobus his qui habuerunt diſcordiam vel guerram, vel altero ficto, ideo puto ego potius pacem ſic diffiniendam eſſe. Pax eſt pactum: quo fit finis diſcordiæ ſeu guerræ introductæ per pactum vt. ff. de pac. l. j. de capti. l. in bello. in princip. C. de caduc. tollen. l. j. & pub. l. læti. vel nun. l. j. quæ eſt vltima rub. C. lib. xij. & x. colla. de pace tenen. & de pace iura. firman. Hoc præmiſſo apparet ꝙ eorum diffinitio nõ eſt vera: & allegant ꝙ pactũ eſt remiſſio prioris offenſæ. & allegant ff. ad munici. l. quod ſi interim, &c. C. de cadu. tol. l. j. Non poteſt enim remiſſio in iure fieri ab vna parte abſente, vel nõ acceptante altera vt inſtit. de iniur. §. fina. & ibi not. quòd tamen non eſſet pax: quia non eſſet finis diſcordiæ. 2 †Item ſciendũ eſt ꝙ quandoꝗ inter duos eſt guerra: qa vterꝗ fecit iniuriam alteri, vel habent animũ faciendi: tunc pax eſt facienda ꝙ inuicem fiant remiſſiones. Quãdoꝗ ex vna parte tantũ eſt illata iniuria: tunc videtur tenuiſſe Spec. ꝙ ſolùm ab vna parte eſt remiſſio facienda: vt not. in Specu. de treu. & pace. §. j. nihil tamen allegat. Sed poſito ꝙ verum dicat in propoſita quęſtio. ſi dictũ teſtis inſpiciatur, fecerunt pacem inuicẽ vnus alteri: & alter alteri iniuriam remiſerunt & omnẽ offenſam, & ſic ex verbis pacis redditur proteſtatum, & præſupponitur vtrinꝗ facta iniuria. quando remittitur ante, cui ſtandum eſt inter ipſas partes, donec probetur contra: vt l. oprimã. C. de contrahen. & commit. ſtipu. poſito ꝙ ex vna parte tantũ fuiſſet facta offenſa, debet vtriꝗ fieri pax. Nam poſſibile eſt ꝙ licet aliquis me offendat, adhuc habet animum me offendendi plus: & iſta eſt guerra inter nos inuicem, cui guerræ non poteſt imponi finis, niſi per mutuã pacem inter nos redditã. Vel pone ꝙ imponaẽ guerra licitè, & ſic ex eius parte non fit iniuria. cũ iuris executio non habet iniuriam: vt l. iniuriarum. §. j. ff. de iniu. tantũ fit pax & remiſſio inuicem. & ita loquuntur conſtitutiones illæ de pace renen. & pace iura firmã. Nam ibi inferebatur guerra per Principem, ex parte cuius licitè inferebatur: & tamen fuit facta pax inuicẽ, & promiſſiones inuicem de non offendendo, vt declarat illa cõſtitutio Federici, in extrauag. de pace Conſtan. ex quibus concluditur inuicem teneri ad non rumpendum pacem, & non offendendum. Ad ſecundum quod dicitur, ꝙ eſt cõdemnatus ex illo capite ſtatuti quod dicit, ſi in inſtrumẽto pacis, &c. Reſpondetur ꝙ nihil eſt contra factum: quia, vt ex præcedentibus apparet, ſtatim habet locum etiam nullo interueniẽte inſtrumẽto.

3 Ad †tertium quod dicitur ꝙ qualitas illa de pace rupta,[a] non
a videtur relata ad dantes auxilium & fauorem, reſpondetur ꝙ qualitas, quæ eſt in maleficio, & perſona committentis aggrauat maleficium in perſona auxiliantis: vt l. vtrũ. ff. ad l. Pompe. de parric. Nec obſtat l. is qui opem. ff. de furt. quia ibi loquiẽ de qualitate q̃ obuenit ex maleficio ex pòſt facto, vt ſi capiaẽ. Bar.

Si de quolibet cõtractu debet ſolui gabella ciuium, ſi inſtrumentum contractus, id eſt rogitus notarij ſit combuſtũ, & partes, ne pereat memoria, iterum faciunt eundem contractum, & tamen ex iſtis non debet ſolui alia gabella.

1 ☞ *Si ex rogitu ſoluta eſt gabella, deinde comburitur, non debet iterũ ſolui alia gabella.*
2 *Probata amiſſione inſtrumenti, uel rogitus, locus eſt refectioni ex ipſo rogitu, uel de nouo fieri debet.*

CONSILIVM LXVII.

b SAtis dubiè[b] quæritur ſi primò factum fuit inſtrumẽtum, vnde gabella ſolui debeat, & ſoluta fuit ſemel, & ipſum inſtrumentum fuit combuſtum, ſcilicet rogitus ex quo non erat extractum inſtrumentum: & ob hoc ne res pereat, iterum inter eaſdem partes fuit factum de eadem re inſtrumentũ. & quæritur an gabella ſolui debeat, an non. 1 †Et videtur ꝙ non, rationibus & iuribus infra ſcriptis. Primò, quia ſufficit ſemel. Secundò, quia bona fides nõ patitur vt bis idem exigatur. Tertiò, quia magis videtur ꝙ ſit quædam declaratoria. Quartò, qa habet oculos retro. Quintò, quia 2 huiuſmodi refectio videẽ repoſitio in priſtinum ſtatũ. †Sextò, quia probata amiſſione inſtrumenti, vel rogitus, vel abbreuiaturæ, locus eſt refectioni ex ipſo rogitu, vel de nouo fieri ipſo rogitu exemplari deperdito, vel combuſto, ex quo nondũ fuerat ſcriptum inſtrumentũ. Primum dictum probatur in l. fideicommiſſum. §. ſi quis. ff. de lega. iij. Secundum in l. bonafides. de reg. iur. Tertium in l. manumiſſiones. de iuſti. & iure. Quartum vt dicitur in l. Aquilia, & probatur C. de rerum permu. l. ex placito. Quintum per l. fi. C. de ſen. paſ. Sextum & vltimum probatur ff. de euic. l. an creditore. & arg. ff. de ſo. l. qui res. §. aream. & ff. de admi. tut. l. chirographus. in prin. Item ſolutione eius quod debetur omnis tollitur obligatio: vt Inſti. quib. mod. tol. obl. in prin. & prædicta probantur ff. de eden. l. ſi quis ex argentarijs. §. fi. & in auẽ. vt fratrum fil. §. j. extra de teſti. c. ſignificauit. Et ſufficit etiam per iuramẽtum contrahentium probari: & ſic ſeruat vſus: argu. de bo. auẽ. iud. poſ. l. cùm plures. §. fi. & probatur in Specu. de fide inſtru. §. poſtquã. ver. vbi autem. & in pluribus ver.

Ego Barto. ita conſulo.

Ex quibus coniecturis præſumitur venditio fraudulenta, & præſumptio fraudulenta quæ ex coniecturis infertur, debet intelligi cum omnibus qualitatibus ſibi ex coniecturis inhærentibus.

1 ☞ *Venditio ad hoc ut præſumatur fictitia quæ requirant.*
2 *Quando emptor reliquit filio uenditoris, uenditio præſumitur fictitiè facta.*
3 *Quando ex aliquo actu præſumitur aliqua præſumptio, illa præſumitur cum omnibus modis illi actui cohærentibus.*
4 *Quando uenditio præſumitur facta in utilitatem tertij.*
5 *Quando eſt unum capitulum diſpoſitionis, uel plura conceſſa, non poteſt acceptari pro parte.*

CONSILIVM LXVIII.

c PRoponitur[c] quod Ioannellus Fuſcutij de Pergula vendidit Berto petri quaſi omnia bona ſua nominatim pro certa quantitate pecuniæ, quam fuit confeſſus habuiſſe: & deceſſit Ioannellus relicto vno filio minore xij. annis. qui Bertus poſtea intra ſex menſes à die mortis dicti Ioannelli deceſſit, & poſthumum ſibi naſciturum, & etiam quoſdam alios inſtituit, & iure legati Ioanni filio dicti Ioannelli omnia quæ emerat à dicto Ioannello reliquit & eidem Ioanni ſubſtituit, ꝙ ſi deceſſerit ſine filijs, dicta bona deuenirent in certas perſonas, & loca. qui Ioãnes poſſedit dicta bona per adminiſtratores ſuos per ſex annos demum deceſſit dictus pupillus. Queritur an illi, quibus dictus Bertus reliquit poſt mortẽ dicti Ioannis debeant illa habere: an verò illi, qui ſuccedunt ab inteſtato dicto Ioanni pupillo. proponitur etiam ꝙ dictus Bertus tempore dictæ emptionis ſecundum communem opi. non erat ita diues quòd dicta bona emere potuiſſet. Proponitur etiam quòd publica fama eſt in dicto caſtro Pergulæ quòd dicta venditio fuit fictitiè facta dicto Berto, vt dictum puerum defenderet. His omnibus prædictis propoſitis quæritur quid iuris. 1 †Ad quæ dico quòd hic multa concurrunt quòd hæc venditio præſumitur eſſe fictitia & in fauorem filij facta. Primò quia omnia bona, vel maiorem partem vendidit: vt l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. cred. quæ præſumptio habet locum etiam ſi res nominauerit ſpecialiter: vt l. nomen. §. j. de lega. iij. 2 †Secundò quia ille emptor reliquit illi filio. non enim eſt præſumendum ſi verè emiſſet quòd extraneo reliquiſſet, & non filijs, quos ex ſe naſci ſperabat: vt C. de fideicommiſ. l. cùm acutiſsimi. & ff. de conditio. & demon. l. cùm auus. Tertiò, ex eo quòd ille filius poſtea reperitur poſſidere, præſumitur tamen ex primo titulo poſſidere: vt eſt expreſſum C. de natura. lib. l. iij. & facit C. de repud. hæredi. l. j. & ij. & ff. de acquiren. hæred. l. ſi is qui bonis. Quartò facit fama & opi. præcedens quòd non erat ita diues quòd potuiſſet emere, & ꝙ venditio fuit ficta: vt ff. de teſtib. l. iij. §. eiuſdemque Principis. Aduertendum tamem eſt quòd prædicta omnia ſimul iuncta faciunt præſumptionem: nõ quælibet de per ſe. Illud tamen potiſsimum, ꝙ emptor reliquit omnes res dictas filio venditoris, & ſic ille poſſidet: vt l. iij. §. fin. C. de natura. lib. Ex hoc inſurgit aliud, quòd dicta venditio nõ præſumitur facta ſimpliciter, ſed hoc modo, videlicet quòd debeat tenere dicta bona ꝓ ſuo filio

---

a ℭ Poſſedit. Adđ not. ꝑ Bart. in l. poſt contractũ. in iij. preſum. ff. de dol. & ibi Alc. in apoſtil. vbi ponit plures cõcor. cui adde Bar. hic, & in l. ſicut. §. ſuperuacuũ. & ibi apoſti. ff. q. mod. pig. vel hypo. ſol. & vide plenè ꝑ d. And. Sic. in c. illo vos. ĩ iij. co. de pig. vbi alleg. Bar. hic, et adđ Pau. de ca. in cõſ. cccxxx. in cã mota. & in cõſ. cccxxxj. ĩci. ꝑſuppoſitis his. vbi tenet ꝓut Barto. hic, & vide Bartho. Vero. in ſuo trac. de ſimula. cõtractus. in xxxix. co. in xxiiij. ꝑſum. & vita. Neapo. ĩ dicto tracta clauſularũ, in clauſula de ſimula. in vlti. col. in fi. & ĩ ver. ſequiẽ videre. & Bal. ĩ l. quoties. §. ſed cũ primũ. ff. de hære. iſti. et Pe. Cor. in cõſi. cciij. ĩ iij. vol. ĩci. viſo dicto puncto. & Ange. de Are. ĩ §. ſi qs in fraudẽ. Inſti. qb. ex cau. alie. nõ licet & in §. ꝓpterea. in vj. col. Inſti. de act. et vide no. per Bar. ĩ cõſ. lxviij. inci. ſer Cornelius. et in cõſi. xxj. in ij. vol. incip. viſo libello. & in l. Lucius Titius. et ibi apoſtil. ff. de poſi. Tho.

b ℭ Qñ cõtractus. nota ꝙ ſimulatio fit de vno cõtractu ad aliud. Vide plenè etiã per Bar. & Bal. in l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtu. cũ cõcor. de quibus per Iaſ. in l. cum ea quæ. poſt princ. C. de tranſac. & vide Bar. Soci. in ij. vol. in conſi. cclxiiij. incip. viſis. circa fi. Tho.

c ℭ Simulatus. Vide Bal. ĩ l. fin. ĩ fi. & ibi Salice. & Mod. Tho.

d ℭ Obiectio vide bar. in l. poſt cõtractũ. in ij. col. ff. de dona. et ĩ l. ſicut. §. ſuperuacuũ. ĩ fi. ff. qb. mo pig. vel hypo. ſol. & vide oĩno Bal. in l. illud in vij. q. in fin. C. de ſac. ſan. eccl. Tho. Diplo.

e ℭ Releuant. vide oĩno ꝑ Barth. veroneñ. in ſuo tract. de ſimilatione contractus. in xxxij. colũ. ĩ ver. ſed circa prædi. & Ang. de Are. in. §. itẽ ſi qs ĩ fraudẽ. in j. col. ĩ fi. Inſtit. de act. Tho.

f ℭ Ad declarationẽ. Iſtud cõſi. Bart. alleg. & ponit de verbo ad verbũ dñs meus ĩ iure Cano. do. Ant. corſe. in ſuo tracta. de ꝑſtãtia Reg. ĩ q. xlj. vbi ponit priuilegia pacis. ĩ xxviij. priuilegio. Et inquantum Bar. ponit diſtinctionem pacis, vide Io. de Ligna. in ſuo trac. de pace. & Alex. in l. j. ff. de pac. & Bald. in c. fi. poſt prin. de pace Conſtan. in vſib. feu. Tho. Diplo.

a ℭ De pace rupta. Nota ꝙ dicit Bar. hic ꝙ capitulũ qđ poniẽ in inſtrumẽto pacis ruptæ extenditur cõtra pacẽ. vide do. Anto. Corſe. in d. tractatu in xxij. priuilegio. in fi. Tho. Diplo.

b ℭ Satis dubiè. Iſtud cõſiliũ ſecundũ ordinẽ Peruſinũ eſt in xj. parte cõtractu. in cõ. xxiiij. & vide Bar. in l. ne caſu. C. de diſcu. lib. x. & Io. Bertach. in ſuo repertorio. in verbo, abbreuiatũ. vbi alleg. Bar. in iſto conſi. & ponas hic q̃ not. ꝑ reuerẽdo dño Iulio Michaelis, in cauſa de Matha mãcho. Tho. Dip.

c ℭ Proponiẽ. Iſtud cõſiliũ aliãs incip. in nomine Dñi amen, proponitur. & ita eſt in ordine Peruſino ĩ ij. parte contractuũ, in conſil. vj. & de iſto cõſi. vide Bar. in cõſ. xxj. ĩcipit, viſo libello. in ij. vol. & in cõſ. lxv. factum tale eſt. & ibi ſcripſi plenè in apoſtil. de materia iſtius conſil. & vide Ange. de Are. in §. in fraudẽ. inſtit. ex qb. cau. ma. non licet. & Pet. Cor. in cõſ. cciij. in iij. vol. inci. viſo di cto pũcto. Tho. Dip.

a ℭIn nomine Domini. Aliâs incipit, viſo ſtatu. & ita incip. ſecundū ordinē Peruſinū, in ij. parte cōtractuū, in cōſi. xviij. et Bar. in cōſil. lxxxix. in ij. vo. inci. viſo ſtatuto. & ibi vide apoſtil. meā & j. in cōſil. cxiij. & vide doct. in l. vniuer. C. de pręci. Impe. offer. Tho.

b ℭReuerēdiſsime do. Vide Philip. Decius in l. ſi filius. in ij. col. ff. ſi cer. pet. vbi alle. Bar. in iſto conſi. ꝙ l. lex quæ tutores quę prohibet tutores alienare res mobiles, q̄ ſeruando ſeruari pñt ꝙ in tali prohibitiōe pecunia numerata n̄ continet: qa illa per tutorē pōt mutuari. & alleg. Bart. hic. & an pecunia ſit de reb⁹ q̄ ſeruari poſſunt, vide Decium ibi, & Feli. in c. vene. in fin. de off. deleg. & vltra ipſos limita vt p do. Lu. Ro. in conſi. clxxxviij. inci. in hac cā in vlti. col. in fi. quæ adde ad Deci. in d. l. filius Thomas.

ad eius vtilitatē. Sed ſi filius decederet ſine
filijs: tunc dicta venditio intelligitur facta
pro eis, quibus ſunt relicta in illum caſum:
& ita eſt præſumendū fuiſſet tantum con
tractum inter dictum emptorem, & vendi
3 torē. Et ꝙ hoc ſit verū, probatur ſic: † Quā
do ex aliquo actu præſumitur aliqua præ
ſumptio, illa aſſumitur cum omnibus mo
dis illi actui cohęrentibus. ff. de iureiur. l. ſi
duo patroni. §. ſi quis iurauerit. & §. ſeq. Nā
ex iuramento præſumitur contractum in
terceſsiſſe. Præſumuntur ergo omnia, quæ
4 inſunt illi contractui. † Ita in propoſito in
legato iſto facto Ioanni, pręſumitur vendi
tio facta pro ipſo Ioanne, & ad ipſius vtili
tatem. quod intelligendum eſt cū modis &
cōditionibus inſertis legato: & quod in tā
tum fuerit facta ad vtilitatem Ioannis, qua
tenus verba legati important. Pro quo fa
cit: quia non poteſt dictus Ioannes vel hę
res eius partem dictæ diſpoſitionis accipe
re pro ſe, & partem contra ſe: cū ſit vnum
capitulum, vel plura ſimul connexa: vt l.
etiam. §. ex cauſa. ff. de mino. & ꝙ connexa
nō poſsint ſeparari à legato, probatur ff. de
5 leg. j. l. iiij. † Item illud, quod actum præſu
mitur inter dictum venditorem, & dictū
emptorem, prodeſt illis quibus relictū eſt:
quia ſi non fuiſſet relictum per Bertum: ſi
illa veritas probaret̄, teneretur actione mā
dati: vt ff. de hęre. inſtit. l. quidam cùm filium. Iſte ergo Ioannes
videtur habere dicta bona à patre ſuo cū dictis oneribus & le
gatis per mediam perſonam dicti Berti, vt d. l. quidā cum filiū.
probatur. ff. de iu. do. l. profectitia. §. ſi quis certam. Ex prædictis
concludo ꝙ ille filius non potuit grauari in legitima: vt l. quo
niam in prioribus. C. de inoffi. teſta. nec etiam in Trebellianica,
quæ venit detrahenda de relictis prædictis non factis ad pias
cauſas: quas duas portiones debeant habere illi, qui ab inteſtato
ſuccedunt ipſi Ioanni: vt extra, de teſta. c. Raynutius. & c. Ray
naldus. & no. C. ad leg. Falc. l. ſi vt allegas. & ff. de inoff. teſt. l. pa
pinianus. §. ſed nec impuberis.

Quod ſtatutum imponens pœnam alienāti in forenſem vel nobilem niſi ſatiſdet, euitari poteſt ſatiſdando vſque ad ſententiam.

1 *Statutum diſponens ꝙ aliquid non ualeat, niſi dentur fideiuſſores, intelligitur, & ſi bi datur facultas, donec feratur ſententia.*
2 *Fideiuſsio poteſt dari quandocunque poſt impetratum reſcriptum.*
3 *In delictis habet locum purgatio moræ, quando per ſtatutum uel legem conceditur.*

CONSILIVM LXIX.

a IN nomine domini[a] amen. Viſo ſtatuto
poſito ſub rubrica de pœna vendentium alicui nobi
li, vel forenſi, videtur indubitanter dicendū ꝙ dictus
Oldus poſtquā ſatiſdationē prędictam præſtitit, licet poſt inqui
ſitionē dictam & reſponſionem factam ad eam veniat totaliter
abſoluendus. dicunt verba ſtatuti ſic: Si verò vendiderit alteri
forenſi nobili, non ſuppoſito iuriſdictioni cōmunis Ciconi, ſol
uat tam vēditor quam emptor centū libras denariorū paruorū,
& venditio quæ fit, ſit nulla ſaluo ꝙ ſi emptor per publicū in
ſtrumentū ſe obligauerit, & idoneos fideiuſſores Ciconēſes de
1 derit allibratos &c. † per quę verba datur dicto forenſi emptori
facultas dandi fideiuſſores prædictos, quouſq; cōtra eū feratur
ſententia. Caſus eſt expreſſus de publica. l. j. in princ. coniuncta
l. hoc edicto. eo. ti. & ff. quod me. cā. l. ſi cum exceptione. §. j. con
iūcto §. ſatis clementer deuenietur. & de dolo. l. arbitrio. §. j. quæ
2 leges hoc dicunt expreſsè. † Præterea expreſsius dicitur C. de
preci. Imper. offert. l. vniuerſa. vbi dicit̄ ꝙ reſcripta non aliter va
leant, niſi fideiuſsio idonea præbeatur. quæ verba interpretant̄
ꝙ poſt impetratū reſcriptū poſſet dari fideiuſsio. & illud quod
dicit̄, ꝙ nō valeat, i. interim nō ſortiat̄ effectū, vt ibi not. gl. Præ
3 terea: pro hoc videtur tex. in fi. C. de crimi. ſtel. l. j. † Nec ob. ſi di
catur ꝙ in delictis non eſt locus purgationi moræ: quia verū eſt
niſi per legem concedatur. Hoc autē concedit lex municipalis,
quæ dicit, ſaluo, &c. quæ verba ſic debent interpretari, prout ſu
prà dictum eſt. Bartolus.

Quòd minor non habens curatorē poteſt dare res mobiles, quæ non prohibentur alienari, per l. lex quę tutores. C. de admi. tuto. ſed poteſt reſtitui. Item qui non poteſt alienare, nec poterit alienanti conſentire, quando vnum eſt in ſolutione, & alterum in obligatione quorū vnum prohibetur de iure: alterum permittitur: ſpectatur euentus ſolutionis vtrum valeat, vel non.

1 *Minor non habens curatorem poteſt dare res mobiles quæ continentur ſub prohibitione legis.*
2 *Lex, lex quæ tutores. C. de admi. tu. loquitur in rem, & prohibet alienare mobilia, quæ ſeruando ſeruari poſſunt.*
3 *Actio competens minori an ſit alienabilis.*
4 *In obligationibus alternatiuis per minorem quod ius debet ſeruari.*

CONSILIVM LXX.

b REuerendiſsime domine.[b] Viſo puncto
quæſtionis & allegationibus pro vtraq; parte ſubtili
ter factis ad determinationē dictę quęſtionis pręmit
to ꝙ apud me nullū dubium eſt ꝙ minor xxv. annis non habēs
1 curatorē † poſsit donare res mobiles, quæ nō cōtinētur ſub pro
hibitione legis. l. quę tutores. C. de admi. tut. & intelligo de do
natione ſimplici, & ſine decreto, licet poſsit reſtitui: qa caſus eſt
cū glo. l. ij. C. ſi aduer. do. per vos allegata. Nec pōt dici aliud eſt
donare, aliud donāti cōſentire. Nā quādo quis habet plenū ius,
vt qa dñs: regula eſt infallibilis ꝙ ſi ipſe nō pōt circa illā rē cō
trahere, nec contrahēti conſentire. Caſus eſt in l. ſi fundus. §. j. in
fi. ff. de pig. Sed qñ aliquis non habet plenū ius in re, propter de
fectū iuris ipſe prohibet̄. vñ poterit alteri alienanti aliâs cedenti
ius cōſentire. Exemplū in minore, qui habet ſeruū pignori, ipſe
nō poteſt manumittere, ſed domino manumittēti poterit cōſen
tire: vt l. ſi pater. in fin. de manu. vin. Itē poteſt poni exēplum in
vſufructuario. & propter hoc tex. in d. §. j. dicit ferè: vt ibi no. gl.
Cū ergo in caſu. d. l. ij. in fi. ille minor haberet plenū ius, ipſe non
poſſet donare nec donanti conſentire. Remanet ergo ꝙ ipſe po
teſt donare. Pro hoc eſt tex. ille vulgaris. l. ſi curatorē habens. C.
de in integ. reſti. Pro hoc allegatur. l. j. §. ſi minor. Ad omnia con
traria reſpondetur vno verbo ꝙ loquuntur in tutore & curato
re, qui non poſſunt donare, niſi in illis caſibus. vt plenè tactū eſt
2 in allegationibus: ideo hic non inſiſto. † Secundò præmitto ꝙ l.
lex quę tutores. loquitur in rē. nā dicit: ante omnia &c. in domo
retinetur, &c. & ibi: necnon vendere domum, licet in patrimo
nio minorum permaneat, &c. & ſic ipſe minor non poterit alie
nare tales res ſine decreto. Ita intelligit gloſſ. in d. l. ij. in fine. C. ſi
aduer. dona. quę loquitur in perſonam prohibendo expreſsè tu
tores. Item pręmitto quod licet l. lex quę tutores prohibeat
alienare ſine decreto mobilia. quę ſeruando ſeruari poſſunt, ta
men hac ꝓhibitione nō continetur pecunia numerata. Caſus eſt
in aut̄. vt hi qui ob. §. quoniā autē ibi tutori permittit̄ pecuniā pu
pillarem credere, licet ei neceſsitas non imponatur. Tertiò præ
mitto ꝙ dicti arbitri vident̄ illi, domino permiſiſſe ſolū alienatio
nē in vltima volūtate prout de iure ei cōpetebat, ſi verba laudi in
ſpiciantur, & ſic de permiſsione arbitrorum non eſt curandum.
3 † Quartò præmitto ꝙ ſecundū veram opi. actio competens mi
nori quantū ad propoſitū iudicatur alienabilis, vel nō, ſecundū
id, quod in actione deuenit: vt not. in aut̄. de nō alie. §. vult enim
& not per Dy. de auth. tut. l. poteſt. & Cy. C. de ſacroſanc. eccle.
aut̄. hoc ius porrectum. not. etiam per glo. C. ſi aduer. tranſac. l. j.
4 † Quintò præmitto quod ſi verba dicti laudi inſpiciantur, ſola
quātitas pecuniæ eſt obligatione, ſeu condēnatione. fundus au
tē ſeu poſſeſsiones ſunt in ſolutione, vt dicimus in l. miles. §. de
cem. de re iudi. Et hoc euidenter apparet ex verbis dicti laudi.
Obligatio enim eſt ſimplex & vera, ſcilicet ad ducētos florenos,
effectus autē ſolutionis eſt alternatiuus: quia ſi poſſeſsiones ſo
luantur nō iure obligationis, ſed magis iure cuiuſdam facultatis
tamen quantū ad actum transferendi iſtā obligationem ſic qua
lificatam, etiā aliam per minorē: ideo credo ꝙ in obligatione al
ternatiua, vbi vtraq; eſſet in obligatione. Nā in perimēdo iſto iu
re ſolutionis, quod poteſt fieri minori per modū facultatis, idem
ius ſeruat̄ ꝙ in eo. ꝙ ſolui debet iure obligationis. His ergo præ
miſsis ad ſolutionē præſentis q̄onis, vtrū dicta cōceſsio tenuerit
videtur dubiū ꝙ ſi inſpicimus pecuniā, tenet ceſsio, vt ex prædi
ctis patet

ctis patet. Si autē inſpicimus poſſeſsiones, non tenet. Dico ergo
quòd donec durat debitori facultas ſoluendi ꝙ vult ꝙ hæredes
dictæ dominæ Franciſcæ poſſunt cogi vt agāt. & ſi debitor ſol
uerit pecuniam, apparebit ceſsionē valuiſſe. Aut ſoluit fundū:
& apparebit ceſsionem non valuiſſe: & ſic hoc nō dependet ex
facto debitoris. Caſus eſt in l. ſi ſic. §. fi. de leg. j. & ſic erit de caſi
bus, quibus ex his quæ eueniunt apparet quid retro actū ſit. Ad
quod facit de reg. iu. l. quidā. de ſol. l. qui res. in fi. prin. cum ſimi.
ibi notatis. Si verò non eſt eius, ſed debitoris electio: tunc valet
ceſsio, vt ex prædictis patet. hoc modo credo ꝙ velit. aliâs de
bet intelligi l. quod ſi fundus. de fun. dota. ſcilicet quādo electio
non eſt interius, ſed non valet alienatio, ſcilicet mulieris eligen
tis fundum, aliâs ſecus. arg. de vſucap. l. cùm vir. Ad vnum ta
men aduerte ꝙ debitor licet in obligatiōe alternatiua poſsit va
riare etiam poſt ſententiam, vt l. eum qui certarum. §. j. de verb.
oblig. tamen in quæſtione præſenti vbi vnū eſt in obligatione,
aliud in ſolutione dictam facultatē ſolutionis perdit debitor, ſi
patiatur contra ſolitū teſtari: vt ff. de ſol. l. ſi quis ſtipulatus fue
rit decem in melle. & de peti. hæred. l. item veniūt. §. j. patet cer
tè ꝙ ſi eſſet in caſu noſtro, remaneret ceſsio valida. Ad vltimū
quod quæritur, vtrum eo caſu quo ceſsio valet, hæres poſsit pe
tere in integrum reſtitutionem, dico ꝙ ſatis videtur clarum ꝙ
non, per l. ſi. C. qui & aduer. quos. Barto.

Quando verba obligationis conferuntur in perſonam ſtipulantis, & verba ſolutionis in perſonam alterius, valet obligatio: vt ſi dico, promittis mihi dare Titio. aliâs non: Item in iudicijs alteri per alterum quæritur obligatio.

1 *Alteri per alterum ſtipulari poteſt, quando uerba ſolutionis & obligationis conferuntur in perſonam alterius.*
2 *Alteri per alterum ſtipulari poteſt, quando ſtipulatio eſt iudiciaria, uel ex inſtrumento guarentigiato.*

CONSILIVM LXXI.

a GEllus[a] fuit confeſſus ſe habuiſ
ſe à domina Maſſa ccc. lib. ad vſufructuandum in vi
ta ſua, pacto appoſito ꝙ ſi contigeret ipſum Gellum
mori antequā moreret̄ domina Cella eius vxor, & filius ipſius
dominæ ipſe Gellus promiſit & conuenit dictę dominæ per pa
ctum ſolenni ſtipulatione vallatū dictam quantitatem reddere
dictæ dominæ Cellæ ſuæ vxori. Quærit̄ an dicta ſtipulatio va
leat. Et videtur ꝙ non: quia dicta Maſſa videtur alteri ſtipulata
quā ſibi: ergo non valet: vt l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de verb. obli.
1 Sed † illa lex loquitur[b] quando verba obligationis & ſolutionis
b conferūtur in perſonā alterius, vt promittis illi ꝙ dabis illi. Sed
hæc verba ſtipulationis fuerūt collata in perſonam ſtipulantis:
& verbū ſolutionis, in perſonā alterius, ſcilicet filij ſuper re &
pecunia ipſius ſtipulātis: & ſic valet, vt ipſi domine Cellæ quæ
rat̄ vtilis: vt l. Publia. in prin. ff. de po. l. quoties. de dona. quę ſub
mo. & l. pe. C. ad exhi. & ita tenet Guli. in l. certi condictio. §. ſi
numos. ff. ſi cer. pet. Præterea dictū inſtrumentū cōtinet in fine
c ſui præceptum guarentigiæ.[c] & ſic perinde eſt ac ſi iudex præ
cepiſſet dicto Gello ad petitionem dictæ dominæ Maſſæ, ꝙ in
omnem caſum dictā pecuniā daret dictæ Cellæ. Sed in iudicijs
2 non eſt dubitandū † ꝙ alteri per alterū quęritur actio: vt l. in cau
ſæ. in fi. ff. de procu. ergo &c. Præterea, cōſtat in iudicijs ꝙ dicta
cōceptio, ſcilicet cōdemno te vni vt ſoluas alij, valet. quod appa
ret in omni cōdemnatione, quæ ꝓfertur in perſonā procurato
ris. Nam quis cōdemnatur ipſi procuratori: vt ſoluat domino,
cum procuratori litis nō ſoluatur: vt l. j. C. de ſent. & l. hoc iure.
ff. de ſolu. & l. ſi tantum. ff. de pac. Sed cum inſtrumētum, in quo
eſt præceptum guarentigiæ, ſit quoddam præceptum, ſiue ſen
tentia: ergo &c. Concluditur ergo dictam ſtipulationem valere
& dictum inſtrumentum executionem mereri.

An valeat pactum inter fratres diuidētes hæreditatē ꝙ ſtantibus maſculis deſcendentibus ex eis non ſuccedant fœminæ. Item ꝙ in ſucceſsione feudorum non habent locum iura communia ciuilia: & an & quomodo derogetur per ſecundam conuentionem factam inter fratres per aliam ſecundam.

1 *Pactum factum inter fratres ꝙ fœmina nō ſuccedat, etiam ex teſtamēto, an ualeat.*
2 *Pactum, quòd certæ res non deueniant ad certum genus perſonarum ualet.*
3 *Domini ciuitatum & locorum habent iura regalia in caſtris & locis eorum.*
4 *Iſti, qui habent dignitates, & iuriſdictionem in caſtris, de iure non habent ſucceſsionem.*
5 *Pactum ꝙ fœminæ non ſuccedant, eſt de iure naturali.*
6 *Diuiſio facta inter fratres, an ualeat inſtrumētum celebratum inter ipſos, quòd fœminæ non ſuccedant.*
7 *Pactum factum cum uno hærede & ſucceſſorum non præiudicat alijs.*

CONSILIVM LXXII.

d EX facto[d] proponi
tur quod nobiles viri dominus
Neapolio & Ioan. à Fontibran
ta fratres, & filij quondam magnifici viri
Raynaldi, & Cechus quondā Leonis ne
pos eorum ex fratre de Romagna dñi ſunt
multorū caſtrorū & villarū in diœceſi Sa
binenſi, in quibus caſtris & villis habēt me
rum & miſtum imperium, & gladij pote
ſtatem, & ius condendi ſtatuta ex antiqua
conſuetudine: à tēpore, cuius nō extat me
moria, & ꝙ in parte dictorū caſtrorum &
villarū in temporalibus non recognoſcunt
dominū, nec eccleſiam Romanā, nec Im
peratorē, nec regē aliquē, ſcilicet in caſtro
Belmōtis in rocha ſimbali cū ſuis villis, in
villa plagæ, in caſtro ſtiplone leueti, in ca
ſtro porti, in caſtro vallis freddæ, & in vil
lis ornam & ſanctæ Felicis: in quibuſdam
verò alijs caſtris populus Romanus ali
quid iuriſdictionis prætēdit, ſcilicet quod
in eis ponit certa datia: & nō aliud. Propo
nitur etiā ꝙ prędicti tres fratres & Cechus
nepos fecerunt inuicē quædam pacta, quę
voluerunt obtinere vim legis inter ſe & ip
ſorū domos & curias: inter quæ inter cæte
ra cōtinetur ꝙ nulla mulier nata, vel naſci
tura ex eo, vel altero ipſorum poſsit vel de
beat ſuccedere ab inteſtato vel ex teſtamē
to condito, ſeu condendo: ſeu ex donatio
ne aliqua facta, vel faciēda inter viuos, vel
cauſa mortis, vel quouis alio contractu in
bonis paternis, vel maternis eorū, niſi tātū
maſculi, q̄ de legitimo matrimonio eorum
vel alicuius eorum ſunt nati, aut in poſte
rum naſcituri: ſed mulieres dotentur ſecun
dum conſuetudinē eorum domus & plus
de eorum bonis petere non poſsint. Hoc etiam acto, ꝙ ſi per ali
quē vel aliquos ipſorum, vel per ſucceſſorem, vel ſucceſſores eo
rū, ſeu alicuius ipſorū factū fuiſſet, vel fieret cōtra, vt ꝑdicta oīa
& ſingula obſeruent̄, propter hoc liceat alij reuocare authorita
te ꝓpria, &c. deinde deceſsit Io. præfatus ſuperuiuentibus Nea
poli, Frontibranta fratribus & Cecho ꝑdicto nepote, deinde tā
procuratores Frontibrante quā Cechi, q̄ olim vocabat̄ Fran. fe
cerūt diuiſionē ſuorū caſtrorū & bonorū & etiā villarū & iuriū
& qa dñs Neapol. erat clericus, paſſus eſt vt dicti diuiderent bo
na ꝓpria ipſius Neapol. & in inſtrumēto diuiſionis inter cætera
continet̄ ꝙ vnus habeat partē ſibi obuenientē ad tenēdū & alie
nandū: & ꝙ faciant finē de omni eo qđ alter alteri poſsit petere
in dictis rebus: & ꝙ alter alterū nō moleſtabit, &c. vt in inſtru
mēto inde confecto latius patet. Deinde mortuus eſt dñs Nea
polio prædictus. deinde mortuus eſt Frontibranta ſuperuiuēte
Bucio ſuo filio. deinde mortuus eſt Frāciſcus Leonis ſuperui
uētibus quibuſdā filiabus maritatis, & dotatis, quas hæredes in
ſtituit, & detinēt dicta bona q̄ fuerūt dicti Fran. Nūc dictus Co
la petijt dicta bona ex vigore dicti inſtrumenti, quo continet̄ ꝙ
filia fœmina nō ſuccedat, ſed ſit contenta dote ſibi data. Ex ad
uerſo reſpondet̄, dictū inſtrumentū nullius eſſe momenti. Item
ſi valeret, eſt ſublatū per inſtrumētū diuiſionis, de quo ſuprà fe
1 cit mentionē. quærit̄ quid iuris. † Ad prædictā quæſtionē exa
minandā primò videndū eſt an inſtrumentū quo cauetur ꝙ fi
lia fœmina nō ſuccedat ex teſtamento, valeat: nā pro hoc videt̄
quis auferre ſibi liberam teſtandi facultatē. quod fieri non pōt
vt ff. de verbo. oblig. l. ſtipulatio hoc modo. C. de tranſac. l. cum

a ℭGellus. aliâs inci. d. Gul. & alias inci. gebelinin⁹. & ita eſt in ordine Peruſino. li ij. parte contractuum. in cōſi. xxviij. & ita alle, Lud. Ro. in cōſi. lxxxvj. inci. viſo q̄ſtionis themate. in fi. Tho.

b ℭSed illa lex loquur. vide Bar. & doct. in d. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & ibi Iaſ. i col. ff. de verb. obl. & ita ſol. in l. certi cōdictio §. numos in j. col. ff. ſi cer. peta. & de materia vide Feli. in pœ. decre. i vj. col. & Iaſ. in l. j. §. hui⁹ ſtudij in ij. col. ff. de iuſt. & iu. Et ibi an ſacerdos poſsit alteri ſtipulari. & vide And. Bar. in d. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & §. ſi ſtipuler. in addi. Bart. ff. de verb. obli. vbi alleg. cōſi. Bart. hic. Tho.

c ℭGuarentigiæ. adde Bart. in l. poſſeſsio. §. j. ff. de acquir. poſ. & Bald. in l. nō aliter. ff. de adop. cū concord. de qb⁹ p Alex. in d. l. poſſeſsio. §. j. in ij. co. vbi alle. Bart. in iſto. cōſi. & idē tenet Lu. ro. i cōſ. lxxxvj. inci. viſo q̄onis themate. in fi. vbi extēdit idē eſſe in laudo arbitri, vt ibi p iōm. & ibi etiā alleg. Bart. i iſto conſi. Tho.

d ℭEx facto. De iſto conſi. Bart. vide do. Alexā. in conſi. lv. in ij. vol. inci. viſo tit. in iij. colū. & d. Fran. de Cur. in cōſi. lxviij. in j. & ij. colū. incip. dñs Ioā. & do. Phil. Dec. in cōſi. clxviij. reuerēde pater. in j. colū. Tho.

a ¶Nõ deueniãt. Not. ꝙ valet cõuentio facta inter nobiles fratres & eorũ nepotes ꝙ bona nõ deueniãt ad fœminas. Adde plenè p Iaſ. in l.ſtipulatio hoc modo cõcepta.in antepe. col.ff. de verb.obl. vbi examinat doctrinã Bar. hic.& vide Paul. de ca.in conſi. cxlvj. & Old.in cõſi.cxxxix. qđ inci.ad habendã. qđ conſi.refert & ſequit̃ Io.and. in addi. Spe.in tit. de inſtru. edi. §.porro. in vlti. col.& ſequunt̃ Alb. de Roſa.& Sa.in l.fi. C.de pac.& Ang. in l.hereditatũ. ff.de bonis auth.iud. poſ. & in l.ſancimus. C. de dona.Imo.& Ludo. Ro.in l.Aquilius Regulus.ff.de do.Tho.

b ¶Succedat. vide Alexan.in conſi. lv.in ij. vo.inci.viſo ti. in iij. col.ꝙ ſtatutum põt minuere legitimã in quãtitate:ita poteſt minuere in tẽpore.& vide Iaſ. in l. quoniã in prioribus.in ij. co. C.de inof. teſt.& Alexã. de Imo.in l.qđ te bonis.§.fi.ici.quãuis.ff.ad Falc.& in l. titia centum.§.Titio genero in apoſtil. ff. ad l.Falc.Tho.

c ¶Nõ ſuccederet filius. Vide d.Frã. cur. in cõſi.lxvj.inci.ſapienter optimus. ĩ xv. col.& Car.Ale. in c. j.in j. col. in fi.q̃ ſint regaliæ.in vſib. feu. & dixi in trac.de priuilegijs & iuriſdi.Illuſtri.dñij Venetorũ in priuilegio lviij. Tho.dip.

d ¶Ab eccleſia. vide ĩ trac. meo de p̃ſtãria doc.in j.lib.in j.q. vj. quæſtionis princ.q citò imprimet̃. Tho.

donationis.Præterea,in d. l.ſtipulatio hoc
modo.dicitur ꝙ talis conuentio eſt contra
bonos mores:ergo non confirmatur iura-
mento:vt c.nõ eſt obligatorium. de reg.iu.
in vj.& pro hoc videtur glo.expreſſe.C.de
colla.l.precum.& ꝙ tale pactum nõ impe-
diat filiam ſuccedere.Præterea ꝙ filia ſuc-
cedat,procedit ex iure ſanguinis: & ſic pa-
cto tolli non poteſt:vt l. ius agnationis. &
ibi no.glo.ff.de reg.iur.& l.iura ſanguinis.
2 †In contrarium videtur ꝙ tale inſtrumẽ
tum & contenta in eo valent. Nã licet pa-
ctum,per quod impeditur libertas teſtãdi,
non valet,ſcilicet ꝙ quis non habeat hære-
dem quem vult,vt dictum eſt:tamẽ pactũ
a ꝙ certæ res non deueniant [a] ad certum ge-
nus perſonarum,eſt de iure validum: vt ff.
de verb.obli.l.ſi ita quis.§.ea lege. & de le-
ga.ij.l.codicillis.§.matre. Sed in propoſito
non eſt prohibitum quòd quis non habeat
hæredem quem vult, imò poteſt quem li-
bet ipſorum inſtituere hæredem quẽ vult,
ſed eſt prohibitum ꝙ bona paterna vel ma
terna nõ tranſeant in filias fœminas, quod
eſt permiſſum:erunt ergo hæredes dictę fi-
liæ in omnibus bonis aliunde quæſitis per
dictum teſtatorem,non autem in illis:vt d.
§.ea lege. & d.§.matre.ſicut ſi eſſet prohibi
tum ne certa res domus,vel ne certum prę
dium tranſiret in filias.non enim prohibet̃
hęreditas,ſed certa pars patrimonij.Et ſi di
catur ꝙ §.ea lege.faciat in cõtrarium:quia
non prohibetur tranſlatio dominij, reſpon
debitur.j.Secundò probatur ſic : Certũ eſt
ꝙ per legem poteſt fieri ꝙ filia fœmina nõ
b ſuccedat [b] in toto,ſed in certa parte prout
determinat Dyn.in c.indultum.de reg. iu.
lib.vj.& hoc diſputando tenuit Richard.
Malumb.& Cy.C.de nup.l.ſancimus.Prę
terea per ſtatutum vel conſuetudinem hoc
poſſet fieri in aliqua ſup.vel loco.caſus eſt
x.colla.de fi.natu.de mat.ad morga.cõtra.
c.j.ſed conſtat ꝙ illa diſpoſio,quæ cõtinet̃
in illis pactis contentis in illo inſtrumento,
ſ.ꝙ fœminæ nõ ſuccedant in prædictis bo
nis ſunt lex,& facta fuerunt ab illis q ha-
bebant poteſtatẽ faciendi legẽ & vim legis
habere voluerũt,vt in ipſo inſtrumento cõ
3 tinetur:ergo patet ꝙ eſt validum.†Tertiò probatur ſic:Curia &
territoriũ qđ habent prædicti dñi ſunt ſicut duces Marchiæ &
ducatus vel comitatus,vel ꝙ ſi apparet ꝙ dicti dñi habent in di
cto loco quaſi omnia quæ ſunt regalis dignitatis:qa ad eos ſpe-
ctãt pœnæ,multę,& omnia regalia quæ ponuntur x.colla.quæ
ſunt regal.c.j.ergo eſt idẽ in dicto territorio ꝙ in Marchia , vel
ducatu,vel comitatu:vt x.col.de feu.march.ducatus.c.j.ibi : vel
aliqua regali dignitate,&c.Sed in talibus nõ habẽt locũ iura ci-
uilia cõia,quibus debẽt filij æqualiter ſuccedere vel debent ha-
bere legitimã,&c.vt x.col.de prohib.feu.alie.c.imperialẽ.§.prę-
terea.& extra,de vot.& voti redẽp.c.licet.& ibi no.hoc expreſſe
4 per gl.†Quartò probat̃ ex eodẽ dicto certũ eſt ꝙ iſtæ dignitates
nõ habent̃ licitè niſi à principe,vt ff.ad leg.Iul.de ambi.l.j.§.j.et
in aut̃.vt iud.ſine quoquo ſuffrag.§.j.& iſti q habuerunt à tẽpo
re quo nõ extat memoria,vident̃ habere ex cõceſsione. Princi-
pis:vt l.hoc iure,§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æſti.ideo de
iure in his dignitatibus nõ eſt ſucceſsio:& mortuo patre nõ ſuc
c cederet filius [c] ei,ſi de nouo ei non cõcederetur , licet obſeruetur
contrariũ de cõſuetudine:vt x.colla.de alie.feud.c.j.in fin. & de
feu.mar.& duca.c.j.in princi.Ex hoc cõcludo ꝙ eſt rationabilis
vſus ꝙ in dictis dignitatibus non eſt ſucceſsio,licet ex vſurpa-
tione fiat contrarium,vt dicunt dicta ca.Si igitur per pactũ,vel
legem fiat ꝙ non ſit ſucceſsio indiſtinctè nõ poteſt dici fieri cõ
tra bonos mores,vel contra rationabilem conſuetudinẽ,vt pro-
bant dicta capi.maximè ſi filiæ fœminæ nõ ſuccedãt in talibus
iuriſdictionibus,cũ ipſe de iure nõ ſint capaces,vt ff. de iudi. l.
cũ prætor.de reg.iur.l.fœminę.C.de arbi.l.fi.Si verò diceremus
d vt præſupponit̃ ꝙ prædicti nõ habẽt prædicta caſtra ab eccl'ia [d]
vel ab Imperio,ſed habuerunt antequã eſſet Romanũ Imperiũ
& ſic fortè eſſet ſtandum iuri naturali.vel gentiũ:& tunc prędi-
cta pacta eſſent valida.ſic videmus etiã inſeri in veteri teſtamẽ-
to,vbi diſpoſitiones factæ inter fratres de mõ ſuccedẽdi erãt va
lidæ & cõſeruandæ vt patet in Eſau,q vẽdidit Iacob ius primo
genituræ,ꝙ fuit de naturali iure ſeruatũ licet de iure ciuili nõ va
leret:quia eſſet pactũ de futura ſucceſsione,vt legit̃ in Geneſi.
xxv.c.in fi.& xxiiij.q.ij.c.qñ.§.itẽop.Et aduertendũ eſt ꝙ ſicut
iurauit Eſau,ita iurauerũt iſti fratres.Siue ergo iure ciuili loqui
mur,ſiue de iure naturali:talis conuẽtio in his caſibus licita eſt.
5 †Sed ad roborationẽ prædictorũ eſt reſpondendũ ad vnũ quod
poſſet obijci,ſ.ꝙ per tale pactũ nõ impeditur tranſlatio in aliũ.
l.ſi ita quis.§.ea lege.ff.de verb.oblig.C.de condi.ob cau.l.ea le
ge.ſed videt̃ ꝙ hoc nõ ſolum habet vim pacti, ſed vim legis,&
lex eſt facta ab his q poteſtatẽ habuerunt legis cõdendæ & vo-
luerũt vim legis obtinere:& per legẽ poteſt demũ impediri trãſ
latio dominij:vt C.de reb.alie.nõ alie.l.fi.& qđ ibi not.& quod
no.in d.l.ea lege.Præterea,ſi poneret̃ ꝙ vim ſimplicis pacti ha-
beret,tñ contrahẽtes vſi ſint cautela quæ ponitur à doctoribus
volẽtibus ꝙ nõ impediat̃ dicta tranſlatio,ſ.ꝙ vnus conſtituit ſe
precario nomine alterius poſsidere,&c. Et ſecundũ modũ quẽ
ponit Cy.in l.fi.C.de reb.alie.non ali. Propterea,poſito,ꝙ eſſet
contractus ſimplex & dominij tranſlatio impeditur:tñ hęredes
tenentur adintereſſe,vt l.ea lege.verũ enim cũ prædicta habeãt
6 vim legis:ad prædicta diſcutiẽda fruſtra decurritur.†Reſtat vt
videamus vtrum inſtrumentum diuiſionis obſtet prædictis.&
videtur ꝙ ſic,quia in dicta diuiſione vnus conceſsit partẽ ſuam
alteri ad habendũ & tenendũ & vendendũ & alienandum.Sed
quomodo eſt ꝙ ille,cuius non intereſt,dat legitimã,& prejudi-
cat ſibi:vt C.de fideiuſ.l.quoties.ff.de leg.j.l.ſi mihi. §.omnibus.
de lega.ij.l.cum pater.§.libertus.de aqua plu.arcend.l.in conce-
dendo.& l.ſeq.Secundò ex eo ꝙ in dicto inſtrumento diuiſio-
nis continetur de faciẽdo finem & quitationẽ de omni eo & to
to quod alter ab altero petere poſſet , & ſic iſtud ius quæſitum
vigore prædictorum pactorum videtur remiſſum.quod poteſt
fieri.C.de pac.l.j.Tertiò ex eo quod in dicto inſtrumento cõti
netur ꝙ alius alterum nõ moleſtabit,propter ꝙ ius futurum vi
detur remiſſum ſecundũ opi.not.in l. qui Romæ.§.duo fratres.
ff.de verb.ob.Quartò ex eo ꝙ prædicti diuidẽtes tenentur inui
cẽ de euictione tam de iure quã etiã de facto , quia in diuiſione
eſt expreſſum.Si ergo vẽdicãt:quẽ de euictione tenet actio: eũ-
dem agentem repellit exceptio. In contrariũ quod dicta diui
ſio nõ noceat,nec pacta in ea appoſita,probat̃ per plures ratio-
nes,per quas apparebit reſponſum ad argumẽta. Primò , quia
prædictã diuiſionẽ nõ fecerunt prædicti principales.ſed quidã
aſſerentes ſe eorũ procuratores,de quorũ mãdato nõ conſtat ꝙ
habuerunt ſpeciale mandatũ ad prædicta:vñ non valet. Sed po
ſito ꝙ habuerũt ſpeciale mãdatũ, vel ratihabitio ſit ſecuta, pro-
bãt ſic,Prima conuẽtio ꝙ fœminę nõ ſuccedãt,ſed maſculi,fuit
lex,ſed legi prohibẽti nõ põt intelligi derogatũ per ſequentẽ
diſpoſitionẽ,niſi quantũ in ſecũda continet̃ expreſſum:vt l.prę-
cipimus.in fi.C.de eppe.ſed in ſecunda diuiſione hoc expreſſè
non dicit̃ ꝙ à prædictis recedat̃.ergo &c.Præterea pactis priua
torũ nõ põt derogari legi:vt l.ius publicũ.ff.de pact. de lega.j.l.
nemo poteſt.Sed diuiſio illa fuit facta à prædictis tanquã à pri
uatis,nec voluerũt vim legis obtinere:& ſi voluiſſent:nõ potuiſ
ſent:qñ in illa diuiſione non fuit dñs Neapolio,q fuerat tertius
inter eos,& ſic illi duo nõ potuerũt aliquid facere vel ſtatuere il
lo nõ requiſito:vt ff.de arbi.l.ſicuti.de re.iur.l.duo ex tribus.per
illam ergo diuiſionẽ non poteſt intelligi derogatũ illi legi prece
denti,quæ dicit ꝙ fœminæ non ſuccedant.ſed ſuccedãt maſcu-
li.Ex quibus apparet ꝙ dicta verba appoſita in diuiſione ad vẽ
dendũ & alienandũ &c.debent intelligi legitimè ſecundũ qđ
iura eorũ propria proponunt. Præterea ex dicta lege primo fa-
cta.ſcilicet ꝙ maſculi ſuccedant quando quærit̃ maſculis filijs
qui naſcerent̃:poſtea in dicta domo ius ſuccedendi ex perſona
eorũ,nõ ex perſona parentũ quod eſt in omnibus iuribus ſucce
dendi,qui tenerentur ex poteſtate legis. Nã parte excluſo mor-
te vel

te vel repudiatione venit filius,qui eſt ſequẽs in gradu , ſi ad eũ
defertur in verſi.iure proximitatis ex futuro edicto:vt ff.de ſuc-
ceſ.edic.per totum.& de ſuis & legi.l.j.§.ſciendũ.& inſti.de ſuc-
ceſ.cogna.§.placebat.&,vt dixi,hoc competit filijs ex perſona
ſua,etiam ſi velint eſſe hæredes patris:vt C.vnde lib.l. qui ſe pa-
tris.& de inof.teſta.l.ſi quis filium.Hoc præmiſſo quando For-
chabrancha renunciat omni iuri quod habebat vel quod habe-
re poterat in dictis bonis,non præiudicat huic Colæ , qui eſt de
deſcendentibus eius:quoniã iſte Cola venit ad iſta bona ex per-
7 ſona ſua,non ex perſona aui vel patris. †Et cum iſta bona iſte
Cola habiturus ſit à iure naturali vel lege,etiam ſi non ſit hæres
patris:renunciatio vel factum patris ad iſtud non porrigitur: vt
ff.de interdic.& releg.l.eum qui ciuitatem. Ex hoc apparet ꝙ §.
duo fratres.l.qui Romæ.de verbo.obli. & ibi materia noſtra nõ
fecit ad propoſitum:quia ibi loquitur de iure fideicommiſsi, qđ
debeat diuidi,in quo ſunt opinio.in iure verò ſuccedendi ab in-
teſtato,ꝙ venit ex legis diſpoſitione per illam diuiſionem & per
aliquod pactum in ea appoſitum non videtur renunciatum : vt
no.ff.de tranſac.l.qui cum tutoribus.in ſolutione illa dum dicit,
ꝙ non per fideicommiſſum fuit hæres,ſed directò. Et ideo huic
ſucceſsioni quæ venit ex diſpoſitione legis non videtur renun-
ciatum . Præterea quandocunq; res emergit ab aliquo ex facto
emergenti poſt contractum contrahens non tenetur:vt ff.de eui
ctio.l.Lucius.& de pericu.& commo.rei vend.l.j.& hæc eſt vna
regula. Item quãdocunq; res euincitur ex facto emptoris , actor
eius non tenetur:vt ff.de euic.l.fundum.de dot.pręleg.l.licet pla
ceat.ad leg.Falci.l.ſi auiæ.Sed in propoſito iſte Cola euincit ex
caſu ſuperuenienti:quia ille deceſsit ſine filijs maſculis. Item ex
facto prioris:quia ipſa mulier eſt vnde propter qualitatem per-
ſonæ ſuæ.Item ex facto dicti Frãciſci qui dictæ mulieri reliquit
cùm nõ deberet.Simile not.per Iaco.de Are. in d.§. duo fratres.
& ſic concluditur ꝙ dictus Cola de euictione non tenetur,& di
cta bona poſſet petere ſecundũ formã dicti primi inſtrumẽti,nõ
obſtante inſtrumẽto diuiſionis & his quæ in eo cõtinent̃. Bar.

An procurator conſtitutus in abſentia,ſi tamen eſt certifica-
tus de mandato poſsit exercere officium,etiam ſi non habeat in-
ſtrumentum mandati.Item per quæ ſigna apparet de certifica-
tione.Item an per acceptationem præbendæ ſecundò vacantis
præiudicetur primæ acceptationi alterius præbendæ,ſi fiat cum
proteſtatione.Item an dominus poteſt probare tertium aliquem
fuiſſe ſuum procuratorem ex confeſsione ipſius procuratoris.

1 ☞ *Procurator ſi non eſt certificatus per nuncium uel per literas ſe fuiſſe procuratorem,nihil agit in cauſa.*

2 *Si eſt certificatum procuratori ꝙ eum uolebat facere procuratorem.an ſufficiat.*

3 *Acceptando præbendam an per acceptationem alterius ex pòſt facto cum proteſtatione ſi ſibi uidetur.præiudicet quo ad primam.*

4 *An per cõfeſsionem domini ꝙ aliquem conſtituit procuratorem probat contra tertium.*

CONSILIVM LXXIII.

QVæritur vtrum procurator con
ſtitutus in abſentia,& certificatus de procuratione, poſ-
ſit officium procuratoris exercere ante ſcripturę ſeu inſtrumen-
ti procurationis ſuſceptionem.Secundò quæritur an acceptan-
do aliquã præbendam per acceptationẽ alterius ex pòſt facto in
eadem eccleſia,cum proteſtatione ſi ſibi debetur de iure facta et
ſubſecuta collatione à poſſeſsionis apprehenſione præiudicetur
quo ad primam præbendã acceptam in primo caſu quo ſecun-
da præbenda de iure ſibi non debeatur.Tertiò quæritur an do-
minus poſsit probare contra tertium quem fuiſſe ſuum procura
torem,ſi aliter non conſtat niſi ex confeſsione eius , quem dicit
procuratorem fuiſſe per literam ſibi miſſam , vt à procuratore.
Et ad primum videt̃ ꝙ talis poſsit officium procuratoris exerce
re,per ea quæ no.Io.And.in c.j.de procu.in cle. ſuper ver. rece-
ptis.& eo.ti.c.non poteſt.& idem tenet Compoſt.in c.j.de elect.
in vj.& Spe.in tit.de procu.quorũ ſentẽtia eſſe videtur ꝙ procu-
rator conſtitutus in abſentia non poteſt officium procurationis
exercere,niſi procuratoriũ per procuratorem ſit receptum,& of
1 ficium ſit ſuſceptum.†Super primo pũcto & ad eius declaratio-
nem ſciendum eſt ꝙ contractus mandati , qui celebratur inter
dominum & procuratorem,ſolo conſenſu contrahitur: vt ff.eo.
2 l.j.in prin.& ideo poteſt contrahi inter abſentes.† In hoc tamen
aduertendum eſt ꝙ licet inter abſentes dicatur contrahi , requi-
a ritur tamen procuratorem certificari [a] per
nuncium,vel epiſtolã, nec ſufficeret ſi per
quẽdam extraneum certificaretur: vt ff. de
act.& oblig.l.conſenſu.& ibi not. per gloſ.
Nunc ad propoſitum,ſi procurator conſti
tutus in abſentia certificetur : non tamen p
literas domini,vel per nuncium: licet con-
ſentiat,non eſt perfectum mandatum:& p
conſequens non habet officium procura-
tionis nec exercitium. Item not.Compoſt.
Spec.& Ioan.And.& Archi.in ſ. alleg.lo-
cis.ſed ſi certificetur per dominum ore vi-
delicet vel literis,vel per nuncium:tunc eſ-
ſet mandatum perfectum,& haberet exer-
citiũ procurationis ſi acceptaret. & hoc eſt
quod dicunt docto.prædicti ꝙ requiritur,
ꝙ peruenerit ad eum mandatum , hoc eſt
aliquod organum medium, quo mediante
dictus cõtractus mandati perficiatur.et hic
eſt ſanus & verus intellectus prædictorũ.
Sed in propoſita quæſtio. dictus procura-
tor ſi bene aduertant̃ verba in themate pro
poſita, fuit in præſentia conſtitutus . dixit
enim domino ꝙ contemplatione ſui vellet
eſſe procurator . quæ verba ſunt ſufficiẽtia
ad inducendum mãdatũ:vt ff.mand.l.j.ibi:
ſine dolo,&c.& ff. de lega.iij.l.Pamphil.§.
propoſitum.& procurator cõſtitutus dixit
ꝙ volebat eſſe procurator ſuus. quod ver-
bum ſimiliter eſt aptũ ad ſuſceptionẽ man
dati: vt dictis legibus. vnde mãdatum fuit
in præſentia,ſi de hoc,quod proponit̃,con
ſtaret.& ſic valent geſta per eum , tanquã
per procuratorẽ.Sed poſito ꝙ de prędictis
nõ conſtaret,videndũ eſt an cõſtitutio pro
curatoris poſtea facta p publicũ inſtrumẽ-
tum ita ſufficiat ꝙ procurator poſsit admi-
niſtrare vigore notificationis ſibi primò fa
ctæ per verba.ſ.ꝙ volebat eum facere pro-
curatorẽ.Ad quod dicendũ eſt ꝙ ſi quidẽ
ei notificaſſet primò ꝙ eum facturus erat
procuratorẽ certo et limitato die,poſtea eũ
feciſſet,ꝙ ſufficit.tex.eſt ĩ l.fi.§.ſi aũt duos.
de verb.obl.Sed cùm in propoſito ponatur
indeterminatè,dixerat ꝙ eum volebat face
re procuratorẽ,poſito ꝙ dicta verba intelli
gantur de futura conſtitutione,dictus procurator nõ eſt certus
de tẽpore:& per cõſequens põt dici dubius de mandato,& ideo
nõ poteſt adminiſtrare,cùm ſit dubius propter incertitudinem
temporis probatur in l.aut qui aliter.ff.quod vi aut clã.ꝙ incerti
tudo impediat adminiſtrationẽ,probat̃ in l.ſed & ſi de iua.ff. de
acqui.hære.& quia ignorãs & dubitans æquiparant̃:vt l.fi.ff.de
cõdi.inde.& l.fi.§.ſin aũt neſcius.C.de fur. Sed ignorans mãda-
tum licet gerat vt procurator,nihil agitur,licet in quibuſdã con
ſilijs reperiatur Dyn.aliter tenuiſſe & ſenſiſſe. facit ad prædicta
3 quod not. Inno.extra,de offi.deleg.c.cùm ſuper. †Super ſecun-
b do [b] videretur dicendum ꝙ cùm ſupradicta acceptatio prębẽn-
dæ non debitè ſit facta per procuratorẽ,niſi ad hoc haberet ſpe-
ciale mandatum,nõ videat̃ conſtitutus ad præbendam indebitè
acceptandã,vt dicunt iura vulgaria.Præterea acceptauit ſub cõ
ditione.ſ. ſi ſibi de iure debetur . quæ conditio cùm deficiat de
præſenti,acceptatio eſt nulla:vt l.ſi cùm ad præſens.ff. ſi cer.pe-
ta.& l.cùm in ſecundo.ff.de iniuſt.teſta.& l.certa.ff.de hæred.in
4 ſti.& ſic perinde eſſet,ac ſi nõ acceptaſſet.†Super tertio videtur
ꝙ ea quæ proponuntur,non inducant ſufficientem probationẽ
contra tertium,verumtamen ſi ille,qui dicit ſe procuratorẽ con-
ſtitutum probaret tunc ſe habuiſſe notitiam gratiæ factæ ſic:for
tè ex hoc præſumeretur procurator,per no. in c. coram dilecto.
extra de offi.deleg. Barto.

Quod emptor cui primo poſſeſsio fuerit tradita præfertur,
nec videtur tradita poſſeſsio qñ emptor habet eligere locũ incer
tum de certis. Idem ſi venditur ad mẽſurã ſuam, ante mẽſuram.

a ¶Procuratorẽ certificari. Idem tenent do. de Rot.in deci.cxlv. in nouis. inci. ſi procurator . & ibi vide. Adde quę alleg.Bar. in iſto cõſi.& ibi vide Pau. de Caſt.in l. qui abſenti.circa fin. ff.de do.vbi facit mẽtionem de iſto conſi. Bart.& examinat dictum Bart.& cõcludit cũ Barto.& vide Alex.in l.qui alienã. in fi.prin.ff.de acqui. hær.& in cõſi.cxlvj. in v.vol.inci. in cauſa & lite vertente. in vlti.col. vbi allegando Bar. hic cõcludit ꝙ ſatis eſt ꝙ procurator per literas vel nũciũ domini ſit certioratus de mãdato, licet inſtrumẽtũ mãdanti ad illũ nõ perueniat.& ibi limitat dictũ Barto. hic procedere quando procurator habet cõtradictorem qui petit ſibi doceri de mandato.alle.Bal.in l.j.circa princ.ff. de procu. Tho.Dip.

b ¶Super ſecũdo. No. ꝙ dicit Bar hic ꝙ acceptatio procuratoris quæ nõ valet nõ nocet dño. Adde,Dominic.de ſancto Gemin.in c.eũ qui in fi. de pręb.in vj. & La. in alle.cxxvij. Anaſtaſius in iij.col.& ſimiliter acceptatio beneficij quę nõ habuit effectũ , nõ præiudicat,vt no. Ange.in l. nihil.§. ſi filius. ff. de inoffi.teſt. Ro.in cõſil.cccxxix.præſens conſultatio.cum cõcord. de quibus per Phil.Deci. in c.in literis.in pe.rol. de of. dele. vbi etiam alle. Bar.in iſto cõſ.Tho.

a ℭPoſſeſsio tradita. No.duas limitationes ad regulã l. quoties.C.de rei vẽ. prima,qñ venditio eſt facta ad electionem & ante electionẽ incerta vẽditio. Secunda qñ vẽditio eſt ad mẽſurã & añ menſurã eſt incerta. Alias legitimationes ad illã legẽ vide Iaſ. ibi, cui adde Bar. in iſto conſil.Thomas.

b ℭLocus incert[9],Ad de Barto.in l.ij.§.incertam.ff.de acquir. poſ.vbi facit mẽtionẽ de iſto cõſ.,& ibido.Alexã. de Imo.in penul. col. Thoma.

c ℭViſo inſtrumento legitimatiõis.ita alle. alexãd. de Imol. Bart. in hoc cõſil.in cõſi.xj.ĩ vij. vol.ĩci, alias cõſului. Alias inci.viſo inſtrõ locatiõis.& ita alleg.idẽ Alex.ĩ cõſ.clxxij.in eo.vo.viſis duobus teſtĩs.ĩ vlti.co.& in diſpu.ſua q̃ ĩci.ſigiſmũd[9].in xxxv. col. poſita in l.impiũ. ff. de iu.om.iu. & Iaſ.ĩ l.j.ĩ cõſ. ciij.C. de iu emphy.vbi nõ affirmat ꝙ ſit cõſ. Bart. Thoma.

d ℭEx legitimo mrĩmonio.no. deciſionẽ Bar.hic, ꝙ inſtitut[9] cũ filio legitĩato nõ excludit ſubſtitutũ qñ dicĩ ex legitimo mrĩmõio.vide ꝑ Io. an.ĩ addi.Spe.ĩ ti. de. ſuc.ab inteſtato.§. fi. cũ cõcor.de qb[9] per Iaſ.in l.ij.in ciij. col. C.de iu.emphy. & ĩ l.gñaliter.§. cũ aũt. C.de ĩſti. & ſubſti. ĩ viij.col.& Bart.Soci.in l.cũ au[9].in xxviij.col.ff.de cõd.& de.et Pe.cor. in cõſ. cxcvij.in iij.vol. & Alex.in d.§.cũ autẽ. & ibi apoſt.& in l. ĩ prouincia.§.diu[9]. ff. de rit.nup.& in cõſl. xxxviij.in j.vol. & in cõſ.clxxij. in vij. vol.inci.viſis duob[9] teſtamentis. in vlt. vol.Tho. Diploua.

e ℭQuintò.vide Alexãd.in d.l.q in ꝓuincia.§.diuus.ff.de rit. nup.& in cõſi.xj. in ci.aliàs cõſului ĩ iij. col.in vij.vo.vbi ponit plures concord. vbi etiã alle.Bart.in hoc conſi. Thoma.

1 ☞Licet emptori fuerit tradita poſſeſsio:tamẽ ſi emptio eſt incerta non transfertur dominium.
2 Si poſſeſsio eſt uendita ad menſuram, ante menſuram non eſt perfecta uenditio.

CONSILIVM. LXXIIII.

IN nomine domini amẽ.Petrus vendidit Bertæ
ſuæ ſorori & vxori Bartoli tria
ſtaria cuiſdam clauſuræ,iuxta domũ dicti
Petri poſitam &c.à quocũq; latere volue
rit certo pretio ad habendũ,tenendũ &c.
De quo pretio fecit finem,refutationem,
&c.Et cõſtituit ſe dictus venditor nomine
dicti emptoris poſsidere donec de ipſis poſ
ſeſsionẽ acceperit corporalem,quã accipiẽ
di licentiam conceſsit, &c.Poſt prædicta
dictus Bart.maritus dictę Bertę tanꝗ̃ ma
ritus & coniuncta perſona dictæ Bertę vẽ
didit dicto Petro fructum, & vſumfructũ
dictorum trium ſtariorum terræ,à tẽpore
celebrati cõtractus per xxv.annos ꝓ cer
to pretio,& dicto emptori fecit finem,&
quietationem.quam clauſuram & tria ſta
ria terræ dictus Petrus habuit & poſſedit
per ſpatium xxv.ann.& plus pacificè, &
quietè.Inſuper dictus Petrus deſceſsit re
manente filio & hærede Gentili,qui Gen
tilis vendidit dictam clauſuram Pontio
pro certo pretio,pro quo fecit quietationẽ,
&c.Et dictus Pontius habuit tenutam &
poſſeſsionẽ dictæ clauſuræ pro tempore
dictæ venditionis:& tenuit pacificè & quie
tè nunc tenet & poſsidet.modò hæres di
ctæ Bertæ,& dicti Bartoli dicunt dictam
clauſuram prędictorum trium ſtariorũ ter
ræ ad ſe pertinere pleno iure.quæritur mo
dò quis iſtorũ habet iura potiora in dictis
tribus ſtarijs terrę:cùm ex aduerſo pro par
te dicti Pontij negetur:& dicit ad ſe perti
nere:& an dicti hæredes agant contra Pon
tium rei vendicatione ad dicta tria ſtaria
1 terræ,de iure debeant obtinere.†Super hoc
dicendum videtur ꝙ vltimus priori eſt po
tior:quia ſicut de duobus emptoribus ille
a potior erit,cui primò poſſeſsio tradita[a] eſt:
vt C.de rei vendi.l.quoties.& l.ſiue autem.
§.ſi duobus.ff.de publi.ſed iſte vltimus qui
emit ab hærede primi venditoris eſt ille,
cui primò poſſeſsio tradita eſt:ergo &c.
Nec poteſt dici ꝙ dictæ Bertæ fuerit poſſeſ
ſio tradita verè vel fictè.Nam dicta tria ſta
ria dictæ Bertæ vendita non fuerunt certa:
ſed poſita fuerunt in electione ipſius Bertę
nec electio facta apparet:& locus incer
b tus[b] non poteſt poſsideri:vt l.iij.§.ſed in
certam.& l.locus.ff.de acquir. poſſeſ. ergo
ex quo conſtituit ſe ipſius nomine poſside
re,vel ex eo quòd emit dictus venditor fru
ctus:nõ poteſt dici ꝙ ei ſit quæſita poſſeſ
2 ſio rei,quæ poſsideri nõ poteſt.†Præterea,
dicta venditio primò fuit facta ad menſuram,& ſic antequam
menſuretur non eſt perfecta venditio: vt l.quod ſæpe.§. in his.
de cõtrahẽ.emp.& licet ibi loquaĩ in rebus mobilibus,tñ idẽ eſt
in fundo vẽdito ad mẽſurã:vt l.ſi in vẽditione.§.vbi vero. de pe
ricu.& cõmo.rei vendi.& de actio.emp.l. Iulianus.§.Titius.Cũ
ergo nõ fuerit ꝑfecta vẽditio:cũ non fuerit mẽſurata, & ſic non
extiterit cõditio appoſita,apparet ꝙ non fuerit translatum do
minium in primum emptorem:ſed in ſecundum emptorem ſic:
vnde ſecundus emptor erit potior. Bartolus.

Si vnus habet certas poſſeſsiões cõductas,vel alias hac cõdi
tione ꝙ poſsit eas relinquere ſi non fuerint ſibi filij:tũc iſta cõdi
tio intelligiĩ ſi nõ fuerint filij tꝑe mortis.Itẽ an Imperator poſsit
legitimare in terris eccleſię,vel ecõuerſo.Itẽ an cõditio,ſi filij ex
legitima matre naſcãtur,verificeĩ in legitimatione Imperatoris.

1 ☞Pacta contrahentium per reſcriptum Principis reſcindi non debent.
2 Diſpenſatio Principis legitimando filium non facit quòd ſit de legitimo matrimonio natus,ut poßit gaudere beneficio teſtamenti.
3 Diſpenſatio quæ fit per Principem,facit ut nihil à legitimis differat.
4 Legitimatio facta ab Imperatore an habeat locũ in terris eccleſiæ immediatè ſubiectis.

CONSILIVM LXXV.

c VIſo inſtrumẽto[c] locationis factę Titio
& teſtamẽto Titij,& facti narratiõe prędicta.Primò
quęriĩ ex vigore ipſius clauſulæ exiſtẽtis in dicta lo
catiõe,quę dicit,ſi verò filij aut nepotes dicto Titio minimè hę
redes fuerint,ꝙ viuę etiã exiſtẽtes perſonę in poſſeſſores cui vo
luerint relinquẽdi habeãt poteſtatẽ & licentiã,an poſſunt Ioã. fi
lio ſuo tanꝗ̃ extraneę ꝑſonæ relinquere dictas res locatas ſecũ
dũ formã dictę clauſulę.Reſpõd.ipſum non poſſet dicto Ioãni
tanꝗ̃ extraneę ꝑſõnę relinquere ꝓ eo:maximè qa illud fuit pro
miſſum dicto Titio ſub cõditione,ſi filij aut nepotes nõ fuerũt
Intelligiĩ eñ ſi ſibi filij non fuerũt tẽpore mortis:vt ff. ad Treb.
l.ex facto.§.ſi qs autẽ.ſed dicto Titio fuerũt filij tempore mortis
1 igiĩ expirat poteſtas relinquẽdi extraneæ perſonę.†Secũdò re
quiriĩ ꝙ is,cui relinquiĩ,ſit legitimè natus.Si igiĩ impeditur di
ctus Bal.dictas res,& alias relinquere dicto Ioã.vel in eũ tranſ
ferre:qa ipſe Ioã.illegitimè natus eſt,vt ſ.dictum eſt. Et ſi legiti
mareĩ ipſe Ioannes à Papa,vel ꝑ̃ſente Imperatore,vel ab aliquo
habẽte à dicto imperatore poteſtatẽ legitimãdi,poſſet dictas res
vel bona ꝑ̃dictæ hęreditatis paternæ ipſi Ioã. relinquere: & in
ipſum trãsferre.Ad ꝙ reſpõdeĩ:ſi dictus Ioãnes legitimareĩ ab
Imperatore,vel habente poteſtatẽ ab eo:inſurgit quæſtio an le
2 gitimatio habeat effectũ in terris eccleſiæ,de qua j.diceĩ.†ſed ſi
legitimareĩ à Papa in tẽporalibus: ſine dubio legitimatio valet
in terris eccleſiæ:vt extra,q fil.ſint legi.c.per venerabilẽ.& ꝙ ibi
not.doc.An autẽ poſt dictã legitimationẽ poſſet dictus Bal. di
ctas res locatas & alia bona hæreditatis paternæ ipſi ioãni relin
quere,vel in ipſum transferre,de quo ſ.quæriĩ,dubiũ eſt.Finali
ter tñ dico ꝙ quędã ꝓhibenĩ trãsferri in iſtũ filium ex cõtractu
locationis prædictę.Dicit eñ ꝙ deueniat in filios & nepotes ex
legitimo matrimonio natos:& circa iſtud pactũ legitimationis
factæ à Papa in forma cõmuni nõ videĩ diſpẽſatũ. Non eñ pa
cta cõtrahẽtiũ per reſcriptũ Prĩcipis reſcindi debẽt:niſi hoc aga
tur expreſsè per principẽ:vt l.cauſas.C.de trãſact.& C.de erro.
aduo.l.fi.C.de reſcind.vẽdi.l.ratas. Quędã prohibenĩ trãsferri
in ipſum filiũ legitimè natũ ex teſtamẽto patris dicti Bal.qa bo
na ſubiacent reſtitutioni per hęc verba,ſi deceſſerit ſine filijs na
d tis ex legitimo matrimonio[d]:& in hoc etiã nõ videĩ diſpẽſatum
per diſpenſationẽ ſpecialiter factã.Nã Princeps reſtituẽdo non
facit videri quẽ ex legitimo matrimonio natũ. maximè in hoc:
qa natus fuit ex nupta alterius,cũ impoſsibile fuerit ipſam fuiſ
ſe vxorẽ dicti Bal.illo tẽpore: & ſic fictio hęc nõ põt fingere:vt
l.ſi pater.in fi.ff.de adop.& l.q ad certũ.ff.loca.ſed per legitima
tionẽ hoc facit Princeps:qa eũ reſtituit natalibus antiqs,quo ſi
bi legitimè naſcebanĩ:& ſubducit etiã in cõmerciũ legũ. per ꝙ
legitimi ab illegitimis differũt:vt in auĩ.quib.mod.nat.effi.ſui.§.
nã ſi quidẽ.colla.vij.Facit ergo legitimatio vt pro legitimo ha
beatur:non tamẽ ꝙ ſit natus de legitimo matrimonio.Vnde cũ
hæc verba teſtamẽti requirãt expreſſe quòd ſit natus ex legiti
mo matrimonio:talis legitimatio huic nõ proficit.Secus eſſet ſi
teſtamẽtum ſimpliciter diceret,ſi deceſſerit ſine filijs legitimis.
Quędã prohibentur transferri in iſtum filium de iure commu
ni:ideo quia ſic legitimè natus. Prohibent enim ſibi partem re
linquere,& donare,& ab inteſtato ſuccedere,& ſi.vt l.j.C.de na
tu.libe.& de inceſt.nup.auĩ.ex complexu.&:in auĩ.quib. mod.
3 natu.effi.ſui.§.penul.†Et circa iſta per legitimationem videtur
à principe diſpenſatum.Nam legitimatio, quæ fit per reſcriptũ
principis facit vt nihil à legitimis differant:vt in auĩ.quib.mod.
natu.effi.ſui.§.illud autem.ibi:nihil à legitimis filijs differentes.
4 Concludo† ergo quòd tali legitimatione facta per Imperatore
dicta bona legata in dictum filium ſicut in quemlibet extraneũ
per alienationem transferri, eodem modo his bonis paternis,
e aliter non.Quintò[e] quæritur ſi legitimatio quæ fieret ab Impe
ratore,vel ab alio habente poteſtatem ab ipſo valeat in terris ec
cleſiæ immedietatè ſubiectis. Reſpon.quòd Innocen. videtur
tenuiſſe

tenuiſſe ꝙ non,in c.peruenit.extra,qui fil.ſint legi.Iaco. de Bel.
diſputauit contrarium,& ſuam diſputationem poſuit in authẽ.
quib.mod.natu.effic.ſui.Et eius opi.videtur ſequi Ioan.And.in
c.peruenit.in nouella.qui fil.ſint legi. Barto.

Si pater donat filio ſuo emancipato omnia bona ſua præſen
tia & futura, reſeruatis vſufructibus & prouentibus inde ve
nientibus,an liceat patri prædicto in vita ſua diſponere pro libi
to ſuæ voluntatis:& an valeat talis donatio.& in hoc concludi
tur quòd non valeat donatio.

1 ☞Pater donando filio emancipato omnia bona præſentia & futura,reſeruatis fructibus &c.non ualet.
2 Donando omnia bona præſentia & futura,aufertur libera teſtamenti facultas.
3 Quomodo intelliguntur leges quòd quis poßit teſtari de alieno.
4 Viuente teſtatore non eſt teſtamentum,nec diſpoſitio.
5 Diſpoſitio iudicatur ſecundum tempus in quod confertur effectus.

CONSILIVM LXXVI.

1 IN Dei nomine amen.Pater filio emancipato† donauit
omnia bona ſua præſentia & futura:& ſaluis & reſeruatis
dicto patri omnibus fructibus,& vſufructibus,& prouentibus:
an liceat dicto patri in vita ſua diſponere pro libito ſuæ volun
tatis. quæritur an dicta donatio valeat. Viſo puncto prædicto
Chriſti nomine inuocato,videtur de iure dicendum dictam do
nationem non valere.Et ad hoc dicendũ me mouet:quia omnis
actus,per quem infringitur libera teſtandi voluntas, eſt nullus:
& ipſo iure non valet:vt C.de pac.l.pactum quod dotali.cum ſi
2 mi.†Sed donando omnia bona[a] præſentia & futura aufert ſibi li
a beram teſtandi facultatem:quia non haberet, in quo poſſet ſibi
hæredem inſtituere:& ideo teſtari non poſſet:vt in authẽ.ingreſ
3 ſi.C.de ſacroſan.eccle.ibi:vt puta nec domini rerum.† Et ſi dica
tur:leges videntur velle ꝙ quis de alieno teſtetur:vt l.conficiun
tur.de iure codi.Reſpon.hoc verum in his quę ſua natura poſsi
bilia ſunt:aliàs de alieno non teſtatur:vt in authen.ingreſsi.& in
quæſtione noſtra.Nam ſicut monachus nõ habet vel habere po
teſt bona:ideo non teſtatur.Ita in quæſtione noſtra,qui donauit
bona præſentia & futura,non poteſt in futurũ habere bona,quę
ſunt ſub dominio ſuo. ſed in inſtrumento donationis eſt dictũ
ꝙ donator ex nunc dũ donauit ea bona,pro donatario cõſtituit
ſe precario nomine poſsidere:& ſic mediante inſtanti acquiſitio
ne facta transfertur in donatarium dominium:& ſic tẽpore mor
b tis nunꝗ̃ reperitur ꝙ donãs in aliquo poſsit in articulo mortis[b]
hæredem inſtituere:quamuis etiam latè nunc pro tunc iuridicũ
videtur ꝙ in inſtrumento donationis non conſtituiſſet ſe etiam
futura bona ꝓ donatario poſsidere.ꝙ poſsit dici acquiri donãti,
ſed compelli poſtea ad tradendum eum & hęredem ſuum, vide
tur etiam donationem non valere:quia hæres non eſt veriſimile
ꝙ velit adire hęreditatem ſi eum omnia reſtituere oportet.Et ſic
in vtroq; caſu videtur impediri libera facultas teſtandi:quamuis
primo caſu dum conſtitutio poſsidendi facta eſt, indubitanter
videatur plus q̃ in ſecũdo caſu.Præterea ad hoc facit quod no.
Mod.C.de pac.l.fi.quos & Cy.ibi refert.& ſi dicatur:imò videĩ
ꝙ poſsit teſtari,& liberam factionem teſtamẽti habere donatio
ne prædicta non obſtante,cùm reſeruauerit vſumfructũ & diſ
poſitionem ſuper eis in vita facere potuit:ergo videtur ꝙ libera
ſit teſtandi facultas in vſufructu:& huiuſmodi vigore dictæ re
ſeruationis.Ad hoc enim reſpondeo,& dico ꝙ iſta ſanè intelli
4 genti non obſtant per infrà ſcripta.†Me tñ ratio mouet ad hoc:
quia quamuis diſpoſitio teſtamenti datur in vita: teſtatore tamẽ
viuente teſtamentum non dicitur,nec diſpoſitio:cũ hæreditas et
hæredis inſtitutio quæ dicitur eſſe fundamentum iſtius teſtamẽ
ti:vt l.proxi.de his quæ in teſta. delen. Secundò capiunt funda
mentum poſt mortem teſtatoris,ſed hæredis inſtitutio & hære
ditas non poteſt dici viuentis:vt l.j.ff.de hære.vel act.vend.& l.
ij.poſt princi.de vulga.& pupil.quod enim dixit ꝙ poſſet in vita
ſua diſponere,intellexit donans de cõtractu aliquo inter viuos:
non autem de vltima voluntate teſtamenti. Aliàs enim ſi intelli
geremus aliter,ſ.ꝙ teſtamẽtum intelligeretur diſpoſitio in vita:
iam de neceſsitate ſequeretur ꝙ illa tota diſtinctio magiſtralis
glo.& doc.ſcilicet ꝙ quædam eſt diſpoſitio inter viuos: ex quo
in vita ſit tolleretur:quod tamen apud intelligentes ridiculum
eſſet.Fuit enim donantis intentio ꝙ quamuis largè & effuſè do
naret:nollet tamen donãs in vita egere:& ideo voluit ſibi reſer
uare fructus,de quibus poſſet viuere, & fa
cere quicqd vellet viuẽdo,ita ꝙ poſt mor
tem ipſe donans nõ egeat apud donatariũ
remanere & ſemper eſſe.Præterea ꝙ diſpo
ſitio teſtamenti nõ dicatur fieri in vita, cũ
effectũ nõ habeat, probatur in l.j.cum ſua
5 gloſ.C.de teſta.tut. †Ad hoc etiam facit ꝙ
omnis diſpoſitio iudicatur ſecundũ tẽpus,
in quo cõfertur effectus:vt C.de dona.an
te nup.l.quod ſponſæ.& l.in fuga.C.ad le.
flaui.de plag.cum ſi.Sed effectus teſtamen
ti licet fiat à viuente,teſtamentũ tñ conferĩ
poſt mortẽ:vt d.l.j.ergo tota diſpoſitio nõ
debet dici inter viuos,ſed in vltima volun
tate,& poſt mortem.Nec obſtant verba il
la reſeruationis:dum dixit ꝙ poſsit diſpo
nere in vita ſua:quia de neceſsitate ſunt in
telligenda de diſpoſitione,quæ inter viuos
dicitur.Nam verba debent aliquid operari
in vita ſua:& ego ſic ꝓbaui ꝙ nulla diſpo
ſitio fit à mortuo,ſed demum à viuẽte. iſta
verba,in vita ſua,vt rectè & aliquid operẽ
tur,oportet intelligi de neceſsitate : de diſ
poſitione quæ dicitur inter viuos:aliàs illa
verba nihil operarentur: ſed ſufficiebat ſo
lùm dicere ꝙ poſsit de fructibus diſpone
re.& ideo vt rectus & ſanus ſit intellectus
illorum verborum,concludo ꝙ de diſpoſi
tione quæ dicitur inter viuos fuit à donato
re ſentitum. Ego Barto.

Notarius dãnatus ex aliquo delicto in
famiam irrogante,nõ poteſt exercere offi
cium notariatus habens in ſe dignitatẽ: vi
delicet ꝙ ſit notarius Principis, vel ad ban
chum:ſed rogatus à partibus ſuper contra
ctu poteſt eſſe notarius.

1 ☞Infamis repellitur ab omni dignitate & officio.
2 Notariatus an ſit dignitas,uel officium.
3 Infamis poteſt eſſe procurator.arbiter,tutor,ſiue curator.
4 Notarius infamis partibus uolentibus poteſt conficere inſtrumentum.
5 Infamis poteſt eſſe teſtis partibus uolentibus.

CONSILIVM LXXVII.

QVæritur an notari.
damnatus ex aliqua cauſa,extra
munus officij quæ eum facit in
famẽ poſsit conficere inſtrumẽta. & videĩ
qd' nõ.Nã notarius videĩ quodãmodo te
ſtis:vt l.Domitius.ff.de teſta.& teſtis infa
mis nõ põt teſtificari:ergo &c.vt l.iij.§.j.ff.
de teſti.Et ꝓ hoc.ff.de his q no.infa.l. iiij.§.
miles.ibi glo.dicit ꝙ infamis repelliĩ ab o
1 mni dignitate,& officio.†Præterea,dicitur
C.de mã.prin.l.j.in prin.ꝙ tabellionatus of
ficiũ eſt dignitas,vt eſt gl.ibi,ſed infamis re
pelliĩ ab omni dignitate:vt l.ij.de digni.lib.
2 xij.ergo &c.† In cõtrariũ facit ꝙ tabelliona
tus nõ eſt dignitas,ſed munus. vt C.de his
q mi.nõ poſ.l.j.li.xj.Pręterea,video ꝙ infa
3 mis põt eſſe ꝓcurator & arbiter: †vt inſtit.
de exce.§.fi.& ff.de arbi.l.Pedius.Item po
teſt eſſe tutor, vel curator. ff. de poſthu.l.j.
§.ſed eſt quæſitum.ſecũdũ Azo.in ſumma
triũ librorũ.C.de infa.ergo eadẽ ratione po
teſt eſſe tabellio.gl.& tex.in l.iij. §. q̃ri põt.
ff.de ſuſpe.tut.ibi gl.vr̃ velle ꝙ q eſt ſuſpe
ctus ꝓpter delictũ cõmiſſum,poſsit remo
ueri à tutela:eadẽ ratiõe debet remoueri ab
officio ſeu munere propriè loquendo. Ad
ſolutionẽ queſtionis debes ſcire ꝙ tabellio
c natus officiũ eſt munus:[c] vt d.l.j. de man.

a ℭ Donando omnia bona. Vide Paul. de Caſt.in cõſi. cj. inci. notandũ eſt.in ij.col. & Pet.Cor. in conſi. viij.inci. in hac cõſideratione.& in cõſi. clxxvj. in ꝑ̃ſenti conſultatione.in vlt.col. vbi alleg.Bar. hic in præſenti conſi. Et an donatio omninm bonorum præſentiũ,& futurorũ valeat,ſi eſt facta pio loco vel eccleſiæ,vide plenè per Iaſ.in l.fi.in pen. col. & fi.C.de pac. et vide plenè per do. Iaſ. ĩ l.ſtipulatio hoc modo concepta. in viij. col.in ver.ſecũdò per iſtã doctri.inferĩ.vbi plenè examinat doctrinã bar.hic.vbi videas,& ibi alle. Bar. in hoc conſi. Tho.

b ℭIn articulo mortis. Vide Alexan. in conſil.xiiij.in j.vol. inci. circa primum. in iij. col.& in cõſ.lxxxv. in vj.vol.incip.ponderatis his.in vl.col. & in l.ſtipulatio hoc modo concepta. in viij.col.ff. de verbo. obli. vbi alleg.Bart. in hoc conſil. Tho.

c ℭEſt munus. No. ꝙ notariatus non eſt dignitas,ſed munus onus: vt l.fi.in princi. C.qui mili. non poſ. lib. xij. & ibi gloſ.j. not.quam gl.pro ſingu. reputat Ange.de Are.in §.fin.Inſtit.de exce. Adde ſimilem in l. præſes. C. ſi ſer. aut liber. lib. xij. & eſt bonus text. in l. vniuerſas. C. de decu.lib.x. & ibi Bart. no.cõtra aduocatos, qui officium notariatus exercent: ex quo notariatus officiũ eſt vile. Idem dicit Ange.de Peru. in l.ſi qs decurio.C.de falſ. & in conſi.cclxxv.incipit,præmitte.& ꝙ non ſit dignitas concludit dominus Gaſpar Calde.in cõſi.ij. in titu. de inſtru.edi. & vide Andr. Sicu. in repeti.rubri.extra de fide inſtrumen.in xiiij.char. & ſequen. & Cardi. Alexand. in c. per venerabilẽ. in princi. qui fil. ſint legi. vbi etiam ponunt quòd ſpurij poſſunt eſſe notarij:limita inquantum dictũ eſt ſuprà notariatũ non eſſe dignitatem non procedere in regno Apuliæ, vt in l. fin.in fi. de noua militia. in conſtitu. regni. Secundò limita non habere locum in notario Principis:qa ille dicitur habere dignitatem ſecundũ Bartol. hic per text. ſingu.in l.j.C. de mãda.prin. & Bart.in l. eadem.§. hac lege.ff. ad le.Iul.repetumd.

prin.Et ſi aſſumptus qs eſt ad negotia prin
cipis:& tũc eſt dignitas ꝙ aſſumat̃ ad offi-
ciũ prĩcipis. Dico ergo ꝙ infamis,non põt
exercere offium tabellionatus,videlicet no
tariatus ꝙ habet in ſe dignitatẽ:vt l.ij.de di
gni.vel ꝙ eſſet notarius ad banchũ:vt d.l.ij.
§.miles.Sed ſi ipſe à partibus aſſumat̃,vt fa
ciat parua inſtrumenta, non videoꝙ repu-
gnet:quia munus publicũ eſt ꝙ infami non
interdicit̃,ſicut põt aſſummi arbiter à parti
bus volentibus.Sic põt aſſumi notarius,ſi-
cut infamis aſſumptus iudex à partibus nõ
opponentibus valet iudicium,vt dixi in l.
quidam cõſulebat.ff.de re iudi.& no.Spec.
in tit.de iudi.dele.§.excipitur.verſi.itẽ nun
4 qd per iura.eſt infa.& verſi.ſeq.†Hoc autẽ
puto verum eſſe,qñ non obſtante infamia
ipſe eſt in poſſeſsione notariatus,& bonæ
famæ : & tunc propter multitudinem ge-
ſtorum per eum debet valere:vt l.Barba-
rius.de offi.præto.& l.ij.C.de ſenten . & in-
terlo om.iudi.Nec obſtat quod dicitur qđ
in teſtimonium non poteſt recipi infamis:
quia hoc verum parte inuita.in contractu.
a ſecus:quia partibus volentibus[a].

CONSILIVM LXXVIII.

SVper puncto quæ
ſtionis vertentis inter dominum
Raynaldũ,& Leonẽ,& Falconẽ,
&c.De iſto conſilio vide ſ̃ . in conſil. lxiiij.

Si vnus vendidit porcum factori carni-
ficis,vel inſtitori, poteſt agere pro pretio
contra carnificem,vel ſic non obſtãte obli-
gatione,& cõtractu inſtitutiõis,an obliget
dñm etiã in dubio ſi ꝑperã & doloſè egit.

1 ☞ Qua uia ſuccurritur contra dominum illũ,qui contra
hit cum inſtitore.
2 Inſtitor quis eſt.
3 Qui publicè præpoſitus eſt alicui adminiſtrationi,obligat
dominum.

CONSILIVM LXXIX.

QVidam vẽdiditvni
inſtitori carnificis,ſeu factori v-
num porcum,nec fuit ſibi de pre
tio ſatiſfactum,qui porcus fuit macellatus
ad apothecam ipſius domini ipſo pręſente,
cum vendenti non ſit de pretioſatiſfactum:
quæritur qualiter & qũo & aduerſus quẽ
ſibi conſulatur.Dico ꝙ conſulitur domino
per actionem inſtitoriã. quæ quidẽ eſt in-
troducta in fauorem illorum qui cõtrahũt
cum inſtitore,ſeu factoribus,ne contrahen
1 tes decipiantur,vt l.j.de inſti.†Secundò di
co ꝙ ibi conſuletur duplici via,ſcilicet,ad-
uerſus inſtitorẽ & dominũ:vt probat̃ in l.ſi
qs mãcipijs.§.ſeruus.ff.de inſti.& ne æqui-
b uocemus inſtitorẽ, dico ꝙ inſtitor eſt[b] ex
eo ꝙ ad negotia gerẽda inſtat,vel tabernæ
ſit præpoſitus,vel alij negotiationi:vt l. in-
ſtitor eo.tit.& l.inſtitoria.eod.tit.Præterea,
inſtitor eſt ille,q cõparãdi vel emẽdi gratia
in merces eſt poſitus.Exponit gloſſ. id eſt,
agnos,vel piſces.& omnia iſta talia,q emit
iſtũ porcũ huiuſmodi eſt,ergo rectè appel-
latur inſtitor,& dñs tenet̃,etiã ſi inſtitor in
fraudẽ faceret,& cõtraheret:qa imputet ſi-
bi q talẽ ꝑpoſuit:vt ff.de exerci.l.j.§. vt em̃.
& ff.de inſti.l.ſed & ſi pupil.§. pręſcribere.
neqꝫ poteſt allegari per dñm,ego nõ propo
2 ſuerã eũ ad emẽdũ,vel cõtrahendũ.†Quia
eoipſo ꝙ qs eſt præpoſitus tabernæ vel ſta
tiõi,videt̃ velle dñs ꝙ cũ eo cõtrahat̃,& te-
net̃.Caſus eſt inſti.ꝙ cũ eo qui in ali.po. §.
exercitoria.& §.inſtitoria.cũ ſeq.niſi expſſe
ꝓhibeat,vt ibi.Pręterea multũ facit p̃ſentia
dñi,q videt̃ ratificare factũ ꝑ inſtitorem,vt
ipſemet illud feciſſet.ff.de inſti.l.j.§.magi-
ſtrũ.& poterat ꝓhibere ſi volebat:ſibi ergo
imputet:argu.l.ſi eo.de remiſ.pig.& ꝙ not.
in l.ſi rẽ alienã.de cõtrahẽ.emp.& l.ſi autẽ.
3 ff.ad Maced.Præterea,†illa rõne tenet̃:qa
ille publicè tabernã adminiſtrabat pro dño
& præpoſitus publicè credebat̃:tũc dico,
aut iſte eſt interrogatus à iudice,qui debet
interrogari:vt,l.j.de ĩterro.act.& l.vbi.Aut
præpoſuiſti eũ,aut nõ.ſi dicit ſic:habeo pro
c poſitũ ꝙ tenebit̃,ꝑ iura præalle.ſi dicit nõ:
& tũc præſumptio & error cõis facit cõtra:
qa publicè credebat̃ iſtũ eſſe talẽ præpoſi-
tũ ad quæſtũ,id eſt ad lucrũ faciendum.&
iſte cõmunis error facit ius:vt l.j.C.de teſt.
& l.Barbarius Philippus.de offi.præto.Fa
cit optimè l.ſi quis.ad Maced.dicit em̃ ibi
tex.ſic agebat,ſic contrahebat,ſic publicis
muneribus fungebatur.& C.eo.tit.l.nec ze
nodorus.cõſideratis rõnibus credere ſaluò
ſemper conſilio ſaniori,ꝙ ille dñs teneatur
in ſolidũ ad pretiũ,& ad intereſſe.Poteſt er
go agere cõtra illũ,& formare petitionem,
&c.Bart.

Quomodo iudex appellationis interpo
ſitæ ſuꝑ noui operis nũciatiõe debet pronũ
ciare.Itẽ de viribus præcepti iudicis ꝙ non
ædificetur:& de clauſula,ſi ſenſerit ſe gra-
uatum,compareat.

1 ☞ Nunciatio noui operis de ſubſtantia in quo loco ha-
bet fieri.
2 Præceptum noui operis debet fieri de re præſenti.& debet
fieri alienatio.& quomodo debet fieri.uide hic plene.

CONSILIVM. LXXX.

d QVæritur[d] quæ ſentẽtia
ſit ferẽda per iudicem appellationis
vertentẽ inter Leonem,& Falconem appel
lantes ex vna parte,& Franciſcũ appellatũ
ex altera.Viſis appellationibus & produ-
ctis in cã & præpto ſiue ſcriptura,à qua fuit appellatũ.Ad veri-
tatẽ huius quæſtionis inueſtigandam vidẽdũ eſt de viribus præ
cepti facti ꝑ Poteſtatẽ & iudicẽ de non ꝓcedẽdo in opere,à quo
extitit appellatum:& tale pręceptum de iure videt̃ fieri duabus
de cauſis.Prima vt cõtineat nũciationẽ noui operis:quæ fit per
prætorem.Et huius præcepti formam ponit glo.noſtra.ordina-
ria de oper.no.nun.l.de pupillo.§.meminiſſe.in gloſſ.quæ dicit,
e vt ſi dico.&c.& forma[e] ibi traditur alternatiuè,vt poſt nuncia-
1 tionẽ præcipiat,vt non edificet vel veniat reſpõſurus.†Itẽ hæc
nunciatio debet fieri in ipſo opere:& hoc eſt de ſubſtãtia:vt d.l.
de pupillo.§.nũciare.nec ſufficit in foro ſeu loco iudicij fieri:vt
ea.l.§.ſi quis fortè in foro.ꝙ tenuit glo.eo.tit.l.j.§.j.& hoc tenẽt
2 oẽs doct.†Si ergo dicere vellet hoc præceptũ continere nuncia
tionem noui operis:manifeſtè apparet eſſe nullum:qa nõ eſt fa-
ctũ in re præſenti.Itẽ nõ eſt factũ alternatiuè,ſed copulatiuè:&
ſic partem plus debito grauauit:quia ad vnã debebat arctare:&
arctauit ad duo copulatiuè:quod eſt grauius:qa alternatiua le-
nior.vt l.Grecè.§.pen.de fideiuſ.Apparet ergo ꝙ tale præceptũ
caret omnibus ſubſtantialibus noui operis.Præterea,iſtud præ-
ceptũ nõ poteſt dici in veritate præceptũ noui operis,vt ſtatim
dicam.Nam cauſa,propter quam tale præceptum conſueuit fie
ri præter iuſtitiam ex parte petentis,& iniuſtitiam ex parte ædi
ficantis:& ſit fit dato libello, & lite conteſtata,& plenè de cau-
ſa cognito per difinitiuã ſententiã,vt l.de pupillo §.qui opus.&
f ibi not.de oper.no.nun.vel agetur interdicto,[f] ne†quid in locis
3 publicis,vel quod vi aut clam:& fertur diffinitiua ſentẽtia ſecũ
dum ordi:

& in conſi.clxxiiij.incip.ſer.Ioannes.& ibi ſcripſi in apoſtil. & vide Iaſ.in rubri. C.de procur.Et quã uis notariatus nõ ſit dignitas, tamen eſt ars:vt per Ang.cõſi. xxxiij.incip.ſ̃.dicta prima &c.in ij.col. Item eſt officium ſecũdũ Andr.Barb.in tracta.de præſtantia Cardina.ĩ j.q.primę partis princip.ĩ viij. col.& ibi infert.ꝙ ſi officio eſt ſoluenda gabella,eſt etiã ſoluẽda de notariatu . Adde ꝙ etiã dictum officiũ notariatus dicit̃ eſſe publicum authoritate et vtilitate & ideo quicquid lucratur notarius,dicit̃ eſſe quaſi caſtrẽſe,ſecũdũ Bal.in l.fi.C. de aduoc.diuer.iudi. & adde etiam ꝙ officiũ notarij neceſſariò ĩtroductũ et quaſi diuinitus ꝓmulgatũ fuit ad cõmunes totius mũdi vtilitates ſedis apoſtolicæ,& Romanũ imperiũ dictos notarios,vtpote officiales certos ſibi elegit,& aſſumpſit vt per eos teſtamenta cõtract⁹ oĩa iudiciorũ tela cõſeruent̃:qa mens humana ꝓpter memoriæ vel vitę defectũ retinere , vel reuiuiſci non põt:per notarios ꝑpetuò retinetur:cũ omniũ habere memoriã,& c.l.ij. §.ſi qs aũt.C.de vete.iur.enuc.Imo etiã & ꝙ aliàs propter obliuionẽ vel tẽporis ſpatiũ ꝓbare nõ poſſet ſi redactũ fuerit in publicã formã tamen in iudicijs fidem facit quãtum ſi teſtibus probauerit. l.in exercendis.C.de fid.inſtr.& vide Rodericum Hiſpa.ĩ ſuo ſpeculo humanę vitæ.in j.lib.in ix.cap. Thoma.Dioplouat.

a ℭ Volẽtibus . Adde gl.in §.& licet.ĩ ver. ſupplicijs.in aut̃ . de teſti.cum concor. de quibus ꝑ Iaſo.in l.j. in pen.col.in verſic. quartò fallit . C . de ſum.trini.& fi.cath. & vide Bar.in conſ. clxxiiij.in cip.ſer. Ioannes in fi. Thoma.

b ℭ Inſtitor eſt.Breuiter dic ꝙ inſtitor in terra,exercitor ĩ mari.& inſtitor eſt qui negotiationẽ vniuerſalẽ & quæſtuariam in terris exercet : & quid differt à procuratore magno, vide Inno.ĩ c.fi.ibi,imol. de fideiuſ.Barto . & Bald.in l.inſtitor.ff. de ĩſtit.& Bald .in l. mandatũ.in iij.opp. C.mã.& in rub . C. de inſtito.Abb.ĩ cõſi.xvj.in j.vol . inci.

ad clarã deciſionem præſentis dubij.in j. col.& in cõſ.lxxiiij. in ij.vol.incip . illud de iur . in iij . & iiij. col.Tho.Dipl.

c ℭ Propoſitum. Not. quod dicit Bart. hic ꝙ ſicut inſtitor obligat dominũ : idẽ eſt ſi gerit ſe ꝓ inſtitore & domin⁹ ſit. & ita not.Bar.in hoc cõſi. ad ampliationem dictæ regulæ d.Iaſ. in l.inſtitorem.ff.ſi cer, pe.Thoma . Diplo.

d ℭ Quæritur . Iſtud conſilium aliàs incipit, ſuper ſecundo quo quæritur quæ ſententia.& aduerte quod ſecundum ordinem Peruſi. eſt in prima parte iudiciorum in conſil.xl . & ibi,non eſt principiũ conſilij.ſed eſt cõſil. quod inci.ſuper pũcto quæſtionis . & eſt ſuprà , in conſil. lxiiij. & aliàs incip. Leo & Falcono . & poſtea ſequitur ſuper ſecũdo quo quæritur.et ſic eſt vnum conſilium.ſecũdò aduerte,ꝙ factũ iſtius conſilij ex quo eſt vnũ & idem conſil. eſt poſitũ ſ̃. in conſil.lxiiij.ibi:Itẽ quęritur quæ ſententia. &c.Thom . Diplo.

e ℭ Et forma . Nota qũo debet fieri in nũciatorẽ præcepti noui operis. Thomas.

f ℭ Interdicto . Adde not.per Bart.in l. de pupillo.§.nũciare.et §.q opus.& ibi plenè per do.meum do. Iaſ.ff.de no.oper.nũ. licet nõ alleget Bar. hic.& vide Paul. de caſ.in d.l.de pupillo. §.meminiſſe.Tho.

dum ordinem illorum iudiciorum per iura vulgaria. & iſta via
videtur fuiſſe intentata hic in iſta petitione , ſi bene aduertatur.
Nam petitio fuit ꝙ eleuarentur trabes poſitæ:& vlterius nõ pro
cederet,vt apparet in petitione producta . & iſtud potuit peti ex
verbis edicti de ope.no.nun.prout cõtinet cauſam prohibitoriã:
quia ad id quod iam factum eſt vt tollatur non pertinet: vt l.j.§.
j.de ope.no.nuncia.Aliter ergo non fuit petitum:vt d.§.j.ponit̃.
in quibus iudicijs venit nõ ſolũ ꝙ deſtruatur quod factum eſt,
ſed ne in futurũ fiat:vt l.earum.& l.egi.ff.ſi ſer.vend.& de itine.
actuqꝫ priu.l.iij.§.in hoc interdicto.& ibi no.ff.vti poſsi.l.ſi duo.
in fi.& ibi etiã no.Sed in caſu propoſito præceptum fuit factũ
ſecundum formam petitionis oblatæ:vt in ipſo pręcepto conti-
netur,& expreſsè apparet:ergo illud,quod debuit fieri per diffi-
nitiuam ſententiam,fuit factũ ex abrupto parte non monita, nõ
conuicta,nõ cõfeſſa,nullo iuris ordine ſeruato:& ſic tale præce-
ptum fuit ipſo iure nullum,vt l.prolatã.C.de ſen.& inter.om.iu.
a & C.cõmi.vel epi.l.iudex.& l.fi.Et illa clauſula[a],quæ in præce-
pto inſeritur,compareat corã nobis &c.non iuſtificat præceptũ,
cum hoc nullo iure remaneat.Præterea,non dicit ꝙ compareat
ad allegandum de ſuo grauamine,& ad reſpondendum petitio
ni oblatæ.præceptum ergo remanet factũ ſimpliciter,& ſic nul-
lum.& contra ius:vt ſ̃.probatum eſt.Apparet ergo ꝙ ſiue dicas
præceptum monitionem continere,ſiue non: præceptum dictũ
fuit iniquum.& ſic concluditur ꝙ iudex debet pronunciare ma
lè iudicatum,& bene eſſe appellatum,& dictum præceptum eſ-
ſe vel fuiſſe nullum.& ſic ſuperuacuo appellatum, ſecundũ do-
ctrinam communem,quatenus hoc præceptum continet prohi
bitionem,ne procedatur in opere.Barto.

Si ſtatuto ciuitatis caueatur ꝙ poſsidens rem immobilem de
beat eam cum omnibus iuribus ipſius inſinuare ſyndico cõmu-
nis,an donatarius,cuius noĩe donator poſſedit duobus annis,in
cidat in pœnam,ſi hoc non fecit . Item quomodo probetur iſta
negatiua.Item an agẽti vti poſsi.obſtet exceptio dominij tertij.
Item an præſumatur donatio fictitia , propterea quia donator
poſſedit nomine donatarij per duos annos.

1 ☞ Opponens exceptionem negatiuam debet ipſam probare, uidelicet in denunciatio-
ne facta communi.
2 Negatiua quomodo probetur.
3 Agenti interdicto uti poßidetis,uel de turbata poſſeßione, non obſtat exceptio denun-
ciationis non factæ ſyndico communis.
4 Agenti interdicto uti poßidetis,uel de poſſeßione turbata,non obſtat exceptio dominij.
5 Exceptio dominij non poteſt opponi,niſi per illum,in quem dominium transfertur: non
autem per alium.
6 Dominium & ius hæreditarium tranſit in fiſcum.
7 An donatarius cadat à iure ſuo ſi non denunciauit res donatas communi.
8 Si donator remanet in poſſeßione rei donatæ,an uideatur fictitia donatio.
9 Conſtitutio poßeßionis,licet conſtituo me poßidere,habetur loco traditionis.

CONSILIVM LXXXI.

b MArtinus[b] Forniconis de Eugu-
bio donauit Maſſarello certas res immobiles, quas con-
ſtituit ſe eius nomine poſsidere:deinde viuente donatore dona-
tore donatarius poſſeſsionem non apprehendit , ſed poſt mortẽ
eius ſtatim.Item hæres dicti donatoris, & dictarum rerum poſ.
apprehendit contingit etiam ꝙ viuo donatore commune Eugu
bij,quia multa bona ciuium alienabantur in non ſubiectos,ſta-
tuit ꝙ quicunqꝫ habet vel poſsidet aliquam rem immobilem,te-
neatur ipſam rem & omnia iura,quæ in ipſis haberet,denuncia-
re ſyndico communis Eugubij intra certa tempora , aliàs omne
ius quod haberet in re,ſit ipſius communis ipſo iure.nũc dictus
donatarius agit interdicto vti poſsidetis,ſeu accuſat de turbata
poſ.vel damno dato in dictis rebus per hæredem dicti donato-
ris.opponitur ꝙ donatarius perdit ius ſuum: quia communi nõ
denunciauit intra tempora ſtatuta.Item opponitur ꝙ dicta do-
natio præſumitur fictitia:quia dictus donator poſt duos annos
poſt dictam donationem dictas res tenuit,& ex eis fructus per-
cipit quæritur an ſi doceatur dictas res fuiſſe donatas,an dona-
tarius per hoc à iure ſuo ceciderit.Secũdò,an hæc exceptio poſ-
ſit per hunc hęredem in hoc iudicio opponi,ita ꝙ obſtet.Tertiò
an præſumatur ficta dicta donatio ex cauſis ſuprà dictis reſcri-
batis famoſiſsime doctor & chariſsime domine Petre viſis ve-
ſtris allegationibus ſubtiliter factis,& in omnibus. Ego tamen
in quæſtione iſta circa poteſtatem ſtatuentium nil ſcribere inten
do:quia facti obſeruãtia ſe habet , vt quod
1 ciuitates faciunt ſeruetur.†Poſito itaqꝫ pro
conſtanti ꝙ ſtatutum valeat, animaduertẽ
dum puto ꝙ licet obijciatur ꝙ donatarius
non fecit donationem cõmuni quæ eſt ne-
gatiua: tñ quia ad faciendam donationem
nõ tenebatur quis ipſi aduerſario opponẽ-
ti,ſed cõmuni Eugubij, ille qui opp.debet
hanc negatiuam probare:aliàs in ſua exce-
ptione ſuccumberet.Hoc tenet Inn. extra,
de accu.c.ſuꝑ his.& Cy. C.de iure emphy.
2 l.ij.in v.q.†Iſtam autẽ negatiuam[c] probare
c põt altero de duobus modis . Primò ſi ſint
certi libri,in quibus cõtinentur omnes do-
nationes factæ cõmuni,in quibus talis do-
natio nõ reperitur . & hoc probatum eſt ꝙ
non reperitur,vt l.fi.C.de iure emphy. vel
quia fecit diligenter explorari ab omnibus
qui debent hoc ſcire & ſcirent ſi talis dona
tio facta eſſet,vt expreſsè dicit tex. de ver-
3 bo.obli.l.hoc iure. † Sed poſito ꝙ probatũ
ſit denunciationem non eſſe factam,venia
mus ad q.an dicta exceptio obſtet : & ſi q-
dem agatur interdicto vti poſsidetis , vel
accuſetur de poſ.turbata:nõ eſt dubium ꝙ
talis exceptio non obſtabit.Nam ex eo qđ
dominiũ eſſet translatum in cõmune Eu-
gubij ipſo iure:poſſeſsio tamen ciuilis,quę
erat apud donatorem,non:vt no.ff.pro ſo.
l.cum duobus.§.idem reſpondit.& C.de ſa
croſanc. eccle.l.fi.in antepe.gl.& arg. ff. de
acqui.poſ.l.quãuis.Apparet ergo ꝙ dictus
donatarius poſsidet,& iuſtè quo ad eũ , qa
precario:& ſic debet vincere:vt ff.vti poſ.l.
4 j.in fi.cum l.ſeq.& C.vti poſ.l.j.†Pręterea,
exceptio dominij nõ poteſt opponi agenti
vti poſsi.ſeu de poſſeſsione turbata,ſecun-
dum veram opi.vt eſt expreſſum C. ſi per
vim vel alio modo.l. j. ſecũdum intellectũ
gl.ſuper rub.& no.ff.de acqui.poſ.l.ſi ideo
§.fi.licet Dy.videatur tenere cõtrarium de
regu.iur.c.qui ad agendũ.lib.vj.& per eun
dem Dy.de interdi.l.ij.§.quędam.tamẽ nõ
bene dicit:quia cõtra dicta iura.Sed poſito
ꝙ verum diceret:ipſe tñ loquit̃ qñ opponi
d tur de dominio ipſius excipiẽtis.[d] & hic op
ponit̃ de dominio tertij,ſine dubio nõ ob-
ſtat in q.de turbata poſ.vt l.j. in fi.& l. ſi q.
vti poſsi.Si verò agat̃,ſiue excuſetur hęres
5 prædictus de damno dato:† tũc habet plus
e dubij q.quia talis actio dat̃ domino:[e] vt ff.
ad l.Aquil.l.item Mela.§.leg.et ſic videtur
ꝙ exceptio dominij etiam tertiæ perſonæ excludat agentem: vt
C.de ſer.fu.l.cũ ſeruum.& ibi gl.ſuper verbo oppo.hoc dicit ex-
preſsè.Finaliter tñ eſt verũ,vt in caſu noſtro,& in ſimilibus ob-
iectionibus,ꝙ vbi propter aliquod nõ obſeruatũ perdit̃ dñium
quod in aliũ trãsfertur:tũc em̃ hoc nõ põt opponere,niſi ille do-
minus in quẽ transfert̃,nõ extraneus.hoc dicit expreſsè glo. ff.ſi
ager vecti.vel emphy.pe.l.ij.in illa gl.quę ibi ſola eſt.Pro hoc eſt
tex.& gl.in terminis noſtræ quæſtionis.ff.fa.erci.l.his cõſequẽs.
§.j.vbi hoc expreſsè ponit̃.Nec dicat aliqs ꝙ ibi nõ transferunt̃
bona in fiſcũ ipſo iure,ſed ꝑ ſñiam.Vbi dicit gl.ꝙ debet intelligi
de ſñia lata ſuꝑ actione reali:quia egit rei vẽdicatiõe, vel petitio
6 ne hæreditatis,†ꝙ dominium & ius hæreditariũ directũ tranſit
in fiſcum ipſo iure:vt ff.de iur.fiſ.l.Imperator.C.de his qui.vt in
7 di.l.j.†Ante autem ꝙ̃ fiſcus agnoſcat non dicuntur eſſe fiſci : qa
poſſet eſſe ꝙ fiſcus nollet dicta bona agnoſcere quaſi nõ idonea
vt l.j.§.an bona.& l.non poſſunt.de iure fiſ.& ideo in iſtis bonis
quantũcunqꝫ in fiſcum delatis ipſo iure:tamen ſi nõ ſunt incor-
porata in patrimonium fiſci,requiritur poſſeſsio modici tempo-
ris:vt l.ij.C.de vect.& commiſ.ff.de diuer.& temp. præſcri.l.in-
ter quatuor.& l.in omnibus.licet in alijs requiratur pręſcri.xxx.

a ℭ Et illa clauſula.Vide Iaſ. in l. nec quicquam.§.vbi decretũ. in iij.colũ. & ibi ſcripſi in Apoſt. mea.ff. de offi.procõ.& leg. & vide Ale.de Imo. in l.de pupillo.§.meminiſſe . & ibi dixi in apoſtil.ad Bart.ff. de ope.no.nun.Tho.

b ℭ Martinus Forniconis.Adde ꝙ aliàs incip.Martinus de Eugubio. & ita allegat Pe.Cor.in cõſi.cciiij. inci.Viſo dicto. in ij. colũ.& in iiij.vo. & Bal.in c.j.§. ſi qs ita. in fi.de feudo dato in vicẽ l. cõmiſſoriæ.in vſi.feu. & Alexã. in cõſi.cxxiij.in iiij. volu.ſcripſit in ix.colũ. aliàs incip.Martinus Ferratinus. & ita eſt in cõſi.j.in ij. par. de contractibus . Et de materia iſtius conſilij,vide Bar.in conſi. lxv.inci. Petrus Nicole . & ibi ſcripſi. Tho.Dip.

c ℭ Negatiuam. Nota modũ probandi negatiuã.De iſto dicto Bart. vide plenè per And.Barb. in c.iij.loco.in ij. col. de prob. & Alexã.de Imo.in d.conſi.cxxiij. in iiij. vol.inc.ſcripſit.in ix. col.& vide Barto.in cõſi.cij.inci.chariſsime domine. Tho.

d ℭ De dominio excipientis. Vide Bal.in c.j.§.ſi quis ita. in fi. de feu.dato in vicem legis commiſſo . & Bar.Soci.in cõſil.cclxiij.incipit, viſis inſtrumẽ.in ij.col. in ij. vol. & Pet. Corn.in cõſi.cciiij.incip. viſo dicto.in iij.vol.in ij. col.vbi alleg.Bar.in iſto conſi. Tho.

e ℭ Datur domino.Nota quod vult Bar.hic ꝙ actio de dãno dato datur domino . Et ita alleg.Bar.hic Io. Bertach.in ſuo repertorio. in verb. actio. el.j. in verſicu. xliiij. Tho. Dip.

anno.vel xl.Cū ergo iſtæ res non fuerunt
adhuc iſti donatario ablatę,& in fiſcū incor
poratæ,non poteſt ei oponi exceptio de iu
8 re fiſci:vt d.l.his cōſequenter.§.j.†Super vl
timo an dicta donatio præſumatur fictitia
ex cauſa prędicta,facit ꝙ ſic.l.ſicut.§.ſuper
uacuum.ff.quib mo.pig.vel hypo.ſol.& ꝙ
no.Dy.ff.de priu.credi.l.oēs.§.Lucius.Ad
idem expreſſum videtur de nat.lib.l.iiј.in
fin.& ff.de acqui.hære.l.ſi his qui bonis.&
qđ no.Cy.C.de repu.hære.l.j.& ij.tamen
ſi ſtatuta municipalia ſuper hoc nihil diſpo
nunt,contra puto de iure,per l.quiſquis.C.
de do.item per l.Papinianus.ff.de do.inter
vir.& vxo.q̃ dicunt donationem non con
firmari morte,niſi peruentum ſit ad tradi
tionem,vt ibi:tñ illud intelligitur,niſi aliud
interueniat quod loco traditionis habeatur:
vt not.ſ.de dolo.l.quod de ſuo.& ibi gloſſ.
9 ita in propoſito,cū loco traditionis†inter
uenerit qđ conſtituit ſe nomine donatarij
poſsidere.Nam per hoc acquirit̃ poſſeſsio,
vt iura vulgaria dicūt ſatisfactum eſſe legi,
quæ vellet donatarium poſsidere,cū in ve
ritate donator nunq̃ poſſederit poſt dona
tionem.Prætcrea,omnes illæ leges quæ lo
quuntur ꝙ contractus præſumatur fictitius,
habent locum quādo extraneus hoc oppo
nit:hic verò ipſemet qui donauit,non po
teſt hoc opponere:quia ex eo quòd dona
tarius ab eo non petijt,ſenſit lucrum:ergo
&c.vt l.cum in fundo.§.qđ ſi mulier.de iu
re dot. Pręterea,in donatiōe expreſſum eſt
ꝙ parcendum eſt donatario,ſi eum nō præ
cipitauit ad ſolutionem : vt l.ſi extraneus.
de iu.dot.Ex quibus concluditur donatio
nem illam non pręſumi fictitiā.Bar.

Si negetur poteſtas delegantis.i.qđ non
habebat poteſtatem delegandi,ſufficit pro
bare poſſeſsionem,in qua erat tempore de
legatiōis.Itē quomodo iudex debet ꝓnūcia
re in cauſa appellatiōis,ſi pars dicit læſam
eo.conſilio Franciſci,& ſequēti & ꝑ Barto.

1 *Sententia iudicis,qui eſt in poteſtate iudicandi,ualet,*
2 *Non ſufficit probare ꝙ talis non erat rector,ſed etiam ꝙ non erat in poſſeſsione.*
3 *Iniuſtitia facta ex odio principalis non debet nocere fideiuſſori,*
4 *Quæ poteſt exigere fideiuſſor condennatus à principali, & quæ poteſt opponere.*

CONSILIVM LXXXII.

PVnctus quæſtiōis
uertentis inter Albertum Leonis
& Meum Vannis,& ſer Thomā
eorum procuratorem ex vna parte agētes,
& Bernardum Ghiſi lardi & vxorem Iaco
bi ſer Salui,& eorum procura:ex altera par
te defendentes talis eſt,quæ ſint partes iudi
cis ſuper petitione porrecta,ſeu narratione
per dictum ſer Thomam procuratorē prę
dictorum,& quod iudex cauſæ fecere, &
pronunciare debeat ſuper petitis,& poſitis
per dictum ſer Thomam & ſer Iacobū pro
curatorem prædictorū coram eo:viſis actis
& actitatis in cauſa,& viſis ſtatutis, & ordi
namentis,& reformationibus, & omnibus
iuribus & allegationibus vtriuſque partis,
quem punctum dictus iudex ad dictarum
partium voluntatem conſulēdum cōmiſit
ſapienti viro doct.domino Bar.à Sexafer
rato legum legatori vtriuſque partis cōfida
1 to cum ſalario quatuor florenorum.†I quæſtione prædicta pri
mò videndum eſt de poteſtate conſeruatoris,qui dictam ſenten
tiam tulit.Ad quod dicendum eſt quod poteſtatem & iuriſdi
ctionem habuit prędicta faciēdi ex cōmiſsione ſibi facta,per re
gimina ciuitatis Caſtelli,ac ex reformatione Priorū Peruſij,qui
hoc cōceſſerūt,vt patet.Sed poſito ꝙ nō valuiſſet de iure:tñ erat
in poſſeſsiōe vel quaſi ſic faciēdi, vt notoriū eſt.ꝙ ſufficit:vt ex
tra,de elect.c.querelā.Cū eñ qs ī poſſeſsiōe eſt,donec amoueat̃
nō debet impediri omnia facere:vt l.pe.ff. de aqua quoti.& ęſti.
Ad idē Barbarius.ff.de offi.pręto.plenè per Inn.in c.nihil.extra
2 de elec.Ex hoc concluditur†ꝙ ſi excipiatur ꝙ talis non habuit
poteſtatem,non valet hæc exceptio:ſed debet ſic formari ꝙ talis
a nō erat rector nec erat in poſſeſsione[a] vel quaſi talis factorię:vel
iuriſdictiōis Caſus eſt expreſſus.C.de teſti.l.j.ſi bñ inſpiciat̃.Vi
dendūeſt ſecundò vtrū dictus conſeruator fecerit ſecūdū formā
conceſsionis & poteſtatis ſibi conceſſæ.Circa ꝙ ſciēdū eſt qđ in
dicto ordinamēto inter cętera dicitur ꝙ poſsit inquirere,& veri
b tatem ſummariè de facto[b] reperire:& ita de facto condemnare,
& mulctare.Hoc enim ꝙ dicit de facto,importat ſine cauſæ co
gnitione,& ſine probatione:vt l.ictus fuſtium.ff.de his qui not.
infa.& ibi not.gl.in prin.vel de facto etiā ſi rigor iuris repugnet
vt ff.de mino.l.verum.§.ex facto.& ibi glo.in verbo,reducere
poſito ꝙ dicti conſeruatores non ſeruauerint ordinē iuris:tamē
valuit ꝙ de facto proceſsit.Præterea poſito ꝙ prædicta non pro
cederent ex forma dictæ legis:tñ ꝓcedūt ex forma ꝓmiſsionis
factæ à reo pricipali,& à bonis fideiuſſoribus.ꝓmiſit enim reus
principalis quando conuenitur ſoluere omnem quantitatem cū
cōdēnatiōe,vel ſine:& in hoc interceſsit fideiuſſor.Si enim fide
iuſſor.ſoluit ſecundum ꝙ principalis promiſit,non eſt quod ſibi
c imputetur. Præterea ſi iniuſtitia fuit facta, fuit ex odio[c] prin
cipalis ergo ſibi imputetur vt lege, ſi merces §. culpæ.ff.loc.
3 Ex†prædictis apparet ꝙ circa principale,in quo fuit condemna
tus,& fideiuſſores ſoluerunt,vt conſtat publicis inſtrumentis,
ſine dubio fideiuſſores debent conſeruari indennes.Super reli
quis verò dānis,videt̃ indubitanter dicendū,viſo ſtatuto ciuita
tis Caſtelli,quod loquitur de hoc proceſſu ſuper hoc facto,qđ
iudex debeat videre & examinare cauſas,ex quibus ſe dicit dā
nificatum,an iniuſtę ſint:nō enim ob aliud requiritur expreſsio
cauſæ:vt ff.de tranſact.l.cum hi.§.in cā.Nunc in propoſito in q.
aſsignantur quędam cauſę,ex quibus damnificatum ſe dicit,
quę non ſunt iuſtę,dum dicit fideiuſſor ſe mulctatum propter
ipſius contumaciam in xxv.flore.Iſtud aūt fideiuſſor non pōt
repetere:vt l.qui proprio.§.procurator.ibi:in cęteris pœnam aūt.
ff.de procu.& ibi notatur.& eadem ratiōe nō pōt repetere alios
xxv.florenos,quos dicit ſe ſoluiſſe pro vſuris dictorū xxv.flore
norum.Itē aſsignat̃ alia cā ꝙ ſoluit xx.florenos aduocato & pro
curatori in cauſa prædicta,in qua victus fuit,q̃quantitatē repe
tere non poteſt:qa nō debuit litigare:vt l.iam tamē.§.in hac.ver.
4 & ſi quidem victi.ff.iud.ſol.†Item dicunt fideiuſſores ſe damni
ficatus in quantum ſoluerunt xx.florenos pro habendo in publi
cam formam ſcripturas,& acta.iſta cauſa eſt iuſta & rationabi
lis:vt l.ſcimus.§.in computatione.de iur.delib.Itē dicūt ſe lęſos
& damnificatos in quantitate cētum florenorū auri,quos ſolue
d rūt dño Nicol.iſta cauſa eſt iuſta[d] & rationabilis:vt l.ſcimus.§.in
computatione.de iur.deli. quia eſt debitum principale.item di
cūt ſe lęſos & damnificatos in q̃titate xx.florenorū auri ꝓ vſu
e ris[e] quas oportuit eos ſoluere ꝓ inueniēdo dictos cētū florenos,
& ꝓ dictis cētū flo.iſta cā eſt etiā iuſta:vt ff.de neg.g.eſt.l.at qui
natura.§.non tantū.& ff.de vſu.l.in contractibus.& hoc circa
cauſas declaratas die xxviij.mēſis Iunij,vt eſt actis apparet.De
inde declarauerunt certas alias cauſas & q̃titates,quibus ſe dam
nificatos dicūt,& læſos in xxv.flor.in expēſis,quas fecerunt qñ
fuerūt detēti.iſta cā.nō eſt iuſta cā Nō eñ debuerunt contēnere
& detineri ſe facere:ſed ſtati ſoluere:ſi nō habebāt,ſub vſuris in
uenire,vt facerēt poſtea,vt ſ.dictū eſt.Itē dicūt ſe læſos & dam
nificatos in q̃titate cxl.flore.pro eo quia coacti fuerunt ſoluere
creditori:quia ſe obligauerunt occaſione dictæ fideiuſsionis:&
ſic oportuit eos vendere viuum ſuum minus quam valeret.vn
de damnificatos ſe dicunt in quantitate cxl.flore iſta cauſa non
eſt legitima:quia vt ſ.dixi,dicto creditori ſoluerunt de pecunia
ſub vſuris recepta,non de pecu.redacta ex venditione vini.Itē
ſi vēdiderunt minori pretio quam valeret,fuerunt in culpa:vn
de impu

a ¶In poſſeſsiōe. No. ꝙ dicit Bart. hic qđ nō ſufficit ꝓbare ꝙ talis nō erat rector, ſed etiā ꝙ ipſe non erat in poſſeſsiōe vl̃ quaſi talis rectoriæ. Adde Bar.in l. ſi arbiter.in fi.C.de ſen. & inter.om.iu.& in l.ad teſtium.§.j.ff.de teſt.& ī l.cū l.§.j. in fi.C.de teſta. cū cōcor.de qbus ibi ꝑ d. meum do.Iaſ.in iiij. col.& ſequē.cui adde Bart.hic Thom.

b ¶De facto.De itellectu iſtorū verborū vide Bar.plenè in extrauaganti ad reprimēdū. in verbo, videbit̃.in fin.& ibi apoſtillā meā..& vide Georgiū Natam in Cle.ſæpe.in §. nō ſic tñ.in xxij.col.de verb.ſig.Et adde ꝙ dicta Bar.ī hoc cōſ. ſequit̃ do.Io.de ana. in c.ped.e accu.& vide Alex.de Imo. ī l. prętoris.ff. de his q no.infa.& apoſtillis Bar.& in cōſil.xiij.ī vj.vol.in ci. proſpectis his ī iij.col.& in cſi.cōlxxxix. in eo. vol.in cā & lite verſ.in vlt.co.in fi. vbi alle.Bar.hic ꝙ ibi qs habet ꝑtātē ingrēdi veritatē ſummariè & de facto condēnādo,ꝙ illa verba importāt ꝙ ēt ſine cauſę cognitiōe,& ꝓbatiōe cōdēdare poſsit vt ibi ꝑ ipſū. Tho.

c ¶Ex odio.Inquantū Bart.hic vult ꝙ ſi iniuſtitia ſit facta ex odio principalis, nō debet nocere fideiuſſori.adde no.ꝑ Bar.ī d.l.merces.§. culpæ. ff.loca.Bal.Paul. de Caſt. & Alexā.in l. pen.§.j.ff.ſol.mat. ꝑ Io.de Ana.in conſil. lxxiiij.incip.viſis et pōderatis.Thom.

d ¶Iuſta cā.Not.quæ poteſt exigere fideiuſſor à principali, & quæ poteſt opponere,& vide Barto. in l.ſi quis.§. in hac. vbi plenè.ff.iu. ſolu. & quid ſi fideiuſſor non oppoſuit exceptiones , & ſuccubuit an repetat à pricipali,vide Bart. & docto.in l. atqui. §. cum me abſente. ff. de neg.geſt.& in l.ſi fideiuſſor.in princi. ff.mandati.Tho.

e ¶Pro vſuris. Nota quod dicit Bart. hic ꝙ ſi fideiuſsi pro aliquo , & ob id ſolui vſuras vſurario, à quo accepi mutuo vt poſsim ſatis facere creditori,illas poſſum repetere, etiam de iure Canonico: & ita allegat Bart, hic dñs Ioā.Bapt.de ſancto Seueri.in l.j. in xlv.co.C de ſum. trin.& fid.cat.Tho.

de imputetur eis.Itē dicunt ſe læſos in quātitate l.flore. auri pro
vſuris ſolutis pro quantitate xx.flor.quæ cauſæ non ſunt iuſtæ,
cum cauſæ,ex quibus ſors,cui dictæ vſuræ acceſſerunt,petitur,
vt ſuprà,ſunt reprobatæ.Concludit̃ ergo ex prædictis ꝙ partes
iudicis ſuꝑ petitionibus,& narrationibus productis per dictos
Albertum & Meum,ſeu eorum procuratores tales eſſe debeāt
ꝙ pronunciet executionem faciendam,& ipſam faciat efficaci
ter contra dominum Bernardum,& eius bona in dictis quanti
tatibus,quæ ſ.dictæ ſunt iuxta petitionem.ſ. in quantitate centū
florenorū auri ſolutorum pro quæſtione primaria domino Ni
col.& in xx.flore.ſolutis pro ſcripturis,& actis.Item pro cl.flore
nis ſolutis pro vſuris dictorum centum.A cæteris verò quanti
tatibus petitis & declaratis,iudex debet dictum Bernardum, &
eius procuratorem abſoluere,& prædictis Alberto, & Meo, &
ipſorum procuratori ſilentiū imponere. & prædictis viſis, actis,
inſtrumentis,ſtatutis,& ordinamentis,& iuribus vtriuſq; partis
mihi tranſmiſsis,ſaluo ſemper,&c.

CONSILIVM LXXXIII.

SVper prædicto puncto cōten
to in proximo conſilio domini Franciſci, quo quæri
tur quæ ſententia ſit ferēda in cauſa appellationis præ
dictorum.Ad veritatem huius quæſtionis inueſtigandā viden
dum eſt,&c. Vide materiam huius conſilij plenè, & perfectè ſ.
in conſi.lxxx.

Non poteſt quis liberare detentum in carceribus ſine ſpecia
li mandato. Item ſtatutum loquens de nullitatibus vel appella
tionibus habet locum in nullitatibus factis, vel appellationibus
ante ſtatutum interpoſitis.

1 *Eximere aliquem de carceribus requirit ſpeciale mandatum.*
2 *Statutum loquens de nullitatibus, & appellationibus habet locum in appellationibus nouis,& antiquis.*
3 *Iudex ex officio de his,quæ pertinent ad publicam utilitatem,poteſt uti ſcripturis productis coram ſe.*

CONSILIVM LXXXIIII.

a IN cauſa ſtatij[a] procuratoris
Vanni de Pergula, viſis omnibus quæ videnda fue
runt,videtur dicēdum de iure ꝙ partes iudicis debēt
eſſe tales ꝙ pronūcient bene pronunciatū per dominū Poteſtatē
reiecta nullitate ſuper dicta appellatione,& malè appellatū per
1 dictū Statiū.†Quod probat̃ priò qa dictus Statius petebat ſen
tentiā pronūciari nullā, & illū Vānum eximi de carceribus : ſed
illa cauſa ꝙ liber homo eximat̃ de manibus alterius nō pōt fieri
b per procuratorē[b]:vt l.Pōpo.in prin.ff.de procu. & l. illud.ff. de
mi.& licet hoc poſsit quilibet de populo : tñ hoc nō pōt vt pro
curator illius,ſed ſine ſpeciali mandato.Et ſi dicat̃, hoc expreſ
ſit in mandato,dum dicit in cauſa quē habiturus eſt cum cōmu
ni,& eius ſyndinco:dico ꝙ hoc non ſufficit ad ſpeciale mādatū,
c vt l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.ff.de acqui.hære.[c] Præterea,ſi di
catur ſpeciale mandatum habuiſſe tamen non dixit nullum in
tra tēpora intra quæ potuit.ſ.intra tēpora appellationis ſecundū
2 formā ſtatuti.†Nec ob.ſi dicatur ꝙ ſtatutū vendicat ſibi,locū in
condēnatis ante ſtatutum:quia hoc eſt falſum. Nam vendicat ſi
bi locū in omnibus appellationibus,& nullitatibus opponendis
poſt dictū ſtatutū:licet proponat̃ de ſententia lata ante : ſic l.lo
quens de liberatione habeat locū in liberationibus fiendis,& ob
ligationibus antiquis:vt C.de teſt.l.teſtiū.& no.doct.C.de leg.l.
3 leges.†Præterea,ea quæ facta ſunt corā eodē iudice,licet nō fue
4 runt producta per ſyndicū cauſæ†:pōt iudex eis vti ex ſuo offi
cio in hac cauſa,quæ pertinet ad publ. vti. vt l.filius.§.veterani.
ff. de procu.

Si reſpondet̃ ad poſitionem quæ dicit ꝙ poſſedit Titius pro
dote vſq; ad mortē ꝙ hæres credit:an ex hoc videatur eius adi
tio:& an titulus pro dote,& pro hærede poſſunt concurrere.

1 *Reſpondens poſitioni ꝙ credit poſsidere pro dote inducitur aditio.*
2 *Titulus pro dote,& titulus pro hærede poſſunt inſimul concurrere.*
3 *Titulus pro dote eſt titulus pro ſuo, &c.*

CONSILIVM LXXXV.

IN quæſtione Ioannis dimicato
ris ex vna parte,& Franciſci de Tuderto ex alia,in eo ꝙ
dictus Franci. conueniendo dictum Ioan.
dicebat ſibi tanq̃ hæredi inſolidū dotē ma
tris ſuæ debere reſtitui.& dictus Io.recon
ueniēdo eundē dicebat ſibi reſtitui debere
partē dictæ dotis.tanq̃ hæredi mediāte ꝑſo
na fratris hæredis filiorū dictæ dñæ ꝑ quā
fuerat quæſita dicta hæreditas ex poſ. per
eum habita &c.In dei nomine amē.In quę
ſtione Io.Ricochi recōuēti,& recōuenictis
acta,inter cætera dubiū vertit̃:quia d.Io.ſu
per xvj.poſi.quæ continet ꝙ Benedi.dictā
terrā poſſedit ti.dictarum dotium cōtinuò
vſq; ad mortē:rñdit,credo. per quod dicit̃,
1 ꝙ nō videt̃ probata†additio[d]:quia ex hoc
d ſequitur ꝙ poſſedit titu.pro hærede de quo
minor.quomodo hoc alleg.ab aliquo q ali
quid intelligit:nā nulli dubiū eſt ꝙ eādem
poſſumus poſsidere pro dote & ti.pro hæ
rede.Caſus eſt in l.iij.§.ex plurimis.ff.de ac
qui.poſ.qd enim prohibet quin huic q ha
bebat rem titulo pro dote ſuperueniat titu
lus pro hærede ex ꝑſona filiorū ſuorū? cer
tè nihil & ſolu.mat.dicit̃ fundus dotalis,&
poſsidet̃ vt dotalis.ff.de fun.do.l.etiā dire
cta.& l.dotalis.§.j.ver. hæredes quoq;. vn
de videt̃ ꝙ ſo.ma.poſſedit titulo dictarum
dotiū:& tñ nō excluderet quin poſsideret
tit.pro hærede:vnde abſq; ſua contētione,
vel ex rei probatiōe,apparet dictū Ioā. ob
2 tinere.†Sed ſi ꝑtinaciter diceret ꝙ titulus
pro hærede,& titulus pro dote nō poſſunt
cōcurrere,qa tit.pro dote ſit poſsidere pro
alieno,& ti.pro hærede ſit poſsidere ꝓ ſuo.
3 †Rñ.ꝙ falſum eſt imò ti.pro dote eſt ti.pro
ſuo,ſicut eſt qui pro emptore poſſedit:vt l.
expreſſum.de ac.& ob.& pro dote.l.j.Si tñ
hoc aduerſarius nō diceret,eſſet dicēdū cō
feſsionē fuiſſe erroneā . & probat̃: nā error
facti alieni ꝓbat̃ probādo rē aliter ſe habe
re:vt ff.de inter.act.l.de ætate.§. q iuſto. &
de proba.l.cū de indebito.§.j.no.ff. de con
feſ.l.nō fatetur.& expreſsè.ff.de iur. & fac.
igno.l.ſi poſt diuiſionē.vbi probando teſta
mētū nō valere,præſumit̃ error.Nūc ad ꝓ
poſitū ſi aduerſarius dicit ꝙ poſsideret pro
dote,& ſic pro alieno poſsideret: & Io. di
xit,cōcedo,aliàs credo. dico ꝙ probatū eſt
rē aliter ſe habere, quia dictus Benedictus
poſſedit pro ſuo,& tanq̃ ſuū,& teſtes aper
tè dicunt ſic probatū eſt rē aliter ſe habere:
ergo probatum eſt,vt dictum eſt ſ.&c.

Quòd non creditur nuncio,ſi dicit cō
tra id quod primò dixit,ſicut nec etiam cre
ditur teſti.

1 *Non creditur nuncio dicenti contra ſuam relationem uel citationem.*
2 *Non creditur alicuius perſonæ ſecundo dicto contra primum dictum.*

CONSILIVM LXXXVI.

1 NOn creditur nuncio † dicenti
contra ſuam relationem,ſeu citationē quam retulit an
te per ſe factam:vt extra,de proba.c.quoniā cōtra fal
ſam.ſuper verbo,citationes.ad fi.gl.& melius de app.c. cum pa
rati.in ver.ſuus nuncius.ad fi.glo.Nam circa citationē bene cre
e ditur,[e] nō contra:nec alicuius dicto ſecundo contra primū credi
2 tur,†vt plenè no.extra,de præſum.c.literas.in verſi.cum primo.
vbi etiam dicitur ꝙ tam in iudicio q̃ extra iudiciū ſtatur primo
dicto,nec etiam creditur teſti in ſecundo dicto ſi dixerit contra
primum,extra,de teſti.c.cùm cauſam.quæ ſuper verbo, volue
runt ratas ibi:ſed quid ſi teſtis ſecundo,&c.eo.titu.c.veniens.ſu
per verbo,quos vterque.ad fi.glo.& per Inno.ſuper verbo,eoſ
dem.vltra medium gloſ.& ibi plenè fateor.

a ¶In cauſa ſtatij.Iſtud conſi.ſecundum ordinem Peruſinū eſt in prima parte iudiciorum. in cōſil.lxxxij. & de iſto cōſi.meminit Lu.Ro. in conſil. ccxl.incipit,ſpectabiles domini.in vlti.colum.Tho.

b ¶Per procuratorem. Adde inquantū Bar, hic vult ꝙ ad faciendum quē eximere à carceribus, requirit̃ ſpeciale mādatū.qđ iſtud refert & ſequit̃ Lud.Ro.in ſing.ſuis in litera P. in verſic. cxlix.inci.procu.contrariū de directo conſuluit Lud.Ro.in cōſil.ccxl.inci.ſpectabiles domini.in vl.col. & vide Ale.de Imo. in cōſi.cxxiij.in vj. vol inci. circa executionem.in j.& ij. col. & do.Ioan.Bapti.de ſancto Seuerino in ſuo trac. de debitoribus.fugitiuis in xiij. q. prin. vbi plenè.& vide Ange. de Aret. in §.præterea.in xix. col.inſti.de act.Tho.

c ¶De acqui.hære.Vide Bart.in l. filiusfa. in pe. col.ff. de do.in verſi.iij.facit. cū concor. de quibus ibi ꝑ Alex.de Imo. in apoſtil.Bar.vbi etiam alleg.Bar.hic.Tho.

d ¶Additio. Adde ꝙ etiam in cōtractibus ſi qs dicat, volo adire.talia verba diſponunt ſecundū Bar. in l.gerit.ff.de acqui.hęre. Ang.ī l.ſed ſi alio. ff.ad Treb. plenè per Iaſ.in l.j.in iij. col.& ibi ſcripſi.C.de ſum. tri. & fide cat. Tho.

e ¶Non credit̃. An & qñ credat̃ nuncio in his quæ ſpectant ad eius officiū, vide plenè per Iaſ.do.meum. in l.properandū.§.& ſi quidē. in iij.col.& ſeq.C.de iudicijs.& ibi ponit de nūcio q dicit ſe citaſſe Caiū, & Caius cum iuramēto dicit cōtrariū, cui magis debet credi,vide ibi per ipm. & ibi ſcripſi. Tho.

a ¶Compromiſſa de iure. Adde Bart.in l. cauſas.C.de trãſact vbi tradit notabi. regulã ꝙ ſi fiat ſtatutũ nouũ,& in eo expreſſe dicatur ꝙ habeat locũ,ſeu trahat ad oĩa negotia nedũ futura,ſed etiã præſentia & præterita: tñ nõ trahetur ad negotia deciſa tranſactiõe vel ſentẽtia, vel iuramento, cum concor.de quibus ꝑ do.Iaſo.ibi.ij.co.cui adde qđ dicit Bart. hic etiã ſi pẽderet cã ꝑ cõpromiſſũ.Tho.

b ¶Inter Frãciſcũ. vide de iſto cõſil. Bal. Alex.in conſil.cxxvij.in iiij.vo.inci.viſa in queſtiõe in iiij. col.vbi alle.Bart. in iſto conſil . vbi videas & Thomas.

Quod licet ſtatutum velit trahi ad præterita non valet nec poteſt ad deciſa referri.
Et no.ꝙ laudũ refert ad tẽpora cõpromiſſi.

1 *☞ Statutũ non poteſt referri ad cauſas præteritas uel deciſas tranſactione uel ſententia.*
2 *Si cauſa pendet per cõpromiſſum.idẽ iudicatur ac ſi fuiſſet tranſactione finita.*
3 *Laudũ latũ refertur retro ad tempus cõpromiſſi.*
4 *Statutum referens ſe ad cãs pendentes nõ ualet.*

CONSILIVM LXXXVII.

Actũ tale eſt quod
inſtrumentum mutui factum,&
celebratum vndecim annis retro,
petitur executioni mandari per actorẽ con
tra reũ in quantitate in inſtrumẽto contẽta.
Oppo,pro parte rei ꝙ debet executioni mã
dari vetãte ſtatute ciuitatis Aſſiſij,ꝙ loqui
tur ꝙ inſtrumẽta mutui,& depoſiti,de qui
bus non eſt facta vel petita executio intra
decem annos,ſint caſſa.Rñdetur pro parte
actoris , qui añ confectionem dicti ſtatuti
petijt executionem dicti inſtrumenti.Mõ
viſo dicto inſtrumento quęritur quid iuris.Et videtur dicẽdum
de iure dictum inſtrumentum non fore exequendũ puncto præ
dicto.hoc in effectu additur ꝙ dicta cã dilatione pendente corã
iudice,& antequam ſtatutum emanaret,fuit compromiſſum in
ſer Angelum ſoli actui præſentem,& acceptantẽ de iure, & de
facto Super prædicto puncto,& additione dico & conſulto ꝙ
dictum inſtrumentum debet executioni mandari,non obſtante
ſtatuto nouiter condito,& non obſtantibus allegationibus ſu
prà,dictis.Ad quod ſciendum,& inueſtigandum eſt de ſignifi
catione illorum ſtatutorum , & an locum habeant in præteritis
1 & præſentibus,&c.†Et certè talia verba non poſſunt referri ad
cauſas præteritas iam deciſas tranſactione:vel ſententia:vt C.de
trãſac.l.cauſas.& in aut.vt cũ de ap.cog.in prin & §.j.vbi expri
a mitur.Sed illa cauſa eo ipſo ꝙ fuit compromiſſa[a] de iure, & de
2 facto,& ſic in arbitrum & arbitrorem fuit deciſa tranſactio:†qa
tale compromiſſum eſt quædam tranſactio,perinde eſt enim,ac
ſi diceremus,tranſigimus pro eo quod talis arbitratror dicet : vt
no.in aut.vt diff.iudi.§.j.col.ix.ergo ad iſtam cauſam non porri
gitur ſtatutum,potiſſimè cũ talis arbitrator acceptauerit : & ſic
3 poſſit cogi pronunciare:vt l.iij.§.j.de arbi. † Et quandocunque
feratur dicta ſentẽtia ſeu laudũ,refertur retro ad tempus cõpro
miſſi,ſeu tranſactionis:vt l.potior.& in l.qui balneum.qui po.in
4 pig.ha.& l.ſi filius.de verbo.oblia.†Pręterea,poſito ꝙ dicta cau
ſa non fuerit finita trãſactione,ſed eſſet pendens coram iudice,
vel corã arbitro:tñ dictum ſtatutum ad cauſas pendentes nõ po
teſt referri,etiam ſi eſſet expreſſum in ſtatuto,ꝙ ad cauſas pendẽ
tes in iudicio vel coram arbitro referatur , tale ſtatutum in hoc
non valeret,ſed ſecundum veteres leges deberet iudicari : vt in
aut.vt in med.lit.non fi.ſacræ iuſ.in prin.& §.ſi verò.ibi:alterius
& etiam ſi exprimitur de cauſa quę pendet per compromiſſum.
ibi:ſiue ſecundum arbitrium, ſiue ſecundum compromiſſum,
&c.& per hoc patet rñſum allegationibus factis in contrarium.

Quòd adſtringens ſe ad certũ tẽpus debet illud limitatè ꝓ
bare, ꝙ teſtis dicẽs falſum in vno etiam in conſanguinitate totũ
vitiat,ꝙ minor nõ poteſt renũciare iuri introducto propter im
becilitatẽ etiam cum iuramento,qñ conſtitutio eſt prohibitiua.

1 *☞ Quando quis adſtrinxit ſe ad certũ tempus,debet illud limitatè probare.*
2 *Si dicitur factum eſſe quid aliquo tempore,debet illud probari.*
3 *Teſtis qui dicit ſe nõ eſſe conſanguineũ,ſi conſtet cõtrariũ,dicitur falſum depoſuiſſe.*
4 *Teſti ſi in uno dixit falſum,in nullo eſt ei credendum.*
5 *Minor non poteſt renũciare iuri,ꝙ eſt introductum propter eius imbecillitatẽ etiam cum iuramento.*

CONSILIVM LXXXVIII.

b In quæſtione inter Frãciſcum[b]
Bonelli legitimum adminiſtatorem filij,contra Men
ſulam quomodam Loli & angelum & Cechinum fi
lios dicti Loli in curia generali ducatus Spoleti : viſa petitione
producta in dicta cauſa,& articulis hincinde factis videtur qđ
partes iudicis ſint,vel eſſe debeãt,ſcilicet,ꝙ dictores reos cõuẽ
tos abſoluat à petitione pręfata,& contentis in ea . Hoc aũt eſſe
verum probo per illas rationes vrgẽtes quibus reſponſum non
video,vt ſic nõ vt allegator,ſed vt cõſultor ſcribã . Prima ratio:
quia actor in libello aſſeruit ꝙ dicti conuenti dederunt in ſolu
tum legitimè rem de qua cõtẽdebat anno domini M.cccxlj . de
menſe Auguſti dicti anni &c.ſe adſtinxerunt ad venditionem
factam certo tempore,& duo teſtes qui videntur probare dictã
dationẽ in ſolutũ,ſcilicet. Matthęolus Coli,Paulectus agnoleti
nõ probat tẽpus deductum in petitiõe. Nã Matthęolus dicit ꝙ
ſunt iam decẽ anni elapſi de mẽſe,& die dixit ſe non recordari.
Et ſic non probat annum nec menſem.Paulectus verò dixit ſe
1 non recordari de menſe,vt in eorum dictis apparet . † Et ſic ar
guitur ꝙ ille qui adſtringit ſe ad aliquod conditionaliter,limita
tur factum de quo agitur:licet illud non eſſet de neceſſitate.& ſi
illud nõ probat,ſucumbit:vt extra de prob.c.licet cauſam.ff. de
inſti.l.habebat.in prin.Præterea, regula generalis eſt ꝙ quando
aliquid dicitur factum certo tẽpore,illud debet probari:vt ff.de
2 alie.l.j.†ergo idem dicẽdum in eo tempore de incẽ.rui.nau.l.j.in
fi.de vi & vi ar.l.j.§.rectiſſimè.ibi:tunc ſic accepimus, &c.vnde
iura quæ dicunt non eſſe quęredum de tempore:verum eſt quã
do non agitur de actu facto certo tempore vt not . C . de teſt.
l.teſtium.& in l.ob carmẽ.§.fi.ff.de teſt. Hoc eſſe verũ apparet:
quia cum actus donationis in ſolutum poſſit recitari ſine proba
tione eius quod ponitur in libello,non concluditur ꝙ ſit proba
ta illa datio inſolutum,quæ in libello producitur:vt extra.de fi.
inſtr.c.cũ Io.Et ſic ſequitur ꝙ non eſt probatum quod in libello
3 deductum eſt. †Secundò dicta per dictos Paulectum & Mat
thæolum nõ ſunt valida:qa interrogati ſi attinent dicto Bonel
lo,dixerunt ꝙ nõ:tamẽ conſtat ex confeſſione Bonelli, vt patet
ex actis quod dictus Matthæolus eſt nepos carnalis : & dictus
Paulectus nepos conſobrinus:& apparet quod dixerũt falſum,
& præſumitur ꝙ ſcienter:quia non eſt veriſimile cognatos ſan
guine hoc ignoraſſe:vt ff.vnde cognati.l.octaui gradus.C.de in
4 integ.reſt.l.de tutela.† Si ergo falſum dixerunt in vno : ergo &
in nullo eſt eis credendum:vt ff.de teſt.l.qui falſa.& de fal.l.eos.
& not.extra,de teſt.cap.in noſtra.De hoc etiam plenè not.Inn.
extra,de teſt.cap.fraternitatis.Tertiò,quia probatur quod præ
dicti qui dicunt dediſſe in ſolutum non ſeruauerint ſolennitatẽ
requiſitam tempore quo dicitur facta dicta ſolutio:ideo non va
let quia non eſt ſeruata forma conſtitutionis ducalis quæ conſti
tutio producitur.Nec obſtat quod dicitur renunciatum dictæ
conſtitutioni,& iuratum non venire contra. Ad cuius declara
tionem præmitto ꝙ quis non poteſt renũciare illi iuri , qđ eſt in
troductum propter eius imbecillitatem:quia ita deciditur renũ
ciando ſicut cõtrahendo:vt ff.de noua.l.doli.§.diuerſum.Ita hoc
minor non potuit renunciare huic conſtitutioni,ſicut nec bene
ficio reſtitutionis.vt no.ff.de min.l.ſi iudex circunuentus. C. de
in integ.reſt.l.ſi intra.& hoc prout loquimur de renunciatione
per ſe conſiderata abſque iuramento. Et eſt aduertẽdum quod
ſi dicta conſtitutio bene aduertatur,non ſolũ ad ſolennitatem in
modũ cõtrahendi cũ minoribus,ſed etiam ꝓhibet alios contra
here cum minoribus,& abſq; illa ſolennitate imponit certã pœ
nam,mandans eos puniri:& ſic prohibet eos ne contrahant cũ
talibus perſonis.l.j.ij.rñ.de his qui pro non ſcri.ille ergo,qui cõ
trahit cũ minore conſtitutione prohibente,peccat mortaliter: qa
qui non obedit Principi,morte moriatur,vt extra,de ma.et obe.
cap.ij.vnde iuramentum hic fuit interpoſitum ſub obſeruatione
pacti:ergo non eſt obligatorium.cap.non eſt obligatorium . de
5 reg.iur.in vj.& C.de nup.aut.quod ipſis.& ſi.†Præterea, per iu
ramentum minor poteſt renunciare iuri ſuo: non autem poteſt
per iuramentum minoris talis prohibitio facta ad alterius perſo
ſonam extendi:quia nõ poteſt porrigere vires ſuas vltra ipſum
iurantem:vt l.ij.§.ff.de iureiur.extra,de iureiu.ca . veniens . &c.
Quintaualis. Pro hoc faciunt not.ff.de regul . iur.l.in vinculis.
§.fin.in glo.Nam poteſt cogi quis dare:alius autem non poteſt
recipere.Vnde iuramẽtum facit ꝙ minor poſſit dare nõ tamen
facit ꝙ cõtrahens cũ minore poſſit recipere:quia prohibitus per
conſtitutionem venit puniẽdus,meritò ergo dicit ꝙ conſtitutio
dicit,& dicere poteſt cùm ſic non valeat.& ſic fuerit vinculo iu
ramenti firmatum:quia lex non aſſiſtit contractui minoris:ideo
iuramento minoris confirmatur.Non autem inuenitur ꝙ ſit fa
cta

cta prohibitio alterius quod ex cauſa minor non contrahat . ſed
per cõſtitutionem eſt facta talis prohibitio:ergo.&c.Ex quibus
concluditur ꝙ prædicti rei conuenti veniunt abſoluendi.

CONSILIVM LXXXIX.

Super ſuprà dicto pũcto an di
ctus Titius admittatur ad totam hæreditatem inſoli
dũ,an verò admittatur vnà cum melioratione ab inte
ſtato,& videtur pro parte.&c.hunc pũctum cum conſil. vide ſ.
conſi.ix.& j.conſilio clxxxij.& cxciij.Bart.

Quòd mulier minor iurans in contractu non poteſt venire,
contra illud inſtrumentũ,ex eo ꝙ neſciebat ſibi cõpetere bene
ficium reſtitutionis in integ.Item l.ij.C.de reſcin.ven. nõ habet
locũ in renunciatione facta liberaliter,& nõ ob cauſam. Itẽ in
tellectus legũ.l.per diuerſas.& l.ab Anaſtaſio.C.man.de ceſſio
ne facta ſimulatè.Itẽ remediũ quando non apparet teſtamentũ
ꝙ petatur hæreditas ab inteſtato.Item an renuncians iuri ſucce
dendi,videatur renunciare ſucceſſioni ab inteſtato : & an iura
mentũ extendatur ad hũc caſum.Itẽ qũo verba dubitatiuè ꝓlata
puta,vt dicitur,& ſimilia verba enunciatiua inducãt diſpoſitio
nẽ,vel confeſſionẽ inter cõtrahẽtes.Itẽ an iurm extẽdat ad id,ꝙ
fuit dictũ per errorẽ.Item qualiter probetur negatiua,vel error.

1 *☞ Minor iurans in contractu non poteſt uenire contra iuramentum ex eo quod neſciebat ſibi competere reſtitutionem in integrum.*
2 *L.ij.C.de reſcin.uen.an habeat locum in renunciatione.*
3 *L.per diuerſ.is.& l.ab Anaſtaſio.C.mand.quomodo intelligantur.*
4 *Iuri ſuccedendi ab inteſtato quod quis ignorat competere non uidetur renunciari.*
5 *Clauſula generalis in refutationibus,quomodo debet intelligi.*
6 *Mulier quæ iurauit in refutatione non contrauenire,in quibus cauſis põt contrauenire.*
7 *Verba enunciatiua dubitatiuè prolata non diſponunt.*
8 *Verbum dicitur,continet dubitationem.*
9 *Iuramentum non extenditur ubi eſt erratum.*
10 *In omni contractu & iuramento intelligitur ſi uera ſunt quæ narrantur.*
11 *Error quomodo probetur.*
12 *Negatiua quomodo probetur.*
13 *Qui uendidit alicui tanquam creditori,debet ille probare ſe creditorem.*
14 *Hæres tenetur legatario oſtendere teſtamentum.*
15 *Dolo futuro renunciari non poteſt.*

CONSILIVM XC.

a Dilecto domino[a] Franciſco de
Suaua . punctus generaliter proponendus talis eſt :
Quidam Petrus Matthæi de vrbe veteri,vt dicit,fe
cit teſtamentum,ꝙ teſtamentũ nõ reperitur,& dotauit do.Læti
tiam eius filiam in trecentis florenis,& Bucium ſuum filiũ ſibi
hæredem inſtituit,deinde mortuus eſt Bucius ſuperſtite domi
na Andrea eius matre,& dicta domina Lætitia eius ſorore car
nali,demum mortua eſt dicta dña Andrea ſuo teſtamento con
dito,cuius copiam vobis tranſmitto & dotauit filiã ſuam & in
ſtituit ſibi hæredem Ioannem ſuum agnatũ.demũ mortuus eſt
dictus Ioannes ſuperſtite Mattheo filio dicti Io.& eius hærede
poſt hoc dictus Mattheolus maritauit dictã Lætitiam eius ſoro
rẽ conſobrinã,& ſibi dedit dc.flo.in dote.& dicta domina renũ
ciauit omni iure hæreditatis tam maternæ quã paternæ q̃ etiam
fraternæ,& iurauit &c.vt patet in inſtrumento renunciationis,
cuius copiã vobis etiã tranſmitto:& etiã renunciauit & iurauit
in teſtamento dictæ dñæ Andrææ ſuæ matris dicta domina Lę
titia.Modo dicta domina Lætitia exiſtẽs intra ætatẽ.xxv.an.nõ
cõtenta de dicta ſua dote aſſerens ſe deceptã,vult retractare oĩa
iſta,& petere hæreditatem tam paternã q̃ maternam,q̃ etiã fra
ternam,& vt aſſerit,intẽdit vti altero de duobus remedijs , vno
vel implorare beneficium reſtitutionis in integ.aſſerens ſe mino
rem deceptam,& læſam.& ſi iſta via eſſet ſibi præcluſa obſtante
iuramento.Vtrũ alia poſſit vti.ſ.ꝙ dicta ceſſio iurium non va
leat:tamen quia decepta vltra dimidiam iuſti pretij ante dicti.
Secundariò:quia dicta iura ceſſa valent pluſq̃ fuerit pretiũ ſex
centorũ flo.meritò ergo præſumitur ceſſio ſimulata.hæc ſunt q̃
videntur mouere dictã dominam Lætitiam ad retractandũ ꝓdi
cta per dictũ Mattheũ.pro parte aduerſa dicitur primò quod nõ
põt petere reſtitutionem in integ . poſt iuramentũ corporaliter
ꝓſtitum,tã in renunciatiõe ſua,quã in teſtamẽto dictæ ſuæ mr̃is
vt euidenter apparet.Itẽ nõ ob.ꝙ iura valeant vltra dimidiã iu
ſti pretij,vel iura ceſſa vltra pretiũ interuentũ,qm̃ iſta fuit ſim
plex enũciatio,nõ iuriũ vẽditio.Per iſtã ergo renunciationẽ.hæ
reditas ſuprà dictorũ deuenit ĩ d.Mattheũ
ſucceſſorẽ,tanq̃ ad proximiorẽ,poſtulatur
nunc conſi.Viſis teſtamentis,& renuncia
tione facta per dictam dominã Lætitiam
vtrũ d.dña Letitia poſſit effectualiter mole
ſtare dictũ Mattheũ filiũ, & hæredem Io.
Matthei ſui patris,& ſi põt,ꝓqua parte põt
de remedijs opportunis.In nomine domi
ni.amẽ.Viſo d.puncto teſtamenti,et inſtr̃o
refutationis,vr̃ dicẽdũ primò ad illud qđ
quæritur,an d.domina Lætitia poſſit pete
re reſtitutionem in integrum.& videtur ꝙ
1 non,propter iuramentũ†.C.ſi aduer.vẽ.aut. ſacramenta pube.
In contrariũ reperitur ꝙ conſuluit dñs Dy.Nã cum minor igno
b ret[b] beneficium reſtitutionis ſibi cõpetere,non poteſt videri ſibi
renunciare,& iuramentum ad illud non extenditur.cuius conſi
lium refert Cyn.C.de reſc.ven.l.ij.Ego autem iſtud non conſu
lerem,Nam cũ iuratũ ſit ſuper facto,ſ.non venire contra facta &
promiſſa in præſenti contractu,videtur iuratũ ſuper omni iure,
per ꝙ põt contra dictũ contractũ venire,nec eſt neceſſe ꝙ iuris
remedia ſpecialiter exprimantur:vt.ff.de iureiu.l.ſi duo.§.idem
2 Iul. & l.duobus.§.à fideiuſſo.& §.exceptio.& §.colonus. † Sup
ſecundò quo quæritur an dicta domina Lætitia poſſet venire
cõtra,quaſi decepta vltra dimidiã iuſti pretij,dicendũ eſt ꝙ nõ,
fuit enim ſimplex renunciatio,non venditio nec aliquis contra
ctus reſpectiuus,hoc eſt,ꝙ reſpectu alicuius dati vel recepti ta
lis remiſſio facta fuerit,ſed ex mera liberalitate. & ſic nõ habet
locum.l.ij.C.de reſcin. ven.l.maioribus. C.communia vtri iud.
niſi fortè proponeretur ꝙ intentio remittentis erat remittere mo
dicum:& remiſit multo plus q̃ volebat,ꝙ in præſenti quæſtiõe
non cadit,ſecundũ ea quæ.j.dicam.Super tertio,an dicta mulier
poſſet ſe iuuare ex eo quia iura ceſſa valeant plus q̃ ſexcentum
3 flo.& ſic fingitur ſimulata.†Reſpon.ꝙ nõ.nã l.ab Anaſtaſio. &
l.per diuerſas.C.mã.habet locum in his,quibus iura cedunt pro
tuitione rerũ quas poſſident ipſi quibus cedunt:ſed pro tuitiõe
rerum quas tradunt ipſi qui cedunt,non habent locum dictę ll.
vt expreſſè dicitur in d.l.ab Anaſtaſio.ſed ita fuit in propoſito:
ergo.&c.Super quarto quo quęritur de remedijs opportunis,di
co ꝙ ſi vera ſunt,quæ proponuntur.ſ.ꝙ teſtamentũ Petri Mat
thei non reperiatur,nec alio legitimo modo probatur, remediũ
eſt apertũ,ſ.ꝙ dicta domina Lætitia,tanq̃ hęres ab inteſtato fra
tris ſui petat hæreditatem eius vel totam vel partem dimidiam,
vt.j.dicam.Nam cùm totum dictum teſtamentum refutationis
tanq̃ fictitium ſit factum,frater eius habuerit eius matrem , &
renunciauit ſic factum,tanq̃ Bucius frater eius habuerit hære
dem dominam Andreã eius matrẽ ex vigore ſubſtitutionis ſibi
factæ in teſtamẽto paterno,ex quo apparet ꝙ dicta domina Læ
titia iuri ſuccedendi ab inteſtato ꝙ ius ignorabat ſibi cõpetere ,
renunciaſſe non videtur:vt ff.de inoffic.teſta.l.mater. & de pet.
hæte.l.legitimam.vbi eſt expreſſũ.& hoc erit remedium clarũ.
4 †Tñ circa hoc poſſunt inſurgere in proceſſu cauſæ multa dubia
quæ ſi occurrent,ſingulariter declarabo.Primò enim dubitatur
quia in refutatione prædicta dña renunciauit noĩe, & occaſiõe
ccc.flo.ſibi relictorum in dicto teſtamento,& ratione debitę por
tionis iure naturæ,ſeu Trebellianicæ,& Falcidiæ quæ ſibi com
petere poſſet in dictis hæreditatibus,vel qualibet earũ,vel qua
5 libet alia ratione,vel cauſa vſque in præſentem diem.† Ad hoc
reſpondetur ꝙ dicta clauſula debet referri ad omne ius ſibi cõ
petens exiſtentibus teſtamentis prædictis.De eo aũt iure ꝙ ſibi
cõpeteret ex alia cauſa,nõ videtur actũ.tex.eſt.C.de tranſl. ſi d
certa.& ff.de ſol.l.ſi ex pluribus.Et idẽ tenet Gul.ff.de pac.l.em
ptor.§.ſi.per l.quæſitũ.§.j.de le.iij.& l.Aurelius.§.ſticho.de li.le.
Qđ tenet etiã Cy.C.de tranſ.l.ſub prætextu.vbi dicitur ꝙ in du
bio ſtatur generalibus verbis, niſi aliud appareat:quia vt dicti
doct.dicunt,ſatis apparet aliud,ſi ſunt expreſſi aliqui caſus ſin
gulares,ſiue ſpeciales,ad quos prædicta clauſula generalis non
poteſt referri:ſed ad alios reſtringatur. Hoc etiam tenui ego in
d.l.ſi ex pluribus.ff.de ſolutionibus.Hoc præmiſſo teneo in ca
ſu præſenti,in quo ſi quis vellet intelligere quod ius ſucceden
di ab inteſtato videtur remiſſum:ſequeretur ꝙ ipſi contrahẽtes
eſſent ſibi contrarij.Ponerent enim fratrem dictę dominę Lęti
tię teſtatũ,ex quo dicunt ſibi ſubſtitutionẽ factã in teſtõ paterno

a ¶ Dilecto domino Alias inci : quidam. Petrus Matthæi . & ita incip.in xlvj.cõſi.in tertia parte de vltimis voluntatibus, ſecundũ ordinem Peruſinum.Tho.

b ¶Ignoret. Vide plene per d. Phili. Dec. in cõſi.ccxxxij. in ij. col.inci.dura admodum.vbi ponit plures concor.tho.

a ¶Refutationē. adde
bar.in l.ſciendū.in ij.
col.ff.de ver obli.v-
bi facit mētionem đ
cōſi.ſuo vbi viđ ibi
cōcordātias.tho.
b ¶Enunciatiuè. Viđ
bart.in l.ex hac ſcri-
ptura.& ibi alexan.
in addit.ff.de proba.
tho.
c ¶A minore. Vide
Bar.in cōſi.cj. incip.
Gerardus. & ibi ſcri
pſi. & quæ poſui in
auē.ſacra publ. C. ſi
ad ven.l.& ibi plenè
per Do. & præcep.
meū dñm Pe. Phili.
Cor.tho.
d ¶Nō reperiatur.Vi
de plene per Alex.de
Imo.in l.in illa.ff. de
ver.obli.in vlti. col.
& ibi vide apoſtillā
meam.tho.
e ¶Creditorem.Nota
ꝙ dicit bar.hic ꝙ il-
le, qui vendidit ali-
quā rē alicui tanquā
creditor, debet pro-
bare ſe creditorem
illius.tho.

inteſtatū,ſi diceretur teſtamentū factū non
fuiſſe.qđ ius nr̄m non patitur. Præterea.ſe-
queretur qđ dicta dña remiſiſſet ius qđ ſibi
ignorabat cōpetere, contra iura prædicta.
6 & contra l.cū Aquil.ff.de tranſac.†Secun-
dò inſurgit dubiū qđ dicta dña Lætitia in
dicto inſtrumento iurauit per hæc verba.ſ.
pro p̄dictis omnibus, & ſingulis firmiter
obſeruādis ad ſancta dei Euangelia corpo
raliter tactis ſcripturis p̄dicta omnia & ſin
gula rata habere,& tenere:& nō cōtra face
re vel venire de iure, vel de facto ratione
ætatis,vel qualibet alia ratione vel cauſa,
&c.Ex quibus verbis poſſet opponi dictæ
dñe Lætitiæ primò,quia venit cōtra iur̄m
veniēdo cōtra dictā refutationē. Ad qđ rñ
de qđ dicta refutatio ſe non extendit, niſi
ad caſum quo dicta teſtamēta exiſtant, nō
quo ad caſum quo dictus eius frater deceſ-
ſerit inteſtatus,vt ſ.dictū eſt: ergo petendo
ab inteſtato nō venit contra iur̄m,nec con-
tra refutationē,vt dictū eſt.Hoc idē vident
velle p̄dicta verba.Nam in principio dictę
a refutationis fuit narratū,dictā refutationē
fuiſſe factā per hæc verba ſ.cū hoc ſit qđ pe
trus Matthæi deceſſerit cōdito teſtamento
in quo inter alia q̄ diſpoſuit,& legauit dominæ letitiæ ſuæ filiæ
ccc.flo.& ſuū hæredem inſtituit vniuerſalē Buciū eius filiū legi-
timū,& naturalē.& ſi contigerit dictū eius filium decedere ſine
filijs legitimis dñam Andreā eius vxorē,& matrē dictæ dominę
Lætitiæ eidē Bucio eius filio ſubſtituit,ſeu eo caſu hæredem in-
7 ſtituit,vt in teſtamēto eius plenè dicitur apparere,&c.†Vnde di
cetur qđ dicta dña veniat cōtra verba narrata,& enūciatiuè ꝓla
b ta,& & dicta in dicto inſtrumento:q̄ verba enūciatiuè[b] prolata
videntur fidē facere inter ipſos cōtrahētes.C.de contrahē.& cō-
mittē.ſtip.l.optimā,& ſic videtur qđ propter iuramentū nō poſ-
ſet contra dicta verba enūciatiua veniri: vt C.de proba. auē.qđ
obtinet.& l.rationes.& qđ ibi no.Ad qđ reſpondetur primò qđ
ſi dicta verba rectè inſpiciantur,dicti contrahentes hoc nō fue-
runt cōfeſsi,ſed dubitatiuè poſuerunt dicendo,vt dicitur appa-
rere.quæ verba oſtendūt proferētes ad hoc dubitare. hoc enim
8 verbū dicitur dubitationē cōtinere,†niſi probetur:vt ff.de dolo.
l.j.& ibi no.in glo.ſuper verbo, dicentur. & in l.j.ff.ſi qua. pau.
fec.di.in prin.ſuper verbo,dicatur.& ibi no.ff.de incen.rui.nau.
l.iiij.in prin.& ibi not.Cū ergo poſuerunt hoc ſub dubitatiōe nō
vidētur hoc aſſerere,cū dubius,inſcius,aut neſcius,ſiue ignorās
æquiparantur:vt C.de condi.inde.l.fi.§.ſi autē neſcius.l.ſcimus.
C.de iur.deli.Secundo modo reſpondeo ſic, ſi dicta verba dili-
genter aduertantur,dicta dña Lætitia iurauit pro p̄dictis omni
bus obſeruandis,&c.cauſa ergo quare iurauit,fuit pro obſerua-
tione p̄dictorū,quo p̄miſſo aduertendū eſt qđ in dicto inſtrumē
to q̄dam continent̄ diſpoſitiuè:quia dicta domina fecit finē,refu
tationem,& ceſsionē,& ſimilia.Sed ex prædictis ſeu obſeruatio
ne prædictorum,dictū iuramentū videtur interpoſitum. Item,
in dicto inſtrumēto cōtinentur quædā enunciatiuè de his quæ
geſta fuerunt,tūc tempore cōtractus:quia fuit confeſſa habuiſſe
& recepiſſe,&c.& tunc idem:quia cū fuerint geſta à ſeipſa,iura-
mentum videtur interpoſitum pro obſeruatiōe eius,& ita loqui
tur auē.ſacramenta puberum.ſcilicet ſuper contractibus rerum
ſuarum non retractandis,&c.Quædā alia verba in dicto inſtru-
mento cōtinentur enūciatiua de præterito,de his quæ geſta ſunt
per alios,vel de his quæ tempore celebrati contractus geri non
potuerunt,vt in caſu propoſito, cum dicatur dictum Bucium
aliud feciſſe teſtamentum ,&c . & ad illud verba iuramenti
non poſſunt referri. Ratio, quia dictum limitatur ſuper cau-
ſa,& ratione:vt l. hæc actio.de cai. & de his quæ in teſtam. de-
len.l.cancellauerat.de lega.ij.l.cum pater.§. dulciſsimis. Sed
cauſa iuramenti fuit pro obſeruatione prædictorum, vt di-
ctum eſt.ſed in eo quod eſt præteritum, iam finitum non cadit
obſeruatio, maximè cum ex facto præferentium non depen-
deant.Aliter ergo debuiſſent concipi verba iuramenti . Si quis
autem dicere vellet quod ad p̄dicta referuntur.ſ.qđ iuraret ea. q̄
narrata ſunt vera eſſe:& tunc habet locum d.auē.ꝙ obtinet.& d.
l.ꝙ ratiōe.& de prob.c.j.ff.de le.iij.l.cū quis.§.codicil.Præterea,
poſito ꝙ generalitas verborum illū caſum cōprehenderet:tñ qa
dicta ceſsio facta fuit ꝑ errorē:iuramētum ad hoc nō extēditur.
9 Nam† iuramētū nō extēdit̄ vltra id.ꝙ cōſentit iurās:vt C.de nō
nu.pe.l.fi.ff.ad mun.l.fi.pro quo facit ꝙ dicūt Canoniſtę iuramē
tū debet habere tres comites:veritatem , & iudiciū atꝗ iuſtitiā:
vt xxij.q.iiij.animaduertendū.& ꝙ no.C.de nup.auē.ꝙ eis . ſed
ibi narrātis nō eſt veritas neꝗ iudiciū,hoc eſt cōſenſus: qa nihil
eſt tam cōtrariū conſenſui quā error: vt ff.de iur. om.iu.l.ſi ꝑ er-
rorē.Ergo ad prædicta erroneè inſerta nō vr̄ referri iuramentū.
Ad prędicta facit extra,de iureiur.c.veniēs.&c . Quintauallis.
vbi iuramētū nō refert̄ ea de quibus qs veriſimiliter nō cogitat.
c Præterea,iuramētū interpoſitū à minore[c] facit hoc,vt cōtrahēs
10 videat̄ maior:vt in auē.ſacramēta.& ibi no.C.ſi aduer.vē.† Sed
poſito ꝙ quis maior Imperator vel Papa feciſſet cōtractū refuta
tiōis:ipſe cōtractus intelligit̄,ſi vera ſunt quæ narrātur:vt C. de
diuer.reſcr.l.fi.vbi intelligitur clauſula,ſi preces veritate nitātur
&c.ſi Papa.de priui.lib.vj.vbi ſi Papa enūciatiuè propter aliud
dicat aliquā eccleſiam eſſe exemptam,vel ſimilia verba,nō pro-
pter hoc probat̄ ſic eſſe.ſecus ſi hoc principaliter diceret ꝓpter
ſe.Sed in propoſita q.ſi verba enūciatiua.ſ.ꝙ talis fecerit teſtamē
11 tum,fuerūt emiſſa propter aliud:nō inducūt diſpoſitionē.†Ter-
tiò inſurgit dubiū:poſito ꝙ dicta domina admittatur ad dicēdū
dictam refutationē factā fuiſſe per errorē,quomodo poterat ipſa
probare dictū errorē.& hoc dubium fortificant:quia vbi minor
allegat ſe erraſſet,requirit̄ ad ꝓbādum errorē , vt in caſu pro-
poſito,qñ quis certat de damno vitando,oportet ꝙ probet rem
aliter ſe habere:vt no.ff.de inter.act.l.de ætate.§. qui iuſto . & ff.
de proba.l.cū de indebito.in ver.ignorante.& iuribus ibi alleg.
Præterea,in caſu propoſito qñ dicitur teſtamētū non ſic eſſe fa-
ctum,videtur expreſſum in iure ꝙ debeat probari per oſtenſio-
nem teſtamēti,vel per teſtes:vt C.de re.cre.l.fin.ſed ſi teſtamētū
nō reperitur vt ꝓponit̄,nec teſtes:dicta probatio erit impoſsibi
lis. Ad declarationem prædictorū ſciendum eſt ꝙ ad eum,qui
ſe hæredem teſtatoris dicit,pertinet habere teſtamētum:quoniā
nō poteſt quis eſſe hæres,niſi ſi certus teſtamēti.& ideo dicit lex
ꝙ nō eſt dāda hæredi copia legati à legatario:qm̄ ipſe hæres de-
bet habere teſtamētū,ſed legatarius bene poteſt petere copiā ab
12 ipſo hærede,tex.eſt & glo.ff.de edē.l.ij.†Item ſciendum eſt ꝙ te
ſtamentum non extare,vel factū non fuiſſe, eſt merè negatiua,
quæ non probatur verè:vt C.de prob.l.actor.ſed probato ꝙ ad-
hibita diligenti inquiſitione,& facta diligēti exquiſitione, ſi res
non reperitur,lex habet ꝓ probato rem non eſſe:vt ff.de ac. poſ.
l.iij.§.Romana.ff. de ver . obli.l.hoc iure.vbi hæc negatiua,quē
non veniſſe in Italiam:probatur per exploratores.Hoc etiā pro
batur per iura,quæ dicunt probari quem nō eſſe ſoluendo.pro-
batur per excuſsionem : quia nuncij ad hoc deſtinati non re-
perirent tantum,quod ſufficit,vt probatur in omnibus legibus,
quæ de diſcuſsione loquuntur:vt C.de pig.auē.hoc ſi debitor.&
de fideiuſ.auē.præſente.Ad idem ff.de reb.eo.l.magis puto.§.ne
paſsim.ff.de le.ij.l.cum quidam.§.fi.& l.ſeq. Ex prædictis deſcē
do ad propoſitum , & dico ꝙ ſi domina Lætitia requiſierit,&
appellauerit dictum hæredem,cui refutationem fecit,vt ei teſta
mentum oſtendat,in quo ſit inſtituta,ſicut aſſeritur,ſi per dictū
hæredem nō oſtenditur,vel quod caſu fortuito perierit,nō oſtē
ditur,& docetur:ſatis eſt facta diligens inquiſitio ꝙ prædictum
d teſtamentum non reperiatur:[d] Ipſe enim hęres debet edere dictū
teſtamentum ſi reperiatur:vt d.l.ij.ff.de eden.niſi caſum probet.
13 vt l.ſi quis ex argētarijs.§.fi.eo.tit.†Pro hoc videtur expreſſum
C.cred.eui.pigno.non deb.l.j.ver.quia.vbi ille,qui vendidit ali
cui tanquam debitor,& ſi inter partes fuit aſſertum ꝙ erat debi-
tor,& ſic inter partes fuit aſſertum ꝙ erat debitor & creditor:ta-
e men tenetur docere eſſe ſe creditorem.[e]& ſi nō doceret,habetur
perinde ac ſi non eſſet creditor,vt ibi patet.Præterea,hic præſu-
mitur error eo qđ aduerſario ſic aſſerenti creditur:vt ff. quando
actio de pe.eſt an.l.j.§.fi.aliàs eſt l.ij.§.quæſitum . & ibi gloſ.cir-
ca fi.vel hic errauit eo quod aduerſario credidit , & probatur ff.
quod cum eod.l.ſed & ſi.§.ſina.de ven.inſpi.lege ij.§. cæterum.
& ibi gloſſ.in ver.illuſtrat.debet ergo iſte oſtendere ſe hæredem
14 eſſe , aliàs probatum eſt ipſum non eſſe. †Ad ſolutionem ergo
eorum,quæ ſuprà , allegata ſunt in contrarium , dicendum eſt
quòd

a ¶In noīe dñi . alias
inci.in q̄ſtiōe verten
te in curia.& ita all.
Ale.in l. iuſtè poſsi-
det.ī viij.co.ff. de ac.
poſ.& ibi Iaſ.in vlti.
co.& in l.fi.in iiij. co
lū.C.de edi.diui adr.
tol. & ſecūdū ordinē
peruſinū eſt ī prima
parte iudiciorū . nu.
xxix.& ibi incip. in
q̄ſtione ꝓpoſita . &
de hoc cōſ. bar. vide
Ale.in l. ſępe ī xxv.
co.ff.de re iu.et ī cōſ.
clx.in vij.vo.in j.co.
in fi.inci.viſis narra-
tis.& ī cōſil.xliij. in
vj.vol.in iij.col. & ī
cōſ.cxxxv.in fi.ī eo.
vol.inci.ad primam
dubitationē . & and.
ſic.in l.fi.in princi. in
add. bar. C. de edi.
diui Adria. tol . & in
l.meminerint.C.vn-
de vi.vbi alle.bar.in
iſto cōſi.Tho.
b ¶Fideicōmiſſariam
Adde Bar.poſt anti-
quos in d.l.fi. cū con
cor. de qbus ibi per
Iaſ.in iiij.col. & in l.
ꝙ ſi ſtipulatus . in
viij.col.ff.ſi cert.pet.
& vide Ang.đ are.in
§. quadrupli. in xiij.
col.Inſti.de actio. Et
iſta cōſuluerunt do.
Ioā.Cāpe.Boñ.& d.
An.de Leuco de fer-
ra.ī cā dñæ Frāciſcæ
hæreditas Maſij Ioā
nis de foro iulij. quo
rū cōſilijs tūc reqſi-
tus a domio georgio
theodoro me ſubſcr.
& pr̄a addidi, & ma
xime quia vt dicunt
Pau.đ ca.& ale.in l.
reſtituta. in pri.ff. ad
Tre.vehemēter errāt
illi,qui ante reſtitu-
tionē fideicommiſsi
intētant iura hæredi-
taria, vel apprehen-
dūt poſ.ꝙ nō poſsūt
niſi in caſibus in qb[9]
tranſit in fideicōmiſ
ſarium vr̄em ius hæ
reditariū ipſo iure,
nec releuat clauſula ,
petens in p̄dictis ſibi
ius & iuſtitiam fieri
&c.quia ſcđm pau.
de ca.ī cōſ.clxv.inci.
quærit̄ primo.in vlt.
dub.ex quo añ reſti
tutionē verbalē nul-
lū ius cōpetit fideic.
ergo nullam actionē
habet.Igit̄ libell[9] nō
pōt ſuſtētari, cū ne-
mo ſine actione ex-
periatur. l. ſi pupilli.
§.videamus.ff. de ne
go.geſ.& licet iſtius
clauſulæ multi ſint
notabiles effectus.vt
per Ia.plenè in l. pe-
tēs.C. de pac . & ibi
plenius ſcripſi in apo
ſtil. Tamen ſi ex li-
bello inepto conſtat
de intentione libellā
tis.& nulla actio cō-
petit:non pōt ſequi
ſententia ſecundum
Io.cal.in c.cum dile-
ctus.de or.cog. cum
cōcor. ſi autem eſſet
ſctā reſtitutio fidei-
cōmiſſario vniuerſa

ꝙ quando hæres aſſerit ſe non eſſe legatū
ad fundandā ſuā intētionē: & tūc ipſe de-
bet probare per oſtēſionē teſtamēti,in quo
non reperiatur.& hic eſt caſus in d.l.fi.C.đ
reb.cred.Sed hic caſus nō pertinet ad no-
ſtram quæſtionē.Nā legatarius aſſerit ſibi
legatū,& hęres negat:tūc idē:quia hæres te
netur oſtendere:vt ff.vt le.no.ca.l. præſcri-
bitis.§.ſi dies.Qñꝗ hæres hoc aſſerit & le-
gatarius de hoc incertus debet certificari :
tunc hæres debet ſibi edere.ff.de eden. l. ij.
& ſi hæres nō oſtenderet, vel de caſu non
doceret,perinde habetur , ac ſi teſtamentū
15 nō eſſet,vt ſ.oſtenſum eſt.†Quartò inſur-
git dubiū ꝙ dicta domina renunciauit ex-
ceptioni doli in factum & ſine cauſa.Ad ꝙ
reſpondetur ꝙ dictæ renunciatiōes ꝓceſſe
runt oēs eodem errore quo ſ. & ideo ſicut
ipſa refutatio vitiatur,ita ipſa renunciatio :
vt l.doli clauſula.ver.ſicut diuerſum.de no
ua.Præterea non poteſt renūciare dolo fu-
turo:vt ff.de pac.l.ſi vnus.§.illud . ſed tunc
cùm hæres dicta refutatione vtitur,dolo fa
cit.& ſic poteſt repelli.nec huic dolo vide-
tur renunciatum.Bar.

Lex finalis.C.de edi.diui Adri.tol. non
habet locū in fideicommiſſario ſcilicet ꝙ
ponatur in poſ.omniū bonorū defuncti.&
decretū deſuper poſitū eſt ipſo iure nullū.
nec eſt neceſſe ꝙ à parte petatur pronūcia-
ri nullū.& qui intrat poſ. authotitate talis
ſententiæ nullæ,incidit in pœnā l.memine
rint. C. vnde vi. vnde tunc non ſufficit ꝓ-
clama generale, vbi aliquis expreſsè eſſet
citandus. Item quid requiritur ad hoc qđ
quis excuſetur à dolo,propter iniuſtā ſen-
tentiam,vel iniuſtum titulum.

1 ☞ *Beneficium l.fi.C.de edic.diui Adri.tol.competit hære di ſcripto directò,non autem fideicommiſſario.*
2 *Poſſeßio accepta uigore illius legis per fideicommiſſarium eſt ipſo iure nulla.*
3 *Pars non habet neceſſe petere nullitatem dictæ poſſeßionis,cum ſit ipſo iure nulla.*
4 *An decretum & licentia nulla excuſet à pœna in cauſa criminali.*
5 *Vbi eſt neceſſaria citatio ſpecialis , non ſufficit proclama generale.*
6 *Licentia iniuſta an excuſet à dolo & culpa.*
7 *Ad hoc ut quis excuſetur propter iniuſtum titulum,debet ſtatim deſiſtere cognito de iniuſtitia tituli.*

CONSILIVM XCI.

IN nomine domini
amen.In q̄ſtione vertente in curia ca
pitanei ciuitatis Narniæ inter V . ex vna
parte accuſatorem,& Pe. ex altera accuſa-
tū.Viſis omnibus & ſingulis actis & ꝓdu-
ctis in cauſa ſtatutis,iuribus & allegationi
bus vtriuſꝗ partis,pro examinatione & in
ueſtigatione veritatis præfatæ q.& vt exa-
minentur ea,quæ ſunt per partes pruden-
tiſsimè alleg . Primò videndū eſt an dicto
P.competat beneficiū l.fina.C.de edi. diui
1 Adria.tol.†Ad ꝙ reſpondendū eſt ꝙ non.
Nā beneficiū dictæ legis competit hæredi
ſcripto inſtituto,vel ſubſtituto directò, nō
b aūt per ſubſtitutionē fideicōmiſſariam[b]; vt
no.in eadē l.in ij.gl.& reprobat̄ per rōnem
ſic.Fideicōmiſſarius vniuerſalis nullū ha-
bet ius in bonis.niſi reſtitutione facta re &
verbo:vt l.reſtituta.& l.facta.ad Treb.me-
ritò non poteſt petere ſe immitti in poſ.au-
thoritate p̄dictæ legis: qa hoc debet recipe
re de manu alterius.Sed in propoſito ſubſti
tutio facta de d.Petro dicto Matthæo , nō
fuit vulgaris directa.ꝙ apparet : qa in actis
primæ cauſæ fuit oppoſitum & confeſſatū
ab vtraꝗ parte ꝙ dictus Matthæus fuit hę
res magiſtri Io.teſtatoris,& ſic vulgaris ſub
ſtitutio non poteſt habere locum : quia ex-
pirauit alia hæreditate:vt l.poſt aditam. C.
de impu.& ali.ſub.Item nec pupillaris dire
cta:quia in actis eſt poſitum ꝙ dictus Mat
thæus deceſsit maior.l.ann. Reſtat ergo ꝙ
dictus Pet.non poſsit venire niſi ex vigore
illius ſubſtitutionis vulgaris comprehenſæ
in illa compendioſa facta in teſtamēto:am-
plius ergo diſputare vtrum intentanti bene
ficium dictæ legis ſit neceſſe facere citari
2 partes,vel non minimè expedit.†Secundò
eſt videndū,poſito,vt dictum beneficium
ſibi non competat,an licentia conceſſa di-
cto Petro ſit ipſo iure nulla, cùm in ea non
ſit expreſſus error. Ad ꝙ reſpondendū eſt.
cùm nulla diſtinctio adhibetur [c]imò indi-
ſtinctè ſiue fuerit actor, ſiue reus . qui tale
decretum poſ. ſiue legitimè obtinuit ſine
iuſtitia decretū eſt ipſo iure nullum.vt l.cū
vero.§.ſubuentum.& §.ſeq.de fideicom.li.
3 & l.j.§.hæc verba.ff.ne vis fiat ei. †Tertiò
eſt videndum poſito ꝙ dictum decretū &
licentia de iure ſit nulla,prout de iure eſt,
an ſit neceſſe ꝙ à parte nulla dicatur,& iu-
diciū nullitatis intentetur.& certū eſt ꝙ nō.
Cùm eñ ipſa lex hoc faciat,nō eſt neceſſe
ꝙ hoc petatur à iudice:vt l.q̄ ſub cōditione
§.fi.ff.de condi.inſti.Nec ob.l.filio p̄terito.
de iniuſt.te.ne ibi eſt neceſſe ꝙ teſtamentū
principaliter dicatur nullum: ſed ſufficeret c
ſi ageret petitione hære.& alio opponente
de teſtamento , incidenter quæreretur de
nullitate.Caſus eſt expreſſus.C.de ord.iud.
l.j.ita factum eſt in propoſito ꝙ tam in pri-
ma cauſa,quando petita fuit iſta miſsio , ꝗ̄
etiam in illa vbi accuſatur de turba.poſ.ta-
citè incidenter dicitur ipſa pronunciatio.
Et hoc etiā eſt expreſſum in iſto iudicio in
except.ſeu replicationibus dicti accuſato-
4 ris.†Quartò videndum eſt,poſito ꝙ dictū
decretū,& dicta licentia ſit nulla,an tamen
eius vigore excuſetur à pœna criminali,in qua petitum eſt con-
demnari in præſenti iudicio.ꝙ quidā dicunt,per l.igitur.§. ij. de
li.cau.& l.j.in fi.de arbi.Pro hoc vide gl.in l.meminerint.C. vn-
de vi.in contrarium eſt veritas in præſenti q.Nam d.l. memine-
rint.ſtatuit ꝙ qui vult authoritate alicuius ſentētiæ ingredi poſ.
alicuius rei,debet diligenter perquirere quis ſit poſſeſſor, & eū
facere citare,nā d.l.meminerint.expreſsè ſtatuit qđ qui vult in-
trare poſ.rei,debet diligenter inquirere quis ſit poſſeſſor:& eum
facere citari:& ſi neglexerit,punitur,vt ibi patet.Iſta ergo negli-
gentia in non inueſtigando poſſeſſorem, & in non inquirendo
eū,eſt punienda,vt ibi patet.ſi dicatur,non tractatur de puniēdo
eum condictione ex d.l.meminerit.Sed dico per illam legē, qđ
in ipſo ingreſſu non obeſt delictum, nec excuſatur authoritate
ſententiæ.& ſi dicatur,illa lex loquitur in pœna ciuili : hic tra-
5 ctat de criminali.reſponde vt j.†Quintò eſt videndum vtrum
per ingreſſum dicti Pet. dictus V.poſſeſsione dictæ rei quā poſ-
ſidebat priuatus ſit.Rñdeo,caſus eſt.C.com.vel epi.l. iudex . &
ſi per vim vel alio modo.l.fina.vbi hoc eſt expreſſum. Nō obſt.
ſi dicatur quod ille Pet.fuerit citatus proclamate generali . quia
hoc non ſufficit debent enim ſpecialiter citari . & nominatim
b illi , quos negotium principaliter tangit[b]: vt l.j.§.penultim. de
ven.inſpi.& ſic dicatur quod ipſe Petrus poſſeſſorem ignora-
bat.Reſpondeo.quòd præſumptio eſt contra eum quod ſciret:
quia in actis primæ cauſæ poſitum eſt, & confeſſatum quod
publica vox & fama eſt quod dictus V.poſsidebat tamē gl . ibi
dicit ꝙ ei fuit denunciatum,& dictum:vnde non vr̄ ſufficere pu

li,et caderet a poſ.an
cōpeteret bñficium
d.l.fi.vide ibi ꝑ ale.
& plenius ꝑ Iaſ. ī v.
col.& in d.l.ſi ſtipu-
latus.in vij. colū. &
Pau.de ca.in d. cōſi.
clxv.& Alex . poſt
Pau.in d.l. reſtituta.
Nec ſtatutum diſpo
nēs poſſ.bo.defuncti
cōtinuari in hæredē
ſine noua apprehen-
ſiōe:quia illud de-
bet intelligi in vero
hærede,& nob in fi-
deic.vt plene proſe-
quitur do. dominic[9]
cāpegius in d.conſil.
cui addidi ꝙ poſſet
etiā dici ꝙ nō habet
locū quādo mortuo
defuncto poſ.ab ali-
quo fuerit apprehēſa
illa actualis appre-
henſio impedit illam
cōtinuationē fictam
a ſtatuto ſecundum
Raph.Cu.ſingulari-
ter in l.pōp.§.quæſi-
tū.ff.de ac.poſ,quā ꝑ
valde nor. refert ale.
in l.cū hæredes.ī pri.
ff.eo.tit.& licet eam
ibi non firmet : tamē
in cōſi.lxxxiij . in ij.
vol. incip.viſa facti
nar.in ij.col. eandem
firmat & Iaſo. in l.ſi
ſorori.C.de iur. deli.
cū cōcor . de quibus
per eum . & ita fuit
pronunciatū per do.
Poteſtatem Fori iu-
lij.tho.Dip.
c ¶Tangit. Vide ale.
in auē.ſi quis in ali-
quo.in prin.& ibi a-
poſtillā in ver.autho
ritate.C.de eden. &
de iſto cōſi.Bar.vide
Pe.de anc.in cōſi.cc-
xciij.inci.videtur pri
ma facie dicendum.
et ang.de are. in ſuo
trac.maleſi.in ver.do
loſè & appenſatè. in
prin.tho.

blica fama:vt C.de peri.tut.l.ſi tutor.ibi dũ gl.dicit,vel publicè ſciebat. facit l. regula.
6 §.ſed facti.ff.de iur.& fac.ign.† Præterea, eſt ei imputandũ ꝙ debuit requirere poſſeſſorem:vt d.l.meminerint. Nec eſt dicendũ ꝙ dicta licentia licet iniuſta excuſet eum à
a pœna[a] criminali:quia hoc fortè excuſaret à delicto qđ requirit dolũ: non tñ excuſatur quin propter culpã criminaliter puniatur. Caſus eſt ff.vi.bo.rapto.l.ij.§. hac actione. Sed ſtatutum iſtud ꝙ loquitur de eo ꝗ turbauit aliquẽ in poſ.non requirit dolum: ergo.&c.Præterea, condeſcendendo dictis aduocatorũ poſito ꝙ iſte Petrus non veniret puniendus niſi propter dolum,oſtendo
7 ipſum turbatorẽ poſ.doloſum.†Nã ad hoc vt quis per iniuſtũ titulũ excuſetur, oportet
b ſtatim cũ ipſe cognoſcit[b] iniuſtitiã tituli, & cauſæ ſuæ debere deſiſtere.ff. de adul. l. ſi adulterium.§.idẽ Pollioni.Sed in propoſito non põt negari quin dictus Petrus cognouerit iniuſtitiã ſuæ ſententiæ,ſaltem ea die,qua cõfeſſus eſt,& dictum V.poſſidere.ꝙ fuit die xiij. Ianuarij.omnis ergo ĩgreſſus in dictã poſ.poſt dictam xiij. diem Ianuarij fuit turbare dictum Vannum in ſua poſ.& doloſè turbare:nunꝗ ergo perdidit Vannus dictã poſ.vt d.l.fin. ſi per vim vel alio modo.non enim probatur ꝙ expulſus vel ſuſpicatus fuerit ſe repelli.ergo poſ. ꝗ ante habuit,adhuc retinet,& ꝙ dictus Vãnus turbauit eum poſt dictam diem xiij.Ianuarij apparet ꝙ dictus Petrus confeſſus eſt à die primi ingreſſus poſſediſſe, & adhuc ſe dicit poſſidere.Concludo ergo dicẽdũ eſſe partes dicti capitanei, & ſuæ curiæ debere eſſe tales,& dictum Petrũ condemnandum eſſe ſecundũ formã dictæ accuſationis vna pœna tantũ:quia amborum mẽſium accuſatione contẽtorũ vna eſt accuſatio:eſt enĩ vnus actus continuatus: vel, vt dictũ eſt,ſcđm aliã opi.venit condemnandus tantũ de eo ꝙ factũ eſt de mẽſe Ianuarij poſt dictam.xiij.diẽ.& ſic pro vna turbatione tantũ.Ex prædictis apparet reſponſum ad omnia in contrariũ allegata, Barto.

Ad quẽ pertinet probatio ætatis, an ad actorẽ,an verò ad reum.Item qualiter probetur,& qui teſtes ſint ſufficientes ad probandum ætatem.& qui teſtes probẽt,ex dictis ſuis vel ne,& quã cauſam debet teſtis aſſignare in ꝓbatiõe ætatis,vel ĩ alia cauſa.

1 ☞ *Alleganti ætatem alicuius ad fundandã intentionẽ ſiue agendo,ſiue excipiendo,incumbit onus probandi.*
2 *Teſtis non deponens de aliquo quod ipſe cognoſcit per ſenſum corporis,non probat.*
3 *Teſtimonium aſpectu quando eſt ualidum de iure.*
4 *Fama non probat,ſed probationem factam coadiuuat.*
5 *Mater poteſt eſſe teſtis ad probandam ætatem filij.*
6 *Teſtis productus pro una parte non poteſt reprobari ab illa,ex quo eſt approbata perſona.*
7 *Pax inter commune Peruſij,& commune Aßiſij quo tempore fuit facta,& commune Aßiſij ſe ſubmiſit communi Peruſij.*
8 *Santulus ſiue compater an poßit eſſe teſtis.*
9 *Conſanguinei an poßint eſſe teſtes ad probandam ætatem.*

CONSILIVM. XCII.

c IN quæſtione[c] vertente inter dominum Simonem de Peruſio ex vna parte agentem, & dominum Vitalem de Aſiſio ex alia defen-
1 dentem ſuper canonicatu Aſiſij. †Primò videndum eſt cui incumbat onus probandi ætatem ipſius domini Vitalis, ſcilicet an ipſi domino Simoni,qui dicit ipſum dominum Vitalem tempore confirmationis & repręſentationis factæ in eccleſia,in petitionibus,& articulis contentis non fuiſſe nec attigiſſe ætatem viginti quinꝗ annorum,an verò incũbat onus probandi ipſi dño Vitali ꝙ tunc fuerit ætatis legitimè? Ad ꝙ dicendum eſt ꝙ licet ſuper hoc ſint multæ glo.in l.de ætate .ff. de mino.& per doc.C. de prob.l.cum te.Tñ veritas eſt ꝙ ille,qui allegat ætatẽ alicuius ad fundandam intentionẽ ſiue agendo ſiue defendẽdo,ſiue exci-
d piendo,ei incumbat onus probãdi[d] Vnde ſi ratione minoris ætatis quis peteret reſtitutionẽ,ipſe debet probare ſe minorem:quia id eſt cauſa ſuæ intentionis.Et ſi aduerſarius diceret eum exceſſiſſe ætatem,quæ datur ad petendum reſtitutionẽ,& ſic poſſet minorem excludere à petitione:excipienti huic incũberet onus probandi,vt dicit tex.expreſsè.C.de in integ.reſtit.l.ſi minorẽ. & ſic diſputando declarauit Io.And.in nouella,in quęſtiõe quã ponit in regula,infamibus.de re.iuris lib.vj.& ibi patet.Soluendo tamen dico ꝙ vtrobiꝗ incumbit onus probandi opponenti: ergo &c.Cũ igitur in quęſtione propoſita dñs Simon ad fundãdam ſuam intentionẽ dicat dñm Vitalem fuiſſe minorem:xxv. an.certo tempore vel non fuiſſe maiorẽ,ſequitur ꝙ ſibi incũbat onus probandi:qđ ſi nõ probauit,perdit inſtãtiam,vt dicit Ioã. And.in q.ſ.alleg. Videndum eſt ergo an dñs Simon probauerit intentionem ſuam,ſcilicet dñm Vitalem tũc fuiſſe minorem.ex dictis teſtium manifeſtè apparet hoc non eſſe probatum. Nam ex teſtibus domini Simonis, illi,qui plus dicunt,ſunt tres.ſ.Iacobutius Carbutij, Vãnutius Grammarachij,et Blaſius Ioli.Iacobutius itaꝗ examinatus ſuꝑ nono capitulo & decimo dicit vera eſſe cõtẽta in dictis articulis:q̃a Hieronymus filius ipſius teſtis fuit natus tempore,quo Bauarus fuit Tuderti,& ꝙ dictus dñs
2 Vitalis fuit natus per ſex mẽſeſ poſt, vt audiuit dici.†Iſte teſtis nihil probat:quia ipſe non deponit de aliquo ꝙ ipſe cognouerit ꝑ ſenſum corporis,ꝙ facere debet:vt l.qui teſtamento.in fi.ff.de teſt.& lege j,.in prin.ff.de his quæ in teſt.delen.& l.teſtium.& in l.j.extra,de teſt.c.cũ cauſam.& deponit de auditu alieno.ꝙ non valet:vt no.in d.l.teſtium.& l.j.§.Labeo.de aqua plu.ar. Vannucius dixit ſuper eiſdem articulis quod dictus Vitalis eſt ætatis xxv.an.& non vltra.Interrogatus de cauſa ſcientiæ dixit ꝙ ſoror eius tradita fuit nuptui,iam ſunt xxij.anni:& ꝙ dictus Vitalis erat tunc duorum annorum cum dimidio,vel trium ad plus, & quod erat ita paruæ ætatis ꝙ fere tenebat ſe in pedibus,vt vidit & ſic teſtis iſte non probat: quia contradicit dicto Iacobucio,qui dicit quod natus fuit dictus Vitalis tempore quo Bauarus fuit Tuderti,& illud fuit iam ſunt xxviij.anni,vt eſt noto-
e rium:ergo &c.Præterea,nec reddit ſufficientem[e] quod tunc dictus dominus Vitalis eſſet duorum annorum:quia non tenebat ſe in pedibus:quoniam multę poſſunt eſſe cauſæ quare nõ tenebat ſe in pedibus alienis quã propter defectum ætatis.Præterea non habet conteſtem, Blaſius dixit quod habet vnum filium qui non poteſt eſſe xx.ann.& quod tunc quando natus fuit dictus filius,dominus Vitalis poterat aſſe duorum annorum, vel circa.Sed non dicit ſe vidiſſe aliquid,propter quod ſic debeat iudicari,& ſic non deponit per aliquem ſenſum corporeum: ergo &c.ideo patet prædictos tres teſtes non probare. Nunc videndum eſt de alijs teſtibus,& hos omnes ſequor ſingulariter §.ſed
3 in ſuam.†Quidam enim eorum teſtificatur de aſpectu[f] ſcilicet,
f quod talis dominus Vitalis ex aſpectu,eſt minor xxv.an.quod teſtimonium non eſt validum: quia ex aſpectu iudicare de ætate ſolùm iudici reperitur eſſe permiſſum, & in tam breui ſpatio temporis de facili poteſt eſſe deceptio in aſpectu. Nã dicto domino Vitali ſufficiunt xxviij.anni cũ dimidio,& ipſi deponunt videri minorem xxviij.ann.& ſic in ſex menſibus, vel in anno impoſſibile videtur eſſe iudicium:vt l. j. §. de inſpiciendo.ff.de ven.inſpi.& inane eſt & fragile iudicium ex aſpectu, quod etiã iudicio iudicis non ſtatur:ſed poſſet probari contra:vt l. minor xxv.ann.ex aſpectu.ff.de mi.Præterea eſt alia vrgens ratio,propterquã teſti deponẽti ex aſpectu nõ credit: quia deponere de ætate alicuius eſt iudicare,& non teſtimonium perhibere de eo quod vidit,vel ſenſu percepit:teſtis autem non adhibetur ad iu-
4 dicandum:vt not.per Inno.in d.cap.cum cauſam.† Quidam alij ex teſtibus dicti domini Simonis deponunt de fama contra ætatem dicti domini Vitalis,quos conſtat nõ probare, cũ fama non probet,ſed probationem factã coadiuuet:vt l.iij.§.eiuſdem quoque

a ℭA pœna. An licentia nulla excuſet à pœna turbãtis poſſe. Adde Bart.in l. iuſtè poſſidet in fi.ff.de acqui. poſ. & ibi vide Ale.in viij.col.in fin. & ibi Iaſ.in vlt. col. & Bart.Soc. in j.col. & Bart.in l.j. §. nunc aũt.ff.ſi quis teſta.liber eſſe iuſ.fue. & in cõſi.qđ inci. miſſus. cũ cõcor. de quibus per Ale.& Iaſ.vbi ſ. & vide Ang.de Are. in.§.quia tñ.Inſti. vi bo.rap.& Bar.ĩ cõſi. xvj. viſa accuſatiõe. ĩ ij.vol.& ibi ſcripſi. & vide Pe.de Anch. ĩ cõſ.ccxciij. ꝗ alleg. Bar.in hoc cõſ.Tho.

b ℭ Cognoſcit. Adde Iaſ.vbi ponit plures cõcor.in l. ſi quis id qđ. in ix. col. in iiij. not.ff.de iuriſ.om.iudi.Tho.

c ℭIn quæſtiõe.Iſtud cõſi.alle.Ale. in l. de ætate.in viij. col. in apoſtil.Bar.ff.de mi. inci.tantus exceſſus. & in vj. col. inci. q̃a illa regula.& in l. ſi minorẽ C.de in inte. reſti.in iiij.col.& ibi apo.ad Bartol.& ad Alex.& Ale. in cõſi. xxix.in vij.vo. & in cõſi.cxlix.in v. vol. in vlt.col.& d. Phil. Deci.in l.ſi.in iij.col. C.de edi.di.Adr. to. vbi allegat Ale. hic in iſto conſil.Tho.

d ℭOnus probãdi. Vide Pau.de Ca.in cõſi.cxl.& bal. in cõſi. cxxij.& in conſi.ccxliij.in j.vol.& bar. in l.ſi minorem.C. đ in integ.reſti. & ibi ſcripſi in apoſtil.mea Tho.

e ℭSufficientem cauſam. Vide bald. in l. ſolam.in vlt. col. C. de teſti. & plene per Ale.in conſ. xxix.in vij.vol.incipien.clariſsime doc.Tho.

f ℭEx aſpectu. Teſtis qũo debet probare aliquẽ eſſe minorem ex aſpectu.addđ Bar. in l.de ætate. in ij. q. principali.ff. de min. cũ cõcor. de quib[9] ꝑ Ale. in conſil. cxlix. in v.volu.incip.viſo ꝓceſſu.in vlt.vol.& in cõſil. xxix.in vij. volu.in c. clariſsimè doctor.in ij.iij. & v. col.Tho.

quoꝗ Principis.ff.de teſt.maximè,cũ expreſsè ſit probatũ contrariũ per partẽ aduerſam,vt j.patebit.Cõcludit ergo ꝙ dictus dñs Vitalis debet abſolui à petitione dicti dñi Simonis propter defectũ probatiõis eius.Secũdò dictus dñs Vitalis venit abſoluendus propter defenſiones ſuas legitimè ꝓbatas.Primò enim probauit ſe eſſe xxviij.an.per vnũ teſtẽ ꝓductũ per dñm Simonẽ.ſ.per dictã Amatellã matrẽ dicti Vitallis,ꝗ dicit ſe feciſſe rõnẽ,& bñ recordari ꝙ dñs Vitalis eſt xxviij.ann.de qua matre nõ
5 eſt dubiũ:quia negotio interfuit.†Nec obſtat ꝙ ſit mater: quia in ætate admittitur teſtimoniũ matris:vt l.etiã.de ꝓb.& iiij.q.iij.
6 c.ſi teſtes.§.teſtis idoneus.ibi canonizata,& ibi not. † Præterea, fuit productus teſtis à dño Simone actore:ergo eius perſonam reprobare non põt:vt l.ſi quis teſtibus.C. de teſti. probatur etiã
7 per plures teſtes productos ꝓ parte dñi Vitalis.† Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt ꝙ pax inter cõe Peruſij, & cõe Aſiſij facta fuit anno dñi. Mcccxxij.menſis aprilis.& hoc cõſtat per publicũ inſtrm in cauſa ꝓductũ,& loquit̃ de illa pace,ĩ qua cõe Aſiſij ſe ſubmiſit cõi Peruſij,ꝗ nõ põt eſſe niſi vna:ſicut res mea nõ põt amplius eſſe mea:vt l.proprias.C.de legi.& de ac.poſ.l.ij. §. ex plurimis.Sed idẽ loquor de pace,ꝗ trãſiuit ĩ notor iũ,vt patet ex ſecũdo articulo dicti dñi Vitalis cõfeſſato ꝑ dñm Simonẽ,ad quã pacẽ ſe retulerũt teſtes dicẽdo,poſt dictam pacem,&c.Hoc ſic p̃miſſo diſcutiãtur primò teſtes,qui videtur probare. Pucius pater dicti dñi Vitalis probat hoc clarè:quia dicit ſuper quarto articulo ꝙ habuit dñs Vitalis vſumfructũ quinꝗ annis à die pacis factæ,& ſic facta cõputatione ꝙ de menſe Aprilis proximè præteriti cõpleuit xxviij.annos. Itẽ ſuper articulo ſexto dixit ꝙ vidit dictũ dñm Vitalẽ viuũ,& natũ intra dictos v.annos. Nec obſtat ꝙ eſt pater:quia teſtimoniũ patris admittitur, vt ſ. dictũ eſt.Nucius probet ſuper quarto articulo,& ſuper quinto ꝙ dictus Vitalis fuit natus intra quinꝗ annos à die pacis factæ,& ꝙ fuit baptizatus.†Nec obſtat ꝙ ipſe eſt Santolus[a] vel pater ſpiri-
8 tualis dicti dñi Vitalis:quia illa cauſa nõ reperitur ꝙ repellat te-
a ſtẽ in aliqua parte iuris:ideo ei deberet plus credi tanꝗ homini eũ ſpiritualiter diligenti.Clãtolus ioannis hoc probat clariſsimè quia ſuper ſexto articulo dicit ꝙ iuxta v.annos à die pacis factę vidit dñm Vitalẽ viuũ & natũ.Itẽ ſuꝑ octauo articulo dicit dñm Vitalẽ eſſe xxviij.an.& reddit rationẽ ſufficientẽ:quia. ſ. ſic poſuit iure,nec alia põt reddi ratio de tẽpore,niſi ponẽdo ſibi curæ & reducẽdo ſibi ad memoriã curium tẽporis.Gẽtilis Cyoli hoc probat.nã ſuper quarto articulo dicit ꝙ ipſe teſtis duxerat vxorẽ iam ſunt.xxviij.anni.& ꝙ dictus dominus Vitalis erat natus ante per vnũ annũ cũ dimidio:& ſic cõcluditur dictũ dominum vitalẽ,eſſe xxviij.ann. Itẽ interrogatus quomodo ſcit ꝙ ſint xxviij.anni ꝙ vxorem duxit,reddit ſufficientẽ rationem: quia conſtat per inſtrumentum,ꝙ apparet eſſe productum. Interrogatus iterũ de natiuitate reddit rationẽ ſufficientẽ,ꝙ ipſe eſt de domo. in fine dicit ꝙ eſt patruus,& ſic debet ſcire ætatem ſuã, vt l. de tutela.C.de in integ.reſti. Idem dicit ſuper octauo articulo. Palmutius Ioannis probat:quia dicit ſuper ſexto articulo ꝙ vidit dictum dominũ Vitalẽ natũ à dicta die pacis factæ.& reddit ſufficientem rationẽ,ꝙ habet de hoc memoriam propter natiuitatem fratris ipſius teſtis,vt ex dictis in præcedentibus articulis apparet. Boxa Ioannis probat:quia dicit ꝙ vidit dictũ dñm Vitalẽ ꝑ xxviij.annos,& reddit ſufficiẽtẽ cãm:q̃a ſic videt̃ ſibi habito reſpectu ad tempus factæ pacis.Iſtud enĩ verbũ videtur eſſe ſufficiens ad ea,quæ conſiſtũt in memoria & intellectu:vt l.quid tñ.
9 §.j.de arbi.†Nec obſtat ꝙ cõtra dictos teſtes obijci poſſet.Primò enim ꝙ aliqui ex dictis teſtibus ſunt cõſanguinei dicti dñi Vitalis,quæ obiectio nõ obſtat.Primò:quia in cauſa ætatis admittuntur conſanguinei,maximè in his ſpiritualibus:vt xx.q.iij.c.præſens.& no.iiij.q.iij.illa canonizata.§.teſtis idoneus.Præterea,ſũt aliqui omni exceptione maiores,vt mater dicti domini Vitalis producta per dominum Simonem,& ſic eſt eius perſona approbata.item Miglius,qui eſt ſantolus id eſt pater ſpiritualis dicti domini Vitalis.Secundò obijcitur contra dictos teſtes ꝙ ſunt ſibi contrarij:quia examinati ex officio iudicis ſuper articulis dicti domini Simonis dixerunt ſe nihil ſcire.ſed ſuper articulis domini Vitalis ſunt teſtificati de ætate dicti domini vitalis.Si ergo in vno dicunt ſe aliquid ſcire,& in alio aliquid neſcire:contradicunt ſibijpſis. Ad ꝙ reſpondetur multipliciter.Primò,quia dicti teſtes non potuerũt examinari ſuper articulis ex officio iudicis directò contrarijs articulis domini Vitalis. Caſus eſt in l.produci.ff. de teſti. ſecũdum vnã lec.ibi poſitam. Vnde etiam ſi ſibi contradicerent,non noceret talis contradictio, ſecundum Ber.extra,de teſt. c. cũ cauſam. in gl.ꝗ incipit,hæc litera põt intelligi.Præterea,nulla eſt contradictio,ſi diligẽter aduertatur.Nam articuli domini Vitalis ſunt affirmatiuè cõcepti.ſcilicet ipſum eſſe xxviij.ann.ſed articuli domini Simonis ſunt negatiuè concepti,ſcilicet dictum dominũ Vitalem nõ eſſe.xxv.anno.vel xxviij.ann. Teſtis ergo qui dicit ſe ſcire dictam affirmatiuã,ſcilicet ꝙ eſt xxviij. anno. rectè ponit ſe nihil ſcire de negatiua,ꝗ eſt ei contraria: dicere de ea nihil ſcit,& ſic de eius contrario depoſuit. Debent ergo teſtes intelligi ꝙ nõ incidant in contrarietatem: vt extra de teſti.c.cũ tu.ſed debent cũ diſtinctiõe iuuari:vt in j.cõſti.Codi.§.quibus.&c.Pręterea teſtes reprobati ſunt ſolum quatuor.ſ.Carĩcolus, Vãnucius, Menutius,& Palmecius. vnde manent ſex,qui clarè reprobãt ætate domini Vitalis. Vnde manifeſtè cõcludit̃ dictũ dñm Vitalẽ eſſe abſoluẽdũ. Pręterea vna ratio ſubeſt pro dicto domino Vitali:quia ſi bene inſpiciat̃, examinator teſtium inuoluit eos inquantũ potuit:& tñ cũ toto hoc bene probauerunt.ex omnibus igitur prædictis cõcluditur dominum vitalem eſſe abſoluendũ. Tertiò obijcitur contra dictos teſtes:quia cum ipſi dicant ſe ignoraſſe tempus, quo facta fuit pax inter cõe Peruſij,& cõmune Aſiſij non poteſt dictum eorũ concludere: quo cauetur ꝙ ille natus fuit intra v. annos à die factæ pacis.& ꝙ ex eo concluditur ꝙ non ſunt xxviij. anni. Ad quod reſpondetur ꝙ illud nõ obſtat.Nam articulus primus dicit ꝙ pax fuit facta. Mcccxxij.de menſe Aprilis. Vnde duo ſunt conſideranda ſcilicet tempus ſimpliciter conſideratum. ſecundò denominatio ſeu dinumeratio. Primum ſcilicet tempus, de neceſſitate eſt in quolibet actu:quia omne,quod fit,fit in tẽpore:vt in c.abbate ſanè.extra,de re iudi.lib.vj.&.ff.de accuſatio l. libellorum.Secundum ſcilicet denominatio,ſeu dinumeratio tẽporis,poteſt fieri multis modis. ſcilicet quia nominatur annus quotus ſit de natiuitate Chriſti,vel à natiuitate cuiuſlibet hominis:vt l.iij.§.minorem.ff.de mino. vel quotus ſit annus ab vrbe condita.C.de ferijs.l.omnes.& ſic à quolibet actu eſt poſſibile in his,quaſi ſemper cõtingens ꝙ quis recordatur de tempore ſecundum vnam doctrinam,vel denominationem, & ſecundum aliam non recordetur,vt ego modo recordor quotus ſit annus à creatione Principis,vel à magna mortalitate citra. Sed neſcio quotus eſt annus ab vrbe condita.Hoc præmiſſo teſtes,qui dixerunt ſe recordari de pace facta,de neceſſitate concludũt ſe recordari de tempore ꝙ ineſt ipſi actui de neceſſitate.& qđ ſubdunt ꝙ nõ recordantur de tempore.ſ.ſecundũ cõputationẽ contentã in articulo.ſ.ꝙ ille fuerit annus. Mcccxxij.& ꝙ poſtea in articulo d.dñs Vitalis natus fuit intra v.annos à tempore pacis factæ optimè poſſunt recordari de dinumeratione annorũ à tꝑe pacis factæ,& nõ de dinumeratiõe à tempore natiuitatis Chriſti.&c. Præterea,inter p̃dictos ſunt plures qui deponunt de ætate dño vitalis nõ dinumerando à tꝑe pacis,& ſunt illi.A.G.V. & B.& iſti oẽs hoc probant nõ ſe referẽdo ad tempus pacis iam dictæ. ergo apparet liquidiſsimè ętatem domini Vitalis eſſe probatam.

Solutum ex cauſa diuiſionis ſimpliciter ſi erat indebitũ, poteſt repeti:ſecus ſi fuit ſolutum ex diuiſione,& ex tranſactione; pura quia vna pars tranſtulerit alteri omne ius,&c.

CONSILIVM XCIII.

PRæſuppono quòd petitio procedat ꝙ lis debeat conteſtari. Veniamus ad tertiũ quæſitũ ſcilicet nunquid contenta in inſtrumento diuiſionis obſtent prędicto actori,poſito ꝙ aliàs probarent intentionem ſuam. Ad ꝙ examinandum primò fundemus intentionem actoris. Et videt̃

a ℭSantolus. An Santolus ſiue Patrignus poſſit eſſe teſtis.Barto.hic dicit ꝙ ſic. Vide plures cõcor. per do.Iaſ.in l.cũ apertiſſimi.in iiij.col. C. de iudi.& in l. gñaliter. ĩ j.co.ff.de in ius voc. vbi alle.Alc. in cõſi. xlij.in iij.volu. & in cõſi.cxxj.in iiij.vol. qui nihil dicit. ſed adde Alex.in conſil. cxliij.in ij.vol. inci. qm̃ abũde.in pe.col. & in cõſi.ꝙ incipit, proſpectis his quæ in themate narrãtur in ij.col. ꝙ nõ eſt impreſſum,ſed citò imprimetur,vbi dicit ꝙ talis teſtis eſt ſuſpectus,& nõ facit ſemiplenã probationẽ, ꝑ no.ꝑ Bar.in l. admonẽdi.in vij.col. ff. de iureiu.& no.q̃a pluries vidi de facto,& fuit allegatum pro & contra.Tho.

a ¶Viſo puncto. De iſto conſi.vide plene p Iaſ.in l. ciuitas. in iiij.col.in ver.quartò principaliter.adde ff. ſi cer.pe.Tho.

b ¶Pecuniam. Adde Bar.in l.ciuitas. in ij. col. in verſi. quæro. dicit hic.ff.ſi cert.pe-ta.Tho.diplo.

ꝙ eius intentio ſit fundata de iure.Nam di-
uiſio facta inter Lenuciũ & tutricẽ pupil-
lorũ fuit facta extra iudiciũ:& ſic illarũ poſ
ſeſsionũ,q̃ remanſerũt ad illã tutricẽ illorũ
pupillorũ medietatem habet ab illo Lenu
cio. Alia enim medietas remanſit apud eã
tutricẽ dictorũ pupillorũ tanq̃ dictorũ pu
pillorũ antè fuiſſet:& ſic ex vigore dictę di
uiſionis per dictũ Lenuciũ non fuit trãsla-
tum dñium in dictos pupillos illus medietatis,quæ remanſit a-
pud eos tanq̃ ab initio eorum fuiſſet:vt l.dedi.§.ſubtilius. ff.de
cõdi.ob cau.Cùm igitur ſecundum formã dictæ petitionis me-
ditas dictæ medietatis pertineat ad filios dicti Lenucij iure legi
timæ & Trebellianicæ pñt illam quartam partem iure dominij
vendicare.tex.eſt cum gl.in l.cũ putarem.in fin.j.rñ. in gl. ñ.ff.
fa.er. In cõtrarium.& illa eſt veritas,ꝙ vigore dicti inſtri di-
uiſionis ipſius verbis diligẽter inſpectis,filij dicti Lenucij om-
nino excludunt̃.Nã non fuit ſimpliciter facta diuiſio inter eos:
quia tunc procederet d.l.cum putarẽ,& quod ibi no.ſed dictus
cõtractus nõ ſolùm fuit diuiſiõis,ſed etiã trãſactionis.Nam, vt
patet in inſtrumento diuiſionis,per pactum,& tranſactionis no
mine,vna pars alteri renunciauit omni iuri,& dedit & conceſ-
ſit omne ius, oẽmq; actionem, quid & quam haberet in dictis
rebus quacunq; de cã. & ſic dictum ius quod dictus. Lenucius
habebat,fuit expreſsè cõceſſum & tranſlatum in ipſos pupil-
los:vt C.de trãſa.l.ſi pro fundo.& expreſsè no.la.de Are.in l.j.
ff.pro empto.& ibi latius & clarius ſcripſi in prædicta l.cum pu
tarẽ.quæ loquit̃,qñ ex cauſa diuiſionis eſt datũ alicui illud, qđ
erat omni iure indebitum.Sed in propoſito ꝙ Cola filius dicti
Vanni poterat retinere inter cætera erat Trebellianica. quæ ſe-
cundum verã opi.noſtrarum gl.eſt fideicõmiſſarijs naturaliter
indebita licet ciuiliter debita:& ſoluta per iuris errorẽ nõ poteſt
repeti,nec per rei vendi.nec per cõdictionẽ ſine cauſa,vt l.cùm
quis.C.de iur.& fac.igno.l.error.C.eo.tit.Cùm ergo dictus Le
nucius ſoluerit iuris ignorãtia ductus.& ideo filijs Lenucij nul
la competit repetitio.ergo &c.Barto.

Licet de pecunia accepta ab adminiſtratoribus ciuitatis, ſi
non ſit conuerſa in vtilitatem ciuitatis,teneantur ipſi:tamen de-
bet agi contra eos condictione ob cauſam. & ſi ſic non agitur,
abſolui debent ab impetitione actoris.

1 ☞ *Adminiſtrator ſiue camerarius ciuitatis accipiens mutuum,tenetur ciuitas ſi pecuniæ ſunt uerſæ in utilitatem ciuitatis,aliàs non.*
2 *Quando petitur contra camerarium debet primum liquidari quod pecuniæ ſunt conuerſæ in utilitatem ciuitatis.*
3 *Negatiua quando eſt cauſa intentionis alicuius,debet illam probare,*
4 *Ex numeratione facta officiali & camerario ipſe non obligatur.*

CONSILIVM XCIIII.

a Viſo puncto [a] quæſtionis nobis
trãſmiſſæ per ſapientẽ virum relictũ Angeli iudicem
maiorẽ terre cauſarũ ciuilium ciuitatis Viterbij in cau
ſa vertẽte inter magiſtrũ Ioannẽ magiſtri Ray.actorẽ,& Petru-
ciũ Angeli reũ,in quo quæritur an executio petita per dictum
magiſtrũ Ioãnẽ cõtra dictũ Petruciũ in quãtitate ccc.flore. auri
vigore cuiuſdã apodiſſæ ſcriptæ manu ſuprà dicti Petrucij ſit
fiẽda per ſuprà ſcriptũ iudicẽ in bona,& perſonã dicti Petrucij
ſcđm tenorẽ petitionis dicti magiſtri Ioãnis necne.& quæ ſunt
partes iudicis in dicta cauſa. Viſis iuribus & allegationibus
vtriuſq; partis videt̃ nobis cõſultoribus in ſcriptis cõſiderãdũ ꝙ
ex tenore ſchedulæ apparet ꝙ dictus Petrus dictã q̃titatẽ flore.
acceperit & promiſerit vt camerarius cõis,& ſic quãtũ ad ipſam
partẽ pro camerario eſt habendus,niſi cõtrariũ ꝓbaret̃.vt l.opti
mã.C.de cõtrahẽ. & cõmitt.ſti. docuit etiã dictus Petrucius de
ſua electione ad dictũ offm̃,vt patet ex actis.Itẽ aduertendũ qđ
dictũ officiũ eſt officiũ publicũ & neceſſariũ.eſt eñ hic ille cu-
rator qui ad colligẽdũ ciuitatis publicos reditus eligi ſolet: vt l.
munerũ.§.ſed curator.ff.de mu.& ho.& §.defẽſores.His p̃miſsis
dicimus ꝑtes iudicis debere eſſe tales ꝙ ꝓnũciet executionẽ peti
tã ꝑ dcm̃ magiſtrũ Ioã.cõtra d.Petruciũ fiẽdã nõ eſſe ſcđm for
mã ſuæ petitionis:reſeruato dicto magiſtro Ioãni iure petẽdi or
dinariè:ſi qđ ius ſibi apparet cõpetere.& hoc ꝓbauimus his rõni
bus.ſ.quãdo adminiſtratores ciuitatis pro ipſa ciuitatę accipiunt
mutuum,tentur ciuitas ſi in ipſius vtilitatẽ verſę ſunt pecuniæ
1 †Si verò non ſunt verſæ in vtilitatẽ ciuitatis tenent̃ adminiſtra-
tores vt l.ciuitas.ff.ſi cer.pa.Sed in hoc iudicio non eſt liquida
2 tum dictã pecuniam verſam in vtilitatẽ ciuitatis.† Ergo appet
non eſſe liquidum an ipſe Petrus teneat̃.Sicut eñ non põt agi-
contra fideiuſſores,niſi qñ apparet debitorẽ nõ eſſe ſoluẽdo,nec
contra pignorũ poſſeſſores,niſi qñ apparet principalẽ ſoluẽdo
non eſſe:& ita debent facta executione per actorem ante oĩa li-
quidari,vt dicunt iura vulgaria,ita hic liquidari debuit pecuniã
3 in vtilitatem communis eſſe verſam.†Præterea,quando negati-
ua eſt cauſa intentionis alicuius agentis,ille debet eam probare:
vt ff.de verb.obli.l.hoc iure.& not.per Inn.in c.ſuper his.extra,
de accu.Sed poſito ꝙ eſſet liquidum dictam pecuniam in vtili-
tatem ciuitatis non eſſe conuerſam:adhuc idem dicendum eſt
executionem dictæ apodiſſæ non eſſe fiendam,prout dictum
b eſt:quia licet tũc officialis qui recipit pecuniam teneatur:tamẽ
4 videndum eſt qua actione.†Et certum eſt quòd officialis non
obligatur ex contractu mutui celebrato ipſa numeratione.non
enim agebatur inter eos vt ipſi officiali quærerentur,ſed vt ciui
tati per eum.ergo eius numeratione ipſe non obligatur:vt l.non
omnes.ff.ſi cer.pe.nec ex promiſsione,quam fecit dictus officia
lis,tenetur.Promiſsit enim vt camerarius.quod officium eſt ne-
ceſſaarium,vt dictum eſt:& ſic proprio nomine non tenetur fi-
nito officio:vt l.tutores qui poſt.§.j.ff.de admi.tut.& lege, poſt
mortem.§.j.quando ex fac.tu.ſed ex hoc tenetur:quia pecunia
ei datur vt in vtilitatem ciuitatis conuertatur.quod ſi non facit,
tenetur condictione ob cauſam:quaſi ob cauſam data,& cauſa
nõ fuerit ſecuta.Hoc declarat tex.de cõdi.ob cau.l.ſi ꝓcuratori.
Nunc ad propoſitum executio ſchedulæ debet peti ſecundum
tenorem ipſius,vt patet ex verbis ſtatuti producti:ſed cõdictio
ob cauſam,qua iſte tenetur,nõ eſt ſecundũ tenorem ſchedulæ:
ſed extra id,quod agitur,illa naſcit̃ obligatio:vt l.ſi quis §.fi.ff.
commo.non ergo peti põt executio ſchedule,ſed alio modo eſt
agendum,ſibi ius putabit competere.Et prædicta dicimus viſis
actis & actitatis in ipſa cauſa.Bar.

Si debitor obligauit omnia iura ſua &c.vr̃ obligare iudicis of-
ficium quod ſi cõpetit ad taxationẽ expẽſarũ.Et ſñia,in qua iu-
dex reſeruat taxationem expenſarũ,valet licet ſit cõditionalis.
Item an iudicis officiũ põt denegari qñ libellus nõ eſt aptus,ſed
ineptus. Item an libellus relictus ad aliam ſtipulationem poſſet
ſaluari,ſi aliàs eſſet ineptus.

1 ☞ *Officium iudicis an poßit cedi & obligari.*
2 *Creditor hypothecarius poteſt pro ſuo intereſſe petere declarationẽ alicuius rei fiẽdã.*
3 *Sententia,in qua reſeruat ſibi taxationem iudex,ualet de iure.*
4 *Sententia reſeruationis,quam fecit iudex,dicitur conditionalis,& non pura.*
5 *Taxatio eſt executio quædam,quæ ſtat in ſuſpenſo,donec pendet quæſtio principalis.*

CONSILIVM XCV.

INnomine domini amẽ. Ex themate propoſito ꝓ
ponuntur plures quæſtiones.Primò an ſub generali
1 obligatione iurium veniat iudicis officium † quo pre
cipit taxationem expenſarum.& puto ꝙ ſic.nam officium iudi-
poteſt cedi.& obligari.de admi.tu.l.ſi minoris nomine actum.
2 ff.de mi.l.quod ſi minor.§.reſtitutio.†.Secundòan creditor hy-
pothecarius poſsit pro ſuo intereſſe petere declarationem dicta
rum expenſarum vbi obſtaret.& credo quod ſic.C.de non nu.
pec.l.ſicuti.Nã ius eſt ei quęſitũ:ergo &c.ff.quẽad.ſer.amit.l.ſi
partẽ.in fi.ff.de bo.li.l.liberto octuagita. ff.de pac.l.fi.ff.de cõtra
3 ta.l.ſi poſt mortẽ.§.fi.† Tertiò,an valet dicta ſententia,in qua re
ſeruat ſibi taxationem.& eſt planum qđ ſic:vt l.terminato.C.de
4 fru.& lit.expẽ.quod no.in l.item Labeo.ff.fa.erc.† Quarto,an
talis ſententia ſit pura,vel conditionalis.& videtur pura.ff.de ie.
ij.l.j.In contrariũ vr̃. ff.de ver. obl.l.ſi quis arbitratu.C.de con-
trahen.emp.l.fi.ff.de rei vẽ.l.Põponius ſcribit,in fi.Quintò quæ
in caſu noſtro ſint partes iudicis.Nam in themate prædicto nõ
proponitur niſi ꝙ agẽs in libello nõ fecit mẽtionẽ obligationis
iuriũ:ergo libellus ineptus.nã chirogapharius creditor nõ admit
titur ad dictam petitionem,licet ſua interſit.Nam non intereſſe
eſt deducibile in iudicio per viã agendi, ſed debet eſſe tale, ex
quo noua actio oriatur:ſed creditor chiographarius non habet
nouã actionẽ,ſed veterẽ ſolã ꝑſonalẽ:vñ minus eſt eius intereſſe
ex cauſa

ex cauſa honeſta,tñ nõ probabili:ideo non agit:vt no. ĩ fi.C. de
fur.l.manifeſtiſsimi.in prin.ff.ad exhi.l.pe. Cũ ergo libellus nõ
cõtineat cãm immediatã:ergo eſt ineptus:vt no.in l.j. de edẽ. &
l.fi.C.de edic.diui.Adria.tol. & ff.de fal.l.j.§. Labeo.& l.edita.
cum ſua materia.C.de eden. Sed ad hoc poſſet rñderi ꝙ impli-
citè fecit mentionem de hypotheca,cùm ſe fundet ſuper inſtrõ
ſeu apodiſſa,& ad eã ſe referat.ergo &c. ex quo de ſcriptura &
eius ſerie cõſtat:vt l.in ſumma.& l.hæc ſñia.ff.de reg.iur.&ꝙ li
bellus certificetur per ſcripturam,de quo in ea fit mẽtio, vt not,
Inn.in c.j.de proba.ff.vt leg.no.caue.l.poſtq̃.§.ſi dies.Præterea
ſi per formam ſtatuti talis apodiſſa habet paratam executionem
vt res iudicata:tunc creditor chirographarius poteſt petere talẽ
declarationem:quia vltra perſonalem actionem habet officium
iudicis pro executione,ſeruando tamen ordinem l.à diuo Pio.
& l.commodis.ff.de re iudi.& hæc omnia faciunt pro creditore
Sed contra eum facit:quia ante obligationem pendebat lis ſu-
per reciſsione ſententiæ expenſarum:qua pendente,cum ſit pre
iudicialis creditor non poteſt agere,ſed bene poteſt aſsiſtere de-
bitori,ne colludat.Caſus eſt C.de litigioſis.aut̃.nunc ſi hæres.&
videtur expreſſum. ff. famil. erciſ.l. in hoc iudicio.& facit.ff.de
pig.l.ſi ſuperatis.§.fi.& per hoc puto exceptionem litis penden
tis in vim dilatoriæ obſtare d. Sandræ & ſuis procuratoribus
5 pendente lite reſciſſoria expenſas taxari:†quia taxatio eſt execu
tio quædã quæ ſtat in ſuſpenſo donec pendet q̃ſtio præiudicia-
lis:vt ff.de admi.tu l.chirographis.§.j.& no, Inn.extra, qđ met.
cauſa.c.ſuper eo.& per eundem.extra,de appel.c. ſæpe.in gl.ſu-
per ver.expenſarum.circa fi.& facit ff.de excep.l.fundum. & l.
fundi.& C.de ſer.l.j.&c.Bar.

Qñ monaſteriũ eſt exemptũ cũ ſuis poſſeſsionibus an poſſeſ
ſio dicat̃ exempta,quã poſsidet monaſteriũ p̃cariò vel iniuſte.
Item qñ dat̃ licentia intrandi poſſeſsionem propria authoritate
alicui,an iſta licentia tranſeat ad ſucceſſores vel hæredes illius.

1 ☞ *Habens licentiam intrandi poſſeßionem poteſt uti cõtra hæredes,ſeu contra defunctum,& etiam contra eccleſiam.*
2 *Legitima licentia excuſat à ſacrilegio.*
3 *Verbum,de bonis,ſignificat poſſeßionem uel detentationem:non autem dominium.*
4 *Precarium tranſit ad hæredem quando expreße agitur.*
5 *In caſu dubio an res ſit exempta uel non,epiſcopus eſt iudex competens.*
6 *Eccleſia exempta ſunt exempti canonici,& alij perpetuò oblati:non autem priores habentes curam parochiarum.*

CONSILIVM XCVI.

CHriſti nomine inuocato, dico
partes iudicis eſſe tales quòd pronunciet per dictum
dominum Thomam, & eius procuratorem malè ap-
pellantum: & per dictum domi. Dyn. bene pronunciatum.
Ad hoc autẽ dicẽdũ me mouẽt infrà ſcriptæ rõnes, ſi bñ aduer
tatur.hæc q̃o pendet ex duobus. Primò cùm ille prior accuſet̃
ex primo delicto cõmiſſo in turbãdo illũ accuſatorẽ in ſua poſ-
ſeſsione,apparet ꝙ non agitur de obligatione vel facto eccleſiæ
ſed de oblĩone ipſius prioris,& ex ipſius facto deſcẽdente: vt.l.
neq; interdicto.de re iudi.de tab.exhi.l.pe.quod vi aut clã.l.is q
in puteũ.§.ſi tutor.Eſt igitur videndũ vtrũ hoc delictũ ſit com-
miſſum in loco exẽpto vel nõ.ꝙ ſi locus nõ eſt exemptus, appa
ret poſſeſſorẽ poſſe cõueniri,vt in c.j.de priui.li.vj. Quod au
tẽ ille locus non ſit exemptus,oſtenditur.nã verba priuilegij di
cunt ſic &c.cum oĩbus bonis quæ principaliter & rationabiliter
poſsidet, aut in futurum iuſtis modis præſtante dño poterunt
adipiſci ab oĩ iuriſdictiõe,&c.Sed illã rem in accuſatione con-
tentã nõ poſsidet hoſpitale rõnabiliter:nec iuſtis modis dictam
poſſeſsionẽ acquiſiuit:ergo dicta poſſeſsio non eſt exempta, &
ſic delictum cõmiſſum eſt in loco nõ exempto. hoc oſtenditur:
quia præceſsit inſtrm̃ donatiõis factæ dicto Petro quo dedit li-
centiã vt apprehenderet poſſeſsionem dictæ rei ſua authoritate,
1 †vt apparet in dicto inſtrõ,ſed cõſtat ꝙ dicta licẽtia intrãdi po
teſt quis vti cõtra hæredem ſicut contra defunctũ: vt ff.de leg.
ij.l.Titia.§.ij.ſecundùm tertiam lec.l.hæredes.& l.quod ipſi. ff.
de regu.iur. etiam contra eccleſiam poteſt qnis vti dicta licen-
tia:vt extra,de dona.c.cũ dilecti ꝑ quã decretalẽ hoc tenet Ho-
ſtiẽ.& Io.And.& ipſi notãt hodie extra, de foro cõpe. c. verũ.
licet Inn.ibi videat̃ tenuiſſe cõtrariũ,cuius opi.reprobat̃ in hoc
2 qđ dixi.Pro quo facit C.de epiſc.& cle.l.ſi quis curialis. † Et
quia legitima licentia excuſat à ſacrilegio:vt ff.de equa plu. ar-
cẽ. l.q̃q̃.cũ ſi.Sed ex inſtr̃is apparet ſer Petrum ex licentia ſibi
conceſſa ingreſſum eſſe animo poſsidendi ipſam rem: vt appa-
ret de inſtrumentis productis,& ſic legitimè poſsidet: ergo di-
ctum hoſpitale non poteſt rõnabiliter poſsidere:vt l.iij.§.de cõ-
trario.de acqui.poſ.& l.ſi vt certo.§.ſi ex duobus vehiculum.ff.
commo.ex hoc cõcluditur dictam poſſeſsionem eſſe exẽptam.
Præterea, aut ponimus dictum Gellum in vita ſua rem poſſe-
diſſe,quod vr̃ pars dicti prioris aſſerere dũ dicit in quadã poſi-
tione ꝙ dictam poſſeſsionem tenuit tanq̃ de bonis dicti Gelli.
3 †quæ verba,de bonis,ſignificantia ſunt poſſeſsionis vel deten-
tationis,nõ dominij:vt no.ff.vi bo.ra l.ij.§.in hac.Inſti.eo. tit.§.
ſane.in hac actione.& maximè cùm ipſe Gellus cõſtituit in in-
ſtrõ ſe ſuo nomine poſsidere precariò à dicto ſer Petro: vt l.ij.
C.de acqui.poſ.no.de rei vendi.l.quædã mulier. ſed poſſeſsio,
q̃ hr̃ precario,eſt iniuſta mutata volũtate cõcedentis:vt l. Pom-
ponius.§.ſi is q.ff.de acq.poſ.Dixi pleniſsimè in l.j.ff. de acqr.
poſ.& C.de acq.poſ.l.vitia.ꝑ gl.Ergo apparet ꝙ hoſpitale ſuc-
cedit in locũ Gelli vt hæres:& vr̃ vitioſè poſsidere:vt l.cũ hæ-
res.ff.de diuer.& tẽp.præſcri.C.de præſcri. lõg.tẽp.l.j. & qđ ibi
4 no.†Aut dicimus dictũ Gellũ nũq̃ poſſediſſe,ſed ipm̃ hoſpita-
le cæpiſſe poſsidere:& tunc idẽ: quia hoſpitale poſsidet preca-
riò à dicto ſer Pet.nã licet dictũ precariũ ſimpliciter cõceſſum
nõ tranſit ad hæredẽ:vt l.cũ precario.in fi.ff.de acq. poſ.tñ bene
trãſit,qñ expreſſè agit̃ ꝙ ad dictũ hæredẽ trãſeat,vt patet in d.l.
cũ p̃cario.Sicut dicimus in vſufructu.Nã trãſit ad hæredẽ, ſi ex
primit̃:vt C.de vſufru.l.antiquitas.de ver.obl.l.ſtipulatio iſta.§.
ſi qs ita.Idẽ in legato annuo vt.C.de leg.l.in annalibus.ſed ĩ illo
inſtrõ tã ex prin.q̃ ex fine apparet ꝙ ille Gellus oĩa fecit,& pro
miſit ꝓ ſe ſuiſque hæredibus:ergo apparet ꝙ hoſpitale poſsidet
precariò,ſed hac poſſeſsio eſt iniuſta reuocato precario, vt di-
ctum eſt:ergo patet dictũ hoſpitale nõ poſsidere rõnabiliter, &
5 ſic res nõ eſt res exẽpta. †Præterea hoc nõ põt negari,ꝙ dictũ
inſtrm̃ donationis facit rẽ dubiã vtrũ hoſpitale iuſtè & rõnabi-
liter poſsideat vel nõ:& ſic eſt dubiũ an res ſit exempta vel non.
ſed in dubio ep̃s eſt iudex cõpetens:vt no.Inn.extra,de fo.com
pe.c.cũ ſit.arg.ff.de iudi.l.ij,§.ſed ſi dubitet̃. & l.ſi quis ex alie-
na.& no.in l.ij.ff.ſi quis in ius voc.& ſic apparet dictũ vicarium
6 iuſtè ꝓnũciaſſe.†Sed dubiũ eſt,licet nõ ſit verũ quod dicta poſ
ſeſsio ſit exẽpta,an ſit exẽpta perſona dicti dñi Thomæ prioris.
Et in hoc dico ꝙ nõ:nã exẽpta eccleſia vident̃ exẽpti eius cleri-
ci vel canonici,perpetuoque oblati,nõ autẽ priores parochiarũ
curã habentes:vt c.per exemptionẽ.de priui.lib.vj.Ex qua De-
cretali apparet ꝙ demũ illi,qui illius eccleſiæ in ipſam eccleſiã
ſunt incorporati, ſunt exempti. Secus ſi in ipſa eccleſia habent
quãdam curam ſeu præeminentiã:non tamen ipſe eſt obligatus
vel aliter ĩcorporatus eccleſiæ.hoc etiã probat̃ iure ciuili: Ali-
quis eſt tribunus militũ,& ſic præeſt militiæ:gaudétne priuile-
gio militum:Certè ita,ſi ipſe eſt de numero.al's ſecus:vt ff.de te.
mi.l.ꝙ cõſtitutus.& ibi no.de reli.do.c.j.in cle. hoc aũt non eſt
probatũ ipm̃ priorẽ eſſe obligatũ.vel aliàs ipſi hoſpitali eſſe in-
corporatũ.vnde licet ſit poſſeſſor,nõ gaudet priuilegio hoſpita-
lis.ſicut nec tribunus militũ,qui non eſt de corpore ſeu nume-
ro militũ.ſic nec presbyter,de quo dicitur in d.c.per exemptio-
nẽ.Si ergo ipſe eſſet exemptus rõne originis, cũ ipſe ſit de Eu-
gubio:ipſe eſt iuriſdictionis ep̃i vt C. vbi de cri. agi opor.l.j.&
ff.de interd.& rele.l.relegatorum. §. interdictum. Concluditur
ergo dictum vicarium iuſtè pronunciaſſe.Barto.

An & quãdo in cauſis ſummarijs vel plenarijs poſſet iudex
abbreuiare dilationes datas legitimè. Item an iudex ſtatuens
terminum pro prima dilatione reneatur dare ſecundam. Item
ſecunda dilatio data à iudice ſine cauſæ cognitione, vel cum iu
ramento procuratoris quod fuit impeditus ipſe vel eius domi-
nus,valeat vel ne.& ex quibus cauſis iuramentum procurato-
ris in tali caſu non valet.

1 ☞ *In cauſis ſummarijs poteſtas conceſſa iudici eſt in abbreuiando dilationes.*
2 *Iudex poteſt dare ſecundam dilationem ſine cauſæ cognitione, dummodo non excedat primam a ſtatuto comprehenſam.*
3 *Iudex ſtatuendo terminum pro prima dilatione,an importet quod det ſecundam.*
4 *Iudex dando dilationem quam non debuit,dilatio eſt ipſo iure nulla.*
5 *Iuramentum ratione impedimenti non præſtatur procuratori,ſed domino.*
6 *Non ſufficit aſſerere quem ſe impeditum,niſi exprimat cauſas impedimenti.*
7 *Iuramentum debet à parte,uel à iudice deferri;aliàs eſt ipſo iure nullum.*

¶In quæſtione prędicta.alias incl.ex facto ꝓponit.& ita inc.ſcd̃m ordinē pe ruſinũ in prima parte iudiciorũ.in cõſ.xlvj.in quo primò ponit facti narratio cũ qbuſdā alle.cõtra quas allegatiões cõſuluit bar.& ici.Ex facto ꝓponitur ꝙ in cauſa pecuniaria ſup petitiõe cuiuſdā inſtri executiõis guarēti. Viſa prin.dilatiõe data p iudicē ſer Frãciſco ꝓcuratori,iudex ad petitionē dicti ſer Frãciſci dicentis & iurãtis ad ſacra Dei euãgelia, tactis ſcripturis ſe fortè ipeditũ in prima dilatiõe, in cã quã dicto noīe habet,cũ dña Frãciſca ſiue cum ſer lippo e iꝰ ꝓcuratore, & petẽtis ſibi dari ſecũdā dilatiõnē: ꝓrogauit dicto ſer Franciſco, dicto noīe pro ſecũda dilatiõe terminũ ad qntã diem ꝓximè venturã ad probandũ qcqd vellet. in d. cã pręſente dicto ſer lippo:q ſer lippus dixit ſe grauatũ, & grauari poſſe a prorogatione eius datiõe dictæ dilatiõis.Qd grauamē petit reuocari ex certis cauſis. primo qa iudex ꝓceſſit ad ipſam dilatiõnē termini minus legitimè ex abrupto de facto & cã nõ cognita. Itē qa dictus ſer Frãciſcus dicto noīe fuit ī mora lõgo tpe, & ꝑ eũ & eius negligentiam ſtetit &c. Nũc q̃ritur an dictus ſer lippus dicto noīe fuerit grauatus à ſupra ſcripta datione dicti termini, nec ne ſer Franciſco dicta dilatiõnē allegãte iure datã,& ꝓ cõſequēs dictũ ſer lippũ nõ eſſe grauatũ, ꝓ regulã dicēte ſingulis cauſis, i. ſingulis impedimẽtis dilatio dari debet.ff.de ferijs l.fi.ſecundũ iiij. lect. hoc eſt ꝙ ſtatuit oratio diui Marci ꝙ cã cognita iterũ dari debet ꝙ impedimentũ ſufficit probare pro impedimentis,cuius fidē firmare ſufficit ex ipſa naturali iuſtitia.id eſt,ex naturali inſtinctu naturæ dicẽtis ſe impeditũ: vt l.ſiue oportet.§.ſuffi cit in fi.ff.de exc. tut. & de re mi.l.nõ oẽs. §.a Barbaris ibi: pro pe eſt vt affirmatiõi eius credatur &c. & vr̃ eſſe caſus.ff.de bonis aut.iu.poſ.l. vlti. §.fi.ibi:ſi quis tamen iurauit,& ibi : iterũ ei poteſtatem faciendam &c. & ꝙ no. ff. ad exhibē.l.iij.ſciendum. & per Gul. de Cu.in l.iij.§.fi.ſi quis cau.& in Spe.de dilatio.§.fin.ver.in ſumma.ea ratione maxime: quia non apparet ius aduerſarij eſſe factum deterius . ſed omnia integra ſunt , &c.& quod not. per Cy.C.de iudi.l.iudices in fin.Non obſtat ſtatutum quod dixerit ſe multipliciter impeditum non deſcendendo ad ſpeciē impedimenti,quo caſu vr̄ ſufficere dicta gñalis allegatio ex quo aduerſarius nõ petijt declarari ꝙ vel quale ipedimẽtũ allegabat, vt C.d an.ex c.l.fi.& iudex bñ vr̄ feciſſe admittẽdo ipm cũ iureiurãdo quẽ imorem ſuę ſalutis,& diuini timoris arbitrari non debuit.C.ad Iuli.repetũ. l.fi.cum ſi.Et poſtea ſequitur conſ.Barto.contra alleg.Tho.Diplo.

b ¶L.fi.Add̃ inquãtũ Bar.vult ꝙ l.fi.ff.de ferijs.& eius materia habet locũ tã in cauſis ſummarijs ſicut in ordinarijs.d.Iaſ.in d.l.fi.in ij.col.poſt alios dicit ꝙ Bar.hic in iſto cõſ.ſingl'r loquit,& ponit plures concord.vt ibi p eũ Et in quantũ Iaſ.alle.bar.

CONSILIVM XCVII.

IN quæſtione prædicta[a] Primò conſiderandum eſt qđ dicta cauſa agitur ſuper cauſa inſtrumẽti guarẽtigiati,& ſic dicta cauſa debet agi ſummariè:vt l.à diuo Pio.§. ſi ſuper rebus.ff.de re iudi.& ideo põt dubitari an l.fi.[b]de ferijs.habeat locũ in dicta cauſa. videtur ẽm ꝙ nõ:cũ iudici videtur eſſe cõceſſa maior ptãs † in cauſis ſummarijs quã in cauſis ordinarijs. de qua ptãte d.l.fi. loquitur.cõtrariũ puto:quia ptãs cõceſſa iudici in ſummarijs eſt in abbreuiãdo dilationes:vt c.ſæpe.de ver.ſig. in cle. & hoc vult dicere tex.in d.l.fi.dũ i pecuniarijs cauſis omnibus.ex eo tm̃ quid dicit oĩbus.concludit omnem cauſam ſiue ſummariam ſiue ordinariam. Secundũ eſt videndum, cum lex videtur ſtatuere quod detur dilatio [c]trium menſium ad probandum: vt l.j. C.de dilatio.† An ſi iudex ſtatuit minus tempus in dilatione,poſſit dare ſecundam, quæ terminum trium menſium non excedat,ſiue cauſa cognitione.quid videtur tenere Inn.Hoſt,& Io. An.in c. vltra tertiã. extra de teſti.quid quidam fortè malè non ſequuntur.Nã d.l.j.C.de dila.nõ ſtatuit dari tres menſes,ſed quod non denẽ amplius quàm tres:& ſic minus poterit : vt l. ſiue pars.C.de dila.quid in multis locis conſuetudo admittit vt dixi in l.ij.ff.de re iudi.ſed quicquid ſit,hoc verum in cauſis ordinarijs , tamen in ſummarijs non eſt dubium: quia dilationes ſunt arbitrariæ,cum totalis cauſa debeat terminari intra minus tempus trium menſiũ:vt l.de ſubmerſis.C. de naufra.li. xj. Quodcunꝗ igitur tempus detur à lege,integra dilatio dari debet.Facit c.ſæpe.de verb.ſi.in Cle.& ſic dictum hoc non habet locũ in ſumma. † Tertiò occurrit dubium , cum iudex tempore quo dedit primam dilationem ſtatuit terminũ octo dierum pro prima dilatione. ꝑ eo enim quod dicit pro prima.vr̃ innuere ſe daturũ ſecundam cũ prima dicaẽ, & denotet ordinē ad ſecundã[d]:vſ.ff.de iud.l.j.& ff.de hær.inſti.l.ſi qs inſtituat.primò titius ex prima &c.Cõtrariũ puto:nã dicta verba hoc nõ importãt ꝙ iudex dabit ſcdã, niſi ĩ prĩa impeditus ſit vt ſic verba intelligãẽ ſcd̃m naturã negotij.ſup quo ꝓferunẽ:vt l.dãni ĩfecti gdã.ff. de dã.infe.& de vſu.l.ſi ſtipulatus.cũ ſi.ꝓ ꝗ facit:qa iudex nõ põt,ſi vellet facere cõtra formã d.l.fi.ff.de ferijs.vt ſtati dicã.† Quarto occurrit dubium:poſito ꝙ iudex nõ debuit [e]dare ſcdã dilatiõnē:ſi eã dedit,an datio ſit ipſo iure nulla:an vò veniat reſcindẽda p ipm,vl' ſupiorē.& dico cõceſſionē.eſſe ipſo iure nullã,qñ fit ſine cauſæ cognitiõe , ꝑ d.l, fi.ibi dũ,dt,i pecuniarijs cauſis oĩbus dilatio plus quã ſemel tribui nõ pôt. Nam verbũ põt,poſitũ cũ negatiõe neceſſitatē iportat:vt ff.de fur.l.nõ poteſt.extra,de reg. iur.c.j.li.vj.& ibi no.Io.An. Videtur ergo factum prohibente lege:& ſic eſt ipſo iure nullum:vt l.non dubiũ.C.de legi.Sed huic videtur obſtare ꝙ no.Inn.extra,de teſti. c. in cauſis.ſed nõ loqtur de tertia dilatione, ſed de tertia & quarta productione quæ põt fieri in eadē dilatione,vt dicit glo.in dicta l.in pecuniarijs.† Concludo ergo quòd datio ſecũdæ dilationis facta ſine cauſæ cognitione non valet,reſtat videre nunquid ſufficiat iurm præſtitum à dicto procuratore,vt iudex ſic potuerit dare ſcd̃am dilationem. Ad ꝙ videndũ eſſet,cui fuit data dilatio. Primò ꝙ in pũcto nõ exprimitur.ſi ẽm fuiſſet data principali vel alteri ꝓcuratori: tunc ſine dubio pſtatio dicti iurĩ nõ eẽt ſufficiẽs ꝓbatio impedimẽti.Nã cũ terminus daẽ dño,deberet iurare dñs,cuius noĩe agit fuiſſe impeditũ,nõ ꝓcurator.l.qui bona.§. ğ alieno.ff.de dã.infec.ga dñs potuit impediri per cãm obueniẽtē in perſonã ſui,vel in pſonã ꝓcuratoris:vt l.cũ à matribus.C. qui pet.tut.† Sed poſito qđ terminus eſſet datus ſibi vt ꝓcuratori:etiã dicti iurĩ pſtatio nõ eſt ſufficiẽs ꝓbatio,ꝓpter plura:quia prĩo dictus ꝓcurator aſſeruit ſe impeditũ, nec aſſeruit quo impedimento[f],ſ.caſu fortuito,vel facto tertij hoĩs,vel quoquo mõ. Potuit eñ ipediri facto tertiæ pſonæ,& ſic nõ deberet ſibi dari ſcda dilatio:ſed cõtra illũ,ꝗ ipediuit,deberet hr̃e regreſſum:vt ff. de eo ꝑ quē fa.erit.per totũ. & maximè in l.fi.ĩte cũ dicta petitio ſcdę dilatiõe ex cauſę ĩpedimẽti cõtineat q̃dã reſtõnē,ille,qĩ colorate & ſine expreſſiõe cauſę hoc petit, non debet audiri:vt ff.de mino.l.minor aũt magiſtratus.§.j.præterea licet caſus fortuitus qnꝗ poſſit ꝓbari p iuramẽtũ,vt l. fin.§. de fi.inſtru.tñ debet ꝓbari plenè: vt l. ꝙ cõmeatus.in prin.ff.de re mil. Debuit ergo in dicto iuramẽto exprimi qs fuerit caſus fortuitus,per quem fuerit impeditus.qđ cũ nõ fecerit,apparet nõ eſſe ꝓbatum.† Præterea iuramentum iſtud licet fuerit à dicto procuratore pſtitum,nõ tñ fuit à iudice,[g]vel à parte delatum:& ſic non releuat eum qui iurauit:vt ff.de in litem iu.l.videamus.§.de ferre.Et hoc videẽ voluiſſe Io.An in d.c.vl tra tertiam.extra,de teſt.in ver.pſtito. Apparet ergo dictam datiõnē ſecũdæ dilatiõis eſſe ipſo iure nullam.Ex hoc ſequiẽ ꝙ pars aduerſa,ğ contradixit,& reclamauit , fuit grauata, Grauaẽ eñ qs p interlocutoriam ğ eſt nulla ipſo iure,ſaltẽ de facto,ita ꝙ per appellatiõnē ab hoc grauamine,cã ad ſuperiorē deuoluiẽ, vt extra,de appel.c.dilecto. & ibi ꝑ Inn.& Io. An.& ꝓbat in l.militaribus.C. de decu.lib.x.

Lata ſnĩa ſimpl'r nõ pſumiẽ li.conte.niſi appareat ĩ ſcriptis:ſed qñ in ſnĩa fit mentio de lit . conteſt. & eſt lata parte preſente & tacente : tunc intra decem dies appelatio-

nis non

circa tertiam qualiter &c. Tho.Diplo.

g ¶A iudice.Adde quod hoc conſilium ſequitur Lud.Ro.in l.ij.§.fi quis in iu dicio.ff.ſi quis cautio,& Iaſo.in d.l.fi.in xiij.col.ver.aduerte etiam quod requiratur.Tho.Diplouatatius,Conſtantinopolitanus I. V. D.

¶ In materia dilatio nũ conſtituit dĩam inter cãs ſummarias & ordinarias,in extrauag. ad repri. in verſi.fine ſtrepitu. vbi tenet ꝙ licet al's debet dari dilatio parti ad ꝓdũm aduocatũ, tñ in cauſis ſummarijs nõ eſt dãda dilatio ꝓpter aduocatos:& dubitat Iaſ.de illo dicto. Vide Fel.in c.j.in prin. in j.col.extra,vt lit. non conte.& dixi in addi.Bar.ĩ d.contra. adde etiã ꝙ cõſulit Lud.Ro.in cõſ.cc-xxiiij.incip.quo ad primam.ꝙ in cauſis ſummarijs vltra tertiam dilationē nõ debet dari vt fiat abbreuiatio &c.& in conſi.ccxxv.inci. vl tra prędic.all.ĩ ij.co. vult ꝙ in caſis ſummarijs.iudex nõ poteſt multiplicare tot dilatiões quot vult, ex quo debẽt abbreuiari dilatiões.Tho. Diplo.

c ¶Dilatio.inquantũ Bar.concludit qđ in ſummarijs nõ debet dari dilatio ſecunda ſine cauſæ cognitione,quæ etiam nõ excedat terminũ triũ menſiũ &c.adde no. ꝑ Lud.Ro.in d.cõſ. ccxxv.in ij.col.ver. quo ad ſcd̃m.Tho.

d ¶Ad ſecundam.no. ꝙ licet primã dicatur reſpecta ſecũdę: tamen iudex nõ põt dare ſecundã,niſi ꝓbetur de de iuſto impedimẽto.adde Bar. in d.l.fin.ff. de ferijs. cũ cõcor . de quibus per Iaſ.ĩ ij.col.verſ. ſecundo notabiliter ampliã. vbi allegat Bar.ĩ iſto cõſ. Tho.

e ¶Non debuit. Nota quod ſi prima dilatio non fuit integra, fortè minor triũ mẽſium hoc ſolũm non inducit iuſtã cauſam concedendi ſecundã dilationem . Adde Bar.in d.l.fi.vide Feli.in ca. vltra tertiã. in pe.col.in ver. nota quinto vbi alleg. Bar.hic.Tho. diplo.

f ¶Quo impedimento.Nota ꝙ non ſufficit ſe ſimpliciter fuiſſe impeditũ, ſed debet in ſpecie exprimere qualitatē impedimenti.Adde quod hoc eſt demēte Bal. & Ange . in d.l. fin. ff.de ferijs.cum concor.de quibus ibi ꝑ Iaſo.in x.j col.ver.

nis non præſumitur litis conteſtatio, ſed poſt ſic, ſi non fuit appellatum,ſed parte contradicente non præſumitur.

1 *Litis conteſtatio eſt de intrinſeca ſolennitate ſententiæ,*
2 *Litis conteſtatio non præſumitur interueniſſe.*
3 *Si in ſententia fit mentio,uiſa lit.conte.an præſumatur litis conteſt.præceſſiſſe.*

CONSILIVM XCVIII.

APparet ſententia lata nec conſtat de li.conteſt.tñ in ſententia fit mentio litis cõteſtationis,&c. Quæritur an litis conteſtationem interceſſiſſe præſumatur,cũ reperiatur in actis.In iſto dubio aduertenda ſunt duo.Primò, an litis conteſtatio præſumatur. Secundò, an pręſumatur litis conteſtatio,ſi ſentẽtia ſimpliciter eſt lata nõ facta mentione de litis conteſtatione.In quo caſu videtur poſſe dici litis conteſtatio.præceſſiſſe.Primò per rationem ſatis efficacem ſic.† Litis conteſtatio eſt de eſſe ſeu intrinſeca ſolennitate ſententiæ:vt l.prolatam.C.de ſen.& interlo.om. iud. ſed in quolibet actu,qui geritur,ſolennitas intrinſeca interueniſſe præſumitur,etiam ſi de ea non appareat:vt l.ſciendum.ff.de verb.obl. cum ſua materia.Ergo litis cõteſtatio pręſumitur,licet aliud nõ appareat.† Sed contra dicendum videtur,ſ.ꝙ litis conteſtatio interueniſſe non præſumitur,per l.ne in arbitris.C.de arbit. per c. quoniam contra falſam.extra,de proba.Et pro reſponſione rõnis in contrariũ allegatæ aduertendum ꝙ vna pręſumptio tollit aliã:vt d.l.j.de in iure.reſt.& l.j.C.qui & aduerſus quos in fine. vnde lit.conteſt.cum ſcriptis redigi debeat & ſoleat, vt in prædictis iuribus ſi in forma debita,ſ.in ſcriptis redacta nõ appareat, vt debet,non præſumitur interceſſiſſe:ideo quod fortius eſt,pręſumitur non interceſſiſſe:vt l.Titiæ textores.§.j.ff. de leg.j.& ſic iſta præſumptio reſultans ex eo ꝙ nõ præſumitur facta litis conteſta.niſi appareat per d.l.Titiæ.tollit illam generalem præſumptionem,per quam dicebatur ꝙ ſolennitas intrinſeca,&c.& hãc credo eſſe rationem illius conſtitutionis.c. quoniam contra falſam.dum dicitur,nec pręſumatur pro proceſſu,&c.† Secũdò eſt videndum quid iuris ſit in noſtro caſu, ſi in ſententia habita eſt illa mentio litis conteſt.&c.an ex illa mentione lit.conte.præſumatur conteſtatio.Et hunc punctum tangit Gul.de Cu.in l.j.ff. de in ius vo.tangunt doct.etiam plenè in l.procurator. ff. de edẽ. & Gul.tenet ꝙ non præſumatur,per rationes, quas ibi vibebis. & in l.emancipatione.C.de fi.inſtr.videtur ſecundũ Inno.ſic diſtinguendum. Aut lit.conte.factam non fuiſſe opponitur ſentẽtiæ,de recenti poſt ipſius ſententiæ probationem:& tñ præſumitur non interceſſiſſe in ſcriptis,vel aliter ordinatẽ. Aut de recenti non opponitur:& tunc præſumitur per rationẽ quam ibi ponit.Sed gl.in dicto c.quoniam contra falſam. in princ.gl.fi. & c. in præſentia.de renun.in gl.quę incipit eſſe, aut expreſſè dicit: & indiſtinctè non pręſumitur,licet Inno.in ſi.d.gl.c. quoniã cõtra falſam.videatur ſentire aliud.Sed credo prædicta iura & doctorum dicta poſſe reduci ad concordiam diſtinguendo an ſententia fuit lata parte pręſente an abſente. Si abſente,& tunc indiſtinctè præſumitur,per d.l.ne in arbitris.& c.quoniam contra falſam.& ita poteſt intelligi opinio ſuę gloſ.cũ alijs c. ſi.Ita etiã intelligunt doct.in d.l.ſi procurator. maximè quia ibi formatur q̃o de iudice faciẽte literam:& ſic pte abſẽte:quia litera abſẽti mittitur.Aut parte pñte, & tunc dubiũ eſt ſecundũ doc. quare diſtingue,quia aut ſnĩa fuit lata parte contradicente expreſſè , aut tacitè.Primo caſu idem quod ſi ea abſente:quia ex quo expreſſè contradicit,in nihilo præiudicauit. Secundo caſu,qñ ea tacente aut tps ahpellationis,i.decẽ dierum non eſt elapſum,qñ ſententia ex dicta cauſa dicitur nulla,& in huc idem,ꝑ ea quæ ponunt doc.in d.l.emancipatione.& poſito ꝙ præſens fuit, & tacuerit: non tñ ſnĩæ videtur acquiſiuiſſe,per l.cum rem. ff. de tranſac.cũ ſi.Aut eſt elapſum:& tunc quia videtur iam approbaſſe ſnĩam per l.ab eo.in fi.quo & qñ iudex.ſic videtur etiam conſenſiſſe litis conteſt.pręceſſiſſe prout fit mentio in ſnĩa,vt legitur qñ quis pñs ſit ipſius taciti conſenſus vigore mentionis adhibitæ in ſententia,videtur ꝙ litis conteſtatio pręſumatur:ar.l.Publia.in fi.ff. depoſi.Ita intelligas diſtinctionem Inn.quam ſ.poſui,quam ponũt doc.in l.emancipatione.Et idem intelligo qñ parte abſente & ſciente,& tps decẽ dierũ eſt elapſum. Aut fuit lata parte pñſente,& expreſſè cõſentiente:& tũc nõ eſt dubiũ ꝙ pſumeẽ pręceſſiſſe:imò ex partis cõfeſſione & ex ſuo a expreſſo concenſu voluntas probatur pręceſſiſſe,per pręallegatã.l.Publia in fi.adeo quòd non audietur modò poſtea volẽs cõtradicere,& eo modo intelligo dictũ Inno. poſitum in d.c.quoniã cõtra falſam. in vlt. gl.ibi item in iiij.&c. Apparet ergo ex prædicti in vno caſu ſolo litis cõte.pſumi,ſ.qñ ſnĩa eſt lata parte pñte & tacente,& dilatione elapſum tps appellationis.Idẽ in caſu ſcdo qñ parte expreſſè conſentiente : quia tunc pręſumitur.Secundò principaliter eſt videndũ quid operet dicta præſumptio,& certũ eſt ꝙ lata ſnĩa parte expreſſè conſentiente b vel tacente, quod operaẽ tunc pręſumptio vel probatio:vt ſ.dixi al's verò caſu,in quo dixi locũ habere,operaẽ:qa transfert onus probandi in aduerſariũ,ex quo lis conteſtata pſumitur: quia contradicens habebit ꝓbare quantuncunꝗ ſit probatio negatiua: vt l.fi.ff.quod met.cau. Sed aduerte: qa poſito ꝙ hoc ſit verũ,ꝙ ſuã negatiuã habeat probare,ſubuenitur ſibi:quia eam probat ex eo ſolo quod oſtendit in libris,ſeu in libro,in quibus,vel in quo actus ſcribi ſolent, non reperiri.& hoc per text.d.l. Titio.§.pen. Et ita ſentio in hoc puncto Bartol.

a ¶A domino Cyno De iſto cõſ.meminit Bart.in l.abſẽtẽ. ff.de pœ.in pe.col.in verſ. quartò circa hoc for mo. & ibi vide meã apo.& adde Bart.ĩ l. nõ ſolũ.§.ꝗꝗ.fi.de ĩ iu.& ibi Ale.in apo. &Ale.in l.j.§.vbi plenius d.Iaſ.ff.ad Tre. & ibi d.Bar.So.& d. Ale.& d.Iaſ.& doc. in l.nã & poſteã.§.ſi. ff.de iureiu.& Iaſ.ĩ l. vbi pactũ.ĩ iiij.co.& ſeq.C.de tranſ.Tho.

b ¶Alio ſtatuto. Vide d.Io.Bap.Seue.ĩ rep. l.oẽs populi.in lxiij. col.ff.de iuſt.& iure. vbi ponit & all. iſtd cõſ.& vid Ale.ĩ l.nõ. ſolũ.§.ꝗꝗ.ĩ ap. bar. magna ĩ fi.ff.de iniu. & Ale.ĩ l.j.§.ſublata. in pe.col.ff.ad Treb. Tho.

CONSILIVM. XCIX.

STatuto ciuitatis Aſiſij caueatur ꝙ omnia & ſingula &c.Hoc conſiliũ eſt ſuperfluũ quoniam eſt examinatum plenè ſ.in cõſilio xxxvj.

Statutum prohibet teſtes reprobari poſt certũ tempus: eo elapſo non poteſt iudex cõtra eos de falſo inquirere. Item ſi ſtatutum mãdat inquiri intra certũ tps de crimine,poſtea ſi inquirat non valet inquiſitio. Item an ſtatutũ generaliter loquendo deroget ſtatuto ſpecialiter loquẽti.Itẽ an valeat proceſſus.vbi nõ cõpetit actori ius agendi vel accuſandi. Itẽ ſi ſtatutũ dicit,aliquos abſentes ponendos in banno,& ſi paſſi fuerint ſe ſtare in banno per certum tẽpus ꝙ habeantur pro confeſſis , an elapſo termino poſſunt condemnari de criminibus quæ impetuntur. & an cõtra pręſumptionem iuris,& de iure admittatur probatio in contrarium per confeſſione partis aduerſæ. & quid de confeſſione facta.& quid ſi iudici aliàs non conſtet de delicto,niſi per illam fictam confeſſionem contumacię, an poteſt abſentem condẽnare de delicto propter ſtatutum prędictum.

1 *Statutum ꝙ teſtes non poſſunt reprobari, de iure communi ualet.*
2 *Lex prohibens aliquem de aliquo actu reprobari ,uidetur omnem modum procedendi prohibere.*
3 *Quando iubet aliquando non reprobari, facit illud eſſe præſumptionem iuris, & de iure.*
4 *Nemo experitur ubi non eſt actio ſiue accuſatio,nec ius agendi uel accuſandi.*
5 *Permiſſum ad tempus,poſt tempus uidetur eſſe prohibitum.*
6 *Statutum generale non habet locum in caſibus, in quibus eſt ſtatutum ſpeciale in certis caſibus.*
7 *Proceſſus ualet licet agens omni actioni careat.*
8 *Contra præſumptionẽ iuris & de iure admittitur probatio per confeſſionem partis.*
9 *Ficta confeſſio non debet plus operari quàm uera.*
10 *Ad prebandum innocentiam inculpati admittitur procurator.*

CONSILIVM C.

a ADomino Cyno [a]de caſtro ſancti Petri de Bononia poteſtate ciuitatis Peruſij,forma ta eſt inquiſitio contra quoſdã populares de falſa teſtificatione facta contra magnates,& proceſſus fuit habitus ſuper eo,ſup quo proceſſu multa dubia oriunẽ. Primò, quia vno ſtatuto cauet ꝙ teſtes recepti cõtra magnates non pñt reprobari, an hoc nõ obſtante ptãs poſſit inquirere.Secũdò alio ſtatuto cauet ꝙ poſſit qs teſtes reprobare intra octo dies à die publicationis poſtea autem non poſſit Poteſtas & capitaneus inquirere intra menſem,&c.nec poſt menſem aliquid diſponant,an elapſo mẽ b ſe poſſint inquiſitionẽ formare. Tertiò alio ſtatuto [b] cauet gñaliter,ꝙ de falſitatibus poſſit cognoſci intra decẽ ann.an ex vigore

a ℭStatutū valet. Cir ca iſtud conſ. vide bar. i.l.abſēte.i pe.col.i ỹ. circa hæc q formo.ff. de pœnis vbi dicit cō ſuluiſſe & habuiſſe de facto. & refert cō ſiliū ſuū hic cū con cor.de qb⁹ p Ale.ibi & vide Ang.& Pau. de ca.in l.ij.C.q teſt. fa.poſ.& plenè p ba pti.Seue.i l.oēs popu li.in xlvij.col.ff.de iu ſti.& iu.Tho.

b ℭQñ lex iubet.No. q dicit bar.hic q qñ lex iubet aliqd nō re probari, facit illud eſſe pſumptionē iuris & de iure.Th.Dipl.

c ℭStatutū. De duob⁹ ſtatutis contrarij q̄ liter ſint reducēda ad cōcordiā,vide Bar. i l.bñficiū.ff.ad l.fal.et l.ſed & poſteriores. ff.de legi.& i l.j.§.pu tari.ff.qd vi aut clā. & Bal.in l.j.C. ne li ceat i vna & eadē cā. & i c.j.de reſcr.Abb. i c.granū de off.de le. Pe.de anc.i c.j.de cō. & i c.ſtatutū.§.cū au tē.de reſcri.li.vj.Th.

d ℭOī actiōe.No.bar. hic Ioā.Bertach.i ſuo reptorio.i ỹ.actio.in ỹ.xviij.q ſi actio de ſit.pōt re⁹ pati ſe con ueniri.& vide Bar.in l.ſi ſocer.in pric.ff.de dote plega.i ver.pro declaratiōe.Tho.

e ℭQuid ergo. Vide. bar.i l.abſēte.ff.d pœ nis.& i cō.cxj.īci.grī tur. & ibi dixi i apo. & vide Ale.in l.ſi eū iudicio.in j.colū. ff.ſi quis cautio.Tho.

hmōi ſtatuti generalis poſsit Poteſtas inqre rere. Quartò, quia dicti inquiſiti ſunt paſsi ſe poni in banno, & elapſus eſt terminus, et ſtatutum dicit quòd elapſo termino banni ti habeantur pro confeſsis, an ex hoc poſ ſint condemnari. Quintò, an ex eo q ante dictum bannum procuratores eorum cō paruerunt, & allegauerunt contra ſe nō de bere procedi ex dictis cauſis: an ex hoc bā num poſsit dici nullum, adeo q illi non di 1 cantur incidiſſe in eum. † Circa primum de iure dicendum eſt q Poteſtas nō poſsit in quirere. Ad quod præmitto q tale ſtatutū a valet a de iure cōmuni q teſtes nō poſsint reprobari ex cā: vt extra, de teſt. c. licet di lectus. ita hic ex cā præſumit ſtatutū q ma gnates falsò facerēt reprobari teſtes ꝓpter eorum potentiā, & præſumeret ſtatutū q quis non diceret falſum contra magnates: ar. l. ſi. in princ. ff. quod me. cā. Hoc præmiſ ſo dico q Poteſtas nō pōt ingrere. Primò, quia ſtatutum ſimpliciter dicit q nō poſsit reprobari: qa nō diſtinguit à quo: ergo &c. vt l. j. §. gñaliter. de le. præſtā. de pe. her. l. itē veniunt. §. à quo. & quia lex q̄ prohibet re probari oīno prohibet: vt l. quos. de poſth. Secundò, quia qñ lex prohibet aliquē de aliquo actu reprobari, videturomnē modū 2 †procedendi prohibere: vt C. de his qui ad eccle. confu. l. ſi ſeruus. ibi: cōflanci, &c. & C. de emē. ſeruo. l. j. in prin. de cōi ſeruo ma nu. l. j. ibi nullus caſus, &c. Præterea ꝓ hoc videtur tex. ff. de iniur. l. nō ſolū. §. q̄q̄. vbi pro ea tantū iniuria pōt agere maritus, pro qua vxor liberta. Ita hic de eo tantū falsò pōt inquirere. Poteſtas, de quo alius poteſt accuſare† Præterea qñ lex iubet b aliquid b non reprobari, facit illud eſſe præſumptio nē iuris & de iure, contra quam admittitur probatio in contrarium: vt l. fi. C. de arb. tu. l. Celſus. de vſuca. & ad Velleia. l. antiquę. 4 & ad Mace. l. fi. & in auſ. vt lic. ma. & auię. §. ad hæc. † Sic ergo in propoſito cùm præſumptio ſit iuris & de iure, q ipſi dicūt ve ritatē, nec admittatur probatio in contrarium, iam inquirit ſup eo quod non eſt delictum. Præterea ex hoc arguitur ſic. Sicut in ciuili eſt actio, ſic eſt, ius proſequendi, &c. vt Inſtitu. de act. in prin. ſic in criminali eſt actio. i. ius accuſandi: vt Inſtit. de publi. iud. in prin. & ſicut in ciuilibus nemo experitur ſine actione, ſed ſecundum ius agendi: ita in criminalibus vbi non eſt ius accu ſandi. ſed ex facto propoſito non oritur ius accuſandi, vt s. oſten ſum eſt: ergo &c. & probatur: quia ius reſiſtit, ergo &c. vt l. cum lex. de fideiuſ. & l. non dubium. C. de legi. & de cōd. inde. l. ſi nō ſortem. in prin. Si ergo non oritur iſtud ius accuſandi ſeu puniē di, apparet q Poteſtas non pōt inquirere, & experitur ſine accu ſatione ſeu ſine iure puniendi ſeu procedēdi. Super ſecundo pū cto, etiam dato aliàs q dicti teſtes poſsint reprobari, ex hoc ſta tutū tñ veniunt abſoluendi. quod probatur primò per regulam generalem, quæ eſt quod permiſſum ad tempus, poſt tempus vi detur eſſe prohibitum: vt l. Imperator. de poſthu. & de le. ij. l. ſta 5 tuliberum. §. ſi quis ſeruum. † Præterea hoc probatur per caſus ſpe ciales. Nam permittitur mulieri q pronunciet ſe prægnantem intra xxx. dies: vt l. j. §. j. de lib. agno. & nil plus dicitur in ſenatuſ conſulto. & tamen ex hoc videtur prohibita poſt tempus denun ciare, niſi ex cauſa: vt ea. l. j. §. ſi mulier. ita in propoſito non pote rit poſt tempus inquirere. Ad idem in auſ. de app. & intra q̄ tpa. §. j. vbi permittitur appellare intra decē dies, nec prohibet poſt ea, tñ ex hoc videtur prohibitū appellare poſtea. Ad idem C. de in integ. reſt. l. fi. & multa alia ſimilia repetiuntur. Et ex hoc con cluditur q ſi inquiſitio formatur poſt tempus, eſt nulla ipſo iu re. Caſus eſt C. de dolo. l. fi. de excuſationi. tutorum. l. ſcire opor 6 tet. §. conſequens. & C. ne de ſta. defun. l. ij. † Super tertio dicitur, c & verum eſt, quòd ſtatutum generale c non habet locum in caſi

bus ſeu falſitatibus, in quibus ſpecialiter eſt certum tempus ſta tutum. Caſus eſt C. de fal. l. querela. & quod ibi not. Ad idem de act. & obl. l. in honorarijs. & quod ibi no. Tempora enim genera liter conſtituta non intelliguntur in actionibus, in quibus ſunt certa tēpora limitata. Ad hoc l. j. §. dixerit aliquis. ff. de pub. cū ſi. Reſpōdetur clarè q verum eſt quando lex circa idem producit duas actiones: vnam generaliter, aliā ſpecialiter: vna tollitur per aliam, & vna poteſt ſe habere in plus q̄ alia, vt ibi. ſed in propo ſito eſt vna atq; eadem actio, quæ in ſeipſa non poteſt eſſe tēpo ralis & perpetua: quia eſſet repugnantia contra l. vbi regugnan tia. de reg. iur. l. eum qui ædes. ff. de vſuca. & hoc ſtatutum non inducit nouam actionem, ſed ea quæ limitata eſt vſque ad quod tempus durat: ideo quia vna eſt actio, ne in ea ſit repugnantia, 7 generi per ſpeciem derogatur. † Super quarto videndum eſt, & oſtenditur primò quod potuerunt condemnari. Probatur: quia va d let proceſſus. Licet enim agens omni actione d careat: tamen pro ceſſus valet in ſe. quod patet: quia ex eo poteſt ſequi condemna tio licet indebitè: vt C. de condi. inde. l. j. & ff. mā. l. ſi fideiuſſor. & §. omnibus. & tex. dicit extra, de re iudi. c. Abbate ſanè. ver. quo 8 niam. ibi: & ſi petitum, &c. lib. vj. † Præterea licet ſit præſumptio iuris & de iure q non dixit falſum, tamen admittitur probatio in contrarium per confeſsionē partis aduerſæ: vt in auſ. de æqua. do. §. aliud. & ibi glo. Circa hoc dicit Ia. But. in l. ſue poſsidetis. C. de proba. quod eſt verum q confeſsio partis non derogat de poſitioni: vt l. j. de rei vendi. coniuncta. l. j. ſol. mat. Sed in his quæ reſpiciunt priuatum fauorem, ſi ille cōfitetur contra, imputet ſi bi ſi cōfeſsio fiet in iudicio: vt d. §. aliud. & facit pro domino Iac. l. ornamētorum. de auro & ar. leg. & in auſ. de æqua. do. §. aliud. & ibi no. gl. in ver. ſinautem ſcribat. & per Azo. in ſum. de don. ante nup. auſ. ſed iam neceſſe. & per hoc tolluntur multæ rationes factæ s. in puncto ſecundo. Sed iſte patiendo ſe poni in banno, non videtur confiteri ergo &c. Præterea quando primo tempo re fuit actio, licet ex aliquo caſu ſit extincta: poteſt quis pati ſe & conueniri & condemnari de facto: vt ff. ad exhib. l. ſi quis ho minem. §. quantum autem. & de rei ven. l. ſi poſt acceptam. ſed iſte non veniendo videtur pati ſe conueniri & condemnari: er go & per hoc tollūtur omnes illæ rationes, quæ dicunt q eſt ela pſum tempus intra quod poteſt inquirere: vt dictum eſt ſuper ſe cundo puncto. Econtra videt q non poſsit condemnari: quia iu dex etiam pro parte non opponente, ſed expreſsè in maleficium confitente poteſt & debet de defenſione eius querere. Caſus eſt notabilis in l. j. §. fi. de quæſtio. Ad idē de pœnis. l. ſi nō defendā tur. in fi. dū dicit qui cognoſcit, debeat de eorum innocentia que rere. Facit de ap. l. nō tantū. & C. de ap. l. addictos. vbi inuita par te quis appellat, vt eum defendat. Ad idem vbicunq; in abſentē pōt ferri diffinitiua iudex pro reo & ex ſuo officio perquirit ve ritatem: vt quomodo & quādo iudex. auſ. qui ſemel. ibi: perquiſi ta veritate, &c. C. de ap. l. ampliorē. in prin. ibi: quanto eius partes adimplere, &c. & ibi no. per gl. licet ibi dicat q ſit ſpeciale: tñ ge nerale eſt etiā in criminalibus vbi pōt ferri ſñia abſente parte. & hoc expreſsè tenuit Inn. in c. veniēs. extra, de accu. facit C. de iu 9 di. l. properādū. §. ſed & ſi quidē. & §. ſeq. † Quid ergo e dicemus? e & dico ſic, qñ liquet iudici euidenter abſentē nō eſſe culpabilē, vel nullū delictū cōmiſiſſe, & tūc licet ſit cōtumax, & habeatur pro confeſſo; tamen nō pōt condēnari, per iura s. allegata. Quid enim ſi elapſo termino banni iudex neſcit eum, qui cōtumax di cebatur, hominem interfeciſſe: & quia non cōſtat ſibi: Certè nō poterit cōdemnari, ne plus operetur ficta cōfeſsio, q̄ vera. ff. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. fi. cum l. ſeq. Quando vero conſtat iu dici per hanc fictam confeſsionē de maleficio, ſed cōſtat q reus nō poterat redargui quia habebat pro ſe præſumptionem iuris & de iure: & tunc credo q poſſet eum condēnare; & debet pro bari contra eū, & nunc conſtat, & eſt probatum per illā fictā cō feſsionem, vt s. probatum eſt. Ex hoc apparet q iſte citatus de buit cōparere: qa iudiciū potuit habere effectū. & ita in caſu pro poſito non obſtante quod dictum eſt in primo puncto. Quan doq; enim conſtat iudici delictū cōmiſſum eſſe, de quo poterat reus inquiri ſeu accuſari, ſed nūc accuſationis tempora ſunt ela pſa: tunc etiam dico q talis inquiſitus poterit ex contumacia cō demnari: quia tempus condemnationem criminalem non tollit ipſo iure, ſed parat exceptionē: vt l. ſi maritus. §. præſcriptiones. ff. de adulte. & C. eod. titulo. l. adulterium. quas præſcriptiones, ſeu ex

ceptiones poteſt ſi vult pars vincere, & non opponere, ne ſequatur condemnatio: vt d. §. præſcriptiones. & poteſt ſe de facto pati conueniri: vt s. probatū eſt. Igitur in ꝓpoſito ſi aliud non obſtat, iudex talem contumacem nil opponentem, & patiē tem ſe poni in bāno, poſsit condemnare, nō obſtantibus quę di 10 cta ſunt in ſecundo puncto. † Super quinto puncto dico q cùm a tales cōparuerunt procuratores a ſeu excuſatores, & legitimas cās propoſuerūt, qualiter non debebant venire cōdemnandi, ſ. quia ipſi non poterāt redargui, & tempus inquiſitionis erat ela pſum: vt s. dictum eſt. & ſic non fuerunt paſsi ſe de facto cōue niri, imò contradixerunt, & expreſsè negauerunt, q ex hoc iudi cis officium debuit quieſcere, & contra eos amplius nō procede re, & ſi non fecit, nō tñ ipſi fuerunt contumaces, nec incurrerūt bannum. ff. de publ. in d. l. inter accuſatorem. ſecundū vnā lectu. & e. ti. l. pe. §. ad crimē. ibi dū dicit, & ſi iuſtā ratione habent, ſen tentia differtur. ff. de procu. l. ſeruū quoq;. §. publicè. Bar.

Quòd ſtatutum prohibens appellationem de condemnatio ne certi delicti, trahitur ad omnem condemnationē ex dicto de licto originaliter deſcendente: ſecus ſi incidenter, vel ex alia cā deſcendat. Quod licet ſtatutum legitimet perſonam minoris non propterea impedit reſtōnē, & eo eſt ipſe læſus, q ſe cōdēna tum probauit. Quod ſi ſtatutum dat optionem in pœnis ſubſti nendis facta ſemel electione nō licet variare. qñ fit per futurum ſubiunctiui. Item q melius eſt pœnam corporalem eligere, & pacē conſequi, q̄ pecuniā ſoluere & in odio remanere, & ideo minor læſus reſtituitur, ſi aliter eligat. Et q auſ. ſacra. non habet locum in iuramento de præterito vel præſenti, ſed de futuro.

1 ℭ *Statutum q condemnatus de percuſsione non poſsit appellare, omnē caſum, & omnē perſonam comprehendit etiam mandatorem & auxiliatorem.*
2 *Quando augetur pœna per primam ſententiam, & augetur pœna, an poſſet appellare non obſtante ſtatuto prædicto.*
3 *Quando ſtatutum & ſcriptum in rem, an comprehendat mandatorem.*
4 *Dictio pro, ſignificat cauſam remotam ſicut dictio propter.*
5 *Minor licet habeat legitimam perſonam ſtandi in iudicio, an poſsit petere reſtitutionē in integrum.*
6 *Approbans ſententiam uidetur beneficio appellationis renunciare.*
7 *An liceat mutare uoluntatem uſque ad ſententiam.*
8 *Statutum loquens per futurum ſubiunctiui ſi ſemel recuſat, an amplius poſsit mutare uo luntatem.*
9 *Vtens iure communi an poſsit petere reſtitutionem in integrum.*
10 *Iurans dicere ueritatem, an poſſet petere reſtitutionem in integrum.*
11 *Maxima eſt differentia inter iuramentum de futuro, & iuramentū de præterito.*

CONSILIVM CI.

b Girardus b de Tuderto minor xxv. annis dedit alapā Innocentio, ex hoc facto inter cætera ſunt orta iſta dubia. Primò cùm in ſtatuto Tu derti caueatur q condemnatus pro percuſsione à ſpatulis. s. nō poſsit appellare, & alio ſtatuto cauetur q percutiēs puniatur in certa quantitate, & teneatur recipere aliam percuſsionem: aliàs puniatur in certa quantitate maiori. Contingit q dictus Girar dus fuit ex dicta percuſsione condemnatus, & ſoluit: poſtea di cit recuſaſſe recipere ſimilem percuſsionem, & ex hac recuſatio ne eſt cōdemnatus in alia quantitate maiori, q̄ritur an poſsit ap pellare. & hoc primo. Secundò, quia ſtatuto Tuderti cauetur q minor poſsit eſſe in iudicio criminali ſine curatore: quęritur an ſententia valeat ex hoc, quia ipſe Girardus ꝓhibeatur petere re ſtitutionē in integrum in his, in quibus læſus eſt. Tertiò, quia di ctus Girardus ante dictam latam ſententiam approbauit, & ſic ſe debere condemnauit, & affirmauit, an probata minori ætate ex proprio proceſſu, ex ipſo proceſſu appareat læſio, an habeat aliud probare. Quartò, cū dicto ſtatuto caueatur q q̄ recipit p cuſsionē, ſimiliter cogatur aduerſarius ad recipiendum ſimilem & ſimiliter aduerſarius ad pacem: aliàs qui recuſauit recipere ſi milē percuſsionē condemnet in certa quantitate: & aduerſarius nō cogatur ad pacem, & fit electio cōuenti, & dictus Girardus elegit velle ſoluere dictam quantitatem prius q̄ recipere velit p cuſsione, q̄ro an poſsit variare & eligere partē de iure cōi ante ſententiā. Quintò, ſi non poteſt de iure cōi an per in integrū re ſtitutionem poſsit ad hoc admitti. ſolū probando ſe minorē, po ſito q nil aliud poſsit de nouo oſtendere. Sextò, an ex eo q iura uit dicere veritatē, & facere mandata curiæ ꝓhibeatur petere in

1 integ. reſt. & alia de quibus. s. dictū eſt. † Su a per primo videt q nō poſsit appellare: qa cōdemnat de percuſsiōe à ſpatulis. s. quod c ꝓbat: quia verba ſtatuti in rē cōcepta ſunt ſ. cōdemnatus pro percuſsione. nō enim di cit, ſi quis percuſſerit: & ſic omnē caſum & perſonā cōprehendit, etiā extraneū manda torem & auxiliatorē: vt ff. qd vi aut clam. l. aut qui aliter. §. fi. de adul. l. hęc vba. & not. Ia. de Are. in l. ſi ſeruū. §. admonere. ff. de ac qui. hęre. ergo multò magis hūc caſum cō prehendet. Præterea hoc videmus in oībus actionibus arbitrarijs, vbi ferūtur duę ſen tentiæ: vt ff. quod met. cā. l. ſi cū exceptione. §. in hac actione. & ibi no. de rei vē. l. q re ſtituere. de in lit. iur. l. in actionibus. & Inſt. de act. §. in arbitrarijs. in qbus ex cōtuma cia, ſeu recuſatione q̄ fit poſt primā ſñiam, fertur ſecunda: tñ nemo negat ex prima a ctione, & prima obligatione nec condēna tū eſſe. Ita in propoſito ex prima & ſecūda percuſsione & obligatione, q̄ inde orta eſt, vr condēnatus. Ad id facit ff. de publ. l. hoc edicto. ſecundū opi. illorum, qui dicūt nul lam accuſationem fore arbitrariā, vt ibi not. & d. l. j. §. dixerit aliquis. ff. eo. & ad idē. ff. re rū amo. l. ſi cum dos. §. j. Præterea, hoc vide mus in caſibus, in quibus poſt primam cō dēnationem pecuniariā, quā quis non pōt ſoluere, iudex cōmutat eā in corporalem: certè clarū eſt ſecundā ſentētiā ex prīo ſeu ꝓ prīo delicto eſſe: vt C. de ſer. fu. l. q cūq; de iniur. ſi qs iniuriā. & de pœ. l. j. in fi. & facit quod not. doc. in l. nō cōuitij. C. de iniur. in xxv. q. Econtra q poſsit appellare, facit: qa videtur cōdemnatus ex nouo maleficio, ſ. ex accuſatione, nō pro prima percuſsione. b & videt caſus. ff. de pœn. l. relegati. & l. aut dānum. §. qſquis. & l. capitalium. §. in exuli bus. ex quibus videt q nouū ſit maleficiū, 2 & pro nouo maleficio cōdemnetur. † Con cludendo in hoc puncto dico q quandoq; pœna impoſita in prima ſententia eſt com tata in aliam abſq; nouo delicto, ex cā tñ vt propter paupertatem: tuuc nō eſt dubium de qrimo maleficio condemnatum eſſe, & appellare non poſſe, ſicut primo. Ita dicūt omnia iura. s. ꝓximè ad hoc allegata. Qñq; per ſententiam ſecundam prima pœna au get, ſeu noua imponit ex aliqua coaduna tia, ſeu caſſatione vel delicto poſt primam ſententiam commiſſo: & fit qñq; ex diſpo ſitione alterius legis, quàm illius, quæ pri mam pœnā imponit; & tunc dicit nouum delictum, & noua accuſatio: vt d. l. relegati. & d. §. in exulibus. & tūc prohibitio appel c lationis facta in primo crimine, nō extēdit ſe ad illud. Quādoq; prima pœna augetur ex virtute illius legis: & tūc contingit duo bus modis. Primò, quia facit aliquid cōtra ea, quę in prima ſententia expreſſa fuerūt: & tunc ex prima actiōe, & prima cauſa cō demnatus videtur, vt in actiōibus arbitra rijs, vt in iuribus. s. alle. Quandoq; aliquid contingit aliquo actu ſeu contumacia, per quæ non fit contra ea quæ in prima ſenten tia deuenerunt expreſsè, licet aliàs deliclū non eſſet niſi primum proceſſiſſet: & tunc delictū nouū, & lex noua vr: vt l. q cū vno. §. ij. & l. iiij. ff. de re mil. C. de epiſ. & cle. l. q cunq; reſidentibus, & in auſ. de ſancti. epi. §. ſi monachus. Nunc ingitur in q̄one pro

a ℭProcuratores. Sen tit Bart. hic q ad ꝓ bādam innocentiā in culpati admittitur ꝓ curator, vide Barto. in l. ſeruum. §. publi ce. in fi. ff. de procur. vbi dicit q ſtat i ar bitrio iudi. tamē not. plure cautelas per do cto. in l. vbi pactum. C. de tranſac. vbi etiā ponit d. laſ. in v. col. ſimiliter plures con cor. cut adde Ioan. de ana. in cōſ. lix. ici. vi ſa ſqſi. i j. col. & in c. veniens. in iij. col. de accu. in ver. nunquid autē ſi ſtat. caue. vbi ponit modū practi candi & cautelā. quā no. qa ſic debet aduo catus practicari & ita bis practicaui & fecit mihi magnum honorem. Ad ea au tem quę dicit Bar. in hoc conſil. adde etiā q debet diſtingui, an offenſus repellatur ratione delicti, vt cul pæ: & tunc nec Rei pu. nec alter, puta pa ter debet audiri: quia per indirectum offen ſus conſequeretur ſa tisfactionem. l. ſed ſi vnus. §. prætor. ff. de iniurijs. aut non ra tione delicti, & tunc ſecus, vt per glo. in l. antiſtites. in fin. ff. de acquiren. here. & per iura in ea alle. & ita conſultū fuit per plu res doct. Tho.

b ℭGirardus. Adde q iſtud conſil. ſecundū ordinem Peruſiūm eſt in prima parte ṫu dictorum numero x lij. & incip. ibi Berñ. de Tuderto. & ita al le. Alexand. in l. hæc verba. in apoſt. Bar. ff. de adulte. & in l. j. C. ſi de momen. poſ. aliàs incip. Barto. de Tuderto. alle. Alexā. in l. intus. §. repeto. in apoſt. Barto. ff. de le gat. ij. & vide de iſto conſi. domi. Anto. do mi. Alexand. de Nea po. in authen. ſacra menta puberum. C. ſi aduer. vendi. & ibi Iaſo. in ij. col. & Phi. Deci. in l. poſtquam liti. num. lj. C. de pac. Tho. Diplo.

c ℭStatuti. Adde bar. in l. ſi ſeruum. §. præ tor. ait. ff. de acquire. her. & in l. hæc ver ba. ff. de adul. cum cō cor. de quibus ibi p d. Alex. in apoſt. vbi alle. bar. hic, & dicit in ſua q. diſputata. & adde Bartol. in l. ij. §. fi. ff. qd vi aut clā. vbi dixit ſe dixiſſe il lo anno q aliud eſt ſi ſtatutū dicit, pro ho micidio: & aliud ſi di xerit, ſi qſecerit pro homicidio. & ſic vr dicere de iſto cōſ. & vide & ale. i addi. & vide Moder. in l. j. in princi. ff. de verbo. obl. Tho.

poſita iudex non debuit procedere: quia vel debuit interrogare eũ añ primã ſniam q̃d volebat, vel ſimilem percuſſionem recipere vel condẽnari in quãtitate illa: vt probatur in l. ſi hęres. de leg. ij. no. ff. de ac. emp. l. j. in gl. magna. vel debuit cõdemnare in alia quãtitate parua, & quòd teneretur ſimilẽ recipere percuſſionem vel ſoluere illã quãtitatem maiorem, & ſic potuiſſet dare ſniam: vt inſti. de acti. §. curare. & l. eũ q certarũ. in fi. de ver. ob. & ſi hoc feciſſet, ꝑ prima percuſſiõe condẽnatus eſſet & nõ poſſet appellare. Idẽ dicerẽ ſi ſolum cõdemnaſſet eũ ad recipiendũ ſimilem percuſſionem, & poſtea in ſcda ſnia ꝑpter recuſationem condemnaſſet eũ in quãtitate: quia feciſſet cõtra ea, quæ in prima ſnia cõtinentur, vt dictũ eſt in arbitrarijs, & ſimilibus: ſed in caſu ꝑpoſito ſtultus iudex condẽnauit eũ ꝑ pcuſſiõe in certa quãtitate. nec cõdẽnauit eũ ad recipiendum ſimilem percuſſionem. & illa quantitas pria, in qua condemnatus fuit, fuit ſoluta. Nõ põt ergo dici q̃ iſta ſnia fuerit ꝑ prima percuſſione, cũ iam illa fuerit cõdemnatus. & ex eodem delicto bis non debuit cõdenari: vt l. ſenatus. de accuſ. cũ ſi. De neceſſitate ergo eſt q̃ vltima cõdẽnatio eſt tanquã ex nouo, & pro nouo delicto, l. ex noua recuſatione, & ſic poſſit appellari, cũ nõ ſit prohibitũ. C. de appel. l. & in maioribus.
3 † Nõ obſtat quod dicit, q̃ verba ſtatuti ſunt ſcripta in re: quia illud intelligo verũ q̃ comprehendit mandatores. & ſi. quorũ obl'o habet ortum ex ipſo delicto iã cõtra mandatariũ igit ex delicto poſtea ſecuto ꝑpter maleficiũ ꝓcedẽs: vt no. in l. j. §. perſuadere. de ſer. cor. & no. Inſtit. de obl. q̃ ex delic. naſcun. §. ope. meritò illi dicuntur ꝑ tali maleficio condemnati: ſed in propoſito fuit cõdẽnatus ex obligatione quæ habuit originẽ ex nouo facto.
4 † Nec obſt. ſi fortè dicas q̃ ſtatutum dicat q̃ cõdemnatus de percuſſiõe non poſſit appellare, & ſi dictio ꝑ, ſignificat[a] cãm remotã, ſicut ꝑpter, ſic dictio ob: vt C. de legi. l. non dubiũ. & l. j. C. ſi ſeruus extero. & l. eo tpe. in fi. de pac. quod dico q̃ hoc falſum eſt: q̃a dictio pro, ſignificat cãm proximã & finalẽ. C. de do. l. ſi qs pro redẽptione. de le. ij. l. Lucius. §. j. & ff. de alimen. & cib. leg. l. pe. & vbicũq; reperies q̃ dictio pro, ponitur pro propter, & ſignificaret cauſam remotã, improprie ponit. & ſic no. gl. ff. de pe. le. l. dñs. Sticho. in prin.
5 † Sup ſecũdo[b] puncto dico q̃ licet habeat legitimã perſonã ſtandi in iudicio, nõ propterea ꝓhibetur petere reſtitutionẽ in inte. vt plenè diſputat in fi. C. ſi de momẽ. poſ. l. j. in glo.
6 † Super tertio dico q̃ eo ipſo q̃ ſniam approbauit, & ꝑ conſequens vr̃ bñficio appellationis renunciaſſe, licet fuit læſus etiã nullo alio ꝓbato. ff. de mino. l. ſi minor xxv. an no. §. illo vbi tex. & gl.
7 † Super quarto an liceat mutare voluntatẽ vſq; ad ſniam & vr̃ q̃ ſic; quia habet electiõe à lege. ergo &c. vt l. eũ qui certarũ. in fi. de ver. obl. Pro hoc facit de inof. teſt. l. Papinia. §. meminiſſe. de bonis lib. l. cũ maior. §. accuſaſſe. & l. in ſeruitute. §. petijſſe. ff. de his q̃ ꝑ metũ iu. l. alia. & q̃d no. C. de iur. om. iu. l. ſi criminali. et q̃d not. Dy. ff. re ra. ha. l. amplius nõ peti.
8 † Cõtrarium credo: quia ſtatutũ dicit, ſi recuſauerit &c. quod eſt futurum ſubiunctiui. ergo ſi ſemel recuſat, amplius mutare non poteſt voluntatem: vt l. ſi ſtipulatus ſim Stichum. in prin. de verbo. oblig. Non obſtat l. eum qui certarũ. in fi. quia habet electionẽ à lege tacitè, quę videtur conceſſa per futurum indicatiui, ſ. nolet. & ſic licet variare, vt ibi no. hic tamen eſt expreſſum futurum ſubiunctiui. Non obſtat alia lex in contrarium allegata: quia in illa non dicitur delictum perfectum ante ſentẽtiã ideo licet pœnitere. hoc verò delictum eſt perfectum ſola recuſatione.
9 † Super quinto videtur q̃ ſibi non debeat concedi reſtitutio: quia vſus eſt iure communi. Nam quilibet paterfamilias elegiſſet pœnam pecuniariam pro corporali: vt l. in ſeruorum. in fi. ff. de pœnis. Contrarium etiam puto q̃ iſta fuerit euidenter fatua electio. Nam primò depauperatur ex eo q̃ ſoluit magnam condemnationem. Item ſibi remanet inimicitia ex qua cõſueuit ſequi mors, & patrimoniorum deſtructio, vt notorium eſt, & probatur ff. ſo. ma. l. pe. in prin. meritò ergo læſus[c]: & ſic non obſtat l. in ſeruorum. quia licet eſſet inimicitia quæ peior eſt illa parua pœna, cõſulo tamen q̃ dictus Girardus faciat probationes ſecundũ qualitates ſtatuti & conditionem ſententię ſibi hoc expedit.
10 † Super ſexto dico q̃ illud iuramentum habet in ſe duas partes, primò q̃ iurauit dicere veritatẽ[d], & per hoc prohibet petere reſtitutionẽ: quia auſ. ſacramẽta puberũ. C. ſi aduer. vẽ. loquit in iuramẽto de futuro de non veniẽdo contra. Iſtud aũt iuramẽtum eſt de præterito & de præſenti, nec ad futurũ porrigit; tũc enim dicit veritatẽ: quia ſic volebat, & nunc dixit veritatẽ: quia ſic vult: ar. de dã. infe. l. qui bona. §. ſi qs ſtipulatus.
11 † Item eſt lõga differẽtia inter iurm de præterito, & iuramẽtũ de futuro: vt l. ſi qs maior. C. de trãſact. & de cõdi. inſti. l. q̃ ſub cõditione. & quod in eis not. habet etiã ſecũdam partem illud iuramẽtũ. ſ. parere mãdatis curiæ. hoc etiam nõ nocet: quia debet intelligi ſi curia mandauit: vt c. Quintaualis. de iureiu. & de ope. lib. l. liber. ff. pro ſocio. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. Barto.

Quomodo probetur negligentia quando in aliquo actu requirit diligẽtia, & quomodo teſtes probãt negligentiã, vel negatiuam. Item q̃ vnus tenetur aliquod maleficium inquirere, quomodo põt ꝓbare ſuam diligẽtiam, & excuſare ſuam negligẽtiam.

1 *Negligentem fuiſſe Titium quomodo probari debeat.*
2 *Teſtes qui dicunt aliquem negligentem, & nihil aliud dicunt, an probent.*
3 *Negligentia non percipitur ſenſu nec uiſu, & auditu.*
4 *Teſtis, qui uult probare negatiuã, debet illũ actum uidiſſe, ex quo illa negatiua reſultat.*
5 *Diligentia quomodo debet probari.*

CONSILIVM CII.

e CHariſſime domine iſti noſtri Nucerini inquiſiti ſunt à dño rectore ducatus, & eius curia, q̃ ipſi fuerũt negligẽtes, & remiſſi in capiẽdo certos homicidas. ex quo crimine impoſita eſt certa pœna ciuitati ſm formã cõſtitutionũ ꝓuincialiũ. ſup qua inq̃ſitione examinati teſtes dicũt cõe, & hoies dictæ ciuitatis fuiſſe negligẽtes, vt in dicta inq̃ſitione cõtinet: nec reddũt cauſam ſui dicti: nec fuerũt interrogati: an ex eorũ dictis ſit ꝓbata inquiſitio. & ſi nõ eſt probata q̃d debuiſſet fieri ad eã ꝓbandã, & q̃d cõe habeat facere ad ſuã defenſionẽ ꝓbãdã: q̃a iſta quotidiana ſunt tã ꝑ pñti q̃ pro futuro, rogamus vt plenius ſcribere placeat. Alexander eps̃ Nu-

cerimus

¶ Pro, ſignificat. Dictio ꝓ, ſignificat cauſam proximam & finalem, ſecundũ bar. hic adde Bart. in d. l. Lucius. §. ergo. & in l. qbus diebus. §. Ter milius. ff. de cond. & demõ. i ij. col. & ibi vide Bartho. Soci. in ij. colũ. & vide dñm meũ Peruſinum do. Pet. cor. i cõſ. xxxij. in iij. vo. inci. licet. in pe. colũ. & in conſil. xxxv. incip. d. Alex. in vlti. col. eo. vol. & in conſi. lxxxij. iminet, in ij. col. in ij. volu. & in cõ. j. in ij. vo. in iij. col. in ver. pro deciſiõe. & vide bar. in l. j. C. per quas perſo. no. acqui. ł pe. col. & in l. exarari. C. de ac. emp. circa mediũ & in cõſ. cccxlviij. in ij. vol. incip. nobilis. circa medium. & in conſ. cctij. inci. decretũ. in ij. col. eod. vol.

¶ Et dña inter dictionem pro, & dictionẽ ꝑpter, vide p Bal. in l. quod ſcitis. in j. col. C. de bo. quæ lib. & per Ioã. An. in c. petiſtis. de priui. & in c. quod circa de elec. & nota. q̃ dictio pro, aliquando ſignificat potentiã, vide p Bal. in cõſ. ccxij. i ij. vo. inci. quia veritas. in j. col. in fi. Tho.

b ¶ Super ſecundo. Adde Bal. i l. in cãg. ipri. ff. de mino. cum concor traditis per Ale. de Imol. in l. j. C. ſi de momenta. poſ. & nõ. q̃ dicit Barto. hic, q̃ licet minor habeat legitimã perſonã ſtãdi in iudicio ex forma ſtatutorum, tñ ſi eſt læſus, põt petere reſtitõnẽ in integrum vide tñ Bal. in auth. ſi captiui. in ij. colũ. ver. ſed iuxta hoc. C. de epi. & cle. & in l. exigen. in fi. C. de ꝓcur. & in l. j. C. ſi de momen. poſ. & in l. fi. C. q legi. pſ. ſta. in iud. & ibi vide etiam Alb. de Roſa. & in d. l. ij. Quid autẽ ſi minor iurauit ſe maiorem ſi non põt reſtitui, an poſſit dicere contractum nullum, vide Ioã. And. in addit. Spe. in tit. de ſen. §. vt autẽ. & plenius ꝑ Pau. de ca. i l. ij. C. ſi mior ſe maio. dixe. et i cõſ. cxij. ici. viſis & cõſideratis. circa mediũ. & Lu. Ro. i cõſil. xij. al's i cõ. xv. ici. viſo facto ꝑpoſito. vbi voluerũt q̃ poſſit dicere cõtractũ nulliũ.

¶ Cõtrariũ cõſuluit d. Abb. de directo cõtra Lu. i eo facto i cõſi. lxxj. icip. qnq; dubia. in j. & ij. colũ. & vide Ioã. Pet. in dict. l. ij. & Bapti. Seue. in l. omnes populi. in xxxviij. colum. ff. de iu. & iure. licet nõ alle. prædicta. & vide meã apoſtil. ad Bart. in d. l. ij. an autem minor, qui eſt excluſus ab exceptiõe fori ꝓpter ſtatutum poſſet in integrum reſtitui, vide Ange. in l. ij. §. j. ff. de iudi. cũ concor. de quibus per Iaſ. in l. elegantcr. §. ſi quis poſt. ff. de cõdi. inde. in ij. co. cui adde Bal. in l. in cauſę. i ſi. prin. ff. de mino.

¶ Et an ſi minor ex diſpoſitione ſtatuti nõ poteſt venire cõtra ſententiã, an poſſet venire per reſtitutionem in integrum, vide Floria. in l. j. §. quod autem. per illũ tex. ff. de alea. quod no. & vide And. Barba. in c. fi. in xv. col. extra, de don. vbi dicit ſe conſuluiſſe Brixiæ. Tho.

c ¶ Ergo læſus. Vide caſum quẽ ponit Ange. & Pau. de Caſ. in l. quicunq;. C. de ſer. fugi. vbi dicit Bart. conſuluiſſe. Tho.

d ¶ Veritatem. Vide do. Ant. de Alexã. in auſ. ſacramẽta puberũ. C. ſi aduerſus vẽditionem. & ibi do. meũ Iaſo. in xvij. & xx. co. vbi plenè examinauit iſtam materiam. Tho.

e ¶ Chariſſime domine. Aliàs inci. in Dei nomine amen. chariſſime. aliàs inci. Nucerini inquiſiti. De iſto cõſi. vide Feli. in c. irrefragabili. in ij. col. de offi. ordi. & Alex. in l. idẽ q̃rit in princ. in addi. Bar. ff. pro ſocio. & And. Barba. in c. tertio loco. in vij. col. de proba. & in l. nõ ideo. in addi. Bar. ff. de ijs qui. vt indi. & in l. tutor qui repertorij. §. ſi ꝑprius. ff. de poſ. & ff. de admi. tut. & in l. j. §. excuſantur. ff. ad ſen. cõſul. Sylla. & Philip. Decium in l. ſi mihi. in j. col. ff. ſi cer. peta. ibi alleg. Bart. in iſto conſi. Tho.

cerimus &c. Reuerende mi pater & domine, ea de quibus quęritis longam pręmeditationẽ requirunt, & etiam hominem alijs nõ occupatũ. nõ obeſt etiam cùm hoc ego quidem nũc in prin. gymnaſij ſum multis occupatus lectiõibus. vnde ex eoquod vidére potui in illo modico tpe, quod ad hoc inueſtigãdum adhibui, reſcribo quæ ſentio, & primò antequam ad præſentem inq̃ſitionẽ.
1 † Veniamus in genere, ſi volo aliquẽ probare negligentem, quid probare debeam. Et certè q̃n quis in obligatione tene-
a tur ad factum certum limitatum tempore[a] & loco: tunc eo ipſo q̃ illud non facit, eſt probata negligentia eius, niſi illi oſtendat de impedimento, vt l. iij. §. ſi ad diem. de re mili. & l. qui cõmeatus. & ff. ſi quis cau. l. ij. §. ſed & ſi quis. cum ſim. Quandocq; quis tenetur ad aliquid faciendum in genere: vt in caſu propoſito tenetur cõe ad capiendum malefactores: tunc ad oſtendendũ negligentiam cõmunis debet probare primò commune ſciuiſſe illud maleficium eſſe commiſſum illo tẽpore & loco: vt ff. de admini. tut. l. quidam decedens. §. fi. cũ l. ſeq. quod puto probabitur ſi erat publicè notũ, vt probatur. expreſsè. C. de peri. tut. l. j. ꝓbatur etiam de iuris & fact. igno. l. ij. §. ſed facti. & l. nec ſupina. cũ ſimilibus. Item habet probare quòd locus ille, vbi maleficium fuit commiſſum, erat ita propè ciuitatem, villam, vel habitationem, q̃ ſi homines ſolicitè tranſiſſent, ſolicitè & rumores feciſſent, & alia quæ circa hoc requiruntur ſecundũ facti accidentiã q̃ dictos malefactores capere potuiſſent. hoc probatur per ſimilia. Si enim volo tutorem probare fuiſſe negligentem in mutuãdo pecuniam, debeo probare verè vel præſumptiuè q̃ in ciuitate erant homines, quibus potuiſſet dicta pecunia mutuari: aliàs non probaretur negligentia: vt ff. de admi. tut. l. tutor ſecundùm dignitatem. §. j. Item ſi volo probare tutorem fuiſſe negligentẽ in emendis prædijs, debeo probare quòd prædia vtilia reperiebantur, quæ emere potuiſſet: vt in auſ. de conſangu. & vteri. fra. qui hęre. §. j. col. vj. Item ſi volo quem probare fuiſſe negligentẽ in eo quod potuit per alium gerere, debeo probare q̃ facilè erat ſibi alteri committere: vt l. idemq̃ue. ff. pro ſo. Pro hoc videtur expreſſum, & eſt in terminis noſtræ q̃onis ff. ad Syl. l. j. §. ſi quis in villa. & §. ſeq. & §. eodem. autem tecto. & C. ad Syl. l. fi. & hoc probato niſi ex alia parte probaretur diligentia, cenſetur probata negligentia. Si tñ poſſent reperiri teſtes, qui dicerent eos omiſiſſe inquirere & proſequi contra malefactores: & facere prædicta quæ facere poterant: & reddant rationem q̃ erant ꝑntes in loco, in quo non potuiſſet id fieri, quin ipſe teſtis vidiſſet, ſecundũ formam notatã in auſ. de hęredi. & Falci. §. ſi verò abſunt. &
2 tunc eſſet probatio clarior. † Super eo quod notat in præcedenti q̃one quærit an illi teſtes qui dñt cõe, & homines fuiſſe negligentes, & nihil aliud dicũt probent vel non. Dico inquiſitionẽ, hanc eſſe probatam, quod probo: quia dicere aliquem eſſe negligentem, eſt quodãmõ merè negatiuum & priuatiuum. Negligẽtia ẽm nihil aliud eſt q̃ priuatio diligentiæ: & priuatio & negatio idem ſunt: vt ff. de ver. ob. l. inter ſtipulantem. in prin. vbi no. q̃ iſta verba, dolum malum abeſſe, dicantur negligentia. vt ibi not. in gl. ſuper verbo, ad mortuum, & quod not. per gl. ff. de doli excep. in l. fi. in gl. & de itine. actúq; priuato. l. ij. & quod ibi not. Sed teſtes qui deponunt ſimpl'r negatiuã, niſi habeant coarctationem, & limitationem tãti tpis & loci, q̃ ſenſu percipi poſſit, non probant: vt extra, de cauſa poſ. & pro. c. cũ eccleſia Sutrina.
3 Facit C. de proba. l. actor. & quod ibi not. doct. † Præterea negli-
b gentia[b] non eſt aliquid formatum quod ſenſu percipiatur, nec eius eſſentia percipitur viſu vel auditu, vel alio ſenſu corporeo, ſed alij actus ſ. dicti percipiuntur viſu: ex quibus actibus colligimus negligentiam per intellectum. Sed quando teſtis deponit, bebet deponere ſuper eo q̃d ſenſu percipit: vt C. de teſt. l. teſtiũ. & d. §. ſi verò abſunt. & not. Inno. extra, de teſt. c. cũ cãm quod hic non fecerunt. ergo &c. Præterea illi qui dicunt de negligen-
c tia tantũ, nec reddunt rationem[c] per aliquẽ ſenſum coporis: magis iudicant per intellectum, q̃ teſtificent de facto, ad q̃d ſunt adhibiti, & ſic non videt valere: vt C. de excep. rei iud. l. ſi vt ꝓponis. & not. expreſsè per Inn. in d. c. cùm cauſam. extra de teſt.
4 † Præterea, teſtis qui vult probare negatiuã, debet affirmare illũ actũ vidiſſe, ex quo illa negatiua reſultet, vt docet Imperator in d. §. ſi verò abſunt. in auſ. de hæ. & fal. concludit ergo, teſtes nõ ꝓbare. Ad vltimũ q̃d q̃ritis, q̃d hẽat ꝓbare cõe ad ſui defenſionem: dico q̃ multa pñt occurrere ſecundũ diuerſa facti accidentia ponam vobis aliqua. Primò q̃ maleficiũ fuit cõmiſſum in loco abſconſo & ſecreto: vt ff. q̃d vi aut clã. ſemper. §. hoc interdictũ. ver. ſed & ſi is. Nec ẽm põt imputari cõi ſi ignorauit: & occiſores reperiri non potuerũt. vt l. ſi ratio. C. de his quibus vt indig. facit l. annis. de calum. Item q̃ maleficiũ fuit factum in loco propinquo flumini vel in confinibus ciuitatis, ita q̃ antequã homines poſſent trahere, potuerant flumen vel confinia trãſire, ita q̃ poſtea capi non poterant: vt ff. de nox. l. in delictis. circa prin. de ædi. edict. l. quis ſit fugitiuus. §. inde Cæcilius. Item poterãt de facili in aliquod nemus vel ſyluam fugere, ita q̃ difficilis vel quaſi impoſſibilis erat eorum perſecutio: vt l. naturaliter. ff. de acquirenda rerum dominio. & de acquiren. poſſeſ. l. ij. §. Nerua. Item q̃ tale maleficiũ fuit factum clam ſine rumoribus, ita q̃ non potuit præſentari aliàs pręſciri, vt ff. ad Syll. l. j. §. occiſorum. & §. ſeq. Item quòd fuit factũ in loco remoto ab habitationis, ita q̃ exinde nõ poterant exaudiri voces clamantium: vt d. l. j. §. eodem autẽ tecto. & §. ſi quis in villa. & C. ad Syl. l. fi. Item q̃ cõmune tũc & homines erant occupati circa alia neceſſaria magna vel æquè neceſſaria: ar. l. j. §. ſi oẽs. ff. ad Syl. ff. de re iud. l. cõtumacia. & §. cõtractus. & §. quid ad manus. Itẽ quod dictum delictum vel homicidiũ cõmiſſum fuit eo tempore, quo erãt clauſę ianuæ ciuitatis, vel erat ſuſpicio in ciuitate, ita q̃ homines exire non poterant ad eos capiẽdos: vt l. ſi qs in graui. §. ſubuentũ. & §. ſeq. ff. ad Syl. Itẽ q̃ erat tanta multitudo malefactorũ quòd capi non poterant ſine bello magno. C. de epi. audi. l. addictos. & de rap. virg. l. raptores & de his q̃ latr. occul. l. fi. Item quia illi malefactores ſtatim eduxerũt ſe ad aliquã arcẽ, ſeu rocã, ſeu munitionẽ, ita fortè q̃ nõ potuerũt capi vel expugnari: vt ff. ad l. Iul. maie. l. iij. ſi tñ illi, qui locũ illũ tenent, ſunt eorum iuriſdictionis, ſ. q̃ cõis, conſiliũ eſt q̃ eis faciat pręceptũ q̃ reſtituant malefactores, ſecundũ formã. d. l. fi. C. de his qui latr. occul. Itẽ q̃ illi malefactores ſtatim intrauerunt eccleſiam vel monaſteriũ, vel locũ religioſorum. vt extra, de immu. eccle. c. inter alia. C. de his qui ad eccle. cõfu. per totũ. & oĩa iſta ſi bñ aduertant, faciũt q̃ cõi
5 nõ pot imputari negligentia. † Poteſt etiam
d commune probare ſuam diligentiam[d] multis modis. Priò q̃ totũ ciuile officiũ, id eſt, officiales ciuitatis tanſierunt vt illos poſſent comprehendere: vt d. l. fi. C. de his qui latro. & de rap. virg. l. j. §. ſinautẽ poſt commiſſum. Itẽ quod poſuerunt cuſtodes ad limites, & loca confinia, vñ veriſilr poterãt dicti latrones inſurgere: vt C. de offi. præt. Afri. in nomine Domini. §. ij. Itẽ q̃ rumor fuit concitatus in ciuitate vel caſtro, vt oẽs traherent ad capiẽdũ malefactores: ar. l. prętor. §. ſi quis tamen. ff. vi bo. rap. & l. j. §. tuliſſe. ad Syl. vel campana ſonata: vt no. in l. fi. de dolo. & l. aliud. §. refertur. de reg. iur. Item q̃ diligenter fuit perquiſitum per omnia loca, vbi poterant veriſimiliter eſſe dicti malefactores: vt d. l. iij. §. Nerua. ff. de acqui. poſ. Item factum fuit preconium per ciuitatem q̃ quicunq; aſſignaret talem, haberet tantum de auro communis: & qui ſcirent, & non indicarent, punientur: ar. de his. qui in priorum credi. loco ſuccedunt. l. j. ff. de iuſti. & iu. l. j. §. non ſolũ. vbi metu pœnarum, &c. & ad Syl. l. lex Cornel. cum ſimi. Multa etiam alia poſſunt occurrere

a ¶ Limitatũ tempus. Adde q̃ iſtud conſil. Bar. ſequit Fel. in ca. ſinautẽ. in ij. col. de reſcrip. vbi allegando Bart. hoc dicit, q̃ q̃n quis teneturad factũ limitatum, & certũ tẽpore & loco, eo ipſo q̃ illud non facit, eſt probata negligẽtia, niſi oſtendat de impedimento. Tho.

¶ Et adde q̃ negligẽtia probat etiã alijs modis, vt per Bar. in ſuo ſingulari tracta. j. de teſt. in xxj. col. ver. lata culpa. & adde q̃ probatum eſt ꝑ lapſum anni: vt in d. c. ſinautẽ. cũ cõcor. traditis ibi p fel. in ij. co. & ſeq. & adde gloſ. reputatam ſingularẽ in Cle. fina. §. in quo inver. negligentiam. de reli. do. vbi ponit qualiter probetur negligentia, & culpæ attribuatur negligentia, vide Barto. in dicto tract. in verſicul. latæ culpę. & ibi ſcripſi. Tho Diplo.

b ¶ Præterea negligentia. Vide Alexand. in l. quod meo. §. ſi venditorẽ & ibi apoſt. ff. de acqui. poſ. Tho.

c ¶ Nec ratione reddit. No. q̃ teſti non creditur ſuper negatiua niſi deponat de cã ſciẽtiæ coadiuuando dictũ ſuum loco & tẽpore. Adde Bal. in l. cum. ij. §. j. ff. de tranſ. cũ cõcor. de quibus per Alex. in cõſ. lxv. incip. habita ſup cõtentis. in ij. col. Ale. in l. j. i fi. C. de bo. po. ſecundũ tabu. & ibi apoſt. & in l. j. i ij. co. ff. ſi quis ius dicẽ. nõ obte. Tho. Dipl.

d ¶ Diligentiam. Nota quõ debet probari quem fuiſſe & eſſe diligentem: in aliquo diligẽs in vno præſumitur diligẽs in alio. l. fi. C. de ijs qui à nõ domino manu. licet ar. cõtra l. j. C. qui & aduer. quos. Et an ꝓſumatur diligens errare, notatur in l. cũ de indebito. in glo. in ver. diligens. ff. de ꝓbat. & adde q̃ factũ arbitrio boni viri dicitur diligẽter factũ. l. Labeo. ff. de ſtatu lib. & vide Bal. in l. ſolam. in vlti. col. C. de teſt. in verb. item, teſtis. vbi alle. Bart. inhoc conſ. Tho.

a ¶Inquiritur. Hoc cõ. vide bar. ĩ l. qa poterat. & ibi vid apoſt. meã. ff. ad Tre. vbi dicit cõſuluiſſe ĩ facto Tho.

b ¶Facta recuſatione. Vide Lu. ro. ĩ cõ. ccxx. circa primũ dubiũ & Bal. in con. ccccxxviij. in iij. volu. & Pau. de Caſt. in conſil. xxij. & Ange. de Arc. ĩ rubr. ff. de app. & ĩ §. fi. Inſt. de exce. ĩ viij. char. & Lanfr. Brixi. ĩ c. qm̃ contra falſam. vj. col. de proba. Lud. ĩ l. nõ diſtinguem⁹. §. cũ qdã. ff. đ arb. Sal. ĩ l. apertiſsimi. C. de iud. & Imo. ĩ l. j. §. q̃ſitũ. ff. de app. Ge. ĩ c. iudex ab apo. c. de of. dele. ĩ vj. and. Sic. ĩ trac. de ꝑſtã. car. ĩ ij. pte pri. ĩ iij. q. Ale. deimo. ĩ l. qa poterãt. ĩ iij. co. ff. ad Tre. & ĩ cõ. lxxxix. ĩ j. vo. diligenter conſideratis. per totum.

ad oſtendendam diligentiam. Tamen circa hoc vnum eſt aduertendũ: quia iſta debent fieri verè & non fictè vt qñ fit ſine authoritate iudicis, & de fictione poſſet conſtare, nihil tamen prodeſſet: vt ff. ad Syl. al's ad Tre. l. j. §. accuſatur. Et iſta breuiter potui comprehendere. Bar.

CONSILIVM CIII.

PVnctus quæſtiõis talis eſt: quia querĩt an notarius condemnatus ex aliqua cã extra munus officij notariæ, quæ eum facit infamem, poſſet conficere inſtrã, &c. Iſtud eſt ſuperfluum, vt patet ſ. in cõſ. lxxvij.

Ad hoc ꝙ magiſter percutiens diſcipulum non teneatur actione iniuriarum vel ex aliquo delicto, quod ſufficit probari, & de cauſa ſcientiæ teſtium.

1 ☞ *Corrigi quando quis dicitur, & quando quis poßit.*
2 *Verbum corrigendi, habet plures ſignificationes.*
3 *Cauſa diſciplinæ factum uel cauſa admonẽdi, quomodo debeat probari.*
4 *Præſumitur ludicã fieri, quãdo quis facit quando ludit, ſicut facit quando docet, præſumitur cauſa docendi.*

CONSILIVM CIIII.

VIſis teſtibus examinatis ad defenſam Andrucioli Vinoli Palipañ. ſuper actione formata contra eum de percuſsione Nicolai diſcipuli. Dubitatur vtrum per dictos teſtes ſit tantum probatum ꝙ ſufficiat ad defenſionem dicti Andrucioli, ita ꝙ veniat abſoluẽdus. Super quo facit dubium: quia non continetĩ in articulo cã quare d. Nicolaus deberet corrigi: nec ꝙ tunc malefecerit vel parũ bene. Secundò facit dubium: quia ꝙ dictus Andruciolus faceret animo corrigendi, non cadit in aliquem ſenſum corporis teſtis, & ſic probatio nil valere videtur. † Ad primum dico ꝙ non obſtat. Nã corrigi dicĩt quis qñq; occaſione delicti per eũ cõmiſſi. Sic loquĩt. l. j. C. de emen. propin. Qñq; dicĩt qs corrigi, vt bonis moribus informetur, licet nullum præcedat delictũ. Nã ſeruentis eſt diſcipuli timere magiſtrũ: vt extra, de ſen. excõ. c. vo-
2 luntate. in fi. † Vbi apertè probatĩ ꝙ verbũ corrigẽdi, habet duas ſignificatiões. nã oẽ quod fit cã diſciplinæ eſt impunitum, vt ibi patet, & e. ti. c. cũ nõ ab hoĩe. §. presbyterũ. & ideo l. ſed & ſi quẽcũq;. §. fi. circa prin. ad l. Aquil. dicit, ſi magiſter in diſciplina vulnerauit, &c. Not. quod dicit in diſciplina, quaſi dicat ſine cã de delicto corrigendi, ſeu cauſa diſciplinãdi et informãdi: & vtrũq; dicĩt correctio. Præterea quæ continentur ex verborũ virtute illius articuli ſunt plenè probata, oſtendã. ergo &c. Præterea dico, etiam ſi dictus articulus non eſſet factus, probata eſſet defen-
3 ſio dicti Andrucioli, vt infrà oſtendã. † Ad ſecundũ dico ꝙ ſufficienter probatum eſt ꝙ cã diſciplinæ. i. cauſa admonẽdi & docendi & informandi eum in dicta arte: & hoc per Salmitium teſtem inductum & Vagnutiũ interrogantem ſi dictus Adruciolus dicto tpe habebat curã & ſolicitudinẽ de dicto Nicolao vt de eius diſcipulo & ſocio, & ſi docebat eũ vt diſcipulum in dicta arte, dixerunt ꝙ ſic. Interrogari qũo ſciebãt quia viderunt, &c. licet enim hoc ꝙ cã docendi & monẽdi fecerit, non poſſent videre aliquo ſenſu corporeo: tñ hoc poteſt videri ꝙ illo tpe quo ipſe percuſsit eũ, vt diſcipulũ docebat & monebat: & iſtud dixerunt & viderunt, & ex hoc ſciebat ꝙ animo eum docẽdi & cor-
4 rigendi. † Nan ſicut illud quod quis facit qñ ludit, præſumitur cauſa ludi: vt l. iij. & ibi no. ff. de iniu. ita illud quod facit quando docet, prẽſumitur facere cã docendi & diſciplinandi. Et hoc eſt quod vult tex. in d. l. ſed & ſi quẽcũq;. §. fi. ff. ad l. Aquil. Sufficit ergo ꝙ ſit factum in diſciplinã, hoc eſt, tempore quo quis aliũ diſciplinat: & docet: quia ſtatim præſumĩt quod nõ fecit aĩo iniuriandi. Præterea poſito ꝙ dictus articulus factus non fuiſſet, ſed ſup eo teſtes nihil dixiſſent de cã, defenſio eſſet probata. Nã ꝓbatum eſt plenè ꝙ dictus Andruciolus erat magiſter, & dictus Nicolaus erat diſcipulus. vñ ex qualitate ꝑſonæ: quia magiſter, & ex qualitate percuſsiõis: quia cepit ꝑ auriculã & dedit ei alapam: qui quidem actus ſecundũ mores noſtros magis ad correctionem q̃ ad iniuriã fieri conſueuerunt: præſumitur ꝙ non animo iniuriandi: vt l. j. C. ad l. Corne. de ſica. & hoc expreſsè tenet glo. in l. eum qui. eo. tit. Cùm ergo de qualitate perſonæ & ꝑcuſſionis hoc præſumitur: nõ eſt neceſſe ꝙ exprimatur delictũ propter quod corrigebatur. Concluditur ergo ex prædictis ꝙ prædictus Andruciolus ex probationibus ſit abſoluendus vel debeat ſibi dari ſacramentum purgationis: & eo præſtito abſolui: vt no. glo. in d. l. j. C. ad legem Corne. de ſica. & determinat Bar.

Quando iudex tenetur ſtare ad ſyndicatum, & recuſat illum iudicem: coram quo impetitur, & ille procedit, nõ valet eius proceſſus. Item ponitur caſus, in quibus poſt propoſitam recuſationem non valet proceſſus ſine appellatione: & etiam ſi non proponatur, & cauſa ſuſpicionis eſt notoria.

1 ☞ *Facta recuſatione ex cauſa legitima, eſt exemptus totaliter à iuriſdictione iudicis recuſati.*
2 *Proceſſus factus per iudicem recuſatum an & quando ualeat.*
3 *An & quando quis incidit in pœnam ſi non paret iudicio.*
4 *Ciuitas Caſtelli negat ſe ſubiectam eccleſiæ Romanæ, & ſic debet ſeruare iura ciuilia.*
5 *Iudex poteſt recuſari, etiam in quacunque cauſa finita.*

CONSILIVM CV.

a INquiritur[a] contra dominum Ioannem de Piſana per ſyndicum ciuitatis Peruſij ꝙ non ſtetit ad ſyndicatũ in ciuitate Caſtelli, tẽpore debito: ad cuius defenſionẽ inducĩt inſtrumẽtũ recuſationis, & ex cauſis certis. ſ. quia ſyndicus illius terræ erat ſibi inimicus capitalis vt inſtrumẽto latius patet, per quod dicĩt: quia ex eo ꝙ ille nõ eligebat & recuſabat arbitros, qui de ſuſpicione cognoſcerẽt, dictus dominus Ioã. nõ tenebatur ſub ſuſpecto iudice litigare. cõtra quod ꝑ aduerſariam partẽ dicitur ꝙ licet iudex ſit recuſatus nihilominus põt procedere, & proceſſus factus ab eo valet niſi appelletur, vt no. Inn. in c. cum ſpeciali. de appel. & ideo ꝑ recuſationem iſte nõ fuit exẽptus ab illius iudicis iuriſdictione, & ſic ſtare tenebatur. Item opponitur ꝙ recuſatio non fuerit facta adiecta cauſa. quęritur quid iuris. Et opponitur ex facto ꝙ ille ſyndicus iudex ciuitatis Caſtelli in temporalibus non agnoſcit ſuperiorem. Item inquiritur contra eundem ꝙ non apportauit inſtrumentum ſñiæ ſui ſyndicatus, ad cuius defenſionem producitur inſtrumẽtũ, per quod apparet ꝙ per eius procuratorẽ fuit à iudice & à notario petita copia ſñiæ. & fuit ſibi denegata, ꝑ qđ aliter nõ poterat dicere ꝙ eum apportare nõ tenebatĩ. Ab aduerſa parte dicĩt ꝙ difficultas portationis eum non excuſat: vt l. cõtinuus. §. illud. de verb. obli. Ad quod etiã inducĩt l. ij. §. fi. cum l.
1 ſeq. ff. ſi quis cau. quęrĩt quid iuris. † Super primo dico de iure ꝙ licet dictus dominus Ioan. ſtetit ad ſyndicatũ nõ venit puniendus. licet enim Inn. dicat ꝙ non meminit ſe legiſſe ꝙ valet ꝓceſ-
b ſus ego dico ꝙ memini me legiſſe ꝙ facta recuſatione ex cauſa legitima eſt exemptus à iuriſdictione iudicis recuſati totaliter. Caſus eſt C. ſi qua præ. po. l. j. in fine. Hoc etiã tenuit Innocen. & tenet Hoſt. in ſumma, de offi. dele. §. j. & ipſe Hoſt. refert in d. c. cũ ſpeciali. & ibidẽ Io. And. in nouel. & tenet Hoſt. in ſum. de offi. dele. §. q̃uis ſit effectus. & hoc potiſsime eſt verũ: niſi cauſa recuſationis eſſet inimicitia capitalis notoria. tũc etiã recuſatiõe nõ propoſita ꝓceſſus eſt nullus ipſo iure. Caſus eſt expreſſus ho-
2 die extra, de re iudi. c. paſtoralis. in cle. † Primo poſito ꝙ eſſet verũ, ꝙ valeret ꝓceſſus niſi appellet, hoc nil ad ꝓpoſitũ. non enim quærimus an valeat ꝓceſſus necne, ſed an dictus Ioã. teneatĩ ſtare ad ſyndicatũ corã alio iudice, & ſi nõ ſtetit incidat ĩ pœnã. Et certũ eſt ꝙ nõ: qa qñ quis eſt obligatus ſtare in iudicio, & ſe defendere, intelligitur arbitrio boni viri: vt l. vir bonus. ff. iudicatũ ſolui. Sed vir bonus arbitraretur eum nõ debere ſtare in iudicio corã eo, quãdo habet ſuſpectũ iudicem de inimicitia capitali, vt no. in l. vir bonus. et de procu. l. ſi poſt dationẽ. & l. inuitus. §. fi. et d. c. paſtoralis. Item vir bonus, i. iudex nõ arbitraretur, ꝙ quis deberet ſtare iuri coram illo iudice, quem recuſauit vt ſuſpectũ: & ſi ille nõ vult arbitros eligere, ſed procedit: ideo hoc faciẽdo grauat partẽ, & iſta eſt iuſta cauſa recedendi, & appellandi, vt ipſa pars aduerſa cõfitetĩ. Præterea, illud quod debet appellare, eſſet verũ, vbi eſſet iudex ſuperior, ad quẽ poſsit appellari. ſed hic nõ eſt: quia iudex in temporalibus non recognoſcit ſuperiorẽ: ergo licitè ſua authoritate potuit recedere, non appellando, per iura allegata, quæ dicũt, vbi non eſt iudicis copia põt quis ſua authoritate facere: vt not. C. de iu. l. nullus. & probatur ff. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. belliſsimè. ff. quæ in frau. cre. l. ait prætor. §.
3 ſi debitorem. C. de decurio. l. generali. lib. x. † Pręterea, cũ nõ poſſet ab illo iudice appellari, vt dictũ eſt: iõ nõ ĩcidit ĩ pœnã, ſi eius nõ paret iudicio. Caſus eſt expreſus. ff. đ ar. l. nõ diſtinguemus. §. cũ qdã. vbi licet in ſñia arbitri nõ poſſet appellari: tamẽ ex tali cã non parendo ſuo iudicio excuſatur à pœna de iure Can. dic vt
4 not. in c. ſecundò requiris. de appellatio † Primò, illa ciuitas Caſtelli negat ſe ſubiectam eccleſiæ Romanæ: & ſic ibi debemus ſtare iuribus ciuilibus: ſed de iure ciuili eo ipſo ꝙ quis allegat cauſam ſuſpicionis, ſufficit: nec requirĩt alia probatio, ſed hoc ꝓ probatione habetur: vt not. C. de iudicijs. l. aptiſsimi. & not. ff. ad Treb. l. quia poterat. maximè hoc verum eſt, ſi hoc affirmat proprio iuramento: ex quo tollitur omnino ſuſpicio calumniæ, vt expreſsè dicit Spe. in tit. de recuſatio. §. qualiter. ver. quid ſi prę-
5 ſumptio. † Ad vltimum quod dicitur ꝙ nõ recuſauit in certa cã: Reſpondetur ꝙ hoc nõ eſt neceſſe, imò poteſt fieri recuſatio generaliter à qualibet cauſa etiam futura. Textus eſt in d. l. j. C. ſi quacunq; prędi. pote. Super ſecundo dico ꝙ difficultas illa præſtationis excuſat dominum Ioannẽ à pœna. Caſus eſt ff. ad Tre. l. Titius. de dilatio. l. ſi vehenda. §. idem iuris. licet difficultas nõ impedit contrahi moram, & pœnã committi. Et hoc dicit gloſſ. in l. quod te. ff. ſi cer. pe. & etiã gl. ſuper verbo, teneri. Nõ obſtat l. ij. in fi. ff. ſi quis cau. quia imò facit pro: quia hic fuit magiſtratus qui impediuit, & talis, contra quem propter potentiam, aliàs abſentiam. non poteſt haberi regreſſus: vt in l. finali. de eo, per quem factum erit.

Si ſtatuto diſponitur ꝙ percutiens cum armis puniatur certa pœna, & percutiens cum manu puniatur alia minori: tunc percutiens cum dentibus non debet puniri pœna percutiẽtis cum armis, ſed minori pœna ex ſecundo ſtatuto, arguendo de ſimilibus ad ſimilia.

1 ☞ *Dentes an contineantur appellatione armorum.*
2 *Statutum loquens de manu, intelligitur etiam de dentibus.*

CONSILIVM CVI.

a STatuto Caſtri[a] plebis. Sub rubrica đ percutiẽtibus aliquẽ cũ armis, cauetur ꝙ puniatur in decem, & alio de percuſsione facta cum manu ꝙ puniatur in quinq;. Item alio ſtatuto cauetur ꝙ in caſibus in ſtatuto non expreſsis in maleficijs puniendis, procedatur de ſimilibus ad ſimilia. Accidit ꝙ Titius momordit Semproniũ dentibus, & de hac pœna non exprimitur in ſtatuto, quæritur cui aſsimilabimus hoc delictũ, an offendẽtit cum armis, an verò cũ manu. Quæritur quali-
b ter puniatĩ ille, qui aliquẽ ꝑcuſsit cũ dentibus[b] proprijs in digito manus alterius. Ad quod rñdetĩ ꝙ debeat puniri pœna ſecundi ſtatuti loquentis de percuſsiõe cũ manu ſub pœna quinq; ſolidorũ, ſi nõ fuit in facie. quod ſic probo: ſtatutum primũ loqtur
1 de percuſiõe cũ armis, vt patet in rubro & nigro: † ſed appellatione armorũ dentes nõ continẽtur: vt l. pe. §. telorũ. ff. ad l. Iul. de vi publi. & de fur. l. ſi. pignore. §. furẽ. Dentes enim nõ dicuntur arma, ſed pars corporis: vt l. j. §. j. ff. de var. & extraor. cog. ff. de ędi. edic. l. cui dens. Præterea, ſi illud quod quis facit cum dentibus, diceretur facere cũ armis, nunq; aliquis dicerętur ire ſine armis, cum oẽs habeant dentes. Veritas ergo eſt ꝙ dentes non dicunĩ arma: nec ex his aliquis dicitur armatus, nec cũ armis facere. Caſus eſt ff. de vi & vi ar. l. iij. §. armis deiectũ. & ad l. Iul. de vi pub. l. armatos. & ſic concludĩt ꝙ ex vigore primi ſtatuti loquẽtis de percuſsione cũ armis, non põt puniri: puniatur ergo pœna ſecũ-
2 di ſtatuti de percuſsione cũ manu: † quoniã ſicut manus eſt mẽbrum, ita etiam dens, cũ nõ reperiatur de ꝑcutiente cũ dẽte, procedendo de ſimilibus ad ſimilia, ſecundũ formã ſtatuti, ſed ſimilis eſt percuſsio cũ manu: vt dictũ eſt: ergo &c. Præterea ſi non eſſet ſtatutũ ꝙ nõ procederetur de ſimilibus ad ſimilia, hoc fieri debet de iure cõmuni. Nam certũ eſt, qa hodie in imponendis pœnis maleficijs, legibus ſcriptis oĩbus vtimur: ſed his caſibus etiam in ſcriptis, quibus nõ vtimur, recurrimus ad ſimile ſtatutũ vt ad conſuetudinẽ. ff. de legibus. l. de quibus. circa principiũ. ſic ergo in propoſito Bar.

Si ſtatuto cauetur ꝙ bãnitus habetur pro confeſſo de crimine lapſo termino banni, nec defenſionem criminis admittatur, an lapſo termino põt iudex admittere exceptiones competentes per bannitũ oppoſitas, & minuere pœnã, & quid operetur bannum ſecundũ ſtatuta Italiæ.

1 ☞ *Statum q; bannitus poßit impunè offendi, eſt factum fauore publicæ utilitatis.*
2 *Innocentia accuſati, poteſt quilibet extraneus excuſare in caſibus, in quibus non poteſt perueniri ad ſententiam contra abſentem.*
3 *Contra abſentem quando poteſt fieri ſententia, iudex debet inquirere ueritatem.*
4 *Debitor in decem, & ſi non ſoluit, incidit in pœnam, ſi eſt liberatus de dimidia, & ſi non ſoluit reliquum incidit in pœnam.*

CONSILIVM CVII.

c VIſis omnibus[c] ſtatutis prædictis, & proceſſu, & omnibus quæ per iura fuerunt vidẽda dico & conſulo ego Bart. à Saxoferrato ꝙ præfatæ exceptiones debuerunt recipi & admitti, & ꝙ partes ĩudicis debent eſſe tales, ſ. ꝙ dictos reos condemnent in eo quo condemnari debent, ſi comparuiſſent ante terminum elapſum, & in termino: aliàs in banno, qui fuit datus eis, ſi cõfeſsi fuiſſent, & prędictas excetiones expoſuiſſent, & de eis eo modo quo debuerunt aliàs docuiſſent. & debet dictus iudex in defectũ pœnæ pecuniariæ non ſolutæ eos condemnare in perſona, ſi eos non condẽnaret in integra pœna pecuniaria infrà ſcripta, hoc aũt eſſe verũ, probatur rationibus, & certũ eſt.
1 † Primò ꝙ ſtatutum, quo bannitus poſsit impunè offendi, vel ꝙ eum offendens minori pœna puniatur,
d eſt factum fauore publicæ vtilitatis:[d] vt C. quando lic. ſe ſine iudi. vin. l. fi. ibi: vel pro communi vtilitate, &c. ſed exceptiones, q̃ ſunt pro vtilitate communi inductę, poſſunt opponi ab ipſo iudice, etiam nomine opponente: vt ff. de procu. l. filiusfa. §. veterani. & ibi not. & ff. de poſtulã. l. quos prohibet. ergo multò magis iudex debet facere hoc parte petente. Pro hoc facit: quia iudex debet innocentiam partis quærere, etiam ſi non defendat: vt l. ſi nõ defendatĩ. ff. de pœ. & hoc non ſolũ debet facere ante ſñiam, imò etiã poſt ſñiam ſi eũ reperiret nõ culpabilẽ, debet facere qđ põt vt abſoluatĩ: ſed de hac ĩnocẽtia tenetĩ reſcribere ſuperiori, vt eum reſtituat: quoniam ipſe non poteſt: vt l. j. §. fi. ff. de quæſtio.
2 † Pręterea, vbicunq; cõtra abſentẽ non poteſt perueniri ad diffinitiuam ſententiam, ibi etiam quilibet extraneus veniens ad ſuã innocentiam excuſandam debet audiri: vt l. ſeruum quoq;. §. publicè ff. de procu. no. Inno. in c. veniens. extra, de acc. ergo multò
3 magis ipſa principalis perſona audienda eſt. † Pręterea, ad idem vbicunq; contra abſentem poteſt deueniri ad diffinitiuam ſentẽtiam, iudex debet inquirere veritatẽ, & pro abſente teſtes & inſtrumenta inducere: vt C. quomodo & qñ iud. autĩ. qui ſemel. ibi perquiſita veritate, &c. C. de app. l. ampliorem. in prin. & ibi no. gl. in verbo, adimplere. Et quod ibi dicitur per gl. quod ſpeciale eſt, intellige ideo, quia in cauſa appellationis poteſt deueniri ad diffinitiuam parte abſente. nec poteſt aſsignari alia ratio: ergo in propoſito multò fortius debet audiri, & admittere partem producentem, & allegantem. Sed contra prædicta facit ſtatutũ: quo cauetur ꝙ elapſo termino banni bannum non poteſt vitiari aliquo modo, qui dici vel excogitari poſsit. Pro cuius declaratiõe eſt breuiter ſciendum ꝙ bannum ſecundum ſtatutum huius ciuitatis Peruſij, & cõmuniter totius Italiæ operatur effectũ ſuũ totũ: & ecõtra ad id quod operatĩ banũ, ſeu aduocatio de iure cõmuni. Nam elapſo termino aduocatiõis quis admittit bona, ſed ad defendendum ſe de crimine auditur vt dicũt iura vulgaria: ſed in banno qui datur ex forma ſtatuti, elapſo termino bãni habetur pro confeſſo de crimine, nec ad defenſionem criminis auditur, ſed quantũ ad quantitatem, quæ in banno reducĩt ſibi nõ præiudicat: quia poſtea in condemnatione iudex moderabit ſe-

a ¶Statuto Caſtri. al's inci. viſis ſtatutis de ꝑcutiẽte aliquẽ. & vide ĩ x. li. cõſiliorũ antiquorum, ĩ char. iij. vbi eſt narratio facti modò impreſſum. & adde ꝙ hoc cõſilium Bar. eſt ĩſertũ ꝑ eũdẽ Bar. de verbo ad verbũ ĩ qbuſdã lectu. ĩ l. nõ ſolũ. §. quãq;. ff. de iniurijs. Tho.

b ¶Cùm dẽtibus. Viđ ale. ĩ l. idẽ eſt. §. armis ff. de vi & vi ar. ĩ addi. Bar. & Ioã. & firma. in ſuo repertorio ĩ ver. dẽs. & Ang. de are. ĩ trac. malefi. ĩ ỽ. mẽbrũ. & vide Bart. ĩ l. ij. ĩ vlt. co. ff. de pu. iud. vbi ponit an dẽs ſit membrum. Tho.

c ¶Viſis oĩb⁹. Viđ bar. ĩ l. pe. §. ad crimẽ. ff. đ pub. iud. in verſ: q̃dã ſunt exceptiones, & ibi vide apoſtillã. & in cõſ. xlij. inci. ſtatutũ ciuitatis Aſsiſij. in vo. ij. & ibi ſcripſi in apo. & vide Pe. phi. Cor. in cõſ. cclxxxj. in iij. vo. inci. in hac cõſultatiõe. in v. col. & vide in apoſtillã in l. dies cautioni. §. prætor. ait. ff. de dã. infec. in lec. Bar. ĩỽ. concordia. Tho. Diplo.

d ¶Publicę vtilitatis. Vide plenè ꝑ Iaſ. ĩ l. vbi pactũ. ĩ v. col in prin. C. de trãſa. Th.

a ¶In quæſtione. Vide
de iſto conſilio Bart.
do. Fel. in c. fi. in prin.
de offi. dele. & dñm
meũ do. Ant. corſe. in
ſuo trac. de poteſtate
regia ĩ c. de verbis ge
minatis. ĩ ver. viij. &
adde ad bar. ĩ hoc cõ.
quẽ tractatũ impreſ-
ſum dono mihi dedit
d. do. Ant. cũ electus
fuiſſet in auditorem
Rotę. & vide de iſto
cõ. bar. etiã ale. ꝑ Im.
ĩ l. apud Labeonẽ. §.
quod abijcit ĩ ver. vᵒ-
bũ. ff. de iniur. in apo
ſtillis ad Barto. Tho.

b ¶Verba ĩiurioſa. Vi
đ Bar. ĩ l. itẽ apud La
beonẽ. §. ſed qđ adijci
tur. ff. de iniur. & ĩ l.
ſi qñ. C. de bo. vac. li.
x. & ĩ l. nũqd plura.
ff. de pri. deli. ĩ pe. co.
& ang. ĩ l. ſi nõ cõui-
cij. C. de iniur. & ibi
Sal. & d. Bal. ĩ cõ. ſuo
inci. qdã dixit. ang. đ
Are. in ſuo tra. malef.
ĩ ver. iniurioſa verba.
& no. hoc cõſ. Bar. ꝑ
ſtatutis de vᵒbis iniu
rioſis. & an iſta ſunt
verba iniurioſa dicẽ
do, mio patre non ſo
mai becho. & eſt no-
tandũ. Tho. Diplo.

c ¶In noĩe dñi. Iſtud
cõſiliũ ſcđm ordinẽ
Peruſinũ eſt in j. ꝑte
iudiciorũ, nu. xliiij.
& aľs ĩcip. ꝓceſſum
fuit contra Titiũ. &
ita ĩci. in li. Peruſino
& de hoc cõſilio viđ
Bal. ĩ l. edita actio. in
repe. Patauĩ. ĩ xij. co.
C. de eden. vbi alle.
Bart. in hoc conſilio
Tho. Diplo.

cũdum quod ęquũ & iuſtum ſibi videtur.
Hoc ex verbis ſtatuti ſic probatur, & con-
ſuetudo ſic interpretatur: Nunc autem di-
cti banniti non dicunt quòd dictum banũ
vel eius officium infringat: nec fatentur ſe
confeſſos, & conuictos de maleficio: ſed ſo
lum allegãt aliud, propter quod pœna ma-
leficij minuitur, & moderatur. hoc autem
non eſt ipſum bannum infringere. vt appa
ret ex prædictis. Illud autem quod dixi in
defectum pœnæ pecuniariæ debere impo
ni corporalẽ, ſic oſtenditur. Quando vnũ
eſt per ſe in diſpõne, & reſpectu alterius eſt
in conditiõe, licet prout eſt in diſpõe diui-
datur: tamen prout eſt in conditione reſpe
ctu alterius in qualibet particula rema-
nente, remanet totalis effectus illius con-
ditionis. Exemplum: Aliquis debet decem
& ſi decem non ſoluerit, incidit in pœnã,
vel ſuccedit Poteſtas ad vendẽdũ pignus,
4 vel aliquod ſimile. † contingit ꝙ vel per ſo
lutionem vel aliquo modo aliquis libera-
tus eſt à quinq;. Certè ſi alia quinq; nõ ſol-
uerit, incidit in integrã pœnam, & pignora
integra poterunt vendi: vt l. v. §. fi. de verb.
obli. ff. de pig. act. l. ſi neceſſarias. §. ſi vnus.
C. de diſtra. pig. l. quãdiu. Ita in propoſito,
licet propter bannũ offenſi pœna ſit in ali-
qua parte diminuta: tamen pœna quæ ſuc
cedit in euentum illius cõditionis ſi nõ ſol-
uerit, remanet integra in qualibet particu-
la eius quod non ſoluerit, vt ex prædictis
iuribus apparet. Bar.

Si ſtatuto cauetur ꝙ pro quolibet ver-
bo iniurioſo debet quis puniri certa pœna,
quomodo debet intelligi vnum verbum
iniurioſum. Et an pro multis verbis idem
ſignificantibus debet quis puniri vna pœ-
na, vel multiplici, quando dicuntur in ea-
dem rixa, & quid ſi à condemnatione ap-
pellat̃, quales ſunt ꝑteſiudicis appellatiõis.

CONSILIVM. CVIII.

a IN quæſtiõe ᵃ vertente inter do
minum Nicolaum & ſ. eius filium ex vna parte appel
lantes, & ſer C. ſyndicum & procuratorẽ ciuitatis Ciu
ſij ex altera parte defendentem in curia ſyndici appellationis cõ
munis Cluſij mihi conſulenti commiſſa. Viſis actis primæ & ſe
cundæ cauſæ, & ſtatutis, & iuribus vtriuſq; partis ad examina-
tionem prædictæ quæſtionis. Primò videndum eſt quæ dican
tur verba iniurioſa. Super hoc dicitur ꝙ ea quæ proferuntur in
alium contra bonos mores ciuitatis: vt ff. de iniurijs. l. item apud
Labeonem. §. conuitium. ver. idem ait. Secundò ſciendum eſt ꝙ
verbum iniurioſum dicitur vna oratio ſignificatiua alicuius cõ-
tra bonos mores, non autem quodlibet verbum dictæ orationis:
vt d. §. conuitiũ. & l. j. §. verbis. eo. tit. Tertiò ſciendum eſt ꝙ ſi in
oratione continentur plura tendentia ad diuerſos effectus, quo
rum quolibet per ſe eſt contra bonos mores ciuitatis: dicentur
plura verba iniurioſa. arg. l. Titia. §. fi. de verb. obl. & l. pluribus.
in prin. eo. tit. Item etiam dico ꝙ ſi quis proferat aliquam oratio
nem imperfectam, vt ſi quis diceret alicui, meretrix: intelligere-
tur, enim ſ. tu es. ar. l. j. de inſtit. ar. C. de fideicom. l. verbum volo.
Sed ſi in oratione apponerentur plura verba iniurioſa ſignificã-
tia idẽ, vel quorum vnum veniret ad qualificationem alterius:
tunc non dicerentur plura verba, ſed vnum tantũ ſic qualifica-
tum: arg. l. illud in fi. ff. ad l. Aquil. & quod not. C. de accu. l. qui
de crimine. Quartò eſt ſciendum ꝙ ſi vnum verbum idẽ ſignifi
cans in eodẽ iſtanti tẽporis pluries repetat̃, nõ dicent̃ plura ver-
ba iniurioſa, ſed vnũ tantũ, & vna vice dictũ. ff. de teſta. l. vnum.
de le. ij. l. cũ filius. §. eũ qui. Ad quod optimè facit quod no. ꝑ gl.
ff. de pig. act. l. ſi conuenerit. in prin. His ꝑmiſſis videamus quæ
verba dixit dicta domina N. & primò dixit contra dominam
S. vxorem Angeli verba iniurioſa, ſ. ſoza, idola, malfata, incẽdo-
la, putana, che io theo tracto tre hęrede del corpo. nam dicta ver
ba, ſoza, idola malfata, idem important, ſcilicet deformitatẽ per-
ſonæ, & eſt vnũ verbũ iniurioſum. & quod ſequitur, incendola
ſiue de igne mali, ſiue metalle, quaſi generans odium inter aliàs,
eſt aliud verbum iniurioſum, & poſtea, quod ſequitur, putana
che io theo tracto, &c. iſta tendunt ad idẽ. quaſi diceret, iſta ma-
nifeſtant meritriciũ; quia tres filias feciſti, & ſic fuerunt tria ver
ba iniurioſa, deinde dixit dicta S. contra prædictam dominam,
ſ. ſozo, amalato mendico, che tua madre ſe cercaua, & faceua fi-
lioli per le ſtale. Sunt tria verba iniurioſa. Primò ex eo quod di-
xit ſozo amalato. Secundò ex eo quod dixit mendico. Tertiò ex
eo quod dixit tua madre, &c. Secundò dixit dicta N. contra do-
minũ Angelum, tua ſorela e purputana e la filiola. Omnia autẽ,
quæ ſequuntur tendunt ad idem, ſ. maledictionẽ animæ va che
maledicta ſia lanima tua e del tuo padre & tanti diauoli labino
lanima ſua quanti furono li cani che ſe nemo de reto. Ex prædi-
ctis colliguntur duo verba iniurioſa. Primò quod dixit tua ſore
la, &c. omnia, quæ ſequuntur, tendunt ad idem, ſ. ad maledictio
nem animæ. Et ſic apparet ꝙ dicta N. dixit octo verba iniurio-
b ſa ᵇ. quod dicitur ꝙ tribus vicibus, nil ad propoſitum: quia eodẽ
tempore dicta fuerunt: & ſtatutum, quod loquitur de qualibet
vice, intelligitur ſeparatis temporibus, per ea quæ dicta ſunt. &
ſic dicta domina N. in li. viij. debuit condemnari. Nunc videa-
mus quæ dicta ſunt per dictam S. quæ dixit contra Angelũ præ
dictum, mai mio padre fu rechato nelle barcelle, poſito ꝙ dicta
verba videantur directa contra Angelum, prout videntur vel-
le verba ſtatuti: dicta verba non continent improperationẽ ho-
micidij, vel enormis vulneris: nec enim ipſa expreſſit: nec inqui
ſitio dicit ꝙ pater dicti Ange. fuiſſet mortuus, vel enormiter vul
neratus: & potuiſſet eſſe ꝙ fuit apportatus in barcellis mortuus
naturaliter vel viuens vel infirmus: vnde inquiſitio de neceſſita
te non includit improperationem homicidij grauis vulneris vel
proditionis. & in dubio debemus interpretari in partem melio-
rem: vt l. ſi præſes. & l. interpretationem. ff. de pœ. Accipiendum
fuit ergo dictum verbum pro ſimplici verbo iniurioſo. His pręmiſſis dico & conſulo quòd partes dictorum ſyndicorũ in cau-
ſa prædicta debent eſſe tales. ſ. ꝙ ſententiam latam prædictam
per dominum Poteſtatem, à qua eſt appellatum, reforment in
melius in hunc modum, ſcilicet, inquantum dicta N. eſt condẽ-
nata in octo libris pronuncient bene & iuſtè iudicatum, & ſen-
tentiam prædictam confirment in ipſa quantitate: in eo verò ꝙ
condemnata eſt vltrà pronuncient malè & iniuſtè iudicatum,
& ſententiam prędictam caſſent, & irritent. in eo quòd dicta S.
eſt condemnata in xx. ſolidis, pronuncient malè & iniuſtè iudi-
catum & bene appellatum, & in eo dictam ſententiam caſſent,
& irritent: & hoc modo ſententiã prædictam reforment. Bar.

Si ſtatuto cauetur ꝙ percutiens alium cum ſanguinis effuſio
ne condemnetur in certa quantitate, & exbanniatur. Item alio
ſtatuto ꝙ bannitum poſſet quis impune occidere: tunc ſi quis
percuſſit alium cum gladio apto ad ſcindendum panem, & vul
nus fecit, & exiuit ſanguis licitè potuit condemnari & exbanni-
ri & etiam occidi tanquam bannitus.

1 ☞ *Percuſſus cum cultello acuto intelligitur uulneratum fuiſſe.*
2 *Dictio, in, ſignificat intus in perſonam.*

CONSILIVM CIX.

c IN nomine Domini ᶜ. Amen. Cõ
tra Titium poceſſum fuit ꝙ percuſſit Caium cum quodã
cultello acuto apto ad frangendum panem percuſſio-
ne intus perſonam dicti Caij, ex qua percuſſione ſanguis exiuit
exbannitus & condemnatus fuit dictus Titius pro dicto malefi
cio in certa quantitate, ſecundũ formam ſtatuti. Poſt hoc dictus
exiſtens exbannitus & condemnatus fuit occiſus à Sempronio
vigore ſtatuti communis Peruſij. de hac materia loquitur. Quę-
ritur an dictus Titius potuerit impunè occidi: vel media pœna
homicidij locum habeat, & imponenda veniat dicto Sempro-
nio occiſori: & videtur quòd imponẽda eſt media pœna: qa ſta
tutũ permittit impunè occidi exbãnitũ ꝓ percuſſione ſanguino
lẽta, & ꝙ percuſſor vulnus fecerit. Sed in proceſſu & ſentẽtia fa-
ctis cõtra Titiũ nõ fuit deductũ ꝙ ꝑcuſſor vulnus fecerit. Econ
tra vr̃ qđ impune potuit occidi: quia ad poſitionẽ ꝑcuſſiõis ſan-
guinolen

a ¶Factũ vulnus. Ad
de Bar. in l. liberorũ.
in prin. in iij. colũ. in
ver. vlterius quæro.
ff. de acc. & in l. præ-
tor. §. fi. ff. de iniur. &
vide Ang. de Are. in
tract. malefi. in verſi.
percuſſit & vulnera
uit & Bal. in d. l. edi-
ta. in lectu. Padua. in
xij. col. C. de edẽ. vbi
tenet contra bar. hic.
Si hoc poſſibile ex
loco percuſſionis ꝙ
poſſit exire ſanguis
ſine vulnere, vt in na
ribus. ſed ſi dicit id,
qđ ipſa natura mani
feſtum eſt: & tũc ſa-
tis dicitur exꝑſſum,
ex quo ineſt de neceſ
ſitate. & ſicut Barto.
conſuluit vt ibi per
eum Tho.

b ¶In pannis. Adde
bar. in l. licitatio. §. ꝙ
illicitè. ff. de publi. cũ
concord. de quibꝰ ibi
per Ale. de Imol. cui
adde & in hoc cõſil.
& Bar. in l. j. §. in flu-
mine. ff. de flu. & in l.
j. §. hoc iure dictũ. ff.
qđ vi aut clam. & in
l. j. §. hic aũt. ff. de his
qui deiece. vel effu.
& ibi Flo. & Old. in
conſi. xlix. & cõſue-
uit dubitari. in vij.
col. Tho.

c ¶Locũ ex quo. Di-
ctio ex, denotat locũ
ex quo vide Bart. in
l. j. §. ſi plures. inᵗ. iiij.
col. ff. de exer. & viđ
plenè per Pet. Cor. in
aut. ex cã. in iij. colũ.
C. de li. præte. cũ con
cor. Tho. Diplo.

d ¶Quidam. De iſto
cõſi. vide in xiiij. vo.
cõſiliorũ antiquorũ,
in char. xxxv. vbi in
fine dicit̃ ꝙ idẽ Bart.
hic cõſuluit collegiũ
Florentinum. & de
iſto conſi. Bar. memi
nit Bal. in l. ſolam. in
vlt. col. C. de teſti. &
in cõ. ccxj. in iiij. vol.
inci. viſis actis. in pe.
co. & Nellum de S.
Gemi. in ſuo trac. de
teſt. in xxj. col. in vᵒſ.
teſtis inductus. & vi
de Ale. in l. ſolam. in
apoſ. Bar. C. de re. &
ibi apoſ. meã in vᵒbo,
ſed his. & in l. j. C. vñ
vi. in pe. col. in apoſt.
in verbo defenſionẽ.
Thomas.

e ¶Boni ſaporis. Ad-
de Bar. in trac. de te-
ſte. in vij. col. in ver.
vinũ dixit. & in iiij.
col. in ver. teſtis de ſa
pore vini, & ea quæ
ibi notantur. Thom.
Diplo.

f ¶Fieri vidit. Notᵃ
ꝙ dicit Bar. hic ꝙ tᵉ
ſtis, q nõ reddit cãm
ſcientiæ, niſi quia di
xit vidiſſe, eſt ſuffi-
ciens cauſa ad ꝓban
dum ꝙ fecerit ad ſui
defenſionem. adde ꝙ
ita tenet Bal. in l. ſo-
lam. C. de teſti. in vl.
co. cũ concor. de qbꝰ
per Alex. de Imo. in
cõ. lxxvj. in j. vo. ici.

guinolẽtæ, cũ cultello acuto neceſſariò, ſe-
quitur vulnus: cũ vulnus ſit ſciſſio cõtigui-
tatis, &c. In qõne prędicta facit dubiũ: quia
vulnus dicit̃ ſi cutis ſcindat̃: vt l. ſi ſeruus
ſeruũ. §. rupiſſe. ff. ad l. Aquil. ſed ſanguis ꝑt
exire de corpore abſq; eo qđ cutis ſcinda-
tur, ſ. ꝑ porros, maximè vbi cutis eſt tenuis.
& de naſo ex parte ĩteriori, vel de gingiuis.
Itẽ dicitur ꝙ Chriſtus ſudauit ſudorẽ: ſicut
guttæ ſanguinis. Lucæ xxij. c. Credo tñ
in propoſita quæſtione ꝙ in verbis propoſi
tæ cõdemnationis ſatis intelligit̃ ꝙ vulnus
fuerit factum, ꝙ apparet ex tribus. Primò,
quia cũ cultello acuto. Secundò, quia in ꝑ-
ſonam. Tertiò, quia ex percuſſione ſanguis
1 exiuit. † Primùm ſi percuſſio fit cũ cultel
a lo acuto ĩtelligitur factum vulnus. ᵃ Eſt enĩ
res apta ad ſcindendum & nocẽdũ: vt ff. de
fur. l. ſi pignoris. §. j. ff. ad l. Iul. de vi publi. l.
pe. §. telorum. & de ver. ſig. l. armorũ. & ap-
paret de cultello, ſeu gladio expreſſè, quo
Petrus abſcidit auriculã ſerui principis ſa-
cerdotum, Matthæi xxvj. Marci. xiiij. &
Lucæ xxij. & tex. in l. aut damna. in princi.
ff. de pœ. dicit gladium aptum ad ſcinden-
dum. Secundò, quia dicit in perſonam. nõ
b ergo in ſuperficiem, vel in pannis ᵇ, ſed ĩtus
perſonam quod ſignificat iſta dictio in: vt l.
j. §. hac aũt. ver. in corpus. ff. de his qui deie.
2 vel effu. & l. j. §. in flumine. ff. de flu. † Sed
ſi cultellus mittatur in ꝑſonam, hoc eſt in-
tus in perſonam: de neceſſitate ſequit̃ ſciſ-
ſio cutis: vt l. fi. de his qui deie. vel effu. ſi be
ne inſpiciatur. Hoc etiam probatur rõne. ſi
cut enim ignis appoſitus ſtipulæ de neceſ-
ſitate cõburit: vt ff. ad l. Aquil. l. ſi ſeruus. §.
tertio aũt capite. & §. ſeq. ita gladius percu-
tiens in perſonã de neceſſitate ſcindit: quia
vtrunq; eſt inſtr̃m naturaliter agẽs, ſi appro
pinquat̃ materiæ, vt in dictis legib. ꝓbatur.
Tertiò ex eo qđ dicit ꝙ ex percuſſiõe ſan-
guis exiuit. no. ꝙ dicit ex ꝑcuſſione: qa ſi-
c gnificat locũ ex quo: ᶜ vt l. non dubiũ. C. de
leg. & ff. de pecu. l. eo tempore. de incẽ. rui.
nauf. l. j. §. ex incẽdio. Sed ſi quis diceret ſan
guinem exiuiſſe per porros abſq; cutis ſciſ-
ſione: tunc nõ exiuiſſet ex percuſſione, ſed
ex alio ꝓpter percuſſionẽ: & ſic verba ſnĩę,
nõ verificauerũt. Hoc vr̃ expreſſè probari
extra, de ſen. excõ. c. cum illorum. verſi. nos
tamen. vbi percuſſio cum ſanguinis effuſio
ne dicitur difficilis & enormis: non aũt dif-
ficilis & enormis, niſi ex vulnere: vt ff. de
iniur. l. vulneris magnitudo. Concludo
ergo ꝙ dictus Titius iuſtè videtur condem
natus. Ratio: quia percuſſit, & vulnus fecit
& ſanguis exiuit. Barto.

Si vnus accuſatus eſt de percuſſione, &
ille excepit ꝙ fecerat ad ſui defenſionẽ: tũc
ſi duo teſtes deponunt de percuſſione ſim-
pliciter, & aliqui de percuſſione, ſed ꝙ fece
rat ad ſui defenſionem: & reddunt cauſam
dicti, quia viderunt: tunc debet abſolui. &
vide hic qñ teſtes debent reddere cauſam
dicti per ſenſum corporeum expreſſum, &
quando per ſenſum in genere.

1 ☞ *Ad probandum defenſionem qui teſtes ſufficiunt: & quomodo debent deponere.*
2 *Vinum eſſe boni ſaporis teſtes quomodo habent deponere.*

CONSILIVM CX.

d QVidam ᵈ maſſiolus ac
cuſatus extitit per Andream Nico-
læ ꝙ ipſum Andream percuſſerat cũ quo-
dam cultello ter in capite cũ ſanguinis effu
ſione. Modò prædictus Maſſiolus ex cau-
ſa ſe à prædictis in iudicio conſtitutus con
feſſus eſt prædicta feciſſe ad ſui defenſionẽ
deinde examinati ſunt teſtes quatuor ſuꝑ
prædictis, quorum duo dixerunt ſimpľr &
abſolutè ꝙ dictus Maſſiolus prædicta vul-
nera dicto Andreæ intulerat non adiecta
qualitate quod ad ſui defenſionẽ, alij duo
teſtificant̃ præfatũ Maſſiolũ prædicta vul-
nera prædicto Andreæ ĩtuliſſe adiecta qua
litate, ſ. ad ſui defenſionem: interrogati qũo
ſciunt, dicunt quia vidimus. Modò quærit̃
an veniat abſoluendus à prædicta accuſa-
tione: an condemnandus, ac ſi probatũ non
1 eſſet qđ ad ſui defenſionẽ fecerit. † Et vr̃
primò ꝙ debeat condẽnari, quaſi nõ ſit pro
batũ ꝙ ad ſui defenſionẽ fecerit. Nam teſtis
debet deponere de his quæ vidit, vel ſenſu
percepit. ſed quid fieri ad defenſionem non
percipitur ſenſu, ſed magis iudicio intelle-
ctus: ergo reddere cãm, ſ. qa vidit, nõ eſt bo
na ratio: & teſtis nõ ꝓbat, vt no. Inn. in c. cũ
cãm. extra, de teſt. Ad qđ reſpondetur ꝙ
quædã ſunt, quæ nõ poſſunt percipi ſenſu,
niſi per cauſas valde remotas, vt puta ꝙ ali
quis ſit dñs: & tunc eſt neceſſe ꝙ viderit eũ
acqrere dñium tit & poſſidere longo tꝑe, et
ſimilia: & in his eſt neceſſe ꝙ reddat̃ cauſa
de his, quæ percipiunt̃ ſenſu expreſſè & li-
mitatè, vt no. Inn. in d. c. Quædam ſunt,
quæ percipiunt̃ ſenſu per cauſas ꝓpinquas
& immediatas: & in his ſufficit ꝙ teſtis red
dat cãm per ſenſum, licet particulariter nõ
exprimat ea, quæ ꝑcipit per ſenſum. Exem
plum: ſi teſtis vult ꝓbare vinum eſſe boni ſa
e poris ᵉ: ſufficit ꝙ reddẽdo cãm dicat, quia † guſtauit: vt no. Inn. in
2 d. c. cauſam. & per Ia. de Are. ĩ l. ij. §. idem Labeo. ff. de aqua plu.
ar. & per Cy. de teſt. in l. teſtiũ. & tñ certum eſt ꝙ bonitas & mali
tioſa ſaporis cognoſcit̃ ex iudicio intellectus: tñ quia guſtus eſt
cauſa ꝓxima illius iudicij, quia guſtauit: dicimus talem teſtẽ plẽ
nè ꝓbare. Ita igitur in propoſito. ſ. eum facere ad ſui defenſionẽ,
ſit aliquid, qđ percipitur iudicio intellectus: tamen viſus eſt ꝓ-
f xima cauſa ipſius iudicij: nam ex eo qđ fieri vidit ᶠ in rixa, cogno
ſcitur an fecerit ad ſui defenſionẽ, vel non: ergo cũ teſtis reddat
cauſam ſui dicti, quia vidit, ſufficit, Concluditur ergo qđ proba
tum eſt Maſſiolum ad ſui defenſionẽ feciſſe: & ſic debet abſol-
ui ab accuſatione prædicta, &c. Barto.

Quando quis condemnat̃ de crimine aliàs de iure irrogante
infamiã, an iudex poſſit ſibi in præſentia reſeruare famam, ita ꝙ
non ſit infamis: maximè quando condẽnatur ex cõtumacia, vel
ex alia iuſta cauſa. Item hic ponit̃ multiplex & diuerſa reproba-
tio teſtium, & eorum dictorum ac etiam probatio. Item qd ope-
rantur verba appoſita in ſnĩa, ſcilicet ꝙ conſtat nobis, & noſtræ
curiæ contenta in inquiſitione omnia vera eſſe.

1 ☞ *Statur dicto teſtis ſi deponit de uiſu, & auditu etiam ſi ulterius non interrogetur.*
2 *Si teſtis dicit uerum in uno capitulo, licet de alijs dicit ſe non recordari, non uitiatur.*
3 *Famula & uilis perſona non poteſt eſſe teſtis.*
4 *Clauſula in ſententia, & prædicta omnia conſtat nobis, quid operetur.*
5 *Verbum uidetur, non importat certitudinem.*
6 *Condemnatus ex contumacia non eſt infamis.*
7 *Reſeruatio famæ facta per iudicem contra condemnatum, quid operetur.*
8 *Legum doctor præſumitur ſcire leges, & in eo non præſumitur iuris ignorantia.*
9 *Executio ſententiæ differtur, quando de innocentia conſtat.*

CONSILIVM CXI.

g QVæritur ᵍ & in dubium reuoca
tur, an Franciſchinus magiſtri Angeli de Aſiſio,
qui fuit condemnatus de eo quod dicitur fieri fe-

d ... viſis & opportunᵉ
cõſideratis. cui adde
Bal. in d. cõſi. ccxj. in
iiij. vol. inci. viſis a-
ctis. & vide de mate
ria per bar. in conſil.
xvij. in ij. vo. inci. Vã
nutius. & ibi ſcripſi.
Et no. ꝙ Bar. hic vo-
luit aliud notabile in
hoc conſilio ꝙ ſuffi-
cit ꝓbatio ſimplici-
ter ꝙ qs fecit ad ſui
defenſionem, etiã ſi
non capitulet & pro
bet ꝙ fecit ad ſui de-
fenſionẽ neceſſariã.
Adde Bart. in l. j. C.
vnde vi. & bald. in l.
ſolam. in vlti. col. C.
de teſt. cũ cõcor. qbꝰ
per d. Iaſ. in l. vt vim
in ij. col. ff. de iuſti. &
iu. & vide Fel. in c. ſi
gnificaſti. in pe. colũ.
de homicidio. Tho.

g ¶Quæritur. Adde
ꝙ iſtud eſt cõſi. Bar.
& dñi Frãciſci Tigri
ni & Vgonis Pello-
li: qui oẽs conſulue-
runt in fauorem ma
giſtri Franciſchini. et
in iſto ꝓprio caſu cõ
trarium conſuluerũt
dñs Io. Cal. de Boñ.
& do. Nic. de Nea. vt
patet in eorũ cõſi. qđ
inci. circa factum. Et
ita inueni ſcriptũ in
vol. Peruſino in pri-
ma parte iudiciorũ,
in conſi. xxvj. & vi-
de Io. Cal. in conſi. l.
j. in ti. de accu. qđ in-
ci. iudex ex officio. et
de iſto conſi. viđ do.
And. Barb. in l. ſi qs
extraneus. in prin. ff.
de acqui. hær. in apo
ſtil. Bar. Tho. Diplo.

a ¶Auditu. Vide ple-
nè per Feli. in c. cum
cauſam.de teſt.Tho.
b ¶Per alios ſupple-
ret. Vide do.Fran.de
Cur.in tract. de teſt.
in j.col.& in j.cõclu.
& ibi alleg.Bar.hic.
Thoma. Diplo.
c ¶Dicit,ꝙ credit.no.
dictū bar.hic,ꝙ licet
teſtis deponens per
verbū credo, qđ eſt
verbum dubitatiuū
regulariter nō ꝓbat,
ſecundū gl.& doc.in
l.teſtiū.C.de te.& in
l.ij.§.pe.in ver. audiē
tia.& ibi Barto.ff.de
āqua plu.arc. cū con
cor.imò fortius ſi te-
ſtis dicat ſe pro certo
credere,adhuc nō ꝓ-
bat.Tex.eſt in c. ter-
tio loco.in ỽſi.teſtes
deponūt. de pręſum.
per quē text. ita dicit
Bal.in l. ſiue poſsidē
tis.in ij.col.C.de ꝓb.
tñ Bart. hic vult ꝙ ſi
teſtis ad factū prin-
cipale dicat aſſertiuè
licet quo ad alia inci
dētia deponat ꝑ ver-
bum credit,nihilomi
nus dictū eius nō vi
tiatur.Ita dicit Bart.
hic.qđ eſt ſing.no.&
ſic limita prædicta.
Facit qđ no.in conſi.
xvij.in ij. vol. incip.
Vannutius Et prædi
cta ſunt notanda ad
dicta ꝑ Feli.in c.quo
ties.de teſt.vbi ponit
plures limitationes
ad regulā prædictā.
& ad Iaſ.in l.j.in prī.
in pe.col.ff.de iuſt.&
iure.Tho.Diplo.
d ¶Famula.Viđ Lud.
Ro.in conſi.cclxxij.
incip.quo ad primū.
& in cõſi.cccxx.præ
ſuppoſita.Tho.
e ¶Confitendū. Vide
per Bar. in l.abſentē.
ff de pœn.& s̄.in cõ.
c.inci.à dño Cy. Th.
f ¶Reſpondeo. Vide
Ange. de Are. in ſuo
trac.maleſi.in ỽſi.qa
vobis conſtat. Cui
adde Bar.in hoc cõſ.
Tho.

ciſſe quoddam falſum inſtrumentum per
ſer Andreā magiſtri Iacobi,& de eo quod
dicitur auſum eſſe in iudicio ꝑ dominum
Vfreduciū dñi Petri de Peruſio tunc capi
taneum ciuitatis Aſsiſij,qui tñ capitaneus
in ſententia eis famā reſeruauit:& per hæc
verba & per hanc noſtram ſentētiam non
intendimus,nec volumus in aliquo dero-
gare famæ prædictorum Franciſchini &
ſer Andreæ,vel alicuius eorum,imò vtriꝗ;
eorum reſeruamus & volumus,& declara
mus,& famam illæſam omni via, iure, &
modo quibus melius poteſt fieri & de iure
poſſumus,&c.ſint infames vel non, & an
poſsint ad officiū prioratus admitti,&c. &
ad officia publica ciuitatis Aſsiſij vocari,
& illa acceptare & exercere, non obſtante
illa condemnatione. Viſa condemnatione
facta, & proceſſu habito contra eum, &
proceſſu habito ſuper ea, & ſententia ſu-
per ea lata, & omnibus actitatis in cau-
ſa.Et eodem modo quęro de dicto ſer An
drea magiſtri Iacobi: ad quæ examinan-
da primò videndum eſt an dictus Franci-
ſchinus de iure debuerit & potuerit condē
nari. Secundò an ſit infamis, ex quo con-
demnatus eſt.Circa primū aduertendū eſt
ꝙ ſi tenor accuſationis diligēter inſpicitur,
principaliter ibi continet̄ ꝙ dictus ſer An
dreas fecit fieri quoddā inſtrumētū vendi-
tionis duarū petiarū terræ,& hoc principa
le in illa accuſatione,& totū illud quod ꝓ-
ponit̄ eſt acceſſoriū,ſ. ordinario præcedēs,
& productio ſequens. Si ergo ex actis pōt
oſtendi venditionē verè factā & dictū no-
tariū de dicta venditione rogatū fuiſſe, &
ſic dictū inſtrumentū verū eſſe, concludit̄
manifeſtè ꝙ dictus Franciſchinus non po
tuit,nec debuit cõdemnari: imò debet ab-
ſolui à dicta condēnatione:hoc aūt,ſcilicet
ꝙ dicta venditio fuerit facta, probatur ex
tribus teſtibus in dicto inſtrumento deſcri
ptis,ſ.fratre Chriſpolde,ſer Ioāne, qui ſunt
viri magnæ authoritatis,qui dicunt expreſ
ſè venditionem factam fuiſſe, vt ex eorū
dictis apparet.& ſi opponatur dicto fratri
Chriſpoldi ꝙ in nulla parte ſui dicti dicit
1 ſe fuiſſe pręſentē.†Rñ.ꝙ teſtificatus eſt de
his quæ corporis ſenſu poſſunt percipi,ſ.
a viſu,auditu:[a] & ideo ſtandū eſt dicto eius,
ſi non interrogatur vlterius. vt C. de teſti.
ſolam.& ibi not.& per Inno.extra,de teſti.c.cum cauſam.Præ-
terea etiam alij teſtes,etiam pro parte accuſatoris producti di-
cunt dictum fratrem Chriſpoldem fuiſſe præſentem: & ſic hoc
liquet iudici.Vnde ſi dictum eius deficeret, per alios ſupplere-
b tur.[b] Et ſi opponatur ꝙ multa continentur in inſtrumento, de
2 quibus non teſtificatur.†Reſpõ.vt dixi,ſolum de hoc accuſan-
tur ꝙ prædictum inſtrumentum inquantum cõtinet venditio-
nem,eſt falſum.Vnde ſufficit probare hoc eſſe verum, & ſi de
aliquibus dicit ſe non recordari,non vitiatur,vt no.Inno.extra,
de fi.inſtru.c.cum Ioan.Item ſi opponatur dicto fratri Chriſpol
di,qui deponit ꝙ credit,reſponderetur ꝙ quantum ad venditio
nem aſſertiuè dicit eſſe factam,ſed quantum ad conſenſum Ge
c rardi & quædam alia dicit ꝙ credit.[c] Vnde ſubſtantiam vendi
tionis probat.Apparet ergo inſtrumentum eſſe verum,& legiti
mum: & illud quod apponebatur in accuſatione erat falſum.
Præterea,hoc eſſe verum apparet manifeſtè per inſtrumentum
ceſsionis productum in dicta cauſa, vbi ipſe partes, cū quibus
fuit celebrata dicta venditio,aſſeruerunt expreſsè dictam ven-
ditionem eſſe factam:& ſic eam approbauerunt. quod probat:
vt l.optimam.C.de contrahen.& commit.ſtip.Ad idem facit ff.
de inoffi.teſta.l.nihil intereſt.& facit quod not.ff. de neg. geſt.l.

Pomponius.vbi ratihabitio facta abſente parte ſufficit. Reſtat
videre,an ea quæ fuerunt per aduerſam partē probata, aliquali-
ter obſtent,& primò depoſuit Frāc.Gerarducij,qui nihil probat
contra dictū Frāciſchinū,aſſerit eū non interfuiſſe eo præſente,
& dicit qđ inde receſsit & iuit pro vino:& ſic eo abſente potuit
fieri:& licet ipſe dicat vera non eſſe cõtenta in accuſatiõe,debet
intelligi eo tp̄e quo fuit præſens.de eo verò tēpore, quo fuit ab-
ſens,nō probat:nec poſſet reddere rõnem per ſenſum corporis:
& ſic non ꝓbat,cū ſenſu corporis debeat percipi:vt.ff.de teſt.l.q
in teſtamēto in fi.&.ff.de mil.eſt.l.Lucius.&per Inn.in c.cū cau
ſam.extra,de teſt.& ſi aliter intelligeret,ſequeret̄ dictū teſtē eſſe
ſibi contrariū,& eius dicto non eſſe ſtandū:vt.ff.de teſt.l.q falſo.
Roſinus teſtis eadē rõne non ꝓbat.dicit enim ſe aliàs inde receſ
ſiſſe,& non ſemper fuiſſe.Falconetus & alij teſtes clarè non pro
bant.Paulella,quæ vr̄ plus dixiſſe cõtra inſtr̄m,nihil ꝓbat.Nam
cum inſtr̄m dicat factū certo tp̄e,ipſa de tempore nihil dixit.Vn
de potuit eſſe ꝙ vno tempore,ſ.quo illa fuit præſens,non fuit fa
ctum,& alio tempore,quo ipſa non fuit præſens, fuit factū:ſunt
enim iſti actus reiterabiles:ergo &c.vt d.c.cum Ioānes.extra, de
3 fide inſtru. †Præterea poſito ꝙ limitatè loquatur de loco, &
d tempore:non tñ ei credendū eſt:quia vilis perſona famula[d] par-
tis aduerſæ,vt patet ex actis:& ſic non eſſet ei credendum: vt in
aut̄.de teſti.§.ſi verò ignoti.& quia habet contrarios teſtes homi
nes tantæ fidei,& authoritatis,quantę ſunt illi duo fratres mino
res.Hieronymus & alius teſtis nihil probant, prout ex eorū di-
ctis apparet.Non obſtat quod dicit illa verba non interueniſſe:
nam non reſtringunt ſe ꝙ nō potuiſſent interuenire quin ipſi vi
diſſent,& audiſſent:& ſic ſimpliciter negant. ſed magis creditur
duobus affirmantibus ꝗ̄ mille negantibus:vt l.diem.§.ſi plures.
& ibi no.de arbitris.Nec obſtat ꝙ probata eſt fama:quia pro p̄te
iſtorum probata eſt veritas,quæ præualet omni opinioni:vt.l.ij.
§.ſi ſub conditione.ff.pro empto.Nihil enim operatur, quando
veritas eſt in contrarium:vt.l.cum quidam.& l.qđ dicitur. ff. de
acqui.hære.& de fur.l.inter omnes.§.per cõtrarium.& de crimi.
expil.hære.l.ſi.Concluditur ergo manifeſtè ꝙ non erat probatū
contra omnes tantum ꝙ potuerunt condemnari. Nunc vidē-
e dum eſt de citatione facta de eis quod venirent ad confitēdum.[e]

Ad quod eſt ſciendum ꝙ ſtatutum poſitum ſub rub.qualiter
procedendum eſt contra eum,contra quem probatum ſit male-
ficium,quod loquitur & vtitur his verbis,quando aliquod male
ficium probatum eſſe contra aliquam perſonam, per quam pro-
bationem poſsit,vel torqueri debeat ſcđm formam iuris:tūc iu-
dex debet facere illum citari. Videamus ergo an ſtatutum illud
permittat illam poteſtatem iudici,quando probationes ſunt ta-
les,ꝙ de iure communi poſſet torqueri.Sed vt in pręcedentibus
dixi,nil eſſe probatum contta eos,ſed quicquid aſſertū fuit con
tra eos,eſſe expreſsè reprobatum:ergo talis citatio nō potuit fie-
ri,& facta non valet:nec ex hoc potuerunt haberi vt confeſsi:ar.
ff.de fideicom.lib.l.cum vero.§.ſubuentum.& ne vis fiat ei.l.j.§.
hæc verba. Vnde vigore talis citationis,& contumaciæ non po-
4 tuerunt nec debuerunt de iure condemnari. †Super ſecundo
eſt videndum,ex quo condemnati ſunt, conſiderata condemna
tione & reſeruatione prædicta, præfari condemnati ſunt infa-
mes. Ad quod examinandum videamus primò quid impor-
tent verba illius ſententiæ,ſcilicet & prædicta omnia cõſtat no-
bis de iure communi eſſe & fuiſſe vera per legitimas ꝓbationes
teſtium receptorum coram nobis & noſtra curia:& j.ſequitur,et
etiam per eorum contumaciam,quos & eorum quemlibet cita-
ri & requiri facimus,quod certo termino iam elapſo venire de-
berent ad confitendum maleficium,& non venerunt:vt hæc, &
alia in actis noſtris & noſtræ curiæ plenè patent. Ad quæ re-
f ſpondeo[f] quod dicta verba debent ſic intelligi,ſcilicet copulati-
uè & coniunctum. Ex prædictis conſtare dixerunt per legiti-
mas probationes ſufficientes ad hoc quod poſſent citari ad ma-
leficium confitendum, & per contumaciam poſtea ſecutam
non poſſunt intelligi ſeparatim, ſcilicet quod de maleficio
etiam conſtet per contumaciam, etiam non veniendo ad con-
fitendum. Hæc enim eſſet quædam repugnantia. quod ſic
probo. Dicta citatio quod quis veniat ad confitendum, fit
quando quis poſſet de iure torqueri, vt patet ex verbis ſta-
tuti ſuprà relati. Sed vbi conſtaret de maleficio plenè per te-
ſtes, quis de iure torqueri non poſſet, cùm de iure ad tormen-
ta deueniatur

ta deueniatur in defectum probationum:vt.ff.de quæſt.l.diuus.
&.C.de quæſtio.l.quoties.& declaratur per Cy.de quæſtio.l.fin.
Ergo intelligendo verba ſnīę qđ repugnantiam non contineāt,
debent intelligi coniunctim,vt dictū eſt. Sed poſſet dici, imò
debent intelligi ſeparatim:quia in ſnīa apparet de iure:& quia in
eo eſt expreſſum,& in actis dicat contrarium,ſ.qđ iudex intelle
xerit diſiunctim,vt patet ex actis,& factis die xxvj.Februarij,in
illo actu,qui incipit,ex quibus omnibus,&c. Ideoꝗ; præcedit di
ctam citationem,vbi dicit qđ iudici viſum fuit ꝙ poſsit ad con-
demnationem ꝓcedi tanꝗ̄ ſi plenè eſſent ꝓbata ſed dubitationis
tollendæ cauſa pro firmo habas ꝓbatum taliter ꝙ de iure poſſet
torqueri:ideoꝗ; proceſsit ad condēnationem,vt in actis apparet.
Sed reſpondeo ꝙ ex illo actu non colligitur contrarium: & ſic
5 id,qđ.s̄.dixi,confirmatur. † Ad quod eſt ſciendum ꝙ videre
noſtrū,ſeu intelligere eſt duplex.Primò qñ aliquid nobis videt̄,
non tñ habemus certitudinem vtrum ſit verum vel non.Secūdò
quando nobis videtur pro certo vel firmo abſꝗ; dubitatione: vt
a no.gl.in.l.ſi quis extraneum[a].§.fi.ff.de acqui.hęr.Ita & in propo
ſito qđ iudex dixit ꝙ vſum fuit ſibi poſſe ꝓcedi ad condemna-
tionē,hoc intelligit̄ de illa viſione dubia,de qua nō habetur cer-
titudo:poſtea dixit ꝙ pro firmo habet tm̄ eſſe probatum qđ ſuf-
ficit ꝙ poſsit torqueri.hic indubitanter dicit non eſſe probatum
plenè,ſed tm̄ qđ ſufficit ad torturam:intelligenda ergo ſunt ỽba
6 ſnīæ coniunctim,& non diſiunctim. †Hoc pręmiſſo apparet
qđ iſti non ſunt condemnati ex veris & legitimis ꝓbationibus,
ſed magis ex cõtumacia:quia non venerunt ad confitendū ma-
leficiū,licet condemnatus ex contumacia non ſit infamis de iu-
re.C.de modo mulctarum.l.j.& ibi per gl.ergo iſti non ſunt infa
mes.quod apparet:quia magis ex contumacia,ꝗ̄ ex eo quod de-
liquerint,ſunt condemnati:vt.ff.de euic.l.ſed ideo.in prin. &.l.q
repud.&.l.Papinianus.§.meminiſſe.in fi.ff.de inof.teſta. Hoc
etiā patet:quia de iure communi non reperitur ꝙ abſens ꝑ contu
maciam poſsit condēnari de crimine,de quo non plenè conſtet:
ſolū ergo à ſtatuto permittitur:nec per ſtatutum pœna infamiæ
7 irrogatur:ergo prædicti de iure non ſunt infames. † Supereſt
ergo qđ videamus poſito ꝙ aliàs iſta ſnīa infamaret eos,an reſer
uatio famæ aliquid operet̄: an in caſu iſto operatur aliquid.hoc
pro tāto dicitur,quia poſſet quis dicere,poſito ꝙ verè falſum nō
commiſerunt:tamen ex eo qđ inde condemnati ſunt,efficiuntur
infames:vt no.ff.de his qui notant̄ infa.l.athletas.§.fi. Sed certè
illæ gloſſæ loquunt̄ quando condemnati ſunt tanꝗ̄ verè facien
tes,& ꝙ de hoc conſtet verè:hic verò non ſunt condemnati qua
ſi de hoc conſtet,ſed per eorū contumaciā,vt dictū eſt:ergo &c.
b Sed poſito qđ eſſent aliàs infames: Videamus[b] de reſeruatione
iſta.Videtur enim qđ iudex hoc facere nō potuerit:vt.ff. de fur.
l.non pōt.&.ff.de iniur. l. diuus.Veritas eſt qđ iudex hoc facere
poteſt ex cauſa iuſta,ſed ſine cauſa iuſta nō poteſt:vt ar.ff. de mi
li.teſt.l.ex militari.& de his qui notantur infa.l.quid ergo.§.pœ-
na grauior.& per Cy.C.de mil.teſt.l.& militibus. Videndum
eſt ergo an iſta reſeruatio fuerit facta cū cauſa legitima: licet in
ſnīa nulla contineatur cauſa:tamen ſnīa refertur ad cauſam,quę
colligitur ex actis:vt no.C.de ſen.quæ ſine certa quātitate.l.hæc
ſnīa.&.ff.de re iud.l.ait prætor.§.ſi iudex.& no.ff.de exce. rei iu.
l.ſi quis ad exhibēdū.Sic ergo inquirendū eſt,an ex actis aliqua
8 iuſta cauſa colligatur,& legitima. †Ad qđ aduertendum qđ
iudex,qui talem ſnīam tulit,erat legum doctor, vt patet ex inti-
tulatione ſnīæ:& ſic in eo non præſumitur iuris ignorātia: imò
ſcire præſumit̄.Cognoſcebat ergo dictus iudex qđ prædicti nō
erant condemnandi de iure:vt patet ex actis,licet contrariū aſſe
reret.Si ergo iudex ſciebat ſe partem grauare, iuſta cauſa fuit re
ſeruandi ſibi famam:vt d.§.pœna grauior.&.C.ex quibus cauſis
infamia irrogat̄.l.& ſi ſeuerior.Ergo multò magis qñ debuit im
9 poni pœna. †Præterea qñ poſt condemnationem de innocen
tia conſtat,iuſta cauſa eſt,aliàs differendi executionem, & impe
trandi reſtitutionem:vt.l.j.§.fi.ff.de quæſt.ergo multò magis iu-
ſta cauſa eſt ante ſnīam reſeruādi famam,vt.s̄.ꝓbatum eſt: ergo
reſeruatio huius eſt ex iuſtis cauſis,ſed ille,cui fama legitimè re-
ſeruata eſt,ſine dubio poteſt admitti ad omnia publica officia,
non obſtante dicta ſnīa:ergo idem in iſtis.Non obſtat prædictis
prædicta declaratio facta poſt datam ſententiam, per ipſum ca-
pitaneum:quia fuit facta poſtꝗ̄ functus erat officio ſuo:et etiam
parte non citata,& ſic non valet:vt.l.iudex.ff.de re iud.& fuit fa

cta contra tenorem ſententiæ.quod non li-
cet:vt l.ab executore.ff.de appellatio.& ibi
not.Bartolus.

Si vnus accuſatur de turbata poſſeſsio-
ne:quia intrauit,&c.& ille dicit qđ intrauit
tanquam in rem ſuam:quia fui aui ſui,& ꝓ-
bat:tamen ſi accuſator probat antiquiorem
poſſeſsionem,debet obtinere. Itē quot mo-
dis dicitur quis turbare poſſeſsionem alte-
rius:& quando tenetur de turbata poſſeſ-
ſione.

1 *Turbatio poſſeßionis quot modis fit.*
2 *Turbatio includit in ſe moleſtiam & impedimentum.*
3 *Ad delictum turbationis de iure requiritur ut acquiratur poſſeßio per eum,qui uim infert.*

CONSILIVM CXII.

c QVidam[c] accuſatus de turbata
poſſeſsione:quia turbauit & moleſtauit Titium in
vna petia terræ,ſeu per eum poſſeſſæ intrando, &
eundo per ipſam contra eius voluntatē animo tur-
bandi. Ad quæ reſpondit dictus Titius ſe intraſſe, & iuiſſe non
animo turbandi,ſed tanꝗ̄ in re,& per rem ad ſe pertinentē, quæ
fuit talis ſui aui,& per eum poſſeſſa,quæ partes ambæ probaue
runt poſſeſsionem,licet diuerſo tempore. Quæritur an accuſa-
tus debeat & poſsit cõdemnari.Super quo dico quòd dictus ac-
cuſatus condemnari poteſt,& debet,per iura & rationes ſequen
tes.Nam licet ipſe accuſatus de poſſeſsione probauerit, non pro
deſt ei:quia accuſator probat antiquiorem poſſeſsionem, vt pa-
tet per teſtes:ergo condemnandus venit accuſatus,vt ponit Cy.
in.l.j.C.vti poſside.Sed reſtat videre quomodo poteſt condem-
nari ex eo ſolo ꝙ intrauit,et iuit per ipſam petiam terræ,cùm nō
dicatur arando,ſeminando,ſepando,vel aliter impediendo: & li
1 cet ſuper hoc ſit ſatis allegatum:tamen clarius oſtendo. †Di-
d co enim quòd turbatio[d] eſt quædam ſpecies delicti habens plu-
res differentias.Poteſt enim fieri arando,ſeminando,ſepādo,vel
aliter impediendo poſſeſsionem ſuper alieno fundo:vt.ff.vti poſ
ſeſ.l.ſi duo.& in.l.j.§.qđ ait.Item qñ ipſe poſsidere contendit: vt
l.j.§.ſed & ſi.ff.eo.& no.Inn.in c.ſuborta.de re iud.Vnde non ſo
lùm arare,colere & ſeminare,ſed etiam alij actus, qui omnes in
iure comprehendi non poſſunt,nec potuerunt: cùm plures ſint
res,vel negotia,ꝗ̄ vocabula:vt l.ſi quis in fundi vocabulo. de le
ga.j.Dico autem quòd iſte introitus & acceſſus eſt modus vt qs
dicatur turbare quem in poſſeſsione per tranſitum,& aucupan-
dum,venandum oportet præcedere prohibitionem domini ſeu
poſſeſſoris rei:vt Inſtitu.de rerum diui.§.planè.el primo & el ſe
cundo.& l.diui.ff.de ſeruitu.aliàs non videtur turbare, vel mo-
leſtare,niſi per alium actum facti vel verbi denotetur actus tur-
batiuus.Nam prohibitus & illicitus eſt de iure: vt lege iniuria-
rum. §. fina. ff. de iniur.ergo iniuriaris mihi,& moleſtas me per
talem introitum,vt patet ad ſenſum dum tu vteris re mea illi-
citè contra voluntatem meam. Nec poteſt dici quòd hæc in-
iuria non ſit moleſta, cùm per hoc mihi ius accuſandi compe-
tat,vt dictis iuribus.& hoc plus demonſtratur facto ipſo & cla-
rius,quàm poſsit per iuramentum. Turbatio enim includit in
ſe moleſtiam, & impedimentum rei: vt Inſtitutio. de interdict.
§.retinendæ.& hanc turbationem oſtendit magis reſponſio di-
cti accuſati dicentis ſe poſsidere, & poſſeſsionem ad ſe perti-
2 nere.Nam dicendo me poſsidere turbo te. † Nam iſta ſunt pa-
ria,turbare & poſsidere,& contendere, vt ponit Cynus in di-
cta lege.iniuriarum.in quinta.columna.& dixi in lege,ſi duo. ff.
eodem ſuprà allegato.Vnde ſatis colligitur dictum Titium tur-
batum ex animo & intētione ſua,& ſua reſponſione: & animus
3 inſpicitur in delictis:vt lege prima.ff.de ſicarijs. †Item ſpecia-
lis caſus eſt quod ibi ad delictum turbationis iure requiritur, vt
acquiratur poſſeſsio per eum,qui vim infert: & ibi ſolus intro i-
tus non punitur,ſi non aduocetur poſſeſsio: vt lege. creditores.
ff. ad legem. Iuliam de vi priuata. ergo eſt in contrarium ius

a ¶Extraneum. Vide
apoſtillam ibi.Tho.
b ¶Videamus. Vide
Bar.in l.ſi qs in prin.
teſt.§.fi.ff.de leg. iij.
& Bal.Pau.de Caſt.
& Petr. Cor.in l. &
militibus. C.de teſt.
mil.& ibi vide Mo-
der.& Bal.in l.diuus
in.§.fi.vbi dixi in a-
poſt.ff.de iniu. Tho.
Diplo.
c ¶Quidā.De iſto cõ-
ſi.vide Philip.Deci.
in cauſa appellatio-
nis,& in l.fi.in iij.co.
C. de edic. di. Adri.
tollendo.Tho.
d ¶Turbatio. Vide
Pau. de Caſt. conſil.
cxcj.& ccxxvij. bal.
conſil. cccxxxj.j.lib.
Bernar.Lan.

a ¶Vxor fuit. Not. qđ
dicit Barto. hic ꝙ ad
hoc vt ꝓcedat libel-
lus accuſationis de
adulterio, neceſſe eſt
ꝓbare illã eſſe vxo-
rẽ. Adde Barto. in l. ſi
vxor. §. ſed ea. ff. de
adul. & cõſuluit Pe.
de Anc. in cõ. ccccix.
inci. probata. in fi. &
Lud. Ro. ĩ cõſ. clxvij.
inci. Antonius accu-
ſatus. vbi extendit
idem eſſe in marito,
ꝙ debet probare illũ
eſſe maritum. Tho.

b ¶Per famam. Not.
ꝙ de iure matrimo-
nium nõ probatur ꝑ
famã. Adde ꝙ idem
tenẽt doc. ĩ d. c. illud.
facit c. veniẽs. e l. j. de
teſti. quinimo licet
Innoc. primò videaṫ
voluiſſe ꝙ fama ma
trimonij cum coha-
bitatione probat: tñ
in fi. concludit ꝙ nõ.
Vide Maria. Soci. in
conſi. xxxix. viſis &
inſpectis. in ij. co. vbi
videas. Tho.

c ¶Verba enũciatiua.
Vide Bart. in q. xj. q̃
incip. habeo filiam.
in xj. q. & ibi ſcripſi
in addi. Tho. Diplo.

d ¶Viſo ſtatuto. Ad-
de ꝙ iſtud conſi. nõ
debuit caſſari: quia
fuit factũ inter diuer
ſas perſonas. & licet
videatur eſſe quid ſi
mile: tñ ex quo fuit
inter diuerſas perſo-
nas, & etiam in lib.
Peruſino ſunt duo
conſilia vnũ poſt a-
liud ideo inſerere vo
lui iſtud conſi. in lib.
meo. j. in ij. volu. in
conſi. lxxxix. & ibi
ſcripſi ĩ additio Tho.
Diploua.

cõmune, ſed in caſu vbi contra intrantem
vel impedientem competit hoc interdictũ
requiritur ꝙ turbans ſibi poſſeſſionem ac-
quiſiuerit, vt ꝑ Cy. in d. l. j. C. vti poſſide. et
dixi in l. j. §. hoc autem. & ibi nota. ff. e. ergo
&c. Barto.

Si in accuſatione adulterij teſtis dicat ꝙ
eſt publica vox & fama adulterum cogno
uiſſe vxorẽ talis, & ꝙ vidit eos in actu pro
pinquo commiſceri, non probat adulteriũ
niſi primò probet matrimonium fuiſſe in-
ter adulteram: & eius maritum, & dictum
teſtis non trahitur ad conſequentiam.

1 ☞ *Adulterium committitur cum nupta.*
2 *Plura quando requiruntur, non ſufficit unum adeſſe.*
3 *Matrimonium non probatur per famam.*
4 *Statutum diſponens ꝙ aliquid poſſit probari per famam, eſt contra ius commune.*
5 *Verba enunciatiua emiſſa propter aliud principaliter, & non propter ſe, non inducunt diſpoſitionem.*
6 *Dictum teſtis, qui deponit ſuper iure, non ualet.*

CONSILIVM CXIII.

PRoceſſum eſt con
tra Titium de adulterio quod cõ
miſit cũ Berta vxore Ioannis. te-
ſtes eo modo, quo probari poteſt adulte-
rium, probauerunt, dicentes ꝙ eſt publica
vox & fama Titium cognouiſſe Bertam
vxorem talis, & ꝙ viderũt eos in actu pro-
pinquo commiſceri, &c. quæriṫ an ſit pro-
1 batum adulterium: & certè non. †Nam de
iure communi adulterium eſt, & commit-
titur cũ nupta: vt ff. de adul. l. inter liberos.
§. lege Iul. & eo. ti. l. ſi vxor. §. diuus. de ver.
ſigni. l. inter ſtuprum. ff. de adul. l. propter.
cum ſi. Et eodem modo debet dici ex for-
ma ſtatuti. Requiritur ergo ſecũdũ formã
ſtatuti & iuris communis ꝙ illa fuit vxor
tempore adulterij cõmiſſi. Hoc probatur
in l. ſi vxor non fuerit. in prin. & §. j. & ij. ff.
de adult. Ad idẽ quod dicimus de actione
rerum amotarum, quæ datur contra illam,
a quæ vxor fuit[a]. Oportet enim ante omnia probare ꝙ vxor fuit:
vt ff. rerum amo. l. ſi concubinam. in prin. Ad idem l. prætor. §.
2 docere. ff. vi bo. rap. l. ij. §. itẽ illud. ff. ad Syl. ibi: igitur &c. †Quo-
ties enim plura requiruntur, non ſufficit vnum adeſſe. ff. de ad-
mi. tut. l. tutor qui repertoriũ. §. per nunci. ibi: docetur ergo &c.
de tut. & ra. diſt. l. j. §. p̃terea. ibi: vtimur &c. de dior. l. fi. de itine.
actuq; priua. l. j. §. hac autẽ. de bo. liber. l. ſi patronus. §. ſi quis. ff.
3 de tranſac. l. cùm hi. §. ſi prętor. †Sed per ea quę oſtenſa ſunt, nõ
videtur probatum de matrimonio, ſeu ꝙ Berta fuerit vxor tem
pore delicti; ergo &c. nam de iure communi matrimonium nõ
b probatur per famã[b]; vt in c. illud. extra, de præſump. Non enim
probat fama in aliquo: vt iiij. q. iij. item ſi pater. ver. aliæ præſum
ptiones. Aut ergo dicimus, fama de matrimonio probat, & nil
releuat. Non obſtat ſtatutum ibi dum dicit ꝙ in omnibus caſi-
bus prædictis poſſit probari per famam, &c. quia dat formam
probationi delictorum in illo ſtatuto comprehenſorũ, non aũt
contractuum, vel negotiorum, ſicut eſt contractus matrimonij.
quod patet ex verbis ipſius: ergo &c. quia per præcedentia &c.
vt l. hæredes palam. §. ſed ſi notam. ff. de teſta. & l. ſi ſeruus plu-
4 riũ. §. fi. de leg. j. †Item non poteſt dubitari ꝙ dictum ſtatutũ nõ
eſt contra ius commune: nam in delictis probationes debẽt eſſe
luce clariores: vt l. ſciant. C. de proba. cum ſi. Ergo eſt reſtringen
dum: nec trahendum ad conſequentias: vt l. quod verò. ff. de le-
gi. & l. quæ propter neceſſitatem. ff. de reg. iur. c. qui à iure com
muni. de regul. iur. libr. vj. Hinc eſt ꝙ actio rei perſecutoria ſit
annalis, licet de ſui natura ſit perpetua. l. in honorarijs. verſi. ſed
cum reciſa. ff. de act. & obli. Ad idem quòd facilius tollitur pri-
uilegium quã ius commune: vt in corpore, de non alie. §. quia
5 veriſimile. ff. de re mili. l. eius militis. §. militia. †Non obſtat ſi te
ſtis dixerit ꝙ dictus Titius cognouerit vxorem Ioãnis, &c. quia
c iſta ſunt verba enũciatiua[c], emiſſa propter aliud principaliter, &
non ꝓpter ſe, quæ nõ inducũt diſpoſitionẽ vt ar. l. prædijs. §. Ti-
tio. ff. de leg. iij. & qđ no. Inn. extra, de offi. dele. c. cũ in iure. ꝑ do-
cto. in. l. optimã. C. de cõtrah. & com. ſtip. & Spe. de fide inſtru. §.
reſtat. ver. ſi verò, &c. & hæc eſt alia ratio: quare poſito ꝙ de tpe
dixiſſent: quia nõ eſt ꝓbatum matrimoniũ, ideo non ꝓbaṫ adul-
terium. Si aũt diceretur ꝙ eo ipſo qđ teſtis dixit de adulterio, vr̃
dixiſſe de matrimonio, ſine quo adulterium nõ põt eſſe: leuis eſt
reſpõſio: quia ſi ſic ĩtelligeremus, ſequereṫ ꝙ teſtis partes iudicis
aſſumpſiſſet. Debet namque ſuper facto deponere, non ſup iure
6 †aliàs eius dictum non valeret ſcđm ea quæ colliguñṫ in auṫ. de
hær. & Fal. §. ſiverò abſunt. & no. Inn. extra, de teſ. c. cũ cauſam.
& per Spe. de teſte. §. nunc tractandũ ver. q̃d ergo ſi is, qui petit
fundũ, &c. & ver. officium nempe teſtis, &c. Ad qđ facit. viij. q.
iij. c. Artaldus. & ibi no. & qđ no. de ver. ob. l. ſtipulatio iſta. §. hi
quoq;. in gl. arg. eſt ad iſta. iij. q. ix. c. pura & ſimplex. & ideo non
expedit aliq̃d dicere an ꝓbatio iſtius matrimonij in caſu iſto fa-
cta coram laico valeat, cũ facta ritè nõ fuerit. Item aduerte: q̃a
negauit accuſatus omnia & ſingula, &c. & ſic videṫ negaſſe ma
trimoniũ, &c. Alia, vt. ff. de reb. dub. l. ſi is qui ducẽta. §. vtrũ, &c.
Bar. à Saxoferrato.

CONSILIVM CXIIII.

d VIſo ſtatuto[d] poſito ſub rubrica
de pœna vẽdentis poſſeſſiones &c. modò q̃dã vẽdidit
poſſeſſionẽ contra formam ſtatuti: vnde inquiſitũ fuit
& poſt reſponſionem per eum factam obtulit fideiuſſorem, &c.
Iſtud conſilium vide ſuprà in terminis in conſi. lxxviij.

Si ſtatuto caueṫ ꝙ percutiens alium, debeat in certa quãtitate
condẽnari, ſi debilitatus, ſeu percuſſus hoc petierit: debet intelli-
gi ꝙ libellus offeraṫ, & lis cõteſtetur, &c. aliàs non põt iudex cõ
demnare. Itẽ an confeſſus ſimpľr quo ad vnũ delictũ contẽtum
in libello accuſationis. & dicit ſe nõ eſſe culpabilẽ de alijs, an vi-
detur litem conteſtari, vel reſpondere negatiuè ſuper alijs.

1 ☞ *Cauſa criminalis & ad inſtantiam partis ciuilis ex eodem facto deſcendentes, non poſſunt ſimul agitari.*
2 *Delicta quæ continentur in accuſatione, tot accuſationes uidentur.*
3 *Abſolutus per pœnitentiam à ſacerdote poteſt dici inculpabilis.*

CONSILIVM CXV.

SVper eo quod quæritur vtrum
potuerit Poteſtas ex cã inquiſitionis in tantumdem cõ
demnare Hermanum, ꝓut fecit dicto Petrutio. Ad
qđ reſpõdeṫ ꝙ dictũ Hermanũ non potuerat cõdemnare dicto
Petrutio in tantũdẽ. Nam ſi ṽba ſtatuti de hoc loquẽtia bene in-
ſpiciaṅṫ, ſic dicũt, & quotidie de debilitato, ſeu percuſſo ſi petie-
rit ꝙ de iure denegaṫ, ꝙ niſi per debilitatũ ſeu percuſſum detur
libellus, & lis cõteſteṫ; vt l. amplius nõ peti. ff. rem ra. ha. & ff. de
bonis lib. l. in ſeruitutẽ. §. petijſſe. ſed ĩ ꝓpoſito nõ apparet per di-
ctum Petrutiũ percuſſum lite cõteſtata forè: nõ eſt ergo verum
ipſum petijſſe, & ſic cõdemnatio ſequi nõ potuit ex vigore dicti
ſtatuti. Præterea apparet ex hoc dictã cõdemnationẽ eſſe factã
libello nõ dato, lite nõ cõteſtata, & nullo ordine iuris ſeruato, vt
patet. C. de ſen. l. ꝓlatã. Præterea dictus Hermanus confeſſus
eſt maleficiũ ſuper inquiſitione: & ideo talis cõfeſſio dicto Pe-
trutio ꝓdeſſe nõ debet, vt. ff. de cõfeſ. l. certũ. §. ſi q̃s abſente. & ff.
de interrog. act. l. fi. Ex hoc apparet dictũ Hermanũ fore cõdem
1 nandũ dicto Petrutio abſq; aliqua ꝓbatione. †Præterea, cùm
ꝓceſſus factus per Poteſtatẽ ſit criminalis, & ad inſtantiam dicti
Petrutij ſit ciuilis, ex eodẽ facto deſcẽdentes nõ potuerũt ſimul
agitari. ff. de pub. iud. l. interdũ. & ff. vi bo. rap. l. ij. §. j. Super eo
qđ quæriṫ, an Poteſtas potuerit detrahere quartã partẽ de dictis
centũ quinquaginta libris, in q̃bus condemnauit dictũ Herma-
num ꝓpter percuſſionem manus & colli, cũ dictus Hermanus
nõ negauerit dictas percuſſiones, & in prima & ſcđa r̃nſione di
xerit ſe nõ eſſe culpabilẽ. Ad qđ reſpondeṫ ꝙ Poteſtas debuit
detrahere quartam. Nam ſtatutum dicit qđ ſi aliquis fuerit con-
feſſus

feſſus maleficium in prima executione vel reſponſione, &c. Sed
iſte Hermanus in prima confeſſione fuit confeſſus dicta malefi-
cia, vt oſtendam, ergo &c. Hoc oſtenditur ſic. Certum eſt quod
2 quot †delicta in accuſatione continentur, tot accuſationes vidẽ-
tur: vt l. in cauſæ. §. j. ff. de mino. & de verb. ob. l. ſcire debemus. &
l. pluribus. cũ ſimi. Sed in prima reſponſione confeſſus eſt vnã
percuſſionem. Vnde ad illam videtur tm̃ reſpondiſſe. Illud verò
quod dicit ſe non eſſe culpabilem, &c. non eſt reſponſio ad ĩter-
rogata. Nam ipſe interrogatus fuit de contentis in inquiſitione,
qđ eſt, an commiſerit, vel non commiſerit maleficium: & ipſe re-
ſpondit ſe non eſſe culpabilem, &c. & ſic de ipſo tpe reſpõſionis
3 loquitur. † Poteſt em̃ eſſe ꝙ tunc non erat culpabilis: quia fortè
abſolutus ꝑ pœnitentiã à ſacerdote: & ſic ad interrogationẽ nul-
lo modo reſpondit. Caſus eſt expreſſus extra, de pur. cano. c. fi.
Apparet ergo ꝙ ſuper alijs maleficijs nullo modo eſt reſpõſum:
q̃a non reſpondit vt interrogatus eſt: vt. l. j. §. ſi quis ſimpliciter. ff.
de ver. ob. & ff. de interro. act. l. de ætate. §. quod aũt. verſi. eſt ex-
preſſum. Ex hoc ſequitur ꝙ cùm poſtea illa alia maleficia eſt cõ-
feſſus in prima reſponſione, confeſſus debet dici: quia illa eſt pri
ma reſponſio, quã nulla præcedit alia: vt. ff. de vulga. & pup. l. ex
duobus. in prin. & de rebus dub. l. qui duos. cũ ſimi. Sed hic nul-
la alia reſponſio præcedit ſuper eiſdẽ delictis, vt eſt ſuprà oſten-
ſum, ergo &c. Bar.

Si ſtatuto cauetur ꝙ pro maleficio filij, de quo eſt condemna
tus, teneatur pater ſoluere pro eo pœnã, & bannum. Itẽ alio ſta-
tuto cauetur ꝙ bannitus habeatur pro confeſſo: & eius bona de-
ſtruantur: tunc ſi filius fuit bannitus pro maleficio: & propterea
fuit condemnatus ob contumaciam, pater non tenetur ſoluere
dictam quantitatem: quia non cõſtat de maleficio verè vel fictè,
ſed per contumaciam, & bona patris non veniunt deſtruenda:
quia non ſunt filij nec erant tempore delicti: ergo &c.

1 ☞ *Condioionalis diſpoſitio tunc demum ſumit effectum, quando extitit conditio.*
2 *Sententia lata contra aliquem ſi permittit ius alterius ex diſpoſitione iuris, illa debet intelligi, ſi ſit lata contra præſentem.*
3 *Sententia lata contra unum ſi habet parare contra alium, ita demum paratur, ſi eſt lata contra præſentem.*
4 *In caſibus, in quibus leuior probatio requiritur, perſona ipſius rei non egreditur.*
5 *Verbum habeatur, ſignificat fictionem.*
6 *Lex non poteſt facere quod illa, quæ non eſt uera confeßio, ſit uera confeßio, bene tamen poteſt fingere.*
7 *Verba poſſeßiua meum & tuum, ſunt ſignificatiua præſentis temporis.*

CONSILIVM CXVI.

STatuto Peruſinæ ciuitatis ca
uetur ꝙ ſi q̃s fuerit paſſus ſe poni in banno habeaṫ
pro cõfeſſo. Alio ſtatuto caueṫ ꝙ ſi q̃s commiſerit
maleficiũ homicidij, bona ſua deſtruaṅṫ: & ſi dede
rit auxiliũ, cõſiliũ & fauorẽ, eadẽ pœna puniaṫ. Alio ſtatuto ca-
uetur ꝙ ſi filius vel filia nupta cõmiſerit maleficiũ aliq̃đ, ꝙ pater
teneaṫ ſoluere pro filio pœna vel bannũ vſq; ad eam quantitatẽ,
quæ cõtingit ipſi filio de bonis paternis, diuidẽdo ſua bona ĩter
ipſum & filiũ ſeu filios, ita ꝙ medietas oĩm bonorũ ſuorũ ſit pa-
tris, & alia medietas ſit oĩm filiorũ. Contingit ꝙ Bartholomæus
filius ſer Cardi inquiſitus fuit de fauore & auxilio p̃ſtito ad ho-
micidiũ, paſſus fuit ſe poni in banno, & elapſo termino bãni ve-
nit cõdemnandus. Querit vtrũ ſer Cardus teneaṫ pro dicto ſuo
filio ex cõdẽnatione, diuidẽdo bona vt s. dictũ eſt, vel nõ. Et po-
ſito ꝙ teneṫ, an dicta pars cõtingẽs dicto filio ſcđm aſſignationẽ
1 prædictã veniat deſtruẽda vel non. †Circa primũ punctũ prę
notandũ eſt ſcđm ſtatutũ de quo. s. facta eſt mẽtio: q̃a loquiṫ cõ
ditionaliter, ſi filius vel filia cõmiſerit maleficiũ: & cõditionalis
diſpoſitio tunc demũ ſumit effectũ, cũ extiterit conditio: vt. ff. de
condi. & demõ. l. q hæredi. in fi. de ver. ſig. l. cedere diẽ. C. de cõd.
ĩſer. l. legatũ. cũ ſimi. ſed cõditio dicti ſtatuti nõ extitit: q̃a dictus
filius ſer Cardus nõ cõmiſit, nec cõmiſiſſe eũ cõſtat quantum ad
præiudiciũ ipſius ſer Cardi, vt ꝓbatũ eſt: ergo nõ ꝓcedit diſpoſi
tio dicti ſtatuti ad cõpellendũ dictũ ſer Cardũ ad ſoluendũ pro
filijs. Ad hoc aũt ꝓbandũ conſidero duos effectus dicti ſtatu
ti. Primus eſt, q̃a ius dicti tertij ſtatuti fuit ꝙ ius patris permittaṫ
in certa quantitate bonorũ. Secũdus effectus: quia rõne dicti ſta-
tuti ꝓpter delictũ filij ſnĩa lata cõtra filiũ executionem habet pa-
ratã contra patrẽ. Item cõſidero duos effectus ſecundi ſtatuti
ſuprà nominati. Primus eſt, ꝙ ꝑ cõtumaciã aggrauaṫ, & leuior
probatio ſufficiat cõtra eũ. Secundus: quia ex dicto ſtatuto indu
citur quædã ficta cõtumaciæ cõfeſſio cõtra eũ. ex quolibet pre-
dictorũ oſtendiṫ de maleficio non conſtare in præiudicium ſer
2 Cardi. †Ex primo effectu probo ſic: Quandocunq; ex diſpo-
ſitione iuris ſnĩa lata cõtra eũ perimit ius alterius, illud debet in-
telligi ſi ſnĩa eſt lata cõtra præſentẽ. Sed ſi eſt lata contra abſen-
tem: tunc effectus dictæ ſnĩæ porrigiṫ ſolũ contra contumacem,
& non contra alios: vt. ff. de inof. teſt. l. Papinianus. §. meminiſſe.
ver. proinde. eo. ti. l. qui repudiãt. §. fi. vbi ſnĩa lata contra hæredẽ
in cauſa inofficioſi, ita demum præiudicat legitimis, ſi ſit lata cõ
tra ipſum hæredẽ præſentẽ: ſecus ſi contra abſentem. Sic in quę-
ſtione noſtra ſnĩa de maleficio lata non fuit contra filiũ præſen-
tem: ideo, quia qñ contra filiũ abſentem fertur ſnĩa, magis videṫ
condẽnatoria propter abſentiam, q̃ propter delictum. & ſtatim
3 dicam. †Ex ſecũdo effectu probatur ſic: Quoties ſententia la
ta cõtra vnũ habet parare actionem contra alium, ita demũ pa-
ratur actio, ſi ſit lata contra pręſentem. ſecus ſi contra abſentem:
quia tunc magis ꝓpter contumaciam, q̃ propter delictũ condẽ-
natus videṫ: vt in l. ſi ideo. ff. de euic. C de peri. & commo. rei vẽ.
l. j. in fi. ſic in propoſito, cùm ex ſnĩa lata contra filium debet pa-
rari actio contra patrem, hoc non erit verum filio damnato pro
4 pter contumaciam. †Ex primo effectu ſecundi ſtatuti probaṫ
ſic: Quando propter contumaciam rei ipſe aggrauatur rõne de-
licti, & cõtra illum leuior probatio requiriṫ: leuioris probationis
effectus perſonã ipſius rei non ingrediṫ. Exẽplum: Si cõtra cõtu
maciã rei deferṫ contra eũ iuramentũ in litẽ: tunc alteri nõ præiu
dicat: cũ aliàs verè ꝓbatio præiudicaret: vt. ff. de in lit. iur. l. j. quã
do ex fac. tu. l. j. de fideicõ. lib. l. fi. ſicut in ꝓpoſito ſi aggrauata eſt
cõditio ipſius filij rei, vt cõtra eum ſola cõtumacia ſufficiat, talis
5 ꝓbatio ipſius perſonã nõ egrediṫ, nec ipſa præiudicat. †Ex ſe-
cundo effectu ſecũdi ſtatuti ꝓbaṫ ſic: Certũ eſt ꝙ illa talis confeſ
ſio, quę induciṫ ex cõtumacia eſt cõfeſſio ficta, vt colligiṫ ex illo
verbo, habeaṫ pro cõfeſſo, &c. quæ verba ſignificant fictionẽ: vt
ff. de cõd. & demõ. l. iure ciuili. & de reg. iu. l. iure ciuili & lex nõ
6 †poſſet facere ꝙ illa, quæ nõ eſt vera cõfeſſio, eſſet cõfeſſio vera
hoc bene põt fingere. ff. de vſuf. earũ rerũ quæ vſu. l. ij. in fi. Sed
effectus fictæ cõfeſſionis nunq̃ extendiṫ ad illã perſonã, contra
quã non inducaṫ. ff. de iu. fiſ. l. eius qui delato. in fin. vbi vr̃ caſus
noſtræ quæſtionis. ergo iſto caſu non extendiṫ cõtra patrẽ. Con
cludo ergo de his oĩbus dictũ Cardũ vigore dicti banni & con-
demnationis pro nullo poſſe grauari. Pro hoc induco in teſtem
Dy. qui iſtam q. ad literã ponit. ff. qñ ex fac. tu. l. j. vbi etiam idem
iſtud tenet. Induco etiã Cy. qui in ſimili q. idẽ determinat. C. vn-
de vi. l. ſi quando. Circa ſcđm punctum cõſidero verba dicti
tertij ſtatuti ꝙ vult qđ pater teneaṫ aſſignare dictã partẽ bonorũ
poſt maleficiũ cõmiſſum, et cõdemnationẽ factã de filio. alio ve
rò ſtatuto loquẽte de homicida ſtante, vt ꝙ oĩa bona ſua deſtruã
7 tur. †Ex his ſic arguo: ꝙ iſta nomina poſſeſſiua, meũ, tuũ, ſuũ,
ſunt ſignificatiua præſentis temporis, tex. eſt. ff. de auro & argẽ.
leg. l. ſi ita. Debent ergo intelligi dicta ṽba ſtatuti bona ſua, ſ. ho-
micidæ, vel dantis auxiliũ tpe cõmiſſi maleficij. Et vr̃ eſſe tex. in
ſimili in l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxa. Præterea, ſicut ſe-
cundũ formã ſtatuti bona homicidę deſtruuntur: ita de iure cõi bo
na deportati olim publicabanṫ: vt. C. de pœ. l. deportatorũ. ff. de
bo. dã. l. j. in prin. Sed bona deportati. poſt q̃ſita nõ veniũt publi-
cãda in vita ipſius: vt l. ij. aliàs. s. iiij. C. de ſen. paſſ. ergo &c. Pręter-
ea, nõ eſt dubiũ ꝙ bonorũ deſtructio eſt odioſa, et regulariter ꝓ-
hibita: vt. ff. de cõtrahẽ. emp. l. ſenatus. et de leg. j. l. certũ. C. de ędi.
priua. l. ij. ergo talis ĩterpretatio eſt reſtringenda quatenus ṽborũ
natura patiṫ: vt l. cũ q̃dã. de lib. & poſthu. de reg. iur. c. odia. li. vj.
Et ꝙ natura verborũ hoc patiaṫ, apparet ex his quæ ſuprà dicta
ſunt. Cõcludo ergo dicta bona nõ eſſe deſtruẽda, &c. Ego Bart.

Si accuſatur quis de percuſſione cum armis, vel cũ ſanguinis
effuſione; & poſtea non conſtet, niſi de percuſſione tm̃, ſed non
cum illa qualitate, abſoluẽdus eſt reus. Item ſi quis accuſaṫ ſim-
pliciter, & poſtea conſtet de percuſſione cum armis, non debet
condemnari, niſi de ſimplici percuſſione. Item an ſit licitũ accu-
ſatori vti illa cautela ꝙ ſi aliquid non credit eſſe probatum dicat
qđ detrahit illud de accuſatione ante ſententiam.

a ¶ Accuſatio. Vide de iſto conſi. Bart. Lud. Ro. in cōſ. clxvij. inc. Ant. accuſatus. in vl. col. & in cōſi. cx. ici. quidā accuſatus. in prin. & vide apoſti. in l. j. §. idē ſcribit. ff. depoſi. & ibi ſcripſi. & vide Fel. in c. licet. Feli. in vj. col. extra, de ſim. Tho.

b ¶ Nam certa forma. Ad ea q̃ ponit Bart. hic vide Bald. in l. ij. C. de ꝓba. & Alexā. de Imo. in cōſi. cxxj. in j. volu. incip. viſo proceſſu cauſę. in v. col. in fi. & in verſic. ſeq. Tho. Diplo.

c ¶ L. edita. Vide Bar. in d. l. edita. in iij. col. in ver. q̄n volo emēdare libellum. Tho.

d ¶ Oducius Corneti. Alias incip. Oddus Chiaroti. & ita eſt in libro Peruſino in iij. par. de vlt. volun. in conſi. x. aliàs inci. In noīe dn̄i. adegualdo. & vide Barto. in conſi. xcvj. in iij. vo. inci. in nomine dn̄i. à degualdo. & eſt idē conſilium: & ſic eſt duplicatū. Tho. Dip.

1 ☞ *Accuſatio cum armis cum ſanguine uidetur continere duo ſcilicet percuſsionem, item cum ſanguine.*
2 *Libellus continens plura, quorum unum per ſe ſufficit probare illud eſt ſatis.*
3 *In delictis attendi debet conditio delicti.*
4 *Cautela eſt ꝙ, quando ponuntur plura in libello uel accuſatione, quæ non ſunt probata ante ſententiam, detrahūt.*
5 *Si accuſatio ſit ſimpliciter de percuſsione, & non dicitur de armis & de ſanguine, quomodo debet fieri ſententia.*
6 *Accuſatur quis de percuſsione cū armis, & probatur ſine armis, quomodo debet fieri ſententia.*
7 *Teſtes an ſint contrarij ſi unus deponit de uno uulnere, & alius de pluribus.*

CONSILIVM CXVII.

a Accuſatio [a] fuit inſti
tuta contra Martinū ꝙ percuſsit
cū armis vel cū ſanguine Petrū:
& per teſtes vel per confeſsionē Martini
rei cōſtat de percuſsione ſine ſanguine, &
ſine armis. Quęrit̄ vtrum accuſatus punia
tur de percuſsione ſine ſanguine, vel ſine
armis, de qua conſtat: an vero ſit abſoluen-
1 dus, cū de hoc nō ſit accuſatus. † Et primò
videt̄ ꝙ ſit condēnandus: quia prima accu
ſatio videt̄ duo cōtinere, ſ. percuſsionē. itē
cū ſanguine. argu. ff. de arbi. l. Celſus. & de
condi. & demon. l. hæc ſcriptura. ergo licet
non probet̄ vtrunq;, ſufficit ſi alterū probe
2 tur. † Nam quoties plura ī libello ponūtur,
quorum vnū per ſe ſufficiat, probare illud
ſatis eſt: vt l. quidē. ff. ſi cer. pet. & de cōdi. & demō. l. ſi quis lega
tū. §. fi. extra, de appel. c. ſignificauit. & ibi no. Ergo de percuſsio
ne ſine ſanguine eſt cōdēnandus: quia ſaltē de ipſa ꝓbat̄: vt C.
de noxa. l. ſiue. ne remaneat impunitū hoc delictū: vt l. ita vulne
ratus. ff. ad l. Aquil. Et ꝙ puniat̄, magna ratio ſuadet: vt ff. de fi-
deicō. l. ſi à reo. Imò crimina vndecunq; claruerint, punienda
ſunt: vt no. extra, de appel. c. licet. in gl. ſic xxiiij. q. iij. c. ecce. Ecō
tra videtur ꝙ de percuſsione ſine ſanguine puniri non poſsit.
b Nam certa forma [b] continet̄ in accuſatione, ſcilicet percuſsio
cū ſanguine: ergo vltra id poteſtas iudicis nō extenditur, & ſen
tentia debet eſſe cōformis libello: vt l. vt fundus. communi diui.
quia ſecundū accuſationē eſt moderanda ſnīa. ff. de neg. geſt. l.
Pomponius. la. ij. Nam ſecundū modū libelli ferēda eſt ſnīa. ex
tra de ſimo. c. licet Heli. Item ex verbis accuſationis indiſtinctè
intentat̄ cōdictio ex lege, ex illo ſtatuto, quo imponit̄ pœna per
cuſsione ſanguinis, & de illa nō fuit actū: arg. C. ad Treb. l. iube
mus. imò aliud crimen eſt probatū quā id, qđ adiecit accuſato-
ri: vt ff. de adul. l. denunciaſſe. §. qui tamen. & vi bo. rap. l. pretor.
ait. §. hæc autem actio. & de inſti. l. habebat. & de iureiur. l. duo-
bus. §. ſi quis. Nam percuſsio cum ſanguine eſt alia à percuſsio-
ne ſeu ab accuſatione ſine ſanguine. & ideo ſine crimine ſic ob-
iecto, ſicut eſt qualefactū cū ſanguine probari oportet. Certum
enim finē habuit accuſatio, q finis ſeu qualitas criminis obiecta
non eſt ꝓbata: arg. ff. ſi qs teſt. lib. eſſe iuſ. fue. l. fi. ergo abſoluen-
dus eſt reus ipſo iure, quo abſoluitur omnis reus, ſ. actore non
probāte, &c. vt C. de edē. l. q accuſare. & ff. ſi vſusfru. pe. vel ab
3 alia parte. l. vti frui. † Præterea, conſtat in delictis attēdi debere
qualitatē delicti: vt ff. de iniu. l. vulneris. & de pœn. l. aut facta. §.
qualitas. extra, de homi. c. ſicut dignū. qua qualitate non proba-
ta ſequitur abſolutio, vt dictū eſt: qa promptiores eſſe debemus
ad liberādū quā ad condēnandū: vt l. factū. & l. interpretatione.
4 ff. de pœnis. & hæc videtur veritas. † Sed quia ad hoc vt poſsit
fieri cōdemnatio de omni eo quod probatū eſt, vtūtur hac cau-
tela ꝙ ante ſententiam detrahūt illud de actione, quod non eſt
probatū, dicētes ſic: Dominæ, detraho de mea cauſa illa verba,
cum ſanguinis effuſione: & de alijs tātum volo per vos ꝓcedi.
Et hoc ꝓbatur per l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxa. & Inſti.
de actio. §. ſi minus. nā emēdare vel mutare licet: vt C. de eden. l.
c edita. [c] Sed alij cōtra. quod probant ſic. Primum, quia eſt quæſi
tum ius accuſato. Nam per illa verba nō probata eſt abſoluen-
dus: vt ſ. dictū eſt, Vnde beneficiū iuris nemini eſt auferendum
vt in auſ. de nup. §. ſed nō ſolū. & in regula, indultū. de regu. iur.
lib. vj. quia nemo poteſt mutare conſilium &c. de re iu. l. nemo.
Vnde de iure veteri non pōt quis mutare ꝓpoſitū in libello poſt
litem conteſtatā. ff. de iud. l. non pōt. et plenè no. in d. l. edita. Iure
verò nouo poteſt mutare ante litis cōteſtationē poſtq; datus eſt
libellus iudici: vt in auſ. qui ſemel. C. q̄ō & q̄n iud. ergo in caſu
ꝓpoſito detrahi nō pōt. & hoc eſt verū. Nec obſtat. §. ſi detracta.
5 quia alio caſu loquitur, vt in d. §. ſi minus. † Sed quid ecōtra,
ſi quis accuſat aliquē de percuſsione nec dicit cū armis, vel cum
ſanguine: quia maior eſt pœna cū armis vel cum ſanguine vel ſi-
ne, ex forma ſtatuti, & ꝓbatur cū ſanguine, vel cū armis, an poſ-
ſit condemnari? Et vr̄ ꝙ ſic: quia crimina vndecunq; claruerint,
puniri debent: vt dixi in prin. & quia crimina non debēt remane
re impunita: vt l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. E contra vr̄ ꝙ non:
quia de hoc non fuit actū: vt no. extra, de ord. cog. c. cū dilectus.
in gl. Præterea poteſtas iudicis vltra libellū non extenditur: vt d.
l. vt fundus. vt. ſ. dixi in prin. tn̄ in hoc eſt diſtinguendum: qa aut
procedit̄ per accuſationem, aut per inquiſitionem, vt primo ca-
ſu non poſsit. ſcđo ſic. Et eſt ratio: quia īquiſitio fit ex officio in-
quirentis, vt dixi. ff. de q̄ō. l. de minore. §. tormenta. qđ officiū la-
tiſsimum eſt: vt l. j. ff. de iuriſ. om. iu. & maximè ꝓpter alia gene-
ralia verba. quæ communiter ponunt̄ in inquiſitionibus, ſ. ſuper
quibus actis, & ꝙ illa verba neceſſariò ponunt̄ in inquiſitiōe, le-
gitur & colligit̄ ex no. extra, de accu. c. inquiſitioni. ver. vt autem
6 dicit, &c. † Et dictum eſt. ſ. in j. q. Idem dicetur in ſimili quæ-
ſtione, ſi quando accuſatur aliquis de percuſsione cum armis, et
ꝓbatur ſine armis, idem vr̄ q̄n accuſatur cū vulnere, & cicatrice,
de qua eſt maior pœna in ſtatuto, & non ꝓbatur de neceſsitate
vel econtra. Et ex prædictis colligi pōt ꝙ licet in ꝓceſſu vnus te
ſtis ꝓbet de vno vulnere, alter de pluribus, ꝙ non eſt dicendum
7 ꝙ ſint † teſtes iſti contrarij, vel diuerſi, adeò ꝙ talis diuerſitas no
ceat. vnde ſunt ad cōcordiā reducēda eorū dicta. extra, de teſt. c.
cū tu. niſi eſſet factū vel delictū non reiterabile, vt puta homici-
dium: vt l. inde Neratius. §. fi. ff. ad l. Aquil. & de interro. ac. l. con
feſsionibus. ſed in reiterabilibus ſecus: vt. ff. de ver. obli. l. ſi ſic. &
rem pup. ſal. fo. l. quoniam. §. pe. & quia reiterabilia ſunt intelligē
da pluries commiſſa. & ſic pluries punienda: vt. ff. ad l. Aquil. l.
illud. §. fi. in princi. & l. agraria. de termino moto. ibi: in terminos
ſingulos, &c. & de iureiur. l. prætor. §. ſi mihi plures. & niſi plura
delicta reiterabilia ad vnum tenderent effectum. Ita loquitur d.
§. fi. in fi. ſecundùm Dy. reiteratio enim non præſumitur, cùm in
factum conſiſtat, niſi probetur. ff. ex qui. cau. ma. l. denique. & de
cur. fur. l. conſi. &c.

Si teſtator habēs filium ſpurium habentē filium legitimū inſti
tuit eos hæredes, & adiecit ꝙ ſi filius eius quacunque cauſa non
poſſet capere hereditatē ꝙ ſubſtituebat nepotē ſine aliqua detra
ctione vel diminutione: tūc tota hereditas debet deuenire ad hæ
redem tam ex inſtitutione q̄ ex ſubſtitutione. & vtraq; valet de
iure, & ſpurius non debet habere vſumfructū. Item non pōt ve-
nire agnatus &c. Vel melius, vtrum nepos ex filio ſpurio ſit ca-
pax bonorum aui inſtituentis filium & nepotem.

1 ☞ *An nepos ex filio ſpurio ſit capax hæreditatis aui ex teſtamento.*
2 *Vitium patris porrigitur ad filium. & limita prout infrà.*
3 *Filius ſpurius & deportatus æquiparantur.*
4 *Filius hæreticus & infidelis non nocet nepoti.*
5 *Quæ acquiruntur filio per filium nō acquiruntur patri, & maleficium patris non nocet filio.*
6 *Illa uerba, ſine aliqua diminutione, quid operantur.*
7 *An inſtitutio facta de nepote filio ſpurio ualeat, ut nepos totum acquirat.*
8 *An nepos ex fratre excludat filium ſpurium inſtitutum à patre ſpurij.*

CONSILIVM CXVIII.

d Oducius Corneti [d] de gualdo ha
bens filium ſpurium, qui ſpurius ex vxore habebat fi-
lium legitimum, et in eius ſpurij poteſtatē conſtitutum
ſine alia ſobole legitima fecit teſtm̄, in quo prædictum filiū ſpu-
rium & dictū eius nepotem ex ſpurio hæredes īſtituit pro æqua
li portione, ac adiecta cōdōne ꝙ ſi dicta inſtitutio facta de dicto
ſpurio & eius teſtm̄ quo ad eius inſtōnem ex ꝑſona ipſius ſpurij
vel defectu, ſiue vitio, ſiue alia quacūq; rōne vel cā, in totum vel
in partē nō valeret. aut quomodolibet infringeret̄, vel īfringi cō-
tingeret

tingeret vel annullari aliquo caſu, vel iure, ſiue ipſe donatus ſpu
rius capere non poſſet: extunc ipſe nepos ex filio ſpurio ſit hęres
1 inſolidum ſine aliqua diminutione vel detractione. † Quærit̄
a modo [a] cū veniat nepos quidam qui dicit ſe ꝓximiorem agnatū
dicto Oducio, & petit omnia bona ab inteſtato, cū ſint inſtituti
non capaces, an de iure petat vel non: & ꝓponitur, &c. dictus ne
pos petens & filius fratris d. Oducij. Dubitatio p̄ſentis quæ-
ſtionis deſcendit ex opinione antiquorū docto. Nam iſtam quę
ſtionem mouet gl. C. de nat. li. l. fi. vbi quærit̄ quid ſi ex filio ſpu-
rio habens legitimū, &c. talis quæſtio olim in gl. erat īdeciſa. ſed
fuit facta poſtea quędā additio ꝑ Fran. Accur. quæ hodie eſt gl.
ord. quæ determinat idē eſſe in filio legitimo ex ſpurio qđ ibi in
tex. dicitur de filio legitimo ex filio naturali, & ſcđm hoc eſt cer
tum ꝙ ꝓximus agnatus iure non peteret. Alia eſt opi. quæ re
peritur ꝙ Cy. in d. l. fi. dicit Odof. tenuiſſe contra. Sed ſalua pace
eius Odof. hoc nō dixit, imò in ſucceſsione talis nepotis ex teſta
mento dimiſit ſub dubio: ſicut gl. antiqua dimittebat, vt apparet
ex lec. ipſius Odof. ſuper eadē lege. Alia opi. reperitur Roſ. q
iſtam q. determinauit diſtinguendo: aut ipſum nepotem īſtituit
contemplatione ipſius nepotis: fortè quia ab eo recepit ſeruitiū,
& valet: aut aliàs illum inſtituit, & non valet: quia contemplatio
ne filij videtur reliquiſſe: ergo &c. vt C. de na. lib. l. j. & nulla alia
ratione iſtum nepotē notū habebat, niſi ꝓpter filium: ergo &c. vt
l. ſed ſi plures. §. in arrogato. de vul. & pu. & l. ſi fortè. de caſt. pec.
Ita fuit ſua determinatio, quæ eſt multùm ꝓxima veritati. Spec.
hoc idem tangit in ti. de ſucc. ab inteſt. verſi. quid ſi habens filiū.
& verſic. ſeq. Nos igitur quid iuris ſit videamus. & pro parte
eorum, qui dicunt talem nepotem nō eſſe capacem bonorū aui,
facit primò: quia qua ratione excluditur filius: eadē ratione ne-
pos in eius poteſtate conſtitutus: vt l. iiij. de bo. lib. de iure pa. l. q
contra legem. Præterea, ad ſpurium non poteſt ſuperuenire ali-
quid de bonis paternis nec directò nec ꝑ mediam ꝑſonam: vt ff.
de do. cauſa mor. l. quid quæſtionis. & de vulg. & pu. l. ſi is q. &
C. de na. li. l. j. & de inceſ. nup. l. ſi quis. Sed ſecundum hoc ꝑ me-
diam ꝑſonam nepotis ꝑueniret ad filium ſpurium. ergo &c. Ad
idem facit l. hac edictali. C. de ſecun. nup. circa medium. & C. de
hære. inſti. l. neq; ꝑ ſe. cum ſi. Præterea, quando relinquitur tam
coniunctæ ꝑſonę ſicut filio ipſius ſpurij, de facili p̄ſumitur fraus
2 vt l. pe. §. j. ff. de bo. lib. ibi: facilior: quia ſuſpicio, &c. † Præterea vi
tium patris porrigitur ad filios: vt l. quiſquis. C. ad l. Iul. maie. &
C. de quæſtio. l. diuus. ff. de minori. & de fal. l. ſi quis patris. & de
ædili. edic. l. quod ſi nolit. §. ſi mancipia. ergo vitium filij ſpūrij
b porrigitur ad nepotem. In contrariū videtur, & iſta eſt veritas [b],
quod inſtitutio facta de prædicto nepote teneat. Et iſtam opi. te
net Arch. quod ſic ꝓbatur: Vitium & pœna patris nocet filio in
his tantum, quæ deſcendunt ex ꝑſona patris: ſecus in alijs que a-
liunde obueniunt, vt dicit tex. in l. iij. de interd. et releg. Ad idem
facit. ff. de ſena. l. emācipatum. in fi. & quod ibi no. ſed iſte nepos,
3 qui inſtituitur ab auo, non capit à ſuo patre. ergo &c. † Pręterea
ſicut ſpurius non poteſt capere: ita nec etiam deportatus: vt C. de
hære. inſti. l. j. ſed deportatio filij non nocet nepoti, quin ipſe poſ-
ſit capere: vt. ff. de contra tab. l. j. §. quidam filium. & de bo. lib. l. ſi
necem. §. ſi deportatur. ergo idem in ꝓpoſito perſona filij nō no
cebit nepoti, quin ipſe ex ſua perſona habeat querelam. l. iij. §. ſi
emancipatus. de bo. poſ. contra tab. l. fi. C. de inof. teſt. l. ſi quis fi-
lium. & quod ibi no. ꝑ gl. & doc. & per Dy. in c. non debet aliqs.
4 de re. iur. li. vj. Ita in ꝓpoſito filius nō nocebit nepoti. † Præter-
ea, ego video ꝙ ſi filius eſt hæreticus & infidelis, non nocet ne-
poti, quin ſuccedat auo fideli: vt C. de hære. l. cognouimus. & in
5 auſ. idem de Neſtorianis. † Præterea, in his quæ acquirunt̄ fi-
lio & ꝑ filium, & non patri per filium, vitium ſeu macula patris
filio non nocet: puta, ſi filius eſt emancipatus, vel in poteſtate, &
tractatur de eo quod patri non quæritur. vt l. quęritur. de bo. lib.
& l. diui fratres. de iure pa. & de in ius vocan. l. adoptiuum. in fi.
& not. gl. de iure pa. l. qui cōtra legem. ſed in q. ꝓpoſita ex tali in-
ſtitutione facta de nepote patris, in cuius poteſtate eſt, nil poteſt
quæri per illa verba, ſine aliqua diminutione, vel detractione ꝑ
quę voluit teſtator qđ ad patrem ex perſona filij ſpurij nil perue
niret, nec in ꝓprietate, nec in vſufructu: vt. C. de bo. quæ lib. auſ.
excipitur. & in auſ. vt li. ma. & auiæ. in prin. ergo huic nepoti ma
cula patris non nocet. Præterea, poſito quod hoc non eſſet di
ctum inſtituendo æqualiter filium & nepotem, & videtur teſta-
tor voluiſſe ne ad patrem perueniat vſusfru
ctus ex perſona nepotis: vt. C. de bo. quę li-
be. auſ. item hereditas. in fi. ſecundum intel
lectum ibi no. in glo. licet an intellectus ſit
verus, per aliquos doct. dubitetur. Præ-
terea, cum patri ſpurio non poſsit acquiri
vſusfructus ꝓpter defectum perſonæ ſuæ
debet vſusfructus remanere ꝓprietati, ſecū
dum regulam communem, Inſti. de vſufr.
§. fi. & C. de vſufru. l. corruptionem. in fi. nō
enim quis poteſt dicere ꝙ ex ꝑſona filij ſpu
rij vadat ad alium: quia hoc eſt impoſsibile
in vſufru. vt l. ſi vſusfructus. de iu. do. Inſti.
de vſufr. §. finitur. Præterea, quando te-
ſtator euidentiſsimè loquitur qđ iſte nepos
nullam patiatur diminutionē vel detractio
nem è patre non capace, non poteſt videri
fraudem commiſiſſe, et in fraudem eū inſti
tuiſſe: vt l. ſi quis locuples. de manu. teſta. &
ff. qui & à qui. l. cum hæreditas. in princ. Et
ex his apparet rn̄ſio ad argumenta quæ in
6 contrarium facta ſunt. † Præterea, quan-
do aliquis īſtituitur contēplatione alterius,
vt ſic per alium inſtitutum tanq; per mini-
ſtrum alteri quæratur: & tunc ſi hoc modo
facta eſſet inſtitutio de hoc nepote, non va
leret: & ſi teſtator noluiſſet vt per eum quæ
reretur patri. Et ita loquitur opi. Roſ. per l.
ſed ſi plures. §. in arrogato. cum ſimi. Quan
doq; quis inſtituit alium ꝓpter alium occa
ſionaliter: vt quia ꝓpter vnum hominē ali-
quis habuit notitiam Titij, & ex hoc ductus eſt in tantam amici
tiam eius ꝙ eum hæredem inſtituit ꝓpter ſeipſum, & non ꝓpter
alium: & tunc iſti alteri non quæritur. Caſus eſt expreſſus. ff. pro
ſoc. l. ſocium qui ex eo. Et hic eſt caſus noſtræ q. Nam iſte ne-
pos eſt notus auo ꝓpter filium, tamen auus inſtituit eum ꝓpter
ſe, non ꝓpter patrem eius. quod patet ex illis verbis, ſine aliqua
diminutione: vt ſ. dictum eſt. ergo patri non acquiritur: & ſic va
let inſtitutio. & etiam ſi dicit, quomodo hoc, cum nulla merita
iſtius nepotis præceſſerint, cum ſit infans? Reſpondeo, in inſtitu
tione non requiritur quod præcedant merita: quia extraneum
etiam pœnitus ignotum poteſt quis inſtituere: vt. C. de hær. inſti.
l. extraneum. Ad quid ergo hic de meritis tractatur. et per hoc pa
tet reſponſum ad verba Roff. Præterea, caſus eſt expreſſus in
l. fi. C. de na. li. quia iugum paternum ſolum refrænādum fuit in
liberis primi gradus, non autem in nepotibus. Nec obſtat ſi di-
catur ꝙ ibi loquitur in filijs naturalibus, non in ſpurijs: quia eadē
ratio eſt in ſpurijs, quæ eſt in filijs naturalibus, in ea parte in qua
capere non poſſunt. Præterea glo. ordi. etiā hoc dicit expreſsè
ibidem in ſpurijs. quod tex. dicit in naturalibus. Concluditur
ergo dictam inſtitutionem factam de nepote legitimo ex filio,
ſub dicta forma de iure poſſe fieri, & validam eſſe inſolidum.
7 Supereſt videre de ſubſtōne facta per illa verba, † ꝙ ſi inſtitu-
tio facta de filio ſpurio non valeret, quod deueniat ad dictū ne-
potē, vt in themate ꝓponitur, an valeat ꝙ totum nepoti debeat̄.
Caſus eſt expreſſus ꝙ ſic, C. de hær. inſti. l. ij. & ibi gl. ponit iſtud
exemplum. Viſo ergo ꝙ dicta inſtitutio ex perſona nepotis inſti
tuti conſtat: nunc videamus de perſona dicti agnati petentis. Et
8 Et dico † ꝙ ſi dicta inſtitutio eſſet facta pure, & de dicto ſpurio,
dictus agnatus non poſſet admitti ad vendicandum & reuocan-
dum dictam hæreditatem: quia ad hoc non admittunt̄ niſi liberi
ti teſtatoris parētes. Item frater & ſoror. Sed iſte agnatus non eſt
de illis: ergo &c. Hoc exp̄ſsè dicitur. C. de ince. nup. l. ſi quis ince
ſtu. & C. de na. lib. l. j. Et hoc in omnibus ſpurijs inſtitutis tenet
Azo in Summa. C. de nat. lib. Concluditur ergo de iure dictum
agnatum audiendum non eſſe, tam ex virtute iuris competentis
ipſi nepoti, quā etiam ex defectu iuris ipſius actoris, &c.

Si ſacerdos dimiſit aliquid nomine dotis, vel legatorum filiæ
ſuæ ſponſæ: tunc quia ipſa capere non poteſt, nō venit fiſcus, ſed
ꝓximus teſtatori. Itē an talis filia poteſt præſcribere dicta bona
contra ꝓximum agnatum teſtatoris. Item an & quomodo non

a ¶ Quæritur mō. Vide de iſto cōſi. Bar. ang. de Aret. in §. legati. ī fi. C. de leg. & Alex. de Imol. in l. Gallus. §. quid ſi is. in ij. col. ff. de lib. & poſth. & in cōſ. lxxxviij. ī vij. vol. in iij. col. vbi faciunt mentionem de iſto cōſi. Bar. Tho.

b ¶ Veritas. Omiſsis multis authoritatibꝰ de quibus per noui. in l. Gallus. §. ꝙ ſi is qui. de lib. & poſth. communis opi. eſt ꝙ auus nepotē ex ſpurio inſtituere poteſt. & ita conſuluit Fed. de Sen. conſi. lvij. & compatriota noſter d. Signo. de Homod. conſil. ccxxv. inci. circa hoc an auus. et ibi concludit etiā valere legatum factū agnatis vt nepotem ex tali filio non moleſtēt, & non poterunt habere legatum, niſi p̄ſtiterint cautionem Mutianā de nō mouendo cōtrouerſiā. l. Mutianæ. de cōd. & demō. Itē vide Bal. conſi. cxxxj. iij. li. & in cōſ. lxvij. in v. vol. Bernar. Lanfran.

poteſt capere quis, & vt indignus debeat
venire ad fiſcum, & quomodo ad proxi-
mum:quot modis dicatur quis indignus.

1 *Filia nata ex damnato coitu non ſuccedit patri.*
2 *Si filius non eſt capax hæreditatis, uenit ad ſucceſſorem relinquentis.*
3 *An quod relinquitur ſpurio, quæratur fiſco.*
4 *Quantū ad præſcriptionē error iuris habetur ꝓ mala fide.*
5 *Quando relinquitur incapaci, habetur pro non ſcripto & uenit ad uenientes ab inteſtato.*
6 *Intellectus illorum uerborum, quod aufertur ab indigno, applicatur fiſco. & quando habet locum illa regula, hic uide.*

CONSILIVM CXIX.

a DOminus [a] Domini
cus magiſtri Theobaldi presby-
ter ſecularis maritauit filiā ſuā in
ſacerdotio procreatā,& eidē nomine dotis
dedit vnā ſuā petiā terrę.deinde in vltimis
conſtitutus eidē legauit plures petias terrę
& Iaco.ſuū fratrem hæredē vniuerſalē in-
ſtituit,& dicta filia poſſedit dictā petiā ter
ræ nomine dotis ſibi datā pacificè ꝑ xxx.
annos & plus, & dictas petias terræ lega-
tas poſſedit per ſpatiū xxviij.ann. & vltra.
Nunc dictus Iaco. quærit an dictas petias
terræ petere poſſit,an ſibi obſtat temporis
1 curſus.†Et dico ꝙ petere pōt dictas petias
terræ à dicta filia. Nam cū nata ſit ex da-
mnato coitu,non ſuccedit patri, cui aliqd
b relinqui non pōt [b]:vt in auť.quibus mo. na
tu.effi.ſui.§.pe.co.vij.vbi expreſsè ponitur
in gl.de filio ſacerdotis.& C.de inceſt. nu.
l.qui contra.& l.ſi quis inceſt.& in auť. ex
complexu.Nec pōt pater aliquid eis dare,
vel donare:& ſi quid dederit, legitimæ ſo-
boli,aut fratri,vel ſorori reddetur:vt l.j.C.
de natu.libe.quia ſicut prohibita eſt dona-
tio & legatum:ita non poterit ei dotem da
c re [c]:arg.C.ad l.Iul.maieſt.l. quiſquis.§.emā
cipationes.& dos quo ad mulierē, pro qua
datur,dicitur donatio.& titulus lucratiuus
vt ff.quæ in frau.credi.l.ſi.§.ſi à ſocero. cir-
d ca fi.§.præterea [d]. Aut dicimus dictā filiā
2 eſſe omnino incapacē†:& tunc cū legatum
habeatur pro nō ſcripto,venit ad ſucceſſo-
rem relinquentis: vt l.in metallū.ff. de iure
fiſ.Aut dicimus dictā filiam indignā tunc,
cū ſit indigna abſq; culpa ſua,ſimiliter ve-
niunt venientes ab inteſtato C.de hære.in
ſti.l.ij.& l.nec apud.&no.plenius de iu.fiſ.
l.aufertur.in princ. Dicā plenius j. & ſatis
exprimit gl.in d.l.ij.de hære.inſti. Ex præ-
dictis patet ꝙ dictis Iac. dicta bona petere
pōt.Sed certè imò videť filio applicādū:vt
ff.de iu.fiſci.l.j.& ibi not. Solu. Illud verū
quando hęres vel alius tacitam fidem ac-
3 commodauit†& tunc aufertur ab eo tanq̄
ab indigno.Secus ſi teſtatoi tali incapaci le
gat palam:vt d.l.j.de naturali.libe.& de iu-
re fiſci.l.non intelligitur.§.ſi quis palam.&
nota plenè ff.de leg.j.l.Lucius.§.j. Nec ob
e ſtat ei curſus temporis [e]: quia aut iſta filia
ſciebat ſe nō poſſe capere, & ad illum Iac.
pertinere:& tunc tanquā malæ fidei poſſeſ
ſor non pręſcribit vllo tempore:vt in c.poſ
ſeſſor.de reg.iur.lib.vj.Aut credebat ſe poſ
ſe capere,& apud eam iuſtè eſſe poſſeſſio-
nem:& tunc errauit in iure, qui error iuris
f nunquā in vſucapione prodeſt [f].ff.de vſu-
cap.l.nunquā.in prin.& l.ſi furem.§.j.cum
4 ſeq.&†quantum ad præſcriptionem habe-
tur error iuris ꝓ mala fide:vt no.ꝑ Dy.ī d.c.
poſſeſſor.lib.vj. Sed certè imò videtur ex-
cludi ſpatio duorum menſiū,& fiſco videť
debere applicari:vt d.l.j.in fi. C. de nat.lib.
Reſpondeo, & dico ꝙ verū eſt qđ repelliť
à fiſco,& cōtra fiſcum ſe non poteſt tueri,ſi
fiſcus agat: ſed in caſu noſtro iſta filia ex ꝑ-
ſona fiſci non poteſt opponere,cū non poſ-
ſit hóc caſu de perſona tertij opponi: vt ff.ſi
ſer.ven.l.loci corpus.§.competit. & de con
tra tabu.l.qui ex liberis.§.teſtamento.& de
hoc habemus gl.ff.fam.erci.l.his conſequē-
ter,quæ notabilis eſt ad hoc. Sed opp. &
videtur ꝙ l.j.de nat. li. hodie eſt correcta ꝑ
auť.ibi poſitam,quæ incipit,ſed nouo iure.
Sed reſpondeo ꝙ correcta eſt ſolū quātum
ad hoc vt nuptias contrahere poſſunt illæ
mulieres,cū illis poſitis in dignitatibus: ſed
in eo caſu,in quo aliquis ſpurius naſciť,ad-
huc remanet illa lex:& ſi eſſet omnino ſub-
lata,adhuc ſuperſunt aliæ rationes,propter
quas manifeſtè concluditur dictum Iaco.
5 poſſe petere.† Nam quando aliquid relin-
quitur his,qui nullius portionis ſunt capa-
ces,habetur pro non ſcripto:vt l.quidā ſunt
de pœ.& de iure fiſci.l.in metallum.& pro
non ſcripto veniunt ad eos,à quibus ſunt relicta:vt l.j.§.pro nō
ſcripto.in prin.C.de cad.tol.Sed certum eſt,iſtum ſpurium nul-
lius portionis eſſe capacem:ergo &c.Præterea videtur caſus C.
de hær.inſti.l.nec apud peregrinos.& quod no.eo.tit. l.ij.& l.ſi
6 pater.& ff.de iu.fi.l.aufertur.in princi.& ibi glo.†& licet verum
ſit aliàs quod id,quod aufertur ab indigno, applicatur fiſco:ta-
men in caſu noſtro non poteſt illa filia dici indigna, cum alieno
vitio laboret:vt C.de nat.li.l.legem.Vel ſi ponis eam indignam.
non eſt indigna propter culpam ſuam,ſed propter culpam alie-
nam:vt d.l.legem.Sed iura quæ loquuntur de his quæ relinquū
tur indignis,vt applicentur fiſco ſemper loquuntur quando qs
eſt indignus propter culpam ſuam,quæ culpa quandoq; cōmit-
titur anteq; ei relinquatur:vt C.de bo.dam.l. ij. Quādoq; ipſo
tempore quo ſibi relinquitur,vt quando tacitam fidem accōmo
dauit:& ſic loquiť l.j.ff.de iur.fiſci.& de his qui.vt ind.l.hæredi-
tas.cū ſimi.Quandoq; ex poſt facto:& tūc quandoq; ante mortē
teſtatoris:vt quia prohibuit quē teſtari, vt ſi quis aliquem teſta.
prohi.l.j.vel quia prohibitus eſt teſtari,vt ſi quis aliquē teſt.ꝓhi.
l.j.vel quia teſtator ea intentione induxit teſtamentum, vt qa re
putauit hæredes indignos:vt l.proximè.in prin.ff.de his quæ in
teſt.delen.& C.de his quib.vt indig.l.hæreditas.& ibi plenè no.
Ad quod facit C.de epiſ.& cler.auť.ſi captiui.& de epiſc. audiē
ti.l.liberi. Quandoque committitur in ipſo actu moriendi:vt
quia quis interfecit teſtatorem:vt ff.de bon.dan.l.cum res.§. fin.
Facit.ff.ſol.ma.l.ſi ab hoſtibus.in fi. Quandoq; culpa committiť
poſt mortem,fortè propter inultam mortem defuncti: vt C. de
his quib.vt indi.l.per commune.cum ſimi. vel quia teſtamētum
dixit falſum,& ſuccubuit:vt eodem ti.l.alia.& ff.de inof. teſta.l.
Papinianus.§.meminiſſe.cum ſimil.Sed in caſu propoſito nulla
culpa reperitur huius filiæ:ergo non debet fiſco applicari.Patet
ergo ex prædictis ꝙ aut nullo modo eſt capax, & non venit ad
fiſcum;aut aliquo modo eſt capax,& eſt indignus:& tunc ſubdi
ſtingue,aut eſt indignus ꝓpter ſuam culpam, & venit ad fiſcū.
Quandoq; culpa eſt commiſſa,vt in præalle.iur.Aut abſq; cul-
pa;& tunc veniunt alij,ad quos ſpectat:vt d.l.nec apud. Aut er-
go dicitur ſpurium nullo modo capacem eſſe:& habeo propoſi-
tum.Aut dicitur ipſum eſſe capacem,ſeu indignum: tunc opor-
tet quod dicatur indignus abſq; ſua culpa:& ſimiliter habeo ꝓ-
poſitum.Et hanc opi.tenet Richar.Malū.in conſi.ſuo quod inci
pit,ſpurio ſic inſtituto.licet parum alleget. Aget ergo dictus Ia-
cobus vel petitione hæreditatis,vel condictione ex lege, vt pa-
tet ex ſuprà dictis,&c. Barto.

a ❡Dominus.No.cō-ſiliū in materia ſpuriorū.aliàs inci.Dominicus auiti. & ita alleg.d.Bapti. Seue. in repe.l. ſi qua illuſtris.in xlvj.co.C.ad Orſi. & ita etiā inci. ſecundū ordinē Peruſinū,in iij.par.de vlt. volun.in conſi.xxiij. & de iſto conſi. vide Bap. Seuer. in d.l. ſi qua illuſtris.in xlvj. col.& Alex. de Imo. in l.fi.in iij.col. in addi.Bart.& in vj. col. in vſi. eſſe fiſci.& in verſi. expreſsè.ff. de his q. vt indig. & in l.ſed ſi lege.§.ſcire.ff. de peti.hered.& in l. hæreditas.C. de his quib.vt indig.in j.apoſtil.& plenè ꝑ do. Nico.de vbal. in ſuo trac.de ſuc.ab inteſt. in xviij.col.vbi alle. cōſiliū Bart.hic.Th.

b ❡Non poteſt. Addite tamen ꝙ filia ſpuria poteſt capere tantum quātū ſufficiat ad alimenta debita iure Canonico:vt in c.cū haberet.de eo q dux. in matri. quam pol.& per Ang.in d. §. ſi à ſocero. & in l. ignoti.C. de his q̄ in frau.cred.&per Bal. in d.auť.ex cōplexu & vide Abb. in cōſi. lv. & in conſil. cxv. Bal.conſi.ccxxxvij. iij.li.Io.de Ana:cōſi. xiij.& xlvj. Bernar. Lanfran.

c ❡Dotem dare.Adde inquantū Bar. cōcludit ꝙ presbyter, qui maritauit filiā in ſacerdotio procreatam ꝙ poterit per hæredē dotātis repeti dos:qa poſſedit dictā dotē. Secus ſi maritus, ex quo habet titulo oneroſo: qa ab ipſo non poſſet reuocari ſed ſi eſſet reuerſa ad filiā, ꝙ ſic,ſecundū Bar.in l.fi.§. ſi à ſocero.ff.de his quæ in frau.cred. Secundò limita,ſi filia haberet vñ ſe aleret:quia tunc non poteſt ſibi legari dos loco alimentorum:ſed ſi non haberet vnde ſe alat, poteſt pater relinquere ſpurio,ſecundū Bart.in d.l.fi. §.ſi à ſocero.& ī auť. ex cōplexu.C. de inceſ.nup.& ita cōcor. Barto.q videtur eſſe contrari⁹ vide tu do. Nic. de Vbal. in ſuo trac.de ſucceſ. ab inte.in j. parte. in xvij. colū. & ſeq. & Bap. Seue.in l.ſi qua illuſtris.in xlvj.colū. C. ad Orſi.vbi tractant de iſto cōſi.Bar.Th.

d ❡Præterea. Not. ꝙ Bar.hic vult ꝙ filius nō ſuccedit patri qñ eſt natus ex damnato coitu. Vide Bald. in l. ij.C. de ince. & Mate. Mateſ. in ſuo trac.de ſuc.ab inteſt. Bar.tamē in l. j.in ij. co.ver.quæro an ſuccedat. videtur innuere ꝙ ſuccedit matri etiam ſi Amaſius haberet plures concubinas.& vide Alex. in conſil.liij.in vij. vol. incip.in caſu de quo, in j.col.Tho.

e ❡Curſus tpis.Not. iſtud cō. Bar.an filia ſacerdotis pręſcribat ſpatio xxx. annorū rem ſibi à patre ī dotē datā.Tho. Diplo.

f ❡Prodeſt. Nota qđ ſimplex error iuris ī p̄ſcriptione nūq; ꝓdeſt: tñ ſecus eſt qñ eſt miſtus cum errore facti:vt in ca. j. de reg.iur.li.vj.& vide Alex.de Imo. in ſua diſpu. quæ incip. Sigiſmundus. in viij. col.quę eſt modò impreſſa ī moderna impreſſione de Tortis in limoeriū. in char. xxvij.de iuriſdi.om. iudicū. Tho. Diplo.

Si quis capit emphyteuſim ab eccleſia pro ſe & filijs ſuis legi
timis vſq; in tertiam generationem tunc ad eandem emphyteu-
ſim nō venit filius per nominationem filij,& inſtitutionē hære-
dis

dis legitimatus. Item quomodo intelligať
quòd quando pater filium naturalē nomi-
nauit ſuū filiū,videtur eū legitimare, &c.

1 *Filius naturalis non uenit appellatione legitimorum.*
2 *Filij naturales non ſuccedunt in bonis emphyteuticis.*
3 *Pater nominando filium in teſtamento, an uideatur ipſum legitimare.*
4 *Matrimonium non præſumitur contractum, nec filius præſumitur legitimus, quando mulier eſt turpis uitæ.*

CONSILIVM CXX.

a VErutius [a] coraducij
de Capulia olim caſtellanus San
ctæ Anathalię,fecit teſtamentū,
in quo Gellū filium naturalē ſuū in teſta-
mento nominauit filiū, & ipſum hæredem
vniuerſalē inſtituit,& mortuo dicto Veru
tio quædā bona emphyteutica poſſeſſa per
eū,& hactenus ſibi data per Abbatē,& ca-
pitulū monaſterij Sanctæ Anathaliæ, & ꝑ
dominū abbatē fuerunt cōceſſa in emphy
teuſim Mathæo Mathæi nomīe ſuo, & no
mine domini Lucæ,& magiſtri Acolnij.et
fuit ꝑ eos capta poſſeſſio dictorū bonorū
poſt hoc dictus Gellus adijt hæreditatē di
cti verutij cū beneficio inuētarij, & aſſum-
pſit hæreditatem dictorū bonorū emphy-
teuticorum dicēs eū ſuccedere legitimè in
dictis bonis:quia videtur legitimatus per
patrē eo ꝙ in teſtamēto nominauit eū filiū,
& ipſum hæredē inſtituit:& in teſtamento
& inſtrumento emphyteutico diciť ꝙ fuit
facta cōceſſio dicto Verutio vſq; ad tertiā
generationē maſculinam legitimam. Nūc
quæritur,nunquid dictus Gellus poſſit le
gitimè ſuccedere ī dictis bonis emphyteu-
ticis per dictam nominationem in filium,
1 & dictā inſtitutionem in hæredem.†In q.
prædicta videndum eſt vtrū per prædicta
verba,vſq; ad tertiā generationē legitimā,
admittatur filius naturalis. Et cōſtat quòd
non,eò ꝙ dictum inſtrumentū dicit legiti-
mam.Filij enim naturales non ſunt legiti-
mi:quia non ex iuſtis nuptijs procreati: vt
l.Paulus.ff.de ſta.ho.& ff.de his q ſunt ſui
2 vel alie.iu.l.ij.Inſti.de pa.po.in prin.† Pre-
terea,etiam ſi dictum verbum nō eſſet ad-
iectum,filius naturalis non ſuccederet, vt
tangitur in Specu.de loc.§.nūc aliqua. ver.
xvij.quod eſt veriſſimū quādo eccleſia cō
cedit in emphyteuſim,propter ipſius eccle
ſiæ dignitatem:vt l.ex facto.§.ſi quis roga
tus.ff.ad Treb.Item quia filij naturales nō
poſſunt haberi ſine peccato mortali: ergo
de his non ſenſit eccleſia.Præterea,parte re
cipiēte in emphyteuſim pro ſe & filijs ſuis
nullam potuit quærere actionē filijs natu-
ralibus cū eos in poteſtate nō haberet, nec
habiturus eſſet vt l.debitor.in fi.ff.ad Treb.
nec ius aliquod reale voluit ipſis filijs natu
ralibus quęrere:nam poſſeſſionem dictarū
rerū emphyteuticarū pater in vita ſua pro
ſe,non pro filijs naturalibus voluit quęrere
& ſic cū primò nulla ſit quæſita actio:ergo
nec dominiū vtile,vt ſ.probatum eſt.Secū
dò videndū eſt quid operatur nominatio
prædicta facta in teſtamento de dicto filio
naturali.Ad quod dicēdum eſt ꝙ licet au-
then.item ſi quis.C.de na.lib. dicat ꝙ ſi qs
b dicat aliquem filium ſuum [b] eſſe, nec adij-
ciat naturalem, quod ſi erat cum muliere,
cum qua nuptiæ contrahi poſſent,intelligi
tur legitimatus:quia illa verba, cū quibus
nuptiæ contrahi poſſent,debēt intelligi ho
neſta ſecundum bonos mores ciuitatis.
3 †Vnde ſi talis eſſet mulier,cum qua eſſe
poſſet matrimonium,non tamen honeſtè:
ſed ſi apparet nuptias cū eo eſſe cum vere-
cundia inſpectis diuitijs,dignitate, ſeu no-
c bilitate [c] perſonæ,& alijs qualitatibus: puta
ſi aliquis nobilis,vel aliquis honorabilis ci
uis contraheret cum ea,quæ ſibi vel alteri
famulabatur:tunc ex illis verbis filius non
poterit ſe dicere legitimum:quia nuptię cū
illa muliere conſtare non poſſunt,ſcilicet
honeſtè. Non enim poſſumus de iure, qđ
honeſtè non poſſumus:vt l.filius de cōdit.
inſti.cum ſi.Pro hoc eſt caſus ff.de bo.poſ.
cōtra ta.l.iij.§.ſi emancipatus filius.de con
di.& demon.l.cum ita legatū.§.videamus.
C.de ſpō.l.ſi.§.quæ ita.in gl.ſuper ver.pro-
pter perſonam.& in authen.quib.mod.nat.
effi.ſui.§.illud tñ.ibi,aut legitimo iure non
digna.Prædicti eñ filij ſic nominati dicun
tur legitimi,quaſi leges præſumant matrimoniū:vt in §.ad hoc,
vt in auth.vt lic.matri.& auiæ.Sed hoc modo eſſet honeſtè ſe-
cundùm bonos mores:ergo matrimonium nō pręſumitur,ſicut
ſi nullo modo poſſet conſtituere.Nec videtur obſtare prędictis
ff.de manu.vin.l.ſi rogatus.§.matrimonium.vbi glo. dicit ꝙ in-
digna aſſumitur quæ duci prohibetur.ſed talis non poteſt duci
de iure,ergo &c.Sol.Dico ꝙ hæc duci prohibetur ſecundū bo-
nos mores.vel dic ꝙ impedimentum,de quo dixit,matrimoniū,
quod conſtat contractum non vitiat,ſed in dubio facit vt præ-
ſumatur non contractum,vt dixi.Facit optimè .ff.de concu.l.in
concubinatu.de ritu nupti.l.in libe.& ſic contra præſumptionē
quæ inducitur per d.§.ad hoc in auť.vt liceat matri & auiæ. aut
admittitur probatio in contrarium.facit extra,de præſump.c.il-
4 lud.†Vnde in q.propoſita,ſi poneremus mulierem vnam eſſe,
d & etiam turpis vitæ:non præſumeremus [d] matrimonium, nec fi
lij eſſent filij.ſed ſi hoc ceſſaret,remaneret adhuc dubium. Ad
cuius declarationē videnda ſunt aliqua,quæ ſtatim dicam. Nā
ſi in tempore teſtamenti mulier,ex qua natus erat dictus filius,
deceſſerat,dictus filius non poteſt dicere ſe legitimū. Et hoc eſt
expreſſum in auť.quibus mod.nat.effi.ſui.§.illud. colla. vij. vbi
dicitur ꝙ matre mortua:vel ſi aliud impedimentum eſt, ꝙ non
poſſit eſſe matrimonium,filius naturalis non poteſt legitimari,
niſi per reſcriptū Principis.Sed ſi in caſu noſtro viueret mulier
& eſſet in tali ſtatu,in quo cum ea matrimonium non poſſet cō-
trahi,vel quia eſſet nupta, vel quia teſtator, qui protulit dicta
verba,erat vxoratus: vel ſi quod aliud eſſet impedimentum:
tunc per prædicta verba non induceretur legitimatio: nam di-
cta authenti.requirit ꝙ tunc matrimonium eſſe poſſit, cū dicta
verba proferuntur.Hoc etiā tenet Io.And.extra,q fil. ſint legi.
c.per tuas.in nouel.Præterea,poſito ꝙ in caſu pręmiſſo concur
rerent omnia quæ d.auť.requirit,& ꝙ de iure ciuili pręſumereť
matrimoniū,& diceretur legitimus: tamen hoc de iure Canoni
co nō procedit,nec ex hoc præſumitur matrimoniū, niſi probe
tur.Ita tenet Hoſti.in ſum.in tit.qui filij ſint legiti.§.ſignificatū.
Ex quibus concluditur ꝙ in terris eccleſiæ iſte filius nullo mo-
do poteſt dici legitimatus,nec ad dicta emphyteutica bona vlla
tenus admittetur,&c. Barto.

An actio de dote duret,ſi aliquid eſt datum inſolutū,& non
dum eſt menſuratū.Itē cū datur mulieri pro dote id,quod ſem-
per ipſa poſſedit extra dotem,& probat antiquiorem poſſeſſio-
nem,an hoc probato ceſſet actio de dote:concluditur ꝙ non.

1 *Ante menſurationem uenditio ſeu datio inſolutum non eſt perfecta.*
2 *Antiquior poſſeſſio ſufficit ad uictoriam.*

CONSILIVM CXXI.

e IN quæſtione [e] domini Cioli
de Ortiano inter cætera dubitabatur de duobus. Pri-
mò an donatio in ſolutum facta de ſeptem ſtarijs ter-
ræ,habeat effectum antequam menſurentur. Secundò cum illa
domina,cui datio in ſolutum eſt facta, dicat illam rem in ſolu-

a ❡Verutius. Adde ꝙ cōſuluit Bar.hic. Idē cōſuluit Frā. Tig.de Piſis,domi. Ang. de Ame.& do. Vgol. Pelloli de Peruſ. ſecundū Ange.in §. ad hęc.in auť.vt lic.ma. & auiæ.col.ix. & vide Bar.in diſpu.quæ inci.habeo filiū.& đ iſto cōſi.Barto. vide Alex.de Imo. in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.in ix. colū. ff. ad Trebel.& in l.imperiū.in xxxiij.col.ff.đ iu.omni.iudi.& in l. pe..C. de nat libe.in apoſt.Bar.& Iaſo.in l. neque profeſſio.in ij.col.C.de teſt. & in l.tale pactū. §.fi.ff.de pact.& Nic.đ Vbal. in ſuo tract.de ſucce. ab inte. in xxiij. col. Tho.Diplo.

b ❡Filium ſuum.Vide Bal.in l. gallus. in fi. prin.ff.de lib.& poſt hu.& Ale.de Imo.in l.Seius & Augerius. poſt prin.ff.ad l.Falci.vbi videas. Tho.

c ❡Notabilitate. An autē ea quę dicit barto. hic habeant locū in nobili Veneto, vide per Pau.de Ca. in l.ex facto. §. ſi qs rogatus.el j.ff.ad trebel.& no. quia vidi de facto in cauſa magnifici do. Marci. dādulo, quā habebat, et habet cū do.Tho. & do.Fantino.quondā do.Bernardi dandulo in qua multùm allegabatur iſtud cōſi.Bar.& adde ꝙ id quod dicit Bart.hic, idē tenet Ang. de Peru.in d.§.ad hoc ī authē.vt li.mat.& auię colla.ix.& in §. j.ī authē.qui.mo. nat. effi. leg.co.vj.& Bald. in auť. itē ſi quis.in lec. antiqua. C.de nat.li. & in l.ij.in ij.colū. in verſi. nonò oppono. C.q res iud.nō no. et vide Bald.in ca.innotuit.in pen. col.extra de cle.in ver.caue tibi. vbi dicit ꝙ Bart. hic nō ſomniauit. & tenendo dictū Bart. hic limitat ſingula. Bal. in d.c.innotuit.ī iiij.colū.in verſi.not. ꝙ ſi pater, niſi pater appellaret filiū ſuū: quia dicēdo ſuū, appellat ipſum in poteſtate:& ſic cōfitetur ipſum legitimū eſſe, & tātò plus ſi appellaret pater Titiū eſſe filiū natū ex matrimonio cōtracto per ipſum patrē cum tali muliere, prout fuit ī teſtō do.Bernar. dandulo tñ opi.Bart.hic reprobať per Pau.de Ca.in cōſi.lxxxv.inci. cofeſſio patris.in ij.col.in verſi.ſecūdò dicit Bar.& idē conſuluit in cōſil.cccxcvj.in j.volu.incip. in hac cā.& idē concludit do.Nic.de Vbal. auditor Rotæ in ſuo trac.de ſuc.ab inteſt. in xxiiij. col.& ſeq.ī j.mēb.princi.vbi per plures rationes concludit cōtra Bart.per rationes, vt ibi per ipſum.Idē tenent do. Cardi.& Ale.in ca.ꝑ tuas.qui fil.ſint le. in iiij.colū.& ſequ. qui fil.ſint legiti.vbi plenè.Tho. Diplo.

d ❡Præſumeremus.vide Bal.in c. illud in fine de præſum. ꝙ inter partes præſumiť matrimoniū & vide Bal.in l.j.C.de collu. dete. ibi: æqualitas perſonarum.Tho.

e ❡In quæſtione. Aliàs inci.in cauſa dominę Ciolæ.aliàs incip.an datio inſolidū Tho.

a ¶Ante menſurationē. No. ꝙ Bar. hic vult ꝙ ante menſurationem datio in ſolutū, ſeu venditio nō eſt perfecta: vide Bar. in l. in venditione. §. in libro. ff. de peri. & cōmo. rei vendi. & in l. qđ ſæpe. §. in his. ff. de cōtrahē. emp. & in l. Iulian⁹. §. ſi Titius. ff. de act. emp. & Bal. in l. cū cōuenit. C. de peri. & cōmo. rei vendi. & Alex. de Imo. plenè in conſi. clxxxv. in vj. vol. incip. in cauſa & lite vertente. in j. colum. vbi alle. Bart. in iſto conſil. Sed quid in tranſactione dominij, vide Auge. & Sali. & Paul. de Caſtr. in l. ij. C. de peric. & cōmo. rei ven. Quid autem ſi vendidi fundū expreſſis confinibus, & dixi ꝙ erat duorum modiorum ſi reperiantur maiores quantitates, an cedam emptori, vide Oldrad. in conſil. ccxxxij. cū concor. de quibus per Alex. in d. l. Iul. §. ſi Titius. in addit. Bartol. ff. de actio. empt. & vide And. Sicu. in rub. extra de empt. & vendic. & in c. per tuas. in iiij. not. in ij. colū. de dona. & do. Fab. de monte S. Seue. in trac. de emptio. & vēditio. in vj. q. princi. in v. col. in fi. & ſeq. & vide aliqua per Alexan. de Imol. in conſil. xxxiij. in vj. vol. inci. viſo proceſſu. in ij. col. Tho.

b ¶Antiquiori poſſeſſione. Adde quòd ita tenent omnes doc. in d. c. licet cauſam. & Bartol. in l. ſi duo. ff. vti poſſi. & Bal. in l. arboribus. §. ſi agrū. ff. de vſufru. cū concord. de quibus per Feli. in d. c. licet cauſam. in vj. col. de probatio. Thom.

c ¶Cum poſſeſſione. Vide Apoſti. in Bar. in l. Titia. ff. de ſolu. Tho. Diplo.

d ¶Lator. Vide Bar. in l. quod Seruius. ff. de condi. cau. da. vbi tenet idem quod hic. & vide ibi Iaſ. in iiij. colū. vbi alleg. C. de indi. vid. tollē. Tho.

e ¶Factum ſic ſe habet. Adde ꝙ idē conſuluit Pau. de Caſtr. in conſil. lxxxiij. inci. ꝙ præfata ſententia. & vide de hoc cōſil. Philip. Deci. in conſil. xxxv. incipiē. præſtantiſſime domine. in ij. colū. vbi ponit plures concor. & vide Alexand. de Imola in l. legata inutiliter. in ij. colū. ff. de legat. j. & in l. de his. C. de teſ. mili. & ibi vide Iaſ. in ij. col. & in l. admonendi. in xxij. col. & i charta cxxxix. in ij. colū. & ſeq. ff. de iureiur. & vide Alexan. in l. ex hac ſcriptura. in pe colū. in addi. mag. ff. de do. & Ioā. Berta. in ſuo reperto. in verſi. verba enunciatiua. in verſi. j. & vide d. Bal. de Berto in ſuo tracta. de dotib⁹, &c. Thom.

tum datam eſſe ſuam, & nunꝗ fuiſſe in bonis viri ſui, vel hæredis eius, à quibus dicta datio in ſolutū facta eſt dictæ dominę pro ſua dote, & ad hoc probandū probat ſe poſſediſſe per xviij. annos vſqꝫ in præſentem diem. & probat titulū, hæredes verò mariti probāt poſſeſſionē xviij. ann. vſqꝫ in diem præſentē: an ex hoc dicta datio in ſolutum poſsit irritari, & actio dotis firma remaneat.
1 † Super primo dico ꝙ ante menſurationē a factā dictus cōtractus pendet quaſi ſub cōditione, donec mēſuretur: vt ff. de contrahē. emp. l. quod ſæpe. §. in his. & licet ibi loquat̄ in rebus mobilibus venditis ad mēſuram, tamen idē eſt in rebus ſtabilibus ad mēſurā venditis: vt l. ſi in vēditione. §. j. de pericu. & commo. rei vendi. & ibi not. & de act. emptio. l. Iulianus. §. Titius. & ibi etiā no. Quod autē idem ſit in venditione, quod in donatione in ſolutū probant leges generales. l. ij. pro emptore. quibus ex cau. in poſ. ea. l. fi. cū ſimi.
2 † Super ſecūdo dicendū videtur ꝙ cū iſta probet de tit. & de antiquiori b poſſeſsione, ꝙ omnis poſſeſſio habita per illos, ſ. per virū ſuum, & hæredes ſuos, fuit clandeſtina & vitioſa: vt not. Iac. de Are. & Cyn. C. vti poſsi. l. j. & eſt caſus expreſſus extra de ꝓba. c. licet cauſam. vel, vt verius loquar, nulla fuit eorum poſſeſſio, ſed, vt præſumit̄, iure familiaritatis ingreſsi ſunt: vt ff. de acqui. poſ. l. qui iure familiaritatis. & ff. de pac. l. & hęreditas. Item cū titulus cū poſſeſsione c tanti tēporis ſufficiat ad probationem dominij, vt dicunt iura vulgaria, apparet rem propriā ſibi datam inſolutū, & ſic nihil valet: vt ff. de contrahen. emp. l. ꝓpriæ rei. & de reg. iur. l. neqꝫ pignus. cū ſimi. Et pro hoc ſpecialiter: quia qñ aliquid ſoluit̄ mulieri ꝓ dote, & in hoc ipſa decipitur actio dotis, nō perimit̄, imò remanet: vt in l. ſi cū dote. §. ſi mulier. ſolu. mat. Cū ergo iſta dña fuerit decepta, cōcludit̄ ꝙ dicta dotis actio remanet firma. &c.

Si Titius habet centū pro dote Semproniæ, ſi contraxerit matrimoniū cū Seio, & in caſu quo non contraheret matrimoniū, promiſit reſtituere illa centū Sempronię: tūc ſi illa requiſiuit Seiū, vt contraheret matrimoniū ſecum, & ipſe dixit ſe nolle contrahere: ſtatim poteſt ipſa petere illa centum.

1 *Quando committitur ſtipulatio dandi uel faciendi.*
2 *Spes nuptiarum quando dicatur deficere.*
3 *Conditio ſtipulationis dicitur extitiſſe eo ipſo ꝙ, quis denegat contrahere matrimonium.*
4 *Conditio illa, ſi matrimonium non contraheretur intelligitur ex præſentibus ſponſalitijs, non ex nouis.*
5 *Conditio iſta, nec nubat, uel ſi non nuſſerit, quid importet.*

CONSILIVM CXXII.

d LAtor a præſentis ſchedulæ fuit confeſſus ſe habuiſſe centum florenos nomine dotis pro matrimonio contrahendo inter Titium & Bertam: quā pecuniā promiſit reſtituere dictæ Bertæ, ſi matrimonium nō contraheretur, vel contrahi non contigeret. contingit ꝙ dicta Berta requiſiuit Titiū vt ſecū contraheret: qui expreſsè dicit nolle contrahere. nunc iſte conuenitur ex illa ſtipulatione. dubitabatur an extiterit cōditio dictæ ſtipulationis. placeat vobis reſpondere & videre. l. quod Seruius. ff. de cōdi. cau. data. in gl. magna & reſcribere qđ ſentitis. And. de monte Vbiano legū doctor. Iſtius q. dubiū videtur originē trahere ex l. ita ſtipulatus. de verbo. obl. quæ dicit
1 ꝙ † ſtipulatio concepta ſub conditione, vel non dando, vel non faciendo, cōmittitur cū deſijt poſſe dari, vel fieri: vt no. ff. ſi quis cau. l. ſi poſt tres. Sed hoc non eſt probatū ꝙ deſierit matrimoniū poſſe contrahi: ergo &c. Hæc videt̄ velle gl. in l. qđ Seruius. ff. de condi. ob cau. alleg. per vos. Nam quandoqꝫ datur aliquid nomine dotis propter nuptias, quæ credūtur ſubeſſe tūc cū dos datur. tunc ſtatim miſſo repudio repetitur: vt d. l. quod Seruius. in prin. Quādoqꝫ datur aliquid noīe dotis pro matrimonio con
2 trahendo †: & tunc demū poteſt repeti, ſi ſpes nuptiarū defecerit, quod eſt altero mortuo, vel aliàs nuptias contrahente, vt ibi no. in gl. magna. & ita intelligunt illā gl. ibi doc. ſ. gl. iij. & vlt. Et tamen reperio ꝙ dñs Cy. doctor noſter cōmunis addebat ad illam gl. vel dum dicit, aliàs cōtraxerit. ſubaudi vel repudiū miſerit. nil tamen allegat. Videamus ergo quid iuris. & pro glo. ꝙ nō ſufficiat repudiū mitti, ſed requiratur ꝙ ſpes nuptiarū deficiat, probat̄ per caſum, in aut. de nup §. quæ vero. ver. niſi tamē modus, &c. C. de indic. vidui. aut. cui relictū. ibi. niſi ſpes nuptiarū
3 defecerit. † Sed ego puto ꝙ ex hoc ſolo ꝙ talis Titius denegat contrahere matrimoniū, extitit cōditio ſtipulationis. Pro hoc videtur tex. C. de inſti. & ſubſti. l. j. ibi: recuſante, &c. ff. de condi. inſti. l. vter ex fratribus. ibi: qa illa nubere voluerit. & ff. de cōdi. & demō. l. Titio. §. ante nup. ibi, ꝙ ſi nolet eā vxorē ducere, &c. Et ſi tu diceres, illæ loquitur in vltimis voluntatibus vbi non eſt eadē ratio: vt d. l. ita ſtipulatus. ver. Sabinus. & no. ꝑ gl. in l. ſi poſt tres. & l. ſeq. quæ hoc dicūt, in cōtractibus ſufficit diuortiū ſponſaliorū fieri: vt l. ſi ego. in prin. de iure do. & l. ſi ſtipulatū. eo. tit. ibi loquitur ſi nūcius remittat̄, &c. & l. ſeq. quæ inci. & licet. quę
4 tollit omnē cōtrarietatē. † Nam illa conditio, ſi matrimoniū non contraheretur intelligit̄ ex præſentibus ſponſalibus. Si enim ex nouis ſpōſalibus hoc cōtingeret, nil ad factum: vt d. l. licet. Rñ. ergo ad cōtraria. Et primò nō obſtat l. ita ſtipulatus. quia hic deſijt contrahi poſſe ex his ſpōſalibus, vt dixi. vel fortè illa l. ita ſtipulatus. loquit̄ in eo qui petit id, quod iā ſuū fuit, tamen in hac ſecunda ſolutione vos & ego cogitabimus. Itē nō obſtat l. quod Seruius. imò facit pro, ſi text. ſimpliciter intelligamus. Nec obſtat gl. vltima ibi poſita: qa debet ibi ſubaudiri, vt dixi: aliàs malè diceret. Nec obſtat gl. quæ eſt in l. ſi pecunia. eo. tit. in prin. circa prin. in glo. magna, ꝗ dicit ꝙ in illo caſu nō eſt locus pœnitētiæ: quia verū eſt ſi volo pœnitere de eo quod dedi noīe dotis, volo tamē ꝙ ſpōſalia maneat: ſed ſi repudio, tunc omnino defi
5 cit ſpes, vt dixi. ſ. Nō ob. §. quæro. & aut. cui relictū. † quia quādoqꝫ eſt cōditio ne nubat ſimpliciter: & tunc nōn pōt impleri: niſi cū ſpes nuptiarū defecerit: vt ibi. Quādoqꝫ eſt conditio ſi non nupſerit ex talibus ſponſalibus: tunc miſſo repudio extat cōditio. & ita loquit̄ hic. & ita videtur mihi cū correctione veſtra. Bart.

Si in diuiſione fratrum alter confitetur ſe habuiſſe centum à fratre pro dote vxoris ſuæ, pro quibus fecit quietationem, & recepit vnam petiam terræ pro hac dote: an vxor illius poſsit petere ex iſta confeſsione dotem prædictam, ſi aliàs non apparet: & caſu quo ſic, an debeat habere illam petiam terræ, an pecuniā pro dote.

1 *Quicunque etiam extraneus dat dotem uiro pro muliere ipſi mulieri etiam abſenti quæritur ius petendi.*
2 *Verba enunciatiua fauore dotis inducunt plenam probationem.*
3 *Rationes factæ inter partes inducunt probationem contra facientem.*

CONSILIVM CXXIII.

e FActum ſic ſe habet. Titius et Seius venerunt ad diuiſionem certarū rerū cōmunium, &c. & ſponte & de cōrū cōi cōcordia venerūt ad tale pactū, videlicet ꝙ d. Titius habeat & habere debeat vnā petiā terræ poſitā &c. pro reſtitutione dotis, &c. dicti Titij pro pretio. l. flore. auri dotis prędictę. Itē fuit cōfeſſus dictus Titius habuiſſe & recepiſſe à Seio prædicto centū flo. auri, & pro reſtitutione dotis, & cōplemēto ipſius dotis Bruñ. vxoris dicti Titij: de quibus fecit eidē quietationem, &c. Quæritur vtrum ex vigore dicti inſtrumenti dicta. d. poſsit petere dotem ſuam, poſito ꝙ nō habeat aliud inſtru

mentum. Secundò quæritur an cogatur recipere poſſeſsionem ꝓdictā, an verò debeat habere pecuniā. Viſo inſtrumento diuiſionis inter Seiū & Titiū, in quo inter cætera continetur ꝙ pro reſtitutione dotis & cōplemento habet à Seio ſuo fratre vnā petitā terræ iuxta ſuos cōfines pro pretio. l. flore. alios cēt. flore, au
1 ri, de quibus fecit eidē quietationē. &c. † Ad primū rñdetur ꝙ dicta domina poſsit petere dotē, & probare ſe dediſſe ex vigore dicti inſtrumenti. Nā in dote hoc eſt priuilegiū ꝙ quicunqꝫ etiam extraneus dat dote viro pro muliere ipſi mulieri q̄rit ius repetēdi, licet ipſa fuerit abſens: vt l. j. §. accidit. C. de rei vxo. act. l. vlt. in prin. C. de iure do. ſed verbū pro reſtitutione, non minus importat ꝙ verbū dari: vt l. cū quidā. de le. ij. & l. verbū reddēdi, de verb. ſig. Ex quibus cōcludit̄ dictæ domi. ex vigore dicti inſtru
2 mēti ius eſſe q̄ſitū. † Præterea, verba enunciatiua dotis & pro dote, inducūt plenā probationē: vt l. ij. C. de do. promiſ. & ibi not. ꝑ gl. ita in propoſito. Pręterea, poſito ꝙ plenā probationē nō induceret, ſaltē induceret ſemiplenā: ſicut cōfeſsio facta extraiudiciū vt l. capite quinto. de adul. & ſic debet ipſi mulieri deferri iuramentū: vt C. de reb. cre. l. in bonæ fidei. & ff. de iure iur. l. admonē
3 di. Præterea † iſta diuiſio facta iter fratres, eſt q̄dā ratio cōpoſita inter eos. Et ſic ratio inducit contra facientē probationē: vt l. quædam. §. numularios. & ibi no. ff. de eden. & ſic liber rationū cōfectus inter tutores probat cōtra eos: vt l. vlti. C. arb. tu. ita ex hoc inſtrumento probatur cōtra dictū Titiū, & eius ſucceſſorē, ſaltē hoc nō eſt dubiū ꝙ dictū inſtrumētū faciat fidē talē, ꝙ ipſi mulieri debeat iuramētū deferri, in d. l. capite quinto. de adul. & in l. in bonæ fidei. & in l. admonendi. Super ſecundo non eſt dubiū, ꝙ ſicut receperit pecuniā & rē æſtimatam: ita tenetur reddere æſtimatione: vt l. æſtimare. ff. ſol. matr. & l. maritus. C. de iure do. &c. Ego bar. de Saxoferrato. cui cōſ. ſe ſubſcripſit d. Frā. d. Fabiano.

Si vxor dedit fundum in dotem, & vir promiſit ſibi reſtituere dotem, ac poſtea ambo vendiderunt fundū, & quilibet cōfeſſus eſt ſe recepiſſe pretiū: tamen ſoluto matrimonio mulier pōt recipere ab hærede pretium fundi. Vel melius dicit quādo vxor & vir vendiderunt rem dotalē, quid repetat vxor ſolu. matri.

1 *Vir & uxor ſi in ſolidum uendunt rem ſuam. tanquam duo rei obligati emptori.*
2 *Qua actione agit uxor contra hæredes uiri ad petendum partem pretij fundi uenditi.*
3 *Illud quod eſt ex natura rei, præſumitur actum.*
4 *Dos eſt quid uniuerſale.*
5 *In dote pretium ſuccedit loco rei.*

CONSILIVM CXXIIII.

a PVnctus quæſtionis a talis eſt: Domina P. nupſit L. & dedit ſibi in dote quendā fundū ineſtimatū, & L. promiſit dictæ dñæ dictā dotē reſtituere in euentū reſtituendæ dotis: cōſtāte matrimonio dicti coniuges in eodem inſtrumēto vēditionis dictū fundū dotalē vēdiderūt, & ꝗlibet inſolidū, & cōfeſsi fuerūt pretium ab emptore habuiſſe, & recepiſſe: modò ſolutū eſt matrimoniū per mortē dicti L. & dicta dña P. repetit ab hærede dicti L. dotē ꝓdictā, ſ. pretiū redactū ex vēditione prædicta. Mō quærit̄ vtrū illa dña vēdicare pōt. & vtrū totū pretiū dicti fundi debeat ſibi reſtitui: & ſi nō totū, quantū debeat ſibi reſtitui: & an per hoc bona viri ſint ſibi per hoc obliga
1 ta pro dote. † In quæſtione iſta primò vidēdū eſt vtrū totū pretiū videat̄ perueniſſe ad vxorē, ex eo ꝙ in ſolidū vēdidit vnā cū viro. Ad ꝙ reſpondendū eſt ꝙ licet vir & vxor inſolidū vēdiderint: & ſic inſolidū tanꝗ duo rei ſint obligati emptori, tamē ipſi inter ſe dicunt̄ quādā cōmunionē habere. & ꝙ ex illo cōtractu percipit, venit inter eos cōmunicādū: vt no. in l. frater à fratre. in glo. magna: de cōd. inde. & de le. ij. & l. ſi Titio aut Seio. & de ſol. l. qui hominē. §. j. & ibi no. Inquātum ergo iſti vir & vxor ꝑceperūt pretiū præſumendū eſt eos cōmuniter & equaliter percepiſſe. ad quod facit quia in perceptione pretij nō fuit dictū ꝙ inſolidū receperit: ergo intelligitur ꝙ quilibet pro parte receperit: vt l. reos. §. cū in tabulis. ff. de duo. reis. Concludit ergo ꝙ di
b cta dña ſolū medietatē pretij b quæ ad virū perueniſſe præſumit̄
2 pōt repetere. Secūdò † examinādū eſt, qua actione dicta medietas dicti pretij petenda ſit. & videtur ꝙ actione pro dote: quia pecunia redacta de re dotali, dotalis eſt: vt l. ſi ex lapidicinis. ff. de iu. do. In contrarium facit glo. l. ex pecunia. C. de iu. dot. quæ intelligit d. l. ſi ex lapidicinis. quando ex hoc agitur ꝙ dotalis efficiatur, & mulieri eſt vtile. ſed hoc non apparet quod ſit actum ergo, &c. Circa hoc dico ꝙ ex eo quòd a eſt vtile mulieri, & ſibi vtile eſſe aſſerit, ꝓſumit̄ hoc eſſe actū, & illud pretiū in cauſam dotis habeat̄. qđ probo primò per l. ſi. ff. de iu. do. & ibi no. in vlt. glo. vbi dicit̄ ꝙ quādo eſt vtile mulieri, licet expreſsè nō dicat̄, pręſumit̄ facta permutatio de vna re i aliā cauſa dotis. Hoc etiā probat̄ per rationē. Nā ſi hoc nō præſumeret̄, & mulier pateretur pecuniā ſuā eſſe apud virū ſine aliqua cā, ſaltē eſſet donatio vſus ipſius pecuniæ: ſed in muliere nō debemus præſumere voluntatē donādi, cū mulierū genus auariſsimū ſit, & maximè in virū, in quem donatio b eſt prohibita: ex nulla aūt alia cauſa gratuita poteſt dici eſſe apud virum niſi ex dotis cauſa. ergo ex illa eſt præſumēdū: vt l. pro hærede. §. papinianus. ff. de acqui. hære. pro hoc facit optimè. ff. ſol. mat. l. penu. §. vxor.
3 † Præterea, illud, ꝙ eſt ex natura rei, præſumitur tacitè actū: vt l. cū quidā. in fi. ff. ſi cer
c tū pet. Sed ex natura dotis c eſt, vt pretium ſuccedat in dote loco rei: ergo iſtud videt̄ tacitè actū. qđ probo: Dos eſt nomē iuris, & cuiuſdā vniuerſitatis, ſicut hæreditas, peculiū, & ſi. vt ff. de impē. l. qđ dicitur. & ibi no. in gl. magna: ſed in vniuerſitatibus pretiū ſuccedit loco rei, & ſic nō exprimitur. l. ſi rē & pretiū. ff. de pe. ergo hoc tacitè videtur actū, cū non ſit ex natura rei contra
4 riū. † Et ꝙ dos ſit qđ vniuerſale, probat̄ per l. ſi maritus. in fi. ff. ſol. mat. vbi dicit̄ ꝙ dos augetur propter acceſsiones. qđ nō eſſet, ſi eſſet iudicij particulare: vt ff. de peti. hære. l. itē veniūt. §. fructus. Præterea gl. ff. de verbo. ſig. l. Labeo. & glo. ſuper verbo obeſt,
5 expreſsè dicit ꝙ † in dote pretium ſuccedat locū rei, nec dicit ꝙ requiratur ꝙ agat̄ hoc. Si enim hoc eſſet neceſſe, nulla ſpecialitas eſſet in dote: quia ex partiū conuentione in quolibet cōtractu poſſet fieri quod vna res loco alterius debeat̄. Sed in d. gl. ponit̄ caſus dotis, tanquā cauſus ſpecialis: ergo nō requiritur quod hoc agatur. Concluditur ergo quod dictum pretium, quod peruenit ad virum, petatur actione ex ſtipulatu pro dote: & ſic bona viri ſunt obligata à tēpore contractus dotis celebratæ, non à tempore quo dictum pretium peruenit ad eum: vt l. j. qui po. in pig. habe. Pro hoc etiam faciūt verba contractus ſ. relata, quæ dicunt, promiſit dictam dotem reſtituere. quod eſt no. dicit enim dotem, nō enim ipſam rē dotalē c ſec hæc appoſitio dotis continet ipſum pretium, vt dictum eſt: ergo &c.

An vxor ſoluto matrimonio poteſt repetere ab hæredibus viri fructus rerū parafernalium, & qui dicantur fructus induſtriales. d

1 *An fructus parafernalium debeant reſtitui ab hæredibus uiri.*
2 *Fructus induſtriales ſunt ſegetes, uinum, & oleum.*

CONSILIVM. CXXV.

d QVæſtio d talis eſt. Titius habens vxorem habentem bona parafernalia, pro qua vxore & ipſa bona parafernalia habuit dotē, & ipſa bona parafernalia coli fecit, quorū bonorum fructus in domum communis habitationis deferebantur. mortuo dicto

a ¶Punct⁹ quæſtiōis. incip. do. Ioanna nuſit Lucio aliàs incip. do. Ioanna quōdam paſchalis. & ita alle. do. Ant. de Canario in cōſi. dcclj. inci. circa primū. in vlt. col. I verſi. circa tertiū dubiū. & vid de hoc cōſi. Ale. in l. ſi liqueat. C. de inoff. do. in apoſtil. ad Bar. & And. Bart. in l. pe. §. vxor. in additio. Barto. ff. ſoluto matrimonio. Tho.

b ¶Medietatē pretij. circa primā cōcluſionē factā per dñm cōſulentē ꝙ mulier poſſit ſolū repetere partē dotis ab hæredib⁹ viri, per d. §. cū tabulis. contra facere videtur aut. ſi qua mulier C. ad velleia. vbi qñ vir & vxor ſe obligauit in eodē inſtrumēto, non tenet mulier niſi quatenus doceat verſum in vtilitatem mulieris. Et pro iſta parte decidit Spe. in ti. de ſolu. & lib. §. an oīa. ver. ſed pone vir. Ioan. de Imo. in c. cū contingat. in xxvij. col. ver. iuxta prædicta circa mediū. vbi dicit ꝙ ita ō ſacio iudicatū fuit in ciuitate Bon. Gemi. in c. ij. de pœ. in vj. in vij. cō. & ita conſuluit pau. de Ca. cōſi. ccxxviij. in ij. col. Fede. de Se. cōſi. xviij. mouentur principaliter quia experiētia docet ꝙ marit⁹ verè percepit pecuniā: ſed, ꝓ cautela emptoris mulier ſe obligat nec cōmodè pōt mulier reſiſtere voluntati viri: & ideo ſatis iuſtū eſt ꝙ non teneatur. Et hac ꝗ cā facta in d aut. ſi qua mulier. non obſtat mō. §. cū in tabulis. quia loquitur in his, ꝙ poſſunt ſe aliter obligare. ſed mulier nō pōt regulariter ſe ꝓ alijs obligare. nec pro viro: vt in d. authen. Ber. Lan.

c ¶Ex natura dotis. vide Bar. in rub. ff. ſol. ma. in vlti. co. in fi. & ibi dixi in additione. Tho.

d ¶Quæſtio. Aliàs inci. & videtur ꝙ dicti heredes. aliàs inci. Titius habēs vxorē. & ita inci in xiij. conſ. in ordine peruſino, in iij. parte de vlt. volu. & adde ꝙ d. Recuperat⁹ de ſancto Miniato ſubſcripſit huic conſi. Bar. prout apparet in viij. lib. cōſiliorū antiquorum, in charta clxiij. & de iſto conſi. vide Alexan de Imo. in l. maritus. in j. volu. in j. & vlti. col. ff. ad legem. falcidiam & ibi vid apoſtil. meā ad Bart. Thoma.

Titio dicta vxor repetit dotem, & fructus prædictos ab hæredibus Titij, ac æſtimatione dictorū fructuū, eſt in quæſtione an antè dicti hæredes teneantur ad reſtitutionem dictorū fructuum [a] vel eorum ęſtimationem.

1 †Videtur ꝙ dicti hæredes ad reſtitutionē dictorū fructuū nullatenus teneātur. Hoc verum eſſe oſtendo ſic: Aut dicti fructus ſunt fructus naturales:& tūc nō eſt dubium ꝙ eos potuit vir in domo cōmuni cū vxore ſua conſumere, vt de vſufructu dicitur C.de pac.conuen.l.fi.§.cęterū.ergo idem in fructibus induſtrialibus, cū eadē

2 ſit ratio, vt ibi not.per gl.& Cy. † Fructus aūt induſtriales appello ſegetes, & vinum.

b Et licet de oleo [b] poſſet dubitari:tamen idē dico ꝙ inter induſtriales inuenitur:cum in eo quærendo de hominis induſtria & ſolicitudine requirat̄. Facit qđ no.ff.de rei vē.l.ex diuerſo.in gl.magna,& ꝑ doc.C.de rei vend.l.certū. Aut illi fuerunt fructus naturales, in quibus quærēdis modica vertit̄ induſtria:tunc licet gl.in d.l.fi.C.de pac.conuen.videatur dicere ꝙ ſint mulieris:tamen Mar.Sil.in publica diſpu.determinat contrarium.cuius opi.puto verā.quod ſic probatur. Operæ ſeruorum dicuntur fructus, vel ſaltem fructibus æquiparantur:vt ff.de ope.ſer.l.ij.iij.& iiij.de acqr.re.domi.l.quęſitū.§. fi. & fructus ſeruorū æquiparantur fructibus naturalibus, cū in operis ſeruorū quærēdis nō verſet̄ induſtria: ſed iſtas operas à viro ꝓceptas mulier non repetit:vt ff. de don.inter vi.& vxo.l.j.& l.ſi id quod.§. ſi quas. ergo fructus naturales reſtituendi non erunt. Nec obſtat l.maritus.in prin. ff. ad l.Fal.qa intelligit̄ de eo qđ ibi remanſit apud virū, hoc eſt, ipſa ſubſtantia bonorū, nō de vſuris vel fructibus. Et ita tenet ibi glo.&c.Bar.

Si frater dotet ſerorem, & ponit pactū ꝙ ſoluto matrimonio dos remaneat penes virū, & iurauit non venire contra tū ſi ſoluit̄ matrimoniū morte viri, pōt vxor ſibi repetere illā dotē non obſtante iuramento.

1 ☞ *Actio de dote competit uxori ſoluto matrimonio, non obſtante pacto facto per fratrem.*

2 *Non paratur exceptio tertio, ſi debet reſtitui alteri & nō tertio.*

3 *Iuramentum non extenditur ad ea, ad quæ non extenditur conuentio, & iuramentum unius non nocet alteri.*

CONSILIVM CXXVI.

c TItius [c] maritauit ſuam

a ¶Fructuū. Inquātū Bart. vult an hæredes mariti teneant̄ ad fructus bonorū parafernaliū, adde eundē Bar.in l.pe.ff.ad leg.Fal.& Bal.in c.ſi duo fratres.in §.j.in ij.col.de duo.fra.de nouo benefi.inueſti.ī vſi.feu.vbi facit mētionē Bar. cōſuluiſ.&c.cū cōcor.de quibꝰ plenè ꝑ Alex.in d.l.pe.§.j.in j.col. in fi.& ſeq. ff.ad l.Fal.& Alex.in cōſi.xlij.in j.vol.ſuper ꝑmiſſo.in vij.col.in fi.& ſeq. & pleniꝰ in cōſi.lxiij.in ij.vo. ſup primo dubio.in ij.co.& ſeq.& plures addi. Iaſ. in l. maritus. in fin.C. de procu. Cui adde Iac. Alua.ī d.c. ſi duo fratres.in ij.co.& Pe.de Vb.l.mod.ī ſuo trac. de ſocieta.ī vj. parte prin.in xv.q.& Pet. Corne. pleniſsimè in conſi.cxxix.inci. ad euidentiā.in iiij. vol. vbi alleg.Pau.de ca. in cōſil.clxxxvj.ſup primo reperio.& alleg.Bal.ī cōſ. ſecūdū ordinē ſuū cccccv.q̄dam ſunt res.& ibi bal.facit pulchrū cō. ego habeo conſi. prędictū, cui ſe ſubſcripſerunt Pe. de Peru. & Ange. fratres. & ſubſcriptio Pet.inci. an hæredes Angeli au.an fructꝰ.vbi voluit Bal. ꝙ ſi mulier ſubuenit neceſsitati viri, & non repetūt hæredes fructus prædictorum bonorum etiā q̄ ſunt in adminiſtratione vxoris, & extra dotē: qa tenet̄ ei ſubuenire poſito in neceſsitate.& etiā quādo vxor conſumpſit fructꝰ prædictos in filios: quia non repetit nec ipſa, nec hæredes, per l.alimenta.C.de neg. geſt.& cū alijs iuribus. Limita tū prædicta.niſi extaret ſtatutū ꝙ maritus lucret̄ fructus bonorū parafernaliū: qui a tunc neq; maritus, nec hæredes ſunt obligati reſtituere fructꝰ,& reddere rationē bonorū prædictorū ex quacunq; cauſa,& plenè ponit Alexā.in d. conſi.xlij.in vij.col.in j.vol.vbi cōcludit valere dictū ſtatutū & idē affirmat in ſeq.limita oīa prædicta, niſi maritus & ſponſus percepiſſet fructus bonorū parafernaliū vxoris & ſponſæ ante matrimoniū contractū:qa tunc perceptos ante matrimoniū nō lucratur, prout lucraret̄ perceptos poſt matrimoniū, licet illos in domo conſumpſerit vnà cū dicta ſpōſa: quia in illis ceſſat ratio præſumptæ renūciationis, ex quo ſatis eſt ꝙ dotē conceſsit ex cauſa prædicta onerū.& vide plenè per d.meū do.Bal.de Bar.de peru.in ſuo trac.de doti.in ix.par.j.xl.col.in ỽ.aduertēdū tū puto ꝙ ſi talis mulier. & dicit ꝙ ita de facto reſpōdit interrogatꝰ dū legeret Piſis. Et aduerte inquātū Alex. de Imo. in d.l.maritus.q̄ eſt pe.ff.ad l.fal.& in cōſi.xlij.in j.col.& in d.cōſi.lxiij. in iij. col.alle.cōſi.Bal.qđ incipit, ſciēdū eſt ꝙ mulier. & ponit quaſi verba formalia Bar.& ſequaciū & Iaſ.in d.l.maritus. in pe.col. Tu verò adde ꝙ licet aliqui attribuant illud cōſi.Bal.tū eſt in cōſi.do.Fran.de Albergotis de Are.qđ eſt inſertū j.in ij.vo.cōſi.Bar.in cōſi.cxxxj.inci.res ſic ſe habere dicit̄.qđ cōſ. pōt poni ꝓ addi.ad conſi.Bar.hic Tho. In Chriſti noīe, & beatæ Catharinæ. quæſtionis & eorū q̄ circa iſtā materiā ſubſcripſit Bar.in l.pe.ff. ad l.Falc.eſt ſciēdū ꝙ mulier nupta pōt habere patrimoniū triplicis generis, videlicet bona dotalia,& q̄ ſint eſt planū:& bona parafernalia:& hæc ſunt bona mobilia, q̄ vxor defert in domū viri, maximè ratione ſui proprij vſus vel cōmunis vſus ſui,& viri.ff.de iur.do.l.ſi ego.§.dotis.& C.de pac.d.l.fi.& iſtorum parafernaliū quandoq; tradit viro vxor cuſtodiā:& tunc videt̄ concedere tacitā eorū adminiſtrationē,& vſum:vt d.iuribus. Quādoq; ſibi reſeruat cuſtodiā:& tūc vir nullū ius ꝑtēdit in illis:vt d.l.ſi ego.§.dotis.niſi quēadmodum de his q̄ ſunt de tertia ſpecie ꝓxi.ſeq. Quædā ſunt bona mulieris, neq; dotalia, neq; parafernalia, velut ea quæ ſunt extra dotem & extra ea quæ vxor in viri domū inducit:& iſta bōa differūt ab vtraq; ſpē prędictarū : qa in iſtis nō habet vir dñiū, vt in dotalibꝰ habet, nec adminiſtrationē ex tacita ſeu præſumpta volūtate vxoris. Et hinc eſt ꝙ qñ vir agit ad hāc tertiā ſpeciē bonorū vxoris tenet̄ de rato cauere. C.de ꝓcu.l.maritus. Secꝰ eſt cū agit ꝓ parafernalibus:qa nulla ꝑſtat cautionē:qa intelligit̄ habere volūtatē vxoris circa eorū adminiſtrationē:vt d.l.fi.C.de pac.cōuē.& ibi gl.magna tangit hanc differētiā inter parafernalia & non parafernalia.& in d.l.maritus.

¶Nūc ad ꝓpoſitū ſi q̄ratur de fructibꝰ parafernaliū, de his vir eatenus tenet̄ reddere rationē vxori, quatenꝰ cōuertiſſet eos in vſus proprios, qa debuit cōuertere in vſum cōmunē ſui & vxoris ſuæ d.l.fi.de pac.cōuē.& not.in l. ſi ſtipulata §.j. de do.inter vi.& vxo.& in iſtis procedit diſtinctio Mar. Sil. & d. Bar.ī d.l.pe.videlicet ꝙ vir lucrat̄ cōſumptos induſtriales in recōpenſationē oneris adminiſtrationis ſuſceptæ:vt d.l.fi.de pac. cōuē. & ſic idē etiam notat Cy. extātes verò induſtriales,& etiam cōſumptos nō induſtriales nō lucrat̄, niſi in modica quātitate:vt d.l.fi.& ibi tāgit glo.& in d.l.ſi ſtipulata §.j.ff. de dona.inter vi.& vxo. De fructibꝰ autē dotaliū rerū non eſt dubium aliquod ꝙ indiſtincte ſunt viri ꝓ tēpore quo durauit matrimoniū.ff.de iure do.l.dotis fructus.& l.pro oneribus.& de his duobus mēbris nihil ad quæſtio. noſtrā: quia bona, de quibꝰ eſt q̄ſtio noſtra, ſunt de tertia ſpecie:qa nō ſunt dotalia, neq; parafernalia. Circa quā ſpeciē tertiā ſeruanda eſt & rectè ꝓcedit præfata diſtinctio Bar.& Mar.Sil.in caſu certæ voluntatis:qa ſi quidē cōſtaret ꝙ contra volūtatē vxoris percepiſſet fructus ex eis, indiſtinctè tenet̄ de eis reddere rationē.C.de do.inter vi.& vxo.l.de his. Aut cōſtat ꝙ percepit de voluntate vxoris:& tunc aut quærit̄ de extātibus, aut de cōſumptis. Primo caſu extātes integrè reſtituit:vt d.l.ſi ſtipulata.§.j. Secūdo caſu, aut de induſtrialibus, aut de naturalibus vt ſ̄.dixi.in fructibus parafernalibus:& hoc vbi volūtas vxoris ſit certa. Si verò eſt dubia,& iſte eſt propriè caſus noſter, & hunc caſum omiſit Bar.in d.l.pe. ff.ad l. Fal. & iſto caſu dico ꝙ vir nō lucratur, neq; extātes, nec conſumptos, nec induſtriales, nec etiā naterales, ſed tenetur eos reſtituere mulieri. Et de his ꝓpriè loquitur l. pe. in pri.ff. ad l.Fal. nil ſibi ſubaudiēdo, & nullam vim faciendo literæ. Ratio eſt:qa fructus iſtorū bonorum non intelligitur vir conſummare de voluntate vxoris, ſed potius cōtra volūtatē, & hoc ex multiplici præſumptione. Prima præſumptio eſt ex cōi natura, q̄ eſt, ne quis velit res ſuas iactare in dubio: vt l.cum de indebito.de proba. Secunda præſumptio eſt ſumpta ex ꝓpria natura mulieris: qa earum genus auariſsimū eſt. ff. ad Trebel.l. ſed ſi ego.& ideo mōſtruoſum eſt ipſas velle largiri. & non eſt præſumendū:quia regulariter omnia agunt ſecūdū earum propriam naturā & ſolitum & communē earum morem.d.l.cum de indebito.& l.non omnes.§.à barbaris.ff.de re mili. Tertia præſumptio eſt præſumpta ex congruēti perſonarum proportione: qa decet viros ſuſtentare vxores de proprijs fructibus, vel rerum dotalium,& non viros nutriri, & ſuſtentari ab vxoribus.ff.de do.inter vir.& vxor.l.ex animo.& ff.ſolu.mat.l.ſi cum dotē.§.ſinaūt in ſæuiſsimo.& eſt expreſſum ī d.l.ſi ſtipulata.§.j.& ibi no. ſub ỽ.cōtra ſexus naturā. Quarta ratio ꝑſumpta eſt ex perſonarū coniunctione, & eius qualitate, videlicet, quia inter virum & vxorem eſt coniunctio habens annexam reuerentiam ex parte vxoris, propter quā ex patientia reſultat præſumptio diſſenſus, ſeu voluntatis coactæ.ff. quarum rerum act. non datur.l.j.§.quæ honorandæ.& ſcribit Barto.in d.l.quæ dotis.ff.ſol.ma. Quinta ex conſtitutione bonorum mulieris, quæ eſt præiudicialis mulieri. Vnde in dubio videtur diſſentire.l.pe.ff.de fur.& not.C.de acq. poſ.l.ij.ſuffragatur inſuper d.dominæ ætas, in qua fuit d.tempore. videlicet, quia minor, cui non licuiſſet, quāuis expreſsè voluiſſet donare viro, vel cuicunq; alteri, propter quā voluntatem eius ratio habenda non eſt.ff.de tut.& ra.diſ.l.j.§.vnde quęritur.& C.ſi maior fac.rat.hab.l.fi.C.de admi.tu.l.lex quæ tutores. Ex his omnibus cōcluditur,& indubitanter infertur hæredes dicti Ang. teneri dictæ dominæ Catharinæ reddere rationē fructuum prædictorum: vt d.l.pe.ff.ad l.Falci.cuius effectus eſt, vt reſtituat illos, vel illorū æſtimationem, quos non appareret verſos eſſe in ſumptus neceſſarios, vel vtiles mulieris prædictæ. ff.de nego.geſt.l.ij.& de condi.& demon.l.ſi cui liberorum.& l.cum ſeruus. nec intelligitur verſum in vtilitatem vxoris ſi vir dictos fructus conuertiſſet in alimonias ſuas & vxoris ſuæ, ſed videtur verſum in vtilitatem ipſius viri ad quē ſpectabat onus alendi vxorem de proprio. vnde ſeipſum releuaſſe intelligitur,& tanti eſſe locupletior.ff.de cōdi.inde.l.in ſumma.§. in frumento. & hoc de prima dubitatione: de ſecunda, videlicet cū dictæ domine Catherinæ non fuerit integre dos reſtituta, neq; eidem fuerint præſtita alimenta, vtrū eidem debeantur ſaltem pro rata quantitatis dotis non recuperatæ. Ad quod dicēdū eſt dicta alimēta deberi vxori ꝓ rata dotis ſibi nō reſtitutę, ea ratione quia ſi nil reſtitutum fuiſſet, deberentur ſibi integra alimenta.ff.de vſufr.leg. l.cum vſufructus.& de annu.leg.l.Seio.cum ſimi. Ego Frā.de Albergotis de Are.conſulo prout ſuprà ſcriptum eſt, propria manu me ſubſcripſi, & ſigno mei nominis ſignaui,&c.

b ¶Oleo. Bar.hic vult ꝙ oleū eſt fructus induſtrialis. Adde Bar.in l.maritus.§.j.in fi.ff.ad legē Fal.vbi facit mētionē de hoc cōſi.& vide Bar.ī l.ſi emptor.& l.ſi ex diuerſo.ff.de rei ven. Bal.ī l.ancillæ.C.de fur.& in l.j.C.de vſu.& fru.le.& ī l.ꝓ oneribꝰ.C.de iu.do.& in l. ī fructu.ff.de vſufr.le.& Pe.Cor.in cōſ. cxxxix.in iiij.vol.ad euidētiā.in ij.col.& Alex.de Imo.in d.l.maritꝰ. in fi.& Fran.de Are.in cōſi.clx.longa.eſt iſta cōſultatio in ij.col.vbi oīno videas.& de lacte & lana, vide eūdē Bar.in d.l.ſi ex diuerſo.in ij.col. Inquātū aūt Bart. hic tractat de vſuris,& fructibꝰ vxoris.limita dicta eiꝰ, niſi eſſent iſti fructꝰ naturales ī magna q̄titate,& ī maxima ſumma:qa tenent̄ hæredes eos reſtituere ex q̄ locupletiores facti ſunt l.ſi ita ſtipulatꝰ.§.j.ff.de do.īter vi.& vxo. tū adde ꝙ ſi ad manꝰ mariti peruenerūt tanq; ad manꝰ adminiſtratoris, eo ꝙ bona,& negotia vxoris adminiſtrabat maritꝰ:nulla habita diſtinctio.ad reſtitutionem tenetur, vt eſt caſus in d.l.maritus.ff.ad l.falci. ſecundum Ange. de Peru.Tho.Diplo.

c ¶Titius. Iſtud cōſi.alle.And.Sic.l.ſi ſocer.§.Lucius.in additio.Bar.ff.ſo.mat. & ibi alle.eſſe.in nu.cclxix.& vide ibi per doctor.Tho.

ſororem

ſororē & dedit ſibi in dotē c.& pepigit, ſiue pactū fecit cū viro dictæ ſuæ ſororis:vt quōcūq; ſolueret̄ matrimoniū dos deberet remanere penes virū vel eius ſucceſſorē. deinde cōtractū eſt matrimoniū:& iſte ſoluit patrē dotis,& aliā partē promiſit. deinde tractu tēporis mortuus eſt vir huius ſororis Titij. Vñ quærit̄ nūquid iſte Titius, q iurauerat nō venire cōtra ꝑdicta poſsit repetere partē dotis ſolutā:& de alia habere exceptionē:& ſi nō pōt,

1 vtrū iſta nupta pōt repetere dotē ñ obſtāte pacto facto ꝑ Titiū ſuū fratrē. † In q̄ſtio.ꝑdicta primò videndū eſt vtrū actio cōpetat dictæ dñæ nō obſtāte pacto. Ad qđ dico ꝙ ſic: qa dicta ỽba ꝙ ī oī caſu dotis reſtituēdę, ſi caſu dotis reſtituēdę quis ſit, &c. nō refert̄ ad caſum, qñ ſoluit̄ matrimoniū morte viri, ſuperſtite vxore:& ſi expreſsè ad illud referret̄, nō valeret:vt ff.de pa. do.

a l.ij.& de dot.ꝑleg.l.j.in prin. [a] Et hoc habet locū, ſiue mulier ipſa det dotē, ſiue paciſcat̄ ſiue qs alius:vt dictę leges gñaliter loquūtur.& hoc eſt expreſsū.C.de pac.do. l.quāuis.licet gl.ibi videat̄ aliquātulū limitationē dare.& Azo dicit in ſumma ꝙ pactum gñaliter eſt improbādū.hoc etiā tenet Ia.de Are.vt ibi dicit Cy.

2 hoc etiā tenet Odo. † Itē ſuper alio pūcto dico ꝙ dicto Titio nō parat̄ exceptio:quia licet hęredes viri teneant̄ reſtituere illud ꝙ exigit̄:tū debēt reſtituere alij, ñ illi, à q̄ petit̄. Caſus eſt ff.ſo.mat. l.ſi ſocio.§.Lucius. dico tū ꝙ ſi mulier liberat hæredem dicti ſui viri, ꝙ tūc Titius poſsit opponere exceptionē ex liberatione facta à dicta muliere, ad quā finaliter debet venire:vt ff.de do.excepti.l.apud Celſum.§.mādaui.de pac.l.ſi cū empto.§.fin. Nec obſtat ꝙ in dicto inſtrumēto fuit iuratū:qa iuramentū nō extēditur ad ea, ad q̄ nō extēditur cōuentio:vt l.fi. C. de nō nu.pe.&

3 l.fi.ff.q ſatiſd.cog. † Præterea poſito ꝙ fuiſſet expreſsū iſtud pactū, nō nocet dictæ dñæ:qa pactū vnius nō nocet alteri, nec iuramētū:vt ff.de pac.do.l.j.& de iureiu.l.nā & poſtea. §.fi.& l.ſe.

Si fratres dederūt dotē pro ſorore,& pacti fuerunt reſtituere ei dotē ſolu.matr.morte ſororis etiā cū filio,&c.demū ipſa teſtata eſt in articulo mortis:& eis conſentientibus filium ſuū hærēdē in oībus bonis inſtituit, an poſt eius mortē fratres poſſunt petere prædictam dotem: concluditur quòd non.

1 ☞ *Fratribus dotantibus ſororem, & ſtipulantibus eis reddi: ſoror non obſtante ſtipulatione poteſt diſponere de dote.*

2 *Fratribus dantibus dotem, & ſtipulantibus ipſis reddi quando dotauerunt de ſuo. ſi conſentiunt ſororem teſtari, ſibijpſis præiudicant.*

CONSILIVM CXXVII.

b QVidam fratres [b] de cōmuni patrimonio quondā patris & matris, dederūt dotē pro ſorore, et ſtipulati ſunt dotē eis reddi, ſi morte viri matrimoniū ſolueret̄ nullis exiſtentibus liberis:ſolutū eſt ſic matrimoniū morte viri. mō dos reddita fuit fratribus & mulieri: in eādē dotē fratres pro eadē ſorore dederūt ſecūdo viro, & ſtipulati ſunt eandē reddi, ſi matrimoniū ſolueret̄ morte vxoris filijs nō exiſtētibus intra tū legitimā ætatē decedentibus:accidit ꝙ ſoror illa in vltimis cōſtituta de oībus ſuis bonis fecit teſtamentū, & filiū, quē habebat ex hoc ſecundo viro, hęredē inſtituit legitimū de oībus cōſentiētibus dictæ ſorori dictis fratribus : demum ea mortua dicti fratres petūt à viro dotē, propter ſtipulationē, quā fecerāt de dote eis reddenda:cū filius licet extet, nō tū habet ętatē legitimā. Alleg. pater filij quondā vir ꝙ vos cōſenſiſtis ſorori veſtræ, vt teſtaret̄ de oībus bonis ſuis:& ꝑ cōſequēs ſic in dote, & ſic in ſtipulatione renūciaſtis:arg.ff.de verb.ſig.l.bonorū.§.j. de au.& arg.leg.l.veſtē.& de lib.le.l.j.in prin.& in aut̄.de ęqua. do.§.illud. Itē cū hanc ſtipulationē ſoror paſſa eſt à fratribus interponi pōt cōtraria volūtate adimere:vt no.j.de bo.poſ.l. Seiæ. cū ſi. Allegat̄ ex aduerſo ꝙ fratres cōſentiendo ſorori vt teſtaret̄ de bonis ſuis, nō intellexerūt de dote, cuius ipſa non habebat actionē:& ſic nō erāt bona ſua:& ſic nec teſtando ipſa potuit eis

1 præiudicare, ar.huius l.cū ſi. † Dico tū in q.ꝑſenti, ſaluo ſemper ſaniori conſilio, ꝙ in omnē euentū nitit̄ ꝙ nullo mō dos ſit reſtituēda fratribus mulieris:iſti tū fratres dātes dotē fuerūt adiecti ſiue appoſiti vt ſtipularent̄:& tūc dico ꝙ mulier potuit facere ꝓ dote quicqd voluit non obſtante ꝙ ſtipulatio interpoſita eſt de reddendo dotē fratribus:& ita loquit̄.ff.de iure doti.l.mulier in fin. Nec obſtat, ſol.matri.l.poſt dotē. quia ibi illi, q fuerūt adhibiti, fuerunt expoſiti vt ſtipularetur dotem animo dōnādi, ac

cū in caſu iſto hoc nō liqueat, præſumo cōtra:cū genus mulierū auariſsimū ſit: vt ff.

2 de dona.inter vi.& vxo.l.ſi ſtipulata † Aut dos fuit verè fratrū dotantiū ſororē, & tūc ex quo cōſenſerunt expreſsè fratres vxori inſtituenti filiū in oībus bonis ſuis, videret̄ renūciare cōditioni illius ſtipulationis. Ad hoc pōt induci in arg.ff.de dot.præleg. l.Seia.& ſic debet intelligi.C.de iure dot.l. ij.maximè in caſu iſto, vbi propter affectionē ſanguinis præſumo potius eſſe remiſsā cōditionem ſtipulationis:vt ff. de probationi.l.Procula.ff.de ſerui.leg.l.pe. ff. de don. inter vir.& vxorē.l.ſi ſeruus cōmunis. Ad hoc poteſt optimè induci de caſtren. pecu. l.dotem.in fi.&c.

Sol.matrimonio ſi vxor fuit alimentata à filijs, an poteſt petere illa allimenta ab hęredibus viri. Item an poteſt petere dotē cū vſuris.& de c.ſalubriter.&c.

1 ☞ *Vxor debet ali à uiro, in cuius ſeruitio eſt, & non à filijs primi mariti.*

2 *Mulier ſolu.matri.non poteſt petere alimenta, tanquā uſuras dotis: quia eſſet uſura.*

CONSILIVM CXXVIII.

c FRanciſcus [c] habuit in vxorē quādam do.Thomā,& habuit in dotē cc.floren. deceſsit iſte Frā.relictis quibuſdā filijs pupillis, cū quibus dicta do.Tho.mater dictorū filiorū morā traxit bñ ꝑ tres annos. deinde trāſiuit ad ſecūda vota:& ſtetit cū illo viro bñ tres annos. mō ille ſecūdus vir petit ab illis hæredibus dicti Franciſci dotes dictę dñę & alimenta. quærit̄ vtrū alimenta debeant̄

1 & quæ alimenta,& pro quāto. † In illa qō. eſt aduertendū, quare petunt̄ iſta alimenta an petunt̄ pro parte matris tanquā ali debeat à filijs,& ſic officio iudicis:& tūc non poteſt:qa debet ali à viro, in cuius ſeruitio & opa eſt:vt l.de rebus. §.poſſūt. ff.cōmo. de neg.geſt.l.qđ in vxorē.ff.ſolu.ma.l ſi cū dotē.§.ſinautē in ſæuiſsimo.& ibi ꝑ Dyn.

d Aut petūtur iſta alimēta tanq; vſura dotis [d] pro alimētis vxoris, ꝑ c.ſalubrit̄.extra de vſur.& hoc nō pōt fieri:qa illud c.loquit̄ qñ vir, q ſuſtinet onera matrimonij, vult vſu-

2 ras dotis. † Secus ſi mulier ſo.ma. vellet vſuras dotis, ſeu alimēta, vt vulgares appellāt, prout in propoſito:tunc eſſet vſura illicita. Ita tenet Inn.in d.c.ſalubrit̄.& Io.an. ibidē Cy.de hoc dubitādo dixerit ī l.j.§.exactio. C.de rei vxo.ac. Sed in hoc Canoniſtis ſtādū eſt. Et ideo ſi dos eſſet promiſſa marito huic ꝑ hr̄des primi viri, ipſi teneret̄ ad iſtas vſuras. q̄ prius intereſſe vocant̄. Sed ſi iſte vir petit tanq; ꝓcurator vxoris, & pro ea ei non debentur, vt ex prædictis patet.&c. Et hoc dico ego Bartolus.

An ius adeundi hæreditatē matris currat filiæ exiſtēte in poteſtate patris,& præſcri.xxx.an.currat contra eā,& à quo tēpore incipiat, an à tēpore pupillaris ætatis. Itē ſi pater poſſidet hęreditatē vxoris ſuæ matris pupilli, an videat̄ poſſidere pro filio.

1 ☞ *Additioni hæreditatis præſcribitur xxx.an.ſpatio.*

2 *Ei, qui non poteſt agere, non currit præſcriptio.*

3 *Filia excluſa à iure adeundi per præſcriptionem xxx.ann.admittitur per ſucceſſorium edictum.*

CONSILIVM CXXIX.

e QVidā habuit [e] vxorē pro qua cōfeſſus eſt ſe habuiſſe dotē in anno dñi. Mcccxxv. obijt

a ¶L.j.in princi. Vide Bar. in d. l.j.& quæ ibi ſcripſi in addi. ad Bar.Tho.Diſploua.

b ¶Quidā fratres. vid Bar.in l.quæ dotis.ī prin.ff.ſo.mat. & ibi vide doc.& apoſt. ſecundā q̄ inci. patrem & eiuſdē Bar. in cōſ. xciij.inci. de facto.J. in ij.vol.& ibi in additio ſcripſi. Thom.

c ¶Frāciſcꝰ. Vide bar. in cōſil.lxxxviij.qđ inci. Frāciſ.habuit.et vide conſi.do.Dioniſij de Peruſio.& ibi vide apoſtillā. Tho.

d ¶Vſura dotis. Vide q̄ tradunt̄ per Bar.& doct. in l.in inſulā.§. vſuras.ff.ſol.mat. & in l.at q natura.§.nō tantū.ff.de neg. geſt. cū concord. de qbus per Iaſo.in l. j.xj.col. C.de ſum.tri. & fide catho. vbi etiā ponit an valeat ſtatutū qđ ſi hr̄des mariti ſunt ī mora reſcindendi dotē vxori ſoluāt ad dationē decē pro centenario. ad quđ Iaſ.adde q̄ ponit Alexā. de Imo.in conſi.cxlj. in v.vol. viſo themate. & in conſil. xxvij.in iiij vol. viſo ſtatuto. ſ̄.ſcripto & ī l. diuortio.in princ vbi vide Iaſo.ff.ſo.mat.& Io. de Ana. in c.ſalubrit̄ in vj.& vij.co.de vſur.q diſputāt de ꝑdicto ſtatuto, & an mulier poſſet petere vſuras dotis. Thom.

e ¶Quidā. Aliās incipit, Titius habēs vxorē. & de hoc conſ. vide Alex.in cōſi.cxxvij.in iiij.volu. in ij.col.& in l.licet.C. de iu. deli.in apoſtilla, in verſi.licet.in fi. & in l.q totā. & in l. qui aliena. §. & ſi vēdiderit.ff de acquir. hære. in apoſtil.Bar. & vide And. Barba. in l.gerit.in vj.col. ff. eo.ti.in addi. Barto. Philip. Deci.in l.non hoc in fi. C.vnde cognati.& Ioā. firma.ī ſuo reper.in verſi.ꝑſcriptio.cōtra quos. vbi facit mētionē de iſto conſi.Bart.Tho.

vxor poſtea in anno Mccccxxv. morit̃ pater relicta filia ex eis lv.anno.hodie dicta filia,cui delata eſt hæreditas matris ſuæ adit hæreditatem matris ſuę,& petit dotẽ ab heredibus patris. obijcitur ſibi ꝙ non poteſt:
1 quia†præſcriptum eſt aditioni hæreditatis ſpatio xxx.an.cui aditioni pręſcribitur prędicto tẽpore:vt no.C.de iure deli.l.licet.& l.fi.& ipſa adire poterat ignorante, & etiã inuito,& recuſante patre:vt l.j.C. q ad bo.poſ.& quod ibi not.per Odof.& Cy.& de bonis quæ liber.in l.cũ non ſolum. in prin.
2 In†contrarium dicitur:qa ei, qui non põt agere,non currit præſcriptio: vt l.j.in fi. de anna.exce. Sed iſta adire nõ potuit ſine iuſſu patris:vt ff.de acquir.hære.l. is qui mihi bona.§.iuſſum.Non obſtat d.l.j.quia ibi loquitur in bonorũ poſſeſsione,quæ ſine iudicis authoritate non ſit in aditione hæreditatis.Non obſtat d.l.cũ non ſolũ.quia ibi loquit̃ qñ pater recuſabat:hic aũt non recuſabat:& ſic remanet incorrectus eius d.§. iuſſum.cũ d.l.non ſolum.loquitur ſolũ qñ pater recuſabat.modò quęritur quid iuris. In q.prędicta ſine dubio eſt dicendũ ꝙ etiam viuo patre currit præſcriptio filio in iure adeundi ignorante patre, cũ poſsit eo inuito:vt no.in d.l.j.q admit.ad bo.poſ.poſſunt & ff.quis or.in bo.poſ.ſer.l.fi. in princ. Sed in q. prædicta aduertẽda ſunt multa, propter quæ, vel alterũ eorũ filia debet poſſe admitti ad petendũ. Primò vt dicamus ꝙ filia nõ adit modo de nouo: & pater retro adiuit eo volente.Nam cũ pater ipſam dotem tenuerit tãto tẽpore, & nemini eam reſtituit,videtur tenuiſſe pro ſe,quod nõ potuit facere,niſi per ſe, vt legitimo admini-
a ſtratore filiæ,[a] & ex tanto curſu tẽporis,cũ filia paſſa fuerit, præſumunt̃ omnia ſolẽniter acta,vt expreſsè dicit tex.ff.de acqui.hęre.l.qui in alienã.in prin.in ver. ſed ſi adiecit.& C.de peti.hær.l.ſi filij.Et ſi dicatur ꝙ hic pater nil retinuerit de bonis maternis: quia erat debitor in genere.Rñd.ꝙ eo ipſo ꝙ ceſſat reſtituere debitũ ei,cui debetur,nititur pro ſe retinere:vt ff.de pecu.l. ſi peculiũ.§.ſi autem. Quod corroboratur ratione.Nam ſi nollet retinere pater iure ſuo,poſt annũ eſſet in mora reſtituẽdi:vt l.j.§.exactio.de rei vxo.ac. Mora autẽ eſt delictũ:ergo in dubio præſumit̃ eo modo,quo põt le-
3 gitimè:vt l.merito.ff.pro ſocio.†Secũdò eſt aduertẽdũ poſito ꝙ dicta filia excluderet̃ à ꝑſcrip.xxx.an.vt filia, cũ ipſamet ꝑ edi-
b ctũ ſucceſſoriũ ſuccederet[b] ſibi, admitteretur tñ vt legitima ſit excluſa vt filia.Caſus eſt de ſuc.edic.l.j.§.ſed videndum.Tertiò conſiderandũ eſt ꝙ ꝑſcrip.xxx.an.non currit,niſi poſt pupillarẽ ætatẽ:vt l.ſicut de præſcri.xxx.an.Vnde aduertendum eſt an deducto tẽpore pupillaris ætatis remaneãt xxx.an.ſi remanent, habemus ꝓpoſitũ.Si verò cõcurrerint, adhuc eſt aduertendũ ſi reſtat quadriẽniũ poſt cõpletam ꝑſcriptionẽ:tunc adhuc poſſet peti reſtitutio.Nam tẽpus petendæ reſtitutionis currit ſolũ poſt præſcriptionẽ completã,ſecundũ opi.Gul.ff.ex qui.cau.maio.l. ab hoſtibus.§. ſed quod ſimpliciter. Et ex his manifeſtè liquet
c quid agendum ſit dictæ dominæ[c].

Conſilium domini Franciſci Tigrini.

Adde ꝙ do.Frãciſ.de Are.de Albergo. tenuit & ſcripſit cõtra iſtud cõſiliũ Bar.ſic,videlicet prędictæ rationes Bar. quãtũcũꝗ ſint decoræ,vidẽtur cõcludere contra veritatem.Et primò quidẽ rationi ſcrip.ex l.q in aliena. Rñdet̃ ꝙ illa lex loqtur qñ interuenit poſſeſsio rerũ hæreditariarũ,quo caſu circa qualitatẽ actus poſsidẽdi verſatur ꝑſumptio, videlicet vtrũ poſſederit vt hæres,vel aliter:ſed in caſu noſtro nihil poſſedit.Tñ oportet abſolutè præſumi actũ aditionis,nullo alio præcedẽte actu (facilius aũt præſumitur qualitas quã ſubſtãtia)idẽ, potius quã præſumat̃ id geſtũ eſſe,de quo nihil apparet:vt l.ſciẽdũ.cũ ſua materia.& ar.l.j.circa prin.C.de rei vxo.acti.Et ſi dicat̃ ꝙ debitor intelligit̃ aliquid geſsiſſe ex eo qa videt̃ poſsidere hæreditatẽ verbaliter,& qđ ibi no.rñdet̃ ꝙ re vera nihil poſsidet, licet improprijſsimè videatur poſsidere.Sed illa l.q in aliena.non loquitur de tali poſ.qa verba legis debẽt intelligi propriè, & nõ abuſiuo modo:vt l.itẽ prætor.in prin. de ſuis & legi. Corroboratur autẽ dicta reſpõſio ex diſcooperatione effectus huiuſmodi poſſeſsionis.Nã poſſeſsio,quã habet debitor,non põt ſimul ſtare cũ actu adeundi.Cõtraria enim ſunt: qa per aditionẽ debitũ extinguit̃, & eius poſſeſsio remouetur,nõ ergo põt dici ꝙ poſſeſsio ſit inductiua aditionis:qa ſic eſſet inductiua ſui oppoſiti. qđ nõ põt eſſe:qa cõtraria ſe inuicẽ tollũt,& nõ inferũt poſſeſsionẽ. Vnde quãtò lõgior datur poſſeſsio debiti,tãtò magis cõcluditur interim nõ eſſe aditam hæreditatẽ. Vnde quod diuturnitas poſſeſsionis operatur in alijs poſſeſsionibus,in iſto operatur cõtrariũ. Nõ obſtat ꝙ qui ceſſat in reſtitutione debiti,videt̃ velle ſibi lucrari debitũ:qa hoc nõ videtur probari.Pręterea,nec eſt verum ꝙ iacẽte hæreditate creditoris debitor videatur ceſſare,vt ꝓbabit̃. Itẽ non obſtat ratio euitãdi delicti: qa iſta ratio tollitur expreſsè,ꝑ l.pecuniæ fœnebris.ff.de vſu.& qđ no.in l.fi.in j. gl.ff. de nau.fœno.quia nõ eſt in mora debitor,donec iacet hęreditas creditoris.Nõ obſtat l.q in aliena ipſamet reſpondet qa penitus alio caſu loqtur.Præterea l.merito.per quã ipſe mouetur,loquitur in illis dubijs actibus,qui niſi interponerent̃, aliter inducerẽt dolum:ſed mora non præſupponit neceſſariò dolũ. Nam eſſe põt ex ſola culpa:vt l.quod te.ff.ſi cer.pet.Pręterea,quicquid ſit,aditio hæreditatis facti eſt,& factum requirit.quod aũt nihil faciendo dicamus quẽ aliquid feciſſe,eſt diuinare,& contra regulã ꝙ facta nõ pręſumimus.Et ſic reſpondet̃ ad l.meritò.quia loquitur de interpretatione actus facti,non aũt ꝙ præſumat̃ factum eſſe aliquid,niſi factũ apparet.Secunda ratio Bar.per quã dicit ꝙ iſta filia excludit̃ primò ſpatio xxx.ann.à iure ſuccedendi vt filia:ſed poſtea admittit̃ vt legitima, eſt nullo modo vera: primò,qa edictum ſucceſſorium de filio legitimo nõ habet locum in hæreditate materna:ſed ſolũ habet locũ in his qui ſunt ſui hæredes,vel fuerũt,id eſt,qui ſunt vel fuerũt in poteſtate defuncti.Et ita ille tex.quẽ ipſe allegat,expreſsè loquit̃,& habetur in l.ſi quis ex his.ff.vnde lib.& ibi no.in j.gl.& C.de ſuis & legi. l.fi.& no.Azo in ſumma C.de ſucceſ.edict.Itẽ illa iuris diſpoſitio,de qua habetur in ti.de ſucceſ. edic. & maximè in illo §. ſed videndũ habet locũ in ſucceſsione iure pretorij:quia illa ſucceſſio defertur duplici iure filijs,& ex duplici capite: ſed in ſucceſſione de iure ciuili conſequenda non loquitur:qa illa de illo iure non defertur filijs,niſi vno iure,videlicet quia filij, & deſcendentes & ſi illi iuri repudiat,ſeu ab eo excluderet̃ non ſupereſt aliud ius de iure ciuili quo admittatur:maximè hodie: qa ſublata eſt differentia ſexus agnationis,& cognationis,& defert̃ ſucceſsio ſub naturali deſignatione perſonarũ: vt in aut̃. de ſucceſ. ab inte.& in illo tit.colligunt̃ rationes ſatis claræ.Facit.C.de re pu.hær.l.ſicut.& l.fi.Succeſsio aũt iuris prætorij in caſu noſtro non põt habere locũ:qa ex qualibet eius ſpe eſt excluſus tẽpore quia multi & multi fluxerunt anni.Itẽ edictũ ſucceſſoriũ habet locũ in iure ſuccedendi quod eſt annale & fauore edictorũ eſt inductum ꝙ in ſucceſsione xxx.an.ſpatiũ eſſet fruſtratoriè prouiſum:qa interim eſſet pręſcriptum iuri agendi.non ergo de his ſucceſsionibus loquit̃ edictum.illud argumentũ probatur ratione de ſucceſ.edic.l.j.in prin.& quod notat Azo in ſumma,eo.ti. Tertia ratio ſua,per quam dicit ꝙ tempus minoris ætatis intercalatur,ſeu deducitur de tẽpore præſcriptionis triẽnalis,eſt vera in iure,ſed non facit ad factũ:quia poſt mortẽ matris ſiluit filia vltra an.xxx.poſt pubertatẽ.Quarta ratio, per quam dicit ꝙ tẽpus quadriennij petendæ reſtitutionis hoc caſu non inchoatur,cũ minor eſt effectus maior,vel cũ pręſcriptio fuerit cõſummata in maiori ætate argu.eius quod no. ſecũdũ opinionẽ Gul. in d.l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter.ff.ex quibus cauſis maiores.qa illud tempus initij iſtius quadriennij per l. petendæ.& l.fi.de tempo.in integrũ reſtit. pet. & ſemper dicit̃ ꝙ intra xxix. ann.debet peti reſtitutio,niſi in caſu l.fi.C.de repudi. hæreditate.Item non reſtituitur minor aduerſus læſionem, quæ conſum mata

a ¶Adminiſtratore filiæ.Quãdo pater retinẽdo dotẽ maternã videatur retinere adminiſtratorio noĩe filiæ adde Bar.ĩ q. ſua inci.debitor in diem. Pau.de Caſtr. conſi. ccxxxvij. & cccx. vbi dicit ꝙ Bal.ĩ pluribus locis reprobat Bart.& cõtrariũ etiã tenet Ang.conſi. ſuo cccx.incip. an pater. Ad eã verò partẽ vbi cõcludit ꝙ licet filia ſit excluſa præſcrip. xxx.an.ſecundũ cõmunẽ opin.de q̃ etiã per Pau.de Ca. cõſi. cccxc. tenet ꝙ habebit alios triginta ex ſucceſſorio edicto.addite quod idem tenet Ang.& Pau.de Caſ. in l.licet. de iur. deli. & in.l. quãdiu.ff. de acq.hær.cõtrariũ eiꝰ quod ſ̃.cõſultum eſt videte j.conſi.clij. vide nouiſ.in l.j.C. qui admit Berna.Lan.et vide Bal. ĩ l. licet.C. loqui. & ibi Alexã. vbi ſcripſi in addi. meis.Thomas.

b ¶Succederet. Vide Bal.in d.l.licet.C.de iure delibe. vbi facit mentionẽ de hoc cõ. Bar.& ibi vide ĩ addi.Alexã.& ibi vide Iaſ.in ſ̃. vbi etiã ſcripſi.& vide Alexã.in l.quandiu.in ij.colũ. ff.de acq. hære.Tho.

c ¶Dictæ dominæ. Adde qđ do.Fran.de Albergo. de Aretio tenuit,& ſcripſit contra hoc conſiliũ Bar. prout in fine conſilij apparet & iſtud inueni in conſil.vlti.in iij. parte cõſiliorum Peruſinorum de vltima voluntate. Tho.

mata eſt in maiori ætate,niſi neceſſariam conſequentiam trahat à geſtis minori ætate:vt l.iij.§.j.& §.Seio.& qđ ibi not.ff.de minoribus.Hanc partem expreſsè tenet Cyn. in proprijs terminis noſtræ quæſtionis in l.pro tẽpore.& de teſta.mili.In nona quæſtione vbi determinat ꝙ ſi præſcriptio xxx.an.inchoauit in perſona minoris,ꝙ impoſsibile eſt eum aduerſus eam reſtitui: quia conſummatur in maiori ætate Franciſcus Tigrini de Piſis.

Si pater dotet filiam,& ſtipulatur ſibi dotem reſtitui,in caſu quo ſolueretur matrimoniũ morte viri ſine filijs: an eo mortuo cum filijs debet reſtitui dos:vel cedat lucro viri mortui vel eius filijs.

1 *Marito decedente cum filijs filij retinent dotem tanquam pro hæreditate matris.*
2 *Pater plus diligit filiam natam quam filios naſcituros,& ita eſt præſumptio iuris.*

CONSILIVM CXXX.

a PAter[a] dedit dotem pro filia, & ſtipulatus eſt dotem ſibi reddi ſoluto matrimonio morte viri ſine filijs,contingit ꝙ eſt ſolutũ matrimoniũ morte viri cũ filijs. Modò quæritur an dos data cedat lucro viri:quia nõ fuit cõcepta ſtipulatio aliqua in caſu prædicto.vel an debeatur filijs tanquam de hæreditate matris,adeò ꝙ in caſu omiſſo dos fuerit mulieri quęſita.& eſt arg.pro parte aduerſa ꝙ debeat cedere lucro viri.Et dicitur eſſe caſus in l.inter ſocerum. §.cùm inter ff.de pac.do.Ad hoc reſpõdetur ꝙ veritas eſt in cõtrarium.Caſus eſt l.ſi cũ dotem.in prin.& l.filiæ meæ.ff.ſol.mat. C.de rei vxo.act.in prin.§.videamus.& §.accedit.nõ obſtãte §. cũ inter.prælle.quia ibi loquitur quãdo vir fuit expreſsè ſtipulatus in caſum aliũ.& ita debet intelligi text.d. §. cùm inter.Sed contra prædicta videtur tenere Dy.in c.quod ob gratiã.de reg. iu.lib.vj.& Cy.in l.quod fauore.de legi.Sed reſpondeo.quicqd ibi dicatur ſecundũ Dy.tamen Cy.conſuluit vt ſ̃.dixi.Et ꝙ debeat intelligi d.§.cum inter.vt ſ̃.dixi,tenet Old. idẽ etiam tenet Ia.de Bel.qui diſputauit hanc quæſtionem ad literam.& ita re-
1 ſpondet ad d.§.cùm inter.†Vel poteſt aliter reſponderi ꝙ vir retinet dotem pro filijs,ſcilicet tãquam pro hæreditate ſuę matris, & dicta opin.dicti Ia.de Bel.probatur expreſsè.ff.de hæredi. inſtit.l.Lucius qui fratrem.cum ſua glo.vbi ſi pater grauat filiũ, ſi deceſſerint ſine filijs in caſu,in quo haberet filios,non videtur ſibi prouidere,ſed ſolũ filio ſuo vt faciat quod vult.Ita in propoſito videtur prouidere filio,& non liberis.Pro hoc,quia pręſum-
2 ptio eſt†ꝙ pater diligat plus filiam quam tũc habebat, quam filios naſcituros ex eo,in quos nulla cadat affectio:vt no.in l. qui filiabus.de leg.j.Ad idem l.Publius.§.pe.ff.de condi.& demon. Et per hoc ſi filia eſſet iuris ſui,poſſet ad illa teſtari:nec cedit lucro viri,cũ etiam dos dicatur proprium patrimoniũ mulieris:vt l.iij.§.ſed vtrum.ff.de mino.& ibi no.Et quæ dixi ſ̃.credo veriſſima,& eam teneo in d.l.ſi cum dotem.in prin.vbi retulit qualiter Dy.conſuluit.Præterea omnia,quæ ſ̃.dicta ſunt,nõ ſunt neceſſaria in cauſa,nec facit aliquid dictus §.cũ inter. Nam ſi bene inſpiciantur verba inſtrumenti dotalis,& ſtipulationis interpoſitæ ſup dote,de qua eſt quæſtio,Saulus prædictus fuit expreſſè ſibi ſtipulatus in omnẽ caſum,quo dos reſtitui deberet, & ſic cũ verba ſint clara,nõ debemus,&c.vt l.ille aut ille.§.cũ in verbis.de leg.iij.& ſic poſito pro conſtanti ꝙ nõ eſſet verum quod ſ̃.dictũ eſt,ſed potius quod allegatũ eſt in contrariũ: tamẽ nihil facit ad propoſitũ.Et ſic non obſtantibus allegationibus factis in contrarium,ſiue habet locum ſtipulatio,ſiue non,ſiue remanſerit illa dos filijs mulieris,ſiue in hæreditate mulieris dicta dos data de iure ſpectat ad dictum patrem:vt plenius in allegatione eſt dictum,&c.Bar.

Si auus relinquit nepti ex filio dotem, & poſtea pater dotet: an præſumitur iſtud relictum factum cõtemplatione neptis:an verò contemplatione filij:& an iſta dos debeat computari filię in legitima patris ſui:& bonum conſilium ponit hic Bar.

1 *Auus relinquendo nepti pro dote,in dubio præſumitur feciſſe contemplatione filij.*
2 *In legitima debent computari dos & legata.*

CONSILIVM CXXXI.

IN Dei nomine amen. Primò arguit̃ ꝙ dicta domina Miguntia licitè petat dotem ſibi ab auo relictam quia hoc videtur ſibi relictum cõtemplatione ſui patris:vt ff.de iu.dot.l.auus.Si igitur pater dotauit filiam, videtur dotaſſe de ſuo:& filiæ remanet actio ad petendum relictum ſibi factum ab auo:vt l.fi-
1 na.C.de do.promiſ.†In contrarium videt̃ ꝙ relictum,quod fecit auus dictæ filiæ pro dote fecit: & feciſſe præſumitur in dubio
b contemplatione filij[b] & propter iſtum filiũ, non propter neptem:vt l.dedit dotem.ff.de col.bo.& ibi etiam expreſsè tenet Ia.de Aret.Et hoc eſt veriſsimum,maximè in caſu propoſito,vbi proponitur ꝙ neptis nõ erat nata tempore mortis aui: & ſic non poteſt dici ꝙ propter affectionem,quã auus habebat ad eam,ſibi reliquiſſet: ſed ſolum contẽplatione filij dictam diſpoſitionem fecerit vt fideicõmiſſum quo dictus filius erat grauatus,diminueretur in illa quantitate,quæ dictæ filiæ erat poſt mortem ipſius filię relicta:perinde eſt ergo,ac ſi diceret ꝙ filius grauatus de dando dotem poſt mortẽ ſuã, dotem dedit in vita. quod ſufficit ad liberãdũ ipſum, & ſucceſſores ſuos:vt l. Lucius. la picola.de leg.ij.& ad l.Fal. l.cum quo §. fi.ff.de bo.lib.l.j.& §.ſi debita.verſ. ſed & ſi non mortis.& C.de fideicõ.l.poſt mortem. Et hoc,quia ipſe filius erat grauatus de dãdo ipſam dotem,tanquam à ſe profectã, & ſui cã:quia erat obligatus ad ipſam dandã, vt ſ̃.probatũ eſt.Ex quibus concluditur ꝙ dicta domina Miguntia,quæ fuit dotata à patre,non poteſt petere relictũ ſibi factum ab auo. Conſulo tamen ꝙ in proceſſu fiat articulus ꝙ dicta Miguntia fuit concepta,
2 & nata poſt mortẽ aui. †Super eo verò ꝙ per dictam Miguntiam petitur ſupplemẽtum legitimæ:Sciendum eſt ꝙ in legitima debent cõputari dos & legata:vt l.quoniam nouella.C.de inoffi.teſt.Item ꝙ dicta legitima intelligitur tertia eius,quod habitura erat ab inteſtato,deducto ære alieno,& funeris impenſa:vt l. Papinianus. §. quarta autem.de inoffi.teſta.& in authen.de trien.& ſemiſ.in prin.ff.de inoffi.teſta.anthen.nouiſsima.& ideo in iſta qõ.fiant poſitiones & articuli ad probandum.& probantur res alienatæ per dictum Communium,& debita contracta per eum,& inter alia aſsignetur pro dicto fideicommiſſo,quo dictus Communis tenebatur dicto Matthæo,quod venit detrahendum antequam fiat computatio dictæ legitimæ:vt l.in imponenda.& l.irritum. C.ad legem Fal.quo facto clarè apparebit nil ꝙ ſibi debetur pro ſupplemento legitimæ,&c.Ego Bar.de Saxoferrato conſulo.

Statutum de lucro dotis non extantibus filijs,an habeat locũ ſi extat filius ex filia.

1 *Lex faciens mentionem de filijs militum,non continetur nepos,& non miles.*
2 *Dictio ex,denotat cauſam proximam,& immediatam.*

CONSILIVM CXXXII.

c IN Dei nomine amen.[c] Licet in quęſtione ꝑdicta ſit multum prudenter allegatum:tamen adveritatem huius quęſtionis ſciendum eſt ꝙ illa controuerſia,quę eſt vtrum in appellatione
1 filij contineatur nepos.†Exemplum,lex facit mentionem de filio militis,vtrum appellatione talis filij contineatur nepos,non miles.certum eſt ꝙ non:vt ff.de teſta.mi.l.cũ filius.de teſta.tut.l. ij.& de admi.tu.l.impuberi.Item ſi lex appellat filium ſpurium, hæc appellatio non porrigitur ad nepotẽ ex eo,ſi eſt legitimus. & ſic ad eũ tranſit illa qualitas:vt C.de natu.li.l.fi.& ibi not.Sed ſi lex appellat filiũ maſculum,nõ continetur neptis ex eo vt fœmina:quia illa qualitas,ſ.maſculus non reperitur in tali nepte,vt patet in omnibus capitulis feudorum,quæ dicunt fœminam in feudum non ſuccedere. Nunc ad propoſitum, ſtatutum, de quo loquimur,loquitur quod maritus lucrifaciat dotem vxoris ſuæ præmortuæ,ſi filij vel filiæ non extant ex eis,vel ex eodem matrimonio,vt apertè dicunt verba ibi. Et ex prædictis habes neptem ex filia quod non reperitur quod ſit ex eis, vel eodem matrimonio: ideo non continetur appellatione filij vel fi-

a ¶Pater. Adde Bar.in l.ſi cũ dotẽ.in prin. in vlti.col. & ibi Bald. Ale.& doct. ff. ſolu. mat. & ibi apoſtillã in verbo, cũ inter. & ibi ſcripſi. & vide apoſtil. Ale.ibi in pe. col.in verſi.bonis vbi plenè de iſto cõſi. & vide do.Alexã.de Imo.in l. in quartam in xiij.col.ff.ad l.Fal. & do.Andr.Barb.in cõſi.xxxvij.in ij.vo. ſcribitur ſapienter in xiij.col.Tho. Diplo.

b ¶Cõtemplatione filij.Quod auus dotãdo neptẽ dotet contẽplatione filij, addite ꝙ idẽ tenet Paul. de Caſ. cõſi.cccxxxvij. in v. col.& Ang.cõſi.lxxv.incipit,ſalubriter & optimè. & in alleg.ibi ante prędictũ cõſiliũ cuiuſdã do.Io.de Ricis.B. L.

c ¶In Dei noĩe amen. Vide đ iſto cõſi.Bar. in materia Bal. in cõſi.cxix.in v. lib.inci. punctus talis eſt. & do.Signo.de Homode in cõſil. lix.inci.in q̃õ.qua quæritur. & in cõſi.ccl.quidam fecit teſtamentũ. & vide de iſto cõſi.Bart. do.Fran.de Are.in l. fi.§.ſi à ſocero.ſo.ma. Tho.

2 liæ indubitatiuè. Quod † non ſit ex eis,
apparet: quia hæc dictio ex, denotat cau-
ſam proximam, & immediatam: vt C. de
legiti.l.non dubium.& l.eo tempore.de pe
cu.l.prima.§. ex incendio. de incend. rui.
naufrag.Præterea ꝙ nõ fuit ex eodem ma
trimonio apparet expreſſum inſtit. de pat.
pote.in fi.Nepos enim ex filia non dicitur
natus ex matris nuptijs, ſed ex nuptijs par
tis.ſic fortè aliud dici poſſet in nepote ex fi
lio,vt ibi patet,& ff.de his, qui ſunt ſui vel
alic.iur. l.item in poteſtate.& l.ſequen.&c.
Ego Bartol.de Saxoferrato.

Si ſtatuto cauetur quòd maritus debet
lucrari tertiã partẽ dotis quam percepit ſo
luto matrimonio per obitũ vxoris, non re-
lictis filijs ex matrimonio:tunc maritus de
bet etiam lucrari tertiam de dote non ſolu
ta, & etiam promiſſa per patrem, qui fuit
in mora ſoluendi.

1 *Statutum quòd uir lucretur partem dotis,habet locum etiam in dote promiſſa.*
2 *Qui habet actionem ad petendum,non dicitur uerè perce-piſſe,ſed uerè & fictè.*
3 *Nomina debitorum poſſunt eſſe dotes: quia poſſunt dari in dotem.*

CONSILIVM CXXXIII.

a STatuto [a] ciuitatis
Eugubij cauetur ſic, ꝙ ſi mulier
nupta deceſſerit ſine filijs relictis
ex ea,& viro ſuo,vel etiã non relictis libe-
ris maſculis,vel fœminis, ſuo tamẽ viro vi
uẽte,ꝙ dictus eius vir liberè habeat & lu-
cretur ſibi tertiã partẽ dotis, quã recepit in
rebus mobilibus, & immobilibus æſtima-
tis,vel inæſtimatis, &c. Cõtingit ꝙ Rigo-
tius & fratres eius fuerũt cõfeſsi ſe habuiſ-
ſe mille libras pro dotibus dñæ Paulellæ
vxoris dicti Rigotij, quã dotem promiſit
reſtituere vxori,vel eius hæredibus,&c.vt
cõſtat manu talis, &c. demũ eadem die &
anno prædictis Bald. pater dictæ Paulellę
promiſit dare dicto Rigotio, & fratribus
de dicta ſumma ccc.librarũ, ac expeditum
reſiduũ dare ix.die menſis Iunij contracto
matrimonio.ſolutæ fuerũt Rigotio & fra-
tribus dictæ ccc. libræ. matrimoniũ tanto
tẽpore durauit ꝙ elapſum eſt tẽpus dictæ
ſolutionis,ſcilicet ix.die Iunij. demũ matri
moniũ ſolutũ eſt morte Paulellę ſine filijs.
Quærit̃ an maritus habeat tertiã partẽ do-
tis ſibi ſolutæ tantũ, an tertiã integrę dotis.
1 Verbis ſtatuti diligenter inſpectis,† dubiũ
huius quæſtionis pendet ex hoc ꝙ ſtatutũ
dicit ꝙ vir lucret̃ de eo qđ percepit:ſed nõ
percepit,licet fuerit promiſſum: ergo non
debet lucrari:qa verba ſtatuti debẽt ſtrictè
intelligi, & ad alium caſum nõ expreſſum
non porrigi:vt l.ſi verò.§.de viro.ſo.ma.ff.
de leg.j.l. in his.& l.ꝙ vero.& l. quicquid.
2 de verb.ob.†Præterea,qui habet actionem
ad petendũ,nõ dicit̃ percepiſſe naturaliter
rem ꝓpriè,ſed fictè, & interpretatiuè, vt l.
qui authore.de reg.iur. & ibi not. & l. mu-
nus.eo.ti.Præterea, ꝙ de dote ꝓmiſſa non
lucret̃,videt̃ caſus in corpore in aut̃.de eli.
ſecundò nub.§.pe.In contrariũ eſt illa veri
tas,ꝙ vir lucrari debet tertiã partem dotis
promiſſæ, & ſic probatur. Certũ eſt ꝙ per
curſum diei appoſitæ dos fuerit in mora
ſoluendi.dicit Bald.& ſic per eũ ſtetit quò
minus ſolueret̃.Perinde debet ergo haberi
ac ſi dicta dos eſſet percepta,& cõditio ſta
tuti impleta: vt l. Labeo ſcribit ſi mihi bi-
bliothecã.de contrahen.emp.& l.in execu.
§.fi.ff.de ver.obl.& de condi.& demõ.l. iu
re ciuili.& per Dy.in c.imputari.& in c.cũ
non ſtat per eum.de reg.iur.li.vj. Præterea
pro hoc caſus eſt expreſſus in terminis no-
ſtris in aut̃. vt exac.inſtã.do.§.fi. & not. in
aut̃.de nõ elig.ſecundò nub.§.pe.in gl. ma
gna.Nam ille,per quẽ ſtat quò minus do-
tis ſolutio fiat, quãtũ ad iſta lucra habetur
ſolutio pro perfecta:etiam vbi verè ſolutio
requirit̃,aliâs ſequeret̃ ꝙ eſſet melioris cõ-
ditionis debitor moroſus, quã q fuiſſet di-
ligens & ſoluendo.cõtra l.non ſolũ. de no-
3 xa.& l.ſeruus.qđ vi aut clã.Pręterea,†hoc
probat̃ ꝑ aliã rationẽ. Certũ eſt ꝙ nomina
debitorũ poſſunt dari in dotẽ,& dotem eſſe: vt l. qui ſe debere.
de cõdi.ob cauſam.& l.ſi donatarius.& de iure do.& ſi debitor.
ſolu.mat.l.ſi prior.de reg.iur.l.Neſennius. Iſtud ergo nõ poteſt
negari,quin hoc nomen debitoris,ſcilicet obligatio iſtius patris
ſit in dote.& ex hac dote iſtam obligationẽ verè percepit:vt l.ij.
§.perueniſſe.de hære.vel act.vendi.l.ſi prior. de petit.hæredi.§.
bonæ fidei.ergo iſtius iuris ſeu obligationis iſte vir debet lucra
ri tertiam.Et ex his patet reſponſum ad omnia contraria.Præte
rea,confitendo ſibi ſolutionẽ,ſuſtulit obligationem,& nouauit
eam in ſecũdã:& ſic ſibi ſolutũ videtur:vt l.dotẽ. de iure dot. &
l.vir ab eo.& facit ff.ſolu.mat.l.pen.§. ſi vir. vbi hoc tenet Iaco.
de Aret.concluditur ergo ipſum debere lucrari illam tertiam to
tius. Barto.

Si ſtatuto ciuitatis cauetur ꝙ ſcholaris pro introitu matricu-
læ ſoluat viginti ſolidos,& vnus ſoluit, & fuit abſens per quin-
quenniũ,& redijt,iſte debet priuari,ſed iterũ ſoluere non tenet̃.

1 *Scholaris ſi per quinquennium ſtetit abſens à ſtudio,deſijt eſſe de matricula.*
2 *Qui ſemel ſoluit,& matriculam intrauit,deſijt eſſe ſcholaris, & poſtea ſi reuertatur non tenetur ſoluere matriculam.*

CONSILIVM CXXXIIII.

b VNiuerſitatis [b] no. Statuto cauetur,vt qui
libet ſcholaris ꝓ introi-
tu matriculæ xx.ſolidos ſoluere teneatur.cõtigit ꝙ q
dam ſcholaris ſemel ſoluit,& matriculam intrauit.de
inde fuit abſens à ſtudio per plures annos. nũc de nouo reuer-
ſus eſt ad ſtudiũ.Quæritur an pro introitu matriculæ iterũ ſol-
uere teneatur.Hæc quæſtio habet duo pũcta.Primus,an per ab
ſentiam deſijt eſſe de matricula.Secũdus eſt,ſi deſijt, an iterum
1 teneatur ſoluere.†Super primo videtur ꝙ ſic,ex eo quod depo-
c ſuit conſuetudinẽ reuertendi [c] ad ſtudiũ:arg.ff. de acqui.re.do.
l.naturalem.§.pauonũ.& §. ſeq.& Inſtit.eo.§. in his. & §. pauo-
num.finaliter tamen dico ꝙ ſi per quinquenniũ ſtetit à ſtudio,
priuatus eſt matricula:ſi minori tẽpore,retinet matriculã: vt C.
de primice.l.fi.circa mediũ.lib.xij.& de dome.l.iij.eo.lib.vbi eſt
2 expreſſum.†Super ſecũdo [d] puncto poſito ꝙ eſſet priuatus ma
d tricula,ſoluere non debet iterum qui ſemel ſoluit. Caſus eſt C.
de conſu.l.pe.circa finẽ.lib. xij. Facit argu.ff.pro ſocio.l.ſi ſociũ
pro filia.cum ſimi. Barto.

Si ſtatuto cauetur ꝙ occupans plateam corio alicuius ani-
malis ſoluat tantum:tunc an tenens in manibus debeat ſoluere.

1 *Tenens corium in manibus tenetur ſoluere gabellam,ſtante ſtatuto de ſoluente gabellam.*

CONSILIVM CXXXV.

STatuto caſtri plebis cauetur
c ꝙ quicunq; occupauerit [e] plateã cũ aliquo corio be-
ſtiæ groſſæ,vel minutæ, ſoluat tot denarios gabellæ.
Nam ſunt quidam qui tenent coria ad vendendum in dicta pla
tea in manibus.Quæritur an teneantur ſoluere gabellam. Ad
1 quod † ſic dico,ꝙ quandocq; quis tenet in dicta platea corium oc
caſione ſui vſus,vt pro fulcimẽto guarnatiæ,vel alio ſui corpo-
ris

a ❡Statuto. Als inci-pit,ſtatuto cauet̃ ꝙ ſi mulier. & ita alleg. Alex.in l. ſi donatu-rus.§.ſi qs.in pe. col. ff.de condit.ob cãm. aliâs inci.ſtatuto cõ-munis Sauiani. ſecũ dũ Iaſ.in d.l.ſi dona-tur⁹.in §.fi.in pe. col. vbi videtur velle ꝙ ſunt duo conſilia, & ita ꝑ duobus cõſilijs habeo, & eſt inſertũ ſ.in ij.vol.ĩ cõſ.cxiij. inci.ſtatuto cõis Sa-uiani.& ibi ſcripſi.et de iſto cõſi.Bar.vide Alexã.in l.iubemus. §.ſanè.in addi. Bart. in addi. magna, & ibi ſcripſi.in apoſtil. mea.& in l. pen.§. ſi. vir. & ibi in apoſtil. mea.ff.ſol.mat.& vi de Alex.in l.nõ tãtũ vbi dixi in princi. in pe.col.ff.de re iudi.et in l.ſi donaturus.§. ſi quis.in pe.col.& ibi vide Iaſ.in §.fi.in pe. col.vbi plenè ponũt de iſto conſil. Barto. Tho.Diplo.

b ❡Vniuerſitatis. Vi-de de iſto cõſi.Bar.ꝑ Bald.in l.filio. & ibi Pau.de Caſt.ff.de li-ber.& poſth.& Ale. in l.aut facta.§.ad tẽ-pus.in addi.Barto.in vlt.apoſtil.in fi.ff.de pœ.& in l. filio.in ij. col.& ĩ l.naturaliter. §.apiũ. ff.de acq. rer. do.& in l. ex eo tẽpo re.in fi.ff.de teſt. mil. in addi. Bart. & in l. ſcriniarios.in vlt.co. C.de teſt.mili.vbi fa ciunt mentionem de hoc conſi.Tho.

c ❡Reuertendi. Adde Bart.in l. ex eo.ff. de teſt.mili. & qđ not. idẽ Bar.in l. naturali ter ſcriptũ.ff. de re.di ui.& ſeqtur Ang. de Aret.in §. pauonum. Inſti.de re.di. & in l. aut facta.§. ad tẽpus. ff.de pœ. Bal. in aut̃. habita.C. ne filius ꝓ pr̃e.Io.de Pla. in l.fi. C.de primice.lib.xj. & in l. ſi quis. C. de dome.li. xij. do. in l. ſcriniarios.C.de teſt. mili.& ibi Alexã. in vlti. colũ. Et adde ꝙ hoc tp̃s qnquẽnij dat̃ ſcholari quod poſsit doctorari, ſi ſtuduerit ꝑ quinquẽniũ:ar. in §.ſed quia.v̈. qui-bus.in ꝓœ.ff. de quo plenè ꝑ Card. Flo.in Cle.ij.de magi.& ibi Io.de Imo.& in ꝓœ. ſexti.adde bonã glo. in §. fin.in ꝓœ.fforũ. & Bar.in l.petitiões. ff. de aduo. diuer.iu. Dixi plenè in tracta tu meo de præſtãtia doc.in iij.lib. in prin. & vide Bal. in l.fi.in fi.in addi.Bart. C.de coll. illici. vbi alleg. hoc cõſi. Bar. hic,& dicit ꝙ pro hoc facit text. in l.iij.C.de do-me lib.xij.& vide c. ex literis. de conſti.

& faciunt p̃dicta ad quæſtionẽ, quã vidi de facto, de eo qui ꝑ quinq; annos nõ fa-ciẽs artem, priuatus eſt matricula. Itẽ de eo qui requiſitus à ſu periore collegij, ſi ꝑ quinq; annos fuerit cõtumax, deſijt eſſe de collegio.Tho.

d ❡Super ſcđo. Adde qđ no.Bar.in d.l.pe. C.de cõſulib⁹.li. xij. & ꝑ Io.de Plat.& in l.interdũ.§. quoties. ff.de pub.Tho.

e ❡Quicũq; occupa-uerit. Adde ꝙ iſtud ſtatutũ concordat cũ diſpoſitione iuris cõ munis: vt in l.fi.ff.de via pub.Tho.

tis cooperimento; tunc ſoluere non tenetur: vt ff.de verb.ſigni.
l.in lege cenſori.& de vec.l.vniuerſi.Quidam tenent cauſa ven
dendi vel ob aliam cauſam ad nullum ſuum vſum: & tunc non
a licet ſine ſolutione gabellæ.Licet enim ipſe teneat in manibus [a]:
tamen non licet tenere in illo loco,& occupare dicitur plateam:
argu.de ſer.ruſt.prædio.l.qui ſella.§.quidam.Nec obſtat ſi bene
inſpiciatur,& ibi teneo,ibi:in lecturis,&c.Barto.

An valeat conſuetudo vel præſcriptio ꝙ certum caſtrũ poſ-
ſit eligere. Poteſtatem vndecunq; vellet.Item an gubernator ali
cuius prouinciæ poteſt ſtatuere ꝙ nulla ciuitas eligat ſibi pote-
ſtatem ſub certa pœna. Item quæ ſit differentia inter conſuetu-
dinem,& præſcriptionem.

1 *Legatus ſedis apoſtolicæ poteſt facere conſtitutiones.*
2 *Conſtitutio quòd nullus eligatur in poteſtatẽ ſine licẽtia legati uel capitanei,an ualeat.*
3 *Conſtitutio generalis non tollit conſuetudinem ſpecialem.*

CONSILIVM CXXXVI.

b CApitaneus [b] patrimonij fecit vnã
ſuam conſtitutionem ꝙ nulla ciuitas caſtrum vel villa eligeret
in poteſtatẽ aliquem ciuitatẽſem ſub certa pœna. deinde com-
mune & homines caſtri Piſcini,qui erant in poſſeſsione ſibi eli-
gendi poteſtatem quem vellent,à tempore,cuius nõ extitit me-
moria,elegit in poteſtatem commune peruſij,propter quod ca-
pitaneus condẽnauit eos in dicta pœna. Quæritur an dicta cõ-
ſtitutio valeat:& poſito pro conſtanti, prout eſt de conſuetudi-
ne obſeruatum,ꝙ capitaneus patrimonij, & certi præſides pro-
uinciarum,qui ab eccleſia in Italiam deſtinantur, poſſent face-
c re cõſtitutionem, [c] ſicut poſſet quilibet epiſcopus,& apoſtolicæ
ſedis legatus,vt extra, de maio. & obe.c.ij.de conſti.c.animarũ.
lib.vj.de offi.lega.c.fi.& ſicut alij maiores iudices:vt ff.de legi.l.
1 non ambigitur. & C.de offi.præfec.l. formam. † Hic ſolum vi
detur quærere vtrum dicta conſtitutio valeat, & ꝙ ſic, per iura
prædicta.Item pro hoc extra,de loca.c.j. vbi licet quis habeat li
beram poteſtatem locandi & conducendi:tamen poteſt limitari
per cõſtitutionem legati:& pœna imponitur. Ad idem facit qđ
no.de maio.& obe.c.ij.Pręterea cuilibet magiſtratui licitum eſt
defendere iuriſdictionẽ ſuam pœnali iudicio. ff. ſi quis ius dic.
2 non ob.l.j. † Sed per hanc cõſtitutionem defenditur iuriſdictio
Capitanei & Romanæ eccleſiæ:ergo,&c. Nam ſi ciuitas Peru
ſij,quæ eſt tantæ potentiæ,recepit poteſtariam vnius caſtri:Ca-
pitaneus non poteſt ibi liberè ſuam iuriſdictionem exercere, ſi-
cut decet:argu.ad hoc de reſti.ſpo.c.Piſanis.circa fin.Præterea,
hoc video in domino, qui poteſt prohibere emphyteutam alie-
nare in potentiorem perſonam,per quã ipſius ius deterioretur,
& ex ea non poſsit ita liberè vti:vt extra,de loca.c.potuit. & ibi
no.Facit quod no.de ver.obli.l.ſi ita quis.§.ea.l.& x.col.de alie.
3 feu.c.j. † Et ſic concluditur ꝙ illa conſtitutio generalis nõ tol-
lit cõſuetudinem ſpecialem,quam habebat dictum caſtrum: vt
extra,de conſti.c.licet.lib.vj.quia dicta cõſuetudo non eſt pro-
priè conſuetudo,ſed magis præſcriptio.Nam cõſuetudo eſt, cũ
ex tacito conſenſu populi,& curſu temporis inducitur aliquod
ius,quod populus expreſsè cõſentiendo facere potuiſſet.Et ita
loquitur l.de quibus.ff.de legi.& C.quæ ſit long.conſue.l.j.Sed
quando ego præſcribo contra alium,ꝙ ſi vellem ſtatuendo non
poſſem inducere,vt ꝙ habeam ius eligendi poteſtatem:tunc eſt
præſcriptio.& ita loquit̃ totus titulus.de præſcri. Modò in pro-
poſito cõſuetudo,quam dictum caſtrum allegat,vt poſſet pote-
ſtatem eligere,magis eſt quædã præſcriptio cuiuſdam iuris.Sed
poſito ꝙ iſtud ius verè competeret,poſſet limitari, vt s̈.probatũ
eſt:ergo,&c.Et prędicta eſt vera differentia inter conſuetudinẽ
& præſcriptionem,licet quidam ponant aliam extra,de conſue.
c.fina.& C.quæ ſit longa conſue.l.ij.&c.

Si ſtatuto cauetur ꝙ non implens voluntatem teſtantis intra
annũ incurrat pœnas legales,ꝙ non requiratur monitio,an hæ-
res nõ ſoluens legata incurrat pœnas.aut̃. hoc amplius.C. de fi-
deicom.Item ſtante dicto ſtatuto,ſi teſtator dedit certos execu-
tores pro legatis particularibus:an hæredes excuſentur propter
illos executores ſibi coniunctos à pœnis legalibus.Itẽ an agens
ad pœnam dicti ſtatuti vel præfatæ authẽticæ excludatur:quia
non præſtitit cautionem de ſupplenda volũtate defuncti. Item
quomodo probatur legatum non eſſe ſolutum.

1 *Hæres ut hæreditate priuetur.requiritur iuſſus iudicis & curſus unius anni.*
2 *Hæres non implens uoluntatem defuncti, excuſatur à pœna propter alios executores deputatos in teſtamento.*
3 *Hæres,qui non dat cautionem de implendo uolũtatem teſtatoris,an priuetur hæreditate.*
4 *Legatum factum ſi non oſtenditur eſſe ſolutum,an ſufficiat contra hæredem.*
5 *Negatiua debet probari per illum qui aſſerit, & maximè quando arguitur alicuius delictum.*

CONSILIVM CXXXVII.

d STatuto [d] communis.
Gualdi cauetur,ꝙ qui non impleuerit vo-
luntatem defuncti intra annum, incurrat
pœnas legales, & curſus anni habeat̃ pro
legitima monitione,nec alia monitio expe
ctetur.contingit quòd quidam in teſtamẽ-
to fecit plura legata,ad quæ legata exequẽ
da dedit quoſdam executores patruos di-
ctorum legatariorum,quæ legata non fue
runt ſoluta intra annum.Nunc dicti lega-
tarij maioris emolumenti petunt hæredita
tem ex vigore authenti.hoc amplius. C.de
fideicõ.& in corpore vnde ſumitur, inſpe-
cto ſtatuto,nec præſtiterunt aliquam cau-
tionem de implenda voluntate defuncti.
In nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Ex
iſto themate multa dubia oriuntur.Primò,
an curſus vnius anni priuet hæredem non
implentem voluntatem defuncti hæredita
te.Secundò,an hæredes prædicti excuſent̃
propter alios executores, ad hoc à teſtato-
re deputatos. Tertiò,an dicti executores
excludantur,quia non præſtiterunt cautio
nem de implenda voluntate defuncti.

Quartò,an eo ipſo ꝙ non oſtenditur le
gatum factum,& ſolutum non eſſe,ſit pro
bata intentio ipſorum agentium. Quintò,
an releuet in aliquo dictũ hæredẽ cõuentũ:
quia dicti fideicõmiſſarij & executores ele
cti à teſtatore erãt ſic coniuncti dictis acto
ribus. Super primo puncto videtur de iu
re fore dicendum ꝙ inſpectis verbis dicti
ſtatuti,curſus primi anni operetur tantùm
vnum effectum.quod probatur pro legiti-
ma monitione,vt iuſſus iudicis, ſed pro le-
gitima monitione expectabitur curſus ſe-
cundi anni,vt quis hæreditate priuet̃.Hoc
clarè apparet ex verbis ipſius ſtatuti. Hoc
etiam perſuadetur rationibus ſic: Si quis
bene verba legis inſpiciat in corpore, de
hæred.& Fal.§.ſi quis autem non implens.
& C.de fideicõ.aut̃.hoc amplius. Duo ſuc
ceſsiuè requirunt̃,vt quis hæreditate priue
1 tur,ſ.iuſſus,ſeu monitio iudicis.† Secundò
ſucceſsiuè curſus tẽporis,ſ.anni.Sed de iu-
re hoc eſt ꝙ vnũ & idẽ tẽpus non põt ope-
rari effectũ circa duos actus,quorum vnus
ſucceſsiuè venit ad aliũ:vt C.qui admit.ad
bo.poſ.l.fi.in fi.& de inof.teſt. l.cõtra maio
res.aliâs,cũ q.& probat̃ in ſimi. tẽpus, quo
cõpletur læſio cœpta in abſentia.& ſic operatur alium effectum
ſucceſsiuum.Ad primum no.ff.ex quib.cau.maio.l.ab hoſtibus
§.ſed ſimpliciter.per glo.Ad hoc etiam facit quod no.per Dyn.
in c.ſine poſſeſsione.de regu.iur.circa fi.lib.vj.ꝙ primò requirit
curſus vnius temporis ad inducendã aditionem. Secundò abin
de incipit currere aliud tempus ad præſcriptionem.Facit quod
no.C.de ſer.fugi.l.j.in fine glo.magnæ:ita in propoſito primum
tempus operatur,vt habeat legitimam monitionem, abinde in-
cipit currere annus ad priuãdum quem hęreditate.& ſic requi-
e ritur biennium:ergo illi non ſunt hæreditate priuati [e].† Super ſe
2 cundo puncto dico quòd hæredes prędicti excuſantur propter

a ❡In manibus. Adde ꝙ de iſto conſil.facit⁹ mentionẽ Bar.in l. q ſella.ff.de ſer.ruſt.p̃-di.licet ibi dicat ꝙ il le habebat coria ĩ bã cho:licet dicat ꝙ ha-bebat in manibus,et ſequit̃ Angel. de Pu. ibi,licet de cõſi. Bar. nõ faciat mẽtionẽ,et dicit etiã ꝙ q põt vẽ dere carnes vel coria in platea, põt tenere ſuꝑ bãcho.& no.iſta cõtra cõſiliũ qđ acce pit ille notabilis Cõ nella,cũ eſſet bãnit⁹ ꝑ dñm Ferrarię in ca pite ſi pedẽ mitteret in territorio ſuo: & ipſe fecit ſe ducere ſu per plauſtrũ explana tũ de terra territorij Veronẽſis:& ita cõ-paruit corã dño, aſſe rẽs ſi ñ poſuiſſe pedẽ in ſuo territorio. & vide de materia per Cy.in l.j.C.de inter-dictis.Tho.

b ❡Capitaneus. Alias inci. quidã capitane⁹ ſecũdũ Ale. de Imo.ĩ l.ij.in vj.col. ff.de iu-riſdict.om.iudic.De iſto cõſi.vide Ale. in l.oẽs populi. in addi. Bar.in ix.col.ff.de iu ſti.& iure.inci. limi-ta.vbi plura. & in l. qui ſella.Tho.

c ❡Cõſtitutionem. vi de Pet.de Anc.in ca. canonum ſtatuta. in xj.char.de cõſtitu.& vide Io.And.et alios in c. ex literis.de con ſti.cũ cõcor.de qbus per Feli.in c.cũ oẽs. ĩ ix.col.de conſtitu.& vide Ale. de Imo. in l.ij.in vj.col.ff.de off. eius cui mãd.eſt iuri. & in conſil. cvj.in ij. vol.perſpectis. in vj. col.in verſ per id qđ conſuluit. vbi alleg. Bart. hic, & ibi vide plenè.Tho.

d ❡Statuto. Vide Lu. Ro.in cõſi.ccxxviij. & vide plenè ꝑ dñm meum dñm Ia. in au then.hoc amplius. in j.col.& ſeqũ. C. de fideic.vbi plenè exa minat materiã iſtius conſilij Bart. Thom.

e ❡Priuati. Vide Soci. conſi.ccxvij.vbi alle gat hoc cõſiliũ.& cõ cluditur ꝙ licet exe-cutor,vel hæres non priuetur hæreditate, tamen priuatur offi-cio exequẽdi:per cõ-ſtitutionẽ,quę eſt va lida B.L.

alios executores à teſtatore deputatos à
pœna prædictæ legis,maximè ſi non appa
ret ipſos hęredes non fore certificatos ꝙ di
cti executores nolebãt implere. Pro hoc in
duco caſum expreſſum ff.de condi.& de-
mon.l. mulcta. expreſsius in auť. de eccle.
ti.§.ſi quis autẽ qui hoc facere. vnde ſumi-
tur auť.licet. poſita ſuper l.nulli.C. de epiſ.
& cleri.vbi diciturꝙ quando ſunt appoſiti
executores in teſtamẽto, ipſi debent imple
re:aliâs ipſis imponiť pœna ꝙ priuenť om-
ni cõmodo quod percipere debent ex teſta
mento. Et ſic hoc caſu videtur ꝙ pœna nõ
imponatur hæredibus. Pro hoc facit : quia
teſtator ponendo certos executores ad hęc
legata exequenda, videť ipſos hæredes pro
hibuiſſe, ne ſe impediant de ipſa executio-
ne:vt ff.de autho.tu.l.ſi pluribus. & ibi no.
per gl.Hoc etiam probatur ff.de ali. & cib.
leg.l.iij.Nec obſtant iura, quæ dicunt ꝙ li-
cet datus ſit executor, nihilò minus tenea-
tur hæres:vt ff.de lega.j.l.ſi à pluribus.quia
a verum eſt ꝙ legatarij poſſunt petere: [a] non
autem ꝙ hęredes non implendo ſine moni
tione incidunt in pœnam,vt expreſsè pro-
batur in d.l.mulcta.de condi.& demonſtr.
3 † Super tertio,an dicti executores excludã
tur propter non præſtitam cautionẽ.Et di-
co ꝙ ſic:quia hoc eſt expreſſum in corpore
de hære.& Fal.§.ſi verò nullus.ibi: cautiõe
prius ab ipſis facta , &c. Si ergo prius cau-
tionem non præſtitit,debet ſuccumbere:vt
C.de vſufru.l.j.Simile in contumacibus,&
alijs, in quibus iura dicunt non audiri, niſi
præſtita cautione.Poſſet etiam iudex ferre
ſententiam ſub cõditione,ſcilicet ſi omnia,
quæ dicta conſtitutione cauentur , fuerint
obſeruata:vt ff.de fidei.lib.l.iiij.§.illud vidẽ
dum.ſed illud puto verum quãdo lex ſim-
pliciter loquiť. Sed in caſu noſtræ legis ex-
primitur,ſcilicet ꝙ prius caueat.Si ergo de
hoc non facit fidem,debet actor ſuccumbe
4 re. † Super quarto puncto videtur dicen-
dum ꝙ ipſi actores debent probare illud le
gatum non eſſe ſolutum per confeſsionem
hæredis, vel alio modo: nec ſufficit ſolũ le-
gatum relictum eſſe.Hoc probatur ex his quę no.per Inno.in c.
ſuper his.de accu.& Cy.C.de iure emphy.l.ij. qd' corroboratur
5 per l.hoc iure.de ver.obli.ibi:niſi exploratũ ſit, &c. † Ille enim
qui aliqd' negatiuũ aſſerit,ad qd' aduerſarius non eſt obligatus,
debet id ꝓbare.qd' maximè arbitror eſſe verum, cũ ex tali nega
tione alicuius delictũ arguitur,vbi eſt pręſumptio pro cõuento
ſcilicet ne delinquat:vt ff.ad l.Iuli.maie.l.fi.& per regulã genera
lem,ꝙ quilibet pręſumitur bonus,& nõ peccaſſe.Pro hoc, quia
cũ agiť de tutore remouẽdo à tutela ꝓpter aliqd' omiſſum,iſtud
debet ꝓbari,videlicet ꝙ inuentariũ nõ fecit,nec alia ſibi incũbẽ
tia,vel ꝙ eſt negligẽs,vel iners,vel ſimilia,quę priuationẽ,& ne
gatiuã continent:vt l.iij.§.tutor qui ad alimẽta.& l.fi.cũ l.ſeq.de
6 ſuſpe.tuto. † Super quinto,ſatis puto hęc hęredibus conuentis
prodeſſe vt oppoſita doli exceptione dicti actores repellantur,
quaſi dicti executores ꝓpter cõiunctionẽ eorum,ad quos ſpera
bant dictã hæreditatẽ deuenire,hoc omiſerint, ꝓ hoc ꝙ tali frau
de factũ pręſumatur ex cõiunctione ſanguinis: vt ff. de bo.lib.l.
pe.poſt pri.ibi:facilior quã pręſumptio.&c.& expreſsius extra,
de teſti.c.cõſtitutis.§.in præſentia noſtra archiepiſcopo.Et facit
ad hoc,quia ex cõiunctione pręſumitur vnus ſcire de facto alte
rius:vt ff.vnde cogna.l.octaui.& C.de in integrũ reſti.l.de tute-
la.Pro hac præſumptione fraudis rõne cõiunctionis, facit opti-
mè in auť.de alie.& emphy.§.œconomus. vñ ſumitur auť. qui-
buſcunqꝫ.poſita ſuper l.iubemus.C.de epiſ.& cle. Item pro hac
fraude præſumenda,facit expreſsè in auť. vt hi qui ob.res ſe ha-
be.per.§.ſi quis.colla.vj.Et ex his apparet ꝙ ſi tales agant peten
do dictam hæreditatẽ,poſſunt exceptionem doli opponere,qui
dolus probatur ex cõiunctione,& propinquitate tẽporis,vt s̃.di
ctum eſt.Ex quolibet ergo prædictorũ concluditur dictũ hære-
dem eſſe abſoluendũ,&c.Ego Bar. de Saxoferrato ita conſulo.

Si ſtatuto cauetur ꝙ decedẽti ab inteſtato ſine filijs legitimis
ſuccedant propinquiores de linea paterna tantũ, an pupillo de-
ſcendenti, quia nõ poteſt facere teſtamentũ,ſuccedant illi pro-
pinquiores,vel ſola mater. Item quot modis dicitur inteſtatus,
& de intellectu,ſcilicet trium legũ,& de cõmuni vſu loquendi.

1 *Verbum inteſtatus,an cadat in pupillum.*
2 *Vbi non eſt priuatio,ibi non poteſt eſſe habitus.*
3 *Habitus conſideratur duobus modis:uno modo ſecundùm naturam indiuidui,alio modo ſecundùm naturam ſpeciei.*
4 *Dictio omnino,quàm ſignificationem habet.*
5 *Communis uſus loquendi non eſt propria ſignificatio.*

CONSILIVM CXXXVIII.

b HAec eſt copia [b] cuiuſdam ſtatuti
facti Seuerini.Item ſtatuimus,& ordinamus ꝙ ſi quis vel ſi qua
de terra ſancti Seuerini , & eius diſtrictu decedat inteſtatus vel
inteſtata ſine filijs legitimis,ꝙ bona omnia,& iura ſic ab inteſta
1 to morientis deueniant,& deuoluantur,† & ſint apud deceden
tes ab inteſtato propinquiores conſanguineos ex paterna, vel
auia paterna linea deſcendentes: cùm ſatis ſit conueniens ratio-
ni ꝙ talia bona reuertãtur ad priſtinum ſtatum, vnde principiũ
habuiſſe noſcuntur.& prædicta locum habeant &c. Quęſtio ta
lis eſt quædam puella de dicta terra minor xij.an.ſuæ ætatis de-
ceſsit nullo condito teſtamento,quia erat pupilla, ſuperſtitibus
ſibi propinquioribus matre ſua , & fratre carnali ipſius pupillæ
nato ex eodem patre,& eadem matre. Modò quęritur vtrum di
cta mater ſuccedat ei in aliqua parte vel nõ propter verba dicti
ſtatuti. In prima q.facit dubium tex.qui eſt de ſuis & legi.l.j.in
princ.vbi innuitur ꝙ ille,qui non poteſt facere teſtamentum vt
c pupillus,non dicitur propriè inteſtatus.[c] cùm igitur verba ſtatu
ti debeant intelligi ſecundũ propriam ſignificationem , & illud
verbum,inteſtatus,non cadat in pupillo:ergo relinquitur deter
minatiõi iuris cõmunis:& ſic mater ſuccedat.& ex hoc iam mo-
tus eſt animus quorundam ad conſulendum ꝙ mater admitta-
tur.Contrarium tamen eſt veritas.Pro cuius intelligentia vidẽ-
dum eſt de intellectu trium legum , quæ ponunt ſignificationẽ
huius verbi inteſtatus.Primò de intellectu d.l.j.in princ.de ſuis
& le.Secundò de intellectu l.inteſtatus.Tertiò de intellectu in-
ſti.de hære.quæ ab inte.in prin.quæ leges videntur ſibi contra-
riari.Nam duæ vltimæ dicunt eum ſimpliciter inteſtatũ,qui te-
ſtamentũ non fecit.ſed d.l.j.de ſuis & le.dicit ꝙ pupillus non eſt
propriè inteſtatus, poſtea dicit , ſed hos ꝓ inteſtatis accepimus.
2 † Pro cuius intelligentia ſciendum eſt ꝙ non poteſt eſſe priua-
tio,vbi non poteſt eſſe habitus. Vnde nõ rectè diceretur, equus
eſt mutus:quia habitus loquendi non cadit in eo. nec lapis diciť
rectè cæcus,& ſimilia.iſto reſpectu pupillus nõ poteſt facere te
ſtamentum.& ſic in eum non cadit habitus, nec propriè dicitur
3 inteſtatus.& ita loquitur d.l.j.de ſuis & le. † Item ſciendum eſt
ꝙ habitus poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſtrictè ſecũ
dùm naturam vnius indiuidui.Alio modo largè ſecundũ natu-
ram ſpeciei,ſub qua eſt illud indiuiduũ,vt in hoc exemplo.Ali-
q̃s eſt mutus à natiuitate:certè licet in eo nunquã fuerit habitus
loquẽdi:tamẽ diciť mutus reſpectu ſpeciei humanæ,cui cõpetit
habitus loquẽdi,vt C.qui teſ.fa.poſ.l.diſcretis.Idẽ in eo,q̃ natus
eſt ſine oculis,rectè diciť cęcus, hoc eſt, priuatus lumine,eo re-
ſpectu,q̃a ſpeciei humanę cõgruit videre:vt in Euãgelio de cæ-
co nato.& hic eſt cõis modus loquẽdi.Et hoc eſt qd' vult dicere
d.l.j.dũ dicit,ſed hos ꝓ inteſtatis accepimus.q.d.ĩ eis cadat iſtud
ꝟbũ inteſtatus,reſpectu ſpeciei humanę,cui cõpetit ius teſtãdi.
Et hoc eſt qd' voluit ĩperator inſti.de hę.q̃ ab inte.ĩ pri. vbi dicit
4 inteſtatus eſt oĩno,q̃ teſtm̃ nõ fecit,&c.† No.qd' dicit oĩno.q.d.
ſiue q̃a noluit,ſiue q̃a nõ potuit.Idẽ in d.l.inteſtatus. de ver. ſig.
Nã verba legis debẽt intelligi prout loquũtur generaliter de o-
mni hoĩe:non ſingulariter de hoc, vel de illo: vt ff.de legi.l.iura
non in ſingulas.ſed reſpectu ſpeciei humanæ, in qua cadit habi
tus pupil.rectè dicitur inteſtatus:ergo &c. Nunc ad propoſitũ
adijcimus pupillũ inteſtatũ propriè:quia eſt priuatus eo habitu,
qui congruit ſuæ ſpeciei, vt homini: quia ſecundũ propriam ſi-
gnificatio

a ¶ Legatarij poſſunt petere. Not.qd' dicit Bar.hic:q̃a nõ obſtã te ꝙ executores ſint dati ꝓ legatis:nihilo minꝰ heres põt à legatarijs cõueniri. & ita habui de facto. Tho.Diplo.

b ¶ Hęc eſt copia. Ars incipit,qõ talis eſt,q̃ dã puella. & de iſto cõſi. vide Alex.in l.j. in prin.in addi. Bar. ff.de ſuis & le.& ibi apoſtillã meã.Et vide dñm & pręceptorẽ meũ Peruſinũ do. Pe.Phi.cor. in l.gñaliter. in iiij. col.C.de inſti.& ſubſtitu. vbi alle.Bar .in hoc cõſi. & vide Bar. in cõſi. cxlj.inci. ſtatuto vrbis.et ibi ſcripſi.Th.

c ¶ Propriè inteſtatꝰ. Colligẽdo mẽtẽ doc. ea videť cõis opi. ꝙ pupillꝰ poſsit dici inteſtatꝰ decedere,non ex vi ꝟborũ , ſed ex cõi vſu loquẽdi:ideo petẽs aliquã hrẽditatẽ haberet neceſſe ꝓbare illũ cõem vſum vt colligiť ex mẽte Angel.cõſi.c.inci.ſtatuto cõis Burgi. & cõſi.xcv.inci.Pe.de vr. Pau.de Ca. cõſi.cclxxvj.& ibi refert ꝙ aliq̃ cõſuluerũt cõtrariũ Ange. tñ cõſi. xxv.ĩci.iudex noĩe, &c.ſtatutũ excludẽs matrẽ. & ibi dicit ꝙ ipſe & Bald. pluries cõſuluerũt ꝓ hac parte.Et ita tenet Bal.in l. ſi arrogator. ff. de ado. vide latè Imo. iuniorẽ in l.gñaliter. C. de hære. inſti. & vide infinitas cõcordãtias in l.j.ff.de ſuis & legi.hære.in apoſtil. per me. & Ro. cõſ.iiij.& xxij.B.L.

gnificationẽ dicetur inteſtatus:& ſic ſtatus in eo locũ habebit.
5 † Aut dicimus ipſum inteſtatũ impropriè:& tũc remanet ꝙ eſt
inteſtatus ſecundũ cõmunẽ vſum loquẽdi:vt dictis legibus ꝓ-
batur:quoniã cõmunis vſus nõ eſt propria ſignificatio:vt l.La-
beo.§.idẽ.de ſup.leg.& ſtatuta debẽt intelligi ſecundũ cõmunẽ
vſum loquẽdi,qui præualet omni ſignificationi propriè: vt d. l.
Labeo.de leg.iij.l.librorũ.§.qd' tamẽ Caſsius.& ibi no.& ſic ſta
tutum habebit locum in pupillo.& hæc fuit mens ſtatuti,vt pa-
tet in ratione,quæ redditur in ſtatutis:& ſic mater omnino ex-
cludetur,&c.

Si datur poteſtas aliquibus prouidendi,& ordinandi,& exe-
cutioni mandandi,certum eſt ꝙ tunc ſi per primum ordinamẽ-
tum non poteſt fieri plena executio poſſunt iterum prouidere
quouſque exequatur.

1 *Aliud eſt prouidere,aliud eſt prouiſa & ordinata executioni mandare.*
2 *Functus non dicitur aliquis officio ſuo,niſi plenam executionem faciat, et ſemper poteſt prouidere exequendo.nu.3.*

CONSILIVM CXXXIX.

STatuto cõmunis Peruſij caue-
tur ꝙ ſingulis annis detur,& fiat eleemoſyna per com-
mune de centũ libris percipiendis ex vẽditione bladi cõmunis
Peruſij qd' venditur,& vendi conſueuit annuatim in platea cõ
munis Peruſij.Itẽ per adunantiam generalem artificiũ ciuitatis
ſuper quadã petitione oblata cõmunis Peruſij,per præfatũ ca-
pitulum ſancti Franciſci fratrũ Minorum Peruſij , continẽs ꝙ
aliqua eleemoſyna ipſis fratribus ſufficiens pro reparatione di-
ctæ eccleſiæ fiat.Super qua petitione per adunantiam ſuper dã
dis,dictis fratribus dictam eleemoſynã eccleſiæ prædictæ fuit
reformatum ꝙ liberè remaneret in dominos priores,& camera-
rios artium,qui tunc erant.qui priores & camerarij poſſent , &
eis liceret omnia & ſingula prouidere & executioni mãdare q̃
viderint cõueniri ſatiſfactioni & cõplemento patri dictorũ fra
trũ,& poſſent concedere de quacunqꝫ pecunia,vel bonis com-
munis Peruſij & ſolui facere,& expendi & cõuerti in actitatio-
nem & reparationẽ dictæ eccleſiæ, prout in ordinamento, qd'
præmittitur,plenius contineť.poſt modũ dicti priores & came-
rarij ex arbitrio prædicto prouiderũt ꝙ certam partẽ dictarum
centum librarũ officiales cãpiones bladi cõmunis peruſij tene-
rent,& deberẽt dare & ſoluere in dicto ꝙ tẽpore,prout in ordi-
namẽto per dictos priores & camerarios facto, qd' pręmittitur,
plenius continetur.poſt qd' ordinamentũ dicti domini priores
& camerarij fecerũt aliam prouiſionẽ:videlicet ꝙ officiales cõ-
munis bladi Peruſij dare deberẽt pro dicto opere dictę eccleſię
ſancti Frãciſci bladũ prout in dicto ordinamẽto,ꝙ hoc permit-
tit,plenius cõtinetur. Mõ quæriť vtrũ dñi priores & camerarij
potuerũt facere vltimũ dictũ ordinamentũ,vel non: cũ dicatur
ꝙ in prouidẽdo ſemel,nõ potuerũt ſecundò. Itẽ ſi & inquantũ
ſecundum ordinamentũ facere nõ potuerunt, quæritur vtrũ ſit
aliqua via,propter quã dicti priores & camerarij poſſunt habe-
re dictã pecuniã. In nomine Domini amen. Viſo pũcto pre-
dicto & reformationibus,de quibus in eo fit mentio,dicendum
eſt ꝙ dicti dñi priores et camerarij potuerũt facere dictũ vltimũ
1 ordinamentũ.† Nã ipſi habuerunt poteſtatẽ prouidendi & exe-
cutioni mandãdi,& faciendi ſolui,& conuerti ad dictas cauſas
a vt s̃.narratum eſt. Vnde cõſtat de iure ꝙ ſicut aliud [a] eſt ſentẽtia
re,aliud ſententiã executioni mandare:ita aliud eſt prouidere et
ordinare,& aliud prouiſa & ordinata executioni mandare: vt l.
executorẽ.C.de exe.rei iud.Si igitur dicta ordinamẽta bene ad-
uertantur,primũ ordinamentũ factũ per priores & camerarios
reſpicit primã partem,ſ.ꝙ prouiderunt ꝙ tanta pecunia expen-
datur in dictas cauſas.Itẽ in dicta reformatione tetigerũt quędã
quæ reſpiciũt executionem,ſ.ꝙ officiales cãpiones dare tenean
tur,&c.Secũdũ verò ordinamentũ circa executionẽ tm̃ loquiť,
2 ſ.ꝙ illa pecunia deť in frumẽto,cũ frumẽtũ vẽdi nõ poſsit.† nũc
ad ꝓpoſitũ,licet cõtra ſñia,ſeu ordinamentũ q̃ ſemel iudicat,ſit
functus officio ſuo tã circa executorẽ illi cui cõmiſſa eſt execu-
tio,ſi executionẽ ĩcipit vno mõ,& illo nõ põt de facili executio
nẽ ꝑficere:recedit ab illo mõ cœpto,& aſsumit aliũ modũ ĩ alia
re.nec em̃ eſt functus officio ſuo,niſi cũ executio eſt ꝑfecta qd'
patet:q̃a q̃ cœpit in executiõe vnã rẽ,et in illa nõ põt fieri execu
tio ſiue cõtrouerſia:dimittit illã:& aliã aſſumit:vt ff.de rę iu. l.à
diuo pio §.ſi ſup rebus.ibi : ſed & illud de-
bet.Itẽ ſi incipit vẽdere,& emptorẽ nõ ĩue
nit,poſtea dat ĩ ſolutũ:vt ea.l.§.ſi pignora.
Itẽ in ꝓpoſito, cũ frumẽtũ nõ poſſet vẽdi,
dat ipſum frumẽtũ in ſolutũ in dictã cãm.
3 † Itẽ ſi executio incipit à mobilibus , ſi illa
nõ reperiantur ſufficientia, licitũ eſt deue-
nire ad immobile,& poſtea ad nomina.vt l.
eadem.§.in vẽditione.Ratio eſt dicta: quia
non ſunt functi officio ſuo,donec de facto
exequẽtur.Cõcluditur ergo dictos priores
& camerarios potuiſſe circa executionem
prædictã ſemel & pluries & quoties opus
fuiſſet facere dicta ordinamẽta, donec exe
cutio fuerit perfecta,&c.Ego Bar.de Saxo
ferrato ita cõſulo.Et ꝙ prędictũ eſt s̃.cõſu-
luimus nos Frã.Tigri.& Ang. de Amelia.

Si ſtatuto cauetur quòd quarta pars cõ-
demnationis debeatur proximiori conſan-
guineo occiſo , an debetur iſta quarta pars
condemnationis proximiori forenſi.

1 *Statutum diſponens quòd idem ius ſeruetur forenſi, quod ſeruatur in terra ſua,eſt factũ contra forenſem.*

CONSILIVM CXL.

b QVidam [b] de Narnia
fuit occiſus in caſtro plebis:& occi
ſor fuit condẽnatus,& ſoluit cõdẽnationẽ.
Quęriť cũ ex forma ſtatuti quarta pars cõ-
dẽnatiõis debeať proximiori cõſanguineo
occiſi, an ſi proximior cõſanguineus ſit fo
1 renſis,debeatur ei quarta prædicta. † Viſo
ſtatuto qd' dicit ꝙ idem ius ſerueť forenſi,
qd' fuit in terris eorũ noſtris caſtellanijs.ad
qd' ſciendũ eſt ꝙ dictũ ſtatutũ eſt factũ cõ-
c tra forenſes,nõ in eorũ fauorẽ:[c] qd' patet ex
ſequẽtibus verbis ſtatuti,& probatur in l.j.
ff.qd' quiſqꝫ iuris.in ſimili. Aut ergo in ter-
ra,vnde eſt talis forẽſis, eſt tale ſtatutũ, qd'
ſi hic ſeruaretur , eſſet magis fauorabile ei,
quã ſtatutũ huius terræ:& nõ ſeruabitur ſi-
bi:quia ſtatutũ nõ eſt factũ ad hoc vt dictũ
eſt.aut eſt minus fauorabile quàm ſit iſtud:
& tunc illud ſeruaretur.Nunc ad propoſi-
tum ſi quidem in terra illa, vnde eſt foren-
ſis,imponitur pro homicidio facto in forẽ-
ſi pœna iuris cõmunis , vel alia corporalis:
& tũc illud ſtatutũ magis eſt fauorabile illi
proximiori conſanguineo interfecti : quia
maior vindicta, & maior ſatisfactio ſibi fit
pro homicidio, cũ quælibet pœna corpora
lis ſit maior quã pecuniaria:vt l.in ſeruorũ.
ff.de pœ. & ideo tũc iſta nõ eſt ſeruãda per poteſtatẽ caſtri ple-
bis,ſed ſeruabiť pœna ſtatuti ipſius caſtri,quæ minor eſt: & hoc
caſu cõſanguineus habebit quartã cõdẽnatiõis prædictę. Si ꝟò
in d.terra vñ eſt forẽſis,imponitur ꝓ homicidio facto in forẽſem
pœna pecuniaria,ſicut hic: tũc forẽſi ꝓximiori cõſanguineo ita
debeť quarta,ſi in eius terra debeť forẽſi:non aliter.Si verò nihil
cõſtat de ſtatuto:tũc ſtatuta cũ ſint ſtricti iuris,nõ pręſumuntur
niſi ꝓbenť,vt in c.licet Romanus.de cõſti.li.vj. Et ſic præſumi-
tur ꝙ vbi ſeruetur ius commune,& non deberet proximior ha-
bere quartam condemnationis,&c. Si ſtatutũ caueť ꝙ deceden
ti ab inteſtato ſine filijs,in bonis paternis ſuccedũt ꝓpinquiores
ex linea pr̃na,& in mr̃nis ex linea materna:tũc ſi pupillus dece-
dit viua matre,an veniãt agnati ꝓximi in bonis pr̃nis,vel mr̃nis,

1 *Statutum loquens de inteſtato,an habuerit locum in pupillo.*
2 *Communis uſus loquendi & intellectus præualet omni propriæ ſignificationi.*
3 *Subſtantiua duo , uel adiectiua neutraliter poſita , ſunt copulatiua in quolibet , & in quolibet per ſe uerificantur.*
4 *Viua matre quis poteſt habere matrimonium.*

CONSILIVM CXLI.

d STatuto [d] vrbis veteris cauetur

a ¶ Sicut aliud. Vide Bar.in cõſi.cxlij.cõſtitutione.& ibi ſcripſi.Tho.

b ¶ Quidã.De iſto cõſil. vide Bar. in l.j.in fi.ff.de publi.iudi.& ibi vide apoſtillam vltimam.Thoma.

c ¶ Nõ in eorũ fauorẽ. no.ꝙ dicit Bar.ꝙ ſtatutũ diſponens ꝙ idẽ ius ſerueť forenſi qd' fit in terris eius ipſis ſtatuẽtibꝰ, eſt factũ ĩ odiũ forẽſiũ & cõtra forẽſes.qd' no.ꝓ ſtatuto Piſauri , & habui al's de facto.&c. & adde ꝙ ad dicta ꝑ Bar.hic de ſtatuto ꝙ ꝓ homicidio debeat imponi pœna pecuniaria, ꝙ ſi Poteſtas nõ obſtãte dicto ſtatuto fecerit decapitari aliquẽ ꝙ ipſe ſimiliter in ſyndicatu eſt decapitãdꝰ,nec iuuabiť ex bñficio dicti ſtatuti, ſcd'm Bar. in l.j.ĩ fi. pti.ff. qd' q̃ſqꝫ iur. & ibi ſequuntur Ang.& Mo.& diciť ibi Ful.ita aliãs fuiſſe obſeruatũ.& vide Bal. in ru.C. de pœna iudi.qui malè iudi. in ij.colum.Tho.

d ¶ Statuto.adde Bar. in cõſi cxxxviij.inci.hæc eſt copia.vbi idẽ cõſuluit qd' hic. & de iſto cõſi.meminit do. Alex. in l.j.in addi.Bar.in apoſtil. magna & ibi ſcripſi. ff. de ſuis & le. & in cõſi.lxxix. in vj.vo. inci. Frãciſcꝰ & Beneuenuta in iij.colũ. vbi plenè examinat doctrinã Bar.hic, & do.Pe.Phi.Cor.in l. gñaliter.ĩ iij. col.C. de inſti.& ſubſt. ſub cõd.fi.vbi alle.Bar. hic, & ĩ alijs pluribꝰ cõſilijs. & inquantũ Bar. hic diſputat an pupillꝰ dicať ĩteſtatꝰ decedere,adde quod Bal.cõſuluit ꝙ pupillus nõ diciť ꝓpriè inteſtatus, ſed inteſtabilis . & aliter tenet quàm Bar.hic. Thò.

ꝙ ſi quis deceſſerit ſine liberis ꝓximiores ex parte patris ſuccedant in patrimonio, ꝓximiores ex parte matris ſuccedant in matrimonio. Modo quidam pupillus deceſsit viua matre. Quæritur quis præferaẽ in bonis paternis vel maternis, vel proximiores ex parte patris.
1 † In queſtione iſta primò facit dubium: quia pupillus non eſt inteſtatus: vt ſ. de ſuis & legi. l. j. in prin. & inſti. de hære. quę ab inte. deſe. in prin. & ſic ſtatutũ non vendicat ſibi locum: quia debet intelligi ſecundũ propriam ſignificationem. Rñ. ꝙ communis vſus loquendi, & communis intellectus hos pro inteſtatis accipit: vt d. l. j. de ſuis & legi. & inſti. de hære. quę ab inteſta. deſe. in prin.
2 † qui communis vſus loquendi, & intellectus præualet omni propriæ ſignificationi: vt l. librorum. §. quod tamen Caſsius. ff. de leg. iij. & ibi no. & l. cùm de lanionis. §. aſinam. de fun. inſtru. & de ſupel. leg. l. Labeo. Secundò dubitatur: quia ſtatutum videtur requirere ꝙ ille, qui decedit, habeat patrimonium, & matrimonium: ſed viua matre nõ dicitur habere matrimonium, prima facie: ergo, &c. Vnde reſpõdetur ꝙ viua matre põt habere matrimoniũ, vt j. dicetur.
3 † Sed huic dubitationi reſpõdetur ꝙ vnum ſufficit: quia duo ſubſtantiua vel adiectiua neutraliter poſita ſunt copulatiua in quolibet per ſe principaliter: ergo in quolibet per ſe verificantur: vt l. ea tamen. de lega. iij. & l. qui concubinã. in prin. j. eo. titu. & l. falſa. §. fi. de condi. & demon. Nec obſtat l. ſi hæredi plures. de condi. inſti. quia ibi copulantur acceſſoriè: hic principaliter: ergo, &c.
4 † Tertiò dubitatur, ex verbis dicti ſtatuti. vnde nõ videtur excluſa: quia filium habere non poteſt. Barto.

Si ſtatuto epiſcopi cauetur ꝙ executores teſtamentorum exequantur teſtamenta intra annum, & poſtea non ſe poſſent intromittere: an executor datus ad declarãdum voluntatem defuncti, poteſt declarare voluntatem poſt annum. ꝙ ſic. Item quis propriè dicitur executor. Item an dictus executor poteſt declarare tali modo ꝙ nõ debeatur quarta epiſcopo, ſecundũ c. fi. de teſta. Item an dicta conſtitutio liget executores, qui ſunt extra diœceſim conſtituentis, & alterius diœceſis.

1 ☞ *Executor eſt ille, qui uoluntatem certam, & declaratam ad effectum producit.*
2 *Fratres minores prohibiti eſſe executores ultimarum uoluntatum an poßint dare conſilium, & uoluntatem declarare.*
3 *Canonica portio non debetur de his, quæ ſoluuntur pro ornamentis, & fabrica.*
4 *Conſtitutio non ligat ignorantes nec exiſtentes extra diœceſim.*
5 *Ius declarandi ſeu arbitrandi durat poſt tempus ſtatutum.*

CONSILIVM CXLII.

a C Onſtitutione [a] Camerĩ. epiſcopi cauetur ꝙ quilibet fideicõmiſſarius ad pias cauſas ordinatus ſtudeat voluntatem defunctorum, & procuret executioni mandare intra annum à morte teſtatoris, alioquin anno tranſacto executoris officium propter ipſorum negligẽtiam ad ipſos volumus pertinere, nec à dicto tempore in anno ſequenti in ipſa executiõe, ſe nullatenus intromittant: & ad nos ipſa executio deuoluatur: caueant tamen fideicommiſſarij executores vltimarum voluntatum, & hæredes defunctorum, quòd canonicam portionem nobis debitam de relictis & relicta nobis facta alicui non perſoluant & dent, niſi nobis vel nuncijs noſtris per nos ad hoc ſpecialiter deputatis. Et prædicta mandamus obſeruari ab ipſis fideicommiſſarijs & executoribus & hæredibus defunctorum ſub pœna excommunicationis: & in eo ſi ſecus fecerint, nihilominus volumus nobis de eorum proprio ad prædicta teneri, &c. Demum accidit ꝙ Cecus Dio te ſalute de villa Collene diſtrictus Saxoferrati Camerĩ. Diœceſis condidit teſtamentum, & Bono. Iaco. de Saxoferrato Nucerinæ diœceſis ſuum hæredem fecit: & fideicommiſſarium, & cætera alia ſic diſpoſuit. Item voluit & iuſsit ꝙ per ſuum fideicommiſſariũ diſtribuãtur de bonis ſuis, pro ipſius anima, & etiam animabus ſuorum parentum defunctorum. c. libra. ibi & vbi melius, & vtilius videbitur ipſi ſuo fideicommiſſario ad ipſius arbitrium, & voluntatem computatis in ipſis centum lib. relictis in dicto teſtamento declaratis, vt in dicto teſtamento plenius continetur. Demum accidit ꝙ dictus Bono. poſt annum à morte teſtatoris declarauit ſuum arbitrium, & voluntatem eſſe quod lxxv. lib. de ſuprà dicta ſumma dentur pro anima dicti teſtatoris, & ſuorum parentum fratribus Minoribus de Saxoferrato pro ornamentis & paramentis & continuatione loci prædictorum fratrum, & dictam quantitatem ſyndico dicti loci ſoluit ex cauſa prædicta, vt hoc conſtat publicis inſtrumentis. Nunc Lupinus hæres prædicti Bono. moleſtatur à vicario domini epiſcopi Camerĩ. dicentis ꝙ vigore dictæ cõſtitutionis poſt annum dictus Bono. non potuit declarare, nec ſoluere, & ſi ſoluit, iteratò teneatur ſoluere domino epiſcopo. Modò quæritur quid iuris. Et dico ſaluo ſaniori conſilio dictum Bono. potuiſſe poſt annũ
b ſuam voluntatem & arbitrium declarare: [b] & ſi ſoluit, iteratò Camerĩ. epiſcopo ſoluere non teneatur. Hoc eſſe verum oſtendo iuribus prædictis. Ad prædictam veritatem inueſtigandam primò oportet videre quis ſit ille, qui de iure vocatur executor.
1 † Ad hoc reſpondetur, executor eſt ille, qui voluntatem certam & declaratam ad effectum producit. Caſus eſt de execu. rei iud. l. executorem. ergo ex iſta diffinitione ꝙ alius eſt actus exequẽ
c di, [c] alius eſt actus declarandi. Sicut enim alius eſt actus ſententiandi, & alius eſt actus ſententiam exequendi: vt d. l. executorem. & ff. de re iudi. l. à diuo Pio. in princip. ita eſt diuerſus actus declarandi cui & qualiter debeatur legatum, de quo actu loquitur ff. de lega. ij. l. j. & l. cùm quidam. in princi. de lega. iij. l. fideicommiſ. §. quanquam. cum ſimi. ab actu exequendi, de quo lo
2 quitur præſens cõſtitutio domini epiſcopi Camerĩ. † Præterea, hoc manifeſtè colligitur ex c. exiui de paradiſo. de verborũ ſignifi. in Cle. in quo licet fratres minores prohibeantur eſſe executores vltimarum voluntatum: tamen eis permittitur dare conſilium, & ſuam voluntatem declarare cui & qualiter perſoluantur. Cùm ergo ex prædicta conſtitutione ſolummodo actus exequendi poſt annum ſit interdictus: & actus declarandi voluntatem defuncti remanet ſub diſpoſitione iuris communis: vt ff. ſo. matri. l. ſi cùm dotem. in princi. de libe. & poſthu. l. commodiſsimum. maximè cùm iſtæ conſtitutiones, & iſta ſtatuta extenſionem nõ recipiant: vt ff. de exer. l. j. §. ſi is qui nauem. & §. qui & à quib. l. proſpexit. circa princi. cùm ſimi. Sed de iure communi illud eſt ꝙ iſte actus declarandi cui debeatur legatum, debet impleri ſtatim cùm poteſt, aliâs eſt in mora: tamen illa mora poteſt purgari vſq; ad illud tempus, quo hæres conuenitur pro illo legato in iudicio. Ita intelligitur ff. de lega. ij. l. cùm quidam. & ita intelligitur ibi glo. Cui acquieſcit Dy. & hoc colligitur clarè ex tex. dum dicit, ſi vno petente iam eligere nõ poteſt cui det, &c. quaſi innuit ꝙ ante petitionem poſſet eligere. ſed iſte Bono. eligit antequam pro iſto legato conuenitur: ergo, &c. Et ſi dicis, licet potuerit declarare, tamen non potuit ſoluendo exequi poſt annum. Reſpon. non eſt verum. nam dictus Bono. habebat duplex ius exequendi: vnum ius, quia fideicommiſſarius & executor: & iſtud ius videtur tolli poſt annum per oſtenſionem. Nam ſi quis verba dictæ conſtitutionis bene inſpiciat, non prohibet hæredem ſoluere legata illis perſonis quibus derelicta ſunt, niſi ad canonicam portionem epiſcopo debitam de relictis, & reli
3 cta ipſi epiſcopo. † Item epiſcopo de dicto legato ſi debetur legitima, ſeu canonica portio, vt probabo, ergo, &c. hoc ſic probo canonica portio non debetur de his quæ relinquuntur in ornamentis, ſeu pro eis, ſeu pro fabrica: vt extra de teſtamen. c. fina. Sed hoc eſt relictũ in ornamentis & fabrica: ergo, &c. Et ſi opponis: imò eſt relictum incertum cùm teſtator non declarauit.

Reſpon.

a ❡ Cõſtitutione. adde Bar. in l. cũ quedã in ſi. ff. de leg. ij vbi meminit de hoc cõſilio & vide Alex. in l. ciuitatib⁹. in addi. Bar. ff. de lega. j. vbi alle. Bar. hic, & apoſtillã ſ l. quinquaginta. C. de excu. tut. in addi. Bar. & vide pleniſsimẽ per do. An. Bar. in c dos quidã. ĩ xv. colũ. & ſeq. de teſtamentis. Tho. Diplo. Conſtantinopolitanus. Iuris Vtri. Doc.

b ❡ Declarare. Oſtẽſo ꝙ dat⁹ ad declarãdũ volũtatẽ defuncti ſit executor: remanebit cõſutata conſultatio Bar. ꝙ dict⁹ executor poſt annũ nõ poterit declarare, & per cõſequẽs ad diœceſanũ ſpectabat diſtributio. Ad qđ demõſtrãdũ dico ꝙ nõ ſolũ executor dicit̃, q volũtatẽ certã & declaratã ad effectũ ꝓducit, ſed etiã qui habet aliqđ adimplere vel expedire nutu teſtatoris, dicit̃ executor. declarando ergo erit executor. hoc ꝓbat̃ per tex. in aut̃. licet. C. de epiſ. & cle. & in corpore vñ ſumit̃. & ita tenet Spe. Io. An. in ti. de inſtr. edit. §. nũc aliqua. in prin. Io. de Li. in tra. ſuo executorũ. Bal. ĩ d. l. executorẽ. p c. cũ in tua. & c. Ioannes. & ita tenet Ang. cõſil. ſuo xciij. inci. qm̃ nihil. vbi dicit ꝙ ſemper in hoc tenuit cõtra Bar. Nõ ob. modo l. executorẽ. dicit Ange. qa ali⁹ tractatus eſt & tractatuũ diuerſitas tollit cõtrariũ, & ex vno ad aliũ nõ infert̃ ꝓpter diuerſitatẽ naturę & hoc etiã videt̃ eſſe de mẽte Baldi ĩ d. l. executorẽ. ſi ergo dictus Bono. erat executor elapſo anno: nõ poterat pl⁹ declarare, vt eſt tex. in d. c. tua. & c. nos qdẽ. & ꝑ cõſequens ad diœceſanũ ſpectabat diſtributio. vide etiã de hoc Ro. qui tenet cũ Bar. cõſ. ccxxviij. ſed Pe. de An. cõſi. ccclxxxviij. tenet contrariũ

c ❡ Exequendi. Vide Bar. in l. executorẽ. C. de execu. rei iudi. & in cõſi. cxxxix. in cipi. ſtatuto communis Peruſij. Tho.

Reſpon. cùm Bon. hoc fecerit ex poteſtate
a ſibi conceſſa [a] per defunctũ, ipſe defunctus feciſſe videtur: vt C. de ve. iure enu. l. j. §. omnia. & declaratio per dictum Bo. facta videtur inſerta in dicto teſtamento: vt de cõdi. inſti. l. inſtitutio talis. Sic ſi apparet manifeſtè ꝙ dictus Bo. potuit ſoluere dictis fra
4 tribus. † Præterea, cõſtitutio epiſcopi non habet vigorem extra ſuam diœceſim: vt extra de conſti. c. ij. lib. vj. Sed iſte Bo. & eius hæres eſt Nucerinę diœceſis, non Cameri. vt ſ. dictum eſt: ergo dicta conſtitutio eum non ligauit. Potuit ergo poſt annum licitè facere de iure communi. Præterea, conſtitutio epiſcopi non ligat ignorantes dictam conſtitutionem d. c. ij. & eam potuit licitè ignorare dictus Bo. quia erat de alia diœceſi: ergo poſt annum licuit facere non obſtãte conſtitutione prędicta. Sed contra prędicta fortiter opponitur: & videtur
5 † ꝙ de iure communi perdatur poſt annum iſtud ius arbitrandi, & ſuam voluntatem declarãdi conceſſum à teſtatore ſuper legato: vt C. commu. de le. l. j. & ij. §. ſed & ſi quis. Primò quandocunq; legatum eſt certum: quia certa eſt res vel quantitas relicta, ſed nõ eſt declarata perſona, cui debeatur legatum: ſed eſt poſita in arbitrium alterius, vt eſt in qõne noſtra: & tunc electio dictæ perſonę durat vſq; ad illud tempus quo hæres incipit pro legato in iudicio conuenire, vt ſ. dixi. Quandoq; eſt ecõuerſo: quia certa eſt perſona, cui legatum relictum eſt. Sed res legata non eſt declarata, ſed eius electio eſt poſita in eius arbitrio: & tunc habet locum §. ſed & ſi quis. & ita dictę leges debent intelligi, &c. Et ſic dico ego Bar.

Si filius ſpurius presbyteri dimittit filio ſuo legitimo tutorem patrẽ ſuum in teſtamento: non poteſt eſſe tutor. nec etiam ratione cognationis, nec agnationis.

1 ☞ *An ſacerdos poßit eſſe tutor teſtamentarius nepotis ex filio ſpurio ſuo.*
2 *An ſacerdos poßit & ualeat aſſumere tutelam ſui nepotis, ex ſuo filio ſpurio.*
3 *Inter ſacerdotem & ſuum filium in ſacerdotio conceptum nulla ſucceßio eſt.*

CONSILIVM CXLIII.

b P Aulus [b] filius Domi. Gualterij presbyteri poſt ſacerdotium genitus condidit teſtamentum, in quo ſuum filium Petrucium pupillum ſibi fecit hæredem, eidemq; dictum dominum Gualteriũ tutorem reliquit. quæritur an dictus dominus Gualterius poſsit eſſe tutor. Et dico dictum dominum Gualterium tutorem eſſe non poſſe. Hoc ſic oſtendo.
1 † De iure permittitur presbyteris, diaconibus, & ſubdiaconibus ſuſcipere tutelam legitimam tantũ, quæ eis defertur iure agnationis, vel cognationis: vt C. de epi. & cle. aut̃. presbyteros. poſita ſuper l. generaliter. tutelam autẽ datiuam & teſtamentariã ſuſcipere nõ poſ
c ſunt: [c] vt no. in aut̃. de ſan. epi. §. Deo autem
2 amabilis, & §. ſeq. † Eſt ergo vidẽdum an dictus presbyter iure agnationis poſsit dictam tutelam ſuſcipere. Et certè cũ dictus ſuus filius fuerit vulgò conceptus: vt ff. de ſta. ho. l. vulgo. & ibi expreſsè ponitur exemplum de filio ſacerdotis. Sed vulgò conceptus nullum agnatum habet: vt inſti. de legi. agna. ſuc. §. vulgo. Cognatum conſtat eũ non eſſe, cũ iura cognationũ à matre veniant: vt d. §. vulgo. per quæ patet ꝙ dictus pupillus nõ eſt dicto presbytero agnatus, neq; cognatus: ergo eius legitimã tutelam nõ põt ſuſcipere. Præterea tutela legitima defertur ſicut hæreditas: vt ff. de legi. tu. l. j.
3 Sed † ĩter ſacerdotẽ, & ſuũ filiũ in ſacerdotio cõceptũ nulla ſucceſsio eſt. in aut̃. qui. mod. na. effi. ſui. §. pc. col. vij. vbi gl. expreſſè ponit de filio ſacerdotis. Facit extra, qui filij ſint legitimi. c. per venerabilẽ in fi. Præterea, presbyteri nõ debent procurationes ſuſcipere, nec debent pro extraneis in ſecularibus iudicijs intereſſe: vt extra, ne cleri. vel mona. ca. j. & ij. Sed cũ dictus pupillus quo ad dictum presbyterum ſit extraneus: ergo, &c. Et ita videtur mihi Barto. de Saxoferrato, ſaluo ſemp meliori iudicio, &c.

Si iudex dat curatorẽ furioſo non ſeruata forma l. de creationibus. C. de epiſ. aud. & l. fina. C. de cur. fu. nihil valet quod agit, excepto quòd epiſcopus non debet interuenire: nec primates, cùm hoc habeat conſuetudo: ergo, &c.

1 ☞ *Lex quæ communi obſeruantia non eſt recepta, nõ habetur pro lege.*
2 *Liber Inſtitutionum an fuerit compoſitus poſt Codicem Iuſtinianum.*

CONSILIVM CXLIIII.

d I Vdex [d] cõmunis Aſsiſij dedit curatorem cuidã furioſo non ſeruata forma. l. de creationibus. C. de epiſ. aud. & l. vlti. C. de cur. fu. Quærit̃
1 an dicta datio valeat. Et dico † ꝙ ſolennitas dictarũ legũ debeat ſeruari ab omnibus, præterquam in eo quod de eis de præſentia epiſcopi & triũ primatũ. Iſta enim ſolennitas, vt puto, de neceſsi
e tate ſeruari non debet. Primò, qa conſuetudo [e] ſic ſe habet, & vſus illas obſeruantias nõ approbauit, ergo omiſſum nõ vitiat: vt l. j. in fi. de ven. inſpi. & de legi. l. de quibus. in fi. & qđ not. extra, de treug. & pa. c. j. Præterea, poſito ꝙ de conſuetudine nõ appareat, hoc probo per §. furioſi. Inſti. de cur. fu. vbi ſoli preſidi hoc permittitur. & ſic per illã legẽ nõ requiritur præſentia epiſcopi.
2 & cõſtat † ꝙ liber Inſtitutionũ fuit factus poſt Codicem. [f] vt ap
f paret ex prœ. Inſt. ergo illi tanquã poſteriori ſtabimus: vt l. ſed & poſteriores. de legi. Nec obſtat ſi tu diceres ꝙ in Codice fuerunt poſitæ. l. deciſiones poſtquam liber Inſtitutionũ fuit cõpoſitus: ego dico ꝙ illę leges, ſcilicet l. de creatiõibus. & l. fi. de cur. fu. nõ ſunt de illis quinquaginta. Et ſi tu dicis cõtra, debes probare: & ſi non probas, ſuccũbis: ar. eius quod no. per glo. ff. de nego. geſt. l. cum actum. circa fi. & ff. de ope. no. nunci. l. nõ ſolũ. §. ſed & probari. Sed ſi cõſtaret illas eſſe de legũ deciſionibus, nec apparet de contraria conſuetudine: dicerem vitiari, niſi ipſorũ præſentia interceſſerit, vt in authen. hoc ius porrectum. C. de ſacroſan. eccle. & ff. de exer. l. j. §. ſed ſi plures. & l. deniq;. §. ſi quis eo. Aliæ verò ſolennitates illarum legum ſi eſſent omiſſæ, puto ꝙ vitiarent. ff. de tut. & cur. da. ab his. l. tutor ſi fuerit petitus &c. Bartolus.

An valeat tutoris datio facta à iudice nõ præcedente inquiſitione. Item an valeat quando tutor non eſt eiuſdẽ originis pupilli, vel domicilij. Itẽ ſi mater eſt tutrix, & dicit ſe velle tranſire ad ſecũdas nuptias, an auia præferatur alijs agnatis legitimis, vel tutori à iudice dato. Item mulier dicens ſe velle tranſire ad ſecundas nuptias, deſinit eſſe tutrix ſtatim antequam tranſeat.

1 ☞ *An ualeat tutoris datio, licet non præceſſerit inquiſitio, ſi aliud iuridicum non obſiſtit.*
2 *Valet datio tutoris, etiam inquiſitione non præcedente.*
3 *Auia negligente ſi eſt datus tutor ad inſtantiam matris tranſeuntis ad ſecundas nuptias, ualet datio tutoris.*
4 *Mulier aſſerens ſe tranſire ad ſecunda uota, deſinit ſtatim eſſe tutrix.*

a ❡ Ex poteſtate ſibi cõceſſa. No. ꝙ dicit Bar. hic, et adde Bar. in l. vnũ ex familia. §. j. ff. de leg. ij. & do. Alexã. in c. cauſis. in iij. col. de ele. licet de Bar. hic nõ faciat mẽtionẽ. & plenè ꝑ Fel. in c. cũ R. canonicus. in ij. col. de offi. dele. & ibi ponit an noĩatus ĩ mãdato alteri⁹, dicat̃ noĩatus à mandante. Thoma.

b ❡ Paul⁹. Huic cõſultatiõi addite quę voluit do. Bñdi. de Plũbino inter cõſilia Angeli cõſi. cccliiij. inci. Petr⁹ Paul⁹. & cõſilio ſeq. per Ang. allegantẽ in fin. quoddã conſi. Dy. dicentis ꝙ ſpurius nullã cognationẽ vel cõiunctionẽ habet ex parte patris. vide etiã Ange. conſili. xxx. & cxcj.

c ❡ Suſcipere nõ poſſunt. vide Bal. in cõſilio ccxliij. in j. vol. inci. in qõne iſta. & ibi ponit an laic⁹ poſſit eſſe tutor legitimus ſacerdotis vel clerici, & quis iudex dabit talẽ tutorẽ. & vide Ang. de Are. in §. ſed hoc iure. Inſti. de Attil. tu. & Bal. in aut̃. presbyteros. C. de epi. & cle. & Bar. in l. legitimos. §. fi. ff. de legiti. tuto. Thoma. Diplo.

d ❡ Iudex. Adde ꝙ de hoc cõſilio meminit idẽ Bar. in l. fin. §. ſed antiquitas. C. de cu. fu. & iſtud cõſilium ſequitur do. Fran. de Are. in cõſi. xj. incip. ꝓcedẽdũ. & in cõſi. cliiij. inci. cõſultatio ꝓpoſita. do. Alex. in cõſi. cxxxij. in j. vol. inci. viſa facti narratione. & in cõſi. xxxix. in iij. vo. incip. viſis & cõſideratis do. Iaſ. vbi ponit plures concor. in l. rẽ nõ nouã. in ij. col. C. de iudic. & Felin. in c. j. in iiij. co. & ſeq. de treuga & pace. quib⁹ adde Alexã. de Imo. in conſi. lxxviij. in vj. vo. incip. dicitur prima. in pe. colũ. Thoma Diplo.

e ❡ Cõſuetudo. No. qđ dicit Bar. hic ꝙ quãuis l. fi. C. de cu. fu. requirat̃ ꝙ qñ dat̃ curator furioſo, adſit præſentia epiſcopi: ſed quia iſtud nõ eſt morib⁹ viuentiũ receptũ, valet ſine licẽtia epiſcopi. vid Iaſ. in d. l. rẽ ſi nouã. in ij. col. C. de iudic. Tho.

f ❡ Codicẽ. No. quod Bar. hic vult ꝙ liber Cod. fuit fact⁹ ante librũ Inſtitutionũ: ſed poſtea fuerũt additę legũ deciſiones. Tñ aduertẽdũ puto ꝙ ſecũda cõpilatio Codic. fuit facta poſt librũ Inſtitutionũ: ſed prima cõpilatio fuit facta ante §. ſed cùm ſacratiſsimas. & ibi glo. in proœ. Inſti. & eſt text. in l. meminimus. C. de legi. habetur. & l. j. C. de vet. iure enucle. ꝑ q̃ iura Iac. de Ra. in d. §. ſed cũ ſacratiſsimas. probat ſecundã editionẽ Codicis fuiſſe factã poſt Inſtitutiones. et ideo ſi aduerſarentur adinuicẽ, debet ſtari magis libro Codicis quã libro Inſtitutionũ, vbi in illis caſib⁹ in libro Inſtitutionũ fit mentio. Dixi plene in trac. meo de ꝑſtantia do. in ix. li. de clariſ. iuriſcõſultiſ. in Iuſtiniano q citò dabit̃ ĩpreſſorib⁹. tamẽ Bart. hic eſt alterius opinionis: & dicit ꝙ ſtandũ eſt libro Inſtitutionũ tanquã vltimo: qa primus Codex fuit primò fact⁹ & poſtea fuerunt additæ legũ deciſiones ꝑ Iuſtinianum, & ſi nõ cõſtaret ꝙ ſit de illis legũ deciſionib⁹ ſtaretur libro Inſtitutionũ. quare cogita. Tho.

a ¶Factū ſic ſe habet. adde ꝙ iſtud cōſiliū eſt nu. xxxix. ſcd'm ordinē Peruſinū, in prima parte iudicio rū, & incipit ibi, Ioānes diſtrictu Nucerij. & dicit do. Alex. in auē. matri & auię. in addi. Bar. C. quan do mu. of. tu. fun. po teſt. in fi. ꝙ iſtud cōſ. non eſt Bar. ſed do. Frā. Tigrini. tñ Bar. ſe ſubſcripſit. tamen ſ rei veritate eſt Bar. eſt bñ verū ꝙ domi. Frā. ſe ſubſcripſit. & ita inueni ī plurib⁹ libris antiquis manu ſcriptis, & in iſto cō ſil. apparet de ſubſcriptione do. Franc. De iſto cōſi. vide apoſt. in addi. Bar. in l. j. C. de tu. & cu. qui non ſatiſ. & in l. tutor. ff. de tutori. & curato. datis ab his. Thom.

b ¶Ad primū. adde in quātū Bar. in primo dubio ponit ꝙ tutor noīatus à matre licet nō fuerit datus cū inquiſitiōe: tñ dē legitimē dat⁹. adde Bar. in l. ſi qs ſub cōditione. in pe. col. ff. de te. tu. & in auē. ſacramētū. in fi. & in auē. matri & auię. in vlt. col. C. qñ mul. tu. of. fungi pōt. cū cōcor. de q bus p Alex. de Imo. ſ d. auē. mrī & auię. in vlt. addi. vbi alle. conſi. Bar. hic. Adde etiā Bal. in l. precib⁹. in ix. col. C. de imp. & alijs ſubſtit. & in cōſi. ccxlvij. caſus ſu per quo. & in conſi. ccxlviij. ſtatuto predicto, &c. & eſt reſpōſio caſus ſuprā dicti conſi. &c. & in ij. vo. cōſiliorū. & adde no. per Bar. in cōſ. cclvij. in q. qua dicit. & ibi ſcripſi. & Bal. in conſi. dv. in ij. vo. & dixi in apoſtil. in d. l. ſi qs ſub cōditione. an aūt mater mor tuo iſto datiuo petito ab ipſa noīato & dato à iudice poterit iterū petere aliū tutorem. dic ꝙ ſic, ſi eſt vn⁹ tutor. l. fi. in pri. ff. qui pe. tu. & in l. ij. §. quid ergo ſi non oēs. ff. ad Tertul. & ſi nō petit, excludit à ſucceſſiōe. & rō eſt: qa plenū cōſiliū deſiderat à matre. d. l. ij. §. qd ſi nō cōpulit. ff. eo. & ibi plenius ſcripſi ī addi. Bar. T. D.

c ¶Ad ſcd'm dubiū. Ibi, rōne originis vel domicilij. vide Ang. de Are. in §. ſed hoc iure. Inſtitu. de Attil. tu. & Sali. in d. l. j. C. vbi pet. tut. & cu. & ibi videas qs iudex debeat dare tutorem & curatorē videlicet an iudex domicilij, vel patrimonij, aut originis. Tho. Dipl.

d ¶Ad tertiū & quar

CONSILIVM CXLV.

Factum ſic ſe habet. Quia iā nomine Bonagādus diſtrictus Nuceri, deceſſit inteſtatus ſuperſtitibus Thomaſino, & Raynalducio filijs eius & vxore prægnāte relicta, quæ poſt mortem eius peperit quandā filiam, quæ deceſſit impubes. vxor dicti Bonagādi poſt mortem ſui viri, & natiuitatem dictæ poſthumę aſſumpſit tutelā dictorū filiorum, videlicet Thomaſini, & Raynalducij, & tutelā eorū adminiſtrauit per duos annos ante inuentarij confectionem: nūc poſt mortē dictæ poſthumæ comparuit coram iudice ducalis curiæ: aſſerens ſe velle ad ſecunda vota tranſire, & renunciauit dictæ tutelæ, & quēdam de Aſſiſio petijt dictis filijs ordinari in tutorem, qui, vt dicitur, licet non ſit certū eſſe futurum ſuum virum: qui iudex auditis petitione & renunciatione per dictum præfatum de Aſſiſio, qui vocatur Thonus, ibidē præſentē decreuit & ordinauit tutorē nulla inquiſitiōe præcedēte. Modò quæritur nū quid talis datio valet, ex quo inquiſitio nō præceſſit. Secundò, cùm dictus Thonus de Aſſiſio oriūdus, & ibi habeat domicilium, & in ciuitate Nucerina non habeat domū, neq; domicilium, licet iam ſint xj. mēſes ꝙ fecerat ſe facere ciuem dictæ ciuitatis non tamē propter hoc tranſtulit domicilium, & habitationē, imò in diſtrictu Aſiſij traxit & trahit moram: nunquid poſſit eſſe tutor dictorum pupillorū. Tertiò, cùm dicti pupilli habeant auiam maternam, quę poſt renunciationem matris dictorum pupillorū & dationē factam de dicta tutela petijt dictorum pupillorum nepotum ſuorum tutelam ſibi decerni: nūqd poſito ꝙ dictus Thonus fuiſſet cū inquiſitiōe datus, dicta auia ſit de iure præferenda tā dicto Thono, quā etiam alijs conſanguineis. Item poſito ꝙ dictæ auiæ dicta tutela non deferat, & debet dari datiuus cū inquiſitiōe: nūqd dicta inquſitio debeat fieri inter agnatos & cognatos, & vitricū pupillorū iter alios agnatos, ſi cognatus poteſt reperiri idoneus: nunquid ille potius ſit dandus, & ſit alijs præferēdus. Item mulier ſic tranſitura ad ſecunda vota, vt aſſeritur, quę fecit aliū ordinari antequā tranſeat, deſinat eſſe tutrix. † Ad primum[b] 1 b
cum quæritur an valeat tutoris datio, licet non præceſſerit inquiſitio, ſi aliud iuridicū non obſiſtit: reſpon. ꝙ valet: quia nulla lege cauetur ꝙ debeat inquiri: ſed eſt differētia quo ad ſatiſdationem preſtādam an ſit datus cum inquiſitione, & non ſatiſdat, an ſine ſatiſdatione: ar. eorū quæ no. Inſti. de ſatiſda. tu. §. pe. & C. de tu. & cu. qui ſatiſ. non de. l. j. & ij. & ibi no. per glo. & Mo. † Ad 2 c
ſecundū[c] dico ꝙ indubitanter valet tutoris datio. Non enim requiritur niſi ꝙ ſit ſubiectus ratione originis pupilli, vel domicilij: vt l. j. C. vbi pe. tu. ſed per conſi. potuit hoc fieri: vt l. ædificia. ff. de ver. ſig. quare & c. cū præſupponatur in pūctō ꝙ factus ſit ciuis. 3 d
† Ad tertium[d] tamen quæritur an cum eo tempore, cum datus fuerit tutor alius, matre volente tranſire ad ſecūda vota, ſuper erat auia, an ipſa debeat ei præferri qui datus eſt. Ad hoc dico ꝙ glo. ſunt cōtrarię loquētes de matre. & eodem modo intelligo de auia. Vna glo. eſt C. quando mu. tu. offi. fun. po. l. fi. Alia eſt in l. tutor ſi fuerit petitus. ff. de tu. & cu. da. ab his. pro quarū gloſ. varietate tenēda, dico ꝙ ſi auia non fuiſſet negligens, ꝙ tutoris datio teneret. Secus ſi fuiſſet negligēs, vt in caſu q. noſtræ, in qua nulla fuit negligentia, ſed incontinenti matre declarante intētionem ſuam datus fuit tutor: & tunc auia præfertur. ſic reducūtur glo. ad concordiā: vt l. ſi maritus. ff. de adul. Et ita ſentit & tenet Iac. de Are. in d. l. ſi tutor fuerit petitus. & Moder. in prææalle. l. fi. & maximè Marti. Sil. quæ eſt ipſa veritas. Ad quartum cū quęritur an prefertur alijs agnatis auia, dico ꝙ ſic: ar. eorum quæ no. in l. ij. C. quando mul. tu. of. fun. po. in gloſ. fi. Ad quintum non reſpondeo: quia reſpōſum eſt per prima dicta in primo puncto.
4 e † Ad ſextum,[e] cùm quæritur quando mulier dicit ſe tranſituram ad ſecūda vota, an deſinit ſtatim eſſe tutrix reſpon. & dico ꝙ ſic, vt poſſit dari tutor alius, ſi legitimi non ſupereſſent. Caſus eſt ī corpore auē. de nu. §. ſin autem tutela. in ver. ſi verò. in fi. §. ibi, volente. Et ita dico ego Bar. de Saxoferrato. In quæſtione prædicta, prout ſ. ſcriptū eſt, & conſultum eſt in primo, ſecundo, tertio, quarto, quinto, & ſexto, idē dico & cōſulo per eaſdem rationes, ego Frā. de Piſis. Super tertio fuerunt opiniōes, quādo ſunt alij legitimi poſt auiā, ſed quando poſt matrem venit auia: tunc ſine dubio ipſa volēs, & non negligens debebit eſſe tutrix, omnibus, etiā alijs legitimis, & datiuis excluſis. Soli enim teſtamentarij ipſi auiæ præferuntur: vt in auē. ma. & auię. quando mu. tu. of. fun. po. & in corpo. vnde ſumitur. Vnde in propoſito iſtam auiam dico præferendam, etiam ſi eſſent datiui, ipſa etiam præferetur omnibus & c. Ego Fran. de Piſis legum doctor, in vrbe famoſiſſima Piſarum ita conſului.

Authen. ex cauſa. C. de libe. præte. habet locum quando teſtator ſciebat ſe præterire filium: ſecus ſi ignorabat. Vnde tutor datus in tali teſtamento non valet ſi non confirmetur.

1 ☞ *Rupto teſtamento poſthumi, de quo teſtator non ſperabat, legata, & alia non confirmantur.*

2 *Iudex, qui confirmat tutorem, & cauſa confirmationis nō fuit uera, an ualeat.*

CONSILIVM CXLVI.

Viſo puncto prædicto, iuribus & allegationibus in eo contentis, pro eius determinatione, † Primò eſt ſciendum quòd rupto teſtamento 1
ex cauſa præteritionis poſthumi, de quo teſtator non ſperabat, relicta & c. alia non confirmantur per authen. ex cauſa. C. de lib. præteri. & in corpo. vnde ſumitur: quia tex. in corpore loquitur de teſtatore, qui ſciebat ſe præterire filium vel poſthumum, ſi rectè & diligenter intueatur: vt C. de teſta. mili. l. ſicut. in probando hic nō extendo me: quia longum eſſet. Remanet ergo quòd dictus Romanus eſt datus tutor in teſtamento prædicto rupto. vnde non poteſt eſſe tutor, niſi confirmaretur particulariter. ff. & C. de confirmā. tu. quæ confirmatio cùm teſtator vixerit multis annis, debet fieri cum inquiſitione quæ ponitur ff. de confirman. tuto. l. in confirmanda. quod in propoſita quæſtio. factum non fuit, nec iudici, qui confirmauit dictum teſtamentum, fuit propoſitum aliquid quòd teſtamentum eſſet ruptum: vnde non poteſt dici confirmatum: ar. C. de confir. tuto. l. neq;. & glo. inſti. de tu. in prin. videtur inclinare ꝙ non. †In cōtrariū videtur cauſus ff. de 2

tū dubiū. Adde Bal. in d. l. precib⁹. in ix. col. C. de impube. & alijs ſubſtitu. vbi voluit ſi mater fuerit, & fuit datus tutor, ſi legitimi extant, & ſunt meliores, iudex debet curatores adiūgere. An aūt mortuo illo datiuo petito & noīato à matre & dato à iudice, poterit iterū iudex dare tutorē illū, quē petierit mater, an verò auia & legitimi ſint preferēdi: dic ꝙ ad legitimos peruenit, & tenet Bar. in d. l. ſi qs ſub cōdi. in ij. col. vbi quæro qd ſi datiu⁹. ff. de teſta. tu. Et facit in caſu predicto alia rō: qa in datiōe iſti⁹ ſecūdi tutoris, mater eſt nupta: & ſic eſt loco tutori legitimo, & nō datiuo. & no. qa ſuit de facto in cā heredū clariſſimi legū do. Bene. de Ale. & Poteſtas Piſauri, q neſciebat leges, pnūciauit cōtrarium: ſed poſtea à me admonit⁹ inſtructuſq; reuocauit ſniam, & eſſe locū legitimo tutori iudicauit. & Teſti⁹ Pan⁹ huiuſmodi pupillorum tutor cōſtitut⁹ fuit, & c. qd aūt cōtra, ſi dat⁹ tutor à iudice matre ignorante, an valeat datio tutoris? Vide Bald. in d. auē. matri & auiæ. in iij. col. & Alex. in cōſi. clxj. in ci. ſuper primo dub. in j. col. in j. vo. cū cōcordātijs, de quibus ſcripſi ī addi. Bar. in dicta authē. matri & auiæ. Tho. Diplo.

e ¶Ad ſextū dubiū. Adde Bar. in auē. ſacramētū. in pe. co. C. qñ mulier of. tu. fun. po. & ibi Alex. in addi. & Bar. in d. l. ſi qs ſub cōditione. in pe. col. ff. de teſta. tut. & adde quæ ſcripſi d. auē. ſacramētū. in vſ. ſiro an ſtatim. Tho.

ſus. ff. de confirma. tu. l. qui à patre. ibi: perinde ac ſi in inſtit. & c. Ita tenet Ia. de Are. & diſputando determinauit Mar. Sil. Ita tenet Cy. in d. l. neq;. & cōmuniter oēs Moder. dico igitur in q. ꝑpoſita ꝙ per ea quæ facta ſunt, nullus poteſt adminiſtrare legitimè, ſed iudex debet facere inquiſitionem ſecundùm formam d. l. in confirmando. & ſi reperiret dictū Romanum confirmandum, confirmet, & præferat auiæ prædictæ. Si verò nō eſſet cōfirmandus: tunc auia remanet tutrix.

Si duo ſunt dati fideicōmiſſarij à teſtatore vnà, an altero mortuo poteſt alter exercere liberè officium. & concluditur ꝙ ſic. Item latè de dictiōne vnà.

1 ☞ *Si teſtator facit commiſſarium Titi um unà cum Caio: an uideatur eos ſimul, non ſeparatim officium commiſſariæ exercere.*

2 *Dictiones unà, & cum, & dicto, & an inducant ſimultatem, & quid ſignificent.*

3 *Poteſtas alienandi in teſtamento uidetur repetita in codicillis.*

CONSILIVM CXLVII.

a Factum tale eſt.[a] Prædictus Mitus fecit teſtamentum, & codicillos, vt ſ. contingit ꝙ poſt mortem dicti teſtatoris dictus Planciolus Ianuelli ſuus fideicōmiſſarius mortuus eſt. Quæritur vtrū dicta domina Buta, vnà cū dicto Planciolo fideicōmiſſaria poſſit officium ipſius fideicōmiſſariæ liberè & expeditè exercere: & bona prædicti teſtantis vendere ſecūdum formā teſtamenti. Ad prædicta reſpondeo de iure dictam dominā poſſe fideicōmiſſariæ officium liberè exercere: & bona dicti teſtatoris ſecūdū formam dicti teſtamenti vendere: quia mortuo fideicōmiſſario officium remanet apud eā integrū: vt ex 1
trà, de teſt. c. religioſus. li. vj. in fi. † Sed hic poſſunt oriri duo dubia. Primū, quia d. c. religioſus. dicit, niſi aliud à teſtatore ſit expreſſum: ſed hoc videtur aliud expreſſum cū dicit in codicillis, ꝙ dictā dnam Butā faciebat fideicōmiſſariā vnà cū dicto Planciolo Ianuelli, & c. & quia dixit vnà, videtur voluiſſe eos ſimul, nō ſeparatim fideicōmiſſariæ officiū exercere. Rñ. ꝙ illa ſimultas in eo ꝙ dicit vnà, reſpicit actū diſponendi factū à teſtatore. quaſi dicat, ſemel ex vno actu facio talē & talē fideicōmiſſarios meos, ſeu talē cum tali. qd' idē importat: primū de dictiōne vnà, probatur C. de impub. & alijs ſubſti. l. vl. in prin. vbi patet quod idē eſt dicere, Titius vnà cum Seio. vel dicere, Titius & Seius. 2
†Sed de dictiōne cū, & de dictiōne &, probat per iura vulgaria vt l. Titiæ textores. §. nihil. de leg. j. & l. illi cū illo. de leg. iij. cū ſi. Præterea, nūquā præſumitur teſtatorē voluiſſe: vt vnus ſine alio nō poſſit, niſi hoc expreſſerit: vt l. ſi fuerit ita. de ma. teſta. Secundò, poſſet dubitari an poteſtas alienādi, quæ fuit attributa dicto Planciolo in teſtō, videat repetita in perſona dnæ Butæ, cū in 3
codicillis de poteſtate vendendi nulla ſit facta mentio. † Ad qd' reſpondeo ꝙ illa verba, vnà cū Plāciolo, & c. ſecundū propriam & verā ſignificationē ſunt repetitiua earū cōdonū, & qualitatū, quæ in perſona primi fideicōmiſſarij appoſitę ſunt. quaſi dicat: talē facio fideicōmiſſariū: cū hac poteſtate conceſſa tali fideicōmiſſario. Hoc probat per l. nō putabā. de condit. & demon. Nec obſtat finis illius legis, vbi videt innuere cōtra. qa illud ſpeciale fauore libertatis, nec libertas incidat, vt ibi apparet in tex. & gl. De iure ergo cōmuni eſt cōtra, vt ibi dicitur. Bar.

Si teſtator ſciebat tutorem, quem dedit in teſtamēto, eſſe ſuū creditorē, vel debitorem, non propterea prohibetur à tutela. ſecus ſi ignorabat, per authen. minoris. C. qui tut. da. poſ. & intelligitur aliàs quam ex teſtamento.

1 ☞ *Tutor teſtamentarius ſi eſt debitor uel creditor, an poſſit eſſe tutor.*

2 *Teſtamentarij tutores præferuntur matri & auiæ.*

3 *Tutor teſtamentarius ſi excuſaret ſe à tutela, perderet legatum ſibi relictū à teſtatore.*

CONSILIVM CXLVIII.

b IN nomine domini[b] Amen. Quæſtio iſta in hoc principaliter reuoluitur, an auē. minoris poſita. C. qui tu. da. poſ. habeat locū in tutore teſtamentario. Secūdò an illud, qd' ibi dicit de creditore: habeat 1
locum in eo qui eſt creditor ex teſtamēto. † Circa primum quidam antiqui dicebant quod illa auē. nō habebat locū in tutore teſtamentario: quia eius fides eſt recepta à teſtatore: vt Inſtit. de ſatiſd. tu. §. j. de epiſ. au. l. de creationibus. ſed glo. in d. auē. minoris. tenet contra per rationes ibi poſitas. Gul. de Cu. tenet cōtra. ff. de pac. l. cum in eo. per rationes quaſ; di a
cam. Item do. Old. in iſta materia ita diſtinxit: aut teſtator, qui dedit ipſum tutorē, ſciebat ipſum eſſe creditorem, aut debitorem: & tunc pōt eſſe tutor non obſtante illa auē. minoris. Nam fides iſtius tutoris eſt electa per teſtatorem: ar. ff. de admi. tu. l. tutor qui b 2
repertorium. † Præterea, teſtamentarij tutores præferuntur matri & auiæ, vt in auē. matri & auiæ. qñ mu. tu. offi. fun. poteſt. ſed mater & auia non prohibentur à ſtatuto: licet ſint debitrices, & creditrices, vt in dicta l. ma. & auiæ. & hoc verum, cū teſtator hūc ſciebat tutorem, quē dabat, eſſe debitorem, vel creditorē: ſed ſi ignorabat teſtator ipm eſſe creditorem, vel debitorē: tunc non pōt c
videri electa, & approbata fides illius: vt ff. de confir. tuto. l. in confirmando. & iſto caſu eſt vera opi. glo. Et hanc opi. ego ſemper tenui. Et ſecundū hoc in caſu propoſito, cū teſtator ipſum tutorem ſciebat eſſe, vel futurum eſſe creditorē ipſius talis. poterit eſſe 3
tutor, & ſic non poteſt ei imputari ſi tutelam geſſit, nec per hoc perdit legatum. † Super ſecundo puncto poſito ꝙ teſtamentarius tutor prohibeatur à tutela ſi eſt debitor, vel creditor, aliàs quàm ex diſpoſitione teſtatoris facta in teſtamento, vel codicillis: hoc eſt expreſſum per iura, quæ dicunt ꝙ eo caſu ſi excuſaret ſe à tutela, vel cura, perderet legatum: & ſic habet neceſſe gerere, vt legatum conſequatur: vt ff. de excuſa. tuto. l. Neſennius. cū l. ſeq. Hoc etiam verius eſſe probatur per iura antè dicta. Nā licet de iure antiquo diſtingueretur an legatum erat relictū pro tutela an non, ſed de iure nouiſſimo quocunq; iure relictum eſſet, ſi ceſſaret adimplere, quod iniunctum eſt per defunctū, perderet legatum: vt in auē. de here. & Fal. §. his omnibus. & ibi no. per Iac. de Bel. Apparet ergo ꝙ huic tutori imponebatur neceſſitas gerendi tutelam, vt haberet tutelam: non autem excludetur à legato, quia geſſit tutelam. Et ita videtur mihi Bar.

Quando iudex ſententiat ſecundùm id, quod relinquitur arbitrio ſuo, & ſi non deferat iuramentum in litem alteri parti, cui videt non deferendum: non propterea poteſt ab eo appellari. & ſi appelletur, & appellans non probat iniquitatem ſententiæ: tunc iudex appellationis debet iudicare bene ſententiatum, & malè appellatum & condemnare victum victori in expenſis, etiam in cauſa appellationis factis.

1 ☞ *Qui petit executionem ſententiæ, acquieſcit ſententiæ.*

2 *Iudici permittitur ponere arbitros ſeu calculatores, qui diſcutiāt rationes, & referāt.*

3 *Tutor tenetur de dolo, lata culpa, & leui.*

4 *Si non conſtat de iniquitate ſententiæ, ille, qui appellat, ſuccumbit.*

CONSILIVM CXLIX.

c Literas[c] magnificētiæ veſtræ recepi de cauſa, quæ corā vobis vertitur inter Petrū ex vna parte appellantem, & dnm Beraldum defendentem occaſione cuiuſdam ſententiæ latæ ſuper adminiſtratione tutelæ dicti Petri. quid iuris eſt. Sic credo, & dico per vos iudicandum eſſe bene iudicatum, & pronunciatum, & malè appellatum, & victum victori in expenſis etiam in hac cauſa appellationis factis condemnandum. Quod probo ſic. In primo capite primæ ſententiæ do. G. & H. fuerunt condemnati ratione redituū, & fructuū pro vltimis ſeptem annis in li. Mccccl. vt patet ex tenore ſententiæ. inquantum continet condemnationem, dictus Pet. non eſt grauatus, imò ſentētiam in ea parte approbauit. quod patet per 1
inſtrumentum in cauſa productum. † & quia petijt in ea parte executionem: ergo ſententiæ acquieuit: vt C. de re iudic. l. ad ſolutionem. ff. de pac. l. tale pactum. §. qui prouocauit. de inoffi. teſta. l. penul. In eo verò ꝙ in fine ſententiæ eos abſoluit ab eo qd' plus petebat dictus Ioan. per appellationem conqueſtus eſt, in 2
hoc de iniquitate ſententiæ nullo modo conſtat. † Nam in cauſis vbi tales calculationes vertuntur, permittitur iudici ponere arbitrū, ſeu arbitros, qui prędictas ratiōes diſcutiāt & referāt: vt

a ¶Factū tale eſt. Ad de Bar. in cōſi. c. inci. factū. in ij. vo. & ibi ſcripſi in addt. & vide An. Bar. in l. ſi qs duob⁹. C. de impub. & alijs ſubſti. in addi Barto. Tho. Diplo.

b ¶In noīe dñi. Adde ꝙ de iſto cōſilio ſuo meminit idē Bar. in auē. minoris debitor. in pe. col. in ver. quęro an iſta auē. C. qui tu. da. poſ. vbi alle. ſe cōſuluiſſe & indicit rōnes. put hic. & vide Bar. ff. d admi. tu. vbi ponit de cōſi. Barto. hic. & vide in conſi. ſeq. & ibi ſcripſi. Tho. Diploua.

c ¶Literas. vide apoſtil. do. An. Bar. in l. tutor ꝙ repertoriū. in addi. Bar. ff. d admi. tu. vbi ponit de cōſi. Barto. hic. & vide in conſi. ſeq. & ibi ſcripſi. Tho. Diploua.

a ℭCũ prædicta.vide An. Bar. in l.tutor q repertoriũ.in additi. Bar.in ij.col.ff.de ad mi.tu.in verbo,quero an tenent.& vide apoſtil.in addi. Bar. in l.in actionibus. in j.col.ff.de adminiſtr. tutorum.Tho. Dip.

b ℭRenũciatum.vide Ro.cõſ.ix.Bar.Lan.

c ℭTutorem.vide ad hæc Ro.latè cõſi.cc-ccxiij.Bernar.Lanfr.

C.de vſur.& fru.leg.l.ij.& ff.ſi cui plus quã per l.Fal.l.j.Illud quoq; etiã patet C.de diſtra. pigno.l. ſi reſiduum.ſed iudex hoc fecit,vt patet publico inſtrumento, & illi electi retulerunt, & ſecundũ eorum relationẽ iudex ille primæ cauſæ pro dictis ſeptẽ annis cõdemnauit,vt clarè patet rectè calculanti. ergo eius ſententia fuit iuſta, & iuſtè lata.tex.eſt ff.de condi.& demon.l.ſi cui libertas. In ſecundo verò capitæ dictæ ſententiæ condemnauit dictos dominos G.& H.ad reſtitutionem tertiæ partis rerum mobilium contentarũ in inuentario,ſeu ad faciendã æſtimationẽ ſecundũ tenorẽ dictæ ſententię,de hoc etiã nõ eſt cõqueſtus dictus P.appellans.qđ patet:quia etiã poſt appellationẽ petijt corã primo iudice executionẽ pro dicta tertia parte,vel etiã eius executionẽ faciendã ſecundũ formam ipſius ſententiæ:ergo videtur hoc probaſſe vt ſecundũ dictã formam fiat,vt dictũ eſt.In tertio verò capite ſententiæ facta etiã ratione redituũ,& fructuũ adminiſtrationis dictæ tutelæ,pro tribus primis annis,& habita cõpenſatione cũ reliquis incertarũ aliàs factarũ expenſarũ & ſolutarũ per do.G.& H.in vtilitate neceſſaria dicti P.& facta ratione, & habita cõpenſatione de rebus nõ poſitis in dicto inuentario, abſoluit prædictos dños G.& H.ab adminiſtratione fructuũ,& à dictis & prædictis rebus in inuentario nõ poſitis,& ab omnibus alijs petitionibus per dictũ P.factis,vt patet ex tenore ſententiæ.Hoc caput multa implicat. In eo qđ dicit de reditibus : in hoc cõſtat iudicẽ bene pronũciaſſe: quia ſecundũ calculationẽ ſibi factã per illos quibus cõmiſit.Secũdò in eo qđ dicit de rebus in inuẽtario nõ poſitis, hic videtur cõqueri dictus P.eo q videtur q ſibi debuerit deferri iuramentũ in litem:& q ſi aliter probaretur q prædicti debuerunt in magna quantitate condemnari,& ex alle.pro parte ſua elegantiſſimè factis colligitur.Ad hoc autẽ eſt dicendum , bene iudicatũ, & de iniquitate ſentẽtiæ non conſtare. Nam ſi bene aduertãtur articuli,ſeu capitula ad probandũ contra dictos tutores facta,ꝑ maiori parte non concludunt aliquid , ex eo q tutores venirent condemnandi,vel deberet deferri iuramentũ in litem. Nam incipiendo à x.articulo,ſeu capitulo vſq; ad xviij.in quolibet dicitur q dictus G.habebat,& reliquit tẽpore mortis,&c. † Cõſtat enim,vt prudenter allegatum eſt, q dictus tutor tenetur de dolo & lata culpa,& leui.Sed eſt poſsibile q ille Pe.dictas res tempore mortis reliquit , & inde tutori nulla culpa põt imputari , ſi eas in inuentario non poſuit. Quid enim ſi ignorauit? Iuſtam enim cauſam ignorantiæ habuit,cũ in ius ſuccedat alterius:vt l.qui in alterius.ff.de regu.iur.debuerunt ergo concludere articuli q tutores hoc ſcieuruntvel ſcire debuerunt:vt l.qđ te.ff.ſi cer.peta.Debuit ergo probari ſcientia tutorum,vel qđ hoc communiter erat notum:& ſic colligatur lata culpa,quę eſt ignorare qđ omnes ſciunt:vel vt concludatur leuis culpa, cùm res ipſæ erãt in tali loco q diligens paterfam.hoc prouidiſſet & inueſtigaſſet. Eſt enim leuis culpa non prouideri id,qđ à diligenti potuit prouideri:vt l.ſi putator.ff.ad l.Aquil.& ff.de pigno.actio.l. ſi cõuenerit.§.fi.Sed poſito q articuli ſint bene formati:videndũ eſt de probatione:& multa ſunt quæ nullo modo probanẽ:multa ſunt quę pars aſſerit ſufficiẽter eſſe probata:ſed certè pauca ſunt,etiã ſi teſtes eſſent omni exceptione maiores.quę per ſingula examinare longum eſſet & tædioſum. Saltem hoc conſtat q valor nõ eſt probatus earum rerum , de quibus probatum videtur, & in inuentario non ſunt poſitæ : ergo ſi iudex volebat deferre iuramentum in litem , & per illud probare intereſſe dicti P.poterat etiam taxare quantitatem vſq; in quantum ſibi videretur. poterat etiam non deferre:vt ff.de in litem iur.l. videamus.§.pe.Hic igitur placuit iudici non deferre,ſed vſq; ad quantitatẽ,quę ſibi congrua viſa fuit,compenſare placuit:an hoc fuit malefactum, non liquet ex actis:quia ex æſtimatione maiorum rerum nõ patet.

4 † Si igitur de iniquitate ſententiæ non apparet,ille,qui appellat,ſuccumbit.vt C.de appel.l.hi qui ad ciuilia.Pars enim appellata habet in hoc ius cõmune pro ſe: quia in iudicijs arbitrio erat hoc facere, vt dictum eſt. Qui ergo appellat, docere habet iudicem iniquè feciſſe: aliter ſi de iniquitate non reſpondit, debet ſuccumbere:vt ff.pro ſocio l.ſocietatem.§.arbitrorum.

De materia præcedentis conſilij,& primò,an in cauſa appellationis quando vnus fuit pro parte condemnatus, & pro parte abſolutus,& appellauit,an tota ſententia ſuſpendatur vel tollatur.& caſu quo pro parte tantùm , an appellans prædictus , qui petijt ſententiam executioni mandari coram iudice à quo, pro ea parte, quæ faciebat pro eo , videatur recedere à ſua appellatione.Item quando pupillus agit contra tutorem dicens eũ non poſuiſſe res certas in inuentario:quę probatio debeat fieri.& qđ ſi iudex noluit deferre iuramentum in litem. & ſi detulit, an iudex appellationis poteſt aliquid agere.Item quomodo debet fieri probatio de fructibus recollectis ex bonis pupilli. & quomodo debet fieri liber rationum à pupillo,vel ab eius tutore.

1 *Appellans pro parte à ſententia , an tota ſententia per appellationem tollatur , ſeu ſuſpendatur.*
2 *Si petitur executio ſententiæ à qua eſt appellatum pro parte , an uideatur renunciatum appellationi.*
3 *Quæ probationes requiruntur contra tutorem, dicendo ipſum tutorem non poſuiſſe omnia bona in inuentario.*
4 *Sicut iuratur in litem contra tutorem,qui non fecit inuentarium,ita ſi fecit,& aliqua omiſit ponere in inuentario.*
5 *Contra hæredes tutoris non ſufficit probatio per indicia,ſed plena.*
6 *Pro ſententia in dubio præſumitur quòd ſit iuſtè lata , q iudex iuſtè fuerit arbitratus.*
7 *Pupillus quomodo debet probare contra tutorem & eius hæredes de fructibus.*
8 *Iudex an poßit committere aliquibus perſonis . ut diſcutiant fructus poſſeßionum pupilli.*
9 *Liber rationis qualiter debet eſſe compoſitus.*

CONSILIVM CL.

a CVm prædicta[a] examinarem plura alia dubia occurrerunt, quæ licet prædicto conſilio inſerta non ſint:tamen hic aliqua refero,&c.

1 † Primò, ſi ſuper articulo primo:quia tutor extitit pro parte condemnatus,& pro parte abſolutus:quia pro parte ſententiæ condẽnatoriæ appel.an tota ſententia per appellationem tollatur, ſeu ſuſpendatur, ſecundũ l.j.in fi.ff.ad Tur.qđ videtur:quia ſententia nõ poteſt pro parte valere,& pro parte non valere.cõtra hoc tenet Cy.de aduo.diuer.iudi.l.j.quia ex põſt facto poteſt pro parte valere:ar. eius qđ dicitur de teſtamento.ff.de inof.teſta.l.circa. ita dicit ipſe. In cõtrariũ videtur caſus C.de appel.l.ampliorẽ.§.j.vbi ad iudicẽ appellationis ſpectat cognoſcere etiã de ſentẽtia lata contra eũ qui nõ appellauit.Si enim remaneret firma. ad iudicẽ appellationis nõ deuolueret.Ad idẽ C.qñ prouo.nõ eſt neceſ.l.fi. Nec obſtat l.circa.quia illud cõtingit propter diuerſitatẽ perſonarũ, contra quas agitur.Nec enim agẽdo cõtra vnũ poſſet pro parte approbare,& pro parte reprobare,imò reprobãdo pro parte totũ videtur reprobare:vt l.pe.ff.de inof.teſt.facit de mino.l.etiã.§. ex cã.

2 †Secundò quærit̃,ret̃ẽta opinione q pro parte tm̃ ſentẽtia extinguat̃,an ꝑ illa parte qua cõdẽnatus eſt tutor,ſi petita fuerit exe-

b cutio corã iudice primo videat̃ renũciatũ[b] appellationi.Dicoq; ſic:quia qñcunq; ſuper aliquo principali,vel incidẽti qđ ſpectat ad iudicẽ primũ vel inferiorẽ cõparet, videt̃ renũciatũ appellationi.C.de re iudi.l.ad ſolutionẽ. & extra de appel.c. ſolicitudinẽ.in fi.niſi fuerit proteſtatus q illã executionẽ non petit animo renũciãdi appellationi.qđ dic vt in d.c.ſolicitudinẽ.in fi.

3 † Tertio quæritur cũ pupillus agit cõtra tutorẽ dicẽs ipſum tutorem

c res nõ poſuiſſe in inuẽtario, quæ probatio requirit̃ur cõtra tutorẽ.Reſpõdeo,probatio eſſe debet talis q cõcludat tutorẽ in dolo vel in culpa,ſ.q tutor ſciuit illas res pupilli , vel q cõmuniter ſciebat̃,vel q diligens paterfa.hoc inueſtigaſſet,vt ſ.dictũ eſt in conſi.proxi. Sed quæritur qualiter ſit probandũ vt concludat. & videtur q ſufficiant indicia,nec requiratur plena probatio:vt C.arbi.tute.l.ſi defunctus.ibi:alijs indicijs,&c. & C. de in litem iuran.l.fina.Sed certè illa videntur intelligenda de indicijs legitimis:& claris,hoc eſt de probationibus claris & liquidis: vt C.de in litem iuran.l.ij.ibi:argumentis liquidis argu.opti. imò tex. pro hoc C.de iure deliberandi.l.ſcimus.§. licentia.ibi , legitimis modis.Sed certè hic aduertendum eſt:quia tria ſunt , ſcilicet res ipſæ.Item quantitas earum:item valor rerum. Pone ergo probari contra tutorem veſtes, frumenta , & libros fuiſſe in bonis pupilli , ſed non probatur quot veſtes vel libri, vel quanta fuerit quantitas frumenti,vel quantum valuerint, poſito quòd proba

4 tur taliter, nunquid includetur dolus , vel culpa tutoris ? † Reſpondeo ſpondeo[a],ſicut contra tutorem,qui nullum inuentariũ fecit,iuratur in litem:vt.ff.de admi.tuto.l.tutor qui repertoriũ.in prin. ita eadem ratione ſi fecit,& aliqua omiſit ponere in inuentario:pro illis,quæ non ſunt poſita,iurabitur in litem:quia quãtũ ad illas res inuentarium non fecit:& verba illius legis ſic debent intelligi,tutor,qui repertorium non fecit.i.quatenus non fecit l.Stichũ qui meus erit.de leg.j.Sub iſto igitur iureiur.venient quantitas, & rerum æſtimatio,ſicut ſi nullum inuentariũ factũ fuiſſet, vt ibi q iuramentũ taxabitur,ſeu præſtabitur taxatione præmiſſa: vt l.videamus.§.iurare.de in lit.iuran.

5 †Et aduertẽdũ q in actione tutelæ vt ſpeciale, vt propter culpam iuretur in litem:vt not. in l.in actionibus.ff.de in lit.iur. & hoc contra principalem, ſed contra hæredẽ tutoris debet probari plenè:vt C.de in lit.iur.l.ij. §.fi.per totũ.Sed quid ſi iudex condẽnauit in certa quãtitate pro rebus non poſitis in inuentario,vel certæ quantitatis habuit rationem compenſando,non tamen detulit iuramentũ in litem? Ad hoc reſpondeo,ſi partes ſententiæ acquieuerũt, expeditum eſt.Si verò appellatur à ſententia,videndum eſt per quem.Aut enim appellat minor,qui agit contra tutorem.& tunc debet ſuccumbere:nam licuit iudici non deferre iuſiurandum,& etiã ceſſare,vt d.l.videamus.§.iurare.& delatũ ex cauſa non ſequi:vt d. l.videamus circa fi.Non ergo grauauit pupillũ , imò releuauit: quia eum non coegit iurare in q̃titate quã taxauit,ſed ſimpliciter cõdemnauit.Prædicta vera,niſi ex primis actis,vel ex nouis factis in cauſa appellatiõis appareret q bene cognouiſſet iudex in maiorẽ quantitatẽ debuiſſe taxaſſe.Quod em̃ dicitur in arbitrio iudicis,intelligitur ſecundũ bonam fidem:vt d.l.videamus.

6 §.iurare in fi.†In duo em̃ præſumendũ eſt pro ſententia q ſit iuſtè lata:& q iudex iuſtè fuerit arbitratus,niſi contrariũ doceat: vt.ff.pro ſocio.l.ſi ſocietatẽ.§.arbitrorum.& l.vnde ſi Meruæ.ff. de contrahen.emp.l.hoc alias.l.Herennius.§.Caia.& q ibi not. Si verò appellaret tutor tũc enim iudex eũ grauauit q condemnauit in quãtitate nõ plene probata,nec ſuppletur per iuramentũ.poſſet tamen index appellationis ſi vellet ipſe iuramentũ deferre:& ſic ſententiam confirmare,cùm dicta poteſtas deuolueatur ad eũ.& hoc non eſt dubium.dico etiam q appellatione non interpoſita ab vno tantũ,poteſt iudex grauare alium non appel

7 lantem:vt d.l.ampliorem.†Quartò eſt videndum,qui fructus dicantur recollecti de bonis pupilli,& qualiter fiet probatio . Rñ. tutor de his tenetur facere librum rationum : & ſi non fecit, vel factum non exhibet,iudex poteſt contra eũ deferre iuramentũ : vt.ff.de tu.& ra.diſtra.l.j.§.officio.& q ibi no.ſed,vt dictũ eſt,iudex poteſt taxare.Item contra hæredem non põt in litem iurari. qualiter ergo probabit pupillus?Rñ.probandũ eſt q tales poſſeſſiones erant in bonis pupilli . Item quod tales poſſeſsiones tantum reddiderunt omni anno. Item q dicti fructus peruenerũt ad tutorẽ:& hæc eſſet probatio plena.Primũ probatur ex inuentario,vel alio modo de facili.Secundũ & tertiũ poterit ꝑbari per ſeruos,factores,& laboratores ipſius pupilli:vt.ff.de ad mi.tut.l.ad inſtruendam.& de tut.& ra.diſt.l.j.§.de ſeruis.Et eſt aduertendũ q iſti tales factores,& laboratores exonerant ſe, & ſic videntur teſtificari in cauſa propria.& ideo puto q hoc caſu ſit ſpeciale in odium tutoris,qui librum non exhibet : vt dicitur in d.§.de ſeruis.ibi:cũ neq; inuentarium proferant remedio vti debere : ſed ſi poneremus quod tutor confiteretur fructus ſibi non datos à laboratoribus & colonis integrè, ſed negaret tot,

8 quot dicit pupillus : tunc coloni eſſent idonei teſtes. † Sed an iudex poſsit committere aliquibus vt videant, & diſcutiant quot poterant eſſe fructus poſſeſsionum quolibet dictorum annorum , & eorum relationi credere. puto poſſe adhibere eos, qui negotiorum pupilli notitiam habent, & ab eiſdem inſtrui & credere:vt ff.de rebus eorum.l.magis puto.§.in primis . & C. de vſu.& fru.lega.l.aduerſus.& ff.ſi cui plus quam per legẽ Falcidiam.l.j.§. cum dicitur. & de conditione & demonſtratione. l.ſi cui libertas. An autem iſti tales ſic poſiti debeant iurare, vide.ff. de vend.inſpi.l.j.§.j.in gloſſ.j.ibi tangitur,& not.in l.iuriſiurandi.C.de teſta.fact. tamen quod ſic.C.de fide. inſtrum. l. comparationes.& de ſecun.nup.l.hac edictali.§.illud . Quid ſi iudex primus voluit tales examinationes dare,nec voluit iuſiurandum deferre?Reſpondeo,ſi iudici appellationis videbitur,

9 per eũ corrigi poterit. †Quæro , qualiter debet eſſe compoſi-

b tus[b] liber rationum?Rñ.ſingulariter omnia debẽt inſeri,vt ex tali fundo,à tali colono,tãtũ tali anno.nõ em̃ debet ĩ genere ſumma poni,& ſic vt poſsit reperiri veritas,vel falſitas:vt ff.de cõdi.& dem.l.antep.& C.de ſuſcep.l.neminẽ Si igitur alterrationẽ ediderat,nõ vł edi,qa intelligi nõ põt:vt ff.de eden.l.argẽtarius.§.edi.

a ℭReſpondeo.No. q dicit Bar.& ita etiam cõſuluit do . Salluſti.do . Gul.de Peruſio in conſil.ſuo q incipit,plura obijciuntur.in ij.dubio.in j.col.cui cõſ. ſe ſubſcripſerũt do.Benedictus de Bacis de Peruſio.& allega.ꝑ conſulẽtẽ & do.Abb.Panor.incip.& ſi ſatis copioſè per primũ cõſulẽtẽ. quæ cõſilia originalia cũ ſigillis & ſubſcriptiõib⁹,manu ꝓpria ſunt penes me Thomã . T.

b ℭ Qualiter debet eſſe cõpoſit⁹.No . q dicit Bar.hic,q ſemꝑ alle . & ita ipſum alle.d.Pet.de Anch. in cõſ.ſuo q inci.hic edite.q nõ eſt ĩpreſſum & do.Bar . Soci.in cõſi. cxlix:in j. vo.in ij.co.in cã Ambroſij.& in cõſ. cxc. in ij.vo.incip. memini me pluries in j.co. & And.Barb.d.l. tutor q repertorium.in pri.ff.de admini.tut. & do. Salluſtius de Peru.in dicto cõſ.q inci.plura obijciunt. in ij.dubio.in ij . col. cui ſe ſubſcripſerũt dom.Abb.Panor.et do.Benedi.de Bacis, vt ſ.Thomas.

Si teſtator dicit q relinqt filię ſuę quinq; ratiõe legitimę etiã ſi nõ dicat,& eã hęredẽ in eis inſtituo:q valet teſtamẽtum:quia ſic videtur relinquere,ſ.ratione inſtitutionis.

1 *Verbum relinquo filiæ pro legitima,intelligitur iure inſtitutionis.*
2 *Si adeo ab inteſtato,q uideor repudiare ex teſtamento.*

CONSILIVM CLI.

c MArſilius[c] inter cætera ſic diſpoſuit in ſuo teſtamẽto: Itẽ reliqt ratiõe debiti iure nature.paulellę &c. cõtra teſtamentũ qđ valet opponit̃:qa iſta filia non eſt inſtituta neq; ex hęredata.ſunt em̃ iſta verba: Itẽ relinqt Paulellę ſuę filiæ quinq; libras legitimę debitę iure naturæ reliqt,&c.nec eſt aditũ,& eã ĩ ipſis hæredẽ inſtituo.Sed his nõ obſtãtibus,ego Bar. de Saxo ferrato legũ doctor,licet minimus,ſaluo ſemp cõſilio melius ſentiẽtis,dico teſtamẽtũ valere,& eſſe relictũ dictę filię iure ĩ-

1 ſtitutiõis:q ſic ꝓbo.†Certũ eſt q debita iura naturę nõ poſſunt relinq,niſi iure inſtitutiõis:vt §.illud.in auẽ.vt cũ de app.cog . vñ de neceſsitate includit iure ĩſtitutiõis id, q fuit relictũ ꝑ illa verba,cũ illo iure ſit debita,& nullo alio iure iſta de neceſsitate intel

d ligunt̃[d]. ſicut cũ dico aliquẽ fideiuſsiſſe,vel ſimpliciter fuiſſe ſtipulatũ:vt l.ſciẽdũ.ff. de ver.ob.& inſt.de inut.ſti.§.ſi ita ſcriptũ . Itẽ ſi aliqs inſtituit ſeruũ ſuũ hæredẽ,vel ſuũ tutorẽ,nec fecit mẽtiõnẽ de libertate: itelligit̃ etiã libertatẽ reliqſſe,ſine qua nõ põt habere hr̃ditatẽ: vt l.fi.C.de neceſ.ſer.hęre.inſti.

2 Itẽ † in aditiõe hæreditatis ſi adeo ab inteſtato videor repudiare ex teſtamento, ſine qua repudiatiõe nõ põt adiri ab inteſtato: vt l.j.in fi.ff.de acq. hęre.ita in ꝓpoſito iſta verba cũ dico,debita iure naturæ, de neceſſitate includũt iuris inſtitutionẽ.cũ illo iure ſit debita.hęc poſſẽt ꝓbari multis alijs ex emplis.& ita vr̃ mihi Barto. de Saxoferra.

CONSILIVM CLII.

e ET ego[e] Franciſcus Tigrini legũ doctor de piſis,& nũc legẽs in ſtudio Peruſino,ſaluo ſemper cõſilio ſaniori cõſulo vt ſ.dictũ eſt ꝑ d.do . Bartol. excellẽtiſsimũ legũ doctorẽ. Nã verbũ relinquo,eſt verbũ cõmune:vt ĩ auth.de triẽte ſemiſ.§.j.l.hac edictali.C.de ſecun.nup.et l.fi.de ſa.ſan.eccle.q̃uis Dy.dicat cõtrariũ & male,q ſit verbũ cõmune,in l.nã q ff.ad Treb.quia dicit cõtra ꝑallegatã legẽ , Modò ſit verbum relinquo, ſit commune , habet ſe ad directam inſtitutionem,& ei conuenit.ſed l.dicit ibi,teſtator certo modo teteſtatus eſt.& videtur eo modo teſtari ꝑut neceſsitas imminet : ar.l.Gallus.de libe. &

c ℭMarſili⁹. Et ita alle.do.Pet.Phil.Cor. in l.humanitatis . in iiij.co.C.de impu.et alijs ſubſti. al's inci. conſultus ſup dicto pũcto tm̃ valet vnũ dicẽdo.& ita incipit in cõſi.lxxv. ſecũdũ ordinẽ Peru.ĩ iij. pte de vlti. volũ . & ita alle.do.Iaſo . in auẽ. nouiſsima. ĩ viij.co. C.de inof.te.et alex. in cõſ.l.in vij.vol.ĩcip . in cã & lite in vlt.col.& in l . nã q ſ.nõ omnes.in ij. co. ff.ad Tre.& in l.j. ff. ad l.Fal.in ij.co. & ĩ l.humanitatis.in l . j. co.C.de impu.Tho.

d ℭDe neceſsitate ĩtelligũt̃ . No . q dicit Bar.hic q ſi pr̃ relinquit centũ filiæ pro ſua legitima vel Falcidia, intelligit̃ relinquere iure inſtitutionis . adde q de iſto cõſ.Bartol.meminit Bal.in auth.vnde ſi parẽs.C.de ino.teſt . et vide Iaſ.in auẽ.nouiſsima.viij.colũ.in verſi.quid aũt ſi pr̃. C.de inof.teſta . vbi examinat q̃ſtionem Bar.hic,an ſit vera. tãdẽ tenet cõtra Bar . q dicit d.Ale.aperta fronte ſe conſuluiſſe cõtra Bar.ĩ cõſ.lxx. ĩ ij.vo.viſo cõſ.et cõtra Bar.conſuluit d. Petr.de Gin.de Eugubio,qđ eſt inſertũ j.ĩ cõſ.cliij.q̃uis & vltra Iaſo.vide Ale. in cõſ.l.ĩ vij.vol.incip.ĩ cã & lite.ĩ vlti. col.& ĩ l.his verbis. ĩ add.Bar.ff.de hęre . inſt.& ibi ſcripſi.& vide do.Phil.Deciũ in l.humanitatis.in ij col .C . de impu . & alijs. ſubſti . & vide quæ ſcripſi j.in cõſi. cliij.Thomas.

e ℭEt ego.Iſte. dom. Franſ. ſe ſubſcripſit conſ.Bar. de quo vide Phi.Deciũ ĩ l.humanitatis in ij.col.C. de ĩpu.& alijs ſubſtit.& dixi.ſ.in cõſ.precedẽti.Thom.

a ¶Quamuis. Iſtud conſiliũ non eſt Bar. ſed do. Pe. de Geneſi de Eugubio ſingularis doct. tẽpore Bart. qui de directo cõſuluit contra Barto. & do. Fr. Tigrini & no. ꝙ ſecundũ iſtã opi. multi doc. conſuluerunt. vide Iaſo. ĩ auť. nouiſsima. in vij. co. C. de inoffi. teſta. de qua quæſtione vide etiã do. Philip. Corne. in conſi. ccxcviij. in j. volu. incip. ante omnia. in iij. co. & in cõſi. xxxv. in ij. vol. in caſu iſto. ĩ iiij. col. & in l. humanitatis. in iiij. colũ. C. de impu. & alijs ſubſtitutioni. Tho. Diplo.

b ¶Marit⁹. De iſto cõſ. Bar. vide Iaſ. in l. fi. in ij. co. & ſeq. C. de iure deli. & ibi ſcripſi ĩ additio. & Ale. in l. ſi fundũ. circa fi. ff. ad leg. Falc. & in l. iuris ignorantia. in ij. col. C. qui admit. in ver. vltimò tene mẽti, & vide apoſtil. dom. And. Barba. in d. l. fi. in prin. in addi. Bar. C. de iure deliberan. & d. l. ſi fundum. circa fi. ff. ad legẽ Falci. in apo. Alex. tho.

c ¶Proclama generale. Vide plenè per Iaſo. in d. l. fi. in iij. col. ĩ ver. quinto requiriť. C. de iure delib. tho. Diplouata.

poſth. ergo verbum relinquo, videtur directò appoſitum iure inſtitutionis. Præterea lex dicit ꝙ in dubio quis videtur eligere viam in teſtando, per quam ſua iudicia nõ irritentur: arg. l. ſi miles. ff. de mili. teſta. Modò cùm hæc dicat, iure naturæ &c. facit ꝙ verbum cõmune in dubio interpretamur directum: arg. eorum quæ not. in l. centurio de vulg. & pup. facit ꝙ no. Ia. de Are. in l. il la inſtitutio. de hær. inſtit. De his bene ſum contẽtus, cũ multa ſuperflua poſsit allegari q̃ omitto. data Peruſij die xx. mẽſis Maij.

Iſtud conſilium eſt contrarium ſuprà dictis duobus.

CONSILIVM CLIII.

Qvamuis a maximi doctores ſubtiliſsimè moti fuerint: tamen contrarium iura volunt contra ipſorum dicta, viſis tamen eorum ſubtilibus conſilijs, & multis alijs allega. videtur mihi Petro Ghienſi de Eugubio ꝙ dicta eorũ ſunt contra ius: vt in auť. vt cũ de app. cog. §. aliud quoq; capitulum. no. C. de inof. te. auť. nouiſsima. Voluit em̃ lex ꝙ filius habeat relictum ſub noĩe hæredis cauſa honoris: vt l. filium. §. ſi legata. ff. de lega. præſt. Et qđ allegatur in contrariũ ꝙ debita iure naturæ non poſſunt relinqui verum eſt de iure: tamen poſſunt de facto, vt fuit hic in propoſito: & tunc teſtamentũ vitiatur. Nã de iure non põt relinqui ſine corruptione teſtamẽti, vt hic fuit factũ. Sicut dicimus ꝙ teſtm̃ non põt fieri, niſi cũ ſeptẽ teſtibus, eſt verũ tñ de iure vt valeat: ſed bene põt fieri de facto cũ paucioribus, vt iura dicũt: ad ꝙ multa exempla poſſent induci, ꝙ ſuperfluũ eſſet adijcere. Nec ob. illud ꝙ dicitur in l. ſciendũ. quia illæ loquuntur de ſolennitate intrinſeca, q̃ verborũ prolatio apta eſt comprehendere, & inducere, vt no. Dy. C. de contra. & commit. ſtip. l. j. ergo &c. Nã verbum relinquo, appoſitum vniuerſitati denotat inſtitutionẽ hæredis, vt ſi dicat relinquo omnia bona mea tali: vt de teſta. mili. l. diuus. §. fi. Nã idem eſt dicere hæredẽ facio, vel tibi bona mea relinquo: vt ibi & no. in l. his verbis. ff. de hære. inſti. in prin. ſed vbi verbum relinquo, non apponitur vniuerſitati ſed certæ rei vel quantitati, vt in propoſito fuit: tunc ſecus eſt: vt l. Lucius. §. filiam. de leg. ij. Nec ob. l. fi. C. de neceſ. ſer. hære. inſti. quia ibi nõ poteſt eſſe vnũ ſine alio, ſed in propoſito bene poteſt relinqui aliqđ filio aliquo titulo iure inſtitutiõis. Nec ob. etiã l. illa: qa illud procedit ex neceſſaria conſequentia, & propter compaſsibilitatem contrariorum. Præterea ſi legitima vel debita iure naturæ non poſſet relinqui filio, niſi iure inſtitutionis: & ꝙ præſumetur dicto iure eſſe relicta, ſuperflua eſſet iuris prouiſio, quæ dicit iure inſtitutionis debere relinqui. Pręterea, vbi lex inducit certam formã ſeruari debere, ſi nõ ſeruatur illa forma in gñe: nõ valet ꝙ agit: & C. de iure delib. l. ſcimus. cum ſi. §. ſi verò poſtꝗ. Nec ob. ſi dicatur ꝙ verbũ relinquo, ſit commune: quia verũ eſt quando apponitur vniuerſitati: quia poteſt denotare hæredis inſtitutionem, & appoſitum rei ſingulari non poteſt hoc denotare, vt ſ. dictum eſt. ſed in propoſito fuit adiectum rei ſingulari: quia certæ quantitati: ergo non poteſt denotare hæredis inſtitutionem: quia in incertis, non certus eſt locus coniecturis, vt dicunt iura vulgaria. ergo eſt commune, quia diuerſa ſignificare poteſt ſecundum naturam relicti, cui apponitur: ergo &c. Et datum fuit hoc conſilium die vij. Iulij.

Si mulier hæres inſtituta fecit inuentarium, ſed non cum debita iuris ſolennitate, ſcilicet non vocatis legatarijs ſpecialiter, nec adhibitis teſtibus loco legatariorum abſtantium: an ſufficiat ſibi, vt poſsit extrahere Falcidiam. Item ſi conueniatur à legatarijs & creditoribus vltrà vires hæreditatis, poſſet ſe excuſare ꝓpter iuris ignorantiam, cùm agat de damno vitando.

1 ☞ *Inuentarium non ualet quando legatarij, & alij quorum intereſt non fuerunt citati, & non ſufficit generale proclama.*
2 *Mulier quando certat de damno euitando, an poſſet ſe excuſare prætextu ignorantiæ.*
3 *Denunciatio quando & quibus perſonis eſt facienda.*
4 *In confectione inuentarij an requiratur ſimplex denunciatio uel citatio.*
5 *Lex iubens aliquem uocari, debet intelligi, id eſt, citari.*
6 *Iudex non eſt neceſſarium quod interſit confectioni inuentarij.*
7 *An de ſubſtantia & forma inuentarij ſit quòd legatarij uocentur.*
8 *Beneficium inuẽtarij, an ſit indiuiduum, ita quod ſi ſit peccatum in uno totum reddatur nullum.*
9 *In confectione inuentarij an debent adeſſe tres teſtes.*
10 *In confectione inuentarij requiruntur teſtes bonæ opinionis & famæ.*
11 *Notarius debet ſe ſubſcribere inuentario, & an requiratur ſpecialis ſubſcriptio.*

CONSILIVM CLIIII.

b Maritus b fecit hæredem vxorẽ & multa legata reliquit. poſt eius mortem dicti ſui mariti, hæreditatem cum inuẽtarij beneficio adiuit, & inuentarium fecit: ad cuius inuentarij confectionem quidã ex legatarijs teſtamenti, qui erant in ciuitate, vocati non fuerũt, neq; citati fuerunt: tamen fuit factũ quoddã generale proclama, ꝙ ſi quis crederet ſua intereſſe, compareret, &c. & mulier quæ fuit ignara literarum notarium adhibuit, qui ſe ſubſcriberet loco ſui qui non ſubſcripſit ſecundùm formam iuris, & inuentario prędicto non adhibuit tres teſtes ſpecificè loco legatariorum abſentium: eſt tamen verum ꝙ in ipſo inuentario adhibiti fuerũt teſtes ſex, & vltra idonei, & bonæ famæ, & opi. Modo quæritur de duobus. Primò, vtrum dictum inuentarium valeat de iure, ita ꝙ mulier poſsit retinere Falcidiam. Secũdò vtrũ dicta fœmina hæres inſtituta cùm ſit fœmina. poſito quòd à creditoribus & legatarijs conueniatur, poſsit ſe excuſare propter iuris ignorantiam,
1 cum certet de damno vitando. †Circa primum quod inuentariũ de iure valeat. videtur poſſe de iure probari: quia ad dictum inuẽtarium per generale proclama fuerunt citati illi, quorũ intereſſe poterat: quę citatio videtur ſufficere: vt C. de anna. excep. l. vt perfectius. ff. quod vi aut clam. l. aut qui aliter. §. j. Item, quia non valet citatio neceſſaria in figura iudicij, ſed ſola conuocatio, ſeu denunciatio ab hærede, vt in authen. de hæred. & Fal. §. cum dicitur. col. j. quæ denunciatio ſeu conuocatio ſatis videtur
c eſſe facta per generale proclama. c In contrarium videtur quod non valeat: quia debuerunt legatarij nominatim vocari, ſeu citari. Videtur enim ſolennitas inducta per l. fi. C. e. tit. ergo ipſa nõ ſeruata non valet inuentarium: & hæres tenetur inſolidum: vt l. ſcimus. §. & ſi præfatam. C. de iure deli. nec ſufficit generale proclama, vbi certus eſt aduerſarius, & ipſius haberi poteſt copia, vt ff. de libe. agno. l. j. §. j. & quod ibi no. & eſt caſus in l. ſi curatoris. C. de iure delib. Item hoc denotat ille §. hoc illo addito debent vocati agnati legatariorum, ſi ipſi non ſunt. Pró hoc, quia loco abſentium debet certus adhiberi, qui inſpiciat, & interſit: et aliàs non valet: vt in authen. ſed cum teſtator C. ad legem Falc.
2 †Ad ſecundũ quæritur, vtrum mulier poſsit ſe excuſare prætextu ignorantiæ, cum certet de damno vitãdo. Videtur quod ſic, per l. regula. ff. de iur. & fac. igno. etiam ſi erret in iure. In contrarium videtur: quia in damno vitando ita ſubuenitur viris ſicut mulieribus: vt no. glo. in d. l. regula. ſed viris non ſubuenitur, ſi præfatam ſolennitatem non ſeruauerint: vt d. §. & ſi pręfatã &c. Item quantum ad creditores poſſet dici ꝙ per generale proclama excuſata eſt mulier: ſed quantum ad legatarios, qui ex hoc ipſo teſtamento dependent, qui poſſunt ſpecialiter vocari, non ſufficit generale proclama, ſecundum ea quæ no. ſecundum Inno. in c. cum in tua. extra, qui ma. accu. po. & in c. dilecti. aliâs dilecte. extra, de excep. cum etiam non fuerunt adhibiti alij tres teſtes, vt loco legatariorum & creditorum abſentium intereſsẽt vt l. ſancimus. §. ſi verò abſunt. Nec eſt curandum ꝙ in dicto inuentario fuerũt adhibiti ſex teſtes, ſicut in alijs inſtrumentis: vt in authen. de fide inſtru. col. vj. qui ſunt adhibendi ad ſolennitatẽ ipſius inuentarij & cõfectionẽ, vt loco creditorũ, & legatariorũ abſentium, ne quid maligni per hæredẽ cõmittatur: & de hoc habent deponere: vt in d. §. ſi verò abſunt. & iſti tres teſtes tenẽt locũ legatariorum, & creditorum abſentium, qui non venerunt vel alium pro ſe non miſerunt, vt ibi colligitur. Reſpondeo ergo ad ſecundum, ꝙ dicta mulier non poſsit ſe ex ignorantia excuſare, cũ tractet de dãno vitando. Tex. eſt in. §. ſi verò. ĩ auť. de hære. & Fal. ibi: omni perſona & ver. ſeq. iuncto. §. ſeq. eo. tit. Ex quibus colligitur ꝙ non excipitur niſi pupillus. Voluit em̃ illa conſtitutio ſolum iuuare minorem, dando ei reſti. ratiõe minoris ætatis, & non ſexus fœminei: vt ibi, & l. auxiliũ. §. in delictis. ff. de mino. vbi gl. intelligit illum §. & per Cy. in l. ſcimus. §. j. C. de iure delibe. ſic & aliàs in ſimilibus amiſsionibus priuilegiatis, minor ætas mulieris, & non ſexus. l. fi. C. ſi aduer. deli. nõ ob. l. aut qui aliter. ſ. alle. imò facit pro: quia in primo debet denunciare ſibi: ſed vbi non eſt cui denuncietur, tunc amicis, vel
3 procu. vel domeſticis. †Præterea, ibi ſpecialiter enumeratur cui denuncietur. ſed vbi copia eius haberi non poteſt: tunc amicis. Et eodẽ modo rñdeo ad l. vt perfectius. puta, generale proclama locũ habet, vbi tales ſunt perſonæ q̃ poſſunt veriſimiliter ignorare. quod non eſt in legatarijs, vt. ff. de tranſactioni. l. non eſt ferẽ
a dus. a. †Sed ſuper punctis ſuperius denotatis ſubtiliter intuendo
4 eſt aduertendum ad primum, an ſit verum dicere ꝙ in cõfectione inuentarij requiratur citatio: an ſufficiat ſimplex conuocatio & denunciatio facta per hæredem ꝙ legatarij interſint ad vidẽdum confici inuentarium, & dicet aliquis ꝙ ſic, per tit. in auť. de hære. & fal. §. illo ver. vbi iubet conuocari omnes legatarios. Si ergo debet citari: ergo intelligitur ex commiſsione iud. in forma iudicij: vt l. hæc autem. §. rectè. de feudi. ff. ex qui. cau. in poſ. ea. & C. ſi vt ſe ab hære. inſti. auť. ſi omnes. C. de his qui ve. æta. impe. l. j. ibi conuocatis teſtibus idoneis, intelligitur de requiſitis à iudice: vt l. præſenti. C. de epiſ. & cle. & l. ij. C. de decu. lib. x. ibi: decurionibus ſolenniter conuocatis, &c. Breuiter contrariũ puto de iure dicendum, & puto ꝙ ſufficiat conuocatio ſeu denun-
5 ciatio facta abſque iudice. †Et eſt ſciendum ꝙ quando actus geritur eſt neceſſe fieri cũ iudice: quia iudex habet interloqui vel iudicare aliquid permittendo vel prohibendo. & tunc ſi lex iubet aliquem vocari, debet intelligi. i. citari. & ita loquitur §. non defendi. & l. alle. ſ. Quandoq; actus, qui geritur non eſt neceſſe ꝙ fiat cum iudice: quia non habet interloqui vel ſententiare aliquid permittendo, vel prohibendo: & tunc aſſumitur conuocatio, denunciatio, vel proteſtatio vt interſit ad actum qui geritur: & ita loquitur caſus, de quo modò quęrimus. Eſto enim ꝙ quis adeat iudicem vt interſit in confectione inuentarij: tamen ſuper iſta confectione per iudicem nil eſt faciendũ concedẽdo vel negando hæredi: & hoc eſt verum. Probat tex. in d. §. illo. ibi dum ſubdit in conteſta. miſſus, &c. non ꝙ appellet quãdã proteſtationẽ. Et ſic poteſt intelligi d. l. ij. C. de decu. lib. x. Dico ergo quod hæc proteſtatio fit ſolũ ad hunc actum, vt conueniant legatarij. Præterea nec illa l. ſancimus. nec in corpore, de hære. & Fal. diſponitur ꝙ iudex debeat adeſſe: ergo citatio propriè in figura iu-
6 dicij non requiritur. †Dico etiam ꝙ in confectione inuentarij tutoris, lex non dicit quod iudex debeat adeſſe: bene tamen dicit ꝙ tutor debet adminiſtrationem ſuſcipere per decretum iudicis, antequam res attingat & ita loquitur l. tutor. de admi. tuto. & l. legitimos. de legi. tu. & l. fin. arbi. tu. Concludo ergo quod citatio in figura iudicij neceſſaria non eſt: item nec eſt neceſſarium ꝙ
7 iudex interſit confectioni inuentarij. †Sed eſt aduertendum: poſito quod legatarij, & alij non ſunt in forma iudicij citandi & requirendi, vt dixi: an extra formam iudicij debent requiri nominatim, & ſpecialiter, & expreſsè: an ſufficiat generale proclama. Et dico quod quando quis venit vocandus ad aliquẽ actum: eſt talis conditionis, qui poteſt intentum vocantis ſeu vocari facientis tollere, & impedire: & tunc debet ſpecialiter vocari. Ita loquitur l. ſi curatorem. C. de iure delibe. ff. de ven. inſpi. l. j. §. j. Quandoque ille, qui venit vocandus ad actum, qui geritur, non eſt illius conditionis: ſed ſolùm eſt vocandus vt actus, qui geritur, fiat legalior, & ad hoc aſsiſtat. & ita eſt in caſu noſtro: nam legatarij & creditores ſolùm ad hoc vocantur, vt præſto ſint confectioni inuentarij. Vnde aut hæres fecit inuentarium legaliter, & vocatus nil poteſt ſibi dicere. Aut facit minus legaliter omittendo ponere res hæreditarias: & tunc contradictio legatariorum & creditorum non impedit voluntatem hæredis: ſed bene fateor quod poſtea potuit redargui hæres probando ſuum delictum: & pœnã legitimã patietur, non ꝙ inuentariũ non valeat: vt d. l. ſcimus. §. in litem aliàs. §. licet de iure deli. ſecundũ opi. cõiter approbatã, pro iſto caſu puto ꝙ ſufficiat gñale proclama: vt C. de diſtr. pig. alias de lui. pi. l. ſi eo tpe. intelligendo ꝙ ibi non ſit modicum preiudicium ꝙ generatur ibi, & hic in confectione inuẽtarij firmat ibi Old. & alij doct. hoc tenent. Pręterea, tex. in §. illo. ſimpliciter requirit cõuocationẽ ſed conuocatio quædã fit noĩatim, q̃dam generaliter: vt in fi. C. qđ cũ eo. l. generaliter. & l. noĩatim. ff. de condi. & demonſtr. & l. ij. de libe. & poſth. excuſatus eſt ergo hr̃s ſi nõ facit l. noĩatim. licet generaliter, maximè cum diſpoſitio §. illo. ſit odioſa. qđ patet: quia procedit pœnam imponendo: ergo debet pati interpretationem extenſiuam, aliàs oſtenſiuam, etiã ad generalem conuocationem: & non ad ſpecialẽ, per quam odium generatur. Ad prædicta. l. ij. C. de noxa. cum ſi. ſufficit ergo generale ꝓclama. Ad ꝙ facit ꝙ no. Inn. extra, de maio. & obe. c. fin. ꝙ ſi non fuiſſent legatarij noĩatim citati, non obfuiſſet. quãtò ergo minus ſi non oĩno, ſed
8 quidã gñaliter, & quidã ſpecialiter fuerũt vocati. †Secũdò principaliter eſt vidẽdũ vtrũ actus vel bñficium inuẽtarij ſit indiuiduũ, ita poſito ꝙ quo ad aliquos ſit peccatũ in forma, nõ valeat: & qa ad alios, cũ qbus nõ fuit peccatũ in forma valeat: & ſit diuiduũ, & vr̃ ꝙ ſit indiuiduũ. Primò, qa in terminis iſtis vr̃ text. in corpore e. ti. ĩ §. ſi verò nõ feceriť. ibi: dabat em̃ pœnã ei & ſubdit ex qbus cautè oĩa agat, nil poterit dãnificare. inqt ergo ꝙ ſi ĩ aliquo ꝙ requiriť, eſt peccatũ, ꝙ totũ perit bñficiũ. Præterea, cũ aliqua formaliter requirũť ſi eſt peccatũ circa vnã totũ actũ, reddit nullũ: vt l. cũ hi. §. prætor. ff. de trãſact. & l. j. C. de fide inſtr. & iure haſt. fiſ. li. x. ergo nõ valet quo ad præſentes, ſeu quo ad vocatos. Rñ. primò: qa fuerũt oẽs, ſaltẽ oẽs realiter vocati. Pręterea nõ vr̃ verũ ꝙ ſaltẽ quo ad præſentes nõ valeat, vt de vnoquoq;. poſt prin. ff. de re iud. Facit l. etiã. §. j. de mino. & quod not. Inno. extra, de ꝓcu. c. j. verſi. ſi verò. Põt aliter intelligi. Nã tres notat caſus: Qñq; qs totaliter l. cõtẽnit, ſ. nullo mõ cõficiẽdo inuẽtariũ. Qñq; qs totaliter legẽ obſeruat faciẽdo inuẽtariũ implẽdo ipſius formã. & iſti caſus ſunt indubitati. Qñq; qs habuit ꝓpoſitũ legẽ nõ contẽnere, ſed eius voluit adipiſci bñficiũ: ſed dubitãdo in ipſius intellectu verbũ æquiuocũ aſſumpſit ſcđm vnũ intellectũ: & tũc nõ eſt veriſimile qđ lex ſit impia q̃ voluit hæredẽ tã modico peccato incidere in tã magnã captionẽ, & de ſuo tm̃ oĩbus creditoribus & legatarijs refundere cogeretur, & tenereť: ar. l. cũ prolatis. ff. de re iu. & qđ ibi not. Intelligam ergo dictum §. in eo qui nullũ fecit inuentariũ, nõ in eo qui fecerit, & aliquid omiſit: ar. l. j. §. ex hoc edicto. de ven. inſpi. maximè cũ ius legatariorum in nullo læſum ſit. vt d. l. ſcimus. §. licentiam. & d. §. illo. & iſte in-
9 tellectus inhæret ratiõi, & eſt æquus. †Ad aliã partem, qua diciť
b quod tres teſtes b debuerunt adhiberi per auť. ſed cum teſtator. ergo per ſe debuerunt adeſſe, & adhiberi: vt l. hæredes palam. §. fi. de teſt. cum ſi. reſpondeo, & dico quod hoc non procedit. Nã dico quod de iure C. requirebantur duo teſtes cuiuſcunque cõditionis: vt l. ſcimus. §. ſi autẽ. hodie eſt à dictis legatarijs abſen-
10 tibus hoc plus quia requiruntur tres teſtes ad minus. † Item requiritur quod ſint aliter conditionati, ſcilicet, bonæ opinionis, & famæ, & ſubſtãtiam poſsidentes, & locupletes: at hic nedum tres interuenerunt, ſed vltra ergo &c. Hoc probatur clarè in d. §. illo. coniuncta l. ſcimus. ſic intelligit gloſ. in d. l. ſcimus. §. ſi autem. ſuper ver. cæterorũ. Præterea, tex. in auť. ſed cum teſtator. non dicit ꝙ loco legatariorum abſentium vltra numerum duorum hoc requiratur. abſit quod dicitur, facit d. l. hæredes. vbi ſi ſunt plures adhibiti, licet nõ dicat adhibens, adhibeo: adhuc ni-
11 hilòminus valet quod agitur. †Ad vltimum quod obijcitur qđ notarius ſe non ſubſcripſit ad perfectionem, & non dixit ſpecialiter à dicta domina mãdato & nõ habito, non inſiſto: quia patet quod ſe ſubſcripſit pro dicta domina ſeu pro ipſius dñæ abſentia. Item ea quæ incontinenti fiunt videntur ineſſe. Barto.

a ¶Non eſt ferendus hucuſq; eſt cõtingẽtia facti cũ qbuſdã allegationibus. mõ ſequiť cõſiliũ Barto. ſed ſup punctis. Th. Diploua.

b ¶Tres teſtes. Iſtæ ſubtilitates de cõſuetudine nõ ſeruantur, aliàs vix poſſet fieri inuentariũ, ſecundũ Bal. in d. l. fi. in fine prin. & incip. in confectione inuẽtarij. in j. vo. & ĩ cõſ. xxxv. in iiij. vol. incip. inuẽtarium hæredis. Th. Diplo.

Si quis donet omnia bona ſua Titio, ſi cõtingat eum decedere ſine filijs, vel ſi continget filios ſuos mori etiam ſine filijs: & dicit ꝙ mater ſua hoc ſibi mandauit. & ipſe ratificat ex nunc à tempore mortis ſuæ, reliquit filium, qui obijt ab inteſtato ſine filijs: an bona iſta debent venire ad matrem iſtius filij vxorem illius donantis, vel ad donatarium hæredem, qui fecit teſtamentum & donationem ſibi.

1 ¶ Heres hæredis teſtatoris eſt hæres.
2 Verbũ quod refert ſe ad præteritũ non ad præſentẽ ſtipulationẽ, quomodo intelligitur.
3 Copula, & plenam repetitionem inducit.
4 Coniuncta quando poteſt accipi pro diſiuncta uel ſoluta.

CONSILIVM CLV.

FActi contingẽtia proponitur ſub hac forma Cobbatius quondã Nicolai de Tuderto olim filius, & hæres dictæ dominæ Blondæ dixit, & ſponte confeſſus fuit, & recognouit ꝙ præfata domina Blonda olim ſua mr in vltimis cõſtituta voluit, & mãdauit, diſponẽs de bonis ſuis, ꝙ ſi dictus Cobbatius decederet ſine filijs ex ſe natis ꝙ bona ſua omnia deuoluerentur, & pertinerent ad Menotium Bentij fratrem ſuum conſobrinum, & filios ſucceſſiuè: idẽque Cobbatius tanquam filius & hæres dictæ dominæ Blõdæ matris ſuæ, volens agnoſcere, ratificare, & approbare voluntatẽ vltimam dictæ matris ſuæ, voluit ac etiam donauit donationis titulo irreuocabiliter inter viuos ex nunc, prout ex tunc, eidem Menotio præſenti, ſtipulanti & recipienti, & cognouit voluntatem ſuæ matris prædictæ, quam aſſeuerat eſſe veram, & ratã, & gratam, & firmam habere perpetuò, & in nullo cõtrafacere, vel venire per ſe, & hæredes ſuos omni tempore. quinimo ex cauſis prædictæ donationis voluit ꝙ omnia ſua bona dictæ ſuæ mřis ſi contingeret ipſum Cobbatium mori ſine filijs legitimis ex ſe natis, deueniant ad ipſum Menotium: & ipſa bona promiſit eidem Menotio præſenti, & ſtipulãti integraliter omnia & ſingula per ſe, & ſuos hæredes reſtituere & reddere in euentum conditionis prædictæ. & ſi contingeret etiam ipſum, & filios & filias ſuas decedere ſine filijs ex ſe natis ipſa bona omnia promiſit reddere Menotio ſtipulanti pro ſe, & ſuis hæredibus in euentũ cõditionis prædictæ. poſtquã dictus Cobbatius ex dicta Andreola vxore ſua filium nomine Marcutium ſuſcepit, & in vltimis condidit teſtamentum ſuum, in quo Marcutium filium ſuũ ſibi vniuerſalem hæredem inſtituit: & ipſo filio ſuperſtite diem clauſit extremũ. qui quidẽ Marcutius patris hæres ab inteſtato nullis relictis filijs matre ſua ſuperſtite defunctus eſt. Modò quæritur, & in dubium reuocatur de bonis hæreditatis dictæ dominæ Blondæ, ad quem pertineant, an ad præfatam dominam Andreolam matrem, & hæredem dicti Marcutij: an ad Menotium vigore & poteſtate dicti fideicommiſſi, recognitionis, & donationis, & aliorum in prædictis contentorum. Et videtur dicendum bona prædicta, de quibus quæritur excluſo dicto Menotio pertinere totaliter ad præfatam dominam Andreolam matrem dicti Marcutij: ex eo quia ſecundum propoſita dicta bona à d. Blonda mediante perſona Cobbatij prædicti, & Marcutij in dictam dominam Andreolam matrem Marcutij hæreditario iure tranſlata fuerunt. ff. de acqui. poſ. l. cum hæredes. in prin. ff. de re. iur. l. omnia ferè. nec refert an immediatè an per longã ſucceſſionem quis hæres exiſtat: vt C. de lit. iur. l. is qui rationem

1 §. alias. C. de ver. ſig. l. ſcimus. quod accidit: †quia hæredis hæres teſtatoris eſt hæres. C. de hæred. inſti. l. fi. Nec obſt. recognitio, & alia pacta. s. in themate propoſita: quia prædicta omnia proceſſerunt cõditionaliter, valet ſi Cobbatius decederet ſine filijs, &c. Sed cum tempore mortis Cobbatij ſuperfuerit ei filius, cõditio fideicommiſſariæ contenta in inſtrumento dictorum pactorum deficit. C. de condi. inſer. l. j. de inſti. & ſubſti. l. generaliter. in pri. ff. ad Trebel. l. ex facto. §. ſi quis autem. Nec obſt. ſequens clauſula in tali ſtipulatione pactorum quod inſtitutio inſerta ibi: & etiam ſi contingit ipſum & filios & filias decedere ſine filijs legitimis ex ſe natis quod ipſe bona omnia promiſit, & cõuenit reddere, & reſtituere ipſi Menotio ſtipulanti pro ſe & ſuis hæredibus in euentum conditionis prædictæ, &c. quaſi huiuſmodi promiſſio fuerit ſub alternatiõe, videlicet ſiue Cobbatius, ſiue Cobbatij filius deceſſerit ſine filijs legitimis exiſtat ſi conditioni euẽtus, &c. ad quæ multifaria patet reſponſio. Primò per verba dictæ clauſulæ non videtur aliqua promiſſio vel obligatio principaliter induci. Nam dicitur, & etiam ſi contigerit ipſum & filios ſuos, &c. & quod bona ipſa omnia promiſit &c. ſic huiuſmodi obligatio non poteſt competentem inducere promiſſionẽ in

2 præſenti factã, †ſed potius de præterito. Et hoc eſt propter verbum ibi appoſitum & inſertum, quod quidem ad præſentem ſtipulationem adaptari non poteſt, ſalua ratione recti ſermonis. ff. de auro & arg. leg. l. Plautius. in fi. ſed de præterita ſtipulatione matris non conſtat. ergo &c. arg. C. de edend. l. ſi quis in aliquo. Secundò, quia etiam quod illud verbum non eſſet appoſitum, ſiue ſcriptum, ſtipulatio præmiſſa iuris efficacia caret: cum nulla in ea re ſtipulationis, vel promiſſionis cauſa inſeratur: vt ff. de doli exce. l. j. §. circa. & C. de non nume. pec. l. generaliter. in glo. quæ incip. ſ. venditionis. &c. accedit. ff. man. l. ſi procuratorem. in prin. ibi: vniuſcuiuſq; contractus initium ſpectandum eſt. &c. ff. de prob. l. cum de indebito. §. fi. ibi: cauſas explanauit, &c. Nec ob. in hoc puncto ꝙ in præcedenti clauſula inſtrumẽti prędicti fiat mentio de cauſa donationis irreuocabiliter inter viuos, q in ſequenti debeat intelligi eadem donationis non eſt cauſa repeti

3 ta, per l. Titia. §. idem reſpondit. ff. de ver. obli. † & maximè propter copulam & quæ plenam repetitionem inducit. ff. de fun. in ſtru. l. Seiæ. §. Caio. quia licet in ſuperiori clauſula Cobbatius vſus fuit verbo donationis: non tamẽ propterea poteſt dici mera & ſimplex donatio: vt ff. loca. l. ſi vno. in prin. & ibi no. & accedit ꝙ ſignificatio verborum accipitur, & aptatur ſecundum ſubiectam materiam ſuper qua verba exprimuntur: & non ſecundum propriam verborum ſignificationem. ff. de reg. iu. l. non videtur data. & plenè ibi no. & ſic cùm illa verba, donationis. &c. in prima clauſula adiecta meram donationem non inducant: multominus tacita ipſorum verborum repetitio poſſet inducere donationem. Nã quoties expreſſum eſt inualidum: nec valet tacitũ: vt ff. de dona. inter vi. & vxo. l. ſi ſpõſus. §. ſi maritus. & ff. de ſer. ru. prædi. l. itẽ §. fi. & ibi no. Tertiò, quia ſi expreſſa cauſa donationis foret inſerta, & recta ſtipulatio concepta: debet tñ de iure dici cõditione ipſius donationis defeciſſe. Dicũt enim verba concepte ſtipulationis: & etiã ſi cõtigerit ipſos filios, vel filias ſuas decedere ſine filijs ex ſe natis. &c. Et ſic appareret ꝙ conditio eſt copulata: & copulatiuè proceſſum, ad cuius exiſtentiã vtrũq; requiritur: & alterũ interuenire nõ ſufficit. ff. de ver. obl. l. ſi quis ita ſtipulatus. in prin. de cõdi. inſti. l. ſi hæredi plures. Cũ ergo in propoſito themate nõ interuenerit vtrũq; Cobbatium, & filium Cobbatij

4 mori ſine filijs: ergo &c. † Nec poteſt dici ꝙ cõiuncta accipi poſſit pro diſiũcta, vel ſoluta. Primò: quia hoc contingit cauſaliter: vt l. ſæpe. ff. de ver. ſig. & hic caſus non eſt in l. ſæpe. vel alia lex: ergo remanet ſub regula: vt l. cõmodiſſimè. de lib. & poſth. Item cũ in verbis non verſatur ambiguitas, nõ admittitur quæſtio voluntatis. ff. de lega. iij. l. ille. §. cũ in verbis. ſed in propoſito verba copulata ſunt clara & aperta. Idẽ in dubijs à verbis non eſt recedendũ: vt l. non aliter. de leg. iij. & l. j. §. ſi is qui nauem. ff. de exerci. Itẽ non põt ſumi pro diſiũcta, vel ſoluta: quia repugnaret mẽs & votũ dicti Cobbatij. Nã Cobbatio decedente ſine filio, & ſuperſtite nepote admitteretur Menotius donatarius excluſo nepote eſt poteſtate alternationis, vel orationis, in qua ſufficit alterum ꝙ eſſet abſurdũ & abſonũ & contra veritatẽ, & votũ Cobbatij. Nec enim videri debet ꝙ proprijs ſucceſſoribus extraneos anteponat: vt C. de fideic. l. cũ acutiſſimi. in fi. & accedit vnde liberi. l. ſcripto. in fi. & de bo. dã. l. cũ ratio. quinimmo ſi omnia prædicta neq; cõiũcta, neq; diſiũcta prolata eſſent in cõtractu pdicto, deberent tamen pro cõiunctis accipi ex mẽte pronunciantis: vt ex prædictis apparet per d. l. cũ acutiſſimi. cũ ſi. ergo multò fortius vbi mens & verba cõcurrũt. ff. de reg. iur. aliàs de re milita. l. in eo quod plus. §. niſi. & ibi no. & ſic ceſſat oppoſitio. Ex præmiſſis ſatis eſt de iure probatum ꝙ dicto Menotio excluſo bona prædicta, de quibus quæritur, integraliter pertinere debent ad præfatam dominam Andreolam. Bartol.

Si teſtator reliquit certã rem vni, & facit eum hæredem in ea dem re: & voluit eum amplius petere non poſſe: & inſtituit in reliquo ſuæ hæreditatis ventrem ſuæ vxoris hæredem vniuerſalẽ, ſi eſſet prægnans: ac eo mortuo reperitur quod vxor non erat prægnans: an hęreditas tota debeat deuenire ad inſtitutum in præfata certa re, tanquam ad hæredem vniuerſalem: vel ad alios proximos, tanquam ab inteſtato ſuccedentes.

1 ¶ Inſtitutus in re certa, & ꝙ plus petere nõ poſſit, nõ habetur loco hæredis uniuerſalis
2 Teſtator poteſt prohibere ius accreſcendi.
3 Repugnantia uel prolixitas ſi colligitur in teſtamentis, teſtamentum eſt nullum.

Si leges

4 Si leges aliquid diſponunt, an & quando teſtator poteſt aliud diſponere.

CONSILIVM CLVI.

2 TItius fecit teſtamẽtum, in quo inter cætera reliquit Ioanni nepoti ſuo fundum: & ipſum Ioannem in ipſo fundo ſibi hæredem inſtituit & voluit quod plus de bonis petere non poſſit: & ventrem vxoris ſi prægnans eſſet, & ad lucem peruenerit, vniuerſalem hæredem inſtituit. moritur teſtator: & vxor non eſt prægnans. Ioãnes vult totam hæreditatem. Seius frater Ioannis & nepos dicti teſtatoris dicit teſtamentum non valere, & ab inteſtato cum Ioanne fratre ſuo ſuccedere debere, quæritur quid iuris, Pro Ioanne facit: quia inſtitutus fuit in re certa, &c. l. j. §. ſi ex fundo. & l. ſi ex

1 facto. ff. de hære. inſti. no. C. eo. l. quoties. † Contrarium eſt veri

b tas: quia teſtamentum non valet propter hæc verba ꝙ plus de bonis ſuis petere non poſſit. Nam quod dicitur, inſtitutus in re certa habetur loco hæredis vniuerſalis: eſt verum, niſi voluntas teſtatoris manifeſtè refragaretur. Tex. eſt expreſſus. ff. de hæred. inſti. l. quoties. §. ſi duo. ſed hic eſt huiuſmodi: ergo non eſt locus illius hæredis, ſed legatarij: & ſic teſtamentum nullum, cum non habet hæredem. de his quæ in teſta. delen. l. proxi. Inſti. de leg. §.

2 ante hæredis. † Præterea, teſtator poteſt prohibere ius accreſcendi: & ſic prohibere ne portio vacans accreſcat inſtituto ex re certa, ſeu portione. tex. eſt ſecundum vnam opi. in d. §. j. & in gloſſ. Præterea tex. eſt expreſſus de iſta quæſtione rectè intelligendo, de iniu. teſta. l. pe. & de li. & poſth. l. poſthumus. ver. nam & cũ duobus. quod ſic declaro: Si duo ſunt inſtituti, ex quibus poſthumus eſt exhæredatus: & alij duo ſubſtituti, ex quibus poſthumus eſt præteritus: certum eſt quod teſtator dando ſubſtitutum prohibuit ius accreſcendi: quia ſubſtitutus præfertur coniuncto C. de fideiuſſo. au. hoc amplius. & not. de acqui. hære. qui proximi. ſi qua portio vnius ex inſtitutis defecit non poteſt venire ad alium coniunctum hæredem: quia teſtator deinde ſubſtitutionem prohibuit. Item ad ſubſtitutum non poteſt peruenire: quia gradus ille non valet: & ſic ne decedat pro parte inteſtatus, totum teſtamentum reducitur ad cauſam inteſtati. Hoc expreſſè tenet gloſſ. in d. ver. nam & cum duobus. & hoc eſt in relictis dictæ B. ita in propoſito teſtator prohibuit ne totum accederet inſtituto, ex re certa totum teſtamentum eſt irritum. non ob. ſed his cum dicitur l. pe. quia infra inſtituti fuerunt inuicem ſubſtituti: ideo ſubſtitutio valuit: aliàs noluit ius accreſcendi inter eos adimere, ſed augere: & ſic poſſet vendere alias venire iure inſtitutionis, iure accreſcendi. caſus eſt de impube. & alijs ſubſtit. l. teſtamento. ff. de acquir. hære. l. ſi quis hæres not. glo. Dy. eo. tit.

3 nec his. §. hæres. † Præterea, quando ex verbis teſtatoris colligitur prolixitas vel repugnantia, teſtamentum eſt nullum l. ſi Titius. de condi. inſtit. ſed hic eſt huiuſmodi: ergo &c. quia dicit, plus de bonis ſuis petere non poſſit. Aut enim petit illud tantum: & tunc eſt nullum: quia decederet pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus. Aut totum peteret, & caderet. concluditur ergo quod inſtitutio eſt nulla. Nec ob. de hære. inſt. l. ſi ita quis hřs inſtitutus fuerit excepto fundo. quia verba, inſtituo te hæredem, excepto fundo, hoc importãt, i. in fundo te nõ inſtituo. non enim prohibet extãte lege, ſeu iure tacitè accedere. Sed ſi expreſſè diceret ꝙ fundũ petere nõ poſſet, vel prohiberet, & ſic voluntas teſtatoris contradiceret: & tũc non valeret. d. §. ſi duo. & dictis iuribus non ob. ſi dicatur, nemo poteſt facere qđ leges

4 non habeant locũ in ſuo teſtamẽto. l. nemo. de leg. j. † Quia quędam ſunt leges, quæ aliud de neceſſitate diſponunt, vt qđ teſtamentum habeat ſeptẽ teſtes: & tũc teſtator non poteſt cõtrariũ: imò teſtamentum eſt nullum: vt ibi: Quædam ſunt leges, quæ aliud diſponunt, ſupplẽdo defectum voluntatis defuncti, vt in caſu noſtro, ſi teſtator non fecit hæredem vniuerſalem lex præſumit qđ voluit eum quaſi in parte inſtituere totum hæredem: ideo totum ſibi dat. Sed ſi apparet manifeſtè teſtatorẽ voluiſſe contrarium: tunc ceſſat legis præſumptio in d. l. imò totum irritatur: quia non poteſt pro parte decedere teſtatus, & pro parte inteſtatus, vt dictum eſt. Simile lex introducit quòd in conditionibus, quæ conſiſtunt in non faciendo, cautio Mutiana habetur pro implemento conditionis. lege, Mutianæ. de condi. & demonſtratione. Sed ſi apparet teſtatorem aliud ſenſiſſe: tunc ceſſat cautio Mutiana, poſito quòd ex hoc irritetur diſpoſitio libertatis, quæ eſt ita fauorabilis. ff. de man. teſt. l. fi. Item ſimile: lex vult qđ expreſſio conditionis, quæ tacite ineſt, nõ ſuſpendit. hoc verum, niſi appareat teſtatorẽ aliud voluiſſe. l. conditionibus. §. j. de cõdi. & demon. Concluditur ergo dictum teſtamentum nõ valere iure teſtamẽti. & ſic ab inteſtato dicti Ioannes, & Seius æqualiter ſuccedere debent. Barto.

a ¶ Titi⁹. Add ꝙ iſtud cõſ. Bar. nõ eſt completũ, ideo vide cõſ. in ij. volu. incip. Iacbutius. nu. lxxxij. & ibi eſt etiam cõſ. collegij Piſarum. & ibi ſcripſi. Tho. Diplo.

b ¶ Contrariũ eſt veritas. Vide Bart. in l. quoties. §. ſi duo. ff. de hæredi. inſti. & s. in conſil. xlviij. incip. Gall⁹ Fallopi. & ibi ſcripſi. & vide do. meũ in iure Canonico, do. Petr. de Embald. de Pe. i c. Raynutij⁹. in lxvij. col. de teſtamen. Thoma.

An in caſu auſ. bona damnatorum. C. de ſen. paſ. veniant collaterales. Itẽ an fiſco trãſmittantur ipſo iure bona damnatorũ, vel requiratur aditio: & an bona damnati trãſeãt ad matrem, & alios aſcẽdentes & deſcendẽtes ipſo iure: vel requiratur aditio. Item in quibus caſibus hæres nõ repræſentet in totum perſonam defuncti. c

c ¶ In nomine dñi. Vide de materia auſ. bona dãnorũ. C. de ſenten. paſ. Angel. de Are. i tracta. maleſi. I ver. & ei⁹ bona publicamus. i xiij. col. & ſeq. Tho. Diplo.

1 ¶ Verbum ex latere, poſitum in authẽ. bona damnatorũ an debeat ibi eſſe.
2 Bona damnatorum an ipſo iure acquirantur fiſco.
3 An idẽ iuris ſit in matre, & cæteris deſcẽdẽtibus, ꝗ eſt fiſco.
4 Quod eſt cauſa præmij legalis concurrens in perſonam defuncti, non tranſit ad hæredes.
5 Seruus non poteſt habere hæredes.
6 Caſus, in quo hæres, non repræſentat perſonam defuncti.
7 Hæres licet teneatur ultra uires bonorum hæreditatis, tenetur tamen ad omnia ad quæ tenebatur defunctus.

CONSILIVM CLVII.

c IN nomine domini amẽ ſuper his quæ s. dicta ſunt, & conſulta ſuper puncto præfa

1 to. † in primo dubio videlicet an verbum ex latere, poſitum in auſ. bona damnatorum. C. de ſen. paſ. debeat ibi eſſe, vel non ſatis ſufficienter perſuaſum eſt, per conſultores prædictos ꝙ ibi eſſe non debeat. & hoc eſt veriſſimum vt patet ex tex. libri Nouellarum, cuius verba ſunt hęc: Nullius autẽ bona publicari debeant, niſi q neq; deſcẽdẽtes neq; aſcendentes habeant hypo. tñ eorum de noibus creditis, & dotibus. ſin autem dotes non habeat vxor ſtatutã quartã partẽ ex rebus damnati habeant aſcendentes autem vſq; ad tertiũ gradum vocanẽ: iſta ſunt verba tex. in Nouellis ad literam, ex quibus ſatis liquet venientes ex latere non eſſe admittendos: & pro hoc in caſu propoſito tanꝗ

2 non exiſtentes matri non obſiſtunt: vt s. dictum eſt. † Super ſecũdo dubio: quia mater nõ agnouit dicta bona, an ad hæredes trãſmittat, plus dubitationis eſt, & hoc examinãdum eſt ſuper duo dubia. Primò, an fiſco damnatorum bona acquirantur ipſo iure, an opus ſit agnitione. Secundò an idem iuris quod eſt in fiſco ſit in matre, & alijs deſcendentibus, & aſcendentibus damnatorum, qui hodie vocantur per dictam auth. Ad primum oportet videre quod fiſcus augeat agnitiõe: vt C. de bo. damna. l. fin. vbi dicitur quòd non poſſunt agnoſci, niſi principe iubente. Ad idem ff. de fideicom. liber lege iiij. §. eadem conſtitutio. & verſi. ſeq. qui inci. certũ. & ea. l. §. ſuper. bona. & ꝙ hoc ff. de don. l. quoties. in fi. ſecũdum primã opi. poſitã in gloſ. quæ eſt ꝙ fiſcus non repræſentat perſonã agnati, antequã cognoſcat bona priora, ſicut ibi patet. In contrarium eſt dicendũ ꝙ non ſit neceſſaria agnitio. & iſta eſt veritas. Nam gl. in. l. j. §. an bona. ff. de iure fiſci hoc diſputat, & finaliter determinat ꝙ quando bona deferuntur fiſco iure hæreditario, vt ꝗ eſt hęres inſtitutus: tunc eſt neceſſaria aditio: ſed ſi ex alijs cauſis bona ſunt ſoluendo, & fiſco aliqđ quæri poteſt: ad fiſcum pertinent ipſo iure, vt dicitur in text. in d. §. an bona. & probatur eod. tit. l. non poſſunt. & C. de bo. vacã. l. vl. Nã in eo ꝙ tex. dicit ꝙ bona iuſſu Principis occupẽtur. glo. intelligit, ſcilicet, de facto. Nã de iure nõ eſt opus: cũ ipſo iure ad fiſcum pertineant. Et per hoc eſt rñſum ad illã l. & eodẽ modo ad d. l. iiij. de fideicõmiſſ. lib. & eodem modo ad glo. quæ eſt in l. quoties. de noua. Vel eſt dicendum ꝙ dicta glo. non bene loquitur, & melius loquitur eo. titu. de noua. l. nouatio. vbi dicit quod aliud eſt, quem habere ſucceſſorem ex delicto, aliud ex lege ex teſtamento, quaſi dicat, ille, qui ſuccedit ex delicto, quòd repręſentat eius perſonam, cuius bona habet: vt d. l. quoties. in fin. qđ eſt verum, vt j. dicam, & ſic concluditur ad fiſcum bona ipſo iure

3 pertinere † Ad ſecundum, an idem iuris ſit in matre & alijs

a ℭPrædictæ. Adde ꝙ hoc conſiliũ non eſt domini Bart. ſed Fran. Tigri. de Piſis. imò Bar. cõſuluit. ſ. in conſi. cxxix. quidam habuit vxorẽ. & do. Fr. de Piſis cõſuluit de directo contrarium: & iſtud eſt illud conſil. quod eſt inſertum hic tamen pro conſil. Bart. alle. do. Phil. Dec. in l. nõ hoc. in fi. C. vnde legi. & ibi videas. ad quẽ me remitto. Th. diploua.

deſcendentibus, qui vocantur per d. aut. du
biũ facit: quia videtur ꝙ prædicta ſint ex
priuilegio fiſci. ergo non debeant trãſire ad
illos: & ſicut ibi dicitur ꝙ in matre, & in a
lijs ſit neceſſaria agnitio. quod ſi non fecit,
ad hæredẽ nõ videtur tranſmittere in huius
iuris varietate. Nam de hoc videtur tex. de
iure fiſci. l. traditio. §. ad heredes. & §. ſequẽ.
vbi de bonis fiſco delatis in primum certã
partem dat lex deferenti ſe. Et cũ dicitur ꝙ
tranſmittat ad hæredem dictum præmium
antequam habeatur & antequã fiſco bona
adijciantur: ita in propoſito, cũ propter ſan
guinis charitatem det parentibus, dicta bo
na tranſibunt ad hæredes anteꝗ̃ apprehen
dantur. Et ſi dicatur ꝙ in d. §. ad hæredes. & §. ſeq. iam cõſtabat
de agnitione defuncti, qui ſe detulerat, vel deferendi animũ ha
bebat. Rñ. ꝙ non ſequitur, ſi defert vel deferendi animũ habet:
ergo vult præmiũ. Sicut non ſequitur ꝙ qui implet conditionẽ,
videatur velle hæreditatem: vt. ff. de inof. teſt. l. quemadmodum.
4 †Ex quo concluditur ꝙ eo ipſo ꝙ illud, qđ eſt cauſa prẽmij lega
lis, concurrit in perſonam defuncti, non tranſit ad hæredes: licet
præmiũ non ſit agnitum. ſed in oppoſito cauſa prẽmij legalis eſt
ipſa coniunctio ſanguinis charitas, vel ſi qua ſit alia cauſa iuſta
locum habent iura prima d. gloſ. matris præmium tranſmiſit ad
hæredes ſine agnitione. Caſus eſt in d. §. ad hẽredes. & §. ſeq. hoc
etiam probatur, ſicut iſta bona quæ debebant venire in fi. cum
propter damnationem, non poſſunt concedi alteri ad eius poſtu
lationem, ſed ſolũ proprio motu principis. Iſta autem confeſsio,
quæ fit per aut. vt nulli iu. eſt quẽdã largitas principis facta pro
prio motu, & conſtat ad nullius poſtulationem: ergo debet trãſ
ire ad hæredes vſque ad alias agnationes. nam largitates priuato
rum tranſeunt ad hæredes ſine agnitione alia. l. illa. C. de do. &
ſic multò magis largitas imperialis, quæ debet habere pleniſsi
mum robur, & multa priuilegia ſortitur: vt C. de bo. quæ lib. l. cũ
5 multa. †Præterea, hoc eſt verum, niſi leges deficerent. Probatur
ratione: Nam vt. ſ. dictum eſt, bona mea non tranſeunt ad hære
des: quia ſeruus hæredes habere non poteſt. quod ſic demonſtra
tur. Nil aliud eſt hæreditas quam ſucceſsio in vniuerſum ius ꝙ
defunctus habuit. l. nihil. ff. de ver. ſig. ſed qui decedit ſeruus, ni
hil habet tempore mortis: meritò non habet hæredem. Fallit in
capto ab hoſtibus propter fiſcum, aliàs fictionem legis Corne
6 liæ. †Ex quo ſequitur vnum, quod licet hæres repræſentet per
ſonam defuncti: tamen in caſu propoſito non poteſt perſonam
repræſentare defuncti quo ad ius ciuile, & poſſeſsionem, q̃ nul
la erat tempore mortis: & hic eſt caſus in d. l. quoties. ff. de noua.
7 in fi. †Ex quo ſequitur aliud, ꝙ licet hæres teneatur vltra vires
bonorum hæreditatis: quia repræſentat perſonam defuncti, tene
tur ad omnia, ad quæ tenebatur defunctus: cũ fiſcus, vel alius,
ad quem talia bona deueniunt, non tenetur vltra ꝗ̃ dicta bona
ſint. Cùm enim non repræſentet perſonam, non tenetur ad one
ra perſonalia, ſed ſolũ tenetur quatenus bona patiuntur: & ideo
dicitur in d. l. non poſſunt. de iure fiſci ꝙ ſi bona non ſunt ſoluen
do non poſſunt ad fiſcum pertinere. & idem in matre eadem ra
tione: quia in ius fiſci ſuccedit ex principis largitione, vt dictum
eſt. Ex hoc ſequitur tertium, videlicet ex cauſa inquiſitionis di
ctorum bonorum non poſſunt habere vt commodè acquiratur,
& tranſmittatur: ſicut legatum eſt agnatione aliqua, non autem
requiratur conditio ſicut in hæreditate: vt l. ſi hæreditatẽ. ff. man
da. Ex quibus concluditur, dicta bona tranſire ad hæredem ma
tris ꝗ̃tuncunq; non adita. Et ita dicimus & conſulimus nos Frã
ci. Tigri. & Bar. de Saxoferrato legum doctores, & in fidem cõ
ſuetum ſigillum apponi fecimus.

An ius adeundi hæreditatem matris currat filiæ exiſtenti in ptãte patris: & an per præſcr. xxx. ann. filia excludatur à iure ſuccedendi, & vtrum poſsit petere reſtitutionem in integrum.

1 *Verba legis in dubio debent intelligi propriè, & non abuſiuo modo.*
2 *Debitor non eſt in mora quouſque iacet hæreditas creditoris.*
3 *Aditio hæreditatis eſt facti, & factum requirit.*
4 *Edictum ſucceſſorium de filio legitimo, in quo habeat locum.*
5 *Differentia ſexus, agnationis, & cognationis hodie eſt ſublata.*
6 *Tempus pupillaris ætatis, intercalatur de tempore præſcriptionis triennalis.*
7 *Minor an & quando reſtituatur aduerſus læſionem, quæ conſummata eſt in maiori ætate.*

CONSILIVM CLVIII.

a PRædictæ[a] rationes quantuncũ
que ſint decoræ, videntur concludere contra veritatẽ.
Et primò quædam rationes ſumptæ. aliàs ad rationes
ſumptas ex l. qui in aliena. Rñ. ꝙ illa lex loquitur quando inter
uenit poſſeſsio rerum hẽreditariarum, quo caſu circa qualitatem
actus poſsidendi verſatur præſumptio, videlicet vtrum poſſede
rit hæres, vel aliter, ſed in caſu noſtro nihil poſſedit. Vnde opor
tet præſumi abſolutè actus aditionis nullo præcedẽte alio actu.
Facilius autem præſumitur qualitas, quam ſubſtantia: i. potius
quam præſumatur id geſtum eſſe, de quo nihil apparet: vt l. ſciẽ
dum cum ſua materia. ff. de verb. obli. & arg. l. j. circa princip. de
rei vxo. actio. Et ſi dicatur ꝙ debitor intelligitur aliquid egiſſe:
eo ꝙ videtur poſsidere hæreditatem: vt l. regulariter. & quod ibi
1 no. †Reſpondetur ꝙ re vera nil poſsidet, ſed improprijſsimè vi
detur poſsidere: ſed lex illa, qui in aliena. nõ loquitur de tali poſ
ſeſsione. & verba legis in dubio debent intelligi propriè, & non
abuſiuo modo: vt l. item prætor. in prin. Corroboratur autem di
cta reſponſio ex diſcomparatione effectuum huiuſmodi poſſeſ
ſionum. Nam poſſeſsio, quam habet debitor, nõ poteſt ſimul ſta
re cum actu adeundi. Cõtraria eſt enim, quia per aditionem de
bita extinguuntur, & eius poſſeſsio remouetur. Non ergo po
teſt dici ꝙ poſſeſsio debiti ſit inductiua aditionis: quia ſic eſſet
inductiua ſui oppoſiti. ꝙ non poteſt eſſe: quia contraria, quæ ſe
adinuicem tollunt, non inferunt poſitionem. Vnde quanto lon
gior datur poſſeſsio debiti, tantò includitur interim non eſſe adi
tionem hæreditatis. Vnde ꝙ diuturnitas poſſeſsionis operatur,
contrarium non ob. quia qui ceſſat in reſtitutione debiti, vide
tur velle ſibi lucrari debitum: quia hoc non videtur probari.
2 Præterea nec eſt verum ꝙ iacente hæreditate creditor debitoris
videatur ceſſare, vt probabitur. Item non ob. ratio euitandi deli
cti: quia iſta ratio tollitur expreſsè per l. pecuniæ fœnebres. §. fi.
ff. de viu. & per no. in l. fi. in j. gl. ff. de nau. fœno. quia non eſt in
mora debitor, quouſque iacet hæreditas creditoris. nõ ergo alie
na. ipſemet reſpondet: quia penitus alio caſu loquitur, ꝑterea lex
merito. per quam ipſe mouetur, loquitur in illis duobus actibus
qui niſi interpretarentur aliter includerent dolum, ſeu moram,
non præſupponit neceſſariò dolum. nam eſſe põt ex ſola culpa:
3 vt l. quod te. †Præterea, quicquid ſit, aditio hæreditatis facti eſt,
& factum requirit. ꝙ autem nihil faciendo dicamus aliquem ali
quid feciſſe, eſt diuinare & contra regulam: quia facta nõ præſu
mimus. Et ſic reſpondetur ad l. merito. quia loquitur de interpre
tatione actus facti, non autem ꝙ præſumatur factũ eſſe aliquid,
4 vbi factum non apparet. †Secunda ratio dñi Bart. per quã dicit
ꝙ filia iſta excluditur primò. xxx. anno. ſpatio à iure ſuccedendi
vt filia, ſed poſtea admittitur vt legitima, nullo modo eſt vera.
Primò, quia edictum ſucceſſoriũ de filio legitimo nõ habet lo
cũ in hr̃ditate materna: ſed ſolũ habet locũ in his, q ſunt ſui hære
des, vel fuerunt. i. qui ſunt & fuerunt in poteſtate defuncti. & ita
tex. quem ipſe allegat expreſsè loquitur & habet in l. ſi quis ex
his. ff. vnde libe. & ibi no. in ij. gl. & C. de ſuis & legi. l. fi. & nota.
Azo in ſumma. C. de ſucceſ. edi. Item illa iuris diſpoſitio, de qua
habetur in ti. de ſucceſ. edi. & maximè in illo §. ſed videndũ. ha
bet locũ in ſucceſsione iure prætorij: quia illa ſucceſsio defertur
duplici iure filijs, & duplici capite. Sed in ſucceſsione de iure ci
uili conſequenda non loquitur: quia illa de iſto iure non defert
filijs, niſi vno iure, videlicet ꝙ filij & deſcendentes, & ſi illi iuri
repudiant, ſeu ab eo excluduntur, non ſupereſt aliud de iure ci
5 uili, quo admittantur maximè: quia hodie ſublata eſt † differẽtia
ſexus, & agnationis, & cognationis: & defertur ſucceſsio ſub na
turali deſignatione perſonarũ: vt aut. de ſucceſ. ab inte. & in illo
tit. colliguntur ſatis clarè. Facit. C. de rep. hr̃. l. ſicut & l. fi. Succe
ſsio aũt de iure prætorio in caſu noſtro non poteſt habere locũ:
quia ex qualibet eius ſpecie tempore eſt excluſus: quia multi flu
xerunt anni. Item, quia edictum ſucceſſorium. xxx. anno. ſpatio
eſſet fruſtratoriè prouiſum: quia interim eſſet præſcriptio iure
agendi. non ergo de his ſucceſsionibus loquitur illud edictum,
ꝙ probatur ratione, de ſucceſ. edic. l. j. in prin. & ꝙ no. Azo in Sũ
6 ma eo. tit. †Tertia ſua ratio, per quã dicit ꝙ tp̃s pupillaris ætatis
inter-

intercalatur, ſeu deducitur de tẽpore præſcriptionis triennalis,
eſt verum in iure: ſed non facit ad factum: quia poſt mortẽ mr̃is
ſiluit filia vltra annos xx. poſt pubertatẽ. Quarta ratio, videlicet
per quã dicit ꝙ tempus quadriennij petendæ reſtitutionis hoc
caſu non inchoatur, cũ minor effecta eſt maior: ſed cum præſcri
ptio fuerit conſummata in maiori ætate, ar. eius ꝙ not. gl. in l. ab
hoſtibus. §. j. ſed ꝙ ſimpliciter non eſt vera: quia certũ eſt ꝙ tp̃us
initij iſtius quadriennij attenditur: vt l. petendæ. & l. fina. C. de in
integ. reſt. pe. & ſemper dicitur ꝙ intra. xxx. ann. debet peti reſti
7 tutio, non in caſu. l. fi. de repu. hære. †Item non reſtituitur minor
aduerſus læſionem, quæ conſummata eſt in maiori ætate, niſi ne
ceſſariam frequenter trahat ad geſta in maiori ætate: vt l. iij. §. j. &
§. Seio. & quod ibi no. ff. de mino. ſed non habet læſio hæc quæ
præſcriptionem, ſeu conſummationem contingit neceſſariã con
ſequentiam à principio: & ſic non potuit maior factus agere: ar.
l. non enim. ff. ex quib. cau. ma. & quod plenè no. per Cyn. C. de
teſt. mi. l. quod tempore. in xj. q. vbi etiam reprobat quod not. in
d. §. ſed quod ſimpliciter, Hanc partem Cy. tenet in proprijs ter
minis noſtræ quæſtionis in l. ſancimus. C. in quib. cau. in integ.
reſti. non eſt ne. in vlt. q. vbi determinat quod ſi prẽſcriptio. xxx.
ann. inchoauit in perſona minoris, impoſsibile eſt eum aduerſus
eam reſtitui: quia conſummatur in maiori ætate. Iſta fuerunt di
cta domini Franciſci. ſ. dicti contra alleg. per domi. Bar. à Saxo
ferrato. loco. ſ. poſito. Franc. de Piſis.

Si ſtatuto epiſcopi cauetur ꝙ nemo locet poſſeſsiones eccleſiæ vltra quinquenniũ ſine licentia epi: aliàs ꝙ nõ valeat contractus, & rector eccleſiæ compromiſit ſuper certis poſſeſsionibus eccleſiæ, & arbitri mandarunt ꝙ aduerſarij deberẽt laborare certas poſſeſsiones eccleſiæ per ſex annos, & ſoluerent eccleſiæ certas corbes annuatim de grano, an appellatione locationis comprehendatur iſte contractus innominatus. Item de ſtatuto qñ debet extendi ad ſimiles caſus, vel ne: & de multiplici interpretatione verborum. Item an dictum laudum ſit nullum pro toto tẽpore, vel pro eo tempore exceſsiuo quinquennij.

1 *Communis uſus loquendi in quibus præualeat, & in quibus ſit attendendus.*
2 *Statuta, conſtitutiones, & iura communia quam interpretationem patiantur.*
3 *Laudum dupliciter dicitur, quando amicabilis compoſitio qñque uerò quædã trãſactio.*
4 *Actio quæ oritur ex laudo, ſecundum ſtatuta habet paratam executionem.*
5 *In caſibus, in quibus non ualet contractus ſine decreto, non poteſt fieri tranſactio.*
6 *Statuta dicentia arbitramenta habere executionem paratam, in quibus arbitramentis habeant locum.*
7 *Contractus quando annullatur in fauorem alicuius, non poteſt hoc allegari contra eum.*
8 *Arbitramentum nullum in aliqua ſui parte, eſt nullum in totum.*
9 *Donatio, licet non ualeat in eo quod excedit legitimam ſummam, ualet tamen in eo quod eſt infra uel intra eandem ſummam.*

CONSILIVM CLIX.

a VIſa quadam[a] conſtitutione epi
ſcopi Floreñ. ſub rubrica de locato, & conducto, in
qua inter cætera continetur quod nullus poſſet loca
re res eccleſiæ, vel alterius pij loci, vltra quinquennium abſque
licentia epiſcopi, vel eius vicarij ſub certa pœna: & quod con
tractus. aliter factus ſit nullus, & viſo quodam compromiſſo fa
cto inter plebanum ſancti Viui diſtrictus partis diœceſis Flo.
& eius aduerſarios, & arbitratores, & arbitros, & amicos com
munes de lite, quæſtione, & controuerſia, quæ erat inter dictas
partes nomine, & occaſione poſſeſsionum dictæ eccleſiæ, & da
torum damnorum, & generaliter in quacunque cauſa, & viſo
laudo, & amicabili compoſitione lata per dictos arbitros, & ar
bitratores inter dictas partes, in quo inter cetera quod dicti com
promittentes teneantur laborare, & colere, & vſufructuare di
b ctas poſ. dictæ eccleſiæ per ſex annos[b]. & quod teneantur præſta
re dicto plebano quolibet anno certam quantitatem frumenti,
vt in dictis inſtrumentis inde confectis latius continetur: & viſo
puncto mihi tranſmiſſo, & allegationibus vtriuſque partis. Ad
inueſtigationem veritatis eorũ de quibus dubitatur, & vt ſatis
fiat allegationibus ſubtiliter factis, in quæſtione iſta conſideran
1 da ſunt multa. †Primò quid iuris eſſet, ſi dictæ partes concordi
ter inuicem promiſiſſent, & allegaretur communis vſus loquen
di, qui eſt, vt talis contractus dicatur locatio: licet detur penſio,
ſeu merces non conſiſtens in pecunia numerata, ſed hoc quod
dicitur de cõi vſu loquendi facti eſt & in facto cõſiſtit: ideo ego
conſulens poſſum hoc probabiliter ignora
re: vt ff. de iuris & fac. igno. l. ij. & extra, de
cõſti. c. j. li. vj. ſi tñ de tali vſu loquẽdi appa
reret legitimè, dicerẽ dictã cõſtitutionem,
quæ de locatione loquit̃, ad talẽ cõtractum
porrigi. Nã talis cõmunis vſus loquẽdi prẽ
ualet omni ꝓpriæ ſignificationi, & omni re
gulẽ. omniq; cõſtitutioni in intelligẽdis ſer
monibus: vt ff. de leg. iij. l. librorũ. §. ꝙ tamẽ
Caſsius. & hoc ibi no. per gl. & de fun. inſt.
l. cũ de lanionis. §. aſinã. & de ſuppelle. le. l.
Labeo. Sed vbi de tali vſu loquẽdi nõ ap
paret: tũc poteſt eſſe dubiũ. Nã verè & pro
priè talis cõtractus nõ eſt locatio, ſed cõtra
ctus innominatus, cũ nõ ĩterfuerit merces
ſeu pẽſio in pecunia numerata: vt ff. depo.
l. j. §. ſi quis ſeruum. de præſcrip. ver. l. natu
ralis. §. at cũ do. Et licet qñq; in iure appel
let̃ locatio, vt C. loc. l. cũ olei. tñ impropriè
ponit̃ locaſti, id eſt, in vſum conſenſiſti: vt
ibi not. per gl. cũ nõ ſit cõtractus locatiõis,
& conſtitutio prædicta ſolũ de locatione loquat̃ videt̃ prima fa
ciæ ꝙ hæc cõſtitutio ad hũc cõtractũ nõ porrigat̃ cũ tales con
ſtitutiones & ſtatuta interpretationẽ nõ recipiãt ſecundum qđ
2 cõmuniter tenet̃: tamẽ cõtrariũ ex verũ. †Ad cuius declaratio
nem ſciẽdum eſt ꝙ quædam eſt interpretatio adiectiua, hoc eſt,
ꝙ ſtatuta, & conſtitutiones ſe extendant ad caſus in eis non cõ
prehenſos. Et iſtam interpretationẽ non patiuntur ſtatuta & cõ
ſtitutiones, quæ ſunt contra ius cõmune: vt l. ſi verò. §. de viro.
ff. ſol. ma. & ff. ad munici. l. cõſtitutionibus. & l. cõſtitutis. de te
ſta. mili. cũ ſi. ratio, quia non põt intelligi derogatũ iuri cõmuni.
niſi quatenus eſt expreſſum. C. de appel. l. præcipimus. in l. fin.
Quædã eſt interpretatio extẽſiua paſsiua, vt iura cõmunia, et re
gulæ ipſorum extendũtur ad ſtatuta, & conſtitutiones: & iſtam
c interpretationem bene patiuntur. Exemplũ:[c] Per ſtatuta ciuita
tis inuẽta ſunt quædam onera realia, vel perſonalia. certè ad iſta
onera extenduntur omnes leges quæ loquuntur de mune. & ho
no. vt ff. de mu. & ho. l. j. §. j. ibi: ex his quæ retulimus, cætera quæ
per legem cuiuſque ciuitatis, &c. Aliud exemplum: Pone quod
per ſtatutũ vel cõſtitutionem eſt inuentus nouus modus teſtan
di vel circa ſolennitatem vel circa perſonã certè ad tale teſtamẽ
tum ponentur omnes regulæ iuris quæ loquuntur de teſtamen
3 tis: vt ff. ad l. Fal. l. j. §. ij. Aliud exemplum † magis ad propoſitũ:
Facta eſt noua lex. C. de furt. & ſer. cor. l. ſi quis ſeruo. quæ loqui
tur in eo, qui tentauit corrumpere ſeruum. quæ lex eſt pœnalis,
& odioſa: an extendetur ad eum qui ſimili modo attentauit cor
rumpere filiũ? certè nõ, per ipſam l. ſed per regulã iuris antiqui
quæ dicebat illud, ꝙ dicit de ſeruo, extendendum ad filiũ: vt l.
tacitum. §. j. ff. de ſer. cor. Ita no. gloſ. in l. qđ verò. ff. de legi. & l. ſi
quis ſeruo. in fi. Nũc ad propoſitum licet dicta cõſtitutio nõ lo
quatur de tali contractu innominato. cũ regula iuris antiqui eſt
ꝙ contractus innominati iudicantur ſecundũ naturã cõtractuũ
nominatorũ quibus aſsimilantur. d. l. ſi quis ſeruo. & ff. de peri. &
cõmo. rei ven. l. qui conſpectori. de præſcri. ver. l. naturalis. §. ſed
d ſi facinore. Vnde cum iſte contractus aſsimiletur locationi[d] di
cemus per dictã regulam iuris antiqui, ꝙ vbi prohibita eſt loca
tio, ibi prohibitus fuit talis contractus. Et hoc probatur expreſsè
in ſimili in lege q̃ prohibet militẽ eſſe procuratorem: vt l. militẽ.
& l. qui ſtipendia. C. de ꝓcura. quæ leges loquũtur in eis, q ſuſci
piunt mandatũ gratuitè. aliàs nõ appellaretur ꝓcurator propriè:
vt l. j. in prin. & ibi no. ff. de procu. tñ idem erit, ſi miles ſuſcipiat
mandatũ nõ gratuitè, ita ꝙ cadat in ſpeciẽ cõtractus innomina
ti: vt C. de cõdi. ob cau. l. ſi militẽ. & hæc eſt ratio. quare l. ſi vero.
§. de viro. ſol. ma. q̃ loquitur in viro, non extenditur ad ſocerum:
quia nulla regula iuris antiqui hoc cauebatur: imò cõtrarium di
cebatur in l. naturalis. in fi. ff. de præſcr. ver. vbi nõ æſtimat̃ ꝙ qs
4 libertum habeat. †Ex prædictis conclude ꝙ talis conſtitutio, q̃
loquitur de locato porrigitur ad dictum contractum innomina
tum ex virtute regulæ iuris antiqui. qualiter autem dicta conſti
tutio intelligatur. j. dicetur. Et hæc dicta ſunt ad ſatisfaciendum
quibuſdam argumẽtis factis ſuper hoc, pro vtraq; parte. Et etiã
pro declaratione dicendorũ. In ſecundo eſt videndũ de viribus di

a ℭViſa quadã. Vide de iſto cõſ. Bar. Ale. in l. manumiſsiões. in fi. ff. de iuſti. & iu. & ibi apoſt. & vide Fel. in c. cũ ſup. in ij. col. de offi. dele. Th.

b ℭSex annos. Vide Ro. cõſ. lxvj. vbi ponit, ſi aliqs nõ poteſt eligi. niſi ꝓ vno anno ad offic. et eligat̃ ꝓ tribus, an electio valeat ĩ vno. B. L.

c ℭExemplũ. Vide ꝙ voluit Ro. cõſi. cccxlv. ĩ penul. co. B. L.

d ℭLocationi. Vide Bart. ĩ l. qcũque. in j. col. C. de bo. quẽ li. & in auth. q rẽ. in fi. C. de ſacroſan. ecc. et ponit Alex. in cõſil. xvij. in iiij. volu. viſo inſtrumẽto locatiõis. in iij. co. Tho.

a ¶ Quædam tranſ-
ctio. Vide Bal. Sali.
in l.j.C.ſi aduer.trãſ-
ac.& ponit Alex. de
Imol.in cõſil.xxj. in
vij.vo.incip.conſide
ratis his. vbi allega.
Bar.in l.hoc conſi.di
cit quod cõpromiſ-
ſum in arbitratorem
eſt tranſactio & ꝙ
laudum arbitratoris
eſt purificatio ipſius
tranſactionis.Tho.
b ¶ Alicuius. Vid An
chã.conſi.clx.& Ro.
conſi.ccccij.B.L.
c ¶ Quartò eſt viden
dum. Vide Alex . in
cõſi.xvij.in iiij. vol.
in iij.col.viſo inſtru-
mẽto locationis.Th.
d ¶ Titius . Vide Ale.
de Imol.in cõſi.cxx-
iij.in vj.vol. quoniã
abundè.in prin.& in
l.vbi autem.§. illud.
ff.de ver.obl. & in l.
duobus.ꝙ aũt.in iij.
col. ff. de iure iur. &
vide apoſt.ĩ d.l.duo-
bus.§.à fideiuſſore . ĩ
addit.Bart.in fi. ff.de
iureiur.vbi plenè de
hoc cõſi.Bartoli Th.
☞ Pro concordia aduer
te quod do . Alex. in
l.duobus.§.à fideiuſ-
ſore.ff.de iureiu. vbi
Bar.tenet ꝙ creditor
principalis qui fecit
confeſsionẽ fideiuſſo
ri , tamen fideiuſſor
ex ea non poteſt age
re contra principalẽ
debitorẽ , licet ibi di-
cat Bart.ſibi contra-
riari in hoc conſilio
clx.Non tamen me-
retur allegari cõtra-
rius.nã in d.§. à fide-
iuſſore.Bart.non fir-
mat pedẽ quia vtitur
verbo fortè. Adde
his quæ habentur ſe
cundum Ange.& no
uiſsimos in l . à diuo
Pio §. ſed ſi emptor.
ff.de re iudi in l.ij. §.
creditum . ff.ſi certũ
peta.cum ſimi.

cti laudi:& eſt ſciendũ ꝙ dictum laudum ,
ſeu dicta amicabilis : cõpoſitio appellatur
a per gl.noſtras quædã tranſactio : vt in aut.
vt diffe.iu.§.j.& C.de iudi.aut.ſi verò con
tigerit.ff.de arbi.l.ſi de meis.§.recepiſſe.vi-
dentur enim partes trãſegiſſe illo dato , vel
retento,quid tales arbitratores dicent vnde
tale laudum ſeu arbitrium videtur quædã
declaratio tranſactionis,ſeu compoſitionis
facta inter partes in ipſo compromiſſo : vt
dicitur in ſimili.C.de contrah.emptio.l. fi.
ff.de verb.obl.l.ſi quis arbitratu.ff. locati ſi
merces,in principio,cum ſimilibus. Sed ſe
cundũ ſtatuta, quæ ſunt communiter per
Italiam,ex ipſo laudo,ſeu arbitramẽto,ori-
tur actio,& habet paratam executionem .
quod in quibuſdam curijs epiſcoporũ ob-
ſeruatur.Si ergo dicimus primo modo hoc
eſſe quandam tranſactionem declaratam ,
& purificatam per laudum : dicendum eſt
eo modo potuiſſe non fieri,ſicut nõ potuiſ
ſet concorditer in contractum deduci , vt
ſ.dictum eſt,quod probatur primo ꝑ text.
l.cum hi.§.ſed cum lex.ff.de trãſact.vbi eſt
caſus.De facili enim fingeretur lis,vt circũ
5 ueniretur conſtitutio.†Præterea, iſta eſt re
gula communis.in quibus caſibus nõ valet
contractus ſine decreto,in illis non poteſt
fieri trãſactio ſine decreto.C.ſi aduer.trãſa.
l.j.& ibi per gl.not.ſed hic talis contractus
non poſſet fieri concorditer ſine decreto:er
go nec per modum tranſactionis,ſeu ami-
cabilis cõpoſitionis poteſt fieri ſine decreto
quia dicta regula communis ſe extendit ad
hanc conſtitutionem,vt in præcedenti arti
culo dictum eſt. Dicta ergo conſtitutio ſu-
mitur ſecundo modo,ꝙ ex ipſo arbitramẽ-
6 to oriatur actio:idem eſt†:quia ſtatuta,quæ
dicunt ex arbitramento oriri actione , ſeu
habere executionem paratã,habent locum
in illis arbitramentis,quæ de iure ſunt vali
da:ſecus in illis quæ nulla ſunt:vt l.iiij.§.cõ
dẽnatũ.de re iudi.l.ij.§. nõ quæuis.ff.de cõ
tra ta. Tertiò videndũ eſt,de dictæ cõſtitu-
tionis intellectu,quæ dicit talem contractũ
nullius eſſe momenti. Et aduertendum ꝙ
dicta conſtitutio facta eſt in fauorem eccle
ſiarum,vt ex verbis eius apparet manifeſtè
Aut ergo,quia ipſa eccleſia,vel ꝙ alius pro ea,de his,qui admit-
tantur ad hoc petendũ ſecundũ formã.c.ſi quis preſbyterorum.
de reb.eccle.non alie.dicet dictũ contractũ nullũ:quia factũ in
detrimentũ eccleſiæ:& tũc admittit̃ ad hoc allegandũ.cũ verè di
ctus contractus,vel dicta amicabilis cõpoſitio ſit nullius vigore
dictæ cõſtitutionis,vt dictũ eſt. An autẽ ſit nullus pro toto tẽpo
re,an ſolũ pro eo ꝙ ſupra quinquenniũ eſt,j.dicetur. Si ergo di-
ctũ contractũ diceret nullũ,alij cõtrahentes.ſeu cõpromittentes
cũ rectore eccleſiæ,& rector eccleſiæ vel alius pro eccleſia con-
tradiceret:qa fortè talis cõtractus vel cõpoſitio eccleſiæ vtilitatẽ
reſpiceret:tũc tales allegãtes de nullitate cõtractus,vigore dictæ
7 cõſtitutiõis nõ audirent̃:†quia regula eſt ꝙ qñ cõtractus annul-
b lat̃ in fauorẽ alicuius, hoc nõ põt allegari cõtra eũ:vt C.de ven.
inſpi.aliàs de reſcin.ven.l.ſi dolo.& no.de dolo l.& eleganter.in
pri.ff.de mino.l.in cauſæ.la ij.in prin.in gl.ſuper ver.maiores q-
dẽ,&c.Hoc etiã apparet in pupillo contrahẽte:quia ex ſua parte
tenẽt cõtractus,nõ ex parte alterius,vt iura vulgaria dicunt.Ad
idẽ facit lex,non eo minus.C.de procu.Cõcludo ergo quantum ad
primũ,de quo q̃ritur,ꝙ ſi eccleſia,vel eius rector vult agere ex
virtute dicti laudi cõtra ipſos cõpromittẽtes , ꝙ nec ipſi poſſunt
excipere de nullitate dicti laudi.Si verò dicti cõpromittẽtes age
rẽt cõtra eccleſiã,ſeu rectorẽ,eccleſia poſſet cõtra eos excipere,ꝑ
8 ea q̃ dicta ſunt.†Quartò eſt videndũ an dictũ laudũ dicat̃ nullũ
c pro toto tpe,an ꝓ eo ꝙ excedit quinquenniũ: & cũ fuerit iſtud
tẽpus cõſtitutũ per arbitramẽtũ arbitrorũ,apparet ꝙ ꝓ toto tpe
eſt nullũ:qa ſi arbitramentũ in aliqua parte eſt nullũ,in toto eſt
nullũ.l.in hoc iudicio.fami.ercis.C.quãdo prouo.nõ eſt neceſ.l.
certa ratione.& expreſſum eſt.ff.de do.exce.l. apud Celſum.§.
itẽ q̃ritur.Præterea,licet cultura concedat̃ ꝓdictis cõpromitten
tibus cũ plebano pro octo annis,& pẽſio diſtincta ſit ꝓ quolibet
annorũ prædictorũ:tñ propter connexitatẽ ſi in tribus annis iu-
dicet̃ locatio,debet vitiari pro toto.Nã põt eſſe ꝙ in quinquẽniũ
colliget certos fructus,quos poſtea nõ colligeret,fortè ſi eſſet ſyl
ua cedua in dicto podere.Itẽ poſſet eſſe ꝙ certi fructus collige-
rentur in octo annis.qui non colligerent̃ in quinquenniũ.Simi-
le exemplũ in ſyluis,& vineis de nouo plantatis.Item ſecundũ
conſuetudinem Italiæ,terræ pro vno anno ſeminantur,& ꝓ alio
anno fructus faciunt,vnde expedit poſſeſsiones habere locatas
magis pro pari numero annorum quam impari : & ſic propter
pluralitatem annorum pluris vel minoris fit penſio quolibet an-
no.Propter ergo iſtam connexitatem,ſi in parte temporis vitia-
tur,in totum vitiatur,vt l.cum eiuſdem.in fin. de edil. edic.non
enim accepiſſet pro tanto:aliàs fortè plebanus non dediſſet, niſi
pro toto tempore conceſsiſſet:vt d.l.cum eiuſdem. ff. de ſol.l. ſi
quis aliam.ibi:nam non accepiſſet in inte.creditor , niſi pro ſoli-
do eius fieret.ꝙ etiam apertius declaratur,quãdo duo fundi fue
runt dati inſolidum : quia vno euicto,totum reſoluitur.ff.de in
diem ad lic.l.quod autem.§.fi.& l.quod ſi vno.Nec ob.prędictis
C.de tranſac.l.ſi ex falſis.quia ibi loquitur quãdo trãſactio fuit
facta ſuper diuerſis capitulis ſeparatis:hic autem fructus,& cul-
tura omnium annorum diceretur eſſe cõnexa.ergo.&c.ff. de mi
nori.l.etiam.§.ex cauſa.Nec ob.prædictis.C.de do.l. ſancimus.
9 †Nam licet non valeat donatio in eo quod excedit ſummam le-
gitimam:valet tamen in eo quod eſt infra vel intra legitimã ſum
mam:& ex hoc non læditur donans,nec donatarius:quia minus
tenetur donans:& quia donata ſemper ſibi acquirit,licet minus.
Iſtam rationem facit gl.in l.ſi decem.C.locati.& de verb.obl.l.j.
§.ſtipulanti.Ex prædictis apparet dictũ contractũ pro toto tem
pore eſſe nullũ.Et prædicta dico.poſito pro conſtanti ꝙ conſti-
tutio fuerit facta cũ debita ſolennitate,ita ꝙ teneat de iure extra
de loc.c.veſtra.& quod ibi no.per Inno.Si enim de iure non va-
leret conſtitutio:remaneamus in iure cõi,ſecundum ꝙ valent ta
les contractus,vt de reb.eccle.non alienan.c.j.in Clemẽ.ex qui-
bus apparet reſponſum ad id de quo quæritur.Bartò. de Saxo-
ferrato.M.ccclij.die xxv.menſis Iulij indictione vj.

Si tu meo mãdato cœpiſti mutuo c.à mercatore : & ego pro-
miſi te ſeruare indemnẽ,demũ mercator fecit tibi refutationem
de illis centũ:& confitetur à parte ſibi ſatisfactũ fuiſſe:an tu vigo
re iſtius confeſsionis poteris agere contra me ad illa centum.

1 *☞ Confeſsio non probat,nec præiudicat,niſi inter confitentes.*
2 *Pecunia cenſetur abeſſe fideiuſſori ſi interpretatiuè ſoluat.*
3 *Præſumptio quando transferat onus probandi ad aduerſarium.*
4 *Donare ſimpliciter eſt perdere.*
5 *Res inter alios acta,qua ratione non nocet,eadem nec prodeſt.*

CONSILIVM. CLX.

d ☞ TItius [d] promiſit Sempronio eũ
indemnem conſeruare,à quadam promiſsione,quam
idem Sempronius fecerat apud Mæuium creditorẽ
in centum ex cauſa mutui:& idem Titius fuit confeſſus dictum
Sempronium dictam promiſsionẽ & obligationẽ feciſſe ipſius
Titij precibus & mandato poſt hæc idem Mæuius finẽ fecit,&
refutationẽ dicto Sempronio de dicta quantitate centũ librarũ:
eò quia dictus Mæuius creditor fuit cõfeſſus ſibi à dicto Sem-
pronio fuiſſe ſatisfactũ:& de propria eius pecunia eſſe integrè ſa
tisfactum:nunc quæritur an dictus Sempronius ex vigore dicta
rũ promiſsionum conſeruationis indẽnitatis,& refutationis ſibi
factæ à creditore , poſsit dictam pecuniæ quantitatẽ repetere à
dicto Titio,vel nõ.Et primò videtur ꝙ nõ:quia non conſtat per
prædicta ꝙ dictus Sempronius ſoluerit dictam quantitatẽ , ſed
1 ſolũ apparet ꝙ creditor confeſſus fuit,†ſed cõfeſsio non probat
nec præiudicat,niſi inter confitentes.Ad quod facit gl. ff. de iu-
reiur.l.duobus.§.j.vbi dicitur ꝙ ſi creditor deferat iuſiurandum
debitori.i.fideiuſſori,quod prodeſt reo,& principali debitori ſed
non propter hoc fideiuſſor agit mandati contra reum , licet iu-
ramentum obtineat vicem ſolutionis: quia hoc verum eſt in-
ter

ter creditorem,& fideiuſſorem,non autem quãtum ad reũ prin-
cipalem.In cõtrarium arguitur,& probatur ſic:Vera ſolutio , &
confeſsio ſeu apocha de ſoluto poſt xxx.dies æquiparantur : vt
C.de non nu.pe.l.in contractibus. § . ſed quoniam.circa fi . imò
apocha non valet,niſi pecunia ſoluta ſit:vt ff.de accep.l.accepti
latio.aliàs ſi acceptolatũ.§.fin.quod intelligendum eſt verè ſeu
interpretatiuè,ſcilicet taciturnitate creditoris triginta diebus: vt
in d.§.ſed quoniam.igitur idem Sempronius promiſſor ita pote
rit agere vtili actione,vel ſtipulatione prædicta contra dictum
2 Titium,ac ſi verè ſoluiſſet.†Secũdò ſic: Certum eſt quod dicta
ſolutio nõ eſt vera,ſed interpretatiua,vt dictum eſt:ſed ita eſt de
iure ꝙ pecunia cenſetur abeſſe fideiuſſori , ſi interpretatiuè ſol-
uat,ac ſi verè ſoluiſſet.ff.man.l.inter cauſas.§.abeſſe.de fideiuſ.l.
qui debitorem.hoc eſt quod dicit glo.in d.l.inter cauſas. § . præ-
terea.ſuper verbo,ſoluitur.dicit ibi gloſſ.ſcilicet,verè,vel inter-
pretatiuè.hinc eſt,ſi fideiuſſor non ſoluat creditori,ſed debitorẽ
ibi deleget.& creditor à dicto debitore delegato nihil conſequa
tur,vt pote,quia eſt non ſoluendo:nihilò minus tamẽ fideiuſſor
agit mandati,ac ſi debitũ verè ſoluiſſet,vt dictis iuribus,quibus
non credo ad rem aliàs eſſe neceſſe,ſed ad gl.reſpondere.Tertiò
ſic:Aut creditor fuit ſic cõfeſſus, vt ſ.dictũ eſt eo quod fuit ſibi
à dicto fideiuſſore verè ſolutum:aut ſpe futuræ numerationis:
aut quia voluit dicto fideiuſſori donare renumerandi cauſa aut
ſimpliciter & gratis non renumerandi animo.Primo caſu nulla
eſt dubitatio:quia competit ſibi actio mandati,ex quo verè ſatiſ
fecit.Secundo caſu idem dicendum,cùm ſit interpretatiua ſolu
tio,quæ poſt xxx.dies habes effectum,ſicut verè foret ſolutio
facta,vt ſ.eſt probatũ.Ad quod optimè facit tex.in d.§.ſed qm̃.
ſuper ver.penitus.circa fi.gloſſ.in d.l.in contractibus.C.de non
nu.pe.dicit ibi gloſſ.quòd is qui cõfitetur ſibi ſolutum,nõ remit
tit gratis.Vel aliter põt probari,aut creditor fuit cõqueſtus intra
xxx.dies pecuniam ſibi non fuiſſe numeratam,aut non.Si con-
ſtat ꝙ non fuit conqueſtus:ergo præſumitur ꝙ fuerit ſibi ſolu-
3 tum.†quæ præſumptio transfert onus probandi in aduerſariũ:
vt Inſti.de lite.obli.circa mediũ.& l.generaliter.C.de nõ nu.pe.
no.moder.in l.ſi ex cautione.eo.ti.Stabimus ergo hoc caſu.dictę
pręſumptioni,niſi contrariũ probetur.Tertio verò caſu ſi noluit
creditor interceſſori donare remunerationis cauſa:& tũc adhuc
huic interceſſori cõpeti actio mandati ad ſolidam pecuniam cõ-
ſequendam:vt ff.manda.l.idemꝗ.§.fi.Quarto caſu quando gra-
tis non remunerandi animo:tunc non cõpetit mãdati actio:vt d.
4 l.ſi verò non remunerandi.circa princ.†Sed iſte caſus non prę-
ſupponit̃ in dubio:quia ſimpliciter donare eſt perdere:& nemo
præſumitur iactare ſuas pecunias:vt l.cùm de indebito.ff.de ꝓ-
ba.cum ſi.Et ſic ex præmiſsis euidenter concludo dictum Sem-
pronium interceſſorẽ efficaciter agere & cõſequi debere à dicto
conſeruatore quantitatem in dictis inſtrumentis cõtentã obſtan
te oppoſitione prædicta:& ita conſulo ad gl.quæ eſt in d.l.duo-
bus.§.j.de iureiur.Reſpondeo,ꝙ licet iuramentum obtineat vi-
cẽ ſolutionis,non tamen eſt ſolutio:vt ff.depoſi.l.quod Nerua.
nec eſt ſolutionis probatio:at prædicta ſolutio & confeſsio cre-
ditoris probat ſolutionem veram vel ſaltem interpretatiuã elap-
ſis xxx.diebus,vt eſt probatũ,niſi cõtrariũ probet̃,vt ſ.dixi.Prę
terea ſi diceremus ꝙ prædicta confeſsio non noceret reo ꝓ fide
5 iuſſore†:igitur nec prodeſſet:quia qua ratione non nocet res in-
ter alios acta:eadem ratiõe nec prodeſt:vt C.qui.res iudi.nõ no
cet.l.j.& ibi no.in gl.igit̃ nõ obſtante dicta refutatiõe,poſſet cre
ditor agere cõtra reum.quod eſt ridiculum dicere.Igitur conclu
dendo conſulo,vt ſuprà dixi,dictum Sempronium agere & cõ
ſequi poſſe,& debere.Et ita conſulo ego Barto.

Quæ differentia ſit inter pacta feudalia,& emphyteutica:&
an pacto appoſito per directũ dominiũ feudi cõcedẽdo nullum
in emphyteuſim ꝙ propter canonem non ſolutum non incidat
emphyteuta in commiſſum valet.& ſi licet purgare moram in-
tra certum tempus & non fuit purgata,an incidat in cõmiſſum.

1 *☞ Feudum unde dicatur.*
2 *Res monaſterij non poſſunt aliter infeudari:nec de nouo in emphyteuſi concedi,niſi ſe-*
cundũ conſuetudinem.
3 *Verba generalia quando reſtringuntur per ſequentia.*
4 *Pactum de non expellendo conditorem ſimpliciter factum quomodo intelligitur.*
5 *Purgatio moræ de iure communi,quando non admittatur in ſolutionem.*

CONSILIVM CLXI.

IN nomine Domi- [a]
ni amẽ. Proponitur ꝙ ſyndicus
monaſterij ſancti Laurẽtij in cã-
po renouauit,& firmauit in emphyteuſim,
& iure emphyteuſis Octauiano de Brum-
forte pro ſe,& filijs ſuis & filiabus,nepoti-
bus,& neptibus legitimis, maſculis & fœ-
minis ſi extabunt illi: alioquin ille gradus,
qui defecerit,poſsit ſuppleri ĩ duabus alijs
perſonis liberis & extraneis &c.caſtrum ca
ſtellionẽ cum curti cũ quadam alia annua
penſione pacto ꝙ nec propter canonẽ non
ſolutũ res ꝓdictæ in eccleſiã ſancti Laurẽ
tij reuertãtur,ſed liceat ei & ſuis hęredibus
intra quinquẽniũ morã canonis non ſoluti
purgare:& pro quinque annis aduenientibus ſemper quinque
ſoluere valeat penſionem,vt in inſtrumento inde confecto ple-
nius cõtinetur demum eadem die loco,& teſtibus dictus Octa
uianus promiſit dicto ſyndico multa pertinentia ad fidelitatem
& iurauit fidelitatem dicto monaſterio & Abbati,vt in inſtru-
mento manifeſtè apparet . contingit quod dictus Octauianus
tempore vitæ ſuæ ceſſauit in ſolutione canonis per multos an-
nos. Item venit contra promiſſum factum multis modis ſpe-
cialiter aggrediendo caſtrum , in quo erat Abbas dicti mona
ſterij percutiendo homines dictorum locorum & occidendo.
demum mortuus eſt dictus Octauianus relictis aliquibus fi-
liabus fœminis , & quibuſdam alijs extraneis vniuerſalibus hæ
redibus inſtitutis . nunc quæritur vtrum dictæ res iure aliquo
reddant in dictum monaſterium . ponitur etiam quod ante-
ceſſoribus dicti Octauiani fuerint dictæ res conceſſæ ſub debi-
to fidelitatis per eos factæ , vt patet in publicis inſtrumentis.
In quæſtione prædicta videndum eſt primò quis contractus ſit
prędictus:& ſi primæ conceſsionis inſtrumentum inſpiciamus,
eſt merè contractus emphyteuticus,vt patet ex tenore inſtrumẽ
1 ti.C.de iu.emphy.l.j.& ij.† Si verò inſpiciamus tenorẽ pactorũ
ſecundò introductorum,in quibus promittitur fidelitas,videtur
feudum.Nam feudum à fidelitate,vel fide dictum eſt.x.col.per
quos fiat inueſtitura.c.fi.Sed de iure dicẽdũ videt̃ ꝙ eſt contra-
ctus emphyteuſis habẽs in ſe pacta fidelitatis,& iura feudalia,vt
dicit text.in fi.ff.depo.l.j.§.ꝙ ſi rẽ.ſicut eſt emptio habẽs in ſe pa
cta locationis & conductionis:vt ff.de contrahen.empt.l.fundi
partem.Sed diceres hoc verum,qñ pacta eſſent appoſita incõti-
nenti:vt dictis legibus.Sed in propoſito,licet pacta dicta fuerũt
a facta eodem die,loco,& teſtibus:non ſequitur ꝙ incontinenti.[a]
2 Reſpon.ſupponitur ꝙ ſub dictis pactis erat cõſuetũ cõcedi:†&
ſine hoc infertur ꝙ res monaſterij non poſſunt infeudari,nec de
nouo concedi in emphiteuſim,niſi prout ſolitæ ſunt infeudari,
vel cõcedi.extra de feu.c.ij.& de dona.per tuas.& x.colum.epi-
ſcopum vel Abbatem & abbatiſſam.c.j.Cùm igitur præcedit cõ
tractus conceſsionis in emphyteuſim:intelligitur actum ꝙ talia
ſolita promittantur,cũ aliter cõcedi nõ poſſet:vt ff.de aqua plu.
arcen.l . ſi prius.§.j.ſi cer.peta.l. cũ quid. de ædi.edic.l.ꝙ ſi nolit.
§.quia aſsidua.licet ergo poſtea ex interuallo promittit̃:tunc in-
continenti videtur promiſſum:vt l.Modeſtinus.de ſolu.ſi tamẽ
poſſet probari per teſtes dicta pacta fuiſſe incontinenti appoſita
ſecurius eſſet.Item contra pacta dices,in dictis pactis fidelitatis
exprimitur quod dictus Octauianus fecit ideo,quia dominus
Abbas etiã ſibi promiſit aliqua,ſ.non receptare inimicos ipſius.
Reſpondeo,per hoc ſolum quando prædicta ſeu pacta feudalia:
quia dominus verſa vice debet vaſallo,licet non iuret,ſed tene-
tur iuuare & defendere vaſallum:vt x.colũ.de inueſti.c.j.in fi.&
ſi de feu.fue.controuer.c.j.§.domino commitente.not.& Inſtit.
hic finitur lex.c.j.in penul.gl.Hoc præmiſſo ad quæſtionem pro
poſitam ſi cõſideramus nomen propriũ cõtractus emphiteuſis,
habemus vires illius pacti quòd nõ conuertatur ad monaſteriũ
propter canonem non ſolutum:licet liceat per quinquennium
morã purgare:& dicendũ dictũ pactũ valere.C.de iure emphy.
3 l.ij.cũ antè ſolutio ſit facta.quid aũt importet tale pactũ:†dico
ꝙ illa verba generalia quòd non reuertatur propter canonẽ non
ſolutum,reſtringetur per ſequentia,ſcilicet ꝙ liceat moram pur-
gare,&c.vt eſt expreſſum in l.ſi cùm fundũ.de ver.ſignifi:cum

a ¶ Incõtinẽti.Not.ꝙ
dicit Bart.hic, ꝙ qñ
duo cõtract⁹ ſequũ-
tur vnus poſt alterũ
incõtinẽti,licet nõ di
cat̃ inter partes ꝙ ſe
cũdus fiat ꝓpter pri
mũ:tñ præſumit̃ qđ
vnus ſit fact⁹ gratia
alterius, & ꝙ inuicẽ
correſpondeãt . not.
Petr.de Anchara. in
conſil.liij.incip. dñs
Nicolaus cũ cõcor.
de q̃bus ꝑ domi.Fe.
in c.paſtoralis. in v.
col.de reſcrip . & de
materia vide ꝑ Iaſ.
in l.j.in iij.col.ff.ſolu
to matrimo.Tho.

a ¶ Quæ facta ſunt do lo. Vide Iaſo. in l. ſub prætextu. C. de tranſ actio. in ij. col. & in l. ſi de certa. in fi. C. eo. & ibi ſcripſi. Tho.

b ¶ Iuramentũ. Adde ꝙ iuramentũ nõ extendit̃ niſi ad ea, de quibus partes rogitauerunt, nõ ad alia: vt eſt text. in c. veniens. de iureiuran. & vide Iaſ. in d. l. prætextu. & in l. ſed & ſi quis. §. quæſitũ. in pe. col. ff. ſi quis cau. & in l. ſi conuenerit. in iiij. col. ff. de iuriſdi. om. iudi. & in l. de his. in iiij. col. ff. de tranſac. & vide Bal. in conſi. clxxxix. ſi ita eſt. in j. vol. & in cõſi. cxlix. viſo ſtatuto. in ij. vol. & Alex. in cõſil. cxxxij. in v. vol. & in cõſi. xiij. in vj. volu. in pen. col. Tho.

c ¶ Subſcriptionẽ. Vide Ange. conſi. ccxx. et cclxxxiiij. Pau. de Caſt. cõſi. ccxx. Bal. conſi. lxij. v. lib. B. L.

d ¶ C. cùm P. tabellio. Addite vltra ea quæ ponuntur per Cano. in c. cùm P. tabellio. de fi. inſtru. cõſi. Ange. incipiẽs, pater ſtipulatus eſt dotẽ. nu. clxxx. in ſtampa Papi. & aliud conſiliũ Pau. de Caſtr. conſi. cccxxx. & aliud cõſi. Ang. cccxxxj. inci. requiritur inter cætera. Bernar. Land.

ſi. Dicta autem limitatio operatur vt vſq;
ad quinquẽnium liceat purgare morã, pòſt
4 non. † Nam permiſſum ad tempus videtur
vltra tempus prohibitũ: vt l. ſtatulibe. §. Sti
cho. de lega. ij. & de poſtu. l. Imperator. hoc
etiã corroboratur iure: quia pactũ ſimplici
ter factũ de non expellendo cõductorem,
intelligitur niſi diu ceſſauerit in ſolutione,
hoc eſt, per bienniũ: vt l. quomodo. §. inter
locatorẽ. ff. loca. & id quod ſequit̃ in dicto
inſtrumẽto, ꝙ ei liceat per quinq; annos ad
uenientes ſoluere pẽſionem, de eodẽ quin
quennio loquitur, & cauſa deliberationis
eſt poſitũ. ſ. qualiter purgatur mora, ſ. ſoluẽ
do penſionem: quaſi dicat, nullũ aliud in
5 tereſſe debeat ſoluere, qd releuet: † quia de
iure cõmuni non admittit̃ purgatio morę,
niſi ſoluat promiſſum cũ toto intereſſe: vt
ff. de verb. obl. l. ſi ita quis. §. Seia. & ff. de ar
bi. l. ſi cùm dies. §. fi. & ibi no. per glo. Si er
go ceſſatũ eſt in ſolutiõe canonis per quin
quennium & per duos annos, qui dantur
de iure communi dictũ monaſterium po
teſt dictas res repetere ex vigore inſtrumẽ
ti emphyteuſis, extra, de loca. c. potuit. Sed
reſtat videre ſi conſideremus dictum con
tractum emphyteuſis, prout habent pacta
feudalia & promiſſionẽ, & iuramẽtum fi
delitatis. Et in hoc dicendum eſt ꝙ ſi aſſa
liuerit caſtrum, in quo dictũ abbatem eſſe
ſciebat, iuſtã eſſe cauſam, propter quã res
dicta ad monaſterium reuertatur: vt x. col.
quib. mo. feu. amit. Idẽ ſi aliquã grauẽ iniu
riã intulerit, vel quomodocũq; nõdũ quin
quennio elapſo cõtra iuramentum fidelita
tis veniret: vt x. colla. quæ ſit prima cã be
nefi. amit. c. j. quib. mod. feu. amit. Dicendũ
eſt etiã ꝙ de iure cõmuni abſq; aliquo pa
cto, ſi abbatẽ, vel aliquem clericum abbatis occiderit, vel vulne
rauerit, eoipſo omne beneficium, quod habebat à dicto monaſte
rio, perdit. extra, de pœ. ca. in quibuſdã. Iſtud autẽ poteſt & de
bet dici beneficium eo ꝙ res magni valoris fuit cõceſſa pro mo
dico: & ſic videt̃ cã lucratiua, vel quaſi: vt ff. de do. exce. l. apud
Celſum. §. authoris ibi: ex quacunq; cauſa, quæ propriè lucrati
uam cauſam habet. vt ibi no. ex diffinitiõe beneficij poſita x. col.
in qui. cau. feu. amit. c. j. §. fi. In iſtis quidẽ cauſis dicendum eſt ꝙ
ſi propter aliquam ex dictis cauſis à dicto ſuo iure ceciderit, filię
ipſius Octauiani non admittuntur. Caſus eſt expreſſus x. col. ſi
vaſ. feu. pri. c. j. Nec obſtat prædictis ꝙ in dictis pactis fidelitatis
fuit addita pactio cõuentionalis: quia per hoc videtur receſſum
à pœna legis: vt no. per glo. de iure emphyteu. l. ij. Bar. de Saxo
fer. Ange. de Amelia, Franciſcus abbas monaſterij Saximi, Et
Thomas de Eugubio.

An quietatio facta à minore annis xxv. ſine tutore vel cura
tore alicuius rei prohibitæ alienari valet, & de multiplici impu
gnatione quietationis factæ per tutorem.

1 *Alienatio bonorum immobilium non uenit in generali mandato.*
2 *Quietatio generalis non porrigitur ad ea, quæ ſunt dolo facto.*

CONSILIVM CXLII.

IN nomine domini amen. In quęſtio
ne prædi
cta ſuper primo pũcto de præſcriptione quinquẽnij ſuf
ficiẽtiſsimè fuit dictũ & allegatũ. nã d. l. vult ꝙ nõ habet locũ in
re vẽdita ignorãte pupillo: nec in hoc articulo video rectius, vel
melius poſſe rñderi vel dici. Sup ſecũdo articulo de quietatione
facta dico ꝙ ſi bene inſpiciat̃ dicta quietatio, nullius eſt momẽ
ti: qa nõ eſt ſecuta ſpãlis cõfirmatio: ar. C. ſi ma. fa. l. ij. & s. alle. eſt
ſufficienter. Secũdò, qa ratificatio ſequẽs æquiparat̃ mãdato, vt
iura vulgaria dicũt, Sed in gñali mãdato nõ venit alienatio bono
rum immobiliũ: vt ff. de proc. l. procurator rerũ. ergo nec in gñã
1 li quietatiõe. † Tertiò ꝙ dicta quietatio fuit facta à minore xxv.
annis, vt ex tenore ipſius apparet, ſi minor nõ põt alienare rẽ im
mobilem, nec aliquẽ actũ facere, per quẽ res alienet̃ ſine decre
to: vt C. de prædi. mi. l. ſi ad reſoluendã. vbi eſt caſus, maximè cũ
hic nõ apparet iuramẽtũ, vt j. dicetur. Itẽ quartò, quia dicta quie
tatio fuit facta occaſione adminiſtrationis, ſed dicta venditio fa
cta per tales tutores nõ fuit adminiſtratio, ſed dilapidatio vel ra
pina. Vnde cũ nõ apparet cauſa quare, & ſic nõ bona fide, & p
conſequẽs nõ eſt adminiſtrator tutelæ: vt l. filiũ. §. j. de manumiſ.
2 teſta. & pro emp. l. qui fundũ. §. ſi tutor. cũ ſi. † Ex hoc etiã inſur
git quinta ratio ꝙ generalis quietatio nõ porrigit̃ ad ea, quę ſunt
a facta dolo[a], niſi ſpecialiter exprimatur: vt C. de tranſac. l. ſub pre
textu. & ff. de pac. l. tres fratres. & ibi no. Nec poteſt dici ꝙ fuerit
iuratum per illũ, vbi ponitur quietatio iurantis, &c. quia illa ver
ba innuunt ꝙ iurauit ſe maiorẽ xiiij. annis, nec nunc negat̃: non
tantum per hoc roboratur contractus quis iurare debet ſup cõ
tractibus nõ retractãdis, vt in aut̃. ſacramenta. quod hic factum
non fuit. Præterea, poſito ꝙ expreſsè iuraſſet nõ venire cõtra cõ
prehenſa in dicto inſtrumẽto, nõ releuaret. Nã ibi nõ dicitur ali
quid de iſta alienatione: nec eſt ibi aliquod verbum, propter qd'
b ad iſtos extendi debeat: ergo nec iuramentũ.[b] ad illud extendit̃:
vt extra, de iureiu. c. quintauallis. & c. veniens. & ſic non obſtat,
ꝙ obligari poſsit. ff. de rebus eorum. l. illicitas. quia ibi loquit̃ qñ
expreſsè nomine dictæ venditionis illicitæ retractatio facta fuit
contra tutorẽ & pupillo ſatisfactum. hic nihil de hoc tempore di
ctæ venditionis proponitur. Ex quibus concluditur dictã quie
tationẽ dicto emptori in nihilo opitulari. Et ſic dico ego Barto.

An credat̃ trãſumpto habito de libro notarij mortui, vbi nõ
eſt ſubſcriptio notarij, ſed intitulatio libri tantũ ipſius notarij.

1 *An credatur inſtrumento non habenti titulum libri, de quo eſt ſumptum, nec ſubſcriptionem notarij.*
2 *Verbum ſtipulationis, & uerbum publicatum per notarium prolatum de neceſſitate, quid importent.*

CONSILIVM CLXIII.

QVæritur ſi aliqua ſcriptura vel
inſtrumentum, vel teſtamentum habeat intitulatio
c nem libri, de quo dicitur ſumptum, non ſubſcriptiõe[c]
1 notarij, credatur ſibi. † Dico quòd ſi liber ille eſt publicus ea pu
blicatione, quæ requiritur in protocollo notariorum mortuorũ
ſecundùm formam traditam extra, de fide inſtrumen. c. cùm P.
d tabellio.[d] ſufficit enim ꝙ illa inſtrumenta per notarium tradita
fuerunt ignota, vt ibi patet. ſed in propoſito eſt huiuſmodi: ergo
&c. Præterea, eſt hic ſcriptum manu illius notarij, vt apparet ex
intitulatione illius qui dicit hoc eſſe libri ſui quaternum rogatio
num, protocollorum, & ceterarum ſcripturarum peruentarũ ad
manus eius notarij, &c. Quid enim eſt aliud dicere liber rogatio
num, quàm liber eorum, de quibus rogatus ſum? Certè non põt
perpendi in eo qui dicit protocollorum, ꝙ idẽ importat. & illud
quod ſequitur, peruentarum ad manus mei notarij. ſunt verba
iuxta vulgare prolata: quia ad manus notarij dicuntur perueni
re ea, qbus rogat̃, vt ſcribat. Ea enim quæ tractamus & gerimus
licet incorporalia ſint, dicunt̃ ad manus noſtras peruenirę: vt l.
per manus. ff. de iure codi. Hoc etiã verificatur ex ſequentibus:
quia ſcripta ſunt manu eiuſdẽ, qui intitulationem ſcripſerat. Iſta
enim verba debent intelligi vt ſcriptura iſta congruat his quæ j.
dicuntur: vt ff. de leg. ij. l. cũ pater. §. cùm imperfecta. Nec enim
intelligi poteſt ꝙ ſit manus alterius, cùm appareat manu eiuſdẽ.
Spec. etiam in ti. de inſtru. edi. §. oſtenſo. verſi. quid ſit imbreuia
tura. quòd ſi dicit, inueniatur quod obſcuritas imbreuiaturę de
claratur ex præcedentibus, & ſeq. & ſic põt ſumi inſtrumentũ.
Item hoc eſt publicum, quod apparet ex verbis notarij poſitis
in fine dicti teſtamenti dum dicit, lectum, & publicatum ſic di
ctum teſtamentũ, &c. Hoc enim quod dicit publicatum, impor
tat de neceſsitate ꝙ notarius fuit rogatus ſcribere: aliter enim nõ
2 dicitur publicatum. C. de teſt. l. publicati. † & ſicut verbum ſtipu
lationis de neceſsitate importat interrogationem & reſponſio
nem: ita verbum publicatũ dictum per notariũ importat ipſum
fuiſſe rogatũ, vt dictum eſt. Concluditur ꝙ dicto teſtamento, ſi
cut inſtrumẽto ſumpto ex protocollo notarij mortui eſt adhibẽ
da fides ſicut publico. & habetur in Specu. in d. tit. de inſtrumẽ.
edi. §. oſtenſo. verſi. illud quoq; prætermittendum non eſt. & ver
ſi. ſi is. aliàs ſeq. Barto. ita conſuluit Aſsiſij.

Commiſ

Commiſsio citationis non eſt neceſſe quòd fiat à iudice ſedẽ
te pro tribunali, ſed ſatis eſt quòd fiat extra iudicium: ideo non
vitiatur propterea proceſſus. Item de actu facto à iudice dilatio
ne pendente.

1 *In citatione non requiritur commiſsio iudicis pro tribunali ſedentis.*

CONSILIVM CLXIIII.

PRoceſſus & ſententia videtur
legitimè facti non obſtante ꝙ citatio non fuit cõmiſſa
a à iudice ſedente pro tribunali:[a] quia hoc non requirit̃:
cùm nulla cauſæ cognitio requiratur: imò ſic neceſſe habet fa
cere iudex, vt patet ex forma ſtatuti: ergo &c. vt ff. de in diẽ ad
dic. l. voluit. Hoc etiam eſt de iure communi: vt ff. de arbi. l. diem
1 proferre. in prin & l. ſed ſi interpellatur. §. j. † Item non obſt. qd'
pronuntiatio facta de patre non admittendo, fuit facta dilatio
ne pendente: quia ex eo quòd pater dixerat ſe non reperire filiũ,
fuit finita cauſa dilatiõis: & per cõſequẽs dilatio: ſicut ſi ille, qui
haberet ad comparendũ terminũ octo dierum, cõparet in primo
die. ff. de acqui. heredi. l. ſi quis heres. ita in propoſito. ff. ad Treb.
l. à filia. §. j. in quibus eſt expreſſum. & illud quod pater dicit ſe
non reperire, eum non releuat: quia quando terminus datur vni
ad denunciãdum alteri: ille debet venire vel mittere: aliàs iudex
debet procedere: vt C. vbi de cri. agi opor. aut̃. qua in prouincia.
Ita facit iudex hic & optimè. Nõ obſtat comparitio patris: quia
ex iſtis cauſis allegatis per iudicem iudex non admittebat eum.
Item pro proceſſu facit illud expreſſum ſtatutum quod loquit̃
quòd exbanniti propter contumaciam intelligantur ritè exban
niti & cõdemnati. quod ſtatutum tollit omne dubium: & ita de
iure videtur mihi. Barto.

An cõdẽnatus aliquo mõ de falſa moneta põt appellare: & ſi
appellet quę ſunt partes iudicis appellationis ſtante ſtatuto, &c.

1 *Appellari poteſt à qualibet ſententia in ſe, niſi reperiatur prohibitum.*
2 *Mandatum deliberandi factum habetur loco conſilij.*

CONSILIVM CLXV.

IN quæſtione, qua quæritur an
ſer Leonus poſsit appellare à ſententia contra ſe lata.
Secundò ſi poteſt appellare, quæ ſententia ſit per iu
dicem appellationis ferenda. Circa primum, viſo proceſſu cõtra
eum, & eius tenorẽ, videt̃ de iure dicẽdũ qd' dictus ſer Leonus
1 appellare poſsit. & hoc oſtenditur ſic: Certũ eſt † ꝙ de iure com
muni habemus regulam generalẽ ꝙ à qualibet ſentẽtia põt ap
pellari, niſi reperiatur expreſsè prohibitum. l. & in maioribus.
& l. proconſulibus. C. de appe. Sed in caſu noſtro non eſt prohi
bita appellatio nec de iure communi, nec de iure ſpeciali. ergo
&c. De iure cõi cõſtat: quia nõ pro omni falſo prohibetur appel
latio, ſed ſolũ pro falſa moneta. In alijs verò ſupponentibus vnã
monetam pro alia, hoc non reperitur prohibitum: ergo &c. Item
nec de iure municipali ciuitatis Tuderti hoc reperitur prohibi
b tum: quia ſtatuto ciuitatis Tuderti prohibetur appellatio[b], ſi qs
cõdemnatus fuit pro falſitate. ſed iſte ſer Leonus non fuit ſic cõ
demnatus: imò pro delicto nullo & non punibili condemnatus
eſt, & nõ ex aliqua iuſta cauſa. Nam ſi rectè inſpiciuntur verba
ſtatuti ciuitatis Tuderti, & inſpiciãtur verba condemnationis,
dictus ſer Leonus dicitur mandaſſe & conſiliũ dediſſe poſtquã
prædicta omnia iam deliberauerat: & ſic dedit conſilium ei qui
aliàs erat facturus: quod eſt factum non punibile, vt optimè pro
batur Inſtit. de ob. quæ ex deli. naſ. in prin. & l. ſępe. in fi. de verb.
2 ſig. & l. j. §. pſuadere. de ſer. cor. & ibi not. † Non obſtat ſi dicatur
ꝙ hic fecit plus: quia mandauit. Nam hoc caſu mandatum factũ
c ei, qui deliberaret, idẽ eſt quod conſilium:[c] vt l. ij. in fi. ff. man. &
ibi glo. not. & tũc ſi bene aduertatur nõ obſt. no. per Dy. in c. nul
lus ex cõſi. de reg. iur. lib. vj. quia illud debet intelligi in delictis
quæ ſola animi corruptione committuntur, vt ſerui corruptio:
vt d. l. j. §. perſuadere. no. ff. de iniu. l. nõ ſolùm. §. Proculus. prout
eſt in litera volenti, &c. quia iſta litera videtur approbari per gl.
in d. l. ſæpe. ſed poſito quòd eſſet vera illa l. §. ille haberet locum
circa rem furtiuam, vt ibi expreſsè dicit glo. &c. Non obſtat ſi di
catur hic fecit plus: quia dedit auxilium, vt in q. cõtinetur, nam
quantum ad dictum ſer Leonum nil releuat. Nam in inquiſitio
ne non declaratur quòd auxilium dederit, niſi quod dederit au
xilium prędicto modo, ſcilicet mandando, & conſulendo. & ſic
videtur incertum in inquiſitione deductũ.
Barto. de Saxoferrato.

Si ego vendo tibi rem pro pretio quod
arbitratus. fuit Titius, & ante ſuum arbitra
mentum ego ſum exbannitus, & mea bona
ſunt publicata, & poſtea fuit Titius arbitra
tus, an valeat arbitramentum factũ me ab
ſente, & poſt bonorum publicatio.

1 *Arbitrator non debet iudicialiter cognoſcere, ſed extraiudicialiter ſe de negotio informare.*
2 *Partis præſentia nõ requiritur, quãdo per iudicẽ fit actus non in forma iudicij.*
3 *Compromiſſum non poteſt prorogari abſente parte.*
4 *Verbum placuerit, in compromiſsis poſitũ, quid importet.*
5 *Iudex in decernendo modum in alimentis pupillo præſtandis quid facere debeat.*
6 *Arbitramentum factum poſt quadriennium an ualeat.*
7 *Quomodo quis dicatur nolle arbitrari.*
8 *Arbitramentum factum bonis arbit. publicatis an ualeat*

CONSILIVM CLXVI.

d CAlamanus[d] de Spo
leto vẽdidit cuidam vnam ſuam
poſſeſ. pro pretio quod arbitrabit̃
d. Ray. q arbitratus eſt abſente vẽditore, &
poſt quadriennium venditore exbannito,
& bonis eius publicatis. ex hoc ſequitur du
bium an arbitramẽtum latum abſente & ir
requiſito venditore valeat. Secundò, an va
leat, quia latum poſt quadriennium. Tertiò
an valeat ex eo quia latum poſt publica. bonorum. Super primo
dico ꝙ Pet. ff. de verb. ſignific. l. ſi quis arbitratu. dicit quòd non
valeat per ipſam l. quam alleg. pro caſu: quia ſi poſſet fieri abſen
te parte, ſtipulator non eſſet in mora. Ita tenet Cy. in l. fi. C. de cõ
trahẽ. emp. quidam verò aduocati conſuluerunt contrarium his
1 rationibus. † Primò, quia arbitrator nõ debet iudicialiter cogno
ſcere, ſed extra iudicialiter ſe de negotio informare debet: vt no.
Inno. in c. Quintauallis. extra, de iureiur. facit quod no. ff. de iud.
l. j. de arbi. l. ſed & ſi in ſeruum. §. ſi quis iudex. & quod ibi no. &
in aut̃. vt dif. iud. §. j. cũ gl. ſed ea q̃ fiũt ſine cauſę cognitiõe, non
requirũt partis pręſentiã: vt l. diẽ pferre. §. j. ff. de arbi. & l. ſed & ſi
2 interpellat̃. §. j. eo. tit. † Pręterea, videmus ꝙ qñ aliqs actus fit per
iudicẽ nõ in forma iudicij, nõ requirit̃ partis pręſentia. ff. de bo.
poſ. l. iij. §. pe. & ibi no. Pręterea talis arbiter habet nudũ miniſte
rium facti, ſicut executor, q põt expedire ſibi cõmiſſa, etiã parte
nõ citata, & cauſa nõ cognita: vt C. de execu. rei. iud. l. ſi vt ppo
nis. & qd' no. p Inno. in c. dudũ, de preſump. Pręterea, tẽpore ar
bitramẽti nõ debet requiri pręſentia partis, ſicut in euentũ cuiuſ
libet alterius cõditiõis, vt puta, ſi nauis venerit ex Aſia. Nã eſſet
ridiculũ ꝙ naue veniẽte ex Aſia reqrat̃ partis pręſentia. Illę ſunt
rationes illius Iuriſcõſulti ad l. ſi qs arbitra. Reſpon. ꝙ ibi põt in
telligi ꝙ fuit actũ ꝙ parte pręſente arbitraret̃. Vel põt dici ꝙ ibi
adhibuit aliud impedimentum mortis vel ſimile, & ſic arbitrari
3 nõ poſſet. † Vel dic ꝙ ibi fuit actũ de prorogãdo cõpromiſſum,
qd' non poſſet fieri parte abſente, vt l. ſi cùm dies. §. fi. de ar. Hęc
ſunt verba illius cõſultoris. Et licet pręd[i]cta ſubtiliter dicta ſint:
ego à ſententia Petr. & Cy. non recedo, ſed dico eos indubitãter
dicere veritatẽ. Primò p d. l. ſi qs arbit. vbi verè eſt caſus. Nam ſi
poſſet fieri abſente parte, nõ diceretur fieri mora p ſtipulationẽ:
vt l. diem. §. ſi quis litigatorum. ff. de arbi. Nec obſt. dictæ reſpon
ſio. quia omnes ſunt diuinationes. Pręterea, de hoc eſt caſus ex
preſſus ff. de ædil. edic. l. quod ſi nolit. §. ſi quid ita. circa fi. vbi di
citur ꝙ ille qui emit rem, & niſi placuerit, inempta ſit vel fiat: nõ
poteſt ad placitum ſuum & voluntatem exprimere parte abſen
4 te. † Et eſt aduertendũ ꝙ illud verbum placuerit, idem importat
quod ſi arbitra. fuerit, ſ. arbit. bo. vi. vt l. Thais. §. ſororẽ. ff. de fidei.
li. Præterea, eſt etiam caſus de ſec. nupt. l. hac edictali. §. his illud
vbi dicitur ꝙ tales arbit. poſiti à partibus ad finiendũ ſeu pretiũ
e conficiendum, coguntur iurare[e], & ab his iuramẽtum exigitur.
ergo patet ꝙ pars debet eſſe pręſens vt iuramentũ exigat: arg. l.
5 ſi qñ. C. de teſtib. † Pręterea, hoc videmus expreſſum in iudice, q
licet nõ in forma iudicij cognoſcit, vt qñ decreuit modũ ali. præ
ſtand. pupillo, debet cognitionem adhibere, & partes interroga

a ¶ Pro tribunali. Vide Roma. conſilio xcviij. B. L.

b ¶ Prohibetur appellatio. Nota ꝙ prohibitio appellãdi à ſentẽtia debet ſtrictè interpretari ſecundum Bart. hic & eundem Bar. in l. ij. C. quorũ appel. vide Ange. in cõſi. cvij. Iacobellus & Lucas. & ponit do. Phi. Dec. in cõſ. cclx. perſcrutatis. in j. col. Thomas.

c ¶ Cõſiliũ. Vide Ange. cõſ. xxij. Bal. cõſ. ccxx. iij. lib. Ber. Lã.

d ¶ Calamanus. Aliàs incip. Taliolus de Spoleto. & de hoc cõſi. vide And. Sicu. in l. ſi qs arbitratu. in prĩc. in addi. Bar. ff. de verb. obli. vbi dicit ꝙ eſt nu. cclxx.

e ¶ Iurare. Vide Bal. in d. l. hac edictali. §. illud. ff. de ſecũ. nup. & ſequit̃ Maria Soci. in rub. de dila arti. v. in q. xxxix. facit ꝙ no. Bald. in l. j. in penul. co. C. de ſentẽ. ex breui. reci. Tho.

a ¶Citati.No.ꝙ Bar.vult ꝙ in laudo arbitratoris requirat̃ partis præſentia vel citati.cõtra Bar.tenet Fran.de Alb.in repe.l.ſi quis arbitratu.Gul.de Cu. in l. ep̃ale.ĩ vl.q.& ibi Raynal.C.de epi.au.& ibi ẽt Bal.& ĩ l.ij.in j.col.C.de ædi. act.& in l.j.ad fi.C.de arbi.& ĩ repe.l.j.in v.q.prin.ff. de leg. ita tenẽt ẽt Cano. indifferẽter in c.quintauallis.de iureiu.vbi Hoſt.Ant.de Bu.Io. de Imo. Abb. & plenius Bal.in iiij. col.et ſeq.Card.Flo. in cõſi.cxl. factũ tale eſt.Lu.Ro.cõſi.lxj.licet mihi magna fuerit dubitatio. & Rapha. Comẽ. in conſi. lxx. viſis cõpromiſſis Ioã.Flo.in c.expoſita.de arbit. Alex.in conſi.cxxx. in j.vol. difficultas huius negotij. Adde Ange.de Are.in §.pretiũ. inſt. de empt.& vẽdi. qui tenet contra Bar.pro opi. aũt Bar. hoc idẽ tenet Bar. in d.l.ſi qs arbitratu . vbi ponit verba huiuſce conſilij. & in l.Theopompus.in pe.q.ff.de do. præleg.& in l.j.in vlti.col.ff de lega.ij.& in l.alio.in v.colũ.ff. de ali.& cib. lega. & Bal. Ang. & Imo. in d.l.ſi qs arbi.& Bal. in l.nec quicq̃.§. vbi decretũ.ĩ vij.& viij. col.ff.de offi.procon. & leg.& in aut̃.ei q. in ij.col.C.de bo.autho.iudic.poſsidẽ.& in c.j.circa fi.de inue. in mari. fac. vbi pro hoc alleg.Inn.ita cõſuluit Ioã. de Ana.in cõſi.lxxxiij.viſis his quæ in facto proponuntur . vbi dicit ꝙ iſta opi.Bar. eſt maioribus authoritatibus & validioribus rationibus vallata et in iudicando & conſulendo eſt tutior. & dicit Pet.Beſu.in d.l. ſi quis arbitr. ꝙ hæc eſt cõmunis opi.propter quod Iaſ. in l.j. in x.col.dicit ꝙ iſtud verbũ domini Petri eſt bonũ: quia cõſulendo & iudicando non eſt à ſua ſnĩa recedendũ. Et retenta iſta opin.Bart.cuius authoritas eſt ſuprema in actu practico, limitat hanc eandem Bar.opi.nouem modis, de quibus ibi ꝑ d.Iaſ.in xij.col.& ſe. cui adde And. Sic. in c.illo vos.in v.colũ. de pig.vbi ad ea quę dicit in iij.limi.ꝙ arbitra.poteſt ferre ſententiã vltima die cõpromiſsi. Adde pulchrum conſiliũ Barth.Soc.in conſi. cxxiiij . præſens conſulta.in v.col.No.etiam contenta.in vj.limi.& adde concord. de quibus per Fel. in c.cùm olim.in ix.col.de re iudi.& in c.veniẽs.in ix.col.de teſti.& Phi.Frãc. in c.ex inſinuatiõe.in fi.de app.vide in ſimi.no.per Bar.in l.j.C. de ſen.ex bre. reci.& per Car.Alex.in c.cũ ſit romana.in vlt.col.de ap.quæ no.quia fuerunt de facto in cauſa domini Fran.Becci.qui per illuſtriſ.d.Io.Sforciam fuit carceratus,& commiſit duobus vt reuiderent eius computa qui ſine cauſæ cognitione proceſſerunt & cõdemnauerunt in quatuor millia & l.flo.dicebatur per do.Bar.in l.ij.§.ſi de frumentaria.ff.de admi.re.ad ciui.perti.ꝙ non debeat citari.tamen ex quo non erat notoriũ ipſum fuiſſe debitorẽ,imò erat dubiũ,& libri nõ erant ſcripti manu ipſius.Et alia multa fuerunt oppoſita & maximè ꝙ non erant calculatores cõmunis,& officiales,fuit per magni.d.Guliel. Lambertellum Piſauri locum tenentẽ pro illuſtriſ. duce Valentino in fauorẽ ipſius Fran.pronunciatum qui fuit redintegratus ad ſuas poſſeſsiones & per aduentum præfati illuſtriſ.do.Ioan.non fuit renouatus in poſ.ſcripſi plenius in cõſi. meo,viſis opportunè & diſcuſsis proceſsibus.in xxxvj. col. & modo ego vt hæres præfati Fran.poſsideo bona ipſius.Tho.

b ¶Nolle. Adde Bar.in d.l.ſi quis arbitra.in ij.col.in iiij.q. & ſequit̃ Flo. in l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſo.cũ cõcor.de quibus per Iaſ.in d.l.ſi qs arbi. in xij.col.cui adde Ang.de Are.in §.pretiũ.vbi docto.inſti.de emp.& vẽdi.& vide apoſtil.in d.l.ſi quis arg.in verſi.nolle arbi.Tho.

re,& explicare ea,quę circa prædicta expe
diunt.ff.vbi pu.edi.de.l.his.§. ſed ſi non cõ
ſtat.ita debuit facere hic arbitra . & cũ non
fecerit,nõ valet arbitra.Præterea.h.d. text.
expreſsè in arbitratore,qui debuit diſcute-
re partes,& eas interrogare qd velint,quã-
tum æſtimant. Iſta enim eſt amicabilis cõ-
poſit.vt l.ſi de meis.§.recepiſſe.in fin.ff. de
arbi.Pręterea,expreſſum videt̃ in l.legatũ.
ff.de vſufr. leg.vbi qñ fit arbitramẽtũ illud
de tranſmutãdo legata de vna re in aliã,de
a bent omnes,quorũ intereſt,citari[a].Pro hoc
facit ratio naturalis & iuris diſpoſitio, quæ
eſt ꝙ debent requiri hi qui læderent̃. Poſ-
ſent enim per præſentiam eius trahere illũ
arbi.in aliã ſententiã.ff.de arbitr.l.fi.§.item
ſi vnus.in fi.quia illud eſt in mero executo.
Non obſt.l. allegata in cõtrariũ,de bo.poſ.
qa loquit̃ in his,in qbus parti abſenti nul-
lum parat̃ præiudiciũ,vt ibi patet.Nõ obſ.
exẽplũ de executore:qa habet locũ qñ præ
ceſsit cognitio plena : aliàs ſecus: vt l. & ſi
6 nec cognitio.C.ſi cõtra ius vel vti. pu.†Su
per alio puncto an valeat arbitramẽ. factũ
poſt quadriẽ.dico ꝙ Spe.in ti.de arbi.§.dif
fert.verſi.itẽ ꝙ intra terminũ. videt̃ dicere
ꝙ arbi.nõ finiat̃ tẽpore triẽnij.Sed nec ali-
quid boni alle. nec bene intellexit.Ideo eſt
ſciẽdũ ꝙ talis cõditio,ſi talis arbiter fuerit,
deficit illo nolente arbitrari:vt l. ſi merces.
in prin.ff.lo.C.de cõtrah.emp.l.fi. inſti.eo.
7 §.pretiũ.†Quomodo aũt qs dicat̃ nolle ar
bitrari,variant iura.& ideo dico ꝙ qñq; ar
bitriũ cõfert̃ in aliquẽ ex cõtrahẽtibus , lo-
quor in caſu permiſſo:tũc ſi tale arbitrium
cõſiſtit circa ea,quæ ſunt de ſubſtãtialibus
contractus,vt circa ipſam rẽ, arbitrabitur
intra lx.dies,niſi aliud tẽpus ſit expreſſum
vt l.quod ſi nolit.§.ſi quis ita.de ædi.edi.Si
verò arbitriũ cõſiſtit circa aliã extrinſecã:
& tũc arbitrari debet ſtatim cũ poteſt: aliàs
dicit̃ nolle:vt l.hæc venditio.ff. de cõtrah.
empt.in prin.Facit de cõdi.& demõ.l.hæc
conditio.Aliquãdo arbitriũ confert̃ in ter-
tium,vt in caſu noſtro : & tunc poteſt hoc
duobus modis contingere . Primò ꝙ arbi-
trium ſit circa perſonam,cui debeat acqui-
rere exiſtente certa.Tunc enim dicitur nol
le arbitrari,niſi cũ fuit in iudicio interpella
tus. Ante eñ poſſet morã purgare:vt l.cũ
quidã.de leg.ij.& ibi not.Si verò ꝑſona eſt
certa,ſed rei declaratio vel pretij, cõmittit̃
arbitrio tertij,vt in caſu q.noſtræ:tunc dici
tur nolle arbitrari elapſo anno. Caſus eſt
expreſſus C.cõmunia de leg.l.fi.§. ſed & ſi
quis.Nec dicat aliquis ꝙ ſit ſpeciale fauo-
re vltimæ volũtatis : quia eſt in eo ſpeciale
ꝙ illo nõ arbitrante tranſit arbitriũ in lega
tariũ:quod nõ eſt in contractibus:quia cõ-
tractus annullant̃.ſed ſi ꝑ curſum anni de-
ſinit arbitratori poſſe arbitrari : quia videt̃
b nolle[b],& ſic deficit conditio:hoc eſt cõe tã
cõtractibus q̃ vltimis volũtatibus. Et hoc
ſentit gl.in d.§.ſed & ſi qs.ſi bene inſpicia-
tur.ꝙ per curſum anni quis dicatur perfe-
8 ctè nolle,probat̃ ff.ad Treb.l.fi.§.j.† Super
tertio verò dico ꝙ dictũ arbitramentũ non
valet bonis publicatis:cùm ille cõſultor cõ
ſuluit ꝙ tenet̃ , & viuſ eſt his verbis : licet
cõpromiſſum ſoluat̃ morte,et ꝑ cõſequẽs
publicatione bonorum:vt l.actione. §. pu-
blicatione.ff.pro ſoc.tñ hoc eſt quoddã pa
c ctũ vel tranſactio,quod tranſit ad heredẽ[c]:
vt ff.de proba.l.ſi pactũ.& no.in Spe.de ar
bi.verſi.finit̃.& ver.ſed nũquid. Parcat mi-
hi ille cõſultor,hoc eſt cõtra text.l.quoties.
§.fi.ff.de noua.vbi dicit̃ ꝙ cõditio & con-
tractus pendentes ex inſtrumentis poſt pu
blicationem bonorum nõ valẽt , & ſufficit
oblationem non oriri in ciuilẽ nec natura-
lem.quod patet:quia ſi ibi naturalis obliga
tio orirer̃,fieret nouatio:vt l.j.§.j.eo.tit. Sed
iſta venditio,de qua loquit̃, eſt conditiona
lis ſi ille arbitraretur:vt l.fi.C.de cõtrahen.
emp.ergo &c. Nec obſt. qđ dicit̃ ꝙ tranſit
in hæredẽ:quia poſito ꝙ hoc ſit verũ, tñ fi-
ſcus hoc caſu nõ habet̃ loco hæredis,vt di-
cit glo.expreſsè in terminis noſtris in l.no-
uatio.ff.de noua.& tangit ff.de fideicõ.l.in
ter eos.§.bonis.& ibi ꝑ gl.& expreſsius per
Iac.de Are.ibidẽ.Concludit̃ ergo dictũ ar
bitramentũ eſſe nullũ triplici ratione, &c.
Et hoc dico ego Barto.

Si vnus habet ex priuilegio ꝙ poſsit li-
berare diebus certis aliquos de carceribus:
& ſtatuto cauet̃ ꝙ nullus liberet̃ de carce-
re,niſi priò habuerit pacẽ cũ offenſo, & Ti
tius blaſphemauit Deũ , & ꝓpterea miſſus
eſt in carceribus:an poſsit liberari ꝑ illũ pri
uilegiatũ de carceribus? & cõcludit̃ ꝙ ſic.

1 *Eccleſia nunquã claudit gremiũ reuerſis ad pœnitẽtiã.*

CONSILIVM CLXVII.

d QVod[d] miniſter fra-
trũ de pœnitẽtia teneat̃ et debeat
extrahere & liberare v. captiuos
de carceribus ciuitatis Peruſij in die vene-
ris ſancti,et duos in feſto nati.Dñi,&c.nul
lus tñ de dicto carcere relaxet̃,ex quacũq;
a cauſa condemnatus , niſi primus habuerit pacẽ ab offenſo[a] vel
eius herede.iſta ſunt verba ſtatuti.nunc quidam eſt condemna-
tus,quia blaſpemauit Deũ.detinetur in carceribus.an poſsit per
dictũ miniſtrum relaxari ? nam obſtare videt̃:qa nõ habet pacẽ
cum offenſo. Super quo pũcto dico talem poſſe à carceribus
liberari.Nam habet pacẽab offenſo.nam blaſphemãdo , Deus
principaliter offenditur.Sed nos videmus qđ Imperator ei, qui
blaſphemauit facit pacem & remiſsionem de iure:ergo idẽ in cõ
ſtituto ſcripto:vt C.ſi qs ĩpe.maled.l.j.ergo multò magis Deus
miſericors,cui eſt proprium miſereri ſemper & parcere.Et hoc
1 eſt quod dicitur alibi,†Eccleſia nunquam claudit gremium re-
deũtibus: vt C.de ſum.trini.& fi.cath.epiſtola,victor.aliàs,inter
claras.circa fi.& alibi,veniam pœnitentibus damus.C.de hære.
aut̃.Gazaros.in fi.Vñ ſine dubio ſola cõfeſsiõe & remiſsiõe ſim
plicis ſacerdotis dicit̃ habere pacẽ ab offenſo.Vel ſi diceret̃ nõre
periri offenſum,qui poſſet facere pacẽ:tunc dico ꝙ illa clauſula,
nullus tñ &c.non poteſt referri ad crimina,vbi nullus offendit̃.
ſed ideo quis punitur:quia contra bonos mores.Facit ff.de poſt.
l.j.§.deinde ſi.& quod ibi not.ſ. qđ clauſula vltimò poſita refer
tur ad ea,ad quę commodè poteſt referri.& ſecũdùm hoc rema
net iſte condemnatus de hoc crimine,ſub præcedenti diſtinctio
ne abſq; hac vltima limitatiõe:& ſic poterit meritò à carceribus
relaxari. Bartol.

c ¶Tranſit ad hæredẽ. Si vnus ex arbitratoribus moritur an expiret cõpromiſſum, & tranſeat ad hæredem,adde plenè Bar. in d. l. ſi quis arbitr. in fi.& eundem Bar. in d.l.ſi ſocietatem.§. arbit.ff.pro ſoc. in ij. col.& Pau. de Caſt. in cõſi.xxx.circa primum.& in cõſi. ſeq. contra Bart.verò tenet Spec. hic allegatus.& Franc.Tig.& Alexan.de Imo.in d. l.ſi quis arbit. Bal.in l.fi. C. de contrahen. emp.in v. & antepe. col. Cano.in c.quintauallis. de iureiurã. vbi Ant.de But.Ioã. de Imo.& Abb.Lanfran. de Oria. in ſuo tract . de arbitr. in x. char.ver.ſolum compromiſſum . & ſeq. Iaſ.plenè in d. l. ſi qs arbit.in xviij. col.licet de Pau. de Caſt. & Lanfran.nõ faciat mentionem.In eo autem quod Bart. vult ꝙ ſi aliquis de cõpromittentibus eſt bannitus , & bona ſunt publicata: finitur poteſtas arbitrandi,vide Bar. in d.l. ſi quis arbit.cum cõcord.de quibus ibi per Iaſ.in vlti.col.an autem cõpromiſſum factũ ꝑ prælatum ſuper iuribus prelaturæ tranſeat ad hæredem, vide plenè per Feli. in c.in preſentia.in principi.de teſti.Tho.

d ¶Quod miniſter. Adde ꝙ iſtud conſil. ſecundùm ordinem Peruſinum eſt in prima parte iudiciorũ. nu.xxxvj.& aliàs incip. in Dei nomine. amen . miniſterij. Et eſt notandum quòd blaſphemãs Deum poteſt relaxari propter pacem habitam à presbytero parochiali vigore ſtatuti de relaxando carce. propter pacem habitam ab offenſo . Et hoc conſilium allegatur à Ioan.Franci. in ſuo repertorio. in ver . Blaſphemiam. in verſi.vj.& dicit ſe ita practicaſſe. & adde ꝙ hoc conſilio videtur caſus in c.ſi is qui prælatus.xxiij.q.iiij. vbi dicit text. ꝙ quę in Deum commiſſa ſunt cum magna diſcretione non ſine pœna poſſumus relaxare. Facit etiam quia epiſcopi dicunt̃ legati Chriſti,vt in can.accuſatio.ij.q.vij. & in cano.omnes qui.vij.q.j.vbi dicitur ꝙ iniuriam epiſcoporum punire ſpectat ad Chriſtum cuius legatione funguntur . Facit etiam ꝙ quis compelli debet remittere rancorem,licet non ſatisfactionem iniuriæ: vt in c. ſi quis non contriſtatus. xc. diſ. Si ergo eccleſia vult quem compelli ad hoc: fortius videtur ꝙ Chriſtus,cui iniuria irrogat̃,hoc ꝑmittat fieri per ipſius miniſtros:& ideo clerici dicunt̃ hæredes Chriſti.c.cũ ſecundũ. de præben. ergo poterunt facere pacẽ,vt in verbis ſtatuti vel eius hærede.Et hoc vltimũ poſſet intelligi in clerico habẽte curã reſpectu ſui parochiani.Nã alienũ parochianũ non poteſt ligare nec ſoluere.c.omnis.de pœ.& remiſ.extra.Adde etiã ꝙ hoc conſilium referunt & ſequuntur Pet.de Ancha.& Io.de Ana.in c.fi.in ix.col. de maledi.& Phil.Deci.in conſi.cxxxvij.& diligenter pro tenui facultate.in v. col.in prin. vide Iaſ.vbi plenè in l.ait prætor.in §.iurari.in v.col.ff.de iureiurã.Tho.Dip.

Si vnus ſociorum habens filium inſtituit eundem filium hæ-
redem,& mãdauit ꝙ communiter viueret cum alio ſocio,quid
importet hoc aduerbium cõiter.& ſi alius ſocius patris ſui habe
bat multã familiam,& ipſe nullam,an poteſt repetere quicquid
vltra expoſuit.Itẽ ſi pater ſuus mandauit reſtitui malè ablata,&
ꝙ ſtaretur dicto alterius ſocij,quomodo debet hoc intelligi,an
ſufficiat iuramentum conſocij.

1 *Verba hæc,pupillum debere morari communiter cum Titio,à teſtatore prolata quid importent.*
2 *Verba ſignificantia communionem,ad referantur.*
3 *Verbum placuerit,& ſtetur dicto alicuius,in teſtamentis poſitũ quid importet.*
4 *Pactum quo promittitur per aliquem ſtare ſimplici dicto alicuius,non ualet.*

CONSILIVM CLXVIII.

b QVidam habẽs[b] bona cõmu
nia cũ Titio ſuo fratrem communiter viuẽs fecit
teſtamentum,in quo filium ſuum pupillum hære
dem ſuum inſtituit,cq; dictũ Titiũ. eidem tutorẽ
dedit,& inter cętera diſpoſuit per hęc verba:Item iubeo per Ti-
tium fratrem meũ reſtitui omne id,& quicquid ego vel dictus
Titius,vel alter noſtrum recepiſſemus vel habuiſſemus illicitè à
quocunq; de bonis communibus meis & ſuis,ſecundum ꝙ ipſi
Titio placuerit,& de hoc ſtetur dicto ipſius Titij,&c.Præterea,
diſpoſuit in codicillis ꝙ debeat ſtare,& morari cum dicto Titio
fratre ſuo communiter vſq; ad ætatem xxv.anno.cõpletã modò
cùm dictus Titius tẽpore teſtamenti & codicillorum,& poſtea
habuit magnam familiam,pupillus verò paruam,& quaſi nul-
lam,& dictus pupillus ſteterit cũ dicto Titio nulla facta diuiſio
ne,quæritur an dictus pupillus debeat aliquid rehabere à dicto
Titio,quia plus fuit expenſum in familia dicti Titij:quid impor
tent dicta verba,ꝙ debeant ſtare cõmuniter.Secundò,cũ dictus
Titius aſſerat cum ſuo iuramẽto ſe multa ſoluiſſe pro malè abla
tis,nec dicat quid vel cui:an ſuo dicto ſi ſtandum?Circa primũ
videtur ꝙ dicta verba nil importent,niſi quatenus dicto pupil.
ſit vtile:vt ff.vbi pup.edu.de.l.j.§.j.vbi ſi teſtator ſtatuit vbi pu-
pillus debet morari,vel educari:ſtatur eius voluntati,dumtamẽ
pupillo ſit vtile.Præterea,illa verba,debeat morari cũ dicto Ti-
tio vſq; ad ætatem xxv.anno.videntur adiecta in fauorẽ pupilli,
& dicto Titio nullum commodum debent afferre.ff.ad Trebel,
l.Seius.§.ſi Seius.& ꝙ ibi no.& de vſuf.l.in fideic.§.cùm Polli-
dius.econtra videt̃ ꝙ dicta verba importent ꝙ omnia bona ſint
1 inuicem communia.dixit aũt teſtator ꝙ debeat morari cum†di
cto Titio communiter ex quo cõionẽ omniũ bonorũ vr̃ impor-
tare:vt ff.de leg.ij.l.fi.§.Lucius.cum ibi allegatis in gloſſ.& ff.ad
Treb.l.Lucius.in prin.His ſic allegatis præmiſsis in q.noſtra.di
co ꝙ verba ſignificantia cõionẽ referuntur qñq; ad res ſeu bona
& tũc ſine dubio ſignificãt vt bona ipſa ſint cõia ęqualiter,vt d.
2 legib.†Qñq; nõ refert̃ verbũ cõmune ad res,ſed ad aliũ actũ:vt
in q.propoſita,vbi verbũ cõiter refert̃ ad ſtare & morari:& tunc
verba ſunt dubia.Poſſent enim intelligi qđ
ſolũ expenſę victus fierent cõiter.ſ.æquali
ter,& ęqualiter quilibet cõferre:vt ff.de col
la.l.j.circa prin.& l.iij.in fi.Et hoc crederem
ego eſſe verũ in dubio in pluribus habenti-
bus patrimonium indiuiſum,vt dicimus in
pluribus ſcholaribus , qui ſtant & moran-
tur communiter , id eſt , æqualiter victum
cõferunt: vt d.l.Sed qñq; iſta verba ſunt re-
lata ad plures habentes patrimonium cõe,
vt fuit in q.propoſita:tunc credo ꝙ iſta ver
ba debeant intelligi ꝙ oẽs fructus commu-
niter & æqualiter percipiamtur,& expen-
dantur,vt ille Titius ratiõe maioris familię
plus ponere non cogatur.Et hoc probatur
primò ex verbo communiter,qđ debet ex-
primi,i.æqualiter:vt d.l.fi.§.Lucius.de leg.
de le.ij.per l.vbi videtur caſus.col.x.de duo
bus fr.de nouo benef.inueſ.c.ſi duo fratres.
Facit optimè ff.pro ſo.l.cum duobus.§.Pa-
pinianus.aliàs incipit,l.ſi fratres.hoc etiam
fortificatur:quia dicere,viuere cõmuniter,
importat ꝙ rationẽ maioris familiæ à dicto
Titio non exigat plus,per l.fi.§.fi.ff.de do.
except.vbi teſtator grauauit vnum vt patrẽ
rationem cum ſuis cohęredibus faceret.qđ
glo.exponit,i.pro ſua perte eos non conue-
niant,cum communiter viuere dicantur.ꝙ
exponitur æqualiter ſeu pariter.Exponitur
ergo ꝙ dictus pupillus dictum Titium pro
dictis fructibus vſq; ad dictum tempus nõ
ueniat.Et iſtã interpretationẽ adiuuat mẽs
teſtatoris quæ colligitur ex eo ꝙ ipſe in ſua
vita fecit cum ſuo fratre:ex quo verba du-
bia declarantur:vt l.damnas.ff.de vſuf leg.
§.fi.& de adimẽ.leg.l.j.& ff.lega.j.l.ſi ſeruus
plurium.§.fi.cum ſi.Super ſecundo pũcto
videtur ꝙ dicto ipſius Titij ſit ſtandum ſe-
cundum quod teſtator voluit:vt l.Theopõ
pus.ff.de do.præle.vbi videtur caſus etiam
de hoc,extra de teſt.c.cum tibi.Econtra vi-
detur:quia iſta volũtas ad ſecretum alienæ
voluntatis confertur:& ſic à iure reprobatur:vt l.captorias.C.de
3 hæred.inſti.& de leg.j.l.captatoriæ.†Breuiter ſuper iſto puncto
de viribus duorum verborum examinare debemus quid impor
tẽt illa verba,& ſecundum ꝙ ipſi Titio placuerit. Secundò qd
c importẽt illa verba,& de hoc dicto Titij ſtetur.[c] De primo dico
ꝙ verbũ placuerit,intelligit̃ arbitrio boni viri: vt ff.de fideicom.
lib.l.Thais.§.ſorore.vbi expreſſum eſt,et probat̃ eo.tit.l.Lucius.
Et hoc attento apparet ꝙ de adminiſtratione aliàs aſſertione di-
cti Titij non eſt ſtandum,niſi in quantum vt vir bonus arbitra-
bitur,i.iudex,q dicitur vir bonus:vt l.vir bonus.iudi ſol.& l.cõ-
tinuus.§.cum ita.verb.obliga.& de iniur.l.ſed & ſi vnius.§.ait.
prætor.& no.in l.ſi ſocietatem.§.ſi arbitrorum.pro ſoc.Sed vir
bonus.non arbitraretur niſi quatenus cõſtaret , & probaret̃ legi
timè ab aliquo extortum eſſe:vt l.illicitas.§.veritas . ff . de offic.
d præſi.ergo &c.De ſecundo[d] cũ dicit̃ ꝙ ſtetur eius dicto,&c.di-
co.ꝙ dictũ ſtatutũ dicit id,ꝙ nuda aſſertione profert̃:vt l.ſciẽdũ
§.dictũ.de ædi.edic.Et de mera voluntate videt̃ conferri magis
quã in boni viri arbitriũ:vt arg.l.Thais.§.Lucius.de fideicõ.lib.
Sed hic apparet an debeat̃,& cui debeat̃ cõferri in voluntatẽ di
cti Titij:& ſic talis diſpoſitio eſt ipſo iure nulla: vt d. l . captato-
rias.& l.captatoriæ.in quibus eſt caſus.Nõ obſt.l. Theopõpus.
quia ibi loquit̃ in dote,cuius fauore valet legatũ etiã incertũ : vt
l.cũ poſt.§.gener.ff.de iu do.Præterea,ibi teſtator poſuit ita limi
tatè in volutate alterius,ꝙ ille decipere non poſſet , vt ibi patet.
Non obſt.c.cũ tibi:quia illa Decretalis debet intelligi ſecundũ
diſtinctionem iuris ciuilis.vel ibi loquitur tantum in relictis ad
pias cauſas,ſecundum Innoc . ſed hoc non eſt relictum ad pias
4 cauſas,ſed magis eſt relinquere alterius debitũ,†Præterea,ꝓ hoc
facit illud ꝙ qdã doc.dicũt ꝙ ſi ĩ cõtractibus ꝓmitto ſtare ſim-
plici dicto tuo:hoc pactũ nõ valet,vt tenet Cy.de epiſ.& cle.l.ſi

a ¶Offenſo. Vide Feli.in ca . nonnulli. in xxvj.colũ. de reſcri. Tho.Diplo.

b ¶Quidam habens. Iſtud cõſil . aliàs incip.Bonon.quidam. & ſecundũ ordinem Peruſinũ eſt nu. iij. ſecũdũ Petr.Cor . in l.captatorias.in vij. col.C.de teſta . mili. & ibi videas. & vide pe.de Vbal. ponẽtẽ hoc cõſi.de verb. ad verbũ in tracta. de duobus fratrib⁹. in xj.parte princi. in xxxvj.q.prĩ.& Iaſ. in l.iuſiurandũ ꝙ ex conuẽtiõe.in j. colũ. ff. de iureiurand . & Alex.in l.j. C.de ſacroſan.eccleſi.in xij. co.in add.Bar.incip. voluntas.& plenè ꝑ Iaſ.in l.vt memini.ĩ iij.col.C.de colla.& Alex.in cõſi.liiij.circa id ꝙ quęrit̃ . in ij. col.Item aliàs incip. hoc cõſ.Macomẽſis. & ita alleg. Barba.ĩ l.Titiũ & Meuiũ. §. alteri.in ij.col.in additio . quæ incip.& ideo . ff . de admini. tut.aliàs incipit, Bertoniẽſis. & vide Alex.in cõſ.lxxvj .viſo themate.ĩ iiij.volu.Tho.Diplo.

c ¶Stetur. Vide Iaſ. in l.iuſiurãdũ ꝙ ex cõuẽtione in j.col.ff.de iureiuran.Thomas.

d ¶Secũdò cũ dicitur. De iſto cõſilio facit mentionem Bar.in l. Theopõpus. verſic. quero,dicit teſtator. ff.de dote præleg.& ibi vide quæ ſcripſi in addi.Thomas.

quis in conſcribendo.tangit̃ in Spe.de pro ba.§.nunc videndũ.reſtat.verſi. quid ſi.ibi dicit̃ ꝙ tale pactum valet. ſed ſi reducitur ad arbitrium boni viri vt ipſe no.ff.de pręſtip.l. ſe. Ego tñ dico in propoſito talẽ diſpoſitionem nullius eſſe momẽti,& aſſertioni dicti Titij ſtandum non eſſe, & nõ plus. Bar.de Saxo ferrato.

Si ſtatuto cauetur ꝙ citatus ad citationẽ ſi comparet ad ſe excuſandum non poſſet capi illa die,nec ſequẽti pro debito,et vnus exbannitus fuit condemnatus de pecunia, & venit ad ſe excuſandum : an poteſt capi ſtante dicto ſtatuto.

1 Statutum diſponens ꝙ quis non poſsit pro aliquo debito capi:quomodo intelligatur.
2 Securitas data uigore ſtatuti, non debet intelligi de bonis publicis.
3 Statutum debet intelligi ſecundum propriã ſignificationẽ.
4 Ciuitas Tudertina in ſuis debitis de iure communi, uel priuato,non habet priuilegia.

CONSILIVM CLXIX.

a Statutum [a] ciuitatis Tuderti dicit ꝙ ſi quis fuerit citatus ad ſe excuſandum ab accuſatione vel inquiſitione,et cõparuit illa die & ſequenti:capi nõ poſſet pro aliquo debito:aliàs delicto,&c.Cõtingit ꝙ quidã Andreolus erat pro quibuſdã debitis exbannitus & condemnatus in pecuniam:qui citatus comparuit ad excuſandũ ſe:& poſt excuſationẽ eadẽ die fuit captus pro dicta cõdemnatione.
1 † Quærit̃ an potuerit capi de iure.Et videt̃ ꝙ ſic:quia talis ſecuritas data à ſtatuto ꝙ nõ poſsit pro aliquo debito capi,debet intelligi ꝑterꝗ de maleficio. Hoc probat̃ C.de his qui ad eccle.cõfu.l.ij.cum ſua gl.in aut̃.de manda.princ.§.neꝗ aũt.& ibi no.in gl.vbi dicit̃ ꝙ fiducia data de cõfugiẽtibus ad eccleſiã nõ habet locũ in maleficijs ibidẽ exceptuatis.& idẽ dicit glo.in omni maleficio. Præterea, qñꝗ à lege dat̃ ſecuritas,ne quis capiat̃ intra domũ:tñ hoc
b intelligit̃ præterꝗ in cã criminali. [b] ff.de in ius voc.l.plerꝗ.& ibi no.& de reg.iu.l.ne
2 mo de domo.† Præterea, ſecuritas data nõ debet intelligi de bonis publicis: vt in aut̃. de mãda.prin.§.publicarũ.Sic ergo prædictum ſtatutũ limitat̃ & reſtringit̃ ſecundũ diſpoſitionem iuris cõmunis: vt l.vt gradatim.§.ſed & ſi lege.ff.de mune.& ho.
3 †Præterea ſtatutum debet intelligi ſecundũ propriam ſignificationem:vt l.non aliter.ff. de leg.iij.de exer.l.j.§.ſi is qui nauem. Sed debitor & creditor propriè eſt qñ alienã fidẽ quis ſequit̃ cõtrahẽdo,vt expreſsè dicit̃ ff. ſi cer.pet.l.j.Sed ſi ex maleficio eſt qs obligatus,nõ ex eo ꝙ quis eius fidẽ ſit ſecutus: et ſic nõ eſt propriè debitor. Verbum ergo ſtatuti quod hoc dicit,pro debito &c. non habet locum in caſu noſtro.Econtra vides ꝙ iſte Andreolus erat exbannitus & condemnatus,ſed facta condemnatione ſi aliquis conuenit̃ ad pœnã,nõ dicit̃ conueniri ex maleficio,ſed ex quaſi contractu , qui trahitur & celebratur ſententia:vt l.iij.§.idẽ ſcribit.ff.de pec.Et hoc etiã dicit lex , ꝙ qñ agit̃ de crimine ad aliquem condemnãdũ, debet agi corã præſide. & iſta dicit̃ cã criminalis,ſed cõdẽnatiõe facta tunc agit̃ corã procuratore Cæſaris,q̃ eſt iudex inter fiſcum & priuatum: & ſic eſt caſus ciuilis,nõ criminalis:vt C. vbi cau.fiſ.l.j.Et per hoc patet rñſum ad primã & ſecũdã rationẽ allegatã in cõtrariũ:quia verũ qñ qs capitur pro ipſo maleficio inueſtigãdo & puniẽdo:vñ maleficiũ eſt cã proxima captiõis, ſed hæc cauſa proxima eſt ille quaſi contractus,qui ſentẽtia celebratur. Vnde ſicut ſnĩa lata pro quodã priuato nõ poſſet exequi capiendo eius perſonã:ita nec etiã pro cõi.
4 †Præterea, ciuitas Tu
c dertina [c] in ſuis debitis de iure cõi,vtit̃ ĩ re priuati:nec habet priuilegia fiſci:vt ff.ad muni.Simile C.de iure Reipu.l.ij.lib.xj.Sed ad petitionẽ vnius priuati nõ poſſet vetãte ſtatuto:ergo &c.Reſpondet̃ ad tertiã rationem factã in cõtrarium : quia ibi loquitur in debito publico,hoc eſt in fiſcali,ſed ciuitas Tudertina non habet priuilegia fiſci:ergo &c.Præterea appellatio generalis debiti eſt ſiue ex cõtractu ſiue ex delicto:vt l.grege. §. ſi ex debito. de fideiuſ.& l.ſi cui.de verb.ſig.ſed ſtatutũ dicit ꝙ non poſsit capi pro aliquo delicto:ergo &c.Et per hoc apparet rñſum ad quartam rationẽ:quia in d.l.j.ponitur alluſio ſiue deriuatio vocabuli, cui non debemus ſtare,ſi habeamus per l.alleg.aliter declaratũ: ſicut teſtamẽtum dicit̃ quaſi teſtatio mẽtis:& tñ nõ omnis teſtatio mentis eſt teſtamẽtũ:& idẽ in multis ſimilibus.Ex hoc apparet reſponſum ad ea,quæ dicũtur ꝙ iſtud ſtatutum eſt poſitum inter alia ſtatuta quæ tractãt de ciuibus:quia fateor ꝙ iſta captura quæ fit pro cõdẽnatione,fit pro ciuili cauſa,vt probatum eſt. Cõcludẽdo ergo dico & cõſulo præfatũ Andreolũ ex prędictis cauſis non potuiſſe capi de iure.Hoc probo potiiſsimè per l.ij.§. legatis.de iudi.coniuncta l.hos accuſare.circa princ.de accu.vbi videtur caſus.Nam in §.legatis.dicitur pro his qui antè contraxerunt.iſtam eandẽ ſecuritatẽ dedit eis lex pro his delictis, quæ antè cõmiſerũt:vt d.l.hos accuſare.Ratio in argumentis ſ.dictis quia cauſa iſtius ſecuritatis erat neceſſaria , ſed cauſa ſecuritatis
d erat voluntaria.Nam libera voluntate qs fugit ad eccleſias,[d] vel ſtat in domo.Sed in q. propoſita cauſa ſecuritatis ſimiliter eſt neceſſaria:quia ad iudicium trahitur quis inuitus:ergo talis ſecuritas data ſ.trahitur ad criminales condemnati. Barto.

Si teſtator habens filiam eam inſtituit & extraneum , ac reliquit vxorem ſuam dominam & vſufructuariam omnium ſuorũ bonorum,quid ipſa vxor vigore iſtorũ relictorũ debet habere.

1 Legatum alternatiuè factum intelligitur de dominio uel uſufructu.
2 Teſtator relinquens uxorem dominam quid uideatur ei reliquiſſe.
3 Interpretatio quando eſt contra ius commune,quouſque eſt illi ſtandum.

CONSILIVM CLXX.

Petrus Maioli de Peruſio in ſuo teſtamento filiam ſuam inſtituit hæredẽ ex certa parte, & pauperes Chriſti hæredes vniuerſales inſtituit ex reſiduo & ſuã vxorẽ reliq̃t dñam & vſufructuariã oĩm ſuorũ bonorũ, &c.
e Quærit̃ q̃d debeat habere [e] vxor iſta.
1 †In quæſtiõe propoſita dubium facit:quia ſecundũ propriã verborũ ſignificationẽ intelligit̃ legatũ alternatiuè dominiũ,vel vſusfructus:vt l.ſi Titio fundus.ff.de vſuf.leg.& no.per Dy.ff.de leg.ij.l.Titius.§.fi.& ꝑ Cy. C.ſi mu.ſec.nu.l.j.in fi.tñ de cõſuetudine iſta verba interpretata ſunt ꝙ habebat alimẽta ſicut habebat in vita viri.et hoc eſt verũ in liberis inſtitutis.ſecus in extraneis:vt no.per gloſ.in d.l.j.C.ſi mu.ſec.nu.Cùm ergo in q.noſtra liberi ſint inſtituti pro parte,&
2 pro parte extranei,quæritur quid iuris. Mihi videt̃ ex eo † ꝙ dixit dominã,nõ videat̃ ei reliquiſſe dominiũ,ſed magis ꝑmanentiam in domo:ſicut tpe vitæ defuncti habebat:vt l.j.ff.re.amo.& ſic nõ dicat̃ propria dña:vt ff.de publi.l.cùm ſi exhibuiſſet.§.q̃d ait.& ibi per Iac.de Are.& de verbo.ſigni.l. pronepos. §. pater. Et iſta videtur mens teſtatoris,quæ debet præualere: vt l. in cõditiõibus.in prin.de cõdi.& demõ.Sed ex eo ꝙ dicit vſufructuaria,videt̃ tenere Odof.ꝙ habebat plenũ vſumfructum,vt refert Spe.in ti.q̃ fi.ſint le.§.j. verſic.q̃d ſi quis ita dixerit.Sed ego dico in q.ꝓpoſita ſtãdũ cõſuetudini ſcriptæ in d.l.j.C.ſi mu. ſec.nup. pro ea parte,in qua inſtituta eſt filia,ab ea ꝑcipere debet fructus tanꝗ ex alimẽtis pro illa parte pro ea verò parte , ꝓ qua ſunt inſtituti hæredes extranei,hoc eſt pauperes Chriſti, dico ꝙ ſi proprietas eſt tantæ æſtimationis ꝙ ſufficiat ad faciendam debitam ſatisfactionem pauperibus inſtitutis:dicta mulier debet habere
f integrum vſumfructũ:vt l.omniũ.ff.de vſuf.& de vſufru.leg.[f] l.
3 vxori meæ.& ibi no. †Nec obſtat ꝙ conſuetudo interpoſita interpretatur ꝙ liberis inſtitutis habeat alimenta ex illa interpretatione oriuntur dubia.Primò an præſcriptionis tantum: quod cõcedo.Cùm enim dicta interpretatio ſit cõtra ius cõmune fauore filiorum,eatenus ſtandum eſt dictæ interpretationi, quatenus fauor illius hoc requirit,nõ vltra.& ſic ad extraneos nõ porrigitur:probatur de manu.teſta.l.ſi ita ſcriptum.ibi:eatenus,quatenus reſpicit fauorem libertatis, ſtamus illi interpretationi , & non vltra probatur optimè C.de teſt.l.hac conſultiſsima . § . ex imperfecto.& C.commu.vtriuſque iud.l.fi.& ita de facto obtẽtum eſt.Barto.

Si teſtator inſtituit poſthumũ ſuũ hæredẽ,& ei ſubſtituit extraneum,ac vxorẽ dimiſit dominam & vſufructuariam omniũ bonorum ſuorum donec vitam vidualem ſeruaret,quid debeat habere vxor vigore illorum verborum.

1 Verba teſtatoris relinquẽtis uxorẽ uſufructuariam omniũ bonorũ, quid importẽt.
2 Legatum ex cuius perſona iudicetur inſtituto primo filio,& deinde extraneo.
3 Legatum factum cum dictione donec,intelligitur annuum.

CONSILIVM CLXXI.

a Nicolaus [a] ſer Amati inſtituit ſibi hæredẽ poſthumum naſciturũ ex domina M.eius vxore,& eidem poſthumo extraneũ pupillariter ſubſtituit & ipſam dominam.M.reliquit vſufructuariam omnium bonorum ſuorum donec vitam vidualem ſeruauerit.Contingit q̃d poſthumus natus fuit,& adita patris hæreditate deceſsit,& ſubſtitutus ex ſecundis tabulis hæreditatem adiuit.quæritur an dicta domina debeat habere aliquid ex virtute dicti relicti:& in
1 quantum.†Et omiſſa opi.Dyn.& aliorum,qui dicũt quòd dicta verba important ꝙ dicta domina habeat electionem,an eligat dominium,an vſumfructũ,per l.ſi quis Titio.de vſuf.leg.& ipſe Dy.no.in l.Titia.§.fi.ff.de le.ij.& in l.j.C.ſi mu.ſec.nup.& habita pro vera opi.id quod conſuetudo obſeruat ex vigore dictorum verborum vxor tantũ alimenta habeat,ſed ſecus in inſtitutis extraneis:vt not.per gloſ.in d.l.j.ſi mu.ſecun.nup.Nunc facit dubium in q.noſtra,quia in princ.fuit hæres inſtitutus filius,hic
2 autem extraneus:quod iſtorum debemus inſpicere?†Et videt̃ quòd iſtud legatum iudicetur ex perſona filij:quia à perſona filij & ab eius perſona cœpit deberi:& ſic ſubſtitutus non debet
b plus debere quam ipſe filius [b] teneatur:vt l.qui fundum.§.qui filium.ad leg.Falcid.de leg.j.l.ſi fundum ſub conditione.§.quod
3 ſi pater.†Econtra videtur,& iſta eſt veritas,q̃d ex perſona ſubſtituti debet habere pro conſequentibus annis.Nam tale legatũ eſt annuum.quod patet ex dictitione donec:vt ff.de an.leg.l.legatum.& de leg.iij.l.qui concubinam.§.vxori.ſed conſtat quod legata annua ſumpta primi anni,puta ſequentia conditionalia: vt l.annos.de annu.leg.& l.ſi in annos.ff.quando dies leg.ce.Et ſic debemus inſpicere initium cuiuslibet anni,vt d.l.cùm in annos.& l.ſenatus.in fi.de do.cau.mor.Cùm igit̃ pro ſequentibus annis incipiat debere à ꝑſona ſubſtituti extranei,vt in d.l.ſi fundũ ſub conditione.§.ſi pater.ergo ab eius perſona debet iudicari,vt ſic ſit ſaltẽ vſuf.integra,vt l.vxori meæ.de vſufr.lega.Bart.

Si ciuitas vel eius conſilium dat poteſtatem prioribus ſtatuẽdi & ordinandi ſuper facto libræ aut libertatis & ſuper ſtatuto ciuitatis:tunc non poſſunt ſtatuere ꝙ ille qui ante erat ciuis,habeatur pro comitatenſi,propterea quia eius frater eſt comitatenſis. Item licet eadem ciuitas ſit libera,ita quòd ab ea non appellatur:tamen per talem poteſtatem nõ poſſunt Priores inhibere appellationẽ à diffinitiua,ſed ab interlocutoria ſic. Item an poſſunt ſtatuere ꝙ iudex nõ poſsit ſyndicari ſup prędictis ſentẽtijs. Itẽ dicit ꝙ filius ruſtici natus in ciuitate nõ dicit̃ ciuis . Itẽ quid poſſunt ſtatuere aliud dicti priores circa ꝑſcriptionẽ, & circa alia.

1 Statuentes an potuerint facere quòd ſi frater uel agnatus alterius reperiatur ſcriptus inter comitatenſes,& quòd etiam frater ciuis ſit comitatenſis.
2 Poteſtas ſtatuendi generaliter conceſſa quomodo intelligatur.
3 An ſapientes uigore arbitrij eis dati potuerint ordinare quòd à ſententia iudicis non poſſet appellari,nec de nullitate opponi.
4 Vtrum dicti ſapientes potuerint inhibere appellationem.
5 Item an dicti ſtatuentes potuerint ordinare quòd iudex ſuper hoc cognoſcens uel inquirens non poſſet ſyndicari.
6 An filius comitatenſis & diſtrictus habitans in comitatu,& natus in ciuitate, debeat iudicari ciuis uel comitatiuus.
7 Quæ differentia ſit inter ciues de ciuitate,& ciues de comitatu.
8 Statutum dictãs quòd iudex poſsit procedere ſeu per hoc non obſtante aliqua præſcriptione,an noceat coniuncto.
9 An comitatenſis poſsit præſcribere libertatem tali cõditione ut habeatur uti ciuis de ciuitate.
10 Statutum permittẽs quòd iudex poſsit procedere per accuſationem,inquiſitionem,&c.ſine adiectione loci, uel temporis,an habeat locum in probationibus.
11 Statutum dicens quòd ſi quis probauerit ſe allibratum antè in ciuitate,& frater eius in comitatu,quòd tunc libra fratris non noceat,quomodo intelligatur.

CONSILIVM CLXXII.

c Dubia [c] occurrentia in q.Martini Hugolini & Saulij Anto.de Tuderto ſunt infrà ſcripta.Primò per cõſiliũ populi authoritatem habẽtis fuit cõceſſa poteſtas prioribus cum q̃buſdã alijs ſapiẽtibus ſtatuẽdi,& ordinãdi ſup facto librę,et caſtri,aliàs cataſtri cõis
1 Tuderti.†Quæritur primò an potuerunt [d]
d ſtatuere dicti ſapiẽtes ꝙ ſi aliquis frater vel agnatus alterius reperiretur ſcriptus inter comitatẽſes,ꝙ hic plena ꝓbatio ꝙ alius frater,vel agnatus alterius quãtũcũꝗ eſſet adſcriptus in ciuitate,ſit comitatẽſis,& licet ciuitas vel cõcilium ipſum poſſet,ſi vellet, legẽ generalem cõdendo præiudicare etiã iuri quæſito:vt l.venditor.§.ſi conſtat.cõia prædi.& C.de ven.re.ad ciui.ꝑti.l.j.lib.xij. & ad municip.l.libertus.in fi.de priui.cre.l. Antiochẽſiũ.licet nõ poſſet præiudicare faciendo legem ſpãlẽ contra certas perſonas: vt ff.qui & à qui.l.ſi priuatus.& l.toties.§.j. de pollici.tñ.in q.noſtra dubiũ facit an conciliũ voluit hoc cõcedere illa ſapiẽtibus cõ
2 cedendo illam poteſtatem.†Circa q̃d dico ꝙ talis ptãs gñaliter cõceſſa ſtatuẽdi,debet intelligi ꝙ ius alteri q̃ſitũ nõ auferat:vt l.ſi pater.de his quę in frau.cred.& ne q̃d in lo. pub.l.ij.§.merito.& §.ſi quis à principe.& extra de maio.& obe.c.fi.Hoc videtur tenere Inno.extra de cõſti.c.q̃ in eccleſiarũ.circa prin.Sed tale ſtatutũ ꝓut trahit̃ ad præteritũ,ius q̃ſitũ tollit,vt probo:ergo &c.Hoc probatur ſic.Certũ eſt iure cõi ꝙ ex ſtatuto vnius fratris ius alterius fratris non læditur vt C.de proba.l.matrem.& de li.cau.l.multum.Fallit in caſu mirabili.cum ſcimus.§. fi.de agric.& cẽ.lib.xj.& loquitur ibi in fratribus,communia patrimonia habentibus. quod hic non fuit.& ibi not.in glo.Sed per tale ſtatutum inducitur q̃d ex perſona fratris alius frater præſumatur comitatẽſis:& facit ſic eum qui eſt ciuis comitatenſis:ergo
3 &c.†Secundum dubium [e] eſt an dicti ſapi
e tes vigore dicti arbitrij eis dati potuerunt ſtatuere,ꝙ à ſententia iudicis ſuper hoc iudicantis non poſsit appellari,nec de nullitate opponi.Circa q̃d dico quòd ciuitas,quę habet primam,& ſecundam appellationẽ, ſicut eſt ciuitas Tuderti,ita quòd ad nullũ aliũ ſuperiorẽ appellat̃,bene põt tale ſtatutũ facere;vt ff.de ori.iur.l.j.§.ex actis.& q̃a põt fieri ꝑ pactũ:vt l.fi.in fi.de tẽpo.ap.& l. j.§.j.ff.à q.ap.nõ licet.ergo per legẽ.Statuit

---

a Statutum.Hoc cõſilium ſecũdũ ordinem Peruſinũ eſt in prima parte iudiciorum,nu.xxviij.aliàs incip.in Dei nomine amen.& inquantum Bar. vult ꝙ ex delicto vel ex maleficio dicat̃ debitor. & cõprehendatur in ſtatuto,per tex.in l.grege. §.ſi ex delicto.ff.de fideiuſ.Adde text.in l. j.§.debitum.iuncta l. qui iniuriarum.ff. de cõſti. pe. & ita plenè proſequit̃ do.Franci. de Areti. in l.j.in vij. col.in fi.ff.ſi cer. pet. & ibi ſequit̃ Barba. Soci.in vij.col. q̃bus adde Bar.hic. & miror ꝙ non allegant ipſum. An aũt in materia ſtatuti fideiuſſor dicat̃ debitor,vide Bar.in d.l.j.cũ addi. Alexan. & Iaſ. in vlti. col. Et an dicat̃ debitũ ex ſentẽtia,vide Feli.in c.fin. in iij. col.de pręſcrip.Et an quod debetur actione reali, dicatur debitum , vide docto. in d.l.j.ff.ſi cer. peta. & Ange.de Areti.inſti. de act.in princi.in v. col. quæ omnia nota pro ſtatutis loquentibus de debitore, ſi quis fuerit debitor, &c. Idẽ adde ꝙ ſaluuſconductus cõceſſus pro debito,intelligitur etiam pro criminali . ſecus ꝓ alijs debitis.Ita alle. Barto. in hoc conſi. Ioã. Fir. in ſuo reperto.in ver.ſaluuſcõductus. in verſic.tertiò Tho.

b In cauſa criminali. Vide Iaſ.in l.plerꝗ. de in ius vocã. Tho. Diplo.

c Ciuitas Tudertina.Vide Lapũ in alleg.lxxx.incipien.in Chriſti nomine , de iſta ciuitate.Tho.

d Eccleſias.Vide bertachi.ĩ verbo,fugiẽs. in ver.xiiij. Tho.

e Habere. Vide ſ.cõſil.viij.& Ro.conſil. cxliiij.B. L. Cui adde Barto. in cõſi. ccxliij. & in conſi. q̃d incip.Bertoldus fecit teſtamentũ. & in cõſi.quidã Bartolus.& cõſi.ſeq.incip.Nicolaus.& de hoc conſi. meminit Bart. in l.ſi ita. §. Titia. in fi. & ibi dixi in addi. de lega.ij. & vide Alexã. in conſi.xl.in j.volu. & in conſi. xxix. in iij.vol.vbi alle. Bar. in conſi.iſto.Tho.

f Vſumfructũ.Legato omnium bonorũ veniunt etiam nomina debitorum , vide Bertachi. in verſicu. nomen debitoris. & ibi allegat iſtud conſi.Alex.& vide Bar. & ibi ſcripſi in l. diuortio.§. in venditione.ff. de iudi. Tho.

a Nicolaus.Aliàs incip.quidam nomine Nico.inſtituit ſibi hæredem.& vide eundẽ Bar.in cõſ.xcviij.in ij.volu.incipit̃.quidã Petr.& Bal.in cõſ.quod incip.punctus queſtionis talis eſt,Pet.ſuum vltimũ,&c.& vide Soc.in cõſ. lxviij Io magiſt.ĩ iij.col& Ale.ĩ l.ſi ita.§.Titia ff.d ele.ij.all.Bar.ĩ hoc cõſ.T.

b Filius. Vide Bart.in d.l.qui fundum.§.filias.& ibi doc.ff.ad l.Fal.Thom.

Pro cõcordia aduerte ꝙ Bar.ĩ l.iij.C.de nat . lib . in l.ij.ff. de ver.ſig.tenet q̃d appellatiõe ciuis comprehendit̃ comitatẽſis.Cõtrari⁹ tñ allegatur ĩ hac cõſi.clxxij.verſic.quartũ dubiũ . Pro ſaluatione Bart.iſtã difficultatẽ valde diſcutiũt Angel.Ioã.de Imo.Ale. in rub.ff.ſo.mat.cõcludentes ꝙ in materia ſtricta,vt in priuilegijs & ſtatutis cõtra ius commune, et tunc non comprehẽdatur comitatẽſis & procedat ſecũda opinio.Barto. & ſequacium.Aut verò loq̃mur in materia vbi ſit lata interpretatio . & comprehendantur:& ita procedat prima opinio . Barto.in d.l.iij.& in d.l.ij.& iſta fuit cõcordia Bartol.in d.l. ij. Iſtam cõcordiam facit Franſ.de Aret. in ſuo conſil.lxxvij. incip.In Chriſti nomine . & ratio ſcribẽdi,&c.Poſſet accommodari alia ratio ſecundũ Alex.in d.rubr.ff.ſolu. matr. qui allegat concordiam , & reſpondet contrarijs.

c Dubia. Aliàs ĩcip. in noĩe.Domini , dubia occurrentia ſecũdum Alex.de Imol. in l.aſſumptio.§.ſi filius.in prin.ff.ad municipa.& ſecũdũ ordinem Peruſinũ eſt in prima parte iudiciorũ.nu.xxxvij. & Alex.in l.ſi cui.ff. de aqua plu.arcẽ.in addi.dicit alleg.hoc cõſiliũ Bart.aliàs Bal. in conſ.dubia. Tho.

d An potuerunt ſtatuere.Adde circa primũ dubiũ ꝙ no.bar. in l.ambitioſa. ĩ iiij. col.in prĩ.ff.de decr. ab ordi.fa.& in l. toties.ff.de pollicita.et in proœ. Digeſtorũ. in ij.col.& vide plura per Fel. in cũ oẽs. in ij.col.& ſeq.de cõſtitu. & vide Anto. de Canario in ſua conſil.q̃d incip . per lumina potentum . in vlti col.Tho.

e Secũdũ dubiũ. Adde Bar.ĩ l.ſicut.ff. de aqua plu.arcend. & in l.omnes popu . in vij.col.ff.de inſtit.et iur.& Bal.in conſil. clxxvij . viſa petitione.in iiij.vo.in ij. co.Abb.in c.venientes de iureiur.& vide plures cõcor.per Alex.in d.l.ſi cui.vbi alle.Bar.in iſto conſi.cui adde quę dixi ſ.Vide etiam do.Ioan Bapt.Seuer. ind.l.omnes populi.in iiij.col.& ibi videas apoſtillam in ix.col.incip.omiſſis.& Lud.Roma.in rubri.de arbit.in xij.& xxiiij.col.Thoma.

a ¶Condendi legem. Adde Bal. & Pau. de Caſt. in l. mancipia. per illum tex. C. de ſer. fugi. & vide Bar. in l. ambitioſa. in iiij. col. in verſi. item ex virtute. ff. de decre. ab ordi. fa. Tho. Dip.

b ¶Quartum dubiũ. Adde Bar. in l. aſſumptio. §. filius. ff. ad muni. cũ cõcor. de quibus per Alex. de Imo. ibi. vbi alle. cõſi. Bar. hic adde etiã Bald. in cõſi. xlvj. ſtatuto ciuitatis Veronæ. in j. vol. & Io. de Plat. i l. diffinim⁹. C. de agri. & cẽſi. lib. xj. & in l. filios. & l. origine. C. de mu. & origi. lib. x. & Abb. & doc. in c. ij. de conuerſi. infid. cũ cõcor. & vide Bart. in cõſi. quod inci. pone aliãs eſt de comitatu. Tho.

c ¶Debeat iudicari. Vide apoſt. in l. j. in ij. col. in verſi. ſequit. in text. ff. ad munici. Tho. Dip.

d ¶Quintũ dubiũ. An exceptio præſcriptionis poſsit opponi ꝑ reũ cõuentũ nõ obſtãte ſtatuto facto à ſapientibus, cũ libera authoritate, adde no. per Imo. in cle. ſæpe. in vlt. col. in fi. de verb. ſignifi. & vide Bart. in extrauag. ad reprimẽdũ. in verſic. videbitur. in fi. & ibi ſcripſi. Aduerte etiã quod no. Bar. hoc ꝙ ſtatutũ diſpenſans tãtũ ſuper modo procedendi, nõ aufert ea ꝗ ſunt ſtatuta in modo ſententiãdi. Et ita not. Lud. Ro. in cõſ. ccxlviij. hæc ſententia. vide ꝗ not. Bart. in vij. dub. & vide ita ſo. in l. j. §. & poſt operis. in iiij. colũ. ff. de ope. no. nũci. vbi dicit dictũ Bar. hoc eſſe ſingulariter. & Imo. in cle. ſepe. in fi. de ver. ſignifi. & Iaſ. in l. ius ciuile. in iij. col. ff. de iuſti. & iur. Tho.

e ¶Sextũ dubium. De iſto conſil. meminit Lud. Ro. in cõſ. cclij. pro deciſione. in iiij. dubio. & ſequit in l. fi. C. de ſun. patr. lib. xj. & ibi vide Ioã. de Pla. & Oldr. in cõſi. cclviij. qa tota. in j. co lũ. & in j. dub. Tho.

f ¶Septimũ dubiũ. Vide Bar. in d. §. ſi qs argentum. & ibi vide apoſt. Tho.

g ¶Super hæreditate. Aliàs incipit, dubitatur an filij. Et adde qđ Bar. in auč. ceſſante. C. de leg. hæ. dicit ſe cõſuluiſſe & ſcripſiſſe multũ latè: & facit mẽtionẽ de hoc conſi. & tenet prout hic Accur. opi. & idẽ Bar. in ll poſt conſanguineos. §. hæc hæreditas. ff. eo. cõmemorat huiuſmodi cõſil. & ponit de verbo ad verbũ. & idẽ Bart. in l. j. in fi. ff. ſi pars hære. pe. & ibi Ange. de Peru. vbi dicit ſe ita practicaſſe: & Ang. Pau. de Caſt. Sali. & mod. in d. auč. ceſſante. & Ang. de Are. in §. cum filius. vbi plenè. Inſti. de hære. quæ ab inteſt. defer. & vide Bal. in conſi lxxj. in ij. vol. inci. factum proponitur. Tho.

enim de his quæ pertinent ad eius iuriſdictionẽ: ſed in q. propoſita non eſt dubiũ an in tali generali cõmiſsione facta per concilium veniat ꝙ dicti ſapiẽtes nõ poſsint facere: & bene dico ꝙ dicti ſapiẽtes nõ potuerint inhibere appellationẽ à diffinitiua, ſed ab interlocutoria ſic, niſi fuerit hoc eis ſpe-
4 cialiter cõmiſſum. qđ probo: † Licet princeps det alicui iuriſdictionẽ cõdẽdi legẽ^a, vt ſenatui & præfecto, vt l. non ambigit. ff. de leg. & C. de offi. præ. l. normã. & licet ab illis iudicibus. ſ. ſenatu & præfecto nõ poſſit appellari vt l. j. §. j. à qui. ap. nõ licet. et C. de ſen. præſ. præ. l. j. tñ prædicta nõ poſſunt cõſtituere iudicẽ. ſ. vt ab eo appellari nõ liceat. qa ſoli principi hoc cõcedit: vt l. j. in fine à qb. ap. nõ lic. vbi eſt caſus noſtrę q. ſed ne liceat appellare ab interlocutoria, bene poſſunt ſtatuere: vt C. de ſen. l. fi. & ibi not. in fi. mag. gl. Itẽ in propoſito licet cõe dederit illis ſapiẽtibus ptãtem cõdẽdi legẽ: in appellationẽ inhibere nõ poſſunt: ſicut nec ſe-
5 natus põt. † Tertiũ dubiũ eſt, an dicti ſapiẽtes ex vigore vel poteſtate dictæ cõmiſsionis potuerint ſtatuere vt iudex, ꝗ ſup hoc inqrit, vel aliter cognoſcit, aliàs non poſsit de hoc ſyndicari, ſeu de hoc ſyndicatus tẽpore cõueniri. Circa qđ videt dicendũ ꝙ hoc ſtatuere nõ potuerũt: qa eis fuit cõmiſſum tñ ſup facto libræ. ſed actio ex maleficio vel quaſi, qua tenet iudex ꝗ iura nõ ob ſeruauit, ꝗ malè iudicauit, nõ eſt de facto libræ, ſeu cataſtri: vt ff. de arbi. l. quid tñ. §. fi. vbi eſt caſus, ſed ſi facta eſſet cõmiſsio generalibus verbis, ſicut hactenus cõſueuit: vt puta, dedit ptãtẽ faciẽdi ſup facto libræ, & cataſtri, & depẽdẽtibus ab eis, et eorũ occaſione, & ſimilia verba: tunc credo ꝙ potuiſſent hoc ſtatuere: qa tale ſtatutum occaſionaliter tãgit negotiũ libræ. Nam iudices timidius ſententiant rõne ſyndicatus. & ſic faciunt ꝙ eos reddit magis audaces, ptinet ad vtilitatẽ cataſtri: ar. ff. de min. l. ſed ſi fra-
6 tres. §. ſẽ facit. & l. ex maleficijs. §. j. verſi. ideo aũt. de act. & ob. † Quartũ dubiũ^b eſt, ſi filius alicuius comitatenſis & diſtrictus, qui habitat in comitatu, fuerit natus in ciuitate an debeat iudicari^c ciuis, an comitatiuus: & licet iam multos viderim errare, qui dicũt ꝙ eius origo inſpicit, vt l. aſſumptio. ff. de mun. & l. origine. C. de muni. & orig. lib. xj. tñ cõtrariũ eſt veritas: qa ex eo ꝙ eſt natus ex patre ruſtico, & comitateſi, & illi oneri adſcriptus patris cõditionẽ ſequit: vt C. de agri. & cẽſi. l. diffinimus. cũ ſi. ſiue ſit in ciuitate, ſiue vbicũꝙ: vt eo. tit. de agri. & cenſi. l. cũ ſatisfecerit. &c. & no. in l. cũ ſcimus. circa fi. in glo. ſuper verbo nati. eo. tit.
7 in qbus legi. eſt caſus. † Præterea, hoc probatur per rationem: Omnia loca quæ ſunt in ciui. ſiue ſe habent vniformiter quãtum ad ius ciuitatis acquirendũ ex natiuitate, ſi ue quis naſcatur in ciuitate, ſiue in quacunque territorij parte, vt l. ꝗ ex vico. ad muni. & C. de na. lib. l. iij. cũ ſi. ſed inter ciues eſt quædã differẽtia: quia quidã ſunt ciues de ciuitate, qdã ſunt comitateſes. Illa ergo qualitas, quæ eſt inter iſtos nõ diſtinguit origine, ſed ꝑ aliũ modũ, vel habitationis. ꝓbat tex. C. ne ruſti. ad vl. obſe. l. j. & de cap. ciuẽ. exi. l. j. lib. xj. & hoc ſecũdũ ius, vel ex cõditione paterna, ſeu auita: vt d. l. diffinimus. cũ ſi. de agri. & cẽſi. facit de ver. ſignif. l.
8 vrbana familia. † Quintũ dubiũ^d eſt ꝙ prædicti ſapiẽtes ſtatuerunt ꝙ iudex poſsit ſup hoc procedere nõ obſt. aliqua ꝑſcriptione poſito ꝙ hoc facere potuerint: an tale ſtatutũ noceat cõuẽto, quo minus ad ſui abſolutionẽ aliàs defenſionẽ poſsit de pręſcri. obijcere. Circa qđ dicẽdũ eſt ꝙ hoc ſtatutũ diſponit tm̃ ſup modo procedẽdi, nõ ſuper iuſtitia. ergo &c. Dicit em̃ poſsit ꝓcedere nõ obſt. præſcriptiõe. poſſent oriri dubia. Primũ, an ꝑſcriptionis exceptio impediat ꝓceſſum ante litis cõteſt. de quo in l. emptor. de ꝑſcri. lon. tẽp. de lit. cõte. c. j. lib. vj. Secundũ dubiũ poterat eſſe, an præſcri. iſto caſu perimat diſtinctionẽ iuris cõis. Iſtud ergo ſtatutũ diſponit ſup primo ꝙ ꝑſcriptio nõ impediat proceſſum ſup ſecũdo, ſi opponit ad iuſtitiã cauſæ. Remanet ergo ſub diſtinctiõe iuris cõis: vt l. ſi verò. §. de viro. cũ ſi. ff. ſo. ma. ꝙ fit de
9 iure cõi, ſtatim dicã in ij. dub. † Sextũ dubiũ^e eſt an comitateſis poſsit perſcribere libertatẽ à tali cõditione: vt ſic habeat vt ciuis de ciuitate. Et vr̃ ꝙ nõ: vt l. pręſcri. C. de præſcri. xxx. an. & C. de dec. l. ſi qs decurio. lib. x. & de murile. l. fi. lib. xj. contrariũ eſt veritas, ꝙ poteſt ꝑſcribere libertatẽ, ſicut cæteri homines cõditionati, vt coloni cẽſiti, & ſi. vt l. cũ ſcimus. in fi. & l. cum ſatis. §. j. & ibi no. p gl. de agri. & cẽſi. lib. xj. & no. ꝑ Azo. in Summa, de ꝑſcrip. xxx. an. quę ꝑ libertate. Incipit aũt ꝑſcriptio à die quo ciuitas deſinit eum poſsidere, vt comitateſem: vt qa ipſe incipit gerere ſe ꝑ ciue: vt ff. de acq. poſ. l. iij. §. ſi ſeruus. Nec obſ. d. l. ꝑſcriptio. cũ ſi. qa ſunt ſpãlia. Præterea, ibi loquit qñ qs ꝑſcribit ſe in libertatẽ ſup hoc nõ ꝑſcribit ipſe à ciuitate, vt ciuis: vt no. in ſimi. ff. de decu. l. decurio. & no. p gl. in d. l. ſi qs decurio. C. de decurionibus.
10 † Septimũ dubiũ^f in ſtatuto permittit iudici ꝙ poſsit ꝓcedere ꝑ accuſationẽ, denũciationẽ, vel inqſitionẽ, ſine adiectiõe loci, vel tẽporis: an ſaltẽ in ꝓbationibus ſit neceſſe ꝙ fiat cũ adiectiõe loci, & tpſ: an ſaltẽ in ꝓbationibus ſit neceſſaria adiectio loci, & tẽporis: & cũ in delictis requirat locus et tẽpus, vt iura vulgaria dicunt, licet ꝑ ſtatutũ permittat in accuſatiõe, denũciatiõe, vel inquiſitione: nõ ſequit ꝙ remittat in ꝓbatiõe, imò debet clarè pro-
11 bare: vt ff. depoſiti. l. j. §. ſi qs argentũ. & ibi no. in gl. † Octauũ dubiũ eſt, qñ ſtatutũ dicit ꝙ ſi aliquis ꝓbauerit ſe allibratũ ante in ciuitate, & frater eius in comitatu, qđ tunc libra fratris ei nõ noceat: nec apparet vnus allibratus in ciuitate, alius in comitatu: eodem modo nec apparet qs prius, & quis poſterius de tempore, quærit quid iuris. Circa quod dico indubitanter rerũ abſoluendum, vt no. per gl. quaſi in his. C. de proba. l. matrem. & not. etiã in fi. ff. de neg. geſt. l. eum actum. in vlti. glo. & not. in fi. extra, de præſcrip. c. fi. per glo. in cle. Barto.

An filij diuerſorum fratrum non extantibus fratribus ſuccedant per capita, vel per ſtirpes: & cõcludit Bar. hic cum Accur. quòd in ſtirpes.

1 *Nullis extantibus maſculis, uel fœminis, an filij fratrum ſuccedant in loco parentũ ſuorum, & excludant alios.*

CONSILIVM CLXXIII.

g ſVper hæreditate^g dominæ Nicolæ de Aſsiſio dubitat an filij diuerſorum fratrum, nõ extantibus aliquibus patruis, ſuccedant in ſtirpes, an in capita, vel econuerſo. fuit q. olim inter Azo, ex vna parte, & Accur. ex alia. dicebat Azo eos vocari in capita. Ita no. in Summa de legi. hær. gl. recitat eo. in auč. ceſſante. in quo videt reſidere gl. inſti. de leg. agn. ſucc. §. hoc etiã. quod videtur probari per illũ tex. per l. lege. in fi. C. de legi. hære. ff. ſi pars hære. pe. l. fi. in fi. & de ſuis & legi. l. poſt conſanguineos. §. hæreditas. Accur. cõſuluit de facto contrarium, vt ego conſilia ſua vidi, & bona glo. ſentit in d. auč. ceſſante. vt d. l. j. in fi. ſi pars hære. pe. in gloſ. ſuper verbo, hæreditatis. & in glo. ſuper verbo, vendicatus. dicens iura antiqua Digeſtorum corrigi in hoc per authen. Sed Mod. quidam doctores tenent opi. Azo. vt Goffre. eius diſcipulus in titu. de bono. poſſ. vnde cognati. §. fi. quare Specul. in titu. de ſucceſ. ab inteſt. recitat, & nil firmat Iaco. de Areti. & Dy. in authenti. ceſſante. Iaco. But, ibidem tenent opinion. Azo. quod ſuccedant in capita, & ſolum

ſolum ſuccedant in ſtirpẽ, qñ cũ patruis per auč. prædictã. Item quia tũc ſuccedũt cõtra ius cõe cum patruis, qui ſunt ꝓximiores in gradu ad defunctũ debẽt præferri: vnde hoc priuilegium nepotũ, vt in loco patruũ ſuccedãt. ſed qñ inter ſe ſuccedunt remanẽt iura antiqua correcta. Et hoc videt innuere tex. de hære.
1 quæ ab inteſt. §. reliquũ. circa fi. ibi: tale priuilegiũ, &c. † Ego aũt inter tantorũ varietates ab opi. Accur. nõ diſcrepo, imò eã vt veriſsimam teneo. primò per text. quẽ ipſe alleg. in d. auč. de hære. quæ ab inteſt. §. ſi verò fratres. ſecũdò per caſum eo. tit. §. illud. & ibi Ioan: de Bel. qui §. præcedit. §. ſi verò. vbi expreſsè dicitur in tex. ꝙ quando nulli ſuperſunt maſculi vel fœminæ, filij fratrum ſuccedunt in loco parentũ ſuorũ, qui erant in ſecũdo gradu: & excludũt alios, qui ſunt in tertio gradu licet ipſi ſint. hoc eſt quod dicitur in d. auč. ceſſante. ver. his aũt. aliàs eſt in auč. hi aũt poſt fratres ex vtroꝗ, &c. Apparet etiam ex prædictis ꝙ qñ ſuccedunt cũ his, qui ſunt pares in gradu, ſuccedunt in locũ patris eorũ: & ſic in ſtirpes. Præterea ꝙ inter ſe habent iſtud priuilegiũ probatur: qa ſi aliud diceres, ſequeretur ꝙ licet quo ad patruos ſuccederẽt in ſtirpes: tñ inter ſe fieret diuiſio in capita, vt in hoc exẽplo, defunctus eſt Titius relicto fratre, ex fratre vno nepote, & ex alio fratre duobus nepotibus, ille frater habet tertiã, nepotibus remanẽt aliæ duæ partes, ꝗ deberent inter ſe diuidi in capita, ſecundũ dictã opi. & ſic quilibet tertiã: qa nõ vtitur priuilegio inter ſe. Et hæc cõſequẽtia probat per tex. in fi. ff. de vulg. & pup. §. cũ plures. Hoc aũt eſt falſum: vt in §. reliquũ. quia quilibet vocat in eam partẽ, quã pater eius accepturus erat Ergo manifeſtè concluditur ꝙ nepotes vtuntur iſto priuilegio inter ſe. Eſt enim priuilegiũ ei, qui eſt vnus, ꝙ habeat tantum, quantum duo ex alio fratre. & hoc eſt veriſsimum.

An inſtrumenta confecta per notarium infamem valent vel ne. Et concluditur quòd ſic, ſi non eſt priuatus officio notariatus: maximè ſi non eſt condemnatus ratione ſui officij, & an infamia repellat à dignitate ipſo iure.

1 *Condemnatus ex inquiſitione an ſit infamis.*
2 *An notarius condemnatus ex forma ſtatuti excuſetur ab infamia.*
3 *Sententia lata abſente reo an excuſet ab infamia.*
4 *Inſtrumenta à tali notario confecta, quia publicè exercuit tabellionis officium, utrum ualeant.*
5 *Officium notariatus an ſit ſibi interdictum, dato ꝙ ſit infamis.*
6 *Geſta coram tali notario nunquid ualeant.*
7 *Infamis utrum poſsit eſſe teſtis.*
8 *Teſtis & notarius utrum ante uel poſt iuramentum efficiantur infames.*
9 *Notariatus non eſt dignitas, ſed officium & munus.*
10 *Infamia an & quando repellat à dignitate ipſo iure.*

CONSILIVM CLXXIIII.

a ſEr Ioannes^a de Caſtro durati de Tuderto fuit inquiſitus de falſo ꝙ extraxerat duas chartas de lib. cõmunis Callij: & de hoc fuit condẽnatus in certa quãtitate: & ſententia fuit lata in concilio, eo abſente ſecundũ formã ſtatuti: deinde reuerſus ad caſtrum eius per multos annos officiũ notariatus exercuit. quæritur an eius inſtrumẽtis perhibeat fides vel nõ. In iſta q. multa examinãda occurrẽt.
1 Primò † an cõdemnatus ex inquiſitione ſit infamis. & glo. tenet ꝙ non: vt ff. de ſuſpe. tu. l. iij. & ibi Cy. idem no. glo. C. de ſuſpec.
b tu. l. ſi. & Cy. ibidẽ tenet^b: & dicit expreſsè ꝙ põt conficere inſtrumẽta. Idẽ videtur notare glo. C. de mo. mul. l. j. & Spec. in tit.
2 de ſen. §. j. ver. quid de iſtis. † Secundò veniret examinandum an ideo ꝙ dictus notarius fuit cõdẽnatus ex forma ſtatu. excuſetur ab infamia. & Dy. & alij cõmuniter tenent ꝙ ſic, ſ. ꝙ excuſetur, nec ſit infamis: qa condẽnatus condemnatione ex lege: ergo
3 &c. vt l. ceſſat. de act. & ob. Iſtud reperitur Dy. conſului. † Tertio veniret examinandũ: qa d. ſententia fuit lata in concilio abſen-
c te reo: an ideo excuſet ab infamia?^c videt ꝙ non infamet de iure. Et ita tenet Spec. in tit. de ſen. §. j. ver. quid de iſtis. Ad qđ fa-
4 cit l. fi. C. de requi. re. † Quartò veniret examinandũ an ideo valeant dicta inſtrumẽta: qa officiũ notariatus publicè exercuit ꝑ tempora, poſito ꝙ nõ poſſet. Et glo. tenet ꝙ ſic, in auč. de tab. §. pe. in glo. mag. quæ inci. hoc eſt ar. &c. in fi. glo. & Spec. in tit. de inſtru. edi. §. reſtat. ver. quid ſi tabellio perdit officium. Tamen omnia dubia prædicta ſatis communia ſunt: ideo ea tetigiſſe ſufficiat, & nihil in prædictis, vel in aliquo prædictorum aliquid firmo: quia ſi tenore dictæ inquiſitionis diligenter inſpicimus, dictus notarius fuit cõdemnatus de falſo nõ commiſſo in officio notariatus: nec in eo ꝗtanquã notario eſſet ſibi cõmiſſum: nec aliquid vt notarius falſi
d ficauit, ſed vt alius ſimplex reus.^d † Ideo
5 poſito ꝙ eſſet infamis, an per hoc officium notariatus ſit ſibi interdictũ. Ex hoc dico ꝙ officiũ notariatus nõ eſt ſibi interdicendum, imò põt facere inſtrumẽta. qđ probo primò per gl. ſi aliquid. de ſuſc. & arca. lib. xj. vbi expreſsè dicit ꝙ nõ põt exercere officiũ illud, in quo deliqt: aliud aũt officium exercere ꝓhibitũ non reperit. Secũdò probatur p l. ſi quis ex argẽtarijs. §. j. ff. de edẽ. vbi ille, ꝗ eſt aliàs humilis, & deploratus, edit rationes, & fidẽ faciũt. & gl. ꝗ eſt ibi, ꝙ dicit notario non credi, loquit qñ deliquit in officio, ſed hic nõ deliquit in officio: ergo &c. Tertiò ꝓbatur: Certũ eſt ꝙ hęretici ſunt ipſo iure infames: vt de hære. auč. Gazaros. & no. de ſum. tri. l. j. in fi. ſed conſtat ꝙ officiũ tabellionatus interdicit hęretico: deinde cũ per annũ ſteterit in excitatione: & extũc, &c. vt C. de hęre. auč. credẽtes. Ex quibus colligit ꝙ infamis põt conficere inſtrumẽta, vt in hæretico ante annũ. Itẽ ſpeciale eſt ꝙ in hæretico poſt annũ: ergo &c. & illud ideo qa licet infamis, non tñ in of-
6 ficio deliquit. † Quartò ꝑ ſimilitudinẽ iudicis ordinarij. Nã licet infamis ſit: tñ geſta corã eo valẽt: nec cõtra ea põt opponi talis exceptio, niſi fortè in officio deliquerit, & propter hoc ſit priuatus: vt C. de ſena. l. ij. de iudic. l. cum prætor. ad legem. Iul. repe. l. eadẽ. §. hac. l. & hoc expreſſe no. ꝑ Inn. in c. ſuper Abbatia. in gl. mag. in ver. in ordinarijs. extra de of. dele. ita in ꝓpoſito, licet ſit infamis, nõ tñ ex delicto cõmiſſo in officio: & cũ ab officio nõ ſit remotus, & ſic valent geſta per eũ. Et plus tenet Spec. ꝙ etiã ſi falſum fecerit inſtrumẽtum, nõ vitiatur aliquod inſtr̃m ꝑ eũ factũ, niſi ꝑ ſñiam ab officio ſit remotus. de iſtr. edit. ℣. qđ ſi tabel-
7 lio. † Reſtat vt rñdeamus qbuſdã obiectioni bus, ex qbus iſta deciſio ^eapparebit clarior. primò: infamis nõ põt eſſe teſtis: ergo nec inſtrã cõficere: ar. l. Domitius. ff. de teſ. Rñ. hoc ar. nõ ꝓcedit. Nã qdã repellunt à teſtimonio, ꝗ nõ repellunt à cõfectiõe inſtri, vt in pr̃e & filio emãcipato, ꝗ nõ pñt teſtificari inuicẽ: vt. C. de teſ. l. parentes. tñ ꝑ eo filio pr̃, et econuerſo põt cõficere inſtrã pub. vt in l. impuberẽ. ff. de fal. no. ꝑ Dy. de au. tu. l. qđ diximus. in fi. Ratio, qa inſtr̃m nõ nitit ſola authoritate notarij. licet ibi ſint teſtes. ſed teſtimonium nitiẽ ſola authoritate teſtis. facit qđ no. in d. l. parentes. † Præterea, hic no-
8 tarius iurauit primò officiũ ꝙ eſſet iſamis, poſtea fuit rogatus: ſed in teſte ſi prius iura-
f uit, ^fpoſtea an depoſitionẽ efficit infamis, et deponeret, fortè dictũ eius valeret: qa tempus iuramẽti debet iſpici: vt l. ſi qñ. de teſ. §. j. ver. qd ſi teſtis. ergo in ꝓpoſito debet valere inſtr̃m. Itẽ põt obijci qa infamia repellit à dignitate: vt. C. de digni. l. j. & l. quoties. & ibi not. qđ ipſo iure. ergo & hic ab officio.
9 † Rñ: qđ officium notarij non eſt digni-
g tas^g, ſed munus quoddam. Ita no. C. ꝗ mil. non poſ. l. fi. in j. glo. lib. xij. facit de decur. l. vniuerſos. & ibi no. lib. x. Fateor tamen qđ ſunt quidam notarij ꝗ habẽt dignitatem, vt

a ¶Ioannes. Iſtud cõſi. ſecundum ord. Peru ſi. eſt in nu. xxxiij. et inci. ſer Ioã. de caſtro dirupti. & eſt in nu. iudiciorũ quod cõſi. alleg. à doct. & maximè à Iaſo. in l. ſi qs ex argentarijs. §. j. in fi. ff. de eden. Tho.

b ¶Ibidẽ tenet. Vide Io. Cal. in conſi. j. ici. iudex ex officio. ſ. tit. de accu. & addẽ Bar. ſ. l. infamem. in prin. ff. de pub. iud. Tho.

c ¶Excuſetur ab infamia. Adde eundem Bar. in l. j. & in d. l. in famẽ. ff. de pub. iudi. & vide ibi in addi. ꝑ Alex. de Imo. cui ad de Pau. de Caſtr. in cõ. cxcviij. ſuper hoc puncto. & vide quæ dixi in cõſi. cxj. inci. quærit. vbi Bar. ponit. & videas Pau. de Caſt. in cõ. cciij. ponitur in facto & in cõ. ccvij. ſuper primo. et in cõſi. ccxxiij. ſuper eo. in pe. col. & adde bar. in l. iij. §. hac lege ff. ad le. Iul. repe. vbi Bar. dicit omnia, quę ponit in hoc cõſil. & vide plenè per Iaſ. in l. ſi quis ex argentarijs. §. j. in vlt. co. ff. de eden. cũ concor. de q bus per eum. cui adde Pau. de Caſt. in d. cõſilijs, & Io. de Plata in d. l. ſi aliquid. ſ prin. & adde ꝙ notario damnato de falſo poteſt reſeruari iſtrumentorum cõfectio. de quo per Bart. in l. ſi quis in prin. teſtamenti. §. miles. ff. de leg. iij. & in l. diu⁹. ff. de iniur. et in l. ex militari. ff. de mili. teſt. & in l. militibus. vbi Moder. C. de teſt. mili. Tho. Diplo.

d ¶Alius ſimplex re⁹. Vide Iaſ. in l. Barbarius. in xvj. col. ff. de offic. præto. Tho. Diplo.

e ¶Iſta deci. Vid bar. in conſilio. lxxvij. & ibi ſcripſi in addi. & Ioã. de Platea in l. j. C. de infa. lib. x. Thomas.

f ¶Iurauit. Teſtis ſi primò iurauit, & poſtea efficitur infamis ante depoſitionem, valet ei⁹ dictũ. qđ no. & vide Ioan. And. in regula, ſtatũ legitime. de reg. iur. in vj. in mercu. & vi de doct. in c. teſtimonium. & ibi Feli. in iiij. col. de teſti. & in c. licet cauſam. ſ. xvj. limitatione. de proba. Tho.

g ¶Notariatus nõ eſt dignitas niſi in nota. principis. Adde in quantũ Bar. dicit qđ notarius non ſit dignitas, ſed munus quoddam, per gloſſ. in d. l. fi. quam ꝑ fin. reputat Ang. de Are. in §. fi. Inſti. de. exce.

adde gl.in l.præſes.C.ſi ſer.aut libertus.lib.xij.& adde etiã Bar.in d.l. vniuerſos.& Ol.Lau.in cõ.lxxv.qui poſsit creare.circa me.& Gaſp.de Cal. in cõſi. ij.inci.ſpurius notarius.in ti.de fide inſtr.& ideo infert qđ ſpurius põt eſſe notarius.de quo tñ p And.Sic.in rep.rub.extra de fide inſtru.in xiij.col. & Car. alex.in c.per venerabilẽ.in prin.qui filij ſint leg.in antepe.col.ꝟſicu.ſed primò quæro an ſpurius,& adde ꝙ ĩ regno Apuliæ villani, & alij, q vilis ſunt cõditionis non põt effici notarij & tabelliones:vt ĩ l.fi.in fi. de no. mili.in cõſti.regni.Et addẽ ꝙ licet notariat⁹ non ſit dignitas tñ eſt ars:vt p Ang.de Peru.ĩ cõ. xxxiij. ſuprà dicta prima in ij.col. Item notariatus eſt officiũ ſcđm And.Sic. ĩ ſuo trac.de p̃ſtã. Card.in j.q.j. partis princi. in viij.col.poſt Ang.in cõſ.xxxij.& iõ ĩfert qđ ſi de officio ẽ ſoluẽda gabella, eſt etiã ſoluẽda de notariatu. Et adde qđ offm̃ notariat⁹ eſt publicũ authoritate & vtilitate & iõ qcqd lucraẽ notari⁹,dr̃ eſſe quaſi caſtrẽſe, ſcđm Bal.in l. fori.C.đ aduo.diuer. iud.Vide tñ pulchra bona de officio notarij, ꝙ ſit quaſi diuinitus ꝓmulgatũ p Rodori Hiſp. ſuo Speculo humanæ vitæ.li.j. c.xiiij.et plura ſcripſi in lib.meo de p̃ſtantia doc.in vij. li.in ij. priuil.doc. in ver.circa ſcđm dubium,an notariatus ſit dignitas.& inquãtũ Bart. vult ꝙ notari⁹ principis habet dignitatẽ. p tex.ĩ d.l.j.C.de mãda.prĩ. de quo p Iaſ. in rub.C.de ꝓcu.ĩ fi. adde Bar.in l.eadẽ.§. hac lege. ff. ad l. Iul. repet.Bal.in c.qm̃ cõtra falſam.in vj.co.đ ꝓb.& Do.de ſancto Ge.in phe.ſexti.in §. fi.& Lud.Ro. ĩ ſing. ſuis.& vide pulchrũ tex.in l.p̃clarũ.C.de primicerio.li. xij. & ibi Bar.in j.no notat qđ notarij principis habẽt nobilẽ militiã. & de intellectu d.l.j. C.de mã.princi.vide gl.mag.ĩ c.nobiliſsimus.lxxxviij.diſ.& Ang.de are.in d.§.fi. & plenè p And.Sic.ĩ ſuo trac.de p̃ſtã. car. in j.q.ij.partis prĩ. & inquãtũ dixit Iaſ.ĩ d. ru.de medico principis qđ habeat dignitatẽ, vide And.Sic.in d.trac.de p̃ſtã. car.in j.q.j.qõ.prin.in xxij. col.vbi dicit ꝙ eſſe coquũ principis eſt dignitas.alle.Bal.in c.j.de feu.guar.& ibi pro dicto peregrino & ſingulari exclamat.Tho.Diplo.

notarij ſacri palatij:vt C.de mand.princ.l.j. ſi non dignitas:ergo infamia nõ repellit:vt Inſti.de exce.§.fi. & ſic partes ſuas ſponte poſſunt eũ aſſumere in notariũ, ſicut ĩ arbi-
10 bitrium.ff.de arb.l.Pedius.in prin. †Pręterea,non eſt verum qđ infamia repellat à dignitate ipſo iure,niſi in quibuſdam caſibus,& grauibus delictis:vt no.per Inn. extra,de exceſ.præla.c.inter dilectos.& de his debet intelligi gl.in d.l.quoties.Bar.

Si ſtatuto cauetur ꝙ adulter puniaẽ certa pœna:nũc licitum eſt adultero facere pacem cum marito adulteræ,& minuere pœnam ſtatuti, nec debet facere pacem cum vxore adulterata:qa non dicitur iniuriata.

1 *Pax an poßit fieri ſuper adulterio: & an adulteri gaudeant beneficio ſtatuti.*
2 *Super adulterio an ſufficiat habere pacem cum marito tantùm.*
3 *Probationes contra adulterum an præiudicent mulieri.*

CONSILIVM CLXXV.

a Omine Poteſtas[a] terræ Rochæ cõtratæ quæſiuiſtis an liceat pacẽ facere ſuper crimine adulterij,vt habeat locũ remiſsio certæ partis condẽnatæ ex forma ſtatuti, & ſ. an ſufficiat pacẽ fieri cũ vno tm̃ coniugũ,an re-
1 quiraẽ ꝙ fiat pax cũ vtroq;. †Sup primo dico ꝙ ſup adulterio põt fieri pax, & adulteri gaudẽt beneficio ſtatuti.Non ob. C.de trãſac.l.trãſigere.Nã ſciendũ eſt ꝙ qñ trãſ-
b actio[b] fit de re dubia,& lite incerta,fit ad impediendũ ꝓceſſum,ne amplius ſup tali crimine ꝓcedaẽ.& hoc nõ licet ſuper crimine adulterij:vt d.l.tranſigere.idem in ſimplici pacto,vt ibi.Quædã eſt pax & concordia, per quã rãcor,qui eſt in animo iniuriati,reijciẽ,nec per hoc ꝓceſſus impediẽ,licet pœna minoreẽ ex forma ſtatuti : iſta pax in omni maleficio eſt licita. Inſti.de iniur. §. fi. de pac.l.fi.& l.ſi tibi.§.quædã.Et ꝙ de adulterio poſsit fieri pax,eſt tex. exp̃ſſus. C. de adul.auẽ.ſed hodie. ad literã, & in corpore vñ ſumiẽ. Vnde licet marito iniuriato per adulterũ vxoris,recõciliare ſibi eã.qđ nihil
2 aliud eſt q̃ pacẽ facre. †Super ſcđo dico
c ꝙ ſufficit pacẽ habere cum marito[c] tãtum. Ipſe eſt enim ille q principaliter iniuriatur, & qui oĩbus præferẽ in iniuria vindicanda: vt ff.de adul.l.ij §.fin. vbi eſt caſus.& C.de adul.l.quãuis adult.Cũ muliere enim non põt fieri pax,cũ nõ poſsit dici iniuriata : qa in volentẽ factum eſt. Præterea, ipſa de hac iniuria nõ p̃t cõqueri accuſando adulterium:quia ſocia criminis:vt C.de lib.cau. l.ſi filium ix.q.iij.c.veni.ergo ab ea non requiritur remiſsio,apud quam nõ eſt huius iniuriæ proſecutio:arg.de iu.deli.l. ait præ-
3 tor. †Præterea probationes factę contra adulterũ,non præiudicant mulieri: vt l.denunciaſſe.§.fi.de adul.mulier verò non cõquæritur ſe adulteratam vel iniuriatam: & ſic ab ea non eſt rẹquirẽda pax: quia ſcđm hoc ſequitur ꝙ confiteretur ſe adulteratam vt l.qm̃.de his qui no.infa. In contrariũ facit l.j.C.de rap.virg.& in auẽ.de rap.mul.et quod no.per Dy.in c.ſcienti. de reg. iur.in primo contrario.li.vj.ſed illud verũ in muliere rapta.ſecus in ſimplici adulterio. Bar.

Si iudex citat ad audiendum ſentẽtiam ante horam nonam , & reperitur eadẽ die, an præſumatur ſententia lata eadem hora vt valeat.& qd de alijs terminis ſtatutis ad aliquid faciendum.

1 *Verba iudicis ſtatuentis terminum parti ut ueniat ad audiendum ſententiam ante nonam, quõ intelligantur.*
2 *Citatio facta , utputa tali die, qua hora dici intelligatur facta.*
3 *In dubijs præſumitur pro iudice.*

CONSILIVM CLXXVI.

d Luries[d] cõtingit & variè iudicatum eſt, ſi iudex ſtatuerit terminũ parti ad audiendũ ſñiam ante nonã in tali die : poſtea reperiẽ ſñia lata tali die:an ſñia valeat.Placeat ergo ſcribere qd ſentit veſtra dñatio.Frã.Citeronus de Eugubio aduocatus,&c. Reuerende dñe,queſtio eſt ſatis dubia:ad eius declarationẽ tñ ſcribo qđ ſentio.Quãdoq; alicui ſtatuiẽ terminus ad aliqd, qđ p ipſum terminũ debeat explicari,cui terminus ſtatuiẽ vt ſtatuo tibi terminũ ad ſoluẽdũ ante calẽ. tũc niſi p̃terita die calẽ.non põt aliqd peti: vt l.q ante calẽ.& l.eũ qui ita.§.ante calẽ.ff. de ꝟ.ob.licet ibi gl.ſe inuoluat in intellectu iſtorũ ꝟborũ.Qñq; ſtatuiẽ terminus ad aliquid,qđ eſt faciẽdũ per aliũ in præiudiciũ eius,cui terminus ſtatuiẽ:vt ſtatuo tibi terminũ ꝙ venias auditurus ſñiam,&c.iſto ca-
e ſu terminus debet habere diẽ & horã[e] limitatã:aliàs terminus eſſet nullus:vt l.aut qui aliter.§.j. ff. qđ vi aut clã. & in prima hora

iniuriaẽ,adde tex.in c.j.in prin.q.mo.feu.ami.& ibi Bal.in v.col. ex quo adulterans vxorẽ dñi,vel exercẽs ſe turpiter,priuaẽ feudo:& adulterãs iniuriaẽ feudo.& adde ꝙ nihil eſt deterius q̃ de hoĩe fieri ſeruũ vel adulterũ. l. codicillis. §.pe.ff.de leg.ij.vbi quo ad ipſum virũ deterius eſt ipſum fieri bechũ q̃ occidere ꝓpriũ filiũ.de quo vide Car.Alex.in c.ij.ĩ ij.col.de ſpon.& Bal. in l. fi.in x.col.ff.de fer.vbi videas. & de hoc cõſil. vide etiã Firma.ĩ ſuo reper.in ver.pax qb⁹ in ver.xij. licet nõ alleget prædicta.Tho. Diplo.

d ¶Pluries.Adde ĩquãtum Bar.hic vult qđ ſi iudex ſtatuat terminum ad audiendũ ſñiam die craſtina ante nonam,nõ põt ferre ſententiã dicto die quacunq; hora. Ale. de Imol.in d.l.ſi ante calendas.in vlti.q.ff. de ver. ob. refert hoc conſi. Barto. & dicit multa contra ipſum Bar.& ꝙ nõ eſt vera opi.eius,ex quo ſecũdum ipſum præſupponit Bart. ꝙ citatio debet cõtinere horã, per d.l.aut qui aliter §.j. qđ quidẽ eſt falſum:qa ſufficit dies, p c.cõſuluit.de of.dele.& in d.c.j.de iudi. vt ibi per eũ. Ad qđ eſt aduertẽ. qđ Bart. præſupponit qđ fuit citatus cũ hora limitata, ſ. ante nonã: & tũc debet expectare ante nonã finitã, per tex.in d.l.aut q aliter §. fi. ff.qđ vi aut clã. & ideo ſi ꝓnũciaſſet alia hora,ſñia eẽt nulla.& Barto.in d.§.fi. no. & ita ſequiẽ hoc dictũ Bar.Fel.in d.c. cõſuluit. cum cõcor. ibi traditis.in j.col. ¶Secundo.adde inquantũ Bar.vult qđ dictio ante nonã, intelligaẽ,ſ.finitã.vñ ſi qs ꝓmiſit ſoluere Titio ante mẽſ.Iañ.non poſſet cogi ad ſoluẽ. niſi añ fin.mẽ. & ita alle.iſtud cõſ.ad hoc Iaſ.in d.l.q añ calẽd. in ij.col.tñ doc. ibi tenent cõtrariũ, attẽto cõi vſu loquẽ. vt ibi per Iaſo.Sed aduerte ꝙ Bar. non loquiẽ in hmõi terminis, & in actu explicã.p partẽ ſed explicã.p iudicẽ: qa in actu explicã. p partẽ debet ſolui ante no.inchoatam,ſed in explicã.per iud. intelligiẽ ante nonã cõple.& ſic debet expectare nonã cõpletam nec ante illã horã valet ſñia lata,per tex. quẽ alle.in d. l.aut q aliter.§.fi.ff.quod vi aut clam.& ſic Bar.hic non facit ad q. ad quã alle.do.Iaſ. & adde ꝙ ſicut dictio ante mẽſ.intelligiẽ ante men.cõpletum & mẽſ. inchoatum:ita & dictio poſt.de quib⁹ vide plura per doc.in c.cũ tu.de teſt.& ibi Feli.in vj.co.& in l.inſulam.ff.ſo.ma.& vide in lxj.diſt.c.epm̃.& xxxiij. diſt.c. ſi quis poſt & in l.cũ anterioribus.C.de temp.app. quæ nota. pro concordia teſtium. de qua per Imo.in c.inter corporalia.in xij.col.per gloſſ.ibi, de tranſlatio.præla.Tho.

a ¶Poteſtas.Aliàs incip.quæſitũ eſt.aliàs quæro an liceat.aliàs poteſtati terræ Rochæ & eſt in vol.ſcđm ord. Peru.nu.xij. & duplicatum nu.xxx, Tu vide Bar.in l.licitatio.§.qđ licite.in fi.& ibi ſcripſi.ff.de pub.Tho.

b ¶Tranſactio.Nota qđ Bar.hic vult qđ licet in crimine adulterij non ſit licita tranſactio & pactũ,vt l.tranſigere.per rõnes alle.ibi per doc.& hoc ad finem impediendi ꝓceſſus criminales,tñ poteſt fieri pax vt remittaẽ rãcor animi,& inimicitia,ſcđm Bar.hic & idẽ ſequiẽ Bar.in l.tranſigere,ĩ ij.lec.in vlt.col.vbi infert hoc cõ.& ſequunẽ d.Alex.d.Ant.& Iaſ.in d.l.trãſigere.in ij.co. & ponit Nellus in iij.par.ſecũdi tp̃is.in q.xij.& ponit ẽt Io.Bap.Seue.& ſequitur in d. l.trãſigere.in xiij.co.An aũt ſi extaret ſtatutũ qđ de adul.nõ poſsit fieri pax, an poſsit fieri cum attentãte adulterium,vide Bal.in cõ.xxvij.punctus ſuper quo.& in conſi.xxx.inci.punctus.in ij.vol.Tho.Diplo.

c ¶Marito.In eo qđ dicit Bar.ꝙ pax debet fieri cũ viro : qa ipſe principaliter

e ¶Diem & horam,Iſtud conſi.alle.doc.& præcipuè Felynus in c. cõſuluit.in j.col.de offi.dele.vbi alle.tex.& ibi Bar.in l.aut q aliter.§.fi.ff.qđ vi aut clã & vide ibi concor.& maximè in iij. col.vbi dicit ꝙ vtile eſt in inſtr̃o apponere horã.Adde dicta And.Sic.in d.c.cõſuluit.in xv.col.& Iaſ.in l.j.§. editiones. in j.col.in fi.ff.de edẽ.& in l.j.in ij.col.ff.ſol.ma.vbi ponunt plures concord.et ibi ꝙ rõne horæ inſtr̃m eſt prius altero,&c.& vide Fel.in c.j.in vlt.col.de iu. vbi alle.hoc cõ.Bar.et eſt in nu.ſcđm ipſum lxxxj.& fir.alle.in ſuo rep.ĩ ver. terminus ad ſñiam.& vide etiam Fel.in c.ad petitio.in viij.col.in fi. extra, de poteſt

põt actus celebrari,nõ expectato ꝙ trãſeat:vt ibi patet,& in l.fi.
1 in fi.eo.ti.†Nũc ad ꝓpoſitũ ſtatuit idẽ iudex terminũ parti ꝙ veniret,cras añ nonã ad audiendũ ſñiam.dicta ꝟba debẽt intelligi ante nonã,ſ.finitam,ſic in ipſa hora nona.aliâs dilatio eſſe nulla.
2 Et hoc†eſt qđ dicit gl.in l.oẽs.de ver.ob.ꝙ ſñia debet dari in veſperis:qa citatio facta tali die debet intelligi vltima hora diei iudicialis,quę eſt hora veſperarũ:vt in §.ſedebũt.in auẽ.de iud.Facit extra de offi.iudi.dele.c.cõſuluit. Cũ igitur in ipſa dilatione dicta verba intelliganẽ de ipſa hora nona:& ſic verba intelligũtur ſecũdũ naturã eius,ſuper quo adijciũtur:vt l.ſi ſtipulatus.de vſu.& l.dãni infecti,quidã.de damno infec.Præterea ad hoc vrget ratio:quia magis ſolennitas extrinſeca præſumitur,quã verborũ prolatorũ natura cõprehẽdit , vel eſt apta comprehẽdere, vt no.per Dy.in l.ſciendũ.ff.de verb.ob.Sed iſta verba, ante nonã,poſſunt intelligi ante nonam ſcilicet inchoatã: & ſic ſententia eſſet nulla.Itẽ poſſunt intelligi,id eſt , ante nonã ſcilicet fini-
a tam,[a] & ante cõpletam,vt dixi,& not.in d.l. eũ qui.§.q autẽ.& expreſsius de verb.ob.l.ſtipulationes in diẽ.§.ſi quis.in gl.ſ. finita.&c.Cũ ergo natura verborũ ſit apta cõprehendere iſtam horam nonam:ergo &c.niſi probetur cõtrariũ:vt d.l.ſciendum.& quod ibi not.Præterea,ſecundũ vnũ intellectũ ſententia valet, ſecundũ alium non:ergo &c.vt l.quoties.de reb.dub. & de ver. obl.l.quoties.Præterea hic intellectus vitiaret: ergo vt idem ſer-
3 mo.de reg.iur.† Pro hoc quod dicitur ꝙ præſumitur pro iudice in dubijs,ſed hic eſt dubium:ergo &c. Barto.

Si teſtator hæredẽ inſtituit matrẽ in certa quantitate,& prohibuit ne amplius peteret:aliâs ꝙ caderet à legato, vel hæreditate ac poſthumæ eius reliquit pro dote etiam certam quantitatẽ, & ei pupillariter ſubſtituit:tũc ſi naſcatur poſthuma mortuo teſtatore,& poſtea moritur poſt mortem teſtatoris tota hæreditas defunctæ per eam tranſmittitur ad eius matrem : quia teſtator mortuus eſt ab inteſtato,ex quo in totum non reliquit hæredi.

1 *Subſtitutio de poſthuma filia an ualeat, cum ipſa ſola non reperiatur in teſtamento hæres uniuerſalis.*
2 *Ius accreſcendi, an poßit prohiberi à teſtatore.*
3 *Ius accreſcendi non poteſt peruenire ad ſubſtitutum.*
4 *Teſtamentum eſt ipſo iure nullum, quãdo ex uerbis teſtatoris colligitur prolixitas ſeu contrarietas.*
5 *Verba, inſtituto te excepto fundo, quid importent.*
6 *Subſtitutio uulgaris tacita an requirat aditionem.*

CONSILIVM CLXXVII.

b Athiolus[b] Gratioli fecit teſtamentũ, in quo reliquit dñæ Margaritæ matri eius xj. aliâs xij.ſolidos,& in his ſibi hæredẽ inſtituit, & iuſsit
c eam eſſe tacitam,& contentã:& ꝙ plus de bonis ſuis[c] petere nõ poſsit vel habere:& ſi plus peteret,cadat ab ipſo legato.Itẽ iudicauit,& reliquit filiæ naſcituræ ſi vnica naſcereẽ de vẽtre ipſius dñæ Angelæ eius vxoris,quæ dicitur eſſe prægnans ex eo, xij.ſimiles ſolidos,& in his eã dotauit.& j.ſequitur.Itẽ iuſsit,& voluit ꝙ ſi naſcereẽ vnica filia,& moreretur in pupillari ætate,vel quãdocũq; ſine filijs legitimis ſibi hæredes vniuerſales inſtituit Cecũ & Angeluciũ fratres ipſius teſtatoris pleno iure. & j. ſequiẽ. Quòd ſi filius maſculus naſcereẽ ex dicta dña Angela, inſtituit eũ hæredẽ vniuerſalẽ.Contingit ꝙ mortuus eſt teſtator, deinde poſt eius mortẽ ex dicta Angela eſt nata vna filia, quæ aliqbus diebus vixit,& mortua eſt ſuperſtite matre,& auia paterna : deinde mortua eſt auia,& nũc dicta domina Angela petit hęreditatẽ dictæ Margaritæ,dicens ſibi deberi ex pſona ſuę filiæ poſthumæ.Ex aduerſo cõtra dicti fratres ſubſtituti tam vigore ſubſtitutionis,q̃ vigore auiæ paternæ dictæ poſthumæ, q̃ erat ma-
1 ter dictorũ ſubſtitutorũ:quæriẽ quid iuris. †Ad hanc quęſtionem examinandã prius oportet videre de viribus ſubſtitutionis de ipſa filia poſthuma,an valeat,cũ ipſa ſola nata in teſtamento non reperiaẽ hæres vniuerſalis.& vr̃ ꝙ ſic:qa hęres inſtitutus ex re certa habeẽ loco vniuerſalis hæredis,ſi nõ reperiaẽ alius inſtitutus:vt l.j.§.ſi ex fundo.de hær.inſti.& l.ex facto.eo.ti.& C.eo. ti.l.quoties.In contrarium vr̃,& iſta eſt veritas , ꝙ inſtitutio illa non valuit propter illa verba,& plus de bonis ſuis petere nõ poſſit,& ſi plus peteret:ergo &c.Nam ad id ꝙ diciẽ, ꝙ inſtitutus in re certa habetur loco vniuerſalis hæredis,eſt verũ, niſi voluntas teſtatoris manifeſtiſsimè refrageẽ:vt l.quoties.§.ſi duo.ff.de hære.inſti.vbi eſt expreſſus tex.Cum ergo hic expreſsè dixerit ꝙ plus petere non poſsit, apparet ꝙ non eſt loco vniuerſalis,ſed loco legatarij:& ſic eſt teſtm̃ qđ non habet hęredem,& ſic nullũ:vt l. ꝓximè. ff. de his quæ in teſ.delen.& Inſtitu.de le.§.ante hæredis.
2 †Præterea,ꝙ teſtator poſsit ꝓhibere ius accreſcẽdi,& ſic prohibere ne portio vacãs accreſcat ſubſtituto in certa re ſiue portione,eſt tex.ſcđm vnam opi.ff.de vſufr.l.dñs §.j.& ibi no.ff.de iniuſ.rup.& irri.teſt.l.j.de lib.& poſthu.l.poſt ver.nam & cũ duobus. qđ ſic declaro.Si duo ſint inſtituti, ex quibus poſthumus eſt exhæredatus, & duo alij ſubſtituti,à qbus poſthumus præteritus eſt:certũ eſt ꝙ teſtator dando ſubſtitutũ ꝓhibuit ius accreſcẽdi:qa ſubſtitutus pręferẽ coniuncto:vt C.de fideic.auẽ.hoc amplius & no.de acq.hære.l.q patri.Si igitur portio vnius ex inſtitutis deficit,nõ põt venire ad alium hæredẽ coniunctũ:quia teſtator dan-
3 do ſubſtitutum ꝓhibuit. †Item ad ſubſtitutum nõ poteſt peruenire:quia gradus ille nõ valuit:& ſic decedet pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. Et hoc expreſsè gl. intelligit in d.ver.nam & cũ duobus.& iſte eſt intellectus l.j.ĩ prin.de iniuſ.te. Ita ergo in propoſito,cũ teſtator ꝓhibuit ne totũ accederet inſtituto ex re certa:totum teſtamẽtum eſt irritum ad caſum,qui ponitur in d. l.j.Rñ.nõ obſt.quia ibi fuerũt inſtituti inuicem ſubſtituti, vnde eos ſubſtituendo inuicem noluit teſtator inter eos ius accreſcẽdi adimere,ſed augere,vt ſic poſsit venire,vel iure inſtitutionis,vel de iure accreſcẽdi.Caſus eſt C.de impu.& alijs ſubſt.l.teſtm̃.ff.de
4 acq.hær.l.ſi quis hæres.eo.ti. †Præterea, qñ ex verbis teſtatoris colligiẽ ꝓlixitas, ſeu repugnantia,tunc teſtamentũ eſt ipſo iure nullum:vt l.ſi Titius.de cõdi.inſtit.ſed hoc eſt huiuſmodi,ergo &c.Dixit enim ꝙ plus petere nõ poſsit:& ſi plus peteret, cadat ab ipſo legato.Aut enim vult illud tantum: & teſtamentum eſt nullũ:quia decederet pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus.Si verò aliud tm̃ peteret:à toto caderet. Concludiẽ ergo ꝙ inſtitutio nulla eſt,nõ obſtãtibus prædictis,de hær.inſti.l.ſi ita qs hęres
5 ĩſtitutus excepto fundo,&c.†q̃a ꝟba,inſtituo te excepto fundo,hoc important,id eſt in fundo te nõ inſtituo.non aũt ꝓhibet poteſtatem legis ſiue iuris tacitè accidere . ſed ſi expreſsè diceretur ꝙ fundũ hæres petere nõ poſsit:& ſic volũtas teſtatoris manifeſtè cõtradiceret:tunc nõ valeret:vt d.l.quoties §.ſi duo.& dictis iuribus.Non obſ.ſi dicaẽ ꝙ non põt facere ꝙ leges nõ habeãt locum in ſuo teſtõ:qa q̃dã ſunt leges, quæ aliquid de neceſsitate diſponũt,vt qđ teſtm̃ habeat ſeptem teſtes,& ſimilia:tunc ſi teſtator vellet cõtrariũ,non poſſet,imò teſtm̃ eſſet nullum:vt d.l.nemo põt. Quædã ſunt leges q̃ diſponunt aliqd ſupplẽdo defectũ volũtatis defuncti,vt in caſu propoſito, ſi teſtator non fecit hæredem vniuerſalẽ:lex præſupponit eum,quem ex parte inſtituit , in totũ hæredem:& ideo totũ ſibi dat.Sed ſi apparet manifeſtè teſtatorem voluiſſe cõtrariũ: tunc ceſſat præſumptio iuris,vt dictis iuribus,imò totũ teſtm̃ irritaẽ : quia non põt p parte decedere teſtatus,& pro parte inteſtatus,vt dictũ eſt. Sicut lex introducit qđ in

accu.vbi alle.hoc cõſi.& ibi plura ponit. & vide Iaſo. in l.j.§. creditum.in ij. col.ff. ſi cer.pe.Tho.

a ¶Finitã. Vide Bar. in l.inſulã.§. fructus. & ibi adde ff.ſo.ma. & Ale.in d.l.qui ante calendas.ff.de ver. ob.& in l. Gallus.§. ille caſus.in v.col.ff. de libe.& poſthu.& in l. j. §. creditum.in j.col. ff. ſi cer.pet.& Angel. in conſil. cclxxiiij.

b ¶Mathiolus. Vide apoſt.in l.pen. in fin. C.de hæredi. inſti.in ver. inſtitutionis. & Alex.qui Alle.Bart. hic,& in l.quoties.§. ſi duo. & ibi dixi.ff. de hær.inſti.in addi. Bar.& aliàs inci.Faciolus Guicolli.et vide Alex.in d. l. quoties.in pe.col. in fi.& And.Barb.in l. quid ergo. ff. de iniuſto, rup.& irrito teſta.in addi.Bart.& nota ꝙ inſtitutus in re certa habetur loco hæredis vniuerſalis , niſi voluntas teſtatoris hoc repugnet:vt puta dicẽdo ꝙ plus petere nõ poſsit de ſuis bonis,&c. Tho.Diplo.

¶ Pro cõcordia aduerte q; d. Alex. in l. quoties.col.fi. C. de hær.inſti.alle.Bar.tenere in l.quoties.§. ſi duo.ff.de hær. inſtit. qđ ius accreſcẽdi poteſt per teſtatorẽ prohiberi. & tñ contrarium alleg. tenere in hoc conſi.clxxvij.ſalua tamen reuerẽtia. do.Alex. Bar.contra dicit ſi inſpiciaẽ Bar. vbi tñ inſtitutũ in re certa habere ius accreſcẽdi intelligi debet vbi nõ prohibeẽ expreſsè.et ita loquitur in d.l.quoties. in l.ex facto.la iij. ff.de hær.ĩſti.ſed ſi exp̃ſsè vetuerit teſtator,nullibi dicit Bart.ꝙ non poſsit . & ita loquiẽ in d.§.ſi duo.p̃terea, aduerte ꝙ Bart. non mereẽ allegari cõtrarius in alio ſuo cõſil. qđ inci. Mathæolus gratioli. nã ibi nõ loquiẽ in ꝓprijs terminis : qa quæritur de vigore illorum verborum, dominã,vſufructuariam,&c.&, vt ſ.dixi,Bar.vbi tenet inſtitutam in re certa &c.intelligi debet vbi non prohibeẽ expreſsè. Ita Bart.in l.ſi quis priore. in fi. per illum text. ff. ad Trebel.

c ¶ De bonis ſuis.Vide Bart.in l.quoties. §.ſi duo.ff. de hæred. inſti.& ibi Alexã.in l. prima. apoſt. vbi alleg.Bart.hic, & vide Bar.in cõſ. xlviij. Gallus.Tho.

a ℭ Peruſinus. Vide Alex. in l.ſi infanti. in vlti.col.C. de iur. deli. in princ. & ibi Iaſo.in vlti.colū. & Bar.in conſi. cxxxij. domina Cæcilia. & in cōſi. cxxxiiij.Titius.in ij.vol.& vide apoſt.in d.l.cū antiquoribus.in fi. Tho. Diplo.

b ℭ Martinus. Vide apoſt.in l.j.ff.de libe. et poſth.& ī l.ſi quis in fundi vocabulo. ff.de lega.j.& Deciū in l.j.C.de pac nu.vj. Tho.

c ℭ Baroncius. Vide Alex.in l.eius.ī j.col. & ibi apoſtillā. ff. ſi cer.peta.Tho.

d ℭ Appellauit Claudium. Vide Bartol. conſil. ccviij. ex facto proponitur. & ibi dixi. Tho. Diplo.

conditionibus,quæ cōſiſtunt in nō facien-
do,cautio Mutiana habetur pro implemen
to conditionis,vt l.Mutianæ.de cōd.& de.
Sed ſi apparuerit teſtatorem aliud ſenſiſſe:
tūc ceſſat cautio Mutiana: poſito quòd ex
hoc irritaretur diſpoſitio libertatis,quæ eſt
ita fauorabilis.ff.de ma.teſt. l. fi. Item ſicut
lex diſponit quòd expreſsio, conditionis
quæ tacitè ineſt, non ſuſpendit: hoc verū,
niſi appareat teſtatorem aliud voluiſſe:vt l.
in conditionibus.§.j.ff.de cōd.& dem.Con
cluditur ergo inſtitutionem dictæ poſthu-
mæ eſſe nullā:& idem eadem ratione de in
ſtit.facta de matre dicti teſtatoris. Secun
dò reſtat videre de iuribus: ſubſtitutionis:
& ſi quidem dicti fratres volūt venire ex vi
gore dictæ ſubſtitutionis pupillaris:& non
poſſunt:quia nō poteſt ex teſtō. nec potuit
adiri hæreditas,vt dictum eſt: ergo non va
let ſubſtitutio pupillaris: vt l.ij.§. adeo. de
vul.& pup.Aut nolunt venire ex vigore ta
citæ vulgaris: & ſimiliter non poſſunt ex
opi.Dy.& aliorum, qui dicunt quòd taci-
ta vulgaris requirat aditionem:vt l.quod ſi filius.de capt.& poſt
li.reuer.quod tenet Cy.in l.precibus.C.de impu.& alijs ſubſt. et
6 in materia vulg.& multi alij. † Sed poſito quod requireretur
aditio:tunc adhuc idem adducit: quia illa poſthuma nō reperi-
tur inſtituta taliter quod adire poterit,nec exhæredata:ergo teſta
mentū eſt nullū:vt l.poſthuma.de lib.& poſthu. Præterea, talis
ſubſtitutio vulgaris cœpit dependere ex inſtitutione poſthumę
rupta:ergo inſtitutione poſthumæ rūpitur ſubſtitutio: vt l.iij.§.
fi.& ibi no.de lib.& poſth.& de iniuſ.rup.teſt.l.nam ſub condi-
tione.§.j.Concluditur ergo dictum teſtatorem inteſtatum deceſ
ſiſſe:& ſic dicta filia hæreditatem tranſmiſit ad matrem: vt C.de
ſuis & legi.l.apud hoſtes.Et ſic dico ego Bart.
Si hæreditas eſt delata pupillo, & eius hæres ſciebat, ſed non
adiuit per vij.annos à morte pupilli,nihilò minus pupillus tranſ
miſit ius deliberandi propter ſcientiam tutoris, per l.cum anti-
quioribus.C.de iure deli.& quid ſi nō erat tutor, & de remedio.

1 ☞ *Participium ſciens,quid ſignificet.*
2 *Hæres pupilli in caſu huius conſilij, quod remedium habere poſsit.*

CONSILIVM CLXXVIII.

a PErusinus[a] quidam deceſsit,cui
ſuccedebat quidam pupillus infans, extraneum ha-
bens tutorem, qui ſciuit mortem dicti Peruſini, ex hæ
reditate pupillo delatā.deinde deceſsit pupillus intra vij. annū
à die mortis defuncti primi. Quæritur vtrum ad hæredē ſuum
dictus pupillus tranſmiſerit ius deliberandi,ſecundum l.cum an
tiquioribus. C.de iure deli.Iſta quero habet dubium: quia cum
d.l.cum antiquioribus.requirit quod hæres ſciat quod ſit hæres,
ad hoc vt ius deliberandi tranſmittat, ſed hic infans non poteſt
eſſe ſciens:quia eius ætas quicquid videt ignorat: ergo &c. ſed
tamen puto quod ſcientia tutoris ſufficiat:vt l.ſi ex legati cauſa
cum l.ſeq.de verb.ob.& de lib.cau.l.non ſolum.§.fi.& hoc verū
ſi tutor ſuperuixiſſet tēpore mortis pupilli.& propter eius ſcien-
tiā fingeretur pupillus ſciens.Si autem nō eſſet tutor, qui ſciret
1 Peruſinū deceſsiſſe, habet dubium. †Circa quod aduertendū
eſt quod d.l.cum antiquioribus.dicit ſi ſciens,quæ qualitas de-
bet attēdi,& eſſe tpe mor.vt l.in delictis.§.ſi extraneus.de nox.et
de teſt.mil.l.cū titius.cum tale participium ſi ſciens,ſignificet tē-
pus verbi cui adijcitur,vt d.ll.ergo cum tempore mor.pupilli in
q.propoſita non erat tutor,non poteſt fingi tutore ſciente deceſ
ſiſſe:ergo non tranſit ius deliberandi. Debet enim ſcientia eſſe
certa tempore mortis:vt arg.ff.de acq.poſ.l. Pompeius. §. non
2 autem.quod ibi not. †Sed dubitatur quod remedium poſſet
habere hæres pupilli. Reſpondeo: petat reſcriptum ſecundùm
formam l.Pantonius.ff.de acqui.hære.& ita tenet Iaco.de Aret.
in l.qui duos.de reb.dub.in addi.parua.Barto.
Quando notarius in inſtrumento ponit nomen proprium et
appellatiuum,& poſtea ponit tantùm in promiſsione nomen ap
pellatiuum: an propterea vitiatur inſtrumentum ſi conſtat. de
corpore.Item ſi mater,et filij impuberes moriātur ſimul in igne,
quis præſumitur primò deceſsiſſe,an mater vel filij.

1 ☞ *Idē eſt dicere Titius de Aſinellis,& Aſinellus.& Seius Baroncius,& de Barōcia.*
2 *Error in nomine proprio an & quando non uitiet inſtrumentum.*
3 *Stipulatio inutilis quando habetur pro utili.*
4 *Decedente matre unà cum filijs caſu fortuito,ut puta igne,præſumitur quod filij prius deceſſerint.*

CONSILIVM CLXXIX.

b MArtinus[b] Baroncij Venture,
aliàs vocatus de Varone,de diſtrictu Rochæ fuit con
feſſus ſe habuiſſe ab Andrucio Iacobi de Seraconis de
ſaxo.pro dote Diuitiæ ſuæ ſororis,dicto Martino in vxorem le
gitimè copulatæ c.lib. &c. deinde ſequitur in dicto inſtrumen-
to.quas dotes dictus Baroncius in ſe recipit cum omni pericu-
lo incendij,ruinæ,et cuiuſsibet fortuiti caſus:et ipſas dotes totas
& integras ſine aliqua diminutione, qn̄cunq; dictum matrimo-
niū diſſolueret morte dicti Baroncij ſine filijs aut cū filijs dictæ
Diuitiæ decedentibus in pupillari ætate, promiſit realiter reſti-
tuere.&c.& hæc omnia plenius continentur in inſtrumento re-
ſcripto manu,bonitate conſueti notarij.deinde accidit quod di-
cta Diuitia habuit aliquos filios impuberes, & cum caſtrum
Rochæ incenderetur, illa Diuitia in illo igne ſimul cum dictis
filijs impuberibus ſimul,& eodem tempore perijt. nunc dictus
Andrucius repetit à dicto Martino dictas dotes, & pro funda-
mento ſui iuris producit inſtrumentum prædictum. quæritur
1 an dictus Martinus de iure teneatur dicto Andrucio. † In
qua quæſtione debet primò videri an ex dicto inſtrumento di-
ctus Martinus Vani de Baroncijs fuerit confeſſus ſe recepiſſe:
poſtea dicit,quas dotes dictus Baroncius &c.& ſic primò dici-
tur de Martino & poſtea dicitur de Baroncio:& ſic eſt repugnā
tia:ergo &c.vt in recaſuris.vbi repugnantia.contrarium dico,ſ.
quod dictus Martinus ſit obligatus. & hæc eſt ipſa veritas. Et
hoc ſic oſtēdo:Sicut ille qui eſt de Aſinellis vocatur Aſinellus.
vt no.per gl.C.de teſ.l.ſi quis in nomine.ita ille qui eſt de Baron
cijs poteſt vocari Baroncius.Sed in prima parte continetur qd̕
dictus Martinus eſt de Baroncia: ergo poteſt vocari Baron-
cius.ſi ſic:ergo bene facit notarius, qui in proſecutione inſtru-
menti eum vocauit hoc nomine Baroncius: & per hoc apparet
quod in dicto inſtrumento nulla eſt repugnantia: & ſic in dicto
inſtrumento dictus Martinus de Baroncijs remanet obligatus.
2 †Præterea poſito quod dictus Martinus non poſsit appella-
c ri Baroncius:[c] tamen ex dicto inſtrumento eſt obligatus.hoc ſic
oſtendo:Si error in nomine proprio non vitiat inſtrumētū,ſi de
corpore conſtat,vt.Inſti.de le.§.ſi quis in nomine.& C. de teſ.l.
ſi quis in nomine.C.de leg.l.ſi Fortidianū.& ff.de leg. j.l. ſi quis
in fundi vocabulo.vel maximè quando eſt error notarij ſcribē-
tis:vt C.de teſti.l.error.ergo in caſu noſtro,ſi dictus notarius er-
rauit in dicto nomine Martini,talis error non vitiat inſtrumen-
tum: cum ex ſerie inſtrumenti appareat, ꝙ noluit de Martino
ſentire,cū appellauit Baroncius:& ſic cōſtat de corpore Marti-
ni ſentire,cū appellauit Baroncius:nam cū dicitur in inſtrumen
to quandocunq; matrimonium morti dicti Baroncij &c. patet
quod de Martino voluit ſentire, cum in dicto inſtrumento de
nullo alio matrimonio fiat mentio, niſi de cōtracto à dicto Mar
tino. Præterea,nos reperimus multas.ll.ſeruantes illum mo-
dum loquendi,quem notarius prædictus ſeruauit.Nam in prin
cipio vocat aliquem Publium Mæuium,poſtea vocat eum Mæ
uium:vt ff.de ali.& cib. leg.l.Caio.Seio.in princi. ſic etiā illum,
d quem appellauit Claudiū[d] Iuſtum,appellat eū ſolū hoc nomine
Iuſtū:vt d.l.Caio.§.pater.& C.de leg.l.j.Sic etiam eū quem vo-
cauit primò epiſcopum,eū poſtea vocat archiepiſcopum: vt C.
de epiſ.& cle.l.cū clericis.in princ.Sic ergo dico in propoſito, ſi
notarius eum primò appellauit vno nomine,& poſtea alio, hoc
3 non debet vitiare inſtrumentum. †Præterea hoc oſtendit ita
clarè quod non debet modo aliquo in dubio reuocari. In dicto
inſtrumento continetur,quod Martinus fuit confeſſus ſe dotem
recepiſſe: ponamus quod in dicto inſtrumento nihil amplius
continetur: vel ponamus quod ibi eſt ſtipulatio, ſed eſt inu-
tilis aliqua de cauſa. Certè ius vult quod ſi non eſt ſtipulatio,
quod intelligatur:& ſi eſt inutilis,quod habeatur pro vtili:vt C.
de rei vxo.actione l.prima §.primo.Quo ergo colore dici poteſt.
quod

a ℭ In caſu reſtitutionis.Vide Pau.de Caſt.in conſi.ccj.ad primū quæſitum.in j.col.& Bar.in l.qui duos. §.cū ī bello.& ibi bar.So.ff.de reb.du.& ibi ſcripſi in addi.me. & Maria.Soc.ī cō.xcvij.tempore Iubilei.& Fel.in c.capitulum. in antepe.col.de reſcri.& Bal.in conſi.ccccxxxix.in cauſa vertente.in j. volu. Tho.Diplo.

ꝙ dictus Martinus nō ſit obligatus, nō videor: nec videri pōt.
Nō eīm poſſet inſtrm dotale ita ineptè fuiſſe vel eſſe cōfectū.ꝙ a
4 iure nō ſuppleat:vt d.l.j.§.j.de rei vxo.act. † Secūdò eſt videre
ī queſtiōe prefata an euenit caſus reſtituēdę dotis,vel nō.Et hoc
manifeſſe oſtēdo ꝙ caſus reſtituēdę dotis aduenit.Aut eīm certū
eſt ꝙ filij tpe ignis deceſſerūt antè ꝙ̄ mater:aut certū eſt ꝙ mater
antè ꝙ̄ filij:aut dubitatur qs eorum prius deceſſerit.Primo caſu
qn̄ filij deceſſerūt antequā mater:tūc nullū dubiū ē qn cōſtat matri
moniū ſolutū ſine filijs liberis: & ſic tam ex forma inſtrumenti
quā de iure cōmuni dos eſſet in caſu reſtitutionis,& de hoc nō
eſt dubiū.Secūdo caſu quādo certū eſt ꝙ mater deceſsit antè ꝙ̄
filij:& tūc ſimiliter ex forma inſtrumenti dos eſt in caſu reſtitu-
tionis:quia inſtrumētum dicit,ſine filijs,vel cum filijs,vel in pu
pillari:& in iſtis oībus non eſt neceſſe allegare. Aut eſt dubium
quis eorū prius deceſſerit: & hic eſt caſus noſtræ q. & hoc caſu
præſumendum eſt ꝙ filij primò deceſſerint,cùm eſſent impube
res.Caſus eſt in terminis noſtris ff.de pac.dot.l.inter ſocerum.in
prin.& de reb.dub.l. ſi mulier. & ſic matrimonium eſt ſolutum
a ſine liberis. ergo dos eſt in caſu reſtitutionis.[a] Et hoc dico ego
Bartolus de Saxoferrato Iuris vtriuſque doctor.
Si poſſeſsio ſit æſtimata,& appretiata,ac allibrata in libro cō
munis,& poſtea deueniat ad clericum quocunque titulo: tunc
clericus nō tenetur ſoluere collectas,vel datia ratione illius, ni-
ſi in fraudem ipſarum ſit in clericum alienata. Item an commu-
nitas poſsit imponere collectas.

1 ☞ *Datia & collectæ an poſsint imponi per commune ſine permiſsione Principis.*
2 *Tales collectæ,& datia quid munus eſt ordinarium uel extraordinarium.*
3 *Munus extraordinarium aliquod utrum poſsit imponi clerico.*
4 *Collecta habenti honorem imponi non poteſt.*
5 *Statutum ceſſat quandocunq; ſtatuitur quid ratione perſonæ ſeparatæ.*

CONSILIVM CLXXX.

b SI aliqua[b] poſſeſsio æſtimata,&
allibrata,ſeu appretiata in libro cōmunis, nunc deue-
niat in aliquem clericū ex quocunq; titulo, an debeat
ſoluere collectas imponendas ſicut ſui anteriores debebāt,quæ
1 ritur quid iuris. † Ad quam quæſtionem primò oportet videre
c an per cōmune datia ſiue collectæ[c] poſſunt imponi.Et videtur
ꝙ non ſine permiſſu Principis.vt C.de exac. trib.l.j. lib.x. & de
excu.mun.l.placet. In contrariū videtur ꝙ ſic:vt C.de oper.pu-
bli.l.omnes.& l.ij.Secūdò dico ꝙ collectā generalē cameræ fiſ-
cali applicandam nemo poteſt imponere ſine permiſſu Princi-
pis, vt in præalle.l.ſed collectam ſpecialem vnaquæq; ciuitas,
vel vniuerſitas pro neceſsitate ſibi incūbenti imponere pōt: vt
d.l.omnes.De hoc habemus gl.not.ff. quod cuiuſq; vniuer.l.j.§.
2 quod ſi nemo.in gl.ſuper verbo,proconſul.† Tertiò oportet vi-
d dere an illæ collectæ ſint munus ordinarium[d] vel extraordina
rium.Et videtur ꝙ ſit ordinariū:vt C.de anno.& tribu.l.omnes
omnino.li.x.& de iud.l.j. eo.li.econtra dico ꝙ eſt munus extra-
ordinariū.Nā quod non ponit̃ lege,ſenatuſconſulto vel conſti-
tutione Principis extraordinariū eſt:vt C.de va. pu. mu.l.j.li.x.
& ff.de vac.mu.l.in oneribus §.q muneris.Nec obſtāt iura con
traria:qa loquūtur in pdijs prouincialibus,vt no.in d.l.oēs om-
3 nino.ſecus in Italicis,vt no.C.ſine cen.vel reli.l.fi.† His præmiſ
ſis in q. ꝓpoſita dicendū videt̃ dictos clericos nō debere ſolue-
re dictas gabellas,ſeu collectas niſi in fraudē collectarū facerēt
poſſeſsiones in eos trāsferri.hic,oſtēdo ꝙ nullū munus extraor-
dinariū clerico pōt imponi:vt C.de epiſ.& cleri.l.j. ſed collecta
eſt munus extraordinariū,vt ſ.probaui:ergo &c.Præterea licet
de iure cōmuni clerici teneātur ad ordinaria tributa pro poſſeſ-
ſionibus quas poſsidēt:vt C.de epiſ.& cle.l.de his.tamē per con
ſti.Fed.hodie ad nulla tenent̃.eo.ti.aut̃.itē nulla cōitas. & ita te
net dicta glo.fi.in d.l.de his. Præterea collecta eſt munus quod
imponit̃ perſonis pro patrimonio:ſed tale munus nō poteſt im-
poni niſi ſubiectis tantū hoc eſt ciuibus,& incolis: vt ff.de mu.
& ho.l.reſcripto.§.fi.in tex.& glo.quæ expreſsè ponit exēplū in
collecta.& idē no.C.de anno.& trib.li.x.ſuper rub. ſed certū eſt
clericos nō eſſe ſubiectos: ergo eis collecta imponi non poteſt.
Præterea in aliquibus ciuitatibus eſt hoc ſpeciale vt talia mune
e ra nō exigant̃ à poſſeſsionibus non ſubiectis:[e] vt l.fi.ff.de mu. &
ho.Præterea,illud eſt ius ſingulare: ergo in cōtrariū eſt ius com
mune:vt ff.ad mu.l.j.in fi.& de legi.l.ius ſingulare.Præterea,po
ſito ꝙ nulla lex hoc diceret,hoc oſtēdo per
rationē:Certū eſt ad ſolutionē alieni debiti
neminē poſſe vrgeri:vt C.ne vxor pro ma.
l.fi.& per totū ti.ne fil.ꝓ pat. Sed ſi diceres
clericos debere ſoluere collectas:iam pone
res eos cogi ad ſolutionē alieni debiti. Nā
ciuitates nō poſſunt imponere collectas,ni
ſi pro earum neceſsitatibus,vt ſ.dixi.nō eſt
dubiū ꝙ ipſa neceſsitas nō obligat,niſi ſub-
iectos:ergo cōcluditur manifeſtè tātùm nō
ſubiectos nō debere cogi ad ſolutionē,niſi
4 ſic cogant̃ ad ſolutionē alieni debiti.† Præ
terea,habēti honorē collecta īponi nō pōt:
vt ff.de mu.& ho.l.honorē.& ibi no.ſed cer
tū eſt,clericū aliàs clericatū eſſe maiorē alio
ſeculari honore: ergo &c. Illud aūt qd̕ di
xi,niſi in fraudē collectarum fecerint.ꝓbat̃
C. de ſac.ſan.ecc.l.ſacroſan.& l.q ſub præ-
textu.& de epi.& cle.l.de his clericis.Ad il
lud ꝙ poſsit dici ī cōtrariū, & primò ad id
qd dicit̃ res debere trāſire cū onere ſuo: er-
go &c.Rn̄.illud onus ſoluēdarū collectarū
ꝙ non inhæret rei rōne ipſius rei, ſed rōne
ipſius pſonæ:vt d.l.reſcripto.§.fi.& ſ. eſt o-
ſtēſum.Qn̄ ergo res nō eſt talis pſonæ q̃ ad
collectā teneat̃,nec ipſa res tenebit̃,nec ob-
f gabit̃[f].l.j.C.ſine cēſi.vel reli.qa illa loquit̃ in
prædijs ꝓuincialib.tributarijs, ad cuius tri-
butionē tenent̃ rōne pſonæ,vt dixi:& ſic ſe
parata pſona remanerēt libera prædia. Nā
5 qn̄cūq; † aliqd ſtatuit̃ rōne pſonæ ſeparatæ
ceſſat ſtatutum:vt ff.de leg.ij.l.Titia Seio.§.
vſuras.& ſol.ma.l.maritū.& l.ſeq.Facit ex-
tra,de reg.iu.priuilegiū pſonæ.li.vj.& ꝓba
tur hoc ad literā ff.de aqua quo. & æſti.l.j.
§.permittit̃.Præterea,cū iā pſonalis obliga
tio nō ſit ꝓpter pſonā clerici,vt ſ.oſtēdi: q̊-
modo pōt remanere res obligata nō video,
vt ff.q.mo.pig.vel hy.ſol.l.itē liberat̃.ī prin.
Ex prædictis patet rn̄ſio ad oīa quæ poſ-
ſent dici ī cōtrariū.Nā oīa loquunt̃ in præ-
dijs tributarijs,& onerib.merè realibus, &
ſic loquit̃ C.de mu.pa.l.ij. li.x. Ita loquit̃.l.
fi.§. pr̄imoniorū.& gl.ibi poſita ff.de mu.et
& ho.& ita loquitur extra,de cen.c.j.in glo.
lib.vj. Bart.
Si arbiter mādauit Titio ꝙ locaret fun-
dū mihi certo modo,& fecit,& poſtea vēdi
dit:tūc ſi emptor nō vult ſtare illi locationi,
nō cōmittit prim⁹ locator pœnā cōꝓmiſsi.

1 ☞ *Pœna inſerta an committatur contra locatorem,an inſerta in inſtrumento locationis,an in compromiſſo.*

CONSILIVM CLXXXI.

g PRæcipit arbiter[g] vt
vnus alteri fundum locaret certa
mercede,& inſtrm locatiōis face
ret ſecūdū cōſetudinē Peruſinā, ꝙ factum
fuit.deinde locator fundū vendidit,& em-
1 ptor nō vult ſtare colono †:q̃rit̃ an cōtra lo
catorē cōmittat̃ pœna inſerta ī cōꝓmiſſo,q̃
eſt magna:an pœna inſerta in inſtrō loca-
tionis quæ parua eſt.Dico pœnā cōpromiſ
ſi nō cōmitti:qa locādo, & inſtrm locatio-

b ℭ Si aliqua. Aliās in ci.pūctus qōnis breuiter talis eſt, ſi aliqua.& de iſto cōſil. Bar.vide in l.ſcripto §.fi.& ibi apoſti.Alex.de Imo.ff.ď mu.& hono. vbi ſcripſi ī apoſt.mea ad Bar. Et vide de iſto cōſil. Bar.Iaſ.in l.placet. ī pe.& vlt.co.C.de ſacroſan. ec. & in l.fi.ī viij.& ix.colū.C.de pac.& Fel.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.in xxviij.col.& ſeq.de cōſti.Tho.

c ℭ Datia ſiue collectæ.Vide Fel.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ ī xxviij. col. & ſeq. de cōſt.& Iaſ.ī l.planè.ī pe.& vlt.col.C. de ſac.ſan. ecc.& ī l. fi.C.de pact.in viij. & ix.co.& eundem Bar.ī l.reſcripto.§.fi. ff.de mune.& ho.& ibi apo.Ale. & meā vbi oīno videas.Th.

d ℭ Ordinariū. Quid de gabellis & vectigalib⁹, an ſint onera realia, vel perſonalia,vide Bar.in l. j.§. j.ff.de vecti.Tho.

e ℭ Subiectis. Quid de reb⁹ foreſiū exiſtētib⁹ in territorio, an poſsit fieri p ſtatutū ꝙ foreſes debeāt ſoluere collectas:rn̄deo ꝙ pt fieri p ſtatutū ſup eis,vt ad aliqua onera teneant̃: quia ſūt ī iuriſdictiōe ſtatuētiū:licet dn̄i eorū nō ſint,p/no.p Inn.ī c.poſtulaſti.ď fo.cō. pe.& p Bar.ī l.cunctos populos. circa mediū.C.ď ſum.tri. & fi.cat. de conſuet. Anglię.q̃ bn̄ faciūt, ſed cū ſint ī manib⁹ clericorū nō pōt fieri:quia tā ipſi q̃ eorū bona ſunt exēpta à iuriſdictiōe laicorū.c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtitu. Ideo eſt neceſſe qd̕ fiat antequā ad eos ꝑueniat,vt not.Bar.in l.reſcripto.§. fi.ff. de mune.et ho.& Bar.ī hoc cōſ.ī laicos verò pōt fieri poſtquā ēt ſūt in eorū dominio. & ita vr̃ ſentire Bal.ī l. iubemus nullā.C.de ſacroſanc. ecc. & ita Pau.de Ca.ī d.§. ſciēdū.in quadā apoſtil. manu ꝓpria ꝙ habuit de facto, & ita vbiq; ſeruatur.Et ſic debet intelligi ꝙ no. Bar.in l.j.C. de iudi. li.x.omnino videas. & p gl.in rub.C. de muneri.patri.ī fi.et p Bar.ī l.cū neq;.C. de incolis. vbi videas. Thomas. Diploua.

f ℭ Nec obligabitur. Vide Fel.in c. verum. in vlt.col. in ver. vltimo ſigna.in prin.& in ij.limitatione.de foro competen. Tho.Diploua.
g ℭ Præcepit arbiter.Vide Bart.in l.in numerationibus in fi.ff.de ſolu.vbi facit mentionē de hoc cōſilio.& ibi vide Ale.ī addi,vbi alle.iſtud cōſ.Bar.& vide

ubi . sed talis modus not[andum] qd in hac q[uaestione] contrarium est tenendum vt resoluit ant. gomez in 1. ...

Bart.in l. ſi fideiuſ.§. meminiſſe.& ibi Ale.in j.col.in fin.ff.de le.j.vbi all.iſtud cõſ. & ibi plenè de hac materia.Tho.

a ℂDomina . De iſto cõſ.facit mẽtionẽ Alex.i l.Titio centũ.§.j.ff.decõdi.et demõ. & Alex.et Iaſ. i l.ij.i ij.col. C. de inſti. & ſubſt. & ibi vide de intellectu Bar.in hoc conſil . & adde hic. Tho.Diplo.

b ℂSeu conditio. Vide ꝙ i fin.no.Bar.in d.l. Titio cẽtum.§.j.ff.de conditio. & demon. & ibi ſcripſi . Tho. Diplo.

c ℂ Deodauit . Iſtud conſi. ſecũdùm ordi. Peruſinũ eſt i j.parte iudiciorũ. in fin. nu. xxxiij.& vide apoſ. in l.ſi qramus.i j.col. i addi.Bar. ff. de teſt. & no. ꝙ de perſonis in quibus fundat̃ iudiciũ , debet inquiri ante lit. cõteſ. De alijs autẽ in qbus fundatur iuſtitia & cauſa poſt li.cõte.& adde no.ꝑ Bar.i.l.licet. C. de procu . & in l. Põponius.§.rati.ff.e. & in l.ij.vbi alij docto.de edi.diui.Adri. tol . i cõtrariũ faciũt nbt.per Io.And.in c. Romana . §. contrahentes.de fo.compe. in vj.vbi dicitur ꝙ ſi ſtatutũ dicatq; ſuper iniuria ſtetur ſacramẽto alicuius ſi forenſis accuſatur, qui declinando forum dicat ſe nullam iniuriã intuliſſe,de qua poſſet ibi accuſari , qđ hic veniunt diſcutiẽda ante li . conte . & quòd accuſatus debet ꝓbare plenè , & non per iuramẽtum: vide ibi Phi.Frãc.in ij.col . in fin . & ſeq. Item adde quod dicit Inno . & referunt Io.Andr. do.& Phi. in d.§.contrahẽtes.ꝙ quando quis conuenitur ratione contractus in aliquo loco, non cogitur citatus reſpondere libello ſuper principali : niſi prius ſummariè conſtet cõtractum in dicto loco eſſe celebratum,quo conſtito iudex pronunciabit ſe competentẽ in principali.ſed Bar. loquitur in diuerſa materia.Tho.Diplo.

d ℂDe perſona . Vide de hac materia per Spec. in. titu . de actore verſic.ſed pone . vbi tenet ꝙ iſta exceptio, tu nõ es ꝓcurator, & ſic nõ potes petere. vel tua nõ intereſt &c. vel non es prælatus.non impedit litis ingreſſum & debet examinari poſt litis conteſtationem , & non ante. Tho.Diplo.

nis faciendo , obligatio quæ deſcendebat
ex cõpromiſſo,& eius ſnĩa fuit ſublata : &
noua obligatio ex cõtractu locationis na-
ta:vt ff.de ſol.l.in numerationibus.in fi. vbi
eſt caſus.& de ſta.li.l. Stichus ſi hæres. §. ſi
qs hæredi.& eſt gl.expſſa C.de pac.l.j.in fi.
gl.magnæ.ibi vr̃ ꝙ cõuẽtũ eſt de ꝓmittẽdo
ſola ꝓmiſſiõe implet̃.vt ibi no.In contrariũ
facit l.fundi ptẽ.in prin.de cõtrah.emp. vbi
dicit̃ ꝙ actio ex primo cõtractu duret. Sed
rñdeo:ibi ṽba cõtractus fuerũt ꝙ certo tpe
cõductũ haberẽt.q̃ ṽba nõ pñtvno momẽ-
to expediri:ſed requirũt perſeuerãtiã i ipſa
cõductione:ſed hic fuit cõuentũ falſum de
locãdo,& inſtrm faciẽdo,qđ eſt iam plenè
impletũ,vt colligit̃ ex gl.d.l.j.de pac.Itẽ fa-
cit contra.ff.de arbi.l.inter Caſtellianũ.Sol.
Dic quòd ibi fuit aſſumptus arbiter ad di-
uidendũ,& diuiſit.vnde ex vigore cõpro-
miſſi quis eſt obligatus ſtare diuiſioni : qđ
nõ expedit̃ vno momẽto,ſed requirit̃ perſe
uerãtia in diuiſiõe.hicvno momẽto fuit im
pletũ qđ debebat̃. Itẽ facit cõtra p̃dicta de
ac.emp.l.ſi hæres ex teſtõ.& l.exempto.ſed
illud eſt verũ ꝓ reliqs rebus nõ venditis,in
qbus voluntas teſtatoris non eſt poſita,ſed
nullus in qbus potuit nõ poteſt cõueniri ex
teſtõ,vt ibi dicit̃:& ſic facit ꝓ iſta parte.Li-
cet enim iſta accidãt vẽditori:tamẽ nõ ſunt
vendita.ff.de euic.l.naue.et l.pignoris.Bar.

Si pater inſtituit filiũ hæredem,& ſubſti
tuit ei pupillariter ꝑ hæc verba,ꝙ ſi decede
ret i pupillari ætate:certè domus veniũt ad
Titiũ.& ſi Titius moreretur ſine liberis, ve
nirent ad Stichũ.& certa ſua bona manda-
uit vendi,& dari pauperibus,deputatis cer
tis executoribus:tũc ſi pupillus moriatur in
pupillari ætate quo ad pauperes eſt directa
ſubſtitutio,& bona debẽt vẽdi,& nõ debet
expectari ꝙ moriatur Titius:quia nõ eſt ni
ſi vnica conditio.Item dicitur hic de copu-
latiua.&,& de dictione,item.

1 ☞ *Subſtitutio cõpendioſa facta cũ temporum diſtinctione intra tẽpora pubertatis , habet uim directæ pupillaris.*
2 *Executor legitimus ad pias cauſas habetur loco hæredis.*
3 *Idem eſt iubere uendi bona,& dari pauperibus,uel relinquere diuidenda inter eos.*
4 *Subſtitutio facta pauperibus non intelligitur facta per cõiunctionem,&, uel per dictionem, item.*
5 *Per copulatiuam & , an & quando inducatur repetitio in diuerſis perſonis.*

CONSILIVM CLXXXII.

Titius cõdidit teſtamentum,in quo filium ſibi hæredem inſtituit , & ſibi ſubſtituit ꝑ iſta ṽba,&c. De iſto conſ. vide s. in cõſ.iij.

CONSILIVM LXXX.III.

Qvæſtio iſta habet duo dubia. Primum, vtrum verba datiõis, ſeu cõceſsionis in emphyteuſim,&c.De iſto cõſ. vide s.conſ.lx.

Si teſtator ſubſtituit filio pupillariter Ti
tiam ſi intraret monaſterium, & efficeretur
monacha:tũc ſtante ſubſtõne pupillari de-
bet Titia habere hæreditatem licet non in-
tret monaſterium : ſi tamen vitam vidua-
lem & caſtam obſeruet.

1 ☞ *Modus ſiue conditio uiduitatem inducens in uirgine totaliter reſpuitur.*
2 *Modus ſiue conditio de ſtando in certo loco, ſi adijciatur homini ingenuo non ualet.*
3 *Modus ſeu conditio ut quis alienæ ſubijciatur poteſtati,in totum reſpuitur.*

CONSILIVM CLXXXIIII.

a Domina [a] Nuta Pauli fuit ſubſti-
tuta pupillariter cuidã pupillæ,ſic ꝙ teneret̃ ĩtrare mona
ſteriũ Sãcti Ia.extitit cõditio pupillaris ſubſtitutionis. nũc dicta
domina Nuta nõ vult monaſteriũ intrare:an poſsit dicta pupil-
la hæreditatẽ obtinere licitè,cùm ꝓponat̃ ꝙ dicta dña Nuta nũ
1 quã habuit virũ: †Et dicendũ eſt ꝙ dictã hæreditatẽ põt licitè
obtinere.Nã in virgine modus ſiue cõditio quæ viduitatẽ indu
cit,totaliter reſpuitur:vt ff.de condi. & demõ.l.cùm ita.& l.hoc
modo.cũ ſi.& no.C.de indi.vidui.in aut̃.cui relictũ.et ibi hoc tã
git gl.& hoc tenet Azo ibi in ſumma.& ibidẽ Cy.& per hãc cõ
2 ditionẽ viduitas inducitur,& nuptiæ prohibẽtur:ergo &c.†Præ
terea modus ſeu cõditio de morãdo in certo loco,ſi adijciat̃ ho-
mini ingenuo,nõ valet,quaſi ſpeciẽ ſeruitutis cõtineat, vt l.Ti-
tio.§.j.de cõdi.& demõ.Sed talis modus de ingrediẽdo mona-
ſteriũ adiectus dictæ dominæ eſt huiuſmodi:ergo &c. quia do-
minæ monaſterij aliàs moniales debẽt ſub ꝑpetua clauſura ma-
3 nere:vt extra,de ſta.reg.c.j.li.vj.† Præterea modus ſeu cõditio,
b vt quis alterius poteſtati ſubijciat̃ , totaliter reſpuitur:vt ff.de le.
iij.l.vxor.§.hæres. Sed qs ingrediẽdo monaſteriũ alterius pote-
ſtati ſubijcit̃:ergo apparet ꝙ modus ſeu cõditio iſta reſpuit̃.Præ
terea,ſi talis modus appoſitus valeret,ſequeret̃ ꝙ tota diſpoſitio
eſſet ſimoniaca:vt extra,de ſimo.c.nõ ſatis.& c. Mattheus.cũ ſi.
& cùm quis debeat intrare monaſteriũ libera volũtate,nõ ſpe lu
cri,vel metu pœnæ,debet intrare.Pro hoc habemus in ſimili gl.
in l.ille autẽ.in fi.ff.de hære.inſti.Ne ergo dicta diſpoſitio conti-
neat ſimoniam,dicendum eſt dominam Nutam prædictam hæ
reditatem legitimè capere,ſiue ingrediatur monaſterium , ſiue
non.Et ita dico ego Barto.

Si ſyndicus petit debitum cõtractum ab alio ſyndico , & ſic
oppoſitũ:quia nõ ſunt ſyndici: ſi producitur ſyndicatus petẽtis,
ſyndicatus verò alterius ſi nõ ꝓducit̃,an ĩpediat̃ litis cõteſtatio.

1 ☞ *De perſona,in qua fundatur iudicium,ante omnia eſt quærendum.*
2 *Exceptio reſpiciens inhabilitatem perſonarum,in quibus fundatur iudicium, ante omnia debet examinari.*
3 *Exceptiones reſpicientes moram negotij principalis,quando debeant inquiri.*

CONSILIVM CLXXXV.

c Deodauit [c] Ioannis ſyndicus ca
ſtri Sancti Viti agit contra Franciſchinũ Februarij no
mine dicti caſtri,dicẽs cõtra eũ ꝙ dictus Frãciſchinus
fuit cõfeſſus ſe habuiſſe i depoſito,& recepiſſe ab Antonino ſyn
dico dicti caſtri noĩe dicti caſtri lx.li.quas dictus Frãciſchinus i
ſuis exceptionib.negauit dictũ Deodauitem & Antoninũ fuiſſe
ſyndicos.dictus verò Deodauit añ litis cõteſ. ꝓduxit ſuũ ſyndi-
catũ.dictus verò Antoninus nõ ꝓduxit,q̃rit̃.an ꝑ hoc retardet̃ li
ti.cõteſ.In qua vr̃ dicẽdũ litis cõteſ.nõ eſſe ꝓpter hoc retardãdã.
1 hoc oſtẽdo,& rñdeo ad id ꝙ põt i cõtrariũ allegari.†Verũ eſt ꝙ
d iure caueť ꝙ añ oĩa de ꝑſona[d] debet q̃ri:vt C.de ꝓc.l.licet.et l.nõ
ignorat.i fi.q accu.nõ poſ.tñ hoc eſt ĩtelligẽdũ de ꝑſonis, i qbus
fundat̃ iudiciũ,ſ.de actore,reo,& iudice:nõ de ꝑſonis quæ inci-
denter veniũt in iudicio ad fundãdã intentionem alicuius par-
2 tis. †Hoc eſſe verũ,probatur.primò per rationẽ exceptionis,
quę reſpicit inhabilitatẽ perſonarũ,in quibus fundatur iudiciũ,
quæ exceptio debet ante litis cõteſtationem examinari : vt ff.de
procu.l.Pomponius.§.rati.et ff.ſi quis in ius vocatus nõ ierit.l.ij.
3 in princ.† ſed exceptiones quæ reſpiciũt merita negotij princi-
palis,illæ debent examinari poſt litis cõteſtationem:vt extra,de
lit.cõte.c.ij.lib.vj.& no.in l.elegãter.§.ſi quis poſt.ff. de cõdi. &
demõ.aliàs de cõdi.indeb.Sed iſta exceptio,ꝙ Antoninus non
fuit ſyndicus,reſpicit merita principalis cauſæ:ergo &c.Præter-
ea hoc ꝓbatur per glo.ordi.in ſimili caſu,C.de edic.diui. Adria.
tollẽ.l.ij.in glo.pen.in ſolu.contrarij.l.ſi res.C. de ordi . cog. vbi
diſtinguitur,aut opponitur perſonæ agentis,aut perſonæ teſtan
tis.Primo caſu , quia opponitur illi perſonæ , in qua debet fun-
dari iudiciũ,impedit. Secũdò caſu , quia opponitur de perſona
eius,ex qua fundatur ius agentis,nõ impedit. Sed contra præ
dicta oppo.ff.de teſta.l.ſi quęramus.C.de peti.hęredi.l.liber. vbi
dicit̃ ꝙ ante oĩa debet inq̃ri de ꝑſona eius,ex qua intẽtio actoris
fundat̃,ſcilicet de teſtatore,vtrũ potuerit teſtari.Ad ꝙ reſpõdeo
Aut

Aut enim quærimus vtrũ quis debeat ingredi iudicium, & ſic
litẽ cõteſtari : & habet locũ quod s.dixi. Aut quærimus vtrum
quis potuerit teſtari & habet locũ l.ſi quæramus. Quando autẽ
potuerit inquiri de perſona teſtatoris , hic non dicitur. certè ibi
debet quæri poſt lit.conte.per rationes ſuprà dictas. Item cõtra
prædicta facit tex.in §.quod ſi verò alias contrahentes. in c.Ro
mana.de foro cõpe.li.vj. vbi dicit ꝙ quãdo aliquis conuenitur
ratione cõtractus in aliquo loco,ꝙ non cogitur reſpõdere libel-
lo,niſi prius videatur vtrum ibi fuerit cõtractum. & ſi iudex ſit
competens,pronunciet ſe iudicem competentem. Barto.

Si duo ſunt fratres habentes communes boues, & terras , &
vnus ipſorum habet duos filios qui laborauerũt cum dictis bo-
bus,qualiter inter eos fiat diuiſio de fructibus.

1 ☞ *Expenſe communiter factæ communiter detrahi debent.*

CONSILIVM CLXXXVI.

a Cucciarellus [a] & Venantius de
Belugio fratres ſimul habitabant & habebãt quoſdã,
boues cõmunes,& dictus Cucciarellus habebat duos
filios laboratores,& dicti fratres & filij dicti Cucciarelli labora
uerũt cum dictis bobus cõmunibus quandã poſſeſsionem alio
rũ ex eis de dicto laboritio medietatem fructuum receperunt.
1 nunc†quæritur qualiter iſti fructus diuidãtur. Ad iſtam q.exa-
minandam debet cõſiderari ꝙ iſti fructus debent diuidi triplici
ter.Primò ratione operarũ exhibitarũ ex perſonis dictorum fra
trum.Secũdò ratione operarũ exhibitarũ à dictis bobus.Tertiò
ratione expenſarũ,ſ.in ſemine & alijs opportunis.Cũ ergo de di
uiſione dictorũ fratrũ tractetur:hic erit ordo, vt primò detrahã
tur de dictis fructibus oẽs expenſæ ab eis factæ, & ſi ſic expẽſa
fuit facta pro æquali portione à dicto Cucciarello & Venãtio:
ita in cõmuni ꝓ æquali portione reuertant̃ . Nullus enim caſus
eſt,in quo talis deductio nõ fiat:vt ff.fa.er.l.ſi fundũ. in prin. de
reſiduis fructibus debet detrahi illud,qđ tangeret pro operibus
boũ & ſicut boues ſunt cõmunes æqualibus portionibus:ita il-
lud cõmunicetur.Nã illud,quod res cõmunis quærit dñis, pro
ea portione ſunt cõmunia talia acquiſita,qua dñi ſunt : vt ff. de
acq.rerũ do.l.cõmunis ſeruus.in fi. de reſiduis fructibus debet
fieri diuiſio in capita,ſ.vt quilibet homo,ſ.dicti fratres , & dicti
b filij Cucciarelli tantũ habeant quod quis lucret̃ ex opera ſua[b] de
bet habere præcipuũ,non ponere in communi:vt ff.pro ſocio.l.
cùm duobus.§.ſi fratres.aliâs eſt l.ſi fratres. Barto.

Si ſtatuto laicorum cauetur ꝙ quilibet cõductor poſsit renũ
ciare conductioni liberè pro futuro tempore factæ à quocunq;
collegio etiam eccleſiaſtico:& ꝙ nullus iudex poſſet de hoc co
gnoſcere:an comprehendat eccleſias,vel monaſteria: & quis iu
dex poteſt cognoſcere.

1 ☞ *Statutũ nõ poteſt priuare eccleſias,ſiue monaſteria eorũ libertate,nec ea obligare.*
2 *Quis non poteſt diſponere de rebus ſuæ iuriſdictioni non ſubiectis.*
3 *Iudices communis Peruſij an potuerint ſuper tali re cognoſcere.*
4 *Monaſteria & perſonæ eccleſiaſticæ quid facere debeant,dato ꝙ iudices non ſint competentes.*
5 *Statuto dictante ꝙ huiuſmodi iudices ſummariè,& inappellabiliter iudicarent , an idẽ ſit in eccleſiaſtico cognoſcente.*

CONSILIVM CLXXXVII.

c Domini Priores [c] artium ciuita
tis Peruſij habẽtes authoritatẽ ab adunantia generali
ſtatuerũt ꝙ quilibet cõductor poſſet renunciare em-
ptionibus,& cõductionibus pro futuro tẽpore factis à collegijs
vel vniuerſitatibus quibuſcunq;,etiã ab eccleſijs,& ꝙ nullus of
ficialis cõmunis Peruſij poſsit de hoc cognoſcere , vel iuriſdi-
ctionem habere cõtra dictos conductores ſic renunciantes. Et
ex prædictis quæritur primò an prædicta ordinamenta potue-
rũt eccleſijs præiudicare in earum iure.Secũdò,an iudices com
munis Peruſij poſsint de hoc cognoſcere.Tertiò, ſi hoc nõ poſ
ſunt,quid habeãt facere eccleſia,monaſteria,eccleſiaſticeq; per
1 ſonæ.†Super primo videtur dicendũ indubitãter ꝙ tale ſtatutũ
non põt priuare monaſteria,vel eccleſias,& ea obligare quæ ha
bent obligatas perſonas priuatas.Primò , quia eſt laicis interdi-
cta omnis poteſtas ſtatuendi in rebus eccleſiaſticis : vt extra de
conſti.c. quæ in eccleſiarum , vbi eſt caſus
2 noſtræ q.& c.eccleſia Sanctæ Marię. †Pręterea quis nõ poteſt ſtatuere de rebus ſuæ
iuriſdictioni non ſubiectis:vt l.extra territo
rium.de iu.om.iudi.de bo.autho.iudi.poſ.l.
cùm vnus.§.fi.ſed res eccleſiaſticæ,& eorũ
iura,nõ ſubſunt iuriſdictioni ſeculari: vt d.
c.ergo.Præterea,tale ſtatutum eſt cõtra pri
uilegium eccleſiæ,& ſic contra eccleſiaſti-
cam libertatem,vt probabo. ergo nõ valet:
vt C.de ſa.ſan.ec.aut̃.caſſa.& ibi not.ꝑ Cy.
& de ſen.excõ.c.nouerint. & ibi per Innoc.
Quòd aũt ſit contra priuilegium eccleſia-
rum,patet:quia ſtatutũ eſt ꝙ nulla vniuerſi
tas,vel priuata perſona,res aut bona eccle-
ſiæ præſumãt inuadere:vt C.de epi.& cler.
aut̃.nulla communitas. Sed hic iſta cõmu-
nitas inuadit bona eccleſiæ,& obligatos ſi-
bi ab obligatiõe diſſoluit:ergo &c.Nec ob-
ſtat ꝙ poſsit dici ꝙ tales cauſæ debẽt termi
nari ſcđm bonam cõſuetudinem: vt extra,
de eo qui mit.i poſ.cã rei ſer.c.cũ veniſſent.
quia illud põt eſſe verũ, qñ cõſuetudo præ-
ceſsit acquiſitionẽ factã eccleſiæ : & ſic res
cũ ſua cauſa tranſiuit ad poſſeſſorẽ. ſed qũo
modo tolleret acquiſitionẽ factam eccleſiæ
poſtq; res eſt acquiſita eccleſiæ:quia omne
ſtatutũ,& omnis cõſuetudo, per quã eccle
ſia ſuo iure priuat̃,dicitur mala, & inhone-
ſta,& dicitur cõtra libertatẽ eccleſiæ, vt di-
ctum eſt in c.nouerint.de ſen.excom.& de
ſen.& re iud.c.cũ cauſam.& c.quæ in eccle
3 ſiarũ. †Super ſecũdo,an iudices cõis Pe-
ruſij poſsint ſuper hoc de lite cognoſcere,
dico ꝙ licet ipſum ius ſit in obligatione ec-
cleſiæ,tñ iuriſdictionẽ,quã habẽt dicti offi-
ciales,habẽt à cõi Peruſij:& dictum ius co
gnoſcendi hoc eſt cõmunis Peruſij:meritò
ſuper hoc potuerũt facere ſtatutũ,& eos di
cta iuriſdictione priuare:vt l.iudiciũ ſoluit̃.
ff.de iud.& l.cũ prætor.Vnde dicti iudices
de hoc nõ poſſunt cognoſcere.Nec põt di-
ci ꝙ iſtud ſit cõtra libertatẽ eccleſiæ:quia ſi
dicti iudices nõ habent cognitionem:tñ cõ
4 mune poterit alios iudices dare. † Super
tertio,quid dicta monaſteria habent facere
reſpondeo ꝙ habẽt interpellare Priores, vt
eis ſuper dictis iuribus prouideant de iudi-
cio competenti intra aliqđ ſpatiũ congruũ:
& ſi cõmune vel Priores hoc facere negle-
xiſſent,tunc ſuccedit iudicium eccleſiæ:qa
epiſcopus vel papa erit iudex competens
etiam inter laicos eccleſię Romanæ in tem
poralibus non ſubiectos. caſus eſt extra de
foro cõpe.c.licet ex ſuſcepto.& c. ex teno-
5 re. † Sed iuxta prædicta poſſet dubitari,
cũ iudices Peruſij hæc iudicantes facerent
ſummariè,& ab eis non appellaretur:an idem ſit hoc caſu in iu-
dice eccleſiaſtico cognoſcente:Reſpondeo ſic: cum ijſdem legi
bus debeat iudicare,& loco ſecularis iudicis cognoſcit eo modo
ab eo non poteſt appellari ſicut à ſeculari,ſi cognoſceret, vt ex-
tra de maio.& obe.c.ſolitę.& ibi no.per Bernardum & Inno. Et
ita dico & conſulo ego Barto.

a ℂCucciarelus. Aliàs inci.pũctus queſtionis talis eſt.& ita in ci.in x.vol.cõ. char. ccclxvij.aliàs, in nomine Domini amẽ. Cecharellus & Iacobus.Tho.Diplo.

b ℂEx opera ſua. Contra conſi. illud bar.facit, qa ſi fratres operant̃ ſimul negotiantes, præſumit̃ gratuita amicitia fraterna impenſa:ar.l.ex duobus.in prin.& §.fi.ff. de neg.geſ. licet bar. aſsignet medietatem lucri operæ perſonali, & aliã medietatẽ operæ boũ:et ſic qui laborat,habebit tres partes : qui nõ laborat, habebit quartã. Tamẽ opinio prima mea magis placet:argu.c.ſi quis de feudo de beneficio fratris. licet aliqñ tãq; diſcipulus ſequutus fuerim Bart.magiſtrum meũ,Baldum de peruſio ibi.ſed idẽ Bal. in l.j.C.ꝓ ſo.vbi format iſtã q.in xj. q.dicitq; ſi ſunt ſocij oĩm quæ acquirunt cum ꝑſonali labore, opera boum videt̃ accedere operæ perſonali:arg.Inſtit.de rer.diui.§.ſi quis.& ꝓ hoc facit lex nr̃a : quia ſi vnus ponit operã, et rem,& alter operam tñ,tamen glo. ſentit ꝙ in dubio fiat ęqualis diſtributio,ſed nõ vt æquitatis, nõ deſijt cõſideratio. ſ. eo. l.iij. verba ſunt Bal. & vid bal.& ibi ſcripſi in trac.de duobus fra.in peñ.& vlt.col. vbi videas addi.et vide ꝑ do.Pe.de Vbal. in trac.de ſocie. i iiij. q.prin.in iij.qõ. i ix. col.& vide Alex. de Imo.in conſi.lxxvij. in v.co.circa primũ. Tho.

c ℂDomini priores. Vide apoſtil.i l.quæ ſub conditione. in fi. prin.ff.de condi. iſti. & Feli.in ca.eccleſia ſanctæ Mariæ.i xlv. col.in fi.& ſeq.de cõſti.& Deci.in authẽ. caſſa.C.de ſac.ſan.eccle.num.xviij. Tho. Diplouata.

Si ſtatuto cauetur quòd exbannitus pro perſonali maleficio
poſſet impune offendi:tunc exbãnitus pro furto licitè poteſt oc-
cidi:quia appellatione offenſæ,venit homicidium. Item furtum
dicitur maleficium perſonale.Item quomodo dicitur maleficiũ
perſonale committi.

1 ☞ *Statutum permittens exbannitum offendi,permittit etiam occidi.*
2 *Verba illa,uidelicet pro maleficio perſonali,in ſtatuto poſita,quot modis intelligatur.*
3 *Statutum loquens de maleficio an comprehendat pœnam corporalem.*

4 *Appellatione maleficij an ueniat omne id, ex quo ſtatus & fama alicuius perſonæ læditur.*
5 *Offenſio impunè in aliquem à ſtatuto permiſſa fauore Reipublicæ & pro communi quiete eſt introducta.*

CONSILIVM CLXXXVIII.

a STatuto [a] Caſtri
plebis cauetur ꝙ quicunque
reperitur exbãnitus et condẽ
natus ꝓ aliquo maleficio per-
ſonali à qnquaginta libris ſuprà, poſsit im-
punè offendi. Cõtingit ꝙ Ang. occidit quẽ-
dam bannitũ pro furto in cẽtum lib. quæri-
tur an ex dicto homicidio veniat punien-
1 dus, &c. Iſta ꝗſtio habet duo dubia. †Pri-
b mò, an eo ꝙ ſtatutũ permittit[b] aliquẽ offen-
di, videatur permittere illũ occidi. Ad ꝙ di-
c co ꝙ ſic. Nam offenſio dicit̃ [c] omnis actus,
ex quo pœna reſultat: vt l. in teſtõ. ff. de ma-
nu. teſt. ſed ex homicidio regulariter reſul-
tat pœna: ergo homicidiũ eſt offenſa. Cùm
igitur per ſtatutũ permittat̃ offendi ſimpli-
citer: ergo & occidi, vt dictũ eſt. Pœna ve-
rò quæ aliàs ex dicto homicidio reſultaret,
per ſtatutum admittitur, cũ permittit̃ impu-
ne offendi quaſi dicat, omnis actus, ex quo
qs ad iracundiam ꝓuocat̃, dicit̃ offenſa: vt
C. de inof. teſt. l. filia in orbitate. & l. ſi mari-
tus. & de ver. ſig. c. ex parte in Chriſto. & c.
ſeq. ſed per actũ homicidij qs ad iniuriã ꝓ-
uocat̃: ergo homicidiũ eſt offenſa. ergo cũ
per ſtatutũ permittat̃ impunè offendi, per-
mittit̃ homicidiũ. Caſus eſt de homi. c. fi. li.
2 vj. †Secundò eſt videndũ pro intellectu
illorũ ỽborũ, ꝓ maleficio ꝑſonali. Circa qđ
dico ꝙ dicta ỽba poſſunt tripliciter ĩtelligi.
Primò ꝙ intelligat̃ maleficiũ perſonale, id
eſt qđ cõmittit̃ ĩ perſonã. Nã & ſcđm hoc
furtũ nõ eſſet maleficiũ ꝑſonale: vt no. ff. de
fur. l. itaq; fullo. in fi. gl. ibi dum dicit, ex de-
licto in ſe, non extra de facto, &c. q. d. furtũ
nõ cõmittit̃ in ſe, i. in perſona, ſed in rẽ. Eſt
enim furtũ cõtrectatio rei alienæ inuito do-
mino &c. Ad id facit ff. de iniur. l. j. §. j. Sed
iſte nõ eſt ſanus intellectus. Quid eñ ſi ali-
quis eſt bãnitus ꝓpter tractatũ proditionis
alicuius terræ, vel ꝓpter aliquã falſitatem,
quæ maleficia ĩ perſonã nõ ſunt? Certè iſte
non põt impunè offendi ſcđm dictũ modũ
intelligendi, ſed exbannitus pro modica a-
lapa poſſet occidi, qđ eſſet abſurdũ: ergo ſic
non debemus intelligere ſi aliquo mõ poſ-
ſumus: vt l. ſcire oportet. §. aliud. de exc. tut.
& l. quoties idem ſermo. de regu. iur. & l. in
ambigua. de legi. et ſenatuſc. Secũdo modo
poſſunt intelligi dicta verba, vt dicat̃ male-
ficium perſonale illud, ex quo reſultat pœ-
na perſonalis: ſicut crimina capitalia dicun-
tur, non illa, quæ committunt̃ in caput, ſed
illa, ex qbus capitalis pœna reſultat: vt ff. de
pub. iud. l. ij. qui idẽ ſi poſsibile eſt reſultare
vt quando in defectum pœnæ pecuniariæ
imponitur pœna corporalis: vt no. per Dy.
in d. l. ij. probatur in l. fi. C. de iniur. & ff. eo.
l. fi. Iſto modo ſumendo furtũ eſt maleficiũ
perſonale: quia ex eo põt imponi pœna ꝑ-
3 ſonalis: vt l. fi. ff. de fur. †Sed poſſet aliqs
dicere, iſtum intellectum ỽba ſtatuti nõ pa-
tiuntur. Dicunt enim, exbannitus ꝓ aliquo
maleficio perſonali à qnquaginta libris ſu-
prà, &c. Ex quo vr̃ apparere ꝙ nõ ĩtellexit
de maleficio, ex quo corporalis pœna ĩpo-
nit̃. Ad quod rñdeo ꝙ licet pœna pecunia-
ria inferat̃, ſufficit ꝙ corporalis potuerit im-
poni, vt dictũ eſt ſ. Vnde verba ſtatuti pu-
nientis furtũ, ſunt diligẽtius attendenda. Si
quidẽ de illo furto, quo ille occiſus erat, po-
tuerit à principio imponi pœna corporalis:
ſine dubio dictũ furtũ fuit maleficiũ perſo-
nale. Sivero ſcđm formã dicti ſtatuti pœna
perſonalis non potuit imponi: tũc in dubio
remanet. Nam furtũ in perſonam non com-
mittitur, nec ex eo imponitur pœna perſo-
d nalis,[d] ſcđm formam dicti ſtatuti. & ſic re-
maneremus in abſurditate prædicta: qa cõ-
demnatus exbãnitus pro furto vel falſitate
quacũq; magna pœna pecuniaria, nõ poſ-
ſet offendi: ſed exbannitus pro qualibet le-
ui offenſa facta in perſonã in quinquagin-
ta lib. poſsit offendi. qđ eſt iniquũ: cũ vtroq;
comparente pœna maiori puniat̃ vnus quã
alter: & vtroq; remanente contumace plus
grauet̃ ille, qui minus puniret̃ cõparendo,
& qui minus punit̃ ſcđm dictũ modũ intel-
ligendi. qđ eſt abſurdũ, & ideo dicto modo
4 intelligere non debemus, vt dictũ eſt. †Ter-
tio modo poſſunt intelligi dicta verba vt di-
catur maleficium perſonale omne illud, ex
quo ſtatus & fama alicuius perſonæ lædit̃:
vt l. cognitionum. §. fi. ff. de varijs & extra-
ordi. cog. Et ſcđm iſtum modum nõ eſt du-
bium ꝙ furtum eſt maleficium perſonale.
Infamia enim inſurgit in perſonam condẽ-
nati de furto: vt l. j. de his qui no. infam. & l.
non poteſt. ff. de fur. Quarto modo po-
teſt intelligi maleficium perſonale, hoc eſt,
maleficium à perſona commiſſum ad dif-
ferentiam maleficij, quod non committi-
tur à perſona, ſed à rebus, vt puta ab ani-
malibus ſuis: vt in lege prima. ff. ſi quadru.
paupe. feciſ. dica. ff. de damno infecto. lege
prætor. §. hoc edictum. Et hoc modo etiam
intelligendo furtum eſt maleficium per-
ſonale. Videndum eſt ergo quomodo ex
dictis modis verba ſtatuti ſunt intelligen-
5 da. †Pro cuius euidentia eſt ſciendum
quod quando per ſtatutum permittitur a-
e liquem impunè offendi [e], eſt introdu-
ctum principaliter in fauorem Reipubli-
cæ, & pro quiete communi: vt C. quan-
do liceat ſine iud. ſe vin. lege ſecunda. li-
cet ſecundariò reſultet in odium exban-

a ¶Statuto: Iſtud cõſi. ſcđm ord. Peruſinũ eſt in j. parte in conſi. xxxj. Tho.
b ¶Statutũ permittit. Adde Bar. in l. iij. §. fi. in fi. de adi. leg. & quia verba Barto. nõ ſunt impreſſa, dicas ꝙ Bar. ibi dixit. Itẽ no. hic caſum, qđ ſi ſtatutũ ꝑmittit aliquẽ impunè offendi: vr̃ permittere ꝙ poſsit occidi. De quo eſt etiam caſus in c. fi. de homi. li. vj. & in l. in teſtõ. ff. de ma. teſt. & idem dicit Io. and. in addi. Spe. in ti. de cõſti. §. j. ad fi. et tenet Pau. de Ca. ĩ l. binas. ff. de ſer. vrb. prædi. & cõſuluit Pe. Cor. in conſi. cxxij. viſo dicto puncto. in iij. vo. in vlti. col. & Fel. ponit in c. quæ in eccleſiarũ. in v. col. de cõſtit. qbus adde Gandi. ĩ fi. operis ſui, in vl. q. & Albe. de Roſ. in l. ſi ſeruus. C. de his q ad eccle. cõfu. in ij. col. & ĩ ſuo opere ſtatuto. in iiij. parte, in q. xviij. vbi dicit fuiſſe de facto Pergami, & obtinuiſſe & fuiſſe terminatũ ꝑ do. Fed. de Iaſchala, q erat dñs Pergami, habẽs etiã magnos peritos penes ſe. Idẽ dicit Odo. fuiſſe determinatũ ꝑ doc. collegij Boñ. tpe dñi Aldinerij tũc Poteſtatis Bono. ꝙ occiſio excuſat̃. Idẽ tenet Alb. ĩ d. l. iij. §. fi. poſt Ray. tñ vide Ang. de Peruſi. & Flo. in d. l. binas ædes. & And. de mõte Vbia. in cõ. ſuo ĩci. cauet̃ ſtatuto ꝙ bãni. & bal. in ſuo pec. et in cõ. ſuo inci. ſup dubio mihi Bapti. de Peruſio tranſmiſſo, &c. et Nellum de ſancto Gemiñ. in ſuo trac. bãni. ĩ ij. ꝑte ſecũdi tpis. in vij. q. An autẽ ſtante dicto ſtatuto poſſet verberari bãnitus, vel iniuria affici, & auferri bona, vide bar. ĩ l. nec ĩ ea. ff. de adul. cũ cõcordãt. de qb9 ꝑ Feli. in d. c. quę in eccleſiarũ. in v. col. de cõſti. cui adde doc. ſ. alleg. & vide Bar. & q ibi ſcripſi ĩ l. itaq; fullo. ff. de fur. & in d. l. nec in ea. & ibi apoſtil. Ale. & ibi ſcripſi. & apoſt. in l. in ſuis. ff. đ lib. & poſth. in verſi. occidere. & ibi vide Alex. in d. l. filij. in ij. col. & apoſti. vbi alleg. Bar. in hoc cõſil. lxxix. Tho. Diplo.
c ¶Offenſio dicit̃. Appellatione offenſæ dicit̃ cõtineri ẽt iniuria verbalis. notat̃ in ca. Quintauallis. đ iureiu. ꝑ do. Ant. đ Bu. in prin. repe. Itẽ verbum iniurioſum eſt offenſio perſonæ, vt dicit Bald. in l. ſi, qua per calumniã. C. de epi. & cler. An liceat facere pacẽ in furto, vide Bart. in l. licitatio. §. qđ licitè. & ibi dixi ff. de pub. itẽ no. ex verbis Bart. ꝙ furtũ eſt maleficium. & ideo ſi extat ſtatutũ ꝙ ſi inquiſit9 ex maleficio habet pacẽ, euitat quartã partem pœnæ, ſi eſt inquiſitus de furto, remittit̃ quarta pars ꝓpter pacẽ. Adde qđ no. Bar. in d. l. licitatio. §. qđ illicitè. in fi. & ita practicaui Piſauri, in cauſa quorundam Hebræorũ, quib9 fuit remiſſa quarta pars pœnæ ꝓpter pacẽ, ex quo ſtatutũ non loquebatur in perſonã. Quod quidem nota pro ſtatuto Eugubij, quod loquitur de maleficijs perſonalibus, quomodo intelligatur. & habui in facto cũ eſſem ibi locum tenens pro Illuſtriſsimo Domino Franciſco Maria Feltrio de Reuere. Tho. Diplo.
d ¶Pœna perſonalis. No. pro ſtatuto ciuitatis Vrbini qđ loquit̃ de filiofa. delinquente, qđ dicebat̃ non habere locũ in committente homicidiũ. qđ eſt falſum vt ex hmõi rõne patet. An aũt furtũ dicatur maleficiũ ꝑſonale, vide bar. hic & ad de Bart. in l. licitatio. §. qđ illicitè. ff. đ pu. vbi ſentit & tenet ꝙ furtũ nõ dicit̃ maleficiũ & delictũ in ꝑſonam. Adde Inn. in c. nuꝑ. de ſen. exc. cum cõcor. traditis ꝑ Fel. ibi in vl. col. cui adde bal. in ru. ff. ſo. ma. in ij. colũ. qđ limitat d. Hoñ. de Bartholi, in ſuo cõ. ĩcĩ. viſa quadã ĩquiſitione. in iij. co. niſi ſtatutũ demõſtratiuè loqueret̃. puta inter infrà ſcriptas ꝑſonas, de delictis et offenſiõib9 qbuſcũq; & nulli dubiũ ꝙ ꝑ furtũ ꝑſona offendit̃ licet nõ ĩ ꝑſonã, vt dicit bar. ĩ d. §. ꝙ illicitè ĩ fi. & ſic cõprehenderet̃ in ſtatuto. Tho.
e ¶Offendi. Adde qđ dicit Bart. ꝙ ſtatutũ diſponẽs ꝙ bãnit9 poſſit ĩpunè offendi, continet publicã vtilitatẽ, & eſt introductũ in fauorẽ Reipublicę & ſic valet. Adđ bar. in l. ij. C. qñ li. ſine iu. ſe vin. & in l. vt vim & l. oẽs populi. in ij. q. iij. q. prin. ff. de iuſ. & iur. et in l. aĩaduerſione. §. j. ff. de ca. dimi. cũ cõcor. de qb9 per Iaſ. ĩ l. vbi pactũ. in v. col. & ſeq. C. de tranſac. & pleni9 per Fel. in c. q in eccleſiarum. in ij. co. de cõſt. vbi ponit nouẽ caſ9, in qbus ſtatutũ nihil operatur, qbus adde Pau. de Ca. in conſil. xxxiiij. inci. licet iſta in j. col. & inquantũ in iiij. caſu dicit ꝙ ſi bãnitus eſt toleratus in ciuitate, talis tolerantia inducit ſecuritatem, ſcđm Sal. ſingulariter in l. null9. in j. no. C. de iu. deli. cũ cõcor. ibi traditis per ipſum. & plenè per Iaſ. in d. l. vbi pactũ. in vj. co. ver. aduerte ẽt. vbi alleg. Alex. de Imo. in cõ. cliij. & ad de ꝙ eſt in cõſ. j. in ij. vo. & adde Ale. ĩ cõ. cvij. ꝓ inueſtigatiõe in ij. vo. & viđ Io. de Imo. in l. ſi duo. ff. de acq. hę. et Pau. đ ca. ĩ d. cõ. xxxiiij. & ĩquãtũ Fel. ĩ viij. caſu voluit ꝙ ſi qs occidit extra territoriũ, vbi nõ viget dictũ ſtatutũ nõ erit tut9 ab homicidio, ſcđm Petr. de Anc. ĩ c. canonũ ſtatuta. ĩ xvij. char. de cõſ. cũ cõcor. adde ꝙ cõſuluit Cor. ĩ cõ. cxcij. viſo ſuprà ſcripto ſtatuto ĩ iij. vo. niſi eẽt bulla papalis ꝙ bãnitus in vno territorio poſsit ĩpunè occidi ĩtra qnquaginta milliaria ſi occidit̃ bãnit9 in locis intra qnquaginta milliaria eſt tut9, vt ibi ꝑ eũ. & vide Bar. in cõ. cvij. viſis oĩb9. in prin. & Fel. in c. nõ dubiũ. in ij. col. de ſen. exc. & apoſt. in d. l. oẽs ppl'i. in viij. col. in verſi. aliter ſtatuẽdo. ff. de iuſt. & iur. Tho. Diplo.

niti. Apparet ergo ꝙ dictum ſtatutum eſt fauorabile, & ſic fauorabiliter intelligendum. Dicendum eſt ergo ꝙ dictum ſtatutũ deberet intelligi ꝙ in dicti occiſoris ꝑſona pœna eſſet: ne ipſius ſtatuti authoritate decipiatur ipſe, cùm tẽpore maleficij perpetrati illum impunè poſſe occidi credebat: vt l. de ætate. §. ex cauſa. ff. de inter. acti. facit ff. de pœn. l. ſi præſes. & l. ſi ex interpretatione. Bart.

An domini caſtrorum ſiue Comites de iure cõmuni habeant merum & miſtum imperium, & iuriſdictionem in dictis caſtris. Item in triplici communitate ſeu vniuerſitate caſtrorum vel villarum. Item quot modis poteſt quis habere iuriſdictionẽ in ſuo territorio. Item quomodo perdatur per non vſum. Item de priuilegio conceſſo ab Imperatore ſuper iuriſdictionibus, quomodo debet intelligi an ſit perſonale, vel reale. Item ſi multi ſunt filij vnius Comitis, qui habet iuriſdictionem, & merum, & miſtum imperiũ in ſuo Comitatu, an mortuo patre habeant omnes exercitium iuriſdictionis inſolidum. Item quomodo ciuitati poteſt præſcribere attribuẽdo ſibi iuriſdictionem alicuius Comitatus.

1 *Iuriſdictio & imperium an attribuatur caſtro, an uerò perſonis Comitum, & dominorum dicti caſtri, & quotuplex eſt uniuerſitas.*
2 *Vniuerſitas minus larga non habet merum & miſtum imperium.*
3 *Vniuerſitas minima, ut eſt caſtrum, &c. nullam habet iuriſdictionem.*
4 *Priuilegium eſt introductum intuitu perſonarum.*
5 *Modus probandi priuilegium per conſuetudinem & uſum, contra quem admittatur.*
6 *Vſus tanti temporis, cuius initij memoria &c. habet uim conſtitutionis iuris per reſcriptum.*
7 *Merum & miſtum imperium an poßit præſcribi.*
8 *Comes quilibet de per ſe, an communiter & diuiſim habeat iuriſdictionem in toto caſtro, an in parte ſua tantum.*
9 *Ius quod quis habet in uaſallos eſt indiuiduum.*
10 *Iuriſdictio an poßit diuidi, & unà cum feudo uendi.*
11 *L. hac edictali. §. ad hoc. C. de pa. iur. fir. collat. x. de qua iuridictione loquitur.*
12 *An per ſubmißionem factam per homines affrancatos à prædeceſſoribus uendentis iuriſdictionem ſit acquiſitum ius omnium, & iuriſdictio dicto communi ipſius ciuitatis. & nu. 13.*
14 *Ius huiuſmodi quæſitum per non uſum, quot annis perdatur.*
15 *An dicta ciuitas poßit præſcribere ius contra dictos Comites.*
16 *Contra eccleſiam Romanam non præſcribitur, niſi ſpatio centum annorum.*
17 *Emptor utrum poßit uti iuriſdictione illa uendita extra fundum in caſtro ſuo.*

CONSILIVM. CLXXXIX.

a PRimò quæritur [a] vtrum, iuriſ-
dictio & imperium attribuantur caſtro, an perſonis Co-
1 mitum, & dominorum dicti caſtri. †Ad quod ſic dico
ꝙ primò ſciendum eſt vtrum de iure communi caſtri, ſeu domi-
ni, ſeu Comites plurium caſtrorum habent aliquam iuriſdictio-
nem. Et conſtat ꝙ nos habemus triplicem vniuerſitatem habi-
tationum, & prædiorũ: vnam largam, quæ facit prouinciam. &
hoc vniuerſitas habet iuriſdictionẽ & merũ & miſtũ imperium
de iure communi: vt ff. de offi. præſi. l. illicitas. §. qui vniuerſas. &
2 eo. tit. l. iij. C. de of. rec. prouin. l. j. & per totum. †Secunda vniuer-
ſitas minus larga quæ conſtituit ciuitatem, & huic vniuerſitati
cohæret iuriſdictio tantum, vſq; ad certam quantitatem in leuio-
ribus criminibus, ſed merũ & miſtum imperium habet: vt C. de
defen. ciui. l. j. & in aut̃. de defen. ci. §. & iudicare. & §. audient. &
§. iuſiurandum. & §. fi. Fallit in quibuſdã ciuitatibus, in quibus
eſt hoc ſpecialiter conceſſum à iure, vt Romæ: vt l. j. §. cùm vr-
bem. ff. de of. præfec. vr. & in alijs ciuitatibus, quæ hoc habẽt ex
conſuetudine vel priuilegio: vt not. in §. iuſiurandum. in fi. ma-
gnæ gl. Ex his cauſis iuriſdictio dicitur cohærere loco, ſeu terri-
torio: vt l. j. §. cum vrbem. ff. de offic. pręfec. vrb. vbi per doct. &
3 C. vbi & apud quẽ. l. fi. in fi. †Tertia vniuerſitas eſt minima, vt ca-
ſtrum, villa, vicus, & ſimilia: & huic vniuerſitati nulla cohæret
iuriſdictio, ſed alterius ciuitatis iuriſdictioni ſubeſſe dicit̃: vt C.
de natu. li. l. iiij. vbi dicit̃ ꝙ vicus ſeu poſſeſsio alteri ſubeſt. Pro
hoc C. de epi. & cleri. l. nulli. §. ſed quod in vico. & in aut̃. quibus
mo. na. effic. legi. §. ſi quis igitur ex æqualibus. & ff. ad muni. l. q
ex vico. cũ ſi. ibi not. Nec obſtat prædictis. l. j. C. de magi. conue-
ni. vbi dicit ꝙ illa municipia, caſtra, & ſimilia habent ſuos magi-
ſtratus. Nã cũ ibi in ti. ꝓcedenti dixerat de defen. ciui. reſtat ꝙ in
illo ti. tractatur de defenſore caſtrorum, villarũ, & burgorũ. Ad
quod rñdeo ꝙ teneo ſecundã lect. quã tenet ibi Axo in Sum. &
ſic facit pro me. Sed ſi teneres primam lect. dicas quòd loquũ-
tur de caſtris, quæ hoc habent ex ſpeciali
Principis conceſsione, vel ex conſuetudi-
ne: nõ de iure communi, per iura prædicta.
In caſu igitur noſtro caſtris prædictis nul-
la cohæret iuriſdictio. Debet ergo dici ꝙ
oportet dictos comites alio iure ſpeciali ſe
fundare. Aut ergo ſe allegãt habere iuriſdi-
ctionẽ & imperiũ ex reſcripto ſeu priuile-
gio qđ oſtẽdũt: aut allegant priuilegiũ, qđ
probat̃ ꝑ cõſuetudinẽ & vſum. Primo ca-
ſu, ſi qdẽ verba priuilegij ſunt clara ꝙ prin-
ceps cõcedit ꝑſonæ, loco, ſeu ꝑſonis: & ſta-
mus certo. Si verò verba ſunt dubia: inter-
pretor vt videat̃ eſſe cõceſſum perſonis: cũ
per eorũ fidẽ & induſtriã hoc princeps cõ-
ceſsit: vt l. j. ff. de of. præfe. præ. & ſic perſo-
na fuit cauſa priuilegij: ergo perſonis videt̃
cõceſſum: vt l. in omnibus. ff. de reg. iu. Pro
hoc induco ſpecialiter. l. pater filię. ff. de ſer.
leg. vbi ius quod põt cõcedi rei & ꝑſonæ,
in dubio videt̃ eſſe cõceſſum perſonæ. ſic
ff. de leg. j. l. apud Iulianũ. §. ſi quis alicui. li-
4 cet gl. †videat̃ hic dicere verũ ſi agat̃ à cõ-
cedẽte ꝙ ſit perſonale quaſi dicat, præſumi-
tur bñficiũ reale: vt l. forma. §. cęterũ. & quod
ibi no. ff. de cẽſi. ſed debet intelligi ꝙ cõce-
dẽs videt̃ hoc in dubio agere. Et ita intelli-
gebat ibi Old. ꝑ l. in omnibus. ff. de reg. iur.
Idẽ teneo ego ꝑ prædicta iura. & ſic in du-
5 bio videt̃ cõceſſum perſonæ. †Secũdo ca-
ſu, qñ allegat priuilegium, quod oſtẽdit ſe
probare per cõſuetudinẽ & vſum: & tunc
dicit quidã doctor Modernus nõ poſſe fie-
ri: quia talis modus ꝓbãdi fit cõtra facientẽ
aliquid, vt cõtra ſoluẽtẽ aliquid anno: vt l.
cũ de in rẽ verſo. de vſu. ſed cõtra tacentẽ,
ſeu nõ facientem põt tali modo probari: vt
no. per Cy. C. de pac. l. ſi certis annis. in vij.
& viij. q. Cũ ergo hoc allegetur cõtra Imperium & eccleſiã Ro-
manã, quę habet oẽm iuriſdictionẽ in prouincia ducatus, de qua
loquitur, q ſolũ paſsi ſunt, nec aliquid fecerũt: glo. tñ noſtræ cõ-
tra facientẽ admittũt hũc modũ probãdi: vt ff. de ſerui. l. ſeruitu-
tes. & de aqua plu. arcen. l. j. in fi. Hoc etiã tenet Dy. quẽ ego ſe-
quor ꝑ l. ſi filius. C. de pe. hęr. ff. de acq. hę. l. qui in aliena. in prin.
6 ver. ſed & ſi nõ adierit. vbi videt̃ caſus ꝓ hac opi. †Præterea, in
hoc caſu eſt dubiũ, cũ allege t̃ vſus tãti tpis, cuius cõtrarij memo-
ria nõ exiſtat, q habet vim cõſtituti iuris ꝑ reſcriptũ: vt in l. j. in fi.
de aqua plu. ar. cõtra l. hoc iure. §. ductus. ff. de aqua quo. & æſti.
Siue ergo allegat iuriſdictionẽ et imperium cõceſſum loco, & ꝑ
talem vſum probat̃: quia iura realia hoc modo probant̃ inducta,
vt dictis ll. Siue allegat hoc cõceſſum perſonæ, & per talẽ vſum
probat̃ cõceſſum ꝑſonis: qa iura perſonalia tali modo probant̃:
vt d. l. cũ de in rẽ verſo. Siue dubitet̃: & tũc in dubio videt̃ cõceſ-
ſum ꝑſonis, vt ſ. dixi. Prędicta intelligo ꝙ reſcriptũ hoc dicat, vel
ſic allegat ꝙ hoc cõcedat gñi, & ſic trãſeat ad poſteros: vt l. j. in
fi. de iure immu. & ꝑ Dy. in c. priuilegiũ ꝑſonale. extra, de re iud.
lib. vj. Sit igitur cautus aduocatus partis in fundãdo ſuã intẽtio-
7 nem. †Tertio caſu, in quo allegat ſimplicẽ cõſuetudinẽ & vſum:
tũc licet ſit dubiũ vtrũ merũ imperiũ poſsit præſcribi, vt j. tange-
tur: tamen poſito ꝙ præſcribat̃ ꝙ eſt certũ ſecundũ oẽs ꝑ tẽpus,
cuius nõ exiſtat memoria: tũc de neceſsitate habemus dicere ꝙ
iuriſdictio & imperiũ cohæreat loco, & ſic caſtris: quia iura rea-
lia, vt ſeruitus, & ſic bñ poſſunt induci ad tẽpus & ex tpe, ſed iura
merè perſonalia nõ inducunt̃ ex tẽpore: vt l. obligationũ ferè. §.
8 placet. ff. de act. & obl. †Secundò oportet videre vtrum quilibet
Comes per ſe habeat iuriſdictionem in toto caſtro communiter
& diuiſim, an quilibet per ſe in parte ſua tantũ. Et ad hoc dico ꝙ
duo ſunt cognoſcenda. ſ. ipſa iuriſdictio, & imperium. Itẽ ipſius
iuriſdictiõis & imperij exercitiũ ſeu adminiſtratio. Si primũ cõ-
ſideres, cũ omnia dicta caſtra fuerũt vnius Comitatus, & vnius
Comitis, vt patet ex themate: ergo tale ius eſt indiuiduum: vt x.
9 col. de prohi. feu. alie. per Fed. l. imperialem. §. præterea. †Itẽ ius,

a ¶Primò quærit̃. De hoc conſi. Bart. vide Alex. de Imo. in l. fi. ff. de ſerui. leg. in j. & vlt. addi. ad Bar. vbi alleg. iſtud conſi. & vide Iaſo. in l. Imperiũ. in ix. col. ff. de iuriſ. om. iu. & Alex. in l. inter eos. ff. de acq. re. do. in addi. Bar. & eundẽ Alexã. in l. cũ de in rẽ verſo. in iij. col. incip. acquirẽdis. ff. de vſur. vbi dicit ꝙ eſt cõſi. j. And. Barba. in l. j. ff. de iuriſdi. om. iu. in addi. Bart. in j. addi. & alleg. cõſi. Bar. ccxcij. incipiẽ. vtrũ iuriſdictio poſſit vendi. & credo ꝙ nõ ſit iſtud cõſi. et vide Iaſ. in l. j. in fi. ff. de iuriſ. om. iu. vbi alle. hoc cõſi. Bar. & Barba. in l. inter tutores. in j. addi. ff. de admi. tu. vbi alleg. Bart. in hoc cõſi. & ibi vide Bar. in ij. col. vbi facit mẽtionem de iſto conſi. & ibi apoſtil. meã vide etiã circa hoc cõſi. per Fran. de Cur. in conſil. lxviij. domin. Ioann. in x. & xj. col. & apoſtil. Alex. in l. j. in vij. colum. ff. de iuriſd. om. iud. & Alex. in diſputa. ſua. in l. imperiũ. in xxx. char. in iij. col. nu. ij. ff. eo. vbi alle. Bar. hic. & vide Deci. in l. j. nu. xxxix. ff. eo. et in l. more. nu. xxxvij. eod. titu. Tho. Diplo.

a ℭVendi cũ feudo. Vide ale. ĩ l. poſsideri. q̃ eſt l. ij. ĩ prin. ĩ vij. co. ff. de acqr. poſ. & ibi dixi in addi. Tho.

b ℭGisbertus. Aľs ĩci. pater dedit dotem. & ita allegat. Ale. ĩ l. in quartã. antepe. col. ff. ad l. fal. & vide Ale. in d. §. j. vtrũ dos matris à patre ꝓfecta cõputeť in legitimã nepti aui eiuſq; filię. & de hoc cõſi. vide plenè ꝑ Nico. de Vbal. ĩ trac. de ſucceſ. ab ĩte. ĩ j. ꝑte. ĩ iij. q. in vij. co. & ſeq. vbi videas, & de hoc cõſ. meminit Iaſ. ĩ l. q̃m nouel. ĩ ij. col. C. de ĩof. teſt. et ibi ale. ĩ add. Bart. & Ale. ĩ d. l. in quartã. ĩ antepe. col. ff. ad l. fal. & ibi ſcripſi in addi. meis. & vide apoſt. ĩ l. poſt dotẽ. ĩ pe. col. ĩ vľ. dotis. ff. ſo. ma. et vide ale. ĩ d. l. poſt dotẽ. ĩ x. co. e. ti. in vľ. itẽ inq̃tũ Bart. vbi alle. Bar. ĩ iſto cõ. & Ale. ĩ l. ſi plures. §. in arrogato ĩ ij. co. ff. ſol. matri. Tho.

c ℭDos cõputať ĩ legitimã. vtrũ dos mr̃is cõputeť ĩ ltĩa debita de boĩs aui ĩpis nepotib⁹. bal. cõſuluit contrariũ. vide cõ. Pau. de ca. ĩ cõ. ccl. inci. circa primũ. ĩ j. col. Th.

quod habet in vaſallos, eſt ſimiliter indiui
duum, ſicut iura libertorũ: vt no. x. col. ſi de
f eu. fuecontro. c. j. §. omnes. ergo compe
tit oĩbus dictis comitibus hęredibus dicti
primi Comitis in ſolidũ, ſicut alia iura rea
lia: vt ff. de ver. ob. l. ij. §. ex his verb. ex quo
quidẽ. & ff. fa. er. l. hęredes. §. antepe. cum ſi.
Si verò conſideras iuriſdictionis exercitiũ:
tunc dico quod quilibet põt diuiſim exer
cere in patre ſuo: & hoc operať diuiſo facta
inter eos, ſicut dicimus in tutoribus: vt li
cet ius ipſum ſit indiuiduum, ipſa tñ admi
niſtratio põt diuidi: vt ff. de admi. tu. l. inter
tutores. ſimile in ſeruitute aquæductus, q̃
licet ſit indiuidua, tñ eius exercitium ſiue
cõmoditas diuiditur: vt ff. de aqua quoti. &
æſti. l. Lucio. §. fi. & §. ſeq. & no. per gl. ff. de
ſerui. ruſt. præd. l. ſi partẽ. ſic quotidie ciui
tates diuidunt exercitiũ iuriſdictionis, vt
vnus iudex cognoſcat đ cauſis vnius quar
terij: quod procedit de iure, per l. ij. §. j. ff. de
10 ori. iur. †Tertiò an iuriſdictio poſſet diui
a di, & ſimiliter vendi cũ feudo,[a] videtur du
bium. Nam quædã lex dicit, etiã quando
quis vendidit allodium ſuum, hoc eſt, po
dere proprium, nõ poteſt vendere iuriſdi
ctionem quã habet à Principe: vt x. col. de
pa. iur. fir. l. hac edictali. §. ad hęc. Sed iſtud
credo ſic debere intelligi, ꝙ iuriſdictio nõ
poteſt alienari in extraneum, ſed in cõſor
tẽ, ſeu collegam bene põt transferri exerci
tiũ totius: vt l. j. ff. de offi. cõſu. & ſimile vi
demus in tutoribus: quia vnus totã admi
niſtrationẽ põt trãsferre in alium, licet tute
la ſit quid indiuiduũ, vt dixi. Probať ff. de
admi. tu. l. iij. §. fi. & etiã poſtquã fuerit diuiſa à principio, poterit
vnus concedere alteri adminiſtrationẽ in parte ſua: vt ff. de ſolu.
l. q̃ro. in fi. Pro hoc, q̃a ſi res eſſet ꝓhibita alienari põt tñ alienari
in cõſortẽ: vt C. đ fidei. l. volũtas. & ff. de le. ij. §. ſi pater. §. quinde
cim. Præterea, hoc eſſe verũ apparet: q̃a ille cõſors ſeu collega ha
bet iuriſdictionem in totum & inſolidum in dicto Comitatu iu
re ſuo, licet exercitiũ ſit diuerſum. meritò poterit ineũ illud exer
citium transferri. Cùm ergo in caſu propoſito iſta vẽditio ſit fa
cta in conſortẽ, & eſt expreſsè actũ ꝙ in illo tranſeat exercitiũ:
11 tranſibit. †Item credo ꝙ illa l. hac edictali. §. ad hoc. loquitur qñ
iuriſdictio erit conceſſa loco: tunc iuriſdictio nõ poſſet per ſe vẽ
di: niſi cum caſtro vendito cum vniuerſitate. Secus ſi vnus fun
dus venderetur in territorio. arg. ff. de contrahen. emp. l. in modi
cis. & quod not. in iure patronatus eccleſiæ. ff. de ope. lib. l. ſi ope
12 rarum. in gl. magna. †Quartò an per ſubmiſsionem factã per ho
mines affrancatos à prædeceſſoribus dicti vẽdentis & per exer
citium iuridictionis habitæ modo prædicto per cõmune dictæ
terræ propinquæ ſit acquiſitũ ius omnium, & iuriſdictio dicto
communi dictę ciuitatis. Ad hoc ſciendum eſt ꝙ affrancatio fa
cta dictis vaſallis operatur liberationẽ, & remiſsionem ſeruitio
rum, & tributorum, & aliorũ obſequiorum, ad quæ dicti vaſalli
tenebantur, ſicut patronus remittit liberto iuſpatronatus: vt C.
de bon. lib. l. fi. nõ autem per hoc videntur dicti comites remitte
re imperium, & iuriſdictiões. quinimo ſi expreſsè voluiſſent, nõ
potuiſſent, quia ſolũ in manibus ſuperioris poteſt huic iuri renũ
ciari: vt l. j. ff. de offi. præ. & l. ij. §. & cũ placuiſſet. de origi. iur. Cũ
ergo etiam poſt dictã affrãcationem iuriſdictio remaneat apud
dictos Comites, vt patet, qui per ſubmiſsionẽ factã à dictis ho
minibus affrancatis dicto communi, non eſt acquiſita iuriſdi
ctio quæ apud Comites reſidebat: vt ff. de acquirend. re. do. l. tra
13 ditio. †Ad aliud quod quæritur an per exercitium iuriſdictionis
habitæ modo prædicto ciuitas ſibi quęſierit, præmittendum eſt
quòd dicti Comites non vtendo dicta iuriſdictione cùm caſus
euenerit tanto tempore, perdiderunt prædictum ius, ſiue dica
mus iſtud priuilegium iuriſdictionis reſpicere quandam facul
14 tatem: & ſic perditur decem annis: vt l. j. ff. de nundi. †ſiue dica
mus reſpicere aliud ius acquiſitionis: & tunc perditur xxx. an
nis. & hoc tenet Gul. de Cug. in l. Imperium ff. de iuriſdict. om.
iudi. Nec poteſt dici ꝙ per conſortem qui in vicino caſtro vſus
eſt iuriſdictione, & imperio retineať ius in alijs: quaſi facta diui
ſione dicti exercitij: quia quantum ad ius perdendi perinde eſt,
ac ſi ab initio fuiſſent iuriſdictiones conceſſæ ſeparatim: vt ff.
15 quemadmodum ſeruitus amitta. l. nam ſcitis. §. primo. † Sed
an dicta ciuitas per dictum vſum ſibi quæſierit eſt inſiſtendum.
Nam ſi dicta ciuitas vult dicere ſe præſcriſiſſe cõtra dictos Co
mites, & hoc non poteſt. Nam cum dicti Comites non potuiſ
ſent transferre dictam iuriſdictionem in dictam ciuitatem tan
quam in extraneam perſonam expreſsè concedendo: vt l. hac
edictali. §. ad hæc. x. colum. de pa. te. ergo nec potuerunt paciſcẽ
do contra ſe præſcribi: vt ff. de verbo. ſignifica. l. alienationis. &
16 nota. ff. de vſuſca. l. vbi. † Oportet ergo quòd dicat ſe præſcri
pſiſſe contra eum, qui habet vniuerſalem iuriſdict. ad quam re
uertitur dictis Comitibus perdentibus. Sed conſtat quòd in di
cta prouincia ducatus eccleſia Romana habet omnem imperia
lem iuriſdict. ex donatione Conſtantini ab alijs Imperatoribus
confirmata, contra quam eccleſiam non præſcribitur, niſi ſpa
tio centum ann. vt C. de ſacro ſanc. eccle. authen. quas actiones.
in fin. & in corpore vt eccle. Rom. &c. quia præſcriptio tanti tẽ
poris non currit, vt ex themate patet: ergo dicta ciuitas non ſibi
quæſiuit. verùm quia dicta ciuitas: vt ꝓponitur, eſt in quaſi poſ.
iuriſdictionis: non debet in ea moleſtari donec legitimè conue
niatur: vt ff. de aqua quoti. & æſti. l. j. & nota. de iti. actuq; pri.
17 l. j. in gloſſ. magna. †Quintò an ille emptor poſsit vti iuriſdictio
ne illa vendita extra dictum fundum in caſtro ſuo, vbi aliàs ha
bet iuriſdictionem & merum & miſtum imperi. Ad quod dico
quòd iſta quæſtio procedit in caſu, in quo dictus venditor non
perdidiſſet dictum ius per non vſum: quia non tranſiſſet in em
ptorẽ, vt ſuprà dictum eſt. quo caſu dico quòd cũ iſta non ſit no
ua & ſeparata iuriſdictio à iuriſdiction. iſtius emptoris, ſed eſt
vna & eadem, vt ſuprà, dixi. quòd dictus emptor ſuum modum
& locum antiquum debet ſeruare: vt ff. de iuſt. & iu. l. penul. nec
etiam iudicium debet agitari in fundo, vt C. vti. poſ. l. j. in gloſſ.
clam à me &c. Et ita dico ego Bart.

Si à patre eſt data dos filiæ ſuæ, quæ viuo patre mortua eſt
relictis filijs, ad quos dos de conſuetudine venit: an mortuo auo
iſti nepotes tenentur computare ſibi in legitima præfatam do
tem. & concluditur ꝙ ſic.

1 ☞ *Dos matris quæ per mortem eius peruenit ad filios an computetur in legitiã eorũ.*
2 *Aduentitia non ueniunt in collatione, ſed ſolùm profectitia.*
3 *Filiusfamiliàs de iure antiquo non habebat hæredem ab inteſtato.*

CONSILIVM CXC.

b GIsbertus [b] dedit dotẽ pro filia
quæ filia mortua eſt viuo patre filijs ſuperſtitibus, ad
quos dos matris pertinet, ſecundùm conſuetudinem
notatam in l. dos à patre. C. ſolut. matrimo. nunc deceſsit dictus
Gisbertus inſtitutis nepotibus prædictis ex dicta filia in certa
1 quantitate: & dicti nepotes agunt nunc ad ſupplementum. †
Quæritur an dos matris eorum, quæ ad eos peruenit, cõpute
tur eis in legitimã. & multi doc. & aduoca. dicũt ꝙ nõ compute
tur in legitimam. Nam legitima ſeu ſupplementum debet fie
ri de ſubſtantia eius, de cuius ſucceſsione tractatur: vt l. ſcimus.
§. repletionem. C. de inofficio. teſtamen. ſed iſta dos non eſt de
bonis aui. Nam bona aui exiuerunt: vt l. pater. in princip. ff
ad legem Falcidiam & ad Trebelliani. l. mulier. §. cùm propo
neretur. & l. à filia. & ff. de colla. dot. l. finali. ergo & cætera. Præ
terea ad iſtos nepotes non peruenit iſta dos ex perſona aui, ſed
ex perſona matris dos eſt effecta eorum: ergo, & cætera. vt di
cto §. repletionem. Ex hoc apparet reſponſum ad legem quo
niam nouella. C. de inofficioſo teſtamento. quia contrarium di
c co quòd iſta dos computatur in legitimam: [c] & ſic probatur.
dos eo modo computatur in legitima quæ venit in collat. vt l.
quoniam nouella. in duobus locis dum dicit, eodem modo. C.
de inof. te. ſed talis dos data à patre debet à nepotibus iſtis cõfer
ri: vt C. de colla. l. illam ergo concluditur ꝙ eſt cõputanda in le
gitima neptis. & iſte eſt caſus in d. l. illam, coniuncta l. quoniam.
2 †Secundò probať ſic. Certũ eſt ꝙ aduentitia non veniunt in col
la. ſed ſolũ profectitia ex bonis aui profecta, aliàs non veniret in
colla. ſed dos eſt ex bonis patris profecta; ergo computetur in
legitima

legitima. & ſic nõ ob. §. repletionẽ. quia ibi loquitur in his qui ca
3 piunt quodã aduẽtitio iure. †Tertiò probatur ſic. Certũ eſt quòd
de iure antiquo filiusfa. non habebat hæredẽ ab inteſtato: vt ff.
de caſt. pe. l. j. & ij. cũ ſimi. & ibi no. expreſsè per gl. in dote. ff. ſol.
ma. l. nupta. §. j. & l. filiæ meæ. C. c. per Aæo. in ſum. §. fi. in rub. ſo
lu. mat. circa fi. Sed de iure hodierno eſt correctũ in caſtrenſi, vel
quaſi, & in aduentitio peculio in profectitia remanent iura anti
qua incorrecta: vt in auť. de hę. quæ ab inteſt. §. ſi igiť defunctus.
& ibi not. in gl. magna. Illa verò filia quæ fuit dotata nõ trãſmi
ſit illã dotẽ profectitiã ad ſuos filios iure hęreditario, cùm hære
dẽ habere non poſsit de iure cõi: ſed illa dos quæ de iure ſecũdũ
veram opi. debet reuerti ad patrẽ: vt no. in l. dos à patre. per con
ſuetudinẽ auferť patri, & datur illi nepotibus. non ergo ab eorũ
matre filij habent, ſed ex patre ex vigore conſuetudinis. meritò
ergo tanquã de bonis patris profecta eis cõputetur in legitima.
Quartò probať in l. omnimodo. §. fi. C. de inof. teſt. vbi non req̃
ritur ꝙ ei qui petit ſupplementũ à patre ſit datum, ſed ſufficit ꝙ
eius occaſione ille qui petit ſupplementum acquirat. Ex prædi
ctis apparet reſponſum ad l. ſcimus. quia loquitur de alijs q̃ non
proceſſeruut directò à defuncto: vt ibi apparet. & ſic reſponde
tur ad alia.

An fama cum dicto ſyndici deputati ad maleficia aſſerentis
ita eſſe, faciant indicium ad torturam.

1 ☞ *Fama cum dicto ſyndici ad denunciandum maleficia deputari, an faciant indicia ad torturam ſufficientia.*
2 *Fama an ſit ſufficiens ꝙ faciat indicium de per ſe uel non eſt facti non autem iuris.*

CONSILIVM CXCI.

a DOmino Paci. [a] De Burgo ſancti ſepulchri
legum doctori defenſori ciui
tatis Tuderti. Super eo quod quærit veſtra prudentia
an fama cũ dicto ſyndici poſiti ad maleficia denũciã
dũ & referendũ, qui ſuo iuramento deponit ita verũ eſſe, &c. fa
1 ciãt ſufficientia indicia ad torturam. †Viſis veſtris allegatiõibus
ſubtiliter factis omiſsis gl. quæ dicunt ꝙ fama facit ſemiplenam
probationem, quæ forſan vſquequaq; verę non ſunt, & omiſsis
quæ doct. dicunt circa hoc præcipuè Cy. in l. fi. C. de quæſtio. di
co ꝙ fama per ſe ſola põt eſſe ita vehemens ꝙ fieret indiciũ ſuffi
ciens: vt l. ij. §. Labeo. ff. de aqua plu. arcen. Quandoq; enim fa
b ma per ſe [b] ſola ſufficit ad plenã probationẽ: vt de iure do. l. vbi.
ff. ſol. mat. l. ſi conſtãte. & ibi per Dyn. melius. de flu. l. j. §. j. & C.
ſol. matr. l. ſi quidẽ. & ibi no. Poſſet tamen eſſe fama ita debilis ꝙ
non faceret indicium, ſed ſolũ probaſſet ad coadiuuandum al's
probationes: vt l. iij. §. eiuſdem quoq; Principis. ff. de teſta. & tũc
non ſufficeret. & cum hac diſtinctione debet intelligi. l. de mino
2 ribus. §. tormenta. ff. de q̃o. dicit famam debere inſpici. †Hoc aũt
an fama ſit ita vehemens vel non, facti eſt. & hoc eſt quod dicũt
doct. hoc eſſe in arbitrio iudicis, vt dicit Cyn. in d. l. fi. in caſu au
c tem propoſito vbi eſt fama cum dicto [c] illius officialis, qui hoc
cum iuramento depoſuit: dico ex his duobus fieri ſufficiens in
dicium. Caſus eſt ſi bene inſpiciatur. C. de diuor. auť. hodie. & in
corpore vnde ſumitur. Bartol.

Si vnus eſt ſtipulatus nomine meo ſibi centum dari, antè q̃
cedant mihi actiones, poſſum debitorem liberare.

1 ☞ *Habens utiles actiones liberat debitorem.*

CONSILIVM CXCII.

d STipulatus eſt [d] aliquis nomine
1 meo ſic centum ſibi dari ex aliqua cauſa. †ego illũ de
bitorẽ liberaui anteq̃ mihi actio cederet ab illo ſtipu
latore. Quæro an potuerim, ita ꝙ ille ſit ſecurus. quid vobis vi
deť. Ioã. aduocatus de Caſtello videť mihi ꝙ ſi quidẽ ille eſt ſti
pulatus nomine veſtro in illis caſibus: in q̃bus alteri acquiritur
actio ſine ceſsione, ꝙ tunc ſine dubio potuiſtis liberare. Ille enĩ
qui habet vtiles liberat: vt l. ſi cum emptore. in princ. ff. de pact.
& quia non poteſt agere ſine veſtri voluntate: vt ff. de procu. l.
ſi proc. meus. Si verò fuerit de caſibus, in quibus vobis ſine ceſ
ſione nõ acquiritur: tunc idem puto: quia potueritis liberare, ita
quod debitori nata eſt exce. doli ſaltẽ, vt d. l. ſi cum emptore. ſe
cũdũ vnam Lecturam. & ff. de do. except. l. apud celſum. §. man
dauit. in gloſſa: ſuper verbo, excipiendum. Vbi autem dicit, vel
dic ꝙ aut ego feci pactum &c. pro hoc eſt a
caſus expreſſus in l. mulier bona. §. fi. ff. de
iure dot. Pro hoc, quia vos poteſtis agere
contra illum, vt debitorẽ liberet, vel aliud
faciat, prout vobis videbitur: vt l. idemque.
§. ſi cui mandauero. ff. manda. Et ita vide
tur mihi Barto. de Sazoferra. ſaluo ſemper
meliori iudicio.

Qualiter debet concludi quando peti
tur remiſsio mercedis ex cauſa iuridica. Itẽ
an conductor tenetur purgare foſſatum
fundi quod nocet fundo. Item ſi locator di
cit fundum damnificatũ ex culpa, vel ne
gligentia conductoris, qualiter teſtes de
bent probare culpam vel negligẽtiam. Itẽ
quomodo conductor petit remiſsionẽ mer
cedis ex duabus cauſis, quarum quælibet
ſufficit, an ſufficit probaſſe vnam.

1 ☞ *Libellus qualiter debeat concludere quando petitur remiſsio mercedis ex cauſa iuridica.*
2 *Conductor an teneatur purgare foſſatũ quod nocet fundo.*
3 *Teſtes qualiter debeant probare culpam uel negligentiam. Locatori dicenti fundum damnificatum culpa uel negligentia conductoris.*
4 *Conductor petens remiſsionem mercedis ex duabus cauſis, quarum quælibet ſufficit, an ſufficiat probare unam.*

CONSILIVM CXCIII.

e COmmune [e] lucigna
ni locauit quoddam pratum qđ
vulgariter diciť Padule. ex quo
facto ex his quæ poſtea ſecuta ſunt omiſſo
ordine conſilij ibi dati, & ait breuiter infe
rendo quod ibi erat vtile. Ex hoc themate
plura dubia oriuntur. Primò, qualiter de
beat concludi in libello dum petitur remiſ
f ſio mercedis. Secundò an conductor [f] te
neatur mundare, & purgare foſſata, quæ
ſunt in fundo conducto, vel quæ ſunt cõ
munia vicino, vel alia quorũ repletio fun
do nocet. Tertiò, ſi locator ponit fundum
damnificatum eſſe culpa vel negligentia
conductoris, & teſtes hoc dicunt nulla fa
cta expreſsione, quo fuit in cõmiſſa culpa,
vel negligentia, an culpa vel negligentia
ſit probata ex duabus. Quartò ſi conductor petat remiſsionem
cauſis, quarum quælibet per ſe ſufficeret, & vnam tantum pro
1 bat, an debeat obtinere. †Super primo dubio, & in hoc conſiſtit
an debeat peti ꝙ iudex ipſe remittat, vel vt condemnet partem
ad remittendum, not. ff. loc. l. ex conducto. §. ſi ius. & l. ſi vno. §. fi
na. & C. eod. l. licet. & l. ex empto. & extra eod. c. penul. vbi dici
tur remiſsionem faciendam: non tamen à quo, vel qualiter ibi di
citur. Puto autem altero de duobus modis poſſe cõcludi, vel ꝙ
petat locatorem ad remiſsionem faciendam. Hoc probatur ff. lo
ca. l. ſi quis domum. §. fi. cum l. ſequen. & l. ſi in lege. §. fina. Facit
ff. de libe. leg. l. quod mihi. Secundus modus eſt vt petat pronun
ciari ipſum non teneri ad mercedem præſtandam, ſeu vt locato
ri ſilẽtium imponatur. hoc probatur ff. de vſufru. lega. l. quoties.
§. ſi colono. & ibi conſequenter vt mercedes præſtent, &c. Ex
quo tex. ſatis colligitur illa concluſio me non teneri ad præſtan
das mercedes de ſilentio imponendo. Facit ff. de libe. leg. l. Au
relius. §. centum. in ſua glo. & iſtos modos concludendi tangit
gloſſa in l. licet. C. locati. in gloſſa parua. ſuper verbo, cui. ſi bene
2 inſpiciatur. †Super ſecundo videtur quòd colonus non tenetur
mundare, niſi ſit actum ſicut nec facere: vt ff. loca. l. ſi in lege. §. ſi
domus. & in glo. ſuper ver. efficeretur, Econtra videtur vt tenea
tur: vt l. prædia maritima. §. fina. de fun. inſtru. vbi dicitur quòd
talia legata aliàs foſſata cedunt vẽditioni: ergo eodem modo lo
cationi: quia eiſdem regulis fulciuntur: vt l. ij. ff. loc. Sed conclu
dendo dico ꝙ primò debet inſpici conſuetudo regionis, an con
ductores hoc conſueuerunt facere vel non. Ea enim quæ ſunt
in conſuetudine videntur deducta in conuentionem: vt C. loc.

a ℭDomino paci. Vide Cornel. in conſil. cxcviij. in ij. volu. in vlti. col. viſa inquiſitione et per Fran. Butarũ in ſuo tracta. de indicijs, et tortura. in prin. in xiiij. col. ver. an fama publica. & vide Auguſti. de Arimino in addi. Ange. in trac. malefi. in verſicu. fama publica. in xiiij. col. Tho. Dip.

b ℭFama per ſe. De hoc conſil. meminit Bar. in l. ij. in §. pe. ff. de excu. tut. in lec. noua impreſſa. Tho.

c ℭFama cum dicto. Vide præfatum do. Fran. in d. tract. de indicijs. verſi. an fama publica. Tho. Dip.

d ℭStipulatus. De hoc cõſ. meminit idẽ Barto. in l. apud celſum. §. mandauit. ff. de doli exceptio. & ibi vide Alexã. in addit. & Pau. de Caſtro. facit mẽtionẽ de iſto cõſi. in l. poſſeſsio. §. fi. ff. de acquirẽ. poſ. Tho.

e ℭCõmune. De hoc cõſi. meminit Alex. in l. ſi vt certo. §. nũc videndũ. in fi. ff. commod. in apoſtilla. & Alexan. in l. litora. in apoſtil. & ibi ſcripſi. ff. de cõtrahen. empt. & idem Alex. in cõſi. c. in j. vol. ſuper primo caſu. in iij. col. & in l. diuus. in iij. colũ. ff. de re iudi. & in cõſi. lxxj. in vij. vol. in cauſa & lite vertente inter Nicolaũ. in fine. & in conſi. xliij. in vj. vol. Tho.

f ℭAn conductor. Vide Ang. de Are. in §. riparum. inſti. de rerum diuiſi. & Bar. in l. litora. ff. de contrahen. emp. Tho. Dip.

l.circa.& de ędil.edi.l.quod ſi nolit.§. quia
aſsidua.de aqua plu.arcen.l. ſed ſi prius.§.
j.Vnde cõſulo ꝙ aduocatus actoris vel rei
pro quo talis vſus facit & conſuetudo, de
hoc facit ſuam poſitionem. Si verò de hoc
non apparet:eſt animaduertendum tũc an
purgatio ipſius foſſati pertineat ad perpe-
tuam vtilitatem rei: quia rarò mundantur:
& tũc nõ ſpectat ad colonũ:quia eſt impẽ-
ſa neceſſaria,quã etiã vir repetit ab vxore.
a ff.de impẽ.l.impẽſæ.ibi:aggeres,[a] &c. quia
aggeres in rebus dotalibus ſunt : idẽ eſt di-
cere ꝙ foſſata:vt d.l.prædia.§. ſi ita legatũ.
Si verò illa purgatio fieret ad præſentis tẽ-
poris vtilitatẽ, & omni anno fortè debeat
fieri:& pertinet ad colonũ:quia talis impẽ-
ſa debet cũ fructibus cõpẽſari:vt l.iij.§.j.ff.
de impẽ.Pręterea ad colonos pertinet cul-
tura prædij:vt ff.loc.l.ſi merces.§.conditio.
ſed hoc pertinet ad fundi culturam:vt ff.de
aqua plu.arcen.l.j.§.de eo opere. ergo &c.
Et prędicta intelligo ſiue foſſatũ ſit fundi
locati,ſiue ſit ſibi cõe cũ alio, vel ſit omni-
no alterius,eo caſu quo habet ius purgãdi:
3 vt colligit.ff.de aqua plu.ar.l.ij.§.j.& ij.†Su
b per tertio dic ꝙ talis poſitio ſit incerta [b] ,&
dicta teſtiũ ſimiliter ſunt incerta:& ſic tan
quã incerta nõ concludunt: quia qñ culpa
obijcitur alicui ſiue agendo ſiue excipien-
do,ſiue denunciando:debet obijci certa &
c limitata [c] agendo:vt patet.ff.de iniu.l.præ-
tor.in prin.ff.de accu.l.libellorum. in prin.
cum ſi excipiendo expreſſum eſt extra, de
elec.vt circa.lib.vj.de teſti.c.pręſentium.e.
li.circa denunciationẽ.ff.de adul.l. denun-
ciaſſe.§.quid tamen.& quod vi aut clam.l.
aut qui aliter.§.j.Item confeſsio vel poſitio
incerta nullius eſt effectus:vt l.certũ.ĩ prin
ci.ff.de cõfe.& de interro,actio.l. de ętate.
4 §.nihil.†Super quarto dico ꝙ debet obtine
re.Pro hoc expreſsè text.cũ gl.extra,de re-
ſti.c.ij.& hoc eſt propter quod vtilis cumu
d latio eſt:quia ſi ex vna cauſa ſuccũbat [d] qs,
põt obtinere ex alia:vt not.in l.edita. C.de
eden.& per Dy.in c.nullus pluribus.extra
d : reg.iur.lib.vj.Nec obſtat ꝙ poſſet dici ꝙ
videtur ſe aſtringere,vt extra,de prob.c.li-
cet cauſam.quia illud valet qñ in vna ea-
demq́ue ratione ponitur vnum qualifica-
tiuum ipſius:vt in exemplo ipſius capituli.
ſecus ſi ponũtur plures orationes ꝑ ſe ſepa-
ratæ:vt in caſu noſtro.Et ita dico ego Bar.
de Saxoferrato.

An cõiunctus rogatus dare pro anima
illis perſonis,quibus videbitur, inſtituẽdo
ſpurium, præſumatur rogatus de reſtituen
do incapaci,ex quo omnia bona ſibi relin-
quebat.

1 *Fraus teſtatoris an præſumatur propter coniunctionẽ perſonæ.*
2 *Fraus teſtatoris an præſumatur,quia reliquit omnia bona uxori,rogans eam ut reſtituat quibus ſibi uidebitur.*
3 *Vxor teſtatoris an cogatur reſpondere poſitioni crimino ſæ,per quam detegeretur alicuius turpitudo.*
4 *An quis cogatur reſpondere per ſacramentum an deliquerit uel non: & quis ſit modus probandi fideicommiſſum.*
5 *An uxor prædicta aſſumpſerit in ſe tacitam fidem de reſtituendo fideicommiſſum ſtatim, an poſt eius mortem.*

CONSILIVM CXCIIII.

e Ecus de [e] ſpoleto habet vnum
filium ſpuriũ cõdidit teſtm̃,in quo vxorẽ ſuã inſtituit
ſibi hęredẽ eãq; rogauit ꝙ poſt mortẽ ſuã daret pro aĩa
ſua illius perſonis,quibus ſibi videbit. qui teſtõr deceſsit nullis
alijs relictis,niſi dicto filio ſpurio:& vxor eius hæreditatẽ adijt.
deinde dicta vxor teſtatoris cõdidit teſtm̃,in quo quaſi oĩa bo-
na viri ſui reliquit dicto filio ſpurio teſtatoris. deinde dictus fi-
lius ſpurius mortuus eſt ante dictam vxorem: dicitur modo di-
ctam vxorem fuiſſe tacitè rogatam de reſtituendo illi ſpurio.Ex
f iſto themate [f] quæritur primò an præſumatur tacitè dictam vxo
rem fuiſſe rogatam de reſtituẽdo illi ſpurio : ex eo ꝙ ſic coniun-
cta erat defuncto,quia vxor.Secundò an pręſumatur tacitè ro-
gata,eo ꝙ quaſi omnia bona dicti viri reliquit dicto ſpurio.Ter
tiò ſi prædictæ pręſumptiones non ſufficiãt, an dicta dña poſ-
ſit cogi rñdere poſitionibus factis ſuper hoc, ſ. an ſit rogata, vel
non. Quartò poſito ꝙ probetur ꝙ ſit rogata , an ex eo ꝙ dictus
ſpurius deceſsit ante vxorem prohibeant̃ bona in fiſcũ deferri.
1 Iſta dubia colligo ex themate prædicto.† Super primo puncto
dico ꝙ licet propter cõiunctionẽ perſonæ facilius fraus p̃ſuma
tur:tñ hoc ſolũ quo ad præſumptionẽ nõ ſufficit.ff.de his qui.vt
indi.l.fi.in prin.de bonis lib.l.pe.circa prin.& §.j.in quibus legi-
2 bus eſt caſus.†Sup ſecundo puncto plus dubij eſt. Primò videt̃
hoc ſufficere ad fraudis pręſumptionem:quia reliquit oĩa bona:
vt l.oẽs.§.Lucius.ff.de his quæ in frau.cre.& l.ꝗ teſtm̃.cũ ſua gl.
ff.de ꝓba.Præterea,eo ſpurio & reperto, poſtea bona patris poſ
ſidere p̃ſumitur fraus ꝙ ei pater ꝑ interpoſitã ꝑſonã reliquerit:vt
C.de nat.lib.l.j.vbi videt̃ tex.& vbi de hoc ponit Ia.de Bel. vnã
ſuã diſputationẽ ꝓbat̃ C.e.l.iij.§.fi.Sed certè licet p̃dictę p̃ſum-
ptiões multũ vrgẽt:tñ ex hoc nõ credo ꝓbari ipſam tacitè fuiſſe
rogatã,quod maximè ex eo percipit̃ ꝙ in teſtõ expreſsè fuit ro-
gata poſt mortẽ ſuã reſtituere illis perſonis ꝗbus ſibi videt̃.Cùm
ergo expreſsè roget̃,licet ꝑſona cui debet fieri reſtitutio nõ no-
minet̃ tñ nõ dicit̃ tacitè cogata:vt l.nõ intelligit̃.in prin.& §.j.de
iure fiſc.& ibi no.Pręterea cũ dicta dña teneat̃ ex cã fideicõmiſ-
ſi eligere ꝑſonas,& eis reſtituere nõ poterit eligere ſpuriũ:qa illi
ꝗ capiunt ex iudicio iſtius vxoris rogatę vident̃ capere à defun
g cto:vt l.vnũ ex familia.§.j.de le.ij.[g] ſed ille ſpurius nõ põt capere
ex voluntate patris,vt iura vulgaria dicũt:ergo &c.Ad quod fa
cit C.de do.cã mor.l.quod cõditio.& de vul.& pu.l.ſi is qui.Vñ
teſtõr nõ vr̃ eã rogaſſe de reſtituendo illi ſpurio. Præterea cum
fuerit ſibi cõmiſſum ꝙ eligat vt ſibi videbit̃ , intelligit̃ ad arbi-
triũ boni viri:vt l.fideicõmiſſum.de le.j.& l.fideicõmiſſaria liber
tas.ff.de fide.lib.ſed bonus vir nõ daret ſpurio:ergo &c.Nec ob
de le.j.l.Lucius.vt ibi no.in gl.Pręterea ibi teſtõr ſentit de certo
hoĩe,hic nõ.& iõ nõ fuit data ſibi fides de reſtituẽdo nõ capaci.
ſed ſi hæres eligeret indignũ,malè faceret:vt l.cũ ꝗdã.ff.de le.ij.
3 †Sup tertio an poſsit cogi rñdere dubiũ facit : qa iura canonica
dicũt ꝙ qs nõ deberet ſe ꝓdere,vt j.allegabo. Itẽ dicũt gl.nr̃æ ꝙ
iſtis interrogatiõibus,ꝑ quas alicuius turpitudo detegit̃, nõ de-
bet cogi reſpondere.vt not.ff.de iureiu.l.qui iuraſſe.§.ſi pater.&
de except.rei iu.l.ſi autem.in prin.Sed contra.dico ꝙ reſponde-
4 re tenet̃.hoc probat̃ per iura ciuilia.† Primò vbi qs cogit̃ per ſa
cramentum reſpondere an deliquerit vel nõ:vt ff.re.amo.l.Mar
cellus.§.j.& de iniur.l.lex Cornelia.§.hac lege. & de iureiu.l.iij.
§.j.& quod ibi no.Hoc habemus expreſſum in caſu noſtræ.q.ff.
h de iu.fiſ.l.non intelligitur.§.tacitè [h].in gloſſ. parua, quæ dicit vt
per confeſsionem &c.vnus ergo modus probandi tacitè fideicõ
miſſum eſt per confeſsionem.& ſic ſatis innuit de hoc fieri debe
re interrogationem.Præterea,hoc videtur expreſſum in l. vbi.q
tenetur reſpondere per iuramentum an poſsideat vel dolo deſijt
poſsidere:vt ff.de noxa.l.quoties.§.prætor.de rei vend.l. ꝗ p̃to-
rio.in prin.Facit ad hoc optimè gloſſ.ff.de offi.aſſeſ.l.j.ſuper ver
bo,poſtulationibus.vbi aliquis interrogatur de ſua turpitudine,
& cogitur reſpondere.Nec obſtat illud quod Canon. dicunt
quòd verum eſt etiam ſecundùm eos : quia in his crimini-
bus quæ impediunt retentionem beneficij tenetur quis re-
ſpondere. Ita tenet Specu.in titulo de poſition.§.xviij. inci-
pi.conſiderandum.verſiculo lix.& Innocent.de elect.capit.du-
dum.& de accuſ.capit.inquiſitionis. Sed in propoſito tale cri-
men impedit retentionem beneficij : quia iſta Domina ſi hoc
commiſit eſt indigna tenere hæreditatem,& poſsidere mala fi-
de.& teneretur de fructibus.C.de his qui.vt indig.l.fi.ff.e.l.eum
qui tacitum.ergo manifeſtè concluditur eã cogi huic poſitioni
reſpondere.Nec ob.quod not.in l.qui iuraſſe.§.ſi pater. & l.ſi à
te.ff.de rei ven.quia illud ideo,quia per illas interrogatioẽs ex-
aminaretur.

a ¶Ibi : aggeres.Vide Bar.ĩ l.pe.& ibi doc. ff.de ĩpẽ.ĩ re.dota.'fa. & in l.p̃dia.§.ſi ita legatũ. vbi ſcripſi ĩ addi.ff.de fundo inſtru. Tho.Diplo.

b ¶Poſitio ſit incerta. Vide Bar.in l.ꝗ iuraſſe.& ibi apoſti. ff. de iureiurand.Tho.

c ¶Certa & limitata. Vid ꝑ ale.ĩ l.ſi vt certo.§. nũc videndũ.in fi.ff.cõmo.& in cõſi. c.in j.vol.Tho.Dip.

d ¶Ex vna cauſa ſuccũbat.Vide Fel.ĩ c.ij.in xij.col.de reſcrip. & Alex.in l.diuus. ĩ iij. co.de re iud. Th Di.

e ¶Cecus.De iſto cõſ. meminit Bal.ĩ cõſ.lxxv.ĩ iij.vo.ĩci. videt̃ & Ale.in l.intelligit̃. §.tacita.in addi. Bar. ff.de iure fiſci.et Flo. ĩ l.p̃tor ait.ff.de nox. act.& ale.ĩ l.fi.in vj. col.in ver.poſitioni.ĩ add.bar.ff.de his qb⁹ vt ĩ dig. vbi alle.hoc cõſ.ꝑ cõſ.bal. ſed vt ibi ſcripſi eſt cõ. bar. & ita ꝑ cõſ.Bar.alle. idẽ Ale.in d §.tacita. Tho.Dipl.

f ¶Ex iſto themate.Vide Bal.ĩ d.cõſ.lxxv. ĩ iij.vo. vbi cõſuluit ꝑ iſtã doc.bar. vt ibi per eũ.& vide Bald. ĩ cõſ.ccxlj.incip.ſpurio ĩ ij.vol.& ĩ conſi. lxx.ĩ j.vol. ꝗo eſt.& Io.fir.ĩ ſuo reperto.ĩ ver.antepe. & Bñdi. de barris de Peru.in ſuo trac.de na.lib. & Bar.vero.ĩ ſua caute. lxiiij.& vide apoſti. Pau.de caſt.manu ꝓpria ĩ d.l.fi.ff.de his ꝗbus vt indig.& vide Bar.ĩ l.ꝗ hęr.ff.d reb. dub.& ꝗd ibi not.& ꝑ Bar.in l.ſi his q. de vul.& pu.& Bar.ĩ l. eã quã. poſt mediũ. C.de fidei.& in add. Spe.ĩ §.nũc verò.aliqua.ĩ addi.ꝗ inci. ad iſtũ finẽ.& in ver.ſed quid erat in præla.in addi.ꝗ inci. cõtinua. hęc alia ꝗo. & Bal.ĩ id ꝗd pauperib⁹. vꝰſ. xxij.C.de epi.& cle. Tho.

g ¶De le.ij. Vide bar. in l.fi.ĩ iij. col. verſi. ali⁹ modus.ff. de his quib.vt indi.vbi ſcripſi poſt Ale.Th.Di.

h ¶§. tacitè. Vide ibi Alẽxand.in addi. ad Bart.& Flor. in d.l. prætor ait.ff. de noxa.actio.Tho.

aminaretur.poſt quod deciſa eſt ſñia,vel iuramẽto,quod iudex
pati non debet.l.ſi duo patroni.§. idem Iul.in fi.ff.de iureiuran.
5 †Super quarto puncto dico ꝙ eſt conſiderandũ diligenter an di
cta domina aſſumpſerit in ſe tacitam fidem de reſtituendo fidei
con.ſtatim:an de reſtituendo poſt mortem ipſius dominæ. Pri-
mo caſu , licet ille ſpurius ſit defunctus antèꝗ ipſa domina re-
ſtitueret:nihilò minus habet locũ ius deferendi in fiſcum, vt ex-
preſsè colligitur.ff.de iure fiſci.l.edicto.§.extat.Si verò fuit roga
ta reſtituere poſt mortem ipſius dominæ: & tũc quia dictus ſpu
rius deceſsit ante diem legati cedentem,non poteſt deferri in fi-
ſcum:vt l.fi.in fi.ff.de his quibus vt indign.quia tempus in quo
cedit inſpicitur:vt l.non intelligitur.§. quando autem.ff.de iure
fiſci. Bartolus.

Si aliquid datur à duobus in ſolutum creditori pacto appo-
ſito de reuendendo intra certum tempus:& tunc vnus eorum
vult reemere pro parte,& alter non,an ille qui recipit tenetur ſi
bi reuendere.& concluditur ꝙ non.

1 *Emptor emens aliquid à duobus in ſolutum cùm pacto de reuẽdendo, uno eorum uolente reemere pro parte altero non,an teneatur.*
2 *In legatis fauorabilis ſit interpretatio pro legatario contra hæredem.*

CONSILIVM. CXCV.

a Ngelotus [a] & Andreolus dede
runt dominæ Margaritæ inſolutũ medietatem vnius
molendini,pro certa quãtitate pecuniæ, hoc pacto ꝙ
dict.dña teneat̃ eis reuẽdere intra duos an.ſi voluerint reemere.
Nũc vnus vult reemere ꝑtẽ ſuã alter nõ.ꝗrit̃ an illa teneat̃ reuẽ-
1 dere†Sup hoc pũcto videt̃ de iure dicẽdũ ꝙ dicta dña reuẽdere
non teneatur:cùm datio inſolutum fuit facta vna quãtitate ſeu
vno precio:vt l.ꝙ autẽ.§.fi.& l.ſeq.quod ſi vno.ff.de in diẽ ad-
dic.vbi eſt caſus noſtræ q.Nam veriſimile eſt contrahentes vo-
luiſſe vel totam reemere,vel totam retinere:non ꝙ pars tm̃ rema
neret apud eam:vt d.l.quod ſi vno.in prin.& de ſo.l.ſi quis aliã.
Præterea qñ in perſona duorum ponitur conditio ſeu facultas
aliqua quæ conſiſtit in faciendo,vel miſtim dando,vel faciẽdo:
tunc nõ poteſt impleri per vnum pro parte:vt ff.de manu. teſt.
l.ſi ita fuerit.in prin.& §.quæſtio hęc. & quod not.C. de condi.
inſer.l.ſi plures.ſed in iſta quæſtione in perſona duorum eſt ap-
poſita conditio,ſeu facultas quædam ſi voluerit reemere,& ma
ximè conſiſtens in dando & faciendo:vt l.conſilio.de cur.fur.&
ibi not.ff.ſi cer.peta.l.certi condictio.in iiij.gl.ergo non poteſt di
uidi.& per vnum pro parte impletur. Non obſtat l. legatum.ff.
de condi.& demon.& l.fi.eo.tit.quia ibi loquitur in conditioni
bus quæ conſiſtunt in merè dãdo.hic ſecus,vt dictum eſt. & qa
2 ibi loquitur in legatis,vbi†fauorabilis fit interpretatio pro lega
tario cõtra hęredem ſcriptũ,qui certat de lucro,vt regulariter fit
in teſtamẽtis,hic verò loquitur in contractibus,in quibus men-
tem contrahentium inſpicimus, vt totũ apud eũ remaneat,aut
nihil:hęres verò ſiue totum,ſiue pars apud eũ remaneat,ſemper
lucratur:arg.pro illa ratione.ff.de contrahen.emp.l. fundus ille.
& quod ibi not.Nec obſtat ff.de verb.obli.l.eadem.§. Cato.vbi
dicitur ꝙ factũ diuiduum põt pro parte impleri:quia poſſumus
dicere ꝙ ſit factum indiuiduum.Nam in contractu venditionis
venit in obligatiõe rẽ tradi.l.exempto.in prin.de act.emp.ſed rẽ
tradi dicitur factũ indiuiduũ:vt l.ſtipulationes nõ diuiduntur.
ibi:fundum tradi,&c.ff.de ver.obl.Præterea,ibi loquitur quan-
do factum eſt in obligatione:hic verò non in obligatione,ſed in
conditione,vel facultate quadã ex parte Angeloti,& Andreoli
ergo conditio non debet ſcindi,ſeu diuidi:vt l.cui fundus.de cõ
di.& demon.vt ſ.probatum eſt.Concluditur ergo dictam domi
nam non poſſe cogere reuẽdere partem illius rei ſibi datæ in ſo-
lutum.& ita dico ergo Barto.

An legatus Cardinalis in certa prouincia poſsit concedere iu
riſdictionem vni ciuitati in caſtris pertinentibus ad aliam ciui-
tatem . & caſu quo non poſſet, an ſi factus poſtea papa confir-
met,valeat confirmatio quam facit ex certa ſcientia. Item ſi in
prima conceſsione dicit ꝙ facit tanquam rector illius prouincię
& in confirmatione dicit ꝙ confirmat id quod fecerat tanquam
legatus,an propterea vitietur confirmatio. Item an generalis cõ
firmatio referatur ad omnes ſpecies comprehenſas ſub genere.
Item quando in priuilegio fit mentio ciuium , an comprehen-
dantur Comitatẽſes. Item na p̃ſcriptio in præfato caſu iuuet:&
an debet dominus illius ciuitatis cui factũ
eſt præiudicium agere contra ciuitatẽ quę
præſcripſit dicta caſtra an contra caſtra.

1 *Conceſsio facta per Rectorem Marchiæ Ancoñ.uni ciuitati in quibuſdam caſtris ad aliam ciuitatem ſpectãtibus,an ualeat.*
2 *Conceſsio prædicta licet prius fuerit inualida, ſi confirmetur poſtmodum per Papam,ualet.*
3 *Diuerſitas uerborum exiſtens in conceſsione & confirmatione prædicta,an habeat uitiare.*
4 *Confirmatio generalis an referatur ad omnes ſpecies comprehenſas ſub genere.*
5 *Mentio ciuium in priuilegio conceſsionis facta compræhendit etiam comitatenſes.*
6 *Dictio ciuitas,quot modis capiatur.*
7 *Præſcriptio ſeu poſſeſsio quam habet commune Cameriñ. an iuuet ipſum in aliquo.*
8 *Ciuitates & caſtra prædicta cum quaſi poſsideantur à dicto communi,an poſsint conueniri & moleſtari à duce Spoleti.*

CONSILIVM CXCVI.

b Iuitati Camerinẽ [b] .
prouinciæ Marchię cõceſſa fuit
per dominum Sinibaldum titu-
lo ſancti Laurentij in Lucina diaconum
Cardinalem plenaria iuriſdictio in quibuſ-
dam caſtris & villis , inter quæ ſunt quæ-
dam caſtra , quæ dicuntur eſſe in ducatu
Spoleti.& hoc conceſsit vt rector Marchię
Anchonę qui dominus Sinibaldus poſtea
factus Papa , & vocatus Innocentius ter-
tius,dictam donationem & conceſsionem
confirmauit per hæc verba : Conceſsiones
omnes & ſingulas , quas fecimus ciuitati
Cameriñ.prouinciæ Marchiæ Anchonæ
dum in ea legationis officio fungebamur,
authoritate apoſtolica confirmamus.& di-
ctum commune fuit in poſſeſsio.dictæ iu-
riſdictionis octuaginta annorum, & vltrà.
Nunc dictus dux Spoleti facit requiri ali-
quas ex dictis vniuerſitatibus,quas dicit in
ducatu eſſe,et ab eis petit ꝙ in ſua curia re-
ſpondeant,vt in ciuilibus & criminalibus.
& quòd faciant exercitium , & alia quæ
faciunt ſubditi.quęritur quid iuris.Ex hoc
puncto plura dubia oriuntur.Primò an cõ
ceſsio facta per dictum dominum Sinibal
dum rectorem Marchiæ valuerit. Secun-
dò,poſito ꝙ non valuerit , an confirmatio
poſtea facta per eundem Papam poſtea factum roboret.Tertiò,
quia in conceſsione dicit rector in confirmatione vt legatus di-
cit,dum legationis officio fungebamus , an hoc vitiet. Quartò,
quia dicta confirmatio non refert ſe ad certam conceſsionem,
ſed dicit ſimpliciter conceſsiones,quas fecimus,&c. an hoc im-
pediat.Quintò,quia in cõfirmatione dicitur,cauſas ciuium no-
ſtrorum,vtrum referatur ad cauſas comitatẽſium.Sextò an poſ-
ſeſsio,quam habet commune Cameri.releuet dictas vniuerſita-
tes poſſeſſas . Septimò an præfatus dux debet agere contra di-
1 cta caſtra vel contra ciuitatem Camerineñ. † Super primo an
conceſsio facta per dictum dominum Sinibaldum rectorem
Marchiæ valeat. Dico quòd non, quia rectores prouinciarum
tales conceſsiones facere non poſſunt. Caſus eſt. ff. quod vi aut
clam.l. prohibere.§. plane.facit C. de tranſactionibus. l. præſes.
de pactis.l.pactum curatoris.cum ſimilibus . in regibus tamen
qui ſunt hodie per mundum per conſuetudinem iuriſdictionis
eorum aliud puto,& videtur caſus extrà,de re iudicata. capitu-
lo, Abbate ſane. verſiculo , ſed ad hæc. libro vj. Non eſt ergo
idem in pręſidibus prouinciarum,qui non habent tantam iuriſ-
dictionem. Pro hoc facit:quia præſes abdicare à ſe non poteſt iu
riſdictionem,niſi in manibus ſuperioris:vt l.pen.ff.de offic.prę-
2 ſi.†Super ſecundo,ſcilicet,an per confirmationẽ poſtea factam
roboretur.Dico ꝙ ſic,vt d.l.prohibere.§.ſane.verſi.ſed ſi à prin-

a ¶Angelotus. Vide per Bar.vbi facit mẽtionẽ de hoc conſi. in l. ſi quis aliam. in fi. prin.ff.de ſolu. & ibi ſcripſi in addit. & in l.qui vſusfructus.ff. de vſufru.leg. in fi.et ibi Alex.in addi.vbi etiam plura ſcripſi poſt Alex.& Barto. in l.vxorẽ.§. agri plagij.in fi. ff. de leg.iij. & vide Io.fir. in ſuo reperto.in verſi. emptor retrouendens.in verſi.iij. & in verſic. obligatus.in ver.cxviij. & vide in ſimi. Bal. in l.fi.in ij.colũ. ibi : ſed pone. C . de ædil. actio. & in l.fi. in pen.col.C. de iure do.& do. Anto.in c. cũ rationabilis . in ij. col.de excep.& Ange.de Are.in §.in duplũ. in pe.col. Inſtit. de actio.Tho. Dip.

¶ Pro intellectu l. legatum.§. fina.ff.de condi. & demon. & l.fi.eo. titu.

b ¶Ciuitati Camerinen. Vide Barto. in l. prohibere.§.planè.in fi.ff. quod vi aut clã. & ibi ſcripſi & in l. deinde.§. hic antẽ interdictum.in fi.et ibi Alex.in addi.ff.de libe. exhiben.& And. Barba.in l. nõ intelligitur.in prin.ff. de iure fiſ.in addi. Bar.& Bal.in c.j. ꝗ feu. dar. poſ.in vſi.feu. & ibi doc. & vide plenè ꝑ Ioã.de Ana.in conſi. lxxxj. per totũ viſo inſtrumento . & ibi Ludo.Bologni.ĩ addi.& do. meũ Anto. Corſetum in ſuo tracta. de p̃tãte regia.in iiij.q. & Feli. in c.ad audiẽtiam. in ij . col. de pręſcri.& do.Ale. in l.quamquam. circa mediũ.C.de teſta. mili.& in cõſil. xcij. in vj.volu. & profectis.in viij.col.Tho.

cipe.& qa non eſt dubium principem poſ-
ſe quibus vult ordinariam iuriſdictionem
concedere ſiue priuatis hoībus ſiue ciuita-
tibus, vt ff.de iur.om.iu.l.more. & l. qa qđ
ibi not. Facit quod not.in corpo.de defen.
ciuita.§.iuſiuran.& quod ibi not. in fi.ma-
gnę gl.vbi no.de priuilegijs cōceſsis ab Im
peratore Federico Lumbardis. Ad idē.ff.
de cē.l.j.& l.fi.vbi ponuntur quædā ciuita
tes, quibus ſimilia priuilegia ſunt conceſſa.
& de eius poteſtate diſputare ſacrilegium
eſt.C.de ſacrile.l.ij.Nec obſtat ſi dicatur ꝙ
dicta confirmatio fuit facta in forma com
muni, & ſic non valet: vt extra de confirm.
vti.vel inuti.c.examinata. quia non eſt ve-
rum ꝙ fuit facta in forma communi. Non
enim fuit dictum ſicut prouidè factū, &c.
a ſed confirmatio fuit facta ſimpliciter[a] &
ex certa ſcientia.& ſic id qđ eſt inualidum
confirmat. extra, de confir.vti.vel.inutil.c.
ij.& not.de conſti.c.cū acceſsiſſent. & per
Abb.& Io.And.& Archi.co.ti.c.j.libr. vj.
Præterea, cùm dicta conceſsio fuerit facta
per ipſum Papā: tunc rectorem Marchiæ
debet dici cōfirmationem factam fuiſſe ex
b certa ſcientia,[b] cùm de ſuo facto faciat men
tionem in quo ignorātia nō præſumitur.ff.
ad Velleia.l.ꝗꝗ. & de acqui. hære.l. cùm
falſum. Facit quod no.de noua.l.ſi quis de
legauerit, & de leg.j.l.fi res obligata. cū ſi.
Sed cùm papa aliquid ex certa ſcientia di-
c ſponit, videt̃ omne obſtaculū tollere[c]: vt ff.
de excu.tut.l.idem Vlpia.§.j.& de re iud.l.
quidā conſulebat. Ad idem facit quod no.
C.de appella.l.eos.in gl.quæ incipit, nā an
te,&c.C.qui admit.ad bon. poſſ.l. bonorū.
ibi: ſciēs,&c. Facit quod no.per gl. & doc.
3 C.ſi contra ius vel vtilia.pub.l. fin.†Super
tertio, quia in cōceſsione dicitur, vt rector
in confirmatione dicit̃, cū legatiōis officio
fungeremur. an hoc vitiet. Et videt̃ ꝙ ſic:
quia nō videt̃ loqui de ea conceſsione, ꝗ
fecit vt rector. Sed dico ꝙ nō obſtat. quia
ille, qui eſt rector prouinciæ, poteſt dici le-
gatus: vt l.penul.ff.de offi.præſi. & ſic fun-
gitur legationis officio. Caſus ergo videtur
in præalleg.l.pe. Præterea, nomen rectoris
ſeu præſidis eſt generale, & vt comprehen
dat omnes alios rectores legatos quocūꝗ
nomine cenſeantur: vt ff.de offi.præ.l.j. Cū
igitur de alia conceſsione non appareat, ad
illam debet referri, vt ſtatim dicā, cùm ver-
ba confirmationis hoc patiantur, vt dictū
4 eſt.†Super quarto, quia dicta confirmatio
non fuit facta per relationem ad certā con
ceſsionē, nunquid vitiet. Et fortè poſſet di
ci ꝙ ſic: quia fortè papa ſenſit de alia cōfir
matione quā ſit iſta, quæ producitur. econ-
trario dico ꝙ cū nulla alia appareat, de iſta
debet intelligi papam eſſe locutum.ff.de iu
re fiſci.l.non intelligitur.in princ. & §.j.ſe-
cundùm veram opi. ibi teſtator dicit, rogo
quòd detis ea quæ petijt. intelligitur loqui
clarè de his quę apparent petita in teſtamē
to: nec intelligit̃ loꝗ de eo quod non appa-
ret. Ad hoc facit quod not. ff.de exceptio.
rei iudic.l.ſi quis ad exhibendum. pro hoc
facit: quia in confirmatione dixit in conceſ
ſiones omnes, & ſingulas. vñ poſito ꝙ illa
cōceſsio appareret: etiam illa intelligit̃ cō-
firmata ex vigore illorū verborū gñalium:
vt l.ſi ſeruitus.de ſerui.vrb.prędio, & C.de
præſcriptio triginta annorum.l.omnes.de legatis.iij.l.ſi chorus.
5 cum ſimilibus†Super quinto: quia in conceſsione dicitur, cau-
ſas ciuium, an trahatur ad cauſas comitatenſium. Ad quod dico
quòd ſic. Primò quia ſi quis verba dictæ conceſsionis inſpexe-
rit, ibi hoc dicit̃ expreſsè. hæc enim ſunt verba conceſsionis cir-
ca fi. in quo diſtrictu & dictis villis & caſtris & hominibus &
etiam omnibus quæ ad commune Camerñ. pertinent plena-
riam iuriſ.concedimus. ſicut aliqua ciuitas plenius habet. Appa
ret ergo ꝙ iuriſdi. quam habet in ſuo ciues conceſsit in ſuos Co-
mitatenſes. Præterea poſito ꝙ non eſt etiam expreſſum. probat̃:
quia appellatione ciuium continentur etiam comitatenſes: vt ff.
ad munici pa.l.q ex vico.coniuncta l.omnes.C. de in col.libr.x.
Præterea, idē eſt dicere, ciues Camerincēſes, & Camerīēſes: vt ꝓ-
bat̃ ff.admu.l.j.ſed illeq eſt de comitatu, dicit̃ cameri.vt d.l.q ex
d vico[d]. vbi gloſ.dicit de Virgilio. ergo cōitatēſes ſunt ciues. Præ
terea, qñ aliquid relinquitur ciuibus, non debetur tm̃ illis q ſunt
intra muros, ſed omnibus: ideo admiſtratores Reipu. capiunt vt
ff.de rebus dub.l.ciuibus.& ff.de le.ij.l.Lucius.§.ciuibus. & ſic
6 patet quòd comitatenſes continēt̃ur.†Præterea, ciuitas ponitur
aliquando pro loco muris circundato, & muro finitur: vt l.ij.de
verbo ſigni.& l.alphenus.e.tit.extra, de ſenten.excō.c.ſi ciuitas.
lib.vj. Qñꝗ ciuitas ponitur pro coadunatione hominum, & tūc
continentur etiam ruſtici. Caſus eſt in l.fi.ff.de nundi. ita in pro-
poſito. Nec obſt.extra de reſcript.c.Rodulphus. quia fateor ꝙ
appellatione eorum, qui ſunt in diœceſi, non continentur ciues
illi, qui ſunt de ciuitate, ar.C.ne ruſti.ad vllum obſe. aduo. l.j.li.
xj. ſicut etiam appellatione comitatenſium non continentur illi,
qui ſunt de ciuitate. Sed appellatione ciuium bñ continent̃ co-
mitatenſes, niſi ciuis poneretur ad differentiam comitatenſis: qa
7 tunc ponerentur vt ſeparatæ ſpecies. † Super ſexto[e], an poſſeſ-
e ſio, quam habet cōe Camerñ. ipſum releuet in aliquo: dico ꝙ ſic.
Primò, quia ſi conceſsio ſeu ꝓuilegium in aliquo deficeret, cur
ſus tanti tēporis habet roborare: vt C.de fun.pa.l.fi.lib.xj. Item
in alio: quia cùm ciuitas Camerñ. ſit de prouincia Marchiæ, &
à rectore Marchiæ imponantur onera perſonalia, & etiam rea-
lia ꝗ imponunt̃ ꝑſonis ꝓ rebus: illa onera, potuerūt imponi etiā
pro rebus, quas hñt extra Marchiā: quia ſicut Camerñ. poteſt
in Marchia pro illis rebus conueniri: vt l.fi.in fi.de pręſcrip.lōg.
tēp.& C.vbi in rē actio.l.fi. ita poterit etiā his oneribus ꝗ impo-
nuntur ꝑſonis ꝓ rebus grauari: cū dicta ciuitas Camerñ. in hoc
à dicto duce ducatus grauari nō poſsit: cùm non ſit prouinciæ
ſuæ: vt ff.de mu.& ho.l.reſcripto.§.fin.& not.C.de mu.pa. ſuper
rub. Nec ob.quod not.C.de muli.& in quo lo.l.j.lib.x. imò facit
pro, ſi bene aduertat̃. Nam pro poſſeſsionibus, quas alibi poſsi-
deo, non imponitur mihi onus. Ratio quia alibi teneor ſoluere
contributiones & tributa, vt ibi no. ſed pro prædijs Italicis non
ſoluuntur dicta tributa, cum ſint libera, vt C. ſine cen. vel reli.l.
fi.& ibi not. ergo patet ꝙ illa rō ceſſat. & ſic in loco domicilij.
8 imponetur perſonæ & rebus alibi poſitis†Super ſeptimo dico
ꝙ cùm dictæ vniuerſitates quaſi poſsideatur à communi Came
rñ.& illi communi faciant omnem ſubiectionem, vt in thema-
te proponitur, dictus dux ducatus nō poteſt conuenire illas vni
f uerſitates, vel moleſtare. ſed cōmune camerñ. debet agere[f] co-
ram iudice competenti. non enim ille, qui poſsidetur, ſed ille q
poſsidet, debet cōueniri: vt ff.de lib.ho.exhi.l.j.& quod no.ff.de
rei ven.l.j.§.per hanc. Facit ff.ad muni.l.de iure extra de ma. &
obe.c.inter quatuor. facit de præſcript.c.auditis.& de proba.ca.
licet cauſam & de reſti.ſpo.c.Piſanis. Cū ergo ciuitas Camerñ.
ſit conuenienda, quæ non eſt de prouincia ducatus, ergo pro di
ctis præſtationibus dux ducatus non eſt iudex cōpetens. Bart.

Si notarius omiſit ſcribere diem in inſtrumeto, an inſtrumen
tum vitietur, & an poteſt poſtea ponere.

1 ☞ *Dies non appoſita in inſtrumento publico manu notarij ſcripto an uitiet inſtrumentum.*
2 *Notarius ductus errore in conficiendo inſtrumento omittit quid de ſolennitate, uel die poſt per aliquod ſpatium recordatur de die, an poſsit illam apponere.*

CONSILIVM CXCVII.

g Reperitur[g] inſtrumentum publi
1 cū ſcriptū manu notarij, ī quo dies† nō fuit appoſita, an valebit.

a ❡Simpliciter. Aduerte ꝙ iſtud eſt verum in confirmatione ſpeciali ſecundùm doc. in l.& quia.ff.de iur. omnium iudi. & vide Archi.xij. diſtinc. præceptum. in generali autem confirmatione. vide docto.& maximè Bal.in l.j.ff. de his qui ſunt ſui vł alien.iur. & Bart.in l.diuus.§. nec generalem.ff.de fal.Tho.

b ❡Ex certa ſcientia. Nota ꝙ Bartol. hic vult, ꝙ non eſt neceſſaria expreſsio ex certa ſcientia per papā, quando conſtat ex narratis: vide plures concordan. pro & contra per Felinum in c. cùm inter priorem. in j.colū. de exceptio.& vide do. Vita. Neapo. in ſuo tract. clauſularum. in clauſula, ex certa ſcientia.& domi. Philip.Deci.in conſi.cxcj.in cauſa quæ agatur. in ij.colū. & Ioan.de Ana. in conſilio lxxxj.& in cōſ. xciij. in pe.col. vbi videas. Tho. Diplo.

c ❡Omne obſtaculū. Nota quod dicit bar. hic, quòd quando papa cōfirmat quid ex certa ſcientia, tollit omne obſtaculum. vide plures concord. per Felinum in c.cū inter priorem. in iiij. colum.de excep. vbi videas, et ponas hic. Tpo.Diplo.

d ❡L. qui vico. Vide plenè de materia in cap.ſignifican.de reſcrip. & in l. nulli.§. quòd ſi in vico.C.đ epiſc.& cler. & vide Alex, in l.ij.ff.de ver. ſing.in addi.Bar.& ī cōſi.xxvj.in vj. vol. viſo themate & his ꝗ.in fin.& in rubr.ff. ſolu.matr.in iiij. col. vbi plenè de hac quęſtione Bar.Tho.

e ❡Super ſexto. Not. quod dicit Barto.hic ꝙ poſſeſsio longiſsimi tēporis corroborat priuilegium ſeu conceſsionem inualidam. Tho. Dipl.

f ❡Debeat agere. No. quod poſsidens & non poſſeſſus eſt cōueniendus. Tho.

g ❡Reperitur. Adde quòd do. Franc. Tigrini cōſuluit in iſta materia inſimul cū Bart. & ita eſt ſubſcrip.do.Franc.ſecundùm ordi.Peruſi. in ij.parte cōtractuum, in conſi.xxiij.vbi ſic ſcriptum reperi. Bar. & Franc.tigri. conſuluerunt. & vide Iaç. Butr.& Cyn.in l.Imperator. de ſta.ho.& Spec. in tit.de inſtr. edi.§.inſtrumentum. verſic.quid ergo. & verſi.ſeq.vbi pleniſſimè. Tho.

valebit. Et videt̃ ꝙ nō: qa dies eſt de ſubſtātia ſiue de ſolēnitate
inſtrumēti. Vnde ſi deeſt, dicitur non valere: ar.in aut̃.vt prępo.
not.Impe.colla.v.& in aut̃.quib. mod.na.effi.legi.colū. vij.§.ad
hęc.C.de apo.pu.l.j. lib.x.C.de diuer.reſcrip.l.iij. & de cōtrahē.
& commit.ſtip.l.optimam. E contrà videtur ꝙ valeat: vt in j.cō-
ſtitutione.C.verſi.vt ita cū.& C.de iuſti.Codice confir.§.fi.ver.
& ei.& ſi quid deficiat de ſolennitatibus, non tamen vitiatur ne
gotium: vt ff.de ven.inſpi.l.j.in fi.C.de teſta.mili.l.milites. ff. de
a integr.reſt.l.diuus, Diſtingue[a] an ſit tale negotium ꝙ debeat fie
ri in ſcriptis omnino, aut non. Primo caſu ſi erat tale quod omni
no ſcripturæ ſolennitatem exigebat, & dies deſit: dico res nō va-
lere: vt de fi.inſtr.contractus. Si autē ſcripturæ ſolennitates non
exigebat, ſed ad hoc fuit facta charta, vt id, quod factum erat, ꝓ
babilius probaretur: & tunc videtur dicendū ꝙ charta valeat.ff.
2 de fid.inſtru.l.j.& l.pe.ff.de pig.l.contrahitur.† Sed quid ſi tabel
lio fecit inſtrumentū, & omiſit aliquid de ſolennitatibus errore
lapſus, & poſtea per diem vel per annū ille, cui facta eſt charta,
non habet illam diem, vel ſolennitatem: dicit tabellio ego recor
dor illa die qua fuit factum inſtrumentum, paratus ſum ponere:
nunquid poteſt? Videtur ꝙ ſic: quia veritas ſcripturæ poteſt pro
bari per ipſum authorem, qui fecit: vt C.ad leg.Cor.de fal.l.ſi qs
decurio. Circa hoc vide Ia.But.et Cy.in l.Imperator. de ſta.ho.
& in Spec.in tit.de inſtr.edi.§.inſtr.ergo publicū.ver.quid ergo
& ver.ij.vbi plenius. Bar.de Saxoferrato.

Inſtitutio facta hæredi à patre ſub conditione poteſtatiua va
let, & conditio habetur pro non adiecta, & habetur inſtitutio ꝓ
pura: puta, ſi filia naſcatur, & intrauerit monaſterium, aut ſe
maritauerit.

1 ☞ *Inſtitutio facta à patre hæredi ſub conditione poteſtatiua ualet, & conditio habetur pro non adiecta.*
2 *Ius authenticorum non corrigit iura Digeſtorum in conditione caſuali, uel miſta.*

CONSILIVM CXCVIII.

b In nomine domini[b] noſtri
Ieſu Chriſti, eiuſꝗ matris glorioſæ virginis Mariæ to-
1 tiuſꝗ curiæ cœleſtis, amen† In q. prædicta omiſſa nar-
ratione facti gratia breuitatis iuxta morem Legiſtarum ſecun-
dùm ea quæ proponerentur, videtur modò de iure dicendū te-
ſtamentum dicti Hug. tenere debere. Ratio, quia ipſe inſtituit
ventrem vxoris ſuæ ſub conditione duplici, ſ.ſi fœmina filia na
ſcatur, & ſi ingrediatur monaſterium, aut ſe maritaret: quæ con-
ditio eſt poteſtatiua: vt l.j.C.de inſtit. & ſubſti.l.in teſtamento.
la ij.ff.de condi.& demō.& ſic iſtis conditionibus à iure reiectis
remanet ſubſtitutio tanquā pura: vt l.quoniam in prioribus. C.
de inoffi.teſt. quæ loquitur in poteſtatiua conditione, non in ca-
ſuali vel miſta. Probo, Primò per principium d.l. quæ loquitur
in teſtō vatido olim per querelā rumpendo. & hoc probatur ra-
tione in prin. ibi poſita, quæ magis debet attendi ꝗ dictum, vt
l.cùm pater.§.dulciſsimis.de lega.ij.& de calum.l.hæc actio. de
acqui.poſ.l.ſi is quod omnino.& de iure pa.l.adigere.§. quāuis.
cū igitur in prin.d.l.in tali teſtamēto rūpendo olim per querelā
loquitur: ergo & ſequens prīcipium d.l.in eo debet intelligi: qa à
primordio tituli, &c. vt ff.de iur.& fac.igno.l.ij.§.licet.C. de im-
po.lucr.deſcrip.l.j.li.x.& hoc probat apertè totus tenor d.l. quo
2 niam in prioribus. ſi bene aduertantur eius verba.† Hoc etiam
probo: quia d.l.refertur ad l.omnino.pręcedentem, quę in tali te
ſtamento loquitur. Igit̃ iſta ſic debet intelligi.ar.in aut̃.de filijs
ante dota.inſt.na.§.fi.col.vj. Item hoc probat d.l.omnino. vnde ſi
non præterit: quia iura nullitatis teſtamentorum in ſua firmitate
conſeruat: nec aut̃.corrigit iura vetera in conditione caſuali, vel
miſta, vbi olim teſtm̃ erat nullum: ergo & hodie: vt C. de inſtit.
& ſubſti.l.ſi pater.ff.de hæredi.inſtit.l.ſeruus quoꝗ. Et cum hac
diſtinctione poteſt ſeruari quod not.in d.§.& licet Cyn. de hoc
facit dubitando magnam filateriam. in d.l.ſi pater. nec ob.opin.
mea.l.ita dubitari.ff.de hęre.inſti. quia dico ꝙ in conditione po-
teſtatiua, quæ pendet ex ſola filiæ voluntate, non corrigitur.d.l.
in ea. quæ non reſpicit factum extrinſecum, vt hic. Item nō ob.
ff.ſi quis omiſ.cau.teſt.l.j.§.qui ſub conditione. quia dico ꝙ talis
inſtitutio dicitur pura quo ad hoc vt valeat. verè conditionalis
eſt quod ad moram, & onus & conditiones. quod apparet aper-
tè: quia tollitur per dict.l.quoniam in prioribus. & ſic remanet
inſtitutio tāquā pura. hoc ſentit. Gul.in d.l.quoniā in prioribus.
Et ita cōſului in ciuitate Veronę poſtꝗ Pa
duā acceſsi.& ꝑ hoc ceſſat l.cōmodiſsimè.
& l.cùm ſub conditione. & l. poſthuma.ff.
de lib.& poſth.Ray.de Forli. in eodem fa-
cto.& contra. Bar.

Si vnus facit fieri falſam relationē nota-
rio, & ꝓpterea notarius fecit falſum inſtru
mentum, an debet puniri de falſo: & caſu
ꝙ ſic, an debet puniri bis de falſo, ſ.de falſa
relatione & falſo inſtrumēto, vel debet du
plicari ſibi pœna ſtatuto attentato de publi
candis pœnis.

1 ☞ *Quid ſit falſitas.*
2 *Faciens fieri falſam relationem notario, qui poſtea fecit inſtrumentum falſum an ueniat puniendus.*
3 *Pœna prædicta ſi uenit imponenda an debeat duplicari ratione duplicis falſitatis.*
4 *Statutum loquens de pœna duplicanda in maleficijs quæ in palatio cõmittuntur, de quibus maleficijs intelligatur.*
5 *Accuſatio noua remanente prima, an inducatur ex huiuſmodi ſtatuto de pœnis duplicandis.*
6 *Quis de eodem crimine non debet ſæpius puniri.*

CONSILIVM CXCIX.

c Tudertinus[c] quidam
veniens corā iudice dixit notario,
ſe ꝙ talis nūcius retulit ſe citaſſe prout in
hac ſchedula continet̃ præſente nuncio &
confitente ſchedula non perlecta, & nota-
rius nullius malignitatis conſcius, ita ſcri-
pſit. nūcius & caruit dolo: & ob hoc ille Tu
dertinus conſecutus eſt à iudice pronūcia-
tionem quā optabat. deinde repertum eſt
& confeſſatum per eum ꝙ vnus de conten
tis in dicta ſchedula nō fuit citatus. Ex hoc
inſurgunt duo dubia. Primò an veniat pu-
niendus tanꝗ fieri faciens falſum inſtru-
mentum, vel tanquam fieri faciens falſam
relationem, vel non. Secundò ſi veniat puniendus, an veniat du
plicanda pœna ex vigore ſtatuti loquentis quod pro maleficijs
1 commiſsis in palatio pœna duplicetur.† Circa primum eſt ſcien
dum quid ſit falſitas: & licet lex dicat ꝙ falſitas nil aliud eſt quā
immutatio veritatis. in aut̃.de inſtru.caut.& fide.in princ.& etiā
Dialectici dicunt ꝙ omne non verum eſt falſum: tamen ſecun-
dū legiſtas hoc non eſt verū: quia non omne non verum nō eſt
falſum, ſed requiritur dolus in committente: vt C. de falſ.l. nec
exemplum. Item non omnis non dicens verum etiam doloſè di
citur committere falſum: vt l.quid ſit falſum.ff.de fal. tex.in d.aū
then. debet intelligi ſi fiat dolo, & adſint aliæ qualitates quæ re-
quiruntur à lege, vt probat̃ in d.l.quid ſit falſum. Hoc ſentit glo.
in d.aut̃. cùm allegat d.l.quid ſit falſum. Hoc præmiſſo dico hūc
nō poſſe puniri, tanꝗ fieri faciens inſtrumentū falſum; quia fal-
2 ſum inſtrumentū nō eſt factum, cū notarius caruerit dolo. † Itē
nec tanꝗ fieri faciens falſam relationē, cū nuncius nō commiſit
falſum, cū dolo caruerit. Cùm igitur principalis nō cōmiſerit fal
ſum: nec iſte poteſt teneri tanꝗ fieri faciens; vt l.ſi is.§.ſi Titium.
ff.de fur. Non ob.l.ſi quis id quod.§.doli.ff.de iuriſd.om.iu. quia
ibi principalis albū corrupit, licet dolo caruerit: hic vero princi-
palis non commiſit falſum ex eo ꝙ dolo caruit, vt ibi not. Nec
obſt.ff.ad legem Corne.de ſica.l.nihil.cum gl. in exemplo quod
ponit de furioſo: quia tunc etiam homicidiū pōt cōmitti ſine do
lo, licet nō puniat̃: quia homicidiū eſt hominis examinatio: vt l.
ita vulneratus.ff.ad l.Aqui. Nec obſt.C.plus va.qđ agi. ꝗ quod
ſimul.cō.l.ñ.vbi tex.ponit in terminis falſitatē: & tñ vocat ibi il-
lud inſtrumētū falſum: quia fateor ꝙ illa ſchedula, quā ipſe ſcri-
pſerat, erat falſa: nec de hoc inquirit̃, nec de hoc quærit̃, ſed an fe
cit fieri falſum inſtrumētū ex eo ꝙ fecit notariū ſcribere; & ideo
lex alibi iſtū actū deceptionis non vocat falſum inſtr̃m: vt C.de
re.ali.nō alie.l.ij. Cōcludit̃ ergo ꝙ tāꝗ fieri faciēs falſum inſtr̃m
vel falſam relationē nō veniat puniēdus de falſo: verum quia iu
dici obrepſerit, nō veras citatiōes oſtendēdo. & ſic per obreptio-

a ❡Diſtingue. De iſto cōſi. vide Bar.in cōſ. ccxviij.inci.ex facto propoſito. & ibi ſcripſi.& Bal.in l.j.C.de nouo Codi. cōpo.& de materia vide Ange.in cōſi.cccxij. inc. viſis omnibus. poſt principium. Tho.

b ❡In nomine domini. Adde ꝙ iſtud cōſi.non eſt Bar. ſed do. Ray.de Forli. qui cōſuluit cōtra cōſ.Bar. & cōſiliū Bar.nō eſt impreſſum, ſed īprimetur in ij.vol.in cōſi.lxx. incip. pater in ſuo teſtamēto.& cōſi. ſequēs eſt etiā do. Ray. & ibi ſcrip. & Bart.in l. ſi pater. C. de inſti.& ſubſti. facit mentionē de hoc cōſi. & ibi vide Iaſ. in xviij.col.Tho.

c ❡Tndertinus. Vide Bar.in l. ſi quis obrepſerit. ff. de fal. & in l. ſi mulier. §. ſi ſeruus.ff.rerū amo. vbi facit mētionē de hoc cōſilio & dicit ꝙ ēt Fran.Tigri.cōſuluit. & vide Alexā.in dictis locis in addi. & maximè in d. l. ſi qs obrepſerit.& Feli.in c. quoniā contra falſam.in xxiiij. col.de prob. cui adde Bart. hic & vide plures cō cordan.per Alexā.in conſi. lxij. in iij. vol. in cauſa accuſatiōis. & in conſi.lxxiiij. in j. vol. incip. viſo teſtamēto. in xiiij. col. Tho.Dip.

a ℭ Querit̃. Vide bar.
in l.Titius cẽtũ.§. Ti
tio genero.& ibi ſcri
pſi in addi.ff.de cõd.
&demõ. Th. Dipl.
b ℭ Querit̃. Vide Bart.
in l.nõ ſunt ĩ fi.& ibi
ſcripſi.ff.de ſtatu ho.
& in l.ij. & ibi Ioã.de
Imo.& doc.ff.de pu.
iudi.& vide bal.in c.
j.de noua forma fide
in vſi.feu.et ĩ aut̃.ſed
nouo iure.in j.col.C.
de ſer.fu.& in l.data.
in xv.co.C.qui accu.
nõ poſ.in verſ.& idẽ
in eo.& doct.ĩ c.j.de
cor.viciat.& in c.pſ-
byterũ.de clerico æ-
gro.& Ãng.de Are.ĩ
tra.male.ĩ ꝟ.mẽbrũ.
& vide Bart. in ſeq.
conſi. Tho.
c ℭ Sed quæritur.Vide
Bar.in l.ij.ff.de pub.
iu.& ibi vide apoſt.
meã.&vide q̃ ſcripſi
ſ.in pcedẽti cõ.Tho.

nem ſnĩam pro ſe cõſecutus eſt: ideo tenet̃
pœna falſi:vt ff.de fal.ſi quis. vbi caſus ſin
gularis:& qa huius falſitatis pœna non eſt
adiecta in ſtatuto ; ideo imponitur pœna,
vt in alio ſtatuto cauet̃ procedendo de ſi-
milibus ad ſimilia:vt ad ſimilitudinẽ faciẽs
fieri falſam relationẽ vel alio mõ,vt ſibi vi
3 debit̃.†Super ſecũdo dico ꝙ talis pœna nõ
venit duplicãda.Ad quod oſtẽdendũ ſciẽ
dũ eſt ꝙ tale maleficiũ,ſ.per obreptionem
aliq̃d obtinere cõtra aduerſarium nõ põt
cõmitti,niſi in palatio vbi ius reddit̃ ſecũ-
dũ morẽ maiorũ:vt l.pe.de iuſt.& iur.cùm
ſit cõtentioſa iuriſ.vt l.à procedẽte.C.de di
la.& l.ij.§.dies.q̃s or.in bo.poſſ.ſer.de bon.
po.l.ij.§.ſi cã cognita, ſed alibi,q̃ per obre-
tionẽ aliquid obtinere non valeret:vt di-
ctis iuribus,& ſic nõ eſſet falſum punibile:
4 vt l.ſi quis legatũ.ff.de fal.† Hoc pręmiſſo
dicimus ꝙ ſtatutũ quod loquit̃ de pœna
duplicanda in maleficijs quę cõmittuntur
in palatio,debet intelligi de maleficijs,quę
indifferenter poſſunt cõmitti in palatio, &
extra:ſed ſi in palatio tantùm,vt in caſu propoſito: tũc nõ debet
duplicari vigore illius ſtatuti.Quod oſtendit̃ primò:quia ex na
tura generalitatis eſt ꝙ ad caſus,in quibus ſpecialiter prouiſum
eſt,non porrigitur,vt l.ſanctio legũ.de pœ.de ver.ſig.l.doli clau
ſula.cũ ſi.Cùm ergo huic maleficio quod de neceſsitate fit in pa
latio,ſit impoſita pœna ſpecialis ſtatuti loquẽtis de his generali
ter quæ in palatio cõmittuntur:ad hoc ſe non extendit dicti ſta
5 tuti diſpoſitio.†Secundò probat̃ ſic. aut dicis ex hoc ſtatuto de
pœnis duplicandis induci nouam accuſationẽ prima remanen-
te.vt l.quoties.de act.& ob.& tunc in inquiſitione ſeu accuſatio
ne ſimpliciter formata videt̃ electa illa via,ex qua minor pœna
imponitur:vt l.ſi præſes.& l.ſi de interpretatione. ff.de pœ.& ſi
ſtatutum imponit pœnã ſimpliciter,punitur. Aut dicis non in-
troductam nouã accuſationem,ſeu nouũ modũ agendi, ſcilicet
pœna qua puniebat̃ ex prima accuſatione ratione cuiuſdã qua-
litatis ſentitur augeri.ſicut dicimus in §.ſi detracta.& hoc eſt ve
rius:nõ tñ curo hoc examinare: quia tunc in iſto maleficio iſta
augmentatio non poteſt habere locũ, quia ſic ceſſat ibi qualitas
quæ poteſt adeſſe & abeſſe.& probatur. ff.de contrahen. emp.l.
pacta conuenta.& quod ibi not.de ver.ſign.l.ſi quis aliud. Ad
6 iſtum ergo caſum ſtatutum non porrigitur.†Tertiò probat̃ ſic.
De eodem crimine non debet quid ſæpius puniri: vt l.ſenatus.
de accuſa.& l.pe.in fi.nau.cau.ſtab.cum ſi.ſic eiuſdem qualita-
tis non debet ſæpius reſpectus haberi:vt l.habebat.in prin.de in
ſti.& de in rẽ ver.l.filius.in fi.ſed in propoſito primum ſtatutũ,
quo imponit̃ pœna ſimpla habita conſideratione loci,ſ.palatij:
quia impoſsibile eſt cõmitti alibi,ſed ſi ex vigore ſecundi ſtatu-
ti & propter locum duplicaret̃,iam hoc haberet̃ reſpectus eiuſ-
dem qualitatis:quod erit abſurdum,vt dictis legib.ergo ſtatutũ
non debet ſic intelligi:vt l.ſcire.§.aliud.de excu.tut.Quartò ſic.
Agri limitati non recipiunt agmentum alluuionis : vt l.in agri.
de acqu.re. do.ſic delictũ limitatum loco,certè ratione loci am-
plius non recipit augmentum.Bartol.

An legatum pro dote factum filiæ vel alteri, poteſt peti ſta-
tim,id eſt ante nuptias,vel poſt.& concluditur ꝙ ſic.

1 ☞ *Legata filiarum pro dotibus ipſis relicta, utrum ſtatim debeantur & peti poſsint an debeat expectari ætas nubilis.*
2 *Verba teſtatoris ſunt intelligenda ſecundùm communem uſum loquendi.*

CONSILIVM CC.

a QVęritur ᵃde legatis filiarum eis
factis pro dotibus,vtrum debeantur peti poſsit incõ
tinenti an debeat expectari ætas nubilis.Iſta quæſtio
pendet multũ ex forma ſtatuti ciuitatũ quę conſueuerunt diſpo
nere ꝙ filiæ ſint contentæ dotibus. & ideo niſi dicta ſtatuta vi-
1 deantur,rectum reſponſum dari non poteſt.†Sed de iure com-
muni loquendo conſtat ꝙ inquantum dicta dos relicta eſt vſq;
ad legitimã portionem debitam iure naturæ ipſis filiabus, dos
peti poteſt incontinenti abſq; aliqua dilatione: vt l.quoniam in
prioribus.de offi.teſt.in eo verò quod eſſet vltra legitimam : eſt
aduertendum:quia aliud eſt ſecundùm propriã ſignificationem
vocabuli de iure communi ſcripto : aliud ſecundùm communẽ
vſum loquẽdi,q̃ in ciuitate eſſe cõſueuit.Nã de iure ſcripto cùm
dos nõ poſsit eſſe ſine mr̃imonio.vt de do.ante nup.l.fi.in prin.
legatũ p dotibus habet cõditionẽ,ſeu diẽ nuptiarũ: vt C.de nu.
l.ſancimus.ff.de iure do.l.ex ſtipulatione. & ſic debet intelligi l.
Titio genero.ff.de condi.& demon.& idem licet quidam illum
text.aliter intelligant.& hoc probatur expreſsè.C.ad Treb.aut̃.
niſi rogati.& in corpo.vnde ſumitur. hoc expreſsè patet ꝙ reli-
ctum nomine dotis habet in ſe conditione nuptiarum verũta-
men cõis vſus loquendi aliter ſe habet in quibuſdam partibus,
quod cùm in facto conſiſtat,in iudicio debet probari.In quibuſ
dam enim partibus dicitur dos patrimonium mulieris etiam nõ
nuptę:vt cùm dicimus,talis mulier habet dotem bonam,licet ſit
puella,virgo vel vidua.& etiam cum dicimus de ingrediẽte mo
naſterium, talis mulier dedit monaſterio bonam dotem.& ſi. ſe
2 cundũ † quem communem vſum loquendi debemus verba te-
ſtantium intelligere:vt l.librorũ.§.quod tñ Caſsius. & quod ibi
not.ff.de leg.iij.& l. cum de lanionis.§.aſinã.ff.de fun.inſtr. & l.
Labeo.de ſup.le.de ver.ſig.l.vt Alphenus.& l.in vulgari. Cùm
igitur appareat talem modum loquendi eſſe in ciuitate Tuder-
ti,dicimus legata pro dotibus non eſſe conditionalia,& poſſe pe
ti incontinenti.Et ita dico ego Bart.

Digitus nõ eſt membrum,ſed pars membri. Item an digitus
debilis dicatur digitus,vel dicatur abeſſe, hoc dicunt iſta duo
cõſilia.

1 ☞ *Digitus an ſit membrum uel pars membri.*
2 *Poſita ut ſpecies ſeparatæ,nunquam ſunt eadem,ſed diuerſa.*

CONSILIVM CCI.

b QVæritur ᵇnunquid digitus voca
1 tur membrũ.Arguitur ꝙ nõ,†ſed potius pars ſiue offi
cium membri:vt l.nõ ſunt liberi.ff.de ſtat.ho. ibi dum
dicit,membrorum numerum ampliãt officia, &c.Præterea ſic.
Certum eſt ꝙ copulatiua oratio tantùm habet copulare diuerſa:
vt not.gloſſ.ff.de iur.& fact.igno.ſuper rubr.ſed lege cauetur ꝙ
ſi cuius digitus abſciſſus ſit quòd videtur quid membri diminu
tum.ff.de ædil.edict.l.item.Offilius.in prin. Siue ergo ponatur
in vi copulæ:& habeo propoſitum:quia neceſſariò concluditur
2 diuerſa membra , & digitum ſiue in vi diſiunctiuæ,†& idẽ erit:
quia ea quæ ponuntur vt ſpecies ſeparatæ,nunquam ſunt eadẽ
ſed diuerſa:vt probatur in l.j.ff.de præt.ſtipu. Inſti.de re.diui.§.
literæ.Et ex hoc concluditur ꝙ digitus non ſit membrum.& ita
tenet Mart.in d.l.non ſunt liberi. & Oldr.ibidem tenet. Barto.

Si forma digiti eſt mutata ex percuſsione,an dicatur digitus
perditus vel inutilis.

1 ☞ *Digitus ex percuſsione remanens inutilis dicaturne perditus uel abeſſe.*
2 *Corpus an dicatur uitioſum ex modico defectu, puta mutilatione uel percuſsione.*

CONSILIVM CCII.

c SEd quęritur ᶜſi digitus rema
neat inutilis ex percuſsione, cuius digiti forma muta-
1 ta ſit,†an digitus ille dicatur perditus vel inutilis vel
abeſſe.Et videtur ꝙ dicatur abeſſe poſtquam forma mutata eſt.
& probatur:quia forma eſt,quæ dat eſſe rei:vt l.Iulia.ff.fami.er
ciſ.& ar.l.q quadraginta.§.quædam.ff.ad leg.Falci.ergo&c.Prę
terea,probatur expreſsè quòd illud,cuius forma eſt mutata, di-
catur abeſſe.l.mulieris.§.res abeſſe.ff.de verbo.ſigni.tamen hoc
debet intelligi impropriè , & non propriè, ex quo ſibi remanet
corpus quod probo:quia in dicto §.res abeſſe. ponitur verbum
videre, quod denotat improprietatem:vt l.naturalium.ff.de ac-
2 quir.poſſ. in gl.† Præterea ex modico defectu non dicitur vitiũ,
ex quo corpus dicatur vitioſum : vt l.cui dens abeſt. ff.de ædil.
edict.ergo &c.& quòd illud officium membri non dicatur de-
perditum eſſe,poteſt dici.ff.de peti.hæred.& quod not. Iaco.de
Aret.in dict.l.mulieris.§.deſinere.de verbo.ſign.ibi ex quo in re
rum natura corpus eſſe non deſinit & per hoc facit ex quo mo-
dicum detrimentum ſuæ perſonæ recipit. ergo & cætera. Facit
ad hoc extra de cor.viti.c.expoſuiſti.Bar.de Saxoferrato.

Si teſtator inſtituit duos hæredes,& eis ſubſtituit eccleſiam,
& poſtea

& poſtea in codicillis caſſauit vnum de illis , & alium inſtituit,
ad quem debet venire hæreditas illius exhæredati.

1 ☞ *Duobus hæredibus inſtitutis,& eis eccleſia ſubſtituta,& uno illorum per codicillos annullato,& alio inſtituto,cuius debeat eſſe hæreditas exhæredati.*
2 *Verba prolata in codicillis trahuntur ad fideicommiſſum.*

CONSILIVM CCIII.

IN Chriſti nomine Amen.Teſta
tor di
xit in teſtamento: inſtituo Bertam & Martinum hæ-
redes , & quandocunq; deceſſerint ſine filijs ex eorũ
corpore deſcendentibus ſubſtituo eccleſiã ſancti Ioannis in ci-
uitate,& eccleſiam ſancti Petri extra.poſtea fecit codicillos, in
quibus dixit hæreditatem relictam Bertæ caſſo,irrito & annul-
lo,& Martinum hæredem inſtituo.deinde deceſsit Berta.dein-
de deceſsit teſtator. quæritur quis debet habere partem Bertæ:
an eccleſia,an Martinus inſtitutus in codicillis , vel an habeant
1 inuicẽ. † Solu.conſtat ꝙ hæreditas in codicillis non poteſt da-
ri nec adimi:vt l.hæreditas.C.de codicillis.cum ſimi. Item con-
ſtat ꝙ dictus Martinus non potuit inſtitui in codicillis.vt dictis
iuribus:ſed perinde eſt ac ſi dicta Berta eſſet rogata fideicõmiſ-
2 ſum reſtituere dicto Martino purè:†quia verba prolata in codi
cillis trahuntur ad fideicommiſſum:vt l.Scæuola.ad Treb. & l.
verbis ciuilibus.de vulga.& pupil. Item conſtat ꝙ per illam ad-
emptionem hęreditatis non videtur adimere onus fideicommiſ
ſi, quo tenebatur reſtituere illis eccleſijs : vt l.ſi adimendo.ff. de
adi.lega. Ex hoc concludo ꝙ illa Berta erat grauata purè de re
ſtituendo Martino,& ſub conditione eccleſijs:& iſta hęreditas
remanſit cum onere ſuo apud Titium cohæredem Bertę & cõ-
iunctum Bertæ.Cùm ergo nunc ſit purificata conditio.apparet
ꝙ Martinus & eccleſia ſunt re coniuncti , & ſic qualiter admit-
tuntur ad dictam hæreditatem. Bartolus.

An authen.ex cauſa.C.de libe.præte.habeat locum quando
præteritus eſt poſthumus quo ad legata. & caſu quo non vale-
ret,an per clauſulam codicillarem,ſcilicet ſi non valet iure teſta
menti vel valebit,valeat iure codicillorum,& firmentur legata.

1 ☞ *Authentica ex cauſa.C.de libe.præte.an habeat locum in poſthumo præterito quo ad legata,& ualuerit teſtamentum per clauſulam codicillarem.*
2 *Verba illa,ſi non ualet uel ualebit,&c.ad quos referantur,*

CONSILIVM CCIIII.

a FActum eſt tale.ᵃ Cecus condidit teſtamentũ,
& Bertam filiam ſuam hęredẽ
inſtituit,& centum reliquit pauperibus Chriſti, & dixit ꝙ ſi te-
ſtamentum non valeret iure teſtamenti,valeat iure codicillorũ.
poſt mortem teſtatoris natus eſt poſthumus , & ſic teſtamẽtum
ruptum eſt eius agnatione , & tota hæreditas peruenit ad eũ ab
inteſtato:quia filia prædeceſſerat teſtatorem.modo quæritur an
1 valeat dictum relictum. † Super quo puncto duo examinanda
b videntur.Primò an dictum legatumᵇ debeatur.Et videtur ꝙ ſic,
per aut̃.ex cau.C.de libe.præte.& licet circa hoc variæ ſint opi.
doc.tamen multæ glo.ſunt quæ tenent legata eo caſu deberi,vt
no.in l.generaliter.§.pe.ff.de fideicom.liber.& l.ſi pater.in prin.
eo.titu.& de capi.& poſtli.re.l.bona.§.fi.de teſtamen. tute.l.j.de
lega.ij.l.ſi quis teſtamento.C.de codicil.l.j.quas glo.multi. doc.
ſequuntur,quas reputo eſſe veras,ſi poneremus defunctum tẽ-
pore teſtamenti editi de poſthumo cogitaſſe,aliâs ſecus.C.de te
ſta.mili.l.ſicut certi.& l.ſi cùm vel in vtero. quæ leges hoc opti-
mè probant. ſed poſito ꝙ hic caſus in propoſito non eſſet, & ſic
vigore d.aut̃.hæc legata non deberentur:tunc venit ſecunda cõ
ſideratio facienda an dicta legata debeantur vigore dictæ clau
ſulæ ſi non valet vel valebit.Super quo dubio glo. quæ eſt in d.
aut̃.videtur tenere ꝙ ad hunc caſum dicta verba non porrigun
tur. ſed ad eum ſolum caſum : cùm teſtamentum ſolum ratione
ſolennitatis deficit:tamen omnes docto.tenent contra verbis ita
conceptis,ſi non valet vel valebit etiam ad caſum præteritionis
poſthumi porrigi,per l.ſi ita ſcripſiſſe.de lega.ij.de verbo.obli.l.
ſi ita ſtipulatus fuerim.§.j.& argu.C. de teſta. mili. l. ex verbis.
quod tenent Cy.& Dy.in aut̃.ex cauſa. & quaſi omnes docto.
Sed ex hoc inſurgit vnũ dubiũ.Nam ſi verba dicti teſtamẽti be-
ne inſpiciant̃ dicta legata noĩatim legata fuerũt à dña Berta in-
ſtituta hærede præſtanda , ſed qñ legata ab vno nominatim re-
linquuntur in codicillis,ab alijs ab inteſtato non debentur: vt l.
j.§.fi.de lega.iij.Sed ad hoc reſpondeo mul
tipliciter.Primo,quia illud eſt verum quã-
do in codicillis relinquuntur à certa perſo-
2 na nominatim:† ſed illa verba,ſi non valet
valebit ve,&c.non referuntur tantũ ad hæ
redem inſtitutum,ſed ad omnes venientes
ab inteſtato ſimiliter grauati videntur , vt
no.per gloſ.in l.ex teſtamento.C.de fideic.
cum ſimi.ibi not.Secundò,quia d.l.pe.§.fi.
de lega.iij. locum habet quando hæreditas
deuenit ad ſequentes in gradu,ſed quando
deuenit ad eum, qui eſt in pari gradu cum
grauato , vadunt bona cum onere ſuo ſibi
iniuncto:argu. de lega.ij.l.ſi Titio & Mæ-
uio.§.Iuli.& quod ibi no.Dy. facit qđ ipſe
idem no.in l.cùm pater.§.cùm ęſtimare.eo.
titu.Tertiò,quia prædicta non videntur ha
bere locũ in legato ad pias cauſas, quæ vi-
b dentur etiã deberi ex teſtamento quod nõ
perfectum eſt:argu.in l.in teſtamento.ff.de
fideicom.lib.cùm pij filij debeant piam de-
functi voluntatem implere , vt ibi dicitur.
Si eñ hoc ibi fauor libertatis inducit, mul-
tò magis debet inducere hoc fauor animę,
quæ cæteris rebus eſt præferẽda.C. de ſac.
ſan.eccle.l.ſancimus.quod intellige verum
quando eſt veriſimile teſtatorem hoc feciſ-
c ſe,ſi de poſthumo cogitaſſet,aliâs ſecus: ar.
ff.de codi.l.pe.in fi.ſed hic ſi grauauit filiã,
ad quam ſolam hæreditatem pertinere pu-
tabat:eadem ratione hũc poſthumum gra-
uaſſet , ſi ad eum ſolum pertinere putaſſet:
ſicut euenit,cum ratio diuerſitatis reddi nõ
poſsit aliâs ſecus. Bartolus.

a ℭ Factũ eſt tale. Ma
teria hui⁹ cõſilij me-
li⁹ explicat̃ j.cõſi.in-
cipi. qdã noĩe lapus.
ideo ibi erit vidẽdũ:
ſed qa ibi nõ dicitur
an rupto teſtõ ex cã
preteritiõis poſthu-
mi legati ad pias cãs
debeant̃: ideo omiſ-
ſis varietatibus oẽs
doc.vident̃ cõclude-
re ꝙ qñ aliquẽ filiũ
inſtituit & grauauit
de aliquo legato ad
pias cãs : ꝙ ſi naſcat̃
poſthum⁹ præterit⁹,
qđ tñ legatũ debeat̃:
quia ſi cogitaſſet de
poſthumo ſimiliter
grauaſſet. & vide in
d. aut̃. ex cã. per me
in apoſtilla. ad Ber.
Bernar.Landria.
b ℭ An dictũ legatũ.
Vide Bar. in aut̃. ex
cã.in ij.col.C. de lib.
& poſthu. & ibi in
apoſtil. & ibi vide
Alex.in vij. colũ.&
Bar. in l.j. in fi.C.de
poſth hę.inſti.& ibi
apoſtil. & Bar. ſ. in
conſi.xx.factũ ſic ſe
habet. & ibi apoſtil
lam.Thomas.
c ℭ Viſo teſtõ. Aliâs ĩ
cipit viſo teſtõ Nata
lini. & vide de iſto
cõſi.per And.Bar.in
l.j.in iij.col.v.q. ĩ ad
di.Bar.ff. de iure co.
Et no. iſtud cõſil.qa
eſt pulchrũ & no.ex
quo primò no.ꝙ phi
bit⁹ ſuccedere p ſta-
tutũ pręterit⁹ nõ rũ-
pit teſtm̃.Secđò nota
ꝙ excluſi à ſucceſsio
ne facto teſtõris eos
nõ inſtituẽtis impe-
dimẽto ſunt:proinde
ac ſi ſuccederẽt & re
pellũt quem à ſucceſ
ſione,ac ſi eiſdẽ fuiſ-
ſet portio aſsignata.
Thomas Diploua.

Si ſtatuto cauetur ꝙ mater nõ ſuccedat
ab inteſtato filio , ſuo ſi filius habet fratres
vel filios fratris , & filius habens fratres &
etiam nepotes ex fratribus,ac mater præte-
rijt matrem,& pręfatos fratres nõ inſtituit,
ſed extraneos,an propter præteritionẽ ma-
tris vitietur teſtamentum.Item de multipli
cibus verbis ſentẽtię qũo debeant intelligi.

1 ☞ *Mater præterita teſtamento filij habentis fratres , an ſuccedat ab inteſtato,& teſtamentum ſit nullum.*
2 *Exhæredati uel excluſi habentur pro mortuis.*
3 *Lagatum factum ſpurio apud quem debeat remanere de iure communi.*
4 *Sententia in qua fuerunt approbati hæredes ſcripti & iudicati,per acta facta prodeſt, & ualet.*
5 *Verba dictæ ſententiæ quomodo intelligantur.*
6 *Verba ſententiæ ſimpliciter prolata,ſimpliciter etiam debent intelligi.*

CONSILIVM CCV.

c VIſo teſtamẽto ᶜMinimi de ſancto
Quirico habentis matrem legitimam & filios fratris carnalis:
primò quæritur nunquid dictum teſtamentum ſit nullum per
pręteritionem matris. Viſo ſtatuto communis Senarum,quo ca
uetur ꝙ ab inteſtato mater nõ ſuccedat ſi filius habet fratres vel
1 filios fratris.†Ad quod reſpondendum eſt ꝙ teſtamentum non
eſt nullum : quia matris præteritio illius filij teſtamentum rum-
pit , cùm poſsit ab inteſtato ſuccedere: ſed qui ſuccedere prohi-
betur, præteritus non rumpit: vt ff.de contra tabu.l.j.§.pe.& de
bo.lib.l.ſi neceſſe.§.ſi deportatus. ſed in propoſito mater ab inte
ſtato non ſuccederet : ergo præterita non rumpit. Sed hic facit
dubium.nam ꝙ mater nõ ſuccedat,videtur introductum fauo-
re fratris vel filij fratris.ſed in propoſito filij fratris nõ ſuccedũt:
quia extranei inſtituti ſunt: ergo videtur ꝙ mater debeat admit
2 ti ac ſi filij fratris non extarent.† Nam exhæredati,vel aliter ex-
cluſi habentur pro mortuis:vt ff.de coniun.cum eman. lib.l.j.§.
ſi pater emancipatus. Ad quod reſpondetur ꝙ etiam tunc filij
fratris perfectè à ſucceſsione excluduntur: cùm hæreditas ex te
ſtamento aditur per inſtitutos extraneos: tunc enim cõfirmatur
eorum excluſio: ſicut dicimus de inſtitutione, quæ ex aditione

a ¶De rigore. Vide Bar. in d.l.j.§.ſi pr.v̄ ſic.vlti. & ibi ſcripſi in addi. ff. de cōiun. cū emā.li.Tho.Dip.

b ¶Sñiæ latæ.Nota ꝙ ſñia lata in fauorē hę redū ꝓdeſt legatarijs & alijs ſi eſt lata cū legitimo cōtradicto re.Tho.Diplo.

c ¶Reſeruat.Nota qd operet̄ illa v̄ba, ſaluo & reſeruato oī iu re, &c. qa intelligit̄ ſcilicet alio quā hęre ditario. & de tali reſeruatione meminit glo. in l.qdā Labeo. §.pater.ff.fami. erciſ. Tho.Diplo.

d ¶Publicianā. Vide Alex. conſi.lxxx.libro ij.Ber.Lan.

hæreditatis ſumit effectum: vt l.filiū.§.ſed
cum exhæredatus.de lega.preſtan.vnde tē
pore mortis non potuerunt dici excluſi,&
ſic tunc mater ſuccedebat:& per cōſequēs
tunc præterita non rumpebat.Et hoc verū
eſſe apparet & in nepote filio exhæredato.
Nam talis nepos non dicit teſtamentū nul-
lum,ſedvenit ad querelam:vt l.ſi quis filiū.
C.de inoffi.teſta.l.iij.§.ſi pater emācipatus.
ff.de bo.contratab.Ratio,quia ante aditam
hæreditatem dictus nepos non poterat di-
ci obtinere primum locum.ita in propoſito
mater non poterat dicere nullum inſtrumē
tum:& ſi diceretur ꝙ poſſetvenire per que
relam à dicto beneficio, eſt excluſa per la-
pſum quinquennij : vt d.l.ſi quis filium.in
fi.C.de inoffi.teſta. Sed prædictis ob.d.l.j.
§. ſi pater emancipatus.ff. de coniun.cum
eman. libe. vbi nepotes admittuntur patre
exhæredato,ac ſi pater nunquā fuiſſet.Sol.
ibi pater erat emācipatus & nepotes erant in poteſtate.Vnde de
a rigore [a] iuris nepotes tenebant primum locum: cum emancipa
tus eſſet incognitus,ſed de æquitate prætoria pater coniungeba
tur,non autem ante ponebatur.hic autem filij fratris pręcedunt
matrē defuncti ex forma ſtatuti. Præterea, qñ non eſt neceſſa-
ria exhæredatio,ſi per teſtatorē pōt illud,qđ ad alterū ꝑtinet,al-
teri,aſsignari ille,qui ꝑ talē aſsignationē admittit̄ita īpedit alios
venire volētes,ſicut ſi ipſe ſuccederet: vt ff.de aſsigna.li.l.j.§.fi.
ſic in propoſito licet filij fratris ſint excluſi per inſtitutionē fa-
ctam de extraneis:ita impediūt matrem, ſicut ſi ipſi ſuccederēt.
Pro hoc optimè facit C.de natu.libe.aut̄.licet.prout loquitur de
3 vxore,quę licet nō ſuccedat,excludit naturales. † Secundò eſt
videndū de legato facto ſpurio, apud quē debeat remanere de
iure cōi.Ad quod dicendū eſt ꝙ glo.in hoc variare vident̄. Nā
qñq; vident̄ velle ꝙ dicta legata poſsint peti à liberis,& parēti-
bus,& fratre & ſorore tantùm teſtatoris : aliàs locus ſit fiſco: vt
C.de natu.libe.l.j.vbi videtur caſus.& ita videt̄ ſentire glo. in l.
hæreditas.C.de his quib.vt indi. Quæ alibi videt̄ ſentire ꝙ qñ
relinquitur filio ſpurio, ꝙ illud relictum remanere debet apud
hæredes inſtitutos,per l.nō intelligit̄.§.ſi qs palā.ff.de iure fiſ.&
ita intelligit̄ ff.de lega.j.l.Lucius.§.fi. & iſtud videt̄ verius:cū l.
j.C.de natu.lib.loquatur ſpecialiter in quibuſdā natis ex aliqua
coniunctione illicita habita cū quibuſdā nobilibus ibi nomina-
tis.Et ita reperi conſuluiſſe Oldra.& ego aliâs ſic docui, ſcripſi
4 & cōſului. † Et videndū eſt de viribus ſententiæ latæ [b] inter hę
b redes ſcriptos,& Cyonem filiū fratris teſtatoris, in qua ſentētia
dicti hæredes ſcripti fuerunt, approbati & iudicati hæredes per
acta facta cū dicto filio fratris.Ad quod dicendū eſtꝙ dicta ſen
tentia prodeſt hæredibus ſcriptis, & omnibus legatarijs eiuſdē
teſtamēti:vt l.Papinianus.§.ſi ex cauſa.ff.de inoffi.teſta.& l.qui
repudiauit.eo.titu.Ratio, quia ſententia eſt lata cū legitimo de-
fenſore,hoc eſt,cū eo,ad quē principaliter ſpectabat: vt not.per
5 Guli.& Cy.C.qui.res iudi.non no.l.j. †Quartò videndum eſt
quid releuant verba appoſita in dicta ſentētia,in quibus Cyoni
c filio fratri prædicto reſeruatur [c] omne ius ſibi cōpetens in dictis
bonis.quod ius præualebat olim relicto facto per dictum teſta-
torem. Ad quod rñdetur ꝙ dicta verba debent intelligi vt non
contineant repugnantiā & cōtradictionē:vt l.vbi repugnantia.
ff.de regu.iur.& l.quoties.& l.in ambiguo. de rebus dub. quod
ergo dicitur, ſaluo omni iure, &c. intelligitur omni alio ſcilicet
quā hæreditario iure.Iſtud enim ius per hanc ſñiam declaratur
ad alios pertinere.Nam duo hæredes nō poſſunt eſſe inſolidum
vt ff.de regu.iur.l. quod contra.§.vnus. maximè vnus ex teſta-
mento,alius ab inteſtato.quod ius noſtrum nō patit̄.Cùm ergo
illi ſcripti declarati ſunt hæredes ex teſtamento,non pōt intelli-
gi prædicto filio reſeruatum ius ab inteſtato. Quintò videndū
eſt de viribus illorum verborum appoſitorum in prædicta ſen-
tentia,videlicet, inſuper cum dicto onere quòd de reſiduo eius
dentur Angeloto filio dicti mei legata,eidem Angeloto in vlti-
6 ma voluntate relicta. † Ad quod dico quòd cū dicta verba pro
ferunt̄ ſimpliciter,ſcilicet ꝙ dentur,nec dicat̄ à quo: debēt intel
ligi ſimpliciter ſecundū formā dictæ vltimæ voluntatis, videli-
cet ꝙ ſi dictum teſtamentum valet,dicta lega ta dentur ab hęre
dibus inſtitutis:ſi non valeat,dentur ab hæredibus ab inteſtato
cùm in dicto teſtamento ſint dicta verba,ſi nō valeat iure teſta
menti valeat iure codicillorum per quæ verba videntur rogati
tam inſtituti quā veniētes ab inteſtato,vt dicunt iura vulgaria.
Ex quibus cōcluditur dictū Cyonē excludendū à petitione di-
ctarū rerū legatarum dicto Angeloto.Primò,quia dictæ res ad
dictū Cyonē nō poſſunt pertinere ex vigore l.j.C.de natu.libe.
quia non eſt de perſonis ibi numeratis.Itē non poſſunt ad dictū
Cyonem pertinere tanquā hæredē ſcriptum:quia non eſt hęres
ſcriptus cōtra eum,vt dictum eſt:nec etiam reſeruatio facta pro
eo aliquid releuat,vt ſuprà dictum eſt.Obſtat etiam dicto Cyo
ni:quia poſito ꝙ ſit hęres ab inteſtato,non tenetur ad dicta lega
ta,vt in ſententia declaratum eſt. Et dolo facit, qui petit quod
reſtituendum eſt. Bartolus.

De Publiciana quādo competat,& quid requiritur in ea, vt
procedat libellus iure dominij vel quaſi. Item ſi tu poſsides no-
mine meo precario præcedenti tit.an competat mihi Publicia-
na contra te vel contra tertium.Item ſi ſtatuto cauetur ꝙ nullus
procurator producat teſtes ſub certa pœna,an valeat productio
teſtium facta cōtra iſtud ſtatutum per procuratorem.Item quā
do factum contra leges valet,vel ne.

1 ☞ *Ad habendum quaſi dominium requiritur titulus & traditio poſſeſsionis,& ꝙ res ſit tradita eius nomine.*
2 *Productio teſtium per procuratorem facta ſtatuto prohibente,an ualeat.*
3 *Factum contra leges an & quando ualeat.*
4 *In mandato generali non uenit aliquid ſpeciale.*

CONSILIVM CCVI.

IN nomine Domini Amen.

Inter procuratorē dominæ Bernardinæ ex vna par-
te,& poſſeſſores ex alia omiſsis alijs dubijs,videt̄ nō
eſſe probatum rem illam pertinere ad dictā dominā iure domi-
nij,vel quaſi:& de directo dominio nō eſt dubium,de quaſi do
1 minio videatur.†Et ad quaſi dominiū requiritur titulus & tra-
ditio poſſeſsionis,vt ff.de pub.l.j.in prin.& ꝙ res ſit tradita eius
nomine,vt l.eum qui.§.bona autem.e.ti.ſed in propoſito videa-
mus de titulo & poſſeſsione.& oſtenditur inſtrumentū in quo
dicta dña mater dicti Andreę emit pro eo,vt in dicto inſtrumē
to continet̄ ꝙ poſſeſsio fuit tradita Andreucio Pandulphi pro
dicto Andrea,nec habebat mandatū ab eo,ſed ſolū erant nego-
tiorū geſtores:ergo antequam habuerit ratū nō fuit aliquod ius
quæſitum dicto dño Andreæ,vt l.ſi ego.de neg.geſ. nūc videa
mus de ratihabitione quid cōſtat,& ex proceſſu nil apparet, ni-
ſi quatenus in inſtrumēto conceſsionis precarij facto dicto An
dreucio,vbi concedit certam terram emptā à dicta dña Digna
eius matre,ſed ſi illud inſtrumētū bene aduertat̄ ſolū emptionē
factā ab illa dña videt̄ ratificare traditionē ante factā dicto An-
dreucio nō proponit̄ eā ratam habuiſſe,nec ſciuiſſe:& ſic ei nec
eius hæredi ex hoc publiciana cōpetere non poſsit.ſedvidendū
eſt an eo quod repertū eſt ꝙ Andreucius poſtea poſſedit, & ab
ipſo dicto Andrea precario rogauerat ex hac poſſeſsione cum
titulo præcedenti cōpetat publiciana.& videtur ꝙ nō:qa tēpo-
re quo conceſsit precario dictus Andreas nō poſsidebat, vt di-
ctū eſt,nec poſtea ex inſtrumento precarij non habuit animum
quærendi poſſeſsionē per dictū Andreuciū, ſed ius retinendi ſi
bi reſeruauit oēs poſſeſsiones,ſed animus retinendi nō inducit
animū acquirendi,vt tenet glo.in his terminis.ff.de acqui.poſ.l.
iij.ſuper verb.aīo.Iſtā glo.nullus reprehendit:ego ſolus contra.
Præterea apparet ꝙ poſſeſsio fuerit tradita : quod requiritur,&
traditio quæ fuit facta Andreucio nō fuit habita rata.Præterea,
poſito ꝙ poſſeſsionē quæſiuiſſet per precarij conceſsionē factā
ab Andreucio ſequeretur ꝙ poſſeſsionē habuit ab vno, & titu-
d lū ab alio:quod non ſufficit ad publicianam [d] nec ad vſucapionē
2 ff.de vſuſc.l.cum ſolus.& ibi per glo.†Supereſt vt videamus de
productione teſtiū facta per procuratorem vetante ſtatuto, an
valeat:quo ſtatutò cauetur ꝙ nullus procurator cōſtitutus per
principalē perſonā producat teſtes in cā, & indubitāter dico ꝙ
nō:qa factū lege vetante,vt l.nō dubiū.C.de legib.Et ſi dicatur
ſtatutū vltra procedit pœnā imponendo:& ſic valet qđ fit,vt l.
fi.ff.de diuor.& ibi Richar.Ma.adde ꝙ no.Cy.in d.l.nō dubiū.
in fi.Ad qđ dico ꝙ vbi lex vltra ꝓcedit pœnā imponēdo, actus
eſt nullus

eſt nullus firmiori ratione: ex eo ꝙ pœna imponitur: quia illud
ſolū ſufficit ad annullandum actum.ff. de his quæ pro non ſcri.
l.j.vbi eſt caſus expreſſus.Non ob.l.fi.ff.de diuor. quia ex impo
ſitione pœnæ apparet:qa lex voluit valere diuortiū qđ ꝓhibue
3 rat: fuit enim pœna ꝙ mulier diutius non poſsit nubere. † Ex
hoc apparet ꝙ ſenſerint ꝙ diuortiū valebat aliâs de iure cōi nō
poterat nubere ſecūdo viro ſi primum matrimoniū durabat, &
diuortiū inualuiſſet.Et iſtā rōnem ponit ibi tex. expreſsè, & di-
ſtinctio quā doc.faciunt valet:aut pœna imponit̄ actu prohibi-
to de iure cōi:aut prohibito de iure ſpāli nil valet:quia eſt cōtra
tex.ff.de ope.no.nū.l.j.§.j.& ibi no.in glo.ſuper ver.expreſſum.
Nā eo ipſo ꝙ imponit̄ pœna tranſgreſsiōis,videt̄ vetare ne fiat,
& annullare actū,& cōſtat ꝙ interdictū de ope.no.nū.eſt de iu
re ſpāli & extraordinariū,vt l.in ꝓuinciali.eo.ti.Pręterea,illa di
ſtinctio legis probat̄:qa ad l.fi.de diuor.nil facit,vt dixi. ad hoc
4 etiā in propoſito,ſ. ꝙ productio teſtiū nō valeat. † Probat̄ alia
rōne incōuincibili:qa procurator nō habuit mādatū ad hoc.nā
a in generali mādato nō venit aliqd qđ ſit ſpāle. [a] l.ſi ꝓcurator.de
cōdi.inde.cū ſi.Ergo hæc productio quæ eſt pœnalis nō valet:
& ſi mandatum rectè inſpiciatur,non habuit mandatū ſpeciale
ad producendum teſtes.Concluditur ergo ꝙ illa productio tan
quam facta contra ſtatutum, & tanquam facta à non habente
mandatum eſt ipſo iure nulla. Bartolus.

An poſſeſsio fundi dotalis quā habet pater nomine filiorum
ſuorū inducat aditionē hæreditatis maternæ.concluditur ꝙ ſic.

1 ☞ *Poſſeſsio rei hæreditariæ,an inducat aditionem hæreditatis.*
2 *Res immobilis dotalis mortua uxore debet reſtitui eius hæredibus ſtatim.*
3 *Fundus dotalis præſumitur poſſeſſus à marito poſt mortem uxoris & filiorum infantium iure hæreditario.*
4 *Omnis actus intelligitur geſtus eo modo quo iuſtè geri poteſt.*

CONSILIVM CCXII.

b IN nomine Domini [b] Amen.

In quæſtione,
inter Frāciſcū Piccoli,& Ioannē Patrioli oſtēſum eſt mihi cōſi-
liū cuiuſdā ſapiētis in quo in effectu cōtinet̄ ꝙ nō eſt probatum
aditionē hæreditatis,vt dicit̄ fuiſſe factā per Benedictū hæredē
filiorū d.M.vxoris dicti Bñdicti. licet in veritate ꝓbatū ſit fun-
dū q dotalis fuit dictæ dñæ M. poſſeſſum fuiſſe per dictū dñm
Benedictū poſt mortē dictæ dñæ M.ipſo ſciente mortē eius in
vita dictorū filiorū infantiū,& poſt mortē ipſorū filiorū qui de-
ceſſerūt in infantili ætate,ſimiliter probatū eſt dictū fundū poſ-
1 ſeſſum eſſe. † Ratio quæ mouet ipſum cōſultorē per dictū Bñ
dictū eſt iſta.Nā ipſe cōfitet̄,& verū eſt ꝙ poſſeſsio rei hæredi-
tariæ quæ nūquā fuiſſet poſſeſſa per hæredē inducit aditionem
hæreditatis.ſed cū in q. propoſita dictus Bñdictus poſſederit in
vita ſua,ex cā dotis poſt mortē vxoris ſuæ,nō pōtvideri ſibi mu
taſſe cām poſſeſsionis,& incœpiſſe poſsidere titulo pro hærede
ipſius dñæ,niſi hoc expreſſe probet̄,vt in dicto cōſilio cōtinet̄.
2 † Hoc aūt an ſit verū examinandū eſt.& puto clarū & manife-
ſtū cōtrariū eſſe eius ꝙ cōſultū eſt.Primò:qa certū eſt ꝙ res im-
mobilis dotalis mortua vxore debet reſtitui eius hæredibus ſta-
tim l.j.§.exactio.C.de rei vxo.actio.& ſic nō pōt per virū mor-
3 tua vxore licitè poſsideri ex illa cā. † Ex cā verò titulo hæredi
tario tā pro ſe poſt mortē filiorū infantiū quā pro filijs ſuis ipſis
viuētibus tanquā pater & legitimus adminiſtrator ipſorū pote-
c rat licitè poſsidere : & ſic iſto iure præſumit̄ poſſeſſum eſſe, [c] &
ex illa cā,ſ.hæreditaria.Hoc ꝓbat̄ primò per l.pro hærede.§.j.&
§.Papinianus.ff.de acq.hære.vbi dicit̄ ꝙ illud ꝙ nō pōt fieri ci-
tra ius,& nomē hæredis inducit aditionē:qđ intelligendū eſt,ꝙ
pōt fieri,ſ.de iure.Nā oīs actus pōt fieri in re aliena iniuſtè:& tñ
4 aditionē nō induceret:et ſic de neceſsitate ille §.intelligit̄ ꝙ †oīs
actus intelligit̄ geſtus eo mō quo pōt iuſtè.Hoc ꝓbat̄ per regu-
lam generalē in l.merito.ff pro ſoc.qa in dubio pręſumit̄ facere
eo modo quo licitè pōt.Secūdò ꝓbat̄ per caſum expreſſum in l.
nō ſolū.§.j.ff.de vſuſc. vbi ille qui habet aliquā poſſeſsionē quā
nō pōt tenere iuſtè, niſi ex cā hæreditaria ſuperueniēte ſibi iure
poſsidēti titulo pro hærede inci.illo titulo poſsidere aliqua mu-
tatione facta.Ex quibus cōcludit̄ ꝙ per teſtes eſt legitimè pro-
batū per do.Benedictum eſſe aditā dictam hæreditatem.Barto.

An notarius aſſerens ſe erraſſe in inſtrumento qđ dedit iam
parti,& oſtendit protocollum ſuum ad hoc, an poſsit corrigere
præfatum errorem : & an poteſt petere à parte cui dedit inſtru-
mētum ꝙ reſtituat ſibi:quia vult corrigere.

1 ☞ *Notarius dicens ſe erraſſe in inſtrumento,an oſtendendo protocollum poſsit illud corrigere.*
2 *Notario aſſerenti ſe erraſſe,ſed non in quo, an ſi poſtmodum recordatur,debeat credi.*
3 *Notarius dicens ſe erraſſe in eo quod pertinet ad partem, an & quando poſsit ſe corrigere.*
4 *Notarij error an poſsit ſufficienter probari ex oſtenſione protocolli & originali.*

CONSILIVM CCVIII.

d EX facto [d] propoſito

tria dubia oriūtur. Primò an notarius īſtru
mentū poſsit corrigere dicēdo ſe erraſſe,&
probationē ſui erroris oſtendit protocollū,
& originale in quo aliter cōtinet̄.& in hoc
doc.aliqua ſcribūt.& Guli.in l. Impator.ff.
de ſta.ho.Spec.in ti.de inſtru. edi.§.poſtre-
mo.ver.ſed nūquid cōfec.& Iacob.de Bel.
modicū in aut̄.de æqua. do. §.illud.& Cy.
in l.ſi qs decuri.C.de fal.Ego aūt pro inue-
ſtigāda veritate huius pūcti dico ſic ꝙ qđ-
libet publicū inſtrumentū cōtinet iſta duo.
Vnū qđ ſpectat ad notariū tm̄,ſ.ponere an
nos dñi indictionē, diē,& mēſem, & locū,
& alias ſolēnitates.Scđm qđ cōtinet inſtru
mentū eſt illud qđ ſpectat ad partes cōtra
hētes,ſ.ſubſtātia cōtractus. & hic eſt caſus
qōnis noſtræ. Eſt ergo videndū an ſi circa
alterū iſtorū notarius erraſſe ſe dicat,admit
e ti debeat ad correctionē erroris. [e] † Et cir-
1 ca primū dico ꝙ qñcunq; eſt erratū circa ea
quæ nō vitiāt inſtrm̄, nec ipſum nullū red
dūt,vt ſi in eo eſſet mala latinitas:& tūc nō
vitiat̄ inſtrm̄, vt in prædicta l. Impator.de
ſta.ho.& per notariū pōt corrigi,vt l.actor.
ff.de re.iur.al's l.acta.ff.de re iudi.Qñq; eſt
erratū in eo in quo inſtrm̄ vitiat̄:& tūc qñq;
cōſtat ꝙ eſt erratum in quo ſi deficiat,vitia
tur. Exemplū ſi in inſtrumēto deficit indi-
ctio.Nā defectus indictionis vitiat inſtrm̄,
vt in aut̄.vt præpo.no. Impe. in prin. & in
aut̄.quib.mo.na.effi.legi.§.quātū.no.extra de fide inſtru.c.inter.
dilectos.& iſto caſu poterit corrigi,ne noceat error ſcribētis par
tibus l.ſi quis in noīe.& l.error.C.de teſta.Qñq; cōſtat ꝙ eſt er-
ratū,ſed non cōſtat in quo,vt ſi omiſſa ſit dies:& ſic cōſtat de er
2 rore,ſed nō in quo ſit erratū:†quia nō cōſtat de quo. & notario
dicēte ſe recordari debet credi,probat̄:quia officiali credit̄ in of
ficio ſibi cōmiſſo,vt l.apparitores.C.de exactio.trib.lib.x.& l.ſi
quis decurio.C.de fal.& l.magis puto.ff.de reb.eo.& hoc qñ eſt
erratū in omittēdo.Sed qñ eſt erratū in cōmittēdo: puta quia ap
poſuit vnā diē in inſtrumēto cū deberet apponere aliā,& iſto ca
ſu nō poſſet ſe corrigere, niſi doceret de errore ꝑ teſtes vel alijs
modis,vt l.quicquid aſtringēdæ.de ver.ob.in ij.rñ. ſcđm vnā le
ctu.Itē quia functus eſt officio ſuo.ff. de ar.l.qualē.& qđ ibi no.
& qđ no.in d.l.iudex.Qñq; eſt erratū alio mō, vt quia de indi-
ctione nō recordatur cū annis domini: & tunc cōſuluit Dynus
ꝙ inſtrumentū nō vitiatur.qđ no proſequor : quia non pertinet
3 ad caſum noſtrū. † Circa ſecundū principale qñ in eo qđ per-
tinet ad partē dicit ſe erraſſe,vt in propoſito:quia notarius dicit
ſe erraſſe ponēdo in ſcripto illa verba,habeāt, & habere debeat
liberè,& expeditè &c.Et in h.d.Gul.& Spe.Si notarius vult ſe
incōtinēti corrigere: admittit̄.aut ex interuallo: & nō pōt niſi ꝓ
bato errore,vt in §.illud.in aut̄.de æqua.do.probatur etiā : quia
teſtis & notarius ęquiparantur l.Domitius.ff.de teſta.ſed teſtis
poteſt corrigere incōtinenti dictum ſuum,in aut̄.de teſti.§.quia
verò.in glo.magna.extra de teſti.cogen.c.præterea.& ſic poſſet
4 etiā notarius quorū ſñiam puto veram, & iuri cōſonam. † Eſt
f ergo videre, [f] an in quæſtione propoſita ſit ſufficienter de errore
notarij probatum. & dico ꝙ ſic ex oſtenſione & ſcriptura proto
colli,& ſcriptura originali.Nam ex illa verificatur inſtrumentū
extenſum:& ſic videtur erratum in tranſcribendo, vt l.ſi libra-
rius.ff.de regu.iur.Facit l.ij.C.de erro.aduo.pro hoc ꝙ originali

a ¶Speciale.vide Ro. conſi.lx.Ber.Lan.

b ¶In noīe dñi. Vide Bar.in l.gerit.in viij. col.ff.de acqui.hęre. ī ver. venio ad quartū. & ibi An. Bar.in ver.nemo. Tho.Di.

c ¶Poſſeſſum eſſe.vide Pau.de Ca.conſi. ccxxvij. & cccxc. Ber.Lan.

d ¶Ex facto. Al's incipit,ex facto ꝓpoſito vt ex eo paret tria q̄runt̄. Et de hoc cōſi. vide Bar.in l.ſi librarius.ff.de re.iur.& ibi Alex.in apo.vbi ſcripſi.& in l. Impator. ff.de ſtatu ho.& in l. quoties.§.j.ff. de hæ. inſti.& ibi apo.Ale. & And.Bar.vbi etiā ſcripſi.& Bal.in l.fi. in pe.col.in iij.iiij.& v.qō.C.de edē.& in ſuo tract.de tabel.in xiij.qō. & ibi plenè. & ī l. ambiguitates. in fi.C.de teſta.& in ru.C.de fide inſtr. in xj.colū. & l.ij. C.de fideic.lib.& l.cū proponeret̄.de leg.ij. & Feli.in c.in literis. in iij col.de offi.dele.& Alex.in l. ſi qs ex argētarijs.§ prętor ait. in ij.col.ff. de edē. & in cōſi.cxc.in vj.vo. plura narrata. in ij. colum.Thomas.

e ¶Erroris. vide ſ.cōſil.cxcvij. & Alexā. conſi. cv. ij. libro.& lxx.lib.j.Ber.Land.

f ¶Eſt ergo videre.vide Alexā.in l.ſi quis ex argentarijs.§.prætor ait.in ij. col.ff. de eden. & in conſi.cv. in ij.volu.Tho.

[...]CA UNIVERS[...]

a ¶Viſo proceſſu. Vide Bar.in l. habebat. in princ.ff.de exerci. & ibi apo.in verſi.ſi nõ probat in fi.Tho.
b ¶Condemnatio. Sequit Bal.cõſil.cclix. lib.iij.Bern.Land.
c ¶Præſumptione iuris.Vide Nellum de ſancto Gemi. in tracta. de teſte. in xiij. col.in ver.qualiter teſtes ſunt examinādi. Tho.Diplo.
d ¶Iurato. Vide Pau. de Caſtro.conſil. lij. & conſil. cclxxv.& & Ro.conſi.ccccliij. Ber.Lan.

ſtetur,& nõ ſcripto.exemplū,ſi aliter cõtineatur in ſcripto aut oſtenſo originali probatus ſit error. Probatur in auþ.de tabel. §. pe.col.iiij.per hanc etiam reſpondetur alle gatis per aduocatū partis in l. argentarius. in prin.ff.de edend.Nam eduntur parti requirenti protocolla,vt ex eis fides ſcripturis inde ſumptis imponat. Concludo ergo in primo puncto q̃ notarius poteſt ſuū errorē corrigere oſtenſo protocollo. & hoc maxime ſi erraſſe ſe affirmet proprio iure. At quia etiam proponitur in puncto quòd notarius imperitia ductus fecit notū fieri vni partium,altera etiam inſcia: ex quo error etiam detegitur:quia ſecutus illam notulam ſic ſcripſit. Ex hoc ſequitur deciſio ſecundi & tertij dubij,videlicet q̃ tertia pars cui notarius dedit copiam ſcripturæ in qua conſtat ipſum erraſſe,cogitur ipſi notario reſtituere,vt ipſam corrigat:& erunt partes iudicis vt pronunciet inquantum conſtat ipſum notarium erraſſe dictū errorem per ipſum corrigi,& partem debere ſibi reſtituere ſcripturā ſumptā in qua apparet error. Ex prædictis patet reſponſio ad iura in contrarium allegata. Nam fateor q̃ vbi conſtat de errore: debet corrigi.Sed in caſu noſtro plenè de errore docetur ex protocollo,ex quo probatur rem aliter ſe habere, vt probatur in l. de ætate.§.ſi.ff.de interrog.act.& l.cùm de indebito.in princi. ff.de proba. Bartolus.

Quādo condēnatio fuit facta ratione inquiſitionis vel denūciationis,quæ eſt inualida ratione loci,vel tēporis,aut probationis ſiue defenſionis:tunc ſuperior debet pronunciare malè iudicatum,& bene appellatum.& circa hoc vide hic aliqua bona dicta,quomodo deficit denunciatio vno de iſtis quatuor modis.

1 ☞Condemnatio non poteſt ſequi quando eſt erratum in loco.
2 Maleficium vigore ſtatuti debet denunciari tempore limitato ut exinde ſequatur condemnatio.
3 Condemnatio efficitur inualida ex defectu probationis.
4 Nuncio referenti ex iuſſu iudicis ſe immiſiſſe quem in poſſeſſionem non creditur.
5 Teſtis conditio debet inſpici tempore quo deponit.
6 Inſtrumentum & ſtatutum an poſſint præſtare aliquibus iuſtam cauſam poſſidendi & præſcribendi.

CONSILIVM CCIX.

a Viſo proceſſu facto contra bonū Ioannis boni,& ſocios habitatores caſtri veteris de damno dato in montibus,& condemnatione de eis facta,& recurſu, ſeu appellatione per eos interpoſita de omnibus ſtatutis communis Nurſiæ ad hoc ſpectantibus mihi tranſmiſsis, dico & conſulo quod ſi proceſſus in cauſa recurſus,ſeu appellationis eſt rite formatus,partes iudicis debent eſſe tales, videlicet q̃ pronunciet diffinitiuè malè eſſe ſententiatum, & condemnatum per dictū Petrum notarium,& bene appellatum,& recurſum per dictos bonum & ſocios. Et hoc ideo:quia de maleficio non conſtat. Quod autem per notarium non conſtat probatur. primò ex defectu loci.ſecundò ex defectu temporis.tertiò ex defectu pro-
1 bationis.quartò ex defectu factæ defenſionis.† Primò dico ex defectu loci.cum enim ſtatutum communis Nurſiæ permittat hominibus caſtri montis q̃ poſſint paſcuare cum beſtijs in montibus & intra certas ſeynatas:iſti denunciatores debuerunt ponere q̃ ille locus vbi fuerunt inuenti erat extra dictas ſeynatas, vt ſic denunciatio cõcluderet delictum.ſi enim per ipſos denunciantes,ſeu per curiam non oſtenditur limitatum qualiter ipſi inuenti fuerint in dicto loco extra dictas ſeynatas,non poteſt ſe
b qui condemnatio.[b] videtur caſus in l.de pupillo.§.qui denūciatus de operis no.nun.& l.non ſolum.§.ſed vt probari.in gl.parua.ſuper ver.conferantur.& optimè facit extra de elect.in verſi cu.conſtitutionem.& quod ibi no.glo.in clemen. apparet ergo q̃ de maleficijs non conſtat. Secundò probo ex defectu temporis.Nam dicti cuſtodes debent denunciare ſequenti die qua
2 inuenerunt eos damnum dare.vt patet ex forma ſtatuti. †Requiritur ergo quod denunciet maleficium factum tempore limitato,ſed hic nec eſt aſſertū , nec probatū,nec de mēſe fuit facta mentio,& de denūciatione & inquiſitiōe.Cū ergo nõ fuerit de tempore limitato deductum,prout ſtatutum requirit:non apparet eos potuiſſe nunciare:& ſic cuſtodibus non eſt in hoc fides adhibenda.Pro hoc eſt caſus ff. qđ vi aut clā.l. aut qui aliter.§.j. & ſic debuit ſequi abſolutio, vt eſt gloſ.expreſſa in ſimili in l.eū actum.in vlti.glo.de ne.geſt.† Tertiò probatur ex defectu pro-
3 bationis:quia aut dicit q̃ maleficium eſt probatū per eorum cõfeſſionem.hoc eſt falſum: quia ipſi confitentur de loco illicito. Nec ob.q̃ ab aduerſa parte probatū eſt locū fuiſſe illicitū,vt dictum eſt. Aut vult dicere eſſe ꝓbatum maleficiū propter authoritatē denunciatorū,quibus debet credi per formā ſtatutorū. & hoc nõ eſt verū.primò : quia denūciatores nõ ſunt tales quibus debeat credi ꝑpter defectū electionis. Nam in ſtatuto cauet q̃ debeant eligi in principio mēſis Aprilis:& ſi cõtra fiat nõ valet, ſed iſti nõ fuerūt electi in principio menſis Aprilis,vt probabo: ergo nõ ſortit effectū quia ſtatutū ſe refert ad initium: ergo &c. l.quid ergo.in prin.ff.de his qui no.infa. Sed hic nõ fuerunt cuſtodes creati in principio menſis, ſiue accipiamus principiū qđ nil ante ſe habebat,vt in §.diſcipuli.in j.cõſti.Dige.ſiue accipiamus principiū qđ vadit vſq; ad mediū,vt no.ff.ſi quis ius dice. nõ obtēpe.in fi.magnæ glo.hic enim fuit facta electio die xxix. menſis Apri.& ſic poſt mediū mēſem : & ſic cõcluditur q̃ eorū electio nõ valuit, & eis nõ eſt adhibenda fides. Præterea poſito q̃ hoc verum non ſit q̃ eſſent legitimè electi:tñ eis fides non eſt adhibenda. Nam ſi bene ſtatutū inſpiciat,& additio facta ad cū non eſt iſtis denūciatoribus credendū, niſi de his quæ dixerint vidiſſe:& ſic de his quæ per ipſum percipiuntur : & ſi bene inſpiciatur denunciatio eorum ipſi denunciauerunt illos.quod facere non debuerunt:& iniuſtè reſpectu loci.ſed ideo quia pecudes erant alienæ,& nõ propriæ : quia tenere pecudes ꝑprias hominibus illius caſtri, eſt permiſſum ex forma ſtatuti. ſed hic an aliquid ſit proprium vel alienum, non poteſt percipi per viſum: quia dominiū eſt quid incorporale. vt patet ad ſenſum. & no.per Inno.de teſti.c.cùm cauſam.ergo ſupra ſcriptis denūcia
c toribus non debet credi. imò præſumptione iuris[c] pecudes ſunt eorum qui poſſident eas,ſicut ſtatim dicam.& q̃ dicta ſint vera,
d probatur per ſimile.iura dicūt q̃ nuncio iurato[d] creditur. †Mo
4 do pone iudex cõmiſit nuncio vt mitteret A.in bono.poſ.& retulit ſe immiſiſſe in poſ.bono.dicti B.ſecundū præceptū iudicis creditur ei?Certè nõ,imò ſtatim q̃ ille tertius venit,& probauit ſe res poſſediſſe præſument ſuæ:& reuocabit immiſsio, vt ff.de re iudi.l.à diuo pio.in §.ſuper rebus.in glo.parua ſuper ver.fiat. præſumit enim lex bona eſſe poſſidentis,vt C.ne vxor pro mari.l.ob maritorum.ſuper glo.parua ſuper verbo,occupare.& ibi per Cynum de conditio.inſtitu.in l.quidam in ſuo.in fi.glo.magnæ.Facit ff.de ſolu.l.Titia.ff.fami.ercī.l.j.quod no.per gloſ.ſi ſer.ven.l.ſcienti.§.ſi quæratur.& hoc verū q̃ præſumitur dominus quamdiu ad defendendū.ſecus ad agēdum. & ſi obſtat qđ no.in l.cū res.C.de proba.& apparet dictas pecudes fuiſſe ipſorum inquiſitorum. Quartò probatur ex virtute factæ diuiſionis.Nam probatur per dictos condemnatos per plures teſtes dicta loca in ſeynatas cõceſſa.Nec obſt.q̃ dicatur q̃ illi teſtes qui probant ſunt participes in terminis:quia ipſi fuerunt denunciati, qđ denūciare non potuerunt tam rerum defectu quā in perſona denūciatorum quā etiā ex defectu temporis:quia nõ dixit
5 præcedēti die &c. vt manifeſtè apparet. † Item quia conditio teſtis debet inſpici tēpore quo deponit,vt l.ad teſtiū.§.j.ff.de teſti.Primò probauerūt ad ſui defenſionē conceſſionem eis factā à cõi.Nec ob.ſi dicatur q̃ inſtrumētum ſyndicatus,& prędicta ſunt copiæ:quia eorū titulus eſt cõfirmatus per plura ſtatuta cõmunis Nurſiæ,& cū nõ reperiatur illa cõceſsio, oportet q̃ defe rant illa ſtatuta ad cõceſsionē, de qua in iſtis inſtrumētis fit men
6 tio,vt extra de fide inſtru.c. cū Ioānes. † Præterea inſtra ſimul & ſtatuta ſine dubio præſtant, & præſtiterunt hominibus dicti caſtri montis iuſtā cām poſsidēdi, & præſcribendi, vt l.Celſus. ff.de vſucap.pro ſolu.l.ſi æſtimas.cum ſimi.& tunc apparet eis fuiſſe factā dictā cõceſsionē, & q̃ poſſederint in illis montibus ex vigore illius tit.& vident poſsidere: vt C.de acqui.poſ.l.j.& qđ no.ff.de rei ven.l.quędā.Ex quibus patet ipſos potuiſſe aliàs beſtias licitè tenere : & ſic totaliter fuiſſe abſoluendos, & in cauſa appellationis pronunciatum eſſe,vt ſupra dictum eſt. Barto.

An legata vel fideicommiſſa relicta à teſtatore in teſtamento debeantur per clauſulam codicillarem , ſi poſt mortem teſtatoris naſcatur poſthumus,qui ab eo præteritus eſt.Itē an habeat tunc locum authen.ex cauſa.C.de libe.præte.

1 ☞Hæredes ſcripti non poſſunt petere quòd legata uel fideicommiſſa debeantur per clauſulam codicillarem.
2 Legata & fideicommiſſa reuocantur per natiuitatem filij ſicut donatio.
3 Clauſula codicillaris in teſtamento quid operetur.
4 Facere codicillos ſimpliciter,& dicere,ſi non ualet,ſunt diuerſa.
5 Legata an debeantur uigore authenti. ex cauſa. C. de libe. præteritis. Circunſcribere quid ſit.

CONSILIVM CCX.

2 IN noīe domini[a] Amen. Omne illud, quod aliàs cõſului,& quod auditores meos ducui, & quod in ſcriptis, meiſq; lecturis redegi , hoc nunc conſulo q̃ ex vigore dictorum verborum , ſi non valet vel valebit, &c. ſcripti hæredes non poſſunt petere q̃ fideicommiſſa vel legata debeantur in caſu prædicto.quod probo rationibus & legibus.
1 † Sicut hic per teſtamentum inſeritur clauſula ſi non valet, vel valebit &c.ita in teſtamento militis eſt de iure clauſula ſi nõ valebit iure communi, valeat iure militum : vt ff.de teſta.mili.l.iij. ſed in teſtamento militis hæc clauſula non extenditur ad caſum qñ naſcit poſthumus,de quo nõ cogitauit teſtator:vt C. de teſt.
2 mili.l.ſi cùm vel in vtero.ergo eodem modo in ꝑpoſito. †Secūdò per ratione legis,ſi nunquā.C. de reuo. dona. Nam ſi ꝑpter filij natiuitatem reuocatur donatio iam facta,multò magis legata & fideicommiſſa. Tertiò per tex.ff.de vulga.& pupil.l.ex facto.verſi.ſecundò igitur.ibi expreſsè etiā dicit q̃ non eſt veriſimile principem vel teſtatorem de hoc caſu cogitaſſe , vt voluerit filios naſcituros ex ſe hæreditate priuare. Quartò per tex.l. pe.ff.de iure codi.aliàs de iure communi, vbi dicitur quod nec eſt veriſimile prædicta reliquiſſe,ſi de filijs cogitaſſet.Nec ob.l. ſi quis cum nullum.ff.de iure codi.quia ibi expreſsè teſtator voluit legata deberi à quocunq; qui ſibi futurus eſſet hæres abſq; aliqua cõditiōe,vnde etiā poſthumus inſtitutus videt tacitè de hoc rogatus,vt ibi dicit in tex.qđ hic nõ eſt:imò poſthumus eſt præteritus,& vt præteritus rūpit teſtm,& ſic videt ei fideicom
3 miſſo grauaſſe. †Quintò ꝓbat ſic:Dicta verba,ſi nõ valet,vel valebit,hoc operant, vt in cām fideicõmiſſariā & codicillorum ius prioris teſtamenti transferat: vt ff.de re mili.l.quærebat. vbi tex.hic expreſsè dicit.quæ verba hoc important,vt quibuſcūq; verbis conditionem ceſſare voluit hæredes, & legatarios habere ex teſtamēto.hoc immutat,q̃ prius debebat iure directo:nūc iure fideicõmiſſario.& nil aliud per dicta verba additur. ſed nõ eſt dubium q̃ ex vigore teſtamenti teſtator voluit inſtituere hęredem,ſi poſthumus,de quo nõ cogitauit,naſceretur, vt s.probatū eſt in milite teſtante. Illa enim verba, ſi non valet &c.hoc important,vt eo caſu quo teſtator voluit eum habere iure inſtitutionis,quod ſi poſthumus non naſceretur ex caſu habeat, ſi teſtamentum contingeret non valere vel ex defectu ſolennitatis
4 vel hæreditatis non aditæ. †Ex hoc etiam apparet q̃ aliud eſt facere codicillos ſimpliciter.aliud eſt dicere,ſi non valet,&c.& per hoc etiam non obſtat l.ſi quis cum nullum.quod ibi dicitur q̃ poſt natiuitatem poſthumi teſtator ſuperuixiſſet tanto tēpore q̃ potuiſſet mutare teſtamentum ſi voluiſſet.nam hæc obiectio tollitur per l.iij.C.de inof.teſta.nam illa cõiectura tunc aſſumitur qñ alij filij fuerūt inſtituti.ſecus qñ extranei,vt ibi patet.& ꝑ rōne: quia poſito q̃ teſtator hoc voluiſſet illo medio tpe: tñ illa volūtas nõ fuit legitima,nec facta corā ſolēni numero teſtiū: & ſic nullius valoris.& prędicta vera quantū ad illud qđ requirit
5 de viribus illius clauſulæ:& ſi nõ valet vel valebit &c. †Super eſt videre an legata debeantur ex vigore auþ.ex cā.Omiſsis diſputationibus breuiter ſcribo q̃ ſentio,ſ.q̃ legata nõ debeantur dicto caſu,cū teſtator de poſthumo nõ cogitauit:qa ſicut hodie ei ſeruantur legata per auþ.præterea.nõ obſtāte præteritiōne:ita olim in teſtamēto militis obſeruabat teſtm, ſed nunc non porrigebatur ad dictū caſum qñ præterijt poſthumū de quo non cogitauit,vt d.l.ſi cū vel in vtero.de teſta.mili.ergo etiā is per rōnem d.l.ſi vnquā. quia ſi reuocat donatio per natiuitatem talis poſthumi,multò magis legata. Præterea patet ex tex.in auþ.vt cū de appel.cog.§.ſinautem hæc obſeruata nõ fuerint.& ſubdit tex. dicit enim in multis exhæredationem liberis præiudicium &c.ſequitur ne filij falſis accuſationibus condēnentur.ad exhæredatos refertur eum non tantū natura:& ſic falſo accuſatur vel aliā circūſcriptionem , & parentum ſubſtipatiantur,hoc refertur ad eos quos teſtator
6 præterijt. † Sciendum eſt q̃ circūſcribere eſt per dolū aliquē decipere,vt ff.de cõcuſ. l.j.& ibi no. ſed contra poſthumum quem teſtator ignorabat , & non cogitabat , non pōt dolus vel circunſcripto preſumi.vnde verba authen. ad hoc non referuntur. Ex his ergo concluditur quòd legata non debeantur. Bartolus.

Qui conſentit teſtatori ſuper onere per ipſum legato impoſito nõ tenetur ipſe, ſed hæredes ſi ſibi nihil in teſtamento à teſtatore ſit relictum: tamen hæredes poſſunt agere contra eum actione mandati.Item ſi alimenta legantur alicui in certa domo,an poteſt petere ea extra domum ſibi præſtari. Item ſi alimenta legata non ſunt præſtita, an poterit peti eorum æſtimatio.

1 ☞Nepos an poſſit petere dictum legatum in totum uel in partem,& an in totum ab hæredibus teſtatoris,an pro dimidia addito fratre.
2 Frater utrum poſſit conueniri ab huiuſmodi nepote.
3 Voluntas teſtatoris an & quando inducat mandatum.
4 Nepos prædictus an habeat omnia bona dicti fratris obligata pro alimentis.
5 Nepos an poſſit petere dictum legatum alimentorum extra domum.& nume.6.
7 Alimenta an & quando poſſint pro tēpore præterito peti.
8 In alimentis præſentibus & futuris quid ueniat.

CONSILIVM CCXI.

b QVidam[b] ſibi filios hęredes inſtituit,& fratri ſuo nihil reliquit, ſed cuidam nepoti ſuo legauit in hęc verba. Item reliquit & iudicauit tali filio fratris ſui veſtitum & victum pro dimidia in domo teſtatoris,& de bonis dicti teſtatoris pro alia dimidia de bonis dicti fratris ſui ipſo tali fratre præſente, volente, & expreſsè conſentien-
1 te. † Ex hoc themate primò quæritur an dictus nepos poſsit petere dictum legatum in totum vel in partem:& an in totū ab hæredibus teſtatoris,an verò ꝓ dimidia ab eis, pro alia adiecto fratre ſuperſtite. Secundò quæritur q̃ ſi dictus nepos vult petere legatum,& habitare extra domum dicti teſtatoris,an poſsit.Tertiò quæritur an poſsit petere pro præterito tempore quo ſibi nõ fuit ſatisfactum. Quartò quæritur cum poſsit petere pro præterito tempore quid venit in petitione,an verò ipſa res,an ipſa rerum æſtimatio. Super primo punctus eſt dubitabilis.Et primò videtur q̃ illi hæredes teneantur inſolidum : quia ille frater cui nihil erat relictum à teſtatore non potuit grauari. Caſus videtur expreſſus in l.ſi duobus.§.j.de lega.j.E contra videtur q̃ ille frater teneatur pro ſua dimidia,cum ſuus cõſenſus obligauerit eū. qđ euidenter colligitur in l.Caius.de pig.act.vbi de hoc dubitatur an ſubſcriptio quam fecit quis vt teſtis in teſtamēto obliget eum,quaſi per hoc videatur conſentire : præſuppoſito pro conſtanti q̃ ſi expreſsè conſenſiſſet præiudicaſſet ſibi per hoc.& videtur expreſſum ff.de admi.tuto.l.ſpadonem.§.j.inſti.eo.§.item propter.vbi expreſsè qui conſentit teſtatori obligat ſe ad id,vt l.
c non putauit.§.ſi quis in ſua manu.[c] ff.de contratab. & iſtæ leges licet multum videantur facere:tamen mihi non ſatisfaciunt.Nā in l.Caius.ſi conſtaret de conſenſu expreſſo pareretur cõtra cõſentientem exceptio,ſi poſtea vellet rem petere. hic verò quærimus vtrum poſsit conueniri. & non videtur cum non apparet actio qua tenetur,vt j. dicetur. Item nec illa l.de excu.tuto. quia ibi teſtator iungebat onus tutelæ qđ poterat etiam illo non con ſentiente per conſenſum: ergo præiudicat ſibi in excuſatione:tamen ipſum teſtamentum ligabit ipſum onere tutelæ, vt ſe excuſare non poſsit. Hoc habetur ibidem in §.item ſi quis ſua manu. Nam teſtator poterat eum inuitum exhæredare,licet illi compe
2 teret querela in qua ſibi præiudicauit per conſenſum. † Cõcludo ergo ſic q̃ illi hæredes teneantur inſolidum, vt dicam l.ſi duobus.§.j. & ab iſto nepote frater non poſsit conueniri. primò per tex.in l.cum quis decedens.in prin.de leg.iij.Itē per rationē.Nā actio ex teſtamēto nõ cõpetit:quia nõ potuit grauari cū nil fue-

a ¶In noīe. dñi. Vide Bar. in auþ. ex cā. in ij.col.C.de li.præ.& in apoſ.in addi.& in addi. Alex.in vij.co. & in l.j.in fine.C.de poſthu.here.inſti.& Bar.i cõſi.xiij. in pe. colum. vbi ſcripſi in addi. Tho. Diplo.
☞Pro intellectu l.ſi qs cum nullum.ff.de iure codicillorum.
b ¶Quidā.De hoc cõſil.facit mētionē Bar. in l.libertis.§.j.ff. de ali.& cib.leg.vbi dicit ſe conſuluiſſe. & Bar.in l.ſi duobus.§. hæres.ff.de lega.j.& ibi vide Pau.de Ca. vbi etiam ſcripſi. & Bar.in l. cū qs decedēs.in prin.ff.de leg. iij.Et de iſto cõ.Bar. vide Ioā. de Ana. in cõſ.liiij.viſis his quę in facto.& Alex. de Imo.in d.l.ſi duob9. §.heres.in j.col.circa mediū. & in cõſ.clxxviij.in vj.vo.inci. vr̃ forſan.i ij.co.Th.
c ¶ §. ſi qs ſua manu. vide Bar.ibi & q̃ ibi ſcripſi in addi. Tho.

a ¶Circa hypothecariā. Vide Bar. in l. ij. ff. de ali. & ciba. leg. & ibi Alex. in addi. vbi alleg. Bar. hic & Imo. & Pau. de Ca. in l. nihil. ff. de leg. j. & Ioā. de Ana in d. conſi. liiij. in j. dub. in fi. & Alex. in d. cōſi. clxxviij. ꝑ totū. Th.

b ¶Super ſecūdo. Vide Bar. in l. libertis. §. Luci⁹. ff. de ali. & ciba. lega. & ibi plures concor. per Alexā. & Ang. in conſi. cxlj. & Ioā. de Ana in d. conſil. liiij. in j. dubio vbi plenè ponit & limitat. & vide Ange. de Are. in §. fuerat. in v. col. inſti. de acti. Th.

c ¶Legatariorū. Vide Alex. in d. cōſi. clxxviij. in vj. vol. incip. vr̄ forſan. in ij. co. T.

d ¶Non remāſit. vide Phi. Deci. in l. de alimentis. num. v. C. de tranſact. Tho.

e ¶Aeſtimatio. Vide Bar. in tract. alimē. in ij. col. in fi. & ibi ſcripſi. & eūdē in l. libertis. §. j. ff. de ali. & ci. le. & ibi Alex. in addi. vbi allegat Barto. hic. Thomas.

f ¶Promitto. vide Ludo. Ro. in cōſi. xxvj. inci. ꝑ deciſione. in j. col. & ibi concludit ꝑut hic. & alle. Bar. in cōſi. qđ incipit, paterfamiliās. & vide plenè addita ꝑ Bar. hic do. Phi. Dec. in l. pactū. in ij. col. C. de col. & in cōſi. cciij. an vera. in ij. col. & cōſ. ccxxv. i cā que quodā. in pen. colū. Tho.

g ¶An aduocat⁹. vide Lu. Ro. i cōſi. xxvij. & Bar. in conſi. cvij. inci. in q. ſan. in ij. volu. & pondera ꝙ eſt idem cōſi. in Alex. in conſi. clxviij. in vij. volu. viſis alleg. hec duo conſilia. & vide quæ ſcripſi in l. deferre. §. itē decreuerunt. ff. de iure fiſci. Tho.

rit ſibi relictū, vt l. Labeo. C. de fideicō. & l. j. C. cōia de lega. Itē ex illo cōſenſu nō quęritur obligatio: qa ex illo nunquā fuit obligatus ille ſuo nepoti quī nō proponit̄ fuiſſe præſens, & cui nil ꝓmiſit. †Fateor tñ ꝙ
3 illi hæredes potuerūt agere actione mãdati cōtra illū fratrē: qa eius volūtate & mandato teſtator grauauit eos. Nā hæc volūtas inducit mãdatū, vt l. j. ff. mā. maximè cū teſtator nō fuiſſet alias relicturus, nec ille ſic voluiſſet, vt l. ſi remunerādi. §. ſi tibi. ff. mā. & prędicta ſunt vera circa actionē perſonalē.
4 a †Circa hypothecariā a verò dico ꝙ dictus nepos habet oīa bona dicti fratris obligata pro dictis alimētis: qđ ſic oſtendo. Qñ aſſignant̄ bona de quibus fieri debet præſtatio alimētorum, illa videnē pro alimētis obligata, vt l. ij. ff. de ali. & ciba. leg. & l. Lucius. eo. ti. & ibi no. & l. Caius. de optio. leg. & ibi glo. vnde teſtator deſignando vt pro dimidia præſtent̄ alimēta de bonis fratris, vr̄ ea bona obligaſſe. & ille cōſenſit obligationi rei ſuæ, & ſic mõ perfecta eſt obligatio bonorū, vt l. fundus. §. j. de pig. acti. l. cū aliena. de pig. cū ſi. & ſic facta executiōe ſu
5 b per pſonali poſſit agere hypothecaria. †Super ſcđo b vr̄ ꝙ poſſit petere extra domū: qa eius fauore illud onus in dubio vr̄ adiectū ſpāliter in legato alimētorū, vt no. Dy. extra de re. iu. c. imputari. li. vj. C. de leg. l. j. & ibi per glo. & doc. de annu. lega. l. annua. in prin. & no. eo. ti. l. Seio. & C. de inſti. & ſubſti. l. cū ergo hic ſit aliud onus appoſitū in fauorē tertij. nō cogit̄ ad illud obſeruandū vt l. Titio. in pri. de cōdi. & demō. In contrariū vr̄ ꝙ hoc etiā reſpiciat fauorē hæredis: qa facilius & cū minori ſumptu præſtat alimēta in domo ſua, quā ſi pręſtaret extra domū, vt docet euidētia facti, vt l. iiij. §. inter.
6 de in diē addi. †Et ideo cōcludendo dico ꝙ extra domum alimēta petere nō pōt, ſi in domo pōt commodè morari. ſecus ſi impediret̄ ꝓpter factū vel ſæuitiā hæredū. Hoc ꝓbat expreſſe in l. qui concubinā. §. vxorē. de leg. iij. & de annu. lega. l. Mæuia. in prin. & §. j. & de ali. & cib. leg. l. iij. §. fi. ā cōtrario ſenſu. Facit qđ no. in Spec. qui fil. ſint legi. §. j. ver. qđ ſi dixit in teſtō. Nō ob. cōtraria: qa dico ꝙ in dubio fauore ipſorū legatario
c rū intelligo, & hrđū. & ſic fauore vtriuſqȝ ideo ſi impediret̄ per caſum cōſequit̄ relictū. ſicut ſi ſua ſponte
7 impediat, vt dictis legibus. †Sup tertio rñdeo ꝙ p̄terito tp̄e pōt petere alimēta ſi dictus nepos in domo ſtetit, vel per eū nō
d remāſit. d Caſus eſt in libertis quos. ff. de ali. & cib. le. §. j. †Super
8 quarto eſt ſciendū ꝙ in alimētis pręſentibus & futuris nō debet̄ debita quātitas pecunię, ſed debet̄ habitatio. Itē frumētū, vinū & cętera varia, vel neceſſaria ad victū. Itē lectus & medicina, vt l. verbo victus. de ver. ſig. & l. legatū. de ali. & ci. le. & hec erūt in petitione. facit C. de ero. mi. an. l. j. li. xij. Nūc ad ꝓpoſitū pro alimētis pręteritis quędā ſunt quæ ꝓ præterito tp̄e debent̄. & ipſa pereūt, vt habitatio. Nā impoſſibile eſt ꝙ tu des mihi habitatio
e nē pręteriti tp̄is: & tūc ꝓ hoc peter̄ ęſtimatio. e Caſus eſt ff. de vſufru. le. l. ſi vſuſfructus mihi in biēniū. Quędā ſunt quæ pereūt: tñ nō expedit nobis ꝙ pręſtent̄, vt medicinæ quibus anno præterito egebā, nūc nō egeo: qa ſum ſanus, & pro his etiā peter̄ ęſtimatio, vt l. patronus qui operas. & l. libertus. de ope. lib. Quędā ſunt quę expediūt nobis ꝙ hodie etiā pręſtent̄, vt frumētū, ſeu panes, vinum, & carnes, & veſtitus quę annis pręteritis dare debuiſti: & in his dico ꝙ ipſum quondam debitū fuit petendū: & hic eſt dictus caſus expreſſus in d. l. libertis quos. §. j. de alimen. & cib. leg. pecunia autem pro eis petenda non eſt, vt C. de erog. mili. anno. l. nulli. lib. xij. Ita dico & conſulo ego. Barto.

Vbi obligatio poſt mortem cōfertur, pactum de futura ſucceſſione non valet.

1 ☞Stipulatio uel pactum de ſucceßione futura, an & quando ſit contra bonos mores.
2 Teſtamentum eius qui ceßit bonis ualet, licet non habeat hæredem.

CONSILIVM CCXII.

f PRomitto f tibi & tu mihi vt præmorientis ſine liberis res debeant eſſe ſuperſtitis. Ita ſe habent verba iſta. Deceſſit primò cum liberis: deinde tu ſine liberis, an bona tua ad liberos meos debeant deuenire? Et reſpondi: quandoque obligatio contrahitur ſub conditione extitura poſt mortem, vt l. j. ff. vt actiones ab hæredibus & contra hæredes. & tūc ſicut in re ſingulari poteſt iniri cōtractus, ita & in vniuerſali iure: puta promitto tibi bona mea poſt mortē meam. ff. de aſsi. li. l. aſsignare: & no. C. de pact. l. j. ſed vbi obligatio poſt mortem nō confertur, ſed bonorum obuētio, ſucceſsio ſignificatur, ſicut cū teſtator non obligatur, ita talis contrahens non ſe obligat tantū, meritò nō accedit contractui quod agitur de verbo. oblig. l. inter ſtipulantem. in princi. ſed voluntati vltimæ. de lega. ij. l. cūm pater. §. donationis. & ſic ſucceſsio ſignificatur. vt dictū eſt, ſed cum in propoſito ſola obuentio poſt mortem ſit collata ſucceſſio futura, vt pactū deuenire videtur: & ſic conuentio nullius eſt momenti: quia ſunt certi modi ſuccedēdi, vel iure ſanguinis & per l. xij. tab. vel prædicta: vel iure ſolennis vltimę voluntatis quæ hic non proponuntur, vt ff. de peti. hæ. l. j. & de leg. ij. l. codi
1 cillis. §. fi. †Item quia ſtipulatio vel pactum de futura ſucceſsione, ſiue in vniuerſo, ſiue in parte eſt contra bonos mores, ſi dicā vis ꝙ tibi poſt mortem tuam ſim hæres, & tu dicas, volo inutile eſt ratione prædicta. C. de pact. l. fi. Idem ſi promittis mihi relinquere poſt mortem tuam. ff. de iure fiſ. l. res quæ. §. lites. eadē ratione nec iuramentum valeret. Adimit enim facultatem teſtandi. ff. de verb. obli. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ſed nō eſt eadem ratio in promiſsione præſentium & futurorum bonorum collata ſimpliciter, quæ tunc valet, vt l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. cre. & l. ſi pater. ff. de inoffi. do. vel poſt mortem quæ etiā
2 valet vt dictum eſt. †Rñd. non cū eius qui ceſſit bonis valeat teſtamentum, licet non habeat hæredem, habere tamē poteſt. Finge enim pupillum eſſe locupletem: ei ſubſtituit primo, deinde ſibi inſtituit, vt l. ij. §. prius. de vul. & pup. Igitur ſubſtitutio eſt libera facultas teſtandi, quod eo non declaratur: quia non ſit hæres qui ſtipulatur, ſed actionem quærit contra hęredem: ergo ea non tranſeunt in hæredem etiam exhæredatum, vt l. j. de curat. bo. dan. & l. ſi quis inſtituatur. de hær. inſti. Sed ſupponamus cōtractum valere: tunc conditionalis ſucceſsio non tranſiret: vt C. de cadu. tol. l. j. §. in nouiſsimo. & l. is cui. de act. & obli. licet obligatio conditionalis tranſmittatur, vt inſti. de verbo. obliga. §. ex conditionali. Ex quibus euidenter concluditur hæredes meos non poſſe ſuccedere. Barto.

Procurator & aduocatus poteſt eſſe teſtis in cā in qua procurauit, vel aduocauit de iure ciuili & canonico.

1 ☞Procurator an & quando poßit eße teſtis in cauſa quam procurauit.
2 Aduocatus in prima inſtantia an poßit eße teſtis in ſecunda inſtantia in cauſa quam aduocauit.
3 Iudex an poßit eße teſtis in cauſa quam procurauit.

CONSILIVM CCXIII.

g AN aduocatus g & Procurator qui fuerunt in cauſa principali, pro eo qui fuit abſolutus à petitione actoris, & actor condemnatus in expēſis poſsit eſſe teſtis in cauſa in qua reus petit expēſas ab actore, in qua cauſa expenſarum prædicti aduocatus & procurator non affuerunt, nec ſunt. Et pro examinatione præſentis materię primo recitabo opi. gl. & doc. de iure ciuili, & concludā ſecundum verā opi. quæ cōmuniter tenetur in practica. Secundò recitabo quid iuris, de iure canonico. & quod cōmuniter tenetur in Romana curia. Et primò de iure ciuili tex. videtur in l. differre. §. item decreuerunt. ff. de iure fiſ. & gl. ibi tangit. & videt̄ etiā tex. in l. fi. ff. de teſti. & ibi gl. quæ videt̄ cōtraria glo. prællegatę §. itē decreuerunt. gl. etiam tangit ſecundum opi. Azo. in aut. de inſtr. cau. §. fi. & §. in his. col. vj. Et primò examinabo de procu
1 ratore ſecundo de aduocato. †De procuratore gl. in l. fi. ff. de teſti. ſuper ver. in accuſationibus. tenet expreſſe quod procurator poſsit eſſe

poſsit eſſe teſtis in eā quā ꝓcurauit. rōnē ibi reddidit inter ꝓcuratorē, & ſyndicū, tutorē, vel curatorē. Idē vr̄ tenere gloſſ. ſcđm Azo. in §. in his pręalle. gl. tenet cōtrariū in l. differre. §. itē decreuerūt. de iu. fiſ. ſup ver. interrogare. Dy. in d. §. itē decreuerūt. cōcor. iſtas gl. qa aut quærimus in ꝓcuratore ad iudicia: & tūc habet locū gl. d. §. itē decreuerūt. qa ꝓcurator ad iudicia nō pōt eſſe teſtis in cā quā ꝓcurauit. Aut quærimus in ꝓcuratore ad negotia: & tūc bñ pōt eſſe teſtis. & ita intelligit glo. in d. l. fi. de teſt. Cy. tangit iſtā qōnē in l. qm̄. C. de teſtib. & vr̄ tenere ꝙ ꝓcurator ſiue ad negotia, ſiue ad iudicia non poſsit eſſe teſtis in cauſa in qua procurauit. Idem ſentit Iac. de Ra. in l. oībus. eo. titu. domi. Ray. tenet ꝙ ꝓcurator nō poteſt eſſe teſtis in cā in qua procurauit, ſ. finita procuratione. Et hanc opi. recitat Bar. in d. §. item decreuerūt. quæ opi. originaliter nō fuit ſua, ſed eā recitat Cy. in l. qm̄. C. de teſta. Do. Iaco. Bu. in d. l. fi. ff. de teſti. tenet idē qđ Dy. do. Bar. in d. §. itē decreuerūt. tenet ꝙ finita cā in qua fuit procurator pōt eſſe teſtis ſi ad eū nō ſpectat cōmodum, vel incommodum. Spe. in titu. de teſte. §. j. ver. itē qđ fuit. & ver. ſeq. dicit multa verba, & in effectu dicit ꝙ ꝓcurator ad iudicia nō poteſt eſſe teſtis durante officio: eo verò finito ſic, vt extra de teſti. c. inſup. cōiter opi. Ray. & Bar. ſeruat̄ in practica. quæ opin. originaliter nō fuit ipſorū, ſed aliorum ante eos, videlicet ꝙ procurator durante officio procurationis non poteſt eſſe teſtis, ſed eo finito ſi interrogatur vt teſtis de his quæ fuerunt facta in cā in qua fuit procurator poteſt teſtificari. & ita cōiter obſeruatur in iure cōi & in practica. Circa hoc vide Cy. C. de teſti. l. qm̄. & l. ſi quis. & in l. ne in arbitris. C. de arbi. & ibi glo. do. Bar. & Ray. in l. differre. §. itē decreuerūt. ff. de iure fiſ. Spe. in titu. de teſte. §. j. ver. item qđ fuit. & verſi. ſeq. De iure aūt Canonico tam in theorica quā in practica, remitto ad c. inſuper. eo. ti. in Decre. & ibi per Inno. Ex quibus concludo tam de iure ciuili, quā de iure Canonico,
2 ꝙ procurator in cauſa finita in qua fuit †procurator, poteſt eſſe teſtis in alia inſtantia: etiam de his quę prouocauit ipſe in prima inſtantia: & quæ dixi in procuratore, intelligo habere locum in aduocato, per iura ſuperius allegata. Et vide in additio. Specu. in titu. de teſte. §. opponitur. verſicu. item quod fuit. & verſicu.
3 quid ſi aduocatus. †Quid de iudice, an poſsit eſſe teſtis in cauſa in qua iudex fuit. & vide extra de teſtibus. c. dilecto filio. vbi tex. & gl. & in c. Romana. extra de teſti. c. ſtatutum. ij. q. vj. alias dilecto filio. & in c. non ſine. extra de arbi. in verſi. clerici. in nouella. vbi vide. & in c. ā nobis. extra de teſti. vbi vide. Barto.

Si teſtator mandauit hæredibus ſuis ꝙ ſoluerent legata intra certum tempus, aliás ꝙ deuoluatur hæreditas ad hoſpitale: ſi tamen hæredes moriantur intra prædictum tempus, & tranſit hæreditas ad alium pręter ipſorum voluntatem, & non ſoluat legata: tamen hæreditas non propterea debet tranſire ad hoſpitale.

1 ☞Verba teſtatoris grauantis filios & hæredes ſuos, non exiſtentes in mora debent attendi, nec obſeruari.
2 Hæres non exiſtens in mora liberatur à pœna eidem à teſtatore impoſita.
3 In pœnis & mulctis à teſtatore relictis nō receditur à perſona quo ad cōmiſsionē pœnæ.
4 Pœna impoſita filijs ante tempus ſoluendi legata decedentibus non porrigitur ad matrem.

CONSILIVM CCXIIII.

a ANdreas a Martini condidit teſtamentum in quo Quæſtorem & Philippum ſuos filios fecit hæredes, & legata pluribus perſonis reliquit, & mãdauit per ſuos inſertos hæredes dicta legata ſolui intra terminum duorum annorum. quod ſi non eſſet ꝙ hæreditas ſua deueniret ad hoſpitale Charitatis. moriuntur prædicti hæredes ante biennium poſt mortem teſtatoris ſuperſtite domina Franciſca matre prædictorum, quæ dictam hęreditatem filiorum ſuorum apprehendit, & bona poſſidet. illi de hoſpitale petunt bona prædicta. quæritur
1 quid iuris. †In qōne prædicta & ꝓpoſita videtur de iure dicēdum dictum hoſpitale de dictis bonis nil poſſe petere. nam verba teſtamenti ita fuerunt compoſita. Item voluit & mandauit ꝙ prædicta iudicia & legata per ipſum facta ſoluantur, & ſatiſfiat per inſertos ſuos filios & hæredes hinc ad duos annos proximè venturos poſt mortem dicti teſtatoris, & ſi ad terminum nō eſſet ſatiſfactum per ipſos ſuos inſertos hęredes ꝙ ipſa hęreditas deueniat ad hoſpitale Charitatis communis Tuderti. quæ verba ſi diligenter inſpiciantur grauant dictos filios & hæredes nominatos. quod apparet ex eo quod dicit filios, & ex eo ꝙ dicit inſertos, vt l. nominatim. de condi. & demon. & a
2 ff. de libe. & poſthu. l. ij. †Præterea ſubiūxit teſtator ꝙ ipſis filijs, & hæredibus non ſoluentibus intra dictum terminum ꝙ hæreditas deueniat ad hoſpitale Charitatis. ꝓ que verba ſi diligenter inſpiciantur grauat dictos filios & hæredes nominatos: quod apparet ex eo ꝙ dicit filios, quæ verba important ꝙ ſi dicti filij & heredes fuerunt in
b mora, ꝙ dicta hæreditas deueniat ad hoſpitale prædictum. Caſus eſt in d. l. ſi penu. ff. quando dies leg. ced. Sed iſti filij & hæredes non fuerunt in mora: quia deceſſerunt
c ante biennium: ergo in eis non eſt commiſſa pœna. Nec poteſt dici quòd in perſona matris & hæredis dictorum filiorum, & poſtea committatur pœna ſi ipſa non ſoluat: quia hoc ad hæredes non tranſit quibus iniunctum non eſt ante moram morien
3 te principali, vt d. l. ſi penu. ff. quando dies lega. ced. †Præterea in pœnis & mulctis quæ relinquuntur in teſtamento, non receditur à perſona quantum ad commiſsionem pœnæ, vt in l. mulcta. in princ. ff. de cōdi. & demon. ita cùm in pœna ſit iniunctum ꝙ ſi prædicti filij non ſoluerent: dicta hæreditas detur dicto hoſpitali dictis filijs non exiſtentibus in mora: dicta pœna non cōmittatur contra matrem: quia in his quæ relinquuntur nominatim ab vno, alius qui ſuccedit præter ſpem & volūtatem defuncti dicta diſpoſitione vel eius effectus minimè attentis non tene
4 tur ad illa, vt l. j. §. j. ff. de lega. iij. †Sed in propoſito dicta pœna fuit appoſita filijs: ſi eſſent in mora: ergo ad matrem quæ ſuccedit præter ſpem & volūtatem defuncti, dicta diſpoſitio vel eius effectus non porrigitur. Probatur in l. ſi hæredes nominatim. ff. de lega. j. & ff. ad legem Falci. §. id quod ex ſubſtitutione. Et ita conſulo ego Barto.

Teſtamentum in quo teſtator filios ſuos heredes inſtituit nō rumpitur, licet mater ſit præterita ſine cauſa. Item mater data tutrix à marito pupillorum filiorum ſuorum, quæ non facit inuentarium, & non ſeruauit ſolennitatem legalem, perdit eorum hæreditatem. Item in hoc caſu licet auia nō petierit tutorem, & nō fecerit inuentarium, non perdit eorum hæreditatem. Itē an auia materna vel paterna ſuccedat pariter in bonis nepotum.

1 ☞Mater à filio in teſtamento præterita cauſa non inſerta, non rumpit teſtamentum.
2 Mater filiorum decedentium in pupillari ætate non faciens inuentarium, nec petens tutores perdit hæreditatem eorum.
3 Mater an excludatur excluſa auia: & ſimiliter auiæ an excludantur ſi neglexerunt per annum petere.
4 Auia paterna an præferatur in bonis paternis, & auia materna in bonis maternis.

CONSILIVM CCXV.

AN teſtamētum ſit nullum, quia
1 à filio præterita eſt †mater, nulla alia cauſa inſerta. ad qđ reſpondeo ꝙ teſtamentum ex hac cauſa non rumpitur: quia teſtator habebat filios quos ſibi hæredes inſtituit, quorum filiorū prima cauſa eſt in ſucceſsione, & nō tenetur quis inſtituere parentes aſcendentes, donec ſunt deſcendentes, vt ff. de inoffi. teſtamen. l. ſi quis filio exhæredato. in principio de inoffi. teſtamento. l. pater filium. inſtitu. de ſucceſſio. lib. §. ſed noſtra. †Se
2 b cundò eſt videre b nunquid mater quæ data eſt tutrix in teſtamēto, vt præponitur, quæ non fecit inuentarium nec fecit ſibi decerni adminiſtrationem, nec alios tutores petijt, perdit hæreditatem filiorum decedentium in pupillari ætate. Ad quod videtur ſine dubio quòd perdit, vt ff. ad Tertullia. l. ij. §. ſi noſtræ. & in gloſ. ſuper verbo, legitimè. Inſtitu. eo. §. fina. C. de legi. hæredi. l. ſciant. cùm ſimil.
3 c †Tertiò eſt c videndum an mater excludatur excluſa auia, ſeu auiæ, quæ ſimiliter neglexerunt per annum petere, & etiā elapſo anno intra quē debebat mr̄ petere. Ad qđ reſpondetur quòd omnes illæ leges quæ excludunt quem à ſucceſsione propter tutorem non petitum, loquuntur in his quorū prima & proxima ſpes ſucceſsionis eſt. ſecus in alijs qui ſuccedunt primis excluſis. Illi enim poſſunt petere ſi volunt: non tamen puniuntur ſi non petierunt, vt C. qui pe. tuto. l. pe. & ibi nota. per gloſ. & docto. Et ſic concluditur quòd auia paterna & materna ad ſucceſsionem pariter veniant in quæſtio. propoſita.

a ¶Andreas. vide de hoc cōſi. per Iaſ. in l. cēturio. in xxiij. col. ff. de vulga. & Alex. de Imo. in conſi. cxl. in vj. vo. in ij. col. viſo dicto teſtamento. & apoſt. in l. fi. C. de iure deli. & in l. ſi qs filiū. §. j. ff. de acquiren hære. Thomas.

b ¶Secūdò eſt videre. vide Frā. Cur. in cōſi. lxvj. inci. ſapienter optimus. in xvij. & xviij. colūm. Tho.

c ¶Tertiò eſt. Vide Angel. de Areti. in §. actionū. in xxij. col. Inſti. de actio. Tho.

a ¶Quartò eſt. Vide Ale.de Imo.in conſi. clxviij.in vij.vo. ſci. viſis ac ponderatis narra.i iiij.col.vbi vi deas,quia alle. Bart. hic Tho.

b ¶Addelandus. De hoc cõſi.vide d. Rochũ de Cur.in c.fi. in iij.col.inver.iij.cõtra præmiſſum no.de cõ ſuetu.vbi plenè de in tellectu Barto.in iſto poſt doct. per ipſum alle.Tho.

c ¶Super ſecũdo puncto.vide Bar.in l. ſin gulos.& quę ibi ſcri pſi.in addi.ff.de ann. leg.Tho. Diplo.

a 4 †Quartò eſt videndum vtrum auia pa terna præferatur in bonis paternis: & auia materna in bonis maternis.quod videt per l.emancipatis.in fi.C.de legi.hæred. & qđ ibi no.per gl.& doc.ſed illæ leges loquunt de fratribus vterinis & cõſanguineis, ſed de auo paterno & materno eſt caſus valde ſingularis C.de bo.liber.l.qđ ſatis.verſi.ſin autẽ.Sed in gl. vbi eſt expreſſum φ in bo nis paternis præferat auus paternus,in ma ternis præferat auus maternus.& ſic in pro poſito dicendum eſt φ auia paterna prefer tur in bonis paternis quę filius habuit à pa tre:in bonis verò quæ habuit à fratre ſuo prædefuncto,ſuccedunt prædictæ auię pa riter per lineam paternam & maternam. Vnde concluditur φ de tota hereditate pa terna,ſcilicet dicti venientis habebit tres partes: de quarta auia materna habebit quartam partem.Et ita videtur mihi Bartolo.

Si maritus legat vxori ſuæ certam quantitatem pecuniæ pro dotibus ſuis,item reliquit ſibi pannos & ornamenta domus, & dum viueret in vita viduali reliquit eam dominã in domo ſua: & certam quantitatem grani & vini quæ veniant in dictis lega tis.& quomodo poſſunt peti legata grani & vini,& de ſignifica tione dictorum verborum.

1 *Vxor an poſſit petere dotes & legata ſibi à teſtatore in teſtamento relicta.*
2 *Vxor teſtatoris an poſſit petere legatum ſibi factum de pannis,& ornamentis,& cæte ris exiſtentibus in camera teſtatoris.*
3 *Item an poſſit petere legatum de decem ſalmis frumenti,& xl.uini.*
4 *Legata copulatiuè repetitiuè & ampliatiuè relicta comprehendunt omnia alia legata.*
5 *Si dictum legatum grani & uini poteſt peti,quando & qua anni parte peti debeat.*
6 *In legato pannorum ornamentorum lecti,& aliorum pannorũ in camera teſtatoris exi ſtentes quæ ueniant.*
7 *Diſpoſitio teſtatoris indefinita & uniuerſalis quid comprehendat.*
8 *Relatiuum alios in legato exiſtens ad ipſum ampliandum uidetur oppoſitum.*

CONSILIVM CCXVI.

b Ddelandus [b] condidit teſtamen tum in quo reliquit dominæ Cicolæ eius vxori ccc. libras pro ſuis dotibus quas habuerunt tempore contracti matrimonij in eis. Item reliquit eidem quinquaginta libras. Item omnes eius pannos,& ornamenta lecti,& alios pãnos exiſtentes in camera ſua.Item reliquit eam dñam,& vſufructuariã in vita ſua, vt tũc in domo ſua habere debeat annuatim à ſuis hæredibus pro ſuo
1 victu decem ſalmas grani,†& xl.ſalma vini quandiu vixerit,& honorẽ ſeruauerit eius φ ſi ad ſecundas nuptias trãſierit vel aliã vitam elegerit extra domũ ſuam,voluit ipſam rehabere ſolum modo dotes ſuas.& eam ex tũc priuauit omnibus legatis ſupra dictis:& ea voluit deuenire ad eius hæredes.modò dicta Cico la mortuo dicto Addelando iam eſt annus,ſeruauit vitã vidua lẽ in dicta domo teſtatoris:& petit dicta legata ſibi relicta.here des negant illã poſſe petere dicta legata.Ex prædictis inſurgũt dubia.In primis nunquid dicta dña poſſit petere dotes prædi ctas,& dictum legatum pannorum ipſius lecti,et ornamentorũ & aliorum pannorum exiſtentium in camera teſtatoris, ac lega tũ xl.ſalmarum vini & x.ſalmarum grani ſecundum tenorẽ di cti teſtamẽti:& ſi nõ omnia prædicta legata,an põt petere dictũ legatũ xl. ſalmarũ vini & x. grani.& pro qua parte anni poteſt peti.Tertiò ſi dicta dña poteſt petere legatũ pannorũ ornamen torũ lecti,& aliorũ pannorum exiſtentiũ in camera ipſius teſta toris,tẽpore dicti teſtamenti conditi ante tẽpus mortis:& ſi non omnia veniant quæ veniant,& cuius cõditionis veniãt in dicto legato.Super primo videtur φ dicta dña Cicola poſſet de iure petere dictas dotes ſibi in dicto teſtamẽto relictas,vt l.j.in prin. & l.verum.ff.de do.præle.etiã ſi de inſtrumento dotali non ap pareret,de quo tamen conſtat,vt l.cum ſcriptum in principi. ff. eodem titulo.& idem dicendum eſt de legato quinquaginta li brarum:cum teſtator habilis legatarius,capax,& omnia concur runt,quæ ad valorem dicti legati requiruntur,vt l. ſecunda. ff. de leg.j.& ibi no.& per totum.ff.de legat.ſecundo. Ad tertiũ
2 legatum factum de pannis,& ornamẽtis lectis,†& aliorum pa norum exiſtentium in camera ſua,videtur etiã expeditum φ di cta dña de iure agere poſſit,vt l.vxori.ff.de auro & argen. lega. & l.hoc legatum.ff.de lega.iij. quæ autem veniant in dicto lega
3 to allegabitur j. †Ad quartum,ſ.de decem ſalmis grani & xl.vi ni,videtur etiam idem dici debere φ dicta domina pro ipſo age re poſſit,vt l.à vobis.& l.legatum.ff.de an.le.& ff.de ali. & ci.le. per totum.& predicta legata omnia peti poſſunt per dictam do minam.& per hæredes præſtari debent,nec vnum per aliud im peditur. Nam in teſtamentis ante omnia voluntatem teſtatoris inſpicere debemus,vt l.in conditionibus.ff. de condi. & demõ. & ipſam voluntatem ſimpliciter ſeruare debemus.vt in l.j.C.de ſac.ſan.eccle.& in aut.de nup.§.diſponat.col.iiij.quæ quidẽ vo luntas ex verbis ipſius teſtamẽti in dubio iudicari debet,nec ab ipſis eſt recedẽdum,vt l.ille aut ille.§.cũ in verbis.ff.de leg.iij.& l.nõ aliter.in prin.eo.ti.verba aũt teſtamẽti clara ſunt &c. Et ex his apparet teſtatorẽ voluiſſe dictã dominã habere omnia lega
4 ta prædicta. †Præterea legata prædicta,vt apparet relicta fue runt copulatiuè,ad cuius verificationẽ omnia copulata debent intelligi venire:ar.l.ſi hæredi plures.ff.de condi.inſti. & l.ſi quis ita.ff.de ver.obli.Item relicta ſunt repetitiuè,& ampliatiuè:ergo videtur φ omnia veniant,vt l.ſi repetendis.ff.de leg.iij.& l.hoc legatũ.& l.ea tamẽ adiectio.& l.ita legato.ff.eo.ti.Ex quibus cõ cluditur manifeſtè dictam dñam omnia prędicta legata habere, nec ꝓpter legatũ alimentorũ cætera legata impediri debent quę teſtatoris diſpoſitione veniũt.ſed ſi de iure cõi,& ex legis diſpõ ne alimẽta petẽda veniret,rehabitis dotibus alimẽtorum petitio forte impediri deberet.Ex hoc vltimo caſu pñt oẽs allegationes quę in cõtrariũ fiunt locũ habere:nõ aũt in caſu q.noſtrę in quo teſtatoris diſpõne alimẽta petũtur. Et ex his apparet nõ eſſe diſ putandum quæ legata veniãt:quia omnia peti pñt,vt ſ.dictũ eſt.
5 c † Super ſcđo puncto [c],ſ.ſi dictũ legatũ grani & vini peti põt:qñ & qua parte anni peti poſſit,& præſtari debet,videt de iure di cendũ φ in prin.anni petat & præſtet,vt eſt caſus in l.in ſingu los.ff.de an.le.& l.j.C.qñ dies leg.ced.& ibi no.& glo. no.in hoc paſſu in l.nec ſemel.§.ſi in habitationem.ff.qñ dies leg.ced.& li cet glo.ibi videatur velle,& malè.quę tamẽ ſaluari põt referẽdo eam ad tex.l.ſuper quo eſt ſignata:& tũc alio caſu loqueretur,nec
6 noſtrã qõnẽ tãgeret. † Super tertio principali puncto quæ ve niant in legato prædicto de pãnis ornamẽtis lecti, & oĩm aliorũ pannorũ exiſtentiũ in camera ſua:videt etiã dici poſſe oẽs pan nos ipſius dominę,& oĩa ornamẽta ſua,totũ lectũ,& omnes pã nos ad lectũ exiſtẽtes in camera ipſius tpe ſupra dicto.qđ videt ſic probari poſſe.Et primò de pãnis ipſius dñæ,ornamẽtis,& le cto.nõ videt aliqualiter dubitandũ:quia verba teſtamẽti, vt ex ipſo apparet,ſunt clara, & aperta φ teſtator voluit eam habere à quibus verbis ſic actis nõ eſt recedendũ, vt d.l. ille aut ille.§.cũ in verbis.& l.nõ aliter.in prin.ff.de leg.iij.vnde ſuper iſtis nõ in ſiſto,ſed φ oẽs alij panni in dicta camera,dicto tẽpore exiſtẽtes
7 veniant,ſic probatur. †Diſpoſitio indefinita,& vniuerſalis,ge neraliter & vniuerſaliter oĩa ſuper quibus adijcit comprehẽdit: & qui oĩa dicit,nil excipit.l.pediculis.§.Labeo.ff.de au.& argẽ. leg.& l.ſcribit.in prin.& l.ſi quis ita.& ibi no.eo.ti.facit l.ſi neceſ ſarias.§.ſi annua.de pigno.actio.ſed diſpoſitio ſiue legatum, de quo quærit eſt vniuerſale & gñale,vt patet ex ipſius teſtamenti tenore:ergo patet oẽs pãnos cuiuſcũφ cõditionis exiſtẽtes in di cta camera,quæ tñ ipſius teſtatoris tpe erant,venire in dicto le gato,per verba in diſpõne appoſita:quæ aliqđ debent operari.l. ſi.qñ di. le. ce. niſi intelligant oẽs alios pãnos venire in legato,ꝑ verba appoſita in dicto legato,ſ. omnes alios pãnos:& tũc nihil operaret:quia pannos ipſius dñæ,& pãnos ipſius lecti expreſsẽ & ſpecialiter legauerit:& ſic de eis intelligi nõ debet legãdo ge
8 neraliter oẽs alios &c. † Et etiã ꝓpter relatiuũ alios,qđ ad lega tum ampliandũ videt appoſitũ:ar.l.nõ ſolũ.§.quæritur.ff. de ꝓ cura.cũ ſimili.ergo vt dicta verba aliquid operent, & vt relatio ſit bona & congrua, de omnibus alijs pannis exiſtentibus in ca mera ſua ipſum teſtatorem ſenſiſſe videtur , vt ſic omnia veni ant,vt in præallega.iuribus. hoc etiam apparet ex teſtatoris diſ poſitione qui certa legata ademit:& voluit ipſam ſolum dotes rehabere eo caſu.Et hoc ſequitur ſi ipſa ſeruat vitam vidualem quòd omnia dicta legata voluit eam habere , vt l. ſi poſt mor tem.§.ſi purè.ff.de lega.primo.& l.ſi legatum purè.ff. de annuis lega.& ſic videtur mihi eſſe de iure. Bartolus.

Quod dicatur graue delictum,& paruum tam iure poſitiuo quàm diuino.

1 *Delictum maius & minus quid ſit de iure poſitiuo:& de iure diuino.*
2 *Falſum teſtimonium an & quo iure ſit maius uel minus delictum homicidio.*

CONSILIVM CCXVII.

AD declarationem huius quæ ſtionis ſciendum eſt φ peccatum ſiue delictum dicit
1 maius & minus.†Vno modo in foro noſtro ciuili. & in iſto non attenditur principaliter voluñtas:qa cogitationis pœ nam nemo meretur, vt l. cogitationis.ff.de pœ.ſi tamen crimen fuit valde paruũ,ſi euentus nõ fuerit ſecutus, dicitur delictum minus,vt l.aut facta.in fi.ff.de pœ.vt patet in ti.ad l.Iul. maieſt. Secundo modo poteſt conſiderari de iure diuino : & tunc dicit delictum maius & minus ſecundũ intentionẽ & remiſſionẽ vo luntatis:qa ad cor & intentionem reſpicit Deus,vt no.per Dy. in c.peccati venia.de reg.iur.lib.vj.& habet per magiſtrum ſen. in iiij.diſtin.xxj.ibi exponit illa verba apoſtoli,Quidam edifica uerunt lignum,fœnum,ſtipulam.Item illud dicitur maius deli ctum quod magis iniuriam diuinæ maieſtatis infertur.C.de hæ reti.l.Manichæos.habet per ſanctũ Thom.ſecunda ſecundę.q.
2 xcvij.vbi dicit φ idololatria eſt grauiſsimũ peccatorum. † Nũc ad propoſitum in q. propoſita, ſi quæramus φ ſit maius deli ctum in foro ciuili , dicendũ eſt φ ille qui iurauit falſum contra aliquẽ dicendo φ vidit eum furtum committere:& de tali furto ex quo de iure cõi vel ſpãli alicuius ciuitatis deberet inferri pœ na mortis:tunc eſt par crimen , ſicut illud homicidiũ , & eadem legis pœna imponitur.ff.de ſica:l.j.§.ſi verò veniret imponenda minor pœna quã pœna mortis:tũc illud falſum teſtimonium di ceret minus delictũ homicidio,& de periurio.de cri.ſtelli.l.j.§.j. coniuncto §.fi.l.j.de fal.Si verò φrimus de iure diui.tũc indubi tanter vr dicẽdũ φ tale iuramentũ ex quo dictũ eſt ſ. eſt maius peccatũ homicidio.Nã iurare,eſt Deũ in teſtẽ inuocare.& hoc pertinet ad Dei irreuerentiã,φ aliqs inuocet eũ in teſtem falſi tatis:qa p hoc dat intelligere vel φ Deus veritatẽ nõ cognoſcit, vel φ falſum teſtificari velit,vt habetur per ſanctũ Tho. in ſecũ da ſecũdæ.q.xcvij. Et hoc cõcludit pro hac parte ſuperius alle gata.ſed homicidiũ principaliter & directò non committitur in iniuriam Dei:ergo minus delictum eſt. & prædicta credo vera ſalua determinatione Theologorum ſemper.Bar.

Fama cum dicto ſyndici poſiti ad denunciandum facit ſuf ficiens indicium ad torturam.Item qñ fama ſufficit vel ne ſola.

1 *Fama cum dicto ſyndici cum iuramento ad denunciandum poſiti,an faciat ſufficiens indicium ad torturam.*
2 *L.de minore.§.tormenta.ff.de quæſtioni.quomodo intelligatur.*

CONSILIVM CCXVIII.

a AN fama [a] cum dicto ſyndici po ſiti ad maleficium denunciandum qui cum ſuo iuramẽ
1 to†deponit ita verũ eſſe,&c.faciũt ſufficientia indicia ad tortu ram.Omiſsis gloſ.q̃ dicunt φ fama facit ſemiplenã probationẽ quæ fortè vſquequaφ verè nõ ſunt,& omiſsis his q̃ doc.dicunt circa hoc,ſpãliter Cy.in l.fi.C.de queſtio.Dico φ fama ꝑ ſe ſola poſſet eſſe ita vehemẽs φ faceret per ſe indiciũ.ſufficiẽs:vt l.ij.§. labeo.ff.de aqua plu.arc.Qñφ enim fama per ſe ſola ſufficit ad plenã probationẽ:vt C.de iure do.l.vbi.ff.ſol.mat.l.ſi conſtante. & ibi per Dy.melius ff.de ſlu.l.j.§.j & l.fidem.& ibi not. Qñφ poſſet eſſe fama ita debilis quod nõ faceret indicium,ſed ſolum prodeſſet ad coadiuuandum aliãs probationes:vt l.iij.§. eiſdem quoφ.ff.de teſti.& tũc non ſufficeret.& cũ hac diſtinctione de
2 bet intelligi l.de minore §.tormenta.ff.de quæſtio.†quæ dicit fa mam debere inſpici hoc autem an fama ſit conueniens,vel non facti eſt.& hoc eſt quod dicunt doc.eſſe in arbitrio iudicis,vt di cit Cyn.in d.l.fi. In caſu tamen propoſito vbi eſt fama cũ dicto illius officialis,qui hoc ſub iuramento deponit,dico ex his duo bus fieri ſufficiẽns indicium.Caſus eſt,ſi bene inſpiciatur C. de repudi.authenti.hodie.& in corpore,vnde ſumitur.

An venditor poteſt defendere rem petitam,&, ſuſcipere in ſe iudicium inuito actore.

1 *Venditor an de iure admittatur ad ſuſcipiendum in ſe iudicium,non animo nouandi inuito petitore.*
2 *L.j.cum glo.C.ubi in rem actio.quomodo intelligatur.*

CONSILIVM CCXIX.

b AGitur [b] contra Cio um poſſeſſorem cuiuſdã domus venditræ,cõparet actor dicti Cioli , q̃ dictã domũ vẽdidit ſibi,& dicit ſe velle ſuſcipe re inde iudiciũ nõ animo nouãdi, ſed le pa ratum offert ſatiſdare de iudicio ſiſti,& iu dicato ſoluẽdo petitor cõtradicit φnõ vult
1 litigare,niſi cũ Ciolo.†Quæritur an dictus venditor de iure admitti debeat ad ſuſci piendum nõ animo nouandi inuito petito re.& videt dicendũ ipſum actorẽ in cauſa euictionis audiri debere quaſi procurato rem,& actorẽ vt in eius facto : vt in l.j. vbi in rem act.& l.vẽditor.ff.de iudi. & ibi no. etiã inuito actore.Hoc caſu intelligo glo.l. j.ſup verbo,alleg.ſecus ſi interueniret ani mo nouandi.& ibi no.per Cy.& Ray.in l. ſi mãdato meo.§.j.ff.mand.& not.ſuper gl. quæ eſt in verbo,mãdati.in fi. Non obſtat
¶ l.palam.ff.fami.erc. quia ibi loquitur peti tore volente,& no.in d.l.ſi mandato.qa pri mo caſu ipſe poſſeſſor nõ deſijt teneri,imò ſit executio in rem per eũ poſſeſſam , cõtra ipſum emptorẽ poſſeſſorẽ : qa poſſeſſor eſt ille,q cõuenit,ſed venditor ad ipſius denũ ciationẽ põt eũ defendere, quaſi eius ꝑcu rator.Ita not.in d.l. venditor. ſed vbi venit animo nouandi emptor deſinit teneri ipſo iure:vt no.in l.ſolutis.ff.de ſol.qđ fieri nõ põt,p iura ꝑdicta,con tra voluntatẽ actoris.& hoc modo debet intelligi l.j.cũ gl.C. vbi in rẽ act.ſcđm oẽs doc.Nõ ob.quod not.in l.liberto.§.fi.de neg.
2 geſt.†qa gl.illa intelligit de nouatione deueniẽte,al's defen. ſe cus de ea q̃ perimit.& ita intelligit la.Bu.licet Ray.iſtã gl.indi ſtinctè reprehẽdat vel impugnat. Vnũ tñ eſt notatu dignũ φ gl. in d.l.j.nõ dixit de aĩo nouãdi: quia nouatio eſt prioris debiti in aliã ciuilẽ vel naturalẽ obligationẽ trãſlatio,vt l.j. de noua. ſed in rei vendicatione quis non eſt obligatus,vt Inſti.de act.§.j.Li cet igit non poteſt eſſe nouatio , & ſi fortè quis hoc diceret non peccaret:verum eſt tamẽ φ iudicis officio tenetur de integrũ reſtitutiõe poſſeſſor,vt l.officiũ.& l. qui reſtituere.ff.de rei ven. Et ita concludo ego Barto.

An iudex appellatiõis debet pronũciare ſup appellatiõe mo re interlocutoriarũ , vel more diffinitiuarũ.& q̃ actio oritur ex tali ſnĩa.Itẽ ſi iudex appellationis pronũciat bene appellatũ ,& malè pronunciatum,ad quẽ pertinet cognoſcere de principali,

1 *Iudex appellationis debet pronunciare ſuper appellatione more interlocutoriæ; non autem diffinitiuæ ſententiæ.*
2 *Iudex ad quem debet cognoſcere ſolum ſuper principali negotio.*

CONSILIVM CCXX.

c APpellatum [c] eſt à ſententia in terlocutoria quã oportet iudicẽ ferre in ſcriptis.Nam neceſſe eſt φ iudex appellationum pronunciet bene vel malè appellatũ,& ꝓnũciatũ:poſito ꝓ conſtati φ in cauſa ap pellationis ex forma ſtatuti debeat lis cõteſtari,an ſufficiat ſi ta lẽ ꝓnũciatiõnẽ ferat , queãdmodũ aliæ interlocutoriæ feruntur vel neceſſe eſt φ more diffinitiuarũ ꝓferat . Scđò q̃rit an ſi ap pellatũ eſt ab interlocutoria,& iudex appellationis pronunciat bene appellatũ,& malè pronunciatũ,an primus iudex in cauſa principali remoto illo grauamine poſſit procedere, an verò iu
1 dex appellationis. † Et breuiter ſuper primo dubio vr dicẽdum ſufficere ꝓnũciare more interlocutoriarum,nec eſt neceſſe pro nũciare more diffinitiuarũ:cum rei veritate ſnĩa ſit interlocuto ria,non diffinitiua : qa de natura diffinitiuæ eſt vt ex ea oriatur actio in factũ,vel exceptio,vt in c. cũ dilecti.in fi.extra de elec. & facit c.vlt. in cle. extra de appel. vbi patet φ repulſio perem ptoriæ exceptionis non eſt diffinitiua , ſed interlocutoria:igitur nec pronũciatio pro ea,vt ibi,ſiue igit iudex appellationis pro nunciet bñ vel malè appellatũ ſup interlocutoria,ſatis eſt ſnĩam ferri ſuper eo qđ perimat appellatio.& qđ appellans non pote

a ¶An fama,vide per do.Frãci.Bru. in tra cta.de indicijs & tor tu.in prin. i xiiij.col. & Bar. in conſi.cxci. inci.dño Baci.vbi vi detur eſſe idẽ conſi liũ,& ibi vide addi. Tho.Diplo.

b ¶Agit. vide Bart.in cõſi.xxx.conſiliũ ci uitatis Piſanæ. & in diſputatiõe inci. Pi ſanæ ciuitatis. & i l. vendidit.ff. de iu. & ibi apoſtil.Alexã.& vide plenè in c. nul la.§.j. de illis i xxix. col. vt lite nõ conteſ. & not. per Ange. de Aret.in §. actionũ.in x.col in verſi. quæro an denunciari. inſtit. de act.Tho.

¶Pro intellectu l. pa lam.ff.fami.ercis.

c ¶Appellatum. Vide per Philip.Frãc.in c. cũ ceſſante.in ỹ. xv. quæritur.& in ỹ. ex tra glo.& ibi q̃ dicat ſnĩa diffinitiua , & q̃ interlocutoria. & ꝑ Bal.in conſi.cccxiiij. in iij. vol. & per do. Fran.de Arc. in cõſi. xx.& cõſi.cvj.in iij. dub.Tho.Diplo.

a rat appellare interlocutoria[a] eſt & non diſ-
finitiua. Ad quod facit d.c.cũ dilecti. in fi.
de elec.c.ſignificantibus.& de appel.ſecus
b ſi eſſet vbi appellatur à diffinitiua:[b] ꝗa tũc
ſententia lata in cauſa appellationis diffini
tiua cẽſetur.Ita no.in c.cupiẽtes. §.inſuper.
de elec.extra lib.vj.& idẽ Archi.ibi, ſuper
verb.plenã fidẽ.Idẽ Io.An.in c.vlt.de app.
2 in cle.† Super ſecundo puncto videtur ꝙ
iudex ad quẽ cognoſcere debet de princi-
pali,vt c.vt debitus.extra de app.Remotio
c eñ grauaminis reſtituiſſet[c] ſibi iuriſdictio-
nẽ quando fuiſſet remotũ ab illo à quo fuiſ
ſet appellatũ ante cognitionẽ, & receptio-
nẽ appellationis per iudicem ad quẽ,vt no
ta.in c.cũ ceſſante.extra de app.& c.ſi iudi-
cẽ lib.vj.Succedit ergo iudex ad quem, in
locũ iudicis à quo,& illa facit quæ feciſſet
ipſe,ſi ab illo nõ fuiſſet appellatũ,vt in c.di
lecti.hãc cognitionẽ remittere non poſſet à
iudice à quo appellatur nõ conſentiẽte, vt
in c.interpoſita.extra de app. Nam ex quo
transfuſa eſt in aliquem,cognitio nõ eſt in
poteſtate redire ad iudicem à quo, ne illu-
dat iudex ad quẽ.Et facit ad hoc extra de
offi.dele.c.prudentia.§.j.& in d.c.interpoſi
ta.& ibi no.per Arch.& Io. an.in nouel. in
d.c.vt debitus.& ita no.Et ſic dico & cõſu
lo ego Bart.de Saxofer.Idẽ etiam cõſuluit
do.Ange.de Amelia.

An poſitus in carceribus pro vna cau-
ſa poteſt pro alia recommendari:& quãdo
executio in vna cauſa impediat aliã.& qđ
quando recommendatio fit propter proceſſum.

1 *An poſitus in carceribus pro una cauſa poßit recommendari pro alia.*
2 *Recommendatio prima facta in carceribus quando præualeat ſecũdæ: & quando ecõtra.*
3 *Duabus recommendationibus factis,una pro executione,altera pro proceſſu,an ſecunda impediat primam,uel utraque ualeat.*
4 *Carceratione prima iniuſtè facta,an poßit fieri recommendatio iuſta poſtea.*

CONSILIVM CCXXI.

d A N poſitus in carceribus pro
1 vna cã poſsit pro alia recommendari[d] †Pro qua quæ-
ſtione examinãda ſciendũ eſt ꝙ quandoq; quis ponit
in carceribus ad executionẽ criminis.quandoq; ad inueſtigan-
dũ proceſſum.Circa primũ dic:qñq; vnaquæq; executio debet
eſſe corporalis nõ pecuniaria.& qñq; vtraq; debet eſſe pecunia
ria.qñq; vna pecuniaria,alia corporalis.Primo caſu qñq; cã pro
pter quã eſt carceratus habet extĩguere executionẽ ſecũdę cau-
ſæ.Verbi gratia:Primò eſt carceratus propter condemnationẽ
capitalẽ.Secũdò propter condemnationẽ furcarũ:& tunc debet
aduerti,vt executio fiat propter illud crimnẽ qđ eſt grauius, &
in id recõmendatio illa præualebit quæ eſt facta propter crimẽ
grauius,vt colligitur.ff.nil noua.ap.pẽ.l.j.§.fi. Si verò executio
facta ex prima cã non abſorbet executionẽ faciendã ex ſecũda
cã.Verbi gratia:primò eſt carceratus propter amputationẽ ma-
nus.ſecundò pro pede,vel oculo,vel capite:& tunc prima recõ
mendatio præualebit,vt primo prima executio fiat.poſtea ſecũ
da fiat,ac ſi fieret à diuerſis iudicibus,vt l.ſi cui.§.fi.ff.de accuſ.
Qñq; vna executio eſt corporalis,alia pecuniaria. Verbi gratia
eſt recõmendatus pro pœna capitis,alius facit eũ recõmendari
pro pœna pecuniaria,vł vt rationẽ adminiſtrationis reddat.iſto
caſu ſi quidẽ habita modica dilatione in executione pœnę cor-
poralis poſsit conſuli illi qui petit pecuniã:tũc dico cõcedendã
iſtam dilationẽ:aliàs ſecus,vt l.ij.C.de bo.dã.facit.l.fi.circa prin
ci.ff.de pũb.iud.Qñq; vtraq; executio eſt pecuniaria:puta quia
vnus fecit recõmendari eum pro vno debito.Alius facit eũ re-
cõmendari pro alio ex forma ſtatuti vel ex forma l.j. C.qui bo.
ce.poſ.& iſto caſu ſine dubio vtraq; recõmendatio tenet . ſicut
enim in vna re poſſunt mitti plures creditores in poſſeſsionem,
& vna res pluribus obligari,vt l.ſi finita.§.ſi plures. ff. de dam.
2 infe.facit l.cũ vnus.de bo.auť.iu.poſ.ita eadẽ ratione hic. †Nũc
eſt videndum quando recommendatio fit propter proceſſum.
& hoc aduerte:quia quandoq; vterq; proceſſus eſt criminalis:
quãdoq; vterq; eſt ciuilis:quandoq; vnus eſt ciuilis,& aliuscri-
minalis.Primò caſu ſemper valet prima recõmendatio,vt ſuper
e ea prius procedatur:etiam ſi ſit crimen[e] leuius,vt l.ſi cui.in fi.de
accu.recõmendatio verò ſecunda valebit & finita prima fiet ſu
per ſecunda,vt l.qui de crimine.C.de accu.& ſiue fiat ab eodẽ
iudice,ſiue à diuerſis,vt d.l.ſi cui.in fi.Si verò vtraq; cã eſt ciui
lis,dicas idem quod dixi in captione reali facta.Si vero vna eſt
ciuilis alia criminalis:& tunc criminalis præfertur,vt l.ꝓ mino-
rẽ.ff.de iud.& l.fi.C.de ord.iu.quod intellige,niſi cã ciuilis eſſet
3 tẽpore peritura,vt ibi,in fi.†Tertio eſt videndũ ꝗd ſi vna recõ-
mẽdatio eſt facta pro executione,alia pro proceſſu,vtrũ ſecun-
da recõmẽdatio impediat primã.& breuiter ſine dubio vtraque
recõmẽdatio valet,quatenus ſe nõ impediũt,ſed ſi inuicẽ ſe im-
pedirent,vt ꝗa pro pœna capitis eſt recõmendatus, & accuſať
de aliquo crimine ex quo etiã imponiť pœna capitis: certè exe-
cutio prima differtur,ſi in ſecunda cã erit grauius delictũ , vt in
l.j.in fi.ff.nil no.ap.qđ poteſt eſſe vtile qñ velles facere ꝙ execu
tio impediať ſeu differatur.& prædicta ſunt vera quãdo prima
4 carceratio fuit facta iuſtè.†Sed quæro:ꝗd ſi indebitè fuit facta
prima carceratio:an poſsit fieri recõmendatio iuſta poſtea. Dic
vt dixi in q.quã diſputaui,ꝗ inci.Lapus quidã fuit captus.Bart.

Si ſtatuto cauetur ꝙ cõmittẽs adulteriũ puniatur in c.libris,
an cõmittens adulteriũ pluribus vicibus cũ vna puniri debeat
vna pœna,an multiplici.& quid de aliјs delictis iteratis.

1 *Adulter una an multiplici pœna puniatur ſtatuto dictante quod committens adulterium puniatur in centum & pluribus uicibus commiſit illud.*
2 *Actio furti nata ex contrectatione prima non naſcitur ex contrectatione aßidua.*

CONSILIVM CCXXII.

f A Ntonius[f] cõmiſit adulterium
cum Berta pluribus & pluribus vicibus & diuerſis.
Queritur an debeat pœna imponi pro vno ſolo adul
1 terio,an pro pluribus ex forma ſtatuti dicentis † ꝙ committens
adulteriũ puniatur in centũ li.gl.hoc tangit.ff.de fur.l.vulgaris.
in pri.quę inci.imo.quã gl.ꝗdã intelligũt vbi imponiť pœna ca
pitalis de iure cõmuni,per l.quãuis.C.de adul.& ſic dicũt illam
gl.hoc caſu dicere verũ.Si autẽ imponereť pœna pecuniaria,ꝗ
cõiter imponiť ex forma ſtatuti:& tũc dicũt ꝙ toties imponi de
bet pœna pecuniaria quoties adulteriũ cõmiſerit,vt ff.de pri.de
lic.l.nũq; plura.ſed hoc nõ eſt verũ:nã cũ glo.inducat ipſius di-
ctũ in arg.ſeu ſimile ad pœnã furti manifeſti,vel non manifeſti
quę pecuniaria eſt:nõ eſt veriſimile gl.hoc dixiſſe ꝙ pœna fue-
rit corporalis vel capitalis:ꝗa tũc non eſt bonũ argu. vel ſimile.
Gl.ergo vr̃ bene dixiſſe:etiã ſi pœna pecuniaria imponiť. Nã il
la gl.in d.l.nũq; plura.de pri.deli.tenet dictã legẽ nõ habere lo-
cũ qñ ſunt plura delicta,& diuerſæ ſpẽs delinquẽdi.ſecus vbi ſit
eadẽ ꝑſona,& eadẽ ſpẽs delinquẽdi:& iteratũ ſit ipſum delictũ:
ſi tñ ex iteratione delicti nõ inſurgit nouũ intereſſe pecuniariũ:
tũc vna ſola impuniť pœna,vt ff.de fur.l.inficiãdo. §. infans.&
ita etiã tenet & no.Dy.in l.nũq; plura.ff.de pri.delic. ꝓbať in d.
2 l.ei ꝗ fuit.ff.de fur.†vt furti actio nata ex cõtrectatiõe prima nõ
naſciť ex cõtrectatione aſsidua.ſed ſi actio nata ex prima cõtre-
ctatione extincta eſſet,vel per exceptionẽ euerſa:tũc ex ſequẽti
cõtrectatione durat actio furti,vt ff.de ver.ob.l.fi.Sicut ergo cõ
ſiderat lex vt ſemel nata & efficaciter duret,& ꝙ ex intentione
amplius nõ naſcať:aliàs ſic Simile tenet glo.& innuit idẽ in crĩe
adulterij ꝙ vna ſola pœna veniat ĩponẽda.ff.de adul.l.maritus.
§.ſex mẽſiũ.vbi formať qõ ꝙ ſi tribus annis in adulterio ꝑſeue-
rauerit,an durat ꝓ̃ſcriptio à die adulterij primo cõmiſsi:& ſic in
nuit tãtũ vna actione agi poſſe.Preterea Ia.de Are.in l.ꝗcũq;.&
g ibi vide Bal.[g] C.de ſer.fug.tenet ꝙ aut ſunt plura facta, & deli-
ctũ vnũ qđ cõtingit vbi eſt ead. ſpẽs delicti,& cõfirmata ex pri
mo facto & cõcurrat etiã circa idẽ,vt ſi plures recipiãt ſeruũ an
tequã domũ redeat:tũc vna pœna eſt:& idẽ in furto:vt d. l.ei ꝗ.
ff.de fur.Aut plura facta & delicta multa,& diuerſæ ſunt ſpẽs
delictorũ primo durãte vel non:& tũc cumulať pœna.vt l.agra
ria.de ter.mo.& de colle.illi.l.pe.ꝑ ſimilẽ rationẽ,ſed in aliјs cri-
minibus.diſtinguit gl.ff.ad l.Aq.l.ita vulneratus aliàs.l.illud.§.
fi.& idẽ Ia.Bu.per verba talia ſic dicẽdo : Aut ſunt plura facta,
& delicta plura dico reſpiciẽtia diuerſas ſpecies delictorũ:et tũc
habet locũ lex C.de fur.l.aduerſus.Idẽ ſi reſpiciãt diuerſas per-
ſonas quę idẽ conſiliũ mõ participauerũt circa diuerſas res vt d.
l.pe.

a ¶Interlocutoria.Vide Ro.conſi.ccclviij. Bern.Lan.
b ¶Diffinitiua . vide Bal.cõſ.ccclxiij.iij.libro.Bern.Lan.
c ¶Reſtituiſſet . vide Roma.conſi. ccclxij. Bern.Lan.
d ¶Recommendari.vide Ale.conſil.clix.ij.lib.Bern. Lan.
e ¶Crimen leuius.vide doc.in l.ij.ff.de in ius voc.& ibi Alex.in ij.col.Tho.
f ¶Antonius.vide pulchrã apo.Ale.in l.nũquã plura.in verſ.itẽ op.in verſi.pro mille ageretur.de priua.de li.& Bal.in conſilio.clvij.inci. antiqui. in v.volu.& vide apo. And.Sic.in l. vulgaris.in prin.in ij. apo. in addi.Bar.ff.de furtis.& vide apo. Ale. in l.edita.in ij.col. C. de edẽ.in verſi.qualitatem.& Iaſo.in l.eũ qui.§.in popularib⁹. in pe.co. ff.de iureiu. & Rochũ.de Cur. in c.fi.in iij.col.extra de conſue.vbi alle.Bar. hic.& ibi videas.T.
g ¶Bal.Hic allegatur. Bal.aduerte:quia debet allegari Balduinus, i.Iac. Balduini. Tho.

l.pe.de col.il.& l.agraria.de ter.mo. Aut factũ vnum & delicta
plura,& habet locũ ſi criminaliter agatur l.ꝗ de crimine.prealľ.
Aut facta ſunt plura & delictũ vnũ,hic cõtingit quãdo primo
durante ſecundũ ſequiť iteratò idẽ & in eadem ſpecie criminis
& tunc vna pœna imponitur tantũ,vt d.l.ei qui.ff.de furt. & ita
intelligiť d.gl.l.vulgaris. Aut eſt ſoluta pœna ex primo delicto
vel ſaltem lis eſt conteſtata ante delictum:& tũc ex emulatione
delicti cumulatur pœna vel nõ cumulať.ff. de pœ.l. ſi diuortio.
Et pro hac opi.ſatis facit d.glo.quæ eſt in d.l.ei qui.ff.de fur. Si
ergo verum dicit glo. prædicta l.vulgaris. etiam ſi pœna pecu-
niaria imponatur.& ita de iure conſulo ego Barto.

CONSILIVM CCXXIII.

A Ccuſatio fuit inſtituta contra
Martinum ꝙ percuſsit cum armis &c.dè iſto cõſilio.
vide ſ.in conſi.cxvij.

Computatio graduum ſecundũ ius ciuile quæ eſt vera quo
ad punitionem maleficiorum , & quo ad compromiſſa faciẽda.
Item ſecundum ius Canonicũ quẽ habet locũ in matrimoniјs.

1 *Fratres conſobrini,an & quo ad quid,& quo iure ſint in quarto gradu.*
2 *Fratres conſobrini de iure Cano.quãtum ad promißionem & prohibitionem matrimonij ſunt in ſecundo gradu.*

CONSILIVM CCXXIIII.

a A N fratres[a] conſobrini ſint in
1 quarto gradu.†Dico ꝙ fratres cõſobrini ſunt in quar
to gradu quo ad punitionem maleficiorum, & cõpro
miſſa faciẽda,vt Inſti.de grad.§.quarto gradu.& ſi. & eo modo
de iure Canonico,vt xxxv.q.v.c.j.& c.gradus.§.ſexto gradu. ꝙ
originalis fuit iſidori:alia verò computatio graduum fit de iure
Cano.quantum ad permiſsionem, & prohibitionem matrimo-
niorum ſecũdum quã conſobrini eſſent in ſecundo gradu. & de
hac computatione habetur dicta cauſa & quæſtione.c.porro.&
2 parentelæ.†Quæ ſecũda computatio habet locum in matrimo
niјs,quo ad alia habet locum alia computatio. quod clarè patet
ea.q.& cauſa.c.ad ſedẽ.ibi, deniq; & domini,&c.ibi, in legibus
&c.& ad fi.c.ibi.nam ſi quis peruerſa & obſtinata mente,& re-
cto tramite.Andr. de Are. de hoc tractat ſatis plenè. Iacob. de
Alb.in libro de contrarietatibus inter ius ciuile & canonicum:
& de gradi.§.ij.concor.Ioan.And. in arbore conſanguinitatis.
& not.Ber.extra,de conſan.& affi.c.fin.in gloſ.ſi vis ſcire. Bar.
aliâs dicitur And.de Are.

Si clericus non incedens in habitu clericali condemnatus
fuit de crimine,vel de cauſa ciuili per iudicem ſecularẽ, coram
quo nunquam oppoſuit exceptionem incõpetentis iuriſdictio
nis,& appellauit: tunc in cauſa appellationis poteſt petere ſen-
tentiam annullari,etiam coram iudice ſeculari appellationis.

1 *Clericus non incedens in habitu clericali condemnatus , non opponit exceptionem iudicis incompetentis:quia poteſt dicere ſententiam nullam in cauſa appellationis.*
2 *Clericus non incedens in habitu , non perdit priuilegium , niſi poſt trinam monitionem ſibi factam.*
3 *Libellus talis an procedat,dico ſententiam nullam,& ſi qua eſt,peto caſſari per appellationem ut iniquam.*
4 *Iudex appellationis licet non poſſet cognoſcere in cauſa clericali , quia ſecularis:tamen poteſt pronũciare ſe non eſſe competentẽ,& condemnare impetrantẽ in expenſis.*

CONSILIVM CCXXV.

b C Lericus[b] non ſub nomine cleri
cali , ſed ſimpliciter nomine proprio non incedens in
habitu clericali , non opponens exceptionem iudicis
incompetentis condemnatus appellat. quæritur an talẽ ſenten-
tiam poſsit dicere nullam,cum non oppoſuerit in principali ex-
1 ceptionem clericatus.†Et ſine dubio poteſt dicere nullam:quia
hanc exceptionẽ non poteſt omittere:nec ei renũciare tacitè vel
expreſsè.extra,de foro cõpe.c.ſi diligenti.&c.ſignificaſti. vt ita
not.& tenet Gul. expreſsè in tit. de æta. &
qua.§.j.in fi.ỳ.ſed ponit.& Arc.xv.q.iij.pla
cita.& ad hoc qđ no.Inn.extra,de cen.c.ve-
nerabili.Nã cũ ipſum priuilegium non ſit
propriũ ipſius clerici.ſed totius ordinis cle
ricalis:vt in c.ſi diligẽti.de fo. cõp. nil ope-
rať taciturnitas clerici . Vbi eñ eſt tale fa-
ctũ qđ à iure improbať,nec eſt in poteſtate
faciẽtis,extra de præben.c. dilecto. cum ſi.
Non obſtat ꝙ in habitu non ſuccedebat:
2 quia †per hoc nõ perdit priuilegiũ,niſi poſt
trinam monitionẽ:vt extra, de ſen. excõ.c.
in audientia.nunquid inſpecta forma peti
tionis ipſe iudex appellationis ſit cõpetens
vt de nullitate cognoſcat.Rñ.ſic. & ita no.
3 Inn.& Hoſti.extra,de appel.c.dilecto. †Et
ibi no.ꝙ procedit talis libellus,dico ſenten
tiam nullã:&,ſi eſt aliqua,peto eam caſſari
virtute appellationis,vt iniuſtam. & ita ſer
uatur.Item hoc probatur ratione.nã iudex
procedendo in cauſa ſuæ iuriſdictionis,&
partem grauat,facit iniuſtitiam,etiã ſi non
credit ſe grauare:ꝗa neſcit exceptiones reo
cõpetere,vt eſt caſus extra,de app.c. ſigni-
ficauit.vbi cauſa appellatiõis remittitur ad
eundẽ iudicem,quia grauauerat : ꝗa igno-
ranter hoc fecerat : aliâs non debet ad eum
remitti.extra,de app.c.accepta.ſic ſi graua
uit.ergo iudex appellationis de hoc cogno
ſcet.Item probatur aliter:ꝗa dicit ꝙ iudex,
qui tulit ſententiam in cauſa principali,nõ
punitur:licet per iudicẽ appellationis ſen-
tentia eius diſſoluatur.ij.q.v.hoc etiam pla
cuit:quia non poteſt intelligi , niſi quando
iudex hoc fecerat ignorãter.ergo ignoran-
tia nil nocet:quia indiſtinctè iudex appel-
lationũ cognoſcat de nullitate tenet Oldr.
in l.ſi expreſsim.ff.de app.& eſt caſus ff.fa.
4 erciſ.l.quædam mulier præ.†Non obſtat ſi
dicatur ꝙ non poteſt iudex appellationis
cognoſcere,quia ſecularis:quia licet iudex
ſecularis non poſsit cognoſcere ſi clericus
commiſerit crimen:tamẽ bene poterit pro-
nunciare ſe non eſſe iudicem cõpetentem:
& condemnare impetrantem in expenſis.
extra,de præſcri.c.ſuper literis.in fi.Item il
le iudex ſeu poteſtas qui condemnauit po
teſt ſuam ſententiã retractare, cum ſit nul-
la.C.quomodo & quando.iu.l.ſi præſes.&
de appel.l.iiij.& hoc poteſt iudex appella-
tionis ꝗa virtute appel. ſuccedit in locum
primi iudicis. nam cum poſsit ſententiam
confirmare ſi inueniret eam à iudice com-
petẽte latam:ergo & infirmare : cum cuius
eſt confirmare , eſt & infirmare.& qui po-
teſt condemnare, poteſt abſoluere.xiij.diſ.
inferior.& dominus voluit idem eſſe ius li
tigandi & abſoluendi.de pœni.diſtin.j.ver
bum igitur in hoc caſu non eſt dubitandũ,
&c.Præterea,ſi clericus litigaret coram iu
dice ſeculari,& opus eſt ei appellare:debet ad alium iudicẽ ma-
iorem ſecularem appellare:vt ij.q. vj.c. non ita in eccleſiaſticis.
vt ibi eſt glo.ordi.& allegatur iſta gl. in corpore auť.de ſan.epi.
§.ſi tamen imperium.col.ix.Bart.

Si commune vendat gabellam pro certo pretio vni,& ſtatu
to ipſius cauetur quòd de quolibet contractu debeat ſolui ga-
bella:tunc ipſum cõmune de prædicto contractu debeat etiam
ſoluere gabellam prædictam pro parte ſua:& cõtrahens ſecum
etiam.

1 *Commune habens ſtatutum dicens ꝙ pro quolibet contractu ſoluatur gabella , an uendens gabellam teneatur ſoluere eam de prædicto contractu.*

a ¶Fratres. Vide Bar. in cõſil.xv.in ij. vol. & ibi ſcripſi & in l. fin.C.de ſucceſ. edic. Tho.
b ¶Clericus. De hoc conſi. vide plenè per And.Sic. ĩ c.ij. in pe. col.de fo. cõpe. & ꝓ opi.Bar. vide Ro.in cõſi.ccxcix. in ꝓpoſita cõſultatione & Ioã.de ana. in c.poſt miſerabilẽ.in iiij.col. de vſuſ.& Pe.đ anc. in regula, ea quæ de regu.iur.l.vj.& Phi. Dec.in cõſi.vl.in pe. col.inci.dubitať principaliter. in cõtrariũ vide Spe.in tit.de reconuẽ.§. nũc dicam⁹. verſ.ſed nunqd incidenter. vbi inquit ꝙ iudex ſecularis cognoſcit de cauſa ſpirituali,& contra clericũ qñ de plano cognoſcit, & abſq; cõtradictione , vt quia clericus cõfiteť.& vide plures concor.per Alexã. in l. Titia. in iij.colũ.ff.ſol.mat.& pleni⁹ per Phil.Dec. in d.cõſi.vlt.in j.col. & adde Io.Calde. in cõſi.xij.in tit.de iud. vbi plenè incip.ſi clericus.vide Phil.Frã. in c.dilec. ĩ c.j.iiij.co. de appel.& Lan.Brixi.in c.qm̃ contra falſam.in ver.cõfeſsiones.de proba. in ver. quæro Petrus. & in ver. quæriť vlterius. vbi plenè de dicto Spec.& vide Pet. de Anc.ĩ cõſi.cxxxviij. viſis.in ij.col.& Ale. in l.ij. in iij.colũ.ff. ſi quis in ius. voca. nõ ie.& in cõſi.cxlix.in vj.vol. inci. in cauſa inquiſitionis.& apoſtil.in l. edicto. ĩ prĩ. in j. gloſ. C. de edic. diui Adriani. tollen. Quid aũt ſi clericus citat clericum inuitũ corã iudice ſeculari, & fuerit lata ſententia abſolutoria , an valeat: vide Fede.de Se. in conſi.xc. caſus talis eſt & Petr. de Anch. in c.ij. de foro cõpe.vbi cõcludit ꝙ ſententia nõ valet & eſt nulla.& facit mẽtionem de conſi.Bar. licet ipſum non allegat vide Alex. in locis ſuprà dictis. Th. Diploua.

2 *Diſpoſitio ſtatuti generaliter loquens de quolibet cõtractu non poteſt reſtringi.*
3 *Fiſcus,qua de cauſa non ſoluit uectigal ſeu gabellam.*

CONSILIVM CCXXVI.

a C Auetur ſtatuto.[a]
1 Montis polciani † ꝙ de quolibet
contractu, in quo fuit factum
inſtrumentum,ſoluantur gabellario taxæ
groſſæ quatuor denarij pro libra,duo vide
licet pro qualibet parte:modo cõmune di-
b ctæ terræ [b] vendidit alteri gabellam bladi
pro certo pretio. Quæritur,nunquid com-
mune debeat ſoluere gabellario taxæ groſ
ſæ pro dicto contractu duos denarios pro
libra,qui ſibi contingũt in parte. Et primò
videtur ꝙ commune non debeat quod ſic
probatur:In generali ſermone ſeu obliga-
tione non videntur obligata, quæ quis ve-
riſimiliter non eſſet obligaturus:vt ff. de pi
gno.l.obligatione.ſic etiam in iſta diſpoſi-
tione non videtur veriſimile ꝙ commune
voluerit ſtatuere contra ſeipſum. Pro hoc
videtur caſus in l.licitatio. aliàs, locatio. §.
fiſcus.ff.de publi.& quod ibi no. per Dyn.
pro hoc eſt illud generale,ꝙ in generali ſer
mone non intelligitur perſona loquentis.
Econtra videtur ꝙ poſito ꝙ ipſum cõmu-
ne de iuris rigore eſſet abſolutum à ſolutio
ne,debet tamen ſoluere:& ſe legi ſubmitte
re,ſicut Imperator:vt l.digna vox. C.de le-
2 gi.& inſti.de inoffic.teſta.in fi. † Secundò
quia iſta diſpoſitio generaliter loquitur, vi
delicet de quolibet contractu nullum exci
piendo:ergo eam reſtringere nõ poſſumus
vt l.de prætio.ff.de publi.cum ſi.& iſta vi-
detur veritas.Non obſtant prædicta ar. &
primò ꝙ hoc eſt veriſimile commune vo-
luiſſe ſe obligare propter æquitatem,quam
debet habere Princeps ſubmittendo ſe le-
gibus.Item quia militibus quandoq; com-
munia conſtituunt maiores expenſas,vt il-
li,quibus ſoluatur ſalariũ, ſoluant inde ga-
bellam,vt illa gabella tribuatur in aliã cõ-
munis vtilitatem.& ſic trahunt ex vna cau
ſa:& ex alia remittunt. ſicut poſſumus hic
dicere,vt commune velit ſe obligare ad ſo
lutionem gabellę:vt ex ea percipiat minus
3 pretium ſiue mercedem. †Ad §.fiſcus : rñ-
detur dupliciter. Primo, quia ratio quare
fiſcus non ſoluit vectigal, eſt:quia genera-
lis diſpoſitio iuris cõmunis,qua pręcipitur
ſolui vectigal,diſponit debere ſolui de om
nibus quæ portantur de vna terra in aliam
terram gratia communis vſus:vt l. cõmiſſa
ff.de vec.ſed fiſcus nunquam mercatur : er
go non debet ſoluere.Præterea,dico & ali-
ter ꝙ ibi ſit caſus pro iſta parte. Si enim fiſ-
cus vigore generalis iſtius diſpoſitionis vl
lege cõmiſſa non teneatur ſoluere,non fuiſ
ſet neceſſaria diſpoſitio illius.§.fiſcus.pro
dicto fiſco.Si dicam in caſu noſtro ſub ge-
nerali prouiſione quòd ex quolibet cõtra-
ctu &c.continetur commune:niſi ſpeciali-
ter excipiatur.Pro hoc facit tex.ibi dum di
cit,immunis quaſi dicat,licet de iure com-
muni ſit adſtrictus:tamen eius fauore ei cõ
cedimus hanc immunitatem.Pro hoc facit
quia licet municipium,in quo colligiturve
ctigal,debeat habere iſtam immunitatem:
non exciperetur tamen à ſolutione,ſi ipſe portari faciat res. Nõ
obſtat quod dicit Dynus ibi,ꝙ nemo poteſt plus iuris in alium
& c.Nã verum eſt quòd contra tertium nõ poſſum alicui trãſ-
ferre plus iuris quam habeam:ſed contra me ſic.Nunquam re-
peritur ꝙ ego ſim mihi obligatus,& tamẽ poſſum me alteri ob-
ligare.& ſic in propoſito.licet cõmune non faceret ſibi obliga-
tionem ſoluere:tamen potuit ſe gabellario obligare. Ad ſecun-
dum de emptore nunquid debeat ſoluere partem ſuam,nullum
dubium recipere videtur.videtur enim caſus in l.licitatio.§.fin.
ff.de publi.

CONSILIVM CCXXVII.

C Apitaneus patrimonij fecit
vnam conſtitutionem ꝙ nulla ciuitas , caſtrum , vel
villa eligeret Poteſtatem aliquem ciuitatẽ.ſub certa
pœna.De iſto conſi.vide ſ.in conſi.cxxxvj.

Si inquiſitio,vel accuſatio eſt formata contra vnum de per-
cuſſione,& ipſe confitetur,ſed non adiecit tẽpus percuſſionis,
nec locum. Item dicit ſe feciſſe ad defenſionem ſuam,an ſentẽ-
tia iudicis condemnatoria valeat.Item an publicatio teſtium fa
cta per iudicem non examinatis teſtibus alijs,qui prius iuraue-
rant,valet.& an iudex poteſt refrænare teſtes ꝙ non examinen
tur poſtquam ſunt recepti.Item an valeat publicatio teſtiũ par-
te non citata legitimè:& an citatio facta in carcere valeat,& nõ
peremptoria ad audiendam ſententiam.

1 ☞ *Sicut confeſſio delicti non continens locum,nec tempus,non ualet:ita libellus & ſententia.*
2 *Confeſſio conditionalis an,& quando ualeat.*
3 *Publicatio teſtium non debet fieri,niſi prius omnibus examinatis teſtibus.*
4 *Iudex non poteſt procedere in cauſa teſtibus iuratis,& non examinatis.*
5 *Publicatio teſtium ipſo iure eſt nulla,parte non præſente,nec legitimè citata.*
6 *Sententia eſt ipſo iure nulla parte peremptoriè non citata.*

CONSILIVM CCXXVIII.

c C Atharina [c] accuſauit Ritã quòd
certo loco,& tempore in inquiſitione contentis, ipſa Rita per-
cuſſit ipſam Catharinam.ipſa Rita reſpondens accuſationi cõ-
feſſa fuit,non tamen adiecit locum,& tempus,& dicit ſe feciſſe
ad ſui defenſionem.& dato termino ad probandum ſuas defen
ſiones recommendata in carcerem fuit.recepti fuerunt teſtes ſu
per accuſatione:quorum nullus probauit contra ipſam Ritam:
imò probant pro ipſa Rita.Dicit enim vnus ꝙ vidit Catharinã
cũ naſo ſanguinolento exire de domo Ritę.pro parte autẽ Ritę
datis articulis,& productis teſtibus,inter quos fuit Bartolutius
Ioannis,& Bucius Cocti intra terminum ad defendendum da
tum iudex iuratis dictis duobus teſtibus,& examinatis pronun
ciauit teſtes haberi pro apertis & publicatis.Pro parte autẽ ritæ
non fuit legitimè probatum quo ad defenſionẽ Ritæ.ſuper om-
nibus tulit ſententiã dominus Poteſtas contra Ritam,vt cõfeſ-
ſa,& non probata defenſione.quæritur an ſententia ſit iuſta vel
1 iniuſta.†Et ꝙ ſit iuſta,defendi non poteſt in aliquo, præſertim
cũ confeſſio Ritæ locũ cõmiſſi maleficij nõ cõtineat , nec tem-
pus,vt patet in rñſione ſua,& ſicut libellus debet continere pręd
dicta:ita confeſſio ſeu reſponſio.& talis debet eſſe ſententia , vt
probaẽ in l.libellorũ.ff.de accu.ij.q.viij.c.fi.ff.cõmuni diui.l.vt
fundus.C.de fideic.li.l.fi.extra,de accu.c.qualiter.& de ſimo.c.
licet.Liquere eñ debet maleficiũ commiſſum.prout,& ſicut in
accu.c.continetur,vt ff.de adul.l.dicere.cũ ſi. ſed ſententia non
2 conformatur accuſationis vt dictum eſt:ergo &c.†Secundò [d] qa
d dicta confeſſio non fuit pura,ſed cõditionalis, ſ.ꝙ ad defenſam
fecerat,ſed cũ qs purè non confitetur,ſed conditionaliter, licet
non probet conditionem,abſolui debet, niſi de puritate probe-
tur per eum qui dicit:prout plenè probatur & no.in l.ſi quidem
C.de excep.per Cy.in l.j.C.de cõfeſ.in ver.xiij.& per Spe. in ti.
de confeſ.§.item.Apparet ergo quòd ipſa Rita fecit ad defen-
ſionem,& cum moderamine inculpatæ tutelæ,& non ad vindi
3 ctam,ſed vim vi &c. †Quartò,quia duo teſtes iurauerunt.et
admiſſi fuerunt,non tamen depoſuerũt,& propterea nõ debuit
publicatio fieri teſtium ſine illis non examinatis , prout probatur in c.cauſam.& ibi per Inno.extra,de dilat. niſi ad depoſitio-
nem detur dilatio,vt probatur.ff.de tab.exhibend.l.locum.§.qd
4 ſit prohibere. †Nec poſſet iudex procedere in cauſa, teſtibus
iuratis & non examinatis:nec poſſet poſt iuramentum refræna-
re ex quo admiſit:vt l.in concedendo.ff.de aqua pluuia arcẽda.
ff.de neg.

a C Caueẽ ſtatuto.aliàs inci. ſtatuto ciuitatis cauetur.Tho.

b C Dictæ terræ. Vide Bald.conſi.xj. iij.lib. B.Land.

c C Catharina. Vide apoſt.in l.cũ de inde bito.ff.de teſti.in ver ſi.aliquis.Tho.

d C Secũdò.No.ꝙ dicit Bar. hic ꝙ ſi qs cõfiteẽ delictũ.ſed ad ſui defenſionẽ &c. licet nõ ꝓbet ſe feciſſe ad ſui defenſionẽ, debet abſolui : niſi probeẽ homicidiũ et delictũ cõmiſiſſe purè:& nõ ſub cõditione.ꝙ no. ad ea q̃ tradit Bart.q videẽ ſẽtire cõtrariũ in l.Aureli9. §.idẽ q̃ſiuit. ff.de li.le.ad cui9 veritatẽ vid̃ Iaſ.in l. vt vĩ in iiij.col.& ſe. ff.de iuſti.& iure.cui add̃ bar. hic.et hmõi deciſionẽ Bar.hic ad de et Ab.Panor.in c. auditis.ĩ pe.co.de p̃ſcri. quã ſequiẽ Ia.in d.l.vt vi.in v. col.& Fe.in d.ca.auditis in xx.col.& in c. cũ venerabilis.in v. col.de excep.& in c. ſignificaſti iu pe.col. de homi.et plenè ꝑ Frã.de Areti.in l.ſi qdẽ.ff.de except.& plenè dixi in addi.ad Ia.ĩ d.l.vt vĩ.in eo aũt qd' dicit Bar.ĩ fi.ꝙ exiſtẽs in carcerib9 nõ põt citari.& ꝓceſſus & ſñia cõtra ipm lata ẽ nulla.add̃ Bar.ĩ l.ij.ff.de in ius vo.& Pau.de ca.in cõſ. xlj.viſis actis.et cõtrariũ tenet ipſemet Bar. in l.is q re9.in vl.co. ff.de pu. iu.cũ cõcor.de qbus ꝑ Iaſ.in d.l.ij.in prin. in iij.colũ.ff.de in ius vo. tñ cõcludẽter dico,& ita cõſului & obtinui bis ſemel in cã dñi Pãdulfi d̃ Cõlẽnucijs I. V.D.eximij.& alia vice in cã Frã.Becij ſoceri mei, q oẽs fuerũt incarcerati ſine cã ab Illuſt. d.Io.Sfortia.ꝙ p̃dicta intelligunẽ, vide licet ꝙ iſta duo copulatiuè cõcurrãt ꝙ carcerat9 iuſtè ſit. & ſui culpa:& ꝙ poſſit cõparere ꝑ ꝓcuratorẽ. Ita Paul.de Caſ.in l. ij.§.ſi qs ĩ iudicio. ff. ſi quis cauti.' & in l. quæſitũ. ff.de re iud. & in l. qñq;. ff. de in ius voc.ubi hoc etiã ſequiẽ Alex.& Frãc. de Aretio.in conſilio cxxxij . cõſultiſsime domine & ita fuit iudicatum per Guliel. Lambertellũ de For liuio tunc Piſauri locũ tenentem produce Borgia Valentino. Tho. Diplouata I.V.D.

ff.de neg.geſt.l.Pomponius ſcribit. & ſi poſſet hoc non refrenã
do fecit,ſed arbitrariè,& de facto,& inordinatè. nõ obſtat huic
ꝙ iudex mandauerit teſtibus ꝙ deponerent intra certũ terminũ
nõ enim negligentia illorũ teſtium debet eſſe dãnoſa dictæ Ri-
tæ,alteri enim per alterũ nõ debet iniqua afferri cõditio. de ali.
iu.mu.cau. fac.l.j.de aqua plu.arcen.l.j.§.de eo.& de regu.iur.l.
non debet.nec potuit ad publicationẽ ꝓcedere prius,vt dictum
5 eſt.†Quinto ꝙ ipſa publicatio eſt nulla ipõ iure,nec aliqua cau
ſa valet:quia non præſente parte,vel citata Rita legitimè.Nam
cũ in vinculis eſſet,fuit citata.Et ꝙ in vinculis foret, probaẽ per
recõmendationẽ de ea factam,tempore reſpõſionis apud cuſto
dem carceris:& ſic non eſſet in poteſtate ſui venire, cũ impedi-
retur per ipſum iudicem:ideo nunq; contumax dici poſſet: vt l.
contumacia.§.contumaciæ.ff.de re iudic. & l. de vnoquoq;.§.j.
& l.ſed ſi per prætorem.in prin. & ſic non valet quod factũ eſt,
vt d.l.de vnoquoq;.§.j.Sexto,quia locus porrectionis accuſatio
nis nõ apparet in ipſa accuſatione nec proceſſus,& actus,qui tñ
certi eſſe debent,ſicut & in cæteris actibus iudicialibus,& mini
ſterijs:vt C.de tabu.l.generali.lib.x.C.de contrahen.& commit.
6 ſtip.l.optimam.extra,de re iud.c.Abbate ſanè.lib.vj.† Item ſen
tentia eſt ipſo iure nulla:quia parte non citata perẽptoriè : & qa
in carceribus erat.Et ita conſulo ego Bart.

An appellatione filiorũ in ſtatutis comprehendatur filius na
turalis tantũ,& vulgo cõceptus & adulterinus, vel inceſtuoſus
cõcludiẽ hic ꝙ non. Itẽ an appellatione fratris carnalis compre
hendatur ſoror carnalis:vel appellatione filiorum fratrũ cõpre-
hendantur filij ſororũ.& cõcluditur ꝙ non.Item circa primã q.
concluditur ꝙ appellatione filiorũ indefinitè comprehenditur
filius naturalis tantùm:licet non ſit legitimus. alij tamẽ legitimi
ſuprà dicti non comprehenduntur.

1 ☞ *Appellatione filiorum in ſtatutis quales filij ueniant.*
2 *Lex non eſt ad improprium trahenda ubi poteſt operari ſecundùm propriũ uerborum ſignificatum.*
3 *Filij uulgò quæſiti an contineantur appellatione filiorum:& ſimiliter inceſtuoſi,nefarij,& adulterini.*
4 *Soror an comprehendatur appellatione fratris.*
5 *Filiorum appellatione continentur quinq; filiorum genera.*
6 *Mater an poßit uocari in ius etiam à uulgo quæſitus.*
7 *Filius regis naturalis,qui non poteſt eſſe rex,non debet in domo regia baptizari.*

CONSILIVM CCXXIX.

a C Auetur [a] ſtatuto quòd quæli
bet perſona,cui relinquiẽ in vltima voluntate,pro ga-
bella ſoluat certã quantitatẽ pecuniæ:de prędictis aũt
excipiuntur filij,& filiæ nepotes , matres & filij fratris carnalis,
& fratres ſiue ſorores carnales , &c. Ex quibus verbis inſurgit
dubitatio.de duobus.Primò de quibus filijs ſit intelligendum.
1 Secundò an appellatione fratris carnalis contineatur ſoror.†Et
circa primũ videtur dicendũ ꝙ ſecundũ ſtrictã & propriã ſigni
b ficationẽ intelligendũ ſit de legitimo & naturali. [b] Nã ꝑut iura
dicũt,filiũ eũ diffinimus,q ex viro & vxore naſciẽ:vt l.filium.ff.
de his,q ſunt ſui vel alie.iur.& l.q ſemper.§.pater. de in ius voc.
& hoc vbi ſimpliciter & abſolutè de filio fit mentio ſine alio ad
iuncto,ſicut eſt in themate præmiſſo ꝓponiẽ,& habeẽ in auẽ.vt
li.ma.& auiæ.§.ad hoc.colũ.viij.Sed an de naturali tantũ poſsit
intelligi,& de illo,q ex concubina ſuſceptus eſt, q̃ donec vixit,
ſtetit aſſociata in æſtimatione cõcubinę:& in domo dubitato af
fectu,& cũ ꝓteſtatione,&c.vt in auẽ.qui.mo.na. effi. ſui.§. ſi qs
autẽ.& l.in concubinatu.ff.de cõcu. Et vr̃ ꝙ ſic quãtũ ad certos
reſpectus. & incertis caſibus vnà cũ filijs ſuis , etiã legitimis &
naturalibus ſuccedãt:vt l.pe.C.ad Orfi. & etiã ſine eis:vt Inſtit.
eo.tit.§.itẽ quæſitũ.ad alimenta:& eorum partibus in certis caſi
bus,& certa parte ſuccedant,vt in prææalle.ti. quib.mod.na.effi.
ſui.§.diſcretis.& §.ſeq. Item in quodã alio caſu pietatis intuitu:
vt habeẽ in l.vxor.§.codicillis.in fi.ff. de leg.iij. Item in quibuſ-
dam caſibus,in quibus talibus filijs ſubſtitutus excludatur:vt l.
ex facto.§.ſi quis rogatus.ff.ad Trebel.aliàs aũt minimè cõpre-
hẽdi videẽ:vt C.de inſti.& ſubſti.l. generaliter.§.fi. Dum ergo,
vt ex præmiſsis apparet,in certis caſibus tantũ,& quo ad certos
reſpectus tantũ,dictus filius naturalis tantũ,loco naturalis & le
gitimi habeaẽ:ſequiẽ ꝙ in certis caſibus prædicta regula,quę in
contrariũ eſt inducta per d.l.filiũ.cũ concor.prælle.firma,& ſo
lida maneat:& per cõſequens exceptio di-
cti ſtatuti,quę filium à dicta gabella exclu
dit & eximit , locum non habet in filio na-
turali:arg.in auẽ.de non alic.§. vt autem &
ff. de teſta. mili.l. tribunus.§. cum aliquis.
Ad hoc facit quod not.Ioã. And.extra,de
bap.& eius effe.c.j.in cle.Ad idẽ: quia quo
ad cõmodũ filiorũ naturales filij non ſunt
filij,quo ad honorẽ parentũ ſic. Et ita ſolet
no.in l.j.ff.de reg.iur.& per Dyn. extra.eo.
tit.in procemio.Ad huiuſmodi cõfirmatio
2 nẽ accedit † qa lex vbi põt operari ſecundũ
ſignificatũ propriorũ verborum, nõ eſt ad
impropriũ trahẽda:vt l.verbis ciuilibus. &
l.in pupillari.& ibi no.ff.de vul.& pup.& l.
librorũ.§.qd' tñ Caſsius.ff.de leg.iij.& l.nõ
aliter.& l.Scęuola.& qd' ibi no.ff.ad Treb.
ſed ſtatutũ ipſum põt operari ſecundũ pro
priũ ſignificatũ,ſecũdum qd' eſt : ergo &c.
De huiuſmodi genere perſonarũ modicũ
eſt curandũ,cũ maximè hodie ex tali coitu
nati rariſsimè inueniunẽ.vt in facto eſt no-
3 tum. †Quid de vulgo q̃ſitis,id eſt de his,
qui ex publica & vulgari meretrice nati
ſunt.Et certè hi multò minus q̃ naturales
tantũ filiorũ appellatione cõprehendunẽ,
cũ nec patrẽ cẽſebanẽ habere : vñ ſolẽt filij
ſpurij appellari.Inſti.de nup.§.ſi aduerſus.
ibi:itaq;.& de legi.agna.ſuc.§. vulgo.Idem
de inceſtuoſis,nefarijs,& a dulterinis:vt in
prææalle.§.ſi aduerſus.Inſti.de nu. quinimò
nõ ſunt digni appellari filij , nec à parenti-
bus alẽdi,nec eis poſſunt ſuccedere, vt bre
uiter dicã:& omni beneficio legis prorſus
ſunt excluſi.C.de ince. nu.l. ſi quis inceſti.
circa prin.ibi:ſed neq; vxorem , neq; filios
ex ea editos habere credantur. in præal. auẽ.quibus modis nat.
effi.ſui.§.penul.& C.de natu.lib. auẽ. licet.in fi. Concludo ergo
quòd dicta regula de filijs legitimis intelligenda eſt de natura-
4 libus,& legitimis tãtum. † Circa ſecundũ videẽ dicendũ prima
c facie ꝙ appellatione fratris contineẽ ſoror [c]. ff.de pac.l. tres fra-
tres.ff.fa.ercis.l.Lucius.in prin.Et ratio , qa maſculinũ concipit
fœmininũ.ff.de leg.iij.l.qui duos mulos.& de ver. ſig.l.j. Econ-
tra videtur ꝙ nõ:cũ in dicta parte ſtatutũ loquatur in maſculo:
& ſic ad fœminã non debet extendi, ſed de eo,ſ. fœmineo ſexu
in dicta parte pro omiſſo eſt habendũ:& ſic cum de ſororis filio
in ſtatuto nõ diſponitur,dicendũ eſt ſecundũ regulã poſitam in
prin.dicti ſtatuti q̃ eſt vt ad ſolutionẽ dictæ gabellę teneatur.ff.
ſol.matri.l.ſi vero.§.de viro.& pręalleg.§.vt autẽ. ſed vt primus
punctus clarius poſſit videri,allegaẽ in contrariũ ꝙ dicta exce-
ptio intelligi poſsit,& in fauorẽ ſuum extẽdatur ad filios natos
5 de concubina,quæ donec,&c. † Et ſic certũ eſt ꝙ appellatione
filiorum continentur quinq; genera filiorũ,vt in auẽ. quib. mo.
nat.effi.ſui.§.palam.& ita ſummat Azo in d.tit.§.j. Præterea au
tem habent aliquam exceptionẽ ꝙ aliqui ex prædictis non ſunt
digni nominari filij,vt in præal.tit.& §.remanet ergo ꝙ natura-
les ex concubina ſint,& nominentur filij:vt in auẽ. de non alie.
§.vt autem.ad idem facit quòd filiorum appellatione continen
tur ex nobis deſcendentes.ff.de verbo.obli.l.liberorum.§.Papi.
& qui ex maſculo,& fœmina procreantur , filij dicuntur etiam
ſine nuptijs:vt ff.de iuſti.& iur.§.ius autem.Ad idem : quia ſta-
tutorum intellectus magis circa ea,quæ ſunt facti verſatur,quã
circa ea,quæ ſunt iuris.extra de conſti.c.j. lib.vj. ſed conſidera-
tio verborum quantum ad ea, quæ ſunt facti reſpicit naturales:
ergo etiam hic de naturalibus intelligi debet. Ad idem facit qd̃
not.per doc.C.ad leg.Iul.maic.l. quiſquis.§. filius. vbi tenentur
crimine læſæ maieſtatis non nati de legitimo matrimonio:dum
modo tunc temporis ſint nati. Sed ſi illud eſt ibi quantum ad
pœnã:multò magis quantũ ad beneficiũ:qa fauores ampliandi,
& odia reſtringẽda ſunt: & in hoc ſtatuto eſt fauorabilis iſta ex
ceptio,quantũ ad illos,quos lex nõ ꝓſequiẽ,vt odioſos,licet nõ
faueãt in aperto:ergo includaẽ ſub diffinita etiã indefinitè ꝓlata

a C Caueẽ.Vide Alex. in l. ex facto.§. ſi qs rogatus.ff. ad Treb. & ibi vide in addi. meis & vide apoſti. Andr.Barba.in l.tres fratres .ff. de pact. in lec.Bar.Thomas.

b C Naturali . Quod imò appellatiõe filij nõ cõprehendaẽ naturalis in ſtatutis tenuit Pau.de Caſt.cõſil.lxxix.Io.de Imo. in Cle.j. de baptiſ.& Pe.de Anc. ibi, & in cõſi.lxxvij. Ang. verò cõſ.xxx.inci.dña. Frãciſca.tenet idẽ qd̃ do.cõſulens.ſ.in proprijs terminis & idẽ in fortioribus terminis in ſpurio,d. Benedi.de Plumbino cõſ. ccliij.qd̃ eſt inter cõſilia Ange. maximè qñ verba ſtatuti ſunt naturalia , vt puta ſi filius,ꝙ tunc veniat ſpurius.contrariũ tñ cõſuluit Ang. conſi. ſeq. & ſpurius nõ cõprehẽdaẽ ille dictarũ opi.verbis verior videbitur colligere ex his q̃ no.per nouiſsi. in l.ſemper.& ĩ l.parentes.de in ius voc. Et an appellatione fratris veniat ſoror, vide Ale. cõſi.xcvij. ij.lib.Bernar.Lan.

c C Soror.Vid̃ in l.tres fratres.ꝑ bar.& doc. vbi ſcripſi.Thomas.

Pro intellectu Bart. in §. ſi quis.i auf. qb° mod.natu. effi.ſui.
a ¶Iacobe. Adde qđ iſtud conſilių ſecundũ ordinẽ Peruſinũ eſt in.j.parte iudicio rũ,nu.xxxv.& vide Iaſ.in l.j.in ij.col. ff.ſi quis cauti. vbi plenè de iſto cõſi. Bar.Th.
b ¶Rũ.adde ꝗ not. de Bar.in cõſ.cclvij. qri tur an elapſo.& quæ ibi ſcripſi.& qđ not. Bar.in l.ſi cui legeſ.ſ ſi.ff.de leg.j.& l.ſi in diẽ.ff.de cõditi.& de mon.& Bal.in l.j.in iij.co.verſi.ſed hic q̃ro.ff.ſi qs cautioni.et vide Bart.Soci.in dicta l.ſi in diẽ.ff.de cõdi.& demõ.poſt Frãci.de accoltis in d.l.ſi cui.in vltima co.ff.de leg.j.& vide Franc. de Are.i dicta l.ſi cui vbi cõcludit,circa ꝗ aut arbiter demõſtra uit initiũ tẽporis:puta qa dixit hĩc ad mẽ ſem,& tunc aut pars ignorauit laudũ,impedimẽto iuris,et nõ cedit tẽpus niſi à die ſcientiæ,vt l. ſi quis ignorãti.§.vlti.ff. ad ſyll.& facit.l.ſcimus §.donec.C.de iu. deli.aut impedimẽto fa cti.puta qa nõ interfuit laudo: vel qa nõ fuit ei notificatũ: nõ tñ impeditur de iure ſcire:tũc cedit tẽpus ignorãti:qa currit ab initio demõſtrato vt hic & l.qui duos.§.j. ff.de ma.teſt.& adde ad ipſum,ꝗ iſto caſu puto ꝗ poterit petere reſtitutionẽ ex iuſta cauſa &c.l.j.in fi. ff.ex qui.cau.m ai.& ff.qđ vi aut clã.l.ſem per.§.hoc interdicto. aut ſecundũ do. Frã. nõ demonſtrauit ini tiũ:qa nõ dixit hinc, ſed dixit intra menſem ſimpliciter, vel dixit in menſe proxime veturo, & tũc intelligit à die ſcientiæ vt C.de appel.authẽ. hodie & qđ ibi not. & d.l.iij.§.ſi qs hæres.ff.de ſtatu.libe.qa an tequã ſciat,nõ videt poſſe,vt l.j ff.de calũniato. & in dubio tẽpus incipit cedere à die quæ alios habet vt d.l.iij.§.ſi quis hæredis.Tho.
b ¶Notificauit parti. No.ꝗ notificatio laudi,ſi fit à notario,ſuf ficit ſi nõ dat copiã ſi nõ petat.vide Lud. Ro.in cõſi.vj.incipit cõ dicta.& Ale. in cõ ſi.xcv. viſis proceſſibus.i pe.col.in ij. vo. & bar.& doc.in l.nõ ſolum. §.morte.ff.de no.ope.nũ. & ibi Alex.in antepe. col. & Card.Flo.in cle.cãm in xxj.& xxij.q.de electione.Tho.Di.
d ¶Nõ feciſti.No ꝗ hęredes prohibiti diuidere ſub pœna poſ ſunt volẽtes diuidere addę Old.in cõſi.cc. xlj. factũ tale eſt.vid Io.firma. in ſuo rep. in ver.hæres prohibi tus.in verſ.iiij. T.D.
e ¶Dñs Io. Vide Ale. in conſ. clx.vj.volu. inci.viſo ac diligẽter in ij.col.nu. iiij. in fi. & Bar.in c.ſi. in col. ij. de pec. clerico. & Ale.in l.ſi filio. §.ſi.ſ pe.col.in ſi.ff.ſo.ma. & Bart.in cõſi. lxiij. & ibi ſcripſi.Tho.

vt ff.de le. ij.l.ſi pluribus.& l.ſi pretio.cũ ſi. & hanc parte tenet Accur.in l.parentes.de in ius vo. Nõ obſtant allegata in cõtrariũ. nã l.filiũ.loquitur de naturali, & legitimo, quod patet:quia eſt in titu.in quo quęrttur de iure patriæ poteſtatis,quod eſt propriũ ciuiũ Romanorũ patriũ in filios:& tũc diffinit & declarat quis eſt filius tũc,ſ.in poteſtate.certè bene reſpondetur ꝗ eſt ille, qui 6 naſcitur ex matrimonio.† Diffinitio autẽ ſi liȷ eſt illa,de qua dixi ſ. ſed lex declarat ꝗ mater nõ poteſt vocari in ius,etiã à vulgo quæſitis.ſed pater certus eſt,quem nuptiæ demonſtrant.non autẽ diffinit quid ſit pater.Itẽ non excludit ꝗ ille,qui quærit filiũ ſine matrimoniũ,nõ ſit pater,ibi etiam no. non obſt.auf.ma.& auiæ.§.ad hæc quo ve 7 nit ad declarationẽ l.filium.præalle.† Non obſtat quod no.auſ.qui.mo.nat.effi.ſui.§.ſi quis aũt defunctus.quia pro teſtamẽto eſt illa,& ſit ad hoc vt ſciri poſſit qui nõ ſunt legiti. Nõ obſ. quod no. Io.And.extra,de bap.& eius effe.in Cle.quia loquitur de regibus,& principibus.& filiȷs eorum in quo caſu filiȷ poſſũt in regno ſuccedere,& principali:quia regalis dignitas, & principatus non competit niſi filiȷs qui regnare poſſũt, & principari:et eis datur regnũ cauſa beneficiȷ.Si ergo filius nõ poteſt eſſe Rex:ergo non debet in domo baptizari: quia ceſſante cauſa ceſſat effectus.Non obſt.l.iij.C.ad l.Iul.de adul.quia illud non excludit quod non ſint legi.ſed in illo caſu facit lex differentiã inter naturalẽ tantum,& legitimos, ſicut in aliȷs iuribus:vt l. generaliter. C. de inſti.& ſubſti.ff.ad Trebe.l.ex facto.§.vni. cum ſi.vel fortè illa ſolutio nõ eſt vera,nec colligitur ex dictis legibus. Sed contrariũ videtur verum:quia de commodo filiorũ tractatur cum de tutela ipſorum tractatur: & quo ad illum punctum habentur pro filiȷs:quia matri filiorum tutelam, &c.quando mulier tute.offi.fun. poteſt.in authẽ. ibi poſita Bar.

A quo tempore currit tẽpus laudi,quo mandatur quod intra quindecim dies debeat pars aliquid facere. Itẽ an notificatio facta parti ſufficiat,ſi per notariũ tãtũ, & non dedit copiam parti. Item ſi vtraque pars venit contra laudum,an vtraque tenetur ad pœnam,vel altera,an nulla.

1 *Verba quòd intra quindecim dies proximos Titius debeat ſoluere decem in laudo poſita,quomodo intelligãtur.*
2 *Notarius notificans parti laudum datum,& non aliter oſtẽdens inſtrumentum,an incidat in pœnam.*

CONSILIVM CCXXX.

a Omine Iacobe, primò vos quęritis ſi arbiter laudauit ꝗ Titius debeat dare Seio intra quindecim dies proximè futuros.decem,& Titius ignorans nõ dedit: demum à tempore ſcientiæ fuit in mora per plures dies an inciderit in pœnã. †Ad qđ reſpõ.b ꝗ dicta verba intra.xv.dies debeant intel- 1 ligi à diẽ lati laudi,& ſcientiæ.caſus eſt. ff. de ſtatulib.l.iij.§.ſi quis hæredi. abſurdum enim eſſet aliter intelligere,vt l. in diem. in prin.de condi.& demon.vnde ſtando per xv.dies poſt ſententiam.eſt in mora, & in- 2 cidit in pœnam.†Secundò per vos quęrit laudatum eſt ꝗ debeãt ſibi ad inuicem facere finem,& quietationẽ:vnus fecit quietationem coram notario.& notarius notifi c cauit parti,ᵈ& non aliter oſtẽdit inſtrumẽtum.an incidat in pœnam:reſpondeo. ſufficit ſi notarius nunciat:nec debet copiam dare,niſi petatur.de electio.cap.cauſam in cle.inſtrumentum autem non habet autoritatem niſi à notario.ſufficit enim ſi notarius nunciauerit:nec tenetur oſtendere,vel dare inſtrumentum,niſi fuerit petitum.Itẽ d aduertendum:quia ſi tu nõ feciſtiᵈ mihi finem:nec ego tibi:neuter incidit in pœnam vnde in prædictis multũ aduertas &c.bar.

Rector parochialis eccleſiæ non poteſt etiam pro ſuis neceſſitatibus,& debitis iam cõtractis obligare fructus eccleſiæ percipiendos,poſt obitum ſuum.Item in quibus habet plus vſufructuarius quam clericus in bonis eccleſiæ.

1 *Fructus eccleſiæ percipiendi,an poſſint obligari à rectore pro ipſius neceßitate et debitis iam contractis poſt obitum ſuum.*
2 *Vſufructuarius an & quando faciat fructus ſuos.*
3 *Prælatus non poteſt locare rem eccleſiæ uſque ad tempus,quod ſe extendit ad ſuum ſucceſſorem.*

CONSILIVM CCXXXI.

c Ominus ᵉIoannes Monachus monaſteriȷ.S.Petri,et prior obedientiarius alterius eccleſiæ,ad dictum monaſterium ſpectantis dum eſſet infirmus:ea infirmitate qua obiȷt,conceſſit cuidam ſuo fratri ſecularí fructus percipiendos de poſſeſſionibus dictæ eccleſiæ.eo anno poſt mortem dicti rectoris & hoc quia ipſe rector fuit cõfeſſus dictum ſuum fratrẽ ſatisfeciſſe quibuſdam creditoribus, & etiam medicis quibus ſe fore obligatum confeſſus fuit:dein-1 de fuit mortuus ante recollectionem fructuum. †Nunc quæriť an dicti fructus de iure pertineant ad dictum fratrem rectoris. dico ꝗ non:licet clericus vel prælatus eccleſiæ æquiparantur vſurario vel vſufructuario. verũtamen minus habet in fructibus etiam perceptis de bonis eccleſiæ quam etiam omnino dñs fructuũ perceptorũ.niſi quantũ ad fidelẽ. & debitã ſatisfactionem prout latè dicit de hoc per Archi.extra de reſcri.ca.ſtatutũ circa 2 fi.li.vj.†Præterea, certum eſt ꝗ vſufructuarius nõ facit fructus ſuos antequã ſint,à ſolo ſeparati:& in horreo recõditi ſint.ff.q.mo.vſufru.amit.l.ſi vſufructu.inſtit.de re.diui.§.itẽ verò cũ ergo minus iuris habet prælatus:& rector in fructibus bonorũ eccleſiæ quã vſufructuarius:concluditur ꝗ ſicut vſufructua.non poteſt alienare,nec facere fructus ſuos qui percipiẽdi ſunt poſt 3 eius mortẽ:multominus poterit prælatus.†Præterea:certum eſt ꝗ prælatus non poteſt rem eccleſiæ locare in tẽpus quod ſe extendat ad tempus ſui ſucceſſoris,niſi pecunia eſſet verſa in vtilitatem eccleſiæ.& not.per Barto.extra ne præla.vi.ſuas. c.vlt.ſic in caſu propoſito conſtat ꝗ pecunia non eſt verſa in vtilitatem eccleſiæ.Præterea ſi concedimus dictũ contractũ valere, ſequeretur ꝗ ſi quis haberet aliquod beneficiũ modici fructus,ꝗ non ſufficerent ſibi ad victum poſſit pro ſua ſuſtentatione vendere fructus pro centum annis:& pecuniam vertere ad ſuas neceſſitates:& in ſuum victum in præiudicium ſucceſſoris,ad quẽ pertineret ſolum murorum cuſtodia:quod eſſet abſurdum.ergo nõ eſt permiſſum:vt l.prima.& l.nam abſurdum.ff.de bonis libert.

De l.cũm antiquioribus.C.de iure deli.an ſcientia patris.ſꝗ hæreditas ſit delata ad filiam ſuam impuberem,ſufficiat ipſi filiæ ad tranſmittendum ius deliberandi ad proximos.& concluditur ꝗ ſic:tamen ſi pater prædeceſſit filiæ,& poſtea filia moriatur:ex quo tempus eius mortis neſciuit,non tranſmittit.

1 *Scientia patris ſufficit ipſi filiæ ad tranſmittendum ius deliberandi ad proximos de adeundo hæreditatem.*
2 *Ius deliberandi tranſit ad hæredes patris,ſicut alia iura hæreditaria tranſeunt.*
3 *Aditio hæreditatis inducitur in tenendo,& diſtrahendo bona hæreditaria.*
4 *Pater neſciens tempus mortis filiæ,& ſic moriens ante filiam,an tranſmittat ius deliberandi ad hæredem.*

CONSILIVM CCXXXII.

a Omina Cæcilia ᵃdeceſsit ſuperſtitibus ſibi Thomaſo marito ſuo de dña Bartola matre dicti Thomaſi & ſuperſtitibus ſibi dña Goliaca & conceſſa infantibus ſuis & dicti Thomaſi filiabus, & ſuperſtitibus dña Franc.& dña Ioana ſororibus dictæ dñæ Cæciliæ.deceſſit Goliaca ſua & dicti Thomaſi filia,in infantili ætate ſuperſtitibus Goliaca cũ dicto Thomaſo ſuo patre: & dña Bartola ſua auia paterna:& Conceſſa eius ſorore & Ioanne ſuo patruo.poſt hæc deceſſit do.Thomaſus ſuperſtitibus eidem dicta dña Conceſſa eius filia:& dicta dña Bartola eius matre:cũ dicto Ioãne ſuo fratre per quẽ Thomaſum hæreditas dictæ Goliacæ adita nõ fuit: qui Thomas ſciuit mortẽ dictæ Cæciliæ & dictæ Goliacæ ſuæ filiæ:& morti vtriuſꝗ ipſarũ præſens fuit : ac etiã dictus Thomaſus inſtituit ſibi hæredẽ dictã dñam Bartolã eius matrẽ,ꝗ Bartola hæres dicti Thomaſi habuit penes ſe res dotales dictæ dñæ Ceciliæ:videlicet lectũ,cophanos & pãnos dictę dñæ:& de ipſis rebus vẽdidit:& nunc parte ipſarũ rerũ habet & poſsidet.ſubſequenter deceſsit dicta Conceſſa in infantili ætate nõ adita hæreditate dictæ Cæciliæ ſuæ matris ſuperſtite eidem dicta dña Bartola ſua auia paterna & dictis Franciſca & Ioana ſuis amitis, & dicto Ioãne ſuo patruo. ꝗrif modo ad quẽ vel ad quos hæreditas dictę Cæcilię ſit ꝗſita,vel pertineat.In noĩe dñi 1 amẽ.†In q.prædicta aduertẽdũ eſt illud qđ poniť, dictũ Thomaſum ſciuiſſe mortẽ dictæ Cæciliæ ſuæ vxoris: cũ cñ eſſet legitimus adminiſtrator filiarũ ſuarũ:ꝑpter ſcientiã eius ipſæ filię videnť ſciuiſſe:ſcđm qđ dicimus de ſciã tutoris:vt ff. de vſuſc.l. ſequiť.§.ſi pupilli.de verb.obli.l.ſi ex leg.cauſa,de bo.ꝗ lib.l.cũ nõ ſolũ.in fi. ꝑpter quã ſciẽtiã quælibet dictarũ filiarũ decedẽs 2 trãſmittit intra annũ ius deliberãdi, & adeundi hæreditatem matris ſuæ:vt C.de iu.deli.l.cũ antiquioribus. †Hoc præmiſſo aduertendũ ꝗ iſtud ius deliberãdi etiã ad eũdẽ tanquã ad hæredẽ tranſmittit:& trãſiens ad hæredes:ſicut alia iura hæreditaria trãſeũt ad hæredes dicti patris.ff.de pe.hære.l.itẽ vidẽdũ.§.fi.& qđ ibi not.p glo.Ex his apparet ꝗ ſicut dictus Thomaſus pater habuit ius adeũdi hæreditatẽ dictæ dñæ Cæciliæ ex perſona dictę Goliacæ decedẽtis ante eũ tã ex iure ſpãli, ſ. patris ſibi cõpetẽti per l.ſi infanti.C.de iur.deli. quã etiã de iure cõi ex virtute iuris deliberãdi trãſmiſit ad dictã dominã Bartolã, ſicut ad quẽlibet aliũ hæredẽ,p d.l.cũ antiquioribus.ita iſtud ius adeundi de iure cõi ex virtute iuris delib.tranſmiſit ad dictã dominã Bartolam 3 eius matrẽ hæredẽ ex teſtõ. †Patet ergo manifeſtè ꝗ dicta dña Bartola habuit ius adeũdi hæreditatẽ dictæ dñæ Cęcilię:ex perſona dictæ Goliacæ intra annũ,ſed intra illũ annũ adiuit, vt ſtatim dicã:ergo apparet ꝗ dicta hæreditas dictæ dñæ Cæciliæ ꝑ parte dictæ Goliacæ pertinet ad dictã Bartolã. Quod aũt adiue b rit,apparet ex his ꝗ̃ ſ.ponunť.Nã bona ᵇ dictæ dñæ Cæciliæ tenuit:& qdã ex his diſtraxit ꝗ citra ius & nomẽ hæredis fieri nõ poſſunt:ergo inducit aditio:vt l.ꝑ hærede.§.Papi.ff.de acq.her. 4 l.j.& ij.C.de repu.hære.†Reſtat vt videamus qđ iuris ſit de hæreditate dictæ dñæ Cæciliæ ꝑ portiõe dictæ Cõceſſæ ſuæ filiæ decedẽtis poſt mortẽ dicti Thomaſi ſui patris. Et cõſtat ꝗ dicta c Conceſſa ius delib.nõ habuit,neq; ad ſuos hæredes tranſmiſitᶜ. Nam tẽpore,quo dicta conceſſa deceſſit,non habebat patrem, nec tutorem,nec aliũ adminiſtratorem legitimũ : & ſic non põt dici ꝗ deceſſerit ſciens verè:quia infans erat, nec fuit ſciens,qa adminiſtratore carebat.Nec poteſt dici ꝗ propter ſcientiam patris tranſmittatur ius delibe. quia l. cũ antiquioribus. requirit ꝗ quis ſciens deceſſerit,hoc eſt, ꝗ ſcientia ſit adiuncta tempore mortis. Vnde ſi pater vixiſſet tempore mortis dictæ Conceſſæ trãſmiſiſſet dictũ ius,prout dictũ eſt ſ.in præcedentibus.Sed qa pater antè deceſſit,& ſic dicta ſcientia facta non fuit coniuncta morti dictę Conceſſę,nõ potuit trãſferre ius deliberandi.Et ad hoc ꝗ ſcientia debuerit eſſe coniuncta morti, facit ff. de noxa.l. in delictis.§.ſi exceſſus.& de teſta.mil.l.ſi Titius. Cũ igitur ipſa Cõceſſa nõ adiuit hęreditatẽ dictę Cęcilię ſuę matris, nec aliųs ſit,ꝗ poſsit ex eius perſona,apparet ꝗ ipſius Cõceſſę portio accreſsit dñę Bartolę quę habet portionẽ Goliacę:vt ff. de ſuis & le.l.ſi ex legi.ſi ex pluribus.vbi eſt expreſſum.Et ſic cõcludiť ꝗ hæreditas dictę Cæcilię in totũ pertinet ad dictã Bartolã auiã paternam dictorum pupillorum. Et ita conſulo Bart. Et idem conſulo ego Franciſcus Tigrini.

Si ſtatuto cauetur ꝗ præſtans auxilium ad delictum,puniatur in mille libris : tunc præſtans opem ad homicidium cõmiſſum per plures non tenetur niſi pro vno auxilio,& non pro multiplici.

1 *Statutum puniens in mille dantem auxilium delinquẽti,an ſi pluries dederit huiuſmodi fauorem, puniatur una,an uerò multiplici pœna.*
2 *Connexitas plurium actuum ad eundem finem tendentium, incurſum unius pœnæ tantum operatur.*

CONSILIVM CCXXXIII.

e Ege municipali habetur ꝗ præſtans auxiliũ ad delictum cõmittendũ,puniať in mille libris:& plures ſimul in perſona Titiȷ homicidiũ cõmiſerunt.Sempronius eis præſtitit auxiliũ.Ad prædicta quęriť an dictus Sempronius puniať in mille pro qualibet percuſsione.Nã ad pluralitatẽ delictorum ſequi debet pœna plurificata vt l. nunquã plura.ff.de priua.delic.& l.relegati. de pœ. & l.ſi adulteriũ cũ inceſtu.de adul.l.j.§.an- 1 tepe.ff.ad Tur.† Item cõtrariũ dico ꝗ vna pœna ſolum veniat puniẽdus , ac ſi vnum tantũ ſolũ fauorẽ præſtitiſſet. Nam qđ operať multipliciter cõnexitas in eadem perſona,operať concurſus.vnde ad idẽ tẽpus in idẽ delictum in diuerſis perſonis ꝗ̃ cõicato cõſilio,& cõiter ad delinquendũ proceſſerunt,vt no.colligiť in l.Sempronius.§.ſi in 2 ſepulcro.ff.quod vi aut clam.†Sed cõnexitas pluriũ actuũ ad eundẽ finẽ tendentiũ operatur ꝗ vna pœna ſit tantũ impoſita:vt l.illud in fi.ff. ad l. Aquil. & ſic vna pœna pro omnibus imponať. Pro hoc facit l.ij.ff. de his qui deie.vel effu.& l.j.§. hominibus coactis.ff.vi bo.rap.& l.itẽ apud Labeonẽ. §.ſi curauerit.ff.de iniu.& hoc in l.ſi i rixa. ff.ad l.Cor. de ſica. Et ita dico , & conſulo ego Barto.

An omiſsio inuentariȷ priuet hęredem Trebellianica, ſicut Falcidia.Item an tunc debet extrahi ęs alienum.

1 *Omißio inuentarij priuat Trebellianica ſicut Fal.*
2 *Inuentarium qua ratione inductum fuit,& in cuius beneficium.*
3 *Non eſſe,& non apparere,idem important.*

CONSILIVM CCXXXIIII.

d Ena Mactarelli ᵃ fecit teſtamentum,& inſtituit hęredes ſuos duos filios,ſer Andreã,& Antonium:& eis ſubſtituit, vt in inſtrumẽto eius cõtinẽť ſcripto manu ſer Andreę notariȷ,in ipſo teſtõ talem vltimã voluntatẽ fecit ꝗ ſi prędicti filiȷ ambo deceſſerint ſine liberis,voluit ꝗ eius hęditas, & bona oĩa deuenirẽt ad Petrũ ſuũ fratrẽ.modò Andreas in vita ſua de bonis, & hęditatibus iſtius Lenę vendidit vltra dimidiã,& demũ poſtea mortuo Antonio in pupillari ętate iſte Andreas fecit teſtamentũ, & in ſuo teſtamento onerauit ſuã hęreditatẽ debitis etiã legatis, & Petrũ prędictũ ſuũ fratrẽ fecit hęredẽ pro parte, & nihil vltra reliquit in ſua hęreditate quã ſua bona quę fuerant Lenę,quę debebãt deuenire in Petrũ,ꝗ non ſunt dimidia hęreditatis dictę Lenę : & fecit etiã d. Andreas codicillos,in quibus etiã reliquit tertiã partẽ ſuorũ bonorũ mobiliũ & immobiliũ cuidam Pipo. demum poſt prędicta d.Petrus intrauit tenutam,& poſſeſsionem dictorũ bonorũ dictę Lenę ꝑ parte ſibi debita , pro teſtõ Lenę dictę poſt adiuit hęreditatẽ dicti Andreę,cũ beneficio inuẽtariȷ,& nõ cõſtat de inuẽtario. Quęriť modò ſi dictus Petrus debet hęc iſta

a ¶Domina Cæcilia. Afs incip. factũ tale eſt,do.Cęcilia. & de hoc cõſ.cxxiij.in ij. vol.incipit,Titius.et Alex.l.cũ antiquioribus.C.de iure deli. & ibi vide apoſtillã ad Bar.Tho.
b ¶Nam bona. Nota ꝗ per retentionẽ & venditionẽ rerũ hæreditariarũ inducitur aditio pro infante, Thomas.
c ¶Tranſmiſit. Nota ꝗ infans carens pr̃e, vel alio legitimo adminiſtratore,nõ põt di ci ſciẽs verè, vel ſi ciẽ:merito non tranſ mittit . Sed an ſcientia tutoris, qui non ſatiſ dedit, vel inuentariũ nõ fecit, ſufficiat ad ius deliberandi tranſ mittẽdũ.videť ꝗ ſic, per l.ſi.C.de tutõ. & cura.qui non ſatiſde. Item nota ꝗ ſufficit ſciẽtia primi heredis licet ſecũdus hr̃s deceſſerit ignorans ſecundũ Bar. per l.videamus.ff.quod mę tus cauſa.Bald. verò tenet in l.ſi infanti.ꝟ. tertiò quęriť.C.de iure deli.ꝗ ſcientia tutoris non ſufficiat:iõ ibi videas.Thomas.
d ¶Lena Mactarelli. Adde ꝗ cõtrariũ cõ ſuluit Bar.& ſic retu lit in cõſi.ij.incipien. dño Io.Arduini. & ibi ſcripſi plura de iſto cõſi.Bar.de quo vide Iaſ.in l.Marcellus.nu.lxj.ff. ad Tre. & Cor.i cõſ.ccciij.in j.vol.incipit , plura, in iiij.col. & Ioan.de Ana.in cõſi.vj. in ad di.Ludo. Bolo. in ij. col.Tho.Diploua.

a ℭLapus. Aliàs inci, quidā noīe Lapus.et ita alle. d.Iaſ.in auť. ex cā.C.de li.præter. in iiij.co.I verſ.tertiū dubiū.& vide Bart, ſ.in cōſi.xiij. inci.ex facto.in pe. col. & in conſi. ccx.in nomine dñi amē, oē illud & I d.auť. ex cā.in ij.col. et ibi vide apoſtillā. & in l. j.in fine.C.de poſt.hære.inſt.& ibi apoſtillā.& in l. j. in iij.colū.in v.q.& ibi apoſtillā And.Barb. ff.de iu. codi.& vide plenè per do.Iaſo. de hoc conſi.in authent. ex cā in pe.co. in ver ſicu.ſed ſuccedit alia. Thomas,

b ℭSecundò an legata. Breuibus: qa hæc in locis vulgaribus ple niſsimè examinātur vltra,ea quæ ibi habenť addite Paul.de Ca. cōtrariū tenentē plenè rñdentē oībus ſ.alleg.conſil.lviij.et ſeq.Ang.conſi. xcvj. incip.Pet.de vrbe ve teri tenet opi. Bar.de qua ſ.& in cōſi.ciiij. incip.in Dei nomine hęc q. habet duo dubia. ī quibus cōſilijs dicit ꝙ cū hæc q. eſſet de facto Peruſij ꝙ oēs doct. ciues, & forenſes cōſuluerunt vt ſ. & in conſi. etiā ſuperiorib⁹ cc.& ccvj.Ber.Lan.

c ℭIn caſu prædicto. Vide plenè per Iaſo. in d.auť. ex cauſa. in iiij.col,in ver.ſecūdū dubiū.C.de libe.ꝑte. & Bart.in d.conſilio ccx.Thomas.

bona iure verborū ſcriptorum in teſtamen
to dictæ Lenæ,cùm non ſit tibi tantū ꝙ ſit
dimidia pars propter venditiones factas ꝑ
dictum Andream, viſo teſtamento dictæ
Lenæ,& ſi habere debeat partem de dictis
bonis,nūquid dare debeat tertiam partem
dicto Pipo.viſis codicillis dictæ Andreæ,
cū in bonis & hæreditatibus dicti Andreę
nihil aliud ſit quā dicta bona quæ debeant
eſſe Petri,vigore teſtamēti dictę Lenę &c.
Viſo puncto prędicto,& comprehenſis in
eo examinatis,videť de iure dicendū nul-
lā deductionem fiēdam debitorum, vel ali
cuius Trebellianicæ per dictū Petrum hę-
redem debitorem Nam Trebellianicæ tūc
poteſt fieri deductio vbi hęres feciſſet inuē
tarium.Si autem inuentarium non fecit, te
netur de ſuo cōplere.§.ſi verò nō fecit. ibi:
complebit legatarius.in auth.de hæred. &
1 Fal.& no.in l.ſi pecunia.de leg.ij.† quæ ſo
lennitas omiſſa inuentarij priuat Trebellia
nica ſicut Falcidia.nam Falcidia eſt nomē
comprehendens Trebellianicam,vt no. in
auť.vnde ſi parens.C.de inoff.teſta.ſed lex
priuat Falcidia propter omiſsionem inuen
tarij:vt l.ſcimus.§.& ſi præfatam.C.de iure
delib.& in auť.de hære.& Falci. §. ſcimus:
2 ergo & Trebel.†Præterea,ratio inducens
inuentarium,& eius beneficium fuit,vt vi
deatur ratio eorum,quæ teſtator dimiſit in
patrimonio ſuo tempore mortis ſuæ,vt hæ
res fraudari non poſsit,vt prætalle.§.ſcimus
& §.ſi verò abſunt.de hære.& Falci.ſed ro
gatus hæres de reſtituendo ita teneť ad iſtā
rationem fideicōmiſſarijs vniuerſalibus,ſi-
cut & legatarijs particularibus, & credito-
ribus,& bene no.in l.tale.§.Titius. de con-
di.& demon.& not.tenetur per Moder. in
auť.ſed cū teſtator.C.ad l.fal.& in addi.ſpe
cu.noua refert Cy. ſecūdum Richar. Mal.
& tenet do.Ia.de Bel.in lectu.in auť. de hę
re.& Fal.§.ſi verò abſunt.& per Goff.in li
3 bellis in tit.de legi.& ſena.conſul. †Et ideo poſito ꝙ iſte Pe-
trus poſsit dici rogatus de reſtituendo vniuerſum quod igitur,
vt Trebellianica retineri poſsit:vt in l.nam quod in fi.& l. cogi.
in prin.ad Trebel.& §.generaliter. Nec obſtat quod dicitur fe-
ciſſe inuentarium;quia idem ſunt non eſſe,& nō apparere : vt l.
in lege.ff.de contrahen.emp.Sed ſi conſideramus relictū factū
Pipo tertiæ partis bonorum mobilium , & immobiliū:iſtud fuit
legatum tertiæ partis dictarum rerum,nec fuit commodū actio
nū,nec cōmodum immobilium: quia actiones & obligationes
ſunt ſpecies per ſe: nec eſt mobile,vel immobile: vt l. quantum
bonis.& de re iudi.l.à diuo pio.§.in vēditione.& Spe. hoc tenet
in ti.de fruc.§.j.ver.ſed pone ꝙ prælatus quod autem hoc caſu
non debet fieri detractio æris alieni,eſt caſus.ff.de vſuf.lega.l.fi.
prout loquitur de legato certarum rerum,prout eſt hic ex eo qđ
dixit,mobilium & immobilium.Præterea,dictum fideicommiſ
ſum erat debitum ipſi hęredi,à quo relictum eſt ipſi Pipo,& ſic
non poteſt deducere ꝙ teſtator poteſt legare rem hæredis pro
parte,ſiue in totū:vt l.vnum ex familia.§.ſi vnum. & §. ſi duos.
de leg.ij.Pręterea,cum inuentarium nō confecerit,tenetur prę-
ſtare ſolida legata,etiam ſi vires hæreditatis excedāt: vt C. ad l.
Fal.authen.ſed cum teſtator.Bar.

Si in teſtamento pręteritur poſthumus,& ſubſtituitur extraneus alijs filijs cum clauſula codicillari,ſi nō valet iure teſtamēti,&c.licet poſtea moriatur poſthumus,non venit ille ſubſtitutus etiam per fideicommiſſum,nec legata in tali teſtamento valent.& authen.ex cauſa non habet locum hoc caſu.

1 *Clauſula codicillaris an extendatur ad caſum,quando naſcitur poſthumus , de quo non fuit cogitatum.*
2 *Facere codicillos ſimpliciter,& dicere,ſi non ualet iure teſtamenti,diſsimilia ſunt.*
3 *Legata an debeantur per auth.ex cauſa.caſu quo de poſthumo non fuit cogitatum.*

CONSILIVM CCXXXV.

a LApus[a] fecit teſtamētum,in quo
ſibi ſuos filios inſtituit hæredes,quos habebat demum morientibus
iſtis filijs & matre eorum,idem Lapus accepit aliam vxorē
ex qua habuit filios.moritur Lapus nullo alio condito teſtamē
to,niſi dicto primo teſtamēto,in quo de poſthumis nulla eſt ha-
bita mentio:niſi ꝙ ſubſtituerat dictis primis filijs quendā ſuum
agnatum.Primò quæritur an mortuis dictis filijs poſthumis di-
ctus agnatus hæres ſcriptus hęreditatē petere poſsit,vt ex fidei-
cō.venientibus ab inteſtato,propter clauſulam codicillarem,ſi
b non valet iure teſtamenti,&c.Secundò an legata[b] & ſcripta in
teſtamento debeantur.Et videtur ꝙ ex vigore dictorum verbo
rum,ſi non valet vel valebit,&c.ſcriptus hæres non poſsit pete-
c re fideicom.nec legata debeantur in caſu prædicto.[c] quod pro-
1 bo rationibus & legibus.†Sicut per teſtatorē inſeritur clauſula,
ſi non valet,vel valebit,&c.ita in teſtamento militis eſt de iure
clauſula,ſi nō valet,vel valebit,&c.iure cōmuni valeat iure mi
litari:vt ff.de teſta.mili.l.iij.ſed in teſtamento mili. hæc clauſula
non extenditur ad caſum,quando naſcitur poſthumus, de quo
non cogitauit:vt C.de teſta.mili.l.ſi cum vel in vtero.ergo eod.
modo in propoſito.Secundò per rationē.l.ſi nunquam C.de re-
uo.do.ſicut filij natiuitate reuocatur donatio iā facta:multò ma
gis legata & fideicom.Tertiò per tex.de vulg.& pup.l.ex facto
ver.igitur etiam.vbi expreſsè dicitur ꝙ nō eſt veriſsimile teſta-
torem vel principē de hoc caſu cogitaſſe,vt voluerit filios naſci
turos ex ſe hæreditate priuare:ergo &c.Item per tex. de iure co
dicil.l.fi.vbi dicitur ꝙ nō eſt veriſimile prædicta reliquiſſe,ſi de
filijs cogitaſſet.Non obſtat l.ſi quis cū nullum.ff.de iure cod.qa
ibi teſtator expreſsè voluit legata debere A.quia aliàs ab eo q ſi
bi futurus eſſet hæres abſq; alia cōditione:vnde eius poſthumū
bene videtur ſubſtituiſſe tacitè,vt ibi dicitur in text.qđ hic non
eſt:imò poſthumus eſt præteritus:& vt præteritus rūpit:& ſic vi
detur eū fideicō,grauaſſe.Hoc probatur:quia ſicut dicta verba,
ſi non valet vel valebit,&c.hoc important,ſeu operantur, vt in
cā inteſtati illo teſtamento,ſeu codicillis ius prioris teſtamenti
rūpatur:vt de teſt.mili.l.quærebatur.in prin.vbi tex.expreſsè di
cit ꝙ verba hæc important,vt quibuſcunq; modis, vel conditio
nibus teſtator voluit hæredes,& legatarios habere:ex teſtamen
to ſolum hoc immutat quod prius debebatur iure directo:nunc
debeatur iure fideicōmiſſo.& nil aliud per dicta verba additur:
ſed non eſt dubium ꝙ vigore talis teſtamenti teſtator voluit in-
ſtituere hæredē,ſi poſthumus,de quo non cogitauit, naſceretur
vt ſ.probatū eſt in milite teſtāte.illa enim verba,ſi nō valet &c.
hoc important,vt ex eo caſu quo teſtator voluit eū habere iure
inſtitutionis,qđ eſt ſi poſthumus non naſceretur : quo caſu ha-
beat ſi teſtamentū contigerit non valere:vel ex defectu ſolenni-
2 tatis vel ob hæreditatem nō aditā.†Ex hoc etiā apparet ꝙ aliud
eſt facere codicillos ſimpliciter,aliud eſt dicere,ſi nō valet iure
teſtamēti &c.& per hoc non obſtat l.ſi quis cum nullū. nec ob.
quod dicitur ꝙ poſt natiuitatē poſthumi teſtator ſuperuixit tan
to tēpore ꝙ potuiſſet mutare teſtamentū ſi voluiſſet.nā hæc alle
gatio tollitur per l.iij.C.de inof.teſt.nā illa coniectura tūc aſſu-
mitur quando alij filij ſunt inſtituti.ſecus quādo extranei,vt ibi
patet in fi.& etiam per rationem:quia poſito ꝙ teſtator hoc vo-
luiſſet in illo medio tempore:tamen iſta voluntas non fuit legi
tima,nec facta coram ſolenni numero teſtium.& ſic nullus va-
loris:& prædicta quantum ad illud quod quęritur.ſ.de viribus
3 illius clauſulæ,ſi non valet vel valebit,&c.† Supereſt videre an
legata debeantur vigore auth.ex cā.C.de libe.præter.Circa qđ
omiſsis diſputationibus breuiter ſcribo quod ſentio , ſcilicet ꝙ
legata non debeantur dicto caſu:cum teſtator de poſthumo nō
cogitauit;quia ſicut hodie conſeruantur legata per authent.non
obſtante præteritione:ita olim in teſtamento obſeruabantur te-
ſtamenta:ſed tunc non porrigebantur ad prædictum caſum qñ
pręterijt poſthumus , quoniam non cogitauit: vt d.l.ſi cum vel
in vtero.de teſta.mil.ergo &c.Item per rationem.l.ſi nunquam.
C.de reuocan.dona.quia ſi reuocatur donatio per natiuitatem
poſthumi:multò magis legatà.Præterea eſt text.in corpo.vt cū
de ap.co.§.ſinaūt hęc obſeruata nō fuerint.ex ratione text.dicit
eñ nullū exhrdatis liberis generari pręiudiciū.& ſequiť ne filij
falſis accuſationibus cōdēnētur.hoc refertur ad exhęredatos in
ſerta,

ſerta cauſa,non tamen vera.vel ſi falſo accuſantur , & ſequitur,
vel aliam cōſcriptionē in parētum ſubſtantijs pertractis,hoc re-
feratur ad eos quos teſtator pręterijt ſcienter.nā circūſcribere eſt
per dolum aliquem decipere:vt ff.de in integ.reſti.l.j. & ibi not.
ſed in eo quē teſtator ignorabat nō pōt committi dolus, vel cir-
cunſcriptio.vnde verba auť.non referantur . Concludit ergo ꝙ
legata non debeantur hoc caſu. Bar.

An promittens ſub certa pœna ꝙ Berta contrahet matrimonium cum aliquo teneatur ad pœnam ſi hoc non potuit facere.

1 *Promittens factum alienum ſub certa pœna quod nō potuit adimplere ex parte ſua, an ob hoc incidat in pœnam.*
2 *Difficultas ſtipulationis impedit pœnalem commiſsionem in ſtipulatione contentam.*

CONSILIVM CCXXXVI.

a MArtinus[a] promiſit ſe facturū
b & curaturum[b] ꝙ Berta contraheret matrimoniū cū
P.cùm adhuc eſſet in pupillari ætate:& hoc ſub certa
pœna aduenīēte tēpore pubertatis. Martinus fecit quicquid po
tuit ꝙ Berta nuberet dicto P.ſed nō potuit hoc facere. quæritur
an Martinus incidat in pœnam,ad quā ſit obligatus ex tali pro-
1 miſsione.†Et facit dubium:quia ſi tantū iuraſſet Martinus hoc
facere,excuſaretur à ſacramēto,faciēdo quod poterat. extra, de
ſpon.c.ſicut.& c.ex literis.Item,quia ſolet dici ꝙ difficultas pro-
bationis nō liberat quem à pœna cōuētionali: vt l.continuus.§.
cū illud.ff.de ver.obli.Dico ꝙ licet difficultas nō impediat com
2 miſsionem ſtipulationis quo ad illud†quod in ſtipulatione prin
cipaliter deducitur,vt d.§.illud.tñ difficultas impedit cōmiſsio-
nem pœnalem ſtipulationis ſecundū verum intellectum . quod
probať ff.ad l.Rhod.de iactu.l.ſi vehenda.§.pe.& fi. & eſt caſus
in l.ij.ff.ſi qs cau.licet glo.dicat ꝙ in iudicijs eſt ſpeciale:ſed ma-
lè dicit.& quæ ſit ratio quòd difficultas impedit cōmiſsionē pœ
nalem ſtipulationis,non autem principalem,colligitur per l.res.
§.pe.de leg.j.& l.apud Iul.§.ipſius quoq;.& hoc puto verum.&
ſic intelligit Dy.§.illud.ſed ſi bene inſpiciatur eſt caſus in præal
lega.l.ſi vehenda.§.pe.in fi. Barto.

Si mater dotans filiam ſtipulatur ſibi dotē reſtitui ſoluto matrimonio,morte viri cum filijs,& ſine filijs: an mortua filia cum filijs debet habere eandem dotem vel cedat lucro viri: quia fuit iſte caſus omiſſus in ſtipulatione.

CONSILIVM CCXXXVII.

MAter dedit dotem pro filia,ſtipulata eſt ſibi dotem reddi ſoluto matrimonio morte viri ſine filijs.contingit ꝙ eſt ſolutū matrimoniū morte viri cum filijs, &c. De iſto cōſilio vide ſupra in conſi.cxxx.

Teſtamentum occulti excōmunicati valet:publici vero non. & hic quid de teſtamento vſurarij.

1 *Teſtamentum excommunicati occulti & publici an & quando ualeat.*
2 *Prælatus publicè excommunicatus non confert beneficia.ſecus ſi eſt occultus.*
3 *Teſtamentum uſurarij manifeſti an & quando ualeat.*

CONSILIVM CCXXXVIII.

c EXiſtens[c] Petrus publicè excō
municatus & denunciatus per eccleſias ciuitatis Pe-
ruſij,& pœna aggrauata dicta excommunicatione ꝑ
præceptum factum ex parte ordinarij,multis perſonis de ipſius
parochia & contrata,vt eidem nullatenus participare debeāt in
commeſtione,potu,loquela,& alijs:condidit teſtamentū & quę
ſitum fuit & reuocatum in dubium,an eius teſtamentum vale-
ret,vel non.vetus eſt querela an teſtamentum excommunicati
valeat.& hincinde variæ ſunt opin. quas recitat Archi.extra,de
ſen.excom.c.pia.li.vj.no.Inno.extra,de ſen.excō.c.cum volun-
tate.& Pe.de San.tenet ꝙ teſtamētū excōmunicati valeat.Hoſt.
in d.c.pia.& Gra.in ca.canonū.magiſtros ſub hac diuiſione &
diſtinctione ad conſonantiam reducunt:videlicet ꝙ prima opi.
affirmatiua procedat in occulto excommunicato:ſecunda verò
opi.procedat in publico excommunicato.et huius diſtinctionis
1 multæ rationes aſsignantur.†Prima ratio eſt: quia ſi rectè inſpi-
ciantur rationes & iura quæ pro prima opi.inducuntur, cōmu-
niter procedunt,& reſpiciunt perſonam excommunicati occul
ti.Rationes & iura pro ſecunda opi.inducta reſpiciunt,& proce
dunt contra publicè excommunicatum,& non contra occultū.
Et huius diſtinctionis euidēs ratio eſt:quia
licet excommunicatus ſit extra eccleſiam:
tamen ſi eſt occultus,non propriè cenſetur
extra eccleſiam,eo ꝙ nō euitatur ab eccle-
ſia,& ſecum participadū eſt : & peccat qui
eum in publico vitiat,& prodit ſocio : ideo
non eſt mirum ſi eius teſtamentum valeat.
Publicè excommunicatus eſt omnino vi-
tandus,& quantum ad ſe,& alios,extra ec
cleſias eſt cenſendus.ideo omne beneficiū
ex lege proueniens , & deſcendens eſt ſibi
denegandum.Pręmiſſa probantur vij.q.ij.
ſi tantum.extra,de ſen.excō.cū non ab ho-
mine.in auť.de priui.do.§.quia enim dedi-
mus.col.viij. Præterea, in multis ſimiliter
hæc diſtinctio probatur.Cōſtat enim ꝙ re
ſcriptum impetratum à publico excōmu-
2 nicato nō valet:ſecus ſi ab occulto.†Itē pręlatus publicè excōmunicatus nō cōfert be
neficia:& ſi cōfert,non tenet collatio.ſecus
ſi occultus. Itē nō valet inſtrumentū à no-
tario publicè excōmunicato cōfectum.ſe-
cus ſi occultè.Et multa alia poſſunt reperi-
ri ſimilia.Prædicta probantur extra, de re-
ſcrip.c.j.li.vj.& quod ibi no.per Archi ex-
tra,de re iudi.c.ad probandū . & per id qđ
no.Inno.extra,de dolo & contu. c. verita-
tis.& Io.And.extra,de ſen.excom.c. decer
nimus.& c.licet.eo.tit.li.vj.quod c.optimè
facit.Nam ibi dicit ꝙ excōmunicati per de
nunciationē à legitimis actibus repelluntť.
& hæc videť opi.Arch.in d.c.pia.vbi dum
dicit ꝙ iura nō plus arctāt excommunica-
tum,niſi ꝙ euitetur & repellatur,ita ꝙ eius
3 teſtamētū non valeat. †Sed quid de vſura-
rio manifeſto,an eius teſtamentū valeat?Dic ꝙ non,niſi de vſu
ris ſatisfaciat,vel de ſatisfaciendo cautionem exponat ſecundū
formam illius c.quanq;.de vſuris.lib.vj.& Hoſtien.not.in c.pia.
de quo in auť.credentes.C.de hæreticis.Bar.de Saxoferrato.

An teneatur reddēdo rationem tutor conſignare pupillo res deſcriptas in inuentario.

1 *Tutor an teneatur conſignare pupillo omnes res in inuentario deſcriptas.*
2 *Tutor non tenetur de caſu fortuito.*

CONSILIVM CCXXXIX.

d PRoponitur[d] quod Archolus
Gotfredi de Tuderto aſſumpſit tutelā Simonis & Mat
thæi violenter pupillorū,qui Archolus inuentarium fecit , & in
inuentario poſuit certas domos poſitas in comitatu Peruſij, &
aliquas poſſeſsiones poſitas in comitatu vrbis veteris , & etiam
turrim quæ olim fuerat domini Griſpondi cum omnibus adia-
centibus.proponiť etiā ꝙ ſi dictus tutor dictas domos poſitas in
ciuitate Peruſij poſſedit.tamē dictorum bonorum poſſeſsio fuit
occupata per quoſdam nobiles de Tuderto,etiam ciues Peruſi-
nos tēpore guerræ ciuitatis tuderti,quo tēpore dictus Archolus
nō patiť pariter venire ad ciuitatē Peruſij.proponiť etiā ꝙ aliarū
poſſeſsionū ſ.ſcriptarum dictus Archolus nunq; habuit poſſeſ-
ſionem:nunc tempore reddendæ rationis,petitur ab ipſo archo
lo per dictos pupillos ꝙ reponantur in poſſeſsionē dictorū bo-
1 norum cū ea in inuētario poſuit.quæritur quid iuris† Ad prædi
cta reſpōdeo,ꝙ licet dicať in l.fi.in prin.C.arb.tu.ꝙ ea quæ ſcri-
pta ſunt in inuētario,faciāt fidē cōtra tutorē,adeò ꝙ nō admittiť
probatio in cōtrariū:tñ illud debet intelligi, quatenus ſignifica-
tio verborum neceſsitatē importat,& nō vltra.Non enim debet
à ſignificatione verborū recedi:vt l.nō aliter.de le.iij. & §. ſi is q
nauem.l.j.ff.de exerci.ſed ſi bñ dicti inuētarij verba inſpiciantť,
dictus Archolus non aſſeruit ſe dictas res inueniſſe, nec ad eius
manus peruieniſſe:ſed ſolū aſſeruit illas in hæreditate eſſe qđ pōt
eſſe ſine poſſeſsione:vt l.rō in bonis.de acq.re.do.& ipſe q dicta
bona in inuētario poſuit;licet dicta verba interpretari , vt l.ſi qs
intētiōe.de iudi.Sufficit ergo dicto Archolo ꝙ ipſe tpe reddēdę
rōnis oſtēdat inſtra & iura,ꝑ q̄ appareat dicta bona eſſe in dictā

a ℭMartinus.vide barto.& doc.in l. Titia. ff.de verb.obli.Tho. Diplo.

b ℭCuraturum. Vide cōſi.cxxij. & cxciij. & cclxxix . Bernar. Landr.

c ℭExiſtens . Addite iſtis plenè Ang.cōſi. x.inci. in Dei nomine in cauſa prędicta. & vide Fede. conſi. lxxij. & vide Alex. de Imo.in l. ſi quæra mus.in fi. ff. de teſta. in addi.Barto.addas hic.Tho.diplo.

d ℭProponiť.Aliàs in ci.Cicholus. & ſecū dum ordinē Peruſi. eſt in j.parte iudiciorum. nu.xliij. & adde ꝙ Ioan. Firma.in ſuo reperto. in verſi. tutor reddit rationē. & in ver.vij.dicit ꝙ tutor debet reſtituere pupillo, & eū ponere in poſſeſsionem oīm bonorū in inuētario deſcriptorū. & alle.Bar. in iſto cōſi. tamen in rei veritate Bar. dicit cōtrariū ꝑ l.fi.C.arbi.tute.de cu ius intellectu vide Bar.Soci. in cōſi.lxj. inci.in præſenti conſulta. in j. col. & Iaſ. in l. nemo pōt. in ix. col.de leg.j. & Ang. de Are.in §.pręterea. el ij. in xxviij. col.In ſti.de exceptio.Tho.

a ¶ Pater filio. vide de hoc conſil. plenè per Ale. i. l. cẽturio i xx. co. & vlti. ff. de vul. & pup. & vide And. Barb. in. l. precib⁹. in j. addit. ad Bar. C. de impu. & alijs ſub. & in l. lucius. in ij. colũ. I addi. Bar. ff. de vul. & pupil. Thomas.

hereditatẽ iure dñij, vel quaſi: licet nõ iure poſſeſsionis tenetur aſsignare poſſeſsionẽ ex vigore dicti inuẽtarij, cũ eas ad ſe peruẽniſſe vel inueniſſe in bonis inuẽtarij nõ aſſeruit. quãtũ verò ad dictas domos poſitas in ciuitate Peruſij, quæ occupatę dicunt, videtur ſufficere dicto tutori, ſi dictas domos reaſ-
2 ſignet, & de occupatione fidẽ faciat. † Non enim tenetur tutor de caſu fortuito: vt l. quicquid. C. arbi. tut. ſed dicta occupatio, vt ꝓponitur, eſt caſus fortuitus: cũ nulla poſsit ei culpa imputari: vt l. contractus. de reg. iur. Ad ꝙ præſupponit ꝙ ꝓpter guerras & inſidias ad ciuitatem Peruſij accedere non poterat: propterea ab omni culpa videtur excuſari: vt lege ij. §. ſed & ſi qs. et §. ſeq. ff. ſi quis cautio. Bartolus.

Ad hoc vt heres incidat in pœnam propter non ſoluta legata requiritur quod fuerit interpellatus.

CONSILIVM CCXL.

Proponitur quòd viſo teſtamẽto Frãciſconi, in quo cõtinetur ꝙ reliqt Claræ filiæ ſuę cẽtũ libras &c. De iſto conſi. vide s. in conſi. xxix. Dixit teſtator, ſi filius meus deceſſerit ſine filijs, talem ſubſtituo, & volo ꝙ ad ipſum deueniãt bona mea: deceſsit teſtator eo mortuo decedit dictus eius filius in pupillari ætate, vtrum ſubſtitutus directò ſuccedat directò impuberi, an per fideicommiſ.

1 ☞ Subſtitutio facta hoc modo, ſi filius meus deceſſerit ſine filijs, ſubſtituo talem: an dicatur fideicommiſſaria.
2 Subſtitutio dubia an, & quibus concurrentibus interpretanda ſit pro directa.
3 Verba ſubſtituo, deuenio, & peruenio, cum ſimilibus, ſunt communia.
4 Verbum ſubſtituto, eſt magis directum quam verbum, deuenio.
5 Subſtitutio quando eſt fideicõmiſſaria qua actione uti debeant ipſi fideicommiſſarij.
6 Teſtator non poteſt pro anima de alieno largiri.
7 Conceptus unicus colligitur ſecundum unicum loquendi modum ſubſtituendi.

CONSILIVM CCXLI.

a Pater filio impuberi hæredem ſubſtituit hoc modo, ſi filius meus deceſſerit ſine filijs vno vel pluribus talẽ ſubſtituo, & ad ipſum volo qđ deueniãt bona mea. deceſsit teſtator. eo mortuo decedit dictus filius eius in pupillari ætate. querit vtrũ ſubſtitutus directò ſuccedat ĩpuberi taꝫ pupillariter ſubſtitutus: an verò dicta ſubſtõ
1 ſit fideicõ. † Et dico ꝓdictã ſubſtõnẽ fideicõmiſſariã eſſe, vt no. Accur. C. de impu. & alijs ſubſtõ. l. ꝓcibus. in gl. q̃ inci. ſecus dicerẽ. & ff. de vul. & pupil. l. cẽturio. in gl. magna ver. aũt dixit. & inſti. de pupi. ſubſt. §. extraneo. in gl. ꝙ ſemp. idẽ tenet Ia. de Are. in d. l. ꝓcibus. in addi. ſua. ver. ſi verò vtatur. de verbo. cõi, idẽ Cy. ibidẽ & Ia. Bu. d. Azo in Sũma, eo. ti. idẽ no. extra. de teſt. c. Raynu. hoc tenet Dy. in diſtinctione ſubſtitutiõis quã ponit in l. Lucius. ff. de vul. & pupil. & Odof. & multi alij doct. eſt verũ ꝙ aliqui tenẽt cõtrariũ. & alle. gl. quę eſt inſti. de pupil. ſubſti. §. qua ratiõe in fi. mag. gl. ſed illa intelligitur q̃n teſtor vtitur diſtributiõe tẽporũ, vt no. in d. l. ꝓcibus. vel illa gl. hoc nõ dicit qa nõ dicit ꝙ in pupillari ætate facta per verbũ ſubſtituo, ſit directa. ſed per verbum hæres ſit: quia eſt merè directum. & prædicta ſunt vera maximè vbi mater eſt in medio: quia fauore matris dubia ſubſtõ interpretatur cõtra eũ hr̃dẽ, vt no. de iſti. & ſubſti. l. vl. in d. l. ꝓcibus. & d. l. cẽturio & d. §. qua rõne. & C. de teſt. mil. l. in teſtõ. in gl. expreſſe tex. c. j. extra de teſt. lib. vj. quia vbi ſubſtõ facta fuit per verbũ merè directũ, ſ. per verbũ moreretur, prima enim ſubſtõ ibi facta & ſecunda etiam ſubſtõ ibidem facta fuit per verbum inſtituo, vt ibi patet. Verbum enim inſtituo, eſt merè directũ, vt ff. de hę. inſt. l. j. §. ſi ex fundo. & §. ſequitur. ff. de teſt. mil. l. quæreba
2 tur. ff. de vul. & pupil. l. ij. & Dy. in d. diſtin. † Et ſi dicatur ꝙ ſubſtitutio dubia interpretanda eſt fore directa: vt d. cap. ſi pater. & no. de vul. & pu. ſubſti. l. verbis ciuilibus. ibi, reſpondetur quod illud verbum duobus cõcurrẽtibus videlicet ꝙ conueniat verbis ſubſtitutiõis & perſonis hoc eſt, qđ ſit facta per verba, quę prius adaptentur ad directam ſubſtitutionem quã ad fideicõ. vt ibi patet. & ita intelligitur gl. d. l. verbis ciuilibus. nam in l. fin. C. de hæ. inſti. per quam l. gl. ſe fundat, erat verbum merè directũ, ſcilicet, hæres eſto. ideo trahitur ad directã ſubſtitutionem. Non ob. l. centurio. nec l. verbis ciuilibus. quia in qualibet earum fuit facta ſubſtitutio per verba merè directa vt ibi patet ſub ver. directò. & in gl. parua poſita ſuper illo ver. in d. l. verbis ciuilibus. j. j. gloſſ. quia ita facta fuit per verba, ille ſit hæres, licet gloſſ. in l. precibus. ſuper hoc dicat cõtrariũ: ſed in hoc ab omnibus reprobatur: quia eſt contra d. l. cẽturio. ſecundũ Dy. & alios. & prædicta etiam tenet Ray. de Forli. & Gul. de Cu. in d. materia ſubſti.
3 † Iſtud aũt quod dixi de verbo ſubſtituo, idem dico de verbo, deueniat, ſeu perueniat, & his ſi. quia cõmunia ſunt vt patet: qa in eorum proprio ſignificato ſtant æquè in ſignificatione directę: ergo verba ipſa ſunt communia. vnde iudicandũ eſt de eis ſecundũ ſubiectã materiã & rationem adiuncti. ſicut de verbo ſubſtituo. nec etiam aliter eſt dicẽdum de verbo deueniat, quod eſt cõpoſitum ex de, & veniat, quã de verbo perueniat, ꝙ eſt cõpoſitũ ex per & veniat. de quo verbo perueniat, eſt lex expreſſa quæ adaptatur ad fideicommiſſum: vt ff. de le. iij. l. fideicommiſſa. §. hæc verba. ff. ad treb. l. hæredes mei. §. cũ ita. & C. de fideicõ. l. cũ virũ. vbi reſtitutiones cõtinentur appellatione verbi perueniat. ergo fideicõmiſſum cõtinetur ſub iſto ver. idẽ ꝓbatur in auf. de reſti. fideic. §. manifeſtum in princ. col. ix. Preterea lex dicit, quod hęreditas dicitur aduenire: quando ex teſtamento defertur hæreditas directè per fideicõmiſſum, vt. ff. ad trebel. l. j. poſt prin. & ff. de fideicõ. her. ꝑ totũ. preterea expreſſum eſt ꝙ verbũ
4 deueniat, arctatur ad fideicõmiſſum, extra de teſta. c. Ray. † Preterea, magis eſt directũ verbũ ſubſtituo, q̃ verbũ deueniat: qđ patet. Nam ſubſtituo propriè exponitur, i. ſub conditione inſtituo: vt ff. de vulg. & pup. ſubſti. l. j. ff. ad l. Falci. l. in rõne. §. quod vulgo. & §. ſi filio. & tñ in caſu prædicto trahitur ad fideicommiſſum, & exponitur ſuſtõ, i. ſecũdi hęredis ſtatutio: vt ff. ad Treb. per totũ. & C. eo. ꝑ totũ. ff. de leg. ij. l. vt heredibus. & l. cũ patro-
5 nus. cũ ſi. † Ex quibus euidẽter cõcludit, ſubſtitutionẽ prædictã eſſe fideicõmiſſariã. & fideicõ. nõ poſſunt vti actione heredi. ſed hereditaria tantũ facta reſtitutione, vel habita pro facta: vt ff. ad Trebel. l. cũ hereditas ex fideicõ. Nõ obſtat quod no. per Inn. in c. Raynaldus. vbi dicitur ꝙ verbũ deueniat, eſt directũ: qa verũ eſt q̃n forma inſtituẽdi hoc importat, vt quia dixi teſtator, ſi deceſſerit in pupillari ætate. tunc eñ ratione adiũcti hoc importat. aliàs accipitur verbũ directũ, i. deprecatiuũ: vt C. communia de leg. l. ij. ſed non facit ad propoſitũ. & eo modo loquitur C. de teſt.
6 l. omniũ. cũ ſimi. † Prędicta confirmo, maximè in eo caſu vbi teſtator pro anima ſubſtituit: quia cauſa ſubſtituendi eſt determinata ad certa bona, ſcilicet, ad bona teſtatoris tãtũ: qa ſibi ſoli teſtator vult prouidere: qa animæ ſuę tãtũ cõſiderationem habuit nec eñ pro anima ſua potuit de alieno largiri. j. q. j. c. non eſt putanda. & xiiij. q. v. Imolans. & quia cauſa legandi reſtringit ſignificatum verbi: vt C. de condi. & demõ. l. cũ talis. §. legato. cui ac-
7 cidit totum illud generale. † Ratio reſtringit dictum, hoc eſt brocardum, ſi quis nõ credit prędictis verbis, credat rationibus qa vnam ſubſtitutionẽ fecit vnũ ſubſtituẽdo, & certum: & iterum vnus cõceptus colligitur ſecũdum vnicũ loquẽdi modũ ſubſtituendi: & etiam ſi pluribus caſibus teſtator loqueretur, niſi deferrent ipſi caſus naturali ſpecie, vt verbi gratia: ſi teſtator diceret ſiue dormiens ſiue non, talem ſubſtituo. vnica tantum eſſet ſubſtitutio: vt ff. de ver. obli. l. qđ dicit. Itẽ. ff. de leg. j. l. planè. in prin. & qđ legitur & no. ff. de proba. l. quinquaginta. facit. ff. de lib. & poſthu. l. cõmodiſsimè. et C. de poſthu. hęre. inſti. l. vlti. in fi.

a ☞ Auia poſt matrem debet eſſe tutrix ſine dubio ſi uoluerit, cæteris legitimis & datiuis excluſis.

CONSILIVM CCXLII.

Prout ſuprà ſcriptum eſt & cõſultum in primis cæteris alijs dubijs, idem dico & conſiulo ego Bar. de Saxoferrato per eaſdem rõnes. attamẽ ſuper tertio puncto fuerunt multæ opi. quia q̃n ſunt alij legitimi
1 præter auiam, † ſed q̃n poſt matrẽ venit auia: tunc ſine dubio ipſa volens, & non negligens debet eſſe tutrix omnibus alijs legitimis, & datiuis excluſis. Soli enim teſtamentarij ipſi auiæ præferuntur: vt in auf. vt lice. ma. & auiæ. & quãdo mu. tu. offi. fun. po. & in corpore vnde ſumitur. Vnde in propoſito iſtam auiam dico præferendam. & etiam ſi eſſet locus datiuo, ipſa auia debet omnibus præferri.

1 ☞ Hic erat duplicatum conſilium numero tali, uidelicet ccxliij.

Si pater

Si pater ſubſtituit filio ſuo per hæc verba, ſi deceſſerit in pupillari, vel poſtea quandocunq; ſine filijs: tunc eo caſu fiat de domibus ſuis vnum hoſpitale, & vna capella, &c. Item ꝙ alia bona ſua eſſent dicti hoſpitalis, & capellæ, conuertẽda ad perpetuum Dei & pauperum commodum, an per iſta verba dicitur teſtator ſubſtituere filio impuberi directè, ita ꝙ matre filij excluſa veniat hæreditas ad hoſpitale. Item de illis verbis, relinquo vxorẽ meam dominam & vſufructuariam, quid ſignificent.

1 ☞ Patre ſubſtituente filio ſi deceſſerit in pupillari ætate, uel ſine filijs, quæ ſubſtitutio ſit.
2 Subſtitutio fideicommiſſaria, poteſt fieri intra tempora pupillaris ætatis.
3 Subſtitutio tempore pubertatis facta eſt ne directa pupillaris, uel pupillaris expreſſa.
4 Subſtitutio directa quando dicatur, & quando fideicommiſſaria, & nu. 8.
5 Hæres grauatus de reſtituendo ſi reſtituit, non deſinit eſſe hæres, & duo inſolidum non poſſunt hæredes exiſtere.
6 Appellatione ſubſtitutionis ſimpliciter directa intelligitur.
7 Subſtitutio uera & certa admittitur contra matrem, & præſertim ad pias cauſas.
9 Teſtator præſumitur ſcire: & ſciſſe iura, per quorum ſcientiam ſuum condidit teſtamentum.
10 Vxor relicta domina & uſufructuaria quid debeat habere, alimenta, an uſumfructum.
11 Vxor an reuertatur ad ius commune exiſtente ab initio filio, & patre mortuo, & ſic eſt factus locus ſubſtituto.

CONSILIVM CCXLIII.

a Fvit quidam de Aſiſio inſtituens ſuum hæredem vniuerſalem filium ſuũ, & vxorem ſuam reliquit dominam & vſufructuariã: & ſi filius prædictus deceſſerit in pupillari ętate vel poſtea quãdocũꝗ ſine filijs, voluit, iuſsit, & mandauit ꝙ tunc in dicto caſu fiat de domibus ſuis vnum hoſpitale, & vna capella per ſuos fideicommiſſarios: quæ capella ſic facta habeat pro data & aſsignata fratribus beati Antonij, & ſub eorum protectione: & reliquit filiæ ſuæ vltra dotem ſex flore. cætera verò bona ſint dictorum capellæ & hoſpitalis conuertenda ad perpetuum Dei & pauperum cõmodũ. Quæritur quæ ſubſtitutio ſit iſta facta d. filio pupillo, qui pupillus in ætate pupillari deceſsit. mater petit legitimã, i. debitam iure naturæ, & etiã quartã. Ite qs ſit intellectus illorũ ver
1 borũ dominã & vſufruc. † Ad primũ, q̃ ſubſtitutio ſit illa, & vtrũ mater totaliter excludatur necne. Primò videndũ eſt an dicta ſubſtitutio ſit cenſenda fideicõ. & videtur ꝙ ſic. & hoc ꝓbatur: iſta ſubſtitutio facta verbis directis, ab eo ꝗ poterat ſubſtituere directò, fauore matris exiſtẽtis in medio obliquatur. C. de impu. & al. ſub. l. precibus. in fi. cõiũcta l. cẽturio. ff. de vul. & pupil. & C. de teſt. mil. l. in teſtamẽto. in fi. Ita ergo hic fit. Præterea, tantus eſt fauor iuris ꝙ nedũ verba directa facit obliqua, ſed aliq̃n ſubſtitutũ ex cludit totaliter, ꝗ nõ excludit ſi mater in medio nõ eſſet. C. de impu. & al. ſubſ. l. precibus. C. de inſti. & ſubſt. l. ſi. Præterea, ſi dicta ſubſtõ cẽſeret eſſe directa: iã oĩa bona impuberis deuenirẽt ad ſubſtitutum quaſi ex impuberis teſtamẽto. ff. de vul. & pu. l. ꝙ ſi plures. §. ad ſubſtitutos. & ſic mater repelleretur à luctuoſa hæreditate ſui filij. qđ eſt iniquũ. C. de inof. teſt. nã ſi parẽtibus. & validũ ar. ad hoc coll. C. de impu. & al. ſub. l. humanitatis. in rõne l. Præterea, probo ꝙ etiã ſi mater nõ eſſet in medio, iſta ſubſtõ debeat cẽſeri fideicõ. ꝓmitto aũt ꝙ ſubſtõ fideicõ. põt fieri intra tꝑa pupillaris ætatis. & ſic directa. ff. de leg. j. l. fideicõ. ff. ad Treb. l. Scę-
2 uola. † Præterea, ꝓmitto ꝙ in ſubſtitutione fideicõ. venitur dũ capit bona teſtatoris, & nõ filij. ff. de vul. & pu. l. cohęredi. §. filię. Et ex his ſic infero: Teſtator voluit & potuit ſolũ ſubſtituere in reliqs bonis ſuis, vt apparet ibi: cætera verò bona teſtõris, &c. ergo nõ directò, ſed ꝑ fideicõ. ſubſtituit: qa ſi directè nõ ſubſtituiſſet, ſi teſtõr ad bona ſua tñ, ſed s. & latius ſubſtituiſſet. Et ꝙ illa verba ſignificet bona dũtaxat teſtõris, patet. ff. de reli. l. ij. §. in locũ. & patet ff. de leg. j. l. Stichũ ꝗ meus erit. de au. & arg. leg. l. ſi ita. de leg. iij. l. nup. & l. ꝗ ſuos. & ar. de pig. l. Paulus. Et pro hoc eſt arg. magnũ, ex quo mater extitit in medio. Nã præmiſſa verba teſtatoris bona impuberis cõplecti nõ poſſunt: niſi per interpretatiõnẽ extẽſiuã: ſed interpretatio extẽſiua nõ admittit cõtra matrẽ, vt ꝑ ꝗalle. eſt s. &c. Et cõfirmat: qa in prefatione cõtinetur vt aſſolet, timẽs ne de ſuis ſuum poſt obitũ, &c. per quæ verba videtur patere ꝙ teſtator tantũ de ſuis bonis voluit teſtamentũ ordinare, nec fuit in eius mente ordinare de bonis impuberis. quod vtrũq; feciſſet, ſi voluiſſet pupillariter ſubſtituere. præfationes naq; faciũt nos ſcire & intelligere poſteriora. ff. de hære. inſti. l. ſi. ff. de ori. iu. l. ſi. ff. de edẽ. l. j. §. ſi qs. & §. ſi initiũ. iuxta illud: nam à primordio tituli poſterior formatur euentus. C. de im-
3 pu. luc. deſc. l. j. in prin. † Sed in cõtrariũ ex aduerſo ꝙ dicta ſubſtitutio in tpe puber. ſit directa pupillaris, patet. primò q̃n teſtator ita dicit, ſi filius meus in pupillari ętate deceſſerit, talem ſubſtituo, vel talis ſuccedat.

a ¶ Fuit quidam. Vide plenè de iſto cõſi. per Alex. in l. centurio. in fi. ff. de vulg. et pupil. vbi alleg. hoc cõſi. Bar. Tho. Dip.

Iſta ſubſtitutio eſt pupillaris expreſſa: vt inſti. de pu. ſub. in prin. & no. in prædicta. l. precibus. & in hoc nemo cõtradicit. imò oẽs doc. et gl. cõcor. qa eſt facta in forma pupillaris ſubſtõnis, cui cõpetit &c. ſed vbi cõpetit forma verbis incertis nõ certis, eſt cõie cturæ locus. l. cõtinuus. §. cũ ita. ff. de ver. obli. l. ille aut ille. §. cũ in verbis. de ver. ob. & de exer. l. j. §. ſi is qui nauẽ. l. Labeo. §. ſi verò. de ſup. le. & idẽ ſi teſtator ſic dicat: Si filius meus in pupillari ætate deceſſerit vel moriatur, bona mea ad talẽ deueniãt: vt c. ſi pater. de teſt. li. vj. & vide extra, de teſt. c. Raynal. & vr̃, ſi dicat ſi deceſſerit, & c. bona ſint talis: qa nõ quilibet ſcit dicere, hæres eſto. vt no. l. quoties. C. fa. erc. ſed ſufficiat qualiacũq; verba apta. Rñ. qa leges nõ formæ verborũ impoſitæ ſunt, nec parãt laqueũ, maximè teſtatiõibus. C. de teſta. l. q̃m indignũ. & C. bona in prin. & ar. C. de cõtrah. & cõ. ſti. l. ſcrupuloſam. & l. oẽs. illud eñ nullã haberet dubitationẽ, ſi teſtõr dixiſſet. hr̃s eſto: vel ſua ſint bona. vel ſimilia. ff. de hæ. inſti. l. his verbis. Nã vbi de. dñio loquimur, de directo intelligimus, maximè in caſu fauorabili, & in teſtamẽtis, vbi verba ampliſsimè accipimus: vt ff. ſi ager vecti. l. j. §. qui in ꝑpetuũ. ff. de vſuf. l. ſi procul. & ff. de reg. iu. l. in teſtamẽtis.
4 cũ ſi. † Secũdò patet: qa illa ſubſtitutio eſt directa, q̃n nullo medio defert bona, & ius diuerſum, ex qua tũc exitit, & rõne eius põt hæreditas adiri nudo aĩo, & bono. poſ. petita, & illa eſt fideicõ. q̃n fides alterius eſt onerata, ſicut cũ hæres ſcriptus eſt de reſtituendo grauatus, & vnde hoc nomẽ acceperit, patet Inſti. de fideicom. hære. in prin. & hic ſubſtitutus non capit nomen à ſe ipſo, ſed per reſtitutionem: & hic ſubſtitutus non habet ius adeũdi: ſed poteſt petere ꝙ hæres ſi non vult adire, cogatur adire & reſtituere. & ſi adiuit, & nõ reſtituit, habet pro reſtitutione ſibi facienda actionẽ ex teſtamento. ff. ad Trebel. l. quia poterat. & no. in l. j. & ij. de fideic. hæ. C. ad Treb. l. nõ iuſtã. ff. ad Treb. l. ſi lega-
5 tus. in fi. † Et reſtituta ſibi hæreditate nõ eſt hæres: quia qui reſtituit. nõ deſinit eſſe hæres. ff. de vul. & pup. l. ex teſtõ. §. Iul. de mi no. l. & ſi ſine. §. ſed qđ Papi. & duo inſolidũ nõ pñt hæredes exiſtere. l. qđ cõtra. §. vni duo. ſed effectu quodã nõ eſt hæres. ff. qđ cui eo. l. ſi filius. & qa iſte per aditionẽ, quã fecit hæres, ſentit cõmodũ: qa firmatur in fideicõ. vt C. de fideicõ. l. eã quã. nec põt conqueri ſi hæres Trebellianicã detrahit: qa ex illa hereditate extrahitur regulariter, ex qua Falcidia. & facit inſti. ad l. Fal. in princ. fit quoq; ſubſtitutio directa verbis directis: vt ſi in pupillari ætate deceſſerit, Titius ſit hæres. l. j. ff. de vul. & pup. ſubſt. in prin. ſi deicõ. fit verbis fidei. vbi idẽ teſtator vult ꝙ fideicõ. ſubſtitutus capiat de manu hæredis: vt inſti. de fideicõ. hæ. per totũ. per verba verò cõmunia, q̃n ſit directa ſubſtitutio: vt l. iam hoc iure. de vul. ſub. vbi verbũ ſubſtituo, adaptatur ad directã ſubſtitutionẽ ff. de vulg. ſub. l. Lucius. ſed in fideicõmiſſaria adaptatur ad fideicõmiſ. vnde dicimus ſubſtitutionem aliam directã, aliã fideicõ.
6 † Cùm aũt ſimpliciter dicimus ſubſtitutionem, directã intelligimus: quia verba ſunt intelligenda per prius, non per poſterius. ff. de vul. & pup. l. qui cùm plures. de lib. & poſthu. l. Gallus. §. j. & arg. d. l. j. §. qui in perpetuũ. de vulg. & pup. Et quælibet ſubſtitutio poteſt eſſe directa: quia directam continet prouiſionem, fideicom. verò onus: vt no. C. de inof. teſt. ex tribus. ſed pater videtur potius in dubio filiæ prouidere, quàm eam grauare: quia pater conſiliũ capit pro filijs ſuis. ff. de vul. ſubſti. l. ſcripto. de lib. & poſth. l. nulla. ff. de vul. & pup. l. cum filio. C. de cur. fur. l. fina. in prin. de ſalute ipſorum eſt ſolicitus. de leg. ij. l. cũ pater. §. mando. quod me. cau. l. iſti qdẽ. & omnia ex voto pater parat filio. ff. de bo. lib. l. vlt. §. j. & ideo rectius dicitur ꝙ ſubſtitutio dubia recipit, cùm poteſt valere, interpretatur directam: vt not. de vulga. ſub. ſti. l. verbis ciuilibus. & eſt expreſſum in c. ſi pater. de teſt. lib. vj. Concluditur ex his dictam ſubſtitutionem, de qua quæritur eſſe directam cenſendam: & ita mihi videtur. nec habet mater con queri de filio: quia nihil filius matri fecit. aut de patre, qui nec in aliquo ei tenetur. ff. de inoffic. teſta. l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. & d. c. ſi pater. in fi. Nõ obſtat. l. humanitatis. qa ibi in ex emplaria loquitur, quæ in hoc & in multis à pupillari differt. Non

a ¶Sup ſecũdo. Vide Bar.ſ.in cõſ.clxx.i-cipit, Petr⁹ Matheo li.et ibi ſcripſi.Tho.

obſtat fauor matris in medio exiſtentis: qa
iſto caſu nõ fauetur matri:qa fauor duplex
ſ.patris & impuberis, vincit fauorẽ ſolius
matris . Et ad l.precibus.rñdeo:aut tu ar-
guis ex prin.l.& tũc nõ obſtat:qa fateor qñ mater eſt in medio,
ſubſtitutio vniuerſaliter facta impuberi nõ cõtinet pupillarem
aliàs pręſumptã:vt l.iam hoc iure.qa tacita pręſumpta nõ admit
7 titur contra matrẽ.l.fi.C.de inſtit.& ſubſti.†Sed in caſu noſtro
nõ eſt ſubſtitutio præſumpta,imò vera & certa:ideo admittitur
cõtra matrẽ,& maximè ad pias cauſas,vt eſt hic,& d.c.ſi pater.
& d.§.ſed nec impuberis.Aut tu arguis ex fi.l.precibus.vbi dici
tur ꝙ obligaẽ ſubſtitutio fauore matris.Et nõ obſtat qa loquiẽ
poſt tempora pupillaris ætatis.ſi enim impubes filius deceſſerit,
mater excluderetur:vt in ſecũdo caſu huius legis.Rõ differẽtiæ
eſt:qa intra pupillarẽ ætatẽ iuri cõi valet ſubſtitutio directa:poſt
verò ex priuilegio militis valet iure directò,ſi mater nõ eſſet in
medio:vt l.centurio.ff.de vul.& pupil.ſed qa mr̃ eſt in mdio pri
uilegiũ militis nõ excludit matrẽ directò,vt faceret ius cõe ſed
eligiẽ qdã media via,vt ſubſtitutio obliqueẽ poſt tpa puberta-
tis:& ſic non obſtat.Ad l.in teſtõ.in fi.rñ.ꝙ ibi ius cõe facit pro
8 matre:†qa ſubſtitutio reciproca facta perſonis diſparibus,nõ cõ
tinet ſubſtitutiões diſpares,ſed pares:alˀs eſſet ꝓ parte reciproca
facta,& ꝓ parte nõ reciproca.ꝙ eſt cõtra vim nois & naturã cor
relatiois:vt de acce.l.fi.& hoc cõſiderauit.l.iã hoc iure.§.ſi aliter.
licet ergo miles q fratrẽ & filiã inſtituerit hr̃des,& inuicem ſub-
ſtituit,poſsit fratri iure militari,& filiæ impuberi in ptãte poſi-
tæ iure cõi directò ſubſtituere:tñ quia diuerſo iure põt:nõ videẽ
ſenſiſſe,niſi ꝓbeẽ:qa non poterat pari rõne ſubſtituere.nec enim
ſunt vulgaris & pup.eiuſdem generis & conditionis.Nam in
pupillari venirent etiam bona impuberis: in vulgari non:vt l.cẽ
turio.& ſecundũ hoc in l. teſtamẽto nõ faueret iuri materno ſeu
ſpeciali,ſed iuri cõmuni.vel ſi faueret,qa mater eſt cõtra priui-
legium,non cõtra ius cõmune.& ſic nõ obſtat. Et ad id ꝙ diciẽ
ꝙ ſubſtitutio trahiẽ ad vniuerſum:vt de hæ.inſti.l.j.§. ex fundo.
& l.cohæredi.§.fi.ff.de vul.& pu.& eſt directa ſubſtitutio qñ te
ſtamẽtũ põt incipere à ſubſtituto.ff.de hæ.inſti.l.ſi qs hęres inſti
tuaẽ.Præterea,expreſsio bonorũ teſtatoris nõ in reſtitutiõe, ſed
in modũ demõſtratiõis facta venit.ff.de ſecũ.ta.& ſi dicaẽ , hoc
nõ fuit in mẽte teſtatoris ordinare teſtamẽtũ alij,quã ſibi, vt pa-
9 tet ex ꝑfatiõibus teſtamẽti.†Rñdeo:imò fuit de mẽte à iure prę
ſumpta:qa præſumiẽ ſcire iura,quæ hic dicũt:q̃ iura poſſunt ſci-
ri cõſulẽdo peritiores:præſumiẽ nanq; ꝙ cõſultè fuit teſtatus &
peritè,ex quo ſolẽniter adhibuit & cũ tabelliõe.C.de vſuf.l.j.ff.
de leg.ij.l. codicil.§.vlt Itẽ ex verbis conſtat de mente.ff.de ſup.
le.l.Labeo.§.iterum.& de le.iij.l.ille aut ille.§.cũ in verbis.& ita
10 videnẽ mihi ſuper primo pũcto quę dixi,&c.†Sup ſecũdo a pũ-
a cto,an vxor debeat habere alimenta an plenum vſumfructum,
dicũt doc.aut verò cõſideramus interpretationẽ vulgi,aut natu
rã verborum ꝓlatorũ.nã ſecũdũ naturã verborum ꝓlatorũ loq-
tur.l.ſi Titio fundum.ff.de vſu.le.& de lega.ij.l.Titio.§.j.in fin.
Si verò loquimur ſecundũ ꝙ interpretatur conſuetudo:& tunc
aut filius extat in medio,& debet habere matris alimẽta,vt not.
in l.j.C. ſi mu.ſecũ.nup.& in Spe. qui fi.ſint legi.§.j. ver.ſi quis.
Nam honoris cauſa dominã teſtator videtur vocaſſe, non eam
cohæredem liberè feciſſe,vt habeat totum:vt l.voluit.ff. de vul.
ſub.l.verbis.ſic ff.mã.l.creditor.in fi.cũ ſimile verbum. vbi non
11 extant filij,conſuetudo ceſſat.† Quid ergo ſi filius extitit ab ini-
tio,ſed pater mortuus eſt,& factus eſt locus ſubſtituto:vtrũ mu
lier ad ius cõmune reuertatur?& videtur ꝙ ſic:qa filiorum pri-
uilegium ad hæredes aliter non tranſit tanquam perſonale . l. in
omnibus.ff.de re.jur.l.j.de priui.do.de rit.nup.l.non ſolùm.§.pu
pillæ.cum ſi.In contrarium facit quòd verba teſtatoris cœpe-
runt certo modo interpretari:ergo iſta interpretatio vitiari non
debet:ſicut in ſimili no. in l.verbis ciuilibus.& in l.precibus.qa
ſubſtituti repręſentant inſtitutum,vt eſt ad hoc arg . l.ſi eum .§.
qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.& quod teſtator non ſenſerit de iu-
re dominij,vel effectus,ſed de facto potius.ff.de capit.di.l.lega-
tum.facit & videtur eo quod dicit maſſariam,quod eſt nomen
facti adminiſtrationis,non dominij vel iuris . Non ob.l . vxorẽ.
de vſuf.l.j.quia ibi reliquit vſumfructũ ſimpliciter & præciſè:
hic non præterea , ſi conſuetudo interpretaſſe videtur , & vſus
loquendi plus attenditur,quam proprietas modi ſignificandi:vt
no.ff.de l.iij.l.librorũ.§.quod tamẽ Caſsius.Non ob.l.Titio fun
dum.quia ibi fuit legatum alternatiuè certæ rei:hic incertę. Nõ
ob.l.creditor.in fin quia ibi legatum certam formã & dominiũ
continebat:hic incertam,& implicitam,&c.

Si pater habens tres filios inſtituit eos hæredes,& ſubſtituit
eos ad inuicẽ , ſi aliquis eorũ ſine filijs moreretur:an mortuo v-
no ſine filijs,cui ſuccedunt alij,expiret ſubſtitutio quo ad alios,
ita quòd ſi alter eorum poſtea moriaẽ ſine filijs,non veniat fra-
ter?Et concluditur quòd non expirat.Item quid tertius debeat
habere ſuperueniens ex fideicõmiſſo prædicto,an legitima duo
rum debet detrahi,& Trebellianica.

1 ☞*Natura iſtorum diſtributiuorum quiſquis,ſiquis,& aliquis eſt ut licet ſint ſingula ris numeri,tamen ad omnes referuntur.*
2 *Legitima & Trebellianica datis ſubſtitutis quæ debeat deduci.*
3 *Ordo mentis potius attenditur quàm ordo ſcripturæ.*

CONSILIVM CCXLIIII.

Dominus Cato inſtituit Ioã.
M.& Ni.filios ſuos hæredes,& eos ſubſtituit in
hũc modũ,quòd ſi contingeret aliquẽ dictorum
filiorum mori ſine liberis:eo caſu ſubſtituit alios
filios tũc viuẽtes.an mortuo vno filio ſine liberis, & ſic exiſtẽte
cã ſubſtitutiõis in ꝑſonis aliorũ d.ſubſtitutio expirauerit.ꝙ vide
1 tur propterea,qa vſus eſt teſtator verbis ſingularis numeri. † In
contrarium quòd in perſonis aliorũ ſubſtitutio non expirauerit
imò in perſona omnium locum habet.quod ſic probatur:nam
natura iſtorum diſtributiuorum quiſquis ſiquis,& aliquis,eſt
vt licet ſint ſingularis numeri,ad omnes referuntur:vt lege qui
liberis.§.hæc verba.ff.de vulg.& pup.& expreſſum eſt de lega.
j.l.qui filiabus.§.j. vnde licet ſubſtitutioni ſit locus in perſona
primi,poteſt etiam eſſe in perſona ſecundi:ſed in teſtamento di-
cti c.reperitur inſtitutio prædictorum Ioan.& M.ſuorum filio-
rum.& ſubſtitutio facta contingit ꝙ primò extitit caſus mortis
ſine liberis in perſona dicti M.& ſic pars bonorum venit ad di-
ctum Ioan.& N.poſtea euenit caſus mortis in perſona dicti Io.
ſine liberis qui deceſsit ſuperſtite d.N . qui extraneum inſtituit
quæritur quid d.N.habere debeat de bonis domi.Ioan . à patre
2 & à d.M.ſuo fratre prouenientibus.† Ad quæ reſpondetur qd
de bonis quæ d.Ioan.habuit à patre , debet deduci legitima,&
Trebellianica reſiduum debetur d . N . vt l.cohæredi.§.cum fi-
liæ.ff.de vulg.& pup.extra,de teſta.Raynuptius.de bonis verò
quæ d.Io.habuit à d.M.eius fratre primò defuncto,dico ꝙ eſt
aduertendum,nam in dictis bonis partem habuit iure ſucceſ-
ſionis ab inteſtato , vt partem ſibi contingentem de legitima &
Trebellianica d.M.& de iſtis nil debet habere d. N . niſi quate-
nus ſibi Ioã.reliquiſſet:quia cùm habeant iure ſuo, non ex ſub-
ſtitutione,nõ venit in fideicõmiſſum:vt l.qui fundũ.§.qui filios.
ad l.Fal.aliã partẽ habuit iure fideicõmiſsi ſibi debiti ex ſubſti-
tutione paterna.Et de hac eſt videndũ,an veniat in fideicõmiſ-
ſum.& dubiũ facit:quia gloſſ.in l.cũ virum.C.de fideicom.& ff.
ad Treb.l.Marcellus.§.quidã.diſtinguit an primò grauet,ſecũ-
dò roget,an econtra.ſed hic neutrum facit primò:imò vno con
textu verborũ grauat,& prouidet.In eo eñ ꝙ alteri ſuperuiuen
ti ſubſtituit , prouidit ſuperuiuentibus , & grauat morientem.
3 †Circa hoc tamen dico ꝙ ordo mentis potius attenditur quam
ordo ſcripturæ.vt l.cũ pater.§.fideicom.ff.de leg.ij.l.nec enim.et
ibi per Dyn.de ſo.ſed non eſt dubium ꝙ in voluntate teſtantis
hic ordo fuit vt præmorientem grauaret,ſuperuiuentibus pro-
uidit:& filium moriẽtem grauauit de reſtituendo ſuperuiuẽti:
& ſic apparet ꝙ in perſona huius ſecundi primò reliquit ſibi ſe-
cundò grauauit in ordine intellectus & voluntatis teſtatoris.&
ſic totum quod habuit ex fideicommiſſo à primo venit in fide-
iuſ.quod debetur huic ſuperuiuenti & pro hoc videtur caſus ff.
ad Trebel.l.hæredes mei.§.cùm ita.& l.Lucius.§. tres hæredes.
in fi.Huic autẽ opi.cõtradicitur de lega.iij.l.pater.§.quindecim.
ibi enim in eo quod habetur ab hęrede,non videtur fideiuſsiſſe.
Secundò vbi teſtator de parte rogauit:hic verò ſimpliciter.Item
obſtat de leg.iij.l.ſi Titius ex parte.ſed ibi rogauit de parte hære
ditatis:hic ſimpliciter,vt no.per gloſſ. in l.marcellus.§.quidam.
ff.ad Treb.& ibi etiam probat tex.&c.

Explicĩũt cõſilia domini Bar.de Saxoferrato legũ docto.ex-
cellẽtiſ.quorũ numerus eſt ccxliiij.prout ſuperius cõtineẽ &c.

Hæ ſunt

Hæ ſunt quæſtiones Aureæ diſpu- TATAE PER DOMI. BAR. DE SAXO FER.

1 ☞*Pacta,& conuentiones,quæ non ſunt contra leges,ſunt ſeruandæ,& ſi contra fiat, pœnalis ſtipulatio his adiecta committitur.*
2 *Contractus pacis,an ſit de iure gentium.*
3 *Actiones & obligationes quæ principaliter recipiunt uitæ ſuſtentationem , cadunt in perſonam deportati,& etiam damnati in metallum,licet tales obligationes deſcendant à iure ciuili.*
4 *Exbanniti dicuntur relinquere omittendo.*
5 *Quando aliquod ius reſpicit utilitatem publicam,& priuatam miſtim, ſi illi iuri renunciatur:talis renunciatio ualet,prout reſpicit utilitatem priuatam.*
6 *Fides etiam hoſti ſeruanda eſt.*
7 *Sicut de iure municipali permiſſum eſt occidere bannitum ita permiſſum eſt de iure cõmuni domino corrigere & percutere ſeruos ſuos.*
8 *Facultas pluribus,& uniuerſis conceſſa de iure publico , licet priuatorum pactionibus tolli non poſsit quantum ad omnes:tollitur tamen quantum ad ipſum promittẽtem, ut contra promiſsionem ſuam uenire non poſsit.*
9 *Exbanniti æquiparantur excommunicatis,& excommunicatus deportato.*
10 *Duo ſpecialia non poſſunt in idem concurrere.*
11 *Illud quod principaliter inducitur ad publicam utilitatem . pactione priuatorum tolli non poteſt.*
12 *Facta prius pace inter duos poſtea ſecuto bannimento:tunc exbannitus non obſtante pace iam facta poteſt occidi.*
13 *Exbãnitus pro homicidio habetur pro confeſſo ex forma ſtatuti & cõſuetudine Italiæ.*
14 *Damnatus ad mortem ſtatim efficitur ſeruus pœnæ odioſæ.*
15 *Factum iudicis,& factum contrahentium æquiparantur.*
16 *Exbannitus pro homicidio æquiparatur hoſti,latroni,& deſertori.*
17 *Pari effectu ſunt diligendi,& defendendi patres,& patria,imò maiori patria.*
18 *Contractus ex quo ultro citròque oritur obligatio,ſi interponitur ſuper re alterius contrahentium non ualet,nec ex eo oritur obligatio.*
19 *Nullus per pactum obligatur ad pœnam corporalem.*
20 *Quando duo ſimul competunt,& unum per aliud,unum ſine alio tolli non poteſt.*

QVAESTIO I.

a Lvcanæ a ciuitatis ſta
tuto cauetur ꝙ frangens pacẽ oc-
cidendo,capite puniatur.Alio ſta
tuto cauetur ꝙ exbãnitus pro ho-
micidio poſsit impunè occidi. Ac
cidit ꝙ Titius qui erat pro homici
dio bannitus & cõdemnatus, ꝙ ſi
quo tempore in fortiam cõmunis
peruenerit,capite puniaẽ,fecit pa-
cem cum Sempronio ſuo inimico
non bannito,& promiſerunt ſe non offendere ſub pœna ſtatuti,
& pœna mille librarũ , hincinde ſtipulatione promiſſa.demum
dictus Sempronius interfecit dictum Titium exbannitũ.Quæ-
riẽ an incidat in pœnã ſtatuti,& an dicta pœna pecuniaria ſit cõ
miſſa an nõ.& ꝙ incidat in pœnã ſtatuti,& pœna pecuniaria ſit
1 cõmiſſa,ꝓbaẽ iuribus & rationibus infrà ſcriptis.†Et primò ſic:
Pacta & cõuentiones quæ nõ ſunt contra ll.ſunt ſeruãdæ, & ſi
cõtra fiat,pœnalis ſtipulatio his adiecta cõmittiẽ:vt ſ.de pac.l.iu
ris gentiũ.§.prætor ait.& de his qui no.infa.l.furti.§.mandati.de
cõſti:pe.l.j.in prin.de ver.obli.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.C. de pac.
l.pacta quæ cõtra.& quod ibi no.Sed iſta pax,& cõuẽtio de nõ
offendẽdo nõ eſt cõtra ll.ſed ſecũdũ ll.quæ permittunt vnicuiq;
qualitercunq; redimere ſanguinẽ ſuũ faciẽdo pacta & trãſactio-
nes etiã cõtra publicã vtilitatẽ:vt ff.de bo.eorũ qui ante ſen.ſibi
mor.cõſci.l.j.C.de tranſac.l.tranſigere.et quod ibi no.& de accu.
l.ſi quis homicidij.vbi gl.Si ergo tali exbãnito fuit licitũ facere
talẽ cõuẽtionẽ ad redimẽdũ ſanguinẽ ſuũ: ergo talis cõuẽtio eſt
ſecũdũ legẽ,& cõtra factum eſt:quia committiẽ pœna ſtatuti,&
2 cõuentionalis.†Secũdò probaẽ ſic: Certũ eſt ꝙ cõtractus pacis
eſt iuris gẽtium.ff.de iuſt.& iu.l.ex hoc iure.cõiuncta l.j. de pac.
Itẽ patet ꝙ poſtliminiũ eſt de iure gentiũ,vt ff.de cap.& poſtli.
reuer.l.poſtliminiũ.in prin.& ibi no.Sed poſtliminiũ habet locũ
tam in pace quã in guerra.ff.de capti.l.in bello.in prin.ergo pax
eſt iuris gẽtiũ.Ex hoc ſic arguo.Exbãniti noſtri tẽporis æquipa
ranẽ deportatis,ſecũdũ glo.Inſti.quib.mo.ius pa.po.ſol.§.relega
ti.& in l.j.de hær.inſti.quod tenet Dy.in l. eius qui apud hoſtes.
§.fi.ff.de teſta.Sed relegati retinent ea quæ iuris gẽtiũ ſunt:vt ff.
de pœnis.l.quidã.ſecundũ quod per eos contractus,qui ſunt iu-
ris gentium,eis quęritur obligatio & actio: a
vt ff.man.l.ſi tibi mandauero.§. is cuius er-
go talis bannitus licitè potuit inire contra-
ctum pacis:& ſic ſi rumpitur,habet locum
pœna ſtatuti, & etiam pœna conuentionis
ipſi cõtractui pacis acceſſoria: vt C.ꝑ quas
3 perſo.no. acquir.l.ij. †Tertiò probatur ſic:
Actiones & obligatiões quæ principaliter
recipiunt vitæ ſuſtentationẽ cadunt in per
ſona deportati,& etiam in perſonã damna
ti in metallum , qui eſt ſeruus pœnæ, licet
dictæ obligationes à iure ciuili deſcendãt:
vt ff.de his quæ pro nõ ſcri. l. ſi in metallũ.
de ali.leg.l.ſi is cui.& l.ſeruos.de cap.dimi.
l.legatis.& ibi no.ibi enim loquitur in lega
to alimentorum quod pertinet ad vitæ ſu-
ſtentationẽ.& eſt iuris ciuilis: quia deſcen-
dit ex teſtamento.ff.de teſta.l.iij. Si ſic: igiẽ
talis promiſsio de non offendendo, & pœ-
nalis ſtipulatio , cũ pertineat principaliter
ad vitæ ſuſtentationem,ne occidatur,com
petit in perſonã huius exbanniti:ſiue æqui
pares cũ deportato, ſiue damnato in metal
lum quod plus eſt:& ſic ſi ventum eſt con
tra,committitur pœna ſtatuti:& cõuentio-
4 nalis.†Quartò probatur ſic:Exbanniti de-
linquunt in omittendo.magis enim viden-
tur exbanniti,& condemnati , quia nõ ve-
nerunt,ꝗ̃ quia malam cauſam habuerunt:
vt ff.de euic.l.ſi ideo.in prin.et de inof.teſt.
l.qui repudiãtis.in fi.& l.Papinianus.§.me
miniſſe.ver.ſed proinde.Sed pœna delicti
in omittendo poteſt priuatorũ pacto remit
ti:vt ff.ad Syl.l.diui.& ibi no.per glo.& di-
cit ergo in quæſtiõe noſtra pœna,quæ prę
ceſſerit ꝙ potuerit impunè occidi,potuit ꝑ
tale pactum remitti:cũ ergo ſit ventũ con-
tra,cõmittiẽ pœna ſtatuti,& conuentiona-
5 lis. † Quintò probaẽ ſic: Quando aliquod
ius reſpicit vtilitatem publicã,& priuatam
miſtim,ſi illi iuri renunciaẽ,renunciatio va
let prout reſpicit vtilitatem priuatã,vt ff.de
procu.l.licet.in prin.et l.nõ cogendũ.§.qui
ita no.per glo.ff.de pac.l.iuris gẽtiũ.§. ſi pa
ciſcar.Sed iſtud ſtatutũ ꝙ exbannitus poſ-
ſit impunè occidi reſpicit vtilitatem publicam,vt prouincia pur
gata malis hominibus remaneat in quiete:vt ff.de offi.præſi.l.cõ
gruit.in prin.& C.quando li.ſe ſine iudi. vin. Item reſpicit vtili-
tatem priuatam iſtius:qui poteſt ſe vlciſci:& inimicũ ſuum occi
dere:iſta ergo renunciatio quæ induci. talem pacem valet quan
tum ad ipſam renunciationem.Si ergo venit cõtra publicam vti
litatem:quia talẽ bannitum interficiat nomine ſuo,non pro iure
Reipublicę,erit cõmiſſa pœna ſtatuti,& conuentionalis.Sed cũ
in quæſtione non ponatur cuius nomine interficit:ius præſumit
ꝙ ſuo nomine:vt ff.de ſolu.l.& magis.cũ aliàs perſona non intel
ligaẽ:vt l.ſtipula.§.Chryſogonus.de verb.obli.ergo vtraq; pœna
6 eſt cõmiſſa.†Sextò probaẽ ſic: Fides ſeruanda eſt hoſti:adeò ꝙ
nulli licet occidere eum:ergo cùm quo habemus pacẽ,multò mi
nus licet,niſi ſolũ ad defenſionẽ ſui corporis:vt ff. de pac.l. con-
uentionum.& de legi.l.fi.& expreſsim.x.col.de pace te.c.j.§.j. ſi
ergo fides ſeruanda eſt hoſti:ergo exbannito:& tunc cũ in quæ-
ſtione noſtra nõ proponatur ꝙ talẽ bannitum interfecerit ſe de-
fendendo,dicendũ eſt eſſe commiſſam pœnã ſtatuti & conuen-
7 tionalis.†Septimò probaẽ ſic:Sicut de iure municipali permiſ-
ſum eſt occidere bannitum:ita permiſſum eſt de iure communi
dño corrigere & percutere ſeruos ſuos,licet nõ cũ magna ſæui-
tia:vt C.de emen.ſeruo.l.j.ff.de his q ſunt ſui vel ali.iu.l.ij. & in-
ſti.eo.§.ſed ſi dñs præſtat ſecuritatẽ,& ꝓmittit nõ offendere ſer-
uum ſuæ facultati præiudicatur:& debet ꝓmiſſa attẽdere: vt C.
de his q ad eccle.cõfu.l.præſenti.§.planè.& in auẽ.de mona.§.ſi
verò in triẽniũ.j.col.de ſan.epiſ.§.ſi qs aũt ad monaſticã.col.ix.à
ſimili ergo in q.noſtra ꝓpoſita valuit dicta promiſsio, & debuit

a ¶Lucanæ. De iſta quæſtione facit mentionẽ Barto.in l.ij.C. qñ lice. ſe ſine iudic. vin. in fin.in l.j.in fi. C.de hær.inſti.& ibi vide doc.& in ij.col. ff.ſolu.mat.in ver.an aũt exbãniti. & in l. eius.§.fi.ff.de teſt. & in l.q vltimo. in princip.ff.de pœnis. & in extraua. q ſint rebel. in verſi.rebellãdo.in pe.col. & in l. ex facto.§. ex facto. in fine.ff.ad Trebellia.& ibi vide Alexã.in l.à diuo Pio. §. ſentẽtiã. in vj.col.ff.de reg.iu. & in l.quid ergo.§.ſi quis duos.ff.de leg.j. & Iaſo in l.j.in pe.colum.C.de hæ.inſt.& vide Sali.i l.j.in viij. col.C. de hære. inſti. & in auẽ. item nulla cõmunitas. in fin.C, de epiſ.& cle. & Pe. de Anch. in conſi.cclxxvj.inci. filio ſuo. in pe.col.& Ang. de Are.in §. cùm aũt. in iiij.col.Inſti. qb.mo, ius pa.pọte ſol.& vi de Bar.in l. q ſeruiũt mihi. & ibi apoſtil. meã.ff.de verb.obli. An aũt bãnitus vni⁹ ciuitatis perdat patriã poteſtatem , vide per Alex.in l. ſi cũ dotem.§.ſi patri.in j. col.ff.ſo.mat.et ſi ſtatutũ diſponit ꝙ bannitus nõ poſsit eximi de banno,niſi habuerit pacẽ ab hærede occiſi,ſi Titius bãnitus ſit hæres occiſi mediãte tertia perſona poſsit ex ſuamet voluntate facere pacem,& eximere à bãno, vide Alexã. in l. cum filio.in vlti. col. ff.de leg.j.Tho.Dip.

obſeruari. Si ergo nõ eſt ſeruata, eſt cõmiſſa pœna ſtatuti & cõ-
8 uẽtionalis. †Octauò probat̃ ſic: Facultas pluribus & vniuerſis cõceſſa, de iure publico, licet priuatorũ pactionibus tolli nõ poſſit quatũ ad oẽs: tollitur, tñ quatũ ad ipſum ꝓmittentẽ, vt ipſe cõtra promiſſionẽ ſuã venire nõ poſſit: vt ff. cõmunia prædio. l. vẽditor. in prin. facit de ſeruit. ruſti. prædio. l. per fundũ. Ita ergo in propoſito: licet per formã ſtatuti ſit cõceſſum omnibus talẽ exbãnitũ occidere: & per pactionẽ priuatorũ tolli nõ poſſit, quãtũ ad oẽs: tñ q̃tũ ad præiudiciũ ꝓmittẽtis debet tenere, nec ipſe poſſet cõtrauenire. Cũ ergo contra fecerit, dicẽdũ eſt cõmiſſam eſſe
9 pœnã ſtatuti in cõuẽtionalẽ. †Nonò ꝓbatur ſic: Exbãniti ęquiparãtur excõicatis: vt x. col. hic finitur lex, deinde incipiũt conſue. re. c. j. Itẽ excõmunicatus ęquiparat̃ deportato, vt no. Inſtit. de cap. diminu. §. minor. & exbãniti deportatis, vt no. in §. relegati. vt dixi §. in ij. ratione: ergo exbãnitus excõmunicato. Preterea exbãnitus fit per cõtumaciã, propter qđ bãnũ quis ſeparat̃ à cõmunione ciuiũ: ita excõmunicato, propter quã quis ſeparatur à cõmunione fidelium: vt in capitulo ex parte in Chriſto. de verborum ſignificatio. ergo eſt bona æquiparatio. Sed certum eſt ꝙ licet excõmunicato celebrare omnem contractum: ſolùm enim eſſe in iudicio ei interdicitur, vt extra, de iudi. c. intelliximus. de ſen. excom. ſi vero. & c. cum voluntate. §. prædicatores. Si ergo à ſimili, exbannito licet cõtrahere, & contractum pacis, & ſtipulationis inire: ſi ergo ventum eſt contrà debet puniri pœna ſtatu-
10 ti, & conuentionalis. †Decimò probatur ſic. duo ſpecialia non poſſunt in idem cõcurrere: vt C. de do. ꝓmiſ. l. j. & l. cũ poſt §. genera. ff. de iure do. & vtrobiq; nota. Hoc etiã probatur in l. ſi qs reum. §. fi. de polli. cõiũcta l. fin. C. de ſacroſan. eccle. Nã ex pollicitatione ſola nõ traſfert̃ dominium in Rempublicam, ne cõcurrant duo ſpecialia, ſcilicet, ꝙ ex pollicitatione teneatur, & ꝙ transferatur dominiũ ſine traditione, ſed in præſenti queſtione ſi cõſideres iſtum potuiſſe impunæ occidi occurrerent duo ſpecialia circa idẽ: videlicet ꝙ poſſit impunè occidi. & poteſt pax rumpi. Ne igitur cõcurrãt iſta duo ſpecialia ꝙ ius nõ permittit, dicendum eſt eſſe commiſſam pœnã ſtatuti & conuẽtionalem.

Cõtra quòd nõ incidat in pœnam ſtatuti, nec pœna pecuniaria ſit commiſſa, probatur infrà ſcriptis rationibus videlicet. primo ſic. Illud ius. quod principaliter inductum eſt in odium alterius, non in fauorem renũciantis, priuatorũ pactione nõ tollitur: vt ff. ad Ma
11 ce. & ibi not. C. de pact. pigno. l. fin. †Item illud quod principaliter inducitur ad publicam vtilitatem, pactione priuatorum tolli li nõ poteſt: vt ff. de pact. l. ius publicũ. & l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. & l. ſi vnus. §. pacta quæ contra. & §. item ne experiar. de re iu. nec ex prætorio plenè nota. in aut. vt ſine prohi. ma. §. quia verò colum. vj. Sed conſtat quòd iſtud ius quòd liceat exbannitum occidere, eſt inductum principaliter odio banniti. Item fauore Reipub. vt ciuitates purgatæ malis hominibus remaneant in quiete: vt C. quando li. ſe ſine iudi. vin. l. ij. & ſic priuatorum pactione tolli non potuit, & per conſequens talis promiſſio nõ valuit. Si ergo ventum eſt cõtra, nõ cõmittitur pœna ſtatuti, nec
12 conuẽtionalis. †Secundò probatur ſic: præſuppoſito pro confeſſati quod verum eſt quòd ſi primò fuit facta pax inter duos: poſtea ſecutũ fuiſſet bannimentũ quòd exbannitus non obſtante pace iam facta poſſet occidi. hoc probatur ff. de verborum obligationibus. lege qui ſeruum. & lege quidam cùm filium. de lega. j. lege quid ergo. §. ſi hæres. de pigno. actio. lege eleganter. in fin. ff. loc. lege quæro. §. inter locatorem. in quibus legibus præcedebat obligatio de non offendendo: & tamen ea obligatione non tenetur ſi offendit ex cauſa legitima. Modò arguo ſic. Hæc eſt regula infallibilis quòd ea, quæ dirimunt contracta, etiam impediunt contrahenda: vt ff. de verborum obligationibus lege inter ſtipulantem. §. ſacram. ij. reſpon. §. pe. ſed exbannimentum ſuperueniens dirimit obligationem pacis iam contractæ, vt ſupra probatum eſt: ergo impedit contrahendam: & ſic ex tali pace non eſt contracta, cùm factum ſit illegitimè non eſt
13 commiſſa pœna ſtatuti, nec conuentionalis. †Tertiò probatur ſic: Iſte fuit exbannitus pro homicidio, vt in quæſtione proponitur: qui exbanniti habentur pro confeſsis ex forma ſtatuti, & conſuetudine Italiæ. qui conſonat lege conſiliarios. C. de aſſeſſo. ff. ad Sylla. l. lex Cornelia. §. poſt ea. Sed lege cauetur quod homicidiarijs, & alijs delinquentibus in grauioribus, nõ eſt dãda fiducia: & ſi datur. non debet ſeruari, vt probatur in authen. de man. princ. §. neque autem homicidis. colla. iij. vbi videtur caſus quæſtionis ſecundùm intellectum gloſſ. licet quidam aliter intelligant. Si ergo fiducia talis data non debet ſeruari: patet qđ licitum fuit talem exbannitum occidere: & ſic pœna ſtatuti nec
14 cõuentionalis eſt cõmiſſa. †Quartò probatur ſic: In quæſtione ponitur quod occiſus erat condemnatus, vt capite puniretur. Tũc arguo ſic. Damnatus ad mortẽ ſtatim efficitur ſeruus pœnæ odioſæ. ſecũdũ verã opi. vt no. C. de do. inter vi. & vxo. aut. ſed hodie. ff. de pœnis. l. qui vltimò. Sed ille, qui eſt ſeruus pœnę quo ad effectum perdit omne ius obligationis iuriſgentium, & ciuilis: vt ff. de pœnis. l. quidã. Hoc etiam patet: quia non poteſt acquirere qa ſeruus: vt ff. de acq. re. do. l. acquiritur. §. j. & Inſti. per quas perſo. no. acq. §. item nobis. de reg. iur. l. ꝙ attinet. Item fiſco non acquirit: quia non eſt ſeruus fiſci, ſed pœnæ: vt ff. de iure fiſci. l. in metallum. & de his quæ pro non ſcri. l. ſi in metallum. Si ergo omnem perdit obliga. ergo in eum nõ cadit contractus pacis, qui eſt iuris gentium: nec pœnalis ſtipulatio, quæ eſt iuris
15 ciuilis: & ſic in nullam pœnam incidit. †Quintò probat̃ ſic. Factum iudicis, & factum contrahentium æquiparant̃: vt ff. mãdati. l. ſeruus ea lege. C. de pac. pign. l. ſi. ſi in cauſam iud. pig. cap. ſit. l. j. ff. de iureiur. l. j. imò maioris authoritatis eſt factum iudicis: vt ff. de iureiuran. l. ij. & ibi no. Sed ſi iudex dixerit in ſententia qđ non eſſet licitum interficere talem exbannitum: talis adiectio nõ valeret, nec hoc poſſet facere, vt ff. de iureiuran. l. non poterit. de inſtu. l. diuus. Nam facti queſtio nõ eſt in arbitrio iudicis, ſed impoſita in arbitrio legis: vt ff. ad Turpil. l. j. §. j. Si ergo non licet iudici facere per ſententiam ꝙ talis exbannitus non offendat: multò magis nõ licet priuato per contractum, qui eſt minoris authoritatis: ergo videtur quòd non ſit commiſſa pœna ſtatuti vel pe
16 cuniaria. †Sextò probatur ſic: Ego equiparo exbannitũ pro homicidio, & hoſtẽ latronem, ſeu deſertorem, ſicut iſte exbannitus non poteſt impunè occidi ex forma ſtatuti: ita ex forma iuris cõmunis põt impunè occidi hoſtis, latro, ſeu deſertor: vt probat̃. ff. ad legẽ Corne. de ſica. l. iij. §. fina. C. quando li. ſe ſine iu. vin. l. j. & ij. & iſta æquiparatio procedit à paritate pœnę: vt C. de epiſ. & cle. l. ſi quenquam. in fin. Item æquiparatur deſertori. Nam ſicut deſertor dicitur, qui dereliquit militiam, & eſt contumax, & inobediens, vt C. de deſer. lege j. li. xij. ita iſte exbannitus: quia propter ſuam inobedientiam, & contumaciam ſuam ciuitatem dereliquit. Modò ſic arguo: Bonus eſt dolus, qui adhibetur contra hoſtes, ſeu latrones: vt ff. de dolo. lege j. §. non fuit. ergo bonus eſt dolus, qui adhibetur contra exbannitos. licitum ergo fuit fingere cum eo pacem, vt iſto prætextu poſſet eum habilius interficere. ſi licitum: ergo non incidit in pœnam ſtatuti nec
17 pœna pecuniaria eſt commiſſa. †Septimò probatur ſic: Pari affectu ſunt diligendi, & defendendi patres & patria: imò maiori patria: vt ff. de iuſti. & iur. lege ij. de cap. & poſtli. reuer. lege poſtli. §. filius. ff. de mu. & honor. lege honor. §. plebeij. Sed ob defenſionem parentum licitum eſt pacem rumpere: vt x. column. de pa. tenen. §. primo. & ibi not. ergo multò magis erit licitum ad defenſionem patriæ: ſed iſte occidit talem exbannitum defendendo patriam, vt probabo: ergo fuit licitum. hoc ſic probo. Iſte exbannitus exiſtens in contumacia, offendit ſuam patriam. qđ patet: quia ex contumacia pœna imponitur: & omne factum ex quo pœna ſequitur, eſt offenſa: vt ff. de manu. teſt. l. teſtamentum. §. primo. facit. ff. de re iud. l. contumacia. Item inferre pœnam contumacibus eſt defendere iuriſdictionem ciuitatis. Caſus eſt in l. j. in princip. ff. ſi quis ius dicen. non obtem. Iſte ergo, qui occidit talem exbannitum, intulit ei pœnam contumaciæ: ergo defendit ciuitatem, & ſic fuit ſibi licitum, & ſic non eſt cõ-
18 miſſa pœna ſtatuti nec pecuniaria. †Octauò probatur ſic: Contractus, ex quo vltro citroque oritur obligatio ſi interponitur ſuper re alterius cõtrahentiũ, nõ valet: nec ex eo orit̃ obligatio: vt ff. de cõtrahẽ. emp. l. ſue rei. de pig. act. l. ſi debitor. in prin. de cõdi. in de. l. ſeruum. C. de cõtrahẽ. emp. l. cũ res. & loca. l. qui rem. in quibus legibus dicitur ꝙ emptio vel conditio alicuius rei ſuę non valet. Ratio, quia iſte qui accipit rem ſuam, nihil accipit ab alio: quia res antè erat ſua. Eſſet igitur iniquum quod teneretur dare alteri. Modò in propoſito iſti duo fecerunt contractũ vltro citroq; obligatoriũ. Nam promiſerunt ſe inuicem non offende-
re. ſed

re. ſed iſte Sempronius non exbannitus ex iſta promiſſione nihil recepit: quia etiã ſine vlla promiſſione tenebatur ille Titius eum non offendere. Sed ſi ipſe ex promiſſione tenetur nõ offendere Titium, aliquid daret: quia Titius exbannitus poterat antè offendi. Cùm ergo nihil noui alter contrahentium recipiat. dicẽdum eſt contrahentium pactum non valere: & per conſequens
19 pœna ſtatuti vel pecuniaria non eſt commiſſa. †Nonò probatur ſic: Nullus per pactum obligatur ad pœnam corporalẽ: vt ff. de cuſto. reo. l. diuus. & l. ſi quis reum. & rem rat. habe. l. procurator ad exhibendum. §. fi. & facit quod no. de præto. ſtipu. l. fi. qui ſatiſd. cog. l. j. in fi. quod etiam patet: quia nemo eſt dominus membrorum ſuorum: vt ff. ad l. Aquil. l. liber homo. in fi. Item per pactum non poteſt quis effici ſeruus, niſi interuenientibus illis quæ no. ff. de ſta. homi. l. & ſeruorum. §. j. ergo multò magis non poterit ſe obligare pœna mortis, quæ pœna inducit ſeruitutem, vt dixi §. in iiij. ratione pro hac parte allegata. Sed hic iſti obligauerũt ſe ad pœnam ſtatuti, quæ eſt perſonalis pœna: ergo non valuit obligatio: & per conſequens non incidit in pœnam ſtatuti. Item ꝙ non ſit commiſſa pœna pecuniaria, probatur ex forma inſtrumenti: Ille ex paciſcentibus incidit in pœnam, qui offendit aliũ: ſed occidere exbãnitum, non eſt offendere, vt probabo: ergo pœna non eſt commiſſa. Hoc probabo. Illud factum dicitur offenſa, ex quo infertur pœna: & econtra, vbi non eſt pœna, ibi nõ eſt offenſa: vt ff. de ma. teſta. l. teſtamento. §. j. ſed ex homicidio exbanniti nulla infertur pœna: ergo non eſt offenſa: vt patet quòd conditio ſtipulationis pœnalis non exiſtit: & ſic pœna pecunia-
20 ria non eſt cõmiſſa. †Decimò probatur ſic: Quando duo ſimul cõpetunt, & vnum per aliud: vnũ ſine alio tolli non poteſt: imò ſublatum remanet virtute remanẽtis: vt ff. de lib. & poſth. l. ſi ita. §. regula. & de adi. leg. l. j. §. j. de vſu & habi. l. per ſeruum. §. j. in fi. ſed in quæſtione propoſita duo ſunt. ſ. ꝙ exbãnitus, ꝙ impunè poteſt occidi, & vnum eſt per aliud: ſed iſti contrahentes egerũt ꝙ vnum ſolum tollatur. i. ꝙ vnus poſſit occidi alieno remanente. ſ. exbannimento, quod fieri nõ poteſt: ideo ſublatũ virtute remanentis exbannimenti perdurat, & ſic poteſt impunè offendi, vt hic patet, ꝙ hoc pœna ſtatuti nec pecuniaria eſt commiſſa.

1 ☞ *Sententia, quæ ſuſpenditur per aliquam conditionem tacitam, uel expreſſam, non inducit capitis diminutionem.*
2 *Excommunicatus an æquiparetur deportato.*
3 *Exbannitus an æquiparetur relegato.*
4 *Exbannitus an æquiparetur excommunicato.*
5 *Exbannitus qui ſecundum formam ſtatuti impunè offenditur, propriè poteſt dici transfuga, & hoſtis ciuitatis.*
6 *Exbannitus, de quo in iſta quæſtione, propter ſuum exbannimentum quid perdat.*
7 *Aliquis transfuga, uel reprobatus ab uno collegio perdit iura propria illius collegij, & remanet in diſpoſitione iuris communis.*
8 *Occiſor iſtius exbanniti an incidat in pœnam ſtatuti.*
9 *An liceat priuato uenire contra fidem datam hoſti.*
10 *Quid prodeſt exbannito habere actionem, & non poſſe agere.*
11 *Exbannitus an poſſit facere teſtamentum, & an poſſit hæres inſtitui.*
12 *Exbannitus an poſſit ſuccedere ab inteſtato.*
13 *Exbannitus, qui non poteſt impunè occidi, an ſit transfuga uel hoſtis ciuitatis.*
14 *De iure cõmuni an quis poſſit exbannire: & talis exbannitus de iure communi quid perdat.*
15 *Iudex ſi apponat in banno q, elapſo termino poſſit impunè offendi, an ualeat.*

QVAESTIO I.

a Saluatoris [a] Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine inuocato, dico dictum Titium pro homicidio exbannitum potuiſſe impunè occidi, & occiſorem tanq̃ pacem rumpens, in pœnam ſtatuti nõ incidiſſe, nec pœnam pecuniariam eſſe commiſſam: per rationes pro hac parte alleg. Ad hoc autẽ manifeſtius inueſtigãdum & oſtendendũ putaui cui talis exbannitus æquiparetur: quid propter exbannimentum amittat. ex quo patebit ſolutio noſtræ quæſtionis. Primò igitur videamus vtrũ æquiparetur damnato vltimo ſupplicio, vel ad beſtias: & ſic efficiatur ſeruus plenè. quod videt̃: quia damnatus ad mortem etiam hodie ſeruus pœnæ efficitur: vt no. C. de dona. inter vir. & vxo. auth. ſed hodie. ff. de pœnis. l. qui vltimo. Sed Titius erat exbannitus, & dãnatus ad mortem, vt proponitur: ergo eſt ſeruus pœnę, vt dixi in quarta ratione facta pro
1 hac parte. Contrarium dico ꝙ nõ efficitur ſeruus pœnæ. †Nam ſententia, quæ ſuſpenditur per aliquam conditionem tacita vel
b expreſſam, non inducit capitis [b] diminutionẽ: vt ff. de iniu. teſta. l. ſi quis exhæredato. §. eius qui. de pœ. l. ij. §. j. Sed iſte eſt damna-
a tus ad mortẽ ſub conditione, ſi in fortiã cõmunis peruenerit. ergo &c. Præterea, nullus ſuperuiuens ex ſententia hodie efficit̃ ſeruus pœnæ, vt dicta aut. ſed hodie. & ibi no. ſed iſte exbannitus, cõdẽnatus in abſen
b tia, ſuperuiuit: ergo &c. Dices tu: Expreſſio conditionis, quæ tacitè ineſt, non ſuſpẽdit diſpoſitionem: vt l. hæc verba. de lega. j. cũ ſi. Reſpõdeo, illa loquitur quo ad tranſmiſſionem ad hæredem: ſed quo ad obligationis effectum, nulla eſt differentia inter tacitam & expreſſam: vt no. ff. de pac. Item quia ſecundò reſpõ. fateor tamen ꝙ ſi eſſet in præſentia, & purè eſſet condemnatus ad mortem: etiam hodie efficeretur ſeruus pœnæ, vt dictis iuribus. nec valeret eius teſtamentum: vt ff. de teſt. l. eius qui. §. fin. &
2 no. per gl. & melius per Dy. quia gl. in aliquo nõ bene dicit. †Secundò videamus vtrum æquiparetur deportato. glo. quæ eſt In ſti. qui. mo. ius pa. po. ſol. in §. relegati. tenet ꝙ ſi bona exbãniti publicentur de iure, vel de cõſuetudine, æquiparat̃ deportatis. Idẽ videtur tenere glo. in x. col. in fi. hic finitur lex Corradi. c. j. Idem tenet Dy. in ea. l. eius. Et ſecũdũ hoc perderet exbanitus omnia quæ iuris ciuilis ſunt: vt l. quidã. & dixi in ſecunda ratione §. quã feci pro parte contraria. Contrariũ credo verum. ſ. ꝙ non ęquiparetur deportato. Quod ſi probatur. Præſes prouinciæ & magiſtratus municipalis non poſſunt deportare: vt ff. de inter. & rele. l. relegatorum. §. interdicere. & de leg. iij. l. j. §. qui deportatos. Si ergo non præſes: ergo multò minus Poteſtas vnius ciuitatis. ergo exbannitus ab eis non æquiparatur deportatis. Præterea, ſententia deportationis non fertur in abſentẽ. C. de accu. l. in abſentem: ergo nõ æquiparatur deportatis. Præterea, deportatus perdit ius ciuium Romanorum: vt ff. de pœ. l. quidam. Sed ſi diceremus talem exbannitum æquiparari deportato: talis exbannitus perderet ciuitatem Romanam, & ius ciuium: & ſic iudex vnius ciuitatis extenderet iuriſdictionem ſuam vltra ſuum territoriũ. quod eſt contra l. inter pœnas. in prin. §. j. & l. relegatorũ. in prin. de interdi. & releg. cum ſi. Præterea, fama eius, qui deportatur, non ſolùm diminuitur ꝙ efficiatur infamis, imò fama eius in totum tollitur: vt ff. de varijs & extraor. cog. l. cognitionũ. §. fin. ſed exbannitus non efficitur infamis: quia edictum propoſitum cõtra abſentem pro maleficio non infamat, niſi de facto: vt C. de re qui. reis. l. fina. non. expreſsè de iſtis exbannitis, & condemnatis extra ordinem, per glo. de modo mulct. l. j. quod tenet Dy. vt patet ex no. ff. de ſuſpe. tu. l. iij. §. præterea. & quod ibi no. per glo. & Dy. ergo non æquiparatur deportato. Præterea, deportatum nemo poteſt reſtituere, niſi princeps, vel ſenatus: vt ff. de pœ. l. relegati. in fi. de poſtul. l. j. §. de qua. ſed exbanniti quotidie rebanniũtur per communia, & eorum rectores: ergo non æquiparãtur deportatis. Præterea, hoc patet ex modo conſtituendi: nam exbannitus eſt ab ipſo initio contumax, & extra obedientiam communis: ſed deportatus omni tempore, etiam poſt ſententiam eſt obediens, adeò ꝙ ſi ante ſententiã efficeretur inobediens, capite puniretur: vt ff. de pœ. l. relegatorum. & l. capitalium. §. in exulibus. ergo non æquiparatur deportato. Præterea, non reperitur lege cautum ꝙ deportatus poſſit impunè occidi: ergo non æquiparatur deportato. Et in hac opi. eſt do. Io. de Are. & do. Cy. et ſic fuit determinatum Bononiæ in publica diſputatione per d. Fede. de Scalis, vt refert Cy. C. de hære. inſti. l. j. licet non ponat dictas rationes d. Fede. de Scalis. & in hac ſententia ſunt communiter o-
3 mnes Moder. †Tertiò eſt videndum, vtrum exbannitus æquiparetur relegato. Gloſſa quæ eſt in d. §. relegati. dicit quòd quando exbannito non adimuntur bona, æquiparatur relegato. Idem videtur ſentire gloſ. ex quib. cau. in poſſeſ. ea. l. ad cognitionem. in fi. vlti. gloſ. Contrarium credo verum, an exbannitus aliquis propter ſolam contumaciam, nulla de delicto præcedẽte cognitione ſecundùm ſtatuta, & conſuetudines Italiæ, ſed per ſententiam relegatorũ, licet poſſet ferri in abſentem ſecũdũ iura: vt ff. de pœ. l. abſentem. §. j. tamen debet de crimine cognoſci: vt ff. de requi. re. l. j. patet ex d. l. abſentẽ. Nã ibi dicit̃ ꝙ ſẽtẽtia nõ fertur in abſentem, niſi plenè cognito de cauſa: vt C. de iudi. l. properãdũ. §. ſin aũt reus. & C. quomodo & qñ iudex. aut. qui ſemel. Pro hoc facit qđ no. in aut. de ince. nup. in prin. mag. gl. q̃ inci. ex hoc verbo, &c. vbi dicit̃ ꝙ pœna relegationis nõ infertur ſine dolo.

a ¶ Saluatoris. Vide plenè de iſta quæſtione per Bar. in l. ex facto. ff. ad Treb. & cũ cõcord. de quibus ibi p d. Alex. in iij. colũ. in fi. & ſeq. Tho. Dip.

b ¶ Capitis. Vide dominum meum Petr. Corne. in cõſ. clxxv. incipien. præſens cõſultatio. in j. volumi. Tho. Diplo.

a ¶ Commodũ. Vide Bar. Soc. i cõ. lxviij. inci. viſis priuilegijs in pe. colũ Thomas.
b ¶ Perdit illam. Et ꝑ iſta deciditᷣ q̃o an exbãniti noſtri tẽporis poſsit teſtari de qua ꝑ Bar. in l. ei⁹. §. fi. ff. de teſta. & Imol. in l. ſi quis mihi bona. §. j. ff. de acq. hære. vbi limitat. & vidẽ Ang. ibi Bar. & Imo. in l. ſeruo. §. fi. ff. de leg. j. ſ l. q vltimo. ff. de pe. Bal. in l. j. i viij. colũ. C. ne ex deli. de fũc. Bal. poſt. bar. i l. j. C. de ſa. ſanc. eccle. Bal. i l. fi. C. ſi à nõ cõpe. iu. & in l. j. in iij. col. C. ſi pẽdẽ. appel. & i l. j. C. de here. inſti. et autᷣ. inceſtas. C. de iceſt. nup. Pet. de Ancha. in Cle. j. de pœ. Ang. de Aret. in §. fi. Inſti. quib⁹ nõ eſt ꝑmiſ. face. teſta. Tho.
c ¶ De pœna. Vide Franc. de Are. in c. i timauit. in ij. colũ. de teſt. Tho. Diplo.
d ¶ Publicam vtilitatem. Vide Iaſo. plenè in l. vbi pactũ. in iiij. col. C. de trãſact. Tho Dipl.

Et ex his patet ꝙ exbannitus nõ ęquipara-
tur relegato. Pręterea, relegatus eſt ĩfamis:
vt ff. de var. & extraor. co. l. cognitionum. §.
minuuntur. ſaltem interim dũ eſt relegatus
vt C. de his qui in exi. dã. l. j. lib. x. ſed exban
nitus non eſt infamis, vt ſ. dictum eſt. ergo
&c. Præterea, relegato non poteſt dari licẽ-
tia reuertendi, niſi à principe: vt l. relegati.
in fi. ff. de pœn. Sed exbannitus reſtituitur à
ciuitate: ergo &c. Præterea, nõ reperitur ꝙ
relegatus poſsit impunè occidi: ſed exban-
nitus ſic: ergo &c. Concludo ergo ꝙ exban
4 nitus ęquiparatur relegato. † Quartò eſt vi
dendũ, nũquid ęquiparatᷣ excõicato. qdᷣ vi
detur per ea quæ dixi ſ. in ix. rõne facta pro
parte contraria, & per tex. x. col. hic finitur
lex Corra. c. j. Contrariũ credo. ſ. ꝙ nõ ęqui-
paratur excõicato in oĩbus: ita ꝙ de vno ad
aliũ arguitur. Nã iſti exbanniti ſtatim lapſo
termino bãni habẽtur pro cõfeſsis de male
ficio, nec pñt innocẽtiã ſuã purgare ſecun-
dum ſtatuta, & conſuetudines Italiæ. Sed
excõicatus pręſtita ſatidatione de parendo
mãdato iudicis abſoluitur: vt extra, ꝙ met.
cau. c. j. de ſen. excom. c. nuper. & c. ſacro. in
fi. ex effectu ergo patet ꝙ nõ ꝓcedat æqui-
paratio. Præterea, per excõicationẽ perdit
quis perceptionẽ ſacrorũ, & cõionẽ fideliũ:
vt extra, de excepti. c. ij. de ſen. excom. c. pe.
Certũ aũt eſt, exbãnitũ prędicta nõ perde-
re. ergo &c. Præterea ſententia excõicatio-
nis à ſuo iudice lata ligat apud omnes: vt d. c. pe. de ſen. excom.
Sed exbannimẽtum nõ facit quẽ videri pro exbannito, niſi in il-
la ciuitate vnde exbannitur: ergo &c. Præterea, non reperitur ꝙ
excommunicatus poſsit impunè occidi: ergo &c. Non obſtat. c.
j. tit. hic finitur lex Corradi: quia fateor ꝙ quãtum ad illud ęqui-
paratur propter cõtumaciã, in multis alijs poſſet reperiri concor
dantia & diſcordantia. quod canoniſtis relinquo. Non eſt ergo
ſimpliciter arguendum de vno ad alium. Quid ergo dicẽdum?
5 † Dico talẽ exbãnitũ, qui ſecũdum formã ſtatuti impunè offen-
ditur ꝙ verè, rectè, & propriè poſſet dici trãsfuga ciuitatis ſuæ.
Itẽ poteſt dici hoſtis ciuitatis ſuæ. & hoc probo ex forma cõſti-
tuendi ſic: Illi dicuntur transfuge, qui ab his (ſub quorum impe
rio ſunt) deſiſtũt, & in numero hoſtium ſe trãsferũt: vt ff. de cap.
dimi. l. amiſsione. ij. rñ. ſed exbãnitus ideo ponitur in bãno: quia
inobediẽs ſit his, ſub quorum imperio & iuriſdictione eſt: & in
numero aliorũ exbãnitorum ad hoſtes ciuitatis ſuæ ſe tranſfert:
ergo poteſt dici trãsfuga ſuæ ciuitatis. Itẽ hoc ꝓbatur ex effectu
ſtatuti. nam licitũ eſt transfugã impunè occidere: vt ff. ad l. Cor.
de ſica. l. iij. in fi. & eodem modo licet iuſtè exbãnitum. Sed tu
potes inſtare: hoſtes ſunt, quibus populus Romanus bellum pu
blicum indixit, & ipſi populo Romano: vt ff. de cap. l. hoſtes. ſed
exbãniti nõ ſunt huiuſmodi: ergo non cõtulerunt ſe in numero
hoſtium: & ſic nõ poſſunt dici trãsfugæ. Reſpondeo; hoſtes, in-
ter quos habent locum iura captiuitatis & poſtliminij, ſunt hi,
de quibus loquitur d. l. hoſtes. ſed alio modo loquendo quęlibet
ciuitas poteſt habere ſuos hoſtes, vt ſi ipſum bellũ indixit. ff. de
cap. l. ſi quis ingenuuam. §. fi. & no. in d. l. hoſtes. in prin. glo. ſed
talibus exbannitis ciuitas induxit bellũ, permittendo eos impu-
nè occidi: & ſtatuẽdo officiales, & alios ad eos capiendos, & pu
niendos: ergo ſunt hoſtes ciuitatis. Item quando ſubditus ſe re-
bellat domino poteſt dici hoſtis: vt C. de his qui ad eccle. confu.
l. ſi ſeruus. in fi. ergo exbãnitus, qui rebellis eſt ciuitatis ſuæ põt
dici hoſtis. Concludo ergo ꝙ talis exbannitus propriè põt dici
trãsfuga ciuitatis ſuæ. Itẽ poteſt dici hoſtis. nam ſicut illi etiam
ſubditi, quos ſenatus hoſtes iudicat, hoſtes ſunt populi Roma-
ni, vt in dicta l. amiſsione. §. ſed hi. cũ ſua glo. ita illi ſubditi, quos
cõmune iudicat hoſtes ſuos, ſunt hoſtes ciuitatis: ſed exbãniẽdo
eos iudicat ſuos hoſtes, vt ꝓbaui. ergo &c. ſic poſſunt dici trãsfu
6 gæ, & hoſtes ciuitatis ſuę. † Reſtat videre quæ perdat talis exbã
nitus propter tale exbannimentum. Ad ꝙ rñdeo, vos debetis ſci
re ꝙ trãsfuga & hoſtis ciuitatis Romanæ perdit ciuitatem Ro-
manam, & omnia iura ciuitatis Romanæ. retinet tñ iura gẽtiũ:
vt d. l. amiſsiõe. & ar. d. l. quidã de pœnis. hoc verũ, ſ. ꝙ perdit iu-
a ra ciuitatis Romanæ inquãtũ reſpicit ſuum cõmodũ[a]: ſed ꝓut
reſpicit incõmodum ipſius iura ciuitatis Romanæ eum ligant
apud nos, vt no. gl. ſecũdũ vnam ſo. ff. de cap. & poſtli. §. filius. et
etiam probatᷣ: quia ꝓmittendo nobis obligatur ciuiliter, vt not.
per gl. ff. de ca. di. l. tutelas. §. fin. Et hoc etiam patet: quia l. ciuita-
tis Romanæ quæ permittit eos occidi. ligat. ff. ad l. Cor. de ſica.
l. iij. §. fi. & ita dico de tali exbãnito. Nam cum ipſe ſit transfuga
& hoſtis illius ciuitatis, vnde exbãnitus eſt, vt ſ. ꝓbatum eſt, di-
b co ꝙ per exbãnimentum perdit illam[b] ſuam ciuitatem, & oĩa iu
ra propria ciuitatis illius vnde exbannitus eſt, prout faciunt pro
ſe. ſed prout faciunt contra ſe, illis iuribus remanet ligatus quã-
tum ad illam ciuitatem, & eius homines ſicut primo. iura verò
gentium & iura communia ciuitatis Romanæ ſeu Romani im-
perij non perdit. Nam non eſt transfuga totius imperij, ſed il-
lius ciuitatis tãtum. & ſic idem iuris ſit de parte quo ad partem
7 quod eſt de toto quo ad totum. † Præterea, hoc eſſe verum pro-
batur: quia ſi aliquis transfugit, vel eſt reprobatus ab vno colle-
gio, iura propria illius collegij perdit, & remanet in diſpoſitione
iuris communis. vt ff. de excu. tu. l. ſed & reprobari. C. de epiſc.
& cleri. l. generaliter. de quæſtio. l. milites. de tabel. l. ij. lib. x. ff. de
cura. l. fi. cum gl. Item cũ iſte exbannitus ſit ex delicto remotus
ab vniuerſitate illius ciuitatis, perdit iura & priuilegia ipſius.
Pro hoc facit C. ſi curia. reli. ciui. rus habita. maluerit. l. j. lib. x. Ad
iſtam opi. confirmandam induco in teſtem Iaco. de Are. docto.
eximi. cuius opi. vt plurimum de mente iuris ꝓcedunt, qui hoc
tenet expreſsè ff. ad Treb. l. ex facto. vbi inter cætera his vtitur
verbis ꝙ in exbannitis noſtri tẽporis dicũt qdã idẽ ꝙ in depor-
tato: ar. ff. de bo. dã. l. j. ſed contrarium videtur: qa ſnia deportatio
nis etiã à præſidibus dari nõ põt. ff. de pœ. l. ij. de leg. iij. §. depor-
tatos multòminus à ciuitatũ rectoribus. non ergo ꝑdit q̃ ſunt ci-
uium Romanorum ꝓpter bãnũ, ſicut relegatus ſi ſibi bona adi-
mũtur ꝙ interdum fit, licet regulariter non dicatur fieri: vt ff. de
interdic. & rele. l. relegatorum. §. j. C. de poſtulam. l. nemo. & arg.
ff. de pœ. l. interpretatione. Ea autem quæ ſunt propria ciuitatis.
à qua eſt exbannitus, amiſiſſe credo: quia quantum ad illam pe-
regrinus eſt: vt C. de here. inſti. l. j. ff. de in ius voc. l. ſed ſi hac l. §.
ſi perpetuam. Ia. de Arẽ. iſta ſunt verba ad literam, qui vt appa-
ret ex his poſuit ſuam credulitatem ponendo non ar. inducen-
do: patet ergo ꝙ iura ſuę ciuitatis perdit, ſed iura gentium non
8 iura communia, vt dictũ eſt. ergo &c. Bar. † Ad ſolutionem igitᷣ
noſtræ quæſtionis deſcendo, & dico ꝙ occiſor nõ incidit in pœ
nam ſtatuti: nam cum ſtatutum ſit propriũ ius ciuitatis: vt ff. de
iuſti. & iur. l. omnes populi. illud ius perdit exbãnitus ꝑ bannum
cum ad ipſius exbanniti cõmodum pertineat: & ideo occiſor nõ
c tenetur de pœna iuris. de pœna[c] verò conuentionali eſt magis
dubium. nam vt proponitur, fuit per ſtipulationem promiſſa:
quæ ſtipulatio eſt de iure ciuili publico Romanorum inducta
à Gallo Aquilio: vt ff. de aceptila. l. & vno. §. j. de tranſact. l. cum
Aquiliana. de pac. l. ſi vnus. §. pactus. de acqui. rre. do. l. ea quę ci
uiliter. no. in l. hoc iure gentiũ, in vlt. glo. de iuſti. & iur. vnde vi-
detur ꝙ talis bannitus ſit capax talis obligationis. Dico tamen
ꝙ pœnalis ſtipulatio nõ eſt cõmiſſa. hoc tãtũ nõ accidit ex eo ꝙ
talis exbannitus non ſit capax talis obligationis, nam capax eſt
omnis obligationis quæ deſcendit à iure communi, & dictum
eſt: ſed procedit defectus ex parte eius qui promittit, & eius
quod promittitur miſtim: quia ille, qui promiſit, non potuit
promittere. nam talis promittens erat ciuis, nec erat exbanni-
tus. & ſic iura ſuæ ciuitatis tenebat. & iſtud quod talis exbanni-
tus poſsit occidi, eſt inductum pro quiete communi ſuæ ciuita-
d tis propter vtilitatem publicam:[d] vt C. quãdo li. ſe ſine iudi. vin.
in l. ij. & ibi text. Cũm ergo tale pactum ſit contra publicam vti
litatem illius ciuitatis, non valet principalis, nec pœnalis ſtipu-
latio ſibi adiecta: vt ff. de pac. l. iuris gentium. §. ſi paciſcar. & §.
generaliter. & quod ibi no. C. de leg. l. non dubium. de pac. l. pa
cta quæ contra. & ibi no. & quod dixi ſuprà, in j. ratione facta
pro hac parte. Præterea, vt dictum eſt, iſte exbannitus eſt tranſ-
9 fuga, & hoſtis ſuæ ciuitatis. † Sed licitum eſt priuato venire cõ-
tra fidem datam hoſti à ſe. ſecus ſi eſſet data à duce belli: vt ff.
de dolo. l. j. §. non fuit. & ibi tex. & gloſſ. quæ videntur decidere
hanc quæſtionem, & hoc dixi ſ. in vij. ratione facta pro hac par-
te. Pro

te. Pro hoc enim videtur tex. in autᷣ. de man. prin. §. neq; aũt. co.
iij. ſecundũ lec. gl. & dixi ſ. in iij. ratione facta pro hac parte. Sed
ex illo. §. nõ facio magnum fundamentũ: quia cõſueuit aliter in-
telligi quã glo. ſentiat, & dicat, vt no. per Cy. C. de his qui ad ec-
cle. confu. l. pręſenti. in fi. quia etiã alios doct. vidi tenere pro hac
opinio. firmanda, vtor teſtimonio Iaco. de Belui. in autᷣ. de mã.
princ. §. ſed neque. in quarto contrario, in quadam diſtinctione,
quam ibi ponit, inter cætera vtitur his verbis. Si verò proſequitᷣ
iniuriam publicam & vindictam reipublicæ, & pacem fecit cũ
hoſte, cũm non liceret, eam ſeruare non debet: vt d. l. j. §. nõ fuit.
ff. de dolo. Iacob. de Belui. Iſta ſunt verba ſua, ſed conſtat ꝙ iſte
occiſor proſequitur vindictam & iniuriam publicam, vt proxi-
mè ſ. dixi per l. ij. in fine. C. quando li. ſe ſine iudi. vindi. & tetigi
ſuprà in ſexta ratione facta pro hac parte. & iſtud credo de quæ
ſtio præſenti. Sed ſi aliquis promitteret alicui tali exbannito pe-
cuniam ex cauſa donationis, vel ex alia cauſa quæ non veniret
contra publicam vtilitatem, non eſſet alias improbata de iure cõ
muni, vel ex ſtatuto: tunc tali exbannito competeret obligatio,
& actio: cũm vt dixi, ſit capax omnis obligationis iuris commu-
nis. Credo tamen quòd ſi ageret coram iudice illius ciuitatis vn
de exbannitus eſt, quòd ſibi denegaretur iuriſdictio: cũm ſit ex-
tra protectionem illius ciuitatis. hoc poſſet probari pluribus ra-
tionibus quas omitto: quia per Italiam communiter de hoc ſunt
10 ſtatuta. † Et ſi dices quid prodeſt habere actionem, & non poſſe
agere. Reſpondeo, prodeſt ſi rebãniretur. Item prodeſt: quia po-
teſt alteri vendere actionem prædictã, vel credere ex cauſa non
lucratiua, & dicto ceſsionario non obſtabit exceptio: vt no. Dy.
de exceptione communicationis. extra, de regulis iu. cap. ſi quis
in ius. libro vj. Idem tenet. ff. de nouati l. doli exceptio. in fine ſuę
magnæ diſtinctionis, vbi expreſsè ponit de exceptione banni.
Idem ſequebatur ibi dominus Ray. de Forliui. quod credo ve-
rum, & dic vt ibi: licet quidam contra, & malè. Ex prædictis ver
bis notabilibus apparet ſolutio, non ſolũm præſentis quęſtionis,
ſed etiam multarum, de quibus conſueuit ſæpiſsimè dubitari.
11 † Ecce: quæritur vtrum exbannitus poſſet facere teſtamentum.
Cyn. in l. eius qui. §. finali. ff. de teſtament. dicit quod ſi exbanni
to auferuntur bona, æquiparatur deportato, ſecundũm gloſſ. §.
relegati. Idem Specula. in titulo, de inſtrumento edit. §. compen
dioſè. verſiculo quid de exbannitis. Alij contra: quia negant eũ
æquiparari deportato. Tu diſtingue: Aut fecit teſtamentum ſe-
cundũm ius commune: & poteſt. Aut fecit teſtamentum ſecun-
dũm ius proprium ſuæ ciuitatis, puta quia erat ſtatutum quòd
poſsit fieri cũ minori numero teſtium: & tunc tale teſtamentum
non valet: quia tale ius perdit, vt ex prædictis apparet. Item con
ſueuit dubitari vtrum exbannitus poſsit hæres inſtitui. Et qui-
dam dicunt quòd non: quia æquiparatur deportato. Alij indiſtin
ctè quòd ſic, vt not. per Cyn. C. de hæredi. inſtitu. l. j. vlt. q. Tu di
ſtingue: Aut inſtituitur in teſtamento, quod de iure cõmuni ſor
titur effectum: & poteſt. Aut de iure proprio ciuitatis vnde eſt
exbannitus: & tunc non poteſt: quia illius iuris non eſt capax, vt
12 patet ex prædictis. † Item poſſet dubitari vtrum exbannitus poſ
ſet ſuccedere ab inteſtato. Et videtur dicendum ꝙ aut loquimur
de ſucceſsione, quæ venit de iure communi: & ſuccedit, aut de
ſucceſsione ab inteſtato, quæ venit ex forma ſtatuti: vt ſi per ſta
tutum diceretur ꝙ maſculus præferatur mulieri proximiori in
gradu: & tũc non ſuccedit: quia huius iuris eſt omnino incapax,
vt ex prædictis apparet. ꝙ tene menti. Multæ aliæ infinitæ q. po
tuerant ſolui ex prædictis, ſi diligenter inſpiciantur. Prædicta ve
ra in omni exbannito, qui ſecundum formã ſtatuti poteſt impu
nè occidi. Nam ille eſt propriè transfuga, & hoſtis ciuitatis. Nã
13 ei ciuitas videtur indicere bellum, vt ſ. dixi. † Quid ergo dices
de exbannito, qui non poteſt impunè occidi. ſed cũm occidens
vel offendens punitur minori pœna, ſecundũm diuerſorum lo-
corum ſtatuta. Reſpondeo ꝙ talis exbannitus non eſt transfuga
nec hoſtis ciuitatis. nam l. amiſsione. §. qui deficiunt. ff. de capi.
di. requirit duo copulatiuè ſcilicet ꝙ deſiſtant ab eis, ſub quorũ
imperio ſunt, & quod in numero hoſtium ſe conferant. Iſte au-
tem exbannitus bene facit primum: quia deſiſtit ab imperio, &
obedientia eorum, quibus ſubeſt: ſed non facit ſecundum quia
non contulit ſe in numero hoſtium, ꝙ patet: quia ciuitas nõ ha-
bet eum pro hoſte, cum puniat offendentes eũ, licet minori pœ
na, æquiparatur ergo talis perſonis vilibus, in quas illatæ in iurę
minus puniuntur: vt Inſti. de iureiu. §. pœna atrox. & ff. de iniur.
l. fi. Retinet ergo iura cõia, & iura ciuitatis ſuæ: ſolum perdit id,
ꝙ ei expreſsè cautum eſt in ſtatuto ꝙ perdat. Et ſi aliud diceres,
oporteret te dicere oẽm contumacẽ eſſe transfugam, & hoſtem
14 ciuitatis ſuæ: ꝙ eſſet iniquiſsimũ. † Sed pone: in ſtatuto nihil con
tinetur de exbannitis: quid erit de iure communi? Dico ꝙ de iu-
re communi poteſt quis exbanniri. Nam annotatio, quæ olim
fiebat, erat quoddam bannum. dicebatur enim: ſi nõ venerit in-
tra annũ, oĩa bona ponantur in banno fiſci: vt ff. de requi. re. l. j.
& no. gl. quæ incip. in requiſitis. Item non eſt dubium ꝙ iudices
poſſunt multare contumaces inobedientes: vt ff. ſi quis ius di.
nõ obtẽ. l. j. in prin. ſed iſtud exbannire eſt mulctare: vt ff. de vẽ.
inſpi. l. j. §. quid ergo. in gl. ſuper verbo, mulctis, quæ in quibuſdã
bannis extraordinarijs, &c. facit C. de epiſ. & cler. autᷣ. itẽ nulla.
& ꝙ no. C. qui bo. ced. poſ. l. j. in vlt. gl. Sed quid perdit talis ex-
bannitus de iure communi. Rñ. illud perdit ꝙ eſt expreſſum in
banno: puta fuit bannitus, ꝙ ſi nõ veniret intra tale tẽpus ſoluat
centũ, vel perdat omnia bona in caſibus, in quibus loquitᷣ tit. de
requi. re. l. fi. Itẽ ſi tale eſt crimen ꝙ damnato irrogat infamiã, in-
terim erit infamis de facto: vt C. de requi. re. l. fi. in fi. Eſt eñ diffe
rentia inter hunc, & exbannitos noſtri tẽporis, qui ſecundũ for-
mã ſtatuti habentur pro confeſsis: nec poſt banni lapſum audiẽ
tur ad aliquã defenſionẽ. Secus in bannitis de iure communi, q
non habentur pro confeſsis: vt ff. de cuſto. reo. l. diuus. §. ſic. verſ.
15 & diuus Pius. ꝙ dic vt ibi per Dy. † Itẽ quid ſi iudex apponit in
bãno ꝙ elapſo termino poſsit offendi impunè, an valeat. Dico
ꝙ nõ valet, niſi ſit ꝑmiſſum per ſtatutũ. Nã cũ bannum ſit quæ-
dẽ mulcta, vt dictũ eſt, ſemꝑ debet eſſe pecuniaria vt ff. de verb.
ſigni. l. aliud. §. inter mulctam. & etiam mulcta, quę à maioribus
iudicibus infertur, non poteſt vltra certam ſummam aſcendere:
vt C. de modo mulctan. l. eos. Iſte autem iudex imponit pro
mulcta pœnam corporalem: ergo &c. Et ex prædictis patet
quod ſecundum formam iuris communis exbanniti non ſunt
tranſfugæ hoſtes: qa nõ poſſunt offendi impunè: & ſic retinẽt iu
ra ciuitatis Romanæ, & ciuitatis ſuæ, hæc de bãnitorũ materia
ſecũdũ eã intelligentiã dixiſſe ſufficiant, q̃ licet mihi vera videã-
tur, ea tñ ſcribo, vt licet fortè ita nõ ſint, alijs ad inueſtigandum
altius materiã tribuant: & ſic per plurium inueſtigationem hæc
vtilis & quotidiana materia per me minus bene forſitan intelle-
cta, lucem veritatis aſſumat. Vnumquẽq; tamen, ad quẽ pręſens
diſputatio peruenerit, hortor in Chriſto dño noſtro, vt hãc deci
ſionẽ facientibus pacẽ cũ exbannitis nõ faciãt manifeſtã: ne for
tè contra meũ propoſitũ his tribuatur materia occiſionis. Ad ar-
gu. & rationes in contrariũ factas. rñd. ad primã, & dico ꝙ talis
pactio non eſt permiſſa à lege, imò improbata: quia cõtra publi
cã vtilitatẽ, vt ſ. dictũ eſt. Nõ obſtat l. trãſigere. quia etiã ipſe trã
ſigens admitteᷣ ſecundũ opi. Iac. de Are. quã ibi ponit Cyn. ſed
quia illa nõ tenetur: ideo dic aliter: qa lex illa loquitur in eo præ
ſente, & obediẽte. ſecus in cõtumace, & fugiẽte, vt in noſtra quę
ſtione, quæ ſolutio probatᷣ ex coniunctione duarũ legũ, quę ſibi
inuicẽ contradicere videntur. ff. de ſol. l. reo. de requi. re. l. fi. Vel
dic ꝙ etiam permittitur trãſigi ante ſnĩam: & ante crimen liqui-
datũ ꝙ patet: quia dicit trãſigere, vel paciſci de crimine, &c. ſed
poſt ſententiã, vel poſt crimẽ liquidatũ eſſet trãſigere de pœna,
nõ de crimine. ꝙ nõ licet arg. eius ꝙ no. Dy. extra. de reg. iu. c. in
obſcuris. in fi. glo. lib. vj. Ad ſecundũ patet reſponſio ex ꝑdictis.
Ad tertiũ patet reſponſio ex prędictis. Vel dic ꝙ leges ibi allega
tæ loquuntur in his, quibus vita reſeruatur ex iudicantis volun-
tate: quia obediens in quæſtione noſtra, ſecus vt dixi. Ad quar-
tum reſpondeo ꝙ exbannitus deliquit in duobus, ſcilicet quia
fecit homicidium, de quo habetur pro confeſſo. Item quia fuit
contumax, & ſic delictum cumulatur delicto: vt ff. de pœ. l. rele-
gati. quod patet ex dictis magiſtraliter poſitis in d. l. ideo. ff. de
euic. Item ꝙ videatur condemnatus propter cõtumaciam, eſt ve
rum quantum ad præiudiciũ aliorum: ſed quantũ ad præiudiciũ
ipſius contumacis habetur pro condemnato de neceſsitate, vt
dictis legib. patet. Item quia remiſit ibi qui principaliter erat
offenſus ex illo non facto: hic ſecus. Nã ex contumacia principa
liter Reſpublica erat offenſa. Præterea ibi de delicto erat du-
bium: hic iam erat certum per ſententiam. Ad quintũ rñ. ꝙ vi-
deatur feciſſe nomine publico, ꝙ eſt licitũ magis q̃ ſuo nomine
quod eſt illicitum; arg. ff. pro ſocio. l. merito. Ad l. & magis reſpõ

a ¶Piſanæ. Aliàs inc. conſiliũ ciuitatis Piſanæ. & ita eſt v. volu. conſil. chart. xcvj. & vide Bar. in conſ. xxx. inci. cõſil. Piſanæ ciuitatis. & in ij. volu. & ita pro cõſi. Bar. alle. Ale. in l. ſemel mora in fin. ff. ſolu. matri. & ibi vide omnino. Et adde ꝙ de iſta diſputatione Bart. facit mentionẽ idem idem Bart. in l. vendita. ff. de iud. & vide Andre. ſicu. in c. quoniam. §. in alijs in xxix. col. vt lit. nõ cõte. & Ang. de are. in. §. actionum. in x. col. inſti. de act. ĩver. quæro denũciaui. & Alexan. de Imol. in conſi. lxv. in vij. vol. incipi. in cauſa & lite. in. ij. col. Tho.

deo ꝙ loquitur ibi de aliquo liberando: ſe-
cus ſi de aliquo obligando: tunc enim ſi po
teſt, in dubio præſumitur nomine alieno:
vt ff. quando ex fac. tu, in l. poſt mortem. &
ibi not. Ad ſextum rñ. ꝙ fides ſeruanda eſt
hoſti data à duce belli: ſecus ſi à priuato, vt
dixi in ſolutione. Ad c. j. de pa. te. Reſpon-
deo ꝙ ibi loquitur de pace valida, & appro
bata: hic autẽ fuit inualida, vt dixi. Præter-
ea, hoc videtur accidere ad defenſionem
Reipublicæ: quia licet, vt dixi in vj. ratio-
ne facta pro parte contraria. Ad ſeptimum
& octauum reſpon. ꝙ loquuntur in facul-
tate, quæ competit priuatis ad vtilitatẽ pri-
uatorum: hic competit ad vtilitatem publi
cam, cui non licet renunciari. Ad nonum
patet reſponſio ex prædictis: quia nõ æqui
parantur. Præterea, nec excommunicatis li
cet facere pactum, per quòd pœna excom-
municationis tollatur: puta ꝙ liceret cum
priuato conuerſari, & participare cum eo.
Ad decimum reſpondetur ꝙ poſſunt con-
currere duo ſpecialia, quorũ vnũ veniat ad cõſequentiã alterius
vt. ff. de ſol. l. ſub cõditiõe. Inſti. q mod. ius pa. po. ſol. §. ſi ab hoſti
bus. Vel dicas ꝙ nullũ eſt ſpãle: qa etiam de iure cõi licet occide
re, & fidẽ nõ ſeruare transfugæ & hoſti, vt s. probatur: ergo &c.
Diſputata fuit ſuprà dicta quæſtio per me Bar. de Saxoferra
to minimum inter legum docto. actu Digeſtum nouum legen-
tem in nobili atque regia ciuitate Piſarum, ſub anno domini M.
cccxlij. die xij. menſis Februarij.

1 ☞ *Actio in rem aduerſus poſsidentem datur, & ex perſona actoris ipſius poſsidentis forum non declinatur.*
2 *Quicunque aliquid ponit ſiue agendo ſiue excipiendo, debet illud probare: aliter à petitione excluditur.*
3 *Ex eo actu, quem quis facit inuitus, facienti præiudicium non paratur.*
4 *Quando aliquis alterius iudicium in ſe ſuſcepit: tunc ſuſcipiens tenetur actione utili, quia ille tenebatur directa.*
5 *Qui alterius defenſionem ſuſcipit: uicem rei, quam defendit, ſuſcipit, etiam quantum ad tribunal.*
6 *Conditio aduerſarij per defenſionem in nullo debet fieri deterior.*
7 *Priuilegium ſi concedatur alicui ratione ſuæ propriæ perſonæ, ſi ſuccedit non priuilegiatus, eo priuilegio non utitur.*
8 *Verba ſtatutorum generaliter uel indefinitè prolata reſtringuntur, & limitantur ſecundùm ius commune.*
9 *Verba ſtatuti non debent extendi ultra propriam ſignificationem.*
10 *Statuta recipiunt interpretationem ratione abſurditatis euitandæ.*
11 *Quando alicui uenditori, uel defenſori fuit denunciatum, ut cauſæ agendæ, uel defendendæ adeſſet: tunc inter ipſum qui agit, & eum cui eſt facienda denunciatio dicitur eſſe lis & quæſtio.*
12 *Quando aliquibus in ipſorum fauorem in aliqua cauſa datur aliquod priuilegium, illud uidetur eſſe conceſſum, ſiue ſuo, ſiue defenſorio nomine conueniatur.*
13 *Ille dicitur propriam cauſam & rem ſuam agere uel defendere: ad quem eius rei pertinet commodum & incommodum.*
14 *Exceptio quæ competit uenditori, competit etiam emptori, ſiue procedat ex beneficio conceſſo in rem, ſiue à beneficio perſonali.*
15 *Venditor ſicut tenetur emptori re euicta, ſic fideiuſſori tenetur reus principalis facta condemnatione.*
16 *Lis ſeu quæſtio tribus modis dicitur fieri alicui per aliquem.*
17 *Licet ex perſona actoris non poſsit opponi exceptio merè declinatoria fori, quæ merita cauſæ principalis non tangit: tamen qñ ſimul cum mutatione fori mutatur natura ipſius cauſæ: tunc dicta mutatio poteſt fieri ex perſona actoris.*
18 *Priuilegium, quod quis habet, debet porrigi ad eum, qui ſtatim eſt habiturus regreſſum contra habentem priuilegium, ne per mediam perſonam contra ſuum priuilegium inquietetur.*
19 *Quibus modis dicatur lis uerti inter aliquos.*

QVAESTIO. II.

a PIſanæ[a] ciuitatis conſiliũ decre-
uit ꝙ in oĩbus litibus, vel q̃onibus vertẽtibus inter cõ-
iũctos ĩ tertio gradu, teneat̃ iudex ad petitionẽ vnius
ꝑtis hoc petẽtis cogere alterã partẽ de ꝓdictis cõpromittere ĩ eo
rũ arbitratores, et amicos cões, q poſsit de plano de bono et ęquo
oĩbus dilatiõibus & cauſandi ordinibus ꝑtermiſsis cognoſcere.
& arbitrari, & diffinire, & ꝙ ꝑ eos fuerit diffinitũ obſeruet̃, et nu
lũ dici nõ poſsit, nec poſsit peti reduci ad arbitriũ boni viri poſt
q̃ accidit ꝙ Titius vẽdidit, & tradidit fũdũ cuidã extraneo, à quo
emptore germanus dicti Titij vẽdicabat dictum fundũ. Titius
prædictus ab emptore requiſitus defenſioni ſe obtulit, & iudi-
cium in ſe ſuſcepit. nunc dictus Titius petit cogi germanum ſu-
um ad committendum ſecundum formam dicti conſilij, quæri-
tur an cogi debet, vel non. & ꝙ cogi non debeat ad compromit
1 tendum, probant rationes infràſcriptæ. † Primò hoc probat na-
tura actionis propoſitæ: quia in rem actio. Et cum hæc ſit actio
in rem, aduerſus poſsidentem datur, & ex perſona actoris ipſius
poſsidentis forũ non declinatur. Primũ, ꝙ detur cõtra poſsiden
tẽ, ꝓbãt iura vulgaria. C. de ali. iudi. mu. cã fa. l. j. vbi in rẽ ac. l. j. in
fi. ff. de rei ven. l. officium. cum ſi. Secũdũ, ſ. ꝙ ex perſona actoris
non mutetur forum, probatur ff. de iudi. l. venditor. C. vbi in rẽ
act. l. j. ſed in caſu noſtro emptor conuenitur tanquã poſſeſſor:
& ex ſua perſona non põt declinare iuriſdictionẽ primi iudicis,
& petere cõpromitti quia extraneus: ergo nec ex perſona acto-
ris videtur poſſe forũ mutari de iudice in arbitratores: & ſic non
debet cogi ad compromittendum. Si ergo aſpicias in dictis dua
bus legibus vltimò allegatis: videtur caſus noſtre q. Secundò
hoc probat in propoſita actione cauſæ proximæ non facta ex-
preſsio. antequã iſtud arg. fundem, præmitto ꝙ ratio potiſsima
quare iſte defenſor dicit debere compromitti, eſt quaſi cauſæ na
tura ſua ſit, cum ad eum pertineat cõmodũ, & incommodũ. cũ
de euictione teneatur, vt. j. dicam arguendo pro alia parte hoc
2 præmiſſo ſic arguo. † Quicunque aliquid ponit, ſiue agendo, ſi
ue excipiendo. debet illud probare: aliàs ab eo qđ petebat exclu
ditur. vt C. de proba. l. j. ff. eo. l. qui dicit. & l. ab ea parte. & l. in ex-
ceptis. in princ. ff. de exce. l. j. cum ſi. ſed iſte Titius qui petit cogi
ad compromittendum, ideo petit quaſi inter eos vertatur cauſa,
ſeu lis. cùm ad ipſum pertineat commodum: vt prædixi hoc au-
tẽ ex themate noſtro nõ probatur, vt oſtẽdam ergo &c. & quod
non probatur oſtendo. Certum eſt quòd ſi res euinceretur ex cã
quæ cauſaretur à facto ipſius emptoris ꝙ vẽditor de euictione
non tenetur, vt ff. de euictio. l. ſi rem quam. & l. ſi mancipium. in
princ. & l. ſi ſeruum eius. & l. fin. Item certum eſt quòd rei ven.
licitum eſt proponere, nõ exprimendo cauſam proximam, qua-
re dicit ad eum dominium pertinere, vt. ff. de except. rei iudi. l.
an eadem. § actiones. & l. ſi mater. §. j. no. ff. de edem. l. j. princ. ſed
ſic fuit in. q. noſtra: quia vendicauit cã non expreſſa & ſic non
apparet vtrum dicat dominium ſuum ex cã, q̃ cauſatur à facto
emptoris, vel non, & ſic ad vẽditorẽ ſpectat ꝑiculum, vel non: er
go eius intentio non eſt probata: & ſic ab eo quod petit excludi
3 tur. † Tertiò hoc probat ius defenſionis in vita facta receptio,
hoc ſic oſtendo. Ex eo actu quẽ quis facit inuitus facienti præiu
dicium non paratur. ff. de his q. vt indi. l. poſt legatum. §. aduoca
tus. eo. ti. l. tutorem. C. de admi. tut. l. cùm quidã. ff. de condi. fur. l.
& ideo. ij. rñ. fami. erc. l. ſi pignori. circa fin. facit. ff. de lega. ij. l. pe
to. §. prædium. ſed iſte actor recipit hunc titium fratrem ſuum in
defenſorem illius cauſæ inuitus, & coactus: nam iure cogitur eũ
recipere, vt. ff. de pet. hære. l. ſed & ſi lege. §. itẽ ſi rem. de noxa. l.
de illo. in fi. fa. erciſ. l. plenè: cum ibi no. ſaltem ſi eſt æque. legalis.
ſicut principalis, vt no. ꝑ Dy. j. de ſolu. ſolum facit qđ no. per gl.
de neg. geſt. l. liberto. in fi. ſic ergo ipſi pręiudicare nõ debet, præ
iudicaret autẽ ſi ageretur cõpromittere. tñ ſi litigaſſet cũ poſſeſ-
ſore non compromitteret, ſed apud iudicem ordinarium litiga
4 ret. † Quartò hoc probatur per ſuſceptionẽ iudicij actionis facta
mutatio. hoc fit qñ aliquis alterius iudicium in ſe ſuſcipit: tunc
ſuſcipiens tenetur actione vtili, qua ille tenebatur directa, vt. ff.
de noua. l. delegare. & ibi not. de ſolu. l. ſolùm. & ibi not. per Dy.
Item certum eſt, quòd actiones non dicuntur eſſe ex verbis, ſed
ex mente, vel interpretatione, vt. C. de neg. geſt. l. curatores. & de
le. l. legatorũ. ff. ſi qua. pau. fe. dic. l. pe. & de nego. geſt. l. actio. &
ibi not. per Dy. in lec. ſuper arbore actionum licet Cyn. aliter di
cat. C. de act. & obli. l. j. & quòd actio vtilis dicatur ex interpre-
tatione habet gl. no. ff. de verb. obli. l. quecunque. §. fin. Ex hic ſic
arguo: verba ſtatuti debent intelligi ſecundum propriam ſigni-
ficationem verborum, non ſecundũ interpretatiuã, ſeu menta-
lem, vt ff. de ver. obli. l. quicquid. de exerci. l. j. §. ſi is qui nauem.
lege conſtitutione. de mili. teſt. lege quod conſtitutum. ſol. mat.
lege ſi verò. §. de viro. qui & à quibus. lege proſpexit. cum ſimil.
Sed iſte, q ſuſcipit iudiciũ, ꝓpriè teneri non dicitur, nec propriè
cũ eo eſſet iudi. ſed interpretatione. Nam litis nomẽ ad actionẽ
refert̃: vt ff. de ver. ſig. l. litis nomẽ. ergo nõ continetur verbis ſta
tuti quòd

5 tuti ꝙ debeat compromitti. † Quintò probatur. Per hunc ven
ditorem extraneum ſuſcepta defenſio. hoc ſic qui alterius defen
ſionem ſuſcipit, vicem rei quam defendit ſuſcipit, etiam q̃tũ ad
tribunal: quia in eo tribunali debet defendere: vt ff. de proc. l. ſed
hæc. §. non ſolùm. & §. defendere. & eodem modo procedet̃, vt
l. qui bona. §. fi. de dam. infe. & eodem modo condemnatur: vt l.
minor. §. j. de procu. pro ſo. l. verum. §. videndum. ſol. mat. l. alia.
in prin. de re iudi. l. ſi cũ procu. ergo in caſu propoſito cauſa non
debet compromitti: quia non ageretur coram eodem tribunali,
nec procederetur eodẽ modo. Nam corã arbitris proceditur de
plano, ex patet ex forma conſilij ſuprà dicti, nec fieret eodẽ mo-
do condẽnatio. Nã ſermo iudicis ordinarij ſubiacet retractatio-
ni per remediũ appellationis, ſed hæc quæ datur ab arbitris nul-
lo modo poteſt retractari, vt patet ex verbis conſilij ſuprà dicti.
6 Sextò probatur: Per defenſionẽ † deterioris actoris nõ eſt faciẽ
da conditio. hoc ſic lex dicit quòd per defenſionem in nullo fie
ri deterior debeat conditio aduerſarij. Nota verbum in nullo, ꝙ
eſt ſignum vniuerſale: vt l. iij. §. defendit. ff. ex quib. cau. in poſ. ea.
facit d. l. ſed hæ. §. defendere. & l. minor. §. j. s. alle. Sed cum oratio
ſumitur ex vniuerſo, inde non debet eſſe aliquid falſum: vt l. ſi is
qui ducenta. §. vtrum. de reb. dub. C. de præſcrip. xxx. vel. xl. an-
no. l. omnes. & ff. de ope. no. nun. l. j. §. item nũciatio. & ꝙ ibi not.
per Iac. de Are. ſed ſi nos diceremus ꝙ ex perſona defenſoris iſte
cogeretur ad compromittendum: ergo regula d. §. eſſet in aliquo
falſificata: quia in aliquo eius conditio fieret deterior, ꝙ eſſe non
7 debet: & ſic non cogeretur ad compromittendum. † Septimò
hoc probat ſucceſſoris ſui priuilegij vſus, non facta conceſsio.
hoc ſic, quandocunqꝫ alicui ratione ſuæ propriæ perſonæ priui-
legium conceditur, ſi ſuccedit non priuilegiatus eo priuilegio
non vtetur. Hoc probatur. ff. ex quib. cau. in poſ. ea. l. apud Iulia-
num. §. j. de minor. l. j. C. ſi aduer. ven. pig. l. ij. cum ſimi. not. in d. l.
apud Iulianum. §. j. ſed cùm huic fuit extraneo ſucceſsit, in hoc
iudicium detur hoc priuilegiũ, ratione ſuæ perſonæ ei non pro-
deſt: quia frater iſto priuilegio nunc vtetur. & pro hoc videtur ca
ſus. ff. de iudic. l. hæres abſens. in prin. ibi: nullò que proprio pri-
8 uilegio. † Octauò hoc probat ſtatutũ ſecundũ ius commune fa-
cienda eſt reſtrictio: & hoc ſic. verba ſtatutorũ generaliter vel in
definitè prolata reſtringuntur, & limitatur ſecundũ ius cõe: vt
C. de noxa. l. ij. ff. de mu. & hono. l. vt gradatim. §. ſed ſi lege. facit
C. de ſacroſan. eccle. l. j. & ꝙ ibi no. extra, de reg. iur. c. generali. &
ꝙ ibi not. per Dy. Sed de iure cõmuni hoc eſt quando in caſu ver
tente inter aliquos aliquid ſtatuitur, intelligitur ſi ſuo noĩe agat
vel conueniatur, hoc probatur. ff. de in ius voc. l. quæſitũ. proba-
tur optimè. ff. de iudi. l. lis nulla. cum glo. ibi: niſi hoc faciat alieno
noĩe. &c. Facit ff. de his qui no. infa. l. furtis. §. qui alieno. eo. tit.
l. ſeruũ. Hinc eſt ꝙ iſte conuenitur alieno nomine. i. pro poſſeſsio
ne apud aliũ conſtituta, quem Spe. dicit teneri cauere de iudica
to ſoluendo, tanquam alieno nomine conuentus, vt not. Spe. de
ſatiſ. §. expedito. ver. ſed nunquid venditor. Cũ ergo conſilium
noſtrum dicat ꝙ de cauſis vertentibus inter coniunctos cõpro-
mittatur, intelligo ſi vertuntur eorum proprio nomine. ſed hic
9 vertitur nomine alieno: ergo non debet compromitti. † Nonò ꝓ-
batur. In ſtatutis vltra propriam ſignificationẽ non eſt facienda
extenſio. hoc ſic, verba ſtatuti non debent extendi vltra propriã
ſignificationẽ: vt l. non aliter. de le. iij. l. ſi verò. §. de viro. ſol. ma.
de exercit. l. j. §. ſi is qui nauem. cum ſimili not. s. in quarta ratio-
ne. Sed verba conſilij dicunt de quæſtio. vertentibus inter con-
iunctos, ſed illud dicitur fieri inter aliquos propriè, ꝙ agentes ꝓ
ſe, & ſuo nomine faciunt, non pro alio. Hoc probat l. inter ſtipu
lantem. in prin. ff. de verb. oblig. Pro hoc optimè facit gl. de iura
mẽt. calum. l. ij. §. quod obſeruari. quæ dicit ꝙ ad hoc vt ſciamus
inter quos eſt lis, debet inſpici in cuius perſonam, ſeu contra quẽ
eſt formatus libellus: vt C. de iura. calum. l. ij. §. quod obſeruari.
in ij. glo. tangitur etiam per glo. ff. de in ius voc. l. ſed ſi hac lege.
§. fin. in vlti. glo. videtur tex. de his qui no. infa. l. ſeruus. ſic etiam
videmus in rebus corporalibus; illud dicitur eſſe inter aliquas res
quod eas mediat abſque alio medio: vt ff. de ſer. ruſti. prædio. l. fi.
& l. cui bona. §. cùm inter. de dam. infec. Sed in caſu noſtro dicta
lex, ſeu qõ non poteſt dici inter dictos fratres aliquo modo. Pri-
mò quia ꝓ alio interuenit in iudicio. Itẽ nõ in perſona ſui, ſed in
perſona extranei eſt conceptus libellus. Item non pertinet ad eũ
immediatè, ſed per medium extraneum ergo verba cõſilij non
10 in eum cadunt, & ſic nõ debet cõpromitti. † Decimò probat ex
verbis ſtatuti, abſurditatis facta excluſio. hoc ſic ſemper à verbis
legis, ſeu ſtatuti abſurdum intelligitur eſſe excluſum, & ratione
abſurditandis euitandæ ſtatuta recipiunt interpretationem: vt l.
quæſitum. ff. de teſt. de of. aſſeſ. l. liberti. de excu. tu. l. ſcire oportet
§. aliud. ver. & ſi maximè. de reg. iur. l. aliud. §. abſurdum. C. de
epiſco. & cle. l. repetita. & de teſt. l. cõſulta diualia. Sed ſi hoc eſ-
ſet ꝙ ex perſona defenſoris fieret compromiſſum, iam ſequeret̃
ꝙ in poteſtate fratris, vel alterius coniuncti eſſet ſemper ire, &
ſuſcipere iudicium in ſe: vt l. ſolutionem. de ſol. & l. ſoluendo. de
neg. geſt. & facere omnem quæſtionem compromitti: quod eſt
abſurdum, & ſic non concedendum: & ſic hoc caſu non debet
compromitti, vel ad compromittendum cogi.

EX aduerſo quod cogi debeat
ad compromittendũ probatur iuribus infrà ſcriptis.
11 Primò † probat huic defenſori facta denunciatio. hoc
ſic. Nos ponimus in themate noſtro ꝙ huic venditori, eidemqꝫ
defenſori fuit denunciatũ, vt cauſæ agendæ vel defendendæ a-
deſſet, vel ſi non fuiſſet factũ de iure fieri debuiſſet: vt ff. de euic.
l. ſi rem quã. §. fi. & l. fundo. §. ſi cui poſſet. C. eo. l. emptor. cum ſi.
Item inter ipſum qui agit, & eum cui eſt facienda dicta denũcia
tio dicitur eſſe lis, & quæſtio. hoc oſtendo quando lis ſeu q̃ſtio
debet eſſe inter pupillũ & tutorẽ: tunc datur curator ad litẽ: vt
inſti. de auth. tuto. §. fi. ff. de tut. l. qui habet. §. pupillus. C. de in li-
tem dan. tu. per totum. Pone ergo ꝙ tutor vult agere contra quẽ
dam, qui eſt denunciatus pupillo. Certè lex dicit ꝙ eſt dandus
curator in litem. C. de in lit. dan. tut. l. an tibi. per ꝙ bene apparet
ꝙ dicta quæſtio dicitur eſſe inter tutorem & pupillum. Ad pro-
poſitum igitur cũ dictus frater defenſor fuerit denunciatus, &
denunciari debuerit, & propter hoc ꝙ defenſionem ſuſcepit, lis
dicatur eſſe inter hunc denunciatum, eundemqꝫ defenſorem, &
fratrem eius agentem, & ſic cogi debet ad compromittendum,
12 per d. l. an tibi. vbi videtur caſus. † Secundò probatur priuilegij
fauore coniunctorum facta conceſsio. hoc ſic. Quando aliqui-
bus in ipſorum fauorem in aliqua cauſa datur aliquod priuile-
gium, illud videtur eſſe conceſſum ſiue ſuo ſiue defenſorio no-
mine conueniatur. hoc probatur ſiue loquatur de priuilegio ꝙ
datur circa cauſæ ordinationem: vt l. ſed ſi hac lege. §. j. ff. de in
ius vo. ſiue loquatur de priuilegio circa ſubſtantiam actionis: vt
l. licet. §. fin. ff. de obſe. ali. præſtan. quæ leges bene tangunt quæ-
ſtionem noſtram. Cum ergo in caſu propoſito iſtud beneficium
de compromiſſo ſit conceſſum coniunctis, in eorum fauorẽ in-
telligatur ſiue ſuo, ſiue defenſorio nomine conueniatur per di-
cta iura, ſaltem in caſu iſto vbi defenſionem neceſſariò ſuſcepit:
13 & ſic cogatur ad compromittendum. † Tertiò probat huius cau
ſæ commodi & incommodi præuentio. hoc ſic: Ille dicitur pro-
priam cauſam & rem ſuam agere vel defendere, ad quem eius
rei pertinet commodum & incommodũ: vt C. de procu. l. ſi qui
ſtipendia. ff. eo. l. procurator. quando app. ſit l. j. §. in propria. facit
ꝙ not. ff. de teſti. l. nullus. C. eo. l. omnibus. ſed ad hunc fratrẽ de-
fenſorẽ pertinet cõmodũ & incommodũ ꝙ patet: qa tenetur de
euictione, etiam ſi non promiſerit: vt ff. de euic. l. ij. C. eo. l. nõ du-
bitatur cum ſi. Si ergo dicimus ipſum fratrẽ ſuam propriam rẽ
& cauſam agere: & ſic inter coniunctos verti litem, & per cõſe
quens alium fratrẽ cogi ad compromittendũ. Quartò probat de
vẽditore, ac ſi poſsideret, & ſic omnibus ſuis proprijs exceptio-
nibus vti. Caſus eſt ff. de peti. hære. ſed ſi lege. §. itẽ ſi rem. in fi. §.
Pro hoc etiã videtur tex. ff. rẽ ra. ha. l. procurator ad exhibendũ.
§. ſi procurator. Ad propoſitum ergo ſi iſte frater defenſor eſſet
poſſeſſor, & conueniretur, & peteret compromitti. non eſt du-
bium ꝙ non audiretur, ergo in caſu propoſito, & ſic alter frater
14 cogatur ad compromittendum. † Quintò hoc probat: Ad ſingu
larem ſucceſſorem extendenda eſt exceptio. hoc ſic: Exceptio
quæ competit venditori competit etiam emptori, ſiue procedat
ex beneficio conceſſo in rem, vt ff. de iureiur. l. ait prætor. §. fi. cũ
l. ſeq. ij. reſponſo. & ff. quarũ re. ac. non datur. l. j. §. ſi petitor. pro
ſoc. l. idemqꝫ. ff. communi diuidun. l. in hoc iudicio. §. fi. no. plenè
per Dy. de reg. iur. c. ſi quis in ius voc. lib. vj. de dam. infec. l. flu-
minum. §. adijcitur. ſiue procedat in beneficio perſonali: vt l.
ſi tibi. §. pacta conuenta. ff. de pact. vbi exceptio procedens ex
pacto perſonali facta venditori competit emptori, ſaltem vi

uo venditore. Sic ergo in caſu propoſito, ſiue dicas hoc ius petẽdi ꝙ cõpromittatur eſſe perſonale, ſiue reale competit emptori, maximè venditore viuo, & ſic iſte defenſor videt̃ iſta exceptione tanqꝫ competẽte ipſi defenſori: meritò ergo cogetur alter fra-
15 ter ad compromittendum. †Sextò probat venditoris rei principalis æquiparatio, hoc ſic: Ego æquiparo reum principalẽ quo ad defenſionem fideiuſſoris, & venditorem quo ad defenſionẽ emptoris. Nam ſicut vẽditor tenetur emptore re euicta, hoc eſt condemnatione ſecuta: vt ff. de euic. l. euicta. in prin. & §. j. de rei vend. l. vtiqꝫ de negot. geſt. l. at qui natura. §. cum me, ſic fideiuſſori tenetur reus principalis facta cõdemnatione de fideiuſſore vt. ff. manda. l. Lucius. C. eo. ſi pro eo. ff. de fideiuſſ. l. fideiuſſor ꝓ venditore. Item ſic iniuria facta emptori non nocet venditori: vt l. ſi per imprudentiam. ff. de euic. & iniuria facta fideiuſſori non nocet reo principali: vt ff. de fideiuſſo. l. exceptione. Sic eſt videre in exceptionibus, quæ ſic tranſeunt de perſona rei principalis ad fideiuſſorẽ: vt ff. de exceptio. l. exceptio. §. rei. & l. omnes. de fideiuſſo. l. ex perſona. C. de non numera. pecu. l. tam mandatori. & ibi per Cy. pluribus alijs exemplis eſſet inuenire. Sed in reo principali hoc inuenio. quòd ſi ipſe defenſionem fideiuſſoris ſuſcipiat, ſiue ſuo nomine animo nouandi, ſiue procuratorio nomine ſemper exceptiones, quæ ſibi reo competunt, licet tales ſunt q̃ ad fideiuſſorem non porrigantur, ipſe reus ex ſua perſona poterit opponere. Tex. eſt not. ff. manda. l. idemqꝫ. §. generaliter. not. in l. ſi fideiuſſo. §. quædam. eo. titu. Sic ergo dicam in caſu propoſito. Nam ſi venditor ſuſceperit defenſionem emptoris animo nouandi: ſiue ſimpliciter procuratorio nomine petierit exceptionem, ſiue priuilegium, ſeu beneficium ex forma conſilij poſtulare ex ſua perſona: & ſic ille debebit cogi ad compromittẽdum. Pro hoc videtur tex. cùm gloſſ. C. de euictionibus. l. ſi parentes. vbi glo. parua ſentit quòd venditor ex perſona ſua poſſet implorare beneficium perſonale, & cauſa agitata cum empto-
16 re. dum ibi dicit glo. niſi eſſent minores. †Septimò probat per reſiſtentiam vertens quæſtio. hoc ſic: Ego dixi ṡ. in proxima ratione, & in quarta facta pro hac parte, quia iſte defenſor poteſt opponere exceptionem ſuo nomine, ex ſua perſona, per iura ibi alleg. Nunc arguo: Lis ſeu quæſtio dicitur fieri per aliquẽ ſiue agendo, ſiue excipiendo, ſiue defendendo: vt ff. de procuratori l. non ſolùm. §. ſi. ſtatus. ff. rem rat. habe. l. quò enim. §. fina. & l. amplius. §. fina. eod. titu. Sed ſi iſte defenſor opponeret aliquam exceptionem ex ſua perſona, quod poteſt, vt ſuprà dixi: ipſe ſuo proprio nomine abſque dubio diceretur litem inferre excipiendo: & tunc propriè dicitur litem inferre not. C. de iur. & facti ignoran. l. j. in prima glo. & ſic tanquam ſi lis inter eos verteretur debent cogi ad compromittendum. Et aduertatis quod iſta ratio non concludit, niſi quando iſte defenſor oppoſuiſſet ſuo nomine aliquas exceptiones antequam peteret compromitti.

Exceptiones autem quas poſſet opponere ſuo nomine, conſtat de illis quæ ad emptorem defenſum non tranſeunt. Sed quia iſtæ exceptiones raro accidunt in iudicio, videamus nunquid exceptiones quæ ex perſona venditoris tranſeunt in emptorem, vt ſunt regulariter omnes quæ non cohærent perſonæ, exempla patent in legibus allegatis ſuprà in v. ratione pro hac parte. Sed an venditor defendens poſſet defendere ex perſona ſua, non inſiſto. Gloſſ. videtur tenere quòd ſic in dicto. §. generaliter. in gloſſ. ſuper verbo, potuit. ibi dum dicit, ſubaudi maximè. quod tene menti. Videtis ergo quòd iſta eſſet practica indubitabilis quòd primò exceptiones, quas poſſet ſuo nomine opponere, tunc peteret compromitti, quaſi nunc lis inter eos
17 proprio nomine vertatur. †Octauò probat iudicis & naturæ cauſæ iuncta mutatio. hoc ſic: Licet ex perſona actoris non poſſit opponi exceptio merè declinatoria fori, quæ merita cauſæ principalis non tangit, vt dixi ſuprà in prima ratione facta ꝓ contraria parte: tamen ego reperio quòd quando ſimul cum mutatione fori mutatur natura ipſius cauſæ, quòd dicta mutatio poteſt fieri ex perſona actoris. videtur caſus. C. de iure fiſci. l. j. libr. x. quem ſic induco. Certum eſt quòd fiſcus habet priuilegium ſui iudicis: quia cauſæ fiſcales agitantur coram procuratore Cæſaris: vt C. vbi cauſæ fiſca. per totum. Item vos ſcitis quòd in iſtis cauſis fiſcus habet priuilegium ſaltem hoc quod alius reddit ei, ſed ipſe non contra ſe, vt ff. de edend. l. iij & de iure fiſci. l. in fraudem. §. neque. & §. ſequen. Modò ponequòd fiſcus vendidit fundum cuidam: extraneus vendicat hũc fundũ à priuato emptore: nũquid agitabit̃ cauſa corã præſide, q̃ eſt iudex inter priuatos, vel corã procuratore Cæſaris, qui eſt iudex inter fiſcum, & priuatũ? Et certè corã procuratore Cæſaris: vt d. l. iij. ſecũdũ vnũ intellectũ quem gl. ibi videt̃ tenere in gl. magna, ibi: ſin autem emptorem, &c. Fit ergo mutatio cũ mutatur ſimul iudicium & natura cauſæ. ſic in propoſito iſtud compromittere in arbitros videtur mutare forum, licet poſſet dici ꝙ non mutetur: vt j. dicam in ſolutione contrariorum. Item mutatur natura cauſæ, cùm iudex ordinarius cognoſcat ſecundùm rigorem iuris arbitratores aũt conoſcerẽt de plano, bono, & ęquo faciendo edi inſtrumenta hincinde prout eis videbatur, nec eorum ſententia ſubiacet retractationi: ergo ex perſona actoris debet fieri iſta mutatio. Sic ergo cogetur ad compromittendum. Nec dicat aliquis quòd ibi eſt ſpeciale in fiſco: quia licet quantum ad iudicem & naturam cauſæ fiſcus habeat aliquid ſpeciale: tamen in hoc quod emptor ex perſona iudicij fiſci mutet iudicium: hoc non eſt ſpeciale, ſed ius commune, vt innuit d. gloſ. ſpecialitates fiſci, & hanc non ponit. eſt ergo ius commune vbicunque eſt eadem ratio, ſcilicet quod cum iudicio mutatur na-
18 tura cauſæ. †Nonò probat ſuadens iurium ratio. hoc ſic: Ratio iurium hoc ſuadet, vt illud priuilegium quod quis habet, porrigatur ad eum, qui ſtatim eſt habiturus regreſſum contra habentem priuilegium, ne per mediam perſonam contra ſuum priuilegium inquietetur: vt C. de vſu. rei iudi. l. iij. in fin. ff. ſi fa. fur. fe. di. l. quoties. §. planè. de nego. geſto. l. ex duobus. de li. leg. l. iij. §. nunc de effectu. Sic ergo in propoſito priuilegiũ fratris porrigitur ad emptorem, ita quòd frater emptorem defendens poſſet dicto priuilegio vti. & ſic alter cogatur ad compromittendum. Decimò probat verborum propria ſignificatio. hoc ſic: verba noſtri conſilij dicunt de litibus & quæſtionibus vertentibus in-
19 ter coniunctos, &c. † Modò videamus quibus modis dicatur lis verti inter aliquos. Certè vno modo dicitur reſpectu inſtantiæ, & iſto reſpectu ſolùm inter perſonas quæ ſunt in iudicio diceremus eſſe litem. Videmus enim quòd procurator qui litem conteſtatur, dicitur eſſe dominus litis inſtantię. C. de procurato. l. nulla. vbi gloſſ. exponit litis, id eſt, inſtantiæ. eodem titu. l. à procuratoribus. & l. neque. ff. de excep. doli. l. ſi procurator. & ibi gloſſ. facit ſimilem expoſitionem: & ideo dicitur dominus litis quod ſi velit transferre iudicium in ipſum dominum, oportet quod illud ius inſtãtiæ cedat eidem: vt ff. de procura. l. in cauſæ. §. ſi ex parte. in gloſ. ſuper verbo, transferri. licet alius modus transferendi notetur in l. parua. quæ incipit, mutari. & præcedit l. quæ omnia. Alio modo dicitur reſpectu commodi & incommodi, ſeu reſpectu actionis: & iſto reſpectu in his, quorum cauſa agitur, licet ipſi non ſint in iudicio, dicuntur eſſe domini litis, & lis inter eos verti: vt C. de defen. ciui. l. j. de appella. l. ciues. ff. de procura. l. Paulus reſpondit. & hoc no. dicit glo. ff. de appella. l. ab executore. §. fina. Sed certum eſt quod duo propriè & rectè non poſſunt ſimul eſſe domini. iura ſunt vulgaria. oportet videre quis eorum ſit litis dominus directò, & propriè & quis impropriè. Et certe dico quod propriè dicitur ille dominus, ad quẽ ſpectat commodum & incommodum, & eum pro quo lis fit, & inter eos propriè dicitur verti lis. Ad hoc induco primò vnam gloſſellam quæ videtur facere hanc exceptionem inter eos, id eſt, pro eis. ff. finium regun. lege iiij. §. non ſolùm. Si ergo exponamus in quæſtionibus vertẽbus inter coniũctos hoc, &c. i. pro coniũctis ad eorũ commodum vel incommodum. Si ergo dicemus quòd leges vbique appellant principales perſonas eos, ad quos commodum ſpectat: vt C. de iu. calum. l. ij. §. j. & authen. principalis. ſumpta ex corpore, vt liti. iurent. §. j. colũ viij. quam alij qui ſunt in iudicio. Sed ſi ad eos ſpectat commodum, dicitur propriè verti lis, vt dixi: multò magis ergo in iſto defenſore, qui in iudicio interuenit, & litem eſt conteſtatus, & ad eum ſpectat commodum & incommodum, dicemus propriiſsimè & verè eſſe dominium litis, & inter eum & fratrem eius verti litem & ſic verba ſtatuti ſecundùm propriam ſignificationem debent intelligi: vt ſuprà, probaui, in eo cadunt. ergo cogi debet alter ad compromittendum.

1 ☞ *Quando alquis ſuſcipit in ſe iudicium animo nouandi: tunc talis dicitur dominus litis & non procurator.*
2 *Sententia arbitrorum dicitur potius tranſactio quam ſententia.*

In dubio

3 *In dubio non præſumitur fieri uendicatio ex cauſa, quæ cauſatur ex facto ipſius emptoris, ſed ex cauſa præcedenti, ex qua uenditor de euictione tenebitur.*
4 *Verbum rite. denotat proprietatem, & iuris ſolennitatem.*
5 *Perſonale pactum quot modis dicatur.*

SOlutio. Inuocato nomine domini noſtri Ieſu Chriſti totiuſqꝫ trinitatis, ſaluo ſemper conſilio vniuſcuiuſque doctoris, vel ſcholaris melius ſentientis, vt accedat quod legitur. ff. qui po. in pign. ha. l. Claudius. in fi. Saluo etiam conſilio domini & docto. mei domini Ray. de For. Dico dictum fratrem cogi debere ad compromittendum, & hoc potiſsimè per aliquas rationes factas ṡ. proximè pro hac parte, ſcilicet in iiij. vj. viij. & x. & hoc oſtẽdo.
1 †Aut enim dicimus iſtum ſuſcepiſſe in ſe iudicium animo nouandi: & tunc non eſt dubium: quia ipſe dicitur dominus, & nõ procurator, cũ primum ſit liberatus ipſo iure, & hoc notabiliter dicit glo. de procurato. l. non ſolùm. in prima magna gl. ante fin. & ideo cùm lis ſit inter eos debeat compromitti. Aduerte tamẽ ꝙ iſtud nouare non põt fieri inuito actore: vt l. ſi mandato meo. §. j. ff. man. & hoc tenet glo. in d. l. non ſolum. circa fi. primæ glo. aliàs per nouationem fieret deterior conditio actoris eo inuito, contra l. aliam. ff. de noua. licet alia glo. videatur dicere contrariũ ff. de nego. geſt. l. liberto. §. fi. ſed malè, & etiam damnat Iac. Bu. & Cy. C. vbi in rem act. l. j. & hoc tenet do. Ray. in l. ſolutionem. ff. de ſolu. ſed tanquam procurator in rem ſuam non nominãdo primam bene poteſt inuito actore: vt l. ſolutionem. de ſol. & l. ſoluendo. de neg. geſt. & ita loquuntur iura alleg. in iij. ratione facta pro parte negatiua. Aut dicimus ꝙ iſte ſuſcepit in ſe iudiciũ vt procurator: & tunc eſt certum ꝙ iſte venditor ſuſcipiens iudicium eſt procurator in rem ſuam. Nam licet actio in rem proponatur cauſa non expreſſa: in dubio non videtur res vendicari ex cauſa quæ proueniat ex facto, vel ex culpa emptoris: ſed ex alia cauſa, ex qua venditor de euictione teneatur. Tex. eſt no. in l. fi. in fi. Bene facit quod no. ff. de fideic. l. excep. in fi. gl. & ex neceſſitate mota lite, tenetur emptorem defendere: vt ff. de euict. l. ſi plus vel minus. §. mora. Sed ille qui ex neceſsitate efficitur procurator in rem ſuam, non dicitur alieno nomine eſſe in iudicio. De hoc tex. eſt clarus. ff. de procu. l. ſeruum quoque. §. fi. in fi. cõiuncto. §. ait pſætor. ea. l. Si ſic, ergo proprio nomine eſt quæſtio inter dictos fratres: meritò debet cogi ad compromittendum.

Item dico ꝙ iſtud beneficiũ compromiſsi nõ poſſet implorare emptor extraneus ex perſona fratris vendentis. non enim trãſit ad ſingularem ſucceſſorem, nec ad vniuerſalem: quia eſt perſonale beneficium, ſcilicet ratione fraternitatis, & coniunctiõis. Hoc probat tex. expreſsè ff. pro ſo. l. verum. in prin. ff. ſolu. mat. l. quia perſonale. & ꝙ ibi no. per Dy. & Pe. & plenè per Dy. extra de regu. iu. c. priuilegium perſonale. lib. vj. ſed ipſe frater, q̃ ſuſcepit iudicium ex perſona ſua, hoc implorabit ſuo nomine. d. l. idẽquè. §. generaliter. ff. mand. ꝙ declara vt dixi ṡ. in vj. ratione. Faciunt etiã leges allegatæ in iiij. ratione. Nã implorando tale beneficium, non videtur declinare forum vel iudicem, vt j. dicam in ſolutione primi contrarij. non ergo hoc implorabit nomine eius quem defendit, ſed ſuo proprio: & ſic habet practicam. Itẽ dico vt perfecta ſit ſolutio ꝙ ſi iſte defenſor nõ teneretur de euictione, non teneretur defendere. ſed ſi ſuſcepiſſet vt procurator in rem ſuam, volens donare emptori ꝙ tenetur ex perſona ſua opponere de excep. loquor, q̃ reſpicit ipſam cauſam, vt. j. dicam in ſolutione cõtrariorũ. Iſte em̃ debet defendere eo modo & ordine quo principalis qui defenditur. & ex perſona huius defenſoris in nullo modo debet fieri deterior cõditio actoris, & ſic loquuntur omnia iura alleg. in v. & vj. ratione facta pro parte negatiua, alias ſequeretur illud abſurdũ ꝙ ponitur in vltima ratione pro dicta parte negatiua. Ad hoc induco Dy. qui hoc dicit ad literam. ff. de fideiuſ. l. Marcellus in fi. magnæ aditionis: vbi intelligit d. l. idemquè. §. generaliter. in eo qui defendit fideiuſſorẽ, qui habet regreſſum contra eum. ꝙ tene menti. Diſtingue ergo in q. noſtra: Aut ſuſcepit iudicium animo nouandi actore volente: aut tanquam defenſor ſeu procurator: & tũc aut eſt defenſor neceſſarius, aut voluntarius, vt patet ex prædictis. Verum quia ſuprà ſunt factæ rationes, quæ multum obſtant ad quodlibet prædictorum: ideo reſpondebo per ordinem. Et primò obſtare videtur omnes rationes factæ pro parte negatiua: ſed non obſtant in veritate. Nec obſt. primum, cui reſpondetur duobus modis.
2 †Primò ſic, ꝙ hic nõ eſt mutatio fori, neqꝫ iudicis. Nã vos ſcitis ꝙ ſententia arbitrorum dicitur tranſactio magis quam ſententia, vt auth. vt dif. iudi. §. ſi verò contigerit. col. ix. & ibi no. Sed ſi ego implorarẽ à iudice ꝙ cogeret aliquem mecum tranſigere, vel paciſci: non eſt dubium ꝙ non eſſet declinare iudicem, imò tunc propriè ipſe cognoſceret, vt ff. de vſufr. l. æquiſsimũ. & ibi tex. & gl. præterea ille, qui de iudice cõmittit in arbitros, nõ dicitur iudicem declinare, & de hoc eſt tex. cũ gl. ſimul vnita. C. de iudi. aut̃. ſi verò contigerit. & pro hoc videtur alia glo. ff. de iudi. l. vbi cœptum. Præterea quid ſi peto ꝙ iudex cõmittat obſtetricibus ꝙ ventrem inſpiciant, vel menſor ꝙ metiatur agrum? Certè abſit ꝙ dicatur mutatio iudicis vel fori: vt ff. de ven. inſpi. l. j. & §. j. ſi menſ. fal. mo. dix. l. iij. §. idem Pomponius. & §. ſeq. Secũdo modo reſpondetur ſic: Verum eſt ꝙ non poteſt iudex mutare, vbi ex mutatione iudicis mutetur natura cauſæ, vt probaui ṡ.
3 in ix. ratione facta pro parte affirmatiua. ꝙ tene menti. †Ad ſecundum reſpondeo ꝙ in dubio non præſumitur fieri vendicatio ex cauſa, quę cauſatur ex facto ipſius emptoris culpa: ſed ex cauſa præcedenti ex qua venditor de euictione tenebitur. De hoc eſt caſus quem ṡ. alle. C. de aſſer. tol. l. fi. in fi. facit ꝙ no. ff. de exce. l. exceptionem. in j. glo. fin. vnde iſte qui ſuſcepit defenſionẽ habet fundatam intentionem ſuam, niſi contrarium probetur. Ad tertium reſpondeo ꝙ eius conditio non fit deterior ſi nõ litigat coram iudice, ſed coram arbitris, qui de bono & æquo cognoſcunt. ibi enim habebit bonam fidem cognoſcere: & ſic conditio eius non dicitur fieri deterior: vt ff. de admi. tu. l. quoties. §. ſicut. ff. man. l. fideiuſ. §. quædam. Præterea non dicitur fieri conditio eius deterior, ſi agit perinde ac ſi res non eſſet alienata: vt ff. de peti. hære. l. ſed & ſi lege. §. item ſi res. non enim fit melior, ſed deterior: ꝙ ſufficit de ſolutione legis, in pupillo. cum ſi. Ad quartum reſpondeo: iſta ratio concludit in eo, qui in ſe ſuſcepit iudicium animo nouandi: ſed quæſtio noſtra hoc non ponit, ſed loquitur de eo qui ſuſcepit vt procurator in rem. Sed poſito ꝙ in ſe ſuſcepiſſet animo nouandi: adhuc dico ꝙ licet defenſor teneatur vtili, & vtilis ſit ex interpretatione: tamen lis & quæſtio dicuntur eſſe inter defenſorem & actorem verè & propriè: vt ṡ. probaui. non enim ſequitur, actio, qua tenetur, eſt vtilis, & ex interpretatione: ergo iudicium eſt ex interpretatione: vt probatur arb. fur. cæ. l. v. §. fi. in gl. ſecus in q. de emphy. Pro hoc videtur
4 tex. ff. de procura. l. procurator in rem ſuam. †Nam verbum ritè ibi poſitum denotat proprietatem, & iuris ſolennitatem: vt no. ff de inof. teſt. l. ij. & de peti. hære. l. ſed & ſi lege. §. ſcire. & ſeq. Hoc etiam probatur. ff. de ver. ſig. l. litis nomen. & gloſſ. quæ dicit de offi. Ad quintum reſpondeo: in eo quod dicit de tribunali, dic vt. ṡ. in ſolutione primi contrarij, &c. Ad alia dic quod habet locum in defenſore voluntario. ſecus in neceſſario, vt dixi ṡ. in ſolutione quæſtionis. Ad ſextum reſpõdeo eodem modo. Vel dic ꝙ nõ ſit deterior, vt dixi in ſolutione tertij contrarij. Ad ſeptimũ reſpondeo ꝙ illud procedit in hærede vel alio ſucceſſore voluntario. ſecus in neceſſario. hoc videtur ex prædictis: & probat optimè. ff. de ſepara. l. j. in fin. vbi hæres neceſſarius inquantum in rebus ſuis damnificaretur, vtitur ſuo iure. hoc tamen ſolue plenè per Cy. C. de ſa. ſan. ecc. authen. qui res iam dictas. Vel dic ad l. hæres abſens, quòd loquitur ibi in priuilegio quodam ſpeciali. de quo non eſt factum ius commune quantum ad eos: ergo &c. Ad octauum reſpondeo quòd & fateor maiorem, licet multum ſit dubium: nec pono eã pro conſtanti. Ad minorem dico ꝙ litẽ eſſe inter aliquos alieno nomine põt dici duobus reſpectibus: vno modo, i. ad alienã vtilitatem: vt d. l. j. §. impropria. qñ app. ſit. & ſic loquitur l. quæſitum. & gl. in l. lis nulla. ſed hic iſte cõuenitur ex cauſa: per quam ad eũ pertinet cõmodũ & incõmodũ: & ideo iſto caſu non dicitur defendere alieno nomine. Alio modo dicitur quantũ ad infamiam euitandam alieno nomine, i. ex facto ꝙ habuit initium in perſonam alterius: vt l. furti. §. qui alieno. ff. de infa. & iſte nõ eſt caſus noſter. nec enim hic tractamus aliquid de infamia. nec obſt. ꝙ no. Spec. Primò, quia poſſum dicere, ipſe non dicit verum: & contra caſum l. ſeruum quoqꝫ. §. fi. cum iſte defendat ex neceſsitate, vt dixi. Item caſus videtur contra eum. ff. ſi ex noxa. cauſa ag. l. ſi cũ vno. Sed ponamus quod dicat verum ſecundũ cõmunẽ vſum: dico ꝙ iſtæ cautiones emergunt ante litis conteſtationem, & ſic antequam iſte defenſor efficiatur dominus litis, vel nomen ſuum aliquo puncto vertatur

a ¶ Peruſinæ. De iſta q. Bar. vide Barto. in l. cū filiuſfa. ff. đ ver. obl. & ibi vide apoſ. meā in princ. & vide Alex. & Iaſ. plenè & And. Barb. in l. ſi qs mihi bona. §. ſi quid vero. ff. de acqui. hære. in addi. Bar. & vide Ale. in cōſi. lxxxiiij. in iij. volu. & in conſil. lx. viſis dubitationibus. in eo. vo. ver. ſi verò illud vid̄ Alex. in l. ſæpe. xxj. col. & in ver. ſecūdo limita. ff. de re iudi. Thom. Diploua.

in iudicio: meritò ergo cauit. Sed iſtud be-
neficium, de quo loquimur: poteſt opponi
poſt litis conteſtationem: & idem in alijs
exceptionibus cohærentibus perſonæ ven
ditoris: & tunc enim. i. poſt lit. conteſta. om
nino dicitur lis eſſe ſuo nomine, vt dixi in
præcedentibus. Ad nonū patet reſponſio:
qui imò ſecundū propriam ſignificationē
dicitur eſſe lis inter eos. Ad decimū reſpon
deo ꝙ non ſequitur iſta abſurditas. nam vt
dixi, iſtud beneficium non datur niſi defen
ſori: ergo non erit in poteſtate alicuius. niſi
eius ad quem de iure ſpectat: ad illud aūt ꝙ
dixi ꝙ ipſe emptor nō poſsit opponere ex
perſona vēditoris, obſtat quinta ratio facta
pro parte affirmatiua. Ad ꝙ rn̄deo ꝙ prout
illa ratio loquitur de exceptio. in rem cohærentibus perſonæ, nō
ob. quia iſta eſt perſonalis ad pactū conuentū, ꝙ loquitur de ex-
5 ceptione perſonali. †Reſpondeo, ꝙ perſonale pactum dicitur
duobus modis. Vno modo ꝙ conſeruat tantū perſonā eius cui
fit pactum. iſto modo non loquitur ille. §. ſed loquitur. l. idem in
duobus. ſ. eo. tit. Alio modo intelligitur pactum perſonale ꝙ li-
cet ſit in rem donec ipſe cui fit pactum viuit: tamen finitur mor-
te ipſius: & iſto reſpectu ſumitur ibi. & ibi videtur tenere glo. in
fi. & ita tenet ibi Gul. Vel dicas illud eſſe validum in perſona
ipſius: ſi opponatur à venditore ſuſcipiente iudicium, ſecundū
ꝙ dixi in noſtra quæſtione ſed prima melior, &c. Ad idē obſtāt
quæ dicta ſunt in ix. ratione facta pro parte affirmatiua: ſed le-
ges ibi allegatæ loquuntur de exceptio. rei cohærentibus. Ad
aliud ꝙ dixi, voluntarius hoc non poſſet opponere: videtur ob-
ſtare ꝙ dixi in ſecunda ratione facta pro parte affirmatiua. Sed
reſpondeo primò ad l. ſi hac lege. §. fi. ꝙ ibi ſit ſpeciale in illo be-
neficio, in quo vertitur fauor patroni, & ſi impetretur talis ve-
nia, niſi liberto nocet in ſua cauſa. & hoc eſt beneficiū ꝙ poſſet
obeſſe, & natura cauſæ immutat. Nō ob. l. licet. §. fi. de obſequijs
à libe. præſtan. quia illud loquit̄ qn̄ conuenitur alieno nomine:
tamen agitur vel excipitur de eorū proprio dolo. Et ita intelli-
gūt ibi doct. Cum ergo ibi ad eos de eorū proprio facto ſpecta-
ret cōmodū vel incōmodū: potius dicitur neceſſarius defenſor
ꝙ̄ voluntarius. Et ita facit pro determinatione noſtra. Barto.

Diſputata fuit per me. Bart. de Saxoferrato minimum inter legum doctores in regia ac nobiliſsima ciuitate Piſarum circa annos Domini. M.cccxl. die xv. menſis Ianuarij.

1 ☞ *Sententia lata contra principalem mandatur executioni contra fideiuſſorem iudicatum ſolui.*
2 *Fideiuſſor iudicatum ſolui tenetur ſiue ſit res iudicata contra præſentem, ſiue contra abſentem, re non defenſa.*
3 *Sicut de iure communi pater ex contractu filij obligatur de peculio: ita ex forma ſtatuti ex delicto filij pater obligatur in portione dicta.*
4 *Si dolus rei conuenti iudicio pendente commiſſus eſt, facit ſententiam latàm mandari executioni contra eum, contra quem aliàs non mandaretur.*
5 *Sententia lata contra procuratorem, uel tutorem, de iure communi mandatur executioni contra dominum, & pupillum.*
6 *Diſpoſitio conditionalis adueniente conditione ſumit effectum.*
7 *Quando per eum, qui ex euentu conditionis læditur, fit quò minus conditio impleatur, habetur conditio pro impleta.*
8 *Sicut per ſtatutum inducitur ficta confeßio, ita de iure communi reducitur quædā ficta filiatio per actum adoptionis.*
9 *Iuramentum eſt quædam ficta ſolutio, & habet uim ſolutionis.*
10 *Tantum operatur ficta confeßio, quantum uera.*
11 *Contra purum debitorem condemnati, alijs bonis ceſſantibus fit executio, & ipſius nomen in cauſam iudicati capitur.*
12 *Sententia quantuncunque legitimis probationibus contra unum lata, ſuum effectum retro ad ipſius authoritatem non porrigit.*
13 *Sententia lata contra unum alijs non præiudicat, quando effectus alicuius facti extenditur contra plures ratione connexitatis, niſi contra eum de nouo probetur.*
14 *De iure communi aliquo condemnato exiſtente non ſoluendo peruenitur ad bonorum poſſeßiones.*
15 *In unoquoque iudicio præſentes ſunt ſententiandi, uel legitimè citati, aliàs ſententia nocet inter præſentes, & non nocet abſentibus.*
16 *An & quando ſententia lata contra filium patri præiudicet.*
17 *Vera confeßio filij patri non præiudicat.*
18 *Maioris authoritatis eſt dictum & confeßio alicuius deponentis, quā ſit ſimplex cōfeßio.*
19 *Statutum diſponens quòd contumax habeatur pro confeſſo, quid importet.*
20 *Confeßio unius ficta non extenditur ad alias perſonas.*
21 *Verba ſtatuti debent intelligi ſecundum propriam ſignificationem.*

QVAESTIO III.

a PErusinæ ciuitatis ſtatuto caue
tur ꝙ ſi filius fa. commiſerit maleficiū, pater tenetur
pro eo ſoluere condemnationem, aſsignando filio di-
midiam eius quod habiturus eſſet ab inteſtato, ſi tunc pater de-
cederet, &c. Alio ſtatuto cauet̄ ꝙ ſi qs pro maleficio paſſus fue
rit ſe poni in bāno, elapſo termino banni habeatur pro confeſſo.
Contingit ꝙ quidam filius famil. de maleficio accuſatus paſſus
eſt ſe poni in banno, & elapſo termino banni habebitur pro con
feſſo condemnatus in certa quātitate pecuniæ, nec aliter de eius
maleficio conſtat. Quæritur àn pater teneatur ad ſoluendū con-
demnationem de eo factam vel non, præſuppoſito ꝙ proceſſus
& ſententia teneat ſecundū formā ſtatuti ſtatuti ciuitatis prędi-
1 ctæ, & ꝙ pater teneat̄, ꝓbatur pluribus rationibus. †Primò pro-
batur ſic: Certum eſt ſecūdū cōem opi. ꝙ ſn̄ia lata contra princi
palem, mādatur executioni cōtra fideiuſſorē iudicatū ſolui. l. j. de
fideiuſſ. l. Gręcè. §. & poſt litem. in fi. §. & no. in l. fi. C. de vſu. rei
iu. & ibi per gl. & doc. & no extra, de iniurijs & dā. da. c. j. lib. vj.
ſed hic pater ęquiparat̄ fideiuſſori filij: vt ff. de ver. obli. l. cū filius
& de fur. l. eū q. §. an pater. & pōt dicit fideiuſſor de iudicato ſol
uendo, vt patet ex verbis ſtatuti, cum dicit, teneatur ſoluere cō-
demnationē, &c. ergo cōtra eū fiet executio, & tenet̄ ad ſoluēdū
2 condemnationem. †Secūdò probat̄ ſic: Fideiuſſor iudicatū ſol-
ui tenetur, ſiue ſit res iudicata contra pręſentem, ſiue cōtra abſen
tem re non defenſa: vt ff. iud. ſol. l. iudicatum ſolui. l. cum quære-
batur. & l. ſi ex duobus. cū ſimi. Sed hic pater ęquiparatur fide-
iuſſori iudicatum ſolui. ergo tenetur ad ſoluendum condemna-
tionem, etiam ſententia lata contra contumacem. Et hoc eſt qđ
dicitur in lege iudicatum ſolui. ff. iudi. ſolu. ſ. qđ iudicatum ſolui
ſtipulatio expeditam habet quantitatem in tantum, in quantum
iudex pronūciauerit. Ex qbus cōcludit̄ ꝙ pater teneat̄ ſoluere
3 dictā cōdemnationē. †Tertiò ꝓbatur ſic: Sicut de iure commu-
ni pater ex contractu filij obligatur de peculio, vt ff. de pecu. l. j.
§. fi. & l. iij. §. ſed ſi filius. C. quod cum eo. l. j. Ita hic ex forma ſta-
tuti, ex delicto filij pater obligatur in portione prędicta. hoc prę
miſſo ſic arguo: In danda actione iudicati contra patrem de pe-
culio. ſolum hoc inſpicitur, an ſit iudicatū, & filius condēnatus:
vt ff. de pecu. l. iij. §. idem ſcribit. & de noxa. l. noxali. cū duabus
ſeq. Sic ergo in propoſito, cùm filius ſit condemnatus, pater de
4 dicta portione tenetur ſoluere cōdemnationem. †Quartò: quia
dolus rei conuenti iudicio pendente commiſſus eſt tantæ potē-
tiæ ꝙ facit ſentētiā latā mādari executioni contra eū, cōtra quē
aliàs non mādaretur: ff. vt in poſ. leg. l. ſi legato. §. fi. C. eo. l. certa
forma. quæ leges probant ꝙ ſententia lata contra eum qui dolo
deſijt poſsidere, mandatur executioni contra poſsidētem. Et hoc
no. per Cy. C. de aliena. iudi. mu. cau. fac. l. j. in viij. q. Sed certum
eſt ꝙ ſi de maleficio filij conſtaret legitimè: pater tenetur ſecūdū
formam ſtatuti: ergo multo magis in caſu noſtro vbi filius pen-
5 dente iudicio dolum & contumaciam adhibuit. †Quintò ſic:
Præmitto ꝙ filius fa. in hac lite habet legitimam perſonā, etiā in
præiudicium patris. Nam ſicut de iure communi ſententia lata
cōtra procuratorē vel tutorem qui ſunt legitimæ perſonæ, man
datur executioni contra dominū & pupillum, vt ff. de procura.
l. Plautius. de re iudi. l. iiij. in prib. ff. & §. j. ita noſtro ex forma ſta
tuti ſententia lata contra filium mandatur executioni contra pa
trem. Nunc arguo: Pœna quæ ratione contumaciæ tutoris, vel
procuratoris infertur, nocet domino & pupillo: vt C. de procu.
l. eum qui res: de digni. l. quoties. lib. xij. ergo hoc caſu pœna quę
infertur huic filio ratione contumaciæ, nocebit patri: & ſic tene
6 tur ſoluere condemnationem. †Sextò ſic, diſpoſitio conditiona
lis adueniente conditione ſumit effectum: vt l. cedere diem. de
verb. ſigni. l. pecuniam. ſi cert. pet. de condi. & demon. l. qui hære
des. §. fina. & quaſi per totum ti. ſed ſtatutum hic diſponit condi
tionaliter ꝙ pater teneatur ſoluere cōdemnationem, ſi filius cō
miſerit maleficium. ſed iſta cōditio exiſtit vt filius commiſit ma
leficium; ergo &c. hoc ſic probo: Aut dices hunc filiū cōmiſiſſe
maleficium de quo accuſatus eſt. & habeo propoſitum. Aut di-
ces non commiſiſſe, ſed ratione contumaciæ eſſe cōdemnatū: &
tunc idem; quia contumacia eſt delictum ſeu maleficium: vt ff. ſi
quis ius di. non obtempe. l. j. de re iudicata. l. cōtumacia. ergo pa-
tet filium cōmiſiſſe maleficium: & ſic pater tenetur ſoluere con-
dēnationē.

7 demnationem. †Septimò ſic: Quando per eum, qui ex euētu cō
ditionis læditur, ſit quò minus conditio impleatur, habetur con
ditio pro impleta: vt ff. de condi. ob. cau. l. iij. in fi. de reg. iur. l. iure
ciuili. extra de reg. iur. c. cùm ſtat per eum. lib. vj. & ibi per Dyn.
ſed in quæſtione noſtra per patrem qui ex euentu læditur, ſtat
quò minus filius compareat, vt maleficium probetur. & proba-
tio quantum ad patrem habetur pro impleta. Quòd ſtet per eū,
patet: quia habet eum in poteſtate, & ipſum iure patriæ poteſta-
tis vbique exiſtentem poteſt capere, & præſentare: vt ff. de re iu
di. l. qui cum vno. §. j. & ibi à patre poſtea exhibitus, &c. C. de pa.
po. l. iiij. ſi ergo non exhibet: ergo ſtat per eum, & ſic conditio ha
8 betur pro impleta: & tenetur ſoluere condemnationem. † Octa-
uò ſic: Sicut in quæſtione noſtra per ſtatutum inducitur ficta cō
feſsio: ita de iure communi reducitur quædam ficta filiatio per
actum adoptionis: vt in toto tit. de adop. ff. & C. de inſti. & no. ff.
de adop. l. ſi pater. §. fi. in gl. quæ incipit, vtilis enim. ſed illa ficta
filiatio per adoptionem inducta porrigitur ad omnes, qui non
veniunt per contumaciam, etiam contra patrem: & ſic tenetur
9 †Nonò, ſicut iuramentum eſt quædam ficta ſolutio: & vim ſolu
tionis habet: vt ff. de iureiu. l. eum qui iuraſſe. in fin. & l. qui duo-
bus. §. j. l. tutor. §. j. ita hic per ſtatutum inducitur ficta confeſsio
ex contumacia. ſed virtus illius fictæ ſolutionis, quæ venit ex iu
ramento, porrigitur etiam ad alios: quia ſi iurat principalis, pro-
deſt fideiuſſori, & econuerſo. l. duobus. §. j. eo. ti. & l. fi. ita in pro-
poſita q. virtus huius fictæ confeſsionis porrigitur ad patrem. &
10 ſic pater tenetur ſoluere condemnationem. ergo &c. †Decimò
ſic: Tantum operatur ficta confeſsio, quantum vera: vt ff. de his
qui not. infa. l. quoniam. & C. de aſſeſ. l. conſiliarios. de hære. aut.
credentes. Sed certum eſt quod ſi filius condemnatus eſſet ex ve
ra confeſsione, pater teneretur ex forma ſtatuti ſoluere condem
11 nationem. ergo & nunc, quando eſt ficta confeſsio. †Vndeci-
mò ſic. Certum eſt quod contra purum debitorem condemnati
alijs bonis ceſſantibus fit executio: & ipſius nomen in cauſam
iudicati capitur. Nam inſpecto qualiter principalis fuerit con-
demnatus: vt C. ne fiſ. vel priua. l. j. & per totum. ff. de re iudi. l. à
diuo Pio. §. ſic quoq;. ſed in ꝓpoſito pater in illa portiōe de qua
fit mentio in ſtatuto eſt debitor filij purè: quia lex omnem con-
ditionem & dilationem ſuſtulit: vt patet ex verbis ſtatuti, & pro
batur in ſimili. C. de condi. ex lege. l. j. per quam illud iudicatur.
ergo in patrem fiet executio.

QVod pater non teneatur ſolue
re condemnationem, probatur. Primò, quia ſi eſſet ple
nè probatū filio defendente per teſtes: ſententia cōtra
eū lata patri non præiudicaret, niſi contra eum probaretur. Secū
dò, quia poſito ꝙ ſic præiudicaret̄: tamen ſententia diffinitiua la
ta per legitimas probationes filio abſente patri non præiudica-
ret. Tertiò, quia vera confeſsio filij patri nō præiudicaret. Quar
tò, quia poſito ꝙ vera cōfeſsio noceret: non tn̄ nocet iſta ficta cō
12 feſsio. †Primò probo ſic: Sententia quantuncunq; legitimis pro-
bationibus cōtra vnū lata, ſuum effectū retro ad ipſius authorita
tē non porrigit: vt ff. de re iudi. l. ſi à te. §. fi. Facit. ff. ꝙ quiſq; iuris
l. iij. §. fi. & de pac. l. fideiuſſor. ſed nō pōt negari ꝙ in oī ꝙ filius
habet re, vel habere ſperatur in bonis paternis, pater fuit & eſt
eius author: ergo ſententia lata contra ipſum filiū etiā legitimis
13 probationibus aduerſus patrem non porrigit ſuū effectū. †Secū
do probo ſic: Quando vnius facti effectus extenditur cōtra plu
res ratione cōnexitatis: tūc probatio talis facti, & ſententia lata
cōtra vnū alij non ꝑiudicat, niſi cōtra eū de nouo probetur: vt ff.
de adulte. l. denūciaſſe. §. fi. vbi ſententia lata cōtra adulterum nō
nocet adulteræ, & ecōtra: & tamen vnū nō pōt eſſe verū ſine alte
ro. Pro hoc. C. de fal. l. j. & ꝙ ibi no. vbi ſententia partus ſuppoſiti
cōtra matrē non nocet partui. Pro hoc. ff. de iureiu. l. iij. §. pe. facit
C. qui res iudi. non no. l. j. & ꝙ ibi no. res inter alios acta. per to-
tum: Sic in propoſito maleficiū filij extendit effectum ſuū tam
contra filiū quam contra patrem. probatio quantūcunq; veriſsi-
ma, & ſententia lata contra filiū patri nō præiudicabit, niſi cōtra
14 eum probetur. †Tertiò ſic: Sicut in quæſtione noſtra ex forma
ſtatuti filio condemnato, & ſoluente peruenitur ad patrem: ita
de iure communi aliquo condemnato exiſtente non ſoluendo
peruenitur ad bonorū poſſeſſores: vt C. de pig. aut̄. hoc ſi debi-
tor, ſumpta ex corpore, de fideiuſ. §. ſi neq;. & ff. de iure fiſ. l. Moſ
chis. in prin. Hoc præmiſſo arguo ſic: Sētentia lata contra actorē
meū, quantuncūq; veriſsimis ꝓbationibus poſt ius & poſſeſsio-
nem tranſlatam mihi nō nocet, niſi cōtra me de nouo probet̄ eo
iudicio quo poſſet contra me agere: vt ff. de except. rei iudi. l. ſi
mater. §. fi. l. iudi. §. fi. de pig. l. ſi ſuperatus in princi. ergo in pro-
poſito ſententia lata contra filium non debet nocere patri: quia
ante dictam ſententiam in bonis ſuis plenū ius habebat, & ha-
15 bet: nec ad eū pōt perueniri, niſi de nouo probet̄. † Quartò hoc
probo per regulam generalē, quæ eſt ꝙ in vnoquoque iudicio
debeat ſententiari præſentibus, vel legitimè citatis his, quos cau
ſa tangit: aliàs ſententia nocet inter præſentes, & non nocet ab-
ſentibus: vt ff. de re iudic. l. de vnoquoque. de adop. l. nam ita di-
uus. de natali. reſti. l. fi. de mino. l. in cauſæ. §. cauſa cognita. C. ſi ꝑ
vim vel alio modo. l. fi. Sed in hoc iudicio pater non fuit citatus,
monitus, nec requiſitus: ergo talis ſententia non ſibi debet noce
16 re. †Quintò probatur illud, ſecundum quod dixi: quia poſito ꝙ
ſententia lata contra filium patri præiudicaret: hoc eſt verū, ſi eſt
lata filio præſente. ſecus ſi contumace. Quod ſic probatur. Per
hanc ſententiam latam contra filiū, tractatur de abſorbendo &
perimendo iure patris in bonis ſuis: ſed ſententia lata contra vnū
per ius alterius confunditur, & perimitur: & ita demum aduer-
ſus alios ſuum operatur effectum, ſi eſt lata contra præſentem.
ff. de inoffi. teſta. l. Papinianus. §. meminiſſe. & l. qui repudiantis.
§. ii. eo. tit. ergo in propoſito ſententia lata contra filium abſentē
patri non præiudicat. Sextò probatur ſic. Nos tractamus in quæ
ſtione noſtra quod lata ſententia contra filium parat fiſco actio-
nem contra patrem. Hoc præmiſſo ſic arguo: Quando ex ſentē-
tia lata contra vnum paratur actio contra alium: illud ita demū
eſt verum, ſi ſententia feratur contra illum præſentem. ſecus ſi
contra contumacem: vt ff. de euic. l. ſi ideo. C. de peri. & cōmo.
rei vendi. l. j. Sed hic eſt ſententia lata contra filium contumacē:
17 ergo non debet fiſco contra patrem actionem parare. † Septimò
probatur: Illud tertium, quod dixi, quòd vera confeſsio filij patri
non præiudicaret. quòd ſic probatur: filiuſfami. confitendo, pa-
ciſcendo, iuramentum deferendo, vel alio modo patris condi-
tionem deteriorem facere non poteſt. vt ff. de ſolu. l. filiuſfami.
de iureiurand. l. quantò magis. C. de pact. l. filius. & C. de iureiu-
rand. l. neque filius. Si ergo poneremus filium verè confeſſum
eſſe: talis confeſsio patri non poſſet præiudicare: ergo multò ma-
18 gis non præiudicabit iſta ficta confeſsio. †Octauò idem proba-
tur ſic: Certum eſt quod maioris authoritatis eſt dictum, & con-
feſsio alicuius deponentis, vt teſtis legitimè receptus quam ſit
ſimplex confeſsio. Nam dictum teſtis præiudicat ei, contra quē
examinatur: vt in ti. ff. de te. & C. eo. Sed ſimplex confeſsio alicu
ius non præiudicat, niſi ſolū confitenti: vt ff. de interrog. actio. l.
ſi defenſor. Sed de iure teſtimonium filij contra patrem non va-
let: vt. ff. de teſti. l. idonei. & l. teſtis idoneus. C. eo. paren. Si ergo
teſtimonium non valet, ꝙ eſt maioris authoritatis: multò minus
19 admittitur contra patrem ſimplex confeſsio filij: ergo. &c. †No-
nò probo illud quartum quod dixi: quia poſito ꝙ ſufficeret illa
vera confeſsio: non tamen ſufficit iſta ficta, quod ſic probo: Sta-
tutum quod habet contumacem pro confeſſo, aggrauat contu-
macem in hoc ꝙ contra eum ſufficit leuior probatio. & ſic ſola
contumacia habeatur pro confeſsione. Hoc præmiſſo ſic arguo:
Quando aliquis propter ipſius dolum vel contumaciam aggra-
uatur, vt contra eum leuior probatio ſufficiat: talis probatio ſolū
ipſum contumacem aggrauat, & ſuas vires contra alios non ex-
tendit, vt patet in probatione quæ fit per iuramentum in litem:
vt ff. de in litem iur. l. j. quando ex facto tu. l. j. & de fideiuſ. l. fina.
Sic in propoſito iſta contumacia aggrauat filium, vt habeat̄ pro
confeſſo. & ſic iſta ficta confeſsio non extendit ſuas vires vltra
20 perſonam ipſius filij contumacis: & ſic patri non nocebit. †De-
cimò probo ſic: Ficta confeſsio vnius non extenditur ad perſo-
nas alias: & ſi iure fiſco habeatur loco eiuſdem perſonæ: vt ff.
de iure fiſc. l. eius qui delatorem, vbi ſi aliquis habeatur pro con-
feſſo, ꝙ delatorem corrumpit, talis ficta confeſsio non tranſit
ad hæredes, vt eos aggrauet, quanq; cenſeatur vna perſona cùm
defuncto: ergo in caſu noſtro talis ficta confeſsio filij non ſe
21 extendit ad patrem &c. †Vndecimò probo ſic: Verba ſta-
tuti debent intelligi ſecundum propriam ſignificationem: non
ſecundum fictam, & impropriam: vt ff. de exerci. l. j. §. ſi is qui
nauem. de leg. iij. l. non aliter. cùm ſimi. & ꝙ illud quod eſt ſecū-

dum fictionem non intelligatur in ſtatuto . niſi exprimatur, eſt
tex.& gl.ff.de nego.geſt.l.iij.§.hæc verba.Cùm ergo ſtatutũ di-
cat quod filiusfa.commiſerit maleficium:intelligatur verè & nõ
fictè.Sed hoc caſu eum verè commiſiſſe non conſtat:ergo.&c.

1 *☞Verba ſtatuti quando arctant patrem ſoluere condemnationem pro filio, qualiter ſint intelligenda.*
2 *An & quando ſententia lata contra filium faciat fidem contra patrem.*
3 *In quibuſdam criminibus ſententia lata contra criminoſum habet effectum reuocandorum omnium bonorum alienatorum à die commiſſi criminis.*
4 *Sententia lata contra unum alteri præiudicat quando eſt lata contra præſentem ſecus ſi contra contumacem.*
5 *Ficta ſolutio an ſit ſufficiens ad dandam actionem contra principalem.*

SOlutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine in-
uocato. Iſtam quæſtionem tangit Dy.
ff. quando ex fac.tu.l.j.& ibi videtur tenere ꝙ talis fi-
cta confeſsio non præiudicat patri.Sed contrarium vi
detur innuere ipſe idem de ver.ob.l.cũ filius.in prin.Ad plenio
rem ergo intellectum noſtræ quæſtionis,& ſolutionem omniũ
contrariorum dico iudicem debere verba ſtatuti diligentius in-
tueri.An verba ſtatuti coarctent patrem ad ſolutionem cõdem-
nationis ſimpliciter,an ſub conditione ſi filius commiſerit male-
1 ficium,vt in caſu noſtræ quæſtionis proponitur. †Primo caſu
quando verba ſtatuti coarctant patrem ſimpliciter.Verbi gratia
dicit ſtatutum quod in caſu maleficiorum teneatur pater ſolue-
re condemnationem pro filio vſque ad legitimam ipſius filij, vt
vidi in multis ciuitatibus:& iſto caſu verba ſtatuti non requirũt
ꝙ filius commiſerit maleficium, ſed ſufficit ſolum ipſum filium
pro maleficio condemnatum,ſiue commiſerit,ſiue non:& tunc
pater tenetur ſiue præſens ſiue ex contumacia fuerit condemna
tus filius.Et iſto caſu propriè æquiparatur fideiuſſori iudicatum
ſolui,cuius ſtipulatio ex ipſa condemnatione committitur, ſiue
præſens,ſiue contumax condemnatur:vt.ff.iudi. ſolui.l. j. & iu-
di.ſol.ſtipulatio expedita.l.cùm quærebatur. in prin. coniuncta
l.cum filijs.in princi.de verb.obliga.& de fur.l.eum qui.§.an pa-
ter.quæ leges æquiparant patrem fideiuſſori.Et iſto caſu proce-
dunt duæ primæ rationes pro parte affirmatiua. Secundo ca-
ſu,quando verba ſtatuti coarctant patrẽ conditionaliter ſi filius
commiſerit maleficium,vt in quæſtione propoſita:tunc oportet
2 quòd de maleficio filij conſtet. †Et ideo eſt aduertendum,an
ſententia lata contra filium faciat fidem cõtra patrem.Ad quod
plenè inueſtigandum ſciendum eſt quod filium condẽnari po-
teſt accidere quatuor modis.Quandoque enim filius ſe præſen-
tat,& maleficium negat,& contra eum probatur plenè . Quan-
doq; filius comparet:& negat:cõtra eum nõ probatur plenè,ſed
probantur indicia ſufficientia,propter quæ ponitur ad torturã,
& confitetur,& condemnatur.Quandoq; comparet & confitetur
ſponte:& condemnatur.Qñq; filius eſt cõtumax,& ex eius cõ-
tumacia habetur pro confeſſo ſecundũ formam ſtatuti : & con-
dẽnatur.& hic eſt caſus noſter.De quolibet ergo videamus.Cir
ca primũ,qñ filius comparet, & negat,& contra eũ probatur,&
condemnatur:tunc omiſsis diſtinctionibus quas ponunt docto.
ſpecialiter ponit & refert Cyn.C. quibus res iudi.non nocet.l.j.
quantũ ad propoſitũ dico ꝙ quandoq; de vno maleficio plures
condemnatur,& pariter principales:& iſto caſu probatio cõtra
vnum lata alijs non præiudicat:vt l.denunciaſſe.§.fina. de adul.
Quandoque ex vno maleficio vnus conuenitur principaliter :
ad alium verò peruenitur per quandam conſequentiam: & con
tumacia,ſeu condemnatio vnius quæ eſt præambulum execu-
tionis faciendæ in alium ex quadam conſequentia reſpicit prin
cipaliter commodum & vtilitatem priuatam:& tunc probatiões
factæ contra vnum,& ſententia contra vnum lata alij nõ nocet:
vt C.de fal.l.j.& ꝙ ibi no.ſ.ꝙ ſententia lata contra matrẽ in accu
ſa.de partu ſuppoſito,non præiudicat filio in quæſtione bono-
rum.Si verò illud præiudicium per ꝙ peruenitur ad aliũ ex qua
dam conſequentia reſpicit vtilitatem publicam.ſeu burſam pu-
blicã:tũc probationes & acta facta contra illũ principalẽ, faciũt
fidem contra illũ,ad quẽ peruenitur ex quadã cõſequẽtia.Caſus
eſt.C.vbi cau.fiſ.l.j.vbi ſentẽtia lata contra homicidas habet effe
ctũ cõfiſcandorũ bonorum contra hæredes.& ita intelligit glo.
ff.ad Sylla.l.in cognitione.pro hoc ſatis apertè facit. C. ad l. Iul.
ma.l.quiſquis vbi ſentẽtia lata cõtra patrẽ habet effectũ inferen
dæ pœnæ in perſonas filiorum.nec dicet aliquis ꝙ noua proba-
tio delicti requiratur contra filios:ſed ſatis eſt de hoc patrem eſ-
ſe conuictum & condennatum,vt ibi patet dũ dicit:paterno enĩ
3 debent perire ſupplicio &c.†Pro hoc facit ꝙ in quibuſdam cri-
minibus ſententia lata contra criminoſum habet effectum reuo
candorum omnium bonorum alienatorum à die commiſsi cri-
minis & ſic præiudicat tertio:vt d.l.quiſqs.& l.fi.ad l.Iul.maie.
ff.de accuſa.l.ex iudiciorũ.expreſsius extra de hereti.c.cũ ſecũ-
dum leges.in fi.lib.vj.Et ſic in quæſtione noſtra,cum ad patrẽ
perueniatur per quandam conſequentiam:& hoc reſpicit vtilita
tem publicam,ſententia lata contra filium:& probationes factæ
contra eum patri præiudicabunt,per dicta iura vltimò allegata.
Et licet hæc ſint vera:puto iudicem cautius & conſultius facere
ſi eo tempore quo agitatur iudicium contra filium moneat pa-
trẽ vt interſit iudicio ſi ſua intereſſe crediderit : per l.ſi ſuſpecta.
in prin.ff.de inoffi.teſta.& C.de litigioſis.auth.nunc ſi hæres.
tunc enim ei præiudicaret ſine dubio.vt l.ſæpe.ff.de re iudica.
vt not.in fina.per Cyn.C.de aduo.diuer.iu.l.j.circa fin. Circa
ſecundum,quando filius comparet,& negat.& contra eum pro
bantur indicia ſufficientia,per quę ponitur ad tormenta,& con-
fitetur,& condemnatur:tunc idem puto quòd hoc ſufficiat con
tra patrem,per dicta iura , quæ videntur velle quòd ſufficiat
principalem eſſe conuictum.Pro hoe ſpecialiter induco l.cùm
probatio.ff.de proba.vbi videtur caſus. Circa tertium,quan-
do filius comparet & ſponte confitetur & condemnatur,credo
idem multo magis:vt d.l.cùm probatio.& per alias leges allega-
tas,Nam ſi ſtatur dicto cùm tormentis:multo magis ſine tormẽ
tis hoc caſu cùm filius interrogatur principaliter contra ſeip-
ſum:vt lege,j.§.diuus.& quod ibi nota ff.de quæſtio.pro hoc de
ædil.edic.lege quæro.§.fina.Pro hoc quia confeſsio filij & ſerui
præiudicat patri & domino,quando habet liberam adminiſtra
tionem peculij:vt ff. de iniur.lege ſeruus quod detulit.cum dua
bus legibus ſeqeun.hoc verum,niſi pater vellet probare contra
rium.quod dic vt nota ff.ſi ex noxa.cau.aga.lege ij.§.j.vbi eſt
nota gloſſ.ad iſtud. Circa quartum,quando filius eſt contu-
max,& ex forma ſtatutorum habetur pro confeſſo,& condem-
natur,vt in caſu propoſitæ quæſtionis:tunc dico quòd talis fi-
cta confeſsio,& ſententia contra filium lata patri non præiudi-
cat:ſed eſt neceſſe quòd contra eum probatur maleficium.Hoc
probatur: quia ficta cõfeſsio etiam vbi de publica vtilitate tra-
ctamus,non egreditur perſonam eius qui habetur pro confeſſo:
4 vt ff.de iure fiſc.l.eius qui delatorem.in prin.†Præterea illa eſt
regula quòd quoties ſententia lata contra vnum præiudicat alte
ri:illud intelligitur eſſe verum,ſi eſt lata contra præſentẽ,ſecus
ſi contra contumacem:vt lege qui repudiantis.in fin.l.Papinia-
nus.§.meminiſſe.de inoffi.teſta.de euict.lege ſi ideo.in prin.C.
de peri.& commo.rei vendi.l.j.in fin. Pro hoc induco gloſſ.quę
eſt ff.de iureiur.l.duobus.l.j.ſuper ver.ſolutionis.hoc modo:Si-
cut hic ex forma ſtatuti peruenitur ad patrem ſub conditione ſi
filius commiſerit maleficium:ita de iure cõmuni fideiuſſor agit
5 contra principalem ſi ſoluit:vt l.Lucius.ff.mand.† An ergo ſuf-
ficit ad dandum actionem contra principalem quædam ficta
ſolutio,ſ.iuramentum?Certè non,vt ibi not.Pro hoc facit opti-
mè gloſſ.Inſti.de noxa.in fina.& per alias rationes,ſ.pro hac par
te allegatas.Hoc tenet Cy. in fina.C.vnde vi.l.ſi quando.Nec
curo iſto caſu vtrum pater fuerit ſciens necne:quia quando ſen-
tẽtia fertur cõtra contumacem,dicta diſtinctio ſcientiæ & igno
rantiæ non habet locum C.de pigno.l.præſes.& ibi no.Ad con
traria ex prædictis de facili apparet reſponſio.

Diſputata fuit hæc quæſtio per me Barto.de Saxoferrato mi
nimum legum doctorem in felici ciuitate Peruſij,anno domini
M.cccxliiij.menſis Ianuarij, me tunc ibi Digeſtũ vetus ordina-
riè legente.

1 *☞In contractu emptionis periculum rei uenditæ pertinet ad emptorem.*
2 *Quãdo ius emitur,ſufficit uẽditori præſtare quod illud ius ſit,nec curatur quid ex illo iure aliquid percipiatur.*
3 *Quando emitur ſpes,uel futurus euentus,ſi nil percipitur,periculum eſt emptorum.*
4 *Non ſolùm qui emit aliquam rem,habet utile dominium,ſed ille qui conducit ad non modicum tempus.*
5 *Emptio una tãtũ eſt quando pretiũ unũ ab initio conſtituitur,licet præſtatio ſit diuiſa.*
6 *Emptio non contrahitur ſi uendantur fructus,fructibus non natis.*
7 *Verbum poteſt,de ſui natura quid ſignificet.*
8 *Quæ ſit ratio quod in emptione & uenditione uẽditor cõſequitur pretiũ etiã re amiſſa.*

Quæſtio

ibi Publicanus de qua q. videndus eſt Nepa. in tract. de peſte. in pri. parte de prebi. contra n. 46. quem v.

QVAESTIO IIII.

a PVblicanus quidam emit à com
mune Peruſij pedagiũ,& omnes fructus, & vſufructus
reditus,& prouentus qui percipientur & percipi poterunt per
ipſum publicanum ex ipſo pedagio, & ex prædijs, & molendi-
nis dicti cõmunis,poſitis in curia caſtri foſſati vſque ad x.ann.
& non vltra pro pretio mille lib.ſoluendarũ quolibet anno, ꝓut
capit pro rata.Cõtingit ꝙ vno anno ꝓpter guerrã ex dicto peda
gio nihil eſt perceptũ,& propter ſterilitatẽ ex dictis prædijs nil
percepit.& propter inſolitam ſuperabũdantiam aquarum dicta
molendina,& ædificia ſunt deſtructa:nec poſſunt refici ſine ma
gna impẽſa,vnde ex eis ſimiliter nihil perceptũ eſt. q̃ritur an ꝓ
1 dicto anno debeat fieri remiſsio pretij, vel non. † Et primò ꝙ
remiſsio fieri non debeat, probatur. Nam natura contractus
emptionis & venditionis eſt:vt contractu celebrato periculum
pertineat ad emptorem:vt ff.de peri.& cõmo.rei vẽ.l.id quod.ei
l.neceſſario.in prin.& C.eo.l.j. Inſti.de contrah.emp.§.cùm aũt.
2 per Cyn.cum ſi.ſed hic eſt huiuſmodi:ergo &c.† Secundò pro-
batur ex natura rei emptæ,nam qñ ius aliquod emit,ſufficit vẽ-
ditori præſtare quod illud ius ſit,nec curatur quid ex illo iure ꝑ
cipiatur:vt patet in emptione nominis vel hæreditatis,vt patet.
ff.de hære.vel ac.ven.l.ſi nomen.& l.cum hęreditatis.cum ſimi.
ſed hic empta ſunt iura,ſ.pedagium:quod eſt ius percipiendi tã
tùm à tranſeuntibus:vt C.de vecti. & com.l.vectigalia. C.noua
vecti.l.j.in fine.Item eſt venditus vſusfructus qui eſt ius:vt l.j.
de vſur.ergo non eſt curandum quid ex ea percipiatur,ſed ſuf-
3 ficiat hoc ius conſtitutum eſſe.†Tertiò probatur eodem modo:
Ex natura rei emptæ qñ emitur ſpes, vel futurus euentus, ſi nil
percipitur,periculum eſt emptorum.ff.de hær.ven.l.ꝙ ſi in vẽ-
ditione.& l.ſeq.& l.nomine.de cõtrah.emp.l.nec emptio.de ac.
em.l.ſi iactum.ſed hic empta fuit ſpes, ſeu futurus euẽtus. quod
apparet ex eo quod dictum eſt in contractu, ſ.qui percipi pote-
runt.quæ verba ſignificant ſpem & futurum euentum: vt ff.de
iniu.teſta.l.j.& ibi not.Item apparet ex eo quod dicit pedagiũ,
quod poteſt ſignificare ipſum actum percipiendi : vt l. cum in
plures.§.penul.& quod ibi not.ff.loca.& C.de vect.& cõ.l.ex ꝑ
ſtatione.Sed quando ipſe actus percipiendi emitur, ſemper vi-
detur emi ſpes:vt d.l.nec emptio.de contrahẽ.emp. & l.ſi iactũ.
4 de actio.emp.ergo periculum eſt emptoris. † Quartò probatur
ex longinquitate temporis:quo non ſolùm ille qui emit, ſed ille
qui conducit ad nõ modicum tempus,puta in x.an. habet vtile
dominium:vt ff.ſi ager vecti.l.fina. de ſuperfi.l.j.§. quod autem
ait.ſed ſi dominium emiſſet, non eſſet dubium quòd eſſet peri-
5 culum emptoris:vt ſuprà,in primis alleg.ergo &c.† Quintò pro
batur ex vnione emptionis. conſtat enim quòd hic pro omni-
bus annis vna eſt emptio , propter vnum pretium conſtitutum
ab initio:licet præſtatio ſit diuiſa:& propter vnam annorum nu
merationem:vt l.cùm eiuſdem.& de ædil.edict.de contrahend.
empt.l.ſi duos.de in diem addic.l.ſi duo.de leg.j.l.ſi ex toto.§.ſi
ita.& l.Stichũ.§. ſtipulatio.de verbo.obliga.Sed & ſi ponamus
eſſe vnam locationem vnius anni,& percipitur decima pars fru
ctuum minus ſolito certum eſt ꝙ non fiet remiſsio mercedis in
aliquo:vt l.ſi vno.§.cum quædam.loca.ita licet decima pars fru
ctuum totius temporis ſit perempta:nulla fiat diminutio.

COntrà quòd debeat fieri remiſ
ſio,probatur: Primò ex natura contractus locationis &
conductionis:quæ eſt vt propter ſterilitatem,& alios caſus ſimi
les fiat remiſsio mercedis:vt l.ex conducto.§.j.& l.merces.§.vis
maior.locati.& C.eod.l.licet.& l.excepto. cum ſimili.ſed iſte eſt
contractus locationis,vt probo.Hoc ſic probatur:Quando do-
minium ad emptorem non transfertur, non poteſt dici emptio
& venditio:vt ff.de contrahend.emptio.l.conuenit.& l.cùm ma
nu ſata.§.fi.ff.de contrahen.emp. Inſtit.de loca.§.item quæritur.
ſed eſt huiuſmodi:ergo &c.Præterea ad idem quando pretium
ſoluitur annuatim,non poteſt dici emptio & venditio:vt no.C.
de iure emp.l.j.Et hic eſt modus cognoſcendi emptionem & lo
cationem,vt ibi not.& ff.de ſuperfic.l.j.§.j.in gloſſ.ſuper verbo,
6 agendo.ſic eſt locatio.ergo &c. † Secundò probatur ex natura
emptionis & venditionis. Nam poſito quòd ſit emptio:eius na
tura ſic eſt,vt ſi fructus venduntur,fructibus non natis empti o
non contrahatur : vt ff.de contrahen.emp.
l.nec emptio. de verbo.obli.l.interdum. in
princi.de condi.& demon.l.j.in fin. ſed hic
fructus non ſunt nati: ergo nõ eſt emptio:
& ſic precium non debetur pro illo anno.
Tertiò probatur eodem modo, ſcilicet, ex
natura venditionis,quæ eſt vt ſi ſub condi
tione fuerit celebrata,ad emptorem nõ per
tineat periculum conditione ceſſante:vt ff.
peti. & commo.rei ven.l. neceſſario. §. qđ
ſi pendente. de contrahend. empt. l. quod
ſępe.§.in his.ſed iſta venditio eſt contracta
ſub conditione. quod patet ex illis verbis
qui percipi poterunt:quæ faciunt cõditio-
nem,adeò vt eis nõ perceptis emptio non
ſit facta,& pretiũ nõ debeatur:vt l. ſi debi-
tor.§.veriſimile.de contrah.emp.de vino tri.& oleo leg.l. cũ cer
tum.& ꝙ vulgariter dicit̃ relatiuũ quis vel qui, iunctum verbo
futuri temporis facit conditionem.l.Stichũ q meus erit. de lega.
7 j.cũ ſi.†Quartò probatur ex ſignificatiõe iſtius verbi põt quod
de ſui natura non ſignificat quandam poſsibilitatẽ,ſeu fortunã:
ſed requirit actum perfectum:vt l.ſtatuliberos.§.ſi quis ſic acce-
perit.de ſtatu lib.facit de ver.ſign.l.inter illam.Et alibi verbum
poterit,intelligitur rebus ſic ſe habentibus & eodem ſtatu durã
te:vt l.quod Seruius.in fine.de condi.ob cauſ.& ibi not.ſed hic
eſt mutatus ſtatus:quia guerra,ſterilitas, & deſtructio ædificio-
8 rum ſuperuenit.ergo &c.† Quintò probatur ex identitate ratio
nis. Nam quæ eſt ratio ꝙ in emptione & venditione venditor
conſequitur pretium etiam re amiſſa,ſed in locatione & condu
ctione fit remiſsio mercedis:gloſſ.aſsignat vnam rationem,quia
venditor certat de damno.Nã ſi nõ haberet pretium,damnum
ſuæ rei pateretur.Sed locator certat de lucro,cum nil de ſuo ami
ſerit.Ita not.ff.loca.l.quæro.§.item cũ quidam. poſt medium gl.
magnæ.Et idem not.Roſ.in titu.de act.ex loc.circa fin.Certè in
iſto venditore eſt illa eadem ratio. ergo &c. Aliam rationem aſ-
ſignant docto.ſ.quia de natura emptionis eſt:vt contractu cele-
brato res perpetuò ſit penes emptorem,& eius ſit emolumentũ.
Nõ eſt igitur mirum,ſi eius eſt periculum:ſed de natura condu
ctionis eſt.vt emolumentũ ſit conductoris ad tẽpus:& ideo non
debet inconueniens reputari ſi dãnum ſterilitatis,vel ſimile cõ-
municat cũ locatore,ad quẽ res locata debet peruenire,vt perpe
tuò ſit penes eũ.Et ita no.ꝑ Cy.C.loca.l.legẽ. ſed in hoc empto-
re eſt eadẽ ratio:quæ in conductore.ergo &c.Aliam rationẽ po
nit Iac.But.quia res vendita debet̃ ſicut ſpes : ideo eius interitu
debitor liberatur:vt l.ſi ex legati cauſa.de ver.obl.Sed in locatio
ne debetur patiẽtia,q̃ eſt de futuro:ideoq; nec perire poteſt : qđ
non eſt:ſed quia per eum factum nõ eſt,tenet̃ ad intereſſe,ſecun
dũ mercedis remiſsionem:vt ipſe no.in d.§.item cũ quidam. ſed
in hac emptione eſt eadem ratio,quæ in conductione,& locatio
ne:ergo &c.Et ſic breuiter propter omnimodam ſimilitudinem
concluditur ꝙ illo anno debet fieri remiſsio pretij.

a ☙Publican⁹. De iſta q.vide Bart.in l. fi.in princ.C.de præd.curi.libr. x. & in l.ij.in ij.col.C.de iure emphy. & ibi apoſtil. meam, & ibi etiam vide dom.Iaſ.in xx. col. & vide Paul.de Ca.in l.cotem.§. qui maximos.ff.de pub. & ibi vide Bart. in j. col.& Alex. in addi. & vide Bartho. Soc. in conſi. lxxxviij. & Alex.in conſ.xcviij. & in conſ.cviij.in iij. vol.& Pet.de Anch. in conſ.cccxv.& cõſil.cccc. Tho.Diplo.

1 *☞Contractus locationis qualiter cognoſcatur à contractu emptionis.*
2 *Ex modo contrahendi inſpicitur quis contractus ſit.*
3 *Ciuitas quando uendit pedagium in quibus caſibus ſit fienda remiſsio pretij.*
4 *Refectio alicuius proprietatis ſi requirit magnam impenſam ad quem pertineat, domino,an uſufructuario.*
5 *Vſufructuarius qua actione poſsit repetere expenſas per ipſum factas à domino proprietatis.*

SOlutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine in
uocato,ſaluo ſemper iudicio cuiuslibet
melioribus rationibus mouentis. Videt̃ ꝙ dictus cõtra
ctus locationis fuerit:& ſic debeat fieri remiſsio pretij
pro illo anno:ſicut in locatione fit remiſsio mercedis:vt dictum
1 eſt ſuprà,in prima ratione facta pro illa parte.†Et quia dico hũc
eſſe contractum locationis. Ad hoc oſtendendum præmitto ꝙ
qñ agitur vt in alium transferatur dominiũ rei vel vſucapiendi
conditio ꝓ certo pretio.Et tũc cõſtat ꝙ eſt emptio:vt l. cõuenit.
& l.cũ manu ſata.in fi.ff.de cõtrahen.emp.Et ſic loquitur totus
ti.ff.de contrah.emp. C.de inſti. Idem ſi agit̃ vt transferat̃ aliud
ius:vt ſeruitus,vſusfructus.vt d.l.cũ manu ſata.§.j.de peri.& cõ
mo.rei ven.l.neceſſario.§.j.j.de vſufruct.l.iij. Aliquando agitur
vt ille qui pecuniam recipit.nullum ius in alium transferat: ſed
tantùm ꝙ aliquid faciat,vel operetur.& iſto caſu nõ poteſt eſſe

a ¶Super verbo agendo. Vide Ioã. Sando. in rubri. ff. de re. dub. vbi plenè ponit iſtã materiam. in iij. col. Tho. Diplo.

b ¶Scilicet ꝙ ꝑtiũ. Vide Ale. in conſ. lxxxiiij. in vij. vo. inci. põderatis his. in ij. colũ. Tho. Diplo.

c ¶Vel mẽſtrua. Vide Bar. in l. fi. C. de prædijs cur. lib. x. & ale. in cõſ. lxiij. inci. in cã aliàs vertẽte. in j. col. in vij. vol. Tho. Dip.

emptio,ſed locatio & cõductio:vt l.item ſi
pretio.§.j.ff.loca.de cõtrah.emp.l.cõuenit.
& d.l.cum manu ſata.in fi.& iſto caſu non
refert annuũ pretiũ, ſeu penſio conſtituat
toto tẽpore,an annuatim,vel ſingulis men
ſibus:vt l.qui operis. & ff.loca.l.ea lege. §.
locatũ. Aliquando conuenit ꝙ ille,qui pe-
cuniã recipit,aliquid faciat, & quod aliqd
det,& ſic vtrũq; : & tunc aut dare,ſeu rem
transferre venit principaliter , aut fieri per
conſequentiam:& erit emptio:vt ff.loc.l.ij.
§.j.Inſti.eo.§.item q̃ritur.Nã ibi hoc princi
paliter agitur vt artifex det mihi annulos
certę formæ quod autẽ ipſe faciat, hoc ve-
nit ex quadã cõſequẽtia:qa ipſe al's dare nõ põt. Aut fieri,venit
principaliter:rẽ tradi,venit ꝑ cõſequentiã:& erit locatio & cõdu
ctio:vt ff.loc.l.itẽ ſi pretio.§.inſula.Nã ibi opera principaliter lo
cat.dare aũt venit ex quadã cõſequẽtia,ſ.quia ędificat in alieno,
qñ dubitat quod iſtorũ veniat principaliter,vt in caſu ꝓpoſito.
Nam hic eſt dubium vtrũ principaliter veniat datio,ſiue trãſla-
tio dominij fructuum percipiendorũ,vel iure vſusfructus.patiẽ
tia aũt,ſ.ꝙ patiantur iſtum emptorẽ vti frui, veniat ex quadam
conſequentia , ſicut in vſufructu : vt l.iij. §.dare.ff.de vſufruct.
an econtra,ſ.ꝙ patientia principaliter,fructus autem faciat ſuos
ex quadam conſequentia:ſicut in quolibet alio colono qui con-
ducit fundum: & dominus principalis tenetur ad patientiam:vt
l.qui merces.§.qui fundum.& l.ſi in lege.§.colonus eum.ff.eod.
titul.& ſic poteſt eſſe dubium an ſit emptio vel locatio. & iſto
caſu gloſ.ſingularis dat doctrinam,ſ.quòd pretium & mercedis
quantitas faciat diſcerni emptorem à conductore. Ita not. ff.de
a ſuperfi.l.j.§.j.in gloſſ.ſuper verbo , agendo [a] .Quid vult dicere?
Certè nõ curant de nomine,ſ.an fuerint cõtrahentes vſi nomine
pretij,vel mercedis:quia in hoc nõ eſt vis:vt in d.gl.ſed hoc alia
b gl.declarat,ſ.ꝙ pretiũ eſt vnũ [b] , & certũ:merces verò per ſingu
los annos ſoluitur.Ita no.C.de iure emphy.l.ij. & quod ibi tenẽt
doc.Si ergo pretium vnũ eſſet cõſtitutum, quod non ſolueretur
annuatim,eſſet emptio & venditio. & quid ſi eſſet emptio,dicã
j.Sed quando pretium debet annuatim ſolui apparet ꝙ eſt mer-
cedis conſtitutio q̃ fit pro patientia, quæ ſingulis annis præſtat:
& ſic erit locatio & conductio:& ſic debet fieri remiſsio ſicut in
locatione.Et hoc probatur per dictas gloſſ. Hoc ſuadet etiam
ratio quando pretium ſeu merces ſoluitur ſingulis annis. Non
videt dñs velle trãsferre aliquod ius ad hoc,vt ſi ille ceſſet in ſo-
lutione poſsit eũ de prædio expellere:vt l.quæro.§.inter locato-
rem.ff.de loca.de publ.l.vectigalia.§.fin.Secus quando pretium
ſimul ſoluit.& hoc etiã ꝓbat in l.itẽ q̃rit.§.qui impleto.vbi de lo
catione fundorum ſemper habet reſpectus ad annuã præſtatio
nem.Et hoc modo debet intelligi.ff.de iure dot.l.ſi vſusfructus.
vbi dicit text.vel locet,vel vendat,intelligendum eſt locet,ſ.cer
ta mercede conſtituta ſingulis annis, emptione conſtituta pro
toto tempore.Et ita reperi poſtillatum per quoſdam doct.anti-
quos.Sic intelligi debet de vſufru.l.arboribus.§.vſufruct.ibi lo
care vel vendere.de bon.autho.iudi.poſ.l.ſi venditis. §.j. & l.ait
prætor.in cauſa etiam ſic debet intelligi in Cle.de reb. eccl. non
alie.c.j.in fin.dum ponit de locatione & conductione fructum.
Hoc etiam patet eo quod omnes leges loquentes de locatione
c fundi regulariter loquunt:cũ merces annua, vel menſtrua [c] con
ſtituitur:vt C.loca.l.licet.ff.e.l.itẽ quęritur.§.q impleto. & l. ſi in
l.§.ſi domus.&§.ſeq.de pu.l.vectigalia.§.fin.de fideiuſ.l.ſi à colo
no.& l.fideiuſſores.§.pro Aurelio.cũ infinitis ſi.Similis arguen-
di modus ad contractus cognoſcendos fit per glo. & Cyn.C.de
2 re.permu.l.j.in vlt.gl.†Cũ dubitatur qualiter cognoſcitur cõtra
ctus permutationis à cõtractu do vt des,inſpice qualiter loquũ
tur leges de hoc tractantes. Idem habemus in cognoſcendo
vectigal à tributo. Inſpicimus quomodo loquunt leges de hoc
tractantes:vt l.ij.§.j. ff.de pub.ita hic ex modo cõtrahendi inſpi-
cimus quis contractus ſit.Nam ſi ſolùm inſpiceres verba vendo
vel loco,eſſet imponere legem verbis. & ꝙ iſta verba non ſunt
curanda:quia ſi dicatur,do ad affictum, licet non vtatur verbo
locatiõis:tñ erit locatio,nõ vẽditio:vt extra,de lo.c.ij. ſic & Spe.
cũ tractat de locatione ponẽdo formas cõtractus ſemꝑ ponit de
annuã pręſtatiõe.in ti.de loc.Sed cũ ponit de vẽditione fructuũ
ponit de vno pretio quod ab initio ſoluit.in ti.de emp.& vendi.
§.j.Et ſic apparet ꝙ eſt locatio & conductio:& ſic debet fieri re-
miſsio pretij pro illo anno.Non ob. ꝙ pretium vnum fuit con-
ſtitutum ab initio:quia ſi ſolutio diuiſa per annos ſoluatur non
curatur de modo cõſtituendi.Ex hoc enim apparet illud vnum
pretium conſtitutũ nõ eſſe ex pretio ſingulorũ annorum : & ſic
perinde eſt ac ſi pretium eſſet conſtitutũ ſingulis annis:vt l.ædi-
les aiunt.§.fi.in gl.quæ incipit,ſ.vnico.de ædil.edic.Nec obſ.qđ
dicitur in contractu,emit &c.quia accipit,i.conduxit, vt C.lo.l.
hi qui.ff.eo.l.ea lege.§.locaui.de pub.l.quoties.§.fi.Facit de act.
emp.l.veteres.& l.ſeq.Nec ob.ꝙ vſi ſunt verbo pretio, &c.quia
pretium ponitur pro mercede:vt ff.locati.l.ea lege.§.locaui. & l.
inſulã.§.qui ædem.Sciendum tamen eſt ꝙ eſt quædam glo.quę
videtur aduerſari prædictis.ff.quib.mod.vſusfru.amit.l.Pompo
nius quærit.§.j.in glo.quæ incipit,ſed quid nocet.quæ videt vel
le ꝙ pretium conſtituitur ſingulis annis,& tamen ſit emptio:ta-
men illa non puto bene dicere,vt ex prædictis patet.Eſt quædã
alia ff.de contrahen.emp.l.fundi partem.ſecundũ vnam lec.quę
videtur ſentire contra.tamen illa lec.non placet,poſito tamen ꝙ
tanq̃ Iudæus nolens à verbis recedere.ſed ſi velles dicere hunc
eſſe contractum emptionis:tamẽ adhuc dico idem iuris eſſe quo
ſ.dixi:quia iudicabitur ſicut de locatis propter ſolutionem quæ
annuatim fit.Quod ſic probo:Certum eſt ꝙ ſuperficies transfer
tur in alium,vel per locationem vel per venditionem.l. j.§.j. de
ſuperfi.Sed conſtat ꝙ ſi ſuperficiarius ſuperficie non poteſt vti,
fit ei remiſsio eius quod annuatim eſt ſoluendum. inter quos §.
damni.& ibi no.de dam.infe.ergo apparet ꝙ non eſt hoc præci-
puum in locatione:ſed idem in emptione quæ habet ſimilitudi-
nem cũ ea.Præterea emptio & venditio, locatio & cõductio eiſ
dem iuris regulis cõſiſtunt:vt ff.de loca.l.ij.in prin. maximè vbi
eſt eadẽ ratio.ſed in emptione eſt per omnia eadem ratio,quę in
conductione,vt probatum eſt ſ. in vltima ratione facta pro iſta
parte:ergo &c.Pro hoc faciũt leges ſ. allegatæ quæ hoc vident
ponere pro eodẽ,ſ.locare vel fructus vendere:vt in d.l.in vendi-
tore.§.j.& l.prætor.§.in eum.de bo.aut.iud.poſ.& in c.j. in fi. de
reb.eccle.non alie.in cle.& de vſufr.l.arboribus.cum ſimi.Præ-
terea etiam ſi poneremus hunc non eſſe contractum locationis
& conductionis,nec emptionis & venditionis,ſed innominatũ,
in quo aliquid annuum præſtatur:tamen pro illo debet fieri re-
miſsio:vt C.loca.l.licet.& eſt caſus & glo.expreſſa.C.e.ti.l.exce
pto.Et ſic apparet ꝙ non eſt præcipuum in contractu locationis
& conductionis:ſed idem in alijs contractibus habentibus ean-
dem rationem.Præterea hoc video in tributis quę annuatim ſol
uuntur,vt ſi fructus percipi nõ poſſunt,non debeantur: vt ff.de
cenſi.l.forma.§.illam.& tamẽ cõſtat ꝙ tributũ nõ debetur ex cõ
tractu emptionis,ſed ex lege.Et prædicta vera quando pretium
annuatim ſoluitur:ſed ſi ponã totũ pretiũ vno tẽpore,vt in prin.
eſſet ſolutum:tunc dicerem eſſe emptionem & venditionem,per
glo.& leges ſ.alleg.An autẽ tunc debeat fieri remiſsio , & quid
iuris:tunc eſt aduertendum ꝙ ſit illud quod emptum eſt.Et pri-
mò videamus de pedagio.Et certè pedagium põt accipi pro eo
quod ex pedagio percipitur,ſicut dicit de vectigali:vt ff.de pu-
bli.l.j.§.j.in gl.ibi:vectigal eſt quod pręſtat &c. Item no.C.de ve
cti.& commiſ.in rub.Et ſi hoc modo accipit,venderetur ipſum
corpus nummorũ,quod perciperet ex vectigali.Sed iſtud verũ
eſſet,cũ pedagiũ ſeu vectigal perciperetur à ciuitate:& ita daret
ipſi emptori:& ſic id,quod percipit,nõ videt emptum: cũ nũq̃
fuerit ciuitatis,vt ſtatim dicam in fructibus. Secundo modo po
teſt accipi pedagium,vt dicatur emiſſe ipſum ius percipiendi pe
dagium,quod ipſi ciuitati competit. Tertio modo põt intelligi,
vt dicitur emiſſe ipſam perceptionem pedagij & commoditatis
percipiendi:ſicut videmus in vſufruc. aliud enim eſt emere ius
vſusfructus:aliud perceptionem fructuum,ſeu commoditatem
vtendi.iſtud enim facti eſt:vt ff.de iure do.l.ſi vſusfructus.de pe
ri.& commo.rei ven.l.neceſſario.§.fi.& ibi no.de vſufruc.l.arbo
ribus.§.vſufruc.Quod iſtorum ſit emptum poſſet dubitari. Di-
co ꝙ licet quando procedit cõtractus habilis & traditio, vt res
tradita perpetuò ſit penes recipientem,in dubio videatur tranſ-
ferri plenum ius.ff.de iure do.l.fructus.§.fi.cum l.ſeq.& pro do-
te.l.j.tamen in caſu propoſito cùm iſta iura non poſsint tranſ-
ferri,niſi ad tempus:vt de l.ſerui. l. iij. intelligam venditam eſſe
ipſam perceptionem fructuum, ſeu percipiẽdi cõmoditatem: vt
d.l.ne

d.l.neceſſario.in fi.cũ gl.de peri.& cõmo.rei vẽ.& l.ſi vſusfructu.
ff.de iure do. Ad hoc induco ff.de do.præleg.l. pen. & quod ibi
not.in vlti.gloſſ.ſic debet intelligi.l.cũ in plures. §.pe.ff.lo.Idẽ ſi
diceremus venditũ ius per id quod allegatũ eſt ſ.Cũ aũt ipſa ꝑ-
ceptio,ſeu cõmoditas vẽdat,ſpes ſeu alea videt empta:vt l. nec
emptio.de cõtrahen.empt.de act.emp.l.ſi iactũ. Aliud eſt enim
emere ipſam perceptionẽ:aliud eſt emere illud quod percipit:vt
3 ex dictis legibus colligitur.†Et ſic apparet ꝙ periculũ eſt empto
rũ:nec debet fieri remiſsio pretij ꝓpter guerrã, vt dictis legibus.
Hoc aũt verũ intelligo,ſi guerra eſt ſine culpa ciuitatis venden-
tis,vt puta propter guerrã,q̃ in Marchia ex pedagio nihil ꝑcipi
tur.Sed ſi ciuitas ipſa inferret guerrã alteri:vel alia ciuitas ſibi ſi
ue iuſtè,ſiue iniuſtè:videt ꝑdi pedagiũ culpa ciuitatis.& ſic de-
beret fieri remiſsio pretij:vt ff.lo.l.ſi merces.§.culpę.& quod no.
ſo.ma.l.pe.in prin. De illis aũt verbis q̃ cõſueuerunt adijci,ſ.vẽ-
do pedagiũ,& fructus qui percipiuntur ex eo,non curo: quia vi
dentur adiecta cauſa tollendæ dubitationis. & idem important
quod ipſum pedagiũ:ar.eorum quæ ſtatim dicentur,&c.

SEcundò videndum eſt de eo
quod dicitur,fructus,& vſusfructus,reditus , & pro-
uentus,qui percipientur ex prædijs. & hoc aduerten-
dum eſt: Aut enim venduntur fructus percipiendi ab ipſo ven-
ditore tradente emptori:& tunc ipſum corpus fructuum videt
deductum:quibus non perceptis debet fieri remiſsio pretij pro
rata,quaſi venditio pro illo anno nõ ſit contracta:vt d.l.nec em-
ptio de contrahen.emp.& l.debito.§.veriſimile.cum ſi.allegatis
ſ.in ſecunda ratione pro parte affirmatiua,aut vendunt fructus
percipiendi ab ipſo emptore.& ſic ad ipſum pertinet cultura &
cura & tunc ipſum ius vſusfructus videtur venditum ſiue appo
nantur dicta nomina,ſiue alterum tantũ,non curo quantũ ad ꝓ-
poſitũ:vt ff.de vſufr.l.cũ ita.& de vſufru.l.ſi quis ita.& ibi gl.fa-
cit ad iſtã diſtinctionem.ff. vſufruct.quemadmo.caue.l. idẽ eſt.
& ibi no.Et iſto caſu periculũ eſt emptotis, ſicut in eo qui emit
proprietatẽ:vt l.neceſſario.§.fi.de peri.& cõmo.rei vẽ.Prædicta
vera qñ ciuitas vendens erat domina illorũ prædiorũ.Sed ſi ha-
beret vſumfructũ tantũ:tunc videt vendidiſſe ſolã perceptionẽ
fructuum tantũ.Idem videt etiã in d.l.neceſſario.§.fin. & quod
ibi no.Super tertio,qñ vẽdunt fructus percipiendi, ex ædificijs
& molẽdinis,ſecundũ verba ſuprà ſcripta,dico vſumfructũ vẽ
ditũ eſſe,per eadem iura quæ ſuprà dicta ſunt in prædijs. tamẽ
in effectu iuris eſt diuerſitas. Nam ſi quædam ædificia,& mo-
lendina ſunt ita deſtructa ꝙ deſierint totaliter eſſe:tunc vſusfru
ctus eſt extinctus:vt l.repeti.§.rei mutatione.ff.quibus mo.vſuſ-
fruct.amit.de vſufruct.leg.l.ſi cui inſulæ.Inſti.eod.§.penul.& ſi
reædificarentur,non deberetur vſusfructus: vt ff.de verb.obli-
ga.l.inter ſtipulantem.§.ſacram.in fi.§.& ideo hic non eſt tractã
dum de refectione . Dico ergo quòd periculum eſt emptoris,
ſicut ſi emeret proprietatem:vt l.neceſſario.§.fin.de peri.& com
mo.rei vendi.& de vſufruct.lega.l.ſi cùm vſufructuarius.§.fi.Si
verò aliqua pars remanet:tunc vſusfructus integrè remaneret:
4 vt d.l.ſi cui inſulæ.de vſufruc.†Et ideo eſt videndum ad quem
pertineat refectio:cùm requirat magnam impenſam.& videtur
quòd dominus proprietatis non cogatur reficere:vt l.hactenus.
de vſufruct.& l.ſi cùm vſufructuarius.in fine. Primò videtur,
ꝙ ad ipſum vſufructuarium talis impenſa pertineat, licet impẽ-
ſam à domino repetat:vt not.dicit gloſſ.de dam.infect.l.damni.
§.ei cui.Et ecõtra videtur quòd dominus teneatur reficere: al's
teneretur ad intereſſe:vt l.ex conducto.in prin.eo.tit.Sol.dico ꝙ
cùm iſte ſit fructuarius,omnem rei curam recepiſſe videtur: vt
l.j.in fi.& l.ſeq.ff.vſufru.quẽadmo.caueat.Et in hoc videt à dño
proprietatis procurator cõſtitutus in rem ſuã: vt l.j.in fi.& l.ſeq.
ff.de ope.no. nun.Ex hoc concludo.ꝙ ipſa cura & ſolicitudo re
fectionis indiſtinctè pertineat ad vſufructuarium:vt l.inter fru-
ctuarium.de dam.infect.vbi caſus.Vnde ſi vſufructuarius vult
agere cõtra dñm ꝓprietatis,ꝓ pecunia refectiõis,ne fortè ipſe ꝓ
illa pecunia habenda cogatur vendere res ſuas,poteſt:vt ff.man
da.l.ſi verò non re.§.fin.& l.ſi mandato meo.in princip. cùm ha
beat ad hoc mandatum,vt ſuprà probatum eſt.Non enim eſt fa
cile ſoluere,& poſtea repetere:vt l.ſi dubitetur.in princip. de fi-
deiuſ.& l.ſtipulatus in prin.eo.tit.de cõpen.l.j. & ij.Si verò ipſe
fructuarius,vellet reficere ſua pecunia , poſſet:nec poſſet à dño
prohiberi:vt l.hactenus.§.Neratius.de vſu
5 fruct.† Et illã pecuniã quã expẽdit poſſet
repetere:vt l.omnium.de vſufruc.& quod
no.in l.ſi cuius.§.idẽ q̃ſitũ de vſufr.ſed qua
actione?Gloſ.dicit negotiorũ geſtorum:vt
not.in d.l.enim. & d.l.damni.§.ei cuius.de
dam.infec.Vlterius puto ꝙ repetatur actio
ne mandati,cùm videatur conſtitutus pro
curator,vt dictum eſt.nõ eñ põt agi nego.
geſt.cũ hoc faciat ex neceſsitate:vt ff.fami.
erciſ.l.hęredẽ.§.ſi vnus cõmune eñ nego-
tium magis q̃ alterius geſsit.Probatur ex-
preſsius de bo.auth.iudi.poſ.l.prætor. §. &
gñaliter.& non ob. quod dicit, fructuariũ
poſſe cogi nõ reficere:vt l.hactenus.qa ve-
rũ eſt ſi vult carere vſufructu:vt d.l.cũ vſu
fructuarius.de vſufr.aliàs bene cogitur:vt d.l.inter fructuarium
de dam.infect.Nec ob.quod not.in d.l.damni.§.Titius quia ve-
rum eſt ꝙ talis expenſa ad eum pertineat, ita quòd cùm petere
poſsit alia actione,& alio modo ſibi cõſulere, ceſſat cautio dãni
infecti,quæ eſt ſubſidiaria.Nec ob.quod dicitur dominum non
teneri:quia verum eſt ſi vult carere iure dominij,an ipſo non re-
ficiente expenſas iure dominij priuatur:vt ff.de damno infecto.
l.quamuis.in fin.& l.ſibi proprietarius. Hoc præmiſſo in quæ-
ſtione propoſita an debeat fieri, remiſsio, dico quòd non:quia
caſus fortuitus non poteſt imputari domino : vt ſuprà,probatũ
eſt.nec etiam culpa refectionis non factæ cùm pertineat ad fru
ctuarium.vt dixi.ſed poſſet fructuarius petere intereſſe ratione
quantitatis ſibi non ſolutæ.Simile in emphyteuta,vt no.per Cy.
C.de iure emphyteu.l.j.in fi.Ex his apparet reſponſio ad omnia
contraria ſuprà,in allegationibus facta. Reſtat vt reſpondea-
mus ad quædam quæ poſſunt allegari contra id quod dixi pro-
pter annuam præſtationem eſt locatio.Et primò nõ obſtat quòd
fuit vnum pretium conſtitutum.licet ſolutio diuiſa per tempo-
ra:quia illa inſpectio primæ locationis habetur in legatis & alijs
ſimplicibus obligationibus. Sed in obligationibus reſpectiuis
vnitas pretij non inſpicitur ſi fuit habitus reſpectus ad ſingula.
vt ecce:ſi plures res emuntur vno pretio, dicitur vna emptio.&
probatur ſuprà,in quinta ratione primæ partis. Sed pone quòd
emi plures res pro pretio centum,ſ.decem pro tali, &c.ita ꝙ li-
cet ſit vnũ pretium:tñ eſt habitus certus reſpectus ad pretia ſin-
gularum rerum.Certè plures dicuntur venditiões:vt ff.de ædil.
edict.l.ędiles aũt.in fi.& in gloſ.quæ incipit,ſ.vnico.quã not.ita
in propoſito,licet ab initio fuerit vnum pretium:tamen hoc fuit
reſpectu cuiuslibet anni pro rata, vt patet ex themate:ideo per-
inde eſt ac ſi ſingulariter pro quolibet anno eſſet conſtitutum
pretium erit merces.Non obſt. quòd vſi ſunt verbo emit:& vẽ
didit:vt dixi.nam verbum emere, ponitur pro conducere:vt C.
loca.l.ei qui inſulam.§.qui ædem de pub.l. Cæſar. & hoc ponit
Groffred.de iuramen.calum.in Summa de loca.argumen.l.ve-
teris.de actio.empt.Non obſt.quòd vſi ſunt hoc vocabulo,pre
tio.Nam licet quædam glo.ſingularis velit dicere ꝙ hoc nomen
ſolummodo contractui emptionis & venditionis congruat , vt
C.de prædijs.cum l.fina.& ibi not.tamen hoc verbum pretium,
interdum ponitur pro mercede:vt not.per Azo.in ſumm.C.lo-
ca.§.j.& probatur.ff.loca.l.qui inſulam.§.qui ædem. & l.ea lege.
§.locaui.& ff.de acqr.poſſ.l.ſi quis ante.circa finem.
Diſputata fuit hæc quæſtio per me Bar.de Saxoferrato mini
mum legum doctorem.

1 ☞Quando quis habet poteſtatem aliquid faciendi, & illud facit:ualet quod facit,licet non exprimat unde authoritatem habeat.
2 Quando quis habet officium aliquid gerit ſuper re ad illud officium ſpectante,in dubio uidetur gerere contemplatione officij non ſe obligandi.
3 Si mandatur alicui aliquid, & in eum plenum ius transferatur:tunc etiam ſi ille mandatarius gerat nomine proprio,ualet quod agitur in præiudicium mandantis.
4 Præpoſitus ad aliquod negotium exercendum an & quando obliget dominum.
5 Quando aliquis contrahit ,uidetur contrahere contemplatione officij quod exprimit.

QVAESTIO V.

a ADunantia [a] generalis cõmunis
Peruſij conceſsit prioribus poteſtatem, & Baliam ad
certum tempus diſponendi,& ordinandi , contrahen
di, & commune obligandi ſuper abundantia frumenti habendi

a ¶Adunãtia. Adde ꝙ iſta q. eſt iſerta in antiqs lect. Bar. i l. ambitioſa. i fi. ff. de decr. ab ordine fac. & ibi vide apoſtil. meã,& vide Bar. i l. quoties. §. data. ff. de ope. le. et ibi vide ale. i addi. & apoſt. ale. i l. habebat ff. de inſti. & in addi. Bal. & Ale. i l. ſi ꝑ errorẽ. in ij. col. in ver. extra gl. ff. de iu. om. iud. & Fel. i c. paſtoralis. §. qa verò. in ij. col. de offi. dele. & in c. cũ acceſsiſſent. iiij. & v. co. de cõſti. Th.

a ℭEt circa primũ. Vide Bartol. in l. ambitioſa. in vlti. col. ff. de decre. ab ordi. facien. & ibi apoſt. do. Ale. & ibi vide apoſtil. meã. & vide Alexã. in l. j. §. opus nouum. in prin. ff. de no. ope. nun. Tho.

in ciuitate Peruſij, quod al's ad ipſorũ Priorum officiũ non ſpectabat: ꝗ Priores miſerãt quendã Florentinũ in Siciliam pro frumento, certa ei pro mercede quantitate ꝓmiſſa, & nõ dixerũt ſe hoc facere ex authoritate, & Balia eis cõceſſa ab abundãtia generali per Florentinũ. ex parte ſui impletũ fuit quod cõuenit. Quærit̃ an cõmune Peruſij ſibi teneat̃ ad præſtandam dictã quãtitatem pro mercede promiſſã, vel non. & ꝙ cõe teneat̃ oſtendi-
1 tur pluribus rationibus. † Primò ſic: q̃n quis habet poteſtatem aliquid faciẽdi, & illud facit: valet quod facit, licet nõ exprimat vnde authoritatem habet. imò, quod plus eſt, ſi diſponens etiam ignoret ſe authoritatem habere: vt ff. de iudic. l. ij. §. j. de condi. & demon. l. multũ. de inſtitu. l. habebat. in princ. & in l. ſeruũ Titij. in fi. ff. mandati. Sed iſti priores habebant authoritatem: ergo licet non expreſſerint, commune obligatum eſt. Secundò ſic: Quando aliquid poteſt geri duplici iure, ſemper videtur geri eo iure quo res melius valet, & quo melius gerenti licet: vt ff. de teſta. mili. l. iij. extra, de præben. c. niſi. vbi hoc videtur expreſſum. Pro hoc totum illud generale in dubio debemus intelligere, vt res potius valeat quàm pereat: vt l. quoties. de rebus dub. de verbo. obliga. l. quoties. cum ſimilibus. Ergo in propoſito videntur priores contraxiſſe authoritate adunãtiæ generalis, vt ſic valeat.
2 † Tertiò ſic: Quando ille, qui habet officium, aliquid gerit ſuper re ad illud officium ſpectante, in dubio videtur gerere contemplatione officij, non ſe alio nomine obligandi: vt ff. de nego. geſt. l. Neſennius. de inſti. l. fina. & de admi. tut. l. cùm poſt. §. j. & not. quando ex facto tut. l. poſt mortem. §. j. ergo hic in dubio videntur Priores contraxiſſe authoritate adunantiæ generalis. Quartò ſic: Paria ſunt mandatum præcedere, vel ratihabitionẽ ſequi: vt l. finali. C. ad Macedo. ff. de ſolu. l. ratum. de regu. iur. c. ratihabitio. lib. vj. cum ſimilib. ſed quando aliquis contractus celebratur cum aliquo, qui alicuius negotia gerit, licet hoc nõ fiat mandato domini: tamen ratihabitione ſecuta dominus tenetur: vt C. quod cum eo. l. ei qui. in fin. & not. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. j. & not. ff. de admi. tuto. l. tutores qui poſt. §. aduerſus. Si igitur ratihabitio ſequens faceret commune teneri: ergo & mandatum
3 præcedens: in caſu ergo propoſito teneatur commune. † Quintò ſic: Quando alicui aliquid mandatur, & in eum plenum ius transfertur: tunc etiam ſi ille mãdatarius gerat nomine proprio, valet quod geritur in præiudicium mandantis: vt ff. de dona. l. ſi tibi dederim. & ita not. facit. l. hoc iure. §. ſi quis dederit. eod. titu. ſed adunantia generalis concedendo Prioribus cùm habeat poteſtatem, tranſtulit in eos iuriſdictionem ordinariam ſuper hoc vt l. fina. C. de iuriſdict. omnium iudi. & not. ff. eod. titul. l. more. & ſic modò tanquam hoc competat officio Prioratus, poterũt ſuper hoc vt priores contrahere, & commune obligabitur. Pro hoc optimè quod nota. extra, de elect. cap. in cauſis. & quod ibi not. per gloſſ. & Innoc. vbi dicitur quòd quando capitulum cõcedit aliquibus quòd eligant prælatum, videtur eis iſtud ius eligendi donatum, & ſic non eligunt authoritate capituli, ſed ex poteſtate ipſorum. Sextò ſic probatur ſingulariter per caſus plurium legum. Primò per l. res. §. finali. cum ſeq. quæ incipit, non tantùm. & l. ij. §. penul. ff. de iure fiſc. vbi licet delator non dicat deferre alieno mandato: tamen ille qui mandauit punitur, & ſic non eſt neceſſe quòd in executione actus mandatarius dicat ſe facere mandato alterius. Secundò ſic probatur per l. qui ſeruum. ver. niſi quaſi defenſor. & ver. idem. de interro. act. vbi manifeſtè colligitur idem eſſe, ſiue ego ſim in iudicio quaſi defenſor alterius, ſiue ſim meo nomine, ſi primo: tamen in veritate mãdatum præceſſerit. Tertiò per l. poſt dotis. ſolut. matrimo. ſecundùm lecturam Dyn. vbi videtur pater ſtipulari procuratorio nomine filiæ, licet non exprimatur. Quartò per l. his qui. §. vnde quæritur. & §. ſin autem. ff. de manumiſ. vbi quis emit ſeruum proprio nomine, & tamen propter mandatum quod præceſsit: tenetur ac ſi fuiſſet expreſſum procuratorio nomine alterius. Quintò per l. ſi mandato Titij. §. j. ff. manda. & C. de dolo. l. j. vbi ille fideiuſſor qui emit ſuo nomine, tenetur mandati, propter p̃cedens mandatum, ac ſi emiſſet nomine principalis. Ex quibus omnibus concluditur commune teneri, licet non fuerit dictum de authoritate & Balia adunantiæ generalis.

4 Contrà, quod commune non teneatur, probatur pluribus rationibus. † Primò ſic: Ad hoc vt dominus obligetur per eũ, quẽ propoſuit ad aliquod negotiũ exercẽdũ, eſt neceſſe vt ille, qui cũ tali, qui præpoſitus eſt, contrahit, ſciat illũ ad hoc præpoſitũ eſſe, & etiam in hoc ſciat ſe cõtrahere: vt ff. de exercito. l. ij. §. j. & ij. no. eo. tit. l. j. circa princ. in iij. gl. ſed in quæſtione noſtra nõ proponitur ꝙ ille Florentinus ſciuit prioribus eſſe cõceſſam illã Baliam: nec eſt præſumptio ꝙ ſciuerit, cùm eſt forenſis: vt l. fin. ff. de decre. ab ordi. fac. & extra, de cõſti. c. j. & ij. Et quia eſt regula ꝙ ignorãtia præſumitur: ergo
5 cõmune nõ tenetur. † Secundò ſic: Semper cũ aliquis contrahit, videt̃ cõtrahere contemplatione officij quod exprimit: vt l. fi. de inſtito. & l. cùm poſt. de admi. tut. & not. in l. poſt mortem. §. j. ff. q̃n ex fac. tu. Sed hic Priores cõtrahendo, ſolum officium prioratus expreſſerũt, nõ aũt adunãtię generalis, ſed ex officio quod in contractibus non poterat commune obligare. Tertiò ſic: Regula eſt ꝙ perſona in cõtractibus extrinſecus non ſubintelligatur: vt ff. de verb. obl. l. ſi ſtipulatus. §. Chryſogonus. & ſic magis ſuo nomine ꝙ̃ nomine alieno quis pręſumitur gerere: vt l. & magis. ff. de ſolutio. & ff. mãda. l. Papinianus. de in rem verſo. l. ſi filius. ergo in hac obligatione non ſubintelligetur ꝙ hoc fiat authoritate adunantiæ: ergo commune non tenetur. Quartò ſic: Nomẽ officij, vel authoritatis extraneæ nunquam ſubintelligitur: ſed in dubio quis tanquam ipſe contrahere videtur: vt ff. de iure dot. l. cùm pater. vbi officiũ curatoris nõ ſubintelligitur: vt C. cre. euic. pi. non debe. l. j. & ij. vbi non intelligitur quis vendere iure creditoris, niſi exprimatur: vt ff. loca. l. ſi quis. §. penulti. vbi non intelligitur quis locare tanquam fructuarius, niſi hoc exprimatur. ſic hic non intelligitur facere authoritate adunantiæ generalis, niſi fuerit expreſſum: ergo, &c. Quintò ſic: Quando alicui officiali conceditur vt aliquid faciat quod aliàs ad ipſius officium non ſpectabat, intelligitur quando faciat authoritate ſuperioris concedentis, non authoritate propria: vt extra, de reſcrip. c. cum aliquibus. lib. vj. & longa differentia eſt, vtrum quis faciat authoritate propria, an authoritate apoſtolica: vt de ſupp. neg. præla. c. j. in clemen. cum concordan. ibi poſitis. ſed hic non fecit authoritate ſuperioris, ſed adunantiæ generalis: ergo, &c. Sextò probatur per caſus plurium legum. Primò per l. Caſsius. ff. de ſolu. cũ ſimili. ibi notatis. vbi illud quod mihi mandatur ꝙ faciam nomine alieno, ſi faciam nomine proprio, non valet. Secundò per l. iij. §. ſed & quando de tutore. verſicu. ſed & quid ſi tutor. ff. iudi. ſol. vbi non ſufficit quem eſſe tutorem, niſi vt tutor adminiſtret. Tertiò per l. ſi ego. cum ſua gloſſa quod vi aut clam. vbi factum eius, qui à me habet mandatum, nõ nocet mihi, niſi nomine meo agat. Quartò per l. ſi vnus. §. j. ff. pro ſocio. vbi factum ſocij non nocet ſocietati, niſi ſocietatis nomine geſtum ſit. Facit quod not. eodem titu. l. actio. §. j. Quintò per l. ideo. §. penul. & fina. ff. de in rem verſo. vbi videtur quòd non aliter tenetur dominus, vel pater niſi hoc animo geſſerit filius, vel ſeruus, vt in rẽ domini, vel patris verteretur. & illa actio æquiparatur actioni mandati. l. j. & de nego. geſt. & eod. titu. l. iij. §. j. verſi. regulariter. Et ſic in mãdato oportet, quòd fiat animo explicandi mandatum, quod hic non eſt factum. Concluditur ergo commune Peruſij non teneri.

Solutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine inuocato, dico circa prædictam quæſtionem duo eſſe conſideranda. Primò, an poſt reformationem prædictam factam ab adunantia generali prouiſio ſuper abundantia pertineret ad ipſorum Priorum officiũ, vt ſic hoc poſſunt vt Priores ex officio Priorum vigore officij prioratus, licet ante reformationem non poſſent. Secundò eſt videndum poſito, quòd hoc nõ poſſent ex vigore ipſorum officij, an ſi non exprimunt ſe facere authoritate adunantiæ commune
a teneatur. Et circa primum[a] dico verba reformationis eſſe diligẽter inſpicienda. Si enim hoc conceditur officio, vt quia dicunt, quòd ad officium Priorum pertineat: & tunc Priores poterunt iure ſuo. Si verò dicerent verba quòd hoc poſsit authoritate adunantiæ generalis. & ſimilia verba: tunc hoc non poſſent ex vigore eorum officij. Hoc probatur in procemio inſti. circa medium, de vete. iure enu. l. j. §. omnia enim. ff. de offic. eius cui mãd. eſt iuriſ. l. j. §. qui mandatum. de iuriſdi. omn. iudic. l. ſolet. Et hoc magis

magis eſt expreſſum extra, de cler. ęgro. c. j. lib. vj. & de ſupplen. negli. præl. c. j. in Cle. de reli. do. c. quia contingit. §. j. in Cle. Si verò verba ſunt dubia, & in noſtra quæſtione: tunc aut committitur ipſis prioribus vnum factum particulare, & inter certas perſonas, vel de certa re: & tũc in dubio intelligitur authoritate adunationis generalis, non ipſorum propria. Caſus eſt expreſſus extra, de reſcrip. cap. cum aliquibus. libro vj. Iuriſdictio enim ordinaria non conceditur in re certa, vel particulari caſu, argu. ff. de teſtamen. tuto. l. certa. ſed debet dari cuidam vniuerſali adminiſtratori, vt ſtatim dicam. Si verò conceditur vnum negotiũ vniuerſale: vt in q. noſtra, vbi conceditur prouiſio ſuper abundantia: tunc videtur concedi iuriſdictio ordinaria. quod probatur. Quia vniuerſitas hoc poteſt. l. fin. C. de iuriſdict. om. iud. ff. eod. l. & quia & ibi not. ſed concedendo aliquam adminiſtrationem vniuerſalem, in dubio videtur concedere iuriſdictionem ordinariã: vt l. j. in prin. & §. & vrbem. ff. de offi. præfe. vrb. & C. vbi & apud quem. l. fi. ibi: certæ adminiſtrationi cum iuriſdictio ineſt, &c. vt in aut̃. habita. C. ne fil. pro patre. vbi doctoribus conceditur iuriſdictio in ſcholares: & cõſtat quòd illa eſt iuriſdictio ordinaria. Et ſic in caſu propoſito ſi hoc fecerunt tanquã Priores, cùm hoc competat ipſi officio tanquam iuriſdictio ordinaria lege municipali hoc concedente: non eſſet neceſſe quòd fieret mentio de authoritate adunantiæ generalis. Pro hoc eſt tex. ff. quod vi aut clam. l. iij. §. non tantùm. vbi plane ibi: hoc ita ve-
a rum eſt, &c. Circa ſecundum[a] verò, poſito ꝙ hoc non poſsint facere authoritate eorum officij, an ſi non exprimant authoritate adunantiæ generalis, commune teneatur. Hic eſt aduertendũ
b Quãdoꝗ contrahitur cum eo, qui habet[b] mandatum, vel adminiſtrationem ab alio ſimpliciter. hoc modo: Titius promiſit, &c. non adiecto nomine alterius. & hoc caſu, quia cõtractus poteſt intelligi celebratus nomine ipſius proprio: ideo alius, à quo habet officium, fortè non eſt obligatus. Et ad hoc concludunt oẽs rationes factæ pro illa parte. ꝙ cõmune nõ tenetur. ſed ſi actus nõ poterat celebrari nomine proprio: locũ habẽt rationes factæ pro prima parte, ꝙ cõmune teneatur, quod tñ hic nõ examino: quia eſſet longum: ſed examinabo in repeti. quã intẽdo facere de l. ſi poſt mortẽ. ff. quando ex fac. tut. &c.
c Diſputata fuit hæc quæſtio[c] per me Bart. de Saxoferrato minimum inter legum doctores.

1 *Iudex quando aliquem iniuſtè capit, infert illi capto uim, & eum ſpoliat propria libertate.*
2 *Quando quis actione alterius utitur, uti debet tantùm cum ſua cauſa, & cum ſuis uitijs.*
3 *Aliquem capi, duci, & poni in carceribus, dicitur uocatio in ius, & appellatur citatio realis.*
4 *In his, quæ ſunt inſeparabilia, utile per inutile uitiatur.*
5 *Interdictum, quod datur ſpoliatis pro recuperanda poſſeſsione, non datur, niſi contra ipſum ſpoliantem.*
6 *Captura licet ſit inutilis in perſona unius: tamen poteſt eſſe præparatio utilis in perſonam alterius.*
7 *Actus naturalis etiam per uiolentiam factus, licet non proſit facienti: tamen prodeſt alijs in interpretatione præſcriptionis, ſi aliquis per uim de fundo expellitur.*
8 *Quando fuga debitoris iuſtè timetur, debet capi & detineri, licet aliàs fieri non poſſet.*

QVAESTIO VI.

d Lapus[d] fuit captus, & in carceribus poſitus authoritate iudicis indebitè & iniuſtè. deinde ad petitionem ſui creditoris, qui de iure cõmuni vel municipali poterat eum facere capi, & in carceribus detineri, pro debito fuit authoritate iudicis cõpetentis recõmendatus: & in carceribus pro debito ſuprà dicto poſitus. nũc Lapus petit ſe à carceribus relaxari & de iniquitate & iniuſtitia primæ capturæ, & carceribus legitimè oſtẽdit. Modò quęritur an debeat totaliter relaxari, an verò pro debito dicti creditoris debeat in carceribus remanere. & primò pro parte dicti Lapi ꝙ veniat
1 totaliter relaxãdus: probabo decem rationibus. † Primò probat̃ ſic: Certũ eſtꝙ q̃n iudex aliquem iniuſtè capit, & in carceribus ponit: infert illi capto vim, & eum ſpoliat propria libertate: vt ff. de in ius voc. l. pleriſque. in fi. de libe. homi. exhib. l. j. & l. ij. de cõdi. & demon. l. Titio centum. §. Titio. ſed ſpoliatus ante omnia debet reſtitui. C. ad leg. Iul. de vi. l. ſi quis ad ſe fundum. de ord. cog. l. fina. & C. vnde vi. l. meminerint. ſi per vim vel alio modo. l. j. ff. de vi & vi arma. l. j. circa prin. & ibi no. adeò quòd huic per vim ſpoliato, quaſi nulla exceptio poteſt obijci: vt ff. quod vi aut clam. l. j. §. per vim. & not. per Dyn. de reg. iur. c. ꝗ ad agendũ. Ex prædictis bene concludit̃ ꝙ dictus carceratus debet prius quàm aliud fiat propriæ libertati reſtitui, à qua fuerat ſpoliatus: & ſic debet totaliter relaxari. Secundò probatur hoc ſic: Quando vis expulſiua, ſeu ſpoliatiua infert̃ alicui per aliquam perſonam ex his, per quos nobis acquiritur, vt per filium, ſeruum, tutorem, & ſic tunc in eos datur interdictum vnde vi vtile, ſeu alia actio in eo quod ad nos peruenit: vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. quod igitur. & §. ſeq. & §. filius. & l. ſi me in. & q̃d ibi no. C. vnde vi. l. meminerint. ſed hęc vis eſt illata per iudicem ex cuius perſona, ſicut & cuiuslibet officialis, nobis poteſt q̃ri: vt ff. rem pu. ſal. fo. l. nõ quaſi. circa prin. de mag. cõue. l. j. §. exigent. de ado. l. nõ em̃. C. quando mulier tut. offic. fun. poteſt. aut̃. mat. & auiæ. & ibi not. Item ex alia violentia facta per iudicem ad illum creditorem peruenit illa prima detẽtio, quę primò fuit per eum facta: ergo contra illum creditorẽ poteſt agi, vt reſtituatur priſtinæ libertati. & ſic dictus Lapus ſit à carceribus totaliter relaxandus. Tertiò probo ſic: Vna ex regulis interdictorũ eſt ꝙ ĩterdicta licet ſint perſonalia: tamen ſunt in rem ſcripta, vt cõpetant non ſolum contra eum qui fecit: ſed contra omnem poſsidentem: vt ff. de interdi. l. j. §. pe. not. C. de interdi. l. incerti. in glo. vlti. ff. ne quid in loco pub. l. ij. §. antepe. q̃d vi aut clam. l. competit. §. fi. de ope. no. nun. l. pe. in fin. Sed ad iſtum creditorẽ peruenit detentio iſtius Lapi propria libertate ſpoliati: ergo contra eum dabitur interdictum de lib. ho. exhi. vel quodcunꝗ aliud, quod ad hoc dicat competere: & ſic erit à carceri-
2 bus totaliter abſoluendus. † Quartò probatur ſic: Quoties quis adminiculo, & actione alterius vtitur, vti debet tantùm cũ ſua cauſa, cum ſuiſque vitijs: vt l. Pomponius. §. ſi cũ quis. de acquiren. poſſ. de re iud. l. in omnibus. §. non debet. & l. quod ipſis. & ſpecialiter vitiat realia. & res furtiua, & vi abrepta: vt Inſtit. de vſucap. §. furti. ff de vſuca. l. ſequitur. §. quod autem. vi bon. rapto. l. fi. C. de fur. l. ſi abducta. de acquir. poſſ. l. vitia. & ibi not. ſed iſte creditor vtitur actione prioris capturæ, & incarcerationis: quia niſi Lapus fuiſſet ibi immiſſus, non potuiſſet ibi recommendari: ergo vtatur cum ſuis vitijs, vt ſic relaxetur ex vigore ſecundæ recommendationis: ſicut venit relaxandus ex primo, maximè cũ iſtud vitiũ eſt reale: cũ per vim fuerit libertate priuatus. Quintò probatur ſic: Quando fundamẽtũ venit deſtruendum: quia iniuſtè ædificatum eſt, venit deſtruendum quicquid ſuperædificatur: vt ff. de aqua pluuia arcend. l. Atheius. §. finali. cum l. ſequẽ. de except. rei iudi. l. egi. & quod dicitur de libello, & lit. conte. quæ ſunt fundamenta iudicij quæ ſi ſint malè concepta, totum iudicium deſtruitur: vt C. de lit. conteſt. authen. &c. offeratur de ſententijs. l. prolatam. de accuſat. l. libellorum. §. j. ſi menſor fal. mod. l. j. §. j. C. qui legi. perſon. l. momentaneæ. ſed in quæſtione noſtra fundamentum totius negotij eſt prima captura & incarceratio: & tale fundamẽtum venit deſtruendum: igit̃ quicquid eſt ſuprà ædificatum. & ſic ſecunda recommendatio. vnde dictus Lapus venit totaliter relaxandus. Sextò idem probatur per illud generale: Quoties, aliquid fit contra ius, non valet: nec ipſum, nec quod ſequitur ob id, vel ex eo: vt C. de legi. l. non dubiũ. de pac. l. pacta. quæ cõtra de fideiuſ. l. cùm lex. in fi. ſed iſta prima captura & incarceratio fuit facta contra ius, & ex ea ſeu ob eam ſecuta eſt ſecunda recommendatio: ergo recõmẽdatio nulla, & ſic dictus Lapus erit à carceribus totaliter relaxã-
3 dus. † Septimò probatur ſic: Certũ eſt ꝙ aliquẽ capi, duci, & poni in carceribus, dicitur vocatio in ius & appellatur citatio realis: vt ff. de in ius voc. l. pleriꝗ. & l. ſeq. & l. ſi his, & ibi not. C. q̃uo & quãdo iudex. l. cõſentaneũ. & in aut̃. de exhi. ꝙ intr. re. §. ſi ve-

a ℭCirca ſecundũ. Vide q̃d plenè no. bal. i l. falſus. C. de fur. Th.
b ℭCum eoqui habet. Vide Ale. in cõſ. cxlvj. in v. vo. inci. in cã. in fin. Tho.
c ℭHæc q̃ſtio. Adde ꝙ hæc q̃ſtio fuit diſputata Peruſij de anno dñi M. cccxlvj. de mẽſe Februarij prout inueni in xiij. vol. conſ. Tho. Diplo.
d ℭLap⁹. De iſta q̃one meminit Bart. in l. ij. §. fi. in fi. ff. de cuſtod. reo. & in l. ꝗ de crimine. in fi. C. de accu. & i l. ſed & ſi minor. §. j. ff. ꝗ ſatiſ. co. & i cõ. ccxxj. in fi. inci. an poſit⁹. in j. vo. & de iſta q̃one vide etiã Bar. i l. ſed eximẽdi. §. fi. & ibi Pau. de ca. ff. ne ꝗs eũ qui. cũ cõcor. de ꝗbus ꝑ do. Iaſ. ibi, quã legit ſub l. j. §. q̃d pręto r. in iij. col. eo. ti. Et vide Alex. in l. ſi finita. in prin. in antepe. col. ff. de dã. infe. & in l. legata inutiliter. ĩ ij. col. in princ. ff. de le. j. & Ang. de Are. ĩ §. fi. in iij. col. Inſti. de act. & bal. in cõ. cxvij. in ij. vo. & an per dationẽ fideiuſſoris videat̃ Lap⁹ tacitè cõfeſſus ſe fuiſſe bene captũ & tacitè approbaſſe capturã, vide ꝑ d. Io. bap. Seue. ĩ ſuo tra. de debi. fugi. in pe. q̃ſtio vbi plenè examinat. Tho. Diplo.

¶Nam interdictum. Vide Paul.de Caſtr. in conſil.xxxix.vlti. col.in fine.Tho.

ro.col.v.ſed ille,q ꝑ vna cauſa habet neceſ
ſe certo loco ſtare, & ſtare nō pōt, pro alia
capi & in ius vocari non pōt:vt ff.de in ius
voc.l.ij.in fi.Cùm ergo iſte Lapus haberet
neceſſe,vt coactus ſtare certo loco ex cauſa primæ captionis &
incarcerationis:per ſecundū creditorē non potuit capi,& in car
ceribus recommendari.& ſic debet totaliter priſtinæ libertati re
4 ſtitui.†Octauò probatur ſic,In his quæ ſunt inſeparabilia vtile
per inutile vitiatur:vt ff.de aqua quotidi. & æſti.l.j.item quæri-
tur.& §.Trebatius.de arbi.l.Pedius.not.in l.pecuniæ fœnebris.
ff.de vſuris.C.de agri.& cenſi.l.quemadmodum.libro xj.& ibi
not.per Dyn.in cap.vtile.extra,de regu.iur.libro.vj.Sed in caſu
noſtro ſecunda recommendatio non poteſt ſeparari à prima ca-
ptura & carceratione inutili:quia ſi prima recommendatio non
potuiſſet fieri: ergo ſecunda recommendatio propter primam
inutilem vitiabitur:& ſic Lapus erit totaliter relaxandus. No-
nò ſic probatur:Cōmētarienſis,ſeu cuſtodes carceris eſt quidam
depoſitarius carceratarum perſonarum.quod patet:qa ſicut de-
poſitario rei committitur cuſtodia.ff.depoſi.l.j.in princ.ita com-
mētarienſi & cuſtodi carcerū committitur cuſtodia perſonarū.
C.de cuſto.reo.l.cōmentarienſes.& l.fi.& ff.eo.l.milites.& l.fin.
ſed per denunciationem ſeu ſequeſtrationem factā depoſitario
non debet interdici depoſiti reſtitutio.C.depo.l.pe. & in authē.
ſed ratio ibi poſita eſt ex cor.de depoſito. §.j.col.vj. maximè qa
ibi dicitur ꝙ non poteſt interdici officiali publico pars admini-
ſtrationis.Ad iſtud ergo in propoſito per recommendationem
poſtea factā non potuit commentarienſi interdici quin eūreſti-
tuat priſtinæ libertati, ſi ex prima cauſa carcerationis venit libe-
randus:& ſic dictus Lapus venit totaliter abſoluendus. Deci-
mò probatur per l.ſpecialem videtur caſus ff.de bon.auth.iudi.
poſ.l.cùm vnus.ver.planè.nā ſi res eſt capta pignori iuſſu iudi-
cis per vnum ex creditoribus:omnes alij poſſunt ire in poſſeſsio
nē.tamen ſi prima captura non valuit: quia primus nō erat cre-
ditor etiā ſi aliqui qui nō ſunt creditores,intrēt in poſſeſsionem:
nihil valebit.Ita in propoſito captio & carceratio ꝑſonę eſt loco
pignoris:ſi nō valet in prima captura & carceratiōe, nō valebit
etiā ſecunda recōmēdatio:& ſic dictus Lapus erit relaxandus.

Econtrà quod pro debito di-
cti creditoris debeat in carceribus remanere,probatū
5 alijs decē rationibus†Primò probatur ſic.Nam inter-
a dictum quod datur ſpoliatis pro recuperanda poſſeſsione, eſt
vt nō detur niſi cōtra ipſum ſpoliantē:vt ff. de vi & vi arm.l.cū
à te facti.ff.de acqui.poſſ.l.fi.vti poſsi.l.j.ſed iſte Lapus fuit ſpo-
liatus libertate ſua per iſtū creditorē,qui ſecundò facit recōmē-
dari eum:ſed per primam capturam & carcerationē: igitur con-
tra iſtum creditorem non poteſt agi vt reſtituatur ſuæ libertati:
& ſic pro eius debito iſte Lapus debet in carceribus remanere.
Secundò probatur ſic:Quando ad vnum putatiuum creditorē
aliquid de bonis debitoris peruenit indebitè & iniuſtè,alius qui
verè debitor eſt,poteſt agere contra ipſum putatiuum credito-
rem,& facere ſibi reſtitui antequam ipſi debitori reddatur: vt
ff.de condi.indebi.l.tutores.de bo.authori.iudi.poſsi.l.non expe
dierit.§.fina.& ibi not.C.de iure delibe.l.ſcimus.§.licētiam. Sed
in quæſtione noſtra ad primum qui fecit Lapum capi peruenit
detentio perſonæ ipſius indebitè, & iniuſtè:ergo iſte ſecundus,
qui verè eſt creditor,potuit licitè illam detentionem facere in ſe
transferri,antequàm reſtituatur Lapus priſtinæ libertati:& ſic
debebit in carceribus pro debito remanere.Tertiò probatur ſic:
Quando vnus actus venit ad præparationem alterius, licet ille
actus nō ſit iuridicè factus,nec proſit facientibus:tamen alijs ve
rè ius habentibus prodeſſe poterit:vt ff.de inof.teſt.l.poſthu.§.ſi
quis ex his.Ita in propoſito,licet prima captura & incarceratio
fuerit iniuſtè facta,tñ quia eſt quoddam præparatoriū ad recō-
mendationem,proderit alijs creditoribus verè ius habētibus:vt
ibi poſſent facere recōmendationem:& ſic debeat Lapus in car
6 ceribus remanere.†Quartò probatur ſic:Licet initium captio-
nis,ſeu ipſa captura ſit inutilis & inefficax in perſona vnius:ta-
men poteſt eſſe prȩparatio vtilis & efficax apprehēſionis in per
ſona alterius:vt ff.de acquiren.re.do.l.naturale.§.illud.& l.in la-
queum.& quod ibi nota. & Inſtit.de re.diui.§.illud. Ita in pro-
poſito, licet captura & carceratio prima ſit inutilis: tamen po-
teſt eſſe præparatio ſecundæ recōmendationis vtilis,& efficax:
& ſic iſte Lapus debeat in carceribus remanere.Quintò proba-
tur ſic:Regula eſt,quòd illud non præſtat impedimētum,quod
de iure non ſortitur effectum:vt ff.de condi.& demonſtra.l.hęc
conditio.quando dies leg.ced.l.penul.de regu.iur.c.nō præſtat.
& ibi per Dyn.ſic:Inutilis ſententia non eſt impedimento, quin
alia feratur:vt C.quomodo & quando iudex.l.ſi præſes. de ſen-
ten.ex breuicu.recitan.l.ij.de ſentē.& interlo.om.iud.l.j. de ſen-
ten.quæ ſine certa quanti.l.fina.ſic ſtipulatio inutilis non impe-
dit actionem naſci ex numeratione vtili:vt ff.ſi certum pet.l.cer
ti condictio.§.quoniam.de verbo.obliga.l.ita ſtipulatus.§.Chry
ſogonus.Ita in propoſito,prima captura, & carceratio inutilis,
non præſtat impedimentum ſecundæ recommendationi vtili-
7 ter fiendæ:& ſic Lapus debet in carceribus remanere. †Sextò
probatur ſic:Actus naturalis etiam per violentiam factus, per
quem aliquis impeditur ne locupletetur cū aliena iactura: licet
non proſit facienti:tamen prodeſt alijs in interruptione prȩſcri-
ptionis,ſi aliquis per vim de fundo expellitur:vt ff. de vſucap.l.
naturaliter.& not.C.de præſcrip.xxx.anno.l. ſi quis emptionis.
§.ſed ſi quis.ſed iſta prima captura & carceratio operatur,vt iſte
Lapus locupletetur cum aliena iactura,effugiendo debiti ſolu-
tionem:ergo licet non proſit primo facienti,proſit alij: & ſic La
pus in carceribus remaneat.Septimò probatur ſic: Quando ex
facto vnius tertij aliquis damnificatur,& alteri commodum ac-
quiritur:ille,qui eſt damnificatus, primò debet agere contra il-
lum tertium.quàm contra eum, cui commodum acquiritur: vt
de eo per quem fac.eſt l.j.in princi.ſi quis cautio.l.ij. in fi. cum l.
ſequen.& quod not.C.de inſtit.& ſubſtit.l.j.de condi.& demon
ſtratio.l.in teſtamento.ita ſcriptum. Cùm igitur iſte Lapus fue-
rit priuatus ſua libertate occaſione primæ capturæ, prius debet
agere ad ſuum intereſſe contra eum, qui fuit author primæ ca-
pturæ:non autem debet venire contra iſtum creditorem, niſi in
ſubſidium: vt dictis legibus ſic debet in carceribus remanere.
8 †.Octauò probatur ſic: Quando debitoris fuga iuſtè timetur,
debet capi,& detineri,licet aliàs fieri non poſſet:vt ff.de his quę
in fraud.cred.l.ait prætor.§.ſi debitorem. in authenti. vt iudi.ſi-
ne quoquo ſuffrag.§.neceſsitatem.& quod not. Inſtit. de actio.
in princip.in gloſ.ſuper ver.in iudi.& quod no.C.de ferijs.l.dies
feſtos.in ij.glo.in x.col.de pac.iura.fir.c.j.§.j.glo.ſuper ver. pote
ſtatem. ſed hic iuſtè timetur de receſſu iſtius Lapi, quod patet
in themate quæſtionis:quia antè habebat ius faciendi capi & de
tineri: ergo poſito quòd aliàs non poſſet detineri hoc caſu poſ-
ſit:& ſic Lapus debet in carceribus remanere.Nonò probatur:
Commentarienſis ſeu cuſtos carceris eſt vt depoſitarius, vt di-
ctum eſt ſuprà,in ix.quæſtione facta pro parte cōtraria: ſed alio
agente legitimè & probāte legitimè de iure ſuo,interdicitur de-
poſiti reſtitutio:vt ff.depoſi.l. bona fides. & quod ibi not.C. de-
poſi.auſ.ſed iam in caſu noſtro, qui legitimè habet ius faciendi
capi,& in carceribus detineri,vt eſt propoſitum:licet potuit cu-
ſtodi carceris interdicere depoſitæ perſonæ reſtitutionem:& ſic
Lapus debet in carceribus remanere. Decimò & vltimò pro-
batur ſic:Per legem vbi videtur ſic caſus expreſſus.ff.quod me.
cau.l.ſi.in fi.vbi dicitur ſic, ꝙ æſtimatio quæ eſt facta per nun-
cios authoritate iudicis,licet indebitè: & tamen ſi in veritate id
quod ſolutum eſt debitè debeatur:non competit repetitio.Ita in
propoſito,licet iſte Lapus fuerit indebitè carceratus: tamen iſte
creditor qui fecit eum recommendari,in veritate habet ius faciē
di eum capi,& ſic non poterit repeti,vt reſtituatur ſuæ libertati,
& ſic debet in carceribus remanere.

1 ☞*An debitor ad petitionem alterius creditoris,qui ſecundò fecit recommendari,poſ-ſit detineri.*

2 *In delictis tutor quantum ad pupillarem reputatur extraneus.*

3 *Recommendatus ex una cauſa non poteſt citari ſeu recommendari ex alia, ſi per hoc proceſſus primus impediretur.*

SOlutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine in-
uocato,ſalua ſententia cuiuslibet docto.
aduocati,ſiue ſcholaris,qui melioribus rationibus mo
ueretur,in q.præſenti videtur mihi aduertendum:quia
queſtio generaliter proponitur ꝙ prima captura & incarceratio
fuit facta indebitè & iniuſtè, nec declaratur qualiter. Item non
declaratur vtrum prima captura fuerit ad petitionē eiuſdē cre-
ditoris, qui primò fecit recommendari vel alterius. Et ideo,vt

omnia clarè liqueant,oportet diſtinguere. Aut enim prima ca-
ptura fuit facta indebitè & iniuſtè:quia fuit captus extra territo
rium iudicis,& ductus & carceratus in ciuitate, in qua non ha-
bebat domicilium:& tunc in carceribus ad petitionem eiuſdem
vel alterius creditoris non poterit recommendari:quia etiā ſi iu
ſtè fuiſſet ductus,haberet ius reuocandi domum:vt l.ij.§.legatū.
cum §.ſeq.ff.de iudi.Sed ſi eſſet de caſibus,in quibus non habe-
ret ius reuocandi domū:dic vt infrà dicā in alijs mēbris. Quod
autem in territorio alterius indebitè capiatur, probatur expreſ-
sè de ædil.edic.l.quid ſi fugitiuus.§.idem ſcribit placere.cū glo.
ſua.Prȩterea,ſi executio realis non poteſt fieri in territorio alte-
rius:vt l.cum vnus.§.is qui.de bo.auth.iudi.poſ.& l.à diuo Pio.
§.j.de re iudi.multò magis non poteſt fieri perſonalis:& ideo qa
ipſe iudex nō poteſt facere capi in alterius territorio, lex vult ꝙ
ſcribatur iudici,ī cuius territorio eſt,vt ipſe cùm expedit capi fa
ciat:vt in authen.vt nulli iudi.§.ſi quis verò cōprehenſorum. &
C.de adul.auſ. ſi verò criminis.Aut fuit captus & incarceratus
in territorio iudicantis,ſed aliàs indebitè & iniuſtè: & tunc aut
prima captura & incarceratio fuit facta indebitè & iniuſtè re-
ſpectu iuris partis,ad cuius petitionem fiebat:ſed reſpectu iudi-
cis fuit iuſtè,puta fuit carceratus primò ꝓ debito ſoluto,nec cō
ſtabat iudici,& ſtatutum ſibi permittebat:aut ex ꝑte iudicis pri-
mæ capturæ & carcerationis fuit iniuſtitia. Primò caſu,aut ius
ſecundæ recommendationis fundatur ex vi primæ capturæ &
carcerationis:quia aliàs ius recommendandi nō haberet.Exem-
plum:Vidi in quibuſdam ciuitatibus ſtatutum, ꝙ ille,qui eſt in
carceribus poſitus pro debito poſsit ibi recommendari ſine cau
ſæ cognitione:& poſt recommendationem cognoſcatur de iuri
bus debiti.Sed ſi non eſt captus,non detur licētia capiendi, niſi
ꝑcedente cauſæ cognitione.Ita eſt tenor ſtatuti.& iſto caſu ſecū
da recōmendatio aſſumit vigorem à prima carceratione.& ideo
cum primò non fuerit creditor, nec etiā ſecunda valet, ſiue ſit
idē creditor,ſiue alius.hic eſt caſus.ff.de bo.auth.iudi.poſ.l.cùm
vnus.circa prin.in ver.ſed plura. Aut ſecūda recōmendatio nō
capit vim à prima captura & carceratione: quia ante per ſe ius
habebat faciendi capi,& detineri:tūc ſecūda recōmendatio va-
let & pro ſecunda debet in carceribus remanere ſiue ad petitio-
nē eiuſdem creditoris,ſiue alterius. Iſtud probatur per caſum re
ctè intelligēdo ſecundū quod doct.intelligūt.ff.ne quis eū, qui
in ius voc.vi exi.l.ſed eximendi.§.itē ſi quis. vbi dicit ꝙ ſi ille q
per calumniā ducebatur,fuit exēptus,eximens teneſ actione in
factum,ex illo edicto:quod datur etiā inquantū in litē iurabitur
intereſſe:ſed pro illa cauſa,pro qua faciebat eum citari per calū-
niā non poteſt iurare:quia ſua non intereſt.Oportet ergo de ne-
ceſsitate poni quod ſua intereſt:ideo quia per aliā cauſam eū fe-
cit detineri.Et ita intelligunt Iac.de Raue.& Iaco.Butr. vt ipſe
refert.in lect.ſua Inſti.de act.§.pœnales.Præterea hoc caſu nul-
la cōmiſſa eſt ibi violentia,per quā poſsit dicere ſe ſpoliatū.Nā
iudex quantū eſt in ſe facit legitimè,& iuris executio non habet
in ſe iniuriā:vt l.iniuriarū.§.j.ff.de iniu.& quod vis non ſit com-
miſſa,eſt expreſſum.ff.de re.iur.l.factū cuiq;.§.nō videſ. ſed hic
eſt ſolū dolus ex parte eius qui fecit eū capi,cuius occaſione po
teſt conueniri actione iniuriarū:vt d.l.iniuriarum.§. ſi quis per
iniuriam.Sed natura ſimplicis doli eſt vt nō egrediatur perſonā
cōmittentis:vt l.ij.§.j.de doli excep.l.apud Celſum.§.fi.eod.titu.
& ſic patet ꝙ ſi alius poſtea fecit recommendari, ſibi non nocet
dolus & calūnia primi.Itē natura ſimplicis doli hæc eſt,vt in ea-
dem perſona purgeſ noua extinſeca ſuperueniēte cauſa iuſta:vt
l.non ſolùm.§.quod vulgo.ff.de vſuſca.de acquir.poſſ.l.qui bo-
na.§.j.C.eod.l.cùm nemo.ſed in caſu propoſito ex noua recom-
mendatione ſuperuenit ipſi creditori noua iuſta cauſa retinēdi:
ergo etiam pro eo poteſt in carceribus remanere.Præterea inter
dicto de libe.ho.exhi.non tenetur qui detinet ſine dolo: vt ff.de
libe.ho.exhi.l.iij.§.ſi cum quis.& §.ſeq.ſed hic ſiue ſit idem ſiue
alius,detinet ſiue dolo:quia dolus eſt purgatus:ergo &c.Secun
do caſu quando ex parte iudicis,ſeu executoris ſuæ familiæ,fiat
iniuſtitia:vt puta, quia fuit extractus de domo,vel de eccleſia,
vel quia fuit captus tempore quo non poterat: iſto caſu nō fuit
dolus purus,ſed violentia,vt dixit expreſsè text.in l.plerique.in
fine.ff.de in ius vocan. & poteſt dici quòd talis carceratus per
vim ſpoliatus eſt ſua libertate:vt ff.de lib.ho.exhi.l.j.& ij.& ideo
iſto caſu eſt aduertendum. ſi quidem iſta talis violentia cadit in
vim compulſiuam, vt quia talis captus,& a
carceratus huic carcerationi conſentit. qđ
apparet multoties: quia dant commenta-
rienſi cautionem de non recedendo,vt ſta
ret habilius in carceribus.vel quocūq; alio
modo de conſenſu carcerati appareat:licet
per violentiam:& tunc tam ad petitionem
alterius creditoris ius habētis,quàm ad pe-
titionem eiuſdem ius habētis ex alia cauſa poterit in carceribus
recommendari.& ibi dedit pro tali debito remanere. Caſus eſt
ff.quod met.cau.l.fin.in fi.vt ſi illud quod eſt indebitum perue-
nit ad me per violentiam compulſiuam factam ob officialibus
non debeat aduocari:ſed iſtud ius detinendi talem debitorē pro
debito mihi competebat:ergo ſi detētio ad me peruenit:nō auo-
cabitur.& hoc ideo:quia natura actionis,per quam quis reſti-
tuitur aduerſus vim compulſiuam,hæc eſt, vt ſolum damnum
proſequatur:vt ff.quod met.cau.l.ſed & partus.§.fi.vbi etiā vi-
detur caſus,licet hic nō eſt damnificatus:quia iſtud ius detinen
a di erat debitum huic creditori:ergo,&c.Si verò [a] talis violentia
cadit in aliam vim ſpoliatiuam:tunc ad petitionē eiuſdem, qui
eum primò capi fecit pro alio debito,ſine dubio nō poterit deti
neri:quia ſpoliatus ſua libertate ante omnia reſtituendus eſt,nec
vlla iuſta exceptio poteſt opponi quare non reſtituatur.l.ij.C.ſi
per vim vel alio modo.ad l.Iul.de vi.l.ſi qs ad ſe fundū. ff. quod
vi aut clam.l.j.§.per vim.no.de vi & vi arma.l.j.& per Dy.de re
gu.iur.c.qui ad agendū.lib.vj.Præterea hoc videtur expreſſum
in detentionem liberi hominis.ff.de proba.l.ſi quis liberum.C.e.
l.vis eius.facit ff.de libe.cauſ.l.liberis.§.fin.ff.de acquirē.re. do.l.
1 nemo ſeruum.†Sed quæratur an ad petitionem alterius credito
ris,qui ſecundò fecit recommendari poſsit detineri: hoc eſt du-
bium:quia videtur ꝙ iſtud iudiciū recuperandæ libertatis, qua
priuatus eſt,detur ſolùm contra primum non contra ſecundum
per l.cum te.de vi & vi arma.& ſuprà dictum eſt. tamen dico ꝙ
debet relaxari,& priſtinæ libertati reſtitui ante omnia: & ſic nō
poteſt pro alio recommendari, & retineri:quanquam alius ha-
beat ius in eum.Nam quando aliquis ſpoliatus eſt per aliquam
perſonam,ex cuius facto poteſt nobis quæri: in eo quod ad nos
peruenit,tenemur interdicto vnde vi, vel alio iudicio reſtituto-
rio: ſicut ſi ſpoliato facta eſſet per noſmetipſos:vt ff. de vi & vi
arma.l.j.§.igitur.& §.ſequen.& l.ſi filius.& l. ſi vi à me. & quod
ibi nota.eod.titu.ſed iſta violentia illata eſt per iudicem & offi-
ciales,ex cuius facto poteſt nobis quæri:vt l.non quaſi.rem pu-
pil.ſal.fo.& de mag.conuen.l.j.§.exigere.C.quando mut.tu. of.
fun.poteſt.authen.matri & auiæ. & quod ibi nota.ſed ſi ipſe:qui
modò detinet, feciſſet ſic ſpoliari:nullam iuſtam exceptionem
poſſet opponere,quin reſtitueretur:ergo nec modo.vt ſuprà di-
ctum eſt.Præterea de hoc videtur caſus. C. vnde vi.l. memine-
2 rint.etiā ſpoliatione facta iudicis authoritate, ſicut fuit hic†Cer
tum eſt enim quòd in delictis tutor quantum ad pupillum
reputatur extraneus:vt l.nec interdicto.de regu.iur. & tamen ſi
tutor fecit per iudicem ſpoliari aliquem re debita ipſi pupillo:
ex qua ſpoliatione peruenit ad pupillum ante omnia ipſe pupil
lus debet reſtitui.nec vllam iuſtam exceptionem poteſt oppone
re:vt ibidem.ita hic.Præterea de iure canonico ſpoliatus omni-
bus bonis vel maiori parte ab vno non poterit conueniri, nec
executionem pati ad petitionē ſpoliatoris,vel alterius:niſi prius
reſtituatur,vt in capit.frequens.extra,de reſtit.ſpo.libro vj.ergo
mutò magis eſt in eo qui ſpoliatus eſt libertate, quæ eſt inæſti-
mabilis: vt l.ſi procurator ad exhibendum.§.finali.rem rat. hab.
de regu.iur.l.non eſt ſingulis.§.j.l.libertus. & hæc ſpoliatio gra-
uior eſt quàm ſpoliatio bonorum:vt l.in ſeruorum.in fin. de pœ
nis.Præterea lex illa,cùm à te.de vi & vi arma.locum habet ſo-
lùm quando petitur reſtitutio per illud interdictum vnde vi.ſe-
cus ſi alio iure agatur:quia tunc non ſolùm poteſt agi cōtra ſpo
liantem,ſed contra quęcunque,ad quem aliquid ex ſpoliatione
peruenit,propter regulam interdictorum,quæ eſt vt ſint in rem
ſcripta:vt l.j.§.penul.de interdi.C.eo.l.incerti.& ne quid in loco
publ.l.ij.§.antepen.& quod vi aut clam.l.competit.§.finali.cum
ſimili.& hoc apertè nota.extra,de reſti.ſpo.c.ſæpe.pro hoc C.de
agri.& cenſi.l.ſi coloni.libr.xj.ſed in quæſtione noſtra iſte petit
ſe reſtitui priſtinæ libertati,vel per officium iudicis,per interdi-
ctum de lib.ho.exhi.quia eſt contētio & detentio ipſius nō pro-

a ¶Si verò. Vide quæ ſcripſi in l.Domitianus.poſt Barto.ff.ad ſenatuſconſul.Turpilia. & vide Paul.de Caſtr.in cōſ. xxxix. in vlti.col.in fin. qui videtur ſentire cōtrarium.Tho.Diplo.

a ¶Mulier. Alias incipit, quædam mulier. & ita eſt iſta diſputatio manu ſcripta in libr. x. conſi. in char. iij. & vide not. conſi. Bart. in cōſ. cccxxxvij. inci. factum eſt tale, mulier. in ij. volu. & pro conſi. Barto. alle. Alex. iſtam diſputationem in l. ſi verò. §. pen. in fin. ff. ſol. mat. & de iſta diſputatio ne meminit etiā bar. in l. quæ dotis. in ij. col. & in l. pe. §. vxor ff. ſol. mat. & ibi vide apoſt. in verbo pa trimonium. & Alex. in l. ij. minor. in additio. Bar. C. communi diui. l. quod autem. ff. de iure do. & Ale. in l. ſæpe. in v. col. ff. de re iu. & vide Pau. de Caſt. in authē. pręterea. & ibi vide Iaſ. in ij. colum. & Phili. Decium. C. vnde vir & vxor. & adde qđ aliquas dubitatiões Bartol. hic iſta diſpu tatione ſoluit Bald. in l. nulla. C. de ſent. quæ ſine cer. quanti. & in authē. res quæ. C. commu. de leg. in d. l. penul. §. vxor. ſo. matri. & vide Ludo. Rom. in cōſi. cccxiij. incip. in caſu propoſi te conſultationi, vbi per iſta dicta Barto. conſuluit, vt ibi per ipſum. Tho. Diplo.

pter ſe, ſed propter debitū: vt ff. de libe. ho. exhi. l. iij. §. hoc aūt. & l. pen. & quod not. de rei vend. l. j. §. per hanc. coniuncta. l. j. & ij. de lib. ho. exhi. 3 †Ergo poteſt conuenire iſte tertius, ad quem detentio peruenit, nec poteſt dicere φ dolo non detinet: quia eo ipſo dolo facit φ non reſtituit eum priſtinæ libertati: nec vllam iuſtam exceptionem poteſt opponere: vt d. l. ſi coloni. vt ſ. probatū eſt. Ad vnum tamē volo aduerti, φ licet ſ. dixerim reſtitutionem eſſe petendā per interdictū, vel alia remedia: hoc nō intelligo φ debeat ordinariè ꝓcedi, ſicut ī ordinarijs iudicijs: ſed hoc debet expediri ſummatim per officium iudicis, qui illam carceratione ſeu executionē fecit fieri: vt l. à diuo pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudic. Et iudex iſtas exceptiones expediet, ſecundùm quod ius vult, inſpecta natura violentiæ adhibitę in terdicti ſeu actiōis, vel alterius iuris, quod competit huic, qui petit ſe reſtitui priſtinæ libertati. Et illam executionē vult impedire vt colligitur in d. §. ſi ſuper rebus. Iſta eñ carceratio eſt quædam executio, ſiue fiat de iure cōi, vt C. qui bo. poſ. l. j. ſiue de iure municipali. quod ſtatuit φ publica inſtrumenta mandent executioni: & ſic facit inſtrumenta habere vim ſententiæ. Et hoc ad ꝑſens ſufficiat ad ſolutionē quæſtionis.

Reſtat vt aliqua vtilia perſtringamus ad ſolutionem con trariorū factorū pro vtraq; parte, q̃ diuerſis mēbris dictæ ſolutioni videnē obſtare. Ad argumēta facta pro prima parte, inquā tū obſtant illis mēbris, in quibus dixi poſſe retineri: ſic reſpondeo per ordinē. Primū ſecundum & tertium argumentum qualiter debeant intelligi, patet ex ſolutione quæſtionis. Non obſtat quartum: quia nō vtitur actione alterius: ſed ad ſe & ſuo iure detinet, & à ſe incipit. & licet ad ſecundum creditorem peruenerit detentio, quæ erat apud primum: tamen propter hoc non dicitur eius actione vti: vt C. de præſcript. long. temp. l. j. Sed tunc dicitur vti actione prima, qñ tribueret aliquid iuris, vt dictum eſt in ſolutione. Sed hoc nil iuris tribuit ſecundo, ſed quandam facultatem, ſeu facti habilitatem. Non obſtat quintum argu. quia hoc in illis membris, quibus dixi poſſe detineri: non diſcutitur ipſa detentio, prout facti eſt, ſed diſcutitur ius ſeu cauſa primæ detentionis. ſed id ius non eſt fundamentum ſecundæ detentionis: igitur, &c. Non obſtat ſextum: quia non ſequitur ex eo, vel ob id, ſed ex nouo iure, vt dictum eſt. Vel ſi dicas ſequi ob id: tamen in eo ceſſat cauſa prohibitionis. ergo, &c. vt l. ſi his. de prædi. mi. Non obſtat ſeptimum argu. quia illæ leges loquuntur quando fit ad cognitionē & inueſtigationem alicuius criminis & ad cuſtodiam pendēte 4 proceſſu. quo caſu recommendatus ex vna cauſa nō poteſt citari ſeu recōmendari ex alia, ſi per hoc proceſſus primus impediretur: vt not. in d. l. ij. de cuſto. reo. Sed quæſtio noſtra loquitur qñ carceratio fit ad executionem: ſicut agitur vno creditore miſſo in poſſeſſione ex primo decreto, alij poſſunt remitti: vt d. l. ſi cū vnus. de bo. autho. iudi. poſ. & l. fin. C. eo. ita recommendatus ad petitionē vnius perſonæ, pōt recōmendari ad petitionē alterius: nec ſubeſt impedimētū quod poſſet ſubeſſe, quādo quis incarceratur ad cognitionē. Nō obſtat octauū: quia hęc ſola cauſa diſcutitur, quæ pōt ſeparari ad detentatione, vt dictum eſt in ſolutione habiti argumenti. Non obſtat nouum: quia hæc pars nō fecit ſimplicem denūciationem: ſed perfectè docuit de iure ſuo: ergo, &c. vt l. bona fides. ff. depo. & not. in d. auť. Non obſtat decimū, vt dictum eſt in ſolutione quæſtionis. Ad argumenta facta pro alia parte inquantum obſtant illis membris, vbi dixi nō poſſe ꝑ ſecundo debito detineri: reſpondeo. Ad primum patet reſponſio ex ſolutione quæſtionis. Ad ſecundum reſpondeo, quod verum eſt φ poteſt agere iure ordinario: non autem poteſt vti iure executio: ſicut non poteſt fieri executio contra fideiuſſorem vel contractus contra pignorum poſſeſſores. Ad tertium reſpōdeo: quia in §. ſi quis ex his. hoc accidit propter conſenſum eorū qui non oppoſuerunt: hic autem nullus fuit conſenſus. Præterea ibi eſt caſus, in quo ſententia facit ius apud omnes: ideo omnis eſt idoneus ſi non repellatur: ac etiam ibi primus actus fuit ſine violentia. Ad quartum reſpondeo: quia ibi initium fuit licitum de iure gentium: hic fuit violentia illicita, &c. Ad quintum reſpondeo, φ verum eſt φ non præſtat impedimentum actui licitè & iuridicè fiendo: ſed hic non fuit licitè factum, niſi prius reſtituat priſtinæ libertati. Ad ſextum reſpondeo φ licet talis violentia proſit ad impediendum vſuſcapionem & præſcriptionem: non tamen proderit vt alius poſſit illam rem ſibi detinere. niſi ſpoliatus primò reſtituatur: vt ſ. probatum eſt. Ad ſeptimum reſpondeo, illud verum, ſi prius eſt ſoluendo: alias ſecus. ſed hic prius non eſt ſoluēdo: quia nō poteſt me reſtituere libertati: ergo, &c. Ad octauum reſpondeo, tex. illarum legum videtur loqui in eo qui deprehenditur in ipſo actu fugæ, non in eo de quo eſt ſuſpicio, licet gloſ. & Dy. dicant idem quando iuſtè timetur. Poſito ergo φ hoc ſit verum in quæſtione noſtra: nō poteſt allegari, niſi ille ſpoliatus primò reſtituatur, nec etiā illa executio eſt quæ impediat reſtitutionem. Ad nonum reſpondeo φ illa lex facit contra: quia dicit φ debet agere ordinariè, non facere executionem contra depoſitarium, ſicut fecit. Præterea hic de ſuo iure nō poteſt docere, niſi primò reſtituatur. Ad decimum & vltimum patet rñſio φ ibi fuit vis cōpulſiua, vt dixi in ſolutione quęſtionis.

Diſputata fuit hæc quæſtio per me Bartol. de Saxo ferrato minimum inter Legum doctores.

1 ¶Ad poſitionem alicuius actus non ſequitur poſitio alicuius contractus, vel quaſi contractus, qui ab ipſo actu poteſt eſſe remotus.
2 Poſtquam mulier eſt nupta ſine dote, maritus non poteſt eam compellere ut ſe dotet.
3 Quando aliquis patitur aliquem aliquid facere in re ſua, ſi ille eſt talis perſona, quæ iuſtè reueretur, & timetur: patientia non habetur pro conſenſu.
4 In contractibus, qui conſenſu contrahuntur, lex ſemper ſubdit actus, per quos conſenſus declaratur.
5 Peculium ſola patientia conſtituitur.
6 Contractus, qui contrahuntur conſenſu, ſola patientia & uſu uidentur eſſe contracti.
7 Patientia habetur pro conſenſu, ubi de commodo patientis tractatur.
8 Cauſa alimentorum, & cauſa dotis uidentur eſſe pariter fauorabiles.
9 Talis uidetur eſſe affectio inter uirum & uxorem, quæ eſt inter patrem & filium.
10 Quod datur à muliere uiro propter onera matrimonij, dicitur dos.

QVAESTIO VII.

a Mulier[a] habens magnum patrimonium nupſit viro nulla dotis habita mentione. qui vir dicti patrimonij poſſeſsionem adeptus eſt, & ex eo fructus collegit, & in oneribus matrimonij conuertit, vxore ſciente, & patiēte, per plura tēpora. quæ vxor mortua eſt in matrimonio ſine liberis, nūc vir vult retinere & lucrari certā partē dicti patrimonij ex vigore cōſuetudinis, ſiue ſtatuti loquētis, qđ vxore mortua ſine liberis in matrimonio vir lucretur certā partem dotis. Quęritur an poſſet. & quia maritus qui vult retinere, & lucrari, ſuſtinet partes rei, alij autem, qui dicunt maritum non poſſe lucrari, ſuſtinent partes actoris: ideo pro parte actoris primò allegemus. Primò, φ vir non poſsit retinere, nec lucrari, probatur ſic: Ad hoc oſtendendū eſt inueſtigādū, an ex his quæ propoſita ſunt, dictum patrimoniū intelligat datū in dotē: probatur per gl. quæ eſt ff. de iu. dot. l. mulier bona. ſic inducendo: Certum eſt φ nos nō debemus dicere vel aſſerere quod in lege non dicitur: vt C. de colla. l. illam. in auť. de trien. & ſemiſ. §. cōſideremus. col. iiij. Sed hoc nulla lege cauetur φ mulier videatur bona ſua in dotem dare, niſi hoc ſit dictum, vt not. in d. glo. ergo, &c. 1 †Secundò probatur ſic: Ad poſitionem alicuius actus, non ſequitur poſitio alicuius contractus vel quaſi cōtractus, qui ab ipſo actu pōt eſſe remotus, & ſeparatus: vt ff. de acqui. hære. l. pro hærede. §. j. l. Papinianus. §. fi. & l. cum bonis. & de ſepul. viola. l. quæſitum. ſed in quæſtiōe noſtra ſunt duo actus, ſcilicet matrimoniū, et dicta adminiſtratio facta per virum. Et vterque actus pōt eſſe ſeparatus à contractu dotis. Nam matrimoniū pōt eſſe ſine dote: vt ff. de iure do. l. ij. C. de repu. l. fi. & de dona. ante nup. l. ſi. circa prin. facit de reg. iur. l. nuptias. de dona. inter vir. & vxo. l. cū hic ſtatus. §. ſi mulier. Item adminiſtratio poteſt fieri per virum abſq; eo φ bona ſint dotalia, & tanq̃ de bonis parafernalibus: vt l. ſi ego

l. ſi ego. §. j. ff. de iure dot. & C. de pac. l. hac lege. & l. fi. ergo concluditur φ ex his quę propoſita ſunt, bona nō videantur in dotē data: & ſic vir nō poſsit lucrari. Tertiò probatur ſic: De dote & dotis augmēto pariter iudicamus: vt. C. de iure dot. l. etiam. ff. de pact. do. l. inter. §. cū inter. Facit de leg. j. l. ſi ex toto. in prin. cū ſimi. Sed ego video φ ſi mulier dederit primo viro certam dotē, & poſtea patitur alias ſuas res adminiſtrare: non ideo videtur cō cedere in augmentū dotis: imò remanet proprium mulieri: vt ff. ad leg. Fal. l. pen. in prin. & d. l. ſi ego. §. j. de iure dot. & C. de pac. conuen. l. fi. ergo vbi nulla dos conſtituta eſt permittendo adminiſtrationem, non videtur dotem concedere. & ſic vir nō poterit 2 retinere vel lucrari partem dicti matrimonij. ergo, &c. †Quartò probo ſic: Certum eſt φ poſtquam mulier eſt nupta ſine dote, maritus non poteſt eam cōpellere, vt ſe dotet: in auť. de nup. §. ſi quis autem dixerit. co. iiij. & qui. mod. na. effi. legit. §. qui autem. colla. vj. facit C. de pac. conuen. l. hac l. & de repu. l. fi. ſed de iure hoc eſt quòd qui patitur alium ingredi poſſeſſionem rei ſuę, quā ſibi tradere non tenetur, patientia habetur pro contradictiōe: vt ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. cum ſimi. no. per gl. de acquir. poſſeſ. l. ij. Cū ergo iſta domina non teneatur tradere: ergo eius patiētia habetur pro contradictione: & ſic cōtractus dotis ex tali actu nō videtur celebratus. meritò ergo vir non poteſt retinere, nec lucrari. Quintò probo ſic: Donari dicitur quod nullo iure cogente conceditur: vt ff. de reg. iu. l. donari. C. de do. nec ignorans. Sed cùm mulier nullo iure cogatur ſibi dotem cōſtituere: ſi hoc faceret, diceretur quædam donatio ſeu liberalitas. ſed mulierum genus auariſsimum eſt, nec præſumitur in dubio liberalitatem exercere: vt ff. de don. inter virū & vxo. l. ſi ſtipulatio. §. j. ad Velle. l. ſed ſi ego. in fi. & C. de dona. ante nup. l. ſi à ſponſo. Concluditur ergo, quod mulier ex tali patientia non præſumitur habuiſ 3 ſe animum dotis conſtituendæ: ſic vir non lucrabitur. †Sextò probo ſic: Quando aliquis patitur aliquem aliquid facere in re ſua: ſi ille eſt talis perſona quæ iuſtè reueretur, & timetur, patientia non habetur pro conſenſu: vt videmus in filio, qui patitur patrem, in cuius eſt poteſtate, aliquē contractum in re ſua agere: nā ſibi non præiudicat: vt C. de bo. mater. l. j. in fi. expreſsius in auť. de nup. §. ſi vero. col. iiij. Sed non eſt dubiū φ vxor virū iuſtè reueretur, & timet: ergo, &c. Et pro hoc videtur gl. no. ff. quarū rerum act. non datur. l. j. §. quæ onerandæ. in fi. §. j. in glo. ſuper ver. metu. & ſic cū non ſit dos conſtituta, patet virum nō poſſe lucrari. Septimò probo ſic: Quando actus aliquis inter aliquos celebratur, qui poteſt cadere in ſpeciem alicuius nominati contractus, vel actus: videtur eſſe nominatus contractus, quādo eſt expreſſum inter contrahentes, vel colligi poteſt ex eorum conſuetudine: alias iudicatur contractus innominatus. ff. de condi. ob cau. l. ſi pecunia. in prin. & ibi no. in illa gl. de pręſcri. verb. l. naturalis. §. at cum do. Inſti. loca. §. j. ſed in caſu noſtro non fuit expreſſum quòd eſſet, nec mulier habebat in conſuetudine ſe dotanti: ergo non poteſt dici contractus dotis eſſe celebratus: ſed magis erunt parafernalia, vel contractus innominati, ſi non eſt dos: ergo vir non poteſt lucrari, nec retinere. Octauò probo ſic: Iſta eſt regula, quod in vno non concedit, in cæteris videtur eſſe prohibitum: vt. C. de procu. l. maritus. ff. de compen. l. Labeo. de condi. & demon. l. cùm ita. §. j. cum ſimi. no. in d. l. maritus. ſed ego reperio ſolùm in vno caſu permiſſum vt dos præſumatē tacitè conſtituta, ſcilicet quando data fuit in primo matrimonio, vt in ſecūdo intelligatur repetita: vt ff. de iure dot. l. dotem quæ in primis. & l. diuus. ſol. mat. l. pen. §. vxor. ergo alio caſu videtur eſſe prohibitum: & ſic hic non ſit conſtituta dos, vt vir non poterit lucrari. 4 †Nonò probo ſic: In contractibus, qui contrahuntur conſenſu, lex ſemper ſubdit actus, per quos conſenſus declaratur, ſcilicet per nuncium, vel per epiſtolam, vel nutu: vt ff. de act. & obli. l. conſenſu. de adop. l. pater naturalis. de leg. iij. l. nutu. Inſtitu. de obli. ex conſenſu. in prin. ſed hic neutrum horum interuenit per quæ conſenſus manifeſtetur, ſed ſola patientia, quæ ad hoc non ſufficit, vt probatum eſt: ergo, &c. Decimò probatur ſic: Tempus non eſt modus tollendæ vel inducendę obligationis: vt l. obligationum ferè. §. placet. de act. & ob. & de lega. j. l. nemo poteſt. Sed non eſt dubium qđ cōtractus dotis eſt obligatorius hinc inde: vt C. de rei vxo. act. in prin. §. vt plenius. eſt enim ſimilis emptioni, vt ff. de act. & oblig. l. ex promiſsis. ergo manifeſtè cōcluditur qđ per id quod vir poſſedit per plura tempora, nō videtur eſſe conſtitutus contractus dotis: & ſic vir non poterit retinere, nec lucrari. ergo, &c.

Contrà, quod cōtractus videatur eſſe celebratus, vt omnia bona videantur eſſe data in dotem, & ſic vir poſsit certam partem retinere & lucrari, probatur alijs rationibus. Primò ſic: Licitum eſt in iure arguere ab authoritate Ariſtotelis, legis, vel alterius magni authoris: vt. ff. de ſolu. l. ſi pater. de ſta. ho. l. ſeptimo menſe. & ff. ſi pars hæred. petatur. l. antiqui. ſed authoritas Ariſtotelis dicit quod eo ipſo quòd mulier nubit, videtur omnia bona ſua dare in dotem, vt ipſe dicit in Topicis, & no. per gloſſ. ff. de iure dot. l. mulier bona. in prin. ergo eius authoritati ſtandū eſt: & ſic videatur dos conſtituta, & ſic vir poſsit partem debitā retinere & lucrari. Secundò probo ſic: Cui competit diffinitio: & diffinitum: vt ff. de dolo. l. j. §. j. & de reg. iur. l. omnis diffinitio. ſed huic patrimonio competit diffinitio dotis, vt probabo: ergo eſt dos. Quòd competat diffinitio dotis, ſic probo: Dotis diffinitio hæc eſt: dos eſt quod à muliere vel eius patre datur marito vel patri, propter onera matrimonij ſuſtinenda, vt perpetuò ſit penes eum. Ita diffinit Azo in Summa de iure dotium circa principium, per iura ibi allegata. Item lex dicit, quòd nomen dotis conſiſtit in iure: vt ff. de impen. in re. dota. fa. l. quod dicitur. in princi. in gloſſ. quæ incip. id eſt, vniuerſitatis. ſed in his quæ iuris ſunt, patientia habetur pro traditione: vt. ff. de ſerui. l. penul. & l. quoties. §. fina. de ſerui. vrba. præd. l. ſeruitutes. in principio. Sed hæc mulier paſſa eſt: ergo videtur tradidiſſe, & propter onera matrimonij, vt proponitur in themate: ergo eſt dos. Pro hoc facit quod dicit, traditione conſtituitur dos: vt ff. de iure dot. l. quemadmodum. §. j. ſi ergo eſt dos: ergo maritus poterit lucrari, & reti 5 nere: ergo, &c. †Tertiò probo ſic: De iure hoc eſt φ peculium ſola patientia conſtituitur: vt ff. de pec. l. quam Tuberonis. §. ſunt quidam. & l. non ſolùm. in princip. eodem titu. Sed dos & peculium æquiparantur: vt d. l. quod dicitur. ff. de impen. in princi. & ibi no. in d. glo. id eſt vniuerſitatis: ergo ipſa dos poteſt conſtitui patientia. Cùm igitur hic patientia mulieris interuenit: dicēdum eſt dotem conſtitutam eſſe, & iure poſſe, & lucrari partem dicti 6 matrimonij. †Quartò probo ſic: Contractus, qui contrahuntur conſenſu, ſola patientia & vſu videntur eſſe contracti. Hoc videmus in locatione & conductione. ff. loca. l. item quæritur. §. qui impleto. l. cùm in plures. §. locator. C. eodem. l. legem. ſed cōtractus dotis ſolo conſenſu conſtituitur: vt C. de dotis promiſsione. l. ad exactionem. & de rei vxo. actio. l. j. in principio. §. j. ergo videtur in caſu noſtro tacitè conſtituta, maximè fauore dotis, pro qua in ambiguis interpretari debemus, & in cauſa conſtituē dæ. ff. de iure do. l. in ambiguis. & ſol. ma. l. j. & ibi no. ſic ergo poterit aut retinere aut lucrari. 7 †Quintò probatur ſic: Patientia habetur pro conſenſu, vbi de commodo patientis tractatur. ff. mandati. l. ſi remunerandi. §. ſi paſſus. eodem titu. l. qui patitur. & ibi nota. Sed quod hæc dos intelligatur conſtituta, eſt commodum mulieris, ex pluribus rationibus. Primò, quia melius à ſuo viro tractabitur, ſi eſt dotata quàm ſi eſſet indotata, & non ita de facili repelletur: vt in authen. de nup. §. ſi quis enim. & nota. ff. ſolu. matrimo. l. j. Item in alio: quia dos non poterit alienari, nec præſcribi: vt in titu. de fundo dotali. & de rei vxo. actio. §. & cùm lex. & propter ipſius delictum non publicaretur niſi in caſibus: vt ff. de bono. damnatorum. l. quinque legibus. ergo videtur conſentire. & ſic dos conſtituta, & ſic vir poterit retinere, & lucrari. Sextò probo ſic: Acceſſorium regulatur ſecundùm naturam ſui principalis: vt. C. per quas perſo. nob. acqui. l. ſecunda. ff. de vſuſcap. l. eos. de pecu. l. prima. & ſecunda. ff. de reg. iur. l. cùm principalis. extra, de reg. iur. c. acceſſorium. ſed dos eſt acceſſoria ad matrimonium, cùm ſine eo eſſe non poſsit: vt. C. de donatio. ante nup. l. fin. §. j. de ritu nup. l. inceſtas. de iure do. l. iij. ergo dos limitatur & regulatur ſecundùm regulas matrimonij, quod ſolo conſenſu liberæ mulieris contrahitur. ff. de ritu nup. l. libere. & de concubinis lege, in concubinatu. ergo dos ſolo vſu conſtituitur. & ſic hoc caſu patrimonium eſt dos, & vir poterit lucrari partem. Septimò probatur ſic: Promiſsio, ſtipulatio, & ſolutio, æquiparantur: vt. ff. de do. l. ſi patronus. §. primo. C. ad legem Falcidiam. l. fina. &. ff. de calumniatoribus. lege tertia. §. hoc adiecto. ſed in ſtipulatione hoc eſt quod ſtipulatio ſim-

a ¶Circa tertiũ. Vide Bar. in d.l. cùm de in rem verſo. in iij. col. & ibi Alex. in addi. ff. de vſur. & Feli. in c. illud. in iiij. colũ. de præſum. Tho. Dipl.

pliciter facta nõ adiecta cauſa ex cauſa do-
tis intelligitur: vt ff. de iure do. l. ſtipulatio.
cum l. ſeq. q̄ incipit, quod aũt. ergo idẽ erit
in iſta patiẽtia, quæ habetur pro traditione
vt intelligatur ex cauſa dotis, licet non ſit
expreſſum: & ſic vir poterit retinere, & lu-
8 crari, &c. †Octauò probatur ſic: Cauſa ali-
mentorũ, & cauſa dotis videntur eſſe pariter fauorabiles in mo
do cõſtituendi. quod patet: quia valet promiſsio dotis incertæ:
vt ff. de iure dot. l. cũ poſt. §. gener. C. de dotis ꝓmiſ. l. j. & ibi no.
ff. de vſu. l. cũ de in rem verſo. ergo dos per curſum triennij intel
ligitur legitimè conſtituta. ſed ex themate propoſito apparet ꝙ
talis mulier paſſa fuit vltra triennium quod patet: quia dixit per
plura tẽpora. Nam cũ dico tẽpora, intelligitur de duobus annis.
C. de vſu. & ibi not. ergo vt aditio plura operetur, intelligitur vl
9 tra trienniũ. & ſic videtur dos cõſtituta, & poterit lucrari. †No-
nò probo ſic, talis videtur eſſe affectio inter virũ & vxorẽ. quæ
eſt inter patrẽ & filiũ: vt ff. de lib. & ho. exhi. l. j. in fi. & l. ſe. de in-
iurijs. l. j. ſed in parte hoc eſt ꝙ ex ſua patiẽtia poſsidẽdi prẹſumi
tur filio donare: vt C. de bo. quæ lib. l. cũ oportet. §. ſin aũt eos. &
C. ſi quis alteri vel ſibi. l. ij. ff. de dona. l. donationes. §. pater. ergo
hoc caſu ratione tantẹ affectionis prẹſumitur mulierem paſſam
eſſe virũ poſsidere ratione dotis: & ſic poterit retinere, & lucra-
10 ri. †Decimò probo ſic: Id quod datur à muliere viro propter
onera matrimonij, dicitur dos, vt oſtenſum eſt ſuprà in ſecunda
ratione: ſed inſtrumenta fundi dicuntur eſſe dos fundi: vt C. ad
legẽ Falci. l. ſi prædiorum. ff. de fideiuſ. l. omiſsione. §. fideiuſſo-
res. & de fund. inſtructo & inſtru. leg. l. ij. §. docere. & ibi no. ſed
inſtrumentum quaſi dos fundi conſtituitur ex ſolo vſu eo ipſo
ꝙ paterfami. patitur inſtrumentum eſſe ad vſum talis fundi: vt
ff. de fund. inſtruct. l. inſtrumenta. & l. ſequen. & l. quæſitum. in
prin. & per totum. ergo & hoc caſu dos conſtituitur patiẽtia ſo-
la: & ſic vir poterit retinere, & lucrari.

1. ☞ *An ex patientia uideatur dos conſtitui.*
2. *An ex patientia cum curſu temporis præſumatur titulus.*

SOlutio. Nomine domini noſtri Ieſu Chriſti in-
uocato ſalua ſententia cuiuslibet docto
ris aduocati, ſeu ſcholaris, qui melioribus rationibus
moueretur, mihi videtur ꝙ quæſtio noſtra habeat tria
puncta. Primum an eo ipſo ꝙ matrimoniũ eſt contractum, mu
lier omnia bona ſua videatur dediſſe in dotem, ſi aliud non aga
tur. Secundum: poſito ꝙ matrimonium non ſufficeret, an ex pa
tientia: quia paſſa eſt virum intrare poſſeſsionẽ, & fructus per-
cipere, & in onera matrimonij conuertere, videatur dos conſti-
tuta. Tertiũ: poſito ꝙ prædicta non ſufficerent: an ex dicta pa-
tientia cum curſu tẽporis: quia hæc paſſa eſt per plura tempora
præſumitur titulus, & ſic dos cõſtituta. Ad primum dico ꝙ gl.
iſtud tangit ff. de iure dotium. l. mulier bona. in prin. & ibi dicit
quod Ariſtoteles tenet ꝙ ſic. Mihi autem videtur ſic diſtinguẽ
dũ: Aut iſta mulier erat minor: & nõ videtur dos conſtituta taci
tè: quia ſi voluiſſet expreſsè, non potuiſſet immobilia in dotem
dare ſine decreto: vt C. de adminiſtra. tuto. l. lex quæ tutores. in
prin. & §. j. de ꝑdijs min. l. prædia. not. ff. de iure dot. l. Titia. Aut
erat maior: & tunc aut iſta bona fuerunt per eam in dotẽ data,
alij, fortè priori viro, aut nunquam fuerunt in dotem data. Pri-
mo caſu, aut ex primo matrimonio nulli extent liberi: & tunc
dos videtur repetita in ſequẽs matrimonium: vt ff. de iure dot. l.
dotẽ quæ in prius. & l. diuus. ff. ſol. matri. l. pe. §. vxor. de pac. do.
l. cùm maritus. §. Titius. & quod not. per Cy. C. de rei vxo. acti.
auť. ſed quãuis. in iij. q. & hoc etiam ſi prius matrimoniũ ſolum
de facto tenuit: vt ff. de iure dotium. l. ſi ſeruus. in prin. Aut ex
primo matrimonio extant liberi: & tunc dos in ſequens matri-
monium non videtur repetita ſimpliciter, ſed ita demum ꝙ vir
non lucretur vltra quàm haberet vnus ex filijs primi matrimo-
nij, qui minus haberet: vt C. de ſecũd. nup. l. hac edictali. in prin.
de donatio. ante nup. l. ſi conſtante. §. pe. in auť. de nup. §. de aug-
mentis. facit quod nota. de iure dot. l. nulla. Secũdo caſu, quãdo
nunquam fuerunt in dotem data: tunc per matrimonium non
videtur tacitè actum quod ſit in dotem. Caſus eſt C. de diuor. l.
fina. in authen. de nuptijs. §. ſi quis enim. verſic. & ſi mulier. vbi
patet quòd mulier fuit accepta ſimpliciter, non cum ſcriptis do
talibus inſtrumentis & habebat propria bona, quæ non cen-
ſentur dotalia. Et ſic non curo de authoritate Ariſtotelis, de qua
facit mentionem gl. in d. l. mulier bona. quæ cùm ſit contra legẽ,
non eſt ſeruanda: vt l. in tãtum. in fi. cũ l. ſeq. ff. de rerum diuiſio.
1 †Circa ſecundum, an ex patientia videatur dos conſtitui, mul
ta poſſent dici: tamen quantum ad propoſitũ dico quòd eſt quæ
dam patientia formis, quædam informis. Patientia formis eſt qñ
circa meam rem, vel circa aliud, quod tunc tãgit aliquis, facit ali
quid quod cadat in certam ſpeciem contractus, vel quaſi: & vtrũ
ſcientia & patientia habeatur pro conſenſu, habent locum not. ꝑ
gloſſam. in l. Caius. ff. de pig. act. per Cy. in l. inuitus. C. de procu.
per Dy. in ca. is qui tacet. de reg. iur. lib. vj. & in multis alijs locis.
Sed hæc non eſt materia noſtra. Quẹdam eſt patientia infor-
mis, vt quando circa rem meam fit aliquis actus, qui nõ cadit in
ſpeciem ſeu formam alicuius contractus, vel quaſi: puta incipis
tenere & poſsidere rem meam, & cõuertere fructus in tuam ne-
ceſsitatem, vt in quæſtione noſtra. Nam onera matrimonij ſunt
de neceſsitate viri. & iſto caſu, an talis patientia habeatur pro cõ
ſenſu, ſic puto dicendum: aut præcedit contractus, de cuius na-
tura ad hoc quis tenebatur: & patientia habetur pro conſenſu: vt
C. de acqui. poſ. l. iij. Aut non procedit talis contractus, & tunc
aut tractamus de his, in quibus vertitur modicum prẹiudicium:
& patientia habetur pro conſenſu. ff. de pec. l. quam Tuberonis.
§. ſunt quædam. primo reſpon. & l. non ſolũ. in princ. vbi eo ipſo
qđ dominus patitur ſeruum habere, videtur conſtituere pecu-
lium. Aut loquimur in caſibus, in quibus tractať de magno præ
iudicio: & tũc patientia non habetur pro cõſenſu: vt d. l. quã Tu-
beronis. §. alia cauſa. ſecundo rñ. vbi ex patientia non videť con-
cedi libera adminiſtratio. Idem tenet gl. in d. l. ij. C. de acqui. poſ.
in gl. quæ incipit, ꝙ præſumitur, &c. Cũ ergo in caſu noſtro non
præceſsit contractus, cuius natura mulier eſſet obligata ſe dota-
re, ſeu omnia bona ſua in dotem dare, vt ſ. proxi. dictum eſt. &
probatur in auť. de nup. §. ſi quis enim. Item cũ hic tractatur de
magno præiudicio, ſcilicet de amiſsione dominij, & adminiſtra-
tionis ſuæ rei, credo patientiam non habendam eſſe pro conſen-
ſu, & ſic per hoc bona non videantur data in dotem. Sed ſi tu po
neres ꝙ vir dicebat, iſta eſt dos mihi data, & his bonis expreſsè
vtebatur in dote: tunc eſſet patientia formis. & quid eſſet tũc, ha-
betur ex dictis dictarum glo. & doct. Nunc non examino. Non
obſtat. ff. de iure do. l. ſi ſtipulatione. cum l. ſeq. quæ incipit, quod
autem. quia ibi licet nõ exprimeretur in ſtipulatione quod eſſet
dotis cauſa: tamen hoc agebatur: & hoc conſtat, vt ibi ſentit glo.
vel ibi loquitur de ſtipulatione quam recipit vxor à viro, ſcilicet
de quantitate data ipſi mulieri reddenda ſoluto matrimonio, vt
ibi ſentit gl. meritò intelligitur ex cauſa dotis. Sed ſi promitteret
ſimpliciter reſtituere, nec adijceret ſoluto matrimonio: tunc ſe-
2 cus crederem, niſi conſtaret ꝙ aliter ageretur inter partes. †Cir-
a ca tertium[a], an ex patientia cum curſu temporis præſumatur ti-
tulus. Ad hoc vt talis dubitatio procedat, oportet quòd talis ti-
tulus allegetur: & ſic erit dubium an fuiſſet celebratus cõtractus
dotis vel non. Item oportet nos ponere quòd mulier paſſa fuiſ-
ſet longo tempore, ſcilicet decem annis. aliàs ſi ex ſolo tempore
maritus vteretur, vel cucurriſſet minus de tempore: expeditum
eſſet quod titulus non præſumeretur: vt. C. de vſuris. l. creditor.
ff. de opèr. lib. l. operis. plenè no. de vſuris. l. cum de in rem verſo.
Nec obſtat quod dicitur quod cauſa alimentorum, & dotis
ſunt pariter fauorabilia in modo conſtituendi, probatur per l. cũ
poſt. §. gener. de iure dot. de dona. promiſ. l. prima coniuncta l. ſi
cui. ff. de annu. lega. & de lega. iij. l. Stichus. & not. in dicto. §. ge-
ner. Sed in cauſa alimentorum ſufficit quod aliquis nitatur ex ſo
lo tempore vel curſu triennij: vt. C. de fideiuſſo. l. prima. & no. in
dicta. l. cùm de in rem verſo. ergo idem videatur in caſu noſtro
de dote. Nam reſpondetur ſic: quia in l. j. de fideicommiſ. hoc fa-
cit duplex fauor, ſcilicet alimentorum, & vltimæ voluntatis, vt
ibi no. quæ ratio, ſcilicet vltimæ voluntatis hic ceſſat. Præterea
illa lex loquitur in faciente, ſcilicet in ſoluente aliquid annuum
nomine alimentorum, quæſtio noſtra loquitur in patiente, con-
tra quem non ita de facili præſumitur titulus, vt j. dicetur. Con-
cedo ergo quod ſi ex cauſa vltimæ voluntatis eſſet prẹſtitum a-
liquid nomine dotis per triennium: eſſet idem quod in l. j. C. de
fideicommiſ. Poſito ergo in quæſtione noſtra quod titulus
allegetur, & ad ptobationem inducatur longi temporis curſus:
an titu. præſumatur, eſt dubium propter diuerſas opi. doctorum
& videtur

& videtur ꝙ ſic per l. cùm de in rem ꝟſo. in fi. vbi expreſsè loqui
tur in dote. & licet tex. ibi loquatur in faciente, ſeu ſoluẽte: tñ gl.
ibi poſita intelligit idẽ in qualibet patientia. Idem no. ff. de ſerui.
l. ſeruitutes. & de aqua plu. arc. l. j. §. fi. Alij moderni doct. ſunt in
contraria opi. dicẽtes ꝙ lex cũ de in rem ꝟſo. loquitur in faciẽte,
hæc eſt in ſoluente. ſecus in patiente, contra quem non ſic facilè
prẹſumiť titulus. Ita no. Cy. C. de pac. l. ſi certis annis. in viij. q. qđ
tenent quidam doctores Bononiẽſes. Sed per gl. videť caſus qđ
idem in patiente. C. de pe. hær. l. fi. & ff. de acq. hæ. l. qui in aliena.
circa principium, ꝟ. ſed & ſi non adierit. Sed contra gl. facit qđ
ſi poſſedi rem tuam longo tꝑe te patiente, & vellem allegare qđ
mihi vẽdidiſti, vel alio titulo cõceſsiſti: & hoc ꝓbare ex patiẽtia
nõ poſſum ſcđm omnes doct. & tangitur in gl. l. penul. C. cõmu.
diuidũ. & ibi ſcđm omnes doctores. quod apparet eſſe verũ: qa
volunt iura ꝙ in præſcriptione taliũ rerũ præcedat titulus, & ſe
quatur poſſeſsio longi temporis: vt. C. de rei ven. l. nullo. de præ-
ſcri. long. temp. l. diuturna. ff. de vſuca. l. Celſus. cum ſimi. Ad
ſolutionẽ igitur dictarum cõtrarietatum diſtingue duo ꝟba, ex
quibus apparebit noſtræ quẹſtionis ſolutio: tangendo ſolùm qđ
pertinet ad propoſitum. Cùm ergo quẹritur, an titulus allegatus
ex curſu longi temporis præſumatur. diſtingue: aut loquimur in
aliquid faciente, puta ſoluẽte: & præſumitur: vt C. de agri. & cen
ſi. l. litibus. ff. de vſu. l. cũ de in rem ꝟſo. qđ dic vt ibi. Aut loqui-
mur in patiẽte: & tunc aut titulus allegatus principaliter reſpicit
lucrũ & cõmodum patientis: & præſumitur titulus: vt C. de pet.
hære. l. ſi filius. & ibi no. nam ibi præſumitur, cui acquiritur hære
ditas per filiũ. Aut titulus allegatus reſpicit damnũ patientis: &
a tunc aut reſpicit magnũ damnũ, aut paruũ. Si magnũ[a], puta tra-
ctatur de amiſsione dominij rei ſuæ: tunc non prẹſumitur: vt d. l.
nullo. C. de rei ven. C. de præſcrip. lon. temp. l. diuturna. qđ not.
per gl. & doct. in d. l. pen. C. commu. diui. fallit in caſu l. Proculo.
ff. de proba. Ratio, quia ibi plura interuenerunt. vt no. ff. de alim̃.
leg. l. liber. §. j. Si verò reſpicit paruum damnum: tunc titulus præ-
ſumatur: vt ff. ſi ſerui. ven. l. ſi quis diuturno. quod no. per gl. in l.
ſeruitutes. de ſerui. de aqua plu. arc. l. j. in fi. & illa fuit ratio illarũ
legum, & ibi tractatur de modico præiudicio, vt no. per Dy. ex-
tra, de reg. iur. c. poſſeſſor. ꝟſi. item nunquid in ſeruitutibus præ-
ſcribendis. & hic eſt caſus in d. l. qui in alien. ꝟſi. ſed & ſi non ad-
ierit. de acqui. hær. Ibi enim de modico præiudicio tractatur. Nã
hæreditas non erat filij. ſed habebat ſolam ſpem ꝙ ſi ipſe efficere
tur ſui iuris, poterat adire, & ſibi acquirere: vt C. de iure deliber.
l. non eſt dubiũ. nõ ergo ibi amiſit ſuum dñium, ſed quãdã ſpem
fortè fallacem. Item eſt ſpes qđ ipſa hæreditas patri quæſita ad
ipſum filium reuertatur: vt l. ſi ſcripro hẹrede. in fi. vnde liberi. &
de adop. l. nec ei. §. peñ. ſic etiam loquitur gl. d. l. pen. C. commu-
ni diuidun. vbi dicitur qđ præſumitur diuiſio, in qua eſt modi-
cum præiudiciũ: cũ vna pars vice alterius fungitur. Cùm ergo in
propoſita quæſtione loquamur in muliere patiente, & tractatur
de magno præiudicio, ſcilicet de translatione dominij in virum
cum ſpe lucrandi ſibi, ſic dico quòd ex patientia longi temporis
titulus non præſumitur.

Diſputata per dominum Bar. de Saxoferrato egregiũ legum
doctorem Digeſtum vetus legentem in auguſta ciuitate Peru-
ſij Anno domini M.cccxlvij. de menſe Ianuarij.

1. ☞ *Sicut omiſsio totius eſt cauſa priuandi quem beneficio: ita omiſsio partis.*
2. *Quando aliquis probat factum, nec probat qualitatem facti, non habet beneficium quod datur probantibus.*
3. *Quando pœna debet committi propter aliquam priuationem, ita committitur ex priuatione qualitatis, ſicut ex priuatione ſubſtantiæ.*
4. *Omiſsio qualitatis rei non priuat aliquem beneficio ſibi competenti ex ipſa re.*
5. *Aggregatio pœne quæ fit propter negationem, ſemper intelligitur fieri, quando quis negat id, quod ex facto ſuo dependet: aliàs ſecus.*
6. *Quando quis tenetur ad factum ſimpliciter, ſufficit quod factum fiat, licet eius qualitas omittatur.*
7. *Quando aliquid prohibetur, ſemper intelligitur prohibitio reſpectu ſubſtantiæ, non reſpectu qualitatis.*

QVAESTIO VIII.

b PEr Italiam[b] communiter ſunt
ſtatuta ꝙ confeſsi maleficia mitius, & negãtes grauius
puniuntur. Contingit ꝙ is, contra quẽ de maleficio ꝓ-
ceditur, confitetur factum, negať tamẽ qua-
litatem: qua ceſſante pœna ceſſat, vel minui
tur. Quæritur an ſit condemnandus vt
confeſſus, an tanquam negãs, vel qualiter.
Et primò ꝙ veniat condemnandus vt ne-
gans, probatur ſic: Negans dicitur ille, qui
negat factum, & etiã ille qui negat ius, hoc
eſt actionem & obligationem. Primum de
negante factum probatur. C. ad legem A-
quil. l. contra negãtem. de proba. l. actor. de
non nume. pec. l. aſſeueratio. & in auť. con-
tra qui propriam. ff. ad l. Aqui. l. ij. de procu
rato. l. ij. cum ſimi. De eo qui negat ius pro-
batur C. de tranſac. l. age. ff. de do. l. quẹdam
in iure. de ꝓbat. l. ab ea parte. cum ſimi. Sed
iſte qui negat qualitatem maleficij, quando
que negat factum, quandoq; negat ius, hoc
eſt maleficium, vel eſſe obligatũ. quandoq;
negat actionem, hoc eſt, ſe non teneri actio
ne propoſita: ergo in omni caſu habeť pro
negante. Primum ꝙ negat factũ, probať
in eo qui confitetur factum: negat tñ tẽpus,
vel negat locum. Nam ſi probatur alius lo-
cus, vel tempus non eſt idem factũ de quo
agitur, vt probatur. C. qui accu. non poſ. l. j.
prout ibi ponitur caſus pro maleficio certa
die commiſſo. & no. ff. de pub. iudic. l. is qui
reus. in gl. magna ſuper verbo, permiſſum.
& ff. de acqui. hære. l. Pantonius. §. rei. & ibi
clarius no. & eſt expreſſum extra, de iud. c.
Abbate ſane. circa finẽ libri ſexti. Secun-
dum in eo qui negat maleficium, vel obli-
gationem, probatur in eo qui confitetur fa-
ctum hoc eſt ſe accepiſſe rem, negat tamen ꝙ contra dñi volun-
tatem. Nam ex hoc ſequitur ꝙ non eſt furtum, nec furti tenetur:
vt ff. de fur. l. inter omnes. §. rectè. & Inſtitu. de obli. ex delic. in §.
placuit. Item in eo qui confitetur ſe occidiſſe, negat tamen ſe
feciſſe eo animo: quia ſequitur quod non tenetur lege Cornelia:
vt l. j. C. ad leg. Cornel. de ſica. & ff. eodem. l. j. §. diuus. Et in eo q
accuſatur de plagio, dixit ſe abduxiſſe, negat tamen alienũ: vt C.
de ſer. fugiti. l. cùm ſeruum. & ad legem Falcid. de plagia. l. j. & l.
præſes. ſed alia multa exempla poni poſſent. Tertium qđ ne-
gat actionẽ ſeu accuſationẽ, probať in eo qui accuſať l. Pompeia
de parrici. confiteť ſe occidiſſe, negat tñ eſſe de perſonis enume
ratis in l. j. ad l. Pompe. de parrici. Item ꝓbatur in l. prætor. §. doce
re. vi bonorũ rap. & de incen. rui. l. j. §. fi. & l. ij. Item in eo q confi-
tur coitũ, ſed negat mulierem nuptã: vt l. pen. de adul. Quicquid
igitur dicatur apparere ꝙ iſte habetur ꝓ negãte, & tanq; negãs,
debet condemnari. Secundò probo ſic: Qui interrogať cũ ali
qua qualitate, ſi rñdet purè, non reſpõdet ad interrogata: vt. ff. de
ver. ob. l. j. §. ſi quis ſimpliciter. & Inſti. de inutil. ſtip. §. j. & §. prẹ-
terea. Si verò non reſpõdet ad interrogata: ergo non põt haberi
vt confeſſus. Concludo ergo ꝙ tanq; negans veniat cõdemnan-
1 dus, per prædictas leges, vbi vr̃ caſus expreſſus. †Tertiò ꝓbo
ſic: Sicut omiſsio totius eſt cã priuandi quem beneficio: ita omiſ
ſio partis: vt ff. de leg. j. l. & ſi equo. coniuncta l. tutor datus. §. j. ff.
de excu. tut. & nota. in l. poſt legatum. §. amittere. ff. de his quib.
vt indig. ſed ſi totum maleficium negaſſet, priuaretur beneficio,
quod daretur confitentibus: ergo eadem ratione priuetur, ſi ne-
gat qualitatem maleficij. Quartò probo ſic: Si in aliqua ſatiſ-
datione aliqua qualitas omittatur liberatio nõ contingit, imò to-
tum petitur, ac ſi nihil eſſet ſatiſdatũ: vt l. Iul. §. j. de ver. ob. de ſo-
lu. l. etiam. de leg. j. l. huiuſmodi. §. ædes. & plenè nota. de dolo. l.
& eleganter. §. non ſolũ. ſed iſtud beneficium qđ datur cõfitenti
bus eſt quædam liberatio à parte pœnæ in eo qui confitetur. Si
ergo in confeſsione omittatur qualitas maleficij non contingit
2 liberatio. †Quinto probo ſic: Quando aliqs probat factũ, nec
probat qualitatem facti, non habet beneficium qđ datur probã-
tibus: qa non diciť ſua intẽtio probata: vt l. habebat. in prin. ff. de
inſti. vi bonorum rap. l. prẹtor. §. docere. extra, de probationibus.
c. licet. ergo & eadem ratione, qui confitetur maleficium, & non
qualitatẽ, nõ debet gaudere beneficio confeſsionis. Sextò probo

a ¶Si magnũ. Nota ꝙ Bar. hic vult qđ vbi agiť de magno præiudicio, ex patientia longi temporis nunquam præſumitur titulus. Vide multas concordantias ꝑ Fe. in c. ſicut olim. ĩ xviij. col. de re iu. & ĩ c. illud in iiij. co. de præſump. in verſ. ſecũdò eſt aduertendum. & vide Alex. in cõſ. ccxviij. in vj. vol. incipit, ponderatis narratis. in ij. colum. Tho. Diplo.

b ¶Per Italiam. Vide et adde ad dicta bar. hic quæ no. idẽ Bart. in l. qui vxori. §. quid tamen. & ibi apoſtillam meã. ff. de adulte. & Alexand. in l. eum qui. in iij. col. de iureiur. & Angel. de Are. in. §. ex maleficijs. vij. col. Inſtitut. de actionibus. & barto. in cõſi. cxxv. in ij. volu. incip. ſtatutum ciuitatis Aretij. & an qualitate delicti adiecta & non probata debeat ſequi abſolutio, vide Barto. in conſi. cxv. in ij. volu. incip. punctus quæſtionis talis eſt: quidam accuſauit. Tho. Diploua.

ſic:Beneficium datur cõfitentibus: q̃a aliquem releuat confeſ-
ſio ab onere probandi:vt l.eũ qui.in prin.de iureiur.C.de pœna
iudi.qui male iudica.auẽ.nouo iure.& quod nota.ad l. Aquil.l.
cõtra negantem.Sed per hanc confeſsionẽ quis nõ releuatur ab
onere per probandi: quia debet probari qualitas maleficij q̃ nõ
poteſt probari niſi per illos qui viderunt maleficiũ: q̃a qualitas
rei non poteſt cognoſci,niſi ab eo qui habet notitiã rei,& ipſam
viderit:vt l.j.§.j.de ventre inſpiciendo.C. de fide inſtru.l. cõpa-
rationes.ff.fini.regun.l.ſi irruptione.& in auẽ.de nõ alie.§. quod
autem.Cùm igitur nõ releuet ab onere probandi: ergo in nullo
3 cõſequitur beneficium confeſsionis.†Septimò ſic: Quãdo pœ-
na debet cõmitti propter aliquam priuationem:ita committitur
ex priuatione qualitatis,ſicut ex priuatione ſubſtantiæ,vt patet
in ſtipulatione,habere licere,quę committitur ſi aliqua ſeruitus
quæ prædij qualitas eſt,ex iure minuitur:vt l. ſtipulatio iſta.§.ſi
quis fortè.de verb.obli.vbi videtur tex.noſtræ quæſtionis in eo
quod ibi in fi.tex.dicit ꝙ habere non licet ei, cui aliquid ex iure
minuitur.Ita cùm aliqua qualitas negatur, nihil cõfeſſatum vi-
detur:& ſic nullũ cõſequitur beneficium confeſsionis. Octauò
ſic:Simplex & indefinita locutio æquipollet vniuerſali : vt l. ſi
pluribus.de lega.ij.& de leg.iij.l.ſi plures.per Dyn.de regu.iur.
ſuper rub.lib.vj.Cùm ergo dicat ſtatutum ꝙ confitentes mitius
puniantur:loqui de confitentibus omnia.Sed certum eſt ꝙ iſte,
qui negat qualitates,non confitetur omnia:ergo non poteſt be-
neficium confitentium habere:arg.l.is qui ducenta.§.vtrum.de
rebus dub.Nonò,quia qui in vno deliquit, omnium factus eſt
reus.

Ontrà quod puniri dabeat tan
4 quam confeſſus.Primò probatur ſic:†Omiſsio quali-
tatis rei non priuat aliquem beneficio ſibi competenti
ex ipſa re.Hoc probatur:quia quis non priuatur beneficio pro-
poſitæ actionis, licet aliquã qualitatem non ponat vel poſitam
non probet:vt l.in delictis.§.ſi detracta.ff.de noxa. & quod not.
C.de eden.l. edita actio. Nam eo non obſtante ex tali proceſſu
poterit ſequi condemnatio.Facit de aqua plu. arcẽ.l. quanquã.
§.Iulianus.& quod ibi not.per Dy.facit de rei vendi.l.ſi poſt ac
ceptum. Item non priuat quem beneficio præſumptionis faciẽ-
tis pro eo.Nam ſi confiteor ſolutum:tamen nego indebitum,&
ſic nego qualitatem:ex hoc non perdo beneficium præſumptio
nis facientis pro me, ſcilicet quod debitũ præſumatur:vt l. cum
de indebito.ff.de proba.Item non priuat quem beneficio mode
randæ condemnationis:vt puta,confiteor me fideiuſsiſſe, nego
tamen me conueniendum inſolidum: quia dico alios fideiuſſo-
res eſſe ſoluendo:& ſic nego qualitatem.Certè per hoc non per
do beneficiũ diuiſionis:vt l.ſi dubitetur.in prin.& §.j.de fideiuſ.
Ex iſtis ergo concluditur ꝙ ſi reus confitetur factum, negat ta-
men qualitatem aliquam,ꝙ ex hoc non perdat beneficium con
5 feſsionis,ſed tanquam confeſſus veniat condemnandus.†Secũ
dò probo ſic:Aggrauatio pœnæ quæ fit propter negationẽ ſem
per intelligitur fieri quãdo quis negat id,quod ex facto ſuo de-
pendet:aliâs ſecus:vt ff. rerum amo.l. Marcellus. de in lit. iur.l.
videamus.§.j.extra,de confeſ.c.ij.lib.vj.quod not.de iura.calũ.
l.ij.§.quod obſeruare,Si aliter intelligeretur, ſequeretur ꝙ quis
puniretur ſine delicto;quia cùm in facto,quod non dependet à
ſe,ſit tolerabilis ignorantia:vt l.fi.ff. pro ſuo. & l. ſi cùm falſum.
ff.de acqui.hære.aliâs l.cùm flumen.ff.de hære.vel act.ven.me-
ritò poteſt ſine culpa negare:ſed ſine culpa nemo eſt puniẽdus;
vt ff.de verbo.ſigni.l.aliud eſt fraus,& de pœnis.l.ſancimus, de
regu.iur.c.ſine culpa.lib.vj.Sed iſtæ qualitates vt plurimum nõ
pendet ex facto rei,vt puta ꝙ ex vulnere ſit remãſura cicatrix,
vel ꝙ membrum ſit remanſurum debilitatum, vel quod offen-
ſus ſit nobilis,vel ignobilis,& ſimilia, Hoc patet quòd propter
negationem huius qualitatis nõ debet grauari pœna:& ſic con-
demnandus eſt tanquam cõfeſſus.Tertiò probo ſic;pœna,quæ
imponitur propter priuationem alicuius rei, nunquã committi
tur propter priuationem alicuius qualitatis ipſius rei : vt ff. de
ſerui.l.quo ad ſerui.de leg.ij.l. Meuius.§. fundo. vbi pœna quæ
debet committi propter euictionem rei, non committitur pro-
pter euictionem ſeruitutis,quæ eſt qualitas rei, vel quid aliud.
de verbo.ſigni,l.quid ergo.& l.ſi in aliena.§.j.de vſuc. & cõmu.
præd.l.j.ita in propoſito:ſi aliquis confitetur factum,licet neget
qualitatem facti:pœna,quę propter negationem imponitur,nõ
6 debet cõmitti:& ſic vt confeſſus veniat condẽnandus. †Quar-
tò probo ſic:Quãdo quis teneẽ ad factũ ſimpliciter,ſufficit ꝙ fa-
ctum fiat,licet eius qualitas omittatur:vt l.iij.§.falſus. ff. rem ra.
ha.vbi ꝓcurator teneẽ cauere rem ratã dñm habiturum:et ſic ſuf
ficit ꝙ dñs habeat ratũ tanq̃ factum,non tanq̃ maleficium. qđ
patet:quia põt appellare & reſtitutionem in integrũ petere:et ſic
qualitatẽ abnegat,& ſic pœna non cõmittitur. Ad idem facit ꝙ
no.ff.de neg.ge.l.Pomponius ſcribit.in gl.magna. & per Dy. in
c.ratũ.de reg.iur.lib.vj.Ita in propoſito cùm q̃s metu pœnæ te-
neatur confiteri,ſufficit ꝙ confiteatur factum, licet neget quali-
7 tatem facti:& ſic vt cõfeſſus veniat cõdemnandus. †Quintò
probo ſic:Quando aliquid prohibetur, ſemper intelligitur pro-
hibitio reſpectu ſubſtantiæ,non reſpectu qualitatis. hoc probaẽ
per l.generalitas.C.de non nu.pec.coniuncto §. qđ ferè. in l.iu-
ris gentiũ.ff.de pact.& ibi no.in gl. vbi ſi aliquis prohibereẽ pro
bare contra inſtrm,intelligiẽ contra ſubſtantiam inſtri,non con-
tra qualitatem.Ita in propoſito,cùm quis metu pœnæ prohibea
tur negare,debet intelligi de negante ſubſtantiam, non de negã
te qualitatem.& ſic cũ ſubſtantiam ſit confeſſus.debet vt confeſ
ſus puniri. Sextò de hoc videtur caſus expreſſus .ff. ad l.Aql.
l.inde Neratius.§.fin.cum l.ſeq.vbi apparet ꝙ ad hoc vt euitetur
pœna quæ contra negantem eſt ſtatuta per l.Aqui.ſufficit ꝙ fa-
ctum confiteaẽ,ſcilicet me occidiſſe,licet negem qualitatẽ:vt pu
ta,quia nego ſeruũ eſſe talis ęſtimationis,vel tantum intereſſe a-
gentis.Ita in propoſito,licet negem aliquam qualitatem, non de
beo puniri vt negans,ſed vt confeſſus debeo condemnari. Se-
ptimò ſic:Ratio quare mitius punitur,eſt:quia releuat aduerſa-
rium ab onere probandi,vt dictũ eſt s̈. in ſexta ratione aduerſæ
partis.ſed licet negetur qualitas,nihilòminus pars remanet rele-
uata ab onere probandi.Exemplum:Si aliquis confitetur occi-
diſſe,dicat tamen ſe feciſſe ſine dolo:certè ipſe habet probare:vt
C.de iniur.l.ſi non cõuitij.ad leg.Cor.de ſica.l.j.& ff. eo. l.j.§.di-
uus.ergo cùm ſuperſit ratio,debet durare beneficiũ cõfeſsionis.
Octauò ſic:Indefinita locutio ęquipollet vniuerſali:vt l.ſi plu
ribus.de leg.ij.de leg.iij.l.ſi plures.nota.per Dy.de reg.iur.ſuper
rub.lib.vj.Vnde cùm ſtatuta puniant acrius negantes: intelligo
negantes omnia.Sed verum eſt hunc, qui confitetur factum, &
negat qualitatem,non negare omnia:ergo non debet vt negans
condemnari:vt l.ſi is qui ducenta.§.vtrum.de reb.bub. Nonò
de hoc videẽ gloſſ.ordinaria Inſti.de actio.§.item miſta. vbi ille,
qui confitetur delictum,negat tamen aliquam qualitatem, pro-
pter quam dicit non deberi:nihilò minus habetur in omnibus vt
confeſſus:modò in ea pœna quæ venit ex delicto ſine qualitate
puniatur:confeſſus in ea,quæ augetur ex qualitate, punitur vt
negans probatur pluribus rationibus.Et primò ſic: Qui partem
delicti committit,non punitur contemplatione totius, ſed con-
templatione eius quod commiſit:vt ff.de extraordi. crimi.l.j. C.
de ſeruis fug. l. ſi fugitiui. & ita no.facit de pœnis. l. aut facta.§.
euentus.ita in propoſito,cùm partim fuerit confeſſus, partim ne
gauit:ſolùm in ea parte quam negauit, puniatur vt negans. Se-
cundò ſic:pœna non debet egredi delictum,ne ſic in ea re,& eo
tantùm reſpectu quo quis deliquit puniatur, & non vltra. ff. de
his quib.vt indi.l.reſcriptum.ad Tre.l.Paulus reſpondit. §.ſi cer
tum.quib.ex cau.ĩ poſ.ea.l.Fulcinius.§.quid ſi aduerſus.Sed hic
non deliquit negando,niſi reſpectu qualitatis:ergo ſolùm reſpe
ctu qualitatis debet puniri. Tertiò ſic:Quando quis ad plura
tenetur in iudicio ſub pœna,ſi in vno eſt obediens, in alio nõ:in
eo,in quo eſt obediens,pœna non committitur cũ effectu:vt l. ſi
ſeruus.§.ſi plurium.ſi quis cautioni. & quod not. de verborum
obligatio.l,v.§.fi.& de rebus dub.l. ſi is qui ducenta.§. vtrum.in
gloſſ.ſuper verbo,in illo.Sed iſta pœna, quæ imponitur negan-
ti,imponitur circa ea quæ veniunt publicanda iudicio : ergo in
effectu committitur ſolùm pro eo quod negauit ipſe. Quar-
tò ſic: Quando quis eodem facto diuerſis reſpectibus deliquit:
eo reſpectu,quo deliquit,conſequitur pœnam,alio reſpectu prę
mium:vt l.j.de his qui.vt indi.ita in propoſito,reſpectu eius, qđ
negauit cõſequiẽ pœnã:alio reſpectu præmiũ.Facit l.relegatorũ
§.fi.de interdic.& releg. Quintò ſic:Quando pœna debet im
poni propter priuationẽ alicuius rei priuata qualitate,ſolũ impo
nitur pœna reſpectu illius qualitatis.quod apparet in actione ex
empto,vbi re euicta agitur pro toto intereſſe:ſed euicta ſeruitute
agitur

agitur ſolùm pro intereſſe ſeruitutis,quæ eſt qualitas fundi: vt l.
quę ad ſeruitutem.de euic.& ibi no.& de contrahen.emp.l.cùm
venderes.ita in propoſito ſolùm reſpectu qualitatis actus punia
tur. Sextò ſic:Si q̃n aliquid alicui tribuitur propter laborẽ:di-
minuto labore diminuitur id qđ conceditur:vt l. Seio amico. in
prin.de annu.leg.Sed pręmium conceditur confitenti:q̃a exone
rat aduerſarium onere probandi:vt l.eum qui.in prin. de iureiu-
rando.Ergo ſi pro parte eum exonerat, conſequitur præmium
accuſatus:quia percuſsit tali loco, & tali tp̃e confitetur ſe percuſ
ſiſſe dicto loco,vel tẽpore.Certè ſi accuſatio probabitur,punieẽ
vt negans.Item iudex poteſt talem reſponſionem non admitte-
rè.nota hanc concluſionem.

Olutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine in-
uocato.In quæſtione prædicta aduertẽ-
dum eſt:quia quãdo quis negat aliquã qualitatem, ſeu
circunſtantiam,qua negata negatur ipſum factum de
quo proceditur,qđ prima facie videbatur confiteri.verbi gratia
quis confitetur ſe percuſsiſſe Titium,negat tñ hoc ſe feciſſe tem-
pore,vel loco in accuſatione,vel libello contentis:tunc omnino
aliud factum confitetur quam illud de quo proceditur. Nam fa
ctum vno tempore vel certo loco differt realiter,& ſecundũ ſub
ſtantiam ab eo,quod factum dicitur alio tempore, vel loco:vt l.
ſi non ſortem.§.libertus.de condi.inde.& quod no. C. de teſti.l.
teſtium.de acqui.hær.l.Pantonius.§.rei.cum ſua gl.& eſt expreſ
ſum extra de fide inſtru.c.cùm Ioan.& de re iudi.c. abbate ſanè.
circa fi.ibi:locus & tempus,&c.quod ibi no.& dixi in l. denun-
ciaſſe.§.quid tamen.de adul.illo caſu non loquitur quæſtio no-
ſtra.Nam iſte ſine dubio habetur vt negãs,qui totum negat.imò
dico ꝙ ſi iudex vellet talem reſponſionem non admittere,poſſet
licitè:quia ad interrogata non reſpondit,vt s̈.patet : ergo &c. vt
Inſti.de inuti.ſtip.§.ſi de alia.Sed poſſes tu dicere non eſſe verũ
ꝙ locus vel tempus faciat differri realiter,& ſecundùm ſubſtan-
tiam.Nam ſi Titius eſt vulneratus in facie:vbicũque factũ fuiſ-
ſet illud vulnus,idem vulnus eſſet ſubſtantialiter,vt patet ad ſen
ſum:ſicut idem eſt homo,licet de loco vel de tẽpore originis du-
bitetur:vt l.iij.§.minorem.ff.de min.& l.eius.§.pe.ad mu.Reſpõ-
deo:nos poſſumus ſumere actum prout radicatur in faciente: &
tunc illud eſt factum vno loco vel tempore.aliud factum alio:&
tunc diuerſitas talis inducit diuerſitatem realem & ſubſtantialẽ,
vt dixi.Quandoq; accipitur actus pro effectu ſecuto ex actu,vt
vulnus ſeu ſciſsio quæ ſecuta eſt ex actu ꝑcuſsionis: & tũc illud
eſt vnum,vbicunq; fuerit factum:quia nõ poteſt eſſe niſi in vno
loco factum,vt ex prædictis patet.Alia circa hoc dixi in d.§.q̃d
tamen.Quandoque quis negat aliquam qualitatem ſeu circun-
ſtantiam,ex qua non inducitur diuerſitas realis ſeu ſubſtãtialis:
& tunc procedit quæſtio noſtra. Pro qua declaranda eſt aduer-
tendum ꝙ ſtatuta Italiæ circa hoc procedũt diuerſimodè. Nam
quandoque ſtatuunt hoc in pœna,vt negans plus puniatur quã
ſit alia ſimplex pœna pro maleficio.Quandoq; hoc ſtatuunt per
modum præmij:& ei,qui fuit confeſſus,minuitur pœna, quæ a-
liàs ſtatuta eſt pro maleficio.& iſti ſunt diuerſi effectus . ideo de
quolibet per ſe videamus. Circa primum, quando ſtatutum
hoc diſponit in pœna:vtputa,quòd qui negauit,puniaẽ in quar-
to pluri : vel ſimilia verba:& tunc circa hoc conſideranda ſunt
duo fundamenta. Primò,quia iſtud ſtatutum habet locum in
pœna mentientis. Vnde ſi negaret aliquid, cuius haberet iuſtã
ignorantiam:non puniret,per regulam generalem, quæ eſt vbi
non eſt culpa.ibi nõ cadit pœna:vt C.de pœ.l.ſancimus.& ff.de
ver.ſig.l.alia eſt fraus.in prin.de reg.iu.c.ſine culpa.lib.vj. Se-
cundum fundamentum eſt,qđ tunc negans puniretur quando
per negationem grauauit aduerſarium onere probandi:ita quod
aduerſarius habeat neceſſe probare per teſtes,vel alijs legitimis
probationibus:aliàs non puniretur vt negans:vt ff.de iureiuran.
l.eum qui.in princi.& ad l.Aquil.l.ij.§.j.& ibi no,& C. ad le. A-
quil.l.contra negantem.& ibi etiam no.Cùm enim illa loquatur
generaliter in qualibet actione,quæ creſcit per inficiationem:nõ
eſt dubium ꝙ extenditur ad ſtatuta:vt no.in ſimili. ff. de legib.l.
quod verò.& dixi plenè in l.omnes populi.in materia de inter-
pre.ſtat.circa interpretationem extenſiuam.His præmiſsis,in ca
ſu prædicto q̃n ſtatutum procedit pœnam imponendo,dico ſic:
Quandoq; ille,qui confiteẽ factum,negat aliquam qualitatẽ,ſeu
circũſtantiam,per cuius negationem aduerſarius non grauatur
onere probandi:vtputa,confeſſus eſt ſe percuſsiſſe, ſed non ani-
mo iniuriãdi:vel ſe occidiſſe,ſed ſine dolo : vel ſe occidiſſe ad ſui
defenſionem:q̃bus caſibus cùm pręſumptio ſit contra eũ,ſibi in-
cumbit onus probandi aliquas circunſtantias,ex q̃bus eſſet do-
lus,& animus iniuriandi:& præſumiẽ ad ſui defenſionem feciſ-
ſe.C.de iniur.l.ſi non conuicij ad leg. Cor. de ſica.l.j.& l.eum q̃.
& iſto caſu negans talem qualitatem vel circũſtantiam,ſine du-
bio ſi non probat,non punitur vt negans:quia per confeſsionem
factam releuat aduerſariũ ab onere probandi:vt d.l.eum q̃.Quã
doq; quis confitetur factũ,& negat aliquam qualitatem ſeu cir-
cunſtantiam,quã oportet aduerſariũ probare. Et hic eſt aduertẽ
dum ꝙ quandoq; q̃s negat aliquam qualitatem ſeu circunſtan-
tiam q̃ iuſtè ignorat:vtputa,confitetur ſe ꝑcuſsiſſe,negat tamen
ꝙ ex illo vulnere ſit remanſura cicatrix, vel ꝙ ex ea membrũ re-
maneat debilitatum,& ſi.Et tũc etiam eo ꝓbato non puniatur vt
negans:quia cùm non ſit in culpa,non debet pati pœnam,vt di-
ctũ eſt.Pro hoc ff.de interro.act.l.de ætate.§.interdũ.& §. ſeq.&
eſt caſus ad l.Aquil.l.inde Neratius.§.fi.& l.ſeq.ſic inducẽdo in
libello ꝓpoſito ſuper actione legis Aquiliæ,debet exprimi quã-
titas damni,ſecũdùm glo.quæ eſt in l.prætor edixit.§.ſi dicaẽ. ff.
de iniur. Pone:conuentus lege Aquilia confitetur ſe hominem
percuſsiſſe:negat tamen æſtimationem damni eſſe illam,quæ in
libello proponitur.Certè ille tanq̃ confeſſus veniet condemnan
dus:vt d.l.inde Neratius.§.fi.cum l.ſeq. Si enim ibi cõfeſſus fuiſ
ſet æſtimationem damni:ratio,quæ ponitur in illa lege, nõ eſſet
vera.nam non eſſet amplius quærendum de æſtimatione vulne
ris.Apparet ergo qđ conuenitur vt confeſſus : & tamen quæriẽ
de æſtimatione,quam negauit.Hoc modo debet intelligi gl.quę
eſt Inſtit.de acti.§.item miſta.vbi ille,q confitetur relictum pijs
locis,tamen aliquam qualitatem negat,vel admiſit, per quã di-
cit ſe non debere ſoluere.Nam ſi rationabiliter hoc dicit, i. iuſtã
ignorantia motus,non puniẽ vt negans:vt ibi expreſsè dicit glo.
Quandoq; negat aliquam qualitatem ſeu circũſtantiam, quam
iuſtè ſeu probabiliter ignorare non poteſt,vt q̃a pendet ex facto
ſuo,vel eſt publicè notum,vel aliàs eſt præſumptio quòd ſciat.
Et hic eſt aduertendũ quòd quando negatur aliqua qualitas,
ſeu circunſtantia,qua ceſſante factum non eſt delictum,ſeu non
eſt punibile ex cauſa intentata,ſecũdùm ea quæ dixi in l. denun
ciaſſe.§.quid tamen.de adulte.& tunc ideo punitur vt negans.&
loquitur alia opi.poſita in glo.Inſti.de acti.§.item miſta.ne inue-
niatur via,per quam negantes ſuam auaritiam exerceant, vt ibi
no.quod probatur:quia quando deficit aliqua qualitas,quæ re-
ſpicit totum id,de quo agitur,nil videtur eſſe factum de eo quod
debetur:vt l.Iulianus.§.j.de verbo.obliga. de ſol.l.etiam.cum ſi:
Facit qui ſatiſda.cog.l.quoties.& de fideiuſſo.l.qui ſatiſdare. Ad
idem vi bo.rap.l.prætor.§.docere.& l.denunciaſſe.§.quid tamen
facit etiam de verbo.obliga.l.j.§.ſi quis ſimpliciter.& quandoq;
negat aliquam qualitatem,qua ceſſante pœna minuitur. Et hic
eſt aduertendum quòd ſi quidem pœna,quæ propter illam qua
litatem adijcitur,eſt diuerſa & ſeparata,vel ſaltem eſt diuiſibilis
& ſeparabilis ab ea quæ imponitur pro ſimplici maleficio , vt ſi
dicat quod contra negantem pœna duplicetur, vel puniatur in
quarto pluri,vel ſimilia verba : & tunc pœna quæ imponitur ꝑ
ſimplici maleficio,vt confeſſus punietur. Sed illa quæ augetur
propter illam qualitatem negatam,punietur vt negans æquitas
enim iudiciorum hoc admittit:vt l.ſi ſeruum. §. ſi plurium. ff. ſi
quis cau.& quia eius contemplatione debet puniri , cuius con-
templatione deliquit:vt d.§.ſi plurium.& de his qui.vt indi.l.re
ctè.ff.ad Treb.l.Paulus reſpondit,ſi certam.Pro hoc optimè fa-
cit de iniur.l.eum qui nocentem.§.fina. & pen. vbi punitur fa-
ctum,& non qualitas.& ſic vnum ſeparatim ab alio conſidera-
tur.Facit ff.de fur.l.is qui opem. vbi præſtans punitur reſpectu
furti,non reſpectu qualitatis,ſcilicet manifeſti.Si verò pœna fa-
cti,& qualitatis non eſt diuiſibilis,ſeu ſeparabilis,vtputa confeſ
ſus,punitur in corpore:& tunc propter iſtam connexitatem,niſi
confiteatur totum,non habetur vt confeſſus:& ſi punietur vt ne
gans:argu.de ſtat.lib.l.ſi duobus.§.j.Iſtius enim negationis effe
ctus in partes ſcindi non poteſt:vt l.in execu.§.ſecunda ſpecies,
de verbo.oblig.Nam in iſtis indiuiduis non poteſt niſi in ſolidũ
peccari:vt l.eadem.§.Cato.de verb.oblig. Ad hoc tamen ad-
uertendum : quia vbicunq; dixi negantẽ qualitatẽ puniri vt ne-
gans,vel in totum,vel in partẽ:intellige ſi illa qualitas fuerit per

a ℂIudex.Aliãs.inci.à ſententia iudicis,qui per imperitiã. & ita alle.Bar.i l. itẽ ſi res. in fi.pri.ff.de arbi.Et hoc dicit in ſumma: Iudex ſi per imperitiam malè iudicauit, tenetur parti ad intereſſe,ſi potuit appellare,& non appellauit. Si verò appellauit & obtinuit tenet̃ ad ſumptus & expẽſas appellantis, vel tenebit̃ quia propter delationẽ cauſæ appellatiõis debitor eſt factus non ſoluendo in totũ, vel in partẽ. ſi ſuccumbit appellator: tunc iudex non põt conueniri. Aut appellatio pẽdet, & poterit cõueniri ſolũ ad expenſas,& cætera danna. Aut cauſa appellationis eſt deſerta:& tũc ſi nõ detulit iudex appellationi, poterit conueniri. Aut appellatio eſt deſerta per negligentiã partis, vel aliter eſt ei imputãdũ, & iudex nõ põt conueniri. Et adde ꝙ de iſta diſputatiõe Bar. meminit idem Bart. in l.fi.ff.de var. & extraor.cog.ibi vide apoſti.& in l. ſi minoris.in ij.col. & ibi vide apoſti.ff.de admi. tu. & in l. quia etiã. §. ex quibus. & in d. l.itẽ ſi res. in fi.princ. ff.de arb. & Bal.in c. j.§. iudices. in fin. de pa. iur. firma. Et de iſta diſputatione vide plenè Feli. in rub. extra de appella. & Alex. in l.j. in iij.col. in verſi.in eadẽ.ff.qđ quiſꝗ iur. & ibi vide plenè per do.meũ Iaſ.in prin.in vlt. co. & in ea.l.j.§.fi. eo.ti. & Ang. de Are. in l. j.in prin.in iij.& iiij. col.ff.de appel. Tho. Diploua.

aduerſam partẽ probata plenè : aliâs ſecus:
vt l.eũ q.in prin.de iureiu.& C.ad l.Aquil.
l.cõtra negãtem. adeò ꝙ ſic puto nõ ſuffi-
ceret,ſi probarẽtur præſumptiones, ex qui
bus reus poneretur ad torturam, ex qua ſe
queretur confeſsio.nã dictæ leges requirũt
ꝙ illud quod eſt negatũ,probetur.Sed iſte
nõ probauit illud quod eſt negatũ,& præ-
ſumptiones eius nõ ſufficiũt. vnde cũ non
extiterit cõditio,quã leges requirũt,nõ põt
puniri vt negans. Circa ſecũdum verò qñ
ſtatutum hoc ſtatuit per modũ premij, vt
ei,qui fuerit cõfeſſus, minuatur pœna:tũc
indiſtinctè dico ꝙ negãs qualitatẽ puniat̃
vt negans:nec habebit beneficiũ confiten-
tiũ:vt l.etiam ſi partis.de leg.j.de annu.leg.
l.Mæuius.in prin.de ma.teſt.l.ſi ita ſit ſcri-
ptum.& l.qui filiũ.§.fi.& ad l.Falc.l. bene-
ficio.quæ leges hoc probãt ſic:Quãdo ali-
cui cõcedit̃ beneficiũ propter aliquid niſi
illud totũ adimpleat,beneficiũ perdit:vt d.
l.etiam ſi partis.de leg.j.not.de his quib.vt
indi.l.quæ poſt legatũ.§.amittere.quod eſt
verũ etiã ſi totũ factum adimpleat, ſed in
qualitate deficiat:vt d.l. Mæuius. in princ.
de ann.leg.& de manu. teſta.l. ſi ita ſit ſcri-
ptũ.& l.qui filiũ.§.fi.Et prędicta vera, ſiue
aggrauaret aliam partẽ onere probãdi,ſiue
pars in ſe ſuſcipiat. Sufficit enim ꝙ ipſe co
netur effectum ſuæ cõfeſsionis infringere
quia tũc illo beneficio cõfeſsionis eſt indi-
gnus:vt d.l.beneficio.ff.ad l.Fal. Itẽ hoc ca
ſu nõ eſt curandũ de illis diſtinctionibus,
an illã qualitatẽ poterit probabiliter igno-
rare,vel non:qa quãdo aliquis vocatur ad
præmiũ ſub ſpe certę cõfeſsionis,intelligit̃
ꝙ confiteatur ſimpliciter, ſiue de eo quod
pertinet ad ſe ſiue ad alium. quod patet in
præmio qđ eſt ſtatutũ his,qui ſe deferunt.
Nam intelligitur ꝙ ſe deferant, etiam de
eo quod ipſi poterãt probabiliter ignorare,
vt patet de iur.fiſ.l.ij.§.fi.eo.ti.Concluditur
ergo ꝙ indiſtinctè perdat tale beneficium
ſi venit cõdemnandus ex illa qualitate ne-
gata,factis probationibus. Et ex prædictis
apparet reſponſum ad omnia contraria.Et
ſic eſt finis.Barto.

Diſputata fuit hæc quæſtio per dominum Bar.de Saxoferrato minimum inter legum doct. in ciuitate Peruſij, Anno domini Mcccl.die xxj.menſis Decembris.

1 *Iudex,qui per imperitiam malè iudicauit,tenetur ex quaſi maleficio.*
2 *Delictum quod in actu ſententiæ perficitur ſententia lata & appellatione ſecuta, non dicitur eſſe perfectum.*
3 *Quando ab initio alicui competit actio propter aliquod intereſſe,ſi deſinat intereſſe facto ipſius actoris,deſinit actio effectualiter competere.*
4 *Actio quæ datur in magiſtratum delinquentem in officio dicitur ſubſidiaria.*
5 *Quando ſententia non lædit partẽ iudex non facit litem,nec tenetur ex quaſi maleficio.*
6 *Quando ſunt diuerſæ actiones,una pœnalis & alia perſecutoria, una non tollitur per aliam,nec per exceptionem,nec electione.*
7 *Quando ſunt plures actiones competentes ad diuerſa,ſiue contra eundem ſiue contra diuerſos,ex diuerſis cauſis poſſunt ſimul agitari.*
8 *Sententia lata in cauſa appellationis qualitercunque iudex ueniret condemnandus.*
9 *Si beneficium uni parti conceditur,illo beneficio alius contra illum, cui conceditur uti non poteſt eo inuito.*

QVAESTIO IX.

a IVdex[a] per Imperitiam iudica
uit cõtra ius litigantis, & à parte ſuccumbente extitit
appellatũ à tali ſentẽtia. Nunc quæro an dictus iudex
tempore ſyndicatus ob hoc poſsit effectualiter cõueniri vel nõ.
Et primò ad partẽ magis fauorabilẽ,ſ.negatiuã ꝙ nõ poſsit effe
1 ctualiter cõueniri,probat̃ pluribus rationibus. †Et primò,cer-

Ibi: Iudex: Plura. smg. tm de ſu. Regni q̃. conmu
m: Videnda ꝙ Aviles. mcc: correct. c. 1. glo
ala partes ... quam glo deprecat cum casus oc
currit no ... obliuiscari. 1c

tum eſt ꝙ iudex,qui per imperitiã malè iudicauit,tenet̃ ex quaſi
maleficio:& perſecutione facta ab vno cæteri liberant̃: vt Inſti.
de obli.quæ ex quaſi malefi.in prin.&.ff.de act.& ob.l.ex malefi
cijs.§.ſi iudex.de var.& extraor.cog.l.fi.ſed natura eorũ,q tenen
tur ex quaſi maleficio eſt,vt perceptione facta ab vno cæteri li-
berentur.ff.de his qui deie.vel effu.l.pceptione.& nau.cau.ſtab.
l.licet.§.poſſumus.Iſte aũt,q appellauit ſtatim cõſecutus eſt qđ
voluit:quia,ſ.appellatio ſtatim iudicatũ extinguit:vt l.j.ĩ fi. ff.ad
Tur.ff.de his qui no.infa.l.furti.circa prin. ff. de iniu.teſ.l.ſi quis
exhære.§.hi aũt.cum ſi.Si igit̃ iam cõſecutus eſt id, in quo eſt læ
ſus:vr̃ ꝙ talis iudex nõ poſsit effectualiter cõueniri. Secundò
ꝓbatur ſic:Qñ culpa vnius trahit ad ſe obligationẽ alterius prin
cipaliter obligati,vt vterꝗ pariter principalis teneat̃, vnius ele-
ctione alter liberatur:& maximè qđ vna actio eſt ordinaria,alia
extraordinaria:vt C.de fur.l.manifeſti.§.j.nau.cau.ſta.l.iij.§.ma-
ximi.& l.licet.§.poſſumus.Modò in ꝓpoſito, culpa iudicis tra-
hit ad ſe obligationẽ principalem.facit enim litẽ ſuam:vt Inſtit.
de ob.quæ ex quaſi malef.in prin.cũ ſi.ſ.alle.ergo principale ele
cto per appellationẽ iudex eſt liberatus:& ſic tpe ſyndicatus nõ
2 poſsit effectualiter conueniri. †Tertiò probatur ſic: Delictũ,
qđ in actu ſñiæ perficitur ſñia lata & appellatione ſecuta nõ di-
citur eſſe perfectũ:vt.ff.de bo.quę lib.l.qui cũ maior.§.accuſaſſe.
Facit eo.ti.l.ſeruitutẽ.§.petijſſe.de inof.teſta.l.Papinianus.§.me-
miniſſe.Sed hoc quaſi delictũ perficit̃ ſentẽtiando: ergo appella
tione ſecuta non poteſt dici delictũ eſſe commiſſum:& ſic iudex
non potũit effectualiter cõueniri. Quartò probo ſic:Quando
ab initio alicui cõpetit actio propter aliquod intereſſe, ſi deficit
intereſſe facto ipſius actoris deſinit actio cõpetitiua:vt l.ſiue ma
nifeſtus.cum l.ſeq.& l.& ideo.ff.de condi. fur. ſed in quæſtione
propoſita actio competebat contra iudicem ꝓpter intereſſe: qa
partem læſerat:& iſtud deſinit facto ipſius appellantis: ergo vr̃
ꝙ non poſsit effectualiter conueniri. Quintò probatur ſic:A-
liquid non eſſe ab initio,vel eſſe & tolli per actum,qui retro fin-
gat non eſſe,paria ſunt.l.proinde.ff.ſi cer.pet.l.ſi ſeruum filij.§.j.
de leg.j.de reb.dub.l.quædam.ff.de ſol.l.quæ res.circa princ.de
capti.l.retro.cum ſi. Sed per appellationem fingitur ſñiam non
fuiſſe retro latam:vt ff.de his qui no.infa.l.furti.circa princ.& ibi
no.ad Turp.l.j.in fi.ergo habetur perinde,ac ſi non fuiſſet lata:
3 & ſic non poteſt effectualiter conueniri. †Sextò probatur ſic:
Quando ab initio alicui competit actio propter aliquod inter-
eſſe,ſi deſinat intereſſe facto ipſius actoris,deſinit actio effectua
liter competere:vt l.ſiue manifeſtus.§.fin.cum l. ſeq. & l.ideo.de
condi.furti.Sed in quæſtione propoſita actio competebat cõtra
iudicem propter intereſſe:quia partem læſerat,ſed deſinit inter-
eſſe facto ipſius appellantis:ergo videtur quòd non poſsit effe-
ctualiter conueniri. Septimò probatur ſic: Aut ſuper illa ap-
pellatione fuit pronunciatum bene appellatum: & ſic prima ſen
tentia reſciſſa: & tunc deſinit intereſſe; ergo iudex non poterit
effectualiter conueniri:vt ſ.dictum eſt. Aut fuit pronunciatum
malè appellatum,& ſic prima ſententia confirmata.& idem ſcili
cet qđ iudex non poterit effectualiter cõueniri:quia in iſtis qua
ſi maleficijs abſolutoria lata ſuper vno parit exceptionem rei iu
dicatæ ſuper alio:vt l.licet.§.fi.ff.nau.cau.ſta.Aut appellatio pẽ-
det:& tunc idem:quia non poteſt conueniri. Nam pendet talis
cauſa principalis,& abſolutoria lata in eo,parit exceptionem rei
iudicatæ in iſta:ergo &c.vt l.fundi.& l.fundum. & l.ſed ſi ante
ff.de exce.& ſic nullo modo talis iudex poterit effectualiter cõ-
ueniri. Octauò probatur ſic. Non debet eſſe melioris condi-
4 tionis actio ſubrogata,quã ea in cuius locum ſubrogatur. †Nã
actio quæ datur in magiſtratum delinquentem in officio dici-
tur ſubſidiaria,& ita demum competit ſi parti læſæ contra prin-
cipalem non poteſt aliter eſſe conſultum:vt C.de magi. conue.l.
j.in princip. ff. de tut.& ra. diſt.l.j.§.nunc tractemus. cum ſi.Sed
huic parti læſæ poterit aliter eſſe conſultum proſequendo appel
lationem in aliquo cõtra principalem:ergo videtur quod iudex
non poſſet ob hoc cõueniri. Nonò probatur ſic:Quãdo vnus
tenetur directò,& alius per quandam cõſequentiam rõne impe
ritiæ,doli,vel culpæ:& ille,qui principaliter tenetur, eſt paratus
in ſe ſuſcipere iudicium,alius liberatur:vt.ff.de noxa.l.de illo in
principio.ff.de alie.iud.mu.cau.fac.l.iij.§.fi.de peti.hæredi. l.ſed
& ſi.item ſi rem.in fine.§.ſed in quæſtione noſtra iudex tenetur
ex quadam conſequẽtia ratione culpæ,ſeu imperitiæ:ergo prin-
cipali

cipali parato ſuſcipere iudicium appellationis iudex nõ poterit
conueniri. Decimò probat̃ ſic:Delictum iudicis malè iudicã
tis,& ꝓcuratoris malè ꝓcurantis æquiparãtur:vt C.de pœna iu-
di.qui malè iu.l.j.& ij.& de aduo. diuer. iu.l.j. & ibi no. Sed ego
habeo ꝙ ſi ſñia dicatur malè lata ꝓpter factum ꝓcuratoris, & ſi
principalis eſt paratus iudicium ſuſcipere in ſe,ꝓcurator nõ põt
cõueniri:vt.ff.de dolo.l.elegãter.§.pe.& ff.man.l. ſi ꝓcurator. in
prin.& ibi no.Facit ad hoc qđ dictũ eſt ſ.proxi.arg. ergo hic cũ
principalis iudicium ſuſcipiat,iudex nõ poterit effectualiter cõ-
5 ueniri. †Vndecimò ꝓbatur ſic: Quando ſñia nõ lædit partẽ,
iudex nõ facit litem,nec tenet̃ ex quaſi maleficio:vt ff.de var.&
extraor.cog.l.fi.& ibi no.in gl.ibi:ſñia nulla.ſed per appellationẽ
ſententia annullatur.Item pro hoc pœnæ quæ ſtatuunt̃ in iudi-
cem iniquè iudicantem,habẽt locũ,ſi ſñia habuerit effectum: vt
l.j.in fi.ff.qđ quiſꝗ iur.Sed in quæſtione noſtra non habuit effe-
ctum propter appellationem partis:ergo iudex non poteſt effe-
ctualiter conueniri.

6 IN Contrario quòd iudex poſsit
conueniri,ꝓbatur alijs decem rõnibus. †Primò ſic:
Qñ ſunt diuerſę actiones,vna pœnalis, & alia perſecu
toria:vna non tollitur per aliã,nec per exceptionẽ,nec electionẽ:
vt ff.de cõ.fur.l.ſi pro fure.§.j.de fur.l.ancillæ.Sed actio,quę dat̃
cõtra iudicem qui malè iudicauit:dicitur pœnalis:ideo dicitur in
tex.pœnam ſuſtinebit,&c.vt Inſti.de ob.quæ ex quaſi delict. in
prin.de var.& extraor.cog.l.fi.de act.& ob.l.ex maleficijs.§. ſi iu
dex.ergo electa appellatione,quæ eſt rei perſecutoria,non tollit̃
pœnalis,& remedium qđ datur cõtra iudicẽ: ergo effectualiter
iudex potuit cõueniri. Secundò ꝓbat̃ ſic:Delictũ iudicis, qđ
in actu cõmittit̃,appellatione ſecuta nõ tollitur:ſed quantum ad
iudicẽ non tollitur:pœna firma remanet:vt.ff.de his quib. vt ĩdi.
l.poſt legatũ.§.ſunt qui putãt.ij.rñ.vbi vr̃ caſus noſtræ quæſtio-
nis.Si igitur delictũ iam per iudicem fuit perfectum tpe ſñiæ,&
remanet appellatione ſecuta:ergo poteſt conueniri effectualiter.

Tertiò ꝓbatur ſic:In his actionibus quæ ad intereſſe compe-
tunt,ſeu ꝓpter intereſſe,ſufficit ab initio: licet poſtea deſinat in-
tereſſe.ff.de fur.l.inter oẽs.in prin.& de eden.l.vbi aũt.§.j.&. ff.ſi
quis cau.l.qui aũt.§.j.cũ ſi.& ibi no.ſed ab initio tpe ſñiæ latę in-
terfuit,licet poſtea per interpoſitionẽ appellationis deſinit inter-
eſſe,debet actio remanere:& ſic iudex poterit effectualiter cõue
7 niri. †Quartò ꝓbatur ſic:Qñ ſunt plures actiones cõpetentes
ad diuerſa,ſiue cõtra eundẽ,ſiue cõtra diuerſos,ex diuerſis cau-
ſis poſſunt ſimul agitari:vt l.ſi idẽ cum eo.ff.de iur.om.iu. & l.fi.
de anna.exce.& no.per Dy.extra,de re.iur.c.nullus. & maximè
cum ſñia lata in vna nõ parit exceptionẽ rei iudicatæ in alia pro
pter diuerſitatem rerũ,cauſarũ,& perſonarũ:vt ff.de exce. rei iu.
l.cũ quæritur.cum l.ſeq.C.qui.res iu.non no.l.j.& per totũ ti.res
inter alios acta.in rubro & nigro.Sed hæ actiones ſunt huiuſmo
di:quia cõpetũt cõtra diuerſos,& ex cauſis diuerſis:quia vna eſt
ex quaſi maleficio,alia ex alio.Itẽ ad diuerſa:quia iſta quę datur
cõtra iudicem,datur ad id,qđ æquũ iudicãtis religioni videbit̃:
alia ad aliud:ergo poſſunt ſimul ꝓponi:ſic iudex poterit effectua
liter cõueniri,&c. Quintò ꝓbatur ſic:Certũ eſt ꝙ ſi per factũ
iudicis iuſtitia partis differtur,iudex venit puniẽdus:vt.C.de iu.
l.ꝓperandũ.§.ſin autẽ.& in aut̃.de man.prin.§.ſi tibi.& §.ſeq.co.
iij.& in aut̃.vt diſ.iu.§.j.licet dicat̃ ꝙ puniatur criminaliter pœ-
na fiſco inferenda:tñ idem de pœna inferenda parti,ſ.de ĩtereſſe
ad qđ datur actio in factũ deſcendens ex quolibet crimine: vt l.
ne quicꝗ.ff.pro ſo.& l.qui nomẽ.ff.de fal.ſed ſine dubio iſte iu-
dex,qui malam ſñiam tulit,diſtulit litẽ:quia facit partẽ appella-
re,& vocare per alia iudicia: ergo hoc ſaltẽ poterit effectualiter
cõueniri. Sextò probat̃ ſic:Vbi lex gñaliter loquit̃, & non di-
ſtinguit:nec nos diſtinguere debemus:vt l.iij.ff.de offi.præto. de
pub.l.de pretio.qui & à quibus.l.proſpexit,cum ſi.ſed lex gene-
raliter dicit iudicẽ qui malè iudicauit teneri:nec diſtinguit vtrũ
fuerit appellatum vel nõ:vt dictis legibus,& Inſti.de ob.quę ex
quaſi delic.naſcuntur.in prin.& l.fi.de var.& extraor.cog.nec ꝑ
aliam legem reperit̃ diſtinctũ:ergo nec nos debemus diſtingue-
8 re:& ſic iudex poterit effectualiter conueniri. †Septimò pro-
batur ſic:Non debet eſſe melioris conditionis,qui eſt in ſtatu du
bio,quã qui eſt in ſtatu certo:vt l.Iulianus verum debitorem. ff.
de con.inde.l.j.in prin.ff.de leg.iij.ad Velle.l.aliquando.Sed po-
ſito qđ ſententia eſſet lata in cauſa appella-
tionis,qualitercunꝗ iudex venerit cõdem
nandus:ergo & nunc appellatione penden
te.quod probo:Aut enim ꝓnunciabitur be
ne appellatum:& tunc multò magis iudex
condemnabitur:quia tunc detecta eſt ini-
quitas ſua:vt l.à proconſulibus.in fin.C.de
appel.aut econtra,fuit pronunciatum bene
iudicatum,& malè appellatum: & tunc iu-
dex appellationis faciet iniuriam appellan
ti:quia nos præſupponimus in themate qđ
ſententia lata fuit iniqua:& ſic illa iniurio-
ſa ſententia non egreditur perſonas, inter
quas fuit iudicatum:vt l.ſi per imprudẽtiã.
ff.de euic.de fideiuſ.l.exceptiones.ergo iu-
dex illa ſententia vti non poterit:& ſic poſ-
9 ſit iudex effectualiter conueniri. †Octauò ꝓbatur ſic:Si bene-
ficium vni parti conceditur:illo beneficio alius cõtra illum, cui
conceditur,vti non põt eo inuito:vt l.ſi iudex circunuento.ff.de
min.& de excu.tu.l.amiciſsimos.in fi. facit.ff.de lega. l.nulla.C.
eo.l.quod fauore.ſed in quæſtione noſtra beneficium appellan-
di eſt conceſſum parti ſuccumbenti:vt.l.j.ff.de appe.ergo iudex
poterit effectualiter conueniri. Nonò probatur ſic: per l. ſi qs
legatum.in prin.ad l.Cor.de fal.ſic inducendo ſicut iudex q ma
lè iudicat,tenetur ex quaſi maleficio,vt ſ.pluries eſt ꝓbatum: ita
ille,qui ſibi adſcribit in teſtamento,tenetur de quaſi falſo: qa nõ
eſt falſum ꝓpriè:vt C.de his qui ſibi adſcri.in teſtamento. & ibi
no.ſup rub.& eo.ti.l.ſenatus.&.ff.ad l.Fal.l.j.in fi.et l.diuus Clau
dius.ſed qui ſibi adſcribit in teſtamento ꝙ poſtea rumpitur, vel
irritatur:nihilò minus punitur:vt d.l.ſi quis legatum.ergo iudex
qui dedit malam ſñiam,quæ poſtea rumpitur, poterit effectuali
ter conueniri. Decimò ꝓbatur per caſum l.fi.C.de pœ.iu.qui
malè iud.ſic inducendo:Certum eſt qđ ſententia lata per pecu-
niam eſt ipſo iure nulla:vt l.venales.C.qñ prouoc.non eſt neceſ.
& ff.ad Treb.l.ſeruo inuito.§.cũ prætor.& ibi not.tamen iudex,
qui per pecuniam iudicauit,tenetur parti, contra quam ſenten-
tiam tulit:licet ipſo iure ſit nulla:ergo etiam hoc caſu licet poſt
appellationem extinguatur pronunciatum,& ſic iudex poterit
effectualiter conueniri,&c.

a ℂSaluo ſemper. Iſta verba vſꝗ ad illud verbũ, ad deciſionẽ, non ſunt in libris antiquis Bar.manu ſcriptis.Tho.Diplo.

b ℂDe appella. Vide Bar.in d.l. j. vbi voluit quòd remedium appellationis nõ tollit regreſſum contra iudicem,qui malè iudicauit.& vide Bart. in l.ſi minoris. in ij. colum.ff.de admi.tuto. qui videtur contrariari.& vide gloſ. & docto. in l.j. ff.qđ quiſque iur. Thom. Diploua.

1 *Iudex,qui per imperitiam malè iudicauit,an tenetur parti, ſi pars potuit appellare,& non appellauit.*

SOlutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomi-
ne inuocato ac eius glorioſæ matris
a virginis Marię,Saluo ſemp[a] iudicio cuiuslibet do
ctoris,& ſcholaris,q melioribus rõnibus, & iuri-
bus moueretur, Et ꝑcipãliter patris & domini mei
1 Ray.de Forli.cuius correctioni me ſemper ſubijcio. †Ad de-
ciſionem præſentis quæſtionis inueſtigandũ eſt,an iudex, qui ꝑ
imperitiam malè iudicauit,tenetur parti, ſi pars potuit appella-
re,& non appellauit.& hunc punctũ tangit gl.in ſimili.qđ quiſ-
que iur.l.j.poſt prin.gl.magnæ.& ibi dicit ꝙ iudex tenetur:quia
potuit ſubeſſe cauſa quare pars non appellauit:vt ff.man.l. ſi ꝓ-
curator.§.ignorantes.ſed Gul.de Cug.dicit idem ſi nulla cauſa
ſubſit:quia iudex non poteſt parti imputare,quare contra ipſius
ſententiam non venit.nam ſuæ culpæ alij,&c.vt l.cùm in fundo
§.quod ſi mulier.ff.de iure do.item tenet ibi Cyñ.& Anto.de Pi-
b ſis,& hoc puto verum,& videtur expreſſum.ff.de appella.[b]l.j.in
prin.cum gl.ſua.vbi dicitur ꝙ licet quis habeat beneficium ap-
pellandi,nihilò minus iudex facit litem ſuã.Et hoc etiã tenet gl,
ſi bene aduertatur,in d.l.ſi per imprudentiam iudicis.vbi ſi non
appellauit,nocet ſibi ꝗtum eſt in actione mouenda contra ven-
ditorem,ſed ei bene cõpetit actio contra iudicem,adeò ꝙ iudex
nõ poſsit obijcere parti,quia non appellauit:ſicut venditor non
poteſt obijcere emptori,cur contra ſe agentem nõ excepit:vt.ff.
de euict.l.vendicantem.cum l.ſeq.& quod in eis not.Pro hoc vi
detur tex.in ſimili.ff.de alie.iud.mu.cau.fac.l.item ſi res. in prin-
ci.facit C.ſi tutor vel cura.interuenerit.l.etiam. Hoc videtur te-
nere Innoc.& Hoſtien.extra,de appel.c.ſæpe.in fi.gloſ. magnæ.
Nec obſtat ſi dicatur quod ſi non appellat videtur ſententiã ap-
probare:vt.C.de appella.l.j.& C.quomodo & quando iudi. l.ab
eo.cum ſi,quia fateor quod videtur ſententiam approbare tan-

quam ſic latã,nõ tanquã bene latam,vt dicimus in ratihabitione negot. geſt. vt not. ff. de negot. geſt.l. Pomponius ſcribit. in glo.magna. Facit ad hoc quod dicimus ꝙ per appellationem quis confirmat ſententiam:vt l.iiij.§.falſus.ff.rem rat. habe. quod intelligendũ eſt ꝙ approbat tanquã ſic latam,nõ tanquã bene latã: aliâs fruſtratoria eſſet appellatio. Hoc ergo poſito pro conſtanti ꝙ pars quæ potuit appellare, & non appellauit,habet actionem cõtra iudicem: apparet ꝙ dubiũ noſtræ quæſtionis procedit an per appellationẽ interpoſitam iudex poſsit ſe tueri. Et ad hoc declaradũ adhuc aliud inueſtigandũ occurrit,quod habetur Inſti.de ob.quæ ex quaſi delic.in princ. & ff.de var.& extraor.cog.l.fin.vbi dicitur ꝙ inquantũ de ea re [e] æquum religioni iudicantis videbitur,pœnã ſuſtinebit,an illa ſit mera pœna ex parte vtriuſque, an verò ſit pœna ſolũ reſpectu iudicis,ſed intereſſe reſpectu partis:dico quòd ſolum reſpectu iudicis eſt pœna,& reſpectu partis eſt intereſſe. Et hoc probo per tex.in fin.ff.de his qui deiec.vel effu.l.j.vbi videtur quòd iſta verba, inquantum iudici æquum videbitur:referuntur ad intereſſe:vt ea.l.in princ. verſi.ſi minor.cõiuncta.l. fi.eo.tit.& Inſti. de ob. quæ ex quaſi delic.§. ab homine. &
a eſt expreſſum ff.de dã.infe. [a] l.iiij.& ibi no. Ad aliud aũt quod dixit,inquãtũ religioni iudicãtis videbitur:dat arbitrium iudici,vt ex cauſa poſsit condemnare in minus quã ſit intereſſe partis : vt ſi eſt filiusfa. qui minus habet in peculio:vt ff.de iud.l. ſi filius. vel quia errauit in lege fortiſsima : vt in l. Gallus.& ita debet intelligi gl.Inſti.de ob. quæ ex quaſi delic.in prin. Sed ſi per dolũ malè iudicaſſet,illud totũ eſſet mera pœna etiã ſi partem nõ læſerit.ſi tamen per eum nõ remanſit,vt ſi ſentẽtia eſt nulla : qa corruptus pecunia.l.fi.C. de pœna iudi.q malè iud.His præmiſsis pro ſolutione noſtræ quæſtionis eſt ſciendũ:aut pars appellauit, & in cauſa appellationis obtinuit,ita ꝙ ſententia eſt reſciſſa:& tũc dico ꝙ iudex nihilo minus poterit cõueniri:tamẽ nõ habetur ratio totalis intereſſe ꝙ erat ab initio : ſed habetur ratio ſumptuum , vel expenſarum, quæ factæ fuerunt in cauſa appellationis, quas aliâs nõ ſuſtinuiſſet,niſi quia cõtra eũ fuit iniquè iudicatũ : vt ff.rẽ ra.ha.l.ſi ſine. §.cũ autẽ.& §.Marcellus. aliâs verò niſi in cauſa appellationis debitor eſt factus nõ ſoluẽdo in totũ, vel in partẽ:vt no.ff.de pe.hęr.l.nec vllã.§.pe. ibi:niſi petentis intereſt. & ff.ſi cer.pe.l.periculũ.& C.de arbit.l.ij. cũ ſi. Ad hoc optimè facit extra de ſen.excõ.c.ſacro.vbi licet ab initio interfuerit plures:tñ deſinit intereſſe facto ipſius actoris:ergo &c.vt l.& ideo de cõd.fur. Itẽ deſinit intereſſe per interpoſitionẽ appellationis quæ fingit retro nõ eſſe iudicatũ:ergo &c. vt l.ſi quis vxori.§.fi. ff.de fur.Et hoc modo intelligo opi.no.ff.de var.&extraor.cog.
b in l.fi.vbi dicit̃ ꝙ qñ ſñia eſt nulla [b],iudex non facit litẽ ſuã, ſ. q̃ ad totale intereſſe,ſed quo ad expẽſas propter hoc factas, & cætera damna,ſicut ſ.dictũ eſt.Aut in cauſa appellationis appella
c tor ſuccũbit [c] & ſic ſentẽtia prima fuit cõfirmata: & tunc iudex nõ poterit cõueniri.Talis enim ſentẽtia excuſat iudicẽ: vt C.de app.l.à proconſulibus.Facit ad hoc C.ſi plures vna ſentit.l.j.Et hoc videtur velle gl.j.facit.ff.de excep.rei iud.l.j.circa prin.Aut cauſa appellationis pendet:& tũc quia ſtatim interpoſita appellatione extinguitur pronũciatũ;vt ff.ad Turp.l.j.in fi.& ſic deſinit intereſſe.Dico idẽ ꝙ poterit cõuenire ſolũ ad expẽſas,& cæ
d tera dãna,cũ primũ ius remaneat [d] ſibi illæſum:vt ff.de alie.iud. mut.cau.fac.l.iij.§.ex quibus vt illud qđ ibi dicitur ex mutatione aduerſarij,idem ſit hic in mutatione iudicis. Ad idem optimè ff.mã.l.creditor.in prin.Nec obſtat ſi dicis ꝙ pendet cã præiudicialis:quia hoc eſt ĩter diuerſas ꝑſonas:vt no.in d.l.creditor.Nec obſtat.l.minor.de admi.tut.ſcđm veram lec.& quod no.ꝑ Azo. in Sum.C.ſi aduer.rem iud.quia ibi ĩterpoſita fuit appellatio ab ipſo curatore,eodemq; debitore:vnde non præiudicat alijs,adultis in actione eis iam quæſita Hæc verò appellatio fuit interpoſita ab ipſo,qui actionẽ habebat cõtra iudicẽ.Scđm hoc ergo quãtum ab alio poſſum exigere,non cõputatur intereſſe:vt.ff. de ꝟ. ob.l.ſi quis ſtipulatus ſit.§.fi.cũ alijs.ſ.alleg.licet aliàs ſecus ſit in quibuſcunq; prætorijs ſtipulationibus:vt ff.qui ſatiſ. cog.l.ij.ĩ fi. aut cauſa appellationis eſt deſerta per curſum temporis:& tunc ſi quidẽ iudex appellationi nõ detulit,nil poteſt iudex parti imputare,& poterit cõueniri,ſicut dixi ſ.in parte quæ potuit appellare,& nõ appellauit,per eaſdem rõnes.& hoc no.Inn. expreſsè in d.c.ſæpè.de app.in fi.gl.magnæ. Aut iudex detulit appellatio
e ni,& partis negligẽtia eſt deſerta,vel alio modo pars renũciauit [e] appellationi:& tunc cũ per interpoſitionem appellatiõis eoipſo ſit quæſitũ ius liberationis iudici reſpectu totalis intereſſe, licet remãſerit obligatus ꝓpter ſumptus,vt ſ.dictum eſt, nõ põt pars per ſuam renunciationẽ tacitam,vel expreſſam reſuſcitare obligationẽ contra iudicem:vt ff.de pac.l.fi. Iſta enim partis negligẽtia iudici nocere non debet:vt C.de pig.l.præſes.& ff. de euic.l.j. in prin.& l.Hærennius.§.Caius.cum ſimi.

Diſputata fuit quæſtio iſta per dominum Bar.in ciuitate Peruſij Anno domini Mcccxlv.die x.menſis Februarij,&c.

a De dam.infe.Vide Alex.de Imo.in l.iij. in §.in eũ.in fin.ff.de dam.infe.Tho.Dip.

b Quando ſententia eſt nulla.Vide Iaſ.in l.j.in fi.in pe. colũ.ff. quod quiſque iuris. Tho.Diplo.

c Appellator ſuccũbit. Contrarium videtur tenere Inno. in c.paſtoralis. de offi. deleg.Tho.

d Ius remaneat.Nũquid poſsit agi cõtra iudicem cuius ſentẽtia eſt appellatũ: vide gl.in cle.ij.in gloſ. vlt.de appel. & vide Maria.Soci. in cõſil. xxiiij. incip. viſis ac diligẽter.in iij. col.in ij.q.prin.& Alex. in l.iiij.§.fi.ff. de dã. infec.Tho.Diplo.

e Renunciauit.Vide plenè Feli. in ru. extra de app.in vlt. co. vbi plenè põit de veritate iſtius dicti. & ibi ponit plures concor.& vide Iaſ.in l.j. in prin.in vlti.col.ff. quod quiſq; iur. & Ang.de Are.in §.j.Inſti. de ob. q̃ ex quaſi delib.naſc.;vide ẽt q. quam ponit Bar.ſuper qua conſuluit in ſtatuto Tuder.i l. iij. ff.de ope.liber. Tho. Diplo.

f Debitor. De iſta diſputatione Bar. vide plenè do. Fran.de Are.in cõſi.clxij.inc. verum eſt.in j.col.& vide Bart. in l. gerit. in viij. col.ff. de acq. hęre.in ver.venio ad quartũ. & vide Ale. ibi in antepe.co.in ꝟ. quæro quatuor. & vide Alex. & Mod. plenè in l.non hoc.in pe.& vl.col.C. vnde cogna.&ibi viđ Iaſ. & Phi.Deci. in vlti. col.in prin. & Alex. in cõſi.xx.in vij.vo. in ij.col.inci. circa cõſultationem.& in cõſil.xxiij.in eo.vol.in pe.col.inci.conſideratis.Tho.Diplo.

1 *Qui hæreditariam rem poſsidet,ſi nullam aliam iuſtam cauſam poſsidendi habeat, uidetur ex hoc ſe gerere pro hærede uel hæreditatem adire.*
2 *Non improbare eſt approbare,quando de alicuius lucro uel commodo tractatur.*
3 *In dubijs declaratio uoluntatis defuncti pertinet ad hæredem.*
4 *In dubio præſumendum eſt quod quis habeat animum faciendi id,quod in delictum non cadit.*
5 *Aditio hæreditatis fit uoluntate probata per actus extrinſecos.*
6 *Per aditionem hæreditatis debitoris creditori contingit liberatio.*
7 *Illud quod poteſt fieri citra ius & nomen hæredis,non inducit aditionem.*
8 *Illi qui ſunt inuicem debitores ſiue hæredes , dicuntur inuicem obligati ex quaſi contractu.*
9 *Tempus non eſt modus tollendæ,uel inducendæ obligationis.*

QVAESTIO X.

f Debitor [f] in diem cognouit ſui creditoris hæreditatẽ ſibi fore delatam in qua hæreditate aliud ꝗ̃ ipſum nomẽ debiti non erat,q debitor dictam hæreditatem adire,nec repudiare nõ expreſsit,& deceſsit. Quærit̃,nunqđ hæredes ipſius debitoris poſsint de iure dicere dictã hæreditatẽ fore per dictũ debitorẽ aditam,& ad eos tranſ
1 miſſam,vel nõ & ꝙ videat̃ adita,ꝓbat̃ ſic. †Primò,qui hæreditariã rem poſsidet,ſi nullã aliam iuſtã cãm poſsidẽdi habet,vr̃ ex hoc ſe gerere pro hærede,vel hæreditatẽ adire:vt C. de repu. hęr.l.j.& ij.& de iur.deli.l.j.& qđ ibi no.Sed debitor dicit̃ poſſeſſor rei,& iuris hr̃ditarij:vt ff.de pet.hær.l.regulariter.& l.nec vllã §.fi.cũ l.ſeq.et fa.erc.l.fundus q dotis.in fi.ergo ille debitor tanq̃ poſsidẽs rem hæreditariã vr̃ adiuiſſe. Scđ'ò ſic: Qñ ad petitionem creditoris ſtatuit̃ ei,cui defert̃ hæreditas,terminus,ĩtra quẽ adeat,vel repudiet:ſi intra tp̃s nil facit vr̃ adire:vt C.de iur. deli. l.fi.§.ſi qs aũt temerario.no.ff.de acq.hær.l.quãdiu. Sed iſte debitor in diẽ,cui delata eſt hr̃ditas creditoris,vr̃ habere dictam electionẽ:qa ſi vult eſſe hæres nõ ſoluat:ſi non vult eſſe hæres, dies interpellat eũ vt ſoluat.ergo nil faciendo vr̃ adire. Tertiò ſic: Per curſum tẽporis nil faciẽdo inducit̃ præſumptio ratihabitionis,videlicet ꝙ qs patiat̃ rem eſſe apud alium:vt l.fi.C.ſi ma.fac. rat.hab.ff.de iniuſt.teſt.l.filio præte.ad Tre.l.ſi ĩpubes.§.fi.Si igit̃ ꝑſumit̃ approbare eo caſu qđ eſt ꝑdere ꝙ de facili non ꝑſumit̃: ergo multò magis in caſu ꝓpoſito pręſumitur voluiſſe eſſe apud ſe,ex quo inducitur lucrum ſuum,quod de facili pręſumitur,vt
2 ſtatim dicã. †Quartò ſic:Non improbare eſt approbare, quãdo de alicuius lucro vel commodo tractatur:vt l.ſi abſentis.C.ſi cer.pet.& quod ibi no.per gl.& doct.&.ff.rem ra.ha.l.quo enim & quod ibi no.per gl.ſic in propoſito non repudiare eſt adire,& approbare

approbare cum de ſuo commodo tractatur,ſ.de acqui.hæredit.
3 †Quintò ſic:In dubijs declaratio voluntatis defuncti pertinet ad hæredem,tanquã ad eum,qui melius debet cognoſcere: vt l. ſi quis à filio.§.ſi quis plures.ff.de le.j.& ibi no.fami.erci.l.hęres §.ſi incerto.& ibi no.& Inſti.de leg.§.ſi generaliter. & ibi not.& no.per Dy.in c.obſcuris.de reg.iu.lib.vj.Sed dictus debitor potuit ceſſare in reſtitutione dictæ rei animo adeundi hæreditatẽ: ergo &c.Sextò ſic:Hæreditatis aditio cõſiſtit in animo.ff.de acqui.hære.l.j.C.de iur.delib.l.potuit.ſed de iure præſumitur ꝙ qs habeat animum quòd nolit eſſe obligatus.quod patet: quia non valet remiſsio vel legatum quod confertur in poteſtate eius, q debet obligari:vt l.ſenatus.§.legatum.de leg.j.de ac.& obl.l.ſub hoc.& ideo dicit lex ꝙ quando promittitur quantitas maior vel minor alternatiuè:ꝙ minor quãtitas eſt ſolum in obligatione:vt l.ſi ſtipulatus fuerit decem aut quindecim.de verb. ob.& de le. ij.l.ſi ita relictum.§.fi.Ratio eſt:quia lex nõ præſumit ꝙ quis velit obligari de quantitate maiori,vt dictis legibus patet. & nota Cy.C.de verbor.ſig.l.cùm quidam.Si ergo præſumitur ꝙ nolit obligari:ergo patet ꝙ habuit animum adeundi hæreditatem ſui
4 creditoris:quia ex hoc ſequitur ꝙ non eſt obligatus. † Septimò ſic:In dubio præſumendum eſt ꝙ quis habeat animum faciendi id,quod in delictum non cadit:vt ff.pro ſocio.l.merito.de ſer. corru.l.ſi quis ſeruum communem.de iniu.l.item apud Labeonem.§.ſi cau.de reg.iur.l.ſemper in dubijs.Sed in propoſito, aut nos præſumimus illum debitorem in diem habuiſſe animũ adeundi hæreditatem:& habemus propoſitum. aut dicimus cõtrarium:& tunc per curſum diei appoſitæ fuiſſe in mora ſoluendi: & ſic eſt in dolo,& culpa:vt l.quod te:ſi certum peta.& de re.iuris qui ſine.Sed hoc facere non debemus:ergo præſumendũ eſt ipſum habuiſſe animum adeundi hæreditatem. & ſic in mora eſſet &c.

Contra quod non poſsit dici hæ
5 reditas adita probat̃ rationibus infrà ſcriptis. Primò ſic: †Hęreditatis aditio fit voluntate ꝓbata per actus extrinſecos.ff.de acqui.hære.l.mutuum.& ibi no.in l.pro hærede.§.j.& C.de iu.delibe.l.potuit.Sed in quæſtione propoſita nullus ponitur intereſſe actus:ergo non poteſt dici hæreditas adita. Secundò probat̃ ſic:In dubio non præſumitur ꝙ quis velit habere animũ ſe obligandi:vt probatur iuribus ſ.alleg.in vj.oppo. contrariæ partis, ſed per aditionem hæreditatis grauatur quis oneribus hæreditarijs:vt C.de acqui.hær.per totum ff.eo.tit.l.pro hærede.§.ſi quid tamen.inſti.de aut.tuto.§.neq;.& ſic in dubio non præſumit̃ ꝙ
6 habuit animum adeundi &c.†Tertiò probatur ſic:Sicut ꝑ aditionem hæreditatis debitoris creditori cõtingit liberatio:ita per cõpenſationem,quam debitor opponit creditori,contingit liberatio.Iura ſunt vulgaria.Sed in dubio debitor non præſumitur ꝙ habeat animum cõpenſandi,niſi hoc dicat:vt ff.de compen. l. ſi quid à fideiuſſore.& ibi no.& C.de compen.l.ſi conſtat.& ibi no.& Inſti.de actio.§.in bonæ fidei.& ibi no.nec hęreditatis aditio debet pręſumi,niſi dicatur licet per eam liberatio inducatur.
7 †Quartò probatur [a] ſic:illud quod poteſt fieri citra ius, & nomẽ
a hæredis,non inducit aditionẽ:vt l.pro hærede.§.Papinianus. de acqui.hæ.ſed tacere factũ ab illo debitore defuncto poteſt fieri citra ius,& nomẽ hæredis:quia poteſt ſolutionẽ negligere, ſicut quilibet alius debitor. Itẽ poteſt hoc fieri ſine delicto.Non enim poteſt dici ꝙ curſus diei cõſtituat ipſum debitorẽ in mora: cum nullus alius eſſet hęres debitoris,cui ſolui poſsit:vt l.pecunię fœnebris.§.fi.ff.de vſu.ergo nõ poteſt dictã hæreditatẽ fore aditã. Quintò per glo.quæ videtur dicere hac quæſtione. C.de rei vxo.actio.l.j.§.exactio.vbi dicit gl.ꝙ ſi res æſtimatæ ſunt datę in dotẽ,& maritus reſeruauit ſibi electionem:an reſtituat rem, vel pretium quod ipſe debet eligere:aliàs transfertur electio in mulierem.Ex hoc concludo ꝙ ex ſolo curſu temporis marito nil faciente maritus pręſumeretur habere animũ illũ,ex quo in mora non incideret,ſtatim præſumeretur habere animum ſoluẽdi pecuniam,niſi dicatur in mora ſoluendi fundũ,ne videatur in mora ſoluendi æſtimationẽ:tamen neutrũ iſtorũ præſumitur,ſed in vxorem electio transfertur,vt ibi patet. ergo ſolo curſu tẽporis
8 non videtur habere animum adeundi hæreditatem.† Sextò probatur ſic: Illi qui ſunt inuicem debitores ſiue hæredes,dicuntur inuicem obligari ex quaſi contractu,vt patet per totum ti.fami. erciſ.ff.& C.Sed ſi vni ſocio defertur hæreditas alterius:licet inuicem non perſiſtant, & diuiſionem non petant:non præſumitur aditio,nec præſumitur ꝙ ab illa obligatione,qua tenebatur ſi propter coniunctionẽ voluerit obligatus liberatum eſſe: vt l. duo fratres.ff.de acqui.hære.ergo nec in propoſito debet præſumi conditio,vt per hoc in
9 ducatur liberatio,&c.†Septimò ſic:Tẽpus non eſt modus tollendæ vel inducẽdæ obligationis:vt ff.de act.& obli.l.obligationũ fere.§.placet.C.de pact.l.ſi certis. & de verſu.l.cùm de in rem verſo.ſed ſi ex ſolo curſu temporis inducere tur aditio,tempus eſſet modus tollendę vel inducẽdę:ergo &c.

a Quartò probatur. Vide Alex.de Imol. in cõſi.ccxvij. in iiij. vol. inci. ponderatis. his quæ in themate. in vlti.col. Tho. Di.

b Secundò eſt videndum. Vide Bald.in l. cũ antiquioribus.C. de iur.deli.& ibi omnino Pau.de Caſt.in iij.col.& Ale.in cõſi. ij.in iij.vo.in iiij. col. Thomas diplouata.

1 *Voluntas an poſsit probari per non factum,ſicut per factum: & ꝙ poſsit probari per non factum,eſt expreſſum.*
2 *Aditio hæreditatis fit ſolo animo declarato.*
3 *Si dominus eſt debitor ſerui, & ei ceſſat ſoluere:ſtatim uidetur habere animum adimendi peculium,niſi contrarium probetur.*
4 *Pater quando ſupereſt legitimus adminiſtrator filiorum: eo caſu quo pro filijs poteſt adire:nam non reſtituendo dotem uidetur adire pro filijs ſicut pro ſe.*

Solutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine inuocato ad determinationem præſentis quæſtionis,Primò videndum eſt an ad aditionem hæreditatis ſufficiat ſola voluntas,an etiam requiratur actus.Et glo.ff.de acqui.hęr. lege.j.in princ.videtur dicere quòd requiratur voluntas declarata per actum.alibi videtur quòd ſufficit ſola voluntas:vt lege pro hærede.§.j.eod.tit.ff.de iur.deli.lege potuit.& ibi per gloſſ.
1 & doc.communiter tenent.† Secundò eſt videndum [b] an iſta vo
b luntas poſsit probari per non factum ſicut per factum.Et quòd poſsit probari per non factum,eſt expreſſum C.de iur deli.lege fina.§.ſi quis autem temerario.vbi quando ad petitionem creditorum ſtatuitur alicui tempus intra quod adeat,vel repudiet: tacendo per tempus illud videtur adire:vt not.ff.de acqui.hær. lege quandiu.& dixi ſuprà in ij.& iij.ratione facta pro parte affirmatiua.facit ff.de acquir.hære.lege recuſari.ſecundùm intellectum quem ibi ponit Iac.de Aret.Hoc præmiſo dico in quæſtione præmiſſa,hæredes dicti debitoris poſſe dicere hæreditatem per defunctum fore aditam , & ad eos de iure tranſmiſſam. quod probo tribus rationibus.Prima eſt illa, præſumentum eſt quod quis habeat animum faciendi id in quo delictum non cadit:vt lege,merito.cum ſim.ff. pro ſocio . ſed in propoſito , aut nos præſumimus illum debitorem in diem habuiſſe animum adeundi:& habeo propoſitum.Aut dicimus contrarium:et tunc per curſum diei appoſitæ fuiſſet in mora ſoluendi , quæ mora eſt dolus vel culpa ff.ſi cer.pet.l.quod te.de re iudi.l.quæſitum. ergo cùm hoc facere nõ debemus , præſumendum eſt ipſum habuiſſe animum adeundi hæreditatem , & ſic in mora non
2 eſſe . †Secundo ſic:Sicut hæreditatis aditio fit ſolo animo declarato:tamen,vt dictum eſt,ita compenſatio fit ipſo iure,ſi opponatur ab homine:vt Inſtit.de act.§.in bonæ fidei.C. de compẽ.l.ſi conſtat.ibi no.hoc tamen fallit in caſibus,in quibus cõpẽſatione nõ facta quis incideret in pœnã,morã, vel culpam:quia tũc cõpenſatio intelligitur fieri ipſo iure:nec requiritur factum hominis ad hoc declarandum.Præterea , lex præſumit hominẽ hoc velle:vt C.de compẽ.l.ſi cõſtante.& d.l. ſi quis à fideiuſsione.& ibi plenè . Ita in propoſito non requiritur alia declaratio voluntatis,ſed ex ſola retentione inducitur aditio: ne aliâs incidat in pœnã,vel in morã ante aditionem hæreditatis,ſi nõ reſtituat.Præterea,per hoc videtur caſus rectè intelligẽdo , de pec. leg.l.ſi peculiũ.§.ſicut autẽ.ſic inducendo ſicut hęreditas aditur
3 ſolo animo : vt ff. de pecu.leg. Statius.in fin. †Sed ſi dominus eſt debitor ſerui , & ei ceſſat ſoluere , ſtatim videtur habere animũ adimendi peculiũ,niſi contrariũ probetur:vt d.§. ſicut autẽ. ita in propoſito videtur habere animũ adeundi hæreditatẽ , niſi cõtrarium probetur. Hoc etiã probatur per omnes rationes.ſ. pro hac parte inductas.Et iſta quæſtio procedit , & locũ habet & ſæpe de facto occurrit,quando mater decedit,& eius filij remanent qui ſunt hæredes patris:& ſic debitores matris in dotẽ. Nam dico ꝙ ſi dicti filij ſteterunt per annũ ꝙ dictam dotẽ non ſoluerunt alijs,qui ab inteſtato ſuccederent ipſi matri , hoc ipſo tam ipſi quam ipſorũ hæredes poſſunt dicere dictã matris hęreditatẽ fore aditã:maximè ſi in inſtrumento dotis eſſet appoſi

a ¶Adminiſtrator fi-
liorũ. Vide plene per
do. Franc. de Aret. in
conſi. clxj. inci. in pũ
cto: cõſultationis. in
ij. col. Tho. Diplo.
b ¶Habeo filiã. Aliâs
incipiẽ. pater habens
filiam. & de iſta quę
ſtione Bar. vide Ale.
in l. pe. C. de natu. li.
in apoſtil. Bart. & in
l. ſi vxor. §. ſed ſi ea.
ff. de adul. i addi. bar.
& Pet. de Ancha. in
conſi. ccxliij. incipit,
ex tenore priuilegij.
& per Fel. in c. illud.
in ij. co. & ſeq. de prę
ſump. & d. Ludo. de
Sardis in ſuo tracta.
legit. in charta cxlix.
in ij. col. & vide ple-
num conſil. Paul. de
Caſt. in cõſil. lxxxv.
incip. præſuppoſito.
vbi plenè examinat
iſtã diſputationem
Bart. Tho. Diploua.

ta pœna, ſi nõ reſtitueretur debito tempo-
re, ſicut diximus s. de cõpen. quæ iſto caſu
fit ipſo iure, nec requiritur factũ hominis.
Hoc exemplũ de cõpẽ. propriè procederet
de hæreditate materna, q̃ dicitur propriè
pertinere ad filios ipo iure, ſicut dicit ꝙ cõ
penſatio fit ipo iure: vt l. ſi mater. C. de ſuis
4 & leg. † Itẽ quod dixi qñ ſuperſunt ipſi filij
debitoris: idẽ dico qñ ſupereſt pater legiti-
a mus adminiſtrator[a] filiorũ eo caſu quo pro
filijs põt adire. Nã nõ reſtituẽdo dotẽ vide
tur adire pro filijs, ſicut ꝑ ſe. Idẽ ſi ſupereſt
tutor filiorũ infantiũ: vt ff. de pecu. l. ſed ſi
damnũ. & l. ſe. Et eadẽ ratione idẽ dico ſiue
debitor poteſt adire ex perſona ſua, ſiue ex
iure deliberãdi ad ſe tranſmiſſo ex perſona
alterius per l. cùm antiquioribus. ſiue alio
quocunqꝫ modo. Et prædicta vera quãdo
ipſe debitor vel ipſius hæredes ex hac ceſ-
ſatione volũt dicere hæreditatẽ eſſe aditã,
ſed ſi alius agens cõtra dictũ debitorẽ, vel
eius hæredes cũ ipſe ſui creditoris hæredi-
tatẽ negaret adiuiſſe, vellet cõuincere hęre
ditatem ex ceſſatione prędicta: hoc nõ poſſet. Prędicta vera, niſi
de dicti debitoris volũtate appareret aliud expreſsè, vel per con
iecturas, vt dicit tex. expreſsè, & gl. in l. iij. §. illud. de pecu. lega.
Et hoc probant omnes rationes factæ pro contraria parte adeò
quòd eis non eſt neceſſe reſponderi. Ad prædictam diſtinctio-
nem, nota quòd ipſo allegante præſumitur aditio. ſecus ſi ipſe
contradicit. probatur & facit C. de proba. l. ſiue poſsidetis. per
glo. & docto. &c.

1 ☞ *Si filius reperitur præteritus, qui erat legitimus, & ſuus tempore teſtamenti ante uel poſt ipſum teſtamentum, eſt ipſo iure nullum.*
2 *Teſtamentum imperfectum ualet inter liberos, licet non quo ad extraneos.*
3 *Filius ex uerbis poſitis in teſtamento contra ipſum nil impedit quin dicat ipſum teſtamentum nullum.*
4 *Si liberi legitimi extant per talia uerba, filij ſpurij, non intelliguntur legitimi.*

QVAESTIO XI.

b HAbeo filiam [b] naturalem ex
muliere cum qua poteram contrahere matrimonium.
extraneũ hæredẽ inſtitui, & ipſi filiæ meæ quędã lega
ui, vt filiæ nec eam naturalẽ nominaui: me mortuo dicta filia di
cit ſe legitimam, per auť. ſi quis. C. de nat. lib. & tanquã pręterita
1 dicit teſtamentũ nullũ. quæritur quid iuris. † Et primò videtur
ꝙ teſtamentũ ſit nullũ. qđ ſic probať: Si filius reperiť, ꝑteritus, q
erat legitimus & ſuus tempore teſtamẽti antè vel poſt: ipſum te
ſtamentũ eſt ipſo iure nullũ. C. de lib. præt. per totũ. & l. filius. &
l. pe. ff. de iniu. teſt. l. poſthu. in prin. Sed iſta filia reperiť legitima
propter nominationẽ factã de ipſa in teſtamẽto, vt d. auť. ſi quis.
& in corpore vnde ſumiť. eſt ergo ſua, ſicut ſi eſſet nata ex ma-
trimonio, vt in auť. quib. mod. natu. effi. ſui. §. illud. col. vij. ergo
cũ reperiret ſe præteritam: poteſt dici teſtamentũ nullũ. Secũdò
probatur ſic: Legitimatio quę inducitur per d. auť. eſt ex quadã
præſumptione, q̃ inde reſultat, ſ. ꝙ matrimoniũ contraxerit cũ
matre talis filiæ, vt in corpore, vt lice. matri & auiæ. §. ad hoc.
coll. viij. vnde ſumitur d. auť. item ſi quis. ſed teſtamentũ licet ſit
nullũ & inualidum: tamen voluntatẽ teſtatoris probat: vt l. fi. ff.
de reb. eo. & de fideic. lib. l. in teſtamento: ergo ex hoc põt dicere
teſtamentũ nullũ, cũ remaneat ex illo teſtamẽto probatũ ꝙ ſit le
2 gitima. † Tertiò probatur ſic: Teſtamẽtũ imperfectũ valet inter
liberos, licet nõ quo ad extraneos: vt C. de teſta. l. hac conſultiſ-
ſima. §. ex imperfecto. ergo nil prohibet dictũ teſtamẽtũ valere
quãtum cõtinet idem, ex quo inducitur vel præſumitur legiti-
matio dictæ filiæ: ſed quo ad illud ſic, ſ. quo ad inſtitutionẽ ex-
traneorũ nõ valet: vt ff. fa. erc. l. fi. C. de libe. præte. auť. ex cauſa,
vbi teſtamentũ valet quo ad legata, non quo ad inſtitutionẽ fa-
3 cit ff. de hære. inſti. l. fi. † Quartò, nihil eſt impedimento quò mi-
nus filius ex verbis poſitis in teſtamento, cõtra ipſum filium di
cat ipſum teſtamẽtum nullum: vt ff. de lib. & poſthu. l. ſi poſthu.
§. fi. ergo ita in propoſito poterit dicere ſe legitimam ex verbis
poſitis in teſtamento; & concludere teſtamentum eſſe nullum.
Quintò videtur caſus expreſſus in d. §. ad hoc. in corpore, vt li-
ceat matri & auiæ. vbi ſi quis habẽs filios ex eadem muliere, &
in ſuo teſtamento nominauit Titium filium, de alijs nihil dixit,
alij ex illo teſtamento quo præteriti ſunt, poterunt ſe legitimos
dicere: & per hoc oſtendunt teſtamentum eſſe nullum, &c.

COntra, videtur quòd teſtamen
tum valeat, & non poſsit dici nullum. Et probatur ſic
ideo in d. auť. item ſi quis. & in corpore vnde ſumitur,
eſt: quia ex illis verbis præſumitur teſtatorẽ voluiſſe filios legi-
timare. Sed in caſu noſtro dicta præſumptio volũtatis ceſſat: qa
nõ eſt veriſimile ꝙ quis eligat viam ad impugnãdũ iudicia ſua.
l. iij. ff. de teſt. mi. Si ergo pręſumitur ꝙ voluiſſet eam legitimari,
voluiſſet eſſe teſtamentũ nullũ ex cauſa præteritionis. quod nõ
eſt veriſimile, vt dictũ eſt. Secũdò ſic: Paria ſunt aliquid expri-
mere rebus & factis, & exprimere verbis: vt ff. de lega. l. de qui-
bus. in fi. rem rat. habe. l. Paulus. pro ſocio. l. coire. & glo. in l. ij. §.
ignominia. ff. de his qui no. infa. Sed ſi expreſsiſſet naturalẽ, ſine
dubio eſſet validũ teſtamentũ, licet nihil expreſsit verbis, ſed fa
ctis. Nam nõ tractauit eam vt filiã: qa nõ inſtituit nec exhære-
dauit: vt l. qui cũ filiũ. ff. de verb. ob. ergo nõ videť legitima vt te
ſtamẽtũ irritetur. Tertiò ſic: Quãdo quis cõſequitur aliquid ex
teſtamẽto, illud videtur cõprobare adeo ꝙ contra illud venire
nõ poteſt. ff. de inof. teſta. l. pe. ante fi. Sed iſta filia dicit ſe legiti-
mã ex teſtamẽto, & conſecuta eſt id quod petit, poſito ꝙ hoc ſit
verũ: ergo nõ põt dicere teſtamentũ nullũ. Quartò ſic: Ius ſuper
ueniẽs ipſius filiæ facto ex voluntate ſua non põt irritare teſta-
mẽtũ: quia incõueniens eſt ꝙ valor ipſius teſtamẽti pendeat ex
voluntate ipſius filiæ. Inſti. de hære. quæ ab inteſt. defer. §. poſt
mortem. facit communia prædio. l. fi. Sed cõſtat ꝙ ex prædicta
legitimatione facta per patrẽ in teſtamẽto filius nõ legitimatur,
niſi ipſo iure ratũ habente: vt in auť. quib. mo. natu. effi. ſui. §. ge-
4 neraliter. ergo ex tali legitimatione teſtamentũ irritatur. † Quin
tò ſic: Si liberi legitimi extant, per talia verba filij ſpurij non in-
telligũtur legitimi: licet G. de hoc dubitet in d. auť. itẽ ſi quis cau
ſam. Iaco. de Bel. hoc tenet expreſsè in auť. vnde ſumiť. & pro-
batur in auť. quib. mod. nat. effi. ſui. §. generaliter. vbi dicitur ꝙ
liberis legitimis extantibus ſolũ in duobus caſibus valet legiti-
matio, ſcilicet per oblationem curiæ, & per matrimoniũ ſi fiant
inſtrumenta dotalia. Hoc præmiſſo arguo ſic: Par affectio iudi
catur ꝙ liberi habent bona defuncti, & ꝙ valeat teſtamentum
factum ab eo: vt l. ex facto. de vulg. & pup. Sed ſi ſunt liberi, &
non præſumuntur legitimi, vt dictum eſt: ergo nec hoc caſu qñ
teſtamentum irritatur, vt dictum eſt. ergo &c.

1 ☞ *Nuptiæ poſſunt conſiſtere eo tempore quo uerba proferuntur.*

SOlutio. Et primò dico aliqua quo ad intellectũ
auť. ſi quis. §. ad hoc. in corpore, vt lic.
matri & auiæ. ſunt neceſſaria. Et primò dico ꝙ vt fi-
lius ſic nominatus ſit legitimus: & requiriť ꝙ mulier,
ex qua natus eſt tempore facti teſtamẽti, & prolatorũ verborũ,
ſit eius conditionis, ꝙ cum ea potuerit eſſe matrimoniũ. Vnde
ſi tẽpore teſtamẽti dicta mulier erat mortua, vel effecta religio-
ſa, vel aliâs inhabilis ad matrimonium contrahẽdum cum teſta
tore, ex dictis verbis non eſſet filius vel filia legitima: quia text.
auť. item ſi quis. dicit de libera muliere quę vxor ei eſſe poterat.
& iſtud verbum poterat, poteſt eſſe futurum ſubiũctiui. tamen
de verbis illius authẽ. nõ curo: quia ſunt verba magiſtraliter po
ſita, & in libro nouellarũ nulla fit mẽtio cuius cõditionis ſit mu
lier. Sed de illo non curo: quia eo modo vtimur, niſi quatenus
declarat librum authen. tex. in d. §. ad hoc. vt lic. ma. & aui. col-
la. viij. dicit ſic: De libera muliere, cũ qua nuptiæ conſiſtere poſ
ſunt, iſtud verbum poſſunt, eſt præſentis temporis. vnde requi-
1 ritur quòd † nuptiæ poſſunt conſiſtere eo tempore quo verba
proferuntur: vt l. ſi ita. ff. de au. & arg. lega. & ſi deſinant morte,
vel aliquo alio caſu nuptiæ poſſe conſiſtere, dicta verba nõ ha-
bent locum. Caſus eſt ff. de condit. ob cau. l. quod Seruius. & ibi
no, in glo. vul. & ibi dixit. Facit C. de indi. vid. tol. authen. cui re-
lictum. ibi: niſi ſpes nuptiarum defecerit. expreſsius in corpore
vnde ſumitur. in authenti. de nup. §. quia verò. Vnde in quæſtio
ne noſtra ſi tẽpore teſtamenti facti mulier, ex qua nata erat, de-
ceſſerat dicta filia, non poteſt dicere ſe legitimam. & hoc eſt ex-
preſſum in authen. quib. mo. na. effi. ſui. §. illud col. viij. & ibi di-
citur quod

citur ꝙ mulier mortua vel ſi aliud impedimentum eſt ꝙ nõ poſ
ſit eſſe matrimonium, filius naturalis non poteſt legitimari, niſi
per reſcriptum Principis. Sed in caſu noſtro poterat adhuc eſſe
dubium, cuius deciſio ex infrà ſcriptis apparebit. Secundò ſciẽ-
dum eſt ꝙ illa verba, cum qua nuptiæ conſiſtere poſſunt etiã de
bẽt intelligi honeſtè ſecundùm mores ciuitatis. Vnde ſi talis eſ-
ſet mulier, cum qua poteſt eſſe matrimonium, non tamen hone
ſtè: quia ſi eam acciperet eſſet ſibi verecundia, inſpectis diuitijs,
dignitate, & nobilitate perſonę mulieris, & alijs qualitatibus: pu
ta aliquis nobilis habuerit filios ex quadam ſamula, quæ ſibi &
alteri famulabatur: tunc ex illis verbis filia non poterit dicere ſe
legitimam: quia nuptię cum illa muliere non poſſunt conſiſtere
honeſtè, Non enim poſſumus quod honeſtè nõ poſſumus. l. filij
ff. de condi. inſti. Et pro hoc etiam eſt caſus ff. de bon. poſ. contra
tab. l. iij. & l. ſi mancipatus filius. & de condi. & demõ. l. cùm ita
legatum. C. de ſpon. l. fi. §. qui ita. in glo. ſuper verbo, poteſtas. &
in auť. qui. mo. nat. effi. ſui. §. illud tamen. ibi: legitimo iure nõ di-
gna matrimonio prædicti enim filij ſic nominati dicuntur legi-
timi: quia lex pręſumit matrimonium: vt d. §. ad hoc. Sed hoc nõ
eſt honeſtũ, nec ſecundũ bonos mores: ergo tale matrimonium
non præſumitur. ſicut ſi nullo modo poſſet conſiſtere. Sed præ-
dictis videtur obſtare ff. de manu. vin. in l. rogati. §. matrimoniũ.
vbi glo. dicit ꝙ indignè ſumitur quæ duci prohibetur. ſed talis
non prohibetur duci de iure: ergo &c. Sed dic ꝙ hic prohibetur
duci ſecundùm bonos mores. Vel dic ꝙ impedimẽtum, de quo
dixi, matrimoniũ contractũ non vitiat, ſed in dubio facit vt prę-
ſumatur non contractũ, vt dixi. Facit optimè de concuſ. l. in cõ-
cubinatu. ff. de ritu nup. l. in libere. & ſic ad præſumptionẽ quæ
inducitur per d. auť. admittitur probatio in cõtrarium. Facit ex-
tra, de præſum. c. illud. vnde in quæſtione propoſita ſi ponamus
mulierem viuã eſſe, & eſſe turpis vitæ, non præſumeremus ma-
trimonium. nec filij eſſent legitimi: ſed ſi hoc ceſſaret remaneret
adhuc dubium. Ad cuius declarationem videnda ſunt quędam
quæ ſtatim dicam. Tertiò eſt ſciendũ ꝙ tex. in d. §. ad hoc dicit:
ſi quis dicat hũc filiũ ſuũ vel filiam &c. quæ verba intelligo qñ
a dicta verba proferuntur principaliter[a] propter ſe. ſecus ſi incidẽ-
ter propter aliud: puta cauſa demonſtrationis fuit in quæſtione
noſtra, vbi dicit, lego tali filiæ meæ. nam illa oratio principaliter
profertur propter legatum. illa vero, filiæ meæ, proferũtur vt in
perſona legatarij clarius demonſtrati. Quo caſu dico ꝙ ex illis
verbis non inducitur probatio ꝙ matrimonium pręceſſerit: & fi
b lij non ſunt legitimi. quod probo: [b] quia tex. loquitur quando di
cta verba propter ſe principaliter proferuntur: quoniam tũc in-
ducunt quandã conditionẽ poteſtatiuã: & hoc modo erit legiti
mus ſi pater dicat, & c. ſed conditiones poteſtatiuæ debent ſciẽ-
ter impleri actu ad hoc celebrato. nec ſufficit impleri de facto,
ſeu incidenter propter illud. l. ij. de cõd. & demon. Ad idẽ C. de
mil. teſt. l. ex his verbis. ff. de hære. inſti. l. ex facto eſt agitatũ. fa-
cit extra de dolo. c. ſi propriã. vbi eſt caſus ꝙ inſtrumentũ ꝙ nõ
eſt confectũ principaliter pro matrimonio, non probat plenè, li
cet vir & vxor inuicẽ ſe appellent: licet præſumptionẽ faciãt. ex
tra, de præſum. c. illud quoqꝫ. & illud tenet Ber. Inn. Hoſ. & Io.
Sed in propoſito filius ſe dicit legitimũ propter prędicta verba
quaſi præſumatur matrimoniũ præceſsiſſe: apparet ꝙ illa verba
proferuntur principaliter propter ſe, incidẽter propter aliud, vt
apparet. Quartò ſciendũ eſt ꝙ prædicta habent locũ qñ quis
habet filiũ ex muliere quã tenebat in cõcubinatu indubitato af
fectu. Secus ſi ex quadam alia cauſa vt in auť. quib. mo. nat. effi.
ſui. §. ſi quis autem defunctus. & §. ſed ita. Hoſt. in Sum. qui filij
ſint legi. §. fi. circa fi. vnde in quæſtione prædicta erit aduertẽdũ
an mulier ſit ei concubina vel non. Quintò eſt ſciendũ prędictã
auť. habere locũ in filijs legitimis non extãtibus. ſi enim filij legi
timi extarent: & tũc per talia verba, quæcunqꝫ principaliter pro-
pter ſe prolata, non dicerentur legitimi. Ita tenet Hoſti. in Sum.
in d. § fi. circa fi. & Io. An. qui filij ſint legi. c. per tuas. licet glo. iu
ris ciuilis in d. auť. item ſi quis. de hoc dubitet. Iac. de Bel. in d. §.
ad hoc. tenet idem, ſiue legitimi eſſent, ſiue non. Sed præcedens
opi. eſt verior: quia liberis legitimis extantibus non prodeſt legi
timatio, niſi fiat per oblationẽ curię, vel matrimoniũ, vt in auť.
quib. mod. nat. effi. ſui. §. & generaliter. & ibi no. Sed hic non eſt
matrimonium verum, ſed præſumptũ de iure ciuili. & ideo talis
præſumptio ꝙ per hoc quod filium nominauit, præſumitur ma
trimonium, licet de iure ciuili ſit: tamen de
iure canonico nõ admitteretur, vt ſola prę-
ſumptio ſufficeret: vt d. c. illud. quod videť
tenere Hoſt. in d. §. fi. in fi. Et hoc idem ha-
bui à pluribus doct. iuris canonici, quos ſu
per hoc interrogaui. Sicut igitur propter fi-
lios legitim. lex non admittit dictã pręſum-
ptionem: eadem ratione propter teſtamen-
tum ne rumpatur: argu. ff. de vulga. & pup.
l. ex facto. in prin. & ad hoc optimè faciunt
omnes rationes s. factæ pro hac parte: & il-
lud quod dicitur in d. authenti. teſtimoniũ
datum vni prodeſt alijs, intelligo ita quòd
hoc teſtamentum non irritetur propter ra-
tiones prędictas. Et facit ꝙ ſi teſtamentum
eſſet nullum, non poſſet dicere ſe nomina-
tum in teſtamento: quia teſtamentum non
eſt, & ſic nõ eſt legitimus talis filius, ſeu fi-
lia. & hæc ſufficiant.

Iſtam quæſtionem diſputauit Bar. in ci
uitate Peruſij Codicem legendo.

1 ☞ *Quando in diſpoſitione ponuntur duo, quorum unum deſtruit aliud: primum tollitur per ſecundum.*
2 *Quando ex uerbis diſpoſitionis reperitur repugnantia, diſpoſitio eſt nulla.*
3 *Si ſeruus eſt nullius, ſtipulando non poteſt acquirere, imo ſtipulatio eſt nulla.*
4 *Conditio ſi de præterito uel de præſenti eſt impoßibilis, uitiat contractum & ultimam uoluntatem.*
5 *Diſpoſitio quæ uidetur continere repugnantiam ſiue cõtradictionem, tunc eſt nulla cum nulla diſtinctione poteſt adiuuari.*
6 *Impoßibilis uel turpis conditio uel modus reijcitur, ne uitietur diſpoſitio in ultima uoluntate.*
7 *Quando in contractu apponitur aliquod pactum quod eſt contra ſubſtantiam contractus, uel contra naturam rei quæ in contractu ſeu diſpoſitione deducitur: tale pactũ eſt nullum.*

QVAESTIO XII.

QVidã reliquit vel do
nauit aliquam rem monacho ea cõditione
& hoc pacto, vt monaſterio ſuo nullum ius acquiratur. Quæri-
1 tur an valeat. Et ꝙ talis diſpoſitio nihil valeat probatur. † Primò
ſic: Quando in diſpoſitione ponuntur duo, quorum vnum de-
ſtruit aliud: primum tollitur per ſecundum. Si dico, Titius, imò
Seius, hæres eſto. ſolus Seius erit hæres inſtitutus: vt ff. de hære.
inſti. l. ſi ita ſcriptum fuerit, Titius imò Seius. & de manu. teſt. l.
Stichus. Sed ita eſt in propoſito ꝙ per prima verba cũ donatur,
vel relinquitur monacho, iſtud importat quod monaſterio quę-
ratur: vt C. de ſac. ſanct. eccle. auth. ingreſsi. & authen. ſi qua mu
lier. & extra de ſtat. mo. c. ij. & in c. cùm ad monaſterium. poſtea
verò dicit eo pacto, & ea conditione ꝙ monaſterio nullũ ius ac
quiratur: idẽ eſt dicere, ſicut ſi diceret volo ꝙ monaſterio acqui
ratur, imò ꝙ nõ quæratur. & ſic diſpoſitio nulla. Sed hic reſpon
detur ꝙ ſecunda adiectio in donatione eſt nulla. in relicto verò
2 limitat, non deſtruit præcedentia. † Secundò ſic: Quando ex ver
bis diſpoſitionis reperitur repugnantia, diſpoſitio eſt nulla: vt ff.
de cond. inſti. l. ſi Titius. & ff. de regu. iur. vbi repugnantia. & de
hære. inſti. l. ſi Titius. & C. de fid. inſtr. l. ſcripturæ. Sed hic eſt re-
pugnantia: quia vnum dictum aduerſatur alteri: quia idẽ impor
tat ac ſi diceretur, & non quærať: ergo non valet. Rñdeť ꝙ non
3 eſt repugnantia, vt patet in ſolutione quæſtionis, &c. † Tertiò
ſic: Si ſeruus eſt nullius ſtipulando nõ poteſt acquirere, imò ſti
pulatio eſt nulla: vt ff. de ſtip. ſer. l. quod ſeruus. Sed iſta ſunt pa-
ria, ſeruum non habere dominũ, vel eũ habere cui quæri non po
teſt. ff. de hæredibus inſtituendis. l. non minus. de legatis primo
ſi mihi & tibi. §. regula. C. de hæredi. inſtituendis. l. neqꝫ per ſer-
uum. cum ſimili. Sed hic ex ipſa diſpoſitione nihil poſsit quæri
domino: ergo diſpoſitio nulla arguendo de ſeruo ad mona-
chum, ſecundùm quod dicit Innocenti. de priui. capitulo cum
olim. Sic videtur caſus in dicta l. quod ſeruus. ꝙ non obſtãtibus

a ¶Principaliter. No.
ꝙ verba narratiua.
vel aſſertiua matri-
monij: non probant
matrimonium. facit
quod conſuluit Bar.
in conſi. xiiij. incipiẽ.
proceſſum. & vide
Alexãd. in l. j. in fin.
prin. ff. de ope. no. nũ
cia. & ibi apoſtil. &
vide Car. Ale. in c. ꝑ
tuas. in iij. col. & ſe-
quen. q filij ſint legi.
Tho. Diplo.
b ¶Quod probo. No.
ꝙ dicit Bar. ſic, ꝙ qñ
verba non proferunť
principaliter propter
ſe, ſed incidenter, non
probãt matrimoniũ
præceſsiſſe. adde bal.
in l. neque. C. de nu-
ptijs. vbi voluit qđ
quaſi poſſeſsio ma-
trimonialis non pro-
batur per verba nar-
ratiua. vel aſſertiua,
ſi nõ conſtat per ver-
ba de præſenti alleg.
Inn. in ca. ex parte. de
reſti. ſpo. facit text. in
c. illud. de præſump.
ibi publicũ inſtrumẽ
tum. per quem text.
dicit do. Abb. apertiſ
ſimè approbari. qđ
per inſtrumẽtum do
nationis propter nu
ptias, licet in eo enun
cietur matrimonium
non tamen per hoc
probat matrimoniũ
ſine alijs adminicu-
lis: et ꝙ inſtrumentũ
dotis vel tale non ꝓ-
bat matrimoniũ, te-
nent ibi Hoſt. Ioann.
And. Bal. & do. An-
to. Imo. & do. Abba.
& vide per Feli. in c.
illud. in ij. col. & ſeq.
de præſum. Tho. Di.

dictis verbis monaſterio poteſt acquiri:vt in ſolutione quæſtio
nis patet.Quartò ſic:quia de hoc videt̃ caſus de hęre.inſti.l.alie
nũ.in prin.vbi teſtator alienũ ſeruũ inſtituit hæredẽ & liberum:
per hoc ꝙ voluit eũ eſſe liberũ,dixiſſe videt̃ ꝙ nõ quæratur: &
ideo inſtitutio nõ valet.Eodẽ modo in propoſito fuit donatum
vel relictũ vt monaſterio nõ quæratur,ſed nõ eſt idẽ: quia lõgè
alius caſus.nõ enim volebat in illa lege ſeruo quæri exiſtenti in
caſu ſeruitutis.Idẽ ſi hoc expreſsiſſet,ꝙ nolebat monacho quęri
monachatu durãte.hic verò voluit quæri monacho, ſed nõ mo
naſterio:ideo debet intelligi,vt dicetur in ſolutione.Quintò ſic:
Quia videt̃ caſus de vſu & hab.l. per ſeruũ.§.j. vbi relinquitur
vſusfructus ſine vſu quodã,cùm eſſe nõ poſsit,nõ valet relictũ
ita in propoſito cum donatũ vel relictũ ſit monacho, vt mona
ſterio nõ quæratur,cum hoc eſſe nõ poſsit.Reſpõdetur ꝙ intel
ligendo verba ſecundũ quod dicet̃ in ſolutione quæſtionis poſ
4 ſunt ſimul eſſe &c.†Sextò ſic:Si cõditio de pręterito vel de pręs
ſenti eſt impoſsibilis,vitiat cõtractũ,& vltimã voluntatẽ:vt ff.ſi
cer.pet.l.cũ ad præſens.& de hæ.inſti.l.ij.& de iniuſ. teſt.l. cũ in
ſecũdo.cũ ſi.Sed in propoſito illa verba,ꝙ monaſterio nullũ ius
quærat̃,ſunt tẽporis præſentis ſubiũctiui modi . Et impoſsibile
eſt ꝙ monacho quærat̃,& nõ monaſterio.ergo nõ valet.Rñde
tur:qñ aliquid donatur vel aliquid monacho relinquit̃,acquirit̃
monacho,& per monachũ acquirit̃ monaſterio ſtatim . Et ideo
differentia eſt vtrũ cõtrahẽtes tantũ dicãt, dono monacho:quia
tũc procedit quod dixi.an dicãt,dono monaſterio : quia tũc ac
quiritur monaſterio immediatè:vt l.ij.de ſtip.ſeruo.vbi not. Ex
hoc apparet ꝙ iſta verba.ſ.eo pacto,& ea cõditione ꝙ monaſte
rio nõ quæratur,nõ faciũt cõditionẽ : quia reſpiciũt effectũ qui
ſequitur poſt cõditionẽ quæ fit monacho.quaſi dicat,cũ acqui
ritur monacho,monaſterio nõ quæritur:& ſic nõ eſt cõditio: vt
l.j.§.fi.ff.de dona.& de manu.teſta l. Mæuiam. & de condit. &
demon.l.talis.§.Titius.Præterea & ſi dicatur eſſe conditio:tamẽ
eſt conditio de futuro,ſcilicet quòd monaſterio non quæratur
poſt illud inſtans,quod monacho non quæratur.

5 CONTRÀ quod talis diſpoſitio
valeat,probat̃.†Primò:Si diſpoſitio,quæ videt̃ conti
nere repugnãtiã,ſiue cõtradictionẽ:tũc eſt nulla : cùm
nulla diſtinctione adiuuari poteſt: vt in prima cõſtitutione Co
di.§.quibus.eſt expreſſum.Probat̃ etiã de teſti.c.cũ tu.ff.de ſtip.
ſer.l.contra.& l.ſed & ſi quis.§.fi.l. opus. de vſufructu. de duo.
reis.l.ſi rem.§.ſi duo.in ſol. aliorũ cõtrariorũ.cũ ſi. Sed conditio
quæ videtur reſultare ex prædictis verbis,ſ.ꝙ monaſterio non
quæratur,poteſt multis diſtinctionibus adiuuari:ergo vt ſtatim
dicã diſpoſitio eſt aliqua & valida.diſtinctiones autẽ, per quas
adiuuari põt,pono aliquas.Primò ſic:quòd monachus : habeat
iſta ꝙ nullum ius quæratur monaſterio,ſ. monaſterio ſuo quod
eſt de præſenti,ſed ſi trãſierit ad aliud monaſterium , vtputa ad
ſtrictiorem regulã,vt licet de iure canonico: & tunc valet dona
tio.quod autẽ iſta verba,monaſterio ſuo,intelligãtur de eo mo
naſterio quod eſt de pręſenti,probat̃ ff.de aur.& arg. leg.l.ſi ita.
de leg.iij.l.nup.cũ ſi.Rñdetur ꝙ nõ eſt bona interpretatio : quia
pro hoc pretio inuitaretur ad aliud monaſteriũ trãſire.quod tũc
eſt ſimonia:vt extra de ſimo.c.non ſatis.& no.ff.de hære. inſti.l.
illa autem.Secundò ſic:Quod monachus habeat iſta,ita ꝙ mo
naſterio nõ quæratur.i.ſi monachus ſui iuris eſſe cœperit, vt di
cit tex.ad Trebel.l.vbi pure.& de leg.iij.l.fideic.§. ſi filio. poteſt
autẽ monachus eſſe ſui iuris authoritate Papæ : vt extra de ſtat.
mona.c.cùm ad monaſteriũ.vbi no.per Inno. Item cùm promo
ueretur per Papã ad epiſcopatũ:tũc enim non eſt obligatus ali
cui monaſterio.Reſpõdetur,ꝙ non eſt bona interpretatio:quia
cũ hoc nõ poſſet fieri niſi per Papam:videtur impoſsibile.ff. de
leg.j.l.apud Iulianũ.§.fi.& ff.de ver.ob.l.continuus.§.cùm qui
bus.& ſic non videtur ſe retuliſſe ad caſum impoſsibilem. Ter
tiò ſic:Quod monachus habeat iſtud,ita quòd monaſterio non
quæratur,hoc eſt quòd monachus ſit nudus miniſter,& habeat
alijs diſpenſare:ſicut dicimus de ſeruo , cùm habeatur vt adie
ctus,cùm tũc nullũ ius quæratur domino.ff. de ſol.l. Stichũ aut
Pamphilum.§.vſufru.in fi.Facit eo.ti.l.cùm quis ſibi.& ſic mo
naſterio nullũ ius effectuale quæratur.Reſpondetur ꝙ non po
teſt intelligi vt nudus miniſter : cum non ſit perſona cui debea
tur:& perſona extrinſecus nõ ſubintelligitur : vt l. ſi ita ſtipula
tus.§.Chriſogonus.de verb.oblig. Quartò ſic:Quod monaſte
rio nullũ ius quæratur,hoc eſt ꝙ nõ habeat vllã poſſeſsionẽ vel
detẽtationẽ facti:vt ff.de verb.obli.l.ſtipulatio iſta.§.hi. & Inſti.
de inu.ſtip.§.ſed cũ factum.& ſic monaſterio nullũ ius effectua
liter quæratur.Reſpondetur ꝙ non eſt bona interpretatio. licet
enim ſerui hoc poſſunt habere,ſicut peculiũ : tamen monachus
hoc non poteſt:vt extra de ſtat.mona.c.ij.& c.cùm ad monaſte
riũ.Quintò ſic:Quod monaſterio &c. hoc eſt quòd Abbas pa
tiatur monachum habere cõniuentibus oculis,vt dicitur de ſer
uo:vt ff.de manu.teſt.l.iiij.& ſic non quæritur ius in effectu. ſic
no.in fi.ff.ad Treb.l.Lucius.§.tres hæredes.Reſpondetur ꝙ Ab
bas non poteſt permittere monacho , vt eſt in præcedenti. Se
xtò ſic:Quod monaſterio &c.hoc eſt,vt quod relictum,vel do
natũ fuit,nõ intelligitur cõtemplatione monaſterij, ſed contem
platione ſerui:vt C.de iur.deliber.l.cùm quis.ff. de vſu & hab.l.
plerũq;.§.vſusfructus.de condi.& demõ.l.ſi filio.cũ ſi.Reſpon
detur quòd nõ eſt bona interpretatio,vt dicta verba habent mo
dificare actũ acquirẽdi,qui ſequi debet cõtractũ. Sed ſecũdùm
prædicta dicta interpretatio limitaret cauſam delinquendi quæ
præcedit:& ſic verbis adaptaret̃. Septimò ſic:quòd monaſterio
&c.hoc eſt monacho.intelligendũ eſt datũ pro alimẽtis, quo ca
ſu non quæritur monaſterio:vt l.ſeruus.ff.de ali.& cib.leg.& de
his qui pro nõ ſcrip.ha.l.iij.Reſpondet̃ ꝙ iſta nõ eſt bona inter
pretatio:quia etiã tũc quæretur monaſterio , cui nõ videtur re
lictũ:vt l.filio.& de cõdi.& demon.Pro cuius euidentia ſcias ꝙ
quãdoq; relinquũtur alimẽta ſeruo vel monacho q eſt nullius:
& tũc dicto ſeruo & monacho põt quæri ius,vt d.ll. Qñq; relin
quũtur ſeruo vel monacho alicuius : & tũc aut relinquitur dño
vel monaſterio ſuo : & tũc etiã quæritur ius ſibi:vt l.ſeruo alie
no.in prin.ff.de leg.j.Ratio,quia inter tales poteſt eſſe lis de ali
mentis:vt no.ff.de iud.l.lis nulla.aut relinquitur ab extraneo:&
tunc ipſi domino vel monaſterio acquiritur ſicut alia relicta.Et
ſic dicta interpretatio non eſt bona.præterea eſt extranea à ver
bis.Octauò ſic:ꝙ monaſterio nullum ius quæratur,ſ.ex tali diſ
poſitione,ſ.donationis vel relicti , non prohibetur quin mona
ſterio quæratur ex diſpoſitione legis.Sed hoc,ſ.ꝙ donata vel re
licta monacho quærantur monaſterio , non eſt ex ipſa diſpoſi
tione donantis vel relinquentis , ſed ex diſpoſitione legis:vt ff.
de vulg.& pup.ſubſti.l.qui liberis.§.hæc verba.ergo &c.& hoc
videtur expreſſum extra de teſt.c.requiſiſti. vbi ſi aliquis relin
quit eccleſiæ,ita ꝙ epiſcopo non quæratur : iſta prohibitio non
impedit quin epiſcopo debeatur portio per canones & ſtatuta.
Reſpondetur quòd monaſteriũ habet ex diſpoſitione legali:ta
men habet ſtatim & immediatè nullo actu interueniẽte:& ideo
donator vel teſtator poteſt legẽ imponere ipſi monaſterio, cui
acquiri debet ſicut monacho:vt ff.de leg.j.l.cùm filio.in prin.&
de leg.ij.§.ſi alienis.in prin.cum ſi.& hãc acquiſitionem quæ fit
ex legis diſpoſitione voluit prohibere teſtator:vt in ſimili ff.qñ
dies leg.ced.l.& vſusfructus.§.ſi ita.& C.de bon.quæ libe. aut̃.
excipit̃.Nec obſtat de teſt.c.requiſiſti.Nam illa portio, quę de
betur hæredibus:& ideo etiam contra volũtatem teſtatoris:vt l.
Titia.ad l.Falci.ideo teſtator nõ poteſt prohibere.Falcidiam de
iure aliquo:vt l.quod de bonis.§.j.ad leg.Falci.Sic etiã nec por
tionem quę debetur epiſcopo.d.c.requiſiſti.Sed iſta acquiſitio,
de qua loquimur ex voluntate defuncti,vt dixi,ideo poteſt ſua
voluntate prohibere:& valet prohibitio, niſi dicta verba alium
6 intellectum haberent.†Secundò probatur ſic:Impoſsibilis, vel
turpis conditio,vel modus reijcitur , ne vitietur diſpoſitio in vl
tima volũtate:vt ff.de condi.& demon.l.obtinuit.de cõdi.inſti.
l.j.C.de inſti.& ſubſti.l.reprehendẽda.Item reijcitur de cõtracti
bus bonæ fidei:vt l.inſulam.ff.loc.Sed quòd monachus habeat
ita ꝙ monaſterio non quæratur,eſt turpe, & de iure impoſsibi
le:vt extra,de ſta.mona.c.ij.& c.cùm ad monaſterium. ergo reij
citur,& valebit relictũ.Item donatio,quæ ſecundùm quoſdam
eſt hodie cõtractus bonæ fidei.Reſpõdetur ꝙ non eſt impoſsi
bilis,neq; turpis,ſecũdùm ſanum intellectũ : & ideo non reijci
7 tur,vt patet ex ſolu.†Tertiò probatur ſic: quando in contractu
apponitur aliquod pactum,quod eſt cõtra ſubſtantiam contra
ctus,vel cõtra naturã rei,quæ in contractu ſeu diſpoſitione de
ducitur,tale pactũ eſt nullum:vt ff.de preca.l. cùm precario. &
ff.ſi vſusfruc. pe.l.j.§.j. Sed ita eſt in propoſito:ergo relictum &
donatio eſt valida,& pactũ ꝙ monaſterio nõ quæratur, nõ va
let.

let.Reſpondetur ꝙ rectè intelligendo non eſt contra ſubſtantiã
eius,de quo agitur,vt patet in ſolu. Quartò ſic : Sicut hic eſt
quicquid monachus quæritur monaſterio quæritur: ita quicqd
quærebat filius olim quærebat patri,excepto caſtrenſi: vel qua
ſi:vt ff.de acqui.hære.l.placet.& ſi à parente quis fue.manumiſ.
l.j.Et idẽ hodie in profectitijs vel aduentitijs quo ad vſumfru
ctum.Sed de iure antiquo ſi relinquebatur filio hoc acto ꝙ pa
tri non quæratur,valebat relictum:vt ff.quando di.leg. ced. l.ſi
vſusfructus.§.ſi ita.& no.in authen.vt lic.ma.& auiæ.in prin.&
etiam hoc poteſt fieri,vt d.authẽ.vt li.mat.& auiæ.& C.de bon.
quæ lib.aut̃.excipitur.ergo eodem modo iſtud relictum vel do
natio valebit.Reſpõdetur ꝙ non eſt bona æquiparatio filij ad
monachum:cùm de iure filiusfa.poteſt aliquid habere propriũ:
tamen d.§.ſi ita.bene facit,vt dicam in ſolutione. Quintò etiã
ſi Abbas fuerit præſens,& dicere ꝙ monaſterio non quæratur:
tamen ipſi monaſterio quæretur:vt ff.de verb. ob.l.ſeruus vetã
te.& de acqui.rer.do.l.etiã inuitis.ergo eadem ratione quando
ipſe monachus vel teſtator talem legem imponit.Reſpondet̃ ꝙ
licet Abbas non poſsit facere ne ſibi quæratur:tamen concedẽs
poteſt facere vt res ſua tranſeat ad alium eo inuito:vt l. id quod
noſtrũ.de reg.iu. Sextò probatur per legem,quę dicit, Si teſta
tor relinquit vel donat aliquid ad aliquem piũ vſum,epiſcopus
debet prouidere vt executioni mandetur,licet teſtator vel dona
tor prohibuerit:vt in aut̃.de eccl.titu.§.ſin autẽ pro redemptio
ne.poſito.C.de epiſc.& cle.ſuper.l.nulli autem licet teſtator.er
go eodem modo ſi prohibet donator vel teſtator ne monaſterio
acquiratur.Reſpondetur:ibi teſtator facit quandam prohibitio
nem circa quædam adminicula quæ non dependent ex volũta
te teſtatoris:hic verò fuerunt appoſita ipſa verba circa ſubſtan
tiã relicti:quia volebat quæri monacho,non monaſterio,&c.

1 ☞ *Quando alienatio prohibetur in certam perſonam,ſi ad illam uadit iure legitimo, eſt locus reuocationi.*

2 *Monachus an poßit eſſe executor ſine licentia prælati.*

SOLUTIO. Chriſti nomine inuocato,dico prout di
cta quæſtio quærit de donatione, & ſi
fuerit contractus celebratus cum monacho quod di
cta adiectio ꝙ monaſterio nullũ ius quęratur. In du
bio videtur adiecta dolo monachi:& monaſterio nõ pręiudicat
Caſus eſt ff.de ſtip.ſer.l.fi.& ibi no. Ad quod optimè facit.ff.de
caſt.pecu.l.ſi fortè.vbi licet in donatione adijciatur quod ſit ca
ſtrenſis peculij,& ſic patri non quæratur:tamen patri nõ præiu
dicat:Sed prout loquitur de relicto facto in vltima voluntate,et
ſic cum monacho nil eſt geſtũ: tunc non cadit illa præſumptio
fraudis.Dico tamẽ ꝙ dicta verba debent ſic intelligi ꝙ mona
ſterio nullum ius quæratur,ſ.inuito monacho. Sed ipſo mona
cho volente monaſterium potuit petere, vel etiam ipſe mona
chus vt ſyndicus monaſterij.Quod probo,in caſibus in quibus
ſolutio collata in monachum ex diſpoſitione iuris non refertur
ad monaſterium:illud intelligitur niſi volente monacho, vt di
citur de ſeruo.ff.de ſer.l.Stichus.§.vſusfructus.verſi. certũ. facit
de condi.& demon.l.qui hæredem.in prin.ita hic cum ex diſpo
ſitione hominis relictum factũ monacho,nõ refertur ad mona
ſteriũ.Pro quo facit:quia quando teſtator rem legatã iuſsit ſim
pliciter nõ alienari,talis prohibitio nõ valet:quia eſt nudũ præ
ceptũ factum in fauorem legatarij & ſic alienando poteſt ei re
nunciare:vt ff.de leg.j.l.filiusfa.§.diui.& de lega. iij.in l.pater.§.
Iulianus.ita in propoſito talis prohibitio,ſ.ne monaſterio quæ
ratur,fuit facta fauore monachi,vt ipſe magis liberè habeat. Po
teſt ergo ipſe ipſius voluntatem facere vt monaſterio acquirat̃:
& ſi monaſterium ſine eius voluntate peteret:puto quòd repel
letur.hic eſt caſus.ff.quãdo dies leg.ced.l.ſi vſusfructus.§.ſi ita.
Poſtquã autẽ monachus ſemel voluerit,& ſic ius fuerit quę
ſitum monaſterio:mutare voluntatẽ non poterit:vt ff.de op.leg.
l.Apud Aufidium.Et prædicta quando dicta verba, ſ.ꝙ mona
ſterio nõ quæratur,ſic nudè ponũtur,vt ſ.dixi.Sed quid ſi adij
ciatur ꝙ ſi Abbas petierit,vel aliquod ius ſibi vẽdicauerit ꝙ re
uertatur ad concedentem,vel quod vadat ad tertiũ:tũc ſi qui
dem hoc fiat in contractu celebrato cum monacho, idem quod
ſ.quia præſumitur in dubio factum per fraudem,per eãdem le
gem.Si verò aliàs:tunc quæſtio habeat plus dubij. Et oſtendo:
quia etiam ſi volũtate monachi monaſteriũ petat:tertius admit
1 tatur ad repetendũ.quod probo. †Quãdo alienatio prohibe
tur ad certam perſonam,ſi ad illam vadit iure legitimo,locus eſt
reuocationi:vt ff.de leg.iij.l.codicilli.§.matre.& de verb.ob. l.ſi
ita quis.§.ea lege.& ibi no.Debuit enim curare monachus , ne
ad monaſterium perueniret.Pręterea.quãdo prohibetur aliena
tio,& adijcitur perſona,in quam vadat, ſi alienetur : tunc illius
perſonæ fauore videtur facta prohibitio:& facta alienatione.il
le admittitur ad reuocãdum:vt l.filius.§.diui.de lega.j.& de leg.
iij.l.pe.in prin.& per totam legẽ niſi ille conſenſit:quia ad reuo
candum poſſet admitti.l.nihil.§.omnibus.ff.de leg. j.& de lega.
iij.l.cùm hæres.§.libertis.C.de fidei.l.quoties.Volũtas ergo mo
nachi non impedit illos venire ad reuocandũ.Cõtrarium puto.
Ad cuius euidentiam præmitto ꝙ l.codicil.§.matri. loquitur
quando fuit prohibitum venire ad illos propter odium ipſorũ:
quæ ratio ceſſat in monaſterio,cùm nõ poſsit cauſa odij vel in
gratitudinis cõmittere.C.de inof.teſt.l.ſi quis in ſuo.§.legis.nec
capitulum monaſterij poteſt delinquere de facili:vt l.j. ff. quod
cuiuſq; vni.no.de dolo.l.j.§.j.vnde nõ eſt veriſimile ꝙ hoc odio
monaſterij fuerit factum,ſed fauore monachi,vt liberius dictã
rem haberet:ſicut dicimus in filio quando relinquit̃ filio, ſi mor
te fuerit effectus ſui iuris:fauore enim filij dicitur.Et ideo etiam
ſi alio modo efficitur ſui iuris conſequitur legatũ : vt ff.quando
di.leg.ced.l.ſi ita.& C.de inſti.& ſubſti.l.ſi mater.cum ſi. voluit
ergo teſtator per illa verba ꝙ ſi monachus non haberet ſecundũ
ſuam voluntatẽ,ꝙ reuertatur ad ſuos vel ad tertium.licet in hoc
ſit etiã fauor ſerui,vel illius tertij:quia ſi contra fiet,debet deue
nire ad eos.Hoc præmiſſo arguo ſic:quando rei alienatio per te
ſtatorem prohibetur adiecto ꝙ ſi ſecus fiat,veniat ad alium,ſi il
lius rei fiat alienatio neceſſaria,ille tertius non admittitur ad re
uocandum,etiã ſi cã neceſsitatis veniat ex parte eius cui eſt reli
ctũ:vt ff.de leg.iij.l.peto.§.prędiũ.vbi expreſsè dicitur ꝙ nõ po
teſt reuocari in vita illius,cui relictũ eſt: imò nec poſt mortem
eius ſi res deueniat ad legitimũ.Sed in propoſito hoc ꝙ acquira
tur monaſterio,ex neceſsitate eſt:ergo ille tertius nõ admittitur
ad reuocandum viuo monacho,nec poſt eius mortem , cũ hoc
tanquam legitimus habeat.Sed dices:hoc fuit monacho volẽte,
vt dictum eſt in præcedentibus:ergo eſt voluntatis, non neceſ
ſitatis.Reſpondeo,ſi monachus vult pro ſe, neceſsitatis eſt qd
ſit monaſterij. Secundò probo ſic:In vſu & vſufructus eſt ta
citè per legem prohibitum quòd in alium transferatur : & ſi ſe
cus fiat,quòd ad dominum reuertatur:vt Inſti.de vſufru. §.fini
tur.Pone ergo quòd vſusfructus relictus eſt ei,qui non poteſt
habere,niſi alium transferatur,vt in ſeruo,qui quicquid quęrit,
acquirit domino:vt ff.de acqui.re.do.l.acquiritur.& eſt certum
quòd ſolum contemplatione ſerui factum eſt. Certè ipſi domi
no quęritur vſusfructus.tamen finitur eo caſu quo finietur,ſi il
le ſeruus liber fuiſſet:vt ff.de vſufru.l.qui vſumfructum.§.fina.
prout eſt ibi in litera,ſeruo Titij.& ff.de vſu.& hab.l.plenum.§.
vſusfructus.& C.de vſufr.l.fi.& ibi no.Ita in propoſito dicen
dum eſt quòd per prædicta verba non impeditur quin mona
ſterio quæratur ius eodẽ modo quo poſſet quæri, ſi monachus
eſſet liber homo,ſcilicet ipſo monacho volente ſi illa verba,ſci
licet ſi monaſterium aliquod ius petierit,vel vendicauerit in di
cta re,intelligantur ſi hoc ſequatur monacho volente. Tertiò
probatur:quia iſta pœna imponitur monaſterio,vt perdat res ſi
ipſas vendicauerit.& hoc fit in fauorem monachi,principaliter
vt dictum eſt:ergo iſta pœna non committitur ſi monachus cõ
ſentiat:ſicut dicimus in pœnis legalibus.de in ius vocã.l.quam
uis.de lib.ho.exhi.l.iij.§.ſi quis volente.de fur.l.inter omnes. §.
poteſt.de iniurijs.l.prima.§.vſque adeo.cum ſimi. Sed contra
prædicta opponitur ꝙ monachus non habet velle nec nolle ſi
ne licentia Abbatis,etiam cum tractatur de acquirendo: vt xij.
q.j.c.nõ dicatis.& de elec.c.ſi religioſus.& de ſepul.c.fi.lib.vj.Si
ergo dicta verba nõ poſſunt ĩtelligi dicto mõ,ſ.& ſi monachus
voluerit.Rñdeo,verũ eſt ꝙ monachus nõ poterit velle ſine licẽ
tia Abbatis,quã Abbas debebit ſibi concedere.Si verò cogeret
monachũ ad nolendũ:tunc vendicaret ſibi ius in re contra volũ
tatẽ teſtatoris,& incideret in dictã pœnã,vt ad alium deueniret
hoc enim voluntate monachi ei perſonale eſt:vt dicit̃ ff.de ver
bo.obli.l.ſi ſtipulatus fuerim.& l.fi.in princ.facit extra de teſti.
2 c.fin.lib.vj.†Vbi licet monachus nõ poſsit eſſe executor ſine li
centia prælati:tamen officiũ executoris nõ tranſit in prælatum.
& ita in propoſito,licet monachus non poſsit velle ſine licentia

prelati:tñ iſta voluntas nõ tranſit ad mona ſterium,ſed ipſius monachi volũtas requiritur. Facit optimè opi. eorum qui dicunt ꝙ prælatus poterit adire hæreditatem vbi monachus velit:ſicut dicimus in ſeruo.C. de hæredi.inſtit.l.cũ proponas. de quo per Ioan.Andr.extra,de proba.c. in præſentia. Et ſic concludo ꝙ prędicta verba,ſi mona ſterium petierit,&c.intelligantur ipſo monacho volente. Et ſic poteſt intelligi quod not.in l.Lucius.§.tres hæredes.ad Trebel. Et prædicta vera quando ſic expreſsit ꝙ monaſterio nullum ius quæratur. Si verò alias cauſas mendaces oppoſuerit in teſtamento,per quas ſequeretur quod volebat monaſterio quæri: tunc ſimpliciter monaſterio non præiudicat:vt ff.de caſtren. pec. l.ſi fortè.facit quod not.in auē. vt lic. matri & auiæ.in prin.& ibi per glo.

Diſputata fuit hæc quæſtio per Bart.de Saxoferrato legum docto.in ciuitate Peruſij,Anno dñi Mccclvj.menſis Februarij.

1 *Per fideicommiſſatiũ uniuerſalem ante reſtitutionem ſibi factã re,uel uerbo,non poteſt ius aliquod in alium transferri:nec delegando,nec procuratorem cõſtituendo in rem ſuam.*
2 *Diſpoſitiones inter uiuos ſi non fiant parte præſente, non ualent.*
3 *Quando legatum eſt unum,non poteſt pro parte repudiari,pro parte agnoſci.*
4 *In legatis & fideicõmiſsis relictis ad pias cauſas tranſit dominium ipſo iure,nulla expectata traditione uel reſtitutione.*
5 *Ille qui habet poteſtatem aliquem eligendi à teſtatore uel lege,poteſt illum eligere etiam eo abſente.*
6 *Quando fit nominatio hæredis præſentia non eſt neceſſaria.*
7 *Fideicommiſſarius poteſt unam rem ex tota hæreditate petere.*
8 *Ille qui iuſſus eſt rem inter alios diſtribuere,poteſt ipſius rei partẽ diſtribuere,& partem omittere.*
9 *Iſti,q ſunt nominati ab iſtis executoribus,uidẽtur nominati in ipſo teſtamẽto teſtatoris*

QVAESTIO XIII.

a FIlium adultũ [a] teſtator inſtituit, & quandocunque ſine liberis deceſſerit per executores quos nominauit inter pauperes bona ſua diſtribui mandauit. Qui filius hæreditati paternæ ſe immiſcuit,& ſine liberis deceſſit. Executores quoſdam pauperes nominauerunt, & inter eos ſolo verbo diſtribuerunt certam quantitatem de bonis, & hæreditate prædicta. Quæritur vtrum hæredes dicti filij poſſunt cõueniri à dictis pauperibus nominatis cum effectu in quantitate
1 prædicta. Et videtur ꝙ non.†Primò, quia dicta ſubſtitutio fuit fideicommiſſaria.quod patet.facta fuit enim adulto, & poſt aditam hęreditatem. Sed per fideicommiſſarium vniuerſalem ante reſtitutionem ſibi factam re vel verbo, non poteſt ius aliquod in alium transferri,nec delegando,nec procuratorẽ conſtituendo in rem ſuam:vt ff.de iure dotium.l.ſi mulier.§.ex aſſe.& not. ff.ad Trebel.l.reſtituta.in glo.ſuper verbo,tua.& not.eo.ti.l. qui ita.§.j.ergo dicta nominatio vel diſtributio nullius eſt efficacię, & ſic hæres conueniri non poteſt. Secũdò,quia iſta nominatio vel diſtributio,quæ fit verbo ſolo eſt actus inter viuos:quod ap
2 paret:quia etiam in vita executoris ſumit effectum.†ſed diſpoſitiones inter viuos ſi non fiant parte præſente non valent: vt ff. de interrog.act.l.fin.de conceſſ.l.certum.§.ſi quis habente.de re iud.l.famoſo.& qđ ibi nota.de actio.& obli.l.conſenſu.& quod ibi not.Sed in q.non præſupponitur dictos pauperes fuiſſe pręſentes tempore dictæ diſtributionis,& nominationis:ergo non valet.& ſic hæredes conueniri nõ poſſunt.Tertiò, quia videtur ꝙ iſti executores ſeu diſtributores hoc debeant facere præſentibus vel requiſitis hæredibus,ſ. vt videant quæ venduntur vel diſtribuuntur:vt l.qui legatum.de vſufru.leg.de verbo.oblig.l. ſi quis arbitratu.& quod ibi dixi,& quod no.Cy.C.de contrah. emp.l.fi.facit de adop.l.nam ita diuus.de nata.reſti.l.fi.Sed in q. noſtra non præſupponitur ꝙ hæredes filij fuerũt præſentes vel requiſiti.Quartò,quia iſti executores habent poteſtatem diſtribuendi dicta bona ſub nomine vniuerſali:ita ꝙ cõtineat debita & credita:vt l.cogi.in prin.ad Treb.ſed hic diſtribuerunt certã quantitatẽ.& ſic aliter fecerũt ꝗ teſtator iuſſerit: ergo illis pauperibus nil eſt acquiſitũ:vt ff.ad Treb.l.ſed ſi ante. vbi videtur tex.& d.l.ſi mulier.§.ex aſſe.de iure dot.facit ad Trebel.l.nanꝗ.
3 §.non omnis.†Quintò qñ legatũ eſt vnũ, nõ põt ꝑ parte repudiari,& ꝑ pte agnoſci:vt l.ij.& l.neminẽ.de leg.ij.cũ ſi.idẽ ſi ſint plura legata,& vnũ habet onus,aliud nõ:vt d.l.neminẽ.& l.ſeq. ff.de leg.ij.Sed hic eſt vnũ fideicõmiſſum,ſ.ꝙ bona diſtribuanẽ inter pauperes:& executores partẽ tantũ diſtribuerunt,nõ totũ ergo non valet.Prætereà,diſtribuere eſt de emolumẽto, nõ aũt de onere hæreditatis:& ſic nõ valet,& hæres nõ poterit conueniri.Sextò,quia iſti executores videnẽ fideicõmiſſarij vniuerſales,vt dictũ eſt,& j.diceẽ. & ab eis põt dici relictũ pauperibus. Illi ergo pauperes electi debent petere ab iſtis executoribus,nõ ab hæredibus,niſi ceſſa actione.l.legatarius.de lega.iij. & l. Imperator.in prin.de lega.ij.quæ actio ceſſa non proponitur: ergo hæredes conueniri non poſſunt.

4 COntrà, hæredes dicti filij poſſunt conueniri. probatur alijs rationibus directè cõtrarijs pręcedẽtibus.†Primò. In legatis & fideicõmiſsis relictis
b ad pias cauſas [b] tranſit dñiũ ipſo iure, nulla expectata traditione vel reſtitutione:vt C.de ſacroſan.eccle.l.fi.ſicut ergo facta reſtitutione poſſunt pauperes eligere, & nominare:ita & nunc qñ factũ eſt ipſo iure:arg.C.ad Treb.l.pe.ff. de cõdi. inſti.
5 l.quæ ſub conditione.§.fi.†Secundò ſic:ille,qui habet poteſtatẽ aliquã eligẽdi à teſtatore vel lege,põt illũ eligere etiã eo abſente.qđ patet:qa ſufficit ꝙ eũ nominet in teſtamẽto.vt C. de ſecũ. nup.l.ſi qđ prioris.§.cæterũ.de leg.ij.l.vnũ ex familia.§. ſi duos. Sed cõſtat ꝙ ea ꝗ fiunt in vltima volũtate,nõ requirunt præſentiã perſonæ.nõ enim refert cũ quo quis loquaẽ:vt de leg.ij.l.miles.in prin.& l.cũ pater.§.donationis. ergo patet ꝙ non vitietur
6 ratione abſentiæ nominati.†Tertiò ſic:Quando fit talis nominatio hæredis,præſentia nõ eſt neceſſaria. quod patet: qa fit in teſtamẽto,vt ſ.ꝓximè dixi:ergo hæredis præſentia non eſt neceſſaria:vt l.nõ idcirco.C.de codicil.hoc enim patet ex l. ſerui electione.in prin.cũ gl.ſua.de leg.j.vbi ponũtur oĩa ꝗ requirunẽ vt valeat electio,tñ non requiriẽ præſentia hæredis.hoc etiã patet de dote præle.l.Theopõpus.Quartò ſic: Iſti executores ſunt fi
7 deicõmiſſarij vniuerſales,vt dictũ eſt.†ſed fideicõmiſſarius põt vnã rem ex tota hæreditate petere:vt ff.ad Trebel.l.reſtituta. in prin.vbi no.Item põt petere vt vna res alteri ſoluaẽ: vt l. ſeruo inuito.§.fi.ad Trebel.ergo poſſunt pauperes in vna re nominari vel in certa quãtitate.Sic ergo nominatio valet,& hęredes poſ
8 ſunt conueniri.†Quintò ſic:Ille qui iuſſus eſt rem inter alios diſtribuere põt ipſius rei partẽ diſtribuere,& partẽ omittere:vt ff. de le.ij.l.vnũ ex familia.§.ſed ſi duos.vbi valet diſtributio facta in illos duos de familia,licet in reſiduo nõ valeat. Ita in ꝓpoſito licet pro parte diſtribuerit,pro parte non,valet nominatio,& hę
9 redes conueniri poterũt.†Sextò ſic: Iſti,q ſunt nominati ab iſtis executoribus,videnẽ nominati in ipſo teſtamento teſtatoris: vt. ff.de leg.ij.l.vnũ ex familia.in prin.§.ſi de Falcidia,&.ff. de hęr. inſti.l.aſſe.& ſic hæres poterit cõueniri ac ſi teſtator ipſe hoc expreſsiſſet:vt d.l.vnũ ex familia.in prin.§.ſi de familia. vbi videtur caſus expreſſus.

1 *Hæredes uniuerſales ante reſtitutam hæreditatem poſſunt à legatarijs conueniri.*

SOlutio. Dñi noſtri Ieſu Chriſti noĩe inuocato. Ante oĩa eſt ſciendũ ꝙ tales executores videnẽ fideicõmiſſarij vniuerſales.Hoc ĩ quibus hæreditas vniuerſaliter debeat reſtitui. nã ſi hęreditas relinquiẽ pauperibus iure directo,& nullus hæres inſtituaẽ, dicti executores vicẽ hæredis ſuſtinẽt:vt C.de epiſ. & cle.l. ſi quis ad declinandã.extra de teſta.c.cũ tibi. & ibi per doc. & per Ioã. And.eo.ti.in c. Ioãnes.& in Spe.de inſtr.edi.§.nũc verò aliqua. ꝟ.& ſcias.Eodẽ modo ſi relinquiẽ hæreditas per fideicõmiſſum vel oĩa bona,vt in quæſtione propoſita ad pias cauſas:& nõ reperiẽ alius fideicõmiſſarius vniuerſalis:tales executores vim fideicõmiſſariorũ vniuerſaliũ ſuſtinent.Caſus eſt de epiſ. & cle.l. nulli.circa prin.& in auē.de eccleſia.tit.§.ſi quis aũt ꝓ redẽptio
c ne captiuorũ.Secũdò [c] ſciendũ eſt ꝙ licet regulariter in vniuerſalẽ fideicõmiſſariũ nõ tranſeant iura & actiones,niſi facta reſtitutione,vt ff.ad Treb.l. facta.& l.reſtituta.& C.ad Treb.l.pe.ĩ quando fideicommiſſum vniuerſale relinquitur ad pias cauſas, incontinenti tranſeunt iura & actiones ſine reſtitutione. Caſus eſt C.de ſacroſanc.eccl.l.vt inter diuinũ. ibi enim loquitur ſi ſit relicta hæreditas ſiue legatum,ſiue fideicõmiſſum. Ex eo ꝙ dicit hæreditas,intelligo de iure directo,vel per fideicõmiſſum: licet glo.intelligat iure directo.Sed nõ eſt ratio,quare ſic reſtringitur.& poſito ꝙ eſſet illud quod ſequitur vel fideicõ. intelligo particulariter vel vniuerſaliter.Prȩterea in l.illa fit mentio de relictis,ꝙ eſt nomen generale ad omne genus relicti:vt auē.nouiſſima.C.de inof.teſt.& in auē.de hęr.& fal.§.ſi verò nullus.in gl. ſuper verbo,relictis.& ff.de hære.inſti.l.his verbis. & ibi not.& eſt expreſſum in auē.de eccle.tit.§.ſi quis aũt pro redemptione. vbi epiſcopus,qui eſt executor legitimus,vendicant abſꝗ reſtitutione aliqua.& licet d.l.vt inter diuinum loquatur quando relinquitur eccleſijs,vel in redemptione captiuorum:tamen idem iuris eſt ſi relinquitur ad aliam piam cauſam.in eo.tit.l.illud. & quod ibi no.& eſt expreſſum quãdo relinquitur pauperibus:vt d.§.ſi quis aũt pro redemptione.& ſic huic electioni & nominationi non obſtat quod eſt ſupra primum allegatũ pro contraria parte.Tertiò ſciendũ eſt ꝙ licet per tales executores omnia bona diſtribui debeant inter pauperes:tamen poteſt fieri diſtributio per res ſingulares vel pretium earum dãdo ſeu aſsignando: vt C.de epiſco.& cler.l.ſi quis ad declinandam.& l. nulli. & de leg.ij.l.vnum ex familia.§.ſed ſi duos.vbi valet diſtributio facta in illos duos de familia,licet in reſiduo non valeat.Nec obſt.de legat.ij.l.neminẽ.quia hoc nõ repudiatur pro parte,& pro parte agnoſcitur:ſed totũ legatũ vt fideicõmiſſum agnoſciẽ,agnoſcẽdo in certa re vel quantitate:vt l.reſtituta.in prin.ad Trebe.Diſtributio tamen eſt facta pro parte quod non eſt prohibitũ. Poteſt enim de volũtate fideicommiſſarij vniuerſalis certa res vel quantitas ſolui alij,vt ſ.dixi.& probatur in l.ſeruo.§.fi.ad Treb. Nec obſtat ꝙ hic non diſtribuit rem hæreditariam,ſed pecuniã: quia pecunia videtur eſſe in hæreditate quæ eſt ſoluendo:vt l.ſi pecunia.in prin.de lega.ij.& l.propemodum.de verb.ſignific.& ꝙ hæc diſtributio poſsit fieri de certa re vel parte, faciat qđ inter hæredes poteſt fieri diuiſio certæ rei vel partis alijs remanentibus:vt C.fami.ercii.l.ſi filia.Quartò ſciendũ eſt quando fit talis nominatio,ſeu diſtributio,non eſt neceſſaria præſentia perſonæ nominatæ,nec præſentia hæredis,qui ex hoc poterit conueniri:vt de lega.ij.l.vnum ex familia.§.ſed ſi duos.C.de ſecund. nup.l.ſi quis priores.§.certum.vbi apparet ꝙ poteſt fieri in teſtamento talis nominatio.ergo perſonæ præſentia non eſt neceſſaria,vt probaui ſ.in ij.& iij.ratione facta pro parte affirmatiua.et hoc dixi plenè in l.ij.de lega.ij. Quintò ſciendũ eſt ꝙ ea quæ ſ.dixi,ꝙ iſti actores habenẽ vt fideicõmiſſarij vniuerſales, & ꝙ habẽt actiones etiã nõ facta reſtitutione,ſunt vera ex priuilegio ſpeciali in relictis ad pias cauſas.Nã de iure cõmuni tales executores nõ poſſunt agere:vt l.Lucius.§.Mæuia.ad Trebel.Sed pauperes electi & nominati ꝑ eos poſſent de iure cõi agere contra hæredes,ac ſi teſtator eos ſpecialiter in teſtamẽto nominaſſet l.vnũ ex familia.§.j.& §.ſi de Falcid.& §.rogo.de leg.ij.& l.cùm quidam.§.à filia.ad Treb.de reb.dub.l.vtrũ.§.cùm quidam. Ex prædictis in quęſtione propoſita concludo & dico ꝙ ſi quidem dicti hæredes reſtituerent hæreditatem dictis executoribus tanquã fideicõmiſſarijs vniuerſalibus facere potuerunt, vt dictum eſt,ꝙ tũc dicti hæredes conueniri à pauperibus nominatis non poſſunt:quia per reſtitutionem iam ſunt liberati.ff.ad Tre. l.j.in princ.& l.ita tamen.§.qui ex Treb.quod eſt vtile ſcire:quia ſufficit hæredibus ꝙ probent ſe reſtituiſſe iſtis executoribus vel epiſcopo,quando ipſe eſt executor legitimus.Si verò hæreditatem ipſi hæredes nõ reſtituerint dictis executoribus.tunc ipſi hæredes à dictis pauperibus nominatis & electis in illa quãtitate poterunt conueniri:quia priuilegiũ non aufert beneficiũ iuris cõis vt ff.de capti.& poſtli.reuer.l.in bello.§.ſi quis ſeruũ.C.de ſecũ. nup.l.generaliter.§.his autẽ qui §.bene facit.& C.de legibus.l.ꝙ fauore.ff.de leg.l.nulla.ff.de reg.iu.c.quod ob gratiã.lib.vj. & ꝙ ibi no.per Dy.Vnde cũ de iure cõmuni tales pauperes ſic nominati poſſent cõuenire hæredes,poſito ꝙ tales executores nõ haberẽtur vt fideicõmiſſarij vniuerſales,ſicut habetur fauore pauperum:ita etiã paupetes poterũt modò iſtos hæredes vniuerſa
1 les cõuenire.†Prætereà hæredes vniuerſales ante reſtitutã hęreditatẽ poſſunt à legatarijs conueniri:vt l.ita tamen.§.qui ex Trebel.ff.ad Treb.& no.eo.ti.l.j.§.fi.in vlt.glo. licet nõ eo.ti.l. Marcellus.in prin.in glo. ſuper verbo,ad hæredẽ. Nec obſtat quod ſ. dicitur in vlti. ratione facta pro iſta parte: quia non videtur relictũ ab ipſis executoribus:imò videẽ relictum ab hærede de iure cõmuni.Sed in priuilegiũ videtur conceſſum,vt ipſi executores poſsit petere,& ipſi diſtribuere,vt dictum eſt.Per hoc apparet reſpõſum ad omnia argumẽta cõtraria &c.

Diſputata fuit per d.Bar.de Saxoferrato in ciuitate Peruſij, anno domini M.cccliiij.die xxj.Februarij.

a ❡Filium adultum. Aliàs incipit, Titius filium.de iſta quæſt. meminit Bart. in l. ſi quis Titio. ĩ fi. prin. ff.de leg.ij.& ibi vidẽ apoſtillam in l. hæreditas.in fi.ff.de hære. inſti. & ibi apoſt. & vide Alex.in l.ſed ſi. in addi.bar.ff.de leg. iij.& ĩ l.fundi.in vlt. addi.ff.de vſufruc.le. & Alexã. in l.j.§.ſed quoties.in prin.ff. ad Treb.& in l. cẽturio. in xxiij.co.ff. de vul. & pup.& plenius in col.xxv. & in conſi. iiij.in vij.volu.incip. attẽtis narratis.in iij. col.& in cõſ.lj.in eo. volu.inci. in caſu ꝑſenti.in pe.& vlt.co. & Pe.Cone. in cõſi. cccxx.ĩ iiij. vol. inci. dubia quidẽ. in viij. col.Thomas.

b ❡Ad pias cauſas.Vide Iaſ.in l.fi.in iij.co. ver.quintò habes.C. de ſacroſan. eccle. & in iiij.colũ.vbi plenè examinat iſtud dictũ Bart.Tho. Dip.

c ❡Secũdò.Vide Ale. in conſil.lxxxij. inci. proſpectis.in ij.colũ. in ij.volu.& in l.centurio.in xxv.col.vbi videas.ff.de vulg.& pup.Tho.Diplo.

1 *Qui non debent examinari,examinati non inducunt probationem,nec indicium.*
2 *Vnus non poteſt duo officia repugnantia gerere,ut puta ut ſit iudex & pars.*

QVAESTIO XIIII.

a IVdex [a] maleficiorũ ſuper accuſatione corã eo producte,quoſdã teſtes ab accuſatore nõ productos,neꝗ nominatos ex ſuo officio contra accuſatũ examinauit omnibus tamen his ſolennitatibus obſeruatis.qui teſtes contra accuſatũ plenè deponunt.Nunc quæritur an dictis teſtibus ſit adhibenda aliqua fides vel non. Et pro parte negatiua ꝙ nulla fides ſit adhibẽda,faciunt primò ꝙ in facto iudici nõ ſit permiſſa ſuppletio.& hoc ſic:Certũ eſt ꝙ parti quæ vult probare incũbit tale factum,ſ.teſtes producere,& nominare ſi vult probare. quod patet:quia ei ad hoc dilatio datur,vt probatur C.de dila.l. j.de probatio.auē.qui ſemel.& in auē.de teſtibus.§.quia verò.& no.in gl.ſuper verbo,denũciatus.& ff.de arbi.l.nõ ex omnibus. C.de teſti.l.quoniã.& l.ſi qñ.ff.eo.& l.produci.& iſtud nominare & producere cõſtat eſſe factũ:arg.ff.de cura.furio.l.conſil. in fi.de condi.& demõ.l.in factũ.cũ ſim.Sed certum eſt ꝙ in facto iudex nõ poteſt ſupplere defectũ partis:vt ff.de offic.præſi.l.illicitas.§.veritas.C.vt quæ deſunt aduoca.parti.l.j.& ibi no.de ferijs.l.ij.in fi.Ex prædictis manifeſtè concludiẽ ꝙ cùm iudex in hoc non potuerit factũ partis ſupplere:quia dicti teſtes nõ ſunt legitimè examinati,nec examinari debuerũt:& ſic nullam fidẽ faciunt:nullã dico nec quo ad plenã probationẽ, nec quo ad iudiciũ:vt ff.de quæſtio.l.j.§.item ſenatus.& l.maritus.eo.tit.& ibi
1 expreſsè no.quia†qui nõ debent examinari,examinati nõ inducunt probationẽ nec indicium.Secundo hec probat officiorum
2 repugnantia ſeu contradictio.hoc ſic: Vnus†poteſt duo officia repugnantia gerere:vt puta:vt ſit iudex & pars:vt C.de peſtu.l. quiſquis.ne quis in ſua cau.l.j.ff.ad Treb. l.ille à quo. §. tẽpeſtiuũ.de pac.l.ſi plures.& ibi no.per Dy.ff.de manu.vi.l.an apud. Sed cõſtat ꝙ officiũ iudicis eſt vt ei fiat ꝓbatio.ff.de prob. l.quinquaginta.& ibi plenè no.C.de edendo.l.procurator.de rei vẽdi. l.decẽ.C.de cõd.ob cau.l.j.Sed in q.noſtra iudex aſſumpſit ſibi officiũ partis & officiũ iudicis.Nã eſt eadẽ perſona ille qui facit probationẽ,& ille cui fit probatio.& ſic cũ officia ſint repugnãtia,hoc facere nõ potuit.ſi ſic:ergo dicti teſtes nullã faciũt probationẽ nec indiciũ,vt ſ.proximè dictũ eſt.Facit ad hoc ꝙ lex dicit,accuſatore nõ probãte reus abſoluiẽ,&c. quaſi dicat, pars debet cõdẽnari ex probationibus accuſatoris.C.de eden.l.q accuſare.ſed hoc nõ ꝓbauit accuſator,ſed iudex.ergo &c. Tertio hoc probaẽ: Actore nõ proſequẽte nominis rei faciẽda eſt abolitio.hoc ſic: Qñ aliqs aliquẽ accuſat,ſi aliquo caſu accuſationem ꝓſequi impediẽ,à l.pręcipitur vt nomẽ rei de libro reorũ aboleatur ſeu cãcelleẽ:vt ff.de accu.l.libellorũ.§.fi.& l.hi tñ.§.fi.ad Turpi.l.aut priuati.§.j.C.ſi reus vel acc.mortu.fuerit.l.fi. Et quo apparet ꝙ iudici nõ ꝑmittiẽ ꝙ officiũ partis ſibi aſſumat, & accuſationẽ proſequaẽ vt probet.ꝙ ſatis videẽ expreſſum:vt C.de accuſ.l.iiij.hĩc eſt ꝙ lex æqparat accuſatorẽ nõ interueniſſe & deſtitiſſe:vt ff.de mu.et ho.l.reſcripto.§.ſi qs accuſatorẽ.In.q.ergo noſa iudex aſſumpſit ſibi officiũ partis.ꝙ eſt ei à l.interdictũ,et quãtum ad illos teſtes nõ productos videẽ accuſator quodã modo deſiſtere.quod patet expreſsè: quia dicti teſtes nõ ſunt legitimè examinati,& ſic nullã probationẽ faciũt nec indiciũ, vt ſ. probatur. Quartò hoc probatur:In officio iudicis inhærens cõditio,hoc eſt,officium iudicis habet tacitam conditionem ſi ab ipſo iudice petatur:vt ff.de dam.infec.l.iiij.§.in eum.de ope.no. nuncia.l.de pupillo.§.qui opus.de mag.conuen.l.j.§. magiſtratibus.de cura.bonis.dan.l.ij.in prin.de hære. inſti.l. ſi qs inſtitua

a ❡Iudex. De iſta q. Bart.meminit idem Bar.in l. abolitio. C. de qõ. & ibi videas. et in l.§.ſi qs vltro.ff. de quæſtion.& in l.ſi non defendanẽ. ff.de pœn.& vide apoſtil. ad Bar.in l.j.§.diuus. ff.de quæſtio.vbi de contrarietate. Barto. Tho.Diplo.

tur.cũ ſimi.ſed in q.propoſita à iudice hoc nõ fuit petitum, ſed
iudex hoc fecit ex ſuo officio, vt ꝓponitur in themate: ergo co-
gnitiones iſtæ q̃ adhibentur in ciuilibus & criminalibus cauſis
conſtat officio iudicis conſiſtere: vt ff.de offi. aſſeſ.l.j. & ibi not.
in gl.in verb.cognitione.& in glo.fi.de iuriſ.om.iud.l.j.cũ ſi. Cũ
ergo hic non fuerit petitũ ꝙ debeat fieri, apparet teſtes non eſſe
legitimè examinatos, & ſic nullã facere præſumptionẽ: vt ſ.pro
batũ eſt. Quintò probatur. In fauorabilioribus prædictorũ nõ
eſt facta cõceſſio: hoc ſic: In iure noſtro libertas omnibus rebus
eſt fauorabilior: vt ff.de reg.iur.l.libertas.eo.ti.l.Iulianus.de ma-
nu.teſta.l.ſi ita.de re iudi.l.inter pares.de neceſ.ſer. hære. inſti.l.
cũ quidã.cum ſimi. Itẽ conſtat pœnas & condemnationes eſſe
odioſas & reſtringendas: vt ff.de pœnis.l.interpretat.& l. ſi præ
ſes.& l.abſentẽ.de ſuſpec.tu.l.hæc enim.& quod ibi not. Sed in
libertate q̃ eſt ita fauorabilis, nullus non petẽte ſeruo cui eſt reli
cta fideicommiſſaria libertas ad hoc admittit̃, nec dño ſerui nec
iudici vel alij hoc permittit̃: vt ff. de fideic.lib.l. ſed & ſi alienari
poteſt.in prin.ergo nec hoc hic iudex poterit pro accuſatore, cũ
tractemus de alio puniendo. Si ergo iudex in q.noſtra examina
uit, hoc fecit non legitimè: ergo nullam fidem facit, nec indiciũ,
vt ſ.probatũ eſt. Sextò hoc probat in ſpecialibus caſibus iudici
facta permiſſio. hoc ſic: Vbi aliquid eſt ſpeciale in contrariũ eſt
ius commune: vt ff.de admi. tuto.l.j.in fi.de leg.l. ius ſingulare.
& quod ibi no.& l.in his.C.de teſt.l.ſi non ſpeciale.eo.ti. ſed eſt
ſpeciale in appellatione, vt iudex ſuppleat defectũ partis in pro
bationibus, & ex ſuo officio teſtes inducit, & alias probationes:
vt C.de appel.l.ampliorem.poſt prin.& ibi no.in gl.ſuper verb.
adimplere.ergo &c. In contrarium eſt ius commune: vt in caſu
principali iudex non poſſit. Et ꝙ hoc ſit verũ, ꝓbatur expreſſè.
C.de iudi.l.properandum.§.& quidem. vbi accuſatore abſente
lex mandat inſpici iura. Et ſi ſufficienter actũ non eſt, iudex de-
bet reum abſoluere ab inſtantia iudicij: non autem poteſt ipſe
iudex ad recipiendum probationes ex ſuo officio procedere, vt
patet. Cũ ergo hic iudex teſtes à parte nõ productos receperit:
apparet ꝙ non legitimè: ergo non faciunt probationes nec indi-
cium, vt ſ.in primo ar.probatum eſt. Septimò hoc probat per ac
cuſationem ceſſans inquiſitio. hoc ſic: Cùm accuſatio eſt inſtitu
ta, & ſic ordinarium auxilium: ceſſat inquiſitio, quæ eſt auxiliũ
extraordinarium: vt ff.de ope.no.nun.l.in prouinciali.§.j. & l. ſi
ædibus.de mino.l.in cauſæ.la ij.& quod not.per Dy.ff.de adul.
l.ſi maritus.& extra de regu.iur.c.actus legitimi lib. vj. Sed hic
fuit exhibita accuſatio: ergo ceſſat inquiſitio. Iudex autẽ ex ſuo
officio inducendo teſtes nil aliud facit niſi inquirere. quod non
poteſt, vt iam dixi, propter accuſationem: & etiã inquiſitio non
eſt permiſſa, niſi in certis caſibus notatis in l.ij.§. ſi publico. de
adulte. Sic ergo iudex dictos teſtes non examinauit legitimè, et
ſic non faciunt probationem, nec indicium. Octauò ſic probat
inſtrumentorum & teſtiũ æquiparatio: hoc ſic: Teſtes & inſtru
menta æquiparant̃: vt C.de fide inſtru.l.in exercendis. de verb.
ſignifi.l.notionem.§. inſtrumentorum. ſed in inſtrumentis hoc
eſt ꝙ illa demum inſtrumenta in iudicio probant, quibus pars
dicit ſe vſuram: vt ff.de eden.l.j.§.edenda ſunt omnia.C.de fide
inſtr.l.ſi aduerſarius. Quibus legibus videtur expreſſum quòd
iudex inſtrumẽta in iudicio non poſſit producere, niſi pars vſu-
ram ſe dicat. hoc expreſſius habetur in criminalibus quòd offi-
cium iudicis nullo modo extenditur ad faciendum in iudicio
produci, niſi illa inſtrumenta quæ pars habet, tamen producere
vult: vt ff.de iure fiſci.l.ij.§.diuus.in fin. & not.C.de edendo.l.is
apud quem.ſi ſic eſt in inſtrumẽtis: ergo idem in teſtibus. Cùm
ergo teſtes non ſunt legitimè examinati: ergo &c.

Contra Scilicet quòd iudex hoc potuit facere, &
ſic dicti teſtes faciunt plenam fidem, pro
batur per infrà ſcripta iura. Primò hoc probat iudici
permiſſa ſuppletio probationis. & hoc ſic: Certum eſt
ꝙ plures ſunt modi probationis inter quos eſt probatio per con
feſſionem, de qua loquitur titulus de cõfeſ.ff.& C. de interrog.
act.per totum.ff.depoſiti.l.Publia.in fin.ad leg.Aquil. proinde.
in fi.& propter hoc ſunt introductæ poſitiones & capitula, de
quibus C.de iura.calũ.l.ij.§.quod obſeruari. Idem eſt probatio
partis: vt in tit.de teſtibus. Et iſtos modos probationis plenè po-
nit glo.in aut.de reſtitutio.in prin.in glo.not.ꝙ qualiter &c.ple-
niſſimè in Specu.de proba.§.fi. Sed iudex ſupplet circa confeſ-
ſiones interrogando ex ſuo officio, etiã vbi pars non põt inter-
rogare: vt ff.de interrog.actio.l.vbicunq;. de lega.iij.l. Offidius.
no.C.de iura.calum.l.ij.§.quod obſeruari.circa fi.magnæ gl.ex-
preſſius extra, de fide inſtru.c.cũ Ioannes.per Spec.de dila.§.vi
dendum.ver.item quid ſi duas.ſi ſuper certas cõfeſſiones: ergo
videtur iudici data poteſtas ſupplendi circa probationem: ergo
poterit ipſe teſtes producere: quia iſti probant. Secũdò hoc pro-
bat iudici data facultas repetitionis. hoc ſic: Paria ſunt aliquid
nõ eſſe, vel in obſcuro eſſe: vt l.duo ſunt Titij.de teſt. tutel.de le
ga.ij.l.ſi quis ſeruũ.§.ſi inter duos.& l.cũ ex pluribus. de manu.
teſt.de cõtrahẽ.emp.l.in lege.cum ſimi. Sed ſi pars teſtes produ-
cit, qui obſcurè depoſuerunt datur facultas iudici ex ſuo officio
dictos teſtes repetere, licet pars nõ petat vel nõ poſſit petere, in
aut.de teſt.§.illud.col.vij.in gl.magna.quæ incipit, imò videtur
& ff.de quæſtio.l.repeti.& ibi tangit glo.& extra de teſti.c.cum
clamor.& ibi no.de proba.c.in præſentia. Si ergo iudex ex offi-
cio ſuo poteſt reducere teſtes obſcurè dicentes: ergo & induce-
re de nouo eos, qui nil dixerunt: cũ ſint paria, obſcurè dixiſſe, &
nil dixiſſe. ergo &c. Tertiò hoc probat poteſtas inquirẽdi teſtiũ
conditiones. hoc ſic: Non eſt dubiũ ꝙ in teſtibus inſpiciatur eo
rum conditio, vtrũ vilis vel nobilis, amicus vel inimicus, ęſtima
tionis vel opinionis ſit: vt ff.de teſti.l.neq;.de quæſtio.l.de mino
re.§.pe.C.de teſti.l.etiã.& l.quoniam.& aut.ſi dicatur. & in cor
pore, de teſti.in prin.§.j. Sed iudici data eſt poteſtas inquirendi
de tali cõditione teſtiũ, mittendo pro vicinis & alijs hominibus
honeſtis, & hoc ex officio ſuo: vt expreſſè no.ff.de teſtibus.l.iij.
in glo.ſuper verbo, inimicitiæ.& in corpo.de teſti.§.j.in gl. quæ
incipit, artis laudabilis.& ff.de ma.conuenien.l.j.§. ſi curatores.
& ibi not. Ex quibus gl.manifeſtè colligit̃ ꝙ iudici eſt data à iu
re poteſtas inducẽdi de nouo ex ſuo officio teſtes in cauſa. ſi ſic:
ergo in q.noſtra tales ſunt legitimè examinati, & faciunt plenã
fidẽ. Quartò hoc probat ratio publicæ vltionis. hoc ſic: Reipu-
blicæ intereſt vt maleficia puniant̃, nec remaneant impunita.ff.
ad leg.Aquil.l.ita vulneratus.de fideic.l.ſi à reo.§.fi. de iudi.l. ſi
longius.§.j.de interrog.act.l.qui ſeruum.ij.reſponſo.cum ſimil.
Sed in his, in quibus verſatur publica vtilitas, iudex poteſt ſup-
plere de facto, etiã parte non petente: vt ſ.de poſtu.l.quos prohi
bet.& ibi nota.de procu.l.filius.§ veterani.& ibi etiam no. ergo
in quæſtione noſtra propter hanc publicam vtilitatem vt male
ficium puniatur, iudex potuit ſupplere defectum partis, & te-
ſtes inducere, & ſic dicti teſtes faciunt plenam fidem. Quintò
hoc probat poteſtas repellendæ præuaricationis. hoc ſic: Iudici
eſt data poteſtas repellendæ præuaricationis in iudicio, vt patet
C.de aboli.l.ij.ibi: redemptæ miſerationis, &c.de præuarica. per
totum titulum ad turpil.l.j.poſt princip.de his qui notan. infa.l.
Athletas.§.fi. Sed ne ille qui adeſt in iudicio, colludatur, vel pri
uetur, poteſt etiam inuita parte teſtes nominare, & producere:
vt ff.de inoffi.teſta.l.ſuſpecta.in prin.& ibi no. Ad quod facit in
aut.de lit.§.hoc præſenti.colla.viij.poſita C.de legi.authẽti.nũc
ſi hæres.ergo in noſtra quæſtione bene cõcluditur ꝙ iudex, qui
debet intereſſe liti, ne colludatur, poteſt teſtes nominare & in-
ducere. Cùm ergo hoc fecerunt, dicta eorum faciunt plenam fi-
dem. Sextò hoc probat ob iudicis ſententiam ceſſatio conditio-
nis. hoc ſic: Illud, quod dicitur, quòd in officio iudicis ineſt taci
ta conditio ſi petatur: vt ff.de mag.conuenien.l.j.§. magiſtratus.
& de dam.infec.l.iiij.§.in cauſa. & dixi ſuprà in tertia & quarta
ratione pro parte contraria habet locum in his, in quibus iudex
prætendere poteſt probabilem ignorantiam. Vnde ſi iudex ſci-
ret pupillum tutore carere, poſſet ſibi dare tutorem etiam nemi
ne petente: vt ff.de tuto.da.ab his.l.illud.& l.ſeq.& ff.ex quibus
cau.maio.l.Fulcinius.§.adeo.licet glo.ſecundum vnam opinio
nem quam non firmat, aliter ſentiat in l.hoc autem.in princ.in j.
glo.tamen quod dixi tenent docto.hoc etiam probatur expreſ-
ſius C.de appellatio.l.eos.§.apoſtolos.& ibi etiam non petente
&c.ergo in noſtra quæſtione ſi iudex ſciret quoſdã teſtes, quos
accuſator non producebat, per hanc ſcientiam ceſſat illa tacita
conditio.ſi petatur ergo etiam parte non petente potuit hoc fa-
cere, quòd cum fuerint legitimè examinati, faciũt plenam fidẽ.

Septimò hoc probat examinatio facta poſt tempus conteſta
tionis. hoc ſic: in quæſtione noſtra teſtes producti fuerunt exa-
minati poſt litis conteſtationẽ. Nam regula[illegible]r poſt litis conte-
ſtationẽ fit examinatio teſtium, licet in caſi[illegible]s fallit: vt C.de te-
ſtib.authen.

ſtib.auth.ſi quis ab aliquo.& ibi no.ff.ad leg.Aquil. in l.Aquil.
ſi deletum.de teſti.l.curent.extra vt lite non conteſt.per totum.
Sed in his quæ poſtea poſt litem conteſta. contingunt, iudicis
officium multum poteſt: adeò ꝙ partis petitio non requiritur:
vt l.ædiles.§.item ſciendum.de ædil.edic.de rei vendi.l.vtiq;.&
quod ibi no.iudica.ſolui.l.ſi ſeruus.de re iudi.l.ſi homo. cum ſi.
ergo in quæſtione noſtra cùm examinatio ſit facta poſt tempus
conteſtationis, quo tempore officium eſt corroboratum.& mul
tũ poteſt, nec expectatur partis petitio: iudex potuit prædictos
teſtes examinare legitimè: ergo faciunt plenam fidem. Octauò
hoc probat virtus poteſtatis atq; interdicti. hoc ſic: Tanta eſt vir
tus iudicis habentis iuriſdictionem in ſuos ſubiectos, ꝙ per eam
eis poteſt quæri actio.ff.rem pupil.ſal. fo.l.non quaſi.C. quãdo
muli.tu.officio fun. poteſt.aut. matri & auiæ. & ibi no. ſumpta
ex corpore, vt ſine prohi.ma.de.& credi.§.quia verò.colla.vij.
& ibi no.& no.in aut.de excu.tuto.& his qui conue.in prin.po-
ſita C.de litis conte.authen.libellum.& ibi etiam no. & nota.C.
de epiſco.& cleri. authen. generaliter. hoc eſt quod dicimus, ꝙ
illud, quod facit iudex, ipſa pars facere videtur: vt de actioni.&
obliga.l.ob cauſam.ff.de euictio.l.ſi plus.§.ſi iuſſu.vbi ex vendi
tione facta per iudicem datur actio de euictione in partem, ſuffi
cit ſi ipſe vendidiſſet. Ex his concluditur, ſi per iudicem poteſt
quæri actio parti, quòd id, quod facit iudex, videtur facere pars
ipſa, & non eſt dubium quòd ſi ipſa pars produxiſſet dictos te-
ſtes, facerent plenam fidem. ergo in quæſtione propoſita pars
ipſa videatur produxiſſe, & per ipſum iudicem producentem ei
quæratur ius, & ſic faciant plenam fidem, &c.

1 *Iudex põt ex ſuo officio teſtes inducere ut quærat utrũ reus ſit nocens uel innocẽs.*
2 *Iudex ſuper accuſatione ex ſuo officio inquirit & inueſtigat ueritatem maleficij.*

Solutio. Inuocato nomine domini noſtri Ieſu Chri
ſti ſalua opinione cuiuſlibet doctoris &
ſcholaris, qui melioribus rationibus & iuribus mouere-
tur, & ſpecialiter patris, & domini mei do. Ray. de Forli. cuius
correctioni me ſemper ſubmitto. Dico teſtes eſſe legitimè exa-
minatos eiſque adhibendam plenam fidem: & hoc per aliquas
rationes & iura pro hac parte allega. Hoc etiam probo euiden-
tius per quaſdam leges ſpeciales. Primò per l.ſi non defendere-
tur.in fi.de pœnis.videtur caſus. Nam ibi dicitur ꝙ ſeruo accu-
ſato permittitur ꝙ ipſe ſe defendat. Item domino ſuo vt eum de
fendat. Item ipſi iudici ex ſuo officio, vt de innocentia ipſius ſer
1 ui inquirat. † Patet ergo ꝙ poteſt ex ſuo officio teſtes induce-
re, vt quærat vtrum reus ſit nocens vel innocens. Item ſi poteſt
pro vna parte, ſcilicet pro innocente, ergo pro alia. ideo nanq;
teſtis debeat dicere pro vtraq; parte: vt in authenti.ſed iudex.C.
de epiſco.& cleri. Huic accedat glo.quæ eſt ff.de condi. ob cau.
da.l.iij.§.ſi tibi iudicium.vbi dicitur ꝙ iudex ex ſuo officio po-
teſt cõpellere aliquem vt indicet malefactorem, licet pars hoc
non poſſet. ergo poſſunt extraneas perſonas in iudicium indu-
cere, vt malefactum deducatur in lucẽ. Item de hoc videtur ca-
ſus C.de aboli.l.ij.vbi quis petit abolitionem & ſibi non conce-
2 ditur.& per conſequens remanet accuſatio. † Et tamen iudex
ſuper dicta accuſatione ex ſuo officio inquirit & inueſtigat ve-
ritatem maleficij, & ſic poterit teſtes inducere. Ita videtur intel-
ligere dicta l.do.Cyn.C.de accuſa.l.ea quidem.in vlti. quæſtio.
Item hoc videtur determinari per tex.in authẽ.de tabel.in prin.
col.iij.vbi dicitur ꝙ inſtrumentum erat productũ, iudex ex offi
cio ſuo miſit pro tabellione & teſtibus, vt veritatem inquireret:
dicit ibi glo.hoc optimè ſumitur ꝙ iudex modis omnibus labo-
ret ad inquirendam veritatem. Et ſic ex tex.& gl.patet ꝙ ex ſuo
officio poteſt teſtes inducere. hoc etiam fortificatur ex l.j.§.fi.ff.
a de quæſtio.vbi licet reus de crimine ſit confeſſus, tamen iudex[a]
alios examinauit, vt certior efficeretur de maleficio, quæ exami
natio ibi commendatur. Ad hoc optimè facit, vbi videtur caſus
expreſſus extra de colluſio.cap.j.& c.ij. vbi iudex ſi de partibus
ſuſpicatur, poteſt ex ſuo officio diligenter inueſtigare: & crimi-
na indiſcuſſa non prætermittere. Ad hoc accedat ratio publicæ
vtilitatis, vt maleficia non remaneant impunita: vt in iuribus ſu
prà allegatis. Ad rationes factas pro parte contraria reſpondeo.

Et primò ad primum dico quòd iudex non poteſt ſupplere
de facto ſtando ei, quod eſt ſibi notum, tanquam verè eſſet pro-
batum. & ita loquuntur illa iura. Sed ſi vult ſupplere iudiciali in
dagine faciẽdo dicta aliorum, poteſt. & ita loquitur quęſtio no-
ſtra. Vel dic ꝙ in his, in quibus verſatur pu a
blica vtilitas, poteſt, vt dixi in quarta ratio
ne facta pro parte affirmatiua. Ad ſecũdũ
reſpondeo ꝙ quis non poteſt eſſe iudex &
pars, ideſt quod quis iudicet de cauſa, de
qua ad eum pertinet cõmodum, & incom
modum. Nam tunc propriè dicitur pars vt
l.j.§.in propria.ff.quãdo ap. ſit.non autem
prohibetur iudex aliqua facere pro inueſti
ganda veritate, vt teſtes inducere, & ſimi- b
lia. Ex quo patet ꝙ non ſunt officia repu-
gnãtia. Nam tunc nullo modo poſſunt cõ
uenire in perſonam eiuſdem: vt l.hæc ver-
ba.§.ille aut ille.ff.de verb.ſigni. & de reg.
iur.vbi repugnantia. Sed hoc cõcurrit etiã
in caſibus, in quibus proceditur ex mera
inquiſitione: ergo nõ ſunt officia repugnã-
tia. Ad tertium dico ꝙ in accuſatore impe
dito eſt facta ſola abolitio ab obſeruãtia iu
dicij, quæ parum præiudicium facit, cùm
alius admittitur ad cauſandum ab accuſa-
tore proſequente, licet negligente, ſi non
probat, ſequit̃ abſolutoria diffinitiua, quæ
magnum pręiudicium parat, cùm alius nõ
admittatur ad accuſandum, niſi doceat de
præuaricatione: & ideo datur maior facul-
tas iudici: quia maius periculum. Et hoc de
clarabitur ex his quæ dicam infrà in ſolu-
tione ſexti contrarij. Ad quartũ reſpõdeo,
ꝙ verum eſt in his, quæ non ſunt iudici no
ta: aliâs ſecus, vt patet in vj.ratione pro hac parte affirmatiua.
Vel dic ꝙ illud verum in officio nobili iudicis. ſecus in merce-
nario quod deſeruit accuſationi propoſitæ: tunc non requiritur
partis petitio, vt patet in interrogationibus & ſimilibus. Poteſt
eſſe ratio, quia cùm accuſator petit in libello accuſatum condẽ-
nari, videtur petere ꝙ omnia faciat iudex, per quæ poteſt perue
niri ad dictam condemnationem. Ad quintum reſpondeo ꝙ
verum eſt ꝙ non permittitur niſi ſeruo & alij, cuius intereſt, vt
ibi patet. Sed iudicis intereſt purgare prouinciam malis homini
bus: vt l.congruit.&c. Ad ſextum dico ꝙ ſpeciale eſt in cauſa
appellationis, ideo quia ſententia, quæ inde proſequitur, omni-
no parit plenũ præiudicium, cùm ſentẽtia vel infirmabitur vel
firma remanebit. Idem etiam dico in cauſa principali, in caſu in
quo contra abſentem iudex procederet ad diffinitiuam: quia ꝓ
abſente poſſet probationem ex ſuo officio inducere: vt patet C.
quomodo & quando iudex.authen.qui ſemel.ibi perquiſita ve
ritate, &c. Ita ergo in caſu propoſito cùm debeat ferri diffiniti-
ua, licet vtraq; pars ſit pręſens fauore publicę vtilitatis, poſſet iu
dex inducere ex officio ſuo. In ciuilibus autem hoc vtraq; parte
præſente nõ concederẽ indiſtinctè. quod hic non examino. Ad
ſeptimum reſpondeo ꝙ argumẽtum procederet ſi iudex ex ſuo
officio nobili inchoaret nouam inquiſitionẽ, quod non poſſet.
Sed hic teſtes inducit ex ſuo mercenario quod deſeruit accuſa-
tioni propoſitæ. quod officium concurrit cũ omni accuſatione
vel actione propoſita, vel poſſet negari argumentum ſecundũ
opinionẽ aliorũ recitatam per Cyn.de ac.l.ea quidem &c. Ad
octauum dic ꝙ primæ leges loquuntur in ciuilibus cauſis, & v-
traq; parte præſente: quæſtio noſtra in criminalibus, in quibus
vertitur publica vtilitas. Ad l.ij.§.diuus. reſpondeo ꝙ fiſco in ci
uilibus & criminalibus debent edi inſtrumenta. & ſic teneo ſe-
cundam ſolutionem ibi poſitam in glo.& etiã in l. is apud quẽ.
& ſecundũ illum caſum facit pro me. ergo &c.

a Tamẽ iudex. No. ꝙ iudex ex officio põt recipere teſtes ad coadiuuãdũ accuſationẽ. vide etiã Bal. in l. presbyteri.C. d epiſ, & cleri. & Nellũ de ſancto Gemi. in ſuo tract.de teſtib. in ix. col.in ver. debet iudex inquirere. Tho. Diplo.

b Statuto. De iſta q. Bart. facit mẽtionem idẽ Bar.in extrauag. qui ſint reb.in ver.re bellãdo. in penul. co. in verſi.ex prædictis patet.& Bal.in l. j.in v.col.C.de hæredib. inſti.vbi dicit ꝙ bartol.diſputauit iſtã q. Piſis. & vide Bald. etiã ibi in iiij.colũ. et adde ad Bar.hic quæ ponit Alex.in l.Gallus. §.ille caſus.in ij. col.ff de lib. & poſthu.& Pau.de Caſ.in l. ex facto.§.ex facto in fi.ff.ad Trebel. & vide qõ.quam ponit Bart.in l.ſi vt propo nitur. ff.de fideiuſſo. & quæ ibi ſcripta ſunt per Ale.de Imo. in addi.& ibi apoſti. meam. Tho. Diplo.

Diſputata per me Bar.de Saxofer.actu Infortiatũ legentem
in ciuitate Piſarũ ſub anno dñi M.cccxlj.die iij.mẽſis februarij.

1 *Quando tractatur de pœna imponenda ex aliquo delicto, tunc initium debemus in-ſpicere.*
2 *Ille qui tractat de homicidio, dicitur eſſe principalis, & alij dicuntur acceſſorij.*
3 *Quando ex pluribus factis ſequitur mors ex primis actibus, & quis nõ uenit puniẽdus.*

QVAESTIO XV.

b Statuto[b] ciuitatis Lucanæ cauetur ꝙ quicun
que interfecerit hominem
in ciuitate vel in territorio capite puniatur: & medietas

a Quem extra territorium. Vide q. quã ponit Pau. de Ca. in l. quicunq;. in ij. col. C. de ſer. fu. Th. Di.

omnium ſuorum bonorum applicetur cõmuni, alia medietas hæredibus interfecti. Item quicunq; ordinauerit, vel tractauerit in ciuitate vel territorio ꝙ aliquis interficiatur ſi maleficium fuerit ſubſecutum, prædicta pœna puniatur. Demum quidam in ciuitate ordinauit hominem interficere,
a re, quem extra territorium proprijs manibus interfecit. Modo quæritur an ſaltem tanquam ordinator prædicta pœna veniat puniendus. & ꝙ veniat puniendus probatur. Et primò ſic: Qñcunq; habent locum verba ſtatuti, ſtatutum debet habere locũ: vt l. j. §. is qui nauem. de exerci. & de lega. ij. l. non aliter. cum ſi. Sed hic habent locum verba ſtatuti: quia in ciuitate fuit ordinata mors, & poſtea eſt ſubſecuta: non videtur dubium ergo ꝙ veniat puniendus. Secundò ſic, quod ad perfectionẽ vnius actus concurrunt duæ cauſæ, quarum vna eſt potentior altera, debemus inſpicere potentiorem cauſam: vt l. quæritur. ff. de ſtatu homi. & de acqui. rerum domi. l. quis interfecto. §. fi. & de actio. l. & ſi non ſint. §. perueniamus. ſeu ad perfectionem huius ſtudij cõcurrunt duo, ſ. ordinatio & factum. Sed ordinatio eſt potentior pars, vt probabo: ergo illam debemus inſpicere, ꝙ ordinatio ſit potentior cauſa probatur. Nam pro homicidio inconſultè facto quis non punitur lege Cornel. de ſica. Sed ſi quis voluerit interficere hominem, licet non interfecerit, punitur: vt ff. ad leg. Cor. de ſica. l. j. §. diuus. & C. eod. l. is qui cum telo. Tertiò probo ſic: De tempore ad locum eſt bona argumentatio: vt ff. de ver. obli. l. quoties in diem. cum l. ſeq. de triti. l. fi. & ſi certũ peta. l. vinum. Sed in tempore eſt ꝙ ſi hodie volui hominem interficere, nec potui: poſtea eum interficio, ꝙ ſtatim videor interfeciſſe, vt no. ff. de adulte. l. quod ait. in fi. Cùm ergo in ciuitate tractauerit hominem interficere, licet illum extra territoriũ interfecerit: tamen in ciuitate videtur eum interfeciſſe, & ſic videtur ꝙ etiam tanquam homicida pro dicta pœna ſtatuti veniat puniẽdus. Quartò probo ſic: Quoties in perſonam eiuſdem concurrunt plura iura, ea iudicare debemus perinde ac ſi concurrerent in diuerſorum perſonis: vt ff. de adoptio. l. ſi conſul. & de offi. præto. l. ij. de his qui pro tuto. l. tutorem. cum ſimil. Sed non eſt dubium ꝙ ſi vnus ordinaſſet & alius interfeciſſet ꝙ ordinator veniret puniendus: quia caſus eſt ſtatuti: non obſtante ꝙ homicidium fuerit commiſſum extra territorium, vt ex his quæ j. dicam apparebit. ergo cùm iſta ordinauerit & tractauerit, ſaltem tanquam ordinator puniatur.
1 †Quintò probo ſic: Quando tractatur de pœna imponenda ex aliquo delicto: tunc initium debemus inſpicere: vt ff. de pœ. l. j. in princi. & C. de fal. l. ſi quis decurio. in fi. & no. ff. de nego. geſt. l. Pomponius in negotijs. in princi. Sed principium huius delicti fuit in ciuitate: ergo debemus ipſum inſpicere. & ſic homicidam condemnare. Sextò probo ſic: De iure, hoc eſt ꝙ licet vnus actus veniat ad perfectionem alterius: tamen ſi ille actus eſſet ſufficiens per ſe ad pariendam actionem: eam parit. Nam ſi delatum fuit iuramentũ, & ex eo fuit lata ſententia: ex vtroq; naſcitur actio ſecundũ opi. glo. vt ff. de iureiu. l. nam & poſtea. §. fi. & C. eo. ti. l. j. & ibi no. Cùm ergo hęc ordinatio peruenerit ad perfectionem homicidij: dicimus hunc homicidam in eorum ordinatione quæ per ſe eſſet efficax, vt ſ. dictũ eſt poſſe puniri. Septimò de tempore ad locum licita eſt argumentatio, vt dictũ eſt. Sed hoc eſt quando aliqua diſpoſitio collata eſt ſub cõditione quæ conſiſtit in facto quod difficulter fit: tunc quocunq; tempore impleatur non refert: vt ff. de condi. & de l. conditionum quæ in futurum. & plenè no. eo. ti. l. ij. & C. de inſti. & ſubſti. l. ſi quis hære. Sed diſpoſitio huius ſtatuti confertur ſub tali conditione. Nam dicit ꝙ qui ordinauerit in ciuitate vel territorio, puniatur prædicta pœna: & hęc diſpoſitio, ſ. ſi maleficium fuerit ſubſecutum habet conditionem conſiſtentem in facto difficili: ergo quocunq; loco impleatur, non refert arguendo de tempore ad locum. Octauò probo ſic: Quotieſcunq; lex diſponit, ſi aliquid factum ſit: tunc non refert à quo illud ſit factum: vt ff. de pe. hæ. l. item veniunt. de quo conſueuit dici. ff. de ver. obli. l. cum ſeruus. ſed cùm hoc ſtatuto dicatur ordinatorem debere puniri, ſi maleficium fuerit ſubſecutum, nõ debemus diſtinguere à quo ſit factum: ergo eſt puniendus. Et iſtud argumentum complet argumentũ ſ. proximè nam ſ. probatur quod non refert quo loco hoc probatur: quia non refert à quo. Nono qñ tractatur de vindicta publica: tunc licet plura facta habeantur pro vno: tamen ex quolibet per ſe venit imponenda pœna: vt ff. de iuriſ. om. iudi. l. ſi fami. Sed certum eſt ꝙ hic tractatur de iniuria publica vindicãda: quia publicum iudicis officium eſt: vt ff. de publi. iudi. l. j. & quia publicè vtile eſt, &c. ergo licet aliàs iſta plura facta habeãtur pro vno: tñ habetur nunc pro ſeparatis, vt ſic ex vtroq; poſſit puniri. ergo punitur ex ordi. tanquã ordinator. Decimò probo ſic: qñ ex diuerſis factis deſcẽdunt plura maleficia, vel quod plus eſt qñ ex vno facto deſcendunt plura crimina, in primo ex vtroq; venit puniendus: in ſecundo erit in electione actorũ. Primũ probat ff. ad le. Aquil. l. illud. §. j. & de pri. deli. l. nũquã plura. cũ ſi. Secundũ probat ff. de pu. l. j. §. inde quæritur. vi bo. ra. l. j. ff. arb. fur. cęſa. l. j. cũ ſi. Cùm ergo ſunt plura facta, ſ. ordinatio, & factũ ex vtroq; debet detineri vel ſaltẽ, ex quo velit actor.
2 †Vndecimò probo ſic: & primò præmitto ꝙ ille qui tractat de homicidio, dicit eſſe principalis: alij dicunt acceſſorij: ar. C. de accu. l. nõ eo minus. & ff. de iniu. l. non ſolũ. in prin. ſuæ glo. Hoc præmiſſo ſic arguo: qñ principale & acceſſoriũ cõcurrunt in perſonã eiuſdẽ: tũc principale eſt inefficax, & in acceſſorio põt agi: vt ff. de fideiuſ. l. heres à debitore. §. ꝙ ſi ſit. ver. nec is. & no. eo. ti. l. generaliter. Cùm ergo hic ex homicidio non poſſit agi: quia in alterius territorio factum dicimus ꝙ puniatur extra ordinariè. Duodecimò & vltimò in honorem duodecim apoſtolorum. De hac q. videt caſus de verbo ad verbum ꝙ non obſtante ꝙ in alio loco ſit factũ homicidiũ puniatur, vt ff. de adult. l. & ſi amicis. vltimo reſpon. Item non obſtante ꝙ fecerit ipſe vel alius: vt ff. de ver. ſigni. l. ſæpe. in fi. cũ glo. ſua quæ eſt vltima. Itẽ videtur caſus C. vbi de cri. agi oportet. l. j. & pro determinatiõe huius qõ. facit qõ. quã format Cy. in d. l. j. C. vbi de cri. agi opor.

Contra. & primò ſic. Quando aliqd fit in vno loco, & eius effectus cõfert in aliũ locũ: ibi factũ eſſe videt, vbi confert effectus. Itẽ ſecundũ ſtatutũ & cõſuetudinẽ illius loci eſt iudicandũ. Primò pbatur ff. de actio. & obli. l. cõtraxiſſe. & de bo. au. iu. poſ. l. ij. & no. C. vbi cõue. op. q cer. lo. promi. l. j. ſecundũ probat ff. de iudi. l. exigere. Sic ergo in qõne noſtra cũ tractatum ſit in ciuitate vel in eius territorio: & effectus collatus ſit in alterius territorio: ergo non debemus punire ſecundũ ſtatutũ ciuitatis illius. Secundò pbo ſic: In publicis iudicijs initiũ non ſpectatur: vt l. pe. ff. ſi ex noxa. cau. aga. ſecundũ opi. glo. licet quidã reprobent eam, ſed homicidiũ publici iudicij eſt: vt l. j. ff. de publi. iudi. ergo nõ ſpectabimus eius initiũ quod fuit in ciuitate, ſed finẽ qui fuit extra territorium, & ſic nõ poterit puniri tanquã ordinator. Tertiò pbo ſic: Clauſula præcedẽs intelligit repetita in ſequẽti: vt l. j. ff. de reb. du. & de ver. obli. l. Titia. præſertim cũ apponit dictio repetitiua, de quibus eſt dictio itẽ: vt pbatur ff. de leg. iij. l. in repetẽdis. & l. ſi pure. cũ multis ſi. Cũ ergo in ſtatuto ſit appoſita dictio itẽ, & poſtea ſic dictũ maleficiũ fuerit ſubſecutũ: debemus intelligere in ciuitate vel territorio. Cũ ergo ſit alibi, nõ debet de illo tractatu puniri. & videt expreſsè caſus inſti. ad le. Aquil. §. hoc tñ capite. in fi. Quartò probo ſic: Quandoq; obligatio principalis & acceſſoria cõcurrunt in perſona eiuſdẽ: tunc acceſſoria occultatur & principalis remanet. Hoc pbatur ff. de duo. re. l. ſi reus. & de fideiuſ. l. generaliter. & l. Vranius. Cũ ergo hoc tractauerit ex quo ille qui tenetur, acceſſoriè tenetur, & interfecerit: ex quo quis tenetur principaliter, dicimus ſolũ de homicidio teneri, & non de ordinatione: & ſic vigore huius ordinamẽti in ciuitate nõ poſſit puniri, nec alibi, vt dixi ſ. in xj. ratione, vt dicã in ſolutione earũ.
3 †Quintò & vltimò quando ex pluribus factis ſequitur mors ex primis actibus, quis non venit puniendus, ſed ſolũ ex morte: vt ff. ad le. Aquil. l. illud. in fi. e. ti. l. ſi pla. in prin. cũ ſi. Cũ ergo ex tali ordinamẽto ſit ſecuta mors ab eodẽ facto ſolùm de morte debet puniri: & ſic vigore huius ordinamẽti in ciuitate nõ puniat.

1 Ordinatio ſola non eſt potentior cauſa, niſi ad aliud perueniatur.

Solutio. Chriſti nomine inuocato dico talem occidentem pœna illius ſtatuti non eſſe puniendum per iura ſuprà allegata, & ſpecialiter per duas vltimas rationes. Ad hoc etiam induco leges dicentes quòd non debemus inſpicere conditionem, quæ eſt tempore contractus, ſed quæ eſt eodem tempore quo actio ſumpſit effectum: vt ff. ad Macedonianum. l. ſi filiusfamilias. §. finali. & l. ſequenti. & contra quæ leges videntur decidere hanc quæſtionem conſiderando rationes earũ. Preterea, cũ aliquid ſtatuitur ſimpliciter videtur

videtur dicendum de eo qui eſt in territorio: vt dicta l. cùm vnũ §. is qui. Cùm ergo ſimpliciter dicatur ſi maleficium fuerit ſubſecutum, intelligendum, ſcilicet in territorio. Ad argumenta contraria reſpondeo, & dico quòd non obſtat primum quod dico quòd illud habet locum ſi talia verba non reciperent limitationem & declarationem à iure. Nam ſtatuta bene recipiũt interpretationẽ declaratiuam & reſtrictiuã: vt l. vt gradatim. §. &
1 ſi lege de mune. & honori. & l. ij. C. de noxa. †Non obſtat ſecundum argumentum: quia dico quod ordinatio ſola nõ eſt potentior cauſa niſi ad aliud perueniatur, nec in quæſtione noſtra proponitur quòd in ciuitate vel territorio ad aliquam aggreſſuram peruenerit: argu. eorum quæ not. in l. ſi quis non dicam. C. de epiſ. & cle. & l. qui ea mente. ff. de fur. Non obſtat tertia ratio: quia in l. quod ait. peruenit ad actum immediatum ſcilicet ad aggreſſuram. & in quæſtione noſtra peruenit ad actum remotum, ſcilicet ad ordinationem. Vel aliter, lex illa loquitur qñ habet locum illud, quod vertitur in fauorem rei. ſecus ſi in odiũ vt in quæſtione noſtra. Vel aliter quod dicitur, de tempore ad locum eſt bona argumentatio: dico verum, quando eadem eſt ratio. hic eſt diuerſa ratio: nam omni tempore ſtatuitur, non omni loco. Non obſtat quarta ratio: quia habet locum quando ſunt iura pariter principalia. ſecus ſi vnum principale, aliud acceſſorium in quæſtione noſtra. hanc ſolutionem facit text. in l. ſi reus. ff. de duobus reis. Non obſtat quinta: quia ſecũdũm gl. illud habet locum in priuatis delictis tantum. Vel aliter, principale dicitur ibi tempus delicti: non tempus ordinamenti. Non obſtat ſexta ratio: quia opi. glo. eſt falſa. vt no. per Cyn. C. de iureiur. l. j. vel aliter, ibi vnuſquiſq; actus poſſet parere actionem, hic non. Nam ex ſolo ordinamento non ſecuto interitu quis non punitur: vt ff. de verbo. ſignifi. l. ſemper in ſtipu. cum infinitis ſimilibus. Non obſtat ſeptima ratio: quia verum eſt quando non refert quo tempore fiat, ſi tamen fiat ſicuti debet, vt ex ſupráſcriptis apparet. Non obſtat octaua: quia dic vt no. per Dy. in d. l. cùm ſeruus, Vel aliter dic: non refert à quo fiat, ſi omnium facientium eadem ſit ratio. Sed hic eſt ratio diuerſa: quia diuerſi bene poſſunt teneri: vnus principaliter, alter acceſſoriè, ſed vnus non. Non obſtat nona ratio: quia ſpecialiter eſt in albo prætoris, vel vt ibi not. ibi ſunt plures perſonæ, hic vna tantùm, quæ deliquit. Non obſtat decima: quia dico quòd verũ eſt qñ deſcendunt plura crimina pariter principalia. Vel aliter, dic ꝙ eſt verũ, quando vnum factũ non tendit ad perfectionẽ alterius, per l. illud. ad le. Aquil. Nõ obſtat vndecima: quia principale nõ eſt vtile, cùm poſſit puniri de iure cõi: vt l. j. C. vbi de cri. agi opor. & per l. deſertorẽ. in prin. ff. de re mili. Si opponis ꝙ ſaltẽ quo ad bona inutile eſt: dico ꝙ cã bonorũ cùm veniat acceſſoriè, de his curare non debemus: vt l. iij. C. ſi pen. app. mors interuenerit. Non obſtant duodecima ratio: & primò non obſtat l. ſi amicis. ſi pluralitas perſonarũ tollit contrarium. Nam ſi ego præbui domum: & illi tractarent de adulterio: licet poſtea illi feciſſent alibi: ego tamen teneor. Secus ſi pro meipſo de adulterio tractaſſem: nam tunc poſſum teneri de lenocinio. Item non obſtat l. ſæpe. in fi. cum ſua gl. ff. de verb. ſigni. quia non dicitur qđ ille qui fecit furtum, teneatur tanquam præſtans opem: quia nõ poſſet teneri ad vnũ tanquam principale & acceſſorium. Itẽ nõ obſtat C. vbi de cri. agi opor. l. j. quia ſecundum primam lec. facit pro me. ſecundum ſecundam non obſtat: quia ibi in locũ violentiæ fuit delictum perfectũ & conſummatũ. nã ibi amiſit poſſeſſionẽ. ſecus in quæſtione noſtra. nã in ciuitate vbi ordinamẽtum factum fuit, non fuit aliquod factũ perfectum. nam ex ſolo ordinamento non poterat oriri actio ſiue accuſatio.

Hanc quæſtionem diſputauit do. Bar. in ſcolis do. Ia. Bu. Anno domini M.cccxxxiij. die xv. Decembris. Bar.

1 Iudex non poteſt decernere quòd pupilla alatur apud eum, qui eius pudicitiæ poſſit inſidiari.

QVAESTIO XVI.

Quæritur vtrum iudex debeat iuſtè decernere quòd pupilla alatur per ſponſum eius. Et ad partem negatiuam quod non poſſit, arguitur ſic.
1 †Primò iudex non poteſt decernere quod pupilla alatur apud eum, qui eius pudicitiæ poſſit inſidiari. C. vbi pu educ. debe. l. penultima. Sed ſponſus pupillæ poſſet eius pudicitiam lædere, & audacius hoc faceret quã alius propter ſpem futuri matrimonij: vt extra de ſpon. c. iij. & de deſpon. impu. c. atteſtatiões. ergo &c. Secundò ex eadem lege probatur ſic: Iudex non põt decernere vt pupilla alatur apud eum, à quo malis moribus informaretur, & ad vitam impudicam induceretur: vt d. l. pe. put intelligit glo. facit ff. de tu. & cu. da. ab his. l. ſcire oportet. §. pe. & fi. & de ſuſpe. tu. §. fi. Sed cum pupilla eſt apud ſponſum, ſponſus ſæpe amplexatur, & oſculatur eam, vt no. extra de deſpon. impu. c. j. & ſic de facto videmus. vnde malis moribus informaretur. ergo apud eũ non debet ali. Tertiò ſic: Quicquid fit, per quod libera facultas contrahendi, vel diſponendi matrimoniũ impediatur, eſt contra bonos mores: vt ff. de verb. obli. l. Titia. in prin. & l. ſtipulatio iſta. C. de ſpon. l. fi. & extra, de ſpõ. c. gemma. & de condi. & demon. l. cùm tale. §. ſi ab arbitro. & hoc ſiue talis facultas impediatur expreſsè, ſiue tacitè: vt ff. de cõdi. & demõ. l. cùm tale. §. Meuiæ. & l. cùm ita. eo. ti. Sed in propoſito ſi iudex decernat pupillam à primo ſponſo ali, impeditur facultas contrahendi matrimonij vel etiam diſponendi. ergo non poteſt fieri tanquàm contra bonos mores. Hoc etiam probatur ſic: Sponſa poteſt ali nubendo prioribus ſponſalibus renunciare: vt C. de ſpon. l. j. & extra, de ſpon. c. requiſiuit. Sed ſi eſſet apud ſponſum eius timore non poſſet liberè renunciare: vt ff. de adulte. l. ſi poſtulauerit. §. ratio autem. nam non morari in tuto loco, eſt iuſta cauſa timoris: vt ff. ad Trebel. l. ætate. & de lega. præſtan. l. ſciendum. & eſt exemplum in caſu iſto extra, de ſponſa. c. cùm locũ.

Quarto ſic: Spes futuri matrimonij non debet dehoneſtari: vt ff. de adulte. l. ſi vxor. §. diui. ideo mulieres quæ fuerunt malæ vitæ, deterius nubunt: quia dehoneſtauerunt ſe: vt C. de nup. l. imperialis, & de ritu nup. l. palam. §. quæ in adulterio. & de mino. l. auxilium. in prin. cum ſimi. Sed in propoſito ſi omnis alia ratio ceſſaret: iſta adeſſet. Nam poſito ꝙ liberè ab illis ſponſalibus recedat, alius non recipiet eam in vxorem ita de facili propter multa: quia à primo ſponſo oſculata & tacta, licet non perfectè corrupta, quod eſt communiter exoſum. Item quia primus poteſt dicere eam carnaliter cognouiſſe, & ſic vxor ſibi vel non: vt extra, de deſponſa. impube. c. continebatur. Item poteſt dicere ſecundus, non ſine cauſa fuit à primo viro repudiata: & ſic contra puellam orietur aliqua ſuſpicio ignominiæ: ſicut contra militẽ à militia remiſſum: vt ff. de his q no. infa. l. j. §. ignominiæ. & §. fi. Quintò: quia de hoc videtur caſus expreſſus extra de deſponſa. impube. c. ij. vbi excepto vno caſu vrgentiſsimę neceſsitatis, vt pro bono pacis non debet permitti vt puella ſponſo tradatur, &c. Sextò, quia talis vnio ſponſæ ad ſponſum non ſit licita, videtur caſus ff. de condi. & demon. l. hæc conditio. in princip. & quando dies lega. cedit. l. penulti. & de iniur. l. ſi ſtuprum. & de pœnis. l. ſi quis aliquid. §. nondum. ſed facere ſponſam ali apud ſponſum, eſt cauſa huius, vt virgo non viri potens corrumpatur: quod eſt prohibitum, & pœnale, vt dictis legibus. ergo iudex non poteſt. Septimò ſic: Maritus non poteſt eſſe curator vxoris: vt C. qui da. tu. poſ. l. maritus. & C. de excuſa. tuto. l. ampliſsimi. & l. licet. ſic nec ſponſus poteſt eſſe curator ſponſæ: vt C. de excuſa. tuto. l. fi. & Inſtitu. de excuſa. tuto. l. penulti. & ibi no. Sed ſi apud eum aleretur, eſſet eius perſonæ ſaltem curator. quod iudex facere non poteſt.

Contrà, quòd Iudex debeat, vel ſaltem poſſit, probatur. Primò Leges, quæ loquuntur de viro, extenduntur ad ſponſum: vt ff. de fun. do. l. lex Iulia. & quæ loquuntur de vxore, intelliguntur de ſponſa. C. de bonis quæ lib. l. non ſine. & de priuilegi. credito. l. ſponſa. & quod no. qui poti. in pignore habeatur. l. aſsiduis. Sed vir poteſt petere vt vxor ſtet apud eum: vt ff. de libe. exhiben. l. ij. C. de libe. exhibẽ. l. ſi ad inſtar. ergo eadẽ ratione iudex debet facere vt puella alatur apud ſponſum. Secundò ſic: Certum eſt quòd in educatione pupillarum mater præfertur cæteris: vt C. vbi pupil. educ. l. j. ideo quia in ea eſt præſumptio maioris affectionis. Sed ſponſus præſumitur ad perſonã ſponſæ habere maiorem affectionem quàm mater. quod patet: quia ſponſus poteſt accuſare iure mariti, & ſic præfertur patri & matri: vt ff. de adulteri. l. ſi vxor. §. diuus. & §. ſi minor. coniuncta l. ij. §. fi. eodẽ titu. Si igitur eſt maior affectio ſponſi: ergo apud eum debet ali. Tertiò ſic: Quilibet debet facere vt inter virum & vxorem concordia & amor vigeat.

prout poteſt. Contrarium verò eſt reprehenſibile: vt C. de repudijs. l. diſſentientis. & C. de fur. l. fi. in fi. & de inſti. & ſubſti. l. reprehendenda. & de inoffi. teſta. l. teſta. & l. filia. ff. de libe. exhi. l. j. §. fi. Sed per cohabitationem quam ſimul facerent ſponſus & ſponſa, magis inducuntur ad ſe inuicem diligendum: vt ff. de manu. vin. l. ſi collectaneus. & Inſti. quib. ex cau. ma. non li. §. eadem. quod etiã patet: quia perſonæ domeſticæ propter affectionem repelluntur à teſtimonio. & C. de teſti. l. etiam. Si ergo ex cohabitatione inducuntur ad amorem & dilectionem: ergo iudex, qui hoc habet in ſua poteſtate, vt ff. vbi pupil. educ. debe. l. j. in prin. poteſt hoc facere. Quartò ſic: Si inter duos ſunt contracta ſponſalia: ſi quis eorum alteri nubat, licet matrimonium valeat conſentiendo peccat, & ei imponitur pœnitentia de fide rupta. extra, de ſpon. c. ſicut ex literis. & c. requiſiuit. eod. titu. vt in eis no. ſed bonum eſt facere quod fides ſeruetur: vt ff. depoſi. l. j. §. merito. & debet facere vt tollatur materia delinquendi deputando habitationem: vt ff. de offi. præfe. vrbis. l. j. §. quies. & §. penultimo. ſed decernendo ꝙ ſponſa habitet cum ſponſo tollitur materia, ne frangat fidem nubẽdo alteri, & ſic ne delinquat, & ne peccet. ergo iudex poteſt hoc iuſtè decernere. Quintò ſic: Ille iudex rectè decernit, qui facit de filio id, quod faceret pater eius rectæ & ſanæ mentis conſtitutus: vt C. de cura. furio. l. pen. adeò ꝙ lex dicat ꝙ tutoris dati per patrem in teſtamẽto fides eſt electa à teſtatore: nec requiritur alia inquiſitio: vt Inſti. de ſatiſ. tuto. in princi. de tute. §. fi. & C. de epiſc. audi. l. de creationibus. & ff. de confirma. tuto. l. j. & l. qui à patre. Sed ego video ꝙ pater magno affectu paterno ductus dat filiam ſuo ſponſo: vt ff. quod falſo tut. auto. l. pe. & extra de deſpon. impu. c. ex literis. & c. duo pueri. ergo iudex poteſt hoc iuſtè decernere. Sextò, quia de hoc videtur caſus legum, ex quibus colligitur ꝙ ſponſa licitè traditur ſponſo, licet ſit pupilla: vt ff. de priui. credi. l. ij. in fi. & quod fal. tuto. autho. l. pe. & de adulte. l. ſi vxor. §. ſi minor. Septimò, quia de hoc videtur caſus Decretalium, vt extra, de deſponſa. impube. c. continebatur. & c. de illis. & c. ex literis. & c. penul. & eo. titu. c. j. libro. vj. & de teſti. c. Raynutius. & ſi hoc licitè poteſt fieri: ergo iudex poteſt iuſtè decernere, per iura prædicta.

1 ☞ *Iudex iuſtè poteſt decernere quòd pupilla alatur apud patrem uel matrem ſponſi, uel ſimiles perſonas in una domo cum ſponſo. & nume. 2.*

3 *Pupillæ maioris ſeptem annis an ſit habilis conſenſus ad contrahendum ſponſalia.*

SOlutio. Chriſti nomine inuocato, pro declaratione huius quæſtionis præmittendum eſt ꝙ pupillam ali apud ſponſum poteſt intelligi duobus modis. Primò apud ſponſum principaliter, quòd ipſa ſponſo principaliter nutrienda tradatur. Secundò quòd pupilla alatur vnà cum ſponſo, non autem quòd ſibi principaliter tradatur, ſed eius patri vel matri vel fratri vel patruo ſimul cum ſponſo habitãti. Si primo modo intelligatur: dico quòd regula eſt quòd iudex non poteſt iuſtè decernere quòd pupilla apud ſponſum alatur. fallit ſi aliqua vrgentiſſima neceſſitas interueniret, vt extra, de deſponſa. impu. c. ij. vbi probatur regula & exceptio. & hoc probo de iure ciuili ſic: Pupilla non poſſet tradi alicui, niſi ille eſſet talis, qui ſeipſum regere ſciat: vt C. de legi. tuto. l. fina. vnde ſi ponimus ſpõſum eſſe pupillum vel pubertati proximum, non deberet ei tradi pupilla. Si verò ponimus ſponſum eſſe maiorem: tunc poſſet eam veriſimiliter immaturam corrumpere, & ſuæ pudicitiæ inſidiari: ergo non poteſt iuſtè decerni quòd apud eum alatur: vt ff. vbi pu. educ. debe. l. prima. & quod dictum eſt in prima ratione pro parte negatiua, probatur. ff. de condi. & demon. l. hæc cõditio. in princi. & quando dies lega. cedit. l. patrem. & de iniur. l. ſi ſtuprum. & de pœnis. l. ſi quis aliquid. §. qui nondum. Exceptio verò, ſcilicet quòd hoc fallit ex cauſa vrgentiſſimæ neceſſitatis, probatur in dicto c. ij. de deſpon. impube. & ff. quod fal. tu. autho. l. penulti. vbi pater, cuius affectio ſuperat omnem, licitè & ex cauſa filiam pupillam coniunxit ſponſo maiori: & probatur per ea, quæ dicta ſunt ſ. in quinta ratione facta pro parte affirmatiua. Eſt autem vrgentiſſima cauſa, vt quia ratione pacis: vt dicto c. ij. & idem ſi alia ſimilis, vt quia apud alium non poteſt tutè pupilla morari, vel fortè eſt eius conditionis quòd requiritur ita præmaturè eſſe apud virum. Ita intellige dicta l. penulti. extra, de deſponſa. impube. c. de illis. Si verò ſecundo modo quęſtio intelligeretur, vt dicatur ali apud ſponſum vnà cum eo quod ſibi principaliter tradatur: & tunc diſtinguo duos caſus. Nam aut tutores, mater & conſanguinei pupillæ ſunt de hoc in concordia, vt patri vel matri vel alteri in eadem familia cum ſponſo habitanti tradatur alenda, aut non. Primo caſu do regulam & exceptionem. Regula eſt, quòd iudex poteſt iuſtè decernere quòd pupilla apud ſponſum alatur. Ratio, quia cùm ad officium iudicis pertineat decernere apud quem pupilla alatur cauſa cognita, & in cauſæ cognitione principaliter voluntas propinquorum attenditur: vt ff. vbi pupi. educe. debe. l. j. in principio. Et per hoc videtur caſus C. de nuptijs. l. j. vbi tũc recurritur ad iudicem, quando tutores & conſanguinei non ſunt in concordia: & verè intelligendo ibi loquitur de ſponſo, ad cuius domum pupilla debet mitti, & ſic quodammodo contrahuntur nuptiæ. ideo lex illa poſita eſt in titulo de nup. & non in titu. de ſponſa. aliâs illa lex non faceret ad titulum. Pro hoc facit quòd quandoque pater paterna affectione ductus filiam mittit ad domum patris ſponſi: vt extra, de deſponſa. impube. c. ex literis. Pro quo facit quod dixi ſ. in quinta ratione pro parte affirmatiua. Fallit hoc ſi tutores & conſanguinei pupillæ eſſent viles ſeu inopes perſonæ, quæ de facili corrumperentur, vel manifeſtè non bene eligant: tunc enim iudex ab earum voluntate recedet. quod patet: quia quandoq; recedit à voluntate patris: vt ff. vbi pu. edu. debe. l. ij. in prin. multò magis à voluntate aliorũ. Pro hoc etiam eſt caſus ff. de libe. homi. exhiben. l. ij. §. Iulianus. verſi. ſi verò vtraq; perſona ſuſpecta eſt. Secundo caſu quando tutores & conſanguinei de hoc non ſunt in concordia: tunc diſtingue duos caſus. Nam quandoq; ſponſo nihil poteſt obijci ꝙ non ſit dignus dictis nuptijs, nec ratione perſonæ nec dignitatis, nec alia legitima cauſa. Quandoq; circa perſonam ſponſi eſt aliqua conditio, propter quam pupilla ſi eſſet perfectæ ætatis & diſcretionis, in eum veriſimiliter conſentire non deberet. Primo

1 caſu pono regulam affirmatiuam, quæ eſt † ꝙ iuſtè iudex poteſt decernere ꝙ pupilla alatur apud patrem vel matrem ſponſi, vel ſimiles perſonas in vna domo cum ſponſo. Item ſunt perſonæ quæ magis afficiuntur ad perſonam pupillæ: quia pater & mater ſponſi, quò ad ſponſam parentis locum obtinent: vt ff. ſoluto matri. l. quia parẽtis. & ceſſat omnis ſuſpicio, ne inſidiaretur pudicitiæ, imò magis fideliter bonis moribus imformabunt quàm alius prædicta ratione: non tamen dico ꝙ poſſit eſſe curator bonorum pupillæ: vt l. j. in fi. de ſuſpec. tuto. Sed ſolùm perſonæ alimentatio ei committitur: in qua ceſſat ratio, quæ ponitur C. qui dare tuto. poſ. l. maritus. Et ſic non obſtat vltima ratio facta pro parte negatiua. & pro hoc faciunt omnes rationes factæ pro parte affirmatiua, & ſic poſſunt intelligi leges, quæ dicunt pupillã ductam in vxorem, quas in vltima ratione facta pro hac parte allegaui. Et per hoc ceſſant omnes rationes factæ in cõtrarium. Nam non inſidiatur pudicitiæ, vt dictum eſt: nec informabitur malis moribus, imò bonis dominæ congruentibus, nec tollitur libertas matrimonij. Licet enim inducere mulierem vt nubat ei, cui honeſtè nubere poteſt: vt ff. de condi. & demonſt. l. cum ita. nec poteſt dici ꝙ per hoc ſpes futuri matrimonij dehoneſtetur: hoc enim eſt turpe ſperatur ꝙ dicta ſponſalia diſſoluantur, cùm nulla ſubeſt cauſa. Prædicta vera: quia iudex poteſt honeſtè decernere, nec impeditur ob hoc ꝙ in domo eſt ſponſus, niſi alia iuſta cauſa impedimenti ſubſit. Illud enim non pertinet ad diſputationem præſentem. Secundo caſu ꝙ ſi eſſet perfectæ ætatis

2 in eum veriſimiliter non conſentiret. † Regula eſt ꝙ iudex iſte decernere non poteſt ꝙ in eadem familia cum ſponſo alatur.

Primò, quia affectio paterna hoc non faceret vt homini indigno nuberet, imò olim hæc erat iuſta cauſa exhæredationis: vt ff. de contra tabu. l. iij. §. ſi emancipatus. ergo iudex debet facere cuius affectio iſto caſu debet eſſe maior quàm paterna. Prę terea inhoneſtum eſt dare cauſam, vt ſit vxor eius, cui non poteſt honeſtè nubere: vt d. l. cùm ita. de condi. & demonſtra. Et hoc caſu habent locum omnes rationes factæ pro parte negatiua. Nam ſponſus timens, ne veniens ad ætatem eum repudiet, cum cauſa ſubſit eam ante tempus ſtuprabit, & pater patietur: & ſic pluries factum vidimus, & ſic inſidiabitur pudicitiæ pupillę, & eã malis moribus informabit, nec erit libera in alijs nuptijs contrahendis, & ſpes futurarum nuptiarum fœdabitur: & multa alia mala

3 ſequentur. hoc etiam declarat æquitas. † Cùm enim pupillæ maioris ſeptem annis ſit habilis conſenſus ad contrahendum ſponſalia: vt l. in ſponſalibus. ff. de deſpon. & extra, de deſpon. impu. c. j. lib.

c. j. lib. vj. fortè puella propter vnum pulchrum veſtimẽtum vel propter aliud iocale conſentiret in aliquem tanquam in ſponſum. quod veriſimiliter non faceret quando ad perfectos ætatis annos deueniſſet. Non eſt ergo cõgruum vt apud alium alatur, nec facultas nubendi alij, ſibi auferatur. Sic ergo officium iudicis iſto caſu non decernet vt pupilla apud ſponſum alatur, verũ quod mulieres, & maximè pupillæ de facili corrumpuntur inſidijs & blanditijs: vt C. de rap. virg. l. j. circa fin. debebit ali apud perſonam non ſuſpectam alicui partium quæ eam non ſubducat, nec inclinari faciat in aliquam partium perſuaſionibus, inſidijs vel blanditijs. Sed cùm erit voluntatis perfectæ, poſſet liberè ſuam voluntatem exprimere: an in talem ſponſum conſentire velit vel non: vt extra, de ſpon. c. cum locum. facit extra de reſti. ſpoli. c. ex tranſmiſſa. & debebit eſſe iſta mulier ad talem modum non ſolum donec erit pupilla, ſed & poſt, donec talis contentio finitur, an vxor eſſe velit illius ſponſi: vt ff. de libe. exhi. l. iij. §. penul. Et prædicta vera puto, etiam ſi pupilla ſit apud ſpõſum. Nam poterit peti à iudice vt decernat apud quem alatur, ex cauſa prædictis iudex ſeparabit eam à ſponſo. Facit ad hoc xxxiij. q. ij. c. de matrimonio. Non obſtat ſi dicatur, ſponſus eſt in quaſi poſſeſſione ſponſæ, & non debet ea priuari, ſed ſpoliatus debet reſtitui: quia hoc non eſt verum, vt no. per Inno. & Io. an. An. extra, de reſti. ſpoli. c. ex parte. vbi vide. Præterea ſpoliatus eſt ea iuſtè, vt dictum eſt.

1 ☞ *Accuſatio in nocte uidetur eſſe collata, ſicut ſtipulatio in diem.*

2 *In dubio magis eſt dicendum ut res potius ualeat quàm pereat.*

QVAESTIO XVII.

a **IVre municipali** cauetur quòd ſi aliquis percuſſerit de nocte, debeat puniri in cẽtum. Accuſatus eſt aliquis de vulnere commiſſo de nocte: probatum eſt de vulnere, licet de nocte non. Quęritur nunquid debeat puniri in aliquo. Item ſi petitum eſt in libello (vt quotidie petitur) eum puniri ſecundùm formam iuris & ſtatutorum, & eſt probatũ, quo iure debeat puniri, & eſt contentus alteram tantùm allegari, & vnam ſolam vel ambas, ſi ſibi videbitur. Circa primum poteſt allegari pro vtraq; parte. Primò pro parte accuſata ꝙ non puniatur in aliquo, facit accuſationis forma. Nam ab ea non eſt recedendum: vt l. j. §. ſi is qui nauem. ff. de exerc. & ff. de inſti. l. ſed & ſi pupillus. §. conditio. Pro hoc facit quod habetur in l. qui habebat. ff. de inſti. & l. iij. ff. ad legẽ Aquil. & vide quod ibi no. per do. Fran. de Tigri. & ſi recederetur, non valet quod agitur: vt C. de prædijs decu. l. j. C. vnde vir & vxor. l. j. Mutatio em̃ rei ſeu formæ facit rem aliam. Nam ſi non eſt probatum de nocte: videtur aliud delictum obiectum quàm probatum: quia ſicut mutatio rei facit aliam rem: vt l. nil. §. ſed & ſi quis. de actio. emp. & l. Seia. de auro & arg. leg. ſic videtur aliud delictum, ex quo non eſt de nocte probatum. Nam ex eodem facto poterunt duo crimina naſci. l. vulgaris. §. ſed & ſi quis. ff. de fur. & C. de accuſa. l. qui de crimine. & de adulte. l. ſi adulterium cum inceſtu. & ſecũdùm formam accuſationis danda eſt ſententia. Pro hoc l. habebat. ff. de inſti. ſecundùm vnum modum. Item facit temporis appoſitio. nam tempus noctis facit aliud delictum videri: vt l. aut facta. §. tẽpus. de pœ. ff. de iniu. l. prætor edixit. in fin. & C. de cri. ſacri. l. ſacrilegij. & aliud intẽtatur. Nam aliud eſt delictum diei, & aliud noctis. l. Gracchus. C. de adulte. & ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſſus. l. j. §. nunc autem improbato. ergo nõ eſt accuſatus: vnde non debet puniri. l. reſcripto. §. ſi quis accuſatorem. ff. de mune. & hono. C. qui accu. non poſ. l. ij. & ſententia iudicis debet congruere petitioni. l. vt fundus. ff. cõmu. diui. & benigna fit in delictis interpretatio. Nam quando non conſtat delictum commiſſum, vel conſtat, ſed ignoratur quare abſoluendus potius quàm condemnandus eſt. vt l. abſentem. & l. ſi præſes. & l. interpretatione. ff. de pœ. & l. hoc enim. ff. de ſuſpe. tuto. ad leg. Aquil. l. ſcientiam. §. cùm ſacramenta. Præterea ſeparatione improbata iudex habet ſuper toto pronunciare, non ſuper parte. ff. de arbit. l. qualem. §. adijcere. C. de appel. l. eos. ibi, ſi cœperit, &c. ff. fa. erci. l. in hoc iudicio. & no. l. Pomponius. §. ſed is. & ff. de procu. Itẽ facit temeritas accuſantis. ille accuſauit de delicto commiſſo de noctæ. aſtrinxit ſe ad duo: vnde nil videtur feciſſe niſi totum probauerit. C. de fal. l. fina. & l. cùm hi. §. ſi prætor. ff. de tranſactioni. ff. de eden. l. j. §. diem. ſibi ergo imputet accuſator: vt l. ſi fideiuſſor. §. neceſſaria. l. de die. ff. qui ſatiſd.

a ☞ Iure municipali. vide de iſta quæſtione per do. Ale. de Imo. in l. qui vxori. §. qd tamẽ. ff. de adul. in lectu. Bar. in addi. magna in princ. Thom.

1 cogan. Nam tota † accuſatio in nocte videt̃ eſſe collata, ſicut aliâs ſtipulatio in diem: vt ff. ſi quis cau. l. ſi cum. §. homo ſiſti. & ff. de verbo. obliga. l. in hac. Item facit certitudo maxima in delictis. ſi enim in ciuili vbi eſſet dubium, non fit condemnatio: vt ff. de rei vẽdicatio. l. Pomponius. §. fin. fortius in criminalibus. Non enim debet tanto crimine vagari: vt ff. de dolo. l. item exigit. ff. de iniurijs. l. prætor. in princi. & l. libellorum. ff. de accuſa. Quid plura? præcauendo ſibi in vno caſu, non videtur ſibi præcauere in alio: vt ff. ſo. matri. l. ſi cum dotem. & de libe. & poſthu. l. commodiſſimè. Præterea vbi eſt quæſtio de re & tempore: non ſufficit alterum probari: vt ff. de teſt. l. ob carmen. §. fi. pro hac parte ſunt leges quæ optimè faciunt: vt ff. de adul. l. denunciaſſe. §. quid tamen. & ff. vi bo no. rapt. l. prætor. §. hoc autem verſi. docere. & nau. cau. ſta. l. debet in principio. & de incendio, rui. naufragio. l. j. §. ſi ſuſpicio. Ex iſtis ergo & alijs quæ poſſent allegari, dicendum eſt ipſum totaliter abſoluendum.

EContra, quòd debeat puniri, ac ſi non eſſet inſerta noctis adiectio. nã adiectio noctis non vitiat præcedens. argu. ff. de verbo. oblig. l. j. §. ſi decem. & §. ſi mihi. & l. inter ſtipulantem. §. ſi ſtipulatus. & l. quæ extrinſecus. & ff. de confeſ. l. ſed & ſi decem. dę dolo. l. ſancimus. Item probat verborum ſeparata prolatio. Nam ex fictione iuris videtur duo dixiſſe, ſcilicet commiſſum delictum, & de nocte. duo ſunt præcepta arbitri. licet ergo non procedat cõdemnatio ex eo quod de nocte, tamen procedere debet de vulnere. ff. de arbi. l. Celſus. & ff. de leg. j. l. ſi vnus. § ſi ſeruus. & de condi. inſtit. l. ſi quis ita. & de diuor. l. patrono. Item hoc probat delicti identitas: nam idem videtur eſſe delictum. Videtur enim adijci de nocte, potius cauſa aggrauandi delictum, quam aliud faciẽdi. l. j. in fi. ff. de abigeis. & de ſepulch. violat. l. iij. §. aduerſus. non dicitur ergo deſtruere quæ aguntur. ff. de lega. j. l. ſi cui. ſecundũ omnes. Item hoc probat acceſſorij parua poteſtas. Nã licet deficiat acceſſorium, nihiló minus remanet principale. ff. de contrahen. emp. l. ſi emptione. & l. quamuis. de legat. j. & l. ſi ancillas. & de pecu. leg. l. iij. & de manu. teſtamẽ. l. ſi ita fuerit. in fi. de vẽt. in poſſeſ. mittẽ. l. vbicunq;. §. fi. Acceſſoriũ enim non amouet principale, vt legibus præallegatis: ſed principali amoto, remouetur acceſſoriũ: vt C. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit. l. fin. & C. ſi penden. appel. mors interue. l. iij. non em̃ reſpicimus acceſſoriũ, ſed principale: vt ff. de in diem addict. l. iij. §. j. In iudicijs em̃ pro actore interpretamur: vt ff. de iud. l. ſi quis intẽtione. & de verb. obliga. l. inter ſtipulantẽ. §. j. ff. qui ſatiſd. cog. l. de die. in prin. Nã etiã in delictis in dubio fit cõdemnatio. l. item Mela. §. ſi plures. ff. ad l. Aq. & tangitur ff. de fruct. l. fi. Itẽ actus ſeparati, quorum vnus nõ vitiat aliũ, vt ff. de aqua quo. & æſti. l. j. §. Trebatius. & ff. qđ fal. tut. aut. l. j. §. Põponius. de ſtip. ſer. l. ſed & ſi. econtra. imo quodãmodo coniuncti vnus non vitiat aliũ: vt ff. de teſt. tute. l. quæro. Itẽ optimè facit. ff. de noxa. l. in delictis. §. ſi detracta. Nã ſicut ibi ſcientia vel ignorãtia nõ eſt de ſubſtãtia delicti: ſic nec hic nox. Itẽ ꝙ nox non ſit de ſubſtantia, patet: qa nox nõ eſt ap-

2 ponenda in libello, ſicut nec dies: vt ff. de accu. l. libellorũ. † Prę terea, in dubio magis eſt dicẽdũ vt res potius valeat quã pereat: vt ff. de reb. dub. l. quoties. Iſta ſufficiãt in j. quæſtione, alia ad præſens ſoluere non intendo, & propterea allegare non curo.

1 ☞ *Scientia uel ignorantia non facit aliud delictum conſiderata ſerui perſona.*

SOlutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomie inuocato, ſalua ſemper meliori ſententia, Dico ꝙ non debeat in aliquo cõdemnari. & hoc per leges allegatas. Primò nõ ol ſtãt leges allegatæ. ſecũdo. ſ. l. j. §. ſi mihi. de verb. obli. § ſi decẽ. & aliæ ſimiles allegatę, q̃ loquũtur qñ extrinſecus adijcit̃, ſeu nõ attinẽs præcedẽtibus. ſecus, vbi adijcit̃ neceſſariũ, vt cohærens. arg. ff. de admi. tuto. l. cũ quæritur. de dã. infect. l. prætor. in fi. & de procu. l. in cauſæ. pro iſta reſpõſitione optimè facit de ver. obl. l. j. §. ſi quis ſimpliciter. Præterea in legibus iſtis eſt certitudo reſpectu ſtipulãtis, hic verò reſpectu accuſantis: quia non de nocte. ad aliam ſcilicet ad l. Celſus. de arbit. reſpondet vt ibi no. argumen. ff. de conditio. &

a ¶Pupillus. Adde ꝙ iſta q. eſt inſerta per Bar. de verbo ad verbũ in l. ſi minores. ff. qui pe. tu. & ibi vid. & vide Bar. ĩ l. nepotib⁹. C. qui pe. tu. & in l. quid ergo. §. j. ff. de his qui no. in fa. et in cõſ. ſuo qđ incipit an dies. Et de materia vide Pe. de An. in cõſi. xcix. ꝑ declaratione qõnũ. & in cõſil. ccxlij. oĩa iura. & Bal. ĩ l. matres. C. ad Ter. & Ang. de Are. in §. actionũ. in ix. colũ. inſti. de acti. & vide etiã Ma. So. in cõſi. xx. in j. vo. inci. vi ſis. in iij. col. vbi etiã dicit ꝙ iſtã diſputationẽ habet pro conſilio Bartoli in ordine. cxiij. Thomas.

demon. l. hæc ſcriptura. Ad ſecundum nõ videtur idem delictum: quia delictum conſideratur reſpectu pœnæ: vt l. quod ad ſta. ff. de pœnis. & de publi. iudi. l. ij. ad illud, acceſſorij parua poteſtas. quod vbi acceſſorium eſt ſeparatum à principali, habent locum primò allegata. Ad illud in iudicijs pro actore &c. locum habent in his quæ pertinẽt ad deciſionem, vt primò allegaui. Ad illud, actus ſeparati, &c. ſatis eſt reſpõſum: quia non dicuntur ſeparati, imò coniuncti, argu. de verb. obli. l. j. §. cùm adijcit. Ad illud potius res valeat &c. dico quòd ignoratur vel qualitas in quæſtione propoſita non valet quod agitatur, vt in allegatione prima. Secus vbi certum delictum vel delicti qualitas. l. item Mela. §. ſed & ſi plures. ff. ad leg. Aquil. licet ignoretur de perſona. Ad §. ſi detracta. dico quòd
1 †ſcientia vel ignorantia non facit illud delictum cõſiderata ſerui perſona. Item nec dominum: quia ſemper eſt in obligatione dandi, licet quandoq; ex ignorantia domini in ſolu. ſit datum noxæ in obligatione: vt ff. de re iudica. l. miles. §. decem. ſed in quæſtione noſtra aliud poteſt dici cõſiderata perſona delinquẽtis delicti diei & noctis, & eſt aliud in prima allegatione ſatis eſt euidenter oſtenſum. Et vide hanc materiam in l. denunciaſſe. §. quid tamen. ff. de adulte. & in compendioſa de qõnibus circa materiam probationum in tertia qõ.

1 ☞ *Ille, cui incumbit onus petendi tutorem, tunc tenetur quando nullus eſt cui legitima tutela deferatur.*

2 *Quando ſunt duæ cauſæ quarum una eſt naturalis, & alia accidentalis: naturalis præfertur.*

3 *Non tenetur quis facere quod factum non releuat.*

QVAESTIO XVIII.

a PVpillus, ᵃcui erat extraneus pupillariter ſubſtitutus, deceſsit poſt annum à morte patris, nullo ei exiſtente petito tutore à ſubſtituto, vel à matre. Quæritur an ipſius hæreditas deferatur ſubſtituto vel matri, vel neutri. Et primò videamus de perſona ſubſtituti. Et ꝙ ipſe nõ admittatur, videtur caſus in l. ſciant. de legi. hęre. & pro iſta parte non eſt aliquid contra eum allegandum. Econtra quòd iſte ſubſtitutus admittatur. Primò, quia videtur caſus ff. de excu. tuto. l. amiciſsimos. in prin. vbi propter tutelam non adminiſtratam non repellitur ab hęreditate ſibi delata ex ſubſtitutione. Facit eodem titu. l. tutor petitus. §. j. Caſus etiam videtur in l. credendum. §. ſi verò maritus. j. eodem. vbi propter non petitum tutorem non perdun-
1 tur ea, quæ debentur alicui iudicio defuncti. †Secundò ſic: Ille, cui incumbit onus petendi tutorem: tunc tenetur, quando nullus eſt, cui legitima tutela deferatur: vt ff. qui pe. tu. l. ij. & no. in l. mater. C. ad Tertul. Sed hæc mater eſt, quæ omnem legitimam præcedit. in auth. matri & auiæ, quando mulier tu. offi. fun. põt. & in corpore. ergo ſubſtitutus excuſatur, ſi tutorem non petie-
2 rit. †Tertiò ſic arguitur: Quando ſunt duæ cauſæ. quarũ vna eſt naturalis, & alia accidentalis: naturalis præfertur: vt ff. de tute. l. qui habet. in prin. Sed hic eſt mater, cui incumbit onus petẽdi tutorem ex cauſa naturali: quia materna pietas facit eam teneri. Ad hoc C. qui pe. tuto. l. matris pietas. & l. ſeq. Item eſt ſubſtitutus, cui incumbebat onus petendi tutorem per accidens: quia ſubſtitutus: vt d. l. ſciant. ergo mater anteponi non potuit. ergo ſubſtituto negligentia imputatur, donec eum præcedat mater. argu. l. fi. C. qui admit. ad bono. poſſeſ. poſſunt. de ſucceſ. edic. l. j.
3 in princi. cum ſimi. †Quartò ſic probatur: Non tenetur quis facere quod factum non releuet: vt ſ. ſi quis in ius vocã. non ierit. l. ij. in fine. de arbi. l. arbiter qui calendis. & l. hæc ſtipulatio. §. diuus. vt lega. no. cauea. Sed ſi ſubſtitutus petijſſet tutorem, nõ releuaret aliquid: quia mater in petendo præfertur, adeò ꝙ iudex debet dare illum, quem ipſa petit: vt in auť. de nup. §. ſi quis aũt tutelam. glo. tenet in l. ſi quis ſub condi. ſ. de teſta. tu. Secundum videamus de matre quòd mater repellatur à ſucceſsione, ſi non petijt tutorem. ſunt caſus multarum legum j. ad Tertulli. l. ij. §. ſi mater. qui pe. tuto. l. iij. C. ad Tertullia. l. mater. qui peti. tuto. vel cura. l. fina. & Inſtitu. ad Tertul. §. penulti.

ECcontra, quod pater admittatur ad hæreditatem, probatur. Primò ſic: Tutor teſtamentarius pręfertur matri: vt C. quando mul. tuto. offi. fun. poteſt. authen. matri & auiæ. & in corpore vnde ſumitur. ergo & eodẽ modo ſubſtitutus, cui incumbit onus petendi tutorem in petendo præfertur matri: cùm à teſtatore ſit ſubſtitutus: nõ eſt ergo quid imputetur matri, ſi non petijt, cùm ad petitionem non fuiſſet admiſſa. Secundò ſic: Matri imputatur, ſi non petijt tutorem filijs, quando ipſa habet ius ſuccedẽdi, & in illo iure eſt prima: vt ff. ad Tertul. l. ij. §. ſi mater. cum ſimi. & ideo dicit lex ꝙ eis, quorum cauſa in ſucceſsione non eſt prima & potentior, nõ imputatur ſi tutorem non petierit. vt l. ij. §. fi. ad Tertul. & C. qui pe. tu. l. ſi verò. C. de legi. hære. l. ſciant. ſed in propoſito in ſuccedendo cauſa ſubſtituti pupillo eſt prima & potior: ergo matri non imputatur, ſi tutorem non petijt. Tertiò ſic: Tunc matri imputatur ſi tutorẽ non petijt filijs, quando filius decedit inteſtatus: vt j. ad Tertul. l. ij. §. ſi mater. ibi: inteſtatorum filiorum. Sed quãdo filius habet ſubſtitutum pupillariter: non poteſt dici inteſtatus. ergo &c. videtur ergo in dictis legi. caſus pro matre: cùm nullo alio modo poſsit pupillus eſſe teſtatus, niſi quãdo habet ſubſtitutum. & ſic in caſu legis non grauatur mater in petendo tutorem. Quartò ſic: Quando filius deceſsit pubes, matri non imputatur ſi tutorẽ non petijt: Ratio: quia tunc iſte filius potuit ſibi prouidere teſtãdo & petendo curatorem. C. ad Tertul. l. matres. qui pe. tu. l. matres. in fi. Sed illa eadẽ ratio eſt in caſu propoſito: quia prouidit pater filio pro eo teſtando, & dando ſibi perſonam, quæ poterit tutorem petere: ergo non eſt quid matri imputetur, &c. ꝙ neutri debetur probatur. Primò pluribus incumbit onus petendi tutorẽ pupillo, ſi vterq; negligit, vnus non excuſatur propter aliũ ſed ambo puniuntur, vt patet in matre & liberto: vt ff. qui pe. tu. l. ij. & C. qui pe. tu. l. ij. ita in propoſito, ſubſtitutus propter matrẽ non excuſatur. & ſic tanquam negligens non poteſt ſuccedere, per l. ſciant. C. de legi. hęre. Item mater propter ſubſtitutum non excuſatur. & ſic ipſa ab hæreditate excluditur per dicta iura: ergo & alij venientes ab inteſtato ſuccedunt. Secundò ſic: Generaliter quando plures tenentur ad aliquid dandum vel faciendum, vnus per alium non excuſatur: imò nihil prohibet omnes in mora conſtitui, & omnes incidere in pœnam: vt j. de ver. obli. l. ij. §. j. & §. fi. l. ea. §. Cato. C. de duo. reis. l. fi. ita in propoſito nec mater propter ſubſtitutum, nec ſubſtitutus propter matrem excuſatur, ſed vterq; incidit in pœnam legis, & ſic ſucceſsione priuatur, & alij ſuccedunt. Tertiò ſic: Quando pluribus incumbit onus aliquid faciendi, licet ſit talis conditio ꝙ vnus alteri pręferatur donec vnus occupet, interim ambo dicuntur in mora: vt j. de adulte. l. ſi maritus præueniat. in prin. vbi videtur caſus quæſtionis noſtræ: licet ergo in petendo tutorem mater præferatur ſubſtituto, vel ſubſtitutus matri: tamen quilibet eſt in mora, donec ad iudicium prouocetur: & ſic vterq; excluditur, & alij ſuccedunt. Quartò ſic: Matri incumbit onus petendi tutorem filij iure quaſi naturali propter pietatem maternam: vt C. qui pe. tu. l. maritus. & eo. ti. l. fi. & ibi no. Sed hæc pietas materna non tollitur, licet filius habeat ſubſtitutum. Durat ergo ratio legis: & ſic iſti ſubſtituto incumbit onus petendi tutorem propter ſpem ſucceſsionis: quia ſpes durat, etiam ſi ſit mater. Apparet ergo cùm ratio legis duret in vtroq;. ꝙ vterq; excluditur, & alij ſuccedunt.

1 ☞ *Quis uult ſubſtitutum excludere à ſubſtitutione directa pupillari: tunc excluditur ſi intra annum ceſſauerit.*

2 *Propter factum patris poteſt omitti hæreditas ex teſtamento impuberis, & ſic impubes inteſtatus decedat.*

SOlutio in quæſtione prædicta.

Primò aduertendum eſt quòd de perſona ſubſtituti, circa quam dico quòd ſi quidem quis vellet eum repellere: quia cùm tutor eſſet teſtamentarius vel legitimus, ſe excuſat, & non poteſt: vt ff. excuſati. tuto. l. amicíſsimos. in principio. & l. tutor petitus. §. j. eodem titulo. & iſte caſus non pertinet ad quæſtionem noſtram. Si quis verò vult ſubſtitutum à ſubſtitutione repellere, quia pupillo non habenti tutorem non petijt tutorem: tunc aut per hoc quis vult ſubſtitutum repellere à ſubſtitutione fideicommiſſaria: & non poteſt: quia illud conſequitur ex bonis teſtatoris, non pupilli: vt ff. qui pet. tut. l. creden. §. ſi verò ma-
1 ritus. & intelligunt docto. in l. ſciant. C. de legi. hære. †Aut quis vult ſubſtitutum excludere à ſubſtitutione directa pupillari: & tunc excluditur ſi intra annum ceſſauerit: vt d. l. ſciant. & not. ff. qui pet. tuto. l. ij. quod intelligo, niſi excuſetur aliqua iuſta cauſa: vt quia ſubſtitutus eſt minor, vel alia cauſa, vt diximus in matre: vt ff. ad Tertul. l. ij. §. ſi mater. & §. ſequent. & quod no. C. ad Tertul. l. matres. intelligo iuſtam cauſam eſſe ſi ſubſtitutus ignorat ſe ſubſtitutum. C. qui pet. tu. l. ij. §. ſi mater. verſic. ſed ſi fortè abſens. & propter abſentiam mater excuſatur: eodẽ modo propter ignorantiam. Facit. l. j. ſ. de iur. & fact. ignoran. & quis ord. in bono. poſ. ſerue. l. ij. in princ. nec excuſatur ſubſtitutus ideo, quia pupillus matrem habet, vt oſtendam reſpondendo rationibus factis pro hac parte, ſ. ad excuſandum ſubſtitutum. non enĩ obſtat l. amicíſsimos. nec l. tutor petitus. ff. de excu. tuto. nec l. cre-
a dendum. vt ſ. patet. Non obſtat ſecunda ratioᵃ, quæ dicit ſubſtitutum excuſari: quia mater eſt, cui legitima tutela defertur: quia illa non eſt nec cogitur: ſed ei permittitur ſi vult. vnde per
b eam non excuſatur ſubſtitutus, quin petere debeat.ᵇ Ita determinat Dyn. in l. ij. ff. qui pet. tut. quod verum eſt. non enim ſpes eius, qui poteſt eſſe, excuſat aliquem à petendo tutorem interim ſed ſufficit quod non habeat defenſores: vt d. l. ij. qui pet. tut. in principio. Non obſtat tertia ratio, ſcilicet cauſa naturalis pręfertur accidentali: quia illud verum eſt, quãdo effectus illarum cauſarum ſe non compatiuntur adinuicem: ſed quando ſe compatiuntur, vna cõcurrit cum alia: quod patet per omnia iura, in quibus concurrit obligatio ciuilis, & naturalis. Ita in propoſito nihil impedit quin mater teneatur petere: & etiam ſubſtitutus, ſicut tenetur mater & libertus: vt dicta l. ij. qui pe. tu. Non obſtat quarta ratio ſcilicet quod ſi ſubſtitutus peteret, non releuaret eum: cùm iudex dare debeat petitum à matre: quia illud non eſt verum, vt dixi: licet ſit opinio multorum: vt l. ſi quis ſub conditione ff. de teſtamen. tutel. Sed poſito quod illud eſſet verum: tamen propter hoc ſubſtitutus non excuſaretur: quia interim donec mater taceat ſubſtitutus dicitur eſſe in mora, & ei currit tempus: licet mater veniens præferatur: vt l. maritus. in princip. ff. de adulte. qui caſus eſt no. ad hoc. Secundò videndum eſt excluſo ſubſtituto, an mater admittatur, an verò & ipſa excludatur: quia tutores non petijt, & loquor de matre maiore vigintiquinque annorum. quæ nullam habet excuſationẽ de his, quæ ponuntur in l. ſecunda. §. ſi mater. ff. ad Tertu. & quod no. C. ad Tertu. l. matres. Solum ergo hic inueſtigandum an iuſta cauſa ſit excuſandi matrem: quia pupillus habet ſubſtitutum. Ad hoc videndum præmitto quod de iure Digeſtorum neceſsitas petẽdi tutorem incumbit ſolum liberis & matri: & nullus alius propter non petitum tutorem priuabitur hæreditate, niſi mater & auia, vt expreſsè dicit tex. in l. ſecunda. qui pe. tu. & ff. ad Tertullianum. l. ſecunda. §. ſi mater. verſiculo ſi filius. per iura verò Codicis fuit introductum ꝙ neceſsitas imponeretur venientibus ab inteſtato, & ſubſtituit & alij priuentur hæreditate: vt C. de legi. hæred. l. ſciant. licet gl. in dicta l. ſecunda. qui pe. tut. videatur velle intelligere illum tex. vt non contradicat illi legi, ſciant. Veritas eſt ꝙ olim à libertis & matre & auia non cogebantur petere, vt ibi expreſsè dicit tex. nec ratio quæ habet locum in matre, habebat locum in alijs ſuccedẽtibus ab inteſtato. Nam ratio eſt materna pietas: vt l. matres. & l. fi. C. qui pe. tut. quæ ratio habet locum in matre, & auia, & non in alijs. Et per hoc concludo ꝙ dicta l. ſciant. corrigat iura antiqua & in hoc. & ſic eſt cõtra ius commune. debet ergo ſtrictè intelligi, ¹vt non extendatur vltra id quod in d. l. expreſſum eſt. Ita dicit textus. C. de appel. l. pręcipimus. in fin. & quod no. in l. quod verò. & l. in his. de lega. Sciẽdum eſt etiam quod matri incumbit neceſsitas petendi tutores filio confeſtim, id eſt, cùm primum poterit, ita ꝙ annus non trãſeat: vt ff. ad Tertu. l. ſecunda. §. confeſtim. ſed alijs ſuccedentibus ab inteſtato, & etiam ſubſtituto datur annus: vt dicta l. ſciãt licet quidam doctores Moderni dicant quod dicta l. ſciant. debet intelligi quod loquatur de anno, ſecundum formam illius legis. §. confeſtim. ſcilicet quod ſtatim teneatur cùm poteſt, licet annus non poſsit tranſire. Pro quibus facit tex. allegat l. ſciãt cùm dicit, ſecundum legem non petierint intra annum, &c. Ex eo enim quod dicit, ſecundùm legem, videtur ſentire, & referre ad dictum. §. confeſtim. ſed hoc non eſt verùm. Nam illud quod dicit, ſecundum legem, refertur ad verbum, petierint. Eſt ergo ſenſus talis, ſi ſecundũ legem: hoc eſt ſecundũ modum legitimum, & permiſſum in eis petendo tutorem: & tunc refertur ad dictam l. ij. qui pe. tu. immutatur ergo d. l. ij. hodie, qui pe. tu. in hoc, quia olim poterant ſi volebãt ex permiſsione legis. Sed hodie imponitur neceſsitas. & ſi non fecerint ſecundũ quod eis lege permittitur, perdunt hæreditatem. Item ſtatuitur eis tempus, vt hoc faciãt intra annũ. Nec eſt mirum ſi mater plus adſtringatur, quã venientes ab inteſtato: quia in ea eſt duplex ratio, ſcilicet materna pietas. Item ſpes ſuccedendi in venientibus ab inteſtato: & in ſubſtituto eſt ſola ſpes ſuccedendi. & iſta interpretatio tanquam verior tenenda eſt: vt l. benignius. ff. de legi. maximè cum l. ſciant. ſit cõtra ius commune, & pœnale. His præmiſsis dico matrem non teneri ſi non petet tutorem filio intra totũ illud tempus, intra quod ſubſtitutus poteſt petere. ſic probo. Certum eſt ꝙ mater propter ſubſtitutionẽ pupillarem excluditur à ſucceſsione filij totaliter etiam à legitima: vt C. de impuberis & alijs ſubſtitutio. l. precibus. & l. Papinianus. ff. de inoffici. teſta. §. ſed nec impuberis. & extra de teſta. c. ſi pater. libro. vj. ſed ei qui excluditur per teſtamentum ſibi debita portione, eſt licitum omittendo facere quicquid poteſt, vt ille inteſtatus decedat. nec videtur dolo vel culpa facere, ſed iuſtè dicitur facere, & ab omni pœna excuſatur. & iſtud eſt multùm approbatum per Iuriſconſultum: vt ff. de legatis. ij. l. cùm pater. §. Titio. ſi quis omiſſa cauſa teſta. l. excuſatus. & l. qui autem. §. nõ ſimpliciter. & ibi
2 no. §. ſi patronus. & de inof. teſta. l. Papinianus. §. iiij. †Et etiã propter factum patris poteſt omitti hæreditas ex teſtamento impuberis: & ſic impubes inteſtatus decedat: vt ff. de acquirenda hæredita. l. Iulianus. aliâs incipit l. ſi pupillus. Licitum ergo eſt matri intra illud tempus, quod datur ſubſtituto ad petendum tutorem, tacere, vt ſic ſubſtitutus excludatur à ſucceſsione, ſi pupillus inteſtatus decedat. Si enim diceres matrem intra illud tempus petere tutorem: iam præueniret ſubſtitutum, & ſic propter tutorem non petitum non excluderetur ſubſtitutus à ſucceſsione: vt ff. ad Tertul. l. ij. §. ſi mater. verſic. ſi fortè abſens. qđ eſſet abſurdum & contra rationem præcedentem. non enim tenetur ſubſtitutionem conſeruare. ſed magis infringere. Ad hoc etiam omnes rationes factæ pro matre. Sed ſi eſſet inſtituta in tabulis pupillaribus in legitima ſua: tunc ceſſaret ratio ſuprà dicta: vt dicta l. excuſatus. & dicta l. qui autem. §. ſi patronus. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſta. Item ſi ponamus ſubſtitutum eſſe talis conditionis quòd impoſsibile ſit eum excludi propter ceſſationem prædictam, vt ſi ſubſtitutus eſt minor: nec eſt poſsibile effici eum maiorem intra pupillarem ætatem eius cui facta eſt ſubſtitutio: tunc enim in matre ceſſat ratio prædicta: ſi ceſſauit petere tutorem, priuatur hæreditate pupilli, ſi quo modo ad eam deuoluitur ſubſtituto mortuo, vel repudiante, per dictam l. ſecundam. §. ſi mater. & ff. qui pet. tutor. l. ij. & C. qui pet. tuto. l. matres. cum ſimili. Nec excuſatur mater propter ſubſtitutum. hæc enim nulla lege cauetur. l. licet enim ſit ſubſtitutus: adhuc tamẽ ſubeſt materna pietas, quæ facit eam teneri, vt dictum eſt ſ. in alle. factis ſ. pro tertia parte. Non obſtat prima ratio, quæ dicit ſubſtitutum in petitione debere præferri. ideo mater debet excuſari: quia poſito quòd eſſet verum quòd ſubſtitutus præferri debet: tamen interim cùm ambo negligunt, vtrique imputatur negligentia: vt l. ſi maritus præuenerit. in princip. c. j. ff. de adulter.

Sed an ſubſtitutus præferatur, poteſt eſſe dubium. pone matrem & ſubſtitutum concurrere in petitione tutoris, & petunt diuerſos tutores: quid faciet iudex? Reſpondeo, non tenetur ſequi conſilium matris, nec ſubſtituti: vt l. fina. ff. qui peti. tu. & ibi no. dicam plenè in l. ſi quis ſub conditione. de teſtamẽ. tutela. Similiter non puto eum errare, ſi præferatur ſubſtitutus. Nam in his quæ pertinent ad tutelam, præfertur is, qui ſperat ſuccedere: licet in educatione præferatur mater: vt C. vbi pupil. edu.

a ¶Non obſt. ſecunda ratio. No. ꝙ Bar. hic vult ꝙ ſubſtitutus non excuſatur à pœna ꝑpter hoc ꝙ ſubſit mater quæ eſt legitima. & ita intellige Bar. in l. ſi minores. in ij. col. in ver. & per hoc determino tex. noſtrum in fi. ff. qui pe. tu. ꝙ ſi pupillus habet legitimum tutorem, licet non adminiſtret, ꝙ mulier, quæ ſuccederet ab inteſtato pupillo, excuſaretur & intellige illum legitimum tutorem, qui poſſet compelli ad tutelam. ſec⁹ ſi eſſet legitimus qui non poſſet compelli vt hic, per Bar. Tho.

b ¶Quin petere debeat. Scilicet vt mater, vt aſſumat tutelam, vel ei renũciet, vt ad ipm vel alios deuoluatur vel vt alter detur. Tho.

debe.l.fi.& ibi no.per glo. Non obſtat ratio ſecunda: quia illa ratio non procedit in matre: nec etiam ſi ſperat ſuccedere: nam materna pietas facit eam teneri ad petendũ tutores, vt dictum eſt. Non obſtat tertia ratio: quia dictę leges non imponunt neceſſitatem matribus petendi tutorem ſimpliciter. Sed ſi nõ petunt eam, priuantur ſucceſſione filiorum inteſtatorum. Vnde ſufficit ad priuandum eum pro tempore quo mater vult ſuccedere, ꝙ filius reperiatur inteſtatus, & ſic fateor de iure antiquo ſi mater eſt ſubſtituta, non priuaretur illa ſucceſſione: quia filius non eſt inteſtatus, ſed hodie priuaretur, per l.ſciant. Non obſtat quarta ratio: quia licet teſtator prouiderit filio de hæreditate: non tamen prouidit ei de tutore, nec de eo qui petierit tutorem directè licet ipſi ſubſtituto neceſſitatem imponat petendi tutorem. Tertiò videndum eſt, an aliquo caſu excludatur ſubſtitutus & mater, & veniant alij. Et conſtat ꝙ poſſibile eſt ſubſtitutum excludi, quia tutorem non petijt, matris vero morte, vel repudiatione. Item econtra, matrem excludit propter tutorem non petitum ſubſtituto repudiatione vel morte; & tunc ſine dubio veniant alij. dubium verò eſt an ſubſtitutus & mater poſſint excludi propter non petitum tutorem. quæ dubietas deſcendit ex eo quia lex videtur velle quòd primo excluſo propter non petitum tutorem non excludatur ſequens: vt l.ſecunda in fine.ff.ad Tertullianum.qui peti.tu.l.nepotibus,& l.ſciant.C.de legiti.hære.& hac lege; ſiue ergo mater excludatur primò: puto ꝙ non excludatur ſubſtitutus. ſiue econtra, excludatur ſubſtitutus: non debet poſtea excludi mater. Sed ad hoc dicendum eſt ꝙ de iure antiquo alijs à matre & auia non imponebatur neceſſitas petendi tutorem, vt dictum eſt: ideo matre excluſa ſequentes agnati non poterunt excludi per negligentiam. Ita loquitur l.ij.in fi.ff.ad Tertul.& glo. ſ.allega. Sed ſi eſſet mater & auia cum vtriqꝫ imponatur neceſſitas petendi tutorem: puto ambas poſſe excludi propter negligẽtiam, per rationes ſ. dictas [a] pro hac tertia parte. lex enim imponit neceſſitatem auiæ: nec diſtinguit vtrum pupillus habeat matrem vel non. Credo tamen ꝙ prius ad matrem debeat ſpectare. nec auia debet celeri feſtinatione matrem præuenire: vt ff.de iure fiſci.l.edicto.§.cum ante.C.de his quibus vt indig.l.ſorore. & quod ibi no.& C.qui admit.ad bono.poſ.l.fin. Nec obſtat.ff.de adulte.l.ſi maritus pręuenerit.& quod dictum eſt ſuprà. Reſpõdeo ad illam legem. nam mater & auia vocantur ex eadem cauſa propter maternam pietatem, quæ cauſa reſpicit matrem per prius: auiam per poſterius. [b] Ex iſto ordine incumbit vtrique onus petendi tutorem. ſed mater & ſubſtitutus vocãtur ex duabus cauſis ſeparatis, quarum quælibet habet ſe ad quẽlibet per prius: & eis ſimul incumbit onus petendi tutorem, ſcilicet matri, & ratione maternæ pietatis: & ſubſtituto ratione ſperatæ ſucceſſionis. Simile in d.l.ſi maritus. Prouocatur enim pater ad accuſationem ratione paternitatis, & maritus ratione maritalis affectionis. licet enim hæc ratio ſit magis intenſa, vt l.iij.in fine.ff. de adulterijs. nõ tamen eſt per modum prius & poſterius, ideo concurrunt & ſimul currit tempus. & prędicta de iure antiquo. de iure verò Codicis ſcilicet per l. ſciant. dico ꝙ illa imponitur ſolùm illis, quorum prima ſpes eſt ſucceſſionis patre mortuo, vt expreſsè ex tex. illius legis colligitur. Si ergo primus excluditur propter non petitum tutorem, alius, cui poſtea incipit pertinere ſpes ſucceſſionis, non priuatur [c] ea, ſi tutorem nõ petijt: quia illa lex hoc non dicit: nec debet extendi, cùm ſit cõtra ius cõmune, vt ſ. in primo puncto oſtenſum eſt; & ſic gloſ.in d.l.ſciant. bene loquitur. nunc ad propoſitum dico quòd poſſibile eſt matrem & ſubſtitutum ſimul excludi propter non petitum tutorem; vt ſi eſt ſubſtitutus, ſi matri in tabulis pupillaribus eſt relicta legitima, vt ſ. dictum eſt in ſecundo puncto. Item & ſubſtitutus eſt excluſus, primò propter non petitum tutorem: tunc incipit currere tempus matri. Ceſſat enim cauſa, propter quam excuſabatur. matri enim omni tempore quo filius eget tutore, ponitur hæc neceſſitas, ſiue tempore mortis, ſiue poſtea. ideo leges vulgares ad hoc allegatæ dicunt matrem etiam puniri, ſi prioribus reiectis alios non petierit. Sed ſi poneres primò matrem ideo excludi propter non petitum tutorem, quia primò ei incumbebat onus: tũc eſt impoſſibile ſubſtitutum excludi. Exemplum. Pupillo eſt ſubſtituta mater primo loco, extraneus ſecundo loco: tunc ſi mater excludetur propter non petitum tutorem, non excludetur ſubſtitutus: quia mortuo patre pupilli, prima ſpes ſucceſſionis non erat talis ſubſtituti: & ſic ad eum non porrigitur. l.ſciant [d].

Et ſic eſt finis.

Expliciunt diſputationes domini
Bartoli à Saxoferrato legũ
interpretis: & ſunt numero xviij.

.·.

a ¶ Per ſ. dictas rationes. Tu dic ſubtiliter vt notat Bal.in l. precibus.C.de imp. & alijs ſubſti. & in l.iij.C.ad Ter.in ver. modo habui qõnem de facto. Tho.

b ¶ Per poſterius. vide quæ decidit per iſtam doctri. Barto. docto. & præceptor meus Peruſinus do. Pe.Phi.Cor.in cõſi. ccxxxiiij.in iiij.vol. pro deciſione preſentis conſultationis.in iij.colum. Thomas.

c ¶ Non priuatur. Et contrarium videtur dicere idem Bart. in l. nepotibus. C. qui pe. tu. & vide Bald. in l.ſciant.C.de legitimis hæredib. Tho.

d ¶ L. ſciant. Adde ꝙ iſta qõ fuit diſputata per Barto. Peruſij Anno dñi Mccclxv. put inueni in diſputationibus Bartoli manu ſcriptis. Thomas Diplouatatius.

Incipiunt Tractatus Domini BART. A SAXOferrato, qui ſua ſcientia leges illuminauit. Et primo ſuper conſtitu. extrauaganti, Ad reprimedũ. quã ſuis gl decorauit. & xj.co.appella.

Sequitur Rubrica: Quomodo in læſæ maieſtatis crimine procedatur.

a HENRICVS [a] SEPTIMVS DIVINA fauente gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus.

AD reprimendum multorum facinora, qui ruptis totius debitæ fidelitatis habenis. aduerſus Romanum Imperium, in cuius tranquillitate totius orbis regularitas requieſcit: hoſtili aĩo armati conãtur nedum humana, verum etiam diuina præcepta, quibus iubetur ꝙ omnis anima Romanorũ Principi ſit ſubiecta, ſceleratiſſimis facinoribus & aſſiduis rebellionibus demoliri: ne ex eorum abſentia, in deteſtãdo læſæ maieſtatis crimine, proceſſus & ſententia retardentur, & tanti ſceleris nephãda temeritas remaneat impunita: hac edictali, Deo propitio, perpetuò valitura lege ſancimus, vt in quocunqꝫ læſæ maieſtatis crimine, & maximè vbi cõtra Romanorũ Imperatores vel Reges aliquid, quod dictũ crimen tangat, aſſeratur commiſſum, poſſit procedi per accuſationẽ, inquiſitionẽ. ſeu denunciationẽ ſummariè, & de plano ſine ſtrepitu, & figura iudicij, prout illi, qui iuriſdictiõi præeſt, videbitur expedire. Ad hoc, ſi qua cõitas, corpus, vel collegium, vel alia quæuis perſona cuiuſcũqꝫ ſtatus dignitatis, vel cõditionis exiſtat, ſuper dicto crimine per nunciũ vel per literas, ſeu etiã per edictũ publicè propoſitũ citata vel citatũ neglexerit in termino perſonaliter vel legitimè cõparere: cõtra ipſam vel ipſum perinde ac ſi præſentialiter omnibus intereſſet, vel lis foret legitimè conteſtata: tam ad receptionẽ teſtium & eorũ publicationem & ſequẽtia, qꝫ ad diffinitiuã ſententiam & eius executionẽ procedatur: legibus & cõſuetudinibus nõ obſtantibus quibuſcunqꝫ. Hanc autẽ generalẽ legem noſtram extendi iubemus ad præterita, præſentia & futura: quã legem ex nunc abſqꝫ alterius tẽporis expectatione tranſcurſus ſuum integrum vigorem decernimus obtinere.

Idem ad perpetuam rei memoriam.

Quoniã nuper eſt ad auditũ noſtrũ deductũ, ꝙ inter nonnullos fideles, & ſubditos noſtros prouinciæ Lombardiæ, aliorũqꝫ locorũ Italiæ diſceptationes, & dubia ſæpius oriuntur an infidelis & rebellis Imperij quiſqꝫ reputari debeat, niſi prius per noſtrę maieſtatis ſententiam condẽnatus appareat: nos attendentes ꝙ acta praua malorum potius qꝫ verba ſententiarũ ipſos faciũt pœna cõdignos; & eo ipſo ꝙ quis peccat, correctionem meretur: & quantò plus differtur punitio, tantò amplius pœna creſcit, & gẽtibus pernicioſius in exemplũ tranſit: tenore præſentium declaramus, decernimus & pronunciamus ꝙ illi oẽs & ſinguli ſint rebelles & infideles noſtri imperij, qui quomodocunqꝫ publicè vel occultè contra noſtrũ honorem & fidelitatẽ rebellionis opera faciunt, & contra noſtri Imperij proſperitatem aliquid machinantur: contra nos ſeu officiales noſtros in his, quę ad cõmiſſum eis officium pertinent, rebellando. Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginã declarationis & pronunciationis infringere, vel auſu temerario contra ire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem noſtram, & pœnam mille lib. noſtræ cameræ ſoluendarum ſe nouerit incurſurum. Data Piſis iiij. Nonas Aprilis: regni noſtri anno quinto, ſcilicet Mcccxij. &c.

Rubrica iſta eſt magiſtraliter poſita cauſa commodioris allegationis, Et aduertendum eſt ꝙ liber Authenticorum diuiſus eſt in nouem Collationes. poſtea ſuperuenit liber Feudorum, quem decimam collationem vocamus. poſt a ſuperuenerunt iſtæ conſtitutiones, quas vndecimam collationem appello, ipſasque gloſſare volui ego Bartol. [b] à Saxofer. ciuis Peruſinus, vt multa vtilia, quæ in eis ſunt, omnibus innoteſcerẽt, & etiam ad laudẽ diuinæ recordationis dñi Henrici Imperatoris ipſarũ conſtitutionũ authoris aui illuſtriſſimi dñi d.Caroli iiij. Romanorum Imperatoris, nũc regnantis: cui debito fidelitatis adſtringor: quia me ſuorum cõſiliariorũ & domeſticorũ numero aggregauit, & me meoſqꝫ poſteros, quos legũ doctores [c] eſſe contingeret, legitimatiõis & cõceſſionis veniæ ætatis alijſqꝫ priuilegijs & gratijs decorauit. In nomine igit̃ Dei omnipotẽtis ad laudẽ, & reuerẽtiã præfati domini Imperatoris ſuiqꝫ aui & ſtudentiũ vtilitatẽ gloſſaui eas ordine j. ſcripto: ſupponens quicquid per me diceretur correctioni cuiuſlibet melius veritatem ſentientis. & quia tex. eſt breuis: nullus me de gloſſarum lõgitudine inculpet. ſunt enim multæ gloſſ. ex quibus hæc collatio multũ vtilis redditur.

1 ☞ *Multitudo delinquentium nõ fuit cauſa finalis huius legis condendæ.*
Ablatiui abſoluti inducunt diſpoſitionem.
2 *Fidelitas eſt triplex, una quæ debetur proximo, alia patri, alia domino.*
3 *Fili⁹ tenetur defẽdere patrẽ uerbo & opere, ſed facto nõ.*
4 *Vaſallus tenetur defendere dominum uerbo & facto.*
5 *Princeps eſt Deus in terris.*
6 *Fidelitas habet duas habenas, unam in faciendo quæ quis debet: aliam faciendo quæ non debet.*
In his duabus habenis corpus utriuſq; iuris fundatũ eſt.
7 *Cauſæ finalis huius conſtitutionis fuerunt tyrannides, & differentiæ in Imperio exiſtentes.*
8 *Imperator de iure eſt dominus totius orbis, licet de facto ei non obediatur.*
Imperator dicitur dominus mundi uniuerſalis.
9 *Imperium Romanũ aduenĩete Chriſto incœpit eſſe Chriſti, & apud Chriſtum, & eius uicarius eſt.*
10 *Rectè dicitur, omnia ſunt Imperij Romani, referendo ad perſonam Chriſti ſecus ſi referamus ad perſonam Imperatoris ſecularis.*
11 *Eccleſia approbat Imperium Romanum.*
12 *Cauſa impulſiua, appoſita in lege, ceſſante, non ceſſat lex.*
13 *Si in lege uniuerſali, uel municipali, apponitur cauſa impulſiua, non poteſt opponi q́ iſta ſit falſa.*
Cauſa finalis dicitur in Principe reſcribente particulariter, & reſpicit unicum factum.
14 *Modus appellatur quando continet onus explicandum ab eo, ad quem refertur.*
15 *Si in lege ſint plures cauſæ finales, an requiratur q́ omnes cõcurrant.*
16 *Hæc lex etiam ex identitate rationis nõ extenditur ad aliũ caſum: quia contra ius commune.*
17 *Ratio legis diuerſimode colligitur.*
18 *Significationi propriæ uerborum ſtatur, ubi in lege non apparet ratio.*
19 *Lex edictalis dicitur lex gñalis, & ſic hæc lex eſt gñalis.*
20 *Dictio maximè, qñ ponatur implicatiuè, & quando aliter.*
21 *Imperator ante coronationem quòd poſſit adminiſtrare, priuilegia dare, condemnationes facere, & conceſſiones aliorum Imperatorum tollere, & reuocare.*
Bartolus fuit delegatus pro cõi Peruſij ad Carolũ quartũ.
22 *Hæc diſpoſitio habet locũ, nedũ in committente, ſed in mãdante, conſulente, perſuadẽte, auxilium & operam dãte, & in conſulente ad euadente.*
23 *Proceſſus in cauſis ſummarijs q́ non uitiatur, licet non ſeruetur ordo.*
24 *Infantes, ſerui, & mulieres in crimine læſæ maieſtatis accuſant.*
25 *Accuſatio eſt nomẽ iuris, ſicut actio: & eſt ius proſequendi uindictam publicam.*
Ius ex quo ſumitur uindicta eſt duplex, ſcilicet accuſatio, & officium iudicis.
26 *Accuſatio etiam pro libello accuſatorio accipitur.*
27 *Accuſatio in caſu huius legis q́ requiratur q́ ſit apertè formata, aliàs ſequitur abolitio.*
28 *Quatuor regulæ, uigore quarum de iure communi proceditur per inquiſitionem.*

a ¶ Henricus. De iſta cõſtitu. Henrici Imperatoris facit mentionem Bart. in l.iij. §.ad crimẽ.in iij.col. ff.de public.iudic.in ver. ſed primò q̃ro. in l.lege Corne.§.fi. & in fi.ff.de ſicar.& in l.ij.§.pſides.C.de requirẽ.reis dicit tamen do.Ioan.Igneus doctor Aurelianenſis in ſua diſputatione an Rex Frãcię recognoſcat imperatorem.in colũ. xlvij.in xvj.ſpeciali criminis læſæ maieſtatis ꝙ iſta extrauagans Henrici Imperatoris & alia inferior, qui ſint rebelles. fuerunt latæ cõtra Robertũ Regem Siciliæ.& fuerunt reuocatæ per Clementẽ quitũ, vt plenè hic in cle.paſtoralis. de ſentẽ. & re iudi. cui⁹ reuocatio ſũpta eſt alia declaratione Innocen.iiij. & totius cõſilij i cõſilio Lugduneñ. vt eſt expreſſum in c.ex apoſtolicæ.de ſenten.& re iudic.lib.vj.Th.Dipl.

b ¶ Ego Bartol. Dicit Barth.Veroñ.i aut. ſed nouo iure.in vi. col.C.de ſer.fugit.ꝙ Imperatores dederũt poteſtatem Bar. vt gloſſaret iſtas extrauagante.& ſic ipſe gloſſauit de volũtate ipſorũ, vt ibi ꝑ ipſum, de quib⁹ gloſſis dicit do.Io.Bap. Seueri.in ſuo tractatu de modo ſtudendi.in xxx.col.in ver. vidiſtis vſqꝫ nũc. ꝙ dicta Bart.ſup. iſtis extrauagãtib⁹ putat eſſe maioris authoritatis aliquib⁹ alijs dictis eiuſdem: quia magis digeſtè edidit vt tanquam gloſſas. & dicit domi. Ioan. Igneus in ſua diſputatione, an rex Franciæ recognoſcat Imperatorẽ.in xlvij. col. in xvj. ſpeciali criminis læſæ maieſtatis. & quòd gloſſæ Bart. hic ſunt meliores textui.

¶ Et adde qđ do. Franc. de Albergo. de Are. præſtantiſſimus Iuriſconſultus fecit additionem ad dicta Bart. ſecũdum do.Ioan.Bap. Seue. in l.omnes populi. in xx.colum.ff.de iuſti.& iur.& ſimiliter do.And.Sicu. fecit addit. prout refert do. Feli.in c.Rodulphus in xv.colũ.de recrip. Quas additiones ego non vidi: tñ pro viribus meis conabor aliqua addere.Tho

c ¶ Quos legũ doctores. Viđ Bar.i l.Gal l⁹.§.forſitã.ff.de lib. & poſth.Tho.Dip.

29 In crimine læſæ maieſtatis de iure cõi proceditur per inquiſitionem, etiam fama non præcedente. & eſt ſpãle.
30 Solennitas inquiſitioni ſi non præcedẽt: ualet tamen inquiſitio ſi non opponatur.
31 Inquiſitio ſub eadem forma fit, qua fit accuſatio ratione loci & temporis.
32 Accuſatio debet in ſcriptis porrigi, & in actis redigi.
33 Dies in inquiſitione ſi non appareat, proceſſus nõ uitiatur.

AD reprimendum.

Primò ponit cauſam legis cõdendæ. Secundò ſtatutum generale in ordine procedendi in crimine læſæ maieſtatis. Tertiò, ſtatutum ſpeciale in modo procedendi contra contumaces. Quartò ponit clauſulam derogatoriam. Quintò declarat ad quos caſus extendatur. Sextò à quo tempore ſumat vigorem.

Multorum. Sed cum multis graſſantibus iudicibus à legibus antiquis concedatur arbitrium vt poſſint pœnas augere: vt ff. de pœ. l. aut facta. §. j. & not. ff. de infa. l. quid ergo. §. pœna grauior. ideo hoc caſu hæc lex neceſſaria non videtur. Sol. Antiqua iura dabant arbitrium iudici imponendo pœnam malorum maleficio liquidato. hic de nouo ſtatuit circa modum liquidandi, dans poteſta
1 tem. † nec eſt, ſ. multitudo delinquentium cauſa finalis legis condendæ, vt j. dicam.

a **Ruptis.** [a]Determinat verbũ conanſ, ꝙ eſt j. nec reſoluit in conditionẽ: qa determinat verbũ p̃ſentis, vel p̃teriti tẽporis. ſecus ſi eſſet verbũ futuri tẽporis. vel reſpiceret futurũ tẽpus: vt l. à teſtatore. ff. de condi. & demon. & de vſur. l. euictis. quod tractaui. ff. de cõdi. & demõ. l. j.

Totius fidelitatis. Quædam
2 † eſt fideli
b tas[b] quæ debetur proximo, ſ. non offendere eum: nec ei inſidiari. ff. de iuſti. & iur. l. vt vim. non autem tenetur eum defendere: vt no. ff. de reg. iur. l. culpa caret. Alia eſt fidelitas quæ debetur patri, quem quis etiã tenetur defendere verbo. & opere. & debet
3 patri indicare † quid cognoſcat contra eũ: vt ff. ad l. Pompe. de parri. l. j. in fin. & l. ſeq. debet etiam reuerentiam, vt in tit. de obſe
c quijs. Non aũt reperio[c] ꝙ quis teneatur patrem defendere facto. ſ. opponendo ſe, vel ſimili modo. Tertia eſt fidelitas maior, qua
4 † quis tenetur domino ſuo, cui non ſolùm tenetur non offendere, ſed indicare verbo, & defendere facto: vt x. col. de for. fideli. c. j. de no. for. fid. Ita debet quiſq; principem non offendere, & ſi ſciuerit, indicare. ꝙ patet: quia conſcij tantum tenentur: vt C. ad l. Iul. maieſt. l. quiſquis in fi. tenetur etiam defendere eũ. ff. de re mili. l. omne delictũ. §. fi. verè ergo hic dicitur totius: quia tota fidelitas debetur Principi.
5 Eſt enim † Deus in terris. C. de ſacroſan. eccle. l. iubemus nullam nauem. & ibi no. de eo ſcriptum eſt: Diliges dñm Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis.

Debitæ. Iure diuino. & humano, vt j. dicetur.

Habenis. Sicut enim per habenas æquus rectè ducetur: ita per fidelitatem homo ducitur ſubditus do
6 mino. quæ fidelitas † habet duas habenas. ſ. in faciendo quæ fieri debent: & non faciendo quæ fieri non debent, & modo dixi. q̃ duo præcepta ſunt duæ habenæ, per quas homo ſubditus ita ducitur ſicut equus: & alia animalia ducuntur per habenas. & ita per iſta duo præcepta homo ducitur, & pacificus fit, ſicut equus per habenas quas timet. & fuerunt hæc duo præcepta facta primis duobus parentibus, ſuper quibus pendent leges & prophetæ. & ſuper quibus totum vtriuſque iuris corpus fundatum eſt: vt not. ff. de iuſt. & iure. l. j. & ideo dixi, habenis.

In cuius tranquillitate. Hoc patet. nam cũ Imperium fuit in ſtatu &
7 in trãquillitate, totus mũdus fuit in pace & trãquillitate vt tẽpore Octauiani Auguſti: & cùm † Imperium fuit proſtratum, inſurrexerũt diræ tyrannides: & hæc fuit huius opuſculi cauſa finalis.

d **Totius orbis.** [d]Contra: quia maior pars mundi nõ obe
8 dit Principi. Solutio. Illud de facto, † ſed de iure ſecus. Simile habemus de Daniele. ij. cap. vbi de Nabuchodonoſor Rege, qui tunc erat vniuerſalis Imperator, ſic ait: Tu Rex regum es, & Deus celi regnum fortitudinem gloriam & imperium dedit tibi, & omnia, in quibus habitarent filij hominum, & beſtiæ agri, volucres quoque cœli dedit in manu tua, & ſubditione tua vniuerſa conſtituit. quod intelligendum eſt de iure: quia de facto non obedierunt ſibi omnia, vt legitur in chronicis: vt in d. c. ij. per gl. Item contra: quia in terris eccleſiæ nullã habet iuriſdictionem: vt in c. paſtoralis. extra de re iudic. in cle. Sol. Eccleſia habet ex donatione Principis etiam eius qui hanc legem condidit: vt in c. j. extra de iureiur. in cle. vnde ipſe princeps habere videtur: vt l. j. §. omnia enim. C. de vete. iu. enuc. vel licet alicuius particulare dominium non ſit ſuum: tamen verum eſt hic quod hic dicitur. Sicut dicitur dominus gregis, etiã ſi vnũ pecus non ſit ſuum: vt ff. de rei vend. l. ij. & iij. Et per hoc patet ꝙ Imperator rectè dicitur dominus mundi. ſ. vniuerſalis, licet ſingulares ſint domini prædiorum ſuorum. Vnde à poſſeſſoribus ipſe poſſet vendicare mũdum: vt l. bene à zenone. C. de quadri. præſcri. & ff. ad le. Rho. de iac. l. deprecatio. nec eſt opus ꝙ dicamus ꝙ omnia ſint ſua quo ad protectionem &c. vt no. in conſti. Digeſtorum. in prin. quia imò omnia ſunt ipſius, ſi vniuerſaliter conſideretur. Vel tertiò inherendo opinioni ſanctæ matris eccle
e ſiæ. Primò fuit imperium[e] Babylonis. Secundò fuit imperiũ Perſarum & Medorum. Tertiò fuit imperium Græcorum. Quartò
9 fuit imperium Romanorum. Vltimo aduenìente Chriſto † iſtud Romanorum imperium in cœpit eſſe Chriſti Imperium: & ideo
f apud Chriſti vicarium eſt vterque gladius[f], ſ. ſpiritualis & temporalis. Chriſtus enim eſt lapis abſciſſus ſine manibus, cuius regnum non diſſipabitur. de quo prophetauit Daniel. in d. c. ij. vbi hæc omnia imperia deſcribũtur expreſsè. Dic ergo ꝙ antè Chriſtum Imperium Romanum dependebat ab eo ſolo: & Imperator rectè dicebatur quod dominus mundi eſſet, & ꝙ omnia ſua ſint. Poſt Chriſtum verò Imperium eſt apud Chriſtum & eius
g vicarium, & transfertur per Papam in principem ſecularem[g]: vt
10 extra de elec. c. per venerabilem. Vnde ſi dicimus, † omnia ſunt Imperij Romani: quia nunc eſt Chriſti: verum eſt ſi referamus ad perſonam Chriſti. Si verò referamus ad perſonam Imperatoris ſecularis, non propriè dicitur quod omnia ſunt ſua vel ſub ſua iuriſdictione: quia non ſunt terræ eccleſiæ. Illas enim ſibi reſeruat Papa, in quo principaliter eſt Imperium. In hac ergo conſtitutione ſi ſe retulit ad Imperium, vel ſi ſe retulit ad perſonam ſuam locutus eſt cautè. non enim dicit quod totius orbis iuriſdictio ſit ſua, ſed ꝙ totius orbis regularitas in eo requieſcat. Nam & terras eccleſiæ ipſe habet certo modo regulare, ſ. defendendo eas & ſeruando in deuotione eccleſiæ, vt iurauit in d. c. j. extra de re iu. in cle. Et hoc pro nunc tranſitorié dico: quoniam opus per ſe requireret quæ dico, quare ſic credo tenere eccleſiam, ſic credo Imperatorem ſentire: & ſi malè hoc vel aliud intellegerem, ſum paratus me corrigere.

Hoſtili animo. Id eſt, animo nil debentis ſubiectioni & reuerentiæ, ſecundum Hugo.

Subiecta. Ad Romanos xiij. c. ſed ibi non dicit, Romanorum principi, ſed poteſtatibus ſublimioribus. Sed de iſto intelligẽdum eſt, ſub quo Chriſtus voluit naſci,
11 & crucifigi. † hoc imperium eccleſia approbat &c.

Facinoribus. Id eſt, conſpirationibus in mala parte: vt nota. ff. de publ. l. cotem. & facit C. ad legem Iul. maieſt. l. quiſquis. in princip.

Rebellionibus. Quid ſit, dicetur j. proximè, &c.

Ne ex eorum abſentia. Hucuſq; poſuit cãm impulſiuã. i. vnã cãm finalẽ ſeu rationẽ legis cõdẽdæ: nũc ponit aliã, hoc modo. Primò narrat quomodo tẽpore factæ legis multi conabantur contra Impe-

a ¶ Ruptis. Ablatiui abſoluti prolati à poteſtatẽ habẽte diſponẽdi, diſpoſitionẽ inducũt. Ro. cõſil. xxxij. Et qñ faciãt cõditionem Cal. cõſi. j. de verb. ſig. B. Land.
¶ Vide quæ ſcripſi poſt Bar. in l. à teſtatore. in princ. ff. de cõdi. & demõ. Thom.

b ¶ Fidelitas. Vid̃ pe. de Ancha. cõſil. ccclxxviij. B. Lan.

c ¶ Nõ autẽ reperio. Vide Iaſ. in l. vt vim. in ix. col. ff. de iuſti. & iur. & vide Bart. & ibi apoſtillã Alexã. & meã in l. verũ. ff. ad leg. Cornel. de ſica. Thom. Diplo.

d ¶ Totius orbis. Vide Ale. i l. ſed ſi pars in princ. ff. de rei ven. & in l. j. §. præſides. ff. de requi. reis. in addi. Bar. in ver. nõ poteſt. & vide do. Io. Igneũ in ſua diſputatione, an rex Franciæ recognoſcat Imperatorẽ. in j. colũ. & do. Anto. Corſetum in ſuo tractatu de poteſtate regia. in ciiij. q. in vlt. col. & vide Feli. in c. cum nõ liceat in vlt. co. d̃ p̃ſcr. Th.

e ¶ Primò fuit imperiũ. Vide Bal. in conſi. cclxxiiij. in ij. vo. in iiij. col. & Marti. Lau. in ſuo tractatu. de principibus. in §. xlvj. Thomas.

f ¶ Vterq; gladi⁹. Vide Iac. Aluaro. in c. j. in iiij. co. in ver. quartò ꝙ imperiũ. quis dicatur dux vel marchio. in vſi. feu. Tho.

g ¶ In principẽ ſecularẽ. Vide Ia. Aluarotum in c. j. in iiij. col. in ver. an imperium. quis dicat dux vel marchio. in vſi. feu. & domi. meũ & præceptorẽ in iure canonico. do. Anto. Cor. in ſuo tracta. de poteſtate regia. in q. ciiij. & Felin. in c. cũ non liceat. in ix. colũ. de præſcrip. Tho.

12 ratorem. † & hæc fuit cauſa impulſiua, l. non finalis. qđ patet: qa cũ lex iſta ſit vniuerſalis & perpetua, cùm & futura facta reſpicit: illa facta præſentia vel præterita nõ ſunt eius cauſa finalis: tendit enim ad aliũ finẽ. ſic. ff. de poſtu. l. j. §. ſexũ. & in aut. de nõ ali. in princi. & omnibus legibus relatis ad ſingulas perſonas quæ tamẽ vniuerſaliter intelliguntur, vt in prima cõſtitutione. Codi. in fi. ff. de leg. l. vna non ſingulas. & ideo ſi iſta cã ceſſaret: quia non eſſent multi, ſed pauci ſic delinquentes, non ceſſarent leges: vt in d. §. ſexũ. patet ex hac lege, quæ loquitur etiã quando contra vnum procedit & quocunq; caſu ſup crimine læſæ maie
13 ſtatis: & ſic ſi in aliqua † lege vniuerſali vel cõmuni vel municipali poneret in aliqua cauſa impulſiua, non poſſet opponi ꝙ illa cauſa non ſit vera: quia non nocet: vt C. de fal. cau. adiec. leg. l. j. & de cõdi. & demon. l. cum tale. §. falſum. & patet ex prædictis. Secus ſi princeps aliquis particulariter reſcriberet: qa tunc factum vnicum, ſuper quo ſcribitur, poſſet eſſe cauſa finalis reſcripti. C. ſi cõtra ius vel vtil. pub. l. præſcriptione. & de diuer. reſcrip. per totum. Item ſi ciuitas vel ordo decurionũ aliquid ſpecialiter ordinaret, ſuper quodã facto non vero. eſſet enim decretũ ambitioſum: vt ff. de decre. ab or. fa. l. ambitioſa. Poſuit enim vnam cauſam finalem Imperator, ſeu rationẽ legis condendæ, dum dicit, ad reprimẽdum multorũ facinora. Iſta enim nota vniuerſalis perpetua & futura reſpicit. & eſt finis, ad quẽ tendit
a Imperator. Et hoc apparet ex natura gerundij,[a] quæ eſt vt cũ ponitur in accuſatiuo, ſignificat cauſam finalem. ff. de dolo. l. j. §. j. in diffinitione doli. & de tute. l. j. in diffinitione tutelæ. ff. ad exhib. l. iij. §. j. licet quandoque ſignificat modum. l. quibus diebus. §. j. aliàs. ff. de condi. & demon. Sed certè illæ modus non eſt cau
14 ſa finalis ibi: ſed modus † appellatur quando cõtinetur onus explicandum ab eo, ad quem refertur: vt ibi dixi. Item ſi ponatur in caſu genitiuo cum hac dictione animo: vt ff. ad leg. Cor. de ſica. l. j. in prin. & in §. j. & ij. & C. eo. l. is qui cum telo. Nunc autẽ Imperator ponit duas alias cauſas finales, ſ. ne proceſſus, vel ſententia retardetur. Item ne talia maleficia remaneant impunita:
15 ſed cum † in lege ſint plures cauſæ finales, an requiratur ꝙ omnes
b concurrant[b], glo. extra de reſcrip. c. ij. dicit, Aut quælibet cauſa per ſe eſt ſufficiens ad producendum effectum, & ſufficeret vna & tunc coniuncta ponitur pro diſiuncta: vt l. ſæpe. ff. de ver. ſig. Aliquando requiritur concurſus omnium: verum eſt quãdo in lege ponũtur plures cauſæ, hoc eſt, plura facta, ex quibus debet ſequi iuris effectus tũc enim de facili cognoſcitur an quodlibet factum de per ſe ſit ſufficiens ad productionem effectus iuris, cum ius certum ſit: vt l. ij. ff. de iur. & fac. igno. ſed quãdo in l. ponuntur plures cauſæ, & plures finales effectus qui ex lege ſequi ſperantur: tunc an omnes requiruntur, eſt dubiũ. Sed dic ꝙ quãdo effectus ſunt ſeparati & diſtincti: ſufficit alterum ex illis cauſis adeſſe: vt Inſti. de nup. §. affinitatis. no. ff. de his qui no. infa. l. liberorum. §. j. de priuile. cred. l. ſi ventri. §. ſi in bonis. ſed ſi illæ plures cauſæ, & plures effectus tendunt ad idem: tunc ſi vna cauſa ponitur vt ratio, alia vt ratio rationis: vel vna ponitur tanquam maior propoſitio, altera vt minor ad probandum: tunc vtraque requiritur ff. ſol. ma. l. j. & de pet. hære. l. ſed ſi l. §. item ſi rem. Et hoc apparet hic. nam prima ratio ſeu cauſa finalis eſt maior propoſitio: aliæ duæ quælibet per ſe facit minorem. hoc modo dicit Imperator: Nos intendimus ad reprimendum multum facinora &c. ſed iſtæ reprimentur ſi ſententiæ & proceſſus non retardentur: ideo ſtatuit quod procedi poſſit contra abſentes. Alio modo coniungitur cum ſecunda, & tertia cauſa coniungitur cum prima, ſic: intendimus ad reprimẽdum talia facinora: ſed iſta reprimentur ſi non remanebunt impunita: ideo ſtatuit quod poſſit procedi ſummariè & de plano, vt ei videbitur. & ſic facilius veritatem inuenit. Prima ergo cauſa generalis eſt, & reſpicit vnum effectum cum qualibet aliarum. aliæ reſpiciunt ſeparatos effectus. vna ne retardetur, alia ne punitio extinguatur. & habet locum ſiue procedat contra abſentem ſiue contra
c præſentem[c], vt j. patebit. non † tamen extenditur hæc lex ad aliũ
16 caſum ex identate rationis: quia contra ius commune eſt: vt l. quod contra. ff. de legi. vnde non tollitur niſi quatenus exprimitur: vt C. de ap. l. præcipimus in fi. Regulariter enim omnis cauſa requirit plenam cognitionem: vt ff. de iudi. l. iudices. & regulariter in cauſis capitalibus non poteſt abſens condemnari. Col
17 ligitur † autem ratio l. diuerſimode. Nam quædam ſunt leges declaratiuæ. rõ illarum eſt regula iuris præcedentis, vt patet fere per omnes leges Iuriſconſultorũ, maximè in d. §. item ſi rem. & ff. de verb. obli. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & quaſi per oẽs: & illa propriè dr̃ rõ. Quædã ſunt leges merè[d] poſitiuæ: quia ad illud nulla rõ iuris antiqui vrgebat: & tunc rõ ex ipſa lege ſumitur vel eius præfatione, ſi in ipſa exprimatur: vt hic, & ff. de hæred. inſti. l. fin. ad Mace. l. j. & iſta proprius appellatur cã finalis, quã rõ legis: vt l. cũ pater. §. dulciſsimis. de leg. ij. & de cõdi. & demõ. l. illis libertis. & de iure patro. l. adigere. §. quãuis. finalis ergo intentio legis eſt ratio: qua ceſſante ceſ
18 ſat lex: vt dictis legib. vbi verò † ratio nõ apparet, debemus ꝓpriæ ſignificatiõi verborũ ſtare: vt ff. de exer. l. j. §. ſi is q nauẽ. cũ ſimi.

Retardentur. Sic C. de pac. al's de pœ. l. cum res. & de l. ne diu. & ibi per docto.

Et tanti. Subaudi, ne, & ſic ſint duæ rationes &c.

Impunita. Vt ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. cum ſimi.

Hac edictali. Hic incipit ſecũda pars, in qua ponit ſtatutum generale, & in eo ponit originem procedendi tam contra præſentes quã con
19 tra contumaces: & ex eo ꝙ dicit † edictali, apparet quod eſt generale: vt l. iij. C. de legi. & j. dicit generalius.

In quocunque. Cum enim lex Iulia maieſtatis habeat multa capitula: vt ff. e. l. j. ij. iij. & iiij. in quocũq; crimine cui cõpetit aliqđ dictorum capitulorum habet locum hæc lex.

20 **Et maximè.** † [e]Hic præcedit ge
e nus ſcilicet omne crimen qđ incidit in legem Iuliã. maie. & additur ſpẽs qñ committitur in Imperatorem vel Regem: & ideo non ponitur implicatiuè, cùm totum ſit expreſſum, ſed ſignificat rationem in expreſsis legibus fortius vrgentibus ſic. C. ne fil. pro pa. aut. habita. Sed ſi genus nõ procederet: tunc aut per dictionẽ maximè, addatur cõditio: & tũc innuit idẽ eſſe in caſu contrario, ſ. cõdictiõe nõ exiſtẽte, niſi ratione contrarietatis euitandæ oportet dici ꝙ dictio maximè abũdet: vt C. de man. teſt. l. fi. & ibi no. in gl. ſup verbo, maximè. Sed ſi per hãc dictionem adijciatur ratio: tunc indicat illam eſſe potentiſsimam rationem licet alia ſit ratio: vt l. & ſi maximè. ff. de ſerui. lega.

Imperatores. Poſt coronationem &c.

f **Reges.** [f]Ante coronationem, vt extra, de elec. c. venerabi
21 lem. Et no. † diligenter ꝙ ante coronationem habet generalis dñs. Si eñ eſſet priuata perſona, contra eũ faciẽtes nõ inciderent in legẽ Iul. maie. vt hic patet. & ſic poteſt adminiſtra
g re & dare priuilegia[g]: vt extra, de ver. ſig. c. ſup quibuſdã. in cle. de iure iur. c. j. & ibi gl. & ſic ceſſat diſputatio Iac. de Are quam ponit Cy. in l. bene à zenone. C. de quadri. præſcrip. poteſt etiam facere condemnationes, vt patet ex literis dñi Caroli Imperatoris conceſsis communi Peruſij: cùm ergo tunc apud ipſum legatione fungerer, vbi inter cætera ſic ait. Omnes, & ſingulas ſentẽtias, ꝓceſſus & cõdẽnationes, mulctas & forbãnitiones p quoſcunq; diuos Romanorũ Imperatores & Reges prædeceſſores noſtros cõtra nos, & ſingulas ciuitates ꝙ cõmunis Peruſij plonas latas ſeu promulgatas tollimus & relaxamus. põt etiam ante coronationẽ cõceſsiones aliorũ Imperatorũ tollere & reuocare: qđ patet ex alijs literis eiuſdẽ Imperatoris, vbi inter cætera cõceſsit quædam, & addit tandiu quãdiu per ſucceſſorem noſtrum

a ¶ Gerundij. Nota ꝙ Bar. hic vult ꝙ gerũdiũ in accuſatiuo vel in genitiuo, cum iſta dictione cũ denotat cauſam finalẽ. Vide Ang. de Are. in rub. Inſtit. de act. & Bal. in l. falſum. i iiij. col. C. de fur. et Bar. i l. j. in vl. col. circa fi. & ibi dixi i addit. ff. de cõdi. & demõ. & eũ dẽ Bart. in l. ſi tu ex parte. i fi. & ibi apoſtil. vbi etiã dixi. ff. de acqui. hære. Tho.

b ¶ Concurrant. Vide Bal. cõſi. cxciij. icip. cõe Lucignani. & Ro. cõſi. ciiij. & ccclxix. Ant. cõſi. lxiij. Feli. in d. c. ij. do. Iaſ. poſt Bar. in l. j. ff. de inſtit. & iure. B. L.

c ¶ Siue cõtra præſentẽ. Vide Ale. in l. ratione. §. ꝙ vulgo. in v. col. ff. ad Treb. in ver. ſed cõtra. Tho.

d ¶ Leges merè. Vide Bal. in l. demõſtratio. §. fin. in pe col. in verſi. octauo quæro. ff. de cõdi. & demõſtra. & ibi Ale. i addi. in ver. lõga Tho.

e ¶ Et maximè. Vide Bart. in l. j. §. vel maximè. & ibi dixi in addi. ff. de collatio. bono. et plenè Iaſ. in l. q ſe patris. i xj. col. C. vnde lib. Thom.

f ¶ Reges. Vide Iaco. Alua. in c. j. iiij. colũ. in ver. poſt notarũ. in tit. qs dicat dux, vel Marchio. in vſi. feu. Thomas.

g ¶ Priuilegia. Vide Cal. cõſi. vij. de priui. Pau. de ca. cõſil. cvij. Oldra. conſilio clxxx. B. L
¶ Vid̃ plenè q̃ poſui in trac. meo de p̃ſtãtia doct. in j. lib. in j. qõ. princip. & vide Nic. de Neap. in l. ſed & reprobari. in princi. & ibi ſcripſi in apoſtil. ff. de excuſ. tut. Thomas.

Regem Romanorum, ſeu Imperatorē nō fuerit reuocatū, quę literæ ſunt Peruſij ſub bulla aurea: & prædicta vera poſtquam perſona eſt relicta in Romanorū Regē, & per ſedem apoſtolicam fuerit approbata. Aliter autem videtur tenere gloſ. in d.c.j. de iureiur. in Cle. quòd etiam electi in diſcordia poſſunt adminiſtrare.

22 **Tangat.** Quaſi dicat† non ſolū ſi ipſi crimen committitur, ſed ſi aliud quod patet, tangat, hoc aūt contingit quandoq; per modū antecedentis[a], vt mandatum, conſiliū, perſuaſio. de quibus plenè dixi in l.non ſolū.§.ſi mandato.ff.de iureiu. Quandoq; per modū inhærentis tempore quo delinquitur, vt auxilium & opem dare. de quo dixi in l.in fur.§. ope.ff. de fur. Quandoq; per modū cōſequentis: vt in his ꝗ præſtāt conſiliū ad euadendū: vt in l.j. C. de rap.virg.& dixi in d.§.ope. vel receptatione: vt C.de his qui la.l.j.& ff.de exce.l.j. Facit ad prædicta.ff.ad Turpilia.l.j.§.ſi intercedit.& C.de hære.aut.credentes. Quādoq; per modum alterius conceſsionis: vt ſi quis nollet venire ad perhibēdū teſtimonium contra reum de hoc crimine facit aliquid quod tangit hoc crimen, & habebit locum hęc lex. & idem ſi reus faceret, vt reus captus euaderet[b]: vt ff.ad l.Iul.maie.l.ſi cuius.§.item qui cōceſſum.facit extra, de offi. & po.iu.dele.c.j.& ibi per Inno. & eſt ſimile verbum extra, de hæret.c. vt inquiſitionis officium.lib.vj.

Aſſeratur. [c] Quandoq; per gloſſatorem additur & verum ſit: vt ff.ſi quadrupes pau. feciſ. dicatur. l.j. in prin.& vt bo.rap.l.ait prætor.in prin. alibi dicit gl. etiam ſi verum non ſit ff. de dona.l.j.in gl.ſuper verbo, diceretur. & iſtud placet in his quæ reſpiciunt modum procedendi, vt hic. ſi in his, quæ reſpiciunt ſententiam & executionē, vt probatur.ff.de ꝓcur. l.q̄ oīa ver.planè. aliæ gl. procedunt.&c.

23 **Poſſit.** Non ergo imponitur neceſſitas. & ſic† in cauſis ſummarijs licet non ſeruetur ordo, vt procedatur ſolenniter non vitiatur proceſſus[d]: vt extra, de verborum. ſignificatione. cap. ſæpe in Clem.[e]

24 **Per accuſationem.** Hoc ius commune eſt ſed in †hoc ſpeciale eſt quod ad accuſandum admittuntur infames & ſerui, viles & mulieres.ff. ad leg.Iul.maieſta.l.famoſi.& in l.in quæſtionibus. & accuſatio eſt nomen iuris. Sicut† enim actio eſt ius perſequendi in iudicio ꝙ
25 ſibi debetur. Inſtit.de act.in princ. ſic & accuſatio eſt ius perſequendi vindictam publicam: vt Inſtit.de pub.iud.in princip. & ius, quo ſumitur vindicta eſt duplex, ſcilicet accuſatio & officiū iudicis. hoc autem officium exercetur quandoque per inquiſitionē proprio motu iudicis: quādoq; per inquiſitionem ad alterius denunciationem. nam ſuper denunciatione inquiritur, vt ff. de
26 cuſto.reo.§.diuus.& j.dicā. pōt etiā ſumi† accuſatio ꝓ libello accuſatorio: vt ff.de acc.l.ſi cui.§ pri.& ad Turp.l.j.§.accuſationē.
et ēt ꝙ accuſare nō pñt accuſationē, & iſto mō ſumit hic. Sed quæro[f]
27 qd† ſit accuſatio ineptè formata: an valeat bñficio huius legis? hoc crimine. ꝙ vr̃: quia cum non ſit neceſſaria figura iudicij: ergo nec libellus qui eſt de ordine, & figura. Et hoc vr̃ expreſſum extra, de verb.ſign.c.ſæpe.in cle. In cōtrariū facit qa hic ꝑmittit procedi altero de tribus modis, ſ. per accuſationem. denunciationem & inquiſitionem: & ſuper quolibet iſtorum permittitur ꝓcedi ſummariè & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij. vbi ergo per accuſationem proceditur, oportet accuſationem factam eſſe ritè, vt l.non putauit.§.non quæuis.ff.de contra tabu. aliàs ſi non eſt ritè facta non eſt accuſatio. nec per eam delictum in iudicium deductum: vt ff.de adult.l.accuſaturus. & ad Turpil. l.j. §.accuſatio. ibi: nulla erit, &c. licet ille.§.facit contra: quia eſt neceſſaria abſolutio, vt ibi & de accuſ.l.libellorū.§.ꝙ ſi libelli. ergo videtur accuſatio aliqua. Sol. Licet accuſatio ſit nulla, tamē qualiſqualis eſt ſaltem de facto, ideo eſt neceſſaria abſolutio,[g] vt ibi patet. ſed hic requiritur quod accuſatio ſit rectè facta in forma ſui: vt ſuper ea poſſit procedi ſecundum formam huius l. facit quod no.ff.de fur.l.& quis.§.j.

Inquiſitionem. [h] Hoc eſt ius nouum. Nam de iure communi nō poteſt procedi per inquiſitionem, niſi in certis caſibus[i] notatis in l.ij.§.ſi publico.ff.de
28 adul.& ibi dixi. †quatuor ſunt regulæ, in quibus poteſt procedi. Prima per officialem denunciantem.l.diuus.de cuſto.reo.& C. de accu.l.ea quidem.& de decu.l.j.lib.xij. Secunda regula eſt ꝓpter incidentem recognitionem iuris. nam vbicunque iudex recognoſcendo de alio principaliter reperit delictum incidenter eſſe commiſſum, poteſt de illo cognoſcere, vt hic eſt caſus, & in d.§.ſi publicè.& C.ſi aduer.lib.l.pe.& de condi.ob tur.cau.l.euitandi.& de calum.l.pe. Tertia regula eſt propter præcedentē generalē inquiſitionem. Nam vbicunq; iudex inquirendo generaliter de malefactoribus reperit aliquem deliquiſſe: poteſt ad inquiſitionem ſpecialem deſcendere: vt l.congruit.de offi.præſi.& ad l.Iul.pecu.l.iiij.& in aut.de colla.§.iubemus. Quarta regula eſt propter magnam offenſionem. vbicunq; enim crimen committitur coram iudice: iudex poteſt ſuper illo per inquiſitionem procedere: vt C.de calum.l.j.& de teſti.l. nullum. & de proba.l. pe.& idem eadem ratione in omnibus delictis quæ committuntur coram iudice: aliàs non poteſt procedi per inquiſitionem de iure cōmuni.l.reſcripto.§.ſi quis accuſatorē.de mu.& hono. ſed
29 ſpeciale† eſt hic, vbi nulla ex prædictis regulis procederet: ſed poſſet procedi per inquiſitionem præcedente fama: vt extra de accuſa.qualiter & quando.& de ſimo.c.licet Heli. ſed tunc hoc eſt ſpeciale: quia procedi poſſit etiam fama non præcedente, vt hic patet: quia ſufficit quocūq; modo dicatur, & probetur j.pro
30 xi. ibi publicè vel occultæ. Sed cùm† in accuſatione requirantur ſolennia accuſationis, vt s.dixi: quare non requiruntur ſolennia inquiſitionis? Rn̄. ſolennia accuſationis intelligo circa formam ipſius vt dixi. Quòd autē in inquiſitionibus procedat aliquod prædictorum non eſt forma inquiſitionis. ſed eſt aliquod antecedēs: & proceſſus valet, ſi non opponatur: vt extra, de accu.c.j.li. vj. ſicut teſtamentū tenet ſcdm ſui formā, licet teſtator dicatur filiusfami. vel ſeruus, vel quid ſimile: vt C.edi.diui Adr.tol.l.ij.
31 ſecus ſi in ipſo deficeret hæredis inſtitutio. Sed an forma† inquiſitionis ſit ſicut forma accuſationis? Glo.inſti.de pub.iud.in pri. dicit ꝙ non. Inn. idē extra de pur.cano.c.ſi. Iac.But.Inſti.de act. §.ſi.in prin. dicit ꝙ eadē forma & eadē ſolennitas requiritur præterq; in inſcriptione ad pœnam talionis: quia cū locū accuſatoris ſubeat iudex, & inquiſitio loco accuſati eiuſdē debet eſſe naturę vt l.j.§.hæc actio.ff.ſi quis teſt.li.iuſ.eſſe fue. & hoc placet quātū ad hoc vt inferatur locus & tēpus eodē[k] modo: quia nō debet in tāto crimine vagari: vt ff.de iniu.l.prætor edixit.in prin.& de dolo.l.idem exegit. & facit quia idē ſi delictū apponitur per modū exceptionis.l.iij.§.j.C.de do.exce.& extra de elec.c.cùm circa. li.vj. dixi plenè.ff.de excep.l.j. Nec obſt. extra de pur.cano.c.fin. & ꝙ ibi no. per Inn. quia ibi fit inquiſitio contra certā perſonam tantum generaliter quo ad delicta. ſecus ſi fieret de ſpeciali delicto.
32 Itē accuſatio† debet in ſcriptis offerri: vt l.libellorū.de accu. & C.de lit.conteſt.aut.offeratur. ſed cū inquiſitio non offeratur iudici, ſed ipſe inquirat, nō eſt neceſſe ꝙ prius formetur in ſcriptis, & poſtea redigatur in actis: ex quo ſequitur ꝙ ſi in proceſſu non apparet quando fuerit exhibita accuſatio, non valet, cū ſit de ſubſtantialibus: vt l.libellorū.& no.C.de accu.l.in cauſis. Sed
33 ſi nō apparet† dies inquiſitionis, fortè non vitiatur proceſſus: qa dies quo quis citatur ſuper inquiſitione vel dies quo reſpondit illi poterit dici dies formatæ inquiſitionis: cùm iudex ſemper inquirat. ſed non poteſt dici dies. aliàs iudex exhibitæ accuſatiōis, cùm hoc non pertineat ad iudicem. Multa alia dixi circa materiam inquiſitionis in d.§.ſi de publico.

1 *¶In crimine læſe maieſtatis per denunciationem factam à quocunque poteſt procedi: & eſt ius nouum.*
Denunciator de quo hic habet uim cuiuſdam mandatoris, & deſiſtendo incidit in Turpillianum.

a ¶Modū antecedẽtis. Vide Alex. in l.cuiuſque.in apoſtil. ff. ad leg.Iuli.maie. Tho.
b ¶Euaderet. Vide q̃ dicit & ponit Iaſ. in l.j.§.ꝙ prætor.in iiij. co.ff.ne quis eū qui. & ibi ſcripſi. & ponas hic.& Iaſ. in l.j. §.is videtur.in pe.colum.in fin. ff. ſi quis ius dicen. non obtẽ. Thomas.
c ¶Aſſeratur. Vide Alex.in cōſil. ccxvj. in vj.volu.nu.vij.& in conſi.xxiiij.num. iiij.eo.vol.Thom.
d ¶Proceſſus. Poteſt tamen cogi iudex vt ſummariè procedat, niſi de volūtate partiū ordinariè incœpit vt voluit Roma.cōſi.cxxxij.B.Lan.
e ¶Clemẽti. Vide plenè per Fel.in c.nouit ſ xij.col.de iud.Tho.
f ¶Sed quæro. Vide Bar.in d.l. non putauit.§.non quæuis.& ibi in addit.meis. ad Alexā. & ponas hic Tho.
g ¶Abſolutio. Quòd ex accuſatiōe inepta debeat ſequi abſolutio, tenuit Ro. cōſil. clxvj. B.Lan.
h ¶Inquiſitionẽ. Vide plenè per Bar.in l. ij. §.ſi publico.per totū ff.de adul.& vide apoſtil.plenā do.Ale. in ij.co.in ver.modū inquiſitionis.& Ioā. Igne. in ſua diſput. an Rex Franciæ recogno. Imperator.in xlix.col.in verſic. in ſpeciali.Tho.
i ¶Caſibus. Adde Cal.conſi.j.de accuſ. & inqui.B.Lan.
k ¶Tempus eodem. Adde Bar.in l.ij.§. ſi publico.in iiij.col.in ver.quæro vtrum.ff. de adop. & ibi vide apoſtil.plenā in verbo, exprimendum. Thomas.

pillianum.
2 *Iudice inquirente ex officio, uel per denunciationem in hoc crimine ſi ſuperueniat accuſator, non receditur ab inquiſitione.*
3 *Statutum inducens quòd generaliter iudex poſſit inquirere quid operetur. remiſſiuè.*
4 *Iudex ad priuatam inquiſitionem procedit circa eos, qui agere non poſſunt de iure: in querela patris de filio domini de liberto, humilis de potente.*
5 *Denunciatio Euangelica dicitur priuata, & habet locum in foro eccleſiaſtico.*
6 *Forma denunciationis Euangelicæ quæ ſit.*
7 *In denunciatione Euangelica libellus porrigitur, lis conteſtatur, & ſententia in ſcriptis fertur.*
8 *Exceptio criminis quod non admittitur contra denunciantem, nec infamiæ, ſed excommunicationis ſic.*
9 *Quæ exceptiones poſſunt opponi contra denunciationem. & nu. 12.*
Denunciatio Euangelica pro quibus cauſis fieri poſſit: & quomodo pro obligatione naturali.
10 *Retinens Falcidiam & Trebellianicam an peccet mortaliter: & contra retinentem intentetur denunciatio Euangelica.*
11 *Denunciatio Euangelica ꝙ detur pro obligatione præſcripta.*
12 *Denuntiatio ꝙ non detur contra filiumfa. tutum exceptione Macedoniani.*
13 *Mulier tuta Velleiano non conuenitur hac denunciatione: nec pupillus.*
14 *Item non datur ubi contra obligationem ciuilem uel naturalem datur reſtitutio.*
15 *Denunciatio hæc non datur contra tutum exceptione rei iudicatæ,*
Exceptio rei iudicatæ inducta eſt ad conſeruandum iuris rigorem magis quàm ex æquitate.
16 *Item non datur contra tutum exceptione iuriſiurandi.*
17 *Probanda in hac denunciatione.*
18 *Aſſertioni denuncianti, aſſerenti ſe non tenere contra conſcientiam quomodo & quādo credatur ſi allegat aliquam cauſam.*
19 *Hæres in eo quod defunctus retinebat contra conſcientiam qualiter peccat.*
20 *Sententia in hac denunciatione qualiter feratur.*

Denunciationem. De iure antiquo nō admittitur denunciatio niſi per officialē: vt l.diuus.de cuſto.reo.& C.de accu.l.ea quidē.ff. de offi. ꝑfec. vrb.l.j.§.ſanè. aliàs, ſenatus. De iure aūt Canonico admittit denunciatio[a] præcedente charitatiua monitione: vt extra, de iudi.
1 c.nouit.& extra de ſimo.c.licet.Hæly.† Hæc ergo lex introducit nouū in hoc crimine: quia per denunciationē factā à quocūꝗ poſſet procedi. Itē ſcias ꝙ de materia iſta plenè dixi in d.l. diuus. de iſto denunciatore priuato, & dico ꝙ habet vim cuiuſdā mādatoris ſeu inſtigatoris. ideo deſiſtēdo incidit in Turpilianū: vt ff.ad Turpil.l.j.§.incidit.& l.ab accuſatore.§.denūciatiōes. e. tit. & ſi deſiſtat denūciator impunè iudex ex illa cauſa dimittit proceſſum ſicut delator mādatore ſubtracto: vt ff.de iure fiſ.l.res quæ.§.fi. ꝙ eſt verū ſi in procedēdo fuit nominatus denūciator. aliàs ſecus. de fiſ.l.de eo. ergo hic pōt procedi ad denunciationē alterius denunciante nō nominato: vt d.l.de eo. qa ex mero officio[b] iudicis proceditur. Itē cū in caſu illius legis iſti tres modi
2 procedēdi ſunt æque auxilia ordinaria. puto ꝙ ſi præcedēte inqſitione ex officio vel per denūciationē ſuperueniat accuſator, nō debet recedi ab inquiſitiōe: cū ceſſat ratio, quā ponit Dy. in regu
3 la, actus legitimi, de reg.iu.lib.vj. Et quid ſi† ex forma ſtatuti induceretur ꝙ iudex generaliter poſſit inquirere de crimine? De hoc dixi in l.ſi maritus.§.fi.ff.de adul. & hoc de denūciatione ꝙ
4 ſit ad vindictā publicā. Ad† priuatā vero qnq; denūciatione iudex procedit, vt in his qui agere non poſſunt de iure: vt cum ſeruia dominis opprimuntur. ff.de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l.ij. de offi.præfec.vrb.l.ij. aliàs j.§.quid autē. Item ad denūciationē patris vel parentis conquerentis de filia, vel de liberto: vt d.l.j.§. cùm patronus.& de offic.proconſul.l.nec quicquàm.§. de plano. Item quando homines humiles opprimuntur à potentibus vel eis aliqd auferetur, vel ab eis promiſſio vel cautio exigit: vt ff. de offi.præto.l.illicitas.in prin.& quaſi per totam l. & hoc ſentit Spec.in tit.de denūciatione.§.quis denūciare poſſit.ver. priuato verò iudicialis. Io.And.in c.nouit.extra de iudi. vbi dictæ leges ſic intelligunt. quod eſt no. quia ad boni iudicis officiū pertinet facta ei querela, de prædictis ex officio eius procedere: ꝙ tales per ſeipſos iurare non poſſunt, vel non audent. quod placet: quia interpretatio adiuuanda eſt: quia Reipubli. vtilitatem
5 tinet. Eſt & alia†[c] denunciatio priuata, quæ locum habet ſolum in foro eccleſiaſtico inducta per legem Euangelicam: vt d.c.nouit.de iud. quæ quotidiana eſt & per eam multa, quæ ſunt iuris ciuilis remedio deſtituta reperiri poſſunt; ideo eam proſequor declarando quædam ab authoribus iuris Canonici nō tacta. In hac em̄ requiritur ꝙ primò moneat aduerſariū ſuum, qui peccat in eum, inter ſeipſum ſolū, dicēdo ꝙ cùm in eo peccet retinendo rē ad eū pertinentem[d]. vel nō ſoluendo ei tātā quantitatem ſibi debitam ꝙ exeat de peccato: quod ſi nō facit, iterum dicat idem adhibito vno teſte, vel duobus. qd ſi non facit, tunc dicat eccleſiæ. & ſic ad forū eccleſiaſticum recurrat petens ꝙ cum talis in eū peccet, & de tali cauſa requiſitus & moni
6 tus fuit prima† monitione & ſecunda ſecūdum doctrinam & regulā Euangelicam & emendare neglexerit, & exire de peccato in periculum animæ ſuæ, & etiā cōtra conſcientiā ſuā imploret eius officiū, vt eū ad
7 pœnitentiam cogat: vt d.c.nouit. ſuper† hac denunciatione offertur libellus, lis cōteſtatur, & ſententia in ſcriptis fert, ſcdm Hoſt. & Io.And.in d.c.nouit. licet in dicta decretali dicatur, ꝙ procedatur de plano. qd quid ſi
8 portet, j.dicā. Et contra perſonas ſic† denūciantes non poteſt opponi ꝙ ſint infames. ſi tñ ſint corrupti de crimine, non pōt ſecūdum Inno. & oēs. Pōt aūt opponi, ꝙ eſt criminoſus ſeu in peccato mortali[e]. qualiter enim mouetur bono zelo ad correctionem alterius, qui non eſt correctus? ſcdm Ber. & Inno. Sed Ioan. And. dicit ꝙ in hoc genere denunciationis, vbi proſequitur quis proprium intereſſe, admittitur etiam criminoſus, & aliàs, niſi ei obſtet excommunicatio, vel expoliatio, vel depredatio: vt in c.cū dilectus.&c.fin.extra, de or.cog. vel alia præiudicialis exceptio. quod dic vt in c.nouit.
9 ſuper vlt.gl.per cum. †Cōtra ipſam denunciationem opponitur ꝙ poteſt etiam haberi ſuper eo regreſſus ad iudicē ſecularē. Nā non debet iudex eccleſiaſticus eam indiſtinctè admittere: quia non niſi in defectum iuſtitiæ, vel ſi crimē de ſui natura ſit eccleſiaſticum, vel ratione pacis vel iuramenti, vel quando crimē eſt notorium, vel quando non auditur in iudicio ſeculari, vel quia eſt obligatio naturalis tantū, vel qn hac ꝓponit miſerabilis pſona & depreſſa: vt in d.c.nouit.de iud.& de pac.c.qualiter.lxxvij. di.ꝑ totū.& de fo.cōpe.c.licet. Vide de hoc no. ꝑ Ber.in c.ex tenore ꝑ totū. al's ſi indefinitiuè admittit, periret tēporalis gladij iuriſdictio: & oīs cā per hāc viā deferē ad eccleſiā. Ita dicit Ber.de reli.do.c.religionū. & ita tenet Io.an.in d.c.nouit. & hoc ꝙ dixi
10 de obligatiōe naturali, tenuit. Inn.in d.c.nouit. Sed cū illud† qd deducitur pro Falcidia vel Trebellianica ſit naturale debitū: vt no.C.de iur.& fac.ign.l.cū qs.& de cōdi.& demō.l.j.de re.iur. l.cuius per errorē. ergo ille, q retinet, peccat mortaliter: & contra eū poſſet ꝓcedi ꝑ formā huius denūciatiōis. Sed hoc videt cōtra c.Raynutius.&c.Raynaldus.extra de teſtamē. vbi papa ꝓnūciauit has quartas poſſe retineri. Sed dico ꝙ ea q̄ ſunt dicta de obligatiōe naturali, intelligi de ea naturali, qua qs tenet eo ipſo ꝙ qs locupletat cū aliena iactura; qa qd alienū eſt. ꝑuenit ad eū: vt l. nā hoc natura.de cōdi.inde. vel de cā naturali q̄ habet originē ex cōſenſu, vt ex pacto nudo[f] vel iureiurādo iterpoſito ab alio quā à liberto: vt l.iniuria.in prin.de ope.lib.de fideiuſſo.l.ſi qs ꝓ eo. in prin. Idē puto de eo q̄ ꝑmittit ei, ꝙ ſtipulatur alteri: vt l.ſtipulatio iſta.§.alteri.de ver.oblī. & ꝙ ibi no. Secus de cauſa naturali q̄ à cōſenſu nō habet originē: vt in eo q̄ ex maleficio obligat ad pœna: vt l.nō ſolū.§.j.ff.de iniur. in ꝓpoſito hæres dicit teneri naturaliter, hoc eſt habito reſpectu ad pricipia iuriſgētiū quo iure dictę quartę deductio nō erat inueta, nō aūt ex cōſenſu. qa teſtator nūquā cōſenſit ꝙ ipſi obligaretur: nec etiā heres adeundo hęreditatē: qa habuit vel habuiſſe ꝓſumitur animū ꝙ noluit vti beneficio legis. Ita nil habet de alieno: qa legatarij & fideicōmiſſarij certāt de lucro: nō aūt petit qd ſuū eſt vel fuit. Vel dic ꝙ naturalis obligatio nō ſubeſt in eo qd ꝓ Falcidiā venit deducēdū, ſecūdum Pet. vt refert Cy.in d.l.cùm qs.de iur.& fac.ign. quod
11 nō placet, vt plenè dixi in l.j.§.fi.de cōdi.inde. Sed† qd obligatiōe ꝙ tollitur ꝓſcriptione? Reſpō. tūc actor audiretur à iudice eccleſiaſtico[g] per modū huc denūciationis: quia ei denegaretur audiētia in foro ſeculari. Sed tu dices, præſcriptione tollitur naturalis

a ¶Vt extra de. Vide Ang.de Are.in §.ſic itaq;.in pe.colū. vbi ſcripſi. Inſti.de actio & apoſtil. Alex.in l. Quintus.ff.māda.in apoſtil.magna i fin. Thomas.
b ¶Ex mero officio. Vide Frā.de Aret.in c.ex parte.in iij.col. deſti. Thomas.
c ¶Eſt & alia. Adde Bald.in aut.ad hæc. in iij.co.C.de vſu.& ibi plenè ponit de huiuſmodi denūciatione.& aliqua ꝑ Feli. in prœmi.decre. in vij.co. Thomas.
d ¶Ad eū pertinentem. Vide Bald.in aut.ad hæc.in vlti col.C.de vſu. Thomas.
e ¶Mortali. Vide ſpe. eo.ti.§.j.verſi. Itē opponit. vbi in fi. illius §. dicit, ꝙ ſi ꝓceſſus ſit cœptus vigore denūciatiōis et aliqua difficultas īgerat ꝙ pōt ꝓcedi per viam inqſitionis. B.Land.
f ¶Ex pacto nudo Vide Ale. plenè in l.iuriſgētiū.§. ſed cū nulla. circa.fi. ff. de pac. Thomas.
g ¶A iudice eccleſiaſtico. Vide Bar.in l.ſequiſ.§.ſi.cū al.& ibi dixi.ff.de vſuc. et Fe. in c. fin. de præſcrip. in iiij.col. Thoma.

& omnis alius effectus:vt l.fi.in prin.& ibi
per Dy.ff.rem ra.habe.& per Cy. in d.l. cū
quis.reſpō.tollitur omnis effectus ciuilis:
nō aūt poteſt tollere naturalem obligatio-
nē quā retinendo incidit in peccatū morta
le.ſed eo caſu quo p̄ſcriptio tolleret natura
lē,ſecundùm ea q̄ dixi in d.l.fi.in prin. rem
rat.habe.tūc ceſſaret hæc denūciatio.Quid
12 de filioſa. tuto exceptione Macedoniani,
an poſsit cōueniri hac denūciatione,cū na
turaliter & ciuiliter teneat̄,licet obſtet ex-
ceptio? Puto q̄ nō:quia hęc exceptio deſcē
dit ex delicto creditoris circa illud cōmiſ-
ſo:vt ff.ad Maced.l.j.vnde pōt opponi etiā
denūcianti.vt s̄.dictū eſt per Ioā. And. dū
dicit,vel alia p̄iudicialis exceptio.Idē puto
in qualibet alia exceptione ꝓpter odiū vel
delictum creditoris competens,vt doli vel
ſimilis.Facit de conditio.indeb.l. qui exce
ptionem. ſed ſi creditor non deliquiſſet:
tunc ei hac denunciatione ſubuenire-
tur:vt ff.ad Macedo. l.ſi quis patrē. Quid
13 de † muliere tuta Velleiano? Dico eam nō
poſſe cōueniri hac denunciatione, cū etiā
ſoluens repetat ſecundū canones. extra de
ſolu.c.fi.& ibi no.licet enim teneatur natu
raliter:tamen datur ei exceptio, æquitate
quidem naturali propter ſuā imbecillitatē
& fragilitatē.vnde illa naturalis nō habet
efficaciam ſuam.Item puto in pupillo eo q̄ obligatur naturali-
ter tantum,vt nō poſsit cōueniri per viā huius denunciationis:
cū illa naturalis nō ſit efficax.q̄ patet quoties ex illa liberet̄ etiā
ſi ſoluiſſet,reſtitueretur legis edicto de minoribus naturali æq-
tate inducto:vt C.ſi aduer.ſol.l.fi.ff.de cōdi.inde.l.interdū.& de
14 in inte.reſti.l.j.Et idē † dico in quocunq; caſu ſi aduerſus ciuilē
vel naturalē obligationē daretur ei reſtitutio.Obligatio eñ na-
turalis eligitur per exceptionē deſcendentē ex illa æquitate na-
turali:vt l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pact.& ideo validior
eſt obligatio naturalis ſola,cui nulla obſtat exceptio,quā ciuilis
& naturalis,cui obſtat exceptio.no.ff.de compē.l.quicunq;.Nā
per exceptionē etiā eliditur naturalis obligatio.Quid de tuto ex
15 ceptiōe † rei iudicatæ quā gl.dicūt inductā magis ad rigorē iuris
conſeruandum,q̄ ex æquitate,vt not.ff.de cōdi.indeb.l.quæ ex-
cep.& l.Iulianus.& C.de iu.& fac.igno.l.cū quis? Videtur q̄ cū
eſſet æquitas:& ſic naturalis nō elidit̄:vt d.l.Iulianus. poſsit cō-
ueniri per viā huius denūciationis:qa peccat mortaliter.Cōtra:
imò nō eſt locus huic denūciationi:quia licet peccet mortaliter
nō tñ poſſet cognoſci poſt ſn̄iam,cū ſemel ſit cognitū:vt l. ſi qs
cū totū.§.planè.& §.ſi ancillam.ff.de excep.rei iu.& de re iud. l.
16 poſt rē.Similiter de eo † q̄ eſt deciſum per iuſiurandū,vt l. poſt
rē.& de iureiu.l.nā & poſtea.§.j.ꝓ quo facit: Nā in certis cauſis
tantū p̄mittitur:& ꝓpter inſtrumēta de nouo reperta datur reſti
17 tutio:vt ff.de iudi.l. Imperatores. Modus probandi † hanc denū
ciationē hic ſit,vt prima denūciatio probet̄ per ſeipſam, cum di
cat,corripe eū inter te & ipſum ſolū.Sed an denūciatus poterit
ꝓbare cōtrariū? Quod vr̄ de facili q̄ poſſet ꝓbari q̄ Rex Frācię
vel q̄ Rex Anglię nunq̄ fuerat ei locutus.Sed cōtrariū puto,cū
prima denūciatio dicat̄ fieri ꝑ ſeipſum,etiā ſi fieret interueniēte
organo,ſ.epiſtola vel ſecreto nūcio:vt ff.de cōſtit.pecu.l. q autē.
§.fi.& l.ſeq.huius cōtrarij quodāmodo impoſsibilis eſt ꝓbatio.
Scd̄a denūciatio eſt probāda per ſe,& vnū aliū legitimè depo-
nentē,vel per ſe & duos alios:cū dicat,adhibe tecū vnū vel duos
cū in ore duorū vel triū ſtet oē verbū.Tertia denūciatio q̄ fit ec-
cleſiæ probat̄ per ſeipſum libellū denūciatoriū datū ipſi iudici
eccleſiaſtico.Quarta.ſ.q̄ peccet in eū, ꝓbat, probādo q̄ detinet
a rē ſuā,& q̄ eſt ſuus debitor.hæc autē probatio[a] eliditur hoc mo-
do:dicit denūciatus:nō pertinet ad te cognoſcere iuſtè vel iniu-
ſtæ detineā.hoc aūt ſcio q̄ teneo,nō cōtra cōſcientiā.& hoc ſuf-
ficit vt vltrà eccleſia nō ꝓcedat.licet eñ probet q̄ res fuit ſua vel
ſibi debita,potuit deſinere:& ſic nō ſequit̄ cōtra cōſcientiā:licet
qñ ordinariè agitur,ſufficit ꝓbare ſuū,vel ſibi debitū,niſi aduer-
18 ſarius probet cōtrariū.Sed in hac † denūciatione ſatis eſt ſi denū
cians aliquā iuſtā cauſam allegat quare cōtra cōſcientiā non te-
neat,licet cauſam nō probet.credit̄ eñ ſibi ad purgandum con-
ſcientiā ſuam,niſi ſcandalum,vel publicū peccatum & manife-
ſtū ſit:tūc enim debet de ſatisfactione conſtare ſcd̄m Innoc. ſed
Hoſti.cōtra:quia ſi ſemel fuerit meū,vel mihi debitū,adhuc p̄ſu
mit̄,niſi probet̄ cōtrariū:vt C.de proba.l.ſiue poſsidetis.Io. An.
videt̄ ſtare dictis Inno.Tu dic ſi denūciatus dicit ſe non tenere
cōtra cōſcientiā ſuā,& nullā cauſam allegat,non ſufficit: vt d.l.
ſed & ſi interrogat̄.de pet.hęre.idē ſi allegat cauſam iniuſtā:vt l.
nec vllā.§.j.eo.tit.Sed ſi allegat cauſam iuſtā:tunc ſi quidē cauſa
eſt dependēs ex eo facto:quia dicit ſe ſoluiſſe,vel ſimile:ſi nega-
uit poſitionē denūciationis q̄ eſſet ſuū,vel ſibi debitū, & ꝓbatū
eſt cōtra eū nō debet poſtea credi aſſertioni ſuæ,vt ff.de prob.l.
cū de indebito.& extra de ſolu.c.fi.& C.de nō nu.pecu.aut̄.con
tra qui propriā.cū ſimili.Conſcientia eñ alterius nō debet pro-
bari niſi ex indicijs:vt C.de dolo.l.dolū.ſed iſtud eſt indiciū legi
timum,& l.probatum.Si verò cōfeſſus eſt intentionem actoris,
ſcilicet fuiſſe ſuū,vel ſibi debitū,dicit tamen ſe emiſſe,vel fuiſſe,
vel quid ſimile.tūc ſi denuncians non probet intentionē ſuā ali
ter quàm tali confeſsione:debet ſtari dicto eius ad excuſationē
conſcientiæ ſuæ:vt C.de teſti.l.ſi quis teſtibus.de ſenten. l. ſi qs
Papinianus.de iureiuran.l.eum qui.in prin. Si autem denūcia-
tor poteſt,& vult aliter probare quàm ex confeſsione denūcian
tis: tunc ceſſat talis præſumptio:quia fortè ideo confeſſus eſt:qa
ſciebat poſſe probari.Hoc probatur in gl.in d.l.eum qui. in pri.
igitur tunc erit recurrendum ad cōiecturas, ſ.cuius vitæ, cuius
cōditionis eſt iſte denūciatus,vtrū eius aſſertioni debet credi: vt
l.omnes.§.à barbaris.de re mili.Hoc etiā pendet ex quātitate rei
petitæ,vtrū ſit magna vel parua.argu.eius quod not.in l.admo-
nendi.ff.de iureiuran.Sed ſi cauſa,quàm allegat,eſt talis,quę ab
eius facto non dependeat,& ſic dicit ſe habere ab alijs:an eis cre
di debeat? Videndum eſt qui ſunt illi, à quibus habuit,& cuius
opinionis,& vtrum hoc dixerit ante litem motam,vel poſt,arg.
extra de teſt.capi.licet.Ex quibus etiā puto ſi hoc habuit à pro-
curatore ſuo,cui hoc mandauerat,ſatis ſit: vt ff.de procu.l. qui
vulgo.Idem ſi defunctus ſcriptum reliquit,rectè ei credit hæres
ad excuſationem ſuæ conſcientiæ:vt l.qui cùm minor.§.pe.ff.de
bo.quæ liber.Idem ſi aliqua indicia legitima appareant, ex qui-
bus quis poſsit informare conſcientiā ſuam: vt l.mariti. §. leno-
cinium.in prin.ff.de adulter.Si verò informaret ſuam conſcien-
tiam ex præſumptionibus non legitimis,nō excuſatur,licet eñ
nō teneatur cōtra conſcientiam ſuam:tenet ſecundū conſcien-
tiam erroneā:& ſic peccat,niſi conſcientiam erroneā deponat,
& deponere cogetur:vt extra de ſen.excommu.c. inquiſitionis.
vbi probatur hæc diſtinctio. Sed tu dices non per hoc proba-
tur denunciatio quæ dicit q̄ peccat in me retinendo meum, vel
mihi debitū.Nam apparet quod non peccat detinendo, ſed er-
roneam conſcientiam habendo. Sed certè finaliter in hoc pec-
cat q̄ retinet,& ſic videtur probata denunciatio. Sed quali-
19 ter † peccat hæres in eo quod defunctus tenebat contra conſciē-
tiam? Reſpondeo, fortè ipſe hæres ſcit, & ſic contra conſcien-
b tiam[b] retinet. Si verò ignorat: tunc prius eſt hæredi notifican-
dum taliter quod in eius cadat notitiam,vel cadere debeat: vt l.
quod te.ſi cert.peta.& ff.depoſi.l.ſi quis inficiatus. & poſtquam
notificatum fuerit,debent fieri denunciationes.Nam textus di-
cit quod ſi peccauerit in te frater tuus,&c.prius ergo debet prę
cedere peccatum quàm fiat denūciatio:ſed ſi hæres nō patiatur
ſe certificari: certè in hoc peccat,& perinde eſt ac ſi certificatus
eſſet;argumentum ff.quod vi aut clam.l.i.j.§.Ariſto.Sētentia au
20 tem ſuper † hac denunciatione fertur q̄ ſi reperitur denunciatus
peccare in denunciātē,pręcipit̄ ei vt exeat de peccato,et ad hoc
per ſententiam excōmunicationis cōpellitur, vt in d.c.nouit. Et
not.q̄ ſolùm in his tribus modis procedendi loquitur hæc cōſti
tutio,ſ.per accuſationem,inquiſitionem, & denunciationem. in
alijs verò modis procedendi,vt per exceptionem, nil immutat̄
de eo q̄ dixi ff.de adul.l.ij.§.ſi publico.& iſtis tribus modis attri
buuntur iſtæ tres qualitates quæ ſequuntur.

a Hæc autē probatio. Vide And.Sicul. in c.nouit. in xlviij. col. de iudic. & q̄uo procedat libellus in hac denūciatione, vide Inn.in d.c. nouit. & ibi do.Abb. in xvij.col.de iud. cū ſequen.in ver. quæro q̄uo.& ibi vide Barba.in xlviij.colū.& ibidē vide etiā Phil. Deci.in pe.col.requiritur etiā q̄ verè & nō prſæumptiuè cōcludat libell⁹.de quo vide Feli.& Deci.in d. c. nouit. & ponit Ange.d̄ Aret.in §.ſic itaq;.in pe.col. Inſti. de act.& ego practicaui qñ actor poſsidet q̄ agatur q̄ ipſe læſus ex ſentētia conſeruetur indēnis & q̄ ponatur perpetuū ſilentiū in cauſa Nicolai de pōte contra preſbyterū Hieronimum zacharotū de Padua.Tho.

b Cōtra conſciētiā. vide And. Sicu. in c. nouit.in xij. colū. in verſic.iſte paſſus. de iudi.Tho.

1 ☞ *Cauſa commiſſa ſummariè,debet totam ſubſtantiam comprehendere.& ſummariè intelligitur breuiter.*

Qui dicit in ſumma,omnia membra principalia ponit.

2 *In cauſis ſummarijs libellus debet ita formari,ſicut quando ordinariè proceditur,lis cōteſtatur,&c.ſententia diffinitiua datur.*

In cauſis

3 *In cauſis ſummarijs dilationes poſſunt abbreuiari:non tamen ita ut probationes legitimè pereant.*

4 *In cauſis ſummarijs quando poßint opponi exceptiones requirentes altiorem indaginem.*

Exceptio dicitur habere altiorem indaginem,quando non poteſt expediri intra tantū tempus,quantum proceſſus principalis.

5 *Peremptorium requiritur etiam quando ſummariè proceditur.*

6 *Tempore feriarum non proceditur in cauſis,in quibus ſummariè proceditur.*

7 *In hac ſummaria cognitione quæ probatio requiratur.*

Probatio plena quæ dicatur.

8 *Probatio per iuramentum ſufficit in cauſis ſummarijs,& modici præiudicij.*

9 *Probatio quæ requiratur in ſummarijs, in quibus fit aliquale præiudicium reo quod tamen poteſt per aliud iudicium reparari.*

10 *Probatio plena ut fiat:requiritur q̄ fiant articuli,& q̄ ſingulariter & diſtinctè probetur.*

11 *In ſummarijs fauorabilibus ſufficit quòd ſummatim negotium probetur.*

12 *In iudicijs poſſeſſorijs,quæ ſummariè examinantur,plena probatio requiritur ex parte actoris.*

13 *Summaria cognitio,in quo uerſetur quando cauſa ſummariè cognoſci debet.*

14 *Quando proceditur contra abſentem,ſemper dicitur ſummariè agitari.*

15 *In cauſa ſecundi decreti,licet dicatur ſummariè cognoſci:tamen probatio per inſtrumētum,uel per idoneos teſtes requiritur.*

16 *Probatio per inſtrumentum in cauſa primi decreti ſufficit.*

17 *Cauſæ ſummariæ quæ ſint.*

18 *Plenariæ cauſæ cognitio requiritur ubi ſentenaia data tribuit ius finale,nec poteſt per aliud iudicium reparari,niſi per appellationem,uel aliud remedium.*

Fallit in caſu huius conſtitutionis.

In caſibus poſitis in cle.diſpendioſam.

In caſibus, in quibus contra abſentem procedi poteſt, & ubi ad ſecundum decretum peruenitur.

19 *Summariè eſt procedendum quando agitatur cauſa,ſuper qua lata ſententia non parit magnum præiudicium:uel parit tale quod per aliud præiudicium reparari poteſt abſque appellatione,uel reſtitutione.*

20 *Quomodo cognoſcatur quod cauſa tota ſit ſummaria,uel articulus ſummariè cognoſcatur.*

Emergentia ad cauſam requirentem plenam cognitionem in quibus ſiue quis uincat ſiue uincatur:propter hoc cauſa principalis non perditur ſummariè: cognoſcuntur etiam reſpectu probationum.

21 *Probatio impedimenti à petente ſecundam dilationem probatur per iuramentum: & ſic ſummaria & ſemiplena probatio ſufficit.*

22 *Quando tractatur de probando impedimento,ut detur ſecunda dilatio,requiritur plena cauſæ cognitio,& probatio.*

23 *In danda ſecunda dilatione requiritur plena cognitio quandò denegatur.*

24 *Exceptiones quæ opponuntur ante litem conteſtatam licet plenam probationem requirant ut quis uincat:tamen cognitio poteſt dici ſummaria,ob dilationis breuitatem.*

25 *Succumbens in exceptione propoſita,ante litem conteſtatam poteſt illam poſt litem cōteſtatam proponere,& eam plenè probare,ſi non plenè probauit ante.*

Teſtes examinati ſummariè ante litem conteſt.poſt litem poterunt plenariè examinari.

Teſtes examinati in una inſtantia ad unum finem,non impediunt examinationem fieri in alia ad alium finem.

26 *Quando ſententia lata ſuper principali parit exceptionē rei iudicatæ ſuper incidenti: tunc ſuper incidenti plenè cognoſcitur,ſi cauſa principalis erit plenaria:aliàs ſecus.*

27 *Exceptiones peremptoriæ quæ poſſunt ſeparari à principali,ſi incidāt in negotio principali,quando plenaria,& quando ſummaria cognitio adhibeatur.*

28 *Compenſatio debiti naturalis oppoſita,quando admittatur,& plenariè cognoſcatur.*

29 *Exceptiones oppoſitæ poſt ſententiam quando ſit quod requirant plenam, & quando ſummariam cognitionem.*

30 *Executio ſententiæ q̄ impeditur per exceptionem nullitatis,uel q̄ ſit lata prætextu falſorum inſtrumentorum,ſi probationes ſunt in promptu.quæ debent eſſe plenæ.*

31 *Exceptio quæ opponitur non contra executionem,ſed contra rem, in qua fit executio ſummariam cognitionem requirit,etiam quo ad probationem.*

32 *Sententia lata in cauſa ſummaria,in qua iudex dicit ſe habuiſſe plenam cauſæ cognitionem non facit præiudicium in alia cauſa.*

33 *Sententia lata in cauſa,in qua plena probatio requiritur,in qua iudex diceret ſe habuiſſe cognitionem ſummariam,non ualet.Cauſam ſummariè examinari,& ſimpliciter idem importat,Simpliciter,i.ſine plica,diſtinctè & inuolutè.*

a Summarie.[a] Sūma.i.breuis, vel ſumma id eſt,prima: vt
no.ff.de ſta.ho.l.ſumma.& ſic ſummariè,i.
ſummatim,vel breuiter,vel primariè,vt oſtendam.Hęc materia
tangitur in l.iij.§.ſciendū.ff.ad exhib.& in Spe.de offi.iud.§. po-
ſtremo.vbi ponit tractatum Ioan.Fazioli de Piſis.Sed ad maio-
1 rem declarationem † dic q̄ vt ſummariè cognoſcatur,quādoque
adijcitur toti cauſæ.quandoq; vni articulo.De primo intellige-
re debemus circa ordinem procedendi ſummariè,i.breuiter. Et
hoc quod dico breuiter,non intelligitur diminutiuè, ſed ita q̄
totam ſubſtantiam cōprehendat:vt l.j.ff.de re iudi.& ideo qui ali
quid dicit in ſumma,omnia membra principalia ponit: vt ff. de
b cōdi.inde.l.in ſumma[b].Vnde quādo proceditur ſummariè:tunc
conteſtatur lis,ſubaudi fortè ſi ſn̄ia tribuit ius finale:aliàs ſecus.
2 Ex hoc dico † q̄ in proceſſu nil debet de ſubſtantialibus omit-
ti.& ideo.libellus eſſe ita plenè formatus,
ſicut & qñ ordinariè procedit̄.ff.ad exhib.
c l.iij.in prin.Item conteſtatur lis[c].l.tigni.§.ſi
qs nō poſsideat.& §.idem ſcribit.& l.Iulia-
nus.§.proinde.ff.ad exhib.Item ſētētia diffi
d nitiua[d] datur,vt l.iij.§.præterea.ff.ad exhib.
& de in lit.iur.l.in actionibus.in prin.& ff.
de lib.agn.l.ſi quis à liberis.§.ſi quis ex his.
licet quidā dicāt q̄ illa eſt ſententia interlo-
cutoria vt ibi tangitur ſecundum Gul.ſed
glo.C.cōmi.vel epi.l.j.innuit q̄ in his ſum
marijs non requiratur ordo,q̄ patet per di-
3 ctas leges.Expeditur autem iſte † proceſſus
breuiter:quia licet aliàs non poſsint dilatio
nes breuiari,niſi cauſa cognita:tamen abbre
uiandi illa ſola eſt cauſa ſufficiens q̄ cauſa
debet agitari ſummariè:vt ff.de regu.iur.l.
ij.in fi.nō tñ ita pōt abbreuiari vt ꝓbatiōes
legtimę pereāt Hoc eñ impediret cauſę co
gnitionem.quod non poteſt:quia cauſę co-
gnitio eſt ſubſtantia iudicij:vt C.cōmi.vel
epi.l.iudex.& l.fi.& not.C.de ſen.l.prolatā.
ſed ea quæ ſunt de ſubſtātia,nō p̄nt omitti,
per hocq̄ dicit ſummariè, vt dictū eſt, ego
&c.probat̄ extra de verb.ſig.c.ſæpe. in cle.
4 In hoc proceſſu † ſic,quæ exceptiones op-
ponātur,quæ requirrant altiorē indaginē,
ſi qdē poſſunt ꝑ aliū iudicē examinari,ꝑ iu
dicē nō admitterent̄,ſed ī alio iudicio ſerua
būtur vt l.ille à quo.§.ſi de teſtamēto.ff.ad Tre.& l.iij.§.ibidē.ff.
ad exhiben.Si verò in alio iudicio examinari non poſſunt, etiā
in iſto examinabuntur:vt in d.§.ibidem,in fi.Et ita intelligit gl.
dum dicit exceptionem quantitatis pro poſſeſsione retinenda.
Si enim poſſet reſpuere illa,quæ non poſſunt alibi examinari,
auferret̄ ius partis,& etiā cognitio tolleretur.quod nō poteſt,vt
dictū eſt.Illæ autē nō dicuntur habere altiorem indaginem,quę
poſſunt examinari intra tantum tempus,intra quantum princi-
palis proceſſus expeditur,etiam ſi hoc nō opponeretur:vt l.ſi is
5 à quo.in princip.ff.vt in poſ.lega.Item in his † caſibus,in quibus
ordinariè agitur,quis citatur peremptoriè:ita in iſtis caſibus vbi
agitur ſummariè.quod patet in interpoſitione primi decreti &
ſecundi,quod ſummariè fit:& oportet quod præcedat perem-
ptorium:vt C.de his qui ad eccle.confu.l.præſenti.§. ſed ſi hoc
facere.quomodo & quando iudex.l.conſentaneum.Et Cyn.no.
6 ff.de dam.infec.l.ſi finita.§.Iulianus.Tempore † autem feriarum
non poteſt procedi niſi in caſibus expreſsis.ff.de fer. l. j. & ij. &
quam pluribus alijs legib.Non obſtat prædictis extra, de verb.
ſigni.c.ſæpe.quia tota hæc glo.procedit quando ſummariè tan-
tùm debet procedi.ibi quando omnia illa verba iungunt̄ ſimul.
7 de quo j.dicam.Circa modum probādi † in hac ſummaria cogni-
tione ſciendum eſt quod plena probatio eſt facere iudici plenā
fidem:vt C.de eden.l.procurator.de condict.ob tur.cau.l.j.ff.de
proba.l.quinquaginta.Habet autem hæc plena fides ſuos gra-
dus.Nam quandoque quis incipit ſuſpicari.hoc eſt,in vnā par-
tem inclinare animum ſuum aliqua ratione ſatis ſorti,non tamē
ita q̄ credat non poſſe eſſe contrarium.Quandoq; procedit vltra
& incipit credere ita forti ratione quod firmiter inhæret vni par
ti, vel de contrario aliquo modo dubitat. & iſta eſt plena pro-
batio, & plena fides. hæc naturalis dicitur. & probatur. ff. de
quæſtioni.l.j.in princip. vbi ad tormenta ſeruorum ita demum
veniri oportet, cùm ſuſpectus eſt reus, & alijs argumentis
ita admonentur, vt ſola confeſsio ſeruorum deeſſe videatur.
quod enim dicit, cum ſuſpectus eſt reus, denotat primum
gradum, quo quis incipit peruenire ad fidem, ſecundum ſu-
ſpicionem. quod verò ſubdit, & alijs argumentis. denotat ſe-
cundum gradum, quo incipit opinari. quod verò ſubdit de
confeſsione ſeruorum,denotat vltimum gradum ſcilicet quod
plena fides haberetur. & dicitur plena probatio. & hoc proba-
tur.ff.de teſtibus.l.iij. §.eiuſdem in fin. ibi, quicquid autem cre-
dens, aut parum probatum opinaris, &c. Et hoc plenius di-
xi in repetitione l.admonendi.ff.de iureiuran. vbi de ſemiplena
8 probatione tractaui.Nunc † autem ad propoſitum dico q̄ quæ-

a Summariè. Vide plenam apoſt.Alex. in l.j.§.fi.ff.de pręto. ſtip.in addi.q̄ incip. pulchrū tractatū.& in addi.ſeq.& And. Sicu.ī l.ij.C.de edic. diui Adr.tol.ī princ. & apoſtil.Alex.in l. ij.C.de pign.ī x.col. in ver.dari libellus. Et an partes poſsint facere q̄ qs ꝓcedat ſummariè, &c.vide plenā apoſtil.Alex. in l.ius publicū.ff.de pac.& And.Barba. in c.de cauſis.in vij. co.de offi.dele.& ad de q̄ dicit̄ ſummariè qñ p̄te abſente pōt cognoſci.ſcd̄m gl.et Bar.ī l.j.C.qñ ꝓuo. nō eſt neceſ.Thom.

b In ſumma. Vide Iaſ.ibi ī j.no.& Ale. ī addi.& ī l.iter dies in fi.ff.de re iudi.Th.

c Cōteſtatur lis.Vide Gemi.in conſi.c-xxxv.factū.in fi,& Alex.in l.inter dies. ī fi.ff.de re iudi.Th.

d Sn̄ia diffinitiua.Vide Ia.in l.ꝓperandū in prin.in iij.colū.C. de iud.Thom.

a ¶Quædã ſunt. Vide Barto.in l.j.in fin. quorũ bono. & ibi apoſt.Alex. in verſi. ſummaria. Tho.
b ¶Sed in actiõe. Adde Barto.in l. ſi quis ex liberis. §. ſi quis ex his.ff. de libe. ag. & ibi dixi. & eundẽ in l.ſi conſtante. in prin.in ij.q.ſol. mat. & in l.iij.§.ibid.ff.ad exhib.& in l.ij.in fi. C.de edi.diui Adria. tol.Tho.Diplo.
c ¶Vel aliqua. Vide plenè per Fel.in c.cũ oporteat.in x.col.de accuſa.Tho.
d ¶Requiritur. Vide plenè per Ale.in cõſi.cxxxix.inci. circa primum in vj.vo.in vlti.col.Tho.
e ¶Circa verò. Vide plenè per Iaſ.in l.fin. in ij.colũ.ff.de ferijs. & Bar.in l.iij.§.cauſæ.ff.de Carbo. edicto.Tho.
f ¶Probationes. Vidẽ Bart.in l.ſi is.§. pen. ff.vt in poſ.lega. vbi etiam dixi.Tho.
g ¶Diffinitiua ſententia.Vide Pau. de ca. in conſil. xl. pro pleniori in ij.colũ. in fi. Tho.
h ¶Parte abſente.Vide Pau.de Ca. in cõſil.xl.incipit. pro pleniori examinatione. in ij.co.in prĩci.Tho.
i ¶Per aliud iudiciũ. vide Feli.ĩ c.cauſam quæ.in ij.colũ.de teſti.Tho.Diplo.
k ¶Probatio.vidẽ Alexand. plenè in l.ij.in pe.col. ff. ſi quis cau in ver.extra gl. Th. Diplo.

a dam ſunt[a] cauſæ ſummariæ modici,& qua
ſi nullus præiudicij:& in his ſufficit proba
tio per iuramentum:vt ff.ad exhib.l.theſau
rus.non enim nocet domino, ſi patitur me
cauente de damno infecto quærere theſau-
rum meum in fundo ſuo,vbicunque peti-
b tur exhibitio.ſed in actione ad exhibendũ
veniret poſſeſsionis tranſlatio, vt in l. Cel-
ſus.§. Iulianus ad exhiben. vel ſi aliter per
exhibitionem damnificaretur reus:tunc nõ
ſufficeret probatio per iuramentum, ſed ſe
queretur alia,vt ſtatim dicam. In his enim
vbi ita modicum præiudicium vertitur,ex
ſolo iuramento iudex ad ſuſpicionem ſeu
9 opinionem inducitur. Quædam ſunt, † in
quibus aliquale præiudicium fit reo: tamẽ
poteſt reparari per aliud iudicium: tũc alia
probatio requiritur quam per iuramentũ,
c ſ.ꝙ per vnum teſtem, vel aliqua[c] indicia,
vel veriſimilia,ita ꝙ in ſuſpicione vel opi-
niõe iudex aduocetur:vt ff.ad l. Aquil.l.b.in
lege Aquilia.ibi,ad ſuſpicionem iudicem
adducam.& de Carbo.edic.l.iij.§.cauſę.ibi
vel modicum pro puero facientem. vt de
ven.in poſ.mit.l.j.§.ſi in ea.Et iſta probatio
dicitur facta ſummariè hoc eſt, primariæ,
quaſi ad primum gradum probationis,ſcili
cet ſuſpicionem,vel opinionem peruenit.
iſtud quod dicimus prima facie videtur ꝙ
ſic,vel prima frõte:vt C.de edic.diui Adri.
tol.l.fi.vel etiã poteſt dici ſummariè,i. bre-
10 uiter.Nam ad plenam † probationem ſecũ-
dum conſuetudinem hodie approbatã per
Decretales requiritur ꝙ fiant articuli,ꝙ ſin
gulariter & diſtinctè probeẽ:hic verò ſuffi-
11 cit † ꝙ ſummatim negotium probetur:vt d.
l.in lege Aquil.ibi:ſummatim negotio ex-
poſito.Et hoc intelligo in cauſis ſummarijs
valde fauorabilibus,ſcilicet ne propter ꝓ-
bationes deficiant,vt alimentorum & ven
tris.Si verò non ita fauorabiles eſſent, licet
poſsint per aliud iudicium reparari: tunc
d quãtuncunque ſint ſummariè in eis plena probatio requiritur[d]
ex parte agentis.Dicitur autem ſummariè reſpectu defendẽtis:
quia ſi accuſatorem diceret per calumniã poſtulare, vel aliquã
exceptionem opponeret,quæ requireret altiorem indaginẽ: de-
fertur exceptionis probatio,nec impediretur actoris intentio.ff.
vt in poſſ.leg.l.ſi is à quo.§.j.de præto.ſtipu.l.j.§.penulti.ad Tre-
12 bel.l.ille à quo.§.ſi de teſtamento.Et idem dico † in omnibus poſ
ſeſſorijs iudicijs,quę dico ſummariè examinari:vt C.vnde vi. l.
meminerint.aliàs momentanea.& not.C.quorum leg.l.j.in glo.
poſſunt per iudicium petitorium reparari. Nã in eis dico quòd
requiritur agentis plena probatio:vt d.l.j.C.quo.bo.vbi expreſ-
13 ſè dicitur. Circa † verò[e] exceptionem aduerſarij & circa dantes
e dilationes,poterit verſari dicta ſummaria cognitio & ſummariè
dicatur hoc caſu,quaſi prima facie,hoc videatur: cùm iura par-
tium non perfectè diſcutiantur. Quædam ſunt, in quibus par-
tis verſatur præiudicium,nec poſſunt in aliud iudicium repara-
ri,niſi per appellationem,vel alijs modis legitimis,& in his,ſi di
catur procedendum ſummariè,intelligitur ſolum quo ad ordi-
f nem:ſed ab vtraꝗ parte probationes[f] & defenſiones audiuntur:
vt.C.de naufra.l.de ſubmerſis.licet ibi ſit plus quàm ſummariè
agendum:vt extra.de verb.ſigni.c.ſæpe.in cle. In his enim cau-
ſis debet intelligi illa conſtitutio:& ſic loquitur hic. Sic enim in
cauſis vbi omnia ponuntur omnia illa vocabula,ſ.ſummariè,&
de plano,&c.hoc eſt in d.c.ſæpe. multò minus hoc eſt vbi dicit
14 ſummariè tantũ procedi. Et prædicta † vera contra præſentem
proceditur.Proceſſus autem qui fieret contra abſentem, ex quo
poſſet cõtra eũ aliquod decretum interponi,vel diffinitiua ſentẽ
g tia[g] deferri:ſemper debet dici ſummariè agitari.Nam cũ merita
cauſarũ partium aſſertione pandãtur:vt l.fi.C.ſi per vim vel alio
modo.ſi fit parte abſente,non põt dici ꝙ plenè liqueat iudici.for
tè enim ſi pars fuiſſet præſens aliquid oſtẽdiſſet:& ideo totum ꝙ
probaẽ diciẽ cõſtare ſummariè,hoc eſt,primariæ, i. prima facie:
h & ideo geſta parte abſente[h] nõ ita porrigunt effectus ſuos ad ex-
traneos:vt l.qui repudiantis. & l.Papinianus.§. meminiſſe.ff.de
inoffi.teſt.cũ ſi.& ſic ſummatim cognoſci dicit gloſ.de bo.auth.
iud.poſsi.l.cũ proponas.& in auẽ.ibi poſita.& ff.ex quib.cau. in
15 poſ.ea.l.Fulcinius.§.j.& ibi dicit † ꝙ in ſecundo decreto procedit
ſummaria cognitio:& tñ in eo requiriẽ probatio per inſtrumẽtũ
per idoneos teſtes:vt l.fi.C.de bo.autho. iud. poſ. Sed in primo
16 † decreto:quia ibi generaẽ modicũ præiudiciũ:& põt de facli re
parari,ſufficit probatio per iuramentũ:vt probaẽ in auẽ.de exhi.
re.§.ſuſpecto.aliàs §.ſi verò quidã iurẽt.ſic enim ſummatim dici
17 ſentit Spe.in d.§.poſtremo.circa fi.Et ſi quæritur † quæ ſint cau
ſæ ſummariæ.gl.dicit regulariter:oĩs cauſa quæ nõ requirit ple-
nã cognitionẽ:vt l.iudices.C.de iudic. fallit in caſibus qui enu-
merantur.ff.ad exhib.l.iij.§.ſciendũ.Spec.dicit idẽ, & certos ca-
ſus enumerat.ſed Dy.ff.de præto.ſtip.l.j.§.pe.dat certas regulas
ſic: Vbicunꝗ agiẽ cauſa,ſuper qua ſentẽtia lata tribuit ius finale
& aufert plenũ ius,& tribuit alteri:ibi deſideraẽ cauſæ cognitio
plena.vbi verò econtra,non deſideratur plena,ſed ſufficit ſemi-
plena.ff.quis or.in bo.poſ.ſer.l.ij.& ſ.de bo.auth.iu.poſ.l.iiij.§. ſi
cauſa cognita.Sed certè illæ leges hoc non probant, non diſtin-
guunt vtrũ deẽ de plano,an iudice ſedente ꝓ tribunali. Et aliud
eſt dicere de plano,& aliud eſt dicere ſummariè:vt j. dicã in ſeq.
gl.Nã & bonorũ poſſeſsio q̃ tribuit ius,datur à iudice ſedente ꝓ
tribunali:& tñ non datur in forma iudicij:vt not.in d. §. ſi cauſa
18 cognita.ſuæ tñ regulæ multũ mihi placẽt,vt dicamus ſic: † Vbi-
i cunꝗ ſentẽtia data tribuit ius finale, nec põt per aliud iudiciũ[i]
reparari niſi per appellationẽ,vel aliud remediũ: tũc requiritur
cauſæ plenaria cognitio regulariter:vt d.l.iudices.C.de iudi.Fal
lit in caſu d.l.de ſubmerſis.C.de naufra.Itẽ in caſu huius conſti-
tutionis.Itẽ in caſibus,qui ponũtur in c.diſpendioſam. extra de
iud.in cle. Itẽ in caſibus,in quibus ſentẽtia põt ferri cõtra abſen-
tẽ negotiũ liquidari.C.qũo & qñ iudex.auẽ.qui ſemel.& C. vbi
de cri.agi opor.auẽ.qua in prouincia. Itẽ vbi ꝑuenit ad ſecundũ
19 decretũ,vt dictũ eſt.Secũda eſt regula ꝙ † vbi cauſa agiẽ, ſuper
qua ſentẽtia lata nõ parit magnũ præiudiciũ,vel parit tale ꝙ per
aliud iudiciũ põt reparari,abſꝗ alia appellatione,vel reſtitutiõe
vel ſimili remedio:tũc procedendũ eſt ſummariè. Iſtud probaẽ
in oĩbus exẽplis poſitis in d.§.ſciendũ in gl.in eo ꝙ ſ.dixi de iu-
dicijs poſſeſſorijs.ſed hoc ꝙ dico ſummariè,diuerſimodè accipi
tur,vt ſ.oſtẽſum eſt.Sed dices tu:i.nulla lege antiqua reperiẽ ꝙ
agiẽ ſummariè.nã in d.l.iij.§.ſciendũ.ff.ad exhibẽ.dicit ꝙ ſumma
tim debet cognoſci an actoris interſit: & ſic illũ articulum dicit
examinandũ,nõ totã cãm.Simile in cauſa alimentorũ ex Carbo
niano ſummatim examinaẽ an ſit filius:& ſic vnus articulus: vt
ff.de lib.agno.l.ſi quis à liberis.§.ſi vel parẽs.& de Carb.edic. l.
iij.§.cauſæ.& idẽ in ſi.Sed vbi aliqd ꝙ eſt principalis cauſa intẽ-
tiõis,venit examinandũ ſummariẽ:merito tota cauſa diciẽ ſum-
20 maria.Sed qũo cognoſcimus † qñ adijcitur vno articulo ꝙ co-
gnoſcaẽ ſummatim qualiter intelligaẽ.Adꝙ dico ꝙ ſi cauſa prin
cipalis eſt ſummaria,& oẽs eius articuli ſunt ſummarij,eadẽ rõ-
ne,vt dictũ eſt.Si verò cauſa principalis requirit plenã cognitio
nẽ cauſæ:tũc de emergẽtibus & incidẽtibus videamus. Dico ꝙ
q̃dã ſunt emergẽtes,in qbus ſiue quis vincat,ſiue vincaẽ: cauſa
principalis ꝓpter hoc nõ perdiẽ.& in his ſemper dico ſummariè
cognoſcẽdũ.exẽplũ.C.de peti.hære.l.ſi qs libertatẽ.in fi.de inter
ro.act.l.defenſor.§.illud.Nec dico hoc vel alijs emergẽtibus vel
incidẽtibus agi ſummariè reſpectu ordinis:qa in his ordo attẽdi
tur ipſius cauſæ principalis,ſed dico ſummatim cognoſci reſpe-
ctu probationũ:qa cũ res ſit modici præiudicij,ſufficit ꝙ oſten
datur iudici ſic eſſe prima facie,vt dictis legi.Quædã ſunt emer
gentes,in quibus ille qui illas emergẽtes ꝓponit,ſi vincit:ꝓpter
hoc nõ vincit cauſam principalẽ, ſed remaneret in dubio.ſed ſi
perdit in illa emergenti,perdit cãm:cùm actor in prima dilatiõe
nil probauit,petit ſecundã.ſi obtinet non vincit cãm,ſed rema-
net in dubio probationis.Si verò perdit in iſta emergenti:abſꝗ
21 dubio perdit cãm in iſtis.Si quidẽ loquimur † de probatione im
pedimenti fienda ab eo qui petit ſecundam dilationem: dico ꝙ
k ſufficit ſummaria & ſemiplena probatio:[k] quod patet, ꝙ ſufficit
probari per iuramentum: vt extra,de exceptio.c.paſtoralis.& ff.
de excuſatio.tuto.l.ſcire oportet.§.ſufficit.in fi.& ita determina-
uit papa,

uit papa,vt retulit Spe.in ti.de appel.§.nunc verò.verſ.qd ergo.
qđ tenet Gul.in l.ij.§.ſi quidem.ff.ſi quis cau.Et huius caſus eſt
ratio:quia cõſequitur modicũ cõmodum,vt dixi.Sed quãdo de
22 probatione † impedimenti tractaretur:tunc illud nõ aſſero ꝓbari
ex ſolo iuramento,& per ſolum iuramentum.Sed conſidero iſtã
emergentem ex parte reſiſtentis:quia ex denegatione huius dila
tionis cõſequitur magnũ cõmodũ.ſi vult impedire reqritur ple-
na cauſæ cognitio. De hoc eſt tex.C.de dila.l.à procedente.vbi
expreſsè dicitur ꝙ ideo plena cauſę cognitio tũc requiritur:quia
23 ſi negatur,ſententiaretur ſuper principali † .q.igitur de dãda dila
tione quia aliquo caſu requiritur plenaria cognitio,ſ.quãdo de-
negatur:igitur in dubio videtur plenam cauſę cognitionẽ reqri.
ar.ff.de cõdi.inde.l.ſufficit. Quędã ſunt emergẽtes quę habẽt ſe
ecõtra ad p̃dicta,q̃ ex parte eius q emergẽtẽ ꝓponit,ſi vinceret
totũ ibi vinceret.Sed ſi perderet,nõ ꝑ hoc perdit totũ,nec aduer
24 ſarius vincit.Exemplum † in exceptiõe rei iudicatę,de iureiurã
do,&,de trãſac.q̃ opponũtur à reo ante lit.cõte.ad impediendũ
ꝓceſſum.Si enim opponens vincit:totũ vincit.ſi perdit:remanet
lis.Hoc enim ex parte opponentis requirit plenã probationem
vt vincat.Poteſt tamen hæc cognitio dici ſummaria propter bre
uitatem dilationis:quia ſi requireret altiorem indaginẽ: differẽ
illa exceptio quãtũ ad impediẽdũ ꝓceſſum,& cõteſtabitur lis:
poſtea opponetur in vim perẽptorię:vt l.nã & poſtea.in prin.ff.
25 de iureiurã.in prin.in tex.& in gl.Et ex hoc † dico ꝙ ſi opponẽs[a]
a ex illa exceptione ſuccumberet,nec plenè ante litis conte.pro-
bauit,poſito ꝙ ſuper hoc examinati ſunt teſtes & poſt lit.conte.
iterum poterit opponi,& teſtes iterum examinari ſuper eod,&
iterum publicari.Nam primo fuerũt examinati ſummariè:ergo
non impedit examinationẽ,q̃ fit poſt litis cõte.vbi fit plenariè:
ar.l.pe.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& l.à diuo pio.§.ſuper re
bus.ff.de re iudi. Item quia teſtes examinati ſuper vna inſtantia
ad vnum finẽ,nõ impediũt examinationem fieri in alia ad alium
finem:arg.ff.de eden.l.argentarius.§.penul.ff.de furt.l.qui taber
nas.ff.de fur.l.qui tabulas.§.fi.ſed hic ante litẽ cõteſt.producun
tur ad vnũ finem,ſ.ne procedatur.poſtea verò producuntur ad
alium finẽ,i.vt diffinitiuè abſoluatur.& cũ inſtãtia incipiat à cõ
teſtatione:non poteſt dici ꝙ producantur in eadẽ inſtãtia & de
26 hoc eſt caſus extra,de teſti.cap.veniẽs.Quædã ſunt † emergẽtes,
vel verius incidẽtes,vt quando producuntur aliquæ perempto
riæ:& iſtarum quædã ſunt quę à principali intentione,non poſ-
ſunt ſeparari,vt omnis exceptio intentionis.Si enim dico teſta-
mentũ nullũ,qa ruptũ agnatiõe poſthumi:vel ſi dicã actori non
cõpere ius agẽdi,quia meus ſeruus eſt:vel eum qui petit hæredi
tatem nõ eſſe hæredem,quia ego ſum hæres,& ſimilia.nõ enim
poteſt pronunciari de vno, quin pronuncietur de altero,tũc de
hoc incidenti cognoſcẽdũ eſt plenè.quod patet:quia ſentẽtia la-
ta ſuper principali,parit exceptionem rei iudicatæ ſuꝑ incidẽti:
vt l.j.C.de or.iudi.& de or.cog.l.ij.& de exce.rei iudi.ſi inter me
& te.quod intellige ſi principalis cauſa requirebat plenam cauſę
cognitionẽ:vt d.l.ſecus ſi ſummariã:vt ff.de his qui ſunt ſui vel
alie.iur.l.pe.& de libe.agno.l.ſi qs à liberis.§.ſi vel parens. Quæ
27 dã aliæ ſunt † incidentes peremptoriæ,q̃ poſſunt ſeparari à prin-
cipali:vt omnis exceptionis excluſio.nã vtrũꝗ eſſe poteſt: & po
teſt de vno cognoſci,& aliud omitti.Et iſtarũ q̃dam ſunt q̃ prin
cipaliter nõ poſſunt per ſe in alio iudicio agitari:vt exceptio pa-
cti,& ſi q̃ ſunt alię mere exceptiones.& de iſtis ſine dubio debet
plenius cognoſci:cùm ex vtraꝗ parte debeãt plenè diſcuti:vt in
d.l.iudices.C.de iu.& hoc facit:quia parit plenum præiudicium
ab vtraꝗ parte. Quędã ſunt exceptiões quæ poſſunt per ſe exa
minari in alio iudicio:non tamen ad eundẽ finẽ ad quẽ proponũ
tur.in primo exemplũ.in l.vendicantẽ.& l.ſeq.ff.de euic.debet
etiã plenè ꝓbari ea ratione:tamẽ licet quis ſuccũbat per modum
exceptionis,poteſt illud poſtea deducere in iudicium ꝑ modũ
actionis:vt d.l.vendicantẽ.in fi.& l.ſeq.Ratio eſt,quia ad diuer-
ſum finẽ agiẽ:& ſic nõ videẽ eadẽ res:vt l.cũ quęriẽ.ff.de excep.
rei iud.Ita not.Cy.C.ſentẽ.reſcin.nõ poſſe.l.perẽptorias.dixi ple
nè quãtũ ad hoc in l.q Romę.§.duo fratres.ff.de verb.obli.Quę
dã ſunt exceptiones,quę poſſunt ꝑ ſe examinari in alio iudicio
per eundẽ finẽ.per modũ agẽdi:vt exceptio cõpẽſationis.ſic eñ
cùm opponitur tẽdit ad hũc finẽ,vt mihi ſatiſfaciat cõpẽſando:
ita cum ego tendo ad hũc finem,vt mihi ſatiſfaciat ſoluendo,&
ita poſsit ſe in alio iudicio reparari:habet in ſe aliquid ſummarię
cognitionis:quia ſi habet altiorẽ indaginẽ:
iudex nõ debet eam admittere.C.de com-
28 penſa.l.fina.& ideo ſi opponeretur † compẽ
ſatio debiti naturalis,quod non poteſt de-
duci in alio iudicio:hoc non haberet locũ,
ſed deberet plenè examinari ſicut aliæ ex-
29 ceptiones,vt dictũ eſt,ſed admittitur. † Ad
hoc vt opponens vincat,vel vt reprobetur
compẽſatio,requiritur plena cauſæ cogni-
tio,cùm plenum etiam faciat præiudicium:
vt l.qđ in diem.§.ſi rationẽ.ff.de nego.geſt.l.ſi nautẽ.§. fi.ſed ſi iu
dex eam admitteret non reprobando:tũc nõ faceret præiudiciũ,
vt ibi.Et prædicta de his quæ emergũt ante ſententiam.ſed poſt
ſentẽtiã quãdoque occurũt aliquæ emergentes,vel icidentes:&
ideo dicit ꝙ poſt ſnĩam aliqñ opponuntur aliquæ exceptiones
ad merita cauſæ,non ad ſnĩam.vt in caſu l.j.C.de iur.& fac.ign.
& tunc dic idem ꝙ ſ.Quædã ſunt quæ opponũtur cõtra ipſam
30 executionẽ:vt quia dicit ꝙ non debet fieri † executio:quia ſentẽ-
b tia nulla,vel lata prætextu falſorum inſtrumentorũ[b] & alia ſimi
lia:& iſta requirunt ſummariã cognitionẽ quo ad breuitatẽ dila-
tionis:quia ſi requirunt altiorẽ indaginẽ,nõ impediretur execu
tio, ſed exceptio reſeruaretur priſtina cautiõe,de reddẽdo,quod
exigitur.C.de fal.l.ij.C.de preci.impera.offe.auẽ.quæ ſupplica-
tio.& extra de in inte.reſt.c.ſuſcitata.Sed ſi probationes eſſent
in promptu.tñ impediẽ executio:& illæ probationes debent eſſe
plenæ:vt C.ſi ex fal.inſtr.l.fi.ibi:manifeſtis probationibus,&c.
& idem puto qñ opponitur exceptio ꝙ nõ debet mãdari execu
tioni in totum,ſed quatenus quis facere põt,vel alia ſimilia:vt ff.
31 ſol.mat.l.ſi ex diuerſo.§.fi.cum ſi.Quædã † exceptiões opponũ-
tur nõ contra executionẽ ſimpliciter,ſed contra rẽ,in qua fit exe
cutio:& iſte ſimpliciter repuirunt ſummariam cognitionẽ quo
ad breuitatem & quo ad ſemiplenam probationem:vt l.à diuo.
Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iud.Rõ,quia ibi vertitur modicum
præiudicium:quia ſi non mandatur executiõi ſuper illa re,mã-
dabitur ſuper alia.Item de illa quæſtione poterit cognoſci in or-
dinario iudicio,vt ibi dicitur.Sed quando contenditur vtrum
ſententia ſit executioni mandata,vel non:& ſic de viribus ſen-
32 tentiæ:tunc eſt res magni præiudicij. † Sed quid ſi in cauſa ſum-
maria iudex in ſententia dixerit ſe habuiſſe plenam cauſæ cogni
c tionem:[c] an per hoc faciat præiudicium in alia cauſa:Rñ.non:
quia debet intelligi ſe habuiſſe plenam,ſecundum quòd natura
cauſæ exigit:vt l.ſi vno.in prin.ff.loc.& de vſur.l.ſtipulatus.&
de dã.infe.l.danni.infecti quidam.& quia cognoſcere ſumma-
riè non eſt ſolum in iudice,ſed etiam in parte,quæ fortè non cu-
rat producere probationes,ideo quia ſcit cauſam poſſe reparari
in alio iudicio:& hoc maximè verum ſi pars cõtradixit ſenten-
tiæ:vt in c.ſæpe.in fin.de ver.ſig.in cle.Sed illud cap.loquitur in
cauſis,quæ parant plenum præiudicium quocũque modo aga-
33 tur. † Sed ſi in cauſa,in qua requiritur plena probatio, diceret ſe
habuiſſe cognitionem ſummariam:puto ſententiam non valere:
quia plenaria cauſæ cognitio eſt de ſubſtantibus:vt C.de ſen.
l.ex ſtipulatione.& C.commi.vel epi.l.iudex.ideo ſi omittiẽ,vi-
tiatur ſnĩa.& no.C.de ſen.l.prolatam.Item quod ſ.dixi de hac
dictione ſummariè,idem intellige ſi diceretur cauſam debere re
ctè examinari ſimpliciter,de quo verbo fit mentio in d.c.ſæpe.
quia debet intelligi hoc eſſe ſimpliciter ſine plica, ſ.ſine diſtĩctio
ne,& inuolutione:vt ff.pro ſoc.l.coiri.& de vulg.& pup.ſubſti.
l.j.& de ver.obli.l.j.§.ſi quis ſimpliciter.

a ¶ Opponens Vide Angel. de Are.in ſ. actionũ.in iiij. colũ. verſi.aduertas.Inſtitu.de actio.Tho.
b ¶Inſtrumẽtorũ.Vide Ang.ĩ l.admonẽdi.ff.de iureiuran.T.
c ¶Cognitionẽ. Vide plenè per Alexand. in l. ſæpe. in xxiiij. col.ff.de re iu. Tho.

1 ☞ *Cauſa uilis & uilium perſonarum de plano agitari debet,iudice non ſedente pro tribunali & ſine libello,& alijs ſolennitatibus.*
2 *Cauſæ grauioris ponderis ſi agitari debent de plano,quomodo intelligantur.*
3 *Articulus unius cauſæ,qui ordinariè agitari debet, quomodo poterit de plano agi.*
Libellus poteſt produci coram iudice eo non ſedente, & etiam die feriata ob neceſſitatem hominum. Item qui habet terminum ad procedendum coram iudice ſecus ſi ad probandum.
4 *Articuli modici præiudicij,ita quòd ſummariam cognitionem requirant:licet opus ſit quòd iudex aliquid faciat: poterunt de plano,ſcilicet,iudice non ſedente, & tempore feriato ob hominum neceſſitatem expediri. ſecus ſi alicui parti poſſunt eſſe magni præiudicij.*
5 *Quæ ſint illæ cauſæ in quibus non ſperatur ſententia,quæ poſſunt de plano,& ſine cognitione expediri.*
6 *Datio tutoris ex inquiſitione,& bonorũ poſſeſſio,quæ tribuit ius:licet in eis requiratur plena probatio, non tamen dicuntur cauſæ ordinariæ,nec probatio fit in forma iudicij.*

a **De plano.** ªPlanum eſt oppoſitum
alto.Item altum dicitur
ratione loci,vel ſtyli.dicimus enim quē vti
alto ſtylo.Item de plano fieri, oppoſitũ eſt
ei quod fit velociter,quælibet iſtarũ ſigni-
ficationũ põt habere locum hic , vt ſtatim
patebit. Videamus ergo quæ cauſæ debeãt
agitari de plano,& quid importẽt.Et dico,
1 †ſi quidẽ cauſa eſt vilis , vel de vili natura.
vel viliũ perſonarum:tunc hic agiť de pla-
no:vt C.de ſen. auť. niſi breuiores. & ff. de
off.procõ.& leg.l.nec quicꝗ.§.de plano.&
de accu.l.leuia. & tunc de plano importat
ꝙ iudice non ſedẽte pro tribunali:& ſic nõ
in loco alto.Itẽ ꝙ nõ ſeruať ſtylus aliorum
iudiciorum,ſed ſine libello, vel alijs ſolen-
nitatibus cognoſcamus veritatẽ: vt not. in
d.§.de plano.in gl.& Gul.de Cug.in d.l.le
uia.ſecundũ vnã opi.verã.Si verò eſt cau-
2 ſa ponderis grauioris : † tunc regula eſt ꝙ
cauſa debet agitari plenè,& ſolenniter co-
gnoſci:vt l.iudices.C.de iudi.Fallit in qui-
buſdã cauſis quæ agitantur de plano: vt ff.
de quæſtio.l.vnus.§.fi.extra,de iudi. c. no-
uit.in fi.extra,de accu.c.olim.& in his non
intelligiť excluſus ordo iudiciarius:vt d.c.
olim.& ibi no.per Inn.Et ratio,quia in cau
ſis magnis procedere ita repentinè,ſine ſo-
lẽnitate,eſt ſtylus altus nimis.Solũ enim re
ges,& principes hoc faciunt.Sed procede-
re ordinariè,eſt in his de plano procedere,
hoc eſt nõ frequẽter, nec ſtylo alto. Vides
ergo ꝙ ex diuerſitate cauſæ ſtylus diciť al-
tus diuerſimodè : & in his ſemper puto ꝙ
nõ erit neceſſe iudicẽ ſedere alto tribunali,
ſed in camera poterit fieri:& hoc ſi de tota
cauſa agitanda de plano quæritur.Si verò
3 †quęritur de articulo ᵇvnius cauſæ,quę de
b bet agitari ordinariè , an articulus aliquis
poterit agitari de plano:dic ꝙ quædã facit
c quis in iudicio corã iudiceᶜ,vbi ſufficit prę
ſentia iudicis:vt producere libellũ corã iu-
dice.et iſtud ſemper põt fieri de plano,hoc
eſt iudice non ſedente pro tribunali,& die
feriata ob neceſsitatẽ hominũ: vt l.miles.§.
ſexaginta.ff. de adul. Itẽ in appellatione ꝗ
ſolũ corã iudice interponiť: vt C. de ferijs.
d l.j.Per hoc dico ꝙ relationesᵈ nũciorũ,quæ
fiunt iudici,poſſunt fieri de plano:& ſi ali-
qs habet terminũ ad ꝓducendũ aliqd corã
iudice:qa de plano poterit fieri, ꝑ dictas ll.
Secus ſi habuit terminũ ad probandũ:qa ꝑ
hoc ſolũ ꝙ exhiberet corã iudice, nõ fieret
probatio,niſi parti detur copia,et terminus
ad opponẽdũ:& ſic qđ ꝓductũ eſt, appro-
babiť,vel reprobabiť,vt ex hoc ei impone-
e reť fides,vel nõ:vt C.de fi.inſtru.l.fi.ᵉQui-
4 dã ſunt articuli,†in quibus opus eſt iudicẽ
aliqd facere:& tunc ſi qdẽ illud eſt modici
p̃iudicij,ita ꝙ ſummariã cognitionẽ reqrat
ſecũdũ qđ diciť de defenſo.ciui.l.ſi defen-
ſor.§.illud.& dixi in p̃ce.gl.& tunc poterit
de plano examinari:hoc eſt,iudice nõ ſedẽ
te pro tribunali:& de die feriata ob neceſsi
tatẽ hominũ.ff.de interro. act.l.voluit.§. fi.
Si verò illud põt eſſe ab aliqua parte ma-
gni præiudicij:tũc nõ debet agitari de pla-
no,ſed plenè cauſa cognita,& iudice ſedẽ-
te pro tribunali:vt C.de dila.l.à procedẽte.
Et prædicta vera,in cauſis,in qbus venit fe
5 rẽda ſnĩa diffinitiua:ſed cõtingit † aliqñ ꝙ
corã iudice agitãtur quædã cauſæ, ex qui-
bus non ſperatur ſententia,ſed aliquod de-
cretũ iudicis . Et in his dic ꝙ qñꝗ decretũ
tale interponiť in his quę ſunt merè volun
tariæ iuriſdictiõis:& nulla alia cauſa requi
riť,niſi partiũ voluntas.& iſta de plano in-
terponiť.i.iudice nõ ſedẽte ꝓ tribunali: vt
Inſti.de lib.§.ſerui.& ff.de manu.vin.l.non
eſt omnino.Quædã ſunt quę requirũt cau
ſæ cognitionẽ:& tunc ſi quidẽ eſt cognitio
leuis,ſeu ſummaria,vt in tutore ſeu curato
re,q dať ſine inquiſitione.& iſta poſſunt ſi
militer agitari de plano:vt ff.de tut.l. q ha-
bet.§.quælibet loco.& in bonorũ poſ. quæ
nõ tribuit ius:vt ff.qs or.in bo.poſ.ſer.l.ij.§.
dies.& de bo.poſ.l.iij.§.ſi cã cognita.Quę-
6 dã ſunt†quæ requirũt verã & plenã cauſę
cognitionẽ vt datio tutorũ ex inquiſitione
& bo.poſ.quæ tribuit ius:& tũc nõ põt fie-
ri de plano ſed iudice ſedẽte pro tribunali:
vt ff.de cõfir.tu.l.naturalis.§.fi. de bo. poſ.
li.iij.§.ſi cauſa cognita.& d.l.ij.§. dies.ff. qs
f or.in bo.poſ.ſer.Sed aduerte ᶠ:qa in iſtis ca
ſibus licet requirať plena probatio: non tñ
eſt cauſa ordinaria:imò nõ fit probatio in
forma iudicij:imò nulla parte citata:vt no.
in §.ſi cauſa cognita.et d.§.dies.et illo reſpe
ctu põt dici nõ plenaria,per ea quę dixi in
præcedẽti gl.& ſic patet ꝙ illæ ll. ꝗ debent
de plano cognoſci, lõgè differũt ab his,quę debent cauſam ſum
mariè agitari.vnde ex d.l.iij.§.ſi cauſa cognita.& d.l.ij.§.dies.de-
buit Dy.ſumere regulas in materia ſummariæ cognitionis, vt
dixi in præcedenti gloſ.

1 ☞ *Cauſa cognoſcenda ſine ſtrepitu intelligitur.i.ſine rumore.*
2 *Iudex qui cognoſcit cauſam ſine ſtrepitu,cogitur audire partem uolentem ſibi aliquid in occulto dicere.*
3 *In cauſa cognoſcenda ſine ſtrepitu non datur dilatio ad quærendum aduocatos.*

Sine ſtrepitu. Sic extra de accuſa.c.olim.de ſtatu mo-
na.c.ea quæ.& de hære.c.fi.in prin.li.vj.
1 & de iud.c.diſpendioſam.& de verb.ſig.c.ſępe.in cle.Et de†ſtre
pitu quidã dicũt eſſe omnẽ ſolennitatẽ,quæ magis ſpectat ad or
dinẽ,ꝗ ad inuentionẽ veritatis.quorũ opi.refert Inn.in d.c.olim.
de accu.ſed nõ tenet eam bene. Dic ergo ꝙ ſtrepitus idẽ eſt qđ
rumor.& deſcendit à ſtrepo ſtrepis, qđ eſt idẽ quod rumorẽ fa-
cere,ſecũdũ Hug.Sicut autẽ per verbũ de plano,remoueť altitu
do loci & ſtyli,vt dictũ eſt:ita per hoc verbũ ſtrepitus , remoueť
altitudo vocũ,& declamatio: ideo addiť qñꝗ abſꝗ aduocatorũ
& iudiciorum ſtrepitu & figura:vt d.c.fi.in prin.de hæreti.li.vj.
2 Et per hoc†dico ꝙ in cauſis ᵍ,in qbus debet procedi ſine ſtrepi-
g tu:ſi pars diceret iudici ꝙ approximaret ſe ei:quia volebat aliqd
dicere in occulto ꝙ iudex debet hoc facere : aliàs grauaret eum.
Prædicta tñ iura nõ haberẽt locũ in hac cõſtitutione:qa hic dici
tur ꝙ iudex põt:non aũt imponiť ei neceſsitas. In alijs aũt cauſis
iudex nõ cogiť eũ audire,niſi palã ante tribunal:vt de epi.& cle.
3 l.iubemus.in fi. Itẽ licet † deť dilatio parti ad quærendũ aduoca-
h tosʰ:vt ff.ex quib.cau.ma.l.ab hoſtibus.in fi.& l.ait prætor:tamẽ
in caſu iſto nõ erit danda:quia ab ea eſt remotus ſtrepitus aduo-
catorũ:puto tamen ꝙ hoc verbũ ad maiorẽ expreſsionem appo-
natur.Nam per hoc ꝙ dicit de plano,ſatis poteſt intelligi reſpe-
ctu loci,ſtyli,& vocis.

1 ☞ *Figura rei corporalis dicitur potens forma ipſius uel facies , qua rei ſubſtantia figuratur.*
2 *Rei incorporalis figura,dicitur eius natura.*
3 *Iudicij figura eſt ꝙ partes iudicij ſint factæ ſecundum ordinem debitum,& debitã probationem,ſeu proportionem.*
4 *In cauſa cognoſcenda ſine figura iudicij tolluntur ſubſtantialia à iure ciuili inducta,non à iure naturali.*
5 *Clauſula ſine figura iudicij,non adſtringit iudicem ad formam inductam de iure ciuili: ſed ad inductam de iure gentium,uel naturali.*
Item idem importat quod clauſula ſummariè:ſimpliciter,& de plano,ſiue ſtrepitu,& figura iudicij.
6 *In iudicio agitando ſine figura iudicij pars eſt citanda.*
7 *Perſonarum legitimatio requiritur.*
8 *Petitio requiritur licet non ſolennis,& ſufficit ꝙ contineat factum,& in actis redigatur,nec concluſio requiritur,& concluſio inepta non uitiat proceſſum , & ſufficit*
genera

a ¶Plano. Si cõmiſſa eſt cã alicui ꝙ cognoſcat de plano , idẽ eſt qđ ſi ſimpliciter cognoſcenda cõmitteretur,vide Alex.in l. cohæredi.§.coheres. ĩ prin.ff.de vulga.& pupil. Thomas.

b ¶Articulo.viđ Ale. in l.q ante calendas. in ij.col.ff. de verbo. oblig. Tho.

c ¶Corã iudice . Vide alex.in l.j. in ij.colũ. ff.de fer. Tho.

d ¶Relationes. nũciorum. Relationes nunciorũ pñt fieri die feriato ob neceſsitatẽ hominũ. Vide plenè ꝑ Alex.in l.j.§. nunciatio.in vij.col.ff.de ope.no.nũ.&in l.hęc aũt.§.non defendi.ff. ex quib.cau.in poſſ. eatur. Thom.

e ¶L.fi.Vide Alex.in d.l.fi.C. de fid.inſtu. in apoſt.Bar. & Maria.& Soc.in trac. de citatione.arti.xiij. in q.iij. ꝙ relatio nũcij põn fieri iudice non ſedẽte ꝓ tribunali:et Alex. in l. ſi finita.§. Iulia. in xj. col.ff. de dam infec. Tho.

f ¶Sed aduerte . Nota ꝙ ad inſtructionẽ & pręſumptionẽ informandã nõ ſeruať ordo & figura iudicij. addę Barto.ſ.in ver. ſummariè.& Bal.ĩ l. iudices.C.de iudi.& clarius Bal. dicit ĩ c. j.§.ſi duo.poſt gl.ibi de pa.iur fir. qđ põt iudex informationẽ capere à teſtibus nõ iuratis & ſine ordine iudiciario.viđ cõcor.de qbus ꝑ Fran. de Cur.in cõſ.xl. ſuper eo.in fin.ſuæ additio. Thom.

g ¶Dico ꝙ in cauſis. No. ꝙ ĩ cauſis,in qbus ꝓcedit ſine figura iudicij, iudex põt occulte loqui cũ parte,& ſic limita ꝙ ꝗuis ſit iuſta cauſa ſuſpicionis.ſi iudex loquiť cũ parte, vt in Sde.in titu.de diſpu. & alle.in fi. & doct. in c.accedens.el ij.vt lit nõ cõteſt.tñ limitatur ꝑ doctrinã Barto.hic, quã ſequitur Iaſ.in l.apertiſsimi.ĩ iij.col.C.de iud.ĩ xj. cauſa.qđ no.Thom.

h ¶Aduocatos.No.ꝙ dicit Bar. hic ꝙ licet in cauſis ſummarijs nõ debet dari dilatio ad inueniẽdum aduocatum : tñ de hoc dicto valde dubito ꝙ nõ ſit verũ:qa carere aduocato eſt carere magna parte defenſionis.l.aduocati. C.de aduo.diuer. iu. Fulg.in l.certi iuris. C.de iud.facit glo.in l.qđ ſi nolit.§.ſi mãcipiũ.ff.de edil.edic. et tenet Iaſ.in l. fi.ff. de fer.in iij.col.Feli. ĩ c. j.in prin.vt li.nõ cõ-

teſt.facit l.laudabilẽ. in princi.C.de aduo. di.iudi. Cõſtat enim defenſionẽ eſſe de iure naturali.cle. paſtoralis.de reg. iur.c.ius naturale.j.diſt.l.ſcientiam.§. qui cũ aliter. & ibi Flo.ff. ad l.Aquil.not. docto.ff.& C.Inſti.in rub. de exce.& in rubr.extra e. et ꝗuis cauſa ſit ſummaria: non tñ auget dilationes ꝙ tollitur neceſſaria defenſio, vt dicunt omnes in cle.ſæpe.de verb.ſig. & ita pluries obtinui,& obſeruatũ vidi cõtra Bar. & adde quæ poſui in ij. lib. de præſtã.doc.in vij. q. in x. col. vbi ſunt pulchra bona in materia,an & quãdo debeat dari dilatio ad quærendum aduocatum. & vide Iaſ.in l. fi.in j. col. in fi. ff. de fer.& dixi in addi.in l. ait prætor. §. deinde.ff.quib. ex cau.in inte. reſt. non eſt neceſ.Tho. Dip.

generalis,dummodo reus reddatur certus.
9 *Exceptio rei iudicatæ,uel finitæ,& aliæ ad proceſſum impediendum opponuntur.*
Exceptiones magis litem differentes, quã ſubſtantiam rei reſpicientes iudex repellere poteſt.Idem.
10 *Quando agitur ſine figura iudicij,litis conteſtatio non requiritur.Item,*
Poſitiones & articuli habẽtur pro litis cõteſtatione. Itẽ,
11 *Iurare de calumnia.Item,*
12 *Dilationes dantur ad probandum licet breues: licet probationes factæ ſine termino probent.*
13 *Teſtes iurant parte præſente.*
14 *Dicta teſtium debent concludere ſicut in ordinarijs. Item,*
15 *Teſtes & eorum dicta publicantur.Item,*
16 *Teſtes poſt didicita teſtificata non poſſunt produci.*
17 *Editio inſtrumentorum non petitur.*
18 *Concluſio in cauſa non requiritur.*
19 *Terminus ad allegandum neceſſariò non datur.*
20 *Partes citantur ad audiendam ſententiam.*
21 *Sententia in cauſa,quæ tractatur ſine figura iudicij,eſt ferẽda in ſcriptis de iure canonico, & poteſt fieri iudice non ſedente:de iure ciuili neceſſario nõ fertur in ſcriptis:dummodo in actis redigatur.*
22 *Sententia lata in dominum procuratore præſente in hoc caſu tenet.Item ſententia lata in abſentem.Item,*
Iudex præcedente cauſæ cognitione,abſque alia ſententia poteſt rem capere,& illã diſtrahere.

a **Et figura.** ªFigura†cuiuſlibet rei eſt
1 potens forma ipſius,vel
facies,in qua rei ſubſtantia figuratur:vt ff.
de actio.& obli.l.non figura.& ita dicit Io.
And.in c.ſæpe.extra de verb. ſig. in cle.in
gloſſ.ſuper verbo , non exigatur.quod eſt
b verum in figura reiᵇ corporalis.C. de edic.
diui Adria.tol.l.fin . & ff. de verbo .ſignifi.
l.quoties aliquid . vbi hoc melius probatur
2 quàm alibi.Rei verò incorporalis † figu-
ra dicitur eius natura. Vnde certè dicimus
figuram actionis, eſſe ipſius actionis natu-
ram:vt C.de rei vx.act.l.j.§ . cum autẽ ibi-
dem,figura &c.Quædam ſunt facta prout
conſiderantur in fieri,ſeu in actu faciendi:
& ipſorum figura eſt ipſe ordo faciendi.
Vnde in grammatica dicimus figuræ ſim-
plicis:quia ſimpliciter profertur. Quia igi-
tur actus proferendi eſt ſimplex:ideo dici-
tur figuræ ſimplicis.hic autem loquimur
de figura iudicij. Et iudicium licet habeat
multas ſignificationes,tamen hic accipitur
pro actu examinationis, & deciſionis cau-
3 ſæ.Figura† ergo iudicij eſt , ꝙ partes iudi-
cis ſint factæ ſecundùm diem debitum , &
debitam ꝓbationẽ,ſeu ꝓportionem: & iſta
figura iudicij accipit ſuum eſſe,& ſuã ſub-
ſtantiam.quod patet:qa ſi ordo nõ ſeruare
tur,iudiciũ eſſet nullũ:vt C.de ſen.l.ꝓlatã.
4 Vnde ꝑ hoc†quod dicit ſine figura,tollun
tur ſubſtãtialia iudiciorum,vt ipſum verbũ
importat:vt no.Ioan.An.in d.c.ſæpe.in gl.
ſuper verbo,figura.Sed contra hoc oppo.ꝙ
ſublatis ſubſtãtialibus nullo modo erit iu-
diciũ,cũ res non eſt perẽpta , ſine eius ſub-
ſtãtia:vt l.obligationũ ſubſtantia.ff.de act.
& obl.ſed hoc in veritate eſt iudicium,licet
c extraordinarium.ᶜSol.Tolluntur ſubſtan-
tialia iudicij de iure ciuili introducta:non
d aũt ea,ᵈquæ ſunt naturalia à iure naturali,
ſeu gentium inducta naturali ratiõe,vt j.in
multis oſtẽdã.Itẽ aduertẽdum eſt ꝙ Io.An.
d.c.ſępe.in gl.ſuꝑ verbo,nõ exigit.dicit qđ
iudex nõ adſtringiť hoc caſu ad aliquas for
mas,regulas,vel figuras iudiciorũ,niſi in-
quantũ in d.c.exprimatur . & illa expreſſa
magis reſpiciũt figurã facti iudicij,vel cau-
5 ſæ quã iudicij,ſcđm eũ.Tu dic ꝙ iudex†ꝑ
hęc verba releuať ab omni forma & figu-
ra iudicij inducta à iure ciuil.& tenetur ob
ſeruare omnẽ figuram,& formã iudicij in-
ducti de iure gentium,vel naturali ratione.
& de his loquiť vt plurimũ illud c.licet ali-
qualiter egeat declaratione,vt j.declarabo.
Auertẽdũ eſt quod dicit Io.An.ꝙ ſi omnia
dicta verba,ſ.ſummariè, ſimpliciter,& de
planò,ſine ſtrepitu & figura iudicij,hic nõ
ꝓponerẽtur:nõ haberet locum quod diciť
in d.c.ſæpe.vt ipſe ibi not.in gl.ſuꝑ verbo,
figura.quod verum eſt,ſi à primis incipias,
& iſtud vltimũ omittas.Sed ſi proponere-
tur iſtud vltimum,ſ.ſine figura iudicij,licet
omnia verba præmiſſa eſſent omiſſa,idem
importaret:cũ oĩa ſubſtantialia eſſent ſubla
ta.Quod igitur de ſignificatione huius ver
bi dicã,intellige idẽ ſi oĩa coniungerentur.
Quid ergo hæc verba important,per ſingu
las partes iudicij proſequamur latius quàm
in d.c.ſæpe.declaretur . Quæro igitur vtrũ
6 ſit†neceſſe ꝙ pars citetur.Reſpõ.ᵉſic,vt in
e hac l.innuitur.Item quia hoc eſt de iure na
turali:nã primũ hominẽ delinquentem cita
uit Deus dicens, Adã vbi es?Hoc etiã ꝓba
tur extra de re iud.c.paſtoralis.ĩ cle.vbi ſen
tentia domini Imperatoris Henrici qui fe-
cit hanc legem,& poſtea condennauit Re-
gẽ Robertũ Regẽ Hieruſalẽ & Siciliæ,caſ-
ſa fuit ex eo ꝙ citatio non fuit facta legiti-
7 mè.ꝓbatur in d.c.ſæpe.Itẽ an eſt neceſſe†ꝙ
f perſonæᶠ legitimentur.Reſpõ.ſic,vt hac cõ
ſtitutione ibi,vel aliàs legitimę,&c.aliàs ſe
queretur abſurdum, ſcilicet, quòd aliter
nonhabens mandatum à me poſsit mihi præiudicare : & repu-
gnat iuri naturali:vt C.de inoffi.teſta.l.ſi qs in ſuo.& ff.de regu.
iur.l.factũ cuique ſuũ.& extra de regu.iur.c.non debet aliquis.
8 lib.vj.& hoc tangitur in d.c.ſæpe.†Itẽ an requiratur petitio.Re-
ſpon.in caſu huius legis oportet quod procedat accuſatio,in-
quiſitio vel denunciatio: vt dictum eſt aliàs vbi cauſa deberet
agi ſine figura iudicij:vt dicitur in d.capitu.ſæpe.nec eſt neceſſe
quod libellus detur in ſcriptis,ſed iuxta petitionis formam pro
g nunciatioᵍ ſequi debet pro parte agẽtis vel rei ſi quid petere vo
luerit:& in ipſo litis exordio facienda eſt petitio ſiue in ſcriptis,
ſiue verbo:in actis tamen inſerenda,vt ibi dicitur,& iuſtum eſt:
quia naturale eſt quòd agens petitionem ſuam proponat.Nam
coram Salomone mulier ita dixit,Filius meus viuit,filius iſtius
mulieris mortuus eſt:vt not.C.de ſent.ex breui.re.l.ij.& extra de
præſum.c.afferte mihi.& habetur in tertio lib.Regum.iij.c.vbi
h illa petitio latius.& aduertendumʰ quòd illa petitio continet ſo-
lùm facti narrationem,concluſiones.Ex quo infero quòd licet
illa petitio non habeat omnia ſolennia,quæ de iure requiruntur:
vt not.ff.de eden.l.j.in prin.tamen ſufficit ſi eſt generalis:vt eſt
arg.C.de do.excep.l.fin.in prin.Idem ſi concluſio non eſt legiti
mè facta:vt l.j.§.j.ff.ſi men.fal.mo.dixe.Vel ſi non poterat eum
i condemnari,ſed petit eum cogiⁱ.quod fieri non debet:vt C.de
execu.rei iudic.l.j.tamen in hoc caſu quando ſine figura iudicij
proceditur,valebit iudicium.Si enim procedit vbi facti narra-
k tioᵏ eſt abſque conditione nulla:multò magis ſi concluſio non
erit bene facta,ſi tamen ex narratione poſsit comprehendi quid
actor velit:arg.C.de rei vxo.act.lege j.§.j.& hoc eſt quod vo-
lunt dicere verba dicti cap.ſæpe.dum dicit iuxta petitionis for-
mam.q.d.licet non pronuncietur reo quod eſt petitum:ſufficit
ſi pronuncietur iuxta idem quod eſt petitum.Aliud eſt enim
iuxta petitũ,& aliud petitum iudicare.ff.iudi.ſol.lege iam talem.
§.in hac,ver.quid tamen.ſemper tamen intellige quòd non ſit
tanta incertitudo quòd auferat defenſionem reo,vt infrà dicam.
9 Item†an poterit opponi exceptio rei iudicatæ vel finitæ ad im-
pediendum proceſſum.Reſpondeo ſic:quia de iure naturali eſt
ne bis iudicetur in idipſum.Exceptiones verò quæ magis diffe-
runt & fruſtrantur cauſæ veritatẽ,quã ipſam reſpiciant,põt iu-
dex repellere.d.c.ſępe.illę enim de iure naturali nõ ſunt imò cõ

a ¶Et figura.An legatus de latere , & dñi tẽporales poſsint cõmittere cauſas ſummariè,& ſine figura iudicij,vide Iaſ. in l. nemo põt.de lega.j. & Card. Alex.in ca. paſtora. de interpella.& Felin.in c.quæ in eccleſiarũ. in xiij. col.de cõſti. Thom.

b ¶In figura rei. Vide Alexã.in conſi. xlv. in pe.col.in vj.volu. Thomas Diplo.

c ¶Extraordinarium. Per verba, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, videtur remiſſa omnis ſolennitas iuris ciuilis . & ſic remanent quæ ſunt de iure gẽtiũ,vel naturali. Vide Bar. in l.filius ff.de donatio.& in l.filius.ff.de milit. teſta.et Bal.in l.iudices.C . de iudi.& in l.prima,& l.theſaurus.ff. ad exhibẽ . & in l.fi . in prin. in iij. col.C.de iure delibe. & Ioã.de Ana.in cõſil.lv.quia dubia. in j.col.& Frã.de Are. in cõſ.lxxxiij.diligẽter ponderatis . iiij. co.& vide Lud.Ro. in conſil.xx.viſo pũcto.Thomas.

d ¶Non autẽ ea. Vide Rochũ in cap.fin. in fol.xij.in iij.colũ. de cõſuetu.Thomas.

e ¶Reſpõdeo ſic. vide Alex.in l. ſi ſic in ij. col.de leg.j.& ĩ cõſ. ccxviij.ĩ ij.vo.incp. viſis.in ij.col. Tho.

f ¶Quòd pſonę.Ad de Barto.in l.ij.C.de edi.diui . Adria.tollen.& vide de veritate Iaſ.ibi in pe.co. & apoſtil.ibidẽ Andre.Sicu.ĩ l. quãuis. in fi.& Alex.in l.iudices.C.de iudic. & in d.l.ij.in fi.& ĩ cõſ. lxxvij.in vj.vol.ĩ fi. viſo proceſſu.Tho. Diploua.

g ¶Pronunciatio ſequi.Vide Iaſ.in l.j.ĩ iiij.col.C.de eden.& ponas hic Th.Dip.

h ¶Aduertendũ.Not. quòd ſufficit ĩ iſtis caſibꝰ qualiſqualis petitio, & ſufficit etiã libellus . vel petitio generalis.de qua vide Alex.in l.ſi filio. in ij.col.ff.de lib.& poſthu . & eundem in conſil. lx . in pen. colũ.in vj. volu. & Deci.ĩ l.edita. nu.v. C.de edẽ.cum l . qui accuſare in.fi.eo. tit. Et pondera ꝙ Bart. hic vult quòd etiam ſi opponeretur à parte in huiuſmodi cauſis ſummarijs etiam parte opponente ꝓcedit libellus generalis:aliàs ſi pars nõ opponit,procedit libellus ĩcertus,& obſcurus in omnibus cauſis.l.fin.in fin.C. de anna. exce.Iſtam deci.Bar. referũt & ſequũtur quã aliter nõ declarãt Ioan. de Ligna. Pe . de Anc. Ioã . de Imo.in Cle. ſæpe.de ver . ſig . & hoc dictũ multum cõmẽdat et ſequitur Alex.in cõſ.clxxxij. in ij.vo.inci. in cauſa & lite . in ij. colũ. & in l.ſi ita ſtipulatus.§. Chriſogonus. in ix.colũ.ff.de ver. ob.& ſequiť Iaſ. plenè in l.vinum.in pe. col.ff.ſi cert.pet. qc qd conſuluerit Ale. & malè in cõſ.xxxij.in iiij.vol.incip.in cauſa executiõis. in iiij.col.q vult quod iſtud dictũ Bar. ꝓcedat parte nõ opponẽte : ſed ſi pars opponeret nõ procederet libellus : tamen eſt ſibijpſi cõtrarius in cõſilijs,& in cle. & opi.eſt verior. & vide Ale.in l. ſi cum nulla.in ij.co.ff.de re iudic.& Iaſ.in l.j.ĩ ij. co.in prin .ff. de edẽ. vbi videas omnino. &c.Thomas.

i ¶Cogi.vide Ale . in l.actoribꝰ. §. poſt.in vl.co.ff.de vulg . T.

k ¶Facti narratio.Vide Feli.in c. qualiter & qñ.in ij.co.de accuſa.Thom. Diplo.

trariantur. Item an procedi poſsit tempore
a feriato in d.c.ª dicitur ꝙ ſic ſi ſunt feriæ in-
ductæ ob neceſsitatē hominum. ſecus ſi ob
honorē Dei. Ratio: qa de iure naturali ſunt
feriȩ inductȩ in honorē Dei prȩcepit enim
Deus coli ſabbata, et quaſdam feſtiuitates.
10 Itē an ſit cōteſtanda lis? Rñ. †. nō. Nam di-
citur ibi, litis conte. nō poſtulet. Ratio: qa
eſt ſolēnitas iuris ciuilis: eo tñ caſu quo me
b rita cauſarum[b] tractari incipiunt, vt quia le
gitimatis perſonis proponuntur exceptio-
nes, vel fiunt poſitiones, & articuli habent
vim litis conteſtationis ad faciendū de pro
curatore dominum litis. Itē quo ad certos
effectus conteſ. litis, vt C. de procu. l. nulla.
vbi poſt cauſam in iudicio agitatam. & ibi
poſt inchoatam cauſam nō debet lis conte.
ſufficit ergo ꝙ quocunq; modo cauſa inci-
piat agitari. hoc no. in l. nihil. C. de proc. Itē
11 an † de calumnia ſit iurandum in d. c. dicitˀ
ꝙ ſic, ne veritas occultetur. In cōtrariū fa-
cit: quia hæc ſolennitas videtur inducta à
iure ciuili, vt de iura. cal. l. iij. ſed dic primū
verum ꝙ iuramentum defertur in tota cau
ſa de iure naturali, & diuino. hoc eſt tem-
pore Moyſi inductū eſt vt propter credu-
litatē aliquis deberet iurare: vt extra de iu-
reiur. c. & ſi Chriſtus. & Exodi xxij. c. ſi igi
tur iuretur ſup quolibet articulo, vt fiebat
olim, vt C. de iureiur. l. ij. ſatis putarem ſuf-
ficere, maximè cùm tale iuramentum poſ-
ſit omitti: vt d. l. ij. §. ſed quia veremur. Item
12 an debeant † dari dilationes.[c] Videtur ꝙ ſic.
c Nam in d. c. ſæpe. dicitur amputandā dila-
tionis materiam, & litē quātum poterit fa-
ciat breuiorem: nō tñ ſic litē iudex abbre-
uiet, quin probatiōes veræ, & defenſiones
legitimæ admittantur. Et ita dicitˀ ibi ꝙ iu-
ri naturali, & rationi cōgruit. cū enim pro-
bationes ſunt faciendæ, oportet ꝙ fiant in
termino, poſito ꝙ valeant ſi fiant ſine dila-
tione: vt l. vnius. in §. cogniturū. ff. de quæ-
ſtioni. & ff. de adul. l. in crimine. & ibi dixi.
tñ æquum eſt dilationē certam dari cauſa
breuiandæ litis. & ꝙ dicit ꝙ nō ſunt nimis
breues congruit naturali æquitati. Nam au
fert parti actoris ius ſuum: reo verò aufertˀ
defenſio, quȩ ex cauſa naturali eſt. l. vt vim.
ff. de iuſti. & iu. & expreſſum in cle. paſtora
lis. de re iudi. Sed ad qd dabitˀ iſta dilatio in
dicta decretali? Dicitur ꝙ primò datˀ termi
nus ad faciendū poſitiones, & articulos ſi-
mul: poſtea verò detˀ terminus ad producē
dū oīa quæ partes voluerīt. Sed certè illud
eſt expreſsè ſtatutū illius decretalis, q̃ vult
in hoc ſeruari vſum: hoc tñ non eſt de iure naturali, nec ciuili, cū
ſufficiat dari in cauſa ad probandum vnam dilationē: vt ff. de fe-
rijs. l. fi. Vnde in hoc in foro ciuili non eſt ſeruāda illa decretalis.
13 Itē an † in dictis cauſis in quibus ꝓceditˀ ſine figura iudicij, teſtes
debeant iurare? hoc enim nō reperitˀ de iure Digeſtorū, niſi in l.
Theopompus. ff. de dote præle. ſed videtur mea cōſtitutio Impe
ratoris: vt C. de teſta. l. iureiurā. puto tñ ꝙ iurare debeant, per ea
quæ dicta ſunt de iuramēto calūniæ. Sed an præſente parte? Pu-
to ꝙ ſic: aliter auferrentˀ eis defenſiones. quod repugnat naturali
14 æquitati, vt dictū eſt. Circa † verò dicta teſtiū puto ꝙ debeāt eſ-
d ſe talia, quæ cōcludāt[d], ſicut in cauſis ordinarijs: ar. eius quod di-
citˀ in Daniele de Suſanna. & qđ not. C. de teſti. l. teſtium. Sed an
15 † requiretur publicatio teſtium? Glo. in l. ſi quādo. C. de teſti. di-
e cit ꝙ per Danie. inductū eſt ꝙ examinatio[e] fiat ſecretè, vt legitur
in lib. Danie. xiij. c. hoc eſt igitur de iure naturali, ſeu diuino. Ex
hoc ſequitˀ ꝙ debeat publicatio fieri: aliàs auferˀ parti ius defen-
ſionis. Si enim nō publicarentur nō poſſent impugnari teſtes, &
eorum dicta. ſed auferre defenſionē repugnat iuri naturali, vt di
16 ctum eſt. Sed an † in cauſa poſt didicita teſtificata poſsint teſtes
produci? Rñdeo, cū nō ſit prohibitū propter timorē ſubornatio-
f nis[f]. & ſic ex quadā naturali æquitate, quæ eſt, ne aliter alteri in
ſidietur: vt ff. de iuſti. & iu. l. vt vim. hoc eſt introductū, & poſi-
17 tum inter alia ciuilia præcepta. Item, an in hac † cauſa poterit pe-
g tere quis vt ſibi edātur inſtrumenta[g]? Rñ. ꝙ non: quia hoc non
eſt prohibitum nō ſolū de iure ciuili, ſed in naturali æquitate: vt
18 C. de eden. l. qui accuſare. vbi hoc prohibetur expreſsè. Item † an
requiratur cōcluſio in cauſa? nō: vt d. c. ſæpe dicitur. hic eſt enim
ſolennitas merè ciuilis ſtatim cū liquet iudici de cauſa, ſine ali-
qua alia concluſione poteſt ſententiare de iure naturali, vt patet
19 in illa ſententia lata per Salomonem. iij. Regum. c. j. & eodē † ex-
h emplo puto[h] ꝙ non ſit neceſſaria datio termini ad allegandum.
20 Facit quod dixi in præcedenti glo. Item † an debeant partes cita
ri ad audiendum ſentētiam in d. c. ſæpe. dicitur ꝙ ſic, quod intel-
ligitur vt j. dicam in gl. ſuper verbo, prædicto crimine. Item an
21 hoc † caſu cum proceditur ſine figura iudicij, requirantur illȩ ſo
lennitates, quæ à iure poſitæ ſunt circa ſententiam? Reſpondeo
i non eſt neceſſe ꝙ feratur iudice ſedente pro tribunali[i]: vt d. c. di
citur. hæc enim eſt ſolennitas ciuilis: ſed debet ferri in ſcriptis, vt
ibidem dicitur. Certè hoc quòd feratur in ſcriptis, eſt ſolennitas
ciuilis, quæ eſt de eſſe ſententiæ quòd ſit deliberata, & non ſubi-
ta. l. ij. C. de ſentēt. ex breui. reci. ideo dicta decretalis ſtatuit quòd
k feratur in ſcriptis. In foro autem[k] ciuili non arbitror illud neceſ
ſe iſto caſu, vt patet in prædicto exemplo Salomonis. & in dicto
c. in gloſſa. dicitur quòd de iure antiquo non eſt neceſſe ſenten-
tiam proferri in ſcriptis, ſed in ſcriptis redigatur vt poſsit proba-
ri, vt dictum eſt de petitione. nam ſoli aſſertioni iudicis non cre-
l ditur, niſi ſit Papa[l] vel Imperator: vt extra, de probatio. c. quo-
niam contra falſam. eodem titu. c. j. in Clemen. Sed ſi in ſenten-
22 tiando † non ſeruaretur forma leg. j.[m] C. de ſenten. & inter. om. iu
m di. valeret, vt ſi procurator eſſet præſens, & condemnaretur do-
minus: quia hæc ſolēnitas eſt iuris ciuilis, non naturalis, ſeu gen-
tium. quod patet: quia licet alteri abſenti quis non poſſet ſtipula
ri de iure ciuili: tamen alteri oritur obligatio naturalis: vt ff. de
verbo. obligatio. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & ibi not. Et idem pu-
to ſi iudex ferret ſententiam in abſentem non citatum, valeret
hoc caſu in eadem ratione: aliàs ſecus: vt l. furioſo. ff. de re iudica
n ta.[n] & ibi not. in gloſ. idem puto ſi præcedente cognitione, quæ
requiritur ſecundùm ea quæ dicta ſunt: ſi iudex nulla alia data
ſentētia iuberet res capi & diſtrahi pro debito valeret. licet enim
magis illa ſit natura executionis quàm condemnationis: & ſic
non valeret aliàs: vt C. de executio. rei iudica. l. j. tamen hoc caſu
o valeret[o], exemplo dictæ ſententiæ Salomonis illa verò fuit natu
ra executionis. hoc etiam patet: quia talia ante ius Codicis manu
p regia[p] expediebantur, vt ff. de orig. iur. l. ij. &c.

1 ☞ *Iudex qui habet procedere, prout ſibi uidebitur, una uia electa, poteſt ad aliam redire.*
2 *Dictio prout, quando ſimilitudinariè, quando limitatiuè quando cauſaliter, & quando conditionaliter ponatur.*

q Prout.[q] Poſuit plures modos procedēdi, & plures formas: & in his dedit iudici poteſtatem eligendi aliquem prædictarum vel ordinariè procedendi, ſi ſibi videbitur. Sed huic obſtat d. c. ſæpe. vbi dicitˀ ꝙ iudex nō poteſt ordinariè pro-
cedere,

a ℭIn dicto c. Vbi vide glo. in verbo, ob neceſsitatem. §. j. Tho. Dip.
b ℭMerita cauſarum. Vide Alex. in l. ab executore. §. fi. ff. de appellatio. in addi. Barto. & in conſi. clxxxj. in vj. vol. in ij. col. Tho. Diplo.
c ℭDilationes. Vide Feli. in c. licet cauſam. in x. col. de proba. & ponas. & Iaſ. in l. fi. in pe. col. ff. de ferijs. & Alex. in cōſi. clxxxj. in vj. vol. in ij. col. Thomas.
d ℭConcludant. Vide Alex. in conſi. ccix. in vj. vol. in fi. nu. xxiij. Tho. Diplo.
e ℭExaminatio. Vide Feli. in c. veniens. in v. col. de teſta. & Frā ci. de Are. c. fraterni. in vij. col. eo. titu. & Feli. in c. cùm I. & A. in ij. col. de ſent. & re iudi. & dixi in addi. Tho. Diplo.
f ℭSubornationis. Vide Alex. in conſi. lxxxiij. in iiij. vol. in penul. col. cōſide. Tho.
g ℭInſtrumenta. Vide Iaſo. in l. j. in iiij. col. C. de eden. Tho.
h ℭEodē exēplo. Adde etiam in materia ꝙ in huiuſmodi caſibus vbi nō requiritˀ libellus, citatio cū tenore cōmiſsionis, & reſcripti habet vim libelli: et ita in cauſis beneficialibus. Vide in Iaſo. in l. ex quacunq;. in ij. colū. ff. ſi quis in ius voc. non ierit. Tho. Dip.
i ℭSedēte pro tribunali. Vide Iaſo. & quæ ibi ſcripſi in l. fi. de iuſti. & iure. Tho.
k ℭIn foro autem. Vide Car. Alex. in c. paſtoralis. in ij. colū. de appel. & Alex. in l. j. §. ſufficit. ff. de admini. tu. poſt Bar. Tho.
l ℭPapa. Vide Feli. in c. cū nō liceat. in vj. col. in fi. de præſcrip. Tho. Diplo.
m ℭL. j. No. limitationem ad l. j. C. de ſent. & interlo. om. iud. et vide Lud. Ro. in ſin. xx. incip. qđ li. Tho.
n ℭRe iudic. Et ibi vide Alex. in ij. col. de hoc d. Bar. hic plenè. & ponas hic. & vide Alex. in conſi. cxiij. in vj. volu. in ij. col. Tho. Diplo.
o ℭValeret. Aliàs vide Feli. in c. in literis. in ij. col. in iiij. not. de teſt. & ibi in iiij. col.
p ℭManu regia. Vide Ant. Cor. in tractatu de poteſtate regia. in lxxxviij. q. & Fel. in c. cū non liceat. in vj. col. de preſcr. & vult dicere tex. niſi ſit papa vel Rex. & Alex. in l. patre furioſo. in ij. lib. ff. de re iudica. Tho. Diplo.
q ℭProut. Vide Alex. in cōſi. iiij. in j. vol. viſis actis. in iiij. col. & in cōſi. ij. in j. col. in ij. vol. inci. cauſa & lite vertēte. & Lud. Ro. in cōſi. cccxxvj. circa propoſitā. & Feli. in c. ij. in v. col. & ſeq. de reſcri. vbi plenè. & Bal. in repe. l. edita. in lect. Paduana. C. de edē. in xix. col. & no. qa vidi in facto. & allegat in cauſa do. Io. Frā. de Lo. cōtra. Iac. de Bulliconibus corā reuerēdiſsimo dño epiſcopo Cremoñ. cui cauſa erat cōmiſſa, prout de iure. quæ verba, prout de iure intelligunt ſi de iure: qa in reſcriptis ponūtur cōditionaliter per Feli. vbi ſ. & ſequitˀ Bart. hic, qñ dicit de cōfirmatione quæ fit ſine cauſæ cognitione, &c. & do. Io. Frā. Muſettus neſciuit rñdere. & vide Iaſ. in l. edita. in pe. col. & do. de Rota in deciſio. xxxiij. in antiquis, inci. ſi in libello. Io. de Imo. in l. is qui reus. in v. col. ff. de publ iudi. & vide Alex. in l. ſi teſtamentū. in prin. C. de inſti. & ſubſti. Tho. Diplo.
Pro cōcor. Aduerte quod Bar. alle. cōtrarius in hoc verbo, pront. Sed pro ſol. vide concor. quam poſui in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſoc. vbi alleg. contrarium tenere eius quod hic dicit in verbo, prout.

cedere, niſi de partium conſenſu. Sol. Ibi cùm ſit cognoſcenda
committitur, ſ. ſi ne figura iudicij. hic verò fuit dictum, vt poſsit
procedere hoc modo: & ſic non fuit poſitū ſub neceſsitate. l. nō
quicqd. ff. de iudi. & C. quomodo & qñ iu. l. j. Sed dices tu, † ad
1 quid ergo fuit appoſitū prout illi iudici videbitur expedire, &c.
Rñ. ſecūdū hoc potuit eligere quā viam volebat: ſed vna electa
dubium eſt an poſsit ad aliam poſtea redire: ſicut dicimus de eo
qui aſſumptus eſt vt arbitrator: vt no. in Spe. in ti. de arbi. §. ſequi
tur. ver. quid ſi commiſſum. & dixi ff. de furt. l. ſi dñiū. qđ dubiū
hic tollitur. poteſt enim ex hoc procedere modis prædictis hoc
eſt illo tempore, & illa qualitate ſeu ſpecie procedendi, qua ſibi
2 videbitur. Ad † cuius intelligentiam ſciēdum eſt de ſignificatio-
ne huius verbi, prout. Quādoq; enim aliud adijcitˀ per hanc di-
ctionem prout, ꝙ eſt diuerſum ab eo ꝙ primò poſitum erat: &
tunc ponetur ſimilitudinariè: vt ff de ſol. l. prout quiſque. Simi-
litudo enim eſt circa diuerſa: vt no. ff. depoſi. l. ꝙ Nerua Quādo-
que reſpicit idē. & tūc ſi per hāc dictionē adijcitˀ aliquid præte-
ritū, & de illo cōſtat: tūc intelligitˀ limitatiuè: vt C. de edē. l. edi
ta. ibi, ꝓut edicti perpetui monet authoritas. Si verò de illo præ-
terito nō cōſtat: tunc in dubio intelligitur poni cauſaliter, vt ſic:
concedo tibi vt poſsis colligere vectigalia tante quantitatis, ꝓut
eſt hactenus cōſuetū. i. quia ſic conſuetum eſt: vt extra de ver. ſi-
gni. c. abbate ſanè. licet ibi loquatur de dictione ſecundum, vel
iuxta: ſed eadem eſt ratio. Sic loquitˀ quod no. per Cy. C. de con-
trah, & cōmit. ſtipul. l. ſecūdū rñſum. ſed hoc in legibus, priuile-
a gijs, & cōtractibus[a]: quia illa fiunt animo aliquid diſponēdi. Idē
in ſententijs quæ cauſa cognita proferūtur. ſecus in confirmatio
b ne[b] quæ fieret ſine cauſæ cognitione: & tunc intelligitur condi-
tionaliter: vt extra de confir. vti. vel inuti. c. ij. & quod ibi glo. ex-
tra de elect. c. quoniam Abbas. Si verò per hāc dictionē prout,
adijciatur aliquid de futuro: & tūc ponitˀ limitatiuè, vt d. l. edita.
prout dicitur ius dicētis decreuit ȩquitas. Nā illa licētia mutādi,
& emandādi, limitatur ſecūdū modū de prȩterito, ſ. prout edicti
monet authoritas, & ſecundū aliud de futuro, ſcilicet prout ius
dicentis decreuit æquitas. Iſtud reſpicit omne tempus futurum:
& iſta limitatio eſt circa tempus, & qualitatem: vt no. glo. in d. l.
edita. & ſic iudex. hic enim tempore quo vult poteſt procedere
cum figura iudicij, & ſine: & ſic poteſt eligere vnam viā, & po-
ſtea aliam. Item ex eo ꝙ dixi ꝙ ſolū in tempore & qualitate fecit
limitationem: & ſic non in ſubſtantia diſpoſitionis apparet ꝙ ſi
illa qualitas vel tēpus non limitaretˀ, nō vitiaretˀ diſpoſitio. Exē-
plum non poteſt de hac lege poni: quia iudice procedente appa
ret qualiter ſibi videtur procedendū. Pone ergo ꝙ Titius legauit
mihi centū, prout per eum declarabitur. Certè ipſo non declarā
te valebit. ff. de hære. inſti. l. ij. & l. cum pater. §. fi. de lega. ij. C. de
inſti. & ſubſti. l. pen.

Iuriſdictioni præeſt. Id eſt iudici.

1 ☞ *Verbum uidebitur, importat arbitrium boni uiri.*
2 *Differentia inter liberam uoluntatem, & arbitrium boni uiri.*
Voluntas coacta, uoluntas eſt.
3 *Verbum uolo, importat liberam uoluntatem. uerbum libet, item uerbum plenum, ſeu liberum arbitrium.*
4 *Verbum iudicio tuo, importat arbitrium boni uiri.*
5 *Facultate contrahendi commiſſa per uerba importantia arbitrium boni uiri: tunc arbitratur ſuo arbitrio regulato ratione, prout bonus uir.*
6 *Qui habet facultatem contrahendi per uerba ſignificantia liberam uolūtatem, omnia poteſt præter quod donare non poteſt: & dolus debet abeſſe.*
7 *Facultas largiēdi data per uerba ſignificantia arbitrium boni uiri, quid importet quādo datur per uerba liberam uoluntatem denotantia.*
8 *Facultate data iudicādi, per uerba denotantia arbitriū boni uiri: tunc debet ſeruare regulas iuris ciuilis.*
Si per uerba importantia liberam uoluntatem, debet ſeruare regulas iuriſgentium, uel naturalis, non ciuilis.
9 *Cauſa commiſſa ſine figura iudicij, intelligitur ac ſi commiſſa foret per uerba liberam uoluntatem denotantia.*
10 *Poteſtas habens liberum arbitrium non poteſt facere iniuſtitiam parti, ſed ſolēnitatem iuris ciuilis omittere poteſt.*
11 *Clauſula, arbitratus fuerit, & uoluerit: importat arbitrium boni uiri.*
12 *Statutum dicens quòd de facto procedatur, intelligitur manu regia: & ſollennitates iuris ciuilis tolluntur.*
13 *Iudex procedens ſine figura iudicij nō poteſt reijcere exceptionem præſcriptionis.*

c d Videbitur.[c] Hoc verbum videbitur, denotat arbitrium[d] boni viri. ff. ver. oblig. l. continuus. §. cū ita.
1 † & de fideicom. liber. leg. fideicommiſſaria
libertas. Et ita poteſt quilibet dictorū mo-
dorum eſſe iuſtus, & approbatus: poteſt iu-
e dex eligere[e] quem modum vult. Puto etiā
hoc caſu quòd ſi hæc conſtitutio diceret,
prout iudex voluerit, qđ nec plus nec mi-
nus poſſet. Et pro hac declaratione videa-
2 mus differentiam † inter liberam volunta-
tem, & arbitrium boni viri: cum etiam vo-
luntatem inducat. & quidē eſſe voluntatis
eſt quòd ſit libera, nec poſsit cogi neceſsita
te præciſa: vt C. de hæred. inſti. lege cum
proponas. Sed cogitur quadam neceſsitate
conſequentiæ, vt ſi quis vult fugere tor-
menta: hoc vult liberè, & poteſt nolle. ſed ſi
hoc voluerit, in conſequentiam vult illud,
ſine quo tormenta effugere non poteſt. &
iſta eſt neceſsitas conſequentiæ. Nam dici
tur verè, coacta voluntas, voluntas eſt: vt
ff. quod me. cau. l. ſi mulier. §. quod ſi metu.
Voluntas enim eſt quod liberè vult ante-
cedens, & ex iſta deducitur ad volendum
conſequens. Item ſciendum eſt quod ſecun
dum Theologos & Philoſophos quod vo-
luntas nunquam appetit niſi bonum exi-
ſtens, vel apparens: & licet quandoque ve-
lit aliquid quod agnoſcit eſſe malum: illud
vult ſub ratione alicuius boni delectabilis,
apparentis ipſi volūtati. In propoſito vo-
luntas alicuius poteſt conſiderari reſpectu
eius quod ipſe vult tanquam delectabile
ratione regulata, vel non: & illa dicitur vo
luntas libera: alio modo prout ipſe vult re-
cta & regulata ratione: & illud dicitur ar-
bitrium boni viri: quia bonus vir hoc arbi-
traretur: vt ff. iudi. ſol. l. vir bonus. & ff. pro
ſocio lege, ſocietatem. §. arbitrorum. & ver-
3 ba † quæ important liberam voluntatem,
ſunt verbum volo: vt lege, cùm quidam. de
leg. ij. & d. l. fideicommiſ. libertas. & de fi-
f deicommiſ. liberta. Item verbum libet,[f]
ſeu libuerit, ibi, idem enim eſt dicere quod
libuerit, id eſt, quod liberè voluerit. Itē vbi
cunque verbum arbitrium, & ſimilia po-
nuntur cùm hac dictione plenum, ſiue libe
rum: vt l. fideicommiſ. §. quāquam. de leg.
4 iij. † Item hoc verbum iudicio tuo,[g] im-
g portat liberā voluntatem, vt ff. de fideicom.
liber. l. Thais. §. Lucius. ſecundùm gl. ibi po
ſitam. Sed licet aliàs trāſierim ſecūdū illam
gl. videtur mihi tamen ꝙ directò tex. ibi di
cat cōtrariū, ſ. ꝙ importet arbitriū boni vi-
ri. Quod plus placet. Quid enim eſt dice-
re, iudicio tuo, niſi facta diſputatione inter
temetipſum: poſtea iudices ꝙ ad boni viri
arbitriū ſine dubio refertur? Cōlude igitur
quod exceptis prædictis omnia important
arbitrium boni viri, vt videbitur, approba-
bauerit, cōprobauerit, & ſimilia: vt d. l. fidei
h com. vel placebit:[h] vt d. l. Thais. §. ſorore. &
multa quȩ ponuntˀ ff. de le. j. l. ſi ſic. q̃ hic nō
repeto qa dico eſſe regulā de omnibus ex-
ceptis prȩdictis, vt dictū eſt. Nec obſtat ff.
de fidei. l. Grȩce. in pri. vbi ȩqparat verbū
i volo,[i] & verbū cupio, & ſimilia: qa, vt dixi
vtrūq; cōtinet volūtatē: ſed vnū liberā, &
aliud regulatā, vt in ꝓdictis colligitˀ. Verbi
gratia quādoq; cōmittitur facultas cōtrahē
di, quādoq; facultas largiendi ex cā lucrati-
ua, quādoq; facultas iudicādi. Primo caſu
5 † qñ cōmittitˀ facultas[k] cōtrahēdi ꝑ verba ſi-
k gnificātia arbitriū boni viri circa cōtractū:

a ℭEt cōtractibus. Vide Feli. i c. ex parte in v. col. de reſcrip. Thom.
b ℭCōfirmatione. Vide Frāc. de Curte in l. ſcire debem⁹. i iiij. col. ff. de ver. obli. & Alex. in cōſil. lxxxj. in vj. vol. in ij. col. in duob⁹ locis. i pri. T.
c ℭVidebitur. Vide Deci. in l. ſi paſcenda pecora. nū. vj. C. de pact. Tho.
d ℭArbitrium. Vide Bald. in c. j. §. ſi inter partes. & ibi de iſtis verbis, ſi tibi videbitur ſi extrane⁹ ſi arbitrat⁹ fuerit, ſi ibi placebit, importāt arbitriū boni viri, & nō libertatē propriā. Vide Ale. in l. filius fa. in addi. ad bar. i ver. extra glo. & in cōſi. lxv. in j. vol. habita ſup predictis. i j. col. Lud. Ro. in cōſ. xx. viſo puncto. in prin. & vide Lanfran. in trac. de arbi. in j. parte. i x. colū. & poſt. Alex. i l. ꝓtoris. i ver ſic. idē iportat. ff. de his q no. infa. & Alex. in cōſ. clxxv. in vj. vol. inci. cōtingit dubiū. nu. iiij. et x. et in cōſ. lxv. in vj. vo. i pe. col. & i cōſ. clxiij. nu. iiij. eo. vo. Th.
e ℭEligere. Vide Abba. in c. pen. de cleri. non reſi. Tho.
f ℭLibet vel libuerit. Vide Mat. i not. xvj. & Ale. i l. ſi ſic. in j. colū. ff. de le. j. & ibi vide addi. Tho.
g ℭTuo. No. ꝙ Bar. vult hic ꝙ verbū, iudicio tuo, ſignificet arbitrium boni viri cōtrariū voluit idē Bar. in l. ſi ſic. in pri. ff. de lega. j. q; cōtrarietatē ponit in l. captatorias. ff. de hæred. inſti. & Pet. Cor. i l. captatorias. i vj. col. C. de teſta. mili. & Mat. in no. xvij. licet Cor. non alle. & vide Alex. in d. l. ſi ſic. in j. col. Tho.
h ℭPlacebit. Vide Mat. i no. xvj. Tho.
i ℭVolo. Hoc verbū vtrū importat liberam voluntatem, vide Alexā. plene in l. alio. in iiij. column. in addi. Bartol. ff. de ali. & cib. le. in addi. magna. Tho.
k ℭFacultas. Nota ꝙ quando commiſsio fit alicui per verba importātia arbitriū boni viri, debēt partes neceſſariò citari, Ita eſt de mēte Barr. hic, & ſ. in verſi. ſine figura iudicij adde Bald. in lege captatorias. i iij. q. C. de teſt. mili. et vide Iaſ. in lege ſi quis arbitratu. in xiij. colū. ff. de ver. obli. vbi infert ad pulchrā. quæſtionem. Tho.

a ¶ Abſit. No. ꝙ vbi eſt commiſſum quid ſub libera volũtate, non venit dolus. vide plenè per Alex. plures concor. in conſi. cij. incip. ſuper primo. in iiij. col. in ij. vol. & vide Lanfran. in trac. de arbi. in j. parte, in x. col. Tho.

b ¶ Proprium. Vide Bar. & quæ ibi ſcripſi in addi. in l. ſi ſit, de leg. j. cum cõcor. etiam de quibus per Alexan. ibi. Tho.

c ¶ In cuius libera. Vide de apoſtil. in l. ſi ſocietatẽ. §. arbitrorũ. in princip. ff. pro ſocio. vbi videtur contraria Barto. hic addita per ipſum. attamẽ videas ibi. & concor. Tho.

d ¶ Importantia arbitrium. Habẽs authoritatẽ per verba importantia arbitrium boni viri debet ſequi &c. vide Bar. hic, & etiam ſ. in ver. ſine figura. & Alex. in cõſi. ccxviij. in j. vol. in ij. col. & quid de habẽte arbitrium in condemnãdo, an habeat arbitrium in procedẽdo, vide Barto. in l. ſi in lege. & ibi apoſt. ff. loca. & Alex. in l. qui Romæ. §. Callimachus. in vlt. col. ff. de ver. obl. An autem poſſit prorogare punitionem, vide Alexã. ibi in pe. col. Tho.

e ¶ Quæſtio. Vide Alexan. in l. ij. §. volun tatem. in ij. col. ff. ſolu. matri. Tho.

f ¶ Arbitratus. Vide Fran. de Are. in conſi. lxxxiij. in iij. col. Tho. Diplo.

g ¶ L. j. Et ibi vide Iaſo. in iiij. col. Tho.

h ¶ Statuto. Vide Ale. in l. ſi. §. pen. C. de his qui ad eccle. confu. in addi. Bar. & Fran. de Are. in cõſi. lxxxiiij. in iiij. col. in ſi. inci. diligenter ponderatis. & Bar. i cõſi. lxxxij. punctus. & ibi ſcripſi. Tho.

i ¶ Quero an. Nota ꝙ per quancunq; clauſulam appoſitam in commiſſione iudex poteſt auferre exceptionẽ acquiſitã par ti etiam de rigore iuris inductã. quam de cõſi. Barto. hic exclamat Matthe. in not. xv. inci. nota ꝙ ſi iudex. & vide Felin. in c. j. in xx. col. in fi. de conſtit. & plenè per eundem in rubri. extra, de præſcrip. in j. col. vbi tenet ꝙ arbiter iudicaturus ſecũdum æquitatem non debet reijcere exceptionem præſcriptionis contra Ang. cum cõcor. de quibus ibi per eum. & vide Io. de Imo. in Clementi. ſæpe. in fin. de verb. ſigni. Georgi. Vac. in d. cle. ſæpe. §. non ſic tamen. in xxvij. col. & ſeq. vbi plenè. & dixi ſ. in clxxij. vbi etiam per Bartolum & vide Alex. in l. ſequitur. §. ſi viam. in addi. Bar. ff. de vſuca pio. & in l. ſi is cui. §. ſi. in ad ii. Bart. ff. de noua. Tho.

tunc ſine dubio debet arbitrio ſuo regulato ratione, prout bonus vir & diligens paterfamilias facturus fuiſſet: vt l. hæc vendi tio. ff. de contrahẽ. emp. ff. pro ſoc. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. & ff. de oper. lib. l. ſi li-
6 bertus. Sed ſi † hæc facultas concederetur per hæc verba ſignificantia liberam volun tatem: tunc omnia poteſt, duobus exceptis. Primò ꝙ nõ donet. hoc enim non venit in conceſſione voluntatis liberæ: vt l. filius. §.
a j. ff. de dona. Secundò ꝙ dolus abſit a, & omnia alia quæ dolo carent, facere põt: vt ff. man. l. creditor. §. Lucius. hoc enim repugnat regulis iuris gentium, ſecundũ quas licet cõtrahentibus ſe decipere: vt ff. de mino. l. in cauſæ. §. idẽ Põponius. vnde videas ꝙ quãtũcunq; cõmittatur in volũtatem liberã, intelligitur voluntas libera à regulis iuris ciuilis: ſed ſemper remanet limitata à regulis iuris gentiũ, vt etiã in ſequenti not.
7 Secundo caſu principali † videlicet quãdo conceditur facultas largiendi ex cauſa lucratiua: tunc ſi per verba ſignificãtia arbitrium boni viri, debet eligere vt bonus vir. l. cùm quidam. ff. de lega. ij. & de lega. j. l. ſi qui ſic. j. reſpõ. & de leg. j. l. fidei. §. cõtẽ. & de fideic. lib. l. fideicom. libertas. Si verò per verba ſignificatiua liberæ volũtatis: tũc põt facere omnia contra regulas iuris ciuilis, ſeruatis regulis iuris gentium: vt ff. de teſt. mil. l. j. vbi permittitur teſtari militi quomodo vult. & ꝑ hoc põt relinquere deportato cuius ſtatus nullus eſt de iure ciuili: nõ aũt dãnato in metallum, qui eſt ſeruus pœnæ, vel ſeruo proprio: cũ ſeruitus ſit cõ-
b ſtituta à iure gẽtiũ: vt l. neq; eius. §. ſi depor tati. & §. ſeruum pœnæ. & §. ſeruũ propriũ b. ff. de teſta. mil. & hoc vult dicere l. cũ qdã. ff. de leg. j. nam et qui eſt indignus propter offenſam, nõ donat, ſed donatum reuocat: vt l. ſi. C. de reuo. do. ideo bonus vir, hoc eſt iudex, ſecundũ regulas iuris ciuilis non arbitraretur ei largiendũ: licet ſecundũ naturalẽ æquitatem declaratã per ius diuinũ, maioris perfectionis eſt retribuere ei, q offendit, ꝙ alteri: nã ille, in cuius libera c volũ tate committitur, põt eligere indignum. Ter
8 tio caſu † principali, ſ. quãdo committitur facultas iudicãdi: ſi quidẽ per verba impor
d tantia arbitrium d boni viri, debet ſequi omnes regulas iuris ciuilis: vt l. j. ff. de arbit. Si verò per verba ſignificantia liberam vo luntatem: tunc eſt liber à regulis ciuilibus: debet tamen ſeruare regulas iuris gentiũ, ſeu naturalis æquitatis: quod idẽ eſt per di cta iura: et eſt caſus extra, de re iud. c. paſto ralis. in cle. nam Imperator ſolutus eſt legi bus, & ex vigore ſuæ poteſtatis tollit ſentẽ tiam: tamen quia in quibuſdam fecit ibi cõ tra naturalẽ æquitatem, ideo ſententia caſ-
9 ſatur. Et ex † hoc apparet ꝙ in caſu noſtræ legis, vbi ꝑcedit abſq; figura iudicij: quia non committitur iudici per verba ſignificantia arbitrium boni viri, debet ſeruare re gulas iuris gentium, ſeu naturalem æquita tẽ: cũ verbũ ſine figura, importat quaſi cõ mittat per verba ſignificãtia liberã volun

10 tatem. Et per hoc † apparet ſoluta quæſtio e: quando poteſtati dat
e arbitriũ liberũ, an poſſit per hoc parti facere iniuſtitiã. Certè nõ: quia hoc eſt cõtra naturalẽ æquitatẽ, ſed põt omittere ſolẽnitatẽ iuris ciuilis. de hoc per gl. in d. c. ſæpe. in gl. ſuper verbo, defenſio
11 nes. dixi ff. de dona. l. ſi filiuſfa. Sed qd ſi apponuntur † verba ſi
f gnificantia vtrũq;, vt prout arbitratus f fuerit, & voluerit? Rñ. vt ſ. dixi: quia vnum prædictorum ineſt alteri: quia nõ eſt arbitriũ ſine voluntate, & regula eſt qñ ponunẽ duo copulatiuè, quorũ vnũ de neceſſitate alteri ineſt, vnũ reſoluit in adiectiuũ: vt ff. de
g pact. l. j. g ibi, in idẽ placitum, & cõſenſum. i. placitum cõſenſum: ita in propoſito exponatur. i. voluntate arbitratus ſit, & ſic arbitratus ſit, & ſic arbitriũ boni viri importabit. Facit ff. ꝓ ſoc. l. nec adiecit. etiam aliàs niſi ſit dictum, vt libe. vt dictum eſt. Quid ſi
12 † dicatur in ſtatuto h, ꝙ in tali negotio procedatur de facto? Cer-
h tè intelligo eodem modo, ſ. manu regia: vt l. ij. in princ. ff. de ordi. iu. cùm ſit omiſſa omnis ſolennitas ciuilis: nõ aũt ꝙ iura alterius vllo modo tollantur, nec lædantur contra naturalem æquitatẽ, idem per quæcunq; verba concipiantur. nõ enim quis poteſt eſſe ſolutus magis legibus, ꝗ̃ Imperator: & tamen ſua libertas ad
13 hoc non extenditur: ergo &c. Quæro † an i dictis caſibus iudex
i poſſit reijcere exceptionem præſcriptionis, vel aliã præcedentẽ ex mero rigore iuris ciuilis. Rñ. in his quæ ipſe iudex habet face re, non tenetur ſequi regulas iuris ciuilis, ſed in his que iam antè facta ſunt: ita quod ex hoc ius alteri quæſitum ſit, vel ablatũ iudex non habet immutare, ſed tenetur illud ſequi. Caſus eſt ff. de po. l. bona fides. aliàs etiã auferre eſſet ius alterius. quod eſt contra naturalem æquitatem.

Ad hoc. Vel iuſta hoc, id eſt ſecundùm hoc vt C. de iudi. authen. ad hæc. & hic incipit tertia pars, in qua ponit ſtatutum ſpeciale in modo procedẽdi contra contumaces

1 *Dictio cõmunitas, eſt generalis ad uniuerſitatẽ caſtri, uel uillæ cuiuslibet municipij.*

1 **Communitas.** † Nomen generale eſt ad vniuerſitatẽ caſtri vel villæ, cuiuſlibet municipij, ꝙ ab ipſa hominũ cõmunitate principaliter regitur ſic. & C. de epiſco. & cle. auẽ. item nulla communitas. vt x. col. de ſta. contra lib. eccle. §. item nulla communitas.

1 *Dictio corpus, eſt generalis an omnes ſimul habitantes uel non.*
2 *Collegium, quando ſimul cohabitant, & colliguntur ſimul.*
3 *Vniuerſitas poteſt delinquere, & contra eam poteſt procedi.*

1
2 **Corpus.** Generale † nomen eſt ad omnes ſimul cohabitã tes, vel nõ. & quod ſequiẽ collegiũ, eſt † quando ſimul cohabitant & ſimul colligunẽ. ff. quod cuiuſq; vni. l. j. in
3 prin. & eſt caſus expreſſus hic ꝙ vniuerſitas † põt delinquere, & cõtra eam põt procedi: & puniẽ, licet quidã contra, vt plenè dixi in l. aut facta. §. ſi. ff. de pœnis.

Status. Siue liber, ſiue ſeruus, ſiue ingenuus, ſiue libertinus vt ff. de ſtatu homi. l. iij. cum l. ſeq. Item ſiue ſint integri ſtatus, ſiue diminuti: vt ff. de var. & extraord. cog. l. cognitio. §. j. viles ergo homines hac lege tenenẽ, licet aliàs non curetur ſi de Imperatore ſolo verbo maledixerit: vt C. ſi quis Imperat. maledi. l. j. &c.

Dignitatis. Per hoc patet ꝙ in hoc crimine ceſſat priuilegium conceſſum eis qui habent dignitatẽ cũ adminiſtratione, vt ea durante nemo cõueniat: vt ff. de iudi. l. pars literarum. & quod ibi no. ceſſat etiam priuilegiũ cõceſſum quibuſdã in dignitate exiſtentibus: vt C. vbi ſena. vel clar. l. fina. prout ibi tangitur, de modo procedendi & ſententiandi. priuilegium tñ iudicis remanet: qa, vt dixi, hic ſunt legitimandę ꝑſonę.

1 *Laicus non poteſt contra clericum procedere in crimine leſæ maieſtatis, niſi ratione feudi.*
2 *Imperator Henricus fecit priuari quoſdam epiſcopos feudis, propter rebellionem.*

Conditionibus. Maſculus vel fœmina minor vel maior tñ tali ætate qd in eũ cadat delictũ ſui iuris, vel alterius: vt ff. de excep. l. j. in prin. cõiunctõ. §.
1 parui. † Item laicus, ſiue clericus ex vi verborũ, tñ cõtra clericũ non põt procedere laicus, niſi ratiõe feudi: vt extra, de fo. cõpe. c. verũ. C. de epi. & cle. auẽ. ſtatuimus. & iſte † Imperator Hẽricus quoſdã epiſcopos propter rebellionem ſuis feudis priuari fecit.

1 *Citatio quando fit in criminalibus, neceſſariò non requiritur ꝙ exprimatur factum limitatum loco & tempore.*
2 *Reus qui comparuit tempore primæ citationis, ſpecialiter citari debet ad audiendum ſententiam.*

Citatio

3 *Citatio generalis peremptoria ad hoc ut ad ulteriora procedi poſſit, requiritur quando proceditur ſine figura iudicij: licet terminus peremptorius non.*
4 *Citatio ad audiendum ſententiam debet eſſe peremptoria.*
5 *Citationes quæ fiunt in medio iudicij: puta ad audiendum iurare teſtes, ſemper dicũtur peremptoriæ.*
6 *Dilationes, quæ dantur ad probandum, intelliguntur peremptoriæ.*
7 *Hæc conſtitutio loquitur etiam ex parte accuſatoris ſi citetur.*

a
1 **Super dicto crimine.** a Citata vel citatum ꝑ nũciũ, vt eſt j. videẽ ergo † ꝙ
b in hoc caſu nõ ſit neceſſe in citatione exprimi b factum limitatũ loco & tempore, ſed ſufficit ꝙ citetur ſuper crimine læſæ maieſtatis, vt hic apertè dicitur. Sed quid vbi aliàs ſuper dicto crimine debet procedi ordinariè? Reſpõ. idem, vt C. de exhib. re. lib. j. in fin. vbi dicitur ꝙ poſtquã citatus venit ad iudicium debet ex plorare, i. dicere quare fuit vocatus: & ſic patet qd in citatorio hoc nõ fuit expreſſum: qa in criminalibus debent fieri citationes, ſicut in ciuilibus: ff. de pœ. l. abſentem. & ibi not. ff. de reg. iur. li. j. & ibi no. Sed in ciuilibus debet citari reus vt veniat, & ſui præ ſentiã faciat, vt C. quõ & qñ iudex. l. cõſentaneum. & no. in auẽ. qui ſemel. eo. tit. in gl. ſuper verbo, vocetur. contrarium nota. extra de illa. c. j. per Ber. & allegat v. q. ij. §. ſi parens. Sed ibi ſpecia le eſt cum ad ſynodum vocatur epiſcopus fauore dignitatis epiſcopalis. Sunt & alia multa quę fauore hominum qui in digni tates ſunt ſtatuuntur. vt C. vbi ſen. vel cla. per totum. ſed in caſu præſentis cõſtitutionis ceſſat dictus fauor pro eo. qd dictum eſt ſ. cuiuſcunq; dignitatis &c. Sed cõtra in d. c. ſæpe. de ver. ſig. quia quãdo fertur ſententia debet citari ad quid ſpecialiter citetur etiã cũ ſine fi gura iudicij proceditur: & hic dicitur ꝙ vigore huius citationis generaliter factæ ꝙ veniat reſponſurus ſuper crimine tali poſſit ad ſententiam procedi. ſ. ſi citatus in prima citatione non com-
2 paret: quod hic dicitur. Sed † ſi comparuit, & ſtetit ad proceſſum vſque ad finem ſi tempore ſententiæ non adeſt debet citari ſpecialiter ad hoc vt ibi ſit. ſi enim primæ citationi veniẽdo ſatisfecit, ſi poſtea ſe abſentat citari iterum debet. C. de bo. auẽ. iud. poſ. auẽ. ſi qui. Sed tũc vbi debeat citari vel domum ſuæ habitationis quæ fortè eſt in prouincia vel in curia. dicam j. in gl. ſup ver
3 bo edictum. & eſt † aduertendum c ꝙ licet hoc caſu quando ſine
c figura iudicij proceditur: terminus perẽptorius non ſit neceſſarius, vt dicã in gl. ſuper verbo, in termino. tñ vbi quis citeẽ illa citatione generali hoc vt eius vigore poſſit procedi ad vlteriora. requiritur ꝙ fiat citatio perẽptoria, vel tres q̃ habẽt vim perẽpto riæ, vt d. l. cõſentaneum. & hic ſue fiat litis cõte. ſiue poſt, vt ibi
4 not. Item dicta † citatio ſpecialis ad ſniam audiẽdã ſimiliter de-
5 bet eſſe peremptoria, vt l. ad perẽptoriũ. ff. iudi. aliæ † verò citatio nes quæ fiunt in medio ad certũ actũ. vt ad videndũ iurare te-
d ſtes, & ſimilia. ſemper intelliguntur perẽptoriæ, d vt extra de exce. c. paſtoralis. & ibi de hoc per Io. An. facit C. qa accu. nõ poſ. l. ſi ea. vbi. terminus ille intelligitur peremptorius. quod patet: quia
6 vlterius nõ audiẽ. Dilationes † verò quæ danẽ ad ꝓbandũ intel-liguntur perẽptoriæ cũ nõ denẽ plures ꝗ̃ vna niſi cã cognita, vt ff.
7 de ferijs. l. ſi. Item ex eo † ꝙ dicit ſimpliciter ſuper dicto crimine, patet ꝙ loquiẽ hæc cõſtitutio etiã ex parte accuſatoris, ſi citeẽ ꝙ veniat ad ꝓducendum, vel ſi inquiraẽ de imponẽdo pœnã talionis. Iſta enim ſunt de tãgentibus iſtud crimen: ergo &c. vt patet in textu.

1 *Nuncius conſtituitur à iudice.*
2 *Infamis & uilis poteſt hodie eſſe nuncius.*
3 *Nuncius de iure ciuili debet eligi perſona diues & honeſta.*
4 *Nuncius iurat ſe facturum officium legaliter.*
5 *Nuncius ſi eligi debet à concilio tunc conſtare debet de eius electione non ſi à iudicibus eligitur.*
6 *Nuncius non citat ſine commiſſione.*
7 *Nuncio citanti in prouincia citatus credere debet. ſecus ſi citat extra prouinciam: quia non creditur ſine literis.*
8 *Nuncio delegati citanti non creditur ſine literis.*
9 *Arbiter & iudex inferior utuntur nuncio ſuperioris.*
10 *Nuncio referenti ſe citaſſe, & in dependentibus ab eius officio creditur.*

e
1 **Per nuncium.** e † Nuncium conſtituit ipſemet iudex, vt C. de ſpor. l. ij. & ibi not. & in auẽ. de iudi. §. neceſſarias. co. vj. & puto ꝙ poſſet cõſtitui etiam infamis, licet ſit officiũ publicum. Nam viliſſimis perſonis cõgruit ſecũ dũ mores noſtros: ergo ad hoc infamia nõ repellit, vt C. de infa. l. j. li. x. Pro hoc l. nec infamis. C. de decurio. lib. x. ſed ſecundum
2 leges deberẽt † eligi perſonæ diuites, f & ap-
f probatę, vt in auẽ. de iudi. §. de his aũt. colla. vj. Facit qa infamis poteſt eſſe procurator. Inſti. de excep. §. ſi. & arbiter. vt ff. de arbi. l. Pedius. aliàs incipit parui. & ff. de poſtul.
3 l. j. §. ſed et æquiſſimum. † & ſi diceres quõ credetur ei cùm infamis non poſſit eſſe te-
4 ſtis? ſtatim dicã. Item debet † iurare ſe facturum officium legaliter: arg. C. de fide inſtru. l. cõparationes. & C. de ſecũ. nup. l. hac edi ctali. §. his illud. & arg. in auẽ. iuſiurãdum ꝙ præſtatur ab his. §. j. col. ij. puto etiam ſi nõ iuret poſſe eum exercere officium. C. de ar bit. auẽ. decernimus. Eligitur enim periculo iudicis eligentis, vt d. auẽ. de iudi. §. hoc
5 aũt. & ideo dicitur † ꝙ ſi nõ apparet ꝙ aliqs ſit electus nũcius: ꝙ nõ eſt curandum: cum
g ſtatim g eo ꝙ ſibi ſit commiſsio de citãdo in ipſa cõmiſſione eligitur. Sed ſi ex lege municipali electio nunciorũ deberet fieri à cõ cilio, & nõ à iudicibus: tunc debet cõſtare de ea: vel ſufficeret qd eſſet in poſſeſſione exercendi illud officium. l. Barbarius. C. de
6 off. præſi. & C. de teſti. l. j. nec poteſt † nũcius aliquem citari, niſi fiat ei cõmiſſio. de exhi.
7 re. l. neminem. Sed an citatus † debeat crede re ei eſſe nũcio? Rñ. vt dicit in auẽ. de col. §. eos col. ix. ꝙ actores qui mittunt in prouin cijs anteꝗ̃ inchoent officiũ, debent ſuas literas inſinuare iudici prouinciæ: ex qua colligiẽ ꝙ ex eo ꝙ in curia ipſius iudicis ap paret ꝙ talis eſt nuncius ꝙ poſſint citari ꝑ eum oẽs ſubditi ſui in eius territorio, & in eadem prouincia, nec eis aliter fides fieri debet: & ſic debet credere, licet in multis partibus obſeruetur ꝙ tales nunciꝫ habent aliqua ſigna, quibus cognoſcantur, in quo cõ ſuetudo loci eſt ſeruanda. Sed ſi citaret ex tra prouinciam: non eſſet credendum ei ſine literis, vt d. §. eos. Facit C. de mãda. prin. l. prima. & hoc in iudicijs ordinarijs. Sed
8 nuncio † delegatorum videtur non creden dum ſine literis, vt extra de offi. delega. c. prudentiam. Facit qd
9 no. in titu. de cita. §. j. per Specul. Sed an † arbiter iudex inferior poterit vti nuncijs ſuperiorum? Reſpõ. hic in auẽ. de defen. ciui §. deinde eos. ibi, ex prouinciali officio &c. Sed an eidem nũcio
10 referenti † debeat iudex credere cum ſit vnus h? Quidam dicunt
h ꝙ non, vt l. iuriſiurandi. C. de teſti. contrarium eſt verum, vt hic cùm in ſingulari dicat nuncium. Facit C. de epiſco. & cleri. l. ſi oẽs. §. ſi verò apparitorum. & ita vtimur. & creditur eis in his quę ſi bi cõmiſſa ſunt, & ex eorũ officio dependent. vt ſi citaſſe, & ſimi
i lia. Facit C. de fal. l. ſi quis decurio. Similiter quia i etiã ſeruus de facto proprio interrogatur. C. de quæſtio. multò magis infamis. Si verò ei cõmitteretur aliquid, & refert ꝙ alios feciſſe vidiſſet. tunc in modicis credit ſibi, in magnis non: eatenus vt iudex poſ ſit procedere, vt ff. de reb. eo. l. magis puto. §. ne tamẽ. & C. de ac cu. l. ea quidem. Facit ff. de cuſto. reo. l. diuus. & quod dixi in gl. ſuper ver. denunciationem &c.

1 *Sigillo proprio uel publico creditur in citationibus.*
2 *Citatio poteſt ſignari ſigillo alieno, ſi de hoc mentio fiat in ipſa citatione.*
3 *Citatio licet fiat per literas, nuncius debet tamen eas portare.*
4 *Creditur nuncio aſſerenti ſe portaſſe literas citationis, etiam ſi pars neget.*
5 *Actor põt portare literas citatorias, dũmodo præſentet coram teſtibus & notario.*

1 **Per literas.** Sigillatas ſigillo proprio, vel publico, † vt in l. ſi publicanus. §. j. ff. de publi. & C. de epi. & cle. l. ſi qua per calumniam. & ibi not. & extra de probat. c. poſt ceſſionem. Poteſt etiam ſigillare alieno annulo dũmodo faciat
k de hoc mẽtionem, k ff. de teſta. l. ad teſtiũ. §. ij. de hoc in Spe. de cita. §. iã de citatione. ver. literas. igitur puto tutius eſſe ꝙ tales lite-
2 ræ publicent manu notarij, & ita multi obſeruant. licet aũt † fiant literę: tñ eſt neceſſarius nũcius ꝙ portet. Sed in hoc differt. qa qñ ſolus nũcius mittiẽ, debet talis eſſe ꝙ citatus debeat credere ipm

¶ Sup dicto crimine. Vide Ale. in l. j. in fi. ff. de leg. ij. Thoma.

b ¶ Exprimi. Vid Ale. in l. ſtatuliberos. §. Stich⁹ ami. ff. de ſta. li. in addi. ad Bar. & in l. inter accuſatorẽ. i ver. quero vtrũ. ff. de publ. iu. & cũ dẽ Ale. i l. filiuſfa. §. diuus. in pe. col. ff. de le. j. Thomas.

c ¶ Aduertendum. Vi de Feli. i c. licet cãm. in xij. col. de ꝓba. & Iaſ. in l. ſi. in ij. col. ff. de fer. Thomas.

d ¶ Intelligunẽ perem ptoriæ. Vide Feli. in c. ad petitionẽ. in vij. colũ. de accu. Tho.

e ¶ Per nunciũ. Vide Car. Alex. in c. cũ pa rati. i vij. co. de app. et apoſ. Ale. i l. cũ q. §. ff. cõmo. Thomas.

f ¶ Perſonę diuites. Vi de Fel. in c. prudẽtiã. in fi. in prin. de offi. dele. Thomas.

g ¶ Cum ſtatim. Vide Pau. de ca. in l. inſulę. poſt. princ. ff. de iudic. Vho.

h ¶ Credere cũ ſit vn⁹. Vide Iaſ. in l. ꝓperã dũ. §. & ſi quidẽ. C. de iudi. in iij. colũ. & Ale. in l. j. §. circa cu ius. ff. de offi. præfe. vrb. Thomas.

i ¶ Siſt qa. Vide Iaſ. & ponas hic in l. ij. §. ſi abſens. ff. ſi ex nox. cã aga. Thom.

k ¶ Facit de hoc men tione. Vide per Car. Ale. c. cum parati. in viij. co. de appel. & apoſt. Alex. in l. cũ qui. §. ſi. in ſi. ff. cõmo. Thomas.

a ¶ Sed an actor. Vide Alex. in l. iuſtè poſſidet. in vij. col. ff. de acqui. poſ. & in antep. colum. & ibi ſcripſi. Tho. Diplo.

b ¶ Per edictum. Vide Alex. in l. inter accuſatorē. in vlti. col. ff. de pub. iud. in verſi. vlterius quæro. in addi. Bar. & in l. j. §. præſides. in addi. magna incip. præſides. ff. de requir. reis. & Iaſ. in l. fi. in pe. col. ff. de iuriſdi. om. iud. & dixi in l. omnes. C. de epi. & cle. & vide Apoſtil. Alex. in l. ſi eo tēpore. C. de remiſ. pi. & Iaſ. in l. nec quicquam. §. vbi decretū. in ix. colū. ff. de offic. procon. & leg. Tho.

c ¶ Citet ꝑ edicta. Vide Alex. in l. ij. in iij. col. in verſi. ſecundò principaliter quæro. ff. de appel. recip. in apoſtil. Bar. Tho.

eſſe nuncium, vt in præcedenti glo. hic autem ſatis eſt vt credat, vel credere debeat literas eſſe talis iudicis. Sed dices, † quid ſi iſte ne-
3 gare voluerit literas ſibi fuiſſe portatas? Reſpōdeo, iudex ſtabit in hoc relationi ſui nuncij. reus enim ſe citatum cognoſcit à iudice per literas. An autem fuerit nuncius ipſius iudicis eſt cognitio. & portare ipſas literas eſt ſignum euidens ꝙ ſit nuncius: arg. ff. de lega. j. l. ſeruum filij. §. eum qui chirographum. C. de dona. l. j. Sed an † actor ª
4 ipſe poterit portare literas citatorias? Videtur expreſſum ꝙ ſic. ff. de fur. l. eum qui. §. ſi epiſtola. verſ. ſed ſi interfuit. vbi quis pro ſe portat epiſtolā. Sed ſi pars negaret eam ſibi præſentatam fuiſſe: eſſet graue: quia ſibi actori crederetur, niſi fortè literarum præſentationem probaret per alios: & ideo ſi præſentaret coram teſtibus & notario qui inde conficeret inſtrumētum, putarem ſufficere &c.

1 ☞ *Citatio per edictum competit ordinarijs, & delegatis à principe.*
2 *Citatio ꝑ edictū de iure canonico quibus caſibus fieri poſſit. Citatio per edictum non fit, quando quis citare, poteſt per nuncium: uel per literas.*
3 *Non poſſe tutè accedi ad locum citationis per nuncium, quando dicatur: uel quod nuncius impediatur.*
4 *Cautela ut antequam fiat citatio per edictum, quòd iudex capiat informationem de non tuto acceſſu.*
5 *Terminus in citatione per edictum, debet poni congruus, ut ueniat in notitiam citati, & poſſit ad locum citationis comparere.*
6 *Iudex qui citat per edictum quomodo moderabit terminum dandū citato ad cōparēdū.*
7 *Si in termino citationis quis comparet, & allegat abſentiam citati, & petit ſibi prorogari terminum ut inueniat citatum, terminus debet ei dari.*
8 *Iudex non ueniente abſente, data dilatione, poteſt contra ipſum ut in contumacem procedere.*
9 *Citari extra territorium quando poſſit ſubditus, per edictum uel per nunciū, uel literas.*
10 *Papa citat quemlibet ubicunque exiſtentem, & officialis imperij qui præeſt uni prouinciæ poteſt homines exiſtentes in quaelibet prouincia imperij: citare.*
11 *Imperator uel princeps ſecularis, non poteſt citare quem in terris eccleſiæ, ſed ſcribit ſuperiori ut notificet.*
12 *Si iudex in cuius territorio degit, citandus negligat citationem ad literas citantis notificare: tunc iudex extra territorium, citat per edictum, uel per nuncium.*
13 *Citatus qui in primo termino cōparuit ſi poſtea ſe abſentauit, quomodo citabitur.*
14 *Citatio per preconem admittitur, ubi citatur in certa perſona.*
15 *Conſilium quid agere debeat iudex, quando citatus in primo termino comparuit, & nō eſt locus detentioni, & ſic extra territorium.*
16 *Citari per preconem, quando quis poſſit.*

b 1 **Per edictum.** b Iſte modus † citandi cōuenit ordinarijs & delegatis à Principe, & non alijs. C.
2 quomodo & quando iudex, authen. qui ſemel. † Item nō ſolum in his caſibus ſed in alijs omnibus, vt ibi patet, ſed de iure canonico, non poteſt fieri, niſi de ſpeciali commiſsione Papæ, & tunc ſolum contra eos qui procurant ne ad eos citatio perueniat, vel ad quorum loca non poteſt tutè accedi. vt extra de iudic. c. ij. in cle. quæ limitatio ſecunda fuit multum æqua, vt ibi patet, ſic puto iudices in foro noſtro debere practicare: nam iſti tres modi citandi permittuntur alternatiuè, & ſic iudicis arbitrio, Sed in his debet ſeruare æquitatem, vt in aut. iuſiuran. quod præſta. ab his. §. j. & per Innocen. extra. de conſtitu. c. fin. gloſ. not. & Archi. de conſtitu. lib. vj. ſi ergo poteſt per nunciū citare, vel epiſtolas, vel
c literas: non eſt æquum quod citet per edicta c, & ſi faceret, graua-
3 ret partē, & ideo per iudicem appellationis, poſſet infringi † proceſſus hoc autem. ſ. quem impediri ne ad eum citatio perueniat, vel non poſſe accedi tutè, ſæpe accidit, ſcilicet quādo citatur aliqua ciuitas, vel dominus: aut multi ciues vnius ciuitatis. argumen. extra, de reſcript. c. ſtatutum. §. non eiuſdem. lib. vj. Item ſi locus in quo perſona eſt citanda eſt rebellis, non enim tutè mittitur nuncius ad locum inimicorum: vt l. ſciendum. ff. de lega. &
4 l. de ætate. ad Trebel. & l. iij. ff. ex quib. cau. ma. puto † tamen rectè fieri, antequam hæc citatio fiat ꝙ ſuper hoc ad iudicis infor-
5 mationem aliquid cognoſcatur, vt d. l. de ætate. Sed † quis terminus in tali edicto ponetur? reſpon. congruus vt poſſit venire in notitiam citati, vt poſſit poſtea ad locum citationis comparere

in ciuilibus: vt d. c. j. de iudic. in cle. ne aliàs edictum cōtineat impoſsibile, vt ff. de eo quod cer. lo. l. ij. §. ſi quis. in criminalibus verò datur dilatio longior ſecundū formam. l. ij. C. de exhi. re. quæ tamen dilatio non videtur neceſſaria in hac l. cum abſq; figura iudicij procedatur. cum illa ſit ſolēnitas iuris ciuilis: vt ſ. nota. in
6 gloſ. ſuper verbo, figura. Sed † qualiter ſciet iudex moderare terminum, cum ignoret vbi reus moretur? Reſpon. text. eſt C. quomodo & quādo iudex. auꝫ. qui ſemel. vbi dicit ꝙ iudex præſens, debet examinare vbi ſit reus, ſed hoc videtur impoſsibile ꝙ teſtes examinati coram iudice hoc dicant, ſ. aliquē modo eſſe Florentiæ. Vnde oportet ſic intelligi, vt dicit tex. in authen. de exhi. re. §. ſi illud verò. col. vj. vbi dicitur ꝙ iudex examinet inquantū poſsit in quam terram abiſſe dicitur. ex eo quod dicitur abiſſe: apparet ergo quòd ſufficit ſola fama, vel vulgi opinio ꝙ in certum locum dicitur abiſſe. quod ergo in d. authen. dicitur vbi ſit, id eſt vbi eſſe dicitur, & ex eo quòd dicitur examinet, poterit intelligi ſummatim ad ſui informationem, etiam parte non citata, vt ibi not. Hæc eſt practica vera, & pulchra, & notabi. Quid ſi hanc examinationem nō fecit? Certè aliquid de ſubſtantialibus videtur omiſſum. vſus tamen & communis practica hoc nō patitur, ſed ſatis eſt aſsignare terminum congruentem per diſtātiam loci, vbi eſt vel vbi habitare conſueuit: ſicut ibi citare ſufficit. l. j. §. j. de libe. agnoſcen. l. iiij. §. domum. aliàs prætor. ff. de dam.
7 infe. † Quid ſi intra terminum comparet aliquis, & dicit citatum abeſſe petens ſibi terminum prorogari vt citatum inueniat, & ei denunciet: an ſit audiendus? Reſpō. iſte videtur excuſator ad allegandum cauſas abſentiæ: ideo audiendus faciendo fidē de abſentia quo facto ſi petat terminum, vt eum inueniat, & ei denunciet eſt audiendus, vt C. vbi de crimi. agi opor. authē. qua in pro-
8 uincia. Sed quid ſi talis reuertens dicit † ſe illum diligenter inquiſiuiſſe, & non potuiſſe inuenire vbi eſſet? Reſpon. ꝙ procedit iudex tanquam contra contumacem. Nam poſt illam dilationem auditur, ſi ille veniat vel mittat legitimè: aliàs ſecus, vt dicta aut. qua in prouincia. hic autem neutrum faciat. Sed an prædictis
9 † modis quis poſsit citari vbicunque ſit etiam extra territorium ciuitatis, quod videtur C. de epiſco. & cleri. l. omnes. §. ſi verò apparitor. & de offi. præfect. vrb. l. ij. vbi ſubditum ſuum quis citat etiam extra territorium exiſtentem. In contrarium eſt caſus extra, de re iudica. c. paſtoralis. in cle. vbi declaratur ꝙ Imperator per ſe non poteſt citare eum qui eſt in terris eccleſiæ, ſed debet ſuperiori denunciare vt ei nunciet. Cy. in quadam diſputatione dicit ꝙ illud fuit compoſitum per errorem Canoniſtarum. Sed cùm illa decretalis fuerit facta in generali conſilio, vbi eſt copia magna intelligentium non eſt veriſimile ꝙ in illo c. fuerit erratū, vnde temeraria eſt dicta ſolutio. Vnde dicit Paul. de Leaza. in d. c. ꝙ ille qui eſt iudex alicuius ratione domicilij poteſt citare illum extra territorium quacunq; citatione: cùm talis abſens aliū ab iſto ſuperiore nō habeat per quem citari poſsit. & ita loquuntur iura prædicta. Si verò loquimur de ſubiecto ratione delicti vel contractus: & ſic per accidens: & tunc talis iudex non citat extra territorium, vt d. c. paſtoralis. & hoc quo ad executionem faciendam in rebus quæ aliàs non ſunt in territorio citantis, vt extra, de fo. compe. c. Romana. §. contrahentes. lib. vj. Sed certè primum membrum ratione domicilij placet, ſecundum diſplicet: primò per dictum §. contrahentes. vbi fit citatio extra territorium, etiam quo ad pronunciationem de mittendo in bonis quæ non ſunt in territorio citantis. Secundò quia directo eſt cōtra caſum huius conſtitutionis. Et ꝙ ſic intellexit Imperator, patet: quia citationem factam de rege Roberto exiſtente extra territorium, aſſerit legitimè factam: & loquitur hic de citatione facta à quocunq; qui præeſt iuriſdictioni. Item in cauſa capitali. Et ſi dices: hoc Imperator non potuit. concedo in terris eccleſię.
10 Dico ergo † quòd Papa poteſt citare quemlibet vbicunq; exiſtētem: quia ipſe eſt vicarius ipſius, cuius eſt terra & plenitudo orbis eius, vt extra, de iudic. c. j. in clementina. Ita per vniuerſum Imperium officialis qui præeſt vni prouinciæ, poteſt citare homines exiſtētes in qualibet prouincia Imperij: quia hoc facit authoritate Imperatoris, vt dicta l. omnes. §. ſi verò apparitor. & d.
11 l. ij. de offi. præfe. vrb. & hic. ſed Imperator † vel alius princeps ſecularis non poteſt citare quem in terris eccleſiæ: quia etiam illas terras ſibi liberè reſeruauit, vt d. c. paſtoralis. debet ergo ſcribere ſuperiori illius loci vbi perſona citāda moratur, vt notificet ſibi, vt ibi,

12 vt ibi, & ff. de requi. re. l. j. §. j. Sed † quid ſi ille iudex ſcribat ꝙ nō vult ei notificare? Videtur ꝙ non imputetur hoc reo: qa per eū nō eſt factū, vt ff. quod vi aut clam. l. j. §. fi. ſed ſecundum hoc iudex non pōt expedire proceſſum: ergo dic ꝙ habebitꝰ tanꝙ legitimè citatus. licet enim ipſe de ſe nō impedierit citationē fieri: impediuit tū defenſor eius, ſ. ſuus ſuperior, quod ſufficit extra de elec. c. cauſam. in cle. ibi, verū ſi per appellationē vel ſuorum
a &c. Vel dic ꝙ ꝓpter eius negligentiā ª poterit ipſe iudex citare per edicta, vel nūcium: ſicut ſi eſſet in eius territorio. arg. C. vbi in rem act. l. ij. & de iud. l. nulli. & quod ibi no.
13 & hoc plus placet mihi. Quid ſi in primo termino † citatus cōparet, & poſtea ſe abſentauit qualiter citabitꝰ? Rñ. aut prima citatio fuit facta ſimpliciter ꝙ cōpareat ſuper tali negotio reſpōſurus: & tūc veniēdo ſatisfecit primo termino: & eadē ſolēnitate eſt citādus hac ſecūda citatione, ſicut in prima, vt dictū eſt ſ. in glo. ſup ver. ſup dicto crimine. Aut prima citatio facta fuit magis extenſe dicēdo ꝙ veniat reſponſurus ſuper tali negotio, & ad ꝓcedendū in cauſa ꝑdicta vt in cauſa prædicta vt iuris fuerit vſq; ad finē, & tūc veniēdo nō ſatisfecit termino niſi ſtet vſq; ad finē: qa tūc eſt intelligendū vt ſtet in conſpectu iudicis: ideo
b tūc ſufficit citatio per ꝑconē b ipſum citādo per ciuitatē. vel iudex facit citare talē: tūc enim ſi non cōparet procedetꝰ in cauſa. Aut enim erat ꝑſens in ciuitate: & nō cōparet: & talis proclamatio arctat eū l. ſi eo tēpore. C. de remiſ. pig. Aut nō erat ꝑſens: & ex eo ꝙ ſe abſentauit à ciuitate erat cōtumax, ex virtute primæ citationis: & ex hoc qa morari debet in ciuitate vbi eſt curia, li-
14 cet quo in loco ſit incertū ſit, ſic etiā admittitꝰ † citatio ꝑ præconem qñ eſt incerta perſona q̃ citatꝰ, vt dicā j. Nec obſt. prædictis C. de bo. auꝫ. iud. poſ. l. cū propo. & auꝫ. ei q. in corp. vn ſumitur: quia ibi ꝑmiſit & iurauit de iudicio ſiſti magis reſpectu partis vt eis cōmittatꝰ obligatio ad intereſſe, vt ff. ſi quis cau. l. ij. in fi. ꝙ reſpectu iudicis, vt dicatꝰ cōtumax, ſi ibi nō eſt: ideo debet ſolē-
c niter citati facta inquiſitione vbi eſſe dicitur. Conſulo tū c ad ef-
15 fugiendū † prædicta ꝙ reo cōparēte in primo termino in cauſis in quibus nō eſt locus detētioni, vt ei dicatꝰ à iudice, vt certū locū in ciuitate eligat vbi ſit citandus. ſicut enim pōt eligere domiciliū, vt ff. ad muni. l. domi. & l. nihil. ita pōt exigere. quo ad certū
d actū. Quidā aūt præcipiūt tali ſic cōpareti: qa eſt ex lōginquo d, vt ſingulis diebus, & horis qbus redditur ius cōpareat corā eo.
16 Et qa de citatione q̃ fit ꝑ præconē facta eſt mētio. Quæro † qñ per præconē citare licet. Quidā dicunt ꝙ citare licet reum non actorem, vt C. quomodo & quādo iud. auꝫ. q ſemel. & ita videtꝰ tenere Spec. in tit. de cita. §. ſequitꝰ. circa prin. Sed certè ratio poſita in auꝫ. qui ſemel. ſ. ꝙ vox præconis paucis innoteſcit, eſt cōmunis ad actorē & reum. Vnde dictū Spe. poteſt eſſe verum in eo caſu in quo reus pōt eſſe in loco, vt dixi. Dic ergo aut eſt citanda perſona certa: quia conſtat eius intereſſe, aut ignoratꝰ quis
e ſit ille cuius intereſt. Primò ipſa perſona citāda eſt nominatim. e ff. de ven. inſpi. l. j. §. pe. Sed qualiter? Aut eſt incertū vbi ſit nec alibi eſt ex virtute citationis: & non pōt citari per præconem, i. voce præconis, vt d. auꝫ. qui ſemel. aut debet eſſe in aliquo loco virtute citationis, ſed ignoratur locus loci: quia neſcitur in qua parte ſit ciuitatis: & tunc ſufficit citatio ꝑ ꝑconem, vt ſ. oſtēſum eſt, vt l. ſi eo tempore. C. de remiſ. pig. tamen iſta citatio non pręiudicat niſi præſentibus vt ibi patet. facit quod not. Inno. extra de maio. & obed. c. ſi. & hoc niſi citanda eſſet aliqua multitudo. C. de dec. lib. x. & not. per Inno. in c. fi. extra de maio. & obed. Si verò ignoratur quæ ſit perſona cuius intereſt citari: & tunc ſufficit citari per præconem, vt l. ſi vacantia. C. de bo. vacā. lib. x. & in d. l. ſi eo tempore.

1 ☞ *Citatio ſatis eſt ꝙ fuerit affixa in loco publico ut moris eſt, nec requiritur quanto tempore ſtari debeat dum tamen relatio appareat facta.*
2 *Præconia debent fieri in locis publicis, nec in relatione debet locus facti præconij exprimi.*

1 **Publicè.** Solam propoſitionē requirit, ſed de iure Canonico debet prius † verbo literas legendo in aliquo publico loco citari, poſtea literę debēt affigi publicè, ſ. in foribus maioris eccleſiæ, vt c. j. extra de iudic. in cle. hoc enim circa locum loquitur largè: qa ſufficit publicè proponi in loco vbi ius redditur. vel in foro nundinarum, vel alibi. vbi moris eſt ꝑu-
f blicè fieri præconia, f vt in ij. conſti. Codi. circa fin. ibi, edictis ex more propoſitis, & quanto tempore edictū ſtet affixum. ibi non exprimitur. vnde erit arbitrio iudicis, vt ff. de iure delibe. l. j. Sufficit autem in actis ſcriptum eſſe ꝙ edictum fuit publicè propoſitum in tali loco, nec eſt neceſſe ſcribi quod tanto tempore ſtetit: nec enim præſumitur inde ſublatum cum hoc facere ſit delictum vt l. ſi quis id quod. ſ. de iur. om. iud. cautius tamen eſſet ſi quis de hoc faceret fieri ſcri-
2 pturam. † Præconia etiam debent ſcribi in locis publicis & conſuetis in dicta cōſti. Codi. circa fi. & ſufficit ꝙ præco referat ſe præconizaſſe per ciuitatem in locis publicis & conſuetis: etiam ſi non exprimantur loca. Nam talia loca conſueuerunt eſſe notoria: & ſic expreſsio non eſt neceſſaria. ff. de contrahend. emp. l. cum ſeruo. §. fi. & ita obſeruat conſuetudo.

Citata. Perſona vel ciuitas.

1 ☞ *Vniuerſitas quando citatur quomodo fiet citatio.*

g **Citatum.** g Corpus vel collegiū. ſed qualiter hoc fiet in citatione quæ fit per edictū? Clarum eſt cū ibi ſufficiat propoſitio in loco publico, vt in præſenti gl. ſed cū fit per nuncium vel epiſtolā quem citabit nūcius, vel cui literas præſentabit? Io. and. extra de conceſ. præbē. c. ſi capitulum. lib. vj. dicit ꝙ requirat eum qui habet conuocare tale collegiū, cū ſufficiat qđ illud congreget more ſolito ꝙ ſi ſe includeret vel impediret ne fieret, ꝓpoſitio vel præſentatio, perinde habetur ac ſi eſſet facta. ꝙ ſatis placet. Poteſt etiam dici ꝙ ſicut vnum hominem ſingularem quis poteſt citare, licet ſolum caput eius reſpiciat, & non aliud corpus. ff. de in ius voc. l. ſatis. & arg. l. cum in diuerſis. ff. de reli. & ſum. fu. ſic etiam ſi quis vniuerſitatem poteſt citare citando caput eius, hoc eſt illos qui præſunt vniuerſitati, communitati vel collegio, vt l. municipalibus. ff. de cond. & de. Poteſt etiam dici ꝙ ſicut tutor poteſt citare in cauſa publici: ita hoc modo rectores in cauſa vniuerſitatis. ar. ff. de pac. l. item magiſtratibus. & l. ſequen. & de admi. tut. l. j. §. ſufficit. Sed tu dices, illud verū eſt qñ commiſsio fieret de citando tutorem, ſed ſi fieret de citando pupil-
h lum, an ſufficiat h citare tutorem, poſſet dubitari. Et † ideo conſilium eſt ꝙ fiat cōmiſſio de citando tutorem & pupillum de citādo rectores adminiſtratores, & vniuerſitatem: tunc ſine dubio ſufficit citare rectores. Poteſt etiam dici ꝙ ſufficiat ꝙ nuncius per terram clamet qđ ipſe ex parte talis iudicis citat talem vniuerſitatem. Cum enim talis citatio fiat de multitudine, ſufficit fieri per præconem, vt dictum eſt ſ. in gl. ſuper verbo, edictum. per citationes autem iſtas quæ fiūt de rectoribus vniuerſitatis, vniuerſitas conſtituitur contumax fictè: non autem di-
i citur verè contumax i quaſi dolo ſe occultans. ff. de reg. iur. l. non poteſt dolo carere.

1 ☞ *In crimine læſæ maieſtatis non ſufficit quod quis ſit uerè contumax.*
2 *Iudex non procedit quando ei conſtat citationem non perueniſſe ad notitiam citati.*
3 *Si in termino citationis aliquis comparet allegans citati abſentiam & iuſtum impedimentum: iudex tamen procedat proceſſus eſt nullus.*
4 *Quando citatus in termino non comparet neceſſariò non eſt accuſanda contumacia, niſi quando proceditur per accuſationem.*
5 *Cautela ut iudex accuſatore abſente poſſit eius defectum ſupplere.*

k 1 **Neglexerit.** k Verè, fictè, ſeu præſumptiuè. hæc enim conſtitutio † non requirit qđ quis ſit verè contumax. quod patet ex modo citandi per edicta, de qua citatione non conſtat quod ad notitiam perueniat. & hoc niſi iudici

a ¶ Negligentiā. Si iudex nollet vel negligenter exequi literas primi iudicis illo caſu ei permittitꝰ citare cōdemnatū exiſtentem extra territoriū ꝑ edictū, vel ꝑ nūciū ac ſi eſſet in territorio. Ita ſingulariter tenet Bar. hic, & ſequitur Frā. de Are. in cōſi. liiij. inci. diligenter cōſideratis oībꝰ. i iij. col. & d. Iaſ. in l. cum qdā puella. in princi. in vi. col. in fi. & in l. ſi. i vij. fallē. ff. de iur. om. iu. vbi dicit hoc dictum eſſe ſingulare. Tho.

b ¶ Præconē. Vide plenē ꝑ Mari. Soc. in ru. extra de dila. in ſuo trac. de cita. in artic. xx. q. xvj. in iij. qō. prin. & ibi videas omnino. Tho.

c ¶ Tū. No. ꝙ facta citatiōe gñali ſi ſemel cōparuit debet ſemꝑ citari, vide Fel. i c. licet cām. in xvij. col. de pba. ver. demū in hac materia. Tho.

d ¶ Longinquo. Qñ citatio debet fieri d lōginquo, an ſufficiat citari ſemel pſonaꝫ ad totā cām Bart. hic vř tenere ꝙ ſic. & ita tenet. Vide plenē no. ꝑ do. Maria. Soci. in rub. de dila. i ſuo tra. de cita. artic. xx. qō. xvj. in ij. q. vbi plenē. & in iiij. q. vbi et abundanter. Tho.

e ¶ Nominatim. Vide Bar. in l. ſi qs iſtituatꝰ §. itē ſi conductioni. & ibi apoſ. Ale. ff. de her. inſti. Tho.

f ¶ Præconia. Vide plenē ꝑ Iaſ. in l. properando. §. & ſi q. in iij. col. C. de iudic. & ibi vide limitationē. Tho.

g ¶ Citatum. Vide Alex. in l. nō pōt. ff. de reg. iur. in addi. Bart. Tho.

h ¶ An ſufficiat. Vide Bar. in l. j. §. ſufficit. et ibi apo. ff. de admin. tuto. Tho.

i ¶ Verè cōtumax. Vide Ale. in l. properandum. §. ſin aūt reus. in fi. C. de iu. & Fel. i c. j. in iij. col. vt lit. non conte. Tho.

k ¶ Neglexerit. Vide Ale. in auꝫ. q ſemel. i iij. co. in ver. cōiter in fi. in add. Bar. C. de ꝑba. & in l. quæſitū. in ij. col. in duobꝰ locis. ff. de re iudi. Tho.

a ¶In termino. Require in verſ. publicè. in apo.quæ inci. præconia.Tho.
b ¶Neglexiſſe. Vide Bar.in l.j. inter accuſatorem.in vlt.co.ỹ. quæro.ff.de iudi. & ibi in additio. Barto. ſcripſit.
c ¶Singulari numero. Vid plenè Iaſ.in l.ſi. in ij.col.& ſeq. ff.de fer.& Feli. in c. licet cauſam.in x. col. de proba.Tho.
d ¶Poteſt ferri. Vide Bart.in l.pe.§.ad crimē.in iij.col.ff. de publi.iud.in ver.ſed primò quæro. & ibi in addi.meis, & Alex. cauſa in cō.iiij.in vj. vol.in ij.col. viſo ſtatuto.Tho.
e ¶Fieret accuſatio. Vide bar.in l.ij.§.fi.ff.de accu.& ibi apo.Alex. Tho.
f ¶Perinde. Vide Alex.in l.miles. §. iudicaui.in ij.col.ff. de re iu.& Bar.in l.j.§.lex falc.ff.ad l.falc.& in l.j.ff.de præuari. & ī l.ſacrilegij.& in l.j.§. ſi finita.ff.de dā.infe. et dixi i d.§. lex falc. & in l.j. de præua. & ibi Ale.Tho.
g ¶L.abſentē.Et ibi in ij.col.& vide Ale.& vide Ioā.Igne.in ſua queſtione an rex Frāciæ recognoſcat Imperat.in col. xlvij. in xv.ſpeciali.Tho.
h ¶Scribere.Vid bar. in ſua q.incip. iudex male.ang.cōſ. cccix. Ber.Lan.
¶Vide Ioā. Igne.in ſua diſputa. an rex Fraciæ recognoſcat Imperatorē. in xlvij. colū. in xv. ſpeciali. Thom.

2 †conſtet hoc ad citatum nō perueniſſe, vel ipſum eſſe vel fuiſſe legitimè impeditū quo minus veniat:& tūc ſi vltra proceditur ipſo iure nullum eſſet:qa deficit ſubſtantiale,nā non verè,nec fictè negligit.qd' requirit hęc lex.& no.p gl.ff.de re iud.l.quæſitū.& fuit opi.Io.an.in l.cōſ.§.ſi.eo.tit.Sed quid ſi in 3 termino† citationis cōpareat aliquis excuſator dicēs citatū fore abſentem: ita ꝙ non pōt in eius notitiā peruenire,vel quia eſt legitimè impeditus,& iudex vltra procedit, an valeat?Dic ꝙ ſi excuſator obtulit ſe probaturum,& iudex contempſit ꝙ proceſſus eſt nullus:quaſi per iudicē ſteterit,quo minus fiat:aliàs ſecus.Facit extra de app.c.interpoſita ſaluum tñ eſt ius parti petendæ reſtitutiōis ex cā iuſtæ abſentiæ.C.quō & qñ iu.l.ab eo.& ff.de in inte.reſt.l.fin.& qd' ibi 4 no.An aūt ſit neceſſe†qd' in termino a quis contra citatum ſe præſentet,vt neglexiſſe b dicatur?Rñ.non,cū ꝓceditur per inquiſitionem factā ex officio vel ꝑ denunciationem cū iudex ſedēs ſemꝑ ſit præſto. Sed ſi ꝑ accuſationem ꝓcedit,ſecus vt ad ſimilitudinē cauſarū ciuiliū,vt C.de iu.l.ꝓperandū. §. j. Sed in criminalibus eſt hoc diuerſum:quia accuſatore deſiſtēte vel defuncto poteſt iudex ꝓcedere,vt C.de abo.l.ij. & ff. de pup. iu.l.pe.in prin.Nam ſi cōſtaret ꝙ iudex vellet ſibi ſupplere defectum partis ſufficeret. 5 Ideo†quidam in partibus Italiæ faciūt ſibi concedi licētiam ab accuſatore,vt eo abſente poſſint expedire ꝓceſſum:& tunc cōſtat ꝙ partis ſupplet defectum.In caſu tñ huius conſtitutionis conſtat ꝙ hoc nō requiritur cū poſſit ſine figura iudicij procedi.

1 ☞Terminus intelligitur peremptorius quando proceditur ſine figura iudicij.
2 Monitio iudicis ad audiendum ſententiam dicitur peremptoria.
3 Monitio & proteſtatio quæ fit extra iudicium intelligitur peremptoria.

In termino. Et hoc qa in ſingulari numero c loquitur,patet ꝙ vnus tm̄ terminus fuit aſſignatus. Ex
1 quo†patet ꝙ ī his quibus pōt ꝓcedi ſine figura iudicij,terminus intelligitur peremptorius etiam ſi nō exprimatur.Facit extra de
2 ver.ſig.c.ſæpe.ī cle.Item†ſi iudex viua voce admoneret eos vel quem ad audiendum ſnīam intelligitur peremptoriè. C.quomodo & quādo iud.in l.ij.& ibi no.aliàs peremptoriè dici debet, vt
3 dixi.s.in gl.ſuper verb.ſuper dicto crimine.Item†admonitiones & proteſtationes quæ fiunt extra iudicium intelliguntur peremptoriè,cū ſemel ſufficit fieri.l.Titia.§.Imperator.ff.de leg.ij.

Perſonaliter. Hoc eſt verum in crimine vbi eſt pœna affligenda in corpus &c.

1 ☞Procurator in criminalibus,quòd non admittatur etiam ſi ex forma ſtatuti contra d abſentem procedi poſſit.
2 Procurator in criminalibus admittitur quando pœna uenit imponenda à relegatione infra.
3 Vniuerſitas in cauſis capitalibus reſpondet per procuratorem.
Vniuerſitas accuſando proſequitur accuſationem per procuratorem.

Legitimè. Vt per eum ꝓcuratorem vel ſyndicum: & ſic
1 videtur hic caſus†ꝙ in cauſis capitalibus vbi
d poteſt ferri d ſnīa in abſentem admitti procurator.qd' tenet Dy. in §.ad crimen.ff.de pu.iu.per regulam poſitam in l.ſeruū quoq; §.publicè.ff.de ꝓcu.& dicebat ꝙ vbi per ſtatutum poteſt dānari abſens pōt interuenire ꝓcurator.qd' non placet. Nam etiam de iure antiquo reperiſ in caſibus ꝙ abſens pōt de capitali crimine damnari in caſibus ſpecialibus.C.de pœ.l.ne diu.& ff.ad l.Cor. de ſic.l.lex Cor.ver.& qui hoc crimen.ſcd'm vnum intellectum. Item in cauſa appellationis altero abſente lit.non conte.pōt deueniri ad diffinitiuam.C.de temp.ap.l.ſi.§.illud. & tamen tūc nō admittitur procurator,vt ff.an per alium cauſa ap.l.j. Itē procurator rei debet ſatiſdare iudicatum ſolui,niſi à dicta ſatiſdatione à domino fuerit releuatus,vt inſti.de ſatiſd.§.ſi verò dñs.Sed hic ꝓcurator non poteſt ſatiſdare,nec dominus à ſatiſdando releuare eum pōt.Item qd' Dy.dicit de ſtatuto eſt aduertendum quoniam ſtatuta Italiæ communiter permittunt damnari abſentem ꝓpter contumaciā tm̄.Sed ſi admitteretur ꝓcurator iam nō eſſet contumax.Non obſt.§.publicè. Nam vbicūq; poſſet dānari abſens de iure cōi iudex debet ex officio perquirere veritatem pro vtraq; parte,vt C.quō & qñ iu.auſ.qui ſemel.ff.de ap.l.ampliorē §.j.& dicam ſtatim in gl.ſuper ỹb.receptionē. aliàs examinationem.meritò quilibet excuſans innocentiam audit,non vt ꝓcurator,ſed vt quilibet.Et hoc eſt qd' dicit ibi tex.quāuis ỹba facientem &c.ex eo qd' dicit quāuis,apparet ꝙ non requiriſ qd' ſit ꝓcurator.& hoc dixi in §.ad crimen.in l.pe.ff.de pub.iu. Non ob.
2 hæc litera:quia expone † qd' intelligiſ eo caſu quo pœna à relegatione infrà venit imponenda,vel intelligiſ legitimè,ſ.per ꝓcuratorem eo caſu quo venit imponenda pœna à relegatione intra qd' poteſt eſſe in his quæ ipſum crimen quocunq; modo tangūt vt s.dixi in gl.ſup ỹb.tangunt.Item ad ipſum crimen poteſt referri.& dic perſonaliter, id eſt quando aliqua perſona citata eſt legitimè,ſcilicet qñ ꝓcedit contra aliquam communitatem, vel
3 corpus,vel collegium.& ſic nota†caſum ꝙ etiam vniuerſitas in capitalibus reſpondit per ſyndicū,vt C.de re mil.l.cancellatores lib.xij.& no.per Cy.C.qui accu.nō poſ.l.ij.& eo modo eſt caſus
e ꝙ etiam ſi per vniuerſitatē fieret accuſatio e poſſet ꝓſequi ꝑ ſyndicum:tamen hic loquitur generaliter ex parte rei & actoris,vt dixi.s.in ſi.gl.ſuper verb.ſuper dicto crimine.licet Dy.& Cy.communiter dicant contra in d.l.ij.ff.de accu.§.ſi.

f **Perinde.** f Non tñ per oīa:& ſic gratia contrarietatis tollendæ.Non enī ſic pōt fieri executio in abſentem ſicut in præſentē.de qua executione hic dicit,& j.dicet. & idē in omnibus quæ in abſentem non cadūt ſicut in præſentē.De hoc multū no.gl.ff.ad l.Iul.pec.l.ſacrilegij.Vbi aūt cōtrarietas nō reſultaret,perinde eſſet quo ad oīa.ſ.quo ad tēpus,quo ad modum & quo ad certas qualitates.& idem ī certis aduerbijs.& nominibus ſignificatib9 ſiſitudinē,vt ff.de ali.& cib.le.l.à filio.§.teſtator.

1 ☞Litis conteſtatio dicitur fieri in præſentia.
2 Vbicunque abſens damnari poteſt, peruenitur ad diffinitiuam abſque litis conteſtatione.
3 Actio pro actore perpetuatur,etiam ſi reus citatus eſt contumax.
4 Iudex debet ſcribere Principi quando poſt ſententiam latam apparet de innocentia accuſati.
5 Contumacia ſola de iure communi non facit quem haberi pro confeſſo.

1 **Conteſtata.** Contumacia de qua dixi ſ.ex vna †parte æquiparaſ perſonali pręſentię & litis cōte. ex alia parte.nec enī ſufficeret quem eſſe præſentē, niſi lis eſſet cōteſtata qñ ordinariè ꝓcedit,nec ſufficeret litis conte. niſi quis eſſet præſens.l.abſentē.ff.de pœ.& hoc in capitalibus.in alijs ſe
g cus,vt no.in d.l.abſentem. g ibi dixi.Et no.† diligenter ꝙ vbicūq;
2 abſens pōt dānari,peruenit ad diffinitiuam ante litis cōte.qa illa cōtumacia habet vim cōteſtationis,vt C.vbi in rem act.l.ij.& ſic
3 puto†actionē ꝑpetuari etiā ꝓ actore,ſi ipſe eſſet cōtumax ſeruatis oibus citationibus q̃ ponunſ in auſ.q ſemel. C. quō & qñ iu. cū talis contumacia habeat vim conteſtationis litis pro vtraque parte.qd' patet:qa pro vtraq; parte iudex examinat cauſam.

Receptionem. Hoc facit pro vtraq; parte.Nā iudex debet perquirere veritatem pro vtraque parte.vt in auſ.qui ſemel.C.quomodo & quādo iu. ibi, per quiſita veritate &c.Poteſt etiam abſentem abſoluere.C.de iudi. l.properandum.§.ſi autem ex geſtis.maximè in cauſis capitalibus, vbi etiam ſi poſt ſententiam appareret de innocentia, de
h bet iudex principi ſcribere. h ff.de queſtio.l.prima.§.ſi quis vltro.
4 Item†ex hoc apparet quod ex ſola contumacia de iure communi quis non habetur pro confeſſo,vt dixi in l.lege Cor. §. fina.ff. ad Sylla.

Publicationem. No.in caſibus in quibus poteſt procedi ſine figura iudicij requiri publicationem.Item no.in criminalibus publicationem fieri. Item no.procedi ad receptionem & publicationem teſtium, lite non conte.etiam contra eū qui non eſt verè contumax.qd' eſt contra ea quæ no.Dy.ff.de dam.infec.l.iiij.§.toties.& ſic faciunt pro ea quæ no.& his quæ ibi diximus.

Concluſio

1 ☞Concluſio in criminalibus non fit.
2 Dilationes duæ dandæ ſunt actori, & reo tres in criminalibus cum aliqua cauſæ cognitione.

Sequentia. Vt reprobationes teſtiū ꝓductiones inſtrumentorum,& allegationes.C.de iudi.auſ.iubemus.& ad interrogationes teſtium pro declarandis dictis eo
1 rum,ſi qua eſſent obſcrura.concluſionem† autē in criminalibus non puto fiendā,imò qñcūq; quis ſe vellet defendere debet audiri:vt l.vnius.§.cognituri.ff.de quæſt.& ar.l.j.de qō.in fi.Intel
2 ligo†tñ actori dādas duas dilatiōes,reo verò tres,cū aliqua cauſæ cognitione:vt ff.de fer.l.fi.alias etiā dilationes dabit iudex cū maiori cauſæ cognitione.Hoc tñ puto ſufficere ꝙ videat iudex dilationē poſtulari ꝓ veritate,nō cauſa differēdę litis.& hoc modo debet intelligi §.cognituri.de effectu aūt publicationis dixi plenè in repetitione quā feci de auſ.qui ſemel.& C.de teſti.&c.

Diffinitiuam. Vides ergo caſum in quo abſente reo poteſt negotiū liquidari,& diffiniri,ꝓnūciari in criminalibus.Simile C.de pœ.l.ne diu.C.ad leg.Cor. de ſica.l.lege Cor.ver.& q hoc crimē.ſecundū vnā lec.in capitalibus hoc erat de iure antiquo,vt ff.de pœ.l.abſentē.In ciuilibus verò qd iuris ſit abſente actore vel reo,dic vt C.quō & qñ iud. auſ.q ſemel.& C.de iudi.l.properandū.§.j.cum ſeq.

1 ☞Citari quando debeat pars tempore executionis.

a
1 **Executionem.** Hic eſt caſus ꝙ pars nō eſt iterum citanda a †tēpore executionis.qd eſt verū,ſi per ſnīam liquet executionē ſic eſſe faciendā, vt ſi condēnatio facta ſit in rem,vel ipſa res capiaſ,& vēdaſ,vel ſi eſt facta condēnatio in perſonā,& perſona capiaſ,& puniatur ſolū enim hoc eſt neceſſe fieri ꝙ ſit illa perſona cōdēnata:& ideo exigitur ab eo quædā cōfeſſio ſuper hoc:& procedit ad executionē.Secus ſi aliàs,ſicut erat cū capitur aliqs aduocatus: vt ff. de cuſto. reo.l.diuus.ver.ſic & diuus pius.& ibi dixi. Si autē condēnatio eſſet facta in pecunia,& pro ea caperet,& vēderetur res vna ꝑ alia:tūc debet pars citari:qa in hoc certa cauſæ cognitio requi
b rit,vt l.à diuo pio.§.ſi in venditione.ff.de re iud.& ibi dixi &c. b

1 ☞Aſſeſſores quibus limitatur tempus ad fiendum proceſſum nō poſſunt expedire,niſi prope finem termini.

Procedatur. Innuit quòd iudex habeat neceſſe facere hoc. In cōtrariū vr̄ l.nō quicqd.ff.de iud. & C.quō & qñ iud.l.j.Sol.inſtātia cauſæ criminalis eſt bienniū, vt C.vt intra cer.tem.cri.qō termi.l.j. vnde nō cogiſ ſnīare.niſi prope finē bienniū,vt C.de iudi.l.properandū.§.hmōi. & no.C.
1 quō & qñ iu.l.j.Et ſic no.†ꝓ aſſeſſoribus quibus limitatur certū tempus ad fiendū proceſſum ꝙ non poſſunt ante expedire niſi prope finē termini:& hoc vt nō cogatur ſnīare ante:ea autē lata executionē cogitur facere ſecundum formā l.ſi quis intra.C.de bo.dā.& etiam in perſonam ſi haberi pōt.l.cum reis.& l. ſi vendicari.C.de pœ.&c.

Legibus. Hæc eſt quarta pars in qua ponitur clauſula derogatoria.

1 ☞Clauſula non obſtantibus,eſt neceſſaria ſi refertur ad ſtatuta municipalia, & procedant iura derogatoria.
2 Non requiritur nominatim facere mentionem de lege cui derogatur,ſed ſufficit ꝙ dicatur non obſtante aliqua lege derogatoria.
3 Clauſula non obſtante, ꝙ non eſt neceſſaria quando Imperator reſcribit ad utilitatem publicam.ſecus ſi ad utilitatem priuatam.
4 Statutum ſequens non tollit præcedens habens clauſulam derogatoriam:niſi fiat ſpecialis mentio de primo.
5 Statutum ſequens tollit præcedens non habens clauſulam derogatoriam ſi ſint cōtraria.
6 Si in lege noua eſt clauſula non obſtante aliqua lege, poteſt tamen per alias leges priores limitari & diſtingui.
7 Per hanc conſtitutionem non tollitur modus procedendi. de quo in l.C. ſi quis Impe. maled.
8 Lex noua non limitatur,nec diſtinguitur per leges ueteres,ſi in lege dicatur nō obſtante aliqua lege quæ generaliter uel ſpecialiter contrarium dicat.
9 Quādo una lex eſt ſpecialis quo ad perſonas & magis generalis quo ad cauſas, aliàs ſpecialis quo ad cauſas & generalis quo ad perſonas,an tunc prima limitetur per ſecūdam,uel ſecunda per primam.
10 L.ſi.C.in qui.cau.in inte.reſtit.non eſt neceſſ.quod limitatur per l.ꝑperandū.C.de iud.
11 Clauſula,non obſtante,quando tollat priuilegia.
Priuilegia extra corpus iuris poſita tolluntur per ſimplicem clauſulam, non obſtante.
12 Priuilegia inſerta in corpore iuris,ꝙ niſi ſpecialiter tollantur,uel niſi per legem ſpecialem ſequentem habentem maiorem ſpecialitatem.
13 Statuta uel conſuetudines quando per legem habentem clauſulā nō obſtante, tollantur.

a ¶Iterum citanda.vide Ale.in l.j.ſi ad diem.in add.Bar.in apo. magna. ff. de re mil.& Io.Igne.in diſp.an rex Frāciæ recognoſcat Imperatorē.ī xlix.colum.in prin.in xvij.ſpeciali.& Iaſ.in l.j.in ij.col.C.de iu.& fac.ign. & Alex.in conſi. lxxij.in vij.vol.in fi.in cauſa & lite vertente inter Gabrielem.& Feli.in c. ex ratione in vlti.col.de appel.Tho.

c **Non obſtantibus.** c Clauſula hæc, non
d obſtantibus,quid importet d dicendum eſt.
1 Nam†quandoq; refertur ad iura municipalia ciuitatis:quo caſu aut præcedūt iura derogatoria:& eſt neceſſaria clauſula, nō obſtantibus.vt C.de preci.Impe.off.l.quoties. & ibi no.& ſi contra ius vel vti.pub. l.fi.& ibi no.ff.de conſtitu.princ.l.j.in fi.& ibi no.
2 Sed†an neceſſe ſit ꝙ dicaſ nominatim non obſtante tali lege.gl.in dictis legibus dubitant.Sed gl.in auſ.hoc inter liberos.C.de teſti.videtur tenere ꝙ ſit neceſſe exprimi.Idē no.ff.de leg.iij.l.ſi quis in prin.teſta.alij qd' nullo modo requiraſ,vt ff.de excu.tu.l. idē Vlpianus.§.j.Sed ibi tutela eſt onus tēporale:& ideo de facili poteſt remitti nec habet præcedētem legem derogatoriam,vt C. de preci. Imper.offe.l.quoties.aliàs eſt neceſſe ꝙ dicatur nō obſtante tali lege. ſed puto ꝙ ſufficiat ſi dicatur non obſtante aliqua lege derogatoria,vel quæ hoc fieri prohibeat,& ſimilia.Hoc enim eſt expreſsè mentionem facere de certa ſpecie legum. non enim eſt neceſſe ꝙ nomineſ lex:hoc enim eſſet noīatim & ſingulariter mentionē facere.& hoc non requiriſ,vt l.ſi qs in prin.teſt.& ibi de
3 claraui.& hoc cum†Imperator reſcribit ad priuatam vtilitatem alicuius.Sed ſi ipſe reſcriberet ad vtilitatem publicam,vr̄ contra omnem legem contrariam diſpenſare,vt ff. de re iu.l.quidā conſulebant.in fi.Ratio:qa tunc nulla præcedit clauſula derogatoria. Nam l.reſcripta.& l.nam dānoſa.C. de preci.Imp.offe.habent in ſe clauſulam derogatoriam ſolū ad reſcripta ad vtilitatē partium conceſſa.& ideo ſi Imperator aliquid ſtatuit ius commune corrigendo nō eſt neceſſaria illa clauſula nō obſtāte aliqua lege:qa eo ipſo ꝙ poſteriores condidit contrarias, priores vr̄ tollere,vt l.non eſt nouum. & l. ſed & poſteriores.ff.de legi.& extra de conſti.c.j.lib. vj. Hic ergo iſta clauſula nō fuit neceſſaria.nec eſt dubium quin poſſit tollere ius communæ: etiam ſi præcedit aliqua clauſula derogatoria. Nec ob.C. de legib.l.
4 humanum.& qd' ibi no.Quid ergo† dices e
e in ſtatuto ſi præcedit aliud ſtatutum habēs clauſulam derogatoriam,an ſit neceſſe qd' fiat ſpecialis mentio de primo? Puto ꝙ ſic: arg.d.l.ſi quis in prin.teſt.& dixi in repet.l. oēs populi.ff.de iuſti.& iur. Pro hoc facit: quia qcqd iuris ſit in priuato aliqualis ratio eſt in populo.Nam facit priuatus præmitti illā clauſulā timēs ne inſtigatu vel deceptione aliquorum ad aliud inducaſ.ita populus f vel vniuerſitas vr̄ timere cū æquiparaſ pupillo.quæ ratio ceſſat in principe ius cōmu
5 ne condenti. †Sed ſi ſtatutum præcedens non habet clauſulam derogatoriam eodem modo per ſequens ſtatutum contrariū primo primum videtur ſublatum eadem rōne & hæc vera ſi præcedentia iura ſunt omnino contraria. Si aūt per aliquam limitatio
f nem vel diſtinctionem adiuuari poſſunt f, non tolluntur,vt d.l.ſed & poſteriores. Nā auſ.offeraſ quæ dicit ſpecialiter ſatiſdandū

b ¶Dixi &c. Et ibi vide Ale.in ix.col.ī ỹ. vlt.ſuit opi. Bart.hic & ibi vide plures limitationes ad dicta per bar.hic. Tho.
c ¶Nō obſtātib9. Vide de hac cła Cal.cōſi.j.de reſcr. & cōſi.j. & xj.de priui.Ioā.de ana.cō.lxxxj.& cxiij.Pau.de ca.cōſi.lv. & ſeq. & ccxxx. & cccxv. & cccclxiiij. Fed. cōſi.cccxiij.per Ale.cō.cj.& ibi quis vti pōt pdicta clauſula.Ang.cōſ.cccxxvij.Bal.cō.cccxiij.& cccxxiij.ij.li. & cōſ. xv. & ccccxiij. ij.li. Ber.Land.
d ¶Quid importet.Vid addi.Frā.de Alb.quā ponit Bap. Seuer.ī l. oēs populi.in lxx.co. ff. de iuſti. & iur. & vide plenè Ale.in cō. cxxij.in iij.vol.viſo proceſſu. & in cōſil. xcij.inci. proſpectis. in vij. col.in vj.vol. & de clauſula nō obſtantib9, vide plenè ꝑ Fel.in c.nonnulli. ī vij.col. extra de reſcr.vbi per xxv. col. examinat hanc materiam & in c.accedēs. in iij.col.& ſe.de præſcri.& per Iaſ. in l.ſi. ī j.co.& ſeq.C. ſi cōtra ius vel vti. publ. & in l.actionē. in ij. col.de tranſac. & in l. ſed & ſi qs.§.quæſitum.ff.ſi quis cau.& Do.de ſancto Gem. in c.ſi propter tua.de reſcri.& de clauſula non obſtāte collatione alteri facta, vide Fel.in c.cām quæ. in xiij.col.de reſcri. & Alex.in l.ex facto.in v.col.ff.de vulga. & pu. vbi ponit ꝙ per clauſulam non obſt. princeps ſubdiſ plenaria poteſtate. & idē ī l.ij.§.ſi is à quo in j.col.in fi.& ſeq.ff. qd' quiſq; iuris. Th.
e ¶Quid ergo dices. Vide plenè de hoc dicto bar. ꝑ Bap.Seue. in repe.l.oēs populi. in lviij.col.ff.de iuſt. & iure.in verſi.circa ſcd'm & ī d. l.oēs populi.ī addi bart.apo. in ix.co.ī ỹ. gaudeat & in xij.col. in ver. ad contraria.Tho.
f ¶Adiuuari poſſunt. No.ꝙ cōtrarietas in ſtatutis euitanda eſt q̃ debet interpretari vnum ꝑ aliud ne reſultet cōtradictio.ſecundum Bar. hic. & adde eūdem Bart. in l.oēs populi.in vj.q. prin.ff.de iuſt.& iu. et in l.ſanctio.ī j.co. in fi.in ver.circa hoc quæro. ff. de pœ. & Bal. in l.executorem in vj.col.ver.hoc re-

deo.C.de exec. rei iu di.& in l.pe.in fi. C. per quas perſo. nob. acqui.Tho.

a ¶Aliqua. Vide plene p Bap.Seue. in l. oẽs populi. in lix. col. & in lxx.de iuſt.& iur. vbi ponit plures cõ cor.ad dicta Bar.hic. Tho.

b ¶Per hãc l.no. quod Bar. hic vult qđ lex gñaliter loquẽs nũq̃ intelligit derogari in caſu in quo eſt aliqđ ſpãle ſtatutum. adde Bar.& doc.in l.ſcien dum in prin.ff.qui ſa tiſ.cog.& p Iac. in l. poſtq̃.in vlti.col.C. de pac.& vide Phil. Frã.in c.vt debit⁹.in xvj. col.de ap. Tho.

c ¶Eis in caſib⁹. vide Io.Igne.in ſua diſpu. an Franciæ rex reco gno.imp. in l. col. in xxj.ſpãli.Tho.

d ¶Eſt maior vtilitas. Vide multas cõcor. ad dictum Bar.hic p Pet.de anc.in c.cano nũ.ſtatuta. circa viij. char.de cõſti.& Ale. plenè in cõ.lxv.i vij. vo.in ij.col.inci.in cã & lite vertẽte.Tho.

e ¶Fauore publicæ vti litatis.Vide Fel.in c. nonnulli.in xxiij.co. in ver.vij.fallit.de re ſcr.vbi vult q̃ q̃n re ſcriptũ emanauit fa uore Reipub. q̃ licet ſit contra ius,non tñ requirit illa clauſu la,nõ obſt.& allega. Bart.hic. & ibi vide plura qđ operatur fa uor Reipub.& vide Bart.in l. hoc mõ & ibi apoſtil. meam.ff. de cõd.& de. & Lu. Ro.in cõ.ccx.in c. in caſu ꝓpoſitę cõſulta tiõis.vbi ponit mul ta q̃ fauore rei publi. cõcedunt q̃alias nõ cõcederent.Tho.Di.

f ¶Iuris nõ incluſis.vi de Ale. in l. mſles.in fi.prin.ff. de re iudic. Tho.

g ¶Legem vniuerſalẽ. vide Iaſ.in l.fi.i fi.C. fami.erc.Tho. Dipl.

h ¶Mẽſes. An conſtitu tio habẽs clauſulam decreti annexam li get ignorantes ante lapſum duorũ mẽſiũ à tpe publicationis, vide Ro. in pulchra opi.cõſ.cccxxx.Ber. Lan.

i ¶In l.oẽs populi.,Vi de plenè p do. Ioan. Bap. Seue.in d.l. oẽs populi.i lxxxvj.col. vbi ponit plures con cord.Thom.

6 reſtringit ad eũ qui non poſsidet immobi lia,vt l.ſciendũ.ff.qui ſatiſ.cog. †Sed quę ro ſi in lege noua eſt dictũ non obſtãte ali qua^a lege,an per hoc tollatur ne per priores limitetur,& diſtinguatur:Rñ.nõ,ſed intel ligitur non obſtãte lege aliqua,ſ. contraria q̃ non poſsit cum hoc ſuſtineri,vt in auẽ.de ſuc.ab inte.circa prin.& in gl.ſuper ver.va cãtibus.Pro hoc facit.C.cõmu.de ſuc.auẽ. itaq̃.in eo q̃ ibi diſputat an ſit correcta lex 7 de emancipationibus.Et ex hoc †patet qđ modus procedendi in hac conſti. inductus non habet locum in caſu l.C.ſi quis Imper. male.Nam cũ ibi ſit ſpecialiter prouiſum p b hanc legem^b loquentem generaliter de cri mine læſæ maie.& eam tangentibus, nõ vi detur propter hoc ei derogatum.pro hoc fa cit in auẽ.hæc conſtitutio interpretaẽ cõſti tutio.&c.col.viij.nam per illam intelligitur ſublata.§.fi.aliàs j.C.de ſac.ſan.ecc.quę ge neraliter loquiẽ, non autem conſtõ ſpãlis, quæ eſt in auẽ.vt eccleſia Rom.col.ij. ꝓbaẽ C.de ſac.ſan.ecc.auẽ.quas acti.licet gloſ. in 8 illo variat.Sed†ſi in lege noua diceret,non obſt.aliqua lege,quę gñaliter vel ſpecialiter in contrariũ loquaẽ:tũc dictæ leges non di ſtinguerent, nec limitarent legem nouam, nec haberet locum l.ſed & poſteriores.ff.de legi.& hæc videnẽ vera & vtilia. Sed cũ in hac conſtõne ſit data iudici licẽtia ꝓcedẽ di ſine figura iudicij, quibuſdam aũt in his qui in ſacris ſcrinijs militant,eſt conceſſum vt in modum procedendi prærogatiua gau derent:vt C.de proxi.ſac.ſcri.l. in ſacris. an c eis in caſibus^c in hac conſtõne comprehen ſis,hęc priuilegia obſeruabũtur:vr qđ non, ex eo q̃ ſic dixit,cuiuſq̃ ſtatus vel dignita tis &c.ſed hoc nõ facit:quia hic de ſtatu & dignitate gñaliter fit mentio.ibi cuidam di gnitati vel ordini ſpãliter,indulgenẽ aliqua priuilegia:& ſic illa taq̃ ſpãlis magis debet limitare hanc poſteriorẽ,vt ſ.dictũ eſt.Ecõ tra vr.nam illa loquiẽ in omnibus cauſis cri minalibus, & ciuilibus gñaliter hæc ſpãlis in crimine læſæ maieſtatis,& in tangẽtibus & ſic vr qđ hæc vt ſpãlis limitet,& reſtrin 9 gat illã.Quid†dicemus:dubium eſt in hoc quia prima magis ſpãlis eſt quo ad quid, ſ. quo ad pſonas,& magis gñalis quo ad qđ, ſ.quo ad cauſas.hæc econtra eſt magis gña lis quo ad perſonas,& magis ſpãlis quo ad cauſas.an ſcđa limitetur per primã, an pri ma per ſecundam.hæc ambiguitas quodã modo perplexitas eſt,cum in neutra iſtarũ diſpoſitionum poſsit genus à ſpeciei ſepara ri ex virtute proprietatis ſermonis.& iõ ad mentem legis recurrendum eſt. Dic igitur q̃ ſi ius ſingulare ſemper eſt introductũ ꝓ pter aliquam vtilitatem:vt ff.de legib. l. ius ſingulare.j.eo.cum ergo tam.l. j. quã ij.ali quid ſpecialiter & ſingulare contineat,hoc eſt propter aliquã vtilitatem.debemus ergo illud ſpãle conſeruare in eo quo euidentior d eſt,vt maior vtilitas^d reperiẽ.iſta em̃ eſt be gnior interpretatio:vt ff.de leg.l.benignius.& quia cauſa magis priuilegiata præferẽ,vt no.C.de priuil.do.l.j.& ff.de priui. cre.l. priuilegia.Vnde in propoſito cũm ſpecialitas huius cõſtõnis ſit propter vtilitatem vrgentiſsimam,vt s.in prin.huius legis dico hanc legem reſtringere illam l.in ſacris.quæ in priuilegium pſo nale & dignitatis eſt introducta.Et etiam in fauorem minorum 10 videmus†q̃ lex inducta eſt vt contra eos nulla currat præſcri ptio:vt l.fi.C.in qui.cau.in integ.reſti.non eſt neceſ. & hæc ꝓui

ſio eſt generalis quo ad cauſas,& ſpecialis quo ad pſonas mino rum.Et & alia conſtõ quæ limitat tempus inſtãtiæ:& hoc fauo e re publicæ vtilitatis,^e ne lites fierent immortales:vt l. properan dum.C.de iud.& hæc generalis quo ad perſonas omnes litigan tium,& ſpecialis quo ad cauſas,ſ.quo ad præſcriptionem inſtan tiæ.& per hanc l.properandum.licet ſit antiquior in temporibus inſtantiæ de iure antiquo limitatum illa l.fi.licet ſit poſterior, vt no.in l.j.C.ſi aduer.rem iudi. Sed ſi lex antiqua haberet cauſam ſpecialiter maiorem,& fauorabiliorem:tũc limitaretur lex noua eadem ratione.Si verò non eſſet ratio ſpecialitatis fauorabilior vna q̃ altera:tunc putarem legem nouã præualere.iſta ſæpe oc 11 currunt in iſta ciuitate. †Secundo verò caſu principali,quan do hęc clauſula refertur ad priuilegia ſciendum eſt q̃ ſi qua lex ſimpliciter emanat, non videẽ tolli p eam aliquod priuilegium alteri conceſſum:vt in ij.conſtõne Codic.§.ſi quæ verò.& intel ligo priuilegiũ qđ fauorem alicuius continet.ſecus ſi Imperator ad aliquam ſingularem qõ.reſpicit ſpecialiter, ita q̃ faceret iure commune:vt C.de legib.l.ij.tunc per illã l.contrariam videretur tolli:vt in d.conſti.ij.§.ſi qui verò ibi:ſi verò pro certis capitulis. Si verò in l.dicitur non obſtantibus priuilegijs,intelligiẽ in cor f pore iuris non incluſis^f.Nam illud,qđ in corpore iuris claudiẽ, per hoc tolli non vr:vt C.vbi de cri.agi opor.auẽ.qua in prouin cia.& ibi no.ff.de iud.l.hæres abſens.in prin.& ibi no.& ſic.not. de priui.extra corpus iuris poſitis,ſufficere clauſulam derogato riam generalem,ſeu reuocatoriam.facit extra de ſepul.c.fi.i Cle. No.etiam priuilegia in corpore iuris inſerta nõ reuocari:niſi ſpe cialiter diceret ad illa trahi,vel niſi eſſet aliqua lex ſpãlis ſequẽs quę haberet magis fauorabilem rõnem ſpecialitatis,vt dictũ eſt. Et eadẽ ratio eſt in priuilegio vni cõceſſo p principem ſi alia pri uilegia ſuſpenderentur.& eodem modo intelligas in inferiore à principe p aliam diſpoſitionem vult tollere priuilegia à ſe cõceſ 12 ſa alteri. †Tertio caſu q̃n hæc clauſula refertur ad ſtatutũ, vel conſuetudinem:tunc ſi de hoc in lege nouæuel priuilegio nĩl di ceretur,nõ vr̃ reuocata:quia legiſlator poteſt ea ꝓbabiliter igno rare,vt extra de conſti.c.j.licet in contrariũ facit ff.de ſepul.vio. l.iij.§.diuus.De quo dic ibi vt ibĩ tãgitur C.de teſt.l.j.& hoc ꝓut loquimur de legiſlatore vniuerſali. Nam legiſlator particularis ſtatuta & conſuetudines ſuas ita debet ſcire ſicut legiſlato vlĩs g legem vniuerſalem.^g Si verò in lege vel priuilegio de prædictis ſtatutis vel conſuetudinibus fit mentio ponendo clauſulam qđ illa non obſtent:tunc illa ſunt ſublata,quatenus alteri,legi cõtra dicunt etiã ſi non fiat de eis ſpecialis mentio.auẽ.caſſa. C.de ſac. ſan.ec.& de furt.auẽ.nauigia.& C.communia de ſuc.auẽ. oẽs pe regrini.& ſic in præſenti conſtõne:quia dicitur legibusvel con ſuetudinibus non obſtantibus quibuſcũq̃.expone legibus quæ cum hac lege ſuſtineri non poſſunt, & cum dicit conſuetudini bus quibuſcũq̃.dic ſiue gñaliter ſiue ſpecialiter ſint approbatæ. Nam per illas hæc lex nullam limitationẽ,recepit. De hac clau ſula non obſtante &c. multa dicit Ioan. And. extra de conceſſ. præben.cap. primo libro ſexto. quæ videre potes per iura ca nonica quæ ipſe allegat ſi expedit: in difficultates tamen prædi ctas non intrat.

Hanc autem. Hæc eſt quinta pars in qua ponitur ad quos caſus extendatur hæc con ſtitutio.

Ad præterita. Hoc non erat neceſſe dicere: quia cum tota iſta lex litis ordinationem reſpi ciat,ſine dubio porrigitur ad lites futuras,licet ſuper facto prę terito lege ſecunda. §. penulti.C.de iura.calum.& hunc paſſum plenè examinaui in repeti.l.omnes populi.de iuſti.& iur.in illa q.à quo tempore ſtatuta ligent.dic vt ibi dixi.

Quam. Hæc eſt ſexta pars in qua ponitur à quo tempo re conſtitutio ſumat vigorem &c.

h Et nunc. Si hoc non fuiſſet dictum poſt duos menſes,^h hæc conſtitutio ſumeret effectum, vt in auẽ. vt factæ not.conſtitutiones.de quo plenè in procemio clemen. cir ca finem & ego plenè dixi etiam de ſtatutis in dicta lege.o i mnes populi.^i in dicta quæſtio. à quo tempore &c. dic vt ibi dixi.

Explicit conſtitutio incliti Imperatoris Henrici. glo.per Bar. de Saxoferrato legum doc.& ciuem Peruſinum.

Qui

a *Qui ſint rebelles.*^a *Rubrica.*

Hæc rubrica eſt magiſtraliter poſita:quia ſ.dixi de modo ꝓ cedendi vt imponatur pœna per ſententiam:hic qui ſunt rebel les quibus imponitur pœna ipſo iure.

QVoniam. Primò ponit dubium. Secundò ratio nes quæ mouent principem ad deci ſionem. Tertiò deciſionem. Quartò ponit impugna tores conſtitutionis.partes patent &c.

1 *Negatio præpoſita ſigno uniuerſali facit æquipollere ſuo contradictorio.*
Poſtpoſita æquipollet ſuo contrario.
Præpoſita & poſtpoſita æquipollent ſubalternæ.

1 b Nonnullos. Id eſt aliquos.†Nã negatio poſtpoſita fa cit^b æquipollere ſuo contradictorio , vt hic,& ff.de cõdi.& demon.l.nõnunq̃.de colla.bo.l.nunq̃.poſt poſita verò facit æqpollere ſuo cõtrario.l.legitimos.§. an ergo. ff.de legi.tut.& l.obligari.ff.de autho.tut.in prin.& de capti.l.in bello.§.j.niſi cõtrariũ pateat de mente loquẽtis, vt l. ſi ſeruus.§. ſi plurium.ff.ſi quis cau.ſed præpoſita & poſtpoſita æquipollẽt c ſubalternæ,^c vt l.vnica.C.de cad.tol.in prin.&c.

Fideles. Quæ fidelitas principi debetur, dixi ſ. proximò, circa prin.

Subditos. Quia ſunt ſub Republica Romanorum , vt in auẽ.de hære.& fal.in prin.iſtis prouidet,vt iudi.ſine quoquo ſuf.in princ.Qui autem ſunt ſubditi, dixi ſ.l. proxi.in glo.ſuper verb.totius orbis.Bar.

1 *Prouinciæ appellatione quid contineatur. & nu.8.*
Lombardia de iure Canonico non eſt prouincia.
Cremona eſt de Archiepiſcopatu Mediolani.
Rhegium eſt de Archiepiſcopatu Rauenenſi.
2 *Diuiſio orbis eſt de iure gentium: & ibi nomina diſtincta.*
3 *Villa in Francia idẽ q̃. ciuitas: apud nos dicuntur ædificia ſine muris: & de iure com muni non habent iuriſdictionem.*
4 *Caſtrum dicitur quaſi caſa alta ſeu fortis & munita muris: & non habet de iure com muni iuriſdictionem:licet habeat magiſtratus poſitos per ciuitatem cui ſubſunt.*
5 *Ciuitas ſecũdum uſum noſtrum dicitur quæ habet epiſcopum, uel cui competit poteſtas ſibi eligendi defenſores qui habent iuriſdictionem.*
Ciuitas etiam uerè dicitur ſine Epiſcopo.
Ciuitas licet priuetur Epiſcopo,non deſinit eſſe ciuitas.
6 *Caſtrum quod habet iuriſdictionem ſibi eligendi defenſorem, quando ciuitas dicatur.*
Princeps ſcribens caſtro ut ciuitati.facit ipſum ciuitatem.
7 *Prouincia diſtinguitur ſecundum Canoniſtas per Archiepiſcopatum.*
Ciuitas metropolis dicitur prouincia. Item unus præſidatus.
9 *Quis quando dicatur eſſe intra uel extra prouinciam.*
10 *Homines unius prouinciæ an dicantur ex origine ſicut in ciuitatibus.*

d 1 Lombardiæ. ^d Hic videtur caſus eius op. quem refert Cyn.C.de præſcri.xxx.an.l.fi.ſ.† q̃ pro uinciæ appellatio intelligatur ſecundum edictum,& vulgarem modum loquẽdi,ſ.Tuſcia,Lombardia &c. licet ſcđm canones Lombardia non eſt vna ꝓuincia.Nã Cremona eſt de vna pro uincia : qa eſt de archiepiſcopatu Mediolanenſi & Rhegiũ eſt de alia,ſ.de archiepiſcopatu Rauenẽſi,vt no.Ber.extra de elec. c.corã.Idẽ no.extra de offi.vic.c.ſniam. Sed pro huius declara 2 tione ſciendũ eſt†q̃ diuiſio orbis terrarũ de iure gentium eſt,vt ff.de iuſti.& iur.l.ex hoc iure. & hæc diuiſio fuit vel eorum qui habitant ſimul,in ædificijs in vnum collatis : & ſic cõiter habe mus tria noĩa,ſ.ciuitas,caſtrum,& villa,vt d.l.ex hoc. & ibi no. in gl.parua ſuper verb.collata. Quædã eſt diuiſio eorũ qui non habitant ſimul,ſed ædificijs ſeparatis, & hæc appellatur prouin cia,vel regnum,vel ſunt alia noĩa vniuerſalia ſignificãtia ſepa rationem linguarũ,vt Italia, Alemania,Francia,Grecia,& ſimi lia,vt d.l.ex hoc.& C.de offic.rec.prouinc.& ff. de offic. præto. 3 per totũ.de quorũ quolibet videamus.Villa in Francia idẽ† eſt quod ciuitas.Non aũt dicimus villas ædificia ſine muris vel foſ ſis:quæ villæ ſeu vici nullam habent iuriſdictionẽ de iure com muni,ſed ſubſunt alicui ciuitati,vt C.de epiſc.& cle.l.nullis.§.fi. & de na.li.l.ij.& ff. ad muni.l.j.§. qui ex vico . Pro hoc extra de 4 ſen.exc.c.ſi ciuitas.& quod ibi no.per Inn.& Io.And. Caſtrũ† e dicitur quaſi caſa alta ſeu fortis & munita muris,ſeu vallo, vt l. quicunq̃ caſtellorũ.aliàs ſedorũ de fun.lib.xij.& ff. ad l.Iul.ma ie.l.ij.& in d.c.ſi ciuitas.& iſta ſimiliter non cõſueuerunt habe re iuriſdictionem de iure communi,ſed ſunt ſicut vici,vt dictis iuribus.& eſt expreſſum C.de teſt.l.fi.habet tamẽ,quoſdam ma f giſtratus,qui ibi ponuntur à ciuitatibus^f quibus ſubſunt,vt C.

de magi.muni.& ibi no.per Azo.i ſumma. 5 Ciuitas†verò ſcđm vſum noſtrum appel latur illa quæ habet epm̃. antè tamen quã eſſent epi,erant ciuitates.Et ciuitati compe tit poteſtas eligendi ſibi de iure communi defenſores qui habeant iuriſdictionem: nõ aũt merum imperium vel miſtum. vt i auẽ. de defen.ciui.§.iuſiurandum.Fallit inrbe Romana,vt l.j.§.cum vrbem.ff.de offi.præ fe.vr.& in alijs quæ habẽt ex priuilegio vel g ex conſuetudine, ^g vt d. §. iuſiurandum.& quia ſcđm canones epi debent ordinari in dictis locis,vbi ſũt dicti officiales,vt lxxxj. di.c.j.ij.& iij.ideo inſurrexit conſuetudo q̃ locus habẽs epm̃ ſit ciuitas:tñ verè ſine epõ dicitur ciuitas,eo q̃ habet officiales prædi ctos,& iuriſdictionem.Et ſic patet qđ licet ex cauſa vna ciuitas priueẽ epõ: non tñ per h hoc deſinit eſſe ciuitas.^h Sed quid dices†tu 6 de caſtris quæ ſunt per Italiam,& habẽt di ctas iuriſdictiones, an dicemus q̃ ſint ciuita tes:Rñ.ſi cõſtat q̃ antiquitus fuerit ciuitas, licet poſtea epatum pdiderit, ciuitas eſt ꝓ priẽ,vt patet ex prædictis.Si hoc non con ſtat:tunc aut iuriſdictio fuit illi loco cõceſ ſa vt ciuitati,aut vt caſtro,aut ſimplr̃ dicen i do tali terræ,vel tali comitatui.^i Primo caſu erit ciuitas.nã ciuitatẽ facit princeps eoipſo q̃ ſibi ſcribit vt ciuitati,vt no.p Inno. extra de offi.ord.c.cum ab eccleſiarũ.Nam dicẽ do q̃ ſit ciuitas,vr̃ ſibi concedere oĩa priui legia ciuitatis.ar.ff.de re iud.l.quidam cõſu lebant.Scđo caſu nõ erit ciuitas ſed caſtrũ habens priuilegiũ ciuitatis dr̃.ff.de off. eius cui man.eſt iuriſ.l.j.§.j.Tertio caſu erit ciui tas:quia larga interpretatio eſt facienda in conceſsione huius beneficij,vt l.fi.de cõſti. 7 prin.†Prouincia verò ſcđm canones diſtin guitur per archiepatus,vt dictũ eſt qđ qua liter de iure cõi ſeu ciuili intelligaẽ q̃ proce dat,dic q̃ quædã ſunt ciuitates minores,vt cõiter oẽs quę habẽt iuriſdictionẽ prędictã abſq̃ mero vel miſto imperio.Aliquæ ſunt k ciuitates,^k quæ habẽt miſtũ imperium.Ali quæ ſunt maximæ quæ habẽt merũ & mi ſtum vt ciuitas metropolitana, nec dico ꝓ pter epiſcopatum, ſed quia forũ cauſarum eſt magnum,cui ſuberant multæ aliæ ciui tates,vt ff.de excu.tu.l.ſi duas.§. eſt autem. & §.ſeq. Iſta aũt ciuitas metropolitana dici tur caput prouinciæ,vt C.de metro.l.j.libr. xj. Vnde meritò olim totum qđ ſuberat iu riſdictioni metropolitanæ dicebatur ꝓuin cia:ſicut etiã hoc faciunt Canoniſtæ. vt di ctum eſt in prin.gl.& eodẽ modo vnus prę ſidatus dicitur ꝓuincia:nam ei ſubſunt plu res ciuitates,vt in oĩbus legibus quæ men tionem faciunt de præſide ꝓuinciæ.verum quia aliter factæ fuerunt diuiſiones in tem

a ¶Qui ſint rebelles.Ad dicta bar.hic ſcripſit apoſ.do.And.Barb. ſcđm Feli. in c.Rodulphus.in xv.col.in prin.de reſcr.quas non vidi.vide etiam quæ ſcripſi s.in extraua.ad reprimend.in prin.Tho.

b ¶Facit æquipollere.Adde tex.in l.ij.C.de primic.libro.xij.& ibi Ioan.de pla. not.Thoma.

c ¶Aequipolleẽ,ſubal ternæ. An & q̃n ne gatio præpoſita facit æquipollere ſuo con tradictorio,vidẽ bar. hic,& in l. legitimos §.in legitimis. & ibi apo.alex.ff.de le.tut. & ibi poſui i apo.& vide Bar.in.l. is q cir ca.§.vtrũ de re.dub. & in l.græce. §. poſt litẽ. ff. de fideiuſ.& i l.j.ff.de teſt. & i l.ob ligari.& auth.tu.Q.ñ aũt ante poniẽ æqui pollet affirmatiuæ, vt i c.ſunt nõnulli.& q.j.& in c. nõnulli.de reſcr.& i l.j.§.nõnul los.de tut. & ra. diſt. & v.q.v. c. non oẽs. & q.vij.c.non oẽs. & l.nõ oĩs.ff.ſi certũ pe.& gl. xxxij.q.j. c.ſicut nõ oẽs.& bar. hic in locis ſ. alle. & vide Ale.in l. ſi ſeru⁹ §.j.in j.colũ.ff.ſi quis cau. Tho.

d ¶Lõbardiæ. Quãr ꝓuincia intelligatur vide Bar.hic, & in l. fi.C.de metro. Bery. li.xj.& Cardi.in cle. dudũ.in ver.extra ci uitatẽ.in j.q.de ſepu. Io.de Imo.in c.pe.in antepe.col.in ver. & aduerte.de teſt.Sali.i l.fi.C.de pſc.lon.tẽp. Ang.de are.Inſtit.de vſuca.in prin.in pe. col.Tho.

e ¶Caſtrũ.Vide Feli. in ca. Rodulphus. in xv.col. de reſcri.vbi plenè ponit de hac materia.& vide bar. in l.fi.i prin.ff.de col. illi.& ibi apo. Tho.

f ¶Ponunẽ à ciuitati bus.Vide Iaſ. l. j. in fi.prin. ff. de iur.om. iud.Tho.

g ¶Ex conſuetudine. Vide bart.in l.impe rium.ff.de iur.om.iu di.cum concor.de q. bus ibi p Iaſ. in ix. col.Tho.

h ¶Ciuitas.Priuaẽ tñ honore ciuitatis , vt i c.felicis.§.fi. de pœ. & multæ ſunt ciuita tes in Alemania ſine epo.iij.q.j. c. audiui mus.& dicit Pau.de Caſ.in repe.l.ex hoc iure.ff.de iuſti. & iu. q̃ ad cõſtituendam ciuitatem quo ad ſpi ritualia requirit con ſenſus Papæ,quo ve rò ad temporalia, vt habeat curſum cau ſarum ciuilium,req ritur cõſenſus Impe ratoris. & propterea etiã dicit q̃ caſtra in archiepiſcopatu Tholoſano,quibus Papa tãtum conceſsit archiepiſcopatum non gaudent priuilegijs cõceſsis ciuitatibus p reales conſtitutiones. in dubio tamen vnaquæq̃ ciuitas habens epiſcopum præſumiẽ eſſe ciuitas imperialis qm̃ olim omnes ciuitates epiſcopatibus conſtituti fuerũt epi.c.qđ.de offi.ord.Ber.

¶Adde And.Barb.in l.fi.in addi.Bar.in prin.ff.de col.illi et ibi ſcripſi in apo. mea,& ſubſunt ciuitatibus.vide Arc.ij.q.j.c.epiſcopus.Tho.

i ¶Vel tali comitatui. Vide Fe.plenè de hac materia i rub.decr.i vj.co. Th.Di.

k ¶Aliquæ ſunt ciuitates. Vide Alex.in l.j.in vij.col. in addi. ff. de iu.om. iu.& in l.hoſtes.in pe.col.ff.de capt.in vlti apoſt.Tho.

a ¶Rebellis. Quando quis dicaẽ rebellis, vide Pau. de ca. cõſi. xxxij. & vide qđ cõſuluit Bal. cum Papa ſcripſiſſet cuidã vt quoſcunq; de cætero faceret capi propter rebellionẽ, an comprehenderentur exitiij. & qui dicerentur rebelles, eius conſi. ccxxxiij. ij. lib. Ber. Lan.

b ¶Modicæ rei. No. qđ dicit Bar. ꝙ ſi quis facit furtum principi, etiam rei modicæ, dicitur infidelis. adde ẽt ꝙ furtũ dicitur enorme, licet ſit paruũ vel modicum qñ ſequiẽ fractio pacis publicæ, viđ Iaſ. in l. cũ ſeruus. in iiij. col. ff. de cõd. ob cau. & an pro tribus paruis furtis poſſet quis furca ſuſpẽdi ſtãte ſtatuto ꝙ poſsit ſuſpendi, & dicaẽ famoſus latro, vide bal. in l. apud ãtiquos. §. fi. C. de fur. & in c. j. §. iniuria. de pa. iu. fir. & Catald. in ſuo tra. ſynd. in q. cxlix. & Ale. in cõ. cx. in iiij. vo. inci. ſtatu. ciuitatis. et barto. Vero. ĩ auẽ. ſed nouo iure. in xvj. co. C. de ſer. fug. vbi voluit ꝙ nõ poſsit ſuſpẽdi. & de conſue. nõ debet mori. Et ita defendi Piſauri Nicolaum Blãconi de ligabitijs q non fuit ſuſpenſus, q iam erat cõdemnatus, & ducebatur ad furcas, & fuit liberatus ꝑ d. Gul. Lãber. de For. bonæ memoriæ doc. excel. locũ tenens Illuſt. ducis Cæſaris Borgiæ Romãdiolæ &c. Tho.

c ¶Cõmittiẽ. No. ꝙ dicit Bar. hic, ex cuiꝰ dictis infert Io. Cal. in cõſi. vj. in ti. de acc. in ci. de crĩe. ꝙ crimẽ læſæ maieſt. nõ cõmittitur cõtra inferiores hñtes iuriſdictionem de per ſe: & ſic cõſuluit ꝙ volẽs rebellare caſtrũ pertinẽs ad eccleſiam Rauennateñ, etiam ſi Cardinalis eẽt adminiſtrator nõ diciẽ committere crimen &c. Tho. Dipl.

d ¶Proditor. Quis dicatur proditor, vide Bar. hic & in l. reſpiciendũ. §. delinquũt. ff. de pœ. & ibi apoſ. Ale. vbi ẽt ſcripſi. & vide in l. ij. C. quę res extrahi non poſſunt. & in l. athletas. §. calumniator. ff. de infa. & adde quę no. and. de Iſer. ĩ ca. j. qui. mo. feu. amit. vbi ponit de ꝓditore. & ꝙ no. Io. an. in c. j. de feu. in nouel. dicitur eñ proditor q ſine vlla cã, & ſine vlla diffidatione, quem offendit qui de eo cõfidit, maximè contra maiorẽ prædicta committẽdo. l. fi. C. de dila. dicit enim Io. an. ꝙ mouentes bella ſine vlla diffidatione dicuntur agere proditoriè, in c. pro humani. de homi. lib. vj. in nouel. Item dicit Ia. But. ꝙ omnis ille qui dat alicui potionẽ venenatã eſt proditor. l. j. C. de male. & mathe. Aliqñ diciẽ ꝓditor reuelator ſecretorũ, vt l. athletas. §. calũniator. ff. de infa. & dicit Titus Liuiꝰ, nihil vſq; fidum ꝓditorẽ. eſt ſcđm Bal. Itẽ ꝓditor diciẽ qui ꝑ ꝑ timorẽ nõ defendit veritatem. xj. q. iij. nolite. Itẽ q crimẽ alteri manifeſtat. iij. q. j. c. ſi peccauerit. Itẽ q malitioſè circũuenit alium. xvj. q. j. c. ſi capis. Itẽ qui rem ſibi cõmiſſam exponit. Hoſt. xxij. q. v. c. de forma. Et hæc oĩa notanẽ xlvj. di. c. clericus. in gl. ſuꝑ ver. ꝓditioni. & non ſolũ diciẽ ꝓditor rebellis in crĩe læſæ maie. ſed ẽt diffidatus, et bãnitꝰ. plenè ſcripſi ĩ cõſi. meo ĩ fauorẽ Illuſtriſsimi dñi mei ducis Vrbini. Th.

poralibus, & aliter in ſpũalibus, reperiẽ qđ in eadẽ ꝓuincia ſunt terræ diuerſorũ epiſcoporum, ſeu epiſcopatuũ, vt d. c. corã. & ibi
8 no. Cũ ergo à principe, vel à iure fit † appellatio ꝓuinciarũ: qualiter intelligaẽ vel accipiaẽ? Dic qñq; fit appellatio ꝓuinciæ eo reſpectu ꝙ ſit ſub vna iuriſdõne: & tũc cõtingit ꝙ quælibet ciuitas habeat ſeparatã iuriſdictionẽ, nec eſt vnus præſes cui ſubſit quęlibet ciuitas habetur pro ꝓuincia. auẽ. C. de præſcri. long. tem. l. j. & ibi not. Qñq; applõ ꝓuinciæ fit eo reſpectu ꝙ maior eſt diſtãtia quã qñ extra ꝓuinciam, ſed qñ in ꝓuincia: tũc ſerua qđ not. in d. c. corã extra de ele. vt
9 † exiſtẽs in dicta ꝓuincia ſi eſt multũ à remotis, habeaẽ perinde ac ſi eſſet extra. & eodem mõ exiſtẽs extra ſi eſt multũ de ꝓpinquo, hr̃ perinde ac ſi eſſet intra. & ſic ĩtelligiẽ C. de dila. l. j. & ſic ſenſit Io. an. extra de teſti. c. vltra tertiã. Qñq; appellatio ꝓuincię fit alio reſpectu, vt qa legatus ꝓuincię mittiẽ in tali ꝓuincia, vel aliquid cõcediẽ hominibus talis ꝓuinciæ: & tunc talis appellatio debet intelligi ſcđm vulgarẽ & communẽ applõnem ꝓuincię, vt Lombardia, Tuſcia, & Marchia, & ſimilia. Caſus eſt hic. & ita tenet Odof. in d. l. fi. & Cy. ibid. & Hoſti. & Io. an. in d. c. vltra tertiam. De diuiſione & vnione ciuitatis & prouinciæ, dixi in d. l. j.
10 C. de metropo. lib. xj. † Itẽ an hoĩes alicuius ꝓuinciæ dicanẽ ex origine ſicut cõtingit in ciuitatibus, tangitur. ff. de ver. ſig. l. ꝓuinciales. & ibi dixi. & plenius ĩ libello repreſaliarũ. Regnorũ verò diuiſio. Itẽ aliarũ partiũ ꝑ quas fit diſtinctio linguarũ ꝑ ſe patent &c.

Italiæ. Eſt nomẽ ſignificans totam linguã latinam quę diſtinguitur in multas prouincias, vt hic patet. licet Italia quandoq; dicatur ꝓuincia, vt C. de tempo. in inte. reſti. l. fi. & C. ſine cen. vel reli. l. fi. de ſac. ſan. ecc. auẽ. caſſa. &c.

Diſceptationes. Inter plures ad inuicem.

Dubia. Aliquando inter ſeipſos vel ad inuicem vt ceſſet inculcatio verborum &c.

1 *Dictio infidelis, eſt generalis, & comprehenditur etiã qui modicæ rei principi furtum fecerit.*
2 *Infidelitas animi quid comprehendit.*
3 *Antiqui legum conditores non utebantur hac dictione rebelles.*
4 *Proditoriè fieri dicitur quando aliquid corpore fit, & animo aliud geritur.*
5 *In crimen proditionis incidit qui facit contra principem uel rempublicam, non contra priuatum.*
6 *Rebellis Imperij, & bannitus Imperij differunt: quia primum eſt mortale, ſecundum medicinale.*

a **Rebellis** [a] Id eſt infidelis, ea infidelitate gñali, quę inducit re
1 bellionẽ. Nam ſciendũ † eſt ꝙ hęc dictio in-
b fidelis, gñalis eſt, & cõprehendit etiã eũ qui modicæ[b] rei principi furtũ fecerit. de qua infidelitate non loquiẽ hic. Sicut eñ principi debeẽ oĩs fidelitas, vt ſ. l. ꝓxi. in prin. ita oĩs deuiatio à fidelita-
2 te eſt infidelitas. Facit col. x. de ſta. cõtra li. ecc. in prin. † Quædã eſt infidelitas vero aĩo, q̃ cadit in modũ proditionis. & iſtud eſt nomen gñale ẽt cõprehẽdẽs oẽs qui ſtãt ſicut ſubditi, & ĩter ſubditos corpore. mẽte tñ cũ hoſtibus & inimicis, nũciãdo eis ſecreta, & ſilia, vt ff. de re mi. l. omne delictũ. §. exploratores. l. ꝓditores cõprehendit etiã oẽs q cũ eſſent ſubditi expſſe rebellãt principi trãsfugiẽdo ad hoſtes, & cõuertẽdo ſe in hoſtes, vt d. l. ꝓditores. ff. de re mi. & ibi no. de cap. di. l. amiſſione. §. qui defficiunt.
3 Hoc modo aſſumpto vocabulo vocanẽ rebelles † quo vocabulo antiqui legũ conditores non vtebanẽ: & ideo facta eſt hæc con-
4 ſtitutio ad hoc declarandũ. Itẽ not. † ꝙ ꝓditoriè diciẽ aliqd fieri qñ fingo me amicũ tuum, & trado te tanq; inimicũ. & ſic vnum oſtẽdo corpore aliud ſum aĩo, vt ff. de his qui no. infa. l. athletas.
5 & l. pe. de præua. l. j. tũc tñ incidit in † crimẽ proditionis qñ fit cõtra principẽ, vel cõtra rempu. vt d. §. exploratores. & l. ꝓditores.
c & de pœ. l. ſi quis aliqd. §. j. Sed qñ cõmittiẽ[c] contra priuatum, nõ
d dicitur ꝓditor[d] principalr̃ ꝑ ſe, ſed crimen aliud factũ ꝓditoriè, vel homicidiũ factũ ꝓditoriè, vel aliqd ſimile, vt d. l. athletas. §. j.
6 de his q no. infa. & d. l. j. de pręua. Itẽ no. † ꝙ aliud eſt eſſe rebellẽ imperij, aliud eſt eſſe in bãno Imperij. primũ, ſ. rebellio eſt mortale, vt hac l. nec põt remitti, niſi ex mera gratia ſcđm ſ. bannũ eſt medicinale: qa remittiẽ purgata cõtumacia, ſeu facta ſatisfactione, vt C. de epiſ. & cle. auẽ. item nulla. & auẽ. item quicunq;. & ſic vr̃ ꝙ quatenus excõicatio remouet quẽ ab officijs eccleſiæ, eatenus bannũ à beneficijs Imperij, vt dictis iuribus. & tangitur per Gul. in d. auẽ. itẽ quicunq;. facit extra de ſen. excõ. c. cũ medicinalis. li. vj. facit de requi. re. l. j. vbi gl. illã auocationẽ appellat bãnũ, & eſt medicinale: quia cũ venit intra annũ recuperat ſtatũ: ſcđm verò ſtatuta & cõſuetudines locorum, quẽ eſſe bannitũ habet diuerſos effectus, de quo aliquid j. dicam in gl. magna. &c.

Condemnatus. Hic nullũ fuit dubiũ. nam ꝑ ſñiam tranſit in notoriũ iuris, qđ pro veritate habeẽ, vt l. res iudicata. ff. de reg. iu. Idem ſi imperator aliquibus indiceret bellum, vt l. hoſtes. ff. de cap. & de capi. di. l. amiſſione. §. & qui deficiunt &c.

Nos. Hæc eſt ſecunda pars huius ſecũdæ cõſtitutionis &c.

Potius. Electiuè accipe: quia ſolũ ꝓpter actũ efficitur quis pœna dignus ꝑ ſñiam nullo modo. ſed actus declaratur, vt. l. j. C. ad Turp. Facit pro Mar. in eo ꝙ no. ff. de infa. l. furti. & ff. eo. l. athletas. §. fi. Nam ex eo ꝙ condẽnatus eſt, habeẽ pro veritate: quia ita ſit: nec poteſt dici de cętero ſic nõ eſſe, vt ibi no.

Meretur. Non dicit obligatur, nam iſtæ pœnæ quæ ad vindictam publicam imponuntur, non iure obligationis, ſed officio iudicis imponuntur, vt Inſti. de iniu. §. pe. Item non per actionem, ſed per accuſationem imponũtur. vt inſti. de pub. iudi. in prin.

1 *Culpa quando creſcat, & maiorem pœnam mereatur.*

Creſcit. Sic extra de conſue. c. cum tanto. ſed contra. ff. de
1 pœ. l. ſi quis diutino. Sol. † intrinſecus culpa creſcit & maiorem pœnam quo ad eum meretur, vt d. c. cũ tanto. ſed in foro ciuili ſi quidẽ actus extrinſecus delicti habet cauſam continuam, vt eſſe in rebellione: & ſemper creſcit culpa, vt hic: ſic in fugitiuo & deſertore, vt no. in l. contraria. licet autem culpa creſcit in caſu huius legis non poteſt creſcere pœna temporalis: qa primo actu debetur ita magna ꝙ nulla maior eſſe poteſt, vt j. dicetur. Facit qđ no. ff. de fur. l. vulgaris. in prin. & ibi dixi. Si verò actus extrinſecus criminis reiterationem non recipit, vt homicidium: tunc ex diuturnitate temporis pœna minoratur, vt dicta l. ſi diutino. &c.

1 *Maleficia fieri malum eſt propter aliorum exemplum.*
2 *Pœnas inferri bonum eſt propter exemplum.*
3 *Lex iſta non extenditur, nec ueteres leges requirentes ſententiam corrigit.*

1 **Tranſit.** Sic † maleficia fieri malũ eſt propter exemplũ aliorum, vt hic, & ff. de ſicar. l. iij. §. ſed & ſenatuſcõſultum. & de pœ. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. cũ ſuis concord.
2 Itẽ † pœnas inferri bonũ eſt ꝑꝑ exemplũ, vt vnius pœna ſit exemplum,

plum, ſeu metus multorũ, vt ff. de pœ. l. aut facta. §. fi. C. ad l. Iul. repe. l. j. de prec. Impe. off. l. j. Et licet iſtæ rationes concludãt in
3 omni delicto: † tñ iſta lex non eſt extendẽda, niſi ad iſtud crimẽ rebellionis. Non enim corrigũtur leges antiquæ quæ requirũt ſententiam ex identitate rationis niſi quatenus in illa lege noua exprimitur, vt C. de app. l. præcipimus. in fi. facit quod no. C. de ſac. ſan. eccl. auẽ. quas actiones. & quod no. ff. de do. cau. mor. l. tam his. §. j.

1 *Rebellare idem eſt quod reſiſtere, & reſiſtere poteſt fieri faciendo, uel non faciendo, uel non obediendo.*
2 *Transfuga dicitur qui recedit de terris ſubiectis, & uadit ad hoſtes.*
3 *Deficere dicebatur de iure antiquo qui retinet locum in quo quis ſtabat ſub obedientia principis: hodie eſt rebellis.*
4 *Non obedientes principi, uel non receptantes gentem ſuam de iure antiquo non puniebantur ipſo iure: hodie tamen dicuntur rebelles.*
5 *Rebellis etiã dicitur q dicit ſe ſubditũ Imperio, ſed rebellat odio perſonæ Imperatoris.*
6 *Rebelles qui dicantur. ubi ꝙ quinq; modis quis dicitur rebellare.*
7 *Rebellionis nomen, ab eo quod antiqui dicebant duelles, quomodo differat.*

Tenore. Tertia pars in qua ponit ſtatutũ. ad cuius intel-
1 ligentiã ſciẽdũ eſt † ꝙ rebellare idẽ eſt qđ reſiſtere, ſecundũ Hug. C. de deſer. l. ij. li. xij. & hoc reſiſtere põt fieri faciendo aliquid cõtra, vel non faciendo. & nõ obediẽdo vel vtrãq; vocabuli ſignificationẽ cõtinet, vt extra de offi. dele. c. ſane. licet hoc noĩe rebellis iura antiqua nõ vtanẽ. ſed ſi aliqs rebellat
2 mutando † locũ, hoc eſt recedẽdo de terris ſubiectis, & eũdo ad hoſtes talis vocabaẽ trãsfuga, vt ff. de ſer. l. ſi qs aliqd. §. trãsfugę. & de cap. & poſtli. l. poſtli. in ij. §. trãsfuga. & §. filius. & de re mi
3 li. l. ꝓditores. cũ ſi. Qñq; † rebellãt retinendo locũ in quo ſtabant ſub principis obediẽtia. & iſti de iure ciuili antiquo non habent ſpeciale nomẽ, ſed vocabanẽ illi q deficiũt, vt l. amiſſiõe. §. q deficiũt. de cap. di. & iſti ſi qdẽ rebellabãt faciendo bellũ principi, tanq; hoſtes ipſo iure puniebãẽ, & ꝑdebãt ea q̃ iuris ciuilis ſunt vt ibi, ſed qa hoc rebellare põt publicè fieri, & occultè, & ibi nõ declaraẽ: iõ hæc lex declarat. & hoc in primo capite huius l. dũ dicit de his q infidelitatis, & rebellionis opera faciũt: & ſic faciẽ
4 do delinquunt. Sed ſi aliquis † ſolũ rebellaſſet nõ obediẽdo principi, vel nõ receptãdo gentẽ ſuã, nõ puniebaẽ ipſo iure nec perdebat ea q̃ iuris ciuilis erãt, niſi princeps vel ſenatus indiceret, vt d. l. amiſſione. & in hoc ſuppleẽ per hãc l. Nã quocũq; modo machinãẽ aliqd cõtra principis honorẽ, & rebellãdo eſt rebellis. & hoc in ſecũdo capite huius l. ibi, in noſtrã vel Imperij &c. Itẽ
5 quis poſſet † dubitare ſi aliquis fateẽ ſe ſubditũ Imperio, ſed rebellat odio perſonæ Imperatoris, an dicatur rebellis Imperij. & hoc nõ declaraẽ in l. amiſſione. & declaratur hic ꝙ ſic. & eſt cõe ad primũ, & ad ſecundum caput. Declarat etiam hoc in ſecundo capite huius legis, de his qui rebellant contra officiales, põt etiã dici ꝙ totũ ſit vnũ capitulũ continẽs oĩa prædicta, & idem eſt ſenſus. & ſic hęc lex directò tẽdit ad declarãdũ l. amiſſiõe. §. qui deficiunt. de cap. di. Et hoc nomẽ rebellare, in hoc ſignificato in diuina ſcriptura ſumiẽ in multis locis. iij. Reg. xvj. c. & iiij.
6 Reg. xvij. c. & xviij. & xix. Et ſic per hanc legẽ nouã † habemus quinq; nominũ impoſitiones: qa tales vocanẽ rebelles ſecundũ declarationẽ eius qđ dicit publicè vel occultè. Tertiã quãdam prouiſionẽ nouã, ſ. vt dicanẽ rebelles, & ſi operaẽ hoſtilia nõ faciãt, ſed ſolũ ſi nõ obediãt. Quartã declarationem ſi facit contra perſonã principis tantũ. Quintã declarationẽ ſi facit cõtra offi-
7 ciales eius. Sed q̃ro, † in quo differt hoc nomẽ rebellionis ab eo
a quod antiqui dicebãt duelles,[a] quos vocamus hoſtes: vt l. quos nos. de verb. ſig. rñ. illud nomẽ quo ad quid generalius eſt. Nam cõpetit etiã his qui nõ cõſueuerunt eſſe ſub obediẽtia, qui indixerũt nobis bellũ, vel nos eis: vt ff. de cap. di. l. hoſtes. Sed hoc nomen rebellionis propriè conuenit his, qui deſierunt, cùm eſſent ſubditi: vt d. l. amiſſione. §. qui deficiunt. in glo. parua. ſuper verbo, hoſtes &c.

Declaramus. Refertur ad tria, de quibus poterat dubitari, ſ. an occultè, an contra perſonã tantùm, an contra officiales tantùm, &c.

Decernimus. An id, quod de nouo iudice refertur, ſ. de non obediẽtibus, qui opera hoſtilia non faciunt, &c.

Pronunciamus. Ad id, quod erat clarum, refertur, ſ. de his qui opera hoſtilia faciũt, &c.

1 *Dictio omnes, in ſingulari diſtributiuum eſt, in plurali collectiuum.*

Omnes. Collectiuum eſt: vt ff. de ar. l. non diſtinguemus. §. cũ in plures. & no. de leg. ij. l. ſi pluribus. ſed in ſin-
1 gulari eſt nomen diſtributiuum, † vt not. in l. iij. de ſta. ho. hic ergo quia collectiuè ponitur, comprehendit ciuitates, collegia & vniuerſitates, & in hoc incidenter facit ſ. l. proxi. Comprehendit etiam ſingulares res, & perſonas per hoc quod dicit & ſinguli.

a ¶Duelles. Viđ Old. cõ. xliij. Ber. Lan.

b ¶Quod tales colligationes. Vide Bar. in l. fi. in ij. colũ. ff. de colle. illic. et ibi Ale. in apoſt. & Lud. Ro. in cõſi. xlvij. & Car. Flo. in cle. paſto. in princ. de re iudicata. Tho.

Noſtri Imperij. Non poteſt ergo dicere quis ꝙ eſt rebellis Imperij, & nõ Imperatoris, vel econtra. Et ex hoc patet quod hæc rebellio morte Principis non finitur, &c.

1 *Rebellare occultè quomodo quis dicatur.*
2 *Colligationes, quas faciunt ciuitates uel domini principe abſente non ualent, ſecus eo præſente.*

1 **Occultè.** Vt † ſi aliqua ciuitas Tuſciæ principe incipiente intrare Lombardiam mittit ſtipendiarios ad aliquam terram vel dominum rebellem, & fingit eos nõ eſſe ſtipendiarios caſſando eos fictè, vel mittit gẽtem alicui, vt ipſe poſſit contra principem habilius mittere gentem ſuam, vel faciũt ligam, ſeu ſocietatem inuicem ad eorum defenſionem, vt conſueuerunt facere iſti Peruſini, Florentini, & etiam tyranni Lombardiæ. & hoc exprimunt & aliud in veritate agunt. Sed ſciendũ eſt
2 † ꝙ tales colligationes[b] ciuitatum inuicem, ſeu cum dominis pro
b hibitæ ſunt, & ipſo iure nullæ: vt x. colla. de pace iura. fir. §. conuẽticula. qđ intelligo principe exiſtente in partibus, vel eo exiſtẽte ad eorum defenſionem, ſed principe abſente non puto prohibitas tales ſocietates, ſeu colligationes ad defendendum ſe ab impreſſionibus tyrannorum vel malarum ſocietatũ, quæ ſæpe inſurgunt in Italia ad deprædandum alios. fit enim ad iuſtitiã ſeruandam: ergo debet valere: vt no. ff. quod cuiuſque vniuer. l. j. in principio &c.

Noſtrum honorem. Scilicet perſonæ, vel Imperij, vt infrà patet, &c.

Faciunt. Loquitur ergo de ea rebellione, quæ in faciendo conſiſtit, vt in conferendo ſe in numero hoſtium in ſequendo principem, & gentem eius.

Et. Incipit ſecundum capitulum.

Noſtra. Scilicet propriæ perſonæ Imperatoris, &c.

Imperij. Et ſic dignitatis, &c.

Machinantur. Id eſt, aliquid doloſè ordinant, cũ machinatio propriè conſiſtat in arte verborum: vt ff. de dolo. l. j. §. j. & ibi not. vt faciendo inter ſe ligã, & ſocietates prohibitas ſub aliquo colore licito: vt ff. de extraor. cri. l. ij. vel pone ꝙ adueniente Imperatore vel eius nuncio volente ingredi ciuitatem pro recuperandis iuribus Imperij, tam ibi quã alibi. Aliqui reſpondent ꝙ intromittere tantam gentem eius vel eum eſt periculoſum ſtatui eorum. & ſic tenẽt eum in verbis, & ſic labitur tempus quo multa poſſet facere pro Imperij proſperitate. Iſtæ ſunt machinationes quędam, licet ad actus bellicos nõ deueniãt. iſta machina, ſecuta inobediẽtia facit eos rebelles &c.

1 *Hæc conſtitutio loquitur de ſubditis Imperij Imperatori reſiſtentibus, non de ſubditis eccleſiæ.*
2 *Reſiſtens officialibus Imperatoris circa officium eis commiſſum quando ſit rebellis, intellige de officialibus qui principaliter ſunt pro eo. nu. 4.*
Officiali facienti aliquid ultra ſuum officium legitimè reſiſti poteſt.
5 *Hæc conſtitutio quod non habet locum in rebellante contra Regem uel principem uel aliquam ciuitatem, & in eis habet locum l. amiſsione. §. qui deficiunt. de capi. dimi. nume. 5.*
6 *Hæc conſtitutio quod habet locum contra rebellantes, contra rectores per Romanam eccleſiam poſitos.*
7 *Si aliquis de terris eccleſiæ facit aliquid contra principem, de his quæ pertinent ad rebellionem, quomodo ſit rebellis, & in crimen læſæ maieſtatis incidat.*
Rex Robertus quomodo poterat condemnari ab Henrico Imperatore pro rebelli, & de crimine læſæ maieſtatis.
8 *Imperator eſt fidelis confidatus, & coronatus à Papa.*
9 *Aloyſius filius Regis Roberti iurauit fidelitatem Imperatori Henrico per ſuos nuncios in ciuitate Piſarum præſente Bartolo.*
10 *Homo de terris eccleſiæ delinquẽs in Imperatorem, an poterit contra eum uel per Im-*

peratorem, uel per habentem ab eo authoritatem procedere.
11 *L. ad reprimendum. quod facta fuit post coronationẽ Imperatoris: & non habet locum contra ſubditos eccleſiæ.*
Ratio Cle. paſtoralis, de re iud. non habet locum in hominibus Imperij, uel alterius regni.
12 *Ciuitates, quæ inuicem confœderantur æquali fœdere ut tractent ſe inuicem ut ciues, intelligitur ut unus cõtra alios grauiores leges non faciat.*
13 *Pœnæ rebellium ſunt tres.*
14 *Quem eſſe rebellem poteſt peti ut pronuncietur, cum hãc pœnam ipſo iure incurrant.*
15 *Putans ſe de crimine rebellionis infamatum poteſt peti pronunciari ſe non eſſe talem.*
16 *Ciuem talis ciuitatis quòd quis poteſt peti ſe pronunciari.*
17 *Rebellis dominium bonorum retinet, ſed ſecuta condemnatione confiſcatur.*
18 *Rebellis non priuatur ipſo iure iuriſdictionibus, quas habebat.*
Iuriſdictio licet origine fuerit iuris gentium, tamẽ dicitur de iure ciuili,
19 *Rebellis quas obligationes & promiſſiones amittat.*
20 *Rebellis per ſolam rebellionem quomodo perdat ea, quæ habet à iure Canonico, ſeu à ſummo pontifice, à ſua ciuitate, uel ab alijs Regibus.*
21 *Banniti noſtri temporis qui impunè poſſunt offendi quæ iura amittant.*
22 *Rebellis poteſt occultè occidi à quolibet homine.*
23 *Ciuitas an poſſit dici rebellis, & in ea cadant pœnæ: de quibus hic.*
24 *Solus princeps, & non alius iudex, poteſt condemnare ciuitatem aratro ſubijcere: & homines ciuitatis captæ illã dimittere cum omnibus bonis, & ad aliam ſe trãsferre.*

a **Rebellando.** [a]Reſiſtẽdo vel non obediẽdo, licet ipſi
guerrã non inferant, vt dictũ eſt. Et aduer-
1 tendũ eſt † ꝙ in illo, qui rebellat cõtra prin-
cipem, hæc conſtõ loquiť ſimplr, quaſi con
tra eum non poſſit eſſe aliqua iuſta cã reſi-
ſtendi. quod intellige de ſubditis Imperij,
non de his, qui ſunt de terris eccleſiæ. In eo
2 verò † quod loquitur in eo qui rebellat con
tra officiales ſuos, loquitur limitatiuè, ſ. in
his, quæ ad commiſſum eius officiũ perti-
nent: & hoc quia ſi vltra facerent, poſſet eis
b legitimè reſiſti: vt C. de iure fiſ. l. prohibitũ.[b]
lib. x. & de meta. l. deuotũ. lib. xij. Et intelli-
ge quando rebellat pro his, quę petunť pro
ſtatu Imperij. Secus ſi aliqua ſingularis pſo
na conueniret coram principe, vel eius iu-
dice in aliqua cã, ciuili vel criminali ad pe-
titionem alterius, vel eſſet contumax, aut a-
lio modo reſiſteret: tunc eñ licet largo mo-
do dicať rebellis: vt d. c. ſane. de of. deleg. tñ
ꝓpter hoc non dicitur rebellis Imperij, nec
incidit in hãc cõſtitutionem: quia nõ rebel-
c lat[c] contra pſperitatem Imperatoris vel Im
perij principaliter qđ in hac conſtõne req-
ritur, vt patet in tex. ſed in damnũ aduerſa-
rij cũ quo litigat. qđ patet: qa cõtra talẽ con
tumacem nõ ꝓceditur, niſi parte petẽte: vt
ff. de iud. l. ad peremptoriũ. C. de iudi. l. pro-
perandum. §. ſed & ſi quidẽ, C. qũo & quã-
3 do iudex. auť. qui ſemel. † ſed an hæc conſti
tutio habet locũ contra eũ, qui rebellat con
tra aliquẽ Regẽ vel principẽ, vel cõtra aliꝗ
ꝓpriã ciuitatem: Quod vr̃, cùm hic dicitur contra officiales no-
ſtros, ſed omnes prædicti poſſunt dici officiales Imperatoris:
quia vel ab eo habent iuriſdictionem ex conſtitutione, vel con-
ceſſione, vel longa conſuetudine, quæ vim conſtitutionis ha-
bet: vt ff. de aqua plu. arcẽ. l. j. §. fi. ff. de aqua quo. & æſti. l. hoc iu-
d re. §. ductus aquæ. Contrariũ dico[d]. nam tũc non fit cõtra proſpe-
ritatem principis vel Imperij principaliter, licet ex iſtis defenſio
nibus & rebellionibus Reſpublic. lædatur. Caſus eſt. ff. de cap. l.
4 ſi quis ingenuam. §. in ciuilibus. Et † quod dicitur de officialibus
Imperatoris, intelligitur de his qui principaliter ac directò pro
eo ſunt, vt legati & vicarij Imperatoris. C. de eo qui vicem alte.
gerit. l. ſecunda. ff. de lega. iij. l. prima. §. deportator. & . §. ſeq. Re-
5 ges verò † & ciuitates eſto quod habeant iuriſdictionem à prin-
e cipe: tamen eam exercent principaliter propter ſe,[e] non propter
principem. & ſic ceſſat hæc conſtitutio, quæ principaliter loqui
tur in his, qui machinantur contra perſonam principis vel eius
officiales vel Imperij vtilitatem: ſed habet locum ius antiquum,
ſcilicet. l. amiſſione. §. qui deficiunt. ff. de capi. di. quæ generaliter
loquitur de his qui deficiunt à iuriſdictione eorum, ſub quorum
Imperio ſunt. & dicam in tractatu de bannitis noſtri temporis.
6 Sed quid ſi aliquis † rebellat contra rectores[f] per Romanam ec-
f cleſiam poſitos in partibus Italiæ? Puto hic conſtitutioni locum
fore, cum eius Imperium ſit eccleſiæ, vt ſ. dixi in l. proxi. circa
princi. quod apparet quod rebellat contra proſperitatem Impe-
rij. Pro quo facit quod Canoniſtæ in talibus imitantur leges: vt
7 extra, de no. oper. nun. c. j. Quid † ſi aliquis homo de terris eccle-
ſiæ aliquid faciat contra principem, de his quæ ad rebellionem
g pertinent: an rebellis eſt, & in crimen læſę maieſtatis[g] incidat? Et
Henricus Imperator huius legis author determinauit ꝙ ſic, con
demnando de hoc Robertum Regem. extra, de re iud. c. paſtora
lis. in cle. ſed Papa ibi in §. rurſus. determinauit contrariũ dicens
eum qui eſt de terris eccleſiæ Romanæ originis & domicilij, nõ
poſſe dictum crimen committere in Imperatorem, & ꝓpter hoc
caſſauit Imperatoris ſententiam contra Regem Robertũ latam,
mihi vtriuſqꝫ ſententia videtur eſſe vera. Nam dicta verba com-
miſit crimen læſæ maieſtatis in eũ poſſunt intelligi ſic, in eum,
id eſt, in ipſius principis maieſtatem: & tunc eſt vera ſñia Papæ.
Nam cùm ſit ſubditus maieſtati Imperiali non debebat ſibi illas
fidelitates, quæ dicuntur ſ. l. proxi. circa prin. nec eum teneturre
uereri. Sed quo ad eum liber eſt, & nõ dicitur directò in eius ma
ieſtatẽ committere. vt ibi facit. ff. de cap. l. non dubito. Secundò
poſſunt intelligi dicta verba ꝙ cõmiſit crimen læſę maieſtatis, ſ.
papalis, cui ſubditus eſt. & hoc crimen cõmittit in eũ, ſ. principẽ.
& ſic nõ directò, ſed p quãdã cõſequẽtiã læſit maieſtatẽ Papę: &
8 tunc eſt vera ſententia Imperatoris. Nam † Imperator eſt fidelis
h confidatus à Papa, & ab eo coronatus.[h] ſed qui offendit confida
tum à principe, incidit in crimen læſæ maieſtatis principis: vt ff.
ad l. Iul. maieſta. l. j. in princi. Sed quia hoc Imperator in ſua ſen-
tentia non expreſſit, & ſic non fuit expreſſa maieſtas, quæ læſa
fuerat, fuit intelligendum de maieſtate Imperatoris. vnde fuit
caſſa ſententia ſua. Vnde Papa multùm ponderat illa verba, læ-
ſæ maieſtatis in ipſum. quaſi dicat, ſuam dicitur lædere, ſed alte-
rius maieſtatem non negat. & hoc nec crimen læſæ maieſta. An
autem ſit rebellis? videtur, quia non eſt ſubditus, vt dixi. In con-
trarium videtur in d. c. paſtoralis. in prin. vbi Imperator appellat
Regem Robertum hoſtem & rebellem: quia ſubditus eſt ratio-
ne comitatus ꝓuinciæ quã tenebat ab Imperio, & nuper Aloy-
9 ſius † Rex dicti Regis Roberti ſucceſſor per ſuos legitimos nun
cios domino Imperatori noſtro pro dicto comitatu fidelitatem
10 iurauit in ciuitate Piſarũ, me præſente. Sed an cõtra hominẽ † de
terris eccleſię ſic delinquentem poſſit Imperator vel habens au-
thoritatem ab eo, procedere? Quod videtur: quia homines eccle
ſiæ ſunt Imperij fœderati. ergo apud eũ pñt fieri: & ĩ eos animad
uerti. l. nõ dubito. ĩ fi. ff. de cap. maximè cũ eorũ forũ ſortiať rõne
delicti cõmiſſi, immittẽdo gẽtes cõtra principẽ ad terras Impe-
rij, et ſic Imperator fecit cõtra dictũ Regẽ Robertũ, ſed Papa de
terminauit cõtrariũ, niſi ſit ĩuẽtus vel ad eũ ex more remiſſus: vt
d. c. paſtora. §. nos quoqꝫ. ibi ſed punitio. Sed certè verũ eſt ꝙ de
iſto crĩe, ꝙ eſt capitale, nõ poſſet de iure cõi puniri, niſi pſens eẽt
11 & illud cõſiderauit illa Decretalis. Nec obſtat ſ. l. pxi. † quia illa
fuit facta poſt coronationẽ Imperatoris pdicti. Vñ eccl̃ia nõ ad-
mittit illã, ſ. in ꝑiudiciũ ſubditorũ ſuorũ, & ſic vr̃ iniſſe fœdus cũ
eo ꝙ

a ¶Rebellando. Vide Alex. in l. illicitatio. §. quod illicite. ff. de pub. in addi. Bar. in ver. ſed ſic offenſa. & in l. aut facta. §. nunꝗ in ij. col. in add. magna. ff. de pœ. & Bar. Soci. in conſi. xxij. incip. ſequendo. in ij. col. & in conſi. cclxxv. in cauſa fratris. in iij. & iiij. col. Tho. Diplo.

b ¶In l. prohibitum. Ibi vide apo. Alex. ſi Alex. eſt & Old. in cõſi. xliij. & plenè per Iaſ. in l. vt vim. ĩ vj. co. ff. de iuſt. & iu. Tho. Diplo.

c ¶Rebellat. Intellige etiam ſi ipſi principi nõ obediret, vt quia fuit iuſſus aliquis ire ad confinia et noluit ire, & ob hoc fuit cõdemnatus ad capitis amputationẽ, & publicationem bonorũ ꝙ per hoc nõ dicitur incurriſſe crimẽ læſæ maieſt. ſcđm Bal. cõſi. cxxxvij. j. lib. Bernar. Land.

d ¶Contrarium dico. Sequitur Pet. de anc. conſi. cclxxxix. Ber. Lan.

e ¶Propter ſe. Vide Pau. de Caſ. ĩ l. iij. C. de epiſ. aud. & Ang. de Are. in trac. male. in ver. cheai tradito la tua patria. in ij. co. & ibi in add. & vide Cal. in cõſi. vij. de accu. Tho. Diploua.

f ¶Rectores. Addẽ bar. in l. hoſtes. ff. de captiuis. & dicit Petr. de Anc. in cõ. cclxxviij. ꝙ eſt duplicatum in cõſi. ccccxl. ex prædicta facti narratione. ꝙ leges loquentes in crimine læſæ maieſt. Imperator & ei[9] officialis trahunť eriã ad papã, & ſilr ipſius rectores. & ꝓ hoc eſt tex. ĩ c. felicis. ĩ prin. de pœ. li. vj. vbi committiť crimẽ læſę maieſta. ſi quis inſecut[9] fuerit cardinalẽ. imò dicit Bart. vero. in cõſi. xvij. viſa inquiſitione facta. in v. col. vbi cõſuluit ꝙ crimẽ læſæ maieſt. cõmittitur nedum cõtra papam, ſed etiam contra vicarios eccleſiæ: & ſic dominos ciuitatum. ꝓ glo. ſin. in l. fallaciter. in ver. ꝓducta. C. de aboli. et ibi Bal. no. ꝑ illũ tex. facit etiam ꝙ no. idem Bal. in l. ſi quis nummos. C. de fal. & qđ cõſuluit Rapha. Comẽ. in cõſi. cliij. inci. ad primum. & Rap. Ful. in cõſ. j. Illuſtriſ. dominus. & Pau. de Caſ. in conſil. ccxxv. ad primũ. circa fi. & ĩ l. iij. C. de epi. et cle. Lud. Ro. in cõſi. lix. diſcutiendo veritati. & facit etiam ꝙ no. Ioã. de Imo. in l. ſi qs inſultaret. in fi. princ. ff. ſo. ma. ꝙ patre dãnato in crimine læſæ maie. cõtra ſanctã roma. eccleſiã fili[9] ꝑdit beneficium eccleſiaſticum. ar. c. primi. de ſchiſmat. & ſic lex quiſquis. C. ad legem Iuliam. maieſta. habet locum de iu. Cano. Thoma.

g ¶Læſæ maieſtatis. Vide Alb. de Ro. in l. quiſquis. in iiij. colum. C. ad legem. Iul. maieſta. Tho.

h ¶Coronatus. Vide Iacob. Alua. in c. j. in vj. colum. quis dicatur dux vel marchio. Thoma.

eo ꝙ cõtra hoĩes eccleſiæ leges grauiores nõ ĩponat. Vnde ratio
illius campi. nõ habet locum in hominibus Imperij, vel alterius
12 regni, ſed ſolũ in hominibus eccleſiæ, Quod not. † pro ciuitati-
bus, quæ inuicem confœderantur æquali vel inæquali fœdere:
vt d. l. nõ dubito. de cap. Nam ſi actum eſt vt inuicem ſe tractẽt
vt ciues in ciuilibus & criminalibus: intelligitur: vt vnus contra
a alios grauiores[a] leges non faciat, quã tunc erant: quia in ſocieta-
te inſpicitur conditio ſociorum tempore contractæ ſocietatis: vt
Inſti. de ſocie. §. fi. & ff. pro ſoc. l. ſocius ſocio. & fa. erc. l. hæres. §.
13 non tantũ. & ibi not. † De pœna verò rebelliũ dic ꝙ quædam in
b fligitur ipſo iure: quia perdũt[b] omnia quæ iuris ciuilis ſunt: vt d.
l. amiſſione. de capi. di. alia pœna põt infligi eis à quolibet hoĩe.
Nam poteſt impunè occidi: vt ff. ad l. Cor. de ſic. l. iij. §. fina. de re
mi. l. proditores. & pñt capi & detineri vt ſerui: vt ff. de acqui. re.
do. l. transfuga. Tertiò pœna imponitur: quia poteſt talẽ dãnare
vt capite puniatur: vt ff. de pœnis. l. ſi quis aliquid. §. transfugæ.
quod intelligitur: vt ibi not. circa princ. quia cum talem pœnam
14 † ipſo iure incurrãt, an peti poſſit pronunciari talẽ eſſe rebellẽ.
Puto ꝙ ſic, arg. ff. de iud. l. quod ſe dicit. & eſt expreſſum in d. c.
paſtora. vbi Imperator pronunciauit Regẽ Robertũ eſſe rebel-
15 lem. Et eodẽ modo † qui ſe putaret eſſe de tali crimine infamatũ
poſſet petere ſe pronunciari non eſſe talẽ. arg. C. de inge. ma. l. dif
famari. facit quod dicimus ꝙ principaliter poteſt peti: vt de æta
te pronuncietur: vt ff. de min. l. de ætate. ſecundũ vnam lectu. de
fer. l. ij. & ibi not. quod ætates probanť. C. de proba. l. cum te. Itẽ
16 hoc poſſet fieri ciuiliter agendo. Nam ſicut † ciuitas poſſet ven-
dicare crimẽ ſuum, eadem ratiõe ciuis diceret ſe ciuem ciuitatis
illius: & ſic per conſequens non rebellem. ff. ad muni. l. de iur. &
17 & not. de rei ven. l. j. §. per hanc. Item † quæro quid de dominio
bonorum. Reſpon. illud ſi eſt directũ eſt de iure gentiũ: ergo re-
tinet. ſed ſi haberet vtile dñium, illud non retinet ſub iſto noĩe.
quod puto hic à iure ciuili inductum. ſed quia hoc idem ſonatꝙ
effectus dominij: vt not. C. de bo. ma. auť. niſi ideo puto ꝙ hoc re
tineat ſicut directum: quia hic effectus domini eſt de iure gen-
tium, arg. Inſtit. de vſu & ha. §. fi. vbi dicitur vſum, & ſimilia ꝗ
ſunt de effectu dominij, eſſe de iure gentium, ſed licet retineanť
nec publica efficiantur: tñ occupanti conceduntur. Caſus eſt in
l. transfuga de acqui. re. do. Si enim poteſt occidi perſona, & ca-
pi. & haberi vt ſeruus: multò magis res. Sed puto ſi quæreret cõ
demnatio per iudicem. & ſi condemnaretur crimine læſæ maie-
ſtatis, ꝙ tunc omnia publicarentur hodie, per l. pen. & fi. C. ad l.
18 Iul. maie. Item quid † de iuriſdictionibus, quas haberet talis rebel
lis. Reſpõ. iuriſdictio eſt iuris ciuilis: quia de iure publico intro-
ducta eſt: vt not. de iuriſd. om. iud. l. j. facit de ori. iur. l. ij. §. pe. Ori
go enim fuit de iure gentium, quo etiã fuerũt Reges: vt l. ex hoc
iure. ff. de iuſt. & iure. ſed quia & circa iuriſdictionẽ multa ſunt
addita: ideo dicitur de iure ciuili: vt l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iu. &
licet in eũ, qui eſt rebellis non cadat iuriſdictio tanqꝫ ius quod-
dam à iure ciuili inductũ: remanet tamẽ tanqꝫ quędam poteſtas
regia inducta de iure gentiũ. & ideo Imperator in illo c. paſtor.
priuauit Regem Robertũ iuriſdictiõe, & dignitatibus: quaſi nõ
eſſet ipſo iure priuatus, vel quod licet eſt etiam de ipſo iure pri-
uatus: tñ donec toleratur, valent geſta per eum: vt l. Barbarius.
de offic. præt. & C. de ſen. l. ſi arbitror. & ideo Imperator in dicta
ſententia expreſsè priuauit, nec dicit ipſo iure priuetur, & tacitè
vult hoc fieri expreſsè, per id quod dicitur. ff ſi pen. appel. mors
interue. l. j. vbi bona fuerunt publicata expreſsè, tamen ibi tacitè
inerat. Vel dic ꝙ Imperator econtrà Regem ideo expreſsè pri-
uauit: quia illas iuriſdictiões habebat in terris eccleſiæ, & ab ec-
cleſia non erat ipſo iure priuatus. Priuauit autem eum per ſen-
tentiam, ſed eccleſia iſtud non admiſit, vt ſtatim dicã. Licet etiã
19 pręcedentia vera ſint. † Item quid de obligationibus & promiſ-
ſionibus factis his rebellibus. Reſpon. ſi quidẽ ſunt iuris ciuilis,
ipſo iure perdunt. ſi iuris gentium: tunc eas nõ perdunt, vt dictũ
eſt: ſed in aliquibus promittentes ipſo iure non tenenť: vt ſi eſſet
debitor fidelitatis. Nã tũc cũ eſſet rebellis ei obedire non tenetur
non tanquam liberatus per rebellionem, ſed tanquam ab ipſo
initio promiſſione conditionata, vt ſit conditio ſi non rebellis
ſuperiori ſit. Et ita intelligo. x. colum. hic finitur lex. c. j. & quod
ibi not. facit ff. de legat. j. l. quid ergo. §. ſi hæres. de verb. obl. l. qui
ſeruum. Sed dominus Imperator contra dictũ Robertũ Re-
gẽ expreſsè priuationis ſñiam ꝓmulgauit: vt d. c. paſtora. §. inhi
bendo. etiam ſi hoc facit, vel quia prædicta
erãt in terris eccleſię vel ex alijs cauſis prę-
20 allegatis. Sed cùm perdat † ea quæ ſunt iu-
ris ciuilis, quid de his quę à iure canonico,
ſeu à ſummo pontifice habet? Reſpondeo
b quoddã ius eſt ſuper ius ciuile, quoddã in-
fra ius ciuile, quoddã æquale illi. Primo ca
c ſu per ſolam rebellionẽ nõ perdiť vt ius na
turale vel gẽtiũ: ea enim retinet: vt d. l. amiſ
ſione. ff. de capi. di. ſed per ſententiã põt qs
priuari eo, vt patet in damnato ad mortẽ, ꝗ
ipſa ſententia priuatur ciuitate & libertate,
quæ eſt naturalis facultas &c. vt ff. de ſtatu
d ho. l. libertas. & eodem modo dico de his
quæ quis habet à ſummo põtifice. Nam ea
ſola rebelliõe non perdit. Nam eius autho
ritas ſuper ius ciuile eſt, ſed per ſententiam
legitimè latam poſſet quis illo iure priuari,
e etiã à iudice ſeculari. de laicis verò loquor.
Vnde ſi Imperator protuliſſet ſentẽtiã cõ-
tra dictum Regem pręſentem, valuiſſet, vt
d. c. paſtora. ibi: ꝙ ſi punitio &c. tñ quia in
abſentem protulit, non valuit, vt dictũ eſt.
De eo verò iure quod eſt infra ius ciuile,
vt ſunt iura propria ciuitatum & aliorum
dominorum ſub Imperio conſtitutorum, illa ſine dubio perdit[e].
Illa enim iura cum authoritate Principis ſint facta ipſius iura e[i]
ſe videntur: vt C. de ve. iur. enu. l. j. §. omnia. & eſt expreſſum x.
col. ti. hic finiť lex Corrad. d. c. j. De eo verò iure quod eſt ęqua-
le iuri noſtro ciuili exẽplũ poni non põt de iure, cũ Imperatoris
oĩa ſint, exceptis his quæ habet eccleſia: vt dictũ eſt ſ. l. proxi. cir
ca prin. Sed præſuppono ꝓut de facto obſeruať, ꝙ aliqui reges
vel populi recognoſcunt Imperatorẽ in dñm, tñ dicendũ eſt ꝙ
illa iura non perdit rebellis ex ſua rebellione. Nã ex hoc perdũt
iura ciuilia, ſ. ciuiũ Romanorũ: vt Inſtit. qb. mod. ius patriæ pote
ſta. ſol. §. cùm autẽ iura ciuilia extraneorũ. Ex prædictis patet de
21 terminatio † quæſtionis, de exbannitis noſtris tẽporis. dico enim
ꝙ illi qui ex forma ſtatuti poſſunt impunè offendi, dicuntur ho-
ſtes, & rebelles ciuitatis, quod patet: quia p l. ciuitatis contra eos
indictũ eſt bellũ: vt d. l. amiſſione. in glo. ſuper verbo, relegati. &
ideo perdunt iura ciuilia illius ciuitatis, nõ iura ciuilia Romano
rũ, quæ ſunt ſupra iura aliarũ ciuitatũ, quæ ſunt ęqualia. ſicut ex
c bannitus & cõdemnatus ab Imperatore, nõ perdit ea quæ ſunt
iuris ciuilis papalis. & ſic eſt caſus in d. c. paſtoralis. Sed dices tu:
illud verũ eſt ĩ terris eccleſiæ, ſed in terris Imperij videtur ibi ca
ſus in contrariũ. Nam Imperator credit illum Regem poſſe pri-
uari illo iure quod habebat à ſuperiore: ergo idẽ ſentit ab eo qui
eſt inferior eo. Sed contra dico. Nam Imperator cognoſcens ꝙ
eoipſo ꝙ eſt rebellis, & hoſtis ſuus, non perdit ea quæ habet à ſu
d periore. & ideo expreſsè ſententiam priuationis protulit[d]. Et ſic
patet quòd eoipſo ꝙ exbannitus & hoſtis vnius ciuitatis eſt ex-
a bannitus, non perdit ea quæ ſunt iuris ciuilis Romanorum. Ca-
ſus eſt ff. de cap. & poſtli. re. l. ſi qs ingenuã. §. in ciuilibus. Sed ſi
ciuitas vellet hoc expreſsè facere p ſuã legẽ, & ſuũ effectũ por-
rigat ad ea quæ ſunt extra territorium. dixi plenè in repe. l. cun-
ctos populos. C. de ſum. trini. & fide catho. Et hanc materiã ple-
nè tractaui in quæſtione quã de hoc diſputaui, quæ incipit, Lu-
22 canæ ciuitatis ſtatuto &c. Circa † ſecundũ[e]. ſ. de pœna quæ po-
e teſt infligi à quolibet homine: quæritur an eum qui eſt rebellis
occultè liceat occidere. Et dic ꝙ ſic. nã ipſo facto pœnam hanc
incurrit, vt hic. & in iudicio quo proceditur de homicidio liqui-
dabitur an fuerit rebellis: arg. ff. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. ſi
23 quis riuos. ver. toties. Itẽ † an iſtæ pœnæ cadant in rebellẽ ciuita-
tem? Reſpondeo, quędã ſunt ciuitates quæ per vim occupantur
ab aliquo tyranno vel hoſte Imperij: & iſtæ propriè non dicun-
tur rebelles, ſed dicuntur ciuitates captæ: quæ ſi recuperantur, di
cuntur redire ad priſtinã libertatem: vt C. de inoffi. pręfe. præto.
Afri. l. j. in prin. Quędã proprio motu ciuiũ vel maioris partis re
bellant: & iſtę ſunt propriè rebelles, in quibus ꝗtum ad amiſſio-
nem iuriũ & iuriſdictionis, dicendũ eſt idẽ quod in priuato: ꝗtũ
ad pœnã inferendã, per hominẽ priuatũ dicendũ eſt ꝙ quilibet
poteſt in eius ciuitate & territorio capere, prędari, comburere, &

a ¶Alios grauiores. Vide Fel. in c. poſtulaſti. in iiij. col. in iiij. declaratione. vbi plenè, de fo. competen. Tho. Diplo.

b ¶Perdunt. Vide late Pau. de Caſt. cõſi. xxxij. Ber. Lan.

c ¶Cõdẽnatus ab Imperatore. Vide Bart. in l. nõ dubito. ff. de ca. & poſt li. re. & apoſtil. Alexã. in l. vt vir. in j. colũ. in addi. Bar. incip. datũ. ff. de iuſti. & iur. Tho.

d ¶Priuationis protulit. Vide Iaſo. in l. vt vim. in v. colũ. ff. de iuſti. & iur. in verſi. circa iſtũ text. Tho. Diplouata.

e ¶Circa ſecundũ. Vide Pet. de Ancha. in conſi. cclxxviij. in ij. col. ex prędicta facti narratione. & dixi in conſi. meo ducis Vrbini. vbi videas plenè. Tho. Diplo.

a ¶Indignationem. Adde quod vult Bald.in authen.ſancimus.in prima colũ. ad fin.C.de epiſco.& cle.& de hoc dicto Bartol.vide plenè per Iaſo.in l.j.in j. colum.ff.ſi quis ius dic.non obtem.& ibi plenè ponit quid importet clauſula in reſcriptis Papæ ꝙ ſi aliqui auſi ſunt contrauenire nouerint ſe indignationẽ apoſtolorum Petri & Pauli incurſuros.

b ¶Quando faciunt ſtatuta. Vide Alexã. in l. Seius.& Augerius in princip. ff. ad l.Falcidi.& Felin. in capit. cum omnes. in viij.colũ. de conſtit. Tho.Dipl.

c ¶Si verò aufertur. vide Bartol.in l.ambitioſa.in iij.colum. ff. de decre. ab ord. fa.& ibi Alexan. in apoſt. & ibi vide apo.meam.Th.Dip.

d ¶Et præcedentẽ Vide Bap.Seue.in l. prima, in c. co C. de ſum.tri.& fid.catho. Tho.

e ¶Minorum. De iſto tract. Barto.facit mẽtionem idem Barto. in l.quidam.§.Papi. in fine ff.de admini. tuto. & in l.j.in pen. colum.ff.de le.j.& in l.is pater.in ij. col. ff. de acqui.hęre.& in l. cum pater.§.hęreditatem.ff.de leg.ij. & in conſi.v.inci.viſa petione & in conſi.vj. viſo teſtamento.

¶Et adde quòd dicta Barto.hic reaſſumit Bal.ĩ auť. ingreſſi.C.de ſac.ſanc.eccl. & l.priuilegia.eo.tit. & Alex. de Imo.in l. j.in v.col.ff.de lega.j. & in d.l. is pater. in ij.colũ.j.addi. Barto.

¶Et dicit Pau.de ca. in d. auť. ingreſsi. in ij.colũ.ꝙ Barto.fecit iſtum trac. valde pulchrũ. & ſubtilẽ quẽ appellauit minoricarum,ſed Bald.nititur ibi reprehendere inꝗ pluribus, vt ibi per eum.& limita dicta Bart.& intellige vt ꝑ Bal.in d. auť.ingreſſi.& adde quòd ſtãtibus pluribus priuilegijs cõceſsis per ſummos pontifices poſt mor. Bar.nõ eſt inſiſtẽdũ ĩ dictis bar.hic.

¶Et in materia iſti⁹ tractatus.

¶Quę autem ſit authoritas reuerendiſsimi domini Cardinalis protectoris fratrũ minorum,& authoritas reuerendiſsimi domini Gñalis quæ ſit, & an ſit eadem, vide Cardin.Flor.in conſ.x vij.inci. caſus. & poſt factum eſt. vbi videas. & iſtis noſtris temporibus fuit maxima quæſtio inter reuerendiſ. do. do. Grimanum Cardinalẽ protectorem ordinis & reuerend.do.Generalem: & adde etiam ꝙ fratres minores licet nõ poſsint agere iure actionis, tamen pñt officium iudicis implorare.vide Iaſ.in l. j.in v.col.C.qui admitti. Tho.

ſimilia facere,quę cõſueuerunt fieri his cõtra quos bellum habemus: vt l.iij.in fi.ff.de acqui.re.do.Sed ſi capiatur vna ciuitas,cuius populus ſit rebellis,an populus efficiatur ſeruus ſicut vnus priuatus captus? Reſpondeo,non imò libertatem recipiunt: vt in auť.de hær.& Fal.in principio.& ibi no. in glo.ſuper verbo,antiquã. & ibi per Iac. de Bel.Itẽ an iuriſdictio erit priuati capiẽtis? Et reſpon.non:cùm iure antiquo illam antè iam perdidit.& ſic eſt principis: & ſic tunc,cũ occupatur nõ habet iuriſdictionẽ.

24 Item† an priuatus, qui capit ciuitatem,poterit eã deſtruere,vel homines inde expellere,patebit ſtatim.De pœna verò inferenda per ſnĩam iudicis:dico ꝙ nullus põt cõdẽnare ciuitatem ſubijciendam aratro, niſi ſolus princeps. Nam licet domus particulares ſint priuatorũ:ipſa ciuitas vniuerſaliter conſiderata eſt principis.ſimiliter & palatia publica ciuitatum.x.col.tit.quę ſint regali.c.j.nõ poterit ergo deſtrui ciuitas, quę principis eſt, abſq; eius voluntate.Itẽ ſi nõ licet deſtruere ciuitatẽ, nec alia ædificia, ꝑ quę vrbs deformať ruinis.vt ff.de leg.j.l.cętera.§.hoc ſenatus.& C.de edi.pri.l.ij.multò minus nec tota ciuitas.Itẽ ſi nõ licet contra decuriones ciuitatis ferre ſnĩam mortis principe inconſulto: vt ff.de pœnis l.mortis.§.iſtę fere.multò minus licebit cõtra ciuitatẽ:ſicut Troia & Carthago paſſæ ſunt aratrũ,ex pręcepto eius qui tenebat Imperium:vt ff.qui.mo.vſusfr.amit.l.ſi vſusfructus.Dico etiam ꝙ nec põt cogere homines ciuitatis captę illã dimittere cum oĩbus bonis,& ad aliã ſe trãsferre,licet ſolus princeps põt,arg.ff.de iu.fiſ.l.certa forma. libr. xj.ſed relegare ex cauſa põt pręſes vel alius prætor vel rector:vt ff.de offi.pręfect.vrb. l.j.§.fina.

Nulli. Quarta pars, in qua punit impugnantes conſtitutionem. & quod dicit nulli,intellige in priuato, vel in quauis dignitate poſito,etiã ſi vicarius fuerit Imperatoris, niſi hoc habuerit expreſsè in mandatis:hoc enim innuit dictio oĩno,q̃ ſequitur.quaſi dicat ſine diſtinctione perſonarũ vt ff.quod met.cau.l.ſi cũ exceptione.§.quatenus.in gl. ſuꝑ ver.oĩno.& de fideicõ.l.Gręcè.§.illud.& ibi ꝑ Dy.de dictione penitus, vide quod ponitur.C.de vſu. rei iudi.l.fi.ij.reſpon.

Infringere. Id eſt, retractare directò, vł per malicioſam ĩterꝑtationẽ facere:vt C.de legibus.l.ij.&c.

Temerario. Ex hoc patet ꝙ ſi ex ſubtilitate abſq; dolo hoc fecerit,incidit in hanc pœnam: vt ff.ad Turpilia.l.j.§.quęri poſsit.

Contra ire. Vel contra diſsimulãdo vel audiendo allegationes cõtra hãc:vt C.de le.l.ij.C. de ſacroſanct.eccle.l.j.

Attentare. Et ſic non requiriť ꝙ d factum perduxerit. quod planè dic,vt C.de epiſco.& cleri.l.ſi quis non dicam rapere.&c.

a Indignationem. ᵃHuius verbi nullum effectũ inuenio,niſi quatenus verbũ ſonat:quia Imperator ĩdignatus ex hoc facto nõ exhibebit ſe gratioſũ &c.

1 *Pœna adicta ſtatuto imponenti iudici aliquid facienti quod tenet,ſi ſtatutum tenet.*
2 *Ciuitas quando poßit facere ut ſtatutũ inualidum obſeruetur auferẽdo iuriſdictionem iudicibus.*

Mille librarum. Aliàs puniť alia pœna.C.de legi.l. ij.in fi.& C.de ſacroſan.eccle.l.pla-
1 cet.Et dic vt ibi per doct.& ſic not.pro ciuitatibus, † quæ quan-
b do faciunt ᵇ ſtatuta,& pœnam imponunt iudici contrà iudicanti,& aduerſario,& aduocato contra alleganti.Nã valet talis adiectio pœnę,ſi ſtatutum illud ſit validum,vt hic cũ ſimilibus.ſed ſi eſſet inualidum nõ valeret adiectio pœnę, ſicut nec principale:vt C.de legi.l.non dubium.& C.de pac.l.pacta quę cõtra.Sed
2 aliquãdo† ciuitates volentes vt ipſa ſtatuta,licet inualida obſeruentur,auferunt iuriſdictionem ſuis iudicibus, vt ſuꝑ eo quod contra illud ſtatutum allegaretur,iuriſdictionẽ nõ habeat.quod an valeat,dic ꝙ quandoq; per iſtud ſtatutum inualidum nititur auferre alicui ius agendi:& tunc talis clauſula,per quam auferť iuriſdictio iudici,qui eã habet ab ipſa ciuitate,valet:vt ff.de iud. l.iudicium ſoluitur.tamẽ poterit agi coram ſuperiore: ſicut aliàs cũ proceditur per viã Euangelicę denunciationis:vt diximus.ſ.
c l.proxima,in gl.ſuper verbo,denunciationẽ. Si verò auferť ᶜ ius excipiendi ſeu ſe defendendi: tunc talis clauſula,per quã auferť iuriſdictio ſuper defenſione, non valet:quia defenſio eſt de iure naturali:& ſic non põt auferri: nec impediri quin iudex audiat. aliàs idem importare,ſi ſtatueret ꝙ iudex faciat iniuſtitiã ꝓ hoc extra de re iudi.c.paſtoralis.in Cle.& quod dixi ſ.l.ꝓxi.in gl.ſuper verbo,figura.idẽ ſi auferť ius replicandi:quia ſicut exceptio eſt defenſio contra actionẽ,ita replicatio cõtra exceptionẽ:vt ff. de excep.l.ij.& hoc qñ talis eſt exceptio ſeu defenſio, quæ ꝑ ſtatutum non poteſt tolli:aliàs ſicut poſsit ipſa exceptio tolli:ita & iuriſdictio auferri.

Data. Iſtud eſt vtile & neceſſarium in legibus quæ de nouo emanant,ſed in codicibus & legibus antiquis diu obſeruatis,ſeu in volumine legum redactis, licet data nõ reperiať, nihilominus ſuum vigorẽ obtinent: vt in j.conſtit.Codic.ibi: ſi qua eorũ &c.vñ hęc conſtitutio poſtq; cœpit per ſtudia diuulgari & frequentari:valeret,licet data non reperireť.& hoc eſt vtile propter quaſdam ciuitates,q̃ hñt ſua volumina ſtatutorũ,non publicata manu notariorũ,ſed ſunt diutius obſeruata.& iſta da-
d ta eſt cõis ad hanc conſtitutionem & præcedentem. ᵈ

Explicit apparatus famoſiſsimi legum doctoris domini Bar. de Saxoferrato ſuper extrauagan.Henrici ſeptimi. Ad reprimẽdum.&,qui ſint rebelles.

Incipit tractatus Minoricarum domini Bartoli de Saxoferrato.

Procemium.

e MInorum fratrum ᵉ ſacra religio ¹fuit à Chriſti confeſſore Franciſco in arctiſsima paupertate fundata, & à multis ſummis põtificibus approbata, cuius vitæ tanta eſt nouitas ꝙ de ea in corpore iuris ciuilis nõ reperitur authoritas.ſacri tñ canões circa eos multa ſenſerunt.& vt reprehenderent eas mordentium linguas,& purificarent eorum conſcientias principaliter prouiderunt. Circa verò quęſtiones & dubia quæ propter bona temporalia ipſis fratribus ad vitam neceſſariam poſſunt occurrere principaliter,nõ prouidit põtificalis authoritas,ideo eſt neceſſaria magiſtralis authoritas,quę per rationes & ſimilia determinet iſta dubia,verũ tamẽ quę largitatione fideliũ viuentiũ fratribus ipſis obueniũt, raró currunt litigia quoniam viuentes ipſi liberam voluntatem rega eos libertè exequuntur.Sumptus verò qui à perſonis morientium ipſis fratribus relinquuntur,vł poſſent aliàs ex eorum perſona fratribus obuenire, propter ſucceſſorum indeuotorum auaritiam. & tenacitatem multas vidi coutentiones & lites. vt igitur fratribus in ſuis neceſsitatibus ſit prouiſum: & vt indeuotorum ſucceſſorum cupiditas compeſcatur, & magiſtris

giſtris ſcholaſticis hic ignota iura pateſiant.Ego Barto.de Saxo ferrato Peruſinus ciuis minimus inter legum doct.hoc opuſculum feci in quo nihil proteruè dico, nihil pertinaciter aſſero, ſed ſi quid hic reperitur incertum,ꝙ à determinatione ſanctę matris eccleſiæ,vel à veritate aliquo modo deuiaret,hoc ex inaduertẽtia,lapſu linguæ,& velocitate calami eueniſſe credatur,paratus corrigere,& ex nunc corrigo,cũ veritas fuerit,patefacta ſanctæ matris eccleſiæ:& cuiuslibet melius veritatẽ.& clarius intueutis me humiliter correctioni ſupponens. Quod opuſculum librum Minoricarum deciſionum volui nuncupari,tam ab ipſius principio,q; ab ipſius materia.Totũ eñ quod in eo diciť de fratribus minoribus intelligať, nec ad alios extendať:niſi quatenus in eo continetur expreſsè:quia tñ hoc opuſculum facere per conſtitutionẽ Nicolai tertij videť ꝓhibitũ & pœnale:ideo vt hoc opuſculum contra inſultantes ſecũ deferat defenſionem,cõſtitutionẽq; prædictam hic ſuſpendit Io. Papa quam hic de verbo ad verbũ inſerere placuit.&c.

IOannes Epiſcopus Seruus ſeruorũ Dei,ad perpetuã rei memoriã. Quia nõnũq; quod coniectura profuturũ credidit, ſubſequens experientia nociuum oſtendit,non debet reprehenſibile iudicari, ſi canonum conditor canones à ſe vel à ſuis prædeceſſoribus,vł aliqua in eiſdem contenta canonibus reuocat.Sanè dudũ feli.recor.Nicolaus Papa tertius ꝑdeceſſor noſter quãdã cõſtõnẽ declaratoriã q̃ incipit,Super regula dilectorũ filiorũ ordinis fratrũ minorũ,quem beatus Franciſcus altiſsimus cõfeſſor inſtituit & promulgauit,ſub certis pœnis altius interdicẽs, ne cõcordãtiæ ſeu contrarietates ſeu aduerſæ vel diuerſę opinio.ab ipſius conſtitutiõis lectoribus ſeu expoſitoribus inducanť,necſuꝑ ipſa cõſtõne gl.fiant,nec formæ,ꝑ quas verbũ vel ſenſus ipſius,vel cõſtructio quaſi grãmaticæ al's ad literã exponať, nec intellectus, ipſius per legentẽ diſcutiať ad aliud q; cõſtõnis ipſius litera ipſa ſonat.Gloſſantes aũt in ſcriptia cõſtitutionẽ eandẽ aliter q; ſuperius eſt expreſſum,faciẽteſq́ue cõmentũ: ſcripturã,ſeu libros,ac ex certa ſciẽtia deliberatè & determinatè in ſcholis ſeu prædicationibus contra cõtenta in cõſtõne prædicta, ſeu alia,ſeu aliq̃d prędictorũ non obſtãtibus aliquibus priuilegijs ſeu indulgẽtijs, aut literis apoſtolicis quibuſcunq; ꝑſonis,dignitatibus vel ordinibus,au locis religioſis vel ſecularibus gñaliter vel ſingulariter ſub quadã forma vel expreſsione verborũ, q̃ ſolet in prædictis aliquibus q̃ũolibet ſuffragari,ipſo facto excõicationis ſnĩæ voluit ſubiacere.Nos aũt attendentes ꝙ argumentis frequentibus, & collationibus,latens veritas aperiť quodq; ſub eadẽ litera ſæpe latet multiplex intellectus:necnõ eſſet difficile volẽtibus cõſtitutionẽ ipſam perfectè legere ac intelligere pœnas adiectas in conſtõne eius euitare,ac viã veritatis aperire volentibus, ac periculis q̃ ex prędictis poſſent literatæ incurrere perſonæ:præcipuæ ſcholaſticę in errore ſalubriter obuiare,ꝑſertim cũ de nouo ſub Rota ſunt aliqua dubia,circa q̃ periclitari veritas & erroribus viã pandit:niſi liceret conferre ſuper cõtentis in cõſtitutiõe hac & diſputare prohibitiones & pœnas prædictas: tam latas ꝙ cõminatas:& eorũ effectus in fratrũ noſtrorũ ac multorũ epõrũ archiepõrũ prælatorũ,necnõ multorũ profeſſorũ vtriuſq; iuris, & multorũ ſacræ Theologiæ magiſtrorũ præſentia:dũ conſiſtoria teneremus authoritate apoſtolica duximus vſq; ad beneplacitum ſedis apoſtolicæ ſuſpendendas.Pro ſuſpenſione autẽ huiuſmodi ne contra quem intendimus licentiã impartiri ꝙ cõtra ſtatutam regulã prædictorum dogmatizare, ſcribere ſeu determinare,ꝑdicare ſeu prauè loq̃ liceat publicè vel occultè, quinimo omnibus & ſingulis authoritate prædicta diſtrictius inhibemus ne authoritate præmiſſorum,& poſterorum præmiſſorum inhibitionem & pœnarum ſuſpendio in dubio reuocari valeat: nec alicui propter defectus probationis indigni ꝙ velut trãgreſſor prohibitionum ipſarum in pœnam: ſeu pœnas incideret antedictas. Nos volentes ſuper hoc de opportuno remedio prouidere,chartas ſeu membranas ſuſpenſiones continentes eaſdẽ appendi,ſeu affigi maioris eccleſiæ Auinionenſ.hoſtij, ſeu ſuꝑ hoſtijs fecimus.quam ſuſpenſionem prædictam ſuo quaſi ſono præconio & patulo iuridico publicabatur. Data Auinioñ.vij. calend. Aprilis,pontificatus noſtri annno ſexto.

HOc autem opuſculũ diuido in libros quatuor. In primo de hęreditatibus quę fratribus relinquuntur.Secundus de relictis ſingularibus:quæ in ſuis voluntatibus homines fratribus largiuntur. Tertius de executoribus vltimarum voluntatum:quæ fratribus iniunguntur. Quartus de hęreditatibus & bonis quę ab inteſtato fratribus deferuntur.quemlibet autem librũ diuido per capitula, vt primi libri ſeries manifeſtat.Huius autem primi libri diſtinctiones, & capitula ſunt hæc.

PRIMA DISTINCTIO.

De hæreditatibus,quæ in vltimis voluntatibus relinquuntur.
De ſingulari ſtatu fratrum,ex quo dubia oriuntur.

CAPITVLVM I.
Quòd nõ valeat inſtitutio hæredis ſi fratres minores inſtituanť

CAPITVLVM II.
An illi,apud quos hęreditates de iuris rigore remanent, eas licitè retineant in foro conſcientiæ.

CAPITVLVM III.
Quòd ille,apud quem hæreditas remanet,tenetur id,quod iure hæreditario eſt relictum,commutare in ſpeciẽ alterius relicti.

SECVNDA DISTINCTIO.

De hæreditate fratribus iure fideicommiſsi relicta.
Quòd fratres minores hæreditatis iure fideicommiſsi reſtituendæ non ſunt capaces.

CAPITVLVM I.
Quod hæres à quo fideicõmiſſum vniuerſale relinquiť,tenetur ad executionem.

CAPITVLVM II.
De teſtamento,in quo fratres ſunt inſtituti:& dictum eſt,ſi non valet iure teſtamenti,valeat iure codicillorum.

CAPITVLVM III.

TERTIA DISTINCTIO.

De hæreditatibus,quæ fratribus iure legati relinquuntur.
Idem eſt in hæreditate, quæ iure legati relinquitur, quod in ea quæ iure fideicommiſsi.

CAPITVLVM I.
Si alicui fratri aliqua res legatur,& in ea hæres inſtituatur.

CAPITVLVM II.

QVARTA DISTINCTIO.

Si inſtituatur hæres eccleſia fratrum minorum.
Quòd valeat inſtitutio ſi inſtituatur eccleſia fratrum minorum.

CAPITVLVM I.
Quis petet hęreditatem,in qua inſtituta eſt eccleſia fratrum minorum.

CAPITVLVM II.
Per quẽ bona dictæ hæreditatis in vtilitatẽ eccleſię cõuertantur.

CAPITVLVM III.

QVINTA DISTINCTIO.

Si inſtituantur fratres adiecta cauſa quòd in eorum neceſsitates conuertatur.
Argumentatio quòd non valeat talis inſtitutio.

CAPITVLVM I.
Valet inſtitutio,ſi fratres non inſtituantur, ſed hæreditas in eorum neceſsitate diſtribuenda relinquitur.

CAPITVLVM II.

SEXTA DISTINCTIO.

Si inſtituatur Guardianus eccleſiæ vel aliter laicus.
Quòd quando Guardianus eccleſiæ vel aliter laicus inſtituatur, valet inſtitutio.

CAPITVLVM I.
Quid ſi talis Guardianus eſſet vnus de fratribus minoribus.

CAPITVLVM II.
An effectus talis inſtitutionis tranſit ad ſucceſſores in officio.

CAPITVLVM III.

ALIA DISTINCTIO.

Si inſtituanť hæredes fratres ſancti Franciſci, an de fratribus minoribus intelligatur,an de fratribus S. Frãciſci minoris ordinis.

1 *Status fratrum minorũ in arctißima paupertate fundatur,& uita ſingularis. nu.7.*
2 *Deportati in inſulam,licet perdant ea quæ ſunt iuris ciuilis,retinent tamen ea quæ ſunt iuris gentium,& ex his cauſis acquirunt.*
3 *Seruus pœnæ licet omnia ꝑdat:tñ ei ſit legatũ pro alimentis,& iudicis officiũ implorat.*

a ¶Primò queritur. Vide plenè per Alexan. de Imol. in l. ſi quis mihi bona. §. ſi ſeru⁹. ff. de acqui. hę. Tho.

4 *Legatum factum ſeruo pro alimentis tenet.*
5 *Fratres prædicatores habent in communi, nec eorum regulæ repugnat.*
6 *Regula fratrum minorum eſt magis ſtricta, quàm fuerit regula Apoſtolorum.*
7 *Teſtamentū, in quo fratres minores ſunt inſtituti, eſt nullum ſi ſubſtitutus nō eſt datus. Datus ſubſtituto uel alio cohærede ualet.*

CAPITVLVM. I.

De hæreditatibus ex teſtamento. *Rubrica.*

De hæreditaibus, Quæ in teſtamento fratribus relinquunt multa dubia oriuntur. Primò enim vidēdum eſt quis eſt iſte ſingularis ſtatus fratrū minorum, ex quo iſta dubia oriuntur. hoc exprimit Nicolaus in c. exiŋt qui ſeminat. §. porrò. vbi ſic ait. Porrò cùm regula ipſa expreſsè contineat ꝙ fratres nil ſibi approprięt, nec domū, nec locum, nec aliquā rē, ſitq; declaratū per eundē prædeceſſorem Gregoriū ix. & nōnullos alios hoc ſeruari debere, tam in ſpeciali ꝙ etiā i cōi, & alibi eodem c. §. ceterū. dicit ſic. Ceterū. cū in eadē regula ſub præcepti diſtrictione prohibitum eſt, ne fratres recipiant per ſe vel per alios denarios vel pecuniā nullo mō, idq; fratres in perpetuum ſeruare cupiant, & vel iniunctū id neceſſe habeāt adimplere &c. Et iſtud q̄tū ad abdicationē ꝓprietatis referē ꝑ Clementē in c. exiŋt. §. ad hęc. quantū verò ad pecuniā vbi Clemens ſtrictius loquit in eo c. §. deniq;. cū idē cōfeſſor, ſic ait, ſummè affectaret ſuæ regulæ profeſſores eſſe abſtractos totaliter ab effectu & deſiderio terrenorū, & ſpecialiter à pecunia: & eius vſu totaliter expertes, ſicut probat prohibitio de recipienda
1 pecunia, & regula ſæpius repetita, &c. Ecce ſtatum † eorum in arctiſsima paupertate fundatū. aliquis ſtatus inter ſeculares homines ob aliquam cām nullo iure inſtitutionis eſt inuentus. Nā hoīes liberi, cuius ſtatus eſt integer, habere pñt in proprio & in
2 cōi. Quidam tñ ſunt, † quorum ſtatus propter pœnam minutus eſt, vt deportati in inſulam: qui licet ea quæ iuris ciuilis ſunt, perdant, tñ quæ iuris gentiū ſunt, retinent: & ex his cauſis poſſunt ſibi acquirere, & actiones habere. ff. de pœnis. l. quidam ſunt. ff. manda. l. ſi mandauero. §. is cui. & de reg. iur. ſi victum. & ibi no.
3 Quidam ſunt † ſerui pœnæ: & ſic perdunt omnia. tñ pro alimentis poteſt ſibi legari. & ipſemet poteſt per ſe vel per alios iudicis officium implorare vt ſibi ſoluat: vt ff. de ali. & ciba. lega. l. ſi cui. & l. ſi ſeruus. & de his quę pro non ſcrip. habē. l. ſi metallum. tñ fratres prædicti ꝑ nulla re tēporali pñt eſſe in iudicio, vt j. dicet. de his quibus vſus pecunię non reperitur interdictus. non ergo ſunt in tanta paupertate propter pœnam in quanta ſunt fratres minores ꝑpter Chri-
4 ſtum. Quidam etiam ſunt, † quos ſeruos fecit captiuitas, vel natiuitas. iſtis etiā ex cauſa alimētorum pōt legari & in multis cauſis pro re temporali in iudicio eſſe pñt: vt ff. de iudi. l. is nulla. & eis vſus pecuniæ nō eſt interdictus: vt ff. de manumiſ. l. is cui. nō enim ſunt in tanta extremitate, in quanta ſunt fratres prædicti propter deū. De his qui in eccleſia dñi militauerūt, nullū genus hominū reperio cōſtitutū in tanta paupertate. De clericis em̄ ſecularibus religioſis nō mendicantibus nō eſt dubiū. de religioſis verò aliŋs mendicātibus cōſtat ꝙ aliqua habēt in cōi quo ad proprietatē: vt colligit ex verbis Gregorij Papæ xij. in conſtitutiōe, quia quorundā. dū dicit referendo verba Gregorij decimi: ſicut fratres minores & prędicatores in arctiſsima paupertate docuit
5 pauperes famulari. Et conſtat † ipſos prædicatores in communi habere, etiā quo ad proprietatē: aliquid, quod eorum regulæ & ſtatuti nō repugnant, &c. De dño noſtro Ieſu Chriſto, et de apoſtolis, & quid iuris fratres habeant in rebus, quarum vſus eſt eis permiſſus: illud eſt quod inconcuſsè credere debemus ꝑ Io. Papā xxij. qui declarauit & ſtatuit in conſtitutionibus ſuis quarum vna incipit: Ad cōnditorem canonum. alia incipit: Cùm inter nonnullos. alia verò incipit: Quia quorundā. In eadem tamen
6 conſtitutione, quia quorūdam. dicit † in quibuſdā fratrum vitam eſſe magis ſtrictam ſecundū regulā, quę fuit apoſtolorum dum ſic ait: Conſtat em̄ multa contineri in dicta regula, quę nec Chriſtus verbis docuit, nec exemplo firmauit: vt puta quod præcepit conditor dictæ regulæ fratribus vniuerſis, vt nullo modo denarios vel pecuniam recipiant per ſe vel per interpoſitam perſonam, necnon de multis exiſtentibus in dicta regula, quæ vtique nec Chriſtus nec apoſtoli docuerūt nec firmauerunt exemplo. Nec obſtat ꝙ Chriſtus portare pecuniam apoſtolis & diſcipulis dum eos ad prędicandum mitteret, interdixit. quod tñ antequā ad prædicandum mitteret non legimus interdictum: quia poſt reditum pecuniam portauerūt: vt in pleriſq; locis euangelica ve-
7 ritas, & apoſtolica dicta atteſtanť. Cū ergo ſit vitæ tanta ſingularitas, non mirū ſi eorum occaſione ſingularia dubia oriantur.

CAPITVLVM II.

a Vidam in ſuo teſtō fratres minores vel vnū eorum inſtituit hęredē. Primò quæritur ᵃ an valeat teſtamentum. Ad quod ſciendum eſt, quòd decretalis, exiui de paradiſo. de verbo. ſignifi. in Cle. dicit ꝙ fratres minores iſtarū inſtitutionū nullatenus ſunt capaces. tñ addā ſi quidem ſunt inſtituti, & nullum habent ſubſtitutum vel cohęredē, ꝙ teſtamētum eſt nullū & hæreditas pertinet ad venientes ab inteſtato: vt ff. de his quæ ꝑ nō ſcrip. haben. l. ſi in metallum. & C. de hęre. inſtit. l. prima. ff. de re mili. l. neq; enim. Si verò fratres inſtituti habeant ſubſtitutum vel cohæredem: tunc teſtamentum poteſt valere ſubſtituto adeunte hęreditatem, ad quem primò pertinet, vel adeunte cohęrede, cui creſcit portio relicta fratribus, vbi ſubſtitutus non eſt. C. de cad. tol. l. j. in prin. §. his itaq;.

1 ¶*Ille, apud quem remanet hæreditas, in qua erant inſtituti fratres minores, an eam licitè in foro conſcientiæ retineat. & nume. 7.*
Nec tenetur illam commutare in ſpecie alterius relicti. & nu. 9. & nu. 15.
2 *Obligatus ad aliquid de iure naturali, licitè illud non retinet in foro conſcientiæ.*
3 *Obligatio naturalis oritur ex teſtamento imperfecto: & minus ſolenni ex defectu ſolennitatis. & num. 8.*
4 *Qui tenet aliquid contra uoluntatem defuncti, cui ſucceſſit, in foro conſcientiæ illud licitè non retinet.*
5 *Diſpoſitio defuncti continens aliquid prohibitum à iure, dicitur cōtinere impoſsibile de iure: quia impoſsibilium nulla eſt obligatio.*
6 *Oratio uniuerſalis nullatenus prædicatur de pluribus.*
10 *Obligatio naturalis ꝗ non oriatur inter cohæredes ex teſtamento imperfecto. cōtra gl. in l. ſi poſt. C. de iur. & fac. igno.*
11 *Fratres minores ſunt incapaces hæreditatis ſibi reſtituendæ iure fideicommiſſi.*
12 *Hæres grauatus reſtituere hæreditatem per fideicommiſſum fratribus minoribus, tenetur ad æſtimationem quam licitè fratres recipiunt.*
13 *Relictum in fraudem fratrum minorum nihilominus quando dicatur.*
14 *Hæres grauatus dicto fideicommiſſo, licet teneatur ſoluere æſtimationem fratribus: tamen non obligatur.*
15 *Hæres ad quem hæreditas deuenit ab inteſtato uigore teſtamenti in quo erant inſtituti fratres minores habentes clauſulam, & omni meliori modo tenetur ad æſtimationē, & in foro conſcientiæ.*
16 *Hæreditas relicta fratribus minoribus iure legati, licet fratres relicti non ſint capaces, debetur tamen æſtimatio.*
17 *Si relinquitur fratri minori particulariter, uel in eo particularis hæres inſtituatur, an teneat remiſsiuè.*
18 *Inſtitutio facta de eccleſia fratrum minorum tenet. & nu. 10.*
19 *Dominium eccleſiarum fratrum minorum pertinet ad eccleſiam Romanam.*
20 *Eccleſia eſt uſus publicus, & in ea utilitas publica uerſatur.*
21 *Pecunia licet offeratur in eccleſia fratrum minorum pro fabrica: ſecus tamen conuertēda in uſum pauperum. & nu. 18.*
22 *Eccleſiæ fratrum minorum debent eſſe humiles.*
23 *Hæreditas, in qua eccleſia fratrum minorum fuit inſtituta ꝗ requirat aditionem.*
24 *Papa uel procurator uel ſyndicus Romanæ eccleſiæ epiſcopus loci, uel ciuitas, in qua eſt eccleſia, poterit adire hæreditatem, in qua eccleſia fratrum minorum fuit hæres inſtituta.*
25 *Syndicus Romanæ eccleſiæ Epiſcopus, uel ſyndicus communis, ſi ad hoc mandatum habeat, poteſt petere bona hæreditatis relictæ eccleſiæ minorum, ut in utilitatem eccleſiæ conuertantur.*
Quilibet iudex ſecularis ex officio poteſt unum conſtituere, ut hæreditatem relictam eccleſiæ petat.
26 *Quilibet de populo poterit deferre hæreditatem relictam eccleſiæ minorum.*
27 *Petens ut quilibet de populo, quomodo cōcludat hæreditatem ad eccleſiam relictam eccleſiæ pertinere.*
Prædicti petuntur de uoluntate fratrum: aliàs non abſque mandato ſedis Apoſtolicæ.
28 *Inſtitutio facta de eccleſia, adiecto ꝗ hæreditas uendatur, & in neceſſitatem fratrum conuertatur, ualet. nu. 30.*
29 *Hæreditas relicta ad pias cauſas, uel ꝗ uendatur uel diſtribuatur inter fratres abſque hæredis inſtitutione ualet.*
30 *Hæreditas relicta ad piam cauſam ualet, etiam ſi aliquis non ſit hæres inſtitutus.*
31 *Inſtitutio facta de aliquo ſancto, cuius eccleſia uel oratorium reperitur, tenet, & Epiſcopus capit.*

Laicus

32 *Laicus Guardianus altaris uel eccleſiæ uel capellanus fratrū minorum poteſt hæres inſtitui: quia ut uidetur executor electus actiones mouet, & diſtributiones facit.*
33 *Guardianus fratrum minorū, & etiam clericus ſi inſtituitur hæres, teſtamentum ualet.*
34 *Inſtitutio facta de Guardiano fratrum minorum tranſit ad ſucceſſores.*
35 *Inſtitutio facta de fratribus ſancti Franciſci. quòd negligitur de fratribus minoribus, non de fratribus pœnitentiæ, niſi ex coniectura aliud apparet.*
36 *Fratres tertij ordinis de pœnitentia ſancti Franciſci poſſunt habere in communi, & in proprio.*
37 *Communi uſui ſtare debemus.*

CAPITVLVM III.

1 Ecundò quæritur. † Nunquid ꝑdicti venientes ab īteſtato ſubſtituti vel cohęredes, ad quos dicta hęreditas remanet ſecūdùm iuris rigorē ea poſſunt licitè retinere in foro
2 conſcientiæ. Probari poteſt primò quòd ſic. † Omnis qui eſt obligatus ad aliquid de iure naturali, illud non poteſt licitè ſibi
a retinere in foro conſcientiæ. ᵃ Hoc notanter not. Inno. in nouit. extra, de iudi. Sed iſti apud quos dicta hæreditas remanet, ſunt obligati ad eam reddendam de iure naturali: ergo non poſſunt eam licitè retinere in foro conſcientiæ. Minorem probo. Ex te-
3 ſtamento imperfecto, † & minus ſolenni oritur obligatio naturalis, ſecundùm veram opinio. noſtrarum glo. vt C. de iur. & facti igno. l. cum quis. & de condi. inde. l. j. & ff. de regu. iur. l. cuius per errorem. ergo ex ipſo teſtamento imperfecto ratione hæredis inſtituti, qui non eſt capax, oritur obligatio naturalis. Secundò probatur per leges, quæ expreſsè dicunt ꝙ licet relictum ſit inutile: tamen ille, apud quem remanet, ad id tenetur in foro cōſcientiæ: vt C. de fideicom. l. ij. & ff. de fideicō. l. ij. l. in teſtamento.
4 † Tertiò probatur ſic. Illud quod quis retinet contra voluntatē eius defuncti cui ſuccedit, non poteſt licitè retinere in foro conſcientiæ. iſtud eſt verum, & probatur ff. de reg. iur. l. id quod noſtrum. & extra, de præſcri. c. quoniā. ſed ille, apud quē remanet, de iuris rigore eam tenet cōtra voluntatem defuncti, qui voluit ꝙ fratres minores eam haberent. Quartò, quando aliquid relinquitur ad aliquem pium actum, ſecundùm teſtatoris voluntatē: qui actus de ſe tantū nō eſt licitus ille, apud quē remanet, nō poteſt licitè retinere: ſed debet illud conuertere habita legitima ſolennitate in aliū actū licitū. ff. de vſufr. leg. l. legatū. & de admi. rerū ad ciui. perti. l. legata. Ita ergo in ꝓpoſito: licet ergo fratres minores nō poſsint capere vt hæredes: tñ videť debere vendi hęreditas, & dari eis pretiū cōuertēdū in vſus licitos: & ſic ille, apud quē remanet: nō pōt licitè retinere. Quintò probať: nā quando aliquis eſt non capax relicti abſq; ſui delicto, debetur ei æſtimatio quatenus eā capere poteſt. Exemplū. Cuidā claudo relinquitur militia curſorū. Certè debetur ęſtimatio: vt l. apud Iulianum §. ſi. cum l. ſeq. de leg. j. l. fideicom. §. ſi ſer. & de leg. iij. Ita ergo in propoſito, cùm fratres minores ſint incapaces abſq; ipſorum delicto. E contra, qui non tenetur ad reddendum illud, quod tenet aliquo iure ciuili vel naturali, vel alio poteſt licitè retinere in foro conſcientiæ. hoc eſt notum. ſed ille, apud quem talis hæredi-
5 tas de iuris rigore remanet, eſt huiuſmodi. ergo &c. probo. † Diſpoſitio defuncti quæ continet aliquid prohibitum à iure, dicitur continere impoſsibile de iure: vt l. apud iulianum. §. finali. de lega. j. & de condi. inſti. l. filius. & l. conditiones. ſed impoſsibiliū nulla eſt obligatio: vt ff. de regu. iur. l. impoſsibium. Et nota ꝙ nulla lege obligatur, & ſic nec ciuili nec naturali, nec aliqua lege eſt expreſſum. ff. de actio. & obliga. l. j. §. ſi id quod dare. & nota. per Dynum. extra, de reg. iu. c. nemo poteſt. libro vj. Cùm igitur inſtitutio facta de fratribus minoribus ſit à iure prohibita, vt in c. exiui de paradiſo. extra, de verb. ſigni. in cle. ergo &c. hoc probatur ex textu ibi, vbi dicitur fratres minores hęreditatis vel ſucceſsionis nullatenus ſunt capaces. Et nota quòd dicit nullatenus, & ſic nullo modo ſunt capaces, nec reſpectu ciuilis nec
6 naturalis obligationis: quia † hæc oratio vniuerſalis, ſcilicet, nullatenus, prædicatur de pluribus: ergo de neceſsitate intelligitur, id eſt, nec de iure ciuili nec naturali: & ſic ille, ꝗ retinet, nullo iure tenetur. Tertiò probatur: quia princeps ex cauſa poteſt auferre dominium rei meæ. l. item ſi verberatum. de rei vēdi. & de euictio. l. Lucius. & de officio. præſi. lege, barbarius. ergo eadem ratione poteſt impedire ne quæratur. Cùm ergo dicta conſtitutio impediat quæri fratribus: ergo ille, qui retinet, retinet licitè
7 in foro conſcientiæ, & ille, apud quem † dicta hæreditas de iuris rigore remanet, debet de voluntate defuncti ſolicitè inueſtigare: & tūc aut ex illa inueſtigatione remanet certus ꝙ teſtator voluit illud teſtamentum ſuum valere iure directo, ſ. teſtamentū tantū: aut remanet certus ꝙ teſtator voluit etiā iure codicillorū, & omni modo quo poteſt. Aut is, apud quem remanet, ex prædictis non poteſt eſſe certus, nec applicat animum ſuum ad aliquod prædictorū: ſed remanet in eo quod ius præſumit. Primo caſu quando conſtat quòd teſtator voluit quòd valeret iure directo tantùm. ſcilicet teſtamenti: & tunc is, apud quem dicta hęreditas remanet poteſt eam licitè retinere in foro conſcientiæ. Nam teſtatorem velle ꝙ tantum valeat iure teſtamenti, hoc importat, vt hæres inſtitutus hæreditatem capiat ſuo iure à ſeipſo: vt ff. de hæredi. inſtit. l. ſed & ſi ſub conditione. §. fi. & ſi ipſe inſtitutus à ſe capere non poteſt, quòd alij, apud quos hæreditas remanet, vt venientes ab inteſtato, vel cohæredes, ei reſtituere nō teneantur: vt ff. de codicil. l. j. & C. de fideicō. l. eam quam. Cùm ergo ex virtute dictorum verborum teſtator voluerit illos, apud quos hæreditas remanet, non teneri: apparet quòd licitè poſſunt retinere in foro conſcientiæ. Et per hoc apparet reſponſum ad
8 primam rationem in contrarium factam. † Nam voluntas imperfecta inducit naturalem obligationem: verum eſt in voluntate imperfecta ex defectu ſolennitatis: quia tunc inducitur obligatio naturalis in eo quod teſtator voluit venientes ab inteſtato: non autem in eo quod teſtator noluerit. Sed hic noluit venientes ab inteſtato teneri: ergo licitè retinet. Et eodem modo reſpondeo ad leges in contrarium adductas. Secundo caſu quādo conſtat quòd teſtator voluit quòd valeret omnimodo quo melius poteſt. dicam infrà proxima quæſtio. Tertiò, quando ille, apud quem hæreditas remanet, non poteſt eſſe certus: nec applicat animum ſuum ad aliquod prædictorum, ſed eſt contentus eo quod ius præſumit teſtatorem voluiſſe valere iure teſtamenti tātum. & ſic idem quod in primo caſu. ff. de iure codicil. l. j. & l. illud. §. tractari. C. de teſtamen. l. non codicillum. & de codicil. l. fina. vix tamē puto reperiri aliquem qui voluerit valere omnimodo quo melius poteſt: & ideo in foro conſcientiæ tutius eſt non retinere. Ita dixerunt multi magiſtri Theologiæ, & prædicta vera in venientibus ab inteſtato. In omnibus ſubſtitutis autem nō eſt dubium ꝙ voluntas defuncti tenet. nam voluit defunctus ꝙ hærede inſtituto non adeunte, vel quia non vult, vel quia nō poteſt, ſubſtitutus admittatur. l. cùm proponas. C. de hæredi. inſtit. l. ſi pater ſa. ff. co. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. j. §. ſi proponatur. Ad rationes in contrarium: ad primam & ſecundā iam reſponſum eſt. Ad tertiam dico ꝙ talis, apud quem remanet, non retinet contra voluntatem defuncti, imò ſecūdùm eius voluntatem. præſumit enim lex ꝙ teſtator vellet ꝙ ſi non valet teſtamentum, veniat hęreditas ad venientes ab inſtāto: vt l. conficiuntur. in prin. de iure codi. vel ad coniunctos: vt l. j. §. pro ſecundo. C. de cadu. tol. Ad quartam & quintam reſponſi. ꝙ illa iura loquuntur in legatis & fideicommiſsis, in quibus teſtator grauat aliquem, apud quē remanet hæreditas. Vnde meritò ille pōt cogi adire: & eius aditione cōfirmaťur teſtamentū. hoc autē loquiť in hæreditate, quæ fratribus iure directo relinquiť, & ſic à ſeipſis. Vnde ſi ſoli ſunt inſtituti, nō eſt cuius aditione cōfirmetur teſtamentū: et meritò nō eſt locus dictæ inſtitutioni. Si verò habent ſubſtitutum vel aliū cohæredem, idem: quia illi non ſunt grauati, vt dictum eſt. Ex
9 prædictis ſatis † clarè apparet ꝙ ille, apud quem dicta hæreditas remanet, non teneť illud, quod eſt relictū iure hæreditario directò cōmutare in ſpeciē alterius relicti: vt ſic nec fratres minores capere poſsint in foro cōſcientiæ, nec in foro ciuili, vt dictū eſt. Sed cōtra prædicta, quæ dicta ſunt de cohæredibus, quibus por-
10 tio relicta fratribus accreſcit: videť ꝙ non, † per gloſ. C. de iur. & fac. igno. l. ſi poſt diui. vbi dicitur ꝙ inter cohæredes eſt obligatio naturalis etiam ex teſtamento imperfecto. Ergo ſaltem in foro conſcientiæ cohæres tenetur. Ad quod dico ꝙ illa gl. non eſt vera, & reprobatur per docto. ibidē. quia ex teſtamēto etiā valido neuter cohæredū alteri teneť: cū vnuiquiſq; à ſeipſo capiat: vt l. ſed ſi in conditione. §. fi. de hære. inſti. Eadem ratione, quando teſtamētū eſt inualidū, non tenetur aliqua obligationē & hoc ex teſtamento, ex quaſi cōtractu cōmunionis. In caſu noſtro nulla pōt fieri obligatio, cùm nulla ſit communio, &c.

a ¶In foro cōſcientiæ. Vide Ang. in cōſi. clxxx. & vide Bart. in l. ij. ff. de his quæ pro non ſcriptis haben. Tho. Diplo.

a ℂIure fideicōmiſsi. Vide Bart.in l.j. pen. colum.& ibi apoſti. vbi etiam doctor. ff. de lega.j.& Barto.in conſil.v. incipi. viſo quondam & in conſ. ſeq.incipi. viſo teſtamento.Tho.

b ℂSed quæro. Vide Io.Cald.in conſ.ij.in tit.de teſtamētis.Th.

c ℂParticulariter.vide quod conſuluit Abb. in cōſ.lxiiij.in ij. vo. & Bar.in l.legatum. & ibi apo.ff.de capi. diminu.Tho.

d ℂSi aliquis. Vide Alexā.in l. ſi mihi & tibi.§.regula.in j.col. in fi.ff.de le.j. & bar. in conſi.v.incip.viſa quadam petitione.et ĩ cōſilio ſequen. inci. viſo teſtamento. & Ioan.Cald.in conſil. xx.in tit.de teſta. & omnino per d. Abb. in conſil. xxxij.in j. vo.inci. caſus contingentia.Tho.

SECVNDA DISTINCTIO.
CAPITVLVM I.

DE hęreditatibus
Fratribus minoribus iure fi-
a deicommiſsi[a] relictis poſſunt
plura quæri,hoc autem ſępe
contingit,qñ teſtator iubet ꝙ ſi hæres inſti
tutus deceſſerit hæreditas deueniat ad fra-
tres minores iure,fideicōmiſsi deferri iuri-
ſtę aliàs iuſtè dicunt, licet qñq; habeant iu
11 re directo.Quæro primò† an hmōi fratres
minores ſint capaces.Rñ.nō.nam dicta de
cretalis dicit ꝙ fratres ſucceſsionũ quæ ex
natura ſui indifferenter ad pecuniã, & etiã
ad alia mobilia & immobilia ſe extendunt.
conſiderata paritate iuris nullatenus ſunt
capaces,ſed qñ alicui hæreditas iure fidei-
commiſsi reſtitueretur, ſucceſsio eſt.ff.ad
Trebel.l.reſtituta.§.fi.cum ſeq.Secundò ꝓ
batur:quia natura huius ſucceſsiōis eſt ,vt
ſuam naturam porrigat ad omnia iura, &
ad omnia mobilia & ſtabilia:vt ad Tre.l.j.
in prin.& l.facta.in princ. ergo huiuſmodi
fratres non ſunt capaces. Quòd hæres à
quo fideicōmiſſum vniuerſale relinquit,tenetur ad executionẽ.

CAPITVLVM II.

b
12 SEd quæro,[b] Si licitè fratribus fideicommiſſum
reſtitui nō poſsit,vt eſt dictũ†an hæ
res teneat ad æſtimationẽ.Videt ꝙ nō,per tex.dictę de-
cretalis,exiij.quæ ſic dicit. Non licet eis valorẽ hęreditatũ taliũ
vel tantã earũ partẽ ꝙ ꝑſumi poſsit,hoc in fraudẽ fieri,quaſi mo
dò legata dimitti ſibi facere,aut ſibi dimiſſa recipere : qn potius
iſta ſic fieri ab ipſis ſimpliciter ꝓhibemus,&c. Ex quo patet ꝙ
nec ad ęſtimationẽ hæreditatis tenet.econtra etiã iure ꝑ leges, q̃
dicũt qñ qs nō pōt capere rẽ ſibi relictã ꝓpter qualitatẽ, ꝑſonæ
ſuæ abſq; ſuo delicto:tunc hęres tenet ad ęſtimationẽ:vt l.apud
Iulianũ.§.fi.cũ l.ſeq.de leg.j.& ibi nota.& de leg.iij.l.fideicō.§.ſi
ſeruo.& de ver.obl.l.multũ.& ibi not. Sed iſta eſt in propoſito
hæres tenet ad ęſtimationẽ:vt in cōſtōne Nicolai Papę quęinci
pit,exiij.§.ad hęc.vbi dicit ꝙ qñ fratribus aliquid ſimpliciter re
linquit,intelligit in cãm licitã,hoc eſt,vt vẽdat,& pretiũ in vtili
tatẽ fratrũ cōuertat.Secũdò ad determinationẽ ꝑdictę dubieta-
tis videre debemus intelligentiã verborũ dictæ conſtitutionis,
exiij.ſuperius relatæ.Nam procurare ꝙ eis fratribus minoribus
relinquat,eſt penitus interdictũ fratribus minoribus.dimiſſa ve
rò recipere,non eſt interdictũ oīno:ſed ita demũ hoc ꝑſumi pōt
13 vt illa verba dicunt.In fraudẽ†fieri intelligo,qñ per hoc aliquid
fieret cōtra paupertatis votũ,vel in aliquo conuenit , vt puta ſi
valor ſeu æſtimatio prædicta tantã quãtitatẽ aſcenderet ꝙ ma-
gis ſaperet theſaurizatũ,q̃ pro neceſsitatibus imminẽtibus rece
ptũ:& ideo in q̃one ꝑdicta dico ꝙ ſi ęſtimatio ꝑdicta magnã &
mirabilẽ quãtitatẽ excederet,ꝙ fratribus nō licet recipere.Ita lo
quunt illa verba.ſed ſi eſſet q̃titas parua & moderata vł de ma
gna q̃titate moderata,accipere licitè fratres pñt,& hęres ad hęc
tenet.Ita loquunt alia iura ꝓ hac parte allegata.Hęc indicãt ver
ba cōſtitutiōis ꝑdictę ibi:tãtã eorũ partẽ,&c.Hęc etiã manifeſtã
tur in eadẽ conſtōne,exiui.§.dubitauerunt.in eo ꝙ tractat de di
ſtributione bonorũ nouiciorũ.& hoc etiam declarat in cōſtōne
Nicolai q̃ incipit,exiij qui ſeminat.§.inſuper nec veriſimilia.vbi
14 cũq;†aũt dixi ꝙ hęres tenet,nō intelligas ꝙ fratribus obłatio q̃
rat.hoc eñ voto eorũ repugnat:ſed in quẽ fundat dicta obłatio
dicemus in ſecũdo libro,vbi de relictis & legatis ſingularibus
tractabitur.vbi etiã dicemus q̃ ſit iſta quantitas moderata.& qd
fiet de ſuperfluo.& an ipſi fratres poſsint prędicta vendere,&c.
Bar.De teſtamẽto,in quo fratres ſunt inſtituti,& dictũ eſt: ſi nō
valet iure teſtamenti,valeat iure codicillorum.

CAPITVLVM III.

15 EX prædictis, Satis liquet†ꝙ qñ fratres prędicti
hęredes inſtituantur & in teſtamẽ
to dicit:ſi nō valet iure teſtamenti, valet iure codicil.&
omni modo quo melius valere poteſt.ꝙ tunc hæres tenetur ad
æſtimationem ſecundũ prædictum modũ:quia prædicta verba
hoc important de iure:& inſtitutione irritata videantur rogati ꝑ
fideicommiſſum hi,ad quos hęreditas remanet,reſtituere illi in-
ſtituto:vt de fideicom.l.ex teſtamento.& ibi no. & l.eam quam
eo.tit.& iſte eſt caſus ſecundùm vnam lectu.ff.de teſta.l. ex hac
ſcriptura.& l.ex his verbis.& ibi gloſſ.& de iniuſt.teſt.l.poſthu
mus.§.fi.& de teſt.mi.l.quærebatur.§.vtrum.licet gloſſ. C. de li.
præ.aut.ex cã.videat dicere ꝙ illa verba hoc caſu non operen-
tur.ſed illa gloſſ.reprobatur.Ex hoc apparet determinatio illius
tertij membri quod dimiſi ſ.diſt.j.c.ij.qñ ille , apud quẽ hæredi-
tas remanet,credit defunctum voluiſſe teſtamẽtũ valere omni
modo,quo melius poteſt:& tunc tenetur in foro conſcientiæ.

TERTIA DISTINCTIO.
CAPITVLVM I.

16 DE hæreditate, Quæ fratribus† iure le-
gati relinquitur,dico idẽ
per omnia quod ad ꝑdicta,quę ſupra dixi in hę-
reditate iure fideicommiſsi eiſdem fratribus reli
cta videlicet vt eius hæreditatis fratres non ſint
capaces eadẽ ratiōe qua ſuprà dictũ eſt:quia trãſ
irent iura & actiones & alia bona:vt l.cùm filius.§.Lucio de le-
gat.ij.& l.mulier.§.fina.ad Trebe.& eodem modo dico ꝙ debet
æſtimatio:quia hęres grauatus eſt à defuncto,ſicut qñ iure fidei
commiſsi relinquitur:vt d.l.mulier.§.fi. ad Treb.

CAPITVLVM II.

17
c SIalicui, Fratri vel fratribus†relinquatur particu
lariter, [c] & in eo inſtituatur, an vitietur?
Quod videtur:quia hæreditatis nō ſunt capaces:con-
tra videt ꝙ ſit idẽ quod in legatis:vt l.quoties.de hęr.
inſti.Sol.Dicendum eſt ꝙ hęredis inſtitutio ex certa re vel quã-
titate habet effectũ in forma vniuerſali quo ad quędam,vt puta
alijs hæredibus vniuerſalibus non exiſtentibus,totũ ſibi accre-
ſcat:vt l.j.§.j.ſi ex fundo.ff.de hære.inſt.& quantum ad hunc ef-
fectum non valet:quo ad quædam verò habet vim legati:vt di-
cta l.quoties.& quo ad alia de tali inſtitutione ex re certa, quid
iuris in ſequen.lib.dicam.

QVARTA DISTINCTIO.
CAPITVLVM. I.

d SIaliquis, [d] In ſuo teſtamento inſtituat hære
dẽ eccleſiã fratrũ minorũ,aliàs lo-
18 cum.Primò quæritur an inſtitutio valet.†Et vi-
detur ꝙ non : nam ſeruus,qui à dño regitur,non
eſt capax eorum,quorum dominus nō eſt capax:
vt ff.de hære.inſti.l.non minus.& de lega.primo.
l.ſi mihi & tibi.§.ij.de acquirend.hęredit.l.ſi ſeruus eius. & de le
gatis.ij.l.ſi Titio & Mæuio.C.de hæredi.inſti.l.neq; per ſe.eadẽ
ratione eccleſia quæ regitur per fratres,non debet eſſe capax eo
rum,quorum fratres non ſunt capaces: puta ſi aliquis hæredem
inſtituat hoc modo:Stichum ſeruũ Titij hæredem inſtituo.Con
templatione enim Titij videtur eum inſtituere:licet ipſe inſtitu-
tus aliàs Stichus non ſit liber homo.C.de iur.deli.l.cum aliquis.
Ita in propoſito,cũ dico eccleſia fratrum minorum,cōtẽplatiōe
fratrũ videtur facta inſtō:ſed ipſi fratres non ſunt capaces.ergo
&c.Præterea,ſicut idem eſt,inſtituit ciuitatem & ciues: vt ff. de
condi.& demon.l.municipibus. & de re.dub.l.ciuilibus, ita vi-
detur idem inſtituere fratres.& eccleſiam fratrũ minorũ.Pręter-
ea,aut conſideras eccleſiam pro collegio,vt not.ff.quod cuiuſq;
vni. no. l.item.& conſtat quòd non valet : nam hæreditatis non
eſt capax. Aut conſideras eccleſiam pro muris ipſius eccleſiæ,
& idem ꝙ non valet:nam hæreditatis aditio requirit animũ,&c.
Pręterea decretalis,exiui.vř velle ꝙ eiuſdẽ cōdōnis ſint eccleſię
fratrum,cuius ſunt fratres:ſed fratres non pñt accipere pecuniã:
ita nec eccleſijs eorum debet offerri:vt dicto §.deniq;.Item ſicut
ipſi,ita eorum eccleſiæ debent eſſe humiles,& non exceſsiuè:vt
in §.hinc eſt etiam.ergo ſicut fratres ſunt incapaces : ita eorum
eccleſiæ. Econtrà quòd valet inſtitutio:nam declaratum eſt in
19 illo c.exiij q ſeminat.†ꝙ dñium eccleſiarum , & fratrũ minorũ
pertinet ad eccleſiam Romanam. Idem poſtea dicit Ioan.Papa
xxij.in illa extrauaganti quæ incip. Ad conditorem in eccleſijs
& alijs quę vſu nō cōſumuntur.Sic ergo ſunt eccleſię Romanę.
igitur eccleſiæ Romanæ acquiritur,& ſic valet. Pręterea eccle-
ſia.eſt

ſia eſt vſus publicus.& in ea verſatur cōis vtilitas,vt l.j.§.ius pu
a blicum.ff.de iuſt.& iu.ergo poſito ꝙ eccleſiæ Romanæ [a] non q̃
reretur,ſaltẽ q̃reretur Reipublicæ illius ciuitatis: cũ in eius ho-
norẽ videat facta talis inſtitutio.Caſus eſt in l.ciuitatibus.de le-
20 gat.j.& l.ſi quid.& l.Lucia.ff.de au. & arg.le.Sol.† Dicendum
eſt licet in religioſis & alijs collegijs hoc ſit ꝙ ipſi non hñt ius in
eccleſia,& ideo qđ cōcedit eccleſiæ:videtur cōcedi collegijs.de
fratribus hoc dici nō pōt:quia nullum ius habet eccleſia: ſed ſo-
b lum ſimplicem vſum facti:[b]& eccleſia & locus videntur vti pre-
cario & receſſuri inde cum dñs mutauerit voluntatem:vt dic.c.
exiij qui ſeminat.Vnde qđ dicitur de fratribus:nō poteſt referri
ad eccleſiam:vt extra,de priui.c.per exemptionem.libro vj.Li-
cet ergo ſtatutum ſit ꝙ fratres non ſint capaces:tamen hoc de ec
cleſia non poteſt intelligi:ergo remanet in iure communi,ſecun
dum quod eccleſia poteſt inſtitui:vt C.de ſacroſanct.eccle.l.j.et
l.generaliter.Non obſt.j.rō:quia ſeruus regitur à dño iure pro-
prietatis:ideo ipſius domini capacitas & incapacitas inſpicitur,
ſed fratres in eccleſia nullum ius habent.Non obſt. ſecunda ra-
c tio.[c]quia cùm dico eccleſiam fratrum minorum,appono vt cer-
ta eccleſia demonſtretur,non vt fratrũ cōtemplatione relinqua-
tur.ſed ſecus cũ dico,inſtituo Titium filiũ Sempronij, cùm iam
Sempronius eſſet mortuus:vt C.de vſuf.l.fin.in fi.& ff.de hære.
inſti.l.his verbis.§.fi.cum fratres quo ad ipſa temporalia habean
tur pro mortuis.Non ob.tertia ratio:aliter enim habẽt ſe ciues ad
ciuitatem:quia ciues habent ius in ea,& iuriſdictionem,ſed fra-
tres nullum ius habent in eccleſia:vnde illa æquiparatio proce-
deret in alijs religioſis.Non obſt.quarta: quia bene erit perſona
21 quæ poterit adire,vt dicetur in ſeq.q.Non ob.quinta†ideo quia
fateor ꝙ ibi nō debet ferri pecunia cōuertẽda in vſum pauperũ.
quia illud eſſet contrectatio pecunię non permiſſa,nec per regu
lã:nec per declaratores,vt ibi dicitur.ſed ibi ponitur pecunia in
fabricam eccleſiæ conuertenda,ita ꝙ fratres nil haberent facere:
22 tũc hoc non reperitur prohibitũ.nec†ob.qđ dicit ꝙ eccleſiæ eo
rum debent eſſe humiles & non exceſsiuè:quia fateor hoc tamẽ
ad fabricam & ſuſtentationem locorum & eccleſiarum humiliũ
poteſt qs inſtitutionem facere, ſicut ad aliam piam cauſam: vt
j.proxi.di.ſatis enim mihi eſt dicere ꝙ illa eccleſia eſt capax : &
ſic valet inſtitutio. Quid autem fiet ſi eccleſia non indiget refe-
ctione vel fabrica.dicam in ſeq.lib.dum de leg.tractabimus.

CAPITVLVM. II.

d SEd quis[d] petit. Seu adit hanc hrditatem , in
qua eccleſia fratrum minorũ
23 eſt inſtituta.Rñd.dicta†quorundam videmus induce
re quod hęreditatis adito nō ſit neceſſaria. quod patet
quia dicunt in hæreditate delata fiſco non eſſe neceſſariam adi-
tionem,vt probatur.ff.de iure fiſ.l.prima.§.an bona eadem ratio
ne,hic enim inſtituitur eccleſia fratrum minorum,& per conſe-
quens eccleſia Romana, cuius eſt dicta eccleſia. ſed conſtat ec-
cleſiam Romanam in prædictis obtinere fiſci locum ergo &c.
Contrarium tenet gloſſ. in dicto §.an bona eadem ratione.& re
quiritur aditio per legem primam.C.de officio procu. Cæſa.&
eſt caſus ſuprà.de fideicommiſ.libe.l.iiij.§.eadem conſtitutio.&
§.ſequen.& idem vbicunq; in pias cauſas relinquitur hæreditas:
vt C.de epiſco.& cleri.l.ſi quis ad declinandam.§.ſi quidem.ibi:
ſi hęreditatem recipiant,&c.quod denotat aditionem hæredita
24 tis.Cùm ergo neceſſaria ſit aditio:videndum eſt primò per†quẽ
fiat aditio.& dico,ſummus Pontifex eſt principalis dominus,&
rector eccleſiarum dictorum fratrum:ipſi verò fratres habẽt ſim
plicem facti vſum,vt dictum eſt:ideo procurator ſeu Syndicus
Romanæ eccleſiæ poterit indubitanter adire,& petere & vẽde-
re ſecundùm formam mandati quos procuratores poſſunt no-
minares fratres ex vigore literarum Papæ Martini, quas literas
in prædictis,quę fratribus relinquuntur,non puto corruptas,vt
plenè dicam in ſequen.libro,diſtinctio.viij.& ſic nomine eccle
ſiæ adibunt petent diſtrahent.Sed ſi dictus ſyndicus non poſſet
haberi:quia fratres eum nominare nolent vel eſſet eis interdictũ
tunc poſſet adiri epiſcopus.Nam dicta fabrica, ſcilicet, eccleſiæ
conſtructio ſeu fabrica ideo inſtituta eſt vbi alius nō reperitur:
tunc epiſcopus poteſt hoc facere:vt C.de epiſco.& cleri.l.nulli.
& l.ſi quis ad declinandam.& in authen.de eccle.tit.§.ſi quis in
nomine.Adire enim papam propter hoc eſt adeò difficile quòd
reputatur impoſsibile.l.apud Iulianum.§.finali.de legat.j. & ibi
no.& licet eccleſia fratrum ſit exempta:ta-
mẽ epiſcopus potuit prædicta facere ſicut
ſi eſſet relictum ad aliquam piam cauſam,
& nihilò minus pertineret hoc ad curiam
epiſcopi vnde teſtator originem trahit : vt
d.l.nulli.§.j.Sed ſi epiſcopus nō faceret vel
negligeret hæreditatẽ : adire poſſet ciuitas,
in qua eſt eccleſia:cùm ibi etiã eccleſia per
tinet ad honorem & vtilitatẽ ciuium: vt l.
prima.§.ius publicum.& ibi not.ff.de iuſti
tia & iure.& ſic ad honorem & vtilitatem
ciuitatis videtur facta inſtitutio. & ſic ciui
tas poterit adire & petere : vt l. ciuitatibus.
& l.ſi aliquid.de lega.j.l.Lucius.de auro &
arg. lega. Vel pōt dici ex prædictis ꝙ ſunt
plures hæredes inſolidũ, qđ eſt contra l.in
condemnatione.§.vnicuiq;.de reg.iu. quia
vnus ſolus eſt hæres.ſ.illa pia cauſa: & cu-
ius hæreditatis iura exercet eccleſia Roma
na ratione pleni iuris quod habet in eccle-
ſia inſtituta, & epiſcopus ratione generali
quam habet in inſtitutione facta ad pias
cauſas & ciuitatis:quia pertinet ad honorẽ
ciuitatis.

CAPITVLVM III.

25 PEr quem bona.† Dictæ
hæreditatis petantur, & in vtili-
tatem eccleſiæ.conuertant. Rñ.
f quando fit per ſyndicũ Romanæ eccleſiæ
eſt clarũ, & quando per epiſcopũ ſimiliter
eſt clarum:vt d.l.nulli.& l.ſi quis ad decli-
nandam.Item quando fit per ſyndicum cō
e munis[e],idem:ſed ad hoc mandatum habet.
puto etiam ꝙ quilibet iudex ſingularis ex
officio ſuo poterit conſtituere vnum,per quẽ prædicta fiant: ar.
l.iij.de ali.& ci.le.& de admi.tu.l.Quintus.§.fi.in d.c.exiij qui ſe
26 minat.§.ad hæc.quia fratribus.Item†quilibet de populo poterit
hoc deferre,ſicut bona quæ deferunt in fiſcum,cum l.ff. de iure
fiſc.& in l.nulli.C.de epiſ.& cle.& in aut. de ec.tit.§. ſin autẽ qui
hoc facere ibi:alijs ſic licẽtiã mouẽdi huiuſmodi quæſtionẽ, &c.
Rñd.quia omniũ intereſt:vt l.in prouinciali.§.fi.& l.ſeq.de ope.
27 no.nun.& extra,de re.ecc.nō alie.c.ſi quis presbyter.† Quando
autẽ aliquis petit vt quilibet de populo,cōcludit ſic:& peto pro-
nunciari hæreditatem perditã pertinere ad dictã eccleſiã & piã
cauſam,& illũ poſſeſſorẽ cōdẽnari ad reſtituendũ legitimæ per-
ſonæ ad hoc deputatæ &c.licet enim ipſe agat,nō debet conclu-
dere ꝙ ſibi reſtituat:vt l.hoc iure.ff.de ſol.& l.ſed ſi tñ.de pac.Si
cut dicimus in cōiũcta ꝑſona:vt no.in l.vero ꝓcuratori.ff.de ſol.
nullus tñ prædictorũ abſq; mãdato ſedis Apoſtolicæ poterit ad
hoc ſe intromittere abſq; fratrũ voluntate: vt dicã in ſeq.lib.&c.

QVINTA DISTINCTIO.
CAPITVLVM I.

f QVid ſi fratres. [f] Minores † vel aliquis ipſo-
28 rum hęres inſtituatur,adiecta
cauſa ꝙ dicta hæreditas vendatur & in neceſsitatem
dictorum fratrum conuertatur:an talis inſtitutio vale
bit?Videtur ꝙ non.Nam quãdo inſtituitur ille,qui eſt omnimo
do non capax,et rogatur de reſtitutione ei qui capere nō poteſt:
teſtamentum eſt nullum:vt C.de fideicom.l.eam quã.& ibi not.
per glo.& doc.& ibi patet:quia illud teſtamentum nō poteſt va-
lere,ex quo non poteſt adiri hæreditas.l.nemo.de teſta, tu. & de
his quæ in teſta.delen.l.proxi.de re.iur.l.nemo &c.

CAPITVLVM II.

COntrarium. Puto verum. Ad cuius inueſti-
gationem oportet quòd prius al
terius quæſtionis veritatẽ inueſtigemus. Pone quòd
29 aliquis†nullum facit hæredem in ſuo teſtamento : ſed
ſuam hæreditatem relinquit ad pias cauſas , vel relinquit eam
vendendam vel diſtribuendam inter fratres.an valeat?Et vide-
tur quòd non : quia non ſubeſt perſona , in qua ius & nomen
hęredis cadat:ſicut quãdo inſtituitur hæres ille,qui iam eſt mor-

a ℂEccleſiæ Romanæ. Adde ꝙ cōtra Bart. cōſuluerũt multi docto.vide And. Barb. in c.vos quidẽ. in vl. col.de teſta. vbi pleniſsimè diſputat intellectũ et veritatem doctrinæ Barto. hic. Tho.Diplo.

b ℂSimplicẽ vſum facti.Vide Abb.in cōſi.lxiiij. in ij. vol. inci.quędã dicta.Tho.

c ℂNon obſt. ſecunda ratio.Vide Bart.in l. legatum.in fi.de vſu fru. leg. & ibi Alex. in apoſtil.& Rapha. Cu.in conſi. clix. incip.viſo teſtamento, circa me.Tho.

d ℂSed quis petit. Vide Bart.in cōſi. v. & ibi ſcripſi . & vide Abb. in conſi.xxxij. in j.vol.inci.caſus cōtingentia. in ij. colũ. Tho. Diplo.

e ℂPer ſyndicum cōmunis.Vide Bart.in conſi. inci. viſa quadam petitione. in fi. & in cōſi. ſeq. incip. viſo teſtamẽto.& vide Abb.ĩ cōſi.xxxij. in j.vol.caſus contingentiam. Tho. Dip.

f ℂQuid ſi fratres. Vide Ioan. Cal.in cōſi. xx.in tit. de teſta. & eſt conſi.Pet.de Ancha.vbi plenè de iſto dicto.Tho. Diplo.

tuus,non valet:ſed pro non ſcripto eſt: vt l.j.in prin. & de cadu.
tol.Cōtrarium puto verum,nam in iſtis pijs cauſis ſufficit ꝙ he-
reditas ad piam cauſam relinquatur:vt in redemptione captiuo
rum,& in conſtructione eccleſiæ vel alimentis pauperum,& ſi-
milium:vt C.de epiſco.& cle.l.ſi quis ad declinandam.& in au-
then.de ec.ti.§.ſi quis etiam pro redemptione. Præterea conſtat
quòd Fratres minores ſunt pauperes: & in ſumma paupertate:
ſed quando pauperibus & in eorum alimentis & neceſsitatibus
relinquitur,videtur relictum toti ciuitati, cuius intereſt vt pau-
peribus alimenta non deſint:vt C.de ſacroſanctis eccleſijs.l.pri
uilegia.& eſt expreſſum ff.de legat.primo.l.ciuitatibus.Non ob
ſtat quod dicitur quòd non ſubſit perſona:quia hanc nego:quia
perſonam ſuſtinebit epiſcopus,vel Reſpublica,vt dixi ſuprà in
30 proxi.diſtinct.& omnia quæ ibi dixi,hic poſſunt repeti.†Nunc
ad ſolutionem q. primæ præpoſitæ redeo, & dico ꝙ talis inſtō
valet:licet perſona fratrū minorum:quia non ſunt capaces: ſub-
ducatur & pro non ſcripto habeatur:tamen remanet cauſa, pro-
pter quam inſtitutio valet, & conſolidatur : vt s̄.dixi. Pro hoc
31 †facit in aut.de ec.ti.§.ſi quis autē omnium ſanctorum.vbi ſi ali
quis inſtituit aliquē ſanctum,cuius eccleſia, vel oratorium non
reperietur:tn̄ capiet ep̄s inſtituēdo aliquē ſanctorū de neceſsita-
te intelligit̄ inſtituta memoria ſeu reuerētia eius.ſ. vt in eius lau-
dē & reuerentiā hæreditas expēdatur. Nec obſtat quod diceba
tur in contrariū:q̄a fideicōmiſſum nō pōt ſe ſubſiſtere,niſi adea
tur hæreditas:vt l.ille à quo.§.ſi de teſto.ff.ad Treb.ſed an talem
cām poteſt ſuſtinere inſtitutio hęredis,licet perſona nō ſit,& ſic
ex tali cauſa inſtitutionis poterit adiri hęreditas.Sed contra prę
dicta facit quod dictū eſt s̄.in prima diſtinctione,vbi dixi quòd
ſi fratres inſtituantur non valet inſtitutio: & tamen cōſtat ꝙ illa
inſtitutio non fuit facta ad alium finē,niſi ꝙ hæreditas in neceſ-
ſitatem fratrum expēdatur.Rn̄.ꝙ teſtator ad hūc finem relique
rit,eſt quędam ꝓſumptio verbis nō expreſſa,nec de neceſsitate
intellecta:ideo inſtitutio hęredis illa cauſa ſubintellecta nō ſuf-
ficit:quia debet teſtator.id quod inſtitutio continet propria vo-
ce exprimere:vt C.de teſt.l.iubemus.& ff.de teſt.l.hęredes palā.
in prin.ſed in caſu nr̄o cām exprimit.ergo &c.Sed contra prædi
ctam ſolutionem facit d.§.ſi quis aūt.vbi cām nō expreſsit:& tn̄
ſufficit ſolutio,vt de neceſsitate intelligat̄ relicta hæreditas ob
memoriā,vel reuerentiā ſancti:Stultus em̄ fuiſſet teſtator qui co
gitaſſet ſanctū, qui eſt in vita æterna,acceptare hęreditatem.ſed
qn̄ inſtituuntur fratres Minores,potuit teſtator aliter ſentire:vt
no.in illa cōſtitutione,exijt qui ſeminat.§.ad hæc, &c.

SEXTA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

32 QVæro. In quibuſdam.†eccleſijs fratrum Mi
norum cōſueuerūt proponi homines
ſeculares ad cuſtodiam altaris, ſeu alterius bene-
ficij vel eccleſiæ. modo pone ꝙ aliquis inſtituit
hæ redē guardianum altaris ſeu eccleſiæ fratrum
Minorum:an valeat talis inſtitutio. Rn̄. cum ta-
lis inſtituitur,ipſum altare ſeu ipſa eccleſia inſtitui vr̄,vt expreſ
sè dicitur in text.& gloſſ.ff.de an.le.l.annua.§.Titia.ſed s̄.deter-
minatum eſt,ſ.valere talē inſtitutionem factā de eccleſia.& idē
puto de altari eadem rōne:& hæc inſtitutio debet valere : & oīa
quæ ibi dixi poſſunt repeti. hoc tamen hæc ſi plus eſt : quia iſte
guardianus laicus vr̄ executor electus:& debet talem diſtribu-
tionem facere:& poſſet actiones mouere,vendere omnia, & ſin
gula facere:vt d.l.nulli.& l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſ.&
cle.& in aut.de eccle.tit.§.ſi quis aūt pro redemptione. Hortor
tn̄ fratres minores ob reuerentiā dn̄i noſtri Ieſu Chriſti,& beati
Frāciſci vt tales guardianos in fraudem nō habeant,& eos inſti
tui non procurent,hoc em̄ puritati eorum regulæ repugnaret.

CAPITVLVM II.

33 QVid ſi talis. Guardianus†eccleſiæ,vel altaris
eſſet vnus d̄ fratribus minoribus.
Rn̄,puto talem inſtitutionē valere:quia ſubducta per
ſona talis fratris remanet īſtituta eccleſia,cuius inſtō
valet:ſicut dixi de ea s̄.proxi.& ſic teſtm̄ eſt diligenter aduerten
dū:an dicat teſtm̄, inſtituo Guardianū fratrum minorū & tunc
nō valet vt dictū eſt.an dicat inſtituo Guardianum eccleſię vel
altaris.& tunc valet,ſicut ſi eſſet inſtituta eccleſia.

CAPITVLVM. III.

34 ANautem. Effectus talis† inſtitutiōis tranſeat
ad alios Guardianos eccleſiæ vel al
taris, qui pro tempore ſubrogātur in dictis eccceleſijs.
puto ꝙ ſic,vt expreſsè dicit tex.in d. l.annua. §.j.ſed
contra hoc facit quod not.per Inno.extra de offic.deleg.c.ſi.ſed
alio caſu loquitur ſi bene aduertat̄. Itē contra ꝑdicta facit.ff.de
leg.ij.ſi Auguſtæ. ſed ſolue vt ibi no.per gl. & doct.

SEPTIMA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

QVid ſi inſtituantur. Fratres Mino
res ſancti Frā
35 ciſci.Iſta†q̄ſtio habet plus dubij:quia fratres ſan.
Franciſci ſunt fratres minores,de quibus s̄. dixi-
mus.Item ſancti Franciſci ſunt fratres de pœni-
tentia tertij ordinis ſancti Franciſci:& ſic poteſt dubitari de qui-
bus intelligatur. & videtur ꝙ debeat intelligi de fratribus tertij
ordinis.Nam debet intelligi in dubio eo modo quo valeat, non
eo modo quo pereat:vt l.quoties.& in l.ambiguo.de reb.dub.&
de ver.obli.l.quoties.ſed ſi intelligimus de fratribus minoribus
36 non valeret,vt dictum eſt. Si enim intelligamus † de fratribus
tertij ordinis:vt quia prędicti fratres pn̄t habere in proprio & cō
muni,vt dicitur extra de ſen.excōi.c.cum ex eo.in cle.& ibi no.
ergo videtur ꝙ de eis debeamus intelligere.Contra:quia hęc ap
pellatio fratris ſancti Franciſci per prius dicitur de fratribus mi
noribus,& per poſterius dicitur de fratribus pœnitētiæ:ergo de
illis debet intelligi:vt ff.ſi ag.vect.vel emph.pe.l.j.in fine de leg.
ij.l.legatis.& de ver.ſig.l.lege.cēſoria.Præterea communis vſus
loquendi ſic ſe habet quòd fratres minores appellantur fratres
ſancti Franciſci,illi verò fratres de pœnitētia:vt d.c.cùm ex eo.
37 ergo &c.huic autem vſui ſtare† debemus:vt l. cùm de lanionis.
§.aſinam.de fun.inſtru.& l.librorum.§.quod tamen Caſsius.&
ibi not.de leg.iij.& l.Labeo.& de ſupel.le.& hæc puto vera,niſi
ex aliquibus coniecturis apparet quòd de fratribus pœnitentię
ſenſerit.puta ſi in aliqua parte teſtamēti de eis fecerit mentionē:
arg.de leg.j.l.qui filiabus.in princ.vel ſi aliquæ aliæ coniecturæ
legitimæ appareant &c.

Explicit liber Primus.

Incipit liber Secundus Minoricarum, cuius diſtinctiones & capitula ſunt hæc.

PRIMA DISTINCTIO.
Quando fratribus relinquitur pecunia.
Quando relictum valet in quantitate moderata.
CAPITVLVM I.
Quis arbitrabitur an moderata ſit quantitas.
CAPITVLVM II.
Quando eſt quantitas immoderata quid fiet de ſuperfluo.
CAPITVLVM III.
Quid ſi legatum pecunię eſt ſoluendo,& non ſubeſt neceſsitas.
CAPITVLVM IIII.
SECVNDA DISTINCTIO.
Quando relinquuntur ea quæ vſu non conſumuntur adiecto modo illicito.
Quòd non valet relictum ſi modus eſt illicitus ſecundū regulā.
CAPITVLVM I.
Quando non valet relictum ſi modus eſt illicitus aliter quàm ꝑ regulam,& tranſmutabitur in modum illicitum.
CAPITVLVM II.
Per quem fiat iſta tranſmutatio,ſeu commutatio.
CAPITVLVM III.
TERTIA DISTINCTIO.
Quando relinquuntur aliqua ad modum licitū quòd in eo caſu valet relictum.
CAPITVLVM I.
Quid fiet ex eo quod ſupereſt,allegata cauſa finita.
CAPITVLVM II.
Si cauſa ob quam relinquitur non eſt neceſſaria:non pōt in aliā commutari.

Capitulum

CAPITVLVM III.
Deciſio quarūdam quæſtionum quas omiſerat in primo libro.
CAPITVLVM IIII.
QVARTA DISTINCTIO.
Quando fratribus generaliter aliquid abſque modi expreſsione relinquitur.
Quòd relictum fratribus ſimpliciter valet,moderatè tamen.
CAPITVLVM I.
Apud quem eſt dominium rerum legatarum fratribus.
CAPITVLVM II.
Quis poteſt res legatas fratribus vendere.
CAPITVLVM III.
Quid ſi prædicta legata relinquuntur eccleſiæ fratrum.
CAPITVLVM IIII.
QVINTA DISTINCTIO.
Si legatum vni particulari fratri fuit relictum.
Quòd valet legatum vni fratrum,& debet conuerti in eius vtilitatem.
CAPITVLVM I.
Quid ſi ille frater non eget tanta pecunia.
CAPITVLVM II.
SEXTA DISTINCTIO.
De relictis annuis.
Quod relictum annuum non valet etiam quo ad æſtimationē.
CAPITVLVM I.
Idem de relicto diurno,menſtruo,vel ſimili.
CAPITVLVM II.
Quid ſi annuum relinquatur non in perpetuum.
CAPITVLVM III.
Quid ſi annuum in vim conditionis relinquatur.
CAPITVLVM IIII.
SEPTIMA DISTINCTIO.
De modo petendi dicta relicta.
An ille à quo dicta legata relinquuntur ſit ad ea obligatus fratribus.
CAPITVLVM I.
An ſit obligatus alijs quàm fratribus.
CAPITVLVM II.
Per quos dicta legata petantur.
CAPITVLVM III.
OCTAVA DISTINCTIO.
De ſyndico Innocentij,& de ſyndico Papæ Martini.
CAPITVLVM I. & II.
De ſyndico & cōſtitutione Papæ Nicolai ad libros vendēdos.
CAPITVLVM III.
Conſtitutio Papæ Ioannis.
CAPITVLVM IIII.
De ſyndico generali,qui eſt in curia Romana.
CAPITVLVM V.
De fratre minore,qui conſtituitur procurator per conuentum.
CAPITVLVM VI.
De ſyndico procuratoris qui conſtituitur per communitatem,& ſtatuta eorum.
CAPITVLVM VII.
De ſyndico & procuratore fratrum laico qui conſtituitur à capitulo fratrum.
CAPITVLVM VIII.
Quod relictum pecuniæ debeatur moderatè.

1 ☞*Legatum pecuniæ factum fratribus minoribus tenet,ſi non eſt in maxima quantitate:& conuertitur per alios in eorum neceſsitates.*

2 *Legatum pecuniæ factum minoribus in maxima quantitate præſumitur in fraudem.*

3 *Declaratio quantitatis pecuniæ relicta fratribus an magna uel parua ſit,pertinet ad miniſtrum uel cuſtodem.*

4 *Si quantitas immoderata legata eſt fratribus ſuperfluum reſeruabitur pro neceſsitatibus futuris.& nume.6.*

5 *Legatum pecuniæ factum fratribus minoribus ſimpliciter intelligitur pro neceſsitatibus imminentibus.*

7 *Fratres imminēte neceſsitate petent ſuperfluū extraiudicialiter per modū eleemoſynæ.*

8 *Fratres non poſſunt recipere diuerſa legata in diuerſis teſtamentis eiuſdem facta, qui coaceruata faciunt ſummam immoderatam,ſed neceſsitate ſuperueniente recipiant quæ primò uenerunt ad ſoluendum.*

9 *Legata re immobili fratribus quæ uſu non conſumuntur adiecto modo illicito contra eorum regulam, tunc non debetur æſtimatio. ſecus ſi aliter eſt illicitus: quia tunc debetur.*

10 *Aedificium ſi legatur fratribus minoribus,ubi id conſtruatur locus,uel diuinum officiū celebretur per fratres uidelicet ibi intrantes : legatum non quod iuſsit teſtator obſeruetur,ſed ut in aliam cauſam transferatur.& nume.12.*

11 *Impoſsibile de iure uidetur,quod per ſolum Principem expeditur.*

13 *Tranſlatio legati facti de ædificio relicto à fratribus minoribus,ut ibi conſtituatur locus,per quem fieri poſsit.& nume.15.*

14 *Iudex magis fauere debet uoluntati eius cui relinquitur, quàm eius à quo relictum eſt.*

16 *Legatum factum fratribus de re mobili uel immobili ob cauſam uel modum licitū quòd teneat.*

17 *Legatum factum fratribus ad unam cauſam, quòd illa cauſa finita ſuperfluum debeat commutari in aliam cauſam.*

18 *Legatum factum fratribus ad illam cauſam ſi illa ceſſat,commutatur in aliam, & legatum tenet.*

19 *Legatum generaliter factum fratribus ſine modi expreſsione ualet: & intelligitur expreſſus modus qui perſonæ legitimæ congruet,dum tamen moderata ſit ſumma.*

20 *Dominium rerum legatarum fratribus minoribus quod remanet apud hæredem.*

21 *Relictum factum pro neceſsitate pauperum,uidetur factum illi ciuitati cuius pauperibus relinquitur.*

22 *Dominium rerum legatarum recta uia non tranſit in legatarium quando relinquuntur per quandam conſequentiam. Sed ſeruitute tacitè & ſic in conſequentiam legata mortuo teſtatore non debetur,niſi ab hærede conſtituatur.*

23 *Dominium panni pro ueſtimentis, uini & frumenti legati fratribus penes quem remaneat.*

24 *Pecunia legata in ſpecie pro uſu fratrum tranſmutatur in aliam ſpeciem.*

25 *Res legata fratribus minoribus cuius pretium conuertitur in eorum neceſsitatem uendi poteſt per hæredem,per executores,per epiſcopum & iudicem ſecularē ex officio.*

26 *Iudex ſecularis uendit ex officio res legatas fratribus minoribus quando hæredes & executores fuerunt in mora conſtituti,ſaltem bina monitione.*

27 *Conuentus fratrum minorum licet non habeat dominium rerum legatarum, habet tamen actionem perſonalem.*

28 *Legari uel donari quòd poſsit uni fratri ſingulariter,& per guardianum,uel cuſtodem in utilitatem dicti fratris primò conuerti.*

29 *Legatum ſingulariter factum uni fratri non debet ad petitionem ipſius ſolui,ſed guardiani.*

30 *Frater minor non poteſt eſſe executor.*

31 *Relictum factum fratri ſingulariter, ultra eius neceſsitatem conuertitur in utilitatem communem conuentus.*

32 *Legatum annuum factum fratribus minoribus licet non ualeat : ualet tamen quòd ius percipiendi uenditur & in neceſsitatem eorum conuertitur.*

33 *Annui reditus computantur inter immobilia.*

34 *Legatum diurnum uel menſtruum factum fratribus quomodo ualeat.*

35 *Legatum annuū factum fratribus minoribus uſque ad certum tempus quod nō ualeat, & fratres à dicto legato debent abſtinere.*

36 *Legatum annuum factum in uim conditionis non ualet,nec fratribus licet accipere.*

37 *Ille à quo facta ſunt legata relicta fratribus minoribus ipſis fratribus non eſt obligatus & quomodo ſit obligatus.*

38 *Obligatio duobus modis intelligi poteſt.*

39 *Legatum factum pauperibus alicuius ciuitatis cenſetur factum ciuitati & ipſi ciuitati acquiritur obligatio.*

40 *Fratres minores petere poſſunt extraiudicialiter legata eiſdem facta,in iudicio non.*

41 *Reſpublica uel eius ſyndicus uel quilibet de populo poteſt petere in iudicio legatum factum fratribus minoribus.*

Item epiſcopus & iudex ſecularis ex officio.

Fratres minores caueant ne aſsiſtant petentibus pro eis legata eiſdem relicta.

42 *Innocentius papa quartus conceſsit fratribus minoribus poſſe conſtituere ſyndicum.*

43 *Martinus papa eandem conceſsionem & ampliorem fecit dictis fratribus.*

44 *Ioan.papa xxij.aliqualiter dictas conceſsiones reuocauit.*

45 *Fratres minores poſſunt abſque licentia ſedis apoſtolicæ conſtituere ſyndicum ad uendendum libros.*

46 *Fratres minores habent generalem procuratorem in curia electum in capitulo generali per generalem miniſtrum.*

47 *Fratres minores habent etiam procuratores ſpeciales:quos procuratores conuentus appellant.*

Officium procuratoris conuentus quale ſit.

48 *Communitates terrarum per ſtatuta poſſunt conſtituere ſyndicum qui relicta obuenientia fratribus minoribus petat & alijs neceſsitatibus fratrum prouideat.*

49 *Fratribus licet procurare ut eis ſyndicus conſtituatur non tamen ad litigia.*

50 *Ciuitas poteſt conſtituere ſyndicum fratribus minoribus,quem ipſi fratres nominabūt.*

Cautela in conſtituendo ſyndicum ne repugnet regulæ fratrum.& nume.58.

51 *Syndicus poteſt conſtitui ut etiam alium loco ipſius ſubſtituat.*

52 *Statutum quò in iudicio fratrum minorum nomine compareat,non ualet.*

53 *Poteſtas ſyndici pro fratribus conſtituti à ciuitate qualis ſit.*

54 *Guardianus cum capitulo & cuſtodibus,quomodo poſſunt facere laicum eorum procuratorem & ſyndicum.*

55 *Verba in contractibus impropriantur ut ad materiam adaptentur.*

56 *Caueant fratres ne conſtituant ſyndicum ad lites.& nume.57.*

57 *Syndicus à fratribus conſtitutus non poteſt nomine fratrum agere contra hæredem à quo factum eſt legatum:& quomodo agere debet.*

59 *Syndicus à fratribus nominatus eiſdem legatum contra uoluntatem hæredis uendidit, dominium non transfertur in emptorem : & qua exceptione erit tutus emptor ſi per hæredem uendicatur.*

60 *Fratres minores contra ſyndicum per eos nominatum nullam habent actionem.*

a ¶ Quis arbitrabitur. Vide Raphaël. Cuma. in conſi.clxix. incipien. viſo teſtamento. Thomas.

b ¶ Pone aliquis. vide plenè per Andre, Barba.in c.vos quidem. in v.colũm. de teſtamen. Thomas,

PRIMA DISTINCTIO.

1 PRimò† quęro quando fratribus minoribus legaẽ, ſeu relinquitur pecunia, an valeat. Et videtur ꝙ non:cùm regula ſit expreſſum, ne fratres concipiant per ſe vel per alios pecuniam vel denarios vllo modo:tamen Nicolaus determinauit ꝙ talia legata valent ſi in fratrum neceſsitatem conuertantur per alios, prout in elemoſynis & quæ viuentibus largiuntur.Idem videtur expreſſum in dicto capi.exiĳt qui ſeminat.§.cæterum.cùm in eadem regula. & §.ad

2 hæc quia fratribus.hoc tamen intelligi debet† dummodo quantitas non ſit tantùm exceſsiua quòd poſsit pręſumi in fraudem, vt dixi in præcedenti lib.ĳ.diſtin. hoc etiam dicitur in capi. exiui.§.cupientes.ibi,nec licet eis valorem &c. & dicto capit. exiĳt qui ſeminat.§.item ſimilia.& §.ad hęc quia fratribus.vbi ſolùm reſtringit ad ea,quæ fratribus pro eorum neceſsitate ſunt neceſſaria:debet tamen hoc intelligi in quantitate moderata.

CAPITVLVM I.

a QVis arbitrabitur^a an quantitas ſit moderata. Circa hoc Nicolaus prædictus in dicto capi. inſuper.verſi.hoc autem.loquitur ſecundùm exigentiam perſonarũ & miniſtri cuſtodis ſimul & ſeparatim in ſuis adminiſtrationibus & cuſtodĳs:cùm de talibus interdum perſonarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnullæ aliæ circunſtantiæ plus minus ve actualiter requirant prouideri: ita tamen ſic faciant quòd ſemper in eis & eorum actibus pauper-

3 tas perfecta reluceat,&c. Ex prædictis liquet † quòd declaratio quæ ſit quantitas moderata,ad miniſtros ſeu cuſtodes pertinet. non poſſet igitur facere guardianus, & conuentus ſi ſuper hoc emergeret dubitatio. Apparet igitur quòd ſiue dicta quantitas ſit exponenda in neceſsitate conuentus, ſiue in neceſsitatẽ certi fratris,dicta declaratio pertinet ad miniſtrum & cuſtodes, ſi ſuper hoc dubitetur:quod apparet ibi dum dicit,perſonarum qualitas.

CAPITVLVM II.

4 QVando autem eſſet † quantitas immoderata quid fiet de ſuperfluo. & hic diligenter attendenda ſunt verba capituli, exiui de paradiſo. §. cupientes.vbi Papa ſic ait.Neq; licet eis valorem hæreditatum talium, vel tantam earum partem quòd præſumi poteſt hoc in fraudem fieri quàm ſub modo legati relinqui ſibi facere aut ſic dimiſſa recipere &c.Aduertendum eſt igitur quòd hic Papa nõ irritat legatum, nec hæredes eorum à quibus relictum eſt liberat,ſed limitat receptionem fiẽdam à fratribus.Vult enim quòd fratres non poſsint recipere quando talis receptio præſumeretur in fraudem,vt in præcedenti lib.ĳ.diſtin.eſt declaratũ quòd tunc dicitur fieri in fraudem,quando eſſet tanta quantitas quòd eius receptio magis ſeparet theſauriſari, quàm ob imminentes

5 neceſsitates recipere. Item expreſsè ſciendum eſt † quòd relictum factum fratribus quantuncunq; ſimpliciter intelligitur factum ob neceſsitates imminentes. dicto capi. exiĳt qui ſeminat. §.ad hæc quia fratribus.& de iure ciuili.diſpoſitum eſt quòd relictum factum ob aliquam neceſsitatem imminentem debetur. non aliter.ff.quando dies lega.ced.l. nec ſolent.§. ſi habitatione.

6 In propoſita ergo q̃õ.† ab initio de quantitate legata dabitur fratribus per perſonas conſtitutas ab hoc ſecundùm formam illius conſtitutionis, exiĳt qui ſeminat. dabitur moderata. dico ꝙ dabitur ſecundùm quòd imminens neceſsitas requirit, ſiue neceſsitas quæ inſtantiſsimè habeat tractatum, vt in dicta conſtitutione, exiui, declaratur. reſiduum verò tunc fratres non poſſunt recipere.& ſi nunquam ſuperuenerit neceſsitas nunquam recipere poſſent, ſed alia neceſsitate ſuperueniente licitè illud ſuperfluum poſſent recipere.nec enim receptio poſſet præſumi in fraudem nec animo theſaurizandi, cùm ob imminentem

7 neceſsitatem recipitur.illud † ergo ſuperfluum imminente neceſsitate petant fratres per modum cuiuſdam eleemoſynæ cõſidenter extra iudicium:cùm in iudicio nullo modo poſsint, vt j.

8 dicetur.Quid aũt† ſi in diuerſorum teſtamẽtis variæ quãtitates fratribus relinquantur,quarum quælibet per ſe immoderatam quantitatem nõ facit,ſed omni cumulatione facta efficitur quãtitas immoderata,an fratribus accipere liceat?Reſpon. non puto:quia ſi omnia verba regulæ & dictarum Decretalium diligẽter inſpiciantur ſemper ſe referunt vt liceat recipere pro fratrũ neceſsitatibus,vt d.§.inſuper.& §.ad hæc quia fratribus. ab eis ergu putò ꝙ pro ſua neceſsitate tunc imminente recipiant quę primò venerunt ad ſoluendum:ar.C.de iu.deli.l.ſcimus. §.& ſi imperfectam.ab aliĳs non recipiant:tunc recepturi cùm neceſsitas ſuperueniat,vt in præcedenti.c.dictum eſt.

SECVNDA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

9 ALiquando cõtingit † quòd immobilia & ea quæ vſu non conſumuntur fratribus relinquuntur adiecto modo, ſecundũ quẽ fratribus non licet exigere:an valeat relictum:vel ſaltem æſtimatio fratribus debeatur.quod videtur ſecundũ qđ etiam in præcedenti libro dictũ eſt quando hæreditas fratribus per fideicommiſſum relinquitur.Præterea delegato ſubducitur omnis impoſsibilitas:vt l.obtinuit.de condit.& demon.& C.de inſtit.& ſub.l.reprehendenda. ergo ille modus qui fratribus eſt de iure impoſsibilis,reĳcietur:quaſi modus legati non poteſt cõſeruari,debet tranſmutari in alium modũ poſsibile. l. legatũ. de vſufr.le.Contrariũ videẽ expreſsè in d.§.ad hæc quia fratribus. vbi Papa ſic ait dicens,ꝙ ſi teſtator modum,ſecundũ quẽ fratribus eorũ conditione inſpecta recipere non liceret, exprimat in legando:vt ſi legaret fratribus vineã vel agrum colendũ,vel domum locandã,& ſimilia verba in ſimilibus proferret in modos ſimiles,aut relinquendo reſeruaret à tali legato & eius receptione per omnẽ modũ fratres abſtineant &c.Ex eo quod dicit per omnẽ modum apparet ꝙ etiã æſtimationẽ recipere non debeãt. Nam modus recipiendi legatũ eſt æſtimationẽ recipere. l.ſi domus.§.qui confitetur.de le.j.l.non dubiũ.§.fi.de leg.iĳ.Sol.dicẽdũ eſt ꝙ ſi modus adiectus eſt illicitus fratribus minoribus inſpecta conditione ipſorum,quia tunc etiam ęſtimatio nõ debeẽ: nec poteſt recipi.in tantũ enim ſanctiſsimus pontifex odit eum qui modũ repugnantem regulæ adĳcit:vt pro eo talem eleemoſynam omnino fratres recipere prohibeat,vt d.verba manifeſtè dicunt.Si verò modus eſſet illicitus fratribus: non quia contra regulam fratrum minorum,ſed quia ſic eſſet in quolibet religioſo,tunc tale legatum licet recipere:vt in ſeq.c.dicetur. Nõ obſt. ratio prima in contrarium:quia vbi retentio ipſius rei relictę repugnat fratribus,ipſum legatum nõ eſt modificatũ aliquo mõ repugnanti ipſi regulæ,& ideò à iure modificatur modo licito. In q.verò noſtra ſecus.Non obſtat ſecunda ratio: quia hoc ſpeciale:quia impoſsibilitas non ſubducitur ratione prædicta. Nõ obſtat tertia ratio:quia illud verum vbi modus eſſet illicitus ratione regulæ,vt ſ.dictum eſt,& j.proxi.dicetur &c.

CAPITVLVM II.

b

10 POne, Aliquis^b reliquit† fratribus ædificia,vt ibi conſtruatur locus fratrũ,vel vt ibi diuinum officium celebretur per ipſos fratres ibi intrantes:an valeat tale relictũ?Et videẽ ꝙ non,quia fratribus non licet recipere hoc ſine ſummi pontificis licentia ſpeciali:vt extra de exceſ.præl.c. j.lib.

11 vj.Sed iſtud quod non poteſt expediri † niſi per ſolum Papam videtur impoſsibile de iure:vt l.apud Iulianum. §.fi.de lega.j.& no.per glo.de ver.ob.l.continuus.§.cùm quis.& per Dyn.de regu.iur.c.quod ſemel Deo dedicatum eſt.lib.vj.& iſtud videtur relictum ſub modo impoſsibili: ergo ſecundum ea quæ dicta ſunt, nullo modo fratribus per illum modum licet recipere.

12 Econtra videtur quod† legatum valeat,nõ vt illud quod teſtator iuſsit obſeruetur,ſed vt in aliam cauſam transferatur, vt memoria & ſalus animæ defuncti ſeruetur,vt l.legatum.de vſufru. lega.& de admi.re.ad ciuita.perti.l.legatum.ſecundo rñ.Et iſtã partem puto veram.non obſtat contrarium.Illud vero quando modus continet impoſsibilitatem vigore regulæ & conditionis fratrum minorum.ſed hoc,ſ.capere nouum locum non eſt eis interdictum:ideo quia fratres minores; quia ſic eſt in quolibet mendicante,vt dicto capi.primo.extra,de priuile.libro.vj.

CAPITVLVM III.

a

13 PEr quem autem fiat^a iſta† talis cõmutatio in aliud dubitatur. nam quędam iura vidẽtur velle ꝙ poſſet fieri ſine authoritate principis, ſiue pontificis,vt l.j.& l.legatum in prin.de admi.re. ad ciuita.pertinen.ſecundo reſpon.& de religio.domi.c.j.circa prin.in clemẽ. Quędam alia videntur velle ꝙ fiat de voluntate vtriuſq; partis, ſcilicet eius cui relinquitur,& eius à quo relinquitur:vt d.l.legatum.de vſufru.lega.In eo quod dicit,adhibitis primatibus ciuitatis.hoc eſt,his,qui regunt ipſam ciuitatem, cui eſt relictum & hæredibus,à quibus eſt relictum:vt d.l.legatam.ſecundo rñ.de admi.re.ad ciui.pertinen. Quædam iura videntur velle ꝙ ſtetur voluntati eius,cui relinquitur:vt d.l. legatam. ſecundo rñd. verſic.ſi verò plures.ibi,in opus quod ciuitas velit erogari, &c. Sol. dicendum eſt ꝙ quandoq; illud quod teſtator iuſsit fieri in re,vel de re quam relinquit,poteſt licitè fieri de iure & de facto: & tunc illud non põt in alium transferri ſine permiſsione principis.Ita loquuntur iura primò allegata. Quandoq; non poteſt fieri de iure:& tunc debet fieri tranſmutatio de cõſenſu vtriuſq; partis:vt d.l.legatam.de vſufr.le. Quandoq; poteſt fieri de iure, ſed non de facto,& tunc idem:quia poteſt fieri tranſmutatio de conſenſu vtriuſq; partis:puta ſi pecunia legata non ſufficit:vt d. l.legatam.ĳ.rñ.de admi.re.ad ciui.perti. Idem ſi aliud eſſet impedimentum facti eadem ratione.ſed ſi partes eſſent in diſcordia: tunc iudex erit medius,cuius authoritati ſtabitur:ar.C. de nup.

14 l.j.& l.in conuentione.quia iudex† magis fauebit volũtati eius, cui relinquitur, quã eius à quo relictum eſt,vt d.l.legatam.§. ſi

15 verò plures.& ar.l.de die.qui ſatiſ.cog. Nunc ad† propoſitum dico ꝙ illa tranſmutatio fiet ad alium vſum pium per iudicẽ volente hærede,& miniſtro,ſeu cuſtode fratrum. quibus hoc permiſſum.ar.eorũ quæ dixi in præcedenti diſtinctione.& ſi eſſent diſcordes,iudex erit medius non ꝙ ipſe miniſter,ſeu cuſtos prouocetur ad iudicium:quoniam ad iudicium pro nulla re temporali eſſe poſſunt:ſed quando hęres prouocaretur ab alio cui hoc permittitur ſecundùm ea quæ in pręcedenti libro dicta ſunt.& j.dicetur:tunc ipſe miniſter,ſeu cuſtos poterit eſſe coram iudice ſuper hoc volũtatem declarare.Nam eſſe in iudicio hoc ipſi nõ eſt prohibitum.non enim in eius perſona ſubſtantiatur iudiciũ: ſicut põt eſſe in iudicio vt teſtis,vt extra,de teſti. capitu. nuper.

TERTIA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

16 QVandoq; relinquuntur† fratribus res mobiles,vel immobiles ob cauſam vel modum licitum,an valeat vt puta ſi relinquatur vt res vendatur,& in neceſsitatẽ conuertatur.hic Nicolaus papa in d.c.exiĳt qui ſeminat.§.ad hæc quia fratribus. determinauit ꝙ valet, ſed tamen ſi pretium ipſarum rerum faceret quãtitatem immoderatam,dic vt dixi in prædicta diſtinctione quando relinquitur pecunia. Item non intelligas ꝙ dominiũ earum rerum tranſeat in fratres,ſicut in alios legatarios. ſed cuius ſit dominium,dices ſtatim in ſequenti diſtinctione.

CAPITVLVM II.

17 SEd pone quòd† dictæ res relinquuntur fratribus ad vnam certam cauſam, puta pro fratribus induendis,& tota quantitas quę ex dictis rebus redigitur nõ expenditur in illam cauſam: quid fiet de ſuperfluo?Reſpon.hoc in legato non habemus expreſſum,ſed in eleemoſyna data inter viuos bene declarauit dictus Nicolaus papa in d.c.exiĳt qui ſeminat.§.quia verò puritatem.vbi ſic ait.Cũ ad determinatam neceſsitatem,vt prædicitur pecuniam per aliquẽ concedi contingeret pecunia erogari poſſet à fratribus. ꝙ ſi quidem de ipſa pecunia habita neceſsitate determinata ſupererit concedat ipſe concedens quod reſiduum dictæ pecuniæ in res alias pro aliĳs ipſorum fratrum neceſsitatibus conuertatur quo non conſentiente pro prædictis ipſum reſiduum ſi quidem fuerit,reſtituatur eidem,&c.Ex quibus videtur ꝙ remanere debet dñĳ reſiduum apud hæredem ſi rogatus à fratribus conſentire voluerit. Contrarium tamen eſt verum: nam licet ille qui concedit dum viuit poſſet reuocare:tamen hoc hæredi eius non permittitur:vt ff.de ſer. ex por.l.iiĳ.& qui ſine manu. ad li. perue.l.iĳ. §.fina.& hoc etiam videtur declarari in d.c. exiĳt qui ſeminat.§.in eo vero caſu. ibi non conſtante concedentis morte vel hæredis conditione.cùm ergo contradicere non poteſt & in dictam cauſam conuerti non poſsit: quia cauſa eſt finita, debebit commutari in aliam cauſam eo modo quo dixi ſ. in præcedenti diſtinctione.

a ¶ Per quem autem fiat.Vide per Andre. Barba.in c.vos quidem.in ĳ.col. & ſeq. de teſtamẽ.vbi plenè examinat doctrinã Bartol. hic ad quem me remitto. Thom.

CAPITVLVM III.

18 POnamus † quòd pecunia vel aliud relictũ ob certã quãtitatẽ quæ tñ neceſsitas non imminet : vt puta relicta eſt pecunia pro fratribus induendis eo anno cum aliĳs de hoc iam fratribus prouiderat. Nã iſta legata alimenta quæ recipiunt nõ poſſunt diu circa idẽ duplicari:vt ff.de ali.& ci.le.l.alimenta.§. baſilicæ. vel pone ꝙ relicta eſt pecunia pro emendo vnũ calicẽ,vel pro emendo paramẽta cũ habent calicẽ, & paramenta ſufficiẽtia: quid fiet de illo relicto.hoc videẽ declaratũ in illa cõſtitutione, exiui de paradiſo, §.quãuis etiam paramẽta.ꝙ ſuperfluitas aut nimia curioſitas in his & in aliĳs nõ põt eorũ ſtatui cõuenire. Ex his videtur ꝙ tale legatũ fratres nullo modo recipere poſſunt : nã videtur expreſſus modus illicitus ex illa regula,& ex conditione fratrũ. Nã & in aliĳs religioſis fratribus iſta duplicitas vaſorũ & paramẽtorũ nõ damnatur:vt C.de ſac.ſan.eccle.auẽ. igitur præterea. vt dixi in præcedenti diſtinctione.Cõtrariũ dico,& eſt caſus ff.de ope. pu.l.fi.in prin.Nõ obſtat cõtrariũ:quia in caſu noſtro nõ expreſſit teſtator modũ illicitũ ex ipſa regula,imò licitũ.licet enim fratribus paramẽta habere,& calicẽ. & dicta cauſa efficitur illicita ex antecedẽti,ſ.ꝙ fratres reperiuntur habere alia vaſa.ſecus ſi teſtator dixiſſet,lego pro emendis paramentis,& vaſis ſuperfluis: qa tũc præſumereẽ modus ex virtute ipſius regulæ reprobatus.

CAPITVLVM IIII.

EX prędictis manifeſtè apparet deciſio illarũ quæſtionũ, quas tetigi in præcedẽti lib. ſ.qñ eccleſia inſtituitur hęres,vel facta ipſius eccleſię refectiõe pecunia ſuperfluat,vel eccleſia ſeu locus eſt à deo perfectus ꝙ refectione nõ eget, cũ ſit declaratũ in dicta cõſtitutione,exiui de paradiſo,huic eſt etiam ꝙ fratres deinceps temperatis & moderatis ædificĳs, ſint contenti : certè dicta pecunia in alios vſus conuertetur.vt ex prædictis patet.

QVARTA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

19 COntingit quòd aliquando † ipſis fratribus aliqd gñaliter abſq; modi expreſſione relinquiẽ an valeat?Rñ.ſic.& eſt declaratũ in d.c.exiĳt qui ſeminat.§.ad hęc.qa fratribus vbi papa ſic ait.Vbi fratribus ipſis gñaliter abſq; modi expreſsione aliqd legeẽ, hoc in legato ſic indeterminatè relicto in omnibus, & per omnia intelligiẽ ſeruare voluimus,& in perpetuũ pręſenti cõſtõne iubemus,ꝙ ibi in pecunia ſeu eleemoſyna fratribus indeterminatè relicta voluimus ac expreſsimus obſeruari: vide licet vt ſub mõ licito fratribus intelligaẽ eſſe relictũ:ita ꝙ legans merito:nec fratres ipſi effectu relicti fraudentur,&c.Ex quibus apparet ꝙ legatũ valet & intelligitur modus expręſsius qui perſonæ legitimè congruat.ff.de vſu & habi.l.plenum.§.equitĳ. ſic ergo videtur ꝙ pretium in neceſsitatem fratrum conuertetur:vt ſ.dictum eſt.quod intelligitur,niſi ſummam immoderatam excederet:& tunc ſerua quod ſ.dixi.

CAPITVLVM II.

20 SEd mortuo teſtatore, †ad quẽ ſpectat dñium dictarũ rerũ.Circa qđ ſciẽdũ eſt ꝙ res ſic relictæ poſſunt eſſe triplicis gñeris.Primò põt eſſe ꝙ relinquunẽ res fratribus,quæ vſu nõ conſumunẽ, quarũ vſus nõ eſt fratribus interdictus,vt ſi relinquanẽ libri theologiæ, & ſimilia:& tũc nõ eſt dubiũ ꝙ dñium pertinet ad eccleſiã Romanã.hoc eſt declaratũ per Nicolaũ in d.c.exiĳt qui ſeminat.§.fra-

a ¶Quis ergo. De iſta deciſione Bart. vide plenè per Ale. de Im. in l.j. in ix. co. ff. d le. j. & Bald. in l. cũ qõ. in fi. C. de leg. & gl. in c.j. de rel. do. li. vj. & Lu. Ro. in ſingul. ccxciiij. inci. prohibetur. et ſic habet quod ipſis fratribus poteſt relinqui vt vendatur fundus. & eis ſubueniatur ex illis pecunijs, & nõ ſunt multi dies ꝙ fuit alleg. in fauorẽ fratrũ minorũ de obſeruãtia ſancti Franciſci de Padua contra presbyterum Io. Ant. de Curte de Padua per me &c. tñ in priuilegijs Sixti iiij. ſummi pontifi. in mari magno aliter diſponitur. Tho.

tres ipſi. vbi loquitur ſic: Cùm aliquid propter Deũ ipſis cõfertur, conceditur, vel donatur, & ibi omnium vtenſilium & librorũ ac eorũ mobilium præſentium & futurorũ quę & quorũ vſusfructus ordini vel fratribus ipſis licet habere proprietatẽ & dominiũ. Quod aũt Inno. Papa quartus prædeceſſor noſter feciſſe dignoſcitur: etiam & nos Romanam apoſtolicam eccleſiam ante recipimus, & ad nos & ipſam plenè & liberè pertinere hac præſenti conſtitutione in ꝑpetuũ valitura ſancimus, &c. Quódq; prædictis rebus quæ vſu non conſumunt Federico ſcripſit Io. xxij. Papa in conſtitutione quæ incipit, Ad conditorem. tamen confirmat aliàs confirmauit. cuius verba quantum ad hoc inferius referimus. Solu. poteſt eſſe ꝙ fratribus relinquũtur res quæ vſu non conſumũtur, ſed eorũ vſus eſt fratribus interdictus: vt ſi quis reliquerit domum, agrum & ſimilia, quæ res debent vẽdi, & in neceſſitatem fratrum conuerti: & ad quẽ pertineat dominiũ illarum rerũ non reperio cõſtitutionem aliquam declarãtem. poſſet tamen ad hoc in argumentum & ſimilitudinem adduci quod idem Nicolaus Papa in d.c. exijt qui ſeminat. §. cæterum. quaſi in eadem regula in pecunia conceſſa ab aliquo viuente fratribus ſic ait: ita tamen ꝙ penes ipſum donantem vel donatorem domus, proprietatem ac poſſeſsionem ipſius pecuniæ, cum libera poteſtate renouandi pecuniam ipſam ſemper vſque ad conuerſionem ipſius & rem deputatam plenè ac liberè ac integrè remanentibus in ipſa pecunia nil omnino fratres iuris habeant &c. Ex quibus videtur ꝙ dominium remanet penes ipſum hæredem, maximè cùm idem Papa in verbis quę pręſenti c. retulimus, in tali legato idem per omnia quod in pecunia, ſeu eleemoſyna fratribus oblata voluit obſeruare. Sed hęc ratio non videtur bona. Nam cùm papa dixit, in omnibus & per omnia ſtatim ſe reſtrinxit, videlicet ſub modo licito fratribus intelligatur eſſe relictũ. nõ ergo quo ad dominium. Præterea non videtur eſſe in hærede qđ in defuncto: vt dixi s. in proxi. diſt. Cũ ergo nulla ſit cõſtitutio deciſiua, qd iuris ſit videamus. Et vř dominiũ dictarũ rerũ ad ciuitatẽ vbi ſunt illi fratres, quibus eſt reli
21 ctũ, ꝑtinere. qđ probo. †fratres minores ſunt pauperes & in pau
pertate arctiſsima cõſtituti, vt ĩ eorũ regula, & declaratores pre
22 dicti dicunt, ſi aliquãdo † aliqd relinquatur pro neceſsitate pau
perũ, vř relictũ illi ciuitati, cuius pauperibus relinquitur: vt l. ſi cui relictũ. & in l. ciuitatibus. de leg. j. Si ergo ciuitati videtur relictũ: ergo in ea tranſit dñium recta via. C. cõia. de leg. l. j. & ij. ff. de fur. l. à Titio. & Inſtit. de leg. §. noſtra aũt. nec eſt etiam incongruũ, vt vnus legatarius à teſtatore nominetur, alteri verò quęratur. ff. de leg. iij. l. fideicõmiſ. §. interdum. & de le. j. l. ſeruo legato. §. ſi teſtator. & de condi. & demon. l. Titio. §. Titio. Cõtrarium tñ puto, ſ. ꝙ dominiũ remanet apud hæredem. Nã qñ legatur res, cuius cõmerciũ non habet legatarius: proprietas apud hæredem remanet, & debetur æſtimatio. l. apud Iulianũ. §. fi. cũ
23 l. ſeq. de leg. j. ita in propoſito. Præterea † in rebus quæ non relin
quuntur directò, ſed per quandam conſequentiã non procedit iſta regula ꝙ dominiũ tranſeat recto iure in legatariũ. Hoc probatur ex coniunctione duarum legũ ex l. j. de ſer. lega. & ff. quẽadmo. ſer. amit. l. ſi partem. §. j. ſed qñ ſeruitus legatur tacitè per quãdam conſequentiã, mortuo teſtatore nõ cõpetit ius ſeruitutis, niſi cõſtituať ab hærede: vt d. l. j. & de ſer. l. ſeruũ filij. §. fin. & ibi per Iac. de Are. de leg. j. Ita ergo dicimus in propoſito quod dominiũ rei legatę tranſeat recta via in legatarium cui legatur expreſsè. In eo verò cui legať per conſequentiã non tranſit, niſi per hæredẽ tradatur. & ſic apparet ꝙ remanet penes hæredẽ: ita in propoſito, cũ illi ciuitati nõ legatur expreſsè, ſed per quandã conſequentiã. Præterea hoc vř in ſimili: ſi aliquis legat filio vel ſeruo: videtur legare patri vel dño. quod patet: quia pater vel dominus põt onere fideicõmiſsi grauari. ff. de leg. j. l. cũ filio. cũ ſi. Sed ſi legatũ eſt tale ꝙ nõ poſsit quæri dñiũ patri, vel ſeruo, ſed eius æſtimatio debeť: tũc nõ quæritur dñium patri vel dño, ſed debeť æſtimatio: vt ff. de legat. ij. l. debitor. §. ſeruo. & l. fideicom. §. ſi ſeruo. de lega. iij. ita in propoſito cũ fratribus minoribus nõ poſsit quęri dñium: nec reipu. cui per cõſequentiã videť relictũ eſſe. & huic opi. vňr adhærere verba decretalis s. alle. & relatæ.
24 & per hoc patet rñſio ad rõnẽ in cõtrariũ. Tertiò contingit † ꝙ
fratribus relinquuntur res quæ vſu cõſumũtur, vt vinũ, frumẽtum, pãnus pro indumẽtis, & ſimilia, quorum vſus fratribus nõ eſt interdictus. quorũ dñium dicebãt qdã ad ecclesiã Romanã pertinere ex verbis Nicolai Papæ s. relatis, dum dicit, vtenſilia &c. Sed Ioan. Papa dicit dicta verba debere intelligi de rebus quæ vſu non conſumuntur: & declarauit in dicta decretali, quę inci. Ad conditorem. in multis partibus ipſius decretalis dũ ait: quis ſanæ mentis credere poterit ꝙ intentio fuerit tanti partis vnius oui, vel caſei, ſeu fruſtri panis, & aliarum rerũ vſu cõſumptibiliũ quæ fratribus ipſis, & ad conſumendũ è veſtigio conferuntur, dñium Romanæ eccleſiæ, & vſum fratribus pertinere? Profectò laudabile non vř, vt Nicolaus ait s. Nec obſtat ſuprà dictis ꝙ idem prædeceſſor noſter in ordinatione prædicta etiã illorum quæ ad ſuſtentationem pertinent, niſi Romanæ eccleſiæ dñium reſeruetur. hoc enim de rebus illis duntaxat debet intelligi quæ vſu nõ ſunt cõſumptibiles, ſine quibus humana vita non eſt ſuſtentabilis quæ vtiq; non ſunt paucæ: vt in eo. c. idem papa declarauit. Sed in hoc idem conſtituit, dum ſic ait: Sancimus ꝙ in bonis quæ in poſterum conferentur, vel offerenť, aut quolibet alio mõ obuenire contigerit fratribus, ſeu ordinibus s. dictis exceptis eccleſijs, oratorijs, officijs & habitationibus, vtlibris, veſtimẽtis diurnis, & officijs dedicatis vel dedicandis, & quæ ad ipſos obtinent in futurum, ad quæ ſe nõ extẽdunt in cõſequentiã ſuprà dictã, propter quod conſtitutionẽ iſtã ad aliam extẽdi volumus, nullũ ius ſiue dominium aliquod, occaſione ordinationis prædictæ ſeu cuiuſq; alterius, à quocunq; prædeceſſorum noſtrorũ ſuper hoc ſpecialiter dictæ ſanctæ eccleſiæ Romanæ, eccleſiæ acquiratur. ſed quo ad hoc habeantur ordinationes huiuſmodi pro non factis, &c. Ecce apertè liquet ꝙ eccleſię Romanæ non quæritur dominium, nec etiam reipubli. rationibus prædictis. Dicendum ergo videť ſi quidem vinum, frumentum & ſimilia legantur in genere: tunc non tractatur de tranſlatione dominij antequam perueniatur ad traditionem: vt no. C. communia de lega. l. ij. & Inſti. de lega. §. noſtra. Sed ſolùm tunc eſt videndum de perſonali obligatione, de qua j. dicetur. Si verò legaretur in ſpecie, vel cùm perueniretur ad traditionem, cuius ſit proprietas, & dominium, & qualem vſum habeant fratres, dico prout intelligitur ex iſtis conſtitutionibus Ioan. Papæ xxij. quarum vna incipit, ad conditorem. alia incipit, quia quorundam. quarum verba hic nõ refero, quia longum eſſet: ſed prout ipſe declarauit, ita credo ac determino. Illud verò quod s. dixi de rebus quæ debent vendi vt in neceſsitate fratrum conuertantur: idem illud dico in pecunia legata, etiam ſi pecunia legaretur in ſpecie: vt patet in dictis authoritatibus. non enim ipſum corpus pecuniæ in neceſsitate fratrum conſumitur, ſed in ſpeciem aliam tranſmutatur. & hoc quantum ad dominium. Nunc verò quantum ad actionem perſonalem quid iuris ſit, videamus.

CAPITVLVM III.

a
25 QVis ergo poterit dictas † res vẽdere qñ vẽdẽdæ ſunt pro fratrũ vtilitate, vt de hoc Nico. in d. §. ad hęc. quia fratribus cùm permiſit de rebus vendendis pro fratrum neceſsitate ſic ait atq; ad legata ſoluenda tam hæredes teſtatoris quàm executores ſe liberales exhibeant quã prelati ac etiam ſeculares quibus de iure vel conſuetudine prouiſio iſta cõpeteret, cùm expedierit ſe ab officio ſuo promptos exhibeant ad pias voluntates deficientium ſupplendas, &c. Et ſic manifeſtè apparet ꝙ hoc poſſunt facere hæredes. Nec mirum: quia apud eos eſt dominium, vt dixi. Item hoc facere poſſunt executores, licet aliàs ſuper venditione bonorum requiratur ſpecialis permiſsio teſtatoris: vt l. alio. de ali. & cib. leg. & C. quando decre. opus non eſt. l. pe. & ibi not. hæc ſemper inest ꝙ talis res vendatur, vt dictum eſt. & ſic ſpecialis permiſsio non requiritur. Item hoc poteſt facere epiſcopus & iudex ſecularis ex ſuo officio vt dicitur in d. tex. etiam ex nomine promouentis. quod patet ex vi dictorum verborum dum dicit, ſe promptos exhibeant. & facit etiam l. Quintus. de annu. leg. & in aut. de eccle. ti. §. ſi quis ad ædificandum. & de ali. & ciba. lega. l. iij.

26 in prin. Iudices tamen † prædicti ad hoc venientes præcedente
mora hæredis vel executoris: puta ſi fuit bis monitus, vt in auť.
27 de eccle. titu. §. ſi quis autem. ſupradictus verò conuentus † licet
non habeat dominium, vt dictum eſt: tamen habet actionẽ perſonalem, vt j. dicetur. tamẽ ſi poſſet poſsidere, haberet dominiũ, & poſſet vendere, vt j. dicam. fratres de hoc nullo modo ſe impediant, cùm hoc voto & regulæ repugnaret poſſunt tamen humiliter ſupplicare hæredi vel executori extra iudicium, vt votum teſtatoris adimpleat, vt j. dicetur. ſed ſi prædicta legata non relinquuntur fratribus, ſed eccleſiæ eorum: & tunc puto ꝙ dominium quæreretur eccleſiæ Romanæ: & tunc quid iuris ſit, collige ex his quæ dixi in præcedenti libro iiij. diſtin.

QVINTA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

28 DE his quæ fratribus largiuntur ſingulariter † ꝙ valeat relictũ factum vni fratri: qualiter fratres in hoc ſe habere debeant, expreſsè determinauit Benedictus papa in conſtitutione quam edidit circa ſtatutum fratrum minorũ. c. xiiij. aliâs exiui. vbi ſic ait: Quilibet autem frater s. dicti ordinis, qui aliqd ſciuit determinato vſu donari vel legari vel pro quo deponi cõtigerit poſtquam huiuſmodi donatio legatum vel depoſitũ ad eius notitiam peruenerit cuſtodi vel guardiano ſuo vel eius vicario, quã citò poterit commodè debeat reuelare fideliter, hoc quilibet facere debeat ſi habet notitiam prædictã. Guardianus autem ſiue frater, cui donatum vel depoſitum fuerit, ſit habilis ad ſciẽtiam capiendã: prouideat ei ſeu prouideri faciat ſecundũ donatiõis, legati vel depoſiti quãtitatẽ: & ſecundũ fratris ipſius idoneitatẽ ad eius ſtudiũ opportunè. Ex his apparet ꝙ legatum debet in fratris vtilitatẽ primò cõuerti. & licet hoc exprimat de libris in c. proxi. exprimit etiam de alijs neceſsitatibus: apparet
29 ex † prædictis ꝙ quando alicui ſingulari fratri legatur, nõ debet
30 ad petitionem ipſius ſoli, ſed ad petitionem guardiani. † Item
ex prædictis patet ꝙ frater minor poteſt eſſe diſtributor: & prætorum officio funguntur fratres: vt dicetur in ſequenti libro.

CAPITVLVM II.

31 SEd ſi frater † ille de tot denarijs pro ſuis neceſsitatibus non indigeat: idem prædictus papa immediatè poſt prædicta ſic ſubdit. Si autem fratres prædicti his libris non indigerent ac vbi de libris indigerent, prouiſio de libris ſufficiens eidẽ aliquid de legato, donato, vel depoſito huiuſmodi ſupereſſet guardianus omne huiuſmodi legatum vel donatũ vel depoſitum vel id quod facta prouiſione eius fratri erit in cõmunem ſui conuentus neceſsitatem cõuerti, ſeu diſpenſari procuret, & neceſsitati eius, cuius cõtemplatione donatum legatũ, vel depoſitum fuerit fauorabilius ſtudeat ſubuenire. Per hoc enim vel conueniens alijs, vel infraſcriptæ conſtitutioni felicis recordationis Bonifacij papæ octaui, quæ incipit. Prius debet ſubueniri fratri ſuprà ſcripto, ſecũdò cõuentui. Ex quo patet ꝙ relictũ fratri hoc eſt cõuentui: & ſic in petendo hoc legatum erit idem quod in eo quod relictum eſt cõuentui fratrum. j. dicetur.

SEXTA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

32 INterdum etiam † euenit vt fratribus minoribus aliquid annuũ relinquatur. an valeat, quæritur. Et videtur ꝙ non, vt habetur in conſtitutione, quæ inci. Exiui de paradiſo. vbi ſic ait: Cumq; annui reditus inter mobilia cenſeantur à iure, ac huiuſmodi reditus retineri paupertas & mendicatio repugnet, nulla dubitatio eſt ꝙ dictis fratribus reditus quoſcunq;, ſicut in poſſeſsionibus vel eorum vſus in eis non reperiatur eſſe conceſſum liberè recipere vel habere conſiderata conditione ipſorum non licet, &c. Ex quibus verò colligitur ꝙ legatum non valet. Ecõtra ꝙ dñij legatum valeat, probatur ex authoritate prædicta ſic: non eſt dubium ꝙ immobilium poſſeſsionum fructus fratribus legatus non valet, vt ipſas poſſeſsiones fratres retineant, ſed vt vendantur, & in neceſsitatem fratrum conuertantur, vt eſt ex
33 preſsè declaratum: ſic cùm † reditus inter mobilia computentur.
de ſac. ſan. ec. l. iubemus. & in auť. de nõ alie. §. hoc ergo. & §. nos igitur. & ſic videtur ꝙ tale legatum valeat, non vt ipſos annuos reditus ipſi fratres habere vel retinere poſſent, quia hoc eſt eis ꝓhibitum: ſed vt illud ius percipiendi vendatur, & in fratrum neceſsitatem cõuertatur vt dictum eſt de rebus immobilibus. Sol. dicendum eſt ꝙ legatum annuum non fratribus interdicitur ratione rei legatæ, ſed ratione modi à teſtatore expreſsi, ſcilicet ꝙ annuatim detur qui modus regulæ, & conditioni eorum repugnat: & ſic videtur ꝙ nullo modo valeat &c.

CAPITVLVM II.

34 PEr omnia † putarem idem ſi fratribus relinqueretur aliquid diurnũ vel menſtruũ vel per alias diuiſiones temporũ, vt puta decẽnio vel triennio: vt ff. de tranſ. l. cùm hi. §. ſi cui. & de alimen. & ciba. lega. libertis quos. in prin. & l. diarijs. de annu. lega. l. penul.

CAPITVLVM III.

35 QVid ſi fratribus † relinquatur aliquid annuũ nõ in perpetuũ, ſed vſq; ad certũ tẽpus: an incidit in prohibitionẽ prædictã? Videť ꝙ nõ propter limitationẽ tẽporis non videť legatũ annuũ, ſed diciť vnũ legatũ, ſ. præſtatio diuiſa: vt ff. qñ di. le. ce. l. ſi cũ præfinitione. Cõtrariũ videtur, ſ. ꝙ valeat in dictã prohibitionẽ per generalia verba dictę conſtitutionis. s. alle. Nã relictũ fratribus ſperatur relictũ pro ipſorũ neceſsitate, vt pro alimẽtis, & ſimilibus: ſed in relicto cauſa alimentorũ, licet ſit frumentũ, tẽpis præfinitione tñ annuũ diceť: vt d. l. ſi cũ præfinitione: ergo &c. Sed ſi relinqueretur cũ tẽpis pręſinitione vni fratri ſingulari: tñ dicetur legatũ annuũ, per rões s. dictas. Si verò relinquať fratribus vnius cõuentus: tũc facit dubiũ: quia cõuentus non moriť. Et ſic ceſſat rõ, quæ eſt in alimentis relictis certæ perſonæ. finaliter puto tñ ꝙ fratres debeant à dicto legato penitus abſtinere. Nam hoc ſtatui eorum & mendicitati repugnat. Nam non viuerent ſimpliciter in ſpe Dei propter ſpem, quam haberent in dicto legato intra præfinitum tempus, ſi in eo eſt eadem ratio quod in legato annuo ſimplici.

CAPITVLVM IIII.

QVid ſi non directò, ſed in vim
36 † cõditionis aliquid annuũ fratribus relinquať, puta aliquẽ hæredẽ inſtituo ſub cõditione ſi aliquid annuũ dederit fratribus minoribus? Certè idẽ eſt qđ s. vt fratribus nullo mõ liceat accipere. Hoc eñ videť in fraudẽ fieri: vt l. qđ cõditionis. de do. cauſa mor. & de condi. & demon. l. Mæuius. §. ille tamen vt impleat conditionem, debet auferre, vt dicta l. Mæuius. ſed contra prędicta videtur ff. de iure fiſci. l. in fideicommiſ. vt ibi patet &c.

SEPTIMA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

QValiter autẽ petantur dicta relicta ab his, qui ad ea pręſtanda teneñť. Pro cuius declaratiõe eſt vidẽdũ, Primò vtrũ ille, à † quo
37 legatũ relinquiť ad id præſtandũ ſit obligatus, &
cui. Nã pro rebus fratribus ipſis relictis, ipſis fratribus nullũ ius ſeu obligatio quæritur de prædictis. dictus Nicolaus tertius in d. c. exijt qui ſeminat. §. cæterũ. ſic ait, nec cõtra perſonam nominatam ab eis, vel non nominatam, cuiuſcunq; conditionis extiterit, in iudicio vel extra actionẽ proſequať, vel aliquod ius qualitercũq; perſona prædicta in cõmiſsione huius ſe haberet &c.

CAPITVLVM II.

EX hoc patet quòd obligatio fratribus nõ quæriť. Præterea ꝙ obligatio eis quærať, videť contra principale fundamentũ regulæ quæ eſt vt fratres ſibi nil approprient, nec domũ nec locũ, vel aliã rẽ, vt dictis declarationibus ſummorũ pontificũ contineť. Si diceremus ꝙ ſibi acquireť obligatio, aliquid ſibi appropriarẽt. qđ eſſet cõtra vota, cũ iſta regulariter obligatio ſit de rebus, ſine quibus vita põt ſuſtẽtari humana. Præterea in d. regula, exijt qui ſeminat. §. ad hæc, quia fratribus. diciť ꝙ iudex ex officio ſuo ſe prõptũ exhibeat. quæ verba retuli s. in diſtin. iiij. huius ij. lib. ſed ea quæ iudicis officio expediunť, nõ præſupponũt obligationẽ: vt l. qui per colluſionẽ. §. j. ff. de actio. emp. & de an. leg. l. Quintus. & cõclude ꝙ fratribus

obligatio nō quæritur.& ſic hæres vel alij,quibus relinqtur, nō
ſunt obligati ad talia relicta. In contrariũ videtur regula gene
ralis, quæ eſt ꝙ legatario cōpetit obligatio, & actio perſonalis,
& hypothecaria,& actio in rem,vt C.cōia de lega.l.j.& ij.& in-
ſti.de lega.§. noſtra autem. Secundò dicendũ eſt ꝙ in hoc , an
ille à quo relinquitur legatũ ad hoc ſit obligatus, poteſt cōſide-
38 rari quo ad ipſos fratres:&†tunc dicendum eſt ꝙ obligatio pōt
intelligi duobus modis.Vno modo propriè & ſtrictè prout eſt
iuris vinculũ,quo quis neceſſitate adſtringitur:vt inſti.de obli.
in prin.&|hoc modo requiritur ꝙ ſint duo: vnus qui tenetur, &
eſt obligatus:alius cui,& habet obligationē:vt ff.de accep.l.j.&
ibi no.per glo.& hoc modo ſumēdo hæres vel alius à quo lega
tum relinquatur,nō eſt obligatus fratribus & fratres ipſi ꝓpter
paupertatē vitæ & regulæ eorũ neminē tenent obligatum: vt ſ.
dictum eſt. Secundo modo pōt ſumi obligatio largè & impro
priè ex quadã æquitate , in qua quis in ſeipſo tenetur ad dandũ
aliquid vel ad faciendũ. & ad hoc ipſe videt ſe obligatũ, licet à
nemine teneatur:& iſta talis æquitas parit officium iudicis:vt l.
Quintus.de annu.lega.& l.hæreditas.de peti. hære. & iſto mo-
do hęres,vel alius à quo eſt aliquid relictũ,pōt dici obligatus &
per hoc competit officium iudicis, vt ſ.dictum eſt. Tertiò mo
do conſiderari poteſt an ille,à quo eſt legatum relictum,ſit obli
gatus reſpectu aliorum quã ipſorum fratrum: & tunc eſt dicen-
dum ꝙ eſt propriè obligatus.Nam certum eſt ꝙ vita fratrũ mi-
39 norum in altiſſima paupertate eſt fundata.ſed qñ aliqd†ob ne-
ceſſitatē fratrũ vel pauperũ relinquitur illi ciuitati , in qua ſunt
pauperes:videtur ipſis fratribus vel pauperibus relictũ.l. ſi cui.
& l.ciuitatibus.ff.de lega.j.cùm reipublicæ interſit,vt pauperes
ſuſtentenʈur.C.de ſac.ſan.ecele.l.priuilegia.Idem in eo quod re
linquitur propter ſubſidiũ ſtudij ipſorum fratrum: vt d.l. ſi cui.
& l.ciuitatibus. Ex quo cōcludo ꝙ licet ipſius ciuitatis nomen
in teſtamento non ſit inſertum:tñ ipſe qui reliquit legatum obli
gatur ipſi ciuitati ad illud: vt d.l.ciuitatibus.& l.ſi cui.cōiuncta
l.ſeruo alieno.§.ſi teſtator.eo.titu.& l.fideicom.de lega.iij.§. ple
runqꝫ.& §.interdum. de condi. & demon.l. Titio genero.Huic
igitur ciuitati hæres de hoc obligatur ciuiliter & naturaliter. ex
qua obligatione oritur actio,vt infrà dicam.

CAPITVLVM III.

PEr quos ergo dicta legata &
qualiter,petantur & exigantur , ſatis patet ex prædi-
ctis quod diligēter debemus inquirere vel diſtingue
40 re.nam ſi quidē†quæratur an ipſi fratres petere poſſent,dicen-
dum eſt ꝙ duplex eſt petitio. Eſt enim petitio extra iudicium.
& iſtam fratres licitè facere poſſunt.Nam dictus Nicolaus papa
in d.c.exijt qui ſeminat.§.cæterũ cùm in eadē.ſic ait:Poſſunt tñ
fratres ſuas neceſſitates inſinuare,ac etiã ſpecificare, vel expo-
nere perſonæ prædictæ,ac etiã rogare quod ſoluat.poſſunt etiã
eam perſonam exhortari ac dicere,ꝙ fideliter in re commiſſa ſe
habeat,& animæ ſuæ ſaluti in cōmiſſa ſibi ſua executione pro-
uideat,&c. Ecce apertè liquet ꝙ extra iudiciũ petere & exhor-
tari poſſunt.ſicut qñ ab hærede legatur aliquid ſeruo ꝓprio ſine
libertate.l.quidam.§.illo.C.de neceſ.ſeruis hære.inſti. Quædã
eſt petitio, quæ fit in iudicio: & iſta nullo modo poteſt fieri per
fratres , vt probant verba prædicta.ſ.in j.diſtin.c.j. Nulla enim
eſt in eis actio,ſeu perſecutio,hoc eſt,iudicis officium. Hoc pro
batur ex verbis Cle.in d.c.exiui.§.noſtra.ibi dum dicit, ordinis
fratres vbicunqꝫ dicti ordinis profeſſores pro nulla re temporali
pñt in iudicio experiri,&c.Ecce ſatis liquet ꝙ dicti fratres in iu
41 dicio petere nō pñt.Si verò†querat̃ an petere poſſit Reſpublica
ſeu ſyndicus ipſius,patet ꝙ ſic:quia ei cōpetit obligatio & actio
cōtra hæredē:vt d.l.ciuitatibus.de lega.j.Ex hoc etiã ſequitur ꝙ
quilibet de populo hoc poterit petere.ff. de ope. no.nuncia.l.in
prouinciali.§.fratrũ. & l.ſeq. & in aut.de eccle.ti.§. ſi qs aũt.qui
hoc facere,&c.Et hoc dixi plenius in præcedenti lib.iiij. diſtin.
vbi etiam poteſt colligi modus formãdi libellũ.Caueant fratres
ne prædictis ſic petentibus aſſiſtant. hoc enim ſtatui eorum re-
pugnat;vt in c.exiui.ibi : etiam ex talibus exiſtentijs & incurijs:
vt ff.ad Tertul.l.j.§.incidit.expectant enim ꝙ aliquis ad hoc fa-
ciendum ex deuotione moueatur. Poterit etiam exigi iſtud le-
gatũ ex officio epiſcopi,vel etiã iudicis ſecularis:vt ĩ d.declara-
tione Nicolai cōtinetur;cuius verba quãtũ ad hoc retulimus ſ.
in iiij.diſ.huius ij.lib.in c.quis ergo poterit dictas res vendere.&
dic vt ibi.& dabitur pecunia illi,quem iudex deputabit,vel etiã
ipſis fratribus,vt in ſequenti diſtinctione dicam.

OCTAVA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.&II.

DE ſyndicis Verò fratrũ mi
norum ſciendũ eſt,per quoſdam ſummos Pōtifi
ces fuiſſe conceſſum fratribus quòd nominarēt
quoſdam,qui adminiſtrarēt nomine ecclesię Ro
manæ.quæ conceſſiones fuerũt primò per Io.Papã xxij.in aliq
bus reuocatæ.ideò vt prædicta clareſcant,primò priuilegia an-
42 tiqua ad literam referamus.Et primò†Inn.iiij.literas fratribus
conceſſit in hæc verba:Inn.epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei dile-
ctis filijs generalibus & prouincialibus miniſtris fratrũ mino-
rũ ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quanto ſtudioſius
dñicæ cōtemplationi vacatis famulando,tanto quieti veſtræ li-
bentius prouidemus,ne pedes quos lauiſſe videmini effectu &
officio omnia relinquendo cogantur,quod abſit, iterum inqui-
nari,Cùm enim lecta à nobis veſtra petitio contineat de rebus
omnibus ordini veſtro conceſſis , vel in poſterũ cōcedēdis per
voſipſos prout exigit neceſſitas iuxta veſtri ordinis ſtatuta diſ-
ponere nequeatis:nec velitis pro cōſcientiæ veſtræ puritate ſer
uanda,ne vobis odioſa vagandi tribuatur materia,ſed oporteat
vos per hoc ad ſedē apoſtolicã,ad quã rerũ ipſarũ ſpectat pro-
prietas,habere recurſum:nos quieti dicti ordinis neceſſitatibus
veſtris paterna volentes ſolicitudine prouidere, præſentiũ au-
thoritate concedimus,vt ſingulis veſtris liceat in prouincijs eis
cōmiſſis per ſe vel per alios fratres ſuos quibus iniunxerit com
mittendũ cōſtituere aliquos viros idoneos.Deũ timentes q pro
locorũ indigentia ſingulorũ res huiuſmodi conceſſas vel etiam
concedendas authoritate noſtra petere, vendere,tractare,cōmu
tare,expēdere,permutare,ac in fratrum vſum cōuertere valeãt
ſecundũ diſpoſitiones veſtras prout neceſſitatibus vel cōmo-
dis fratrum ordinis memorati:ſicut vobis pro loco & tempore
videbitur expedire.liceat quoqꝫ vobis eoſdē viros ſic conſtitu-
tos à vobis amouere,alióſqꝫ ad præmiſſa exequenda ſine diffi-
cultate qualibet ſubrogare,quoties videbitur opportunũ.Nulli
ergo &c.Data Auenioni iij.Calē. Sept.pōtificatus nñi anno. v.

CAPITVLVM II.

DEinde Martinus quartus Papa
eiſdem conceſſit ſuper prædictis literas largiores in hunc mo-
43 dũ:Martinus†ſeruus ſeruorũ Dei dilectis filijs ſuis generali,
& prouĩcialibus miniſtris,ac etiã cuſtodibus vniuerſis ordinis
fratrum minorum ſalutem & apoſtolicam benedictionē.Exul-
tans in dño ꝙ ſacri veſtri ordinis profeſſores in Dei beneplaci-
tis cōfirmari promptitudine deuotionis & opere illius ſtudētes
imitari veſtigia eiuſdē & via ſummopere cuſtodire, qui deſcen
dens à patre luminũ & formam ſerui accipiens ſeu in laudis be
neficiũ placabilē hoſtiã immolauit,cogitare ĩducimur honeſta
remedia,quibus dicti ordini obſeruantia pura in ſui vigore ſer-
uet.Idémqꝫ fratres qui pro nulla re tēporali poſſunt in iudicio
experiri,& excluſis quibuſcunqꝫ ſolicitudinibus libentius,aper
tius,& quietius,diuinis vacent officijs,& offerentium, donãtiũ
vel tradentium,atqꝫ in vltima voluntate relinquentium ordini
prædicto,vel fratribus aliquid propter Deum pia intentio non
fraudetur:ſicqꝫ vos ſolicitudini,quam prædictus ordo pro ſuis
neceſſitatibus quoties imminebit neceſſitas vel vtilitas ſuade-
ret,remittere ad eccleſiam Romanam vrgerentur,ad quam om
nium rerum mobilium & immobilium,quibus fratres vti poſ-
ſunt,ius proprietatis & dñiũ ſpectat:nullomodo impenſa ſpe-
ctat immoderatè potius quã p hoc vrgeri poſſit fratribus. ſ. di-
ctis benignius indulgentes volentéſqꝫ hæredũ,vel executorum
negligentijs obuiare:vt fratres ſecundũ modos licitos , & con-
gruos ipſi ordini relicta in teſtamentis & eleemoſynis non frau
dentur ac ſperantes ꝙ his quæ pro ſtatu proſpero dicti ordinis
p nos ſalubrius,& vberius cōſulēt quò maiores fueritis , vt hic
in parte authoritate muniti diſcretioni veſtræ, de qua plenè in
dño cōfidimus ſpeciales pſonas q̃ nō ſunt de dicto ordine no-
minãdæ pro locorũ indulgentia ſingulorũ,quas perſonas p vos
taliter nominatas in his adminiſtrationibus legitimis gñalibus
liberan

liberantur:& liberè gerere , & ipſos verè & legitimos admini-
ſtratores œconomos , ſyndicos & actores eſſe de plenitudine
poteſtatis præſentium authoritate conſtituendo decernimus:
qui res ipſas & pretium rerum & prædictas eleemoſynas nomi
ne ipſius eccleſiæ recipiant pro eiſdem,& fratrum ipſorum vtili
tate prout eis licet ex regula vel declaratione cōuertenda, ſicut
quãdo filij generalis & ſingularis noſtri in prouincia vel cuſto-
dia ſibi decreta vel eiſdem fratribus de aſſenſu noſtro extiterint
requiſiti per ſe petendi,exigendi,recipiendi, alienãdi prædicta,
tranſigendi quoqꝫ & poſſidendi,conueniendi, permittendi, re-
futandi,contrafaciendi,agendi defendendi,& in animabus eo-
rum de calumnia & veritate dicenda iurandi, & cuiuslibet alte
rius iuramenti præſtandi cum illis & contra illos,qui huiuſmo-
di res mobiles,aut immobiles aut pretiũ earum vel relictas elee
moſynas fratribus in teſtamentis occuparent,& violenter aufer
rent,ſiue contra voluntatem fratrum quomodolibet detinerent
& generaliter in omnibus caſibus pro rebus licitis ad eccleſiam
prædictam ſpectantibus ipſorum fratrum vſui cōceſſis,nec nō
pro immunitatibus,libertatibus,iuribus ac priuilegijs & indul-
gentijs eorũ,ſiue cuiuslibet ſatiſdationis & cautionis onere ple
nam & generalem & liberam ac authoritate apoſtolica & in iu-
dicio & extra iudicium poteſtatem plenam & liberam concedi
mus authoritate præſentium facultatem. Nulli ergo &c. Data
apud vrbem veterem xv.Calen.Februa.pontificatus noſtri an
no ij.Idem etiam conceſſit Nicolaus quartus quaſi de verbo ad
verbum,& ideo hic non refero &c.

CAPITVLVM III.

POſtea verò Ioan. papa xxij. in
illa decretali,quæ incipit,ad cōditorē canonũ. prædi
44 cta in aliquibus reuocauit per hęc verba:&†quia pręfectũ prædeceſſorũ noſtrorũ priuilegiũ dudum ſeruatũ quo ad
adminiſtratores bonorũ præmiſſorũ non extitit:nec ſeruauit,&
ipſorũ procuratorũ officiũ qui nominantur à miniſtris & cuſto
dibus dicti ordinis Romanę eccleſię iniurioſum ac multis alijs
moleſtum & etiã inhoneſtũ noſcitur , diſtrictius inhibemus vt
deinceps pro recipiendis,petendis,defendēdis,exigēdis, ſeu ad
miniſtrandis bonis,quæ in poſterũ ordini vel fratribus offerri.
ſeu aliâs obuenire cōtigerit quibuſcunqꝫ nominetur à quocũqꝫ
ſe cōſtituatur ammodo nomine ſanctæ Romanæ eccleſiæ pro-
curator: nec occaſione cuiuſcũqꝫ priuilegij apoſtolici, quicquã
adminiſtratorũ quorũcunqꝫ bonorum, quæ obuenire fratribus
ipſis vel ordini cōtigerit in poſterũ in iudicio vel extra agendo
vel defendēdo,vel aliquo quocũqꝫ modo aſſumere vel exercere
dictæ Romanæ eccleſiæ noĩe audeat: niſi ſedis apoſtolicæ man
dato ſpeciali decernētes irritum & inane.ſi ſecus à quocunqꝫ in
poſterũ contigerit attentari:nō obſtantibus quibuſcunqꝫ priui-
legijs á Martino papa prædicto vel ab alijs prędeceſſoribus no
ſtris ipſis fratribus,vel ordini ſub quacunqꝫ forma verborũ vel
expreſſione cōceſſis.Per hoc autem dicti ordinis regulę nō in-
tendimus in aliquo derogare : nec priuilegijs fratribus ipſis ſeu
eorũ ordini ſeu ab apoſtolica ſede cōceſſis , niſi dũtaxat quo ad
pręmiſſa tangentia pręiudiciũ aliquod generet. Nulli ergo &c.
Data Auenioni vj.Calen.Decem.pontificatus noſtri anno vij.
Si igitur pędicta inſpiciamus,non caſſauit papa prædictus pre
dictam conceſſionē,niſi ſolũ in bonis, quæ in poſterũ fratribus
vel ordini offerri cōtigerit:ergo in his & pro his quæ dictis fra-
tribus erant cōceſſa ante dictã conſtitutionē. vt pro eccleſijs do
mibus,oratorijs & ſimilibus poſſunt nominari procuratores ſe-
cundũ formã prædictarũ literarũ.fuit facta dicti Ioan.conſtitu-
tio,anno Domini Mcccxxvij.die & menſe prædictis. Item eſt
aduertendum ꝙ dicti Ioan.conſtitutio reuocat præcedentem ſo
lùm in his quæ fratribus relinquuntur,vnde ſuper his quæ non
relinquuntur fratribus,ſed eccleſię fratrum poteſt fieri dicta no
minatio ex vigore illius generalis clauſulę poſitę in literis Mar.
aliud eſt enim relinquere fratribus,aliud eſt relinquere eccleſiæ
fratrum,vt dictum eſt in præcedenti lib.in vij.diſtin. & pro iuri
bus eccleſiæ,fratres poſſunt agere, vt ſ.patet, nec eſt reuocatũ.
ergo &c.Item diligenter eſt aduertendum ꝙ ex prædicta cōſti-
tutione nullo modo liceat dictas res fratribus relictas contra vo
luntatem fratrum occupare,vel detinere:& in hoc dictæ regulę
nō ſunt correctæ. qđ facit ad multa dicta & dicēda in hoc capi.

CAPITVLVM IIII.

a ¶Neceſſe.Vide Raphaël.Cuma.in conſilio clxix.incipien.viſo teſtamen.Tho.

REperio etiam quòd
45 per†Nicolaum papam in illa decre
tali,exijt qui ſeminat.§.quia verò dñium librorum.fit mentio de
quodã procuratore ſpãli ad recipiendũ pretiũ librorũ, qui ven-
duntur per fratres,& illud in rem licitã expēdendũ per hæc ver
ba:Si verò res huiuſmodi æſtimata pretio vēdi cōtigerit cũ fra-
tribus ipſis per ſe vel per aliũ recipere pecuniã regula prohibē-
te nō liceat,ordinamus & volumus ꝙ talis pecunia ſeu pretium
recipiatur & expendatur in rem licitã , & cuius vſum fratribus
licet habere,procuratorē præfata ſede, vel cardinali gubernato
re per ſeipſam ſedē gerenti eiſdem ordinis deputandum,&c.Et
ſic videt̃ ꝙ ad iſtum certũ actum datur procurator ab apoſtoli-
ca ſede.in eo quod dicit de Cardinalibus,vr̃ correctũ per decre
talē Ioan.Papæ,cuius verba ſ.proxi.retuli.vbi dicitur ꝙ nullus
poteſt inſtitui procurator dictorũ fratrum nomine Romanæ ec
cleſiæ,niſi de ſedis apoſtolicæ licentia ſpeciali.Vnde eſſet neceſ
a ſe ꝙ Cardinalis conſeruator haberet de hoc ſpeciale mandatũ:
aliâs de hoc procurator citare,aliâs conſtitui nō poſſet. Poſtea
verò Nicolaus papa iiij.in ſuis conſtitutionibus,quas circa ſta-
tum fratrum minorum edidit in illo c.quod incipit,Rurſus or-
dinarius circa venditionem dictorũ librorũ.ſic ait,per illos qui-
bus fuerunt dicti libri diſtributi: dicti libri poſſunt diſtrahi, cō-
mutari,vel vēdi,ſeu quomodolibet alienari:niſi pro melioribus
& vtilioribus libris;& tunc de conſenſu & licētia monaſterij, &
illorum,per quos fuerunt diſtributi,&c. Ecce ergo videtur pro
mittere ꝙ ex cã legitima poſſunt vendi. Miniſtri autem vēditio
præſupponit pretij perceptionem ſecundũ modum & ordinem
eorum ſtatui congruentem: & ſic videtur ꝙ talis procurator ab
apoſtolica ſede non ſit neceſſarius.graue enim eſſet eis procura
torem ab apoſtolica ſede expoſcere ſuper iſtis in quolibet con-
uentu:& ita,vt audio,fratres obſeruant.

CAPITVLVM V.

EſT etiam quidam procurator
46 †generalis ordinis,qui ſemper in curia Romana mo-
ratur.vbi ordo minorum in cōi,& particulari ſemper
habet multa facere.vñ ibidē vnus procurator de ipſo ordine ad
iſta negotia pertractanda , qui eligitur per generalem miniſtrũ
in generali capitulo,de qua conſtitutione præfatus Benedictus
Papa xij.in prædictis ſuis conſtitutionibus ſuper ſtatu fratrum
minorum cxxiij.quædam & ad ipſius officiũ procuratoris per-
tinentia poſuit.Et idem Benedictus in xij.c.de liberis.cuius pro
curatoris officium ad noſtrum examen non pertinet &c.

CAPITVLVM VI.

HAbent etiam fratres in multis lo
47 cis aliquos ex his fratribus†qui vocantur procuratores conuen
tus horũ officiũ eſt ꝙ cùm in regula cōtineatur ꝙ fratres vadant
pro eleemoſyna cōfidēter.vnde cũ ipſis conuentibus ſit neceſſi
tas multa,ſecundũ quod ordo exigit,frater ille qui dicit̃ procu-
rator habet illas eleemoſynas procurare, pōt etiã hoc humiliter
extra iudiciũ ꝓcurare,vt fratribus relicta legata petãtur, vt ſ.in
præcedenti diſtinctiōe dictũ eſt.Poteſt etiã ſibi procurare elee-
moſynas ꝓ fratribus induēdis,& neceſſitatibus fratrũ. licet eñ
in regula diceret̃ ꝙ de fratribus,& neceſſitatibus infirmorũ mi-
niſtri & cuſtodes ſolicitã curã gerãt &c.& ſic videbatur ꝙ alijs
nō poſſet cōmittere:tñ quia ordo exigat ita ꝙ cuſtodes & mini-
ſtri hoc expedire non pñt, conceſſit prædictus Nicolaus in d.c.
exijt.§.quãquã regula.ꝙ ipſi miniſtri & cuſtodes pñt huiuſmo-
di curã & ſolicitudinē exercere: & ſic ſemper hoc debent habe-
re mandatũ à miniſtris & cuſtodibus,& illi qui tenētur ad dan-
dũ pro fratribus induendis non debent ſoluere guardiano, nec
alteri de eius mandato vel miniſtro,vel cuſtodi:niſi guardianus
habet ſuper hoc mãdatũ à miniſtro vel cuſtode,ſed debent ſol-
uere ipſi procuratori vel alteri de eius mãdato vel miniſtro vel
cuſtodi:& talis procurator nullo mō in iudicio poteſt eſſe : nec
litigãtibus pro re tpali aſſiſtere,vt de alijs fratribus ſuperius eſt
dictũ,& ꝙ iſte talis appellatur procurator , prout videt̃ poni in
dicta cōſtitutione.c.v.vbi ſic ait,de quo cōi panno,miniſtri, &
cuſtodes,guardiani, lectores, prædicatores & cæteri fratres oēs

induantur.& in eo quod dicit procurator, intelligimus de prædictis,vt puto.

CAPITVLVM VII.

48 POſſunt etiã per† ſtatuta terrarũ, & cõitatũ cõſtitui procuratores & ſyndici,qui nomine ciuitatis pñt relicta & alia obueniẽtia fratribus petere,exigere, defendere,gubernare,vendere,& in neceſsitate fratrũ diſtribuere cũ pleno mandato,quod iuridicè arbitror eſſe factũ. Primò, quia ipſi cõitati vr̃ relictũ:vt s. in pluribus partibus huius opis eſt probatũ.Itẽ quia cõcedẽtes pñt in ipſa cõceſsione exprimere, per quẽ res dictæ vendantur:nec aliàs in neceſsitatem fratrum conuertantur.patet in illo c.exiit qui ſeminat.cuius verba ſtatim ſcribã. Sed ſtatutũ ciuitatis eſt cõis vtilitas omniũ ciuium.l.j.ff. de leg. ergo ipſi ciues pñt cõſtituere aliquẽ procuratorẽ,qui de relictis conceſsis ab eis hoc faciat,& iſte procurator vel ſyndicus dicitur ſyndicus ſeu procurator ciuitatis:appellatur aũt in vulgari ſyndicus fratrũ minorũ,qui ad ipſorũ vtilitatẽ eſt cõſtitutus. Circa quẽ aũt ſyndicũ plura ſunt videnda. Primò,an eis liceat procurare ꝙ ciuitas faciat talẽ ſyndicũ.& videtur ꝙ ſic ex verbis Nicolai in d.c.exiit.§.cæterũ cũm in eadẽ vbi ſic ait: Quo caſu procuret fratribus quã ille qui dabit eleemoſynam per ſe vel per aliũ nõ nominandũ ab ipſis ſi fieri poterit,ſed ab eo potius iuxta ſuũ beneplacitũ ad ſumendũ huiuſmodi ſatisfactionẽ faciat in totũ, vel in parte, prout ſibi dominus inſpirauit. ſi tñ ipſe hoc noluit facere.vel non poſſet,vel quia receſsionis,vel neceſsitatis caſus immineat,aut quia cuilibet hoc cõmittere notitiam non habeat fidelis perſonarũ,ſeu quacunꝗ alia occaſione vel cauſa, declaramus & dicimus ꝙ in nullo regulariter puritas infringatur,aut qualibet ipſius obſeruantia demacuietur, ſi fratres ipſi alicuius vel aliquorum curent ſibi dare notitiam, vel aliquẽ ſeu aliquos nominare ac etiam præſentare cui vel quibus ſi eleemoſyna faciẽti placuerit cõmitti.poſsit executio prædictorũ,ac ipſius habeatur aſſenſus ſuper ſubrogatiõibus in ſcriptis &c.Ecce ex prędictis liquet ꝙ ciues,qui iſtas eleemoſynas,& legata cõcedunt,

49 poſſunt per ſuã legẽ ſyndicũ facere ad prædicta. Item† ex prædictis liquet ꝙ ipſi fratres poſſunt procurare ꝙ hoc fiat:quod intelligo quãtũ ad actus extraiudiciales: ſed quãtũ ad iudiciũ, & litigia pro iſtis tpalibus nõ credo ꝙ hoc eis procurare liceat,imò vt puto ſtatui eorũ omnino repugnat,vt dixi s.proxi.diſtin.c.ſi.

50 Itẽ ex prędictis liquet† ꝙ ciuitas ad prędicta põt cõſtituere ſyndicũ vel ſyndicos nõiatim exprimẽdo. & ſi nominatim nõ vult exprimere,põt cõſtituere illum quẽ fratres nominabũt ſeu præſentabũt:in hac tñ forma in cõſtituẽdo adhibeatur talis cautela, vt cõſtituẽtis verbis cõgruis & ſtatui fratrũ non repugnantibus vtantẽ.nõ enĩ licet fratribus nominare aliquẽ ad litigãdũ vt dictũ eſt.dicat ergo ſic:Ille vel quos inter fideles deuotos duxerint nominandos ad percipiendũ ea quę ſibi relicta & cõceſſa fuerunt, dans licentiã & ptãtẽ eligẽdi & petẽdi eos ſyndicos & ꝓcuratores & cõſtituimus &c.vt ſic fratres ipſi eos nõ nominent niſi ad rẽ eis licitã ſtatutũ tñ eis ſit nominatis vel ita cõcedere poſſunt.

51 Itẽ ex prædicta authoritate† patet quod dicimus ꝙ dictus ſyndicus nõ ſolũ põt cõſtitui vt ipſe prædicta faciat,ſed etiã vt alium ſeu alios loco ſuo cõſtituat. In aliquibus tñ ciuitatibus ſunt ſtatuta ꝙ fratres minores habeant ſyndicos ſicut alij religioſi & ꝙ

52 eorũ ſyndici in iudicijs audiant. Et ſtatutũ quod aliàs† in iudicio nomine fratrũ minorũ cõpareat,non puto valere: repugnat enĩ ſtatui & regulæ eorũ,& per cõſequẽs ſacris canonibus q eorũ ſtatuta & regulã approbarunt.Is aũt modus faciẽdi ſyndicos nõie cõitatis,vt s.eſt dictũ,iuridicus eſt iuſtus,vt arbitror. Iſtius aũt ſyndici cõitatis ipſius nomine conſtituti ptãs apparet ex his

53 quæ in præcedẽtibus ſunt relata. † Nã ſi in aliquo ſit hæres inſtituta eccleſia,dictus ſyndicus ciuitatis poterit adire hæreditatem petere,vẽdere,& in vtilitatẽ eccleſiæ cõuertere,& in alium cõmutare ex cã,vt dictũ eſt s.in j.lib.iij.di. Idẽ ſi iure legati relinquitur eccleſiæ:vt dictũ eſt s.di.iij.§.fratres.aliàs ſilij.ij.ſed ſi relictũ eſſet:tũc pro tali legato ſiue ſit quãtitas ſiue ſpecies cõpetit ciuitati actio perſonalis,nõ actio in rẽ,cũ in ciuitatẽ nullũ trãſeat dñiũ,vt dictũ eſt s.di.iiij.& diſt.vj. & ideo ſi res legata ſyndico traderet efficeretẽ,dñs traditiõe,& poſſet de ea diſponere,put vellet antequam ſibi tradatur,ſed alienando non transferet dominium:quia dominus non eſt. Sed ſi alienaſſet, an hæres poſſet ab emptore recipere,aliàs repetere,dicam in ſequen. capitu.

CAPITVLVM VIII.

54 IN multis locis† vidi quod ipſi fratres videlicet guardianus cum capitulo & cuſtodes faciunt aliquos ſeculares ſuos ſyndicos ad lites,& cauſas etiam ad vendendum,alienandum,& pretiũ recipiẽdũ et eis dant plenã poteſtatẽ,qd' vtrũ ꝓcedat & qualiter videamus.Ad qd' ſciendũ eſt ꝙ prout in pręcedẽti c.dixit,qñ ille q dat eleemoſinã nõ vult vr̃ nõ poteſt eligere perſonã quę excuſationẽ prędictã faceret, ipſi fratres ipſum eligere poſſunt,vt s.verba relata manifeſtè dicũt. Sicut ergo vnus poteſt nominari per fratres in vna ſingulari eleemoſina:ita poteſt vnus nominari per fratres,vt eorũ obuẽtiones recipiat,in quibus certa perſona per concedentẽ nõ deputatur.& iſtũ quidã nominant ſyndicũ fratrũ,quidam depoſitariũ, de quo fit mentio per clemẽ.in d.c.exiui.& c. porrò cũ fratres. vbi ſic ait ad amicos,ſiue ſint dati procuratores, ſiue deputati p eos,vel nuncij,ſiue depoſitarij,ſiue quouis alio nomine nuncupentur.Nunc ad propoſitũ dico ꝙ quando tales fratres faciunt ſyndicos quibus dant illã poteſtatẽ,nõ bene faciũt, & verba nõ bene ſonãt.poſſunt tamẽ habere ſanũ intellectũ, vt intelligatur ꝙ fratres faciant talẽ eorũ ſyndicũ,ſ.ad ipſorũ fratrũ vtilitatẽ.et illud ꝙ dicti ſyndici faciũt ſyndicario nomine fratrũ, debet intelligi ꝙ hoc faciunt tanquã nominati à fratribus nomine eorũ, qui eleemoſinas conceſſerunt,ad vtilitatẽ tñ fratrũ. Simile expoſitionẽ facit glo.C.de his quibus vt indig.l. Polla.& ff.de his

55 qbus vt indig.l.tutores.verba† enim in cõtractibus intelliguntur impropriè,prout adaptari poſſunt ad materiã de qua agit:vt l.ſi vno.ff.loc.in princi.& l.ſi ita ſtipulatus.de vſur.& l.damni.infe.

56 quidã.ff.de dã.infe.Itẽ verba ſyndicatus prædicti quãdo † porriguntur ad lites & cauſas,omnino reprobo.qa fratribus ad hoc nominare nõ licet,vt in præcedenti c.dictum eſt.Vñ quantum ad illa verba inſtrumentũ ſyndicatus haberetur pro non ſcripto quantũ ad illos qui eleemoſinas conceſſerũt vel quãtum ab hęrede eius qui ſoluit legatã rem:quia pro illa re legata poſſunt in iudicio defendendo,& agendo:ſicut dicimus de eo apud quem res eſt depoſita ſiue ſequeſtrata:vt ff.vt lega.nomi.cauea.l.poſt quã.§.Imperator.verſi.ſed nec ipſe.contra ipſum verò recipientẽ eleemoſinã nullo modo poteſt agi:cũ apud eũ remaneret libera poteſtas reuocandi,vt s.in hoc ij.lib.diſtin.iiij.c.ij. Itẽ nec con

57 tra hæredẽ à † quo legatũ relictũ eſt, ſi hæres ipſe noluit aliquẽ actũ,vel officiũ,vt dicit,intentari poſſunt nomine fratrũ minorũ:qa ipſis fratribus nõ cõpetit,vt ſuperius eſt probatũ & ſi qua actione iſte ſit electus debeat agere nomĩe eorũ q eleemoſinas tales conceſſerũt.ſequeret ꝙ contra eundẽ ipſius nomine ageretur,qd' fieri nõ põt:vt l.ij.de ope.no.nuncia.poſſet tamen agere vt qlibet de populo:vt s.dictũ eſt.& hæres cogeret ſoluere tãq̃ perſonæ nominatæ à fratribus:quantum verò ad alia acta quæ veniũt expediẽda extra iudiciũ:vt recipere à ſponte ſoluẽtibus & res receptas vendere ex pecunia ſibi data,aliàs emere, & in fratrũ neceſsitatẽ conuertere,puto dictũ ſyndicatũ ſufficere: intelligẽdo eũ vt s.dixi:qa tamen illa verba dicti ſyndicatus ſtatuti fratrũ non conueniũt.dico fratres ab ipſorũ confeſsione abſtinere.nã Clemens in d.c.exiui.§.deniꝗ cũ idem confeſſor. dicit ſic:In,omnibus ſe gerant ꝙ ſe cunctis oſtẽdãt in dictis pecunijs ſicut nõ habent penitus nil haberent vt dicta verba ſonãt prima

58 facie,eos aliqd habere,ergo &c.† Cautius† ergo facerent ſi ſimpliciter aliquẽ vel aliquos nominarẽt ad recipiendas res legatas fratribus,& relictas ſeu aliquo modo conceſſas. & conuertendas eas in fratrum neceſsitates ſecundum concedentis voluntatem,& ſecundum ꝙ à iure permittitur. Iſtud ergo eis licet in his quæ conceduntur inter viuos:vt s.probatũ eſt.& etiam in his ꝗ conceduntur in vltima voluntate.eodem modo vt dictum eſt in d.c.exijt qui ſeminat.§.ad hæc quia fratribus.& tales ſic no

59 minati poſſunt facere omnia quæ s.dixi. Sed pone† quòd talis ſyndicus ſeu ſic nominatus contra voluntatem hæredis rem ſic fratribus relictam vendidit, & tradidit, & pretium recepit quid iuris? Reſpond.ex tali contractu emptori non quæreretur dominium,nec ius in re,ex quo agere poſsit ſi alius poſsideret: quia ille,qui vendidit,ius vendendi non habuit,vt ſupra eſt expreſſum.ſi tñ ipſe emptor poſsidet:& hæres vendicat, habet exceptio

ceptionem,ꝑ quam põt retinere rem emptã,donec ſibi reſtituat pretiũ quod ſoluit, qd' apparet in fratrũ neceſsitatẽ expenſum. hoc enim ſolo cõmodo hæredis cedit meritò reſtituendũ.ff. de rei vẽdi.l.emptor.& C.de ꝑdi.mi.l.ꝑdia.l.vnũ.ff.de rebus corũ.

60 An aũt contra† talẽ ſic nominatũ fratres habeant actionẽ? Rñ. nõ ꝓbat in d.c.exijt qui ſeminat.§.cæterum. vbi ſic ait: ita tñ ꝙ ab eiuſdẽ pecuniæ diſtractione,ſeu diſpẽſatione,& cõtra pſonã prædictã actione,ſeu perſecutione,vt dictum eſt, fratres abſtineant omnino.Ecce apertè liquet ꝙ cõtra prædictos nullam habeant actionẽ,nec contra aliquos pro aliqua re tpali, vt dictum eſt.Illi tñ,qui dictas res cõceſſerunt,poſſunt ab eo recipere, & petere,& etiam Reſpublica:argu.eorum quæ dicta ſunt s.&c.

Explicit liber Secundus.

Incipit liber Tertius Minoricarum, cuius diſtinctiones ſunt hæ, quæ ſequuntur.

PRIMA DISTINCTIO.

De executionibus vltimarum voluntatum.

Quòd fratres minores non poſſunt eſſe executores quando vicem hæredum ſuſtinent.

CAPITVLVM. I.

Quòd fratres minores non poſſunt eſſe executores quando ibi venit diſtributio pecuniæ in alios.

CAPITVLVM II.

Quòd poſſunt eſſe executores ad diſtribuendum inter fratres vel ſorores ſui ordinis.

CAPITVLVM III.

Quòd poſſunt eſſe executores quãdo ſola perſonarum electio eſt fienda.

CAPITVLVM IIII.

Si eis electio perſonarum & diſtributio iniungatur, præfertur perſonarum electio.

CAPITVLVM V.

SECVNDA DISTINCTIO.

De conſilio dando executoribus.

Poſſunt fratres dare conſilium executoribus, & exactoribus.

CAPITVLVM I.

Executor qui eſſet fratrum ordinem ingreſſus, non poteſt dare conſilium.

CAPITVLVM II.

TERTIA DISTINCTIO.

An ille cui executio committitur cum cõſilio fratrum teneatur illud requirere,& an teneatur illud ſequi.

1 *Fratres minores non poſſunt eſſe executores teſtamenti,in quo pia cauſa,uel pauperes ſimpliciter ſunt inſtituti.*

2 *Fratres minores non poſſunt eſſe executores teſtamenti,in quo res uendenda uenit,& pretium in alios diſtribuendum.*

3 *Frater minor non poteſt eſſe executor teſtamenti,in quo relicta eſt pecunia diſtribuenda in neceſsitatem fratrum arbitrio talis fratris.*

4 *Item poteſt eſſe executor ad diſtribuẽdũ inter fratres monales,& ſorores ſui ordinis.*

5 *Poteſt etiam eſſe executor,quando ſolum perſona eligenda eſt,in quam fieri debet diſtributio.*

6 *Electio perſonarum,& diſtributio pecuniarum,ſi eſt collata in fratres minores an teneat.q. ſic reſpectu perſonarum.nume.9.*

7 *Executore non eligente quis eligat.*

8 *Executore non diſtribuente,cuius arbitrio res erat diſtribuenda, non ſuccedit legitimus,ſed lex ipſa diſtribuit.*

10 *Frater minor,in quibus non põt eſſe executor,poteſt tamen conſiliũ dare ut exequatur.*

11 *Executori teſtamenti ingreſſuro ordinem fratrum minorum non poteſt frater minor dare conſilium.*

12 *Executor datus in teſtamento,qui habet exequi cum conſilio fratrum minorum,quãdo teneatur illud requirere.*

13 *Executor qui requiſiuit conſilium fratrum minorum,quando teneatur illud ſequi.*

CAPITVLVM I.

DE executionibus vltimarũ voluntatũ quæ fratribus relinquũtur, an per eos exerceri valeant? Videtur quòd non, & ſic videtur declaratum per Cle.in d.cap.exiui de paradiſo.vbi ſic ait:Cũm prædicti ordinis profeſſores ꝑ nulla re temporali poſsint in iudicio experiri,prędictis a fratribus non licet,nec cõpetit:quin potius conſiderata ſui puritate ſtatus ſcire debeant ſibi interdictũ, ꝙ huiuſmodi executionibus ſeu diſpenſationibus ſe exponant b cũm hoc ſæpius abſꝗ litigio, & conditione & adminiſtratione pecuniæ nequeant a expedire,&c. Econtra videtur ꝙ poſſunt: quia in qbuſdam caſibus ceſſant rationes prædictæ. ideo quid iuris ſit, per ſingulos
1 caſus proſequamur. Quandoꝗ † enim executores vltimarũ voluntatũ vicem hæredis tenent,& ipſi habent actionem mouere,& in iudicijs reſpondere: quod eſt qñ pauperes vel captiui vel aliqua pia cauſa ſunt ſimpliciter inſtituti:vt de epiſ.& cle.l. ſi qs ad declinandã.& extra de teſt.c. cũ tibi. & ibi no.per Innoc.& iſto caſu non eſt dubiũ ꝙ fratribus minoribus eſt executoris officium interdictum tam ex verbis, quàm ex eo quòd hæreditatis non ſunt capaces.

a ℂ Quod pñt. Vide plenè per Iaſ.in l.pſe furioſo. in iij. col.ff. de his q ſunt ſui vel alie.iur.in vr̃ ſecũdò facit. vbi videas. T.

b ℂ Vicem hæredis.vide Bar.in l. à filio. in prin.ff.de alt. & cib. lega.& ibi Alexã.de Imo.in addi. Et vide Andr. Sicu. in ca.tua nobis.in v.col. extra de teſt. & Barto. in cõſi.vj. inci. viſo teſtamẽto.& vide Lu. Ro in cõſi.cccclx. incip quo ad primũ.in ij.dubio vbi cõſuluit ꝙ licet fratres pdicti non pñt eſſe exequutores,ſi tñ fuerit exequuti, valet exequutio.Tho.Diplo.

CAPITVLVM II.

2 b QVandoque† iſti executores vicem hæredis non ſuſtinẽt nec aliquod litigiũ ſperant: & tunc ſi quidem eſt aliqua res vendenda, vel pecunia diſtribuẽda in illo executoris officio, nõ licet eis intromittere:vt verba s.relata oſtendunt.Nec obſtat ꝙ poſſet dici quòd prædicti poterunt adminiſtrare per perſonas nominatas eo reſpectu, quo s. dictum eſt in legatis: quia illud verum eſt pro eorum neceſsitate.ſed ſi fieret iſta diſtributio pro alijs idoneis:nullo modo licet. Hæc probantur in d.c. exiui.§. porro.vbi ſic ait Papa: Attendant fratres prædicti quòd nullis alijs cauſis quàm prædictis, vel ſimilibus in via,vel alibi liceat recurrere ad amicos huius ſiue dantis pecuniam , ſiue deputati per eos,&c. Apparet ergo manifeſtè quòd ex nullis alijs cauſis
3 licet. Ex his puto† quòd ſi relinqueretur pecunia diſtribuenda in neceſsitate fratrũ arbitrio talis fratris minoris,quòd talis executionis officiũ poſsit implere hærede ſoluente ſpõte. ſicet enim adminiſtratio per perſonas ſuprà poſitas , vt ipſe frater arbitrabitur.hoc enim eorum ſtatui non repugnat,vt dictum eſt.& rationes proximè dictæ ceſſant.

CAPITVLVM III.

4 IDem dico ſi pecunia † veniat diſtribuenda inter moniales, ſorores monaſteriorum,quæ reguntur per ipſos fratres.Nam Benedictus Papa xij.in conſtitutionibus quas fecit circa ſtatum fratrum minorum, hoc videtur exponere in cap. exijt. vt dixi in alio lib.diſtin.v.c.j.hoc etiam probatur in eiuſdem conſtitutionis ca. xxxij.quæ incipit, Inſuper quia decet Chriſti famulos &c.vbi expreſsè permittit fratribus vt rationibus,& cõputationibus,& diſtributionibus bonorum temporalium inter ipſos interſint,vt eas pertractent,vt ex multis partibus illius capituli colligitur.vbi ſic ait:In ſingulis monaſterijs eiuſdem per prouinciales & miniſtros eiuſdem ordinis minorum de conſenſu Abbatiſſæ & conuentus, ſeu maioris partis muneri eorum de authoritate apoſtolica certus monialium numerus ſtatuatur iuxta monaſterium ipſorum ſub pœnitentia obuẽtuum, & etiam facultatum,ita quòd ex his congruè valeant ſuſtentari &c.Ecce apertè liquet quòd talibus diſtributionibus & computationibus,ſcilicet quantum pro quolibet detur,poſſent intereſſe.Idem etiam probatur in eo.c.vbi ait:niſi adeò ipſorum monaſteriorum facultates excreſcerent quòd pluribus poſſent ſufficere competenter.ſed tunc talis excreſcentia referatur capitulo generali fratrum minorum,à quo ordinari habet, quot perſonas de ipſis fructibus vel obuentibus excreſcẽtibus vltra ſtatum monaſterij &c.Et in pluribus alijs partibus eiuſdem capituli.prędictis autem caſibus,vt s.& j.dicetur,fratres poſſe ſe de executione intromittere intelligatur habita licentia ſuperioris: vt extra,de teſt.c.religioſus.lib.vj.

a ¶Q̄n̄q;. Vide Barto. in cōſi. vj. poſt princ. incip. viſo teſtamēto & Lud. Ro. in conſi. ccccix. incipi. quo ad primū i ij. dubi. Th.

b ¶Elegerūt. Vide Pe. de Anch. conſi. ccliij. Ro. cōſi. ccxxviij. & ccccix. B. L.

c ¶Nō declarat. Vide plenè de dicto Bart. hic per domi. Frā. de Are. in conſil. lxviij. incip. do. Ioannes. in vltima col. Tho. Di.

d ¶An aūt. Vide Ale. in l. j. §. ſi plures. in addit. Bar. ff. de exercit. in apoſtil. quæ incip. ſeruandum. Tho.

e ¶Determinatè. vide Bar. in l. quidā. §. Papinianus. ff. de admini. tuto. & ibi apoſti. Alexā. & ibi ſcripſi. Tho.

f ¶De bonis ſuis. vide Iaſ. in aut. ſi qua mulier. in prin. C. de ſacroſanct. eccle. Tho.

CAPITVLVM IIII.

a Vandoquē[a] cōmitti
5 tur†eis aliquod executionis officium, in
quo nullum litigitium, nulla pecuniȩ exactio, ſeu diſpenſatio vertitur. Verbi gratia:
ꝙ decem floreni expendantur inter x. pauperes, vel vt vnus florenus pro quolibet: q
pauperes eligātur per talem fratrem. Item
nulla ſit diſtributio pecuniæ, ſed teſtator
ipſe diſtribuit, ſed per fratrem fiet ſola electio perſonarum. an poſsit fieri per eum?
Puto ꝙ ſic. Nam ceſſant rationes prohibētes. Præterea, ex hoc fratribus nullum cōmodum quæritur. Eſt enim iſta electio meri facti. quod patet: quia cadit in deportatū
qui non eſt capax eorū, quæ ſunt iuris ciuilis: vt l. Imperator. §. hæreditatem. de leg. ij.
ff. ad Treb. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. hoc
enim ſi fideliter fiat, meritoriū eſt: ipſi em̄
propter ſecreta quæ audiunt in confeſsionibus melius cognoſcunt pauperes vocandos quam alij homines. hoc enim nec malum eſt nec ſpecies mali. habet tamen hortari eum ſecundum Deum ne eligat perſonas, in quibus poſsit eſſe ſiniſtra ſuſpicio.

CAPITVLVM V.

Ed pone quòd aliquis reliquit
6 †pecuniam vel res diſtribuendas arbitrio executorum, & inter
b pauperes quos executores elegerunt[b] & ſint fratres minores in
dicta conſtitutione. continentur duo, ſ. electio perſonarū. & hęc
eſt fratribus licita. Item diſtributio pecuniæ: & hoc eſt fratribus
interdictum. An poterunt dicere fratres, nō volumus pauperes
eligere? diſtributionem autem pecuniæ faciat ille, ad quem ſpectat. quod videtur quaſi vt vtile per inutile non vitietur, imò ſeparetur: vt in capi. vtile per inutile. lib. vj. de reg. iur. & quia ſunt
duo: ergo poteſt vnum amplecti, & aliud reſpui. l. ij. de leg. ij. cū
ſimi. Econtra videtur: quia ſi eligātur perſonæ, impeditur diſtributio, quæ alteri deberet competere. Aliter enim cogitur quis
diſtribuere inter plures, aliter inter pauciores: ergo videt̄ ꝙ non
poſsit. l. ij. §. q Stichū. ff. de eo qd' cer. lo. ibi dū dicit, alioquin tollis actionē dū vis reſeruare reo electionē. Secundò dicendū eſt
7 †ꝙ fratres poterunt eligere pſonas. Pro cuius intellectu eſt ſciēdū, qn̄ relinquitur perſonæ incertę, vt pauperibus, vel captiuis:
tūc ſi executor teſtamentarius non elegit, ſuccedit legitimus, ſ.
epiſcopus. l. nulli. & l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſ. & cle. et
in aut. de eccle. ti. §. ſi quis autem hoc facere. Qn̄q; perſona eſt
certa, ſed res, quæ relinquitur, eſt incerta: tunc executor non de-
c clarat rem: ſi quidem debet eligere vnam de certis, ipſi ſuccedit
in arbitrium, & electio fit ipſius legatarij executore non exigente: vt l. fi. §. fi. C. cōmu. de leg. Si verò executor debeat arbitrari
ſimpliciter quatenus ſibi videbitur: tunc ſuccedit arbitrium boni viri, hoc eſt iudicis: vt l. j. de leg. iij. Quandoq; cōtingit quòd
8 perſonæ & res ſunt incertæ: ſed qualiter inter† perſonas prædictas diſtribuantur dictæ res, arbitrio executoris committitur: &
tunc executore ceſſante diſtribuere non ſuccedit legitimus diſtributor: ſed lex ipſa diſtribuit, vt quilibet æqualiter admittat̄,
qui venit ad petendum: vt l. ſi quis duos. §. fi. de lega. ij. & l. cùm
quidam. & l. vnum ex familia. §. ſi duos. eo. titu. & ibi per glo. At
9 nunc†in propoſito ſi frater nominet perſonas, licet ipſe nō poſſet inter eas diſtribuere: tamen diſtributionem facit lex, ne aliqs
poſſet conqueri, ne ſibi facultatem diſtribuendi abſtulerit: cùm
lex ipſa hoc fecerit. Præterea in legato illo primo debet attendi
perſona: vt l. quidam referunt. ff. de iure codi. debet ergo electio
perſonarum præcedere, & præferri. Aequius enim eſt ꝙ per electionem perſonarum impediatur diſtributio quam per diſtributionē impediatur perſonarū electio, vt ex prædictis patet.

SECVNDA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

d
10 AN autem[d] in iſtis † executoribus
ſi reperianrur, fratres poſsint dare cōſilium? Videtur enim ꝙ ſic
licet enim Clemens ſtatim poſt verba prædicta in c. j. præcedētis di. ſubdit ſic: Veruntamen in his exequendis dare conſilium
eorum ſtatui non obſtat: cùm per hoc ipſis circa tēporalia bona
nulla iuriſdictio, actio in iudicio ſiue diſpenſatio diſtribuatur, q
verba intelligo generaliter prout iacent, ſiue conſiliū determina-
e tè[e] ſiue iudeterminatè petatur, ſiue de perſonis, ſiue de quantitate. Caueant tamen fratres & faciant taliter ꝙ in talibus conſilijs
ſuis ceſſet ſuſpicio. & prædicta vera, niſi perſona prædicta, quæ
conſilium ſuper diſtributione peteret, ordinem minorū ingreſſura eſſet, vt in ſequenti. c. dicetur.

CAPITVLVM II.

11 Ed ſi perſona † quæ à fratribus
conſilium peteret, eſſet ipſorum fratrum ordinem ingreſſura: tunc fratres ſuper eo conſilium dare nō poſſunt: vt colligitur ex his verbis cle. j. d. c. exiui. §. dubitarunt. vbi
ſic ait: Dubitauerunt & dubitāt fratres multùm an liceat eis de
bonis ingredientium quicquā recipere ſi donetur, & ſi ad dandum perſonis & conuentui eos poſsint inducere ſine culpa. &
ſic etiam ad diſponendum de diſtributione talium rerū debeāt
ipſi miniſtri vel fratres dare conſilium. Dicimus tam miniſtros
quam fratres cæteros adiectis inductionibus ad ſibi dandum,
& ſuaſionibus, necnon à dandis circa diſtributionē conſilijs abſtinere, &c. licet verba prædicta ſolū videantur referri, qn̄ ingre-
f diens de bonis ſuis[f] voluit diſtribuere. Veruntamen idem puto
ſi vellet diſtribuere de bonis alienis: quia fortè fuiſſet executor
relictus in bonis alterius: quia rationes quæ ponuntur in illa decretali etiam hic locū habent, videlicet ꝙ fratres debeant magis
habere effectum ad perſonam, quam ad bona temporalia. Præterea, ſubeſt alia ratio: quia cùm ſit ingreſſus religionē, & ſic in
poteſtate monaſterij, & fratrum ipſorum rogamen, & ſuaſio eſſet ptæceptum, & ſic ille liberè non diſtribueret: ideo Papa voluit ꝙ hoc caſu à dandis conſilijs abſtinerent: argu. ad hoc. ff. de
adul. l. ſi poſtulauerit. §. vt autem publicandorum.

TERTIA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I

12 AN autem Ille tertius, † cui
executoris officium & diſtributio eſt iniuncta
in teſtamēto cū conſilio fratrum minorū debeat
eorū conſi. reqrere de neceſsitate. Breuiter omiſſis multis dictis. j. in pręſenti c. ſic dico: Aut teſtator iniūxit ꝙ fiat cū cōſi. fratrū minorū eo caſu q̄ ipſi fratres non
poſſunt eſſe executores: & de vrbanitate debet eorū cōſi. reqrere de neceſsitate nō tenet̄ l. qdā decedēs. §. qdā Papi. de admini.
tu. ar. eo caſu ꝙ ipſi fratres poſſunt eſſe executores: tūc debet eorū cōſi. reqri. ff. māda. l. idēq;. C. ſi qs. & l. ſed & pupillus. §. cōditio. ff. de inſt. & l. ſi qs mihi bona. §. iuſſum. ff. de acq. hære. & l. corā Titio. ff. de verb. ligni. Sed cōtra prædicta facit. ff. de adminiſ.
tut. l. Titiū & Męuiū. vbi reperit̄ ꝙ etiā q nō pōt eſſe particeps
officij, nō tenet̄ qs eius conſiliū requirere. ſed ibi loquit̄ in curatore, cuius poteſtas eſt à l. licet à teſtatore det̄. Sed hic loquit̄ in
executore cuius poteſtas eſt ab homine, ſicut poteſtas pcura. &
circa hæc & alia quæ j. dicā prox. latius dixi in quodā cōmēto,
qd' feci in l. ij. §. ſi plures. ff. de exercito. hæc verò hic dixiſſe ſuffi-
13 ciant. Sed an†ille q ipſorū requiſiuit conſiliū, teneat̄ illud ſequi
de neceſsitate. dic aut loquimur eo caſu quo cōſiliū reqrere nō
tenet̄ de neceſsitate: & tūc nō tenet̄ illud ſeq, vt patet ex his q̄
dixi s. c. proxi. etiā ſi teſtator dixit ꝙ hęc faciat de cōſi. & cōſenſu ipſorū: ne qd' vna via phibet̄, id fiat alia: vt l. ſcire oportet. §. j.
ff. de excuſa. tu. extra de reg. iur. c. cū qd vna. lib. vj. Aut loqmur
eo caſu quo tenet̄ requirere conſiliū ꝙ eſt qn̄ ipſe poteſt executor eſſe, ſi quidē eſt frater minor aſſumptus vt executor & conſultor ſimul, tenet̄ illud ſequi: vt d. l. ſi Titiū. ff. de admi. tut. Aut
fuit aſſumptus vt ſimplex cōſultor: & tunc ſufficit ꝙ eius requirat̄ conſiliū: nec tamen ſequi debet: vt extra, de arbi. c. cū olim. &
ar. ff. man. l. ij. in fi. & reprobat̄ diſtinctio eorū qui dicunt: aut dixit cōſi. aut cōſilio. & tangitur per gl. in l. id qd' pauperibus. C.
de epiſ. & cle. & ego plenius in dic. §. ſi plures. vbi rn̄d. ad omnia
iura, ſi qua poſſunt in contrarium facere, &c.

Explicit liber Tertius.

Incipit

Incipit liber Quartus Minoricarum, cuius diſtinctiones ſunt hæ, uidelicet.

PRIMA DISTINCTIO.

De hȩreditatibus quȩ ab inteſtato fratribus minoribus vel alijs obueniunt.

Quòd fratres minores non ſuccedant ab inteſtato parentibus vel alijs, ſed veniant ad ſequentem in gradu.

CAPITVLVM I.

Etiam ſi in dicta hæreditate ſunt res quas fratres poſſunt licitè retinere, non ſuccedant fratres.

CAPITVLVM II.

Fratres nouitij ſuccedunt.

CAPITVLVM III.

SECVNDA DISTINCTIO.

De bonis eorum qui fratrum regulam profitentur, poſſunt de bonis ſuis habita licentia diſponere.

CAPITVLVM I.

Et ordini fratrū minorū iure inſtitutionis nil tenet̄ relinquere.

CAPITVLVM II.

Quòd hæredes inſtituti in eorum teſtamento capiunt etiam naturali morte non ſecuta.

CAPITVLVM III.

TERTIA DISTINCTIO.

Cùm ingrediens faciat profeſsionē de bonis ſuis nil diſponat.

Poſtquā quis fecit profeſsionem in ordine minorum, nō poteſt de bonis ſuis diſponere inter filios.

CAPITVLVM I.

Qui recuperat ius ſuccedendi parentibus & cognatis.

CAPITVLVM II.

Ponit aliquas quæſtiones de fratribus, quas non determinat: qa non pertinent ad fratres.

CAPITVLVM III.

DISTINCTIO PRIMA.

CAPITVLVM I.

1 *Fratres minores non ſuccedunt ab inteſtato, nec per ipſos etiam eccle. Ro. acquiritur, ſed hæreditas uadit ad ſequentes in gradu.*
2 *Non ſuccedūt fratres minores ab inteſtato, etiā in his rebus quæ licitè retinere poſſunt.*
3 *Fratres minores nouitij ante profeſſionem ſuccedunt ab inteſtato: quia ſunt liberi.*
4 *Profitentes regulam fratrum minorum, liberè de bonis ſuis diſponere poſſunt.*
5 *Filius præteritus à patre profitente regulam fratrum minorum rumpit teſtamentum.*
6 *Hæres inſtitutus in teſtamento ingredientis religionem fratrum minorum, ſtatim capit hæreditatem, aliter morte non expectata naturali.*
7 *Ingreſſus & profeſſus religionem fratrum minorum q, non poſſit bona ſua diuidere inter filios ſuos.*
8 *Bona profitentium religionem fratrum minorum pertinent ad uenientes ab inteſtato.*
9 *Profeſſus religionem fratrum minorum ſi efficitur epiſcopus non recuperat bona alij quæſita.*
10 *Frater minor epiſcopus, uel aliter liberatus ab ordine, quando recuperet ius ſuccedendi ab inteſtato.*
11 *Frater minor remotus ab ordine propter eius demerita non recuperat ius ſuccedendi ab inteſtato.*

DE hæreditatibus
quȩ fratribus ipſis ab inteſtato ob
ueniūt aliqua dubia oriūt̄. Primò
1 †an frater minor parētibus & alijs
a agnatis ab inteſtato ſuccedūt[a], ſicut monachus, vt dicit̄ C. de epi.
& cle. l. fin. aliâs, Deo nobis. §. etiā
Iſtā q. mouet ibi Iac. de are. & etiā
Cy. recitat opi. quorundā. Quidā
dicunt ꝙ per eos acquirit̄ eclesiæ
Romanæ: alij dicūt ꝙ acquirit̄ eis nō vt retineāt, ſed vt vendāt:
alij dicūt ꝙ nullo modo habere poſſunt. Sed iſtorū opi. fuerunt
anteq; veniret declaratio cle. in d. c. exiui. §. cupiētes. vt hæc quȩſtio determinetur, dic ſic: quia igit̄ ſucceſſoribus trāſit nō ſolùm
vſusfructus rei, ſed etiā dn̄iū ſuo tēpore in cōmunē hæredē. fratres aūt præfati nil ſibi ſpeciali vel etiā ordini eorū eſt in cōi, declarādo dicimus ꝙ ſucceſsionū hmōi quȩ veriſimiliter & indifferenter ad pecuniā, & alia bona mobilia ſe extēdūt conſiderata
puritate voti, nullatenus ſunt capaces, &c. Ecce habeo expreſsè
ꝙ his fratribus, vel ordini nullatenus quærit̄. & ſic legitimā debitam iure naturæ non poterit petere, vel
habere: cū ſit tertia eius quod habituri erāt
ab inteſtato. Sed ab inteſtato nihil habituri
b ſunt: ergo &c. Itē ex eo ꝙ dixit eos nō capaces: apparet ꝙ nō quæritur per eos eccleſiȩ
Romanæ: vt l. ſi in metallum. ff. de his quæ
pro nō ſcri. hab. & de hæredi. inſtitue. l. j. &
c de bo. liber. l. neceſſe. §. ſi deportatus., venit
ergo dicta hæreditas & ſequētes in gradu.

CAPITVLVM II.

2 Ed quid ſi in dicta† hȩreditate eſt domus
cōtigua loco fratrū minorū vel ibi
ſunt res quas fratres ad vſum poſſunt licitè
retinere, an in illis ſuccedūt? Rn̄. nō, vt patet ex prædictis verbis, dum dicit, nullatenus ergo &c. Et ſic i nulla parte vel re. Præterea nō dicitur qs propriè ſuccedere in rebus certis, ſed in hæreditate quæ eſt quodam incorporale, licet cōtineāt res corporales: vt ff. de rerum diui. l. j. in fi. & Inſti. de
re. corp. & incor. §. j. per totū ti. Cū igitur ip-
d ſi nō ſint capaces iſtius ſucceſsiōis, hoc eſt
ipſius vniuerſalis iuris: ergo nec eorū quæ
in d. iure cōtinētur. & prȩdicta vera in fratribus iam profeſsis &c.

CAPITVLVM III.

3 Ed nouitij ante faciāt† pfeſsionē expreſsè, vel tacitè ſunt liberi homines. extra de regula. c. nō ſolùm. lib. vj. & eſt
hodie in fratribus minoribus expreſsè declaratū per
Benedictū Papā xij. in dictis cōſtitutionibus: vbi ſic ait: Caueāt
b aūt Guardiani, & ipſi nouitij,[b] & magiſtri eorum, ac fratres alij,
nec cōtra cōſtōnē. i. probationis annū aliqualiter impedire pſumāt, quo minus ſi ad aliā religionē trāſire maluerint, tranſeant,
vel etiā ad ſeculū redeāt, ſicut de ſua proceſſerit voluntate, &c.
Ecce apparet ꝙ ſunt in ſua libertate: ergo ſicut alij liberi, & ſeculares poſſunt ſuccedere qui non poſtea fecerunt profeſsionem:
& erūt de iſtis bonis ſi prædicta ſucceſsione ei quæſierint: ſicut
de alijs bonis proxima diſtinctione dicetur.

a ¶Succedunt. Vide Ro. cōſil. cclxviij. & ccxcvj. Ber. Land.

b ¶Nouitij. An nouitius habeat̄ p clerico vel laico, vide Pet. de Ancha. conſil. lxxij. Ber. Lan.

c ¶De bonis verò eorum. Sed ſi monach⁹ vel frater vnius monaſterij detinet bona fide in alio monaſterio tanq; frater ipſi⁹ monaſterij detinētis & emat vnā rē q̄ tradita eſt Abbati, vel Guardiano ipſi⁹ monaſterij ſecundi detinentis, & non apparet ex cuius pecunia monaſterij ipſe emerit, de qua intelligit̄, vide Paul. de Caſtr. & Alex. in l. cū fundus. §. ſeruum. in vj. col. ff ſi cer. pet. Tho. Diplo.

d ¶Si qua mulier. C. de ſac. ſan. ecc. & ibi vide Iaſo. in viij. col. & ibi ſcripſi. & vide do. Bar. Soci. in conſ. xcij. in prin. inci. circa primum. Tho.

SECVNDA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

4
c DE bonis† verò eorū[c] qui prædictorū fratrū regulā imitant̄ vel profitētur quid
iuris ſit videamus. Conſtat enim ꝙ ipſi nil retinere poſsit omnino & ſi quid ipſi ante profectionē,
de bonis ſuis diſtribuerit, ſeu diſpoſitionē fecerint, hæc rata eſſe
debēt, & firma: cū ipſa regula adij ciat̄ ꝙ liceat ingredietibus, &
ſit liberū facere de bonis ſuis, ſecundū ꝙ dn̄s ſpirauerit. hoc etiā
dicit̄ in d. c. exiui. §. dubitauerūt, &c. & licet in his q̄ alias religiones ingrediunt̄, cōſueuerit dubitari an in eorū teſtō qd' ante fecerūt, debeant aliquid iure inſtitutionis relinquere monaſterio
qd' ingrediunt̄: vt C. de ſac. ſan. ec. aut. ſi qua mulier. & xix. q. iij.
c. ſi qua mulier. tn̄ in eo qui profitetur regulā Minorum hoc ex-
5 peditū puto. Ille † enim filius præteritus rumpit teſtamentum,
qui poteſt ſuccedere. aliàs ſecus: vt l. ſi neceſſe. §. j. de bo. lib. & l.
Gallus. §. & quid ſi tantū. ff. de lib. & poſthu.

CAPITVLVM II.

6 Sti etiam hæredes †Inſtituti i teſtō talis ſic ingredietis capiet ipſius
hæreditatē ſtatim, nō expectata morte naturali, licet in
ingredietibus alias religiōes cōſueuerit dubitari in d. aut. ſi qua
d mulier.[d] Ratio, qa ibi ciuilis mors q̄ ad abdicationē bonorū ab
eo habet p omnia eundē effectū, quē habet mors naturalis: ergo idē ius: vt l. Deo nobis. in prin. C. de epi. & cle. & l. ex ea pte.
§. inſulā. ff. de ver. obl. Ad qd' etiā p Dy. in d. l. ſi neceſſe. & puto
iſtā ſuam voluntatem non poterit reuocare, vt ſtatim dicā, &c.

CAPITVLVM III.

7 Vandoque contingit †quòd ingredientes, dictā religionem fratrū minorū fecerūt profeſsionē & de bonis ſuis

a ❡C.in præſentia.Vide Lu. Ro. in conſil. ccxcvj. incipiẽ. circa declarationem . vbi plenè. Tho.
b ❡Epiſcopatũ. Vide Feli.ĩ c.inter quatuor in iij. colũ. vbi plenè de maio.& obedi. & Iaſ.in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm.in xj. col.& ſeq.ff.de lib.et poſthu. Tho.
c ❡Poſſet quæri. Adde Bal.in l.filiusfa.§. cũ quis.in fine. ff. de le.j.& in l.iij.in fi. ff. de bo. poſ.cõtra tab. & in l.j.§.filiũ.eo. ti. & in l.fi. C. quando & qui. quarta pars. & Angel. in auť. de non eligen. ſecundò nuben.in fi.prin. & ĩ l.j.C.de condi.inſer. Tho.
d ❡Iſte tractatus.adde qđ Bar.cõpoſuit iſtũ tracta.& mortè pręuentus nõ cõpleuit. ideo d. Bal. cõpleuit ex dictis ꝑ ipſum et alios do.ĩ l.ſi patru⁹. C.cõmu. vtri.iud.& in l. filio.C.fa.er.qui eſt ĩpreſſus poſt iſtũ trac.Bar.& ſic perfecit iſtũ trac. quãuis ĩ impreſsionibus non ſit ꝑfectus tot⁹ trac. Bald. vt j. videbitur Tho.

nullo modo diſponunt. Dubitatur primò
an potuerũt bona ſua diuidere inter filios,
ſicut poſſunt alij,qui alias religiones ingre
diuntur:vt d.authen.ſi qua mulier.Rñdeo
non puto:quia poſt profeſsionem nõ poſ-
ſunt ſe impedire de talibus conſtitutioni-
bus:cùm non faciant ob ſuas neceſsitates,
ſed ob aliàs: & hoc verũ eſſe probatur per
ea quæ dixi in præcedenti libro. De execu
toribus vltimarum voluntatum, dixi in
c.iij.& per hoc puto ꝙ voluntatẽ propriã
reuocare non poſſunt,quicquid ſit de iure
in alijs religioſis hic non dico &c.

TERTIA DISTINCTIO.

CAPITVLVM I.

SEd ad quos perti
8 nebunt†bona ipſorum ingrediẽ
tiũ prædictam religionẽ, & non
diſponentium.Iſta eſt antiqua quæſtio.eã
a tangit Inno.extra de proba.c.in præſentia[a]
& hodie Ioã.And.recitat opi. & eam tãgit
Spe.in tit.de ſta.mona.c.j.ij.iij.& iiij. breui
ter quid iuris ſit in alijs religioſis hic nõ di
co,ſed quantum ad fratres minores dico ꝙ
eorũ ordo ex prædictis bonis nil debet vel
poſsit petere, vt expreſsè colligitur in d.c.
exiui.§.dubitauerunt.Vnde puto ꝙ quan-
tum ad iſtam materiam penitus habeatur
pro mortuo,vt dictum eſt.quod dicta bo-
na pertineant ad venientes ab inteſtato ſi-
cut ſi mortuus eſſet. Facit ad hoc C.de bo.
dam.auť.bona damnatorum.&c.

CAPITVLVM II.

9 COntingit interdũ†quòd illi, qui
regulam fratrum minorum ſunt profeſsi,tranſeunt ad epiſcopa
b tum,[b]vel aliam regulam:quæ poſſunt in cõmuni habere. Quę-
ritur primò an eorum bona alicui quæſita poſsint recuperare.
Et videtur ꝙ ſic,ſicut dicimus de reſtituto:vt l.ij.C.de ſen. paſ.
& l.j.ff.de ſen.paſ.Contrarium dico:quia ſiue dicas ꝙ hæc reſti
tutio ſit in priſtinum ſtatum repoſitio, ſiue ꝙ indulgentia, ſeu
permiſsio tranſeundi ad alium ſtatum ſeparatum, nõ recuperat
bona tam alijs quæſita,quam fiſco:vt l. Gallus.§.& quid ſi tantũ
de lib.& poſthu.& ibi no.in fi.magnæ glo.& ideo bona non re-
cuperat:vt C.de ſen.paſ.l.j.& l.tutor.cum ſi.

CAPITVLVM III.

10 QVæro an talis frater † minor fa
ctus epiſcopus,vel ad aliam religionem legitimè trãſ-
latus ſuccedat ab inteſtato parentibus agnatis,& co-
gnatis.Et videtur ꝙ ſic:vt ff.de ſen.paſ.l.j.Contra videtur ꝙ nõ.
Caſus eſt ff.ad Treb.l.ij.§.j.vbi loquitur de filiofa. facto ſeruo,
& poſtea liberato.Sol.Putarem dicendum ſic.Aut iſte liberatur
ab ordine authoritate ſummi pontificis:& puto ꝙ ius ſucceden
di recuperet:vt l.j.de ſen. paſ.ad Treb. l.j.§.filius qui mortis.Idẽ
puto ſi aliter legitimè ab aliquo Archiepiſcopo vel prælato pro
moueretur ad aliquam dignitatem,per hanc enim conceſsionẽ
beneficij intelligo eum ad omnia reſtitutum:vt dictis legi. cùm
ius ſuccedendi recuperet,nec in eo ſtatu,in quo erat ante ingreſ
ſum facit xix.q.j.c.ſtatutum.per quod c.& multas aliàs rationes
reuerendus pater dominus Franciſcus de Aſsiſio decretorum
doctor Abbas monaſterij Campi regij in medium adducit qui
iſtum paſſum ad mei interrogationem ſic diſputans determina-
uit,Si verò reperiretur alius modus licitus quam expreſſa con-
ceſsione bñficij,vel dignitatis,per quã ab eo ordine abſolueretᷣ:
tunc ius ſuccedẽdi nõ recuperatᷣ:vt d.l.j.§.j.ad Tre.& d.l. j. §.fi-
lius q mortis.eo.ti.vbi tex.facit iſtã diſtinctionem & bene.aliàs
11 aduertatur.Hoc aũt†põt cõtingere ſi aliqs propter eius demeri
ta ab ordine licentiaretur,& ab ordine ei permitteretur vt tranſi
ret ad aliã regulã ꝙ eo caſu ei licet,nõ aliàs:vt per multa priuile
gia Romanorũ Pontificũ fratribus eſt conceſſum quæ hic non
referro:quia longum eſſet,eo caſu non puto eos recuperare ius
ſuccedendi,per iura prædicta, Illa enim abſolutio magis eſt ad
pœnam,quàm ad præmium,&c.

c POſſet. Quæri:[c]Aliquis erat grauatus reſtituere,ſi decede
ret ſine liberis:qui deceſsit inſtituto fratre minore:
an talis filius facit iſtam cõditionem deficere,&c.Vel pone: per
Italiam ſunt ſtatuta ꝙ filiæ fœminæ non ſuccedant extantibus
maſculis,vtrũ filius maſculus frater minor facit fœminam non
admitti.& plura alia poſſent quæri,quæ licet ſint dubia propter
ſtatum fratrum minorum,tamen quia hæc ad eos non pertinẽt
(non eſt enim eorum commodum vel in commodum) ideo ad
præſens opus non pertinent,ſed hæc in alijs locis debitis ſunt
tractanda.

Explicit quartus liber,& ſic totum opuſculum Minoricarũ
per ſubtiliſsimum ſplendidiſsimũmq; illuminatorem iuris ciui-
lis d.Bar.de Saxofe.editũ:cuius anima requieſcat in pace.amẽ.

Incipit tractatus de duobus fratribus.

1 ☞*Filius qui ex re patris,ipſo uiuente percipit fructus patre mortuo,debet alijs fratribus communicare.*
2 *Filius,qui lucratur cum pecunia patris,& opera ſua,partem lucri reſpectu pecuniæ cõmunicabit,partem uerò reſpectu perſonæ,tanquam proprium retinebit.*
Lucrum prouenienſ ex perſona filij dicitur aduentitium.
3 *Filius exercens uſuras patre mandante tenetur lucrum ex eis prouenienſ communicare: ſecus ſi ſua ſponte exercet.*
4 *Filius,qui lucratus fuit,& dubitatur unde,ex quibus bonis præſumat quæſiſſe.*
5 *Quæſitum per filiam in dubio præſumitur quæſitum ex bonis patris.*
6 *Stante ſtatuto,quod uxore prædecedente ſine liberis uir lucretur dotem, & uxor filij uiuo patre decedat,an tale lucrum alijs fratribus communicetur in tractatu Bald. nume.27.*
7 *Donatum uel relictum filiofami.per extraneum patre uiuente,quod ſi factum eſt contẽplatione patris non communicatur.*
8 *Donatum filiofamilias quando in dubio uidetur datum contemplatione patris, uel filij, ſi eſt datum ab extraneo.*
9 *Vſufructu donato,uel legato filiofa.cuius contemplatione uideatur donatus,uel legatus & an communiter.*
Intellectus ad l.fi.C.de uſufruct.
10 *Donatum filiofami.pacto appoſito quod habeat in caſtrenſi peculio uel quaſi: quando erit caſtrenſis peculij,uel non.*
11 *Donatum filiofa.exercente mercantiam cum pecunia patris cuius complatione uidetur donatum ad hoc ut communicetur uel non.*
12 *Ad cognoſcendum quando aliquid eſt factum contemplatione alicuius, inſpicitur cauſa proxima.*
13 *Lucrum factum per filiumfa.cum pecunia caſtrenſi,uel quaſi caſtrenſis peculij.tale lucrum quando ſit aduentitium,uel caſtrenſe.*
14 *Filio hærede inſtituto à matre uel aſcendente lineæ maternæ cum cõditione, quod ad patrem non perueniat uſuſfructus,an dicta conditione non obſtante, pater ſaltem in legitima habeat uſumfructum: & in trac.Bal.nu.5.*
15 *Filius an teneatur communicare libros eidem emptos per patrem: & in tractatu. Bald. nume.33.*
16 *Si pater dedit pecuniam filio in ſtudio,quãdo filius teneatur illã imputare in eius partẽ.*
17 *Si pater incœpit expendere in ſtudio pro filio,quod eo mortuo non debeat perficere ſtudium de communi.*
Pater ſi aliquid incœpit pro filio quãdo hæredes eius teneanᷣ illud perficere & nu.19.
18 *Si filius licitè contraxit aliquod debitũ in ſtudio qd' patre mortuo illud de cõi ſolui dẽat.*
20 *Si pater fecit expenſas in nuptijs alterius ex filijs,quod alter frater debet de proprio et non de communi facere. & in trac.Bal.nu.31,*
21 *Veſtes uxoris alterius ex filijs factæ per patrem non conteruntur.ſecus feſtiuæ, & ornamenta pretioſa. & in trac.Bal.nu.32.*
22 *Expenſæ factæ per fratrem in rebus aduentitijs filij,in quibus pater habet uſumfructũ quando imputabuntur in partem filij in diuiſionibus.*
23 *Datum per patrem filio quando ueniat communicandum.*
24 *Pater ſi facit filium ſtipulari ab aliquo debitore quãdo uideatur facere animo donandi.*

d ISte tractatus [d] in
duas principales partes diuiditur.
Nã quãdoq; inter eos cõtenditur
de his q̃ in vita patris cõtingũt:qñ
que de his q̃ poſt mortẽ ius cõtin-
gũt.Circa primũ plura ſunt inſpi-
cieda.Nã qñq; vnus ex his acqrit
ſua opera vel ex aliquo euẽtu. qñ-
que acquirit: quia extraneus ſibi
donat vel relinquit.Quandoque ipſe pater filio cõcedit. Qñq;
ipſe filius paternũ matrimonium diminuit: & ſic ſunt quatuor
quæſtio

quæſtiones principales de quibus per ordinẽ videamus.Primò
igitur quæro qñ vnus ex fratribus viuo patre aliquid ex opera
a lucratᷣ,vtrũ illud poſt mortẽ patris ſui teneatᷣ fratribus ſuis co-
1 hæredibus communicare.Et circa hoc † occurrit. Primò illud
videndum,quando ex re patris ſine vlla opera ſua fructus per-
cipit,tunc non eſt dubium quòd venit communicandum ſicut
aliæ res patris,& ſicut alia profectitia:vt C.de colla.l.ſi donatio
ne.de rei vendi.l.emptor.in fi.C.de bonis quæ libe.l.cùm opor-
tet.in prin.prædicta vera,niſi paſſus ſit pater vnum ex filijs per
cipere animo eidem donandi:quia tunc quid iuris ſit, dicemus
2 in iij.q.princip. Secundò†quæro [b] quid ſi acquirit cum pecu-
b nia patris.& lucretur negotiãdo:& ſic opera ſua interuenit. Gl.
in l.cùm oportet.de bonis quæ liberis. videtur velle ꝙ iſtud lu-
crum ſit profectitiuum,& totum veniat communicãdum.Hoc
etiam tenuit Iaco.Bal.& etiam Spec.de iudic.§. ſequitur. verſi.
videamus aliâs eſt verſi.quid ſi alter filiorum. & allegat pro de
terminatione.ff. de vſu & habitatio.l.ſi ita.§.fina. & de re iudic.
aliâs de acquiren.rerum dominio.l.per ſeruum.§.fin. Mihi au-
tem videtur dicendum ꝙ lucrum quod fit cum pecunia patris,
pro parte attribuatur pecuniæ patris, & pro parte perſonæ lu-
crantis:vt Inſtit.de ſocie.§.j.C. eo.tit.l.j.ff. eod.l. & ſi non fuerit.
vnde videtis ꝙ quandoq; vnus ponit pecuniam, alter operam:
& lucrum inter eos æqualiter vel inæqualiter, ſecundũ ꝙ inter
eos conuenitur,vel conſuetum eſt,diuiditur.Ita certũ eſt quòd
omne lucrũ proueniens ex perſona filij eſt aduentitiũ: vt l.cum
oportet.poſt princ.Dico igitur ꝙ illa pars lucri quæ attribuitur
pecuniæ tanq; profectitia,venit communicanda.illa verò quæ
attribuitur perſonæ filij propriam retineat vt aduentitiam, nec
conferat:vt l.fi.C.de colla.& hoc modo debent glo.& doc.intel
ligi, ſ. ꝙ communicetur lucrum perceptum ex pecunia patris,
deducta etiam æſtimatione oneris perſonæ & operæ,quę rema
net præcipuum apud filium.De hoc eſt glo.in l.illud. in princi.
C.de colla.in ij.glo. Nec obſt.l.ſi ita.§.fi.& l. per ſeruum. in fin.
quas alleg.Specul.quia loquuntur in ſeruo qui acquirit alteri,
3 etiam ex perſona ſua,& ex ſua opera. Tertiò quæro†quid ſi fi-
lius ex perſona patris facit vſuras,an illas teneatur communica
re glo.in d.l.cum oportet.dicit ꝙ ſic,ſicut alia profectitia. Cyn.
ibi tenet contrarium.Tu dic ꝙ aut filius facit vſuras ſua ſponta
nea voluntate patre non mandante: & tunc non venit commu-
nicanda: quia eſt turpe lucrum , & prohibitum:vt ff. pro ſoc.l.
quod autẽ ex futuro furto.& fami.ercíſ.l. cæteris.§.j. & quia ex
delicto patri per filium non quæritur.l.quod ſi vnus.aliás quod
ſeruus.ff.de acqui.poſſeſ.Aut fecit mandante patre,& commu-
nicatur:quia tunc patri per filium quæritur dominium & poſſeſ
ſio,licet fuerit delictum.l.j.§.deieciſſe.ff.de vi & vi arma.& no.
in d.l.per ſeruum.præalleg.Præterea,cùm pater teneatur ad re-
ſtitutionem:ergo alterius fratris intereſt habere : quia pro eius
parte hæreditaria poteſt conuenire.Pręterea hoc videmus in ſo
cio qui ſponte communicat quæſita dolo:quia repetere non po
teſt,niſi eo nomine fuerit condemnatus : vt dicta l.quod autem
ex furt.& ſequen.Huius autem lucri illiciti patri fuit quæſitum
dominiũ,& poſſeſsio:& ſic alteri fratri communicanda, nec ille
frater lucrans poterit ſibi retinere,niſi eo nomine fuerit condem
☙ natus.Quartò quæro [c] quid ſi dubitatur vnde filius† quæſiue-
c rit.Glo.in d.l.cùm oportet.ponit duas opi.nec bene ſe firmat.&
4 in l.itẽ.de dona.inter vir.& vxo.remittit ſe ad no.in d.l. cũ opor
tet.& doc.& moderni inclinauit in illam ſentẽtiã,vt ex præſum
ptionibus iudicetur eſſe profectitiũ, vel aduentitiũ.quod puto
eſſe verũ.Tñ ad huius declarationẽ diſtingue cũ quęritur an hi
5 qui circa aliqua negotia†verſantur,vt tutor,prælatus,vxor[d],&
d ſimiles. Si tales aliquid quæſierint,nec apparet vñ, quid debeat
præſumiᷣ?Dic aut ſi præſumeretur ex eis bonis quæſitum circa
huius bona quis verſatur,reſultaret pręſumptio delicti, vel eui
tatur.aut nec inducitur,nec euitatur.Primo caſu non eſt præſu-
mendũ eſſe ex eius bonis,circa cuius bona qs verſatur:vt l.ſi de
functus.C.arb.tut.Scđo caſu ꝓſumiᷣ eſſe ex eius bonis.l.Quin-
tus.ff.de dona.inter vi.& vxo.& C.eo.l.etiã. Tertiò caſu recur-
ratur ad cõiecturas.auť.licentiã.C.de epiſ.& cle.ſumpta de cor-
pore in.auť.de eccle.ti.§.interdicimus.Nũc ad propoſitũ in filia
fœmina præſumptio in dubio ex bonis patris quęſitũ,cauſa eui
tandæ turpitudinis quæſtus,ſicut in vxore:vt d.l. Quintus. In
filio aũt maſculo cũ habeat dñium quodã modo patre viuente,
ſi habeat de bonis patris,nõ eſt delictũ: qa
ibi nõ eſt ſuſpicio,turpis q̃ſtus:ideò recur-
6 riᷣ ad cõiecturas ſicut in prelato.† Quintò
e quęro[e] quid ſi vxor filij eſt mortua viuo vi
ro & pr̃e,& ex forma ſtatuti vxore mortua
ſine liberis debet habere certã partẽ: vtrũ
iſtud lucrum erit cõmune,an erit eius , cu-
ius fuit vxor.Iſtam q.ponit Dy.in l.ſi cùm
do.§.tranſgrediamur.ff.ſol.mat.& videtur
tenere ꝙ vxore mortua viuo patre lucrum
ſit commune inter hæredes patris , per l.ij.
ij.rñ.C.fami.erciſcun. & ibi hoc tenet Dy.
pro quo eſt tex.& gl.in l. dotẽ.ff. de caſtrẽ.
pecu. Mihi aũt conſiderandum videtur ꝙ
talia lucra fiunt propter onera matrimonij:
& ideò aut pater ſuſtinebat onera matri-
monij:& ſic vera opinio prędicta.Videtur
enim profectitium ex re patris. Aut onera
matrimonij ſuſtinet ipſe filius fortè de lu-
cro ſuo:& tũc lucrũ ſit ipſius filij. Videtur
enim ex re ſua opera ipſius filij proceſsiſſe,
& ſic eſt aduẽtitium. ſed ſi pro parte ſuſti-
nuit pater pro parte filius,dictũ lucrum di
catur profectitium , & aduentitiũ pro rata
oneris quod ſuſtineret : vt ff. de vſur l. ſed
& ſi quis.§.ij.& §.quod ſi ex re.& ff.de ſti-
pula.ſeruo.l.ſi ſeruus cõmunis Meuij.§.fi.
pro hoc facit regula iuris,ſecundùm natu-
7 ram. † Secundò principaliter vidẽdum eſt
quãdo extraneus vni ex filijs donat vel re
linquit filiofa. patre viuente, vtrum iſtud
debeat poſtea inter fratres communicare,
vel eſſe eius præcipuum.gl.& doct.dicunt
ſimpliciter conſiderandũ cuius cõtempla-
tione ſit datum, vt ſi cõtemplatione patris
ſit profectitium:& ſic ſit cõmune : aliâs ſit
propriũ ipſius filij:vt.ff.de vul.& pup.ſub-
ſtit.l.ſi plures.§.in arrogato.de vſufru.l.ſed
& ſi quid.& not.in d.l.cùm oportet. quod
8 eſt verum.Sed quid†in dubio ſi non appa-
ret cuius contemplationeᷣ? Reſpondeo:vi-
detur in dubio contẽplatione filij:vt fin.C.
de vſufr.& in gl.In contrarium videᷣ ꝙ in
dubio ſit relictũ vel donatũ contemplatio
ne patris:vt l.ſi filius. de condit. & demon.
Dy.in hoc diſtinguit in l.ſi filius.ff. de do-
natio.cauſa mortis. Aut fit mentio patris:
& præſumitur eius contemplatione: vt l.fi.
& argu.C.de iure deliberan.l. cùm aliquis.
Aut non fit mentio patris: & præſumitur
contemplatione filij:vt d.l.fi.C. de vſufru.
quæ diſtinctio non placet per d.l. vbi. de
vſufru.vbi innuitur quòd fuit facta men-
tio patris.Pręterea adiectio patris fit magis
ad demonſtrationem quam ad aliud:adeò
quòd ſi in patre erretur, non vitiaretur le-
gatum:vt ff.de hære.inſtituen.l. his verbis.
§.fin.& ideò ſic puto diſtinguendum. Aut
fit mentio patris & patriæ poteſtatis.aut pa
tris.vnde primo caſu . Aut diſpoſitio con-
fertur in tempore patriæ poteſtatis,& præ-
ſumitur contemplatione patris:vt d.l.filio.
de condi.& demon. Aut confertur in tem-
pus ſui iuris:& præſumitur contemplatio-
ne filij.C.de inſtit.& ſubſti.l.ij.ff.ad Trebell.l.vbi purè. in prin-
cip.& l.mulier.in princip. Secundo caſu,quando fit mentio pa-
tris tantùm, Aut eſt tale quid quod non poteſt acquiri niſi ſo-
lùm patri:& præſumitur contemplatione patris arg.ff. de ſtipu.
ſer.l.j.§.communis ſeruus.& l.item ſi ſeruus.ij. reſpon.& ff. pro
ſo.l.verũ.§.ſi ſocio.Aut põt q̃ri tam patri q; filio,& in dubio ꝓſu
miᷣ cõtemplatione filij:vt d.l.fi.C.de vſuf.facit ff.de ſol.l.& ma
gis.& l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.de ver.ob.vbi ꝑſona nõ

a ❡Lucratᷣ. Vide Ro. conſil.cccclxviij.Bernar.Lan.
b ❡Secũdo q̃ro. Vide plenè đ iſta materia per Alex. in l. ſi hæres.in pri.ff.ad l.Fal. Tho.Diplo.
☙ Pro concor. Aduerte ꝙ officialis ſeu theſaurarius qñ aliquid acqrit an intelligatᷣ acqrere de bõis ſuis, an de bonis ei⁹, cui⁹ offm̃ gerit.& Bar. reprehẽdẽdo glo. ibidẽ in l.facultas.C. de iure fiſ.li.x.tenuit ꝙ ꝓſumatᷣ acquirere de ſuis. cõtrarius tñ allegatur in hoc tra.de duo.fra.verſ.q̃ro qd. ſol.põt accommodari ſecundũ Bal.in c.j. de cõtro. inter do.& vaſ.in vſib⁹ feu. quẽ alleg.do Alex.in addi.ad Bar ĩ d.l.facultas. in fi.qđ,ſ. prima opi. loquatᷣ poſt redditionẽ rõnis. Secunda verò opi. ante redditionem rationis ſed Bart.propriè non loquiᷣ ĩ theſaurario fiſci in hoc tractatu licet poſsit cõprehẽdi ſub verbis ſuis generalibus. & ideò de directo nõ poſſet argui contrarius.adde ad Bal. in l.ſi defunctus.C.arb.tu.ĩ l.qſquis C. ſi cer. pet.& ad ea q̃ addit d. Ale. poſt Bar.de vxore vł dua cõcubina, de filiofa. de rectorib⁹ ĩ l. & ſi inſtra.C. de cõue.fiſ.dedi.eo.lib.alle.Inn.in c. cũ ex officijs.de teſta.Albe. in l.etiam.C. de do. inter virũ & vxorem. Ange.conſi.cxlj.
c ❡Quartò quæro.Vide plenè per d. Bart. Soci.in cõſi. cxlix.in ij.vol.incip. materia præſens.in vl.col:T.
d ❡Vxor.Vide Ange. conſi.cxlj.Barto.
e ❡Quintò q̃ro.Vide Lu.Ro.ĩ cõſi.ccccvj. & Bar.in l.dotẽ,ff.de ca.pecu.& ibi Alex. in addi.& ibi apoſti. meam.Et vide And. Barb.in cõſ.xxxvij. in ij.vol.in xiij. colũ. inci. ſcribitur Sapiẽ. & vide Barto. in l.ſi cũ dotẽ.§.trangrediamur.in vlt.q.ff.ſolu. mat.& ibi Alexã. in pe.colũ.& in l.j.§.ſeptẽ nec caſtrẽſi.ff. de ope.lib.& Bald.in l. certũ.C.fa.erci. & in auť.de teſta.in pe.co. C.de colla.Tho. Di,

a ¶ Vſusfructus. Vide Alex. de Imo. in l. filijs matrem. in addi. Bar. C. de inoff. teſta. Tho.

b ¶ Libros. Vide Bal. in conſil. ccxiiij. j. lib. & ibi an fratres mortuo patre debeat manutenere in ſtudio Bernar. Land.

ſubintelligitur extrinſecus, ſed perſona pa
tris videtur adiecta cauſa demonſtrationis.
Tertiò quæro: quia iſta procedunt in pro
prietate, quid in vſufructu donato vel le
gato filio? Aduertatis: qa de hoc eſt caſus
in l. fi. C. de vſufr. tamen quia de intellectu
illius legis dubitatur, nec bene à doctori
bus declarata relinquitur, dicitur ſic. Aut
cùm relinquitur vſusfructus filio: quia eſt
incertum vtrum ſibi poſsit aliquid acquiri, vel non. Nam ſi con
tingeret ipſum filium mori in vita patris: filius nil quæreret. fru
ctus enim ſunt patris. & eo viuo ipſum ius vſusfructus ad hære
des non tranſit. Sed ſi iſte pater ante decederet, acquireretur fru
ctus filio integre. Sicut ergo ex futuro euentu pendet vtrū filio
aliquid acquiratur vel non: ita ex futuro euentu pēdet cuius cō
templatione videatur relictum, ſecundùm prędictam doctrinā.
Cùm ergo filius decedit viuo patre: præſumitur contemplatio
ne patris: cùm ipſi filio nil potuerit quæri: vt d. l. fi. C. de vſuf. aut
decedit primò pater: & præſumitur cōtemplatione filij, quaſi ſi
bi poſsit quæri: vt d. l. fi. in fi. Et ex prædicta diſtinctione appro
batur, & determinatur caſus illius legis. Quartò quæro pone
9 †aliquid donatū fuit filiofa. pacto appoſito q illud habeat in ca
ſtrenſi peculio, vel quaſi: an erit caſtrenſe vel quaſi? Diſtingue.
Aut donatur ei filio qui non eſt miles, vel quaſi: quia nō eſt ad
uocatus: nec habet aliquas dignitates, quæ ponuntur in l. fin. C.
de inof. teſt. & tunc non erit caſtrenſe, vel quaſi, ſed aduentitiū.
Veritas enim eſt inſpicienda, non verba à donāte prolata: vt ff.
de caſt. pec. l. ſi fortè. Aut erit miles, vel aduocatus, vel huiuſmo
di: & tunc aut eſt certū q non donaſſet niſi occaſione militiæ: &
erit caſtrenſe vel quaſi: vt l. cùm allegas. de caſt. pecu. & l. caſtrē
ſe. ſic etiā debet intelligi l. diu. eo. ti. Aut erat dubium: & tūc aut
donantur res militiæ neceſſariæ: vt equus, & arma militi, & ad
uocato libri: & erit caſtrenſe vel quaſi à quocunq concedatur.
de caſt. pe. l. miles. in prin. & l. caſtrēſe. Aut ſunt res ad militiam
nō neceſſariæ: & tunc aut donant ab eo qui in militia notus erat
& erit caſtrenſe peculium vel quaſi. Aut ab alio: & non erit ca
ſtrenſe peculium, etiā ſi nō dixit donans: vt d. l. ſi fortè. & ibi no.
& C. eo. l. licet. Aut appoſitio illorum verborū nō valeat facere
eſſe caſtrenſe: tamen fortè operabit q patri non quæret quantū
ad vſumfructū qd' poteſt facere donās. C. de bo. quæ lib. auf. ex
cipit. & licet fortè vitietur expreſſum, tn̄ nō vitiat tacitū: vt l. j. q
bus mo. pig. vel hyp. ſolui. & quod plenè no. per Cy. in illa q. de
10 illo q ex pacto aliquid reſeruauit ſibi. Quintò quęro † quid ſi fi
liusfami. faciebat mercantiā cū pecunia paterna: propter qd' ha
bebat notitiā cū quodā domino, q ſibi donauit aliqd iſtorū: an il
lud cōicabitur inter fratres. Spe. in ti. de iudi. §. ſequitur. verſi. qd
ſi iſti filio. tenet quod quæratur patri, ſi viuit: aliàs cōicetur inter
fratres: quia quod occaſione rei meæ quæritur &c. vt l. cū queri
tur. §. j. de pecu. & de dona. l. qui mihi donatum. cū ſi. Pro hoc fa
cit, licet ipſe nō alleget quod dixi ſ. in j. q. q illud quod obuenit
occaſione militiæ connumeratur in caſtrenſe: vt d. l. q ſi fortè. et
de caſt. pec. l. j. Mihi videt q ipſe minus bene intellexit: ideò pu
to ſic dicendū. Qñq extraneus donat filio cōtēplatione ipſius
filij: & tunc nō eſt dubium. Qñq cōtēplatione ipſius patris, ita
q ipſe pater eſt proxima & immediata cā ipſius donationis. vo
lebat enim patri acquiri: & tūc acquiritur patri: vt d. l. cū plures.
§. in arrogato. & d. l. qui mihi donatū. Qñq donat quis ratione
mercantiæ, vel ſocietatis volens ſocietati acquiri: & ſic cā proxi
ma donationis eſt ſocietas: & tunc acquiritur mercantiæ, ſeu ſo
cietati, & diuidit ſicut alia lucra: vt dixi in ij. q. huius tractatus.
Iſtā autē differentiā, vtrū gratia mercantię ſeu ſocietatis facit in
11 ſimili tex. in l. actione. §. idē Labeo ff. pro ſocio. † Qñq autē ex
traneus donat filiofa. occaſione ſocietatis vel mercātiæ, ita q ſo
cietas vel mercātia eſt cauſa remota: vt in q. proximè poſita, vt
quia propter mercantiam acquiſiuit amicitiam cū aliquo dño,
quā aliàs non habuiſſet, & tunc totum iſtud dicitur aduentitiū,
& ſic nō cōicabitur fratribus: vt ff. pro ſocio. l. ſociū qui in eo. §.
fi. & ibi eſt caſus expreſſus, & vltra gl. ibi poſitā probat hāc di
ſtinctionē. & q illa cā remota non conſideretur in damnū acq
rentis, facit l. j. §. nunc videamus. de coniungen. cum eman. libe.
tamen quantum ad commodum ipſius acquirentis bene conſi
deratur cauſa remota: vt d. l. quod ſi fortè. & l. j. C. de caſtr. pecu.

facilius enim operatur retenſionem quā acquiſitionem. exem
plum, vt C. de vſu. l. per retentionē. & C. etiam ob chirogra. pec.
l. j. Ex his enim apparet q omnes leges dicentes inſpiciendum
12 †eſſe cuius contemplatione detur, debent intelligi de cā proxi
13 ma, per d. l. ſocium qui in eo. §. fina. quod eſt no. † Sextò quæro
quid ſi filiusfamiliâs, cuius pecunia eſt caſtrēſis vel quaſi lucra
tur: vtrum illud lucrum erit aduentitium, vel caſtrēſe, vel quaſi.
Rñdeo, aut illud lucrum eſt merè ex illa pecunia, vel ex alia re
caſtrenſi, vel opera ſua: quia dat pecuniam mercatoribus, & erit
ſimiliter caſtrenſe, vel quaſi peculium: argu. ff. de caſt. pecu. l. pa
ter militis. §. ſi ſeruus. Aut lucratur cum pecunia, & opera: & in
quantū pecunia accedit operæ, erit aduentitiū, per ea quæ dicta
14 ſunt. ſ. in ij. q. † Septimò quęro quid ſi mater vel aſcendens de li
nea materna inſtituerit filium hoc addito ne ad patrem perue
a niat vſusfructus:[a] vtrum ex legitima, quam ille habebat neceſſa
riò, relinquere, pater habebit vſumfructum. Gl. in auf. vt lic. ma.
& auiæ. col. viij. dicit q non, tamen aliàs cùm diſpoſitio valeat:
quia per hoc filius non grauatur, imò eius cōditio fit melior: ar
gumen. l. filius matrem. C. de inoff. teſta. Sed tex. tā in rubro quā
in nigro innuit expreſsè contrariū, quare ſic dicemus. Aut ma
ter inſtituit filium ſub tali conditione, ne filius ſit hæres, & valet
& in legitima. nec filius erit hæres, niſi pater renunciet iuri vſuſ
fructus, vel eum emancipet: vt d. l. filius matrem. Et ita intelligo
glo. Aut inſtitutio eſt pura, ſed per modum modi fiet adiectio,
ne patri acquiratur vſusfructus: & tunc filio adeunte pater ha
bebit in legitima vſumfructum, in qua teſtator non potuit ali
quod grauamen imponere. Non enim poteſt facere vt leges nō
habeant locum in ſuo teſtamento. ita intelligo tex. in d. authent.
Octauò quæro quid ſi pater dilapidet bona filij. Dic vt dixi in
repeti. l. ſi conſtante. ff. ſo. ma. Tertiò principaliter eſt vidēdū
15 quando ipſe pater concedit filio. † Et primò quęro quid ſi pater
b emit libros[b], an teneatur conferre. Glo. in l. quæ pater filio. ff. fa.
erciſ. & C. fami. erci. l. filiæ. tangit, & ibi videtur tenere q nō, ar
gu. illius. l. Rofre. diſputauit contrariū ſecundum multas ratio
nes quæ ſunt C. de colla. auf. ex teſt. ſcilicet quòd ſimplex dona
tio venit in collatione. Vber. de bobio dicit q de iure videf dicē
dum q non conferat cum fratribus. Nam ſi pater donaſſet filio
multos equos & multa arma, & non conferret fratribus tanquā
caſtrenſia: vt ff. de collatio. bono. l. j. §. nec caſtrenſe. ſed eadē ra
tione ſi donat aduocato, erit quaſi caſtrenſe: vt C. de aduo. di. iu
dic. l. fori. & non minus militat &c. vt l. aduocati. eo. tit. Idem vi
detur tenere Dy. in d. §. nec caſtenſe. idem tenet Cy. C. de colla.
l. filiæ. Mihi autem videtur ſic diſtinguendum. Aut pater emit
ſolùm nomine filij, nec filio tradidit, nec aliquid expreſsit ſe do
nare filio: & tūc dictæ res ſunt propriæ patris: vt C. de caſt. pec.
l. j. in prin. traditio enim requiritur, vt videatur donare. C. ſi quis
alteri vel ſibi. l. ij. Aut emit nomine filij, & tradidit ſibi, vel ſe do
nare expreſsit illos libros: & tunc aut filius erat iam aduocatus
vel doctor, aut erat ſcholaris in ſtudio. Primo caſu erit quaſi ca
ſtrenſe: arg. d. l. j. ij. rñ. C. de caſt. pec. & ff. e. l. caſtrenſe. & ſ. dictū
eſt. & ideò nec pater poterit reuocare iam data, nec fratribus de
bent conferri: vt d. §. nec caſtrenſe. & C. fa. er. l. ſi filius. Secundo
caſu, qñ erat ſcholaris, tūc aut cōpleuit ſtudiū ſuū ante mortem
patris: & tūc incipit quaſi militare, & efficiūtur quaſi caſtrenſis
peculij, & cōfirmatur donatio. C. de dona. l. ſiue emancipatus.
& ff. eo. l. donatio. §. pater. Aut pater mortuus eſt anteq̄ p ſe ſtu
dium cōpleret, & quaſi militiam adipiſceretur: & tunc non pōt
dici quaſi caſtrenſe peculiū: quia perſonæ cōditio hoc non pati
tur, vt dictū eſt in j. q. in prin. licet enim reperias cōceſſum aduo
catis, & doctoribus vt poſsint habere quaſi caſtrenſe peculium:
nō tn̄ reperitur conceſſum ſcholaribus, nec debent gaudere eo
dem priuilegio quo magiſtri: vt C. de ſtu. li. vrb. Roma. l. j. lib. x.
facit quod not. C. de iuriſū. om. iudi. l. fi. & ideò tunc eſt diſtin
guendum, ſicut in alia ſimplici donatione: aut erat emācipatus
tempore donationis libris nō adeptis, aut poſtea fuit emancipa
tus: & confirmatur donatio: vt d. l. ſiue emancipatus. & d. §. pa
ter. ita q pater non poſſet eam reuocare: ſed tamen hoc eſſet con
ferendum fratribus, vt not. per Cyn. in auf. ex teſtamento. C. de
colla. tamen hoc caſu ſpeciali fauore ſtudentium ceſſauit colla
tio: vt l. quæ pater. ff. fami. erciſcū. Aut non fuit emancipatus:
& tunc fuit confirmata morte, nec venit conferēda, vt l. filię. C.
fami. erciſ. ſecundum opi. approbatā in d. auf. ex teſtamento. C.
de colla.

de colla. & iſtā diſtinctionem de filio a d. diſcēte, & aduocato, fa
cit Iac. de bel. in quadā ſua diſputatione quā ponit. C. de inoffic.
teſt. l. j. in fi. in ſol. contrarij. §. ornatricibus. in l. legatis. ff. de lega.
16 ij. cogitabitis. † Secundò quęro quid ſi pater dedit filio pecuniā
in ſtudio, vtrū ſibi imputetur à fratribus tempore diuiſionis. di
ces tu q non, vt d. l. quæ pater. C. fami. erciſ. ſed puto illam. l. de
bere intelligi quādo apud patrem non erat aliquid quòd eſſet fi
lij. ſed ſi apud patrem eſſet aliquid caſtrenſe, vel quaſi, vel etiam
aduentitium, puta bona materna cōſiſtentia in pecunia: tunc in
dubio debet intelligi eſſe pecuniam ipſius filij, ſeu ſibi debitam
vt ff. de nego. geſto. l. neſennius. Præterea pater eſt legitimus
adminiſtrator: & ideo præſumitur in dubio facere adminiſtra
torio nomine, vt l. cū pater. §. j. de admini. tut. & l. poſt mortem.
quādo ex fac. tuto. & ibi not. nec obſt. C. de do. promiſ. l. fi. quia
illud in dote & donatione propter nup. q ptinebat ad officium
paternū, propter quod poterat pater cogi. l. qui liberos. ff. de ri
tu nup. ſed ad iſtas expenſas, non poterat cogi pater: & ideo in
dubio præſumif in bonis filij. ad hanc reſponſionē facit qd' no.
17 in d. l. fi. quod tene menti. Tertiò quæro. pater † incepit pro filio
expendere in ſtudio. vtrū patre mortuo, debeat ſtudiū perfice
a re de communi inuitis fratribus[a]. & videtur q ſic: quia munera
cœpta debēt perfici de cōmuni, licet noua inchoari non poſsint
vt l. filiā. §. idem ſcripſit. ff. fami. erc. & qd' no. per gl. ī l. originem
§. fi. ff. de mu. & hono. & l. j. §. ſed ante. de colla. bo. & ibi videtur
tenere Dyn. & ad muni. l. lucius. §. idem ſcribit. & ibi etiam per
Dyn. facit q hæres mandatarij ſocij, & tutor tenetur expedire
negotia cœpta: vt ff. pro ſoc. l. hæres ſocij. & de hære. tuto. l. j. &
de his qui notan. infa. l. furti. §. j. Sed contrarium puto verum,
ſalua reuerentia do. Dy. nam factum patris erga filium initiatū
eatenus obligat, quatenus de neceſsitate erat aſtrictus, vel obli
gatus. hoc probatur. ff. de mune. & hono. l. & ſi filiū. cōiuncta. l.
honores. ff. de decur. §. ſi his qui. hoc modo inducendo. Decu
rionatus eſt initium ad alias dignitates. vt d. §. ſi his qui. & tamē
ſi pater aſſentit decurionatui: ſucceſſores non tenentur de alijs
muneribus poſt mortem. Ita in propoſito licet pater conſenſe
rit filio in initio ſtudij: tamen quia pater non tenebatur de neceſ
ſitate proſequi: non tenentur hæredes patris. hoc probatur ex
preſsè in d. l. ſi filia nupta. §. idem ſcribit. nam eatenus hæres te
netur, quatenus iam pater erat obligatus. ſed hic pater non pote
rat cogi ad proſecutionem ſtudij: ergo &c. cum eiuſdem condi
tionis ſit hæres, cuius defunctus, vt l. hæres. de re iud. Præterea
autem dices fratres teneri virtute obligationis in eos tranſlatæ.
& hoc eſt falſum: vt ſ. dictum eſt. aut vigore cuiuſdam donatio
nis confirmatæ morte. quæ habet vim relicti. & hoc non poteſt:
cum pro futuro tempore nulla facta ſit traditio. l. papinianus.
18 ff. de dona. inter vir. & vxo. Fateor † tamen quòd ſi quid debi
tum eſſet contractum occaſione ſtudij in vita patris, dum tamē
honeſtè & licitè q fratres tenentur ſoluere de communi, per iu
ra. ſ. allega. eſt enim res æs alienum patris, vt l. ſed iulianus. §. pe.
19 ff. ad maced. & C. eo. tit. l. macedoniani. Sed pro † ſolutione con
trarij dic: quandoque pater aliquid pro filio incipit, vel filio inci
pienti cōſentit, ex quo & propter quod ad totius actus conſum
ptionem, & pro toto tempore, pater erat obligatus: & tūc onus
tranſit in hæredes: vt l. ſi filia nupta. §. idem ſcribit. ff. fami. erciſ.
& d. l. hæres ſocij. cū ſi. quandoque conſentit filio incipienti, ſeu
incipit ipſe aliquid propter qd' obligatur ad totū: & tunc eate
nus tranſit obligatio in hæredes, quatenus ipſe defunctus tene
batur, vt d. l. filium. de mune. & hono. & hic eſt caſus quæſtio
20 nis noſtræ. † Deinde quæro: pone quòd pater filio accipienti
b vxorem fecit expenſas in nuptijs[b], & alijs tempore diuiſionis:
frater vult quòd panni & alia ornamenta veniant in diuiſione.
quid iuris? Circa primū de expenſis in nuptijs dico q aliter fra
ter debet facere de ſuo proprio, non de cōmuni: niſi pater aliter
cauerit in teſtādo ff. de mune. & hono. l. iiij. §. fi. & ibi glo. tangit
21 iſtam quæſtionē. Circa ſecundū † de veſtibus & alijs ornamen
tis vxoris fratris, vtrum veniant in diuiſionem & collationem,
doc. dicūt: aut quærimus de veſtibus nubilibus, & alijs neceſſa
rijs ad vſum quotidianū: & illæ nō ſunt cōferendæ ſed ſunt pro
priæ mulieris, & ab initio fuit donatio inter ſocerū & nurū. l. ex
annuo. in prin. ff. de do. inter vi. & vxo. ad l. fal. l. vſusfru. §. fin. cū
ſua glo. & de pecu. l. peculiū naſcitur. aut de veſtibus & alijs or
namētis pretioſis & feſtiuis, & talia qualia ſunt veniant in colla

tione: remanſerunt enim ſoceri: vt l. mortis
cauſa. §. fi. ff. de dona. inter vir. & vxo. & de
pecu. l. illud veſtimētū. vbi videf pbari di
cta diſtin. nec pōt dici q morte ſoceri præ
dicta donatio fuerit cōfirmata: qa nō fue
rūt res donatæ ad vſum traditæ vt d. l. mor
tis cauſa. in fin. Præterea, poſito q fuerunt
donatæ morte ſoceri: cōſtante matrimo. nō
firmaref: vt l. cū hic ſtatus. §. oratio. & §. ſe.
ff. de do. inter vir. & vxo. Facit ad prędicta
l. fi. in prin. ff. ſol. mat. & ibi cōſuetū eſt dici
22 per doc. † Deinde q̄ro pater expēdit de re
bus filij de aduentitijs, in quibus habebat
vſumfructū. nunqd fratres poterūt impu
b tare hoc tēpore diuiſionis? Et videf q ſic,
c l. eū. ff. de vſufr, & qd' dicitur de viro in l. j.
§. ſed nec ob impēſas. de rei vxo. actio. Rñ.
ſic. Aut fuerūt expēſę neceſſariæ: & illę nō
poſſunt imputari: qa pater habebat neceſſe
facere: vt l. j. de bo. ma. & l. cū nō ſolū. §. vbi
autem. C. de bo. quæ lib. Aut loquimur de impenſis vtilibus. &
quidem tunc ſi pater fecit, vel impendit animo repetēdi, & hoc
conſtat: hoc caſu filio imputetur. argu. d. l. cùm de vſufruc. ſecū
dùm iura hodierna, ſecundùm quæ in aduentitijs inter patrem
& filium poteſt conſiſtere ciuilis obligatio, etiam ex ipſo contra
ctu. d. l. cùm non ſolùm. §. fi. & ad Trebel. l. iubemus. Aut dubi
tatur quo animo fecerit: & tunc aut impenſæ ſunt vſq ad fru
ctuum quantitatem. Et videtur pater ei donare: nec ſibi impu
tabitur: vt ea. l. §. ſin aūt res. expendendo enim in re filij vt apud
eū dimittere. Aut excedūt fructuū quātitatē: & videf donare eē
in dubio, ſed habere animū repetēdi, niſi in cauſa alimētorū. &
ſimili expēdiſſet. l. alimēta. C. de neg. geſt. niſi modicitas impen
ſæ faceret præſumi donationem: vt ff. de impenſis. l. omnimodo.
& de do. inter vir. & vxo. l. vtrū. aut facit impēſas voluntatis: &
tunc in caſibus, in quibus vtiles nō repetuntur, nec voluntariæ,
aliâs autem abraſio permitteretur ſine læſione prioris ſtatus: vt
l. in fundo. de rei vend. & d. §. ſed nec impēſas. Nec obſtat quod
dicitur de fructuario, & de viro faciēte neceſſarias impenſas: qa
vir habet dotē propter onera matrimonij: ideo non debet graua
ri alio onere impenſarum: vſufructuarius ſimplex habet ex alia
cauſa, vt qa ex cōtractu vel quaſi. pr̄ verò habet ex diſpōne le
23 gis cū hac condōne q ſuſtineat onera. † Deinde q̄ro: qd ſi pater
dedit filio pecuniā, aut res: an ipſa veniat cōmunicāda? Dic, aut
dedit ſibi vt habeat in peculio profectitio: & cōicat, vt l. certū.
ff. fami. erc. & de colla. l. ſi donatio. ij. Aut dedit animo donandi:
& tunc aut præceſſerunt merita filij: & ſic donauit vt filio extra
neo propter merita. & hic ſunt opi. glo. in d. l. ſi donatione tenet
q ab initio talis donatio non valet, ſed morte confirmaref. alia
gl. in auf. vnde ſi parēs. ff. de inoff. teſt. tenet q ſtatim valet, & fi
lio quæritur, ſicut alia aduentitia. Et hanc puto veriorē: qa hoc
videf filius ſuis laboribus q̄ſiuiſſe, pter ſeruitia q̄ pri fecit quaſi
extraneo cuicūq feciſſet, illud habuiſſet: & ſic eſt aduentitiū: vt
l. cùm oportet. circa prin. & hoc tenebat Iac. Bu. aut donauit ſi
bi filio, non propter merita præcedentia: & tunc eſt ſimplex do
natio: quæ vtrū veniat cōferēda, dic vt in auf. ex teſtamento. C.
de colla. aut dubitaf quo animo dederit: & tunc aut pater emit
nomine filij, & ſibi tradidit: & his duobus caſibus præſumitur
animo donandi: vt l. filiæ. ff. fa. er. & l. ij. ſi quis alte. vel ſibi. dixi
ſ. in iij. q. princi. & ſi præceſſerint merita præſumitur vt extra
neo, aliàs vt filio: vt no. in d. l. ſi donatione. Aut tradidit tantum,
nō autē ſuo nomine emit: & in dubio videtur dare vt habeat in
peculio: vt l. quod fructuarius. in prin. ff. de acqui. rer. domi. niſi
alia eſſent indicia ex quibus eſſet taliter præſumēdū: vt qa tradi
dit filio eūti in caſtris: vt l. circa. C. de caſt. pecu. lib. xj. Aut nomi
ne filij tantum emit, & nō tradidit: & idē: quia nō videt donare
ſed in peculiū profectitiū concedere: vt l. fi. ff. de pecu lega. De
24 inde † quæro[c]: qd ſi pater fecit filiū ſtipulari ab aliquo debitore
c ſuo: an pater videatur facere hoc animo donandi, vel videatur
vti ſolùm miniſterio filij. & q non videatur donare. facit l. ſi pa
ter in prin. ff. de do. In contrarium facit d. l. ſi. ff. de pecul. lega. &
de caſt. pec. l. j. Sol. Aut pater nomine filij ſtipulatus, vel emit. et
loquitur d. l. fina. de pecu. leg. quia tunc nullus actus traditionis

a ¶ Inuitis fratribus. Bal. in tract. q ſupponitur de duob9 fratribus ſimul habitantibus. nu. xix. tenet cōtrariā opi. quam iſte hic dixit in apoſt. ad Dy. in l. Lucius Titius. in v̄ſi. vt de cōi. ff. ad muni. & in addi. ad iſtū in l. j. §. nec caſtrenſe. in fi. in ver. nec tenebūtur hæredes. ff. de colla. bo. & in addi. ad Bal. in l. filię cuius. nu. xij. in v̄. ad muni. ff. de colla.

b ¶ Nuptijs. Vide Ro. cōſi. clxxij. Ber. Lan.

c ¶ Deinde quæro. Vide bar. ī l. fi. ff. de pec. le. & ibi Alex. in addi. quæ pōit plura ad materiā. Tho. Dip.

a ¶Tractatus dñi bal. vide quæ ſcripſi.ſ.in tract.Bar.de duobus fratribus.et iſtud prĩcipiũ valet & primò quærit pater emit libros vſq; ad §.primò quęro quid ſi filius, nõ fuit impreſſus ſed modo imprimitur. & iſtum tractatum perfectum inueni in xiij.vo.conſiliorum. in char.lxxiiij. in ſtudio excellentiſ. doc. Ia.de monte ſperello de Peruſio.Tho.Di.

interuenit in filio.arg.l.Papinianus.de do. inter vi.& vxo.aut pariter fecit ipſum filiũ ſtipulari,vel emere:& tunc dicit Oldra. ꝙ inſpiciendus eſt numerus liberorũ & quãtitas patrimonij patris,& quantitas quam filius ſtipulatus eſt, vel alius nomine ſuo cõtraxit,vtrum ſit parua vel magna, vt ſic his inſpectis videatur donare velle vel nõ. argu.ff.de legat. iij.l.ſi filio.de fun.inſtru.l. quæſitum.§.ſed quod Pompo.de dona.inter vir.& vxo.l.vtrum.& Iac.de Are. in d. l.ſi pater.de dona.&c.

Explicit tractatus de duobus fratribus inuicẽ habitantibus,expoſitus per do.Bar.

a *Incipit tractatus do. Bald.de Peru.de duobus fratribus ſimul habitantibus.*

ET primò quæritur. Pater emit libros filio ſtudẽti,deinde decedit pluribus relictis filijs. Quærit an hic filius debeat habere illos libros præcipuos an debeat conferre fratribus.Glo.quæ eſt in l. filiæ.C.fami.erciſ.dicit quòd debet habere præcipuos. Et hoc videtur probare duabus rationibus.Prima, quia omnimodo pro filio videtur hoc tacitè velle,& quaſi vltimum iudicium conferre in eum:vt d.l.filiæ.Secundò ꝙ hic videtur operari fauor ſtudiorum.ff.fa.erciſ.l.quæ pater.Tertiò videtur hic operari ratio: quia ob cauſam ſtudiorum pater emit,& illa cauſa non ſit finita ergo cohæredes ab eo nõ poſſunt amouere,ſeu aduocare libros ff.fami.erciſ.l.ſi filius Neratius.Quartò,quia pater habet neceſſe emere libros pro filio,ex quo eum miſit ad ſcholas, vt not. C. ad Maced.l.Macedoniani.Quintò quia ſicut arma quę dantur militi,ſunt præcipua eius.C.fa.erciſ.l.ſi filius.ſic & libri qui dãtur ſtuden.In contrarium videtur ꝙ ij libri empti ſint patris, ſicut reliqua empta per patrem:ergo pertinent ad omnes hęredes pro hæreditaria porrione.C.fami.erci.l.cæterum. Præterea, debet filius legitimam & partem ſuam cõputare, ſicut computat militiam ſibi emptam à patre.C.de inoff.teſtamẽ. l.omnimodo. §.fi.poſito ꝙ iſta eſſet donatio.non eſt donatio ſimpliciter, ſed ob cauſam affectione meritã.Et ideo imputatur in parte huius filij,ſicut donatio propter nuptias.C.de inoff.teſt.l.qm̃ nouellã. Nõ ob.d.l.ſi pater.ver.filius.ſi imputat ſibi ſumptus ſtudij:quia intelligitur in ſumptibus ſtudio conſumptis:vt eſt victus,& veſtitus.ſecus in libris qui extant:cùm quales ſunt,tales debent ſibi imputare,vel conferre ſecundùm Gul.primã opi.tenet Dyn. ff.de colla.bonorum.l.j.§.ſed nec caſtrenſe.de hoc not.Cy.C.de colla.l.frater ſed Bar.dicit:aut pater ſolũ emit nomine filij, nec tradidit,nec expreſsit ſe donare filio:et tunc dicti libri ſunt proprij patris:vt l.j.C.de caſtren.pe.lib.xij.requiritur enim traditio vt videatur donare.C.ſi quis alteri vel ſibi.l.ij. Aut emit nomine filij,& tradidit ſibi vel ſe donare expreſsit: & tunc aut filius aduocatus eſt,vel doctor,aut ſcholaris,primo caſu,dicitur quaſi caſtren.quia doctor vel aduocatus dicitur militare. C. de aduo.diuerſo.iud.l.fori.& l.aduocati.ideo non conferuntur:vt d. §.neq; caſtrenſe.& C.fa.erciſ.l.ſi filius.Secundo caſu,aut cõpleuit ſtudium in vita patris:& ſic incip. quaſi militare:& efficitur quaſi caſtrenſe:& confirmatur illa donatio.ff.de dona.l.dona.§. patri.& C.de dona.l.emancipati.Aut pater deceſsit antequam filius ſtudium compleret, & militiam adimpleret:& tunc non poteſt dici quaſi caſtrenſe:quia conditio perſonæ non patitur: quia non reperitur in iure ꝙ ſcholaris dicatur militare ſed tantũ magiſtri.C.de fun.li.l.ij.lib.x.facit quod no.C.de iuriſd. om. iudic.l.fi.& ideo tunc debet diſtingui,ſicut fit in alia ſimplici donatione:quia aut erat emancipatus,aut poſtea emãcipauit libris non ademptis:& non debet conferre:quia confirmata eſt donatio,& pater non poteſt reuocare:vt dicta l.emancipati.& §.ſi pater.etiam niſi alia ſimplex donatio eſſet conferenda quod not. Cyn.C.de colla.aut.ex teſtamento.hoc caſu tamen fauore ſtudij ceſſabit collatio:vt dicta l.quæ pater.Aut nõ fuit emancipatus:& tunc ſi talis donatio fuit morte confirmata, non debet cõferri:vt hic,ſ.ſimpliciter reuocatur:tunc debet cõferri ſecundùm Bart. ſed Oldra. dicit ꝙ in dubio pater videtur donare:an autem ad vſum tantùm ſit donatum debemus recurrere ad coniecturas quæ poſſunt percipi numero liberorum & facultatum patris:arg.de leg.iij.l. ſi filiæ.vbi per Oldra. & de fundo inſtru. l.quæſitum.§.Papinianus.de dona.inter virum & vxorem.l.virum. Aut conſtat de donatione: & tunc ſi filius erat emancipatus,ſtatim valet donatio,aut poſtea emancipatur, & confirmatur emancipatio:& tunc aut eſt doctor:vel aduocatus viuo patre.& confirmatur quaſi tranſit in ſpeciem quaſi caſtren. peculij,aut pater primò decedit quam hoc contingat, & cõfirmatur donatio morte partis niſi fuerit reuocata:vt d.l.fina.& omnibus iſtis caſibus iſte ſtudens habet libros precipuos fauore ſtudiorum.Sed ſi non conſtat de donatione,licet conſtet de receptione,& aſsignatione,videtur tunc eſſe recurrendum ad diſtinctionem Oldra.& ſecundùm eum videtur limitanda d.l.filiæ.Nam in parua expenſa præſumitur donatio, ſed in magna quæ fortè maiorem partem patrimonij eximit: quia fortè habet multos alios filios,non præſumitur donatio. & hæc opin. videtur mihi multum æqua.Secũdò quæro:pater miſit filiũ ad ſtudiũ, & deceſsit:an debeat filius perficere ſtudium cõibus ſumptibus, an proprijs.Et videtur ꝙ cõibus:quia munera cœpta debẽt perfici de cõmunibus,licet noua nõ poſsint inchoari.ſ.fa.er.l. ſi filia.§. idem ſcribit.& not.glo.de mune. & honoribus.l. qui originem. §.fi.de colla.bo.l.j.§.ſed an ij.Et ibi videt̃ hoc tenere Dyn.& ad munici.l.mitius.§.idem ſcribit.& ibi p d.Franciſcũ: quia hæres mandatarij, tutoris, & ſocij tenentur expedire negotia cœpta. ff.pro ſo.l.hæres ſocij.& de nego.geſt.l.nam & ſocius.§.ſi viuo. Contrarium determinat Bar.& reprehendit Dy. Nam factum patris erga filium incœptum, eatenus obligat patris hæredem, quatenus ipſe pater erat de neceſsitate obligatus probatur.ff.de mune.& hono.l.filium.coniuncta l.honores.§.is qui.de decuri. hoc mõ decurionatus eſt principium ad alios honores ſiue dignitates:vt dicto §.is qui.& tunc ſi pater conſenſit decurionatũ ſucceſſores non tenentur de alijs muneribus poſt mortem:ſic in propoſito licet pater conſentiat in principio ſtudij:tamẽ poſtea non tenebatur neceſſariò proſequi:ergo nec eius hæredes. Præterea,hoc probatur expreſsè in d.l.ſi filia.§.idem ſcribit. Nã eatenus hęres tenetur,quatenus pater erat obligatus:ſed hic pater non poterat cogi ad proſequendum ſtudium:ergo nec eius hæres,cùm eadem conditione ſit hæres,cuius erat defunctus:vt ff. de regulis iuris.l.hæres.Præterea aut dices fratres teneri vigore obligationis in eos transfuſæ:& hoc eſt falſum,vt dictum eſt ſuprà.aut vigore cuiuſdam quaſi donationis,cõſiderato quòd habet vim relicti.Et hoc non poteſt eſſe,cùm pro futuro tempore nulla ſit perfecta traditio:vt ff.de donationi.inter virum & vxorem.l.Papinianus.fatetur tamen domin. Bartol.quòd ſi debitũ occaſione ſtudij eſſet factum in vita patris:dum tamen eſſet honeſtum & licitum quòd fratres tenentur ſoluere per iura ſuperius allegata.& ſic intelligitur ff.ad Macedonian. l. ſed & Iulianus.§.quod dicitur.& dicta l. Macedoniani.& diſtinguendo ſic concludit.Aliquando pater aliquid incipit pro filio,ſeu filio incipiente conſentit, propter quod obligetur ad conſumandum totum actum:& tunc tale onus tranſit ad hæredem: vt l.hæres ſocij.§.idem ſcribit.ff.pro ſoci.præallegata. Aliquando cõſentit filio incipienti,ſeu ipſe incipit aliquid,propter quod non obligatur ad totum:& tunc eatenus tranſit obligatio ad hæredem, quatenus ipſe defunctus tenebat̃:vt dicta.l.ſi filius.& iſte caſus eſt quæſtionis noſtræ ſecundùm Barto.in ſuo tracta.quod no. Cõcludo ergo quòd ſi vult perceptio ſtudium. expendat de parte ſua non de parte fratrum:quia operis perceptio non eſt contracta obligatio pro toto tempore, ſecundum eum. Quod ego concedo,ſcilicet quòd non ſit contracta obligatio pro toto tempore.& hoc dicit Dynus.ſed hoc verum officio iudicis contineri:quia medium & finis habet quodam modo probabilem:& quodam modo neceſſariam conſequentiam ad princip. Vnde ſicut ipſe pater cogitur alere filiũ in ſtudio: & emere ſibi libros ex quo miſit eum ad ſtudium ,vt nota in dicta l. Macedoniani.Ita breuiter quod neceſsitas poſt mortem patris tranſmittitur ad hæredes. Non dico quod hæredes patris tenentur donare libros: quia niſi pater tenebatur, ſed quod pater tenebatur emere,& ſibi mitti ad ſtudium: & aſsignare ad vſum facti,retẽta ſibi proprietate librorum pro hæreditaria parte: & hoc ſi ſtudens eſt ita pauper quod de ſua parte non poteſt habere: ſumptus

ſumptus ſtudij.ſi enim ex proprijs reditibus haberet vnde ſtuderet: fratres etiam indiuiſam ſubſtantiam poſsidentes nihil tenentur conferre de proprio argu.ff.de pet.hær.l.fina. Finaliter tamen puto ꝙ opin.Bart.ſit verior de iure ꝙ̃ opi. Dyn.quia nec tempus ſtudij,nec eius ſumptus limitatur neceſſarium, & certum à iure:& ideo non poſſumus eam mereri in vita patris. Et licet opi.Dyn.eſſet neceſſaria in ſumptibus ſtudij: tamen ſi iſte peracto ſtudio intendit doctorari: quia iſte nouus actus de neceſsitate ſtudij non infertur, iſte qui vult doctorari tanquam aggrediens nouum actum debet doctorari proprijs ſumptibus: argu.ff.de legat.iij.l.ſeruus lega.§.ſi ex officio. Tertiò, quæro ſi pater fecit ſumptus in nuptijs pro filio capiẽte vxorem, & mortuo patre,alter frater vult quòd pecunia expenſa, & alia ordinamenta veniant in diuiſione,vel ꝙ frater pro quo iſti ſumptus ſunt facti, imputet in propriam partem quæritur quid iuris.Reſpon.ꝙ licet pater expenderat in nuptijs filij, quatenus iſta expenſa conſumpta eſt nõ debet filio imputari.& ſi alter frater vellet dicere,ego volo ducere vxorẽ, & tantundem expendere de communi non auditur: quia pater non expendit de communi patrimonio liberorum, ſed de ſuo proprio in quo filij nondum habebant aliquod ius. & hoc eſt verum: niſi pater aliter cauerit in teſtamento.ff.de mune.& hono.l.iij.§.fin.Sed circa veſtes, & alia ornamenta vxoris an veniant,dic:aut loquimur de veſtibus quotidianis & neceſſarijs ad vſum quotidianum: & non ſunt conferenda:& ſunt propriæ mulieris,& à principio tenuit donatio inter ſocerum & nurum: vt ff. de donationibus inter virum & vxorem.l.exactio.& ff.ad legem Falcidiam.l.ij.§.dos.de vſufructu.cum ſua gloſſa.Aut loquimur de veſtibus & alijs ornamentis pretioſis & feſtiuis:& illa qualia nunc ſunt, ſunt conferenda:nam remanſerunt.ff.de donationibus inter virum & vxorem.l.mortis ſuæ cauſa.§. fina. & probatur hæc diſtinctio. ff. de pecul.l.id veſtimentum.Nec poteſt dici quòd hæc donatio morte ſoceri ſit confirmata:quia non fuerũt res donatæ,ſed ad vſum traditæ,vt d.l.mortis ſue cauſa.in fine.Pręterea poſito quòd fuiſſet donatio,non confirmatur morte ſoceri, conſtante matrimonio inter virum & vxorem ſiue filium. ff. de donationibus inter virum & vxorem.l.cùm hic ſtatus.§.ratio.& §.ſequenti. facit ad prædicta.ff.ſoluto matrimonio. l. penultima. ſecundùm Bartolum.& ff.commodati.l.ſunt certa.§. interdum. plenè dixi in d.l. penultima.§.j.Quartò quæro,pater expendit in rebus aduentitijs filij.modò filius tempore diuiſionis habet eas res præcipuas. quæritur quid iuris de ſumptibus,an fratres poſsint eas ei imputare tempore diuiſionis. Reſpondeo ſecundùm Bartolum. an fuerunt ſumptus neceſſarij,quos pater habebat neceſſe facere: & tunc pater non poteſt repetere,nec hæredes eius poſſunt imputare.C.de bon.mat.l.j.de bonis quæ libe. l. fina.§. vbi autem. Aut non erant neceſſe patri,ſed permiſſa,vt quia in re filij plantauit videam,vel domum ædificauit,vel fecit alios ſumptus: & tunc aut ad perpetuam vtilitatem: & habetur ratio huius ſumptus:quia ratione aduentitiorum inter patrem & filium poteſt conſiſtere ciuilis obligatio,etiam ex quaſi contractu:vt d.l. fina. & fin.& C.ad Trebel.l. iubemus. Et hoc ſi pater fecit illud animo repetendi.ſecus ſi non animo repetendi, nolens filium ſibi obligare:argu.ff.de condi:& demonſtr.l.ſi in area.& ff. commu. diuid.l.in hoc iure.circa medium. Sed ſi dubitatur quo animo fecit:tunc dicit ipſe quòd paruos ſumptus dicitur facere animo donandi:argu.ff.de dona.inter vir.& vxo.l.ſi ſeruus communis. Sed in magnis:aut ſunt in quantitate fructuum,& tunc videtur ei donare:argu.d.l.fin.§.ſi autem res. Nam expendere in re filij, videtur apud eum dimittere. Aut ſunt vltra fructuum quantitatem:& non videtur donare.& in dubio videtur habere animũ repetendi,niſi in cauſa alimentorum,vel ſimili expendiſſet.C.de nego.geſt.l.alimenta.Sed ſi non ſunt ad perpetuam vtilitatẽ,ſed ad fructuum vtilitatem: hic nulla patri vel hæredi eius competit repetitio: quia onera pertinent ad eum.& idem in eo quod expendit pro datijs,& collectis,cùm habeat vſumfructum.ff.de vſufruc.l.ſi pendente.§.ſi quis.& ff.de impen.l.nec ſtipendium.

Quintò quæro quid ſi pater fecit filium ſtipulari ab aliquo ſuo debitore,an videtur hoc facere animo donandi: an videtur vti filij miniſterio.& quòd videatur donare.facit .ff. de donatio. l.cuncti.§.fi.& l.ſi pater.in princip. In contrarium facit ff. de pecu.l.fi.& C de caſtr.pecu.l.j.lib.xij.Sol.Old.& Bart. inſpici decet numerus liberorum,& quantitas patrimonij patris, & quantitas quam filius ſtipulatus eſt,vel aliàs contraxit:et quia aut eſt parua vel magna:& his inſpectis videtur donare vel non: argu. ff.de leg.iij.l.ſi filiæ.cum ſimi.Et idem tenet Iac.de Are.in l.ſi pater.Non obſtat l.fi.de pecu. vel quia ibi nullus interuenit actus filij,vel traditionis in filium:ſed hic interuenit obligatio filio cõtracta,quæ in iuribus pro quaſi traditione habetur:vt not.C. de dote cau.non nu.l.ij.Sed ego puto vt videatur adhibitus filius, vt miniſter ſi eſt filius in poteſtate. Sed ſi eſt emancipatus: quia per eum non quæritur patri, videtur adhibitus vt commodum ſentiat,& ſic vt donatarius:vt d.l.auia.§.fin.& arg.ff.de dona.inter virũ & vxo.l.mulier.Sed in dote fauore dotis, ne remaneat mulier indotata,nunq̃ filius præſumitur adhibitus ad ſtipulandum vt donatarius.ff.ſol.mat.l.quæ dotis. ſed quando mãdatur ſtipula.præcedit:quia mãdatum eſt procura. & in dubio eſt ſimplex procurator non in rem ſuam, nec præſumitur donatio.ff. mand.l.idemq;.§.ſi tibi.& facit quod no.ff.C. de dona. inter vir. & vxo.l.ſi filij tui.& per Cy.C.de iure dot.l.ij.& de leg.iij.l. cùm quis decedens.§.nuptam.per Dy.Vſq; huc do. Bal. repilogauit aliquas quæſtiones tractatas per dominũ Barto.in ſuperiori tractatu.hic verò idem Bal.incipit quærere. Hucuſq; non fuerunt impreſſa.modò ſequitur tracta.Bal.qui fuit aliàs impreſſus.

1 ☞ *Filius impendens circa perſonam patris,eo uiuo non petit à cohærede iudicio familiæ erciſcundæ.*

2 *An actione negotiorum geſtorum remiſsiuè.*

Filius,qui uiuo patre res ipſius patris conſumpſit,ſurripuit, & dilapidauit: an patre mortuo tanto minus accipere debeat: & id quod conſumpſit in ſuam partem computare,ſi inſtituti ſunt filij hæredes.& nu.34.

3 *Si pater ſe obligauit pro filio,an totum ſolui debeat de parte filij.*

4 *Pater ſi dilapidauit,& conſumpſit bona aduentitia filij, an filius à fratribus emendationem recipiat.*

In aduentitijs inter patrem & filium cadit efficax obligatio.

5 *Legatum ſi ſit à matre quæ prohibuit patri quæri uſumfructum an ualeat. & ſupra, in tracta.Bar.nu.14.*

6 *Si unus fratrum cum pecunia communi facit mercantiam & lucretur, quando tale lucrum debeat alijs communicare,& quid de damno.nu.8.& 22.*

7 *Tutor negotians cum pecunia communi pupilli quando teneatur lucrum communicare pupillo,& uideatur nomine proprio,uel communi gerere. & quid de damno. nu.8.*

9 *Si unus duorum fratrum ſimul habitantium poſt mortem patris facit debitum,non ſoluitur de communi,niſi ratione communis utilitatis ſit contractum.*

10 *Dos recepta per alterum fratrum non reſtituitur de communi, niſi probetur uerſa in communi.*

11 *Condemnatio ſoluta per alterum fratrum non ſoluitur de communi.nume.30.*

12 *Frater debet militare ſuis ſumptibus,non de communi.*

13 *Frater maritat filiam de proprio,non de communi.*

14 *Si fratres ſtant ſimul,& unus eorum lucratur & neſcitur unde ueniat, præſumitur de iure communi lucrari,& communicantur.*

15 *Fratres ſi ſunt ſocij omnium bonorum,lucra & damna communicari debent.*

16 *Si unus ex duobus fratribus ſocijs omnium bonorum emit gabellam, & promittit pœnam alter,qui non emit,contrauenit,neuter ipſorum incidit in pœnam.*

17 *Duo fratres ſimul ſtantes,an uideantur contrahere ſocietatem,& quam.*

18 *Tutor authorans pupillo in his quæ fiunt per actum uerbi debet loqui: ſecus in his quæ procedunt per factum fieri.*

19 *Fructus ex cultura prouenientes cultiuata per fratres,quorũ unus habebat duos filios, debent per capita diuidi.& j. nume.35.*

20 *Si ex duobus fratribus, unus diues, qui poſuit pecuniam in ſocietate: alter pauper,qui poſuit operam,& totum perijt: pauper tenetur ad dimidiam pecuniæ.*

21 *Fratres ſimul habitantes ſi non negotiantur, non præſumuntur ſocij.*

22 *Si fratres ſimul habitant,uel patruus & nepotes & unus negotiatur,alter non: quando præſumantur ſocij.latè ſ.nume.6.& 7.*

23 *Fratres præſumuntur ſocij quando ſimul habitant & ſimul negotiantur.*

24 *Damnum contingens in perſona unius ex fratribus caſu fortuito, an ſit commune.*

25 *Fratres ſeorſum habitantes, ſi ſimul negotiantur, præſumuntur ſocij.*

26 *Fratres ſeorſum habitantes, & uiuo patre negotiantur, & lucrum communicant,an præſumantur ſocij.*

27 *Lucrum proueniens alteri fratri, uel ex ſucceſsione uel propter ſtatutum quod non communicatur.*

28 *Alter ex fratribus ſi ſunt ſocij poteſt capi pro debito alterius ſi eſt contractum nomine ſocietatis.*

29 *Sumptus facti per alterum ex fratribus tam in eius perſona quam filij uel filiæ ſunt ſocij omnium bonorum fiunt de communi.*

30 *Condemnatio iniuſtè facta debet de communi ſolui, ſi ſunt ſocij generales: ſecus ſi eſt facta licitè: quia de proprio condemnati.ſ.nume.11.*

31 *Si pater fecit ſumptus pro uxore alterius ex filijs: uel ſoluit condemnationem pro filio: an imputetur in eius partem.*

32 *Veſtimenta, annuli, & perlæ quæ fecit pater nurui, filij imputantur in partẽ filij pro eo quod nunc ualeat: non pro eo quod fuerunt emptæ.*

a ❡Quæro primò. Vide Bar. in l. Titiũ & Mæuiũ. §. altero ff. de admi. tut. & ibi apoſtillã. i verbo, & ideo. Thomas.

36 *Filius expendens lucrum undecun que proueniens in paterna familia, id non repetit.*

37 *Frater præſumitur amicabilior ſibi quàm fratri, cum quo non habitat. & nu. 38.*

1 Primo quæro. †quid ſi filius im-
pedit ſe circa per-
ſonam patris eo viuo: an à cohærede recuperet. Reſpon. ꝙ id ꝙ
eo viuo geſtum eſt, nõ venit in iudicio familię erciſcũdę. l. puto.
§. ſed & ſi. & l. qđ hæres. §. pen. ff. fa. erciſ. Sed an poſsit recupera
re per actionẽ negotiorũ geſtorũ. dixit de neg. geſt. l. ſi filius pro
2 patre. Sed qđ ſi filius† non geſsit negotia patris, ſed viuo patre
res patris dilapidauit, & cõſumpſit, & ſurripuit, & luſit, & poſtea
deceſsit pater omnibus filijs hęredibus inſtitutis: qualiter fratres
dicunt ꝙ tanto minus accipiat, & ſuam partem cõputet: an poſ-
ſunt ad hoc eũ cogere? Videtur ꝙ nõ: ꝗa damnũ datũ in vita pa
tris nõ venit in iudiciũ familiæ erciſcũdæ. in d. l. & puto. §. ſed &
ſi. Item pater videtur ei remittere ex coniunctione perſonarum:
vt ff. de proba. l. Procula. Et ideo videť ꝙ licet pater nil dixerit in
teſtamẽto: ꝙ fratres nõ poſſunt aliquid petere: vt d. l. omnimodo.
C. de inoff. teſta. in fi. l. in contrarium videtur ff. de pac. l. tres fra-
tres. Sed dic ſecundũ Guli. aut filius iſte erat emãcipatus: & tũc
ſiue conſidereť crimẽ, ſiue pœna, ſiue obligatio, ſiue cõſtitutio:
omnia iſta ſtatim ſunt nata: vt ff. de furt. l. ſi ꝗs vxori. §. j. ideo cũ
actio fuerit quæſita patri, ipſo moriẽte tranſiuit ad hæredẽ. ff. de
priua. deli. l. j. & ideo ad quẽlibet ꝓ hęreditaria portione eſt quæ
ſita. C. de hæredi. actio. lege ſi adulta. ſed ſi ille filius erat in pote-
ſtate: tunc actio non erat nata, ſed obligatio naturalis: vt d. lege,
ſerui & filij. & dicit ipſe Guli. ꝙ cùm non fuerit actio nata, ſed
tãtùm pater naturaliter obligatur, ꝙ hæredibus nõ ſubuenit iu-
re actionis, ſed ope exceptionis compenſationis, ſi fortè alij per-
cepiſſent fructus vltra quã deberent. & ideo ſi agant cõdictione
indebiti, poterunt opponere compenſationẽ. ff. de cõdic. indeb.
l. frater à fratre. in princ. ff. de compẽſ. l. id quod natura. ff. de ne
go. geſt. l. iij. §. ſi pupil. Et intelligo ꝙ veniant in compenſatione
ſolùm ſimplum, non duplum vel quadruplũ, ſecundùm Guli. ar
gu. ff. pro ſoc. l. ſi id quod. §. ſi filius. ff. fami. erciſ. l. ſi duplo com-
miſſo. Non obſtat l. tres fratres. quia ibi factum fuit furtum poſt
mortem patris: vt C. famil. erciſ. l. aduerſus. de quo per Guli. in
3 lege certi iuris. eod. titu. †Sed quid ſi pater ſe obligauit pro filio,
an totum ſolui debeat pro parte filij. Reſpond. non, ſed omnes
debent ſuſtinere: vt d. l. ſi filius. §. idem ſcribit. & §. Neratius. &
ff. de mune. & hono. l. iij. §. fina. ſecundùm Guli. in d. lege, certi.
hoc verum ſi pater ſuſcepit in ſe obligationem filij, ductus pie-
tate paterna. C. de cap. l. liber captus. ſed ex neceſsitate dictante
ſtatuto pater fuit captus pro filio. Dic vt not. C. decur. ſuper ru-
bri. lib. x. tunc non præſumitur patris liberalitas erga filium, ſed
præſumitur quædam neceſſaria geſtio negotiorum. arg. d. l. nam
& ſeruus. in princip. ff. de nego. geſt. Nam in neceſsitatibus ne-
mo liberalis exiſtit. ff. de ali. & cib. lega. l. rem legatam. Ex iſta er
go geſtione eſt naturalis obligatio inter patrem & filium, quæ
tranſit ad hæredes. Et facit ad prædicta ff. de libe. cau. l. agitur, in
ſui ratione. & quod not. docto. de eo, qui cogitur ſoluere condẽ
nationem alterius: vt l. ij. §. fin. ff. de verb. oblig. & quidam ponũt
4 in lege. iiij. §. Cato. eod. titu. †Sed quid ſi filius habet bona aduẽ
titia, & pater ea dilapidat & ea conſumat: filius vult ea emenda-
ri à fratribus: an poſsit? Et videtur quòd non: quia non cadit in-
ter patrem & filium, etiam ex iuſta cauſa, naturalis obligatio: &
ideo lex ſtatuit quòd tali patri auferatur adminiſtratio, non au-
tem interponatur cautio. l. Imperator. ff. ad Trebel. & arg. ff. de
ſent. paſ. l. fi. In contrarium videtur. nam inter patrem & filiũ ca-
dit efficax obligatio ex cauſa aduentitia: iuxta no. ff. de fideiuſ. l.
ſi quis pro eo. §. j. hic ergo naturalis obligatio tranſit ad hæredẽ
patris ſaltem in ſimplum. Si autem pater non habet vſumfructũ
quia ille qui legauerat, prohibuerat vſumfructum quæri patri.
C. de bo. quæ libe. auť. excipitur. & tunc quia pater deliquit præ
ciſe in re aliena, tenetur vt quilibet extraneus. & ſic tenetur filio
emancipato, vt dixi C. de dol. l. ſi ſuperſtitis. Sed ſi pater habet
vſumfructum rei: tunc debet diſtingui modus dilapidationis:
quia aut concernit ſolos reditus, aut rei perpetuam deterioratio
nem, vel intolerabilem etiam læſionem. Primo caſu non tenetur
pater: quia de eo quod committit circa reditus, non tenetur filio
reddere rationem. C. de bo. quæ libe. l. cùm oportet. §. cum autẽ
ꝗa nõ teneť hos fructus filio cõſeruare. Sed ſi pr̃ rei ſubſtantiam
diſsipat: tunc tenetur de eo reddere rationẽ: vt l. fi. §. cũ tacita. C.
de bo. quę libe. ꝗa teneť ſecũdũ iſtam rationẽ proprietatẽ ſeruare
filio illę ſam: ideo in matre dilapidãte bona filij, in quibus habet
vſumfructum: diſtingue eodẽ iure. C. de ſecun. nup. l. hac edicta
5 li. §. omnibus. Sed iuxta prędicta† incidenter quæritur, mr̃ reliqt
filio legatum, & prohibuit patri quęri vſumfructum: an poteſt
hanc legem in legato ponere. Barto. mouet hanc quæſtionem in
dicto tractatu. & gl. in auť. vt lice. mat. & auiæ. dicit ꝙ patri non
quæritur vſusfructus, cùm diſpoſitio valeat: quia per hoc nõ gra
uatur filius: imò eius conditio fit melior. ff. de vulga. & pupil. l.
cum ex filio. & C. de inoffi. teſta. l. filius matrem. ſed tex. in d. auť.
tam in rubro quàm in nigro, innuit expreſſe contrarium: quare
Bart. dicit aut eſt filius inſtitutus ſub conditione ſi pater renun-
ciet vſumfructum, & valeat inſtitutio: vt d. l. ſi filius matrem. &
exiſtente conditione per patris renũciationẽ, certum eſt qđ pa-
tri non quæritur amodo vſusfructus: quia pater renũciauit. Aut
inſtitutio eſt pura, ſed per modum præcepti adijcitur, ne ad pa-
trem perueniat vſusfructus: & tunc filio adeunte pater habebit
vſumfructum in legato, in quo teſtator nequiuit talem legem
imponere. Nam non poteſt facere quis, quin leges habeãt locũ
in ſuo teſtamento. Sic intelligit Barto. text. auť. Sed dic quod iſta
diſtinctio non eſt bona: quia quod non poteſt fieri per mo-
dum diſtinctionis lege prohibente non poteſt fieri per modum
conditionis. ff. ad leg. Falci. leg. ſeius & Augerius. Item in pri-
mo membro non dicit verum: quia cùm conditio non ſit pote-
ſtatiua, teſtamentum eſt nullum ratione præteritionis: vel ſaltẽ
oportet quod conditio remoueatur de medio, & inſtitutio rema
neat pura. C. de inoffi. teſt. l. quoniam in prioribus. Tenet ergo
ſimpliciter gloſſ. ꝙ licet vſusfructus quæratur patri teſtatore ta-
cente, & rem admittente ex improuidentia legis: ſecus tamẽ eſt
ſi ipſe teſtator prouidet: vt d. auť. excipitur. Et ſi dicas etiam legi
timę non poteſt imponere legem. Reſpond. verum eſt de lege
grauaminis: ſed fauoris ſic. Item non imponitur legitimę, ſed pa
tri, cui ab vxore non debetur legitima. & ita concludo. Circa ſe
cundam partem huius tractatus, ſcilicet de his quæ contingunt
a poſt mortem patris. Quæro primò [b] † ſi vnus fratrum cum pe-
6 cunia hæreditaria facit mercantiam, & ex his lucratur, an debeat
alijs cõmunicare. Sol. huius quæſtionis patet ex his quę dixi C.
cõmu. vtri. iudi. l. ſi. patronus. & videndũ eſt an faceret nomine
cõmuni. an ꝓprio. Et cũ iſta q̃o de facto cõtigiſſet, dicit Bart. ꝙ
fecit ſibi oſtendere librũ rationũ, in quo continebať ſic in princi
pio hic eſt, liber mercãtię Petri, & fratrũ tali loco. Et ex hoc dicit
apparere ꝙ fecit nomine cõmuni mercãtiã: arg. ff. de nego. geſt.
l. Neſennius. & ideo lucrũ erit cõmunicandũ. Sed ſi hoc nõ ap-
paret, nec alteri fratri erat tutor vel curator: & tũc lucrũ debet eſ-
ſe ſuũ proprium. ff. de admini. tut. l. Titiũ & Meuiũ. §. altero. ſed
ſi tutor eſſet vel curator tunc lucra quę faceret ex paterna pecu-
nia, debent eſſe communia. ſecus lucro quod fiet ex pecunijs re
dactis ex mercãtia, cum quibus aliquid ſibi emit. Nam pecunia
redacta ex mercantijs cõmunibus non eſt cõmunis, vt dicit gl.
7 in d. l. ſi patronus. Et ꝑdicta, quæ dixi† in tutore, & curatore, dic
tunc eſſe vera ſi conſtat prius ꝙ fecit nomine proprio. Nam in
dubio pręſumitur facere nomine cõmuni ratione officij, & com
munionis: arg. ff. quando ex fac. tut. l. poſt mortem. §. j. quod hic
aliter non examino. ſed Bart. in d. §. altero. dicit ꝙ cùm tutor fa-
cit id quod tenetur, nec poteſt facere pro pupillo: prę ſumitur fa
cere nomine proprio. Sed quando facit quod poteſt facere nomi
ne cõmuni, tament teneť facere nomine cõmuni ſi non vult, prę
ſumitur facere nomine proprio. Sed tutor non tenetur facere ne
gotiationẽ, niſi teſtator pręcepiſſet: imò pecuniam conuertit in
emptionẽ prędiorum, quę non ſubiacent periculo caſus fortuiti:
vt in auť. vt hi qui ſe perhi. res mi. hab. ob. §. quoniam. & ff. de ad
mi. tuto. l. ita autem. in prin. & regula eſt ꝙ quando poteſt facere
nomine ſuo vel pupilli, ſimpliciter faciendo intelligitur nomine
ſuo. Nec obſtat l. poſt mortem. quia illud intelligitur quãdo fa-
cit mentionem tutelæ, ſecundùm Sed poteſt dici quòd aut iſte
tutor negotiabatur nogotiatione inſolita patri pueri: quia pater
pueri nunquam fuerit mercator: & tunc in dubio videtur nomi
ne proprio gerere: quia in dubio non pręſumitur in culpa: quia
quędam culpa eſt agendi negotio inſolita. ff. de nego. geſt. l. ſi ne
gotia. Aut continuat negotia ſolita, nõ autem aggreditur inſoli-

ta: vt ſi erant duo fratres, qui faciebant inſimul mercantiam, &
vno defuncto alter cõtinuat ſuperſtitibus filijs fratris indiuiſam
ſubſtantiam poſsidentibus: & tunc videtur eodem modo conti-
nuare: vt ff. de nego. geſt. l. nam & ſeruus. §. ſi vitio. quia à primor
dio tituli poſterior probatur euẽtus: vt C. de impo. lucra. deſcri.
l. j. lib. x. arg. d. l. filiæ. §. Neratius. & ff. pro ſoc. l. rationem. & l. ora
tionem. §. mortis. verſi. Seiæ. Sed ex re communi nõ diſtinguitur
an ex prima inchoata aliquid peruenerit, an ex ſæpius repetita:
quia natura huius actionis eſt, vt id quod poſteriori loco ſequiť
ſemper loco prioris ſubrogetur. ff. de pig. l. qui tabernam. in prin
8 ci. Sed hic quæro, dictum† eſt de lucro: quid de damno? Reſpõ.
ſi proprio nomine facit, eſt proprium. ſed ſi nomine communi:
tunc aut eſt aggreſſus ſolita diſcretè operando, ſicut diligens pa
terfamiliàs: & tunc damnum eſt commune, quod incidit in re
communi, aut inſolita inchoando: & tunc imputet ſibi: vt d. l. ſi
negotia. & not. in d. §. quoniam. in glo. quid ergo. Ita dicit Bart.
in d. §. ſi altero. In dubio autem dicitur ꝙ quando videtur facere
nomine communi, idem enim eſt ac ſi expreſſe communi nego
tiatur: argu. ff. de inſtitu. l. Lucius. ſi præſumeretur facere nomi-
ne proprio, ſibi imputetur. Nam ſicut non diuidit lucra, non de-
bet communicare damnum: argu. l. pro ſoci. l. ſi non fuerit. §. Ari
9 ſto. Et nota† ꝙ de materia duorum fratrum ſimul habitantium.
not. in Spec. in titu. de iudi. §. ſequitur. vbi dicit ꝙ ſi ſunt duo fra-
tres, & vnus facit debitum, poſt mortem patris non debet ſolui
de communi, niſi ratione communis vtilitatis ſit cõtractum, vel
ratione ſocietatis: quod non præſumitur, niſi probetur. in eodẽ.
10 §. verſi. quod ſi duo. Item dicit† quòd ſi vnus ex fratribus reſti-
tuit dotem: non reficeret de cõmuni, niſi quatenus probatur ver
ſum in rebus communibus, vt eo. §. ver. quid ſi commune. Item
11 dicit† ꝙ ſi vnus ex fratribus ſoluit condemnationem occaſione
delicti, damnum eſt proprium, non commune. eod. §. verſi. quid
12 ſi aliter. Item dicit †ꝙ ſi vnus militat, debet militare ſuis ſumpti
13 bus, non de communi. eod. §. verſi. quid ſi vnus. Item† ꝙ ſi vnus
fratrum habet filiam maritandam, debet eam de proprio marita
re, non de communi. eod. §. verſic. quid ſi vnus ex fratribus. niſi
aliud inter eos eſſet conuentum: vt ff. pro ſoc. l. ſi ſocius pro filia.
14 Item dicit† ꝙ ſi fratres diuiſerunt, & quilibet ſtat per ſe, quilibet
ſibi lucratur, mercatur, & negotiatur: ſed ſi ſtãt ſimul, & alter eo-
rum cum pecunia lucratur & neſcitur vnde veniat, præſumitur
de communi emiſſe, & lucrũ debet communicari. eo. §. ver. vt ſit
autẽ. Sed cur hoc? dic vt dixi in d. l. patruus. declarando intelle-
ctum illius l. & d. §. altero. & vide Spe. in d. §. quid ſi alter. Et præ
dicta ſunt vera, vbi non conſtat de ſocietate inter eos contracta.
15 Sed vbi† apparet ꝙ eſſent ſocij omniũ bonorũ, idẽ per omnia di
cendum eſſet ꝙ in extraneis ſocijs, quia eſſet participãdũ lucrũ,
& damnũ, quę ius & natura ſocietatis participari vult, vel iubet,
vel ſuadet, ſicut de dãnis cõſtat. ff. pro ſoc. l. duobus. §. dãna. & §.
quidã ſagariã. & ver. per cõtrariũ quocꝫ. & eo. tit. l. ſi igiť. Sed de
lucris apparet in d. l. ſi duobus. §. ſi duo fratres. in prin. & §. ſed &
ſi idẽ Papinianus. §. fi. ver. idem Caſsius. l. adeo. §. quod in aliena.
16 cum ſi. Sed pone† ꝙ ſunt duo fratres ſocij omniũ bonorũ, vnus
emit quandã gabellã à cõmuni, et promittit certã pœnã: alter fra
ter venit cõtra illum cõtractũ: quæritur an per hoc incidat in illã
pœnam. Reſpõ. nõ: quia ille quo cõuenit, nõ incidit in pœnam:
quia nõ obligatur. ff. pro ſoc. l. iura ſocietatis. & quod not. in d. §.
ſequitur. ver. quid ſi duo fratres. Sed alter qui eſt obligatus, non
17 incidit: quia conuenit: vt not. ff. de ali. iur. l. licet. §. opus. Sed † an
a duo [a] fratres ſtando ſimul videantur cõtrahere ſocietatẽ? Et re-
peritur quædã additio originaliter ex dictis Iac. de Are. aliquali
ter extenſa per Richar. et Old. eius diſcipulos, qui dicunt ꝙ duo
fratres ſimul ſtando, communicando lucra, tacitè ſocietatem cõ
trahere videntur: arg. ff. pro ſoc. l. coiri. Item ſicut tacito diſſenſu
diſſoluitur: ita tacito conſenſu contrahitur. ff. pro ſoc. l. itacꝫ. Sed
Bart. dicit, qñ plures fratres ſtant ſimul, aut nullus negotiať, aut
alter tantum: alter non, aut omnes. Primo caſu, non poteſt dici
contracta ſocietas, licet hæreditatem paternam, & maternam te-
neant ſimul & indiuiſam: vt d. l. ex parte. §. ſi fratres. & ff. fa. erci.
l. ex parte. §. ſi filius. Secundo caſu idem: nam non poteſt videri
contracta ſocietas. Nam ex hoc ille qui negotiatur, magis videť
donare q̃ꝫ ſocietatem contrahere: ergo non præſumitur talis do-
natio. ff. pro ſoc. l. qui ita. Tertio caſu dic ꝙ ſi alter eorum eſt pu-
pillus, nõ põt dici cũ eo cõtracta ſocietas; quia hoc nõ poſſet ex
preſſe. ff. pro ſoc. l. vt in conductionibus. er
go nec tacitè. ff. loc. l. qui ad certũ. Sed quid
vtercꝫ eſt maior? Dic ꝙ ſi ponãt lucrum in
cõmuni, ꝙ ex hoc pręſumať cõtracta ſocie
tas, nõ tamen omniũ bonorũ, vt quidã di-
cũt, ſed quæ ſunt illius mercãtiæ. vide oĩno
Bar. in l. j. §. ſi quis hoc interdicto. ff. de iti.
actucꝫ priua. vbi tenet primò ꝙ ſit cõtracta
ſocietas, per rationes s. factas per doc. arg. l.
in lege. ff. de rit. nup. & ff. de cõcubi. l. cõcu-
binatus. Itẽ quia talis cõmunicatio nõ põt
intelligi aliter fieri quã circa nomen, & ius
ſocietatis: & ideo præſumitur ſocietas. arg.
ff. de acqui. hære. l. pro hærede. §. Papinia-
nus. Secundò ꝙ non probeť ſocietas illius
mercantiæ tantũ, probať: quia actus noſtri
voluntarij nõ extenduntur vltra ea quę geruntur. ff. de iti. actucꝫ
priua. l. j. §. Iulianus. Sed Bar. in d. §. altero. et in d. l. ſed ſi patruus.
dicit ꝙ omnia iſta ſunt notanda. Sed ego dico in primo mẽbro,
ꝙ ſi nullus negotiať, poteſt ex actis apparere ſocialis effectus ſi-
cut eſt inter nobiles, qui nõ faciũt mercantias, quæſtuarias tamẽ
quæcuncꝫ bona, quęcuncꝫ ſalaria, quaſcuncꝫ dotes acquirunt in
cõmuni conferũt. Nemo enim põt negare hoc eſſe ſociale actus
ex quibus præſumitur intentio, & voluntas, vt dicit Iac. de Are.
& Old. ad qualitatem enim actuum decurritur. Talis enim præ-
ſumitur modus qualis ex actibus poteſt colligi. ff. de acquir. hæ-
re. l. duo fratres. C. de inſti. & ſubſti. l. reprehẽda. vbi dicit gl. ꝙ fa
cto datur voluntas intelligi: arg. Inſti. de re. diui. §. ceruos. Nam
in brutis animalibus actus & cõſuetudo qualitatẽ naturalis in-
ſtinctus oſtendunt. Similiter dico ꝙ ſi vnus negotiatur, alter nõ:
tamen ille qui non negotiatur omnia illa quæ obueniunt ſibi, pu
ta ex reditibus, præbendis, vel donis, ponit in cõmuni. & ſic fa-
ciunt hincinde. Nam præſumiť ſocietas ex actibus reciprocis
ſocialibus: idem eſt etiam ſi vnus negotiatur in vna arte mercan
tiæ, alter in altera, vt in aduocatione, vel tabellione lucrorũ cõ-
municatio ſocietatis inchoatio ſequitur. Nam ex ſui natura hi a-
ctus ſocietatis inferunt: quia ordinanť per ipſum, & per hoc ab
effectu apparet ſocietas. Item dicit ꝙ ſi vnus ſit maior alter pu-
pillus, ſi pupillus habet tutorem qui communicat, & ei commu-
nicatur, ꝙ ſocietas cõtrahiť: quia poteſt contrahi cum authorita-
18 te tutoris. Et ſi dicas, †quãdo tutor authorizatur, eſt opus quod
loquatur. ff. de autho. tuto. l. j. in fi. Reſpon. illud eſt verum in his
quæ procedunt per actum verbi: ſed in his quæ dicuntur per a-
ctum fieri, nõ eſt opus tutoris ſermone: vt ff. de contrahen. emp.
l. fiſtulas. §. fundũ. quod autẽ dicit Bar. ꝙ ſocietas tacitè reſtringi
tur ad actus ſociales, eſt verũ in actibus vniformibus: ſed in dif-
formibus licet varietatem in ſe habentibus puto ꝙ per talẽ actũ
præſumantur ſocietates generaliter contractæ, qñ ſe indifferen-
ter habẽt, & indefinitè. vnde ex actibus ita promiſcuis indifferẽ-
tibus præſumo ſocietatem generaliter cõtractã. Itẽ in prædictis
non conſidero an vnus plus lucreť, vel expẽdat q̃ꝫ alter: quia in
ſocietate generali hoc non attenditur: ſed omnia ſunt æqualiter
b diuidẽda: vt ff. pro ſoc. l. ſocius pro filia. Sed pone [b] † ꝙ erãt duo
19 fratres ruſtici qui tenebant terras ad laborandum, & vnus habe
bat duos filios laboratores, & omnes laborabant: quæriť de fru-
ctibus ex cultura prouenientibus, quomodo diuidanť. Rñd. in
capita: quia ſocietas reſtringit capita eorum qui operas ponunt
in ſocietate pretij. ponendo ergo ꝙ omnes ſunt in eo actu labo-
ratores, vel operarij, cuilibet dabitur pars, nec debet nocere his
duobus filijs ꝙ ſint filij. ex ſuis enim laboribus ſibi quærere poſ
20 ſunt: vt l. cũ oportet. §. ſic enim. †Sed pone: de facto duo erãt fra
tres, vnus diues, alter pauper. poſuit diues in ſocietate quinque:
pauper verò operã perſonalẽ. & cũ diu duraſſet ſocietas vno po
nẽte operã tantũ, altero quincꝫ, & omnia pereant, quæriť an iſte
qui poſuit operam tantũ teneať ad aliquid alteri, & ꝙ teneatur
ad dimidiã capitalis amiſsi alteri fratri? Facit l. cũ duobus. §. ſi in
coeunda. ff. pro ſoc. & ſic tenet Iac. in l. j. C. pro ſoc. licet gloſ. vi-
deatur ibi aliter dicere. Et ſi dicas ꝙ iſtud videtur iniquũ ꝙ iſte
perdat totam operam, & dimidiam pecuniæ. Reſpond. illa ope-
ra in ſocietate facta iam erat facta communis: vnde nil perditur
quod non ſit commune vni, ſicut alteri. Item talis opera eſt re-
petibilis. ff. de cõdi. inde. l. ſi non ſortem. §. libertus. Item non ob-

a ❡Sed an duo fratres. De veritate iſtius q̃ſtionis vide Alexã. in l. cũ duobus. §. Papinianus. ff. pro ſoc. & in l. Titiũ & Meuium. in §. altero. in addi. Bar. ff. de admi. tuto. in ver. cõtracta ſocietas. et do. meum Peruſinum do. Petr. Cor. in cõſi. cxxij. in ij. vol. inci. circa præſentẽ. in j. col. in prin. et Iaſ. in l. vt nemini. in iij. col. C. de colla. Thomas.

b ❡Sed pone. Vide baldum hic in fi. trac. & ibi ſcripſi. Tho.

ſtat ꝙ debitor quātitatis reſpectu certæ ſpe
ciei liberat̄ eius interitu.l.ī naue Saupheli.
ff.loca.quia ſpeciale eſt in ſocietate ꝙ peri
culū caſus fortuiti ſit commune:vt d.§.ſi in
21 coeunda.& d.§.ſi.cum ſim.†Sed an fratres
qui ſimul habitant, ſi nō negotiantur præ
ſumantur ſocij?Reſpon. ſi nil negotiantur
nō quia tacitè ſocietas nō pōt intelligi vbi
non eſt cōmerciū:vt ff.pro ſoc.l.coiri. aliàs
22 nec adiectio.†Quæro,fratres, patruus vel
nepotes ſimul habitant:tamen vnus nego-
tiatur alter non:an præſumantur ſocij.
Reſpon. aut qui negotiatur facit nomine
proprio.vel , vel communi. ſi proprio nō
videntur ſocij.ff.de admit. tuto. l. Titiu
& Mæuium.§.altero.ſi cōmuni, iudicātur
ſocij.ſed quid ſi alter eorū eſt pupillus, qui
nō pōt contrahere ſocietatē?Dicit Bart. ꝙ
nō eſt ſocietas:quia nō poſſet expreſſe cō-
ſentire:ergo nec tacitè,ff.loca.l.qui ad cer-
tum.ſed ꝙ nomine pupilli fuerit vtiliter ge
ſtū,poterit habere ratū.ff.de nego.geſt. l. ſi
23 pupilli.in princ.†Sed qd ſi fratres ſimul ha
bitāt,& ſimul negotiātur?Rn̄. præſumunt̄
ſocij,& ſi indifferēter omnia cōicant pręſu
24 mitur ſocietas generalis.†Sed an dānū cō-
tingēs in ꝑſonā vnius ex fratribus ex caſu
fortuito:qa captus ab hoſtibus, vel ob eius
maleficium ſoluit de cōmuni coitu,an erūt
hic damna cōmunicanda?Dic vt l.cū duo-
bus.§.idem Papinianus.& §.fin. & ff.pro
25 ſoc.†ſed ſi in vna ſpecie,ad vnā tantū præ-
ſumūtur.ff.pro ſoc.l.cū duobus.§.duo. qđ
enim ex actibus pendet,ex actibus limitat̄.
ff.de legi.l.de qbus.in fi.&.ff.de iti. actuꝗ
pri.l.j.§.Iulianus.ſed an fratres qui habitāt
ſimul, & ſeorſum negotiantur,præſumant̄
ſocij?Reſpō.ſic:quia habitatio ſeorſum fa-
cta non derogat ſocietati:vt ff. ꝙ cuiuſque
vni.no.l.j. in prin. Sed an fratres qui habi-
tāt ſeorſum,& negotiātur viuo patre, & lu
crū communicant,dicantur ſocij?Reſpon.
aut referunt quæſtum adinuicem,aut pa-
tri.Primo caſu præſumuntur ſocij:ſecundo
non.Facit ad hoc ff.de eden.l. prætor.§. ij.
26 †Viſo autem quando hi præſumuntur ſo-
cij,videndum eſt quæ veniunt communi-
cāda.Et primò quęro ſi vnus fratrū ex ſuc-
ceſsione,vel dotis partē lucretur ex forma
ſtatuti,an debeat fratri cōmunicare.Reſpō.
nō quia qn̄ lucrat̄ aliquid viuo parte,debet
tanꝗ aduentitiū percipere.tex.eſt C.de col
la.l.fi.multò magis patre mortuo:quia tunc
eſt plenior ſua acquiſitio.& facit ad hoc d.
l.nec adiectio.ff.eo.& vide qđ not.per Cy.
C.fami.ercil.l.ij.& qđ not.ff.de caſtren.pe-
27 cu.l.dotē.†Quæro qn̄ fratres ſunt ſocij,an
vnus poſsit capi pro debito alterius.Reſp.
primò aut debitū eſt cōtractū nomine ſocie
tatis,& vterꝗ tenetur.Facit quod not.Cy.
C.ſi cer.pet.l.cū te.& arg.ff.de pac.l.itē ma
giſtri.& quod not.ff.pro ſoc.l.iij.in gloſ.Se
cundo aut eſt cōtractū nomine proprio:&
tunc alterius nō poteſt conueniri,facit qđ
28 no.ff.ꝑ ſoc.l.ſocij ſi vnus. † Sed an ſump-
a tus[a] qui fiunt ex ꝑſona vnius fratris,vel filij
vel filiæ ipſius debeant fieri de communi?
& loquimur in ſumptibus honeſtis.Reſpō.
nō niſi ſint ſocij omniū bonorū.ff.pro ſoc.
l.ſi ſocius pro filia.Ex hoc apparet ꝙ filius
fratris debet ſtare in ſtudio ſumptibus pa-
tris,non de communi patrimonio:ſimplici-
b ter debet dotare filiā de bonis patris[b] nō de cōmunibus.Itē ſi do-
cat vxorē,debet fieri ſumptus de ſua parte,niſi ſint ſocij omniū
29 bonorū.ff.de mu.& ho.l.qui originem.§.fi.†Sed an ſi vnus fra-
ter ſoluit condemnationem,teneatur alter contribuere iure ſo-
cietatis?Reſpon.non ſi fuerit licitè condemnatus.ſecus ſi iniu-
ſtè:quia tunc debent ſolui de communi,ſi erant ſocij generales,
aliàs non:vt d.l.cum nuobus.§.idem.& §.ei.cum gloſſ.& ita no.
30 ea.l.§.Papinianus quoque.†Pone ꝙ pater ſoluit. cōdemnationē
c filij,vel ſumptus fecit in vxorem illius puta in conuiuijs an hoc
imputandum ſit in partem illius?Reſpon.in condemnationem
eſt tex.quod not.C.de capti.l.liber captus.& quod not.ff.de cō
di.inde.l.frater à fratre.& per Guli.& Iac.de Are.in l.dominus.
Sed de ſumptibus not.gloſſ.in d.l.& qui origi.§.fina.& quòd ta
lia non imputentur,facit ff.mand.l.creditor.§.j.de neg.geſt.l.Ne
ſennius.niſi filius habuiſſet patrimonium ſeparatum à patre,de
quo patrimonio præſumetur patrem impendiſſe.ff.de peti.hęre.
31 l.fin.†Sed an ſingula[d] veſtimenta,annuli,& perlæ preſioſæ quæ
d facit pater nurui,imputentur in partem filij?Reſpō.ſic,inquan-
tum valeant nunc,non inquantum fuerunt emptæ:quia iſtę res
non præſumuntur donatæ,ſed commodatæ:vt ff.commo.l.ſi vt
certo.§.interdum.niſi magna dignitas,& multitudo diuitiarum
facerent præſumi contrarium.ff.de leg.iij.l.ſi filiæ.de dona.ſi fi-
lius.& vide ad materiam quod not.Spec.de iud.§.ſequitur.ver.
32 ꝙ ſi duo fratres,cū multis verſi.ſeq.†Itē vide Cy.C.de rei vxo.
act.in l.vnica.§.accidit.in vlt.q.vbi quęrit̄ an frater,qui dotat ſo
33 rorē,poterit in partē illius imputare tempore diuiſionis.†Itē vi-
de Guli.in l.fi.C.fami.erciſ.vbi tractat,an libri empti à patre ſint
34 cōmunicandi fratribus?Et quod not.gl.C.ad Maced.l.ita.†Itē
vide quod not.Guli.C.fa.erciſ.l.certi iuris & ibi glo.vbi quęrit,
quid ſi vnus filiorū furatur grana patris,an patre mortuo tenea-
tur ſibi imputare in legitimā.Itē de debitis quęſitis viuo patre
an eo mortuo debeant eſſe cōmunia:hæc eſt propriè materia.l.
frater à fratre.& C.fa.erciſ.l.certi.Itē vide Spec.in tit.de teſte.§.
j.ver.ſed nunqd.vbi dicit quòd frater poteſt eſſe teſtis pro fratre.
e Itē adde[e]†quod dixi ff.pro ſoc.l.ſi ſocietatē mecū.& ibi dixi qđ
35 ſi ſunt fratres ruſtici.& vnus habet filios quotidie laborantes in
agro qui cōmuniter laborāt,alter non habet filios,ꝙ ille qui ha-
bet filios,quia plus ponit de opera,plus debet percipere in diui
ſione fructuū.& illud plus intelligit̄ arbitrio boni viri per ope-
rarum qualitatē.Itē de his quę vnus filiorum lucratur viuo pa-
tre,quid iuris ſit eo mortuo:vide C.de bo.quæ.lib.l.cū oportet.
36 §.j.& dicit Nico.†Mata.in d.l.cū oportet.ꝙ quocunꝗ lucrum
ſit cōmune ex opere quacunꝗ,ſi filius ponit in communi expē
dendo in paterna familia,quod nō repetit:quia apparet ꝙ non
voluit ſibi quærere,ſed patri referre:arg.C.de bo.quę lib.l.fin.in
prin.tamen non firmo præciſe.Item vide quod legitur,& no.C.
cōmu.vtriuſꝗ iud.l.ſi patruus.& circa ea quę viuo patre cōtin-
gunt.vide ff.famil.erciſ.l.fi.& l.ex parte.§.fi.Item vide l.cum al-
37 legas.C.de caſtr.pecu.lib.xij.vbi dicitur†ꝙ frates habitans cum
fratre præſumitur amicabilior ſibi,quam illi cum quo nō habi-
tat.Item ſi vnus frater expendit in ædificijs,habuiſtis de nego.
geſt.l.ex duobus.in princi.

Expletio Baldi ſuper tractatu de duobus fratribus ſimul ha-
bitantibus,&c.

Incipit tractatus de Tyrannia.

1 ☞ *Tyrannus à Tyros Græcè,quòd Latinè dicitur fortis ſiue anguſtia.*
2 *Tyrannus eſt qui communi Reipub.nō iure principatur.*
3 *Verba Gregorij pro lege ſeruanda ſunt.*
4 *Superbia radix omnium malorum.*
5 *Tyrannus alius prouincialis,alius ciuitatis,alius domus,alius ſubijpſius.*
6 *Tentans uel procurans Tyranniam punitur,licet non perfecerit.*
7 *Tyrannicus actus ſpecialiter conſiſtit in affligendo ſubditos.*
8 *Tyrannia non datur in uicina,nec uilla,uico,uel caſtro.*
9 *Aſſumens ſibi poteſtatem,uel præeminentiam in uicinia,uel parte ciuitatis,quòd uniuerſitas nihil poſsit,niſi quantum ipſe uelit,dicitur Tyrannus,*
10 *Exiſtens in caſtro ita forti quòd ciuitati rebellat,dicitur tyrannus,& ita in uico,& in uilla.*
11 *Tyrannus in domo propria quis eſſe poteſt.*
Si aliquis de domo facit contractum cum tali reſcinditur.
Quis dolus,uel metus requiratur.
Abbas intruſus in monaſterio,poteſt dici tyrannus in domo propria.
12 *Tyrannus ciuitatis eſt,qui in ciuitate non iure principatur.*

a ¶Sed an ſumptus. vide Alexā.de imo. in cōſ.lxx.in v.vol. incip.caſus talis eſt. Thomas.

b ¶De bonis patris. Sed qd vbi ſunt plures ſocij omniū bonorū,an debeat attēdi ꝙ vnus faciat maiures expenſas in domo quā alius,vel ꝙ vnus. plus lucretur quā alter:vide Bar. hic.& vide Bal.in l. patruus.C.commu. vtri.iudi. & Petr.de Anch.in conſi.ccciij. inci.materia de qua quæritur,non eſt noua.Ludo.Roma. in conſil.clxxij. incip. in propoſito themate.in vlti.dubio. & plenè per Iaſ.in l. vt nemini.ī antepe.col. C.de colla.Thoma.

c ¶Sumptus. Vide Bar.in l.ſi cum dotem.§.ſi poſt ſolutum.ff.ſolu.mat. & ibi doct.& ibi apoſtil.& Bald. in aut. ex teſtamēto.in pe. colū.C. de col.& in authen.rogati.C.ad Trebel. & in aut. ſi captiui.C. de epiſc. & cler.& in l.filij.in viij.col. C. fa. eciſ. & in l.ij.§.j. ff. ſolu. matr.in l. ſancimus. C. de inoffi. teſt. & Alexan.in l.in quartam.in xj.colū. ff.ad leg.fal.in ver.quantum.& in ver.ad pecuniam.Thomas.

d ¶Sed an ſingula. vide Alexan.in l. ſi verò.§.ſeruus. ff. ſolu. matri Thomas.

e ¶Item adde. Nota de duobus fratribus qui habent filios & laborant. & adde Bal.ſ.in iſto tractatu in ver. ſed pone. & Bal.in l.ſi patruꝰ. in pe.co.C.commu. vtri. iudꝰ. & in l.j.in xj.q.C.ꝑ ſoc. Ange. in l.ex duobus ff. de nego.geſt.cū cōcor. de quibus per Iaſ. in pe.& vlti.col.C. de collat.cui adde Bar. in cōſil.clxxxvj.incipi.Cucciarellus.et Bar.in cōſil. ccccliij. in ij.vol.ici.iſte quęrit.& vide Ange. de Are. in §. actionum. in xiij.colū. Inſti.de act.& Pe. de Vbal. dn̄m meum in iure Canonico. Peruſ. in ſuo tract.de ſocietate.ī quarta parte prīcipali,& in qō. vij. viij.& ix. & ī ſexta parte.in xxiij.qō.Et vide plenum conſil. Alex.in cōſ. lxxvij. in v.vol.incip.circa primum.& in cōſil. cxxxv.in ij.vol. incip.titulus quęſtionis talis eſt.& ī cōſ. xcix.in eodē vo. inci.habita ſup narratis.& ita conſului in cā magna,in ciuitate Eugubij. Tho.

Tyrannus ciuitatis quotuplex ſit.
13 *Tyrannus manifeſtus in ciuitate quis dicatur ex defectu tituli.*
14 *Tyrannus etiam dicitur electus à ciuitate in rectorem per metum,quando ciuitas habet ius eligendi.*
15 *Violentia,uel metus,qualiter inferatur in populum.*
16 *Facta per modum iuriſdictionis à tyranno manifeſto,ex defectu tituli non ualent.*
17 *Facta ab officialibus exiſtentibus in ciuitate,in qua ſit tyrannus:& quos ipſa ciuitas ſibi eligit tyranno patiente,quando ſit nulla.*
18 *Comparere in loco ſibi ſuſpecto & coram iudice & inimicis quis non debet.*
19 *Reſtitutio in integrum competit illis,contra quos tempore tyranni aliqua iniuſtitia facta eſt.*
Tyrannia finita,tempus petende reſtitutionis currit.
20 *Geſta per contractum tempore tyranni manifeſti ex defectu tituli, quando ualeant.*
21 *Rogatio maioris dicitur iuſſus.*
22 *Contrahenti ignoranter cum tyranno manifeſto ex defectu tituli ſubuenitur per titulum,quod fal.tutò.autho.*
Ignorare quem eſſe tyrannum,quomodo ſit poſsibile.
23 *Soluens tyranno,uel eius officialibus,quando ſit liberatus.*
24 *Debitor ſpeciei,ſpecie ſibi per uim ablata ipſo iure liberatur.*
25 *Præconium factum à tyranno inducit iuſtum metum.*
26 *Si tyrannus patitur bona ciuitatis deperire contra ipſam ciuitatem non præſcribitur.*
27 *Tyrannus ex parte exercitij,licet habeat titulum minus propriè dicitur tyrannus.*
28 *Decem ſigna ad cognoſcendum tyrannum.*
29 *Occidere fratres,& potentes ciuitatis,& eos expellere,non eſt actus tyranni,ſi ex iuſta cauſa hoc fit.*
30 *Conſeruare ciuitatem in diſcordia,de[illegible]uperare ſubditos, & eos affligere in perſonis & rebus,ſunt ſigna ueræ tyrannidis.*
31 *Superior deponit Ducem,Marchionem,uel Baronem habentem iuſtum titulum,& tyranniam exercentem.*
32 *Tyrannus abſque titulo incidit in l.Iul.maieſta.*
33 *Tyrannus exercitio,licet habeat titulum,quas pœnas incurrat.*
34 *Tres rationes,per quas ſuperior licitè tyrannos creat uicarios, & dominos ciuitatum per eos tyranniſatarum.*
35 *Proceſsus factus per tyrannum habentem titulum,quando ualeat.*
36 *Facta per tyrannum pendente proceſſu contra eum per ſuperiorem,quando teneat.*
37 *Tyrannus habens titulum ꝗ habeat beneficium,ꝗ non poſsit ei à populo addi aliquid iuriſdictionis,& ciuitatem ſubmittere non poteſt.*
38 *Tyrannus tacitus,& uelatus quis ſit.& duo uelamina tyranniæ.*
39 *Qui ſibi facit concedi titulum à ciuitate propria non habente poteſtatem concedendi, dicitur tyrannus ſine titulo.*
40 *Refirmatus in officio à ciuitate habente poteſtatem eligendi quando dicatur tyrannus.*
41 *Qui ſe facit in confallonerium ciuitatis eligere,uel capitaneum,quando tyrannus dicatur,& quomodo probetur talis tyrannus.*
42 *Facta tempore tyranni uelati quomodo ualeant & communem utilitatem reſpiciant quo ad exiſtentes in ciuitate,& quid quo ad expulſos.*
43 *Rarò reperitur aliquod regimen in quo ſimpliciter ad bonum publicum attendatur.*
44 *Regimen bonum dicitur:in quo publica utilitas plus præualet,quàm propria, regentium econtrario,malum.*
45 *Qui nullum titulum in ciuitate patitur ſibi concedi:ſed ita ordinat regimen ꝗ omnia procedunt ſecundum uelle ſuum,dicitur tyrannus, & quomodo probetur hæc tyrannia.*

1 a b PRimò quæro †[a] vnde dicatur Tyran
nus.& dicitur à tyros[b]
Græcè, Latinè fortis ſiue anguſtia.vnde fortes
Reges Tyranni vocabantur,poſtea [illegible]cidit Ty-
rannos vocari peſsimos. & improbos Reges &
luxurioſæ dominationis crudelitatē,et crudeliſsimā dn̄ationē in
populis exercētes,à tyros qđ eſt anguſtia:qa anguſtiant & cru-
ciant ſeruos ſuos ſecūdū Hug.ꝙ tyrus interpretet̄ vt dictū eſt,
& patet ex interpretationibus Bibliæ vbi ſic habet̄,Tyrus inter
pretat̄ anguſtia,vel tribulatio,ſiue ſaluatio aut fortitudo,& hæc
vtilia ſunt,cū quęrit̄ de cōſtitutione Tyrāni,& de modo ꝓbādi.
2 Secundò quæro qualiter†diffiniat̄ Tyrānus. Rn̄. Grego.lib.xj.
Moralium ſic diffinit.Propriè Tyrānus is dicit̄,q cōmuni Rei-
publicæ nō iure principatur.Sed ſciendū eſt ꝙ omnis ſuperbus
iuxta modū propriū Tyrannidē exercet,nunꝗ alius in Repub.
hic per acceptam dignitatis potētiā,alius in prouincia,alius in ci
uitate,alius in domo propria,alius per latentem nequitiam hoc
exercet.& cogitatione ſua non intuetur Deum quid quātū ma
li valeat facere,& tamen deeſt poteſtas fortis:apud ſe Tyrānus,
eſt cui iniquitas dominatur intus:quia ſi exterius affligit proxi-
mos,intrinſecus tn̄ habere poteſtatē ſufficit appetere vt affligat.
3 Hæc ſunt†verba Grego.ad literam quæ pro lege ſeruanda ſunt
xv.diſtin.c.ſancta Romana.quæ verba aliqualiter diſcutiamus,
propriè Tyrānus,&c.ſicut enim Rex,ſeu Imperator Romano-
rum eſt iuſtus,verus,& vniuerſalis: ita ſi quis illum locum vult
iniuſtè obtinere appellatur propriè Tyrannus.& de tali Tyran-
no habemus C.de ſacroſan.eccle.l.decernimus.& l. omni noua-
tione.& ibi no.in communi Reipu. &c.de
Repu.intelligitur,vt l.eum qui vectigal.ff.
de verb.ſig.nō iure principatur,&c.hoc cō
tingit:quia caret titulo: quia eſt electus nō
de iure & reprobatus:vt extra,de elec.c.ve
nerabilē.vel nō electus coronatus,& poſt-
ea reprobatus in iudicio:vt extra, de re iu-
di.c.ad apoſtolicæ.lib.vj. & de Saul Rege
j.Regū.xiij.c.vbi Samuel propheta ſic ait:
Stultè egiſti,nec cuſtodiſti mandata domi
ni Dei tui quæ præcepit, qđ ſi nō feciſſes,
iam nūc præparaſſet dn̄s tuū regnū.Sed ne
quaꝗ regnū tuū cōſurget,&c.Apparet er-
go ꝙ propter peccata rex priuat̄ regno, &
ex tūc eſt Tyrannus:qa nō iure principat̄.
Sed ſuperius dixi de tyrāno vniuerſali,hic
de particulari,qui nō ita propriè Tyrānus
4 eſt.Omnis ſuperbus,&c.Superbia† eſt ra-
dix omniū malorū quæ præcipuè in tyran
nis apparet.Et ſequunt̄ quinꝗ ſpecies Ty-
5 rannorū,quas proſequit̄ ex loco. †nā alius
eſt tyrannus generalis in communi Rep.
Romanorū.alius prouincialis, qui in pro-
uincia nō iure prīcipat̄.alius ciuitatis,alius
vnius domus,alius ſuijpſius.Sed videndū
eſt an ſit vnius viciniæ.& j.dicā hic per ac-
ceptā dignitatis potētiā.hoc pōt determina
re præcedētia vel ſequētia.Alius in prouin
cia. In prouincia aliquis non iure principa
tur,vt ſ.dixi in cōmuni Rep.Eſt alius mo-
dus ſi quis factus eſt præſens ad tēpus. vel
ad placitū,illo finito tēpore ſucceſſorē nō
admiſit,hic tyrannus eſt.& in l.Iuliā maie. q
incidit,vt ff.ad l.Iul.maie.Alius in ciuitate
de tyranno ciuitatis principaliter.j. tracta-
bitur.Alius in domo.qūo hoc poſſet eſſe, j.
dicā.Alius ꝑ latētē nequitiā exercet apud
ſe:& incognita eſt ſua tyrānia, q̄ eſt in ſola
cognitiōe.& iſta nō ꝑtinet ad Iuriſtā:qa co
gitatiōis pœnā nemo meret̄: vt ff. de pœ.l.
6 cogitatiōis pœnā.Sciēdū†tn̄ eſt,ſi qs cura-
uerit,ſeu ꝓcurauerit,licet nō ꝑfecerit, pu-
nit̄ ac ſi ꝑfeciſſet ff.ad l. Iul.maieſt.l.ij.in fi.
quod in hoc & in qbuſdā alijs ſpeciale eſt,
litera verò q̄ ſeqt̄,loqt̄ de punitiōe q̄ fit in
examinatione æterni iudicis:ideo hoc non expono, ſed dimitto
Theologis.illud tn̄ excipio quod vobis expedit habere poteſta-
7 tem appetit vt affligat.Notandum eſt ſingulariter†ꝙ actus Ty-
rannicus ſpecialiter cōſiſtit in affligēdo ſubditos.dicitur em̄ ty-
rannus qui anguſtiat,& cruciat ſuos,vt dictū eſt.Multi alij ſunt
actus tyrannici,vt j.dicet̄.Hæc ad literæ expoſitionē ſufficiunt.
8 Tertiò†quæro an in vna vicinia dicatur Tyrānus.Rn̄. nō, vt
patet ex vbis Grego.qui hanc tyrannidis ſpeciē non poſuit. hoc
ꝓbatur rōne.Nam regimē tyranni peſsimū eſt,vt dictū eſt. Op-
poſitū em̄ eſt directè regimē qđ eſt optimū.& cum eſt Tyrānus
qui nō iuſtè principatur,apparet ꝙ vbi non eſt regimē nec prin
cipatus,& meritò ibi capit Tyrannus:at in vicinia nō conſueuit
eſſe Rex,vel regimē aliqđ per modū iuriſdictiōis:ideo ibi nō ca
dit Tyrānus.vicinia em̄ non regit̄ per vnū.ſed per eū qui totā ci
uitatē regit. & licet in vicinia ſint aliqui magis potentes q alios
opprimūt:non tn̄ ſunt tyrāni,ſed ſunt alij potētiores, de qbus lo-
quit̄ ff.de alie.iu.mut.cau.fac.l.iiij.in prin.& ff.de offi.pręſi.l. illi-
9 citas.§.ne potentiores.niſi poneres †qđ in vna vicinia,vel circa
partē ciuitatis qs aſſumeret tantā præeminētiā ꝙ vniuerſitas ibi
nil poſſet,niſi quantū ipſe vellet,vt faciūt Romani nobiles tunc
enim rectè dicunt̄ tyrāni illius partis ciuitatis. Sed cōtra ꝑdicta
poſſet dici,cōiter cōtingit ꝙ ī qualibet ciuitate ſit diuiſio ꝑ quar
teria & parochias, & in qualibet parte ſunt aliqui qui vocantur
capitanei,ſiue ſyndici,qui præſunt negotijs illius partis ciuita-
tis de quibus not.ff.de pact.l.item magiſtri.certè cùm ibi ſit regi
men,apparet ꝙ ibi poſſet eſſet tyrannus.Rn̄.tales nō habēt iuriſ-
dictionem,licet quādoꝗ ei aliqualis ꝓhibitio mittat̄ pro qbuſdā

a ¶Primò quæro dicit Bald.in l.decernimus.in ij.col.C.de ſacroſan.ecc.ꝙ Bar.fecit iſtū trac.tyrannidis valde verboſum. & addit multa breuiter ad dicta Bart.hic & ibi vide Albe. de Ro.& adde ꝙ de poteſtate tyrannidis nūquam præſcribit̄ ſecundū Bal.in d.l.decernimus.& Alex.in ſua diſputatione quę incip. Sigiſmundus, poſita in l. imperiū. in xxix. char. in iij. col.ff. de iuriſdi.om. iud.& quid ſi metus affuit tēpore contractus,an à tyranno illatus ſi poſtea tradit rem ex interuallo,videt̄ ſubeſſe metū ex quo nō eſt purgatꝰ. Vide Aug.in l.q aliena.in §. Celſus.ff. de ac. hæte. & ibi vide Barto. an requiratur proteſtatio. & ibi vide apoſtil.et ibi vide plures quæſtiones ꝑ Bar. Soc.in cōſ.xxij. inci.ſequēdo.in j.col. in fi.& dicit ſanctus Thomas de Aquino in tracta. à principibus quod oēs principes Italiæ ſunt tyranni præter ducem Venetiarum.Tho.

¶ τυρὸς Græcè caſeus dicitur à τύρεω, ꝙ cogere, coagulareque eſt,ideoque neque fortem, neꝗ anguſtum eſſe ſignificat, ſecluſa metaphora,quare viderit Barto.Quod de Tyro ciuitate ſubijcitur, nihil ad rem: ſuperbā quippe norunt,q hiſtoricorum monimēta vel legerunt, vel etiam ab alijs audierunt.

a ¶Et tenet. Vide Bar. Soci.ĩ cõſ xxij.inci. ſequẽdo ordinẽ.in ij. & iij.col.in princ.& Rap.Cu.in cõſ.clv-iij.in ij.co.Thomas.

b ¶Primò q̃ro. Vide Bar.Soci.in cõſ.xx-ij.inci p.ſequendo.in iij.col.Thom.

c ¶Currere. Vide barto.in l.naturaliter.in pe.co.& ibi Ale.ĩ addi.ff.de vſuſc.Tho.

exactionibus fiendis,vt in maleficijs denũciãdis.Iſti enim magis dicũtur famulari his qui regunt ciuitates,quam ipſi regere:& ſic non principantur,ſed principatibus famulantur:vnde non poſſunt dici Tyranni, ſed ſunt potẽtiores ratione officij.& poſſunt timorem incutere,& incidunt in conſtitutionem illam ſi per impreſsionẽ.C.ꝙ met.cau. & ff.de conſti.l.iij.Præterea iſtorum potentiorũ,qui ſunt in vicinia,maleficia poſſunt citò corrigi per eos,q regunt ciuitates:ideo non poſſunt dici Tyranni.Ideo beatus Gre

10 go tyrannidem in vicinia nõ poſuit.Et eadẽ ratione†dico qđ in villis,vicis,& caſtris comitatus alicuius ciuitatis,in quibus iuriſdictio nõ execet̃ de iure nec de facto,ꝙ ibi nõ poteſt eſſe tyrãnus,licet ſit aliquis potentior.ſi tamẽ eſſet ita fortis ꝙ quis rebellaret ciuitati,& ſe ab ea defenderet,ita ꝙ propter gẽtes ciuitatis maleficia ibi nõ poſſunt corrigi ſine magna difficultate:tũc poſſet ibi eſſe Tyrãnus:de quo habemus ff.ad le.Iul.maie.l.ij.ibi,aut arcẽ tenuerint.& C.de fun.li.l.quicũque.lib.xj.facit ꝙ no.ff.qui ſatiſd.cog.l.ij.in prin.vbi dicitur ꝙ nõ idoneus facilitate cõueniẽ

11 di eſt qui eſt in loco,vel caſtro inuictiſsimo.Quartò quæro†an in vna domo poſsit eſſe Tyrãnus.Et videt̃ ꝙ nõ:qa ibi nõ exercet̃ iuriſdictio.ergo &c.vt dictũ eſt. In cõtrariũ ſunt verba Grego,relata s̃.ij.q.Rñ.in domo ꝓpria poſſet dici ꝙ pater familias aliquid iuriſdictiõis realis exercet̃.ius enim dicit in filio & in ſeruo:vt l.ſerui & filij.ff.de fur.& C.pat.pot.l.cõgruẽtius.Itẽ maior ſeu antiqor domus habet quodã modo quandã iuriſdictionẽ in vxorẽ,liberos,& ſeruos.& etiã antiquior frater,vel patruus in minores xxv.annis,q ſunt in illa domo C.de emẽda.ꝓpin.l.j.meritò ſi illa domo nõ iure principat̃,dicit̃ Tyrãnus.Et ideo ſi aliqs de familia faceret aliquẽ cõtractũ,vel aliqd aliud metu talis qui eſt tyrãnus in domo reſcinderet̃:ſicut ſi factũ eſſet metu tyrãni:vt ff.qua.re.act.nõ da.l.j.§.q̃ onerãdę.& qđ ibi no.qualiter ꝓbetur metu eorũ factũ ibi dixi.Si qs tñ in domo habet fratrẽ,vel fratris filiũ minorẽ ſe,tñ maiorẽ xxv.an.tũc antiqor nõ habet ĩ illũ illã poteſtatẽ cũ ꝑ ipſum regere debeat:vt C.vñ vi.l.j.vnde talis metus nõ ſufficeret.deberet ergo ꝓbari dolus,vel metus communis.ſi qs tñ geſta ꝑ talẽ vellet reſcĩdere nõ põt.poſſumus etiã dicere tyrãnũ in domo ꝓpria Abbatẽ monaſterij ſi in eo nõ iure principat̃.qa intruſus:vt extra de præbẽ.c.eũ qui.lib.vj.vel licet habeat iuſtũ titulũ tyrãnicè regit,vt dictũ eſt s̃.de tyrãno.Quin

12 tò q̃ro†de tyrãno ciuitatis quotuplex ſit eius ſpecies.Rñ.ex prędictis cõſtat ꝙ tyrãnus ciuitatis eſt qui in ciuitate nõ iure principat̃.ſicut aũt nõ iure prĩcipatus multis modis cõtingit:ita multę ſunt tyrãnorũ ſpecies.Nã quidã eſt tyrãnus manifeſtus:qdã, qñq; velatus & tacitus. Itẽ eſſe quẽ tyrannũ,manifeſte cõtingit. qñq; ex parte exercitus.qñq; ex defectu tituli.Itẽ eodẽ mõ tyrãnus velatus eſt qñq; propter titulũ:qñq; ꝓpter defectũ tituli.de

13 quolibet ergo videamus.Sextò q̃ro†qs eſt tyrãnius manifeſtus ex defectu tituli in ciuitate.Rñ.ille q in ciuitate ſine iuſto titu. manifeſtè principat̃,vt ex prędicta diffinitiõe patet.hoc aũt cõtingit multis modis.Primò ſi ciuitas vel caſtrũ,in quo manſerit, nõ habet ius eligẽdi rectorẽ,ſi aliqs in illa ꝓ rectore ſe gerit,iſte

a tyrãnus eſt qa nõ iure prĩcipat̃,& tenet̃.l.ᵃIul.maieſt.ff.ad l.Iul. maieſta.l.j.in fi.Itẽ ſi finito officio eo inuito:ad quẽ ſpectat:rema

14 net in eo vt ibidẽ notat̃.Sed ſi ponas†ꝙ ciuitas vel caſtrũ habet ius eligẽdi ſibi rectorẽ,& ciuitas ei aliquã iuriſdictionẽ dedit,licet ꝑ vim nõ põt dubitari:qa facta metu valẽt,licet reſcĩdant̃ ꝑ actionẽ qđ me.cauſa.ergo interim eſt rector,nec põt dici qđ ſit tyrãnus ex defectu tituli.In cõtrariũ eſt veritas:nã iuriſdictio debet trãſferri volũtarię:& ſi ꝑ metũ fiat,non valet ipſo iure.ff. de iudic.l.ij.& no.ff.ꝙ met.cauſa.l.ſi mulier.§.ſi duos.Nũc aũt vi

15 dẽdum †eſt qualiter violẽtia vel metus inferat̃ in populũ.Rñ.ſi exercitus fiat cõtra ciuitatẽ ſine cõſenſu ſuperiorũ,vt d.l.iij.ad l. Iul.maieſt.vel ſi cũ gẽte forẽſi pugnãdo expugnauit ciuitatẽ:vt ff.ad l.Iuli.de vi pub.l.iij.verſi.in eadẽ cauſa.Sed ſi cũ hominibus eiuſdem ciuitatis facto rumore,& ſeditione ſe faciat eligi in dominum:tunc plus dubitationis habet:quia maior pars videtur hoc facere: maiorquè pars eſſe videtur ex eo quod obtinet.Sed dicendum eſt hoc caſu contingere quem nõ eſſe tyrãnum manifeſtum ex defectu tituli,ſed propter vim,& metum,eſſe creatũ.

Quid enim ſi cum modica gẽte quis occupat fortilicia ciuitatis alicuius:quibus occupatis iuſtus timor cadit in populum.Certè per metum creatus eſt.arg.extra de reſti.ſpo.c.Piſanis.Vel quid ſi non cum maiori parte populi ipſe obtinuit,ſed fuit gens vilis abiectæ cõditionis,vt cõmuniter accidi,Certè ex hoc nõ dicet̃ factus à maiori parte populi.tales enim non dicuntur eſſe decuriones,vel de conſilio:vt de digni.l.ne quis .Item ſi hoc fecit cũ comitatẽ ſibus:vt C.ne ru.ad vl.offi.deuo.lib.vj. Vel pone cum modica gente eiuſdem ciuitatis eleuauit rumorem,cùm alij ſtarent ſeparati.per domos:nam pauci vniti præleuent multis ſeparatis.Certè iuſtus fuit timor in populo. Vel pone ꝙ primò cum modica gente expulit,vel occidit vnum vel plures è maioribus ciuitatis,propter quod alius populus iuſtè timet:qa eſt ſcriptũ: Percutiam paſtorem,& diſpergentur oues.hunc eſſe iuſtum metum in populis multis antiquis approbatur hiſtorijs, & ſpecialiter in libro Iudicum.& ſimiliter dico ꝙ ſi facto rumore,vel ſeditione illicita quis elegitur:eſt tyrannus manifeſtus:& ex defectu tituli.Caſus eſt expreſſus.j.q.j.c.principatus.& xiiij.q.v.c.neque enim.vbi etiam dicitur quòd ſi ex poſt facto bene regat,tyrannus eſt.quod intelligendum eſt niſi ex pòſt facto diſpenſetur:vt in c.niſi cum pridem.de renun.Prædicta etiam vera apparent ex eo quòd appellando aliquos de ciuitate indebitè cùm creatur electus,ilii expulſi poſſunt dici contempti.debuerunt enim vocari:vt C.de decur.l.ij.lib.x.ſic ergo electio facta ipſis contemptis non valet:vt extra de elec.c.quod ſicut.&c.venerabilẽ. &c.bonæ.el ij.& ſic eſt tyrannus manifeſtus ex defectu tituli. Apparet ergo ex prædictis modus probandi quem eſſe tyrannum.Septimò quæro an geſta per tales tyrannos manifeſtos ex defectu tituli,vel eorum tempore valeant.Iſta quæſtio habet

16 multos articulos.Primò†quæroᵇ de his quæ fiunt per modum

b iuriſdictionis,an valeat.Et conſtat quòd ea quæ fiunt per ipſos tyrannos tanquam iuriſdictiones habentes ſunt ipſo iure nulla C.de ſac.ſan.eccl.l.decernimus.vbi teſt.dicit,vacuatis funditus. quaſi dicat,fundamenta eorum ſunt nulla.& ſic nullo tempore valuerunt.Item de his quæ fiunt ab officialibus poſitis per ipſos eadem rõne.& ſic eſt expreſſum extra,de ſciſma.c.j.& in c.ordi

17 nationes. Sed†dubitandum eſt de his quæ fiunt in ipſa ciuitate vbi tyrannus eſt electus ab alijs officialibus,quos ipſa ciuitas ſibi elegit patiente tyranno.& dic quòd non valeant per d.legẽ, decernimus.vbi dicitur nullum etiam ipſo iure quod factum eſt tempore tyranni.& hoc ſuadet ratio.Nullus enim officialis fit in ciuitate liberè,quando eſt ibi tyrannus,& videtur factum ab ipſo tyranno.Pro hoc extra de pręſcrip.c.cum nobis.vbi dici

c tur quòd tempore ſchiſmatis nõ poteſt pręſcriptio currereᶜ.Sed tẽpore tyranni põt dici tempus ſchiſmatis.Scindit enim Tyrannus & ſperat cõmunionẽ vniuerſalis Imperij:qđ patet:quia incidit in legem Iuli.maieſta.vt dictum eſt.In contrariũ facit in d.l. decernimus.non dicitur ꝙ ſint nulla, niſi quæ legata facta ſunt contra eccleſias : ergo alia videntur remanere valida . Præterea inſurgeret iniquitas.Si enim in ciuitate durauit tyrannus longo tempore:dicimus ne omnia celebrata & acta in eorũ curijs eſſe nulla?Durũ videt̃ ꝙ ſi aliqui proceſſus fiant cõtra rebelles ſeu inimicos tyrãni,ꝙ tales proceſſus ſint ipſo iure nulli.Nã non de

18 bet cõparere corã iudice ſibi notoriò inimico,vel in † loco notoriò ſibi ſuſpecto:vt ff.ad Trebel.l.de ætate.qui.ex cau.in poſ.ea. l.Fulcinius.§.j.& de legi.l. ſciendum.& eſt expreſſum de re iu. c.paſtoralis.in cle.Quædã verò ordinamẽta ſentẽtiæ & ꝓceſſus fiunt cõtra ipſos intrinſecos:& tũc plus dubitationis habet. Sed aduertendũ eſt in homine libero, qui detinet̃ ab aliquo ſub patria poteſtate,vel dominica,ſi ſic exiſtens aliquid facit ſciẽter:vt ff.de acq.re.do.l.liber homo.§.fi.in prin.& ibi not.de acquir.hęre.l.qui aliena.§.j.ita in proſito.Quędã facit ipſe populus nunc ſub poteſtate tyrãni detẽtus,vt officiales à populo electi,qui feciſſent in omnẽ euentum,etiã ſi in poteſtate ſua libera eſſent,vt deciſiones quarundã cauſarum contrariũ,quas quilibet tyrannus patit̃ ire ſub regulis iuſtitiæ:& tunc illa valent:quia de volũtate facta ſunt.Quędam ſunt quæ facta nõ fuiſſent,niſi propter tyrãnum:& iſta non valent tanq; facta nõ liberè,ſed per metum tyranni,niſi per iura prædicta:vt d.l.decernimus.Certum enim eſt quòd contra eccleſias non fuiſſet diſpoſitum per alios quam per prelatos iuſtos,ſi tyrannus non fuiſſet:ideo dicunt̃ prędicta vacuata funditus ex qualitate factorũ.Iſta ponebant̃ ſicut dicimus in

minore,qui fecit ea quæ maior diligens nõ fuiſſet factu

19 rus.Puto†etiam ꝙ ſi in cauſis fiunt iniuriæ per iudices his, quos tyrannus habet ſuſpectos,eis detur reſtitutio ex clauſula generali:vt ff.ex quib.cau.ma.l.j.in fi.& not.ad Trebel.l.ſeruo inuito.§. cùm prætor.& puto ꝙ tempus petendæ reſtitutionis curret finita tyrãnia,ſicut aliàs finita abſentia,vel maiori ætate.facit extra,

20 de præſcrip.c.cũ no.Secunda inſpectio†ᵃ circa prædicta eſt quę

a fiunt per modum cõtractus,& hoc multipliciter.Nam quãdoq; ciuitas donat,,vel aliquid concedit ipſi tyranno:& tunc contractus eſt ipſo iure nullus.Nam ſi non valet promiſsio facta illi q alios detruſit in carcerem ab eo qui detentus eſt:ita nõ valet promiſsio,vel aliquis contractus factus à populo ipſi tyranno , qui eum detinet captiuatũ,& quodã modo carceratũ.Tyrannus em̃ dicitur tenere populum in ſeruitute:vt extra de immunita.eccle. c.non minus.Poſſumus etiam dicere contractus eſſe nullos,per l.j.C.de cõtracti.iud.Si enim in verò iudice dicti cõtractus annullantur:multò magis in tyranno iniuſtè iudicante:arg.in aut̃. de reſti.& ea quæ parit.§.fi.& quod no.C.quando muli.tu. offi. fun.pot.aut̃.ſacramentũ. Quãdoq; fiunt aliqui contractus inter ipſum tyrannum,& homines ſingulares ſub eo extantes: & tũc etiam poteſt dici cõtractus nullus,per l.j.C.de contra.iudi. Poteſt etiã dici dictũ cõtractum annullãdũ:vt l.ſi per impreſsionẽ. C.quod met. cau. maximè ſi fecit rem ſibi vendi per impreſsionem:tunc enim incidit in conſtitutionem illã, vt rẽ cogatur reddere,& preſſuram dicat,&c.Impreſsionem autem probabit qs, ſi ille tyrannus non permittebat rem colligi,vel poſſeſſori minabatur,niſi venderet,vel alios colores quærebat, vel multa rogamenta fecit fieri ei,qui nõ habebat rem venalẽ. Rogamen enim

21 †maioris eſt iuſſus:vt ff.quod iuſſu.l.j.in prin.in gl.in verb.quẽadmodum.Quãdoq; talis tyrannus cõtrahit cũ extraneis nomine ciuitatis:& tunc ſi quidẽ ipſam ciuitatem ſubmittẽdo,vel obligando alteri.& nõ valet ipſo iure.C.ne quis lib.inuit.ac.reipu. ger.cog.l.j.lib.xj.& extra,de ſchiſma.c.j.& de elec.c.fundamenta.in vj.in fi.Quandoq; ſubmittit ciuitatẽ alteri , ſed contrahit ſi quidẽ in fauorẽ ciuitatis tyrannizare videtur,ꝙ non valet. ſicut dicimus in malæ fidei poſſeſſore hæreditatis:vt l. ſi quid poſſeſſ. §.ſed & ſi ipſi.ff.de peti.hære.Contrarium determinat Hoſt.extra,de ſchiſma.c.j.ſcilicet ꝙ valeat quantum eſt in vtilitatẽ ciuitatis,ſicut dicimus in pupillo.ar.C.de procu.l.nõ eo minus. Sed ſi celebraretur vnus cõtractus,partim pro ciuitate, partim contra ciuitatẽ:tunc ſi quidem ſunt diuerſa capitula:& idem,qa valet pro ciuitate.ff.de mino.l.etiam.§.j.Si verò ſunt plura capitula connexa ſimul:tunc ſi ciuitas reprobat:quatenus eſt cõtra ſe: non poteſt approbare quatenus eſt pro ſe:vt ff.pro ſoc.l. de illo. §.fi.& ff.de mino.l.ſi iudex.& l.quod ſi minor.§.reſtitutio.ita tenet ipſe in d.c.j.de ſchiſma.Prædicta puto ſatis vera,& iuri conſona in eo qui non ignorabat talẽ eſſe tyrannum.huic enim non

22 ſubuenit̃ per tit.quod fal.tut.autho.Si verò † poneremus ipſum contrahentem ignoraſſe:ſubueniretur ei per reſtitutionem ex illo titu.quod fal.tut.auth.l.j.in fi.quomodo autẽ poſsibile ſit quẽ ignorare factum ita notorium,ſicut eſt quem eſſe Tyrannũ,no.

23 per glo.ix.q.j.c.ordinationes.Quandoq; verò non†trahit tyran

b nus,ſed diſtrahitᵇ per ſe,vel ſuos officiales, ſolutionẽ eorũ quæ rei publicæ debebantur recipiendo,an ſint liberati ſoluẽtes.Circa quod dicendum ꝙ aliquando ſoluunt illi, qui ſunt debitores ciuitatis cõtractu celebrato cum ipſo Tyranno:tunc videtur ꝙ ſoluentes ſint liberati.l.ſi vrbana.ff.de condictio.inde.Sed illa loquitur quando contrahit cum prędone promittẽdo ſibi proprio nomine:hic loquitur de eo qui contrahit cum tyrãno nomine ciuitatis.videtur tamen ꝙ ſibi poſsit ſolui ex ſuo contractu . ſicut ſeruo & filio:vt ff.de pac.l.ſi vnus.in prin.de pœ.l.quod ſeruus. de ſolu.l.quod ſeruus.Aliquando ſoluitur quod debetur ciuitati alio modo q̃ facto ipſius tyranni: & tunc videt̃ ꝙ ſoluens nõ liberatur:vt d.l.ſi vrbana.Pro quo facit optimè quod no.per Inno.de elec.c.nihil.vbi videtur dicere ꝙ ſoluens prælato intruſo

c ſine aliquo titulo non ſit liberatus.Mihi autem videturᶜ ꝙ prædicta ſunt vera in eo qui ſoluit prædoni,vel prælato intruſo,vel tyranno tali qui ſoluenti metum inferre nõ poteſt,nec terrorem minari,vti debitor erat alterius ciuitatis.Si autẽ poteſt ei metum & vim inferre,ſeu minacem feruorem ratione iuriſdictionis quã exercet:licet de facto,vt quia erat ſubditus ſibi : tunc ſoluendo ei vel ſuo officiali,liberatur:vt l.Paulo Callimacho.§.fi. de lega. iij.& de adi.leg.l.liberto.§.Lucius.hoc etiã probatur ratione . Nam iſta violentia exactionis,quæ fit à debitore fit iniuria ciuitati,quibus ipſe eſt debitor.ipſam enim ciuitatem tyrannizat:& ideo culpa ipſius videtur cõtingere:vt ff.loca.l.ſi merces.§.culpę. ſolu.mat.l.pe.Sed quãdo quantitas debita in genere perit culpa creditoris,debitor liberatur per exceptionẽ.l.qui decẽ.in princ. ff.de ſol.ſed ſi ſpecies eſſet debita: tunc minus dubij eſt quod liberetur ipſo iure:vt d. l.qui decẽ.Pro hoc , ſcilicet quãdo ſpecies

24 debita vni aufertur per vim,†facit optimè ff.de peri.& cõmo.rei vend.l.leges.et l.ſeq. & quod ibi no.& de pigno.act.l.fi. in fi.facit ff.de euic.l.Lucius.de rei vend.l. item ſi verberatum.§.j.Similem diſtinctionem facit text.ſ. aut vis inferatur ab eo qui habet iuriſdictionem,aut non.ff.ſi quis cau.l.ij.§. fi.Sed forſan poſſet dici ꝙ ſi talis Tyrãnus eſſet talis cõditionis,à quo ſine magna difficultate ſolutum poſſet repeti:tunc debitori ſoluenti nõ daretur exceptio:vt not.in d. l.ij.in fi.ſecus ſi non eſſet facilis repetitio:vt l.fin.de eo per quẽ factum eſt.ſed,vt puto, hæc diffinitio habet locum quãdo alicui infertur violentia in iniuriã ipſius cui infert̃. ſecus ſi in iniuriam ipſius creditoris ſui per

25 prædictas rationes.& puto in pręd ictis†ꝙ quis habeat neceſſe dicere metũ ſibi illatũ

d à tyranno.ſufficit enim ſi legem ᵈ facit, vel præconium,ꝙ quilibet ſic ſolueret. qui em̃ propter prædictum præconium ſoluit , timuit iuſtè ne metus inferret̃,quod ſufficit, vt dicit tex.ff.quod fal.tuto.auth.l.nouiſsimè.qui text.multũ facit ad excuſandum dictos debitores ſoluentes.Nam ibi cogebatur tutor in perniciẽ principalis.ſed hic debitor in perniciem ciuitatis.Ex prædictis apparet ꝙ exactores,& alij poſiti ab iſtis tyrannis qui pecunias exigunt,& poſtea expendunt eas ad mãdatum tyranni,vel ipſi tyranno tradunt ꝙ ſint liberati. Quandoq;

26 tales tyranni non contrahunt † ſed diſtrahunt,& patiuntur bona & iura ciuitatis deperire,& præſcribi:tunc puto ꝙ cõtra ciuitatem nõ præſcribatur:vt C.de ſer.fugi.l.j.ſecundũ tertiam lecturam.& extra,de reſcrip.c.corã.Dico etiã ꝙ ſi aliqua iuriſdictiõe competenti ipſi ciuitati tyrannus vteretur,non vt à ciuitate,ſed ab altero recognoſceret,ꝙ quantum ad ſe videt̃ vti nomine alieno,ſed quantũ ad ciuitatem videtur vti nomine ſuo,ſi per illum vſum ciuitas retinet ius ſuum:vt no.colligit̃ ff. de iti. actuq; pri

27 ua.l.j.§.ſi tibi fundũ.Octauò quæro†de tyranno ex parte exercitij:licet habeat iuſtum titu.minus proprie dicatur tyrannus.xiiij. q.iiij.c.neq; enim.Dico ꝙ iſte tyrannus eſt ex parte eius qui opera tyrãnica facit:hic ex opera eius nõ cedit ad bonum cõmune, ſed ad proprium ipſius tyranni. Iſtud enim non eſt iuſtè principari.& hoc eſt de facto in Italia:ſed vt modus probandi facilius habeatur ad actus magis particulares deſcendamus : qui actus ponuntur in magna parte, ſcilicet, in lib.j. huius voluminis qui

28 actus cõſiſtũt in hoc quod ſubditos†affligat. quos actus clarius enumerat egregius Plutarchus de regimine principũ per decem titulos.Primò enim eſt tyranni potentes,& excellẽtes homines ciuitatis perimere,ne contra ipſum poſsint inſurgere . videmus enim ꝙ proprios fratres & cõſanguineos occidunt: quod ſignũ eſt peſsimæ tyrannidis.Secundò,ſapientes diſcriminant, ne cognoſcentes eorum mala arguant,& populũ cõtra ipſum prouocent.Tertiò ꝙ nedũ diſciplinã & ſtudiũ perimant,ſed etiã operantur ne fiant ſapientes.ſemper enim timẽt per ſapientiam reprehendi.Quartò ꝙ ſpecialitates,& congregationes etiam licitas non permittunt.timent enim ne cõtra ipſum inſurgãt.Quintò habet per ciuitates multos exploratores : cũ enim cognoſcat ſe malè gerere ſemper credit ꝙ homines de eo malè loquant̃, & contra ipſum machinentur:& ex hoc tales relatores libenter audit.Sextò ꝙ tyrannus cõſeruat ciuitatẽ in diuiſione,vt quælibet pars de alia timeat,& contra eũ nõ inſurgat.Septimò,curat ſub

a ¶Secunda inſpectio. Vide Bar.in l.prohibere.§.planè.ff. de vi & vi ar.& in l.cũ te. C.de his q metu . & Bal.in l.decernimus. C.de ſacroſan.ecc.& Pet.de Anch.in cõſi. ccc.Tho.Diplo.

b ¶Sed diſtrahit.Vide Bart.in l.creditor.ff. de ſol.& Bal.in cõſi. cccciij. in ij. vol. factum tale proponit̃. & in l.falſus. in pen. col.C. de fur. & in l. cõmodiſsimè.ĩ prin. ff.quod fal.tutore.& in l. ſi te bonis . vbi Pau.de Caſt. & Iaſ. C.de iur. de liber.& Feli.in c.j.in ij.col.de offi.dele & plenè per Philip.Deciũ in cõſi.xxv.inci. pro rerũ facultate. & Imo.& doc.in d.l.creditor. et ibi vide apoſt.Alex. & meã in ver. illam quæſtionem. Tho.

c ¶Mihi autẽ videtur. Vide Bar.in l.ſi vrbana.in fin.ff.de condi. inde. & ibi Alex . in apoſtil. & ibi domi. meũ do.Iaſ. plenè & Feli. in c.fi. in fi. vbi plenè de accuſation. Tho. Diplo.

d ¶Si legem. Vide plenè per Alex.in conſi. lvij.inci.quoniam.in fi.in j.vol.Tho.

ditos facere pauperes, vt ſic occupentur cir-
ca curas eorum vnde viuant, & contra eũ
non cõtingat aliud machinari. Octauò pro
curat bella, & mittere bellatores ad partes
extraneas, ita ꝙ interim non cogitent cõtra
eum, & quia propter bella homines depau-
perantur, & à ſtudijs auocantur quod tyrã-
nus quęrit, & etiã vt habeat bellatores pro
ſe quando expedit. Nonò quòd cuſtodiam
ſui non facit per ſuos, ſed per forenſes. timet
eñ de ciuibus. Decimò, cũ in ciuitate ſunt
partes, ſemper adhæret vni, vt cum illa aliã
fugat. Ita dicunt dicta Plutarchi quæ exa-
29 minemus. Primũ, excellentes † & etiam fra-
tres perimere eſt actus tyrannicus. verum
eſt, niſi ex iuſta cauſa, vt fecit Romulus de
Remo: vt l. fi. ff. de re. diui. quis enim dubi-
tat ꝙ ſi aliquis in ciuitate potens ſit rixoſus,
& ſeditioſus, de ciuitate debet expelli à quo
libet iuſto iudice: vt ff. de pen. l. capitalium.
§. ſolent. & l. ſi quis aliquid. §. actores. eo. tit.
de offi. præſi. l. j. §. fi. tũc enim cùm iuſta cau
ſa fieret, non eſſet actus tyrannicus. Secun-
dũ, ſcilicet perimere prudentes, ſimiliter in-
telligendum eſt ſine iuſta cauſa. Tertiũ qđ
diſciplinam & ſtudium perimunt. iſtud in-
telligendo de ſtudijs ipſi ciuitati congruen
tibus: vt ff. de excu. tut. l. ſi duas. §. eſt autẽ.
Si verò perimat ſtudium ad qđ ciuitas nõ
eſt apta, non eſt actus tyrannicus. in j. con-
ſtitutione. ff. §. hæc autem tria. Quartum, ꝙ
nõ permittunt congregationes, etiam lici-
tas, ſi ſemel deliquit, certe poteſt de iure diſſoluere: vt ff. de re mi
li. l. iij. §. ſi plures. Vidi enim prætextu religionis aliquos congre
gari, & ſtatim ciuitatem turbare. Ex qualitate ergo perſonarum
comprehendit an iuſta cauſa ſodalitates diuidere ſit actus tyrã-
nicus. Quintum ſcilicet vt habeant in ciuitate multos explora-
tores, hoc poteſt eſſe actus iuſti Rectoris, ſi ad finem debitũ fiat
vt ff. de præſcri. ver. l. j. §. pen. Rectus enim iudex habet explora
tores, & corrigit delicta, & alia quæ iniuſtè fiunt in ciuitate: Ty-
rannus verò habet exploratores eorum à quibus ſtatus eius poſ
ſet ledi: tũc refert ad propriam vtilitatem. Sextum quòd Tyran-
nus ſtudet ciuitatem ſeruare in diuiſione. hic eſt actus tyrãnicus
quoniam ad iuſtum iudicem principaliter ſpectat quietem ci-
uium procurare: de l. j. §. quies. ff. de off. præſi. l. congruit. in prin-
ci. & in auť. de mand. prin. §. deinde competens. vbi hoc magis
expreſsè ponitur. Septimum quòd curat ſubditos facere pau-
peres, hoc eſt ſimpliciter actus tyrannicus. Nam rectus iudex
nil poteſt ſibi debitè accipere, nec debet ſubditos affligere gra-
uaminibus realibus, vel perſonalibus. C. ad legẽ. Iuli. repe. l. iube
mus. & l. fin. & in auť. de mand. princi. §. illud tamen Octauum
quòd procurare bella propter euitare bella intrinſeca, ſimpliciter
eſt actus tyrannicus. bella verò extrinſeca quandoque poſſunt
eſſe iuſta: bellum verò iniuſtum ſimpliciter eſt actus tyrãnicus.
vt x. colla. in tit. hic finitur lex Corra. c. domino guerram. No
num quòd cuſtodiam ſuam non faciat per ciues, hic actus po-
teſt eſſe iuſtus. poteſt enim populus ita eſſe indomitus, & ita
peruerſus quòd dominus etiam iuſtus non poteſt de eo confi-
dere: quod magis contingit in ciuitatibus, quæ de nouo recu-
perantur, & per iuſtos dominos. & ideo Imperatores quando-
que expellebant homines de vna ciuitate, & ponebant alibi: vt
C. de iure fiſ. l. j. lib. x. ſicut videmus iuſtos dominos, quandoque
facere munitiones, & fortalicia in ciuitate: & iſta quidẽ iure re-
guntur, ſed talia in domino iuſto cauſalia ſunt in tyranno com-
munia. Decimum, adhærere vni parti, & aliam opprimere,
eſt ſimpliciter actus tyrannicus, cùm vltimus finis ciuitatis ſit
30 quies, & pax ciuium, vt dictum eſt. Omnia ergo † prędicta ſunt
ſigna ad probandum tyrannidem: ſed principaliter illa duo ſci-
licet conſeruare ciuitatem in diuiſione, & depauperare ſubdi-
tos, & eos affligere in perſonis, & rebus. quod optimè probatur
in capitulis ſuprà relatis. Ex prædictis apparet quem eſſe tyran-
31 nũ. Nonò quæro † ſi aliqs eſt Comes, Dux. Marchio, vel Baro
qui habet iuſtum titulum, & probetur Tyrãnus exercitio, quid
debet facere ſuperior. Reſpon. debet eum deponere: quoniam
qui talia agunt, detinent populum in ſeruitute, ſed ad ſuperiorẽ
pertinet populum de ſeruitute eximere: vt C. de offi. præfect.
Afri. l. in nomine domini. in princi. vbi dicit, fortiſsimos tyran-
32 nos deiecimus. Sed in † quam legem incidunt hi, qui abſque iu-
ſto titulo regnant? Certum eſt quod tenentur lege Iul. maieſt. l.
33 iij. ff. ad leg. Iul. maieſta. de iſto verò tyranno. † qui habet iuſtum
titulum, ſed exercitio apparet tyrannus, dico quod ex eo quòd
ſubditos affligit in corpore, incidit in legem Iuliam de vi publi.
Item ex eo quòd ciuitatem tenet in diuiſione, & ſic iudicia non
patitur fieri vt oportet, incidit in eandem legem de vi publi. vt
a eo. tit. l. qui dolo malo. Item ex eo[a] qđ nouas exactiones, & no-
ua vectigalia ponit in eandem legem incidit: vt eod. titu. lege,
fin. cuius legis pœna eſt deportatio. Inſtitu. de publi. iudi. §. item
lex. & ſic amittit omnia quæ ſunt iuris ciuilis: vt l. quidã. ff. pœ.
& ſic tanquam infames perdunt dignitates & iuriſdictiones:
expreſſe dicitur ad l. Iul. de vi priua. l. ij. in princip. Item ex hoc
incidit in legem Iuliam de ambitu: vt ff. ad le. Iul. de ambitu. l. j.
§. j. & in conſti. l. fin. C. noua vectig. Item forſan incidit in pœ-
nam capitalem: vt C. de exact. trib. l. j. lib. x. Dico etiam quod ſi
exiſtentes in tali tyrannide, quoquo modo publicè vel occultè
machinantur contra principem, vel eius officiales, ipſo iure ſunt
rebelles Imperij, & dignitatem perdunt ſecundum legem nouã
34 Theodoſij Imperatoris. Decimò, quid dicimus † de his quæ vi-
demus feciſſe ſummum põtificem, & Imperatorem, & legatos.
Nam quoſdam quos clarè cognoſcebant eſſe tyrãnos quos per
tyrannidem detinebant, & eos epiſcopos, ſcilicet ſedis apoſtoli-
cæ, vel Imperij conſtituebant vicarios, vt fecit Clemens vj. in ci
b uitate Bononię, de domino Thaddæo de Pepulis.[b] & eius filijs.
Hoc idem fecit Charolus Imperator cum tyrannis in Lombar-
dia. Hoc idem dominus legatus cũ multis tyrannis fecit in Mar
chia Anchonitana. Reſpon. præſumendum eſt quod tanti domi
ni hoc ſine magna cauſa non faciunt, & poteſt eſſe duplex cau-
c ſa. Prima, propter aliqua magna et ardua[c] quæ eis expedire incũ
bat. ſicut enim diligens nauta proijcit viliora, & ſaluat pretioſio
ra: vt ff. ad leg. Rhod. de iactu. l. qui leuandæ. & diligens paterfa-
milias debet præeligere, vt res pretioſiores ſaluas faciat: vt not.
ff. commod. l. vt ſi certo. §. quod verò ſenectute. Sic etiam domi-
nus iuſtus cum vno tyranno pertranſit, & eum vicarium facit,
vt ea quæ ſunt magna, & ardua reformare poſſet. Tertia ratio po
teſt eſſe charitas & dilectio eorum qui ſunt ſub tyranno ſicut eñ
videamus naturaliter Phyſicos facere quando vna infirmitas
non poteſt ſine magno periculo perſonæ curari: tunc ipſi procu
rant ſuſtentare naturam, ne infirmitas procedat vlterius ex quo
contingit quod natura ſemeptipſum adiuuat, ita quando rectus
princeps facit videns quod quandoq; vnus tyrannus nõ poteſt
deponi ſine magno exterminio eorum qui ſunt ſub tyrãno pro-
pter bona eorum ipſum tyrannorum facit vicarium: vt ex hoc
ille, tyrannus minus timeat, minus populum grauet, & interim
caſus occurrit, per quem ſuadente iuſtitia ſine populi detrimen
to deponetur tyrannus: propter autem dictũ titulum ſuperueniẽ
tem dicti tyranni non deſinũt eſſe tyrãni, ſi prædicta tyrannica
opera exercent. hæc enim quæ dicta ſunt cõmiſſione eis facta
non veniunt: vt ff. de condi. inde. l. ſi procurator. ff. de his quæ in
35 frau. cred. l. ſi pater. Vndecimo quæro an † proceſſus factus per
ſuprà, dictos tyrãnos qui iuſtũ habẽt titulũ valeat. Et dico quod
aut fecit proceſſus cõtra ſuos exititios, & rebelles, & nõ valent:
quia nõ debuerunt cõparere corã iudice ſibi notoriè inimico, vt
dictum eſt in præcedenti. Ea verò quæ ipſe fecit cõtra intrinſe-
d cos[d] valent, donec ipſi tollãtur cũ ipſa dignitate: vt l. Barbarius.
ff. de offi. præto. & C. de ſen. l. ſi arbiter. & de teſt. l. j. & de reſti. in
integ. c. ſuſcitata. & ibi per Inn. de re iudi. c. ad probandũ. & hæc
36 vera donec toleratur. Sed quid ſi iam † cœptus eſt proceſſus ex
quo ferẽda venit ſententia declaratoria cõtra tyrannũ: an facta
pendẽte proceſſu ante ſentẽtiã teneãt? Reſpõ. quãdo fit proceſ-
ſus ex quo ferẽda venit ſententia declaratoria, vt quia faciat ali-
quod delictũ, propter qđ ipſo iure priuatus eſt iuriſdictiõe, vel
dicitur ſeruus, vel infamis: tũc facta poſt ꝓceſſum inchoatũ nõ
valent: vt C. de teſta. l. j. in fin. Nec vſq; adhuc aliquis ſtatus con-
trouerſiam mouit: vt ff. q & à qui. l. quęſitũ. Si vero ſit ꝓceſſus,
ex quo priuãdus venit per ſententiã: tunc interim geſta p eũ va
lent

a ¶ Item ex eo. vide Alex. in l. imperium in xxv. col. iij. folio. in l. col. ff. de iuriſd. iudi. Thoma.

b ¶ De pepulis. vide Raph. cõſil. clxij. in cip. viſa copia priui legiorũ. circa fin. & Bar. in viij. col. ff. de iniuſt. rup. teſta. vbi dicit ita fuiſſe determinatũ Bonoñ. per do. Thaddeũ de Pepulis, dominũ Bono. & in l. j. in x. q. in iiij. col. ff. de iure codic. Thomas.

c ¶ Aliqua magna ardua. Vide plenè per Feli. in c. poſtulaſti. in pe. col. de reſcrip. & vide Alexan. de Imo. in cõſi. cxxiij. i iiij. vol. in vlt. col. Et adde illud conſil. eſt do. And. Bar. Et adde Phili. Fran. in c. ſi gratioſè. in ij. colũ. in prin. de reſcrip. i vj. & vide apoſtil. meã ad Bar. in l. authoritate. C. vñ vi. Tho.

d ¶ Cõtra intrinſecos. vide Fel. in c. cũ oẽs. in xix. col. de cõſtit. & Iaſ. in l. Barbari⁹. in xviij. colũ. in j. limita. ff. de offi. præto. Thomas.

a lent: quia interim dignitatẽ retinet[a] ff. ad munic. l. Lucius. §. in q̃-
ſtionibus. & not. C. de reis poſt. l. j. lib. x. & eodem modo ſi quid
contraheretur, vel ipſi tyranno ſolueretur, valeret, vt no. per In
no. de elec. c. nihil. quod intellige niſi faciat contractus ſubmit-
37 tendæ ciuitatis, vt j. dicam. & per hæc dico † ꝙ ſi aliquis eſt in no
tabili poteſtate, & habet iuſtum titulũ, licet reſpectu exercitij ſit
tyrannus: tamen habet beneficiũ. extra de bap. c. j. in cle. donec in
dignitate toleratur. ſecus ſi eſſet defectus tituli, vt j. no. Item di-
co ꝙ poſtq̃ talis habens titulũ deuenit ad tyrannidẽ per modũ
exercitij, ſi aliquid ſibi plus iuriſdictionis concedi fecerit à po-
pulo, non valeret: quaſi populus per metũ faceret, vt dictũ eſt
in præcedenti. Item omnis contractus, quem faceret de ipſa ciui
tate ſubmittendo, vel obligando eam nõ valeret. non enim loco
domini eſt cũ ipſam ciuitate ſpoliat ſua libertate: vt ff. depoſi. l. ſi
fundũ. §. ſi toto. expreſsius extra de iureiur. c. intellecto. facit de
38 elec. c. fundamẽta. §. pen. lib. ij. Duodecimò quæro † de tyranno
tacito, & velato, vt eſt ille qui ſub quodã velamine nõ iuſtè prin
cipatur in ciuitate. Iſtud autẽ velamen cõtingit duobus modis,
ſcilicet per titulũ quẽ facit ſibi concedi. Sciendũ eſt quod ſ. di-
ctũ eſt ꝙ tyrannus propriè opponitur Regi, ſed de Regta pote-
ſtate eſt ꝙ ſit perpetuus. Item ꝙ habeat omnẽ iuriſdictionem, vt
patet capitulis ſ. relatis. Ex his duobus duo velamina tyranni-
ca ſunt inuenta. Primum ꝙ quidam faciunt ſibi concedi iuriſdi
ctionẽ, & finito tempore reformari, vt ſic regimen eius magis
39 videatur iudicis q̃ tyranni. Sed circa hoc dico † ſi quidẽ habeat
iuriſdictionẽ, & ſibi faciat cõcedi in ciuitate propria, titulus eſt
nullus: nã nullus poteſt talem iuriſdictionẽ habere: vt C. de ꝓ-
feſ. l. in conſiliarijs. fallit in vrbe Romana vbi quis poteſt eſſe p̃-
tor: vt l. ij. C. de offi. præto. & ſenator per annũ tantũ, & nõ vltra
d. c. fundamenta. in fi. Item fallit in defenſore ciuitatis: vt in auť.
de defen. ciui. §. ſed interim. ſed illi nõ habent merũ & miſtum
imperium, ſed nudam iuriſdictionẽ, & ſic de tali qui nullũ titu-
lum accepit, eſſet dicendũ idẽ quod dictum eſt ſ. de tyranno ex
40 defectu tituli. Sed ſi † deponeres ciuitatem ex priuilegio, vel cõ
ſuetudine, taliter ꝙ poteſtas populi cõcedentis nõ poſſet in du-
biũ reuocari, & ſic titulus primo loco cõceſſus valeret: tunc vi-
denpũ eſt an eo ꝙ fecit reformari ſit tyrãnus. ꝙ videẽ de iure cõi
quia talis reformatio nõ valet, imò incidit in legẽ Iul. de ambi.
vt C. de leg. ad l. Iul. de ambi. l. j. Sed ſi poneret ꝙ tãta eſſet pote-
ſtas dicti populi ꝙ poſſet contra dictã legẽ diſpenſare: tunc vidẽ
dũ an tpe primi regiminis ita ſe fortificauit ꝙ populus habeat
neceſſe eũ eligere pro ſequẽti tẽpore: & tunc verè tyrãnus eſt ele
ctus per metũ ex defectu tituli. Si verò eſſet ſpõtè electus. ſed
modò exercitio eſſet tyrannus: dic vt in præcedẽtibus. Secundũ
41 velamen eſt: † quia quidã tyranni faciunt ſibi fieri aliquem titu-
lũ, cui nulla quaſi iuriſdictio ineſt: puta facit ſe creare vexilli fe-
rum, vel confallonerium, vel facit ſibi cõmitti cuſtodiã ciuitatis
vel facit ſe fieri capitaneum ſtipendiariorũ, vel gentis armigerę
& ex hoc non dicunt ſe eſſe tyrannos, cũ ad tyrannũ debeat ſpe
ctare omnis iuriſdictio ſicut ad Regẽ, non eñ põt dici principa
lis qui nullam vel modicã iuriſdictionẽ habet. certè ex illo titu-
lo tyrãnus nõ eſt: ſed hoc ꝙ quandoq; in tantã venit potentiã ꝙ
officiũ ciuitatis ordinat, prout vult ꝙ officiales ei obediunt vt
dño: tunc dico ſi opera tyrannica facit, vel fieri facit verè tyran
nus eſt. nam principaliter in ciuitate regimina obediunt, & non
in re principantur: quia opera tyrãnica facit, & ſic eſt tyrannus.
Sed hoc qualiter poterit probari, cũ talis ſit velatus Tyrannus,
& per ſe non fecit in palatijs raro intrant, ſed ſuis ſcriptis & nũ-
cijs regimina obediunt? Reſpon. dura probatio eſt, cũ quando
fiunt prædicta teſtes non vocentur, & hoc cõſiderans decreta-
lis in certo caſu ſtatuit probari per alicuius iuramentum, vt ex-
tra de reſcrip. c. j. lib. vj. ſed hoc non puto generale eſſe ibi enim
iurans nullo alio præiudicio grauatur: & ideo puto hoc aliter
probandum. Sciendum eſt enim ꝙ licet quidã actus per ſe dire-
ctò probari non poſſunt: probantur tamen, vt dixi in libro de al-
luuionibus, quæ licet videri non poſsint cum creſcunt: ex eo ta-
men ꝙ factum eſt ſequitur de neceſsitate quod flumen attulit.
Item licet filij gñatio non videatur, pro plena tamen proba-
tione eſt ꝙ natus in domo ex mulíere cohabitante cũ viro: vt ff.
de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. filiũ. cum enim probatio faceret
fidem iudici, iſta ſtatim fidem iudici adducunt. ita in propoſito
ſi aliquis probauerit ciuitatẽ eſſe in diuiſiõe; eſt eñ vna pars ex-
pulſa foris, & quod in ea fiunt maleficia, &
enormia, nec puniuntur, & ꝙ ciues multũ
grauantur. & ſimilia pertinent ad actus ty-
rannicos, de quibus diximus. Item ꝙ ille ta
lis qui habet illũ titulũ eſt, potentior homo
qui ſit in ciuitate, & eſt publica fama ꝙ fa-
cit prædicta fieri, ſatis puto probatum tyrã
nidem. Prædicti enim actus ab alio q̃ à p̃-
dicto potentiore procedere nõ poſſent. ſa-
tis enim cum fama prædicta ad fidẽ iudicẽ
inducunt, cui congruit id ꝙ dicimus in eo
qui iuſtè principatur. ſufficit ꝙ ſic habeatur
& ſic reputetur, vt l. Barbarius. ff. de offic.
præto. eadem ratione multũ facit quis tãq̃
42 tyrannus habeatur & reputetur. An aũt facta † tẽpore dicti tyrã
b ni valeant[b], dico idẽ quod dixi de tyranno manifeſto, qui facit
fieri per officiales electos à ciuitate. Et prædicta vera quãdo ma
ior pars populi opprimitur, grauatur, vel malè contentatur. Si
enim aliqui extra ciuitatẽ tenerẽtur, vel aliqui in ciuitate eſſent
malè tractati ad honores non vocati: in alijs autem ciuitas bene
regeretur, & ad omnẽ vtilitatem bene attẽderetur: tunc talis ha
bens talẽ titulum, vel ſimilem per excellentiam non eſſet tyran-
nus ſimpliciter loquendo, ſed per tale regimen cõmunis vtilitas
attenditur, ꝙ directè eſt oppoſitum tyranni: ſed in his quæ fie-
rent contra extrinſecos & inimicos illius hominis ſic præcellen
tis, licet bene regat Rempublicam: puto dicendum idem ac ſi ty
ranno factum eſſet, nullus enim prohibet ꝙ quis reſpectu terra-
rũ dicetur tyrannus, reſpectu verò cõmunitatis iuſtus iudex: vt
C. ſi qua prædi. pote. l. j. Propter quod ſciendũ eſt ꝙ ſicut rarò re
peritur vnus homo ſanus per oĩa, quin in corpore aliquo patia-
43 tur defectus: ita † rarò, reperitur aliquod regimen, in quo ſimpli
citer ad bonum publicum attendatur, & in quo aliquid tyranni
dis non ſit. magis enim diuinum eſſet quàm humanũ, ſi illi qui
principantur nullo modo propriũ cõmodũ, ſed cõem vtilitatem
44 reſpicerent. Illud tamen † dicimus bonum regimen, & nõ tyrã-
nicũ in quo plus præualet cõis vtilitas, & publica, quã propria
regentiũ, illud verò tyrannicũ, in quo ꝓpria vtilitas attẽdit. Et
iſtud dicit Aegidius. in iij. lib. de regi. prin. ca. xj. & iſtud eſt pre-
cipuè aduertendũ quando tractatur de probando an aliquis ſit
45 tyrannus. Tertium velamen eſt † quando quis nullum titulum
in ciuitate ſibi concedi patitur, ſed regimina ciuitatis ita ordinat
quòd omnia procedũt ſecundũ velle ſuum. iſtos eſſe tyrannos
poteſt probari eo modo quo ſupra proximè dictum eſt, ſcilicet
ꝙ ſit homo potentior habens maiorem ſequelam. Item quòd eſt
publica vox & fama, & facit prædicta fieri, & multa oportet ꝙ
tẽpore tyrãnidis fiant, propter quæ prauitas tyranni latere nõ po
teſt, & facilius apparebit modus probandi. De his aũt quæ fiũt
tempore talis tyrannidis, dico quod ſ. proximè dixi. An autẽ in
vicinia, vel certa parte ciuitatis poſſet eſſe tyrãnus ſ. dixi. &c.

Explicit tractatus de tyrannia do. Bar. à Saxoferrato.

Incipit tractatus Repræſaliarum.

1 *Repræſaliæ à quo tempore frequentari cœperunt.*
2 *Repræſaliæ & ſi latè accipi poſſunt: tamen ſunt quando conceditur licentia capiendi perſonam, uel res alterius pro altero.*
3 *Repræſaliæ ut ſint licitæ in foro conſcientiæ requiritur authoritas ſuperioris, cauſa iuſta concedendi, & intentio iuſta & recta.*
4 *Repræſaliæ de iure ciuili licitæ ſunt duobus concurrentibus, ſcilicet authoritate ſuperioris, & iuſta cauſa.*
5 *Ius concedendi repræſalias inductum uidetur de iure diuino, & de iure gentium.*
6 *Ciuitas poteſt bellum indicere ob tutelam unius ciuis.*
7 *Liberi debitoris poſſunt capi quando alia remedia ceſſant contra debitorem.*
8 *Statuta concedentia repræſalias ultra caſus à iure communi permiſſos, quando fieri poſſunt, & ualeant. & nu. 10.*
9 *Statutum Florentiæ, quòd mercatore fugiente uxor & liberi teneantur, ualet.*
10 *Terræ quæ ſubmittunt ſe protectioni ciuitatis certis pactis non dicuntur ſubditæ, ſed fœdere æquali & liberæ ſunt.*
11 *Statutum concedens repræſalias in ſubditos, an exerceri poßit extra territorium.*
Statutum quòd filij cedentis foro, uel rumpentis quando poßit contra filios extra territorium exerceri.
12 *Statutum quòd homines unius uillæ, unus teneatur pro alio, non comprehendit illum qui de nouo eſt effectus homo illius uillæ in debitis antiquis.*

a ¶ Retinet. vide Iaſo. in l. Barbarius. in penul. col. in ver. quintò limita. ff. de offic. præto. Tho.

b ¶ Valeant. Quod illegitimè factũ eſt à tyranno adueniẽte iuſto domino debere caſſari. Bar. per illũ tex. & idem Bal. & Pau. de Caſt. in l. decernimus. C. de ſac. ſanc. ecc. Phili. deci. plenè in cõſi. cxc. incip. in cauſa in qua agitur. in iij. col. Th.

a ℭRepræſaliarũ materia. Iſte eſt tractat⁹ Bar. de quo meminit idē Bart. in l. nã Seruius in prin. ff. de ne. geſt. & in l. puinciales. ff. de verb. ſigni. vbi dicit intendere facere tracta. de repræſalijs. & adde ꝙ iſtũ tracta. cõpoſuit bar. anno domini Mccc-liiij. Tho.

b ℭ Theologis. Vide Rapha. Cum. in con ſi. cxl. incip. domini iudicis. in fi. princip. Tho.

c ℭAd tertium. Ad dicta per Bar. hic adde plures concor. per Alex. de Imol. in cõſil. xlij. in j. vol. inci. ſuper præmiſſo themate. in vij. colũ. & do. Iaſ. in l. ſi quis. §. legis. C. de inoff. teſ. in l. de quibus in xx. col. ff. de legi. Tho.

d ℭ Fugiente. Vide Alex. in l. ſæpe. 1 iiij. col. ff. de re iudi. vbi plenè examinat dicta per Bar. hic. Th.

13 *Statutum quòd unus homo uillæ teneatur pro alio, intelligitur de debitis contractis intra territoriũ ſtatuentis.*

14 *Repræſaliæ per pactum, quando licitæ fieri poſſint.*

a Repræſaliarum[a] materia nec frequens, nec quotidiana erat tempore quo in ſtatu debito Romanum vrgebat Imperiũ, ad ipſum enim tanquam ad ſummum monarchã habebatur regreſſus. & ideo hanc materiã legum doctores & antiqui iuris interpretes 1 minimè pertractauerunt. Poſtea verò † peccata noſtra meruerũt ꝙ Romauum Imperium proſtratũ iaceret per tempora multa, & Reges & Principes, ac etiã ciuitates maximè in Italia, ſaltem de facto in temporalibus dominum non agnoſcerent, proptereꝙ de iniuſtitijs ad ſuperiorem non poteſt haberi regreſſus, cœperunt repræſaliæ frequẽtari. & ſic effecta eſt frequens & quotidiana materia. Ego itaq; Barto. à Saxoferrato ciuis Peruſinus minimus legũ doctor, cum ſpeculationibus ad ius ciuile ſpectantibus operam dans ad communem vtilitatem, & maximè vniuerſalis ſtudij Peruſini, ſuper iſta materia libellum compoſui, quẽ correctioni cuiuſlibet melius veritatem intuẽtis ſuppono. mihi enim ſatis eſt quòd hic libellus alijs, quos Deus ſui gratia ſublimi manu ingenio altius inueſtigandi materiam tribuat, ipſum itaque libellum ordine infrà ſcripto tranſcriptum vniuerſitati prædicte tradidi anno domini à natiuitate Mcccliiij. die penul. menſis Februarij.

De repræſalijs. tractaturi requiritur de aliquibus quæſtionibus, principaliter quas poſtea per particulares quæſtiones clarè examinabimus. Prima, quæſtio eſt, an repræſaliæ ſint licitæ. Secundò quare poſſint concedi. Tertiò, per quem iudicem repræſaliæ poſſunt concedi. Quartò, qualiter concedũtur. Quintò quibus conceduntur. Sexto, contra quos conceduntur. Septimo, conceſſæ contra quas perſonas exerceantur. Octauò, contra quas res. Nonò, qualiter exerceantur. Decimò, de remedijs exactis &c.

Quæſtio prima An repræſaliæ ſint licitæ? Circa quam quæritur, an ſint licitæ in foro conſcientiæ. Secundò, an ſint licitæ in foro ciuili. Tertiò, an ſtatuta poſsint fieri licitè vltra caſus à iure permiſſos. Quartò, an ſtatuta quæ circa hanc materiam repræſaliarum fiunt, poſsint exerceri extra territorium. Quintò, an per pactum repræſaliæ poſsint licitè fieri.

Ad primum an repræſaliæ ſint licitæ. Reſpõ. & ad declarationẽ huius tractatus &
2 totius quæſtionis præmitto ꝙ repræſaliæ poſsint † multum late accipi, pro omni eo quod habet poteſtatem, perſonam vel res alterius capiendi, & ſic comprehenderent eum, qui habet poteſtatem capiendi ipſum principalem debitorẽ, vel res ipſius quorũ hic nõ intendo tractare. ſed ſolum quando conceditur licentia capiendi perſonam, vel res alterius pro altero. & iſtæ ſunt quæ in vulgari noſtro vocantur repræſaliæ, de iure verò cõmuni vocantur pignorationes: vt in auf. vt non fi. pignora. col. v. & extra de iniu. & dan. da. c. j. lib. vj. Alibi verò vt Piſis aliter. Alibi autem habent alia nomina, de quibus non curo: quia imponuntur ad placitum. Prout ergo hoc nomen capitur vel exigat,
3 quæro † an ſint licitæ in foro conſcientiæ. Et videtur quod non. nam anima quæ peccauerit, ipſa morietur: & filius non portabit iniquitatem patris. Eccleſiaſti. xviij. ſic patet quod alius pro alio non poteſt capi. præterea, non licet in foro conſcientiæ facere id, quod repugnat naturali rationi: ſed iſtæ repræſaliæ naturali rationi repugnant, vt extra de iniur. & dam. da. c. j. lib. vj. ergo non ſunt licitæ. In contrariũ ꝙ ſint licitæ, videtur authoritas Augusti. in libro quæſtionum. Iuſta bella ſolẽt diffiniri quæ vlciſcũtur iniurias, ſi gens vel ciuitas plectenda eſt, quæ vindicare neglexerint quod à ſuis improbè factũ. xxiij. q. ij. c. dñs noſter. Secũdò ad hoc vt repræſaliæ ſint licitę in foro cõſcẽtię reqř primò authoritas ſuperioris, ſcdò cauſa iuſta cõcedendi: quia denegauit iuſtitiam, vt d. c. dominus noſter. Tertiò requiritur ꝙ intẽtio ſit iuſta, & recta eius q habet repræſalias. vnde Auguſt. in lib. contra Fauſtum. Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, implacatus & implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominãdi, & ſi qua ſunt ſimilia, hęc ſunt quę in bellis culpantur. & ſic licet eſſet authoritas ſuperiorum, & iuſta cauſa, tamẽ animus iniquus faceret repręſalias illicitas in foro conſcientiæ. Hæc ſentit Sanctus Tho. in ij. ij. q. xl. c. j. in foro autẽ ciuili, de tali animo nõ curatur: quia de cogitatione nõ curatur: vt l. cogitationis. ff. de pœ.
b In prędictis tamen eſt ſtandum Theologis[b].

Ad ſecundum an repræſaliæ ſint licitę in foro ciuili. & videtur ꝙ non, vt in auf. vt non fiant pig. col. v. poſita C. ne vxor pro mari. auf. & omnimodo. & in auf. vt nulli iudi. §. quia verò. poſita C. de actio. & oblig. auf. imo. & ad idem C. de decur. l. prouindendum. lib. x. & vt nul. ex vi. pro alie. debi. te. l. j. lib. xj. & extra de iniur. & dã. da. c. j. lib. vj. & C. ne fil. pro pat. auf. habita ibi, ex peruerſa cõſuetudine &c. Et videtur ꝙ ſint licitę, cùm gens & populus iuſtitiã requiſiti facere neglexerit: vt xxiij. q. iiij. c. dominus. vbi hoc eſt expreſſum. & facit quod no. C. de Iudę. l. nullus. ff. de incẽ. rui. naufr. l. ne qd
4 qď vi. aut clam. l. ſi alius. §. belliſsime. & quod ibi not. Sol. † doct. omnes cõmuniter in ſententiam iſtã inclinant ꝙ ſi quid eſt. j. illũ hominũ vel populũ qui iuſtitiã facere, & debitum reddere negligit, põt haberi recurſus ad ſuperiorẽ: tũc repręſalię ſunt licitæ duobus interuenientibus. Primò requirif ſuperioris authoritas. nõ enim licet alicui ſua authoritate ius ſibi dicere, vt iura vulgaria dicũt, & eſt expreſſum xxxij. q. c. j. Secũdò ꝙ ſuperioris authoritas inteponaf ſibi ex iuſta cauſa. nã iſta decreta, niſi ex natura & iuſta cã interponantur, ſunt ipſo iure nulla: vt l. cũ verò. §. ſubuentũ. ff. de fideicõ. libr. & l. j. §. hæc verba. & ff. ne vis fi. & per totũ. Cauſa aũt legitima eſſe videf, ꝙ dñs, gens, vel populus requiſitus iuſtitiã facere neglexerit: vt d. c. olim. eo. tit. in auf. habita. ne fi. ꝑ pa. in fi. & Ia. de Bel. in q. ſua diſputata, quam ponit in auf. vt non fi. pig. Hoc idẽ videf Sãct. Tho. de Aquino. vt
5 dixi in ꝑcedẽti q. ſi bene aduẽtaf. prędicta mihi videtur ꝙ † ius concedendi repręſalias nõ iure ciuili, vel canonico ſit inductũ, ſed magis iure diuino, vt d. c. dñs noſter. & de iure gẽtiũ, quidã permittũt bella licita: vt l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iu. & ꝙ ibi no. & bellũ licitũ eſt ex cauſis ꝑdictis. ꝙ etiã ꝑcatur: qa de iure gentiũ eſt ꝙ id, ꝙ qs ob tutelã ſui corporis fecerit, videf feciſſe iuſtè: vt ff. de iuſti. & iur. l. vt vim corpus intelligo, ſiue loquamur de
6 vno indiuiduo, ſiue de vno corpore miſto. Vnde † ob tutelam vnius ciuis, poteſt ciuitas indicere bellum: ſicut vnus particularis põt indicere bellũ cõtra oẽs ob tutelã pſonę ſuæ, & ſuarũ rerum, vbi ſuperioris copia, vel aliud remedium haberi nõ poteſt, vt dictis iuribus. & ꝙ vi, aut clam. l. ſi alius. §. belliſsimè. & quod no. in d. l. nullus. C. de iudæ. & ff. quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. ſi debitor. cum ſimi. ergo &c. & prædicta puto iure gentium, &
7 veritati ciuili conſonare. Nam † vbi alia remedia ceſſant contra debitorem poſſunt capi homines liberi: in quibus debitor ius habebat vt puta liberi caſus eſt ſingularis. ff. de acqui. hære. l. pro hęrede. §. ſi quid tantum. & ibi no. in fi. gl. mag. Sed ciuitas vel dñs iuſtitiã facere negligens, vel recuſans eſt debitor iuſtitiam poſtulantis: ergo homines ſubditi illi domino vel populo capi poterũt Præterea, propter delictum domini negligentis facere iuſtitiam poteſt indici bellum, contra totam terram, & omnes gentes ſubditas ſibi: vt in auf. ſi verò dominus temporalis. C. de hære. & cõcluditur repræſalias eſſe licitas ex cauſis legitimis. De iſtis autem cauſis dicitur latius. j. in ij. q. principali. ſufficiant prædicta quantum ad hunc paſſum.

c Ad tertium [c] † an ſtatuta poſſunt fieri licitè vltra caſus iure communi permiſſos. Dico ꝙ ſi ſtatuta fiant contra terras, vel ſubditas ꝙ tunc poſſunt fieri licite repræſaliæ, per ſtatuta etiam extra cauſas prædictas à iure communi permiſſas. Vnde ſi ciuitas ſtatuit quod quilibet de villa poſsit capi pro debito alterius, vt C. de omni agro deſer. l. j. libro. xj. ſicut quandoq; ſtatuitur quod vxor teneatur pro viro: vt C. in quib. cau. pigno. ta. contra l. ſatis. & quod filius teneatur pro patre. C. de primipi. l. fina. libr. xij. Et ſic patet quod ſtatuta
d communis Florentiæ. quæ dicunt quod mercatore fugiente[d]

teneatur vxor & liberi. licet non ſint hæredes, procedunt de iure cõi. & intelligo terras ſubditas ſimpliciter, ita ꝙ ſint de comi-
9 tatu. Terræ † verò q̃ ſubmittunt ſe protectioni ciuitatis, certis pa-
a ctis ſubditæ nõ dicuntur[a], ſed dicuntur terræ liberæ fœderatæ fœdere inæquali. de quibus loquitur lex non dubito. ff. de capti. & poſtli. reuer. & in illis puto idem quod in alijs terris omnino
10 liberis. Si verò ſtatuta † fiant in vna ciuitate contra aliam terram liberam circa repræſalias concedendas: tunc aduertendum: quia in cauſis concedendarum repræſaliarum vertitur iuſtitia facta, ſeu iuſtitia denegata à terra contra quam repræſaliæ conceduntur, & circa hoc non poſſunt fieri ſtatuta. Non enim ciuitas poteſt facere legem ſuper alterã: quia par in parem non habet imperium, & quia poteſt extra territorium ſuum ſtatuere, quę ſunt iuriſdictionis alterius, & non ſuæ vt dicunt iura vulgaria. Secũdò vertitur in cauſa ſi ſuperioris copia haberi non poteſt & circa hoc ſimiliter non poteſt: fieri ſtatutum puta ſi ſtatutum diceret ꝙ repræſaliæ concedantur, nec teneatur quis ire ad ſuperiorem: vt extra, de iureiurand. c. venientes. & argumento l. pen. ff. de aqua plu. arcen. Tertiò vertitur in cauſa ſuperioris authoritas id eſt authoritas ipſius ciuitatis concedentis repræſalias: & tunc circa hoc poteſt facere ſtatutũ, an in talibus prædictis concedatur, & quo ordine. Nam cũ iſta cauſa & iſta inſtantia ſit ſua: poteſt circa hoc ſtatuere: cũ quælibet ciuitas ſtatuta facere circa ordinationem, quæ in foro eius agitur, poſsit: vt ff. de teſt. l. iij. §. fin. C. de iura. calum. l. ij. §. fi. & quemadmodũ teſtamenti. aperi. l. ij.

11 Ad quartum an † ſtatuta, quæ circa repræſalias fiunt, in ſubditos poſsint exerceri extra territorium. Exemplũ: Dicit ſtatutum Florentiæ qui rumpit ſeu foro ceſsit: an filij vigore illius ſtatuti poſsint exigi extra territorium. Reſpondeo, ſi quidem talis filius erat natus tempore quo pater rũpit, fefellit, ſeu foro ceſsit in ciuitate Florentiæ: & tunc ſi qui-
b dem extra territoriũ Florentiæ[b] aliquis vellet exercere dictũ ſtatutum, faciendo executionem facti: hoc nõ poſſet: quia nec ſententia vnius iudicis extra territorium executioni mãdari debet, abſque literis primi iudicis: vt l. à diuo Pio. §. j. & ibi plenè dixi. ff. de re iudi. & extra de foro compe. c. Romana. §. contrahentes. lib. vj. Sed ſi vellet quis extra territorium agere contra talẽ filiũ condictione ex illo ſtatuto ordinariè hoc poſſet: quia actio vbiq; ſequitur eum, cui competit: vt C. de præſcrip. lon. tẽpo. l. fi. ſicut contra vnum ex contutoribus poteſt agi contra tutorem, vbicũqué ſortitur forum: vt l. hæres abſens. §. j. coniuncto. §. fi. eiuſdem l. ff. de iudi. Credo tamen ꝙ ſi talis filius ſortiretur originem propriam alibi, licet eſſe de Florentia ratione originis paternæ vel
c haberet domicilium alibi anteq; pater rumperet:[c] quòd tũc ciuitas illa, in qua ſortitur forum ratione originis vel domicilij, ſimiliter ex vigore talis ſtatuti ciuis eius vel incola ſubijceretur ſibi, poſſet eum defendere, quaſi præueniſſet, & ſtatutũ communis Florentiæ non poteſt habere effectum, quo talem ciuem ſubtrahat, abſque facto ſuo: argu. eius ꝙ nota. C. de incol. l. ciues. lib. x. Si verò talis filius natus fuerit, poſteaquàm pater rupit, vel foro ceſsit: tunc ſtatutum non ligat eum: quia verba ſtatuti dicunt de filio eius eo tempore quo rumpit. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff.
12 noxa. & l. Titius. ff. de teſta. mili. Et idem dico † ſi ſtatutum dicat ꝙ homines vnius villæ teneantur vnus pro alio. Nã ille qui de nouo effectus eſt homo illius villæ, non tenetur pro debitis antiquis: vt C. de decu. l. prouidendum. lib. x. & ꝙ not. per Dy. ff. ad
13 municip. l. incola. Item eſt aduertendum † quòd prædicta. ſtatu-
d ta[d] facta in ſubditos, ꝙ vnus teneatur pro alio, debent intelligi ſi ſimpliciter loquantur de debitis cõtractis intra territorium ciuitatis: vt l. cùm vnus. §. his qui ff. de bon. auth. iudi. poſ. & in c. vt animarum. extra de conſtitu. lib. vj. & ideo ſtatutum Florentiæ ſi ſimpliciter loquitur de filijs rumpentium vel foro cedentium, non habet locum in rumpentibus extra ciuitatem Florentiæ, cũ ibi fortè non haberent hypothecam, vel ſtationem.

14 Ad quintum an † per pactum repræſaliæ poſsint fieri licitæ. Reſpondendum eſt, ſiquidem eſt pactum priuatorum: tunc non valeret, vt expreſſum eſt in authentic. vt non fi. pigno. §. j. non enim poteſt vnus paciſci, vt alius pro eo exigatur, vt ibi dicitur. quod intelligo etiam ſi vnus paciſcatur, vt exigaf alius in quo habet ius: vt patronus in liberto, & dominus in vaſallo, & ſimilibus: vt C. ne fil. pro pat. l. fi. niſi eſſet talis dominus, qui poſſet condere legem: vt j. dicam, licet per pactum fieri nõ poteſt. Iudex tamẽ homines ſic cõditionatos in ſubſidiũ capere põt, vt dixi ſ. in j. q. circa fi. Si verò eſſet pactũ vniuerſitatis: tũc ſi talis eſt vniuerſitas, quæ nõ poteſt legẽ condere: tũc idẽ quod ſuprà dictũ eſt de pacto priuatorũ. Si verò talis ſit vniuerſitas vel dominus qui vel q̃ poteſt legẽ condere: tunc per pactum põt fieri ꝙ vnus pro alio exigatur. Nam pactũ eius, qui poteſt legem condere, eſt lex: vt ff. de publi. l. Cæſar. q; C. de dona. inter vir. & vxo. l. pen. ꝙ eſt notabile ad multa, & ſpecialiter ad ea quæ dixi ff. de re iudi. l. iiij. §. ſi actor. Et ex prædictis patet ꝙ ſtatutũ ciuitatis, vel domini cõcedentis repræſalias non poſsit fieri hodie in extraneos, vt in ꝑcedentibus dictũ eſt: tamen per ſtatuta ciuitatis, contra quam concedũtur, poſſunt fieri licitè vltra ius cõe contra ſuos &c.

1 *Repræſaliæ ut concedantur, primò adeundus eſt iudex cauſæ, & denegata iuſtitia requiritur iudex concedens repræſalias, ut ſcribat.*
Iudex non audit requirentem quòd ſcribatur iudici rei ꝙ faciat iuſtitiam, aliàs concedentur repræſaliæ, niſi primò conſtet de iuſtitia denegata.
2 *Ciuitas non poteſt ſtatuere quòd fiat requiſitio per literas, ꝙ fiat iuſtitia: aliàs repræſaliæ concedentur.*
3 *Requiſitio iudici qualiter fieri debeat, ut repræſaliæ poſsint concedi.*
4 *Poteſtas concedens repræſalias ſuccedit loco deficientis ſuperioris. & ſ. nu. 1.*
5 *Pupilli, & miſerabiles perſonæ non coguntur litigare in foro aduerſarij, quinimo iudex eorum ſcribit iudici alterius ciuitatis, ut aduerſarium ipſorum cogat alibi litigare.*
6 *Perſonæ miſerabiles quæ dicantur remiſsiuè.*
7 *De iure canonico etiam actor poteſt trahere reum ad litigandum extra propriam diœceſim.*
8 *Ciuitas ad petitionem ſui ciuis poteſt requirere aliam ciuitatem ut compellat aduerſarium in ciuitate propria litigare.*
9 *Quis requiretur ut iuſtitiam faciat, ad hoc ut repræſaliæ concedantur.*
10 *Qualiter ſuccuratur illi qui litigauit in ciuitate: quæ habet iudices primæ & ſecundæ appellationis, & cõtra iuſtitiam ſuccubuit.*
11 *Remediũ repræſaliarũ eſt extraordinarium & odioſum.*
Repræſaliæ non conceduntur pro modico, & niſi totaliter ius partis tollatur.
12 *Copia ſuperioris quomodo intelligatur quod non poſsit haberi ad hoc ut procedi poſsit ad repræſalias.*

Secũda quæſtio principalis eſt de cauſis concedendarum repræſaliarum: & quia inter cætera requiritur quod dominus gens, vel populus requiſitus iuſtitiam facere neglexerit, ſeu recuſauerit, & ſuperioris copia haberi non poſ-
e ſit,[e] ideo quæritur primò quis debeat requirere populum dominum ſiut gentem, vt faciant iuſtitiam. Secundò quæritur an poſſit requiri vt alterius iudicis iuriſdictionem proroget vel arbitros eligat, cùm ibi nequeat litigare. Tertiò quæritur quis requiratur vt iuſtitiam faciat. Quartò quæritur quæ iuſtitia ſit ſufficiens concedendarum repræſaliarum. Quinto, quomodo intelligatur quòd ſuperioris copia haberi non poſsit.

f
1 Ad primum. [f] quæritur † quis debeat requirere dominium, populum ſeu gentem, vt faciat iuſtitiam. Reſpondeo. poteſtas eius qui concedit repræſalias ſuccedit in loco ſuperioris deficientis, ſi eſſet vt dictum eſt ſ. in q. Sed ſuperior ſi eſſet quis non poſſet adire, & conqueri de iniuſtitia iudicis, niſi primò ipſum iudicem requiſiſſet: vt in auf. vt diffe. iud. in prin. colum. viij. & de man. prin. §. ſit tibi quoque tertium. colum. ij. ergo & modo iſta pars ad hoc vt poſsit petere repræſalias, debet prius adire iudicẽ primum, & ab eo iuſtitiam petere, vt dictis legibus,

a ℭSubditæ non dicũtur. Nota quod dicit Bar. hic & idẽ ponit & ſequif do. Maria. Soci. in cõſi. lv. in iij. col. & Pe. de Ancha. poſt Pau. de Leaza. in cle. ne Romani. §. ſanè. in xj. col. de ele. in fi. vj. q. vbi referũt fuiſſe de facto Bononiæ. & Federi. de Senis in cõſi. cxxx. inc. factũ tale eſt, quædã domus. & plura ponit Fel. in c. Rodul. in xv. col. de reſcrip. & in c. cũ Bertoldus. in xij. col. de re iu. & vide etiã Feli. in c. poſtulaſti. in iiij. declaratione de foro compe. & multa ad hæc ſcripſi in tractatu de Venetæ vrbis libertate, & eiuſdem imperij dignitate, et priuilegijs. in xl. priuilegio, in reſponſiõe ad xiij. arg. ꝙ illuſtriſsi mũdo. etiã de facto nũquam fuit ſuppoſitum Imperio Romano, quicquid ſcribat Blanchus Forolíuienſis & Paulus diaco. Tho.

b ℭ Florentiæ. Vide Iaſ. in l. de quibus. in xxj. colũ. ff. de legib. Tho.

c ℭRumperet. Vidẽ apoſtil. ad Bar. in l. j. in antepe. col. C. de ſum. trini. & fid. catho. in verſic. vltimo quæro. Tho.

d ℭPrædicta ſtatuta. Vide do. Phili. deci, in l. j. ff. de bo. poſ. cõtratabu. liber. Tho.

e ℭHaberi nõ poſsit. Nota ꝙ vbi domin⁹ negligens habet ſuperiorem à quo ſperari põt iuſtitiã repræſaliæ non tenentur licitè. vide Felin. in c. poſtulaſti. in iij. col. in iij. declaratiõe de foro compet. & ponas hic. Tho.

f ℭ Ad primũ. Vide plenè per Bart. Soci. in conſil. cxx. in j. volu. incip. cum in præſenti. in penult. colũ. Thomas.

a ℂPro iſtis ergo ꝑſonis. Vid domi. Mar. Laudẽ.in tracta. de principib⁹ i col. cccxv. vbi ſequit dicta ꝑ Barto.hic.Thom.

b ℂAd tertium. Vide Bar.So ci.in conſili. cxx.incip.cũ in præſenti.in vlti.col.Th.

c ℂAd quintũ quęritur. Vide do.Iaſ.in l. Barbarius.in xviij. col.in j.limita.ff. de offi.præto.Tho.

quæ ſunt mirabiles ad hoc. imò dico ꝙ ſi pars iret ad iudicem ſuum,& diceret,domine,ſcribas tali iudici ꝙ faciat iuſtitiã, aliàs concedat repræſalias:ꝙ iudex eum audire non debet:vt d.§.ſit tibi quoq; tertiũ. Dico

2 etiam † ꝙ ciuitas nõ poteſt de hoc facere ſtatutũ,videlicet ꝙ ſufficiat requiſitio per literas,& ſic vt faciat iuſtitiam.nam anteq̃ iuſtitia non ſit denegata,non pertinet ad cognitionem ſuperioris:& per conſequẽs nec alterius ciuitatis vbi deficit ſuperior,& ſic non pōt de hoc facere ſtatutũ.facit ꝙ dixi ſ.i qõ.iij.Itẽ qlibet reus vel actor debet primò iudicẽ reqrere.Ex

3 ꝑdictis apparet † qualiter debeat fieri dicta requiſitio.debet enĩ actor offerre libellũ cum omnibus ſolennitatibus debitis quãdo eam requirit libellum vel implorare officiũ iudicis pro executione:quando cauſa habet paratã executionẽ vel reus debet modo debito exceptionem opponere in caſu quãdoque requiritur ꝙ vnus iudex ſcribat alteri iudici,ſcilicet pro exequenda ſentẽtia ab eo lata,vt extra de fo.cõpe.c.Romana.& dixi ſ.in q.iij. Item in alio caſu quẽ vide.j.proxi. Ad ſecundũ quæritur an poſsit requiri vt alterius iudicis iuriſdictionẽ proroget,vel arbitros eligat cũ in dicta ciuitate nequeat actor litigare ſecurè.reſpondeo

4 vt dixi ſ.proxi.† Poteſtas enim qui concedit repræſalias,ſuccedit in locũ deficientis ſuperioris. Vidẽdũ eſt ergo ſi ſuperior hoc

5 facere deberet. Et reperio † de iure ciuili hoc debere ſeruari pro pupillis,viduis & miſerabilibus perſonis:maximè ſi aduerſarij potentiã perhorreſcũt. C.qñ impera.in.pu.& miſe.per cog.l.j.in

a fi.Pro iſtis ergo perſonis[a] ciuitas earũ propriè poſsit ſcribere alteri ciuitati,vt aduerſariũ dictarum perſonarũ cogeret alibi litigare,cũ tales miſerabiles perſonæ ipſius aduerſarij potentiã perhor

6 reſcant:ꝙ ſi nõ faceret,ſtatim apparet iniuſtitia.† Quæ aũt intelligantur miſerabiles,declarat plenè Azo in Summa illius tituli.

7 De iure † verò canonico eſt latius introductũ,vt vbicũq; qs litigiũ haberet cũ dño,vel cũ vniuerſitate terrę,ſeu ciuitatis,ſeu quomodocũq; aduerſarij potẽtiã perhorreſcat,etiã ſi nõ ſit de dictis perſonis miſerabilibus,poſſet per ſuperiorẽ trahi extra propriã diœceſim:vt extra de reſcrip.c.ſtatutũ.§.cũ vero.lib.vj.plus videtur ꝙ vbicunq; actor & reus ſunt diuerſarũ ciuitatũ,actor poteſt trahere reũ per ſuperioris reſcriptũ extra propriã ciuitatẽ,dũ tamen nõ trahat eũ in ciuitatem ipſius actoris:vt d.c.ſtatutũ.§. cũ aũt actor,quaſi præſumatur ſemper ꝙ forenſes cũ ciue,in ciuita

8 te propria nõ litigãt ſecurè,per quã decretalẽ dico † ꝙ vna ciuitas ad punitionẽ ſui ciuis pōt requirere aliã,vt cõpellat aduerſariũ extra ciuitatem propriam litigare:& maximè ad petitionem miſerabiliũ perſonarũ,vel cũ aduerſarij potentiã perhorreſcunt vt dictũ eſt.& ſuper hoc credo ciuitates poſſe facere ſtatuta. Et hic modus videt̃ mihi multũ æquus,& iuri & rationi conſonus.

b

9 Ad tertium.[b] quæritur † quis requirit̃ vt iuſtitiã faciat reſpon.vt dictum eſt,poteſtas concedẽdi repræſalias ſuccedit in locum deficientis iudicis ſuperioris: ſed de iure antequam adeatur ſuperior, debet primò requiri iudex, ad quem ſpectat prima cauſa, & ipſo negligente debet requiri proximus ſuperior, qui primo præcipiat vt iuſtitiam faciat,qui ſi non faciat,adeundus eſt princeps:vt in auth.de mand. princ. §.ſi tibi quoque tertium.& ſi non eſt proximus ſuperior adeundus eſt epiſcopus antequam eatur ad principem,vt in aut.vt diffe.iudi in prin.Ex hoc videtur quod antequã quis adeat iudicẽ terræ ſuæ pro petendis repræſalijs,debet adire primum iudicem & ipſo negligente ſuperiorẽ,ſcilicet populum.vbi populus dominatur,vel dominum,vel regem,vel principẽ.hoc aũt non eſt indiſtinctè verũ.Nam illud quod dicitur de adeundo epiſcopo, non arbitror oportunum eſſe:quia vſus talẽ conſtitutionẽ non admittit.nec epiſcopi tali iuriſdictione vtũtur in partibus iſtis. Simile nota.extra de treu.& pace.c.j.& de reb.eccle.non alie. c. j.lib.vj. In eo quod dicit aut.hoc ius porrectum.non eſt de neceſsitate ſeruandũ:facit ꝙ dicta conſtitutio vt diffe.iudi.non reperitur approbata ab eccleſia,ergo &c. vt in c. eccleſia ſanctæ Mariæ.extra de conſti.ſed illud quod dixi de adeundo ꝓximũ ſuperiorem de populo vel domino videtur eſſe verum per dicta iura,quando populus iudex primus requiſitus denegat facere iuſtitiam nil faciendo.ita loquuntur dicta iura.Si verò iuſtitiam denegat pronunciando,vel aliquid faciendo contra iuſtitiã: tũc ſi eſt iudex appellationis,ille proximior debet adiri antequam ad auxiliũ ciuitatis,vel terræ propriæ,vel domini proprij redeat:vt ff.de appel.l.j.§.ſi quis in appellatione.Si verò iudicem appellationis non haberet[c] vel appellari non poſſet:tunc recurret̃ pro repræſalijs ad iudicẽ ſuũ eſt enim quid imputetur illi populo, vel domino,cur appellationis iudicẽ non cõſtituit.ipſe verò populus vel dominus adeũdus eſt:quia cõtra vel præter leges prætoritas nõ poteſt facere lite pendente,vel finita:vt C.de tranſact.l. cauſas.& in aut.in me litis non fie.ſa.for.col.viij. & dixi plenè ff.de iuſti.& iur.l.omnes populi.eorũ tamẽ eſt culpa,vt dictum eſt.Ex prædictis patet ꝙ ſi in ciuitate eſſet aliquod ſtatutum ꝙ manifeſtã iniquitatem cõtineat.ita ꝙ ſi ciuis alterius ciuitatis ibi litigaret:certũ eſt eum perdere,nõ eſt neceſſe ꝙ iudex illius ciuitatis requiratur,ſed directò poterit quis requirere iudicem ſuũ, qui requirat illã ciuitatẽ vt ciui ſuo iuſtitiã faciat,& iniquitatem illius ſtatuti quantũ ad ciuem ſuum tollat.arg.C.de ſac.ſanc.ec

10 cle.aut.caſſa.& extra de hære.c.ſtatutum.lib.vj.Sed circa † prædicta dubitat̃,pone ꝙ ciuitas vna habet iudices primæ & ſecundæ appellationis.cõtingit quòd quis litigauit in cauſa principali,& in prima & ſecunda cauſa appellationis ſuccubuit contra iuſtitiam:qualiter ſuccurretur huic? videt̃ enim deſtitutus omni auxilio.Nam ad principem non pōt haberi regreſſus: quia non licet tertiò prouocare:ergo nec ad ciuitatem propriam habere recurſum.ſed dicendũ eſt ꝙ ſi quidem eſſet ſentẽtia lata ob gratiã partis,& iniquè:tunc poſſet peti reſtitutio:& ſic poſſet peti corã maiore:vt ff.de mino.l.perfecti.& arg.C.de accuſ.l.abſentem.& ita poterũt peti repræſaliæ coram iudice proprio.Si verò ſententia eſſet lata ob gratiam,vel dictum eorum qui regunt ciuitatem tunc ipſi parti tenerentur ad intereſſe.ꝙ apparet:quia criminaliter puniuntur:vt l.j.C.vt lite pend.& de his qui pe.no.l.j. & ſic per conſequens tenetur actione in factum ad intereſſe: vt ff. de fal.l.qui nomine.& ff.pro ſoc.l.nec quicq̃.Si verò ſententia eſſet lata iniquè ſolùm ex iudicis motu:tunc non video remediũ contra partem,vel ciuitatem:quia nõ eſt quid eis imputetur,ſed eſt remedium contra ipſum iudicem,qui iniquam proprio motu tulit ſententiam,de quo remedio dicam infrà &c.

Ad quartum quæritur,quæ iuſtitia ſit ſufficiens cauſa concedendarum repræſaliarum. Re

11 ſpondeo.primò † videndum eſt quòd non ſit circa modicum. iſtud enim remedium repræſaliarum cùm ſit odioſum,vt extra, de iniur.& dam.da.cap.j.lib.vj.& eſt ſubſidiarium contra ius cõmune,vt dictum eſt non debet dari pro modico:vt l.ſcio. ff. de in integ.reſtit.& ff.de dolo.l.ſi oleum.§.fin.cum ſi.Secundò aduertendum eſt quòd per prædictam iuſtitiam ius partis totaliter lædatur:ſecus ſi lædatur aliqualiter.C. de preci. Impe. offe.l. quoties.vt ſi totaliter iuſtitiam non facit:vt C.de ſer.fugi.l.mancipia.in fi.& ff.de dam.infect.l.iiij.§.in eum.vel probationem nõ recipit:vt l.ſi quando.C.de teſti.vel ſententiam diffinitiuam iniuſtã tulit:vt C.de pœ.iudi.qui malè iudi.l.j.& ij. Si autem partem grauaret ferendo aliquam interlocutoriã: tunc recurremus ad diſtinctionem quæ fit,an ab interlocutoria poſsit appellari, vt eo caſu eſſet ſufficiens cauſa, quo poſsit appellari de iniuſtitia ad petendas repræſalias,aliàs ſecus, Qualiter autem hæc iniuſtitia probetur,dicam infrà &c.

c Ad quintum quæritur[c] quomodo intelligatur quod ſuperioris copia haberi non poſsit.Re

12 ſponde.quandoque † non poteſt haberi copia ſuperioris de iure,nec de facto:quia non eſt:& tunc eſt clarum:vt d.capi.dominus noſter.in xxiij.q.ij.& quod not. C.de iudic.l.nullus.& ff. ꝙ vi aut clam.l.ſi alius.§.belliſsimè.cum gloſſ.ſua. Quandoque poteſt haberi copia de iure,ſed non de facto. Exemplum: Imperator eſt modò in Alemania, & de iure eſt ſuperior: tamen de facto in partibus iſtis ei non paretur. Vel pone: In Marchia eſt rector pro ſancta matre eccleſia, tamen de facto nil poteſt propter occupationem tyrannorum, ſcilicet quòd videtur ſuperioris copia non haberi. Quandoque tamen non poteſt haberi copia de facto,nec de iure. Exemplum. Aliquis tyrannus occupauit multas terras de facto,non de iure:non eſt dominus.& puto recurrendum ad ea quæ not. Innoc.in c.nihil.extra,de elec. videtur ꝙ aut tyrannus ille ſua authoritate occupauit: & tunc non habetur pro ſuperiore,& non valeret quod ab eo fieret: vt C.de

C.de ſacroſanc.eccle.l.decernimus. Aut fuit electus ab habentibus poteſtatem facere per vim,vel metũ:& tunc aut hoc nõ eſt notoriũ,ſed pro vero dño ſe gerit,& ſic reputatur cõmuniter: & tunc habet̃ pro ſuperiore:vt l.Barbarius.ff.de offi.prętο. Aut eſt publicè notũ ꝙ eſt tyrãnus,nõ dominus: & tũc non habetur pro ſuperiore,nec debet requiri:debet enim ſic reputari,licet nõ ſit:vt C.de teſt.l.j.& per alia iura quæ alleg.Inn.in d.c.nihil.&c. Quãdoq; copia ſuperioris poteſt haberi de iure & de facto, ſed haberi non expedit:quia fortè expenderetur plus quàm ſit id,de quo contenderetur,vel fortè paſſus iniuriam eſt pauper:& tunc etiam puto ꝙ non ſit neceſſe ꝙ adeatur ſuperior,imò ſit procedendum, tanq̃ ſi ſuperioris copia non haberetur:arg.C. de ann. & trib.l.mediterraneæ.lib.x.& ff.de pign.act.l.ſi ſeruos. ſiue ex parte iudicis,ſiue ex parte ſuperioris adiri non poſsit,idem iuris videtur:vt l.j.ff.de diuer.& tempo.præſcrip.&c.

1 ☞ *Si ſtatutum uel conſtitutio permittit repræſalias,conditione illius iuris aditur iudex.*
2 *Repræſaliæ de iure communi petuntur manu regia.*
Reprælię permittuntur de iure diuino,& de iure gentium.
3 *Concedens repræſalias non debet habere ſuperiorem.*
4 *Poteſtas ciuitatis non recognoſcentis ſuperiorem de facto,non concedit repræſalias,niſi ſtatuto caueretur.ſed regentes ciuitatem.*
5 *Ciuitas quæ ſubeſt alicui Regi,uel principi,non poteſt repræſalias concedere.*
6 *Superioris copia ex parte concedentis repræſalias,quando haberi non poßit,ut ciuitas ſubdita illas concedere poßit.*

TErtia principalis quæſtio eſt, per quem iudicem repræſaliæ poſſunt concedi. Circa quod quæritur. Primò,quo iure adeatur quis vt repręſalias concedat. Secundò,quis eſt ille iudex cuius poteſtas debet implorari pro repræſalijs concedendis,&c.

AD primum. quæitur quo iure adeatur quis, vt repræſalias concedat. Reſpõ.

1 † ſi quidem per ſtatuta terrarũ vel conſtitutiones dominorũ,aliquibus eſt conceſſa poteſtas:tũc iudex adhibetur condictione ex illo ſtatuto,vel conſtitutione,vel iudicis officio implorabitur ſecundum quod ex illo ſtatuto,vel conſtitutione præcipitur:vt l.vnica.ff.de condic. ex lege. & ibi plenè dixi. Qualiter autem circa hoc ſtatutum factum eſt probabiliter

2 ignoro:vt extra,de conſtit.c.j.lib.vj.Si verò quærimus † de iure communi:tunc aduertendum eſt ꝙ de iſtis,repræſalijs concedẽdis nulla iuris ciuilis cõſtitutione cautum eſt.& rationes, & iura quæ ad hoc cogunt,ſunt magis de iure diuino,& de iure gentium,quo bella licitè permittuntur,quàm de iure ciuili, vt dixi ſ.j.q.ij.Sed illo iure gentium non erat actio,neque iſtæ formulę agendi,ſed omnia expediebantur manu regia:vt l.ij.in princ. ff. de orig.iur. Vnde dico quòd etiam hodie vbi iuſta cauſa repræſaliæ poſtulantur de iure communi,non dicitur intentari actio, vel officium iudicis implorari:ſed magis dicitur requiri manus regia,ſeu poteſtas regia,ſecundum inſtitutionem iuris diuini,& gentium.quod à iure ciuili non eſt immutandum.

Ad ſecundum quæritur quis eſt ille iudex,cuius poteſtas debet implorari. Reſpondeo,ſi quidem per ſtatuta edita ab his qui habent authoritatem hoc ali

3 quid eſt geſtum:illi adeundi ſunt. Sed ſi de iure communi † loquamur:tunc ſicut ex parte illius,contra quem repræſaliæ conceduntur,requiritur ꝙ ſuperioris copia haberi non poſsit,vt dictum eſt:& ſic ex parte concedentis repræſalias requiritur ꝙ ſit talis,qui ſuperiorem nõ habeat.quod probatur.nam concedere repræſalias eſt indicere bellum,licet qñq; iſtud bellum non indicatur vniuerſaliter ex parte indicentis,vel eius,contra quem indicitur ꝙ vni permittitur alios capere,ſcilicet particulares homines:& ſic in dubio eſt particularis ex vtraq; parte, vt dicã j. viij. q.iiij.poſſet etiam eſſe vniuerſale ex vtraque parte:ſed bellũ iuſtum non poteſt indicere,niſi ille qui ſuperiorem non habet: vt ff.de capti.l.hoſtes.ergo nec concedere repræſalias. Ita tenet In

4 no.extra de reſti.ſpol.c.olim. Ex hoc ſequitur † ꝙ ſi eſt aliqua ciuitas,quæ ſolũ de facto non recognoſcit ſuperiorem, & regitur per populũ ſecũdũ ſuos ordines,& ſtatuta:ꝙ Poteſtas & rector illius ciuitatis non poſſet concedere repræſalias,niſi eis ſpecialiter aliquo ſtatuto eſſet permiſſum. Deberet ergo audiri pro repræſalijs iſte populus,vel ordo,vel apud quẽ eſt omnis cõis po

5 teſtas.& hoc puto verũ.Itẽ † ex ꝑdictis ſequit̃ ꝙ ſi eſt aliqua ciuitas,q̃ ſubeſt alicui principi ſeu regi, ꝙ nec ipſa ciuitas nec aliquis officialis principis, vel regis pōt concedere repræſalias,ſed ipſe ſolus princeps vel Rex. Dico tamen ꝙ in

6 oĩbus caſibus, in quibus dixi ſ. ij.q. v. † ꝙ ſuperioris copia haberi non intelligitur ex parte,contra quem conceduntur:in illis intelligendum eſt ſuperioris copiam nõ haberi ex parte concedentis,& in illis caſibus ciuitas ſubdita Regi vel Comes Regi ſubditus poſſet repræſalias concedere. Sicut enĩ in quibuſdam caſibus propter vrgẽtem neceſsitatem permittitur aliquibus ꝙ ius ſibi dicant:vt ff.quæ in frau.credi.l. ait prætor. §.ſi debitorem.& quod vi aut clã.l.ſi alius. §.belliſsimè.& not.C.de iudi.l.nullus.ita in propoſito ex dictis cauſis poterit ciuitas, vel dominus ſubditis concedere repræſalias:quia ſuperioris copiã nõ pōt habere.

a ℂManus regia.nota quod dicit Barto. hic ꝙ ille qui non recognoſcit ſuperiorẽ, non teneatur ſeruare ordinẽ, & ꝙ nulla ſolennitas requiritur, nec libellus,nec alius ordo nec ſcriptura,et ꝙ habẽs repræſalias ab eo non debet de alio proceſſu docere. ſed ſufficit ſolam cõceſsionẽ oſtendere, omnia alia prẹſumũtur tanq̃ manu regia facta. Ita dicit Bald. in conſil. cxij. in ij. vo.incip.quatuor ad probandum.in prin. alleg.Bar.hic, & inducit dominos Venetos qui non recognoſcunt ſuperiorẽ, qui conceſſerunt repræſalias contra dominos Malateſtas de Arimino.Tho.

1 ☞ *Repræſaliæ ad hoc ut concedantur,ſufficit ꝙ petãtur manu regia,nec aliqua ſolennitas iuris ciuilis requirit.*
2 *Cauſa,propter quã repræſaliæ cõcedũtur,debet eſſe uera,*
3 *Requiritur etiam quod eis,contra quos conceduntur, ius ſaluum ſuæ defenſionis ſit.*
4 *Sufficit oſtendere ſolam conceßionem repræſaliarum abſque proceſſu.*
5 *Cautela ut fiat proceſſus,& in ſcriptis redigatur,antequam concedantur.*
6 *Ordo impoſitus per ſtatutum in petendis repræſalijs ille ſeruatur.*
7 *Si ſtatutum concedit poteſtatem officiali concedendi repræſalias:tunc libellus datur, citatur pars,& lis conteſtatur.*
8 *Quilibet habens mandatum poteſt comparere ad defenſionem eorum,contra quos repræſaliæ poſtulantur.*
Item quilibet de populo.
9 *Quilibet de populo ciuitatis à qua repræſaliæ petũtur,cõparere poteſt,ne cõcedãtur.*
10 *Defenſiones quæ opponantur ad hoc ne repræſaliæ concedantur.*
Iure petendi repræſalias quo pacto quis renunciare poteſt.
12 *Modus probandi iuſtitiam denegatam.*
13 *Iudex,populus,uel gens faciens iniuſtitiam,uel denegans iuſtitiam, obligatur parti ad intereſſe.*
14 *Libellus,quando repræſaliæ petantur quid contineat.*
15 *Pro repræſalijs conceditur captura,& detentio ex primo,& ſecundo decreto.*
16 *Liber homo in caſu neceßitatis pro debito alieno capi poteſt.*

QVarta quæſtio principalis eſt qualiter & quo ordine repræſaliæ cõcedantur. Circa quod quæruntur plura. Primò quo ordine concedantur ab eo qui non recognoſcit ſuperiorem. Secundò,quis ſit ordo quando petuntur ab his quibus eſt conceſſum per ſtatuta populi vel per conſtitutiones alicuius domini. Tertiò,quærit̃ parte requiſita quis poteſt comparere ad defenſionem ne repræſaliæ concedantur. Quarto ſi aliquis compareat quibus defenſionibus vti poteſt. Quintò,qualiter iniuſtitia facta vel iuſtitia denegata probatur. Sextò,an cum repræſaliæ conceduntur permittatur capi,& detineri vt ex primo aut ſecundo decreto.&c.

AD primum quæritur quo ordine cõcedãtur qñ petantur ab eo,q nõ recogno

1 ſcit ſuperiorẽ. Rñ.vt in ꝑcedenti † q̃ſtione dixi. Iſto caſu nõ dicit̃ intentari actio,vel officiũ iudicis implo

a rari,ſed magis dicitur requiri manus regia,[a] ſeu poteſtas regia ſecũdũ inſtitutionẽ iuris diuini,vel gentiũ,ſed illo iure oĩa erãt in poteſtate regia:vñ nullus ordo,nulla ſolennitas requirebat̃, ſed illud erat ꝙ regi placebat,vt d.l.ij.in pri.ff.de orig.iur.facit.ff.de cõſti.princi.l.j.in prin. Vñ in ꝓpoſito dico ꝙ nulla ciuilis ſolẽnitas requirat̃ nec libellus,nec alius ordo,nec ſcriptura, ſolũ ergo

3 illud requiritur ꝙ ius gentiũ requirebat †,ſcilicet ꝙ cauſa ꝓpter quam repræſaliæ conceduntur ſit vera:aliàs fieret iniuria,& de iure gentiũ alterũ alteri inſidiari nefas eſt:vt l.vt vim.ff.de iuſti. & iur. Item quod eis.contra quos conceduntur, ſit ſalua defenſionis facultas:quod eſt de iure naturali,vel gentiũ,ꝙ per principẽ tolli non pōt:vt extra de re iudi.c.paſtoralis.§. cæterũ. in cle.

4 Vnde credo † ꝙ ille qui haberet repræſalias ſibi cõceſſas à dño papa,vel populo cũ non habetur ſuperior,nõ habet de alio ꝓceſſu,vel ordine docere,ſed ſufficit ſolã ceſsionẽ oſtẽdere:& omnia alia præſumuntur rectè acta:cũ omnia in poteſtate concedẽtis eſſent,& ſacrilegij inſtar eſt,&c.vt l.ſacrilegij.C.de diuer.reſ

UNIVERS

a ¶ Ad primum. Vide Bar. in l. j. ff. ad munici. in ver. ij. ex iſta. & ibi vide Alex. in addi. & ibi apoſtil. meã & Bar. j. in j. q. vij. q. princip. & Alex. de Imol. in conſil. xlj. in vij. vol. inci. ex multis quæ in themate. in j. col. & ſequen. & Bapti. Seue. in l. j. in xciij. col. C. de ſumma tri. & fide catholi. Tho.

& l.ij.C.de eri.ſacrile.& hoc verũ interrito
rio concedentis. Sed periculum eſt primò
5 quia gens † illa contra quã fit hæc conceſ-
ſio repræſaliarum poterit eodẽ iure vti con
tra concedentes per titu.ff.quod quiſq; iur.
& de hoc dicam infrà.Secundò,quia ſi ex
aliquo pacto probetur,de hoc cognoſcit co
ràm arbitris,vel alio iudice non ſubdito ei
cui conceſsit dominus probari quomodo
iuſtè eſſet proceſſum,ea iuſtitia quæ de iu-
re gentium requirit,vt ſuprà dixi.aliàs ap-
pareret ꝙ iniuſtè eſſent conceſſæ, & ideo
tutius eſt ꝙ proceſſus fiat ſuper hoc,& redigatur in ſcriptis, vt
ceſſet omnis ſcrupuloſitas &c.

Ad ſecundum quæritur quis ſit ordo quando re-
præſaliæ petuntur ab aliquibus qui-
6 bus † eſt cõceſſum per ſtatuta populi,vel per cõſtitutiones alicu
ius domini.Reſpõ.ſi quidem per ſtatutum imponitur ordo ille
eſt ſeruandus.ſuper hoc enim ordine poteſt ſtatui,vt s.dixi.j. q.
iij.Sed ſi circa ordinẽ nihil eſt ſtatutũ.tunc procedit quæſtio.Po
7 ne,ſtatutum † eſt ꝙ aliquis officialis habeat poteſtatem concedẽ
di repræſalias cuilibet iuſtè petenti:quis ordo ſeruabitur illo ca-
ſu?Et certè talis officialis habet poteſtatẽ à iure ciuili:qa talia ſta
tuta ſunt iuris ciuilis:vt l.omnes populi.ff.de iuſti.& iur.& ipſius
officialis officium implorabitur.& ſic ſecundũ ordinem ciuilem
erit procedendũ.vnde dãdus erit libellus,pars citanda, & parte
cõparente lis conteſtanda ſecundũ formã auſ.offeratur.C.de li.
conteſt.parte verò nõ cõparente procedendũ erit,ſicut cõtra cõ
tumacẽ de iure procedit.ꝙ declarabo.j.in vlti.q.huius quæſtio.

Ad tertium quæritur quis parte requiſita poteſt com
parere ad defenſionem,ne repræſaliæ cõ
8 cedantur.Reſpon.† partem requiri intelligo gentẽ,vel populum
contra quem repræſaliæ poſtulãtur:quo caſu ad defenſionẽ po-
teſt comparere perſona quælibet habens mandatũ ab illa gente
vel populo.& hoc non eſt dubiũ.Secundo modo poteſt compa
rere quilibet de populo illo,vel gente,contra quem vel quã re-
præſaliæ poſtulantur,quoniam omniũ intereſt:vt ff.de oper.no.
9 nun.l.in prouinciali.§.j.Tertiò.† vt puto,poterit comparere qui
libet de populo illius ciuitatis,à qua petuntur repræſaliæ. Nam
eorum intereſt,ne repræſaliæ indebitè concedantur,ne fortè ci-
uitas.contra quam conceduntur,eodem iure vtatur, & faceret
capi homines illius ciuitatis repræſalias concedentis.

Ad quartum. quæritur ſi comparet,& aliquis aliqui-
bus defenſionibus vtatur ne repræſa-
10 liæ concedãtur.Reſpon.† quædam ſunt defenſiones quæ cau-
ſantur ex defectu iuris petentis, de quibus in præcedenti dictũ
eſt.Quædã ſunt q̃ cauſantur ex defectu perſonæ petentis repræ
ſalias.de hoc dicetur infrà.Sunt etiam quædã aliæ defenſiones.
Primò,vt puta ſi paratus eſt emendare ꝙ improbè factum eſt,
præalle.c.dñs noſter.xxiij.q.ij.ꝙ intelligo ſi de hoc ſatiſdat ido-
neè:arg.C.de bo.auth.iud.poſ.auſ.ei qui iurat.Scđo, ſi eſſet du-
biũ an eſſet denegata iuſtitia:tũc põt petere ꝙ ſuper hoc dubio,
an ſint cõcedendæ repræſaliæ cognoſcatur:cũ ibi nõ poſsit liti-
gare ſecurè,ſecundũ ea q̃ dixi s.ij.q.ij.per eaſdẽ ratiões.Sed po-
11 ne † vt de facto ſæpe accidit in his qui eligũtur rectores alicuius
ciuitatis,& ꝓmittũt nõ petere repræſalias,an poterit contra eos
excipi de tali promiſsione.Videtur ꝙ non,ſicut nõ valet pactũ
ꝙ quis nõ poſsit laudum reducere ad arbitriũ boni viri. Tu dic
vt s.dictũ eſt ſæpius.Iſta eñ petitio repræſaliarũ ſuccedit in lo-
co deficiẽtis iuriſdictionis ſuperioris:& ideo repræſaliæ ſi petan
tur quaſi iniquè ſit cõdẽnatus vel iniuſtè,& ſic habet recurſum
ad ciuitatẽ ſuã,ſicut haberet ad iudicẽ appellationis: & tũc põt
ſibi opponi de pacto:ſicut eñ põt iuri appellandi renunciari:vt
C.de tempo.appel.l.fi.ff.qui.appel.non licet l.j.§.ſi quis ꝓceſſus
ante ſentẽtiã.ita & huic iuri ꝙ ſuccedit in locũ eius.Si verò pe-
tat repræſalias propter aliam iniuſtitiam ſibi factam,vel iuſtitiã
denegatam:& tũc non poteſt opponi de primo pacto: quia iam
non valet pactum,per ꝙ remittitur delictum futurũ:vt l.ſi vnus
§.illud.ff.de pac.& l.conuenire.de pac.dota.&c.

Ad quintum quæritur qualiter iuſtitia denegata ꝓ-
12 betur.Reſpondeo † per acta vel per te-
ſtes.puto etiam quod poteſt requiri iudex primus,vt actorũ co-
pia faciat.quod ſi nõ faciat,iſtud eſt iniuſtitiã facere:vt C.vt lit.
pendẽ.l.ij.Eſt etiã alius modus multũ expeditus,videlicet ꝙ fa-
cias omnibus requiſitionibus debitis,vt s.dictũ eſt:tũc ille qui
patitur iuſtitiam,vel ſe pati dicit,adeat iudicẽ à quo intendit pe-
tere repręſalias,qui iterũ mittat nunciũ vel ambaſiatorẽ ꝙ huic
iuſtitiã faciat,nec relationi talis nuncij,vel ambaſiatoris ſtabitur
vt in auſ.vt differ.iud.§.j.col.viij.vbi dicitur quòd ſtatur literis
eius,cui hoc fuerit commiſſum.ſic ergo idẽ erit in propoſito,&c.

Ad ſextum quæritur,an cùm repræſaliæ conceduntur
permittatur capi & detineri vt ex primo,
13 aut ex ſecundo decreto.Circa † quod ſciẽdum eſt ꝙ iudex,gens,
vel populus qui facit iniuſtitiam,vel denegat iuſtitiam obligat
parti ad intereſſe:vt Inſti.de oblig.ex quaſi delic.in prin.& ff.de
var.& extraor.cog.l.ſi iudex.C.de teſt.l.ſi quando.in fi.& de ſer.
fug.l.mancipia.in fi.ff.de magiſt.conue.l.j.in prin.de dam.infec.
14 l.iiij.§.in eũ.Vnde libellus † qui datur quando repræſalię conce
duntur,primò debet continere qualiter factę fuerunt requiſitio
nes debitæ,& fuit iuſtitia denegata,propter quod partis intereſt
in tanta quantitate,quare petit dictos officiales,commune,&
homines ipſius condennari in quantitate prædicta:ſibi que con
cedendi licentiam capiendi,& detinendi homines dictæ terræ,
& res ipſorum vſque ad ſatiſdationem dictæ quantitatis:tunc
ſi quis comparet,& ordinariè litigaretur,ſententia quæ daretur
per actorem dictæ repræſaliæ haberent vim executionis rei iu-
dicatę: & aliud poſſet fieri quod fieret de rebus quæ in cauſam
iudicati caperentur,& ordo eſt manifeſtus.Si verò nullus com-
15 pareret †:tunc debet dari primò licentia capiẽdi,vt ex primo de
creto:vt tædio effecti veniant reſponſuri.tunc ſi in contumacia
perſeuerauerint ꝑquiſita veritate dabiſ licentia capiendi ex ſecũ
do decreto,ſicut in aliis cauſis iura ſunt vulgaria. Nec mirũ ſi in
cauſam iudicati capiuntur liberi homines, in quos ciuitas illa,
16 cõtra quã conceduntur repręſalię ius habet: quia hoc fit † aliàs
in caſu neceſsitatis:vt l.pro hęrede.§.quid tamen. ff.de acqui.hę
red.in fi.gloſſ.magnæ.& ibi not.Sed ſi ſtatutũ aliter diſponeret:
tunc illud eſſet ſeruandum. Poſſunt enim ſuper his quæ expe-
dienda ſunt ſuper concedentis repræſaliis ſtatuere: vt in præce-
dentibus dictum eſt,&c.

1 ☞ Repræſaliæ conceduntur incollis,qui munera & grauamina cũ ciuitate ſoluunt.
2 Priuilegia alicuius artis,quis non habet ſi artem non exercet.
3 Repræſaliæ cõcedũtur ciuibus nõ ſubiectis,& factiões cõis non faciẽtes ex priuilegio.
4 Ciuis faciens factione ex contumacia,ſi petit repræſalias,ciuitas poteſt illas ei denegare:alius autem conqueri non poteſt.
5 Petens repræſalias probat duo ſcilicet ſe incolam,& munera ſubire.
6 Habens prælaturam in ciuitate,an dicatur ciuis.remiſsiuè.
7 Ciuitas an poſsit concedere repræſalias ciui ſuo ex conuentione contra ciuitatem originis.& nu.9.ubi quòd ſic.
8 Poteſtas ciuitatis eſt maior in ciuem,quã poteſtas patris in filium.
10 Repræſaliæ non conceduntur forenſibus.
11 Repræſaliæ non poſſunt concedi ei q̃ poſt factã iniuſtitiã effectus eſt ciuis,uel incola.
12 Poteſtas ſtipendiarij & ſcholares habentur pro ciuibus in loco ubi exercent officium,ſtipendium merentur,& ſtudent non quo ad omnia.
13 Repræſaliæ quando,& quo caſu poſſunt prædictis concedi.
14 Statutum quòd ciues unius ciuitatis tractentur ut ciues:quomodo intelligatur & quãdo repræſaliæ talibus concedi poſſunt contra tertiam ciuitatem.

QVINTA **principalis** quæſtio eſt qubus re
præſaliæ ſunt conce-
dendæ.Circa hoc quæruntur plura.Primò an repręſa
liæ ſint concedendæ:& an ſint concedendæ incolis.
Secundò an ciuibus non ſubiectis iuriſdictionis ſeculari,vel nõ
facientibus ractiones communis.Tertiò quęritur an ciuibus no
ſtris ex conuentione poſsint concedi repræſaliæ contra ciuitatẽ
originis,vel econtra.Quartò quæritur an ei qui poſtquam paſ-
ſus eſt iniuriam factus eſt ciuis,ſint repræſaliæ cõcedẽdæ.Quin
tò quæritur quid de his qui pro ciuibus habentur ex l.vel ſtatu-
to.Sextò quæritur quid ſi ciues vnius ciuitatis in alia ciuitate de
bent tractari vt ciues illius ciuitatis:an ibi poſsint petere repræ-
ſalias contra tertiam ciuitatem,vel non &c.

a **A**D**primum** [a] quæritur cum repræſaliæ ſint cõ-
cedendæ aut ſint concedendę inco
1 lis.Rñ.ſi quidẽ † eſt talis incola qui munera,& grauami
na ciuitatis,quã colit ſubijt:tũc ei ſunt cõcedendę repręſalię ex
cauſis legitimis.ſi vero non ſubijt ibi munera,& grauamina,nec
ad ea ſcribi ſe fecit:tunc ei non ſunt cõcedendę repræſaliæ.Hoc
probatur

probatur per regulam iuris,qui ſentit onus,debet ſentire cõmo-
dum,& econtra:vt C.de fur.l.manifeſtiſsimi.§.ſed cũ,in ſecũda.
ff.de reg.iur.l.ſecundũ naturam.extra,de reg.iur. qui ſentit libr.
vj.Secũdò per l.qui ſub pretextu.C.de ſacroſan.ecc.& C.de col
le.l.j.li.xij.Tertiò:quia illi ꝓpriè dicuntur municipes q̃ munera
ſimul ſubeunt:vt ff.ad muni.l.j.in prin.ergo & ei qui non ſubit
2 munera,non competunt priuilegia municipũ.Quartò † quia nõ
habet quis priuilegia alicuius artis,vel ciuitatis,vel officij,niſi q̃
re ipſa illud geſſerit:vt C.de cõſu.l.nemini.li.xij.Facit ff. de exc.
tut.l.fin.in prin.& de teſt.mi.l.ſcriniarios.& l.ne quidem.Quin-
tò:quia inter ciuem & incolam tacitè celebratur quidam contra
ctus vltro citroque obligatorius, eſt enim incola obligatus ad
munera:ff.ad mu.l.j.in prin.& l.incola.iam eſt ciuitas ad defen-
ſionem & protectionem ipſius.& idem in quolibet domino,vel
rectore:vt l.illicitas.§.ne potentiores.ff.de offic.præſi. ille autem
qui non implet contractum ex parte ſua,nõ poteſt petere ꝙ ſibi
impleatur:vt ff.de actio.emp.l.Iul.§.offerri.vnde ille qui mune-
ra non ſubijt,non poteſt petere repræſalias.

Ad ſecundum quæritur,an ciui non ſubiecto iuriſ-
dictioni ſeculari,vel non facienti fa-
3 ctiones communis,ſint repræſaliæ cõcedendæ.Reſpõ.† Quidã
ſunt ciues nõ ſubiecti iuriſdictioni,& nõ facientes factiones cõ
munis ex priuilegio,vt clerici:vt C.de epiſ.& cle.l.ij.auſ. ſtatui-
mus.auſ.item nulla poteſtas.Itẽ alij priuilegiati propter dignita-
tẽ ſecularem,vt C.vt ſe.vel cla.l.ij.& ff.de va.mu.per totum, &
iſtis ſunt cõcedendæ repræſaliæ,ne priuilegiũ in eorũ fauorẽ cõ
ceſſum redundet in odium:vt l.ꝙ fauore.C.de legi.l.nulla.ff.eo.
facit auſ.ſed epiſcopalis dignitas.& in corpore vnde ſumiſ.facit
etiam.C.de decurioni.l.neque Dorotheum.li. x. vbi Imperator
interpretatur legem,qui dicebat ꝙ filij ſequantur matrem,ſi nõ
ſequuntur patrem.Ex quo intelligatur,ſi non ſequuntur patrem
priuilegio:vt d.l.neq; Dorotheum.verſi.j.Et eſt clericis expreſ-
4 ſum iiij.quæſtio iij.c.maximianus.Si verò ex quadam † cõtuma
cia non faceret factiones:tunc ciuitas ſua,à qua peteret repræſa
lias,poſſet ei denegare:vt ff.ex quib.cau.ma.l.ſed & ſi per præto
rem.§.ſed & ſi dum decreto.ſi tamen ciuitas taceret, alius non
poſſet de hoc conqueri:arg.C.de iure emphy.l.ij.& ꝙ nota.ff. ſi
ager vecti.vel emphy.l.j.& ij.vbi dicit ꝙ propter penſionẽ non
ſolutam,licet domino volenti eum expellere. quaſi dicat, extra
neus non poteſt de hoc conqueri.& hoc dicit gloſ.parua.in l.ij.
ff.ſi ager vecti.Sed dices tu,quare in præcedenti q. dictum eſt
incolam non ſubeuntem munera, eſſe repellendum à petitio-
ne repræſaliarum?Reſpon.ſola voluntate in ciue perficitur obli
gatio inter eum & ciuitatem,quæ mutari non poteſt:vt l. aſſum
ptio.ff.ad mu.ſed incola non,niſi recipiatur à ciuitate: vt l. j. in
prin.ff.ad muni.ibi recepti,&c.poteſt enim ciuitas non eum re-
cipere:arg. ff.de lega.l.fi.Vides ergo ꝙ ille qui petit repræſalias
vt ciuis,debet probare ſe ciuem:& ad hoc conſulo quòd fiat ſpe
5 cialis articulus.Si verò † petit repræſalias,debet probare duo,ſci
licet ſe incolam,& ſe ſubire munera vel feciſſe æſtimum, & ſi.
6 Hic autem poſſet † dubitari vtrum: forenſis,qui habet in hac ci-
uitate prælaturam vel eccleſiam,vel eſt hic monachus, dicatur
ciuis huius ciuitatis.& quid de aliquo capitulo faciente hic reſi
dentiam.& hoc plenè dixi in lec.ff.ad muni.l.j.

7 **Ad tertium** quæritur † an ciuibus noſtris ex conuen-
tione poſsint concedi repræſaliæ contra
ciuitatẽ originis,vel econtra.Et videtur ꝙ non,per regulam po-
ſitam de vſufruc.l.ſed & ſi quis.§.regulariter.& de verb. oblig.
l.liber homo.in prin.vbi dicitur ꝙ ex quo facto quæritur mihi
ius,ex eodẽ,ſi agatur & fiat metu non obligor: ita in propoſito
ſi per aliam ciuitatem huic ciui fieret iniuria, ciuitati originis
q̃reretur ius concedendi repræſalias.ergo ex eo ꝙ iſta ciuitas fa
cit cũ illo ſuo ciue originario,contra eũ non poteſt agi:& ſic re-
præſaliæ concedi.Secũdò probatur:quia duabus ciuitatibus ad
idẽ concurrentibus præfertur ciuitas originis:vt ff.ad munici.l.
aſſumptio.§.filius.& not.C.de incol.l.ciues.lib.x.ergo hic in fa-
ciendo iuſtitiam præfertur ciuitas originis:& ſic contra eam nõ
poſſunt concedi repræſaliæ.Tertiò ſic:Non eſt dubiũ ꝙ ciuitas
originis poterat ſtatuere in ſuum ciuem anteq; efficeretur ciuis
ex cõuentione alterius ciuitatis,& alia ciuitas de hoc nõ potuiſ-
ſet cõqueri:vnde ciuis per conuentionẽ poſtea factã nõ poterit
iuri originalis ciuitatis,ſeu originis præiudicare,ipſa ciuitate ori
ginis non conſentiente:vt ff.de pac.l.fina.& l.ſi vnus.§.ante om
nia.eo.titu.C.res inter ali.act.per totum. Quartò probaſ à ſimi
li,fructuarius poteſt nunciare nouum opus aduerſus omnes,ꝑ-
ter dominum:vt l.j.in fi.ff.de oper.no.nunc.ita ciuitas quæ ha-
bet ciuem ex conuentione,poterit concedere repræſalias aduer
ſus omnes,præterquam aduerſus dominum.ff.de public.l. plu-
ra.Quintò,quia ſi quam iuſtitiam ciuitas originis fecit, videtur
ſibi magis feciſſe quã alij ciuitati:vt ff.ad leg.Aqui.l.legis Aqui
liæ debitori.Sexto videtur caſus.ff.ad munici.l.de iure.ꝙ de his
quæ quæruntur inter ciuitatem, & ſuum ciuem, coram iudice
ſuæ ciuitatis agitur.Et ſic concluditur quod ſicut ſi ciuitas ori-
ginis faciat iniuſtitiam:alia ciuitas non poteſt ſe impedire.Idem
econtra quòd ciuitas originis non poteſt ſe impedire de his,quę
facit ciuitas extra conuentiones.Septimò:quia repræſaliæ ſunt
quoddam remedium extraordinarium:ſed tale remedium non
8 debet dari contra ciuitatem originis:quia † ciuitatis poteſtas eſt
maior in ciuem ſuum,quàm poteſtas patris in filium:vt l.ij.ff.de
iuſti.& iur.& l.poſtliminium.§.filius.de capti.Sed contra patrẽ
auxilium extraordinarium non datur:vt C.qui & aduer.quos l.
fin.ergo nec contra ciuitatem originis. Econtra videtur quod
vna poſsit contra aliam repræſalias concedere.Primò, quia quã
do ſunt duo qui habent vnum ſubditum, quilibet poteſt defen
dere eum contra iniuriam,quæ ei infertur ab alio.Exemplum:
Pater habet filium ſubditum,& ciuitas ſimiliter.d.l.ij.ff.de iuſti.
& iur.& l.poſtlimium.§.ſi filius.de capt. ſed ſi pater deliquit in
filium,ciuitas punit eum:vt ff.& C.de parrici.Et ſi ciuitas pro-
cederet contra eum filium,pater admitteretur pro ſuo intereſſe
ad defenſionem filij:vt C.de accuſa.l.ſi cuiuſdam.& argu. ff. de
appella.l.non tantùm.& l.Lucius.eod.titu.ita in propoſito vna
ciuitas contra aliam ad defenſionem ſui ciuis poterit concedere
repræſalias.Secundò ſic:Quando ſunt plures qui habent ius in
re,licet vnum ius ſit potentius altero:tamen etiam ille,qui habet
ius debilius,poterit agere contra illum,qui habet ius potentius,
ſi rem illam damnificat:vt l.Mela.§.fina.& l.ſequen.& l.ſi domi
nus ſeruum.ff.ad leg.Aqui.ita etiam in propoſito,ciuitas, quæ
habet illum ciuem ex conuentione,licet habeat illud ius debi-
lius ciuitas originis,tamen pro eius defenſione poterit ſibi cõce-
dere repræſalias.Tertiò ſic:Licet duo ſint domini eiuſdẽ perſo-
næ:tamen ſi vnus in illam delinquat,poteſt ab alio coerceri: vt
ff.ad leg.Aquil.l.ſed & ſi cõmunẽ ſeruũ.ita in propoſito.Quar-
tò ſic:Pro pulſanda iniuria poteſt quis conuocare amicos:vt ff.
de vi & vi arma.l.iij.§.eum igitur.& ibi not.& not.extra de ho-
mic.c.ſignificaſti.ergo multò magis paſſus iniuriam poterit con
9 uocare ciuitatem cuius eſt ciuis.Solutio.Dicendum eſt † quòd
vna ciuitas contra aliam poterit repræſalias concedere.ꝙ pro-
batur:quia poteſtas concedendi repræſalias ſuccedit in locum
ſuperioris,vt dictum eſt s. in quæſtione prima & ſecunda.non
eſt dubium quòd ſi ciuitas mihi fecit iniuſtitiam, poſſum adi-
re ſuperiorem, vt ff.quod metus cauſa.l.metum. §. animaduer-
tendum.& de dolo.l.ſed & ſi dolo.l.j.ita ergo in propoſito:& ad
hoc concludebantur omnes rationes factæ pro hac parte.

Præterea poteſtas ciuitatis,vel alia q̃cunq; tunc attẽditur, cũ
bene gerit vel iuſtitiam facit,nõ cũ aliquem ſpoliat vel facit in-
iuſtitiam:vt ff.pro emp.l.qui fundum.§.ſi tutor.& ff.de fur.l.in-
terdum.§.qui tutellam.& ibi not.vnde in propoſita q.quãdo ci-
uitas facit iniuſtitiam ciui ſuo,non vtitur poteſtate,quam habet
in eum.Sicut ergo cõtra ciuitatem extraneam: ita contra illum
poſſunt licitè repræſaliæ concedi alijs cõcurrentibus,de quibus
in pręcedentibus dictũ eſt.Et per hoc apparet reſponſum quaſi
ad omnia allegata in contrarium.Non obſtat ff.ad munici.l. de
iure.quia illud eſt verum ꝙ primò debet agi coram illo iudice:
tamen ſi denegat facere iuſtitiam,vel facit iniuſtitiam, & nõ ha
betur copia ſuperioris,recurritur ad remedia repræſaliarum.

Ad quartum. quæritur an ei qui poſtquam paſſus eſt
iniuſtitiam factus eſt ciuis, ſint repræ-
ſaliæ concedendæ. Ad cuius declarationem primò ſciendum
10 eſt † quòd repræſalię non poſſunt concedi forenſibus. Nam cõ-
ceſsio repræſaliarum eſt quodammodo iuris gentium, vt dixi
ſuprà,iij.q.ij.& iij.q.j.ſed illud ius,quod quis facit ad tutelã cor-
poris ſui,fit licitè:vt l.vt vim ff.de iuſt.& iur. & intelligo ſuum
corpus ſiue loquamur de corpore diuiduo, ſiue de corpore mi-
ſto,vt de vna ciuitate vel collegio. Iſta enim appellantur cor-

a ¶Ad quintum quæritur. Vide Bart. in l. ſi maritus.§. j. ff. de adul.& ibi Alexan. in addit.ff.de adul.et vide apoſtillã meã. & Bar.in l.hæres abſens.§. proinde. in ij. col.& ibi Ale. in addi.in lib. ſtudij. ff. de iudic.Tho.Diplo.

b ¶Scholares.Not.ꝙ dicit Bar.hic ꝙ; ſcholaris nõ poteſt in loco ſtudij cõuenire ex cõtractibus alibi geſtis.& vide Phi.Frã. in c.Romana.§. nec etiam de fo.compet. lib.vj.Tho.

c ¶Differentiã. Vide in l. ſi maritus.§. de adulterijs.ff. de adul. Th.

d ¶Quidã ſunt. Vide per Bart.in l.quoniã iudices. & ibi Alex. in addit.C.de appel.

pora:vt ff.quod cuiuſcꝫ vniuerſi.nomi.l.j. in prin.& de colle.illici.l.j.ſuper rubri.not. vnde ciuitas pro eo qui eſt de corpore ſuo defendendo ab iniurijs poteſt concedere repræſalias, nõ pro eo q̃ eſt extra corpus ſuũ. Pro hoc eſt quod in decretis.ij.q.j.c.multi. circa medium ibi,q̃d ad nos de his qui foris ſunt.quaſi dicat de his qui ſunt extra noſtrum corpus non pertinet ad nos iudica-

11 re.Hoc præmiſſo ei†qui tempore denegatæ iuſtitiæ erat forenſis:licet poſtea efficiatur ciuis vel incola,non poſſunt de iure cõcedi repræſaliæ:intelligitur de ciue tempore factæ iuſtitiæ.nec tale ius tranſit ad nouam ciuitatem.ff.de ſer.corrup.l.doli.§.fin. & l.j.§.ſi ſeruus.ff.de depo.& de actio.& oblig.l.quæcunque.& ibi ſunt concod.in gloſſ.&c.

a **Ad quintum.** quæritur[a] quid de his qui pro ciuibus habentur ex lege vel ſtatuto quo ad q̃d vt poteſtas,ſtipendiarij,& ſimiles.Circa ꝙ

12 †eſt ſciẽdum quòd poteſtas alicuius ciuitatis efficitur ciuis illius ciuitatis,ſeu pro ciue habetur:vt C.de inco.l.ciues.& ibi no.per gloſſ.Item milites ſeu ſtipendiarij habẽtur pro ciuibus in locum vbi ſtipendium merentur,& ibi forum ſortiuntur:vt ff.ad munici.l.municeps.& not.in d.l.ciues.& ff.de iudi.l.hæres abſens.§.

b j.in ij.glo.magna.Item ſcholares[b] in terra ſtudij,licet ibi non efficiantur ciues:vt l.lex Corne.§.domum.ff.de iud.& C.de incol. l.ij.lib.x.ff.de iudi.l.hæres abſens.§.j.in gloſſ.ſuper verbo,domicilium.& tamen in dicta terra habentur & proteguntur à rectoribus ipſius terræ vt ciues vt in prima conſtitutio.ff.§.pe.& ne fil.pro pat.auẽ.habita.Aduertẽdum etiam ꝙ prędicti nõ habent vt ciues quo ad omnia:ſed quo ad q̃d.Nã Poteſtas vel Rector huius ciuitatis nõ põt hic conueniri,niſi pro his quæ hic contraxit,vel ratione officij:vt l.ij.§.legatis.ff.de iudi.ibi:vel ſi qui iudicandi cauſa accerſiti ſunt.coniuncto §.omnes.in ea.l.Et idẽ intelligo de ſtipẽdiarijs,& ſcholaribus.Et ita debet intelligi q̃d no.in l.hæres abſens.§.j.in ij.gloſ.magna.ff.de iudi.ſcilicet ꝙ ſcholares ſortiuntur ibi forũ pro his quæ ibi contraxerunt.Hoc premiſſo

13 †ſicut prędicti habẽt ius ciuis limitare:ita habent limitare ius petendi reprę́ſalias in terra prędicta.Nã ſi poteſtas in his quos ſecũ ducebat cauſa officij,vel milites in his quæ cauſa militiæ,vel ſcholares in his quæ cauſa ſtudiorum ſecum ducebant,vel reducebant,paſſi ſunt iniuſtitiam,vel iuſtitia denegata fuit eis: quia quo ad illos ciues non ſunt:ergo &c.vt ſ.proximè dixi.

Ad ſextum quæritur ſi ciues vnius ciuitatis in alia debent tractari vt ciues illius ciuitatis ex pacto,vel ſtatuto,an ibi poſſint petere repræſalias contra tertiam ciuitatem.Circa ꝙ ſciẽdum eſt ꝙ per prædicta verba,ſcilicet tractẽtur vt ciues,non efficiuntur ciues arg.ff.de verb.ſig.l. mortis appellatiõe.& ꝙ ibi not.per gl.& Iaco.de Are.Itẽ p̃dicta verba hoc importãt,vt in his quæ ibi tractare poſſunt:aliàs de iure addatur iſta qualitas,ſ.ꝙ tractentur vt ciues.ꝙ prodeſt ad multa,

c propter ſtatuta,q̃ faciunt differentiã[c] inter ciues,& forẽſes. Hoc patet ex tenore ipſorum verborũ:quia nullã poteſtatẽ dant: ſed ſolũ modificãt ꝙ tractentur vt ciues.Simile dicit lex ꝙ tutor loco domini habetur.ꝙ intelligitur in his quæ iure facere põt:vt ff. pro empt.l.qui fundũ.§.ſi tutor.Sed ſi aliàs in dicta ciuitate non poterat petere repræſalias:ergo nec modò poterit. Dico tamen ꝙ poſſent eſſe verba ita latè cõcepta,& poſſet eſſe tanta confœderatio duarum ciuitatum,ꝙ eſſent quaſi vt vnũ corpus,& quęlibet ciuitas poſſet de ciue alterius ciuitatis,ſicut de proprio ſuo ciue facere:vt ff.de cap.l.non dubito.& tunc poſſet petere ibi repræſalias,ſicut ciuis illius ciuitatis.hoc autem factum eſt.&c.

1 *Repræſaliæ contra rectorem ciuitatis forenſem,qui iniuſtitiam fecit, quando concedi poſſunt.*
2 *Officialis qui fecit iniuſtitiam,de qua durante officio poterat conueniri:ſi conueniretur in loco proprio,debet ad locum officij remitti.*
3 *Repræſaliæ,contra officiales,& poteſtates facientes iniuſtitiam,quando concedi poſſunt.*
4 *Conſilium ut officiales Poteſtatis non teneantur,pro iniuſtitia per poteſtatem facta, & contra eos,repæſaliæ non concedantur.*
5 *Repræſaliæ contra conſules,& priores ciuitatis facientes iniuſtitiam cõcedi poſſunt.*
6 *Repræſaliæ quòd poſsint concedi contra ſingulares homines ciuitatis.*
7 *Homo liber pro alio capi poteſt neceſsitate exiſtente.*
8 *Repræſaliæ quòd poſſunt concedi contra terras ſubditas ſimpliciter,non ſi ſunt ſubditæ quo ad quædam.*
9 *Repræſaliæ poſſunt concedi contra certum genus hominum ciuitatis denegantis facere iuſtitiam.*

SExta principalis quæſtio eſt,

contra quos repræſaliæ cõcedantur.Circa quod quæritur primò an contra rectorẽ ciuitatis forenſem,qui iniuſtitiam fecit vel iuſtitiam denegauit, poſsint concedi repræſaliæ.Secundò,an cõtra officiales dicti Poteſtatis ſeu rectoris, poſsint repræſaliæ concedi.Tertiò,an contra conſules,ſeu priores ciuitatis poſsint repræſaliæ concedi.Quartò quæritur,an contra conſules homines qui nihil habent facere in regimine, vel in officio ciuitatis poſsint repræſaliæ concedi.Quintò vtrũ repræſaliæ poſsint concedi contra homines terrarum ſubditarum quo ad quædam,non tamen ſimpliciter.Sextò,vtrum repræſaliæ poſsint concedi contra certum genus hominum ciuitatis denegantis facere iuſtitiam.

AD primum Quæritur an contra rectorem ciuitatis forenſem,qui iniuſtitiã fecit repræſaliæ poſsint concedi.Ad quod dicit Iac.de Bel.in q.ſua quam ponit in auẽ.vt non fi.pig.ꝙ contra eũ concedi poſsint:arg.ff.quod quiſcꝫ iur.l.j.extra,de ſent.excõ.

1 c.Romana.lib.vj.Mihi autẽ†videẽ ſic dicendum:aut Poteſtas fecit talem iniuſtitiam,pro qua non põt cõueniri durãte officio: vt ff.de iudi.l.pars literarũ.de iureiur.l.nec magiſtratibus.&tũc contra eũ nõ poſsint concedi repræſaliæ.Ratio,quia nec iudex ſuperior habet durante officio,in cuius locũ ſuccedit,eum concedẽdi in repræſalias,vt dictũ eſt,& finito officio,nõ poſſunt ſimiliter concedi,niſi requiſito iudice qui habet eum ſyndicare, ſicut in quolibet alio priuato debitore,vt dictum eſt ſ.ij.q.iij.Iudex autem terræ propriæ ipſius rectoris debet requiri,vt j.dicã.

2 Aut rector†ille facit talem iuſtitiam,de qua durante officio poteſt conueniri:& tunc durante officio poterunt repræſaliæ contra eum concedi eadem ratione,præcedentibus ſolennitatibus requiſitis.Iudex autẽ ciuitatis proprię illius poteſtatis,ſeu rectoris nõ debet requiri: q̃a ibi talis cauſa non debet agitari,imò ad locũ officij oporteret remitti:vt C.vbi de retiocin.agi opor.l.ij. & C.vt omnes tam ciui.quã cri.iu.poſt.depo.admi.&c.l.vnica. & in auẽ.vt iudi.ſine quoquo ſuffra.§.neceſsitatem.

Ad ſecundum quæritur,an contra officiales,poteſtates,ſeu rectores,poſsint concedi re-

3 præſaliæ.Iacob.de Bel.in prædicta q.dicit quòd ſic.Ego † dico, quandoque ſunt aliqui officiales,qui expreſſe iuuerunt rectorem,ad talem iuſtitiã faciendam,& contra illos ſine dubio poſſunt concedi repræſaliæ:vt C.de aduo.diuer.iudi.lege,placuit. ibi,aduocatos in eorum,&c.C.de excu.mune.l.pe.in fin.libr.x.

d Quidam ſunt[d] qui expreſsè contradixerunt,& contra illos non poſſunt repræſaliæ concedi:vt C.de appel.l.quoniam iudices.

4 l.omnes.in fin.de decu.lib.x.Et ideo conſilium†eſt officialibus, quando talia occurunt quòd proteſtãtur quòd non conſentiũt, & quod illa quæ fiũt nõ fiunt de iure,& de hoc fiat inſtrumentũ,hoc ibi videẽ req̃ri vt d.l.quoniã iudices.Quidã ſunt officiales,qui nec conſentiunt,nec cõtradicũt: q̃a fortè ſunt abſentes, vel ignorantes,cõtra illos nõ poſſunt cõcedi reprę́ſalię:vt l.j.in prin.ff.de magi.cõue.ibi:prę́ſentes,&c.in gl.ibi poſita.Quidam ſunt officiales prę́ſentes,q̃ nõ contradicũt nec conſentiunt.Et tũc eſt aduertendũ ꝙ quidã ſunt officiales ad ea,quę ſunt merè facti:nec ad conſilia requirunẽ,vt notarij,berouarij,& ſimiles: & tũc etiã cõtra hos nõ poſſunt concedi reprę́ſalię:qui non poſſunt reſiſtere domino ſine dedecore:ideo reſiſtere non tenentur: vt l.vnica.§.officium.C.vt omnes tam ciui.quã crimi.iudi.Nec ob.ꝙ gloſſ.ibi dicit eſſe correctum:quia verum eſt in caſu illo: quia quilibet poteſt reſiſtere fugienti:non autem alijs caſibus notatis.Quidam ſunt officiales,qui adhibentur ad conſentiendum:& contra iſtos ſi non contradicunt poſſunt concedi repræſalię:vt d.l.quoniam iudices.cum ſimili.& hoc ſi ſciuerunt:aliàs non eſt eis quid imputetur.Sed ſi dubitatur an officialis fuerit prę́ſens,vel abſens,& vtrum fuerit ſciẽs,vel ignorans,quid prę́ſumatur in dubio,cogita per te ipſum.

Ad tertium

Ad tertium† Quæritur an contra conſules,ſeu priores ciuitatis iuſtitiam denegantes poſſunt cõcedi repræſaliæ. Ia.de Bel.in q.prędicta diſputata per iura allegata ſ.in hac q.j.dicit quòd ſic:quod intelligo verũ cõtra priores vel conſules præſentes.ſecus contra abſentes : vt d.l.in prin. ff.de magi.conue.tũc enim contra illos abſentes non poſſunt cõcedi repræſaliæ tanquam contra conſules ſeu priores, ſed tancꝫ contra quoſlibet alios de populo.vt dicam j.proxi.

2 **Ad quartum**[a] quæritur an cõtra ſingulares homines, qui nihil habent facere in officio, vel regimine ciuitatis poſsint repræſaliæ concedi.Ia.de Bel.in prædicta diſputatione dicit ꝙ nullo modo poſsint cõtra tales repræſalię concedi:quia pro debito ciuitatis nõ tenenẽ homines ſingulares:vt ff.quod cuiuſcꝫ vni.no.l.ſi cuius.§.j.quod metus cauſa. l.metum.§.animaduertendum.& de dolo.l.ſed ſi ex dolo.§.j. & de reg.iur.l.aliud.§.referẽ.& extra,de ſen.excõ.c.Romana.li.vj.

6 Sed mihi videẽ cõtrariũ†p̃ d.c.dñs noſter.xxiij.q.ij.vbi dicit gẽs vel ciuitas plectenda.tota ergo gens ciuitatis plectiẽ. Præterea, licet ſñia excõicationis nõ poſſet ferri in vniuerſitatẽ:vt d.c.Romana tñ ferẽ ſñia interdicti quæ ligat in quolibet populo etiam innocẽtes:vt c.ſi ſñia.extra,de ſen.excõ.li.vj.Si ergo põt hoĩbus ſingularibus propter delictũ interdici eccleſiaſticũ ſacr̃m, & ſepultura,multò magis pñt eorũ bona tẽporalia auferri, & pñt capi ꝓpter quod interdiciẽ ei vti ꝓpria libertate. hęc em̃ aĩm nõ ligant.Pręterea,cõcedere repræſalias eſt quaſi quoddã bellũ particulare indicere:vt ſ.dictũ eſt in p̃cedẽtibus:ſed ĩ illo bello etiã innocẽtes capiunẽ:ergo &c.Hoc ꝓbaẽ in d.c.dñs noſter.Pręter-

7 ea,licet ille†q̃ capiẽ,ſit innocẽs,ciuitas habet ius merũ:& tũc ex cã neceſsitatis põt capi,vt dixi ſ.j.q.ij.pro hoc in x.col.de ſtatu. cõtra libertatem eccleſiæ.§.j.& §.ſi verò dñs.C.de ſacroſan.ecc. auẽ. caſſa.ibi:bona eorum ab oĩbus occupantur,&c.de hęr.auẽ. ſi verò dñs.& ſic contra oẽs poſſunt concedi.& ita de conſuetudine obſeruatur.Sunt aũt quidam,qui capi non poſſunt vigore repræſaliarum ſic generaliter conceſſarum, de quibus dicemus infrà,in ſeq.q.principa.

b **Ad quintum**[b] quæritur vtrũ reprę́ſaliæ poſſunt cõcedi contra homines terrarum ſubditarũ:

8 quo ad quędam,non ſimpliciter.Rñ† quędã ſunt terræ ſubditæ alicui dño terrę,vel ciuitati,vel principi ſimpl'r:ſed in quibuſdã ſunt priuilegiatæ vt habeant certas iuriſdictiones & exceptiones,vt ſunt in multis regnis:& cõtra iſtos pñt concedi repræſaliæ:quia verè ſubditę ſunt ar.C.de ope.lib.l. Titius. & de bo.lib. l.fi.Quędam ſunt terræ,quæ ſimpl'r ſunt liberæ, ſed ſe ſubmiſerunt quo ad quædã: & ſunt multę terrę ſubditę huic ciuitati: & contra iſtas non pñt concedi repræſaliæ propter delictum ciuitatis vl' dñi,qui eas habẽt ſubditas:q̃a illę ſunt liberę.vt ff. de capti.l.non dubito.Propter delictum tñ ipſarum terrarum ſubditarum poſſunt concedi: ſicut ſi poſſet eis iuſtum bellum indici, ſi denegarẽt trãſitũ per territorium eorũ.xxiij.q.ij.c.notãdũ &c.

9 **Ad ſextum** quæriẽ vtrũ † repræſaliæ poſsint concedi contra certũ genus hominum ciuitatis denegantis facere iuſtitiam. Ad quod dico:ſicut iudex qui exequitur ſententiam debet capere res quę non ſunt in controuerſia: ſi poteſt ita concedens repræſalias quantum poteſt cum minori ſcandalo poteſt concedere vt capiatur certum genus hominum vel res,vel quòd quilibet homo ciuitatis contra quem cogatur ſoluere certam quantitatẽ:cum tranſit pro perſona,vel pro æſtimatione rerum. Et hęc omnia vidi obſeruari de facto ſecundũ diuerſitatem locorum.

1 *Repræſaliæ cõceſſæ contra ciuitatem quòd poßint exerceri contra eius incolas ſubeuntes tamen munera.*
Homines de Florentia,& homines Florentinos idem important.
2 *Repræſaliæ an poßint concedi contra ciues alibi moram trahentes.*
3 *Ciuis Florentinus alibi habitans quòd dicitur Florentinus,ſi ſui ſubeunt ibi munera.*
4 *Repræſaliæ quòd non poſſunt concedi contra ciuem ciuitatis concedentis, qui etiam ſit ciuis ciuitatis,contra quam conceduntur.*
5 *Repræſaliæ non conceduntur contra mulieres,ut perſonaliter capiantur.*
6 *Contra clericos repræſaliæ exerceri non poſſunt.*
7 *Repræſaliæ non exercentur contra ſcholares,nec contra nuncios, nec famulos eorum.*
8 *Non exercentur contra ſcriptores & bidellos.*
9 *Non exercentur contra patrem ſcholaris uiſitantem filium in ſtudio.*
10 *Scholarẽ eſſe probatur ex qualitate rerum,quas defert conſuetudine eundi & redeũdi.*
11 *Repræſaliæ non exercentur contra ambaſiatores.*
Quem eſſe ambaſiatorem probatur per literas.
12 *Non exercentur contra teſtes, qui cauſa teſtimonij decedunt uel contra eos qui inuiti trahuntur, nec contra eorum famulos.*
13 *Contra euntes ad nundinas in loco nundinarum non exercẽtur:in alio loco ſic.*
14 *Non exercentur contra euntes ad indulgentiam, nec contra eorum famulos.*
15 *Nec contra tenentes hoſpitium in loco ubi ſunt indulgentiæ.*
16 *Nec contra applicantes ui uentorum in aliquo loco.*
17 *Nec cõtra eos,qui in ius uocari non poßint de iure cõmuni.*

SEptima principalis quęſtio eſt,

ſi repræſaliæ ſimpliciter concedanẽ contra homines & perſonas alicuius terræ,cõtra quas perſonas poſſint exerceri.Circa quod q̃runẽ plura. Primò,an contra incolam ciuitatis poſſunt repræſaliæ exerceri.Secũdò, an contra ciues illius ciuitatis alibi morã trahentes. Tertiò, an contra ciues illius ciuitatis, qui ſunt ciues vel incolæ illius ciuitatis concedentis. Quartò,an contra mulieres poſſunt repræſaliæ exerceri.Quintò,an poſsint exerceri contra clericos. Sextò, an poſsint exerceri contra ſcholares.Septimò,an poſsint exerceri contra ambaſiatores.Octauò,an contra euntes ad nundinas poſsint repræſaliæ exerceri. Nonò,an contra euntes ad indulgentiam. Decimò, an contra nauigantes,qui vi vẽtorum impelluntur in aliquẽ locum.Vndecimò,an cõtra eos, qui in ius vocari nõ poſſunt repræſaliæ exerceri poſſint.Modò veniamus ad ſingulas per ordinem. Bartolus.

c **AD primum**[c] Quęritur an cõtra incolas ciuitatis,cõtra quã poſſunt

1 reprę́ſalię exerceri.Ad †declarationem huius quæſtionis præmittendum eſt,repræſalias conceſſas ſimpliciter, vt cõtra homines Florentinos, vel contra homines & perſonas de Florentia.Et ſciendum eſt ꝙ iſta verba homines de Florentia,vel homines Florentinos, idem important: vt ff.de excuſa.tuto.l.ſed reprobari. §.amplius.& ibi not.per gloſſ. ſuper verbo,commentarienſes.ſed iſta verba homines Florenti-

d nos[d] referuntur ad municipes ciuitatis:vt ff.ad municip.l.j.& ibi Campanos,Puteolanos,&c. in verſi. ſequen. Sed verbum municipes,eſt genus ad ciues,& incolas:vt nota.de incol.l.ciues.li. x.& probatur.ff.ad munici.l.filij ſi municipes. ergo apparet ꝙ virtute,illorum incolæ comprehendantur.quod intelligo de incolis ſubeuntibus ibi munera:vt ff.ad municip.l.j.ibi:recepti, & cętera.& dixi ſuprà iiij.quęſtio.j.ſecus ſi munera non ibi ſubeũt & hoc eſſe verum apparet, quia Poteſtas ciuitatis ſi non vult, quem admiſit recipere poteſt:vt l.fina. ff.de legib. Sed illud q̃d quis poteſt acceptare antequàm acceptem,non dicitur in bonis meis:ita incola antequam recipiatur à munere,non dicitur propriè ciuis illius ciuitatis:& ſic contra eum non poterunt repræſaliæ exerceri, &c.

e **Ad ſecundum**[e] quæritur†an contra ciues illius ciui-

2 tatis alibi moram trahentes poſsint repræſaliæ exerceri ſemper,retento eodem themate quòd repræſaliæ ſunt conceſſæ contra Florentinos,vel homines de Florentia:eſt dubium vtrum ex eo ꝙ ciues de Florentia alibi habitant, deſinant eſſe Florentini,vel de Florentia.Videtur quòd non:q̃a origo non mutatur:vt l.aſſumptio.ff.ad munici.Nec obſtat ff.de verbo.ſigni.l.prouinciales.quia ſubauditur ibi tantum ſecundũ primam lectu.gloſ.& hęc eſt vera opinio. Vel ſecundùm alios: aut reprę́ſaliæ ſunt cõceſſę cõtra homines de vna prouincia,vt cõtra marchianos:& tunc qui non habitat in prouincia, dicitur prouincialis:vt d.l.prouincialis.aut contra homines de vna ciui

a ¶Ad quartum.Vide per Paul.de Caſtr.in conſil.cccxiiij. incip. ſuper eo quod primo loco. ĩ ſecũdo dubio. & ibi videas omnino qui cócludiẽ in ciue ꝙ reprę́ſaliæ non extendunẽ ad filios, & p̃ſonas natas poſt repræſalias. & vide Alexã.de Imo. in l.ſi quis iniquum.§. fin. in addi.Bar.quę inci. facta.ff. quod quiſcꝫ iur.Tho.

b ¶Ad quintum.Vide Bart.in l.non dubito. ff.de cap.& poſtl.reuer. & ibi Alexã.in addi.& ibi vide meã apoſt.facit quod cõſuluit Bald.in fauorẽ forenſium in conſil. cxj.in ij. volu.incip. quatuor.in fi. Tho.

c ¶Ad primum. Vide Bart.in l.j.ff.ad munici.in vlti.colũ. & ibi Alexan.in addi. & Barto.ſ.in q.v.q. princ. & in l. prouinciales.ff.de verb.ſig. & ibi Alexan.in addi.& Franc.de Aret. in l.ij. in princ. in vj. col.& ſeq.ff.de verb. obli.Tho.

d ¶Florentinos. Vide Alex.in rubr. ff.ſolu. mat.in iij. & iiij.col. & in l.j. in iiij. colũ. ff.de le.j. Tho.

e ¶Ad ſecundum. Vide Ange.de Are.in §. pauonum.in fi.Inſti. tu.de rer.diui.& bar. in l. prouinciales. & ibi Alexand.in addi. & ibi apoſtil.meam. ff.de verb.ſig. & Pe. de Anch.in c.ſtatutũ. §.cũ vero.& ibi Phi. Franc.in penulti.col. de reſcrip.lib.vj.Th.

a ¶ Prẹterea. Vidẽ Alexan. in conſilio xxij. in vij. vo. incip. conſideratis. in fin. Tho.
b ¶ Ad ſextum q̄ritur. Vide Feli. in c. ij. in j. colũ. de for. compe.

tate:& procedit ꝓcedẽs opi. Ita ſentit gl. in
d. l. prouincialis. q̄ opi. nõ placet. nõ eñ vi-
deo rationẽ diuerſitatis inter ciuitatẽ & ꝓ-
uinciã. vel ſecũdũ alios. Aut habitat in alia
ciuitate eiuſdẽ prouinciæ:& tunc remanet
Florentinus, aut in alia ciuitate alterius ꝓ-
uinciẹ:& tũc ſecus:vt d. l. ꝓuincialis. Et ita ſentit gl. C. de adop.
l. in adoptione quidã. quod nõ placet eadẽ ratiõe. Alij dicũt:aut
loquimur ſecũdũ propriã ſignificationẽ vocabuli,& remanet flo
rentinus:vt d. l. aſſumptio. aut ſecundũ cõmunẽ vſum loquendi,
& nõ eſt Florentinus:quia ibi nõ habitat, vt d. l. prouincialis. &
ita dicebat dñs Iac. de Are. Old. ſed cõmunis vſus loquẽdi prẹ-
ualet omni propriæ ſignificationi:vt l. librorũ. §. quod tamẽ Caſ
ſius. de le. iij. ergo talis alibi habitans non poterat capi pro reprẹ
ſalijs. Alij dicunt ꝙ hẹc verba, Florentinus & de Florentia:de-
bent intelligi de eo qui ibi conuerſatur,& morat̃. ar. l. j. beſtias. ff.
depoſiti. & magis debemus inſpicere accidens q̄ originẽ. & ita
3 cõſuluit dñs Lamb. de Rãponibus. Ego aliàs in† diſcurſu lectio
nis in d. l. ꝓuincialis. ff. de ver. ſig. dicebã ꝙ ille taliſq; alibi morat̃
nõ poteſt capi tanq̃ Florentinus:quia ipſe nõ fuit in culpa. arg.
l. j. in prin. ff. de magi. conue. quod eſſet verũ ſine dubio ſecundũ
opi. Iac. de Bel. quã reprobaui. ſ. vj. q. prin. q. iiij. & in iſto modo
videt̃ ſic dicendũ, ꝙ Florentinus, ſiue de Florẽtia eſt, qui idem
eſt municeps, vt dixi ſ. proxi. q. & intelligit̃ de municipe ꝓpriè
qui ibi munera ſubit. Aut ergo aliquis habitabat alibi & Floren
tiẹ munera nõ ſubit, nec ꝑ ſe necꝫ patrẽ, nec per f̃res, nec ꝑalios,
non dicitur Florẽtinus propriè. Aut ibi ſubit munera per ſe, vel
per patrem, vel per fratres, vel per alios:& tunc licet alibi more-
tur, Florentinus eſt:vt d. l. j. ff. ad munici. & de excu. tuto. l. ſed re
probari. §. amplius. & videtur hoc expreſſum C. de agri. & cen.
l. ſancimus. li. xj. Illud autem quod dicit Iac. de Are. de cõmuni
vſu loquendi eſt facti, ſcio ꝙ hic talis vſus loquendi nõ eſt &c.

4 **Ad tertium** † quẹritur an repræſaliẹ poſsit exerceri contra ciues illius ciuitatis qui ſunt ciues
vl' incolẹ illius ciuitatis cõcedẽtis. Videt̃ ꝙ ſic q̃ſi poſſunt exer
ceri cõtra nõ ſubditũ ciuitati cõcedenti, multò magis cõtra ſub-
ditũ. Prẹterea dñs põt petere vt vſufructuario deneget̃ ius vten
di fruendi, propter eius contumaciã, & econtra:vt l. ſi proprieta
rius. ff. de dã. infec. & l. hoc amplius. §. fi. cũ l. ſequẽ. in e. tit. ita hic
poterit capi propter ius quod habet in eo ciuitas, cõtra quã ſunt
conceſſæ, licet etiam habeat in eo ius ciuitas concedens. In con-
trariũ videt̃ ꝙ iſtud ius cõcedendi repræſalias eſt inductum in
defectum iuriſdictionis, quam ordinarij debent exercere, vt in
præcedentibus pluries eſt dictum, ſed ciuitas concedens poteſt
in ſuum ciuem exercere iuriſdictionem ordinariè: ergo contra
eum non extenduntur repræſaliæ. Pro hoc videtur caſus. ff. ſi
quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue. l. j. §. habet itaque. argu. l. ſerui & filij. in
prin. ff. de fur. Præterea ciuitas concedens repræſalias tenetur
ciuem vel incolam ſuum defendere ab iniurijs quæ inferuntur
per alium, vt dixi ſuprà, in quæſtione prima: ergo ipſa ciuitas
ciui ſuo non deberet inferre violentiam, licet ſit ciuis alterius ci-
a uitatis, arg. ff. de euict. l. vendicantem. Præterea[a] quando ciuitas
aliquid concedit, intelligitur concedere, vt ille, cui conceditur,
contra ſe non vtatur:vt l. in fraudem. §. necꝫ inſtrumenta. ff. de iu
re fiſ. & l. ſi peculium. §. ſicut autem. de pecu. leg. ſed ſi ciues poſ-
ſent capi:ergo videretur conceſsiſſe contra ſeipſam. Præterea in
conceſsione ſubintelligitur ſine iniuria priuatorum concedẽtis:
vt C. de eman. lib. l. nec auus. & l. ij. §. meritò. & §. ſi quis à princi
pe. ff. ne quid in loco publ. multò magis intelligitur cõcedere ꝙ
exerceantur repræſaliæ ſine ipſius ciuis iniuria: quia ſi ciuis ca-
peretur, læderetur Reſpublica, cuius intereſt locupletes habere
ſubiectos. Et iſtud puto verũ, etiam ſi talis ciuis fuiſſet particeps
criminis. Nam ex vigore aliarũ repræſaliarum ſimpliciter cõceſ
ſarum nõ poſſet capi, ſed deberet ſpecialiter concedi, vel contra
talẽ ciuẽ ordinariè procedi per ciuitatẽ cõcedentem repræſalias.

5 **Ad quartum** † quæritur an repræſaliæ poſſunt exerceri contra mulieres. Videtur quòd ſic.
Sicut enim in libello capiuntur mulieres,& habent poſtliminiũ:
vt l. j. C. de cap. cum ſi. ita in hoc particulari bello. Sed dico ꝙ in
perſona capi non poſſent. C. de offi. diuer. iud. authen. ſed hodie.
de cuſtodia reo. authen. ſed nouo iure. licet enim quaſi de iure
gentium concedantur:tamen debent ciuiliter intelligi: argu. l. ſi
cui ſimplici. ff. de ſerui. titu. generali &c.

6 **Ad quintum** † quæritur an poſsint exerceri cõtra clericos. Tex. eſt expreſſus ꝙ non, in c. & ſi
pignorationes. extra, de iniu. & dam. da. lib. vj. Sed quid de cleri-
cis cõiugatis nõ euntibus in habitu? Reſpon. tunc priuilegio cle
ricorum non gaudẽt:vt extra, de cleri. coniug. c. j. lib. vj. Sed du-
bitatur quid ſi vnus epiſcopus non facit iuſtitiam de clericis, &
ad ſuperiorem non poteſt haberi recurſus, fortè quia ille epiſco-
pus eſt tyrannus, vel ſchiſmaticus, vtrum contra clericos illius
epiſcopi poterunt concedi & exerceri repræſaliæ authoritate iu
dicis ſecularis vel alterius epiſcopi? Videtur ꝙ ſic: quia d. c. & ſi
pignorationes. loquit̃ quãdo repræſaliæ conceduntur propter
delictum laicorum. In hoc aũt ſto Canoniſtis, q̄bus relinquo.

7
b **Ad ſextum** † quæritur[b] an cõtra ſcholares poſſunt exerceri repræſaliæ. tex. eſt ꝙ non in authen.
habita C. ne fi. pro pa. ſiue iam applicuerit ad ſtudij locum, ſiue
peregrinetur ſtudij cauſa prædicta. ſed nunquid prædicta habẽt
locũ in ciuitatibus non habentibus priuilegia ſtudij. Reſpon. aut
loquimur in alia ſcientia ſtudentibus q̄ legali:& tunc talis ſcien
tia poſsit vbicꝫ doceri:vt ff. de excu. tu. l. ſi duas. tũc aut credo idẽ
in omni ciuitate:quia aut̃. habita. loquitur generaliter. Aut lo-
quimur de ſtudentibus in ſcientia legali:& tunc illa nõ poteſt le
gi in ciuitatibus nõ priuilegiatis & ſi alibi docetur. delictum eſt,
vt in procœmio. ff. §. hæc autem tria. & ideo in alijs ciuitatibus nõ
haberet locũ tale priuilegium,& hoc de iure ſtricto. Dicũt tamẽ
quidam doctores quod illi §. hæc tria. eſt hodie derogatum per
deſuetudinem, cũ in ciuitatibus nõ priuilegiatis docentur iura,
& ꝙ hodie ratio iſtius §. ceſſat: quia cũ multi ſciant hodie iura,
non eſt dubiũ, nec timor ꝙ tradet̃ adulterina ſciẽtia. Ideo æquũ
putarẽ ꝙ euntes ad talia ſtudia gauderẽt hoc priuilegio. et quod
dico de ſcholaribus, idẽ puto de nuncijs,& famulis eorum, vt d.
8 aut̃. habita. ibi, eorũ nũcij &c. & † idẽ de ſcriptoribus, & bidellis,
& ſi quidem neceſſarij ſunt in ſtudio:arg. ff. in procœmio circa fi.
vbi eodem modo concedunt̃ iuriſdictiones, vt in alijs, arg. ff. de
teſta. mili. l. j. & de bo. poſ. ex teſt. mil. l. vnica. & C. de teſta. mili. l.
9 ſcriniarios. & † idem de patre qui iret ad videndũ filios in ſtudio.
no. ff. de iudi. l. ij. §. idem Claudio. in gl. ſuper verbo, venerat. Sed
10 qualiter † probabit̃ ꝙ ſit ſcholaris, vel quòd vadat cauſa ſtudij?
Ego reſpondeo, ex qualitate rerum, quas defert,& ſimilibus, ar.
ff. de re mili. l. nõ omnes. §. à Barbaris. Idẽ ex cõſuetudine eundi
& redeũdi ad ſtudiũ. ar. l. naturale. §. ceruos. ff. de acq. re. do. & ex
multis alijs q̄ diligẽs iudex, q ſuꝑ hoc cognoſcit poterit iuenire.

11 **Ad ſeptimum** † quæritur an cõtra ambaſiatores poſſunt repræſaliæ exerceri. Reſpon. nõ:
vt l. ſanctum. ff. de re. di. de lega. j. l. fin. & l. ij. §. legati. ff. de iudi. &
hoc verum ꝙ non poſſunt capi in ciuitate, ad quam ſunt deſtina
ti, nec in alia, per quam tranſitum facerẽt:vt d. §. legati. & ibi no.
in glo. ſuꝑ verbo, deſtinati. ꝙ autẽ ſint legati, probabit̃ per literas
ſuæ ambaſiatæ, vel alio modo legitimo:vt l. vnica. C. de manda.
12 prin. Et idem † videt̃ dicẽdũ de his qui cauſa teſtimonij, vel aliàs
trahuntur inuiti, vel deſtinati ſunt in aliã ciuitatem. & idẽ de ſer
uitoribus prædictorum, arg. eorum quæ ſ. proximè dicta ſunt.

13 **Ad octauum** † quæritur an contra euntes ad nundinas poſsint repræſaliæ exerceri. Reſpõ.
in loco ſeu territorio eius qui tenet nundinas, non poſſunt con-
tra venientes ad nundinas reprẹſaliẹ exerceri. caſus eſt C. de nũ-
di. l. vnica. & ſi vadens ad nũdinas trãſit per alienũ territoriũ, an
poſsint repræſaliæ exerceri, non reperio prohibitum, licet ſit ar.
cõtra id quod ſ. proxi. dixi. & aliud in illis q neceſſario munere
funguntur. hi autẽ voluntariè vadũt ad nũdinas. qualiter autem
probabit̃. ꝙ q̄s vadit ad nũdinas? Rñ. vt ſ. in præcedẽtibus dixi.

14 **Ad nonum** † quæritur an contra euntes ad indulgentiam poſsint repræſaliæ exerceri. Rñ. non
vt C. communia de ſucceſ. aut̃. omnes peregrini. ibi:liberè hoſpi
tentur,&c. & gl. tenet ff. de iudi. l. ij. §. idem Claudio. in glo. ſuper
verbo, venerat. & in ſignũ huius ꝓpter eorũ ſecuritatẽ, vt cogno
ſcant̃ qui ſunt peregrini eũtes ad indulgentiã portẽt baculũ, &
perulã, ſicut legati oliuam portabant:vt l. ſanctũ. ff. de rer. di. &
15 idem puto de famulis,& de ſeruitoribus eorũ. Et idem † puto de
his qui vadunt ad loca vbi ſunt iſtæ indulgentiæ generales, vt
ibi teneant hoſpitium in ſeruitium peregrinantium. arg. eorum
quæ dixi circa ſcholares de ſcriptoribus:& bidellis,& ſimilibus.
Ad deci

Ad decimum quærit̃ † contra homines nauigantes, q vi ventorum impelluntur in aliquẽ lo-
cum, poſſunt repræſaliẹ exerceri. Et puto ꝙ non,& hoc per aut̃.
nauigia. C. de fur. quẹ hoc expreſsè vult. C. de naui. l. j. & de nau
fra. l. j. lib. xj. Ad hoc etiam facit optimè. l. Cẹſar. ff. de pub.

Ad vndecimum quæritur an contra eos qui in ius vocari non poſſunt, poſsint exer-
ceri reprẹſaliẹ. Rñ. non, vt ſunt hi qui ponuntur in l. ij. & iij. ff. de
in ius vo. Si enim eſſent condemnati ipſi non poſſunt capi, mul-
tò magis pro debito, vel delicto alterius. Eſt enim captio quæ-
dam citatio realis:& ideo ſi aliquis de ciuitate contra quam con
ceſſẹ ſunt reprẹſaliæ eligeretur Poteſtas, nõ poſſet hic capi pro-
pter officium. Item ſi aliquis duceret vxorem de vna ciuitate ad
aliam ad faciendum nuptias. Idem ſi aliquis iret ab vna ciuitate
ad aliam ad funus conſanguinei. Idẽ ſi eſſet furioſus, vel infans,
vel impubes. Contra eos enim non poſſent repeæſaliæ exerceri:
vt d. l. ij. & iij. & l. impubes. & de in ius voc. &c.

1 ☞ *Repræſaliæ quando poterunt exerceri contra res perſonarum, contra quas non poſſint exerceri.*
2 *Res aliorum pòrtate per eos, contra quos repræſaliæ exerceri non poſſunt, poterunt pro repræſalijs capi.*
3 *Res exiſtentes in territorio ciuitatis, contra quam conceſſæ ſunt repræſaliæ, non poſſunt capi & duci ad ciuitatem concedentem.*
4 *Res exiſtentes in territorio alterius ciuitatis, etiam ſcribendo iudici illius ciuitatis non poſſunt capi pro repræſalijs.*

OCtaua principalis quẹſtio eſt, ſi repræſaliæ ſimpliciter concedant̃, circa quas res
poterunt exerceri. & quia dubitandum eſt ꝙ poſ
ſunt exerceri in rebus, & contras res mobiles, &
immobiles, & ſe mouentes hominum & perſona
rum illius loci contra quem repræſaliæ ſunt conceſſæ, quæ repe
riuntur in territorio ciuitatis concedentis: quẹdã tamen poſſunt
occurrere dubia, quẹ examinanda ſunt. Primò dubitatur an res
dictarum perſonarum, contra quas non poſſunt exerceri repræ-
ſaliẹ, poſſunt pro repræſalijs capi. Secundò q̄ ſint dictẹ perſonẹ,
cõtra quas nõ poſſunt exerceri. Tertiò an poſsint capi res exi-
ſtentes in territorio ciuitatis, contra quã cõcedunt̃ reprẹſaliæ, &
duci ad ciuitatem concedentem. Quartò an poſsint capi res exi
ſtentes in territorio alicuius tertiæ ciuitatis ſitæ, ſcribendo iudi-
ci illius ciuitatis,&c.

AD primum quẹritur vtrum res dictarum perſonarum contra quas poſſunt exerce
1 ri repræſaliæ poſſunt pro reprẹſalijs capi. † Ad quod di-
co:quædam ſunt perſonæ contra quas non poſſunt exerceri re-
prẹſaliẹ ſolũ ratione perſonæ:vt quia mulier infans, vel furioſus
vel ſimilis:& tunc ſine dubio contra res eorum poterunt exerce
ri:vt l. ſatis. ff. de in ius vo. & in authen. vt nul. iud. ibi:neceſſariũ
ver. ſi verò mulier. Intellige tamen ꝙ non capiuntur res eorum
taliter vt per hoc viderentur teneri perſonæ. nõ enim poſſet mu
lier ſpoliari veſtimentis, vel alijs rebus, ſine quibus honeſtè vi-
uere non poſſet:vt l. in eadẽ §. fi. ff. ex quib. cauſ. ma. & quod ibi
not. Quædam ſunt perſonẹ contra quas non poſſunt exerceri re
prẹſaliæ ex certa cauſa, vt contra ſcholares, vel ambaſiatores, vl'
ſimiles:& tunc cõtra res eorum quas portarent, vel haberent ne-
ceſſarias ad illam cauſam nõ debent exerceri repræſaliæ, ſed cõ
tra:aliàs ſic: vt l. publicanus. §. de rebus. ff. de pub. facit quod di-
xi ſ. proxima q. circa ſcholares &c.

2 **Ad ſecundum** † quẹritur quid ſi dictẹ perſonæ contra quas non poſſunt exerceri repræ-
ſaliæ, portent res aliarum perſonarum, contra quas poſsint exer
ceri. Rñ. ſi quidem portẽt dictas res neceſſarias ad ſuum vſum:
vt equum ad equitandum, & ſimilia: vt l. in lege cenſoria. ff. de
ver. ſig. & tunc non poſſunt capi, vt dixi ſ. in q. prẹcedenti:circa
ſcholares. Si verò nõ eſſent eis neceſſariæ:tunc poſſunt capi, nec
eſt qui repugnet:vt l. ſacroſanct. C. de ſacroſanct. eccle.

3 **Ad tertium** † quẹritur an poſsint capi res exiſtentes in territorio ciuitatis, cõtra quam repræ ſaliæ
conceduntur,& duci ad ciuitatem concedentem, ſi quidem re-
prẹſaliẹ ſimpliciter ſunt conceſſẹ, non intelligitur data poteſtas
petendi in territorio concedentis. nõ enim vltrà extenditur ſim
plex conceſsio, vt l. cum vnus. §. is cuius. ff. de bon. autho. iu. poſ.
& extra, de conſti. c. vt animarum. libr. vj. Præterea conceſsio
repræſaliarum eſt quoddam particulare conceſſum priuato cõ-
tra priuatos, vt dictum eſt ſ. xvj. q. iiij. ſed ſi
a equitaretur in territorio ciuitatis, cõtra quã
eſſet bellum vniuerſale,& contra ipſam ci-
uitatem. ergo &c. Prẹterea aggredi in terri
torio alterius ciuitatis, eſt cauſa maioris tu-
multus:ergo non videtur conceſſum in du
bio:vt l. non eſt ſingulis. ff. de reg. iur. Con-
cludo ergo ꝙ ſolum interritorio concedentis poſſunt reprẹſaliẹ
concedi. aliàs exerceri. nec poteſt quis aggredi territorium alte-
rius, niſi hoc ſit expreſſum per verba hoc de neceſsitate impor-
tãtia. Qui ergo vult, faciat hoc exprimi ſpecialiter in cõceſsiõe.

a ¶ Sua authoritate. No. hanc deciſionem Bar. & per ipſam cõſuluit Pau. de Caſtr. in conſi. cccxiiij. inci. ſuper eo quod primo loco. in primo dubio vbi videas. Th. Dip.

4 **Ad quartum** † quẹritur an poſsint capi res ſitẹ in territorio alterius terræ ciuitatis, ſcribendo
iudici illius ciuitatis. Reſpond. licet de iure communi in execu-
tione ſententiẹ hoc permittatur, vt l. à diuo pio. §. j. ff. de iu. & ff.
de bo. aut̃. iudi. poſsi. l. cum vnus. §. pe. cum ſi. tamen cum reprẹ-
ſaliẹ ſint quoddam bellum, vt dictum eſt, quis non poteſt coge-
re alium ad bellum:niſi ſibi ſubditum. in x. col. in titu. hic finitur
lex Corradi. c. domino guerram. & quis non cogitur alium iuua
re:niſi eum cui ſubeſt:vt l. culpa caret. & quod ibi not. ff. de regu.
iur. & per Dy. extra, de reg. iur. non eſt ſine culpa. lib. vj. niſi for-
tè eſſet ciuitas fœderata, quẹ deberet facere guerram, & pacem
ad petitionem hoc ſcribẽtis per ea quẹ dicta ſunt. & arg. ad hoc
optimum. ff. de capt. & poſtli. re. l. non dubito. circa finem &c.

1 ☞ *Capere homines, & res uigore repræſaliarũ propria authoritate quis poteſt, quando copia iudicis haberi non poteſt.*
2 *Perſona capta pro repræſalijs debet ad iudicem duci.*
3 *Res captæ pro repræſalijs poſſunt per capientem retineri.*
4 *Res pro repræſalijs captæ uenduntur, & æſtimantur iudicis authoritate.*
5 *Repræſaliæ poſſunt exerceri die feriato ob neceſsitatem hominum: in ferijs autem in honorem. Dei poſſunt ex cauſa.*
6 *Repræſaliæ ſi conceduntur per habentem poteſtatem legis cõdendæ, poſſunt concedi ut exerceantur etiam diebus feriatis in honorem Dei.*
7 *Cognitio ſummaria, uel ordinaria, quando quis uult defendere ſe, & res ſuas occaſione repræſaliarum captas.*

NOna quæſtio. Principalis eſt, qualiter reprẹſaliẹ exerceantur,
circa quod q̄runtur multa. Primò, an quis poſsit
capere homines,& res vigore reprẹſaliarum per
ſe, an per miniſtros iuſtitiẹ,& ſuos. Secundò, an
homines & res captas teneatur quis iudici prẹſentare, an verò
poſsit in ſuo priuato carcere retinere. Tertiò, qualiter res captẹ
vendãtur, & ẹſtimentur. Quartò, an reprẹſaliẹ poſsint exerceri
die feriata, vel non. Quintò, ſi aliquis vult defendere ſe, & res
ſuas occaſiõe reꝑ̃ſaliarũ captas, qualis cognitio debeat adhiberi.

1 **Ad primum** quẹritur † an quis capere poſsit homines & res, vigore reprẹſaliarum per ſe, an ve
rò per miniſtros? Et videtur quòd per ſe, ſicut in bello per ſe ho-
mines & res capiuntur. Sed certè vt dixi ſ. viij. quẹſtio. iiij. ver-
ba iſtius conceſsionis debẽt intelligi ciuiliter. & ideo puto quòd
a non poſsit cepere homines, nec res ſua authoritate:[a] vt l. miles.
§. qui iudicati. ff. de re iud. & de reg. iur. l. non eſt ſingulis, quod
tenet Iacob. de Bel. in authen. vt non fi. pign. in quẹſt. quam ibi
ponit. quod intellige ſi poteſt haberi copia iudicis, qui concedat
ſuos miniſtros. aliàs poſſet capere ſua authoritate:vt l. ait prẹtor.
§. ſi debitorem. ff. quẹ in frau. credito. & C. de decu. l. generali. li.
x. & ff. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. eſt & alius. & quod ibi not.
Eſt ergo tutius, vt ceſſent prẹdicta quòd in conceſsione expreſ-
ſè ponatur quòd ille, cui cõceduntur reprẹſaliẹ poſsit homines,
& res capere per ſe,& ſua authoritate, &c.

2 **Ad ſecundum** quẹritur an homines, & res captas teneatur quis iudici prẹſentare, an † ve-
rò poſsit in ſuo priuato carcere retinere. Iaco. de Bel. in quẹſtio-
ne prẹdicta dicit quòd debet iudici prẹſentare: vt dicta l. nõ eſt
ſingulis. & ne fiant illicitẹ exactiones:vt l. illicitas. ff. de offic. prẹ
ſi. & ne inde naſcatur iniuriandi occaſio,&c. vt l. meminerint. C.
vnde vi. Ergo quando capitur perſona, puto eum verum di-
cere, vt captus debeat dari iudici. Caſus eſt in dicta l. genera-
li. C. de decurioni. lib. x. & not. in l. j. C. vbi de curia. vel cohor. &
Inſtit. de actio. in princi. & in x. colum. de pace iura fir. c. j. niſi ex
preſsè dicatur in conceſsione quòd poſsit in ſuo priuato carce-
3 re retinere. Quando verò † capiuntur res, dico quòd res ca-
piuntur vt in cauſam iudicati, vel vt ex primo, vel vt ex ſecũdo

decreto,ſecundùm ea quę dixi ſ.iiij.q.vltima.non eſt dubium quòd res debẽt remanere penes capientem:vt l.is cui.§.qui legatorum.ff.vt in poſſ.lega.& pro hoc non eſt neceſſe plus ire ad iudicem,ſed ſufficit prima conceſsio. Qualiter autem vendantur vel ęſtimentur,vt ſi quis accipiat in ſolutũ, dicam ſtatim.

4 Ad tertium †queriturqualiter res captę venduntur & ęſtimãtur,vt ſibi quis accipiat in ſolutum. Reſpond,venditio non poteſt propria authoritate fieri:vt d.l.miles.§.qui iudicati.ff. de re iud. Item ęſtimatio debet fieri per iudicem:vt l.ij.in fi.C.de iur.do.impe. requiritur ergo in omnibus prędictis authoritas iudicis.Et ſemper intellige niſi aliud in cõceſsione exprimatur. Dico etiam quòd in computatiõe eius quod quis recipit, debet fieri detractio expenſarum factarum:in p̃dictis:vt l.fin.§.in computatione.C.de iur. delib.& ff.ad l.Fal.l.quantitas &c.

a Ad quartum [a]quęritur an reprę
5 ſaliæ†poſsint exerceri capiendo homines, & res die feriata etiam in honorẽ Dei, ad quod dico quòd diebus feriatis ob neceſsitatem hominum poſſunt reprę ſaliæ exerceri,ſicut etiam poteſt fieri executio rei iudicatę: vt extra, de iudi.c.fi.lex enim ſolũ prohibet ne illo tempore quis cogaturvenire ad iudicium ad litigandum:vt ff.de fer.l.j. ſed in executione iudicati non eſt litigium:ergo &c. Si verò quęrimus de diebus feriatis in honorẽ dei: tunc eſt dubium per l.dies feſtos.C.de fer. Tamen putarem ſic dicendum eſſe quòd poſsibile eſt repræſalias concedi contra homines alicuius terrę ſi hoc ſeruaretur ꝙ diebus feriatis non poſſunt capi nunꝗ̃ caperẽtur,& ſic cõceſsio repræſaliarum eſſe inutilis:quod poſſet contingere:vel propter longinquitatẽ, & diſtantiam loci,& ſic homines perraro veniunt, vel propter paucitatẽ populi ciuitatis,vel terrę,contra quam ſunt conceſſæ,ita ꝙ ſunt cauti,& nõ venirẽt niſi diebus feſtiuis: & iſto caſu poſſent exerceri die feriata in honorem Dei: vt ff.de fer.l.j.&.ij.C.de fer.l.ij. Si verò iſtud particulum non ſubeſt:tunc tali tempore non poſſunt reprę ſaliæ exerceri:vt d.l.dies feſtos.facit quod no.per glo. in d.l.dies feſtos.in ij.glo.ibi dum dicit, niſi timeatur de eius receſſu.quæ videtur probare hanc diſtinctionem.& hoc erit in æſtimatione iudicis:vt l.de pupillo.§.ſi quis riuos. verſi. toties. ff.
6 de ope.no.nuncia.Tutius eſt ergo facere † hoc exprimi in conceſsione ꝙ poſsint eas exercere diebus feriatis,& in honorẽ dei, quod poteſt fieri quãdo conceditur per eum,qui habet poteſtatem concedendi legem, vt per populum, vel dominum,arg.C. de fer.l.prouinciarum.ſed ſi concederentur per alium iudicem, nõ valeret dicta expreſsio:vt ff.de fer.l.j.& arg.C.de fer.l. à nullo. in fin.quatenus fieret ex cauſa legitima ſecundùm diſtinctionem ſuprà dictam &c.

7 Ad quintum quęritur ſi aliquis†vult defendere ſe.& res ſuas occaſione repræſaliarũ captas. qualis cognitio debeat adhiberi? Ad quod dic ꝙ ſi quidem poſt capturam eſt facta perfecta executio, vel quia res vendita, vel data in ſolutum,ſecundũ ea quæ dixi ſ.eadem q.iij. tunc adhibetur cognitio ordinaria,nec habet locum officium iudicis in hac cognitione:vt ff.de re iud.l.à diuo pio.§.ſi poſt aditum. Si verò perſona vel res adhuc durat capta, nec eſt facta executio:tunc ille qui vult perſonam & res defendere,iudicis officium implorabit,per quod fiet ſibi editio omnium actorum,quorumvigore captus eſt ipſe vel res eius:vt C.de edẽ.l.is apud quem. vt li.pe. l.ij.ff.de eden.l.j.§.edenda.ſemper edenda ſunt quę facta ſunt in abſentem: vt d.l.is apud quem.ſecundum ſecundam lecturam. Quibus adhibitis poteſt opponere quis,vel ex parte cauſæ iniuſtitiæ,vel ex defectu concedentis, vel modi, vel eorum defectu perſonæ,vel rei captæ quæ capi non poterat,vt ex prædictis patet,& in hoc etiam adhibebitur ſummaria cognitio:vt ff. de re iudi.l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus . Sed dubitat̃ an ſup hoc poterit impetrare cognitionẽ extra illũ locũ ſecundũ ea quæ dixi ſ.ij.q. Reſpon. ſi quidem vellet hoc impetrare ſuper cognitione, quæ adhibetur officio iudicis nõ poſſet:quia ſecundũ hoc diuideret continẽtiam cauſæ:vt l.nulli.C.de iudi.hoc enim pertinet ad officium iudicis exequentis in d. §. ſi ſuper rebus. & ſi ſuper hoc vellet principaliter agere competentibus actionibus poſſet, ſecundùm ea quæ dicta fuerunt ſ.ij.q. ij.

a ¶Ad quartum. Vide Alex.de Imo. in l.filiusfa.in addi.Bar.ff. de dona.in ver. ſolemus feriarũ.& in l.p̃ fides.ff.de feri.et bal. in l.milites.in j.colũ. C.de teſta.mili.& facit ꝙ debitor ſuſpectus de fuga,põt per iudicẽ perſonaliter capi,et incarcerari etiã tempore feriato ĩ honorẽ Dei,ſecundũ gl. ſing.ĩ l.fi.in ver.fideiuſsiones.C.de ferijs. quã bal. & alij ibi ſequuntur, & illã pro ſin.ẽt alle.bal. ĩ capi. ff.ĩ vl.co. extra de ferijs vbi ampliat ẽt ſi ferię eſſẽt ſolẽniſsimę vt natiuitatis vel paſchę dñi cũ concor. de quibus p do.Iaſ.in l. ij.in v. col.ff.de iuriſ. om.iud.& in l.ij.§.fi. ff.e.& in l.pleriq;. in iiij.co.ff.de in ius vo. & do.Io.Bap. de ſancto Seue.plenè in tracta.de debito.fugi.in viij.q.prin. & Alex. in l.diuus.ff.de fer.& illã gl.ẽt reputat ſin. Ang.de Are.in §.j. in iiij.co.Inſti.de act.& vide quę no. Bal.per illã gl.in l.fi.C.de exhibẽ.reis. Et adde ad Iaſ.vbi ſ.Tho.

b ¶Ad primum. Adde Bar.in l.nam.& Seruius in princ.ff.de nego.geſt. & vide Ale. ĩ l.dedi.§.fi.circa medium.ff.de condi. ob cauſam.& ĩ l.ij.§. itẽ ſi ex facto.in vlt.col. ff.de verb.obli.& ibi apoſtil. Tho. Diplo.

1 ☞Exacto pro repræſalijs quomodo ſuccurratur in propria ciuitate contra illum cuius occaſione conceſſæ fuerunt repræſaliæ.
2 Contra officialem negligentem facere iuſtitiam quomodo ſuccurratur pro repræſalijs exacto.
3 Exactus non poteſt capere homines, & res illius ciuitatis, in qua captus fuit pro repræſalijs.
4 Titulus,quod quiſque iuris,non habet locum in executione facti.

DEcima Principalis quæſtio eſt, de remedijs exactis per repræſalias. circa quod quærunt̃ plura. Primò quærit̃ an exacto ſuccurratur in ciuitate propria cõtra illũ priuatũ cuius occaſione ſunt conceſſæ. Secũdò an exacto ſuccurrat̃ contra rectorẽ,qui neglexit facere iuſtitiã,cuius occaſione fuerũt repræſaliæ cõceſſæ. Tertiò an talis exactus poſsit ſine alia conceſsione capere homines,& res ciuitatis, in qua captus fuit exactus occaſione repræſaliarum,&c.

b AD primum [b]quæritur† an exacto ſuccurrat̃
1 in ciuitate propria, cõtra illũ priuatũ,cuius occaſione cõceſſæ ſunt repræſaliæ. Iaco. de Are.tãgit hoc ff.de ver.obli.l.ij.§.fi.& dicit ꝙ huic exacto ſuccurrit̃ cõtra illũ,per tex.l.j.ff.de neg.ge.& l.licet.§.fin. ff.nau.caup.ſtab.& l.ſi verò.§.cũ aũt.ff. de his qui deie. vel effu. Sed cõtrariũ videt̃ determinatũ per glo. in l.ſi quis dolo.§.j.ff.de re iudi.Nam iſte nõ exigit̃ propter delictũ illius priuati, ſed propter delictum totius ciuitatis denegãtis facere iuſtitiã,vt in præcedentibus dictum eſt:& ideo ſic dico:Aut reprę ſaliæ ſunt conceſſæ contra ipſum iudicem vel officialem qui non fecit iuſtitiam,quod poteſt fieri,vt dixi ſuprà vj.q.j.& ille eſt exactus.aut eſt exactus alius de populo,non officialis.Primo caſu,aut ille officialis non fecit iuſtitiam,ſcilicet , faciendo aliquid iniuſtum, aut denegando facere iuſtum.Primo caſu, illi officiali non ſuccurritur contra illum principalem debitorem : vt nota. in d. l. ſi quis dolo.§.j.Secundo caſu, ſuccurritur ei contra principalem debitorem,textus eſt nota.C.de exact.tribu. l. miſsi opinatores. in fine.libro x.Secundò quando exactus eſt alius de populo,eſt vera opinio Iacobi de Areti.per .l.allegat. per eũ, propter quod puto quòd ille captus ſoluens poteſt petere quòd ſibi cedantur actiones contra illum principalem debitorem:vt l.licet.§.fina.ff. nau.caupones,ſtabula. ad ſimilitudinem correi fideiuſſoris , & eius qui exactus eſt per hypothecariam,&c.

2 Ad ſecundum quæritur † an exacto ſuccurratur cõtra rectorem,qui neglexit facere iuſtitiam? Ad quod reſpondetur quòd ſicut contra principalem debitorem ſuccurritur, vt dixi ſuprà , proxi. quæſtio.ſic contra officiales,etiam ſi ipſi ſunt debitores , vt ſuprà probatum eſt in præcedentibus.ſed hoc fiat cum ordine.Primò enim conueniendus eſt ipſe principalis debitor:& ideo exiſtente non ſoluendo, vel non reperto,peruenitur ad illum qui principaliter iuſtitiam facere neglexit,vt l.j.in principio. ff. de magiſtra. conuenien. & C.de conue.fiſ.debi.l.quoniam Augerio. libro x. & ipſo iudice non exiſtente ſoluendo,venitur ad alios officiales , qui requiſiti cum poſſent alios cogere ad faciendum alijs ſoluere neglexerunt argumen.l.j.§. nunc tractæ. ff. de tutelis & rationibus diſtrahendis.

3 Ad tertium quæritur an talis † exactus poſsit ſine alia conceſsione capere homines,& res ciuitatis,in qua captus fuit exactus occaſione repræſaliarum.Et videtur quòd ſic,per titu.ff.quod quiſq; iuris . Præterea , vt dictum eſt,repræſaliæ ſunt quoddam bellum, licet eoipſo quòd vna ciuitas quæ põt bellũ indicere contra vnã ciuitatem,& facit illam ſibi hoſtem,eoipſo illa contra quam indicitur, videtur illam indicentem etiam ſibi hoſtem facere : vt ff.de capti.l.hoſtes. & ſic ab vtraq; parte ſunt captiuitates,& poſtliminia.Contrarium puto verũ†.Nam tit.ff.quod quiſq; iuris.loquitur in iuris executio
4 ne,vt ſi ciuitas vna conceſsit repræſalias contra aliam ex cauſa non legitima:vel modo non legitimo : ex eadem cauſa vel eodẽ modo poſſunt concedi contra aliam.non autem habet locum in executione facti. Nam ſi vna ciuitas aliquid facit de facto,non poteſt priuatus eodem modo facere de facto:tunc enim permittitur vindicta:& vindicatio,quod non lice:vt l.ſciant.§.qui cum aliter.ff.ad leg.Aquil.Non obſtat quod dicitur quòd ſtatim ex vtraq; parte bellum videtur indictum:quia illud procedit quando bellum ex vtraq; parte indicitur vniuerſaliter. hic autem ex parte indicentis vni perſonæ tantũ conceditur,non autem cuilibet de populo:& ſic non poteſt intelligi ex aduerſo quòd quilibet de populo poſsit capere , propter quod populus concedens reprę ſalias hoc facit ſupplens defectum ſuperioris : vt dictũ eſt ſuprà,in j.quæſt.principali.Sicut ergo ſi ſuperior hoc conceſsiſſet,alius nõ poſſet ſua authoritate capere:ita ex aduerſo:nec hoc caſu.ille ergo,qui eſt exactus ſi paſſus eſt iniuſtitiam,petat à terra ſua repræſalias more legitimo aliàs ſua authoritate nõ poteſt exercere, &c.

Explicit tractatus repræſaliarum editus à domino Bart.à Saxoferrato,legum doctore Peruſiuo.

Incipit tractatus de inſignijs, & armis.

1 ☞Inſignia conceſſa dignitati,uel officio,portat ille qui habet dignitatem illam,uel officium,alij non.
2 Inſignia ſingularis dignitatis,puta Regis nemo defert , nec rebus ſuis depingere facit principaliter:acceſſoriè ſic.
3 Habentes ex conceßione inſignia & arma,illi ſoli illis utuntur.
Arma Bart.& ſucceſſorum ex conceßione, eſt Leo rubeus cum duabus caudis,in campo aureo.
4 Quilibet põt ſibi aſſumere arma, & inſignia illa portare,& in rebus pprijs impingere.
5 Portans arma uel inſignia unius,quomodo & quando poßit prohiberi, & per quem.
6 Aſſumẽs arma uel inſignia alterius,quæ portauit ab antiquo,ſi ille uериſimiliter non lædatur,nec iniuriatur,licitè aſſumit,& portat.
7 Faciens ſignum unius artificis, quod facit in gladijs:& alijs operibus,licitè prohibetur ab illo,& etiam à quolibet tertio.
8 Notarius non poteſt aſſumere ſignum alterius, & ſi aſſumit prohiberi poteſt.
Fabricator chartarum poteſt prohiberi uti ſigno alterius fabricatoris.
9 Habere arma ex conceßione Principis prodeſt: quia alijs præfertur, & non poteſt ab alio prohiberi.
10 Arma,ſeu inſignia domus tranſeunt in omnes deſcendentes de illa agnatione.
11 Baſtardi non utuntur inſignijs de iure,licet de conſuetudine non ſeruatur in Tuſcia.
12 Signum ſocietatis ſocietate diuiſa apud quem remanere debeat.
13 Inſignia ſeu arma qualiter ſunt pingenda,infigenda, ſeu portanda.
14 Animalia quæ portantur in armis,ſi depinguntur in uexillis,facies debet reſpicere haſtam.ſecus ſi pars animalis portaretur.
15 Animalia quando deſignantur,debent deſignari in nobiliori actu eorum, etiam quo magis ſui uigorem oſtendunt.
16 Leo,Vrſus,& ſimilia ſunt pingẽda erecta,eleuata,et ore mordaci, ac pedibus radẽtibus.
17 Equus deſignandus eſt rectus,& eleuatus,quaſi ſaliens.
18 Agnus deſignatur,quaſi planè ambulans per terram.
19 Pes dexter ſemper debet antecedere,quando animal deſignatur.
20 In uexillis inſpicitur illa pars quæ reſpicit portantem,non pars conuerſa.
21 Facies animalis depicti in uexillis tubarum,non debet reſpicere tubam.
22 Si duo animalia inuicem ſe reſpicientia portantur pro inſignijs , non refert quomodo pingantur in uexillis.
23 Inſignia conſiſtentia in uarietate diuerſorum colorum,quomodo depingantur.
Locus prior,& ſuperior,nobilior eſt poſteriore et inferiore.
Color nobilior debet poni propè haſtam.
24 Aureus color nobilior eſt cæteris, & per eum figuratur ſol.
Nil nobilior luce.
25 Color rubeus,ſeu purpureus repræſentat ignem,& eſt nobilis.
26 Aſureus color eſt tertius,& repræſentat ærem.
27 Color albus eſt nobilior nigro,& color niger eſt infimus.
28 Arma quæ portãtur in ueſtibus,ꝙ ſuperior pars debet reſpicere caput,inferior pedes.
Nobilior pars armæ debet reſpicere latus dextrum.
29 Arma quæ pingenda ſunt à parte poſteriori hominis.pars nobilior debet reſpicere latus ſiniſtrum hominis.
Mos ſcribendi noſter,quare ſit nobilior more ſcribendi Hebræorum.
Bartolus didicit literas Hebræas.
30 Literæ,& arma in ſigillis per conuerſum inciduntur.
31 Arma in clypeis depingenda nobilior pars debet reſpicere partem clypei, quæ importãdo reſpicit latus dextrum.
32 Arma depingenda in coopertorijs equorum nobilior pars reſpicere debet caput equi.
33 Arma quomodo pingãtur in coopertorijs lectorũ,in parietibus,& alijs locis ſtabilibus.

HOrum gratia de inſignijs & armis,quæ quis in vexillis & clypeis portat videamus.Primò an hoc ſit licitum:& eo caſu quo eſt licitum,qualiter ſint pingenda,& portanda.
1 Circa quod dico,ꝙ † q̃dã ſunt inſignia dignitatis,vel officij,quæ portare poteſt quilibet habẽs illam dignitatem, vel officium: vt inſignia proconſularis, & legatorum:vt l.j.ff.de offi.proconſul.& leg. & de rer.diuiſione.l.ſanctum.ſicut de facto videmus hodie inſignia epiſcoporum.& iſta poteſt portare quilibet habẽs illam dignitatem : vt d. l.alijs.autem portare non licet,imò portans incurreret crimẽ falſi:vt ff.de falſis.l.eos. §. fi.& ideo puto ꝙ ille qui portat inſignia do
a ctoratus, [a] cùm non ſit doctor,teneatur illa
2 pœna.† Quædam ſunt inſignia cuiuslibet ſingularis dignitatis : vt videmus. quilibet Rex,quilibet Princeps, & cæteri potentiores habent arma, & ſua inſignia,& iſta nemini alteri licet deferre,vl' ſuis rebus depin
b gere: [b] vt C.de his qui pe.no.l.j.& no.in authẽ.de man.prin.§.pen.quod intellige principaliter:ſed acceſſoriè nõ eſt prohibitum, vt puta in ſignum ſubiectionis ſuperponere inſignijs proprijs, inſignia domini Regis,vel Comitatus,hoc de cõſuetudine ob
3 ſeruatur.† Quędam ſunt inſignia ſeu arma priuatorum hominum, ſeu nobilium,vel popularium.de iſtis quidam reperiuntur q̃ habent arma,& inſignia,quæ portãt ex cõceſsione Imperatoris, vel alterius domini, vt vidi concedi multis à sereniſsimo principe Carolo iiij. Romanorum Imperatore necnon Rege Bœmiæ:& mihi tunc conſi
c liario [c] eius conceſsit inter cætera,vt ego & cęteri de agnatione mea Leonem rubeum cum caudis duabus in campo aureo portaremus. & iſtis licet portare talia inſignia. nec eſt dubium. De principis enim poteſtate diſputare, ſacrilegium eſt:vt C.de ſacrileg.l.ij.ad idem.C.ne li.ſi.iu.au.in rubr. & nig.ſine enim iudicis authoritate prohibetur:ergo iudicis authoritate permittitur.
4 Arma autem † quidam inſignia ſibi aſſumunt propria authoritate:& iſtis an liceat, videndũ eſt.& puto ꝙ licet.ſicut enim nomina inuenta ſunt ad cognoſcendum homines.C.de inge.ma.l.ad cognoſcendum. ita etiam iſta inſignia ad hoc inuenta ſunt. ff.de rer. diui.l. ſanctum. ſed talia nomina cuilibet licet imponere ſibi ad placitum,vt dicta l.ad cognoſcendum. & ff.de fal.l.fal. in princip.ita iſta inſignia cuilibet portare,
d & impingere in ſuo tamẽ,nõ in alieno, [d] vt C.ne li.ſine iudi.aut.l.ij.& ibi not. per glo. facit extra,de conceſ.præben.c. dilecti & quod ibi not.per gloſſ. Sed quæro,vnus
5 † portat certa arma vel inſignia , alius vult portare eadem:an licet, vel prohiberi poſſit? Videtur ꝙ poſsit portare:quia quilibet poteſt ſumere nomen alterius.ff.ad Treb. l.aut facta.§.ſi verò nominis.de lega.ij.l.cũ filius.§.patet.& poſſunt eſſe plures eiuſdẽ

a ¶Inſignia doctoratus.Nota ꝙ ſi quis non eſt doctor, &. portat inſignia doctoratus,tenetur pœna falſi.adde Bar.in l.eos.§.fi ff.de fal. & in l.data opera. C.de profeſſo.& medi.lib.x.cũ concor.de quibus per Fel.in proœ. Gregoria. in viij.col.cui adde do.& Fel.in c.vt apoſtolicę.de priui.lib.vj.faciunt no. per doct.in l.Barbarius.& ibi vide Iaſ.in vj.co.de offi.prętо.Limita tamen pręfatã concluſionẽ Alex. in d.l.eos.ĩ add. bar. ſi doct.ſe appellat. et aliquem actum facit doctori conuenientẽ: quia tũc tenetur pœna falſi , aliàs non & adde ꝙ ita videtur eſſe de mente Bald. in l.qui pętextu. C. de ſacroſan.ecc.& in ſpecie. Lu. Ro.in l.q aliena.§.interdum.ff. de acquiren. hęre. & do.Manſue.de Peru. in repe.ru.C.de teſta. milit.in xix.char.Secũdò limita, ſi fuiſſet priuatus doctoratu, & vteretur inſignijs doctoratus : qa tunc extra ordinem debet puniri,p ea quæ no. Bart.de notario in l. data opera.ĩ xvj.col. C.qui accu. non poſ. cũ cõcor. de quibus. & per Iaſ.in l. ſciendum.§.fi.ff.qui ſatiſda.cog. & ſcripſi plenè in tractatu meo d̃ pręſtan.doct.lib.iiij. de inſignijs doctoratus . in xj. qõ. princ. Tho.Diplo.

b ¶Depingere. Vide Iaſ.in l.j.C. vt nemo priuatus.in prin.vbi dicit ꝙ inſignia principis non debent depingi, niſi ſuper reb⁹ quæ ſunt principis, prout videmus in armis ſancti Marci, q̃ nõ pinguntur ſuper oſtiũ dom⁹ niſi ſint illuſtriſ. Tho.

c ¶Tunc cõſiliario. Vide Marti. Lauden.in ſuo tract.de leg.maximè principum in concluſione xxxv. ſ fi.vbi dicit ꝙ Bar.in legatione, qua vſus fuit ad impetrãdum Carolum quartũ Piſis nomine communis Peruſij impetrauit arma de quibus hic,ſed vide Bar. hic dicẽtem in l. Gallus. §.forſitan.in j. quęſt. ff.de li.& poſth. quẽ non alle.do.Marti.et dicit Ang. de Peru.ſ l.quiſquis.C.ad l. Iuli.maie. ꝙ Carolus quartus quando aſſumpſit Bar.in ſuum conſiliarium fecit illum illuſtrẽ. de quo per Iaſ.in l.j.in iij.colũ.ff.de offi. eius cui man.eſt iuriſ. Tho.

d ¶Non in alieno. Vide Paul. de Caſtro. do. Alexand. & do. Iaſ.in rubr.C. vt nemi.liceat ſine iud. autho. vbi ponunt caſum qui fuit de facto de quadam fraternitate quę fecit depingere arma in vna poſſeſsione, ſuper quã habuerunt ſententiã & pendebat appellatio ꝙ nõ poterat,&c. Tho.

nominis:vt l.duo ſunt Titij. de teſta.tu. &
de legat.ij.l.ſed & ſi quis ſeruum.§. ſi inter
duos.ergo poteſt quis ſumere arma aliena,
& plures eadem inſignia portare,vel rebus
imponere poſſunt,cũ vtrũq; fiat ad cogno
ſcendum. Econtrà videtur de reg.iur.l.id
quod noſtrum. ſi enim prius eſt noſtrum,
ſine facto noſtro à nobis auferri nõ poteſt.
Sed hoc non bene facit: loquitur enim in
his quibus plures inſolidũ vti non poſſunt:
aliàs ſecus,vt in vſu plateæ,balnei, theatri,
& ſi.l.ſi vt certo.§.ſi duobus vehiculum.ff.
commoda. Præterea ſignum quod portat
alius non eſt vnum & idem, imò ſunt di-
uerſa,habentia tamen eãdem ſimilitudinẽ.
Ad deciſionem ergo prædictorum pręmit
to ꝙ ſignum alienũ portare prohibere po-
teſt ille cuius eſt ſignum, ſeu petere quòd
prohibeatur,ſi ex hoc ipſe iniurietur: quia
fortè ille cum vituperio portat,ſeu tractat.
C.de epiſco.audien.l.minimè.& eſt expreſ
ſum extra de exceſ.pręla.c.dilecte. aliàs de
conceſ.præben.c.dilecta.argu.C.de Iudæ.
l.Iudæos quos.Secundò de hoc poteſt cõ
queri quilibet tertius qui lędit̃,& ad ipſius
petitionem poteſt prohiberi ne portet. C.
de his quę pœ. nota.l.j.& ibi not.& in aut̃.
de man.prin.§.pen.Tertiò iudex ex officio
ſuo viderit hoc ad ſcandalum poſſe eſſe,&
diſſenſionem ſubditorum poteſt prohibe-
re:arg.C.de lati.liber.tol.l.j.§.ſed & qui do-
mini.vbi circa eos qui pileati incedunt,lex
Iuli.ſtatuit ne populus decipiatur. expreſ-
ſius extra,de Iudæ.c.in nonnullis.His pręmiſsis
6 † in quæſtione præmiſſa diſtinguit̃,
ꝙ ſi vnus aſſumit arma,quæ alius portauit
ab antiquo,& illius nõ intereſt nec ex hoc
veriſimiliter lædi poteſt.Exemplum,vnus
Theutonicus tẽpore indulgentiæ fuit Ro-
mã:vbi reperit quẽdam Italicum portãtem
arma antiquorum ſuorum, & inſignia.vo-
lebat de hoc conqueri.Certè non poterat,
tanta eſt enim diſtantia inter vtrunq; locũ,
ſiue domicilium,ꝙ ex hoc ille primus lædi non poſſet, & in his
in quibus quadam publica facultate quis occupat ſibi vſum,
non licet quæri,niſi ex magna cauſa:vt ff.ne quid in flumi. pub.
7 l.j.§.ſunt autem qui putant.† Quandoq; poteſt contingere,quòd
alterius poteſt multum intereſſe. quid enim ſi odijs plenus, cu-
ius vitæ multi inſidiant̃:aſſumat arma,& inſignia hominis qeti,
& pacifici? Certè illius intereſt,& poterit facere eum prohiberi,
ſi vituperiosè portet,vt dictum eſt.multò fortius poteſt peti ꝓ-
hibitio,ne ex hoc propter vnionem armorum,alius pro alio oc-
cidatur,vel iniurietur. Idem ſi ex hoc pudor primi aliquo mo-
do lædatur,arg.d.l.minimè.& l.Iudæos.& per officium iudicis
ad quem ſpectat quies popularis:vt ff.de of.pręfe.vt.l.j.§.quies.
Quandoque poteſt cõtingere ꝙ multorum de populo intereſt.
Ponamus exemplum in alijs inſignijs,quàm in his quæ portant
pro armis.pone quendam fabrum eſſe doctiſsimum qui in gla-
dijs,& alijs operibus ſuis facit certa ſigna,ex quibus opus ipſius
magiſtri eſſe cognoſcitur,& per hoc tales merces melius vendũ
tur:& auidius emuntur,tunc puto ꝙ ſi alius faceret tale ſignum
poſſet prohiberi: quia ex hoc populus læderetur. acciperetur
enim opus vnius pro opere alterius.ar.l.j.de Lati.liber.tol.& de
8 Iudæ.c.in nonnullis.† Et eadem ratione dico de inſignijs, qui-
a bus vtuntur notarij [a].C.de aſſeſ.do.l.nemo.§.nec callidis. & in
aut̃.de inſtru.cau.§.ſed inſtrumenta.& §. oportet. & quod ibi
not.vbi ſi alius ſignum alterius acciperet,poſſet prohiberi.Idem
de ſignis,quibus vtuntur fabricatores chartarum de papyro, in
ſimilibus per eaſdem rationes, & hoc ſimiliter expeditur iudi-
9 cis officio,vt dictum eſt.† Sed ſecundum hoc quæro,quid rele
uet habere iſta arma ex conceſsione principis. reſpõdeo multũ.
Primò,quia eſt maioris dignitatis:ſicut dicimus in teſtamẽto fa

cto corã principe.C.de teſt.l.omnium.Secũdò, quia nõ poſſunt
ab alio prohiberi illa portare.C. de iureiuran.l.ij.& ff. de mino.l.
minor magiſtratus.in prin.& §.ij.Tertiò,quia ſi duo aſſumpſe-
runt eadẽ arma,ſeu eadem inſignia,nec de prioritate,nec de po-
ſteritate apparet:præfertur ille qui à principe habuit.l.ſi duas.ff.
de excuſa.tuto.Quartò,quia ſi eſſet in exercitu, vel alio loco,&
b quæreretur quis deberet præcedere [b]: debent præferri illius ar-
ma,quæ à principe ſunt conceſſa.ff.de albo ſcri.l.fi.C. de conſu.
l.j.lib.xij.& extra,de maio.& obedien.c.per tuas.& arg.l.ſi duas.
ff.de excuſ.tuto.Et prædicta intelligo cæteris paribus,ſ. ꝙ aliàs
illi qui habent arma,ſint æqualis dignitatis.aliàs præcederẽt ar-
ma illius,qui eſſet in maiori dignitate.arg.ff. de albo ſcriben.l.j.
10 & C.de conſuli.l.j.li.xij.Quæro qualiter iſta† arma,vel inſignia
tranſeant in ſucceſſorem.Reſpon. quædam ſunt vnius domus,
ſeu agnationis:& iſta trãſeũt in omnes de illa agnatione deſcen-
dentes,ſiue ſint hæredes patris,vel aui eorum,ſiue non: argu.ff.
de relig.l.familiaria.& l.ſequen.nec per diuiſionem poteſt aſsi-
gnare vni.argu.C.de religio.l.ſi ſepulcrũ. ad cognatos verò vel
11 affines non pertinent,vt C.de religio.l.ius familiarum. † Ex hoc
c poſſet quęri an baſtardi [c],vel ſpurij poſsint vti illis inſignijs,& vi-
detur ꝙ non,quaſi non ſint de familia,vel agnatione:vt l.pronũ-
ciatio.ff.de verbo.ſignifi.contrarium tamen obſeruatur in Tu-
ſcia de conſuetudine,cui ſtandum eſt. Quandoq; tamen multi-
plicantur hi,qui portant talia inſignia,vel arma. & conſuetũ eſt
per aliquos aliquid apponi vltra,vt ab alijs dignoſcantur,& diſ-
cernantur quod licet:ſicut nomini additur prænomen.Quædã
verò ſunt inſignia alicuius ſocietatis aliquorum negotiatorum,
& hic cùm ſocietas ad hæredem non tranſit, non eſt tractandũ.
12 Sed apud quem remanebit† ſignum ſocietate diuiſa? ꝙ enim o-
mnes vtantur eo ſigno,non eſt æquum,vt dictum eſt. Reſpon.
ſi quidẽ erat vnus in ſocietate,qui erat capitaneus & quaſi ma-
giſter ſocietatis,ſicut dicitur in ſimili.ff.de lega.ij. l. peculium.§.
j.tunc apud eum debet remanere ſignum:quia ipſe erat inter cæ
teros maioris honoris:arg.ff.de fun.inſtru.l. fin. Si verò hic non
erat:tunc apud eum remanebit qui erat ſocius maioris q̃titatis:
vt ff.fami.erci.l.ſi quæ ſunt cautiones. Quid ſi omnes ſunt æqua
les? Tunc ſorte dirimendum eſt:vt d.l.ſi quæ ſunt cautiones. pu
to tamen ꝙ ſi diſſoluta ſocietate remanet† negotiator,debet rema
nere ſignum:hoc ideo quia aliorum nõ intereſt. Item quia quã-
uis diſſoluta ſocietas ſit:tamen negotiatio remanet penes illum:
ergo iniquum eſt quod ſignum,quod erat acceſſorium negotia-
tioni,ſeparetur ab ea.argu.C. communia vtriuſq; iudi. l. poſſeſ-
ſionum.quædam verò ſunt ſigna artificij cuiuſdam ſeu peritiæ.
Et hic aduertendũ,quandoq; ſunt ſigna quædam artificij,in qui
bus principaliter operatur qualitas loci.Exemplum:in Marchia
Anchonitana eſt quoddam nobile caſtrum, cuius nomen Fa-
brianum,vbi artificium faciendi chartas de papyro principali-
ter viget,ibiq; ſunt ædificia multa ad hoc,& ex quibuſdam arti-
ficijs meliores chartæ veniunt,licet etiam ibi faciat multùm bo-
nitas operantis,& vt videamus hic quodlibet folium chartæ ha
bet ſuum ſignum per quod ſignificatur cuius ædificij eſt char-
ta.Dic ergo ꝙ iſto caſu apud illum remanebit ſignũ, apud quẽ
remanebit ædificium ipſum,in quo fit,ſiue iure proprietatis, ſi-
ue iure conductionis,ſiue in mala fide remaneat toto tempore,
quo teneat,non poteſt prohiberi vti ſigno, ſicut in cæteris iuri-
bus realibus.argu.ff.de ſerui.ruſti.præd.l.via conſtitui.§.fina.et
ff.ſi ſer.ven.l.ij.§.fi.& l.ſeq.& quẽad.ſer.amit.l.vſusfructus.& l.
ſeq.& idem in conductione talium officiorum,arg.ff. loca.l.ſed
addes.§.illud.& l.videamus.§.item proſpicere. Quædam verò
ſunt inſignia artificij.in quo principaliter bonitas artificij opera-
tur,vt videmus in ſignis quæ apponuntur in ſpatis, gladijs, &
alijs operibus metallorum: & iſto caſu omnes, qui ſtant in vna
ſtatione,poſſunt vti iſto ſigno,quaſi magiſter principalis iſtius
ſtationis approbet illa opera:vt in aut̃.de tabel.§. nos autem. &
no.in glo.quæ incipit,caue tibi.in fi.gl.Si verò ſeparentur: tunc
ſignum debet remanere apud ipſum,qui principaliter erat in ſta
tione.argu.ff.de fun.inſtru.l.fi.& ſ.dixi.Sed ſi fortè omnes erant
æquales,vbi inuicem conueniunt, apud quem remaneat illud
ſignum ſorte dirimetur,vt d.l.ſi quæ cautiones.fami.erci.Secun
13 dò principaliter † eſt videndum, qualiter iſta arma ſeu inſignia
ſunt pingenda,inſigenda,& portanda.Ad quod ſciendum eſt ꝙ
quandoq; portãtur in vexillis,& vehiculis, quãdoq; in veſtibus
hominis

a ¶ Notarij. Vide ple-
nè per Feli.in prœ.
Grego.in ix.colum.
Tho.Diplo.

b ¶ Pręcedere. Facit q̃
dicit do. Abb. ĩ c.per
tuas.de maio.et obe.
ꝙ miles creat⁹ à ma-
iore, p̃cedit militem
creatũ à minore, q̃-
uis pri⁹ idẽ dicat Frã
ci. Tig.in l.ij.de albo
ſcribẽ. Scd̃ò facit qđ
doctor creatus ab im
peratore p̃cedit do-
ctorẽ creatũ ab alio
ĩferiore, licet pri⁹ ſe-
cũdũ Lud.ro.ĩ l.ſi ve
ro.§.de viro. in xlix.
fallẽ.ff.ſol.ma.quẽ re
fert & ſequit̃ Ale.ĩ l.
ij.§.pri⁹.ff.de vul. &
pupi.& ibi vide Iaſ.
ĩ .ij.co.Adde do.Mã-
ſuetũ de Peruſio ĩ re
pe.ru.C.de teſt.mili.
l.j.char.i pri.& Mar.
Laudẽ. ĩ ſuo tract.de
digni.ĩ cõclu.xvj. &
eudẽ in cõclu. xxxij.
Tertiò facit qđ dicit
Frã,Tig.ĩ d.l.ij.ff.de
albo ſcribẽ. de cano-
nico facto à papa ꝙ
debet p̃ferri canoni-
co facto ab inferiore.
de quo ꝑ And. Sic.c.
qđ clericus.ĩ antepe.
co.circa mediũ. đ ſo.
cõp.& Feli.ĩ d.c. per
tuas.de ma.& obe.đ
qbus plenè ſcripſi in
trac.meo đ p̃ſtã.doc.
li.j.in xvij.q.ij.q.pri.
& in ix.li.xv.q. prin
ci.Tho.Diplo.

c ¶ An baſtardi. Vide
plenè de hac q.ꝑ do.
Nico.de Vbal. audi-
torẽ Rotæ digniſsi-
mum in ſuo tracta.
de ſucceſ. ab inteſta.
in xix. & xxxix.
columna. Thom̃.

hominis, quandoq; in clypeis:quandoq; in coopertis lectorum
& ſimilibus locis ſtabilibus.Circa quolibet pręddictorum aliqua
videamus.circa quod ſciendum eſt, ꝙ iſta inſignia quandoque
ſumuntur ex aliqua re exiſtente,vt multi aſſumunt aliquod ani
mal vel caſtrum,vel montẽ,vel florem,vel aliquod ſimile.quã-
doq; iſta inſignia nõ aſſumuntur ex aliqua re exiſtente,ſed ſunt
ſigna ſimplicia,ſ.variationes quorundam colorũ, vel per dimi-
dia,vel quarteria,vel per aliquas literas rectas tranſuerſas,vel ſi
14 miles,quandoq; miſtũ ex vtroq;.His præmiſsis videamus† qua
liter portentur in vexillis illa ſigna quæ ſignificant aliquam rẽ
præexiſtentem.Ad quod dico ꝙ ars imitatur naturam,inquan
tum poteſt.vnde iſta inſignia debent eſſe ſecundũ naturam rei
quam figurant.& non aliter.arg.l.ſi pater.in fi.l.ſeq.ff.de adopt.
& de ſta.ho.l.non ſunt liberi.De natura autem vexilli cum por-
tatur in haſta ſecundum illum vſum ad quem vexillum deſti-
natur,haſta pręcedit vexillum ſequitur. Vnde quandocunque
animal quod debet deſignari in vexillo, facies eius debet reſpi-
cere haſtam,cum de natura faciei ſit antecedere. idẽ & in omni
re & figura quæ habet partes quæ denotantur per ante & poſt,
vt in pręcedenti libro dictum eſt: tunc enim ſemper pars ante
rior rei debet eſſe verſus haſtam.aliàs videretur retrocedere tã-
quam monſtrum.Sed ſi alicuius rei pars anterior ſolũ portaretur
pro armis, & inſignijs,vt ſunt quidã qui faciem arietis, vel bo-
uis,pro ſuo ſigno portant:tunc non poteſt pars anterior reſpice-
15 re haſtam:ſed à latere reſpicit.Sed dubitatur qualiter† dicta ani-
malia debent deſignari:vtrum quaſi ſtent recta,an quaſi per ter
ram planè ambulent,vel quomodo? Rñ.dicta animalia debent
deſignari de nobiliori actu eorũ,& etiã quo magis ſuum vigorẽ
oſtendant:vt ff.de ſta.ho.l.quęritur.& de acq.re. do.l. quicquid.
§.cũ partes.ſic etiam ab antiquo vſitatum eſſe videmus ꝙ prin-
ceps in maieſtate,pontifex in pontificalibus depinguntur.& de
ſignantur.Nunc ad propoſitũ dico ꝙ quædã animalia ſunt quo
rum natura fera eſt:vt ff.de poſtul.l.j.§.beſtias.& iſta debent de-
16 ſignari in actu feroci†,vt Leo,Vrſus, & ſimilia.figuratur ergo
leo erectus,eleuatus,mordax ore,& radens pedibus,& idem in
ſimilibus animalibus. ex hoc enim actu magis ſuum vigorem
oſtendit.Quædã ſunt animalia non ferocia,& in his inſpici de-
17 bet nobilior eorũ actus diuerſimode.Vnde† ſi quis equum pro
ſuis armis portaret,nõ deberet eũ deſignare rectũ & eleuatum.
hoc enim vitioſum eſſet in equo:ideo debet deſignare rectũ, &
eleuatũ parte anteriori aliqualiter,quaſi equus ſaliens. In hoc
18 enim actu magis eius vigor oſtenditur. Sed ſi quis† pro ſuis ar-
mis agnũ portet:tunc deſignare debet quaſi planè ambulantem
per terram.in eo enim actu maximè eius vigor oſtendit̃.de qui-
19 bus & omnibus animalibus ſimilia dicenda ſunt.† Circa pedes
etiam aduertendum eſt ꝙ ſemꝑ pes,qui antecedat,ſit pes dexter
quia vt in pręcedẽti libro dictum eſt,pars dextera eſt principiũ
motus.aliàs ſignare talem figurã læuam, eſſet quod vtiũ ſonat:
vt ff.de ædil.edi.l.qui clauum.§.item ſciendũ.ſed hic erat dubiũ.
Quid ſi in vna parte vexilli figuraret̃ tanq̃ pes dexter præcede
re,ab alia parte videbitur pes ſiniſter præcedere. hæc autem in-
cõgruitas magis euidenter apparet in his,qui pro ſuis armis ali-
quam literam,vel literas portant. Nã ab vna parte ſunt literæ re
ctæ,ab alia parte cõiter non eſt forma literarum. quod apparet
ſi quis literas conuerſas à latere conuerſo reſpicit. Sed dicendũ
20 eſt,quod† ſicut in literis reſpicit̃ alia pars q̃ reſpicit ſcribentem,
nõ pars conuerſa:ita in vexillo inſpicit̃ pars quę reſpicit portan
tẽ,nõ alia.quod enim ex alia parte eſt,nõ ex principali propoſi-
to cõtingit,ſed per accidens:ſicut ſi quis ſeipſum in ſpeculo aſpi
ciat.quod enim in ſe dexterũ eſt,in ſpeculo ſiniſtrũ apparebit.&
p̃dicta vera in vexillis quæ portant̃ in haſta, cuius recta natura
eſt,vt eleuata portet̃,& recta:vt ff.de ſerui.ruſt.prædio.l.q cella.
21 in princ.Sed ſi loquimur† de vexillis & vexiculis q̃ portant̃ in
tubis quarũ natura propriè eſt,vt ad os tubicinum poſitæ,quaſi
per planũ gerentes poſitũ:tunc facies rei:vel deſignatæ pars an-
terior non debet inſpicere tubã,ſicut haſtam. non enim tuba eſt
pars anterior,ſed ſuperior,& ſic debet partem anteriorem illius
vexilli tubæ planę iacentis portare. Et prædicta vera in dubio
quãdo de proprietate armorum,& quid inſpiciat tractatur.Sed
22 quid † ſi portent̃ duo animalia ſe inuicem reſpicientia? & tunc
non eſt locus prædictæ inueſtigationi:quia incertis,non certis,
locus eſt coniecturis.l.continuus.§.cum ita.ff.de ver.obl.& no.

in l.tres denũciationes.C.quomodo & qñ
23 iudex.Circa ſecundũ no.† ꝙ qñ arma ſunt
quædam inſignia ſimplicia, & varietates
quorundã colorũ:tunc aduertendũ eſt qua
liter debent portari,& in nobiliori loco po
ni.C.dè officio præfect.vrb.l.j.& de of.rec.
prouinc.l.potiores.& de conſuli.l.j.lib. xij.
Item p̃mitto ꝙ locus prior,& ſuperior eſt
nobilior poſteriore,& inferiore:vt d.l.& de al.ſcriben.l.j.hoc p̃-
miſſo dico ꝙ arma quandoq; variantur per medium:vt quia qs
portat banderiã duorũ colorũ tunc aut diuiduntur per medium
ante,& poſt:in iſtis caſibus in dubio etiam color nobilior debet
eſſe ſ.id eſt,in ea parte quæ reſpicit cœlum, vel ante,id eſt in ea
parte quæ reſpicit haſtam.Si verò variatur per quarteria: tũc no
bilior color debet eſſe in quarteno ſuperiori, & anteriori propè
haſtã.Si verò variatur per liſtas directas:tunc liſta colorum no-
biliorum debet eſſe prope haſtã.Si verò variatur per liſtas tranſ
uerſales,liſta nobilioris coloris debet eſſe verſus cœlũ. Si verò li
ſtæ,vel bandæ ſint pendentes: tunc cũ haſta habet ſe tanq̃ pars
prior in banderia:ideo pars magis eleuata debet reſpicere haſtã.
Iſta oĩa probant̃ ex pręſuppoſitis. Sed dubitatur quis color ſit
nobilior:tũc aduertendũ eſt diligenter. Nã color vnus eſt nobi-
bilior altero reſpectu eius quem repræſentat ſecundũ ſe.Primò
24 † color aureus nobilior eſt ꝑ eũ,cui repręſentat̃,lux. ſi quis em̃
vellet figurare radios Solis,quod eſt corpus magis luminoſum,
hoc nõ poſſet congruentius facere q̃ per radios aureos. conſtat
aũt ꝙ nil luce nobilius:& certè nihil eſt.C.de ſum.trin.& fide ca
tho.epiſtola inter claras.ibi:nihil eſt quod lumine clariore præ-
fulgeat.& C.ne fi.pro patre.aut̃.habita.ibi,totus mundus illumi
natur.Et ideo in ſacra pagina pro re maximæ excellentiæ figu-
rat̃:vt ibi:fulgebunt iuſti ſicut ſol. Matthæi vij.& alibi,Reſplen
duit facies eius ſicut ſol.vt Matthæi xxiij.& propter huius nobi
litatem nulli licet portare veſtes aureas,niſi principi.C.de veſti.
25 olo.& deaura.l.j.& ij.li.xij.Sequens color nobilis† eſt color pur
pureus,ſeu rubeus,qui figurat ignem,qui eſt ſuper alia elemen-
ta,& nobilius elementorũ eſt, & corpus poſt ſolẽ ſecundariò lu
minoſum,& propter eius nobilitatẽ nulli licet portare veſtes cõ
ptas eius colore:vt C.de veſti.olo.l.ij. & iiij. & v.lib.xj.& in di-
26 cta l.exprimitur dictũ colorẽ eſſe nobiliorem alijs.Sequẽs† poſt
prædicta color eſt azureus:per eũ enim figurat̃ nobilis aër, qui
eſt corpus tranſparens,& diaphanũ,& maximè receptiuum lu-
cis,& eſt elementũ ſequens poſt ignem nobilius alijs,vnde præ
dicti colores propter id,quod repręſentant,dicuntur nobiliores.
27 Qualiter † autem colores dicunt̃ nobiliores ſecundũ ſe,dico ſi-
cut lux eſt nobiliſsima,eius contrariũ dicunt̃ tenebræ,& ſic viliſ
ſimæ fit in coloribus ſecundũ ſe.color albus eſt nobilior:qa ma-
gis appropinquat luci.Color niger eſt infimus:qa magis appro-
pinquat tenebris.Colores autem medij ſunt nobiliores,& etiam
minus nobiles ſecundũ plus,& minus,quod appropinquant al-
bedini,vel nigredini. Iſtud videtur dictum Ariſtote.in libro de
ſenſu,& ſenſato.Dixit ꝙ quandoque iſta arma portantur ſuper
28 veſtibus hominum.nunc iſtud † quod in armis habet ſe:vt pars
ſuperior debet eſſe verſus caput hominis.quod verò habet ſe vt
inferior,verſus pedes.Itẽ in eo quod depingitur in anteriori par
a te hominis, [a] vt in pectore pars nobilior armorum debet reſpice
re latus dextrum.eſt enim illa nobilior pars,& principium,vt in
29 pręcedentibus dictum eſt.De eo† verò quod depingit̃ à parte
poſteriori hominis poteſt dubitari.Pro cuius declaratione præ-
mitto illam quæſtionẽ quæ fuit inter Iudæos & me, dũ Hębrai-
cum addiſcebam.dicebant enim ꝙ mos ſcribendi noſter nõ erat
rationabilis.incipimus em̃ à latere ſiniſtro ſcribere, & trahimus
literam ad latus dextrum:& illud quod debet eſſe principiũ mo
tus eſt terminus:& illud quod debet eſſe terminus,eſt principiũ.
ac modus ſcribendi eorum eſt rationabilior:quia incipiunt à la-
tere dextro,& vadunt verſus ſiniſtrum. Ad quod tollendum di
cebam quòd aliquid rationabiliter debet fieri reſpectu finis, ad
quem ordinatur:ideo finis dicitur primus intellectus operantis,
& hæc naturaliter ſunt vera,& probatur per legem. Nam & ſi
intellectus operantis finis ſit rationabilior, etiam ſi poſtea non
ſequitur, non dicitur rationabiliter operari.ff.de neg.geſt.l.ſed
an vltro.§.j.cum ſimili. Sed prædicta ſcriptura fit vt legatur.
Legere autem eſt oculis inſpici.ff.de his quæ in te. delen.l.j. §.j.

a ¶ Parte hominis. Vi
de ꝑ do.Bar. Veron̄.
in ſuo tract.de Impe.
militum eligendo. in
xxij.co.in primo pri
uilegio dignitatis.v-
bi omnino videas.
vbi arguit contra do-
minos Venetos.Th.

a ¶ De alimentis Dicit Alexand.de Imo. in l.ſi cū dotem. §.ſi maritus.in vlt.colū. ff.ſol.mat.φ Bartol. compoſuit tract.iſtū de alimentis,& poſt ea alium tractatū lō giorem,& ſic ſecundū ipſum Bart. com poſuit tract.alimentorum duplicatum & ſic dicit ita habere ſed aduerte φ Alex. nō vult allegare bar. in iſto trac.ſed in tracta.de teſte. dum alle.in vj.oppoſ.prudē tię.Et adde φ iſte tracta.eſt Bart. & ita p trac.Barto.alleg. do. Abb.in c.ij.de cōuer ſi.infide.& Ale.in l. ſi cū dotem.§.ſinautē in ſæuiſsimo.in j. & ij.colū.ff.ſol. mat. & in l.diuus.in j. & ij. colū.& in l. hære.in j.col.ff.ad l.Fal.& in conſilio xxvj. in iij. colū.& in conſi.dcc-lxxx.in vj. vol.inci. videtur forſan,in pe. colum. & do.Iaſ. in l.de alimētis. in prin. C.de tranſac. & in l.j.§. huius ſtudij. ff. de iuſti.& iur.& do. Bapt. Seue. in ſuo tract.de tranſa.in ix. q.in fin. tamen iſte tractatus eſt do.Nicō.Alexand.de Peruſio qui fuit gener Bartoli. & ita vidi in multis libris antiquis manu ſcriptis in quibus iſte tract. adſcribitur prędicto do.Nico. nihilominꝰ cogita.Tho.

& ſic legere fit per viſum,videre autem eſt facti,vt Phy.dicunt.ſcriptura autem repręſentata in oculis noſtris agit in oculos noſtros,oculi autem pati dicuntur. quod patet:quia ex hoc lęduntur.Cùm ergo ſcriptura agat in oculis,debet iſta actio incipi à latere dextro ipſius ſcripturæ : quia illud latus eſt principium motus: ſeu actionis:ſed latus dextrum ſcripturæ,quæ nos reſpicit, eſt reſpectu lateris noſtri ſiniſtrum,ſicut ſi homo voluat.vultum ſuum verſus meum directò,latus eius dextrū reſpectu mei eſt ſiniſtrum.Et ſic apparet φ nos in ſcribēdo magis rationabiliter operamur.inſpicimus enim finē:ſi vt à latere dextro ſcriptura in omnibus incipiat operari ſecundū modū Iudæorū,incipiat à latere ſiniſtro.Ad propoſitam quæſtionem qualiter arma debeat pingi rationabiliter à parte ſuperiore , ſup veſte hominis:dico φ illa pars armorū q̄ ſe habet vt anterior, vel nobilior bebet eſſe verſus latus ſiniſtrum hominis portantis. Ratio,quia illius arma ſicut illius reſpicies rectè illud videas. facies ergo iſtius arma à parte poſteriori. Sed fingo vnum hominē habere vnā faciem retro : ꝑculdubio latus quod erat ſiniſtrū,ex parte poſteriori erit dextrum.Sed pone aliquem velle ſcribere Latinè in ſpeculis alicuius.abſq; dubio incipiet à parte ſiniſtra : quonia illo reſpectu literæ erit dextra:vt ſ.oſtenſum eſt.Ex his
30 etiam † apparet φ literæ & arma debēt incidi in ſigillis per conuerſum : quoniam fit ad finem imprimendi in ceram , vel aliam materiā, & remanet rectū, & ſic inſpicere debemus finē ad quē fit nō id qđ fit. Si verò incideret in aliqua re,non ad ſigillandū, ſed vt ſic eſſet: tunc debet incidi directè.
31 Quandoq;† dicta arma depinguntur in clypeis:tunc ſimiliter pars clypei, quæ ſecundum naturam portandi reſpicit latus dextrum:illa enim aſſumi-
32 tur vt potior,vt patet ex his quæ dicta ſunt. Quandoq;† portantur,& pinguntur in coopertis equorum:& tunc ſiue à pte dextra, ſiue à parte ſiniſtra debet reſpici pars nobilior caput equi.monſtruoſum eñ eſſet φ vnus caput equi reſpiceret,& alius caudā. hoc autem φ nulli licet magis accederet, & cum deberent ſtare in fronte,vel in groppa:tunc latus dextrum reſpiceret, ſecundū
33 ea quæ dicta ſunt.Quandoq;† depinguntur in coopertis lectorum,& ſimilium& tunc debet inſpici ea res,in qua debet pingi, cum ſtat in ſuo proprio eſſe.ſunt enim in coopertorijs lectorum quædam partes quæ circa lectum.que dam verò quę planæ iacent ſuprà.& in parte iacēti formam pingendi ſumunt à forma hominis iacentis in lecto:in parte verò pendenti.In omni autem loco aſſumatur forma pingendi arma, à forma hominis rectè iacentis.Quandoque figurantur vel pinguntur in parietibus,vel alijs ſtabilibus locis:& tunc ſi quidem locus vbi pingitur,habet ſe vt paries:conſiderat paries vt faciem ſuamvoluat verſus nos. & ſic latus dextrum parietis cognoſcentis. & ſic facies nobilior arborum voluatur verſus partem dextram. Prædicta vera, niſi ex cauſa.quid enim ſi in mediovnius parietis depingatur ſtatua principis,vel alterius excellentis,vel fortè arma regia : tunc alia arma,quæ ab vtraq; parte depinguntur , debent illam ſtatuam, vel ipſius arma inſpicere,nō inſpecto à dextris,vel ſiniſtris voluatur, ad ſimilitudinem hominum trium circa dominum exiſtētium. homines enim ſe voluunt verſus eum.ſed ſi locus vbi pingitur habet ſe vt cœlum,veluti cameræ, vel aulæ:tunc ex dictis in præcedenti in libro cognoſcendum eſt vbi dicatur caput, & vbi aulæ,vel cameræ.poſtea finge hominem iacentem,& vultū verſus nos voluentem , ex quo conſidera dextram partem, & ſiniſtram,& ſic modum depingendi & ingreſſum: vt ex prædentibus patet. Si autem locus vbi pingitur,habet ſe vt cœlum ſeu terra:tunc eodem modo conſidera caput & pedem iacentem ibi,& voluentem vultum verſus nos, & cognoſces dextram,ſiue ſiniſtram,ex quo modum rationabilem depingendi inuenies. Vnum tamen ſcias quòd licet arma ſua,et inſignia ſua poſſet in terra ſculpere:tamen arma alicuius domini ſui,vel maioris non licet in terra ſculpere,vel pingere,vt C.ne li.ſig. ſalua. Chriſti &c.in rubro & nigro &c.

Hunc tractatum de inſignijs,& armis editum à domino Bartolo de Saxoferrato publicauit poſt mortem dicti domini Bartoli dominus Nicolaus Alexandri legum doctor generq; ſuus. octauo die Ianuarij.

a *Incipit tractatus,[a] De alimentis &c.*

1 *Alimentorum oppellatione continentur omnia neceſſaria ad uitam,ſine quibus corpus humanum ali non poteſt.*
2 *Alimenta remiſſa tranſactione,uel pacto,non remittitur ueſtiarium, uel habitatio.*
3 *Alimenta debita iure ſanguinis debentur etiam magiſtro tribuenti liberales artes. ſecus ſi debentur ex diſpoſitione hominis.*
4 *Lectus φ debeatur illi,cui legata ſunt alimenta,uel uictus,uel educatio.*
5 *Famulo ſi legatur uita in domo teſtatoris,debentur omnia neceſſaria ad uictum.*
6 *Alimentis legatis uel ſi legatur uictus,uel educatio debentur medicinæ.*
7 *Cibario,uel diario legato non ueniunt ueſtitus,nec habitatio,nec medicinæ.*
8 *Pater cogitur alimentare filium neceßitate naturæ,& filius patrem.*
9 *Filius emancipatus qui non alit patrem,poteſt in patriam poteſtatem reuocari.*
10 *Filius nolens alere patrem poteſt exhæredari : & eſt iuſta cauſa.*
11 *Pater ex cauſis ex quibus poteſt filium exhæredare, ex illis poteſt ei denegare alimenta.*
12 *Pater filium,& filius patrem tenetur alere:niſi alendus habeat artem,ex qua ſuſtentari poßit.*
13 *Mater alit filium uſque ad triennium,& etiam poſt,ſi pater eſt inops,& ipſa diues.*
14 *Pater non alens filium,quando tenetur lege Cornelia.de ſicarijs.*
15 *Frater tenetur alere fratrem, uel ſororem.*
16 *Socer tenetur alere nurum.*
17 *Pater filium naturalem,& etiā natum ex dānato coitu de iure canonico alere tenetur.*
18 *Alimenta ſi relinquuntur alicui,cui diuerſimodè præſtare conſueuit teſtator,debentur inſpecto tempore teſtamenti.*
19 *Iudex conſtituit alimenta deberi per unum hæredem.quando plures hæredes ſunt inſtituti,& incommodum eſſet legatarios conuenire ſingulos.*
20 *Alimenta non debentur per eum,qui eſt ſoluendo pro eo qui non eſt ſoluendo.*
21 *Alimenta ſi ſunt relicta,an debeantur menſtrua,uel annua,remißiuè.*
22 *Alimenta præſtantur iuxta teſtatoris conſuetudinem,ſi de ea non conſtat, arbitrio boni uiri.*
23 *Legatum alimentorum quando factum eſt pauperi dicitur ad pias cauſas.*
24 *Alimenta in quo loco præſtantur,remißiuè.*
25 *Filius præſtans alimenta patri,illa portat ad locum ubi pater eget,& degit.*
26 *Filius an alat patrem deportatum,remißiuè,*
27 *Incapax,cui alimenta ſunt legata,admittitur,officio iudicis.*
28 *Præſtans alimenta coniuncto,quando repetat, remißiuè.*
29 *Alimenta an petantur pro tempore futuro. remißiuè.*
30 *Alimenta præſtans per triennium inducit obligationem perpetuam.*
31 *Legatum alimentorum non minuitur,licet teſtator diminuat in codicillis ad tertiam legata facta in teſtamento.*
32 *Aeſtimatio pro alimentis præteritis debetur pro habitatione , medicinis , & ſimilibus; pro frumento,uino,oleo,carnibus,& ueſtibus non,& peti poteſt.*
33 *Tranſigere ſuper alimentis debitis,uel ex contractu inter uiuos , uel ultima uoluntate quando poßit.*
34 *Ratio quare ſuper alimentis debitis ex contractu tranſigatur,non ſuper debitis ex ultima uoluntate.*
35 *Paciſci ſuper alimentis ſine decreto non poteſt quando debentur ex ultima uoluntate.*
36 *Alimenta ex ultima uoluntate quomodo intelligantur deberi.*
37 *Tranſactio ſuper alimentis,ſi alimentandus facit ſuam conditionem meliorem,tenet ſine decreto.*
38 *Alimenta ſi ſunt relicta pluribus:hi inter ſe ſine prætore non tranſigunt.*
39 *Ciuitas petit legatum factum ad alimenta pauperum.*
40 *Extraneus hæres filij tenetur alere patrem filij.*
41 *Monaſterium ſuccedens monacho,tenetur alere patrem monachi.*
42 *Ratio præſtandi alimenta penitentibus per ſexum fœmininum non eſt par,ſicut uenientibus per maſculinum.*
43 *Abbas alit monachum pendente quæſtione an ſit monachus.*
44 *Res quæ uendi non poteſt,uenditur pro alimentis.*
45 *Vaſallus alit dominum egenum.*
46 *Tutor denegans alimenta pupillo,remouetur à tutela,& punitur.*
47 *Sententia ſuper alimentis eſt diffinitiua,& ab ea appellatur : tamen interim alimenta præſtantur.*
48 *Vir alit uxorem nullam dotem habentem ſi ei operetur,uel per eam non ſteterit.*
49 *Vxor alit uirum inopem,& eius bona habet obligata pro reſtitutione.*
50 *Tutor tenetur alere matrem & ſororem pupilli egentes.*

Tutor

51 *Tutor pauper debet ali de bonis pupilli.*
52 *Alimenta debentur ex fructibus & reditibus.*

TRactaturus de alimentorum materia: quia alimēta deberi cōtingit tam ex iure naturali,quā ex iure ſanguinis,& affectionis,& tam ex hominis mortui diſpoſitione φ ex diſpoſitione viuētis:& quia quæ à natura ſunt digniora eſſe noſcunt:ideo de his alimentis putaui prius oſtendere,quæ naturæ debētur. deinde ſucceſſiuè dicam de his quæ hominis voluntate debentur:& ſubdam quęſtiones quaſdā, & dubia parti cuilibet adaptāda.Et qa fruſtra eſt de alimentis quærere, ſeu tractare, niſi ſcrutemur quid eorum appellatione cō
1 tineatur:Ideo quæro,quid† continetur alimentorum appellatione. Et dico, ſi tractamus de alimentis præſtandis, appellatione alimentorum continentur omnia neceſſaria ad vitam , ſine quibus corpus humanū ali non poteſt:vt cibaria,alimenta &c. quæ hominum natura demonſtrat.Item habitatio:vt l.legati.ff.de ali.& ciba.leg. Item cal-
a cearium:[a] vt l.cū hi.§.de calceario.ff.de trāſ
2 act.Si verò tractemus †de alimentis remittendis tranſactione vel pacto remittens alimenta ſimpliciter,nō videtur remittere veſtiarium,vel habitationem:vt l.cū hi.§. qui
3 tranſit.ff.de tranſact. Quæro, an ei † cui
b debentur alimenta debeātur ſumptus[b] pręſtādi magiſtro,qui eum imbuit liberalibus artibus.Dic,aut alimenta debētur iure ſanguinis,vt j.dicam: &.tunc tales ſumptus debentur.Caſus eſt in l.qui filium.ff.vbi pup. educ.debeat. Aut debentur ex diſpoſitione hominis:& tunc non debētur. Caſus eſt in d.l.legati.Quid ſi debeat educari?Reſpon. idem eſt,vt.l.fi.de alim.& cib.leg. Quæ-
4 ro†an in dictis tribus caſibus parem ſignifi
c cationem portantibus contineatur lectus,[c] vt ille cui legantur alimenta vel victus, vel educatio debeat habere lectum. Reſpō. ſic l.quos nos.§.viuere.ff. de verbo. ſigni.cùm viuere nō poſsit quis commodè ſine eo, vt
5 ibi no. Quæro†ſi aliquis legat victum famulo ſuo in ſua domo,vt quotidie faciunt teſtatores,quid videatur legatum.Reſpon. quòd videntur legata omnia , quæ ad victum ſunt neceſſaria,& ſic omnia ſupradicta,vt probatur in dicta.l.quos nos. §. verū
6 viuere.ff.de verb.ſig. Quæro†an illi,cui
d debeantur[d] alimenta,vel victus, vel educatio debeantur medicinæ.Credo qđ ſic:cùm non ſit poſsibile ſine eis ducere vitā ſuam, & ſic debentur, cùm neceſſarium corpori debeatur:vt l.ſi cū dotem.§. ſinautem in ſęuiſsimo.ff.ſolu. matrimo. licet in contrariū poſsit retractari, quaſi ibi ponatur ſpecies
7 ſeparata. Sed quid ſi debeatur † diarium, vel cibarium ? Dic ſolum cibum deberi, non veſtium,nec habitationem , vel alia ſ. dicta:vt l.diarijs.de alimen.& ciba. lega. & appellatione cibariorum intelligo potum: vt l.& ſi non ſint. §. Stichum.ff. de auro & argen.lega.& cui debentur cibaria,non de-
e bentur medicinæ:[e] quia ſolùm eum cibare tenetur,& ita retulit conſuluiſſe ſæpe domi.Franci. Tigri.de Piſis legum doctor in perſona domi.Ioan.de Luciano dum Spoleti aſſeſſoris officio fungeretur. Viſo quid contineatur appellatione alimentorum,videamus quibus perſonis ex neceſsitate naturæ,& ſanguinis alimenta debean-
8 tur.& primo † pater tenetur alimentare filium,& cogitur officio iudicis:vt l.ſi quis à liberis.& ibi gloſſ.ff.de liber.agno. & .C.de pat.pot.l.nec filium. Item filius patrem tenetur alere:vt l.ſi quis à liberis.in principio & C.de oper.lib.l.prima.in fin. & idem de auo,& nepote diſpoſitiuo,qui tenet locum patris:vt l.ſecunda.§.non ſolum. ff.de excu
9 ſa.tuto. Quæro†circa hoc: filius emancipatus non alit patrem:nunquid ex hoc poteſt reuocari in patriam poteſtatem?Videtur quòd ſic:vt lege ſecunda. j. de ingratis liberis.Nam atrocem iniuriam committit in eum ſi patri egenti denegat alimenta: vt lege, necare de liber. agnoſcend. propter quam atrocem iniuriam emancipatus reuocatur in patriam poteſtatē, ſicut etiam libertus reuocatur,vt dicta l.j.de ingra. lib.
10 vbi no.per glo.propter†quod dicerē φ ſit cauſa ſufficiens exhæredandi filiū patri, cū patrem necare dicatur,ex quo ei indigenti
11 denegat alimenta,vt dixi. Quæro† an ex
f cauſis,[f] ex quibus pater filium poteſt exhęredare,poſsit pater ei filio vt ingrato denegare alimenta.glo.dicit φ ſic in d.l.ſi quis à
g liberis.§.vnde ſi iudex:ff.de li.agno.[g] Item
12 †hoc procedit:quia pater filium vel ecōtra alere teneatur: niſi alendus habeat artē, ex qua ſuſtentari poſsit:vt d.l.ſi quis à liberis. verſi.ſed ſi filius.quod intelligo,niſi ſit perſona quæ operari dedignaretur , vt miles, vel homo nobilis:quia eo ipſo φ eget,licet operari poſsit alendus eſt:vt d.l.ſi quis à liberis.§.ij.verſi.facilius quorundam, &c. & quod ibi apoſtillauit Iac.de Areti. pro quo
13 facit quod j.proximè dicam. Quero†an
h mater[h] teneatur filium alere.Et dico qđ ſic vſq; ad triennium,& etiam vltra,ſi pater laboret inopia. mater autem affluat opibus: vt l.j.§.ſi mulier.ff.de lib.agno.quod eſt verum,ſcilicet quod vſq; ad triennium alere teneatur , niſi ſit perſona talis conditionis, quam lactare non deceat, vt nota. Azo in Sum.C.de pa.po.in fi. Pro quo facit quod no.Iac.de Aret.in l.ſi maritus.ff.ſolu.matri.
14 Quæro † an in caſibus, in quibus pater tenetur alere filium, ſi eum faciat perire fame,an teneatur lege Cornelia de ſica. Glo. tenet quòd ſic,in d.l.necare.ff. de lib.agno.
15 Quæro†an frater [i] fratrem vel ſororem
i teneatur alere. Reſpon. quòd ſic:vt l.mutus.§.manente.ff.de iur.do.& not. per gloſ. in l.quàmuis.ff.ſoluto matrimo. & in dicta l.ſi quis à liberis.§.primo.& ff.de tut.& rati.diſtra.leg.prima.
16 Quæro†an ſocer teneatur alere nurum. Dic quòd ſic : vt dicta lege, ſi quis à liberis. §. non tantùm.
17 Quæro † an pater teneatur filium na-
k turalem[k] tantùm alere? Reſpon. quòd ſic:

a ¶ Item calcearium. Vide Philip.Deci.in l.alimentis.in princ.C.de tranſactio. Tho.Diplo.

b ¶ Sumptus. Vide Bar.in l.legatis.ff.de ali.& cib.leg.cum concor. de quibꝰ ibi per Alex.in addi.& ibi vide apoſtil.meam.& vide Alex.in l.ſi cùm dotem.§. ſinautem in ſæuiſsimo.ff.ſol.mat.Tho.Diplo.

c ¶ Lectꝰ. Vide Bar.in l.legatis.in fi.ff.de ali.& cib.leg.Th.Di.

d ¶ Debeant. Vide Alex.in l. ſi cū dotē. §. ſinaūt in ſæuiſsimo. in j.col.ff.ſo.ma. Philip.Deci. in l. de alimentis. nu. iij. C. de tranſactio. & vide j. in apoſtil.in ver. medicinæ.Tho.

e ¶ Medicinæ. Vide Bar.& doct.in l.ſi cū dotem. §.ſinaūt in ſæuiſsimo.ff.ſol. ma.et ibi Alexā.in j.col. & Bar.in l.legata.ff. de ali.& cib.leg.& bal. in l.in rebus,§.poſtica.ff.commo. & in l. quid in vxorē. C. de neg.geſt.& do. Vitalē de Neapo . in ſuo tra.clauſularū, in ru. an poſsit renunciari beneficio alimentorum.Tho.

f ¶ Ex cauſis. Viđ Iaſ. in l.ius ciuile. in pe. col.ff.de iuſti.& iur. & in auē.vnde ſi parens.in prin. C.de inof.teſta.Tho.

g ¶ De liberis agnoſc. Viđ ibi apoſtil.meā. Tho.

h ¶ An mater. Viđ Abba.in c.ij.de cōuerſi. infide.& Ale. in l.ij. C.de pat. pote. in additio. Bar.ibi apoſti. meam.vide in l.ſi qs §.ſi mater.ff.de lib.agnoſcē. Tho.Diplo.

i ¶ An frater. Viđ Ange.de Are.in §.ſed & ſi qs.Inſtit.de gradibus.& Alex.in l.j.in iij.col.ff.ſol.matr.& vide Bart.in l.ſi quis à liberis.§. vtrum.ff. de lib.agnoſcē. & in l.q̄uis.ff.ſol. mat.gl. & Bar.in l.parentes. C.de alen.liber.& in l.ij.in ij.col. vbi pup. educ.debe.quid autē in fratre vterino?Dic qđ Cy. poſt multa ī l.j.C.de libe. agno.tenet idem: quia nō reperitur prohibitum. quod intellige ſano modo verum eſſe, vbi frater non habet vnde aliunde ſe alat, vt no.glo.in l.qui filium.ſuper verſi.hoc dicto,& cū frater aliter conſulere non poteſt,id eſt, cū ab alio ali non debet d.l.qui filium ſed pone qđ frater habet patrem diuitem,& fratrē diuitem,à quo debet petere alimenta? Dic qđ à patre . idem ſi haberet auum diuitem,& patrem diuitem , debet à proximiore ali,vt no.Cy. in l.j. C. de alen. lib. Sal.in l.fi. C. eod. & per Bar.in l.pe.eo.ti. & idem de patre & filio diuite, quod pater filium alit:vt l.penul.ff.de lib.agno.Præterea ratio eſſe debet:quia horum alimentorum pręſtatio deſcendit ex charitate ſanguinis,& ex æquitate:vt no.tex.in l.ſi quis à liberis.in ver.& magis.ff.de li.agno.& ſic horum alimentorum præſtatio eſt facienda ſecundùm proximiorem gradum magis ſtrictum petenti:vt d.l.peñ. & petit tam à genere maſculino φ fœminino:vt d.l.pe. ſed tunc deſcendit ad lineam fœmininam in ſubſidium,ſcilicet alijs non extantibus proximioribus. & idē eſt cenſendum de alimētis fœminæ cū alij proximiores nō ſuperſunt, ſed tm̄ frater,p iura ſuperiꝰ all. & ea quæ not.etiam Bar.in d.l.penul.Ad prędicta quoq; facit no.q.do.Dy.in l.alimenta.C.de neg.geſ. vbi vide omnino an frater teneatur alere fratrem exiſtente matre in medio : an autē ſi pater egenus habeat fratres,qui tenētur eum alere,& habet hr̄des extraneos filij,& habet matrē, ad quos ptinet onus alimentādi, vide barto.in l.ſi quis à liberis.§.item reſcriptū. ff.de lib. agno. Tho. Diplo.

k ¶ Filium naturalem. An autem pater teneatur alere filiū prodigum,vide Bal. ar. illius text.in c.pe. de conſu.qđ pater pōt denegare alimenta filio prodigo. & vide l.penul.ff.de iur. do. & glo.in l.iniquum. C.qui accu. nō poſ. & Bal.in l.fina.C.de dotis promiſ. & Io. And.in c.Quintauallis.de iureiu. & Bar. in l. ſi quis à liberis. §.pares.et ibi apoſtillam.ff.de libe. agno. quando pater poteſt denegare alimēta filio. & ibi an alimenta ſint de iure naturali , an autem filio robuſto, & ſano poſſit pater denegare alimenta quando filiꝰ nihil vult operari,vide Bart.in l.j.in fi,C. de mendi. vali.libro xj.& in lege , ſi quis à liberis. §. ſed ſi filius. ff. de liberis agnoſcendis. An autem pater teneatur alere filium diuitem vide Alexan. in l.prima in iij.colum.ff.ſoluto matrimo. An autem pater teneatur alere filium inceſtuoſum, et filios ex damnato coitu, vide eundem Alexan. in l.ſecunda.in prin. in vlt.col.ff.de in ius voc.& Bar.in l.ſi qs à liberis. §. vtrum.ff. de liberis agnoſc.An autem pater teneatur alere filium ſpiritualem,quem de ſacro fonte leuauit.dicit Bal.fortè φ ſic:ſicut adoptiuū,vt ipſe no.in auth. niſi rogati.C.ad Trebellia.& doctores in l. ſi quis. §.vtrum.ff.de liberis agnoſcendis. Tho. Diploua.

vt dicta l.ſi quis à liberis.§.j.C. de inceſt. nup.authen. ex complexu.vt ibi notatur, ſed ex æquitate Canonica etiam natos ex damnato coitu tenetur alere:vt in c.cùm haberet.extra, de eo q̃ dux.in matri.quã pol.per adul. Viſo cui debeantur alimẽta pręſtari ex neceſsitate:modò videamus quibus debentur alimenta
18 ex mandato hominis. Circa quod quæro,† ſi teſtator ſic dixit: Lego ei alimenta quæ ſolitus ſum ei præſtare in vita mea. an teſtator ei præſtitit vario modo: quia quandoq; ei præſtabat ampla alimenta, quandoq; ſtricta, quod ergo tempus inſpicietur? Dic quòd inſpicietur tempus conditi teſtamenti, vt quomodo tempore conditi teſtamenti, ea præſtabat, eo modo præſtari debeant alimenta poſt mortem teſtatoris: vt dicta l. Mela.§. ſed
19 ſi alimenta.ff.de aliment. & cibarijs legatis. Quæro † quid ſi relinquuntur alimenta, & ſunt plures hæredes inſtituti in teſtamento, ita quòd ſit incommodum legatarijs conuenire ſingulos hæredes, & pro hæreditaria portione: qualiter conſuletur legatario. Dic quòd iudex conſtituet, per vnum hæredem illi
20 præſtari alimenta:vt l.j.ff.de ali.& ciba.leg. Quæro:† plures debent alimenta, quorum aliqui ſunt ſoluendo, aliqui non: nunquid propter exiſtentem non ſoluendo tenebitur ille, qui eſt ſoluendo? Dic quòd non:vt l.iij.in fi.ff.de alimen.& ciba. leg. & l.
21 pecuniæ.eo.tit. Quæro † quo tempore ſint alimenta præſtanda, vtrũ menſtrua, vel annua. Iacob.de Are.in l.fi.ff. de liber. agno. diſtinguit: Aut debẽt ali vſq; ad dictũ tempus vel perpetuò donec viuit, & alimẽta ſunt præſtanda. & tangitur in d.l. fin.C. de epiſ.& cle.l.ſi quis ad declinandã.& in l.pecuniæ. in fi.ff. de ali. & ciba.lega.& no.gl.in l.nec ſemel.§.ſi in habitationẽ.ff. quãdo di.leg.ce.& l.Firmio.§.pater.ver.ſed non initio. Facit ff. de trãſ.
22 l.cũ hi.§.cauſæ. Quæro, legata ſunt † alicui alimenta: hæres dicit, nolo tibi præſtare neceſſaria ad vitam, ſed tu potes viuere cum tanto pane, & aqua in die: & nolo tibi id præſtare, & non aliud: quid iuris? Dic ꝙ ſi teſtator conſueuit præſtare alimenta, illa talia per hæredem præſtabuntur: aliâs conſiderabũtur facultates debentis alimenta præſtare, & dignitate legatarij cui deberẽtur, & conſuetudo regionis: & his conſideratis pręſtabuntur alimẽta arbitrio boni viri:vt l.cùm alimenta ff.de alimen. & ciba. leg. & l.ſi cui annuum.ff.de an.le.& l.cùm hi.§.in perſona.ff.de tran
23 ſac.& l.ſed & ſi quid.poſt prin.ff.de vſufruc. Quæro,† vtrum legatum alimentorum dicatur ad pias cauſas. Gl.dicit quòd ſic in l.ſi quis Titio.ff.de lega.ij.& C.de ſac.ſanc.eccle.l.ſancimus. circa fin.dum non dicit in ſimili. Sic glo. exemplificat legatum ad pias cauſas legato alimentorum. quod eſt verum quando legatũ eſt pauperi:vt in aut.vt cùm de app.co.§. aliud quoq; capitulum.ibi:egenis alimenta impendant,&c.& eſt gloſſ.in l.ſi cui annuum.ff.de annu.leg.& probatur in l.cùm hi.§. ſi in ſingulos annos.ff.de tranſact.& hic ſoluit quæſtionẽ an in legato alimen
24 torum poſsit Falcidia detrahi. Quæro † in quo loco debeant alimenta præſtari. Vide gloſſ.in l.cùm hi.§.cauſæ.ff. de tranſactio.
25 tamen in caſu notabili, quando † filius debet præſtare alimenta patri, debet portare ad locum vbi pater eget, & degit, vt probatur in authen.de inceſt.nup.poſt princip. Et ſi dicatur: illud eſt ideo, quia pater erat ibi deportatus: & ſic non potuit venire ad filium pro alimentis.non bene dicunt: quia per procuratorem vel nuncium potuit mittere, vt dixit domi. meus in l. item
26 lla.de conſti.pecu. Quæro † an filius teneatur alere patrem deportatum. Dic vt dicto §.j.& in authen.inceſt.C.de inceſt.nup. l.mutus.§.manente.ff.de iure dotium. facit gloſſ. in l. legatum.
27 ff.de capi.dimi.& infrà proximè dicam. Quæro † ſi legantur alimenta incapaci, vt damnato in metallum, vel ſimilibus, an poſſint ad legatum admitti: dic quòd ſic, iudicis officio: vt l. ſeruos ad cuſtodiam.de alimen.& ciba.lega.& quod no.in d.l.cum hi. vbi ſeruus vel incapax poteſt de alimentis tranſigere, vel pa
28 ciſci. Quæro quid ſi aliquis habens † de bonis alicuius, vel aliquo modo coniunctus præſtet alimenta alicui, an poſsit ab eo repetere. vide ff.de nego.geſt.l.Neſennius. & C. de tranſactio
29 nib.l.de alimentis.& C.de nego.geſt.l.alimenta.† quomodo alimenta poſsint peti pro futuro tempore, vide in dicta l. alimenta.C.de nego. geſt.& l.non] quemadmodum.ff. de iudic. Item
30 not.† ſpeciale in alimentis: quia ſi per triennium præſtentur, inducunt perpetuam obligationem ad ea præſtanda in futurum:vt l.prima C.de fideicommiſsis.& l.ſi certis annis.C. de pa
31 ctis. Quæro,† teſtator legauit alimenta, & plura alia legata fecit: deinde in alio teſtamento & codicillis legata minuit, dicendo: quæ legaui volo pro tertia parte præſtari. an hoc refertur ad legatum alimentorum? Caſus notabilis quòd non, in l.libertis.§. poſthumus.ff.de ali.& ciba.leg.& eſt caſus notabilis in l. Caius
32 ff.de annu.leg. Quæro,† debetis mihi alimenta in æſtimatione: de præſentibus non eſt dubium vt ipſa ſpecies debeatur:vt dicta l.legatis.ff.de alimen.& ciba.lega.& l.verbo victus. de verborum ſignificatio.& l.j.C.de ero.mili.anno.lib.xij.de præteritis autem alimentis videtur idem per l.cùm vnus.§. verbis. & l. libertis.§. manumiſ. ff. de alimen. & ciba. lega. vbi tex. denotat alimenta præteriti temporis peti poſſe. In contrarium videtur quod æſtimatio ipſa peti poſsit:vt l.ſi vſusfructus mihi in biennium. ff. de vſufruct.le. Vnde vt prædicta iura concordentur, diſtingue quòd quædam ſunt alimenta de præterito tempore: & ipſa non petentur, vt habitatio. nam impoſsibile eſt dari habitationem præteriti temporis: & ideo tenetur pro ipſa habitatione petere æſtimationem, vt dicta l.ſi vſusfructus. Quædam ſunt quę non pereũt, tamen expedit nobis quod præſtentur, vt medicinæ, quibus anno præterito indigebam, & nunc non egeo: quia ſum ſanus: & pro iſtis etiam petetur æſtimatio:vt dicta.l.ſi vſusfructus.& l.patronus qui operas.& l.libertus.in fine.ff.de oper.liber.quæ bene probant. Quædam ſunt quæ expediunt nobis vt hodie dentur ſicut heri: vt frumentum, vinum, oleum, carnes, veſtes & ſimilia: quæ anno præterito dare debuiſti. Et de iſtis dico petendum quod debitum fuit:vt dicta lege. libertis. §. manumiſ. & l.cum vnus.§.verbis.ff. de alimen. & ciba. lega. petitur autem pro his præteritis, non etiam petendis. Caſus eſt nota.in lege.nulli.C.de ero. mili. an. libro. xij. Verum eſt, multoties petimus æſtimationem alimentorum, & aduerſarius reſiſtit, & ſic deueniunt
33 ad tranſactionem: ideo videndum eſt † qualiter ſuper alimentis debitis tranſigatur. Et dic quòd aut alimenta debentur ex vltima voluntate, aut ex contractu inter viuos, & iſto vltimo caſu poteſt ſemper creditor tranſigere & paciſci.l.cum hi.§. plane.ff. de tranſactio. Si ex vltima voluntate: & tunc aut vult tranſigere ſuper alimentis præteritis aut futuris. de præteritis poteſt tranſigi:vt dicta.l.de alimentis.C.de tranſactio.& not. in dicta.l.cum hi.in ij.gloſſ.ſuper futuris verò alimentis non poteſt tranſigi ſine decreto prætoris:vt l.cum hi.in principio.ff.de tranſactio. Ratio, quare licet tranſigi ſuper alimentis præteritis, eſt: quia ceſſat
34 ratio, ne fame pereat alimentarius. Sed quæ eſt ratio † quod ſuper alimentis debitis ex contractu licet tranſigere, non ſup debitis ex vltima voluntate? Reſpon. ratio eſt multiplex. Prima eſt duplex, ſcilicet fauor alimentorum, & vltimæ voluntatis, vt l.alio.& l.ſeruos.& l.Mela.ff.de alimen.& ciba.lega.& l.fina.C. de neceſ.ſeruis. In alimentis verò ex contractu inter viuos eſt vnus tantum, ſcilicet fauor alimentorum. Item alimenta mihi debita ex contractu inter viuos debentur mihi ex mea induſtria. & ſi fuit diligens in quærendo ea, ita; præſumor diligens in retinendo: ſed alimenta mihi debita ex vltima voluntate non debentur mihi ex mea induſtria, ſed ex aliena prouiſione: & ideo ceſſat præſumptio in remittendo, vt probatur Inſtitu.de verborum ob
35 ligatio.§.ex conditionali. Item † ſicut non poteſt trãſigi ſine prętore ſuper alimentis ex vltima voluntate debitis: ita non poteſt
36 paciſci:vt not.in d.l.cum hi.in ij.gloſſ.ff.de tranſact. & † intelligo deberi alimenta ex vltima voluntate ſiue debeantur ex teſtamento, ſiue ex donatione cauſa mortis, ſiue relinquantur ab eo, cui mortis cauſa aliud eſt relictum, vel cauſa conditionis implẽdæ:vt d.l.cùm hi.§.ij.& iij.& debet prætor decretum interponere:vt d.l.cùm hi.§.cauſæ autem ſunt iuſtæ. cauſæ quæ debeant mouere prætorem, vide vt ibi habetur in.§.ſequen. Si verò ſine
37 † prætore tranſigat ſuper alimentis & meliorem facit conditionem ſuam: tenet tranſactio, aliàs non vt d.l.cum hi.§. quid ergo.
38 Item ſi pluribus † alimenta relinquuntur, nõ poterunt ſine prętore inter ſe tranſigere: quia durat ratio prohibitionis:vt d.l.cũ hi §. ſi vni. aliàs ſecus:vt l.voluntatis.C.de fideicõ.& de tranſactione ſuper alimentis fienda, dic plenè vt d.l.cũ hi.ff.de tranſactio. per
39 totam legem.† quæro, relictum eſt aliquid ad pauperum alimẽta, an ciuitas habeat petitionem illorum alimentorum? Dic quòd ſic: cùm dicatur relictum in honorem ciuitatis: vt l. ciuitatibus. poſt prin.ff.de lega.ij.Gul.in Spe.de inſtru.edi.§.nunc verò ali
40 qua, quæro † an extraneus hæres filij teneatur alere patrem egenum. Dic ꝙ ſic, per tex.in l.ſi quis à liberis.ff.de li.agn. & ſimiliter

a ¶ Nullam habet dotem. Vide Alex.in l.ſi cùm dotem.§.ſinautem in ſæuiſsimo in ij.colum.ff.ſolu.matrimo.& in conſil.xxvj.in vj. volu.in ij.colum. Thom. Diploua.

b ¶ Pro reſtitutione. Vide Bar.in l.Lucius.ff.de ali.& cib.leg.& Pau. de Ca.cõſi.viij.incip.quo ad primum.Tho.Diplo.

c ¶ Vltimò quæro. Vide Bar.in l. Imperator.in fi. ff. ad Treb. et do. Vitalem in ſuo tract.clauſularum.in clau.an iuri alimẽtorum poſsit renuncia ri.in xv.colũ.& ſeq. vbi plenè examinat dictum Bar.& quomodo intelligit.Th. Diplo.

d ¶ Imperator. Hic finit tractatus Bart.ſiue Nicolai domini Alexan. de Peruſio, cui fecit additiones dominus Angel. de Vbaldis de Peruſio, quæ modo imprimũtur. Alium quoq; alimentorum tractatũ fecit dominus Pe. de Vbaldis frater ipſius Ang.& Bald.maximus Canoniſta, quẽ poſuit ſuper c. cum non habeat. de eo q̃ duxit in matrimoni. quam polluit per adulte. inci. tracta. de alimentis. iiij.ſimpliciter videamus.quibus adde ſupra dicta.& etiam quod ſi creditor fecit aliquẽ incarcerare, & non eſt ſoluendo, tenetur præſtare alimẽta debitori in carceribus, ſecundum Bald. in tracta. de carceri. in vlt.char.in fi.& Ange.de Are.in §. fin.in fin. Inſtitu.de actio. & not. quia pluries practicaui in Romãdiola, & etiam Venetijs diebus proximis elapſis coram R.domi. Cęſare Bachono vicario R.do. Hierony. quirini patriarchæ Venetiarũ vicario digniſsimo. & compatre meo. Adde etiam domi. de Rota in deciſ. cxliiij.in antiquis incipit, not. quòd accuſato de crimine, vel ſuper bonis, pendente lite adminiſtrantur alimenta. Item in cauſis alimentorum procedit ſummariè. vide tex.glo.& Bar.in l.ſi quis à liberis. quòd limita in alimentis de futuro. ſecus de præteritis ſecundùm Barto.in l.de alimentis. C. de tranſactio. & ibi vide Iaſo. & eundem Iaſo. in l. cũ hi.in principio. poſt Albe.de Roſa. ff. de tranſactio.& Pet.de Ancha. in clemen. j. de iur. patr. Item in cauſis alimentorum proceditur diebus feriatis. vide Alexan. in l.prima.in iij. col. ff. ſolu. matrimo. & ibi vide quod alimenta cùm maiori facilitate præſtantur & alia priuilegia alimentorum ponit Barto. in lege, Mæla. in principio. ff. de alimen. & ciba.legat.

¶ Adde etiam ꝙ vbi relinquitur pecunia pro alimentis videtur eſſe de mente teſtatoris quod de emolumento percipiendo ex illa pecunia legata præſtantur.tex.eſt in l.diuus.& ibi Alex.in ij.col.ff.ad l.Falcidiam. Item alimenta legata Titio & familiæ, quæ & quibus veniant. & vide Alex.in cõſil.clxxviij. in vj.vo.incip.videtur forſan.in princi. Item iudex: nemine inſtante & petẽte officio ſe interponit fauore alimentorum.l. diuus. & ibi Alexã. vbi videas.ff.ad leg. Fal. Item alimentorum onus ſequit̃ bona ad quẽcunq; trãſeant.l.ij.in princi. & ibi Bar.in princip.& circa medium. & in l.ſolent.in ij.col.ff.de ali.& ci. le. Imol. & Pau.de Ca.in l.nihil de leg.j. Itẽ alimenta per teſtatorem relicta Titio ſi non petijt ab hærede, & iuſſu ſuis ſumptib9 non poteſt illa petere. Vide Paul. de Caſtr.de vidua.in l.diuortio.in iij.col.ff.ſolu.mat.& Fel.plenè in c.ex parte in fi.de accuſa. quod no.quia practicaui in cauſa Feder. de Superchijs de caſtro medij de Piſauro. Itẽ an ille qui tenetur præſtare alimenta ſufficiat ſibi dare præbẽdã vel ponere ipſum in hoſpitali ad alimẽtandum.vide Cardi. Alex.in c. cum haberet.in ij.co. de eo qui duxit in matri. quã pol.per adul.& an ſi quis tenetur quem alimentare teneat̃ ad mercedes magiſtrorum, vide Bal.in l. q̃ filium.ff.vbi fil.educa. deb. Item legatũ alimentorum eſt arbitrarium, etiã ſi hæres non cõfecit inuẽtariũ: quia nõ debet inſolidũ, nec vltra vires hæreditarias.bal. in l.voluntatis. in ij. col. C.de fideic.& in cõſi.cxv.in iiij.vo.inci.cõſideran. & in taxatione iſtorũ alimẽtorum debet fieri ex fructibus hæreditatis, vt per doct.o.in l. Imperator.ff.ad Trebel. & tenet Bald. in d. l. cum voluntatis. Item in alimẽtis præſtandis debet haberi rõ ad bona emphyteutica. Item ad legitimam ipſius filij debentis. Item etiam debet duci æs alienum, vt plenè per Alexan.in conſil.c.in j. volu.incip. ſuper primo caſu.in vl. co. Itẽ debet haberi cõſideratio ne filius fame pereat, vt prouideat̃ filio & hrẽdi ſicut & legatario, vel vxori in dictis alimẽtis taxandis: vide plenè per Bal.in d.cõ.cxv.vbi omnino videas.

41 ter † monaſterium ſuccedens monacho tenetur alere patrem monachi, cùm ſit ſuus hæres cuiuſdam ſemimortui:vt not. in aut.
42 ſi qua mulier.C.de ſac.ſan.ecc. Quæro † an ſit par & eadem neceſsitas alimenta præſtãdi venientibus per ſexum fœmineum, ſicut venientibus per ſexum maſculinum. Text. videtur velle quòd non, in l.pe.ff.de lib.ag. vide in l.ſi quando negotium.vbi gloſ.not. quæ no.in ar.pro ſubdito.C.de or.co.& ibi
43 allegantur multa iura. Item † monachus alendus eſt ab Abbate, dum pendet quæſtio an ſit monachus vel non, & cauſa cognita præſtabuntur:vt extra, de accu.c. ex parte. & l.ſi inſtituta.§.pe.ff.de inoffic.teſt. Quid autem in cauſæ cognitione verſetur, vide
44 in d.c.ex parte. Quæro, † aliquis non habet vnde ſe alat, niſi venderet aliquã ſuam rem, quæ tantum eſt ad petitionem iudicis ſequeſtrandam. Dic quod propter alimenta vendi poteſt.& vide tex.in l.fi.C.de ord.
45 cog. Quæro,† an vaſallus tenetur alere dominum egenum. Certè ſic, aliàs poſſet dominus, cui alimenta denegantur, auferre ei
46 feudũ:vt x.col.de for. fid. c.j. Quæro:† tutor denegat alimenta pupillo: an ſit iuſta cã remouendi eum? Reſpon. ſic & etiam puniendus eſt:vt l.fi.ff.vbi pu.edu. debe. & l. iij.§.tutor qui alimenta.ff.de ſuſpe.tu. Quæ
47 ro † an ſententia lata ſuper alimentis ſit interlocutoria, vel diffinitiua? Reſpon. quod eſt diffinitiua:vt d.l. ſi quis à liberis. §. ſi q̃s ex his.de lib.ag. Quæro an à ſententia lata ſuper alimentis poſsit appellari. dic quòd ſic do.Franc.Tigri.de Piſ.dicit oppoſitũ: quia iterum prouideri poterit. quod cùm ſit informata conſcientia iudicis per alimentarium: tamen ſentẽtiam pro eo tulit, facit interim alimenta præſtari:vt d.l.ſi quando negotium.quæ communiter intelligitur quãdo pars petens alimenta intentionem ſuam fundauerat, & iudicis conſcientiam infor
48 mauerat. Quæro, an maritus † teneatur alere vxorem, & quando habet ab ipſa dotem, non eſſet dubium quod teneatur eam alere: quia dos tenet̃ & debet reſeruari oneribus matrimonij:vt l. pro oneribus. C. de iure dot. Sed quãdo vxor nullam habet do
a tem[a], dico idem ſi ipſa marito operatur. & idem in hærede mariti diſſoluto matrimonio:vt no.glo.l.ſi cùm patronus.C.de oper. lib.aliàs ſi ei non operaretur, credo eam nõ alendam, niſi ipſa eſſet furore detenta, vel ſi maritus eam expulerit: cùm tunc non ſtet p ipſam quò minus operetur marito:vt l.ſi cũ dotem.§.ſinautem in ſæuiſsimo.ff.ſolu.matrimo.& not.per Cy. in l. quod in vxorem
49 C. de nego.geſt. Quæro † quid econtra: an vxor teneatur alere virum egẽtem? Specu.tenet quod ſic, in titu.qui filij ſint legi.§. j.verſi.quid ſi mulier. & vide etiam de iure dot.l.vbi & ff.ſolu.matrimo.l. ſi conſtante.
50 in prin. Quæro † an vxor habeat bona vi
b ri obligata pro reſtitutione.[b] Iac.de Are.dicit quòd ſic, per l.Lucius.ff.qui pot.in pig. habe.oppoſitum tamen tenent do. Franciſ. Tigri.de Piſis, per l.j. ff. ſolu. matrimonio.

Quæro an tutor teneatur alere pupilli matrem & ſororem egentes. dic quòd ſic: vt l.ſi poſt.in princip.ff.de tute.& ra.diſtra.
51 Quæro † ſi tutor eſt pauper, nec habeat vnde ſe alat, an debeat ali de bonis pupilli? Text.videtur quòd ſic, in l.prima.§.ſi pupilli.ff.de tute.& ra.diſtra. Vltimò quæ
c ro[c], an alimenta ſint præſtanda de pecunia redacta ex venditione rerũ, an ex fructibus earundem. dic quòd ex fructibus & redditibus debẽt alimenta præſtari:vt l.iij.§. Modeſtinus.ff.vbi pup.edu.debe.et ff.ad Treb.
d l.Imperator[d].in fi.&c.

Iſtæ ſunt additiones Ange. de Peruſio, quas inueni in xx.lib.conſi. poſt tractatum Barto.de alimẽtis, manu ſcriptum in char. cclxxxij.Tho.

Adde prædictis ꝙ poteſtas & alij maiores officiales tenentur alere eorum iudices & officiales ſi infirmentur, & eis medicinas dare, & expenſas tantum condecentes facere inſpectis conditionibus, qualitatibus, & gradibus perſonarum ad recuperationem ſanitatis. Ita dicit Cyn.in l. quod in vxorem.C.de neg.geſt. quem ſequitur ibidem Bald.& not.per Bartol.in l.legatis alimentis.ff.de alimen.& ciba.leg.& per eundem in l.ſi cùm dotem.§.ſinautem in ſæuiſſimo.ff.ſoluto matrimonio.in fin.lect.illius l.& not.per Specu.in titu.qui filij ſint legiti.verſic.ſed nunquid his qui tenentur pręſtare alimenta. Item domi. Bart. in quodam ſuo tracta.dicit quòd per alimenta educationis, vel victus debentur medicinæ: cũ non ſit poſsibile ſine eis vitã ſanam ducere. Pro quo eſt tex.in d.§.ſinaũt.ibi: alimẽta præſtare, & medicinis eis ſuccurrere.& no. in ſimili in l.dignũ.ff.de his qui.vt indi. Itẽ no.ꝙ per diarium, vel cibarium, ſolus cibus debetur: non aũt veſtimenta, habitatio, vel alia ſuprà dicta:vt l.diarijs.ff.de ali. & ciba. leg.& ꝙ appellatione cibi, etiã potus intelligit̃:vt l.ei non ſic.§.ſi cui eſcariũ.de auro & arg.leg.& l.j.de ali.& cib.leg.& cũ debẽtur cibaria, medicinæ nõ debent̃: q̃a eum ſolũ cibare, & nõ alimentare tenet̃, quorũ appellatione veniſſent p̃dicta.& ita refert Bar.ſe cõſuluiſſe. Idẽ dicũt Frã.Tigri.& Io.de Ligna.de quo no.in ſi.in l.ſed ſciẽ. & l.de ætate.ad Tre.ibi: impendiorũ quoq; rõnem haberi.& j.ſequitur, ſalutis & dignitatis rõ habenda eſt &c.& no.in l.idemq;.§.Labeo.ff. mand.& in ſimili in l.ſumptus. ff.de pac.in l.quid proprio.§.litis impendia.ff. de p̃cur. & not.in.l.j.§.item ſumptus litis. ff.de tute. & ra.diſtra. Nam cibaria congrua debentur in obſequium aliorum exercentibus, vt no.in Spe.de ſalarijs.§.ſequitur.verſic.quid ſi aduocatus in aliquo caſu.& ver.ſunt hic. arg.cum ſimi. Idem no.in teſtibus, q̃ ob obſequiũ alicuius teſtificantur, vt ſumptibus producantur, & alantur:vt not.l.quoniã.C. de teſti.& l.eos.C.de app.& in l. ſi quis ex ſignatoribus.ff.quemadmodum teſta. aperi.cum ſimi.vide in fi.ff.de lib.exhi.l.ſi quis

à liberis.in prin.ibi:quorundã ægritudine.& cum æquitate hęc
res deciditur.Ang.de Vbal.de Peru.

Explicit tractatus ſuper alimentis editus per do.Bar.à Saxo
ferrato excellentiſsimum legum doctorem &c.

Incipit tractatus quæſtionis ventilatæ coram domino noſtro
Ieſu Chriſto inter virginem Mariã ex vna parte, & diabolum
ex alia parte.

1 *Chriſtus humani generis uerus eſt ſaluator, & authoriſans.*
2 *Iudices interdum ſecundũ iura utuntur mera iuſtitia, quandoq; iuris rigore, uel etiam æquitate, prout perſona, locus, cauſa & tempus deſiderant.*
3 *Qui malè agit odit lucem.*
4 *Iudicium quot & quibus perſonis conſtet.*
5 *Mores mulierum leuiter offenduntur.*
6 *Mulieres ab omnibus officijs publicis abſtinere debent: tamẽ pro miſerabilibus perſonis pupillis, & uiduis ad poſtulationis officium admittuntur.*
7 *Nulla dierum præſcriptio iuuat malæ fidei poſſeſſorem: quia hi uerè poßident, quorum nomine poßidetur.*
8 *Quid ſi patres comederunt uuas acerbas, & dentes filiorum obſtupuerunt.*
9 *Remedium ordinarium ubi habet locum non eſt recurrendum ad extraordinarium.*
10 *Quibus dolis & laqueis, uel infinitis ad fallẽdum genus humanum utatur Cacodæmon.*
11 *Angelus, qui peccauit, iuſto Dei iudicio fuit puniendus.*
12 *Deus (ut omnium in ore uerſatur) creauit hominem ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuam.*
13 *Qui occaſionem damni dat (ut regula canit) damnum dediſſe uidetur.*

NOſtis fratres chariſsimi, in
quit Satanas: Proditoria miniſteria Iudæ q̃ ꝓcura
uit, & ipſe Iudas magiſtrũ ſuũ prophetã qui filiũ
dei ſe dicebat morti tradi fecerit. Noſtis etiã quali
ter genus humanũ ab ortu & creatione mundi fuit damnatum
propter obedientiã Euæ, ac poſtea fuit ſaluatũ per virginẽ Ma
riã glorioſam. nam mulier dãnauit & mulier ſaluauit. Cogitauit
itaqꝫ nequitia infernalis, ac etiã ineffrænata cupiditas inter ſe cũ
aſtutia conuocato, habitoqꝫ diabolicæ fraudis conſilio qualiter
poſsit genus humanũ in ſuã priſtinã reducere ſeruitutẽ, & in
tuens ille fraudulentus machinator naturam mulieris debiliorẽ
exiſtere viri ſuggeſsit vxori Pilati volẽti impedire mortẽ Chri
ſti: & dum à ſonno diſcederet eius viro Pilato dixit hæc verba:
Multa enim paſſa ſum hac nocte &c. Iudæi viderunt Deũ ſal
uatorẽ noſtrũ, multa miracula faciẽtẽ dicebãt: Expedit vt vnus
homo moriatur pro populo. Alij aũt dicebant, nõ expedit Chri
ſtum mori, vt voluit inferre mulieri Pilati: quia ſolatiũ eſt miſe
ris ſocios habere pœnarum: vt ff. qui & à qui. l. proſpexit. xix. q.
iij. c. memoria. volebant ipſi Iudæi ipſis ſtãtibus in Iudaica per
fidia, vt totus populus Chriſtianus deperiret faciens ad inſtar
canis, qui dum iacet in paleis aſino ibidem exiſtente non come
dit paleas, nec ꝙ aſinus comedat vult conſentire. vnde in hoc
dubio exiſtens dixit Pilatus: Quod ſcripſi ſcripſi: vt probatur
ij. q. j. c. multi interfecerunt. & argu. xxij. q. iij. c. obl. & ita fuit
crucifixus, mortuus, & ſepultus. arg. l. diſtin. c. prudentem. vnde
cogitauit malitia, & nequitia infernalis longo ac malitioſo pon
derato conſilio ꝙ procuratorem mitteret ad præſentiam Ieſu
Chriſti ſufficienter inſtructum. Accedat quod legitur xiij. qõ.
ij. c. iuſsit. circa princ. ad petendum ꝙ genus humanũ ad ipſius
priſtinam reduceretur ſeruitutem. alias non valuiſſet procura
tor: vt extra de procur. c. j. & C. de ſatiſda. l. vnica. Nec miremur
ſi dicimus ꝙ dæmon ad præſentiam ſuperioris poteſt accede
re: quia loquimur verum eſſe Chriſtum humani generis ſalua
1 torem authorizantem. † Quia ſicut ſcitis dæmon vbicunqꝫ eſt
præſentialiter, potentialiter cruciatur: quia pœna ipſum comi
tatur, ſicut lepra leproſo eſt infixa: vt ff. de pœn. l. quis ergo. &
ſicut vanus caſto, vel tuba præconis laneis, vel pellibus, vel fru
mento, & licet dæmon ſit vbique, vt dictum eſt s. ſ. præſentiali
ter: hæc ſua tamen pœna nullatenus in aliquo releuatur: quia
propter eius immenſam ſuperbiam ad pœnam inferni perpe
tuam extitit condemnatus. Procurator legitimè conſtitutus,
& aſſuetus ad præſentiam Chriſti accedens, dixit: Creator cœli
& terræ ego ſum damnatus, & procurator nequitiæ inferna
lis: vnde coram vobis compareo, & ad informationem veſtram
placeat aliquantulũ me audire; quia ſi vobis placeat quædã bre
uiter explanabo. Reſpondet dominus: Tu ſcis ꝙ merita cauſa
rum partium aſſertione panduntur: vt C. ſi per vim vel alio mo
do. l. fi. in fi. & extra, de accuſ. c. qualiter & quando. la ij. vnde à
te nullatenus volumus informari. Recolimus enim dum per
mundum ambulabamus, qualiter nos informare volebas, dum
dixiſti nobis. Dic ꝙ lapides iſti panes fiant, dixiſti quoqꝫ ꝙ mira
bilia nobis dares, ſi te adoraremus. Dixit dæmon prędictis audi
tis: Domine deus, vos eſtis iuſtitia: vt xlv. diſt. c. communis. vñ à
vobis iuſto iudice peto mihi iuſtitiam exhiberi. peto nãqꝫ genus
humanũ in ius vocari: cũ ab ea parte ius incipiat: vt Inſti. de pœ.
te. li. §. fi. & extra de probatio. c. qm̃ cõtra falſam. & ipſum genus
humanũ coram vobis cõpareat ad tertiam diẽ vtilem ad reſpon
dendũ mihi procuratori nequitiæ infernalis. Et ecce ꝓcurato
rium meum, vel mandatum, qđ coram vobis allego, & ꝓduco:
cũ aliàs admitti non debeo. l. j. C. de procu. & extra, de procu. c. j.
Quo inſpecto cùm diabolus non careret in iudicio omni calum
nia dixit dominus de die agatur. Reſpondet dæmon. Ad diẽ cra
ſtinam fiet dilatio. Tunc reſpondit Ieſus: Tu s. dixiſti de tribus
diebus vtilibus: quomodo ergo reuocas quod dixiſti? Tu bene
noſti experientiam facti, vt l. ij. in prin. C. vt in poſ. leg. & ſcis qđ
lõga via eſt à terra vſqꝫ ad cœlum, quam viam tu bene expertus
es, dum per ſuperbiam tuam de cœlis noſtra authoritate cecidi
ſti. Vnde cùm diſcordes ſimus in aſsignatiõe diei, nõ tibi, ſed no
bis, vt iudici, eſt diem partibus aſsignare: vt ff. qui ſatiſd. cog. l. de
die. in prin. & arg. extra de iure patro. c. cũ aũt. & extra de offi. de
leg. c. de cauſis. Ideo nos tibi & humano generi aſsignamus ter
tiam diem vtilem, vt in diem veneris ſancti: quia in ea die in cru
cis patibulo mortẽ ſuſtinuimus acriter corporalem. Reſpon
det dæmon, ea dies vbiqꝫ locorum eſt inſignis, & celebris: vt ex
tra de foro comp. c. fi. ſic etiam iura per ora principum diuinitus
promulgata teſtantur: vt C. de præſcri. lon. temp. l. fi. & probatur
C. de vete. iur. enuc. l. j. quare citatio, & quicquid ex ea ſequeretur,
non valeret, & nullius eſſet momenti. arg. extra de no. ope. nun.
c. ij. ff. de reg. iu. l. cùm principalis. Reſpondit Ieſus, nos iura con
dimus & authoritatem damus iuribus, non iura nobis: quare vo
lumus citationem valere: vt Inſti. de iur. na. §. ſed quod principi.
Non obſtat ꝙ talis dies veneris ſancti ſit iuridicè feriatus, & di
xit Angelo Gabrieli Ieſus præcipiendo notificare cum tuba fer
rea: vt extra de app. c. cum parati. & C. de fer. l. cùm dies. vt ad di
ctum diem genus humanum veniat reſponſurum coram nobis
procuratori nequitiæ infernalis. Quibus peractis receſsit dæmõ
ad inferos cũ talibus nouis, qualia ſuperius audiuiſtis, & omnia
geſta per Ieſum: & cùm diabolis ſocijs ſuis infernalibus reuela
uit. Videntes autem dæmones quòd nullum grauamen, nullãqꝫ
iniuriam in dñm inuenerũt, habito conſilio eorum ſtatuerũt eun
dem procuratorem ad diem ſtatutum mittere, vt viderent iuſti
tiam iudicantis. qua die ſancta adueniente cogitans dæmon, qđ
maior erat cõtumacia actoris q̃ rei: ar. C. de iud. l. ꝓperandũ. §. ſi
quidẽ. & §. ſeq. & quod in regno cœlorũ habebat inimicos, cõpa
ruit tempeſtiuè, vt loquamur more humano, in loco vbi, ſeu in
quo pro tribunali Ieſus ſtare cõſueuerat: vt ff. de iuſti. & iu. l. oẽs
populi. §. alia. & ff. quis or. in bo. poſ. ſerue. l. ij. quia in domo Dei
manſiones multæ ſunt. facit pro hoc gl. no. lxxxiij. diſt. c. ad hoc
in gl. ſuper ỽbo, & potiores. & cũ tex. de pœ. diſt. iiij. §. porro. ỽſ.
in domo patris mei, &c. facit etiam quod habetur Ioan. xiiij. ca.

Adueniente itaqꝫ die veneris ſancti, ſtatim comparuit dæmõ
dicens: Domine Deus ego ſum ille damnatus, qui habeo cõque
ri coram vobis contra genus humanum. Dixit dominus, Vade,
& expecta, tu ſcis ꝙ totus dies cedit humano generi: vt in auť. de
iud. §. ſedebunt. co. vj. & Inſt. de inuti. ſtip. §. pe. Expectauit ergo
dæmon vſqꝫ ad horam nonam, & videbat (vt more humano lo
quamur) alios euntes, & redeuntes, vnde ſatis dolebat: quia ipſe
ſolus audiri non poterat. Quapropter aſſumpta audacia iteratò
dixit; O pater, qui es ſumma iuſtitia, ego me præſento coram te
contra genus humanum. Cui dominus ait: ò importune, & pro
terue, nonne dixi tibi ꝙ tota dies cedit humano generi? Et ſic ex
pectauit dæmon vſqꝫ ad noctis tenebras: vt extra de offi. delega.
c. conſuluit. & cœpit vociferati diabolus dicens: Vbi eſt iuſtitia
tua domine, quam etiam in cœlis vix inuenio? Dixit dominus:
Veni maledicte: qa iam eſt hora vt te audiamus. & exhibuit ſta
tim citationem: qua exhibita exclamatum extitit per Angelum
Gabrielem, ſi eſt ibi aliquis pro genere humano. veruntamen
quilibet obmutuit. Tunc dixit dæmon, Nemo credat quod ego
velim procedere niſi curiali modo: quo poſito conſtat de contu
macia generis humani: quare cum ſuper hoc dicant iura quali
ter iudices agere debeant, non tamen ſtatim ſententiam excom
municatio

municationis fulminare, vt vos ſcitis: ego nõ peto hoc, ſed peto
tantùm literas quibus contineatur ꝙ ego ſufficiẽter cõparui ne
mine pro humano genere comparẽte. Neſcio igitur quid minus
poſſum petere: vt ff. de ſerui. vrba. prædi. l. quidam Ibertus. quia
ſicut ego aliàs dixi, curialiter agere propono: verũtamẽ nõ quę
rebat dæmon, niſi ꝙ nos cautè redigere poſsit in priſtinã ſeruitu
tem & in primæuam obedientiã, ad quã vt noſtis, fueramus cõ
demnati per factũ Euæ. Reſpondet Dominus, qui nouit abſcon
2 dita tenebrarũ. † Tu ſcis ꝙ iudices quandoqꝫ ſecũdũ iura vtunť
mera iuſtitia, quãdoqꝫ rigore iuris, quãdoqꝫ æquitate ſecũdũ per
ſonas, cauſas, loca, & tempora, vt legitur extra, de homici. c. ſicut
dignũ. C. de legi. & conſti. l. j. & xlv. diſt. c. dominus. Vnde cùm
æquitatem ante oculos habemus, vt ff. de eo quod cer. loco. l. qđ
ſi Epheſi. in fi. volumus ipſa æquitate ſuadẽte præſentem diẽ in
diẽ craſtinã prorogare, quã tibi humano generi aſsignamus ad
cõparendum legitimè corã nobis, ipſamqꝫ prorogamus, vt ſupe
rius eſt expreſſum, quod de iure poſſumus: vt extra, de offic. de
leg. c. conſuluit. exclamauit voce magna dæmon, & dixit: Domi
ne, vbi eſt iuſtitia tua? Iam enim his per ea quæ video in exercẽ
da iuſtitia defeciſtis. Dixit Dominus, Eijcias eum foras: nonne
tibi diximus ꝙ volumus æquitatem ſeruare? & ipſe dæmon ſic
electus de regno cœlorum ad inferos rediens, primò dura ſocijs
ſuis retulerat: modo retulit duriora. Verũtamẽ dixerũt demones
adinuicẽ. Si æquitate penſata Dominus Ieſus iudex noſter pro
ceſsiſſet: certè te procuratorem nequitiæ infernalis audiuiſſet.
Ex quo enim æquo quis vtiť, nemini facit iniuriã: vt ff. de aqua
plu. arcẽ. l. j. Sed ex quo te audire noluit, à iuris tramite diſcedere
nõ tardauit. vnde poſtq̃ res ſic ſe habet craſtina die ad Ieſum iu
dicẽ nr̃m hora tẽpeſtiua dirigas greſſus tuos. Sero aũt facto fuit
magnus rumor in cœlis, qualiter genus humanũ erat in cõtuma
cia, chorus ſanctorũ exclamauit dicens: Dñe Ieſu Chriſte Rex
glorię et mũdi ſaluator, nõ eſt bonũ humanũ genus deperire: ſcis
eñ niſi fuiſſet clemẽtia tua q æquitate pẽſata diẽ prorogaſti ĩ diẽ
ſequentẽ qualiter genus humanũ firmaſſet pedes ſuos in ſtabili
gradu: & ſic finaliter clamauit voce magna chorus ſanctorũ in
fauore humani generis, ꝙ rumor aſcẽdit ad aures beatæ Mariæ
virginis, quo audito & ĩtellecto ipſa amariſsimè fuit turbata. Et
inquirens qđ erat innouatũ, nec poterat innouari dilatione pen
dente: vt C. de dila. l. ſiue pars. dixit publicè ꝙ voluiſſet eſſe aduo
cata humano generi. quo audito oĩs chorus cœleſtis magno gau
dio fuit repletus. Mane aũt redit procurator nequitiæ infernalis
tẽpeſtiuè ſubditus ad cõſiſtoriũ & iudicẽ & cũ cordis amaritudi
ne vidit Chriſtum cũ magnitudine ſedente pro tribunali. poſtea
aũt aduocata humani generis venit cũ comitiua gloriæ cœleſtis
& cũ multitudine angelorũ alta voce canentiũ: Aue regina cœ
lorũ. & ad ipſam magnanimandã erant interpretes humani ge
neris, & dicebãt: mater miſericordiæ nos qui ſumus humanũ ge
nus, ab hoſte maligno protege. Quibus auditis aduocata vltra
ꝓceſsit, & ſedit ad dexteram filij Dei patris omnipotẽtis, & tur
bata valde, vt eius facies indicabat, allocuta eſt filiũ ſuum dicẽs:
Rñde, fili mi: audio genus humanum vocatũ ad pręſentiã veſtrã
quare ſi eſt aliquis contra genus humanum cauſam ſe habere di
cat, aſſurgat: Dixerunt angeli: ò aduocata humani generis, vide
ỽſutum procuratorẽ nequitiæ infernalis damnatũ, ex eius ĩmen
ſa ſuperbia, dum inter nos reſidentiã faciebat. ipſe eñ eſt ille, qui
non ceſſat infeſtare iudicẽ contra genus humanũ. Qui ſtatim cũ
vocatus fuit, citò comparuit demiſſa facie, & animo petulanti.
Quo audito diabolus beatam virginem aduocatã humani gene
3 ris eleuatis oculis nõ audebat aſpicere: † quia qui malè agit, odit
lucẽ: vt extra, de offi. dele. c. conſuluit & ff. de ven. inſpi. l. j. circa
mediũ. Virgo enim Maria ipſum procuratorẽ nequitiæ inferna
lis cũ horribili oculo reſpiciebat, & magnã perturbationem eius
facies indicabat. Dixit aũt dominus dæmoni: Modò dicas qcqd
habes dicere contra genus humanũ. Reſpondit dæmon. San
cte pater, non moueat te caro & ſanguis tuus, nec etiã amor ma
tris tuæ, arg. extra, de præben. c. graue. ibi: carnalitatis ſequẽs affe
ctum, &c. ſed ſola iuſtitia: quia vos eſtis iuſtitia, vt xiiij. diſtin. c.
Deus noſter. vos eñ eſtis charitas, æquitas, & veritas, & vos di
citis, via, veritas & vita vbiqꝫ locorũ ſum. ergo faciatis qđ ſcribit
4 Io. j. c. Dixitqꝫ dæmon: † Ego dicam cãm meã, ſed non video cũ
quo loquor: quia, vt ſcitis, iudiciũ conſtat ex tribus ꝑſonis: vt ex
tra de ỽb. ſig. c. forus. & C. ad leg. Cor. de falſ. vbi perſonam autẽ
rei ſeu cõuenti non video: qũo ergo cauſam dicã: quia nõ habeo
reſpondentẽ legitimè, quis ſit legitimus cõtradictor, vide Cy. in
l. fi. in v. col. C. de edi. diui Adri. tol. Reſpondet beata Maria vir
go. Dictũ dæmonis facit pro me. dicit enim ꝙ iudiciũ conſtat ex
tribus perſonis, ſ. iudicis, actoris, et rei. Sed ego nõ video ꝑſonam
actoris, qđ eſt primũ fundamentũ: vt. ff. ſi pars hęr. pe. l. j. §. j. & ff.
de iure cod. l. quidã referunt. cũ ſi. ergo dæmon audiri nõ debet,
& ꝓnunciari & declarari peto cum inſtãtia quantũ poſſum. ipſe
enim qđ de ſeipſo deberet dicere, de alijs atteſtatur. quod eſt cõ
tra l. in arenã. in fi. C. de inof. teſt. Reſpondet dæmõ: Fundata eſt
amodo perſona actoris, ſ. ex procuratorio meo, iam s. allegato, &
ꝓducto ſcripto manu notarij publici anno dñi M.ccliiij. indi. v.
præſente Raphino de Machometo, & Cerbero, & quã pluribus
adhibitis rogatis, & vocatis ad chartã procuræ, ita ꝙ amodo fun
data eſt perſona actoris, maximè cùm ex parte iudicis ad mei ꝓ
curatoris legitimi petitionem citatio emanauit. Dixit aduocata,
5 † qđ mores mulierũ leuiter offendunť: vt extra de ỽ. ſig. c. forus.
& C. de ſpon. l. iiij. vnde ne teneamus diẽ in longo ſermone, peto
copiam citationis mihi exhiberi: quia ſic oportet fieri anteq̃ ad
alia ꝓcedamus: vt ff. de procu. l. ij. & extra de proba. c. qm̃ contra
falſam. Dæmon ait: Cui fiet copia? Partẽ eñ conuentam, quæ in
iudicio legitimè intereſſe deberet, nõ video. Reſpondet aduoca
ta: Ecce me, quæ ſum aduocata humani generis, & pro ipſo ge
nere humano parata ſum ſtare in iudicio, & tibi iuridicè reſpon
dere. Reſpondit diabolus: Audi pater & dñe iudex, & reſpice ve
ritatẽ: quia tua mater ab omni aduocationis officio excluditur.

Aduerte primò: quia mulieres pro aliquo poſtulare prohibẽ
tur: quia virile eſt officium: vt ff. de poſtu. l. j. & iij. q. ij. §. ſunt tres.
in fi. Pręterea ipſa eſt mater tua, vnde ipſam reddo ſuſpectam: vt
extra, de app. c. poſtremo. & c. cũ ſpeciali. & C. de aſſeſ. & dome.
l. domeſticus. Nam ſi matris tuæ officiũ admitteretur, ſ. vt aduo
care poſſet pro humano genere, poſſet de leui mater tua te Ieſum
filium ſuum ad ſuã partem trahere, & ſic ius & iuſtitia à ſuis ter
minis totaliter deuiaret. ex quibus dico eã non eſſe admittendã,
& pronunciari, & declarari peto. Dixit aduocata filio ſuo: Caue
fili mi ne fraus illius ỽſuti te circunueniat. Aſſerit eñ me aduoca
tam generis humani non eſſe admittendam: mentitur enim: cum
verè contra veritatem loquatur, & etiam contra iura. nã in eius
6 ore nunq̃ fuit veritas inuenta. Noſti domine iudex fili mi, † qđ
licet mulieres non admittantur ad poſtulationis officium: tamen
pro miſerabilibus perſonis, coniunctis, pupillis, & viduis bene
admittuntur: vt extra de procu. c. fi. & iij. q. vj. c. ſunt autem. C. de
aduo. di. iu. l. petitiones. §. licentiam. & ff. de procu. l. ſeruum quo
que. vtile eſt etiam ſi bene inſpiciamus fili mi, vbi ſunt magis mi
ſerabiles perſonæ, q̃ in mundo, quem iſte procurator nequitiæ
infernalis nititur redigere ad primæuum ſtatum, & ad priſti
nam ſeruitutem quod eſt contra mores, & iuſtitiã, & iura natura
lia: vt ff. de iuſti. & iur. l. manumiſsiones. cum ſi. Præterea ipſe di
cit & allegat qđ ego ſum mater iudicis: vnde tanquã mater quia
ſuſpecta admitti non debeo in iudicio. ſed contra hoc eſt qđ de
beo admitti & audiri: nã poſſum præſentem cauſam defendere,
ipſamqꝫ proſequi: quia mea intereſt tanq̃ aduocata. nam ſi eſſem
Iudæa vel excõicata, defenſiones meæ mihi ſaluæ eſſent, & au
diri deberem. ar. extra de exce. c. cum inter priorem. & c. dilectus
filius. cum ſimi. Multò ergo magis admitti debeo, cum nulla
infamia penitus ſim detenta. Præterea noſti fili mi chariſsime,
tres etiam ordines approbatos. Primus eſt ordo coniugatorum.
Secundus virginum. Tertius eſt ordo continentium. quibus tri
bus ordinibus approbatis ego ſum inſerta. ſcis ꝙ coniugata fui
primò cum Ioſeph viro meo. Sciſqꝫ ſecũdò ꝙ virgo fui ante par
tum, virgo in partu, & virgo poſt partum. concepi, & peperi te
ex ſola tua potentia ſine cohærentia alicuius, ſicut granum ſine
alterius cohærentia germinat, & ſicut virga Aaron florens fron
des, & fructus pertulit abſq̃ ſemine & radice Sunqꝫ tertiò et fui
continens ſicut ſcis: & hoc dico & coram te allego fili mi dulciſ
ſime & iudex iuſte ad denotandum tres ordines s. dictos eſſe in
humano genere fixos nodo indiſſolubili. vnde cum propter me
ipſam genus humanum ſit in me: debeo & poſſum neceſſariò ad
uocata generis humani nuncupari: quare aduocata admitti po
ſtulo tanquam factum meum proprium proſequens: vt C. de ꝓ
cura. l. qui ſtipendia. & ff. de procura. l. fœminas. Dixit dæmon,
Domine iudex, hoc ſeriò peto per vos interloqui vt legitimen

tur perſonæ. Et interlocutus eſt dominus,& pronūciauit, & de
clarauit Mariā virginem eſſe legitimam aduocatā,& admitti,&
audiri debere,ipſumq́ꝫ procuratorē nequitiæ infernalis eſſe etiā
admittendū.Et ſic etiā admiſit,& procurationis & citationis co
piā virgini Mariæ exhiberi,& edi iuſsit,& ſic factum eſt:vt l.ij.
C.de eden.& cū in nullo poſsit redargui,aduocata dixit, ſi vult
aliquid dicere, dicat procurator nequitiæ infernalis. proponit
itáqꝫ procurator nequitiæ infernalis in hunc modum: Moris eſt
& diſcretionis,& cautelæ cuiuslibet ſapientis viri volentis con
tra alium agere,primò interdictū reſtitutorium,quod ſibi de iu-
re cōpetit intentare,vt ff.de rei vē.l.j.& l.is qui deſtinauit. quia
ſicut ſcitis domine iudex,melior eſt conditio poſsidētis:vt ff.de
rei vendi.l.fi. Inſti.de interdi.§.j.& extra de fide.inſtru.c.inter di
lectos.& ff.de verbo.obli.l.ſi ſeruum. Quare ego procurator,&
procuratorio nomine primò & principaliter peto me reſtitui ad
priſtinam poſſeſsionem generis humani torquendam, & cruciā
dam:vt prius,& paratus ſum ſtatim probare Satanā & meo no-
mine quo ſ.fuiſſe in ipſius humani generis poſſeſsionem pacifi
cam:& quietam,& me ſpoliatum eſſe:& fuiſſe.nam iſta duo cō-
ueniunt probari:vt extra de reſti.ſpo.c.olim.& extra de offi. de-
leg.c.conſultationibus.& iij.q.j.c.iij.& per totum: quia redinte-
granda ſunt omnia ſpoliato antequā procedatur vlterius: vt ff.
de vſur.l.videamus.cum ſimi. Aduocata autem reſpondit: Au-
di filij mi benedicte iniquitatem diaboli,qui cū gerat partē acto
ris falſo:quia nullo modo agere debet neqꝫ poteſt peti,vt ſui mo
ris eſt primò & ante omnia reſtitui debere in poſſeſsionē gene-
ris humani,& bene ſcis domine iudex,quod iura loquuntur in
rebus ſpoliatis reſtituendis,& ſic loquitur totus ti.de reſtit.ſpol.
quare reſtitui nequaquam debet,quia non eſt deneganda eis re
ſtitutio,qui poſsident non vi,non clam,non precario, ſed iuſto
titulo & bona fide:vt ff.quod vi aut clam.per totū extra de pręſ
crip.c.vigilanti.cū ſi.dæmones autē nequaquam homines poſ-
ſederunt:ſed velut cuſtodes carceris inferni,vt ad ianuas ſtarēt
deputati ſunt, ſicut fuit bedellus, & graſeus diaboli infernales
qui cuſtodierunt.vnde nō poſſederūt. ſed ſolū ſimplices cuſto-
des fuerūt ꝑdicti diaboli ipſius humani generis, & ꝓcuratoris
nequitiæ infernalis:vnde cū eos cuſtodierint,& nō poſſederint:
meritò dicto procuratorio nomine,nec ſuo reſtitui debet,& pro
nunciari peto.facit l.iij.§.fi.ff.de acqui.poſ.Præterea fili mi audi
7 quæſo.ſcriptū eſt†enim ꝙ hi poſsident,quorum noīe poſsideť:
vt extra de reſti.ſpo.c.cū veniſſent.in fi.& C.de pręſcri.xxx.vel
xl.ann.l.malè agitur.& Inſti.de interdi.§. poſsidere. Sed ſic eſt
ꝙ vos dñe iudex fili mi,homines poſsidetis: ꝗ vos hoīes crea-
ſtis:& ſic hoīes veſtri ſunt:ergo in aliena re,& in homine quem
creaſtis nō potuit dæmon habere bonā fidē,quātocunqꝫ tēpore
poſſederit,vel tenuerit:cū nulla dierum præſcriptio iuuet malæ
fidei poſſeſſorē:vt extra de præſcri.c.vigi.vnde bona fide dęmō
caruit,& caret:ergo non eſt bonæ fidei poſſeſſor,ſed malæ fidei
detentor diciť nam aliud eſt poſsidere,& aliud detinere:vt ff.de
rei ven.l.officiū.in fi.& ff.de acq.poſ.l.iij.§.fi.igiť nulla fit poſſeſ
ſio,vt ff.de ver.ſi.l.fi.Itē vbi nulla eſt bona fides:nullus eſt titu-
lus præſcriptiōis:ergo nō habet locū reſtitutio,& ſic pronūciari
peto. Quid vltra dicas mihi dānate & reprobate maledicte.non
ne filius meus,ꝗ eſt hic pater,filius,& ſpiritus ſanctus, & iudex
de medio hominem creauit? Ergo homo fuit & eſt ſuus & inde
ſicuti & geniti & procreati:qūo ergo rem alienā poſsides, cùm
ſcias alienā? certiſsimè dicendū eſt te nullo modo poſsidere: vt
C.vnde vi.l.cū quęrebať.& xxiij.q.vj.c.ſi res.cū ſi.ergo non ha
bet locū reſtitutio,& ꝓnunciari & declarari dico,& peto cū in-
ſtantia q̄ꝫta poſſum per iura ſuperius alleg.Rñ. iudex ſuper hoc
& ita factū quod dñs iudex de medio interlocutus eſt dæmo-
nē non eſſe reſtituendū.Tunc dæmō ſtridens dentes miſſa ma-
nu ad marſupiū extraxit foras libellū,& cœpit legere in Geneſi,
vbi dixit Dñs Adæ & Euę:De omni ligno vos comedite exce
pto de iſto:ꝗ quacunqꝫ hora comederetis morte moriemini:vt
j.q.iiij.c.iam itaqꝫ.& xxiij.q.iiij.c.experientiæ.& eo.ti.c.deiectis.
Vnde peto illa verba ſic ſcripta in Geneſi ſtare firma, & rema-
nere in pedibus,& nō mutari:aliter aūt ſi ſecus fiat,ex nūc dico
ꝙ vos nō eſtis veritas,neqꝫ iuſtus iudex. Adā enim & Eua,ſicut
vos ſcitis,dū erant in mundo,& in paradiſo terreſtri cōtra ſuum
magiſtrū,& dñū fuerūt voluntariè inobedientes,dū pomū con
tra voluntatē Dñi comederunt ex quo infecti,& leproſi ipſi cū
eorum ſequacibus meritò ſunt effecti.xxiiij.q.iij.c.ſi hoīes.& de
8 conſe.di.iiij.c.placuit.†& alibi legitur ꝙ partes comederūt vuas
acerbas,& dentes filiorum obſtupuerunt:vt in auť.vt oēs obe.iu
di.prouin.circa fi.col.vj.quare peto cū vos præceperitis, dñe iu-
dex,ipſos propter peccatum fore damnatos,eos deberi ad ꝑſens
condemnati mihi reſtituendos eſſe.Non obſtat interlocutoria ſ.
dicta:quia ſicut homo de facto,& non de iure,ex abrupto ꝓceſ-
ſit:ita peto eum cōtrario imperio tolli,caſſari,& reuocari. Aliter
aūt ſi ſecus fiat,vos domine iudex, non eſtis veritas neqꝫ iuſtus
iudex. Reſpondit aduocata mundi: Attende fili mi chariſsime
ad verba mea,& non conſideres parabolas dæmonis. Allegauit
enim iſte verſutus ſolū caput,ſed caudā abſtulit, qđ eſt contra l.
in ciuile.ff.de legi.omiſit enim ꝟba quæ ſequunť in Geneſi, qui-
bus in effectu diciť ꝙ dæmon ex ſui maledicta verſutia fecit A-
dam & Euā peccare:ex ꝗbus omnibus ſequiť ꝙ iſte ꝟſutus fuit
inſtitutor et author talis peccati. Vnde ex quo dedit occaſionem
damni,damnū dediſſe vr̄:vt ff.ad l. Aquil.l.qui occidit.§.pe.Cau
ſa igitur ſunt dæmones quia Adam & Eua peccauerūt:ꝗ fraus
& dolus alicui patrocinari non debet:vt extra,de reſcri. c.ſedes.
extrà,de dolo & contu.c.ex literis.circa fi.& extra,de cleri.nō re
ſi.in eccleſia vel prebenda.c.fraternitati.ne ex dolo cōmiſſo gau
dium reportent.repellitur ergo dæmon à limine iudiciorum, &
ab actione ſua totaliter excluſus eſt. Inflammatus aūt dæmō ait
ad iudicē:Ex huiuſmodi reſponſione pater ſancte fac mihi vt fa
ciūt boni iudices,qui etiā in huiuſmodi caſibus ſequunť iuſtitiā.
poſito em̄ ſine pręiudicio,prout aſſerit aduocata mundi,ꝙ ab a-
gendo repellar,& expulſus fuerim contra formā iuris & contra
meū ius:imploro tñ veſtrum nobile officiū,dñe iudex,qđ etiam
parte tacente ex mero iudicātis officio ꝓcedere pōt, ne crimina
remaneāt impunita:vt ff.ad l.Aquil.l.ita vulneratus.& extra,de
ſen.excom.c.vt famæ.& hoc dico motus æquo & bono iudicio.
Ad hoc enim,vt ſcitis,pro neceſsitate tenetur quilibet bonus iu
ſtus iudex:vt l.congruit.ff.de offic. præſi.& nulli parcere debet:
vt extra,de pur.ca.c.ex tuarum. Quod audiens aduocata reſpō-
dit. Audi fili mi benedicte,vos eſtis rigor iuſtitiæ necnon ſum-
ma æquitas,& plenus dulcedine & miſericordia,& primò de ri-
gore iuris petit procedi:tunc a d hoc quod ipſe petit officium iu-
dicis implorando,non eſt vlterius audiendus. Quia, vt vos ſci-
tis,regulariter de iure eſt,ꝙ vbi duo vel plura auxilia ſeu reme-
dia vni competunt ad vnum & idem,vnum ex his tenetur elige
re:& vno electo,& potiſsimè in medium deducto ſicut fecit dę-
mon,videtur alij renunciare:vt ff.de trib.l.qđ in hæredem.§.eli-
gere.cum ſi.ſic eſt in propoſito,ꝙ licet dæmoni plura competāt
remedia ad proſequendum quod petit,quod tamen non fateor,
ab initio elegit vnum actorem quem in iudicio produxit.vt pa-
tet clarè per proceſſum in actis veſtræ curiæ publica manu Io-
annis Euangeliſte notarij veſtre curiæ,& ſcribæ publici: igitur
meritò ab his & ab alijs quibuſcunqꝫ inde dependentibus & cō
nexis cenſetur penitus excluſus:vt ff.de tuto.& cur.datis ab his
l.ſcire oportet.§.ſed cum lis. Item cum denegatū ſit dæmoni id,
quod vna via petit,quomodo eſt ad aliud admittendus? Certè
nullomodo.ſic eſt in propoſito.& accedat quod ſequitur, Quod
vna via alicui denegatur,per aliam viam concedi nō debet, nec
poteſt.Et eſt ratio:quia circuitus eſt euitandus:vt l.dominus te-
ſtamento.ff.de condi.inde.Sed cū iſte talia audiret,iam ſeruirent
nobis iura de vento,& videtur lex eſſe impoſita verbis & nō re-
9 bus,contra l.ij.C.commu.de leg.in fi.l. †Præterea, vbi habet
locum remediū ordinariū,non eſt recurrendum ad extraordina
rium:vt ff.de mino.l.auxiliū.& l.in cauſæ.ſic aūt eſt in propoſi-
to,& fuit ꝙ dæmon auxilium ordinarium intentauit, & ipſum
in iudicium deduxit,vt ſ.tetigi,& in eo ſuccubuit:ergo amplius
audiri non debet. Præterea vos ſcitis,fili mi ꝙ iſte verſutus iādiu
reſtōnem petijt,quod eſt auxilium ordinarium:& contra ipſum
interlocutus fuiſtis,ſ.ipſum non eſſe reſtituendum in poſſeſsio-
nem humani generis.de qua ſententia interlocutoria, licet eam
petierit verbo ſimplici reuocari:tamen per eum ab ipſa non ex-
titit appellatum:eo maximè cum ſapiat naturam diffinitiuæ: &
ſic àmodo talis ſententia tranſiuit in rem iudicatam:vt ff.de con
di.indeb.l.eleganter.& extra, de re iudic.c.cauſam.& in c.quod
ad conſultationem. Vnde meritò videtur excluſus: & obſtan-
te exceptione rei iudicatæ non eſt amplius admittendus,nec au
diendus:vt.ff.de re iudi.& per totum. Aduocata humani gene-
ris

ris ſequens non obſtantibus allegationibus ſuprà dictis mulierū
ſexum fragilem,& miſerabilem, ſemper timens ſubuerſionē hu
mani generis faciē ſuam mutauit ī lacrymis, atqꝫ ſingultibus in-
finitis adeò ꝙ tota cœleſtis militia eam videns ita acerbiſsimè la
crymantē,& fortiter condolentem vnà ſecū non ceſſabat aliqua
tenus lachrymari,virgoqꝫ Maria flexis genibus corā filio ſciſsis
veſtimētis ſuis filium ſuū alloquitur hoc modo: Fili mi,ecce dę-
mon qui ſpuit in faciē tuā,qui te lapidauit,qui te ad columnā li-
gauit,qui te verberauit,qui te in ſtatera crucis tanqꝫ latronē cōfi
xit,qui te tradendo amariſsimè mori fecit:& nunc animo petulā
ti euerſa facie tam audacter tuū officium implorauit. Ego verò
tua mater dulciſsima te nouē menſibus in vtero portaui,& te his
meis vberibus lactaui,his paſtus es, & Herodis Regis furiā fu-
gere volui te nunqꝫ de manibus relaxādo. Vnde ergo ꝓcedit,fili
mi,ꝙ tu vis iſtū verſutum in tanta pertinacia permanere? ſcis ꝙ
contra formam rōnis expoſtulat:quare inſtanter peto mihi ad-
uocate humani generis iuſtitiā exhiberi, & illi verſuto tuū offi-
cium totaliter denegari. ego verò ſum mater,ipſe aūt diabolus.
ego quæro ſalutē humani generis,ipſe verò mortē.ego ſum ami
ca filij mei,ipſe verò damnatus & infamis, & à coronatione cœ
leſtis gloriæ penitus excluſus.quomodo ergo eſt audiēdus? Cer
tè nullatenus.Itē quare debet ipſe verſutus eſſe melioris cōditio
nis me? Certè nō video.ar.ff.de noxa.l.nō ſolū.& extra, de dolo
& contu.c.contingit.quare poſtulo mota immēſa triſtitia, & ma
gno dolore perterrita,ꝙ ſi magis hoſti faues quā matri tuæ,de li-
bro cœleſtis gloriæ debes me cancellare. Videns aūt Ieſus matrē
ſuam in tanto dolore pietate immenſa commotus facie dixit ad
dæmonē: Vade ſatanas:ꝗ petitū officiū tibi meritò denegamus.
Dæmon aūt iracūdia motus dixit ad iudicē: Domine Ieſu Chri
ſte,vos non eſtis iuſtus iudex:bene video,& clare cognoſco,qđ
caro & ſanguis veſter facit vos à iuſtitiæ tramite deuiare. ar.ex-
tra,de præb.c.graue.circa prin.& xviij.q.j.c.nihil.cum ſimi.& c.
Moyſes.ea cauſa & q.& bene noſtis ꝙ de forma iuris licitū non
erat matrē veſtram cōtra me poſtulare cauſis,iuribus,& rationi-
bus ſ.dictis.Ego modo oſtendo vobis Euangeliū:qđ ſi bñ inſpi
ciať,directè facit pro me.dicitur enim ꝙ princeps huius mundi
venit. Quęro igiť pater ſancte ꝙ vos obſeruetis verba veſtra hic
ſcripta quæ proceſſerūt ex labijs veſtris, & nō faciatis ipſa fore
irrita,& inania.Sed quęro prout litera iacet executioni mandeť.
Vos ſcitis ꝙ ego ſum princeps huius mundi: & in hoc de me
loquitur ſcriptura, verba & ſenſus verborum ſeu literæ qđ ego
ſum Princeps malorum peccatorum, vos eſtis princeps bonorū
& iuſtorū. Modò ſcitis ꝙ cū litigantes ad rixā veniūt,boni iudi-
cis intereſt litē dirimere:vt ff.ſi cer.pe.l.quidam æſtimauerūt. &
dare debet iudex vnicuiqꝫ partē ſuā:vt ff.de vſufr.l.huius rei.vt
ff.de cōd.indeb.l.fi.§.ſi tñ.ergo placeat vobis mihi dare genus hu
manum,cum ꝓpter peccatum cōmiſſum ego ſum Princeps hu
ius mundi. Et ſicut ſcitis,verba ſunt intelligenda cum effectu
facit l.eū qui.§.docere.ff.ne quis eū qui in ius voc.eſt vi exi.iun-
cta l.j.§.hæc aūt verba.ff.quod quiſqꝫ iur.& de cler.nō reſi.in ec
cleſia vel præbenda.c.relatū.circa mediū.& extra,de verb. ſig.c.
præterea.& de pœni.diſt.j.hæc aūt verba.cum ſimi.Si ergo ſum
princeps malorum,& peccatorum(ſi pro quia) & genus huma-
num peccauit,vt ſ.dictū eſt,faciatis ergo cum effectu ꝙ ego ſim
princeps,& non auferatis mihi quod meum eſt. Vos vidiſtis,pa
ter ſancte ꝙ quotidie eſt diſcordia inter vos & me.vos quoqꝫ di-
citis illud eſſe veſtrum quod eſt meum.& ego dico quādoqꝫ qđ
eſt meū illud qđ eſt veſtrū.igiť vt omnis ceſſet diſcordia,faciatis
ſicut bonus & iuſtus iudex,& æqua lāce procedatis. Placeat vo-
bis bonos & malos diuidere:vos ſitis dominator bonorū,& ego
ſim dñator malorū:& ſi hoc facietis,ꝓmitto vobis ꝙ regnum ve-
ſtrum non erit maius q̄ꝫ ſit vnū granū milij reſpectu regni mei.
Et dixit filius matri ſuæ:ò aduocata mūdi,rñde dæmoni:ꝗ pri-
ma facie ius & iuſtitiā poſtulare videť. Aduocata rñdit & dixit:
Abſit,fili mi,ꝙ ipſe verſutus ius & iuſtitiā vllatenus videať po-
ſtulare.ipſe enim vnū petit ab extra,intus verò habet contrariū:
vt ff.de exce.l.gñaliter.vos ſcitis,ſicut omnes ſciūt quod tali die
ſicut fuit heri dies veneris Sancta, iſte ꝟſutus quot & quāta ma
10 la commiſit.†habet enim mille modos nocendi,nec ignoramus
aſtutiam eius,vt legitur xv.q.ij.c. viſis literis. Scitis enim qđ ad
petitionem eius vos fuiſtis in ſtatera crucis ponderatus: vt legi.
xxiij.q.j.ca.paratus. Scitis enim quod pro humani generis redē-
ptione de ſummis cœlorum ad ima mundi deſcendens ſuſtinui-
ſtis penitus mortem temporalem:vt in c.pro humani.in prin.ex-
tra de homici.li.vj. Iſte enim verſutus horrenda immanitate,de-
teſtādaqꝫ aſtutia mortem appetit aliorum:vt d. c. pro humani.§.
cum igitur.ſuperius alle. Vnde cùm ſemel fili mi,ad inferos de-
ſcēdiſti,& captiuos inde extraxiſti,vt de pœni.diſt.j.§.dicis. Nō
eſt cōgruum,neqꝫ iuſtum ſuper humani generis ſeruitute diſpu-
tare amplius,maximè in ipſius humani generis detrimentū.tran
ſiuit àmmodo enim ſententia in rem iudicatam:vt extra,de re iu
di.c.cū inter vos.& à ſententia non extitit appellatum: & iō non
eſt amplius appellandum,ne pueris aſsimilemur, quibus ſi non
placet quod geſtum eſt in libro:dicant adinuicem iterum facia-
mus.ex quibus,fili mi,clarè concluditur iſtum ꝟſutum à trami-
te iuſtitiæ eſſe penitus alienum.& reſpiciēs dæmonem facie tur
bata dixit ei:alloquere maledicte,& vide an ſis perterritus de tan
ta reſponſione. Dixit dæmon:dimitte me:quia deeſt hora vt lo-
quamur mirabilia,neqꝫ teipſam laudare debes: quia omnis laus
in proprio ore ſordeſcit,ſed veniamus ad alia. Et dico qđ Deus
viuit in veritate & iuſtitia,vt extra de iureiur.c.& ſi Chriſtus. §.
Iacobus.ipſe punire meritò debet magnum, ſicut paruum, nec
apud eum debet eſſe acceptio perſonarū.Item debet punire con
iunctum ſicut extraneum,vt.l.fi.& ibi gl.ff.de re.diui. Quare cū
hoc ſit inſtanter peto hominem eſſe damnandum,& hoc fortiſsi
mo argumento: Tu ſcis ꝙ Angelus Lucifer fuit de cœlo deie-
ctus,nullo præcepto præcedente,& ſic inobediens dici non po-
tuit.Sed Adæ & Euæ præceptum fuit factum, ne de pomo co-
mederent:quia qua hora comederent mortē morerentur,& præ
ceptum eis factum tranſgredi non curauit:& ego cui nullū præ
ceptum de obediendo fuit factum,fui deiectus de cœlo, & ſum
damnatus.quanto ergo & multò fortius debet damnari huma-
num genus,quod præceptum domini præteriuit? Fortius eſt cō
tra præceptum quā præter præceptum facere:vt C.de neg. geſt.
l.fi.& ſic dico humanum genus debere damnari:& nūc peto qđ
11 reſpondeat aduocata. †Reſpondit aduocata, ò miſer infelix.
non eſt ſimile illud quod poſuiſti de Angelo. Angelus enim qui
peccauit,fuit meritò puniendus:quia nihil infirmum in ſe habe
bat qđ ipſum induceret ad peccandum:quia non aliqua infirmi
tate,ſed malignitate deliberata peccauit.vj.q.iiij.c.quod bene.&
xix.diſt.c.ſecundum.& ſicut ſcis nullo modo præcepto indige-
bat. homo autem cum peccauit habuit quod ipſum ad peccan-
dum induceret,ſcilicet corpus fragile,vt de pœniten. diſtin.iiij.
c.ille Rex.& de pœni.diſt.iij.c.ſed nunquid.in vlti.col.Ang.em̄
ſine præcepto aliquo à natura habuit in ſe ſapientiam omnium
quia cognoſcebat certitudinem boni & mali,propter perfectio-
nem ſuæ naturæ,vt de pœni.diſ.ij.c.in primo.vnde habito reſpe
ctu ad certitudinem ſuprà dictam grauius peccauit Angel.quia
ſcienter per ſuperbiam ſe prætulit contra Deum quam peccauit
homo,qui ignoranter deceptus fuit doloſa & verſuti malitia: &
ideo Ang.de altiori gradu cecidit.de pœni.diſtin.j.c.ſi homo.ho
mo enim talem certitudinem nō habuit propter corpus,qđ ani-
mam grauabat: & ideo non eſt bonum quod de Angelo dicis.
vnde ſile àmodo perfide damnate: quia ſatis dictum eſt. Dixit
dęmon:Non ſilebo.aperias aures tuas,ò aduocata humani gene
ris,& audies ea quæ dicam tibi. Dixit aduocata: Finem litigijs
àmodo faciamus.ſcis enim ꝙ in omnibus ſuccubuiſti:vñ ad hoc
amplius redire non potes.petis àmodo interlocutionē fieri ſ. po
ſitis ſicut ſuperius in reſtitutione facere non tardaſti? Reſpōdit
dæmon:ò aduocata,ſatis admiror de vobis: quia non ſolùm mi-
hi,ſed ſummę deitati vultis finem imponere, Sed attende vnum:
adhuc inſiſto,& dico ꝙ homo peccauit. Aduocata autem con-
uerſa ad filium dixit, Fili mi,tu iudex viuorum & mortuorum,
ego ſcio quod vltra vult dicere iſte verſutus:vult em̄ arguere fal
ſis cauillationibus & argumētis oſtendere hoīem peccaſſe,& cō
cludere vult,quaſi dicta ſua originē extraxerint ex fonte iuridi-
co,vos em̄ ſcitis,fili mi,ꝙ ꝓpoſitum & fundamentum ſuum fal
ſum fuit:qūo ergo credendum eſt præſens verum dicere? Certè
nullo modo:quia ſemel malus ſemper præſumitur eſſe malus:vt
l.ſi cui.§.eiſdem.ff.de accuſa.iuncta.l,Caſsius. ff. de ſenato. ipſe
enim verſutus adeo faſtidia dicit quod àmodo neſcio in qua
parte me voluam. Quare te ſupplico,fili mi,quod ſibi præcipias
quòd vno verbo dicat quam clauſulam velit,& ego ipſam pun
ctabo,& gloſſabo ſecundùm veritatem. Dixit dæmon, Ego au-

dio hodie mirabilia in ſole,luna,& ſtellis: quia aduocata mundi vult eſſe mea aduocata me inuito & nolente,quod eſt contra legē:qa beneficiū nō confertur in inuitū:vt l.nec emere.C.de iure delib.& ff.de reg.iu.l.inuito.cū ſuis ſi. vult enim eſſe mea tutrix,& nutrix,& facere de me ſicut fit de pueris, qui neſciūt pūctuare,neq; gloſſare:ego enim verba mea ita apertè dico ꝙ non egeo aliqua punctuatione,vel gloſſatione de mūdo. vnde quātum ad hoc ipſam ego poſtulo nō audiri,cū partes actoris velit ſuſtinere,q̄ meæ ſunt:vt l.j.circa prin.ff.de ꝓba.Replicando aūt dixit aduocata:Non modicū turbata ſum:nolo enim ꝙ falſitatē alleget,fili mi,iſte verſutus corā te:non enim debet audiri ratione mendacij:vt C.de indi.vid.tol.l.ij.in fi. Sed ſi falſitatem vult dicere,dicat in regno ſuo,nō aūt in regno tuo. Dixit Dæmon: Si non vultis me audire,ego recedā:& ex nunc apertè videbo ſi erit iuſtitia iudicantis.Tūc dixit pater omnipotēs matri ſuæ:Sine videamus an velit iſte verſutus iuſtitiā poſtulare. Scis enim ꝙ ego ſum iuſtitia,& neceſſe eſt me ius ſuū vnicuiq; tribuere:vt l.iuſtitia.ff.de iuſti.& iur.& Inſtit.eo.in prin.iuncto canone j.diſt. reſpiciamus ergo an dæmon foueat iuſtā cauſam. Tunc mater reſpondens dixit:Fili mi,iuſtitia tua eſt in hoc, vt non dimittas eū dicere mēdaciū in tuo regno.Dixit aūt omnipotēs matri ſuæ ſi iſte verſutus dicit mēdaciū, de mendacio acerbiſſimè puniet vnde ſinas eū dicere.dixit tūc aduocata: Dicas ergo dānate qd' dicere intendis.Dixit tūc dæmon:Homo peccauit:meritò puniendū & damnandū poſtulo.Dixit aduocata:Non vltra procedas:quia iā à tramite iuris recedis. Non enim dicis qualiter ipſe peccauerit,& an ſui culpa peccauerit.an verò tua. Scis enim ꝙ in culpa fuiſti,vt ſuperius dictū eſt:quare ſileas à modo:qa tempus eſt.tūc dixit Ieſus:ò mater dimitte ipſum dicere:quia inciuile eſt,niſi eum tota lege perſpecta aliquid iudicare vel reſpōdere permiſeris:vt ff. de leg.l.inciuile.Dixit tunc dæmon : Homo peccauit contra bonitatē infinitā:& non curo qua culpa peccauerit,an ſua vel aliena:quia poſito millies ꝙ ego ipſum induxerim ad peccandū,ſcriptū eſt in lege ꝙ agens & conſentiens pari pœna puniuntur:vt extra,de ſen.excō.c. nuper. cū ſeq. & ibi tex.iuncto c.clericorū.circa fi.extra,de vita & hone. cleric.& in §.ope.Inſti.de obliga.quæ ex qua delic.facit etiā decretalis,mulieres.in fi.extra,de ſent.exc.& ibi no.in gl.iuncta decre.quātæ. & ibi tex.no.in eo.ti.cum ibi alleg. in gl. Facit xj.q.iij.c.quoniā multos.Facit l.is qui opem.ff.de fur.iuncta l.verū.& eſt gl.multum no.in l.iubemus.la.ij.§.ſane.circa fi.C.de ſacroſan.ecc.iuncta l.ſi quēquā.eo.ti.Facit l.adigere.in prin.ff.de iurepa. iuncta l.liberorū.in fi.ff.de his qui no.infa.concor.tex.ad literam in c.j. extra,de offi.dele.cum infinitis ſi. Vnde à modo ſufficit mihi ꝙ homo peccauit.pœna enim debet ſecundū iura correſpondere culpæ:quare peto ad hoc vt ſeruetur æqualitas ꝙ ſicut ego propter peccatum ſum damnatus:ſic homo, qui peccauit, ſimiliter condemnetur. Commiſit enim homo crimen læſæ maieſtatis. vnde ipſe cum hæredibus ſuis eſt meritò damnandus. Scriptū eſt enim ꝙ filij paterno debent perire ſupplicio,in quibus hæreditarij criminis exempla metiuntur:vt l. quiſquis.circa princ.C. ad l.Iul.maie.extra,de homi.c.ſicut dignum.cū ſimi. Aduocata reſpōdit:Audi,fili mi , qui ſemper ſis benedictus ſuper omnem creaturam:in cuius nomine flectitur omne genu cæleſtium,terreſtium, & infernorum.dicit iſte verſutus ꝙ homo peccauit cōtra bonitatē infinitam:ergo eſt puniendus in infinitū. Ad quod reſpondeo & dico ꝙ vos,fili mi,eſtis Deus & homo:& eſtis bonitas infinita:ergo homo peccauit contra vos:ergo vobis eſt iniuria illata,quam remittere poteſtis,vt j.dicetur:quia aut vult dicere iſte verſutus ꝙ homo ex leuitate proceſſit ad peccandum: & tunc non eſt condemnandus. Aut proceſſit ex inſania: & tunc ſibi eſt miſerandum.Aut ex iniuria: & tunc eſt ſibi iniuria remittēda.Textus eſt multum notabilis in l.j.C.ſi quis Impera.ma. Sic ergo concludetur ipſum non debere puniri nec cōdemnari.Reſpond. demon: ego bene dixi ſ.quòd durum mihi erat habere matrem iudicis aduocatam contra me : vt C. de aſſeſ. & dome.l.domeſticus.Et dixit Reginæ cœlorum: Vos male facitis:quia non vultis quòd homo puniatur de peccato commiſſo, quod eſt contra l. ſancimus.C.de pœnis.& xiiij.qō.iiij.c.ſi quis. Tunc dixit Ieſus demoni : Sile à modo : quia bene ſcis quòd in cruce pependi pro redemptione generis humani , quod ſemel propter peccatum damnatum fuerat.Vnde nō eſt iuſtum quod de eodem peccato bis contra genus humanum ſententiam proferamus:argumētum ff.nau.caup.ſtab.l.licet gratis.§.ſi. in fi.vbi dicitur ꝙ nō debet ſæpe de delicto eiuſdem hominis quæri.Expectandum eſt ergo vſq; ad diē iudicij:quia tunc malos malè perdam,bonos autem faciam in cœleſti gaudio triumphari. Dixit dæmon:Domine Ieſu Chriſte Rex gloriæ,noli ſic interloqui:qa tu bene ſcis ꝙ homo peccauit infinitè:vnde ad olim & ad hodie extenditur pœna ſua.eſt ergo hodie puniendus: quia lex hodie loquitur:vt l.Arriani.C.de hær.& in omnibus aut.quę incipiūt, ſed hodie &c.Reſpondit aduocata:Tu falsè concludis,& ſcis ꝙ non probat hoc eſſe quod ab hoc contingit abeſſe:vt l.nō nudis. & l.non epiſtolis.et l.neq; natales.C.de proba.ſcis enim ꝙ ſi qua culpa in homine fuit,quod non credo,fuit, per gratiam abolita, & miſericordiam cancellata:ergo cū nullatenus eſt in culpa,nō eſt aliqualiter puniendus.non enim credas ꝙ precibus tuæ calamitatis facias iudicem lachrymari:hoc enim eſſe non debet:vt l. obſeruandum.§.in cognoſcendo.C.de offi.præſi.& ibi tex. facit l.quiſquis.C.de poſtul.vnde eſt bonum obuiare malitijs tuis,& te perturbare peruerſum:quia ſi ſic non fieret,nihil aliud eſſet ꝙ fauorem impietati pro viribus impartiri qd' eſſe non debet:vt in Decretis xxiiij.q.iij.c.qui pōt obuiare.cū ſi. Tunc dixit dæmon ad Ieſum:Domine,peto iuſtitiam exhiberi,aliter non eſt aliquo iudicio præmunita perſona tua,ſi in te deficit iuſtitia:quia deficięte iuſtitia,non es iudex:vt in Decretis,xxiij.q.j.c. iniuſtum eſt:

12 Reſpondit aduocata:Adhuc loquæris maledicte†ſcis enim ꝙ Deus creauit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuā: vt C.de pœ.l.ſi quis in metallum.& ipſum hominem voluit eſſe hęredem vitæ æternæ,quam olim ꝓmiſit Abrahæ, & ſemini eius. Igitur humanum genus non debet eſſe tuum,ſed debet cœleſtis gloriæ gaudio collocari.Reſpondit dæmon:Tu ſcis aduocata ꝙ Deus creauit hominem,ſed vnum ſcio ꝙ ipſum creauit cum ſapientia.ergo ſapientiam habebat,& ipſe in ſua ſapientia peccauit:ergo ſcienter & doloſè peccauit,& ſic dolus ſuus ſibi patrocinari nō debet,vt extra de dolo.c.ex literis.circa fi. cum ſi.ergo venit puniendus,& ſic pronunciari peto. Reſpondit aduocata: Sile à modo fili iniquitatis.nonne dixi tibi ꝙ homo propter fragilitatem mulieris inductus fuit ad peccandum?Certè ſic:vnde

13 homo non venit puniendus,†ſed tu diabole maledicte:Quia q occaſionem damni dat,damnum dediſſe videtur,vt ſ.dixi in l.q occidit.ff.ad l.Aquil.cum ſi.non enim eſt à modo ſuper hoc inſiſtendum amplius:quia ſatis diſputatum eſt,& multa dixi, quæ repilogare non erat neceſſe,& multis vti iuris articulis nō eſt idē dicere.ſed eſt ſe ſæpius loquacibus adaptare,vt eſt tex.in l.in cuius.§.cum quis.ff.de leg.ij.imò quod plus eſt,effuſio ſermone loqui:vt l.ſi.in fi.C.de do.promiſsà.modo enim cognoui oīa contraria tua,ſicut etiam primitus cognoſcebam.Nam cognito vno contrariorum,cognoſcitur & reliquum:vt Inſti. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.in prin.ff.de ver. ob.l.vbi autem non apparet.& xxxij.qō.j.c.cùm renunciatur.Peto ergo,fili mi chariſsime Rex gloriæ,& mundi ſaluator,vt in fauorem generis humani ſententiam proferatis,ipſumq; genus humanum ab impetitione procuratoris nequitiæ infernalis,aliàs pœnitus abſoluendo.Ieſus autē iuſtus iudex ꝓcepit Angelo Gabrieli,vt tuba aurea citaret beatam virginem Mariam aduocatam humani generis ex vna parte,& procuratorem nequitiæ infernalis ex alia, ad ſententiā audiendam die paſchatis reſurrectionis Ieſu Chriſti.& ita factū eſt per Angelum Gabrielem.Ieſus autem adueniente die ſententiā pro tribunali protulit hoc modo. In æterni nomine amen. Nos Ieſus mundi ſaluator,viſa citatione contra genus humanum,viſa etiam charta à procuratore producta,& allegata per procuratorem nequitiæ infernalis viſis etiam allegationibus factis per Mariam virginem aduocatam humani generis, viſis poſitionibus,reſponſionibus,& exceptionibus,& replicationibus,etiam iuribus ambarum partium,& his omnibus viſis, & conſideratis quæ in prædictis & circa prædicta videnda & cōſideranda fuerunt ſedentes pro tribunali ad noſtrum ſolitum banchum iuris poſitum ſuper thronos Angelorum î cœleſti palatio noſtro,vbi reſidentiam facimus perſonalem,humanum genus hac mera diſfinitiua abſoluimus,& ab impetitione procuratoris nequitię infernalis reddimus abſolutum:cū hoc conſonet ſanctiſsimis ſcripturis & iuridicæ veritati,quam in hoc ſequi volumus, ipſumq; procuratorem nequitię infernalis,ex nunc pręcipimus ad damnationem

nationem inferni perpetuam penitus ambulare,vbi eſt fletus,et ſtridor dentium infinitus.Receſsitq; diabolus ſciſsis veſtibus, & dolore perterritus ad inferNos maledictus. Lata data in his ſcriptis pronunciata,& promulgata fuit ſ.ſcripta ſententia in omnibus,& per omnia prout ſuperius cōtinetur,& ſcriptum eſt per ſ.dictum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro tribunali ſedentem in ſ.dicto loco præſentibus ſ.ſcriptis partibus,lecta & vulgarizata per me Ioannem Euangeliſtam notarium domini noſtri Ieſu Chriſti & dictæ curiæ ſcribam publicum præſentibus Ioanne Baptiſta, Franciſco & Dominico confeſſoribus, Petro & Paulo principibus apoſtolorum,& Michaele archangelo & multis alijs ſanctis in multitudine copioſa. Teſtibus ad hæc vocatis & habitis & rogatis:Anno domini Mcccxj. indictione ij.die vj.menſis Aprilis. Tunc Angeli videntes hæc & chorus cœleſtis cœperūt alloqui virginem glorioſam dicentes, Salue regina mater miſericordiæ,vita,dulcedo,& ſpes noſtra.

Explicit proceſſus & tractatus quæſtionis ventilatæ coram domi.noſtro Ieſu Chriſto inter virginem Mariam aduocatam humani generis ex vna parte & diabolū contra genus humanū ex alia parte compoſitus,& compilatus per eximium legū doc. d.Bar.à Saxof.ciue Peruſinū:cuius aīa requieſcat in pacē.amē.

Incipit tractatus bannitorum.

1 ☞*Bannitus non æquiparatur damnato ultimo ſupplicio,nec efficitur ſeruus pœnæ.*
2 *Sententia quæ ſuſpenditur per aliquam conditionem,etiam tacitam,non inducit capitis diminutionem.*
Damnatus ad mortem in præſentia,ſtatim efficitur ſeruus pœnæ.
3 *Bannitus non æquiparatur deportato.*
4 *Præſes prouinciæ,& magiſtratus municipales non poſſunt deportare.*
5 *Bannitus non efficitur infamis.*
6 *Bannitus non æquiparatur relegato.*
7 *Bannitus non æquiparatur excommunicato:& de uno ad alium licitè non arguitur.*
8 *Bannitus qui ex forma ſtatuti impunè occidi poteſt,æquiparatur transfugæ.Et transfuga dicitur.*
Item dicitur hoſtis ſuæ ciuitatis.
9 *Subditus rebellans domino,uel poteſtati dicitur hoſtis.*
10 *Bannitus quod perdit tantummodo iura ciuitatis,à qua exbannitus eſt in eius fauorem facientia,non autem ius gentium,nec ciuile.*
11 *Opi.Ia.de Are.ut plurimum uidetur de mente iuris.*
12 *Bannitus teſtamentum facere poteſt ſecundum ius commune,non ſecundum iura ſuæ ciuitatis.*
13 *Bannitus non poteſt hæres inſtitui in teſtamento condito ſecundum iura ſuæ ciuitatis, ſed ſecundum ius commune ſic.*
14 *Bannitus nō ſuccedit ab inteſtato reſpectu ſtatutorū ſuæ ciuitatis,ſed iuris cōmunis ſic.*
15 *Bannitus,qui non poteſt impunè occidi:licet offendens eum mitius puniatur,non dicitur transfuga,retinet etiam iura ſuæ ciuitatis,& æquiparatur uilibus perſonis.*
16 *Banniri,quod quis poſſit iure communi.*
17 *Bannitus iure communi ea perdit,quæ in banno exprimuntur.*
18 *Bannitus de iure communi non habetur pro confeſſo:ſicut bānitus ex forma ſtatutorū.*
19 *Iudex non poteſt ponere quem in banno,q; termino elapſo poſſit impunè occidi.*

a PRimò videamus[a] vtrū
1 bannitus† æquiparetur damnato vltimo ſupplicio,vel ad beſtias:& ſic efficiatē ſeruus pœnæ.quod videtur:quia damnatus ad mortem etiam hodie ſeruus efficitur:vt no.C.de do.inter vi.& vxo.aut.ſed hodie. & ff.de pœ.l.qui vltimo.ſed talis erit bannitus ad mortem,vt probatur:ergo &c. Cōtrarium dicas quod non efficitur ſeruus pœnæ.Nam ſententia quæ ſuſpenditur per aliquam conditionem tacitam vel expreſſam,non inducit capitis diminutionem:vt ff.de iniuſ.teſta.l.ſi quis exhæredato.§.eius qui deportatur.& de leg.iij.l.j.§.hi qui.de pœnis.l.j. §. j. Sed iſte eſt condemnatus ad mortem ſub iſta conditione,ſi in fortiā peruenerit.ergo &c. Præterea.nullus ſuperuiuēs hodie efficitur ſeruus pœnę ex ſententia:vt d.l.j.de pœnis.& aut.ſed hodie.dic vt ibi no.hic ergo bannitus & cōdemnatus in abſentia ſuperuiuit:ergo &c. Dices tu:expreſſa conditio,quæ tacitè ineſt, habet ſuſpendere conditionem:vt l.hæc verba.cum ſi.de leg.ij.Secundò,quia illa lex loquitur quo ad trāſmiſſionem ad hæredes: ſed quo ad obligationis effectum nulla differentia eſt inter expreſ-
2 ſam & tacitam:vt l.itē quia.ff.de pac.fateor†tū ꝙ ſi eſſet in præſentia,& eſſet damnatus ad mortem,ſtatim a
etiam hodie efficeretur ſeruus pœnæ,vt dictis iuribus.nec valeret eius teſtamentum. ff.de teſta.l.eius qui.& ibi no.et melius per Dyn.quia ibi glo.in aliquo non bene dicit.
3 Tertiò videamus†vtrum æquiparetur deportato.glo.quæ eſt Inſti.quib.mo.ius pa. pot.ſol.dicit ꝙ ſi bona banniti publicētur de iure vel de conſuetudine, æquiparetur deportato.& idem dicet glo.x.col. hic finiē lex.Contrariū credo:videlicet ꝙ non æquiparē deportato.quod ſic probo:Præſes ꝓ-
4 uinciæ† & magiſtratus municipales non poſſunt deportare:vt ff.de lega. iij.l.j.§.deportatos.de iniuſt.teſt.l.ſi quis. §. eius qui. & de offi.præſi.l.illicitas.§.veritas. Si ergo non poſſunt ipſi:multò minus poterit Poteſtas vnius ciuitatis ; cū exbanniti ab eis nō æquiparentur deportatis.Præterea, ſententia deportationis non fertur in abſētes ff.de pœ.l.abſentē.ſed bannum ferē in abſentem,ergo non æquiparatur deportato. Præterea,deportatus perdit iura ciuilia romanorū.ff.de pœ.l.quidā.Sed ſi diceremus talē bannitum æquiparari deportato : talis bānitus perderet Romanā ciuitatem,& iura ciuiū Romanorū.Secundò vnus iudex extenderet iuriſdictionē ſuā,cōtra l.inter ꝓœnas.in prin.& l.relegatorū.in prin.& in §.ad tēpus.ff.de interdic.& relega. Pręterea fama eius,q deportaē,diminuitur:qa efficiē infamis:imò eius fama in totū tollitur:vt ff.de var.cog.l.cognitionū.§.fin. Sed ex
5 bānitus†nō efficiē infamis:quia edictū propoſitū in abſentē de maleficio nō infamat niſi de facto:vt de req.re.l.ſi.Nā expreſsè dicitur bannitus cōdemnatus extra ordinē:vt in gloſ.de modo mul.l.j.Facit ꝙ dicit in l.iij.§.præterea.& ibi not.per Dy.de ſuſpe.tut.ergo patet ꝙ nō æquiparaē deportato.Præterea,nō reperiē lege cautū ꝙ deportatus poſsit impune occidi.ſed bannitus poteſt impune occidi ex forma ſtatutorū:ergo nō equiparaē deportato.Præterea bannitus eſt tanquā ab ipſo principio contumax,& extra obedientiā cōis:ſed deportatus eſt obediens:& ſic ſi poſt deportationē inobediens ſit capite puniē.de pœnis . l. relegati.& l.capitaliū.§.in exulibus.ergo &c.Præterea,deportatū nemo poteſt reſtituere,niſi Princeps vel ſenatus.de pœnis.l.relegati.in fi.ff.de poſtulan.l.j.§.de qua.ſed ex banniti tota die reſtituuntur per comunia,& eorū rectores:ergo nō æquiparaē deportato.In iſta ſententia eſt Iaco.de Are.& not.Cy.C.de hære. inſtituen.l.j.Et ita determinatū fuit Bonon.in publicis diſputatio.per do.Fed.& ſic cōmuniter tenent Mod.Tertiò videamus
6 † vtrū æquiparaē relegatis. Glo. quæ eſt in d.§.relegati.dicit ꝙ qn̄ bannitus nō amittit bona,ꝙ tūc æquiparaē relegato.Idē ſentit.gl.ff.ex quibus cauſis in poſ.eatur.l.cōuētione.in fi. vltimæ glo.Contrariū credo verū.nā aliquis exbānitus per ſolā contumaciā nulla de delicto præcedente cognitione ſecundū ſtatuta & cōſuetudines Italiæ,ſed ſententia relegationis licet in abſentia poſſet fieri:tamen debet cognoſci de crimine.dicitur quod debet ferri in abſentes more priuatorum iudiciorum.ſed cōſtat ꝙ in cauſis priuatorum non fertur in abſentes ſentētia , niſi cognitio de cauſa præcedat:vt C.de iudi. l.properandū. §. ſinautē reus.& C.quomodo & qn̄ iudex.in authē.qui ſemel Pro hoc facit in authen.de inceſ.nup.§.j.& quod ibi no.in princip.magnę glo.quæ incip.Ex hoc patet ꝙ bannitus nō æquiparatur relegato. Præterea relegatus eſt infamis:vt ff.de vari.& extraordin. cog.l.cognitionem.§.minuitur.in fi.ſaltem interim cùm eſt in relegatione,vt legitur de his qui no. infa. ſed bannitus non eſt infamis:vt ſ.dictum eſt.Præterea relegato non poteſt dari licentia reuertendi,niſi à principe:vt l.relegati.ff.de pœ.in fi. ſed exban-
7 niti reſtituuntur à ciuitate:ergo &c. Quartò†eſt videdū vtrū bannitus æquiparetur excommunicato in omnibus, ita quòd de vno ad alium arguatur.Nam iſti exbanniti ſtatim elapſo banno habentur pro confeſsis de maleficio, nec poſſunt innocentiam purgare, ſecundùm ſtatuta & conſuetudines Italiæ: ſed excommunicati ſtatim præſtita ſatiſfatione de parendo man-

a ¶Primò videamus. Iſte trac.eſt Barto.& de ipſo meminit idē Bar.in extrauag.qui ſint rebelles in verſi. rebellādo.in ij.col.in verſi.Reges verò & ciuitates. vbi remittit ſe ad ea quæ dicit in tract.de Banni.noſtri tēporis. & iſtum pro tractatu Bart.alleg.Iaſo.in l.j.in pen. col. C.de hęred.inſti. tū iſte tractatus eſt inſertus de verbo ad verbū per eundē bar. in diſputa.ſuā quę incip.Lucanæ ciuitatis ſtatuto iiij.col.in verſic. ſaluatoris noſtri. ibi primo igiē videamus.vſq; ibi:in viij. col.ad argumenta & rationes inquantum factus. & ponas hic additio.quas ibi ſcripſi.Et adde ꝙ Barto. fecit aliū tractatū ex bānitorū.inci.primo quæro an ex bannitꝰ qui eſt inſertus in ij. vol.conſi.& ibi ſcripſi.Tho.Dip.

datis iudicis abſoluuntur:vt extra quod met.cau.c.j. & de ſent.
excom.c.nuper.&c.ſacro.in fi.Ex effectu ergo patet ꝙ non pro
cedit æquiparatio.Præterea excõmunicatus à ſacramentis, &
cõmunione fideliũ excluditur.extra de ſent.excõ.c.ij.de ſenten.
excom.c.pe.certum eſt bannitũ prædicta non perdere igiẽ &c.
Præterea ſnĩa excõmunicationis à iudice ſuo lata valet apud
omnes,vt d.c.pe.ſed exbanniri non facit quẽ haberi pro exban
nito niſi in illa ciuitate vbi eſt exbãnitus:ergo &c.Præterea, nõ
reperitur ꝙ excõmunicatus poſsit impunè occidi:ergo &c.hoc
intellige,niſi excõmunicatus eſſet incorrigibilis: vt xxiiij.q.v.c.
excõmunicatorũ.& ibi no.& ſic videtur bona argumentatio de
8 vno ad alium ſimpliciter.Quid dicemus? Dico† talem bannitũ
ex forma ſtatuti impunè occidi poſſe, & rectè, & propriè dici
trãſfugam ciuitatis ſuæ.Itẽ propriè põt dici hoſtis ciuitatis ſuæ.
hoc probo tam ex modo conſtituendi ꝗ̃ ex modo cõſtituti. Ex
modo conſtituendi patet:ſicut ille dicitur tranſfuga,qui ab alijs
qui ſub imperio ſunt de cauſa deſiſtit in hoſtiũ numero aliorũ
exbannitorũ & hoſtiũ ciuitatis ſuæ:ergo propriè põt dici tranſ-
fuga ciuitatis ſuæ.Item hoc probatur ex effectu cõſtituti.Nam
licitũ eſt tranſfugam impunè occidere.Itẽ exbannitus ſimplici-
ter redeundo ad ciuitatẽ ſuã nõ recuperat eã.Sed poterit inſtare
hoſtes ſunt quibus populus Romanus bella indixit,vel ipſi po-
pulo.ff.de ca.l.hoſtes.ſed exbãniti nõ ſunt huiuſmodi:ergo,&c.
ſi nõ contulerũt ſe in numero hoſtiũ, & ſic non poteſt dici tranſ
fuga.Secundò.hoſtes,inter quos habent locũ iura captiuitatis,
ſunt hi,de quibus loquitur l.hoſtes.ſed alio modo loquendo di
citur ꝙ ciuitas poſsit habere hoſtes ſuos ſi ipſis bellũ indixerit
vt ff.de cap.l.ſi quis ingenuo.§.fi.& no.in d.l.hoſtes.in j.glo. ſed
talibus exbannitis indixit ciuitas bellũ permittendo quod poſ-
ſunt occidi,& ſtatuendo officiales ad eos capiendos ergo ſunt
9 hoſtes ciuitatis.Itẽ quãdo ſubditus ſe rebellat† domino, vel Po-
teſtati.dicitur hoſtis:vt C.de his qui ad eccle. confu.l. ſeruus. in
fi.gl.Pro hoc facit quod no.Cy.de iniu.l.ſi nõ conuicij. in prin.
& exbannitus poteſt dici tranſfuga ſuæ ciuitatis . Itaq; poſſunt
dici hoſtes.Nam illi,quos ſenatus etiam iudicat hoſtes,ſunt ho-
ſtes populi Romani:vt d.l.amiſsione.ver.ſed hi.cum glo.ſua.ita
illi ſubditi,quos commune iudicat ſuos hoſtes. ſunt hoſtes ſuæ
ciuitatis,ſed exbanniendo eos iudicat ſuos hoſtes : ergo &c. &
10 poſſunt dici tranſfuge, & hoſtes ſuæ ciuitatis.† Reſtat videre
quid bannitus amittit pro tali banno. Ad quod vos debetis ſci-
re ꝙ tranſfugæ & hoſtes populi Romani vltra alias ciuitates
perdunt ciuitatem Roamnã,& omnia iura ciuitatis Romanæ:
retinent iura gentium:vt d.l.amiſsione.& l.quidam.de pac.hoc
verum quòd perdunt iura ciuitatis Romanæ inquantum reſpi
cit commodum ſuum,ſed prout reſpicit incommodum iura ci-
uitatis Romanæ remanent apud eos ſecundum vnam ſolutio-
nem in l.poſtliminiũ.§.filius. de capti. & probatur hic. & patet:
quia promittendo vobis,obligat ſe ciuiliter:vt no.ff.de cap.l.tu
telam.§.fi.Hoc etiam patet:quia lex ciuitatis Romanæ quæ per
mittit eos occidi,eos ligat:vt C.de ſica.l.iij.in ſin. Sic itaq; dico
de tali bannito.Nam cum ipſe propriè ſit trãſfuga & hoſtis po
puli ciuitatis,vbi eſt exbannitus,vt ſ.probaui:dico ꝙ exbãnitus
perdit illam ciuitatem,& omnia iura, & priuilegia illius ciuita-
tis. Iura autem gentium , item iura communia ciuitatis Roma-
næ ſunt imperij Romani:ideo non perdit ea. Nam non eſt trãſ-
fuga Romani Imperij,ſed illius ciuitatis tantùm vbi eſt exban-
nitus:& ſic idem de parte quo ad partem , quod eſt de toto quo
ad totum. Præterea hoc eſt verum : quia ſi aliquis eſt tranſfu-
ga , vel reprobatus ab aliquo collegio , iura & priuilegia illius
collegij perderet:remanet tamen in diſpoſitione iuris commu-
nis:vt C.de excu.tu.l.ſed & reprobari.& C.de epiſ.& cleric. au-
then.generaliter.de quæſtio.l.milites.de tabel.l.ij.lib.x. ita ergo
cùm ipſe bannitus ſit remotus ex delicto ob vniuerſitatem, per
det iura & priuilegia tantùm ipſius vniuerſitatis . Pro hoc facit
11 C.ſi curia.vel cohor.l.j.in fi.li.x.Ad iſtam † opinionem induco
in teſtem Iacob.de Are.cuius opin.videtur eſſe de mente iuris,
vt plurimum qui hoc tenet.vt ff. de ædil.edi.l. teſtamento.§. ex
facto.& inter cætera his verbis vtitur. Quid de bannitis no-
ſtri temporis? Dicunt quidam quòd idem quod in deportato:
vt j.de bon.damna.l.j.ſed non videtur : quia ſententia deporta-
tionis etiam à præſidibus dari non poteſt:vt j.de pœn.l.ij.de le-
ga.ij.l. penult.§. deportatos. multò minus à ciuitatum rectori-
bus.non ergo perdet quæ adijcit hæc,& aliter nõ habet fieri: vt
j.de interdi. & rele.l. relegatorum.§.j.C.de pœ.l. nemo.& ff. de
pœ.l.interpretatiõe. Ea aũt ꝗ ſunt propriẽ ciuitatis à qua eſt ex
bãnitus,amiſiſſe credo:quia quantũ ad illã peregrinus eſt: vt C.
de hæ.inſti.l.j.& de in ius vocan.l.ſed & ſi §.ſed & ſi per pœnã.
Iſta ſunt ſua verba, quæ,vt patet,poſuit,ſuã volũtatẽ ponendo,
non argumentũ inducendo.Patet ergo ꝙ iura ſuæ ciuitatis per
dit,ſeu à qua eſt exbãnitus.ſed iura cõmunia retinet, vt dictum
12 eſt.Quæro,nunquid† bannitus poſsit facere teſtamentũ. Dyn.
in d.l.eius qui.§.fi.de teſta.dicit ꝙ ſi ei offeruntur bona ꝙ æqui-
paratur deportato ſecundùm glo.in §. deportati. & non poteſt
facere teſtamentum.Idem tenet Spec.in titu.de inſtr.edi.§.com
pendioſè.verſi.quid de bannitis.Alij communiter contra : quia
negant ipſum æquiparari deportato,vt ſ.dixi,cùm diſtinctionè
tamen:Aut fecit teſtamentum ſecundùm ius commune.& põt.
Aut ſecundũ ius ciuitatis ſuæ:& non poteſt,vt puta quia erat in
ciuitate ſtatutum ꝙ teſtamẽtũ poſsit fieri minori numero ſeptẽ
teſtium.quidam ꝙ nõ ęquiparatur deportato,vt plenè per Cy.
13 in l.j.C.de hæ.inſti.Tu aũt† diſtingue aut inſtituitur in teſtamẽ
to facto ſecundũ ius proprium illius ciuitatis : & tunc non po-
teſt inſtitui:quia illius iuris non eſt capax,vt patet ex prædictis.
14 Item† poſſet quæri an bannitus ſuccedat ab inteſtato. videẽ di-
cendũ , aut loqueris de ſucceſsione ab inteſtato de iure ſtatuti:
vt ſi per ſtatutũ dicitur ꝙ agnatus præferatur mulieri proximio
ri in gradu:tũc non ſuccedit:qa ipſius iuris oĩno eſt incapax, vt
patet ex prædictis.qđ tene menti:qa multæ aliæ ꝗ̃ſtiones potue
rũt fieri ſi bene inſpiciatur.ꝑdicta vera credo in oĩ bannito, qui
ſecundũ formam ſtatutorũ impunè põt occidi: nã ille ꝓpriè eſt
tranſfuga & hoſtis ciuitatis,& ei ciuitas põt indicere bellum, vt
15 ſ.probaui.Sed quęro† quid de bannito,qui non impunè occidi
põt,ſed offendens, vel qui occidit minori pœna puniẽ? Rñ. ꝙ
talis bannitus non eſt propriè transfuga,nec hoſtis ciuitatis : vt
l.amiſsione.& l.capitis.de cap.di. vbi requiruntur duo copulati
uè,ſ.ꝙ deſiſtat ab his , ſub quorum imperio & obediẽtia eorum
quibus ſubeſt:ſed non facit ſecundũ : quia ſe contulit in hoſtiũ
numero.qđ patet:qa ciuitas non habet eum pro hoſte,cũ priuãt
offendẽtes eũ licet minori pœna.æquiparatur autẽ talis exban-
nitus perſonis vilibus,quibus qui iniuriatur minus puniẽ: vt In
ſti.de iniu.§.atrox.& §.pœna.& ff. de iniu.l.fi. retinet ergo iura
communia & iura ſuæ ciuitatis.& ſolũ perdit illud qđ tantũ eſt
expreſſum ꝙ perdat.& ſi aliter diceretur, oportet te dicere om-
nẽ contumacem eſſe transfugã,& hoſtem ſuæ ciuitatis.qđ eſſet
16 iniquiſsimũ.† Sed pone quòd in ſtatutis nihil continetur de ex-
bãnito:quid eſſet de iure cõi? Dic ꝙ de iure cõi põt qs exbanni
ri:nã annotatio ꝗ olim fiebat,erat quoddã bannum. Dicebatur
enim ſi nõ veniret intra terminũ ꝙ oĩa bona ſua ponantur in bo
nis fiſci,vt ff.de requir.re.l.j.& not.in gl.quæ incipit , & requiſi-
ta nõ eſt dubium ꝙ iudex poteſt mulctare contumacem inobe
dientem ſibi:vt ff.ſi quis ius di.non obtem.l.j.Nam illud eſt bã-
nire,& mulctare cõtumacem inobediẽtem ſibi.ff. de ven. inſpi.
l.j.§.qđ ergo.in glo.ſuper verbo,mulctetur.quæ incipit, aliquis
damnatus.facit C.de epiſ.& cle.auẽ.nulla communitas.& quod
17 nota.in l.j.in vlt.glo.C.qui bo.ce.poſ.† Sed quid perdit talis ex-
bannitus iure cõi? Rñ. perdit ꝙ fuit expreſſum in banno : puta
fuit bannitus ꝙ ſi non veniret intra tempus tale : ſolueret cen-
tũ,vel perderet omnia bona in caſibus, in quibus de eis. loqui-
tur.Item:quia in banno veniunt bona , non poterit interim ſibi
18 ſolui,vt l.fi.de requi.re.Item,ſi tale crimen erit quod † infamat:
interim erit infamis de facto.C.de requi.re.l.ſin. Eſt autem dif-
ferentia inter iſtos & bannitos noſtri temporis:qa habentur pro
confeſsis ex forma ſtatuti : nec poſt bannum audiuntur ad ali-
quam excuſationem . Secus in bannitis de iure communi , qui
non habentur pro confeſsis:vt ff.de cuſt.re.l.diuus.verſic.diuus
19 Pius.& dic vt ibi not.per Dyn. Item † quid ſi iudex apponit in
bãno quòd elapſo termino poſsit impunè occidi:an valeat? Dic
quòd non,niſi ſit permiſſum per ſtatutum:cum bãnum ſit quę-
dam mulcta,vt dictum eſt , ſemper debet eſſe pecuniaria:vt ff.
de verb.ſig.l.aliud.§.inter mulctam.& etiam mulcta,quæ à ma-
ioribus iudicibus infertur,non poteſt vltra tantam ſummam a-
ſcendere:vt C.de modo mulctarum.l.eos.Iſte autem iudex pro
mulcta imponeret pœnam corporalem:ergo &c. Ex prædictis
patet ꝙ exbanniti ſecundum formam iuris non ſunt tranſfugæ,
nec

nec hoſtes:quia non poſſunt impunè offendi : & ſic retinent iu-
ra ciuitatis Romanæ.Item iura ciuitatis ſuæ.Et hæc de materia
bannitorum dixiſſe ſufficiat:quę licet vera mihi Bar.videantur:
ſcribo tamen vt alijs materiam inueſtigandi tribuam:& vt ma-
teria quotidiana minus bñ intellecta lucẽ veritatis aſſumat &c.
Explicit tractatus bannitorum editus per dominum Barto-
lum à Saxoferrato legum doctorem famoſiſsimum.

a

Incipit tractatus de citatione.[a]

1 ☞ *Reus citandus eſt antequam libellus offeratur.*
2 *Præſens in iudicio non eſt citandus.*
3 *Citatio ad domum ualet,quando aliter perſonaliter citari non poteſt : quia citandus eſt in prouincia.*
Et ad eum notitia citationis peruenire poteſt.
4 *Citari in eccleſia quis poteſt uerbaliter,non autem realiter.*
5 *Citatio facta ſine cauſa à iudice competenti eſt nulla.*
6 *Procurator non debet citari ante litem conteſtatam.ſi dominus eſt præſens poſt litem conteſtatam poteſt citari.*
7 *Nuncius non citat ſine iudicis commiſsione.*
8 *Citatio facta die feriata non tenet.*
9 *Citatio facta die feriata ad non feriatam non tenet de iure:ſed conſuetudo contrarium obſeruat.*
10 *Dies termini appoſiti in citatione computatur in termino ita ꝙ ultima die termini appoſiti poterit comparere.*
11 *Citatus ut compareat intra decem dies ſi ultima dies eſt feriata an tenentur comparere die ſequenti.& admitti debeat,quod ſic.*
Clauſula apponenda in citatione,quod ſi illa dies fuerit feriata,compareat die ſequenti.
12 *Dictio uſque,ſtat excluſiuè.*
13 *Relatio nuncij ſi in actis appareat,licet non de commiſsione ſatis eſt.*
14 *Nuncio referenti ſe citaſſe creditur,niſi appareat contrarium.*
15 *Iudex in ciuilibus non poteſt citare quem ut perſonaliter compareat, niſi ex magna cã.*
16 *Iudex delegatus non citat perſonaliter,niſi expreſsè committatur.*
17 *In citatione terminus peremptorius poni debet,ſiue ſit ordinarius,ſiue delegatus.*
18 *Si reus citatus in termino non comparuit,& accuſata cõtumacia per actorem iudex poſt terminum intra duos dies pronunciat,quod teneat.*

QVia vt dicitur in authẽ. of-
feratur.C.de lit. conteſt. offerendus eſt libellus
reo,qui ad iudicium vocatur:patet,quia citãdus
1 eſt reus† anteꝗ̃ poſsit libellus offerri:& non pro-
ceditur contra reum,niſi citetur tacitè , vel ex-
preſsè:vt extra,de procura.c.cum cauſam.in fi. adeò ꝙ ſine cita
tione proceſſus eſt nullus.C.de ſenten.& interlocu. l.ea quę. de
acc.l.iiij.extra,de maio.& obe.c.inter.Idcirco dicendum eſt de
quæſtionibus circa citationem.licet autẽ in primis procedebat
citatio:vt inſt.de pœna te.li.§.omnium.ante li.conteſt.non dici-
tur quis agere.ſed agere velle.ff.rem ratam haberi. l.amplius. &
vſq; ad lit.conteſt.poteſt mora purgari.ff.de arbi.l.cum dies.§.j.
& de verb.ob.l.inſulam.& quia poſt litem conteſtat. non debet
iudex recuſari.C.de iudi.l.apertiſsimi.nec forum declinari.ff.de
iud.l.j.& eſt ꝙ licet ſit in vno articulo contumax:non præſumi-
tur in alijs contumax.& ideo citandus ad ſingulos actus iudicij
aliàs in alijs nil agitur:quia de vnoquoq; negotio,&c.ff.de re iu
di.l.de vnoquoq;.& no.Archi.extra de accuſa.c.ad petitionem.
2 Ex prædictis ergo inſurgit talis quæſtio.Pone† ꝙ quis eſt præ-
ſens in iudicio,contra quem petit actor ius de eo fieri. Reus di-
cit interrogatus:domine,nolo ad præſens reſpondere,ſed faciat
me citari ſolenniter:quia volo habere dilationem ad comparen
dum , actor verò inſtat ꝙ ille reus debeat reſpondere , ex quo
præſens eſt.Quæro quid iuris.& primò videtur,quòd citari de-
beat:quia vt dictũ eſt,à citatione incipiendũ eſt:vt d.§. omniũ.
& quia intereſt citati habere ditationem ad quærendum aduo-
catum,cuius conſilio reſpondeat:arg.ff.ex quib.cauſ.maio.l. ab
hoſtibus.in fin.Econtra videtur quòd omnis circuitus eſt eui-
tandus.l.dominus teſtamento.de cond.indeb.Secundò qui ſcit
non debet certiorari.de actio.emp.l.j. Ad idem denunciatio eſt
fienda venditori,vt ff.de euict.l.ſi ideo.§.fi.Idem ſi fiat venditio
ſine denunciatione ſufficit:vt no.C.de euict.l.emptor fundi . In
hac quæſtiõe videtur verius ꝙ nõ ſit opus citatione. Offeratur
ergo ei præſenti libellus,& intra terminũ poterit deliberare , &
iura ſua præparare vnde iura præalleg.nõ obſtant.Sic dicimus
vbi te inuenero ibi te iudicabo.C.vbi de cri.agi opor.l.fi. niſi ta
le eſſet negotium,ad quod oportet comparere deliberatè,tunc
poſsit petere tempus ad deliberandũ.ff.de
interroga.actio.l.qui interrogatur. Et hãc
quæſtionem mouet Specul.in titul. de lib.
obl.§.ſequiẽ.verſ.itẽ dicunẽ. Secũdò quæ-
3 ro,† nunquid ſufficit quẽ citari ad domũ.
Et videẽ ꝙ ſic.ff.de dã.infect.l iiij.§.toties.
ff.de lib.agn.l.j.§.j.& qđ vi aut clã.l. aut ꝗ
aliter.§.j.& iij.in fi.C.de ann.exce.l.vt per-
fectius.extra,de dol.& cõt.c. cauſam quæ.
Econtra ꝙ non,imò ꝙ perſonaliter ſi eius
præſentia haberi põt , ita ꝙ citatio in eius
notitiã perueniat.ff.quæ ſen.ſine app.re.l.j.
§.item cũ ex edicto . aliàs nõ videẽ citatus.
nec valet qđ agitur.C.de acc.l iiij.C. quo-
mo.& qñ iud.l.ea quæ.& ſi ꝑ vim vel alio
modo.l.fi.ff.de re iud.l.de vnoquoq;. Tu
dic breuiter ꝙ ſi citãdus poteſt perſonali-
ter reperiri , ſemper perſonaliter eſt citan-
dus:vt d.§.itẽ cũ ex edicto.ita ſi in eius no
titiam põt peruenire.nam intelligendũ eſt
ꝙ citatio ad domũ valet tunc ſcilicet,quã-
do eſt abſens,vel qñ per eũ fit , quominus
citatio ad eum poſsit peruenire:puta ianua
clauſa:vt ff.qđ vi aut clam.l.vim.& not.in d.c.cauſam quæ . &
plenius in c.fi.eo.tit.qđ tamen intellige qñ citatus in eadẽ ꝓuin
cia inuenitur.extra de dol.& cõtu.c.cũ olim.circa fi. & vide Ar
chi.in d.c.j.extra de foro cõpe.lib.vj.& hæc ſunt maximè vera,
vbi in criminibus citãdus eſt reus.ſm Roſ.ff.de pœn.l. abſentẽ.
& de pu.iud.l.inter accuſatorẽ.& ꝗ ac.nõ poſ.l.ꝗ crimẽ. de acc.
l.iiij.Prædicta aũt ſecundũ ius operanẽ,vel ſecũdùm formã ſta-
tutorum:quia in quolibet municipio fit citatio,vel ad domũ,vel
in perſonam.Qualiter autem citetur pupillus,dic vt.ff. ex quib.
4 cau.in poſ.ea.l.hoc aũt. Quæro† circa hoc an quis poſsit in ec
cleſia inuitus citari.Dic breuiter ꝙ ſi loquimur de citatione rea
li,per quam inuitus trahitur.Et dic ꝙ non,per titu. C.de his qui
ad eccle.confug.Si antem loquimur de citatione verbali:dic qđ
iuitus citatur,vt in eo.ti.l.præſenti.§.ſicubi.Neq; obſtat.l.plerięꝗ
ff.de in ius voc.vbi dicitur ꝙ de domo inuitus nõ citatur verba-
liter,ſi non patiatur ſe conſpici:quia eccleſia eſt iuris publici, &
quilibet in ea habet aditum.l.j.§.huius ſtudij. ff. de iuſti. & iur.
5 Tertiò† quæritur,an citatio facta à competenti iudice,valeat,
ſi fit ſine cauſa.Et videtur ꝙ ſic:vt ff.in ius vocati vt eant,aut ſa-
tiſdent.l.ex quacunq;.ergo citari poteſt etiam ex nõ vera cauſa:
ſed citatio ex non vera cauſa reducitur ad non cauſam.arg.ff.de
do.exce.l.ij.§.cum eo.in fi.ergo &c.nam illa l.ex quacunq;. per-
mittit ꝙ ex cauſa citari debebat ibi:ex quacunq; cauſa . pro qua
extra,de offi.dele.c.prudentiam.Si igitur deficit cauſa : cenſetur
citatio nuda,& nõ valet:arg.ff.de leg.j.l.filiusfa.§.diui.de leg.iij.
Pomponius.in §.Iulius Agrippa.ſic dicitur de cautione ſine cã,
quæ indeterminata dicitur.extra,de fi.inſtru.c.ſi cautio.ff. de ꝓ-
ba.l.cum de indebito.Item libellus ſine cauſa non procedit.ff.de
eden.l.j.extra,de excep.c.vlt.& ibi no.Item prouiſio ſine cauſa
non valet:vt in d.c.vero.Item tranſactio ſine cauſa non valet: vt
b ff.de tranſac.l.cum hi.§.cùm prætor.[b] Item contradicens ſine cã
non auditur.C.de edic.diui Adri.tol.l.fi.Item confeſsio ſine cau
ſa non valet:vt ff.de inter.actio.l.j. Item ſtipulatio ſine cauſa nõ
valet:arg.extra,de do.& cõtu.c.ſolito.in prin. Adde qđ no.C.de
nõ nu.pec.l.gñaliter.ff.de acq.re.do.l.nunꝗ;.de do.l.nuda.cũ ſi.
Et hæc videẽ veritas:qa cauſa debet ꝑcedere ſuũ cauſatũ , ſicut
materia ſuũ materiatũ.ff.de ori.iur.l.ij.in.§.cũ pater. adeò ꝙ pe-
ius eſt res nuda cã facti ꝗ̃ ipſum factũ:vt no.xv.q.vj.c.ſi à ſatiſ-
dãtibus.ff.de fur.l.fi.in fi.Itẽ cã ſufficiẽti poſita neceſſariò ſequi
tur effectus,ſcilicet finis.C.de rei vẽ.l.doce.extra,de con.c. trãſ-
lato.vnde cauſa probaẽ ꝑ effectũ:vt xij.q.ij.cõtractus igiẽ duran
te cauſa durat effectus.l.adigere.§.ꝗ̃uis.ff.de iu.pa.& in c. cum
ceſſante.de appe.tñ ceſſante cauſa ceſſat priuilegium:vt ff.de iu.
l.ij.§.legatis in fi.C.de epiſ.& cle.l.generaliter.xvij.q.j.c.genera-
c liter.Quartò ꝗ̃ro† an ſufficiat ꝙ citeẽ ſolus procurator,[c] non do
minus vt procurator veniat pro dño reſponſurus an verò non
ſufficiat niſi ipſe dominus citetur. Et primò videtur quòd ſuf-
ficiat ſola citatio procu.argu.C.de procura.argu.l.cum. & ff.de
verb.obli.l.ſed qui ex ſtip. Item quia de mercenario poteſt fieri

a ¶ Tractatus de citatione. Iſtũ pro trac. Barto.alleg. Alex.in l. j. §. cura carnis. in princip.ff.de off. ꝑſe. vrb.in addi. Bart.& in l.j. §.nunciatio. ff. de ope.no.nun.in ad di.eiuſdẽ incipi.an citatio. & do.meus.d. Ia.in d.l.j.§.nũciatio in pe. col. in duobus locis.Tho.

b ¶ §.cum prætor. Per quẽ tex.ibi Ful. innehit cõtra ꝑtores & iudices,qui interponunt decretũ cã non cognita.Tho.

c ¶ Procurator. Adde Bar.in l.quãuis. ĩ vl. col.ff.de dã.infe. & ĩ l.ſolent.in vl. no.ff.đ adi.leg.cũ concor.de qbus ꝑ Iaſ.in l. eũ ꝗ. in j.no.C. de procur. & Ale.in d. l.quãuis in fi.& Mar. Soc. in tract.de cit.arg. v. in iiij.q.prin. Tho. Di.

a ¶Abſq; iudicis cō-
miſsione. Adde Bar.
per illū tex.ī l.nemi-
nem.C.de exhi. reis.
& in l. palatinos. C.
de fun.fiſca.lib.xj.&
Anto.de But.& doc.
in c.j.de iudi.Bald.in
l.cū clerici.C.de epiſ.
& cle. & ī c.j. de mi.
vaſ.q cōtu. eſt Tho.
b ¶Die feriata. Vide
plenè per Iaſ. in l.j.§.
nunciatio. in vj. col.
ff.de ope. no. nun.&
pleni⁹ ī l.ex quacūq;
in iiij.col.ff.ſi quis in
ius voc.non ier. vbi
examinat iſtū dictū
Bar.hic. Tho.
c ¶De relatione. Sed
quid ſi apparet de ci
tatione per nuncium
qui poſtea facit rela-
tionē poſt, an valeat
vide Bar.in l.multū.
& ibi dixi.ff. de con.
& demon. Tho.
d ¶In dubio. Vidē ale.
in l.j.§. cura carnis.in
additio.Bar.ff.de of.
præf. vrb. & Iaſo.in
l.properandum.§.&
ſi quidem.iij. col.C.
de iudi.Tho.

procurator.ff.ꝙ vi aut clā.l.qualiter.§.j. de
trib.l.ꝓcu.extra,vt lit.nō cōteſt.c. accedēs.
Cōtra videt̄ ꝙ non ſufficiat:qa dēnūciatio
facta procuratori non nocet domino.ff. de
pe.hære.l.item veniunt.§.petitam.extra de
po.cap.ex parte.glo.alle. Ad hoc dixerunt
quidam ꝙ primò dn̄s, poſtea procurator
eſt citandus,maximè poſtꝗ̄ eſt effectus do
minus litis:vt ff.de euic.l.ſi ideo.& §. præ-
ſente.& no.extra de do.& cōtu.c. licet cau
ſam. Sed dicēdum eſt ꝙ ſi dominus ſit præ
ſens, ipſe eſt citandus.iiij.q.v. quiſquis. &
d.c.cauſam. Si autem dominus eſt abſens:
tunc ſufficit citari procuratorem quē dimi
ſit,iuxta no.ff.ex quib.cau.ma.l. itē ait præ-
tor.§.hoc autē.ibi cū verò abſens.& ſi non
dimiſiſſet procuratorem,pōt vt contumax
puniri:vt d.c.cauſam.ſed poſt litem conte
ſtatam eſt dominus:& tunc ſiue dn̄s ſit præ
ſens,ſiue ſit abſens,ꝓcurator eſt citandus:
cū poſtea nō habeat dn̄s facultatē litis pro-
ſequendæ: ergo fruſtra citatur. Et de hoc
dic per Inn.in c.quoniam contra falſam.ex
tra de proba.& in Spec.in tit.de actore.§.j.
7 ver.hoc tamē fallit.Quintò quæro†an ſuf-
ficiat citatio nuncij abſq; iudicis commiſ-
a ſione.[a] Dic ꝙ non.ff de in ius vocā.l.ſed ſi
hac.§.prætor.C.de exhib.re.l.mihi.& l.ne-
minem.C.qui accuſa. non poſſunt. l.iij. imò deberet puniri: vt
f ff.de fal.l.nomen prætoris. & quod dicam j. in x.q. Sextò quæ-
8 ro†an citatio facta die feriata valeat. Dic quòd non.ff.de ferijs.
l.j.C.eo.l.fi.xv.q.iiij.placita. Conſtat autem quòd citatio eſt de
proceſſu iudiciorū.extra,de ꝓba.c.quoniā.Inſti. de pœ.te. litig.
§.fi.ſed ꝓceſſus factus die feriato nō valet,etiā citra appellatio-
nē ff.de ferijs.l.j.extra,de re iudi.c.j.adeò ꝙ citatus ire nō debet:
vt d.l.ij.ſiue conſentiēti fiat,ſiue nō:vt no.C.de fer.l. oēs. ſed ſe-
cus in ferijs meſsiū,& vindemiarū,ſi partes conſentiāt.ff. de fe-
rijs.l.j.§.j.& iudice conſentiēte.Sed quid de ferijs repentinis? Vi
9 de gl.ꝙ idē quod in ſolennibus.in cle.ſæpe.& de verbo. ſignifi.
b Septimò quæro, † ſi quis citet̄ die feriata [b] vt cōpareat die non
feriata,an valeat.Dy.tenet ꝙ nō valet:qa effectus citationis cō
fertur in eū diē quo citari debet,& potuit.C. de dona. inter vir.
& vxor.l.inter eos.& l.j.§.itē nunciatio.ff.de ope.no. nun.& l.ſi
ergo ſpē.§.j.de iur.om.iud. Alij autē cōmuniter dicunt ꝙ nō va
leat:qa in iudicijs initiū eſt ſpectandū.ff.de mino.l.iij.§.j. Vnde
nō videtur,ſecundū eos,multū operari,ſi citatio cōfertur in diē
iuridicā:ar.ff.de ſerui.l.ſi minor.Sed primū dictū de cōſuetudi-
10 ne obſeruatur,& ſic obſeruatur ſtylus curiæ Romanæ.Octauò
quæro,†quid ſi fiat citatio ad decē vel tres dies:nunquid ille ter
tius vel decimus cōputabitur in citatione, vel in illo die poſsit
cōparere citatus:an verò ante illū diem comparere teneatur? Et
dic ꝙ ille vltimus in citatione, vel in termino cōputat̄.ff. de in
ius vocan.l.antepe.& l.cū ita.ff.de adul.in prin.§.j.Nam licet ſit
appellandū intra decem dies:tn̄ decimus dies comprehenditur:
vt no.ij.q.vij.c.cui terminorū.ff.de ſuc.edic.l.j.§. quod dicimus.
& per dictā legē probat̄. Ad qd' facit Inſti.de verb. obli.§. iudi-
ces.Item dic ꝙ hæc citatio expediatur per nūciū.ff.de arbi.l.ſed
& ſi interpellatur.§.& tamen.ſecundū Inno.poteſt iudex facere
mandatum per nunciū verbo tenus deſtinatū. mandatū autem
cauſæ cognitionē requirit.ff.de offi.procō.l.nec quicquā.§. vbi
decretū.Vnde ſecundū eū ſaltem debet licere deſtinare, vt ipſe
no.extra de accu.c. licet.ar.cōtra.ff.de arbi.l. diē ꝓferre.in prin.
& quod ibi no.Et quid ſi fiat citatio quod cōpareat octauo vel
decimo die an in illis diebus veniat feriata,in qua eſt certū ꝙ ci
tatio non valeat,vt dictum eſt ſ.in vj.q. nunquid nihilo minus
tenebitur comparere citatus die ſequēti nō feriata? Et videtur
ꝙ non:quia de ſequenti die in citatione non eſt facta mentio,&
nō de illo magis ꝗ̄ de alio adſtringit̄:ergo videtur ꝙ non debet
cōparere nec illa die,nec ſequēti.Vnde ad hoc vitandū adijciūt
quidā in citatione ꝙ ſi illa dies feriata exiſteret, cōpareat ſequē-
ti die,ac eorū citatio propter diem feriatā videt̄ conſumpta.Sed
illa citatio die feriata cōparente.Cū enim in mandato ſunt duæ
citationes.ſ.diē expreſſum,ꝗ eſt dies feriata, & diē ſequentē:ar.
extra,de accu.c.veniēs.citato eligente diē feriatā in comparen-
do,non videt̄ cogi in ſequenti cōparere.ff.de verb.ob.l.vbi aūt.
§.pe.l.fi.§.pleriſq;.ff.de iuriſ.om.iud.& ideo videtur citatio con
ſumpta.nec etiam iudex ſibi mandare pōt,vt ſequenti die com-
pareat ſine ſolēnitate quæ traditur in c.actorum. extra,de do.&
contu.lib.vj.imò cū fuerunt temerariæ,citantur actores,ipſi ci-
tati ad expenſas tenent̄.ff.de iudi.l.eum quē temere. ſecūdū Io.
de Deo.Econtra videtur per c.veniēs.extra de accu.Nā ſecun-
dū Inno.citatio p̄dicta habet duas partes.prima,vt cōpareat illa
die & ꝙ compareat arg.l.Celſus.ff.de arbi.& de cōdi. & demō.
hæc cōditio quāquā habeat excuſationē illa die propter ferias:
tamen ſi in ſequēti non compareat, nō habet excuſationem: vt
d.c.veniens.& de do.& cōtuma.c.cū dilectus.c.fi.de dila. & de
in integ.reſt.c.ex literis.in fi.& c.corā. ſed reprehendūt quidam
ꝙ ibi non fuit citatio ad diem feſtiuū,ſed vſq; ad feſtū, vt cōpa
reat circa feſtū.& vſq;,intellige excluſiuè:vt extra de fid.inſt.c.
cū dilectus.ſed tu dic ſecundū quod dicit Spe. & tenet in tit. de
dila.§.j.ver.ſed quid ſi iudex.& no.xv.q.iiij.placita. in fi. Nonò
11 †dicas ꝙ ſi propter diem fuit impeditus, & iudicis copiam ha-
bere nō potuit,non eſt qd' ei imputetur,imò reſtituendus.ff. ex
qui.cau.ma.l.ſed & ſi per prætorē.§.ſi magiſtratū. & ideo videt̄
in diem ſequentem dilatum.ff.ſi quis cau.l.ij.§.ij.in fin.& l. & ſi
poſt tres.& de iureiu.l.vbi lex.Ad idem extra de do.& contu.c.
cū dilectus.licet enim in non veniendo in pœnam incidat & tn̄
poſt modicū tempus comparēdo morā videtur purgare:vt not.
in d.l.& ſi poſt tres.Ad idem ex qui.cau.ma.l.ab hoſtibus.§.ſed
quod ſimpliciter.qa in mora modici temporis nō eſt magnum
damnum.ff.de iud.l.ſi debitor.quando ius actoris, & eius actio
nō eſt facta deterior:vt d.l.& ſi poſt tres. etiam maximè admit-
tatur ex illa clauſula generali,ſi qua mihi iuſta cauſa videbitur.
Econtra videtur ꝙ data fuit forma ſolennior: ergo non potuit,
nec debuit ſibi præiudicare:vt eo.tit.l.ſi per prætorem.§.ſi feriæ.
& ideo de talibus ferijs nō eſt curandū. & idem à dilatione nō
12 excipitur.C.de dila.l.ſiue pars.in fi.Item† quia dilationum ma-
teria eſt amputanda.C.de temp.app.l.ij. Cū ergo die dilationis
non comparuit, alia die nō eſt admittendus.C. quando prouo.
nō eſt ne.l. cū eodē die.nec ſe arctare debuit ad vltimum diem
termini feriatum.ff.ſi quis cau.l.ij.§.ſi quis quin verius de mero
iure.Nec obſtat d.l.ij.§.ij.qa ibi fuit tēpore iuſto, & ineuitabili
impeditus impedimēto:& ideo crederē tūc ſecus:cum iudex ex
quadā æquitate poſsit ipſum admittere ſequēti die:arg.C. quo-
modo & qn̄ iu.l.j.& extra,de offi.delega.c.conſuluit.& ideo eſt
cautela ꝙ appareat ꝙ iuſſu iudicis ſit admiſſus die ſequenti. &
13 ita poteſt loq l.& ſi poſt tres.Decimò quæro † quid ſi appareat
in actis relatio nuncij citantis,non tamen appareat de commiſ-
ſione,nunquid ſufficiat ſola relatio citationis? Et videtur primò
quòd nō,ſuper iij.& iiij.q.vbi ſemper debet fieri citatio ad peti-
tionē partis:vt in aut̄.de mandatis principum.§. non permittas.
Item de mandato iudicis: vt in aut̄.de queſtore.circa medium.
In contrarium videtur l.magis puto.§.ne tamen.ff.de rebus eo.
& de officio.præfec.vigi.l.j.igitur ad referendum. &c. extra, de
c app.c.cùm parati.Si ergo in actis conſtat de relatione[c], ſufficit.
Hanc approbat Inno.extra de proba.c.quoniam.in glo.citatio-
nis.vt ipſe exponit,i.citatio nuncij.alij cōtra.in dicta q. vij. licet
ſtandum ſit relationi:tamen relatio non eſt commiſſio iudicis.
vnde ſine commiſſione iudicis non poteſt fieri:vnde vnum per
alterum non probatur:vt C.de dona.inter vir. & vxo.l. ſi mari-
14 tus.extra de teſti.c.cū cauſam.ij.†Vndecimò,quęro,quid ſi cita
tus negat ſe citatum,cuius dicto ſtatur,nuncij vel negantis? nū-
d cio creditur in dubio,[d] niſi aliud de contrario oſtēdatur. vt not.
glo.iiij.q.iij.c.teſtis.& vide plenè no.extra de ſen.excō.c. vene-
rabilis.lib.vj.in glo.cum iſta &c.Idē videtur tenere Innoc. in c.
quoniā.de proba.& ſecundū Goffr.erant valde ꝓbationes ꝓdu
cendæ in contrariū. Inſti.de inu.ſtip.§.alteri. & omnia vera:niſi
referatur relatio ad delictū commiſſum,vel ad alium, vltra cita
tionis effectū:qa tūc nō creditur:vt ff. de acc.l. ea ꝗ̄. & de cuſto.
25 reo.l.diuus. Duodecimò quæritur,†nunqd iudex poſsit citare
aliquē ciuiliter corā ſe, vt perſonaliter cōpareat. & videt̄ quòd
nō:qa iuris bn̄ficiū alicui nō eſt auferendum.ff.de re iudic.l.iiij.
§.ſi quis.in aut̄.de con.§. qd' dicit̄. Cū igitur cōceſſum ſit oībus
habere poteſtatē conſtituendi procuratorem in cauſis l.j.§.viſus
ff.de

procu.Inſti.per quas per.agere po.§.j.econtra videt̄ extra,
de ma.& obed.c.fi.& ibi no.Iudicis enim officium latiſsimū eſt
ff.de iur.omn.iudic.l.j.de iure ciuili prima pars eſt vera,niſi res.
exigat magnā eſſe cognitionem.vt in caſibus expreſsis.l.vlti.C.
de ꝓc.de iure can.aliud,videt̄ in d.c.no.nec poterit mittere ex
16 tunc procu.& p̄dicta vera in ordinario.†in delegato verò non
pōt perſonaliter citare,niſi in ſua cōmiſsione cōtineret̄, præter-
quā in caſibus extra de iudi.c.j.lib.vj.& dic vt ibi no.& de pro-
cu.c.querelā.& adde qd' dicitur.j.ti.proxi.de teſti.per eundē in
17 q.vj.& in ix.in fi.†Itē dic ſiue ſit iudex ordinarius ſiue delega-
tus:tunc debet citare primò.& ſecundò & tertiò.ff.de re iudic.l.
contumacia.§.j.vel vno peremptorio pro omnibus,vt ibi.& vi-
de extra de teſti.c.ij.aliàs autem ſine peremptorio de iure cōi
non eſt legitima citatio:nec ruputandus eſt contumax. C.quo-
modo & qn̄ iud.l.tres.& aut̄.qui ſemel.& xxiij.qō.ij.de illicita.
vnde primus terminus nō dicitur perēptorius.niſi ex cā,vt pu-
ta propter locorū diſtantiā.extra,de reſt.ſpo.c.ex literis. in fine.
Itē ſi in primo termino nō peremptorio non cōparet,non puni-
tur niſi in expenſis.ff.ſi quis in ius voc.non ie.l.ij.not.ff.de re iu-
di.l.cōtumacia.& no.extra de proc.c.querelā.in gl.quæ expēſæ
ſunt præſtandæ tā in ciuili quā in cauſa criminali.not. extra,de
18 do.& contu.c.cum dilectus.in fi.Decimotertiò† quæro citatur
quis legitime,ſ.tribus citationibus,vel vna pro omnibus:vt ff.
de re iud.l.contumacia.§.j.ꝙ cōpareat ad reſpondendū actori.
expectato nō cōparet in vltima hora termini,nec poteſt: actor
verò cōparens accuſat contumaciā in termino eius.demum iu-
dex nec in die termini,nec in die ſequēti, ſed poſt per duos dies
vel plures pronunciat contra reū contumacē.quærit̄ an valeat.
Et primò videtur ꝙ nō:quia videtur ius circundatū:vt ff.de iu-
dic.l.& poſt.§.circunducto.& no.extra.de off.deleg.c.cōſuluit.
& ideo ex ītegro videt̄ citandus:vt extra,de do.& cōtu.c.actor.
li.vj.Prædictus nāq; proceſſus videtur nullus ipſo iure,& citra
appellationē.C.quādo prouo.nō eſt nece.l.cū nō eo die.& Inſt.
de verb.ob.§.in diem.Econtra ꝙ valeat:quia iudici nō imponit̄
neceſsitas pronunciandi.C.qūo & quādo iud.l.j.qui poteſt de-
ferre.& expectare reū,an in ſua cōtumacia perſeueret:vt eo.ti.l.
cōſentaneū.et extra,de do.& cōtu.c.cū dilecti.Itē quia nō videt̄
iniuria facta abſenti,ſed gratia in ſpectādo:vt d.c.cōſuluit.imò
nec debet feſtinare ad decretū interponendū.ff.de damno.infe.
l.ſi finita.§.& ſi forte.idem in l.ſi poſt.ff.ſi quis cautionibus.imò
quanto plus expectatur vt veniat:tantò maior eſt contumacia:
vt extra,vt lit.nō conte.c.quoniā frequenter.in fi.de offi. deleg.
c.ſanè.&in c.cùm dilecti.quæ cōtumacia cumulat pœnā, vt ff.
de pœ.l.relegati.C.de hære.aut̄.Gazaros.extra,eodē.c.excom-
municamus.quæ quidem contumacia multis modis coercetur:
vt ff.de re iud.l.ſed non de dolo.& d.c.quoniā frequenter.Quā
to igitur tēpore durat cōtumacia,durat & culpa.& ideo nō mi-
nus,ſed grauius punienda:qa pro modo culpæ eſt pœna infligē
da:vt ff.de pœ.l.reſpiciendū.in princ.nec ideo videtur iudex in
mora.arg.ff.de vſuris.l.ſciendū.& extra de elec.c.iij.cum ibi no
tatis.nec per lapſum terminum videtur reus abſolutus:vt extra,
de do.& contu.c.cum dilectus.§.præterea.igitur eſt verius:quia
non videtur æquum ꝙ propter dilationem, quam fecit iudex,
aſiſtens debeat priuari iure ſuo ſine culpa:arg.C.de inoff. teſta.
l.ſi quis in ſuo.Et ad contraria de circunductione.reſpon. ꝙ ibi
non loquitur de reo,ſed de actore,cuius maior eſt contumacia
quam rei,vt d.c.actor.Nec obſtat.l.cum eo die.quia illa loquit̄
in ſententia diffinitiua,quæ cum maiori ſolennitate debet ferri.
C.de ſenten.l.cum ſententiam.nam prima lex loquitur in dila-
toria,quæ ſententia exerceri non potuit,vt ibi no.&c.

Explicit tractatus de citatione,compoſitus per excellentiſsimum legum doc.d.Bar.à Saxofer.ciuem Peruſinum &c.

Incipit tractatus de Falcone.

a COmes[a] Guido de Blanchar-
do cū iuiſſet venatum amiſit falconē.quidā ruſti-
cus cepit eū cū ſonaleis,& iectis, & ipſum captū
poſuit ſub bancho,dādo ei beccare panē,& caſeū,
& rapas deinde occaſione mali cibi falco eſt interēptus. Ex par
te Comitis proponitur actio in factū contra ruſticū qui falconi
præbuit cauſam mortis. Videtur primò ꝙ
ruſticus debeat in æſtimatione falconis cō
dēnari ad ſimilitudinē mulieris,quæ mari-
to dedit poculū amaricatū ad bibendum,
vt ff.de pœ.l.ſi quis.§.qui abortionis. ſicut
medico imputat̄ qui ſecuit imperitè:vt ff.de offi.pręſi.l.illicitas.
§.ſicut medico.ff.ad l.Aqui.idē iuris in prin. & §.præterea. & l.
itē obſtetrix.§.ij.ita iſti ruſtico eſt imputandū. Præterea tanquā
p̄do & fur debet iſte ruſticus teneri:qa ſciebat, & ſcire poterat:
cū eū cū iectis et ſonaleis inueniſſet ꝙ nō erat iactatus,nec habi
tus pro derelicto.ar.ff.de fur.l.falſus.in §.ſi iactū.ar.l.j.§.ſi iacta-
tū.& C.vnde vi.l.quærebat̄.nec pōt ruſticus ignorātiā allegare *als. cum querebat*
ꝙ dicat falconē in naturalē libertatē perueniſſe,cū à natura fal-
cones nō naſcant̄ cū iectis & ſonaleis.Sicut per contrariū nō po
teſt ſtuprationis libidine accuſari,qui ſtuprauit virginē inductā,
veſte meretricali.ff.de iniu.l.itē apud Labeonē.§.ſi quis virginē
C.de epiſ.aud.l.neminē.& l.ſed & ſi accepto.ff.de iur. fiſ. Quē-
admodū nō pōt cōueniri iniuriarū,qui clericū ſine tonſura in-
cedēdo percuſsiſſet,vt tanquā percuſſor clerici puniat̄:ſed puni
tur ac ſi quēdā laicū percuſsiſſet.C.de epiſ.& cler.l.ſi qua p̄ calū
niā.imò nullus pōt iſtū ruſticū excuſare cū ipſum falconē volā-
tē cū iectis & ſonaleis credere debuit eſſe fugitiuū. vn̄ vel ipm̄
capere nō debuit,vel ipſum captū publicè portare debuit. ſicut
in eo qui alienū ſeruū reperierit fugitiuū,& in eū qui rē inuenit
alienā:ad hoc enim vt nō videatur rē alienā contrectaſſe, debet
eā in publicū cōſignare,& libellos de eo publicè dare & iſta ꝓ-
bantur.ff.de ſer.fugi.l.j.& l.fugitiui.& ff.de fur.l.falſus.§.q alie-
num.in fi.Ad hoc accedat de eo qui pecudes alienas intruſit,&
fame necauit,qui tenet̄ eaſdē mortuas dn̄o emēdare:vt ff.vi bo-
no.rap.l.j.§.ſi publicanus.& C.ad l.Aquil. l.de pecoribus. vt ff.
ad l.Aquil.l.quemadmodum.§.magiſtratus.& l.Quintus Mu-
tius.§.vlt.Inſuper cum ruſticus portet ea quę eū habere nō licet
quia aurū portare non poteſt,ſed qd̄ percipit ex illa terra.ſic non
debuit ruſticus prædictum falconē portare,nec occupare.ar.C.
de agr.& cen.l.domini prædiorum:nec excuſatur ruſticus eo ꝙ
dicit dominū falconis incognitū habuiſſe. Sicut nec excuſatur
receptor Illyricani eo ꝙ dicit ſe colonum Illyricanū minimè co
gnouiſſe.imò hoc ipſo punitur ꝙ ſe ſeruū fatet̄ incognitum te-
nuiſſe.C.de colo. Illy.l.j.lib.xj.Quid plura? In lege Aquilia.cul-
pa leuiſsima venit.ſed iſte ruſticus nedum in leui culpa fuit, ſed
in lata culpa fuit dando falconi carnes falſas ad comedendum.
vnde perinde debet teneri ac ſi eū proprijs manibus occidiſſet,
vel ſtrangulaſſet:quia culpa eſt ſe immiſcere rei ad ſe non perti-
nenti.& iſta probantur ff.ad l.Aquil.l.in lege Aquil.& ff.de lib.
agno.l.necare.ff.de re.iu.l.culpa.nil enim intereſt an quis occi-
dat,vel cauſam mortis præbeat:vt ff.de ſica.l.nihil intereſt.& ff.
ad l.Aquil.l.item Mela.§.ſi quis.In contrarium videtur ꝙ ruſti
cus ſit omnino abſoluendus, imò quod magis videtur poſſe re-
petere expenſas,quas fecit,à domino falconis:ſicut repetijt ille,
quia inſulā ruentem fulſit,& ſeruū ęgrū curauit, licet ſit ſeruus
mortuus & inſula exuſta:vt ff.de neg.geſt.l. ſed an vltro.§.j. nec
debet ruſtico ſuū officiū eſſe dānoſum.ff.de fur.l.ſi ſeruus. §. qd̄
verò.& ff.ex qui.cau.ma.l.cū miles.& l.pretio. Itē videt̄ ipſum
ruſticū excuſare ſua ſimplicitas:& ignorantia,ſicut alibi excuſa
tur in corruptione, & in mala edicta actione, vel ratione in ius
vocatione,& in teſtamenti confectione,& in facti bonorum di-
latione:vt iſta probant̄.ff.de iu.om.iu.l.ſi quis id.§.doli mali.ff.
ſi quis in ius voc.non ie.l.§.fi.C.de teſt.l.fin.credidit enim ruſti-
cus falconē in naturalē laſciuiam deueniſſe, cū à nemine proſe-
quitur.& ex hoc licitè credidit eum occupare.ar.ff.de ac.re. do.
l.naturalem.& Inſti.de re.di.§.ferè.Adhibuit enim ruſticus talē
diligentiam in falcone,qualē adhibet in ſeipſo dando ei comede
re,de eo qd' ipſe comedit,exiſtimās ſe dn̄ū falconis acquiſiuiſ-
ſe.ideo falcone mortuo nō tenetur.ar.ff.de pe.hære.l.ſi quid poſ
ſeſſor.§.ſicut aūt.& l.ſumptū.& C.man.l.in re mandata.& C.de
iudic.l.ex tribus.In iſta quæſtione pronūciauit elegās,& vrba-
nus dn̄s Vber.de Bonacurſo ſuprà dictum ruſticum in æſtima
tione falconis fore condennandū.arg. dictarū legū dicentiū ꝙ
ſi aliquis rē fabricenſem,ꝗ bene poterat cognoſci per ſignū ſeu
bullā ꝗ in eius brachijs apparebat,ꝙ occultantiū liberæ fabricę
vēdicātur.C.de fab.l.ſtigma.lib.xj.& aliter eſt dicendū de eo ꝗ
ꝑ medicamēto venenū porrexit,ex quo hō perijt. ff.ad l. Aql.l.

a ¶Comes.iſtud eſt cō
ſi.Bar. quāuis ponat̄
hic pro tracta. & ita
habeo pro cōſil.Bar.
in x.volu.conſi. inci.
ccxciiij.Tho.

qua actiõe.§. Celſus.Et dixit actionẽ Aquilianã nõ fuiſſe cõtra ruſticũ ꝓponendã, vt qdã ex aduocatis ꝓpoſuerũt,& ſuccubuerũt,ꝓpter ineptã petitionẽ:quia ruſticus nõ occidit, ſed præbuit cauſam mortis. vnde actio in factum fuit proponenda, & non Aquilia,vt proponatur per dictum §.Celſus,&c.

Explicit tractatus de Falcone, &c.

a *Incipit tractatus copulæ & , coniunctionis ſecundum Bartolum.*

COniunctio quæ Tria operatur:adducit, repetit & cõiungit.adducit: vt l. ea tamen.ff.de lega.iij. & l.ſi de vxore.& ar.l.ad munic.& l.ſi qñ.de leg. j.Repetit.l.ſi auia.de condi.& demõ.& idẽ eſt de dictione item:vt l.in repe.de lega.iij. Idẽ dicas de puncto qui regulariter ponitᷣ pro coniunctione inter noĩa ſubſtãtiua appellatiua ſoluta:vt l.triplici.de ver:ſig. & l. liberorũ.§.præter hæc omnia.eo.tit.arg.l.prætia.ff.ad l. fal. Item quo ad coniungendum de dictione cum:vt l. Titie textores. de leg.j.§.nihil.& l.illi cũ illo.de vſufr.leg.& d.l. triplici. licet pariter non coniũgat ſicut ſuperius nominatę:qa dictio cum,diſpartitur.nam primum eſt principaliter, ſecũdũ acceſſorium in hoc exemplo:vt lego fundum cum inſtrumento:vt l. ſi cui. de fun.inſtru.ſed quando dictio &, interponitur inter contraria: tunc diſtinguit.l.coniunctione.de verb.ſig.& l.in vſu eo.titu.

Explicit tractatus copulæ,& coniunctionis.

Incipit tractatus dictionum,ſecũdũ Bar. à Saxoferrato.

DIctio vbi includit probationem.ff.de ac.& obli.l.actionum.dic vt ibi, & per Dy.in regula,non dimittitur peccatum.libr.vj.& de verbo.obli.l.ſtipulatus.per gloſ.ff.ſi quis cau.l. ſi cum.§.fi.& in c.j.de conſti.lib.vj. Dictio penitus, ponitur vt de ea habetur in l.iij.ij.reſpon.de vſu.rei iud.De dictione decies millies,ponitur in authen.de hære.& fal.§.exhæredatos.& §. & quod ſæpe.de trien.& ſemiſ.Dictio multiphariã, de ea ponitur in l.ne quis.De dictione illico,vide textum in l. fina.C. de iudi. nam inter duo verificãtur.De dictione vna, habes in auť. caſſa. de epiſcop.& cleri.& C.de veter.iur.enu.l.ij.in fi.& l.iiij.& l. fi. C.de impube.& alijs.ſubſti.De dictione abſolutè, habetur in l. Seia.in fi.& de do.cau.mor.De dictione,id eſt,qualiter aſſumatur,no.in l.qui liber.in prin.de vulg.& pup.& in l.ij.§.j. de ope. no.nun.De dictione protinus.& continuo,in l.ſi ſtipu. ſum. de verbo.obli.l.iij.§.in amittenda.de acqui.poſſeſ.Dictio quid, eſt nota incertitudinis,vt per me in l.cotem.de pub.Verbum meũ, tuum,ſuum,ad directum trahitur dominium: vt ff. de relig. & ſum.l.ij.C.ſi ager vect.vel emphy.pe.l.j.viij.diſtinc.c. quo iure, vbi de hoc.Quid importat iſtud verbum dictum,quid promiſſum,no.de ædi.edi.l.iciendum.§.dictum. Quid importat idem, dic vt l.cũ quæritur.de execu.rei iud.Dictio modicũ,quantum tempus includat:no.ſi ager vec.pe.l.ſi.Verbum cadat, qualiter intelligatur,no.in ea.l.& co.tit.& in authẽ. de lit.§. ſinautem.& in auť.vt nulli iudicũ.§.quia verò.Dictio imò, quandoq; ponitur correctiuè,quandoq; prout,quandoq; pro vel,quandoq; diſpoſitiuè.ff.de hær.inſti.l.ſi ita ſcriptum.De dictione ſecundùm, an inhæreat verbo cui adiungitur.dic C.de contrahen.emp.l. fi. ff.locati.l.ſi merces.§.conductor.Dictio tantum eſt taxatiua: vt l.ij.C.de pat.qui fi.diſtr.interdùm tamen extenditur in materia fauorabili,vt no.Bart.in l.ſerui nomine.de vſu.& ſolet notari in l.illud.C.de ſac.ſanc.eccle.tetigi in l.ſi conſtante.ff.ſol.matri.

Explicit tractatus dictionum editus per dominum Bar. &c.

a ❡Tractatus copulę. Iſtum pro tractatu Bar.alle.do. Franciſ. patrinus in ſuo trac. de offi.& poteſt.c. ſe de vacãte.in ꝓludijs. in viij.col.in ij.ꝑam bulo.in prin.& vide plura de copula &, coniũctione per Iaſ. in l.j.in ij.colũ.cũ iiij. ſeq.ff.de iuſti.& iur. & ibi plenè ſcripſi in meis addi.Tho.

b ❡Tractatus de fluminib⁹. Adde ꝙ iſte tract.eſt do.Bar.,put communiter tenetur de quo dicit Bart. Vero.in ſuo trac. de ſeruitutibus.in rubr.alluuionũ. ꝙ materia alluuionum abundè & ſubtiliter tractata fuit per Bart. in iſto tract. Tyberiadis, ꝗ etiã de alluuione inſcribitur.ad quẽ tractatum vnuſquiſq; remittere poterit.T.

b *Incipit tractatus de fluminibus,*[b] *ſeu Tyberiadis domini Barto.à Saxoferrato.*

TYberiadis eſt regio iuxta flumen Tyberis conſtituta. eſt autẽ Tyberis flumen.& eſt notabile in Italiæ partibus. Tranſit enim per vrbem Romanam,quæ cunctarum ciuitatũ caput eſt,& magiſtra,& in eiuſdẽ vrbis territorio mare ingreditur,& ibi nauigabile eſt,& vſq; ad mare retinet nomẽ ſuũ. dicitur aũt Tyberis à Tyberio Romanorum Imperatore, à quo aliquas leges latas habemus. & ſub hoc nomine flumen hoc in noſtris legibus pluries nominatur. Hoc autẽ flumen montẽ illũ laudabilẽ circuit,in quo eſt ciuitas Peruſina ſituata, & per eius territorium longo ſpatio tranſiens planities,& colles, & cætera loca ipſi flumini circunſtantia habet. Item bene habitata ædificijs multis,& pulchris ornata,fructifera valde, & delectabilia viridaria eſſe videntur.Cum igitur à lectura vacarem, & recreationis cauſa in quandã villã prope Peruſium.ſ.Tyberim conſtitutam accederẽ,incœpi Tyberis circuitus, alluuiones, inſulas in flumine natas mutationesq; aluei contemplari,& circa multa dubia quæ de facto occurrerant,& alia quæ ego ipſe ex aſpectu fluminis excitabam,quid iuris eſſet cœpi aliqualiter intueri non tamẽ credens vltra procedere,ne recreationem, per quam acceſſeram,impedirem.Cũq; nocte illa dormirem prope diem, viſum eſt mihi quod ad me quidã homo veniret,cuius aſpectus mihi placidus erat.dixitq;:hæc ꝗ cogitare cœpiſti ſcribe.& quia oculorũ aſpectione indigent per figuras ſigna.ecce apportaui tibi calamum quo mẽſuras,& figuras,facies circulares,& lineam qua lineas ducas figuraſq; formes.cui dixi,abſit ꝙ ea quæ ad iura pertinent per figuras ſignem.ſi enim facerem longè plures eſſent deriſores quã laudatores. tunc ille turbato vultu aſpiciens ait:Bartole,cognoſco ꝙ modicũ Dei habes,times enim de beneficio derideri quod vitæ Chriſti & ſanctorũ omniũ contradicit: quia bene faciẽtes nõ curãt cõtumelias,deriſiones, & verba iniurioſa.Modicũ etiam boni moralis habes.Timor enim hic per quẽ à bono recedis,illi virtuti morali opponitur quæ fortitudo nũcupatur.In te enim eſt bene agere,tui verò arbitrij nõ eſt qđ quiſq; loquatur.Cui verecundus dixi.Tibi aſſentio. Sed primo motu ductus ſic rñdi dicẽdo inſuper,quæ erit via huius operis inchoandi?q ait:Incipias igitur ſecure: quia in eius operis proſecutione dñs tecũ erit,& multa tibi aperiet ꝗ tibi incognita ſunt. Surgens igiť cõfiſus in gratia eius,qui in proſecutione mecum ſe futurũ pollicitus erat,iſtud opus incœpi: & totum opus appellaui Tyberiadis,vt nõ ſolũ de ipſo Tyberi, ſed etiã de multis ꝗ in regione Tyberis occurrũt,in ipſo tractẽtur,putans congruum ꝙ ſicut ab vrbe Romana iura omnia proceſſerunt:ita ꝙ de Tyberi flumine Romano dicetur, ad flumina cuncta trahatur.& id.ſ.opus in tres libros diuiſi. In primo tractatur de alluuione.In ſecũdo de inſula in flumine nata.In tertio de aueo fluminis.in quo tertio primi libri figuras conſideraui penitus componendas ipſaſq; compoſui & expoſui circa eas. Et tunc ſecundi libri figuras incœpi:& cum ibi aliqua dubia occurriſſent, & circa ea vehementius cogitarem,me viſitauit quidã frater Guido de Peruſio magnus Thologus vniuerſalis in omnibus, qui meus fuerat,& erat in geometria magiſter:ibiq; erat non propoſito remanendi:ſed tunc inſurrexit pluuia magna ita quòd mecum pernoctare coactus eſt.[& ſic morari per diem integrã naturalem. Tunc dixi, Verè cognoſco ꝙ in proſecutione operis dictum eſt,cum ipſo prædicta contuli, & figuras ſecundi libri formare compleui,& multa ſpiritualia gaudia ex collationibus ſpiritualibus ſecũ habui.quod aũt in iij.li.dicturus eram in mente ſeruaui, & cum omnibus iſtis Peruſium ſum reuerſus, & ea reuidi,& ſub forma infrà ſcripta libellum compoſui,& vniuerſitati noſtræ tradidi ſub anno domini M.cccl v.

CAius. Quod per alluuionem agro noſtro flumen adiecerit,iure gentium acquiritur nobis per alluuionem autẽ id videtur adijci, quod ita paulatim adijcitur,vt intelligere non poſſumus quantum quoquo momento tẽporis adijciatur. ꝙ ſi vis fluminis partẽ aliquã ex tuo prædio detraxerit, & meo attulerit prædio: palam eſt

ſuam remanere plane.ſi longiori tempore fundo meo hęſerit, arboreſq; quas ſecum traxerit in meum fundum,radices egerint: meo fundo videntur acquiſitæ eſſe.hæc ſcripta ſunt. ff.de acqr. rę.do.l.adeo.§.præterea.quod optimum fuit hoc de iure gentiũ erat in ſcriptis redigere,cùm ex hoc contentiones variæ orianť. Verba itaque legis conſtruamus.ait lex,quòd iſtud quod naturaliter accipitur,id eſt,quãcũq; rẽ,vt ff.nau.cau.ſta.l. j.§.ait prętor.ſiue igitur terram puram,ſiue lapides terræ commiſtos adiecerit fundo noſtro,noſtrũ efficitur etiam ſi fuerint gemmæ, vel
a lapides pretioſi.[a]Nec obſt.Inſti.de re. di. §.item lapilli.quia loquitur de lapillis in litore matris inuentis,qui in nullius bonis ſunt hic de lapillis qui prędio noſtro adijciuntur.Idem ſi ligna, vel aurum vel argẽtum vel pecuniam prædio noſtro flumẽ adiecerit.noſtrum erit.de quacunq; enim re lex loquitur.dũ tamẽ ita adijciatur ꝙ terræ cohæreat.qđ patet ex verbo,adiecerit.qđ j.exponetur.nec hoc fieret inuentoris pro parte, vt de theſauro dicitur inſti.de re.di.§.theſaurus.ff.de ac.re.do.l.nunquã. §.theſauros.ibi enim erat hæc pecunia ab antiquo poſita,qui theſaurus.in d.l.dicitur:ſed pecunia eſt per vim aquarũ ab incognito loco tranſducta,& prædio noſtro adiecta.Nec etiã ob.ff.de dã. infecto.l.hoc amplius.§.j.& l. ij.& de incend.rui nau. l.ne quid. quia hoc intelligo ꝙ cuius ſint dictæ res adiectæ ignorať: aliàs dominij noſtri nõ efficerentur,vt ibi,& inferius declarabiť,&c.

Per alluuionem. Hoc ab ipſa l.exponitur,vt j.patebit.

1 ☞*Ager eſt locus ſine ædificio.*
2 *Agri tres partes ſunt.*
3 *Via media inter agrum & flumen non impedit ius alluuionis.*
4 *Ripa & loca quæ cedunt ripæ agro uendito an ueniant menſuranda,niſi dicatur.*
5 *Sepes prædiorum quæ in uijs publicis cohærent,& ſe habent ſicut ripæ quæ ſunt communes.*
6 *Foſſæ quæ ſunt inter ripam & fundum,ſunt eorum prædijs quorum adhærent: uſus tamen eorum eſt publicus.*
7 *Foſſæ quæ ſunt inter uiam & fundum.*
8 *Ripæ quæ ſunt in fundo,qualiter menſurentur.*
9 *Concauitas ſulcorum quæ eſt annalis ratione culturæ uel aquæ deriuandæ non menſuratur.*
10 *Foueæ agri dicuntur fieri ad perpetuam utilitatem.*
11 *Montes regulariter ſunt inculti,& magnæ magnitudinis.*
Colles uerò mediocris altitudinis,& culti,& diſtinguitur mons à colle æſtimatione circincolentium.
12 *Vallis dicitur locus montibus,uel collibus circundatus.*
13 *Planus dicitur quando eſt latus,& partes ſunt æquales.*
14 *Vallis qualiter à plano diſtinguatur.*
15 *Aequalitas in plano qualis eſſe debeat.*
Planus quando dicatur notabiliter in unam partem pergere.
16 *Foſſeæ agrorum & ripæ uiarum quæ ſunt in plano plani ſunt.*
17 *Statutum puniens factum in plano Tyberis,habet locum in facto in foßis agrorum uijs & ripis plani.*
18 *Factum in loco,in quo propter attractationem aqua uerſus flumen uergit:an dicetur cõmiſſum in plano Tyberis.*

1 Agro. †Ager in iure eſt locus quidã,ꝗ ſine ædificio ſic appellatur:vt ff.de ver.ſigni.l.fundi.quid ergo ſi cũ domum iuxta flumem haberem,ibidem per alluuionem flumẽ ad
b iecerit?Certè meum erit.idcirco enim legiſlator agri noĩe[b] vſus eſt,vt oſtendat alluuionem reſpectu ſoli fieri,non ędificij ſuper impoſiti. Et ad hoc etiã oſtẽdendũ in inferiori parte legis quã ſ.retulimus prædij & fundi nobis facit mentionẽ,quorũ appellatio generalis eſt,etiam ad ædificia:vt ff.de verbo. ſign.l.locus.
2 & l.quæſtio.& l.fundi.Sed cũ† agri tres partes ſunt ipſius agri planicies.Itẽ loca quæ ripæ cedunt,ſ.ex quo primo à plano vergere incœperint vſq; ad quam:intelligendũ eſt de his quæ incipiunt pergere propter attractionẽ aquæ:vt ff.de flum. l.plane.& ibi no.Itẽ ripa,hoc eſt id qđ flumen continet naturalem rigorẽ curſus ſui retinens:vt ff.de flu.l.j.§.ripa.Quomodo dicatur adijci,poſſet quæri.ſed reſpon.cuicũque dictarum partium adijcia-
3 tur ſatis eſt ꝙ appareat:quia†ſi via media eſſet,ius alluuiõis nõ impeditur:vt ff.de acqui.re.do.l.maritus.& ideo glo.Inſti. eo. §. præterea.in glo.dicit exponendo ſuper verbo adiecit. ponendo
4 iuxta prædium†quæriť quando ager venditur,an ripa, & loca quæ ripæ cedunt veniant mẽſuranda.quod nõ videtur.ff.de cõtrahen.emp.l.litora.In contrarium facit qđ ſ.dixi & videtur caſus.ff.de fun.inſtru.l.prædia.§.ita lęgatũ.& ibi no.pro quo facit ꝙ d.l.litora.loquitur in litoribus maris,quæ communia ſunt.Ripæ autem fluminis ſunt eorũ qui prope ripas prædia poſsident: vt ff.de re.di.l.riparum.Reſpon. ꝙ prędia non veniũt menſuranda,niſi ſit dictũ:ſicut dicimus in litibus fundi,quę cohęrent vijs publicis:vt ff.de peri.& cõ.rei vend.l.id qđ §.j.Ratio autẽ eſt:quia prędia non venduntur,ſed magis rei venditæ accedunt: quod apparet quia per ſe vendi non poſſent. Cũ enim riparum vſus ſit cõmunis de iure gẽtium:apparet ꝙ proprietas ſola per ſe eſſet inutilis:cùm ſemper duret vſus alterius,vt ff.de vſur.l.iij.tamen ideo per ſe non cenſeť ſed alteri cedit.& hoc vult dicere tex. in d. l.id quod.§.j.de peric.& com.rei vend. qđ
5 not.Ex illo collige†ꝙ ſicut ſe habent ripæ quæ ſunt cõmunes:ita etiam ſe habẽt ſepes prędiorũ quæ vijs publicis cohærent vt ar.
6 d.l.id quod.§.j.Et†quod ſ. dictũ eſt, idem intelligo de foſsis quæ ſunt inter viam & fundum eadẽ ratione.Illæ enim foſſæ ſunt eorũ,quorum prædijs adhærent. quod patet:quia ripa viæ eſt ipſorũ,vt limites prædij:vt l.maritus.de acqui.re.do.& no.Inſti. de re.di.§.ripa.ergo fouea quę eſt inter illã & fundũ noſtrum, eſt noſtra:vt ff.de aqua plu.ar.l.ij.§.poſtea.& ibi no. Via autẽ non poteſt dici:quia per illam non itur,nec cõmeatur:ergo non eſt via:vt l.ij. §.ait prætor ne quid in loco publico.puto tamẽ ꝙ vſus ſit publicus,ſicut viarum.quod ſ.dictum eſt.Idẽ intelligo de foſsis quę ſunt inter viã & fundũ eadem ratione.Nec prædictis obſtat.l.prædia.§.ita legatum.de fund.inſt.quia ibi loquitur in aggeribus & foſsis quę ſunt inter ipſum fundũ.& ſic ſunt iura proprietatis, & vſus dominij ipſius fundi.vnde cum vendantur veniunt menſuranda.
7 †Sed dubitatur qualiter iſtæ foſſæ quæ ſunt in fundo,menſurãtur,videlicet an menſuretur ſuperficies quæ ſit à latere foueæ, & quæ ſint in fundo foueæ,an verò menſuretur cum toto agro ſicut ſi foueæ plenæ eſſent?Reſpondeo.ager dicitur ab egendo ſecundũ Hugutionẽ.& ſic ab actu:quia per eum poſſunt boues & alia animalia duci,quod important nomen actus.Si igitur fouea eſſet ita plana,& eius latera ita lata ꝙ laborarentur,vel laborari poſſent cũ bobus,dico eã menſurandã.Si verò,vt ſępe accidit,ripæ fouearũ ſunt erectę,ita ꝙ per eas iri & agi nõ poſsit:tũc foueæ nõ menſuranť cũ fundo ac ſi plenę eſſent,& ita obſeruať
8 Ita dico†de ripis quæ in fundo eſſent,vt ſiquidẽ cũ bobus coli poſſent eorũ ſuperficies veniat menſurãda.ſecus ſi ita eſſent erectæ ꝙ ſic coli non poſſent:tunc enim mẽſuratur ſolũ ꝙ dicta ripa cõtinet,ſicut ſi in fundo aliqs murus eſſet.eadẽ ratione prędicta vera,niſi aliter actũ ſit expreſsè vel tacitè:vt l.id qđ.§.j.de peric.& cõ.rei vend.Dico aũt tacitè,puta ſi ad mẽſurã aliquod prædiũ venderet montuoſum,ſaxoſum,vel plagioſum ſeu ripoſum.licet enim hoc propriè agi nõ poteſt,tamẽ mẽſurabitur ſic
9 enim actũ videbiť.De cõcauitate†verò ſulcorũ, ꝗ ſunt annalis culturæ,vel aquæ deriuandę,vt ff.de aqua plu.ar.l.j.§.de eo operæ dico in menſura rationẽ nõ habendã,quoniã illa non eſt for-
10 ma agri perpetua,ſed culturæ cauſa factũ.foueæ† verò agri ad perpetuam vtilitatẽ fieri dicuntur:vt ff.de impẽ.in re.do.l.impẽſæ.Eius aũt ꝙ dixi prædiũ qđ totũ eſt ripoſum vel plagioſum eſſe menſurãdum,cõtradicere videť qđ ſ.dixi ripã & loca quæ ripæ cedũt,per ſe nõ poſſe vendi.Sed rñ.oĩa loca ꝗ à plano incipiũt vergere vſque ad aquã intelligendũ eſt propter alluuionẽ aquæ.ſi eñ intra duos mõtes vadat flumẽ nõ omnes pendẽtiæ montis dicenť ripæ,qm̃ naturaliter vergẽt verſus aquã:vt no.in
c d.l.pe.de flu.Huius gratia[c]†quid ſit planities inueſtigandũ eſt.
11 Ad qđ ſciendũ eſt habita notitia eorũ quæ planè opponunť, vt mons vallis,collis,& ſimilia:mons locus altus eſt:vt l.ſi ædes. ſ. de ſer.vrb.prędi.quod intendo de magna altitudine.quod.j.dicã diciť aũt mons ſecundũ Hugutionẽ & Papiã à mouẽdo per cõtrariũ:quia nõ moueť.qđ intelligo non de ea immobilitate quę vniuerſæ terræ cõgruit:ſed qa nõ mouetur.ſ.per culturã.i.nõ coliť.terra eñ quæ colliť,bene moueť.Durat igiť mons vſq; ad locũ quo coli incipiunt pendentiæ.Igiť montiũ appellatione non continentur:quia ibi terminať mons,& ita vtimur niſi certi loc

a ❡Lapides pretioſi. Dicit Bart. hic quod ligna vel aurũ vel argentũ vel pecunia ꝑdio meo Flumẽ adiecerit,noſtrũ erit.vide do. Fe.de Senis in cõſi.cvij. inci. d.Franc. vbi voluit ꝙ ſi ego ignoro cuius ſint res in agrum meum delatæ erit remediũ ꝙ per iudicẽ fiet ꝓclamatio. de quo vide Ale.de Imol.in l.hoc amplius.§.de his aũt in j.not.ff.de dam.infect. Tho.Dip.

b ❡Agri nomine.vide Bal.in rubri.ff.de ac. re.do.& Ang.de Are.in §.quod ſi per alluuionẽ.Inſtit. de re. di.Tho.

c ❡Huius gratia. De iſta materia põit plenè d.Fel.in c.Rodulphus in xvj.colũ. in verſi.de vallibus de reſcri.& vide Ale.ď Imo.in cõſil.xxv. in vij. vol.inci.conſideratis his Tho.

vſus aliter ſe haberet.ſi tñ intra mõtes eſsẽt
aliqua culta:mõtis appellatione cõtinẽtur,
ſicut pars appellatio.totius:vt ff.de rei vẽ.l.
in rẽ.§. quæcũqȝ. Collis autẽ ab altitudine
mõtis dici põt.Propriè aũt collis dicĩ à co
lẽdo,quaſi mediocres mõtes: qa coluntur.
Ita exponit gl.ſcripturę diuinę ſuꝑ illo ver.
pſalmi. Mõtes exultauerũt vt arietes,& col
les ſicut agni ouiũ. Sunt enim montes ma-
gnæ altitudinis,& cõiter ſunt inculti. Col-
les verò mediocris altitudinis, & commu-
niter ſunt inculti. Intelligo aũt colles habẽ-
tes altitudinẽ propriã nõ continuatã cum
mõtibus non habẽtibus maiorẽ altitudinẽ.
Si enim cõtinuarent:tũc ſi eſſent culti, di-
cerent penditiæ mõtiũ,vt dictum eſt: tñ in
nõnullis partibus locus magnæ altitudinis
licet cultus dicĩ mons, & locus paruæ alti
tudinis,licet incultus dicĩ collis.diſtingui
tur ergo mons à collis altitudine, vel cultu
ra,vel æſtimatione circũcolentium.ſimile.ff. de flu.l.j.§.j. Vallis
12 verò dicitur locus† mõtibus vel collibus circũdatus:à vallo val
las,qd' idem eſt quod circundare.& eſt locus planus paruæ ſeu
13 mediocris magnitudinis.Planus dicitur† à platos Græcè, quod
idem eſt ꝙ æqualitas ſecundũ Papã.duo igĩ requirunĩ.Primò
ꝙ ſit latus.Secundò ꝙ ſint eius partes æquales,id eſt, æqualiter
14 planæ,ita ꝙ vna aliã nõ ſuperexcedat. Diſtinguiĩ ergo † vallis
à plano circundatione. Põt enim planus eſſe nõ circundatus à
montibus,vel alia altitudinæ,& iuxta mare.vallis aũt non dicĩ
niſi ab altitudine circũdata.Itẽ differt etiã latitudine:qa ſi ſit lo-
cus paruæ latitudinis mõtibus vel collibus circũdatus:tunc di-
citur vallis.Si aũt eſt magnę latitudinis:tũc dicĩ planus.hoc au
tẽ ſtat in opinione circũcolentiũ. Differt etiã qualitate: quia va
lis dicitur etiã ſi habet cõtinuitatẽ.Planus aũt æqualitatẽ requi-
15 rit.æqualitas aũt † qualis eſſe debeat,dubitari põt. Puto aũt om-
nimodã partẽ quæ pergit. Vix eñ reperitur locus qui aliquali-
ter in aliquã partẽ nõ pergat,ſaltẽ tñ vt profluens aqua demon-
ſtrat:ideo dixi ſufficere ꝙ notabiliter nõ pergat.Simile ff.de ędi.
edic.l.cũ ædes.notabiliter aũt in vnã partẽ pergere probabiliter
dici põt,qñ inde aqua proflues multa de terra aufert, ita ꝙ eius
vſum & culturã faciat deteriorẽ.ff. de aqua plu. arcen.l.j.§.fi.&
arg.de ædil.edic.l.j.§.ſciendũ.In his autẽ multum circũcolentiũ
16 opi.facit.† Foſſæ agrorũ per viam ripæ ipſius plani ſunt.loquor
aũt de plano totali,vt ſi de plano Tyberis loquiĩ. Sicut eñ foſ-
ſæ quæ ſunt in fundo,fundi ſunt:ita quę ſunt in totali plano,pla
ni ſunt.vt l.prædia.§.legatum.de fund.inſtru. & ſtatuta quæ lo-
quuntur de his quæ in plano Tyberis cõmittunĩ, locum habe-
rẽt etiã in his q̃ in dictis foueis cõmittunĩ,& ripis cõmitti cõtin
17 geret.† Quid ergo ſi cõmitterẽ in eo loco quo ꝓpter attractio-
nem quæ verſus flumen vergit:an in plano Tyberis dicatur eſ-
ſe cõmiſſum? Videĩ ꝙ nõ:vt d.l.pe.ff.de flu. ex quo à plano ver
gere incœpit,licet dictio a,ſeparationẽ denotet:vt ff.de ac.emp.
l.ratio.§.fi.ergo ille locus ſic vergẽs eſt ſeparatus, & diſtinctus
à plano.Reſpon.ſi quæraĩ an talis locus appellatione agri mei
contineaĩ:dicendũ eſt ꝙ non,per rationẽ ꝑdictã. Si verò quęriĩ
an totalis planus Tyberis appellatione contineaĩ:attendẽdũ eſt
ſi quidẽ flumen planũ vadit ita ꝙ ab vtraqȝ parte fluminis pla-
nũ Tyberis nomineĩ,quod in dicto loco fieret, in plano flumi-
nis factũ eſſe diceretur:quinimò etiã quod in ipſo flumine fie-
ret in tali plano,ſub totali appellatione nominato factũ eſſe dice
retur.Cum enim ipſum flumen aditus & exitus ab vtraqȝ parte
vnius plani appellatione contineatur:ergo & ipſe fluuius aliâs
flumen per mediũ dirimetur: nec eſſet vnus planus, ſed plures
plani.arg.ff.de verb.ſig.l.rectè dicimus.facit, & eſt quaſi caſus:
quia qd' fit in aqua putei, in ipſa re factũ dicĩ:vt ff.de aqua quo
ti.& æſti.l.qui in puteũ.§.is qui.in prin.quòd ſi in illa parte flu-
minis eſſent mõtes vel colles: tũc ille locus propter aquæ attra-
ctionẽ vrgẽs plani appellatione nõ cõtinereĩ.ſed vbi planus de-
ſinit,& locus illæ ripæ fluminis cedit:vt d.l.pe.de flu.nec etiã ip
ſum flumen aliunde habet aditum.arg.ff.vti poſ.l.ſi duo.§.ſi ſu-
pra ædes.cum ſi.

1 *☞ Ager dicitur noſter ut habeat locum alluuio nõ ſolum reſpectu dominij uel quaſi: ſed etiam iure pignoris,uel uſusfructus,uel quouis alio modo.*
2 *Via intermedia agro non impedit ius alluuionis.*
3 *Prædia ciuitatis quæ coluntur,ſicut priuata habent ius alluuionis.*
4 *Additum per alluuionem plateæ uel campſori,cui acquiratur.*
5 *Additum alluuione loco ſacro,uel religioſo,uel alicui cœmæterio,ei non acquiritur,& in nullius bonis eſt:& occupati conceditur.*
Locus ſacer intermedius impedit ius alluuionis.

1 **Noſtro.** † Noſtrũ [a] quidẽ quãtũ ad præſens ſpectat, ager
a dicitur ꝙ ſiue ad nos pertineat iure dominij, vel
quaſi vel iure pignoris vel vſusfru.vel quouis alio.ſi enim ager
ad nos ſpectat iure dñij,eodẽ iure alluuio pertinebit, vt hic. Et
idem ſi quaſi dñij:vt ff.de pub.l.ſi ſponſus.§. qd' tamen per allu-
uionẽ.idẽ ſi pignoris:vt ff.de pig.ac.l.ſi conuenerit.§.ſi nuda.de
pigno.l.ſi fundum.in prin.Item ſi vſusfructus:vt ff.de vſufru.l.
itẽ ſi fun.§.j.plus eſt:qa ſi fundus ad nos ſpe quadã ſpectaret,il-
lo iure ad nos ſpectaret alluuio:vt ff.de le.j.l. quod iure.§.j.eodẽ
enim iure quo fundus cẽſeĩ.itẽ licet hic dicat agro noſtro. Inſti.
eo.§.præterea.Dicit agro tuo:intelligo aũt quod ſit alicuius, id
2 eſt,ad aliquẽ iure priuato pertineat.† Si enim eſſet iuris publici,
vt via:tunc in ea adhærent,& iuris publici non efficereĩ, ſed eo
rũ qui prope viam prædia poſsident:vt ff.de acqui.re.do.l. Mar
3 tius.& quod no.Inſti.de re.di.§.riparũ.quæ aũt ſint† prædia ci-
uitatis,nõ tñ in vſu publico,ſed per ciuitatem colũtur, ſicut per
priuatũ ea ius alluuionis habẽt.ſunt enim tanqȝ priuata: vt ff.de
4 contrah.emp.l.ſed celſus.in prin.† Quid dices ſi alicui cãpo, in
quo fiet forũ, vel fortè plateæ per alluuionẽ flumen addiderit?
Rñ.iſti campi plateæ ſunt.platea autem ſecundũ Hug.& Papi.
idem eſt quod via ampla ſeu via lata : ergo &c.ſed viæ cadit iu-
5 re publico non efficitur:vt d.l.Martius.† Quid aũt ſi alicui loco
ſacro vel religioſo flumen adiecerit vel alicui cœmęterio vel lo
co aliter cõſecrato? Reſpond.ei non acquiriĩ.non enim eſt ager
noſter,ſed in nullius bonis eſt:vt ff. de re. di.l.j. Nec põt dici ꝙ
quęraĩ ei,qui ab alia parte loci ſacri prędia poſsidet.locus enim
ſacer medius impedit acquiſitionem,licet via non impediret:vt
ff.de aqua plu.arcen.l.ſi prius.§.ſacro. & de ſer.l. ſeruitus.§. fin.
Non enim poteſt dici quòd locus ſacer ita dicatur prædij,ſicut
dicitur de via:vt d.l.Martius. Via enim deſtructa,ſuppleĩ à prę
dio vicino:vt l.ſi locus.§.fi.ff.quemadmo.ſer.amit.quod de loco
ſacro non reperitur. Puto autem ꝙ talis alluio in nullius bonis
ſit,ſed occupanti conceditur:ſicut in alluuione, quæ agris limi-
tatis accedit:vt ff.de flumi.l.j.§.ſi inſula.& §.ſequenti.

1 *☞ Flumen publicum dicitur quod perpetuò currit quæ autem in hyeme currunt, & non in æſtate,priuata ſunt.*
2 *Flumen priuatum nihil tribuit,per alluuionem adijcere tamen poteſt.*
3 *Torrentia ſeu foſſata agrorum cur priuata ſunt.*
4 *Foſſata petita in confinio duorum prædiorum communia ſunt.*
5 *Foſſatum exiſtens prope finem prædij de quo apparent inſtrumenta antiqua,in quibus poſſeſſores emerũt prædia à latere:qđ intelligaĩ eſſe eorũ q̃ prædia à latere poſsidẽt.*
6 *Ius alluuionis an habeat locum in riuis.remiſsiuè.*
7 *Si ripa fluminis,quæ erat iuxta prædium,corruit,ita ut flumen alueum mutet:alueus acquiritur prædio.*
8 *Stagnum & lacus ſi priuata ſunt:non habent ius alluuionis.ſecus ſi publica.*

Flumẽ. De flumine publico loquor. & ita declarabimus
vt patet in ea parte legis quod in iij.lib.declarabi-
mus,per quã exprimiĩ ꝙ loquitur de flumine qđ eſt iuris publi
1 ci.probaĩ:Flumina† ſunt q̃ perpetua ſunt:vt ff. de flumi.l.ij.§.ij.
& ideo gl. Inſti.de re.di.§.flumina.ſuꝑ text. qui dicit ꝙ flumina
oĩa publica ſunt.exponit oĩa,id eſt,perpetua,vt Padus & Rhe-
num.Quędã verò ſunt priuata,vt foſſata in agro poſita,q̃ qñqȝ
currũt,qñqȝ non.Iſta ſunt verba gl. Itẽ Roff.in libellis ſuꝑ inter
dicto,ne qd in flumi.pub.dicit ꝙ flumina q̃ in hyeme currũt,in
æſtate nõ ſunt priuata.& bene dicit. Iſta enim vocanĩ torrẽtia:
2 vt ff.de flu.l.j.§.torrẽs.Si igiĩ† priuata ſunt,per alluuionẽ nemi-
ni poſſunt aliquid tribuere.ſi enim curſum mutant,ſemper ſolũ
remanet eius,cuius primò erat. Quod autẽ dixi per alluuionẽ
non poſſe adijcere,intelligas apponendo, ita qd' prædiũ exten-
daĩ.ſupponendo verò põt adijcere:ſicut pinguedo agri ſuperio
3 ris adijciĩ agro inferiori:vt l.j.§.fi.ff.de aqua plu.arc.Et ſi† quæ-
b ratur [b] cur priuatorũ ſunt iſta foſſata,ſeu torrentia.Dico hoc fa
cit eſſe. Põt enim probari ꝙ per alicuius prædium aqua proru-
pit,& foſſatũ fecit vel inter prædia pluriũ aqua iuit:tũc ſecundũ
terminos antiquos prædia erũt diuiſa,& alia foſſata. Vel ſi põt
probari qualiter ſunt ab antiquo poſſeſſa, qđ ſi, vt ſæpe accidit,
nullũ iſtorũ vel aliud ſufficiens poſsit probari: tunc puto illorũ
eſſe qui

a ¶ Noſtrũ. Nota ꝙ ſi arbor tua vi fluminis delata in agrum meũ ſe coaluit cũ terra, an efficitur mea, & an poteris agere cõtra me ad ęſtimationem arboris,vide plenè ꝑ Pau.de Caſ. in l. hoc ampli⁹.§. de his autẽ.& ibi Alex. in ij.no.ff. de dã.infe. Thomas.

b ¶ Et ſi quæraĩ. Plures q̃ones de foſſatis vide per Felin. in ca. Rodulphus. in xvij. col.de reſcri. & vide Bart.in l. prædia.§.ſi ita legatũ. & ibi ſcripſi in apo. mea.ff. de fund.inſtru. Thom. Diplo.

eſſe qui prope ab vtraqȝ parte ꝑdia poſsident cuiuslibet vſqȝ ad
mediũ:ar.eius quod dicitur de inſula & alueo dimiſſo.ff.de acq.
re.do.l.adeo.§.inſulam.& §.quod ſi toto.& quod dicam in ij.&
iij.lib.huius expreſſum eſſe comperis.ff.de aqua plu. arcẽ.l.ij.§.
præterea.vbi tex.dicit,ſi in confinio foſſa poſita ſit.& glo. expo
nit in confinio,ſcilicet duorũ prædiorum.& ſic erat cõis fouea.
4 † Et ſic infert ꝙ eo ipſo ꝙ eſt in confinio prædiorũ eſt commu-
nis.ꝙ etiã expreſsius declarat ibi tex.dum dicit, eam partẽ quæ
tibi accedit.& ſic expreſsè innuit qd' eis qui ab vtraqȝ parte poſ
ſidẽt prędia accedũt.qd' intelligo niſi ea foſſata eſſent in vſu pu
blico:tunc enim dicerentur publica:vt ff.ne quid in loco publi.
l.ij.§.hoc interdictũ.& eſt expreſſum.ff.vt in flumi. publico na-
5 ui.lic.l.j.§.foſſa. † Sed quid ſi reperiuntur inſtrumenta antiqua,
in quibus poſſeſſores prædiorũ à latere emerunt prædiũ,& pro
pe finem appoſitum fuit foſſatũ? Videtur ad eos pertinere. Ipſa
enim eminus, non confines.pro quo facit ꝙ fundi nihil eſt, niſi
quod intra ſe cõtinet:vt ff.de actio.emp.in prin.Credo ꝙ ſimili
ter intelligatur eſſe eorũ,qui à latere prædia poſsident,vt ſ.pro-
batum eſt.Nec obſtat quod fines non emunĩ:quia fateor,ſed tñ
poſsibile eſt ꝙ rei venditæ accedunt, ſicut ſi emerent fundũ &
a acceſsiões,& ponerem pro fine ripam fluminis.[a] ſicut etiam po
nerẽ pro fine viam,quo ad quid fundo cedit:vt ff.de acqui. rerũ
domi.l.Martius.Nec obſtat dicta l.fundo.quia illa regula quòd
fundi nihil eſt,niſi qd' intra ſe continet, patitur exceptiones per
alias regulas vel leges:vt in aquæductu,qui eſt extra prædium:
vt ff.de contrahen.emptione.l.ſi aquæductu.& in limitibus prę
diorum,& in vijs,vt ſ.dictũ eſt.& in tali foſſato,vt d.l.iij.§.præ-
6 terea.de aqua plu.arcen. † De riuis verò & alijs nominibus flu
uiorum,ſeu quę aquarũ curſus ſignificant quid iuris ſit,& an in
eis alluuionis ſit ius,in iij.lib.vbi de inſula tractabimus dicetur,
7 qm̃ tex.in l.j.ff.de riuis.de hoc ibi facit mentionem. † Sed quę-
ro quid ſi ripa prædij verſus flumen naturaliter ſe extendit,quia
fortè ibi erat lapidicina creſcens, de qua dicitur ff.ſolu.ma.l.di-
uortio.§.ſi vir in fundo.& euidenter videtur Piſis apud montẽ
Piſanũ in lapidicinis marmoreis.vel in terræ motu fluminũ vbi
ripa erecta corruit & ipſa iuncta prædio remanens fluminis al-
ueo per eum locũ ceſſare fecit? Reſpon. puto totum locum do-
mino prędij accedere ſicut per alluuionẽ.omnes enim iſtę acceſ
ſiones quæ diuina natura obueniunt nullo facto humano inter-
ueniẽte,eiuſdem naturæ ſunt:vt ff.de vſufru.l.item ſi fundi.§.j.
& hoc videĩ ſentire Azo in Sum.Inſti.de re.di.ſiue enim flumẽ
prædio meo addat, & propter hoc ab eo ſimpliciter recedat. nil
addendo nobis accreſcit:vt ff.de acq.re.do.l. Martius.hoc autẽ
nil addẽdo recedit,ſed ab eo recedit naturali impulſu. Iſtud aũt
incrementum qd' qñqȝ ripa naturaliter excreſcente contingit,
dici poteſt alluuio:quia latens incrementum eſt. qñ verò ruina
vel terræ motu cõtingit poteſt dici incrementum aluei receden
tis de quo dicemus in iij.lib.huius operis:cũ enim repente fluit,
8 alluuio non eſt. † De lacu verò,& ſtagno dicendum eſt, ꝙ qñ
lacus & ſtagna ſunt priuata:tunc non eſt dubium ꝙ per alluuio
nem non vni detrahit nec alij addit,ſed locus ille qui inundatur
aqua, lacus vel ſtagni etiam ita inundatus remanet eius, cuius
primo erat:vt ff.de acqui.re.do.l.lacus.de aqua plu.arcen.l. vici
nus.§.fin.Quidam lacus & ſtagna ſunt publica: & hoc duobus
modis.qñqȝ enim ſunt publica,i.Reipu.& ibi nullus piſcaĩ, niſi
cui Reipu.commiſerit, vt in lacu Peruſino: tũc idem ꝙ ſi eſſent
priuata:vt ff.de contrahen.emptio.l.ſed celſus. quędam ſunt pu
blica:vt in vſu publico.per eum enim quilibet piſcatur ad placi
tum:tunc addit,& detrahit per alluuionem ſicut flumina publi-
ca:vt ff.de verbo.ſigni.l.litus.& ff.vt in flumi.publi.natu.lib.l.j.

1 *☞ Adiecta dicuntur quæ ita adijciuntur ut uniantur.*
Quicquid alluuione adijcitur,& unitur prædio noſtro,noſtrum eſt.
2 *Proiectum per flumen in agrum noſtrum,noſtrum non eſt,ſed conceditur occupanti.*
3 *Arena adiecta alluuione fundo noſtro,noſtra eſt.*

1 **Adiecerit.** † Adiecta dicuntur ea quę ita adijciuntur,vt
vniantur:vt ff.de rei vendica.l.in rem.§. item
quęcunqȝ. Vniri aũt dicũtur qñ partes inuicẽ cohærent.apparet
enim euidẽter id qd' ꝑ alluuionem addit alteri prędio cohærere.
ſi qd aũt ſit qd' adijciatur,ita ꝙ cohæreat ſiue terra,ſiue lignum,
2 ſiue æs,noſtrum erit. Illud autem † quod per flumen in noſtrum
proijcitur,quod non cohæret,licet nullius ſit: tamẽ noſtrum nõ
eſt ſed occupanti cõceditur,vt patet in apibus,& fauo mellis ab
apibus facto,vt ff.de acqui.re.do.l.naturalẽ.§.apium.Inſti.de re-
rũ di.§.apium.Hic etiam apparet ꝙ fundi
non eſt niſi quod intra ſe continet ita ꝙ ſit
affixũ:vt ff.de ac.emp.l.fundi.in prin. facit
3 ff.de acquir.poſ.l.iij.§.Neratius. † Quid
autem dicemus de arena cuius partes inui
cem non cohærent,an noſtra efficiaĩ? rñd.
cũ hæc materia terra ſit:nec cuius ſit appa-
reat:cũ ipſo fundo confundi dicitur : ſicut
dicimus pecunia miſta cum pecunia: vt ff.
de ſo.l.ſi alieni.hoc autem apparet ꝙ om-
nia incrementa fluminum quę fiunt per al
luuionem ſunt additamenta arenoſa. De
iſto igitur iure,vt ſ.dixi ſic ſentio , vt gloſ.
ſentit.

Iuregentium. Hoc eſt ius quo
omnes gentes vtũ
tur,vt ff.de iuſt.& iur. l.iij.§.fina. competit
ergo iſtud ius deportatis,& cæteris qui iu-
ra ciuilia perdiderunt,vt ff. de pœn. l. qui-
dam ſunt.

1 *☞ Adiectum alluuione nobis acquiritur ipſo iure abſque facto hominis.*
2 *Adiectum alluuione agro,poſsidetur eo iure quo poſsidetur ager.*
3 *Alluuio non habet locum in agris limitatis.*
Agri limitari dicũtur agri capti ab hoſtibus & inter milites diuiſi.
4 *Territorium unum ſi princeps diuidit inter plures,dicitur ager limitatus,& non habet ius alluuionis.*
5 *Territoria diuerſa ſi diuerſis integrè aſsignantur, non dicuntur agri limitati.*
6 *Alluuio quod non tribuat iuriſdictionem,ſicut tribuit dominium rerum priuatorum.& nu.9.*
7 *Iuriſdictio q̃ ſit iuris publici.Et qualiter ſit iuris publici.*
8 *Iuriſdictio ſi diuidatur flumine quælibet ciuitas uel dominus habet iuriſdictionem in ipſo flumine uſque ad medium.*

1 **Acquiritur nobis.** † Acquiri nobis intelligo eo iu
re quo ager primũ ad nos per-
tinebat,vt ſuprà dictũ eſt,cũ expoſuimus verbũ noſtrũ.& fit ac
quiſitio ipſo iure gentium abſqȝ alicuius hominis facto.an autẽ
ſic acquiri dicatur vt poſsideamus quod per alluuionẽ adijciĩ,
b dubitari poteſt.ſed cũ hoc [b] † quod adijcitur pars primi agri ſit,
2 nõ nouus ager:puto id quod adiectũ eſt,ſicut primus ager poſ-
ſideĩ.arg.ff.de acqui.poſ.l.iij.in prin. In eadem opinione quisvi
detur eſſe,vt velit totum fundum poſsidere:vt ff.de leg. j.l.ſi ex
3 toto in prin.& l.quod in rerũ.§.pe.† Prædicta autẽ non habent
locũ in agris limitatis:vt ff.de acq.re.do.l.in agris.& ff.de flumi.
l.j.§.ſi inſula.Quid autem ſint agri limitati,ibidem Iuriſconſul-
tus explanat:hoc eſt ager captus ab hoſtibus & diuiſus inter mi
lites,vt ſciretur quid cuiqȝ datum eſſet quod veniſſet,& quod in
publico relictũ eſſet:vt d.l.in agris.in fi.ſi ergo princeps vnum
integrũ territoriũ vni aſsignaret:non erit ager limitatus , vt hic
patet:quia nõ eſt diuiſus.Et hoc vult tex.in d.l.in agris.dum di-
cit ꝙ ſi ager totus apud Rempub.retinetur:non eſt ager limita-
4 tus † Sed ſi vnũ territorium princeps inter plures diuidit [c]: tunc
c agri limitati ſunt,nec ius alluuionis habent:vt d.l.in agris. & de
flumi.l.j.§.ſi inſula.ratio huius poteſt eſſe:quia poſtquam prin-
ceps limitatè decidit,vult ꝙ ſemper limitatè poſsideantur , vt
ſemper ſciatur quantum habuit beneficio principis. Nec poſſet
dici ꝙ habuit bñficio fortunę.vl' dic ꝙ ratio eſt:qa flumina loco
cenſitorũ habenĩ,hoc eſt illorũ officialiũ q̃ propter cenſum acci
piũt de iure vnius,& dãt alteri.ſicut dicti officiales nõ poſſunt
mutare cõceſsionẽ factã per Principẽ:ita nec flumẽ.ar.ff.de ac.
re.do.l.ergo.§.pe.Sed huic ratiõi cõtradicit expoſitio Azo.quã
facit in ſum. Inſti.de re.di.vbi dicit,flumina habenĩ loco cẽſito-
rũ.i.iudicũ & principũ,vel iuris authoritate:ideo nõ habent ius
alluuiõis:qa pro illis prædijs nõ tenenĩ ſoluere factiões. ideo in
alio grauanĩ:vt C.de fun.li.l.fi.lib.xj. Vel dic nõ eſſe rationẽ q̃-
rendã poſtqȝ habemus determinationẽ.in agris igiĩ limitatis nõ
5 habet locũ ius alluuionis.† Sed qd ſi plura territoria capianĩ,&
quodlibet territoriũ ꝑ ſe in integrũ diuerſis militibus aſsigneĩ?
Rñd.nõ eſſe agros limitatos:ſicut ſi vnũ integrũ vni aſsignetur.
6 vt dictũ eſt:ar.ff.de ver.obl.l.ſcire debemus.ij.rñ.† Quæro ſi ter
d ritoriũ [d] & iuriſdictio ciuitatũ & epiſcopatuũ ſunt diuiſa & ter-

a ¶ Ripã fluminis. Vide plenè ꝑ d. Alex.in cõſi.xliiij.in vj.vol.ſ c.omiſsis argumẽtis. in ij.co. vbi plenè ponit de doctrina Bart. hic & eſt duplicatũ ſ cõſi.cxx.in ij.vol. & ibi Bal.in ru.ff.de re. diui.in vij. col.in fin. & ſeq.Tho.

b ¶ Sed cũ hoc. De dictis per Bar.hic vide plenè per Ale. in l. j.ſ prin.& in antepe.co. ff.de acq.poſ. & do. Iaſ.in l. iij.inci. poſsideri.in iij. co.ff.de ac qui.poſ.Tho.

c ¶ Diuidit. Vide Ale. plenè in l. extero. in prin.ff.de legat.j.vbi plenè examinat doctrinã Bart.hic.& vide Barth. ſo.in conſi. clxxxj.inci.viſis capitulis.in iij.col.Th.

d ¶ Quæro ſi territoriũ. Adde Bar. Vero. in ſuo tract.de ſeruitute.in rub.de flumine priuato.& Ioã. de platea in l. fin.in fin. C.de fun.limi.lib.xj. & apoſtil. Franc. de curte.in l.j.in vij.col. in addi.Alex. inci.cõfertur.ff.de iur.omn. iud.& plenè in cõſil. lxvj.in ij.col.& ſeq. inci. ſuper eod.Tho.

minata per curſum alicuius fluminis: an ſicut flumen accipit de iure vnius & dat alteri iure dñij. Ita facit in iure iuriſdictionis. Et videtur ꝙ iuriſdictio non mutetur.ſunt em̃ limitatæ à princi pe: ergo videntur agri limitati:vt d.l.in agris. Et ſic dico ꝙ hoc non apparet.dicam:iſtæ limitationes ſunt antiquæ,& à tempore cuius memoria nõ exiſtit: ergo habẽtur iure cõſtitutionis per principẽ:vt ff.de aqua quo.& æſti.l.hoc iure.§. ductus aquæ. & ſic vidẽtur limitati.Sed hæc rõ nõ eſt ſufficiens.pone em̃ ꝙ prin ceps non diuiſit territoria:vel ſicut diuiſa inuenit, diuiſa ſeruauit:& tunc agri limitati non dicunt̃,vt dictũ eſt.Vel dicamusꝙ iuriſdictio nõ mutatur:q̃a alluuio ea quę ſunt publica in aliũ nõ transfert:arg.l.maritus.ff.de acqui.re.do. Sed huic obſtat quod ſupra dictũ eſt ſuper verbo,noſtro.q̃a ea quæ ſunt publica,hoc eſt,ciuitatis in vſu publico ius alluuionis habent cuius gratia vi
7 dendũ eſt † an iuriſdictiones ſunt iuris publici.& conſtat ꝙ ſic: vt ff.de iu.& iu.l.j.§.ius publicũ.ibi:magiſtratibus, &c. Secundò videndũ eſt qualiter iuriſdictiones ſint iuris publici: an tanquã ea quę ſunt in vſu publico:an tanquã ea quę ſunt ciuitatis, vt priuatus poſsidet. Ad qđ ſciẽdũ eſt ꝙ ſicut pater & filius,dominus & ſeruus ſunt correlatiua:ita iuriſdictio eſt quædam relatio dñi in ſubditos.& ſicut pater habet ius in filium:ita filius cõtra patrem habet quædam iura petendi alimenta, & ſimilia. ita in iuriſdictione ſubditi habent quoddã ius petendi iuriſdictionẽ à ſuperiore:& ſi ille denegat, delinquit,& punit̃: vt in aut̃.vt diffe.iudi.in prin.& ff.& C.de magi. conue. cũ ſimi.& iſtud eſt iuris publici,tanquã ea quę ſunt in vſu publico.quilibet em̃ põt à magiſtratu iuſtitiã petere: vt d.l.j.§.publicũ ius.de iuſti. & iur. Alio modo cõſiderat̃ iuriſdictio ꝓut eſt in ipſo magiſtratu,ciuitate,Comite,vel Barone.& iſto mõ iuriſdictio eſt iuris publici eo modo quo ſunt ea quę ciuitas poſsidet vt priuatus.qđ patet: q̃a nõ quilibet de ciuitate vtit̃,ſed ſolũ cui Reſpublica permiſerit:& ea q̃ inde ꝑcipiunt̃:vt mulctę,pœnę,bãna,& ſimilia ipſius ciuitatis vel dñij ſunt tanquã priuata:vt ff.ne q̃d in loco pub.l.ij.
8 §.hoc interdictũ. Itẽ vidẽdũ eſt † vtrũ iuriſdictio cõpetat cuilibet ciuitati vel dño,& in ipſo flumine vſq; ad mediũ ipſius fluminis terminãtis.Et rñd.ꝙ ſic:q̃a oĩa q̃ ſunt in cõfinio ſunt cõia eorũ q̃ ab vtraq; parte poſsidẽt:vt l.arbor.ff.cõi di. de aqua plu. arcẽ.l.ij.§.præterea.& de acqui.re.do.l.adeo.§.fi. & ſic de omni eo quod cõmiſcetur in ipſo flumine quilibet habet iuriſdictionẽ
9 vſq; ad mediũ fluminis. † His præmiſsis in q.propoſita, cùm in ipſo flumine,& ſolo ipſius ciuitatis dño,vel alterius loci dño vel ep̃o cõpetit ius iuriſdictiõis tanquã ius priuatũ:& ſic tanquã ad hoc flumẽ eſt priuati iuris.dicendum eſt indubitãter ꝙ per alluuionẽ,hoc eſt per additionẽ,quæ fiat à flumine,nõ adijcitur vel detrahitur iuriſdictioni:ſicut ſuprà dictũ eſt de lacu:vt ff.de cõtrahen.emptio.l.Rutilia Polla.de aqua pluui.arcen.l.vicinus.§. fina.de acqui.rerum domi.l.lacus. argu.ff. de aqua quotidia. & æſti.l.ſi hoc iure.§.ſi aquã. ſed facilis eſt ſolutio, ſi bñ inſpiciat̃.

1 *Intelligere non comprehenditur per uiſum.*
2 *Teſtis deponens per uerbum intellexit,non probat,niſi exponatur,id eſt uidit.*
3 *Alluuio probatur per tres teſtes deponentes q; uiderũt minuatim incrementum allatũ.*
4 *Confines reperti fracti in domo præſumuntur fracti ab eo, qui remanſit ad cuſtodiam.*
5 *Relatum factum in conſilio præſumitur ab eo ſolo qui exiuit.*

Per alluuionem autem id videtur

adijci qđ ita paulatim adijcit̃, vt intelligere nõ poſsimus quãtũ quoquo momẽto t̃pis adijcit̃. Iſta v̾ba legis ſunt ſuꝑ v̾bo autem momẽto t̃pis.gl.ſic ait.nã ſi tota die figas intuitũ, imbecillitas viſus tã ſubtilia incremẽta ꝑpẽdere nõ põt, vt in cucurbita oſtẽdi põt.vñ dicit̃ latẽs incremẽtũ:vt inſti.eo.§.ꝑterea.Iſta ſunt verba
1 gl.ſumpta ex Sum. Azo.Inſti.de re.di.Et aduertẽdum † ꝙ illud qđ tex.dat intelligere,gl.intelligit hoc eſt ꝑ viſum cõprehẽdere nõ põt.& merito.Vt enim naturales dicũt,vna eſt virtus intellectiua,quę intelligit:& hęc eadẽ in hoĩe mediãte organo oculorũ
2 videt,& ꝑ aurẽ audit,& ſic de ſimi.Hęc aũt expoſitio licet † verbis legiſlatoris cõgrua ſit in dicto alicuius teſtis cõgrua nõ eẽt, q̃ de eo debet deponere qđ ſimpliciter ſenſu corꝑis ꝑcipit:vt ff. de teſt.l.q̃ teſtõ.§.ſi lex.C.de teſt.l.teſtiũ.& no.ꝑ Inn.extra de teſti.c.in noĩe.cũ cãm.Si igit̃ diceret teſtis aliq̃d eſſe qđ ſic fieri intellexit,nõ ꝓbaret, niſi exponeret̃ intellexit.i.vidit: q̃a potuit ꝑ aliũ modũ ad hũc intellectũ ꝑuenire de quo mõ interrogat̃. ſed
3 hic merito occurrit dubitatio.† Sic em̃ hęc alluuio nõ põt ꝑ ſenſum corꝑis cõprehẽdi:ergo ꝙ ſit alluuio ꝑ teſtes nõ poterit ꝓbari.dico aũt ꝙ bñ põt videri ꝙ flumẽ addit,ſed nõ quãtũ quoquo momẽto:ſicut ĩ puero excreſcẽti videmus.Dico etiã ꝙ ex diuiſione loci poſt incremẽtũ allatũ põt videri.& ꝑ viſum cõprehẽdi qđ ꝑ alluuionẽ eſt factũ.Expoſitiõe em̃ de terra addita.Hoc manifeſtè ꝑ oẽs cõprehẽdit̃ ꝙ minutatim factũ eſt:& ꝙ à flumine factũ,qđ per aliũ fieri impoſsibile eſſet. Vñ puto teſtẽ ꝓbare q̃ diceret ꝙ ipſe vidit minutatim incremẽtũ allatũ,& vidit ꝙ eſt alluuio addita à flumine minutatim.Idẽ puto ĩ quacũq; materia cõtingeret,vt ſi ſit aliq̃d factũ qđ niſi ab vno fieri poterit,ꝙ ap
4 ta ſit ꝓbatio illũ feciſſe. † Quid em̃ ſi ꝑ certã horã vnus ad domus cuſtodiã ſit dimiſſus, cõſtatq; nullũ alliũ ingreſſum eſſe,& confines qui clari dimiſsi erant fracti reperiuntur:proculdubio
5 ille qui remanſit fecit.† Et quid ſi plures erant in conſilio ſuper arduis conſtituti conſtat neminem exiuiſſe vel cum alio locutũ fuiſſe vno excepto.& reperitur negotium eſſe ſcitum,& propalatum:tunc proculdubio ab illo ſolo exeunte de conſilio vel cũ alio loquente factum eſt: cum ab alio fieri ſit impoſsibile: ſicut hic impoſsibile eſt ab alio additum quàm à flumine &c.

1 *Vis in ſingulari pro potentia,pro uiolentia,item pro neceßitate,& etiam pro poteſtate ponitur.*
2 *Vires in plurali denotant effectum ſeu efficaciam & potentiam corporis.*

Quod ſi vis fluminis.

Hic tractare incipit de incremento non per alluuionem,hoc eſt non paulatim & latenter,ſed manifeſtè,& pa
1 lam. Ait ergo,vis fluminis.i.potẽtia fluminis. Multa em̃ † ſignificat hęc dictio vis.Qñq; ponitur ꝓ potẽtia,vt hic.& in vulgari dicimus,talis hõ habet magnã vim,hoc eſt magnam potẽtiã.qđ nõ intelligit̃ de corꝑali, ſed de ea quæ cõtingit ex multitudine amicorũ vel ſubditorum vel diuitiarũ.Qñq; ꝓ violẽtia: vt s̈.qđ me.cã.l.ij.& l.extat.cũ ſi.Qñq; ꝓ neceſsitate:vt ff.de iure pa.l. libertas.& qđ ibi no.ibi,niſi ꝑ vim &c.Dicimus ĩ vulgari:ego facio hoc vi.i.neceſsitate cogẽte.Facit.C.de reſ.ven.l. nõ idcirco. Itẽ accipit̃ ꝓ p̃tãte:vt ff.de tu.l.j.in prin.§.j.& Inſti. de tu. in pri.
2 Et iſtis caſibus declinat̃ t̃m in ſingulari ꝑ oẽs caſus:† pluralit̃ verò nõ vtimur.repit̃ t̃n vires ĩ plurali.& iſtud nõ habet ſingulare. Et interdũ ponitur vires pro effectu ſeu efficacia, vt iſta ſtipulatio habet vires:vt ff.de verbo.obli.l.ſtipulatio iſta.§.hi qui.ponitur etiam vires,id eſt,vt virtutes,vt ait Cato:Herbarum vir.&c. ponitur etiã pro potentia corporis: vt ille homo habet magnas vires.Reperitur etiam iſtud aduerbium vix, cuius ſignificatio ponitur.ff.de iudic.l.vix.& ad Velle.l.tutor.cum ſimilibus. &c.

Partem aliquam de tuo prædio de-

traxit &c. Vt igit̃ hæc pars locũ habeat oportet conſtare ꝙ pars illa,quam flumen prædio meo applicauit, ex tuo prædio fuerit. Si verò cuius fuerit ignoret̃,tũc ſtatim qđ terrę meę applicaret̃, meũ eſſet, vt s̈.in prin. dictũ eſt. & etiam ſuper verbo adiecerit.

1 *Applicare,idem eſt quod imponere & ſubijcere.*
2 *Adijcere fundo dicitur quod inuiſibiliter fit:applicare quod uiſibiliter,& palam.*
3 *Cruſta agri quæ applicatur prædio,quando poßit uendicari.*
4 *Cruſta agri tui applicata prædio,meo ita quòd inſeparabiliter unitur.efficitur mea.*

Ex prædio meo appulerit,&c.

Inſtit. de re.diui.§.
1 qđ ſi vis.vbi eſt idẽ tex.Et dicit̃ † applicauerit.qđ exponit glo.i. impoſuerit,& ſubijcit,puta cruſtã terrę vineatę,& arboratę.Ita dicit gl.ſcđm hoc differt hęc pars à pręcedẽti:q̃a ibi adiecit à latere,hic ſuppoſuit.licet hoc ĩ ſe verũ ſit:t̃n nõ puto curãdũ. Siue em̃ à latere,ſiue ſuꝑ fundo talẽ cruſtã poſuerit,idẽ iuris eſt.Dif
2 fert ergo † quod in præcedenti parte adiecit inuiſibiliter.hic verò viſibiliter & palã.Quid aũt ſit hoc quod dicit appulerit, ſeu applicauerit,aduertendũ.Põt aũt hoc eſſe ſine vnione rei, quæ applicatur.Dicimus enim nauem ad portũ applicaſſe,vel appli
3 cuiſſe:nõ tamẽ vnitur portui.Et ſic hoc modo cruſta † agri quæ prædio meo applicatur,ſine dubio tua manet,vt hic.& à te poterit vendicari:vt s̈.de dã.infe.l.hoc amplius.§.j.Qñq; cruſta agri tui meo prædio applicatur aliqua leui vnione,vel qđ poteſt de facili reparari:& tunc idem. Ideo dicit tex. palam eſt tuã rẽ permanere,vt hic.Raro enim terra põt apponi ſuper terrã,quin aliqualis applicatio,& vnio fiat. & ideo hæc lex notabiliter requirit quòd arbores radices emiſerint,vt infrà videbimus. quando
4 † cruſta agri tui meo prædio applicatur, ita quòd inſeparabiliter vnitur:tunc prædij mei efficitur,vt infrà dicetur &c.

Cruſta

1 *Cruſta applicata fundo meo,intra quantum tempus dicatur unita cum meo & mihi acquiſita.*
2 *Impoſitũ fundo meo,fundo meo acq̃ritur,& additũ ꝑ alluuionẽ mihi acq̃ritur.*
3 *Arbor mea impoſita tuo fundo,etiam ſi ibi coaluerit, petitur actione in factũ.*
4 *Cruſta applicata fundo meo,poſtquam fuit unita uendicari non poteſt.*
Arbor antequam coaluerit uendicatur à domino.
Cruſta antequam ſit unita:poteſt agi contra dominum,uel ut illam colat,uel ut illam pro derelicto habeat.

Planè ſi longiori tempore.

Eandẽ materiã ꝓſequitur qñ ab initio cruſta in meũ agrũ vel fundum translata eſt ſine vnione.Si em̃ ab initio fuerit vnita:vt q̃a multũ cũ terra agri mei vnita ſit,ita ꝙ nec diſcerni nec ſeparari põt: aliâs poſſeſſio mea eſſet:vt d.l.hoc amplius.§.j. de dam. infec.Sed qñ ab initio ſic vnita nõ eſſet:tũc ex poſtfacto fieri põt vnio,& vni
1 ri nõ põt.qđ ſi fiat tũc efficitur mea.Hoc aũt qualiter † fiat vnum exemplũ ponit̃,ſi longiori t̃pe fundo meo hæſerit. qđ vt in glo.dicitur,quidã exponebãt x.vel xx.annis.qđ glo.reprehẽdit.Sufficit em̃ ꝙ tanto t̃pe ſtet,& ꝙ colat̃ arbor in terra. vel ſi fortè cruſta nõ habent arbores,ſufficit ſi tanto t̃pe ſteterint ꝙ ſi ibi arbores eſſent,coaluiſſent.ex curſu enim tanti tẽporis præſumitur facta vnio terræ:& hæc eſt mens huius literæ.Puto etiam ꝙ ſi intra modicum tempus illa cruſta propter pluuiam ſit dirupta,& cum terra agri mei vnita ſit,ꝙ ſtatim ſit effecta mea.ar.ff.de glan.legen.l.j. & d.l. hoc amplius. §.j.Ex eo enim tempore quo cum terra vnitur,fundo meo di
2 citur acquiſita.Et eſt aduertendum: † quia s̈.in acquiſitione quæ fit per alluuionem dictum eſt ꝙ acquiritur nobis. hic verò dicitur ꝙ acquiritur fundo: quod verum eſt, prout hic gloſ. intelligit,ꝙ loquitur de eo quod ſupponitur ꝙ ipſi fundo acquiritur.illud verò qđ fundo adijcitur, poteſt domini deſtinatiõe poſsideri,vt fundus ſeparatus à primo:& ſic magis perſonæ quam rei dicitur acquiri.Sed intelligendo ꝙ hic etiã per extenſum non eſt vis:quia ſiue acquiratur nobis,ſiue fundo noſtro,idem eſt.ab initio enim fundo acquiritur, licet poſſumus poſtea ſeparatim poſsidere deſtinatione noſtra: li
3 cet † autem arbor coaluerit an vendicari poſsit.Glo.hic tenet quòd poſsit peti actione in factum, & ſic de arbore. Ipſa
4 † autem poſtquam vnita eſt,peti non poteſt:vt d.l.hoc amplius.§.ita demum.de damno infec.antequam autem coaluerit,ipſe dominus poteſt vendicare, dum tamen de damno infecto caueat:vt d.l.hoc amplius.§.fi.ego autem in cuius pręiudicium delata eſt cruſta poſſum agere contra dominum, vt ipſam tollat,vel pro derelicto habeat:vt l.prætor ait.§.finali.ff. de damno infecto. Poſtquam verò vnita eſt, hoc facere non poſſum: vt dicta l.hoc amplius.§.j. verſicu.ſed nec ego. Ad figuras igitur veniamus.

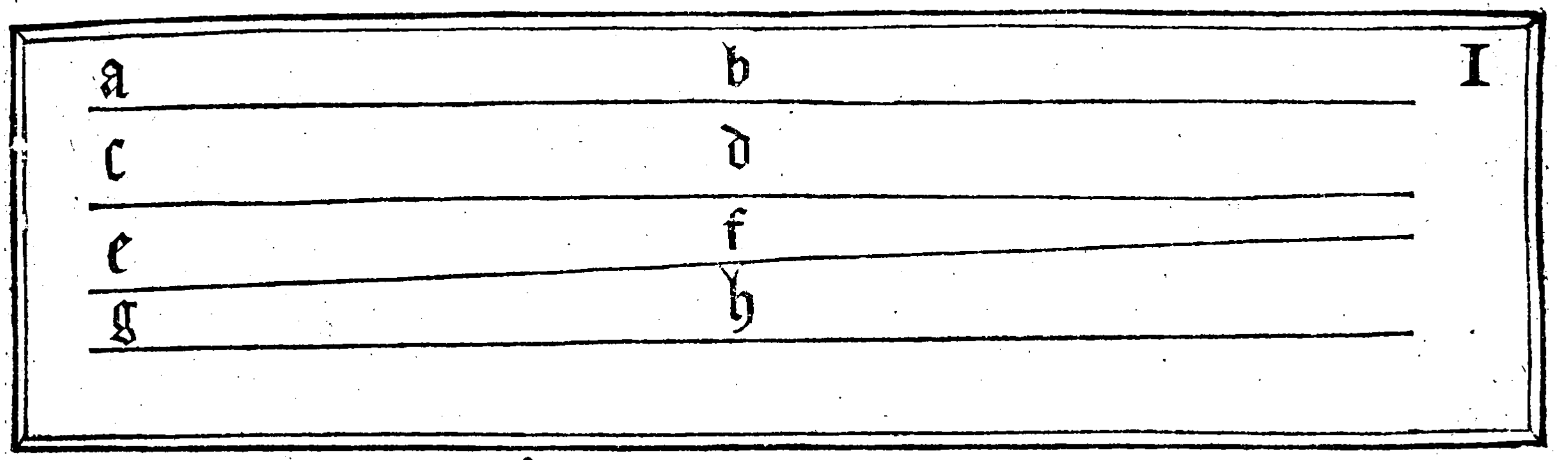

Quia circa diuiſiones eorũ quę per alluuionẽ adijciuntur,quæſtiones plures vbi quarũ doctrinã dare impoſsibile arbitror, niſi res inſpectione oculorũ inſpiciatur, ideo figuras ad oculum demonſtrantes inſerui,per quas illa ſola docere intendo quę cõiter ignorãtur & in hoc vtar aliquibus concluſionibus geometricis,nec hoc q̃s arbitretur incongruũ:quia omnis ſcientia ancillatur huic. eſt em̃ hæc Architectica de alijs cunctis diſponẽs:vt dicit Ariſto.in j.ethico.Sciendũ eſt igitur,ꝙ inter eos qui ex vna parte fluminis prędia poſsidẽt,id quod per alluuionẽ adijcitur,vel quoquomodo,ſcilicet dimittẽdo inſulam vel alueũ, cõmune eſt pro diuiſo, pro modo latitudinis quæ latitudo prope ripam ſit,vt in §.adeò.& §.inſulã.hoc aũt fit ducẽdo lineã per directum,per illã partem quæ adiecta eſt per alluuionẽ,ſeu ꝑ inſulã dimittendo alueũ.Ad oſtẽdendũ igit̃ quæ ſit linea recta ſeu per directũ ducta facta eſt iſta figu.Sed an linea ſit recta, quæro tribus modis.Primò an linea ſit recta ſecũdũ ſe & de hoc in figu.Secũdò an linea ſit recta reſpectu alterius lineę. s̈.quã cadit.Tertiò an linea ſit recta reſpectu alterius puncti, qui eſt in angulo duarũ linearũ hoc eſt an rectè ſecet angulũ per mediũ,dicit quolibet videamus. De primo dico ꝙ linea recta ſcđm ſe,eſt ab vno pũcto ad aliũ extẽſio,vt patet in prima linea ſupra poſita vbi ſunt duo puncti a.b.nã ſi extendat̃ prima linea ab vno pũcto ad aliũ:illa linea erit recta.& ſi vnũ filũ tangens illos duos pũctos extenderet̃ in infinitũ,tota linea erit recta,vt patet ad ſenſum.& figu.demonſtrat. Itẽ ſciẽdum eſt,ꝙ ſi fieret aliqua linea ſuper duos punctos æque diſtantes à primis,vt c.d.æque erit linea recta.& ſi infinitũ illę duæ lineæ extenderentur,nequaquã iungerentur,vt ex figu. patet ad ſenſum.Sed ſi fierent duo puncti,non æque diſtantes à primis,ſed vnus eſſet magis propinquus primæ lineæ alius magis remotus eſt,vt e.f.tunc protrahendo lineã, linea eſt indirecta ſecundum ſe vt præcedens.nam punctus a.eſt magis remotus à linea c.d.quam punctus f. tamen protrahẽdo illas duas lineas neceſſe eſt eas ſimul iungi. Si verò ſecundus punctus eſſet remotus,vt g. h.conſtat enim ꝙ punctus g.eſt magis propinquus præcedenti lineæ. & punctus h.eſt magis remotus:tunc quanto magis iſtæ duæ lineæ extenduntur,magis elongantur,vt patet ad ſenſum. & prædicta ſunt multum no.in geometria,vt patet.j.lib.Euclidis.

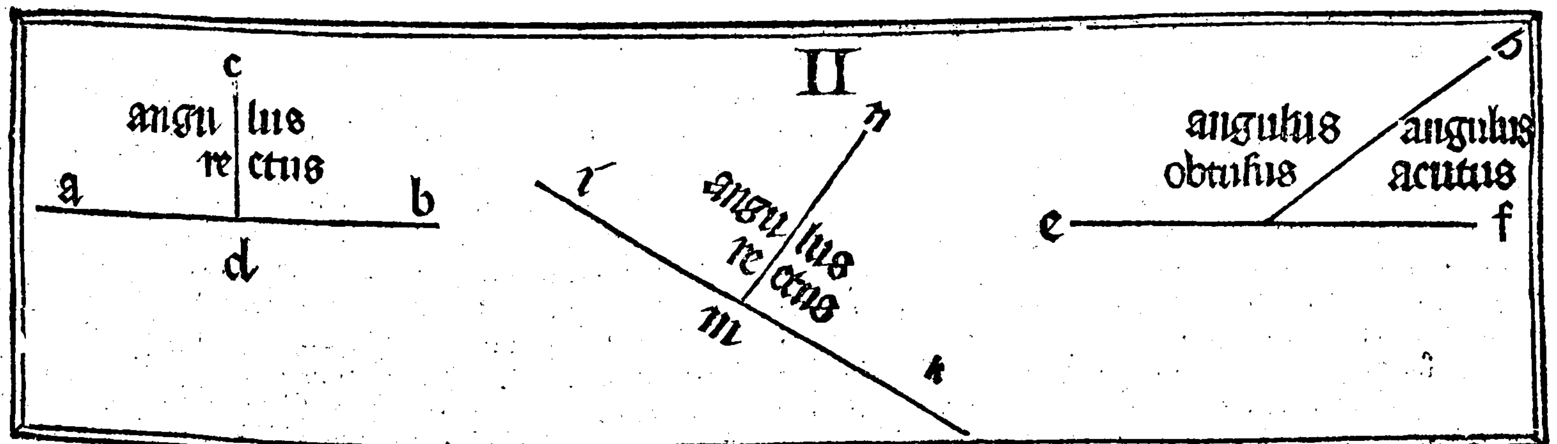

Haec figura facta eſt ad oñdendũ, qñ̃o poſita vna linea recta ſup aliquo pũcto ipſius lineę, alia linea recta perpẽdicularit̃ & rectè cadit ꝙ cognoſcit̃: qa qñ ſup vnã lineã rectã, alia recta & perpẽdicularit̃ cadit: tũc vterqꝫ angulus, rectus erit. Sed ſi nõ caderet rectè & perpẽdicularit̃: tunc vnus angulus, erit acutus, alius latus erit. & apertus quaſi obtuſum oſtẽdat. exemplũ primi dicti. ſit linea poſita a.b. & pũctus in ea ponit̃ d. ſup illo ducat̃ linea perpẽdicularit̃ c.d. tũc vterqꝫ angulus rectus, erit ęqualis. exẽplũ ſcd'i dicti. ſit linea poſita e.f. et pũctus in ea g. poſitus ſup illo ducat̃ linea nõ rectè, ſed perpẽdiculariter, vt ſi flectat̃ verſus pũctũ f. & ſic linea g. tũc angulus eſt acutus in illa ꝑte qua flectet̃, & ab alia ꝑte erit obtuſus. Sed dubitat̃ ſi ponat̃ linea i.k. & ĩ ea pũctus l. & ducat̃ ſup illã lineã m.n. quæ in nullã partẽ flectat̃, & tñ in aſpectu nõ videt̃ linea recta, quid erit? Reſpondeo, verè eſt linea recta prima i.k. & alia ſup ea rectè cadit, ſi conſideret̃ ſecundũ ſe, nõ aũt ſi cõſideret̃ reſpectu quadraturæ iſtius chartæ, ſuper qua deſcribit̃, ſed ad iſtud nullus eſt habẽdus reſpectus, ſed ſolùm ad lineam poſitam, & ad illam quæ ſupra eam ducitur, & hoc eſt vtile ſcire ad multa, quæ infra dicentur &c.

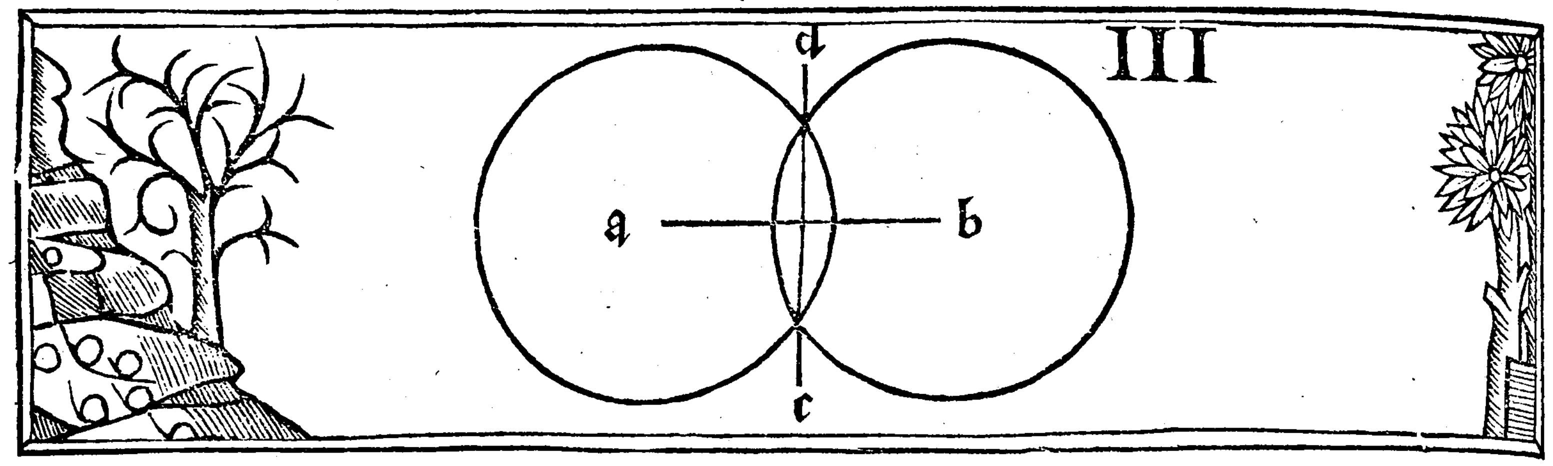

Quia in diuiſione de qua tractaturi ſumus ſæpe expedit diuiſiones fieri per mediũ. ideo ad hoc docẽdũ & demõſtrandum. facta eſt iſta figura ponatur ergo linea recta a. b. quã volumus diuidere per medium, ita ꝙ in ipſo libro poſſit cuiqꝫ demõſtrari. Primò ponam pedem circini in puncto a. & ducam circinum vltra medium lineæ, vt oſtendit circulus rubeus: deinde ponam pedem circini in puncto b. & ſ. eam faciam circulum ęqualẽ primo vt oſtendit circulus azureus, qui duo circuli ſeſe protendunt in duobus locis, vt apparet, ducam igitur lineam rectam ab vno dictorum punctorũ vbi circuli ſe præextendunt ad alium, vt oſtendit linea c. d. dico ꝙ hæc linea diuidit lineam ductã medium vt apparet, & probatur ſic. Si ab æqualibus æqualia adimas ea quæ remanent ſunt æqualia, vt dicit Euclides. Sed æqualis diſtãtia eſt à pũcto a. vſqꝫ ad circunferentiam circuli rubei, qualis eſt à puncto b. ad circunferentiã circuli azurei, & per lineã c.d. æqualiter admittitur ab vtraqꝫ parte per diſtantiam. ergo patet ꝙ illud quod remanet de linea a.b. ab vtraqꝫ parte, eſt ęquale, & ſic linea c.d. eam ſecat per medium. Item ex prædicta figura apparet, alia demõſtratio, videlicet ꝙ inter a.b. nõ eſſet linea ducta, ſed eſſet ſpatium quod inter duo puncta debet diuidi iure ꝓximitatis ꝙ in dicta linea c. diuidit dictũ ſpatiũ directò per mediũ, ita ꝙ qcqd eſt ſupra eſt magis ꝓpinquũ a. & qcqd eſt infra, eſt magis ꝓpinquũ b. etiã ſi linea c.d. extẽdit̃ in infinitũ. Apparet etiã ex dicta figura, alia demõſtratio, videlicet quòd ſupra vnam lineam vel baſim rectam duæ lineæ circulorum æqualium ſe protendunt, & à puncto vbi ſe præſcindent ducatur linea ad punctum qui eſt in medio dictæ lineæ vt baſis: illa linea perpendiculariter cadit ad angulum, & facit rectum ab vtraqꝫ parte, vt patet ad circulum, & probatur ex præcedentibus quòd ſi dicta linea diuidit ſpatium per medium apparet quòd non flectitur verſus aliquam partium, & ſic facit angulum rectum ab vtraqꝫ parte, & iſta ſunt multum neceſſaria ad cognitionem ſequentium &c.

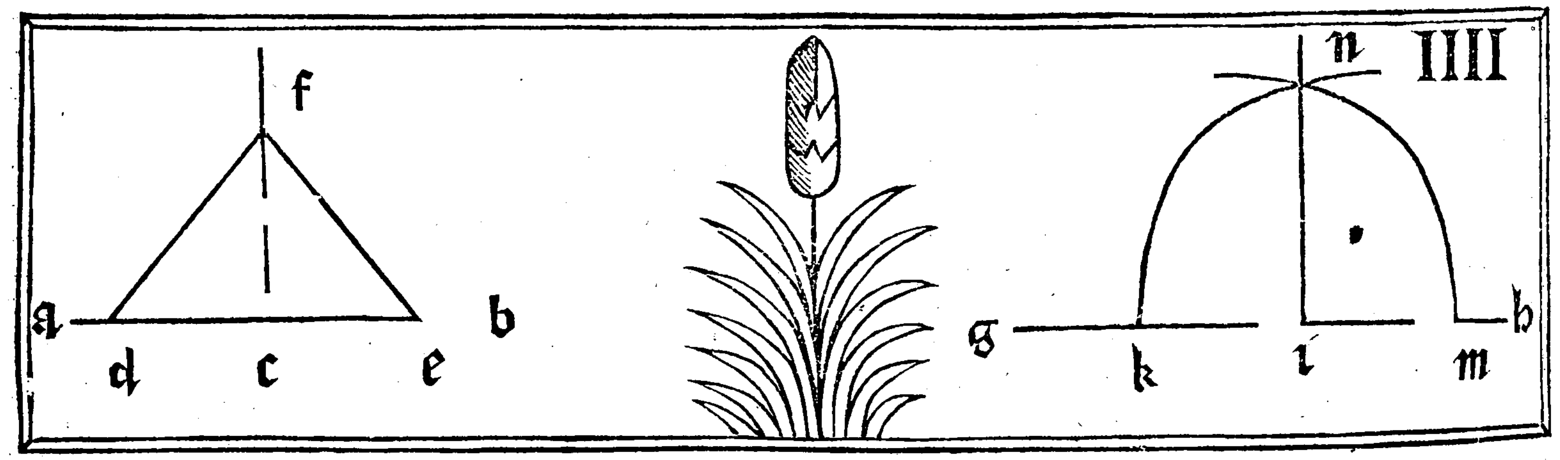

Figura iſta eſt facta ad oſtendendum qualiter poſita vna linea recta, & puncto in eo poſito, ſupra illum punctum alia linea recta & perpendiculariter ducatur, vt ex his quæ poſita ſunt, de neceſſitate concluditur. Sit igitur linea poſita a.b. & in ea punctus poſitus c. ſupra quem volo aliam lineam directam perpendiculariter ducere. faciã igitur ab vtraque parte illius puncti duos punctos æquæ diſtantes d. c. deinde aſſumam duas æquales lineas cum duabus virgulis vel chordulis, & vnam ponam ſuper puncto d. aliam ſuper puncto c. & ambas coniungam per modum trianguli in puncto f. poſtea ducam lineam à puncto c. poſito vſqꝫ ad punctum f. dico igitur ꝙ illa linea rectè ꝙ perpendiculariter cadit ſ. datam in puncto dato, vt hic oculus oſtendit: quia facit angulum rectum ab vtraque parte, & probatur in lib. Euclidis. vel breuius ſic, data linea g.h. & in ea ponatur punctus i. ſupra quem volo rectè & perpendiculariter lineã ducere, faciam duos punctos æquæ diſtantes, ad punctum datum, vt k. m. deinde ponam pedem circini vſque ad punctum m. & extendam vſque ad punctum k. & voluam illam partem verſus quam volo illam lineam, deinde ponam pedem circini in puncto m. & extendam vſque ad punctum k. & ſimili modo voluam. Sequitur quòd ille duæ lineæ circulares ſe inuicem ſecabunt in puncto n. dico igitur quòd ſi à puncto l. dato ducatur linea ad punctum. in l. illa perpendiculariter & rectè cadit ſupra dictum punctum, eadem ratione qua ſupra probatum eſt in præcedenti figura. Quandoqꝫ ſupra vnam baſim rectam duæ lineæ circulorum æqualium ſe præſcindunt. & à puncto vbi ſe præſcindent ducitur linea ad punctum qui eſt in medio baſis, & ſuper illos duos punctos linea in infinitum ꝓducta ſemper rectè cadit, vt patet ex his quę dixi ſupra in prima figura. hoc etiã patet ex his quę dicta ſunt: qa dicta linea cadẽs ab vtraqꝫ ꝑte, facit angulũ rectũ.

Figura

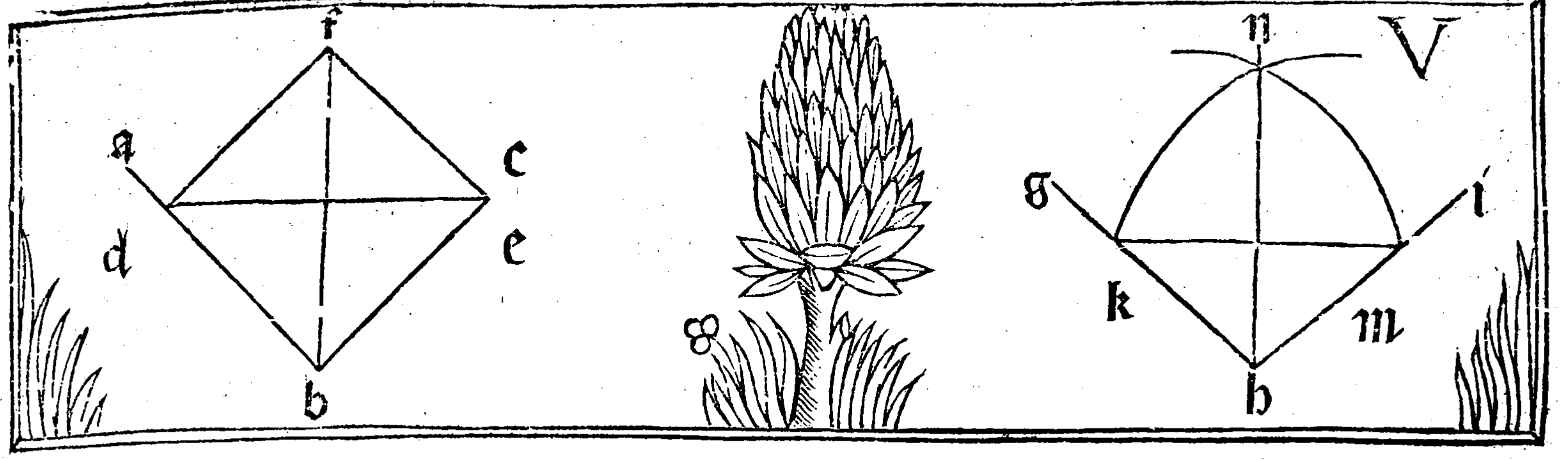

Figura iſta eſt facta ad deſignãdũ circulũ, ꝙ in j. fuit q̃ſitũ. ſ. ſi ponat̃ vnus pũctus ĩ angulo duarũ linearũ, & ſ. illũ volo ducere lineã rectã ſeu ꝑpendicularit̃, qualit̃ fiat, ꝙ docet hęc figura. ponant̃ ergo duę lineę, ſ. a.b. & b.c. q̃ cõueniũt ĩ vno pũcto, et ibi faciũt angulũ cuiuſcũqꝫ cõditiõis ſit ille angulus. & ſup illũ pũctũ volo ducere lineã relictã: faciã igit̃ ab vtraqꝫ ꝑte anguli ĩ illis lineis pũctũ b. qđ patet: ſi ducat̃ à pũcto f. vſqꝫ ad pũctũ b. ꝙ illa linea rectè & ꝑpendicularit̃ cadit ſup b. qđ patet: qa ſi ducat̃ alia linea recta à pũcto d. illa ſecat̃ ꝑ mediũ, & ibi iiij. anguli recti, vt ꝓbat̃ in lib. Euclidis. ꝓpterea ĩ ipo angulo b. ſunt duo anguli ęquales. vel ſi vis alit̃ ꝓbare, & operari ponas duas lineas g.h. & h.i. quę cõueniũt in pũcto h. ſ. quẽvis ducere lineã rectã, faciã ab vtraqꝫ ꝑte in illis lineis, punctũ æquè diſtantẽ k.m. deinde pone pedẽ circini in puncto quẽ prætendã vſqꝫ ad n. & voluã ſupra, verſus illam partẽ, ſuper quã volo dicere lineã: deinde pone pedem circini in pũcto m. & extẽdã vſqꝫ ad pũctũ k. & voluã ſimili mõ: tũc illę duę lineæ circulares ſe pręſcindũt in pũcto n. ducat̃ ergo linea recta à pũcto h. vſqꝫ ad punctũ n. dico ꝙ illa rectè & ꝑpẽdiculariter cadit ſ. punctũ h. eadẽ rõne qua præcedẽs. & ſi ducat̃ alia linea recta à pũcto k. vſqꝫ ad punctũ m. illa ſecat̃ ꝑ mediũ ꝑ lineã m.h. & erũt ibi iiij. anguli recti. Et in pũcto h. ſimilit̃ fiũt duo anguli ęquales. His pręmiſſis ad euidẽtiã nũc ad ꝓpoſitũ veniamus ponẽdo ripas prędia & alluuiones &c.

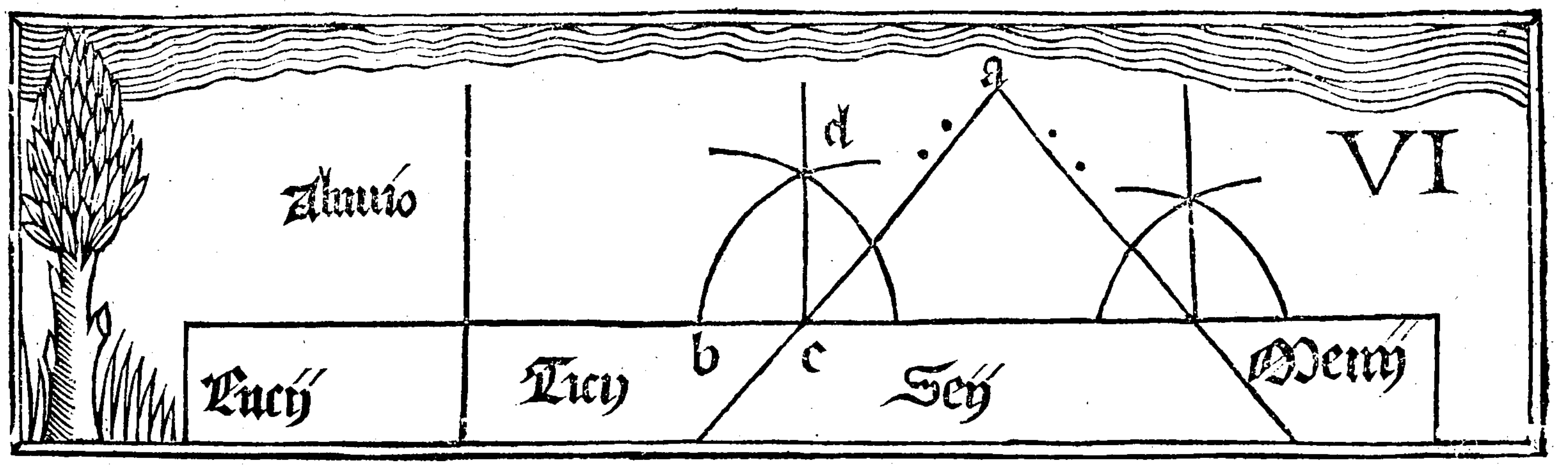

Ad euidentiã dicendorũ præmitto ꝙ flumẽ deſignabit̃ per colorẽ azureũ, & caput flu. erit ab illa parte à qua erat caput alicuius animalis, & v̸ſus illã ꝑtẽ fluãt prędiorũ ripę per colorẽ nigrũ. illud qđ eſt mediũ inter prędia & flumẽ intelligat̃ alluuio. Itẽ per alluuionẽ. Itẽ lineæ rubeæ factę ſunt illę quę verè diuidũt per alluuionẽ. Lineę flaueę, ſiue croceę factę ſunt cauſa demõſtrationis, vel diſputatiõis, & ſi quandoqꝫ fieret aliqua linea azurea, & in ipſa figura declarabitur ad quẽ finẽ fiat. Nunc ad pręſentẽ figurã veniamus. & aduertendũ eſt ꝙ linea quę eſt ripa oĩm prędiorũ eſt recta cũ rectitudine. Itẽ duo prædia paria hñt cõfinia directa adeò ꝙ linea diuidẽs prædia directa, cadit in lineã ripæ. qđ patet, qa ab vtraqꝫ ꝑte facit angulũ rectũ in iſtis duobus prædijs, diuiſio eſt clara: qa ꝓtrahit̃ linea directò per alluuionẽ vſqꝫ ad flumẽ, vt oſtẽdit linea rubea & illa linea eſt directa reſpectu ripæ: & directè cõiungit̃ cũ ripa diuidente prædia. Vidẽdũ eſt de ripa, quæ eſt inter prædia Titij, & prędia Seij, & inter prædia Męuij. in illis eſt dubiũ. nam lineæ diuidentes prædia, licet ſint directæ in ſe, nõ tñ cadũt directè in illã lineã quæ eſt ripa, vt patet: quæ ab vna perficiũt angulũ acutũ, ab alia obtuſum. Si igit̃ per alluuionẽ ducerẽ lineã, ſecundũ rectitudinẽ lineę: nõ iret vſqꝫ ad flumẽ, ſed iungeretur in puncto a. vt oſtendunt lineæ zale, & ſic prædiũ Seij qđ eſt maioris latitudinis iuxta ripã, haberet minus de alluuione: nec ꝓtẽderetur vſqꝫ ad flumẽ. dicẽdũ eſt ergo ꝙ lineę cõfiniũ diuidẽtes cõfinia, nullatenus attẽdẽdæ ſunt, qm̃ in d.l. iter eos. ff. de acq. re. do. dicit̃ ꝑ mõ latitudinis q̃ ripę latitudo, ꝓpe ripã ſit. Si ergo fiet diuiſio cõſideret̃ linea q̃ eſt ripa, & cõſideret̃ linea vbi cadit linea diuidẽs cõfinia & ibi aſſumat̃ vnus pũctus indiuiſibilis, vt oñdũt lineæ nigrę, & ab vtraqꝫ ꝑte illius puncti, fiant duo pũcti æquæ diſtantes b.c. & ponat̃ pes circini in puncto b. & extẽdat̃ ad pũctũ c. & voluat̃ verſus alluuionẽ, & poſtea ponat̃ in pũcto c. & extẽdat̃ ad pũctũ d. & ſimili mõ verſus alluuionẽ quę duę lineæ reuolutę præſcindẽt in pũcto d. deinde ducat̃ linea recta à pũcto a. vſqꝫ ad pũctũ d. & ꝓtrahatur vſqꝫ ad flumẽ, vt oñdit linea rubea. Dico igit̃ ꝙ illa rectè cadit ſ. lineã quę eſt ripa, vt ꝓbatũ eſt ſ. in iij. figura, & eſt recta à puncto d. vſqꝫ ad lineã aſſumptã quãtum vltra protrahitur recta erit, vt dictum eſt ſ. in prima figura, & ſimilis diuiſio eſt inter Seium & Mæuiũ, vt lineæ ductę oſtendunt &c.

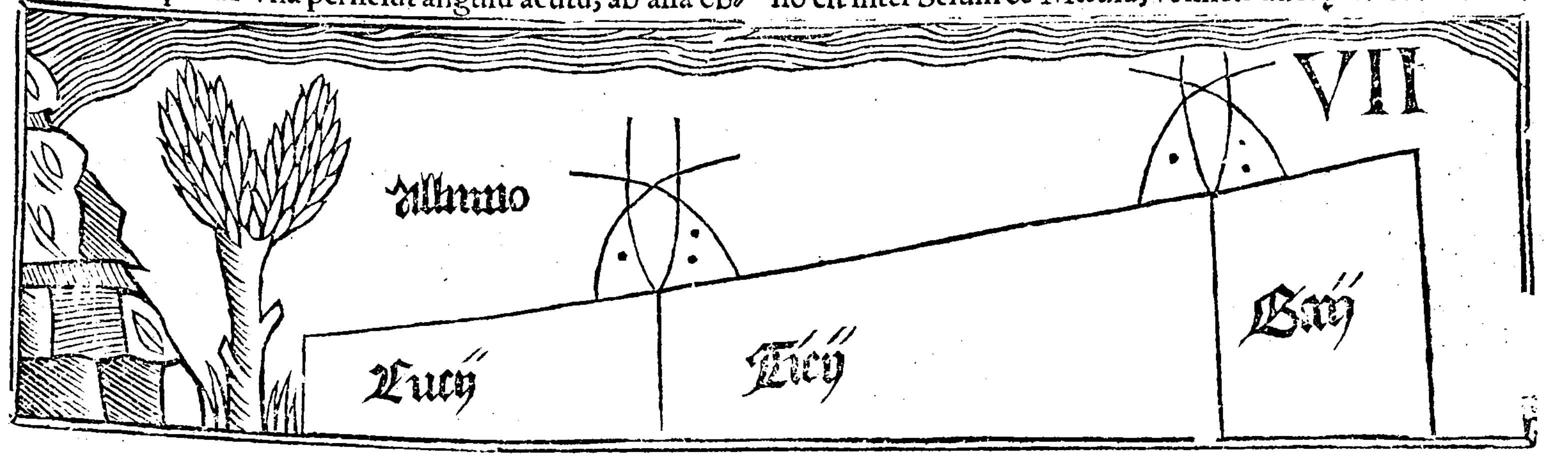

HAec figura habebat lineã ripę vniformen,& cũ tractet de alluuione diuiſionis,omnes ruſtici protrahunt lineã ſecundũ quod oſtendit linea canna ducta ſecundũ rectitudinem lineæ diuidentes prædia. Sed hanc diuiſionẽ ruſticorũ, non eſſe bonam,apparet:quia linea debet duci recta ſecundũ rectitudinem lineæ ripæ,vt ex pręcedentibus liquet,& ſecũdùm illã non eſt recta,qđ apparet:quia linea flaua ducta verſus caput fluminis,facit angulũ obtuſum:ꝟſus pedẽ,facit angulũ acutũ:verſus angulũ,facit angulũ obtuſum:quod repugnat lineæ quæ ducitur recta.fienda eſt ergo diuiſio alluuionis, prout oſtẽdit linea rubea ducta ſupra lineã ripæ quæ ab vtraqꝫ parte facit angulũ rectũ.& ſic ipſa rectè cadit perpendiculariter,vt ſupra demonſtratum eſt.Et ſi dicatur quòd ripæ linea non eſt recta. Reſpondeo imò eſt recta ſecundũ ſe, quod conſiderandũ eſt , non autẽ vadit ſecundũ rectitudinẽ lineę prediorũ quę eſt ab alia parte:qđ aduertẽdũ nõ eſt &c.

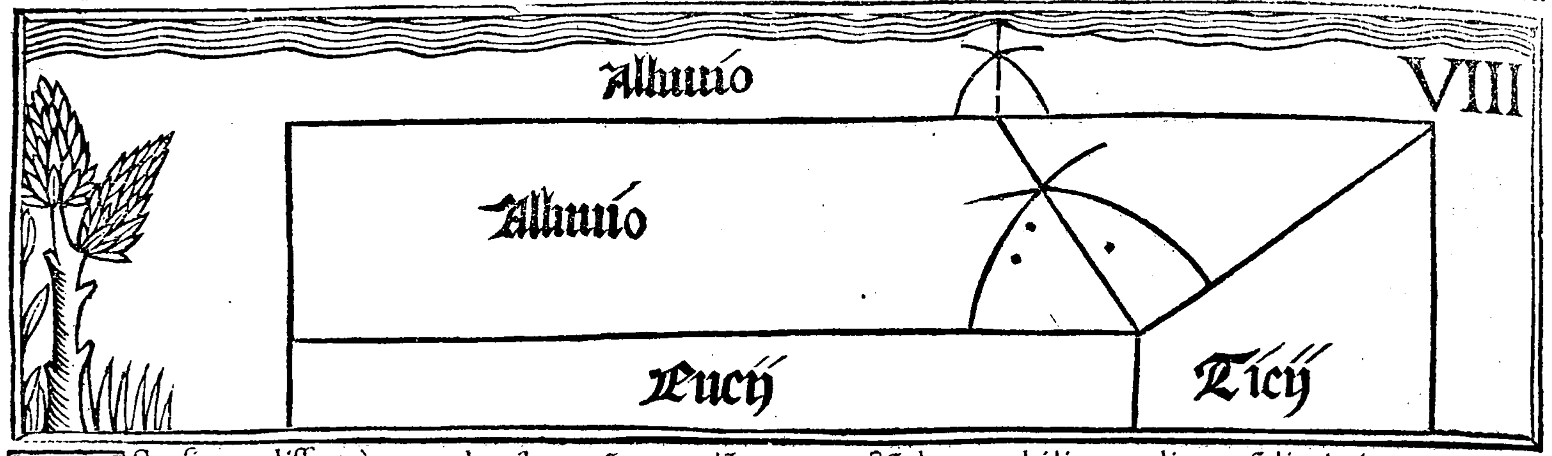

ISta figura differt à præcedentibus : nã præcedẽtes habent lineam rectã:hæc verò habet duas lineas in vno pũcto:quæ faciũt triãgulum obtuſum.ſ.in illo pũcto vbi ſunt fines:inter Luciũ & Titiũ.Dico igitur ꝙ ad diuidẽdũ alluuionẽ inter dicta duo prædia,debet duci linea, vt oſtẽdit linea rubea, ducta vſqꝫ ad lineam azureã, & ꝙ linea cadat rectè,ꝓbať: quia factis duobus pũctis æque diſtantibus,& duabus lineis circularibus ductis ſuper eis,vt oſtendunt lineę crocee ab illo pũcto vbi ſe inter ſecãt vſqꝫ ad punctũ datum,vbi linea cadit perpẽdiculariter.vt demoſtratũ eſt.ſ.in iiij.figu.hoc etiã probať rõne ꝓprietatis,vt dicetur in ſeq.figura:illud verò quod eſt ſuper lineã azureã,debet diuidi ac ſi ripa eſſet recta,vt illa linea recta, azurea oſtẽdit. nã quod iuris eſt in eo quod prædio primo adijcitur,idem eſt in eo quod ipſi addito adijcitur,vt ff.de acqui.rerũ domi.l.in inſulam. Sed ſi ab initio, ripa habuiſſet illam rectitudinem:illo modo fuiſſet facta diuiſio , vt ſupra in quinta figura &c. hoc in ſequenti figura rectius & clarius demonſtrabitur &c.

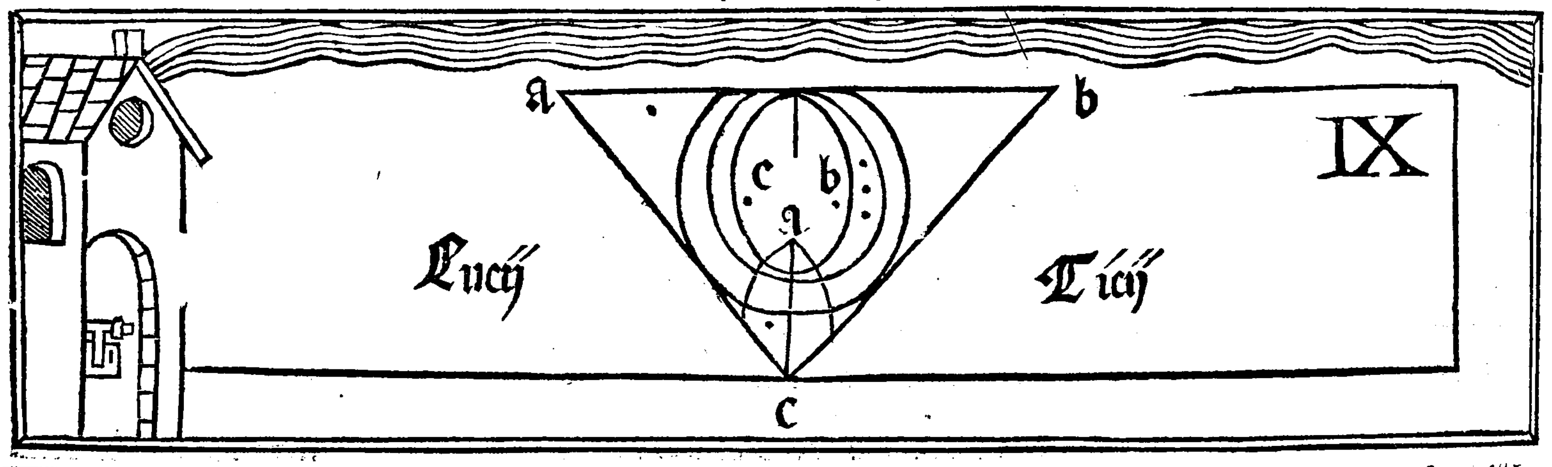

AD euidẽtiã iſtius figurę præmitto ꝙ flumen addit qñqꝫ ita ꝙ ripę ſunt ab vtraqꝫ ꝑte eius:ſicut facit flumẽ ꝑ alluuionẽ poſitũ:& tũc illud dimiſſum debet eſſe cõe inter eos,ꝗ ſunt ab vtraqꝫ ꝑte ꝓpinqui,vt ff.de acq.re.do.l.adeò.§.inſula. & §.ꝙ ſi toto.Qñqꝫ illud qđ dimittiť,habet ripam tm̃ ab vna ꝑte:tũc debet diuidi inter eos ꝗ ab vna ꝑte prædia poſſidẽt ꝑ lineã indirectã,vt ff.de acq.re.do.l.inter eos.& ſ.dictũ eſt.Et aduertẽdũ ꝙ licet iura quę loquunť qñ ripa eſt ab vtraqꝫ ꝑte fluminis,eadẽ ratio eſt,ꝙ ſi ab vno latere fluminis ſunt duę ripę inter quas cõtinetur relicta alluuio. Hoc pręmiſſo dico ꝙ hęc figura habeat duas lineas rectas,ſ.a.b. & b.c.quæ faciunt vnũ angulũ in pũcto.b.dico igiť ꝙ alluuio dimiſſa inter directas duas lineas, habet latera ab vtraqꝫ ꝑte: ideo debet diuidi iure ꝓpinqtatis. illud verò, qđ eſt vltra duas lineas qđ apparet ex ſe.à linea aũt ducta a.vſqꝫ ad punctũ c.habet ſolũ ripas ab vna ꝑte,& ideo debet diuidi ꝑ directũ.ducať ergo linea directa ſ.pũctũ b.quę apparet eſſe directa ex iiij.figuris:tũc dico ꝙ qcqd eſt ſ.dictã lineã ꝟſus caput fluminis,eſt prędij Lucij.iure ꝓpinqtatis.qđ ſic ꝓbať.ponať pũctus a.in dicta linea rubea,& ſ.illũ fiat circulus rubeus ꝗ punctualiter tangit ripã Titij.dico ꝙ ille circulus ęqualiter tangit ripam Titij,& Lucij,& ſic illa linea eſt directè in medio.deinde ĩfra dictã lineã fiat punctus b.& ſuꝑ eũ voluať circulus rubeus,qui pũctualiter tangit ripã Titij,Dico ꝙ ille circulus nõ tangit ripã Lucij:ergo ab illa magis diſtat,& eodẽ modo ſupra dictã lineam rubeã,fiat pũctus c.& ſuper eũ ducatur alius circulus rubeus rui punctualiter tangit ripã Titij, dico ꝙ nõ tangit ripam Titij.ergo ab illa magis diſtat.& ſic concluditur ꝙ diuiſio eſt recte facta.illud verò quod eſt ſupra lineam croceam a.c.debet diuidi ac ſi tota linea eſſet quædã ripa recta.quod probať ſic. quod iuris eſt in eo quod primo prædio adijciť,idem iuris eſt in eo quod ipſi addito adijcitur, vt ff.de acquiren. rerum domi.l.inſula.Sed ſi ab initio ripa habuiſſet illam rectitudinem: facta fuiſſet diuiſio,vt dictum eſt ſupra in v.figura.ergo &c.

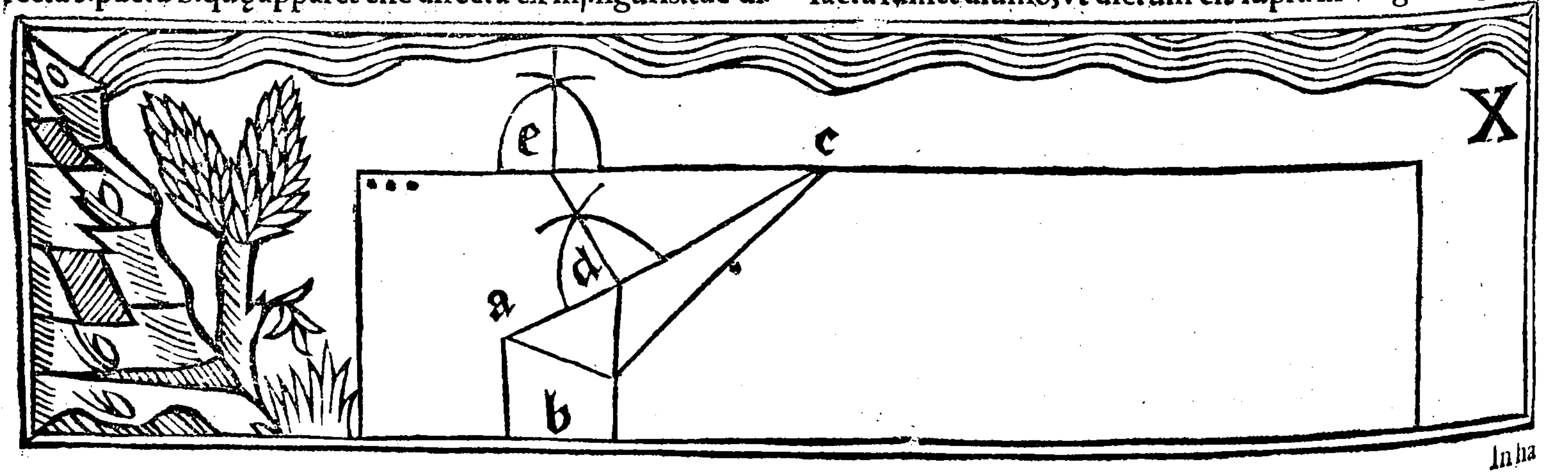

IN hac figura ſunt duę lineæ rectę ſ.a.b.& b.c. ꝗ in pũcto b.faciũt angulũ,verũtamẽ linea a.b.eſt minor: quã linea b. c.& in hoc differt à præcedẽti. Dico igiť, ducendã eſſe lineã rectã à puncto a. vſqꝫ ad punctũ c. vt oſtendit linea crocea,& quicqd eſt j. dictas lineas proculdubio habet ripas ab vtraqꝫ parte,& ideo debet diuidi iure proximitatis vt ꝑatet ex præcedẽti,& ideo ducatur linea rubea per mediũ diuidẽs à puncto b.vſqꝫ ad lineã croceã in pũcto.,d. Illud verò ꝙ à linea crocea ſ.habet Ripã tm̃ ab vno latere & ꝑ illã rectitudinẽ quã oſtẽdit linea crocea c.a.et ideo debet diuidi ducẽdo lineã rectã rubeã à pũcto b.vſqꝫ ad lineã azureã à pũcto c.illud verò ꝙ eſt à linea azurea d.c.debet diuidi ducẽdo lineã rectã ſuper illã azureã,ſicut ſi ibi eſſet Ripa,& hoc per illam rationẽ,ꝙ additũ ad dito eſt diuidendũ,ſicut additũ antiquo prædio,vt dictũ eſt in præcedẽtibus.& prædicta vera,ſi proponatur quæſtio ſic ſimpliciter, & ꝑer quem modũ alluuio acceſſerit ſit incertũ.Si verò conſtaret ꝙ primò alluuio addit certã partem,poſtea aliam:tũc declarabiť in ſequ.figura &c.

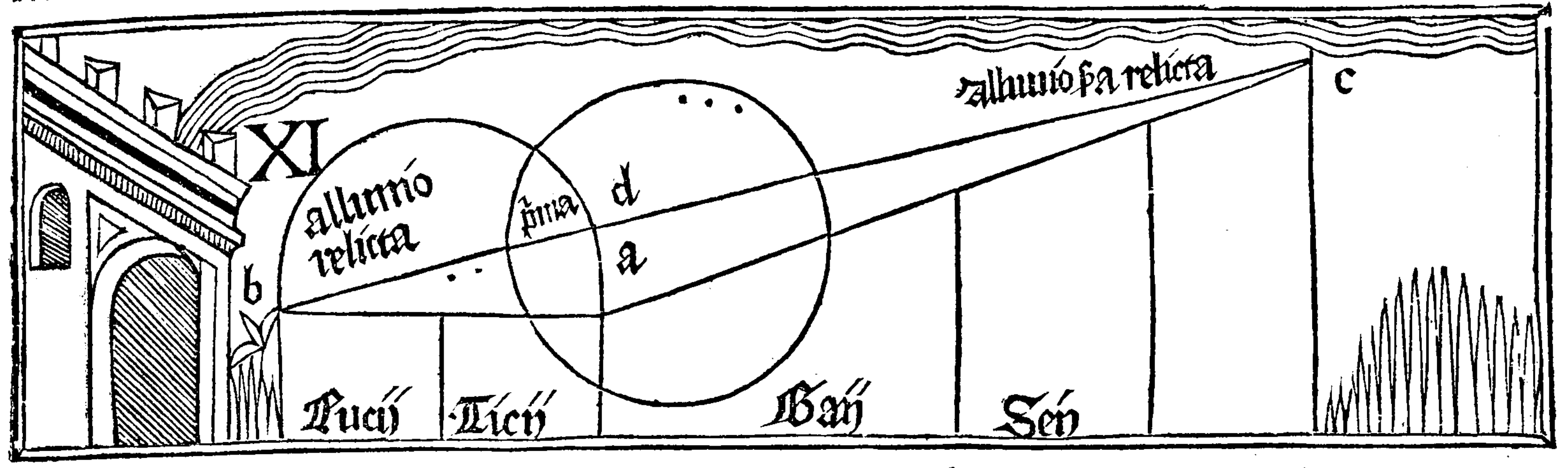

ISta figura facta eſt ad declarãdũ illud ꝙ dictũ eſt in præcedẽti.ſi eñ poneretur ſimpliciter totã alluuionẽ eſſe diuiſam,qualiter eſſet fienda diuiſio. apparet ex dictis in tribus præce.figuris.Sed pone flumen primò per alluuionẽ diuiſiſſe illã partẽ quæ continetur.j.lineã rubeã ductam ſ.prædiũ Titij & Lucij.dico primò ꝙ tota illa alluuio eſſet Lucij & Titij quorum prædijs adhæret, & Caius nihil habebit facere ibi.Secunda verò alluuio,diuidetur ponendo alluuionem primam pro Ripa. vt ſic inter ipſam & prædiũ. Caij & Seij ducatur linea per medium ſecans ex doctrina data in præce.Sed opponitur ꝙ de alluuione prima debeatur prædijs Caij.nam inter prædia Lucij Titij,Caij & Seij ſunt duæ lineę ꝗ faciũt angulũ in pũcto d.& ſic pars alluuionis habet duo latera,vt oſtẽdit li. crocea b.c.ergo illa debet diuidi iure ꝓpinquitatis,vt dictũ eſt.Sed pars illius alluuiõis eſt magis ꝓpinqua prędio Caij,ꝙ patet:ꝗa ſuper pũcto lineæ alluuionis primę poſito in li.rub.ſecať per li.croceã,vt in puncto d.fiat ergo circulus ꝗ tangit punctualiter prædiũ Titij,tantũ occupabit partẽ de prædio Caij,vt oſtẽdit circulus azureus. Reſpon.hoc quod alicui accreuerat iure propinquitatis , habet locum,quando illud de quo acquirendo ageretur neutrius fundo cohęret,vt inſula quando vni cohęret,& alij nõ, ſemper illi cedit cui cohęret:nec attenditur proximitas alterius,vt ff.de acquiren.re. do.l.inſula.in principio &c.

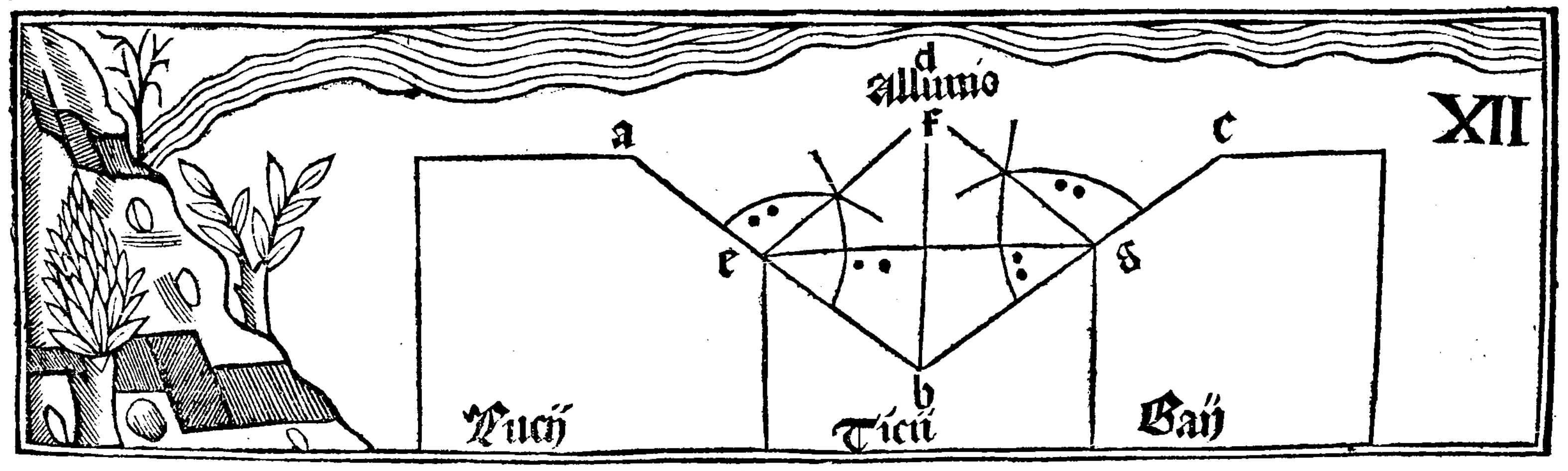

FIgura iſta facta eſt vt oſtendať ꝙ ꝑ̃dia quædã poſſunt eſſe ꝗbus de alluuiõe nõ debeť vſqꝫ ad flumẽ,ſed añ interim oriť,vt ſi ripa cõtineať inter duas lineas,ſ.a.b.& b.c.faciũt angulũ in puncto b.ꝗ angulus cadit quaſi in pũcto prędij Titij.Primò ergo fiat linea rubea diuidẽs per mediũ,vt linea b.vt ꝓbatũ eſt ſ.in viij.figu. Ex quo patet ꝙ quicqd eſt ad eã lineã ſ.verſus caput fluminis,cedit illi ripę a.b.quicqd eſt ab illa linea infra verſus finẽ fluminis cedit illi ripę b.c.& hoc rõne propinqtatis,vt dictũ erit,nec prędiũ Titij habet diuidere ſuperiori vicino,& inferiori,& ſi bñ reſpicias pũctus diuidẽs prædia cadit in lineis rectis ſecũdũ ſe. Debet ergo diuidi,ducendo ſuper eã lineã rectam.vt oſtenſum eſt ſ. in vj. figura,vt oſtendit linea e.f.& linea g.f.& ſic in puncto f.portio contingens agrũ Titij finitur,& intermoriť.Si eñ trãſiret vltra,vel ſi linea torqreť,nec iret recta,vt ſi volueres lineã e.f.verſus caput fluminis,vel ſi trãſiret vltra b.d.dares primę ripę pluſqꝫ deberes iure proximitatis,ꝙ iura prohibẽt. & ſi ponať per alluuionẽ ſic ſimpliciter accreuiſſe.Sed ſi poneres ꝙ primò accreuiſſet in totum angulum prædij Titij,vſqꝫ ad lineam croceã.e.g.tũc deberet fieri diuiſio,vt in ſeq.figu. &c.

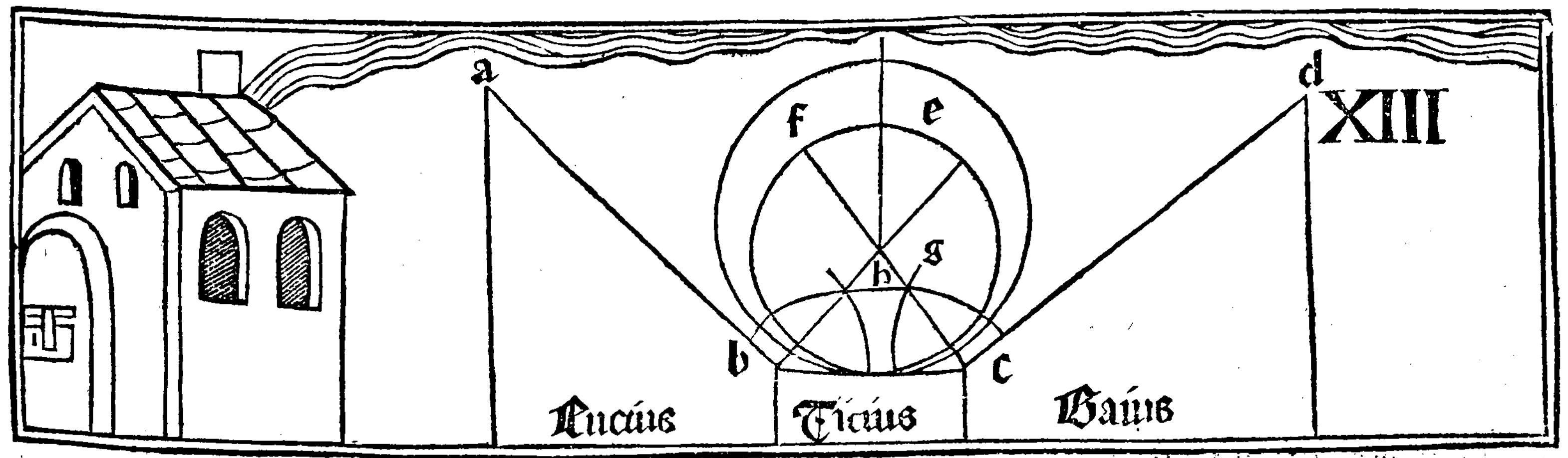

HAec figura differt à præce.nam hic ripa continetur tribus lineis.ſ.a.b.&,b.c.&, c. d. & habet duos angulos.ſ.in puncto.b.& in puncto.c.tota igitur hæc alluuio debet diuidi iure propinquitatis, quæ tota continetur infra plura latera. Primò igitur ducatur linea rubea per medium ſuper angulum b.& ſit linea b.c.deinde ducatur linea per medium diuidens ſuper angulum c. & erit linea e. f. quæ duæ lineæ ſecabunt ſe in puncto g.dico ergo ꝙ portio alluuionis pertinens ad agrum Titij in dicto puncto g. finitur; quia ſi eſt azurea ſuper puncto.g. vtrãque lineam punctualiter tangeret ergo ille eſt punctus,in quo vtriuſque propinquitas terminatur. Si verò excederes,& velles facere circulum ſupra punctum c.tũc vni partium accederet: & ab alia elongaretur.quod autẽ eſt intra illud triangulũ b.g.c.pertinet ad prædium Titij iure propinquitatis:quod patet: quia infra illum triangulum panditur per cẽtrum vnius circuli in puncto h qui tangat punctualiter ripam Titij, nullam aliam ripã tangit inter Luciũ & Caiũ per lineã directò ductã vſq; ad flumen.& hęc ſufficiant de ripa quę habet lineã vel lineas rectas.Reſtat videre de ripa quæ habet lineã circularem &c.

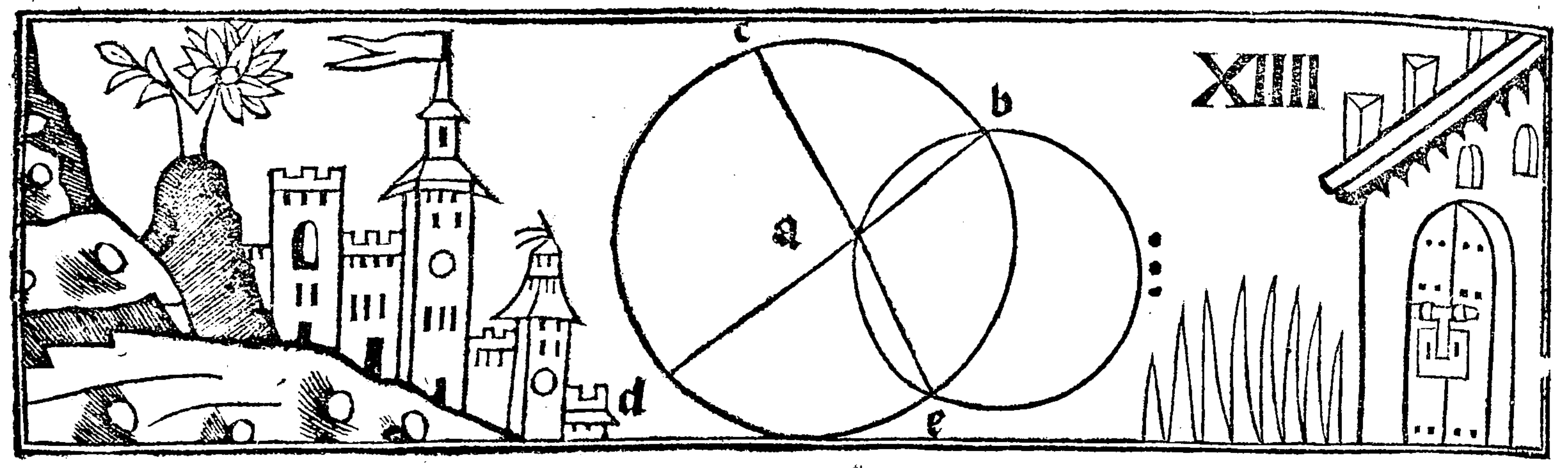

AD euidentiam eorum quæ dicenda ſunt de figura circulari, ſciendum eſt, quòd circulus eſt figura plana,vna quidem linea contenta, quæ circunferentia nominatur in cuius medio punctus eſt à quo omnes lineæ ad circunferentiam exiſtentes ſunt ſibijnuicem æquales, vt dicit Euclides in prima figura. Nam centrum eſt in puncto a. & omnes iiij.lineæ inde exiſtentes ſunt ſibijnuicem æquales, & ſi plures dicerentur idem eſſet. Item apparet quòd omnes lineæ prædictáque circunferentia in centrum faciunt angulum. Item præmitto quòd totum illud quod eſt in circulo infra aliquas lineas duas eſt magis propinquum illi parti circunferentiæ quæ in punctis duarũ linearũ terminatur.vt verbi gratia aſſumas partẽ circunferentiæ b.c.& duc lineam rectam ad centrum, & facit triangulum b.a.c.& dico quòd quicquid eſt infra illum triangulum eſt magis propinquum illi parti circunferentiæ b.c. quàm alicui alij quod patet ad ſenſum, & poteſt probari. Nam ponatur centrum in aliqua parte infra dictum triangulũ. & ſupra illum ducatur circulus azureus, qui tangit punctualiter dictam partem b.c.dico quòd nullam aliam partem circunferentiæ tangeret: ergo illi magis propinqua: & idem dicendũ eſt de eo qui continetur infra illum triangulum b.a.d.& infra illum triangulum a.b.d. & a.e.d. & ſupra illum triangulum c.a.e.vt euidenter apparet &c.

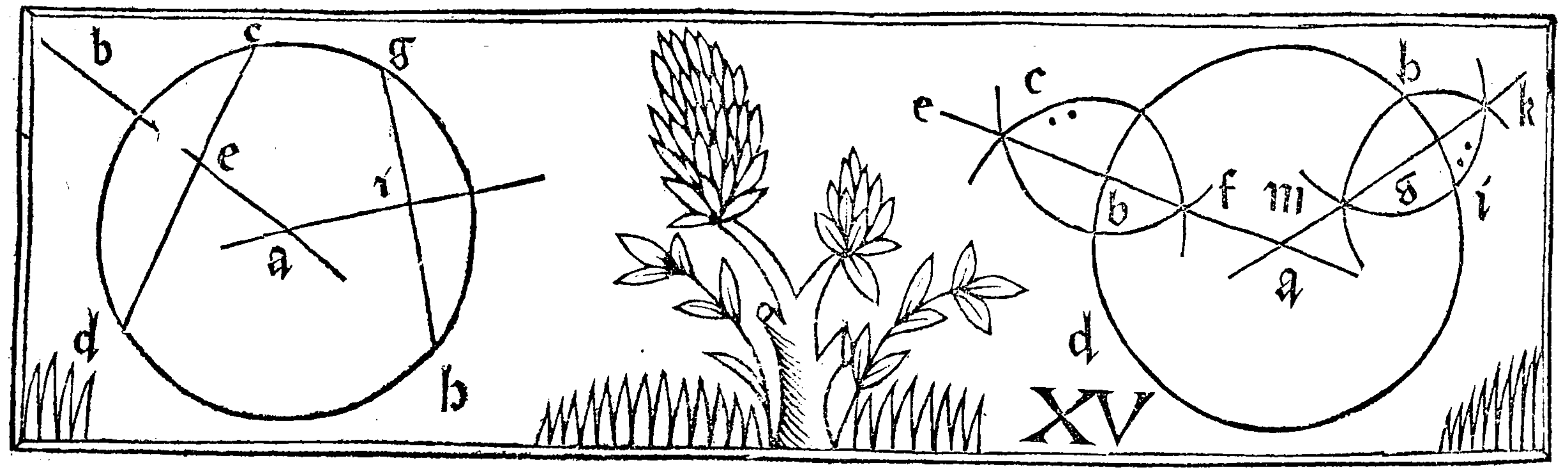

QVia in præcedenti dictum eſt, quòd lineæ ſunt ducendæ à centro ad circunferentiam,& quandoque ignoratur, vbi ſit centrum. Et ideo expedit quòd ducatur linea à circunferentia verſus centrum, vel quòd cẽtrum inueniatur: ideo facta eſt hæc figura quæ duos habeat articulos,& ſic hoc fieri docet duobus modis. Primò ſic,ſit centrum. quòd apponatur in circunferentia vnus punctus.b. & ab vtraque parte eiuſdem puncti,duo alij æquè diſtantes c.d.deinde ducatur linea recta.c.d.& iſtius linea inueniat medium in puncto.e.deinde ducatur linea recta.b.c.dico quòd de neceſsitate,iſta vadit directè ſupra centrum,ſcilicet punctum.a.vt probatur in princi.ij. lib. Eucli. hoc etiam patet: quia idem in alia parte circunferentiæ ponatur punctus. f. & ab vtráque parte duo puncti æque diſtantes. g. h. deinde inueniatur medium dictæ lineæ in puncto i. deinde ducatur linea recta f.i.dico quòd iſta de neceſsitate vaditverſus centrum,& ſi vltra protendatur linea b.c.& linea f.i.ſecabunt ſe in puncto a. vbi eſt centrum. Concluditur ergo ꝙ ibi, vbi dictæ lineæ ſe ſecant, de neceſsitate eſt centrum. hoc etiam fieri alio modo ad idem tendenti, docet ſecundus circulus. Ponitur enim quòd ſit circulus centrum qui non videtur in puncto a.ponatur in circunferentia punctus b.& ab vtraque parte eiuſdem puncti,duo alij æquè diſtantes c.d.deinde ponatur pes circini in puncto d.& extendatur vſque ad punctum c.& voluatur ſupra,& infra circulum. eodem modo ponatur pes circini in puncto d.& extendatur vſq; ad pũctum c.& ſic illæ duę lineæ circulares ductæ,ſe ſecabunt extra circulum in puncto c.& ita in puncto f. ducatur linea c.f. dico ꝙ illa de neceſſitate vaditverſus centrum,& eodem modo ſi in alia parte circuli idem fiat,vt ponat̃ in circunferentia punctus g. & ab vtraq; parte duo puncti æquè diſtantes h.i. deinde voluatur centrũ ſupra h.& ſupra i.vt in præcedẽti dictũ eſt:& ſic dictæ lineæ ſe ſecabũt in puncto k.& in puncto m.ducatur ergo linea k.m.recta : tunc illa ducit ad centrũ. & ſic in illo puncto vbi ſecabunt ſe linea e.f.& linea k.m.ibi erit centrum. His præmiſsis ad euidentiam dico, ꝙ ripa prædiorum quæ habet lineam circularem, quandoq; habet ſe vt continens:quia infra circulum diuiſa eſt alluuio.qñq; habet ſe vt cõtentũ:qa alluuio cõtinet circularẽ ripã,ſi primo modo: tũc aut ripa continens lineam circularẽ continet minus ſemicirculo,totũ autem circulũ continere non põt.quia ſic flumẽ nõ haberet exitum. & hæc in figuris proximis declarabunt &c.

Si

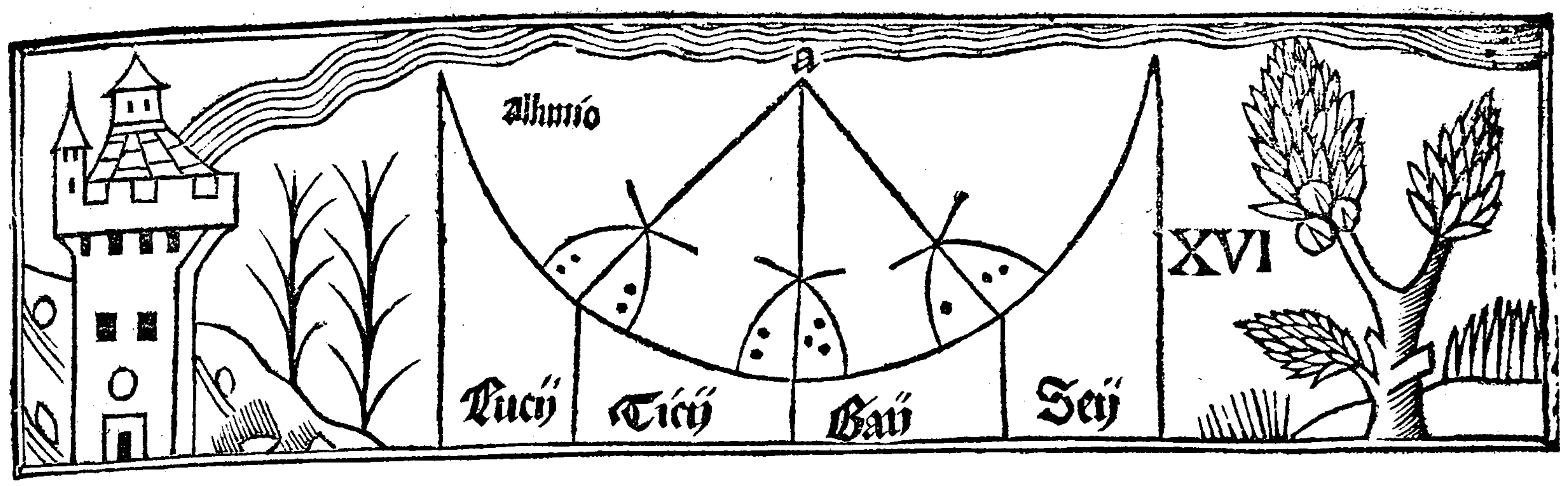

SI hęc figura inſpiciatur tota,cõtinetur vna ripa quę eſt minus circulo,& ab ipſa ripa alluuio eſt cõtenta & omne cõtẽtum eſt minus cõtinẽte,vnde de alluuione nõ põt dari tãtũ,quantũ eſt ripa.Item licet ſit vna linea:tamẽ quia eſt rotunda,habet duo latera ſe reſpiciẽtia:ideo id qđ cõtinet̃ intra ipſam debet diuidi iure ꝓpinqtatis,vt in pręcedẽtibus demõſtratũ eſt in quolibet ergo pũcto vbi fines p̃dij terminant̃:vt inducat lineã quę reſpiciat cẽtrũ ſecũdũ figurã,quo facto centrũ eſt ꝙ illud quod infra duas lineas cõtinetur illi parti ꝓpinquior eſt:vt ſupra probatum eſt in.xiij.figura & quia triplex eſt modus operãdi,adducẽda eſt linea verſus centrum,vt ſupra proxi.figu.dixi.Ideo hic in tribus ripis tripliciter opertis, ducendo lineam rubeam vſque ad flumen,& ad hoc vt reddaris certus quòd illæ lineæ reſpiciunt rectè centrum,reperietur vltra flumem in puncto a.vt lineæ croceæ ductæ verſus rubeas oſtendunt &c.

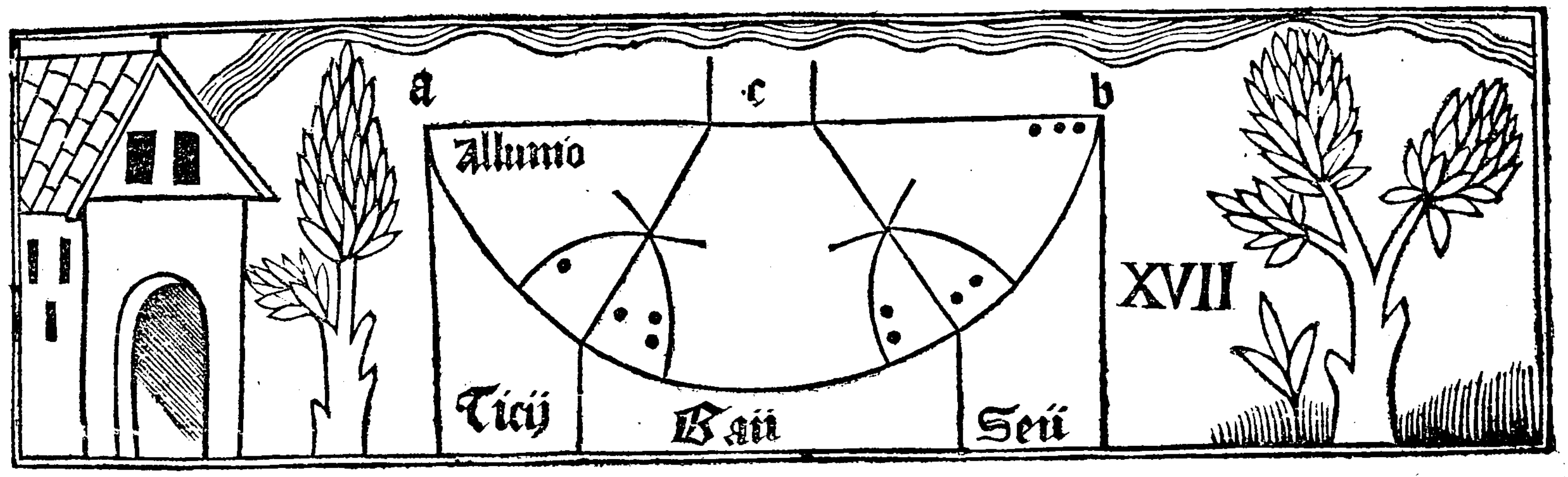

FIgura hæc differt à præcedenti:quia alluuio non excesſit cõtinẽtiã ripę rotũdę, hic verò exceſsit.vñ illud ꝙ cõtinet̃ infra ipſam ripã, debet diuidi eo mõ quo dictũ eſt i p̃cedẽti.id verò ꝙ eſt ſupra lineã azureã ductã à pũcto a.vſq; ad pũctũ b.diuidã,ac ſibi fuerit ripa recta vt illę rectę oſtẽdũt,& in pręcedẽtibus pluries eſt ꝓbatum &c.

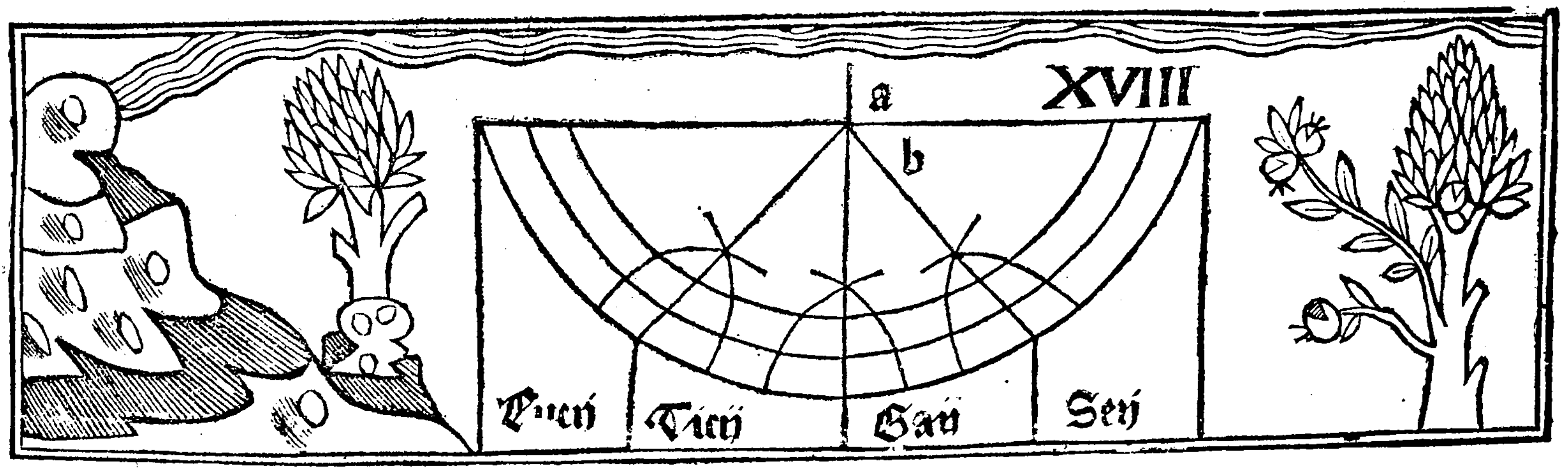

FIgura iſta continet ſemicirculũ.ꝙ apparet: quia linea recta trãſiens.s̃.diametrũ applicat extremitates ſuas ad vtrãq; partẽ circũferẽtiæ, vt patet ex linea azurea ſupra cẽtrũ a.et diffinit̃ ſic.Semicirculus eſt figura plana diametro circuli,& medietate circũferentiæ cõtenta,vt habetur in primo euclidis.In hac igitur figura dico, ꝙ omnia prædia media quæ continẽtur infra ipſum ſemicirculũ habebũt de alluuione pro rata vſque ad centrũ,ſuprà illud nil poſſunt habere rõ: qa in illo cẽtro portio eorũ terminat̃ in pũcto,q pũctus eſt illius latitudinis.Nã pũctus eſt cuius pars nõ eſt.Sed ſupra illũ pũctũ linea q̃dã directa, vt oſtẽdit linea azurea debet ſupra illũ pũctum fieri diuiſio pro modo latitudinis cuiuſq; prædij,vt dixit tex.in l. inter omnes. ff de acqui.re.do.Sed latitudo illa eſt ſupra illũ punctũ, qui pertinebat,ad prædia media.ſ.Titij & Caij,vt dictũ eſt,ergo &c. Quicquid igitur,eſt ſupra illud cẽtrũ pertinet ad p̃dia q̃ ſunt in extremitatibus.ſ.ad prædia Lucij & Seij: & ducet̃ in eos linea perpẽdiculariter directa ſupra illud centrũ,vt oſtendit̃ ſuꝑ lineã rubeã:& p̃dicta ſi ſic ſimpliciter ponat̃ lineã.ripæ eſſe circularẽ,& alluuionẽ ſic ſimpliciter accreuiſſe:imaginãdum eſt enim,ꝙ ſic circulariter accreuerit,vt oſtẽdunt ſuæ lineæ croceæ,& ſic circulariter ductæ ſupra idem centrum, q̃ duæ lineæ ſunt poſitæ extra eam,& eodem modo intelligo accreuiſſe vſque ad centrum.Sinautem poneres ꝙ in vna parte alluuio appulerit,poſtea in alia:tunc æqualiter eſſet fienda diuiſio.patet ex prædictis in x.figura &c.

T

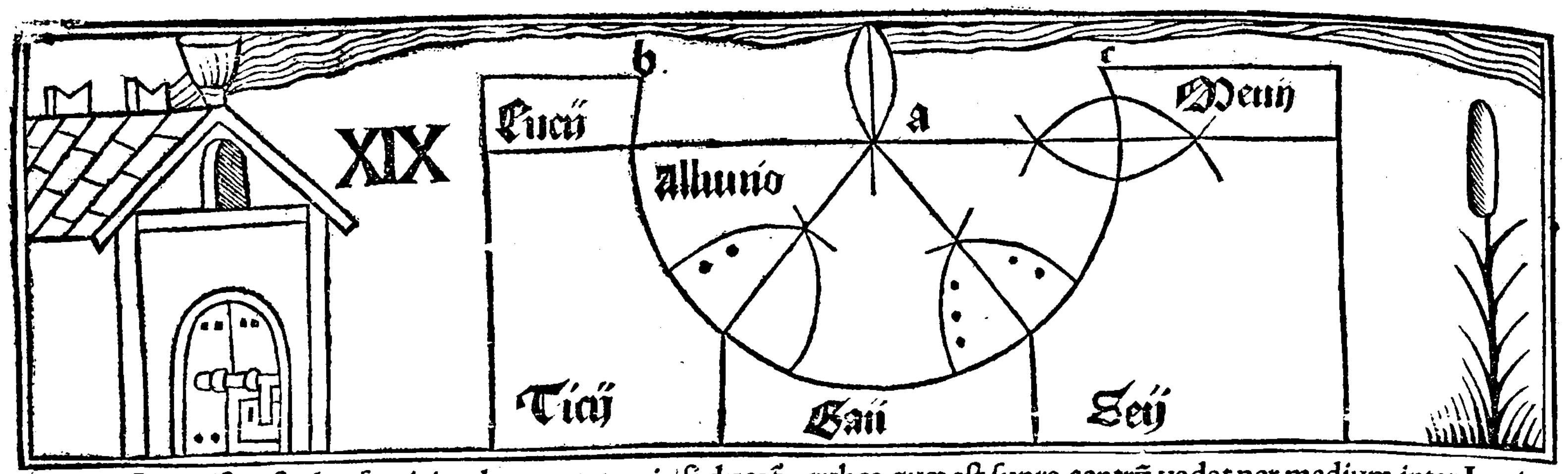

FIgura iſta eſt plus ſemicirculo,ꝙ patet quia ſi ducatꝰ linea ab vna parte circūferentiæ: ad aliud centrū ꝙ eſt in puncto.a.remaneret in illa linea.dicēdū eſt igitur ꝙ omnia prædia media.ſ.Titij & Caij ſecari debent pro rata iure proximitatis vſq; ad centrū, vt dictū eſt in præcedenti.à centro verò ſupra,debent eſſe eorū prædiorum quæ ſunt ab vtraq; parte extremitatis. ſ. ad prædia Lucij & Mæuij,vt lineæ rubeæ ductæ oſtendunt.Quòd autem linea rubea quæ eſt ſupra centrū vadat per medium inter Lucium & Mæuium,poteſt de facili inueniri tamen vt in hac figura probatæ factæ ſunt ibi lineæ croceæ, quæ hoc oſtendunt ſic ponatur pes circini in puncto b.& extendatur veriſimiliter vltra medium,& ducatur circulariter,deinde ponatur pes circini in puncto.c.& ſimiliter extendatur & ducatur.& conſideretur vbi illæ duæ lineæ ſe præſcindent,& ab illis punctis ducatur linea recta illa de neceſſitate ſecat per medium.

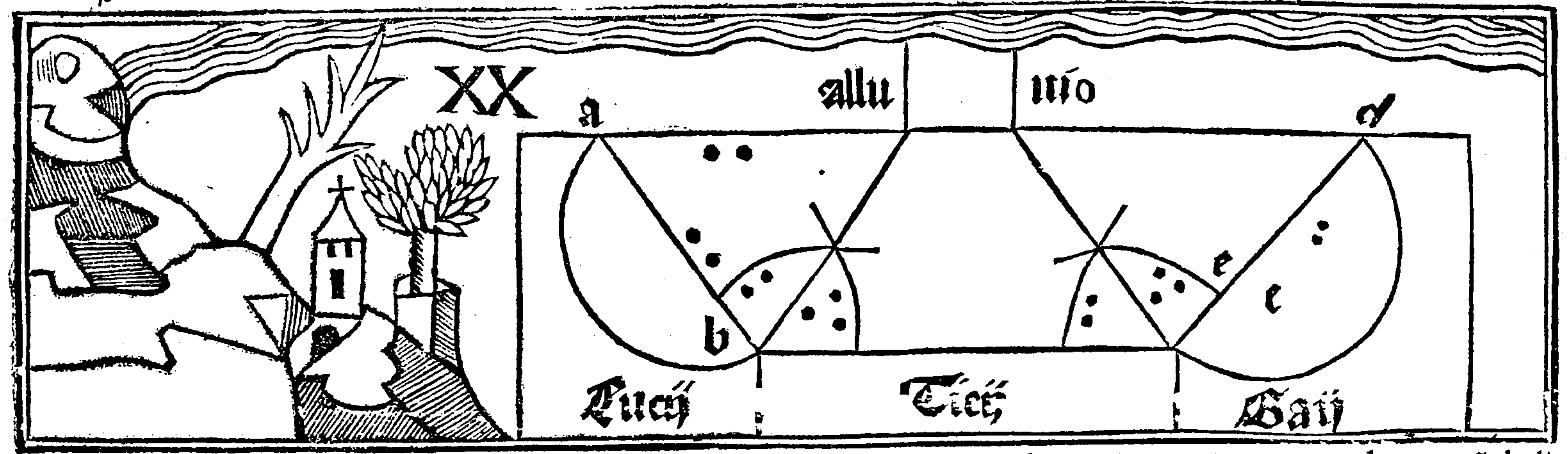

Per directū. Vide ...el.in c.olim. in iiij. colum.de excep.vbi plenè.Tho.

HAEc figura differt ab oībus p̄cedētibus . nā iſtarū aliquæ cōtinentꝰ vna linea recta aliquæ pluribus lineis rectis,aliquæ linea vna circulari.iſta verò cōtinetꝰ tribus lineis:quarū duæ ſunt circulares, vt a .b. q̄ eſt prima.c.d.quæ eſt vltima.alia media.b.c.dico ergo ꝙ prima vna linea recta crocea.a.b.totū infra illā lineā,& antequā ripā cōtētū,eſt p̄dij Lucij:& de illo ad Titiū nil pertinet, nec iure ꝓpinquitatis,nec iure adhærentiū,vt patet ad ſenſum,& eodem modo ducatꝰ alia linea crocea recta.c.d.& illud totum pertinebit ad Caiū ad Titiū verò nihil eadē ratiōe quo facto remaneret figura tribus lineis rectis cōtēta,& ſic qualiter diuiſio debeat fieri apparet ex.xij. figura ſupra poſita , & hoc oſtēdūt lineæ ductæ rubeæ.Illud etiā notandū eſt vniuerſaliter,ꝙ concauitates q̄ ſunt in ripa vnius prædij ſi ſunt ita irregulares ꝙ in p̄ditas figuras nō cadāt:debēt reduci ad regularitatē,& rectitudinē:vt hac figura factū eſt.nā portus qui ſunt in inſula,ipſius inſulæ eſſe dicūtꝰ,vt ff.de pub.l.Cæſar. portus aūt eſt quidā locus cōcluſus,ſeu quædā cōcauitas q̄ eſt in ripa,vt ff.de verborū ſignificatione l.portus.ita cōcauitates q̄ ſunt in ripa prædij debēt eſſe ipſius p̄dij.Hæc de figuris irregularibus dicta ſunt,vt ſi quando reperiuntur,ad regularitatē reducantur,quæ figuræ irregulares ſunt infinitæ,nec de eis poteſt dari doctrina,niſi reducātur ad figuras regulares.Præterea,quædā dicta ſunt de linea recta quæ declarant quæſtionē occurrentē de facto inter dominos molendinorū ſuperiorū,& dominos molendinorū inferiorū.erat namq; pactum ꝙ clauſura molendini ſuperioris,nō poſsit eleuari altius,niſi ad certū clauū immiſſum in quadā colūna exiſtēte ab vna parte fluminis,verſus littus ipſius fluminis. accidit verò ꝙ ab alia parte fluminis nulla colūna reperiebatur,neq; aliquis clauus, niſi ſolū ab illa parte de qua actū fuit inter dominos molendinorū.Quærebatur quantū ab alia parte de qua nihil actū erat an dn̄s inferioris molendini poſsit vel debeat altius eleuare clauſurā:dubiū erat:quia cū tantū vnus punctus detur à quo linea debet duci.ſ.ille clauus qui eſt in colūna,ſolum ab vna parte fluminis,ab alia verò parte fluminis nō ſit punctus, videtur ꝙ ab alia parte fluminis vbi colūna non fuit immiſſa: neq; clauus poſſet altius eleuare clauſurā,dn̄s molendini inferioris,& aquā ducere in quacūq; parte vult.patet cū ab alia parte nō ſit poſitū aliquid,ꝙ declaret quātū flumen ducatur in altū,vel clauſura nō poterat dari ibi:aliqua cōparatio: arg. l.in teſtamento.ff.de condi.& demō.Sed reſpondetꝰ ꝙ illa verba q̄ dicūt ꝙ clauſura nō poſsit eleuari altius illo clauo,debet intelligi de tota clauſura.ar.ff.de ſerui.vrbano.prædio.l.ſi ſeruitus.& ſic debet intelligi prout ille clauus reſpicit totā longitudinē & latitudinē clauſuræ,per directū linea trāſducta.arg. C.de ędifi.priua.& d.l.inter eos.de acquirēdo rerū dn̄io.Qualiter aūt linea directa trāſducatꝰ,apparebit, ſi ex illo clauo extendatꝰ chordula verſus aliā partē ripæ:deinde ſuper illā chordulā plūbū,ſeu perpendiculū ponatur. Et ſi quidē chordula plūbi illa chorda clauo ducta facit angulos omnes recte ad modū rectæ crucis,linea eſt rectè ducta.Siverò anguli eſſent aliqui acuti,& aliqui obtuſi : tūc linea aut eſſet nimis erecta vel nimis depreſſa,vt patet ex his q̄ dicta ſunt ſupra in ſecunda figura.Itē faciūt p̄dicta in ar.ad aliud ꝙ ſæpe occurrit de fctō:maximè in inſtr̄is diuiſionū,vt ſæpe apponitꝰ ꝙ vnus habeat à tali loco ad talē prout trahit,ꝑ directū:de quorū verborū ſignificatiōe quādoq; vidi indubitari. Dico igitꝰ,ꝙ qn̄q; in inſtr̄o apponitꝰ totus locus per quē debet duci extēſio latitudinis.qn̄q; ponūtꝰ extremitates,limitatæ.qn̄doq; ponitꝰ vna extremitas limitata,alia verò obſcura.Primo caſu exēplū . dicit inſtr̄m ꝙ qcqd eſt à tali via,vel à tali flumine circa ſcd̄m qđ protrahitꝰ per directū ſit primi.qđ verò eſt vltra ſit ſecūdi. & a hoc qđ dixi ꝑ directū debet intelligi prout via,vel flumē vadit,& licet nō vadat rectè:tn̄ rectū appellatꝰ ſcd̄m qđ curſus eſt directus,vt ff.de excuſatio.tuto.l.nō ſolū.§.primo, ibi. viā rectā dirigēs &c.Scd̄o caſu exēplū.ſi dicatꝰ a tali termino vſq; ad talē prout trahit per directū ſit talis:tūc verū eſt qđ rectitudo eſt ab vno pūcto ad aliū extēſio,vt dictū eſt in prima figura.Tertiò caſu exēplū qđ talis primus habeat à tali termino ꝓut trahit ꝑ directū.nā licet terminus ipſe ſit rectus & pūctualis,vt ꝑtes declarāt:tn̄ ad nullas ꝑtes duci pōt linea recta niſi ſcd̄m qđ terminus eſt altus vel ꝓcliuus,latus vel ſtrictus acutus vel planatus,rotūdus in modū colūnæ,vel quadratus. Et ad hoc dico qđ lapides,qui ponūtur ꝓ termino,conſueuerūt poni taliter qđ in certā partē videtur reſpicere , vt ſi lapis

eſt longus.non enim debet reſpicere à lateribus,ſed per directū à parte ante acuta.Et ita vidi ruſticos antiquos dicētes:q pus eſt ſtandū in iſtis:vt ff.de legatis.iij.l.ſi chorus.iūcto c.qa iudicāte.extra,de pręſcript.Ex qualitate ergo termini hoc per pēditꝰ vel ſi qua litas termini hoc nō induceret:tūc eſſet aduertendū ꝙ ſi terminus ille eſſet prope aliquā ſepē vel limites qđ ab illis limitibus ducatꝰ linea recta,hoc eſt quòd angulum rectum dimittat in ripa.quod qualiter fiat,in ſuperioribus clarè declaratum eſt.Conſulo tamen quòd qui talia inſtrumēta cōponūt curēt clarius exponere,& hęc linea recta.Ea verò q̄ dicta ſunt de linea rotūda,faciūt ar.imò determināt q̄ſtionem no.de facto emergentē.ꝓut in ſequenti figura declarabitꝰ.&c.

a ❡De inſula . Dicit Fel.ī c.Rodulphꝰ.in xvij.col.de reſcri.ꝙ bar.hic plenè ponit de iſula.tn̄ vide Bal. ī rubri.ff.de rerū diui.ī vj.col.& ſeq.in ver.nūc videamꝰ vbi ponit ēt plenè đ iſula ꝙ alia eſt naturalis q̄ ſemꝑ fuit,vt Corſica,& Sardinea, & ſimiles Alia caſualis & accidētalis q̄ ī flumine ſemꝑ naſcitꝰ & ī mari rariſsimè, vt ibi ꝑ eū.& ibi po an cōcedatꝰ occupāti & vide Alex.ī l.j.in pri.ī antepe.co.ff.de acq.poſ.ī ver.capio gl.ī ver.mari.& ibi ponit de inſula nata ī flumine.& Bar.Vero.ī ſuo tract.de ſerui.ruſ.prædi.in rub. de itine.in iiij.col.& ſeq.An autē ciuitas Venetiarū dicatur īſula,dic ꝙ nō:qa nō habet ſphærā terræ ſed eſt fundata in alueo maris, & nullꝰ alueꝰ appellatꝰ īſula, vt patet Inſti.de rerū diui.§.itē ꝑ alluuionē.& ita ī ſpē cō ſuluit bal.ī cōſ.ccccxxix.ī iij.vol.inci.q dā emerūt.& vide ī cōſi.ſeq.& ſequitur Iaſ.ī l.ſi iſulā.ī ij.co. ff.de ver.obl.ſcripſi plenè in meo tract. de Venetę vrbis libertate & eiuſdē Imperij dignitate , & priuilegijs.& ī priuilegio xxxviij.in reſponſione ij.argumenti . quē dono dedi Sereniſsimo principi do. Andreę Griti & excellen.cōſ.x.à quibꝰ Alexan.filius meus dono habuit officiū notariatus,ſupra cōſulū in vita ſua.Th. Diplo.

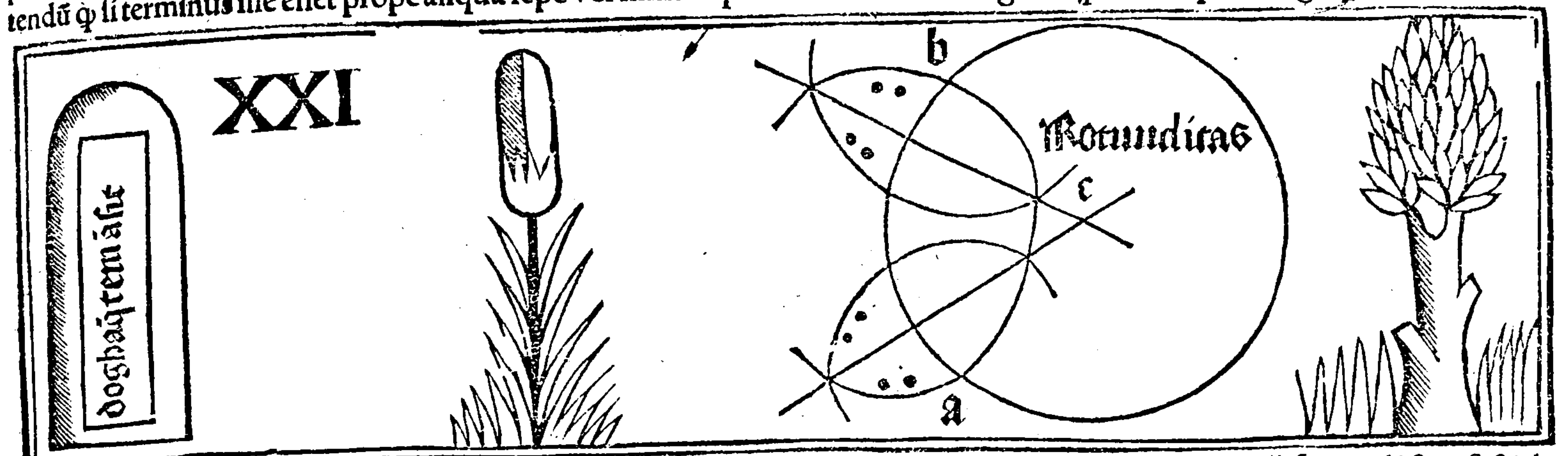

FIgura iſta dirimit quęſtionē magnā occurrētē de facto ſtatuto cauebatꝰ ꝙ qui ꝑ vim dānificaret aliū de re valoris decē flore.auri,deberet morte puniri.Cōtigit ꝙ q dā ad domū alterius acceſsit,vt vegetē vino plenā ꝑ vim effudit,& vegetē deſtruxit,ſola vna dogha remāſit,& de bonitate vini erat certū ſed de quātitate erat dubiū,hoc eſt,quātę capacitatis eſſet veges,dico ꝙ ex his q̄ dicta ſunt ś.in xiiij.figura hoc poterit clare haberi hoc modo.Signetꝰ illa rotūditas illius doghę in terra vel in tabula,vt oſtēdit lignea nigra,a.b.cōſtat em̄ ꝙ illa eſt pars rotūditatis totius vegetis ſuꝑ illā partē fiant ſigna ad diuidēdū centrū,vt in illa xiiij.figura dictū eſt & ducantꝰ duę lineę,q̄ ſe pręſcindāt ꝙ eſt centrū.plenè cōſtat in pūcto,c.deinde pone pedē circuli immobilē in pūcto,c.& extēde vſq; ad linea.a.b.& ꝑficias circulū,vt oſtendit circulus rubeus datus:dico ꝙ de neceſsitate illa erit rotūditas vegetis.Si igitꝰ habes longitudimē ex dogha remanēte rotūditate ex circulo,quilibet communis Geometer ſciret dicere capacitatē. & ſi veges in medio eſſet largior de facili ad æqualitatē reducitur per menſores communis vel demonſtratoris,vt videbis breuius in ſequenti figura &c.

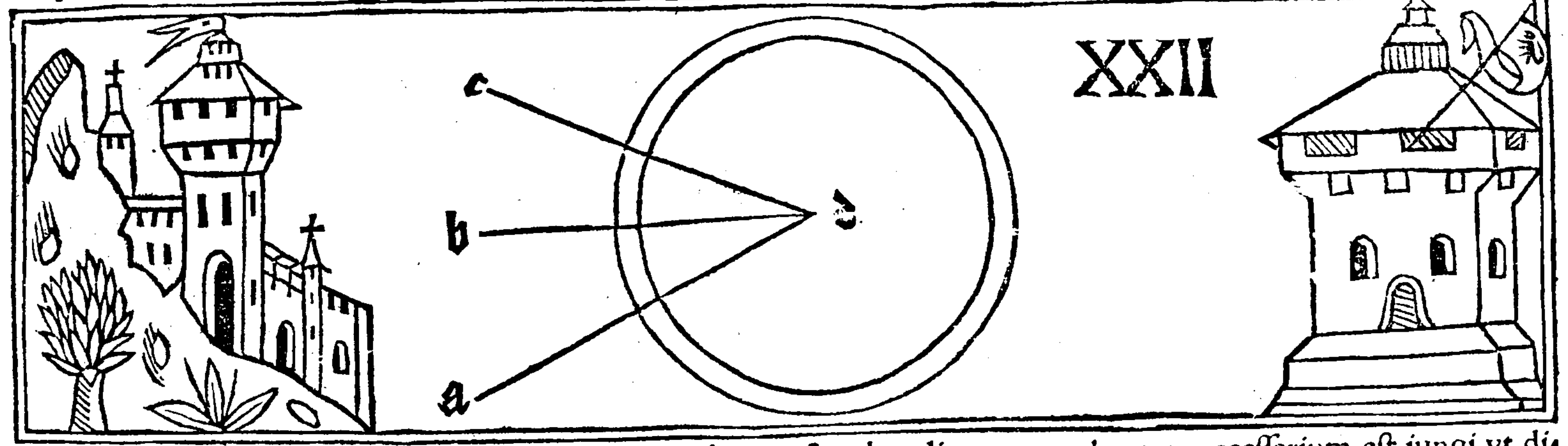

ISta figura facta eſt ad demōſtrandū idē ꝙ præcedens ſed breuius.Cōſtat em̄ ꝙ dogha vegetis habet duas lineas circulares,ſcilicet interiorem & exteriorē:& interior eſt minor,& quęlibet reſpicit vnū centrū.Idē dogha vegetis habet duas lineas rectas,ſcilicet ab extremitate exteriori vſq; ad extremitatē interiorē.Sed duo pūcti exteriores illarū linearū magis diſtāt ab inuicē q̄ duo iteriores, & ideo ſi dictæ duæ lineæ protrahantur: neceſſarium eſt iungi,vt dictum eſt in prima figura.ſic ergo groſsities vnius doghæ vel duarum ſatis patet vt oſtendunt lineæ,a.b.c.ab exteriori circulo vſque ad interiorem.deinde ducentur lineæ doghæ rectæ ab vtraque parte,& iungant ſe in puncto,b.d.ipſi enim centrum circuli interior & exterior.voluas ergo circulariter, & habebis groſsitiem vegetis,&c.

b ❡Quod raro accidit Scribit Euſebius in lib.de temporibꝰ qđ anno mūdi, ſeūdo ś. gntū millesimū,Olī piade cxlv. iuxta Therā apparuit inſula quę vocatꝰ Hiera. Itē āno Chriſti xlvij.& Olimpiade ccvj.īter Therā & therasiā exorta eſt inſula habēs ſtadia xxx. Thomas.

Incipit tractatus de inſula domini Bartoli.

POſt tractatum de alluuione,ſupereſt vt de inſula[a] videamus,de qua ſic ait lex: Inſula, q̄ in mari naſcitur,ꝙ raro accidit occupantis ſit, quādo nullius eſſe creditur.In flumine nata,quod frequenter accidit,ſi quidem mediam partem fluminis tenet:cōis ſit eorū,qui ab vtraque parte fluminis prope ripam prædia poſsidēt pro modo latitudinis cuiuſq; prædij quæ latitudo prope ripam ſit,quòd ſi aliquis proximior ſit,eorum eſt tantū qui ab vna parte ripam poſsident prædia.ꝙ ſi ex vno latere prorupit flumen, & alia parte nouus riuus fluere cœpit:deinde nouus iſte riuus in veterē ſe conuertit,ager,qui à duobus riuis cōprehēſus in formā inſulæ redactus eſt,eius eſt in cuius eſt,& fuit.hęc verba ſunt.ff.de acquirendo re.l.adeò.§.inſula.Idem habetur modica verborum mutatione facta.Inſtitu.de re.di.§.inſula . legis ergo verba diſcutiamus.ait ergo:

INſula. eſt locus circūdatus aquis.qui cū deſinit circundari,deſinit eſſe inſula : vt ff. de acquirendo rerum dominio.l.inſula. Vel aliter. Inſula dicitur domus in mari,quæ eſt quaſi inſula. Dicitur inſula quaſi in ſalo poſita,ſecundū Iſidorū.Ita notat glo.ff.pe verborum obliga.l.ſi inſula.cum ſimilibus.

QVæ in mari. Mare eſt colectio aquarū multarū ſalſarum. Propriè enim mare ab amaritudine dicitur,& oportet ꝙ cū magno cōtineatur:aliàs em̄ licet mare appellatur,mare nō eſt , ſed magis ſtagnū vel lacus,vt dicimus de mari Galilææ ꝙ in ſacra ſcriptura mare appellatur,tamen ſtagnum ſiue lacus eſt:& tunc iure priuati,vel publici,vt flumen eſt,vt præce, libr. dictum eſt ſuprà in verbo flumine.

NaſCitur. Naſci dicitur cúm primò dicitur apparere.

b QVod ratio accidit [b] Raro accidere dicitur,de quo ſemel aut bis extitiſſe memoria eſt . ꝙ verò plus euenit, frequenter accidiſſe dicimus:vt ff.de leg.l.nā ad ea. & ſeq.& hoc in his quæ aliquē cōſuetū ordinē in naturā nō habent.aliàs em̄ cū minus euenit quā ſit cōſuetū ordine naturæ,raro eueniſſe dicimus.ſi plus ordine cōſueto,tunc frequēter.Raro em̄ pluiſſe dicimus iſto anno,ſi ſcd̄m cōſuetudinem nō pluit:& frequēter,ſi plus cōſuetudine.Facit ś.de ędil.edi. l.quibus.ſimile eſt in moribus:qa qui minus cōſueto more ad

forum,vel ad eccleſiam vadit,raro ire dici
tur. facit ff.de contrahen.empt.l. ſi .ſ. ſed ſi
ſecundùm conſuetudinem vadit: tunc mo
deratè accedere ſeu fieri dicimus. Facit ff.
de contrahen.emp.l.fiſtulas.in fine.

OCcupantis fit. Occupare enim dicimus eum qui inſulam eo animo ingredi
tur,vt totam occupet: nec eſt neceſſe,vt o
mnes glebas inſulæ circundet:vt ff.de acq.
poſ.l.iij.in prin. & ſit eius iuris dominium,
per rationem quæ ſequitur,&c.

1 Iuriſdictionem habens in territorio mari cohærẽti,habet etiam iuriſdictionẽ in mari uſq; ad cẽtũ milliaria.
Inſula in mari nata,dicitur illius prouinciæ uel iuriſdictionis cui magis eſt propinqua.
2 Inſula in mari alto poſita propinqua alteri inſulæ dicitur eius iuriſdictionis & prouinciæ cuius eſt illa inſula.
Inſula Sardiniæ dicitur Italiæ.
3 Inſula nata in mari alto,& non propinqua alicui loco,uel inſulæ erit occupantis quo ad dominiũ & iuriſdictionẽ Imperatoris de iure ciuili, de iure gentiũ occupantis etiam quo ad iuriſdictionem.
4 Inſula uel locus occupanti conceſſus,ſi à pluribus occupatur,omnes totam dicuntur occupaſſe.
5 Si plures concurrunt in unum ad occupandum locum: & quilibet per ſe uult occupare:cuius erit locus.
6 Locus non dicitur occupatus ex aliqua caualcata ſeu currentia ſuper loco facta.
7 Conceſsio iure occupandi alicui,ſi negligat occupare,amittit ius ſuum.
8 Conceſſo territorio ſpecialiter per ſuperiorem, quando conceſsio ualeat.
9 Territoriũ an uideatur occupatũ ab eo qui in eo cũ exercitu ſtat,ut ſtatim ſuum fiat.
10 Gentes exiſtentes in loco occupato,quibus legibus regentur.
11 Occupans locũ ob delictum habitantium,poteſt illorum bona auferre,& alteri dare.

NVllius enim eſſe creditur. Ex
quo enim ſequitur ergo occupantis fit naturali ratione:vt ff. de
acquirẽ.re.do.l. iij.in prin. Licet aũt nullius ſit iure dominij:
1 †an quo ad iuriſdictionem alicuius ſit:vt maleficia,quæ ibi com
mittuntur,poſsit punire: & gentes quæ ad illum locum inhabi
tandum accederent poſsit ius dicere:dubitari poteſt. Ad quod
videndũ eſt an qui habet iuriſdictionẽ in territorio cohærẽti ma
ri habeat in ipſo mari:ꝙ vſq; ad quod ſpatiũ. Et videtur ꝙ non:
quia mare eſt cõe omnibus. In contrarium eſt veritas.imò ſicut
præſes prouinciæ debet purgare prouinciam malis hominibus
per terrã:vt ff.de offi.præſi.l.cõgruit.ita etiã per aquam:vt C.de
a claſ.l.j.lib.xj.Ex hoc apparet ꝙ etiam in mari habet iuriſdictio
nẽ & in inſulis quæ ſunt in dicto mari, multòmagis. Inſulæ em̃
illæ quæ à prouincia modico ſpatio diſtant,illius prouinciæ eſſe
dicimus,vt ſunt inſulæ Italiæ.& ff.de verbo. ſig.l.notionem.§.j.
Modico aũt ſpatio diſtare puto quãdo diſtant per centũ mil
liaria,vicinus enim locus dicitur.ff.de dam.infec.l.iiij.§.ſi tã vici
nũ. cui congruit extrà, de reſcrip.c. nõnulli.vbi dicitur ꝙ intra
duas dietas non dr̄ locus remotus. Cõſtat aũt ꝙ centũ milliaria
b per mare[b] minus eſt duabus dietis.Cũ igitur ſit alterius quo ad
2 iuriſdictionẽ non põt eſſe occupãtis.Sed†ſi inſula eſſet in mari
alto,vt à qualibet regiõe diſtãs:tũc videndũ eſſet an poſſet dici
propinqua alteri inſulæ,vt dicãtur nobis vicinæ,vel propinquę
vt ff.de acquir.re.do.l.pe.§.Paulus reſpõ.& eo.tit.l.inſula.& no.
in fi.per Azo.in Summa Inſti.de re.diui. Et ideo inſula Sardi
niæ,Italiæ dicitur licet ab Italia magno ſpatio diſtet:ſed eſt pro
pinqua inſulæ Corſicæ quæ ab Italia modicũ diſtat.Secundùm
3 alios autem†ſi nec alicui regioni,nec inſulæ alterius vicina eſt,
c tunc nõ poſſumus dicere[c] ꝙ aliquis in ea habeat iuriſdictionem
niſi Imperator qui omnium dominus eſt:vt l.deprecatio.ad leg.
Rhod.de iact.Dico igitur ꝙ talis inſula occupanti cõcedit̃ quo
ad dñim.Sed ſi quo ad iuriſdictionẽ ibi ꝓ magiſtratu vel rectore
ſe gereret abſque principis iuſſu,incideret in l.Iul.maie.vt ff. ad
leg.Iul.maie.l.iij.in fi.& hoc ſecundum iura ciuilia.ſecũdum ve
rò iura gentiũ gens quæ dictam inſulam occuparet, faceret ſibi
Regem:vt ff.de iuſti.& iure.l.ex hoc iure.& ille eos manu regia
reget: vt ff.de orig.iur. l.ij. circa princip. & hoc obſeruandum
d eſſet inter eas gentes[d] quæ nec iure Romano, nec aliquo iure
4 ciuili vtuntur. Sed quæro† quid de inſulis,& locis alijs quæ
ab aliquibus gentibus habentur,& detinentur:tamen concedũ
tur occupanti, vt contingit aliquando: vt C. de hæret.in aut.ſi
verò dominus temporalis.& x.col.de ſta.contra.liber.ec.§.ſi ve
rò dominus temporis.Contingit etiam quandoq; ex ſpeciali cõ
ceſsione Papæ,vel principis,vel alterius iuriſdictionem haben
tis. Reſpon. circa hoc multa videnda ſunt. Primò ſciendum eſt
ꝙ ſi vna terra à pluribus occupatur, non poteſt dici ꝙ quilibet
per ſe occupauerit partem vel omnes totam ſimul: vt ff. ad leg.
Aquil.l.ita vulneratus. in fi. & de fur.l.vulgaris.§.penul.opor
tet ꝙ omnes in vnũ concurrant,vt vnus Rex,vel baro vel vnus
populus vel plures ſimul ad vnum finem concordent. Quid
5 †ergo ſi plures in vnum concurrunt, & quilibet vult occupare
per ſe,quis dicatur occupare? Reſpon.quãdoq; tractatur de oc
cupatione iuris, quæ fit ratione iuris priuati & ad priuatam vti
litatem.& iſtam materiam poſui in l.ſi pluribus.de lega.j.Quan
doq; tractatur de iure occupandi ad priuatã vtilitatẽ ratione pu
blici iuris,hoc eſt, quod omnibus competit, vt in occupatione
eorum quæ in nullius bonis ſunt de quo dixi in l.quò minus.ff.
de flu.Sed quando tractatur de iure præoccupandi ad vindictã
publicam:& ſic principaliter permittitur propter publicam vti
litatem,licet cedit ad priuatam vtilitatem occupantis. & iſta eſt
materia,in qua leges dicunt ꝙ ante lit.conteſt.ſi plures veniunt
cõdẽnandi,iudicis eſt electio, vt præferat idoneiorẽ.ff.ad accu.
l.ſi plures.de popu.act.l.j.quæ leges propriè faciunt. Nam po
pularis actio fit ad publicam vtilitatem principaliter: ſed illud
quod exigitur,fit actoris:vt l.ſi cui.de verb.ſigni. ſicut hic illud,
quod occupatur,eſt occupantis ante lit.conteſt.poſt lit.verò cõ
teſt.non admittuntur:vt l. ſi cui.nunc in propoſito,ſicut in bel
lo ciuili quod fit in iudicio illud quod fit ante lit.conteſt,dicitur
præparatorium,per lit.conteſta.incipiunt tractari merita cauſæ:
vt C.de lit.cõteſt.l.j.de procur.l.nulli.ita in bello naualli omnia
præparatoria ſunt ante bellũ inchoatum. Poſtquàm verò quis
cum exercitu iuerit ſuper illum cuius terram quis vult occupa
re,dicitur res inchoata.Si ergo plures domini vel populi præpa
rent ſe ad idem: poteſt ſuperior eligere vnum quem putauerit
idoneiorem. Iſta enim præparatoria non faciunt deſinere rem
eſſe integram: vt l.ſi pecunia:in prin.ff. de condi.ob cau.licet ſit
arg.contra.ff.de pollicitationibus.l.j.§.cœpiſſe.vbi dicitur quòd
propter præparatoria deſinit res eſſe integra, ſed alius eſt caſus
ibi.Sed poſtquam vnus cum exercitu ſuo iuerit ad occupandũ,
alius de iure non poteſt ire. ius enim acquirendi illam terram
6 iam eſt acquiſitum illi eunti:vt l.litus.de verb.ſign.Sed†quid ſi
non iuerit aliquis dominus cum exercitu,ſed aliquam caualca
tam ſeu currentiam fecit fieri ſuper illam terram: an ex hoc vi
deatur ius præoccupatum? Rñ.nõ ſicut enim per dationem li
belli vel per reſponſionem ad vnam poſitionem, vbi de nego
tio tractatur aliquid principari dicitur:nec res dicitur cœpta:vt
extra,de lit.conteſta.c.j. ita per vnam caualcatam,vel currentiã
non dicitur res cœpta & præoccupata facta.ſed cum iuerit cum
exercitu quo poterat terram acquirere ſecundùm rei exigen
tiam.quod optimè probatur ff.de verbo.obligatio.l.continuus.
§.item qui inſulam. poteſt ergo ſuperior re integra concedere
7 vni illud ius occupandi.& hoc pluries factũ eſt à Papa. †Sed
quid ſi ille,cui conceditur,negligat occupare:an ab illo iure ca
dat? Reſpond. ſic ſi ſine iuſta cauſa differat.idem ſi iuit in ex
ercitu & eum poteſt facere,ſi ſine iuſta cauſa receſsit illud amit
tit:vt ff.de dam.infec.l.ſi finita.§.illud quæritur.& §.ſi quis me
tu.Et prædicta vera quando conceditur ius occupandi. Sed
8 †quid ſi ſuperior concedit ſpecialiter ipſum territorium? Re
ſpon.ſiquidem loquatur de conceſsione facta ab eo qui legi
bus non eſt ſubmiſſus: tunc ſi voluit potuit.& de eius poteſta
te diſputandum non eſt.Quid autem voluerit ex modo conce
dendi apparet,Si verò concedens erat ſubmiſſus legibus:& tũc
ſi quidem concedentis fuerint,poſſunt concedi: ſicut multa &
infinita regna fuerunt conceſſa quæ fuerunt populi Romani,
& multæ terræ quæ fuerunt à Chriſtianis regibus detentæ, &
poſtea occupatæ tunc illę poſſunt concedi. Nam adhuc conce
dens habet ius priuilegij:vt l.id quod.& l.ab omnibus.§.j.de leg.
j.Si verò nunquam fuerunt concedentis,ſed ſemper fuerunt ho
ſtium:non poſſunt concedi:vt ff.de verb.obli.l.liber homo.& vi
9 de ibi quod dixi. †Sed an illud territorium, in quo cum exer
citu

a ¶Quod etiã in mari. Vide Bar.in l.Cæſar.ff. de publ. & ibi Alexan.de Imola. in additio.& vide Feli. in c. Rodulphus. in vij.colũ. de reſcrip. Tho.

b ¶Per mare.Nota ꝙ dicit Bar.hic,ꝙ quinquaginta milliaria per mare ſunt minus q̃ vna dieta ad ea. q̃ ponunt doct.in c.nõ nulli.de reſcrip.& in l.j. ff. ſi quis cautio. & adde quòd iſtud dictum Bar.hic allegat Feli.in c.olim.in iij.col.de excep. Th.

c ¶Poſſumus dicere. Vide Feli.in c. Rodulphus.ĩ vj.& viij. col.de reſcrip.& vide omnino. Paul. de Caſt.in l.inſulæ Italiæ.ff.de iudic. Tho. Diplo.

d ¶Inter eas gentes. Vide de iſta materia per Bal.in rubr.ff.de rerum diuiſi.ĩ vj. co. & ſeq.& Bar. Vero. in ſuo tract. de ſerui. ruſt.prædio.in ru. de mari. in iiij. colũ. & ſeq.& per totũ. Th. Diplo.

citu ſtat,videatur occupaſſe,vt ſtatim ſuũ fiat.Reſpon.aut cepit
aliqua loca quæ poſſunt retineri,etiam ſi totum territorium nõ,
capiatur forte,vel aliqua caſtra vel fortilicia,vel aliquam regio
nem inter montes vel intra flumina: & tunc illud ſuũ efficitur.
ſi verò nõ poſsit illud retinere,niſi locum principalẽ capiat:tunc
ille locus,in quo eſt cum exercitu,non efficitur ſuus:quia ille ſu
ſtinendo,vel præliando adhuc liberari poteſt.vnde non dicitur
ille locus occupatus:arg.ff.de acquir.re.do.l.in laqueum. Sed
10 quæro†ille gentes[a],quæ ſunt in illis locis,quæ occupantur,qui
a bus legibus regentur,an legibus nouis illius Regis vel populi
qui occupauerit eos,an verò legibus eorum antiquis? Gul.de
Cug.hoc tangit ff.de pig.actio.l.ſi cõuenerit.§.j.& arguit ꝙ de
bent regi ſcd̃m leges,quę ſunt in regno occupantis:quia videtur
auctũ regnũ:ſicut dicimus in eo ꝙ accreſcit per alluuionẽ ꝙ effi
citur eiuſdem iuris,cuius erat prædium,cui adijcitur, vt dictum
eſt ſ.in princ.lib.ſuper verbo noſtro.Pro hoc.ff.de admi.tuto. l.
quoties.§.fi.In contrariũ videtur ꝙ nõ debeant cõſeruari ſtatu
ta regni,niſi appareat expreſsè ꝙ Rex accepit eo animo vt ſibi
vniret,& vnũ regnum eſſet:quia talis acquiſitio debet intelligi
ſine præiudicio iuris aliorũ:vt ff.ne quid in loco pub.l.j.§.merito
& §.ſi quis à principe & pro hoc C.de offi.preto.Afri.l.in nomi
ne domini.§.fi.arg.C.de coll.fun.pa.l.filius.lib.xj.& ſic cõcludi
tur ꝙ regentur ſuo iure,nõ iure regni.arg.ff.de leg.iij.l. prædijs.
§.Titio.& de fun.inſtr.l.Seiæ.§.Tyrannæ. Illud enim territoriũ
intelligitur venire cum ſuis iuribus.de pig.act.l.aliena.de ſerui.
ruſti.prædio.l.via.§.ſi fundus. Iſta ſunt verba eius. Mihi videtur
dicendũ,ſi quidem nõ conſtat de mente occupãtis,ſtandũ eſt iu
ribus antiquis illius loci,quatenus honeſta ſunt, per ea q̃ dicta
ſunt per Gul.Si verò ille,qui occupauerit,expreſsè vult illa iu
ra vel conſuetudinem mutare,an poſsit? Dico,aut ille locus fuit
ſubmiſſus occupationi propter delictũ domini, qui tunc illum
locũ tenebat:& tunc occupans acquirit omne ius illius domini.
& ſicut ille dominus primus poterat mutare leges: ita & occu
pans. Aut propter delictum ſubditorũ,& nõ domini: & tũc oc
cupãs poterit acqrere ius ſubditorũ.& ſicut ſubditi poterãt mu
tare:ita ipſe occupãs poterit. Aut ꝓpter delictũ cõe: & ſuccedit
occupãs in ius vtriuſq;. Alteri aũt q in hoc nõ deliquit, nullum
ꝑiudiciũ facit,vt expreſsè ꝑdicta probãtur in dicta aut̃. ſi verò
11 dñs tẽporalis.C.de hæreti.Ex prędictis aũt†apparet ꝙ talis occu
pans.bona eorũ qui ibi habitabãt,poſsit auferre,& alteri dare.ꝙ
verũ eſt,qa poterit, ſi ex eorũ delicto talis occupatio facta fuit.
aliàs ſecus.Et prædicta in occupatoribus, qui ſunt inferiores à
principe.Princeps enim ſolutus eſt legibus,& omnia poteſt.

IN flumine nata. Hæc eſt ſecunda pars. nota quod tribus modis cõtingit:
vt ff.de acquir.re.do.l.ergo.§.tribus. Primò,cùm circun
datur ager qui non erat alicuius, de quo loquitur vltima pars
præſentis relatæ legis. Secundò, cum alueum dereliquit ſic
cum,& incipit fluere. Tertiò, cum paulatim coalendo locum
eminentem fecit ſupra alueum.Et aduertendum eſt quod dicit
per alueum nata,non dicit naſcitura. Non igitur tempus, cum
incipit apparere,inſpicimus, ſed tunc cum opin. circuncolen
tium inſula Incipit reputari.argu.ff.de flu.l.Paulus.§.j. quod di
cit lex eſſe natam, ſine dubio verum eſt, ſi priore æſtate ſic ſte
terit.ante enim poſſet dubitari,an ſit inſula,an verò locus in me
dio qui propter ſiccitatem vacuus remanſit.Si verò æſtate prio
re ſic ſteterit,ſicut dicitur,verum dicit: arg. ff. ne quid in flumi.
pub.l.ij.§.ſi autem. Ad quod facit d.l.ergo.§.tribus.de acquir.re.
domi. ibi dum dicit, cùm primum extiterit, quod perfectum
ſignificat, cùm ſit futurum ſubiunctiui: vt l.j.ff. quod quiſque
iur.de verbo.oblig.l.ſi quis ſtipulatus ſit Stichum. ab eo verò
tempore, ſi quid annuatim dicta inſula reciperet, iudicaretur
ſecundum l.inſula.ff.de acquir. rer. domi.Item dicit nata, ſcili
cet caſu vel diuina poteſtate.non dicit facta manu hominis. ſi
tamen ab homine facta eſſet,idem iuris eſſet:vt,ff.de acquir.rer.
domi.l.penul.§.fin.Et hoc facit ad quæſtionem cuius ſit cluſa
facta in flumine.de quo dixi in l.quò minus.ff.de flumini. Item
dicit nata,intellige quod ſolo cohæreat.ſi enim ſupra aquam ſta
ret,vt quandoque accidit publica eſſet:vt ff.de acquir.rer.domi.
l.penul.§.j.

1 Frequenter accidere quid ſit.
2 Medium eſt quod conſiſtit inter duo extrema,
Extremitas,principium & finis.
3 Caput ſeu principium alicuius rei ubi ſit,& quantum ſpatium occupet.nu.9.
Caput hominis habet tres proprietates,ſcilicet initiũ neruorum,pars honorabilior,& uerſus cœlum erigitur.
Pes hominis tres proprietates habet.
4 Caput ſeu principium uel initium fluminis eſt unde flumen originem capit:& finis ubi flumen terminatur.
5 Caput anni,tempus à quo incipit dicitur,finis à tempore quo finitur.
6 Caput eccleſiæ ubi altare honorabilius.
Caput aulæ ubi magis homines ſedent.
Caput ſcholæ ubi cathedra poſita eſt.& ibi de fine.
Ciuitas honorabilior,caput prouinciæ.
7 Caput montis dicitur pars ſuperior eleuata:depreſſa appellatur pes.
8 Caput rei,dicitur locus,per quẽ ingreditur.ſi per omnes partes eſt ingreſſus, dicitur quòd eſt uerſus meridiem,pes uerſus ſeptemtrionem.& nu.9.

QVod frequenter accidit. †Quid ſit frequenter acci
1 dere,dixi ſ.in verbo,raro.ſi quidem mediam partem flu
minis teneat,qd' gloſ.exponit id eſt,in medio fluminis eſt.Quid
autem ſit in medio eſſe,vel quæ ſit media pars alicuius rei,videa
mus.Interdum enim accipitur media pars,id eſt dimedia rei,fa
cta diuiſione vnius rei in duas partes quælibet dicitur dimidia:
vt ff.de verbo.ſignific.l.nomen filiarum.§.portionis.Ne ergo ſic
intelligatur,exponit glo.id eſt,in medio fluminis eſt.Vt autem
ceſſet dubitatio,melius poſſumus exponere,ſcilicet vt diuidat̃
tota latitudo fluminis in tres partes ęquales.Si ergo inſula tenet
illam partẽ fluminis quæ eſt in medio facta diuiſione in tres par
tes æquales:tunc erit communis,vt litera.dicit.Videamus ergo
2 quid eſt eſſe in medio & quæ eſt media pars.quid† ergo eſt me
dium? Reſpon.quod conſiſtit inter duo extrema:vt C.de iudi.
authent.ad hęc.ff.de ferijs.l.more Romano.ſi quis ius dice.non
ob.l.j.§.j.facit in authent.in medio litis non fieri ſacras iuſ.per to
tum,vt hic apparet.nõ ergo poteſt cognoſci medium niſi extre
mitates cognoſcamus.Extremitates verò ſunt caput ſeu prici
piũ & finis.Aliæ autẽ extremitates dicuntur latera.De latere di
cemus j.de capite autem , fine & medio hic dicamus,videlicet
3 vbi dicatur eſſe†& quantum ſpatium occupet:hoc autẽ neceſſa
rium eſt.Sępe enim in ſtatutis fit mentio de capite alicuius rei vi
delicet ſi quid factum fuerit in capite plateæ,vel fori,vel in pede
vel in medio,ſoluantur decem.Item in contractibus ſæpe vidi
vendi tot ſtadia terræ in capite vel in fine fundi.Docet ergo Iu
riſconſultus ſcire quid ſit,& quantũ duret alicuius rei caput ſeu
pes,& ſimilia. Aliæ verò extremitates dicũtur latera.De lateri
bus dicemus j.de capite,fine & medio hic dicamus,videlicet v
bi dicitur eſſe,& quantum ſpatium occupet.Caput autem in ho
mine habet duas aut tres proprietates.Primò,quia inde omnes
nerui initium capiunt.& ex hoc inſurgit alia proprietas:quia eſt
honorabilior pars corporis:vt l.cùm in diuerſis.ff.de relig.Ter
tia proprieias eſt ꝙ verſus cœlũ erigitur.& iſtud idẽ quãdoque
dicimus principium.Eodẽ modo pes ſeu finis habet tres ꝓprie
tates.Primò quia in illa parte finitur & terminatur corpus.Secũ
dò,quia eſt pars ignobilior.Tertiò,quia verſus terram iungitur
& totũ corpus ſubſtinet.Ab iſtis proprietatibus diuerſimodè
4 caput & pedem ſeu finem alicuius rei dicimus.primò in†flumi
ne dicimus caput fluminis,vnde flumẽ originẽ capit:vt ſi ex fon
te,ipſe fons,& ſimilia.vt ff.de aqua quoti.& æſtiua.l.j.§.caput.
& illud etiam dicitur principiũ ſeu initium,vt ibi dicitur.& eo
dẽ modo pes ſeu finis fluminis dicitur locus vbi flumẽ termina
tur & finitur,qd' eſt mare,in quo intrat,vel aliud flumẽ:vt ff.de
5 locis & itine.pupil.fina.de ſerui.ruſti.præd.l.fina.Eodem†mo
dò dicimus in tempore.dicimus enim caput anni,tempus,quo
annus incipit.finis,tempus,quo terminatur,vt in illo verſu: An
nua ſi debes,tunc inſpicies caput anni,&c.vt not.C.de adimen.
6 lega.lege j.& hæc de prima proprietate.Secundò contigit†quã
doque aliqua eſſe,in quibus locus à quo originem ſumunt,non
poteſt apparere,vt in ſuperficie vnius domus aulæ,eccleſiæ,&
ſimilium:tunc caput eccleſiæ eſt vbi eſt altare honorabile:& ca
put aulæ eſt locus,vbi magis homines conſueuerunt ſedere:&
caput ſcholæ dicitur vbi cathedra poſita eſt:pars verò illi oppo
ſita dicitur pes ſeu finis.argu.ff.de offi.proconſu.l.ſi aliquam.ibi

a ¶Illæ gentes. Vide Alexã.plenè in l.j.in prin.in v.co.ff.de le.j.& ibi videre poteris plures concor.& plenè per Felin.in c.trãslato.in iij.col.de cõſti.& Lud.Rom. in conſ.ccxix.incip. preſens caſus. in ij. co.Thom.

caput prouinciæ &c. Ciuitas enim honorabilior dicitur caput
prouinciæ. Ad idem C. de ſumma trinitate. epiſtola, inter claras.
7 ibi: caput eſt omniũ eccleſiarũ. Tertiò contingit † à tertia proprie
tate caput dici: vt ecce locus quidam eminens eſt, ſeu montuo-
ſus. Partem enim ſuperiorem eleuatam appellamus. Caput par-
tem inferiorem depreſſam appellamus pedem, & ſic in capite, &
pede, & in principio, & in fine dicimus: arg. de aqua plu. arcen. l.
8 j. §. fina. Poſſet enim eſſe aliqua res in qua † neutrum iſtorũ con-
curret: & tunc puto ꝙ illius rei caput duceretur locus, per quem
in illam rem ingredimur, iuxta illud: In capite libri ſcriptum eſt
de te, appellat enim caput libri illam partem per quam ad ipſum
librum legendum ingredimur. Ad idem quod not. ff. ſol. matri.
ſuper rubri. ibi nota. quòd hic non eſt caput libri, &c. ff. ad leg.
Falcid. l. quærebatur. ſuper illo verbo, tres partes, &c. Sed poſ-
ſet contingere ꝙ per omnes ipſius loci partes eſt ingreſſus: &
tunc putarem caput illud dici quòd eſt verſus meridiẽ: & pedẽ
9 quod eſt verſus ſeptẽtrionem, vt j. oſtendam. Videamus † ergo
quantum ſpatium occupat caput, quantum pes ſeu finis, & quã
tum medium. Ad quod dico ꝙ punctus ſeu linea indiuiſibilis q̃
eſt in capite poteſt dici caput: vt d. l. j. §. caput. de aqua quotid. &
æſti. & eodem modo pes medium dicatur ille punctus, vel linea
indiuiſibilis, quæ eſt in medio diſtans tantum ab vna extremita
te, quantum ab alia. & ita intelligit hæc gl. Inſtit. de re. diui. §. in-
ſula. dum dicit hoc, ſcilicet eſſe in medio poteſt apparere acce-
pta chordula, & facto puncto in medio, &c. quod ſatis placeret
ſi materia de qua tractatur hanc interpretationem pateretur, vt
ſi diceretur à capite vſque ad medium agri liceat Titio ire. Intel
ligo à linea indiuiſibili quæ eſt in capite vſque ad lineam indi-
uiſibilem quæ eſt in medio, ſecundùm prædicta iura. ſed ſæpe
ſermo hanc interpretationem non patitur. Quid enim ſi dicatur
ſi quis inueniatur per caput plateæ cum curru puniatur. vel vẽ-
do tibi decem ſtadia terræ in capite fundi? proculdubio de pun
cto vel linea indiuiſibili intelligi non poteſt. per illam enim nõ
poteſt iri: nec in ea poſſunt decem ſtadia terræ eſſe. aliter ergo in-
telligendum eſt de quo tetigi. ff. de fur. l. iij. prout verò dico quã
doq; extremitates ſunt diſtinctæ, & limitatæ: tunc vna dicitur
caput ſeu principiũ: alia dicitur pes ſeu finis. & quicquid eſt in-
tra illas duas extremitates dicitur mediũ: vt ff. de ſerui. vrb. præd.
l. ſi ædes. ibi: medius mons. & de ſerui. ruſt. præd. l. tria prædia. ibi
per mediũ fundi, &c. & de ferijs. l. more. ibi, luce media. C. de iu
di. aut. ad hæc. cum multis ſimi. Quandoq; extremitates nõ ſunt
diſtinctæ: & tunc puto ꝙ totus ille locus diuidi debeat in tres
partes æquales: vnde illa quæ erit ſecũda, dicetur mediũ: vt hic
ſecundũ lec. quam tenui cui applaudet cõmunis vſus loquendi
& intelligendi. Tertia dicitur finis. Quãdoq; contingit ꝙ locus,
de quo agitur habet multas diſtinctas partes: tamen in diſpoſi-
tione accipitur vt totum, vt ecce planus Tyberis eſt diſtinctus
per prædia multorum. ſed in ſtatutis dicitur quòd ſi aliquid fuit
factum in capite plani Tyberis vel medio vel fine: tunc enim cõ
ſideratur per ſtatutum illud, vt vnum totum integrum: ideo eſ-
ſet facienda diuiſio in tres partes, vt dixi. Sed quæro quando vẽ
do decem ſtadia terræ à capite, vel à pede, vel in medio, qualiter
fiet diuiſio. & vtrum certus locus videatur venditus vel iunctus
dicam in ſequenti lib. in figura.

1 ☞ *Inſula in flumine communi nata communiter acquiritur iure dominij non poſſeſſio-*
nis, niſi apprehendatur.
2 *Inſula qualiter communiter diuidatur.*
3 *Inſula parua, uſus eius publicus eſt. ſi magna, ripæ tantum ſunt in uſu publico.*

1 **Communis fiat eorum.** Intelligo † cõ
munem iure
dominij. Non enim iure poſſeſſionis. Cùm enim ſepa
rata ſit inſula à primo fundo per poſſeſſionem primi
fundi illa non videtur poſſideri, niſi apprehendatur: vt j. ſequi-
tur ibi, quod ſi alteri propinquior. &c. & ff. de acquirend. poſſeſ.
l. iij. in princip. in gl. ſuper verbo quilibet. debet ergo poſt ap pre
hendi: argu. ff. de acquiren. poſſeſ. l. cùm hæres. Item quod dicit
2 cõis † fiat, intellige ꝙ æquali parte, ſcilicet mediam partem flumi
nis tenet, & ripæ quæ eſſent ab vtraque parte rectæ. Item ratio-
ne propinquitatis media cedit vni & medietas alteri, ſed ſi inſu-
la eſſet plus verſus vnam partem quàm verſus aliam: illa tantũ
pars inſulæ quæ vni parti propinqua eſt illius fundi eſt, & illa
quæ magis propinqua eſt alteri cedit alteri. quatenus ergo cui-
que propinquior illi cedit. ff. de acquiren. rerum domi. l. ergo. §.
tribus. ibi: cuius ager proprior fuerat. quod ergo dicit ei agro ce-
dit qui propinquior eſt, intellige, id eſt, quatenus propinquior
eſt: vt ff. de leg. j. l. Stichum qui meus erit. cui congruit ꝙ in ſeq.
§. de alueo dicitur quod iure propinquitatis cedit eis qui ab vtra
que parte poſſident: & ſic apparet ꝙ diuiſio cõmunis eſt. Hoc
etiã declarat glo. hic & Inſti. de re. diui. §. inſula. prout dicit de pũ
cto in medio chordæ poſitæ. Ex quo apparet ꝙ quantum pro-
pinquior: eſt eatenus cedit. Lineam autem diuidentem per me
dium ita ꝙ quicquid excedit circa lineam ſit propinquius illi
qui habet prædium circa flumen. & quicquid eſt vltra lineã eſt
propinquius ei qui habet vltra flumen. & hoc eſt difficile, vtile
& neceſſariũ: ideo hoc demõſtrabo per caſus & figuras quas in-
3 frà ſubdam. Item hoc † ꝙ dicit ꝙ eſt vſus cõmunis, intellige iure
dominij, vſus autem inſulæ eſt publicus ſicut riparum: vt ff. de
acquir. rerum domi. l. pen. §. j. hoc intelligo ſi inſula eſt parua, ita
ꝙ tota poſſit dici ripa vel ripæ cedere propter arctationẽ aquæ:
vt ff. de flumi. l. pe. Sed ſi inſula eſſet magna, ita quod in ea eſſent
prædia culta: puto ſolum ripas eſſe in vſu publico, non prædia
eadem ratione qua cætera prædia. Item prædicta vera, niſi eſſent
agri limitati: vt ff. de flumi. l. j. §. inſula.

1 ☞ *Dictio uterque, diſtributiua duorum tantum, & quandoque inter plura ponitur.*
2 *Inſula quæ eſt in medio, & ab uno latere ſit ager limitatus, uel cœmeterium, an alteri*
tota acquiratur.

Qui ab vtraque parte fluminis. De duabus
partibus loquit, quæ ſunt flu-
1 minis latera. hæc enim dictio vterque, † diſtributiua eſt
duorum tantùm, licet quandoque inter plura ponatur: vt C. de
furtis. l. ancillæ. de verborũ ſignificatio. l. continuus. §. item qui
inſulã. & ideo ſi contingeret flumen ita currere ꝙ tria latera præ
diorũ reſpiceret: inſula deberet inter eos diuidi iure vicinitatis
2 tãgẽtis: vt j. in figuris declarabitur. Sed qd † ſi ab vna parte eſſent
p̄dia limitata, quibus nõ poſſumus vti quaſi inſula: vt ff. de acqr.
rerum dominio. l. in agris. & ne quid in flumi. publi. l. j. §. ſi inſu-
la. vel fortè cœmeterium alicuius eccleſiæ, cui nõ põt q̃ri, vt di
ctũ eſt s. in p̄ced. lib. an tota inſula erit eius, q p̄dia habet ab vna
parte? Videtur ꝙ non: quia inſula defertur vtriq; pro diuiſo: er-
go eſt locus iuri accreſcendi, vt vnus capiat ꝙ alteri non acqui-
ritur: vt ff. de vſufru. accreſcen. l. j. in principio. Præterea ſi eſſet
verum ꝙ vnũ reiecto alijs acquirit: male diceret tex. in l. j. §. in-
ſula. vbi dicitur ꝙ in nullius bonis eſt inſula quando prædia ab
vtraq; parte ſunt limitata: quare inſula erit aliorum prædiorũ q̃
magis prope ripam eſſent. cõtrarium puto. Pro cuius euidentia
ſciẽdum eſt ꝙ ius acquiſitionis per alluuionẽ, de qua dictum eſt
in præced. lib. fit ratione contiguitatis & adhærentiæ: & ideo po
tentius eſt ius acquirendi ratione vicinitatis de quo hic dicitur:
vt patet ff. de acquirend. rerum dominio. l. inſula. vbi illa quæ al
luuio addiderit inſulæ quærerent ipſi inſulæ, non aũt ei qui ab
vtraque parte p̄dia poſſidet: quia prædia limitata alijs prohiben
tur q̃ri: vt d. §. ſi inſula. ſed ſi cui alteri ratione vicinitatis vna par
ticula inſulæ quaſi deberet totũ additũ ꝙ prohibetur alijs quaſi
ſibi acquireretur iure cuiuſdam alluuionis & adhærentiæ, quod
probatur: quia incrementum poſtea obueniens ſibi quæreretur,
vt d. l. inſula. ergo multò magis illud incrementum quod ſua par
ticula ſimul que portio vacans tempore quo portio noſtra mihi
quæreretur, fortiori iuri accreſcit quam illa quæ ex poſt facto in
cipit vacare: vt ff. de acquiren. hæred. l. ſi duo. coniuncta l. ſi mi-
nor. & l. cum hæreditate. eod. tit. Nec obſtat ff. de vſufru. accreſ.
l. j. in prin. quia ſeparatũ eſt illud ius accreſcẽdi ab iſto. hic enim
ſemp fit acquiſitio certæ parti diuiſæ: & de certa parte accreſcẽte.

Prope ripam prædia poſſidet. Prope ripam poſſi-
dere intelligo ꝙ prædia ſunt ipſi ripæ coniun
cta, vel fortè ſi diſtant mediante via: vt l. martius. de ac-
quir. rerum domi. & dixi s. in præceden. libr. & ꝙ dicit poſſident
intelligo quo præcedendi. & eodem iure acquiratur inſula, vt in
præced. lib. dictum eſt.

Pro modo latitudinis cuiuſque prædij hoc de
claratur per Iuriſconſultũ ff. de ac-
quir. rerum domi. l. inter eos. videlicet vt quanta eſt la-
titudo prædij iuxta ripam: eatenus linea per directum
protendatur. Circa quæ multa dubia occurrunt quæ determina-
ta ſunt in figuris præcedentis lib. ſicut cum diuiditur alluuio in-
ter

ter eos qui ab vtraque parte prædia poſſident. Ita illa pars inſu-
læ quæ cedit prædijs quæ ſunt ab vna parte debet diuidi.

Quæ latitudo prope ripam ſic inquit: Si ergo
finis agri iuxta ripam eſt largus
licet prædium poſtea in ſe arctetur, vel econtra, ſolùm
latitudo, q̃ eſt iuxta ripam, attenditur, & ſecundũ illã
debet duci linea recta, vt in præceden. lib. dictum eſt, &c.

Quod ſi alteri parti proximior ſit, &c. ꝙ
qualiter appareat. h.
dicit gloſ. accepta chordula, & puncto poſito in me-
dio, vt hic dicit glo. & Inſtit. eo. §. inſula. & quod dicit
proximior, quatenus proximior eſt illa pars quæ vni parti flu-
minis proximior eſt, eorũ tantũ eſt, qui ab vna parte poſſident
p̄dia & eorum eſt eo iure quo prædia ſunt eorum: vt dictũ eſt.

1 *Latera ſunt ſex.*
2 *Sorſum dicitur totus motus à parte inferiori uerſus ſuperiorem.*
Deorſum, à parte ſuperiori uerſus inferiorem.
3 *Pars ſuperior & inferior denominantur per caput & pedes,*
Per aduerbia localia ſurſum & deorſum.
Per præpoſitiones ſuprà & infrà, uel ſuper & ſubtus.
4 *Ante, & retro, propriè cadit in animalibus.*
5 *Ante & retro, appoſita ad denotandum tempus qualiter intelligantur.*
Tempus eſt quædam fluxibilitas. & curſus.
Ante & poſt, poſita cum caſu ſunt præpoſitiones: ſine caſu, aduerbia.
6 *Ante & poſt, poſita circa locum quomodo intelligantur.*
7 *Facies domus dicitur pars illa, per quam quis ingreditur, uel ſit in uia magis honorbaili*
8 *Dextra propriè cadit in animalibus ſe mouentibus: impropriè in alijs rebus.*
Dextra uel ſiniſtra domus uel agri quomodo capiatur.
9 *Dextra uel ſiniſtra fluminis qualiter cognoſcatur.*
10 *Superficies terræ, dicitur facies terræ quæ erga cœlum reſpicit.*
11 *Cœlum habet dexteram, quæ eſt Oriens, & ſiniſtram Occidens.*
Orbis caput eſt in meridie: pes in ſeptemtrione.

1 **Quod ſi ex vno latere.** Latera † autem
ſex reperiuntur
ſcilicet ſurſum, deorſum, ante & retro, dextrum & ſini
ſtrum. de quibus in contractibus. & alijs diſpoſitioni-
bus ſæpe fit mentio, vt vendo vel lego decem ſtadia terræ ex
parte ſuperiori vel inferiori, ex parte anteriori vel poſteriori, ex
parte dextra vel ſiniſtra. Ideo quid prædicta vocabula importẽt
diſcutiamus. Surſum quidam appellant illam partem quæ eſt s.
reſpiciens cœlum. deorſum, illam partem, quæ eſt infrà reſpiciẽs
2 terram, licet hoc modo loquendi non vtamur, ſed ſurſum † ap-
pellamus totum ipſum motum à parte inferiori verſus ſuperio-
rem, & deorſum totum à parte ſuperiori verſus inferiorem:
& hoc ſiue ſit motus localis, ſiue intellectualis de gradu in gra-
dum aſcendendo vel deſcendendo. ff. de gra. l. Iuriſconſultus. §.
3 nam quoties. & §. tranſgrediamur. Dico ergo † quòd pars ſupe-
rior & inferior denominatur primò per nomina, vt caput & pes
principium & finis: vt s. dictum eſt ſuper verſi. ſi quod partem.
Secundò denominatur per aduerbia localia ſurſum, & deorſum
ſed illud impropriè, vt dixi. Tertiò denominatur per præpoſi-
tiones, vt s. & j. vt ff. vti poſſid. l. ſi duo. §. Labeo. & de aqua plu.
arcen. l. ſuper iter. de arbo. cæd. l. j. §. j. Quartò, per nomina adie-
ctiua deriuata ab iſtis præpoſitionibus, vt pars ſuperior & infe-
rior. l. j. §. fina. de aqua plu. arcen. Quintò, per alias præpoſitio-
nes, ſcilicet ſuper & ſubter: vt ibi, ſuper cathedram Moyſi ſede-
runt Scribæ & Phariſæi. vt extra, de ſepul. c. dudum. in Clemen.
vel verius dicendum eſt quòd nunquam dictæ partes deno-
tantur, niſi per nomina ſuprà dicta, & etiam per aduerbia.
a Nam ſuprà & infrà[a], ſuper & ſubtus, ſi adijcitur caſuali, tunc
eſt præpoſitio: nec important illam partem rei, de qua quæri-
mus, ſcilicet aliquam aliam rem eſſe ſupra & infra illam: vt
ſupra domum tuam vel fundum tuum pendet arbor, &c. non
ſignificatur ſuperior vel inferior pars rei, ſcilicet arborem ſupra
rem exiſtere. Sed ſolùm denotatur exiſtentia ipſius arboris:
& idem in omnibus legibus ſupra ad hoc allega. Sed ſi dictæ di-
ctiones ponerentur ſine caſu, vt vendo tibi decem ſtadia terræ
ab ea parte quæ eſt ſupra vel infra: tunc non ſunt præpoſitio-
nes. ſed aduerbia loci, ſecundum Priſcianum in maiori tracta-
tu de præpoſitionibus. tunc ergo idem eſt dicere quòd à parte
inferiori, vel ſuperiori, quæ pars quæ ſit, & quantum duret,
dixi s. dum dixi de capite & pede. Videndum eſt de ante, &
4 retro. † Circa quod ſciendum eſt quòd Ari a
ſto. in ſecundo de cœlo & mundo. dicit qđ
ante & retro propriè eſt in animalibus. Ap-
pellamus enim illam partẽ antè, in qua prin
cipaliter ſunt ſenſus, & ex facie hoc iudica-
tur. In alijs verò quæ carent ſenſibus, dicta
vocabula non cadunt propriè, ſed per ſimi
litudinẽ quandam. Ad quod aduertendum
5 quòd † ante & retro quãdoq; apponitur ad
denotandum tempus: quandoq; apponitur
ad denotãdum locum. Circa tempus eſt ſci
endum quòd tempus eſt quædam fluxibili
tas. de tẽpore enim nõ habemus niſi inſtans. qđ enĩ præterit, eſſe
deſijt: ꝙ verò venturũ eſt, nõdum fuit. Dico ergo in ſtãti, in quo
ſumus, rectè loquẽdo tẽpus ꝙ præterijt appellamus retro: & per
cõſequens ꝙ futurũ eſt, dicit ante: vt in prima cõſtitutione Cod.
in princip. ibi: retrò princibus. ff. de cap. & poſtli. reuer. l. retro. ad
legem Aquil. l. ait lex. ibi: retrorſum. de reg. iur. c. ratihabitionẽ
retro trahi, &c. cum ſi. lib. vj. Huius ratio eſt: qa, vt dixi, tempus
eſt quædã fluxibilitas, & quidã curſus & homines cætera anima
lia creata carentia ratione, ꝙ in curſu præteritũ eſt, habent retro:
ꝙ verò futurũ eſt habẽt ante. Ad iſtã ſimilitudinẽ dicimus iſta,
ſcilicet ꝙ de tẽpore habemus inſtans: illud præterit habemus re
tro: ꝙ futurũ habere dicimus. illud ꝙ præterit eſſe ante: ꝙ verò fu
turũ eſt eſſe poſtea: vt C. de arb. l. cùm ante. de bo. damn. l. ſi quis
poſt hac, ff. de acquiren. poſſeſ. l. ſi quis ante. tunc enim ſimilitu-
do ſic procedit quaſi curſor in certa parte itineris ſe reuoluat &
remoueat: tunc enim illa pars quæ concedendo rectè erit, re-
trò incipit eſſe ante econuerſo. propriè igitur locutio eſt præ-
cedens. & quia ibi illa reuolutione non agemus, per hanc igi-
tur dictionem ante, poteſt ſignificari tempus præteritum & fu-
turum: quod ex verbo apparet, cui adijcitur. quod ſi eſt præte-
ritum, ſignificat futurum. Sed hic poteſt occurrere dubitatio.
pone ſic: Reperi ſcriptum in aliqua diſpoſitione, Si quis ante
aliquem dixerit aliquid vel fecerit, &c. quomodo intelligitur
hoc verbum ante. hoc enim verbum fecerit, reperitur in futuro
ſubiunctiui & in præterito. Sed qualiter debemus aſſumere,
dixi in repe. l. omnes populi. ff. de iuſti. & iure. dum tractaui de in
terpretatione ſtatutorum. dixi etiam & de condi. & demonſtra.
l. ſolemus. & prædicta cum reſpectu præſentis loquimur de tem
pore præterito, & futuro. Quandoque tamen in præſenti lo-
quimur de tempore præſenti, & poſt reſpectum alicuius tempo
ris futuri vel præteriti. reſpectu futuri, vel ecce, promittis facere
vel dare ante paſcha vel poſt paſcha. & iſta locutio recta eſt: vt
ff. de verb. obli. l. qui ante calendas. & l. eum qui ita. §. qui ita ſti-
pulatur. cum ſi. & procedat ſimilitudo ſic: Pone curſorem in me
dio plani videre turrim: rectè dicit totum ſpatium quod eſt inter
ſe, & turrim eſſe ante turrim: qa ante oculos eius eſt, & etiã ante
illam partẽ turris, quæ primo eius aſpectui præſentatur: & ſicut
latus oppoſitum illi turri quo ad illum dicitur retro ſeu poſt, vt
j. dicet: ita totũ quod ille latere poſteriori reſpicit dicitur poſt. &
ita propriè dicimus ex conſuetudine. reperimus enim paſcha
futurum in medio: nunc ergo vſque ad paſcha dicitur ante: vltra
dicitur poſt, vt dictis legibus. Sicut etiam dicimus reſpectu præ
teriti temporis, vt ecce ante paſcha præteritum factum dicimus
quod præterijt, quod ſecutum eſt, dicimus factum poſt paſcha:
vt l. huiuſmodi ſtipulatio interpoſita. & d. l. ſi ita quis. §. Seiæ. ff.
de verb. oblig. cum ſimi. & tunc procedit ſimilitudo, ſicut in illo
paſchate, homo ſtans retro ſe voluiſſet vt dixi. proprius ergo di-
ceret à paſchate retro, & paſchate ante, velut in præcedenti locu
tione dicimus ante paſcha, id eſt primò quàm paſcha ſit, & ita
vtimur. prædicta verba ante, & poſt, ſi ponantur cum caſu, ſunt
præpoſitiones: ſi ſine, ſunt aduerbia temporis vel loci, & ſignifi-
6 cant tempus vel locum. Circa verò locum ſciendum eſt † quòd
quædam ſunt loca eminentia, quædam depreſſa & plana. in emi
nentibus, ſicut ſunt domus, & cætera ædificia, montes & colles,
dicimus ante & poſt. In domibus enim dicimus partem ante il-
lam eſſe quæ eſt iuxta viam, per quam ingreditur domum: vt ff.
de via pub. l. ſi. §. fin. ibi: ante ergaſteria & communi diui. l. arbor
§. de veſtibulo. vbi gl. exponit ꝙ veſtibulum eſt locus ante oſtiũ
per quem quis habebat aditum. pars illi oppoſita dicitur poſt:
vt ff. de ſeruit. vrba. præd. l. quidam Iberus. ibi: poſt horrea. & di

a ¶ Nam ſuprà & infra. Vide q̃ dicidit p iſtam doctrinã Bar. hic do. Bar. Socin. in conſi. clxxxj. i ij. vo. incipiẽ. viſis capitulis. in penul. co. i verſic. circa tertium. vbi etiam ponit ꝙ de natura dictionis infrà, eſt vt contineat cõtententa inter extrema quibus adiungitur. Tho

a ℭCōtingit eſſe ſiniſtram. Vidē plenē p do.Bartho. vero.in ſuo tract. de Imperatore militum eligendo. in xxij. col. in j. priui.dignitatis. vbi infert per iſtam doctrinam Bar.vbi arguit cōtra dominos Venetos qui imaginem beati Marci in ſigillis,et aureis groſſiſq; argenteis imprimunt à dextra, ab altera verò parte imaginē ducis:dixi plenē in tracta. meo de Venetæ vrbis libertate,& eiuſdem imperij dignitate, in priuilegio.xl viij.Tho.

citur poſt,illa pars,q̄ eſt oppoſita illi parti,
quæ eſt ante plateā,& ſic etiam vtimur, &
loquimur.& hoc ſecundū ſimilitudinē pręcedentem:nam,vt dictum eſt,pars anterior
in animalibus dicitur illa,in qua eſt facies:
7 & facies domus dicitur†illa,quæ iuxta viā
nobis oſtenditur : vtín locutione vulgari
vtimur:& ſecundo Machab.iiij.c. circa fi.
dicitur:Ornauerunt faciem templi coronis
aureis.ſicut enim dicimus facies operis. ff.
de noui oper.nun.l.ſtipulatio.§.opus.& alibi priſtinam faciem ædibus reddat:vt ff. loca.l.ſed addes.§.ſi inquilinus hoſtium. Sicut igitur illa pars dicitur facies:ita dicitur
pars anterior,& pars ſibi oppoſita dicitur
poſterior.Sed ſi domus à pluribus partibus
eſſet circundata viis per illam excellentiam
diceremus faciem quæ magis in honorabili via eſt.q̄ ſi vtraq; eſſet æqualiter honorabilis: illa dicitur facies,per quam ingredimur:vt ff.de leg.iij.l.prædijs.§.balneas.de
dam.infec.l.quod conclaue.Prædicta vera,niſi conſuetudo loquendi aliquid opponeret.In locis verò depreſsis & planis, in
quibus non videmus ſuperficiem ſuperiorem,non eſt dare partem quæ dicatur ante & poſt reſpectu ſui. ſed reſpectu noſtri.
Exiſtens enim in fundo,rectè poteſt dicere aliquam partē eſſe
ante eum aliquam poſt eum,vt de tempore dicimus. In montibus etiam appellamus ante illam partem,quæ nos reſpicit, quaſi faciem partem illi oppoſitam appellemus poſt.& ſic illa pars,
quæ quo ad nos ſecundùm noſtrum aſpectum eſt ante. ſecundùm aſpectum aliorum dicitur poſt.& ſic conſiderandus eſt,locus,in quo verba proferuntur. nonnunquam tamen ex parte
montis eſt aſpectus ita notabilis,vt ſi reſpicit aliquam ciuitatem
notabilem q̄ ſemper illa pars dicitur ante,reliqua verò poſt hęc
autem ſecundùm conſuetudinem circuncolentium intelligēda
8 ſunt. Dextra & ſiniſtra ſecundùm†Ariſto.in dicto libro de cœlo & mundo,propriè cadit in animalibus:quia dextra eſt principium motus,ſiniſtra eſt terminus:& ideo communiter cōtingit
q̄ incipiens ambulare incipit cum pede dextro:vel incipiens aliquid agere incipit cū manu dextra,niſi ſit ſiniſter: vt ff. de ædil.
edi.l. clauum.§.item ſciendum.In iſtis ergo rebus quæ non mouentur impropriè loquimur.Appellamus enim dexterā & ſiniſtram quandoque reſpectu noſtri.Si enim diceremus vendo tibi decem ſtadia terræ à parte dextra eundo ab hinc verſus Florentiam:tunc clarus eſſet ſermo q̄ de illa parte intelligēdum eſt
quæ nobis euntibus eſt à latere noſtro dextro.Si verò ad perſonam non habeatur reſpectus,ſed ſimpliciter dicatur à latere dextro vel ſiniſtro rei:tunc ſi quidem illa res eſt eminens & eleuata,
vt domus,ita quod eam dicimus habere faciem:apertè inuenit
dextra & ſiniſtra.finge enim vnum hominem ſtantem rectum,
& voluentem faciem ſuam verſus illum locum quem voluit
domus:tunc illa pars quæ illi homini ſic imaginato opponeretur,diceretur dextra vel ſiniſtra:& dicetur illa domus eſt dextra
vel ſiniſtra.hoc probatur expreſsè Ezech.xlvj.c.fi.vbi ſic ait:Facies domus reſpiciebat ad orientem:aquæ autem deſcendebant
in latus templi dextrum ad meridiem.&c. vnde ſimilitudo hominis eſt:quia facies hominis reſpicit orientem:latus enim dex-
9 trum eſt meridies.Si verò non†eſſet corpus ita eleuatum:tunc ſi
quidem locus ille habet caput & pedes,ſecundum quod ſ.diximus:neceſſario per eandem ſimilitudinem dabimus ei dextram
& ſiniſtram.Exemplum in flumine.fingamus hominem iacentem in flumine tenentem caput vbi eſt caput fluminis:pedes verò vbi eſt pes vel finis fluminis:faciem autem verſus cœlū; tunc
ſtatim dextra & ſiniſtra pars fluminis cognoſcitur.& ita loquitur text.ff.commu.præd.l.refectionis.§.fi.ſic etiam in alijs locis
quæ caput & pedes habent.fingas hominem ſic iacere proſtratum:tunc dextram & ſiniſtram cognoſces.ſed ſi dicitur,cognoſcatur cur caput & pedes in tali parte fingantur. Sed cur facies
verſus cœlum reuoluta ponatur,vellem docere. ſi enim faciem
verſus terram voluit,dicamus tunc partem quam primò dicebā
a dextram continget eſſe ſiniſtram[a].& econuerſo reſpō.totius terræ ſuperficies eſt verſus cœlum,& dicitur ſuperficies quaſi ſuperior facies:vt ff.q̄ vi aut clam.l.ſi vitem §.antepen.vbi in tex.habetur duplex litera.alia ſpecies fundi,alia facies fundi. & ibi di-
10 cit gloſ.†illa ergo ſuperficies eſt facies quæ erga cœlū reſpiciat:
ideo ſic dixi. Vnde iſta loca depreſſa non habent faciem reſpectu noſtri,ſed reſpectu cœli.ideo reſpectu noſtri non habēt ante vel poſt,vt dixi:ideo finxi hominem iacere proſtratū.Si verò
inueniretur aliquis fundus cuius nō poſsit caput nec pedes dici
ſecundū præcedentem doctrinam nec ante vel poſt:tunc dextra
11 & ſiniſtra deberent aliter conſiderari.Nam Ariſtoteles†in ſecūdo de cœlo & mundo,quærit an cœlum habeat dextrā vel ſiniſtram.& determinat q̄ ſic.Cùm enim dextra ſit principium motus,vt dictum eſt:apparet q̄ dextra orbis eſt Oriens,ſiniſtra verò eſt occidens.& ſic ſecundum hoc de neceſsitate oportet poni
q̄ caput orbis ſit in meridie,pedes verò in ſeptētrione.& ſic fingendus eſt vnus homo qui faciē figat verſus cœlū ſpatulas verſus terram,& ſic in dextra eius erit ſol oriens & in ſiniſtra ſol occidens.hic ergo modo quando alij modi inueniendi dextram &
ſiniſtram faciunt,facile erit dextrā & ſiniſtram caput & pedes
cuiuſlibet rei immobilis inuenire.ſed ſi reſpicit faciem partis orbis,& hæc proprior locutio eſſet,& naturaliter loquendo quantum ad mores noſtros præcedētes modos puto probabiliores:&
primò in inquirendo.ſed ſi quæratur medium inter ante,& poſt
inter dextram & ſiniſtram,dico eodem modo quo dixi ſcilicet
inter caput & finem.Et prædicta circa loca.tempus verò quod
nullam latitudinem habet,non habet dextram ſiue ſiniſtram.

Proruperit flumen. id eſt pars fluminis.dicit glo.

1 *Riuus appellatur pars fluminis,& eſt iuris publici.*
2 *Riuus non procedens à flumine,ſed à fontibus uel alijs uenis quando ſit publici,& quādo priuati iuris.*
3 *Fouea per quam aqua ducitur ad moiendinum,cuius iuris ſit.remiſsiuè.*
4 *Flumen,fluminis,& amnis idem ſunt.*

ET alia parte nouus riuus,ſcilicet illa pars dicit glo.vides er-
1 go†quòd pars fluminis appellatur riuus:& ſic non eſt dubium quòd hæc ſignificatio riuus, eſt iuris publici. An autem
2 †alij riui à flumine non procedētes,ſed à fontibus,vel venis alijs
ſint publici vel priuati dubitatur.Et videtur quòd nō.ff.de flu.l.
j.§.j.& ita tenet Roſ.ſuper illo tit.pro hoc facit ff.de riuis,per totum.Secundò quando riuus eſt manu factus,per quem aqua ducitur ad vtilitatem priuati:& tunc eſt priuatus,vt in toto titu.de
riuis. Quandoque riuus eſt locus,per quē aqua naturaliter fluit:
& tunc regulariter puto illum locum priuatum eſſe:vt ff.finium
regund.l.ſed ſi riuus.& d.l.j.§.j.de flu.& erit eorum qui ab vtraque parte prædia poſsident,vt in præceden.lib.diximus de foſſa
ſed ſi riuus talis eſſet in vſu publico:tunc intelligerem illū riuū
eſſe publicum:vt ff.ne quid in loco pub.l.ij.§.hoc interdictum.
ibi adeo igitur ad hoc interdictum pertinet quæ publico vſui
deſtinata ſunt:vt argu.ff.vt in flu.pu.na.liceat.l.j.§.foſſa.ibi:poſ-
3 ſunt autem hæc eſſe publica,& non publica.Quid dices†de foueis,per quas aqua ducitur ad molendinum?Reſpon.vt dicitur
4 in l.quominus.ff.de flu.Et nota†quòd hoc nomen flumen fluminis,& amnis,idem ſignificant.alia vero nomina,ſcilicet torrēs
riuus,foſſata,explanata ſunt ſ.proxi.& præced.libr.Cætera verba legis clara ſunt:nunc igitur ad oſtēdendum diuiſionem inſulæ,veniamus ad figuras.

In hac

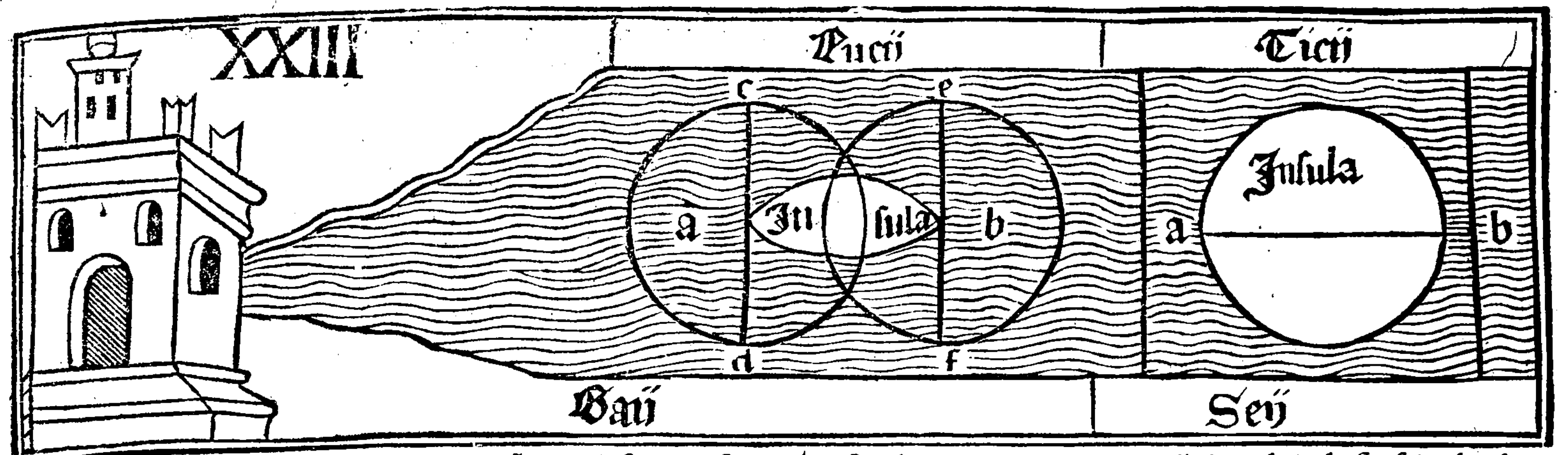

IN hac figura ripæ ab vtraq; parte fluminis ſunt rectæ in ſe,& etiā vna ripa eſt recta per cōparationē ad aliā. Et in hac figura ſunt duæ inſulæ.Prima īſula tota pertinet ad Luciū,cuius prædiū eſt vltra flumē.Ratio,quia inſula nō tenet mediā partē fluminis,ſed illi parti vlteriori eſt ꝓximior.Ad hoc autē ſciēdum vtrū inſula alteri parti ſit proximior,dat ocrinā gl.in hoc §.q̄ poterit ſciri accepta chordula, & puncto in medio poſito inter vtrunq; agrū:& tunc ſi punctus eſt ab vna parte alijs cedat,aliàs ſecūdū qđ punctus extenditur.ita dicit gl.Sed vt iſta doctrina ſit vera,nō ſufficeret chordulā ſic ponere in vna parte,ſed ponatur in duabus:vna in prin.inſulæ verſus caput,alia in fi.tūc ab illis duobus punctis medijs ducatur linea recta:ſi quidē tota inſula relinquit ab vna parte illorū eſt qui ab vna parte prædia poſsidēt. Sit igitur prima chordula c.d.in cuius medio ſit pūctus a. & qđ illa a.ſit in medio.probatur cū eris in medio per menſuratorē. In hac figura apparet quòd, a. eſt centum circuli rubei:quia punctualiter tāgit vtranq; partē ripæ:deinde ſit ſecūda chordula,in pede inſulæ quæ ſit,e.f.& ponatur in medio pūctus, b.& quòd ille pūctus ſit in medio,apparet q̄ eſt centrū circuli crocei:deinde ducatur linea ſeu chordula,a.b.& quia inſula eſt tota vltra illā chordulam,tota pertinet ad prædium Lucij quod eſt vltra flumē.Ad prædium verò Caij quod eſt citra, nil pertinet.In ſecunda verò inſula ſimili modo ponatur vna chordula,quæ habeat punctū mediū,a.deinde in fine inſulæ ponatur alia chordula quæ habeat pūctum medium, b.quòd autem iſti puncti ſint in medio probatur ex præcedentibus: tunc ducatur linea,a.b.& tunc quòd illa ſecat inſulam, quicquid eſt vltra illā eſt Titij,quæ ab alia parte prædium poſsidet.quod verò eſt citra illam lineam eſt Seij: vt patet ex hoc §.Et nota quòd ſemper cùm lineæ ripæ ſint rectæ omni rectitudine,vt eſt iſta chordula ducenda eſt recta: ita quòd faciat angulum rectum ab vtraque parte per iſtum enim modū rectè inuenitur medium,vt apparet.

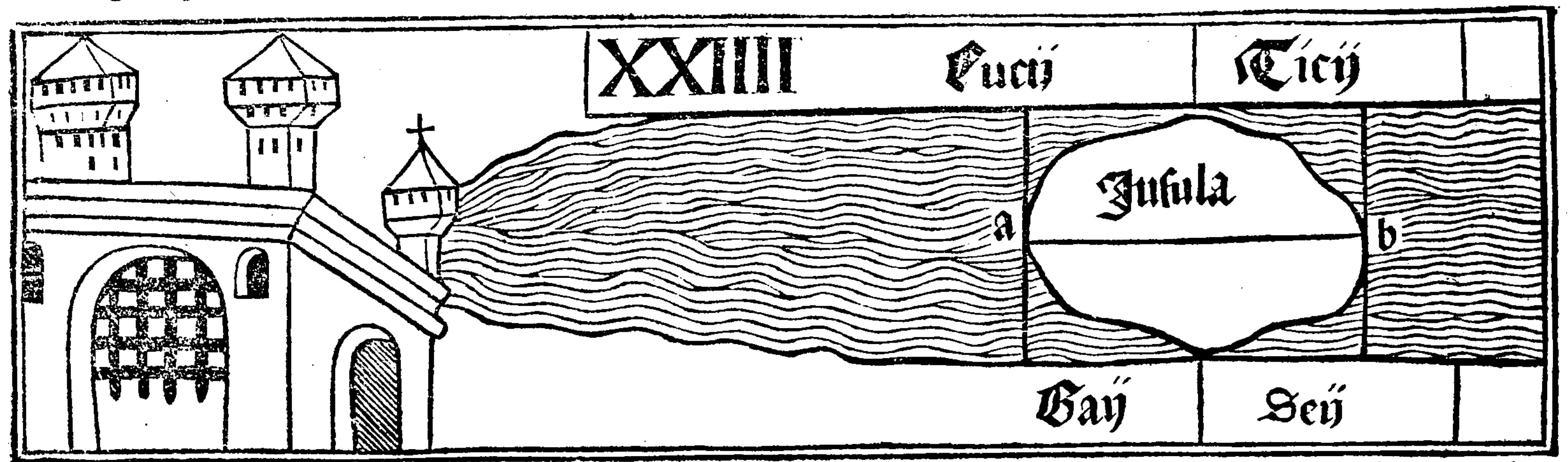

HAec figura differt à præcedenti: quia ſuprà lineæ ab vtraque parte ſunt rectæ ſecundùm ſeipſas: & etiam dicuntur rectæ vna reſpectu alterius:quia tātum diſtat vna ab alia in capite,quātum in fine.Sed in hac in capite minus diſtaret,& ſemper vnifomiter elongatur.Erit igitur fienda diuiſio inſulæ hoc modo:quia primò ponatur vna chordula in principio inſulæ ab vna ripa ad aliā & notetur punctus medius,& ſit,a.deinde extendat alia chordula longior inſulæ,& notetur punctus medius,b.deinde ducatur linea,a.b.& illa erit linea diuidens inter eos qui ſunt vltra,& eos qui ſunt citra. Sed hic occurrit dubium qualiter ducatur linea à ripa vlteriori ad citeriorem:nam non poteſt ita poni quòd faciat angulum rectum ad vtraque parte.Dico igitur conſiderandum qđ quantum illæ duæ ripæ diſtant in vlteriori ripa,tantum diſtant in ripa citeriori:& tunc poteſt error:quo probatur:quia qualis eſt portio totius ad totum:talis eſt medietatis ad medietatem per æquale ſpatium:ſicut tota latitudo fluminis venit vniformis ampliando reſpectu diſtātiæ quæ eſt vtraque ripa inter eos qui ſunt ab vtraque parte,fiet diuiſio:vt ſ.dictum eſt de alluuio.

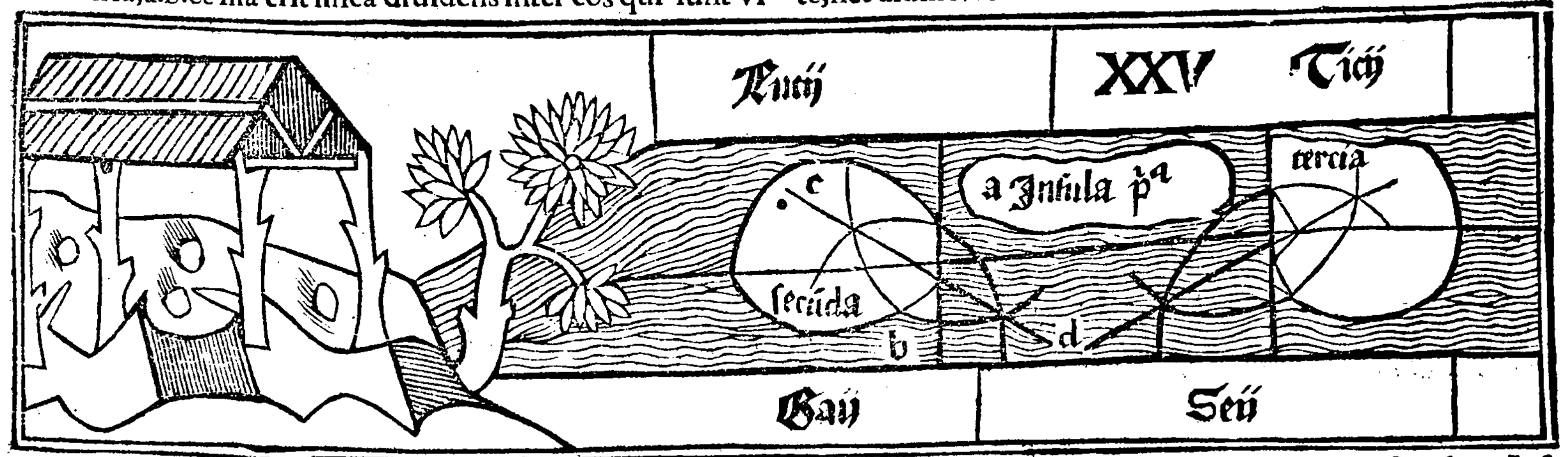

FIgura iſta facta eſt ad declarationem l.pen.§.Paulus. ff.de acquir.re.do.vbi dicitur qđ inſula primò relicta in flumine iure ꝓximitatis,habet ius in alijs inſulis poſtea in flmine natis ſiue relictis.In hac igitur figura conſtat quòd inſula primò relicta tota pertinet ad eos qui poſsident vltra flumē ſcilicet Lucium & Titium, quando illa inſula eſt tota vltra medium fluminis, lineæ rubeæ oſtendunt.Inſula verò relicta pro parte pertinet ad Lucium qui eſt vltra: pro parte ad Caium qui eſt citra,quoniam mediam partem fluminis tenet,vt lineæ ductæ oſtendunt,& probatum eſt in præcedentibus figuris.Sed nunquid inſula primò relicta ratione proximitatis debeat aliquid habere in dicta ſecun-

da inſula, videndum eſt. Ad quod ſciendum eſt: pone à flumine vnum punctum in inſula prima qui plus eſt proximus inſulæ ſecundæ, & ſit, a. deinde in ripa Caij aſſumatur alius punctus, qui magis eſt proximus extremitati ſecundę inſulæ quę plùs proxima eſt inſulæ primæ, & ſit, b. deinde pone pedem circini in puncto, a. & extende ita ꝙ pertranſeat aliquā partē inſulæ ſecundæ, & volue ſemicirculariter: deinde pone pedē circuli in puncto, b. & per tātundē ſpatiū extende. Et nota ꝙ vbi dicti duo circuli ſe pręſcindunt, ſcilicet puncto, c. d. & ab illis duobus punctis dat lineam rectam rubeam. Ex quo cōcludo ꝙ quicquid eſt in inſula ſecūda ſupra dictam lineam, c. d. totum cedit inſulæ primò relictæ. & eodē modo comperies in inſula tertiò relicta, vt lineę dictæ oſtendunt: quod ſic probatur: Si ab æqualibus æqualia adimes, quæ remanēt ſunt æqualia. ſed conſtat ꝙ tantum diſtat circulus vnus à ſuo centro, a. quantum diſtat alius circulus à ſuo centro, b. Sed cōſtat ꝙ linea, c. d. adimit ab vtraꝗ parte æqualiter: ergo patet ꝙ linea illa æqualiter diſtet ab vtroꝗ: & ſic ꝙ eſt ſupra illam lineam cedit in puncto à iure proximitatis: quod verò eſt infra cedit puncto, b. iure proximitatis.

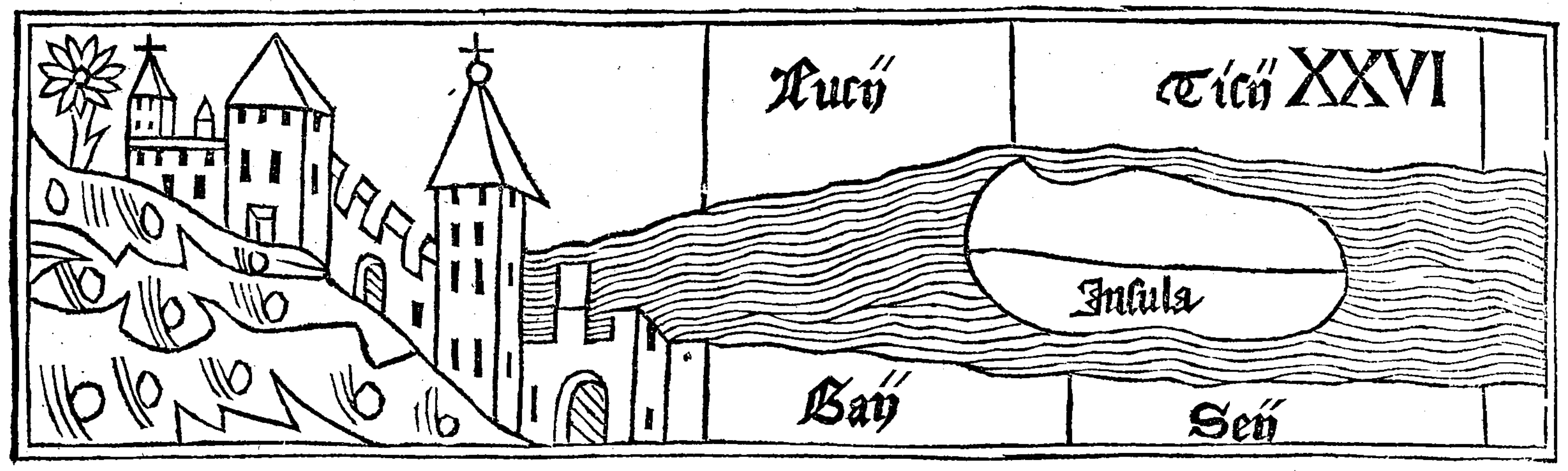

SVprà dictum eſt de his figuris quæ habent lineas rectas iuxta ripam: hic videndum eſt de his quę habent ripas tortas & curuas. verūtamen hoc contingit dupliciter: nam quādoꝗ ſunt retortæ ab vtraꝗ parte fluminis, & ita in vna ripa inflectitur verſus aliam ꝙ vbiꝗ æqualiter diſtant, vt in hac figura oſtenditur: licet hoc rarò contingat. Quandoꝗ ripa eſt ab vna parte recta, & ab alia tortuoſa, vel ab alia parte torta vno modo, ab alio verò torta modo diſsimili. & de hoc dicetur in ſequentibus. In hac igitur figura ducenda eſt linea per medium ea tortuoſitate, qua ripæ ſunt tortæ, vt oſtendit linea rubea, & quicquid eſt vltra illam lineam eſt magis propinquum eis qui vltra flumina prædia poſsident. quicquid verò eſt citra illam lineam, eſt magis prope eos, qui citra flumen prædia poſsident. illam autem lineā, ſic duces accepta chordula & pūcto in medio poſito quæ chordula vniformiter ducat̄ ab vtraꝗ parte ripæ, & ſemꝑ notet̄ locus, ꝑ quē trāſit ille pūctus medius: illa eſt linea per quā ille pūctus medius tranſit, & linea ꝑ mediū diuidens.

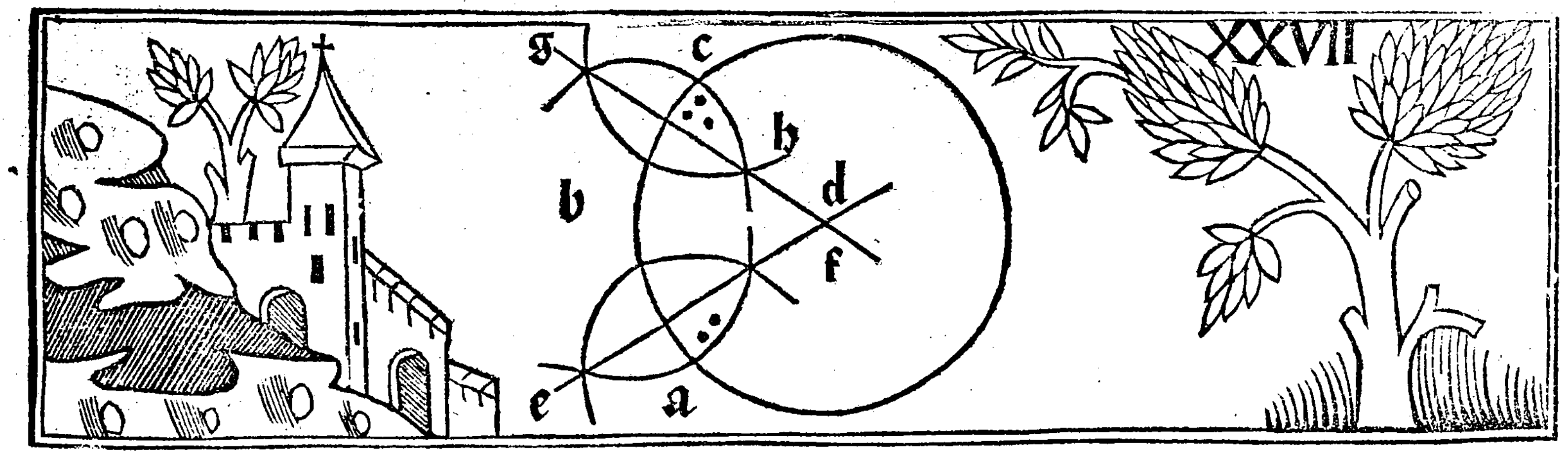

FIgura iſta eſt facta ad neceſſariā euidētiā omniū dicēdorū: docet enim quomodo poſitis qbuſcūꝗ pūctis per lineā nō directā illi poſſunt reduci ad circūferētiā eiuſdē circuli. ponunt̄ ergo tres pūcti, a. b. c. tunc pone circinū ſuper, a. & extēde vltra mediū ſpatiū, b. & volue ſemicirculū: deinde ponas pedem circini ſuper, b. & in eadē diſtātia verſus, a. volue ſemicirculū. Et nota ꝙ vbi dictæ duæ lineæ circulares ſe præſcindunt, ſcilicet in puncto, e. f. & ducas ſuper punctos lineā rectā, & extendas quātū volueris & deinde ſimiliter facias in puncto, b. c. & duas lineas circulares quæ ſe præſcindunt in puncto, g. h. & ab eis ducas lineā rectam, & extēdas: tunc dico ꝙ linea, e. f. & linea, g. h. ſecabūt in puncto, d. In illo igitur puncto vbi ſecant, ponat̄ pes circini, & extēdat̄ vſꝗ ad vnū punctū de datis, d. & voluantur omnes illi tres puncti: reperientur in circūferentia dicta. & hoc cōtingit quocūꝗ mō tres pūctos ponas in linea nō recta, &c.

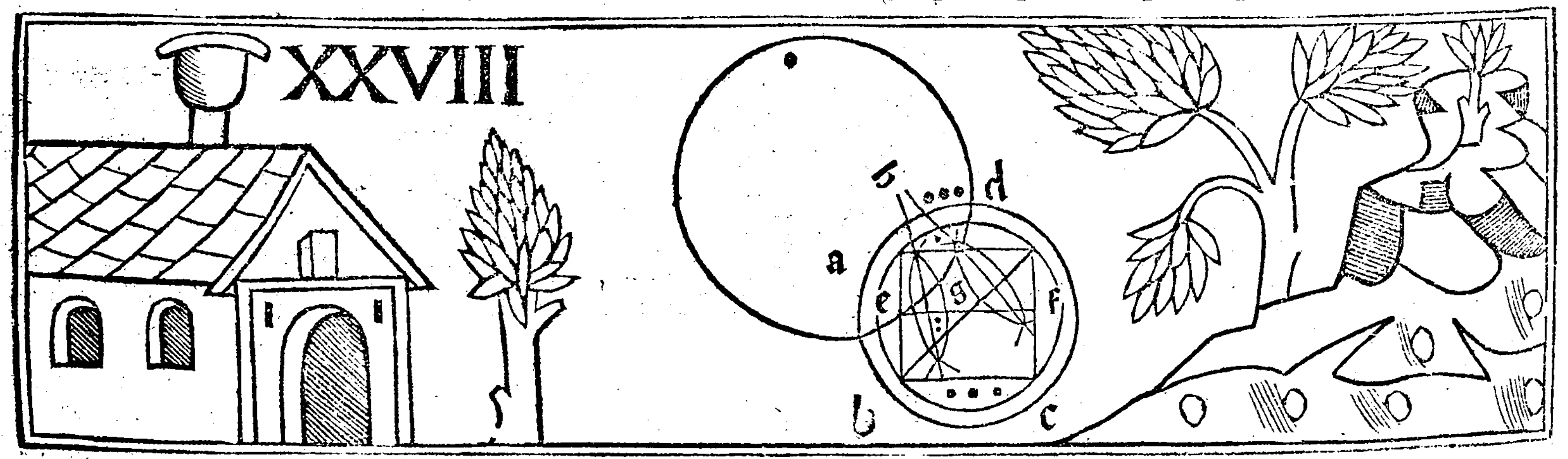

FIgura iſta ſimiliter ad euidentiam dicendorum facta eſt. docet em̄ qualiter poſito vno pūcto ab alia parte & vna recta linea ab alia aliqđ ſpatiū quadratū iure ꝓpinquitatis diuidit̄ inter pūctū & rectā lineā. ſit ergo pūctus datus à linea poſita, b. c. & totū quadratū, a. b. c. d. Querit̄ q̄tū illius quadri ſpatio debeat̄ pūcto à iure ꝓximitatis, et q̄tū lineę, b. c. ita ꝙ ponit̄ vna linea, ſuꝑ quā qcqd ſit illud ſit ꝓpinqus, a. puncto. qđ verò eſt j. ſit ꝓpinqus lineę. Ad qđ dico ꝙ priò illud quadratū diuidēdū eſt ꝑ mediū ſm doctrinā ꝑcedētē: et ſic linea diuidēs, e. f. et de eo qđ eſt j. nil ꝑtinet ad

punctum, a. Secūdò fiat linea per diametrū dicti quadrati, b. d. & ſimiliter de eo quod eſt infra dictā lineam nil pertinet ad punctum, a. Illud verò quod eſt ſupra, reſtat diuidendum. & hoc conſtat ꝙ hic habemus duos pūctos æquè diſtantes à pūcto, a. & à linea data videlicet pūctus, c. & pūctus, d. inueniat̄ ergo alius pūctus ęquè diſtās. & ſit. g. & qđ hic ęqué patet: qa eſt cētrum circuli azurei qui pūctualiter tāget punctum. a. & lineā datā: tūc ergo illi tres puncti. e. g. d. reducātur in circunferentiam vnius circuli, ſecundùm præcedentem figuram ducendo lineam, vt oſtendunt lineæ croceæ cuius circuli centrum cadit extra quadratum in puncto, b. & ducatur ille punctus, vt oſtendit circulus rubeus ductus. Tunc dico quòd quicquid eſt ſupra dictam lineam circularem, e. g. d. pertinet iure proximitatis ad punctum, a. reſiduum, quod eſt infra, pertinet ad lineam poſitam. Et quòd hoc ſit verum, patet, ſi ponatur alius punctus in linea rubea circulari, a. & ibi ponatur circinus, & extendatur vſque ad punctum, a. punctualiter tanget illud, & etiam lineam, vt oſtēdit circulus croceus. & idem vbicunque poneret̄ aliquis punctus in dicta linea rubea circulari. hoc dico ita ꝙ nō eſſet error notabilis: & ita ꝙ ſi eſſet argentū, nō eſſet notabilis deceptio: vñ dico ideo qa cū ab vna parte ſit linea recta, & ab alia rotūda, nō eſſet perfecta ſeparatio per mediū. Ex quo collige talē regulā: poſitis tribus pūctis ęquè diſtātibus intra punctū datum, & lineā datam, circulus in cuius etiam circūferentiam illi tres puncti reducuntur per totum quadratum æqualiter diſtat &c.

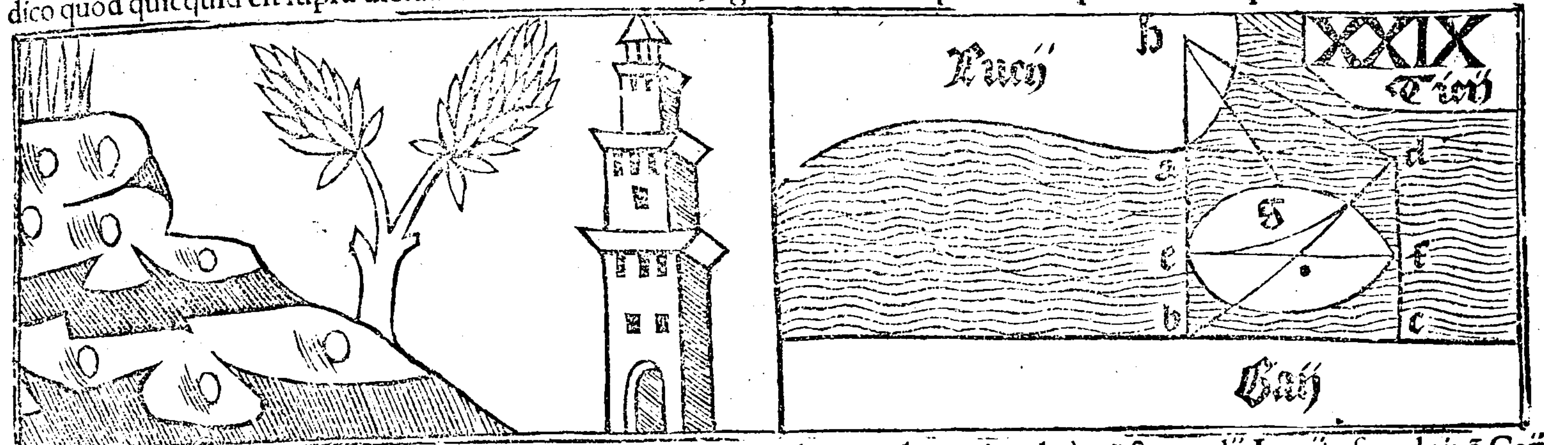

SI hęc figura bene inſpiciatur propinqua eſt pūcto acuto à ripa prædij Lucij, & toti latitudini ripæ prædij Caij, ad prędium autem Titij non appropinquat. Videamus ergo diuiſionem inter Caiū & Seium & Luciū, & videtur ꝙ Lucio nil debeat̄: quoniā ripa ſua quę appropinquat inſulæ terminat̄ in pūcto indiuiſibili, nō habenti aliquā latitudinem, ſed inſula debet diuidi pro modo latitudinis: vt l. inter eos. ff. eo. Cū ergo ibi non ſit aliqua latitudo, ei nil debet̄. Cōtrariū dico: Nā inter eos qui ſunt ab vna parte, fit diuiſio pro modo latitudinis, vt d. l. inter eos, ſed inter eos qui ſunt vltra, & eos q ſunt citra fit diuiſio iure ꝓpinquitatis: vt dictū eſt. Vidēdū eſt igitur ꝙ ponamus vnā lineā iure propinquitatis euidentē, & hoc fieri debet ex doctrina pręcedētis figurę. Extēdatur igit̄ vna chorda à pūcto prędij Lucij vſꝗ ad ripā Caij, & fiat cū chordis, vel ſignis in flumine vnū quadratū, a. b. c. deinde inueniat̄ mediū quadrati per lineā, e. f. & cōſtat quòd quicquid eſt infra dictā lineā pertnet ad Caium. deinde ducatur alia linea per diametrū quadrati, b. d. & ſimiliter cōſtat ꝙ id quòd eſt infra dictā lineā pertinet ad Caium, deinde inter punctū, c. & punctū, d. inueniatur punctus æqué diſtās à pūcto prædij Lucij ad ripā Caij & ſit, g. f. tūc illi tres puncti reducant̄ in circūferētiā vnius circuli per præcedētia, cuius circuli centrū inueniatur in prædio Lucij, & in pūcto, b. vt oſtēdunt lineæ croceæ. Dico ergo ꝙ illa linea circularis, e. g. d. eſt in ea, & quicquid eſt ſupra illam, pertinet ad Lucium. quod verò eſt infra pertinet ad Caiū, vt patet ex pręcedētibus, &c.

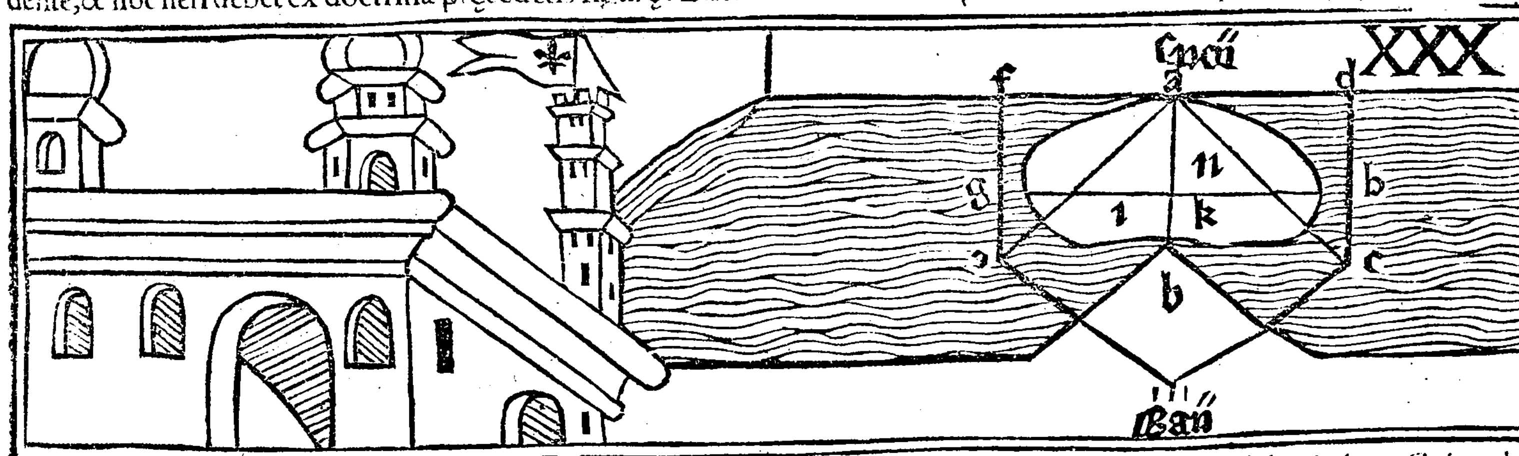

HAec figura differt à præcedenti ꝙ in præcedenti punctus magis propinquus erat in capite inſulæ, hic verò eſt in medio vel circa, vt patet in puncto prædij Caij acuto qui eſt, b. & ideo & in flumine debent fieri duo quadrata, ſcilicet vnum ſupra aliud infra, fiat verſus caput fluminis vnum quadratum, a. b. c. f. & verſus finem fiat aliud, a. b. c. d. deinde ducatur linea media, g. h. dico de eo quod eſt ſupra, nil debet habere Caius. deinde ducatur alia linea per diamētrum primi quadrati, c. a. & alia per diamētrum ſecūdi, a. c. & ſimiliter de eo qđ eſt ſupra illas, nil debet habere Caius: deinde inueniatur vnus vel duo puncti in illo ſpatio, quod eſt infra æqué diſtans à puncto Caij ad lineā prædij Lucij, vt, i. k. qui reducantur in circunferentiam illius circuli, qui circulus erit, e. i. k. c. & eius centrū cadit in prædio Caij in puncto, m. quicquid eſt infra lineam circularem pertinet ad Caium, vt ex præcedentibus eſt probatū, vel verius aſſume pūcta, e. m. & reducas ea in circunferentiam eiuſdem circuli, & habebis propoſitum: quia redit in idem quod ſupra.

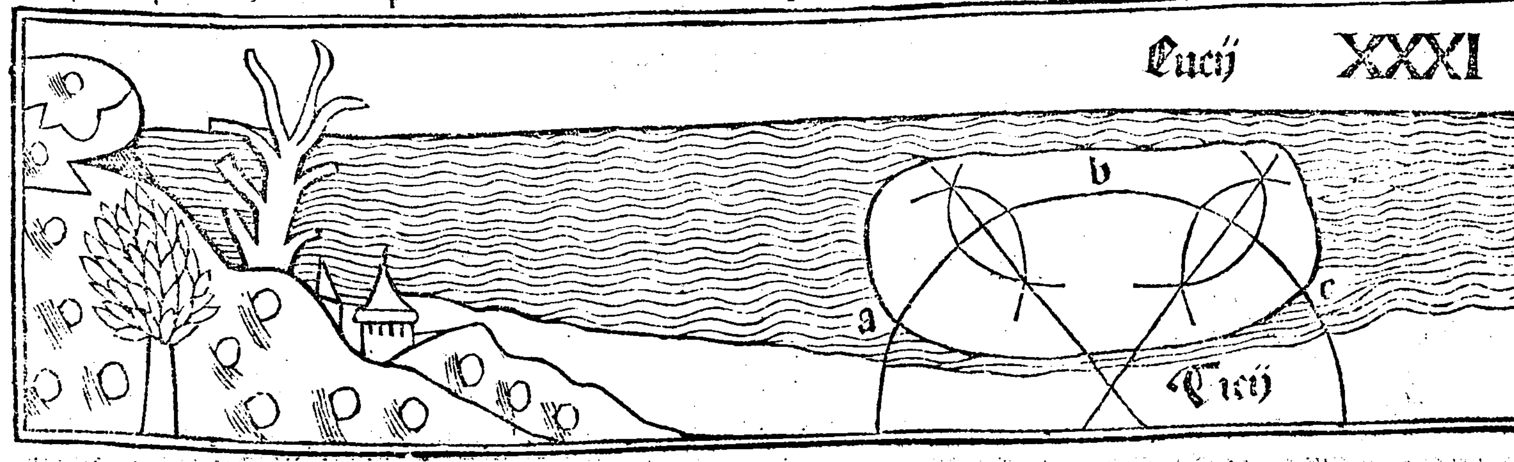

Haec figura differt à præcedētibus:qa vel ab vtraqꝫ parte eſt linea recta,vel ab vtraqꝫ parte eſt curua, ab vna recta,ab alia pũctus acutus:hic verò eſt ab vna parte linea recta,ab alia habet quãdam rotunditatẽ,cuius caput connexum eſt verſus inſulã inueniatur: ergo in principio inſulæ punctus medius,a.in medio alius,b.in fine,alius,c.& hi tres reducantur in circunferẽtiam eiuſdem circuli per præcedentia,& habebis medium. Ex quo collige regulam quod poſitis tribus punctis æquè diſtantibus inter lineam rectam,& lineam connexam circulus,in cuius circunferentia illius tres puncti reducuntur:totum ſpatiũ iure proximitatis æqualiter diuidit:& hoc in ſeq.figura demõſtrabiť.

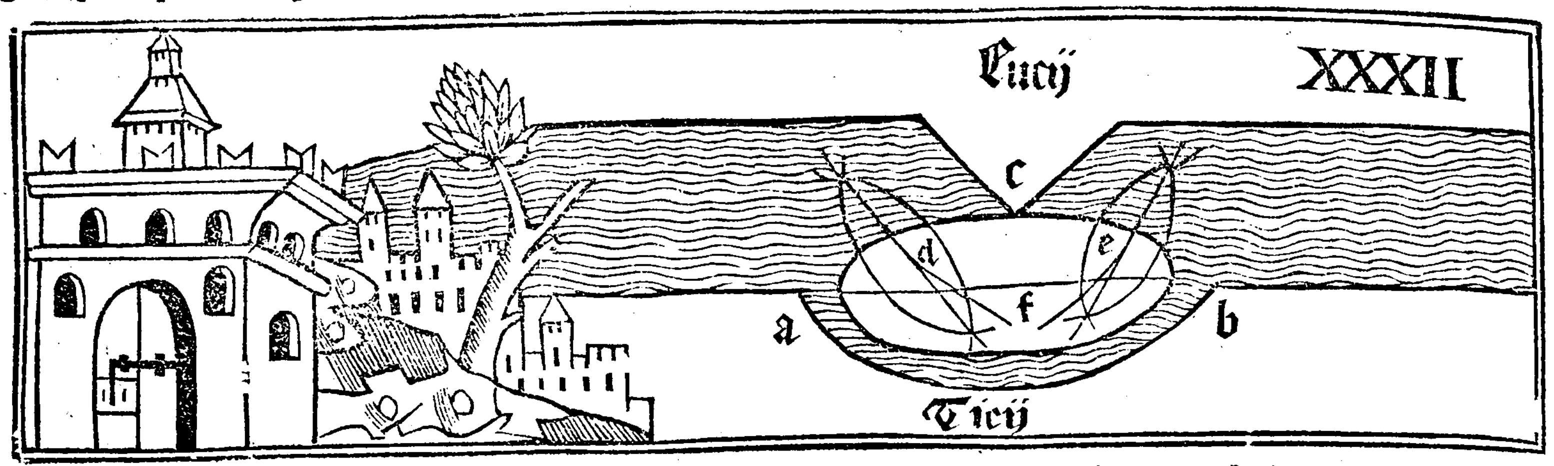

Figura iſta differt à præcedẽti:& qa hæc ab vna parte ripæ acutæ eſt punctus:ab alia parte rotunda eſt concauum,verſus punctũ,cuius ſic faciẽda eſt diuiſio.Primò ducať linea ab vna parte circuli vſqꝫ ad aliam,& ſit,a.b.& ideo hoc vt ſciamus ꝙ de eo quod eſt ſupra dictã lineã,nil poteſt deberi ripæ cõcauę,niſi ratione illorũ pũctorũ.quoniã quælibet pars quæ eſt infra, eſt magis remota ab alia parte ꝙ ſint illi puncti:deinde inueniatur mediũ inter punctũ prædij Lucij qui ſit,c.& illa puncta per doctrinas datas in præcedẽtibus inter,a,&,c.erit medius pũctus, b. & inter,c.&,b.erit medius,c.vt oſtẽdũt lineæ, ductæ: deinde inueniať mediũ inter,c.& aliquã partẽ dictæ concauitatis,& ſit,f.deinde illa tria puncta,d.f.c.reducantur in circũferentiã eiuſdem circuli per præcedentia cuius cẽtrum erit in pũcto, h.dico ergo ꝙ quicquid eſt infra circulũ,d.f.c.pertinet ad Titium iure proximitatis.qđ verò eſt ſupra, pertinet ad Luciũ. Ex quo collige regulã ꝙ poſito vno puncto ab vna parte circulari cõcauitate ab alia infra cõcauitatẽ inuentis tribus punctis,æquè diſtãtibus ab vtroqꝫ latere linea circularis, per quã illi tres pũcti in circũferẽtiã reducunť,per mediũ diuidit,&c.

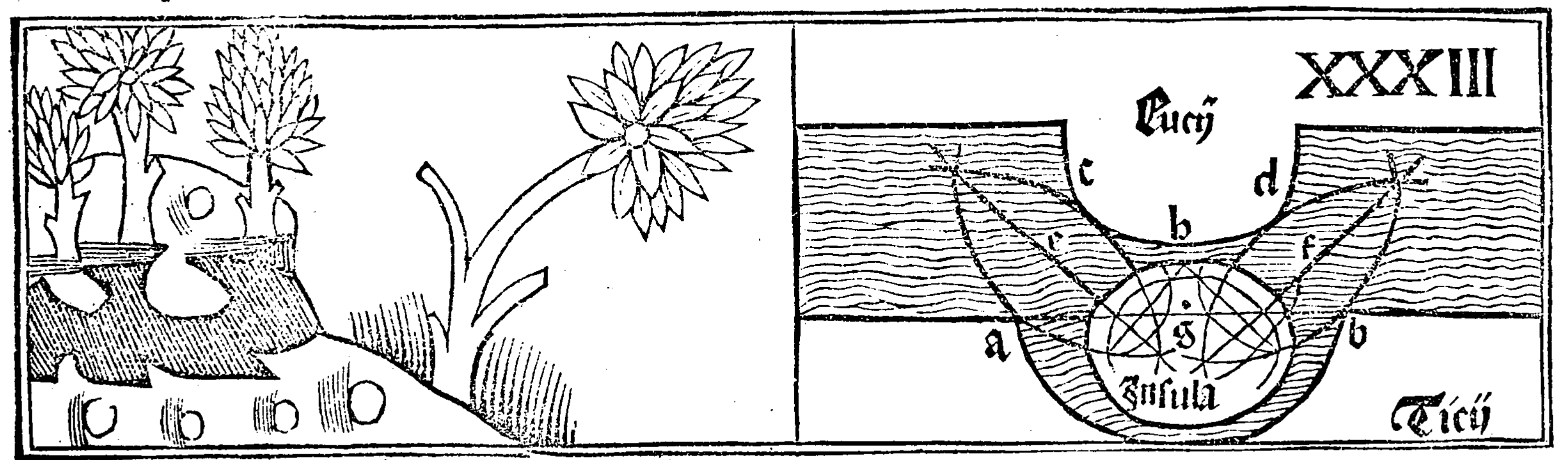

Figura iſta differt a præcedẽtibus: quia ſuprà eſt pũctus ripæ ſuperioris, quẽ cõſtat eſſe propinquiorẽ qualibet alia parte ipſius ripę,hic verò ripa ſuperior eſt rotũda,& cõnexa eſt verſus inſulã: & ideo quęlibet pars illius ripæ ſit propinquior pũctus ripæ inferioris cõcauis. Igiť primò ducať linea ab vno pũcto circulari inferioris vſqꝫ ad lineã,& ſit,a.b.ea ratione qua diximus in præcedẽti figura.deinde ponať circulus in pũcto,a.& extẽdať vſqꝫ ad ripam ſuperiorẽ,& ibi aliquãtulũ voluať circulariter,vt oſtẽdit linea curua crocea,& ille punctus,vbi ripa ſuperior tangitur eſt propinquior:& ſit,c.& eodẽ modo facias in puncto,b. cui puncto propinquior eſt,d.deinde inter,a, & c. inueniatur punctus medius.& ſit,c.& inter,b.& d.inueniatur alius punctus medius,& fit,f.deinde inueniať alius pũctus medius inter ripam ſuperiorẽ & inferiorẽ.& ſit,g. deinde illa tria puncta,e.f.g.reducantur in circunferentiã eiuſdẽ circuli,cuius cẽtrum cadit in prædiũ Lucij in puncto, h. Dico ergo ꝙ quicquid eſt infrà illum circulum,g.f.pertinet ad Titium iure proximitatis.quod verò eſt ſupra illum , pertinet ad Titiũ, vt ex præcedentibus apparet,& lineæ rectæ demonſtrant &c.

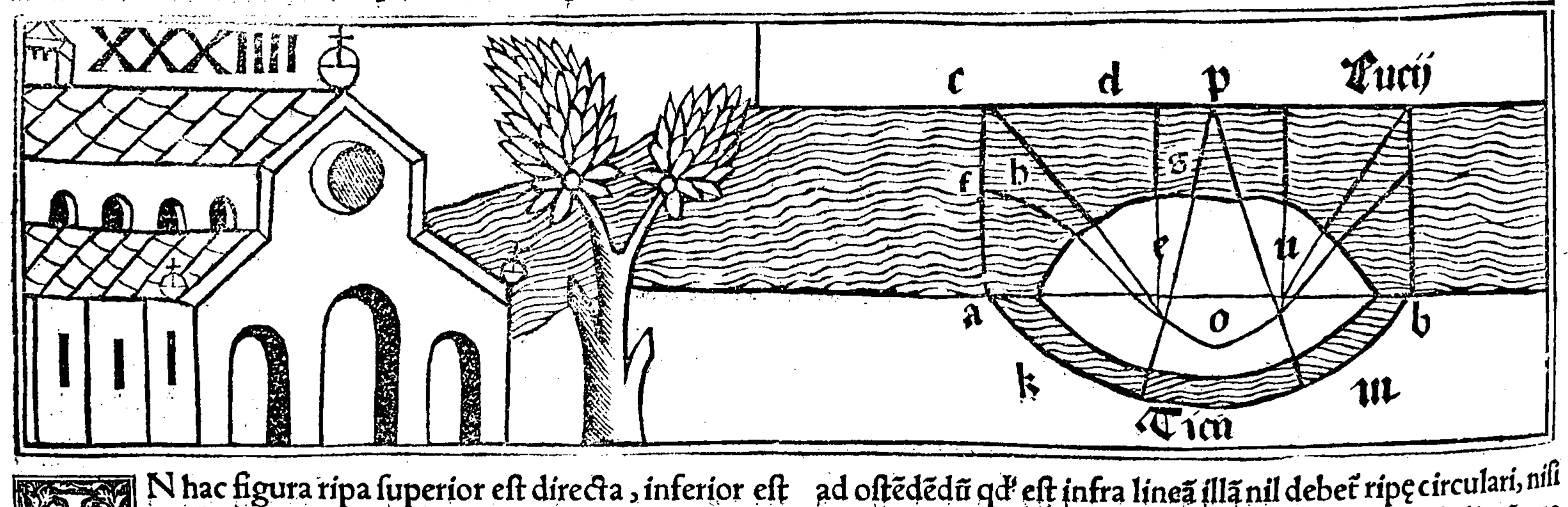

In hac figura ripa ſuperior eſt directa , inferior eſt circularis,& cõcaua. Primò igiť in qualibet linea circuli faciẽda eſt diuiſio ꝑ quadratũ,vt lineę directę oſtẽdunt, dictũ eſt,ſ.in ſexta figura,& ſeptima. hic verò deſcribã aliqd de dicta diuiſione.Primò eñ ducatur vna linea ab vno pũcto vnius circuli vſqꝫ ad aliã,a, b. & hoc ad oſtẽdẽdũ qđ eſt infra lineã illã nil debeť ripę circulari, niſi ratione pũctorũ.deinde fiat diuiſio inter pũctũ,a.& lineã quę eſt ſuperioris ripæ quæ format vnũ quadratũ,a.c.d.e.qđ quadratũ diuidatur per mediũ ducta linea,f.g.Tunc dico ꝙ eo ꝙ eſt ſupra illã,nil debetur pũcto,a.deinde ducať alia linea per diametrũ quadrati, c. g. tunc ſimiliter dico ꝙ de eo qđ eſt ſuprà,nil

pra,nil debetur pũcto,a.In illo verò ſpatio quadrati ꝙ remanet infra inueniatur alius pũctus medius,h.deinde illa tria puncta,f.h.e.reducantur in circũferẽtiam eiuſdẽ circuli, cuius cẽtrũ cadit in fundo Titij in pũcto,k.et illa eſt linea diuidẽs inter punctũ,a.& ripam præcedentem.In alio vero puncto fiet quadratũ,& diuiſio ſimili modo , illud verò ꝙ eſt in medio, diuidatur ſic:ꝙ inueniatur alius pũctus medius in inter rotũdũ,& ripam præcedentem,& ſit,o.tũc illi tres pũcti,e.o. n.reducãtur in circũferentiã eiuſdẽ circuli per præcedẽtia , cuius centrum cadit ſupra in puncto,p.& illa eſt linea diuidẽs &c.

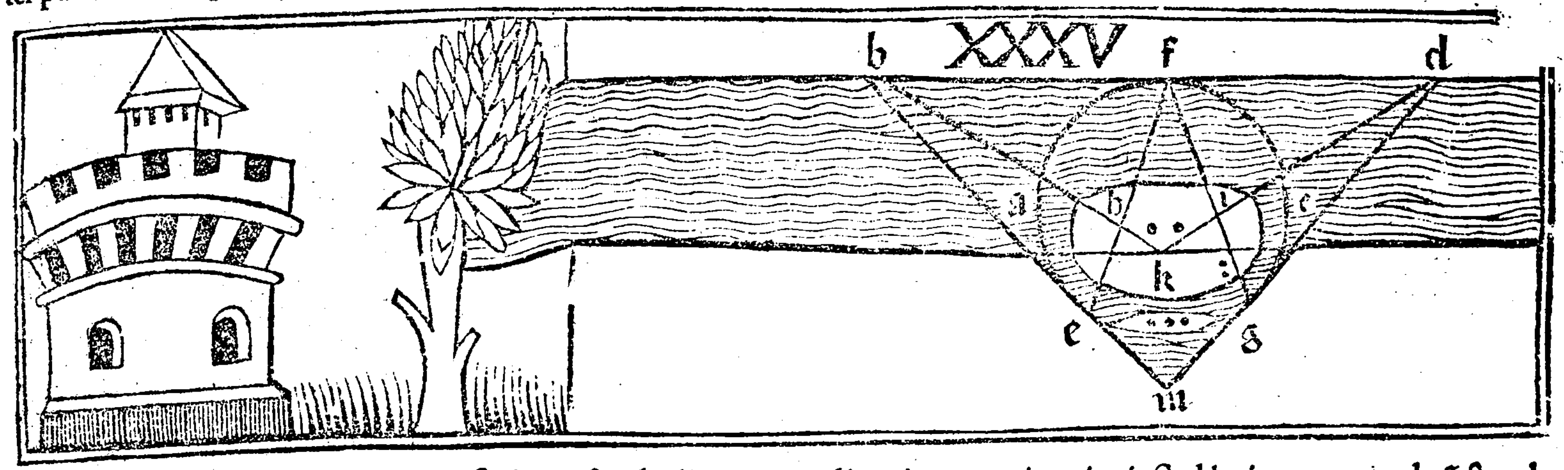

In hac figura ab vna parte eſt ripa recta ab alia angularis,vñ tractať de diuiſiõe ſpatij medij:ꝙ ſic fieri debet:ꝙ dictæ lineæ ducãtur à linea prędij inferioris donec iunganť cũ ſuperiore,& in capite ſit linea ducta,a.b.in fin.ſit.c.d.vt oſtẽdit linea crocea.deinde in parte prima inueniatur baſis vnius triãguli ęqualiũ laterũ,vt oſtendit linea crocea,e.f.& eodẽ modo inueniatur in ſecũda parte alia baſis vt oſtẽdit linea, f.g.deinde qlibet prædictorũ triangulorũ diuidatur per mediũ,ſecundũ doctrinam datam in tertia figura primi, ſcilicet ducendo lineã à puncto primi trianguli,a.vſqꝫ ad punctũ,b.qui eſt medius baſis,e.f. & à pũcto ſecũdi triãguli,d.vſqꝫ ad punctũ,i.qui eſt medius,f. g. & illæ lineæ ducantur verſus ſpatiũ quod remãſit in medio, & cõiungentur in puncto,k.&,illa eſt linea diuidẽs directò per medium iure propinquitatis.Sed huic oppo.quod pũctus, b. quam dicis ſecare per medium,magis appropinquat ripæ ſuperiori in puncto,f.quàm inferiori in puncto, m . Reſpond. quòd verum eſt,vt oſtendit circulus azureus.ſed ille pũctus k.eſt æquè propinquus pũcto,g.ſicut ripa ſuperior,qđ patet:quia circulus ductus à puncto, k. æqualiter tangit dicta puncta,e.f.g.punctualiter æquè diſtat. Concluditur ergo qđ verè dicta linea b.h.k.i.d.eſt linea diuidens iure propinquitatis inter dictas ripas.Ex hac enim figura ſumendum eſt quod poſito vno triangulo,ſi ducantur duæ lineæ diuidentes duos angulos per mediũ,illæ lineæ iunguntur in pũcto ſupra quẽ poteſt conſtitui circulus tangens æquè , & punctualiter tres lineas trianguli,& demonſtratur hoc per Euclidẽ libroquarto,concluſione quarta Bar.

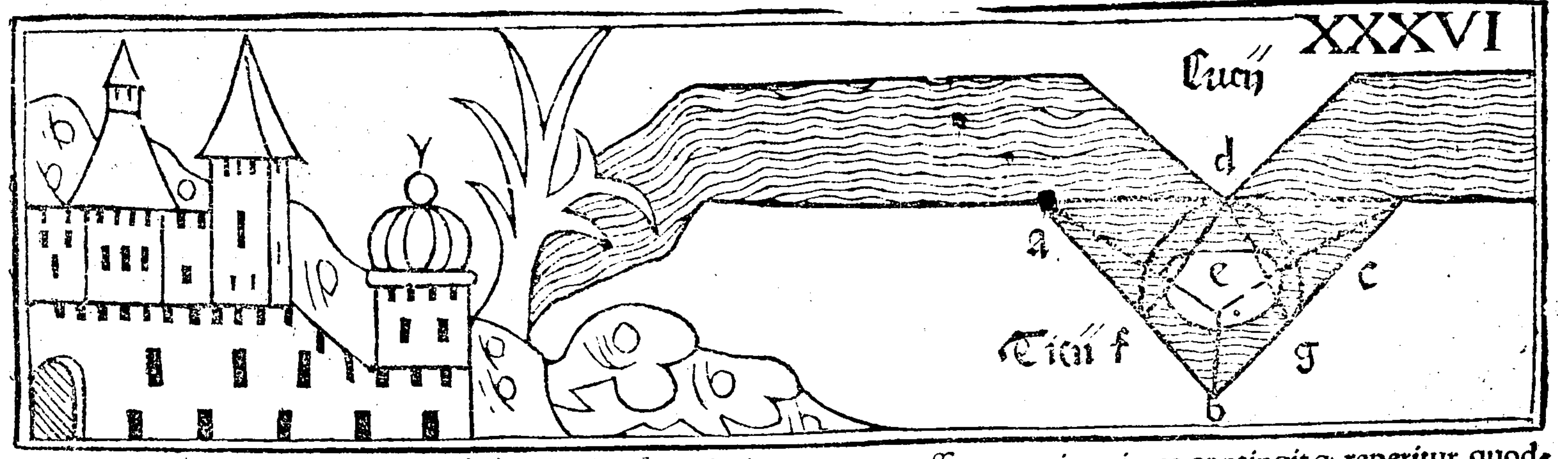

Iſta figura habet punctum ſolùm in ripa ſuperiori, f.d.cui de inſula debetur aliquid iure propinquitatis,in inferiori habet triãgulum,a.b.c.ducatur ergo linea a,c.quã lineam conſtat tangi à puncto,d.diuiſio igitur iure propinquitatis debet hoc modo fieri:quia tam in capite quã in fine fiant trianguli duorum æqualium laterũ vt factum eſt in pręcedẽti figura,quorũ primi baſis erit linea, crocea,d.f.& alia linea,d.g.& illud ſpatium ꝙ eſt infra alias lineas,d.f.b.g.debet diuidi iure propinquitatis inter pũctũ , d. & totam ripam prædij inferioris.quæ diuiſio fiat diuidendo duos angulos per medium,ſecundum doctrinas præcedẽtes & illæ duæ lineæ ſe contingunt in puncto,c.ille punctus eſt centrum qui tangit punctum , d.in ripa vlteriori.in anteriori.vel citeriori verò tangit punctum, f . & punctum , g. omnes alij puncti ſunt magis remoti , vt oſtendit circulus croceus ductus . Reſtat ergo quod fiat diuiſio huius partis inſulæ,quæ eſt extra illum triangulum,d.f.b.g. & ſi bene reſpicitur quicqd eſt extra illud, apparet eſſe infra duas lineas rectas:& tunc aut ſunt rectè ſecũdũ ſe æqualiter, aut inęqualiter. In quolibet prædictorum caſuum habes modum diuidendi ex his,quæ dicta ſunt ſuprà,in prima & ſecunda figura huius libri ſecundi &c . His circa deciſionem inſularum præmiſſis prædicta faciunt in argumentum ad quæſtiones qutidianas,& de facto emergentes. Dicamus,commune Peruſij ſtatuit [quod ſi qua poſſeſſio reperiretur in comitatu Peruſij,quæ non eſſet attributa alicui villæ vel caſtro , quod talis poſſeſſio cederet territorijs illarum villarum , & caſtrorum,quæ eſſent propinquiores.contingit ꝙ reperitur quoddam magnam podere infrà, confinia trium villarum , quòd nulli villæ vel caſtro attributum eſt.Ex hoc themate oriuntur plures quæſtiones.Prima eſt,quomodo intelligatur illud quod dicitur quòd cedit illi villæ quæ eſt propinquior . Reſpond.i.quatenus eſt propinquior.non enim ſi vna villa magis propinquat vni pũcto,ideo ei attribuetur totum,ſed cuilibet de dicto podere attribuetur quatenus propinquior eſt. hoc apparet ex iſto §.inſula.quem ſuprà legimus,ibi:quòd ſi alterius parti proximior ſit,&c. & hoc dixi ſuprà, in gloſſ.ſuper verbo communis ſit, &c.Sed eſt videndum à quã parte villæ vel caſtri debeat incipere menſurator. Ad quod ſciendum eſt,quomodo cognoſcatur ciuitas,vel villa, de quo per dominum Ioan.And.de ſenten.excommu.c.ſi ciuitas.lib. vj. in nouella.Tu clarius & breuius dic quòd licet in vſu noſtro ciuitates appellamus,quę habẽt epiſcopũ:tamẽ antequã epiſcopi eſſent erat appellatio ciuitatum,& denominabantur ab illis officialibus qui tunc erãt vt lxxx.diſtin.c.j.ij.& iij. Dico igitur ꝙ propriè dicitur ciuitas omnis locus in quo exercetur iuriſdictio illa quę competit defenſoribus ciuitatum , de qua dicitur in auť.de defen.ciui.§.iuſiurandum. colla.iij . Et not. quòd triplex eſt ciuitas. Quædã maxima vt ciuitates metropolitanæ,in quibus ſtabãt præſides, & præfecti prætorio,hodie reges,& curiæ regũ,ad quos appellať. Alia eſt ciuitas magna,in qua eſt forũ cauſarum meri, & miſti imperij. Alia eſt ciuitas cõmunis,in qua eſt forum cauſarum , quæ cõpetunt defenſoribus ciuitatum: vt ſupra dixi , & probatur ff.de ex

cu.tut.l.ſi duas.§.decet.vnde licet locus nō habeat epiſcopū, vel ſit priuata ciuitas epō:tñ ciuitas remanet ,ppter forū cārū ſecularīū:iō aūt venit in vſu vt ciuitas appellet, q̄ habet epm: qa eps nō cōſueuit ordinari niſi in illis locis vbi antiqtus erat nomē ciuitatis:vt d.c.j.lxxx.diſt.dixi.C.de metropo. Beri.l.j. lib.xj. Scdō eſt caſtrū,& illud dr̄ quaſi caſa alta,hoc eſt locus fortis,i quo dicta iuriſdictio nō exercet:vt C.de fun.limi.l.quecūq; caſtellorū.& diſt.lxxx.c.iij.Tertiò eſt villa,& illa ſm ,ppriā ſignificationē dr̄ à vallo,hoc eſt ciuitas q̄ nō cingit muro,ſed vallo ſm Hug.Sed in vſu nr̄o villa appellat q̄dā vicinia pluriū habitātiū,ſine aliquo municipio,quæ ,ppriè loquēdo dicit vicus,ſecūdū Hug.& ita accipit gl.de iuſti.& iu.l. ex hoc iure gētiū.in gl.ſup verbo ædificia collata.Ad ſecūdū dicēdum eſt ꝙ mēſuratio debet fieri ab illa parte loci quæ ppinquior eſt loco mēſurādo,vt ſuprà oſtēſum eſt ī alijs. vñ in caſtro erit clarū.In villa poterit dubitari:qa domus ſunt ſparſe, ſed puto ꝙ ſi eſſet aliqua domus q̄ diſtaret multū ab alijs ꝙ illa domus nō dicat de vicinia ſua:maximè ſi vox exaudiri nō poterit:vt l.j.§.eodē aūt tecto.ad Sylla.& qd' plenè dixi de aqua plu.ar.l.tertius.i prin.Et aduertēdū eſt ꝙ licet lex dicat ꝙ mille paſſus debeāt mēſurari à cōtinētibus ędificijs. vt l.mille paſſus.de v̄.ſig.tñ in pſenti ſtatuto putoq; debeat inchoare ab ipo muro ciuitatis vł caſtri,vel ab ipo loco vbi villa terminat ed qa hoc iuenire eſt difficile:iō hoc declarabo p ſeq. figurā.

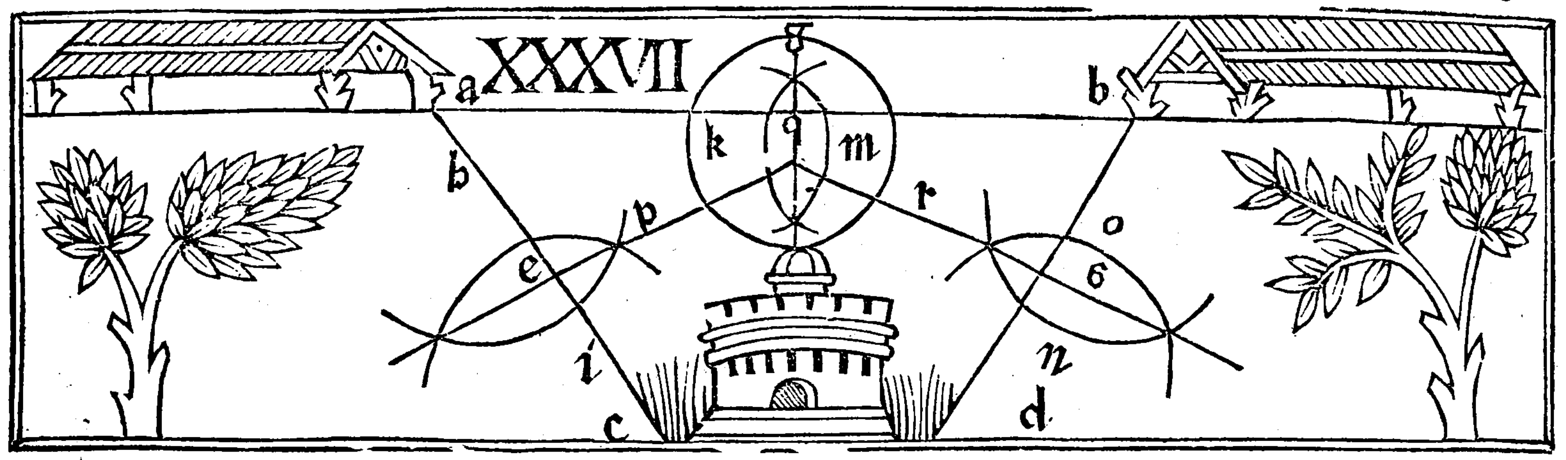

Illius poderis diuiſio faciēda eſt p iſtum modum: quia primò in qualibet villa faciēdus eſt pūctus,qui plus eſt illi poderi relicto propinquior: & quia circinum non poſſet haberi ita lōgū ꝙ extēderet ab vna villa ad aliā, ſeruādus eſt iſte modus:qa primò ducat ab vna villa ad aliā, prout reſpicit linea recta,et à prima villa vſq; ad ſecūdā ducat linea azurea,a.c.à ſecūda ad tertiā lineā,d.b.ad primā & tertiā lineā,a. d.deinde ī qualibet iſtarū reperiat pūctus medius,& in linea, a.c.erit pūctus,c.& in ea linea ducant duo pūcti ęque diſtantes,h.i.deinde ponat circinū in,h.,& extēdat vſq; ad,i. & ducat linea circulariter & eodē modo ponat in pūcto,i.& extēdat ad,h.& ducat linea circularis,& vbi illæ lineæ ſe præſcindunt,illæ ſunt lineæ ad diuidendū per mediū inter illas duas inſulas,& ſic linea,p.quia diuidit inter lineam primam & ſecundam,& eodem modo fiat inter ſecundam, & tertiam villam,inter quas diuidit linea,q.non repetendo alias literas, & eodem modo fiat in prima villa,& in tertia villa,diuidens inter eos,erit q.ſ.Ex quibus concluditur ꝙ quicquid eſt ſupra illas lineas,p.q.ſcilicet pertinet ad primam villam.Et quicqd eſt inter illas duas,p.q.r.pertinet ad ſecūdam, & quicquid eſt vltra illas duas lineas,ſcilicet,q.r.pertinet ad tertiā villā. Si autem plures eſſent ꝙ̄ tres,ſtatim patebit in ſequenti figura &c.

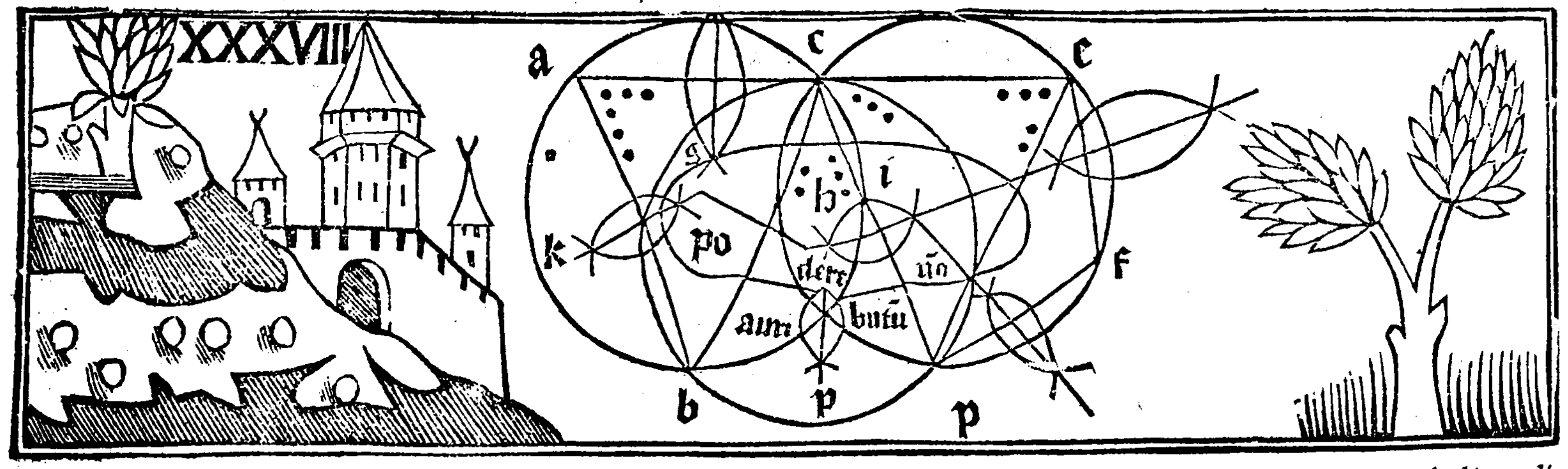

Facta eſt hæc figura ad oſtēdēdū qualiter ſi podere relictū eſt in cōfinibus pluriū villarū, quibus modis debet fieri diuiſio.Pone ergo ꝙ pūcti villarū circūſtantiū,à qbus debet incipi mēſura,ſint,a.b.c.d.e.f. podere relictū ſit inter ipſos pūctos,vt oſtēdit nigra figura inter ipſos facta. Primò ergo fiat diuiſio īter tres primos pūctos,ſcilicet, a. b.c. ſecūdū doctrinā pcedentē. dico ergo ꝙ inter,a.& b.diuidit linea rubea,g.k.inter,a.c.diuidit,g.i.& ſic pūctus g.eſt centrū, in cuius circūferētia ponūtur dicti tres pūcti,a.b.c.ſecūdū doctrinā datā ſuprà in figura huius ſecūdi libri:et hoc oſtēdit circulus rubeus ductus.Scdō fiat diuiſio inter,b. c. d. dico ꝙ linea,g.h.diuidit inter,b.c.& linea,h.i.diuidit īter,c.d. & linea, h.p.diuidit inter,b.d.& ſic pūctus,h.eſt cētrū ponēs in circūferentiam,b.c.d.vt oſtendit croceus circulus ductus. deinde fiat alia diuiſio inter,c.d.e. ſecundùm doctrinam præcedentem,& reperies punctum,i.& centrum,& reduces in circunferentiam illos tres punctos,& etiam punctum,i, ſecundū deſignationem præcedentem,vt oſtendit alius circulus rubeus. quod ſi punctus, f. in dictam circunferentiam caderet: tunc fiat alia diuiſio ſimilis inter,d.e.f.&c.

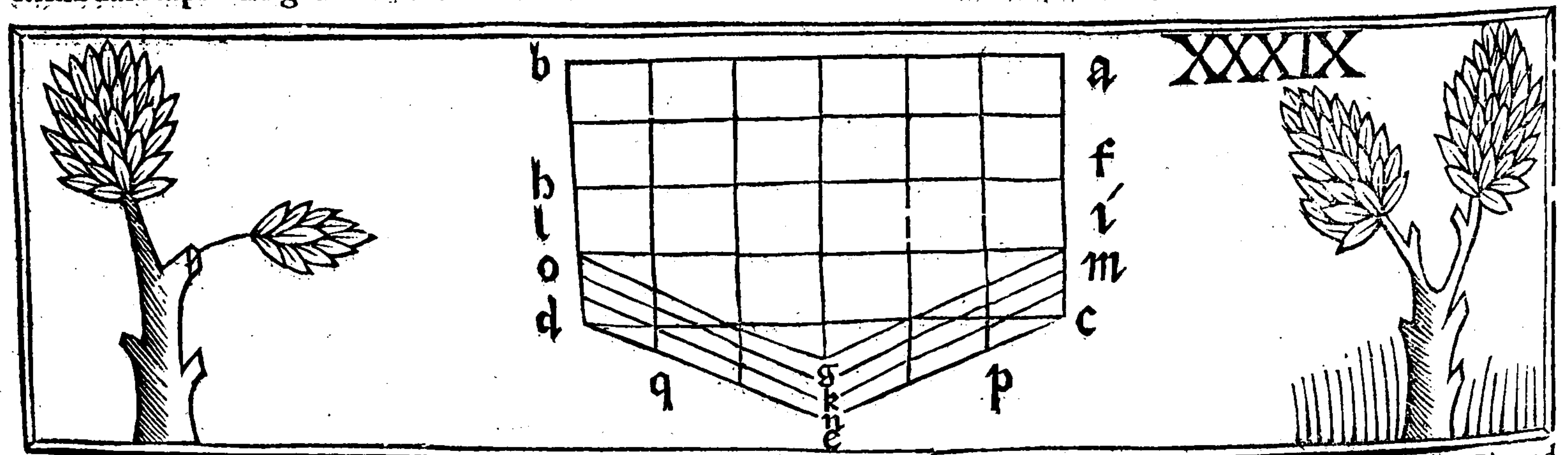

Cùm ad

Cùm ad figuram huius aurei libelli intelligentiam neceſſariū ſit rubeas croceas,& azureas lineas demōſtrare:quas ob ipſorū varietatē coloris in impreſſiōe pingere,vel colorare obmiſimus. Ne quę facilitate refulgēt obſcuritate aliqua notent,paucis cuiuſque lineæ deſcribēdo earū colorē recitabo.Sūt igit̄ omnia flumina,& lineę pūcta tria retinētes coloris azurei, q̄ bino pūcto deſignant zaldi,at vno pūcto linea cōtenta rubea figurabitur.

Figura iſta eſt facta,qm̄ ſuprà dictū eſt de lateribus ſcilicet ſuperior,& inferior,& ante,& retro , dextra,& ſiniſtra.Pono ergo,put de facto cōtingit ꝙ quidā habebat prædiū iſtius figurę,vt demōſtrāt lineę cōtētæ ſub his literis,a. b.c.d.e.Iſte vēdidit mihi quatuor ſtadia prędij à parte inferiori, & cōſtituit ſe meo nomine poſſidere.ex iſto facto oriunt plura dubia.Primò an dicta quatuor ſtadia videant mihi vēdita ,p diuiſo,aut ,p indiuiſo.Et videt ꝙ ,p indiuiſo,cū nō ſit certum quæ ſint illa quatuor ſtadia.Ecōtra videt ꝙ pro diuiſo: qa dicit à parte inferiori:& ſic eſt certus locus vbi ſint illa ſtadia. Solu.,p diuiſo pōt accipi duobus modis.Primò pro diuiſo,hoc eſt , ꝙ nulla pars ſit,in qua ſit cōmunio,licet termini nō ſint poſiti:vt l. inter eos.de acqrē,rerū domi.& iſto modo videt vēditio facta pro diuiſo,ꝙ enim ſe extēdūt quatuor ſtadia incipiēdo à parte inferiori ſunt vēdita,vltra nō.Secūdò pōt accipi pro diuiſo, hoc eſt terminato,& iſto modo ,p indiuiſo ſunt vēdita,hoc eſt , tāquā non determinata,vt probat ff.de acquiren.poſſeſsio.l.ſi qs fundū.§.j. ſecūdū primā lecturā gl.Secūdò vidēdū eſt an iſta quatuor ſtadia poſſent poſsideri antequā menſurent.& videt ꝙ nō:qa pars incerta non pōt poſsideri:vt l.certa.§.incerta.& l.locus.de acquiren.poſſeſsio.ſed hic eſt incertū vſq; ad quā partem vadāt dicta quatuor ſtadia:ergo &c. In cōtrariū videtur ꝙ certū eſt,in quo loco debent dicta quatuor ſtadia,licet fines ſint īcerti, ſed incertitudo finiū nō impedit quē poſsidere:vt ff.,p emptore.l.ij.§. ſed. & ſi fundum.Sed poteſt reſponderi ꝙ ibi credebat in animo ſuo poſſidere vſq; ad certos fines:hic verò ignorabat.Dico ergo qd' poſſident dicta quatuor ſtadia:locus eſt incertus,& fines ſunt certi adhibita diligēti inquiſitiōe p menſorē,ꝙ ſufficit ad poſſeſſionē licet oculis nō videatur:vt ff. de acquiren.poſſeſsio.l.iij.§. Nerua filius.Itē qui fundū ingreditur eo animo,vt fundū poſſideat totum vſque ad terminum poſſidet,nec requiritur ꝙ terminum videat:vt l.iij.in prin.de acquirend.poſſeſsio.aliàs multi dominorum nō poſsiderent qui terminos prędiorum ignorant.

a Tertiò eſt vidēdū vtrū tranſlatum ſit dominiū in emptorem per talem contractum.Reſpō.iſta emptio facta eſt ad mēſuram ideo antequam menſuretur non eſt perfecta vēditio,ſicut facta ſub conditione.vt ff.de contrahen.emptio.l.quod ſæpe.§.in his. de peri.& com.rei vendi.l.ſi in venditione.§.j.An autem traſferatur interim dominium,vel vſuſcapio.& de hoc ſunt opi.ff.pro emptor.l.ij.§.ſi ſub conditione.& pro dote l.ij.teneo ꝙ traſferat titulo pro ſuo:vt ibi dixi. Quartò eſt vidēdū qualiter debeat fieri menſura termini dictorum quatuor ſtadiorum:vt ex parte inferiori cognoſcatur. Ad hoc dico ꝙ facta eſt pręcedens figura , & pone ꝙ quodlibet quadratū ſit vnū ſtadium,& ſic habet fundus xxxiij.ſtadia , quia ibi vides xxx. quadrata integra, & ſex dimidia quadrata,quæ faciunt tria integra,& ſic ſunt xxxiij.& videtur ꝙ emptori debet aſsignare terminatè illud qd' eſt intra triangulum,p.c.q.illa ſunt quatuor ſtadia,quę habent duo quadrata,quæ faciunt duo alia:& ſic ſunt quatuor.Et ꝙ illa duo faciunt vnum integrum,probatur ex quadrato,b.& lineis ibi ductis.Itē illa quatuor ſtadia ſunt à parte inferiori:vt patet ad oculum,vnde terminatio facta eſt recta.Sed contra iſtam terminationem oppo.ꝙ ſecundùm hoc iſte emptor non habebat à parte inferiori totius fundi,ſed certę partis fundi,quod patet:quia de illa parte fundi,c.p.& d.q.nil habet,& ideo videtur ꝙ diuiſio ſic ſit facienda ꝙ ducatur linea,f.g.h.quę tangit vltimam partem totius prędij,& cōſtat ꝙ j.illam lineam,c.e.d.ſunt xij.dimidia quadrata:& ſic ſex ſtadia ſic continet tertiā partem pluſquā debeat habere emptor,& ſi diuidatur quod eſt inter dictas lineas,in tres partes,vt oſtēdit linea,i.k.l.ꝙ linea,m.n.o.& duę partes vltimæ, erunt de neceſsitate quatuor ſtadia,& illa habebit emptor à parte inferiori totius fundi,ſiue prędij.Iſta vidi in quæſtione de facto eſſe magni effectus:qa cū in prędio eſſet quędam domus:ſecundū vnam determinationē cedebat emptori:ſecundum aliam non.His opi.poſitis videndū eſt quid iuris.Ad huius euidentiā ſciendū eſt qd' fundus eſt quoddam totum & quælibet gleba ipſius eſt pars totius fundi:vt l.iij.in prin.ff.de acquirenda poſſeſsione.facit de furtis.l.vulgaris in prin.Itē ſciēdum eſt ꝙ cū dico pars inferior fundi, intelligitur,id eſt,pars,quæ in fundo eſt infima, ſeu magis infra,ita qd' infra illam nulla ſit alia:vt ff.de vulg.& pupil.l.ex duobus.de reb.dub.l.qui duos.de verb.ſig.l.proximus. in propoſito tamen dico,vendo quatuor ſtadia à parte inferiori, intelligo de illis ſtadijs quæ ſunt in ea parte fundi,quę eſt magis j.vt lege.j.§.fin.de aqua plu.arcen.& de leg.ij.l.Caius.ſ.j.videbitur ergo vēdita illa pars,quæ continetur in illo triangulo,p.c.q. quia in illo eſt inferior pars totius fundi: nec poteſt dici quòd ſit inferior pars certæ partis fundi:quia hic conſideratur fundus tāquam vnum totum:vt dictū eſt, & per prædicta multas potes dirimere quæſtiones.

a ¶ Vtrum tranſlatū Vide Pe.Phili. Corne.in cōſ.l.in j. volu. incip.videtur in hac conſultatione.in iiij. co.& Philip.Deciū i cōſ.clxxix.& in l. traditionib9. in ij.colum.C.de pact.Th. Diploua.

Explicit tractatus de inſula domini Bartoli à Saxoferrato.

Incipit tractatus de alueo domini Bartoli.

Vpereſt vt de alueo dicamus ſequentes ordinē quem Iuriſconſultus ſecutus eſt. Primò igitur verba eius referamus quę poſuit. ff.de acqrēdo rerū dominio.l. adeò.§. ꝙ toto.q̄ verba ſunt hæc: Si toto naturali alueo relicto flumē aliàs fluere cœperit,prior q̄dē alueus eorū eſt q ,ppe ripā prædia poſsidēt pro modo latitudinis cuiuſq; prędij,quę latitudo ,ppe ripā ſit.nouus aūt alueus iuris eſſe incipit,cuius & ipſum flumē.i. publicū iure gentiū.Quod ſi poſt aliquod tempus ad priorem alueum reuerſum fuerit flumē, rurſus nouus alueus eorū eſſe incipit,q prope ripā eius prædia poſſidēt.Si cuius tñ totū agrū nouus alueus occupauerit,licet ad priorē alueū reuerſum flumē fuerit,non tñ is cuius ager fuerat ſcripta ratione quicq; in eo alueo habere pōt: qa ille ager q fuerat,deſijt eſſe omiſſa ,ppria forma,& q vicinum nullū prędiū habet,nō pōt ratione vicinitatis vllam partem in eo alueo habere:ſed vix eſt vt id obtineat.Aliud ſanè eſt,ſi cuius ager totus inundatus fuerit.Nanque inundatio ſpeciē fundi nō mutat.& ob id cùm receſſerit aqua palā eſt eiuſdē eſſe,cuius & fuerat,hæc ſcripta ſunt in d.l.adeo.§.quod ſi toto.ff.de acquiren. rerum domi.legis ergo verba diſcutiamus.ait enim lex:

Si toto. Ideo dicit,toto:quia ſi parte tantū relinqueret,cederet tantū illi qui prędia poſsidet,ab ea parte:qua alueū dimittit,& acquiret eis p eū modū,quē ſ.de alluuione in primo diximus.nō ſolū eſt alluuio ſi flumē ponat,ſed etiā ſi paulatim retrocebat nil opponēdo:vt ff.de acquirē.rer.dom.l.Martius.§.iij.licet gl.ibi dicat ꝙ impropriè dicitur alluuio.ſed Azo in ſumma.C.de allu.& palu.dicit qd' propriè alluuio eſt qd' puto verum:ar.ff.de acquiren.re.do.l.ergo.§.tribus.ſed quando totus alueus relinquitur,illa eſt noua ceſsio,nec eſt alluuio,nec eſt inſula,vt dicit glo.ſuper iſto verbo,toto.

Naturali. Naturalis alueus dicit,i.conſuetus:vt ff.de flu. §.ripa.& ibi no.qa naturalis curſus æſtate diſcernitur potius quā in hyeme :vt ff.ne quid in flu.pu.l.j.§.is autem. Alueus verò qui non eſt naturalis dicitur inundatio,vt j.circa finem dicitur. Vel dic alueus naturalis,id eſt:antiquus:& ſic ad differentiā noui aluei,de quo infrà dicetur.

Alueo. Alueus propriè venter fluminis eſt,ſecundùm Hugonem.

Relicto. Perfectè oportet ꝙ ſit relictus,vt cedat vicinis, aut perfectè ſit relictus,cōſtat,in hyeme,& ſic p cōtrariū eſt ꝙ ſ.dictū eſt,nec etiā alueus conſtat æſtate qn̄ aqua minor eſt,arguēdo à maiori,ſic in ęſtate,de qua minus vr,detinet talis locus flumine occupatus:ergo multò magis detinebit hyeme ꝙ aūt ſit derelictus cōſtat ex hyeme arguēdo à maiori negatiuę:ſi talis locus nō ē detētus ſed derelictus ī hyeme:ergo magis erit derelictus in ęſtate.ſi talis locus nō eſt detētus,ſed derelictus in hyeme de quo magis vr̄ ineſſe,& ineſt ꝙ debeat detineri occupatus:ergo multò magis erit derelictus ęſtate.Et ꝙ hoc ex hyeme iſpiciat,patet:qa q̄nq; ęſtate flumina perēnia ēt exareſcūt vt ff.de flu.l.j.§.j.Itē derelictū intelligo,etiā ſi aliquantulū aqua

a ¶ In anno incipit. Vide & adde eũdẽ Bar. in l. fur eſt manifeſtus.ff.de furt.& in l. iiij.C.de temp.appel. & ibi Ang. Bal. in l. j.in prin.ff. de origi. iur.& in rub.ff.de re. diui.in antepe.col.in verſi.ſecundò quæro qualiter dicatur principium. & Alexã. in conſi.ix.in vij. volu. inci. attentis verbis. in prin.Tho. Diplo.

fluat per antiquum alueum,ſi tamen ſit ita modica φ fluminis nomẽ perdiderit. quod ex opinione circũcolentium diſcernitur:vt l.j.§.j.l.de flumi.Si enim aqua inde currens non eſt flumẽ:ergo locus ille nõ eſt alueus fluminis. Item relictum intelligo ſine ſpe redeundi.quid enim ſi ideo quia aqua ducitur ad molendinũ ceſſat ire per alueum:alueus priuatus nõ efficit̃, cũ in poteſtate ſit ducentis eum in alueum remittere, & ſic ſufficit φ poſsit ire per alueum,licet nõ vadat.ar.ff.de aqua quoti. & æſti.l.j. §. quotidiana.Item pone vt de facto eſt Nurſię flumen quoddam, cuius nomen eſt Turbido, quod ſeptem annis fluit,& ſeptem annis occultatur,& ſic factum eſt à tempore, cuius non extat memoria,an dicetur alueus derelictus? certe illo tẽpore quo occultatur,non dicitur alueus derelictus propter conſuetudinem reuertendi.arg.ff.de acqui.rer.domi.l.naturalem.§. pauonum.

Flumen. Idem in lacu, ſtagno, riuo, & foſſato, quæ ſunt publici iuris,vt dictum eſt in præcedentibus.

Aliàs. Scribitur breue,& ſic eſt aduerbium loci.i.alio loco. Interdum eſt aduerbium tẽporis: vt aliàs,id eſt, alio tempore:vt ff.de arb.l.diem.vel aliàs,id eſt,aliquãdo,& quando in eadem oratione reperitur pluries aliàs:vt ff.de condi.ſine cauſa.l.qui ſine.& de verb.obl.l.in ſtipulationibus.in prin.& de vſufru.lega.l.deniq;.§.interdũ. Interdum eſt aduerbium qualitatis. vt aliàs.i.aliter,vel alio modo:vt ff.de aqua quoti.& æſti.l.j.§.illud tamen. Interdum verò eſt coniunctio:& idem ſignificat qđ ſi non:vt l.diuortio.ff.de nego.geſt.& ff.de iureiu. l. aliàs. Interdum ponitur pro alioquin.de cuius dictionis ſignificatione mirabili.ſ.de alioquin,dixi plenæ.ff.de conditio.& demon.l.j.

1 ☞ *Verbum præteriti ſubiunctiui rem præteritam ſignificat.*
2 *Alueus fluminis derelictus ut acquiratur prædio,quid requiratur & probandum ſit ex parte agentis.*

1 **Fluere cœperit.** †Præteritum ſubiunctiui eſt,quod rem præteritam ſignificat:vt l.j.§.fi.
ff.quod quiſq; iur.& de verbo. obligatio. l. ſi quis ſtipulatus ſit
2 Stichum.in prin.†requiritur ergo φ veterem alueum reliquerit,
& quod per alium locum perfectè fluat,& hoc ideo: quia quotidie cõmuniter contingit φ alueus non dimittitur,niſi alius aſſumatur.Sed ſi contingeret φ flumen occultaretur, nec alio loco flueret:idem eſſet quod ſi alueus dimiſſus eſſet eorũ, qui propriè prædia poſsident.Idem puto ſi in iudicio probaretur ſolùm φ alueus eſt dimiſſus,licet non probetur φ alio loco cœpit fluere,tamen agens debet obtinere.Sufficit ergo primum,ſi à primo incipias ſcilicet ab alueo derelicto.Si verò incipias à ſecundo.ſ. quod alio loco cœpit fluere,requiritur vtrunq;. Poteſt enim eſſe φ per duo loca fluat,& in quolibet retineat nomen fluminis, vt apparet in Pado propè Ferrariam.Facit ad prædicta ff.de acquiren.rerum domi.l.quemadmodum.& ibi no.

Prior. Prior quidem dicitur in cõparatione ſequẽtis:vt ff.de aqua quotidia.& æſti.l.j.§.priorẽ.& ideo ſi flumen ſe celaſſet,alueus derelictus nõ eſſet alueus prior, & tamen haberet locum hæc lex,vt dictũ eſt,& probat̃ ff.de aqua quo.& æſti. l.j.§.qui hac æſtate. Alueus.vocat alueum,qui nõ eſt modò, ſed iam fuit.ſic ff.de acqui.rer.domi.l.inſula.in fi.ff.de negot. geſt.l. diuortio.in prin.quod facit pro notarijs et teſtibus quãdo dicũt, talis filius Titij.cũ Titius ſit mortuus, eorũ eſt iure dominij, vel quaſi,vel alio,prout ſunt prædia,quibus adhæret,prout dictum eſt in primo quod propè ripam prædia poſsident. Quid ſit propè ripam prædia poſsidere, dic vt dictum eſt in præcedentibus libris.aduertendum tamen eſt φ hic nõ dicit ab vtraq; parte, licet in præcedenti dixi:quoniam ripa non põt eſſe inſula quæ ab vtraq; parte habet prædia.alueus verò derelinqui poteſt ab vna parte:tũc ſi quidẽ derelinquit̃ paulatim, fit acquiſitio iure alluuionis.ff.de acqui.rer.domi.l.Martius.& ſ.dixi.Si verò tunc ſimul fit acquiſitio aluei derelicti, vt hoc. §. ſi tñ alueus totus ab vna parte relinquit̃:tũc inter eos qui ab vna parte prædia poſsident,fit diuiſio pro modo latitudinis cuiuſq; prædij, quæ latitudo propè ripã fit,vt ſtatim ſequit̃:& ideo eodẽ modo quo ſ.in alluuione oſtẽdimus.Si verò alueus ita derelinqueretur ab vtraq; parte eſſent prædia:tunc inter eos,q poſsidẽt ab alio, fiet diuiſio iure vicinitatis,& ꝓpinquitatis:& ſic per mediũ, vt dictũ eſt de inſula:& probat̃ j.ibi: nõ põt iure vicinitatis, &c. Inter eos verò qui ab vtraq; parte poſsident fiet diuiſio pro modo latitudinis, vt dictũ eſt de alluuione.& ſic eodẽ modo fiet diuiſio, diuerſo tamen iure:quia ibi iure alluuionis, hic iure aluei derelicti. Pro modo prædij cuiuſq; latitudinis. quæ latitudo propè ripam fit. hæc verba ſatis.ſ.proximè & in præcedentibus expoſita ſunt.

Nouus. Nouus autẽ alueus dicit̃ ad differentiã veteris: & ſic ſi per multos annos ſteterit,ſic appellatur, donec nouus alius alueus ſuperuenerit:vt ff.de vſufruc.lega.l.vſufructu.& quod no.ſi certũ peta.l.cùm quid.aliàs aũt dicitur nouum,id eſt,inſolitũ:vt C.de iudi.l.rem non nouam.& ff.de ven. inſpi.l.j.in alijs etiam ſignificationibus accipitur de quibus dixi ff.de ope.no.nuncia.ſuper rubri.

1 ☞ *Incipit & deſinit,adiecta facto habenti tractum ſucceſsiuum quomodo accipiantur.*
2 *Incipere impropriè & largè dicitur,qui ſe præparat ad incipiendum.*
3 *Incipere propriè dicitur,qui aliquid incipit facere de eo quod eſt faciendum.*
4 *Incipere etiam dicitur,qui multa ipſi incœptioni adijcit.*
5 *Iuramentum calumniæ ſi præſtatur poſt litem conteſta.dicitur præſtitũ in exordio litis.*
6 *Deſinere aliquid quando dicatur.*
7 *Incipit & deſinit ſi adijciuntur tempori,quomodo accipiantur.*
Dies quando dicatur incipere,& quando deſinere.
Annus quando dicatur incipere,& quando deſinere.
8 *Incipit & deſinit,ſi adijciuntur loco,qualiter accipiantur.*
9 *Incipit & deſinit,quando adijciuntur eſſentiæ alicuius ſubſtantiæ,uel qualitatis,qualiter intelligantur.*
10 *Incipit & deſinit,qñ adijciũtur potentiæ alicuius,ſubintelligitur ut quis dicatur poſſe.*

Eius incipit iuris eſſe. In hoc tex.pluries Iuriſcõſultus vtitur verbo incipit.Itẽ vtit̃ hoc verbo deſinit,vt j.ſtatim ſubdit̃,ibi:deſijt eſſe,&c.de quorũ verborũ ſignificatione varias cõtentiões vidi inter dialecticos,ad quorũ ſenſum ſi reduceret̃ iuris noſtri ſenſus ꝑuerteret̃:ideo ſecũdũ legalẽ doctrinã quid iſta
1 verba ſignificẽt explanemus. Ad quod †ſciẽdũ eſt φ hæc verba
adijciuntur quandoq; facto quod habet tractũ, ſeu ſucceſsionẽ quãdã in faciendo. Quandoq; adijciunt̃ tẽpori, quandoq; loco, quandoq; eſſentiæ alicuius rei,quãdoq; potentię.de quolibet videamus.Primò adijcitur facto : & tunc tribus modis accipitur.
2 Primò largè† & impropriè,vt dicatur incipere ille,qui ſe præpa
rat ad incipiẽdum,vt in caſu ſpeciali ff.de polli.l.j. §. cœpiſſe.ibi: ſi apparatum ſiue impenſam in publico poſuit.aliàs autem dicta pręparamenta nõ dicitur quis incipere:vt l.ſi pecuniam.in prin.
3 ff.de condi.ob cau.de procu.l.ſi defunctus.†Secũdò accipit̃ pro
priè eoipſo φ incipit aliquid facere de eo qđ eſt faciendũ: vt l.ſi fundamẽta facit,& ſimilia,vt in alijs exẽplis poſitis in d.§.cœpiſſe.et de ope.no.nun.l.de pupillo.§.nũciationẽ.ibi:inchoet,&c.et d.l.ſi pecuniã.Et hoc modo dicimus φ lit.cõte.incipit iudicium:
4 qa tũc incipit tractare de his q̃ ſunt ſubſtãtia cauſæ.Tertio†mo
do dicit̃ qs incipere nõ ſolũ in ipſo actu quo incipit, ſed etiã in multis q̃ ſunt poſita propinquius ipſi incœptiõi.vñ iſtud verbũ incipit,nõ ſolũ verificatur in primo lapide q ponit̃:ſed etiã multa q̃ poſtea fiũt dicunt̃ eſſe de incœptiõe:vt ff.de ope.no.nũ.in l. ſtipulatio.§.opus.ſic etiã iuramẽtũ calũniæ qđ præſtat̃ poſt litẽ
5 conte.ſic†poſtq; lis incipit,dicitur fieri in exordio litis : vt C. de
iura.calũ.l.ij.§.antiqua.itaq; eodẽ modo in verbo,deſinit.Primò
6 dicimus†deſinere,q ad hoc tendit vt deſinat:arg.de excu.tuto.l.
nõ tm̃.& de dã.infe.l.dãni.§.Sabinus. Itẽ deſinere dicit̃ res q̃ nõ ꝑfectè deſinit,ſed incipit deſinere:vt ff.de vſufru.l.vſusfructus.
7 §.Iulianus.de contrah.emp.l.dãnũ.†Secundò dixi φ hæc verba
qñq; adijciunt̃ tẽpori:& tũc ſimiliter tres ſignificationes habẽt. exẽplũ in die artificiali.dicimus eñ φ incipit mane, deſinit, ſeu finit ſero:vt ff.de fer.l.more.& ibi no.& in aut̃.de iud.§.ſedebũt. Dic ergo qđ manè intelligit̃ ante ortũ ſolis,cũ iã cœlũ incipit albeſcere:vt ff.de li.& poſthu.l.Titius.§.j.& tũc dicimus dies incipit:ſed tũc nõ eſt dies ſed ſtatim erit,hęc tñ nõ eſt ꝓpria locutio. ſecũdo modo dicit̃ manè in ipſo pũcto quo ſol orit̃ : & tũc verè dicit̃,incipit dies.cũ ſol eſt ſupra terrã,dies eſt:vt ff. de ver. ſig.l. hæc verba. Tertiò ꝑ aliquale ſpatiũ poſt ortum Solis adhuc dicimus dies incipit:& ita loqmur,licet nõ ſit ꝓpria locutio, tñ hoc ſcire neceſſe eſt propter dicta teſtiũ,& ꝓpter multa.Eodẽ modo deſinit,ſ.cũ ꝓpè eſt occaſum & cũ verè occidit,& aliquo ſpatio poſt.Facit ad prædicta q̃ dixi ff.de pœ.l.aut facta.§.tẽpus.Eodẽ
a modo in anno incipit & deſinit,habet tres ſignificationes,ſed in aliquo

differũt.nã in tẽpore anteq; verè incipiat,& in ipſa incœptione idẽ eſt ĩ die,& ĩ anno,ſed in eo qđ ſequit̃ poſtq; incipit, differũt in tẽpore.nã cũ annus & menſis ſit lõgius tẽpus:longiori ſpatio durat illud tempus,quo dicimus, incipit. rectè per vnã diem,& fortè per plures dicimus menſis incipit,vel annus incipit,arg.ff.de fur.l.iiij.& quod ibi dixi,& ſtatim dicam de verbo deſinit. Similiter cõtingit in verbo deſinit,nã primũ tẽpus quo incipit deſinere,& cũ dicit̃ deſinit,eſt longius in anno q̃ in die. Nam aliquãdo tota vltima die dicitur deſinit:vt ff.de teſt.l.qua ætate.in alijs duobus idem eſt in anno & die, & ſicut annus & dies in verbo,incipit,cõcordat in primo,in tertio diſcordat, ſed in verbo deſinit,diſcordat in primo,& cõcordat in duobus vlti
8 mis.Tertiò dixi†φ hæc verba qñq; adijciunt̃ loco:& tũc verbũ
incipit,habet duas ſignificationes.Prima eſt propria in illo puncto,in quo incipit:vt patet in principijs cuiuslibet libri.vbi rub. dicit,incipit liber primus vel ſecũdus.Secundò poſtq; incipit,ꝑ aliquod ſpatiũ adhuc dicimus incipit, vt ſ. dictũ eſt.& de his q̃ cõſiſtũt in facto,& patẽt ex vſu cõi.Recte eñ dicimus territoriũ illius ciuitatis incipit in tali caſtro,vel villa longũ ſpatiũ occupat.& rectè dicimus,talis ꝓuincia incipit in tali ciuitate: antè verò q̃ perueniat ad illũ punctũ in quo incipit,verè in illo loco nõ vtimur verbo incipit.De verbo verò deſinit,dico φ duobus modis accipit̃:ſed econuerſo ad præcedẽtes.Nã anteq; ꝑueniat̃ ad vltimũ punctũ in quo deſinit ꝑ aliqđ ſpatiũ,dicimus deſinit. Itẽ in illo pũcto in quo deſinit poſt verò illũ punctũ nõ vtimur verbo deſinit in præſenti,ſed deſinit in præterito, & hoc ꝑ ſe ſa
9 tis patet.Quartò dixi†φ hæc verba qñq; adijciunt̃ eſſentiæ ali
cuius rei,ſiue illa res ſit ſubſtãtia,ſiuæ qualitas: & tunc propriæ incipit eſſe cũ ex cõſummatione recipit formã:vt ff.ad l.Fal.l.ſi is qui quadraginta.§.quidã.& ꝓpriè deſinit illo inſtãti quo perdit formã,vt hic in tex.patet ibi,deſijt eſſe amiſſa forma.apparet hoc in æqualitate.Dicimus enim φ res incipit eſſe eius iuris, cuius eſt flumẽ:& ſic illius qualitatis q̃ cõſtitutũ & conſtituta deſinũt modis:& ex his contingit φ aliqñ aliqd eodẽ inſtanti incipit & deſinit:vt C.de poſth.hære.inſti.l.pe.ff.de noua.l.quoties. de ſolu.l.ſub cõditiõe.& prædicta ꝓpriè loquendo. Impropriè verò dicit̃ incipit & deſinit hic,ſicut ſ.diximus qñ addit̃ facto. Qñq; eñ dicit̃ aliquid eſſe,ſeu durare eſſe factũ cũ ſucceſsione: & iſto modo deſinere non põt dici,niſi illud quod fuit:vt ff. de condi.& de.l.Titio vſusfru.in prin.licet impropriè ponat̃: vt in
10 l.iij.§.deſinere.ff.quib.mod.vſusfru.amit.† Quintò dixit φ hæc
verba incipit & deſinit,adijciunt̃ potẽtiæ:vt aliquis incipit poſſe,vt aliqs deſinit poſſe: & tũc dicta verba vnã ſignificationem tantũ habent:tunc enim dicimus φ qs incipit eſſe quãdo oĩa cõcurrũt quæ requiruntur vt quis poſsit:vt ff.de diuer. & tempo. præſcri.l.j.de verb.ſig.l.nepos Proculo.& tunc quis deſinit poſſe,quando deſinit omnis ſpes potẽtiæ:quod quandoq; eſt ad vltimum vitæ ſpiritum,quandoq; deſinit ab aliquo ſpatio ante:vt ff.de hære.inſti.l.ſuus quoq;.§. pe. & fi.& ibi de hoc plenè dixi. & de condi.inſti.l.fi.Et prædicta vera,quando dicta verba incipit & deſinit,ponuntur in tempore præſenti. Si verò ponuntur in præterito:tunc haberent ſignificationem certam.

Cuius. Et ipſum flumẽ.Nota mirabile. Nã quicquid aliâs ſuperimponitur,cedit ſolo.hic verò ſolũ cedit aquę
a cui ſuperimponitur,& eſt ſpeciale in flumine,& mari[a], & in cæ
teris aquis:quas in primo libro dicimus habere ius alluuionis.

Id eſt. Hæc eſt coniunctio expoſitiua,ſunt aliæ ſcilicet,videlicet,verbi gratia,hoc eſt.vt varijs legibus reperitur.

Publici iuris gentium. Omnes enim gẽtes iſto iure vtuntur, vt alia loca ſint publica.Et puto talia loca eſſe in dominio eius, qui ibi tenet Imperium,quod patet per leges quæ ſoli principi permitũt diſponere ſuper his:vt l.continuus.§.cum quis.ff.de verbo. obl. & de contrahen.emptio.l.ſed & Celſus.in princ. de flumi.l.quò minus &c.

1 ☞ *Perempta propria forma rei,res perit,& eſſe deſinit.*
Propria forma rei quæ ſit.
2 *Plus & minus non faciunt rem differre ſpecie.*
3 *Forma rei ſubſtantialis qualiter cognoſcatur.*
4 *Forma rei ſubſtantialis rerum inanimatarum eſt id,per quod ipſa conſiſtit,& unde denominationem nominis appellatiui accipit.*
5 *Res inanimatæ tunc perdunt eorum ſubſtantialem formam quando illa communia accidentia,ex quibus ſic denominantur,perduntur.*
6 *Res una & eadem,& diuerſimodè ſecundùm diuerſas conſiderationes accipitur.*
7 *Acetum licet in eadem ſubſtantia ſit uinum: tamen non uenit appellatione uini,*
8 *Forma ſubſtantialis rerum animatarum anima uegetatiua, eſt ipſa anima uegetatiua.*
9 *Arbor propriè quæ ſit:& quæ dicatur ſecundùm Iuriſtas.*
10 *Herba dicitur quæ terra continetur, & ſeparata à terra non dicitur propriè herba.*
11 *Anima ſenſitiua eſt forma ſubſtantialis rerum animatarũ anima ſenſitiua.*
12 *Anima intellectiua eſt forma ſubſtantialis rerum corporalium,& intelligentium,ut homo.*
Homo anima ſeparata non eſt homo,ſed cadauer.
13 *Anima rationalis non præſumitur eſſe in monſtro nato ex muliere,non habente formã exteriorem hominis:ſecus ſi communi aſpectu uidetur homo.*
14 *Hominem non eſſe liberum,non eſt de forma ſubſtantiali,ſed accidentali.*
Homo eſt animal ciuile,politicum.
15 *Hominum duæ ſunt ſpecies,ſcilicet liberi,uel ſerui,conſiderando in eſſe mentali.*
16 *Seruus factus liber,uel econtra,uidetur alius homo,& non tenetur ex ante geſtis.*
17 *Forma ſubſtantialis hominis politici,eſt eſſe liberum.*
18 *Hominum ſpecies ſecundùm ius ciuile ſunt duæ:quia alij ſui iuris,alij alieni.*
19 *Forma ſubſtantialis in rebus artificialibus eſt quædam aptitudo, quam habent ad illum finem,ad quem per artificem factæ ſunt.*
20 *Forma ſubſtantialis rerum incorporalium,quæ ſecundùm iuris diſpoſitionem ſunt indiuidua,ex natura ipſius rei.*
Actionis natura dicitur figura ipſius.
Noua actio dicitur,cùm aliquid additur uel detrahitur naturæ actionis.
21 *Seruituti ſi aliquid detrahitur,non ualet detractio:ſi additur,non eſt ſeruitus.*
22 *Stipulatio uitiatur,quando aliquid additur uel detrahitur de eo, quod erat poſitum in interrogatione.*
23 *Obligationi de his quæ ipſam reſpiciunt,nihil poteſt addi,uel detrahi.*
Obligationi ſi additur uel detrahitur,quantum ad exceptionem obligatio non mutatur, nec læditur.
Obligationi reſpectu rerum quæ ſunt in obligatione, & ipſis rebus diuiſionem recipiẽtibus poteſt addi,uel minui:& iſto reſpectu dicitur obligatio pro parte perimi.
24 *Iuriſdictio in ſe non recipit augmentum,nec diminutionem: & ipſa non prorogatur, ſed dicitur prorogari reſpectu materiæ.*

a ¶ Et mari. Facit tex in l.in mari.cũ princ. l.ſeq.ff.de rerum di. Et rationẽ aſsignant Io.Fab. & Angel.de Are.in §.cũ in ſuo Inſti. de rerum diui. & in l.in tantum. ff. de re.di.& vide Ioã. de Imol. Alex.& Iaſ.in l.j.§.nunc videamus ff.de ope. no.nuncia. Tho.Diplo.

QVod ſi. Suprà dixi quando dimittitur alueus antiquus.Hic incipit ſecũda pars,quando dimittitur alueus nouus. Et diuidit̃ hæc pars in tres.Prima loquitur qñ tempore occupationis noui aluei nullius ager totus fuit occupatus.Secunda,quando alicuius ager totus fuit occupatus.quid ſit de rigore iuris declarat̃.Tertia,quid ſi de æquitate poſt tẽpus aliquod,hic per dictionem poſt tempus,neutrum ſignificat̃, qđ qualiter procedat,dixi in præcedenti lib. Ad priorem alueum facti communiter accidentis euẽtum ponit.tñ idem videtur ſi per alium locum fluere cœperit,ſeparatũ ab antiquo & nouo alueo. Reuerſum,i.retro ſeu iterum verſum:vt.ff.de leg.ij.l.cũ quidã.& de ver.ſig.l.verbum reddendi.Cætera verba,quæ ſequuntur,expoſita ſunt in præcedentibus.Si cuius,i.alicuius.Stricta ratione.ſtrictam rõnem vocat illam,quam j.ponit ibi:quia ille ager,&c.quã rationem ſic forma:Acquiſitio aluei dimiſsi fit occaſione vicinitatis:ſed ei,qui nullum prædium habet, nihil poteſt deberi rõne vicinitatis.ergo &c.Quòd autem nullum prædiũ habeat,proba
1 tur:quia deſinit eſſe amiſſa ꝓpria forma.Ex quo nota†φ perem
pta forma rei deſijt eſſe res.Simile ff.de ſta.ho. l. non ſunt liberi. ad exhib.l.Iul.§.ſed & ſi quis amiſſa propria forma.Nota φ quãdo forma eſt perempta,perit res:ſed ſolùm cum perit ꝓpria forma rei. Quæ igitur ſit iſta ꝓpria forma,videamus. Vnde ſciendũ eſt φ quædã eſt forma ſubſtantialis,alia accidentalis. De accidẽtali non poteſt intelligi hic:quia licet vna res mutat ſua accidentia. quia heri albus, hodie niger, heri iuuenis, hodie ſenex, heri paruus,hodie magnus,per hoc non deſinit eſſe idem:vt ff. de iu.
2 l.ꝓponebatur.de ven.inſpi.l.j.§.de inſpiciẽdo. & ideo†dicimus
φ plus & minus,non faciunt res differre ſpecie:vt.ff. de fun.do. l.fi.oportet ergo qđ hoc intelligatur de propria forma,ſ.ſubſtan
3 tiali.De iſta igitur†videamus qualiter cognoſcatur. Ad quod
dicendum φ rerum quædam ſunt corporales.quædam incorporales.Item corporales aliæ naturales,aliæ artificiales.Item naturales poſſunt conſiderari ſecundum eſſe naturale, & ſecũdum eſſe mentale. Videamus ergo primò de rebus naturalibus corporalibus.Et iſtarum quædam ſunt inanimatæ quædam animatę. Animatæ quædã ſunt animatæ anima vegetatiua,quędam animatæ

4 anima ſenſitiua,quædam animatę anima rōnali.†Rerū inanima
tarum ſubſtantialis forma eſt id ꝑ quod ipſa conſiſtit, & vñ de-
nominationẽ accipit,loquor de nominatione nominis appellati
ui.Forma aũt ſubſtãtialis in qualibet re inuiſibilis eſt ſcd'm Phi
loſophos.Exemplū in homine,in quo ſubſtãtialis forma eſt ani-
ma:vt in Cle.de ſum.tri.c.j.anima tñ videri nō poteſt.ſic nec for
ma ſubſtãtialis ligni,vel lapidis,vel cuiuslibet rei. Sed per for-
mas accidentales,quas vidimus,iudicamus de forma ſubſtantia
li:quia homo habet corpus ſic organizatū:ideo dicimus ꝙ eſt ho
mo,& ſi non haberet illam formam,diceremus ꝙ non eſt homo:
vt l.non ſunt liberi.de ſta.ho.ita in rebus inanimatis,in qbus co-
gnoſcimus terrã:quia habent accidentia terræ exteriora.ſi illa ac
cidentia perderent:vt quia de terra fieret lapis coctus:tũc amiſſa
ꝑpria forma deſinit eſſe terra,& tranſit in aliã ſpeciem, & perdit
primū nomẽ appellatiuū,& aſſumit aliud.Sic econuerſo.ſi glans
vel aliud pomū in terra corrūpit̃,& perdit nomen glãdis,vel po
mi,& aſſumit nomẽ terræ:vt ff.de glande legẽda.l.j.ſic ſi vinum
vel mel commiſceant̃:quodlibet pdit ſua accidentia exteriora,et
tranſit in aliã ſpeciẽ,& vocat̃ mulſum:vt l.adeo.§.cū quis. de ac-
5 qui.re.do. Cõcludo†ergo ꝙ in iſtis inanimatis tūc perdit̃ ſub-
ſtantiale,quando perduntur illa communia accidentia,ex qui-
bus res ſic nominatur: & ſæpe apparet quando res perdit no-
men appellatiuum, & tranſit in aliud nomen appellatiuum,
alterius ſpeciei,& hoc ſic apud Iuriſtas,dicit ꝙ ſic cõiter accidit
vt patet ex prædictis,& eſt expreſſum.ff.de auro & ar.leg. l.Se-
ia.§.fi.& ideo dicit lex ꝙ nõia appellatiua ſunt immutabilia,ſtan
6 te,l.identitate.ff.de leg.j.l.ſi quis in fundi vocabulo.Sciendū†eſt
etiam circa prædicta,ꝙ vna & eadẽ res ſit diuerſas cõſidera-
tiones diuerſimodè accipit̃,vt ecce:in agris poteſt cõſiderari re-
ſpectu materiæ:quia terra eſt:& tũc ibi ſi flumen faciat alueum,
non deſinit eſſe terra remanet in ſuo genere.Poteſt etiam cõſide
rari ,put eſt terra apta,vt ꝑ eam poſſit agi.hoc eſt animalia duci,
& laborari,à quo ager recipit ꝑpriam denominationem , vt di-
ctum eſt in principio huius libri.Et iſto modo perdit ꝑpriã for-
mam.Ita loquit̃ hic tex.non enim ipſam materiam debemus in-
ſpicere,ſed illã qualitatẽ,à qua denominationem recipit, & ſub
illa denoĩatione apud nos ſic appellat̃,ſic ſimile in vino,† ſi eſt
7 fiat acetū,adhuc eadẽ ſubſtantia eſt ſcd'm cõſiderationẽ materię
vt ff.de contrahen.emp.l.in vẽditione.ſecundū aũt cõſideratio-
nem propria nō eſt vinū,ſed alia ſpecies eſt, & vini appellatio-
ne nō continet̃:vt ff.de vino tri.& oleo lega.l.ſi qs vinū. §.j.& §.
8 ſi quis acetū.& §.itẽ ſi quis vinū. Secūdò videndū eſt†de re-
bus animatis anima vegetatiua,vt plantæ.& iſtarum omniū for
ma ſubſtantialis eſt anima vegetatiua,licet etiã ipſę in ſe habent
ſpeciẽ vt arbor,& herba.†Arbor quidẽ dicitur tunc propriè,cū
9 radices in terrã emiſit,vt terræ alimẽto vegetetur,& eius ma
teria dura eſt,& non tenera:tunc arboris appellatione contine-
tur:vt ff.arb.fur.cæſa.l.iij.§.j.& l.iiij.& ideo ſi quid iſtorū deſice
ret,ſ.ꝙ deſineret à terra vegetari,vel ꝙ fiat ita tenet,ſicut herba
etiã ſi nō haberet formã ſubſtantialẽ,non eſt arbor,vt dictis le-
gibus.& hoc ſtrictè loquẽdo,verūtamẽ quia apud Iuriſtas hoc
eſſe duræ inueſtigationis,ſuadente equitate ſtatutū eſt,vt arbor
intelligatur illa quæ ſtirpitus euulſa eſt,& in aliã terrã tranſlata
licet nondū cum terra comprehenſa.Item ꝙ dicatur arbor etiã
illa,cuius radices mortuæ ſunt,& terra continet̃. hoc caſu pro-
priè dicitur arbor cū anima vegetatiua ſit priuata : vt d.l.iij.§.ij.
arbor.fur.cæ.Illud verò qđ à terra ſucciſum eſt,& ſic animã ve
getatiuam,quæ eſt eius ſubſtantialis forma,perdidit,non eſt ar-
bor,ſed vel eſt lignum,ſicut cauſa comburendi paratū eſt , vel
vocatur materia ſi parata eſt ad aliud ædificium:vt ff.de leg. iij.
10 l.lignum.Eodem modo videtur dicendum†ꝙ herba dicatur qñ
terra cõtinetur.poſtquam verò ſeparata eſt propriè deſinit eſſe
herba,& cadit in ſpeciem rerum naturalium,quæ anima carent
licet apud quoſdam nomen non mutauit,ſed adiectionem reci
pit.quod primò dicebatur herba ſimpliciter:nunc dicetur her-
ba ſicca,vel herba ſiccata:vt ff.de verborum ſignificationi. l. ſyl-
ua. §. primò. & l. pratum.C.de paſcuis publicis per totum lib.
11 vndecim. Tertiò videndum eſt† de rebus animatis anima
ſenſitiua , vt ſunt animalia , & iſtorum forma ſubſtantialis eſt
ipſa ſenſitiua,& cum ipſam perdiderit,deſinit eſſe illud , & vo-
catur cadauer:vt ff.de legatis ſecundo. l. mortuo. in principio.
de conditione furtiua.l.ſi ſeruus. §.boue. Verum quia iſto-
rum habentium animam ſenſitiuam diuerſæ ſunt ſpecies, vt
equus,bos,& ſimilia. Si quid naſcatur,quod non habeat fi-
gurã exteriorẽ dicti animalis,dicamus non eſſe illud animal : qa
ex hoc qđ nō habet figurã,dicimus non habere formam ſubſtã-
tialem vt in homine.de ſtatu homi.l. non ſunt liberi. Quartò
12 †videndū eſt de rebus corporalibus animatis anima intellecti-
ua,vt homo.In his dico ꝙ forma ſubſtãtialis eſt ipſa anima,vt in
c.j.de ſum.tri.in cle.& ea ſeparata deſinit eſſe homo , & cadauer
13 vocatur:vt ff.de cada.punito per totum. Item dico†ꝙ ſi quid
eſt,quod non habeat formã exteriorem hominis, vt quia ex mu
liere naſcat̃ monſtrū aliquod,quod in cõi aſpectu non dicit̃ ho-
mo:ius ꝑſumit ꝙ ibi non ſit anima rationalis:& ſic deficere præ-
ſumit formã ſubſtantialem,& iudicat ꝙ illud nō ſit homo: vt d.
l.non ſunt liberi.de ſta.ho.& de verb.ſig.l.quæret aliquis.Sed ſi
aſpectu communi videtur homo,licet ibi eſſet aliquid à natura
auctū,vel diminutum,ius præſumit ꝙ ibi ſit forma ſubſtantia-
14 lis,ſ.anima,& ſic ſit homo:vt d.l.non ſunt liberi. Quod†ergo
ibi dicitur,non ſunt liberi:quia contra formam,& ecõtra intelli-
gitur de forma,hoc eſt figura,quæ eſt quædam forma accidẽta-
lis,quæ non dat,nec tollit eſſe rei,vt dictū eſt.ſed pro tanto dicit̃
non ſunt liberi:quia ex defectu talis figuræ.lex præſumit ꝙ de-
ficiat forma ſubſtantialis,quæ eſt inuiſibilis.ſicut etiam dictum
eſt in cęteris rebus:& hoc prout homo cõſiderat̃ in eſſe naturali.
Sed quia homo eſt animal ciuile politicum in eſſe ciuili & politi
co,habet aliquas differentias,quæ inducunt differentiam ſpeci-
ficam:& ea exiſtente,vel deficiente videtur alia res eſſe. hoc aũt
eſſe politicū,vel conſiderat̃ ſcd'm ius gentium,prout commune
eſt omnibus gentibus,vel ſcd'm ius ciuile, qđ propriū eſt ciuitã
15 Romanorum. Primo modo†ſunt hominū duæ ſpecies:qa alij
liberi,alij ſerui:vt ff.de ſtatu hominum.l.j.liberi dicunt̃ eſſe. ſer-
ui verò ſcd'm eſſe ciuile & politicum dicunt̃ non eſſe:quia ſerui
tus morti aſſimilatur:vt l.ſeruitutem de reg.iur.& l.quod attinet
16 ff.eo.Videndum eſt aũt†quid de ſeruo facto libero,vel de libe-
ro facto ſeruo,videtur alius homo:vt l.ſi ſeruus.§.j de adi.leg.&
ſi eſt factus liber,nō tenetur ex antè geſto:quia nouus homo eſt
ſcd'm iſtam conſiderationẽ:vt C.an ſer.ex ſuo fac.per totū. For-
17 ma†ergo ſubſtãtialis homini politici ſcd'm hanc conſiderationẽ
eſt eſſe hoĩem liberū:deficiente libertate deſinit homo eſſe politi
cus:& ſic de eo,& ſuper eo cõtrahit̃,ſicut de animalibus brutis.
Aliquę verò eſſe liberū,non inducit differentiã ſpecificã inter ho-
mines,quia liber eſt vnus:ſed magis eſt differentia accidentalis:vt no.
18 ff.de iuſti.& iur.l.manumiſſiones. Si verò†conſideratur ſecū
do modo,ſ.ſecundum ius ciuile proprium Romanorū:tunc alia
eſt diuiſio:quia quidã ſunt ſui iuris,quidam alieni, vt liberi qui
ſunt in aliena poteſtate:vt ff. de his qui ſui ſunt vel alie.iur.l.iij.
& tantum in hoc inducunt differentiam ſpecificã ꝙ olim filiuſ-
fami.ſi efficiebatur ſui iuris,videbatur alius homo:quia mutaba
tur forma ſubſtantialis,ſecundum illud eſſe ciuile : & per conſe
quens nō tenebatur illis obligationibus,quibus erat primò ob-
ligatus,cū ſit alius homo licet per prætorem reſtituantur contra
eum actiones:vt ff.de capi.dimi.l.j.§.ait prætor.& ibi not.in gl.
Ex prædictis apparet ratio,quæ mouit Iuriſtas ad dicendum ꝙ
manumiſſione,& adoptione,ſicut quis in natiuitate naturali ef-
ficitur ciuis:ita iſta natiuitate ciuili. videtur enim naſci nouus
homo.Aliæ verò qualitates hominū, vt quidam nigri, quidam
albi,quidam nobiles,quidam plebei,quidam furioſi, quidam ſa
nę mentis,& ſimilia non inducunt differentiam ſpecificam, vt
no.Inſti.de iure perſo.in fin.& ſic propter illam qualitatem eſſe,
& nō eſſe,videtur alius homo:ſed quo ad multa varios effectus
19 habet.Quintò†vidẽdum eſt de rebus artificialibus. Circa quæ
dico quòd iſtæ aſſumunt formam ſubſtantialem ex quadam
aptitudine quàm habent ad illum finem,ad quem per artificem
factæ ſunt,vt domus:tunc enim dicitur domus,cum habet debi
tas partes compoſitas:ita quòd eſt apta ad habitandum:vt ff. ad
legem Falcid.l.ſi is qui quadringenta.§.quædam.& ideo ea de-
poſita ſiquidem aliqua res permaneat apta ad illum vſum : ad-
huc retinet eſſentiam domus:vt ff.de vſufruct.l.ſi cui inſulæ.de
contrahen.emptio.l.domum.ſecus ſi in totum eſſet depoſita : vt
d.l.domū.et quibus modis vſufr.amittat̃.l.rep.§.fi.Itẽ in ſcypho
vel alio vaſe facto ad finẽ bibẽdi,vel comedẽdi:donec retinet illã
aptitudinẽ,ſcyphus vocatur.cū verò ita fuerit cõflatū, vt ad illū
vſum eſſe nō poſſit : dicitur perdere formam ſubſtantialem, &
deſinit

deſinit eſſe ſcyphus:vt ff.ad exhiben.l.Iulianus.§. ſed & ſi quis.
& probatur expreſſè ff.de auro & argento legato.l. quamuis.§.
cū aurū.maior capacitas,vel minor non mutat formam ſubſtan
tialẽ rei,nec eius ſubſtãtialẽ:vt ff.de fun.inſtructo.l. fi. niſi fortè
ex capacitate certæ quantitatis aſſumeret donationes,vt contin
git in mẽſuris publicis.C.de ſuſcep.& arca.l.modios.libro x. di-
co quod falſus modius modiū facit.vt not.ff. de dolo.l. arbitrio.
20 §.de eo.Sextò vidẽdū eſt† de rebus incorporalibus,vt ſunt iu-
ra,ſeruitutes,actiones,& obligationẽs,& ſimilia . Dico ꝙ quæ-
dam ſunt iura ſecundū iuris diſpoſitionẽ indiuidua: & tunc ip-
ſorum forma ſubſtantialis eſt ipſius rei natura . Et ideo natura
actionis dicit̃ ipſius figura:vt C.de rei vxo.actio.l.j.§. cū aũt.&
hoc etiã patet:quia ſi naturæ actionis aliquid addatur : tunc di-
citur noua actio.l.j.§.ſi quid aũt.de rei vxo.actio. Vbicunq; aũt
reperitur aliter eſt impropria locutio,vt patet cùm iura ſenatuſ-
conſulti ſicut regula iſta attribuuntur Trebelliano:vt Inſtitu.de
fideicõ.hære.§.ſed quia.& ff.de pac.l.iuriſgentium.§.adeo. Sed
quia conſiſtit in indiuiſibili adeò quòd in ea nō poteſt aliquid
addi,nec detrahi quin corrumpatur,& tranſeat in aliam ſpeciẽ:
vt ff.de iuſtitia & iure.l.ius ciuile. ſtatim vbi aliquid detrahitur
vel additur iure naturali,vel gentium,efficitur iuris ciuilis.Hoc
21 patet†in ſeruitutibus,in quibus ſi aliquid detrahitur, non valet
detractio , vel tranſit in aliam ſpeciem:vt ff. de acceptilatio.l.&
per iuſiurandum.§.j.& §.ſequen.Item nil poteſt addi: & ſi adda
tur,erit non ſeruitus:vt ff.de aqua plu.arcen.l.ſi prius. in prin.&
22 quod ibi nota.Et hoc†patet in ſtipulationibus.ff. de verborum
obligatio.l.j.§.ſi quis ſimpliciter.& §. ſequen. vbi ſi reſponſioni
aliquid additur vel diminuitur de eo quod erat poſitum in inter
rogatione , vitiatur ſtipulatio. vbi dicit text.quòd alia res eſt.&
iſta ſunt vtilia ad multa.vt ibi dixi.Sed hic obijcitur quòd obli-
gatio poteſt tolli pro parte ſolutionis, acceptilatione , & ſimili-
bus:vt l.ſtipulationes.§.ij.de verborum obliga.Poteſt etiam tol
li in modo contrahendi : & huic nil poteſt addi , vel detrahi. Et
ideo dicunt iura quòd certi ſunt modi : vt l. obligationum fere.
23 §.placet.de actionibus & obligationibus.Secundò poteſt†con-
ſiderari ipſa obligatio prout contracta eſt: & idem : quia de his
quæ ipſam obligationem reſpiciunt,nil poteſt addi,vel detrahi:
& ideo nec conditio,nec tempus,nec locus adijcitur:vt ff.de le-
gatis.j.l.nemo poteſt.& dicta l.obli.§.placet. & ideo dictū eſt ſ.
quòd variatio in conditione , vel tempore facit eſſe aliam rem,
ſed ipſæ adiectiones apponuntur quantum ad exceptionẽ , per
quam ipſo iure obligatio non læditur,nec mutatur, vt dictis le-
gibus.Tertiò poteſt conſiderari obligatio reſpectu rerum, quæ
ſunt in obligatione: & tunc ipſis rebus poteſt addi vel detrahi:
& illo reſpectu dicitur obligatio pro parte primi in his, quæ di-
24 uiſionem reſpiciunt.Item prædictis†obijcitur, iuriſdictio, quæ
res indiuidua eſt,& tamen dicimus quòd multis modis iuriſdi-
ctio prorogatur. Reſpondeo ipſa iuriſdictio non prorogatur,
ſed dicitur prorogari reſpectu materiæ : quia in plures perſo-
nas , vel in plures res extenditur : ipſa tamen in ſe non recipit
augmentum vel diminutionem.Exemplum: Vna ſcientia di-
citur creſcere quando à pluribus ſcitur:tamen in veritate ipſa
in ſe non creſcit.hæc non proſequor , licet vtilia & neceſſaria
ſint.

1 ☞ *Ager inundatus à flumine,ſi flumen poſtea receſſit,quando primo dño reſtituatur.*

Sed ius. Eſt vt id obtineat,i.nullo modo id obtinens , ſed
contra iſtud eſt Inſti.de re.diui.§.alia. Solu. Illud
verum de rigore,hoc de æquitate ſecundum Azo.& bene cum
determinatione,quam j.dicam,dantur in glo.aliæ ſolu.quæ etiã
1 ſunt bonæ in caſu ſuo. Ideo pro†ipſarū declaratione diſtingua-
mus:Aut flumen receſſit cū impetu: & reſtituitur primo domi-
no,vt j.proximè.& ita loquitur tertia ſolu.Glo.Ratio: quia ma-
gis videtur fuiſſe inundatio quã alueus. Aut non receſſit cū im
petu:& tunc aut apparet forma primi agri: & domino primo re
ſtituitur,vt hic,in ij.glo.Ratio,quia non deſinit eſſe ager, ſed re
manet forma.Aut forma non apparet: & tunc aut loquitur de
rigore:& non reſtituitur primo domino, vt in præcedenti rubri
ca.& Inſti.de re.diui.§.alia.Aut de æquitate:& tunc reſtituitur
primo domino,ſecundùm Azo.vt hic,quod intelligo , niſi flu-
men fecerit ibi alueum per decem annos inter præſentes, & vi-
ginti inter abſentes.Sic enim quilibet præſcripſiſſet:ergo flumẽ
cum habeat titulum de iure gentium,argu.ff.de capti.l.in bello.
§.ſi quis ſerui.Item quod dicit in toto fun- a
do,idem in parte fundi eadem ratiõe. Item
ſicut recuperat fundum , ſeu partem eius:
ita videntur per eandem rationem æquita-
tis quod habeat ius acquiſitionis aluei di- b
miſſi vel eius quod adderetur per alluuio-
nem,& iſta eſt mens iſtius literę,ſi bene in-
ſpiciatur.

Aliud ſane. Tertia pars loquitur de inundatione fundi.

1 ☞ *Species pro figura ſumitur.*
2 *Inundatione licet perdatur poſſeſſio, tamen dominium nō mutatur.*
3 *Præſcriptio nunquam poteſt perfici in poſſeſſionibus exiſtentibus iuxta flumina.*

Speciem. Id eſt formam,vel ſpeciẽ, id eſt figuram , vel ſpeciẽ
1 propriè†hoc non facit tranſire in aliam ſpe
ciem.Nō mutat.magis enim eſt tegere, ſeu
cooperire ad tempus, qͣ inundare, facit ff.
de acqui.re.do.l.ergo.§.alluuio.de flu.l.j.§.
ſi foſſa.Sed contra de acquir.poſ.l.iij.§.La-
2 beo.Sol.†Per inundationem non mutatur
dominium,vt hic,ſed perdit̃ poſſeſſio,vt
ibi:quia illo inſtanti non poteſt poſſideri,ꝙ
3 no.pro†poſſeſſionibus,quæ ſunt prope flu
a mina,in quibus nunꝗ poteſt perfici præſcriptio a propter inter-
ruptionem.Item contra ff.quib.mod.vſusfruct.amitta. l.ſi ager.
Sol.Poteſt dici ꝙ donec aqua iacet,dominium ꝑditur: ſed aqua
recedente reſtituitur,vt ibi.& quod hic dicit,nō mutat,expone,
id eſt mutare non videtur recedente aqua. Vel verius dic qđ in
lege contraria ponuntur duo caſus.Primus,quando flumen fe-
cit alueum,& ſic concordat cùm præcedenti. Secundus, quãdo
non fecit alueum.& quod ibi dicit,nō reuertitur,dicit quatenus
de facto exiuit,vt ibi no.per gl.Item contra.ff.quib.mo.vſusfru.
amit.l.cū vſusfructus.in prin.Sol.eodem modo & ita dicit gloſſ.
ſuper hac lege.Deo gratias.

Finis tertij tractatus de alueo,&c.do.Barto.

b *Incipit tract. de iuriſdictione b editus per domi. Barto. à Saxoferrato.*

1 ☞ *Factum à iudice,quod ad eius iuriſdictionem non pertinet, uel ſpectat ad eius officium,non eſt ratum habendum.*
2 *Sententia,confeſſio,proceſſus,& præceptum facti coram iudice non ſuo,ſunt nulli:niſi in cauſa reconuentionis,& quando iuriſdictio ordinarij ſit prorogata.*
Iuriſdictio delegati non prorogatur.
3 *Prorogans iuriſdictionem iudicis ordinarij poteſt pœnitere uſque ad litem conteſtatã: licet teneatur ad intereſſe ſi conuenerit.*
4 *Sententia lata inducentis à iudice,qui ultra centum iudicare non poterat:licet non ualeat in ducentum,ualet tamen in centum.*
5 *Vtile ab inutili in contractibus in quantitate ſeparatur.*
6 *Rei uendicatio an detur pro iuriſdictione,quòd non.*
7 *Officium iudicis datur habenti ius in aliqua dignitate:& eſt actio confeſſoria.*
8 *Laicus,qui delictum commiſit,& poſtea effectus eſt clericus à quo iudice puniatur:cõcluditur quòd à iudice laico,ſi effectus eſt clericus in fraudem.*
Fraus ex quibus præſumatur.
9 *Incola delinquens in loco,& transferens ſe ad alium locum inquiſitus, & poſitus in bannum à iudice delicti,poterit inquiri,& condemnari à iudice domicilij pro dicto delicto.*
10 *Fur qui furtum commiſit Mutinæ,poſt modum aliud Parmæ,& deprehenſus per poteſtatem Parmæ poteſt per ipſum tanquam famoſus ſuſpendi , ſi non fuit aliter pro primo punitus.*
11 *Conſuetudo in criminalibus inducitur per binum actum.*
12 *Iudex ille ex pluribus habentibus eandem cognitionem in criminalibus præfertur alijs in procedendo,qui præuenit in citando.*
13 *Duo iudices ſi concurrant in citando delinquentem,& non apparet quis primò,quis ſecundò citauerit,debetur conuenire quis eorum procedat,uel per ſuperiorem concordentur,& pœna per medium diuidatur.*
14 *Pro delicto commiſſo in confinio duarum ciuitatum,uterque rector ratione dubij procedit.*
15 *Mandans homicidium fieri,an ſecuto homicidio in loco mandati delicti poſſit per iudicẽ loci in quo mandatum fuit factum,& delicto ſequutum puniri.*
Argumentum de contractibus ad delicta procedit.
16 *Remiſſio in criminalibus de urbanitate,non de neceſſitate fieri dicitur.*

a ☞ Præſcriptio. Vide Alex.in conſi. clxxvij.in vj.vol.inci. in cauſa & lite verten. Tho.Diplo.

b ☞ Tractatus de iuriſdictione. Adde ꝙ inuenitur alius tract. de officio iud.& i qbus caſibus habet locum officium iu. inci. Quoniam quotidiana magis ſcire debent.& ille tract.attribuit Bar.& eſt in meo xiij.lib.conſi.& Cur.lxxvij.tñ credo qđ nec iſte tract.nec ille eſt Bar.quia ſtylus non eſt ipſius.

☞ Et de materia iuriſdictionis qñ ſunt duo fratres habentes iuriſdictionē & merum imperiū,& vnus delinquit poſſit alius punire fratrem, vide Ale.de Imol.in l.ſerui electiõe.§.Labeo. in vlti.col.ff.de leg.j. & ibi multa ponit: Tho. Diplo.

a ¶Vitietur. Sequitur Lud. Roma. in cōſi. lxvj. Tho.
b ¶Cleric⁹. Vide Old. conſi.iij.quod incip. quòd laicus. & vide Bar.in l.j. in ij.col.ff. de pœn.& ibi apoſt. Alex. & meam vbi videas. Tho.

17 *Iuriſdictio delegati qualiter finiatur morte delegantis.*
18 *Iuriſdictio delegati Papæ, Papa mortuo non expirat.*
19 *Iuriſdictio uicarij epiſcopi, etiam re integra non expirat morte epiſcopi.*
20 *Officium executoris gratiæ apoſtolicæ non expirat, etiam re integra morte concedentis.*
21 *Procurator quando cenſeatur reuocatus morte conſtituentis.*
22 *Iuriſdictio delegati, an expiret morte ipſius delegati.*
23 *Delegatio ſi eſt facta pluribus iudicibus ſine clauſula, quòd ſi non omnes: & aliquis eorum præueniat, ille erit potior.*
24 *Clauſula, quòd ſi non omnes, uel quòd conditio occupantis nō ſit melior, appoſita in delegatione, operatur quòd ſi unus incipiat, collega non excludatur.*
25 *Si facta eſt electio de pluribus ad aliquod officium, uno eorū abſente, uel recuſante exercitium totius iuriſdictionis interim pertinet ad collegam.*
26 *Aſſeſſor præſidis quòd non habeat iuriſdictionem in ſententiando, licet conſuetudo contrarium obſeruet.*
27 *Præſes ſi remouetur ante tempus, dicitur culpa aſſeſſorum.*
28 *Si unus ex præſidentibus ciuitatis fuit cum exercitu extra territorium ciuitatis, quòd ibi non habeat iuriſdictionem, niſi fiat reformatio, ut facta in exercitu ualeant.*
29 *Præſidentes ciuitatis quòd habeant iuriſdictionem puniendi ſuos familiares in officio delinquentes.*
30 *Præſidentes ciuitatis quòd poßint cognoſcere de iniuria familiaribus ſuis illata.*
31 *Iudex extra prouinciam exiſtens poteſt iuriſdictionem delegare, & excommunicatum ſibi ſuppoſitum abſoluere.*
32 *Syndicus qui habet ſyndicare officialem, an poterit cognoſcere de homicidio per officialem commiſſo, durante officio.*
33 *Parmenſis ſi accuſatur coram Bononienſi de delicto in territorio Bononiæ cōmiſſo, & accuſatus comparet declinando forum, & ſi delictum dicit illud ſe commiſiſſe in regno an ſuper accuſatione procedi poßit, non obſtante exceptione.*
34 *Iuriſdictio eſt nomen generale comprehendens merum, & miſtum imperium licet non conuertatur.*
35 *Cauſæ meri, uel miſti imperij, ut delegari poßint, duo requiruntur de iure ciuili: de iure canonico ſecus.*

PRimò igitur. Circa iuriſdictionē ſciendū eſt quòd iu
dex ordinarius, vel delegatus ſtatim quòd
fines ſuæ poteſtatis excedit, nihil agit: quia
factum per eum non valet, ipſo iure: vt ex-
tra, de ſen.& re iud.c.j. Cū ergo iudicat de
eo, qđ ad eius iuriſdictionem nō pertinet,
ſeu vltra quantitatem ad eius iuriſdictionē
ſpectantem, non valet quod agitur. C.ſi à non compe.iudi. l.j.&
C.quando prouo.non eſt neceſ.l.certa.extra, de conſue.c. quāto.
& l.fi.ff.de iuriſdict.omnium iudicum. Non enim intelligitur
iudicium, quando iudicatur ab eo, qui ius iudicandi nō habet ff.
ad Treb.l.j.in fi.vel ius donandi non habet.ff.de pœ.l.ij.in fi. Itē
ſi iudicat inter homines non ſuę iuriſdictiōi ſubiectos, vel ipſius
delegationi ſubiectos, & contentos: vt d.l.j.& ff.de offi.præſid.l.
ij.& extra, de iud.c.at ſi clerici.de offic.dele.c.pe. & xj. q.ij.c.j.&
l.fi.de iuriſd.om.iu. Non enim debet immittere falcē in meſſem
alienam.xj.q.iij.c.ſcriptum & extra, de electio.c.venerabilem.in
prin.& ff.ſi ſer.ven.l.ſicuti.§.Ariſto. Et talis ſnīa ab extraneo, ſi-
ue à non ſuo iudice lata, dicitur ſnīa peregrina.iij.q.vij.c.peregri
nus. Idem ſi iudicat vltra tp̄s ſuæ iuriſdictionis: vt ff.de pœn.l.fi.
nā tranſacto tp̄e iuriſdictio expirat: vt ff.de offi.præſi.aliàs p̄fec.
vrb.l.iiij.& de iuriſ.om.iu.l.fi. Idem ſi exiſtat in loco ſui territorij
ſi tn̄ pronunciat de reb.extra territorium vel interdictum exiſtē
tibus: qa ſi dici poſſet ꝙ iudicare de his valeat: tn̄ miſsionem face
re non pōt.ff.de bo.auc.iud.poſ.l.cū vnus.§.pe.& de re iu.l.à di-
uo Pio.in prin.& dic vt plenius no.C.vbi in rem act.l.fi. Cōclu-
1 ſio aūt † ad oīa prædicta eſt qđ factum à iudice qđ ad eius iuriſdi
ctionem non pertinet, vel ſpectat ad eius officium, non eſt ratū
habendum: vt ff.de re iu.l.factum.& extra eo.ti.c.ij.& c.quoties.
2 lib.vj.& l.fi.ff.de iuriſdi.om.iu.& idcirco † tam ſententia quàm
præceptum quàm confeſsio & oēs proceſſus coram iudice facti
nullius ſunt momenti: vt extra, de iud.c.at ſi clerici. & ff. de pœ.
l.ij.in fi. Prædicta aūt fallunt in caſibus ſuis, videlicet in recon-
uentione cauſæ ciuilis: vt C.de ſen.& interlo.om.iu.l.cū Papinia
nus.per auc.& conſequenter.& d.c.at ſi clerici. Aliquando par-
tes conſentiunt ſcientes eum qui habet aliàs ordinariam iuriſdi-
ctionem.nō dico delegatam, licet inter eaſdē p̄ſonas non cōſen-
tientes, nō de illa re vel quantitate: vt C.de iuriſ.om.iu.l.j.& ff.de
iudi.l.j.& ij.& plenius no.in d.c.at ſi clerici. Sed tn̄ non attendas
3 hic † eſſe differētiam, ſi talis conſenſus durat quouſq; lis cōteſte
tur. ſi enim pœniteret conſentientem quandocunq; ante litē con
teſtatam, non compellitur huic conuentioni ſtare, vt eſt caſus de
iuriſdi.om.iu.l.ſi conuenerit. licet pœnitens poſsit conueniri ad
pœnam, vel intereſſe, ſi adiecta fuerit: vt C.de pac.l.ſi pact.& In-
ſti.de inuti.ſtip.§.alteri.& adde caſus qui no.x.q.in fi. Ex præ
4 dictis igit̄ primò quæro. Quid † ſi iudex profert ſnīam vltra quā
titatem ſuæ iuriſdictionis, vtputa habet poteſtatem cognoſcēdi
de cauſis conſiſtentibus vſq; ad quantitatem centum aureorum,
ſed ipſe fert ſnīam in ducentis aureis: nunquid valebit ſententia
in aliquo? & an valebit ſnīa? & in quibus iudicare potuit? Et cer
te de vlteriore quantitate non eſt dubium, vt ſ.dictum eſt. & ad
idem ff.mand.l.legatum. ſed in ea quantitate in qua poteſt an va
leat ſnīa, gl. variauit in glo.non aliter dicitur.ff.de iuriſdi. om.iu.
l.fi.§.idem eſſe.& allegat.ff.de fideiuſ.l.ſi reo.ij.reſpon.& l.Græ-
ce.§.illud & aliter.C.de re iu.l.ij. Vnde quidam ita diſtinguunt:
Aut iudex pronunciat vltra quàm poſsit & debeat: & tunc ipſo
iure non valet: vt d.§.idem reſpondit. Idem ſi vltra quàm poteſt:
vt C.quando prouo.nō eſt neceſ.l.certa.aut vltra quàm debeat.
Si vltra id quod poteſt, non valet.C.de mo.mul.l.fi. ſed videtur
a verius, ꝙ illud inutile tantùm vitietur: [a] vt d.l.certa.& ff. man.l.ſi
procurator.& quod no.C.de ſacroſanc.ecc.l.illud & clarè dicit
extra de præben.c.dilectus qa licet ſententia non poſsit pro par-
te valere, & pro parte non valere, vt d.l.in hoc iudicio. ff. famil.
erciſ.extra eo.c.placet verum eſt quando vna ſpecies alteri cohę
5 ret, non aliàs, vt d.l.in hoc iudicio. ſed in contractibus † ſeparabit
vtile ab inutili: quia quantitas eſt ipſo iure diuiſa, vt no.de re iu-
di.l.hoc amplius.& cum vitiata quantitate inutili remanet vtilis,
& in ea valet: vt ff.de vſur.l.placuit.& de verb.oblig.l.j.quæ qui
dem inutilis adiectio ita vitiatur, quòd non habetur pro adiecta
6 ff.de verb.obli.l.ſi quis ſtipulatus abs te. Secundò quæro † an
Papa poſsit iuriſdictionem vendicare. Et dixerunt quidam qđ
non: quia dicunt quòd iuriſdictio eſt quoddam genus, ſed aliqd
in genere vendicari non pōt.ff.de rei ven.l.ſi rē.in prin.ergo &c.
Item alia ratione: quia, vt dicunt, iuriſdictio eſt quoddam ius in-
corporale. in iure enim conſiſtentia incorporalia ſunt: vt ff.de re.
diui.l.j.§.j.ergo vendicari non poteſt: cùm ea vendicantur quæ
poſsidentur.C.de alie.iudi.mu.cau.fac.l.j.& ff.de rei ven. l.ven-
dicantem.et l.vendicatio. ſed incorporalia non poſsidentur ff.de
vſuſcap.l.ſequitur.§.ſi viam ergo vendicare non poſſunt. ſic di-
ſpenſatio, cum conſiſtat in iure, vt l.diſponit: tamen verum di-
ſtinguitur. Econtra videtur quòd ſic: quia cùm non pro iure in-
corporali, ſed ſeruitutis vel vſusfructus datur actio, vt Inſtitu.
de actio.§.ij.& iij. Sed poteſt reſponderi quòd illud ideo: qa ſunt
actiones in rem ſcriptæ, vt ibi dicitur. Item videtur ad id quod
ſicut filium meum, ſiue libertum vel colonum, in quibus ius po
teſtatis habeo, poſſum vendicare, vt plenè not.ff.de lib.exhiben.
l.j.§.penul. ſed hic fiet vendicatio ad iſta: tamen de iure Romañ.
vel quiritum. Præterea, ibi vendicatur perſona propter ius quod
in ea prætenditur, ſed in propoſita quæſtione nunquid poſsit iu
riſdictio vendicari? Sed ad hoc reſpondeo qđ ſi rectè intelligas,
qđ per prædicta iura quæſtio eſt ſublata. Nam ſemper oportet
eſſe perſonam, vel in qua vel propter quam iuriſdictio vendica-
tur. quod poteſt eſſe multis de cauſis extra, de præſcri.c. cū olim
extra, de maio.& obed.per totum.xv.q.vij.omnes baſilicæ.ff.de
iuriſ.om.iud.l.& quia. Vel dic ꝙ ibi petitur iuriſdictio tēporalis,
vel ſecularis dignitatis, vtputa ius. Comitatus, vel Marchiæ, vel
Baroniæ, vel alicuius alterius dignitatis ſpiritualis; vtputa deca-
natus, vel prępoſitura, vel alia dignitas. Implorabit etiā cognitio
7 nem prætoris, vel officiū iudicis. Licitum eſt enim, † q habet ius
in aliqua dignitate, vt poſsit eam petere: ſed quia non cōpetit ſi-
bi aliqua actio, habet officium iudicis.ff.de min.l.quod ſi minor
§.fi.& de lib.exhib.l.j.§.hoc interdictum.& talis actio ſiue offi-
cium erit nobile. Et hoc tenet Spec.in tit.de act.§.ſequitur.verſi.
porro. Rei vendicatio autem in prædictis nō competit: quia pro
rebus tn̄ corporalibus datur, vt ſ.dictum eſt & poſſet dici ꝙ a-
ctione confeſſoria agi poſsit ſcd'm Inno.& plenè extra de exce.
8 c.venerabilis. † Tertiò quæro, quidam laicus delictum cōmi
b ſit, & poſtea effectus eſt clericus. [b] quæritur ad quem ſpectet co-
gnitio illius delicti: an ad iudicē ſecularē, de cuius foro erat tp̄e
perpetrati criminis: an ad iudicem eccleſiaſticum, in cuius iuriſ-
dictione nunc inuenitur per ſuſceptionem ordinis clericalis? Et
primò videtur quòd ſit cognitio iudicis ſecularis: quia debemus
ſpectare tēpus delicti.ff.de pœ.l.j.& l.moris.in fi. & de ſtatulib.
l.ſtatulibe.

l.ſtatulibe.& ſic ſpectamus tempus contractus.ff.de contrahen.
emp.l.Rutilia.ff.pro ſoc.l.iij.& ff.de min.l.iij.extra de elec.c.du-
dum. & videtur caſus de adulter.l. adulter.§. ſi eo tēpore. vnde
per cōmiſsionē delicti videtur præuentus à iudice ſeculari: arg.
ff.de iud.l.ſi quis poſtea.& de iuriſdi.om.iudi.l.pe.extra, de foro
cōpe.c.propoſuiſti. Ad idem facit: qa obnoxius muneribus rea-
libus, licet efficiatur miles, cogitur ad illa munera ſubeunda.ff.
de mu.& ho.l.cura.in fi.C.de epiſ.& cleri.l.ſub p̄textu.ff. de iur.
immu.l.ſemper.§.diuus.quia noxa caput ſequitur, vt delicta &
honores cum capite ambulent.ff.de noxa.l.j. de car.l.cum te.de
iureiur.l.iniuriarū. Item, quia ſeruus delinquens ſi poſtea efficia
tur monachus, vt pœnā euitet, de monaſterio extrahi, & pœnæ
tradi: vt d.§.j.ſi qs.de furtis.l.ſi ſeruus nauē. Sic etiam eximitur à
malitia, & à militari ſoluitur ſacramento miles, qui propter me-
tum delicti, quod ante commiſit, nomen militiæ dedit: vt ff. de
re mil.l.fi. Ad idem.C.de decu.l.omnes.lib.x.C.de epiſ. & cleri.
l.officialis.in prin.C.ad leg.Corne.de fal.l.ſi quis decurio.§. nec
vero.no.in auc.de man.prin.ꝟ.ſi verò pu.C.de decu.vel cohor.
l.j.extra de pœ.c.cū dilectus.& de voto & vo.re.c.ij.& de excu.
tut.l.tutor.& l.ij.ad munici.l.incola. Econtra videtur quòd co-
gnitio iſtius ſpectet ad iudicem eccleſiaſticū, de cuius foro effe
ctus eſt. Nam per ordinis aſſumptionem exemptus eſt à iuriſdi
ctione laicorū C.de epiſ.& cle.l.quiſquis cenſibus. imò punitur
pœna ſacrilegij laicus qui cognoſcit, & iuriſdictionem exercet
in clericos extra, de foro cōpet.c.ij.& de iur.ca.c. cū olim. vnde
ſi iudex laicus ſe intromittat: nō valet quod agitur tanquàm ab
incompetente factum, vt extra, de iud.c.j.lib.vj. Item quia deue
nit ad eum caſum, à quo non potuit incipere: ideo non vitiatur.
ff.de ſerui.l.pro parte.& de re mili.l.qui cum vno.§.reus.quia ſi-
cut ſuperueniens dignitas temporalis eximit quem ab alterius
poteſtate, vt in auc.conſti.quę de digni.in prin.poſita.C.de epiſ.
& cleri.l.ſacroſanctæ.& C.de decu.l.fi. multò fortius dicitur ꝙ
ſuperueniens dignitas ſpiritualis debet eximere à iuriſdictione
laicorum: vt C.de hære.auc.Gazaros. Item quia per aſſumptio-
nem ordinis & poſtea defendendus excuſando.ff.de vaca. mu.
l.iij.in prin.& l.his honoribus.§.j.& ff.ſi quis cau.l.qui autem.ff.
de excu.tu.l.ſpadonem.§.ſi autem.l.iuriſperitos.de arb.l.non di
ſtinguemus.§.ſacerdotio. Reſpon. diſtinguendo. Nam ſi con-
ſtat quòd laicus propter commiſſum delictum efficiatur cleri-
cus in fraudem, & cauſa euitandi pœnam delicti puniendus eſt
per iudicem ſecularem, per iura primò allega. & maximè per l.
hos accuſare.in fi.primi reſponſi.& de adult.l.ſi maritus.§. legē.
fraus autem præſumitur ſecundùm Dyn. ſi iam erat accuſatus,
vel in crimine deprehenſus, per l.poſt contractum.ff. de dona.
Si non conſtat nec eſt fraus præſumpta, etiam puniendus eſt
per iudicem eccleſiaſticum, per iura ſecundò alleg.arg.ff.de bo.
eo.l.fi.maximè vt cùm de damnatione agitur, deprehenditur in
habitu.probatur extra de ſenten.excom.c.ſi iudex.lib.vj.vel dic
9 vt ibi not. Sed rurſus † quęritur, quidam poſt delictum commiſ-
ſum fit nouiter incola alterius loci, vel ſe tranſfert ad alium locū
vbi primò domicilium habebat, contra quem iudex loci vbi
deliquerat procedit: & eum ex contumacia ponit in bannum.
iudex verò loci vbi nunc inuenitur delinquens procedit contra
eundem ex eodē delicto: quæritur vtrū de iure poſsit. Et videt̄
ꝙ nō: qa quoties de delicto eſt ſemel cognitū, nō debet amplius
cognoſci, ſiue abſoluēdo.ff.nau.cau.ſtab.l.licet ff.de acc.l. is cui
§.is qdē.C.e.l.ſi qs homicidij.ſiue etiā cōdemnādo, vt ff. de acc.
l.ſenatus.& de exce.rei iudi.per totū, cū non debeat de delicto
eiuſdē hominis ſæpius quæri. Sed in caſu propoſito iudex loci
delicti cū ſemel quæſierit eū ex contumacia condēnādo, ſequit̄
ꝙ ſecundus iudex eū punire non debet. Contra, ꝙ ſic nō obſtan
te dicto banno: qa per bannū non dicitur à pœna delicti abſol-
ui, vel condēnatus. Non enim fuit nomē eius receptū inter reos
quod fit per litis conteſtationē.ff.de adul.l.ſi maritus.§. præſcri-
bere.C.eo.l.adulterā.& ideo diffinitiua ferri nō potuit.C.de lit.
conteſt.l.j.in auc.de exhib.reis.§.ſi vero.C.de accu.l. abſentē.ff.
eo.ti.l.iiij. Et ſi obijciat̄ ꝙ hoc licuit ex forma ſtatuti quo cauet̄,
vt etiā contumax poſsit diffinitiuè condēnari. Reſpōdeo, ꝙ ex
tali condēnatione nulla pœna eſt ſecuta. vnde condēnatio opi-
tulari non debet.ff.de exce.rei iud.l.cui datur. aliàs euidēter. nec
ex ſuo delicto vel ex ſua improbitate debet actionē vel lucrum
cōſequi.ff.de fur.l.itaq;.ff.de interdi.& rele.l.relegatorū.§.fin.&
de neg.geſt.l.ſiue hæreditaria. hoc videtur verius, ꝙ bannū fuit
ratione cōtumaciæ, & etiam pro delicto alter fuiſſet punitus. nā
ſi præſens fuiſſet, ſine pœna nō euaſiſſet. Quartò quęritur qd
10 ſi † Mutinæ fuit vnum furtum cōmiſit, aliud Parmæ, nec inueni
tur ꝙ fuerit de aliquo prædictorum punitus: nunqd ſi deprehē-
datur per Poteſtatem Parmæ poſsit eum furcis ſuſpendere? qđ
videtur: quia ſæpius cōmiſit.ff.de pœ.l.capitalium.§.famoſos.&
quia binus actus inducit conſuetudinem.C.de epiſ.au.l. ij. & qa
ſæpius committendo vr̄ famoſus, i.famæ, vt ibi dicitur. Et no
ta ꝙ plura delicta cōcurrentia aggrauant pœnā delinquentium:
quia grauius punitur.ff.de re mil.l.non omnis.§.qui de ſeruorū.
C.de rap.virg.l.j.§.fi. Ecōtra vr̄ ꝙ non: quia in territorio Parmæ
vnum tn̄ furtum commiſit, de quo tn̄ habet punitionē Poteſtas
Parmenſis: vt in auc.qua in p̄uincia.C.vbi de cri.agi opor.ff. de
offi.præſi.l.j.& ſcd'm omnes fuſtibus erit puniēdus regulariter
pro vno furto, quod in loco ſuæ iuriſdictionis cōmiſit: vt in auc.
ſed nouo iure.C.de ſer.fug.vnde de alijs nihil ad eum: vt ff.ſi ſer.
ven.l.loci corpus.§.competit. Conſtat enim ꝙ de alijs iudex per
eandem l.iij.& dictum eſt plenius ſ.in prin.huius tractatus. imò
ꝙ ad alia maleficia alibi commiſſa eſt remittendus, & ad locum
criminis puniendus p̄ ſuum iudicem: vt in auc.vt nulli iu.§.ſi qs
verò comprehēſorum.& de act.l.ſi cui.§.fi.& hoc vr̄ verius. Sed
Gui. de Suza. ſcd'm feroces rectores contrarium ſeruat dicēs ꝙ
conſtat eos tūc famoſos eſſe: & ideo vt famoſi puniendi ſunt. Et
11 intelligit † ꝙ binus actus inducat conſuetudinē in criminalibus,
non aliàs: vt extra de cau.poſ.& proprie.c.cū dilectus. Quali
ter autem quis puniatur pro pluribus furtis, dic vt plenius no.ff.
de pœn.l.capitalium.§.famoſos.de cauſa dic, vt in auc.hodie. C.
12 de fur. Quintò quæro, † quando plures ſunt iudices, qui parē
habeāt iuriſdictionem in cauſis, vtputa Poteſtas & Capitaneus,
quorum vterq; habet iuriſdictionem in maleficijs: & eius cogni
tionem, vt eſt in aliquibus ciuitatibus, vt Peruſij: vel pone ī ſcho
laribus, qui habent tres iudices, vt in auc.habita. vel pone in iuriſ
dictione præſidis prouinciæ rectores ciuitatis illius, vtputa in
Marchia, vel in patrimonio. Modò accedit qđ perpetratum eſt
delictum in illa ciuitate vel territorio, cuius occaſione rector p̄-
uinciæ, & Poteſtas illius ciuitatis incipit procedere. quæritur qs
eorum præfertur. & præferēdus eſt qui in citatione præuenit: vt
ff.de iu.l.ſi quis poſtea.& l.vbi &c.propoſuiſti.extra, de fo. cōp.
13 Quid † ſi ita concurrant in citando, quòd non appareat quis
prior, & quis poſterior citauerit. Et primò videtur ꝙ inuicem ſe
impediant per concurſum: & qui præuenit, procedere debet. ff.
de leg.j.l.huiuſmodi.§.fi.C.qui admit.ad bo.poſſeſ.l.fi.ff. de reb.
dub.l.quoties. vnde ratione incertitudinis neuter admittendus
videtur.ff.de vſufr.l.ſi quis.§.interdum.& de re iud.l.à diuo. Ad
idem, quia vbi ratio iſta inuenitur eo tempore & die cōfecta, ita
quòd non appareat quod fuerit primum, & quod poſterius: ra-
tione incertitudinis neuter valet.ff.de bono. poſſeſ.ſcd'm tab.l.j.
§.j.& ibi no.& in §.ſi quis. Econtra videtur quod vterq; habeat
iuriſdictionem .ff. de excu.tu.l.ſi vnus.§.oriundus.ne vnus p̄ a-
lium impediatur: quia in hoc ſunt pares: quia par in parem, & c.l.
ille à quo.§.tempeſtiuum.ff.ad Trebelli.l.digna vox. C. de legi.
Sed ex hoc ſequeretur valde abſurdum: quia non debet pro eo-
dem furto citari, & ad diuerſa tribunalia vocari.ff.de re iudi.l.cō
tra pupillum.§.j.C.de iud.l.nulli.ff.iud.ſol.l.iam tamen.& qa de
delicto eiuſdē hominis non debet ſæpius quæri.ff.nau.cau.ſtab.
l.j.in fi.de accu.l.ſenatus. Et ideo dic ꝙ vnuſquiſq; illorum recto
rum in dubio conſequitur medietatem illius pœnæ: & ſic diuidā
tur inter ſe pro dimidia parte.& eſt expreſſum ff.de pig. l.ſi fun
dum.§.ſi alio.in fi.& l.in delictis.& ff.locati. l. in operis. & ideo
inter ſe debent conuenire quis eorum procedat, & alter deſiſtat.
ita ꝙ tp̄e exactionis quilibet dimidiam conſequatur, vt dictum
eſt: aliàs per ſuperiorem compellentur concordare.ff. de exc.tu.
l.chirographis.& de pet.hæ.l.iij.de præb.c.ad hæc.& no.xlv.diſ.
14 c.ſi forus. † Et idem dicitur in ſimili quæſtione, videlicet quā
do commiſſum eſt delictum in confinio duarum ciuitatum, &
dubitatur in cuius territorio eſt commiſſum. Nam rōne dubij
vterq; ciuitatis rector p̄cedere pōt: vt plenè no.ff.de libe.agno.l.
ſiue contra. ibi: ꝙ ſi habet tūc. in beneficijs aūt ſimul pluribus cō-
15 ceſsis, dic vt extra de præb.c.ſi à ſede apoſtolica.li.vj. † Sextò
quærit̄: ciuis veteris vrbis tractatū habuit, & mandauit in ciuita
te Viterbij cuidā Seio ꝙ occideret ciuē Viterbiēſem in Viterbio

ibi ipſe captus confitetur qđ de mandato ciuis vrbis veteris prę
dicta commiſit:qui tranſtulit ſe de vrbe veteri:& ibidẽ ſibi man-
dauit ciuem occidi.rector Viterbij formato proceſſu ꝓcedit ad
ſnĩam contra alium ciuem Viterbianum mandatorem poſt tem
pus venit talis mandans in fortiam cõis Viterbij. petitur contra
eum executio tanq̃ contra bannitũ & condẽnatum.Sed ꝓ parte
mandantis excuſatur qđ nullus eſt proceſſus tanq̃ ab incompe
tenti iudice factus:quia rector Viterbij nullam habet iuriſdictio
nem in eo:ideo cenſendus eſt ꝓceſſus nullus, tanq̃ factus ab eo
cui ius & poteſtas damnandi non fuit, vt plenè dictum eſt ſ.in
prin.huius tractatus.Econtra per Rectorem Viterbij allegatur
qđ validus eſt ꝓceſſus:quia ex eo ꝙ mandans prædictus mãda
uit ſecuta offenſione,vt ſ.ꝓbatum eſt multis iuribus,& argu.Et
confirmat̃:primò quia licet arguere de cõtractibus ad delicta.ff.
de act.& ob.l.omnem.Sed conſtat ꝙ ibi vr̃ quis contraxiſſe,vbi
ſe ſoluturũ conſtituit:vt l.contraxiſſe.ff.eo.ti.ergo in ꝓpoſito ibi
deliquiſſe videtur,vbi delinquendum mandauit, & ſic Viterbij
deliquiſſe vr̃:quia conſideranda ſunt non ſolùm ꝟba,ſed eius ef-
fectus.C.de lib.præte.l.iij.Item quia non inſpicimus tempus cõ
ditionis appoſitæ,ſed exiſtentis.ff.de condi.& demonſt.l.legata
ſub conditione.Igitur & hic inſpicitur tempus perpetrati crimi-
nis,& locus vbi perpetratum eſt quaſi pręcedentia ex pòſt facto
confirmentur.ff.de reb.cre.l.proinde ideo Viterbij dicit̃ eſſe cõ-
miſſum. Item quia ad confirmandam donationem factam inter
virum & vxorẽ,non attendit̃ tempus factæ donationis:ſed illud
tempus,ad qđ confirmari poteſt ſcilicet mortis,vt ex tũc valeat:
vt ff.de don.inter vi.& vxo.l.ſi eum.§.fi.& l.ſeq.& ff. de admin.
tu.l.ſeruus ideo ſic punitur mandans ſicut mandatarius.C.de ac
cu.l.non ideo minus.imò mandans pro principali percuſſore ha
betur.ff.ad Sylla.l.fi.& ſi ꝑcuſſit,tunc ſic conſummatum eſt mã-
datum per conſummationem delicti mandati.ff.de ꝟbo.ſig.l.ſæ-
pe.ad fi.Igitur & ſic inſpiciendum eſt delictum conſummatum,
igitur & locus vbi conſummat̃ ad illud referendo,vt d.l.ꝓinde.
Econtra videt̃ quòd iudicium ſit nullum, tanq̃ factum ab incõ
petenti iudice,cùm in ciuem vrbis veteris nullam habeat iuriſdi
ctionem:mandatum autem interuenit extra territoriũ Viterbij,
vt ſuprà ponit̃:ergo &c.arg.ff.de iu.l.eum quem.& in l.fi.de off.
rec.ꝓuin.l.iij.C.qui pro ſua iuriſ.l.j.& ideo ad locũ delicti remit-
tendus eſt,vt ibi puniat̃,vt in aut̃.vt nulli iu.§.ſi quis verò com-
prehenſorũ cũ ſit delictum graue.Si verò eſſet leue,in loco deli-
cti puniret̃:vt eo.ti.§.ſi quis verò cognoſcat.& no.iij.q.x.ĩ prin.
& hoc videt̃ verius.Ad l.contraxiſſe.reſpondeo,qđ hæc lex nõ
obſtat:quia in caſu noſtro plura facta ſeu delicta commiſſa fue-
runt aduerſus quemlibet pro ſe:ſed ibi ꝓmiſſio & ſolutio ſunt ad
16 idem quo ad obligationem diſſoluendam:ideo diuerſum.† Qđ
autem dixi de remittendo ad ſuum iudicem,intelligitur de vrba
nitate,non autem cogit̃:vt no.ff.de act.l.ſi cui.§.fi.Sed contra,ꝓ-
uinciæ iudex non tenet̃ reum fugientem remittere ad locũ deli-
cti,vbi puniendus eſt.& ita loquit̃ d.§.ſi verò quis comprehẽſo
rum.quia iudex loci delicti cognoſcit,& punit.ff.de accuſ.l.fi.&
aut̃.qua in ꝓuincia.ſed cũ non ſit graue,ſed leue delictum: tunc
ſuæ ꝓuinciæ iudex non cogit̃ remittere,ſed puniet ipſum: vt in
aut̃.vt nulli iu.§.ſi verò cognoſcat,& no.iij.qõ.vj.ex ꝓuincia,vt
17 ſ.dixi. Septimò quęrit̃ † nunquid morte delegantis finiatur iu
riſdictio delegati.Et diſtingue,aut delegatus moritur naturali-
ter,aut ciuiliter. Item aut morit̃ re integra, aut nõ. Primo caſu,ſ.
quando morit̃ naturaliter:& re integra in totũ finitur iuriſdictio
delegati:vt ff.de iuriſ.om.iu.l.& quia.Inſti.mandati. §. rectè ex-
tra,de offi. dele.c.licet & eo.ti.li.vj.c.ſi delegatus à contrario ſen
ſu.Si aũt morit̃ ciuiliter:puta quia relegat̃,deponitur,vel excõi-
catur,vel deportat̃:tunc ſi eſt res integra,finit̃ delegatio:vt ff. de
leg.iij.l.cũ pater §.hæreditatem ff.de iure fiſc.l.Stichus §.fi. ff. de
do.inter vir.& vxo.l.cùm hic ſtatus §.ſi donatur & d.c. licet.Ad
idem qđ no.extra,de offi.dele.c.j.lib.vj.In alio verò caſu quan-
do delegatus re non integra moritur,quod ex ſola citatione,etiã
ſi ciuiliter ſiue naturaliter moriat̃ delegans, non expirat iuriſdi-
ctio delegati.ff.de iud.l.venditor.§.j.quia per citationem perpe-
tuata eſt iuriſdictio:vt extra de offic.dele.c.gratum. & c.ſi dele-
18 gatus.& d.l.& quia. Prędicta fallunt † in delegato papę cuius
delegatio obitu non finitur committẽtis,ſed tanq̃ ordinarius re-
manet in iuriſdictione ſibi conceſſa,etiam poſt obitum commit-
tentis,non inſpecto qđ res ſit incœpta vel non:vt extra de offic.
19 dele.c.ij.lib.vj.no.idem † in officiali,vel vicario epiſcopi:quia li-
cet ſit extraordinarius:vt extra,de conſue.c. non putamus li.vj.
non tamen re integra expirat iuriſdictio eius obitu committen-
tis:vt no.de offi.vic.c.j.lib.vj.vnde ſummi pontificis eſt ſpeciale
ꝓpter dignitatem,& honoris prærogatiuam,vt ſ. dictum eſt, vt
20 d.c.j.Sicut etiam † non finitur officium executorum ad exequẽ-
dam aliquam gratiam vel præbendam ab apoſtolica ſede cõceſ
ſam,licet re integra concedens moriat̃.extra,de offi.dele.c.ſi ſuꝑ
21 gratia.lib.vj. † Sed quid de procuratore? Dic qđ ꝓcurator re
integra reuocatur morte conſtituentis:vt C.de procu.l.ꝓcurator
niſi ſit factus dominus per litis conteſtationem:tunc enim nõ re
uocatur:vt eo.ti.l.nullum.Item in alio caſu morte conſtituentis
non finitur mandatum,ſi dñs procuratoris præſente, & volente
ſatiſdedit pro eo:quia tunc etiam lite non conteſtata non reuoca
tur:vt.ff.eo.l.ſi defunctus.Si aũt ſit procurator ad negotia: dic ꝙ
reuocatus eſt morte domini.ff.man.l.inter cauſas.& Inſti.eo.tit.
§.recte.qđ eſt verum,ſi res eſt integra.ſ.nõ incœptis negotijs vel
negotiationi cœptæ non connexis.Si verò res nõ eſt integra, vt
quia cœpta iam negotia vel eius connexa moritur dñs: tunc pro
curatio durat.ff.de inſt.l.ſi quis mancipijs.§.ſi impubes.extra,de
offi.deleg.c.fi.§.officium lib.vj.& ff.de neg.geſt.l.eum actum.&
l.qui aqui.§.Scæuola.C.vbi cauſa pup.l.j.& de pac.pig.l.fi. Sed
22 quid † econtra ſi morituris,cui facta eſt delegatio? Dic quòd ſi
moritur re integra,non extinguitur eius iuriſdictio, ſed reuertit̃
in delegantem.extra,de offic.deleg.c.j.lib.vj.Si aũt re non inte-
gra extincta eſt iuriſdictio eius:quia non reuertitur,vt dictis ca-
pitulis.& arg.eius qđ legit̃ & no.ff.man.l.inter cauſas.in prin.&
23 l.ſi quis alium.§.morte. † Octauò quæritur,quid ſi fiat delega
tio pluribus iudicibus de eadem re, nec in delegatione eſt adie-
cta clauſula,ꝙ ſi non omnes.& quæ ponitur extra,de offi.deleg.
c.ſi vno lib.vj.an ſi aliquis eorum præueniat in cognoſcẽdo,erit
potior alijs cõſocijs ſuis.Primò videtur quòd ſic .ff.de iuriſ.om.
iu.l.cum quædam.etiam ſi nondum tulit ſnĩam:vt d.l.ij. ij.reſpõ
ſo.Ad idem ff.de ꝓcu.l.ſi pluribus.& quod no.ff.de iud.l.vbi. &
quod no.in l.j.C.etiam per ꝓcu.&c.& quod no.in aut̃.habita C.
ne filius pro pa.ff.de leg.j.l.ſi pluribus.in fi.Ad idem ff.de iu.l. ſi
quis poſtea.extra,de fo.comp.c.ꝓpoſuiſti. Econtra videtur ꝙ
non:quia cum duobus cauſa committit̃,in dubio omnibus com
miſſa videtur:vt ff.de arb.l.non diſtinguemus.§.cum plures aũt
pe.reſponſo. Igitur ſnĩa vnius non tenet.extra,de offi.deleg.c.cũ
cauſam matrimonij.ff.de re iu.l.duo ex tribus.Vnde videt̃ ꝙ nõ
ſit portio.ff.de nox.l.ſi quis à multis.& ff.de pec.l.ſi vero. In qui
bus dicitur qđ non præuenitur agendo vel litem cõteſtãdo,niſi
perueniatur ad ſententiam.ſed dic quòd primum verius eſt & cũ
alijs caſibus ſoluitur:ideo ſolue ſcđm Dy.vt ipſe no.in d.l.ſi plu
res.§.fi.ſed in quæſito perdendo deſideratur ſententia:vt l.ſi quis
24 à multis.§.ſi vero.ff.de noxa. † Quandoq̃ aũt dicitur clauſu-
la,quòd ſi nõ omnes &c.vel illa ꝙ nõ ſit melior cõditio occupã
tis:tunc ſiue vnus ſiue & alter incipiat:tamen collegam non ex-
cludit:vt d.§.in plures.& dicto c.j.extra,de procur. c. ſi duo lib.
vj.Idem ſi non ſit ibi clauſula inſolidum.Nam quilibet agit pro
parte:vt dicta l.ſi pluribus.ita tamen vt ſimul procedant, vt di-
ctum eſt,hoc in delegatis.ſecus in ordinarijs quilibet ꝑ ſe & ſeor
25 ſum habet iuriſdictionem:vt ff.de offic.procon.l.j.Et non † facta
coniuncta commiſſione in l. electione. de pluribus ad aliquod
officium vel iuriſdictionem exercendam vno eorum habẽte vel
recuſante interim totius iuriſdictionis exercitiũ pertinet ad col-
legam qui exercitium occupauit:vt ff.de app.l.Imperatores. §.ſi
26 magiſtratus. † Nonò quæritur,nunquid aſſeſſor pręſidum ha
beat iuriſdictionem inferendo ſententiam quibus aſſidet. Et
dic quòd non,ſed ſunt ferendæ per eos,ſcilicet præſides: vt not.
ff.de officio.aſſeſſo.l.prima in gloſſ.fina.Vnde ſententia lata per
aſſeſſores non valeret,niſi eam ferant ex delegatione à præſidi-
bus eis facta,vt in eadem gloſſ.quæ innuit,etiam ſi ſint cauſæ ci
uiles,vel tales criminales,quæ delegari poſſunt, vt ibidem dici-
27 tur.ſed de conſuetudine ſecus obſeruatur in ciuilibus.† Item di-
cit quòd remoto præſide ante tempus dicitur culpa aſſeſſorum,
licet autem cõtra,vt ſibi imputet qui imperitum elegit. ff. de rei
vendica.l.vtique.§.fina.& ibi not.& vide quod not.gloſſ.in l.ſe-
28 cunda. C. de officio. eius qui vi.alte. gerit. † Decimò quæri-
tur.quidam de præſidentibus ciuitatis iuit extra territorium, vt
puta quando ciuitas eorũ facit exercitũ contra aliquod caſtrum
extra

extra ciuitatis territoriũ conſiſtens:nunquid habeant illi iuriſdi
ctionẽ mandandi inter ſuos ſubiectos? Certè dicendũ eſt ꝙ nõ:
vt extra.ij.q.ij.c.j.quia ibi priuatus eſt,vt no.ſ.in princ.tituli.ſed
cautela eſt vt vel ante exercitũ vel poſt in loco ſui territorij fa-
ciant reformari,vt q̄ in exercitu fiant valeãt, per ea q̄ no. de ca.
29 ſententia.ij.q.pe.† Primò q̃ri põt,nunquid præſidentes habeant
iuriſdictionem puniendi ſuos familiares in iuriſdictione,ſiue in
officio delinquẽtes.quod videt̃ ff.de cuſto.re.l.militi.de pœnis.
l.ſi quis forte.§.pen.xxiiij.q.j.c.ex eo.& c.cũ voluntatis.& aliâs
per l.ij.ff.de offic.præſi.licet poſſet dici cõtrarium:vt C. de offi.
præſi.Aug.l.ij.ſed ibi fortè loquit̃ de ordinarijs iudicibus.vnde
in eorũ priuilegiũ:q̃a fortè habebat per ſe officiũ adminiſtratio-
30 nis à populo.† Sed vlterius quæritur,nunquid præſidentes poſ
ſint cognoſcere de iniuria eorũ familiaribus illata.Et primò Pe.
videt̃ ꝙ ſic.ff.de arbi.l.etiam.de iud.l.& in priuatis.Econtra vi-
detur ꝙ non:q̃a ille loquitur in ciuili, ſed in criminali nõ videt̃
ff.de iuriſdi.om.iudi.l.q̄ iuriſdictioni. ſed dominus Iac. de Are.
dicit ꝙ ſic:quia per hoc videtur ſententia tueri dignitatem.ff.de
offic.præſi.l.obſeruandũ.& tunc non eſt dicenda quæſtio pote-
ſtatis,ſed dignitatis:vt C.de hæred.l.Manichæos. Ad hoc facit
quod not.ff.ad municip.l.de iure.& ij.q.vij.c.ſi quis. Iure verò
31 Decretaliũ non diſtinguitur,vt extra de præbẽ.c.j.libr.vj.† Po-
ſtremò dic ꝙ licet iudex non poſſit extra territoriũ ſuũ vel pro
uinciam iudicare:vt ff.de iud.l.j.& ff.de interdic. & relega.l.re-
legatorum.§.ſicut.& §.ſi quis.& dixi in prin.huius quæſtionis,
nec etiam poteſt ibi ordinare:vt not.j.q.ij.extra voluntariam iu-
riſdictionẽ poteſt idẽ exercere,& delegare:vt not.extra de ver.
ſigni.c.ex parte . Item poteſt abſoluere excõmunicatos ſuos in
quacunq̃ prouincia,vt ibi. pro tribunali autẽ ſedere in alterius
prouincia nõ poteſt:vt extra,de offi.leg.c.nouit.item non paro-
chianum alterius prouinciæ ad pœnitentiã recipere,vt not. ex-
32 tra,de ſepul.c.j.† Vndecimò quæritur ſi coram ſyndico,qui ha-
bet aliquẽ officialem ſyndicare proponitur,vel inſtituitur actio
de aliquo maleficio perſonali,quod dicitur cõmiſſum per eum
officialem,qui ſyndicatur ſuo durante officio,vt puta de homi-
cidio vel alio crimine perſonali commiſſo,dum eius durabat of
ficium : nũquid habet iuriſdictionem cognoſcendi & puniẽdi.
Et primò videtur ꝙ non:quia ſyndicus non habet merũ vel mi
ſtum imperium,ſed ſolam cognitionem,& punitionem.De ad-
miniſtratis neglectis,vel ablatis per illum officialem occaſione
illius officij , de quibus puniẽdus eſt per iudicem illius loci vbi
officium geſſit:de alijs potius videtur cognitio Rectoris ſucce-
dentis in illo officio,ſiue alterius,qui de hoc habet iuriſdictionẽ
quàm ipſius ſyndici:q̃a ad ipſum nequaq̃ ſpectat cognitio me-
ri,vel miſti ſecundũ formam ſtatuti.Econtra videtur quòd poſ
ſit:quia examinator villicationis audire debet generaliter omnẽ
villicationis ſpeciem,& ipſum de omni eo,quod commiſit,pu-
nire:per c.qualiter & quando.el ij.extra, de accuſa. ſed genera-
lis nunquàm ſyndicatur de omnibus in officio contingentibus
audire,& cognoſcere debet:quia qui omne dicit,nihil excludit.
extra,de maio.& obed.c.ſolitæ.in fine. & quia verbũ generali-
ter prolatũ,generaliter eſt intelligendum.ff.de ſerui.vrb.prędio.
l.ſi ſeruitus.videtur etiam ꝙ omnis ſyndicus de prædictis puni
re non poſſit,cũ in generali commiſſione non veniant, niſi no-
minatim ſpecialiter demonſtrentur.ff.de offi. eius cui mãda. eſt
iuriſdi.l.j.extra,de offi.vica.c.j.lib.vj.Vnde dicendum eſt ꝙ om
nis ſua authoritas dependet ex forma ſuæ electionis, & poteſta
tis illi attributę.ff.de arbi.l.nõ diſtinguemus.§.nunc de offi.Sed
cùm dictus officialis dictũ delictũ commiſit ſuum officiũ exe-
quẽdo,an teneatur vel nõ,dic vt plenè not.j. de quæſtio.ij.q.iij.
33 Duodecimò † quærit̃:quidam accuſauit in curia Bononiẽſi Ti-
tium ciuẽ Parmenſem, quẽ dicit deliquiſſe in territorio Bonoñ.
dicit accuſatus : ego dico non animo litis conteſtandæ hoc de-
lictũ me nõ cõmiſiſſe.ſed poſito qđ delictũ probaret̃,ego decli-
no forũ veſtrũ:quia nõ eſtis in hoc iudex cõpetens: nã hoc ma-
leficiũ eſt cõmiſſum in regno,extra veſtrũ territoriũ, vnde non
habetis de hoc notionẽ.iudex autẽ mandat ꝙ reſpondeat cũ ex
ſerie cauſæ appareat eũ eſſe iudicẽ.replicat accuſatus , dñe , iſta
exceptio eſt emergens:& ideo prius eſt tractanda.ff.de libe.cau.
l.liberis.§.fi.C.de ordi.iud.l.j.de dilatio.l.à procedentę.ita quòd
cauſa cognita pronunciare debetis vos eſſe iudicem,vel nõ eſſe
ff.de iudic.l.ſi quis ex aliena. Dic ſecundùm Guido. de Suza.
qđ ꝓcedendum eſt ſuꝑ accuſatione,& in ꝓceſſu apparebit quẽ
finem cauſa habere debeat.C.qui accu.non poſ.l.j.j.qđ ſcđm de
delicto ꝓbabitur,arg.ff.de re iu.l.iij.§.ornamenta.nam ſi cõſtite-
rit de territorio:tunc non valebit ꝓceſſus:ſed extra territoriũ, re-
mittit ad ſuum iudicem:vt ſ.in q.vij. in ꝓnunciando ſe non eſſe
iudicem,per dicta iura.Si aũt de neceſſitate ſit ꝓnunciandũ, dic
34 vt j.de quæſtionibus verè emergentibus. q. pe. † Circa mate-
riam huius tractatus eſt ſciendum qđ iuriſdictio eſt nomen gña
le comprehendens merum & miſtum imperium.ſed conuertit̃:
quia non omnes,qui habent modicam coerctionem,habẽt oẽm
iuriſdictionem:vt no.ff.de iuriſ.om.iu.l.imperium.ſed non con-
uertit̃:quia non omnes,qui habent hanc iuriſdictionem, habent
merum imperium & miſtum.Omnis eñ minor magiſtratus ha
bet iuriſdictionem,& præbet authoritatem manumittere volẽti-
bus.aut apud eum inſtra aperiunt̃:& pecuniarias cauſas iudicet,
& leues criminales:vt no.in d.l.imperium.ergo &c. vocat̃ modi
ca coerctio:vt eo.ti.l.mandata.§.j.Et poſſunt hæc oĩa alteri dele-
gari:vt d.l.j.ij.reſponſo.& ff.de iuriſ.om.iu.l.imperium.in fi. l.ſo-
lent.& l.prætor.de offic.vica.c.licet &c.cũ gñali. non tamen ille
magiſtratus habet merũ imperium,vel miſtum: quia illud nõ cõ
petit,niſi maioribus magiſtratibus:de q̃bus habet̃ in d.l.j.in glo.
35 de offi.eius cui man.eſt iuriſ. † Ea verò quæ competunt iure
magiſtratus,vt maioribus:ſicut quia merum imperium,qđ con-
ſiſtit in facinoroſos homines animaduertere,& miſtum imperiũ
conſiſtens in miſſionem in poſſeſſionem:vt d.l.imperium. alteri
demandari non poſſunt:vt d.l.j.maximè punire:vt d.l.j. §. huius
rei. Quæ enim meri vel miſti imperij ſunt,per libellum,i.iudi
cem delegatum expediri non poſſunt:vt d.l.j.de offic.ꝓconſul.l.
nec quicquã.§.vbi decretum.ff.de offi.ꝓcon.& maximè hęc nõ
veniunt in generali delegatione:vt ea.l.in prin. Vt ergo delega-
tio meri vel miſti imperij valeat,duo ſcđm ius ciuile requirunt̃,
ſ.ſpecialis commiſſio,& qđ adeſſe non poſſunt,vel abeſſe neceſ
ſe contingat,vt ibi.ſed tunc non venit vltimum ſupplicium,nec
membri mutilatio,niſi quo ad cognitionem tm̃:vt in aut̃.de col-
la.§.ad hæc.Probabimus de iure canonico ea quæ ſunt meri vel
miſti imperij,de quibus no.extra de offi.leg.c.qđ translationem
poſſunt delegari,& à præſente,ſi ſpecialiter committant̃. extra,
de offi.or.c.qđ ſedes.& dicit̃ xxiij.qõ.iiij.illud.extra, de rap.c.in
archiepiſcopatu.& non ſolũ quo ad cognitionem,ſed etiam quo
ad examinationem,vt dicitur merè quoq̃ talis delegatio faciẽda
eſt habenti iuriſdictionem,vtputa alicui magiſtratui:vt no.in l.j.
de officio eius cui man.eſt iuriſdictio.&c.qđ ſedes.Princeps aũt
hæc oĩa delegat:vt ff.de teſt.l.iij.§ idem diuus.& no.in d.c.illud.
Patet ergo qđ in terris eccleſiæ nõ eſt dubium quòd poſſunt
committi,vt dictum eſt.dicunt enim in alijs prouincijs iudicẽ de
conſuetudine obſeruare contrarium.

Finis tractatus de iuriſdictione Barto.

Caſus,in quibus citatio non valet,ſecundùm Barto.

Quando in anguſta tempora:vt v.q.ij.c.j.Quando non expri
mitur cauſa quare ſit citatus.v.q.ij.c.vlt.Quando minus matura
tur petitorium:vt extra,de dolo & contu.c.j. Non valet ratione
temporis,vt quia fit die feriata:vt extra de ferijs.c.cõqueſtus.Ra
tione loci,vt ſi ſit extra diœceſim,vltra duas dietas: vt extra, de
reſcri.c.nonnulli.Si fiat ad locum periculoſum,vt extra, de app.
c.ex parte & ex qui.cau.maio.l.metum in gl.& ad Treb.l.de æta
te.& vt lit.non conteſt.c.accedens.Ratione iudicis,ſi eſt euidens
quòd non ſit iudex:vt extra,de offi.deleg.c.ex literis.Si reſcriptũ
apoſtolicum non ſeruat̃:vt extra,de off.dele.c.ad inueniendum.
Si euidẽs eſt iudicem eſſe inimicum:vt v.q.ij.c.q̃a. Si citatus ſpo
liatur:vt iij.q.ij.c.ſi epiſcopus.ante reſtõnem factam. Si libertus
citet patronum.xviij.q.iiij.c.item ſi liberti. Vbicunq̃ euidẽti ex-
ceptione poteſt quis ſe tueri:vt ff.de iu.l.nõ videt̃.ſed vbi eſt du
bium debet ire allegaturus priuilegium:vt extra,de app.c.ſi duo
bus.l.ex quacunq̃ ſunt.ſi quis in ius voc.non ierit.& l. ſi quis ex
aliena.ff.de iud.Sciendum tamen eſt qđ ſi citatio nulla eſt,& ci-
tatus non defenditur,proceditur:vt ff.iu.ſol.l.ſi reus.& hic caſus
no.iij.q.ij.c.ſi epiſcopus.

Finis caſuum,in quibus citatio
non valet,ſecundùm Bartolum.

INCIPIT RITVS *iudiciorum[a] ad practicam per dominum Bartol. à Saxoferrato. Aliàs dicitur tractatus, quem debent ſeruare iudices in cognitionibus, & deciſionibus cauſarum. Bartolus.*

MEmoriæ[b] iudicis[c], qui in tribunali[d] quolibet p̃eſt, occurrũt infrà ſcripta ſeruãda[e] circa deciſionẽ, & cognitionem cauſarũ quarumlibet, vt in eis ordinatè[f] procedant. Itẽ ꝙ iudex[g] facilẽ[h] ſe præbeat in audiẽdis clamoribus[i] quorũcunq;, quibus auditis cõuenientem[k] petenti fieri faciat citationem[l].

Item ꝙ ſi ex querela[m] facta cõpetat actio curiæ, iudex inſpecta defenſa[n] alijs criminibus[o], in quibus ex officio proceditur, nõ aliàs citationẽ concedat, niſi denuncians obliget ſe apud acta ad certam pœnam[p] & de proſequendo, & probando poſita, ita quod curia inde obtineat. Item quod ſuꝑ quocunq;[q] negotio ſit facienda citatio, quæ contineat rem, quæ petitur petendi cauſam nomen actoris & rei coram quo ſit quęſtio agitanda. Item ꝙ aſsignata[r] reſponſali per citationem, ſcribatur dies præſentationis[s] ipſius reſponſalis apud acta, ſcilicet talis baiulus præſentauit tali die apud talem locũ pro tali contra talem. Item qđ veniente termino[t] citationis vocetur citatus ad inſtãtiam actoris. & ſi non compareat, accuſetur eius contumacia in termino, & ſcribantur apud eum acta, & ſi citatio incidat[v] in diẽ feriatam vocetur die ſequenti ex præcedenti die. Item poſt[x] primam citationem expectetur vocatus per triduum de æquitate: quo termino elapſo iterum vocetur[y] citatus in curia, & ſi non compareat inſtante accuſatore banniatur[z], ſi quæſtio criminalis eſt ſi ciuilis, non bannitur, ſed damnetur ad tertiam partem bonorum mobilium repertorum[a], & decernatur actorem mittendum in poſſeſsionem bonorum ſuorum repertorum, pro menſura debiti declarati. Et hoc habet locum in curia iuſtitiarij. nam in curia baiulorum non damnatur ad tertiam partem bonorum mobilium, ſed ad pœnam vnius auguſtani[b] tantùm decernendo actorem mittendum in poſſeſsionẽ debiti declarati quod debitum declaratur ſecundùm conſuetudinem regni quę incipit, Contumacem. & in illa conſtõne quæ incipit, Reivendicatione cõmercium. & ſimul.

a ¶Incipit ritus iudiciorum. Adde quòd iſte trac. ſine gl. eſt Bar. & ita inueni in iij. lib. conſilio. à char. cxiiij. qui tractatus fuit poſtea gloſſatus, prout in primis impreſsionibus inuenitur, & confusè. Quis autem gloſſauerit, ignoro. tamen hic eſt poſitus tractatus iſte Barto. pro textu, & poſtea additio ſine gloſsis. Thoma.

b ¶Memoriæ. Neceſſariò in ſcriptis reddendæ: quia memoria hominis labilis eſt: vt C. ſi ma. ſemi. di. l. iij. circa medium. et de veter. iur. enu. l. tãta. §. ſi quid autẽ. ibi: omnium habere memoriam &c. Et ſcriptura ad æternã rei memoriam eſt inducta: vt C. de teſt. l. iubemus.

c ¶Iudicis. Deũ primò corã ſe, et añ oculos habere debet in faciendo iuſtitiã. C. de iudi. l. rem nõ nouam. ibi: ſit enim ad ſacroſanctas ſcripturas &c. & extra, de accuſa. c. qualiter & quando. circa mediũ aliàs ęquitatem. ff. de eo quod cer. lo. l. qđ ſi Epheſi. §. fi.

d ¶In tribunali. In quo neceſſe habet ſtare, & ibi ſedere. ff. de in integ. reſtit. l. diuus: ibi: pro tribunali ſedere. ff. qđ met. cau. l. metum. §. ſed ſi ex facto. ibi: prętore me abſcindentem &c. interlocutũ. ſed in quo loco? dic in loco conſueto, & honeſto. aliàs non valet. ff. de iuſtit. & iur. l. pen. & C. de ſent. & interlo. om. iud. l. cum ſentẽtia. ff. de arbi. l. ſi cùm dies. §. penulti. & de interrog. actio. l. inoleuit. in fi.

e ¶Seruanda. Quæ ſeruari debeant per iudicem ritus, & ordo in cauſis criminalibus, & ciuilibus dicitur, & probatur C. de fideiuſ. l. fi. in fi.

f ¶Ordinatè. Vt l. conſentaneum. C. quomodo & quando iud. & in authẽ. qui ſemel. ibi poſita. nam ſi non ſeruat ordinem, & proceſſum, non facit ordinatè, & non valet quod facit: vt C. de ſenten. & interlo. om. iu. l. prolatam. extra, de proba. c. quoniam contra falſam. quòd ſententia feratur ſuper certo inquãtum poſsibile eſt: vt Inſti. de act. §. curare autem. Item ꝙ bene. nam ſi malè proferat iudex non ordinatè, aut imperitè: vt Inſti. de ob. quæ ex male. in princ. & dicitur facere litem ſuam: imò arbiter cùm malè & iniquè decreuit: vt C. de pact. l. ſi quis in conſcribendo. & ibi no.

g ¶Quòd iudex. Quicunque ordinarius, & delegatus ordinem iuris debeat ſeruare. probatur in l. prolatam. in toto tit. C. de ſen. & interlo. om. iu. cum ſi. & in arbitris compromiſſarijs cum arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum: vt ff. de arbi. l. j. Secus in arbitratore, & amicabili compoſitore: quia non tenetur, nec debet ſequi ordinem iuris: vt no. plenè ff. pro ſoc. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. cum tribus legibus ſeq.

h ¶Facilem. Audiendo & reſpondendo benignè: vt & aliàs facit Imperator in l. precibus. C. de impu. & ali. ſub. & C. de tranſact. l. vt reſpõſum. & de preci. Impe. offe. l. j. in fi.

i ¶Clamoribus. Supple nobilium, & potentũ accuſare de iure. nam multi ſunt qui ab accuſando repelluntur: vt C. qui accu. non poſ. per totum tit. ff. de act. per totum. maximè in l. hos accuſare. cum l. ſeq. & ſequẽ. etiam denunciando multi repelluntur: vt no. extra, de accuſa. c. cùm oportet. & c. inquiſitionis. cum ſimilibus.

k ¶Conuenientẽ. Quando agitur vt hic. Nam ſi citatio & ſententia nõ fuerint concordes inuicem, proceſſus non valet, vt ff. de condi. inde. l. cùm fundus. & C. de exe. rei iud. l. ſi ex teſtamento. in fi. cum ſi.

l ¶Citationem. vt in decre. iiij. q. vt in conſti. regni quę incipit, edictorum ordinem. & omittatur non eſt de iure: quia omnium actionum ipſa citatio eſt principium: vt Inſti. de pœna te. lit. §. fi. qui ĩcipit, omnium autem &c. Fallit in caſibus ibi no. quando per officiales: vt l. ea quidem. C. de accu. cum ſimi. & dictũ eſt peremptoriè ad differentiam aliorum edictorum, quæ no. ff. de iu. ad perẽptorium. cum l. ſeq. aliud eſſet de alijs quæ dicuntur comminatoria, & cõmouentur per reſtitutionem regni hodie, vt in præalle. conſti. edictorum. & committitur alicui probo viro, vt citet & reſponſalem mittat, & corã quibus, & quando citauit ſecundum quod vſus tenet hodie in curia regia magna ꝙ pro lege ſeruatur, vt dixi.

m ¶Item ſi ex querela competat actio, id eſt competere poteſt. & eſt figura antitheſis: quia ponitur tempus pro tempore, vt ff. quando act. de pec. eſt an. l. j. §. quandiu. ibi perpetua eſt glo.

n ¶Inſpecta defenſa. Hoc eſt nouiter inductum per conſtitutionem regiam de defen. in conſti. iuris gentium cum tribus ſeq. & dic vt ibi no. in ver. in pœnis aliter defenſa &c.

o ¶Criminibus publicis. vt ff. de pub. iudi. l. j. & non plus eſt quàm in omnibus criminibus, quæ pœnam ſanguinis imponunt, procedi poteſt ex officio: & maximè quando perſona pupilli, eccleſiæ, viduæ, & debiles læduntur à potentibus quæ omnia ſunt hodie per conſtitutionem regni vt pœna merita. & c. tua. & c. plures. cum ſi. vt ſunt multi alij caſus in corpore iuris ciuilis, & canonici, qui iudicis arbitrio committuntur. & in totum pœnam ſanguinis ingerunt, qui not. extra ordinem Inſtitu. de offic. iudi. & dic vt ibi. quæ quidem forma procedit ſatis clarè, & dicitur extra de iuramen. calumnię. c. qualiter & quando. c. cùm oporteat.

p ¶Ad certam pœnã. Hoc nouum eſt ꝙ ad certam pœnam obliget ſe denunciãs, & eſt de ritu nouæ curiæ: qui ritus, vt dixi, pro lege ſeruatur. ſed denuncians de lege conſtitutus obligat ſe ad pœnam talionis, ſcilicet calumniæ ſi non probat, vt no. C. de probatio. l. prima. & ff. eod. titu. l. j.

q ¶Item quòd ſuper quocunque. Nota ꝙ citatio quinque debet continere, vt hic, & in conſtitut. regni edictorum, & ſemꝑ intelligas quòd fiat citatio de mandato iudicis, vt plenè dixi ſ. in c. ij. et peremptoria. cum ſi.

r ¶Itẽ quòd aſsignata. Quod habet facere neceſſario aliàs p̃ſumitur, vt in authẽ. de man. princi. §. ij. aliàs punitur pœna contempti mandati regij: vt no. plenè in conſti. regni. in prin. in gl. quæ inci. Poſſe ex hac litera. & eſt in arbitrio iudicis ſi pœna non eſt in mandato, vel citatione depoſita.

ſ ¶Præſentationis. Hoc caſu non reperitur, ſed factum, ſcilicet poſt tẽpus quando reus vel actor coram iudice comparere debet & abſolui ſeu condemnari, vt factum iudicat.

t ¶Item quòd veniente termino. Vocetur in curia alta voce tribus vocibus: vt l. conſentaneum. & l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iud. authẽ. qui ſemel. ibi poſita, quæ requiſitio appellatur. C. de iudi. l. properandum. circa principiũ. ibi: actorem requirere per vocationem fortè reuocare ope illorum, qui dicuntur quòd commonitoria ſunt ſublata ſalua eorum reuerentia. Nam ſatis poteſt dici has voces commonitorias, & tertia vice conſueuit dici per vociferationem: e chi lo ſchuſa, e chi lo defende. hac vocatione facta ſi venit, inchoabit iudicium ſecundùm ius. ſi verò non comparet, accuſetur eius contumacia per accuſatorem curiæ pro parte officij vel alia perſona officiali curiæ præſente, & eius contumacia ſit expreſsè accuſata. dic vt C. de iu. l. properandum. circa prin. ibi: ex vna parte actoris abſentiam accuſantẽ. quæ omnia in ſeq. c. magis clarè notantur.

v ¶Incidat. Hoc etiam debet dici de ritu nouæ curiæ, quod poteſt probari. quod nota. domi. Dynus. allega. Nam dicit ipſe, caſus legis vbi citatio cadit in diem feriatam, & vocatur die præcedenti & ſequenti per duas leges: vna eſt C. de ferijs. lege, dies feſtos. ibi: ſolennitas incidit. differat ergo in ſequenti die. Alia eſt C. de tempo. appellatio. l. ſecunda. ibi: præcedentes dies, &c.

x ¶Item poſt. De æquitate quàm iudex ſemper debet habere ante oculos, vt ff. de eo quod cer. loco. l. quod ſi Epheſi. in fi. cum ſi.

y ¶Iterum vocetur. Quo vocato & monitorium edictum eſt, vt modò dixi. & no. ff. de iud. l. ad peremptorium. cum l. ſeq.

z ¶Banniatur. Hoc nouum eſt ſecundùm conſtitut. regni eſt inductum etiam in criminalibus, vt in conſtitu. & generalia iura &c. cum conſtitu. ſequen. pœna eorum &c.

a ¶Repertorum. hic probatur de bo. aut. iud. poſ. l. cum propo. & aut. ibi poſita ei qui. & dic vt ibi not.

b ¶Vnius auguſtani. In conſtitutione regni quæ incipit, in ciuilibus autem cauſis. aliàs eſt §. conſtiterit pœnam ix. vnciarum. & caue: quia poſſet te decipere quia confusè loquitur. cautè no. quia in criminalibus omnia bona aduocãtur ad opus curiæ in ciuilibus decerni debent per iudicem actorem mittendum fore in poſſeſsionem pro menſura debiti declarati, & non in plus. Cùm hoc concordat curia baiulorum cum curia iuſtitiarij: & aliorum maiorum. ſed diuerſificatur: quia iuſtitiarij damnant contumacem in ciuilibus coram eis ad tertiam partem bonorum mobilium: vt in dicta conſtitutione pœnam nouẽ vnciarũ. ſed baiuli noſtri pro contumace, & pro quolibet menſe, vt in dicta conſtitutione, in ciuili. aliàs eſt §. conſtituta pœna ix. vnciarum. quæ pœna auguſtani non excedit pœnam quatuor augu.

Item

Item reus[a] ſi cõpareat in termino offerantur duo libelli[b] in curia per actorẽ quorum vnus apud curiã remaneat, alius à iudice aſsignetur conuẽto. & hoc ſcribatur apud acta in hac forma die tali[c] talis menſis apud talẽ locũ libellus p̃ſens oblatus eſt in iudicio. & apud acta ꝑ talẽ, & ſimiliter ꝑ curiã oblatus eſt, & lectus dicto p̃ſenti cõuẽto & recipienti eũ. Itẽ ſi lecto libello[d] petat cõuẽtus terminũ ad proponendũ exceptiones dilatorias, & datur ſibi dũmodo nominet vnã exceptionẽ incontinẽti, ſecũdũ quod cauetur iure canonico, licet nõ multũ expreſsè dicatur ibidẽ. & hęc omnia ſcribantur apud acta, vt dicitur extra, de exce. c. paſtoralis in gl. & in conſtit. regni exceptiones dilatorias. Itẽ ſi oppoſita exceptione[e] dilatoria incontinenti de ea nõ cõſtet, ſed dilationes requirat: debet iudex recipere ſacramentũ ab opponẽte ꝙ nõ faciat animo calũniãdi ſeu ꝓrogãdi: & propterea pro firmo ſe credebat probare poſſe, quã poſtea ſi nõ ꝓbauerit in termino ſibi dato, opponẽs ad expẽſas oẽs ſacramento partis cũ taxatione iudicis declarãdas dãnetur.[f] Itẽ ſi lecto libello[g] reus nõ opponat dilatorias, ſed lis cõteſtatur incõtinẽti ſcribatur litis cõte. in hunc modũ: Die tali[h] apud talẽ locũ dictus talis conuentus lecto ſibi dato libello litẽ cõteſtãdo negauit poſita in libello, ſaluis iuribus, & defenſionibus ſuis ſibi cõpetẽtibus, & cõpetituris. Si verò fit litis conteſtatio per procuratorẽ, fiat per verbũ ignorãtiæ,[i] de ineptudine libelli[k] ſemꝑ proteſtatione p̃miſſa. Item poſt lit. cõteſt.[l] recipiatur ſacramẽtũ calũnię ab vtraq; parte, ſecũdũ formã conſuetã iuris, & aut. ſignatæ. C. de iur. cal. aut. principalis. Itẽ poſt iuramentũ[m] calũniæ detur terminus ad probandũ vtriq; parti: & hoc ſcribatur apud acta curiæ. Itẽ dato termino[n] ad ꝓbandũ, offerantur duo libelli, & exceptiões in cã, & ſcribatur dies receptiõis ipſorũ hoc tñ obtento ꝙ afferantur die quo cõteſtatur lis, vł ſequẽti ꝑ prĩcipales ꝑſonas. Sed ſi ꝑ ꝓcuratorẽ cã agitetur: debet ꝓcurator, etiam articulos generales eodem vel ſequenti: vt ſuprà, aliàs autem intra terminum ſibi datũ ad probandum offerri poteſt. & hęc omnia apud acta ſcribantur cum diebus & locis quibus offerũtur: videlicet die tali apud talem locũ præſentes articuli, ſiue exceptiones oblatę ſunt in iudicio & apud acta per talẽ ſaluo iure impertinentiarũ recepti. Itẽ ꝙ ſi teſtes producantur intra terminum iurent[o] aduerſa parte præſente, vel contumaciter abſente: & hoc ſcribatur apud acta. videlicet die tali, apud talem locum prædicti teſtes producti per talem contra talẽ, in tali cauſa iurati ſunt corporaliter ad ſancta dei euangelia dicere veritatem ſuper articulis ſiue exceptionibus in ipſa cauſa obligatis prętermiſsis prece, pretio[p], odio vel amore, parte præſente & proteſtante cõtra perſonas, & dicenda per eas, vel ſi pars eſt contumax parte contumaciter abſente, cuius contumacia primò accuſetur, ſeu accuſata probetur anteq; iurẽt teſtes. Item ſi teſtes[q] iurauerint die non feriato, poſſunt etiam examinari die non feriato. Item poſtquàm ſunt teſtes producti, examinentur in ſecreto[r], & interrogentur de cauſa ſcientiæ loco & tempore, & alijs circunſtantijs[s] diligenter. Item poſt examinationem teſtium[t] intra terminum elapſum, terminus datus ad probandum vel intra terminum, dummodo per partes renuncietur eidem termino, fiet publicatio in hac forma: Die tali apud talẽ locũ partibus præſentibus & volentibus facta fuit publicatio teſtium hincinde productorum, & datus eſt terminus vtriq; parti ad recipiẽdũ copiã eorũdẽ vſq; & per totam talẽ diẽ[v]. quæ copia data, vel non ſi aliqua partium, vel ambæ eligant reprobare teſtes detur ei terminus cõpetẽs ad hoc in forma quæ ſequitur: Die tali[x] apud talẽ locum, talis eligit reprobare teſtes partis aduerſæ, cui datus eſt terminus ad reprobandum vſque & per totam talem diem. poſt verò examinationẽ teſtium ad repulſam prædictorum debet fieri publicatio teſtium in ſimili forma: poſt hæc verò ſi aduocati faciẽt rubricas de dictis teſtiũ, & recipiantur rubricæ, licet hodie non multum habeatur in vſu. Item poſt rubricas[y] factas

a ¶Item reus eſt contumax tam ciuilibus quam in criminalibus ſecũdũ quod ſi comparet reus, & actor non comparet. Et prædicta hic, quæ locum habent quo in criminalibus, aut non venit actor: quia contumax ante lit. conteſt. & peruenitur ad ſextam partem bonorum mobiliũ & applicatur fiſco, aut curię & in expenſis reſarciendis, vt de iure antiquo: vt ff. ad Carb. l. quæſitum. Idẽ de iure cõſtitutionis regni accuſatorũ temeritate, dic vt ibi. Aut eſt cõtumax accuſator poſt lit. cõte. & tũc condemnatur ad tertiam partẽ bonorum ſuorũ mobiliũ, & ſi eſſet reus, & ſic iteratò citatur procurator vt veniat ad probandum: & ſi nõ veniat. puniatur ĩ cẽtũ. augu. Iſta eſt pœna inducta de nouo loco Turpil. per conſtitutionem regni p̃dictam: ſed in cauſa ciuili non video aliquid innouatum eſſe ergo l. properandũ. C. de iud. ꝙ quando punitur actor ſi non veniat ante lit. conte. & ſic vtimur. ſed innouata eſt pœna x. parte litis, ſi dat⁹ eſt per curiam terminus partibus ipſis ad veniendũ poſt lit. conteſt. ꝙ ſi non veniũt, punitur pro æqualibus portionib⁹ in x. parte litis, vt in conſtitutione regni, quæ incipit, interdum. & dic vt ibi not. & Inſti. de pœ. teme. lit. in prin. & in aut. de lit. §. ad excludendum.

b ¶Offerantur duo libelli. Et j. c. proxi. ſed cui offertur? Certè iudici, alioquin malè faceres, licet aut. offeratur. videatur dicere contrarium. ſed gl. ſupplet offerantur, ſcilicet per iudices: quia ſemper iudici fides eſt adhibenda: vt C. de eden. l. procuratore. de condic. ob tur. cau. l. j. C. de liti. aut. litigioſa & c. deniq; iudex illum det parti vt j. ſequitur, ſed olim libell⁹ fiebat ſine ſcriptis, & cum ſcriptis, vt ff. de edẽ. l. j. hodie verò neceſſaria eſt ſcriptura, vt in d. authen. offeratur.

c ¶Die tali. De quo die ſemꝑ eſto memor ꝙ ſcribatur, & ponatur: aliàs proceſſus vitiaretur. arg. rationum vbi dies & conſul non ponitur non valet: vt ff. de eden. l. j. §. editiones. & ff. de accuſa. l. libellorum. cum ſimi. dic vt ibi not.

d ¶Item ſi lecto libello. Hoc nouum vt legatur petat triduum quod conceſſum eſt ſibi de iure cõſtitutiõis regni hic in tex. aliàs vide plenè ibi. & extra, de exce. c. paſtoralis. & in dicta cõſtitutione, exceptiones dilatorias ſacramẽto pri⁹ præſtito, ꝙ non iudicij differẽdi cauſa hoc facit. aliàs nõ auditur: vt ibi, & j. proxi. c. & vnã exceptionẽ nominare puta excõmunicationis. & aduerte ꝙ capitulũ hoc locũ habet tam in ciuilibus quã in criminalibus, & in dilatorijs, vt in regula conſtitutionis ſ. allegata curioſus lector videre poterit. Bart.

e ¶Item ſi oppoſita exceptione. vt in d. c. paſtoralis. & in conſtitione exceptiones dilatorias.

f ¶Damnetur. Nota ꝙ damnari debeat in expenſis. ſed nunquid in eodẽ iudicio an debet ſuper his expenſis libellus dari? Reſpon. eadẽ ſententia fieri debet: vt C. de iud. l. ſancimus. in authen. ibi ſignata. in fi. ibi not.

g ¶Itẽ ſi lecto libello ſic. hic quęro vtrũ iudex vel pars teneatur ei qui vocatur vulgarizare libellũ. Credo de iure ꝙ non: vt ff. de iuſt. l. ſed & ſi populus. §. proſcribere: ſed debet venire & habere aduocatum ſuum, qui intelligat pro eo. ſed de conſuetudine ſeruatur contrarium: vt tota die videmus fieri, ſcilicet in litis cõteſt. ſecundũ tenorem legis. C. de lit. conteſta. authen. offeratur. probare verò poterit per teſtes, inſtrumenta, literas, & confeſsiones partis, per alium omnẽ modum probandi.

h ¶Die tali. Et infrà negauit, & affirmauit ſcribatur ſimiliter lite conteſt. confeſſus hoc &c. bona eſt cautela ꝙ ſic ſaluis iuribus &c. vt ff. qui. mo. pig. vel hypothe. ſol. l. ſi debitor. ibi ſalua cauſa pignoris &c.

i ¶Si verò per verbum ignorantiæ. Si verò per principalem fiat lit. conteſta. oportet fieri per negationem, vel affirmationẽ, & animo conteſtandi litẽ: aliàs nõ valeret, vt no. C. de lit. cõte. l. j. & in conſtitutione regni dila. cum ſimi. ibi not. quia bonus aduocatus neceſſe habet ꝙ proteſtatio ſeruetur.

k ¶De ineptitudine libelli. id eſt ius in futurũ: vt ff. de neg. geſt. l. Neſennius. de verb. ſig. l. ſi teſtatór. cum ſi. & quia ſi inepta eſt actio ſiue libellus, ꝑditur lis, vt ff. de inſtitu. l. ſed & ſi. §. pen. & ff. ſi men. fal. mo. di. l. j. cum ſi.

l ¶Item poſt litem cõteſtatam calũniæ ꝙ ſacramentum ſi recuſatur ab actore, non auditur in cauſa. ſi à reo punitur pro cõfeſſo: vt C. de iura. calũ. l. ij. §. ſi actor. et §. ſin autem reus.

m ¶Item poſt ſententiam ad probandum ſecundũ arbitriũ iudicis, vt ĩ cõſti. regni de proceſſu iuris cõſti. lit. legitimè. in fi. & dic vt ibi dicitur. & ĩ d. c. qm̃ cõtra falſam. extra, de proba.

n ¶Item dato termino ibi offeratur. dic hæc prę al. cõteſtatio lit. legitimæ corrigit multa & infinita iura. olim enim omnes defenſiones ſeu articuli dabãtur vſq; ad ſententiam: vt C. ſen. reſcin. nõ poſ. l. peremptorias, hodie verò ſecundũ iſtã cõſtitutionem, et aliã huius regni offerentur eodem die, vel ſequẽti.

o ¶Itẽ ſi iurent teſtes aduerſa parte pręſente, vel contumaciter abſente: vt C. de teſt. l. ſi qñ. et no. ꝙ teſtes debẽt eſſe iurati, alr̃s eis nõ crederetur, niſi ſint iurati, vt iiij. q. iij. c. nihil. verſi. iuſiuran. & extra, de teſt. c. quoties. et d. l. ſi qñ Die tali. & j. iurati ſunt corporaliter: vt d. l. ſi qñ. & c. quoties. et c. ſicut. cum ſi.

p ¶Pretio. Vt extra, de teſti. c. j. & c. quoties. cũ multis ſi. & de hac oppoſitiõe facienda cõtra teſtes, & proteſtationẽ dic vt not. in ſentẽtia paga. extra, de teſti. c. opponi autem poteſt.

q ¶Item ſi teſtes. Quia non eſt de ſubſtantia recipere teſtes. poſtquàm ſunt iurati, vt recipi poſsint die feriata. imò plus quod poſtquàm ſunt intra terminũ iurati, poſſunt etiam poſt terminum examinari. Ratio eſt: quia lex dicit ꝙ teſtes iurati habentur pro examinatis: vt ff. de acqui. hæ. l. Antiſtius. de bo. poſ. l. ex teſtamento. de teſta. mili. l. j. §. j.

r ¶In ſecreto. Vt C. de teſt. l. nullum. ibi: ita iudici iurare ſecretum, &c.

s ¶Alijs circunſtantijs. Videlicet auditu, viſu, ſcientia, credulitate, & fama, & certitudine omnia prædicta textualiter no. extra, de teſti. c. cauſam quæ.

t ¶Item poſt examinationem teſtium publicatio. hoc eſt dicere, redigantur in publicum quæ teſtes dixerunt occultè, vt ibi d. l. nullum. & inſtrumenta, vt poſsit ſciri quid in cauſa probatum eſt. ſed vtrum publicatio ſit neceſſaria ſeu de ſubſtantia proceſſus, ita ꝙ ſi omittatur, non valeat id quod agitur? Dic ꝙ eſt neceſſaria: vt no. in glo. ordi. C. de ſenten. & interlo. om. iudi. l. prolatam. & C. de iudi. l. iubemus. & in authen. de teſti. §. quia verò.

v ¶Talem diem. ibi: copia. Quod eſt de iure Romano. cum concor. ff. de iur. fiſci. l. in fraudem. C. de eden. l. is apud quem. cum ſi.

x ¶Tali apud talem locum. Intellige ſanè de teſtibus, quos pro te non produxiſti: nam ſi quos teſtes etiam examinatos contra te eos reprobare non potes: vt C. de teſti. l. teſtium. dic vt ibi. & nimirum ſi reprobantur teſtes, edictum de teſtibus eſt prohibitoriũ: vt ff. de teſt. l. j. §. j. ibi: quibus nõ interdicitur &c. Nam illi admittuntur, qui non reprobantur. ff. de iudi. l. cùm prætor &c.

y ¶Item poſt rubricas. Quod facere debẽt immediatè poſt publicationẽ teſtiũ poſtquàm viderunt proceſſum, attendant tamen iudices ꝙ poſt concluſionẽ debent ipſi iudices facere ſententiam, & dare intra decem dies, vt in cõſti. vniuerſos. dic vt ibi in glo. no. & j. eo. hoc tamen habeat. cum ſimi. c. noui.

a ❡ Quibus peractis. Concluſio quod neceſſe eſt de ſubſtãtia proceſſus: vt in d.l. iubem⁹.C.de iud. & dic vt not. C. de ſen. l.ea lege.

b ❡ Detur terminus. Quod facere poteſt. vt not.Inſti.de verb. obli.§.omnes.in glo. q̃ inci.no.q.de facto.

c ❡ Itẽ feratur ſentẽtia. Quod ſi nõ faciat,iudex teneť ex titu. de obl.quę ex quaſi maleſi.Inſti.e.ti.p totũ.

d ❡ Secũdũ allegata et probata. Vt dicũt iura.ff.de offi.præſid.l. illicitas.§. veritas. ff. de min.l.intra vtile. vbi dicit Iuriſcõſultus ſecundũ ea quæ ſunt ꝓpoſita.& vbicunq; Iuriſconſultus Scæuola loquitur in corpore iuris.Sed an ſententia debet eſſe cõformis libello? dic ꝙ ſic.ff.e.l. vt fund⁹.

e ❡ Item ſi poſt.Ibi:iudex ſurgat.quod poteſt facere viua voce appellando eodẽ die, dũmodo in ea iudicij figura ſit iudex: vt ff.de ap.l.ſed & ſi apud acta.dic vt ibi.

f ❡ Die tali. Iudice pro tribunali ſedente.qđ dico neceſſe nõ eſſe vt pro tribunali ſedeat,dum in ea figura iudicij iudex ſi viua voce appellat.vide quod dixi ſ̃.Si autem poſt decẽ dies & vltra nõ auditur appellare volens:vt C. ſi contra ius vel vti.pub.auť. quæ ſupplicatio.cũ ſi.& auť.hodie.C.de appel.olim verò de iure Digeſtorũ intra triduum & biduum appellať & correctũ eſt.quãdo ap.ſit.l.j.§.biduũ.

g ❡ Petẽs cũ inſtantia apoſtolos.Quod facere teneť iudex, vt not.ſ̃.& C.de appe. l.proconſul.& l.eos. & §.ſup his.& ad iudicẽ ad quẽ appellatũ eſt debent mittere per iura allegata. imò appellationem coguntur recipere & ſi non recipiunt, puniuntur : vt C. de appe.l. quoniam. iudices.

h ❡ Et omnia. Quia victus confeſſus nõ audieť appellãs. ſec⁹ ſi vict⁹ tantũ. Nam ipſe talis bene appellat:vt C.quo. ap. nõ recip.l.obſeruare. & dic vt ibi no. in text. & in gloſſ.

vel nõ factas debent aduocati diſputare ſu
per efficacia probationum, ſiue allegare in
ſcriptis quod ſibi de iure videtur allegãdũ
caute. nota ꝙ poſt rubricas aſſumptas ad-
uocatis non dabit iudex ad diſputandum,
& concludendum in cauſa de iure conſti-
tutionis regni:vt not.in tex.conſti. vniuer-
a ſos,& ſingulos iudices.qbus peractis [a] fiat
concluſio & renunciatio in cauſa,& detur
b terminus [b] ad audiendũ ſententiam in hac
forma:Die tali apud talem locum facta eſt
concluſio,& renunciatio in cauſa prędicta
vtraq; parte præſente & volente, & datus
eſt terminus vtriq; parti ad probandũ per-
emptorium ad audiendam ſententiã ipſam
videlicet per totum talem diem.hoc tamen
habeat memoriæ iudex ꝙ à die renuncia-
tionis ſeu concluſionis det ſuam ſententiã
intra decem dies,vt in d.conſtitu.in vniuer
c ſos.Item feratur ſententia [c] ſecundũ quali-
tatem negotij agitati, & ſecũdũ allegata &
d probata. [d] Item ſi poſt [e] ſententiæ prolatio
e nem ſi pars ſuccumbens antequam iudex
ſurgat viua voce appellat ab ipſa ſententia,
cuius appellatio recipiatur,& ſcribať apud
f acta in hac forma,die tali [f] apud talem lo-
cum dictus talis poſt prolationem ſenten-
tiæ prædictæ iudice ſedente pro tribunali
ab ipſa ſententia appellauit ſtatim viua vo
g ce,petens cum inſtantia apoſtolos [g] ſibi da
ri,& proceſſum totius cauſę prędictę,quo
rum apoſtolorũ copia detur ſibi intra xxx.
dies:aliàs non.Si autẽ fiat appellatio poſt-
quam iudex ſurgit eſt facienda in ſcriptis
intra decem dies numerandos à die pronũ
h ciationis ſententiæ. Et omnia [h] quæ dicta
ſunt de appellatione recipienda , habeant
locum,quãdo reus eſt victus:vt ſ̃.ſed ſi cõ
feſſus : tunc non aditur appellans,neq; iu-
dex appellationem recipiat.

Explicit tractatus ritus iudiciorum ad practicam,per Bartolum.

Incipit tractatus de arbitris per Bar.

1 ☞ *Arbiter quis eſſe poßit.*
2 *Arbiter dicitur qui partes iudicis ſibi uendicat.*
Arbitrator,qui conſilio ſuo tanquam amicabilis compoſitor litem bona fide decidit.
3 *Arbitri ſententiæ ſtandum eſt,niſi ſit nulla.*
Arbitratoris ſententia reſtituitur ad arbitrium boni uiri.
4 *Arbiter cogitur ſententiam dicere,arbitrator non.*
5 *Reductio ad arbitrium boni uiri à ſententia arbitratoris, petitur intra decem dies,ſi eſt iniqua.*
6 *Sententia an ſit lata ab arbitro uel arbitratore cognoſcitur ex modo procedendi.*
7 *Renunciari reductioni ad arbitrium boni uiri an poßit,remißiuè. & infrà,nu.20.*
8 *Arbiter poteſt pronunciare de expenſis, & uſuris quando debentur officio iudicis.ſecus ſi ex ſtipulatione.*
9 *Duo ex tribus arbitris nõ poſſunt pronunciare altero mortuo.*
10 *Duo ex tribus arbitris licet non poßint tertium abſentem cogere ut pronunciet:iudex tamen eum cogit ut conueniat.*
11 *Vnus ex arbitris non poteſt committere uices ſuas alijs,niſi ſit compromiſſum.*
11 *Si duo abſente tertio pronunciant ipſo poſtea ratum habẽte ſententia duorum non ualet.*
13 *Arbiter non punit contumaciam litigantium.*
14 *Arbiter ſi ſolus ſtipulatus eſt pœnam,ſi eius ſententiæ non pareatur, & pœna ſit commiſſa: quia unus non paruit, ipſe exigit pœnam quam exactam præſtabit parenti: uel ei cedit actionem.*
15 *Arbiter ſi mortuus eſt eo tempore quo certum eſt alterum ex litigatoribus adeſſe non poſſe die ſtatuta,pœna non committitur.*
16 *A ſententia arbitri non appellatur, & quæ ſit ratio.*
17 *A ſententia lata ſuper pœna commiſſa:quia non paritum eſt ſententiæ arbitri, an poßit appellari.*
18 *Arbiter ab arbitratore in quibus differat.*
19 *Clauſula appoſita in compromiſſo ibi,in arbitrum & arbitratorem quòd reſoluatur in diſiunctam.*

1 TRactatus de arbitris. Primò † vi
dendũ eſt
quis poſsit eſſe arbiter.Et eſt ſciendum ꝙ poteſt
eſſe homo liber,paterfamil. & filiusfa.integrę fa
mæ,homo liber,cõpos mentis,& etiam infamis,
dummodo ſint maiores xxv.annis.ff.de arbi.l.ſed & filiusfa.cũ
l.ſeq.& l.Pedius.§.reſpon. & §.in ſeruum. & l.ſed ſi in ſeruum.
2 §.ſed neq;.& l.cùm homo.& redde ſingula ſingulis. † Viſo quis
poſsit eſſe arbiter:videndum eſt quid differt arbiter ab arbitra-
tore? Arbiter eſt qui vendicat ſibi partes iud.l.Pomponius.§.re-
cepiſſe.eo.tit.Arbitrator eſt qui conſilio ſuo tanq; amicabilis cõ
poſitor litem decidit bona fide,& bono motu nulla iuris ſolen-
nitate ſeruata:& abſq; iudiciorum ſtrepitu:vt d.l.Pomponius.§.
3 pe.Item ſciendum eſt † ꝙ litigatores debent ſtare,& parere ſen-
tentiæ arbitrij,ſiue ſit æqua ſiue iniqua:quia debẽt ſibi imputare
litigatores,quia talem elegerunt arbitrum.l.diem proferre.§.ſta
ri.eo.tit.& hoc verũ ſi credat ſe bene ſententiare, & non cõtra le
gem:quia tunc ſecus.nã ſi pronunciaret minores xiiij.annis poſ
ſe teſtari:non valeret talis pronunciatio:vt l.ij.C.quando prouo.
non eſt neceſ.Sed ſententiæ arbitratoris,& amicabilis compoſi-
toris,ſi eſſet iniqua,non eſſet ſtandum,& poſſet reduci ad arbi-
trium boni viri.& in hoc differunt arbiter & arbitrator.l.ſocieta
tem.§.arbitrorum.ff.pro ſocio.l.hęc venditio.§.reſpon.ff. de con
trahen.emp.l.ſi libertate.de ope.liberto.& de legat.ij.l.j.in fi.cum
4 ſimi. Item arbiter † compelliť ſententiam dicere.l.iij.§.tametſi.ff.
eo.tit.ſed nõ arbitrator etiam ſi ſuſcipit.C.de contrahend.empt.
5 l.fi.ibi:aut ſi nolit.Sed quæro † intra quantum tẽpus poteſt peti
reductio ad arbitrium boni viri,ſi eſt iniqua.Reſpon.poteſt pe-
ti reduci,ſi eſt iniqua intra decem dies à tempore ſententiæ latæ
ad inſtar ſupplicationis.C.de preci.Impe.offe.auť.quæ ſupplica
6 tio.Sed quid ſi dubitatur † an ipſa ſententia ſit lata ab arbitro vel
arbitratore:quia ſi eſſet lata ab arbitro eſſet ſtandum, ſiue æqua,
ſiue iniqua ſit:ſed ſi lata ab arbitratore, an poſsit reduci ad arbi-
trium boni viri? Reſpon.proceſſus negotij facti per ipſum homi
nem electũ ab ipſis arbitratoribus ſuper hoc oſtendet,& decla-
rabit vtrũ lata fuerit ſententia ab arbitro,an non. Facit C.de teſt.
7 l.nec codicillos. Sed an † poſsint litigatores renunciare:vt non
poſsit reduci ad arbitriũ boni viri ſententia arbitratoris? Dic vt
8 dixi in l.j.C.e.tit.Quæro † an arbiter poſsit pronunciare de ſum
ptibus & viuris.Quidam dicunt ꝙ nõ:quia vltra cõpromiſſum
arbiter non poteſt.l.non diſtinguemus.§.nam & Iulia.eo.tit.Sed
dic ꝙ de expenſis poteſt pronunciare,cũ ſint acceſſoriæ,& depẽ
dentiæ ab ipſo negotio principali.arg.l.ad rem mobilem. & l.ad
legatũ.ff.de procu.& quia iudex de his pronunciat.l.ſancimus.
C.de iud.ergo & arbiter.l.j.ff.de arb.& l.ſolemus.de iu.De vſu-
ris autem diſtingue:aut debeť vſura iudicis, officio:quia eſt for
tè bona fide cõtractus:& tunc poterit pronunciare:quia eſt vna
obligatio ſortis & vſurarum.C.de vſur.l.iiij. Aut ex ſtipulatio-
ne:& tunc non poterit pronunciare. ff.de appell.l. cum in vna.
9 Quæro, † tres ſunt arbitri:vnus deceſsit: an alij duo poſsint pro-
nunciare? Reſpond.non:quia finitum eſt conpromiſſum.ff.eod.
l.item ſi vnus.§.j.& quia mors omnia ſoluit:vt in authẽ.de nup.
10 §.deinceps.Sed an duo † ex ipſis poterunt abſentem tertium co-
gere:vt veniat cum ipſis ? Reſpond.quòd non;quia in hoc ſunt
pares, & par in parem non habet imperium.l.nam & magiſtra
tus.ff.eod. Quid ergo fiet? adibunt iudicem,& eum citabit, &
ei præcipiet vt conueniat cum ipſis duobus:argu.l.iij.§.ait præ-
11 tor.& l.litigatores.§.primo.ff.eod. Sed † an vnus ex ipſis pote-
rit committere vices ſuas alijs duobus? Dic ꝙ non, niſi ſic ſit
compromiſſum.l.Pedius.§.finali.ff.eod.vbi dicitur non: vt reci-
piat ſententiam,& cætera.& l. non diſtinguemus.§.fina.ff.de ar
12 bit.Quid ſi duo † ex ipſis pronunciauerũt tertio abſente,& poſt
ea ratum habuit quicquid per eos factum ſit, an ſententia duo-
rum valebit? Reſpond.videtur quòd ſic.l.fi.C.ad Macedo.ff.de
iud.l.licet.& ff.qui ſatiſda.cog.l.Iulianus.cũ ſi. & hæc oia habes
not.in l.j.& ij. C.de arbi. Sed tu dic contra : quia præſens eſſe
debet quando pronunciatur.l.ſi in tres.ff.eodem. & ratihabi-
tio non

tio non habet locũ vbi facto & præſentia opus eſt.probatur in l.
obligari.§.tutor.ff.de auť.tut.& Inſtit.de authori.tuto.§.tutor.&
C.de leg.l.fi.lib.xj.& l.fi.C.de prædi.cur. non alie.lib.x. Sed † an
13 arbiter poterit punire contumaciam litigantium? Quidã ꝙ ſic l.
non ex omnibus.ff.eo.Tu dic cõtra:quia hoc ſolùm iudicibus ꝑ-
miſſum eſt.l.ij.§.fin.ff.de iud.niſi in compromiſſo hoc actum ſit
expreſsè:arg.l.nõ diſtinguemus.§.nunc de officio.& §.fi.ff.eod.
14 Sed quid ſi arbiter † eſt ſolus ſtipulatus pœnam ſi non pareatur
eius ſententiæ,& nõ paretur per vnũ ex litigatoribus, vnde pœ-
na commiſſa eſt:cui applicetur iſta pœna? videtur fiſco:qa quod
ab indigno,&c.j.de his quib.vt indi.l.hæreditas.ff.de inoffi.l.Pa
pinianus.§.meminiſſe.cum ſi.Sed tu dic ꝙ arbiter exiget eam,&
exactũ præſtabit ijs qui parebunt ſententiæ:quia omnia cõmo-
da debent applicari ſententiã ſeruanti.C.de trãſact.l.ſi quis ma-
ior.Si autẽ arbiter nollet exigere ipſam pœnam:tunc dico ipſum
eſſe cogendũ cedere actionẽ ipſi competentẽ ſeruãti ſentẽtiam
contra non ſeruantem ſententiam:quia hoc videtur actum taci-
tè inter partes & ipſum arbitrũ.vnde expreſsè diciť haberi.l. cũ
15 quid.ff.ſi cer.pe. † Sed quid ſi eo tẽpore mortuus ſit arbiter;quo-
niam certum eſt alterũ ex litigatoribus adeſſe non poſſe die ſta-
tuta:an contra eum pœna cõmittatur? Et videtur ꝙ ſic:arg.l.cũ
ſtipulatus ſim mihi à Proculo.ff.de ver.obl.& ff.de dam.infect.
l.damnũ.§.Sabini.Sed tu dic contra per hæc iura.ff.de arb.l.arbi
ter.ff.ſi quis cautio.l.ſi eũ.j.de ver. obl.l.inſulam.& l ſi illa ſtipu
16 latio. † Vnde ſciendum eſt quod à ſententia arbitri non appella
tur.l.j.C.de arbi.& l.non diſtinguemus.§.cũ quidam.ff.eod.niſi
ex conſenſu partium fuerit.l.ex conſenſu.§.j.ij.reſpon.de appel.
Sed quæ eſt ratio ꝙ à ſententia arbitri non poteſt appellari? Re-
ſpondeo ꝙ nullam habet iuriſdictionẽ. vnde cum ipſo iure non
teneat eius ſententia:ab ea non poteſt appellari.l.j.C.quando ꝓ-
uo.non eſt neceſ.vnde metu pœnæ ſtatur eius ſententię.d.l.j.C.
de arbi.quare meritò per appellationem reſcindi non poteſt. ſic
alibi diciť de gradu qui nullus eſt ꝙ nõ poteſt reſcindi.l.nam &
17 ſi ſub conditione.ff.de iniu.& rup.teſt. † Quæro de quæſtione
quæ fuit in ciuitate Brixiæ,de facto inter duos fratres Ioannem
& Marti.litigantes adinuicem:qui cõpromiſerunt in laicũ com
munẽ tanq; in arbitrũ & arbitratorem:qui arbiter ex gratia Ioã-
nis & Martini auditis iuribus vtriuſq; partis pronunciauit cõtra
Martinũ:poſtea in proceſſu temporis dum ipſe Martinus nollet
parere ſententiæ ipſius arbitri, Ioanes petebat pœnam ab ipſo
Martino coram iudice,qui Martinus dicebat: Domine iudex,
non teneor ad pœnam,eo quia ſentẽtia illius arbitri non tenuit,
nec valet:quia nõ fuit legitimè lata.& ipſe iudex auditis allega-
tionibus condemnauit ipſum Martinum ad pœnam cõpromiſ-
ſi:at ipſe Martinus grauatus ex ſentẽtia dicti iudicis appellauit
ad quendã iudicẽ appellationis.opponebatur per ipſam partem
ꝙ talis appellatio non valebat nec tenebat,nec debebat admitti.
Primò,quia non poteſt appellari à ſententia arbitri:ergo nec ab
aliqua,quæ orietur ex ipſa,iuxta regulã iuris, quod ſtatuitur in
principali,debet ſtatui & in acceſſorio.l.cũ principalis. ff.de re
iud.& l.fi.C.per quas perſo.nobis acquiri. Item ſi hoc liceret in
directè,conceditur per aliam viam.l.cũ hi.§.ſi cũ his.de tranſac.
non enim debent captari verba legis, quæ dicit non appellari à
ſententia arbitri.l.pe.ad exhib.Præterea,cùm quid prohibetur,
& eius ſpẽs.l.omnia.deſpon.Præterea,ſi hoc poſſet ipſe Marti-
tinus,ſequitur ꝙ omnes ſententiæ arbitri eſſent eluſoriæ.cõtra l.
ne in arbitris.C.de arbitris.& l.ſi prætor.de iudi.Item ſi hoc lice
ret,lites ex litibus orirentur.contra l.fina.de fructi. & lit.expenſ.
imò lites ſunt dirimendæ.l.quidam æſtimauerunt. ſi cert.petat.
E contra videtur pluribus rationibus:quia appellatio eſt fauora
bilis,& commune auxilium.l.iij.ff.rem ratam habe. ergo appel-
latio admittenda.l.ij.& l.cùm quidam.de liber. & poſthu. Præ-
terea nulla lege cauetur quòd ipſe Martinus non poſsit appel-
lare:ergo & cætera. ergo videtur conceſſum. l.necnon.§. quod
eis.ex quib.cau.maio. Præterea,tam in maioribus quam in mi-
noribus licitum eſt appellare.l.& in maioribus.C.de appellatio.
Non obſtat l.j.C.de arbit.quia reſpondeo quòd hoc non eſt ve-
rum: quod ſic probo.nam lex dicit quòd ab executione non ap-
pellatur.l.ab executione.C.de appella.tamen ſi modum iudica-
ti excedat:poteſt appellari:vt l. item video quòd tutor nomina-
tus appellare non poteſt:vt inſtitutionibus,de excuſatione tuto-
rum.§.qui autem.tamen poteſt intra quinquaginta dies excuſa-
tiones ſuas proponere,vt ibi dicit. & niſi iudex tunc eas admi-
ſerit:poteſt tutor prouocare.ff. quorum appel. non reci.l.j. §.j. &
cùm appellatio deſcendit ab ea ſententia:quia non poteſt appel-
lari.quapropter dicendum eſt ita in quæſtione propoſita , cùm
non poſsit reddi ratio diuerſitatis:argumen.l. à Titio. ff. de ver-
18 borum obligationibus. † Quæro,in quo arbiter diſcrepat ab ar-
bitratore.dic quòd in tribus,arbiter ſuper lite : arbitrator ſuper
contractu.l.ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. Secundò,
quia arbiter tenetur cognoſcere ſecundùm formam iuris ciuilis.
l.cùm antea.§.licet.C.de arbi.Arbitrator verò ex æquitate : vt l.
finali. C. de contrahenda emptione . Et ex hoc ſequitur tertiò
quia ſententia arbitri non poteſt reduci:ſed arbitratoris ſic.l. vn-
de ſi numerus.ff.pro ſocio.Item arbiter cogitur ſententiam dice
19 re:arbitrator non,vt ſuprà dictum eſt.Quid eſt ergo † quòd quo
tidie fiunt compromiſſa in arbitrum & arbitratorem : cùm iſtæ
viæ ſint contrariæ? Solutio, copula ponitur pro diſiunctiua ſe-
cundùm quoſdam,et alteram viam neceſſe habet eligere verbis,
vel factis: & ſic iudicamus de eo tanquam de arbitro , vel arbi-
tratore. vel ſecundùm Iacobum Butrigarium poteſt ſuſtineri
communis modus:quia arbiter poteſt aſſumi ſuper lite ; quia ſu-
per lite poteſt tranſigere,intelligunt,& de hoc in concordia non
ſunt,ſuper tali tranſactione in contractu tanquam arbitrator aſ-
ſumitur.& ſic diuerſis reſpectibus ſit arbiter & arbitrator . Sed
20 quæro † an poſsit renunciari iuri petendi reductionem ad arbi-
trium boni viri.ſunt opiniones Dyni in capitulo,ſcienti.de re iu
dicata.dicit quòd non:quia in quacunque huiuſmodi conuen-
tione eſt tanta diſpoſitio legalis per modum conuentionis.l.qui-
dam cùm filium.§.videamus.ff.de verborum obligationibus.&
l.quæro.§.inter locatorem.ff. locati. qui ſatiſdare coguntur .l. fi-
nali.Quando ergo conueniuntur tacitè intelligitur ſi fuit arbi-
tramentum ęquum & ſi non ſit cauſa conquerendi . ſed hæc ar-
gumenta Dyni non procedunt in caſu quo conueniſſet ſimpli-
citer.Iacobus de Aretino tenet indiſtinctè conuentionem vale-
re,quaſi per hoc arbitramentum ex partium conuentione cenſe-
retur eſſe arbitrium:argumento l.in conuentionalibus.ff.de ver-
borum obligationibus.ſed arbitrium non poteſt reuocari per ſu
prà dicta.Sed durum eſt quòd talis renunciatio inducat remiſ-
ſionem futuri doli,& inuitat arbitrum ad delinquendum,contra
l.iuris gentium.§.ſi paciſcar.de pactis . Ex quo quidam ibi eui-
tant abſurditatem prædictam,& aſſumunt conſilium , vt remit-
tatur dolus futurus & ita iacet conuentionis forma quòd partes
remittant petere reductionem ad arbitrium boni viri,& renun-
cient arbitrio iudicis , quo merè petitur reductio : ſicut patet in
actione depoſiti,in cuius conſequentia poteſt dolus futurus re-
mitti,ſed non fuit Iacob.Butri.qui ſequitur opinionem Innocen
tij,in capitulo,Quintauallis.de iureiurando.Aut quæritur de iu
re,aut de conſuetudine.Primo caſu,aut laudum eſt iniquum re
ipſa:& nocebit conuentio . & renunciatio aut ex propoſito : &
non valebit propter prædictam rationem . argumento l.ij. C. de
reſcindenda venditione.ceſſante tamen conuentione & renun-
ciatione propter vtriuſque iniquitatem, vel alterius tamen poſ-
ſet corrigi,& reformari.De conſuetudine autem talis renuncia-
tio,& tale pactum,nihil operatur.quod nota.

Explicit tractatus,de arbitris editus per dominum Bartolum à Saxoferrato doctoris Legum famoſiſsimum.

a ℭ Incipiunt differentiæ. Adde ꝙ iſte tractatus non eſt Bart. quia non eſt ſtylus ipſius, & credoꝙ ille qui compoſuit iſtũ tractatum recollegit ſcripta do. Ia. Alber. de Bononia, ſed ſine aliquo ordine. do. enĩ Iaco. Alb. de Bonoñ. exiſtens Veronæ cõpoſuit tractatũ ſiue ſummulam contrarietatũ inter ius canonicum & ciule: vbi poſuit clxij. differentias inter ius canonicum & ciuile. & incip. à citatione. q floruit tempore dominorum Alberti Maſti. de la ſchala dominorũ Veronæ anno do. Mcccxxx. & ſic tempore Ioan. Andr. & ipſum etiã alle. Bar. in cõſ. ccxxiiij. incip. an fratres cõſobrini. Thoñ.

Incipiunt differentiæ [a] inter ius Canonicum, & Ciuile, ſecundũ Barto.

1 ☞ *Compromittere de iure ciuili cum iuramento non debet: iure canonico ſic.*

2 *Procurator iure canonico ab uniuerſitate conſtituitur: iure ciuili non, licet ſecundùm* Iaco. *ſic.*

3 *Poſſeſſorium recuperandæ iure ciuili datur aduerſus deiectorem, uel quia mandauit, uel quia ratum habuit: iure canonico aduerſus quencunq; res illicitè peruenit.*

4 *Iudex ſecularis de iure ciuili cognoſcit de cauſa ſpirituali incidenter: ſecus de iure canonico.*

5 *Prælatus iure ciuili non conſtituit procuratorem in cauſis ſuæ eccleſiæ: iure canonico ſic.*

Prælatus in bonis eccleſiæ habet plus iuris quàm tutor in bonis pupilli.

6 *Mulier iure ciuili in criminalibus teſtis eſſe poteſt: iure canonico non.*

7 *Lis inter patrem & filiũ in poteſtate eſſe non poteſt iure ciuili: iure canonico ſic.*

8 *Contra abſentem in criminalibus lite non conteſtata iure ciuili an procedatur: & quid iure canonico.*

9 *Caſus quibus lite non conteſtata poſſunt recipi teſtes.*

10 *Accuſatus & condemnatus de crimine iure canonico ſuum accuſatorem accuſare non poteſt: ſecus iure ciuili, niſi amiſerit libertatem, uel ciuitatem.*

11 *Teſtes ſuper nouis capitulis teſtibus apertis iure canonico induci poſſunt: iure ciuili nõ.*

12 *Crimina iure ciuili alia publica, alia priuata: iure canonico omnia publica.*

13 *Reſtitutio in integrum iure ciuili eccleſiæ non datur contra libertatẽ, iure canonico ſic.*

14 *Iuriſdictio iure canonico perpetuatur citatione: iure ciuili litis conteſtatione.*

15 *Iudex appellationis iure ciuili non delegat cognitionem cauſæ, retenta prolatione ſententiæ: iure canonico ſic.*

Iudex ordinarius iure canonico ſimpliciter committit cognitionem cauſæ principalis, iure ciuili ſecus: quia ter audire debet.

Iudex ordinarius iure ciuili audientiam cauſarum ſolùm conſiliarijs ſuis committit: iure canonico quibuſcunque.

16 *A ſententia lata à ſubdelegato iure ciuili appellatur ad delegatum: iure canonico non. Nam ſi tota cauſa committitur, appellatur ad primum delegantem: ſi pars, ad delegatum.*

17 *Aetas uirilis iure ciuili eſt* xxv. *annorum: iure canonico eſt triginta.*

18 *Furtum iure canonico ſumitur pro qualibet illicita detentatione: iure ciuili ſecus: quia contrectatio rei alienæ fraudoloſa eſt.*

19 *Ea quæ ſunt meri uel miſti imperij iure canonico delegantur, non de iure ciuili, niſi cauſa abſentiæ.*

20 *Res de qua data fuit tenuta iure ciuili recuperatur uſque ad* xxx. *annos: iure canonico uſque ad quadraginta.*

21 *Reſciſſoria poſt quadriennium iure ciuili datur poſtliminio reuerſis: iure canonico non quia eo tempore non currit præſcriptio.*

22 *Latrones & depopulator notorius fugientes ad eccleſiam inde extrahi poſſunt iure canonico, alij non: ſed iure ciuili homicidæ, adulteri, & raptores uirginum.*

23 *Iurare per creaturas iure canonico non eſt permiſſum: iure ciuili ſic.*

Iurare per membra Dei *utroque iure prohibetur.*

24 *Actio in libello de iure ciuili exprimitur: iure cauonico ſecus.*

25 *Inſtantia iure ciuili finitur triennio à die litis conteſtatæ, iure canonico non.*

26 *Iudex ordinarius iure ciuili non recuſatur: iure canonico ſic.*

27 *Delegatus de iure ciuili cum recuſatur, cauſa ſuſpicionis non eſt proponenda, nec probanda: iure canonico ſic coram arbitris. aliam uide nu. 167.*

28 *Eccleſia iure ciuili aduerſus præſcriptionem reſtituitur: iure canonico non. tamẽ ipſe dicit ꝙ ſic, ſicut minor.*

29 *Torneamenta iure ciuili & canonico prohibita.*

30 *Fama ſola iure ciuili non probat: iure canonico facit uitandum eſſe excommunicatum.*

31 *Prædicatores & confeſſores poſſunt eleemoſynas iure canonico recipere ab uſurarijs: iure ciuili non ſua authoritate, ſed de manibus dominorum debent recipere.*

32 *Clerici* Pariſijs *commorantes iure canonico laicum pro cauſis. pecuniarijs corã epiſcopo conueniunt: quod non eſt iure ciuili.*

33 *Clericus iure ciuili poteſt in non ſuum iudicem eccleſiaſticum cõſentire: iure canonico non.*

34 *Contrahens in loco poteſt à iudice loci, ſi ſibi inueniatur, citari, & abſens omni remedio prætorio compelli, ut compareat iure ciuili: ſed iure canonico ſolùm pronunciat de mittendo ſi alibi exiſtat.*

35 *In cauſa matrimoniali, & in cauſis electionum iure ciuili non peruenitur ad diffinitiuam abſque litis conteſtatione: iure canonico ſic.*

36 *Rigor in cauſis eccleſiaſticis iure canonico nõ ſeruatur, ſed diſcretio: iure ciuili ſecus.*

37 *Sequeſtratio iure ciuili non fit propter rei abſentiam: iure canonico ſic.*

38 *Offerens ſe liti iure ciuili, condemnatur ac ſi rem poßideret: ſed iure canonico non*

39 *Conſanguinitas iure canonico probatur per teſtes de crudelitate & auditur: iure ciuili teſtes non probant.*

40 *Sententia in cauſa matrimoniali iure canonico poteſt ſine ſcriptis ferri: quod iure ciuili non reperitur.*

41 *Dicto unius teſtis iure ciuili non ſtatur: iure canonico ſic, quando non eſt præiudiciũ alterius.*

42 *Abbas in cauſa monaſterij iure ciuili iurat de calumnia in animam ſuam: iure canonico in animam maioris partis conuentus.*

43 *Teſtes iure ciuili abſolutè magis coguntur teſtificari, quàm de iure canonico.*

44 *Frater iure ciuili non accuſat fratrem de magno crimine: iure canonico accuſat de hæreſi,*

45 *Parentes iure ciuili non teſtificantur contra filios: iure canonico ſic.*

46 *Exceptio dilatoria iure ciuili debet ante litem conteſtatam proponi: iure canonico quandocunque.*

47 *Sententia lata & tranſacta in rem iudicatam quis ultra non auditur iure ciuili: ſed iure canonico ſic in cauſa matrimoniali fraude probata per unum teſtem & iuramentum.*

48 *Ceſsio recepta à clerico iure canonico præſumitur ſimulatio: iure ciuili non, niſi doceatur ſimulatio.*

49 *Laicus ingrediens monaſterium iure ciuili aliquid retinere non poteſt: ſed iure canonico poteſt aliquid concedere loco præbendæ.*

50 *Promittens aliquid dare ſub pœna, ſi aliquid omittit iure ciuili tenetur ad totam pœnã iure canonico ſecus.*

51 *Pro fure indicando licitè iure ciuili licet accipere: iure canonico non.*

52 *Ordinandi ad ſacerdotium iure ciuili debent aliquid offerre ordinanti & notario: ſed iure canonico non poſſunt.*

53 *Promißio facta de dando alteri iurata iure canonico ualet: iure ciuili ſecus.*

54 *Tranſigere iure ciuili ſuper criminibus ingerentibus pœnam ſanguinis licet: ſed iure canonico uidetur aliter.*

55 *Matrimonium inter pares ſimul habitantes iure ciuili præſumitur: ſed iure canonico adulterium.*

56 *Promißio pœnæ, & datio arrarum in matrimonio iure canonico non ualet: iure ciuili ſic.*

57 *Pars etiam filia recuſante poteſt eam iure canonico maritare: iure ciuili non, niſi indignum uel turpem daret.*

58 *Conſenſus parentum in matrimonio iure ciuili requiritur: non de iure canonico.*

59 *Infamis quis uidetur effici iure canonico pro omni crimine: ſed de iure ciuili non.*

60 *Filij nati ex inceſtu uel nefario coitu, iure ciuili à patre alendi non ſunt: iure canonico ſic.*

61 *Matrimonium inter ſeruos iure ciuili eſſe non poteſt: iure canonico ſic.*

62 *Mulier intra annum iure ciuili licitè non tranſit ad ſecunda uota: iure canonico ſic.*

63 *Vxor etiam non pefectæ ætatis, quæ fuit à uiro cognita in domo patris, & nondũ traducta ad domum uiri, uiro mortuo lucratur quartam.*

64 *Statutum ꝙ uxore præmoriente uir lucretur dimidiam dotis, habet locum etiã in ſpõſa de præſenti, & ad domum non traducta.*

Item an idem ſit in ſponſa.

65 *Spurius iure ciuili ad decurionatum non prohibetur: iure canonico ſic.*

66 *Contrahentes iure ciuili licitè ad inuicem ſe circunueniunt: ſed eccleſia iure canonico pro uenditione rei ſuæ ultra iuſtum pretium licitè non recipit.*

67 *Hæres iure ciuili non implens uoluntatem defuncti perdit hæreditatem, excepta legitima ſi eſt filius: ſed iure canonico etiam filius perdit totum.*

68 *Sacrilegio iure ciuili imponitur durior pœna quàm de iure canonico. & nu. 79.*

69 *Pœna pecuniaria iure ciuili ab eccleſia infligi poteſt: iure canonico non.*

70 *Pactum nudum regulariter iure ciuili nõ producit actionem: ſed iure canonico ſic: quia datur condictio canonis.*

71 *Pupillus iure ciuili non iurat, nec ſeruare tenetur iuramẽtũ: iure canonico ſic, ſi eſt doli capax.*

72 *Fur iure canonico dicitur, qui non intrat per oſtium: iure ciuili ſecus.*

73 *Præſcriptio in iuribus quæ non habet cauſam continuam fit duplicato tempore iure ciuili: ſed iure canonico in omnibus iuribus ſufficit præſcriptio* xl. *annorum.*

74 *Mortui pro ſuis ſceleribus ſi ſint in morte contriti traduntur ſepulturæ iure canonico: ſed iure ciuili non abſque permiſſu principis.*

75 *Pœna inceſtus, & adulterij iure canonico mors eſt: ſed iure ciuili mulier in monaſteriũ detruditur.*

76 *Geſtum non meo nominne, iure canonico ratum habere poſſum: ſecus iure ciuili.*

77 *Reus proponens exceptionem dilatoriam, & non probans ante ſententiam, in expenſis condẽnatur: ſed iure ciuili cõdemnatio expenſarum non fit, niſi in fine cauſæ*

78 *Incendiarius aliter iure canonico, aliter iure ciuili punitur.*

80 *Plures ſi uulnerant aliquem. qui mortuus ſit, iure canonico omnes tenentur de occiſo: iure ciuili ille ſolus, ex cuius uulnere apparet ipſum mortuum.*

81 *Accuſatus ſi accuſator non probat, iure ciuili abſoluitur, ſed iure canonico purgatio in dicitur in qua ſi deficit, condemnatur.*

82 *Sortilegus punitur iure ciuili capite: ſed iure canonico pæna quinque aureorum.*

83 *Inceſtum committens cum monacha iure ciuili pœna capitali punitur: iure canonico clericus deponitur, laicus excommunicatur,*

84 *Matrimonium iure ciuili ſoluitur altero ex coniugibus uolente monaſteriam intrare: ſecus iure canonico.*

85 *Nuptiæ inter conſobrinos iure ciuili contrahi poſſunt: iure canonico ſecus*

86 *Legatum rei alienæ iure canonico non ualet: iure ciuili ſic: cum diſtinctione tamen.*

87 *Bona fides & titulus non requiritur iure ciuili in præſcriptiõe: iure canonico ſic.*

88 *Patria poteſtas iure ciuili durat in omni ætate: ſed iure canonico quo ad matrimoniũ, & iuramentum adueniente adulta ætate.*

89 *Filiusfamiliàs iure ciuili uoto non obligatur: iure canonico ſecus.*

90 *Stuprũ iure canonico ꝓpriè cum uirgine: iure ciuili etiam cũ uidua, puero, uel ſoluta.*

91 *Fornicatio ſimplex iure ciuili non punitur: iure canonico ſic.*

92 *Peccans contra naturam iure ciuili pœna capitis punitur: iure canonico mitius.*

93 *Pater occidens filiã in adulterio deprehẽſam iure ciuili nõ punitur, iure canonico ſic.*

94 *Viro iure ciuili nõ ꝑmittitur uxorem uerberare: clerico uxorato ſic de iure canonico.*

Coniunx

95 *Coniunx iure canonico non uouit caſtitatem: iure ciuili ſic.*

96 *Gradus aliter iure ciuili, aliter iure canonico computantur.*

97 *Mulier rapta raptori iure ciuili non poteſt nubere: iure canonico ſic.*

98 *Lex, bene à zenone. non habet locum in rebus eccleſiaſticis.*

99 *Alienantur res immobiles eccleſiæ cum minori ſolennitate de iure canonico quàm iure ciuili.*

100 *Locator finito tempore poteſt domum alteri locare iure ciuili: ſecus iure canonico in ſcholare inquilino: quia alius ſcholaris non conducit ſine conſenſu primi.*

101 *Emphyteuta iure ciuili ſi non ſoluit canonem elapſo biennio cecidit: iure canonico non quia poteſt moram purgare.*

102 *Fructus pignoris iure ciuili ſortem extenuant: iure canonico in duobus caſibus.*

103 *Res ſacræ uel religioſæ iure ciuili non poſſunt in obligatione uenire: iure canonico ſic, ex cauſa neceßitatis.*

104 *Teſtes in teſtamento iure ciuili requiruntur ſeptem: iure canonico ſufficiunt duo, uel tres.*

105 *Inſtitutio uel relictum collata in uoluntatem alterius iure ciuili non ualet: iure canonico ſic.*

106 *Fructus iure ciuili dicuntur deductis expenſis: ſed decimæ iure canonico ſoluuntur de fructibus, nulla facta deductione.*

107 *Mora iure ciuili non fit re ipſa, ſed interpellatione: ſed iure canonico in tarda ſolutione decimarum fit re ipſa.*

108 *Noua uectigalia imponens aliter iure ciuili, & aliter iure canonico punitur.*

109 *Deſponſata de facto quæ non potuit conſanguinitate impediente deſponſari, non poteſt cum altero fratre matrimonium contrahere iure canonico: ſecus de iure ciuili.*

110 *Iuuenis qui puellam ſeptem annorum duxit, quam attentauit cognoſcere, & nõ potuit: iure canonico non poterit cum illius conſobrina matrimonium contrahere. ſecus iure ciuili.*

111 *Eligentes Abbatem iure ciuili iurant: ſecus de iure canonico.*

112 *Matrimonium iure ciuili conſenſu ſiue uerbis contrahi poteſt: iure canonico non in ualentibus loqui.*

113 *Veſtes & ornamenta iure ciuili cum mortuis non ſepeliuntur, iure canonico Archiepiſcopus cum pallio ſepelitur.*

114 *Archiepiſcopus iure canonico pallio non utitur extra prouinciam, quod de iure ciuili uidetur.*

115 *Dignitati iure canonico quis licentia obtenta cedere cogitur.*

Cedens bonis iure ciuili re integra illa recuperare poteſt.

116 *Liberti eccleſiaſtici multa ſpecialia habent de iure canonico quæ non inueniantur iure ciuili.*

117 *Pœnæ multæ iure ciuili imponuntur, quæ iure canonico non traduntur.*

Pœna carceris eſt ex grauioribus pœnis, quàm eccleſia infligat.

118 *Pœna falſi iure ciuili alia eſt à pœnis iuris canonici.*

119 *Patronatus præſentans indignum iure ciuili priuatur. ſed iure canonico non.*

120 *Pœnæ multæ reperiuntur à iure canonico conſtitutæ, quæ in iure ciuili nõ habentur.*

121 *Interfectori iure canonico imponitur pœna minor quàm de iure ciuili.*

122 *Pugnare quis poteſt pro defenſione poſſeßionis, & rerum ſuarum iure ciuili, ſed iure canonico clericus etiam cum ſaraceno non pugnat.*

123 *Vulnerans, iure ciuili quando dubium eſt an uulneratus ex uulnere mortuus ſit, non tenetur de occiſo: iure canonico ſic: & ideo non miniſtrat in ſacris.*

124 *Corrumpens uirginem licet iure ciuili non teneatur eam in uxorem accipere: iure canonico ſic.*

125 *Stuprum committens iure canonico minori pœna punitur quàm iure ciuili.*

126 *Raptus propriè in ſponſa committitur iure ciuili: ſecus iure canonico.*

127 *Empta ex pecunia fœnebri iure canonico uenduntur, & pecunia reſtituitur: ſed iure ciuili emens ex pecunia mea, & nomine ſuo, non habet ius in re empta.*

128 *Quis in fronte iure ciuili non bullatur in pœnam: de iure canonico aliquando.*

129 *Vtens falſis inſtrumentis, & pœnitens iure ciuili non punitur, ſed iure canonico ſecus in utente falſis literis apoſtolicis.*

130 *Blaſphemator* Dei *& ſanctorũ iure ciuili punitur ultimo ſupplicio: iure canonico laicus excommunicatur, clericus deponitur.*

131 *Mutãs ſibi cauſam poſſeßionis iure canonico tanquam indignus priuatur ſuo beneficio: ſecus iure ciuili.*

132 *Noualis terra quæ de iure ciuili dicatur, & quæ de iure canonico.*

133 *Poßidens mala fide iure ciuili dicitur poßidere: ſecus iure canonico.*

134 *Malefactores rerum eccleſiæ coram eccleſiaſtico conueniuntur iure canonico: ſed iure ciuili actor ſequitur forum rei.*

135 *Petens plus debito iure ciuili in triplo condemnatur, & in expenſis: iure canonico ſolũ in expenſis.*

136 *Impediens legatum iure cononico excommunicatur: iure ciuili traditur hoſtibus.*

137 *Fugiens ex bello publico iure ciuili capite punitur: iure canonico eſt infamis.*

138 *Exiſtentia in bonis nullius occupãti conceduntur iure ciuili: tamen iure canonico Epiſcopus non occupat diœceſim, uel parochiam in locis nemini attributis, niſi à ſuperiore concedatur.*

139 *Nil innouatur iure ciuili quæſtione reſtitutionis in integrum pendente, ſed iure canonico ſic impoſita cautione.*

140 *Delegatus ab ordinario iure ciuili nõ exequitur ſuam ſententiam: ſecus iure canonico.*

141 *Sententia plurium ualet iure ciuili, ſed iure canonico contra eum qui criminaliter eſt cõdemnandus, omnes debent concordari.*

142 *Miſſus in poſſeßionẽ in actione reali ſtatim poßidet iure canonico non niſi elapſo anno.*

143 *Bona hæreticorum iure canonico publicantur, & filijs auferuntur: ſed iure ciuili non auferuntur filijs catholicis.*

144 *Bona committentium enormia delicta in eccleſiam, in fiſcum eccleſiæ committuntur iure canonico, ſed iure ciuili bona damnatorum reſeruantur filijs.*

145 *Iudices ſeculares in criminibus exequuntur gladio iure ciuili: ſecus iure canonico.*

146 *Pœna mortis iure ciuili infligitur, iure canonico non.*

147 *Appellari à ſententia appellationis quando poßit.*

Appellatio reſcindit pronunciatum.

Appellare quod liceat à ſententijs, quæ ſecum trahunt executionem.

148 *Iudex appellationis à quo appellatur iure canonico ſtatuit terminum intra quem appellans proſequatur appellationem: iure ciuili non.*

149 *Appellari ad Imperatorem omiſſo medio iure ciuili non poteſt: ſecus de iure canonico.*

150 *A ſententia interlocutoria iure canonico appellatur: iure ciuili non poteſt.*

151 *Iudex à cuius ſententia eſt appellatum, iure ciuili non recuſatur in alia cauſa: ſecus iure canonico.*

152 *Appellare à ſententia in cauſa momentaneæ poſſeßionis iure ciuili non licet: ſecus de iure canonico.*

153 *Teſtes in cauſa appellationis publicatis atteſtationibus ſuper eiſdem capitulis iure canonico recipi non poſſunt à iure ciuili ſecus.*

154 *A ſententia epiſcopi iure ciuili appellatur ad ſecularem: iure canonico ad* Metropolitanam, *uel ad* Papam.

155 *Præſcriptio non currit iure canonico tempore prælati malè alienantis: iure ciuili hoc non reperitur.*

156 *Iuramentum calumniæ iure canonico non habet locum in ſpiritualibus cauſis, ſed ueritatis: ſecus iure ciuili.*

157 *Quæſtio natalium iure canonico ſpectat ad eccleſiaſticum, & iure ciuili ſecularis etiã incidenter cognoſcit,*

158 *Minor iure canonico cenſetur maior in ſpiritualibus: ſecus iure ciuili.*

159 *Poſitio merè negatiua iure ciuili fieri non poteſt: iure canonico ſecus.*

160 *Senes & ualetudinarij iure canonico compelluntur ad teſtificandum: iure ciuili ſecus.*

161 *Criminoſi etiam non damnati iure canonico repellũtur à teſtimonio. ſi crimen probatur, ſecus iure ciuili. & nu. 164.*

262 *Accuſari poſt mortem quibus caſibus poßit iure canonico & iure ciuili. quæſtio bona.*

163 *Teſtes iure ciuili etiã in ciuilibus cõpelluntur: ſed iure canonico tantũ in criminalibus.*

165 *Mulier iure ciuili non accuſat uirum de adulterio: ſecus iure canonico.*

166 *Pro adulterio iure ciuili agitur pœna corporali: iure canonico ad thori ſeparationem.*

168 *Maritus excluditur quinquennio ab accuſatione adulterij iure canonico, non ad ſeparationem thori.*

169 *Iudices ordinarij & delegati aliquid iure ciuili habere poſſunt: iure canonico delegatus habet expenſas.*

170 *Sententia in notorijs contra ordinem lata iure ciuili non ualet, iure canonico ſic.*

171 *Officio iudicis expediuntur ea quæ deſiderant cognitionem, & decreti poſitionem, & non delegantur iure ciuili. ſecus de iure canonico.*

172 *Actor iure ciuili poteſt reum trahere coram diuerſis iudicibus, pluribus actionibus. iure canonico ſecus.*

173 *Parentes pro filijs iure ciuili non teſtificantur, ſed iure canonico ſuper conſanguinitate ſic.*

174 *Ordinarius cauſam trecentorum aureorum iure ciuili non delegat niſi iuſta cauſa: iure canonico ſic.*

175 *Prorogari poteſt iuriſdictio de perſona ad perſonam de iure ciuili etiam delegati: ſecus de iure canonico.*

176 *Vir iure canonico accuſat uxorem adulteram ſolam ad ſeparationem thori: ius ciuile hoc non habet.*

177 *Filiusfa. iure ciuili abſque patris conſenſu in iudicio eſſe non poteſt: iure canonico poteſt eſſe in ſpiritualibus.*

178 *Hæres conficiens inuentarium non tenetur ultra uires hæreditarias iure ciuili: ſed iure canonico uidetur ſecus: quia tenetur.*

179 *Conſuetudo ſubſequens iure ciuili præiudicat iuri ſcripto, ſed iure canonico ita demum ſi ſit rationabilis & præſcripta.*

Conſuetudo iure ciuili ſumitur, quæ attendit circa factum & proceſſum iudi. iure canonico quæ attendit circa ius priuatum aliquorum.

180 *Locus religioſus iure ciuili efficitur ex eo ꝙ mortuus infertur iure canonico niſi pontificis authoritate.*

181 *Mortui iure canonico in eccleſia ſepeliuntur, iure ciuili extra ciuitatem ſepeliri debent.*

182 *Bona fides in uſucapione à principio iure ciuili tantummodo requiritur: iure canonico continuo.*

183 *Bona fides in longißima præſcriptione iure ciuili non requiritur, ſed iure canonico requiritur titulus.*

184 *Præſcriptione interrupta litis cõteſtatione iure ciuili poßidens poteſt etiam præſcribere: iure canonico ſecus.*

185 *Pœna nulla iure ciuili non excedit quadruplum: iure canonico ſecus iuſtitia ſuadente.*

OPus itaque præſens in quatuor partes conabor diuidere. In prima quaſdã differẽtias ponã, quæ fiũt inter ius canonicũ & ciuile circa inchoãdũ & ordinãdũ iudiciũ. In ſecunda ſubijciã differẽtias, quas inuenio inter prædicta iura circa deciſionẽ cauſarũ, & negotiorũ. In tertia tradã differẽtias circa executionẽ ſentẽtiarũ. In quarta & vltima adijciã differentias inter præfata iura, quas reperi in appellationibus, & appellationũ cau-
1 ſis. In primis † pono differẽtiã inter ius ciuile, & canonicum: quia de iure ciuili nõ debet cõpromitti cũ iuramẽto: vt C. de arb. auſ. decernimus. ſed de iure canonico etiã cũ ſacramento eſt permiſſum cõpromittere: vt extra, de arbi. c. cũ tẽpore. & c. ex parte. Ad

2 do†aliam differentiã:quia de iure canonico vniuerſitas conſti-
tuit procuratores:vt extra,de proc.c.in cauſis. & c.petitio. & de
iu.cal.c.cùm cauſam.& Canoniſtæ omnes adminiſtratores ge-
nerali vocabulo procuratores appellant: vt j.q.iij.c.ſaluator. &
extra,de iu.calũ.c.in ꝑtractãdis.& c.Imperatores.Sed de iure ci-
uili dicit Azo,ꝙ vniuerſitas non poteſt procuratorem cõſtitue
re:quia procurator fit à ſingulari domino:vt ff.de procu.l.ij. &
quod eſt vniuerſitatis,non eſt ſingulorum: vt ff.de in ius vocã.
l.ſed ſi hac l.§.& ſi aduerſus.& quod cuiuſq; vniuer.no. l. ſicut.
§.j.Nec obſt.auť.de ſanc.epiſ.§.ſi quando.quia exponitur ibi ꝓ-
curator,i.procurans.& ſic pro ſyndico ponitur.Alij doc.iuris ci
uilis:vt Inno.dixerunt arg.huius.§.ſi quando.ꝙ vniuerſitas põt
facere procuratorẽ:& quia vniuerſitas eſt domina:vnde procu-
3 ratorem cõſtituit.Nota †aliam differentiam: quia de iure ciuili
poſſeſſorium recuperandæ poſſeſsionis nõ datur, niſi aduerſus
deiectorẽ,vel quia mandauit,vel quia ratã habuit deiectionem.
ff.de vi & vi ar.l.cùm à te.& extra,de ordi.cog.c. cum dilectus.
& de reſti.ſpo.cũ ad ſedẽ.in fin.de iure verò canonico latius pa-
tet aduerſus quecũq; res illicitè peruenit,vt in d.c.cùm dilectus.
& ibi not.& extra,de reſt.ſpo.c.ſæpe.& iij.q.j.c. redintegranda.
4 Aliam†differentiam not.ꝙ de iure ciuili iudex ſecularis poſſet
cognoſcere de quæſtione ſpirituali incidenter:vt probatur.C.de
iudi.l.quoties.& de ord.iud.l.aditæ.de iuriſ.om.iud.l.ſi idem.&
de iud.l.j.licet non cogatur,at iure canonico ſecularis iudex nec
incidẽter poteſt cognoſcere de ſpiritualibus cauſis extra de ord.
cogni.c.tua.& qui ſi. ſint legi.c.cauſam.& c.lator.& de hoc di-
5 ctũ eſt de iud.cap.at ſi clerici.†Not.aliam differentiam ꝙ de iu-
re ciuili dicimus prælatũ nõ poſſe cõſtituere procuratorẽ in cau
ſis eccleſiæ ſuæ ante litem conteſtatã,ad inſtar tutoris & curato
ris.& C.de procu.l.neq;.& ibi not.ex l.Iul.Sed de iure canonico
eſt ſecus.extra, de procura. cap. petitio. Et redditur ratio di-
uerſitatis inter prælatum eccleſiæ,& tutorem vel curatorem: ꝗa
plus iuris habet prælatus in bonis eccleſiæ: vt puta cùm vtatur
& fruatur rebus eccleſiæ, quã tutor vel curator in bonis pupilli
vel adulti,qui non fruuntur bonis pupilli vel adulti,vt hic ple-
6 nè no.Bart.extra,de reſcri.c.edoceri.†Animaduerto aliam diffe
rentiã inter ius canonicũ & ciuile:quia de iure canonico mulier
nõ accipitur in teſtem,ſi criminaliter agatur.xxxij.q.v.c.mulier
inter.& extra,de ver.ſig.c.forus.& not.extra,de teſ.c.tam literis.
ſed iure ciuili ita poteſt eſſe teſtis mulier, ſicut maſculus, niſi in
teſtamento:vt ff.de teſta.l.qui in teſtamento.§.mulier & not. in
d.c.forus.& niſi ſit dãnata de publico crimine.l.ex eo.ff. de teſt.
7 & l.j.e.ti.Inſuper notari†poteſt alia differentia:quia de iure ciui
li poteſt eſſe lis:vel iudicium inter patrem & filium in patria po
teſtate conſtitutum.ff.de iud.l.lis nulla.& de hoc vide quod ibi
not.ſed de æquitate canonica videtur eſſe permiſſum:vt ij.q.vij.
c.qualiter.dic vt ibi not.ſanè dici poteſt ꝙ nõ ſit differentia quo
ad hoc,& ꝙ illud c.intelligendũ eſt ſecundũ legis diſtinctionẽ.
8 Reperimus aliam differentiam:† quia de iure ciuili de crimine
non proceditur contra abſentem lite nõ cõteſtata. fallit in caſu
contra apparitores:vt C.de pœ.l.ne diu.pro cõtumacia autem
proceditur ſicut ceditur:vt C.de requi.reis.l.ij.Si autẽ lis eſt cõ-
teſtata,& liquet de cauſa,nũq; ceditur cõtra abſentẽ: imò audiť
quãdocunq; venerit.ff.de requi.reis.l.annus.Sed in minoribus:
quia pœnam relegationis,vel damnum æſtimationis continẽt:
vnde proceditur contra abſentem.ff.de pœnis.l.abſentem.& ibi
not.fallit.C.de adul.l.ꝗuis.licet cauſam diſtinxerint. hic autem
liquet de cauſa aut nõ.ſi liquet de crimine põt cõdẽnari abſens.
iiij.q.v.c.j.& xxiiij.q.iij.c.de illicita.Si verò non liquet,expectã-
dus eſt:vt xj.q.iij.c.rurſus.& c.cuiuſcũq;.in hoc videtur malè di
cere,quia nõ diſtinguit ſi lis eſt cõteſtata vel nõ.vnde poteſt di-
cere ſecundũ Ber.quod qñ lis eſt cõteſtata,& liquet de cauſa,lo
9 quitur & habet locũ.c.rurſus.& c.quicunq;.†nam ante litem cõ
teſtatam nõ ſunt teſtes recipiendi in crimine.extra,vt lit.non cõ
teſ.c.j.Fallit in caſibus no.iiij.q.ij.quia ea.& C.de pœnis.ne diu.
nullo enim priuilegio gaudere debet qui malè adminiſtrando
contubernales aufugit.C.vbi de ratioci.l.ij.Item in cauſa inqui-
ſitionis:vt extra,de dolo & contu.c.veritatis.& ibi not.Item vbi
quis infamatus deficit in purgatione.extra,de purg.ca. c. cùm
P.extra de ſimo.c.de hoc.Item in hæreſi poſt mortem. xxiiij.q.
ij.c.ſanè profertur.ſed in caſu ciuili non proceditur lit.non con-
teſt.Item in cauſa appellationis.C.de tem.ap.l.vlti. extra, de ap-
pel.c.ſæpè.Item in abſentia actoris.extra,de dolo & contu.cap.
cauſam.quæ hodie videtur correcta per c.quoniam frequenter.
& C.quomodo & quãdo iu.in auť.qui ſemel.Item vbi agitur de
inofficioſo:vt C.ſi vt ſe ab hæred.abſti.auť.ſi omnes.ff.de mino.
l.in cauſæ.§.cauſa.Item in cauſa ſubiectionis.extra de ſimo.c.cũ
olim.Itẽ ſecundũ quoſdã in cauſa libertatis:ar. C.de vſufru. leg.
l.ij.Item in Trebellianica reſtitutione.C.ad Treb.l.pe.§.cũ autẽ.
Itẽ cũ electus non cõparet.extra,de elect.c.dubium.in fi.& not.
10 hoc iij.q.viij.de accuſ.† Eſt & alia repugnantia:quia iure ciuili
condemnatus de aliquo crimine poſt ipſam cõdẽnationẽ in ſuũ
accuſatorem poteſt accuſationem inchoare ſi non perdit ex illo
crimine ciuitatem vel libertatem.ff.de pub.iu.l.is qui. & ibi ple-
nè not.& hoc ideo:quia parcitur ei,qui prouocatus voluit ſe vl-
ciſci.ff.de bo.lib.l.qui cùm maior.§.ſi libertus.In iure autem ca-
nonico cũ quis eſt condemnatus de crimine amodo ſuum accu-
ſatorem accuſare non poteſt,neq; extraneum:vt vj.q.j.c.qui cri-
11 men.& de hoc not.iij.q.xj.c.neganda.Alia eſt differentia: †quia
iure canonico poſſunt induci teſtes apertis atteſtatiõibus ſuper
nouis articulis:vt extra,de fide inſtru.c.cũ Ioannes. & extra, de
teſti.c. ex tenore. & c.veniens. Sed de iure ciuili non poſſunt
induci teſtes ſuper nouis atteſtationibus:vt ibi in glo.ordinaria.
12 Habemus aliam†differentiam ꝙ iure ciuili alia ſunt publica cri
mina,& alia priuata.publica crimina tradunť.ff.de pub. iud. l.j.
in text.& in gl.& Inſti.de pub.iu.per totũ.& tit.ſeq.Sed de iure
canonico videntur omnia crimina publica eſſe vj.q.j.c.infames.
13 ibi no.Subijcio†aliam de iure ciuili.Eccleſia non reſtituitur cõ
tra libertatem,ſicut minor contra libertatem nõ reſtituitur.ff.de
minor.l.ſi ex cauſa in fi.& l.j.C.ſi aduer.lib.per totum.& mino-
rem& eccleſiam lex æquiparat:vt C.de ſacroſanctis eccle.l.fin.
& ex qui.cau.maio.l.lex publica.ſed de iure canonico concedi-
tur eccleſia in integ.reſt.cõtra libertatũ.xij.q.ij.& ſi illi.& ibi no.
14 †Refero aliam differentiam:quia iure ciuili perpetuatur iuriſdi
ctio delegati per ſolam litis conteſtationem: vt ſi poſtea moriať
delegans,non finiatur mandatũ.Si verò moriatur antè, expirat
iuriſdictio delegata.C.de iuriſ.om.iudi.l. & quia concordat etiã
authen.de litig.§.omnem.colla.viij. Sed de iure canonico non
Conſideratur tantum litis conteſtatio, ſed ſufficit ſola citatio ad
perpetuandam iuriſdictionem vel reſcriptum:vt extra,de offic.
delega.c.gratũ.& c.licet.extra,de offic.delegati.c.vlti.§.j. & no.
15 in c.relegatũ.Surgit alia†differentia:quia ſecundũ legem iudex
appellationis non poteſt delegare cognitionem cauſæ appella-
tionis,retenta prolatione ſententiæ.C.de iudi.auť.ad hæc.ſed ſe-
cus ſecundũ canones:vt extra,de offic.iudi.deleg.c.ſuper quæ-
ſtionum.§.intentionis.& ibi no.Item circa idem ſecundũ legem
nõ poteſt iudex principalis cauſæ cauſarum cognitionem com
mittere, niſi litem faciat coram ſe conteſtari, & ſemel audiat in
medio,& ſemel in fin.vt in auť.vt defun.ſeu fu.§.illud. & §.ſeq.
colla.v.C.de iudi.auť.ad hęc.ſecundũ Canones nõ reqriť ꝙ ſe-
mel audiať in principio,ſemel in medio,ſemel in fine,ſed ſimpli
citer põt cauſarũ audiẽtiã cõmittere,vt in d.§.intentionis.Itẽ cir
ca idẽ ſecũdũ leges iudex cõmittit audiẽtiã cauſarũ tãtũ cõſilia-
rijs ſuis:vt in d.auť.ad hæc.& in auť.de iud.§.ſi qs aũt. col.vj.ſed
ſecũdũ canones põt iudex cõmittere cuicũq;:vt extr.de of.dele.
16 c.paſtoralis.Eſt & alia differẽtia:†qa leges indiſtinctè dicũt ꝙ ſi
delegatus cõmittit alicui cãm,ad eũ eſt appellãdũ.C.q.ꝓ ſua iu-
riſdictione.l.vnica.de hoc tñ dic vt ibi no.Sed ius canoni.diſtin
guit vtrũ delegatus cõmittit totã cãm:& tũc appellať ad ipſum
delegantẽ primũ.vel nõ cõmittit totã cãm:& tũc appellatur ad
ipſum delegatũ,qui ſecundò delegauit:vt extra,de offi.dele. ca.
17 ſuper quæſtionũ.§.porro.& eſt ratio,vt ibi no.† Aliã verò diuer
ſitatẽ inuenio:qa lex virilẽ ætatẽ interpretatur xxv. an.ff.de mi-
no.l.j.& C.de his q ve.æta.impe.l.fi.ſed aliter ſecundũ canones
interpretať,vt virilis ætas,ſ.xxx.an.vt lxxvij.diſtin. c.is præſes
18 benedictus.& eſt ratio,vt ibi not.Potes notare†aliã differentiã
quia iure ciuili furtum diffinitur, contrectatio rei alienę fraudu
loſa,&c.ff.de furt.l.j.§.furtum.& not.do.Azo.in Sum. de furt.
in princip.Sed iure canonico furtum largè ſumitur pro quali-
bet illicita contrectatione:vt xiiij.quæſti.v. ca.dominus. No-
19 ta aliam†differentiam:de iure ciuili ea quæ ſunt meri vel miſti
imperij non poſſunt delegari,niſi quando cõtingit ordinarium
proficiſci:vt.ff.de officio.eius cui mandata eſt iuriſdict.l.prima.
Sed de iure canonico ſecus poteſt dici:nam delegatio commit-
titur.

20 titur xxiij.q. iiij. c.ſicut.& no.extra,de of.ord.quod ſedes.†Rur
ſus aliã differentiã no.nam de iure canonico põt recuperari pro
prietas rei,de qua eſt data tenuta vſq; ad.xl.an.cũ præſcriptiões
de iure canonico ſunt quadragenales,ſed de iure ciuili põt recu
perari vſq; ad.xxx.ann.C.de præſcrip.xxx.anno.l.cũ notiſsimi.
xvj.queſt.iij.§.pen.de hoc not.extra,de offic.ordin.c.paſtoralis.
21 Aduerte†ad aliã iure ciuili poſtliminio reuertentibus dať reſciſ
ſoria intra quadrienniũ:Inſtit.de act.§.rurſus.C.de in inte.reſt.l.
fi.ſed ſecũdũ canones cũ nõ currat eo tempore præſcriptio,non
datur reſciſſoria.xvj.q.iij.prima actione.& ibi not.Item eſt alia.
22 †de iure canonico,q fugerint ad eccleſiã nõ debẽt inde extrahi.
Excipiuntur publici latrones, & notorius depopulator.xvij.q.
iiij.ſicut antiquitus.& extra,de immu.eccle.c.inter.Iſti ſoli exci-
piuntur,& nõ alij,ſecundũ canones: ſed iure ciuili excipiuntur
homicidæ,& adulteri,raptores virginũ, q in eccleſia ſunt capti
de iure canonic.xxxvj.q.j.ſi quis de raptoribus.Admitti poteſt
23 †alia differentia,de iure canonico non eſt permiſſum iurare per
creaturas,niſi vbi inueniť expreſſum:vt per Euangeliũ, per alta
re,per crucem.vt xij.q.j.c.cõſiderate.& c.clericũ.& c. habemus.
& c.ſi aliqua.&.x.q.v.periurat.Sed iure ciuili permiſſum videť.
ff.de iureiu.l.ij.§.fin.&.l.ſeq.&.l.qui per ſalutem.Sed vtroq; iure
cõcordãte prohibitũ eſt iurare per membra dei: vt.xxij.q.j.ſi qs
per capillum.& in auť.vt nõ luxu.cõtra naturã circa medium.
24 coll.vj.Non omittimus†aliam differentiam.iure ciuili actio eſt
proponẽda in libello:quia ſine actione nemo experitur:vt de ne
gotijs geſtis.l.pupilli.§.fin.ff.de admi.tuto.l.quoties.§.item ſi. &
arg.ff.de eden.l.j.& Inſti.de actio.in prin.quamuis alij:vt Azo,
dicunt contrarium.Ad hoc tamen dic vt not.ff.de eden.l.j. ſecũ
dũ canones verò nemo tenetur edere actionẽ.extra,de iud.c.di-
25 lecti.&,ibi not.Maxima differentia†nõ remanet indiſcuſſa.iure
quidem ciuili inſtantia iudicij perit curſu triennij,numerando
à litis cõteſt.C.de iudi.l.properandum.fallit in caſibus ſpeciali-
bus ibidem no.Sed de iure canonico inſtantia iudicij triẽnio nõ
finitur.extra,de iudi.c.venerabilis.quãuis recitenť aliorum opi.
26 quas dic vt ibidem not.inuenias repugnantia.†Et in alio reperi
tur:quia de iure ciuili ordinarius nõ poteſt recuſari:vt not.C.ſi
qua.prædi.po.l.j.§.illo.& quando Impera.inter pup.& vid.l.j.&
de iuriſ.om.iud.l.fi.& hæc eſt verior opi.Bulg.ſed Mart.contra.
quod dic plenè,vt no.C.de iud.l.apertiſsimi. Iure canonico etiã
ordinarius recuſari poteſt.extra,de foro compe.c.ſi quis contra
clericum.& de app.c.cùm ſpeciali. Circa eandem materiam eſt
27 etiam differentia inter† ius canonicum,& ciuile:quia de iure ci
uili quando recuſatur delegatus,nõ eſt neceſſe allegari cauſam
ſuſpicionis,& ſic etiam nec probari:vt de iudi.l.apertiſsimi. §.j.
ſuper verſi.puta.& ver.ſuſpicionis.& auť.ibi poſita.ſed quando
contingeret,& eſt argu.ff.ad Trebel.l.quia poterat.& de appel.
l.ſi perluſorio. Alij,vt Pileus de iure ciuili,dicunt cauſam ſuſpi-
cionis eſſe proponendam & probandam:quod dic plenè:vt no.
in d.l.aperti ſimi. Sed de iure canonico coram arbitris cauſa
ſuſpicionis eſt proponenda & probanda.extra,de offic.delega.
c.ſuſpicionis.& extra,de appella.ſecundò requiris.§.j.&.c.cùm
28 ſpeciali. Differunt ius canonicum & ciuile:† quia de rigore iu-
ris ciuilis aduerſus præſcriptionem eccleſia reſtituitur à tempo-
re præſcriptionis completæ intra quadriennium. C. de tempo.
in integrum reſti.l.ſuperuacuam.nam eccleſia & reſpublica æ-
quiparantur.C.de ſacroſanct.eccle.l.fina.& reſpublica reſtitui-
tur.C.ex qui.cauſ.maio.l.reſpublica.ſed de æquitate canonica
non reſtituitur eccleſia contra præſcriptionem, vt dicit Bartol.
& Gofre.ne iura canonica de præſcriptione loquentia ſint fru-
ſtra, & voluit tamen præiudicare eccleſijs per præſcriptionem
xvj.q.iij.c.placuit.& q.iiij.c.volumus.vt not.extra,de in integrũ
reſtit.c.auditis.in apparatu Ber. Hoc autem non omitto dicere
de iure canonico poteſt ſubtiliter dici,vt eccleſia reſtituatur cõ
tra præſcriptionem,cùm eccleſia æquiparatur minori. extra,de
in integr.reſtitu.c.j.& c.auditis.cum ſimilibus. Item differunt:
29 nam †iure ciuili torneamentum nõ eſt prohibitum. nam iudex
gratia virtutis oſtendendæ permittit.ff.de aleato.l.ſolet. argu.ff.
ad legem Aquil.l.qua actione.in.§.ſi quis in conſuetis. Iure ca-
nonico prohibitum eſt extra,de torneamẽtis.in c.j.& hoc ibi no.
ſed melius puto dicendum quòd torneamenta ſunt prohibita in
30 iure ciuili.C.de gladi.l.vnica.lib.xj. † Item differunt: nam de
iure canonico fama aliqua facit excommunicatum vitandum
eſſe.extra,de ſen.excõ.c.cùm deſideres.ſed iure ciuili ſola fama
non probat.ſed eſt ſemiplena probatio:vt ff.de tritica.l. iij. Item
31 differunt:†iure canonico prædicatores & confeſſores poſſunt re
cipere eleemoſynas ab vſurarijs,& raptoribus aliarũ rerũ, quaſi
geſtores eorum,quorum res extortæ ſunt cùm non habeant vn-
de viuant aliunde,extra,de ſenten.excom.c.cùm voluntate. Sed
iure ciuili tales prædicatores & confeſſores non poſſunt ſua au-
thoritate recipere,ſed manibus dominorum.ff.quod me.cauſa.l.
extat.nec poſſent hoc habere contra prohibitionẽ dominorũ,qđ
iure canonico cõceditur.C.de neg.geſt.l.vltima.& no.Innoc.in
32 alle.decretali,cum voluntate.Item differunt:iure canonico†cle-
rici Pariſijs morantes,etiam in cauſis pecuniarijs,vt poſsint cõ-
uenire laicos corã epiſcopo,extra,de fo.cõpe.c.quod clericis.qđ
nõ eſt de iure ciuili:quę ſit ratio:quia epiſcopus eſt ibi comes, vt
33 ibi no.Item differũt iure ciuili:†quia clericus poſſet cõſentire li-
tigare corã iudice nõ ſuo:nõ tamẽ eccleſiaſtico: vt C. de iuriſdi.
om.iudi.l.j.ff.de iud.l.ij.C.de epi.au.l.ſi qui ex conſenſu. & l.epi
ſcopale.Sed iure canonico ſecus,niſi cõſenſus ſui epiſcopi acce-
dat.extra,de foro cõpe.c ſignificaſti.iiij.q.vj.c.nõ licet. & ix.q.j.
34 & ij. Item†notari poteſt alia differẽtia:iure ciuili ſi quis cõtraxit
in vno loco,poterit citari à iudice illius loci,ſi in loco inueniať,
& ſi nõ ĩueniať põt mulctari,& omni remedio ꝑtorio cõpelli vt
veniat,ꝓut approbať.ff.de iud.l.hęres abſens.Sed iure canonico
poteſt iudex loci cõtractus ſolũmodo pronunciare de mittẽdo,
ſi alibi conuentus exiſtat,vt not.in Decre.Inno.Romana.de fo-
ro compe.& vide quæ not.in decre.c.licet.eod.titu.per Innocẽ.
35 Item†differunt:iure ciuili non poteſt procedi ad diffinitiuã ſen-
tentiam lite conteſta.niſi in cauſa appel.vt C.de appel.l.vlti.§.il-
lud.de iure canonico in cauſis matrimonialibus vbi agitur de
coniungendo fœdere matrimonij,non de diſſoluendo,& in cau
ſis electionum bene poteſt procedi ad diffinitiuã vſq; ad lit. con
36 teſta.vt extra,vt lit.non conteſt.c.j.& c.quoniam.§.porro.†Item
differunt:iure canonico in eccleſiaſticis perſonis,& negotijs,nõ
tamen rigor,ſed diſcretio eſt ſeruanda:ſed aliter de iure ciuili.ex
tra,de dolo & contu.c.j.de reſtitu.ſpo.c.ſæpè.& ff.ſi quis ius di.
37 non obtem.l.j.†Item differunt:iure canonico poteſt fieri ſeque-
ſtratio propter abſentiam rei.extra,de dolo & contu.c.ex literis.
Sed de iure ciuili in eo caſu non fit ſequeſtratio. C. de prohibi.
ſeque.l.vnica.& ibi not.& in alijs caſibus fit de iure canonico ſe
queſtratio.qui de iure ciuili non ſunt expreſsi,vt not.extra, de ſe
38 queſt.poſſeſ.c.cùm dilectus. Item†differunt:iure ciuili ſi quis of
ferat ſe liti condemnatur ac ſi poſsideret rem,quæ petitur. ff. de
rei vendi.l.is qui ſe.& ff.de peti. hæredi.l. qui ſe liti. Sed iure ca-
nonico in negotijs eccleſiarum ceſſat hoc ius, ne delicta perſo-
næ redundent in damnum eccleſiæ.xvj.q.vj.c.& ne ſi epiſcopũ.
39 & extra,vt lit.penden.c.eccleſia.vbi de hoc.Item differunt:† iu-
re canonico ad probandum conſanguinitatem admittitur ad te-
ſtimonium de credulitate,& de auditu.extra,de probatio.c.quo
ties.& c.licet.Sed iure ciuili non reperitur quòd admittitur talis
40 probatio in hoc caſu. Item†differũt:iure canonico in cauſa ma-
trimoniali ſententia poteſt ferri ſine ſcriptis.de teſtibus.c. Albe-
ricus.& ibi not.ſed iure ciuili non inuenitur quo caſu poſsit ſen
tentia ferri ſine ſcriptis.C.de ſenten.ex breui.reci.l.fina.& ibi no
41 ta.† Item differunt:iure ciuili non creditur dicto vnius teſtis. C.
de teſtib.l.iuriſiurandi.Sed iure canonico creditur aliquãdo vni
teſti,quando,ſcilicet,non eſt præiudicium alicuius: puta quæri-
tur inter aliquos vtrum quis ſit baptizatus, vel eccleſia ſit con-
ſecrata.de conſecra.diſtinctio.iiij.c.paruulos.& c.cùm itaque.&
quando quæritur vtrum quis pœnitentiam egerit, extra, de ſi-
42 mo.c.nemo.& extra,de pœni.& re.c.omnis. Item differunt:†iu
re ciuili. Abbas in cauſa monaſterij iurat de calumnia in animã
ſuam:quia perſonam habet legitimam:& cauſa fit cum eo tan-
quam cum legitima perſona.C.de iura.calumniæ.l.ij.§.quod ob
ſeruari.& §.hoc etiam.& ibi no.& C.de epiſ.& cleri.authẽ.cau-
ſa quæ fit cum mo.ſed de iure canonico debet iurare in animam
maioris partis conuentus,in concilio Lugdunen.c.præſentium.
43 de teſt.& no.extra,de elec.c.dudum.Item†differunt: iure ciuili
magis abſolutè compelluntur teſtes ferre teſtimonium, quàm
iure canonico extra,de teſt.ca.quoniam libera.& extra, de teſt.
c.ſuper ſecundo.& no.Inno.eo.tit.c.j.præterea clerici de iure ca
nonico non ſunt compellendi,niſi cùm aliæ probationes haberi
44 non poſſunt.xiiij.q.ij.c.quanquam. Item differunt:†iure ciuili,

a ¶ Domum mariti. Vide latè Abb. in cō ſilio j.lib.j.vide Bar. in l.nihil. & ibi ſcri-pſi in addi. pleniſsi-mè.ff.ſol.mat. Tho. Diplo.

ſi frater nō poteſt accuſare fratrem de ma-
gno crimine,vt qui accuſare non poſſunt,
ſi magnum.& eo.tit.ſi ſororem. Sed de iu-
re canonico frater poteſt accuſare fratrem
de hæreſi.extra,de præſum.c.literas. argu.
xxij.q.ij.ſi audieris.xiiij. diſt.in c. diaconi.
45 Item differunt: † iure ciuili parentes non
poſſunt eſſe teſtes cōtra liberos etiam volētes.C.de teſt.l.paren-
tes. Sed iure canonico poſſunt teſtificari cōtra ſe.extra, de præ-
46 ſump.c.literas.& xiiij.diſt.c.diaconi. Itē differūt:† iure ciuili di-
latoria exceptio debet proponi ante lit.cōte.& poſtea nō pōt op
poni,ſi ante lit.cōte.ſit omiſſa.C.de procu.l.ita demū.& ff.de iu.
l.ſed & ſi ſuſceperit.C.de exce.in fi.Sed de iure canonico inſtā-
tia recipitur in exceptione ex quo poteſt opponi in qualibet par
te iudicij.extra,de excep.c.exceptionem.& in decre.c.pia. No-
47 tari poteſt† alia differentia.nam iure ciuili lata ſententia non au
ditur aliquis aduerſus eam,poſtꝗ̃ tranſiuit in rem iudicatam.C.
ſententiam reſcin.non poſ.l.j.& de app.ij.q.qui.& vt lit. pend.c.
qui licitam.De æquitate verò canonica auditur quis fauore ma
trimonij ſemiplenè,probata fraude per iuramentum, & per te-
ſtem vnum:vt extra,de in inte.reſt.c.ex literis & ſic poteſt intel-
ligi iiij. q.v .c.quiſquis.in fine.Et hoc poteſt ita iurare de rigore
iuris: quia ibi abſens legitimè citatus præſumitur contumax ſi
non venit:vt iij.q.ix.c.decernimus.lxv.diſt.c.ſi fortè.ff.de re iu-
di l.contumacia.ſed talis præſumptio poteſt elidi per aliam præ-
ſumptionem,ſiue ſemiplenam probationem:vt ff. de re iudic.l.
diuus.vnde per ſacramentum potuit ibi tolli præſumpta contu
macia.xxxv.q.iij.extraordinaria.& optimum arg.extra,qui ma.
accuſ. poſſ.c.cùm in tua. Item circa idem,& in alio dictat con-
trarium ius canoni.nec ibi tranſit in rem iudicatam ſententia cō
tra matrimonium:vt extra,de re iudi.c.lator.& c. conſanguinei.
Idem & in alijs caſibus ſpiritualibus.xxv.q.ix.per totum. & ibi
48 not.Item inſurgit,† & alia differentia:quoniam iure canonico
ſi clericus ceſsionem recipiat,præſumitur de iure ceſsio ſimula-
ta:vt extra,de alienatio.iud.mu.cauſa fac.c.ex parte. clerici em̄
ab illicita negotiatione prohibentur.xiiij.q.iij.c.clerici. & ca.ca-
nonum.& lxxxviij.diſt.c.fornicari.iure ciuili non inuenitur,ni-
ſi aliter doceatur ſimulatio.C.mand.l.per diuerſas.& l.ab Ana-
49 ſio,probari tamen poteſt.C.de procu.l.militem. † Inſuper alia
differentia bona & ſubtilis inuenitur : quia de iure ciuili ingreſ-
ſus monaſterium monachus vel canonicus regularis non poteſt
aliquid retinere.C.de ſacroſanctis eccle.authen.ingreſsi.& cùm
alterius iuris ſit,non poteſt aliquid habere.ff.de acquiren.rerum
domi.l.homo liber.& de regulis iuris.l.qui ſeruituræ. & arg.ff.de
vſuris.l.placuit. Sed iure canonico poteſt purè & ſine peccato
aliquid de ſuis bonis concedere loco præbendæ.extra,de ſimon.
c.tua nos.& extra,de proba.c.in præſentia.& de ſucceſ. ab inteſ.
c.quoniā dilectus.in fi.& de eo dic vt no.in dicta decre.tua nos.
50 & extra,ne cle.vel mona.c.fi. Eſt & alia† differentia. Nam iure
ciuili qui aliquid promiſit quod cōſiſtit in dādo ſub pœna : ſi
aliquid omittit dare:ad totam pœnam tenetur.ff.familiæ ercii.l.
hæredes.§.in illa.& ff.de verbo.obligat.ſtipulationum.l.ij.in fin.
& l.in executionem.& plenè not.ff.ſi quis cau.l.ſi ſeruus.§.plu-
rium. Sed de iure cano.obſtat exceptio.& Inno.M. ſequit̃ opi.
vt extra,de pœ.c.ſuam.quod dic vt ibi plenè not.in apparatu or
51 dinario.Notari ſolet alia† differentia ſecundū Io.iure canonico
non licitè recipit aliquis,vt indicet furem.extra.de fur. qui cum
fure.c.ſeq.& arg.j.q.j.§.ex his verbis.& ibi not.ſed de iure ciuili
etiam quis licitè recipere poteſt:vt indicet furem.ff.de condi.ob
turp.cauſ.l.ſi hoc turpem cauſam de præſcriptis verb.l.ſolent.&
52 in eis not.Nota† aliam differentiam ꝙ de iure ciuili pro quibuſ-
dam conſuetudinibus debebant aliquid offerre illi qui ordina-
bant,& etiam tabellionibus pro ſcripturis ordinariorum : vt in
authen.de ſanc.epiſ.§.pro conſuetudinibus.ſed iure Canonico
eſt ſecus.& ſi fieret,eſſet ſimonia:vt j.q.ij.ſicut epiſcopum.& ibi
53 no.Habemus† aliam differentiam:quia iure canonico valet hæc
promiſsio:promitto tibi me daturum Titio decem maximè ſi in
teruenia t iuramentum.arg.xxij.q.v.c.iuramentum.& no.j.q.vij.
c.quo.ſed de iure ciuili ſecus eſt:vt ff.de verb.obliga.l.ſtipulatio
iſta.§.alteri.niſi in caſibus qui not. Inſti.de inuti.ſtipula.§.alteri.
54 Diuerſitatem aliam reperimus:† quia iure ciuili tranſigere per-
mittitur de criminibus publicis ingerētibus pœnam ſanguinis.

excepto crimine adulterij:de alijs verò criminibus publicis,quæ
ſanguinis pœnam nō ingerunt,non licet tranſigere, excepto cri
mine falſi.l.tranſigere.C.de tranſac.& dic vt ibi not.Sed iure ca
nonico videtur aliud dicendum,videlicet ꝙ nullum crimen in-
gerat pœnam ſanguinis.Item in cauſa ſpirituali nullo modo li-
cet deſiſtere pecunia accepta:vt extra,de reſcri.c.fi.de hoc no.ij.
55 q.iij.§.in omnibus.Item differūt:† quia iure ciuili inter pares cō-
muniter habitantes & tractantes ſe vt vir & vxor ꝓ̄ſumitur ma-
trimoniū:vt ff.de ritu.nu.l.in liberè.ſed de iure canonico potius
ꝓ̄ſumitur adulteriū,niſi oſtendatur ſolennitas nuptiarū: vt xxv.
56 q.v.aliter not.xxx.diſt.his qui nō.Item alia† differentia ſolet tra
di à doctoribus iure canonico promiſsio pœnæ, neqꝫ ſtipulatio
arrarū nō videt̃ valere in matrimonio:vt extra,de ſpon.c.gēma
quia eadē ratio prohibitiōis in pœnis & in arris:vt arg.extra, de
tranſac.c.inter corporalia.ſed ſecundū legē pœnæ promiſsio nō
valet.ff.de ver.ob l.Titia.§.idē reſpōdit.valet tñ arrarū promiſ-
ſio.C.de ſpō.l.fi.& de hoc not.in d.c.gemma.Habemus aliā dif
57 ferentiā:† quia de iure cano.pater nō poteſt filia renuēte eā mari
tare:vt extra,de deſpō.impu.c.j.& extra,de ſpō.c.cū locū.xxvij.
q.ij.c.ſufficit.Sed filia iure ciuili nō pōt patri reſiſtere volenti eā
maritare,niſi ei dederit turpem perſonam,vel moribus ſuis indi
gnā.ff.de ſpō.l.ſed ꝗ̃ patris.& hæc differētia not.extra,de deſpō.
58 impu.c.j.Item circa† idē differunt:quia iure ciuili conſenſus pa-
rentum requirit̃ in matrimonio.C.de nup.l.nec filiā.& ff.de ritu
nup.l.nuptiæ.ſed iure canonico nō requirit̃,niſi de honeſtate:vt
59 xxvij.q.ij.c.j.& ibi plenè no.No.† etiam aliā differentiā:quia iu-
re ciuili nō pro quolibet crimine cōdēnatus efficit̃ infamis,ſed
pro quibuſdā ſic:vt ff.de pu.iud.l.infamē.& ff.de his qui no.in-
fa.l.quid ergo.§ fin.& l.athle.§.vlt.& plenè diſtingue iij.q.vij.§.
porro.ſed iure cano.nō videt̃ hæc diſtinctio ſibi locū vēdicare,
cū omne peccatū infamet:vt iij.q.v.c.conſtituimus.& iij.q.vj.c.
60 infames.& c.oēs.& no.in d.§.porro.Itē † aliā differentiā no.quia
ſecundū rigorē iuris ciuilis:filij nati ex inceſtu dānato, vl' neph.
coitu,nō ſunt alendi à parētibus:vt in aut.quib.mo.na. effi.legi.
§.fi.& C.de nat.lib.aut.licet.ſed de æquitate canonica quæ con-
ſiderauit ius naturale,ſecus eſt:extra,de eo ꝗ duxit in matrimo-
niū.c.cū haberet.in fi.& ibi not.plenè.Subijcio aliam differētiā:
61 † quia de iure ciuili nō pōt eſſe inter ſeruos matrimoniū,neqꝫ in
ter ſeruum & liberam,ſed dicitur cōtubernium.C. de nupt.l.cū
ancillis.Sed de iure cano.ſeruus ſicut liber rectè matrimoniū cō
62 trahit:vt extra,de cōiu.ſeruo.c.j.Itē no.aliā differentiā:† quia iu
re ciuili mulier prohibetur intra tēpus luctus, hoc eſt, etiā intra
annū tranſire ad ſecūdas nuptias:& ſi cōtrariū facit, efficit̃ infa-
mis,& patit̃ aliàs pœnas cōtentas in l.j.C.de ſecū.nup. Sed iure
Canonico ſtatim mortuo primo viro, mulier poteſt ſine aliqua
pœna.extra de ſecū.nup.c. ſup illa.& ibi no.& c.vlti.Sed quæro,
63 † antequā maritus duceret vxorem ad domū ſuam,eā cognouit
carnaliter in domo patris vxoris,an eo mortuo lucret̃ quartam,
quāuis ducta nō fuit in domo viri ſui.Dic ꝙ ſic,etiam ſi ipſa nō
fuerit ꝑfectæ ætatis.ff.de ritu nup.l.ſi perfectus.de leg.j.ſi.arg.ff.
de priui.cred.l.ij.ff.de ritu nupt.l.ideo. Itē etiā alia ratione vxor
lucrat̃ quartā propter copulā carnalē:quia matrimonia iure pō-
tificali,nō iure fori reguntur.ij.q.c.hinc diſtinguēdo.& in matri
monijs malitia ſupplet ætatē.& per carnalē copulā fit matrimo
niū legitimū.extra,de deſp.impu.c.de illis.& c.iuuenis.& c.ado
leſcēs.vt de malitia refert Gre.in dialo.in quodā pueroi nouē an.
64 ꝗ nutricē ſuā grauidauit:vt not.xx.q.j.in prin.Et no.† ꝙ ſtatutū
diſponēs ꝙ vir præmortua vxore lucretur dimidiam dotis,habet
a locum,ſiue fuerit traducta ad domū mariti*,ſiue fuerit ſecuta co
pula carnalis,ſiue nō,dūmodo matrimoniū fuerit contractū per
verba de præſenti:vt l.nuptias.ff.de reg.iur.l.nihil.ff.rerū amota.
& ibi nota.& de iſta q.eſt caſus ſingularis.in l. Deo nobis.C.de
epiſ.& cle.Sed iuxta hoc quæritur an erit idem in ſponſ.pone ꝙ
maritus debeat lucrari tertiā partē dotis,vtrum idem erit in ſpon
ſo? Vel ponamus ꝙ filia maritata excludatur ꝑ ſtatutū,vtrū idē
erit in ſponſo? Docto.dicunt ꝙ non:vt l.non ſine.C.de bon.quæ
libe.& ibi per Pet.& Cyn.& Gul.ad hoc.ff.quod fal.tut.autho.l.
an in patrem.vbi nota.& vide ꝑ Scribentes in.l.Deo nobis.C.de
65 epiſco.& cler.Item nota aliam differentiam: † de iure ciuili ſpu
rij non prohibentur eligi ad decurionatum.vel ad illos honores.
ff.de decu.l.ſpurij.in princi.& l.generaliter.ſed de iure Canoni-
co ſecus eſt:vt.vj.diſtinct.c.j.& .ij. & ibi de hoc nota. inuenies.
Poſſum

66 Poſſum† aliam differētiam ponere: ecce iure ciuili licitū eſt cō-
trahentibus adinuicem ſe circumuenire vſqꝫ ad dimidiam iuſti
pretij.ff.de mino.l.in cauſæ.Sed iure Canonico poteſt dici ꝙ ec
cleſia de re ſua quam vendidit in caſibus conceſsis nō debet re-
cipere vltra iuſtum pretium:vt extra de dona.c.per tuas.& hoc
67 no.xij.q.ij.c.hoc ius.in glo.ordi. No.aliam differētiam:† iure ci
uili ſi quis hæres non implet voluntatē defuncti, priuatur in to
tum hæreditate.hoc ſaluo:quia ſi eſt de liberis, debet retinere le
gitimam.C.de fideicō.l.fi.aut. hoc amplius. Sed Canoniſtæ in-
diſtinctè dicūt hæredes,qui non parent voluntatibus defuncto
rum priuari in totū ſucceſsione.xj.q.j.c.Syluester. extra de vo-
68 to.licet in fi.& no.in dicto c.Syluester. Nota† aliam differen-
tiam:quia iure ciuili imponitur pœna ſacrilego durior quàm iu
re Canonico.ff.ad l. Iuliam pecu.l.ex ſacrilegij.Iure vero Cano
nico diuerſæ pænæ imponuntur.Nam ſi committitur in perſo-
na eccleſiaſtica,talis ipſo iure eſt excōmunicatus: vt xvij.q.iiij.
c.ſi quis.Si verò in re eccleſiæ fiat ſecrilegium:tunc poſt tertiam
admonitionem eſt excommunicatus:vt in c.quiſquis. Item im-
ponitur pœna pecuniaria quandoqꝫ maior,vt eodem capi. quiſ
69 quis.& c.ſi quis contumax. Vide aliam differētiam.† nam iure
ciuili pœna pecuniaria poteſt ab eccleſia infligi.xx.quæſtio.v.c.
ſi quis cuiuslibet.& xxiij.diſtin.c.quamquam extra de arbi. di-
lecti.ſed iure Canonico ſecus.xxij.quæſtio.ij.c.fraternitas.& ex
70 tra,de pœ.ſuam.& no.xij.q.ij.in antiquis. † Inſuper eſt differē
tia: quia de iure ciuili ex nudo pacto non oritur actio.C. de pa-
ctis.l.legem.ff.de pac.l.iuris gentium.§.quinimò. verſicu.igitur
nuda.fallit in certis caſibus ibi notatis , ſed iure Canonico dici-
mus nudo pacto dari actionem , ſcilicet conditionem ex cauſa:
argu.xxij.quæſtio.v.c.iuramenti.& xij. quæſtio.ij.c. quæcunqꝫ
71 ſuffragia.& ibi no.extra de teſta.c.indicante.Notari poteſt† alia
differentia:iure ciuili impubes non iurat,& eius iuramentū nul
lum eſt.ff.de iuramen.calum.l.ij.§.j.& C.ſi aduer.ven.authenti.
ſacramenta puberum.fallit in caſu vbi pupillus obligatur ex ſa
cramento ſuo,vt ſi manumiſſus iurat præſtare operas manumiſ
ſori ſuo:vt ff.de libera.cauſa.l.fi.Sed iure Canonico poteſt pupil
lus iurare,ſi doli capax ſit:& ſi non ſeruat iuramētum,periurat.
xxij.q.v.c.paruuli.& ibi de hoc.Ego dico ſatis probabiliter poſ
ſe defendi:quia etiam iure ciuili ſacramentum pupilli doli capa
cis valeat,vt bene notatur in d.c.paruuli. Item aliam differen-
72 tiam no. † iure Canonico hoc ipſo eſt aliquis fur quòd non in-
trat per oſtium:& qui intrat cameram animo furandi : vt xxiiij.
quæſtio.iiij.c.tres perſonas.& de pœni.diſt.j. vt ſi propterea. &
c.ſi quam.de iure ciuili.ſecus eſt : vt ff.de fur.l.vulgaris.& l.qui
73 furti. Habemus† aliam differentiam: iure quidem ciuili in præ
ſcribendis iuribus,quæ continuam cauſam non habent require
re duplicatum tempus:vt C.de ſerui.l.fi.ff.quemadmo.ſer.amit.
l.ſi ſic conſtituta.Sed ſecundū Canones in omnibus iuribus ha-
bentibus continuam cauſam vel non,præſcriptio ſufficit xl.an-
no.vt extra de præſcri.de quarta.& innuitur extra de cauſa poſ.
c.cùm eccleſia.& ibi no.Quinimò in primo dico quòd requiri-
tur tantum tempus,cuius non extat memoria ſecundùm l. vt ff.
de aqua plu.arcen.l.j.in fi. & iura in primo allega. quæ loquun-
tur de tempore duplicato,intelligo de iuribus acquiſitis,vt tan-
74 to tempore non vtendo admittatur,vt in eis patet. † Item dif-
ferunt:de iure canonico qui pro ſuis moriuntur ſceleribus,non
traduntur eccleſiaſticæ ſepulturæ.xxiij.qō.v.c.placuit.extra,de
fur.fures.niſi fuerint in morte contriti.xxiij.qō.ij.c.vlti.Sed iure
ciuili non conceduntur ſepeliri alicubi,niſi prius fuerit petitū à
75 principe,& conceſſum.ff.de publi.l.j.ij.& iij. Itē differunt:† iu-
re Canonico pœna inceſtus & adulterij mors eſt, vt xxiij.qō.v.
c.relegantes.ſed de iure ciuili mulier adultera non occiditur,ſed
detruditur in monaſterium,ſecundū quod cauetur C. de adult.
authē.ſed hodie.Poteſt dici ꝙ c. relegantes. loquitur ſecundùm
iura quæ erant ante ius Authenticorum,ſecundùm quæ iura tā
adulter quàm inceſtuoſus vtriuſqꝫ ſexus gladio puniebatur.C.
de adulte.l.quanuis.& ff.eo.ſi adulterium.in princi. Item diffe
76 runt:† iure canonico.quod meo nomine non eſt geſtum poſſum
habere ratum.xvj.qō.j.c.vltimo.extra de his quæ fiunt à præla.
ſine con.capi.c.iij.de elec.ſicut.ix.q.ij. Lugdunenſis. de iure ci-
uili.quod non eſt meo nomine geſtum , ratum habere non poſ-
ſum.ff.de vi & vi arma.l.ſi vi à me.à contrario ſenſu. & de neg.
geſt.l.ſi pupilli.§.ſi ergo.fallit in caſibus ibi no. Item differunt:

77 † iure canonico,ſi quis proponit exceptionem dilatoriam poſt
fundatam intentionem actoris,& contingat eum in probatione
illius exceptionis deficere,cōdemnatur actor in expenſis:vt ex-
tra de do.& contu.finem.& ibi no. Sed iure ciuili hæc expenſa-
rum condemnatio non habetur,niſi in fine cauſæ, vbi victus vi
ctori condemnatur in expenſis.C.de iudi.l.properandum.§.ſin
78 autem & ibi no.Item differunt:† iure canonico incendiarius pa
titur pœnam:quia excōmunicatur,& in ſeruitio Dei vel in Hi-
ſpania,vel Hieroſolimis ſtare tenetur per annum:vt xxiij.q.viij.
c.ſi quis membrorum.& c.peſsimam. & extra, de incen.c.j.ſed
iure ciuili qui ædem,vel ædificium aut aceruum frumēti iuxta
domum poſitum incendit,debet comburi.Si verò aliâs fecit in-
cendium in ciuitate,ſi vilis perſona eſt,beſtijs ſubijcitur.ſi verò
alia perſona,capite puniatur:vt de incen.rui.nau.l. qui ædes. &
l.fi.& de pœnis.l.capitalium.§.qui ob inimicitias. poteſt accuſa
ri lege Cornelia.de ſica.l.iij.in prin.& C.qui accuſare non poſ.l.
data.& hoc ſi doloſè incendium fecerit.Si autem culpa vel ne-
gligentia incendium fecerit:tenetur emendare damnū: aliâs pu
nitur extra ordinem officio iudicis damno dato:vt d.l.qui ædes.
& ff.de priua.deli.l.fi.& extra,de damno da.c.fi. Item differūt:
79 ſecundū Canones ſacrilegi,† & fures capitali pœna puniri poſ-
ſunt.xxiij.q.v.c.homicidas.& q.viij.quicunqꝫ percutit. ſed iure
ciuili pro furto nō moritur aliquis:ſed aliâs punitur:vt C.de ſer.
fugi.aut.nouo iure.niſi ſit famoſus latro:vt ff.de pœ.l.capitaliū.
§.famoſos.& dic vt ibi.ſed in ſacrilegio conſonat ius ciuile cum
canonico.ff.de pœnis.l.aut facta.in prin.ad l.Iul.pecu.l. ſacrile-
gij.in prin.& hoc ſi ſit verum ſacrilegium,vt quia ſurripiatur ſa
crum de ſacro.aliâs extraordinaria pœna imponitur:vt d.l.ſacri
legij.ij.rñ.& vide de pœna ſacrilegij ſecundū ius ciuile & cano-
nicum,vt no. Inno.extra,de ſen.excōi.c.cū pro cauſa. Item dif
80 ferunt† ſecundū ius ciuile, ſi plures vulnerauerūt aliquem qui
mortuus eſt,& certū ſit de cuius vulnere ſit mortuus ille de cu-
ius vulnere nō eſt mortuus nō cēſetur homicida.ff. ad l. Aquil.
l.huic ſcripturæ.Nam vulnus vniuſcuiuſqꝫ cōtemplandum eſt:
vt ff.ad leg.Cor.de ſica.l.fi.ſed iure Canonico ſecus dicimus:ar
gu.di.l.ſi quis poſt.Sufficit enim ꝙ ſumpſerit arma,licet non oc
ciderit ipſe,ſed alius,extra de cle.percu.c.præſentium.& no.xx-
81 ij.q.viij.c.ſi quatuor.& ibi vide de pœna. Item differunt:† quia
iure ciuili ſi accuſator non probat,reus abſoluitur, etiam ſi ipſe
nihil probet ſeu præſtiterit.C.de eden.l.qui accuſare.& debent
eſſe probationes luce clariores in criminibus.C.de proba.l. ſci-
ant.Fallit in caſibus,in quibus tenetur reus ſe exonerare, etiam
ſi non probetur contrarium.C.de fal.l.vbi falſi.& de aboli.l.vbi
fallaciter.& l.qui accuſare.ſed iure canonico ſi contra aliquem
laborat infamia,indicitur ei purgatio.& ſi defecerit in purgatio
ne,tanquam conuictus punitur.extra de pur.can.c.cùm P.& c.
cùm dilectus.& de ſimo.c.inſinuatum.& de conſe.c.j.no.ij.qō.
82 v.c.presbyter ſi à plebe. Item differunt: † quia iure canonico
ſortilegi & diuinatores,& qui eos conſulunt,puniuntur pœna
quinqꝫ aureorum.xxvj.q.j.c.quoniam diuinationes. quod autē
legitur de ſortilegijs.c.ij.diſpenſatio eſt,de iure ciuili punitur ca
83 pite ſortilegus.C.de mathema.l.nemo. Item differunt:† quia de
iure canonico qui commiſit inceſtum cum muliere Deo dicata
vel monacha,ſi clericus eſt deponitur,ſi laicus excommunicat̃.
xxvij.qō.j.c.ſi quis epiſcopus.iure ciuili punitur pœna capitali.
xxv.q.ij.ſi quis non dicam.C.de epiſ.& cle.l.ſi quis non dicam.
84 Item differunt:† quia de iure ciuili diſſoluitur matrimonium,ſi
alter coniugum vellet intrare monaſterium,& intret: vt aut.de
nup.§.diſtrahuntur.Sed iure canonico ſecus.xxvij. q.ij.c. Aga-
85 thoſa.& ibi no.Eſt & alia† differentia de iure ciuili poſſunt con
trahi nuptiæ inter conſobrinos:vt C.de nup.l. celebrandum. &
Inſti.de nup.§.duorum.& quod no.licet de iure Canonico qui
attinent ſibi in quarto gradu conſanguinitatis & affinitatis pro-
hibentur contrahere matrimonium,vt extra de conſang.& affi.
86 non debet. Item differunt† iure ciuili,ſi quis legat rem alienā
aut ſcienter,aut ignorāter.ſi ſcienter:valet legatū,& tenetur hæ-
res rem redimere,vel præſtare æſtimationē.Si verò ignoranter:
& tunc aut cōiunctæ perſonæ,aut nō coniunctæ perſonæ.ſi cō
iunctæ perſonæ:valet legatum.ſi non cōiunctæ perſonæ:nō va
let legatū:vt C.de leg.l.cùm rem alienam.ſed iure Canonico nō
non tenet legatum rei alienæ:vt extra de teſta.c.filius. xij.q.ij. ſi
87 epiſcopus. Item differūt:† quia iure ciuili non requiritur titu-

luſ,& bona fides in pręſcri.xxx.vel xl.an.C.de præſcri.xxx.an.
l.ſicut in rē.& l.omnes.Sed de iure canonico ſecus: vt extra, de
præſcri.c.ſi diligenti.& ibi no.eo.ti.c.fi.& ibi no. Item differūt:
88 quia † iure ciuili durat patria poteſtas in omnem ætatē filij,ſed
de iure Canonico ſoluitur patria poteſtas adueniēte adulta æta
te,quo ad matrimonium carnale & ſpirituale,& quo ad iuramē
tum.xxij.q.ij.c.puella.xxiij.q.ij.tribus.& no.xxij.q.ij.c. honora
89 tur. Item differūt:† quia iure ciuili filiusfa.non obligatur voto.
ff.de le.l.ſi quis rem.§.voto.ff.de polli.l.ij.§.voto.Sed de iure ca-
nonico ſic.xxxiij.q.ij.& d.c.honoratur.& ibi no.& vide no.glo.
diſtinguentem in l.Deo nobis.in §.hoc etiam cognitum.in ver-
bo,ingratum.quæ incipit,ob hoc ipſum.C.de epiſ.& cle. Item
90 differunt:† quia iure ciuili ſtuprum committitur in virgine, vi-
dua vel puero vel cū ſoluta muliere,quæ non habetur loco cū-
cubinæ.ff.de adul.l.ſtuprū.ſed iure canonico dicitur propriè ſtu
prum virginum defloratio:vt xxxvj.q.j.§.j.licet quādoq; dicat̄,
& ponatur ſtuprum pro adulterio.xxxij.q.iiij.c.nemo. xviij. q.
91 ij.idolatria. Item differunt:† quia iure ciuili ſimplex fornicatio
nō videtur puniri:imò permiſſa videtur,ar.C.de dona.inter vir.
& vxo.l.ij.ff.de concubi.l.in concubinatu.ſed de iure canonico
prohibetur quælibet fornicatio,& canonicum crimen eſt forni
92 catio.xxxij.q.iiij.c.nemo.& ibi no. Item differūt:† quia contra
naturam peccās punitur pœna capitis de iure ciuili.C.de adult.
l.cū vir.& auť.vt non lux.contra naturam.circa finē.col.vj. Sed
de iure canonico nō ita grauis pœna imponitur.extra de exceſ.
93 præla.c.clerici.xxxij.q.ij.flagitia. Item differūt:† quia iure ciui
li ignoſcitur patri,qui inuenit filiam in adulterio ſi interficit eā:
vt ff.ad legem Iul.de adulte.l.nec in eo.& l.ſeq.& l.marito.& in
auť.vt lic.mat.& auiæ.§.pe.& vlti.col.viij.ſanè vir mitius puni-
tur ſi interficit vxorem in adulterio deprehenſam.C.ad l.Iul. de
adulte.l. gracchus. ſed iure canonico nec pater excuſatur à cul-
pa vel peccato in caſibus prædictis:quia generaliter dicitur, nō
occides.xxiij.q.v.ſi non licet.imò expreſsè viro interdicitur.xx
xiij.q.ij.c.admonere.& ſoli iudices canones cognoſcant,ſi occi-
dit.xiij.q.v.c.cùm homo.& c.ſi homicida.nam eccleſia non vti-
tur gladijs,niſi ſpiritualibus.xxxiij.q.ij.inter hæc.& ibi no.Item
94 differunt† iure ciuili,non permittitur viro vxorem verberare:vt
C.de repu.l.cōſenſu.tamen poteſt eam corrigere.vij. q.j. ſi quid
alteri.& no.ar.ff.de pœ.l.reſpiciendum. Sed iure canonico cleri
cis tantùm eſt permiſſum vxores ſuas cuſtodire,ligare & corri-
gere eas ad ieiunia:non tamē mortificare.xxxij.q.ij.c.placuit.&
eſt ratio in clericis potius quàm in alijs,vt ibi no. Item differūt:
95 coniunx † non poteſt de iure canonico vouere continentiā ſine
licentia alterius cōiugis.xiij.q.v.c.j.ij.iij. ſed de iure ciuili ſecus:
quia rumpitur matrimonium , ſi alius velit vouere caſtitatem.
96 Item differūt:† iure ciuili fit cōputatio graduum hoc modo: qa
ſingulis perſonis ſinguli gradus diſtinguūtur. Vnde duo fratres
ſunt in ſecundo gradu,ſed iure canonico duæ perſonæ ponunt̄
in eodem gradu.xxv.q.v.c.ad ſedē.& ratio vtriuſq; dicti ibi ha-
betur in tex. Item differunt:iure ciuili fit computatio graduum
vſq; ad vj.tantùm,quanuis hoc fiat exempli gratia,vt dicitur in
telligi computationē debere fieri in aliquibus gradibus, vſq; ad
decē:vt Inſti.de ſucceſ.cogna.§.fi.& Inſti.de gradi.& xxxv.qō:
v.c.ad apoſtolicam.ſed iure canonico fit computatio graduum
vſq; ad vij.tantùm : vt d.c.ad apoſtolicam.& ibi habetur in tex.
97 Itē differunt:† iure ciuili mulier rapta nō pōt nubere ſuo raptori
&hoc dicebāt antiqui canones.xxxv.q.ij.de puellis.& c.ſinaūt.
& c.placuit.& C.de raptu vir.l.vna.§.ſinautem.& in auť.de mu
lie.quæ proprijs rap.col.ix.ſed nouo iure canonico ſecus eſt, vt
extra de rap.c.accedens.xxx.q.ij.c.deniq;.& c.tria. Item diffe-
98 runt:† iure ciuili qui emit à fiſco rem alienam,tutè facit ſecundū
tenorem l.bene à zenone.C.de quadri.præſcri.ſed iure canoni-
co non obtinet locum lex illa in rebus eccleſiaſticis,vt extra de
99 rebus eccle.non alienan.c.ij. Item differunt:† iure ciuili in alie
natione rerum immobilium eccleſiæ requiritur ſolennitas.auť.
hoc ius porrectum.C.de ſac.ſan.eccle.& x.q.ij.c.hoc ius porre-
ctum.Sed iure canonico nō requiritur tanta ſolennitas. ſufficit
ꝙ intercedat ſolennitas,quæ traditur à ca.xij.qō.ſine exceptio-
ne.& in ſuis ſimi.hoc autē plenè no.Inno.in decre.in c.dudum.
100 extra,de reb.eccle.non alie.in apparatu. Item differunt:† iure
ciuili locator finito tempore locationis domum alij locare pōt,
etiā inuito alio inqlino primo.C.loc.l.ne vi. Sed iure canonico.
ſi ſcholaris ſit primus inquilinus:prohibetur alius ſcholaris cō-
ducere ſine conſenſu primi inquilini,extra de locat.& conduc.
101 ex reſcripto. Item differunt† iure ciuili.poteſt dominus expelle
re emphyteutam ſi non ſoluit debitum canonem.C.de iure em-
phyt.l.ij.in emphyteuta eccleſiæ,ſtatutum eſt biennium,de ſa-
croſanctis eccle.authen.qui huiuſmodi.colono ſimplici ſtatutū
eſt bienniū.C.loca.l.j.ff.loc.l.quæro.§.inter locatorē. ſed iure ca
nonico permittitur colono & emphyteutæ purgare moram pre
dictam celeri ſatisfactione:extra,de loca.& condu.c.propter.&
102 c.potuit.Item differūt:† iure ciuili fructus percepti ex re pigno
rata extenuant.C.de pig.actio.l.j.& ij.Sed iure canonico inueni
mus contrarium in duobus caſibus.Primò quando eccleſia re-
cipit fundū pignoris ipſius eccleſiæ vel beneficiū,extra de feu.
c.j.& de vſur.c.j.& c.conqueſtus.Secūdus eſt qn̄ vir recipit pi-
gnus pro dote,ſibi promiſſa,extra de vſur.ſalubriter pro oneri-
bus matrimonij.C.de iure dot.l.pro oneribus. Item differunt:
103 iure ciuili † res ſacræ vel religioſæ nullo modo poſſunt in obli-
gatione venire.C.quæ res pigno.obl.poſ.l.iij.ff.quæ res pig.ob.
poſ.l.j.§.eam rem.de pig.l.ſed & quod.§.pro emptione.& C. de
ſacroſ.eccleſ.l.ſancimus.ſed de iure canonico poſſunt venire in
obligatione ex cauſa neceſsitatis:vt extra de pigno.c.j.& ibi no
104 ta. Item differunt:† iure ciuili requiruntur ſeptem teſtes in
teſtamento regulariter,& in codicilli quinq;:vt C.de teſta. l.hac
conſultiſsima.& de codici.l.fi.in fi.Sed iure canonico in relictis
eccleſiæ vel ad pias cauſas ſufficiunt duo vel tres teſtes. extra,
de teſta.c.Ioannes.& c.relatum.nam in ore duorū &c.ij. qō.iij.
c.j.xlviij.diſt.quoniam multa.& quidam dicunt idem eſſe in o-
mnibus relictis ſecundū ius canonicum.quod dic vt no.in c.cū
105 omnes.& c.relatū. Item differunt:† iure ciuili non valent in-
ſtitutiones,& relicta quæ conferuntur in alterius arbitrium. ff.
de hære.inſti.l.illa inſtitutio.& l.ſi quis Sempronium.& l.capta
torias.& C.de teſta.mili.l.captatorias. & ff.de lega.j.l.captorias.
ſed iure canonico ſi quis committat alterius arbitrio,videtur cō
mittere ꝙ omnia diſtribuantur pro anima ſecundum eius arbi-
trium quem eligit,& ideo nō videtur decedere inteſtatus.extra,
106 de teſta.c.cū inter.& ibi no.Inn. Item differunt:† iure ciuili
intelliguntur fructus deductis expenſis.ff.ſol.matr.l.fructus. nā
illius caſus eſt qui talem impediat deductionem impenſarum.
ff.de petitio.hæredi.l.ſi domino.§.fi.& ff.fami.erciſ. l.fundus q.
ſed iure Cano.decimæ ſunt ſoluendæ de oībus fructibus ꝓue-
nientibus ex prædijs,nulla facta deductione impenſarū, vt ex-
tra de decimis.c.cùm homines.& c.nō eſt in poteſtate.& ca.tua
107 nobis.Item differunt:† iure ciuili nō fit mora re ipſa, ſed inter-
pellatione ſecuta,cōgruo loco,& tēpore.ff.de vſu.l.mora. & ibi
plenè:ſed iure Canonico fit mora re ipſa in tarda ſolutione deci
marū.xvj.q.j.c.decimæ.& no.extra,de decimis.cū homines. Itē
108 differūt:† iure ciuili noua vectigalia imponēs ſi hoc ſine licen-
tia principis imponat̄,punit̄ ex illo in perpetuū.C.noua vectig.
l.fi.ſed iure Ca.punit̄:quia priuat̄ cōmunione chriſtiana primò
monitus quouſq; deſtiterit,& ſatisfecerit,vt extra de deci. c.in-
109 nouamus. Itē differūt:† iure cano.ſi ſtatim qs deſponſauerit de
facto eam,quā de iure nō potuit deſponſare impediēte conſan-
guinitate cū altero fratre nō poteſt matrimoniū cōtrahere.extrà
de ſpon.c.ad audientiā.ſed iure ciuili nō ſic eſſet.Nā cū nullum
obligatoriū vinculū contractum ſit per prima ſponſalia conſan
guinitate impediēte,cū altero fratre matrimoniū impediret̄.im-
poſsibiliū em̄ nulla eſt obligatio:vt inſtitu.de inuti.ſtip. §.ſi im-
poſsibilis.& ff.quæ ſenten.ſine appel.reſcin.l.Paulus.& impoſ-
ſibile eſt id,ꝙ eſt cōtra bonos mores.ff.de condit.inſti.l.filius.et
eius ꝙ eſſe nō pōt,nulla eſt promiſsio. Inſti.de inu.ſtip.§.j.Item
110 differūt:† iure Cano.iuuenis puellā nōdū ſeptē an.ducens quā
attētauit cognoſcere,& nō potuit propter imbecillitatē ætatis,
cū eiuſdē conſobrina nō poteſt contrahere matrimoniū:et ratio
eſt publicæ honeſtatis iuſtitia,extra de ſpon.ca.iuuenis.ſed iure
ciuili non inuenio hoc inter cauſas quæ impediūt contrahi ma-
trimonium,quæ numerant̄ in ſumma Azonis.de nupt.circa fi.
111 & inſtit.de nup.§.fi.in glo.Itē differūt† iure ciuili qui eligūt Ab
batē,iurāt eligere quē ſciunt ita caſtū,fide rectū,& qui monaſte
rio vtiliter prouidere valeat:vt in authē.de ſanc.epiſ.§.iubemus
igitur abbatem.ſed iure Canonico non ſeruatur hæc forma. ex-
tra,de elect.quia propter.& extra,de conſuet. ca. cum dilectus.
112 Item differunt:† iure ciuili videtur quod matrimonium poſ-
ſet contrahi

ſet contrahi ſine verbis,attamē interueniente cōſenſu , inter eos
qui poſſunt loqui.ff.de re iudic.l.nuptias.de ſponſa.l.ſufficit.de
ri.nup.l.deniq;.& argu.ff.de legatis iij.l.nutu.Sed iure Canoni-
co requiruntur verba exprimentia conſenſum inter eos qui poſ
ſunt loqui,quanuis in eis,qui non poſſunt loqui nutus ſufficiat:
113 vt extra, de ſponſa.c.tuæ.& ibi no. Item differunt:† iure ciuili
ornamenta & veſtes.cum mortuis ſepeliri non debent.ff.de reli.
& ſum.fu.l.at ſi quis.§.non autem.ſed iure Canonico Archiepi
ſcopus cum pallio ſepelitur. extra de vſu pali. c.ij. & accidit ad
hoc de conſe.di.j.c.ad hæc.& c.nemo. Item poteſt qualiſqualis
114 differentia notari:† iure ciuili Archiepiſcopus extra ſuā prouin
ciam proconſularibus inſignijs pallio vtitur.ff.de offi.procō. &
lega.l.j.ſed iure canonico Archiepiſcopus non vtitur pallio ex-
tra prouinciam ſuam.extra de autho.& vſu pal.c.j. & c.ex tua-
115 rum. Item differunt:† iure ciuili poteſt ille qui ceſsit bonis poſt-
ea recuperare integra.ff.qui bo.ce.poſ.l.is qui.Sed iure Canoni-
co obtenta licentia cedendi dignitati vel epiſcopatui,compelli-
tur cedere.extra de renunc.quidam. & ibi redditur ratio in tex.
116 Item differunt† ſeu notari poteſt alia differentia.nam iure cano
nico in libertis eccleſiaſticis multa ſeruamus ſpiritualia quæ de
iure ciuili non inuenimus:vt extra de ſer.nō ordi.de famulis. &
117 ibi no.in glo.& per Inno.Item differunt.† nā iure ciuili eſt quę-
dam pœna metalli. quidam enim damnantur in metallū. & iſti
grauioribus vinculis afficiuntur. Alij in opus metalli.& iſtis le-
uioribus pœnis afficiuntur,& ambo iſti ciuitatem & libertatem
amittunt. Alij verò damnantur in miniſterium metallorum,i.vt
ſeruiant damnatis in metallum,& hi ciuitatem amittunt non li-
bertatem,vel hoc ſi ad tempus damnantur. Si verò in perpetuū
vtrūq; amittunt ſcilicet ciuitatem & libertatem:vt ff.de pœnis.l.
aū dānati.& §.cū pœna.& §.ſeq.ſed iure canoni.huiuſmodi pœ
næ non inueniuntur impoſitæ:& ſi imponerentur,non retracta
rentur,vt extra de calum.c.j. Sed iſtis pœnis æquiparari poteſt
pœna carceris,quā pro grauioribus infligit eccleſia, vt extra de
hære.c.pe.& vlti.& pœna qua quis redigitur in ſeruitutem xlij.
diſtin.eo.vel traditur curiæ ſeruitus,vel venditur lxxxj.diſtin.c.
118 clerici. Item differunt:† iure ciuili pœna falſi eſt deportatio,&
omnium bonorum publicatio.& hoc in libero homine.in ſeruo
autem eſt vltimum ſupplicium ff.de fal.l.j.§.vlti. ſecundùm Ca
nones verò multiplex eſt pœna falſi ſecundùm ꝙ multæ ſunt
falſitates,vt no.Goffre.in ſumma de fal.§.pœna falſi. Item dif-
119 ferunt:† iure ciuili ſi patronus repræſentat indignos , priuatur
iure præſentandi ea vice.& deuoluitur illa poteſtas ad ſuperio-
rem,vt in auť.de ſan.epiſ.§.oratorium. Sed iure canonico patro
nus non perdit talem poteſtatem.extra de offi. ordi.c. cùm nos.
120 & ibi no. Item differunt,† à iure canonico quædam ſunt pœ-
næ in canonibus conſtitutæ quas ſic expreſſas non inuenimus
à iure ciuili,quæ no.extra de offi.ordi.ad reprimēdam. Item dif
121 ferunt : † à iure ciuili interfectori imponitur certa pœna. C. de
his qui pa.vel lib.occi.l.vnica.ſed iure Cano.non ita punitur:qa
Deus non diligit mortem peccatoris,ſed vt cōuertatur &c.xx-
vj.q.j.c.cognouimus.ſed imponitur certa pœna magna:vt extra
122 de his qui fi.occi.in c.infan.& ibi de hoc. Item differunt:† iure
ciuili quis poteſt pugnare pro poſſeſsione ſua armis , & res ſuas
tueri,& hoſtem præuenire in percutiendo:vt C.vnde vi.l.j. quā
do lic.ſe ſine iu.vin.l.j.& de aboli.l.fallaciter.& xxiij.q ix. domi
nus.ſed iure Cano.non licet clerico pugnare cum armis , etiam
cum Saraceno,extra,de voto.c.ex multa.l.diſt.clericus qui pan
num.nec propter res ſuas defendendas debet armis reſiſtere.xx
iij.q.viij.c.j.& c.plenior.& ar.xxxvj.diſt.c.ſi quis vult. & extra,
123 de homi.c.ſuſcepimus.& ibi de hoc. Item differunt:† quia iure
ciuili ſi quis vulnerauerit,& vulneratus ſit mortuus,& ſit dubiū
an deceſſerit ex illo vulnere:non tenetur de occiſo.ff.ad l.aquil.
l.huic ſcripturæ.§.ſi ſeruus.ſed iure Canoni.in tali dubio nō de-
bet occiſor talis in ſacris ordinibus miniſtrare. extra de homi.c.
124 ad audientiam. Item differunt.† iure ciuili qui corruperit vir-
ginem licet aliâs grauiter puniatur: non tamē cogitur eam acci-
pere in vxorem:imò prohibitum videtur matrimoniū inter eos,
vt in auť. de rap. muli. ſed iure Canonico eam cogitur accipere
125 in vxorē:vt extra de adulte.c.j. Itē differūt: † iure ciuili qui cō-
miſit ſtuprū regulariter eā accipere in vxorem tenetur.& ſi vilis
ſit perſona,verberatur.ſi vero per vim,capite punitur: vt Inſtit.
de pub.iud.§.ij.& §.ſi autē.ſed iure Canonico minor pœna im-
ponitur.nam aut quis eam,quam ſtuprauerit,in vxorē accipiat:
aut ſi renuendam putauerit:in monaſterium mittitur excommu
nicatus,pœnitentiam agens ibidem.extra de adulte.c.peruenit.
126 Item differunt:† iure ciuili propriè raptus committitur in ſpon
ſam.de rap.vir.l.vnica.ſed iure Canonico ſecus. extra,de rap.c.
cùm cauſam.xxviij.q.ij.§.j.& no.in d.c.cum cauſam. per Inno.
127 in apparatu or. Item differunt:† iure ciuili ſi quis rē emit ex pe-
cunia mea,ſed nomine ſuo,non habet ius in illa.ff.de rei ven.l.ſi
ex pecunia.ff.de fur.l.qui vas.§.fi.C.de proba.l. ad probationē.
fallit in caſibus no.in illa l.ſi ex pecunia. ſi ſit empta ex pecunia
fœnebri,debet illa res vendi,& reſtitui pecunia,vt à peccato qs
liberetur:vt extra,de vſuris.cum idem eſt , ſi de alia pecunia res
128 ſit empta.j.q.j.non eſt putanda.& ibi no. Item differunt:† iure
ciuili nō debet quis in pœnam ſignari vel bullari in fronte.C.de
pœnis.l.ſi quis in metallū.Sed iure canonico quandoq; permit-
129 titur extra,de falſis.c.ad audientiam. Item differunt † iure ciui
li ſi quis vtitur falſis inſtrumentis,& pœniteat,nō punitur de fal
ſo.C.de fal.l.ſi falſos.iure canonico ſecus ſi literis apoſtolicis.ex
130 tra de fal.c.durat.& c.ad falſariorum. Item differunt:† iure ci-
uili,blaſphemator Dei,& ſanctorum punitur vltimo ſupplicio:
vt in auť.vt non luxu.contra natu.colla.vj.ſed iure Canonico ſi
laicus eſt,excommunicatur:ſi clericus,deponitur.xij.q.j.ſi quis
per capillum.& imponitur pœnitentia.extra,de cle.male.c.fi.&
131 ibi de hoc no. Item differunt:† iure ciuili ſi quis mutauerit ſibi
cauſam poſſeſsionis,habēt locum iura quæ habemus C. de acq.
poſ.l.cùm nemo.& l.ex liberis.& quod in eis no.Sed iure Cano
nico ſi quis mutauerit cauſam poſſeſsionis & beneficiū:tanquā
indignus ſuis beneficijs eſt priuādus.extra de cauſa poſ. per to-
132 tum. Item differūt:† iure ciuili dicitur ꝙ terra quæ anno ceſſat.
ſi præcidetur melius fructificet.ff.de verbo.ſigni.l.ſylua.§.noua
les.Sed iure Canonico dicitur noualis,terra ad culturam reda-
cta de nouo , cuius non extat memoria ꝙ culta fuiſſet. extra de
verbo.ſigni.c.j.& c.quid per nouale.& extra de priui.c.fi.pręter
ea etiam de iure ciuili ſumitur in hac ſignificatione quādoq;, vt
133 ff.de peti.hære.l.vtilis.† Item differunt:iure ciuili poſsidet etiā
qui mala fide poſsidet poſtquam præſcripſit.extra,de pręſcri.c.
vigilanti.& C.de præſcri.xxx.an.l.ſicut in rem.& l.omnes. ſed
iure Canonico non iure poſsidet,qui mala fide poſsidet. nō em̄
præſcribit aliquo tempore:vt extra,de præſcri.ca.vlti. & extra,
134 de verbo.ſigni.c.ius dictum. Item differunt:† iure Canonico
malefactores rerum eccleſię tanquam ſacrilegi ſub iudice eccle
ſiaſtico poſſunt conueniri.extra,de foro compe.c.cùm ſit. de iu
re ciuili actor ſequitur forum rei.C.de iuriſ.om.iud.l.iuris ordi.
& l.ſeq.niſi fortè in vno caſu.C.de epiſ.& cleri. auť. Item nulla
135 communitas.& ibi no. Item differunt:† iure ciuili ſi quis petat
plus re,cauſa,vel loco,ſi aliquid damni infert:damnū in diſtra-
ctione ſportularum patitur,qui plus petit,in triplo,& in expen
ſis,per regulam generalē quæ dicit victus victori,&c.C.de iure
ꝓperādū.& inſti.de actio.§.ſinaūt.Sed iure Ca.cū in foro eccle-
ſiaſtico nō ſeruent̄ ſportulæ,vt extra de vi.& ho.cle.c.cū ab om
ni.nō cōdēnat̄ in hoc triplo,ſed ad expēſas tm̄, vt extra de plus
136 peti.c.j. Item differunt,† iure ciui.ſi qs legatum impediat, tradi
tur hoſtibus,vt ſit hoſtiū.ff.de legi.l.fi.Sed de iure Ca.excōicat̄.
137 xiiij.diſtin.c.ſi qs.Item differunt:† iure ciuili q fugit in bello pu
blico,capite punit̄.ff.de re mili.l.non oīs.§.q acie.ſed iure ca.eſt
138 infamis.vj.q.j.infamis.Item differunt:† iure ciui. quæ in bonis
nullius ſunt,cōcedunt̄ occupanti,vt inſti.de re.diui.§. itē ea. &
§.item lapilli.ſed iure ca.in locis habitis ab hoſtibus vel nemini
attributis aliquis ep̄s non poteſt occupare diœceſim,vel ius pa-
rochiæ,niſi ei concedatur à ſuperiore.extra de proba.c. cū cām.
139 & ibi per Inno.no. Inſurgit alia differentia:† nam iure ciuili pē-
dēte qōne in integrū reſtitutiōis,nihil eſt innouandū,neq; ſentē
tia interim executioni mandatur.C.nil no.in integ.reſti.pen. in
rubro & in nigro.ſed iure ca.mandat̄ ſnīa executioni pendente
q.in integ.reſtitutionis.dummodo interponat̄ cautio de mandā
do oīa retro ſi contingat concedi beneficiū in integrum reſtitu-
tionis:vt extra de in integ.reſti.c.ſuſcitata.& ij.q.j.ſicut. Vel dic
ꝙ ibi eſt præſumptio cōtra petentem in integ.reſti.vt no. in de-
140 cre.ſuſcitata.ſ.allega.& ad hoc C.ad l.Cor.de fal.ſatis. † Inno.
notat aliam differentiam inter ius canonicum & ciuile : quia de
iure ciuili delegatus ab ordinarijs non exequitur ſententiā ſuā:
ſed recurritur ad delegatum,vt eam exequatur:vt ff.de re iudic.

l.à diuo Pio.in prin.necꝫ poſſet in poſ.bonorum quem mittere.
ff.de iuriſ.omni.iudi.l.iubere cauere.ſed iure cano.illa ſubtilitas
non ſeruatur.ex quo enim aliquid committitur, omnia videtur
eſſe commiſſa.quæ ad cauſam ſpectare dicuntur:vt extra, de of
ficio dele.c.ſuſpicionis.& hoc no.ij.q.iij.c.quiſquis. & extra, de
141 fo.comp.c.ſi quis contra clericum.Item differunt† iure ciuili ſi
plures fuerint in diſcordia,obtinet ſnīa pluriũ.ff.de re iud.l.duo
ex tribus.ſed iure cano.nõ valet cõtra eũ qui eſt criminaliter cõ
dẽnatus.ſed concors debet eſſe ſnīa.vj.q.iiij.c.ſi quis eps. & no.
142 extra,de iudi.c.ij.† Itẽ differũt.iure ciui.miſſus in poſ.in actio.
reali ſtatim poſſidet.C.de præſcri.xxx.vel xl.anno.l.ſi quis em-
ptionis.§.pe.ſcd'm Mar.Ioan.And.Azo.quãuis Bul.contra,vt
ibi no.Iure aũt canonico miſſus in poſ.in actione reali nõ eſt ve-
rus poſſeſſor:niſi poſt curſum anni: vt extra, de eo ꝗ mit.in poſ.
cã rei ſeruan.c.fi.& de offi.ordi.c.paſtoralis.verſi.verum.& no.
143 de dolo & contu.c.contingit.Item differunt:† iure ca.bona hæ
reticorum publicantur, & filijs auferuntur,& alijs propinquis.
extra de hæreti.c.vergentis.& xxxiij.q.iiij.quaſi per totum.Sed
iure ciuili non auferuntur filijs catholicis.C.de hæreti.c.cogno
uimus.& auẽ.itẽ.ſed ſcd'm cõſtitutiones Federici cõſonare vñr
144 iura canonica.No.aliam differẽtiam:† iure cano.bona eorum
qui committunt enormia delicta in eccleſia cõfiſcanẽ in fiſcũ ec
cleſiæ.xvij.q.iij.c.ſi qs deinceps.& c.quiſqs. & no.xxvij. q.ij.c.
ſi quis rapuerit.ſed iure ciui. bona damnatorũ tradunẽ hæredi-
145 bus.C.de bo.dam.auẽ.bona.Item differunt:† quia iure ciui.exe
cutio fit gladio in talibus criminibus per iudices ſeculares. ff.de
iuriſ.om.iudi.l.imperium.& de offi.præſi.l.illicitas.§.qui vniuer
ſas.non habent hoc iudices cañ.nec ipſe Papa quo ad executio-
146 nem.xxxiij.q.ij.c.inter. Item differũt:† nam iure ciuili infertur
pœna mortis:vt extra,ne cle.vel mo.c.ſnīam. quanuis etiam de
iure ca.ſint quædã pœnæ quæ æquiparãtur morti,qđ relinquiẽ
iudici ſeculari ad puniendum: vt extra de fal.c.ad falſariorum.
147 † Item poſſumus notare aliam differentiam: quia iure ciuili ſi
quis appellat à ſententia excommunicationis pendente appel-
latio. non excommunicatus, ſed per appellationem ei reſcindi-
tur pronunciatum.ff.ad Tertul.l.j. in fi. & quia appellatione fa-
cta exemptus eſt à iuriſdictione eius: & ſic ſuam ſententiam eũ
iterum nõ aſtringit.ff.de iuriſ.omni.iudi.l.fi.C. ſi à non cõpetẽ.
iudi.l.fi.& à ſententijs,quæ trahunt ſecum executionem, etiam
appellare licet.ff. de pœnis.l. qui ad ſtatuam. & l.in ſeruorum.§.
qui ex cauſa.& l.qui vltimo.& de appellatio.l.iiij.§.in diem.Sed
dic ꝙ aut fertur in diem,vel ſub cõditione:& tunc ſi appellatur,
interim non durat effectus excommunicationis. Aut fertur pu-
re,& hoc caſu remanet excommunicatus etiam pendente appel
148 latione:vt extra de appellatio.c.paſtoralis. Item† adhuc aliam
differentiam habemus:quia iure ciuili iudex appellationis nihil
poteſt in præiudicium cognitionis.de appella.& C. de appella.
l.iiij.ff.nil nou.appel.pen.per totum.Sed iure cano.poteſt iudex
à quo appellatur ſtatuere terminum,intra quem appellans pro-
ſequatur appellationem,vt extra,de appellatio.c.cum ſit Roma
na.& in c.Abbate.& in conſilio Lugdu.de appella.ordi. Aliã
149 differentiam† habemus: quia iure ciuili nõ poteſt appellari ab
Imperatore, omiſſis medijs, vt in præſidibus prouinciarum &
alijs, ad quos poſſet appellari ad Papam omiſſis alijs. extra, de
priuilegi.c.antiqua.& ij.q.vj.ad Romanam.& extra de appella
150 tio.c.ſi duobus.& ibi no. † Amplius eſt alia differentia de iu-
re ciuili non appellatur ab interlocutoria,vel grauamine,vel an
te diffinitiuam ſententiam.C.de iudi.l.apertiſſimi.& de epiſco-
pali audientia.l.ij.& quorum appellatio.non reci.l.ante diffiniti
uam.De iure vero cano.à qualibet interlocutoria vel grauami-
ne appellatur.de appel.c.cum cãm.& c.dilecto.& c.vt debitus.
151 & c.cordi nobis.extra eo.titu.Item differunt† iure ciuili ſi appel
latum eſt à iudice in vnam cauſam:in alia verò non poteſt qua-
ſi offenſum.ff.apud eum à quo appellari.l.vnica.iure verò cano
152 nico ſecus.extra,de appellatio.ad hæc. Audi † aliam differen-
tiam: iure quidem ciuili non appellatur à momentanea poſſeſ-
ſione:vt C.ſi de momenta.poſ.fue.appel.l.vnica.& ij.qõ.vj.c.ſi
propter.§.ſi de poſ.ſecundũ verò cano.appellatur:vt extra,de te
ſtib.c.ſignificauerunt.& extra, de electio.c.dilectus.& de appel
latio.ſuper eo,& no.in dicto c.ſi propter.§.ſi de poſſeſſio. Item
153 differunt,† iure cano.apertis & publicatis atteſtationibus, poſt
ea in cauſa appella.non pñt recipi teſtes ſuper eiſdẽ articulis.ex-
tra,de teſt.c.fraternitatis.ſed iure ciuili ſecus:quia in cauſa ap-
pellationis poſſunt recipi teſtes ſuper eiſdem articulis.C.de ap-
pel.l.eos.§.j.& ij.C.de tẽpo.appel.l.per hanc.& no.in d.c.frater
154 nitatis. Itẽ differũt:† quia iure ciui.à ſententia epiſcopi poteſt
appellari ad ſecularẽ iudicẽ.C.de epiſcopa.audien.auth. ſi quis
litigantium.Sed iure canoni.appellatur à ſententia epiſcopi ad
metropolitanũ,vel ad Papam.extra,de offic.deleg.c.j.& de off.
155 ordi.c.duo.& ij.q.vj.ad Romanã.Item differunt:† iure cano.nõ
currit præſcriptio toto tempore prælati malè alienantis,vel di-
lapidantis:vt xvj.q.iij.c.& ſacerdotes.Sed iure ciuili non habe-
mus hoc:ſed curreret præſcriptio ſtatim poſt alienationẽ.C. de
156 ſacroſan.eccle.authen.quas actiones.Item† probabiliter notari
poteſt alia differentia iure ciuili inſpecto, etiam in tẽporalibus
cauſis iuratur de calum.C.de iureiu.propter calum.l.j.vbi dicit
in omnibus.& ibi dum dicit,ſiue propter quicquid aliud fuerit
iuratum & c.ſed de iure cano.in ſpiritualibus cauſis nõ iuratur
de calum.ſed iuratur de veritate dicenda:vt extra de iur.calum.
c.literas.& ibi no.& ratio redditur in tex.illius dicentis:Iſtud ve
rò ſciendũ eſt ꝙ in ſpiritualibus cauſis nõ proceditur ſecundũ
157 leges,ſed ſecundũ canones,vt d.c.literas.Eſt & alia † differẽtia
iure quidẽ canonico quæſtio nataliũ ſpectat ad iudicẽ eccleſia-
ſticũ.& ſi quæſtio de ſucceſſione moueatur coram iudice ciuili
vel ſeculari,& incidat quæſtio nataliũ:nõ decernet.extra de or-
di.cog.c.tuã.ſed iure ciuili de tali quæſtione incidenter iudex
ſecularis poſſet cognoſcere.C.de iud.l.quoties.de ord.cog.l.adi
158 tæ.de iur.omn.iudi.l.ſi idem.Item differunt:† quia iure can.mi-
nor cenſetur maior in cauſa matrimoniali.extra,de reſti.ſpo.ca.
ex parte.ſimiliter & in voto,xx.q.ij.c.j.& ij. & in his caſibus po
teſt agere & conueniri:& ideo daretur ei in integrum reſtitutio.
Sed iure ciuili ſecus.C.qui legi.perſo.l.j.ff.de mino.l.ait prætor.
159 §.geſtũ.Itẽ differũt:† iure ciuili merè negatiuè nõ põt fieri poſi-
tio:quia ea ſunt poſſibilia, quæ probabilia,ſed merè negatiua
nõ poteſt probari.C.de prob.l.actor.& in locũ probationis ſunt
poſitiones inductæ:vt in auẽ.de his qui ingredi.ad appel. l.ij.§.
qđ obſeruari.de æquitate verò canonica merè negatiuę poteſt
fieri poſitio:ſi aliàs probari non poteſt,& iudici æquum videaẽ.
in decre.Inno.quarti,ſtatuimus.extra de confeſ.in vj. Itẽ diffe-
160 runt:† iure ciuili ſenes & valitudinarij nõ compelluntur ad te-
ſtimoniũ ferendũ.iij.q.iij.inuiti.ff.de teſt.l.inuiti.ff.de excu. tut.
l.ij.ſed iure canonico compelluntur propter peccatum extra de
fal.c.j.& xj.q.iij.c.quiſquis.extra de iudi.c.nouit.eſt ar.de vaca.
mu.l.j.§.corporis debilitas.& extra de teſtib. ſi qui teſtium. Itẽ
161 differunt:† iure ciuili propter crimen,& peccatum non repelle
tur quis à teſtimonio,niſi ſit qs damnatus de crimine. ff. de his
qui no.infa.l.athletas.§.calumniator.ff.de teſt.l.iij.§.lex Iulia.Iu
re canonico repelluntur criminoſi,ſiue ſint damnati, ſiue non,
dummodo probetur eius crimen:vt extra de teſti.ſuper eo.& c.
162 teſtimonium.Itẽ differũt:† iure canonico poteſt quis accuſari
poſt mortẽ in quibuſdã caſibus,vt excommunicetur poſt mor-
tẽ,vt in crimine hæreſis.xxxiij.q.ij.c.fi. Itẽ ſi hæreticos aliquos
inſtituit hæredes.extra de hæreti.c.ſi qs.Item ſi in notorio crimi
ne quis deceſſit.lxxxviij.di.ne qd.xxiiij.q.iij.c.placuit.de quo-
cunꝗ crimine poteſt agi contra defunctũ propter dãna illata ci-
uiliter,ſecundũ canonicã ęquitatẽ.arg.xvij.quæſt.vij. ſi epiſco-
pũ.extra,de rap.c.pe.extra,de vſur.c.in tua.Iure verò ciuili non
permittitur aliquem accuſari poſt mortẽ, niſi propter bona. C.
ad l.Iul.maie.l.fi.& de hæreti.l.Manichæos.ff.de accu.l.ex iudi-
ciorum.& ſi reus vel accuſator.l.vlti.& de apoſta. l.apoſtatarũ.
163 & no.xxiiij.q.ij.in principio.Itẽ not.differentiam: † iure cano.
non ſunt teſtes compellendi,niſi in cauſa criminali:vt de teſti.
cogen.capitu.delictorum.& dic plenè vt ibi not. ſed iure ciuili
teſtes in qualibet cauſa compelluntur,exceptis quibuſdam per-
164 ſonis.ff.de teſti.l.Iulia.& l.inuiti.& quod in eis nota.Item diffe
runt:† iure ciuili non repelluntur à teſtimonio tanquã infames
criminoſi,niſi ſint de crimine condemnati.ff.de teſtib.l.iij.§.Iu-
lia.iure verò cano.repellitur criminoſus à teſtimonio, etiam ſi
non ſit condemnatus de crimine.extra de excep.capitulo deni-
165 que.& ibi no.teſtimonium. Item † differunt iure ciuili mulier
non accuſat de adulterio virum,maximè iure mariti: quia ipſa
non habet thorum.C.ad legem Iuliam.de adulterijs. l. prima.&
ſecundum hoc loquitur canon.trigeſimaſecunda queſtione pri
ma,apud miſericordem.§.publica.ſed ſecundùm cano. videtur
quod mu

ꝙ mulier poſſit accuſare virum de adulterio. extra de procura.
c.tuæ.arg.in auẽ.vt lic.& auiæ.§.quia verò plurima.colla.ix. &
166 no.in allega.§.publica.& dic vt ibi. Item differunt:† quia iure
ciuili agitur de pœna corporali imponenda:vt Inſtitu.de publi.
iudi.§.ſicut.& in §.Iulia.de adulte.& C.de adulterijs.l. quanuis.
& in auẽ.ibi poſita.Sed iure cano.agitur tantùm ad ſeparationẽ
thori,& ad lucrum dotis,vel donationis propter nupti.vt extra
de procu.c.tuæ.arg.C.de repu.l.conſenſu.& in auẽ.vt lic.ma.&
167 auiæ.§.quia verò plurima. Item differunt:† iure ciuili allega-
ta cauſa ſuſpicionis,iudex recuſatus cõpellit partes arbitros eli-
gere,coram quibus litigatur.C.de iudi.l.apertiſſimi.& l.cũ ſpiri
tuali. Sed iure canonico recuſati à iudice eliguntur arbitri corã
quibus cognoſcitur de cauſa ſuſpitionis:& tunc ſi cauſa nõ fue-
rit vera:tunc idẽ iudex procedit in cauſa,ſuſpicione illa non ob-
ſtante.Si verò inuenta fuerit vera:ſi quidem recuſatur:iudex eſt
ordinarius,aut compellit partes eligere arbitros,aut remittet ad
ſuperiorẽ:vt extra de appel.reprehenſibilis. & c.ad hæc. & c.cũ
ſpeciali. Si verò eſt delegatus,nullo modo eliget arbitros:quia
ſuſpenſa eſt eius iuriſdictio.extra, de appel.c. ſecundò requiris.
168 Itẽ differunt:† iure ciuili excludiẽ maritus ab accuſatione adul
terij per ſpatium quinquennij.ff.de adul.l.miles.§.adulterij.Sed
iure canonico non excluditur quo ad petendum ſeparationem
169 thori.xxxiij.q.ij.c.admonere.& ibi no.Item differunt:† iure ci-
uili iudices poſſunt à partibus,quæ corã eis litigant,aliquid ha-
bere,ſcilicet delegati à principe in principio cauſę duos aureos.
in fine verò alios duos,& non vltra:vt in auẽ.de iudi.§. ne autẽ.
& ar.C.de teſta.l.hac conſultiſſima.Ordinarij autem non debẽt
habere niſi ſportulas.ar.C.de epiſ.& cle.auẽ.generaliter.& iij.q.
iij.§.offeratur.ſed iure canonico iudices nihil poſſunt percipere
vltra expenſas,quas delegati debent percipere quando profici-
ſcuntur.extra de vi.& honeſta.clerico.c.cum ab omni.& de hac
170 materia ibi no. Item differunt:† iure ciuili in notorijs procediẽ
extraordinariè:ſed ſentẽtia lata etiam in notorijs cõtra ordinem
iuris non valet.C.de ſen.l.prolatam.& de accu.l.ſi abſentẽ. Sed
iure canonico poteſt procedi extraordinariè,& iuris ordine nõ
ſeruato.extra de coha.cle.& mu.c.veſtra.& c.tua nos.& de hoc
171 no.in c.veſtra.per Inno.Item differunt:† iure ciuili ea quæ deſi
derant cauſæ cognitionem & decreti interpoſitionem,& expe-
diuntur officio iudicis,non deleganẽ.ff.de offi.procõ.& le.l.nec
quicquã.§.vbi decretum:ſed iure canoni.ſecus.extra de offi. Ar
chidi.c.ad hoc.& c.j.& x.q.j.c.epiſcopus.& c.placuit.& no.per
172 Inno.extra,de reli.do.c.conſtitutus.Item differunt:† iure ciuili
pluribus diuerſiſꝗ actionibus perſonalibus põt quis cõuenire
eundem corã diuerſis iudicibus:niſi ratio diuerſitatis impediat.
ff.ex quib.cau.in poſ.ea.l.j.& ij.C.de iudi l.nulli. & ff.de libera.
cauſa.l.ſi pariter.& l.cognitio. ſed iure canonico ſecus: vt extra
173 de reſcri.c.quia nonnulli.Item differunt:† iure canonico paren
tes admittunẽ ad teſtimoniũ faciendũ de conſanguinitate, quæ
dicitur eſſe inter virum & vxorem.vtrũ ſit vel non ſit.& hoc fa-
uore matrimonij: & quia per eos melius ſciri põt quã per alios,
vt extra qui ma.accu. poſ. ſed ſuper ipſo contractu matrimonij
diſtinguitur,vt extra de teſtib.ſuper eo.Iure vero ciuili parentis
teſtimonium in cauſa filij non valet.C.de teſti.l.parentis. Item
174 differunt:† iure ciuili ordinarius cauſas medias non poteſt cõ-
mittere, niſi iuſta cã. & appello cauſas medias cauſas pecunia-
rias,de trecentis aureis.C.de peda.iudi:l.placet.& ibi no.Sed iu-
re canonico poteſt committere ſine aliqua iuſta cauſa: dum ta-
men ſe malicioſè exonerare non quærat:vt extra,de offi.delega.
c.paſtoralis:in principio.& ibi de hoc, & hoc modo intelligitur
eodem titu.& pro debilitate quãuis pręallega.decre.in delegato
175 à principe vel Papa loquatur.Item differunt:† iure ciuili poteſt
ferri prorogatio de perſona ad perſonam habentem iuriſdictio-
nem ordinariam,vel etiam delegatam.C.de iuriſ.omni. iudi.l.j.
& ibi no.ff.de iudi.l.ij.in princ.ſed iure canonico ſecus.extra,de
176 offi.deleg.c.P.& G.& ibi no. Item differunt† iure cano.poteſt
accuſare vir vxorem adulteram, & agere ſolùm ad ſeparationẽ
thori.& eſt hic modus agendi: nec eſt materia ciuilis, nec mate-
ria criminalis:vt extra,de procu.c.tuæ.vbi de hoc. Sed iure ciui
li non habemus iuſtum modum agendi:imò vir primò debet ſe
inſcribere, & accuſare vxorem de adulterio, vt puniatur pœna
legali,& poſtea eam repudiare: vt in authenti.vt liceat matri &
177 auiæ.§.quia verò plures.Item differunt:† iure ciuili filiusfami-
liâs in omnibus cauſis regulariter non põt eſſe in iudicio abſꝗ
conſenſu patris,nec etiam in caſtrenſi,vel quaſi:vt C.de bo.quę
libe.l.cùm non ſolùm.§.neceſſitatem.& ff.de manu.l.j.§.fina.&
l.ij.ff.de caſtrẽ.pecu.ſed iure canonico teneremus ꝙ in ſpiritua-
libus poteſt eſſe in iudicio ſine patris conſenſu,ſed poteſt requi-
ri authoritas ſui prælati.de hoc no.de procu.c.accedens.per In-
178 nocen.& extra de æta.& quali.indecorum.† Aliam differentiã
nota ꝙ iure ciuili hæres qui fecit inuentarium,non tenetur vltra
vires hæreditarias.C.de iure deli.l.ſcimus. & ibi de hac materia
plenè no.ſed iure canonico illa ſolẽnitas nõ videẽ attendi:ſed in
contractibus & in delictis ſi aliqd peruenerit ad hæredẽ, ſiue ni
hil,ſiue lis fuerit conteſtata cum defuncto,ſiue non:ſemper hæ-
res teneẽ inſolidum.xvj.q.vj.c.ſi epiſcopum.extra,de rap.in lite
ris.& de hoc habemus no.xij.q.ij.c.epiſcopus qui filios.Per quę
apparet etiam in alio caſu differre à iure ciuili ꝙ hæres non tene
tur de delicto defuncti, niſi lis fuerit conteſtata cũ defuncto.C.
ne ex delic.defunc.l.vnica.& ibi plenè no.Item iure ciuili hæres
non tenetur niſi pro portione pro qua eſt hæres.C.de hære.acti.
179 l.quod hereditarijs.Nota aliam† differentiã:quia iure ciuili ſub
ſequens conſuetudo vincit legem,& præiudicat iuri ſcripto. &
quidem generaliter ſi generalis:ſpecialiter autem quando parti-
cularis eſt conſuetudo in aliquo loco.ff.de lega.& ſecũ.con.l.de
quibus.in fi.C.quæ ſit lon.conſuetu.l.ij. & ibi no.ff. communia
prædio. l.venditor.§. ſi conſtat. iure verò canonico ita demum
præiudicat cõſuetudo iuri communi, ſi rationabilis & legitima
præſcripta eſt:vt extra,de conſul.c.fi. Illud autem non omitto:
quia leges ſumunt conſuetudinem,quę attenditur circa factum
& proceſſum iudi.& etiam quæ attenditur circa geſta commu-
niter hominum alicuius ciuitatis,caſtri vel terrę.Sed Canoniſtę
ſumunt conſuetudinem,quæ attenditur circa priuatum ius ali-
quorum.& ita loquitur dicta decretalis, de cauſa poſſeſ. & pro-
prieta.c.cum eccleſia. quæ quidem conſuetudo de iure ciuili ap
180 pellatur præſcriptio.Item nota† aliam differentiam:de iure ca-
nonico locus ſit religioſus,vel res authoritate pontificis. de reli-
gioſis domibus.ad hoc ſed iure ciuili fit religioſus ex eo quòd
mortuus infertur,vel cùm inde extraheretur, vel etiam cùm ab
hoſtibus capitur, deſinit eſſe religioſus. ff. de religioſis. l. cùm
181 in diuerſis.& l.cum loca. Alia† eſt differentia: iure canonico
homines ſunt ſepeliendi potius in eccleſia quàm alibi: quia eo-
rum proximi quoties ad eadem loca ſacra veniunt,& eorum ſe-
pulturas inſpiciunt, recordantur de eis, & pro eis domino pre-
ces fundunt.xiij.quæſtione ij.ſed non de primunt. Secunda ra-
tio eſt: quia ſpecialiter commendatur patrocinijs illorum ſan-
ctorum, in quorum honore dedicata eſt eccleſia illa, vt eadem
quæſtione.non æſtimemus. ad finem. Tertia eſt ratio: quia mi-
nus ibi vexantur à dæmonijs. vnde in cœmeterijs videtur eſſe
requies defunctorum.xxij.quæſtione.ij.authenti.ſed lex præce
pit ne corpora in ciuitate ſepeliantur, ne ciuitas corrumpatur
182 fœtore.C.de religio.l.monumentorum. Iem nota† aliam dif-
ferentiam:ſecundùm leges in vſucapione requiritur bona fides
tantùm ab initio.C.de vſuca.transfor.l.vnica.§.hoc tantummo-
do.de iure canonico.continuò exigitur bona fides.xvj.quæſtio.
183 iij.§.poteſt. Item† ſecundùm leges in longiſſima præſcriptio-
ne non requiritur bona fides,nec iuſtus titulus.C.de anna.exce
ptio.l.j. ſecundùm cano. præſcribens debet habere bonam fidẽ:
aliâs præſcriptio non procedit.extra,de præſcriptio.c.vigilanti.
xxxiiij.quæſtio.ij.ſi virgo.Et aduertendum eſt quòd ſecundùm
cano.non requiritur titulus in longiſſima præſcriptione. extra,
de præſcri.c.ſi diligenti.& ibi no.& hoc habes plenè,xvj.q.iij.c.
in ſumma. Eſt & alia differentia circa idem: ſecundùm leges
interrupta præſcriptione per litis conteſtationem poteſt poſtea
præſcribere poſſidens.C.de præſcrip.xxx.anno.l.fin.ſed ſecun-
dùm ca.nõ poteſt poſtea præſcribere poſſidens, cùm præſuma
tur habere malam fidem,& de ſuo iure titubare.C.de acquiren.
poſſeſſio.l.nemo.vnde non præſcribet ad mille annos: vt extra,
de præſcriptio.quoniam.& no.hoc.xvj.q.iiij.per ſingulas. Alia
184 poteſt† differentia notari:iure ciuili nulla pœna debet excede
re quadruplum.Inſtitu.de actio.§.omnes.Iure verò cano.aliter
inuenitur iuſtitia ſuadente.xvij.quæſtio.iiij.c.quiſquis.& xij.q.
ij.cum deuotiſſimam.& hæc de iſtis dicta ſufficiant.

Expliciunt differentię inter ius Canonicum,& Ciuile ſecun
dùm Bartolum,à Saxoferrato eximium legum doctorem.

a ℭ Tractat⁹ de Guelphis. Adde ꝙ iſte eſt tractat⁹ Bar. de quo vide Bal. in l.j.C. ad l.Iuli.ma.& i l.filiũ. C.de ſuis & legit.& Mar.Lau.in ſuo tra. de principibus in §. cliiij. vbi videas. & adde ꝙ partis Guelphę et Gebellinę nulla eſt maieſtas.& iõ inter ipſos non committitur crimẽ læſæ maieſtatis vide do. Bartho.Soci.in cõſi. xxij.inci. ſequendo. in ij.col. Tho. Dipl.

b ℭ Federicus Barbaroſſa. Dicit Geor. Meru. in lib.iiij.antiquitatis vicecomitũ ꝙ nõ à Federico barbaroſſa ſed à Federico iuniore nomen & origo maledictorũ Gebellinorum & Guelphorum cœpta fuerunt. Thomas.

Incipit tractatus de Guelphis[a] *& Gebellinis: domini Barto. à Saxoferrato.*

1 *Guelphi & Gebellini originem ſumpſerunt tempore Federici Barbaroſſæ.*
Guelphi zelatores fidei, os loquens, & confidentes in orationibus interpretatur, & ſequentes eccleſiam.
Gebellinus in fortitudine confidens interpretatur, & exiſtens contra eccleſiam.
2 *Guelphus hodie dicitur, qui affectat ſtatum illius factiõis, quæ in aliquo loco appellatur Guelpha: non habito reſpectu ad eccleſiam. Gebellinus affectans ſtatum illorum qui appellantur Gebellini, non habito reſpectu ad imperatorem.*
3 *Quis non poteſt eſſe in uno loco Guelphus, & in alio Gebellinus, accipiẽdo Guelphum & Gebellinum propriè primo modo.*
4 *Guelphus quod hodie quis eſſe poßit in uno loco, & in alio Gebellinus.*
5 *Quis uno reſpectu põt eſſe Guelphus & alio. Gebellinus.*
6 *Partialitas Guelpha, uel Gebellina quæ tendit ad propriã utilitatem, & non ad bonum publicum, eſt illicita.*
7 *Partialitas Guelpha uel Gebellina tendens principaliter ad bonũ publicũ, ut ciuitas rectè gubernetur, eſt licita.*
8 *Partialitas, quæ uult deponere alium de regimine, eſt illicita, ſi regimen erat bonum: ſecus ſi tyrannicũ, & malũ.*
9 *Qui conatur deponere tyrannum, etiam ſi peruenerit ad actum, non tenetur pœna de ſeditioſis, ſi hoc agit ad utilitatem publicam.*
10 *Honeſtum uirum non decet eſſe factionis Guelphæ uel Gebellinæ, niſi ex magna cauſa.*
11 *Guelphum eſſe uel Gebellinum qualiter probetur.*
12 *Euntes in exercitũ de mandato regentiũ ciuitatem, nõ dicuntur eſſe factionis regentiũ.*
13 *Filius præſumitur eſſe illius factionis, cuius erat pater.*
14 *Statutum Piſanum quòd nullus Guelphus ad aliquod officiũ admittatur intelligitur de eo qui eſſet factionis Guelphæ in ciuitate Piſarum.*
Statutum in dubio intelligitur de his quæ fiunt in territorio ſtatuentis.
15 *Ciuis Piſarum, qui adhæret ciuitati inſidianti ciuitati Piſarum, dicitur Guelphus.*
16 *Ciuis Piſarum, qui gerit officium in ciuitate Peruſij quæ Guelpha eſt, non tamen dicitur Guelphus in ciuitate Piſarum.*
17 *Ciuitatem aliquem eſſe factionis Guelphæ uel Gebellinæ, qualiter probetur.*
18 *Aliquem mutaſſe factionem qualiter probetur.*

ISta cùm circa literalẽ expoſitionem ſcripſiſſem. & ſuper hãc tertiam
partem Tyberis meus animus ferreretur, reperi me intra centeſimum lapidem ab vrbe
Romana prope ciuitatẽ Tuderti: nam ibiq;
vidi ꝙ ea quæ literaliter ſcripta ſunt de flumine, & eius alueo, allegoricè, & moraliter dici poſſunt de his
quæ in ciuitate Tudertina præcipuè frequẽtantur. nam tota noſtra vita flumen, ſeu aqua fluminis eſt, iuxta illud, omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur in terram, quæ &c. ij.Reg.xiiij.c.
Alueus verò, ſuper quem iſtæ aquæ decurrunt, ſunt illa ad quæ
affectiones habemus: iuxta illud Matthe. v.c. Vbi eſt theſaurus
tuus, ibi cor tuum. In illa verò ciuitate Tudertina reperi duas
affectiones. quidam enim vocantur Guelphi, Quidam Gebellini. & ibidem in quolibet officio publico dicebãt eſſe tot de vna
affectione quot de alia. contingit etiam ꝙ ille qui eſt de vna affectione certo tempore mutat alueum, & incipit eſſe de alia. &
circa hæc plura dubia oriuntur. Ideo aliqua videamus. Primò,
vnde illa nomina originem ſumpſerunt. & de eorum ſignificatione. Secundò, quid hodie importent. Tertiò, vtrũ habere iſtas
affectiones ſit licitum. Quarto, qualiter probetur aliquem eſſe
iſtarum affectionum ſiue loquamur de priuato ſiue de republica. Quintò, qualiter probetur aliquem affectionem mutare. Cir
1 ca † primum ſciendum eſt, quod olim magna diſcordia orta
fuit inter Romanam eccleſiam & Federicum, qui vocatus eſt
b Federicus Barbaroſſa,[b] tunc Romanorum Imperatorem, à quo
cùm in eccleſiæ deuotiõe perſiſteret, aliquas leges habemus, vt
patet in vſibus feudorum, quem poſtea eccleſia priuauit Imperio: vt c. ad apoſtolicæ. de re iudica. libro vj. & de electio. c. fundamenta. & in Alemania agnatio illius Federici cognominabatur domini de Gebello: cùm tamen dicta diſcordia diu duraret,
magna pars Italicorum adhæſit illi Imperatori depoſito: & illi
dicti ſunt. Gebellini, quaſi adhærentes illi domino de Gebello.
Alij verò adhæſerunt eccleſiæ: & vocati ſunt Guelphi, quaſi
zelatores fidei. De prædictis habemus figuram j. Regum vlti.
c. & ij. Regum j. cap. in prin. vbi fuit conflictus & occiſus in mõte Gebello qui interpretatur locus fortitudinis. ita ille Federic.
Imperator quoniam tunc reprobatur, confidens de fortitudine
domus ſuæ de Gebello conflictus & confuſus fuit à Guelphis,
hoc eſt a zelatoribus fidei. Hoc enim nomen Guelphi habetur
Gene. xxx. c. & interpretatur os loquens. quod in propoſito eccleſiæ congruit. per verba enim excommunicationis ſententiæ
prolata per ſummum pontificem fuit ille Imperator confuſus.
propriè ergo loquendo ſicut Gebellus interpretatur locus fortitudinis: ita Gebellini appellantur confidentes in fortitudine, ſcilicet tempore militum & armorum. & ſicut Guelpha interpretatur os loquens, ita Guelphi interpretantur confidentes orationibus & in diuinis: ſicut faciebat Iuſtinianus Imperator. C. de vet.
2 iur. l.j. in princip. Circa ſecundùm verò † quid hodie dicta nomina importent, dico quòd ex prædictis apparet prædicta nomina ſignificare affectiones hominum affectantes enim ſtatum eccleſiæ contra illum inimicum vocantur vno nomine. hodie verò nomina prædicta durant propter aliàs tamen affectiones. Videmus enim ꝙ plures, qui Guelphi vocantur eſſe rebelles Imperij: ſed ſicut contingit in prouincijs & ciuitatibus, in quibus
ſunt diuiſiones & partialitates, neceſſe eſt vt dictę partes aliquo
nomine vocentur. ideo dicta nomina imponuntur tanquã magis communia. In quibuſdam verò locis ad alia particularia deuenitur: de quibus ad pręſens non curo. & iſtę ſunt partialitates:
vt ff. de capti. l. ſi quis ingenuam. §. qui alterutras. Dico ergo ꝙ
hodie ille dicitur Guelphus, qui adhæret & affectat ſtatum patris quæ appellatur Guelpha: & Gebellinus, qui adhęret & affectat ſtatum partis, quæ appellatur pars Gebellina. & in hoc non
habetur communiter reſpectus ad eccleſiam vel Imperiũ, ſed
ſolùm ad illas partialitates, que in ciuitate vel prouincia ſunt: vt
d. §. qui alterutras. & ibi ſentit gloſſa. ſuper verbo, diſſenſiſſent.
dum dicit, vel ciues contra ciues, vel vna ciuitas contra aliam.
Item dictæ partialitates ſunt quandoque inter prædictos:
& tamen nullus rebellat domino ſuo, ſcilicet eccleſiæ. Imperio,
vel Regi, vel populo qui tenet imperium: vt dicta l. ſi quis ingenuam. §. in ciuilibus. & illa verba eſſe oſtendunt accidẽtia facti.
3 Ex hoc infero tria. Primum, † quod ſi accipitur Guelphus et
Gebellinus prout primo modo fuit inductum, quis non poteſt
eſſe vno loco Guelphus, & alio Gebellinus. Ratio eſt: quia illæ
affectiones ſcilicet eccleſiæ vel Imperij reprobatæ reſpiciunt vniuerſaliter totum mundum & vniformiter. ideo dicere quòd
quis vno loco eſſet vnius affectionis, & alio loco alterius, contineret repugnantiam: ſicut quis tutor nõ poteſt eſſe author duorum pupillorum inuicem litigantium ſuper eodem: vt ff. de autho. tuto. l. accipientis. & ibi not. facit quod dicitur: nemo poteſt
duobus dominis ſeruire, ſcilicet contrarijs. Mattheas vj. capitu.
4 Secundò infero, ſcilicet ꝙ † ſecundum dicta nomina hodie accipiuntur quod quis in vno loco poteſt eſſe Guelphus, & in alio
Gebellinus: quod patet. dictæ affectiones ſunt circa diuerſa, vt
patet. pone quòd in vna ciuitate eſt vnus Tyrannus, qui cũ ſua
ſecta dicitur Guelphus, cui affectioni aliquis bonus homo eſt
aduerſus, quia aduerſatur iſti homini tyranno: in illa terra dicitur Gebellinus: & in alia ciuitate non dependente ab illa ponatur vnus Tyrannus Gebellinus: certè ille bonus homo aduerſabitur illi Tyranno, & ibidem eſt Guelphus. argu. eius quod dicimus de tutore, qui poteſt eſſe author vtriuſq; eorum qui contendunt circa diuerſa tamen, vt d. l. accipientis. Tertium infe
5 ro, ſcilicet quod † quis vno reſpectu poteſt eſſe vnius affectionis. & alio reſpectu alterius. Exẽplum. In ciuitate Peruſij ſunt
multi, qui volunt reputari Gebellini reſpectu primo. quæ nomina iſtarum affectionum fuerunt inducta quaſi reputantes ſibi
ad honorẽ ꝙ tã antiquo tẽpore ſui genitores ita nobiles fuerũtq;
illius affectionis reputarent. Sed quãtũ ad ſtatũ q mõ regit ciuitatẽ ſunt Guelphi: ideo ſe Gebellinũ origine, ſed Guelphũ quo
ad ſtatutũ ciuitatis. nec eſt cõtradictio qñ diuerſis reſpectibus
iſta proferũtur. Facit id ꝙ dicimus ꝙ eodẽ modo reſpectu ꝑ eadẽ pecunia quis nõ põt eſſe principalis & fideiuſſor: vt l. gñaliter. de fideiuſ. ſ. diuerſis reſpectibus ſic, vt ff. de duob. re. l. reos. in
6 prin. Circa tertiũ, ſ. † vtrũ hr̃e iſtas affectiones ſit licitũ. dic ſi plures ſunt vnius affectionis, vel ſi qs adhæret vni affectioni, nõ ꝑpter bonũ publicũ, ſed ꝑpter propriã vtilitatẽ, vel vt alius opprimat. iſtud eſt ſimpliciter illicitũ, et ſi hoc inuicẽ cõuenerint eſſet
punibile,

punibile, quaſi cõtrahentes ſocietatẽ in pœnã innocẽtiũ: vt ff. ad
legem Iuliã. de vi. l. ex ſenatuſcon. & de concuſsioni. l.j. Quan
7 doq; † tamen quando eſt vna pars in ciuitate tendens principaliter ad bonum publicum, vt ciuitas rectè & quietè gubernetur:
nec tamen poſſet aduerſarijs reſiſtere, niſi ſub vno partialitatis
nomine: & tunc puto talem affectionem, & partialitatem communi eſſe licitam. ſicut enim ad tuitionem rerum licet congregare amicos: & ita multò magis ad tuitionem publicam: vt ff. de
8 vi & vi arma. l. iij. §. cùm igitur. Quandoq; † non ſolùm vult vna
pars reſiſtere, ſed vult ponere de regimine alios regentes: tunc
ſi quidem inſurgerent aduerſus iſtud regimen: iſtud eſſet ſimpliciter illicitum: vt C. de ſeditioſis. l.j. & ibi no. de eo qui volebat deponere poteſtatem. Si verò regimen, quod volebat deponere, erat tyrannicum & peſsimum: tũc cùm eſſet vnius partialitatis, licitum eſt duobus concurrentibus primò habendo recurſum ad ſuperiorem non poſsit illa tyrannis deponi ſine magna difficultate. Secundò quòd ipſi hoc faciant propter vtilitatem publicam: vt ſtatus ciuitatis reſtauretur. ſecus ſi hoc facerent, vt ipſi nouam tyrannidem innouarent alijs expulſis. Primum probatur: quia licitum eſt eis ius dicere propria authoritate, quando non habetur copia iudicis: vt C. de iudic. l. nullus. &
ibi no. ff. de his quæ in fraud. credi. l. ait prætor. §. ſi debitorem. &
xxiij. quæſtio. ij. c. dixit Dominus. Si ergo licet pro ſingulari cõmodo: ergo licet ad liberandam Rempubli. ad quam defendendam omnes admittuntur: vt ff. de no. ope. nuncia. l. de pupillo. §.
fina. & l. ſequen. præterea ſi hoc permittitur contra depopulatorem agrorum vel deſertorem militiæ: multò magis debet permitti contra eos, qui ipſam Rempublicam, & eius ſtatum depopulantur, vt redigant ſub iugo ſeruitutis. Secundùm probatur,
quòd ad propriam vtilitatem non liceat: quia illi qui occupatã
per tyrannidem tenent Rempub. vel eam poſsident ab ipſa Repub. vel domino ſuperiori, vel ab aliquo priuato. Alius qui talẽ
tyrannum deponere conatur propter ſe, videtur facere illicitũ:
vt ff. de vi & vi arma. l.j. §. qui vi à me. & l. colonus. & l. cùm fun
9 dum. Ad vtilitatem † ergo publicam licitum eſt: & ſi peruenerit
ad actum ita quòd rumor vel tumultus irrepſerit in ciuitate: nõ
incidit in legem C. de ſediti. quia licet faciat, vt dictum eſt, pro
hoc induco Thomam de Aquino in ſecunda ſecundæ. quęſtio.
xlij. arti. ij. in fi. vbi ſic ait: Regnum tyrannicum non eſt iuſtum:
quia non ordinatur ad bonum commune, ſed ad bonum priuatum regentis: & ideo perturbatio huius regni non habet rationẽ
ſeditionis: niſi fortè quando ſic inordinatè perturbaretur tyranni regnum, quòd multitudo ſubiecta maius damnum pateretur
ex perturbatione ſequenti quàm ex tyranni regimine. Dico ergo quòd aſſumere dicta nomina, licet ſignificent diuiſionem &
partialitatem: tamen ſi fiat ad iuſtum, & debitum finem: licitum
eſt. Nam & Paulus apoſtolus ſciens quòd vna pars eſſet Sadducæorum, altera Phariſæorum, exclamauit in concilio. Viri fratres, ego Phariſeus ſum, filius Phariſæi. Actum xxiij. c. Multos
tamen vidi Peruſij cùm contra tyrannos facerent ſeditionem, li
10 cet ſancto & iuſto zelo mouerentur: † quia prædicta nomina diuiſionem, & ſciſſuram important: puto quòd honeſto viro non
dicebat aliquid dictorum nominum aſſumere, niſi ex magna
cauſa, vt dictum eſt: argu. ff. ad Trebel. l. facta. §. ſi in danda. &c.
11 Circa quartum verò, † ſcilicet qualiter probetur aliquem eſſe
iſtarum affectionum. dico tria probanda. Primò quòd partes
ſint in ciuitate. Secundò quòd tali parte quæ tali nomine vocatur adhæſit. Ex his concluditur quòd ſit illius affectionis. quæ
examinemus. Primo dixi quòd debent probari partes eſſe in ciuitate. Ad quod ſciendum eſt quòd quandoq; in ciuitate ſunt
duæ partes, quarum habet quælibet partem regiminis, vt in ciuitate Tudertina: tunc facilis eſt probatio. Quandoq; ſunt duæ
partes, quarum vna regit ciuitatem, alia ſtat deiecta, ſed alio tẽpore rexit: & tũc ſimiliter facilis eſt probatio, ſcilicet eorum qui
iam regebant, & eorum qui modò regunt. Quandoq; vna ciuitas multùm ab antiquo recta eſt ſub vno nomine: & tunc difficile eſt probare aliquẽ eſſe alterius partis quàm illius, ſub quo nomine ciuitas regitur, vt ſtatim dicam. Secundò dixi debere probari ꝙ tali nomine vocatur talis pars iſtud eſt difficile. Tertiò
dixi probandum ꝙ talis homo adhæret illi parti. hoc autem probabitur in ciuitate Tuderti, multum de facili: quia ibi vocantur
ad officia publica ſub illo nomine, & aliter non admitterentur:
tunc patet: quia per illius affectionis homines geri non poſſunt: vt ff. de acqui. hære. l.
pro hærede. §. Papinianus vel quia hoc expreſsè dicebat ſe eſſe illius affectionis, ſufficit. nemo enim videtur dicere, quod mente
non agitauit: vt l. Labeo. de ſup. le. vel quia
illi parti fauebat in conſilijs, & in armis, &
in alijs factis. & intelligo hoc in factis volũ
12 tarijs. Quid † enim ſi vna pars erat extra ciuitatem & alia quæ ciuitatem regebat fecit
exercitum cõtra illos? Certè illi qui iuerũt,
ex hoc non dicentur illius affectionis cum intrinſecis. nam iuerunt ex iuſſu regentiũ ciuitatem, quibus habebant neceſſe obedire. vndè in dubio videtur factum magis ex neceſsitate quã ex
volũtate: vt ff. de acqui. hære. l. qui in aliena. §. ſi is qui putat. vel
13 ſi nil tale probari † poteſt ſufficit ſi probaretur de ſuis aſcendentibus. illius enim affectionis præſumitur filius, cuius fuit pater:
vt C. ad l. Iul. ma. l. quiſquis. & ff. de ædil. edic. l. quod ſi nolit. §. q
mancipia. Redeo ad id quod dixi de ciuitate quæ ab antiquo recta eſt ſub vno nomine: nec nomine partialitatis habet exititios:
vel ſi habet, non habet eos ſub nomine de quo quæritur. Exemplum. Ciuitas Piſana ab antiquo recta eſt ſub nomine Gebellinorum, & licet exititios habeat: tamen intrinſeci & extrinſeci, il
14 lo nomine nuncupantur. Et vt hoc declarem, † pono: ſtatutum
eſt Piſis ꝙ nullus Guelphus ad officiũ aliquod admittatur. Dico enim hoc ſtatutum debere intelligi de eo qui eſſet eius affectionis in ciuitate Piſarũ & reſpectu illius ciuitatis. Statuta eñ
in dubio debent intelligi de his quæ fiunt, vt reſpiciant territo
a rium ſtatuentis:[a] vt ff. de iuriſ. om. iudi. l. fi. de bo. aut. iud. poſ. l. cũ
vnus. §. pe. de conſti. c. vt animarum. lib. vj. Et ideo cùm in illa ciuitate non ſit talis pars: nõ videtur ꝙ quis poſsit habere affectionem ad id quod non eſt: vt l. eum qui ita. §. fi. de verb. obli. de fideiuſ. l. fideiuſſor obligari. in prin. de regu. iur. l. cum principalis.
15 de ſtipu. ſeruo. l. vſusfructus. Vnde dico, † ſi in prouincia eſſet
aliqua ciuitas affectionis Guelphæ, quæ inſidiaretur ſtatui ciuitatis Piſarum: & aliquis ciuis illi ciuitati adhęret dando auxiliũ,
conſilium, vel fauorem contra ſtatutum ciuitatis: ille verò Guelphus eſſet: argu. ff. ad l. Iul. l. cuiuſq;. verè enim ipſam ciuitatem,
16 & contra ipſam committit. Sed ſi poneres † vnum Piſanum eſſe
rectorem in ciuitate Peruſij, cuius ſtatus Guelphus eſt, tamẽ nõ
aduerſatur, ſed amicatur ciuitati Piſarum: tunc licet ille talis ſit
Guelphus Peruſij: non tamen per hoc dicitur Guelphus Piſis,
nec ſtatuto comprehenditur: cum reſpectu diuerſorum põt qs
eſſe diuerſarum affectionum: vt dictum eſt: arg. ff. de autho. l. accipientis. Idem dico ſi probaretur ꝙ aliquis eſſet natus ex prole
Guelpha illo reſpectu quo antiquitus erat tempore quo erat diſſenſio inter eccleſiam & illum Federicum Imperatorem: non tamẽ ob hoc dicetur Guelphus illo reſpectu quo ſtatutum loquitur: vt ſ. dixi. nec puto ꝙ ſufficiat probare per famam, vel ꝙ aliquis ſic reputatur. nã de iure quilibet creditur eſſe eius affectionis, cuius eſt patria ſua. eſt enim de præceptis iuris gentiũ vt parentibus, & patriæ pareamus: vt ff. de iuſti. & iure. l. vt vim. ergo
ſola fama, vel ſola ſuſpicione indicitur cõtrariũ. Quia ergo prædictorum difficilis probatio eſt: ideo in quibuſdam ciuitatibus
in certo libro omnes deſcribuntur, qui talis affectionis eſſe dicũtur vt ſic ex libri inſpectione doceantur: quod tamen odioſum.
17 & contra æquitatem eſt. Qualiter autem † probetur ꝙ vna ciuitas, caſtrum, vel quæuis cõmunitas ſit affectionis, dubitatio eſt.
Et vt hoc clareſcat, pone: ſtatutum eſt in ciuitate Peruſij ꝙ quicunq; ciuis fecerit caualcatam, vel exercitium contra aliquam
terram Guelpham, puniatur certa pœna: cõtingit ꝙ contra quẽdam nobilem de hoc procedebatur, vnde ad offenſam erat probandum illam terram eſſe Guelpham: ad defenſam erat probandum ꝙ erat Gebellina: vnde de modo probandi dubium erat. &
probatio de fama, vel quod ſic eſſe reputabatur, vt puta, non ſufficit, vt dictum eſt. De modo ergo dubitatur. Reſpõ. terram eſſe
alicuius affectionis intelligo, cùm ſic ſunt qui illam regunt: vt ff.
de condi. & demon. l. municipibus. de rebus dub. l. cum ſenatus.
Circa eos verò qui regunt & gubernant ciuitatem, ſunt modi
diuerſi. Nam quidam hoc exprimunt, cum rectores earum iurẽt
officia, ſcilicet ꝙ officium exercebunt ad ſtatum & honorem talis partis. Et quandoq; prædicta talia eorum ſtatutis continent.

a ℭ Statuentis. No. qđ dicit Bar. hic ꝙ ſtatuta in dubio debẽt intelligi de his quæ fiunt, & reſpiciũt territoriũ ſtatuentium. vide Bar. in trac. de repreſalijs. in iiij. q.j. q. prin. & Bal. in l.j. C. ne filius pro patre. Sali. in l. filius. C. eo. titu. & Bal. in l. ſi qua. ff. q ſunt ſui vel ali. iur. Tho. Diplo.

BIBLIOTECA UNIVERS…

Et probatio prædictorũ eſt clara. quandoqꝫ ciuitates in quibus
officiales ſunt permiſti,vt tot.Guelphi & tot Gebellini:& tunc
ſi quidem ſunt plures:illi,qui ſunt vnius affectionis tũc illi par-
ti cedit,de cuius affectiones plures ſunt,& plures dicuntur eſſe
regentes:vt l.ꝙ maior.ad muni.& de pac.l.ſi plures.facit de ac-
qui.rer.domi.l.quicquid.§.cùm partes.Si verò in regimine ſunt
æqualis numeri,vt eſt Tuderti:tunc dicendum eſt quod non ſit
Guelpha nec Gebellina,ſed tertia ſpecies,ſcilicet communis:vt
d.l.quicquid.§.cum partes. Quædã ſunt ciuitates & caſtra quæ
ſimpliciter reguntur abſqꝫ alicuius partialitatis nomine:tunc vi
dendũ eſt ſi in ciuitate vel prouincia ſunt partialitates, cui par-
ti adhæſit.& fauorem præſtitit dicta terra,prout dictum eſt ſ.de
priuata perſona ꝙ ſi hoc non poteſt probari : nec de hac nec de
illa affectione eſſe præſumeretur , cum poſsibile ſit, & de facto
ſunt multi homines & multæ terræ quæ nulli prædictarum affe
ctionum adhærent.qđ ſaltem clare apparet in ciuitatibus vltra-
18 montanis.†Circa quintum, ſcilicet qualiter probetur affectiões
mutaſſe,& loquor de eo quo conſtat alicuius affectionis fuiſſe,
ꝙ enim non fuit,nõ poteſt tolli vel mutari:vt ff.de iniuſto teſta.
l.nam & ſi.ver.poſt defectum & de condi.& demonſtra.l.Titio
vſusfru. in prin. Ad qđ dico ꝙ iſtæ partialitates,vt dictum eſt,
ſunt quædam affectiones ſicut & poſſeſsio conſiſtit in quadam
affectione animo poſsidendi.& à veteribus ſcriptum eſt, nemi-
nem ſibi cauſam poſſeſsionis poſſe mutare.nulla extrinſecus ac
cedente cauſa:vt ff.de acqui.poſ.l.iij.§.illud.& l.qui bona.§. qđ
vulgo.& de vſufru.l.non ſolùm.in prin.cum ſi.ita hic nemo po-
teſt mutare partialitatem & affectionem,nulla extrinſecus acce
dente cauſa.Et ꝙ ad mutationem affectionis ſeu voluntatis cau
ſa debeat ſuperuenire:probatur naturaliter.nam cùm obiectum
voluntatis ſit bonum,ſcilicet exiſtẽs.vel apparẽs : ideo quis ad-
hæret vni parti:quia illud videtur ſibi bonum. Et ſi cùm volun
tatem mutat oportet ꝙ ſit aliquid , propter qđ ab illa voluntate
recedat,& alteri adhæreat.inde moti ſunt legum latores dicen-
tes,nemo poteſt ſibi cauſam poſſeſsionis mutare.nullo extrinſe-
cus ſuperueniete.Cauſæ autem mutationis,quas cõmuniter vi-
demus , ſunt inimicitiæ ſuperuenientes cum aliquo potentiore
ſe in affectione illa, vel ſi ei obuenit hæreditas vel magnum lu-
crum ꝙ commodè habere non poteſt, niſi illam partem dimitat
vel alteri adhæreat,vel ſi noua affinitate cum aduerſa parte iun
gatur.ff.de procu.l.filiusfa.& l.ſeq.& l.affinitate. Iſta igitur ſi in
teruenïant cum partis deſertione,faciunt probationem affectio
nis mutatæ,per dicta iura.Quid autem ſi aliquis dicat ſimplici-
ter ſe mutaſſe volũtatem,& ſe velle alteri parti adhærere & hoc
iurat:an ſit credendum? Dico inſpiciẽdum qualitatem perſona-
rũ,ſecundũ qđ docet tex.de re mili.l.non oẽs.§. à barbaris. facit
qđ dicitur de Gentili qui nouiter venit ad fidẽ.xlviij.diſ.p totũ.
Explicit tractatus de Guelphis & Gebellinis ſecundùm do-
minum Bartol.à Saxoferrato.

Incipit tractatus de regimine ciuitatis, ſecundùm Bartol. à Saxoferrato.

QVia eſt hæc vltima pars Ty-
beris,& ſic in vrbe Romana,quę caput eſt mũdi:
ideo circa modũ regẽdi ciuitatẽ aliqua videamus.
& hęc inſpectio circa duo eſt.Primò in mõ regẽ-
di quo ad leges.& hoc vel ex iure ſcripto, vel ex non ſcripto: vt
Inſti.de re.di.§.cõſtat.qđ nõ pſequor. qa in varijs locis hoc va-
riè traditũ eſt.Scđò in mõ regendi quo ad perſonas regentiũ.&
circa hoc eſt aliqualiter examinãdũ.Primò videamus quot mo-
dis ciuitas regit̃.Scđò quis ſit melior modus,qs deterior.Tertiò
circa prędicta aliqua quotidiana dubia videamus.Bar.legũ doc.

1 Primum regimen quòd fuit in urbe Romana regibus expulſis, fuit ad populum,ꝗ Ariſtoteles nominat politicum.
Democratia dicitur regimen regentium ad ſui commodum ad oppoſitum diuitum , uel alicuius gentis.
2 Secundus modus regendi in urbe Romana fuit per ſenatores : & talis modus eſt bonus ſi tẽdit ad commune bonum: quòd Ariſtoteles appellat nomen maiorentum.
Olligarchia per Ariſtotelem dicitur regimen paucorum diuitum non tendentium ad commune bonum.
3 Tertius modus regendi fuit per unum.ſi in communem & bonum finem tendit,uocatur dominus.ſi in malum & ad proprium commodum,dicitur tyrannus.
4 Sex modi regendi habentur,tres boni,& tres mali.
5 Septimus modus regendi eſt in ciuitate Romana nũc: & dicitur regimen monſtruoſum. & nu.28.
6 Ad Iuriſtam pertinet inueſtigare quis modus regendi ſit melior.
7 Tres modi regendi boni.
8 Monarchia,id eſt,gubernatio unius regis,eſt optimus modus regendi.
9 Tria requiruntur in quolibet regente,ſ.perfecta ratio,recta intentio,& perfecta ſtabilitas.
10 Omne regimen unius non dicitur regimen regis.
11 Regi per reges an bonum ſit. & nu.12.
13 Rex à ſubditis quid exigere poſsit.
14 Id quod euenire poteſt conſyderatur quando illud:de quo agitur ad hoc naturaliter,& uериſimiliter tendit.
15 Triplex diuiſio populorum,quia quædam ciuitas magna,quædam maior,quædam maxima.
16 Ciuitas magna in primo gradu magnitudinis melius requiritur ad populum quam quod regatur per paucos diuites uel per unum ſolum.
17 Ciuitas Senarum lxxx.annis recta fuit per nobiles diuites:& tale regimen tempore regis Caroli quarti fuit expulſum per populares.
18 Regimen ad populum magis Dei quam hominum dicitur.
Carolus quartus approbauit regimem ad populum.
19 Magnates & uiliſsimi excluduntur à regimine ad populum.
20 Ciuitas maior ſecundo gradu magnitudinis melius gubernatur per paucos diuites & bonos,quam ad populum,nec per unum.
Ciuitas Venetiarum:& ciuitas Florentiæ ponũtur in numero ciuitatum maiorum & reguntur per paucos diuites.
21 Ciuitas quæ eſt conſueta regi certo modo,illo regi debet.
22 Ciuitas maxima,ſeu populus maximus,melius regitur per unum regem.
23 Regimen,quod fit per electionem,magis diuinum eſt,quam illud ꝗ fit per ſucceſsionem.
24 Periculoſum eſt habere regem alterius nationis.
Omnes Chriſtiani dicuntur fratres.
25 Imperium Romanum poſtquam fuit ab Italicis ſeparatum,ſemper decreuit.
26 Populi parui per ſe nullo modo regi poſſunt,niſi alteri ſubmittantur,uel alteri adhæreant.
27 Tyrannus eſt peſsimus omnium modorum regendi.
28 Regimen plurium malorum hominum non eſt ita malum ſicut regimen unius tyranni. & quomodo hoc intelligatur.
29 Regimen plurium malorum non diu durat,& de facili deducitur ad tyrannidẽ unius.

ET primò quot modis regitur ci
uitas,ex legibus noſtris colliguntur tres modi regendi boni , &
tres eis cõtrarij. Aliquos modos apertius declarat Ariſto.iij. Po
liticorum.& ibi eos modos ſuis nominibus nominat : nos verò
& de illis nominibus mentionem facimus,& nomina ſecundũ
præſens tẽpus congruentius inferimus. In vrbe quidem Ro-
1 mana expulſis regibus tres modi fuerunt regendi.Primus† per
populum:vt ff.de ori.iur.l.ij.§.exactis.vſqꝫ ad §.deinde qa diffi-
cilè.& iſtud regimen vocat Ariſto.policratiã ſeu pollicitũ. nos
autem vocamus regimen ad populum.et hoc qñ regimẽ tale bo
nũ eſt cũ per regentes conſideratur bonum cõmune principali
ter omnium,ſecundùm ſtatutum ſuum, ſed ſi illa multitudo re-
gentium intenderet ad ſuum commodum,& ad oppoſitionem
diuitum vel alicuius gentis:tunc eſt regimen malum,& Gręco
nomine vocat Ariſto.democratiam.nos autem appellamus po
pulũ peruerſum.& iſtos duos regẽdi modos habemus.ff.de mu
ne.& ho.l.ij.§.præſes pṷinciæ.vbi qñ honores & munera æqua
liter diuidunt̃ ſecundũ debitos gradus dicit̃ regimẽ debitũ. bo-
nũ qñ inæqualiter:qa aliqui grauant̃,aliꝗ alleuiant̃:dicitur regi
2 mẽ malũ per qđ reſpublica deſtruitur.Secũdus† regẽdi modus
in vrbe Romana fuit p ſenatores,& ſic p paucos diuites bonos
& prudẽtes:vt d.§.deinde qa difficile:& tũc ſi illi pauci tendunt
ad cõe bonũ,principatus eſt bonus.& p Ariſtotelẽ appellat̃ re-
gimẽ maiorentũ.nomen aũt magis cõe eſt quod prius dixi,ſ.pri
cipatus,vel regimen bonorũ.Et ſi illi pauci non tendunt ad bo
nũ cõmune,ſed aliqui diuites vel potentiores opprimẽtes alios
intendentes ad propriũ lucrũ:tunc regimen eſt malum.& vocat̃
per Ariſtote.Olligarchia,ꝙ idem eſt quod principatus diuitum
vel regimen malorum,quod nomen ſatis commune eſt.de quo
habemus ff.de offic.præſid.l.illicitas.§.ne potentiores. Tertius
3 regẽdi† modus eſt per vnum de quo ff.de origine iur. l. j. §. no-
uiſsimè.& iſtud ſecundùm Ariſtote.appellatur regnum.nos ve
rò,ſi iſte eſt dominus vniuerſalis.appellamus imperium:vt d.§.
nouiſsimè.ſi verò particularis aliquando appellatur regnum,
aliquando ducatus,marchia,vel comitatus : vt decima colum.
de prohibit.feud.alie.per Federicum.l.imperialem.§. prætere̾a.
ducatus vero communi nomine appellamus regimen do-
mini naturalis.& hoc ſi dictus dominus in communem & bo-
num fi

num finem tendit.Si verò tendit in malũ finem,& in proprium
cõmodũ ſecundũ Ariſt.appellatur Tyrãnus:& ſic etiã ſecundũ
leges & mores appellatur:vt de ſac.ſanc.eccle.l. decernimus.&
l.omni nouatione.& ibi no.ff.ex qui.cau.in poſ. ea.l. Fulcinius.
4 §.quid ſit latitare.Habemus † ergo ſex modos regendi,tres bo-
nos.& tres malos,& vnuſquiſqꝫ ſuis proprijs nominibus appel
latur.verũtamen omne regnũ malũ poteſt cõmuni nomine ap-
pellari tyrannis,ſ.tyrannis populi,tyrannis aliquorum,& tyran
5 nis vnius.Eſt ſeptimus modus †regiminis , ꝗ eſt in ciuitate Ro-
mana nunc peſsimus. ibi ſunt multi tyranni per diuerſas regio-
nes,adeo fortes ꝙ vnus contra alium non pręualet. Eſt enim re
gimen cõmune totius ciuitatis,adęo debile ꝙ contra nullã ipſo
rum tyrannorum põt,nec contra aliquẽ adhærentem ipſis Ty-
rannis,niſi quatenus ipſi patiuntur. quod regimen Ariſtoteles
non poſuit:& meritò.eſt enim res mõſtruoſa. quid enim ſi quis
videret vnum corpus habens vnum caput cõmune debile , &
multa alia capita communia fortiora illo,& inuicem ſibi aduer-
ſatiua? Certè monſtrũ eſſet. Appellatur ergo hoc regimen mon-
ſtruoſum.Hoc enim diuina permiſsione factũ eſt , vt oſtẽdat ꝙ
omnis gloria mundi caduca eſt . Ciuitas enim Romana caput
morum.caput politiarum ad tantam monſtruoſitatem circa ſui
regimen venit,quod verius dici poteſt ꝙ non regimen nec regi
minis formam habet.arg.ff.de ſta.ho.l.non ſunt liberi. & eſt ex-
preſſum de offic.ordi.c.quoniam in pleriſqꝫ.Barto.

SEcundò videndum eſt quis
6 ſit melior modus† regendi.Hæc inueſtigatio neceſſa-
ria eſt Iuriſtis:quoniã dñi vniuerſales dũ de reforma-
tione ciuitatis tractant,vel Iuriſtas cõſulunt,vel eis committũt,
vel cum ipſi aſsidẽt apud eos de regimine ciuitatis querela pro
ponitur.quis ſit ergo melior regẽdi modus , inueſtigandum eſt:
7 quod tractat Ariſto.iij.politicorũ.ſed clarius tractat † Aegidius
Romanus de ordine hæremitarũ ſancti Auguſt. in libro quẽ fe
cit de regimine principũ,ꝗ fuit magnus Philoſophus & ĩ Theo
logia magiſter.Itaqꝫ opinio quã ponã & eius ratiões verbis ſuis
vel Ariſtotelis non vtar.illa enim Iuriſtis,quibus loquor,nõ ſa-
perent.vtar autẽ rationibus ſuis,& ipſas per iura pbabo:poſtea
quid mihi videt,deſcribã. Dicit ergo ille Aegidius ꝙ tres ſunt
modi regendi boni,de quibus ſ.dictũ eſt.Primus eſt modus re-
gendæ multitudinis,ſeu ad populũ.hic bonus eſt ſi ad dictũ fi-
nem tendat.Secundus regẽdi modus eſt melior, ſcilicet regimẽ
8 paucorum.Tertius regendi† modus eſt optimus,ſ. Monarchia
ſiue gubernatio vnius Regis iſtud,ſ. ꝙ regimen vnius ſit opti-
a mus principatus [a] probat quatuor rationibus,ex quibus cõclu-
dit alia duo.& Primò ſic:Pax & vnio ciuiũ debet eſſe finalis in-
tentio regentis:vt ff.de offi.præſi.l.congruit.in prin.& in aut̃. de
manda.prin.§.deinde conueniens.col.iij.Sed hæc pax & vnitas
magis poteſt effici,& obſeruari,ſi regatur per vnũ quẽ per plu-
res:ergo melius eſt regi per vnũ.Hoc probat̃ ſic . In principatu
plurium non põt eſſe pax,niſi quatenus illi plures ſunt vnũ per
volũtatẽ.quod patet:quia ſi diſcordant,impeditur eorum actio
per concurſum vt l.cõſilio.§.fi.ff.de cura.furio.& de ſerui.ruſti.
prædio.l.itinere.cum ſi.& ex hoc arguitur ſic: Propter qđ vnũ-
quodqꝫ tale,& illud magis.C.de ſacroſanc.eccle.aut̃.multò ma-
gis.& ff.de iureiu.l.quanto magis.Sed regimen pluriũ eſt bonũ
propter vnitatẽ:ergo multo magis eſt melius regimẽ ipſius vni-
tatis,ꝙ̃ quod fit per vnũ.Secundò probatur: qa ex hoc ipſa ciui
tas & reſpublica redditur potentior.quod ſit probatur : Virtus
quãtò magis eſt vnita, tantò fortior eſt ꝙ̃ ſit in plures diſperſa:
vt in aut̃.de conſan.& vte.fra.§.quia igitur.col. vj. Si igitur tota
ciuilis potentia congregetur in vnũ:eſſet efficacior.& per illam
princeps ppter maiorẽ potentiã melius poterit gubernare. Ter
tiò,ars ſeu artificiũ tantò eſt melius,quãtò magis imitatur natu-
rã:vt l.ſi pater.in fi.cũ l.ſe.ff.de adop.ſed tota ciuitas eſt vna per
ſona,& vnus homo artificialis & imaginatus:vt ff.de iudi.l.pro
ponebat̃.& de fideiu.l.mortuo.ſed in homine naturali videmus
vnum caput & multa mẽbra:ergo ciuitas ſi ſic regatur : melius
regitur:qa magis imitat̃ naturã. Ad idẽ extra de offi.ordi.c. quo
niam in pleriſqꝫ.& hoc videtur determinatũ vij.q.j.c.in apibus
vbi apes,& multa quæ carent ratione,ſibi regẽ vnũ conſtituũt.
Quartò dicit ipſe hoc conſtare ex experimento:quoniã dicit ſe.
videre prouincias non exiſtentes ſub vno rege eſſe in penuria,
non gaudere pace.& moleſtari diſſentioni-
bus & guerris. Exiſtentes verò econtra,
guerras neſciũt,pace lætantur,abundantia
florent.Ex quibus cõcludit ꝙ bonũ eſt re-
gimen populi ſiue multitudinis , & qui ad
vnũ finem tendunt:ſed regimẽ paucorum
eſt melius : quia habet de vnitate. Monar-
chia verò ſeu vnius Regis regimẽ eſt opti
mum,eò quòd ibi perfectiſsimè vnitas re-
peritur.Sed contra prædicta idẽ Aegidius
facit aliquas rationes,quas ſumit ex dictis
Ariſto. & eis nitituntur reſpondere. ipſas
itaqꝫ referam probando per iura . Ad quæ
9 probanda.† Pręmitto quòd in quolibet be
ne regẽte tria requirunt̃.Primò perfecta ra
tio ad diſcernendum,vt ſciat iuſtum ab in-
iuſto,licitum ab illicito ſeparare:vt ff.de iu
ſti.& iur.l.j.Secundò,debet habere rectam
intentionẽ.Tertiò debet habere perfectam
ſtabilitatẽ.& iſta ex diffinitione iuſtitiæ:dũ
dicitur ꝙ eſt conſtans & perpetua volun-
tas ius ſuum vnicuiqꝫ tribuẽs:vt ff.de iuſti.
& iur.l.iuſtitia.Ex his tribus fiũt tria argu-
menta cõtra prædicta. Primò ſic. Quantò
ſunt plures,tantò plura vident,& in eis per
ſpicacior eſt ratio ad diſcernendum ꝙ̃ in
vno:vt C.qui teſtamen.facere poſ.l.hac cõ
ſultiſsima.in fi.ergo reſpectu melius eſt re
gi per plures.Secundò ſic. Recta intentio
regentis tunc eſt,qñ conſiderat bonum pu
publicum magis quàm proprium.C. de ca
du.tol.l.j.§.pe.ſed ſi multitudo dominatur,
poſito ꝙ intendant bonũ propriũ : nihilò-
minus tñ recedũt per hoc à cõmuni bono , ꝙ̃ ſi vnus regnaret,
& propriũ incõmodũ intẽderet:ergo melius eſt regi per plures.
Tertiò,regẽs debet habere perfectã ſtabilitatẽ , vt p aliquo non
corrũpatur:qa voluntas debet eſſe conſtãs,& perpetua vt d.l.iu
ſtitia.Sed multitudo difficilius naſcit̃ , & difficilius corrũpit̃ ꝙ̃
vnus:vt l.hac cõſultiſsima.in fi.& arg.C.de teſt.l.iuſiurandũ. er
go melius eſt regi per plures.Ad quæ reſpondens dicit ꝙ vnus
Rex,vel princeps,debet ſecũ habere multos cõſiliarios & valẽ
b tes [b] viros:& ideo videbit tanqꝫ multi,nec de leui poterit corrũ-
pi,niſi totũ cõſiliũ corrũpat̃. Sed ſi dictus Rex ſequeret̃ caput
propriũ,iam non eſſet Rex,ſed tyrannus.talẽ ergo dominari nõ
eſſet bonũ.ita dicit ipſe.Iſta dicta non puto ſimpliciter intelligẽ
da:ideo more Iuriſtarũ loquẽdo p prædictorũ declaratione præ
10 mitto† ꝙ non oẽs regimen ipſius vnius dicit̃ regimen regis . Nã
quandoqꝫ eſt vnus qui regit,& tantũ iſte eſt iudex , vt præſides
prouinciarũ & proconſules,vt titulis de offi.pręſi.& de offi.pro
conſ.& lega.ſunt Poteſtates & rectores ciuitatũ:vt C.de ſen.ex
breuic.re.l.fi.& ibi not.& C.de defen.ciui.& in aut̃.eo.per totũ.
Iſti enim habent iudicare ſecundũ leges, & tenent ſtatũ regiũ,ſ.
cõpetentẽ miniſtris:nec ad eos competunt regalia,ſed ad ciuita
tes quas regunt,vel ad aliũ ſuperiorem,vel fiſcũ:vt C.de modo
mul.l.mulctarum.& C.vbi cauſæ fi.l.j.& ff.de iur.fiſci.l.j.& per
iſtos iudices Deus rexit populũ Iudeorũ per multa tempora,vt
habemus per totum librum Iudicum. Quandoqꝫ vnus regit ci-
uitatẽ vel prouinciam,qui facit leges prout vult,& omnia ad eũ
11 pertinent:& iſtud dicitur regimen regis.Quod† autem ſit iſtius
regni ius,videamus:vt ſic cognoſcamus an ſit bonum regi per
reges.de hoc ſic ait dominus per Samuelem prophetã j. Regũ.
viij.c.Hic erit ius regis,qui imperaturus eſt vobis:filios veſtros
tollet,& ponet in curribus ſuis,faciet ſibi equites & præcurſo-
res quadrigarũ ſuarum,& conſtituet ſibi tribunos & centurio-
nes & aratores agrorum ſuorum & meſſores ſegetum & fabros
armorum & curuum ſuorũ:filiasque veſtras faciet ſibi vnguen
tarias,& focarias.& panificas:agros quoqꝫ veſtros & vineas &
oliueta optima tollet,& dabit ſeruis ſuis:ſed & ſegetes veſtras,
& vinearum reditus decimabit,vt det eunuchis & famulis ſuis:
ſeruos etiã veſtros.& ancillas,& iuuenes optimos & laſciuos au
fert & ponit in opere ſuo greges quoque veſtros addecimabit.
vos quoque eritis ei ſerui,&c.Ecce verba Dei ſecundũ hoc vi-

a Optimus principatus.Vide Bal.in aut̃. hoc ampli[9].in ij.col. C.de fideic.in ver.itẽ quia dignitas. & i l. ij.§. nouiſsimè. ff. de orig.iur. vbi dicit ꝙ imperator debet eſſe vnicus. & ꝙ nimia multitudo generans confuſionem fuit cã imperatoris creandi. & ibi vide Alber.de Ro.& in proœ.dige. in §. diſcipuli. in iij. colũ.vbi alle. plures authoritates.& vide Io.Pariſi in ſuo li.de põtãte populi & imperiali.in c.ij. & dãtem in ſuo libello p monarchia . & dicit dñs p Ezechielẽ xxxvij. c. ſeruus meus Dauid rex erit ſuper eos,& paſtor erit vnus oĩm illorũ.Tho.

b Cõſiliarios & valẽtes.Not. ꝙ dt Bar. hic ꝙ prĩceps debet hr̃e multos conſiliarios ſapientes,ſequit̃ Mar.lau.ĩ ſuo tra.de principib[9].in §.cliiij. vbi dt ꝙ hoc pfectẽ obſeruat princeps ſapiẽtiſsimus illuſtriſ. Dux Mediolani , ꝗ habet in cõſilio ſuo prudentiſsimos doctores , & viros expertiſsimos. Tho.

detur peſsimũ regi per reges:quia tot mala inſerunt ſubditis. &
qđ peius eſt,eo redigunt in ſeruitutẽ,quæ morti ſimilis eſt: vt l.
ſeruitutis.ff.de reg.iur.Sed per ſanctos doctores exponuntur di
cta verba,ꝙ non debent intelligi omnia prædicta eſſe licita regi
ſed ſolùm ea quæ ſuprà ponuntur.vt graua tunc ea fecit rex cũ
cœpit eſſe Tyrannus,quod de facili fit: & ſic quia eis futurum
erat;ideo ſic prædixit prædicta verba,cum dicit:hoc erit ius Re
gis qui imperaturus eſt vobis quaſi dicat,hoc non liceat omni
regi,ſed illi qui imperaturus eſt vobis,hoc ius ſibi vſurpabit.di-
ſplicebat enim domino ꝙ regem fecerat:vt eodem c. dicitur. Et
hoc eſſe verum apparet ex eo quod legitur.Deuteronomi.xvij.
c.vbi quid bonus & rectus rex facere debet euidenter docetur.
Ait enim dominus de rege futuro hæc verba ſunt,videlicet.
Cumq; fuerit conſtitutus,non multiplicabit ſibi equos:nec re-
ducet populum in Aegyptum equitatus numero ſubleuatus,
præſertim cùm Dominus præceperit vobis vt nequaquàm am
plius per eandẽ viam reuertamini:nõ habebit vxores plurimas
quæ illiciant animum eius:neque auri & argenti immenſa põ-
derata.poſtquã autẽ ſederit in ſolio regni ſui,deſcribet ſibi Deu
tero.huius in volumine accipiens exempla à ſacerdotibus Le-
uitibus, & habebit ſecum,legétq; illud omnibus diebus vitæ
ſuæ,vt diſcat timere dominũ Deum ſuum,& cuſtodire verba,
& ceremonias eius quæ leges præceptæ ſunt:nec eleuentur cor
eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos,neque declinet in partem
dextram,vel ſiniſtrã,& longo tempore reget ipſe, & filius eius
ſuper Iſrael. hæc ſunt verba Dei quæ aliqualiter excutiamus.
Ait enim.Cùm fuerit conſtitutus.ex hoc innuitur quod debet
quis ab alio Rex conſtitui:non ipſe ſua authoritate ſibi regnum
aſſumere:tunc enim non eſſet rex,ſed tyrannus,vt j.dicetur de-
inde ait,non multiplicabit ſibi equos.quaſi diceret, aufugiat põ
pam,ſeu vanam gloriam Vnde nõ multiplicabit ſibi equos. eſt
enim multiplicare,vltra quam expediat ſibi habere:nec reducet
populum in Aegyptum &c.Hæc verba poſſunt intelligi ad li-
teram vt iacẽt,quod nunquã ire debebit Rex Iudæorum ad oc
cupãdum terram Aegypti. Poteſt etiam intelligi allegoricè,
quaſi dicat non reducat rex populum in ſeruitutem.quæ ſerui-
tus ſignificatur per Aegyptũ vbi populus in captiuitate teneba
tur.Prohibet ergo per hæc verba populũ grauare oneribus per
ſonalibus,quæ quaſi ſunt ſpecies ſeruitutis. Non habebit vxo-
res plurimas.Suprà prohibuit vanam gloriam: hic prohibet in
rege luxuriam.illa enim ſeparat animã regis à verò iudicio,non
ſolùm erga homines,ſed & erga Deum:vt accidit in Salomone
qui effectus eſt idolatra,vt legitur iij.Reg.c.xj. Neq; argenti &
auri immenſa pondera.Hic prohibet auaritiam.ſicut enim pro-
pter pompam nimis expenditur:& propter hoc populus aggra
uatur:ita propter auaritiam nimis à populo extorquetur.Poſtq̃
autem ſ.prohibuit aliqua fieri:hic aliqua fieri mãdat. Deſcribet
ſibi Deuteronomium legis huius,ſecundũ Iſidor. interpretatur
ſecunda lex,& figura Euangelicæ legis.Debet ergo rex eſſe fi-
delis & catholicus,& hoc præcipit lex.C.de epiſ.aud.autẽ.ſtatui
mus.Accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus.per il
los ſacerdotes figuratẽ ſancta mater eccleſia, à qua exẽplar Chri
ſtianæ legis omnis rex debet aſſumere.Nec eleuetur cor eius in
ſuperbiã.hic redit vt aliqua alia prohibeat. ſ.ſuperbiam cordis,
quæ omnium vitiorum eſt radix,Super fratres ſuos.Apparet er
go ꝙ ſubditi non ſunt ſerui regis,ſed fratres:& ſic ꝙ in precedẽ
ti authoritate dictum eſt,non de vero rege,ſed tyrãno intellexit.
Nec declinet in partem dextram:vel ſiniſtrã.quaſi dicat: rectũ
ſit iudiciũ,non amore vel odio.quaſi dicat,ſit iuſtus.debet ergo
11 bonus rex eſſe fidelis:†Chriſtianus,iuſtus,non pompoſus nec
ſubditorum grauator,non luxurioſus:nõ auarus, nec ſuperbus.
Alia autem debet facere rex quæ ponuntur xxiij. q. v. c.regum
eſt.& c.rex debet.Sed ea quæ ibi ponunẽ ad prædicta adaptanẽ
ſed licet ibi ponaẽ quid rex facere debeat,& qualis in ſe debeat
12 eſſe:nõ tamen ibi poniẽ quid† à ſubditis poſsit exigere. Rñdet,
expenſas maieſtati regiæ cõgruentes facere debeat.ſed hoc ha-
bemus expreſſum x.col.quæ ſint regal.c.j.vbi dicitur ꝙ ad regẽ
pertinet omnia tributa,vectigalia & cenſus publici quæ ibi ſpe
cialiter nominantur.& ꝙ ad regem etiam pertinet ex cã neceſſa
ria ponere collectas:vt ibi dicitur,& etiam iure Digeſtorũ pro-
batur quod reges habeant omnem poteſtatem:vt ff.de orig.iur.
13 l.ij.§.in innitio.Viſo ergo quod ſit ius regis redeamus† ad quæ-
ſtionem an expediat ciuitati vel populo regi per regẽ,prout bo
nus eſt habens dictas conditiones:optimum regimen eſt regnũ
regis per rationes ſuprà factas. Et ita intelligo dictũ Ariſto.&
Aegidij.Si verò conſideramus illud quod euenire poteſt: quia
rex quandoq; vertitur in tyrannum ipſe vel deſcendentes ab eo
14 tunc dico ꝙ†cõſiderare debemus ꝙ euenire poteſt,qñ illud,de
quo agitur,ad hoc naturaliter:& veriſimiliter tendit:vt ff.locati.
l.ſi quis domum.§.j.de dam.infect.l.ſi quis bona.§.cũ inter aliàs
non debet conſiderari:quia caſum aduerſámq; fortunã,&c.vt l.
15 inter ſtipulantẽ.§.ſacram.ff.de verb.oblig. Hoc premiſſo†facio
triplicem diuiſionem ciuitatum ſeu populorum.nã aliqua eſt ci
uitas ſeu gens magna in primo gradu magnitudinis.Quædã eſt
ciuitas ſeu gens maior: & ſic in ſecundo gradu magnitudinis.
Quædã eſt ciuitas ſeu gẽs maxima,& ſic in tertio gradu magni
16 tudinis.Si loquamur†de gente ſeu populo magno in primo gra
du:tunc dico ꝙ non expedit illi regi per regem.Primò hoc pro-
batur per tex.quia cũ ciuitas Romana erat in primo gradu ma-
gnitudinis,expulit reges qui conuerſi erant in tyrannidem: de
ori.iur.§.exactis.& §.in initio.& hoc probatur per rationem.de
natura regum eſt eſſe magnificos in faciendo magnas expen-
ſas vt in autẽ.de immen.do.& per Ariſtote.in lib.Ethicorum.ſed
reditus regales vnius populi magni,in primo gradu magnitudi
nis nõ ſufficerent ad expenſas regales:ideo oportet ꝙ extorque-
rent à ſubditis,& efficerentur tyranni.Status ergo talis regis ve
riſimiliter tendit ad tyrannidem:ergo non eſt bonum regimen,
inſpecto eo quòd veriſimiliter euenire poteſt. Et hæc eſt ratio
quare Deo diſplicuit quod populus regem petijt. primò Regũ
viij.ca.nec expedit tali populo per paucos, vt per diuites ciui.
nam contingit in his ciuitatem eſſe diuites, in paruo numero,
contingit alterum de duobus:quia aut multitudo populi de illo
rum paucorum regimine indignabitur quãtuncunque bene re-
gat vt fuit in ciuitate Senarum.Fuit enim annis ferre lxxx. qui
dam ordo hominum diuitum regentium ciuitatem bene & pru
denter:tamen quia populi multitudo indignabatur, oportebat
eos præſtare cum magna fortia militari.Qui ordo depoſitus eſt
in aduentu Caroli iiij. illuſtriſsimi. Romanorum Imperatoris
tunc regnantis.Ipſius principis factum comprobat quòd talis
regendi modus in talibus ciuitatibus non eſt bonus. Aliud
inconueniens poteſt ſequi: quia illa pauca, vt naturaliter eue-
nit,poterunt inter ſe diuidi: ex quo in ciuitatibus concurrunt
rumores,ſeditiones, incendia, & ciuilia prælia, vt ſæpe vide-
mus in ciuitate.Piſarum: expedit autem huic populo qui eſt
in primo gradu magnitudinis regi per multitudinem, quod vo
catur regimen ad populum:ff.de ori.iur.lege, ſecũda.§. exactis.
vſque ad §.quia difficilè.& quod iſtud regimen ſit bonum, ap-
paret:quia illo tempore multum vrbs Romana augmentata eſt:
vt patet ea l.§.ſeq.& ſeq.hoc etiam apparet ex dicta authoritate
17 lib.Regum. videtur enim † magis regimen Dei quam homi-
num.hoc etiam experimur in ciuitate Peruſina, quæ iſto iure
reperitur in pace,& vnitate creſcit, floret, regentes eam ſecun-
dum vices ſuas à nullo ſe cuſtodiunt, ſed ipſi cuſtodiuntur ab
hominibus:& ſæpe viſum eſt per conſilium hominum commu-
nium deliberari. quædam quæ à ſapientibus, & prudentibus
malefacta viſa ſunt: euentus verò manifeſtauit eſſe prudentiſ-
18 ſima facta.hoc†ideo eſt:quia magis Dei quã hominum regimẽ
eſt hunc regendi modum dictus illuſtriſsimus Imperator, cum
apud eum eſſem maximè commendauit. Iſtud itaque regimen
appellamus regimen ad populum, ſeu regimen multitudinis,
vt dictum eſt. Iſtud autem regimen eſt ſic dictũ,quando iuriſdi
ctio eſt apud populum,ſeu multitudinem, nõ autem quod to-
ta multitudo ſimul aucta regat, ſed regimẽ aliquibus per tem-
pus committit ſecundùm vices,& ſecundùm circulum: vt §.ex-
19 actis,& in corpo.de defen.ciuita.§.interim. Quod aũt† dico
per multitudicẽ,intelligo exceptis viliſsimis:vt C.de digni.l.ne
quis.lib.xij. Itẽ ab iſto regimine poſſunt excludi aliqui magna-
tes:qui ſunt ita potentes ꝙ alios oppimerent:vt ff. de offi. præſi.
l.illiciti.§.ne potentiores.& ita obſeruari videmus. Sed in di-
ctis ciuitatibus ſi honores,& munera ſecundùm gradus debito-
ris diſtribuuntur,bonum eſt regimen:& ad ſuperiorem ſpectat
reformatio:vt ff.de mune.& hono.l.iij.§.præſes prouinciæ. Se-
20 cundò eſt† videndum de gente ſeu populo maiori, & in ſe-
cundo gradu Magnitudinis: tunc iſtis non expedit Regi
per vnum

per vnum regem,per rationes ſuprà dictas:nec expedit regi per
multitudinẽ.eſſet enim valde difficilè, & periculoſum tantam
multitudinem cõgregari. Sed iſtis expedit regi per paucos,hoc
eſt per diuites, & bonos homines illius ciuitatis. Ita probatur
expreſsè ff.de ori.iur.l.ij.§.deinde quia difficilè. vbi aucta ciui-
tate Romana facti ſunt ſenatores,eiſq; data eſt omnis poteſtas.
a Sic enim regitur ciuitas Venetiarum, [a] ſic ciuitas Florentiæ.
Has enim pono in numero ciuitatum maiorum.In his enim ceſ
ſant ſuſpiciones prædictæ.Nam licet dicantur regi per paucos:
dico quòd pauci ſunt reſpectu multitudinis ciuitatum,ſed ſunt
multi reſpectu ad aliam ciuitatem:& ideo quia ſunt multi per il
los regi multitudo non dedignatur. Item quia multi ſunt, non
poſſunt de facili inter ſe diuidi:quin multi remaneãt medij, qui
ſtatutum ciuitatis ſuſtentant.& de iſto modo regendi per pau-
cos,quando ciuitas augmentanda eſt in ſecundo gradu multi-
tudinis.ponit gloſſ.in dicto §.interim.in autẽ.de defen.ciuitatis.
21 Prædicta† vera,niſi de antiquo regendi modo ciuitatis aliud ap
pareat. Poteſt enim eſſe quod vna gens vel populus ita aſſue-
facti ſunt certo modo regendi, ꝙ eis quaſi in naturam conuer-
ſum eſt,& aliter viuere neſcirent:tunc antiquus modus regimi-
nis ſeruandus eſt:vt ff.de mune.& hono.l.j.§.j.& l.iij.§.preſes.&
22 l. honor.§. de honoribus. †Tertiò videndum eſt de gente vel
populo,maximè qui eſt in tertio gradu magnitudinis. hoc autẽ
fieri poſſet contingere in ciuitate vna per ſe, ſed ſi eſſet ciuitas
quæ multum alijs ciuitatibus & prouincijs dominaretur huic
genti bonum eſt regi per vnum.Hoc probatur ff. de origine iu.
l.iij.§.nouiſsimo.vbi aucto multum imperio Romano,& captis
multis prouincijs deuentum fuit ad vnum,ſ.ad principem.Hoc
etiam probant omnes rationes ſ.factæ per dictum fratrem Ae-
gidium,hic ceſſant rationes factæ in oppoſitum. In tanta enim
multitudine de neceſsitate ſunt multi boni, per quos oportebit
ſe regem conſulere, & in iuſtitiæ via ſe ponere: & ſic de facto
communiter videmus quòd tanto melius gens vel populus re-
getur,quãto ſub maiori rege regitur.Et de hoc habemus autho
ritatem ſanctæ ſcripturæ,vt Deutero. xvij.c.vbi dominus ſic
ait:Cumq; ingreſſus fueris terram quam Dominus Deus dabit
tibi,& poſſederis eam,habitauerisq; in illa,& dixeris, conſtituã
ſuper me regem,ſicut habent omnes per circuitum nationes:eũ
cõſtitues quẽ dominus Deus tuus elegerit,de numero fratrum
tuorũ:nõ poteris alterius gentis hominẽ regem facere, qui non
ſit frater tuus:verba domini ſunt.Ex eo qđ dicit,cum ingreſſus
fueris,& poſſederis,& habitaueris &c. Innuit quòd parua gens
habitura eſt regem.Sed magna quæ eſt in magno ſtatu, & mul-
tis dominaẽ:ſicut dictum eſt ſupra.Ex eo quod dicit Deus tuus
elegerit,ſcilicet ꝙ omnis rex aut mediatè aut immediatè à Deo
eligitur,vel ab electoribus inſpiciente Deo. Cor enim eligen-
tium in manu Dei eſt, vbi voluerit inclinabit illud, vt dicitur
23 de rege.C.de ſumma tri.epiſtola.inter claras. †Et ex hoc nota
ꝙ regimen,quod eſt per electionem,eſt magis diuinum,quã il-
lud,qđ eſt per ſucceſsionem.Ideo in rebus eccleſiaſticis ſucceſ
ſio omnino deteſtatur. extra de fil.preſby.c. ex tranſmiſſa. & c.
ad extirpandas.& ideo electio Principis,qui eſt rex vniuerſalis,
fit per electionem prælatorum & principum, non autem vadit
per ſucceſsionẽ:vt extra de elec.c.venerabilem.& de re iudic.c.
ad apoſtolicæ.libro vj.Hoc enim imperium Deus de cœlo con
ſtituit:vt in autẽ.quomodo opor.epiſcopos.in prin.& de iſtis ca-
uetur in fi.§.fi.Reges verò particulares ſunt magis ex conſtitu-
24 tione†hominum:vt ff.de iuſt.& iur.l.ex hoc.Et ideo ex his per-
mittitur ꝙ vadat per ſucceſsio. & ita debet intelligi quod dicit
Aegidius in d.lib.de regimi.prin.Et determinat ꝙ melius eſt re
gimen ire per ſucceſsionem.debet enim tranſmitti,ſicut cætera
omnia bona.& de vniuerſali ſecus: qa eſſet cõtra authoritatem
diuinam,& contra canones.Ex eo verò quod dicit de numero
fratrum tuorũ,nota ꝙ periculoſum eſt habere regẽ alterius na-
tionis.Sed dices:ergo qũo per eccleſiam trãslatũ eſt Imperium
Romanorũ in Germanos,id eſt,Theutonicos,vt extra,de elec.
ca venerabilem?Reſpon.oẽs Chriſtiani dicunẽ fratres noſtri:&
ſic nõ eſt ventum contra dictã authoritatẽ.In hominẽ verò Sar
racenũ,paganũ:vel infidelẽ non poſſet transferri.& ideo ſequiẽ:
nec poteris alterius gentis regem habere.Et propter hoc neceſ-
ſaria eſt examinatio eius,qui coronandus eſt Imperator.Vel ex
pone illa verba ſecundũ Aug.vt ibidem dicit glo.non poteris,i.
non debebis per regem: cùm alterius gẽtis a
regnũ non ita fideliter cõſeruatur. Et ideo
25 Imperiũ†Romanorũ poſtquã fuit ab Itali
cis ſeparatũ, ſemper decreuit in oculis no-
ſtris,hoc tamen abſq; Dei iudicio occulto
26 factũ non eſt.De populis autẽ†paruis non
dico.Illi enim vel alteri ciuitati ſubſunt,vt
ff.ad muni.vel alteri ciuitati vel regi cõfœ-
derantur aliquo fœdere, ita ꝙ alterius ma-
ieſtatẽ veneranẽ:vt ff.de cap.l. non dubito
videmus in ciuitatibus & caſtris quæ ſub
protectione ciuitatis huius Peruſinæ ſunt.
Sicut enim corpus humanũ debile & par-
uum non põt per ſe regi ſine auxilio tuto-
ris & curatoris: ita iſti populi parui per ſe
nullo modo regi poſſunt:niſi alteri ſubmit
tanẽ vel alteri adhæreãt.& hoc de tribus re
27 gendi modis,q boni ſunt. †Quæro de ma
lis modis regendi quiſq; ſit deterior in hoc
omnes Philoſophi dicunt ꝙ tyrannus eſt
peſsimus principatus:tenet enim vltimum
gradũ malitiæ. Item prædictus Aegydius
in d.lib.dicit enim ꝙ,vt dictũ eſt, regimen
ideo dicitur bonũ,qa per illud maximè tẽ-
ditur ad bonũ cõe. Sed per Tyrannũ ma-
ximè ab intentione cõis boni recediẽ vnde
Tyrannus eſt peſsimus principatus. vnde
ſi dominenẽ plures,qa diuites,vel boni cre
dunẽ,vel ſi domineẽ multitudo,cũq; illi re-
gentes tendãt ad propriũ, & nõ à Deo eſt,
& ſic eſt regimẽ malorũ vel populi peruer
ſi:tñ non tantũ recediẽ ab intentione cõis
boni:quia ex eo ꝙ plures ſunt aliquid ſapit
de natura cõis boni.Sed ſi vnus eſt Tyran
nus:etiã totũ recedit à cõi bono. Præterea,
ſicut virtus vnita in bonum eſt melior: ita
vnita in deterius eſt deterior.Tyrannus au
tẽ eſt peſsimus. hoc autem eſt ita manife-
ſtum ꝙ demonſtratione nõ eget. hoc autẽ
28 ꝙ† ſ.dictũ eſt ꝙ regimen plurium malorũ
hominum nõ eſt ita malum, ſicut regimen
vnius tyranni:intelligendum eſt qñ plures
tendunt ad vnũ,& non poſſunt niſi ſimul.
Secus ſi quilibet per ſe tyrãnidẽ exerceret,
vt vnus de altero nõ curaret,vt ſ.dixi de re
gimine monſtruoſo,ꝙ eſt nũc in vrbe Ro-
mana. ſicut enim in vno corpore eſt vnus
humor corruptus q prædominaẽ.& malũ
eſt: ſi tñ oẽs humores eſſent corrupti: ſibi
inuicẽ aduerſarenẽ,vt pmiſſum eſt. Veh er
go illi ciuitati, q̃ habet plures tyrannos ad
29 vnũ nõ tendẽtes.†Itẽ aduertẽdũ eſt ꝙ regi
men pluriũ malorũ vel regnũ populi per-
uerſi nõ diu durat,ſed de facili in tyrãnidẽ
vnius deducitur.hoc enim de facto ſępius
vidimus. Hoc etiam permiſsio diuina eſt.
cũ ſcriptũ ſit.Qui regnare facit hypocritã
propter peccata populi. Iob. xxxiiij.c. &
quia hodie Italia eſt tota plena tyrannis.

b *Incipit tractatus præſumptionũ per domi. Barto. à Saxoferrato.*

1 *Præſumitur cõtractus ſimulatus quibuſdam certis caſibus niſi probetur oppoſitũ.*
2 *Præſumitur ignorantia ubi non conſtat de ſcientia.*
3 *Præſumitur aliquem uiuere,niſi probetur de morte.*
4 *Præſumitur quis ſpontanea uoluntate feciſſe,niſi contrarium probetur.*
5 *Præſumitur mulierem repetiſſe dotem,quando extraneus perſoluit,niſi extranei ſtipu latio probetur.*
6 *Non præſumitur quis habuiſſe animũ occidẽdi percutiẽdo alterũ,niſi de cõtrario pbeẽ.*
7 *Præſumitur quis ſuſpectus,qui per inuitum operas ſuas gerit.*
8 *Præſumitur cũ coactione feciſſe,q omnia bona ſua effudit,niſi probetur ſe feciſſe uolẽs.*
9 *Præſumitur mortuo marito uxorẽ concepiſſe ex alio, ſi ultra undecim menſes peperit.*
10 *Qui in furore eſt de præſenti,præſumitur perpetuò furioſus.*

a ¶Ciuitas Venetiarũ.
Dicit And.bar.i cõſ.
xlvj.i ij.vol.inci. ſcri
pſit pclarè. i vlti.col.
ꝙ Venetijs ẽ regimẽ
bonũ ſecũdũ diſpõnẽ
iuris cõis:ex quo eſt
multitudo nobiliũ q
aſſumunẽ ad regimẽ
ipſi⁹ ciuitatis exclu-
ſis nõ nobilibus: vt
ibi plenè p ipſum.&
dicit dñs Raymund⁹
ſenilis doctor excel-
lẽtiſ.i repe.l.cũ q ve-
ctigal.in pe.col.ff.de
ver. ſig. ciuitatẽ Ve-
netiarũ appellari ma
ximã p rõnes, vt ibi
p ipm. & vide ma-
grm Hẽricũ de Ari-
mino ordinis pdica-
torũ i ſumma ſua de
quatuor virtutibus
cardialib⁹ i trac.de iu
ſtitia.in c.lxix.cuius
verba reaſſumit taci
to authore Fr Leo-
nard⁹ de vtino in ſuo
quadrageſimali de
ſctis i feſto ſcti Mar
ci, ꝙ inter oẽs poli-
tias q̃ noſtris tpib⁹ i
pplo xpiano fuerũt,
pollitia gẽtis Vene-
torũ ad hoc regimẽ,
ſ.de pricipatu miſto
multũ vr appropin-
quare,vt ibi p ipſos.
¶Et dt Bal.i l decer
nim⁹.i ij.co.C.d ſac.
ſan.ec. ꝙ dux Vene-
tiarũ iuſtè dñatur.&
dt ſctũs Tho.d aqno
in ſuo trac.d regimie
pricipũ ad regẽ Cy-
pri,li.iiij.c.viij. ꝙ p-
tes iſulares Italiæ q̃
ſemp hũerũt regẽ &
pricipes vt ſicilia,ſar
dinia,& corſica ſemp
habuerũt tyrãnos, in
ptibus aũt Liguriæ.
Etruriæ & Flaminię
q̃ hodie Lombardiæ
vocaẽ null⁹ principa
tũ hẽe põt ppetuũ,
niſi p viã tyrãnidis,
duce Venetiarũ exce
pto,q tñ tpatũ hẽt re
gimen.Et iõ dicebat
ang.p⁹ Senecã i l.j.in
fi.ff.de ſer.vrb. pd.et
ſeqẽ Mar. lau. in ſuo
tra.de pricipib⁹ in ſ.
cccccxj. ꝙ ſub iuſto
dñio viuere ſumma
libertas ẽ viuere Ve-
netijs. dixi plenè in
meo tra.d Venete vr
bis libertate & eius
imperij dignitate &
priuilegij in priuile-
gio tertio. Tho.

b ¶Incipit tra.ta. Iſte
eſt do.Bar. put cõiẽ
ab oib⁹ teneẽ. & ita
inueni i codicib⁹ an-
tiquis manu ſcriptis.
Tho.Diplo.

11 *Præſumitur aliquem pactum fuiſſe de pignore non petēdo, ſi de pecunia non petenda pactus eſt.*
12 *Præſumitur promiſsio facta in dubio inter abſentes, & nō inter præſentes.*

a ¶Contrarium. Vide Bart. in l. ſi vxor. §. ſi ea. ff. de adul. per quã legē dicit d. Abba. in c. lator. q. fi. ſint legi. ꝙ ad probandū quē eſſe legitimū ſi probatur ꝙ eſt natus ex maſculo & fœmina ſimul habitātibus fauore legitimationis præſumit̄ inter ipſos matrimoniū, licet reſpectu ipſorū viuentiū canon præſumat potius ſtuprum: vt in c. alter. xxx. q. v. ſequitur Fel. in c. illud in fi. de preſum. & vide de Maria. Soci. in cōſi. xxxix. in xxx. col. viſis & inſpectis T.

b ¶Inter fratres. Vide Iaſo. in l. ſi certis annis. C. de pact. & ibi vide plura. Thom.

PRæſumitur
cōtractus ſimulatus
ſine aliqua probatio-
ne iſtis caſibus, q ſe-
1 quuntur. †Primus,
inter patrē & filium.
ff. de probat. l. qui te-
ſtamentū. Secundus, inter maritum & vxo
rē: vt ff. de do. inter vir. & vxor. l. Titia. & l.
Quintus Mutius. & l. et ſpōſus. §. circa. et l.
iij. §. j. ff. de contrahē. emp. Tertius eſt. ff. de
auſ. præſtā. l. v. §. ſanè. Alij duo colliguntur
C. manda. l. per diuerſas. & l. ab Anaſtaſio.
& vide quæ ibi dicentur. & ꝙ dictū eſt in
vxore, idem eſt in œconomo. habetur ex li
tera quā habemus C. de epiſ. & cle. auſ. licē
2 tiam. †Præſumitur ignorantia, niſi probet̄
ſcientia. ff. de proba. l. verius. C. de epiſ. aud. l. ſi legibus. & C. qui
mili. nō poſ. l. ſuper ſeruis. & de reg. iur. c. præſumitur. & ibi per
Dy. Præſumitur aliquem habere bonam famam. C. qui mili.
non poſ. l. ſuper his. & C. de præſcrip. long. temp. l. longi tempo-
3 ris. & ff. de pub. l. quicunq; in fin. †Præſumitur aliquis viuere, ni
ſi probetur mortuus: vt ff. de don. inter vir. & vxor. l. ſi mors. &
C. de capti. l. nec vos. & C. de dona. inter vir. & vxo. auth. hodie.
Præſumitur aliquē eſſe ſanę mentis, niſi probetur contrariū.
C. de codi. l. nec codicillos. Præſumitur quis omni tempore
bonus, qui ſemel fuit bonus. ff. de re mili. l. nō omnes. §. à Barba
ris. & ſic ex præcedenti vita præſumitur in præſenti, ſiue in bo-
num, ſiue in malum. Præſumitur omni tempore malus, qui ſe-
mel fuit malus, hoc eſt, in eodē genere mali. ff. de accu. l. ſicut. §.
4 eiſdem. de ſuſpe. tut. l. iij. §. ſin autē. †Præſumitur ſpontanea vo-
luntate factum, niſi probetur coactio, ſeu coacta. ff. quod me. cā
l. ij. Præſumitur indignus officio, niſi ordinatus fuerit inuitus:
vt C. de epi. & cle. l. ſi quēquam. Præſumitur falſarius, qui ſuſpe
cta ſcriptura vtitur in iudicio, vt ei fidem apponat: vt C. de pro-
bat. l. iubemus. Præſumitur quod miles non accipiat pecuniam
mutuo, niſi in caſtrenſibus negotijs: vt C. ad Macedo. l. fi. & eſt
præſumptio iuris, & de iure, contra quam non admittitur pro-
batio in contrarium. Præſumitur patrem vel matrē voluiſſe re-
ſtituere lucra eis, vel alteri pro eis acquiſita niſi ſpecialiter in al-
terū tranſponat: vt C. de ſecun. nup. auſ. nunc autē. Præſumitur
fratrem voluiſſe caſtrenſia bona retinere, relinquēdo fratribus
5 bona paganica: vt C. de re mili. aliàs, teſtamē. mil. l. j. †Præſumit̄
mulierem ſtipulatam fuiſſe dotem ſibi reddi. cum extraneus do
tem dedit pro ea, niſi extraneus dotem ſibi reddi ſpecialiter ſti-
pulatus fuerit, vt ff. ſolu. matri. l. quoties. & C. de rei vxo. actio. l.
vnica. §. accidit. Præſumitur aliquem poſsidere qui ſub imagine
alterius perſonæ poſsidet, quam ſuppoſuerat. C. de diſtract. pi-
gno. l. qui ſub imagine. Præſumitur quis idoneus, niſi probetur
contrarium, vt extra, de præſum. dudum. Præſumitur per natu
ralem effectum quod filius voluerit in totum patrē liberari, quē
vult eſſe liberatū ab actione tutelæ: vt ff. de lib. leg. l. Aurelius. §.
titius. licet ſublata ſit hodie illa qō. Præſumitur donatio ratione
proximitatis: vt C. de dona. l. cenſualis. & de cap. l. liber captus.
Preſumitur contra aliquem ex poſteriori actu: vt C. de adul. l. ſi
qui adulteri. & ibi eſt præſumptio violenta: ſicut & contra con-
feſſum & coniunctum eſt præſumptio de præſenti ad præteri-
6 tum. †Non præſumitur aliquem habuiſſe animum occidendi
percutiendo alterum, niſi probetur contrariū: vt C. de ſica. l. j. qđ
probat̄ ſi percutiat cū haſta, cū poterat percutere cum ferro: vt
no. glo. in l. j. §. diuus. ff. de ſica. & ibi no. Præſumitur aliquem a-
nimo iniuriandi dixiſſe verba quæ videntur iniurioſa, niſi pro-
betur contrariū. C. de iniur. l. ſi non conuitij. Præſumitur aliquē
fuiſſe filiū mariti natū ex vxore in domo mariti, & ex eo in pa-
tria poteſtate exiſtente, & econtra. Præſumitur contra filium ſi
pater vel maritus fuit per decem menſes abſens: vt ff. de his qui
7 ſunt ſui vel alie. iur. l. ſi filium. †Præſumitur ſuſpectus qui ope-
ras ſuas gerit per inuitū. ff. de procu. l. quæ omnia. Preſumitur ꝙ
potenti non ſit facta iniuria, niſi apertè probetur ff. quod me. cā
l. nō veriſimile. Præſumitur ſententiæ acquieuiſſe qui in multis
caſibus fecit qđ in ſententia continetur. ff. fa. erciſ. l. quædā. Præ
ſumitur ſententiæ acquieuiſſe, qui dilationē petit ad ſoluendū:
vt ff. de re iud. l. ad ſolutionem. Præſumitur agnoſcere & appro
bare iudicium patris qui ab hæredibus aliqua emit vel cōduxit,
vel ſimilia fecit: vt de inoffi. teſta. l. ſi vt proponas. §. j. Præſumit̄
filium agnoſcere, & comprobare patris iudicium qui petenti le
gatum ex teſtamento paterno patrociniū præſtat: vt ff. de inoff.
a teſt. l. fi. Præſumitur aliquam eſſe vxorē, niſi probetur cōtrariū[a]
vt ff. de rit. nup. l. in libera. Preſumitur quis bonus ſi natus eſt de
bona progenie, & econtra. ff. de redhibi. l. ſi ſeruus cōmunis. §. q
mancipia. Præſumitur vxorem habere ex bonis mariti quod ha
bet, niſi probetur contrarium quod aliunde habuit: vt C. de do.
inter vir. & vxo. l. etiam. & l. Quintus. Præſumit̄ ꝙ proſpicere ſi
bi velit qui dotē dedit, vt ſibi redderet̄: etiā in nullū caſum qui
fuit expreſſus, niſi contrariū probetur per mulierē. ff. de conditi.
8 ob cau. l. ſi extraneus. †Præſumitur inuitus niſi probetur volēs
ſe feciſſe qui omnia ſua bona alienauit: vt ff. de his quæ in frau.
cre. l. Lucius. §. quæ omnia. ff. de ſer. l. inuitū. Præſumitur ꝙ vſu-
ræ ſunt permiſſæ quæ longo tempore ſunt ſolutæ: vt ff. de vſur
l. cū de in rem verſo. Præſumitur debitor liberatus qui habet pe
nes ſe inſtrumentum debiti cancellatum vel inciſum: vt ff. de p-
9 ba. l. ſi chirographum. †Præſumitur mulierē concepiſſe ex alio
poſt mortem viri, ſi vltra vndecim menſes peperit: vt in auſ. de
reſti. & ea quæ pa. §. mulier. Præſumitur de præterito cum præ-
ſens, vel ad præſens colligit̄. ff. quib. mod. pig. vel hyp. ſol. l. ſicut
§. ſuperuacua. Præſumitur pro aliquo in eius beneficio conſer-
uando: vt ff. de inoff. teſta. l. Papinianus. §. meminiſſe. Præſumit̄
ꝙ res ſit filij, quæ fuit patris: vt C. de proba. l. ſiue poſsidetis. Præ
ſumitur omnia ſolenniter acta promiſſa in inſtrumentis: vt inſti.
10 de inuti. ſti. §. ſi ſcriptum. & l. ſciendum. ff. de verb. obli. †Præſu-
mit̄ ꝙ aliquis ſit perpetuò furioſus q in furore eſt de preſenti: vt
C. de vſufructu. l. ambiguitatē. Præſumitur donationē factam
fuiſſe ante matrimoniū, non factam tempore matrimonij: vt ff.
11 de iur. dotiū. l. ſi res æſtimata. †Præſumitur aliquē pactū fuiſſe
de pignore non petendo ſi de pecunia non petenda pactus eſt.
l. j. ff. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. Præſumitur infantem primò
mortuum quando ipſe & mater in naufragio ſunt mortui: vt ff.
de pact. dota. l. inter ſocerum. & de reb. dub. l. ſi mulier. Præſumi
tur patrem mortuum ante filium, cùm ambo in bello ſunt mor-
tui: vt l. qui dos. ff. de rebus dub. Præſumitur maſculum primò
natū cum mulier maſculum & fœminam ſimul parit. ff. de reb.
dub. l. ſi fuerit. Præſumitur matrem primò mortuam cū ipſa pe-
rijt ſimul cùm filio pubere aliàs pupilli. Præſumitur vxorē pri-
mò mortuā cū perijt cùm marito: vt ff. de reb. dub. l. qui duos. §.
ſi maritus. Præſumitur in fraudē creditorū facere qui omnia ſua
bona alienauit. ff. quæ in fraud. cred. l. omnes. §. Lucius. Præſu-
mitur aliquis dignus: niſi probetur indignus: vt ff. de man. te.
l. ſeruus. Præſumitur incendiū factum culpa inhabitantis: vt ff.
12 de offi. præfec. vrb. l. iij. †Præſumitur promiſsio facta in dubio,
facta inter præſentes, & nō inter abſentes: vt dicit gl. in l. j. in ver
ſi. inter præſentes. C. de contrah. & commit. ſtip. Præſumitur di-
b uiſio inter fratres[b] quando ſtant ſeparatim, videlicet vnus ab al-
tero per annos decem inter præſentes, & viginti inter abſentes:
vt no. glo. in l. pe. C. commu. diui. &c. Bar.

Sequuntur additiones domi. Thomæ Diplouatatij. I. V. doc. ad tractatum Barto.

Præſumitur ꝙ ſi pupillus habet ſubſtitutum, & non apparet quis ſit primo mortuus, an teſtator vel pupillus, in dubio præſumitur primò mortuus teſtator quā pupillus fauore ſubſtitutionis. Tex. in l. ex facto. §. penul. ff. ad Trebellianum. quem tex. Bart. in conſilio quod incipit, viſo puncto. dicit eſſe notabiliſsimum. Præſumitur quis mortuus in pupillari ætate: & non in adulta: quia in dubio præſumitur pro ſubſtituto fauore ſubſtitutionis. Caſus eſt ſingularis in l. ex facto. §. penulti. ff. ad Trebellianum. Et ita per illum tex. conſuluit Bal. in conſi. quod incipit, ex parte contingente. quod conſilium dicit eſſe mirabile Ioann. Baptiſt. Seue. in l. precibus. in ix. chart. in j. col. C. de impuber. & alijs ſubſti. & dicit non fuiſſe tactum ab aliquo in hac materia: & ſic onus probandi pertinet ad matrē qđ filius deceſſerit in adulta ætate quando eſt quæſtio inter ipſum & ſubſtitutum. Adde etiam ꝙ Bal. idem in conſi. cxvij. in ij. volu. incip. intelligo ꝙ dominus meus in fine tenet contrariū, vbi voluit qđ in dubio non præſumitur deceſsiſſe pupillus, niſi probetur: & tamen loquitur in ſubſtituto, qđ in dubio mater excludit ſubſtitutū. qđ eſt not. licet Bal. ibi nil alleget. Adde Pau. de Caſt. in d. l. ex facto. §. pe. vbi voluit quòd pupillus non præſumitur mortuus in pupillari ætate, ſed poſt, niſi ſubſtitutus ei allegans hoc probat extitiſſe conditionem, ſcilicet pupillum deceſsiſſe in pupillari ætate. & refert Bal. ſic conſuluiſſe, ſed contrarium in alio conſilio. & vide Bal. in conſi. cclxiij. in j. volu. incip. factum tale eſt. in j. & vlt. col. & ibi quis habet probare quem eſſe pupillum, maximè ſi in aliquo contractu aſſerit̄ quòd fuerit pupillus: vbi omnino videas. Præſumitur in dubio maſculus prius naſci quā fœmina, quando naſcuntur gemini. gl. in l. idem erit. in glo. j. ff. de ſtatu homi. per l. ſi fuerit. §. fi. ff. de rebus dubijs. Preſumitur ſi ambo maſculi ſunt nati pariter, & non apparet quis prius ꝙ formoſior & robuſtior celerius exiuerit de carcere materni vteri. argu. l. ſi fuerit. §. fi. ff. de rebus dubijs. ſecundùm Bal. in §. ſed cū vos. in iij. colū. in proœ. Digeſtorum. Et ſi ambo eſſent extracti exciſo vtero materno: ambo regnabūt: vt latius per Bal. ibi quē ſequitur Ioan. de Ana. in rubri. extra de ſortile. in vj. col. & tunc quis eorum dicatur primògenitus: vide per Ioan. Andr. in addi. Spec. in tit. de præbē. §. j. cum concord. de quibus per Alex. in l. qui filiabus. §. j. ad fi. ff. de leg. j. & per Feli. in c. capitulum. in xx. col. in fi. & ſequen. de reſcrip. adde Bal. in l. fina. in vlti. colū. de rer. diuiſio. Preſumitur primò mortua vxor, & poſtea maritus. l. qui duos. §. ſi maritus. ff. de reb. dub. & plenè per Fran. de Are. in conſi. l. incipiē. copioſè & eleganter. per totum. & per Barth. Soci. in l. ſed & illo. in ij. colū. ff. de reb. dub. vbi examinat materiam plenè, & maximè dicti conſilij. Et generaliter de pluribus morientibus quis præſumatur primò mortuus. vide Barto. in l. quod pariter. ff. de rebus dubijs. & ibi pleniſsimè per Bartho. Soci. quàm legit in l. ſed & illo. Et de matre & filia ſimul mortuis anno Iubilei in ponte ſancti Petri tempore Nicolai v. quæ earum præſumeretur primò mortua, per Maria. Soci. in conſi. cxvij. incipiē. tempore Iubilei. vide Feli. in c. capitulum. in xxj. colū. de reſcriptis. Et de patre & filio quis primò mortuus fuerit per Bal. in conſi. lxvij. in iiij. volu. incipit, ſi ſtatutum. Pau. de Caſtr. in conſi. ccj. incipien. ad primum quæſitum. in j. colū. Et de patre qui fuit captus in bello, & ſimilia, vide per Pet. Corne. in conſi. cciiij. in iij. volumi. incipien. quanq; videatur. Et generaliter vide per Bartho. Soci. in l. qui duos. per totam illam legem, & in dicta l. ſed & ille. vbi plenè loquit̄, licet de omnibus ſuprà dictis non faciat mentionem. Præſumitur quis eſſe filiuſfamilias, ex quo ſuus pater præſumitur viuere centum annis. l. fina. C. de ſacroſanctis eccleſijs not. gloſſ. in l. ſed ſi de ſua. ff. de acquirenda hæredi. per quam glo. not. Ange. de Peruſio. & dicit quòd ex ipſa habetis magnum honorem ſi ſcias practicare. Ex qua nota cautelam Barth. Verōn. in cautela clxiij. incipien. quis in dubio. & licet dicat ꝙ Ioan. de Imol. Rapha. & Ludo. Roma. ibi reprehendant illud dictum: tamen ſaluat ꝙ quando aduerſarius in principio iudicij fuerit proteſtatus, procedit glo. adde tamen ꝙ Barto. in conſi. xlij. incip. viſa inquiſitione formata. dicit ꝙ in dubio præſumitur quis paterfamilias, & non filiuſfamilias: dic vt ibi dixi in addit. meis. Præſumitur in dubio potius mala fides quā ignorantia. arg. l. quemadmodū. C. de agric. & cenſi. lib. xj. & quomodo procedat: vide Pet. Corne. in conſi. cclxv. in iij. volu. incipien. in hac videtur. in vlt. col. Præſumuntur ſolennitates extrinſecæ propter antiquitatem, ſecūdùm Bal. in l. ſciendum. ff. de verbo. obligatio. cum concordan. de quibus per Pet. Corne. in conſi. cxliiij. in iiij. volumi. incipien. ſuperioribus diebus. in ij. colū. vide Alexan. & Moder. in d. l. ſciendum. Præſumitur quis potius ligatus quàm ſolutus, vbi eſt dubium quod animæ præiudicium afferatur. c. iuuenis. de ſponſa. c. conſilium. cū ſi. de obſer. ieiu. Gemi. in cōſi. xvj. incip. Geminianus. in pe. col. & ibi an in dubio præſumatur cōtractus vſurarius, ſubſiſtente preſumptione. vbi eſt dubiū an ſit vſurarius vel nō. Preſumitur quis potius facere actū licito modo, & vt quis ita ſupinus non ſit vt id tentet qđ ſciat irritū eſſe, & ſibi maxime dānoſum arg. l. cū deinde. ff. de proba. ſecundū Rapha. Fulg. in cōſi. v. in vlt. col. inci. nauta quidā. vbi etiā per iſtā rationem defendit quendā nautā qui receſſerat non ſoluta gabella. Præſumit̄ vicinus ſcire facta vicini: & ſic cōſanguineus. vide Ale. in l. is pater. in iij. & iiij. col. ff. de acq. hære. Præſumunt̄ filij primò mortui quā mater. Bar. in conſi. clxxix. Martinus, & ibi dixi in addi. Præſumitur perſeuerātia volūtatis, niſi probet̄ contrarium. vide Alex. in conſi. xlij. in vij. volu. inci. ex his quæ in themate. in vlt. col. vbi videas. Præſumitur rem fuiſſe primò traditam habenti priorem titulū, plenè per Alex. in conſi. lxxxj. in vij. vol. in cauſa & lite vertente inter Gaſparem. in vlti. colū. De præſenti in præteritum non præſumit̄ quando præſens ſtatus habet contra ſe veritatem alterius preſentis ſtatus. Alex. in d. conſi. lxxxj. in ij. colū. Præſumitur habere in corde ꝙ ore expreſsit: quia nemo præſumitur dicere niſi quod mente cogitat. l. labeo. §. idem Tubero. ff. de ſupel. leg. xxij. q. v. c. humanæ. & c. ſecundò requiris. de appel. Corne. in conſi. cxvj. in iij. volu. in vlti. colū. inci. deuenetam. Thomas Diplo.

a ¶Incipit tractat⁹ de carceribus. Iſte tract. non eſt Barto. qa hic ſæpius alle. Barto. & ita etiam hoc tenet Mari. Soc. in rubr. de dila. in materia citationū, arg. v. q. xvij. in xij. fal. cuius autē ſit iſte tract. ego habeo hmōi tract. manu ſcriptū in duobus codicibus antiquis, in quo altero attribuitur Bald. & non ſunt illæ cotæ & allegationes Bald. put hic & inc. omnia legū præcepta. in reliquo verò codice eſt attribut⁹ Angelo de Vbaldis. & ibi alle. Bald. in oībus locis, prout hic ipſe, re vera credo qđ ſit Bald. & ꝙ Bal. elucubrauerit. Tho.

a *Incipit tractatus de carceribus.*

1 *☞ Carceratus inter perſonas pauperes eſt triſtior.*
2 *Carcer eſt locus ſecurus & horribilis, repertus non ad pœnam ſed ad delinquentium uel debitorum cuſtodiam.*
Carcer unico caſu iure ciuili datur ad pœnam, nec ad perpetuos carceres quis damnatur ſecus iure canonico.
3 *Carcer unde dicatur.*
4 *Mulier honeſta non carceratur pro debito ciuili, niſi renunciauerit Velleiano, & omni alij iuri.*
Mulier inhoneſta etiam pro debito carceratur.
5 *Doctor non poteſt pro debito carcerari: nec requiritur an habeat arma.*
6 *Filiuſfamilias etiam pro debito carceratur.*
7 *Pupillus pro debito ac etiam delicto carceratur ſi eſt doli capax, licet in integrum reſtituatur.*
8 *Tutor quando eſt non ſoluendo carcerari poteſt.*
A ſententia lata ſuper incarceratione poteſt quandocunq; & omni die appellari.
9 *Debitor tempore feriato ob hominum utilitatem non poteſt carcerari niſi ferijs fuiſſet per debitorem renunciatum.*
Item niſi eſſet oriundus de partibus ubi neceſſaria ad uictum hominis non naſcuntur.
Item niſi eſſet ſuſpectus de fuga.
Ferijs introductis ob hominum utilitatem renunciari poteſt.
Carceratum die feriata, iudex die feriata relaxat.
10 *Creditor qui facit capere debitorem ut ſuſpectum, debet ſummatim iudici fidem facere de debito.*
11 *Debitor in die feriata in honorem Dei, & in ferijs repentinis non carceratur.*
Statutum non poteſt tollere ferias introductas in honorem Dei.
12 *Captura in criminalibus poteſt fieri quacunq; die etiam feriata, & etiam tortura propter criminis enormitatem.*
13 *Carcerari quis poteſt pro quolibet debito exigibili.*
14 *Pro debito fiſci quis carceratur.*
15 *Pro collecta quis carcerari poteſt.*
Statutum facit collectam eſſe munus ordinarium.
16 *Iudex propter paupertatem poteſt collectam remittere.*
17 *Carceratus iniuſte poteſt ab amicis cum uiolentia extrahi de carcere.*
Amici condemnati iniuſtè poſſunt de facto impedire executionem.
18 *Eximens ex iniuſta cauſa aliquem de manibus familiæ captum pro debito ciuili, tenetur ad illud debitum.*
19 *Carceratus pro debito fiſci, poteſt ibi pro debito priuati recommendari.*
20 *Carceratus pro debito poteſt pro aliquo delicto ibi recommendari.*
21 *Carceratus pro delicto, quando poſsit pro alio delicto recommendari.*
22 *Carcerari debet quis in loco publico ad hoc deputato à communi.*
Detinens aliquem per uiginti horas, committit crimen priuati carceris.
Pater poteſt incarcerare filium cauſa correctionis, etiam clericum, nec committit priuatum carcerem, nec incidit in canonem ſi quis ſuadente.
23 *Debitor an poſsit ſe adſtringere proprio motu ad ſtandum in certo loco.*
24 *Pœna fugientium de carcere eſt quod pœna capitis puniantur.*
25 *Fugiens de carcere ſi oſtium erat apertum mitius punitur.*
26 *Cuſtos carceris debet eſſe homo diſcretus.*
27 *Cuſtos carceris punitur pœna capitis ſi propter dolum uel culpam eius incarcerati ex delicto aufugiant.*
28 *Plures poſſunt eſſe cuſtodes carceris.*
29 *In cauſis carceratorum proceditur ſummariè: & de plano: & ex officio iudicis.*
Miſerabilis perſona quæ dicatur, arbitrio iudicis relinquitur.

a ¶Tutelā filiorū, vide plenè per Io. Petru. in l.neq; fœminæ.ff.de procu.Tho.

Relicta pro carceratis dicuntur ad pias cauſas.
30 *Creditor tenetur alere debitorem ſuum carceratum pauperem.*

IN Chriſti nomine amē.
Omnia legū pręcepta ſunt principaliter inuenta,ne pauperes perſonæ moleſtijs afficiātur:ideo quia mihi viſum eſt qđ inter perſonas pauperes nulla adeo triſtior & paupe-
1 rior inueniat̄ quā perſona carcerata:†ideóq;
de carcere aliqua ſum dicturus,& ſubſequenter de perſona carcerata,& etiā de eius cuſtodibus.Et quia,vt ait, Tullius primo de officijs,omnis enim quæ de aliqua re ſuſcipitur inſtitutio debet à diffinitione proficiſci vt intelligatur quid ſit id de quo loquatur.Ad quod concor.ff.de iuſt.& iure.l.j.Ideóq; primò videamus quid ſit carcer,& vnde dicatur:& ſubſequēter videbimus de perſona carcerata quis poſsit carcerari,& pro quāto debito poſsit carcerari,& in quo loco poſsit carcerari, & qualiter puniatur fugiens de carcere.Et ſimiliter videamus quis poſsit eſſe cuſtos carceris, qua pœna puniatur cuſtos carceris. & an
2 plures poſsint eſſe cuſtodes carceris. †Venio ad primū videlicet ad diffinitionē,& poteſt diffiniri. Carcer eſt locus ſecurus & horribilis repertus non ad pœnam,ſed ad delinquentium vel debitorū cuſtodiam.Primum verbū huius diffinitionis dū dicit̄ locus ſecurus cōprehēditur ex l.j.in ver.ſalubribus locis &c, C. de cuſt.reo.nam certè iſte locus debet eſſe ſecurus,nec carcerati fugiant,& ibidē debēt eſſe catenæ ferreæ, & cōpedes. & alia ergaſtula quibus mediantibus carcerati poſsint ſub fida cuſtodia retineri:vt eſt text. in d.l.j.ibi dū dicit,vt cruciator deſit &c. Ibi dum ſubditur horribilis.Nā cancer eſt locus horribilis:tum propter priuationē cōuerſationis hominū, tum propter immunditiā vt comprehenditur in l.ſi quis in ea culpa.ff.de cuſto. reo. dum dicit,ſqualore carceris.Nec tamē in tantū debet eſſe horribilis ꝙ ad pœnam carceratorum redundet;cum carcer ſit inuentus ad cuſtodiam non ad pœnam ff.de pœ.l.aut damna. §. ſolēt. Fallit autē in vno caſu ſpeciali.l.j.§.j.ff.de alea.Hinc eſt ꝙ de iure ciuili nemo ad perpetuum carcerē poteſt dānari:vt d.§.ſolent ſecus autē de iure canonico:vt in c.quāuis.extra de pœ.in vj.&
3 in c.reperiuntur.j.q.j.†Circa ſecundum vnde dicatur carcer: & poteſt dici carcer prę charitate:ſecus quia ibi nulla charitas oſtēditur proximo,vel poteſt dici quaſi carens claritate;quia ibi maxima eſt cæcitas & obſcuritas,vel aliter, & aliter interpretatur
4 ſecundū diuerſas expoſitiones.†Secūdò quæro quis poſsit carcerari.Et primò quæro,an mulier poſsit carcerari. Et dicendū eſt ꝙ aut quærimus nunquid poſsit carcerari pro debito ciuili, aut pro delicto:primo caſu aut mulier eſt honeſtæ vitæ, aut mulier eſt meretrix.Si quidem mulier eſt honeſtæ vitæ,& famę:tūc nō poſsit carcerari:imò iudex pœna capitis punitur ſi facit eam carcerari:vt no.in l.j.C.de offi.diuer.iud.& in auth.ſed nouo iure.quæ eſt poſita in C.de cuſto.reo. Vnū tamen dico ꝙ ſi ipſa
a mulier ſumpſiſſet tutelā filiorum[a] ſuorū,& renunciaſſet Velleiano:& omni alij exceptioni ſibi cōpetenti ꝙ per illā renunciationē poteſt carcerari.Iſtud expreſſe etiā no.tenet Bar.ff.de teſt.tute.l.ſi q̄s ſub cōditione.Aut ipſa mulier eſt infamis:vt q̄a meretrix:& tūc dico ꝙ pōt carcerari etiā pro debito ciuili:vt not. do. Cy.in aut̄.ſed nouo iure.C.de cuſt.reo.Secūdo caſu principali cū quærit̄ an poteſt carcerari ꝓ delicto.vide d.aut̄.ſed nouo iu-
5 re.†Secundò quæro an legū doctor poſsit carcerari pro debito. Et dicendū eſt ꝙ nō,ſicut nec mulier,imò punitur iudex pœna capitis.Iſtud no.gl.fin.in l.medicos.C.de profe.& medi.li.xj.nec etiā doctor debet requiri à familia poteſtatis, an habeat arma:
6 vt no.bar.in d.l.medicos.†Tertiò quero an filiusfamilias poſsit incarcerari.Et eſt dicendū ꝙ tā pro debito ciuili quā pro criminali pōt carcerari:& ꝙ ſic,poteſt probari:nā filiusfamil. pōt cedere bonis.vt l.pe.C.q̄ bo.ce.poſ.& ille q̄ cedit,bonis cedit, ne in carcere detineat̄:vt l.j.C.q̄ bo.ced.poſ.Ergo præſumit̄ ꝙ pōt carcerari:licet gl.videat̄ tenere cōtrariū in l.j.§.ſed vtrū.ff.de mino.Sed iſta gl.reprobat̄ cōiter per doc.maximè per Bar. ff.ſolu.
7 ma.l.ſi filio.†Quartò quæro nūq̄d pupillus poſsit incarcerari ꝓ delicto,& videt̄ dicendū ꝙ ſic,maximè ſi eſt doli capax:vt not. in l.fi.C.de cuſt.reo.ibi dū dicit,ætatéq; &c.idē credo pro debito ciuili,dūmodo ſit doli capax,ſed tn̄ poteſt in integrū reſtitui ſi aliquo caſu fuit læſus per ti.ff.de tut.idē dico de quacunq; perſo-
8 na pro debito carcerata.Idē pro debito ciuili,vbi tutores renūciaſſent iuri incarcerādi:vt no.in l.j.C.q̄ bo.ced.poſſ.vbi etiā dixi:dūmodo nō ſit ſoluēdo:nā ſi ſoluendo eſſet de iure ciuili non poſſet carcerari:vt no.gl.ſing.in l.iij.§.tutores. ff.de ſuſpe.tut.& ſi incarcerat̄ dū eſt ſoluēdo poteſt à tali ſnīa lata ſuꝑ incarceratione appellare:& iſtā appellationē poterit imponere,etiā ſi extitiſſet per tres mēſes,vel plures,numerādos à die latæ ſnīæ ſuꝑ carceratiōe.Nec ob.aut̄.ſed nouo iure.C.de ap.q̄ dicit ꝙ appellatio debet interponi à ſnīa lata intra x.dies:q̄a illa debet intelligi in actu momētaneo,qn̄ illa interponit̄ in actu momentaneo. Sed ſi illa iterponit̄ ab actu ſucceſsiuo,vt eſt in caſu noſtro: tūc appellatio ſemꝑ pōt interponi:q̄a oī die,dū detinēt̄ debitor iniuſtè aliâs indebitè in carceribus,videt̄ ſemꝑ ferri ſnīa ſuper ipſa incarceratione oī die.Pro quo vide q̄ ſcripſi in l.ij.C.de epiſ.au.
9 †Secūdò principaliter quærit̄,qn̄ poteſt carcerari aliq̄s pro debito,vel delicto.Vnde q̄ro,nunq̄d poſsit aliq̄s incarcerari in die feriata ob vtilitatē hominū introducta. Secundò, an die feriata ob honorē Dei.Tertiò,an in die feriarum repētinarū. Circa primū dico ꝙ nō poteſt incarcerari de iure,qđ probari pōt ſic. Nā de quo magis videtur ineſſe,& nō ineſt:de quo minus.aut̄.multò magis.C.de ſacroſan.ecc.Sed ſic eſt ꝙ magis videt̄ ꝙ tēpore meſsiū nō pōt cogi q̄s venire ad iudiciū:cū ſit minor citatio verbalis quā perſonalis:vt no.ꝑ Cy.in l.cū cleri.C.de epi.& cle. al's incipit oēs.& tamē hoc eſt falſum.vt l.j.in fi.ff.de ferijs.ergo nec citatio ꝑſonalis poterit fieri,& eſt ratio vt dicit text.ne homines ab agricultura remoueant̄.Prædicta aūt recipiūt limitationem, niſi renūciaſſet debitor ferijs.ar.l.ſi q̄s in conſcribēdo.C.de pec. nā talibus ferijs bn̄ pōt renūciari:vt no.in Cle.ſæpe.de verb.ſig. Itē dico ꝙ ſi iudex in die feriata feciſſet aliquē carcerari,ꝙ i die feriata etiā poſsit facere excarcerari:vt per do.in l.minor.in pri. ff.de euic.Itē ſecus eſſet,ſi debitor eſſet oriūdus de partibus vbi nō colligit̄ granū,neq; vinū neq; alia neceſſaria ad victū: iuxta no.per Inn.in c.cōqueſtus.extra de fer.Itē ſecus eſſet, ſi debitor eſſet ſuſpectus,ita qđ de eius fuga timeret̄ iuxta no. ꝑ doc.in d. ti.de decu.in prin.C.de fer.in l.fi.in gl.Nā propter ſuſpicionē fugæ pōt debitor capi etiā die feriata:vt eſt gl.in d.l.fi.C.de fer. & ibi plenè per bar.& propria authoritate pōt capi.l.l.ait pretor §. ſi debitorē.ff.de his q̄ in frau.cred.nec hoc caſu eſt citādus debitor q̄ accuſat̄ tāq; ſuſpectus per creditorē.de quo vide q̄ ſcripſi
10 in l.creditor.& l.ij.ff.ſi cer.pe.†Sed iuxta prædicta quæro nūq̄d qn̄ creditor accuſat debitorē ſuſpectū de fuga,& petit à iudice vt ſibi det familiā,qua mediante poſsit capere debitorē,nūquid ipſe creditor habeat neceſſe oſtendere ſummatim iudici inſtrumentū debiti vel alia iura.Rn̄.ꝙ ſic:ſicut in ſimili videmus:nā ſequeſtrū qn̄ petit̄ fieri ob timorē fugæ nō pōt fieri,niſi oſtēdat̄ vt inſtrumentū debiti:vt eſt tex.no.in l.ex hac.C.de erog.mi.an
11 no.li.xij.ergo multò magis qn̄ capi debet perſona.† Circa ſecūdū,videlicet an in ferijs inductis in honorē Dei poſsit q̄s capi ꝓ debito,& dicendū eſt ꝙ nō:vt d.l.fi.C.de fer.niſi eſſent timor fugæ:vt ſ.dictū eſt.Idē credo de filijs repētinis:nā in ferijs repē. q̄s nō poteſt capi ſicut nec in ferijs inductis in honorē Dei qđ patet:q̄a prædictis nō pōt renūciari:vt no.Io.And.in prædicta cle.ſæpe.niſi forſitan ex forma ſtatuti aliter diſponeret̄.Nā ſtatutū ſecundū quoſdā bn̄ poteſt tollere ferias inductas in honorē Dei,& hoc videt̄ ſentire gl.& Bal.in l.quadraginta.C.de fer. vbi etiā dixi.Sed Alb.de Ro.in l.fi.de fer.tenet cōtrariū de qua
12 quæſti.ibi plenè examinat iſtā materiā.†Et pręd icta habēt locū in ciuilibus. In criminalibus autē puto ꝙ quacūq; die pōt fieri captura perſonalis,ſi ſit crimē graue.ar.eius qđ not.in l.iij.C.de epiſ.au.& ibi ſcripſi.Itē ſecus ſi eſſet aliqđ periculū: nā propter enormitatē criminis periculi multa conceduntur,quæ alias non concederentur.arg.l.ij quis filio exhæredato.§.ps.ff.de iniuſt. rupto.teſt. Nam propter iniquitatem criminis poteſt etiam fieri tortura die feriata in honorem Dei:vt in d.l.iij.C.de epiſcopis aud. vbi ſimiliter ſcripſi & notaui : & hoc quantum ad tempus quo poteſt fieri carceratio. Reſtat modò videre pro quo poſſit fieri incarceratio. Et primò quæro, an pro debito priuato poſsit quis incarcerari. Secundò,an pro debito fiſci. Tertiò an incarceratus pro debito priuati poſsit recommendari pro debito fiſci. Item, an incarceratus pro debito poſsit ibi pro de-
13 licto recommendari, item econtra. Circa primum † reſpondeo ꝙ

deo ꝙ pro quolibet debito pōt fieri incarceratio:vt nota.in l.iij. §.tutores.ff.de admi.tut.Pro debito autem conditionali, vel in diem,non puto ꝙ poſsit incarcerari:ſicut nec poteſt peti efficaciter.Item puto ꝙ pro debito naturali tantū,vel ciuili tantū non pōt fieri incarceratio.arg.l.ſi is.§.Flauius.ff. de ſolu. & arg.l.j.ff.
14 ne vis fiat ei.†Circa ſecūdū,videlicet an pro debito fiſci poteſt incarcerari.Reſpon.ꝙ ſic,ſi non vult ſoluere.Tex.eſt in l.j.C.de exact.tribu.lib.x.quod probatur ratione. Nam debitor fiſci pōt cedere bonis:vt eſt glo.ſing.Inſt. pro ſoc.§.item ſi qui.& gloſ.in l.ij.C.qui bon.cede.poſſ.Sed ceſsio bonorum fit vt debitor libe-
15 retur à carceribus:ergo &c. †Sed nunquid pro collecta de iure quis poteſt incarcerari?Reſpon.ꝙ ſic:vt not.in l.nemo carcerē. C.de exact.trib.lib.x.& maximè ſi ſtatutum faciat collectam eſſe munus ordinariū,quod pōt:vt eſt tex.in l.j.C. de indic. lib.x.
16 Dico tamen†ꝙ iudex propter paupertatem pōt collectam remittere:vt eſt gl.nota.in l.omnes.C.de anno.& tribu.lib.x. Vnū
17 tamen dico†quòd ſi debitū iam eſſet ſolutū,vel alio modo ſatiſfactum:ita ꝙ carceratio eſſet facta iniuſtè : poteſt carceratus ab amicis cum violentia extrahi de carcere:etiam iudice renitente. Iſtud tenet do.Gul.de Gab.in d.l.nemo carcerem. Nam iudici iniuſtè aliquid facienti poteſt reſiſti ſicut priuato , vt ſimile videmus,quòd ſi iudex nō vult deferre appellationi legitimè interpoſitæ ab amicis condemnati in cauſa criminali , & velit facere executionem intra decem dies datos ad appellandum , qđ propria authoritate poſſunt amici impedire executionē: vt not. Inn.in c.ſi quādo.extra de offi.deleg.& dixi in l.addictos.C. de
18 epiſ.aud.Dico†tamē in debito ciuili,quòd ſi aliquis ex iniuſta cauſa aliquem de manibus familię de carcere eximeret: tenetur ad illud debitū ad quod tenebat̄ carceratus:vt C. de exact. trib.
19 l.quoties.per do.de Peruſio.Circa†tertium an incarceratus pro debito fiſci poteſt recommendari pro debito priuati.Reſpon.ꝙ ſic:vt eſt tex.in d.l.quoties.C.de exact.tribu.& not. per Bart. ff.
20 ad leg.Iul.maie.Reſtat quartò†videre an incarceratus pro debito poſsit pro aliquo delicto recommendari &c. Hic dicendū eſt ſecundū doc.noſtros ꝙ ſic:vt ſcripſi in l.iij.ff.de cuſto.reo.& ibi no.Idem eſſet econtra ſi eſſet incarceratus pro delicto ꝙ poſ-
21 ſit pro debito recommendari:vt ibidem not. per Bartol. †Sed ſi eſſet poſitus in carceribus pro vno delicto,an poſsit recōmendari pro alio delicto?Diſtingue:Aut delictū ꝓ quo erat primo carceratus erat ante delictū, qđ impediebat executionē fiendā in alio pro quo recōmendatur:& tunc non poteſt fieri recōmēdatio.Aut impediebat executionē in delicto pro quo recōmendatur,& tunc bene poterit fieri recōmendatio , vt ſi erat primò poſitus in carceribus pro manu:tunc non pōt recōmendari pro capite:quia iſtæ executiones ſe nō compatiunt̄:vnde primò fiet executio in manu,demum in capite,vt eſt gloſ.not.in l. omnes. C.de del.lib.x.prædicta ſufficiant circa debitum pro quo poſsit
22 recommēdari.Reſtat †modò videre in quo loco poſsit quis incarcerari.& circa iſtū paſſum vnico medio me expedio, ſcilicet ꝙ nullus debet incarcerari niſi in loco publico à cōmuni deputato:aliter ille qui incarceraret ipſum, ſi tenetur per viginti horas dicitur cōmittere priuatum carcerem:vt not.de pri.car.l.j. & l.capite quīto.ff.de adul.Fallit aūt ſi pater filiū incarceraret cauſa corrigendi ipſum.Nam tunc pater non dicitur cōmittere priuatum carcerē:vt not.Cy.de priua.car.l.j. & imò plus dico ꝙ ſi ipſe filius eſſet clericus:poteſt:& non incidit in canonē c.ſi quis ſuadente diabolo.xvij.q.iiij.Iſtud tenet Ray.in tit.de ſen. excō.
23 §.ſequitur.verſi. circa prædicta autem.†quæ dixi ꝙ non poteſt incarcerari quis pro delicto in quocunq; loco priuato , ſunt vera,niſi ipſe debitor proprio motu ſe adſtrinxiſſet ad ſtandū in aliquo loco;vt not.Inno.in c.ex reſcripto.de iureiuran.Si autē ſimpliciter ſuo iuramēto promiſiſſet:tunc dico ꝙ per iſtam promiſſionem non arctatur:vt notat Bart.ff.ſol.matri.l.alia cauſa.§. eleganter.& per eundem ff.de conditio.& demonſtra.l.Titio centum.& hæc de loco ſufficiant.Nunc reſtat videre de pœna fu-
24 gientis.†Et dico ꝙ capite punitur:vt C.de effrac. & expi. lib.x. Et certè ſciendum eſt ꝙ ille qui fugit de carceribus videtur delictū confiteri:vt l.ad cōmentarieſem.C.de cuſt.reo.Vnū tamen dico ꝙ nunq; ꝓſumitur ꝙ reus fugiat ſi eſt ſpes de ꝓximo ꝙ debeat relaxari.glo.eſt not.in l.ſi pecuniam.§.j.ff.de condi.ob cau.
25 quod no.arg.ff.de re iudi.Sed iuxta ꝓdicta † q̄ro quid ſi oſtium carceris erat apertū,an minus puniatur.Dico ꝙ ſic.& facit opti-
26 mè tex.in l.j.§.j.ff.de effra.& expil.†Reſtat modo videre quis poſsit eſſe cuſtos carceris.Et dico ꝙ hic cuſtos carceris debet eſſe homo diſcretus. Nā cū ipſe habet carceratos cuſtodire : debet eſſe in eo diſcretio. & dico quòd ꝓdicta ſunt in arbitrio iudicis.
27 Quæro † vlterius qua pœna punit̄ cuſtos carceris.Et dico ꝙ ipſe punit̄ capite ſi propter dolū vel culpā incarcerati ex delicto aufugiāt:vt eſt tex.in l.miles.in fi.ff. de cu. reo. In ciuili autē puto ꝙ ſi dimiſit per pecuniā ꝙ ipſe tenet̄ ad illā quantitatē creditori,ad quā debitor erat obligatus.Hoc tenet Dulius de Galbano in l. quoties.C. de exac.tri.lib.x.& dicit ꝙ agit̄ contra illū cu-
28 ſtodem condictione ex illa lege.†Ad vltimum q̄ro,nūquid plures poſsint eſſe cuſtodes carceris. Et dico ꝙ ſic , vt l. miles. in fi. de cuſto.reo. Et dico ꝙ quilibet de familia poteſt retinere clauē vnā carceris.Gl. eſt in cle.j.extra de hær.in glo.in ver.claues.Vlti-
29 mò quæro qualiter † incarceratorū cauſis procedatur.Et dico ꝙ ꝓceditur ſummariè & de plano.Nā in cauſis miſerabiliū ꝑſonarū ꝓcedit̄ ſummariè & de plano.Iſtud tenet Cyn.in l.fi.C.ſi quis alt.vel ſibi. Ita ſupplet in l.j.C.qn̄ Impe.inter pup.& vid.Et videtur eſſe tex. & ibi ſcripſi.Bal.in l.fi.C.de cuſt.re. Nā miſerabilis ꝑſona dicit̄ eſſe illa ſcd̄m quod iudici videbit̄: vt not.Pet.de Bellaper.in l.j.C.qn̄ Impe.inter pup.& vid.Præterea facit qđ no.glo.in aut̄.præterea.C. de colla. cū ita ſit ꝙ iſtæ ſint miſerabiles perſonæ & piæ: quia relicta carceratorū dicunt̄ relicta ad pias cauſas,etiā ſi ſint carcerati ꝓ debito,vt notaui & ſcripſi in l. id quod pauperibus.
a C.de epiſ.& cle.[a] ideo credo ꝙ in tali cauſa procedat̄ ex officio
30 & de plano. †Vnum tamen hic in fine dico ꝙ ſi aliquis creditor fecerit ſuū debitorē incarcerari , & debitor nō ſit ſoluendo,
b ita ꝙ non poſsit ſe ſuſtentare[b],ꝙ creditor tenetur ipſum alere in carceribus.& iſtud tenet Ray.de Forl.in l.iudices.C.de epiſco. aud.Et ſic eſt finis.Laus Deo.

a ¶Et clericis. Vide An.de Are. in §. fi.in fi.Inſti.de act.& vide quæ dixi in tract. Bar.de ali.in fi.Tho.

b ¶Suſtētare. vide Ange.in l.nemo carcerē. in fi.C. de exact. tri. lib.x.vbi ad idem alle.pro hoc glo.in l.vlti.in iiij. gl.ff.de teſt. mili. qđ eſt bonum ſcire. ꝓcipuè ſi debitor eſt inops , & non habeat vnde ſe alat. & vide Ray.de For. in d.l.iudices.vbi tenet expreſſe ꝙ creditor tenet̄ alere debitorē carceratū quando ipſe nō pōt ſe alimētare.qđ eſt bene not. adde etiā glo. in l. fi. C.de ero.mil. ann.li. x.& Ang. de Are. in §.fi.in fi.Inſti. de act. licet de prędictis nullam faciat mētionē. Thomas.

Incipit tractatus de percuſſoribus, ex quibus moritur quis ex interuallo, an ex illis mortuus dicatur, per dominum Bartolum.

1 ☞*Mortuus ex uulnere quando quis præſumatur.*
2 *Mortuus poſt uulnus quando dicatur mortuus ex uulnere.*
3 *Modicum,parum,uel magnum tempus quod dicatur,relinquitur arbitrio iudicis.*
4 *Si uulnere durante alia ſuperuenit infirmitas,quando præſumatur mortuus ex uulnere.*
5 *Si ſanato uulnere alia infirmitas ſuperuenit,& mortuus eſt:uulnerans de occiſo non tenetur.*
6 *Si ſanato uulnere languor eiuſdem uulneris continuè affecit percuſſum,ita ꝙ concurrētibus alijs humoribus maxima cauſatur afflictio, & moritur ; uulnerans de occiſo tenetur,explorato tamen prius conſilio medicorum.*
7 *Vulnerans non mortiferè,ſi uulnerato ſuperuenit febris, & moritur ; an teneatur de occiſo.*

SVper hoc frequenter mate-
1 ria dubitationis emerſit. †Ecce aliquis ab aliquo percuſſus moritur,an ex vulnere mortuus præſumatur,ſic diſtinguas. Aut eſt certum ꝙ mortiferè eſt percuſſus,aut eſt dubiū.Si certū eſt ꝙ vulnus ſit mortale:tūc nō eſt locus cōiecturæ:vt ff.ad l.Aq̄l.l.vt ait lex.§. ſi mortiferè. & l.ita vulneratus.in prin.& ff.de ver.ob.l.cōtinuus.§.cū ita.Et prædicta ſæpe arbitrio boni viri cōmittunt̄ q̄ eſt medicus expertus:vt in l.cōtinuus.§.cū ita.ff.de verb.ob.Qn̄q; autē eſt dubiū,an ſit mortale vel nō:& tamē lex videtur innuere ꝙ q̄ poſt vulnus deceſsit,videt̄ ex huiuſmodi vulnere deceſsiſſe : vt l. huic ſcripturæ.§.ſi ſeruus.ver.ſi manumiſ.ibi,qđ eo mortuo demū apparuit.ff.ad l. Aquil.Et non ob.ꝙ in prin.illius §. dicit̄ vulneratus mortiferè quaſi eſſet certū ꝙ mortiferè &c.Rn̄. illud mortiferū expono vt putabat̄,nō eīn erat mortale:q̄ al's eſſet cōtra ꝓdictā l.ita vulneratus. ad l.Aq. Nā ꝓſumit̄ ſemꝑ vulnus mortale ex q̄ q̄s poſtea deceſsit;q̄a nihil intereſt vtrū occidit q̄s illū: an mor-

tis cauſam præbeat.ff.ad l.Cor.de ſic.l.nihil intereſt.& ad l.Aq.
l.qui occidit.§.pe.& l.qua actione.§.Celſus. & l. ita vulneratus.
in prin.& extra de homi.c.presbyterũ.& c.de cætero.& c.ad au
dientiã.& eſt optimũ arg.ff.de dã.infe.l.dãni infecti. §.Sabinus.
niſi inducatur præſumptio facto præcedẽtis & ſubſequẽtis:vt l.
ſi quis.C.ad l. Iul.de adul.ff.qui.mo.pig.vel hyp.ſol.l.ſicut. §.ſu
peruacuã.ff.de acc.l.ſi cui.§.eiuſdẽ.quia regulariter ex his quæ
præcedunt & ſequunť,præſumptionẽ accipi oportet:vt ff.man.
l.ſi procurator.in prin.ff.depo.l.j.§.qď ſi tibi.& §.ſi ſeruus.in fin.
oportet enim iudicẽ cũcta rimari:vt C.de iud.l.iudices. & xxx.
q.v.c.iudicantẽ.habet quippe iudex q debet ſuper hoc iudicare
petitos medicos qui cõſiderata quãtitate loco & qualitate vul
neris ſecundũ artẽ exponant & referant ſi vulnus fuerit morta
le vel occaſione eius vulneris mortis cã data ſit:vt C.de re mil.l.
vlt.alleg.l.ſemel.li.xij.& ff.de vẽ.inſpi.l.iij.& extra de homi. ca.
2 ſignificaſti.†Sed vt omnia clara habeas ſi quæritur an mortuus
poſt vulnus præſumatur ex vulnere mortuus,leges & canones
hunc articulũ variare videnť,& vario modo loquuntur,quia q
dã dicunt ꝙ præſumitur mori ex vulnere ſi morių intra tres dies
& alibi dicitur,ſi aliquandiu vixit,& nõ dixit quantũ: vt extra
de homi.c.ad audientiã.alibi dicit intra paucos dies, & nõ dicit
quantum:vt d.c.presbyterũ.& alibi dicitur ſi moritur poſt octo
menſes ꝙ propter prolixitatẽ tẽporis non præſumitur mortuus
ex vulnere:vt extra de cle.percuſ.c.ij.ſed ſumpto ar.à contrario
ſenſu ex illo c.videtur poſſe dici ꝙ ſi intra octo menſes moriať,
præſumatur ex vulnere mortuus.qď arg.valet:vt ff. de offi.eius
cui man.eſt iuriſ.l.j.§.huius rei. & quia contrariorũ eadẽ eſt di
ſciplina.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iu. l.j.Itẽ in lõbardia ſi mo
riatur intra annum,præſumitur mori ex vulnere:vt in Lõbar.de
pla.& ho.l.in hominibus.& de pla.& feri.ſer.l.ſi quis ſeruo alie
3 no.& l.non omnes plagæ. † Sed tu in hac veritate modicũ par
uum,vel magnũ iudicis arbitrio relinquas:vt ff.de iur.deli.l.j.in
fi.& de effra.l.j.§.expilatores.de ver.ob.l.continuus. §.cũ ita.vel
ꝙ magnũ vel modicũ ſit ex dictis ſapientum arbitratur:vt l.an
tiqui.ff.ſi pars hære.per Inſti.qui manu.non poſſ.§.eadẽ. vt ſ.me
diam viam eligat.Sed glo.in dictis iuribus rationẽ nõ aſsignat,
quare magis in vnã ex his animũ applicemus quã ad aliã : vt ff.
de neg.geſt.l.Neſennius.in fin.gl.vbi de hoc facit mentionem.
Sed hoc ita verũ eſt ſi vulnus factũ vſqꝫ ad mortem duret:quia
aliàs ex eo nunquã præſumeretur quis mortuus:vt ar.in l.ſi pro
parte.§.verſum.ff.de in rẽ verſo.& ff.qď cuiuſqꝫ vni. l. itẽ eorũ.
§.qď ſi actor.& ff.de fideiuſ.l.qui ſic.& l.ſtipulatus eſt.in fin.de
4 hær.vel actio.ven.§.illud.†Sed quid ſi eodẽ durãte vulnere alia
ſuperuenit infirmitas,& mortuus eſt:nunqd ex illo vulnere præ
ſumitur mortuus?Dic ꝙ ſic:quia ſemper vulnus ad alia accidẽ
tia videť dediſſe cãm:vt extra de homi.c.presbyterũ.& c. ad au
dientiam,& c.cæterum.& ff.ad l.Cor.de ſic.l.Iul.& ad l.Aqui.l.
qua actione.§.Celſus.ſed hæc ita vera ſunt,ſi propter imperitiã,
vel negligentiã mendicantis,vel propter culpã & inordinatam
vitã illius percuſsi,ipſe non deceſsit:qa tunc illud nõ præſumiť:
vt ff.ad l.Aqui.l.qui occidit.§.fi.& d.l.qua actione.§.fi.& extra
5 de homi.c.exhibita.& c.tua nos.†Itẽ quid ſi poſt vulnus ſanatũ
alia infirmitas ſuperuenit,& mortuus fuerit:nunquid poterit p
cuſſor de homicidio condemnari?Dic ꝙ non:vt extra de homi.
c.ad euidentiã,quia ceſſante cauſa cooperante ceſſat effectus &
maligna ſuſpicio:vt ff.de adop.l.in omni.extra de app. c. cũ ceſ
6 ſante.Item quid† ſi poſt vulnus ſanatum, & conſolidatũ ſtimu
lus & languor vulneris eiuſdem continuè redundauit,& affecit
percuſſum,ita ꝙ refluentibus & concurrentibus alijs oneribus
& humoribus ad locũ ſit afflictio maxima & moritur: nunquid
præſumatur mortuus occaſione primi vulneris?Dic ꝙ ſic: quia
ſemper prima cauſa perſeueraſſe videtur,& cauſam mortis de
diſſe præſumiť,licet ad tẽpus vacauerit.extra de homi. c. ad no
ſtram.& in dec.de pœ.diſt.ij.c.quod ſi ſemel ar.ff.de ædi. edict.
l.qui tertiã.& C.de cur.fur.l.plus explorato tamẽ ſuper hoc cõ
ſilio medicorum,& præuiſa temporis quantitate: vt ſ. dictũ eſt
vnde infirmitas illa cauſetur.Si ergo non mortiferè vulneratus
quis fuerit,& negligentia perijt propter vulnus:non tamen agi
tur de occiſo.Idem eſt ſi mortiferè percuſſus eſt,ſed ab alio occi
ſus vel ruina,vel naufragio perijt:vt l.huic ſcripturæ.§.fi.ff.ad le
7 gem Aquil.†Quid ſi eſt percuſſus non mortiferè,puta cum ba
culo,vel cum paruo lapide,vel claui,ita quod omnes medici di
cunt ꝙ ex illo vulnere non moreretur & poſtea ſuperuenit fe
bris quæ ipſum tenuit vſque ad mortem,tamen medici confitẽ
tur quod ex illo vulnere non fuiſſet mortuus, niſi ſuperueniſſet
febris:nunquid ille percuſſor de vulnerato,an de occiſo tenebi
tur?Et certè videtur quod de vulnerato teneri debeat, vt l. qui
occidit.& l.qui huic ſcripturæ.in fi.ff.ad legem Aqui.& l.ita vul
neratus.Item quia iniuria conſiſtit in affectu facientis tantum.
ff.de iniu.l.illud.Nam voluntas & propoſitum diſtinguunt de
licta.l.qui iniuriæ.ff.de fur.& de pœ.l.reſpiciẽdum.§.delinquũt.
non enim crimen contrahitur, niſi voluntas nocendi interue
niat:vt C.ad l.Cor.de ſicca.l.j.Non autem eſt veriſimile ꝙ occi
dere voluerit qui pugno,calce,gleba,baculo,vel lapide paruulo
percuſsit,vt ff.ad l.Cor.de ſicca.l.j.§.diuus.præterea ſi inferatur
alicui modicum vulnus, res iſta non habet in ſe delictum.ff.de
ædil.edict.l.j.§.mori.& vltra quam progrediatur delictum non
debet prorogari pœna:vt C.de pœ.l.ſancimus.ff.de vulg.& pu.
8 l.ex facto.§.ſi Iulius Longinus. †Præterea credi debet medicis
qui de ægritudine teſtificantur,vt C.de re milit. l.ſemel.§.cauſa.
& no.in l.ſeptimo menſe.ff.de ſta.homi.& in authen.de nõ alie
nandis.§.quod autem præterea ex quo mortuus eſt de febre:nõ
debet percuſſor condemnari de occiſo. ſicut non condemnare
tur ſi ab alio aliâs fuiſſet occiſus,vel alio caſu mortuus,vt ſ.dixi
licet etiam mortiferè primò cum vulnerauit.ff.ad legem Aqui.
item Mela.§.Celſus.& l.huic ſcripturæ. Item nec ei debet ex
pòſtfacto caſu delictum creſcere.ff.de re milit.l.omnis hæredi
tas.§.nunquam.cum ergo à principio non fuerit mortiferum
vulnus,ex pòſtfacto licet febricitauerit cum occaſione vulne
ris non mortuus fuerit,non debet creſcere pœna eius delicti,
vt de occiſo teneatur,& in prædicta lege poteſt poni exemplũ
quod hoc tractamus.nec obſtat qď occaſione vulneris, & per
cuſsionis,licet modica ſuperuenerit febris ex qua mors eſt ſecu
ta:quia inter eum qui occidit,& eum qui cauſam mortis præ
buit,differentia eſt,vt ff.ad legem Aquiliã.l.qua actione.§.Cel
ſus.Econtra videtur ꝙ de occiſo agi poſsit,& teneatur:quia oc
caſione vulneris ſuperuenit febris,ex qua mors eſt ſecuta: & q
occaſionem facti dat feciſſe dicitur,vt ff.vi bono.raptorum. l.in
pluribus.§.cũ autem.in fine. Nec obſtat quod ſi fuerit modicũ
vulnus,de quo aliquis veriſimiliter mori non poteſt: quia bene
quandoqꝫ quis moritur de leui vulnere,de quo alius non more
retur,vt dicta l.qua actio.§.ſi ſeruum ægrotum. Nec obſtat ꝙ
gleba,vel bacculo,vel lapide paruo eũ percuſſerit,quaſi non ſit
veriſimile talem percutientem velle occidere:quia quocunque
modo eum occiderit,verum eſt dicere eum occiſum, ſiue bacu
lo,ſiue gleba,ſiue alia parua re &c.vt d.l.qua actione. §. j. facit
ad hoc quod de minore,& de muliere dicitur quãdo caſus prio
ris actionis incidunt in iacturam: & ſecundum ꝙ in initio ipſis
ſubuenitur.ita ex pòſtfacto ſi læſio occaſione prioris actionis
eueniat,vt dicit tex.in l.ſi mulier perfectè.C.ad Velleianum.&
in l.iiij.§.ſcio.ff.de mino.Et de hac opi.videtur tex.expreſſus. in
l.ait lex.& l.huic ſcripturæ.§.j.ad l. Aquil. Ad idem facit lex ſi
vulnerato ſeruo.eodem titulo.Nõ obſtat quod dicitur in l. qua
actione. §.Celſus.eo.tit. quod differentia eſt an occidat,an cãm
mortis præbeat:quia reſpon.illud verũ quo ad actionem & ad
commodum agendi ciuiliter & criminaliter:quia quando occi
dit agitur actione l.Aquil.directa quando verò cauſam mortis
præbuit,agitur actione in factum vel vtili Aquilia contra occi
dentem.Sed quantum ad effectum iuris,idem eſt vtroque caſu
quando agitur de homicidio,vt argumen.ff.de nego.geſt.l.ante
penul.& ff.de ſer.cor.l.prima.& ff.ſi quis caut.l.eum qui. §. qui
9 iniuriarum.& no.ad l.Aquil.l.item Mela.§.ſi alius.†Vnde for
tè eſſet diſtinguendum quo animo ille percuſſerit,an animo oc
cidendi necne.& de iſto perpendam ex factis aut dictis præce
dentibus,vel ſequentibus ex qualitate ictus:ſeu percuſsionis &
gladij,vel teli,cum quo percuſsit,vt ff.ad legem Corneliã.de ſi
ca.l.j.§.diuus.& l.lege.§.cùm quidam.argumẽ.ff.de leg.j.l.ſi ſer
uus pluriũ.§.fi. Et dicamus quòd primo caſu teneatur de occi
ſo.argu.ff.ad leg.Cornel.de ſica.l.is qui cum telo.& ff. de pœn.
reſpiciendum.§. delinquunt.vbi animus & propoſitum diſtin
guunt delictum. Vel poteſt dici quòd ſemper teneatur de oc
ciſo.ſed tamen debet pœna mitigari ex quo non facit animo oc
cidendi,vt in d.§.diuus.& l.lege.§.cum quædam.ſecundũ Odo
fred. Barto.

Ordo iudicij a Bartoli.

HAec ſunt quæ in iudicijs fre
quentantur,& fiunt.Nam primò aditur iudex cõ
petẽs,citatur reus,offertur libellus reo,datur ter
minus reo ad reſpõdẽdũ libello,recuſatur iudex,
opponuntur exceptiones per reũ, dať terminus ad replicãdum,
fiunt interrogationes ante litẽ cõteſtatã,ſatiſdatur à partibus, cõ
teſtatur lis,iuratur de calumnia,ſtatuiť terminus ad probãdũ de
iure vel ſecũdũ cõſuetudinẽ fiunt poſitiones,& reſpõſiones,fiũt
interrogationes,ſeu capitula ſuper quibus teſtes debeãt reſpon
dere.diuerſæ fiunt quæſtiones per aduerſariũ quæ debent fieri te
ſtibus.producuntur teſtes,& probationes,& debent altera parte
præſente aperire,vel per contumaciam abſentis.Producũtur in
ſtrumenta:& tũc iudex debet dare terminũ ad opponendũ con
tra inſtrumenta.ſi dicunť ſuſpecta,debet dari copia actorũ.dein
de datur terminus partibus ad allegãdum. cauſa committitur &
habetur conſilium ſapientis,fertur diffinitiua ſententia vel inter
locutoria appellatur intra tempus,mandatur ſententia executio
ni,per l.à diuo pio.ff.de re iudicata. Ad ſummariam igitur noti
tiam attingendã venio,& diſtinguo decẽ tẽpora circa ipſam to
talem cauſarũ inſtãtiam.Primũ enim tẽpus eſt ante citationẽ.Se
cundũ eſt tẽpus citationis . Tertium eſt tẽpus repræſentationis.
Quartum eſt tempus proponendarum dilatoriarũ exceptionũ.
Quintũ tempus eſt litis conteſtationis. Sextum tempus produ
cendarum exceptionũ. Septimum tempus renunciationis pro
ducendorum teſtium.Octauum tempus diſputationum & alle
gationum proponendarum.Nonum tẽpus earundẽ renũciatio
1 num.Decimũ tẽpus prolatæ ſniæ.†Circa primũ ſcilicet ante tps
citationis duo nota.vnũ generale ex honeſtate.ſ.anteqꝫ aduerſa
rium trahas,moneas eum vt tibi ſatisfaciat.ff.de ſer.vrba.prædi.
l.quidã Hiberus.& C.de pig.l.debitores.& in authen.vt cùm de
app.cog.circa fi.col.viij.Aliud eſt ſpeciale neceſſarium, vt ſi ſit
libertus,nõ citet patronum niſi venia petita.l. j. de in ius vocan.
Item nec filius emancipatus patrem vel matrem. C. eodẽ.l. fina.
Si autem eſt in poteſtate nullo modo,niſi in caſtrenſi ,vel quaſi.
ff.de iudi.l.lis nulla.ſed ipſe demùm eſt corrigendus.C.an ſer.ex
ſuo facto.l.ſiue ſerui. quod tempus ante citationem non eſt de
inſtantia:nam eſt peremptoriarum.& quæ incontinenti fiunt vi
2 dentur ineſſe.l.lecta.verſi.dicebam.ff.ſi certum peta. † Circa ſe
cundũ tempus citationis quatuor nota . Primum quod pertinet
ad ipſum iudicem,ſcilicet vt quamlibet partem citet ad inſtãtiã
actoris,vt in auť.de manda.princi. niſi ſint perſonæ exceptuatæ
l.j.ij.iij. & iiij.ff. de in ius voc. Secundum pertinet ad ipſum qui
facit citari vt congruo tempore non ſolenni citatio porrigatur:
aliàs reus venire non teneť.l. dies feſtos.C.de fer.ibi,nulla viget
admonitio. Item ꝙ non aſsignet terminum in die ſolenni : nam
tunc reus impunè non paret.ff. ſi quis in ius voca. non ierit.l.ij.
in fi.Et hoc caſu proximo,ſi reus venerit,conſueuit expenſas pe
tere ab actore,ſi ignorauit factum:puta dicit ſibi aſsignatum diẽ
ſolennem,& actor conſueuerat eidem condemnari tanqꝫ eum
in ius temere vocauerit. l. eum quem temere. ff. de iudic. Item
aliàs inde videtur etiam ſi ius ignorauerit. Si titulus ignorantiæ
ſeu talis ignorantia in damno vitando nõ noceat.l.error.ff.de iu
ris & facti ignoran.Tertium reſpicit partem citati , quia tenetur
venire etiam ſi ſit de aliena iuriſdictione.l. ſi quis ex aliena.ff. de
iudi.& l.ex quocunqꝫ.ff.ſi quis in ius voc.non ie.j.reſpon.Et cau
tè intellige,ſcilicet cùm ſit dubium an ſit de iuriſdictione ſua. ff.
de iudi.l.ij.§.ſi dubitetur.aliàs non.ff.de iuriſdi.om.iudi.l.fina.&
de fer.l.j.Quartum reſpicit ipſam citationẽ:qualiter fieri debeat,
habes xxiiij.q.iiij.c.cum illicita.& d.§.ſi dubitetur. reſpicit & ci
tationem iſtam peremptoriam.ff.de iudi.l.ad peremptorium. cũ
l.ſequen.licet d.l.ad peremptorium . ante diffinitiuam ſententiã
loquamur.Nam ſi reus non venit in ipſo peremptorio:fit miſsio
olim in omnibus ſuis bonis.hodie verò pro menſura debiti de
clarati,ſi eſt actio perſonalis,vt in auť.de exhi.& introdu.reis.§.
ſi verò quidam.& de bo.autho.iudi.poſ.& de cauſa poſ.l. prohi
bita.& ex quib.cau.in poſ.ea.l.j. ante miſsionem quidem debet
interuenire ſummaria cognitio cauſæ.l.ſi is à quo.ff. de re. dub.
aliàs vt in poſ.leg.Si verò realis,& vocatus latitet, vel aliter do
losè deſijt poſsidere,fit miſsio omnium bonorum:& ſic ſequitur
venditio,vel fit remiſsio rei petitæ.ff. ex q. a
cau.in poſ.ea.l.Fulcinius. §. itẽ videamus.
& §.Celſus.& C.vbi in rem act.l.ſi quis.C.
de præſcrip.xxx.anno.l. ſi quis emptionis.
§.pe.& requiritur hoc caſu cauſæ cognitio
ſummaria,dicta l.ſi qui. C. vbi in rem acti.
Quidam tamen dicunt debere fieri miſsio
nem rei debitæ petitæ ad inſtar perſonalis
actionis.dicto §.ſi verò quidã.ſed vltra ob
tinet de cõſuetudine,& ſi fit miſsio in poſ
ſeſsionẽ rei petitæ reus intra annum audiť
etiam ſuper poſſeſsione oblata cautione, p
d.l.ſi quis. & hoc ſi litis eſt vera cõteſtatio
facta miſsione,per contumaciam non ve
nientis auditur de proprietate , ſed non de
poſſeſsione.C. quomodo & quãdo iudex.
l.conſentaneum.Idem ſi eſſet quaſi contu
max:quia veniẽs tãtũ audiť de proprietate.

a ¶Ordo iudicij. Aduerte ꝙ aliqui attribuunt hunc tractatũ do.Iac.Genti.de Peruſio.tamen iſte tractatus eſt Bar.& nõ Iac.qa ille tractatus eſt diuerſus ab iſto. & incipit ille tractatus ordo iudiciarius p Ia.Genti.procuratorẽ Peruſi.ſub breui cõpẽdio,&c.incip.in nomine domini Ieſu Chriſti cui omne genu flectatur &c. Et adde ꝙ attribuiť alius tracta. Bart.de ordine iudiciorũ qui eſt incertus in xiij. volu. conſiliorum in charta cxcvij . & tñ nõ eſt Bart. Tho.D.

3 C.vbi in rem actio.l.ij.†Circa tertium tẽpus præſentationis cõ
ſidero duo.Nam aut venit reus aut actor aut vterqꝫ. quandoqꝫ
actor & nõ reus,vt ſ.dictum eſt.Primo caſu nõ põt petere reus
ſe abſolui ab inſtãtia iudicij,ſed vt cancelletur edictum.ff. de iu
dicijs.l.poſt edictum.ij.reſpõſo.& l.properandum.in prin.C.eo.
ti.vel poteſt petere vt actor citeť reo nõ comparẽte cognoſcit iu
dex de principali,licet lis nõ eſſet cõteſtata.nec habes de forma
citationis actoris,vt in auť.de litigio.§. omnem verò.collatione
viij.& vno tamen cõtingente quod reus petat actorẽ citari, ſed
4 ſufficiat ſe abſolui.†Secundò conſueuit actor petere expenſas,
ſi plures ſint factæ citationes,& ad primam nõ venit.faciunt hic
iura pro eo.ff.ſi quis in ius vocatus nõ ierit.l.j.ij.reſpõſo.& ſi qs
ius dicen.l.prima.& C.de iudi.l.ſancimus.cõſuetum eſt fieri cõ
demnationes in quibuſdam partibus.iudex tamen cõſueuit iſtã
quæſtionem reſeruare diſcutiendam in proceſſu cauſæ vel nego
tij.Quidam tamen dicunt non condẽnari reum antè peremptio
nem:niſi dicatur contumax.l.contumacia.de re iudica.& l.con
tumax.quod eſt verum quantum ad miſsionem, non quantum
ad expenſas,per d.l. Vel illud intelligitur quantum ad diffiniti
5 uam ſententiam,hoc caſu,videlicet quando vterqꝫ adeſt.†Expe
dit,& ſufficit actori ſuam petitionem proponere ſine ſcriptis ad
euitandam ipſius cauſæ prorogationem,quæ fit libelli oblatiõe.
Si verò ſimpliciter proponat,& ſine libelli oblatione pars aduer
ſa cõfeſſa fuerit,cõdemnatio nulla ſequitur,ſed iam cõdemnato
aſsignabitur ipſius ſolutio quæ pro vera condemnatione tribui
cõſueuit.ff.de cõſti.l.j. & l. cæterum . licet in criminali hoc caſu
poſt confeſsionem ſit facienda condemnatio.ff. de exceptio. rei
iudica.l.confeſ.& C.de pœ.l.ſi ſententiam.Si autem vult ſibi de
ferri libellum generaliter,vt de iure communiter ſibi aufertur in
authenti.de exhib.reis.§.ſancimus.col.v. Conſuetum eſt autem
iudici libellum offerri,& porrigi per iudicem reo:in authenti.de
litig.§.ad excludendas.circa princ.col.viij.Cautiones verò quæ
in dicto §.dicuntur.de cõſuetudine nõ ſeruãtur nec quæ dicun
tur in auť.de excep.§.j.col.vij. Qualiter autẽ debeat formari li
bellus,no.C.de eden.l.j.& ſic reus reſpõdet datis inducijs dilato
rijs.In ſumma nota ꝙ ſi petitio actoris fuit inſerta citationi,ita ꝙ
cõuentus poſſet certiorari: & ſic plenè deliberare denegabũtur
induciæ deliberatoriæ:& ſic cõſuetum eſt fieri per dictos petito
6 res,per d.c.præterea.extra,de dilat.†Circa verò quartum tẽpus
exceptionis nota ꝙ reus debet eſſe cautus,ne eas proponat inor
dinatè.nam ſi exceptiones cõtra reſcriptum competant expedi
tiori via poſſunt ea primò proponi per eas cauſas & vires reſcri
pti:quo ſublato tota iuriſdictio euaneſcit.nam ſublato principa
li euaneſcit acceſſorium.C.depo.l.iiij.de vſur.l.eos. & de inoffi.
7 teſt.l.Papinianus.in prin.§.j.& C.de codi.l.fi. †Si autem habet
exceptionem contra perſonam:puta:quia dicat actorem excom
municatum:& ita repellitur.& contra iudicẽ cùm ſit ſuſpectus:
quia eius inimicus vel aduerſarius ſit de eius familia,vel ex ali
qua alia cauſa:tunc ſi tu vis iudicẽ recuſare ne fortè exceptionẽ
8 opponat contra perſonam,& in ea obtineat.†Tertiò ad recuſa
tionem iudicis recurrat.ff.de iudi.l.ij.circa princi. Nam cùm re
cipiendo interlocutoriam iudicem approbauerit, non poterit
poſtea reprobare.l.Põponius.ff.de nego.geſt.de teſti.l.ſi quis te
ſtibus.de ſen.& interl.om.iud.l.pe.ſecus ſi ſuccũberet ; cũ vtraqꝫ

via reus intẽdebat declinare.l.cõtra maiores.ff.de inofficio.teſt.
9 †Si verò nullam habet exceptionẽ,aut ſi habet aut probare nõ
poterit:cõſueuerunt multa proponi cõtra libellum de obſcurita
te,& de multis alijs quę no.in tex.in glo.j.l.ſi rẽ.ff.de rei vẽ.& ff.
depo.l.j.§.ſi quis autem.& de fur.l.in actiõe.ij.rñ.in §.planè.Et
no.ꝙ qui proponũt exceptionẽ,& nõ ꝓbant,condẽnãtur in ex
pẽſis.c.finẽ litibus.de dolo & cõtu.& debet etiã terminus aſsigna
ri & omnes exceptiones dilatorias,vt c.paſtoralis.de excep.poſt
quẽ terminũ volẽs ꝓbare nõ audiet̃ niſi in tribus caſibus notatis
10 in d.c.paſtoralis.†Sequit̃ videre de tp̃e litis cõteſta.Litis aũt cõ
teſtatio fiet per narrationẽ & reſponſionẽ.l.j.C.de lit.conteſt.de
iureiur.l.ij.in princi.ſiue rñdeat negãdo,ſiue cõfitendo.Nã licet
confiteat̃ libello oblato:adhuc tñ condẽnãdus eſt.ff.de cõdi.in
ſtit.l.Iulianus.Nõ obſtat ad l.Aquil.l.proinde.§.fi.nã ꝙ ibi dici
tur ꝙ nullę ſunt partes iudicis in cõfitẽte:intelligit̃ quãtũ ad co
gnoſcẽdũ an de facto cõſtet,ſed tantũ in pronunciando . cõfeſ
ſione tamẽ facta ante libelli oblationẽ non debet ſequi cõdemna
tio,vt ſ.dictum eſt:q̃a ibi nulla fuit cognitio cauſæ.hic aũt ſic,cũ
libellus oblatus eſt,& induciæ datæ,& tẽpus datũ ad reſpõden
dũ:& ideo poteſt ſequi condemnatio : poſt cõteſtationem verò
11 duo nota.†Primum qđ ſtatim ſit præſtandum iuramentum de
calumnia,ſed prius actori quam reo C.de iura.calum.l.ij.circa
princ.nec poteſt remitti à partibus.d.§.ſed quia veremur.poteſt
tamẽ tacitè remitti,vt à pluribus creditur.ff.de procu.l.filius fa.
12 §.veteranus.†Secundò nota quòd poſitiones fiunt cõtra factum
nec vna pars tenetur alteri rñdere:niſi ab ipſo interrogante pri
mò id ponatur,vt in aut̃.de his qui ingre.ad appel.§.fi.colla.v.
cum ſacro propoſito.Nã ſub eiſdẽ atteſtationibus dici intelligi
tur,vt ff.quod quiſque iur.in rubro & nigro.compellitur autem
reus ſi obſcurè reſpõdeat,declarare,alioquin punitur:ac ſi tace
ret.ff.de inter.actio.l.de ætate.§.qui tacuit.& §.quod autem.&
§.ex ea.ſi ſit perſona ſuſpecta ad malignandum.ff.de inter.act.
13 l.qui interrogatur.& qui ſatiſd.cog.l.fideiuſſor.§.fin.†Quidam
tamen iudices conſueuerunt partem interrogatam cogere rñde
re vtrũ credat vel nõ credat,arg.C.de iu.cal.l.ij.circa prin.& §.
quod obſeruari.ſed errant cũ interdũ ſit neceſſariũ ne dubitent.l.
qui interrogatus.de pe.hęr.l.ſi debitorem.C.de iureiur.& l.iuſ
iurandũ & ad pecunias.C.de excep.& l.ſi quidam.ff.de condi.
inde.l.fi.& no.C.de iura.cal.l.ij.§.j.ibi ꝙ quis credat &c.Cau
tus tamen debet eſſe actor in poſitionibus,ne coniunctiuè co
pulentur.nam poterit altera pars totum negare.ff.de reb.dub.l.
is qui.§.cùm ita.& §.vtrum.Inſti.de hæ.inſti.§.fi.& in diſiuncta
ſufficit quòd altera pars ſit vera.d.§.nec proponatur in plurali
dicendo hos fundos meos,cùm idem interſit in his quod in co
pulatiuis,ſed non refert an pars reſpondeat ad interrogata aduer
ſæ parti in iudicio.ff.de inter.act.l.ſiue interrogatis.in princip.
14 †Et not.ꝙ ad omnes interrogationes non cogitur quis reſpon
dere,niſi tantum ad quæſtiones pertinentes.l.ad probationem.
C.de proba.& l.quoties.§.fi.ff.de nox.& ff.de iureiur.l.q̃ iuraſſe.
§.fin.de interro.act.l.ij.§.ſiue.C.ne vxor pro mar.l.fin.C.ſi mã.
ita fue.alie.l.j.& de prædi.mino.l.ſi quid.& ff.ad l.fal.l.in cõc.§.
fi.& l.momẽtaneę.C.q̃ leg.p̄ ſtan.in iudi.nec ad eas de q̃bus du
bitat̃:nec ad eas quę eſſent cõtrarię prçcedẽtibus reſpõſionibus,
nec incidẽt in periuriũ.Rñ.cõtra,& fiat ſibi pręiudiciũ.C.ſi ad
uer.ven.l.j.& d.l.ſi q̃s libero.in fi.ff.de pe.hæ.nec negare quę ꝓ
bari nõ poſſunt.C.de proba.l.actor.& ſola illa poni debẽt quę ꝓ
bari pñt.Nam loco ꝓbationũ ſint iſtę poſitiones inductę in aut̃.
de his qui ingre.ad appel.§.vj.col.v.Iudex tamen ex officio ſuo
negatoris poteſt expedire,vt per Inn.in c.ſtatuimus.& c.denega
ta.& C.de non nu.pe.l.in contractibus.† In ſumma no. ꝙ de eo
dem poteſt quis ſæpius interrogari.ff.de quæſtio.lege, repeti.
quia poteſt eſſe quòd prius non credebat,ſed quia nunc apertæ
ſunt atteſtationes credit.ff.de dam.infe.lege, qui bona.§.ſi quis
ſtipulaturus.& arg.ff.de inter.act.l.pe.Et ſcias quòd magna ſub
tilitas eſt in his poſitionibus faciendis.Nam quandoque quod
negatur directò fit per obliquum:ſicut ex diuerſis generibus po
teſt cognoſci.Item caue ne reſpõſio ſeu aſſertio notarij ſit obſcu
ra:nam tunc accipiendum eſt quod eſt vtilius.l.ſi quis intentio
ne.ff.de iudi.& facias cogi vt confiteatur certum.ff.confeſſ.l.cer
tum.Teneas autem quòd poſitiones nunquam fiunt niſi lite cõ
16 teſtata . extra de lit.cõte.c.libertas.& c.dudum. †Circa verò
tẽpus probationum quæ producuntur ſuppoſitioni vel negatio
ni,no.xij.Primò ꝙ præſente aduerſa parte teſtes produci debẽt
niſi abeſſet ex contumacia.l.ſi qñ.C.de teſti.Secundò ꝙ debeãt
eſſe iurati.l.ſi qñ.& l.iuriſiurandi.C.eod.tit.Tertiò qđ debeant
paſci,ſeu expenſas eis dare pars producens eos.l.ſi quãdo.C.eo.
ti.Quartò ꝙ ſuper circũſtantijs factis à parte contra quem pro
ducuntur,vel eius aduocatos poſsint fieri interrogationes.ff.de
adul.l.ſi poſtulante.§.quoniam.& hæ intergationes conſueue
runt tradi iudici in facto,vt per ip̃m fiant.Nam ſi ipſa pars inter
rogaret,videtur quodam modo didiciſſe teſtificata.Quintò qđ
ſi altera pars quodammodo dicit teſtificata:non poterit poſtea
producere teſtes,vt in aut̃.qui ſemel.de proba.& in aut̃.de teſti.
§.illud.aliàs quia verò.colũ.vij.& ff.de feu.l.fin.Sextò ꝙ ex quo
quis produxit tertiò,non poterit quartò,niſi cũ cauſæ cognitio
ne.d.§.quia verò.& d.l.fi.De cõſuetudine verò quæ eſt optima
legum interpres.l.ſi de interpretatione.de legi.dant̃ plures dila
tiones.Septimò,qđ ſi teſtis ꝓpoſuit aliqđ verbum oſcurũ:illud
poterit declarare.l.in prętorijs.ff.de pręto.ſtipula.l.in conuentio
nalibus.ff.de verb.obli.& l.ſi q̃s intentione.ff.de iudi.poteſt etiã
teſtis ſi non ſtudioſè errauerit incõtinenti corrigere.extra de te
ſti.c.pręterea.Octauò ꝙ poſt publicationem teſtium iudex exa
minet ſi confuſè fuerint teſtificati.ff.de quæſtio.l.repeti.extra de
teſti.c.cum clamor. In caſu tamen licet confuſè depoſuerint ite
rum ritè examinet,ſi aduerſario placuerit,inſuper etiam eorum
dicta ad id admittuntur:extra de teſti.capitu.veniens.Nonò no
ta quòd iudex ex officio cogit teſtes teſtificari:& ad teſtimo
nium venire ex officio ſuo ſicut ad cognoſcendum ſigna & ſi
gilla teſtamenti,vt ff.de tab.exhi.l.ij.§.exhibere.In criminalibus
aũt cauſis ſecundum Canoniſtas teſtes non coguntur,vt in c.di
lectorum.de teſt.cog.Decimò not.quòd iudex non debet pati
effrenatam multitudinem teſtium produci.ff.de teſti.l.quãquã.
Quæ autem ſit effrænata multitudo interpretatur vltra quadra
genariũ numerum.extra de teſti.c.cùm cauſam.Vndecimò not.
ꝙ lite non conteſtata non admittuntur ex parte actoris niſi in ca
ſibus,vt in aut̃.de teſti.§.hac verò.& in c.quoniam frequenter.
vt lite non conteſt.reus autem indiſtinctè ſuos teſtes producit ſe
cundum doct.in l.procurator.§.fi.de doli.excep.& de tempo.in
integ.reſtit.tã mi.l.petẽdæ.& C.de dila.l.ſi quãdo.Duodecimò
no.ꝙ cauſam ſui dicti debent exprimere quod intelligit ſi fue
rint requiſiti.C.de teſt.l.prima.l.ſolam.Nam in delictis dicit qđ
de ſingulis circunſtantijs prudẽter ſunt requirẽdi,ſcilicet de cau
ſis,loco,tempore,fama,viſu,auditu , ſcientia , credulitate, certi
17 tudine.extra de te.c.cum cauſam.† Productis,itaque teſtibus,ſe
quitur ipſa renunciatio ꝓductiõis:qua facta iudex atteſtationes
publicat,& ad eas publicandas partibus aſsignat terminũ.q̃bus
publicatis et approbatis exemplũ vel originale remanet apud iu
dicẽ,vel de cõſuetudine penes ſcriptores,vt in.c.quoniam cõtra
18 fal.†Poſt hæc ſequit̃ tẽpus.ſ.diſputationũ,& allegationũ ꝓponẽ
darũ.de quo in aut̃.de teſti.§.ſi verò dicat̃.& §.fi.co.vij.nã par
tes diẽ adijciũt ad obijciẽdũ in ꝑſonas,& dicta teſtiũ ad execu
tionẽ,& vtrũ ꝓbatiões ſint plenę vel ſemiplenę,vel alio mõ.fiũt
autem oppoſitiones multiplices,et cõtra ius.tamen quandoque
duę,qñq; plures exigunt̃ ſcđm qualitatẽ ꝑſonę.ſ.an fuerit rogati
ꝙ in q̃buidã caſibus exigit̃.Itẽ an teſtes ſibiipſis cõtradicãt,vel
alter alteri,vel ſint liberi vel ſerui,vel ſint amici vel inimici,hone
ſti vel ĩhoneſti,cogniti vel incogniti,vel an plura dixerũt,vl' an
varia circa hęc,& multa alia q̃ ſunt in aut̃.de te.col.vij.per totũ.
19 C.&.ff.de te.† Qualiter autem teſtis prætextu criminis repellit̃
quæritur an ſit criminalis vel ciuilis,& an ſit crimen periurij vel
ſit crimen mendacij,an adhuc in eo perſeueret,& an illud cri
men infamiam committit.extra de teſt.c.teſtimonium.tenet qđ
poſt publicationem non licet opponere:niſi in tribus caſibus,ſci
licet ſi ante publicationem fuit proteſtatus,vel ſi ſic poterit de
nouo didiciſſe ꝙ obijcit,vel iuramento firmaret qđ adhuc mali
tioſè nõ ꝓbãt hoc& ꝓbat̃ extra de te.c.præſentiũ.& circa hoc tẽ
pus ſecundum ius canonicum exceptio peremptoria poterit op
poni , & probari: licet vterque repellatur poſtquam didicit te
ſtificata.de teſta.cap.ex tenore.quod intellige ſi reprobatio præ
ceſsit ante publicationem teſtium ſuper peremptoria proponen
da,ſecundum ius ciuile dicunt ſecus eſſe cum didicerit teſtifica
ta.in aut̃.de teſti.§.quia verò.etiam ponunt pro ſe.C.ſen.reſcin.
non poſ.lege,peremptorias.C.de proba.lege,executionem.ſecũ
dum tamen vtrũque ius incã ap.poteſt opponi & probari.l.cos.
§.ſi quis

aũt.C.de appel.& l.per hãc.C.de tempo.ap.de teſt.c.fra
ternitatis.de fide inſtr. & c.cũ Io. & ſecũdũ hoc oppoſita in prin
ci.& nõ probata,vel ſemiplenè probata poterunt in cauſa appel
20 lationis probari.† Nonum tẽpus eſt renũciationis,probatiõis,&
allegationis,tam de iure q̃ de facto.de quo.C.de iu.in aut̃.iube
mus . quæ dicunt in cauſa concluſum & hic & in hac decretali,
quoniam contra falſam.iudex autẽ ſæpe & ſæpius vtranq; partẽ
interrogat.l.iudices.C.de iudic.& iudex inquirit qñcunq; eum
21 cogerit æquitas.l.pen. de interroga. actio. † Decimum tempus
eſt ſententiæ quam iudex non debet ferre ſubito: ſed præhabita
informatione,ſeu dilatione,& cauſam in ſcriptis proferre.l.ij.C.
de ſententijs ex breuicu.recitan.Ex quo enim eam protulit,non
habet poſtea facultatem eam remittendi,vel corrigẽdi, niſi quo
ad Grammaticam & ornatum ſententiæ,tenore perſeuerante.l.
22 actorum.ff.de re iudicata.Et no.quòd ſententia debet contine
re condemnationem,vel abſolutionem:aliàs nõ valet.C.de ſen
ten.l.præſes.vel ęquipollens.de re iudicata.l.in ſumma.de arbi.l.
quod tamen.& l.arbitrium.ſi cer.peta.l.certum debet etiã refer
ri in publico non in ſecreto.l.cum ſententiam.C.de ſen. vbi dari
conſueuerunt more maiorum.vt ff.de iureiuran.l.penulti. Item
vtraq; parte præſente,vel ſaltem citata.ff.de re iudicata.l.quæſi
tum.C.quomodo & quando iu.l.ea quæ.Item debet ſeruare or
dinem iudicij.l.prolatam.C.de ſen.itẽ debet eſſe certa nõ incer
23 ta.de ſent.quæ ſine cer.quan.l.iij.& inſti.de act.§. curare †Item
iudex lata ſentẽtia,deſinit eſſe iudex cùm ſit functus officio ſuo
l.iudex poſtq̃.ff.de re iudi.& ideo nil de facto poteſt addere,vel
minuere,niſi quo ad Grammaticã,vt ſ.dixi.vel mulctã,quæ re
mittitur propter inopiam.l.fi.C.de mo.mulctan.& de expen. &
ſimilibus hoc idem dic,vt l.Paulus.de re iudi.& l.litigatores. de
fructi.& li.expen.Debet enim iudex victum victori condemna
re in expenſis aliàs de ſuo,vel eius ſucceſſor tenetur refundere.
C.de iudi.l.properandum.§.ſinautem alterutra.nec poteſt in mi
nus condemnare quam iuratum ſit propter taxationem factam
à iudice.authen.de iudi.§.oportet.col.viij.Si verò prouidetur ex
iuſta cauſa,non videtur eſſe in ſumptibus condemnandum , id
ſuo facto decernat dicto.§.oportet.§.aliũ tamẽ. ꝙ ſi nulla eſt ſen
tẽtia interlocutoria iudex poteſt cognoſcere.C. quomodo & qñ
iudex.l.ſi præſes.& de ſen.& interlocu.om.iud.l.j. & de accuſ. l.
24 iij.†Si autem eſſet delegatus,quidam dicunt eum non poſſe co
gnoſcere,ſic intelligunt quod eſt.C. quomodo & quãdo iudex.
l.ſi vt proponas.la j.alij dicunt idem in delegato , quòd in ordi
nario.dicta.l.j.ſed negatur eundem delegatum poſſe cognoſce
25 re.C.ſenten.reſcind.non poſ.l.ij.†Item no.quòd non ſuper inci
denti,ſed ſuper principali poteſt cognoſcere.de ordi.iudic.l.j. &
ij.& hoc cum diſtin.quando ciuilis incideret in ciuili,& hoc mo
dum exceptionis vel defenſionis.& habent locum dictæ leges,
non obſtat,de minoribus.l.in ciuili.j.reſpon.ff.de precar.l.j.nam
ſunt ſpecialia hoc caſu,per ſententiam latam, in principali præ
iudicatur in incidenti.dicta l.j.de ordine iudiciorum. nec obſtat
l.penulti.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris , & de liberis agno
ſcendis.l.ſi quis à liberis.§.penultimo. vbi lata ſuper principali,
non præiudicat in incidenti:quia ibi nõ fuit habita plena cogni
tio ſuper incidenti,vt ex prædictis ll.expreſſe patet.Sinautẽ quã
do ſit emergens , ſuper ea pronunciabitur non expectato exitu
principali.l.à proceden.C.de dila.Si autem ciuilis criminali vel
criminalis ciuili.C.de ordi.iudi.& ſic criminalis criminali. ff. de
adul.l.ij.§.ſi publico.& C.de li.cau.l.ſi filium.Si verò ciuilis cri
minali in modum accuſationis propoſitæ proponitur,: ciuili ſu
perſedet donec ſuper criminali pronunciatur.l. fina. C. de ordi.
iudi.& ſ.dicta habent locum vbi altera ſit præiudicialis.Si verò
vtraq; eſt ciuilis,& principaliter proponitur,habet locum.l. qui
prior.ff.de iudi.itavt nihilominus qui reconuenitur pendente li
te priori poſsit ſuper petitione per pactum inducere , licet alius
primò probet,& poſtea ſuper quæſtione reconuentionis ſua ſen
tentia proferatur,& in quæſtione reconuentionis incontinenti,
vt in authen.de execu.§.ſancimus.col.vij.extra,de mutu. peti.c.
penul.tene tamen ꝙ qui reconuenitur ante litem conteſtatã de
bet offerre libellum cõuentionis.d.§.ſancimus.Quidã dicũt poſ
ſe recõueniri vſq; ad ſñiam,ſed primũ placet.Si verò vtraq; quę
ſtio eſt criminalis,& principaliter intentatur.ſerua quod not. in
l.is qui.ff.de iudi.Item no.ꝙ ſi actor plenè ꝓbat:vincit,aliàs reus
vincit.l.qui accuſare.de eden.&c. Barto.

Finis huius opuſculi de ordine iudicio-
rum,ſecundum Bartolum.

Tractatus quomodo, & qualiter probetur mors[a] *ſecundum Bartolum.*

MOrtuum homine dixit.qualiter cauſa red
datur excitandũ eſt . Mors
eſt priuatio vitę,ſi priuatio:
ergo negatiua cuius difficilis eſt probatio.
Sed aduerte de morte : q̃a aliquãdo ſumus
in paruis cauſis,aliquãdo in magnis mino
ribus,& maximis. In primis vbi modicum
præiudiciũ verſat̃, vt ſi tractat̃ de aperien
do teſtamento &c.De huiuſmodi tractatu
vide j.in tractatu de teſti.char. clviij. & ibi
inuenies de verbo ad verbum.

Tractatus ſucceſsionis[b] *ab inteſtato, ſecundum Dynum.*

1 *Liberi ſuccedunt ab inteſtato parentibus,& tranſuerſalibus excluſis.*
2 *Filiorum quod ſpecies.*
Filij legitimi & naturales ex legitimo matrimonio uero uel præſumpto nati dicuntur.
3 *Filij naturales quinque modis efficiuntur legitimi: & q̃ legitimati ſuccedunt ſicut legitimi.*
4 *Legitimatus dicitur legitimus etiam quo ad honores, & ordinem.*
5 *Filij naturales tantum dicuntur nati ex concubina unica in domo retenta.*
6 *Filij naturales qualiter ſuccedant patri uel matri, ſuccedunt ex teſtamento,& ab inteſtato.*
7 *Filij legitimi tantum dicuntur inducti à lege,ut adoptione.*
8 *Arrogatio fit coram principe.& qualiter ſuccedat arrogatus.*
9 *Adoptio fit coram quocunque magiſtratu:& qualiter adoptatus ſuccedat.*
10 *Spurij propriè appellantur in iure noſtro primò filius meretricis,filij ſacerdotis,& natus ex ſeruo & libera.*
11 *Spurij non poſſunt ſuccedere patri.*
12 *Spurius ſuccedit matri etiam cum legitimis, ſi mater non eſt illuſtris.*
13 *Inceſtuoſi propriè dicuntur nati ex linea tranſuerſali, in gradu prohibito.*
Nepharij dicuntur nati ex linea deſcendenti.
Adulterini qui ex adulterio.
14 *Spurij & alij damnati non ſuccedunt patri,nec matri: repelluntur ab ordinibus & dignitatibus,niſi per principem fuerit diſpenſatum.*
15 *Aſcendentes deſcendentibus qualiter ſuccedant.*
16 *Collaterales qualiter collateralibus ſuccedant.*
17 *Frater ſi moritur ſine liberis & aſcendentibus relicto fratre ex parte patris tantum , & fratre ex parte matris, qui ex parte matris in bonis patris,& ex parte matris in maternis:in alijs æqualiter ſuccedunt.*
18 *Frater utrinque coniunctus præfertur fratribus ex uno latere tantum coniunctis: & ſolus fratri utrinque coniuncto ſuccedit.*
19 *Filij fratrum ſuccedunt in ſtirpes,& non in capita.*
20 *Collaterales naturales tantum,& non legitimati, qualiter inter ſe ſuccedant.*
Collaterales legitimi tantum,qualiter inter ſe ſuccedant.
21 *Spurij uel baſtardi,qualiter inter ſe ſuccedant ab inteſtato & agnatis patris.*
22 *Duo fratres ſpurij ex eadem matre inter ſe inuicem ab inteſtato ſuccedunt.*
23 *Fiſcus quibus caſibus ſuccedat.*
24 *Eccleſia prælato decedenti ab inteſtato ſuccedit in his quæ ab eccleſia , uel eccleſiæ contemplatione habuit.*
25 *Vir quibus caſibus ſuccedat uxori.*
26 *Seruus quando poſſit ſuccedere ab inteſtato.*
27 *Succeſſio ab inteſtato ceſſat donec poteſt habere locum ſucceſſio ex teſtamento.*
28 *Proximior in gradu præfertur poſteriori in ſucceſſione.*
29 *Hoſpes alumno,ſiue uitrica,ſiue hoſpiti ab inteſtato non ſuccedit.*
39 *In ſucceſſione ab inteſtato quæ immutata ſunt per ius nouiſſimum.*

a Tractatus qũo & qualiter ꝓbet̃ mors. Iſte eſt tract. Bar.licet ſcripſerit ſine allegati. ſecundũ Ange. de Are.in §. actionũ. in pe.col.inſt. de act. & Felin.in c.quoniã frequẽter.in §.porro. in ix.col.vt lit.nõ cõ teſt.Et adde ꝙ hmõi tract.eſt de verbo ad verbũ, infrà in tract. de teſti.Bar.in iiij.colum.in verſi.mortuũ hominẽ dixit,qualiter cauſa,& ideo.ibi vide.Tho.

b Tractatus ſucceſſion. ab inteſtato. de hoc tract.aduerte qđ dicit d. Petr. Philip. Cor.in conſi.ccxxxiiij.in iiij.vol. pro deci.præſentis quæſtionis.in iij.col.ꝙ huiuſmodi tract. intitulat̃ Bar.et in l.ſi qua illuſtris.in iij.colũ.C.ad orfi.alle.Bart. in iſto trac.ſi eſt tract.Bart. Dominus Ioan.de ſancto Seue. in re.d. l. ſi qua illuſtris . in xxij.col.dicit habeo. trac. intitulatũ Bart. in c.qm̃ ab ineſt.ſucceſ.man.& in eo allegat Cy.in primo latere.in l.j.C.de cond. inſer. & dicit vidiſſe illum tractatũ in libris aliorũ intitulatũ Dy.et in eo nõ eſt alle.Cyn. Et adde ꝙ dicit ip̃e ꝙ Dy.cõpoſuit tractatũ de ſucceſ.ab inte.ſiue ſummulã quam inſeruit Cyn.in aut̃.itaq;. C. cõmunia de ſucc. & aliũ tract. paruũ quẽ habebat attributum Dyn.& qui ſolet inſeri in fi. ſuæ lecturæ ſuper Infortia . & ſic iſte tract. Bar.hic ſecundũ ipſum non eſt Dy.vt patet ex comparatione illius trac. ad hunc. Et adde ꝙ idẽ d.Io.Bapt. in d.l. ſi qua illuſtris . in xxx.col. dicit ꝙ huiuſmodi trac. eſt dy. & ſic magis credit fuiſſe Dy.vt colligit̃ ex verbis Cy.in aut̃. ceſſante.in addi.magna.C.de ſu. & legi. Et adde ꝙ hũc tractatũ pro tractatu Dy. alle. Alexã.in conſil. lxxx.in j.volu. viſo. in iiij.col.& in conſi. lxxvj.in vj.vol.Frã. in vj.col. Tho.

a Dè nepotibus. Vide d.Io.Bap.Seue. in l.ſi qua illuſtris. in xxij.col.C. ad orfic.& Pe.Phil.Cor. ibi in iij.col.& in cõſil.cccxxiiij.in iiij. vol.pro deciſiõe pręſentis quõis.in iij.colum.Thomas.

QVoniam ab inteſtato ſucceſsionũ materia in corpore iuris videtur eſſe diſperſa tam in text. quã in gl.ideo ne iuris prolixitas & glo. varietas multitudinem perſonarũ reuoluat.C.de cadu.tol.l.vnica.§.in pro non ſcripto.& vt ipſorũ notitia verius & clarius habeatur,notitiã præſentẽ ordinare diſpoſui.nec immerito:cũ ſit materia quotidiana.ff.de lib.le.l.legaui.& quonia ob diuiſionẽ oĩs res clarius aperitur.ff.de excep.do.l.j.Ideo ſciendũ eſt ꝙ gradus ſucceſsionum,diuiditur in hos gradus ſuperiores,inferiores,& traſuerſales.Inſti.de gradi.§.j.in auť.de hær.quæ ab inteſt.§.j.
1 †Circa primũ gradũ ſciendũ eſt ꝙ ſi quis ab inteſtato morẽs habet liberos,ſuccedũt liberi excluſis parentibus & tranſuerſalibus:& ſuccedunt æqualiter & indiſtinctè:licet olim ſi ſint ſui iuris,vel emãcipati maſculi,vel fœminę.Inſti.de hær.quę ab inteſt.§.j.& ij.& in auť eo.§.j.& intelligas liberos vſq; in infinitũ,vt ff.de ver.ſig.l.liberorũ.ideo vocanť liberi,vt ſi ex vno filio præmortuo ſit nepos vel pronepos,vna cũ alio filio defuncti vocanť.Inſti.de here.quę ab inte.§.cũ filiũ.ꝙ ita debet intelligi ꝙ nepos,vel pronepos vnus,vel plures tantũ accipiũt de hæreditate quãtũ acciperet eius pr ſi viueret.vt in auť.de hęr:quę ab inteſta.§.ſinaũt.col.ix.Verũ qa multę ſunt ſpecies liberorũ:nã non oẽs filij ſuccedunt.
2 †Sciendũ eſt ergo ꝙ filiorum quidã ſunt naturales & legitimi,quidã legitimi tantũ,quidã naturales tantũ,quidã ſpurij,quidã inceſtuoſi,quidã nepharij,quidam adulterini,vt in authem.quib.mod.nat.effic.legi.§.palam.
3 †Dicuntur autem filij naturales & legitimi qui nati ſunt ex legitimo matrimonio contracto,vel præſumpto qď fuerit contractum,vt in auť.præalleg.§.legiti.col.vij.ff.de in ius vocan.l.quia.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.filium.extra de fil.preſb.c.Michael.& iſti ſuccedunt æqualiter ab inteſtato,& filij eorũ in ſtirpem,vt ſ.dictum eſt.
4 †Filij autem naturales legitimi dicũtur illi qui erant primò naturales,poſtea effecti ſunt legitimi.qď fit quique modis.Primò,ſi pater obtulit eos in ſeruitium curiæ.vt in auť.quib.mod.na.effi.ſui.§.j.Secundò,ſi matrem dicti filij pater ſumat in vxorem,vt in d.ti.§.ſi quis igitur dotalia.& inſti.de nup.§.fina.extra qui filij ſint legi.cap.tanta.Tertiò modo per reſcriptum principis,quod fit quando non habeat alios legitimos,vt in auť.quib. modis nat. effic.ſui.§.illud.Quartò ſi pater in teſtamẽto illud dicat,ſi quos velit eſſe legitimos qď debeat filij teſtatoris oſtendere principi,& ſupplicare quòd confirmet quod pater fecit,& principe confirmante erunt legitimi partim à teſtatore,partim à principe,ſicut à lege.quod intellige hoc teſtatorem poſſe facere ſi legitimos non habeat,vt auť.præalle.§.his verò.Quintò ſi pater tractat in teſtamẽto eos eſſe naturales filios,& appellat eos filios in teſtamento,vel in alia ſcriptura:in qua tamen ſcriptura ſint ſubſcripti tres teſtes,vt in auť. vt lic.mat.& auiæ.§.hoc autem.col.viij.in j.colũ.Et ſcias quod prædicti modi permittuntur volentibus filijs,& non inuitis.vt in authẽ.quib.mod.nat.effic.ſui.§.generaliter autem.
5 †De ſucceſſione iſtorum eſt ſciendum quòd omnes legitimati quatuor modis vltimis ſuccedunt,ſicut legitimi,vt ſuprà,authen.præalle.§.tribus.& adoptiuis,& legitimis.In legitimatis verò in ſeruitio curiæ alius modus ſeruatur.Nam ſicut legitimi ſoli primi efficiuntur ſui,& non agnatis patri,ac agnatis ſibi,& alia ſeruantur,vt in authen.quib.mod.nat.effic.ſui.§.filium verò,vſque ad §.tribus.Item ſi quæras vtrum tales ſint legitimi non ſolùm quo ad ſucceſsionem.ſed etiam quo ad honores & ordinem:dic qď ſic,vt in d.cap.tanta.
6 †Dicuntur autem filij naturales tantum qui nati ſunt ex concubina vnica,& in domo.& licet de iure canonico reprobetur concubinatus,ex lege noſtra nomen aſſumpſit:& ideo ſicut quis eodem tempore plures vxores habere nõ poteſt.ff.de his qui no.infa.l.ij.& l.quid ergo.§.j.extra qui fil.ſint legi.cap.per venerabilem.in fine.ita nec plures concubinas.vt in lege,ij.in fina.ff.de concubi.& in lege,in concubinatu.in fin.& in auť.quib.mo.nat.effi.ſui.§.ſi quis autem defunctus.in auť.de trienţ.& ſemiſ.§.conſideramus.
7 †Iſti autem ſuccedunt iſto modo:nam ſi perſona defuncti careat liberis & aſcendentibus:filius naturalis ſuccedit in totum.Si autem ſuperiores exiſtunt:tunc relicta legitima parentibus,reliquum poterit in naturalibus diſtribuere:ſi autem legitimi exiſtant,vt deſcendentes mater talium naturalium,ſcilicet,concubina,& ipſi naturales ſuccedunt in vnam vnciam:& ſolam mediam habere poſſunt.vt in auť.quib.modis nat.eff.ſui.verſic.deſcripti.cum verſi.ſeq. Ab inteſtato autem ſuccedunt naturales vnà cum matre in paternas ſubſtantias,in duas vncias.non exiſtentibus legitimis liberis,nec legitima coniuge,licet eius coniunx vt legitima non adijciatur.facit tamen ne naturales poſsint cepere,vel ſuccedere.Extantibus autem liberis,vel legitima coniuge in nihilum admittuntur,ſed alij debent ab hæredibus arbitrio boni viri.Et quod
a dixi de filijs:idem intelligas de nepotibus,a vt nota in auť.quib.mod.na.eff.ſui.§.ſi quis autem defunctus.C.de nat.lib.auť.licet.ſed licet pater non ſuccedat,niſi vt dictum eſt:mater tamen ex teſtamento & ab inteſtato ſuccedit cum legitimis.C.ad Tertul.lege,pe.filij autem legitimi tantum dicuntur qui ſunt inducti
8 per legem:nam & adoptio deſcribitur. †Adoptio eſt legitimus actus per quem filius deſcribitur & efficitur qui non eſt,vt ff.de adoptio.lege,j.& ij.Inſtit.eod.in princip.Et eſt duplex,ſcilicet arrogatio,& adoptio.arrogatio quæ fit coram principe.& de illo qui eſt ſui iuris,& efficitur in pťate arrogantis:& licet olim omnia efficerentur arrogantis:hodie tamen quantum ad vſumfructum tantum,vt not.ff.de vſufru.l.j.& ij.& l.ſi pater.& l.ſi arrogator.& Inſti.de acqui.per arrogatio.per totum.& in iſto ſuccedit ſicut legitimus & naturalis:& ſi pater exhæredaret eum iuſtè,reſtituet bona arrogato.& quartam partem illius portionis quam habiturus fuiſſet arrogatus.ſi arrogator mortuus fuiſſet ab inteſtato.Si autem eum emanciparet ſine cauſa reſtituetur,ac ſi cum cauſa bona tamen ſua reſtituet.ff.de adoptio.l.ſi arrogator.& Inſt.eod.§.idem.C.eod.l.ſi adoptionibus in fine. De ſecunda autem adoptione ſcias quòd ipſa fit coram vnoquoque magiſtratu:& ſic de illo qui eſt in poteſtate.& licet olim tranſirent in poteſtate adoptãtis:hodie tantum ſi detur in adoptionem auo paterno vel materno,& filius qui eum dedit erat emancipatus.arg.ff.de colat.l.ij.& Inſti.eod.§.j.& §.ſed hodie.Et in iſto dic quòd eo caſu quo adoptiuus tranſit in poteſtatẽ aui paterni,vel materni ſuccedit ſicut filius legitimus & naturalis:& ideo ſerua in eo ꝙ in illo.Sinautẽ deť extraneo quo caſu nõ trãſit in eius poteſtatẽ,dic quòd patri adoptiuo ſuccedit ita demum ſi decedat inteſtatus.Non autem pater adoptiuus tenetur tunc eum inſtituere:imò poteſt eum exhæredare ſine pœna,& præterire:nec poterit ille filius ſuccedere agnatis patris adoptiui,nec ipſi etiam ab inteſtato.C.de adop.lege,cum in adoptiuis.vſque ad §.fina.
9 †De filijs autem ſpurijs ſcias quòd tribus tantum modis appellantur ſpurij propriè in iure noſtro.Vno modo qui patrem habent incertum,ſicut filius meretricis.Secundò qui habet certum,ſed habet talem quem ſecundum deum & honeſtatem monſtrare non licet.vt puta filium preſbyteri vel monachi,vt ff.de ſta.hom.lege,vulgo.non enim videtur eſſe qui non eſt habilis,vel non poteſt cum honeſtate monſtrari.ff.quod cuiuſque vni.nom.l.j.§.j.& qui ſatiſd.cog.l.quoties.ff.de mune.& hon.l.vt gradatim.§.fina.Tertiò dicuntur ſpurij qui nati ſunt ex ſeruo & libera,vt C.de ſuis & legi.hære.l.libera.de iſtis autem dic quòd pater ſuccedere non poteſt.Primò caſu:qa incertus:& ſic conditionem patris ſequi non poteſt.ff.de ſtatu homi.l.cùm legitimè.Secundò caſu quòd pater habetur pro incerto iuris fictiõe.& vbi iuris fictio eſt,pro veritate accipiť ſiue ſeruatur,vt ff.de teſta.l.lex Corne.Inſti.qui mod.ius pa.po.ſol.§.ſi ab hoſtibus.Tertio caſu non poteſt:quia cùm ſit filius ſerui ei ſuccedere non poteſt,niſi in caſibus not.ff.communia de ſucceſ.l.ſeruus.& meritò cùm ſeruus non habeat bona,vt ff.de ver.ſignificatio.l.pater familias.Dicas tamẽ quòd ſuccedit matri ſolus,ſi mater non eſt illuſtris,vel vnà cum alijs legitimis,vt Inſtitut.ad Orficia.§.nouiſsimè.& etiam auiæ.aliàs auiæ maternæ,vt ff.vnde cog.lege,Modeſtinus.Sed ſi mater eſſet illuſtris:tunc non ſuccederet cum legitimis,vt C.ad Orfi.l.penul.Et eſt ratio:
10 quia mater ſemper eſt certa.ff.de in ius voc.l.& quia.†De alijs autem tribus inceſtuoſis nepharijs,& adulterinis.Sciendum eſt ꝙ inceſtuoſi propriè dicuntur ſecundum ius ciuile,propriè nati ex linea tranſuerſali in gradu prohibito,Nam inceſtus dicit inter tales cõiunctos,licet aliæ inueniãtur perſonæ.ff.ad l.Iul.de adul.l.adulterium cũ inceſtu.Nepharij dicũtur,qui nati ſunt ex linea deſcẽdẽti,ita tales cõplexus dicunť nepharij.Inſti.de nup.§.ergo.

§.ergo.Adulterini qui ex adulterio naſcunť:aliqñ omnes iſti dicuntur damnati,aliquando ſpurij:vt inſti.de nup.§.aduerſus.de iure Canonico vocãtur manzeres,noti,& ſpurij:vt extra,de renun.ca.niſi cũ pridem.§.perſonæ verò.& dic plenè in fi.q ſi.ſint legi.c.per venerabilem.in fi.
11 †Iſti autem filij à ſucceſsione repelluntur paterna & materna:& non ſolũ iſti,ſed omnes qui naſcũtur ex nuptijs prohibitis alio de quatuor modis,qui not.Inſti.de nup.§.ſunt & alij cũ iſti damnanť à lege,nõ poſſunt ſccedere,ſi parentes vellẽt,nec etiam ſunt alendi,vt in auť.qui.mo.na.effic.ſui.§.fi.repellunť etiam ab honoribus.ff.de mu.& ho.l.generali.§.ſpurios.niſi in ſubſidiũ,vt ibi dicit text.vel niſi Imperator eos admitteret cum clauſula,non obſtãte.auť.quib.mod.nat.effi.ſui.
12 in priuilegijs legitimationis.†Item ab ordinibus & dignitatibus repelluntur.extra,de elec.c.cũ in cunctis.& de fil.presbyterorũ.c.j.& fi.niſi per Papã vel epiſcopũ ſuper ordinibus fuerit diſpenſatũ,vel fuerint religionẽ ingreſſi,vel in dignitatibus perſonarũ
13 per Papã fuerit diſpẽſatũ:vt in d.c.fi.†Expedita linea deſcendenti ſine gradu reſtat,vt de aſcendentibus videamus.Et nota ꝙ tot ſunt ſpecies filiorũ,vt dixi,quot ſunt ſpecies parentũ:cũ iſta ſint correlatiua:filius,ergo pater.Si ergo pſona defuncti careat deſcẽdentibus,et habeat aſcendentes vnà cũ collateralibus:ſi quidem ſolũ legitimos aſcendentes,& naturales habeat filius:ſi quidem ſolũ matrem & patrem,& mater & pater ſibi ſuccedunt.Si verò eſt pater vel mater,& alij aſcẽdentes,vt puta auus paternus,vel maternus:quilibet ſuccedit in virilem portionẽ,licet eorum diſpar ſit numerus:& ideo ſi eſt ex vna parte auus paternus et auia,& ex alia auus maternus vel auia,& econtra:tantũ habebit auus maternus et auia,quantum paternus auus,vel auia.Idem dicam in omnibus aſcẽdẽtibus,vt in auť.de hære.ab inteſt.§.conſequẽs quæ eſt poſita.C.ad Tertu.auť.defuncto.Sinaũt habet aſcendẽtes,vna cum tranſuerſalibus,ſi quidem habet fratres vtroq; parente cõiunctos admittanť iſti fratres vnà cũ aſcẽdentibus proximis,ſ.patre & matre,auo vel auia in virilem portionẽ.Item filij filiorum fratrũ ſimiliter admittunť,ſi mortui ſunt fratres,vel aliqui ex his.Alij ſunt fratres qui ſunt coniuncti ex parte patris tantũ,vel filij eorũ,vel alij tranſuerſales,an ſuccedant cũ parẽtibus:vt in auť.vt fratrũ filij.§.j.Olim tñ erat aliter.l.pe.C.ad Ter.de legi.hær.l.de emancipatis.in prin.de bo.quæ lib.l.quæcunq;.& cõmunia,de ſucceſ.l.ſi.tamẽ omnes corriguntur.& hoc de filijs legitimis & naturalibus,qui decedunt relictis parẽtibus.ſin autẽ ſint filij legitimi deſcẽdẽtes relictis parẽtibus,dic idẽ quod in ſuperioribus exceptis legitimis per oblationẽ curię:in quibus dic ꝙ ſi decedunt ſine liberis,ſuccedunt parentes ſeruata tamen parte curiæ.in auť.quibus mod.na.effi.le.§.ſciẽdũ ergo.& C.quã
14 do & quibus quarta pars debeť l.j.& ij.in prin.lib.x.†In naturalibus aũt dic ꝙ parẽtes ei ſuccedũt eodẽ modo & eodẽ iure,quo ipſi parẽtibus ſuccedũt,vt ſit par eadeq; ratio pietatis.ff.de inof.teſt.l.nam & ſi parentibus.in auť.quib.mo.na.effi.ſui.§.quibus.& hoc ſecũdũ Azo.Sed Pla.dicit patrẽ inſolidũ ſuccedere filio naturali,etiam ſi filius ſit ſpurius.& iſtud aliqua lex non probat.
15 †De filijs tñ legitimis deſcendentibus,dic ꝙ adoptator,vel arrogator,in cuius poteſtate trãſijt quod eſt,ſi fuit paternus vel maternus auus,vt ſ.dictũ eſt viuo filio habet vſumfructũ in bonis filij.Inſtitutio.de acqui.per arroga.in princip.Sinautem ab inteſta.ſuccedat talis filius ipſe & ſuccedat tanquam filio legitimo,& naturali,eo ſaluo quòd non poſſet dicere matrem ſuccedere,cùm adoptare non poſſet:vt inſti.de adop.§.fœminæ.Sin autem fuerit extraneus qui in adoptione eſt:dic ꝙ in nullo ſuccedit ei,cũ non exiuit de poteſtate patris naturalis.C.de adop.l.cũ in adoptiuis.§.ſed ad Ter.ſ.quia damnať à lege.De filijs autẽ ſpurijs,dic ꝙ ipſi nõ ſuccedũt parẽtibus,et qua rõne ita nec parẽtes eis.matres aũt bene ſuccedũt eis eadẽ ratione qua ipſi matribus,ſi tales filij decedãt ſine liberis.Nam ſi liberi extarẽt,mater nõ ſuccederet.C.ad Ter.l.j.§.liberi.ff.vnde cog.l.ij.§.itaq;.De inceſtuoſis aũt & nepharijs,vel adulterinis ſic dãnatis,dic ꝙ patres nõ ſuccedunt eis.Nã qua ratione ipſi patribus nõ ſuccedũt:
16 eadẽ ratiõe ipſis nõ ſuccedunt patres.†Reſtat vltimò explicatis duobus gradibus vt ad tertium tranſeamus,ſcilicet tranſuerſalium.in quo nota ꝙ ſicut deſcendentium plures vocantur ſpecies ac aſcendentium:ita & tranſuerſalium totidem ſunt ſpecies.Si igitur defuncta perſona careat liberis & aſcẽdẽtibus,& collaterales habeat:ita diſtingue:aut habet fratres ex vtroq; parente tantum:aut filios fratrum tãtum aut habet ſimiles fratres,aut filios fratrum.Primo caſu ſuccedunt ſoli fratres.Secundo caſu ſoli filij fratrum.Tertio caſu ſimili ſuccedunt fratres & filij fratrũ in ſtirpes,& non in capita.ff.de col.bo.l.prætor.Et ita exempli caſ ſi decedat quis relicto fratre vno,et tribus filijs ex fratre prę mortuo,ex vtroq; parẽte tantũ habebit frater ſolus quãtum tres omnes filij ex fratre præmortuo,ſuccedũt iſti omnibus alijs col
17 lateralibus excluſis.†In alijs fratribus qui ſunt cõiuncti vno parente tantũ,puta patre vel matre ꝙ cæteris agnatis & cognatis,& excluſis prædictis collateralibus,ſ.fratribus & filijs fratrum ex vtroque parente coniunctis,ſuccedunt defuncto,ſ.fratres ex vno parente coniunctis tantũ,excluſis alijs collateralibus.ſ.patris auunculis,amitis,& materteris,& hoc verum eſt indiſtinctè ſiue maſculi,ſiue fœminæ agnati,vel cognati ſint in poteſtate vel ſui iuris.& hoc colligitur in auť.de hære.ab inteſta.§.reliquũ.
18 & §.ſeq.C.de le.hære.auť.ceſſante.& auť.tres fratres.†Sed pone quis moritur ſine liberis aſcendẽtibus relicto fratre ex parte matris tantũ:& alio ex parte patris tantum:qualiter ſuccedunt iſti,ſicut alij ſic defuncto:Rñ.frater ex parte patris in bonis paternis ſuccedit fratri:& ex parte matris in bonis maternis.C.de legi.hære.l.de emancipatis.in fi.in alijs autẽ bonis aliunde quæſitis ſuccedunt æqualiter.Nam quantum ad illa bona ſublata eſt differẽtia cognationis,ſiue agnationis,vt in auť.itaq;.C.communia de ſucceſsi.licet Placen.contra in hoc.quid ſi decedit relicto fratre ex parte patris tantum,& fratre ex parte matris tãtum,& in alio fratre ex vtroq; parente coniuncto,qualiter ſuccedunt? Rñd.ſecundũ Azo.ꝙ ille qui eſt coniunctus ex vtroq; parẽte,ſuccedit in omnibus bonis,tam paternis ꝙ maternis,& in aliunde quæſitis,alijs duobus fratribus excluſis.Et eſt ratio:quia iſtę habet duplex vinculum,ſ.paternum,& maternum,meritò ille præferť illi qui nõ habet niſi vnum,vt in auť.de cõſan.& vte.fra.circa medium.& C.cõmunia de ſuc.auť.itaq; Placen.dixit cõtrarium,ex parte patris hoc caſu in bonis maternis admitti cõiunctũ,vtroq;
19 parente ad alia bona,quod eſt contra dictã auť.†Sed pone ꝙ aliquis deceſſit relicto vno filio ex fratre præmortuo,& relictis duobus filijs etiam ex alio fratre præmortuo:nunquid iſti ſuccedunt defuncto in capita vel in ſtirpes?Rñ.ſecũdũ Azo.in capita,ita vt quilibet habeat ſuã partem,& ita ſecundũ eum hæreditas diuiditur in tres partes:vt videtur velle cõcludere per eandẽ auť.§.ſi verò neq; fratres,neq; filios fratris,per quod innuitur filios fratris debere ſuccedere in ſtirpes,& nõ in capita,& huic opin.aſſentio.Nam ſemper inuenio filios fratris ſuccedere in ius patris ſui:Inſtit.de hære.ab inteſt.§.filius.& in prædicta auť.§.ſi
20 verò.& d.col.& C.vnde lib.l.ij.†Si etiam decedat quis ſine aſcẽdentibus & deſcendentibus,quid in filijs fratrũ? Dic tunc ꝙ illi qui ſunt proximiores in gradu ad ſucceſsionẽ eius admittũtur,& inter eos fiat diuiſio in capita,& in ſtirpes,nõ habita differentia an ſint agnati vel cognati,maſculi vel fœminæ in poteſtate ſui iuris:vt in auť.poſt fratres.C.de leg.hære.& ibi no.licet olim ſuccederẽt vſq; ad ſeptimum gradum,vt ibi:cũ ſublata ſit differentia agnationis & cognationis,vt ſ.de naturalibus autẽ legitimatis à patre,dic vt ſ.in his ſcripſi excepto vt qui legitimantur per oblationem curiæ ſuccedũt ab inteſtato agnatis,vel cognatis:niſi ſolus pater legitimus efficiatur:vt in auť.quibus mod.na.effi.ſui.§.quibus.
21 †De naturalibus autem collateralibus non legitimatis,dic ꝙ inter ſe ſi ſunt fratres ex eadem matre tantũ ſuccedunt:quoniã ſi eſt hoc in ſpurijs,vt ff.vnde cogna.l.ij.& ita dico multo fortius in liberis tantum:non tamen dico ꝙ vnus qui fuit naturalis filius tantum fratri ſuo legitimo & naturali agnatis & cognatis ſuccedit,vel etiam fratri,& ex alia matre:vt in d.§.filius.authen.quib.mod.na.effi.ſui.colum.ix.nam ſi legitimatur per oblationem curiæ,non ſit legitimus ſucceſſor agnatis,vel cognatis patris,multò fortius non efficitur ille qui nullo modo eſt legitimus,ſed naturalis remanſit.Inſtitutio.de ſeruili cog.§.finali.& quod ibi dicit,præſertur,non ad illos,vt infertur.
22 †De legitimis autem collateralibus dic vt de primis fratribus dixi,ſcilicet,quando fuit aliquis arrogatus,vel adoptatus ab auo paterno vel materno:quoniam vt tunc dixi,legitima iura conſequitur.Sinautem extraneo datus fuit quis in adoptionem,licet retineat iura legitima quæ ſunt ad patrem naturalem tantum:ſoli patri adoptiuo poterit ab inteſtato patri ſuccedere,non filijs eius agnatis vel cognatis,nec ipſi ei.C.de adopt.l.cùm in

a ¶ Tractatus teſti-
moniorũ. Iſtũ pro-
tract.Bar.alle. doc.
maximè. Feli.ĩ c.ſi-
cut nobis.in iij.& v.
co.de re iudi.et Ale.
ĩ l.legatis.ĩ pri.ff.de
leg.iij.ĩ apoſtil.Car.
& ĩ cõſ.liiij.in fi.ĩ j.
volu.& in cõſ.cix.
in eo.vo.viſis,& vt
oportet cõſideratis.
in vj.vo.& ĩ cõſ.x.
ĩ vj.vo.j.j.col.Lud.
Ro.in l.j.ĩ viij.co.ff.
de ver.obli.& dicit
ꝙ pauci habẽt hunc
tractatũ.& dicit A-
lex.ĩ l.ſi cũ dotẽ.§.ſi
maritus.ff.ſo.mat.ꝙ
ipſe habet trac.hu-
iuſmodi duplicatũ
vnũ breuem,& alte
rũ longiorẽ.& licet
dicat ꝙ ſit tractatus
alimentorũ,tñ quia
alle.bar.ĩ c.oppoſita
prudẽtię. voluit alle
gare Bartol.hic. &
iſtud ꝑ trac.Bart.al-
le.Bal.ĩ l.ſolã in pe.
col.C.de teſti.& vi-
de Nellũ de ſancto
Gemi.in trac.de te-
ſti.in xx.col.& ſeq.
& Feli.in c.q̃m fren
quẽter.in §.porro.in
ix.col.vt li.non cõte
ſta.& dicit idẽ Feli.ĩ
c.cũ cauſam ĩ ix.col.
de teſti.ꝙ bar.cõpo
ſuit huiuſmodi trac.
de teſte, quẽ morte
pręuentus nõ cõple
uit.alleg.ita referre
Bal.ĩ l.de quibus.ff.
de legi.& in l.iij.C.
de teſti.& in d.c.cũ
cãm.in ij.faltẽ.Adde
Bal.in l.edita.in re-
pe. Pata.in pen.clo.
ĩ prin.C.de edẽ.vbi
dicit qđ Bar.à Saxo
fer.pręceptor ſu[9] il-
luſtris cõpoſuit tra.
de teſt.et morte prę
uentus incõpletũ re
liq̃t q vltra etiã quã
Legiſtis expediat
cũ itellectu volaue-
rat ad ea quę nõ poſ
ſunt intelligi, niſi ꝑ
ſummos viros,q co
gnoſcunt genus, &
differentias, & vir-
tutes et vitia q̃ gene
rant ex actibus.Vn
de Bal.ad hunc tra-
ctatũ ſuſpirãs ſubiũ
git,qs dabit mihi pẽ
nas colũbæ,& ĩ altũ
volabo.Tho.

adoptiuis. Scio tamen quòd collaterales,
puta fratres arrogati non poſſunt adoptari
23 vt C.de hære.inſti.l.nec apud. † De ſpurijs
autẽ dicas ꝙ duo fratres ſpurij ex eadẽ ma
tre inter ſe inuicem ab inteſtato ſuccedunt.
ff.vnde cogna.l.ij.& l.ſi ſpurius.Inſtit.de le
gi.agna.ſucce.§.vulg.Sed pone ꝙ ſint duo
fratres ſpurij,à diuerſis matribus,et nũquid
inter ſe ſuccedãt.Pone ergo ꝙ ſacerdos vel
monachus ex diuerſis matribus habet filios
pone largius quæſtionẽ:quidam ſolutus de
vna muliere dico concubina tantũ habuit
filium vnum:& de alia habuit filiũ aliũ:qui
vulgariter appellatur in Lõbardia baſtar-
dus:nũquid iſti inuicem ſuccedant ab inte
ſtato.& an ſuccedãt agnatis patris.vel agna
tis matris vr̃ ꝙ ſic:qa fratres ſunt alijs ꝓxi-
miores:iõ admittunt.in aut. de hære.ab in-
teſt.§. reliquũ.Nec obſtat ſi fuit ex parte pa
tris tm̃: qa ſola naturalis cã inſpicitur.C.de
ſu.& leg.aut.in ſucceſſiõe. Item delictum
patris,qui ad aliam mulierem acceſſit, non
debet nocere filio.ff.de pœn.l.crimen.ff. de
decurioni.l.j.§.nullus.Econtra videt ꝙ nõ
tanq̃ cognatus ei. Nã cognatio fit ꝑ matrẽ.
Inſti.de legi.agna.in princ.tãquã agnatus.
Nã cũ nulla ſit inter ſpurios agnatio, ſiue
ius agnatiõis:tũc enim per patrem agnatio
contrahit:cũ legitimæ nuptiæ ſint contra-
ctæ. Inſti.de nup. §.ſi aduer. Inſtitu.de leg.
leg.ag.ſuc.§.j.& ij.igit iure agnationis, vel
cognatiõis cũ nõ veniat:meritò repellũtur
cũ alia iura ſucceſſiõis nõ reperiant in iure
niſi vt ſibi ſuccedãt à iure,vel à l.vel ſena-
tuſcõſulto. ꝙ vltimũ credo verũ,vt in aut.
qui.mod.na.effi.ſui.§.j.in fi.& §.ſi verò. &
24 ibi probat.† De inceſtuoſis,ſiue nepharijs
ſeu damnatis,& alijs fratribus, dic agnatis,
vel cognatis nullo modo ſuccedere: cùm
omni beneficio legis careant: vt prælleg.
aut.in fi.Nã talibus inter viuos donare nõ
poteſt.C.de ince.nup.l.ſi quis inceſtas. qđ
de iſtis dictũ eſt, intellige nõ ex matrimo-
nio vno:quia fœtẽtes ſunt tales progeniti.
Sed ſi aliter ignorauit,dic vt extra de ſpon.
c.in tua.& q fil.ſint legi.c.ex tenore.Sinau-
tem ex prædictis colli.apparet ex ſucceſſio
nibus ab inteſta.Primò enim cauſa libero-
rum.ſecunda aſcendentium vſq; in infini-
tum.ff.de in ius vocan.l.vel parentes. tertia
tranſuerſalium.iſta vſq; ad x.gradum, ſiue
agnati,ſiue cognati ſint, hodie ſuccedunt,
vt Inſtitu.de leg. agna.ſucceſ.in fin.Iſtis au
tem deficientibus ſuccedit fiſcus, exceptis
quibuſdam caſibus,in quibus alij fiſco prę
feruntur. Præfertur enim vxor.C.vnde vir
& vxor l.j.Item vxore deficiente præferuntur aliqui etiam: vt
vt puta,decedit miles,nauicularius,cohortalis,fabricenſis,vt de
prædi.naui.per totũ.Item ſocius liberalitatis imperialis. vt C.ſi
ſocius liber.imperia.lib.x.Certũ eſt enim quod collegium ſiue
ſocius præfertur fiſco,vt ſ.allegata lege. hoc de prædictis laicis
25 vendicat locum.† De clericis autem ſcias tu Legiſta ꝙ ſi cleri-
cus prælatus moriatur inteſtatus,in his quæ ab eccleſia, vel con
templatione eccleſiæ habuit ſuccedit eccleſia tantummodo.qđ
intellige vt C.de ſac.ſan.eccle.in aut.licentia.in fi.xij.q.fi.c. fi.in
reliquis ſuccedunt conſanguinei & affines his,&c.his deficien
tibus ſuccedit eccleſia.extra de ſuc.ab inteſta.c.j.& plenè in c.ij.
26 eo.ti.Plura circa hoc non curaui ponere.† Poſtremò videtur ꝙ
quædam innouata ſunt,& quædam regularia in ſucceſſione ab
inteſtato.Nota primò quædã regularia,& curſus,per quæ ſunt
innouata ab inteſtato.C.communia de ſucceſ.l.vitrico.& l.affi-
nitas.Dicuntur autem affines omnes illi, qui per vxorem mihi
contingunt.ff.de gradi.l.nõ facile.§.affines.Vxori vir ſuccedit,
qui non dicitur affinis,ſi vxor decedat ſiue aſcendentibus ſiue
deſcendentibus ſiue collateralibus fiſco excluſo:vt l.j. C. vnde
vir & vxor.& alio caſu ſi vxor decedat relictis filijs emancipa-
tis,vel nepotibus,vel pater vnà cum eis habet vtilem vſumfru-
27 ctum.C.de bo.ma.l.iij.† Item eſt & alia regula,ꝙ ſeruus nõ põt
eſſe ſucceſſor:vt l.ſeruus.C.cõmunia de ſuc.fallit cũ mora eſt fa-
cta in libertate præſtanda.C.ad Orfi.l.fi.de his quib. vt indig.l.
fi. Item fallit cũ deceſſit apud hoſtes.C. de ſuis & le.l. apud ho-
28 ſtes.† Itẽ eſt alia regula,donec põt habere locũ ſucceſſio ex te-
ſtamento,ceſſat ab inteſta.ff.de reg.iur.l.quãdiu.C.cõmunia de
ſuc.l.antequã.Fallit iſta regula,ſi ſic dicat teſtator: te hæredem
inſtituo,ſi legitimè valuerit.ff.de hæ.inſti.l.ſi ita quis hæredem
29 inſtituat.† Item eſt alia regula,q proximior eſt in gradu,proxi-
mior & potior eſt in poſſeſſione.C.eo.l.auunculo.ꝙ intelligo ſe
cũdũ diſtinctionẽ.ſ.poſitã,ſ.de ſucceſſionibus aſcendentium &
30 collateralium.† Item eſt regula ꝙ nullus hoſpes põt etiã ab inte
ſtato ſuccedere alũno,ſiue vitrico hoſpiti.C.eo.ti.l.nutritoribus.
& in aut.oẽs peregrini.ibi poſita. Vltimò reſtat quæ ſunt per ius
nouiſſimũ immutata:licet ex præcedentibus poſſit ſatis perpen
di:tamen olim non ſuccedebat filius emancipatus patri de iure
prætorio:hodie ſublata eſt differẽtia patriæ poteſtatis & emanci
pationis:vt in authen.de ſucceſſ.ab teſt. in §.j.quæ eſt.C.de legi.
hęr.authen.in ſucceſ. Item olim nepos,vt puta filius filij,non ad
mittebatur ad ſucceſſionem cum auunculis, niſi cum diminu-
tione tertiæ partis.C.de ſu.& legi.l.ſi defunctus.& l.illam.C. de
colla.Sed hodie æqualiter ſuccedũt.Item olim aſcendentes, pu-
ta mater per orficianum,pater verò iure prætorio. Sed hodie de
iure ciuili,vt in aut.defuncto.Item olim ſi pater emancipabat fi
lium contracta fiducia,nõ ſuccedebat de iure ciuili. hodie ſem-
per in emancipato contracta fiducia præſumitur:vt Inſti. de le-
gi.agna.ſuc.§.fi.& in aut.de hære.ab inteſt.§.& conſequẽs. Item
olim pater ad ſucceſſionem filij fratribus extantibus vocabatur
mater ad intereſſe vſusfructus.ff.ad Ter.l.fi.hodie autem in viri
les admittuntur,vt in aut.defuncto. Item olim admittebantur
conſanguinei iure ciuili,& vterini de iure prætorio:vt Inſtit. de
ſuc.cog.Hodie autem prædicta differentia eſt ſublata,vt in prę-
dictis apertè cauetur.Dy.de muſello excel.doctor.

a *Tractatus teſtimoniorum, ſecundũ Bar. de Saxoferrato.*

1 ☞ *Teſtes an probent,iudicis arbitrio relinquitur facta conſideratione circa perſonã, & dictum teſtium.*
2 *Teſtis debet reddere cauſam ſui dicti ſufficiẽtem ſimpliciter,ſi de ea fuit interrogatus.*
3 *Teſtis interrogatus in cauſa ſcientiæ ſi dicit,ſcio quia ſcio,non probat.*
4 *Teſtis reddere debet cauſam dicti per alterum ex quinque ſenſibus corporeis.*
5 *Teſtis dicens quem dominum,& non reddens cauſam dicti,etiam non interrogatus non probat.*
Idem ſi dixerit quem ebrioſum.
6 *Teſtis deponens ſuper his quæ diſcurſu intellectus percipiuntur,debet reddere cauſam ſui dicti etiam non interrogatus,ſecus ſi ſine diſcurſu,uel modico.*
7 *Teſtis deponens fundum ualere decem,non probat,niſi reddat cauſam ſui dicti.*
8 *Teſtis deponens quem dominum,adijciens cauſam.quia uidit eum tanto tempore quòd præſcripſiſſet,probat utile dominium.*
9 *Teſtis de cauſa cauſæ,ſi non interrogatur,non deponit.*
10 *Teſtis dicens aliquem poſſediſſe,quòd probet,etiã ſi non adiecit cauſam.*
11 *Teſtis deponens aliqua uera eſſe,quia audiuit dici,non probat.*
Dicta teſtium,quando teſtificata per ipſos ſunt deperdita,probantur per teſtes,qui dicunt uidiſſe teſtes in cauſa iurare,ſolenniter examinari,& eorum dicta uidiſſe.
12 *Teſtis deponens de credulitate non probat,niſi in conſiſtentibus in peritia.*
13 *Teſtis deponens ſe uidiſſe,probat:licet interrogatus cauſam non deponat.*
14 *Teſtis deponens de uita & moribus alicuius,ſi reddit cauſam,quia conſanguineus,uel uicinus probat.*
15 *Vinum eſſe dulce ſi teſtis dicit,& reddit cauſam,quia bibit,probat.*
16 *Teſtis qui dicit Titium promittere Seio,quòd probet.*
17 *Teſtis dicens,ſcio,quia præſens fui,uel interfui,quod probet.*
Qui dicit ſe fuiſſe præſentem,neceſſariò dicit & intelligentem.ſecus ſi aliũ dicit præſentem.
18 *Lex uel teſtator mandans aliquid fieri,& aliquo præſente,intelligitur & intelligente.*
19 *Notarius dicens aliquid factum in præſentia alicuius,includit etiam intelligentiam.*
20 *Teſtis,qui deponit per uerbum,uidetur,non probat.*
Teſtis dicens.uidi Titium poſſidere:& mihi uidetur quòd ſunt decem anni,probat.
21 *Subſtantia rei apud Legiſtas quomodo capiatur:& eſt aut rerum corporalium,aut incorporalium.*
22 *Subſtantia rerum comprehenditur per accidentia rerum,quæ ſenſu percipiuntur.*
23 *Teſtis deponens ſuper his,qui ita nobis cõia ſunt quod aſpectu ab omnibus cognoſcũtur ut in lapide,ligno,& ſimilibus & dicat quòd erat lignum:quia uidit,probat.*

Teſti-

Teſtis qui dixit,neſcio,ne ſibi ſit contrarius,intelligitur niſi ut ſupra dixit.
24 *Teſtis deponens circa aromata,lapides pretioſos,& ſimilia ſufficit ꝙ dicat ſe uidiſſe,& ſe ſcire illius conditionis eſſe.*
25 *Quidditas rei,quæ non poteſt niſi per ualde peritos cognoſci quomodo probetur.*
26 *Binominis ſi aliquis ſit,qualiter probetur eſſe illum de quo agitur.*
27 *Homo ex auditu uocis non cognoſcitur.*
28 *Identitas fundi qualiter probetur.*
29 *Identitas animalis qualiter probetur.*
30 *Teſtis deponens ſuper identitate rei mobilis ut probet, qualiter deponat, & qualiter probetur.*
31 *Fructuum identitas,qualiter probetur.*
32 *Teſtis deponens ſuper peremptione,uel amiſſione rei, ut probet qualiter deponat, & peremptio,ſeu amiſſio rei qualiter probetur.*
33 *Paſtoribus aſſerentibus multa animalia in paſcuis, & itineribus perempta, an ſit credendum.*
34 *Teſtis deponens uinum eſſe quia uidi,non probat niſi dicat,& guſtaui,uel odoraui,uel uidi in taberna uinaria.*
35 *Negatiua coarctata dicitur probari,quando quis refert ſe ad certum corpus, puta talis res non eſt lignum.*
36 *Hominem uiuum fuiſſe,qualiter cauſa reddi debeat,ut probetur.*
37 *Mortuum aliquem eſſe,qualiter probetur.*
38 *Fama probatur mors alicuius:ex quibus cauſis progredi debet.*
Mors iuuenis luxurioſi,bellicoſi,& uagabundi quomodo probetur.
39 *Si teſtis dicit quem mortuum:quia interfuit eius ſepulturæ, licet cadauer non uiderit, ſed tunc dicebatur.probat.*
40 *In maximis cauſis mors per famam non probatur.*
41 *Teſtis deponens ſuper morte alicuius uerè ut probet qualiter reddat rationem.*
42 *Titium fuiſſe qui aliquid fecit,qualiter probetur per teſtes,& an ſufficiat ſi dicãt teſtes ſe uidiſſe.*
43 *Qui dicit uidiſſe aliquid fieri de nocte,probat ſi dicat uidiſſe quia erat lumen Lunæ,uel magnus ignis.*
44 *Teſtis qui dicit titium fuiſſe qui illud fecit:quia dum ſe aſpiceret in ſpeculo illum uidit,non probat.*
45 *Teſtis deponens ſe antea titium cognouiſſe,quia erat uicinus ſuus continuus,probat.*
Sed ſi in pueritia ipſum cognouiſſet,non probat.
46 *Iudex hominem exhibet,ut cognoſcatur à teſte,qui dixit aliquid factum ab aliquo,& nomen ignoret.*
Mortuus ut ex aſpectu recognoſcatur exhibetur.
47 *Teſtis deponens ſuper longitudine,uel latitudine alicuius rei probat, ſi dicit ꝙ uidit menſurari,& idem ſi,*
Teſtis dicit rem magnam,uel paruam:quia uidit.
48 *Teſtis deponens ſuper menſura fundi,uel muri limitatè probat,ſi eſt peritus in menſura,& dicat ſe menſuraſſe,uel menſurari uidiſſe.*
Menſura fundi indeterminatè ab omnibus cognoſci poteſt.
49 *Pondus determinatè probatur per teſtes dicentes ſe ponderaſſe, uel uidiſſe ponderari: indeterminatè uerò ſi dicit quod manibus ponderauit.*
50 *Teſtis deponens determinatè circa menſuram uini,uel olei,ſi dicit quia menſurauit, uel menſurari uidit,probat,ſi uerò indeterminatè:ſatis eſt quòd dicat ꝙ uidit.*
51 *Menſuratio totius corporis in non conſiſtentibus pondere,numero,uel menſura, difficilis eſt,& non fit niſi à peritis.*
52 *Quantitas corporum ſeparatorum,quorum numeratio eſt facilis,fit per numerationẽ.*
53 *Teſtis ſi dixit quòd uidit tradi decem corbes frumenti probat, ſecus ſi dicit quòd uidit tradi aceruum frumenti quod erat decem corbes.*
54 *Teſtis deponens de quantitate urbis,qualiter deponere debeat,ut probet.*
55 *Fama probat quantitatem,numerum milliarium exiſtentium de loco ad locum.*
Menſura quantitatis milliarium fit per longitudinem itineris, ſecundum quod commeatur.
Menſura ſuper diſtantia,uel uicinitate fieri debet per directum,& quando per terram fieri non poteſt,fit per ærem cum chordula.
56 *Intelligere ſubſtantiam incorpoream non pertinet ad Iuriſtam.*
57 *Miraculum dicitur quaſi admiratione plenum:& eſt id,cuius effectus eſt manifeſtus:& cauſa eius omnibus ſimpliciter occulta.*
Miraculorum tres gradus,& qualiter probentur.
58 *Qualitates ſubſtantiæ animatæ anima rationabili ſunt tres.*
Sacramentum eſt ſacræ rei ſignum.Item inuiſibilis gratiæ,uiſibilis forma.
59 *Chriſtianum aliquem eſſe,uel ſacerdotem,qualiter probetur.*
60 *Iuriſtam aliquem eſſe,qualiter probetur.*
Iuriſta an ſit ſufficiens ad doctoratũ,probatur per teſtes eiuſdem,uel maioris peritiæ.
61 *Teſtis deponens aliquem cerdonem alicuius artis, ſi dicat quòd uidit eum exercere dictã artem probat.*
Cerdonem eſſe bonum probatur per teſtes eiuſdem uel maioris peritiæ.
62 *Mercatorem eſſe,officium eſt,non artificium.*
Mercator dicitur,qui cum quadam perpetuitate mercatur.
Mercatorem eſſe qualiter probetur per teſtes.
63 *Mercator,qui per quinquennium dimiſit conſuetudinem mercandi, non dicitur mercator:& ex hoc probatur ꝙ deſinit eſſe mercator.*
64 *Artifex,qui per decennium artem non exercuit,non dicitur artifex: & ex hoc probatur ꝙ deſijt eſſe artifex.*
65 *Scholaris quòd deſierit eſſe ſcholaris, quantum temporis requiratur arbitrio iudicis relinquitur.*
66 *Virtus eſt habitus electiuus in mediocritate conſiſtens,quo ad nos determinatam rationem,& ut ſapiens determinabit.*
67 *Virtuoſus quis probatur,probando actu tales,qui apud iudicem & bonum uirum uirtuoſi determinantur.*
Iudex apud Iuriſtas dicitur bonus uir.
68 *Virtutum moralium quatuor ſunt cardinales,ſcilicet prudentia,iuſtitia, fortitudo, & temperantia.*
69 *Prudentia eſt habitus cum ratione actiuus,circa bona,uel mala.*
Scientia,ſapientia,& prudentia differunt.
70 *Sapientia eſt habitus ſpeculatiuus, conſiderans cauſas altiſſimas, & ad Iuriſtas etiam ſpectat.*
71 *Scientia eſt habitus ſpeculatiuus demonſtratiuus ratione uera conſideraus cauſas inferiores:& hæc ſpectat ad Naturales,& etiam ad Iuriſtas.*
Lex eſt inuentio,& donum Dei.
72 *Ars eſt habitus ratione naturæ factus.*
Ius ciuile appellari poteſt ſapientia, & ars.
73 *Prudentia conſiſtit circa particularia,& ea quæ contingenter eueniunt,ut inter ſe cõſiliari & diſputare,& recta ratione uniuerſalia particularibus congruentius applicantur.*
74 *Prudentem aliquem eſſe qualiter probetur,& quòd requiruntur octo,ſcilicet memoria,intelligentia,experientia,docilitas,deliberatio,ſolertia,prouidentia, circunſpectio,& cautio.*
75 *Prudens quilibet præſumitur,niſi contrarium probetur.*
76 *Prudens prudentia perfecta ea perfectione quæ in hominem cadere poteſt naturaliter, qualiter quis poſſit eſſe.*
77 *Prudentia particularis eſt cùm ad ſui ipſius quidam prudentes inueniuntur,qui habent ea quæ generaliter ſupra,de prudentia dicuntur.*
78 *Eremitæ & uitæ contemplatiuè dediti quo ad ſe ſunt boni & prudentes, & aliorum negotiorum inexpertes.*
Eremitæ excuſantur à tutela,& ad prælaturam non promouentur:& ſi ſunt uitæ laudabilis,in teſtimonijs multum creditur.
Epiſcopum oportet eſſe prudentem,non ſolum literarum peritia,ſed ſecularium negotiorum diſpenſatione.
79 *Oeconomica prudentia pertinet ad regimen familiæ.*
80 *Carolus quartus cõceſſit Bar.& eius deſcendẽtibus poteſtatem concedendi ueniã ætatis.*
81 *Mores ciuitatis qui dicantur.*
Habitus in moribus probatur per tempus trium annorum.
82 *Aliquem honeſtè uiuere,qualiter interpretetur.*
83 *Teſtis qui dicit aliquem prudentem,diligentemq; patrem familias, quia per triennium uidit diligenter gerere negotia ſua:probat,& interrogatus quid reſpondeat.*
Teſtis qui dicit ſe continuè uidiſſe,intelligitur de uiſione cõtinua,quæ cadit in ſocium, uel uicinum.
84 *Modicus defectus animæ non facit quem non prudentem uideri uitium notabile & damnoſum.*
Iudæus publicus fœnerator non reprobatur ut imprudens.
85 *Prudens ut quis dicatur:& diligens circa celebrationem actus particularis à ſe geſti ſiue gerendi,tria ſunt neceſſaria,ſcilicet prudentia,circunſpectio,& cautio,qualiter teſtes reddere habeant cauſam cum deponant.*
86 *Prudentia regnatiua conſiſtit in bene operando bonum finem,hoc eſt in quietem & bonum ſubditorum,non in finem ſui lucri,uel gloriam.*
87 *Prudentia regnatiua in principe præſumitur,quando gradatim aſcendit, uel quod ita de eo ſit fama,uel ex unico actu notabili declaratur,& hoc iure ciuili.*
88 *Prudentia regnatiua alia in principe eccleſiaſtico,alia in ſeculari requiritur.*
89 *Nullus uilis,qui ex turpibus lucris lucratus eſt dignitatem,habet prudentiã regnatiuã.*
Ad probandum in aliquo eſſe prudentiam regnatiuam non requiritur tantum tempus, quantum in œconomia.
90 *Actum particularem fuiſſe prudenter factum à regente, quod probatur per circunſtantias,ut ſupra in œconomica.*
91 *Prudentia ciuilis ſiue politica,quæ in ſubditis requiritur, conſiſtit ut in bonum finem domini operetur.*
Mercatorem,uel artificem prudẽtem diligentemq; eſſe probatur,ut ſupra œconomica.
92 *Prudentia militantis conſiſtit in bene operando, in finem uictoriæ. ob quietem Reipublicæ.*
Prudentia militaris ꝙ in aliquo ſit generaliter uel particulariter, qualiter probetur.
Nobilis eſt aſſuetus equis,præſumitur ꝙ præualeant in militia equeſtri.
Carnifices & fabri præſumuntur ꝙ præualeant in militia pedeſtri.
93 *Imprudentia quæ cõtingit ex ætate uel caſu,eſt oppoſita prudentiæ particulari ad ſui ipſius regimen.*
94 *Furioſum quem eſſe probatur,ſi teſtis dicit ꝙ uidit eum furere, & actus furioſos facere:ſecus ſi dicit:quia uidit eum carceratum,niſi adderet,& audiuit uerba inſania dicere.*
95 *Actus factus ab habente dilucida interualla,quando in furore:& quando in ſana mente dicatur factus.*
96 *Aliquem furorem fingere,& ex ſuſpicione poteſt cognoſci.*
De quodam,qui biennio finxit ſe dementem ut uindictam de inimico ſumeret,& fecit.
97 *Imprudentes ex ſenſus defectu qui.*
Mutus & ſurdus qualiter dicantur & probentur imprudentes.
Mente capti alij ſtulti,alij fatui,& qualiter probentur.
Stulti dicti à ſtupore:quia ſtudenda non ſtupent,& non ſtupenda ſtupent.
Statui à fando dicuntur,i.loquendo:quia ſuam fatuitatem loquendo fatentur.
99 *Alia quæ opponuntur prudentiæ œconomicæ.*
100 *Dolus eſt omnino oppoſitus prudentiæ œconomicæ.*
101 *Doloſus, deceptor,uel ſimile ꝙ quis ſit,probatur ex uno actu.*
Doloſus quis non dicitur,ſi poſt dolum commiſſum per triennium bonam uitam ducat.

a ¶Dixit,ſcio. Vide Bal.ī l.ij.volūtate.ff. ſol.ma.& Abb.ī c.p uenit.de teſti.cogen. & Spe.in ti.de teſte. §.j.ver.quod viſu.et Bal.ī l.diē.§.corā.ff. de arbi.& in l.ſi non ſpeciali.C.de teſt.et Ang.in auť.de teſti-b⁹.§.ſi qs.p gl.et do. ī c.ī p̃ſentia.de teſti. Tho.

b ¶Teſtis. Vide Pe. Co.ī cōſ.xxvij.ī iij. vol.ī p̃ſenti cōſulta tione.ī ij.co.et Abb. in conſ.conſuluit.de appel. Th.

c ¶Percipiunť. Adde Bal.in l.ſolā.C.de te ſti.Inn d.An.Bal.& do.Car.flo.ī c.cū cā. de teſti. & ibi vide Abb.vbi alleg.Bar. hic in ij.col.& ibi vi de plures cōcor.per Fely.ī v.col.vbi oī-no videas.Tho.

102 Dolus an fuerit commiſſus in aliquo actu particulari, qualiter probetur.

103 Teſtis deponens aliquem fugitiuum equum calcitroſum, uel quid ſimile,ut,pbet qualiter deponat circa ſcietiā.

104 Aſſerens aliquid eſſe quod non eſt,quando dicatur dolum committere.et nu.117.

Scientia alicuius tripliciter ſumitur.

105 Dolus aduerſus ſolertiam qualiter probetur.

106 Dolus dicitur quod uerbo uel facto committitur: fraus quod facto.

107 Latior culpa an ſit dolus.

108 Dolus manifeſtus dicitur, de quo præſumptiones ita claræ ſunt,ut iudex in claram fidem inducatur.

Dolus præſumptus dicitur,quando præſumptiones non ſunt ita claræ,ſed aliqua indicia apparent.

Minor excuſatur à dolo præſumpto.

109 Lata culpa eſt deuiatio indeliberata ab ea prudentia quæ in eſt communiter omnibus,qui ſunt eiuſdem inſtructionis et profeßionis.

110 Lata culpa poteſt committi contra quanlibet prudentiæ partem.& nu.111.112.& 113.& 114.

115 Leuis culpa ad quem propriè pertineat,et quibus modis conſideretur.& nu.116.

118 Ex omißione etiam & culpa committitur.& nu.119.

120 Leuis culpa qualiter diffinitur, & quot ſunt eius ſpecies, & quomodo debeat æſtimari.& nu. 121.122.& 123.

Et quid leuior culpa & leuißima:& qualiter diligentes,diligentiores, & diligentißimi cognoſcantur.& numero 124.& 125.

TEſtimoniorum vſus frequens eſt & neceſſari-
us.Et circa perſonas & modum producendi,co-
gendi,intrandi examinandi,& publicandi multa
dubia oriuntur,ad quæ declaranda præſens opuſ
culum intendit.Poſtquam verò prædicta diſcuſ
ſa ſunt,ad dicta teſtiū litigantes veniunt:& an dicta ſufficientia
ſint ad probandum id,quod intenditur,ad diſputationem ve-
niunt.ſuper quo iurium conditores,& antiqui iuris interpretes
ac etiam moderni cuncta vniuerſaliter tractauerunt,quod ad
particularia trahere eſt contentioſum partibus,iudicibus durū:
quoniam contra ſe moleſte ferunt litigantes,propter quæ veri-
tas ſæpe ſubuertitur,& ſcandala ſæpe oriuntur. Super his viri
cholaſtici & etiam cauſidici remanent ſcientes,quibus obuiare
cupit ſcribentis intentio. Igitur prout ille,qui trinus & vnus be-
ne miniſtrabit:eidem,ita poſteris tradet:& ſi quid bene traditū
eſt,ei ſoli adſcribatur.ſi quid verò minus bene,vel imperfectè
imbecillitati ſcribentis illud lector attribuat.Omnis enim imper
fectio quæ hic eſt,ſcribentis eſt.Audet enim ſcribens ſcribere:
quia etiam minus bene dicta proſunt.Incitant enim alios ad in-
ueſtigationem perfectam.Cupit igitur ſcribens corrigi & ſup-
pleri.Charitas enim eum incitat ad laborem,vel vt detur ſitien-
tibus potus,vel vt via aperiatur, per quam inducatur intelligen
tia vbi his plena ſunt vaſa.ille qui ſcribit eſt Bartol.de Saxofer-
rato.legum doc.minimus Peruſij ciuis,cuius in tradendo forma
hæc eſt,vt hoc vnum opuſculum quod facit teſtimoniorum li-
ber,vocatur:qui liber per rubricas ſuſcriptas diuiditur.quælibet
autem rubrica per multas particulas diuiditur,ſicut ſunt multa
teſtimonia,& quælibet per ſe particella teſtimonium nuncupe-
tur,ſeu nominetur &c.

TEſtium dicta an probent,princeps certa legem
non tradidit,ſed ius dicenti in hæc ver-
ba reſcripſit:vt ff.de teſt.l.iij.§.ideoque diuus. Tu ma-
gis ſcire potes quanta fides adhibenda ſit teſtibus,qui
& cuius dignitatis,& cuius æſtimationis ſint,& qui ſimpliciter
viſi ſunt dicere verum vtrum vnum eundemque præmeditatū
ſermonem pertulerint an ad ea quæ interrogaueris ex tēpore ve
riſimilia reſponderint.Hic annotandum eſt pijſſimum principē
non in ſola iudicis poteſtate hæc poſuiſſe,ſed ei quatuor conſi-
1 deranda iniunxit:†Primum circa perſonas dum dicit,& cuius
dignitatis,& æſtimationis ſint.& hæc ad præſentem tractatum
nō pertinent.Secundū circa ipſius teſtis dictum,reſpectu ipſius
teſtis,& dicti,dum ſubijcit & hoc dum dicit qui ſimpliciter ſunt
viſi dicere verum.Tertium circa ipſum dictum reſpectu habito,
ad aliorum teſtium dictandum dicitur,vtrum vnum eundem-
que præmeditatum ſermonem attulerint. Quartum circa ip-
ſum,dictum reſpectu habito ad circunſtantias temporis loci,&
ſimilium dum dicit,an ad ea quæ interrogaueris ex tempore ve
riſimilia reſponderint.ad quę tria præſens inueſtigatio intendit.
Primò igitur qui teſtis videatur ſimpliciter dicere veritatem ſub
ſequenti teſtimonio declaretur.

2 TEſtis cauſam†ſui teſtimonij faciat manifeſtam.in
auť.de teſti.§.licet.& ꝙ interpretatum eſt vt
no.C.de teſti.l.ſolam.per Inn.de teſti. c.cum cauſam.
Si interrogatus fuerit de cauſa aliàs ſtabitur dicto ſuo:
quia verboſus eſſe non debet. hoc manifeſtè docetur quòd qui
cauſam ſufficientem ſui dicti non reddit, non ſimpliciter, ſed
malitioſè loqui videtur, vel loquitur ſimpliciter qui ea ſim-
plicitate ſtultitiam includit,quæ eſt legibus inimica.Qui verò
cauſam ſufficientem aſsignat,videlicet ſimpliciter,hoc eſt purè,
& ſine plica:viſus eſt loqui ſimpliciter,quæ ſimplicitas legibus
eſt amica.Qualiter autem cauſa reddatur,declarabiť in ſequēti.

3 TEſtis interrogatus†de cauſa eius quod dixerat,di
a xit ſcio[a] quia ſcio.vel quia ſic eſt.Reſpon-
ſum eſt huius dicto ſtandum non eſſe per Inno.extra
de teſt.c.cauſam.& in Specu.eo.tit.§.nunc tractandū
ver.de viſu.& cùm eadē ſit ratio cū dicto, quod eſſe non debet.
ff.de peti.hære.l.p hærede.& no.de offi.proc.Ceſ.l.fin.in prin.&
de procu.l.Labeo.& de excep.l.j.cui aſſentio.Nam dictum de-
bet probari per aliud manifeſtius eo,non per idem,vel per aliud
manifeſtum æquè vel minus.

b TEſtis [b]cauſam ſui†dicti reddere debet per id,quod
4 aliquod corporis ſenſu percipitur:quia ſecun-
dum naturam nil eſt in intellectu,quod prius non fue-
rit ī ſenſu.Vn̄ ſi de re viſibili interrogeť p viſum cauſam reddat,
vt dicat id ſic ſcire quia vidit,& eodem modo ſi de dicto,vel cā
tu per auditū.Si de odore per odoratū. Si de ſapore per guſtū.
Si de lenitate vel aſperitate per tactum,& pariter de ſimilibus:
iſtud legibus comprobatur:vt ff.de teſtamen. l.qui teſtamento.
in fi.de his quæ in teſt.delen.l.j.in prin.l.teſtiū. C.de teſti.& ibi
in eo ꝙ requirit eos fuiſſe præſentes.& in authen.de hær.& fal.
§.ſi verò abſint.ibi:ſe affuiſſe & vidiſſe, & à noſtris maioribus
eſt receptum per Inno.in d.c.cū cauſam.& in Spe.eo.tit.§.nunc
tractandum.& Ia.de Are.& Cy.C.e.l.teſtium.ſunt etiam quæ-
dam quę per diuerſos ſenſus percipimus,vt motum alicuius rei
per viſum,per tactum,& auditum,vt motum campanæ per ſo-
num.Similiter & alicuius rei,quam per viſum.& per tactū per-
cipimus:quandoqꝫ etiam ad cognitionem non ſufficit vnus ſen
ſus:& tunc vtraqꝫ ratio reddi poteſt,ſeu debet.

5 TEſtis dicit †aliquē eſſe domi-
num rei & cauſam nō addidit,quoniam nec interro-
gatus fuit,an eius dicto ſtetur. Reſponſum eſt per In
no.in d.c.cum cauſam.& in Spe.in d.§.nunc tractandū. non eſ-
ſe ſtandum quod enim traditum eſt valere dictum ſine cauſa,
cùm non interrogatur,in his receptum eſt quæ ab aliquo ſenſu
b corporis percipiuntur[b],vt dictum eſt dominus autem magis ab
hominibus ratione iudicatur,quam ſenſu percipiatur. hoc autē
ad iudicem pertinet non ad teſtem. Idem dicendum eſt,ſi te-
ſtis dixerit aliquē ebrioſum,vel iracundum:& cauſam non adie
cit,cum etiam hoc ſenſu non percipiatur.& hoc iure vtimur. &
hoc contra videtur hæc quæ cōſtituta ſunt in l.teſtium. C.de te-
ſta.enumerationem pecuniæ poſſe probari per teſtes,qui vide-
runt.ſolus enim color videtur. An autē ſi pecunia,vel aliud, &
an ſit aurea vel argentea indicat intellectus. Et ſimiliter per
auditū ſolum vox auditur,ſignificatio autē in intellectu perci-
pitur:ſenſu autem corporis maioribus & infantibus eſt,& à no-
bis & in brutis:illi tamē non iuſtificatur qm̄ carent iudicio. Per
aliud ergo quā per id,qđ ſenſu percipitur:rō reddi debet.Dum
ergo dicitur ſenſu corporis percipi,latius aſſumendū eſt,ſ.id qđ
per omnē ſenſum homini in notitiā deduciť:ita ꝙ illud ignora-
re in ſupinā ignorantiā caderet.Et ita ſenſerūt q dictā doctrinā
primitus tradiderūt.qs em̄ tam ſtultus.támqꝫ ignorās reperiť,vt
pecuniā an ſit aurea vel argētea nō cognoſcat aſpectu. vel qui
eſt q ex ſono verborū intellectū nō capiat.Tales qdē vt demē-
tes iudices nō admittāt:ſi ſup eorū teſtimonio non diſputať:ſed
6 ꝑpter perſonā nō crediť,Et vt†hoc euidētius declareť,cōſidera
ri oportet ꝙ res quædā ſenſu percipiuntur:& ex his cū magno
diſcurſu

diſcurſu per intellectū aliqd iudicať:vt quē eſſe dn̄m.Nā qa vi-
di titulū & qa vidi legitimis tēporibus poſsidere:ex his cōcludo
dn̄m.Per modū em̄ cuiuſdā ſyllogiſmi ad notitiā huius deduciť
& hæc ſunt q̄ dicta nō ſufficiūt,niſi cauſa reddatur p prēmiſſa q̄
a ſenſu percipiunť. Quædā ſunt quæ non ſolo ſenſu[a] abſqꝫ decur-
ſu aliquo,vel ſaltem cū modico percepit intellectus,vt quē poſ-
ſidere.& loquor de ea poſſeſsione quæ eſt facti,numerare pecu
niā,quē ambulare,& ſimilia:& in his dictū ſufficit,cū nō interro
7 getur de cauſa eius,cuius gratia de facto†quæſtionē occurrentē
b ſubdamus. Teſtis,dixit fundū valere decē[b]:an ꝑbet ſi nō fuit in-
terrogatus de cauſa.Dixi non probare.Nā valor fundi cum nō
magno diſcurſu percipitur,ſed ex fructuum quātitate,ex ſitu &
circūſtantijs rerū ex valore.Syllogiſat enim intellectus ex his.
nec horum eſt communis notitia.In frumenti verò æſtimatiōe,
vel alterius animalis ad vſum hoīs deſtinati,ſecus eſſet.nā ex ſo
lo affectu vel tactu æſtimationis eſt cōis notitia. In equo verò
c æſtimādo,ſicut ī fūdo,diſcurſus reqriť,& fortè vehementior[c].

8 TEſtis dixit†aliquē dominū,& cauſam adiecit: quia vi-
dit eum poſsidere tanto tēpore ꝙ præſcripſiſſet.
Reſponſum eſt per Inn.in d.c.cū cauſam.& in Specu.eo.titul.§.
nunc tractandum.vtile dominiū eſſe probatū,ſi nō fuit vlterius
interrogatus.Sicut enim probat dictū,ſi nō interrogatur de cau-
ſa:ita ſufficiens cauſa eſt,ſi de cauſa cauſæ,vel eius circunſtan-
tijs nō interrogatur:hic de ea prēſcriptiōe intelligendū eſt:ī qua
titulus non requiritur: & ſic ex eo ꝙ poſsidere conſpexit, ſine
magno diſcurſu comprehenditur eum dominum. quod ſi titu-
lus requiratur:non ſufficeret de titulo:ſufficiens teſtimoniū red-
detur.eſt enim quid à poſſeſsione ſeparatum.

9 TEſtis dixit†aliquem poſſediſſe.& cauſam non adie
cit.videbatur non probare:quia poſſeſsio eſt
ius inſiſtēdi rei non prohibitæ poſsideri, hoc quippe
ſenſu non percipiť,ſicut nec dominiū. Sed reſpōſum
d eſt per glo.in l.ſtipulatio[d] iſta.§.hi quoqꝫ.de ver.obli.& per Inn.
in d.c.cū cauſam. Ad poſſeſsionē quæ facti eſt,ſenſu percipitur,
& hoc referendum.idem in ſimilibus quæ ius,& factum ſonāt.

10 TEſtis dixit†aliqua vera eſſe:quia audiuit dici.reſpon
ſum eſt vt nō probetur:vt no.C.de teſt.l.teſtiū.
& de aqua plu.ar.l.ij.§.idem Labeo.& c.licet ex quadā.
& c.ſeries.extra de teſt.in auť.de hær.& fal.§.ſi verò abſunt.col.
j.& in Spe.eo.§.j.ver.idem ꝙ nō prohibet.Teſtimoniū de auditu
alieno regulariter non valet.Huius ratio eſt: quia ratio non eſt
manifeſtior dicto,ſed æquè vel minus.Iudex em̄ non audit à te
ſte,& ex eius dicto certus non redditur.ideo de cauſa quæritur.
Si igitur ab alio ſe audiuiſſe rn̄dit,ignotū per ignotius oſtendit.
Sed ſi addat ſe audiuiſſe ab aliquibus,qui ſe vidiſſe dixerūt: cau
ſa videtur aliqualiter manifeſtior dicto,inſufficiēs tn̄ nō eſt.Nō
enim teſti crediť,niſi in iudicio per iudicem iuramento p̃ſtito,
parte præſente,vel cōtumace ſolēniter examineť. Sed cū teſtis
audiuit aliū ſe alium vidiſſe dicentem:iſta ſolēnitas defuit:igitur
11 inſufficiens eſt cauſa.Sed fortè†ſcriptura cōtinens dicta teſtium
e deperiret,& extarēt qui dicerēt ſe vidiſſe aliquos teſtes idoneos[e]
iurare ī cauſa,& ſolēniter examinari,& dicerēt ſe vidiſſe:tūc eo-
rū teſtimonio ſtādū eſſet:vt no.ff.e.l.curēt,facit.C.e.l.teſtiū.in fi.

12 TEſtis dixit†aliqua vera eſſe,quia credit[f] ſic eius dicto
f ſtandum nō eſſe,ab omnibus reſponſum eſt p
Ia.de Are.& Cy.in l.teſtium.C.e. magis enim iudicat qꝫ
teſtificetur,niſi cauſam,propter quam credit,ſufficientem anne
ctat,niſi in his quæ conſiſtunt in artis peritia,vt medici,& obſte
trices,& ſimiles,qui de credulitate deponūt.non enim ſunt pro-
priè teſtes,ſed magis vt iudices aſſumuntur ad illum cauſæ arti-
culum iudicandum:vt l.j.de ven.inſpi.& quod ibi notatur.

13 TEſtis dixit†aliqua ſe vidiſſe,& interrogatus de cau-
ſa nullā reddit.Rn̄ſum eſt per Innocē.eius di-
cto ſtādū eſt in d.c.cū cauſam.qa in dicto ſenſum expri
mit,ꝙ verū eſt.ꝙ enim demonſtratum eſt,amplius demonſtrari
fruſtra eſt:vt ff.de do.præle.l.j.in fi.Nec repugnat ꝙ viſus deci-
pi poteſt:ſimiliter & cæteri ſenſus. Nam intelligimus perſonas
teſtium eſſe probatas,in quibus ſecūdum quod communiter ac-
g cidit,non cadit ſenſus deceptio, ita ꝙ non cognoſcatur ab eis.
h Porrò ſi ſenſum decipi cognoſcerent.non[g] teſtificantur.[h]

14 TEſtis dum de vita † & mori-
bus alicuius interroga-
retur depoſuit,& cauſam ſciētiæ
reddit,quia & vicinus & conſan
guineus eſt:videbatur eius dicto non ſtan-
i dum,quia per nullū ſenſum corporis[i] cau-
ſam reddit.Dicebam ſtandum eſſe, ſufficit
enim ſenſum exprimere,vel aliquid, per ꝙ
ſecundùm communiter accidentia per ſen-
ſum habeatur notitia:quia eius vicinus,vel
conſanguineus eſt,videtur ſecundū quod
communiter accidit, vitam & mores eius
per viſum:ergo cauſam reddidiſſe videtur.
hoc etiam legibus comprobatur:vt C.de in
k integ.reſti.l.de tute.[k] ff.vnde cogna.l. octa-
ui.extra de præſump.c. quoſdam.& c.fi.ff.
loc.l.dominus horreorum.de fun. inſtru. l.
ſi ita in fi.

15 TEſtis †de ſapore[l] vini interro
l gatus dixit eſſe dulce.
cauſam reddit:quia bibit.videtur
non valere: quia bibere tactū re-
ſpicit,ſapor autem habetur per guſtū. ſed
cùm per talem tactum perueniatur ad gu-
ſtum,iuſtam cauſam reddidiſſe videtur.gu
ſtus enim quidā tactus eſt,vt Ariſto.dicit.

16 TEſtis dixit†quod vidit Titium
promittere Seio,an tale te
ſtimonium valeat, dubitatur: quia
magis auditu quam viſu percipitur actus
committendi.Sed reſponſum eſt per Ia. de
Are.& Cy.in l.teſtiū.C.de teſti.& per Spe.
eo.ti §.nunc tractandum.ver.de auditu. vi
detur aliter dici,&c.ꝙ appellatio vidēdi vi
detur cōis ad omnem ſenſum quo aliquid
m percipitur. Quotidie[m] enim dicimus, vidi
tale vinum eſſe dulce,& vidi talem rē eſſe
n duram,vel mollem,[n] & ſimilia. cùm rectè
alio ſenſu percipiantur. An autem de tactu
hæc poſſent dici,probabiliter dubitatur.ſæ
o pe enim dicimus nos manibus[o] tangere id,
quod non eſt tangibile,vt in epiſtola cano
nica Io.in prin. Ibi,manus noſtræ pertrecta
uerunt quæ ſunt de regno vitæ.Sed in no-
ſtram claram peruenit notitiam. ſed illud
pro claro intellectu apponitur, non quod
vnum tangere pro alio ſenſu ponatur.

17 t TEſtis dixit ſe aliquid†ſcire quia præſens
fuit,vel quia interfuit:an probet:non enim
per ſenſum aliquam cauſam reddit. poteſt
eſſe quod fuit præſens, non tamen videns
nec audiens,quod plerique dixerunt. Pro
hoc C.de erro.aduoca.l.j.& ibi gl.& Ioan.
Andr.extra,de teſtib.c.præſentium. libro.
vj.& Spec.eo.titu.§.j.verſi.item quod non
probet. arbitror tamen quod probet.ꝙ em̄
p dixit ſe[p] præſentem ſcire,crediť per ſenſum
ſuum,cum non ſit interrogatus vlterius,vt
in præcedentibus eſt relatum:nō autem po
tuit ſcire ſe præſentem fuiſſe negotio, niſi
id intellexiſſet. hoc etiam imperiali con-

a ¶Senſu. Adde Abbatem poſt Cardi.in c.cū cauſam.de teſti.cū cōcor.de qb⁹ per Fely.ibi in v.col.in verſi.modo hanc fallentiam.Tho.

b ¶Valere decē.No.quod dicit Bar.hic ꝙ teſtis deponens ſuper valore,nō probat niſi aſsignat cauſam etiā nō interrogatus.vide Cardi.& Abb.in d.c.cum cauſam.de teſti.& Bal.in l.pe.C.de ſen.quæ ſine cer.quāti.cū cōcor.de quib⁹ per Fely. in præalle. c.cum cauſam.in iiij. col.de teſti.Tho.

c ¶Vehementior. Vide Ale. de Imol. in l. precia rerū.in vlt.co. ff.ad l.Fal. & ibi ſcripſi.Tho.

d ¶In l.ſtipulatio. Adde Bar.in d.l.ſtipulatio iſta.§.hi quoque. cum concor.de quibus ibi per Alex. & Iaſ.& vide Felyn.in d.c.cū cām.in vj.col. de teſti.in ver.ſecundo tēpera.Tho.

e ¶Aliquos teſtes idoneos.No.ꝙ dicit bar. hic,ꝙ ſi ſcriptura cō tinēs dicta teſtiū, eſt deperdita, & extant teſtes qui dicūt ſe vidiſſe aliquos teſtes idoneos iurare in cā, & ſolēniter examinari:tūc dicto eorū ſtādū erit.vid plures cō cor per Fel.in c.ſicut nobis.in ij.& iij. col. de re iudi.Tho.

f ¶Quia credit. Vid plures concor. per fely.in c.ſicut nobis. in ij.& iij.col.de teſt. Tho.

g ¶Non teſtificantur. Vide Alex. in l.ij.in pe.colū.C. de reſcin. ven.in apoſtil. Bart. & ibi vide apoſtil. meā vbi plenè ſcripſi.Tho.

h ¶Teſtificanť. Vide Alexan.in l.ij. in pe. col. in apoſtil. Bart. & ibi dixi in apoſti. mea.C.de reſcin. vē. Tho.

i ¶Nullū ſenſum corporis. Vide Bar. in l. Labeo. ff. de ſuppel. lega.& ibi Alex. in addi.penul.Tho.

k ¶L. de tute. & ibi vide Alex. in ij. col. in prin.& ibi apoſt. Tho.Diplo.

l ¶Teſtis de ſapore. Vide Bar.in cō.cxx. qdā Maſiolus & j.in vij.co.ver.vnū dixit vid et ſel.ī c. cū cām in viij.co.in ij.fallen. de teſti. & ibi vide plures cōcor.Tho.

m ¶Quotidie. Vid ale.in l.j.in pri.in viij. col.ſi cer.peta.thom.

n ¶Vel mollē. Add gl. in c.teſtes.& in c. qa vide nat.iij.q. xj. de qua facit ſeſtū Lud. in l.ſciēdū in vj. col. ff.de ver.obl. cū concor.de quibus p Fel. in d.c.cū cām.in viij. co.ver.ſed iſtam concluſionē.vide Ale.in l.ij.§.fi. in iij. colū.ff. ſol.ma.tho.

o ¶Nos manibus. vide plenè per Iaſo. in l.manumiſsiones. in iiij.col.ff. de iuſti. & iur.tho.

p ¶Dixit ſe. Vide Bart.in l.j.§.tutor.& ibi vide apoſtil.in verſi.ꝙ ſufficiat.ff. de auth.tut.& ibi dixi.& vide Ale.in cōſi.xxix.in vij.vo.inci.clariſsime doc. in vij.col.& in cōſi.clxxiiij.in vj.volu.in cauſa & lit.in pe.col.in fi.Tho.

a ℭVideri. Not. hic ꝙ
verbũ videt̃,qñ iun-
gitur cũ ſenſu corpo
ris:tũc teſtis probat.
adde Bar.i l.q d tñ.§.
ſi arbiter. ff. de arbi.
& Ale.in cõſi.cix.vi
ſis.vt oportet & cõ-
ſideratis.in vj.col .in
j.volumi. & hęc ad-
de ad not. per Fel. in
c.quoties.in vlt. col.
de teſti. & vide Ale.
in conſil.cxlvij.in ij.
vo.in vlt. col. in prĩ.
& Iaſ.in l.j. in princ.
in vlt.col.ff.de iuſti-
tia & iure.Tho.

b ℭRem aliquam.Vi
de Iaſ.in l.j. in princ.
in iij.col.ff.ſi certum
petatur.Tho.

c ℭEi nõ ſtatur.Vide
plenè per Felyn. in
rubri. decretaliũ. in
vlt.col. in fin. & Iaſ.
in l.ij. §. volu. in v.
col.ff.ſol.ma.Tho.

ſtitutione ꝓbat̃,ꝗ dicit validũ eſſe eius teſti
moniũ,qui ſub p̃ſentia ſua dicit debitũ eſſe
ſolutũ.C.eo.l.teſtiũ.Sed cõtra facit in aut̃.
de hær.& fal.§.ſi verò abſunt.vbi innuit ꝙ
debet dicere ſe præſentẽ fuiſſe, & vidiſſe.
Sed ſol.patet. Aliud eſt dicere ſe præſentẽ,
& aliud ſi aliũ diceret fuiſſe præſentem, ꝙ
ad præſentiã corporis refertur,ꝗ ſenſu per-
cipit̃,nõ ad p̃ſentiã animi alterius ꝗ̃ teſtis
ꝗ ſenſu nõ percipit̃. & ita intelligunt̃ cõtra
18 ria. Sed ſi lex,†teſtator,vel cõtractus, aliqd
fieri debere aliquo p̃ſente requireret; ſem-
per intelligitur præſente & intelligente: vt
ff.de arbi.l.dic̃.§.corã.de verb.ſig.l. coram.
19 Secus†ſi notarius in inſtrumento aliquid
factum eſſe ab aliquo præſente narraret:
quia de præſente & intelligente intelliget̃.
Verba enim notarij iudicis ſunt cũ effectu
iuris intelligenda.aliter ꝗ̃ in teſte, vt patet
in verbo,promiſit.ff.de ver.obli.l. ſciendũ.
& quod ibi dixi.& Inſti.de inuti.ſtipu.§. ſi
ita ſcriptum.& de fideicom.§.ſi.

20 TEſtis †ſuper aliquo depoſuit dicẽs, q̃a
ſic ſibi videtur.qui
dã putabant eũ probare exemplo iudicũ,qui pronun-
ciant ſibi videri.ſed hæc diſsimilia ſunt.iſtud enim ver
bum mihi,refertur ad iudicium intellectus;quod iudici cõgruit
& non teſti. Vnde dicebam nõ probare,niſi hoc ꝙ dicit ſibi vi-
a deri[a] ſit coniunctũ ſenſui vt ſi dixit ꝙ vidit talem poſsidere,& vi
detur ſibi ꝙ ſint decem anni. Ex eo enim ꝙ vidit coniuncto eo
ꝙ ſibi videtur,bonum eſt teſtimonium,vel ſi dicit ſe vidiſſe vnũ
hominem,& videtur ſibi ꝙ fuerit Titius,& ſimilia.

POſt tractatum rerũ vniuerſalium pertinen-
tium ad teſtium dicta, eſt ad
particularia deſcendendum. Omnis autẽ res, ſuper qua
poteſt teſtis interrogari,aut eſt res aliqua in actu, aut in potẽtia
ad eſſe. Itẽ eorũ quæ ſunt in actu,aut eſt res aliqua intra intentio
nem,aut eſt res aliqua extra intentionem. Item earum quæ ſunt
extra,aut eſt ſubſtantia,aut quãtitas,aut qualitas,aut relatio,aut
actio,aut paſsio,aut tẽpus,aut ſitus,aut habitus , aut eſt aliquod
compoſitum ex prædictis,vel aliquibus prædictorum. & prædi
cta per ſuas rubricas infra ſingulariter proſequemur:quia tamẽ
ea quæ ſunt in potentia,non intelliguntur niſi per ea quæ ſunt
in potẽtia,nõ intelligunt̃ niſi per ea quę ſunt in actu.ꝗ verò ſunt
in actu & intẽtiõe nõ intelligũt̃ niſi ꝑ ea,ꝗ ſunt extra:ideo ab his
quæ ſunt extra eſt inchoandũ. & primò de ſubſtãtia videamus.

SVbſtantia ſi accipiatur pro genere generaliſsi-
mo,vel ſubalterno vel ſpecie aliqua
ſupra indiuiduum,ſiue dicamus ꝙ ſit intentio ſola,ſi-
ue quòd ſit extra animam,vt Dialectici diſputant, ad
tractatum noſtrũ non pertinet. Non enim illo modo ſumpto eſt
noſtro in commercio.licet enim dicatur hominẽ deberi in gene-
re:nõ tñ ipſum genus vel ſpecies ita debetur:ſed iſtud indiuiduũ
21 quod ſoluetur. Igitur prout†hoc nomen ſubſtantia reſpicit indi-
uidua,quæ in noſtro commercio ſunt,inueſtigationis noſtrę eſt.
aut de ſubſtantia,aut rerum incorporalium aut corporalium de
incorporalibus teſtificari non poſſumus directò:quoniam ſenſu
non percipiuntur,ſed per alia dicta,vel facta comprehendũtur:
ideo de his ſub titulo de actione & paſsione dicetur. Corporalis
autem res ſenſu comprehenditur:igitur de his dicendum eſt. li-
cet enim Iuriſconſultus res corporales ſubdiuidat in plures: tñ
illæ ſubdiuiſiones magis qualitatem rerum ꝗ̃ ſubſtantiam reſpi
ciunt:ideo de his in tractatu de qualitate dicetur.de ſubſtãtia er-
go rerum corporalium eſt dicendum.

b REm aliquam [b]eſſe conſtat omne id,ꝙ ſenſu
percipitur,ſed quæ ſit , vel fe-
rat eius ſubſtantia,ſi dubitat̃ an teſtes decurrent:quã-
uis enim res corporales & viſibiles ſint: ipſa tamẽ ſub
ſtantia inuiſibilis eſt,vt in homine anima.vnde circa rationẽ di-
22 cti teſtis poteſt probabiliter hæſitari.†Aduertendũ eſt igitur ꝙ
per rerũ accidentia quæ ſenſu percipiuntur,ſubſtantiam cõpre-
23 hendimus.hoc autem tripartitum eſt. Quędã†enim ita nobis cõ
munia ſunt ꝙ aſpectu ab omnibus cognoſcũtur,vt lapis,lignũ
ferrum,& ſimilia. & in his ſufficit ſi teſtis dicat,lignum fuit:quia
vidi. & ſi vlterius interrogetur qd vidit,& dixi,vidi habere for-
nam ligni,ſeu qualitatem ligni:ſatis exprimit. Si vlterius interro
getur quæ erat illa forma,ſeu quales illæ qualitates:non cogitur
reſpondere,nec debet interrogari:quoniam nõ habemus nomi-
na manifeſtiora.his enim color ligni eſt albus ſimpliciter,nec ni
ger,nec vllo alio nomine expreſsius dici põt quã cũ dico,color
ligni eſt.rectè teſtis de his interrogatus dixit neſcio aliter quã di
xerim. & ſi ſimpliciter dicat neſcio,debet intelligi eo modo ne ſi
24 bi contrarius ſit.†Quędam autem non in omnibus communia
ſunt,ſed certè cõdictioni hominum,vt aromata,lapides preſio-
ſi,& ſimilia,quę à mercatoribus,& eorũ artificibus manifeſtè co
gnoſcuntur,ab alijs nõ:tũc pro cauſa ſufficienti duo teſtes opor
tet dicere,ſ.ſe vidiſſe,& ſe ſcire illius conditionis eſſe.credit̃ eñ
ei in hoc,cũ nihil cõtrariũ probet̃.ſed ꝙ ſimpliciter dixerit ſe vi-
c diſſe,ei non ſtat̃,[c]niſi per alia illius conditio doceatur.†Alia ve-
25 rò ſunt quę nõ per homines illius artis,niſi per valde peritos co-
gnoſcũtur.quid ſit quod ſæpe cõtingit in his rebus quæ multas
ſimilitudines habent,tũc ſi res,de qua dubitatur,poteſt haberi:
quia ius dicit quibuſdã peritis cõmitat,qui de rei quidditate re-
nũciat quibus ſtatur. & illud magis iudicium quã teſtimonium
eſt,vt in his quibus committitur literarum comparatio faciẽda:
quod ſi de quidditate rei quæ deſijt,vel haberi non põt,dubitet̃,
& tam difficilis fuerit cognitionis,& hoc cõſtat teſtibus peritis,
qui talem rem viderunt eſſe:credendum eſt,vt in his qui priui-
legiorũ deperditorũ tenorem probant cõſtitutũ per canones eſ-
26 ſe cõperimus.qđ à noſtris pręceptoribus approbat̃.†Contingit
aliqñ aliquã eſſe binomiũ,& ex aliqua honeſta cã nomẽ ꝓprium
cõmutaſſe:tũc dicendũ eſt iuſtũ eſſe errorẽ,qui alio noĩe Philip
pus vocat̃,vel qui alio noĩe nuncupat̃.cauſam autẽ dicti reddit,
27 vt ſ. Illud autem,†quod à quibuſdã eſt receptũ,vt auditu vocis
cognoſcatur homo,nunquã approbaui.multæ enim ſimilitudi-
nes reperiuntur in vocibus,& ſæpe vidi vnũ alterius vocem fin
gere,vt auditu idem oĩbus videretur. & in voce eiuſdẽ multas
mutationes videmus,vt idem nõ videat̃. Alia eñ eſt vox pueri,
alia adulti,alia iuuenis,alia ſani,alia ægrotãtis,vel rauci,alia,ieiu
ni,alia ſaturi,vel ebrioſi. Ex hoc etiã apparet mutatio vocũ. Ali-
ter eñ percipimus vocẽ exiſtentis in eodẽ cœnaculo,aliter eius
qui eſſet in alio exiſtente medio pariete. Et etiam ex tempore cõ
tingit mutatio vocum. Aliter enim per vocem percipimus,cum
ventus expirat,aliter quieto tempore:cùm hæc ſit quędam aeris
repercuſsio. Apparet hoc non vniformiter fieri,quin tamen iu-
dicium aliquod faciat,non negarem.

28 HAnc†eandem rem numero eſſe
iſtam cum illa,de qua retro aliam quidem fuiſſe ponitur,
ſi de re alia ab homine loquitur,fortis probatio eſt. Hæc enim
dubitatio contingit interdum in rebus ſolo cohærentibus.pone
eñ inſtrumentum emphyteuſis cõtinere fundũ,cuius fines ſunt
fundus Titij. & fundus Sempronij,qui fines curſu temporis do
minos mutauerunt. Vt igitur illum eſſe eundem fundum cum
eo qui in inſtrumẽto cõtinetur,oſtẽdã hoc modo, habeo ponere
& probare ꝙ talis fundus,cuius olim erant tales fines , & talis
fundus,cuius hodie confines ſunt tales,& vnus & idem fundus
& ſi teſtis hoc dixerit verũ eſſe,& pro cauſa adiecerit: quia vidit
olim illos fuiſſe poſſeſſores dictorũ fundorũ,q pro finibus appo
nuntur:nũc verò videt poſsideri ab iſtis,ſanè dicit.nõ eñ de do
minio finiũ diſputat̃,ſed ſufficit ꝙ teſtis aliquid dicat, ꝓpter qđ
illi fines taliter denominati fuiſſent,ſed cõſtat à poſſeſſore fundũ
denominari ſolere. Sed aliqñ vetuſtas vt teſtes habeãtur de viſu
nõ patitur:tũc puto ſufficere ſi teſtis dixerit ſe à ſuis audiuiſſe,
antiquis fide dignis:quia talis fundus,qui ꝓ fine apponit̃,iã fuit
Titij:poſtea venit ad aliũ gradatim,ſingulos noĩando vſque ad
eũ,qui nũc poſſeſſor eſt. & hæc eſt opinio circuncolentium.hoc
enim receptũ eſt ſufficere in probatione conſanguinitatis: quia
29 grauius eſt.†Aliquãdo dubietas hic occurrit in animalibus,vt ſi
dubitatur vtrũ equus vel mulus ſit ille,q ante fuit Titij:nõ enim
iſta per faciẽ cognoſcũt̃:vt hoĩes.ſed cũ corpora aĩaliũ nõ cogno
ſcuntur ſuper corio,poſſunt eſſe ſigna,per ꝗ recognoſcũt̃ de fa-
30 cili,ex quibus teſtis ſui dicti cauſam poterit comprobare. †Ad
uerten-

uertendũ tamen eſt,ne cõtingat deceptio:quia quædã ſunt quæ
mutari pñt facto hoĩs,vt in boue cornua ꝗ in ignem appoſita in
partẽ aliã volui pñt. Quædã etiã animalia in eo ferro ſignãtur,
vt valeãt recognoſci. Sæpe etiã de hoc dubitari cõtingit in ſpe-
ciebus aliarũ rerum mobiliũ:& harũ quædã ſunt multa varieta-
te cõpoſita,vt libri,vaſa argentea:& talia varijs formis ornata,&
his ſimilia:& hæc recognoſcunt̃ de facili. & ſi teſtis ideo ſe reco-
gnoſcere dixit quia vidit,& diligenter aſpexit: puto ſufficere:
ſicut de aſpectu faciei de homine diximus. Quædã horum ſunt
magis ſimplicia:& tunc propter multã ſimilitudinẽ quã cũ alijs
eiuſdẽ ſpeciei reperiũtur habere:recognitio difficilis eſt. & harũ
quædã accipiunt formã opere manu factã:quædam ab ipſa natu
ra formata producũtur. Primæ quidẽ:quia eiuſdẽ hominis ope-
re,ſecundũ varietatẽ tp̃is ſunt diuerſæ,& de facili poſſent habe-
re ſigna,vel in ipſarũ cõfectione cõcurrẽtia,vel ex poſt facto ac
cidentia,ex quibus recognoſcunt̃:tũc teſtẽ oportet per illa ſigna
vel ipſorum vnã tantũ cauſam notabilẽ reddere: cũ receptũ ſit
ꝙ per duas demonſtrationes,vel vnã notabilem res certa demõ
ſtratur.ꝙ ſi hæc ſigna deficerent:cauſam reddi oportet per aliqđ
ꝙ ſit extra ipſam rẽ. Exempli gratia,quædã referamus interdum
ex vaſe ad fidem de rei identitate adducimur. Quid enim:habe-
bã cultellos cõis formæ,in vagina difformi,& apud te vagina
dignoſcitur cũ cultellis. Vel quid ſi marſupio difformi,& diffor-
miter ligato pecuniã certã poſui,ꝙ marſupiũ apud te eſt cũ tãta
pecunia.quãuis enim cultelli per ſe nec pecunia per ſe regnoſci
nõ valeant:ex vaſe tamẽ eadem eſſe numero rectè dicã. Interdũ
etiã aliarum rerũ coadunatione adducimur ad dicendum idem
eſſe.quid enim ſi in marſupio formæ communis poſuit certam
quantitatẽ pecuniæ aureæ,certam argenteam,certam ære conta
minatã, & marſupium apud te reperiatur illius formæ commu
nis,cum eiſdẽ quantitatibus? Certè ad fidẽ adducor ꝙ corpora
ſunt eadẽ. Interdum eſt perſona habentis, hic comprehenditur.
quid enim ſi ſciphum meum cõmunis formæ perdidi, & apud
te reperiat̃? nẽpe cũ à me cauſam habeas:illum eundẽ eſſe certũ
eſt,niſi aliud doceatur expreſsè. Vel quid ſi apud famulum pau-
perẽ reperiatur ſciphus argenteus,formæ cõis dicã eſſe ſciphum
dñi ſui,quẽ eiuſdẽ formæ cõis ante habuiſſe cõſtat,niſi aliud do
ceat̃. Hoc etiã Salomonis probatur exẽplo, qui illius iudicauit
eſſe infantẽ,qui eum diuidi contradixit. nec his contradicit ꝙ
conſtitutũ & reſponſum eſt in libello.tam in reali ꝗ̃ in perſona-
li ſufficere,ſi pecuniæ dicatur numerus,materiæ vero factæ,ma
teria & ſpecies,& ſciphũ argenteũ & ſimilia. & iſtud ſufficit vt
admittatur libellus.nõ autẽ in probatione ſufficeret,quando cõ-
ſtaret ꝙ eiuſdem materiæ & formæ reperirentur:quia eñ pluriũ
diuerſitas rerum vno nomine comprehenſarum probationẽ fa-
cit obſcurã,vt cõſtitutũ eſt. hanc igitur rerum multiplicitatem
31 reus doceat.†Quædã ab ipſa natura formata producuntur, vt
fructus.in quibus cũ natura vniformiter operetur, ex forma &
pluriũ recognitio eſt impoſsibilis,vt in vino,& frumento in ea-
dem regione nato,igitur recurrendum eſt ad ſigna,quæ ab ex-
tra veniunt. Si enim frumentũ meum fuit in certo loco depoſitũ
& ibi reperiatur:illud idem eſſe præſumitur,niſi de mutatiõe do
ceatur.ſi tamẽ aliqui fructus eſſent,qui ſummum gradum boni-
tatis attingerent:hi certi dicuntur,vt conſtitutũ eſt:& tunc reco-
gnitio eſſet poſsibilis ex colore,& ſapore. & ſimilibus. licet aũt
hæc probatio ꝙ ſit eadẽ res,difficilis ſit:tamen probatio ꝙ nõ ſit
eadem res,facilis eſſe poteſt ex diuerſitate formæ,& etiam qua-
litatum,quæ non poſſunt abeſſe abſque corruptione ſubſtãtiæ,
vt quod liber parui voluminis efficiatur magni voluminis abſq;
adiectione chartarũ.aliud in his qualitatibus.quæ adeſſe & abeſ
ſe poſſunt abſque corruptione ſubſtantiæ.

32 PEremptam †rem ſeu deperditam eſſe quali
ter probetur,dubium eſt: quoniã
hoc priuationem ſignificat,& quantũ ad eũ, ad quem
rem perueniſſe non cõſtat,ſatis liquet rem nõ eſſe, vel
deperditam eſſe:ſi adhibita diligenti inquiſitione rem non repe-
rit,& non reperire ſe aſſerit,niſi per aduerſarium aliud doceatur.
Sed ſi ad aliquam rem perueniſſe conſtat,& ipſe rem deperditã
vel peremptam eſſe dicat:hoc probare debet. Hoc autem inter-
dum iuramento ſolo probatur,vt ſi ad rem exhibendã ſolo iudi
cis officio arcebatur,vt cõſtitutũ eſt in eo,à quo inſtrumẽti ꝓdu
cti exhibitio poſtulatur. Sed ſi ad hoc iure obligationis tenebat̃,
tunc hoc debet manifeſtè probare.ꝙ in re-
bus ſolo cohærentibus fit de facili per aſpe
ctum,vt ſi ibi erat domus quæ nũc nõ eſt.
Si ibi erat fundus,qui nunc nõ eſt:quia ca-
ſmate perijt. In rebus verò mobilibus etiam
poſsibile eſt ꝙ quis caſu viderit quo res
perempta eſt , vt rem extingui incendio
vel impetu aquarum,vel facto hominis. &
in his directò per viſum teſtis rationem di-
cti reddere poteſt:ꝙ ſi talis caſus viſus non
fuerit,poteſt aliqñ ex natura ipſius rei pro-
bari peremptio.ſunt enim quædã quæ lon-
go tempore ſeruari non poſſunt,ſed modi-
co tempore naturaliter pereunt, vt fructus
quorum quidã paucis diebus,quidam mẽ-
ſibus,quidã anno pereunt. & animalia ſuæ
ætatis tẽpus longiſsimum habent naturaliter limitatũ.ꝙ tẽpus ſi
elapſum fuerit,rem cõſtat eſſe extinctã,vt eſt in homine dictum
In his verò quæ ſeruari poſſunt,eſt ad alia iudicia recurrendum
vt ſi horrea,in quibus res erat,reperta ſunt fracta,& aliæ ſimiles
præſumptiones.hæc omnia legibus comprobantur. An autem
perdentis culpa inueniſſe præſumatur,alibi diximus.

33 CVra †carnium [a]in abundantia habendarum cõ-
a miſſa eſt aliquibus de populo pe
ruſino,qui animalia multa emerunt in Apulia,& condu-
xerunt ea in territorio Peruſino,& ea tenuerunt per annum, fa-
ciebantq; de eis occidi prout quotidiana neceſsitas exigebat. pa
ſtores quã plures ex illis animalibus in itineribus & in paſcuis
perempta & perdita retulerunt. & ſic in libro rationis dicti offi-
cij ſcriptum eſt,qui ab eis rationes exigebant non adhibeat eis
fidem. Dixi ſi communiter ſic aliàs contigiſſet,vt ex tanto nume
ro tot animalia illo tempore perdidiſſent, & hoc probaretur: &
etiam eis hoc veriſimiliter eueniſſe,& ſic probatum eſſet ea de-
perdita per hoc veriſimile.ſi enim in hoc genere cauſarum etiã
de hominis morte per veriſimilia receptum eſt probari: multò
fortius hoc dicebam in paſtoribus deponentibus eſſe credendũ.
Sicut enim Duci de morte militis creditur:ſic & paſtori de mor
te animalium eſt credendum.quod ita æquum viſum eſt:vt lege
lata ipſius ciuitatis ſic terminaretur.

34 VInum †dixit quia vidit.dixit[b]probare:quia hoc
b quod dixit vidit,omnẽ ſenſum re-
ſpicit per quem ad iſtius notitiam peruenitur ſed dixit
quia vidit colorem,dubium habet. Nam aqua tincta de bulis,
vel moris colorem vini habet ſimiliter lixiuium & vrina. Quæ-
dam ergo per teſtem addi oportet.ſ.quia vidi. & odoraui. ex his
enim duobus ſenſibus circa vinum non contingit deceptio cõi-
ter.vel dicat quia vidi,& guſtaui,vel vidi hæc in taberna vina-
ria,vel extrahi de vaſe vinario,& ſimilia ſecus autẽ ſi in apothe-
ca ſpeciarij.potuit eñ eſſe ſyrupus,vel quid ſimile viſus ergo in
prædictis ſine alijs adminiculis ad fidẽ iudicẽ nõ adducit. Sunt
aũt alia adminicula,vel ſenſus.alij attẽdũt vel locũ,vel tempus.
licet eñ in cereo paſchali tẽpore facto vuæ videantur aſpectum
tñ ex loco & tempore cõprehendimus cerã eſſe ad illam ſimili-
tudinẽ coagulatam.aliud ſi in vite tempore congruo viderẽtur.
35 quod in ſimilibus arbitror admittendum & etiam†ex his modis
negatiua directè probatur ſcilicet ꝙ talis res non erat lignum,et
ſimilia. Cũ eñ ad certũ corpus nõ referamus:eſt negatiua coar-
ctata. & ſic per qualitates,quas percipit ſenſus directò reprę̃ſen-
tatur eidem ꝙ alia ſubſtantia non eſt.ſicut cùm diem video dire
ctò comprehendo noctem non eſſe,& econuerſo , vt Proculus
reſpondit. De alijs verò negatiuis j.locis ſuis dicetur.

36 HOminem †viuum fuiſſe,vel aliud animal di-
xit.qualiter autem huius dicti cau-
ſa reddat̃,eſt manifeſtũ ſi de ſano loquamur. Dico eñ
me ſcire q avidi operatiões hoĩs vel alterius aĩalis illius
ſpeciei,ſ.edere,bibere,ambulare,loq;,& ſimilia. Sed in puero põt
eſſe dubiũ.qd eñ de partu,quẽ dicũt,natũ viuũ,ſed ſtatim mor-
tuũ.alij negant viuũ fuiſſe vel de eo,qui in actu moriẽdi erat,q-
dam iam mortuũ.alij adhuc viuere dicunt? Reſpondeo,ſi teſtis
dixerit viuere:quia vidit eum mouere.non probat.nã in mortuo
ſæpe viſum eſt,ventoſitates in corpore ſæpe motũ facere. dicat
igitur teſtis quo motu ſi tibias vel brachia extendere, vel arcta-

a ℭCura carniũ.Vide
Alex.in cõſi.x.in vj.
vo.incip. maturè. ꝙ
eſt duplicatũ in cõſ.
cxlj.in j.vo.vbi Ale.
in j.co.dicit ꝙ tracta
tus iſte nõ inuenitur
eſſe bar.niſi vſq; ad
hoc capitulũ & ꝙ
ipſe habet perfectũ.
& idcirco concludo
hmõi tractatum eſſe
perfectum ex ver-
bis d.Alex.Tho.

b ℭDixit. adde quæ
no.Bart.in conſi. cx.
quidã maſculus . &
ſ.in iiij.co.verſ.de ſa
pore.Tho.

a ¶Mortuũ hominẽ. vide ſ. in trac. Bart. quõ ꝓbetur mors, et illa verba ſunt eadẽ ꝓut hic. & vide Fel. quõ probetur mors, in c. quoniã frequenter. in §. porro. in ix. col. vt lit. non conteſta. Tho.

b ¶Per leuẽ præſumptionẽ. Vide Alexã. in cõſil. clxxij. in vj. volu. nu. viij. & in conſil. clxxxvij. in eo. vo. in fi. Tho.

c ¶Intrauit mare. adde Bart. in l. ſi q̃dem. C. ſol. matr. & in l. ij. §. ſi dubitetur. ff. quẽad. teſta. ape. & in l. quoties. C. de nau. lib. xj. cũ cõcor. ð q̃bus ꝑ Pe. Cor. in cõ. cciij. in ij. col. q̃cq̃. iij vo. & vide Ale. in l. j. §. ſi dubitet. in additio. Barto. ff. quẽad. teſt. aper. & eundem Ale. in cõſil. xxv. in iiij. vol. ĩ ij. col. in cã & lite vertente. Th.

d ¶Maius periculum. Vide Bart. in tracta. de morte poſt principiũ. vbi idẽ extendit etiã ſi de matrimonio cõtrahẽdo oritur cõtẽtio. & Cy. poſt gl. in l. ſi quidẽ. C. ſo. ma. & Bar. in l. ij. §. ſi dubitetur. ff. quẽad. teſt. aper. & ibi fortius tenet Io. de Imo. ſequutus Cy. in d. l. ſi quidẽ. ꝙ indiſtincte vbi tractatur de magno præiudicio, & cõmodo pecu. requiratur vera probatio mortis, & nõ per famã & cõiecturas. vid Ale. in cõ. clxxxvij. in vj. vol. in fi. & Fel. in c. q̃m frequenter. ĩ §. porro. ĩ ix. col. vt lite nõ cõteſta. & eundem Fely. in c. ſicut in v. colũ. de re iudi. Tho.

e ¶Titiũ eſſe. Adde Bar. in l. æſtimata. & ibi Io. de Platea. C. de fabricẽ. libr. xj. & vide cõcor. per Feli. in c. ſicut nobis. in v. co. de re iudi. Iaſo. in l. non minorem. in fin. C. de tranſacti. Tho. Diplo.

re vidit hæc quidẽ actio, vel paſſio animæ
eſt, vel ſi dicat ſe ſenſiſſe diaſtolem, & ſiſto-
lem pulſum: hęc quidem à corde cauſantur
vbi radix ſpiritus vitalis eſt. Idem ſi dicat
quia vidit emittere, & attrahere flatũ, aperi
re oculos: & claudere: hæc proculdubio vi
uentis ſunt.

37 MOrtuum hominẽ† [a] dixit: qua-
a liter cauſa ſiue ratio
reddatur hæſitatio eſt. Mors enim eſt pri-
uatio vitæ: ſi priuatio: ergo negatiua cuius
difficilis probatio eſt. Sed animaduerte de
morte. quid in cauſis paruis: q̃d in magnis,
maioribus, & maximis. In prauis quidem
vbi præiudicium modicũ verſatur, vt ſi de
aperiendo teſtamento tractatur, & ſimilia,
non ſolũ per viſum, ſed per leuem præſum
b ptionem [b] probatur mors. In cauſis verò
38 †magnis vbi magnum præiudicium verti
tur, vt ſi de hæreditate contẽditur, vel alio
cõmodo pecuniario etiã magno, per famã
mortem probari iuris interpretes tradide-
runt ꝙ intelligendũ opinor, non de fama q̃
ab hominibus vilibus, & cauſis leuibus ſũ-
pſiſſet originem. illam enim leuem pręſum
ptionem reputo quã in præcedenti articu-
lo ſufficere receptũ eſt. Sed intelligo de fa-
ma quæ ab hominibus grauibus, & cauſis
rationabilibus originẽ trahat. quid enim ſi
c intrauit mare [c] & ſuperuenit tempeſtas &
expectato tẽpore cõgruo non eſt reuerſus,
& perquiſitus per loca veriſimilia, nec ipſe
eſt inuentus, nec nauis eſt inuenta. Quid
etiam ſi in magno exercitu viſus eſt: & fini
to aliàs ſecuto cõflictu nõ inuentus & ex-
pectatus eſt & à cõſanguineis perquiſitus.
Quid enim ſi per loca inſidioſa tranſiuit,
nec poſtea eſt repertus? Quid etiam ſi per
loca non inſidioſa tranſiturus, de domo re-
ceſſit mercator, bonæ vitæ, diues, & à fa-
milia expectatus per tempora non reuer-
titur, & perquiſitus non reperitur. Di-
co quod fama quæ ex cauſis iſtis pro-
greditur, & ſimilibus non eſt leuis præ-
ſumptio, ſed probatio quæ iudicem & bo
num virũ adducit ad fidẽ. ſit ergo cauſidi-
cus in probãdo attẽtus. Sed & ſi ponamus
ſenẽ diſceſſiſſe, & tãto tẽpore ſtetiſſe ꝙ nũc
ſi viueret, centũ annorũ ætatis eſſet. erit qui
dem hæc ſufficiens probatio. qualiter autẽ
poſſit talis ætas probari j. in tit. de tempore
diſcernemus. De profugo aũt, ſeu vagabũ-
do, vel alio ĩ quo p̃dicta indicia ceſſant, plus
dubitatiõis eſt, ſed cauſas abſentiæ inueſti
gãdas arbitror. Si em̃ ꝓpter inimicorum po
tẽtiã aufugit, & ſe ꝑ mũdũ occultat, & vbi ſit ignoret̃, q̃tũcunq;
tpibus ignotus extiterit ad mortis fidẽ iudex nõ adducet̃, niſi in
dicia alia doceãt, vel ad exceſſum ætatis lõgiſſimæ, & legitimè
veniat̃. Sed ſi per mũdũ vagari cœpit luſor, luxurioſus, bellico-
ſus: tũc ab eo tpe de eius vita cœpit dubitari, ſi poſtea quinquen
niũ ſit elapſum nec de eius ſoſpitate aliter ſit notũ mortẽ ꝓbatã
arbitror. hoc em̃ Impator cõſtituit in muliere, q̃ virũ tãto tpe ex-
pectauit. & licet hoc ꝑ poſteriores leges mutauerit: tamen q̃tũ
ad m̃rimoniũ illud fecit, q̃ cauſa eſt maior, & ſequẽtẽ articulũ re
ſpicit. In p̃dictis etiã puto iudicẽ poſtulãte eo cuius ĩtereſt, debe
re exploratores mittere ꝓ fama, ſicut cũ rerũ diſcuſſio agitat̃: qa
ſi in minoribus cauſis hoc fit, & in maioribus q̃dẽ cauſis fieri de
d bet, vbi maius periculũ [d] vertit̃, vt puta ſi famæ, vel ſtatus cã, ex
hoc prĩcipaliter orit̃, ĩter quas eſt ſi de alio m̃rimonio cõtrahẽdo
tractaret̃. graue eſt em̃ vxorẽ ꝓpriã alij copulatã recipere, & bõa
apd̃ aliũ trãſlata retrahere, dictæ ꝓbatiões nõ ſufficerẽt, ſed cõſti
tutũ eſt ꝙ ſi mulier mortuũ virũ audierit illius, ſub quo militabat
dictũ recipiat̃, q̃ acta cũ iuramẽto deponat ꝙ ille, de quo quærit̃
pro veritate mortuus eſt, quæ conſtitutio oſtendit famã ſolã nõ
ſufficere, niſi ſaltẽ dicto vnius teſtis cauſa idonea cõprobet̃. Sed
aduertendũ eſt ꝙ cõſtitutio nõ requirit ꝙ dicat ꝙ viderit eum
mortuũ, ſed ꝙ in veritate mortuus eſt: q̃ veritas põt in noſtrã no
titiam peruenire, etiã ſine viſu, ſicut receptũ eſt de eo, q̃ iurat de
veritate dicẽda. ꝙ in alijs teſtibus nõ ſufficeret ſcd̃m ea quę rela
ta ſunt. Sed finge quem in terra longinqua mortuũ, q̃ ſub nemi-
ne militabat, qualiter in hoc genere cauſarũ talis fiet ꝓbatio: pu-
to ꝙ ſi fama eſſe ꝓbaret̃ in loco vbi cauſa agit̃, & probaret̃ etiã
ea forma certi loci vbi mortuus dicit̃, ſufficere vt illius loci fama
loco, eius, ſub quo militabat, ſuccedat. qd̃ em̃ dictũ eſt in hoc ge
famæ probationẽ nõ ſufficere: intelligendum eſt de fama ſimpli
ci quẽ mortuũ eſſe, non de fama quæ in certo loco eſt vbi quis
39 mortuus dicit̃. hæc em̃ eſt vehemẽtior. †Pone, teſtes dicere quẽ
mortuũ: qa interfuerũt eius ſepulturæ, nõ ꝙ ipſi viderũt cadauer
quia erat in capſa coopertum linteis, vel pannis inuolutum: ſed
ſi tunc ab hominibus dicebatur proculdubio in hoc genere cau
ſarum probabit. Satis enim ad finem iudicem adducit ſecundũ
40 ea quæ cõmuniter à noſtris maioribus obſeruantur. † In maxi-
mis verò cauſis hominis vita periclitatur, vt ſi de homicidio ac-
cuſetur, vel de puniendis ſeruis, qui non inuenerunt dominum,
vel de torquendis eis pro homicidio inueniendo lege cautum
eſt quod debet conſtare, & liquere hominem interemptum. id
eſt, liquidò apparere quãdoque fit per relationem officialis qui
ad hoc mittitur. quandoque ad teſtium examinationem recurri
tur, vt in occiſis poſſunt aliquando manifeſtam cauſam redde-
re vt ſi viderunt eum capite mutilatum. ſi viderunt venas gulæ
præciſas, & inde ſanguinem effundi, donec frigidus remaneret
& ſine ſenſu, & ſimilia. Aliquando talia ſigna viſa non ſunt, vt
in eo qui dicitur ſuffocatus, nonnunquam etiam ad ſui defenſio
nem dicit quis aliquem ante naturaliter mortuum, quã ab eo
percuteretur, nonnunquam contingit & mortem expedire pro-
bari verè in cauſis maioribus, & magnis, vt cùm certa die & ho
ra quis mortuus dicitur. Hæc enim ita limitatè raro in famam
deducuntur vnde ad probationem teſtium de viſu peruenitur.
41 †Si igitur dicit teſtis quòd talem vidit mortuum, nec interroge
tur vlterius: puto ſufficere, & ſi interroget̃ quomodo cognouit
quòd mortuus eſſet. Et ſi dixerit quòd vidit eum abſque aliquo
motu, abſque emiſſione. & attractione ſpiritus, tetigit, & nullus
motus erat in pulſu, hæc enim certa ſigna ſunt mortui. Sed ſi di-
ceret, quia mori, & expirare vidit eum: puto ſufficere. ſatis enim
communiter cognoſcitur id. nec verbis clarioribus poteſt expri
mi. ſed & ſi dixerit quia vidit habere omnia ſigna, & omnẽ aſpe
ctum mortui ſatis exprimit. eſt enim ille aſpectus communiter
notus, etiam in mortuo directi. hæc enim teſtificatio euangeli-
co corroboratur teſtimonio dicẽte, ad Ieſum autem cùm veniſ-
ſent, & viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.
Sed & ſi teſtis dixerit quòd eũ ſepelire vidit hoc ſufficere ſuſce-
ptum eſt. Sed ſi quis viderit aliquem, vel in mari, vel in flumine
proijci, & corpus nunquam reuiſum eſt: de illius morte rectè te
ſtificatur, licet non viderit mortuum. Certum eſt enim poſt illũ
actum, quem modico tempore victurum, & ſalutis nulla indi-
cia ſupereſſe. Si quis etiam viderit quem in carcerem claudi,
vbi nil erat ad victum, & carceris cuſtos fuerit ita quòd eidem
carcerato aliquid, quod ipſe non vidiſſet, inferri nõ potuit. poſt
aliquos dierum curſus rectè teſtificatur de morte. licet cadauer
nõ viderit, & multa his ſimilia viſa ſunt, quæ enarrare magis la-
borioſum eſt quã ſuptile.

e
42 TItium eſſe [e] vel† fuiſſe vult aliquis ꝓbare: qa
pars aliquid factũ eſſe fatetur per
vnum hominem, ſed illum fuiſſe Titiũ negat: propter
quod ad teſtes recurritur. Si teſtis dixerit Titiũ fuiſſe
illũ quia vidit, ſatis eſt. idẽ ſi dixit. vidi faciẽ eius, ſatis exprimit.
Nam paulus reſpondit quòd per imaginẽ recognoſcimur. Tot.
enim Deus fecit in faciẽ quòd ferè eſt impoſſibile reperire ho-
mines qui in facie omnino ſimilentur. ſecus puto ſi à tergo dixe
rit ſe vidiſſe. Huic autẽ dicto de viſu derogaretur ex loci diſtan
tia. Si em̃ à longe dixerit ſe vidiſſe, aduertẽda eſt diſtãtia, vt ſi eſt
tãta, in qua ſenſus cõmuniter poſſit decipi, plenã fidẽ nõ facit. ſe
cus ſi diſtãtia eſſet modica. et hoc à noſtris maioribus eſt receptũ
& ideo vt p̃dicta ceſsẽt, ſæpe dicto teſtis adijcit̃, qa vidit & pre-
ſens fuit.

ſens fuit. ſed ſi ſimpliciter dicat, vidi, intellige de viſione plena-
ria, quæ eſt de propinquo: niſi interrogetur vlterius: cũ etiam à
longe vidiſſe ſe vt conſueuit apponi loci diſtantia, vel per men
ſuram, vel ꝑ exẽplũ alicuius loci diſtantia, vel per menſurã vel
per exemplum alicuius loci notorij, vt ex hoc cognoſcatur an
iudex ad fidem adduci debeat: ſed ſi ſimpliciter dixerit à longe
ſe vidiſſe, nec de diſtantia aliquid exprimatur: eius dicto ad ple-
43 nam fidem ſtandum non puto. †Huic etiam derogatur ex tem-
a pore. quid enim ſi de nocte [a] dixerit ſe vidiſſe: cùm enim illo tem
pore ſenſus decipiatur, faciliter non putarẽ ei ſtandum, niſi bene
ſe recognouiſſe exprimeretur, vel ex approximatione multa, vel
44 ex lumine alicuius materiæ ignis, vel lunæ. † Et etiam derogat̃
ex qualitate. quod qualiter fit, eſt videndum. quid enim vt in fa
cto accidit, ſi teſtis dixerit quòd dum in taberna tonſoris in ſpe-
culo ſe aſpiceret in eodem ſpeculo illum vidit, & Titium fuiſſe
cognouit. huic enim dicto ſtandum non arbitror: illa enim viſio
per lineam reflexa ſit, & imago perſonæ multò minor q̃ ſit, ocu-
lis noſtris cernitur, ſicut ſi multùm perſona diſtaret: ideo non fa-
cit fidem: ſicut dicitur de diſtantia loci, & receptũ eſt. Quod au-
tem dictũ eſt ꝙ ſufficiat dicere ſe vidiſſe, etiã ratione illa non vi-
detur ſubſiſtere. non em̃ ſufficit videre ſolũ, niſi etiã anterior p̃ce
dat notitia, de quo in reddendo cauſam de cauſa nil dicit, ſed cũ
nullius dictum intelligi debeat vel loquatur vt ſtultus, maximè
in propoſito, vbi de teſte loquimur, cuius perſona vt idonea eſt
recepta: dicendũ eſt ſufficientẽ cauſam reddidiſſe, vt ſic dicendo
ſe vidiſſe illum fuiſſe Titiũ omnia dixiſſe videat̃, quæ ad cogno
ſcendũ quid ſit Titius requiruntur: niſi interrogetur vlterius, cui
congruit quod relatum eſt ſufficere cauſam dicere: niſi de cauſa
45 etiã fuit interrogatus. Sed ſi interrogatus† fuerit ſi eũ prius co-
gnoſcebat, & qua notitia: reſpondere tenetur. Si enim dixerit qa
erat ſuus vicinus continuus, vel aliter cum eo aſſiduè conuerſa-
batur: ſatis exprimit. quòd ſi eum dicit aliàs vidiſſe ſemel tantũ,
& leui notitia, & poſtea magnum tempus exceſſit: tunc plenam
fidem non faceret. De facili enim talis recognoſcẽdi notitia per-
ditur, vel ex imbecillitate memoriæ recognoſcentis, vel ex mu-
tatione quæ incognita perſona contingit propter antiquitatem,
ſeu infirmitatẽ, & alios caſus. Sed ſi eum in pueritia recognouiſ-
ſe ſe diceret: tũc verò ad ætatem adultam ſeu virilem proceſſerit
ille, qui dicitur cognitus, proculdubio nõ probaret, propter mu-
tationẽ quæ contingit in membris. & hoc expreſsè ex edicto p̃to
ris de partu cuſtodiendo colligitur. Iſta enim iudicialis inueſti-
46 gationis ſunt ſecundùm cauſarum varietatem. †Interdum teſtes
dixerunt hominem aliquid facere: quo autem nomine vocetur,
ignorant: tunc ad iudicem ſpectat illum hominem exhiberi, vt ſi
ille fuerit, cognoſcatur à teſte. Sed & ſi de mortuo homine quę-
ratur quis ſit, puto ex aſpectu recognoſci: vt diximus in viuẽte.
nonnunquam tamen in morte tanta fit permutatio, vt cognitio
ſit difficilis ex aſpectu faciei: tũc de neceſſitate recurritur ad eos
qui partium corporis recognoſcunt ſigna, q̃ cooperta portantur.

QVantitas alia eſt corporis continui permanẽtis
perpetuò, vel per aliquod tẽpus. alia
corporum ſeparatorũ. altera rei fluxibilis, & tranſeun
tis: vt quantitas temporis. de quo non habemus niſi
præſens, ꝙ enim præteritum eſt, eſſe deſinit. ꝙ verò futurum eſt
nondum eſt. de hoc in titu. de tẽpore dicetur. Alia eſt quantitas
qualitatiua. prudentes enim ſuo ingenio quantitates metiuntur
per gradus, vt bonus, melior, optimus: peſſimus & mediocris, &
alijs modis diuerſis. & hæc in tit. de relatione ponemus. De pri-
mis ergo duabus inueſtigandum eſt, de quantitate corporis cõ-
tinui quæramus, vel de linea longitudinis vel latitudinis, vel de
ſuperficie tota vel de toto corpore. hæc aũt quantitas quatenus
ad nos ſpectat, cognoſcitur per menſurationẽ ad aliquid aliud:
ideo conſtitutum eſt, & de conſuetudine obſeruatur, vt ciuitas
ſuas habeat menſuras, & pondera, & ad quas rei quantitas men-
ſuretur, & diſcernatur vt puta pedẽ, paſſum, cantarum, modium
47 & ſtadiũ, & ſimilia. Si igitur† de longitudine alicuius rei quæri
tur determinatè, & quot pedũ ſit tota longitudo talis rei, teſtis di
xit eſſe decẽ pedum, quia vidit: ſufficientem cauſam non reddit:
quia per viſionem ſolã ipſius rei de hoc certi nõ reddimur. de-
bet ergo dicere: quia vidi & mẽſuraui, vel mẽſurari vidi. Mẽſu-
rare enim longitudinẽ, & latitudinem, cõmuniter omnibus no-
tũ eſt. Si verò de hoc indeterminatè quæratur: poteſt per viſum
ſimplicem cauſam reddere, vt ſi teſtis inter
rogatus dixerit rem paruam vel magnam
vel mediocrem quia vidit: ſatis enim expri-
mit. hoc enim ſatis eſt ab hominibus com-
muniter cognoſcibile per aſpectũ in rebus
quæ eiuſdẽ ſpeciei ſunt. Idem ſi dixerit in-
terrogatus de longitudine alicuius rei, r̃n-
dit eſſe decem pedũ, & vltra quia vidit. tan
tum enim põt eſſe exceſſus, quia decẽ pedũ
eſſe ab omnibus qui illud viderũt cognoſcatur. idem ſi dixerit
48 non eſſe decem pedũ: quia vidit. †De ſuperficie verò totius cor
poris menſurandi tractat̃, cũ fundus venditur ad menſurã, & cũ
de aliquo pariete ꝙ cannarũ ſic quæritur vel de tabulis, vel de
ædificio ex tabulis cõpilato quæritur quot pedũ ſit, & ſimilibus
hoc enim cõiter omnibus notum non eſt, ſed conſiſtit in artis pe
ritia: ideo ſi res, de qua quæritur, haberi põt per iudicem menſu-
ratoribus committenda: ꝙ ſi res haberi non põt, non credendũ
eſt teſtibus, qui de rei mẽſura dicerent limitatè: niſi eos conſtet in
dicta arte peritos, & ſe menſuraſſe, vel menſurari vidiſſe teſtẽtur
vt in præcedentibus eſt de ſubſtantia dictũ. Indeterminatè verò
de tali quantitate per viſum ab omnibus recognoſci, & teſtifica
ri eſt facile. de toto verò corpore menſurãdo difficile eſt, ſi q̃ra-
tur quoniam corpus quodlibet per ſuperficiem tegitur, quæ eſt
ſecundùm omnem eius viſionem, & accedit ad menſuram quæ
ineſt ſtante corporis integritare & eſt poſſibilis ſi diuidatur, vel
perforetur, tunc ſuperficies erit. Eſt ergo neceſſe ꝙ ipſius corpo
ris quantitas, per aliquod extrinſecus oſtendatur, vt contingit in
his quæ pondere, & menſura conſiſtunt. Si enim quæratur de
quantitate maſſæ, auri, vel argenti, non de longitudine, vel latitu
dine, ſed de toto corpore quæritur. & ſi dicatur ꝙ eſt libra, vel
alterius ponderis, non reſpondetur de quantitate, ſed de qualita
te ponderis. pondus enim quantitas eſt, ſed in his rebus quas cõ
ſiſtere in pondere dicimus, hoc euenit vt ex põdere grauiori vel
leuiori maior vel minor quantitas diſcernatur. vnde congruè
49 de pondere reſpondetur. †Si igitur teſtis dixit maſſam eſſe decẽ
librarum. quia vidit: nil probat. Non enim per viſum comprehẽ
ditur pondus. Solùm enim ſuperficies videtur poſſe eſſe conca-
uitas intrinſecus. Sed ſi diceret ponderaui ponderibus, vel vidi
ponderibus ponderari: ſatis eſſet, etiam ſi ponderibus limitatè
non dicatur. pondera enim & ponderandi modi communiter
cognoſcuntur. Sed ſi diceret: quia ponderauit, vel quia ſuis ma-
nibus ponderauit, idem puto: quia ponderare in vero eloquio
idem eſt quod põderibus examinare. Sed ſi diceret, in manibus
tetigi, vel in meis manibus vel in meis humeris ſubleuaui vel
portaui: tunc poteſt indeterminatè teſtificari de pondere non
determinatè. licet enim per tactum iudicetur de pondere: non
tamen determinatè, niſi inſtrumenta põderatoria adhibita ſint.
50 Sicut † enim ſi quæratur de quantitate eorum quæ menſura
conſiſtunt, vt vini & olei & dicatur decem lagenas eſſe vel fuiſ-
ſe in aliquo vaſe quia vidit: & ita determinatè loquitur: nõ ꝓbat
niſi adijciat quia menſurauit vel menſurari vidit. ſecus ſi in de-
terminatę loquat̃, ſcd̃m qd̃ eſt in pręcedẽtibus dictũ. Aduerten
dũ eſt tñ ꝙ licet per menſurã totum illud, qd̃ in vaſe menſurato
continetur, cũ menſuratum cõprehendatur: tamen verè & pro-
priè in vaſe non eſt niſi illa ſuperficies vini vel olei, quæ tangit
ſuperficiem vaſis. Cæteræ verò partes vini vel olei vna ſuper a-
liam ſucceſſiuè in vaſe cõſiſtũt: tamen totum in vaſe eſſe dici-
51 mus. †In his verò quæ non cõſiſtunt in pondere, vel menſura,
vel ad iſta non reducuntur: menſuratio totius corporis eſt diffici
lis, nec poſſet fieri niſi à peritis in arte. Oportet enim ꝙ menſure-
tur ſuperficies cuiuſlibet diuiſionis, quæ ſunt ſex, ſcilicet ſupra
& infra, ante & poſt, dextra & ſiniſtra. exẽplũ de taxillo. Ex his
quę fit quantitas totius corporis colligitur. poſſet etiam hic eſſe
52 deceptio ſi intra corpus eſſet concauitas. Corporum verò †ſepa-
ratorum per quantitatis inueſtigationem ſcire oportet: qa quędã
ſunt corpora ita minima ꝙ eorum dinumeratio eſſet impoſſibi-
lis: vt in farina & cinere, & etiam in cęteris pulueribus. In qui-
buſdã verò dinumeratio eſt difficilis, poſſibilis tñ: vt in frumen-
tis: & in his ſicut in corporibus liquidis per menſurã vel pondus
quantitas cognoſcitur. & etiã in modo atteſtãdi eſt idẽ ꝙ ſ. dictũ
eſt. Eorum verò corporum quorum numeratio facilis eſt, quã
titatęs cognoſcuntur per numerum. numerus autem percip

a ¶Si de nocte. Vide plures cõcor. ꝑ Iaſo. in l. non minorem. in fi. C. de tranſact. licet de Bar. hic nõ faciat mentionem. & vide Fel. in c. ſicut ĩ v. col. de re iudi. & vid̃ bar. in l. aut facta. §. tempus. ff. de pœ. & ibi Ale. in addi. Tho.

a ❡Cerdonem. Vide Alexã. in l. cætera. §. ſed & ſi quis. in pri. in j. colũ. ff. de lega. j. Tho. Diplo.

b ❡Mercatorem. Vid Bar. in l. legatis ſeruis in prin. ff. de leg. ij. & ibi vide plenè Alex. in apoſtil. magna, & eundem in d. l. cætera. §. ſed & ſi qs in j. colũ. ff. de leg. j.

poteſt tam per viſum ꝙ per tactum. Rectè
ergo dicit teſtis ꝙ fuerunt decem aurei: qa
vidit. & ſi de materia conſtaret, & ſolũ de
numero dubitaret: rectè diceret, et ſi certus eſ
ſet ꝙ fuerũt decẽ qa tetigit: & iſta quantitas, q̃
numerus vocatur eſt ab oĩbus cognoſcibilis.
53 DIxit teſtis †Vidi tradi decẽ corbes frumenti:
eum probare iudicaui: tunc em̃ ad
menſurã ſe vidiſſe tradi dñõ de neceſsitate
infertur ꝙ menſurari vidit. alius ſi dixerit
ſe vidiſſe tradi aceruum frumenti quod erat decem corbes. hoc
enim non debet eſſe traditum ad menſuram, ſed debet aceruum
traditum tantæ quantitatis exiſtere. hoc enim viſu determinatè
non percipitur, vt traditum eſt. idem in ſimilibus.
54 VAs vini †plenũ fuerat. totum cõſumpſerat de eius quantitate quæſtio eſt ad mẽſurã
vaſis recurrẽdũ eſt. ꝙ fit replẽdo eũ de alio ad mẽſurã
& hoc eſt ab oĩbus notũ. vel mẽſurãdo quantitatẽ ſpatij
vacui: & hoc cõſiſtit in artis peritia. Qui igitur alio dictorũ modo
rum vas viderit mẽſurari de quantitate et cõtinẽtia ipſ rectè iudicat.
55 VIcena milliaꝰ†paſſuũ in ſingulos dies dinumerari
prætor iubet. Qualiter aũt hæc probetur diſtan-
tia, dubitatur. dixi, ſi vulgi opinione & fama, inter loca
certus milliariũ numerus nũcupatur: illi ſtãdũ, niſi ꝓbetur
cõtrariũ. Credẽdũ eſt em̃ illud vulgare & antiquũ à certa anti-
quorũ mẽſuratiõe ſumpſiſſe exordiũ. Ei aũt, q poſtulat mẽſurari
illud ſuis expẽſis, mox gerẽdus eſt. erit aũt hæc mẽſura faciẽda
pariter ſcdm ꝙ cõiter cõmẽſuratur ſcdm ipſius lõgitudinẽ: & hæc
cũ de dãdo ſpatiũ adveniendũ quærimus. Sed ſi ſup aliqua loco
rũ diſtãtia, vel vicinitate quæratur p directũ: eſt faciẽda mẽſura itine-
re nõ attẽto. & ſi loci diſpoſitio p terrã ad mẽſurãdũ nõ patiatur:
qa fortè paluſtris, vel ſpinoſus erat: p aerã eſt fiẽda mẽſura, vt eſt
cõſtitutũ in extrauagãti, q̃ monaſteriũ mẽdicãtiũ cõſtruit intra
certũ numerũ cãnarũ interdicit: quæ mẽſura fiet chordula p di-
rectũ trãſducta. eſt em̃ poſsibilis mẽſura cuiuſlibet diſtãtię, per
aſpectũ tñ. ſed hoc non oĩbus ſed geometris tm̃: ſi de hoc deter-
minatè loquimur. indeterminatè verò eſt cõiter cognoſcibile.
QValitas ſine ſubſtãtia naturaliter eſſe nõ poteſt. ſubſtãtia aũt aut corporea aut incorpo-
rea. Corporea aũt alia eſt aĩata, alia eſt inanimata. Aĩa-
ta alia eſt aĩa rationalis, alia ſenſitiua, alia vegetatiua,
alia inaĩata. de qualitatibus: ergo quarũlibet eſt vidẽdũ. Sed ſub
ſtãtia incorporea eſt Deus, in quo cũ ſit ſimplex oĩno, nulla eſt
qualitas, & tã ſummas res ad inueſtigãdũ Iuriſtarũ non ſpectat
56 intelligẽtia. †Aliæ etiã ſunt ſubſtãtię incorporeæ: & ſimiliter nõ
ſunt inueſtigationis nr̃æ huiuſmodi: etiã ſunt aĩæ ſeparatę: qa de
his quoq; quæretur in foro ciuili: de cuius memoria dãnãda tractatur
hoc aũt fit ꝓpter ea quæ geſsit in vita. Vnde cũ qualitas quã ha-
buit in vita, diceretur homo: ꝓpter quæ dãnatur memoria, doctrina
ſumetur: de hoc etiã quæritur: cũ de aliquo cõprobando in ſanctũ
agitur: tũc em̃ vita & miracula ſunt probãda, vt ex ſacris canoni
bus conſtitutũ vitã probare facile eſt. De miraculis videamus.
57 †Miraculũ dicitur quaſi admiratione plenũ: & eſt miraculum
id, cuius effectus manifeſtus eſt. Cauſa autẽ eius omnibus ſim-
pliciter eſt occulta: quia ſolus Deus ſcit. vnde quæ à Deo fiunt
ꝓpter cauſas nobis ignotas ꝙ vires noſtras excedũt: ideo mira-
cula nũcupantur. Et ſancti docto. tradunt hoc tribus modis con
tingere. Primò, circa ſubſtantiam facti: vt quãdo Deus facit ali-
qua, quæ natura nullo modo facere põt: vt ꝙ ſol ſtet vt fuit tẽpo
re Ioſue. vel ꝙ homo habeat corpus glorificatũ: vt Chriſtus poſt
reſurrectionẽ. id ꝙ in ſacramento altaris fide cernimus. & iſta in
miraculis ſummum gradum obtinent. Secundò, quando illud
fit, ꝙ natura facere põt, nõ in illo in quo fit, ſicut reſurrectio mor
tuorũ, illuminatio cecorũ & ſimilia. põt em̃ natura dare vitã, aliàs
ſecare vitã: ſed nõ in mortuo. & põt pſtare viſum, ſed nõ tñ ĩ ve
ra cæcitate: & hoc tenet ſcdm locũ in miraculis. Tertiò, qñ illud
ꝙ fit natura facere põt ſed nõ illo ordine vt qñ aliquis virtute
diuina ſubito liberatur à febre: nullis adhibitis remedijs, vel cũ nõ
cõſueto ꝓceſſu naturę panis multiplicatur. põt em̃ hõ naturali-
ter facere panẽ. ſed nõ illo ordine. Liquet ergo ꝙ miraculũ ꝓbari
oportet, ꝓbãdo aliqd naturæ: al's verè, ita ꝙ vires nr̃e naturę ex-
cedũtur vel ĩ ſubſtãtia eius ꝙ fit, vel ĩ ſubiecto eius in quo fit, vel in
ordine faciendi. Sed ſi illud potuiſſet p cauſas naturales reduci,
nõ eſſet miraculũ. clarè probatur, ꝙ aũt Deus fecerit ꝓpter in-
uocationẽ illud ſancti, ꝓbata inuocatiõe, vel voto ad illũ ſanctũ
emiſsis, qbus ꝓbatis rectè concluditur illam animam eſſe beatam:
quia tamen in iſtis poteſt faciliter eſſe deceptio, iſtud eſt deter-
minationi eccleſiæ Romanæ reſeruatum, cui ſtandum eſt.
58 SVbſtantiæ †animatæ anima rationali qualitates triplices ſunt, vt Iuriſcõſultus ſuper
edicto ædilium curuliũ diſtinguit. Aut enim ſunt in ani
ma, aut in corpore, aut in vtroque. In anima verò qualitas quan
doque ſupernaturaliter infunditur: vt in ſacramẽto fidei noſtrę.
Sacramentũ enim eſt ſacræ rei ſignũ. Item ſacramentum eſt inui
ſibilis gratiæ viſibilis forma, vt ſancti doctores docẽt. In baptiſ-
mo em̃ quædã qualitas animalibus noſtris infunditur, hoc eſt,
gratia, per quã Chriſtiani dicuntur. Eodẽ modo in ordine ſacer-
dotali, in anima infunditur quædam gratia, quę eſt quędã qua-
59 litas in anima, p quã ſacerdos dicitur idẽ in ſimilibus. Si ergo †quę
ratur an aliquis ſit Chriſtianus, & dixerit teſtis ꝙ ſic, quia vidit eũ
baptixari: ſatis exprimit. Modus enim & verba ſacramẽti huius
cõmuniter omnibus nota ſunt: ſed ſi probaretur quòd ritũ Chri
ſtianorum ſeruauerit diu in foro noſtro: omnia pręſumũtur ſolẽ
niter acta, & ſolenniter proceſsiſſe. Idem ſi dubitaretur an aliqs
ſit ſacerdos, debet probari ꝙ ſecundũ ſtylum eccleſiæ fuerit or-
dinatus. Idem in ſimilibus. hæc autem Canoniſtis relinquenda
ſunt, & Theologis, ad quos magis quam ad nos pertinet.
ALiæ qualitates ſunt naturaliter acquiſitæ hominibus, de quibus Ariſto. fa-
cit quatuor ſpecies. Prima vocatur habitus, & diſpoſitio:
ex quibus quis dicitur ſcientificus alicuius ſciẽtię, vt grammati-
cus, phyſicus, vel legiſta: vel artifex alicuius artificij, vt cerdo, fa
ber, & ſimiles, virtuoſus vel vitioſus. & iſtæ qualitates ſi quidẽ
de anima faciliter mouerentur, dicitur diſpoſitio ſi difficiliter, ha
bitus: quia habitus acquiritur ex frequentibus actibus. & quan-
to plus frequentantur: tantò plus, ſeu maior fit habitus. Omne
enim artificium per exercitium ſuſcipit incrementum: de his er-
go qualitatibus probandis videamus.
60 IVriſtam †eſſe ſolũ vna probatione probare poſſunt Iuriſperiti, quos dicere ſufficit ſic eſſe, quia
eum examinauerunt. In hoc enim verbo interrogatio &
reſpõſio includitur: & ſic per ſenſum cauſa redditur, Idẽ ſi dixe
rit quia vidit ipſum allegare, & allegationibus reſpondere, vel
aliquem actum, qui in alium quã in Iuriſtam non caderet. Sic in
cæteris ſpeculatiuis ſcientijs puto idem. Teſtis autem, qui Iuri-
ſta non eſſet, coniecturis aliquibus probabiliter demõſtraret, vt
quia eũ in habitu aduocatorũ dicit incedere, & eum vidit corã
iudice aduocare. licet quid dixit ignoraret, hæc enim tantã prę-
ſumptionẽ inducerent ꝙ ei ſtaretur: niſi in cõtrariũ doceretur per
iuriſperitos, qui per examinationẽ ita nõ eſſe, ſicut eſſe peritum
dicitur cõprehẽdũt. & idẽ in cæteris ſciẽtijs, quartò periti ſecundũ
mores ciuitatis vtũtur diuerſo habitu à cõmuni. Et ſi quęratur an
ſit iuriſta: non curatur an magnæ vel paruæ ſufficiẽtię ſit. Si verò
determinatę quęratur, an Iuriſta ſit ſufficiẽs ad doctoratũ, vel ad
aliud ſimile: tũc teſtẽ oportet eſſe eiuſdẽ ſufficientię vel maioris
quã ſit ille de quo quęritur. ſecus ſi eſſet minoris. nullus em̃ põt iu
dicẽ certũ reddere de eo ꝙ vires intelligẽtię ipſius teſtis excedit.
a 61 CErdonem [a] eſſe† vel artificẽ alicuius artis mechanicæ, teſtificari põt quilibet, cum id
opus ꝙ ex artificio illo reſultabat ab illius artifice proceſ
ſiſſe omnibus notũ eſt. Si ergo teſtis dixerit cerdonem eſſe, quia
vidit eum exercere dictã artẽ, ſatis probat, ſi nõ interrogetur vl
terius, ſed ſi adiecerit: qa vidit eũ operari in illa arte: non probat
quia præparare coriũ cerdoni eſt operari in illa arte: non tñ eſt
artifex. vt ergo lucida ſit probatio, dicat ꝙ vidit eũ aliqd opus
facere, qd' certum ſit abſq; illius artis peritia fieri non poſſe. &
hoc cũ ſimpliciter, an ſit cerdo quęritur. Si verò quæratur quã-
tum gradum perfectionis in illa arte quis teneat: vel quãtum ar
tificem illum vnus excedat: nõ põt teſtimonium redi rectè, niſi
per illos qui ſunt in artificio illo periti.
62 b MErcatorem † [b] ſeu negotiatorem eſſe, non eſt artificiũ: quoniã ex cõmuni vſu di-
citur abſque ſingulari doctrina. & ideo hoc officium ap-
pellamus,

pellamus, niſi in hoc alij ſint perſpicaciores alijs. non ergo mer-
cator dicitur ꝙ huius rei notitiam habet: quia ſic oẽs mercatores
dicerentur, ſed hanc appellationem perſonæ ex vſu mercandi
adijcimus non ex vſu quolibet. non enim qui propter eminẽtes
neceſsitates mercatur mercator dicitur, ſed qui cum quadã per-
petuitate deputauerit ſe ad hoc. Idẽ in cæteris q in officio magis
ꝙ in artificio cõſiſtunt, & vita à legũ latoribus, & à noſtris præ-
deceſſoribus eſt receptũ. Teſtẽ enim, qui hoc depoſuit, cauſam
oportet reddere concludentẽ: Prædicta puto: quia vidit eum ta-
bernam tenere, vel menſam ad hoc, vel quia vidit eum ſic agere
ſic contrahere, vt faciunt ij qui mercatores appellantur.
63 ALiquam ex prædictis †qualitatibus non habere quẽ, probatur eo ipſo ꝙ cõtrariũ
non probatur, ſed ſi cõſtet eum ſemel talẽ fuiſſe, qualiter
probetur quòd talis eſſe deſierit, dubitabile eſt. puto ꝙ ſi quæra
tur de his, quæ in officio conſiſtunt, probari oportet ꝙ depoſuit
animum exercendi illud: ex eo tantum talis dicebatur talis eſſe,
& durare præſumitur, donec de contrario doceatur, ꝙ ꝓbabitur, ſi
expreſsè de eius conſtiterit volũtate profeſsionem facit in qua
negotiari non licet. vel ſi tanto tempore mercandi conſuetudinẽ
dimiſerat ꝙ animum dimiſiſſe veriſimiliter probatur, ad qd quin
quẽnium requiritur, vt reperitur in notarijs Reſpublicæ, & etiã
64 in domeſticis conſtitutũ. Sed ſi de artificijs †, mechanicis dubita
tur, plus difficultatis habet, qm̃ ex habitu, & peritia illius artifi-
cij talis dicitur, qui habitus eſt de difficili mobilis: maximè cum
talia artificia ſic conſiſtant, etiam vt in modicis, vt in ſcripturis
redigi non ſit neceſſe, ſed probabiliter dici ꝙ ſi per decennium
deſierit tale artificiũ exercere, ꝙ artifex eſſe deſinat. Tanto enim
tempore obliuionẽ lex præſumit, vt ſtatutũ de poſſeſsione per-
65 denda. †De ſcientijs verò ſpeculatiuis, cùm varias & implicitas
habeant concluſiones, alia inſpectio eſt. Quid em̃ ſi ſcholaris, in
quo nondũ habitus ſcientia firmus erat, vel habiturus erat habi-
tu multum leui, ad exercitium armorum ſe tranſtulit, & à ſtudio
ex toto ceſſauit: proculdubio per actus tales, habitus tales dicũ-
tur extincti modico tempore, ꝙ tempus iudicis arbitrio relin-
quendum eſt. cuiuſcunq; tñ fuerit firmiſsimi habitus per decen-
nij ceſſationẽ ab actu abſentiæ, & extincto præſumetur, vt dictum
eſt ex prædictis: ergo liquet qualiter probetur ꝙ talis eſſe deſie-
rit: poteſt etiam per peritorum examinationem probari.
66 DE virtutibus & vitijs oppoſitis videamus. Eſt autem †virtus, vt Ariſt. ait, habi-
tus electiuus in mediocritate conſiſtens, quo ad nos de-
terminata ratione, & vt ſapiens determinabit. Ex eo quod dicit
habitus, apparet quòd eſt qualitas animæ, de qua nunc tracta-
mus. Ex eo quod dicit electiuus, differt ab habitu alicuius ſcien-
tiæ, vel artis qui non eſt habitus electiuus, ſed ſcientificus, poteſt
aliquis aliquid ſcire, & nolens, & ſic actus ſcire neceſſe non eli-
gitur per imperium voluntatis, quod non eſt in actibus virtuo-
ſis. Ex eo ꝙ dicit in mediocritate conſiſtens, differt à vitijs quæ
in extremitatibus aſsiſtunt: vt nil largiri, auaritia eſt: omnia largi
ri prodigalitas eſt. & vtrũq; vitium tenere mediũ temperãtia eſt:
& eſt virtus idem in ſimilibus. Ex eo ꝙ dicit, quo ad nos. appa-
ret ꝙ ſecundũ diuerſas conditiones perſonarum diuerſificatur
mediũ. Alia enim eſt moderata expenſa in nobili & diuite: alia
in ruſtico, & paupere. & ideo iura hæc moderantur ſecundum
nobilitatẽ nataliũ, & patrimonij quantitatẽ. & idẽ de alijs. Ex eo
em̃ ꝙ dicit determinata ratione, apparet ꝙ habitus electiuus de-
bet fieri ad finẽ boni. bonũ em̃ eſt debita ratio & cauſa omnium.
Si em̃ fieret in malũ finẽ, non eſſet virtus, vt dicetur inferius. Ex
67 eo verò †quod dicit, vt ſapiens determinabit. apparet hoc cõmiſ
ſum arbitrio boni viri, hoc eſt, iudicis qui ſapiens & bonus vir
apud nos eſt, quod meritò dicitur, vt j. probabitur. Apparet ergo
ex prædictis ꝙ cum habitus animæ nõ poſsit probari, niſi per
actus extrinſecos, ꝙ ille virtuoſus probatur, cuius actus tales pro-
bantur, qui apud iudicem & bonum virũ virtuoſi determinan-
tur: & econtra de vitijs eſt. ſed quia generalis doctrina ſtudioſos
certos non reddit: ideo eſt ad particularia deſcendendum.
68 VIrtutum aliæ ſunt morales, aliæ theologicæ. Primò †moralium quatuor ſunt principa-
les, quas cardinales vulgo appellamus. ſicut eſt oſtiũ in
cardinibus: ita & his quatuor omnes aliæ reuoluuntur. & ſunt
hæ, ſcilicet prudentia, iuſtitia, fortitudo, & temperantia. Huius
ratio eſt: quia ad rectè viuendum primò requiritur in homine re
cta ratio, per quam inter ſe ſyllogizet, & quod melius eſt cogno
ſcat, & hoc pertinet ad prudentiam. Secundò cognitionẽ boni
debet ſequi operatio: & tunc ſi eſt ad alterum, & pertinet ad iu-
ſtitiam quæ ius ſuum vnicuique tribuit. Si verò reſpicit opera-
tionem prout eſt inter ſe: tunc prudentia ſola non ſufficit. licet
enim quis cognoſcat quod melius eſt: poteſt eſſe aliquis appeti-
tus, qui contrarietur vt vltra velit, & vt hic appetitus noxius limi
tetur, eſt neceſſaria alia virtus, quæ dicitur temperantia. Quan-
doque eſt aliquis appetitus, per quem ab eo quod bonũ cogno-
ſcit, deſiſtit propter timorem, vel laborem, & ad hunc appetitũ
noſtrum refrænandum alia virtus neceſſaria eſt, ſcilicet fortitu-
do. & hæc vera ſunt, & legibus probantur. de qualibet ergo ſin-
gulariter videamus.
69 PRudentia †eſt, vt ait Ariſt. lib. vj. Ethicorũ habitus cum ratione actiuus circa ho-
minis bona, vel mala. Ad quod declarandum ſciendum
70 eſt quod ſapientia, ſcientia, & prudentia differunt †Eſt enim ſa-
pientia habitus ſpeculatiuus conſiderãs cauſas altiſsimas, & hęc
pertinet principaliter ad Theologiam, & Methaphyſicam, quæ
Deum, & primas cauſas conſiderat, & de principijs omniũ alia-
rum ſcientiarum iudicat. & etiam de iſta ad Iuriſtas. vnde meri-
tò dicitur: eſt enim res ſanctiſsima iſta ciuilis ſapiẽtia, vt Vlpian.
ait. Ipſa enim cauſas altiſsimas conſiderat: quia eſt diuinarum,
atq; humanarũ rerum notitia & cognitio. iudicat de principijs
aliarum ſcientiarum. reprobat enim principia omnia quæ fidei
catholicæ repugnant. & hac conſideratione bonus iudex rectè
ſapiens dicitur, & cùm ad conſilium ſapientis recurritur, vulgò
71 de iuriſperito intelligitur. †Scientia autem eſt habitus ſpecula-
tiuus demonſtratiuus ratione vera, conſiderans cauſas inferio-
res, & hæc ad ſcientias naturales ſpectat. hæc quidem de vniuer-
ſalibus, & neceſſariò ſe habentibus hoc nomine ſcientia: & iuri
noſtro attribuitur per principem in prima conſtitutione Dige-
ſtorum, & meritò: quia etiam cauſas inferiores conſiderat. nõ ſo
lùm enim diuinarũ, ſed etiam humanarũ eſt cognitio, ſed etiam
de vniuerſalibus iudicat. Iura enim non ad ſingulares perſonas,
ſed generaliter conſtituuntur. eſt etiã de neceſſariò ſe habẽtibus.
Leges enim conſtringunt hominũ vitas, & eis omnes obedire
oportet, maximè quia eſt inuentio & donũ dei, vt ait Demoſthe
nes, & retulit Marcellus in l. ij. ff. de legi. nec prædictis obuiat:
quia mutabilia ſunt per Principis imperiũ, vel alterius cui atti-
net: quia etiã quæ iura naturalia ſunt, mutabilia ſunt diuino im-
perio, vel alterius, cui Deus conceſſerit, vt in miraculis declara-
tum eſt. nec tamen per hoc minus dicuntur neceſſariò ſe habere.
72 Ars† vero eſt habitus ratione naturæ factiuus. vnde per talẽ ha
bitũ inſpicitur opus faciendum quod tranſit in materiã exterio-
rem, vt aliquod opus domus, liber, & ſimilia: quorũ operũ boni-
tas non conſiſtit in faciente, ſed in opere iſto. Quocunq; enim
appetitu bono vel malo artifex opus fecerit: ex hoc bonũ vel ma
lũ non dicitur, ſed ex ipſo opere. ꝙ nomen etiã iuri per Iuriſcon-
ſultũ tribuitur, dũ dicit. Ius eſt ars boni & æqui. & merito, cũ iu-
ra noſtra plurimum actũ extrinſecũ intuentur, & actum materię
intrinſecum non præmiat, nec punit. Apparet ergo ꝙ ſecundũ
diuerſas conſiderationes poteſt ius noſtrum appellari ſapientia,
ſcientia, & ars, cùm ſit recta ratio ſtabilium, & recta ratio factibi
liũ. Nũc ad prudentiam redeamus, quæ differt à prædictis: qm̃
prudentia conſiſtit circa particularia, & ea quæ cõtingenter eue
niunt, & inter ſe conſiliari, & diſputare, & recta ratione vniuer-
ſalia particularibus congruẽtibus applicare. & hæc eſt vltima
73 diffinitio. s. poſita. †Eſt em̃ prudẽtia habitus, & ſic patet ꝙ requi-
runtur frequentati actus. Vnde licet cõſtet aliquẽ eſſe magnũ Iu-
riſtam, vel medicũ: non tamen ſequitur, ergo eſt prudens Iuriſta
vel medicus. Ad hoc em̃ requiritur ꝙ per practicam pręcedentẽ
habitũ fecerit ad aptandũ vniuerſalia particularibus. & hoc re-
cta ratione. Si em̃ ſine ratione, & caſualiter bene operetur vel cũ rõ
ne nõ recta. qa nõ in bonũ finẽ: nõ erit prudẽtia. Eſt em̃ habitus
actiuus. p hoc intẽdit ꝙ nõ ſit ſpeculatiuus. Speculari em̃ eſt cir
ca cognitionẽ vniuerſaliũ quæ neceſſariò ſe habent. ſed cõſiliari
& diſputare intra ſe ad contingentia pertinẽt. Dicitur em̃ actiuus,
vt differat ab arte, q̃ eſt habitus factiuus. Differunt enim agere,
& facere, & hoc loco: quia facio tranſit in materiam exteriorem:
agere ſecundum operationẽ manẽte materia. licet Labeo in tit.

dever.ſig.verbū agere,latius aſſumpſerit.Eſt em̄ iſte habitus cir
ca hominis bona,vel mala.& ſic circa contingentia.ſ.ei & ea bo
na agentia,& cōſeruātia,& diminuentia. circa ꝙ etiam ius nr̄m
conſiſtit,& circa mala fugienda,& præcauenda ne eueniant,vel
ſi euentura ſunt,minus lædant.qui ergo talem habitū habet pru
74 dens eſt.†hoc aūt probare per probationes neceſſariò conclu-
dentes aut impoſſibile aut difficile eſt valde.conſiſtit em̄ actus
perfectus talis virtutis ex multis q̄ ſunt in anima,& extra ipſam
diffunduntur:ex quibus virtus apparet.Quæ aūt ſunt illa, quæ
requiruntur,in diuerſis diuerſimodè tradita ſunt,& per diuerſa
nomina:ſed ego ponam eo ordine,& his nominibus quæ nobis
magis cōgruunt.Dico ergo ꝙ requiritur primò cognitio,quę ſi
quidē eſt præteritorū dicitur memoria:ſi præſentium dicitur in-
telligentia.Secundò requiritur ipſius cognitionis acquiſitio, q̄
quandoq; procedit ex doctrina quæ ab alio percipitur. & hæc
appellatur docilitas.Quandoq; per inuentionem experimenta-
lem,& hæc appellatur experientia.& hæc quandoque fit cum
tarditate,& appellatur deliberatio.quandoq; fit ex velocitate &
quaſi ſubitò,& appellatur ſolertia id eſt,facilis prompta conie-
cturatio.& hoc ſæpe expeditum eſt.Tertiò requiritur viſus co-
gnitionis,vt contigentia adaptentur recta ratione. Ad hoc autē
requiruntur tria.Primò,vt hæc ordinentur ad aliquem bonum
finem:& hoc pertinet ad prouidentiā quæ reſpicit futura.Secū-
dò,vt adaptentur circunſtantiæ negotij.& hæc vocatur circun
ſpectio,per quam prouidentur,ne impedimenta occurrāt. Ter-
tiò,vt euadamus impedimenta ſi occurrent:& hæc vocatur cau
tio,& in his etiam cadit vel experiētia in ſe,vel docilitas ab alio.
& ex his dicitur homo prouiſus,circunſpectus,& cautus.Si er-
go bene computes,nouem ſunt,quæ requiruntur,memoria,in-
telligentia,experientia,docilitas,deliberatio,ſolertia,prouidētia,
circunſpectio,& cautio. Quis ſit ergo ille,in quo omnia prædi-
cta concurrant vniuerſaliter,des mihi,& laudabimus eum.ſunt
enim multi,in quibus prædicta perfectè concurrunt.Multi em̄
ſunt,in quibus prædicta perfectè concurrunt,in quibuſdā ſpe-
ciebus agendorum,& hæc cognoſcere, ſcire, & probare nobis
expediens eſt.& ideo de his aliquid tangamus.

75 PRudens †prudentia perfectè præſumitur qui-
libet maior,niſi contrarium probetur.
quilibet etiam naturaliter bonū appetit. cuilibet ineſt
ratio ex eo quòd homo eſt:quia etiam quædam prin-
cipia ſtabilium,& agendorum habet,licet non perfectè.Ex hoc
ineſt nobis naturaliter,vt conſultus peritior ei credatur humili-
ter:cùm ſcriptum ſit,ne innitaris prudentiæ tuæ.Ideo ad oſten-
dendum quomodo ſcientia & prudentia iuris cuilibet ineſſe prę
ſumitur,Paul.in titulo de bono.poſſeſ.ait ſcientiam nō hanc ac-
cipi quæ viris prudentibus ſit:ſed eam quam quis aut per ſe ha-
76 bet,aut conſulendo prodentiores.Prudens verò†perfecta pru-
dentia ea perfectione quæ in omnibus cadere poteſt naturaliter
poteſt eſſe in quibuſdam ſpeciebus agendorum,ex quo diuerſę
ſpecies agendorum dicuntur ipſius prudentiæ. Quædam enim
prudentia eſt circa regimen ſuiipſius,quæ appellatur prudētia
ſingularis,ſeu particularis. Alia eſt prudentia,qua regitur mul-
titudo.hæc multiplex eſt. Aut enim eſt multitudo coadunata ad
totam vitam:vt vna domus,ſeu vna familia:& ad eius regimen
prudentia requiritur,quæ dicitur œconomica. Si verò non ſit
coadunata ad totam familiam,ſed ad vniuerſalia:vt multitudo
ciuitatis vel regni.& hæc in principe dicitur prudentia regnati-
ua.in ſubditis verò dicitur prudentia politica.Siverò multitudo
quæ congregetur ad certum finem,vt exercitus ad pugnandum
& ſimilia:tunc dicitur prudentia militaris. De qualibet iſtarum
aliquid videamus.

77 PRudentia.†particularis eſt,cùm ad ſuipſius
regimen quidam prudentes inue-
niuntur qui habent ea quæ generaliter ſ.de prudētia
dicta ſunt.Et notandum quòd quo ad alios prudens
quis eſſe non poteſt,niſi quo ad ſuipſius regimen prudens ſit.
78 ſed hoc non conuertitur.Sunt†enim aliqui,qui quo ad ſe boni,&
prudētes ſunt:aliorū verò negotiorum,inexpertes. de illis dicit
ſancta ruſticitas ſibi ſoli prodeſt,ꝙ de heremitis,& alijs viris cō
tēplatiuis,& à vita actiua ſeparatis dictum eſt:iſti à tutela excu-
ſantur ſecundū leges.& hi ad prælaturā ſecūdū canones nō pro
mouentur.Oportet ergo ipſum eſſe prudentem nō ſolū literarū
peritia,ſed ſecularium negotiorum diſpenſatione.His in dicēdis
teſtimonijs multū creditur:ſunt enim vitæ laudabilis, nec eorū
fides vacillat.Huiuſmodi autē prudētia,quā exiſtimo particula
rem in viuendi & conuerſandi modo probabitur:& per eū red-
dere teſtes rationem oportet,vt in ſequentibus clareſcat.

79 ŒEconomica †prudētia,id eſt, diſpenſatiua ad
regimē familię pertinet habētē eā
diligentē patrēfa. appellamus.Hoc nobis ꝓbādū bipar-
titē occurrit,ſcilicet,vel diligēter,ſeu prudēter eſſe patrēf.ſimpli
citer nullius ſingularis actus reſpectu, vel alicuius actus reſpe-
ctu.primū occurrit,cum de aliquo creādo tutore quęrit̄,vel de
ætatis venia cōcedēda.Hoc imperiali cōſtitutiōe docet̄,qua de
eo,cui ętatis venia eſt cōceſſa,eſt cautū qđ idoneis vocatis teſti
bus morū ſuorū inſtituta, probitateſq;.cōmuni teſtimonio hone
ſtioris vitæ edoceāt.qđ eſt em̄ ꝙ morū ſuorū inſtituta dicit.Ap-
paret per actus extrinſecos prudētes eſſe ꝓbatos.Sed qa ex acti-
bus quis nō efficitur virtuoſus,vel prudens,niſi faciat eum reti
nere mores,vt in diffinitiōe virtutis,& prudētię docuimus:ideo
ſubdit ꝓbitatē,quę cōi teſtimonio vitę honeſtioris edoceant.Ex
vita em̄ & cōuerſatione honeſta ꝓſumimus eū mores retinere.
Ecōtrario contrariū.Ideo cautū eſt legibus imputandū eſſe cō-
tutori,qui eū tutorē ſuſpectū fecerit,ſi eū malè viderit cōuerſari.
80 Hęc quidē mihi†pręcipuè inueſtiganda ſunt:cū Carolus quar-
tus ſanctiſsimus & nobiliſsimus Imperator inter alia multa con
ceſſerit,vt ego meiq; deſcēdentes,quos legibus doctos eſſe cōti-
gerit,ꝑ vniuerſum Imperiū ętatis veniā cōcedere valeamus,ſer
uata forma,quę legibus reperiunt̄ inſerta. Quid ergo morū inſti
tuta ſint:quid honeſtior vita inſerendū eſt primò:poſtea qualiter
ꝓbent̄ mores,licet ꝑ loca & tēpora varient̄:tn̄ hoc intelligendū
eſt de bonis moribus.verbi gratia:Labeo dixit ſup edicto de in-
81 iurijs:nonnunquā†in dicunt̄ mores ciuitatis,id eſt,populi ipſius
ciuitatis.vt ſunt mores qui vim legis obtinēt,vt cōſuetudines q̄
pro l.ſeruant̄.Et ad hāc inducendā loci & tēporis curſus requi-
tur,vt in materia cōſuetudinis eſt receptū.& de his nō loqmur
in pſenti.nonnunquā verò dicunt̄ mores ciuitatis,& ſingulorū
de ciuitate hi qui legis vicē nō obtinent,& vitas hominū nō cō-
ſtringūt.quilibet em̄ ſecundū ſuū placitū,ſuā familiam regit,ſua
animalia paſcit,ſuaq; prędia colit. & generaliter ſuę rei quis mo
derator,& arbiter eſt,quę verò in prædictis à pluribus obſerua-
tur,illi mores ciuitatis dicunt̄.Et quod dico à pluribus,ſecun
dum gradum intelligo. Aliter enim diſponendam eſſe familiam
diuitum & magnatū,aliter mediocriū & humiliū Iuriſcōſultus
oſtendit,dū de alimētis pupillo pręſtandis tractauit,ſecūdū qđ
ait,morum inſtituta.i.ſolidata,& firmata.quaſi dicat habitū mo
rum,quæ eſt difficilis mobilis probari oportet. Ad hoc aūt non
longi temporis curſus requirit̄.Eſt enim hoc in iuuene xx.anno
rū.de quo conſtitutio loquitur impoſsibile reperiri.Sed hoc faci
le eſt colligi ex conſtitutione principis,q̄ de monachis loquitur.
Ait enim ſi vitiū in priori eſt geſtū vita humana ex natura quo-
dāmodo labitur ad delicta:attamen ſufficit ad meliorē purgatio
nem peccatorū,& virtutū augmentum triennalis temporis teſti-
monium:apparet ergo qđ ex moribus triū annorū probat̄ habi-
tus.ex hoc edicto em̄ inducit̄ virtus.Virtus em̄ eſt habitus,vt di
ctum eſt.& hoc verū etiā,ſi vitiū præceſsit,qđ intelligo,niſi ma
gnus habitus vitioſus præceſſerit.Quid em̄ ſi poſt perfectā æta
tem longo tpe vitā geſſerit vitioſam? tūc talē habitū non puto ꝑ
bonos mores triēnij emendari:ſed tūc longioris tēporis curſus re
quirit̄:vt in decurione,& curiali volente ad clericatum aſcende
re cōtra ſenatū vita honeſtiore & honeſta intelligo,vt ex his quę
82 in primo relicta conſtructione ꝓſequimur.† Oſtendit̄ hic vnum
iuris præceptum.ſ.honeſtè viuere.qđ interpretatū eſt quo ad ſe
hæc aūt honeſtas ſpecies temperantiæ eſt. & ideo ſicut virtutes
certæ conſiſtunt in medio : vtiq; ſcđm qđ vir bonus & ſapiens
determinabit.& hoc ex multis comprehendit̄,ſ.ex conuerſatio-
ne cū bonis,vt dictum eſt.& hoc ſcđm temperantiam. Non em̄
honeſtū eſſet homini mediocri aſsiduè cū magnatibus & viris
præexcellentibus conuerſari,nec eorū veſtibus vti:nec nimis de
licatis nec ſordidis vtatur,ſed medio quodam:vel ſolus, vel ſo-
ciatus, mediocriter tamen ſecundum ſuam conditionem & re-
gionis morem incedat:& qđ potibus & cibis congruis in quali-
tate & quantitate,& congruis horis ſecundum perſonæ con-
ditionem vtatur:& ꝙ ſit temperatus in lingua:nec luxuriæ dedi
tus.&

tus:& generaliter nulli notabili vitio ſit ſubmiſſus. In his verò
tota ſecularium vita conſiſtit. hæc probabilibus authoritatibus
probarentur,ſed ita manifeſta ſunt ꝙ probatione non indigent.
Apparet ergo probandos eſſe mores reſpectu ad alios vitæ ho-
neſtatem reſpectu ſui,ſine his hæc œconomica prudentia non
83 contingit eſſe probata.†Ad teſtium dicta ſuper his venientes di
co ꝙ ſi teſtis dixerit aliquem eſſe prudentem diligentemque pa
trēfa.quia per triennium vidit eum diligēter gerere negotia ſua,
& benè & honeſtè viuere:quod ſatis ſufficienter probat. Hæc
enim diligentia & honeſta vita in communem hominū notitiā
cadit.vnde rectè per viſum cauſa deponitur,etiā ſi actus ſingu-
lariter non exprimat̄.nec his obſtat ꝙ per triennium cōtinuum
teſtis videre non potuit:quia etiā ſi teſtis expreſsè dixerit con-
tinuè ſe vidiſſe:debet intelligi de illa cōtinua viſione quæ cadit
in ſociū,vel vicinū,nō ꝙ omni momēto vidiſſe exigatur,vt La-
beo ait in muliere cui legatur:dū cū filio ſuo cōmuniter erit:& ſi
teſtis particulariter interrogatur quos actus eum facere viderit:
debet reſpōdere,vt puta quia vidit eū ad modū diligentis patrif
famil.ſuam familiā regere, ſiue prædia colere, fructus congruo
tempore vendere,& his ſimilia.Et ſi de omnibus actibus emer-
gentibus in prædictis non expreſſerit : dictū eorū nō vitiatur:&
ſi diuerſi teſtes dixerint actus ad hoc pertinentes vidiſſe,ſingu-
lares nō erūt:vt in ſimilibus à noſtris maioribus eſt receptū:quā
to tpe verò ꝓdicta magis declarant,tanto lucidior probatio red
ditur.In quibuſdā tn̄ puto aliquem eſſe prudentem diligentēq;
patremfamiliàs vulgi opinione probari,vt in caſibus,in quibus
receptum eſt ex vulgi opinione probari quem vergere ad ino-
piam,vel malè vti ſubſtantia ſua,& in his ſimilem rationem ha-
64 bentibus.†Ex quibus dico ꝙ ſi omnia quæ requiruntur ad œ-
conomicam prudentiam ſint probata. Ex aduerſo docetur ꝙ
vſurarius eſt, dico ſi aliquid ex aduerſo probetur : ſi quidem ſe-
cundùm morem ciuitatis,in ſeculari perſona pro modico repu-
tatur apud bonum virum,ex hoc probationem noninfringi ma
ior enim pars hominum aliquo defectu tenet̄. vt enim & in cor-
pore modicus defectus non facit corpus iudicare morboſum,vt
85 ſi cū Deus abeſt:†ita nec defectus modicus animæ quo ad nos
faciet quem non prudentem videri. Sed ſi vitium eſt notabile&
damnoſum,vt vſurarius,fur,latro,raptor,falſarius,& ſimilia:tūc
ex his redderetur nō prudens,niſi ex ſecta,vel locorum varieta-
te eſſet aliter ſtatuendum. Quid enim de Iudæo creando tutore
alteri Iudæo,qui in omnibus diligēs reperitur atq; honeſtus,ſed
in hoc deficit:quia infidelis eſt.& Chriſtianus publicus fœnera-
tor,quæ licet apud nos grauiſsima ſunt, non tamen ad ſectā eo-
rum:nempe ex hoc non reprobatur vt imprudens. Hæc ea lege
probari videntur quę tutorem eſſe permittit.Quid etiam(quod
dolenter refero)vt quibuſdam ciuitatibus accidit, quaſi omnes
etiam honeſtiores publicè verſentur:oportebit quippe iudicem,
qui hunc habet citare tutorem propter duritiem populi,& erro-
rem eorum,& ſemitas impœnitentes neminem reprobare:tamē
veniam talibus non concedere. Cùm verò tractemus de aliquo
prudente,& diligente alicuius certi actus celebrati,non propter
hominum prudentiam hominem prudentem probamus:cū pru
dentia ſit habitus mentis,qui ſingulari actu nō limitatur,ſed pro
priè tractamus an actus ſit prudenter factus,hoc eſt,in quocūq;
prudente & diligente. & hæc lex oſtendit. & pro negotijs vtili-
ter cœptis actiones concedunt. & pro his quæ diligenter geſta
ſunt,minorem non reſtituunt. Ad hoc autem requiruntur tria,
ſcilicet prudentia:& circunſpectio:& cautio. Prudētia,reſpectu
finis:puta,vt emat rem ſibi neceſſariam. Circūſpectiō, reſpectu
circūſtātiarū:vt puta,res quę emitur,caſmati vel alteri caſui ve-
riſimiliter non ſubiaceat,ꝙ non ſit vicinis peſtilentibus confina
ta,vel ſimilibus.Cautio,vt euadantur impedimenta,ſi fortè con
tigerit,vt de euictiōne ſibi promittatur idoneè : hoc à quocunq;
prudente fieret.& ſi ex cauſa hoc redundaret in dānum:nō im-
prudentiæ hoc imputaretur,ſed facto ſi quidem vera deficeret.
factū diligens non dicitur prudens,vt Vlpianus ſuper edicto de
minoribus ait.Quidam actione negotiorum geſtorum agebat.
probauit ſe aliquod negotium vtiliter & diligenter geſsiſſe per
teſtes:qui pro ratione ita eſſe dicunt:quia qui libet prudens & di
ligens paterfa.ita feciſſet ſecundū mores illius ciuitatis:an ſuffi-
cientem rationem reddiderunt,dubitat̄. dixi aduertēdum:quia
quædam ſunt negotia quę quo ad omnes homines illius ciuita-
tis,ſeu quodammodo vniformiter habent: a
vt in cultura vineæ,fundi,olieti, & ſi.&
de iſtis quæratur ſufficiens ratio reddit̄ qn̄
talis diligentia in communem omniū ho-
minum notitiā cadit. Quædam ſunt nego
tia:quę difformiter valde ſe habent,vt emere vel vēdere pro alio
equum,ſeruum,fundum,& ſimilia.& in his prædicta ratio non
eſt ſufficiens ratio.Hęc enim diligentia in comunem hominum
notitiam non cadit. Habet ergo teſtis dicere in ratione circun-
ſtantias:vt iſtud negotium appareat factum diligenter: vt puta,
a ꝙ equus venditus erat ſenex,vel alium defectum habebat, pro
pter quem illum vendidiſſet quilibet diligens paterfa.vel ꝙ ne-
gotia,quę gerebat erant magna,& diffuſa. Vnde quilibet dili-
gens potius emiſſet equum cauſa viſitādi negotia: quā cōtinuè
conduxiſſet ad vecturam:& equus ille emptus eſt cōmuni pre-
tio.his exemplis contenti ſumus. Nec prædictis obſtat quod ſ.
diximus,cū de hominis prudentia ſimpliciter quæritur ſufficere
ſi teſtis dicat ꝙ congruo tempore vidit quem bene & diligenter
gerere negotia ſua. Cùm enim de hominis prudentia quæritur
ſimpliciter:ſufficit ſi ſimpliciter cauſam reddit:ſicut cùm quęrit̄
an iudex ius dixerit:quæ notitia in eum cadit,qui actus exterio-
res viderit,qui pertinent ad ius reddentem:licet ex his ſit forſitā
aliquis actus iniquus.& ſi de actu ſingulari quærit̄ an in eo ius
dixerit:niſi omnes ipſius actus & circunſtantias quis cognoſcat:
de eo rectè non teſtificaretur.

a ℂ Defectū habebat. Vide Alex.in l.de minore.§.plurima.in j. col.in addi. quę incipit.ff.de quæſtio. Thom.

86 REgnatiua†prudentia conſiſtit in
bene operando in bonum finem:hoc eſt,in quietem,&
bonum ſubditorum:non in finem ſui lucri,vel gloriæ.Hæc qui-
dem requiruntur in principe,hoc eſt,in quolibet poteſtatem ge
rente publicè.Hoc in quolibet poſito in dignitate præſumit̄:niſi
contrarium probet̄.& in probādo non requirit̄ perſonæ examina
tio quod circa ſcientiam per examinationem expedit̄ circa mo-
87 res ſecūdū canones idoneus ꝓſumit̄.Iura verò†ciuilia hāc pru-
dentiā aliqualiter probari exigūt,quod ex eo æſtimat̄,quod qs
fecit,dū in inferiori gradu cōſiſteret.ſi em̄ indignus quis eſſet in
feriori gradu,indignior eſſet ſuperiori, vt Pōponius reſpondit.
Eſt etiā conſtitutū vt gradatim à minoribus ad maiores gradus
perueniat̄.hęc enim videt̄ eſſe neceſsitas. Nā gerendum bono-
rū nō permiſcua facultas eſt,ſed ordo certus huic rei adhibitus,
Nā neq; prius maiorē magiſtratū quiſquam,niſi prius minorem
ſuſceperit,gerere poteſt:vt Calliſtratus ait,qui authoritate oſtē-
dit,eo ipſo ꝙ quis per gradus ꝓcedentiū dignitatū tranſiret ad
maiores,gradatim ad ſequentes idoneus preſumat̄, niſi contra-
riū doceat̄.& hoc nō immeritò:quia ſecundū Ariſto. virū prin-
cipatus oſtēdit.In principatibus enim tot occurrūt ardua, quo-
rū expeditio oportet omnibus eſſe manifeſta,quod iuſtè ad fidē
adducimur ꝙ eſt idoneus:niſi de contrario diſcernat̄. Si quis tn̄
ꝓſumptioni ſoli ſtādū nō putaret:putarē ſufficere,ſi per eos qui
eis ſuberat fama bona boni regis prębeat̄. nec em̄ in his ſatis ad
fidē iudicē adducūt.hæc aūt pręcipuè in quolibet pręſide requi
ritur,vt ſubditis iuſtitiā ſeruet,bonas leges cōdendo,& bene iu-
dicando.quod qualiter probet̄,in tractatu de iuſtitia dicet̄. pōt
etiā de vno principe vnus actus notabilis declarari,ꝙ ex eo ſo-
lo ad fidem adducimur,ꝙ habeat prudentiā regnatiuā:vt de Sa-
lomone legit̄ in li. Regū,qui in quęſtiōe de infante dixit,Affer
88 te mihi gladium.†Notandū eſt ꝙ ſecundū diuerſitatē graduū
in principatibus diuerſa debet eſſe prudētia regnatiua. Alia em̄
requirunt̄ in principe eccleſiaſtico,vt in epiſcopo,quę ponit A-
poſtolus,vt in ſacris canonibus declarat̄.Alia requirunt̄ in prin
cipibus ſecularibus,& in alijs & ſecundū diuerſitatē graduū di
uerſa notaui.In eo verò,qui nunquā gradū dignitatis tenuit: in
ſpicitur fortè ſi fuerit conſiliarius,vel decurio:ideo cōſtitutū eſt
vt qui non ſunt decuriones ad honores nō promoueātur.Si ve-
rò nullo modo dignitatis gradū tenuit per ſe,vel per aliquē aſcē
dendo,quaſi impoſsibile eſt probari eū habere prudentiā regna
tiuā.quomodo enim pōt probari habitus prudētiæ regnatiuæ in
eo,in quo nūq̄ aliquis actus alius ꝓceſſit:cū habitus ex actibus
generet̄:verū tn̄ tūc ratione eſſet ſola diſpoſitio intuenda,quę ex natali-
bus & facultatibus ꝓſumit̄. Calliſtratus in tit.de mu. & hono.re-
ſpondit:In hac enim prudentia requirit̄ perſona omni turpitudi
ne depurgata. Infamis enim de iure vel de facto ad nullā digni-

tatem vocatur:vt cõſtitutum eſt, licet hoc
prudentiæ œconomicæ nõ repugnet. Põt
enim tutor eſſe infamis : vt patet ex edicto
prętoris,in quo tutor infamis ad poſtulan
dũ pro ſuo pupillo admittitur. Nullus em̃
89 † ex viliſsimis negotiatoribus adiectus,
adhibituſque officijs,ſi de foribus & mini-
ſtris,vel ex turpibus lucris lucratus fuit ali
quam dignitatem habere põt:vt conſtitutũ
eſt.Si qua de his probarẽtur,apparet talem
carere prudentia regnatiua,& meritò.ſunt
enim tales puſillanimes.quod vitium repu
gnat prudentiæ regnatiuæ,in qua magna-
nimitas,& magnificentia requiritur vt in-
ferius declarabitur.nec puto in hac prudẽ-
tia probanda tanti temporis curſum requi-
ri,quantum & in œconomica dicimus, in
dignitate enim facilius homo cognoſcitur.
90 Sunt † etiã actus excellentes & notabiles,
qui cum maiori deliberatiõe fiunt:ideo ex
his habitus prudentiæ facilius generatur.
& prædicta ſi ſimpliciter quæratur,an ali-
quis ſit prudens tali prudentia.Sed ſi parti
culariter:& ſimpliciter quæratur de aliquo
actu ſingulari facto ab eo qui præſidet:an
prudenter ſit factũ dubitatur : & tunc erũt
probandæ circũſtãtiæ:vt in œconomica di
ctum eſt,& manifeſtius in tractatu iuſtitiæ declarabitur.

91 POlitica,ſiue † ciuilis prudentia
requiritur in ſubditis:quæ in hoc conſiſtit: vt in bonũ
finẽ dñi operent̃.Eget enim ciuitas multis,ſcilicet dño
cuius prudentia regatur:eget ſubditis diuerſarũ cõditionũ. Nã
alij conſiliarij regentiũ,vt ait Põponius, decuriones dicti ſunt:
eo quod in numero decẽ eligebant̃ conſilij publici gratia.& eo-
dẽ modo alij,q alia munera ſubibant.Iſtorũ actus multũ appro-
pinquat actibus regẽtiũ.ideo eodẽ modo eorũ puto ꝓbare pru-
dentiã,prout dictũ eſt de prudentia regnatiua.Alij ſunt negotia
tores:alij alia miniſteria,artificia & officia exercentes: hi ſunt o-
mnes actus ad ciuilẽ vitã ordinandã: vt in libro conuerſationis
ciuilis declarat̃.Licet tñ prędicta ad finẽ ciuilis boni inuẽta ſint:
tñ homines vtunt̃ his ad finẽ proprij boni, ſcilicet vt propriam
ſubſtantiã augeãt.& ſic ſecũdũ vſum pertinet magis ad pruden
tiã œconomicã.quod ergo ſi prudens & diligens mercator , vel
artifex alicuius negotij eo modo probandus eſt, quo dico de œ-
conomica, aut d̃ hoc vniuerſaliter q̃rit̃,aut reſpectu certi actus:
& in hoc inſpiciendi ſunt mores ciuitatis, ſcilicet hominũ eiuſ-
dem negotij,& artificij.quod ſi fortè in ciuitate tantũ vnus eſſet
artifex,mores eorũ intuendi ſunt,qui in vicinis ciuitatibus ope-
rantur:vt eſt in ſimilibus conſtitutum.

92 MIlitaris †prudentia conſiſtit in bene operãdo,in fi-
nẽ victoriæ ob quietẽ reipu.Loquor aũt de
militia armata:& hæc militia alia eſt terreſtris,alia mari-
na.terreſtris,alia pedeſtris alia equeſtris:et ĩter hos alij ſunt regẽ
tes,alij q̃regunt̃.& regentiũ q̃dã ſunt,q p̃ſunt toti exercitui,q cõ
tinet multos numeros militum,alij præſunt legioni,alij cohorti,
alij alæ:vt Vlpia.ſup edicto de infamibus. not.& iſtorũ prẽſidẽ
tiũ prudẽtia,ſiue multipliciter,ſiue reſpectu certi actus proban-
do occurrit.eodẽ modo probat̃ quo dictũ eſt s̃.de prudentia re-
gnatiua. Aliorũ verò qui regunt prudẽtia militari: ſi probari ex
pediat excercitio illius actus probari oportet vel in actibus bel-
licis cõtra hoſtes,vel in haſtiludijs & certaminibus q̃ gloriæ cã
fiunt in ciuitate,per illa acta homines apti reddunt̃ ad arma: &
qui viribus victorioſus extitit,noſtrã vocationẽ cõſequit̃,vt Im
perator in tit.de athle.cõſtituit.Aliorũ verò qui in his exercitati
nõ ſunt,prudẽtia militaris directo probari nõ põt: p̃ſumptio eſt
tamẽ quòd in militia equeſtri prẽualeãt nobiles,& alij aſſueti in
equis.In militia verò pedeſtri præualent homines robuſti cor-
de,& maximè carnifices qui in exercitio gladij & effuſione ſan
guinis ſunt experti:& etiã fabri & malleatores,q in actibus per
cutiendi operam dant aſsiduam:vt dicit Vegetius de re milita-
ri,& etiam Aegidius Roman. de ordine heremitarum,in libro,
quem fecit de regi.princip.in vlti.par.ſui,vbi de re militari mul
ta pulchra tractauit.

OPpoſita prudentiæ ſunt diuerſarum ſpecierum,
ſecundum quod diuerſas ſpecies pru-
dentiæ poſuimus quę per ordinem proſequamur.pru
93 dentiæ † quidem particulari,quę ad ſuijpſius regimen
pertinet,opponitur imprudentia:quæ contigit ex ętate vel caſu.
Ex ætate.vt in pupillo maximè infante , vel infantiæ proximo:
quibus,cũ nec ſe nec familiam ſuam regere ſciant,datur tutor,q
& perſonæ,& familiæ ſuæ habet curam.In adulto verò præſu-
mitur imprudentia talis:ideo non perſonæ ſed bonis curator da-
tur.hæc autem ætas qualiter probabitur,in tractatu de tempore
declarabitur.Ex caſu verò contingit imprudentiam , in his qui
carent iudicio intellectus,quod contingit in quibuſdam actibus
furoris,& dicitur furioſus in quibuſdam,& quibuſdam non ſe-
cundum furorem,& hoc quandoq; ex ſenſus defectu procedit,
vt ſurdus,& mutus,qui quandoq; nihil,& quandoq; aliquid in-
telligunt.& illi nullo alio nomine ſpeciali nuncupantur, ſed eos
mutos,vel ſurdos,vel morbo impeditos lex appellat , quandoq;
ſtante ſenſus integritate contingit aliquos eſſe dementes, & hos
omnes mente captos appellamus:ſed & ſecundum diuerſas cau
ſas:alijs etiã nominibus nuncupantur,vt ſtultus,& fatuus,& his
etiam datur curator qui ꝑſonæ & patrimonij curã habet. Furio-
94 ſus † probatur ex actibus,& ſi teſtis dicat ꝙ vidit eum furere, &
actus furioſum facere,ſatis exprimit.ſunt enim tales actus com-
muniter noti.Sed ſi interrogetur vlterius,oportet teſtem expri-
mere actus.i.quia ſine cauſa aſtantes ibi vidit percutere,& aſtan
a tes ſine cauſa fugere,lapides ꝓijcere ſine cauſa,& ſimilia.Quid
ſi dixerit ꝙ viderit eum detineri in carcerem , vel ligatum funi-
bus vt furioſum? Puto hoc non ſufficere,ſed adminiculari . Sed
ſi adderet ꝙ in vinculis vidi eum inſania verba dicere , ſuffice-
ret ſi prædicta aliquo tempore fecerit , ſufficit dicere ad hoc vt
furioſus etiam hodie præſumatur,niſi aliud doceatur.Ait enim
lex,ipſum tandiu eſſe ſub cura,quãdiu ſanitatem receperit.Qui
ergo dicit ꝙ ſanitatem receperit,docere debet . Sed ſi diceretur
ꝙ alternatis vicibus in ſanitate fuerit,& in furore,& ſic habet di
lucida interualla:ſatis erit ad tolerandam illam conſequentiam
legis,ſcilicet quòd hodie furioſus prẽſumatur,vt reſcripti verba
95 oſtendunt.Sed † an actus,de quo agitur,in quiete vel ſanitate fa
ctus fuerit,in dubio ipſe actus oſtendit . Quid enim ſi matrem,
vel filium,vel coniunctum perdit? quid ſi contractum fecit in
quo enormiter lęſus eſt? Certè ipſe actus oſtendit eum in perfe-
cta quiete non eſſe,& in talibus Imperator requirit ꝙ actus per
eos fiant per interualla quæ perfectiſsima ſunt.Sed ſi actus fecit
quæ quilibet diligens feciſſet in perfecta quiete factus eſſe præſu-
96 mitur. † Sed an quis furorem fingat,poteſt dubitari[b] .forte ei im
b putarem quandoq; propter ſimulatum furorem , vt ciuilia mu-
nera detrectet vel euitet:& ideo cauſæ cognitionem adhibendã
puto,vt ait Vlpi.in reſcripto prædicto ſi monitus , nec ſubeſt vl
la ſuſpicio matrem ab eo ſimulatione dementiæ occiſam ex ſuſ-
picionibus:ergo ſimulatio arguitur,& ex vita prẽambula. Quid
enim ſi homo eſt ſimilia facere conſuetus,vt ſunt illi, quos vul-
go camatores appellamus? Ex actu etiam ſuſpicio arguitur,qd
enim ſi inimicum propinquum interfecit? Antiquorum enim re
latu percepi in hac ciuitate quendam cupiditate vindictę fratris
occiſi,ficto colore dementiæ apoſtataſſe , & demens per bien-
nium commeauit,inimicumq; ſuum interfecit de ſe,vt à demen
te non prẽcauente. Quod de ſuſpicione dico,intelligo non leui,
ſed non de tali,quæ ad fidem iudicem ducat.& in his etiam mul
97 tum operatur aſpectus,& fama. Aliquos verò imprudentes † eſ-
ſe contingit ex ſenſus defectu , ſtante mentis integritate. Cùm
enim ad prudentiam requiratur præſentiũ notitia , & memoria
præteritorum,& prouidentia futurorũ (iſta enim propter defe-
ctum ſenſus in tales non cadũt) meritò & impudentes curatorũ
conſilio reguntur,vt mutus,& ſurdus. loquor autem de his qui
nutu nõ percipiũt tantũ ꝙ ſufficiat ad rectũ iudiciũ intellectus,
quos infanti Iuriſcõſultus Metianus in tit.ad Trebel.ęquiparat.
Licet ergo nutu intelligat aliqua minima:vt ad cibum , vel po-
tum pertinẽtia,& ſimilia:nihilominus imprudens eſt, hoc enim
in infante contingit . Sed ſi mutus, & ſurdus,nutu vel alio mo-
do ſufficienter perciperet : non dicitur imprudens , vt ibidem.
Metianus ait,et meritò in eo ſufficienter cadunt ea,quæ ad pru-
dentiã

a ¶ Sine cauſa aſtãtes. Vide p Bar.in l. mutũ.ff.de acq.hær. & ĩ l.nec codicillos.ff. de codi.cũ cõc.de quib⁹ p Iaſ.in l. furioſum.ĩ iij.co.C.qui teſta.fa. poſ.ver.verũ q̃a.& ĩ l.apud Iul.§. cõſtat.ĩ ij.co.ff.de leg.j. Tho.

b ¶ Põt dubitari. Vide plenè Iaſ. vbi ponit p̃res cõcor.ĩ l. furioſum.in iij.col.C. qui te.fa.poſ.vbi videas ĩ ver.q̃d aũt ſi nõ apparet.& Ale. in cõſi. q̃d incipit, ad q̃ſitũ. vbi all̃.bar.hic q̃d cõſil.non eſt impoſſium: ſed ĩ xxij.vol.meorũ cõſ.à char.xv.& vide Ale.in cõſ.liiij. ad q̃ſitũ.in fi.ĩ j.vo. cõſ. vbi alle.Bart. hic & vide plures cõcor. q̃ ſcriptę ſunt ad Bart.ĩ addi.ĩ l. mutus.ff. de bo.poſ.furi.de la.& ĩ l.is q.ff.de tu. & cur. da.ab his. & Iaſ.in l. itẽ furioſo. in iij.col. ff.his qui ſunt ſui vel alie.iur. Tho.

dentiã requirunt̃. Quod dico de muto & ſurdo,idẽ ſi eſſet cæ-
cus:vel quouis alio modo propter ſenſus[a] defectũ,in eũ nõ ca-
a deret notitia eorũ,quę apud prudentẽ requirunt̃,meritò in lege
dictũ generaliter curatorẽ dari his, qui aliquo perpetuo morbo
rebus ſupereſſe nõ poſſent.Iſtorũ aũt ſenſus defectus, qualiter
per teſtes probet̃,in tractatu de ſenſibus dicemus. Hos verò nõ
percipere nutu,probatur ex eo:ꝙ teſtes dicũt vidiſſe ꝙ cũ eis ali
quid nutu ſignificabat̃,nec voce,nec nutu,nec alio modo reſpõ
98 debant,p quẽ eũ intelligere comprehendere poſſunt. † Mente
b capti verò,qui ſtãte ſenſus integritate carẽt iudicio intellectus[b],
q̃dã ſtulti,quidã fatui appellant̃.Stulti dicti ſunt à ſtupore:quia
ſtupenda nõ ſtupẽt vel nõ ſtupenda ſtupeſcunt.quid em̃ ſi mor
tis metus litis vel famæ vel concuſsionis omniũ bonorũ immi-
neat,& hic tanquã nõ cognoſcens nõ reſpondere procurat,nec
ſtupeſcit,& ſua auferri patit̃ à quocũq; vel ecõtra? Quid enim
ſi quolibet leui caſu vt à caſu mortis nõ tueret̃? propriè hic ſtul
tus eſt,& his actibus approbat̃.Fatui verò dicuntur à fando,hoc
eſt,loquendo,quia loquendo ſuam fatuitatẽ oſtendunt.Hi pro
bantur per eos,qui viderũt eos aliena loqui.& qui per vicos mo
re inſanorũ deridentia loquunt̃:vt Vlpi.ait,in tit.de ædil.edi.&
prædicta ſecundũ vocabulorum proprietatẽ:licet in iure quan-
doq; iſtis vocabulis abutamur. Sed quid ſi multa verba ordina-
tè proferebãt inter quæ alia fatua interſerunt? Certè in illo actu
fatuus præſumitur:vt Modeſtinus reſpõdit in eo qui in hęredis
inſtitutione inſeruit conditionẽ.ſi reliquiæ eius in mari proijciã
tur.Hæc autem præſumptio remoueri poteſt perſpicuis rationi
bus:vt ibidem Modeſti.ait,vt ſi homo erat hiſtrio,vel aliàs con-
c ſuetus ſimilia verba proferre,& ad riſum prouocantia[c] vel ſi hu
militatis cauſa nõ reputãs ſe dignum in eccleſia ſepeliri talia ver
ba protulit.Erunt quippe huiuſmodi perſpicuè rationes vel pro
bationes.de aliqua dubitatur,an quis ſit furioſus vl̃ mẽtecaptus
morbo perpetuo.dixi hoc peritorũ medicorum iudicio commit
tendum.vel etiam ſi morbus eum per annũ tenuerit, perpetuus
præſumitur.Intantum enim cerebrum læditur, ꝙ cura redditur
impoſsibilis.huic etiam particulari prudentiæ opponuntur oẽs
mali:& inhoneſti actus intrinſeci vel extrinſeci, etiam ſi totali-
ter non puniatur.ſed eorum inueſtigatio ad Iuriſtam non perti-
net:ſufficiat ꝙ de honeſtate circa prudentiam œconomicã dixi
99 mus. † Oppo.etiam œconomicę prudentiæ,omnia ea q̃ contin-
gũt hãc eſſe ſine illa.Opponunt̃ etiã oĩa alia ſuprà ſcripta. prẽſu
munt em̃ legũlatores quẽlibet minorẽ hac prudẽtia carere:ideo
eis tutores,vl̃ curatores dãt.ex ętate ergo hęc imprudẽtia p̃ſumi
tur.Op.ẽt oĩs culpa.eſt aũt culpa deuiatio ab eo q̃d à prudẽte fie
ri debet.Culpa alia eſt leuis,alia leuior,alia eſt latiſsima ſeu leuiſ
ſima q̃ eſt dolus,alia lata &c.Opp.etiã prudẽtię, oĩs ignorantia,
ex qua re ipſa cõtingit deceptio.De qualibet proſequamur per
ordinẽ.Et primò de dolo videamus q̃uo opponitur prudentiæ.

100 DOlus † oĩno eſt oppoſitus prudentiæ œconomi-
cæ tam ex parte eius cõtra quẽ cõmittitur:
quoniã tam ex eius culpa ſubſtantia eius minuitur q̃
eius q cõmittit:qm̃ nõ recta rõne nec in rectũ finem
agit.Labeo aũt cuius diffinitio eſt approbata:diffinit dolũ malũ
eſſe omnem calliditatem fallaciam machinationẽ ad decipiẽdũ:
fallendum vel alterum adhibitum,vt interpretatũ eſt. Callidita
tem in tacendo.Fallaciam in mentiendo. Machinationẽ in arte
verborũ,quæ non tacet omnino,nec expreſsè mentit̃ verbis ge
neralibus,& æquiuocis loquendo alium decipere nitit̃. Cõmit-
titur dolus aliquãdo nihil agente eo,cõtra quẽ cõmititur,vt fur-
tum rapina,& his ſimilia delicta: quæ in propriũ nomen cadũt,
de q̃bus ſuo loco dicitur. Aliquãdo dolus facit aliũ facere quod
101 aliàs facturus non erat,vel facturus erat,alio tñ modo:nũc † vi-
dendũ eſt,ſi indefinitè quæritur an aliquis ſit doloſus deceptor,
vel quouis alio ſimili modo nũcupatus,vnius talis actus proba-
tio ſufficit,ſicut receptum eſt fugitiuũ, vel furem eſſe qui ſemel
fugit,vel furatus eſt.Cur autẽ hic tam variè ꝙ ad probationẽ bo
næ virtutis curſus triennij requirit̃:ad malitiam verò probandã
ſufficit vnus actus naturalis,& ciuilis ratio ſubeſt.Iſta em̃ enor-
mia nõ ſine multiplici deliberatione cõmittuntur,licet ſemel in
actũ extrinſecum producantur.ex quo multiplici deliberatione
inducitur habitus.meritò ſimpliciter dicitur talis de tali vitio vi
tioſus,cui ciuili ratio ſubeſt:vt homo ab his committendis deſi
ſtat:cognoſcens ex vno actu ſaltem de facto diffamari valeat.ſi
tamen poſt tale commiſſum bona vita triẽ-
nalis ſequat̃,talis amplius nõ dicet̃ quantũ
ad prudentiã œconomicã , vt ſuperius di-
102 ctũ eſt. † De aliquo actu particulari ſi q̃-
ratur an in eo dolus ſit cõmiſſus,dico circa
quodlibet eorũ q̃ s̃.dixi,ad prudentiã requi
ri põt dolus cõmitti,ad prudentiã eius vni
uerſalem loquẽdo requirit̃ rectitudo men-
tis.Si ergo ad mentis rectitudinẽ turbandã
aliquid cõmittitur:iſta ſunt perſpicua indi-
cia doli,vt receptum eſt in eo, qui vinũ al-
bum dedit pro aqua, vt ſumens ebrius fie-
ret.Idẽ puto ſi quid aliud tale cõmiſerit,ex
quo mentẽ alienari cõtingit. Si verò in par
ticulari quæratur,requiruntur nouem, ſci-
licet memoria præteritorũ: notitia præſen-
tium,experientia,docilitas,deliberatio, ſo-
lertia,prouidentia, circũſpectio,& cautio.
Circa quodlibet iſtorum,aut enim quis ha
bet experientiã à ſe, vel eget docilitate ab
alio. Dico igit̃ in his:in quibus quis habet
experientiã per ſe,& à ſe,& nõ cadit dolus:
quoniã ſcienti dolus,de quo hic loquimur
nõ infertur circa docilitatẽ:ergo dolus ſolũ
cõmittitur propriè.Sed quandoq; docilitas
quãlibet dictarũ ſpecierũ poteſt reſpicere:
ideo largè loquẽdo circa quẽlibet dicere poſſumus dolũ cõmit-
ti.& ideo aliqua exempla circa quãlibet prout eſt impoſsibile in
feramus.Rẽ aliquam emi à te.de ea aliqua præſentia vel p̃terita
intimaſti q̃ vera nõ erant,q̃ ſi ſciuiſſem empturus nõ erã,vel nõ
tantũ pretioſa.Probo ea te dixiſſe,& ſciuiſſe,& vera nõ eſſe.pro
batus eſt dolus.Tua em̃ doloſitate & fallacia me decepiſti,& tui
lucri cauſa idẽ procuraſti:vt per expreſsionẽ nõ veri factã cum
alio:vt audirẽ,vel diceret̃ mihi ab alio mea decipitur notitia,ꝙ
ſi verbis generalibus vſus eſt,vt bonus eſt hic ſeruus,hic exp̃ſsè
nõ dicit̃ dolus cõmitti.nõ em̃ decipit̃ mea prudẽtia, cũ ea parti-
culariũ notitia requirat̃.Idẽ ſi ſciebas aliquid p̃teritũ vel inſtans
de re,nec me certioraſti.cũ em̃ ex natura contractus reddere me
docilẽ tenearis,tacẽdo,improbato more verſatus es,& meã pru-
dẽtiã decepiſti:quare ergo taciturnitas eſt ꝓbata,niſi probet̃ cõ-
trariũ.Si ꝓbo te ſciuiſſe,ꝓbatus eſt dolus.Sicut aũt ea q̃ dici nõ
debẽt ex g̃nali locutiõe nõ vident̃ expreſſa: vt dolus videat̃ eſſe
cõmiſſus:ita em̃ ea q̃ taceri nõ debẽt,ſi verbis generalibus expri
mant̃:nõ vident̃ expreſſa:vt excuſent à dolo,vt in eo , qui ſcie-
bat ſeruitutẽ deberi,dixit:ſi qua ſeruitus emerſerit,ſe nolle teneri
vel ſi ſciebat fundũ alienũ,vel pro alimẽtis obligatũ: hac em̃ ma
chinatiõe verborũ me decepit. Si ergo ipſius ſciẽtia probat̃,pro
batus eſt dolus,niſi ſingulariter cõtrariũ expreſsè doceat̃.hoc q-
dẽ noſtris legibus cõprobat̃,de emptore idẽ. Quid enim ſi cum
equũ haberẽ,eũ à me emiſti pretio cariori.ex hoc nãq; p̃ſumitur
dolus.Imperator enim conſtituit ꝙ dolus emptoris qualitate fa-
cti,nõ quãtitate pretij æſtimet̃.Quod aũt dixi qualitate facti, in
terp̃tatũ eſt ſi emptor falſa dixit de re vituperãdo eã,diſſimulãdo
p̃ſentia,et annũciãdo futura. Quid em̃ ſi eũ equũ ĩ nũdinis emiſ
ſem dixiſti eũ mihi habere nouũ ipſumq; pauidũ,calcitroſũ,vel
aliter vitioſum,vel ꝙ certo tẽpore anni conſueuit infirmari,pro
pter quod tibi vendidi eum:nempe hoc probatur ꝙ hæc dixiſti:
& quòd ſciebas hoc verum eſſe.probatus eſt dolus. & hoc cùm
emptor vituperet ſeu exprimat.Sed ſi laudes rei venditæ tacet,
vel non exprimit,conſideranda eſt regula Vlpiani, quæ genera
liter loquitur:tunc contrahentem eum improbato more in celã-
do verſatum eſſe.Ad officium autẽ emptoris ſecundùm mores
noſtros non pertinet rem,quę venditur,laudare:tunc ergo dolũ
non cõmitit. Prædicta verò , niſi fortè venditorem in rei ſub-
ſtantia,vel aliter enormiter errare viderit. Quid enim ſi ruſti-
cus aurum vendebat pro ære,vel lapidem pretioſum pro vitreo
vel alio vili lapide? Hoc quippe emendo improbato more
verſatus eſt,dolus eſt, & prædicta quæ circa rem ipſam ſunt,vt
qualitas ipſius. Quid enim ſi cùm ſcirem rerum magnam co-
piam euenturam,& ſic ipſarum pretium minuendum,& hoc ti-
bi non indicaui,& ſic pretio cariori emiſti.vel quid ſi ſcirem pe-
nuriam magnam futuram,propter caſum, qui aduenerat merca

a ¶ Propter ſenſus defectũ. Vide Ale.in l. idẽ Iulia.§.cõſtat.ĩ j.col.ff.de leg.j. & ĩ cõſi.x.x.ĩ vj.vo.in j.& v.col.quod eſt duplicatũ co.cxlj.in j.vol. & Pet.Cor.ĩ cõſ.lxix.ĩ j.vo. viſis nõnullis.ĩ x.co.& ĩ cõ.lxxiij.e.vo. viſis diligenter.& in conſ.ccix.licet videat̃ p totũ. & ĩ cõ.cccix.vr̃ primũ. in eo vo. p totũ. & ĩ cõ.xxj.viſa dicta repudiatiõe ĩ ij. vol.ĩ j.co.& p totũ. & ĩ cõ. xxij.inci.viſis nõnullis.in iiij.vol.in ij.colum.& ſeq.Tho.

b ¶ Iudicio intellect⁹. Vide bal.in l.ſi furioſi.C.de nup.l.humanitatis.ĩ iij.col. C.de impu.& Ale.in cõſi. liiij.in j.vol.Tho.

c ¶ Ad riſum ꝓuocantia.De hoc eſt caſus ĩ l.q̃dã ĩ ſuo.ff. de cõ. inſt.& gl.ĩ l.cũ aũt. ĩ ver. Marcellin⁹.xxj. diſtin. Tho.Diplo.

a ¶ Latiorem. Vide Bar.i l.quod Nerua. in iij.& iiij.co.& ſe. ff.depoſi. & ibi vide apoſtil.in ver.culpa. Thom.

toribus, qui conſueuerunt portare,nō tibi
indicaui:& à te emi p̄tio viliori, hoc quip-
pe dolus non videtur.Et hoc quippe Tho
mas de Aquino in ſecunda ſecundæ: cùm
tractat de peccatis quę occurrunt circa vo
luntarias commutationes ſic ait,cùm in fu
turum res expectatur eſſe minoris valoris:propter ſubuentū ne-
gotiorum quæ ab ementibus ignorantur. Venditor qui vendit
ſecundùm pretium quod inuenit,non videtur contra iuſtiam fa
cere:ſi quid futurum eſt,non exponit. Si tamen exponeret vel
de pretio ſubtraheret,abundè virtutis eſſet:quamuis ad hoc nō
videatur teneri ex iuſtitię debito.Prędicta vera puto cùm tacet.
ſecus ſi eius,quod ſciebat, contrarium aſſerebat:tunc enim eſt
mendacium inexcuſabile quod in dolum incidit: vt declarabi-
tur in ſequenti.Et hæc de his quæ ab aliquo contrahentium pro
feruntur.Sinautem tertio ſtatum ſubiungam,cū cui mutare vo-
lebam affirmaſti idoneum eſſe,cùm non eſſet, an dolum dicaris
committere?Reſponſum eſt non teneri de dolo:quia hæc actio
non datur,niſi ex magna & euidenti cauſa,& niſi ex perſpicuis
probetur indicijs:vt ſi probetur de hoc ſciuiſſe nō idoneum eſſe:
tamen lueri cauſa idoneum affirmaſti: vt Caius ait,tunc autem
lucrum intelligit̃,ſi tibi illam pecuniam ſoluturus erat,vel erat
tecum aliquando contractus. Cùm enim ſimpliciter dico quem
idoneum,etiam ſi eum pauperem ſcio,excuſor:quoniam ſecun-
dùm multos pro bonis maioribus reputatur,ne illius detegatur
paupertas. Vnde improbato more verſatus non eſt. & ſic excu-
ſabile eſt. Sed eo quod inde commodum ſpectat, mendaciū
inexcuſabile eſt. Item ſi te ingeſsiſti ad hoc dicendum,cùm de
hoc non eſſes interrogatus.Non enim eſt excuſabile quod quis
ad mentiendum ſe ingerat, cùm etiam alius eo ipſo quòd ſe in-
gerit,ſuſpectus reddatur.Item ſi in finibus aſſeueratis non ſteti-
ſti,ſi interrogatus vel non,vltrà proceſsiſti dicendo,quòd nō ha
bebā inueſtigare ab alio:hic enim improbato more verſatus eſt:
& tale dictum ſecundùm mores bonos culpabile eſt magis,quā
laudabile.me enim impediſti ab alio fieri docilem. Item ſi cùm
aliquis ſe diceret Titium, cùm eſſet Sempronius,& tuſciens af-
firmaſti:licet enim excuſabile ſit.ſi eius paupertatem nō detegas
non tantùm excuſabile eſt, ſi eum alium eſſe affirmes, quàm
ſi tacendo verò tertius dolum non committit.nō enim cogeba-
tur ſe rei,quæ ad ſe non pertinebat,immiſcere,ſed loquendo am
biguè æquè dolum committeret, ex quo enim ſuo dicto cœpit
103 alium inſtruere,clarè loqui debet.†Super prædictis ad dicta te
ſtium deſcendamus.Quandoꝫ aliquid dixiſſe probatur per te-
ſtes,qui audiuerunt:ſcientia enim alicuius, qui aliquid audiuit,
tacuit,vel obſcurè locutus eſt cum maiori difficultate probatur
cùm facti ignorantia regulariter præſumatur. Quandoque ta-
men ſcientia directò probatur:vt ſi affirmauerit ſeruum fugiti-
uum non eſſe:& ęquum non eſſe calcitroſum probatur per te-
ſtes,qui dicunt ſe vidiſſe quòd ſeruus ſe præſente vel illo fu-
git,& equus eo præſente calcitratus eſt,& ſimilia.Quandoque
iſti teſtes de viſu haberi non poſſunt:tunc ſcientia aliter vehemē
tioribus probationibus probanda eſt:vt ſi ſeruus de quo aliquid
affirmauit,ſuus domeſticus fuerat ꝑ tempora,ſi equum, de quo
affirmauerat,tenuerat,& recalcitrauerat:vt receptum eſt in tu-
tore,qui ætatē,& cōditionē pupilli,& cōſanguines cōſanguinei
ſcire p̄ſumitur.Itē ſi ei fuerat dictum& denunciatum per epiſto
lam,vel erat de hoc fama in vicinia:vt conſtitutum eſt in tutore
qui iſtis modis ſcire ſe eſſe tutorem datum probatur. Item illud
probabimus in volente adire hęreditatem:quia iſtis modis pro-
batur ſcire quem mortuum eſſe,ſe inſtitutum,& ſimilia. Et hoc
cùm probanda eſt ſcientia alicuius quod fuit in eſſe. Sinautem
tractaretur de probanda ſcientia alicuius quod non fuit in eſſe:
vt ſi volo probare te ſciuiſſe ꝙ ſeruus nō erat cæcus,vel ꝙ liber
non erat corruptus:tunc ſi quidem eſt talis negatiua,quæ per vi
ſum vel per alium ſenſum percipi poteſt: ſuberunt omnes modi
probandi quos diximus.al's ceſſaret modus ille,quo per ſenſum
104 probatur,cætera locum habere.†Supereſt aliud:quia eo ipſo ꝙ
conſtat non eſſe vel fuiſſe id,quod aſſeueratum eſt: apparet aſſe
uerantem dolo feciſſe.Nulla enim ſubeſt cauſa quare non dixe
rit propria malitia,niſi aliquid ad doli excuſationem probetur.
Hoc loco ſubiungendū eſt quòd ſcientia alicuius tripliciter ſu-
mitur ſcire enim dicimus rem per cauſas cognoſcere:vt in ſcien
tijs contingit. Dicimus enim aliquid eſſe:quia per rationes il-
lius ſcientię ſic demonſtratur,& in his dolus faciliter excuſatur:
difficiliter probatur.Si enim Iuriſta aliquid conſuluerit vel me-
dicus quod appareat contra veritatem dixiſſe non præſumitur
dolus commiſſus.Poteſt enim in his quis de facili errare, & po-
teſt mouere rationibus apparētibus non exiſtentibus:niſi proba
retur corruptus pecunia,vel precibus, vel quod dixerit cogno-
ſcere ſe facere contra iuſtitiam,vel ſi aliqua perſpicua indicia ſu
pereſſent.Secundò modo dicimus ſcire ea, quorum notitiam ha
bemus ex ſenſibus noſtris,videlicet viſu,auditu &c.& in his do
lum vehementer opinamur,vt quod eſt nobis ab alio renuncia-
tum,vel quod fama percipimus,per ſcientiam dolus quandoꝫ
probatur,quandoꝫ excuſatur.Quid enim ſi dixit tale quid eſſe,
quod non eſt:ſi probo mihi pronunciatum fuiſſe,vel famam eſ-
ſe,excuſabor & prædicta legibus comprobantur & aduerſus eā
partem prudentiæ quæ deliberata dicitur docilitas, dolus com-
mittitur:vt ſi cùm deliberare vellem de adeunda vel repudian-
da hæreditate,aliquis mihi perſuaſit vt repudiem: quoniam ſol-
uendo non erat:vel vt optem talem ſeruum,cùm melior in hære
ditate nō eſſet,de dolo tenebitur,ſi callidè fecit, vt Vlpianus ait.
105 †Qualiter autem probetur ꝙ callidè fecerit?Probat̃ ex his quę
dicta ſunt aduerſus ſolertiam dolus committitur:vt ſi cùm ad iu
dicium pergerem,iturus in termino aliquid intimaſti,aut dixiſti
aliquid propter quod non habui neceſſe ire,cùm verum non di-
xeris,dolum commiſiſti:tua enim calliditate meam ſolertiam im
pediuiſti aduerſus prudentiam quæ futura reſpicit.Certè poteſt
dici ꝙ dolus committitur:cùm circa præterita, vel præſentia qs
mentitur.Ex hoc enim ex prouidentia futurorum quis decipi-
tur.Sed ſi nullo dicto de præterito vel præſenti mihi perſuaſiſti,
vt aliquid facerem,vel non facerem,ſi quidem in aliquam deli-
cti ſpeciem caderet, ex qualitate facti quod perſuaderet dolus
probatur quod ſi in delictum non caderet,vt ſi perſuaſiſti quod
ante tempus fructus venderem,vel non venderem: quia ſic tibi
melius videtur:ego tibi credidi,cùm tamē eſſet deterius hoc idē
cum difficultate dolus probatur:nam an ſic putares:cùm perſua
ſiſti ſolùm ex tua deliberatione conſiſtit quo potuit decipi: ſicut
in ſpecialibus dictum eſt. Probandi ergo modus hic erit idem,
qui ibi,& eadem aduerſus circunſpectionem & cautionem di-
cenda ſunt fraus quid ſit poteſt dubitari,ſed Labeo per titu. de
pactis.ait quòd ineſt dolo fraus: quod variè interpretatum eſt.
106 Quidam enim dicunt†quòd dolus eſt genus,fraus eſt ſpecies,
ſcilicet quando mei commodi cauſa committo, alij quando do-
lus,quando re & conſilio,fraus quando re tantùm in hoc viden
tur magis gloſſatores inclinare.Huic etiam aſſentit Thomas de
Aquino dicens quod dolus committitur,ſiue per verba,ſiue per
facta,fraus verò per facta tantùm:cuius teſtimonio ſtandū eſt.
Sed aduertendum puto quod interdum fraus ſumitur pro ſpe-
cie diſtincta à dolo.Nam ad dolum requiritur quòd fiat contra
aliquam perſonam,vt patet tex.eius diffinitione. ſ. ad decipiēdū
alterū fraus etiā ſi nō cōtra perſonā,ſed legis præcepta principa
liter fit,vt cū fraus legi fieri dicit̃, ſed qn̄ꝫ cōtra perſonā dolus
eſt genus.Fraus verò ſp̄es eſt,licet iura qn̄ꝫ iſtis vocabulis abu-
tant̃,ex dictis aūt,& alijs dicēdis modū ꝓbādi lector inueſtiget.

a
107 LAtiorem [a] † culpā dolū eſſe proculo diſplice-
bat.Celſo veriſsimū viſum eſt cuius
ſententia approbata eſt. Quidam tamen à ſignificatio
ne verborum ſine cauſa recedentes exponunt latio-
rem,id eſt,latam dolum eſſe,id eſt dolo cōparari,quod nec men
ti:nec verbis congruit,eſt ergo hic latior culpa dolus,ſcilicet prę
ſumptus.Differunt ergo à dolo,ſicut manifeſtum à præſumpto.
Exemplum ponit Celſus: Si rebus depoſitis adhibuit eandem
diligentiam,quam in ſuis.Ex varijs autem legibus varia colli-
guntur exempla,quorum pauca referam. Dicit ergo Vlpianus
in titu.mād.Dolus eſt,ſi quis nolit proſequi quod proſequi pōt.
aut ſi quis nō exegerit quod exigere pōt,aut ſi qs nollit ſoluere,
qđ exegit. Paulus r̄ndit in tit.ad l.fal. Dolo carere nō videtur, q
controuerſia hæreditatis mota legata ſine cautione dat.licet au-
108 tem omnis dolus probetur ex præſumptione & indicijs:ille†ta
men dolus dicitur manifeſtus,de quo ita claræ præſumptiones
habentur,quòd iudex in claram & perfectam fidem deducitur.
Quando aūt præſumptiones ita claræ nō ſunt,aliqua tamen ap-
parent indicia;dolus præſumptus dicit̃,qui idem eſt ꝙ culpa la-
tior,

tior,hic dolus præſumptus nō ſufficeret,ſi criminaliter ageretur:
quoniā probatiōes tūc requirunt̃,q̃ ſunt luce clariores. Ab hoc
dolo præſumpto excuſat̃ minor:vt in tit. de eden.receptū eſt,li-
cet non excuſetur à manifeſto.hic dolus ſicut leui p̄ſumptiōe in
ducit̃:ita præſumptione leui tollit̃:vt pręſumptus dolus nō dica
tur.Quid enim ſi res ſuas pretioſiores rebus depoſitis prætulit?
excuſatur,vt in tit.man.receptū eſt.Itē ſi res proprias prętulit cō
munibus,nō eſt dolus præſumptus.Præterea ius enim,quod in
rebus cōmunibus habebat,nō eſt p̄ſumptio ꝙ eas doloſè peri-
re pateret̃:vt in tit.familiæ erciſcundæ.receptum eſt.Circa præ-
dicta aūt in modo probandi inſiſtendum non eſt:quoniam ex ſe
patet,& clarius patebit in ſequenti.

109 LAta †culpa [a] eſt deuiatio indeliberata ab ea
a prudentia quę ineſt cōmuniter
oībus,qui ſunt eiuſdē cōditionis,& profeſsiōis.Ideo
autē dicit̃ deuiatio generaliter:vt cōprehendat deuia
tionem ſiue faciendo,ſiue omittendo.& quod dico indeliberata
ad differentiā doli dicit̃,qui ex deliberatiōe manifeſta,vel p̄ſum
pta cōmittit̃.Ex eo quod dicit̃ ꝙ ab ea prudētia:apparet ꝙ pru-
dentiæ opponit̃.Ex eo quod dicit̃,q̃ ineſt cōmuniter oībus:dif-
fert à leui,leuiori,& leuiſsima,:vt patebit inferius.quod verò in-
frà dicit̃,qui ſunt eiuſdē cōditionis,& profeſsionis: adijcit̃ pro-
pter latā culpā:q̃ committit̃ ab aliquo in aliqua parte perito,cu-
ius experientia cōmuniter omnibus nō ineſt, qui ſunt eiuſdem
artis.dicit̃ aūt lata culpa,q̃ eſt manifeſta,& publica, & omnibus
patet:vt Paulus de ver.ſig.proponens ait. Latæ culpæ finis eſt,
non intelligere quod omnes intelligunt. Vel poteſt dici lata cul
pa,hoc eſt,ampla,& magna.Nam,vt Vlpianus ibidem ait, lata
culpa eſt negligentia nimia non intelligere quod omnes intelli-
gunt.& etiam hoc ſenſu hic aſſumimus.Iſta enim eſt culpa ma-
gna.maior eſt culpa latior.maxima eſt culpa dolus.non eē po-
teſt maior culpa eſſe,quā ea,quæ ex vera deliberatione cōmitti-
210 tur.Hæc aūt†culpa lata pōt cōmitti contra quālibet prudentię
partē.Quid enim ſi quis ignorat præſentia vel præterita,quę cō
muniter omnes ſciunt?Vel quid ſi prudens non conſuluit de eo
quo omnes cōmuniter aliorū conſiliū quærerent,vel quid ſimi-
le fecit?latā culpā dicemus eſſe commiſſam. Committitur enim
hæc culpa faciendo quod fieri nō debet,& in nō faciendo,& in
omittendo ſeu negligendo quod fieri debet committitur.de qui
111 bus aliqua inſeramus exempla.† In faciendo quidem exempla
ſunt multa:Qui mea gerebat negotia,domū ædificauit,nec legū
formā ſeruauit:lata culpa eſt,& probatio manifeſta.Conductor
pullum nimium,& præmaturè onerauit,vnde mortuus eſt: lata
culpa eſt.probabitur aūt hęc per homines,qui talis animalis mi-
niſterio vtuntur,pullos enim cōmuniter ante dictū tempus non
ſunt ſoliti onerare,& hoc per teſtes,qui dicunt ꝙ ſic viderūt one
rari per homines dictæ cōditionis.In modo enim faciendi ſcien
dum eſt ꝙ de factis quæ habent cauſam permanentem ex aſpe-
ctu præſenti,poteſt de maleficio præterito iudicari: vt ꝙ murus
ſit malè factus,vł domus malè cōpoſita,vel liber male ſcriptus:
& ſimilia.& ſic teſtes poſſunt dicere malè factū eſſe illud opus:
quia illud viderunt:& quia cōiter homines illius conditionis &
artis à tali defectu abſtinere viderunt.vel dicunt ꝙ viderunt cō
muniter homines illius artis ſic operari quod opus in tale vitiū
non incideret.Sed ſi dixerit teſtis ꝙ omnes homines illius artis à
tali vitio vidit abſtinere,videtur ꝙ falſum aſſeruit:quia non po-
tuit omnes homines illius artis videre:ſed eius dictum ſuſtinen-
dum puto vt intelligatur,omnes,quos vidit operari.exemplo iu
riſconſulti,qui volens probare quod liberorum educatio ſit iu-
ris naturalis,rationem adiecit dicens: Videmus enim omnia ani
malia huius iuris peritia cenſeri.Conſtat eē ꝙ non oīa animalia
viderat.& quot ait in tit.qui ſatiſd.cog.inter oēs.ſ.de hoc interro
gatos.& plura ſimilia. Diceret aliquis:potuit vidiſſe paucos.ſed
hoc non cōtingit in artibus, quæ in ciuitatibus multū frequen-
tant̃.In his verò q̃ rarò,nō probarent̃.in his verò habēt cauſam
tranſeuntē.cōtingit etiā quòd ex pręſenti notitia poſſunt multa
facta præterita iudicari:vt ſi menſor certum agri modum retulit
eius,cuius culpa poteſt ex præſenti experientia demōſtrari. Idē
in eo qui per ſeruum imperitum ſcidit,vel vineam imperitè pu
tauerit.nam intra certum tempus poteſt imperitia facti pręcedē
tis detegi.& ſic ille erit modus probandi quem dixi. Quædam
verò facta ita pertranſeunt:vt ex nulla præſenti notitia poſsit de
pręterito iudicari, vt ſi equū tibi cōmoda-
tum currere,vel ſaltare plus ſolito coēgiſti,
vltra id quod cōmuniter homines illius cō
ditionis feciſſent:tunc per teſtes qui actum
viderūt,eſſet probandum. Quædam autē
in faciendo:modo dixi hanc culpam com-
mitti pōt,contingere reſpectu loci,tempo-
ris,perſonę & omniū qualitatū quas circa
delicta Iuriſconſultus dixerat,q̃ per ſingu-
la explicare longiſsimū eſſet,nec expediēs.
112 Quoniā † dictū eſt [b] in hoc libello quali-
b ter probent̃ oīa,q̃ requiruntur:ad hoc col-
ligitur omittendo,ſeu negligendo, quomo
do cōmittit̃ lata culpa. Hæc aūt negligētia
ſenſu nō percipitur:ideo nō ſufficeret teſtē
dicere quia vidit, ſed oportet aliqua facta
dici ex quibus iudex de negligētia iudicet.
Oportet aūt ꝑ negligentiā omitti id, quod
cōiter homines illius cōditionis nō omiſiſ-
ſent.Hæc autē negligentia ex his,q̃ præſen
tia ſunt,probat̃ rectè cōmiſſa.Per totū eē
annū ex vineæ aſpectu cognoſcit̃ ſi putata
nō fuerit,ex multitudine ſarmētorum: vel
ſi prædiū cultū nō fuerit agnoſcit̃ ex mul-
titudine herbarū, & ſpinarum.Cōmuniter
aūt omnibus ineſt hęc prudentia,vt vineæ
putētur,prędia colant̃.hoc itaꝫ tā notū eſt
quòd probatione nō indiget. Poterit ergo
teſtis dicere:vidi eā nō putatā:agrū nō cul-
tū iſto anno:quia vidi,ex hoc eē ſola negli
gentia coloni,qui in latā culpā cadit,com-
præhenditur.Quædam verò negligentia ex aliquo præſenti cō
prehendi non poteſt.& quoniā neceſſe eſt per teſtes de viſu pro
bari vt ſi domum omiſiſti claudere, & fures ingreſsi ſunt, vel ſi
certa hora,& certo loco venire debuiſti,quod facere omiſiſti,po
teſt idē probari per teſtes,qui illa tota hora ſteterūt, & viderunt
ꝙ nō veniſti:nec venire potuiſſes quin te vidiſſent. Interdū lati-
tudo loci vel tēporis non patit̃:vt per teſtes de viſu te nō veniſſe
probari poſſet,quid enim ſi debebas venire Peruſium? Quis
enim per viſum comprehendere poſsit te non veniſſe in tam la-
ta terra,vt ſi eſt lata terra,vł quid ſimile ītra annū venire debeas
certo loco,vel aliquā impoſitionē ſoluere? Et hoc modo occur-
reret ꝙ duo illo loco toto anno ſtetiſſent: tunc enim difficile eſt:
tūc aūt alius modus probandi videtur inuentus,ſi fortè inde pu-
blicus confectus eſt liber omniū venientiū,vel omniū ſoluētiū,
in quo talis non reperit̃. Poterit etiā probari per illos,qui in ci-
uitate illa explorauerūt à perſonis,qui ſcire hoc debebant: & in
locis in quibus veriſimiliter venire debebant,& nō reperitur eū
veniſſe,probatum eſt eū non veniſſe: vt Pōponius reſpondit.Si
Lucius Titius ante Calendas in Italiā nō venerit,decē dare ſpō
des:vt nō antè peti poſsit quàm exploratū ſit,nec venire poſſet.
Cui congruit quod eſt receptum ſit probari quem non eſſe ſol-
uendo:ſcilicet per diſcuſsionem:vtiꝫ diſcuſsiōi locum eſſe iura
conſuluerunt.cū aliter probari nō poſsit ad iſtas coniecturas re-
113 curri neceſſe eſt. Pone†aliquē negligentē infirmo medicū non
adhibuiſſe.hæc culpa lata eſt.Probabitur autem per aſtantes: &
vicinos.cùm medicus de facili ad infirmum non vadat: quo mi-
nus per vicinos non videatur:ſi infirmitas fuerit longa:Ita quòd
neceſſe fuit per medicū viſitari ſæpius,etiā ꝑ medicos ciuitatis:
poterit iſta negligētia probari ſi ſingulariter dixerit ſe non vidiſ
ſe veniſſe.hi enim magis de facto ſuo interrogantur quā teſtifi-
c centur. Dicet aliquis [c]:non ſufficit probare medicū nō eſſe adhi-
bitū forſan enim nō erat in ciuitate,niſi hoc probetur.dico in ci
uitate,& locis in quibus eſſe præſumitur copia medicorū peri-
torū legibus,& canonibus comprobatur.In alijs autem locis ad
hanc negligentiā arguendā probari debet ibidem medicū fuiſſe
qui poterat adhiberi.arg.eius quod Vlpia. ait tunc imputari ſo-
cio ſi alij non commiſit:cum enim abfuturum fuerat,facilis erat
per alium ſocietatis adminiſtratio prædicta exerceri poterat:&
hoc ſi perſonæ conditio,& quantitas patrimonij requirebat vt
114 medicus etiam ex vicinis ciuitatibus quæreretur. †Similis du
bitatio oritur vbicunque negligentia aliter arguitur in eo quod

a ¶ Lata culpa. Vide Bar.in l.quod Nerua in iij.col.ff.de poſi.& ibi apoſt.Ale.in ver. culpa.& Ale.in l. itē quęrit.in prin.ff. pro ſo.in duobus locis in additio.B.Lan.

b ¶ Quoniā dictū eſt, Not.Bart.hic,qui ponit quæ requirantur ad probandam negligentiā. & adde eundē Barto.in conſi.ciij. chariſsime domine. & ibi ſcripſi in addi. & vide Fel.in c.ſi tibi.in ij.col.de reſcri. & gl.in cle.ſi.in ver. negligentia. de relig. do.& cui culpæ adſcribat̃ negligentia, vide bart.i l.ſi mora. vbi doc.ff.ſol.ma. & no.in l.ij.in gl.fin.C. de arb. & i l.ſi ſeruū Stichū.in prin. in gl. in ver.in nō faciēdo. & ibi per Bart. ff.de ver.ob.& vide gl.in c.quæſitum.de pœn. & remiſ.Th.Diplo.

c ¶ Dicet aliquis.vide Bar.in l.j.in fi. princ. in proœ. Digeſtorū & in l.itemꝗ. ff. pro ſocio.& Sali.in l.hac edictali.§.in illud C. de ſecū.nup. Th.Di.

a ¶Leuis. Vide Barto. in l. quod Nerua. in iiij.col.ff.depo.& ibi vide apoſti.in iij. co. in ver.culpa.Th.Di.

b ¶Leuior. Vide Bar. in l. quod Nerua. in iiij.col.ff.depoſiti.& ibi apoſt.in ver. culpa.Tho.Diplo.

c ¶Leuiſsima. Vide Bart.ĩ l.quod Nerua. in viij.col.& ibi apoſtil.in ver. culpa. ff. depoſiti.& Bald.in l. ſolum.in pen.col. C. de teſti.Tho. Diplo.

perſonã,vel rem aliquam nõ adhibuit vbi neceſſe erat:& hoc cùm de culpa in aliquo certo actu adhibita quæritur, contingit interdum quæri ſimpliciter, an aliquis ſit negligens,deſidioſus, culpabilis tali culpa q̃ in latam culpam cadit.Hi ſunt qui licet ex ſermonibus mentis compotes videãtur: tñ furioſi faciunt exitũ.quibus tanq; prodigis datur curator:vt diuus Pius ſcripſit,& Vlpia.in tit.de tuto.& cura.retulit.Hi propriè prodigi nõ ſunt: quoniã prodigalitas in expendendo conſiſtit.nec propriè appellant̃ deſidioſi,ſeu negligentes: quoniã hæc culpa etiam in faciendo cõmittit̃:vt nimia ſæuitia in ſeruos,vel nouas & periculoſas negotiatiões inchoãdo. talẽ enim dicimus culpoſum. Ad hoc igitur vt huic culpoſo,& prodigo curator detur,probari oportet ſic malè tractare eũ negotia ſua,quòd niſi ſubueniatur ei,deducetur in paupertatẽ: vt eiuſdem Principis reſcripto continet̃,ſiue hoc faciendo,ſiue negligendo oſtendat.Pone em̃ aliquẽ ſolũ in neceſſarias cauſas expendere:tamẽ ob hoc pecuniam ſub vſuris accipere & prædiorum ſuorum culturam negligere,ſuoſq́ue fructus pati marceſcere potius,q; ſuo tempore vendere, pro aliis fideiubere incautè, impoſitiões publicas non ſoluere:ex quo in graues pœnas incidit,& ſimilia.Iſta quidẽ propriè ad prodigalitatem non pertinẽt, ſed magis ad imprudentiã:quæ poteſt culpoſitas nominari.

115 a LEuis † [a] culpa quæ prout propriè ad Iuriſtam pertinet,diuerſimodè conſiderat̃.Aliter enim ſumit̃ in rebus alienis ſeu alij debitis: aliter in rebus cõmunibus incidenter:aliter in cõmunibus ex conuentione. Primo modo leuis culpa eſt deuiatio indeliberata ab ea prudentia quæ ineſt diligentibus hominibus, q ſunt eiuſdẽ cõditiõis & pfeſsionis. quod Paulus volẽs oſtẽdere: cùm dictum eſſet in pignoratitia actione venire,& dolum,& culpam:ſubiunxit hæc verba:Ea igit̃ quę diligentius paterfamiliàs ſuis rebus præſtare ſolet, à creditore exigitur.& idem in tit.ad l. Aquil.ait culpam eſſe ꝙ cùm aliquid diligẽter prouideri potuit non eſt prouiſum.Per hoc dico quòd ab ea prudentia quæ ineſt diligentibus,differt lata culpa.Per illam enim deuiatur à prudẽtia:quæ communiter ineſt omnibus. Per hanc autem ab ea quæ requiruntur in diligentibus & expertis hominibus illius conditionis. Cætera diffinitionis verba expoſita ſunt in præcedenti. Contingit autẽ hanc culpam committi circa omnes prudentiæ partes,tam in faciendo q; omittendo.Aliqua exẽpla ponamus.

116 † Facta quædam ſunt quæ ſua natura regulariter hanc culpam includunt:vt ſi furtum rei commodatæ factum eſſe aſſeris. diligens enim homo bene cuſtodiẽdo pręcauiſſet,niſi fortè ab vxore factũ eſſet:vel ab alia perſona fida, de qua confidendum magis quàm præcauendum erat, vel ſi fortiora facta eſſet,vel magna vis adhibita doceatur.Item ſi equum:quia ferrum perdidit, aſſererem dãnificatum. diligens enim homo ſua prouiſione ab

117 hoc præcauiſſet,ſæpius pedes videndo.† Quædam verò facta culpam ſine expreſsione manifeſtant:vt ſi vineam meam vindemiaſti,& vinum vuis commiſtis in doliis recondidiſti tempore debito:poſſum tamẽ tuam culpam arguere, quòd communiter omnes homines diligentes illius conditionis ſimiles vuas habentes faciunt,& facere ſoliti ſunt per tempora præterita ſeparatim & hoc per teſtes qui dicant ſe vidiſſe ꝙ tu illas commiſcuiſti,& ꝙ ex hoc res mea in tantũ ſit deterior,vel probare poſſum oſtẽdendo quantus ſit valor vini excuſsi ex vuis ſeparatis, & quantus eſt valor vini excuſsi ex vuis commiſtis:tunc exceſſus appa

118 ret ꝙ diligens paterfa.hoc debuiſſet præuidere.†Omittẽdo etiã & culpa cõmittitur.huius autem exempla facilia,& modi probãdi faciles ſunt:& quoniã ex prædictis colligitur:non proſequar. Ex rebus verò communibus cõmunioni incidenti incidit culpa

119 q̃ ſic diffinitur:Leuis culpa † eſt deuiatio indeliberata ab ea diligentia:quã ſuo tempore:ſeu illo tempore ſuis rebus adhibet.Paulus em̃ in tit.famil.erciſcũ.ſic ait: Non tamen talem diligentiam præſtare debet hæres:qualem diligens paterfa.qm̃ per ſuam partem cauſam habet gerendi.talẽ em̃ diligentiam præſtare debet qualem in ſuis rebus eadem ſunt & ſi duobus eadẽ res legata ſit. nã & hos cõiungit ad ſocietatẽ nõ conſenſus:ſed res.Ex his verbis à viris ſubtilis ingenij prolatis apparet qualis culpa æſtimet̃: & qualiter aliter q; ſuprà ſumatur.hæc autẽ ſtatim declarabun

120 tur.†Circa res verò cõmunes ex cõuentione,culpa leuis ſic diffinitur:Leuis culpa eſt deuiatio indeliberata ab ea diligẽtia quã ante contractum rebus ſuis adhibere ſolebat. Paulus enim ait: Socius ſocio,culpæ nomine tenetur.culpa autẽ nõ ad exactiſsimam diligentiam dirigenda eſt.Sufficit enim talẽ rebus cõmunibus adhibere,qualem rebus ſuis adhibere ſolet:quia qui parũ diligentem ſocium ſibi acquirit,de ſeipſo conqueri debet. Hoc idem Imperator in libro Inſtitutionum conſtituit, ſed cauillari poteſt:cũ enim adhibere debet diligẽtiã illã, quã in ſuis adhibet, præſupponit eum diligentem.& ſic tenetur ad id quod diligens homo facturus eſſet.Videtur enim idem in alienis quod in communibus.Sed fateor ꝙ eum videtur præſupponere diligentem: illa tñ diligentia quæ cõmuniter ineſt omnibus,quæ largo modo diligẽtia eſt,ſed nõ propiè,vt hic ſumit̃:ꝙ ſi ſic acciperet̃ diligẽtia vt accipit̃,quod declarabitur in culpa ſequẽti,credo quòd

121 idem ſit in alienis, & cõmunibus.Cuius gratia† ſciẽdum eſt ꝙ licet plures alias ſpecies poſſumus facere:tamen inter ſe quælibet habet gradus ſuos,dolus enim maior eſt ſi fit corruptiõe pecuniæ,q; ſi fit precibus,ſic enim ex aliis cauſis dicitur maior & minor.Latior culpa dicitur maior vel minor, ſecundũ quod leuis vel grauis eſt doli præſumptio.Lata enim culpa dicit̃ maior vel minor,ſecundum quod in eo erratum eſt,vel manifeſtũ,vel manifeſtius,vel manifeſtiſsimũ,ſimiliter & culpa leuis, de qua loquimur.Nam inter homines diligentes vnus eſt in maiori gradu diligentiæ,q; alter.In propoſito ergo dico ꝙ culpa leuis in rebus alienis æſtimatur,ſi deuiat ab ea diligẽtia vel prudentia,quę ineſt hominibus diligentibus eiuſdẽ conditionis,et profeſsionis. Intelligo aũt de hominibus diligentibus ſimpliciter, in quocũq; gradu diligentiæ quis deuiet in leui culpa.In rebus verò cõmunibus ſufficit ꝙ habeant eandem diligentiam quam in ſuis.forſi

122 tan enim in ſuis erat in ſummo gradu diligentiæ. † Subeſt alia dubitatio,quid erit ſi quædam cõmunia erant,fortè merces,quarum ſimiles proprias nunq; habuerat:quomodo talis culpa poterit æſtimari,cùm ad exemplum ſuarum teneatur,nec tale reperiatur exemplar,nempe ex prædictis apparet reſponſio, videatur enim in quo gradu diligentiæ erat in ſuis rebus, licet res iſta eſſet communibus diſsimilis,in eodem gradu diligentiæ, in cõmunibus eſſe cenſetur.Hoc ex verbis prædictarum legum oſtẽditur.Dicunt enim requiri eam diligentiã,quam in ſuis ſimpliciter:nec ad res ſimiles cõmunibus ſe adſtringit. Si tamen ſimiles reperiant̃,culpa talis clarius denuncietur:& ꝙ teſtes haberẽt dicere facile eſſet.Sed quãdo ad gradus diligentiæ recurrimus, eſt difficilis,ſed in culpis ſequentibus declarabitur. Alia etiã dubitatio ſubeſt,cũ in rebus cõmunibus incidenter culpa æſtimetur,ſi nõ adhibet eã diligentiã,quã in ſuis adhibebat. Quid enim ſi tunc in ſuis nullam diligentiã adhibeat, nec tũc circa res ſuas aliquid feciſſe probari poteſt? Dico diligentia eſt quædam executio prudentiæ.Prudentia autem eſt habitus mentis: & ſic conſiſtit in animo.Sicut ergo poſſeſsio ſemel habita, animo retinet̃, & continuatur,niſi probet̃ interruptio:ita hæc diligentia probata:igit̃ diligẽtia anterior ſuis rebus illo tẽpore affuiſſe præſumit̃. Quid ergo articulandum,quid probandum,patet ex prædictis.

123 b LEuior† [b] culpa eſt deuiatio indeliberata ab ea prudentia,quæ ineſt diligentibus hominibus,qui ſunt eiuſdem conditionis & profeſsionis.Hanc culpam antiqui legum latores, vel noſtri iuris interpretes,per ſpeciem culpæ diſtinctæ à leuiſsima non poſuerunt,ſed de ea ſicut de leuiſsima vniformiter iudicarunt:quia igitur inter eas nõ eſt iuris diuerſitas, antiquorũ ſequentes veſtigia vno nomine leuiſsimam appellamus.

124 c LEuiſsima [c] †culpa eſt deuiatio indeliberata ab ea prudẽtia, quæ ineſt diligẽtioribus hominibus,& diligẽtiſsimis, qui ſunt eiuſdẽ cõditionis,& profeſsionis.Et quod dico diligẽtibus,& diligẽtiſsimis,dico ad differẽtiã leuis culpę, & de deuiatiõe ab ea quæ ineſt diligẽtioribus.Caius in ti.de ac. & obloquẽs de cõmodatario ſic ait:Exactiſsimã diligẽtiã præſtare cõpellit̃ cuſtodiẽdæ rei:nec ſufficit eũ eãdẽ diligẽtiã adhibere,quã in ſuis adhibet, ſi alius diligentior potuerit cuſtodire. Et idem Imperator in lib.Inſti.conſtituit de ea quæ ineſt diligentiſsimis. Idem

Idem Caius in tit.cõmo.ſic ait,In rebus commodatis, talis diligentia præſtanda eſt qualem quiſq; diligentiſsimus paterfami. in ſuis rebus adhibet.Cũ ergo receptũ eſt in commodato venire leuiſsimam,apparet ꝙ deuiatio ab ea diligentia,quæ ineſt diligẽtibus & diligentiſsimis, eſt culpa leuiſsima.Ex eo enim ꝙ dicit̃ quiſq; diligentiſsimus,apparet loqui de diligentiſsimo cuiuſque

125 gradus.† Qualiter ergo cognoſcantur diligentes diligẽtiores & diligentiſsimi,& qualiter gradus inter eos,videndum eſt.Cuius gratia vnum exemplum intelligibile ponamus in ætate ſenili,q̃ vt noſtri maiores tradiderunt, incipit à ſeptuageſimo anno excluſiuè,& terminatur in centeſimo anno.Illud eſt enim longiſsimæ vitæ tempus,& ſic in ſuperlatiuo.Aſſumamus igit̃ mediũ inter iſta,& quod eſt lxxxv.dico ergo ꝙ vſq; ad iſtud medium eſt ſenilis ætas,abinde.ſ.dicitur ſenior,vſq; ad ſuperlatiuum.Ab inde intrat ſuperlatiuum, & dicitur longiſsimum vitæ tempus. Iſta tria cauſa doctrinæ ponuntur:vt ſpecies, & quælibet iſtarũ habet ſuos gradus.Nam quot anni, quot menſes,vel quot momenta ſunt in quolibet dictorum temporũ: poſſunt dici gradus illius differentes ſecundùm plus & minus.Ita in propoſito,imaginamur terminum à quo diligentia incipit,& eſt illa cõmunis prouidẽtia,quæ cõmuniter omnibus ineſt,quantuncunq; rudibus & groſsis,poſt illam ſtatim incipit diligentia, & progredit̃ vſq; ad exactiſsimam diligentiam,quæ vltrà non prohredit̃.Ille igitur,qui habet diligentiam aliquam aſcendẽdo gradatim,vſq; ad medium totius latitudinis diligentiæ:ille dicitur diligens,ille verò qui excedit medium vſque ad vltimum terminum,ille dicitur diligentior. Ille verò qui vltimum terminum attingit, ille dicitur diligentiſsimus &c.

Circa materiam teſtium per dominum Bal.de Peruſio hic attende quàmplura.

a SEd iudex. [a] Iſta dictio ſed,aduerſat̃ & corrigit inquantum lex Cod. dicebat ꝙ epiſcopus non admittit̃ ad teſtificandũ.Et no.primò ꝙ iudex cauſę debet ire vel mittere ad epiſcopũ qñ epiſcopus producit̃, &c. Secundò, no.quẽ decet mittere:quia per eum debent ſcribi acta.Hoc declarat Ia.Bu.in l.j.ff.de of.procõ.& p Bar.in l.ſi vni ex pluribus.aliàs,Põponius.ff.de re iu.Itẽ quia cauſæ cõtingentia nõ diuidant̃:vt in c.ad hoc extra,de ſequeſt.poſ.Tertiò no.ꝙ teſtis debet dicere quod nouit,i.quod ſenſu percipit.ff.de teſti.l. qui teſtamento.§.fi.& quia veritas in omnem partẽ eadẽ eſt neceſſaria,ex hoc ſequitur ꝙ debet deponere veritatẽ pro vtraque parte.Not.ꝙ teſtis debet deponere de veritate,non de credulitate:& pro vtraq; parte.Circa hoc vide quæ no.Bart.in l.is poteſt. de acqui.hęre.Tu dic quòd id,quod quis aſſerit,præſumitur credere.Et quæ ſit iuſta cauſa credulitatis,vide per Barto.in l.cùm quidam.§.j.de acqui.hęre.& ita ſeruat conſuetudo in glo. quam not.& adde quod dicam in l.proxima, &c.

1 ☞ *Presbyteri non torquentur pro teſtimonio.*

1 b PResbyteri. † [b] Presbyteri ſunt priuilegiati:vt occaſione teſtimonij nõ torqueantur:ſed in aliis capitulis ſeruantur ius commune, ſi falſam tamen dixerint cauſam,puniuntur.h.d.

1 ☞ *Teſtis debet reddere rationem dicti per ſenſum corporis, qui dicto congruat. & numero 3.*

Teſtis,qui in reddendo rationem dicit,uidetur mihi ꝙ poſſedit decem annis,probat.numero 24.

2 *Teſtis deponens ſuper his quæ percepit intellectu magis quàm ſenſu,nõ probat, niſi reddat rationem dicti,etiam non interrogatus.*

4 *Senſus eſt quid generale ad omnem ſenſum corporis.*

5 *Teſtis deponens,quia præſens fui,intelligitur & intelligens,ut probet.*

6 *Dictum teſtis ambiguum,quomodo declaretur,remiſsiuè.*

7 *Teſtis deponens de ualore rei,ſi deponit de credulitate uel opinione,probat.*

8 *Teſtis deponens ſuper idẽtitatem rei qualiter habeat deponere:& ibi,ſi de ſanitate,uel infirmitate,ætate,uel de ſenectute. & nu.14.*

9 *Verba enunciatiua in teſtibus non probant.*

10 *Teſtis ſuper qualitate animi deponens qualiter probet.*

11 *Teſtis deponens ſuper his quæ curſu temporis mutantur:ut probet,qualiter deponat.*

12 *Teſtis qualiter rectè probet damnum eſſe datum culpa uel negligentia.*

13 *Articulus diſiunctiuus non admittitur,niſi ſuper facto alieno.*

15 *Dictum teſtis inſufficiens poteſt confeſsione partis adiuuari.*

16 *Si nomina rerum uel hominum ſunt uariata quomodo fiet probatio, remiſsiuè.*

17 *Ratio eorum quæ ſcripta ſunt in libro rationum qualiter probetur per teſtes.*

18 *Teſtis quando uideatur repetiſſe locum & tempus aliàs dictum in dicto ſuo.*

19 *Iudex ex cauſa non adhibet fidem teſti clarè deponenti.*

20 *Fama,qualiter probetur.*

21 *Copia articulorum an detur parti petenti.*

22 *Copia interrogatoriorũ quæ fiunt teſtibus,nõ datur parti.*

23 *Si iudex omiſit examinare teſtes ſuper ſubſtantialibus,publicato proceſſu poſſunt iterum examinari.*

25 *Teſtis,qui ſemel declarauit dictum ſuum obſcurum, nõ poteſt illud iteratò declarare.*

c COnuenticulam. [c] pſeque do materiã teſtium,nõ accipiendo niſi id,quod do.Bal.in lect.tãgit circa materiã teſtiũ ibi dum dicit,modo venio ad teſtes,& dicit ꝙ maior difficultas & quæ ſit in materia teſtium,eſt concludere per rationem,&c.

d 1 IVxta prædicta. [d] quęro:† p quem ſenſum corporeũ teſtis debeat reddere cauſam ſui dicti.dic p illũ ſenſum corporeum q dicto cõgruit. Nã ſi volo deponere de facto alicuius reddam cauſam quia vidi:vt l.teſtium.C.de teſ.Sed quid ſi teſtis in redditione rationis vel cauſæ dixit:videtur mihi ꝙ x.annis.poſſederit Titius:an valeat eius dictum? Dic ꝙ ſic:vt not Bart. in l.

2 diui.§.ĩ ea cã.ff.de lib.cau.† Itẽ quid ſi teſtis nõ reddit rõnẽ ſui dicti,ſed ſolũ deponit ſuper his,quæ percepit intellectu magis q; ſenſu rationem nõ reddit:quia non fuit interrogatus.Dicit Bar. ꝙ dictum ſuum non valet:vt not.in l.ſciendũ.ff.de verb.obli. & per eũ in conſi.quod incip.cõmune Lucignani. & in alio conſi. vbi ipſe ponit de teſtibus,qui dixerunt ꝙ viderunt talẽ ad ſui de

3 fenſionẽ feciſſe ſi †velim reddere cauſam de verbo alicuius, dico ꝙ audiui,vt l.ſæpe.ff.de offi.pręſi.& de teſt.mil.l.diuus.Si de ſapore reddã cãm:qa guſtaui,vt l.ſi emptorẽ.§.alia.ff.de cõtrah.

4 em.& ſic de ſimilibus ſenſibus corpis,tactu,& odoratu†. Vnũ tñ addas ad verbũ viſus,ꝙ illud eſt gñale ad omnẽ ſenſum corporis.Nã dicit̃ in Exod.Vidi voces &c.& audiui,& per intellectũ vidi.& habet̃ iij.q.ix.c.teſtes.& de conſe.diſt.iiij.c.veniſti ad fontem.& j.de rei vxo.act.§.videmus.Et per hoc poſſet defendi dictum teſtis volentis probare:quia Titius dixerat iniuriã Martino,interrogatus de cauſa ſcientiæ reſpondet:quia vidit:& iuuetur quòd intelligatur ꝙ viderit,ſ.per intellectum corporeũ alio ſenſu corporeo,ſ.auditu.Simile dicit Bart.in l.fi.C.de peri.not. libr.xj.ꝙ ſi teſtis interrogatus de cauſa ſcientiæ quomodo ſcit, dicit quia tetigi eum manibus:licet nõ eſſet res tangibilis, quod refertur ad ſenſum congruum illius rei. Alia vide quæ ſcripſi in l.teſtium.C.de teſti.ſed qualiter probetur librum eſſe vel non eſſe correctum per teſtes,& argentum eſſe purum,vel miſtum? vide Bar.in l.ſi quando.ff.de auro & argen.legat.vbi dicit quòd ſufficit ſi dicat ſe vidiſſe illud argẽtum ſine miſtione,& quia vidit librũ.Item ad hoc vt teſtis rectè deponat, oportet quod id, ſuper quo deponit ſit aliquid formatum,quod ſenſu percipi poſſit:vt not.per Bar.in conſil.quod incip.Chariſsimè domine.&c.

5 †Sed iuxta hoc quæro an ſufficiat ſi reſpondeat reddendo cauſam ſui dicti:quia fui præſens.iuuatur enim iuris præſumptione quòd viderit per ſenſum corporeum:vt dicitur ſ.e.in prima concluſione.vbi tangit ꝙ ex vicinitate probantur vita & mores Titij. do.Bar.dicit ꝙ ſic:vt ff.de auth.tu.l.j.§.fi.Io.An.tenet contrarium in c.præſentium.extra,de teſti.lib.vj.& h.d.Barto.quando teſtificat̃ de ſe teſtem fuiſſe præſentem ꝙ præſumat̃ intellexiſſe. ſecus ſi cũ teſtibus teſtificaretur fuiſſe præſentem: quia tunc nõ ſequitur,ergo fuerunt intelligentes.Adde no.per Bart.in l.furioſo.ff.de re iudi.an & quãdo is qui præſens actui præſumatur ibi fuiſſe,vel aliter.Item dicit ibi Bar.ꝙ quando lex vel homo percipit aliquid fieri aliquo præſente, debet intelligi eo intelligen

6 te:vt dicit in d.l.j.in fi.ff.de autho.tu.† Sed quæro pro quo debet interpretari dictum teſtis ambiguum,declara plenius per Bart. in l.inter ſtipulantem.§.j.ff.de ver.ob.& per Innoc. in c.cauſam

7 quæ extra de reſcrip.†Item not.quòd circa depoſitionem valoris rei ſufficit ꝙ teſtis deponat de credulitate,ſeu opiniõe:vt no.

8 Bartol.in l.fina.C.de prædi.& aliis rebus naui.libr. xj.†Sed qualiter teſtis debet deponere cautè ſuper recognitione rei:& maximè interrogatur vtrum ſit ille,qui ſic fecit,& teſtis dicat ſe recognoſcere dicta? interrogatus debet dicere:quia vidit,& inſpexit

a ¶Sed iudex.Adde ꝙ iſta ſunt verba Bal.ĩ l.nec honore.C.de epiſco.& cle.in ver.in tex.ibi:ſed iudex. & ideo caſſaui. vbi videas.Th. Diplo.

b ¶Presbyteri.Iſta sũt verba Bal.in l. preſbyteri.la.j.C.de epiſ. et cle.idcirco caſſaui. Tho.Diplo.

c ¶Conuenticulã. Iſta ſunt verba Bal. ĩ lec. ſua.in l.cõuenticulã. C.de epiſc.cle. in iiij. col.in ver.modò.venio. & ideo ſequunt̃ addi.ad tract.Bart.ſ. dictũ.vt j. ſequit̃. & ea propterea caſſaui.Tho.Diplo.

d ¶Iuxta prędicta Adde ꝙ iſtæ ſunt additio.ad tract.Bar.ſ.dictũ de teſt. Th. Dip.

a ℭ Circa materiā te-
ſtiū. Adde ꝙ hic tra-
ctatus nō eſt Barto.
ſed do. Ia. de But. & in
cipit, in Chriſti nomi
ne amen. incip. tract.
quidā ſuper materia
teſtiū, cōpoſitus ꝑ d.
Iaco. de But. & circa
materiā teſtiū dic ꝙ
quidā reijciunt &c.
Tho. Diplo.

factum eius cū tali ſigno, & cum tali cica-
trice: & ſimilibus: vt no. Bar. in l. ſtigmata.
C. de fabri. lib. xj. ſuper ſanitate corporis: &
quacunq; aliqua re ſuſpecta vel vitioſa re-
ctè teſtis reddit cauſam de viſu: vt no. Bar.
in l. j. C. de mendicā. vali. lib. xj. Et idem di-
cit ibi de ætate vł de ſenectute, de quo etiā
not. plenè in ſua repe. l. de ętate. ff. de mino.
9 & in l. j. C. de cano. frumē. lib. xj. †Sed nun-
quid verba enunciatiua in dictis & atteſta
tionibus teſtium probent? Dicit Barto. ꝙ non. in quodā ſuo cō-
ſil, quod eſt quintum in ordine, & ibi qualiter debet poni ſuper
adulterio. Sed quid ſi ipſi teſtes dicant, ꝙ viderūt dictū Marti-
num accuſatū percutere, an probant ipſum eſſe ciuem, cum in
accuſatione cōtinet̄ ꝙ ille Martinus erat ciuis? Dic ꝙ non: quia
eorum dictū coarctat̄ per rationē, ſ. per viſum, loco & tempore
in accuſatione contentis: quę ratio non poteſt trahi niſi ad deli-
ctū, ſeu percuſsionē. nec potuerunt videre eū eſſe ciuē, poſito ꝙ
viderent eū ibi habitare: vt l. ciues. C. de incolis. & ita conſuluit
do. Ray. de monte vrbano. & cū eo videt̄ tenere Ia. de Are. in l.
10 ſi præſens. ff. de pœ. †Quæro qualiter teſtis debet deponere ſuꝑ
aliqua qualitate animi. Dic ꝙ debet teſtificari per actus exterio
res, quos vidit: vt not. Bart. in l. is. §. j. ff. de tuto. & curat. da. ab is.
Et circa hoc adde not. in l. poſſeſsio. §. qui in aliena. ff. de acquirē.
poſ. An animus ſit iuris vel facti, varietas ſignificantis vel ſigni-
ficati in dictionibus grammaticalibus, quæ in vulgari non repe
riuntur diuerſitatem habere: non cadit in dictis teſtiū, ſed in legi
bus & ſtatutis ſic, vt no. Bar. in l. ſi quid earū. ff. de leg. iij. & adde
11 not. in l. ſi quis filiabus. ff. de teſt. tut. †Item not. cautè qualiter te
ſtis debet deponere in his, quæ curſu temporis mutantur. Nam
ſi dicat ꝙ vidit iam ſunt plures anni tales viuere: non ſequeret̄:
ergo viuunt hodie: vt not. Bart. in l. ij. ff. iu. ſol. ad probandū negli
gentiam, & aliā negatiuam. vide in conſi. dicti Bart. lib. vij. qua-
liter teſtis debet deponere. Itē ſimiliter qualiter quis debet pro-
bare diligentiā ſuam, quod conſ. incip. Clariſsime domine, iſti
12 noſtri Nucerini. †Sed qualiter debet probari dānum eſſe datum
culpa vel negligentia: & qualiter ſit cautè calculandū: vide Bar.
in conſi. quod incip. cōmune Lucignani. & ibi etiam dicit ꝙ qn̄
articulus eſt incertus, & dictum teſtis eſt etiā incertū, ꝙ nō valet
teſtificatio illa; apparet ergo neceſſe eſſe ꝙ dictū teſtis ſit certum
13 vt ibi videtur dicere. quod eſt notandū. Itē no. †ꝙ nemo poteſt
articulare ſubdiſiūctiuè, niſi articuletur ſuꝑ facto alieno, in quo
eſt probabilis ignorantia: vt nota. Inno. in c. ex parte. extra, de
14 reſcriptis. †Itē quomodo & qualiter probari debet ætas maior,
& ætas minor. Dic ſuper hoc, & not. Bar. in l. de ætate. ff. de min.
& vide ibi ſuper quibus teſtis interrogatus reſpondere non de-
bet, & qualiter in talibus cautè reſpondere debet. Et ibi vide an
ſufficiat teſtem comprehēdere dictum ſuum per ſenſum corpo-
reum, an etiam per ſenſum intellectus. Sed quid teſtis nō recor-
15 detur de tempore? Aduerte †ꝙ dictum teſtis eſt inſufficiens: &
non concludens: & ideo fiat vnus articulus quomodo ille con-
tractus fuit celebratus inter partes, & ſi partes cōfitebuntur: tūc
dictum teſtis non probantis tempus adiuuabitur ex tali confeſ-
ſione, & fieret valida probatio: vt not. & maximè per Barto. in l.
16 j. §. ſi quis. ff. queād. teſta. aper. †Sed quid ſi ſunt variata nomine
perſonarum ex aduentu, & volo probare illum eſſe, illū etiā eun
dem hominem, vel illū eſſe illū & eundem fundum, maximè qn̄
mutata ſunt noīa confinantium: vide Bart. in l. demonſtratio. in
17 princ. in q. fi. ff. de condi. & demon. †Sed quęro qualiter redde-
retur ratio eorū: quæ ſcripta ſunt in libro rationū, puta ſe aliquē
tantū expendiſſe in tali domo: vide Bart. in l. qui ſub cōdictione.
ff. de condi. & demon. vbi dicit̄ ꝙ debet ſic articulari: Dico me
tantū expendiſſe in tali domo, & quod tantum expendiſſet qui-
18 libet bonus vir, & ad ꝓbationē pretiorum rerū. ff. ad l. Fal. †Sed
quęro an ſi teſtis non repiloget, ſeu repetat locum & tēpus, alˀs
dictum in dicto ſuo videatur repetijſſe prout erat capitulatū, dic
19 vt not. per Bar. in l. Labeo. de ſupelle. le. †Sed an poſsit iudex ex
cauſa non adhibere fidem teſti clarè probanti, vide no. per Bar.
20 in l. Lucius. ff. de his qui no. infa. †Sed qualiter ꝓbat̄ fama? Dic
ꝙ teſtis dicere debet. Et de prædictis eſt publica vox & fama.
interrogatus quō ſcit, rn̄dit: quia audiuit publicè dici, & non di-
cat ꝙ publicè dicitur, quia nō redderet bonam cauſam, quia nō
de auditu ſuo, & ſic de nullo ſenſu: vt no. Iaco. de Are. in l. teſtiū.
C. de teſti. Dy. cōſuluit de facto ꝙ fama ſit probata dicēdo ꝙ pu
blicè dicit̄ ſic per l. pe. in prin. ff. ad Mace. ibi: ſed quia publicè. &
C. ad Mace. l. j. & ij. de quo ꝑ Bar. latiſsimè in l. de minore. §. tor-
21 menta. ff. de quæſtio. †Sed quæro an debeat dari copia articulo-
rum alteri parti petenti. Vide Inn. in c. per tuas. extra, de teſt. vbi
dicit ꝙ non. adde no. in l. ſi duo patroni. §. idē Iulianus. ff. de iure-
22 iurā. Sed quæro qd †de interrogatorijs fiēdis teſtibus, an debeat
dari copia alteri parti. Inn. dicit ꝙ nō, in d. c. per tuas. extra, de te-
23 ſti. dicit tamē ſi iudex det, nō peccat. †Sed quid ſi iudex omiſit
examinare teſtes ſuꝑ ſubſtātialibus? Idē Inno. in d. c. per tuas. di
cit ꝙ etiam publicato proceſſu poteſt pars petere ꝙ examinētur.
24 †Sed pone ꝙ teſtis reddit cauſam cōgruā in primo dicto ſuo, ſi
poſtea in ſecundo reddat incongruam, an probet? Verbi gratia:
dicit teſtis, dico ꝙ vidi Titiū poſsidere. Poſtea interrogatus q̄to
tēpore, rn̄dit quod x. annis, vt ſibi videt̄. Dic ꝙ probat: vt l. quid
tn̄. §. j. ff. de arbi. & ibi per Bar. ſecus ſi dixiſſet in primo dicto, mi
hi videt̄ ꝙ Titius poſſederit iam ſunt x. anni, & vltra: quia iſtud
25 non valet, vt ibi. †Sed quæro: teſtis, qui depoſuit dictum ſuū ob-
ſcurū, declarauit ſemel dictum ſuum: an iterū interrogandus ſit?
Dic ꝙ non: vt l. ij. §. quod obſeruari. ff. de iur. cal. & per Bar. in l. j.
ff. ſi cer. pe. Sed an teſtis examinatus ſuꝑ maleficio ſeu ſuper in-
quiſitione non interrogatus de loco & tēpore, an valeat eius di-
ctum, ſi nō interrogat̄ de loco, & tēpore, in inquiſitione cōtētis?
Dic ꝙ non. quod no. Bar. in l. j. §. item notandum. ff. de aleato.

a Circa materiam teſtium [a] dic, Quidam reijciuntur ipſo iure. Quidā officio iudicis. Ipſo iure, vt pupillus & ſeruus, illa ratione quia teſtificari non poſſunt: vt C. de teſt. l. hac cōſultiſsima. in prin. ff. de teſt. l. teſtiū. §. lege. Officio iudicis, dic ꝙ quibuſdā cauſis repellatur quis à teſtimonio, quæ j. ſequuntur. In primis ſi de eo multa mala dicantur, vt in authen. de teſt. §. iiij. Secundò, quia nō eſt bonę opinionis & famæ, in d. §. quartam. & ff. ad leg. Falc. l. ſed cùm teſtator. Tertiò, quia pauper: vt in d. §. iiij. & ff. de ſuſpe. tut. l. dicitur in tutore. Quartò, cùm in alijs ſit malus: ego in hoc: quia cùm in vno delinquit, omnium factus eſt reus: vt ff. de lega. j. l. quæ. & de bo. lib. l. in ſuis. & ad Syllania. l. ſi quis in graui. §. ſi quis. Quintò cū reus fuerit: ergo adhuc præſumitur: vt C. ad legem Iuli. maieſta. l. quiſquis. de probationibus. l. ſiue. Sextò, quia nō ſeruat legem, quæ tribuit ius petentibus: ergo non debet legis auxilium, &c. quia offerre minus: vt ff. de mino. l. auxilium. & de agrico. & cenſi. l. quoties. Septimò, quia huius rei ignarus eſt: ergo verberibus eſt ſubdendus: vt in authentica, de teſti. §. quarta. Octauò, quia infamis: vt ff. de accuſa. l. qui accuſare. & de teſti. l. teſtium fides. Nonò, quia amiciſsimus eſt: vt ff. de teſtib. l. teſtium. in princip. Decimò, quia non habet in bonis centum aureos. ff. de accuſat. l. nonnullis. Vndecimò, quia ſuſpicionem habet maximam, cùm ſit violentus. ff. de accuſa. l. alij. Duodecimò, quia varia dixerūt: & tales puniendi ſunt. ff. de teſtibus. l. qui falſa. Decimotertiò, ſi data, vel promiſſa ſit ei pecunia: vt C. de teſtibus. l. ſi quis. Decimoquartò, quia malum teſtimonium in eum tulit: vt ff. de teſtibus. l. produci. Decimoquintò, quia maior eſt xiiij. annis. ff. de teſtib. l. teſtium. & de minoribus. l. nullum. & hoc vt iiij. q. iij. c. j. In criminalibus autē minor xx. annis: vt iiij. q. iij. c. in criminalibus. extra eo. de teſtibus. Decimoſextò, quia ea quæ dixit non conueniunt naturæ: vt ff. de teſtib. l. ob carmen. Decimoſeptimò, quia duo contraria ſimul dixit: vt ff. de re iudicata. l. illa duo. C. de fide inſtrumen. l. ſcripturæ. ff. de teſtibus. l. vbi repugnantia. Sed in hoc caſu, vbi contraria dicunt, non ſunt admittēdi, ſed iudex debet veriſimilia videre; vt d. l. ob carmē. in fi. Decimooctauò, quia non reddit cauſam teſtimonij ſui ſiue dicti: vt ff. de liber. cau. l. ſi pater. §. ij. C. de fide inſtru. l. ſi res. ff. de trāſac. l. cùm hi. §. cùm cauſæ. extra, de teſti. c. cauſam. Decimononò, ſi prolixè teſtimoniū ferat, vt præſumatur quòd non recordetur bene: vt ff. de Carbo. edic. l. iij. §. finge. aliàs cauſam. Nam & alibi de tēpore dicit lex, ꝙ non poteſt omnium teneri memoria: vt ff. de probatio. l. ſi arbiter. C. qui teſta. face. poſſunt. l. hac conſultiſsima. Viceſimò, ſi teſtes vacillant. ff. de probatio. l. in teſtibus. Viceſimoprimò, ſi eſt inimicus. ff. de probatio. l. teſtium. in princip. Viceſimoſecundò ſi ſuſpicio in teſtibus ſit: vt C. de teſtibus. l. teſtium. in principio. Viceſimotertiò, ſi teſtis vnum & eundem præmeditatum

ſermonem attulerit. ff. de proba. l. teſti. in prin. Viceſimoquartò, quia damnatus eſt publico iudicio, & non fuit reſtitutus, qui in vinculis cuſtodia publica detinetur, qui cū beſtijs pugnat, vel ſe locauerit ad pugnandū, quidā palàm quæſtū faciunt, & qdam ꝓpter reuerentiam. ff. de teſti. l. teſtium. §. l. Iuli. Viceſimoquintò, quædam ſunt perſonæ, quæ non cogūtur ferre teſtimonium inter ſe, videlicet gener, ſocer, vitricus priuignus, ſobrinus, ſobrina ex ſobrino natus, & oēs, qui in proximo gradu ſunt, patronus & patrona, vxor patroni, patronæ maritus, liberi, & eorum filij, ſponſus etiam generi appellatione continetur. ff. de teſtib. l. lege Iul. cum l. ſeq. Quidam ſimiliter ſunt, qui inuiti non vocantur ad teſtimonium dicendū: vt valetudinarij, vel milites: vel qui cū magiſtratibus cauſa reipu. abſunt. & illi, quibus venire nō licet: qui oēs notant̄ in l. inuiti. ff. eo. Et quidā ſunt alij. vt publicani. Itē hi, qui nō detrahēdi teſtimonij cauſa abierint. Item hi, qui exercitui ꝓbendam conduxerunt, & pupilli. ff. de teſti. l. inuiti. Viceſimoſextò, quibus imperari poteſt: & q ſint, no. de teſti. l. idonei. Viceſimoſeptimò, qui eſt ſeruus: in caſu tamen ei credit̄. ff. de teſti. l. ſeruus. Viceſimooctauò, qui ſunt domeſtici: vt C. de teſti. l. etiam. Viceſimononò, pater, & filius nec volentes, nec inuiti inter ſe poſſunt ferre teſtimoniū: vt C. de teſti. l. ſi parentes & liberi. ff. eo. l. teſtis. & extra, eo. ti. ſuper eo. el ij. præterquam in duobus caſibus, qui ibi dicunt̄, videlicet in cauſa grauitatis cauſę, & matrimonij. Et ſuper iſta materia diſtingue, ꝙ aut parentes teſtificantur ſuper ætate filij, in cauſa inter eos communi: & poſſunt.

Triceſimò, qui in re ꝓpria teſtificantur: vt C. de teſti. l. omnes. ff. eo. l. nullus. Triceſimoprimò, qui eſt adulterij crimine damnatus: vt ff. de teſti. l. ſcio. Triceſimoſecūdò, qui eſt crimine repetundarum damnatus, etiam hermaphroditus, qui ſexu fœmineo incaleſcat: vt ff. de teſti. l. repetundarum. Triceſimotertiò, qui falſa, vel varia, vel qui eorum dicta partibus referunt: non ſolùm iſtis non credat̄, ſed puniuntur: vt ff. de teſti. l. qui falſo. Triceſimoquartò, qui ob crimen famoſum damnatus eſt, nec teſtis eſſe poteſt, nec teſtimonium dicere: vt ff. de teſtib. l. ob carmen.

Triceſimoquintò, qui vindicaturus eſt ſuper aliqua re, vel qui vouit. Item patroni cauſarum, & executores: vt ff. de teſti. l. ob carmen. §. illud. & l. fi. Triceſimoſextò, dicto vnius teſtis. C. de teſti. l. iuriſiurādi. in fi. Triceſimoſeptimò, qui ab exercitu ignominiæ cauſa remittitur: vt ff. de infa. l. quod ait. Triceſimooctauò, qui artis ludicræ cauſa in ſcenam prodierit: vt ff. de infami. l. athletas. Triceſimononò, qui lenocinium fecerit: vt ff. de infa. l. athletas. §. j. Quadrageſimò, qui præuaricationis cā damnatus eſt: vt ff. eo. l. j. Quadrageſimoprimò, qui vſuras vſurarum exercuit, & improbum fœnus exercuit. C. eo. l. qui improbū. C. de infa. l. improbum. Quadrageſimo ſecundò, qui furti, vi bono. rapto. iniuriarū, de dolo malo damnatus eſt, vel pactus: vt ff. de infa. l. j. C. de infa. l. ij. & l. non damnatos. Quadrageſimotertiò, qui eam vxorem duxit, quæ virum intra tempus lugere noluit. C. de infa. l. decreto, q̄uis hodie caſus iſte non ꝓcedat de iure cano. Quadrageſimoquartò, qui bina ſponſalia eodem tꝑe vel binas nuptias ſuo noīe exercuit: vt ff. eo. l. j. in fi. Quadrageſimoquintò, qui paſſus eſt eum filium, quem habebat in poteſtate, eā ducere, quæ nubit intra tēpus luctus, vt ff. de infami. l. j.

Quadrageſimoſexto, qui conuictus fuerit hæreditatem expilaſſe. C. eo. l. ſi te. Quadrageſimoſeptimò, qui in teſtamēto patris increpatus eſt. C. eo. l. ea quæ. Quadrageſimooctauò, qui per prætorem fuerit fuſtibus cæſus. C. eo. l. fuſtibus. Quadrageſimononò, qui improbus & deteſtabilis appellat̄. C. eo. l. ꝟbū precibus. Quinquageſimò, qui ſeparat̄ à ſacroſancta eccleſia C. de hær. & Mani. l. ij. qui. Quinquageſimoprimò, qui pupillam, vel adultam filio copulauerit. C. de interdi. ma. l. j. Quinquageſimoſecundò, q hæreticorū vocabulo continet̄: vt in auth. Gazaros. Quinquageſimotertiò, qui depoſiti, tutelæ, pro ſocio, mandati noīe damnati fuerint. ff. eo. l. j. Quinquageſimoquartò, qui inceſtas nuptias cōtraxerit: vt ff. eo. l. quid ergo. §. cū autem. Quinquageſimoquintò, q deſerto ſacramēto venit ad ſecunda vota: vt in aut̄. eiſdē. quæ eſt C. de ſec. nup. Quinquageſimoſextò, mulier quæ nupſit in virum: & qn̄ vir nupſit in mulierem. ff. ad l. Iul. cū vir. C. de adul. l. cū vir. Quinquageſimoſeptimò, qui falſam monetam cudunt, & qui adulterinā monetā ſcienter expendunt, qui falſum teſtimonium dedit: vt ff. de teſ. l. ꝓducti teſtes. Quinquageſimooctauò, qui ꝓhibetur ſua bona adminiſtrare, mutus, ſurdus. furioſus, mentecaptus, prodigus reprobant̄, qui periurus eſt quocunq; modo, repellit̄, etiam ſi non ſit īfamis: quia ſemper ꝓſumitur deierare: vt ff. de accu. l. ſi cui. §. eiſdem ſenato. l. Caſsius. C. de transla. l. ſi quis maior. & no. ff. de infa. l. Lucius. & gn̄aliter oēs qui reprehenſibiles, & notatæ opinionis, & obſcuræ famæ cenſent̄, non ſunt in numero teſtium.

Quinquageſimononò, ſi teſtes iurauerunt abſente parte, contra quam ꝓducunt̄, extra de teſti. c. in nomine Domini. C. eo. l. ſi quando. Sexageſimò, ſi teſtes ſolenniter nō iurauerint. xxxv. q. v. de parentela. extra, de teſti. c. cauſam. C. de teſti. l. iuriſiurādi.

Sexageſimoprimò, ſi pars teſtificata didicerit ante apertionē. extra, de teſtibus. c. conſtitutus. in aut̄. de teſti. §. quia verò. Sexageſimoſecundò, ſi obſcurè depoſuit, & non declarauit extra, de teſti. c. cùm clamor. & de teſti. eo. lib. c. præterea. ff. de ꝟb. obli. l. in conuentionalibus. Sexageſimotertiò, ſi non fuit lis conteſtata, non valuit teſtificatio, nec teſtes ſunt recipiendi, niſi in caſibus: vt lite non conteſta. c. quoniam frequēter. & ad hoc aliàs in aut̄. de teſti. §. & hoc verum. Sexageſimoquartò, ſi fuerint data capitula, & teſtes non depoſuerunt ſuper illis malitia, vel negligentia iudicis. extra, de teſti. c. per tuas. C. eo. l. j. Sexageſimoquintò, ſi eſt conſanguineus aduerſarij. iij. q. v. c. conſanguinei. & c. accuſatis. Sexageſimoſextò, qui dixit teſtimonium contra te in cauſa criminali. vj. qō. j. c. quicunque. xx. quæſtio. v. c. ſi quis conuictus. & c. paruuli. Sexageſimoſeptimò, qui confiteretur de ſuo crimine tangere principale, non valet, ſed debet de ſuo crimine puniri. extra, de confeſ. c. cùm ſuper. Sexageſimooctauò, ſi eſt particeps eius cauſæ. ff. de teſti. l. nullus. Sexageſimononò non creditur matri aſſerenti ſe prægnantem, ad hoc vt mittatur in poſſeſsionem bonorum defuncti per edictum de ventre in poſſeſsio. mit. ff. de ven. in poſſeſsio. mitten. l. j. & §. j. & de acqui. hære. l. quidam.

Quibus potius credatur.

Dictum eſt ſuprà quibus modis teſtes reijciunt̄: tunc dicendū eſt quibus potius credatur. Et dicendum ꝙ illis potius fides adhibetur, qui ſunt in dignitate poſiti, & quātò magis in maioribus: tantò magis creditur, & Imperatori magis q̄ præſidi. & ſic de cæteris. C. de teſti. l. teſtium. §. quæ argumēta. quia fides teſtis ex eius dignitate approbatur. in aut̄. de teſti. §. ſignamus. Item magis nobili q̄ plebeio, magis honeſto q̄ inhoneſto, magis diuiti q̄ pauperi: vt ff. de teſt. l. teſtium in prin. Item magis creditur illis qui dicunt quod naturæ negotij, conuenit quam alijs. ff. de teſti. l. ob carmen.

De numero teſtium.

Dictum eſt ſuprà quibus potius credatur: nunc de teſtium numero. Et vidēdum eſt qđ vbicunq; certus numerus teſtium non adijcitur tunc duo ſufficiant: quia pluralis locutio duorū numero contenta eſſe debet. ff. de teſti. l. vbi. In quibuſdam caſibus tres. aliàs quinq; teſtes requiruntur: vt in mutanda voluntate quæ per decennium ſtetit. C. de teſ. l. ſancimus. Item in diochita facienda, vel priuata ſcriptura. C. qui po. in pig. hab. l. ſcripturas. Item in inuentario faciendo: in aut̄. de hæ. & Fal. §. hæc. Item in comparatione literarum faciēda. C. fide inſtru. l. cōparationes. Item in caute deponēdo, id eſt, in priuata ſcriptura depoſitarij, qn̄ confitet̄ apud ſe depoſitū in aut̄. de fide inſtr. §. ſi quis igit̄. & §. ſed & ſi quis. Item in inſtrumento, in quo mulier confitetur ſe per fideiuſſorem aliqd accepiſſe, C. ad Velle. l. antiqua. Item in quibuſdam caſibus quatuor requirunt̄ ab eis, vt in prædictis exemplis apparet. in qbuſdam quinque, vt in codicillis faciendis. C. de codicil. l. fi. Item in contractu excedēte libram auri celebrato in ciuitate. C. ſi cer. pe. aut̄. ſed nouo iure. Item in libertate per epiſtolam, vel inter inimicos data, vel inſtrumento manumiſsionis reddendo. C. de Lati. lib. tol. l. j. Item in confeſsione creditoris dicentis ſibi ſolutū eſſe C. de teſti. l. teſtium. Item in teſtamentis, in villis celebratis. C. de teſta. l. fina. Item in teſtamentis tantùm inter liberos conditis, vbi qualitercunq; confectum valeat. C. de teſti. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. & C. famil. erciſ. l. fina. Quandoque ſeptem: vt ff. de repudijs. l. nullus diuortium. Item in accuſatione ſubdiaconi, acoluthi, exorciſtæ, lectoris, oſtiarij Romanæ eccleſiæ: vt in decre. ij. q. iiij. Item in teſtamentis in ſcriptis, vel ſine ſcriptis. In-

ſti:de teſta.§.fi.C.qui teſt.face.poſ.l.hac cõſultiſsima. Quãdocꝫ
octo:vt in teſtamento cæci,in quo non fuit notarius.C.qui teſt.
face.poſ.l.hac conſultiſsima.§.ſed qa. Quandocꝫ vndecim:vt in
accuſatione eius,q militarẽ annonam de fraudauit.C.de eroga.
mili.anno.l.per hanc.lib.xij. Quandocꝫ xv. vt in ſubrogatione
præpoſiti ſacrorũ ſcriniorũ.C.de præpo.ſacr.ſcri.l.vel vnicuicꝫ.
Quãdocꝫ xliij.vt in accuſatione diaconi Cardinalis. Quandocꝫ
requirunt̃ xliiij. vt in accuſatione presbyteri Cardinalis. Qñcꝫ
requirunt̃ lxxij.vt in accuſatiõe epiſcopi Cardinalis. Sed teſtes
& accuſatores ſine aliqua ſunt infamia,vt in decr.ij.q.iiij.

In quibus caſibus debent rogari.

DIctum eſt ſuprà vbi certus nu
merus requiritur: nũc in quibus caſibus rogari debẽt.
Dic breuiter in omnibus caſibus,in quibus certus nu
merus requiritur ibi rogari,excepto in codicillis,in quibus non
eſt neceſſe vt rogatio fiat.C.de codicil.l.fi.§. vlti. in alijs debent
rogari.C.de teſti.l.teſtium.& in aut̃.rogati.

De interrogationibus teſtium.

VIdim⁹ ſuprà de numero teſtiũ,
Et in quibus poſsint rogari: nunc videamus qualiter
debeant interrogari.Dic ꝙ interrogandi ſunt de præ-
ſentia,& vtrum interfuerũt ipſi teſtes maleficio perpetrato, vel
alij contractui,necne.Item de viſu,auditu,loco,& tempore, de
nocte vel die,tempore nebuloſo vel claro,de mẽſe die & anno.
Itẽ qui & quot interfuerunt cõtractui.Item ſi contrahentes erãt
ſtantes & ſedentes cũ contraxerunt.Item ſi propoſuerunt, & ſi
cognouerunt ſigna,ſi præſtitit patrociniũ huic cauſæ,ſi eſt ami-
cus vel inimicus, cognatus vel affinis, ſi fuit mediator, vel co-
gnouit eũ,contra quẽ producitur.Itẽ ſi fuit rogatus,vel tranſiẽs
hoc vidit.Itẽ ſi impubes vel ſeruus,decurio vel plebeius, liber-
tus,aut ingenuus.Si ad dicẽdũ teſtimoniũ pecuniã acceperit.Si
damnũ,vel emolumentũ ad eum ſpectat. Item ſi ſimul viderũt
& interfuerunt contractui.Itẽ ſi fuerunt inſtructi,vel rogati, vt
taliter dicerent.Itẽ de credulitate,& ſcientia,& ſimilibus circũ-
ſtãtijs.extra,de teſti.c.cũ cauſam.ij.q.j.in prin.c.in primis. extra,
de teſti.c.licet.iij.q.iiij.in c.nihilò minus.& c.præſentata.

Quædam forma circa teſtes,de officio iudicis cir-
ca quaſdam quæſtiones ad ipſos pertinentes.

ET in primis teſtes præſente al
tera parte duci debent vt iurent:vt extra,de teſti.c. in
noĩe dñi. Itẽ ſufficit ſi iurẽt altera parte citata, licet ſit
abſens per contumaciã.extra,eo.c.j.& C.de teſti.l. ſi quando.§.
1 his quocꝫ.†Et debent iurare præſentibus partibus ꝙ dicent ve-
ritatẽ pro vtracꝫ parte,nec prece,vel dolo, vel amore negabunt
veritatẽ,vel admiſcent falſitatem.C.de teſti.l. iuriſiurãdi. xxxv.
q.vj.de parentela.Item teſtes ſunt alendi expenſis producentis:
iiij.q.j.c.victus.C.de teſtib.l.quoniã liberti.Itẽ ſi teſtificata didi-
ciſti,nõ poteris de cętero teſtes producere ſuper eiſdẽ articulis.
extra,de fide inſtr.c.cũ Ioãnes.extra,de teſt.c.cauſam.& c.frater
nitatis.in aut̃.de teſti.§.qa verò.Itẽ ſi teſtes ꝓduxiſti,nõ habebis
quartã ꝓductionẽ,niſi cũ ſolennitate legali:quã habes. extra,de
teſt.c.fi.& c.licet.in aut̃.de teſti.§.qa verò.& debet iurare ꝙ nul
lo modo didicit teſtificata,& ꝙ malitioſè nõ facit,& ꝙ eos pri-
2 mò habere nõ potuit,vt ibidem dicitur.†Item ꝙ vna debet eſſe
dilatio de iure communi,intra quã debent dari tres productio-
nes.extra,de teſti.c.in cauſis.& c. ſignificaſti. & C. de dila.l.j. tñ
de conſuetudine gñali dant̃ dilationes tres,& quarta cũ ſolenni
tate,quæ eſt optima legum interpres.extra,de verbo.ſig.habere.
extra,de conſne.c.cũ dilectus.ff.de legi.l.ſi interpretationẽ.Item
quæro quid ſi teſtis obſcurè dixit,vtrum poſsit illud declarare?
Dic ꝙ ſic.ff.de præto.ſtip.l.in prætorijs.ff.de iudi.l.ſi quis inten-
tione.C.de legi.l.imperialis.extra,de teſti.c.cũ clamor. Itẽ teſtis
ſynodalis,ſi errat,poteſt ſe corrigere incontinenti.extra,de teſti.
cog.præterea. Item quærit̃ nunquid iudex poſt publicationem
ſi cognouerit teſtes malè depoſuiſſe,poſsit iterum examinare &
pũnire,ſi opus fuerit.iij.q.viij.c.nihilò minus.ff.de quæſt.repeti
ta extra,de teſti.c.cũ clamor.& c.præſentata.C.de teſti.l. fi.& ſic
primò ad aliud duces ipſos teſtes.extra,de teſti. c. cauſam.& c.
3 veniens.& c.præſentata. †Item quærit̃ vtrum iudex ex offi-
cio ſuo poſsit & debeat cõpellere teſtes venire & deponere.Dic
ꝙ ſic,C.de teſti.l.ſi qñ nec vltra xv. dies ipſos detinere debet in
iudicio:vt d.l.ſi q.ff.de ta.exhi.l.ij.§.exhibere.extra de vſu.c.tuas
dudũ.tñ ſcđm Canoniſtas hoc nõ ꝓcedit in criminalibus:extra,
de teſti.cog.c.dilectorũ.iiij.q.iij.c.qui intendit. nec etiam ſi agit
ciuiliter,poterit literas habere ꝙ teſtes cõpellant̃ i criminalibus.
extra,de teſt.cog.c.ꝑuenit.Itẽ no.ꝙ effrenatã multitudinẽ teſtiũ
nõ debet pati iudex ꝓduci.ff.de teſti.l.j.§.ꝗcꝗ.extra,de teſti. c.ſi-
4 gnificauit.& numero xl.extra,de teſti. c. cum cauſam. †Item
quæro vtrũ lite cõte.poſsint duci teſtes.Dic ꝙ non.extra, vt lite
non conte.c.qm̃ frequenter.& c.ad hoc Deus.in aut̃.de teſtib. §.
& hoc verum.& §.& ſi verò.niſi in caſibus,in qbus poſsint ꝓdu
ci etiã lite non cõte.vt puta,ſi timet̃ de morte teſtiũ,vel abſentia
diuturna,& ſenes,& valetudinarij:& intra annũ annunciabitur
parti,cõtra quã ſunt ꝓducti:alioquin non valet. Pro hoc faciũt
omnia iura ꝓximè ſ.alle.ſ.c.qm̃ frequẽter.& c. ad hoc Deus. &
5 §.& hoc verũ.& §.ſi verò. †Item quæro vtrum teſtes debent
reddere cauſas dicti ſui.Dic ꝙ ſic ſi ſint interrogati. C. de teſti.l.
j.& l.ſolam.vij.q.iij.c. Ioannes.Si aũt non fuerint interrogati: va
let eius teſtimonium.extra,de ſenten.& re iudica. c. ſicut nobis.
6 † Item quæro qñ mulier teſtis eſſe poſsit. Dic ſcđm leges in
omni cauſa teſtis eſſe poteſt,exceptis teſtamentis:Inſti.de teſti.§.
teſtes.xv.q.iij.c.decernũt.Sed ſcđm canones in cauſis criminali
bus non poteſt eſſe teſtis.extra, de verb. ſig.c.forus.xxxij.q.v.c.
mulierẽ.In ciuilibus ſic,maximè in matrimonio.extra,de teſtib.
c.cùm literis.& c.qm̃ aliqua.Itẽ ſcire debes ꝙ poſtꝗ renunciaſti
ꝓductiõi teſtiũ,debes ꝓteſtari vt tibi ſaluæ ſint exceptiones op-
ponendæ tam contra dicta teſtium,ꝗ contra ipſos teſtes,dicẽdo
quòd intendas aliquas exceptiones opponere:& ſi talem prote-
ſtationem non feceris,non poteris poſt aperturã dictorum teſtiũ
aliquid contra ipſos nec ipſorũ dicta opponere,niſi de nouo ve-
niſſet exceptio in notitia.Et ſi diceret actor: Imo mei ſunt primò
recipiẽdi:quia habeo onus ꝓbationis & priuilegiũ qui prior ap-
pel.ff.de iud.c.qui prior.& de ꝓba.l.ei qui.extra,de or. cog. c.cũ
dilectus.Reſpondeat aduocatus:Imò mei ſunt primò recipiẽdi.
C.de inoffi.teſ.l.liber.in fi.ff.de ꝓba.l.certum.de ferijs.l.feriæ. de
reg.iur.non debet.Sed totum hoc habet iudex terminare ex ſuo
officio,vt videat ſi actor dicat̃,vt nõ ꝓducat,vel vt impediat,vel
ſi verè vult ꝓducere. Ad hoc ff.de rei vẽ.l.fundo.in fi.& videat
ſi periculum eſt in mora.vbi non põt ſeruari regula de rigore iu-
7 ris.ff.de offi.ꝓconſul.l.alioquin.& ſimilibus. †Item quæritur
vtrum teneat̃ ꝓducens dicere ſuper quo capitulo vult teſtes ꝓ-
ducere,& hæc in ſcriptis facere redigi. Videt̃ qđ ſic:quia ſi vult
ꝓbare inutile,non eſt audiendus.C.de proba.l.ad probationem.
Item debet hoc dicere,& prædicere,vt ſciatur vtrum velit qd
tale ꝓbare,qđ ſit admittendum:quia non oĩa debent ꝓbari.ff.de
pet.hær.l.ſi quis libertate.vltra mediũ.C.qui legitimã perſo.l.mo
mentaneæ.poteſt reſpondere aduerſarius, tibi non dico, qa tibi
non ꝓbo,ſed iudici probo,& fidem facio,et ei dicam ſi debeo di
cere.ff.de ꝓba.l.quinquaginta.C.de condi.ob turpem cau.l.j.hic
qui petit,ſic reſpondet,ſi debes dicere,iudex dicit mihi:qa in iu-
dicio nihil occultum,nihil coopertum eſſe debet.Prȩterea iudex
neſciret vtrũ eſſet vtile vel inutile,& merita negotiorũ,&c. C. ſi
8 per vim vel alio modo l.fi. †Vel vltimò dic ꝙ debet hoc dice-
re coram iudice audiente parte aduerſa,vt poſsit contradicere,ſi
habet cauſam contradicendi. Item videt̃ ꝙ id, ſuper quo te-
ſtes producuntur,debeat in ſcriptis redigi:quia producens pote
rat ſecunda & tertia die dicere hoc non dixiſſe:& ſic dabitur ma
teria negandi verum,& probandi falſum:vt ff.de eden.l.j. §.edi-
tiones.& ibi plenè reſpondeat aduerſarius,ſufficit quòd ego ver
bo tenus dico:& ſic non teneor facere ſcribi:vt ff.de eden. l. pri-
ma.§.edere.Iudex ex officio ſuo faciet ſcribi per perſonam pu-
blicam:ne veritas poſsit deperire .ff. de teſtib. l. curent.C.de fi-
de inſtrumen.l.plures.& hæc locum habent in omnibus quæ di
cuntur à partibus in iudicio.extra,de probatio.c.quoniam con-
tra falſam. ff. de probatio. lege. quoties. interrogationes dentur
ergo in ſcriptis,& in actis probandi,& iudex cauſam videat di-
ligenter, & quod eſt illegitimum dimittat, deinde det dilatio-
nem ad producendum ſeruata doctrina C.de dilatio.leg.prima.
9 †Item quæro vtrum quis cogatur dicere numerum & nomi-
na teſtium.Dic qđ nomina teſtium quis non tenetur dicere ab-
ſolutè,

ſolutè,niſi eſſet conſuetudo loci,vel niſi appareret ꝙ fraudulen-
ter qs ſubijceret,& ſuper eis inſtituatur aduocatus vtriuſcꝫ par-
tis.ff.de exce.l.non ex omnibus.C.de poſtu.l.pe.finita dilatione
venient teſtes,& ille,contra quem producuntur, cognoſcet eos:
quia teſtes debent eos cognoſcere,contra quos producuntur.C.
de iure deliberan.l.fi.§.j.& ibi nota.

Qualiter exceptiones opponantur teſti,& quid in ipſis exce-
ptionibus fieri debet.

DIc quòd ſi teſtes producuntur
contra te,& eis potes obijcere aliquam exceptionẽ illa-
rum exceptionum,ꝓpter quas teſtes ſubmouentur, vt
quia ſeruus,vel inimicus,&c.obijcies dicẽdo, dico talem teſtem
contra me introductum teſtem eſſe non poſſe, propter talẽ cau-
ſam:& ſic non eſt admittendus:vt ff.de teſti.l.j.§.adhiberi. habe-
1 bebit reſpondere pars,imò admittendi ſunt. †Et vtrum cauſa
illa vera ſit,diſputationi ſeruabitur, vtrum ſint admittẽdi an ne,
reſpondeat aduocatus partis,contra quam ꝓducuntur teſtes:iſti
teſtes non debent recipi ſub cõditione:quia actus illegitimus eſt
C.de ſenten.& l.pe.ff.de reg.iur.l.actus.Ad hoc reſpon.ſi cõſtat
quòd non poteſt eſſe teſtis,non debet recipi:vt d.l.j.ff.de teſti.&
quia ſuperfluis exceptionibus,& ſuperfluo iuramẽto non eſt qs
grauandus.Si verò non conſtat,ſed incontinenti vult facere fidẽ
ꝙ non poteſt eſſe teſtis,recipienda eſt ꝓbatio.ff.ad exhi.l.iij.§.ibi
dem.ff.ad Treb.l.ille à quo.& ibi no.extra,de teſti.c.veniẽs.ij.ex
2 tra,de teſti.ſpo.c.literas.vltra medium. †Recepta probatione
ſi iudex pronunciabit recipiẽdos teſtes eſſe,appellet ille, contra
quem teſtes ꝓducuntur.ff.qui ſatiſda.cog.l.arbiter.argu. contra,
quorum ap.non re.ante ſen.Si verò pronuncietur non eſſe reci-
piendos,appellet ille qui produxit, ſi vult de iure canonico de
iſta appellatione cognoſcit,& ceſſabit interim cauſa principalis
iure eccleſiaſtico.& ſi incontinenti non vult eos reprobare, reci
piantur ſeruato in tempore diſputationis quicquid inquantum
debet̃ eis credi:vt C.de teſti.aut̃.ſi verò.ff.de tut.l.mutum.§.j.Cũ
verò conſtet teſtes recipiendos,dicat ille, contra quem producti
ſunt,volo facere libellum, & interrogationem meam contra te-
ſtes,quos vis ꝓducere:quod vſu magis eſt approbatum, ꝗ lege
3 cautum. †Quid ſi teſtes dubitant,vel vacillant? Non valet eo
rum teſtimonium.extra de app.c.ſolicitudinem.quia quaſi con-
tra ius eſt.& dubitare & vacillare,idem ſignificant. C.de acqui.
4 poſ.l.nemo. †Quid ſi teſtis dicat neſcire diem vel horam, vtrũ
ipſius teſtimoniũ valeat? Dic ꝙ ſic.ff.de accu.l.libellorũ. niſi ne-
gotium eſſet tale,in quo requireretur ſcientia diei vel horæ.ff.qđ
vi aut clam.l.aut.§.dicitur.ꝙ ſi denunciatũ fuit nouũ opus,quod
debet poni in inſtrumento denũciationis dies & hora dici:vt C.
de contrahen.& commit.ſtipu.l.pen.& etiam in caſu,in quo qui
prior eſt,potior eſſet.vel vbi,& de quo poſteriores derogãt pri-
oribus.ff.de leg.l.ſed & poſteriores.ff.loca.& condu. l.in operis.
5 ff.de pig.l.ſi fundus. †Quæro vtrũ debeat dari copia interro-
gatoriorum parti,contra quam ꝓducitur,cum in ſecretũ ſit dan-
dum iudici:quia ſi pars ſciret,teſtem inſtrueret.Reſpond.ſi tales
tales interrogationes continent quæſtiones ad deſtructionem te
ſtis ſecretum ſit omnino,vt dictum eſt.Si verò quęſtiones ad ꝓ-
bandum intentionem vel exceptionem illius contra quem ꝓdu
citur:& tunc danda eſt copia ad hoc vt ſeruet̃ æqualitas.Et iſtud
interrogatorium,de quo ſ.eſt facta mentio,fiet,ſi conſuetudo eſt
loci,vel fori ꝙ poſt aperturã interrogant̃ ad poſtulationẽ illius,
contra quem ꝓducunt̃:ſatis eſt ꝙ fiat tunc interrogatorium poſt
6 aperturam:ſi non eſt conſuetudo loci,oportet ꝙ fiat antè.† Quę
ritur quid ſi teſtis dicat aliquod ṽbum ambiguum, vel obſcurũ
ad poſtulationem alicuius? Dico ꝙ tale ṽbum ambiguum ĩter-
pretabit̃ ꝑ iudicem,vel ꝑ teſtem ex ſuo officio.ff.de reg. iur. l. in
ambiguis.& l.Neratius.ff.qui teſt.face.poſ.l.hęres.§.j.Si verò nõ
dixit ṽbum ambiguum,ſed dixit aliquid,ſuꝑ quo ille,cõtra quẽ
ꝓducit̃,non potuit eſſe inſtructus:dico adhuc ipſum teſtem eſſe
7 interrogandum. †Quid ſi iurauit,& adhuc nõ eſt datus libel-
lus? Rñ.dabit̃ poſtea, & differet̃ ſcribi dictum teſtis quouſcꝫ ſit
factus libellus.Sed ꝗtum expectabit teſtis? Rñ.fortè ꝑ xv. dies
C.de teſti.l.ſi qñ.Sed cuius expenſis interim? Dic ꝓducentis.C.
de teſti.qm̃.de app.l.eos. Vel dic ꝙ ſi quid eſt,qđ ei imputet̃,qui
debet ferre libellũ:ipſe interim faciet expenſas,& deſidiæ pœnã
luat.C.de po.l.fi.in fi.Quid ſi erat teſtabilis eo tpe quo iurauit,et
inteſtabilis eo tpe quo ſcribit̃? Dic ſpectari tp̃s iuramenti. C.de
teſt.l.teſtium.in prin.Vel dic tp̃s quo ſcribit̃ ff.de teſt.mil.l.ante-
pe.vel diſtingue cuius dolo vel culpa fuerit dilatum tempus. ff.
de min.l.intra vtile.j.rñ.ff.de excu.tut.l.ſed & ſi ꝑferat̃.C.ad leg.
8 Iul.ambi.l.fi. †Itẽ quæro,vtrum dicta teſtium debeant aperiri
abſente parte,maximè parte, contra quam teſtes ꝓducunt̃. Dic
ꝙ nõ,niſi abſens eſſet ꝑ contumaciam.ff.ad l.Iul.de adul.l.ſi po-
ſtulauerit. §. de quæſtione. ad hoc vt ꝑdicta pars poſsit ꝓteſtari
cõtra perſonas & dicta teſtium,vt extra,de teſti.c.ꝑſentiũ. Quid
ſi non reperiunt̃ interrogati de omnibus ĩterrogationibus factis
& approbatis? Rñ.ĩterrogent̃,vel iudex,vel tabellio qui ꝑtermi-
ſit,reſarciet.ff.de iud.l.non quicquid.§.vno.Quid ſi pars requiſi
uit teſtes intra tẽpus vt teſtificarent̃,& ideo fortè ſuccubuit: qa
nõ teſtificati fuerũt? Dic qđ imputabit̃ volenti eos ꝓducere; ſi
non fecit eos dicere:cum ꝑ ipſum remanſit quin faceret eos co-
gi.ff.de tab.exhi.l.locũ.§.hoc.& hoc ſiue cauſa ciuilis, ſiue crimi
nalis ſit.C.de teſti.l.ſi quando.ff.eo.tit.l.j.§.j. Quod verum eſt,ſi
non fuit petitum à iudice.ſed ſi petitum fuit,& ipſe iudex recu-
ſauit:tunc iudex reſarciet damnum.ff.de mag.conue.l.j.ff.de dã.
infec.l.iiij.§.pe.Sed nunquid teſtis.qui noluit iurare tenebit̃? Di
co ꝙ ſic:quia teſtificari,publicũ munus eſt: vt .ff. quemadmodũ
teſt.aper.l.cum.& l.ſi quis.ideo debet damnũ reſarcire. ff.de ad-
9 mi.tut.l.quidam.in fi.& l.tutor.& C.de excu.tut.l.qm̃. †Quæ
ro quid ſi teſtes ſunt ꝓducti & publicati,& eorum dicta ſunt ad-
miſſa.ſic diſtingue:Si quidem apud iudicem ſunt admiſſa,vel a-
pud publicam ꝑſonam,vel aliter,ipſe reſarciet damnũ, & graui-
ter puniet̃.C.de appel.l.ne cauſas.& de teſti.l.ſi quando.Si apud
illum,contra quem ſunt ꝓducti,iterum ꝓducant̃,ne poſsit obij-
cere ꝓpter vicinum ſuum,vt quia ſemel ſunt ꝓducti: & ad hoc
ff.ſi quis omiſ.cau.teſ.l.quid autem.§.non ſimpliciter. Sin autem
apud illum,qui ꝓduxit,vr̃ ꝙ imputet ſibi,& iterum ꝙ non detur
ei facultas ꝓducendi:quia ſic daret̃ materia & occaſio delinquẽ
di,& fingẽdi ſe admiſiſſe,& ꝓducendi iterum,& ſubornandi,&
materia peccandi auferenda.ff.de iureiu.l.ait ꝑtor.§.j.& de eden
do.l.j.§.editiones.Si ꝓbet ſe euidenti caſu admiſiſſe, ꝓducet ite-
rum:vt ff.de edendo.l.ſi quis ex arbitris.§.fi.& l.ſeq.Videt̃ tamẽ
quòd in primo caſu poſsit ꝓducere, quando ſtetit per iudicem:
quia periculoſum ei eſſet litigare cum iudice, & ꝓbare intereſſe
eſt difficile:vel ad minus ꝑ beneficium reſtitutionis ex illa clau-
ſula gñali,ſi qua mihi iuſta cauſa,&c.vel ex illa ſpeciali,& perpe
tuo.Sed quomodo ꝓbabit damnum? Dic, fortè ſacramẽto illius
qui ꝓduxit teſtes:vt ff.qđ vi aut clam.l.ſemper.§.hoc.C.vñ vi.l.
10 ſi quis. †Sed quæro vtrum ille,qui teſtes ꝓduxit,teneat̃ reſpõ
dere poſitionibus factis per illum,contra quẽ teſtes ſunt ꝓducti
ſuper dictis teſtium,vel ſuper perſonis eorum,vt quia ponat qđ
dictum eorum non tenet:quia varia dixerunt,&c.vel quia infa-
mes,&c.Dubitatio huius quęſtionis eſt:quia poterit dicere ꝓdu
cens,non teneor accuſare teſtem meũ,nec indicare turpitudinẽ
ſuã:vt C.vt nemo inui.ag.Sed illud habet locum qñ principali-
ter & ab initio criminaliter quis cogit̃.Sed cùm quis admittere-
tur ad probandum cauſam remotionis: ergo & per quemlibet
legitimum modum probationis. Sed poſitio eſt legitimus mo-
11 dus probationis:ergo omnimodo tenetur reſpondere. † Item
quæro quid ſi aliquis volebat quod quis ferret teſtimonium pro
eo:& cùm eum duceret ad teſtimonium dicendum,teſtis iſte li-
benter volebat iurare, dixit & exclamauit coram omnibus di-
cendo:Domine iudex,de iſto facto nihil ſcio quòd ipſe dixit, vi
delicet producens, & hic producens ſemper præſens erat:vtrũ
amplius eum inducere poſsit? Dubium eſt quia teſtificata di-
dicit: & ſic videtur quod eum vlterius producere non poſsit.
Sed contrarium puto:quia differentia eſt inter teſtificata & te-
ſtificanda. Teſtificata dicuntur, cùm teſtes teſtimonium dixe-
runt,& eorum dicta in actis redacta, & poſt aliqua partium di-
cit teſtificata. Teſtificanda ſunt,quæ non ſunt dicta, ſed dicen-
da.ſed quod hoc ſit verum authen.qui ſemel. hoc euidenter pro
12 bat. †Quæro vtrum poſtquam pars didicit teſtificata, poſsit
ſaltem teſtes inducere ad corroborandum eorum dicta. Et vi-
detur quod ſic:vt authen.de teſti.§.quia verò multi. Sed contra-
rium puto,& ſic ſe habet conſuetudo. Sed nunquid poſtꝗ pars
didicit teſtificata, poſsit teſtes inducere ad reprobandum te-

BIBLI

ſtes? Videtur ꝙ non: q̃a teſtificata didicit. Contrariũ puto, vt cũ
velit dicere pars ꝙ ſint criminoſi & infames, & ſi ſciui eos ab
initio infames, vel criminoſos eſſe: ſi tñ ab initio ꝓteſtatus fui de
iure meo, & eius quæſtio ſeruata eſt poſtea, & p̃dicta ꝓbat auth.
13 ſi dicatur. C. de teſti. & l. ſi quis teſtibus. †Sed vbi à principio ſci
ui teſtes eſſe infames & criminoſos dũ ꝓducerent, & nihil dixi
præiudicaui mihi, & ita dñs Azo dixit, vt audiui. Sed ſi velim
reprobare dictũ teſtis, ſemper teſtes poſſum ꝓducere: vt in auth.
de teſti. §. q̃a verò. Sed decretalis dicit ꝙ ſi nihil ab initio prote
ſtatus fui, nec aliquid dixi, ꝙ poſt publicationem poſſum dicere
criminoſos vel infames: vt in c. deniq̃. extra, de excep. in fi. & ex
tra, de teſti. c. præſentiũ. Sed nunquid aliqua pars poſt publica
tionẽ põt aliquas interrogationes facere à teſtibus aduerſæ par
tis, per quas aliquid ꝓbet? Et videtur ꝙ ſic, & in hac opi. erãt mul
ti docto. Bono. Sed contra? dico ꝙ poſsit cauſam ſui dicti explo
rare, & ſententiã ſuã mutare, & vitiare: vt ff. de teſti. l. hęredes. &
de hære. inſti. l. aſſe. ſuper nouo tñ capitulo, & nouo emergente,
bene pñt fieri interrogationes, & teſtes induci: vt C. de teſti. l. ſi
14 quis. & extra, de teſt. c. fraternitatis. Quæro, †q̃d ſi renũciatũ eſt
teſtiũ ꝓductioni teſtificata tñ nõ didicit: vtrũ poterit nõ obſtãte
renũciatione teſtes producere? Credimus ꝙ ſola renũciatio nõ
facit ꝙ teſtes vlterius nõ poſsint ꝓduci, ſed ſciẽtia dictorũ teſtiũ
vt in auth. de teſtibus. §. q̃a verò multi. & C. de iud. auth. iubemus.
nõ enim põt, poſtq̃ teſtificata didicit, teſtes producere: vt C. de
proba. l. exceptiones. de rei vendi. l. officiũ. Sed quidam dicũt ꝙ
auth. colligit leges iſtas, & oẽs alias quæ hoc dicunt, ſed hoc no
bis dicere non placet. Sed domino meo viſum eſt diſtinguendũ
vtrũ quid produxerint teſtes extra iudiciũ, vel in iudicio. Si ex
tra iudiciũ didicerit teſtificata ſuorũ teſtiũ, nõ fiet ei præiudiciũ
15 ſed ſi in iudicio produxerit locũ non habet hæc auth. †Item po
ne ꝙ teſtis dixit ſe malè dixiſſe. Vel pone ꝙ teſtis dixit aliud co
ram arbitro, & aliud coram iudice: quid erit hoc caſu faciendũ?
Et dicimus ꝙ vltimo dicto ſtetur, & puniatur vt falſarius. ff. de
teſti. l. qui falſa. ꝙ vltimo dicto ſtetur, facit ff. de quæſtio. l. repeti
ta. & in auth. eo. §. licet. ff. de inoffi. teſt. l. ſciẽs. Alij dicũt ꝙ primò
ſtetur: quia præſumitur ꝙ corruptus hoc dicat. Ego neutrũ dico,
nec credo, & ita de facto ſeruatur Bono. Sed pone ꝙ teſtis dixit
teſtimonium, & notarius cauſę ſcripſit, & dum notarius legit di
16 ctum ſuũ in publicatione dicit teſtis ſe ſic non dixiſſe. †Vel po
ne ꝙ tabellio legit citationẽ factã à præcone qui dicit prædicta
die ſe non citaſſe: nũquid ſtabitur dicto teſtis, vel præconis, ſiue
tabellionis. Dic ꝙ ſtabitur ſcripturæ. Nam talis facit fidem ſine
teſtibus: vt C. de dona. l. donationibus. & extra, de proba. c. quo
niam contra falſam. & ibi dicitur plenè per Inn. Item pone ꝙ te
ſtis tulit falſum teſtimonium die feriato, quãuis ipſum dictum
non tenet: vt puta: quia die feriato dixit, vt dictum eſt: vtrum pu
niatur de falſo? Dic ꝙ ſic. C. de epiſco. audien. l. ſi clericus. ff. ad
l. Corne. de fal. l. ſi quis legatum.

De contrarietate teſtium, quid ſit tenendum.

CVm teſtes ſunt contrarij diſtin
gue: Aut vnus teſtis contradicit ſibi expreſsè: & eius
teſtimoniũ non valet. iij. q. ix. puta. extra, de appel. cap.
ſolicitudinẽ. C. de lib. cau. l. cũ precũ. niſi hoc fecerit corrigendo
ſe incontinenti. extra, de teſti. c. prętereа. Aut eſt falſus: & videtur
in nullo valere. dixi ſ. diſtĩ. ix. c. ſi ad ſcripturas. Aut vnus teſtis
contradicit pluribus: & tũc talis contrarietas non obſtat: q̃a teſti
monium vnius nõ iuſtificat nec damnat. xxx. q. iij. c. admonere.
niſi cõtradicat pluribus teſtibus, cum quibus ſcriptus eſt in vno
1 inſtrumento. ff. quemadmo. teſta. aperian. l. j. in fin. †Sed quid
ſi in tali inſtrumento ſunt tot teſtes quòd ſine ipſo ſufficiũt, quã
uis vnus contradicat: nunquid talis cõtradictio obſtet? Et dic ꝙ
non, vt no. in dicta. l. j. ſ. ꝓxi. allegata. Siverò plures pluribus, ſub
diſtinguunt quidam, quia aut contradicũt teſtibus ex eadẽ par
te ꝓductis: & tunc nullius teſtimonium valet. iij. quæſtio. ix. ni
hilòminus. & videtur hoc exp̃ſſum extra, de ꝓbatio. c. licet. ſicut
quando diuerſæ ſcripturæ ex eadem parte ꝓducuntur, quæ ſibi
contrariæ ſint: & tunc nulla ex illis valet. extra, de fide inſtru. c.
2 ſcripturæ. †Sed ſi contradicunt teſtes partis aduerſæ: p̃ualet
pluriũ teſtimoniũ, teſtimonio paucorũ: niſi illi teſtes pauciores
ſint meliores, vel magis veriſimiliter loquantur. Hãc opinionẽ nõ
approbo. Licet enim teſtes eiuſdẽ partis cõtradicant: non dico
hoc caſu ꝙ eorũ teſtimonia non valeant, licet ſit in inſtrumẽtis.
quia inſtrumenta ſua põt quis præuidere an ſibi cõtradicãt. Vñ
imputet ſibi ſi contraria exhibet inſtrumẽta. Sed in teſtibus ne
ſciunt quid dicturi ſint. Dic ergo ꝙ ſi teſtes cõtradicãt teſtibus,
ſiue ex eadẽ parte, ſiue ex aduerſa parte productis: primò con
cordabit iudex contradictionem illã ſi poteſt. extra, de teſti. cũ
tu filii. in decre. j. diſt. c. periculosè. extra de verbo. ſigni. nihil ob
ſtat. Idem poteſt dici de contrarijs inſtrumentis. extra, de con
ſue. c. cũ dilectus. niſi ſit manifeſta contrarietas. iij. q. ix. c. nihilò
minus. xxxv. q. vj. de parentela. Vbi ergo teſtes contrarij ſunt, te
ſtimonium plurium p̃ualet: niſi ex altera parte tanta ſit dignitas,
ꝙ meritò debeat p̃iudicare numero, vel veriſimilia loquatur, vel
niſi p pauciores teſtes plura ꝓbentur quam p plures. Verbi grã:
plures teſtes ꝓbant me poſſediſſe rem p decem anno. pauciores
ꝓbant te poſſediſſe p xl. ann. talem rem: & præterea dicunt titu
lum poſsidendi. & dicemus valere teſtimonium. extra, de ꝓbat.
capi. ex literis. hoc verum eſt, vbi teſtes de eodem tpe introducti
ſunt. Sinautem teſtes ex vtraque parte ſunt pares, & in numero
& in dignitate: tunc fertur ſententia pro reo. extra, de ꝓbatio. c. ex
literis. & de fide inſtru. inter niſi in matrimonio: & in cauſa libe
rali pro teſtamento, & in dote. extra, de ſenten. & re iudica. c. fin.
Sinautem neuter poſsidet, ſed vterq̃ petit rem ab extraneo: tunc
ſi vtriuſque partis teſtes ſunt pares, diuidatur res ſi poteſt. extra,
de præſump. c. afferte. ſi res eſt indiuidua: poteſt iudex gratifica
ri, & dare cui vult. extra, de parochi. c. j. vel res ſorte dirimitur. xx
3 vj. qõ. ij. c. ſors. †Si verò teſtes contradicunt inſtrumento: aut
contradicunt inſtrumento, in quo ſunt ſcripti, aut inſtrumento
in quo non ſunt ſcripti. Primo caſu, præualent teſtes inſtrumen
to. extra, de proba. c. iij. & de conſue. c. per tuas. ff. quemadmo. te
ſta. aper. l. j. in auth. de fide inſtru. §. ſi verò. Secundo caſu dicunt
quidam ꝙ ſemper præiudicat viua vox mortuæ. in auth. de fide
inſtru. §. ſi verò. col. vij. Alij dicunt ꝙ ſi factum eſt remotum ab
hominum memoria, potius credatur inſtrumento q̃ teſtibus. Sed
ſi factum eſt certum, potius credatur teſtibus. tunc ideo, q̃a me
moria vltra annum non habetur. ff. de ꝓbat. l. ſi arbiter. tunc idem:
quia teſtes conſueuerũt eorũ fidem variare ex tractu temporis.
4 ff. de Carb. edic. l. iij. §. duæ. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. fi. †Ego
credo ꝙ cõtra inſtrumentum admittantur teſtes quantuncunq̃ ſit
publicum. extra, de præſcri. c. ad audientiam. C. de ꝓba. l. cũ p̃ci
bus. non tñ credo quòd teſtimonium duorum vel trium præua
leat inſtrumẽto. Nam cũ inſtrumentũ obtineat vicem duorũ te
ſtiũ, & præterea tabellio ęquipollet, vel maior ſit vno teſte: opor
tet ꝙ ad minus reprobetur inſtrumentum per quatuor teſtes. ex
tra, de fide inſtru. c. cum Ioannes. Fallit tamen hoc in duobus
caſibus, vbi videtur quòd contta inſtrumentum non admittan
tur teſtes, ſicut contra inuentarium publicè confectum non ad
mittuntur teſtes. C. arbi. tut. l. fi. & in confeſsione, quæ fit à mu
liere in inſtrumento, in quo cõfitetur ſe recepiſſe pecuniam pro
5 interceſsione: vt l. antiquæ. C. ad Velle. †Quæro, quid ſi vnus
de collegio ferat teſtimoniũ pro collegio, vel contra collegium:
an tale teſtimonium valeat necne? Dic quòd ſic, vt not. ff. quod
cuiuſq̃ vniuer. l. item eorum. §. vniuerſitatem. Quęro quid ſi ali
quis accuſatus eſt quòd interfecit aliquẽ in quadam domo te
ſtes producti ad probandum dictum maleficium probãt quòd
dictũ maleficium cõmiſſum fuit ante dictã domũ: vtrũ ſit pro
batum? Dic ꝙ ſic: vt ff. de verbo. obligatio. l. qui ante Calendas.
6 Quid †ſi teſtis dicat quem vidiſſe tenuiſſe, & poſſediſſe, & ne
ſcit quid ſit poſſeſsio nunquid eius dictum valeat? & ſi valet de
qua poſſeſsione videtur ipſum probaſſe? Sol. Dic q̃d eius dictũ
valet, & videtur probare illam poſſeſ. ſuper qua introductus eſt
vt no. ff. de verbo. obligatio. l. ſtipulatio. iſta. §. hæc quoque ſtipu
7 latio, & ibi per Dyn. †Quid ſi teſtis obſcurè depoſuit in iu
dicio: pro quo debet fieri interpretatio? Dic per Dyn. extra, de
regu. iuris. c. contra eum. libro. vj. Pone ſtatuto cauetur quod
ſi quis produxerit teſtes falſos, quod ſoluat certam pœnam. mo
dò quidam produxit vnum. Modò quæritur vtrum teneatur ad
pœnam ſtatuti. Dic quod ſic. ff. de nego. geſt. l. ait prætor. in prin.
8 §. negotia. †Item quæro, ſi duo teſtes dicant q̃d quidam fun
dus valet centum, & non plus: duo dicant q̃d valet ducenta: cui
dicto ſtabimus? Dico q̃d ſtabimus dicto duorum. Nam glo. di
cit

cit ꝙ plus creditur duobus aſſerentibus affirmatiuam quam de
cem proponentibus negatiuam: quanuis contrarium ſit in arbi
tris. Nam ſtatur dicto illorum, qui conſenſerunt in maiori quan
titate, quãuis ſint pauciores in numero, vt plenè not. ff. de arbi. l.
diem proferre. §. inde quæritur. †Quæro vtrum teſtes ꝓducti
9 ſuper vno articulo, debeant ſuper alio interrogari? Videtur ꝙ nõ:
arg. l. ſi quis libertatem. in fi. ff. de pet. hære. de iureiuran. l. ſi duo
§. fi. in fi. C. de or. cog. l. ſecunda. Sed cõtra facit auth. ſi teſtis. C. de
teſtibus. Sol. Ibi interrogatur an ſit liber à natiuitate, vel non. Et
10 dic de materia iſta per Inno. extra, de teſti. c. per tuas. †Quæ
ro, pone ꝙ ex familia alicuius vnus deliquit: dicit teſtis ꝙ nomẽ
delinquentis ignorat, ſed ſi videret, bene cognoſceret: vtrum do
minus debeat totam familiam exhibere, vt teſtis poſsit cognoſce
re delinquentem? Dic ꝙ ſic. ff. ad exhi. l. iij. §. ſi quis noxali. ff. de
pub. l. cùm ſi exhibuiſſent. §. antę autem. extra, de teſtibus. c. cùm
cauſam. Idem ſi aliquis erat in loco aliquo, & vnus deliquit. Idẽ
ſi aliquis commiſit maleficium, & dum commiſit, erat indutus
alijs pannis quam nunc ſit: ꝙ debet ſe induere vt teſtis eum re
11 cognoſcat. †Pone quòd teſtes falſum teſtimonium dixerunt
corrupti pecunia: nunquid ſufficit alterum probare? Dic ꝙ non:
vt l. diuus. ff. de re iud. quibus ex cauſis in poſſ. ea. l. Fulcinius. §.
ij. & §. quid ſit latitare. vi bono. rapto. l. ij. §. dolo autem. & §. ſeq.
extra, de probatio. c. licet. Nam ad hoc ſe adſtrinxit, ex quo ſic li
mitatè locutus fuit, vt ſuprà dicta iura probant. Secus ſi dicerem
ꝙ teſtes falſum teſtimonium dixerunt, & pecunia corrupti ſunt:
quia tunc videor duo ponere, & ſufficit alterum ꝓbari. ff. de ver.
12 ſig. l. ſæpe. §. cùm verò dicimus. & per dictum c. ſ. allega. †Quæ
ro vtrum inſtantia iudicij perempta, dicta teſtium perẽpta ſint.
Dic ꝙ aut inſtantia eſt perempta ante publicationem teſtium: &
tunc dicta teſtium perempta ſunt. Nam poſtea non faciunt fidẽ.
Aut inſtantia perempta eſt poſt publicationem teſtiũ: & tunc di
cta teſtium nõ pereunt: vt no. Cy. C. de iudi. l. properandũ. Quid
ſi teſtis adijciat aliquid falſum dicto ſuo, ſeu teſtimonio: vtrũ to
tum ſuum dictum corrumpatur? Dic ꝙ ſic: extra, de reg. iur. ca.
defleat peccator. Quęro, cùm ſint quidam, qui non coguntur
ferre teſtimonium, vt ff. de teſti. l. inuiti. nunquid ipſis volẽtibus
admittatur? Dic ꝙ ſic: vt no. in gl. fi. dictæ l. proximè allegatæ.

Incipit Tractatus de reprobatione teſtium.

TRactatus de reprobatio
a ne[a] teſtium compoſitus per Iacob. Egidij
vtriuſque iuris doc. In nomine domini Ieſu
Chriſti eiuſq̃ glorioſæ matris virginis Ma
riæ Amen. Incipit doctrina domini Bar. de
Saxoferrato ad reprobandum teſtes. & in
primis reprobantur videlicet, Infames, Serui,
Rectores eccleſiarum, ſcilicet monachus Abbas, & ſimiles, Fra
tres minores, & prædicatores, & œconomi, Mulieres, Minores,
Furioſi, Pauperes, Infideles, & excommunicati, Domeſtici, Si
non iurauerint, Si in cauſa propria, De debitore, De venditore,
De fideiuſſore, De tutore, curatore, De negotiorum geſtore, De
iudice, De aduocato & procuratore, Si ſint ſingulares, Si in cau
ſa communi, Si participes & ſocij, Si ſint obſcuri, Si teſtes reuer
tuntur ad iudicem, Si cauſam ſui dicti non dixerint, Si iudex nõ
interrogauerit, Si ſunt inimici, vel criminalis lis ſit inter eos mo
ta, Si vnum pro alio dicunt. Si corrupti dixerunt, Si verum non
dicant, Si proximiora rei, de qua quæritur, teſtimonia non dixe
rint, Si præmeditatum, & vnum ſermonem dixerint. Reprobantur
notarij, qui extensè dictum teſtis non ſcribunt, Si vnus dicit de
vna re, & alius de alia. Si vnus dicit de vna perſona, & alius de
alia, Si non bene cõputant gradum conſanguinitatis, Si diſcor
dant de loco, Si diſcordant de tempore, Si diſcordãt de re. Si ſin
guli diuerſa & varia deponant, Si aliq̃d de meis pro te, & de tuis
pro me dixerint, Quando non dicunt ad cauſam: quia falſa vel
varia. Si ſunt vſurarij. Reprobantur etiam iudices ſuſpecti, De re
cuſationibus iudicum, Si recipiantur iteratò, Si aliàs ſunt falſi,
vel fuerint falſi, Si contra te ſunt teſtificati, & vis pro te produ
cere, Si dicerint teſtificata, Si ſecretè non dixerint dictum ſuum,
Si à iudice non recipiantur. Si deficiunt in numero ordinato, quã
do certus numerus exigatur, Si articuli non faciunt ad cauſam,
Si deponunt extra intentionem, Si interro
gẽtur de ſuis facinoribus, Si multitudo fue
rit magna, Si nõ ſunt redacta in publicam
formam eorum dicta, Si contra ſe reputantur
induci teſtes & inſtrumenta, Qui compel
luntur inuiti, & qui non, Reprobantur, pro
xenetæ, & cenſuales, Hermaphroditi, Parẽ
tes & matres in ĩfinitum, De liberis, De his
qui ſunt in mortali peccato, Si non dicant
de viſu, ſed de credulitate, & auditu, An te
ſtes dati reprobentur, & qualiter, & qui non.

a ⁋ Tractatus de reprobatione. Adde ꝙ huiuſmodi tractatus eſt Bar. ſine alleg. iuris. & ita in libris antiquiſsimis inueni, et maximè in x. vol. conſi. in char. cij. licet in primis impreſsionibus attribuatur do. Iaco. Aegidij. ſed cõſiderandum puto ꝙ iſte tracta. vſque ad capitulum teſtiũ facilitati, eſt Bar. abinde infra ſunt addi. do. Iaco. Aegidij, & poſtmodũ addi do. Ang. de Peru. vt infrà locis ſuis ſcribã. Thoma.

Tractatus ad reprobationem teſtiũ com
poſitus per Iacobum Aegidij vtriuſque iu
ris doctorem.

1 ☞ *Teſtis infamis non admittitur.*
2 *Serui teſtimonium reprobatur.*
3 *Monachus, canonicus regularis, & ſimiles teſtificantur in cauſis ſuæ eccleſiæ.*
4 *Fratres minores, & prædicatores de licentia ſui ſuperioris teſtificantur, & ipſis magis creditur.*
5 *Mulier non admittitur in criminalibus: in ciuilibus ſic.*
6 *Minor in criminalibus non admittitur.*
Impubes teſtificatur de his quæ uidit in pupillari ætate.
7 *Furioſus, & mente captus repelluntur.*
8 *Pauper admittitur, ſed ei tanta fides non adhibetur.*
9 *Excommunicati, infideles, & hæretici repelluntur à teſtimonio.*
10 *Domeſtici & familiares repelluntur.*
Vxor dicitur domeſtica.
11 *Teſtes debent cum iuramento deponere, & tale iuramentum non poteſt remitti.*
12 *Teſtis in cauſa propria quis eſſe non poteſt.*
Monachus pro eccleſia, & illi de uniuerſitate pro uniuerſitate teſtificantur.
13 *Venditor pro emptore non teſtificatur.*
Fideiuſſor pro debitore ſic.
Tutor, curator, & ſimiles pro dominis non teſtificantur.
Aduocatus durante aduocatione non teſtificatur, ſed ea finita ſic.
14 *Teſtes ſingulares reprobantur.*
15 *Socij, & conſortes, in cauſa communi non teſtificantur.*
16 *Particeps & ſocius criminum repellitur.*
17 *Teſtes obſcuri, & ignoti repelluntur.*
Iudex cogit teſtem dictum obſcurum declarare.
18 *Teſtis incontinenti poteſt dictum ſuum mutare in totum, uel in partẽ, & ſtatur ultimo.*
19 *Teſtis non reddens cauſam dicti non probat.*
Iudex non interrogans teſtem de cauſa dicti, tenetur parti ad intereſſe.
20 *Inimicus repellitur à teſtimonio.*
21 *Teſtis, qui falſum dicit reprobatur.*
22 *Teſtificans corruptus pecunia repellitur.*
23 *Teſtis, qui celat ueritatem, non probat.*
24 *Teſtis repellitur, ſi ueriſimilia non deponit.*
25 *Teſtes deponentes per eundem præmeditatumq́; ſermonem non probant.*
26 *Reprobantur qui de diuerſis rebus deponunt.*
27 *Teſtes deponentes de diuerſis perſonis, reprobantur.*
28 *Reprobantur rationes, computationes graduum.*
29 *Teſtes deponentes de diuerſis locis non probant.*
30 *Teſtes iurantes, & deponentes in eccleſia, reprobantur.*
31 *Teſtis unus ſi dicit de uno tempore, alius de alio, quòd reprobantur.*
Teſtis quando ſit interrogandus de tempore, & uarietas in tempore noceat.
32 *Decima non probatur per teſtes, quorum unus dicit de fabis, alius de ciceribus.*
33 *Officium iudicis quale eſſe debeat, quando teſtes uariant, ſiue inter ſe, ſiue inter alios.*
34 *Teſtes dicentes unum pro alio, uel pluribus dixerunt ſua teſtimonia, reprobantur, & tanquam falſarij puniuntur.*
35 *Vſurarij, & conſiſtentes in peccato mortali repelluntur à teſtimonio. & nu. 58. in fi.*
36 *Teſtis reprobatur ex illis cauſis, ex quibus iudex ut ſuſpectus recuſatur.*
Cauſæ propter quas iudex ſuſpectus recuſatur.
37 *Teſtes ſuper eiſdem articulis iteratò recipi non poſſunt.*
38 *Teſtis, qui aliàs protulit falſum teſtimonium, repellitur.*
39 *Teſtis qui contra me teſtificatus eſt, ſi modò per me producitur, repellitur.*
40 *Teſtes per didicita teſtificata repelluntur.*
41 *Teſtis ſi ſecretè & ſigillatim non depoſuit, reprobatur.*
42 *Teſtis, qui non fuit receptus à iudice, uel ab alio de eius mandato, non admittitur.*
43 *Teſtes recepti ante litem conteſtatam non probant.*
44 *Teſtes reprobantur, quando deficiunt in numero requiſito.*
45 *Teſtes ſi non ſunt rogati, non probant.*
46 *Reprobantur ſola uoluntate illius, contra quem producuntur coram arbitro.*
47 *Teſtis non admittitur in illis caſibus, in quibus oportet probare per ſcripturam.*
Caſus, in quibus ſcriptura requiritur.
48 *Teſtes reprobantur quando articuli producti non faciunt ad cauſam.*
49 *Teſtes producti ſuper id, de quo eſt actum. reprobantur.*
50 *Teſtis poteſt interrogari de facinoribus ſuis.*
51 *Multitudo effrænata teſtium reprobatur.*
Numerus quadragenarius, dicitur effrænata multitudo.

a ¶ Teſtium facilitati. Hic incip. addi. dñi Iaco. Aegidij de Viterbio prioris Auilieñ. qui legit Romæ & rogatu do. Gualfredi. Mediolanẽ. maioris iudicis eccleſiæ Viterbieñ. edidit hũc tract. per viã addit. & cõmentationis, q ſingula verba incipiendo à reprobatione infamã, &c. adde ꝙ in quodã lib. antiquo inueni hũc eundem tract. attributũ fuiſſe do. Ang. de Amelia, q fuit tẽpore Bar. aliqui tamen attribuunt huiuſmodi tracta. do. Ange. de Vbal. ſed vt paucis verum abſoluã, eſt domini Iac. Aegidij publicatus in ciuitate Viterbiẽ. vt ex plurimis ſubſcriptionibus voluminum antiquorũ inueni. Th. Diplo.

52 Teſtes, quorũ dicta non ſunt redacta in publicam formam non probant.
53 Producere teſtes uel inſtrumẽta contra ſe quis nõ cogitur.
34 Senes & ualetudinarij inuiti non admittuntur.
Senex dicitur, qui compleuit ſeptuaginta annos.
55 Proxeneta non admittitur, niſi utraq; parte uolente.
56 Hermaphroditus non compellitur.
57 Aſcendentes & deſcendentes inter ſe non teſtificantur.
Mater teſtificatur pro filio de ætate: & an de impedimento matrimonij.
58 Frater contra fratrem in criminalibus non cogitur ferre teſtimonium. & de hoc latè infrà, nu. 78.
59 Reprobantur teſtes ſi non dicunt ſe uidiſſe & interfuiſſe.
Teſtis deponens per uerbum, credit, quam probationem faciat.
60 Iuramentum teſtis in probando impedimento matrimonij quid continere debeat.
61 Teſtes quando poſſunt reprobari ante aperturam uel poſt aperturam teſtium.
62 Teſtes à me productos, quantum ad perſonam non poſſum reprobare: ſed dicta ſic.
63 Reprobatio teſtium non admittitur ultra quartam productionem.
64 Teſtibus reprobatis quæ pœna imponatur.
65 Iudex uel notarius qui patitur dicta teſtium uidere ante aperturam, tenetur falſi.
66 Teſtis, iudex, uel notarius, uel alius reuelans ſecreta teſtium cauſæ uel alterius rei, tenetur pœna falſi.
Iudex, qui reuelat ſententiam quam laturus eſt, tenetur pœna falſi.
67 Teſtis, qui aliquid dicit, quod proſit etiam parti, cõtra quam producitur, quòd probat.
68 Iudex cogit etiam non ſuæ iuriſdictionis teſtimonium ferre.
69 Teſtes compelluntur teſtificari mulcta indicta, & pignoribus captis, & alijs remedijs.
70 Teſtes in criminalibus coram iudice examinantur: in ciuilibus ſecus.
71 Volenti probare per teſtes non currit tempus donec teſtes ſunt contumaces.
72 Hæres teſtis, qui noluit comparere ad perhibendum teſtimonium, & mortuus eſt: tenetur damnum emendare, probare uolenti pro eo quod amiſit: quia non potuit ꝓbare.
73 Teſtes recepti ſuper proceſſu, nullo modo probant.
74 Articuli & interrogatoria debent poni in actis.
75 Si notarius dicat, teſtes recepti ſuper poſitionibus & actis factis, quòd non ſufficiat ut dicatur ſuper quibus articulis ſint recepti.
76 Teſtes iurati in termino, quando examinari poſsint extra terminum: latè diſputatur.

a TEſtium facilitati ac varietati, & ipſorum facilitate, machinationibusq; frauduloſis, per quos multa veritati contraria perpetrantur: vt C. de teſtib. l. teſtium. & furta clandeſtina committuntur, dum dictis ipſorum iudex dat authoritatem, qui dum habet ſecundũ allegata & probata iudicare: vt ff. de offic. preſi. l. illicitas. ver. veritas. & extra, & de cleri. excommu. c. latores. & in Decretis, xxiiij. q. iij. c. ſi quis nõ recto. miſeri domini rerum enormiter ſpoliantur, vt alibi dicit. l. j. C. de vſucap. transfor. inſontes & innocentes grauiter puniuntur: cum ſanctius ſit delinquenti facinus impunitum relinquere, quã innocẽtem aliquatenus condemnare: vt ff. de pœnis. l. abſentem. & in decre. xij. q. j. c. j. Et in his iniqui peiores ſunt furibus, latronibus, abigeis, & aliquibus criminoſis. Nam falſi dictũ teſtis tribus obnoxiũ eſt perſonis. Primò Deo, qui tactis ſacroſanctis eccleſiæ ſcripturis preſentiam ipſorum deueniat. Deinde iudici, quem mentiendo decepit, atque fallit. Poſtremò innocenti, quem lædit teſtimonio ſuo falſo: vt extra, de falſis. capite j. Ideo ꝓpoſui deuiare contra voces teſtium ſceleratas, & ipſorum quibus, & ex quibus cauſis teſtimonia reprobantur, nil de contingentibus omittendo: quia nil videtur actum, donec aliquid ſupereſt ad agendum: vt C. ad Sylla. l. pe. ſecundùm iura canonica & ciuilia bre-
1 uiter explicabo. & primò. †Reprobantur teſtes, ſi ſunt infames: vt de teſtib. l. iij. §. lege Iulia. & extra, de verbo. ſignifi. c. forus. §. teſtes. Sed infamia iuris & non facti: vt C. de digni. l. neq;. & de infa. l. j. Sed quid de alio crimine, cui crimen opponitur? Dic vt extra, de teſti. c. teſtimonium eius. Sed an præcedente appellatione damnatores de crimine admittũtur in teſtem? Dic vt not. extra, de teſtibus. c. fi. & ff. de teſtibus. Quibus caſibus quidam infamantur infamia iuris, & facti habetur ff. quibus ex cauſis infa. irrog. l. ij. §. vlt. & l. qui autem. & l. Athletas. §. ait pretor. & per totum. & C. ex quibus cau. infa. irrog. l. ea quæ. & l. ſi te. & l. decreto. & l. fuſtibus. & l. non damnatos. & Inſti. de poe. teme. liti. §. ex quibuſdam. Nam infames ex quolibet actu legitimo repellunt: vt ff. quemadmo. teſta. aper. l. ſi quis. & ff. de teſtib. l. ſcio. C.
2 de ſumma trinita. l. j. vbi de hoc. †Reprobantur teſtes, ſi ſunt ſerui: vt C. de teſti. l. ſeruos. & l. etiam. quia ſerui timore dominorum ſupprimerent veritatem: vt extra, de ṽborum ſignificatio. c. forus. §. teſtes. & iij. q. viij. cap. item in criminali. & iiij. q. cap. ac
3 cuſatores. & C. de teſtibus. l. quoniam liberi. cum ſimilibus. †Sed nũquid monachus, canonicus regularis, archipresbyter, Abbas, rector, cùm ſint ſerui Dei & monaſterij: quia nihil proprij habẽt, & renunciant ꝓprie voluntati: vt xij. q. j. cap. non dicatis. xix. qõ. iij. cap. ſtatuimus. & cap. ingrediẽtibus. & quia ſunt mortui mundo: vt C. de epiſcop. & cle. l. Deo nobis. Sed nunquid ſint compellendi ferre teſtimonium, & pro locis ſuis teſtificari, & ꝓ monaſterijs, & ſuis eccleſijs vbi degunt? Et certe ſic: vt argumẽ. xv. q. j. c. monachi. & c. qui verè. & in authenti. de ſanctiſsi. epiſco. §. ſi quando col. ix. & extra, de teſtibus. capit. inſup. & c. cùm nuncius. xiiij. qõ. ij. cap. ſup prudentiam. & de iureiu. cap. & ſi Chriſtus. in fi. & hoc in ciuili. in criminali verò cauſa dic vt no. in di-
4 cto cap. nuncius. †Sed nunquid fratres minores & ꝑdicatores compellanť teſtificari, & dicere veritatem licentia ꝑlati habita? Et certè quia compelliť epiſcopus, qui eſt religioſior eis præpoſitis: tamen ſacroſanctis ſcripturis non tactis: vt de epiſco. & cle. authenti. ſed iudex. quæ eſt ſignata ſup l. nec honore, & quia iſti ſunt teſtes omni exceptione maiores, & non eſt veriſimile quòd deierent vel ſupprimant veritatem, cùm hic ſit ꝑcipuus timor naturæ, & ſint filij ꝑcipuè Dei, qui eſt via, veritas, & vita. ff. de officio. ꝑfect. ꝑto. l. j. in fine. Et ſæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri. & arbore de dulci dulcia poma cadunt: iuxta illud ṽbum Chriſti, Si veritatem dico vobis, cur non creditis mihi? Et aliud ṽbũ: Iurabit dominus, & non pœnitebit eum. vt extra, de iureiu. capitu. & ſi Chriſtus. Nam ſi pro veritate deierent tanquam hæretici, repudiandi ſunt: quia quidam hæretici non iurant. & qui veritatem occultat, mortaliter peccat. xj. quæſtio. iij. capi. quiſquis. & circa confuſionem teſtium dic vt not. de teſtib. cap. penul. & hoc eſt quod legiť contra eos. xxij. quæſtio. j. cap. clericum. & capi. conſidera. Serui enim admittunť contra dominum: vt iiij. quęſtio. iij. item in criminali. in ṽſicu. item ſerui. ff. de teſtibus. l. ſerui. & ſic non admittunť iſti religioſi. compellunť enim ad teſtimonium veritatis: nam aliàs facultas ꝓbationum anguſtiaretur. quod eſſe non debet: vt C. de hæreti. & Manich. l. quoniam. in fi-
5 ne. †Item mulieres à teſtimonio repelluntur: quia fœminæ non admittuntur in criminali: vt xxxiij. quæſtione. v. capit. mulierem. & eſt ratio: quia varium & mutabile cor ſemper tenent. extra, de ṽborum ſignificatio. cap. forus. §. teſtes. vnde ṽſus: Dici fœmina fallere falſaque dicere quando carebit, Becchara piſcibus, & mare fluctibus, tuncque carebit. Et alibi dicitur: Fœmina nulla bona: quia ter mutatur in hora. In ciuilibus autem admittunť: vt xv. quæſtione. iiij. §. ex eo. & ff. de teſtib. l. ex eo. In criminalibus autem admittuntur, cùm ciuiliter agitur: vt contra hæreticos: vt extra, de teſtib. cap. quoniam. & capitu. tam literis. In teſtamentis & vltimis voluntatibus non admittuntur: vt C. de teſtamen. l. hac conſultiſsima. in princip. & l. qui teſtamento. §. mulier. ff. de teſtamen. In codicillis autem bene poſſunt eſſe te-
6 ſtes: vt ff. de teſtamen. l. qui teſtamento. §. mulier. †Reprobantur teſtes minores xiiij. anno. in ciuili: vt C. de teſtib. l. iij. §. Iulianus. iiij. quæſtio. iij. cap. j. §. in criminali. ṽſicu. item teſtimonium. In criminali repelluntur minores xx. annorum: vt ff. de teſtib. l. inuiti. la ij. Impuberes tamen in his quæ viderũt in pupillari ætate poſſunt teſtificari. & idem in ſeruo libero facto: vt ff. de verborum ſignificatio. l. notionem. §. inſtrumentorum. & no. in l. de mi-
7 nore. ff. de conſtitu. & in l. fin. C. ad Sylla. †Repelluntur furioſi, & mente capti, ſicut ab officio iudicandi. iiij. quæſtione. viij. §.
8 tria. †Repelluntur pauperes: quia non tanta fides eis adhiberi debet: quia timor eſt ne pecunia corrupti teſtificentur: quia facilius corrumpuntur pauperes quàm diuites: vt ff. de teſtib. l. teſtium. & in authen. de teſtib. §. ſancimus. ff. de excuſa. tuto. l. ſpadonem. §. fina. Sed admittuntur interdum pauperes: quia nõ tantùm ex facultatibus, ſed ex fide teſtis idoneus reputatur: vt Inſti. de ſuſpec. tut. §. fi. & in authen. de teſtib. §. ſi quis. & in decre. iiij. quæſtio. iij. §. ſi teſtes. & quicquid dicatur pauperi, non tanta fides adhibetur, ſi inſpicitur eius ꝓpoſitum: vt ff. de teſti. l. actione. §. in perſonam. de ſuſpec. tuto. l. ſuſpectum. de adminiſt. tut. l. ſci-
9 re oportet. in fine. †Reprobantur infideles & excommunicati hæretici, non participantes communioni ſanctæ Romanæ eccleſiæ: vt ij. q. vij. c. ſi hæreticis. & extra, de ſen. excom. c. pe. Nam excommunicatio eſt ſeparatio à communione omnium fideliũ: vt viij. q. iij. §. euidenter, &c. Et ideo excommunicati ad teſtimonium non admittuntur, nec ſnĩa nec laudum, nec præceptũ, nec arbitrium ab excommunicato latum tenet, nec vt patronus aduocare poteſt, ſi ſit excommunicatus: nec poterit eſſe in iudicio, licet ſe defendere poſſet, & cauſam appellatiõis exercere: vt extra, de app. c. à nobis. & c. inter. & c. ſignificauerunt. & c. exceptionem. & extra, de ſen. & re iu. c. ad abolendam. nec literas poteſt impetrare excommunicatus, nec pro alijs poſtulare: vt extra de ſen. & re iud. c. per tuas. extra, de offic. ord. c. ex parte. & extra, de proba. c. j. nec mirum ſi non poteſt eſſe teſtis. Ex ſuprà dictis aũt ſex teſtes repelluntur. Cauſæ autẽ ſunt, ætas, conditio, ſexus,
10 diſcretio, fama: Et fortuna, fides, in teſtibus iſta requires. †Itẽ repellunť teſtes, ſi ſunt domeſtici, familiares, & ſerui, liberti, mercenarij, qui ſunt ad aliquos ſolidos cum dominis: & illi dicuntur domeſtici. de quibus legitur ff. de pœ. l. reſpiciendum. §. furta. & ff. ad Sylla. l. fi. & ff. de reg. iur. l. cum teſtimonio. de quæſtionibus l. prædoni. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. familiæ. & ff. de relig. l. familiaria. & vxor videtur domeſtica: quia eſt ſocia diuinæ & humanæ domus: & duo ſunt in carne vna: vt C. de crimi. expil. hære. l. aduerſus. Quidam dicunt ꝙ vxor contra virum teſtificať, nõ pro eo quod non placet: quia agi non poteſt pro me, nec contra me: vt C. de teſti. l. parentes. & l. ſeruos. & extra, de teſti. c. in lite-
11 ris. vbi de hoc. †Reprobanť teſtes, niſi cum ſacramento depoſuerint dicta ſua: vt C. de teſtib. l. iuriſiurandi. niſi ſacramentum fuerit remiſſum teſti, ac ſi iuraſſet habita fide de partium voluntate: quia vnicuiq; licet facere gratiam alteri de iure ſibi competente: vt C. de pact. l. ſi quis in conſcribendo. & pactis priuatorũ poteſt iuris ſeueritas mitigari: vt C. de appel. l. vlti. & ff. de fer. l. j.
Sed ſacramentum calumniæ partiũ voluntate remitti non poteſt: vt C. de iura. calum. l. ij. §. ſed quia veremur. ſed tacitè ſic: arg. C. de proba. l. ita demum. Credimus tñ contrarium ꝙ remitti nõ poſsit, nec tenet proceſſus ſi remittatur: cùm in l. prædicta dicať expreſsè teſtem debere iurare, & hodie ferè teſtes cum ſacramẽto exprimant veritatẽ propter malitiam ipſorum, nedum ſine ſacramento: licet quidam contra nos ſentiant. & ita in quibuſdam partibus de conſuetudine obſeruatur: ſed non exemplis, ſed legibus eſt iudicandum: cùm omnium veritatem legum & iuſtitiæ ſequi debemus veſtigia: vt C. de ſen. & interlocu. om. iud. l. nemo ſed contra nos eſt extra, de teſti. c. tuis. Sed illud capitulũ loquiť in monachis, & conuerſis: licet quidam intelligãt largè, prout litera ſonat. ſed litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Sed nunquid in cauſa criminali poterit ſacramẽtum remitti vel in ardua alia cauſa? Non credimus: quia vbi maius periculum vertitur: ibi
12 cautius eſt agendum. ff. de Carb. edic. l. iij. Reprobantur † teſtes in cauſa propria, dum damnum & emolumẽtum ſpectat ad eos: vt ff. quando appel. ſit. l. j. §. in propria, nec iudex eſſe poteſt. C. ne quis in ſua cauſa. l. j. nec arbiter: vt C. de arb. l. vlt. ſic nec teſtis: vt C. de teſti. l. omnibus. In cauſa tamen vniuerſitatis, communis, & eccleſiæ, monachi, licet conuerſi, ferunt teſtimonium pro eis, quando non eſt cauſa propria: vt ff. quod cuiuſq; vniuer. no. l. ſicut & de in ius voc. l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur. xij. q. ij. c. ſuper prudentia. extra, de teſti. c. inſuper. & c. cùm nuncius.
13 †Venditor non teſtificať pro emptore, niſi remiſſum ſit onus euictionis ei, nec creditor pro debitore in cauſa pignoris: qa propria eſt cauſa ipſorum: vt ff. de appella. l. ab executore. §. alio condemnato. ff. quando appella. ſit. l. ij. §. ſed ſi alijs. Fideiuſſor teſtificatur pro debitore, quando non eſt ꝓpria cauſa: quia regreſſum habet actionem mandati contra debitorem: vt extra, de fideiuſ. c. vlti. C. man. l. ſi fideiuſſor. & C. de fideiuſ. l. ſi verò creditor. Sed debitor non teſtificatur pro creditore, tutores, curatores, negotiorum geſtores, procuratores, œconomi non teſtificantur pro dominis ipſorum, ſecũdùm vnam exceptionem, quam facimus C. de teſti. l. mandati. Sed nec iudices, nec arbitri, in cauſis, quas recipiunt in mandatis, nec aduocati in cauſis, quas recipiunt aduocandas: licet quidam dicant contrarium, & intelligant nomen executoris ſtrictè. Nos diſtinguimus quod durante officio prædictarum perſonarum teſtes eſſe non poſſunt, ne animosè teſtificari videãtur: poſt finitum officium poſſunt: ne dum ad vtrũq; feſtinant, neutrum bene peragant. C. de aſſeſ. l. fi. & ne rerum mi-

14 ſtura turbetur officio. C. de teſt. l. conſulta. †Reprobantur teſtes ſi ſint ſingulares: vt extra, de elect. c. dudum. & c. cùm dilecti. Nam annotatione vnius teſtis non pronunciatur. & ſi claræ dignitatis honore præfulgeat: vt C. de teſti. l. iuriſiurandi. niſi modica ſit ſumma, & inopia ꝓbationum ſit: vt C. de re. cre. l. iuriſiurandi. §. in bonæfidei. Sed fallit in cauſis ciuilibus, & canonicis, ꝙ ſtetur dicto vnius teſtis, in quibus hoc non procedit aliquando. quod nõ proſequor nunc, ne faſtidium generem: & quia hic tantùm tractamus de teſtium reprobatione, non de ipſorum admiſsione, licet aliqua intendamus dicere ad remedium rudium
15 & prouectorum. Reprobantur †teſtes in cauſa communi: qa conſortes & ſocij non poſſunt teſtificari in cauſis ſociorum: & quia teſtificantur in cauſa propria: quod prohibitum eſt, vt ſ. di-
16 ximus, & arg. ff. de ri. nup. l. illud. Reprobantur† ſi ſunt participes, & ſocij criminum. C. de teſtamen. l. quoniam. extra, de teſti. c. veniens. iiij. quæſtio. iij. c. item in criminali. in ver. item libe-
17 ri. C. de accuſa. §. fi. Reprobantur† ſi ſunt obſcuri, & ignoti: in auť. de teſti. §. ſancimus. poſſunt tamen cùm tormentis admitti. Sed an iudex poſsit compellere teſtem, vt dictum ſuum determinet, & declaret? Certè ſic, rationem diuerſitatis ſermonum ante publicationem, & poſt: vt extra de teſtib. cogen. cap. præterea. xxxv. quæſtio. vj. de parentela. ff. de quæſti. l. nepoti. Quod enim obſcurè dicitur, pro non dicto habetur: vt ff. de his quæ pro non ſcri. l. ij. & ff. de inter. act. l. de ætate. §. nihil. Et obſcurum dictum ſcriptum, pro non ſcripto habetur: vt ff. de his quæ pro non ſcri. l. ij. Item ſi neceſſariæ interrogationes ſint omiſſæ interrogantur teſtes: vt extra, de teſtib. c. per tuas. & ibi Inno. Item ſi teſtes obſcurè deponant vtrum interrogentur ante aperturam vel poſt:
18 vt extra, de teſtib. c. cùm clamor. Sed quid ſi † teſtis ſponte reuerſus ad iudicem velit mutare dictum ſuum in totum, vel in partem: debet ne audiri, ſi cum aliqua partium non fuerit locutus? Et de hoc quæret iudex, an fuerit locutus cum parte. ſi non fuit locutus, admittet iteratò dictum ſuum, & ſtabitur vltimo dicto ſuo: vt ff. de hæ. inſti. l. ſi ita ſcriptum ſit. in prin. & l. Stichum aut Pamphilum. ff. de manu. teſtamen. & ibi de hoc. Et dic vt in corpore authen. de teſtib. §. quia vero. in gloſſ. magn. quæ incip. imò videtur. col. vij. extra, de teſti. c. per tuas. & no. ĩ d. c. cùm clamor.
19 †Reprobantur, ſi cauſam ſui dicti non dixerint, ſiue non reddiderint: quia dicitur atteſtatio indiſcreta, & nuda: vt C. de teſti. l. ſolam. & C. de edi. diui Adri. tollen. l. fina. & ff. de tranſactio. l. cùm hi. & ff. de probatio. l. cùm de indebito. & l. nuda ratio. ff. de dona. quia nuda ratio facit aliquem debitorem. Et hoc eſt verũ, ſi de cauſa fuerint interrogati: aliter non tenentur reddere rationem ſui dicti: quia teſtis non debet eſſe verboſus. vt de preci. Impe. offe. l. inſtrumentorum. Sed an teneatur iudex parti ad intereſſe, quia de cauſa non interrogauit? Quidam dicunt qđ ſic: ar. C. eo. l. ſi quando. in fi. & de offic. præfect. præto. l. ſi quos iudices. nos diſtinguimus quod ſi iudex propter multas occupationes ſui officij, & oppreſsiones ſubiectorum, ſiue ſubditorum nõ potuit teſtes examinare (quia pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus) parcitur ſibi: aliàs tenetur: quia cum diligentia teſtẽ examinare debuit, vt dixi. l. famoſa. C. de teſti. l. nullum. & argu. extra, de teſtib. c. cùm clamor. & ibi per Innoc. xxvj. q. j. c. presbyteros. facit l. hac conſultiſsima. §. cum humana. C. de teſtamen.
20 Reprobantur† ſi ſint inimici eiuſdem, contra quem producantur, ſi dicať teſtis odioſus: quia criminalis lis fuit inter eos mota: & hęc approbanť, vt non antea audiatur, quã de crimine iudicetur. Si verò ex lite pecuniaria procedat receptio teſtis: tempore diſputationis reſeruet̃, ne talibus teſtibus fides adhibeat̃. Multa legunť C. de teſti. l. qm̃ liberi. & in auť. ſuper ipſa lege ſignata,
21 & extra, de teſti. §. ſi verò à lite odioſus. †Reprobantur teſtes, ſi falſa teſtimonia proferunt vnum pro alio: quia falſitas eſt mutatio veritatis: vt C. de teſti. l. nullũ. vbi dicit, quorũ voces falſitate carere nõ ꝓſpexit: vt in auť. de fide inſtr. in prin. & de hoc mẽ-
22 bro j. dicemus copioſius. †Reprobanť, ſi ꝓmiſsione pecuniæ vel donatione verũ vel falſum tulerint teſtimoniũ: vt C. de teſti. ſi qs teſtibus. & xxvij. q. v. c. nõ ſane. vltra factas expenſas teſtes recuperare non debẽt: vt C. de teſti. l. qm̃ liberi. iiij. q. iij. c. à veritate. ff. de teſti. l. teſtiũ. §. Sabino. nec iudices ordinarij vel delegati vltrà recipiũt, niſi in fraudẽ: vt extra, de vita & honeſt. cleri. c. cũ ob omni ſpecie mali. Nam vt bene ſeruetur, quicquam recipere non debẽt: vt ff. de condic. ob turp. cau. l. ij. & l. mercales. cũ ſimi.

23 Reprobantur†ſi non dicant veritatem:quia non minus falſi-
tatem cõmittunt qui veritatem occultant, quã qui exprimunt
falſitatẽ.Peccãt mortaliter religioſi,vel quicũq; alij,ſi vocati ad
teſtimonium veritatem celauerint:vt xj.q.j.c.aliqua.& xij.q.j.c.
prædicandũ.& xxij.q.ij.c.præceptũ.& maximè peccat, qui me
tu alterius veritatem tacet.Vnde Auguſt. Quiſquis timore ali-
cuius veritatẽ celat,iram Dei ſuper ſe prouocat:quia non magis
timet Deum,quàm humanã naturam.Et poſt pauca, Reus eſt
vterq;,& qui veritatem occultat,& qui mendaciũ profert: quia
ille prodeſſe nõ vult,qui nocere deſiderat:vt xj.q.iij.c.quiſquis.
24 Reprobantur,†ſi aptiora & prõptiora veri teſtimonia non pro
25 tulerint:vt ff.de teſtib.l.ob carmen. Reprobantur,ſi † vnum &
eundem ſermonem præmeditatum pronunciauerint:vt ff.de te
ſtib.l.teſtium.Et ideo malè faciunt tabelliones, qui non ſcribũt
dictum teſtis extenſum,& longũ,vt ipſe teſtis dixit,volẽdo eui-
tare laborem.Sed ſi dicit notarius in ſuis ſcripturis,talis teſtis di
cit idem quod talis:& malè facit,& multò deterius dicit,cùm in
terrogãdo teſtem ſcribit, dixit vera eſſe, quæ in articulo conti-
nentur.& ſic non quæritur de his, quæ non ſunt in articulo in-
cluſa:quia iudex debet ſermonem & vocem teſtis conſiderare,
& conſtantiam,& trepidationẽ:vt ff.de queſtio.l.denunciare.§.
ij.Itẽ reprobatur dictũ teſtis,ſi eſt repetitũ: vt v.q.v.§. ſed aliud
eſt.& iiij.q.iij.in teſtibus.Item habet ætatem, vt de ſe loquatur:
vt de conſec.diſtin.iiij.c.cum Paulus.& cautè ſubiunxit lex di-
rigendo ſermonem ad ſempiternum iudicem: tu magis ſcire po
tes,quanta ſit fides teſtibus adhibenda:vt ff.de teſtib.l. teſtium.
& d.l.de minore.§.tormenta.not.in l. vir bonus.ff. de iudic. ſol.
no.in l.cætero.§.j.ff.famil.erciſcun.& in l.continuus.§. cùm ita.
26 ff.de verbo.oblig.cum ſimi. Reprobantur†teſtes, ſi vnus dicit
de vna re,alius de alia:quia ſingulares ſunt in omnibus ſuis di-
ctis:vt extra,de elect.c.cùm dilectus.& extra, de proba.c. licet.
27 Reprobantur†ratione perſonarũ:quia vnus dixit de vna per
ſona,alius de alia:vt extra,de ordi.cog.c.tua. & arg.l. ad proba-
28 tionem.C.de probatio. †Reprobantur ratione computationis
29 gradus parentelæ.xxxv.q.vj. de parentela. †Reprobantur te-
ſtes ratione diuerſitatis locorum, vt quia ſi vnus dicit fuiſſe fa-
ctum maleficium,vel commiſſum, vel perpetratũ in vno loco,
alius dicit in alio,exemplo Danielis,quãdo interrogauit teſtes,
& vnus dixit ſub pinu,alius dixit ſub ficu. Nam de loco teſtis
dicere debet,vt argu.ff.de contrahen.& committen.ſtipu.l.opti
mam.vt ff.de accuſa.l.liberum.ff.de inuti.ſtipu.§. item verborũ.
& de priuatis delic.in prin.& C.de accuſa.l.in cauſis.& gl. ord.
30 in cap.quoniam contra.de probatio. †Item reprobantur teſtes
ſi depoſuerint & iurauerint in eccleſia:vt extra, de immuni.ec-
31 cle.c.decet.lib.vj. & ibi eſt glo.in argu. †Reprobantur ratione
temporis,ſi vnus dicit de vno tempore, alius dicit de alio tem-
pore:vt iiij.q.ix.c.nihilò minus.Sed an de tẽpore ſit interrogan-
dus teſtis? Azo dicit quòd non.Sed ſi eſſet ſuſpectus: tũc iudex
debet interrogare & ſtudere vt teſtem capere poſſit in ſermone
quærendo ſi tempus erat nebuloſum vel clarum quando hæc
acta fuerunt.qualiter erant induti,vel calceati delinquẽtes, vel
quid habebant in capite,& qui conſules erant tunc,vel quis tũc
erat Imperator,& quo anno,& quo menſe,ſecundum vnam le-
cturam quæ legitur ff.ad Sylla.l.quo anno admiſit. Sed nos cre
dimus de tempore etiam quærendum. & ſi dixerit: bene qui-
dem.& ſi nõ dixerit, aut antiquum eſt negotium, vel pactum,
& ſimile:& tunc non eſt curandum: quia omnium habere me-
moriam,& in nullo penitus peccare,&c.C.de vete.iure enucle.
l.tanta.§.non omnes per omnia.ſed certi per certa, quando me-
liores & deteriores inueniuntur:vt C.de vete. iure enucle.l.j. &
ff.de proba.l.ſi arbiter. & ideo teſtes ex tractu temporis variare
ſolent:vt ff.de Carbo.edict.l.iij.§.diuus.& ff. de dam.infec.l.qui
bona.§.vlt.Si recens eſt,& nouum:tũc vitiatur teſtimoniũ eius,
ſi de tempore interrogatus non dixerit,niſi eſſet talis homo qui
filium ſuum,& familiam ſuam ignorat:quæ eſt craſſa,& ſupina
ignorantia:vt C.de hære.inſti.l.vlt.Has diuerſitates ſuperius de
claratas vno ver.comprehende:Res,perſona, locus, gradus his
ſunt conſona,tempus. Sed hæc dicuntur vera in facto non ite-
rabili,vt homicidio eiuſdem hominis.In facto reiterabili, vt eſt
adulterium,diuerſitatem temporis vel loci dicerem nõ nocere.
Nam & ſi teſtes in his variant, vt nõ probent illud adulterium
propter diuerſitatem loci,vel temporis,& probant tamen adul-
terium contra quem ꝓducuntur.Sed hoc reprobatur à Danie-
le,ſiue Danielis exemplo,& reprobat decre.extra,ca.ex tenore.
& ibi no.talis enim diuerſitas in tempore non nocet, vt ſi vnus
dicit in die dominico:alius dicit in hora nona illius diei:quia di-
ctum ſecũdi comprehẽdit ſub dicto primi:ſicut habet de tribus
arbitris,ſi vnus dicit de duplo,alij de decem,oẽs conſentiunt in
decem:vt ff.de arb.l.diem ꝓferre.§.ſi plures.quandoq; pluris vel
vtiq; tanti eſt:vt ff.de iniur.l.furti.Sed eſto quòd teſtis dicat de
dicto in alia aula,vel quid aliud de domo,alius dicit de camera,
idem erit.Item in facto durabili non nocet diuerſitas tẽporis: vt
ſi vnus dicat ſe vidiſſe epiſcopum,vel preſbyterum in hora ter-
tia canere miſſam,alius dicit in hora ſexta:miſſa enim tm̃ durare
32 ſolet.Sed†quid ſi vnus interrogatur de decima, & dicit decimã
fuiſſe ſolutam:interrogatus quid viderit ſolui, reſpondit fabas,
alius dicit ſiceram:nunq̃d probat decimam fuiſſe ſolutam? Rñ.
non:quia in rebus diſcordãt. De diuerſitate autem ipſorũ plenè
no.iiij.q.iij.item in criminali.in gl.quæ incipit,& ita.Sed vt ple-
33 nam,†& perfectam habeas tibi traditam à maioribus noſtris in
hoc opuſculo præſenti tradimus,et inſerimus breuiter.Et ſic bre
uiter duximus diſtinguendum.Si teſtes,quos ego induco, varia
& diuerſa proponant,erunt ſingulares in ſuis teſtimonijs ſingu
lariter:vt extra,de elec.c.cùm dilectus.& c.in Geneſi.& c.bonę.
& de probatio.c.licet.& de app.c.ſolicitudinem.& ff.quãdo ap-
pel.ſit.l.ij.& C.de fur.l.j.& C.de mun.patri.l.profeſſio. li.x.Sed
ſi quidam de teſtibus meis dicant pro me,quidam pro aduerſa-
rio meo,iudex conſiderabit numerum,& conditionem illorum
qui dicunt pro me,& aliorum qui dicunt pro aduerſario, & qui
dicunt veriſimiliora,& negotio aptiora:vt iiij.q.iij.item in crimi
nali.in verſi.ſæpe.Si verò induco teſtes meos pro me & tu tuos
pro te, & teſtes tui dixerunt contraria his quæ dixerunt teſtes
mei:tunc conſiderabit numerum, & conditionem meorum, &
tuorum,& qualitatem dictorũ, & ſic præfert meos tuis, & tuos
meis.& ſi omnia paria inueniunt,quod difficile eſt: tũc interpre
tabitur iudex ex officio ſuo,ſi interpretari poteſt: tunc põt abſol
uere reum:vt extra,de proba.c.ex literis.& ff.de re iud.l.inter pa
res.& ff.de reg.iur.l.libertus.xij.q.ij.c.cùm redemptor. ff.de offi.
teſt.l.ſi quis iudicãtium.xxx.q.j.c.ſi quis acceperit.vnde verſus:
Teſtamentum coniugiumq; ſi ſunt æquales qui producuntur
34 vtrinq;. †Reprobantur teſtes,& tanquam falſarij puniuntur,
qui dixerant vnum pro alio in dicendo,& variè, & quicquid in
vno ſuo dicto dixerunt de teſtimonio,in alio negauerũt, vel plu
ribus reuelauerunt dicta ſua:vt ff.de teſti.l.qui falſa vel varia C.
de teſti.l.nullum.De hac veritate diximus in præcedenti quæ-
35 ſtione. Reprobãtur†teſtes,ſi ſunt vſurarij,& in peccato mor
tali conſtituti,& vſurarij ſint infames canonica infamia, & non
iuris ciuilis.Vnde in terris eccleſiæ ſuppoſitis in tẽporalibus &
ſpiritualibus obtinet quod hic dicimus.In alijs autem prouincijs
dici aliud videretur,& iura ſunt ad hoc paratiſſima.ij.q.viij.c.te
ſtis.iij.q.v.c.infames.& in aut.de eccle.ti.col.viij.& extra,de ap-
pel.c.ſi duobus.Sed tu oppones mihi quòd nullus poterit teſtifi
cari,cùm pauci homines aut nulli inueniantur ſine peccato mor
tali,& ſic probationum facultas anguſtabitur.quod eſſe nõ de-
bet:vt.C.de hære.l.quoniam.Sed reſponderi poteſt ꝙ ſi iſti tales
ſumant pœnitentiam antequam teſtificentur, quòd omnia pec-
cata in confeſſione lauãtur:quia quilibet tenetur in anno ſemel
ſaltem ſumere pœnitentiam:vt extra,de pœni.& remiſ.c. omnis
vtriuſque ſexus.& corpus Chriſti: alioquin denegantur ſibi ec-
cleſiaſtica ſacramenta,& ſepultura,vt dicit dictum c. quod ſin-
gu.nota,& no.in l.iiij.& l. Iulianus.ff.de teſti.in glo. Reprobã
36 tur teſtes†ſuſpicione qualibet,qua iudex recuſatur: quia tanta
fides non adhibetur;imò dicunt quidam,nec aliqua fides:vt qui
ſunt ſuſpecti in iudicando ſint ſuſpecti in teſtificando: cùm par
ſit ſuſpitio;quia iſtud eſt generale quòd omnes teſtes & iudices
debent eſſe ſine ſuſpicione:vt ij.q.vij.cap.teſtes. Cauſæ, pro-
pter quas iudex vt ſuſpectus recuſatur, ſunt iſtæ, vt ſi iudex ſit
ſuffraganeus litigatoris,alteri parti meritò eſt ſuſpectus:vt extra
vt lite non conteſt.c.accedens,el ſecundo.Item ſi à iudice appel
latum ſit in alijs,meritò eſt ſuſpectus:vt extra,de appel.c.ad hęc
vt propoſuit.Item ſi iudex habet familiaritatem cum litigatore.
iiij.q.v.c.litigatores.& extra,de appel.ca.inſinuante.Qui autem
ſint familiares,dixi ſ.Item ſi eſt affinis:vt iiij.quæſtio. viij. c. ab-
ſens. Item de iniurijs. l. lex Cornelia. Item ſi litigatores fuerunt
homines

homines iudicis,vt ff.de offi.præſi.l.ſenatus. Item ſi conſangui-
nitate aliqua iungatur iudex litigatori:vt extra,de appel.ca.po-
ſtremo.Item ſi eſt excommunicatus:vt extra de offic.delega.cũ
R.canonicus.Item ſi iudex habet ſimilem cauſam:vt extra, de
iudi.c.cauſam quæ.arg.ff.de excuſa.tuto.l.propter litem.Repro
37 bantur†ſi recipiantur iteratò ſuper eiſdem articulis. quod fieri
nõ poteſt:vt ff.de teſti.l.produci.& extra,de teſti.c.cùm veniẽs.
38 Reprobantur†teſtes ſi ſunt conuicti in alia cã,falſum teſtimo-
nium protuliſſe,& depoſuiſſe,Præſumitur enim quòd nũc fal-
ſa deponunt:vt ff.de accuſa.l.ſi cui.§.eiſdem.not.in l.infames. §.
39 à barbaris.ff.de renunciatio.Reprobantur,†ſi contra te teſtifica
ti ſunt,& nunc pro te vis producere quod nõ potes:quia ſubor
nati præſumuntur ſecundum vnam expoſitionem:vt l.produci
40 ff.de teſti.†Reprobantur teſtes ſtatim poſtquam didiciſti teſti-
ficata,ante labentem dilationem poſt primam,ſecundam,et ter-
tiam dilationem,& poſtquam terminus datus ad probandũ eſt
elapſus,niſi docueris te fuiſſe impeditũ, quominus producere
potueris.& ſi concluſeris in cauſa,& teſtium productioni renũ
ciaueris:vt ff.eo.l.vlti.& C.de teſtib.l.apud antiquos.& in aut.
41 ſi quis in aliquo.ibi poſita.†Reprobantur teſtes ſi ſecrete & ſi-
gillatim non depoſuerint ſecretum iudicis intrando:vt C.de te-
ſtib.l.nullum.Fallit vt quidam dicere voluerunt, quando teſtes
recipiuntur ad perpetuam rei memoriam:quia tunc publicè te-
ſtificari poſſunt,& partibus ꝑſentibus:vt extra:de teſti. c.ſigni-
ficauit.& notare ſolent docto.in illa q.quę incipit quęritur, quę
ſit differentia,&c.& not.do. Hugo in Sum.vt lite non conteſta.
42 §.ſunt & alij caſus.Reprobantur,ſi† à iudice non recipiantur,
vel ab alio eius mandato,cùm ipſe impeditur exceptioni intereſ
ſe non poteſt:vt C.de epiſcop.& cleri.authen.ſi iudex. & extra,
43 de offi.deleg.c.ſuper quæſtionum.Reprobantur†teſtes ſi reci-
piantur lite non conteſtata quia regulare eſt: quia nec ad diffini
tiuam ſententiam,nec ad receptionem teſtium procedi poteſt li
te non conteſtata:vt in authen.de teſti.§.pen.& extra,vt lit. non
conteſtata.per totum,niſi in incidentibus,& emergentibus, &
quando contingit iudicem facere inquiſitionem: vt cùm teſtes
ad perpetuam rei memoriam publicantur,vt infamoſo teſte, li-
cet omnia per tex.plenius explicantur:vt C. de iudi.l.properan
dum.C.quomodo & quando iud. authen. qui ſemel.& not. de
hac materia,C.qui ad eccle.confu.aut.præſente. Reprobantur
44 †teſtes ſi deficiunt in numero,quando fuit certus numerus de-
ſignatus,& introductus:vt in teſtamentis,vbi ſunt neceſſarij ſe-
ptem teſtes.C.de teſta.l.hac conſultiſſima. in codicillis quinq;:
vt C.de codicil.l.vlti.Et in debito, quod celebratum eſt in ſcri-
ptis,& debitor vult partem illius debiti,vel totum ſoluere credi
tori,vbi ſunt quinq; teſtes neceſſarij facta differentia,cauſa mor
tis,vbi ſunt quinq; teſtes neceſſarij:vt ff.de dona:cau.mor.l.vlt.
aliàs vbi numerus teſtium non adijcitur,duo ſufficiunt:vt ff. de
45 teſti.l.vbi.Reprobantur†teſtes,ſi non ſunt rogati vt in confe-
ctione teſtamenti:& in creditoris confeſſione dicentis ſibi ſolu-
tam pecuniam:vt in authen.niſi rogati.C.de teſt.& in diuortio.
vt Inſtitu.de milita.teſta.§.planè.ac teſtamenti apertione: vt C.
46 quemad.teſta.aper.l.j.Reprobantur†teſtes voluntate illius cõ
tra quem producũtur coram arbitro.C.de teſti.l.vlti.Reprobã-
47 tur†teſtes in omnibus caſibus. in quibus oportet probari per
ſcripturam:& non per teſtes:qui caſus multi ſunt, in quibus nõ
valet probatio facta ꝑ teſtes,ſed neceſſaria eſt ſcriptura. In pri-
mis in emancipatione:vt C.de fide inſtrumen.l.in emancipatio
ne.C.de emancipa.lib.l.vlti.Itẽ cũ ſalarium datur aduocato pro
patrocinio ſuo:vt C.de ſuffrag. l.vnica. Item in contractu cele-
brato ab eccleſia,vt in authen.hoc ius porrectum. C. de ſacroſ.
eccl.Item in teſtamentis in ſcriptis habitis, & codicillis:vt C.de
teſta.l.hac conſultiſſima.Item in ſententijs diffinitiuis & interlo
cutorijs:quæ in ſcriptis ſunt proferendæ:vt C.de ſenten.ex bre-
ui.re.l.ij.& iij.Item in contractu emphyteutico,vt C.de iure em
phyt.l.ij.Item cùm vadit clericus extra prouinciam: qui literas
teſtimoniales ferre debet aliàs fides non habetur ꝙ ſit clericus:
vt C.de epiſco.& cleri.l.ſi qua per calumniam. Item cùm dicit
aliquis ſe habere mandatum ſuper iuriſdictione aliqua, vel ne-
gotio à domino Papa:vel Imperatore,ſacras literas debet habe
re aliàs non creditur ei:vt C.de manda.princ.l.j.& extra,de offi.
delega.cum iure peritus.Item in donationibus inſinuandis,quę
excedunt libram auri,& in omnibus cauſis,in quibus eſt neceſ
ſaria authoritas iudicantis præſtari,vt in emancipatione tutorũ
& curatorum,donationibus,& inuentarijs faciendis, & in ſin-
gulis actis ſcribendis.Item in alienatione rerum minorũ: vt ex-
tra,de probatio.cap.quoniam contra falſam.C.arbitrium tut.l.ſi
na.C.de adminiſtra.tuto.l.lex quæ tutores.& Inſtitu.de adopti.
§.ij.& iij.C.de donatio.l.ſi quis argentum.§.ſancimus. Item in
proteſtationibus fiendis ne tempus currat alicui,& ad interrũ-
pendas præſcriptiones,vt C.de epiſcopa.audien.l.ſi præſul.& l.
vlti.& C.de annali excep.l.vt perfectius.Et in quodam alio ca-
ſu:qui legitur C.ſi minor ſe maio.dixe.l.ſi quis alterius. Poteſt
tamen in omnibus ſupràdictis:& in alijs etiam quando ſpeciali
ter hoc actum eſt,vt non valeat aliter contractus, niſi ſcriptura
interuenerit:vt C.de teſtibus.l.teſtium.C.de fide inſtrumento.l.
contractus.cum minori numero illorum,quos ſcriptura exigit,
vt diximus ſuprà,& no.in l.emancipatione.C.de fideiuſſ. & C.
de bonorum poſſeſſio.l.bonorum.& extra,de ſenten. & re iudi.
48 in capite,ſi dicat & omnia no.ibi.Reprobantur,†ex quo proba
tio non releuat producentem:quia articuli non faciunt ad cau-
49 ſam:vt C.de probationib.l.ad probationem. Reprobãtur†te-
ſtes,ſi producantur teſtes extra vel ſuper quibus non eſt actũ:
vt argument.ff.de petitioni.hæredit.l.ſi quis libertatem.ff.de iu-
reiurando.l.ſi duo patroni.quia de qua re cognouit iudex,de ea
pronunciare debet:vt ff.de iudicijs.l.de qua re.& l. ſolutionem.
& l.non poteſt.ff.familiæ erciſcundæ. l. ne fundus.ff.communi
50 diuidundo.Sed quæritur,†an teſtis debeat interrogari de faci-
noribus ſuis ſi furtum vel dolum vel rapinam commiſerit,vel ſi
ſit excõicatus.& de alijs cauſis quæ tanquã infames de iure re-
probantur,cùm multæ ſint,vt dixerunt quidam. Et dixerunt
quidam quòd non:quia non ſunt ad hoc producti. Nam ſu-
per alijs non debent teſtificari:niſi ſuper his,ſuper quibus ſunt
producti:& ſi ſuper alijs deponant,non tenent eorum teſtimo-
nia,per iura ſuperius allegata. Alij dicunt quòd non debent
interrogari:ſed ſi interrogentur & confiteantur aliquid, non te-
net.vel valet quod præiudicet eiſdem, vt illud: per patientiam
multa toleramus.& illud: multa fieri non debent, facta tamen
tenent.& multa à principio non tenent,quę tractu temporis cõ
ualeſcunt. Alij diſtinguunt inter teſtes malitioſos,& malæ fa
mæ. Infamia facti notati interrogentur, alij non.nos credimus
interrogãdos:quia iudicem oportet cuncta rimari:vt xxx.quæ-
ſtione quinta.capitu.iudicantem.C.de iudic.l.iudices.& in au-
thentica ibi ſignata.Nam interrogandi ſunt teſtes de omnibus
circunſtantijs,an ſint honeſti,& de alijs,vt iiij.quæſtione ſecun-
da.& xxiij.quæſtione viij.cap.cecidit.& de pœniten.diſtinctio.
j.§.aut facta.& extra,de teſtibus.capit.cùm cauſam. Repro-
51 batur†effrænata multitudo teſtium per ipſum iudicem, refræ-
nata ſaltem vſque ad quadragenarium numerum terminata: vt
extra,de teſtibus.capitu.cùm cauſam. & extra,de probatio. c.li-
cet.& extra de cleri.excommu.mini.c.latores.Et hunc intelligis
numerum minuendo,vel ſuperſtitem,cùm in dicto numero ſe-
cundum magnitudinem cauſæ, & paruitatem, & qualitatem
perſonarum:vt xxvj.quæſtione ix.pauca vel multa dicunt xlv.
diſtinctione c.diſciplina.non enim quadragenarij poſſunt cõue
niri ex illa generali clauſula reſcripti:extra,de reſcrip.capitu.ſe-
des.ſed hoc eſt magis, ne conueniantur ex clauſula generali,
quidam alij.quod determinatur capitulo Innocẽtius.quod inci
pit,multis iuris articulis.per quod capitulum quatuor teſtes de
bent interuenire per vnumquenque articulum. Reproban-
52 tur †teſtes ſi eorum dicta non ſunt redacta in publica monumẽ
ta,ſeu forma:vt extra,de teſtibus.capitulo licet.& C.de fide in-
ſtrumento.l.iudices.& authentica ibi ſignata. Reprobantur
53 teſtes†vt non compellatur quis teſtes vel inſtrumenta contra
ſe vel ſibi nocitura producere:vt C.de teſti.l.nimis.C.de eden-
do.l.j.& l.qui accuſare,niſi in caſu qui eſt notatus: cum præſes
conuenitur finito officio.Compellitur enim exhibere iudices,
& alios domeſticos,& familiares ſuos,quos habuit in officio vt
inueniantur,vel fortè vt conferant teſtimonium de his quæ cõ
miſſa ſunt in officio:vt C.de aſſeſſ.l.prima.nota.in l.conſenſu.C.
54 de repudijs. Reprobantur teſtes,†qui velut inuti non com-
pelluntur contra voluntatem ipſorum ferre teſtimonium: ſicut
ſunt ſenes,valetudinarij,miles,& quicunque magiſtratus, qui
Reipublicæ cauſa abſunt,vel à quibus non licet venire ad pu-
blicum,vel qui in exercitum annonam conducunt: vt ff.de te-

a ¶Ca.per tuas. Hic fi nitur tract. dñi Iaco. Aegidij,& incipiunt additio. Angel de Peruſio ad præfatum Bar. Thom.

ſtibus. l. inuiti. Senes intelliguntur qui
compleuere ſeptuaginta annos, ſicut in ex
cuſatione tutelæ, & publicorum munerũ
obſeruatur: vt ff. de iur. immu. l. iij. & C.
qui ætate. l. iij. Quidam malè gloſſauerunt
dicitur hoc fortè in valetudinarijs & infir
mis mittere ſacramentũ eis ad domũ: ſicut aliàs fiet in iuramen
to neceſſario & iudiciali: vt ff. de iureiur. l. ad perſonas egregias.
55 cum ſimilibus. Reprobantur † proxenetæ ferre teſtimoniũ, niſi
vtraqꝫ parte præſente, & conſentiente perhibeant teſtimonium
poſſunt tamen admitti ſi volunt: vt in auť. de teſti. §. quoniã non
poſſumus. contra in decre. noua. de teſtib. c. mediatores. quæ lo
56 quitur in ſimonia. & ibi not. Reprobantur † hermaphroditi, vel
non compelluntur, ſed qualitas ſexus cõſideratur: vt ff. de teſti.
l. repetundarũ. & l. ex eo. Hermaphroditus dicitur qui vtrũqꝫ ſe
xum habere probať: vt ff. de ſtatu hominum. l. quæritur. Proxe
neta eſt, qui intereſt hominibus laudandus, & tanquã mediator
interuenit inter contractus, & ipſos ad concordiã reducit: vt ff.
57 de proxe. l. ij. & vltima. Reprobãtur † teſtes fere teſtimoniũ ratio
ne adminiculi ſanguinis, & parentelæ. Vnde liberi & parentes
deſcẽdẽtes & aſcendẽtes vſqꝫ in infinitũ teſtimoniũ inter ſe fer
re non poſſunt: vt C. de teſtib. l. parentes. Fallit in caſibus, quod
patet filiofa. teſtamentũ faciẽte ante manumiſſionẽ, ꝙ pater põt
eſſe teſtis: vt ff. de teſti. l. qui teſtamẽto. Profeſſio verò matris eſt
recipiẽda cũ quæritur de ætate filiorũ, non vt teſtis ſit, ſed vt ex
eiuſdẽ reſponſione iudex melius inueſtiget veritatem. & ita in
telligitur l. rem. ff. de proba. & ad hoc iiij. q. iij. Item in criminali,
x. q. v. item teſtis. ff. de teſti. l. teſtis. Itẽ fallit caſualiter, vt cũ quæ
ritur de ætate, & natiuitate filiorum: vt extra, qui filij ſint legiti.
a c. referente. & c. per tuas[a]. Item cũ agitur de impedimẽto matri
monij ratione conſanguinitatis & affinitatis: vt extra, de teſtib.
c. quoties. & extra, de ſen. & re iudi. c. tenor. extra, qui matri. ac
cu. poſ. c. vlt. xxx. q. vij. c. j. & iij. & c. cæterũ. Si igitur antequã ma
trimoniũ ſit contractũ, vel nõ diſtractũ: tunc admitti videatur,
ſcilicet cũ matres teſtificantur. c. ſuper eo. extra, de teſtib. In quo
caſu dicitur in ipſo tex. conſultationi tuæ taliter reſpondemus:
quia mater filiæ incrementũ videtur diligere, & honorem, vbi
eſt vir potentior & ſuperior diuitijs potentia, & honore, ac nobi
litate ſuſpectus eſſe videtur. Vnde verſus: Si qua vult aptè nu
58 bere, nub. pari. In criminali non † cogitur ferre teſtimonium fra
ter contra fratrẽ: ſed nec cogitur quis ferre teſtimonium contra
ſocerum, generũ, vitricũ, priuignũ, ſobrinũ, ſobrinã, & qui prio
re gradu ſunt, vel cõtraparentes patroni ſui. Itẽ nec libertus viri
compelliť contra vxorẽ, nec libertus vxoris contra virũ. Itẽ nec
patronus cogit libertũ liberti, & volẽtes nõ recipiunt cõtra pa
tronos. Item eſt notabile ꝙ libertus patroni mei contra me, & li
bertũ ſuũ non poſſunt cõpelli ferre teſtimoniũ: nec pro eis com
pelli poſſunt: vt ff. de teſta. l. iij. & l. ſi aduerſus. Et ſicut cõtra præ
dictos non cogiť ferre teſtimoniũ: ita nec pro eis: qa teſtis iurat
pro vtraqꝫ parte veritatẽ ſe dicturũ: ſed ego cogor dicere contra
eũ: & ego pro eo. Si aũt velim vltro teſtificari teſtificabor ꝓ eis,
& cõtra eos: licet Placentinus nil ſe legiſſe dicat de his. Nec hic
omittamus in hoc mẽbro, ꝙ ſuprà dixi: quia nullus exiſtens in
peccato mortali valeat ferre teſtimoniũ, licet aliqui doct. contra
dicant, & malè ea ſuſpicio quæ reddit iudicẽ & iudicantẽ ſuſpe
ctum, eadẽ ſimul reddit teſtimoniũ ſuſpectũ, & eadẽ ratione: &
quia iudices, & teſtes debent carere omni ſuſpicione, & ſi hoc
eſt in iudice: multò fortius in teſte, à cuius ſentẽtia & dicto non
59 poſſumus appellare. Reprobanť, † ſi nõ dicũt ſe vidiſſe, & inter
fuiſſe, & in eorũ præſentia eſſe actũ, & contractũ maleficium: vt
C. de teſtib. l. teſtiũ. no. ff. de teſta. mili. l. diuus. in fi. & qui affirma
retur ſe audiuiſſe dicentẽ aliquẽ, &c. vbi per doc. not. ꝙ teſtis de
bet probare & teſtificari per ſenſum, & tactũ, q conueniat dicto
ſuo, cui ſubijcitur: vt d. l. iij. de teſtib. not. in l. ij. §. itẽ Labeo. ff. de
aqua plu. arcen. no. per Inno. in c. cũ cauſam. extra, de teſtib. Nã
teſtes debent iurare veritatẽ, quã nouerint: vt iiij. q. ix. c. certum.
nec miſcere falſum: vt iij. q. ij. c. nullã. nec de ſuo aliquid adijciãt,
nec quod bonũ videtur addant: vt iij. q. ix. c. pura. Item ꝙ dicant
pro vtraqꝫ parte: vt xiiij. q. non ſane. Vnde regulare eſt ꝙ dictũ
teſtis non valeat, ſi dicat ſe ita credere: facit tamen aliqualẽ præ
ſumptionẽ tale teſtimoniũ, vt dicitur de priuata ſcriptura, ſicut
cum adiuncto protulero, ſicut dicimus de delinquẽte tormenta
to accuſante ſocios ſuos, & cõplices in facinore cõmiſſo. Itẽ in
caſu valet teſtimoniũ de auditu, & credulitate: vt de aqua plu.
60 arcen. & facti operis memoria. ff. de proba. l. fi. Itẽ † cũ agitur de
impedimentis matrimonij conſanguinitatis & affinitatis: tũc te
ſtis præſtet ſacramentũ continẽs duo, ſcilicet auditũ, & creduli
tatẽ. Debet enim dicere ita audiuiſſe à maioribus, & creditur. ex
tra, de teſtib. c. quoties. xxx. q. v. de parẽtela. Hodie oportet ꝙ iſti
qui teſtificantur, viderint aliquos in gradibus conſanguinitatis
conſtitutos. extra, de teſtib. licet ex quadam. in fi. verũtamẽ for
ma iuramenti eſt ꝙ iuret plenè dicere veritatẽ. extra, de ſimo. li
cet Heli. Vel cùm agitur de ſtatu eccleſiæ vel monaſterij ꝙ ali
quis ordinarius ſuperior vel delegatus ad hoc miſſus ꝙ aliquã
eccleſiam vel monaſterium reformet in capite & membris: tũc
duplex eſt forma iuramenti teſtis. Nam iurat dicere veritatẽ de
his quæ ſcit, vel credit in eccleſia vel in monaſterio reformãdo:
vt in d. c. cũ dilecti. de accuſa. Itẽ cũ aliquis dicat teſtẽ infamatũ
de crimine, cùm de crimine contra eũ non probetur, infamatus
iuret ſe immunem à crimine eſſe, quo infamatur: & purgatores
iurabunt ſe credere illum verum iuraſſe. extra, de purg. ca. c. fin.
& c. quoties. Aliter enim non poſſent iurare ne ſubeat anceps
periurium. quod permittendum non eſt. C. de in litem iuran. l.
61 videamus. ff. rerum amo. l. Marcellus. † Vltimò quæritur an te
ſtes dati valeant reprobari, & quando. Et certè ante aperturam
poſſumus reprobare exceptiones in perſonas eorum opponen
do, & poſt aperturam obijcimus contra perſonas: vt d. l. ſi quis.
& l. teſtium. & l. fin. Secũdùm ius canonicum non licet poſt pu
blicationem teſtium obijcere in perſonas, niſi iuramentum op
ponens firmauerit ꝙ hoc ex malitia non procedat, niſi ante pu
blicationem fuerit proteſtatus id, vel potuerit oſtendere ꝙ poſt
publicationem didicerit quod modo obijcit in perſonas teſtiũ.
Sed quid ſi pro ipſo dixerit de facili ſe non credere. extra, de te
ſtib. c. præſentium. & ibi not. Bar.
62 TEſtes † verò ab aduerſario inductos poſſumus re
probare, vt dictũ eſt. teſtes verò meos vel
datos à me nõ poſſum reprobare, ſi velim in eorũ per
ſonas opponere: quia quod à me approbatum eſt am
plius non poſſum reprobare. ff. de neg. geſt. l. Pomponius. C. de
reb. cred. l. generaliter. Sed dictis eorum opponere poſſum: quia
à principio præmeditari non potui quid teſtes dicturi eſſent. Se
cus in diuerſis ſcripturis à me approbatis: quia à principio vide
re potui, & ipſis non vtendo prouidere. Et hanc materiam vide
copioſè. C. de fide inſtru. l. ſcripturæ. extra, de fide inſtru. c. ſcri
pta. & extra, de teſtib. c. teſtimonium. Et eo modo accipere mihi
licebit contra tuos, & alios inducere ad reprobandum perſonas
tuorum: & mihi à iure conceditur perſonas teſtium defendere.
extra, de ſimo. c. licet Heli. & c. per tuas. & etiam confirmare. iij.
63 q. iij. de iudicè. Vlterius † non licet reprobare teſtes meos, quos
vltra produxi. Nam ſi hoc tibi liceret, iam quartos produceres
contra tertios, computatis his, quos in principali produxi: & ſic
liceret producere quartos, & ſic non eſſet finis & in infinitum
produci. extra, de teſti. c. licet dilectus. Infinitas enim eſt euitan
da. C. de ſacroſan. eccle. l. vt inter diuinum. C. de iud. l. properan
dum. & extra, de dolo & contu. c. finem litibus. ff. de re iudic. l. à
diuo Pio. §. ſed ſi emptor. ff. de arbi. l. non diſtinguemus §. quæſi
tum. Et idem dici poteſt ſi ego & tu produximus teſtes in prin
cipali cauſa. Nam tibi licebit obijcere in perſonas eorum, id eſt,
meorum, & in perſonas tuorum: & ſic tui teſtes producuntur
contra meos, & mei contra tuos. Et ſic cuilibet noſtrum licebit
tertios producere teſtes ad defenſionem illorum, quos in prin
cipali cauſa produxi, & ad reprobationem illorum, qui produ
64 cti ſunt ad reprobandum. † Sed quæritur quæ pœna impo
natur teſtibus reprobatis. Videtur quòd nulla. C. de rebus credi
tis. l. ij. nam iureiurando religioſus habet Deum vltorem, vt ibi
dicitur. Sed diſtingue, qa pœna periurij remotio iuris eſt. xxij.
q. j. c. prædicandum. Hæc enim imponitur pro quolibet pecca
to mortali, hoc eſt, in iudicio animæ, ſi iudicio corporis eſt pœ
na depoſitionis. xxj. q. iij. pro ſacramento. In foro iudiciali eſt
amotio à beneficijs. extra, de iureiuran. c. tuam. & c. querelam.
Sed hoc eſt ſecundùm iura canonica: ſed ſecundùm iura ciuilia
Deum ſatis habet vltorem: niſi iuramentum in contractibus op
ponatur. ff. de cri. ſtellio. l. fin. C. de tranſactio. l. ſi quis maior. &
C. de pigno. l. quoties. lib. xij. Tu dicas teſtem reprobatum puni
ri motu

ri motu iudicis. C. de teſti. l. teſtiũ. & l. nullum. nec eis fides am
plius debet adhiberi: quia qui ſemel eſt malus, ſemper præſume
tur malus. &c. Iudicamus enim de præterito & preſenti ad futu
rũ, vt ſ. diximus. Quidã dicunt teſtem falſum poſſe conueni
ri ciuiliter actione in factum, vt emẽdet damnũ quod quis pro
teſtimonio falſo paſſus eſt, cùm his duobus modis agitur. ff. de
fal. l. diuus. & l. falſi. & l. fi. nõ eſt dubiũ teſtẽ falſum lege Corne
lia de fal. teneri. cuius pœna in libero homine eſt deportatio, &
bonorũ publicatio: in ſeruo, vltimũ ſupplicium. ff. ad leg. Corn.
de fal. l. ij. j. reſpon. vbi dicit §. vltimus ꝙ pœna legis corrigatur,
qui falſas teſtificationes facit, & teſtimonia falſa adinuicẽ dicen
tia. hodie autem aliter videtur, per iura auť. vt nulli iudicũ. §. fi.
65 † Sed quid ſi iudex vel tabellio, vel alia perſona ſimilis, patiatur
videre dicta teſtium productorũ antequam aperiantur & publi
centur aduocatis, vel partibus, ſicut multi faciunt, & malè? Cer
66 tè tenẽtur crimine falſi. ff. ad l. Cor. de falſ. l. j. in prin. Sed † quid
ſi teſtis, iudex vel notarius reuelauerunt dicta ſecreta partibus,
vel aduocatis partiũ? Certè crimine falſi tenẽtur. & hoc in quo
libet reuelante ſecreta conſilij, vel dignitatis, vel ciuitatis, ſecre
ta poteſtatis, præſidis, vel alicuius preſidis alicui ſenatui. Et idẽ
in iudice, qui reuelat ſententiã, quam ſit laturus antequã pronũ
ciet. ff. de fal. l. j. j. reſpon. vbi dicitur ſi cauſa pronunciãdi, vel nõ
dicendi, pecuniã acceperit. arg. l. j. §. is qui deponit. ff. de pœn. l. ſi
quis aliqd. §. iuſtitiã. C. de his qui ſibi adſcrib. l. pe. ff. de off. præ
67 ſi. l. obſeruandum. † Sed quid ſi teſtis dixit aliquid quod proſit
alteri parti contra quam producitur? Dicunt quidam valere, cũ
teſtis iuret pro vtraqꝫ parte dicere veritatẽ. Alij contrà, cũ tantũ
ſuper articulo producentis ſit inductus: ergo tantum ſuper his
teſtificari debet. ff. de peti. hære. l. ſi quis libertatẽ. Et de hac ma
teria in alio caſu tangemus. Nos diſtinguimus, quia ſi apparet
in actis ſuper quibus aduerſarius producit teſtẽ ꝙ cõtra ipſum
teſtificari voluerit, & aliqd in his teſtis dixerit, valet, & prodeſt
eis: aliter non: quia omnia in actis debet apponere: quia non cre
ditur iudici, niſi quatenus conſtet per legitima documẽta. C. de
68 proba. l. fi. & de fide inſtrumen. l. comparationes. † Sed quæritur
an iudex ordinarius vel delegatus poſſit vocare homines ſuæ iu
riſdictionis ad teſtificandũ ſuper negotio qď vertitur corã eo. et
lex videtur dicere ꝙ ſic. C. de teſti. l. nullũ. & no. gl. ordi. in l. edi
ta. in prin. C. de edic. diui. Adri. tol. not. ff. quẽad. teſt. aperian. l. ſi
quis ex ſignatoribus. no. in l. j. in fi. ff. de requi. re. & ibi latè ꝑ bar.
& no. in l. cùm vnus. §. is qui. de bo. auth. iudi. poſ. cum ſi. Ange.
Sed quæriť an omnes teſtes qui ſunt de iuriſdictione ad teſtifi
candũ teſtimonium veritatis poſſint compelli. Et videť ꝙ ſint
cõpellendi in ciuitatibus, maximè. C. de teſti. l. ſi quãdo. ff. de ta
bu. exhi. l. vtrũ. §. exhibere. & in auť. de teſti. colla. vij. §. quoniam
& in multis decreta. de teſt. cog. xiiij. q. ij. c. quanquam. & in cri
minalibus videtur teſtes eſſe cogendos. extra. de teſti. c. cùm cau
ſam. & de teſti. cog. c. præterea. & c. ſuper his. & c. cæterũ. & c. fi.
& extra, de ſimo. c. licet. Heli. Itẽ cũ certæ perſonæ ſunt, quibus
nocet ſi denunciat, vt teſtimoniũ feratur veritatis. ff. de teſti. l. iij.
§. Iulianus. & l. inuiti. ſequitur ꝙ in alijs perſonis aliter eſt ſeruã
dum. ff. ad muni. l. j. Sed hæc vera ſunt ꝙ in criminalibus cõpel
luntur teſtes ad teſtificandum, cũ de crimine ciuiliter agitur. Et
ita ſeruatur vbi pœnæ pecuniariæ pro criminalibus imponunť,
vt corporalis deportatio ſiue aliæ. Si verò iſtæ pœnæ imponun
tur corporales: ſiue aliæ non videntur cõpelli teſtes. Alij dicunt
cõpelli iſtos teſtes, qui ſe ſubtraxerũt gratia, vel timore, odio vľ
amore. Alij dicunt cõpelli in criminalibus, ſi aliter veritas lique
re non poteſt quã per teſtes, quos quis cõpellere poteſt. Et ita vi
detur decretalis velle. xiiij. q. ij. c. quamquam. extra de teſti. co. c.
j. & c. contra. & c. peruenit. Prima verior, licet hodie cõſuetudo
Romanæ curiæ tenet ꝙ nullus teſtis cogatur vbi de crimine agi
tur, qualitercũqꝫ agatur de crimine. et ita obſeruatur in literis nõ
opponendo clauſulam conſuetã. Si autẽ teſtes qui fuerũt nomi
nati, gratia odio, vel timore ſubtraxerunt, per cenſurã eccleſiaſti
69 cam, veritatis teſtimoniũ perhibere cogantur. † Sed quæro: eſto
quia teſtes compelluntur ad perhibendum teſtimonium verita
tis, qualiter compelluntur. Reſpon. mulcta indicta: vt ff. ſi quis
ius di. non obtem. l. j. vel capitis pignoribus: ad exemplum tuto
ris vel curatoris, ſatiſdare nolentiũ, quorũ publicum eſt officiũ,
ſicut teſtiũ: vt Inſtit. de ſatiſd. tuto. §. j. & de excuſa. tu. §. fi. vel ad
exẽplum parentũ nolentium alere filios. ff. de lib. agno. l. ſi quis
à liberis. Item poteſt exbãniri ſecundùm conſuetudinẽ ciuitatis
quæ tenenda & obſeruanda eſt vbilibet: vt ff. de offi. proconſul.
l. ſi in aliquã. Item per iudicem eccleſiaſticum poteſt excõmuni
cari, ad quam pœnã deueniendum eſt, cùm alia deficiunt reme
dia. extra, vt lit. non conteſta. c. tuæ. licet prælati noſtri temporis
pro leuibus, & minimis cauſis, ipſos exercent tanquam Gaza
ros, & pueros minimè inſtructos, & ipſos proijciunt tanquã la
pides, & in ipſos ſententiã excõmunicationis ferũt, nõ recolen
tes eius qď legitur. ff. de libe. & poſth. l. cũ quidam. & ff. de pœ. l.
interpretatione. xj. q. iij. c. nõne. & c. Deus omnipotẽs. extra, de
appel. l. reprehẽſibilis. xj. q. iij. indignè. & extra, de ſentẽ. excõ. ſa
cro. & nouiſſime Inn. iiij. cũ medicinalis ſit excõmunicatio, &
nõ mortalis, exigit & requirit ꝙ ſententia excõicationis penſa
70 ta correctione feratur, & in ſcriptis certa de cauſa. † Sed quare
dicit de teſtibus ꝙ in criminali ſint corã iudice præſentandi ad
teſtificandũ teſtes in ciuili ſi ſunt in alia prouincia, ſunt literæ
deſcribẽdæ ad aliũ rectorem prouinciæ, vel loci, vbi teſtes de
gũt & partes mittere, vel eius procuratores, vt ibidẽ recipiantur
teſtes. C. de fid. inſtru. l. iudices. in auť. ibi ſignata, & in auť. de te
ſtib. §. ſi vero ſancimus. Sed ſi iudex, præſes vel rector non vult
parere talibus literis et recipere teſtes iuxta formã articulorũ et
interrogatoriorũ & interclusorũ: poterit ne iudex qui mandauit
dictos teſtes recipi iudicẽ, vel rectorem prouinciæ, cũ non obe
diat corrigere? Et videť ꝙ nõ: quia par in partẽ nõ habet impe
rium. Sed cùm iuriſdictio cõmiſſa & alia deſtinãda cũ literis. ſ.
dictis nulla eſſent ſine aliqua correctione, quod lex nõ vult: vt
ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſ. l. mãdata. in fi. & ff. de iur. om. iu
71 di. l. magiſtratibus. in fi. † Sed nũquid tempus currat probare vo
lenti ꝙ teſtes ſint contumaces vocati legitimè: qui nolunt teſti
ficari? Certè non: cùm per ipſum nõ ſtetit: ar. ff. quib. ex cau. ma.
l. ſed & ſi per prætorẽ. §. ait prætor. & ff. de leg. iij. l. pater filium.
aliàs non reſtituitur. Si verò ſtetit per iudicem, tunc contumaci
non debet iuriſdictio denegari: vt ea. l. §. ſed ſi cum decreto. not.
in l. cum ea. C. qui accu. non poſ. no. per Bar. in l. ſi quis inſtitua
tur. §. ſed ſi bonorũ. ff. de hære. inſti. cùm ſimi. & in l. mãcipiorũ.
72 ff. de opt. le. Ang. Sed † quid ſi iſti teſtes moriuntur medio tẽpo
re, & ſi volens ipſos producere non poteſt probare de iure ſuo,
& ita cùm nõ deficiat ius, ſed iuris probatio. ff. de teſta. tut. l. duo
ſunt Titij. perdit ne emolumẽtum quod ex actione ꝓpoſita cõ
ſequi poterat & valebat? an hæredes iſtorũ teſtium teneãtur dã
num emendare quod ſuſtinuerat, quia teſtificari noluerãt? Di
cũt quidã ꝙ non, ex regula generali: quia quando morte natura
li extinguuntur, hæredes non tenẽtur: niſi lis eſſet conteſtata cũ
defuncto: vel in eo quod ad hæredes peruenit. C. ne ex deli. de
fun. l. j. Dic tamen contra: quia qui occaſionẽ damni dat, damnũ
dediſſe videtur. ff. ad l. Aquil. l. qui occidit. §. in hac quoqꝫ. tamẽ
peccat mortaliter: quia ſubtrahit teſtimonium alicuius, qui non
poteſt probare, niſi per teſtes: ideo cõpellendi ſunt ad ſatisfactio
nem: ſicut in alijs mortalibus contingit. vij. q. j. c. illi qui. xxij. q. j.
73 prædicandum. xxx. q. j. præceptum. † Sed adhuc quæritur: eſto
ꝙ teſtes ſunt recepti ſuper aliqua cauſa & quæſtione: proceſſus
non tenet ipſo iure ordine nõ ſeruato: nunquid atteſtationes &
acta valeant? Dicũt quidam ꝙ ſic. C. de iud. l. properandum. C.
de teſti. l. publicati. C. de teſti. in l. geſta. Sed nos cõtra ſentimus:
quia quando principale non tenet, nec eius acceſſoriũ: & quic
quid ſequitur ex eo vel ob id. C. de legi. non dubium. C. de ſen
74 ten. & inter. omnium iudi. l. prolatam. Sed adhuc † quia arti
culi dantur ad probandum intentionem partis aduerſæ. & alte
ra pars facit interrogatorium contra datos articulos. & certè vl
troque copia danda eſt: vt ff. de eden. l. prima. §. edenda ſunt om
nia. Sed an articuli & interrogatoriam in actis poni debeant.
Certè ſic, vt nil de contingentibus omittatur, & quia omnia
ſunt in publicam formam redigenda. extra de probatio. c. quo
niam cõtra falſam. ſed quia adhuc ita dicitur in rubricella tabel
lionis Iſti ſunt teſtes recepti à tali contra talem: nec apparet te
ſtes receptos in præſentia partium: nunquid aduerſa parte præ
ſente poterit reprobari? quia non apparet de præſentia, niſi de
monſtretur. C. de contrahẽda & commit. ſtipula. l. optimã. Sed
75 quæro † pone quod dicãtur teſtes recepti ſuper poſitionibus &
actis factis, ſicut faciunt tabelliones volentes vitare laborem
ſcribendi, an ſufficit vt certum ſit ſuper quibus articulis ſint re
cepti? Dicunt quidam quod ſic videatur vndecunque

a ❡Cum ſimi. Adde ꝙ hæc ſcripta ſunt per domi. Ang. de Vbal. de Peru. addita ad tract. de reprobatione teſtium. & ſequiť quæſtio diſputata ꝑ do. Ang. in his terminis videlicet, quęſtio talis eſt, &c. Thom.

& quomodocunq; in iudicio ius ſuum deduxiſſe. C. de anna. exce. l. fi. Nos dicimus cõtra: quia generalitas parit obſcuritatẽ. ff. de iur. fiſ. l. ita fidei. quę generaliter dicunť, niſi ſpecialia annotenť eſſe neglecta. ff. de iniu. l. itẽ apud Labeonẽ. §. tenetur hoc edicto &c. not. in l. alimenta. l. baſilico. & in l. ſanctio. ff. de pœ. cum ſi. a Hæc de reprobatione teſtiũ ſufficiant.

76 Quæſtio talis † eſt: datur terminus vtriq; parti ad probãdũ xv. dierũ, intra quã terminũ teſtes rei fuerunt vocati, & iurauerũt corã iudice, & non depoſuerũt elapſo dicto termino fuit alius terminus partibus aſsignatus & perẽptorius, intra quẽ probare deberẽt quicquid vellent, nec in dicto termino depoſuerũt dicta teſtiũ. Quæſitũ eſt, an de iure poſsint dicta teſtis recipi, & examinari: & an poſsit ꝓcedi dictis teſtibus non receptis neq; examinatis. Et ꝙ teſtes ſunt recipiẽdi pluribus rationibus oſtendiť. Prima ratio eſt: quia ſicut actio tẽpore peritura perpetuať ꝑ ſolã citationẽ, ita ꝙ poſsit lis cõteſtari, & in cauſa procedi. C. de anna. exce. l. vt ꝑfectius. ita & teſtiũ receptio perpetua videtur, ex quo citati corã iudice iurauerunt vt poſtea, & maximè cùm dies iuramenti & dies depoſitionis ſcribi debeat. Quid plura? ꝑ ſolã citationẽ perpetuať iuriſdictio iudicis, aliâs tẽpore peritura. extra, de offi. deleg. c. gratum. quãtò magis debetur perpetuari per acta iudicij: arg. à minori. C. de ſacroſan. eccl. auť. multò magis. de diuer. & temp. ꝑſcrip. l. de acceſsionibus. Secunda ratio ſumiť: Probationũ facultas nõ eſt anguſtãda. C. de hære. l. qm̃. imò eſt fauorabilis, & ei leges pinguius ſubueniunt. C. de iureiu. l. gñaliter. ff. de teſti. l. ſerui. ff. de interd. l. neq;. Et ſic non videť dicendũ ꝙ teſtes iurati non deponãt, ne ꝓbationũ facultas depereat. Tertia ratio ſumiť ex eo ꝙ ſatis diligens videť, poſtq̃ curauit ꝙ teſtes ita iurarent, & cõpareãt corã iudice. Vñ iudex debuit facere examinari tẽpore iuramenti. qď ſi nõ fecit: ſtetit per iudicẽ, nõ per partẽ: & negligẽtia iudicis non debet afferre nocumentũ: q̃a alteri per alterũ nõ debet iniqua conditio inferri. ff. de reg. iu. nõ debet. Nimirũ, poſito ꝙ nõ fuerit diligẽs reus in probãdo: q̃a nõ fecit teſtes deponere ſuũ dictũ: tñ in iudicijs mora purgať. ff. ſi quis cau. l. ij. & qď ibi no. Accur. Si ergo paratus eſt reus poſt terminũ facere deponere: audiẽdus eſt: ar. de arbi. l. ſi cũ dies. §. ſi quis ex litigatoribus. Quarta ratio eſt: q̃a iudex poſt perẽptoriũ põt gratificari parti, in ꝑiudiciũ alterius partis. extra, de offi. deleg. c. conſuluit. & q̃ ibi Bar. no. & C. qũo & qñ iudex. l. j. Põt etiã poſt peremptoriũ teſtes iuratos examinare: arg. d. l. ſi cũ dies. §. ſi quis ex litigatoribus. Et hæc pro hac parte dicta ſufficiant. Econtra ꝙ teſtes nõ ſunt recipiendi, ſatis euidenter oſtendiť. Prima ratio: q̃a nõ ſufficit ſola citatio ad probandũ teſtimoniũ, & teſtium receptio ad iuramenta: & maximè propter verba ſecundi termini, in quo contineť ꝙ intra terminũ probare debeat. Verum eſt enim reũ non probaſſe: arg. ff. in ius voc. vt eant. l. fi. nihil enim actũ credimus, dum aliquid reſtat ad agendũ. C. ad Sylla. l. cũ Syllanianũ. Verba enim ſunt accipẽda cũ effectu. ff. qď quiſq; iur. l. j. & illud diciť eſſe perfectũ, qď conſtat ex omnibus ſuis partibus. Secũda ratione defendiť ꝙ teſtes nõ ſunt recipiẽdi: q̃a iura contemptoribus ſui iuris deneganť. ff. de an. excep. l. fi. in fi. Debet enim reus eſſe ſolicitus vocari facere teſtes ſuos, vt deponãt, & eos cogi facere ꝑ remedia iuris vel prętoris, q̃ ſunt multa. ff. de ven. inſpi. l. j. quod ſi nõ fecerit, ei eſt imputandũ: vt d. l. j. Et ſi prædicta nõ fecit, ſi tñ proteſtatus fuiſſet, ei nõ profuiſſet: vt C. de inoffi. teſt. l. contra maiores. & C. de anna. excep. l. j. Nec enim in hoc caſu ex mero iudicis officio ꝓcediť, nec ad officiũ iudicis pertinet teſtiũ examinatio ſine partis requiſitione. extra, de accuſa. c. qualiter. ſic ad requiſitionem partis teſtes ſunt examinandi, & cogendi. Vñ dic teſtes prædictos examinandos nõ eſſe, ex quo intra terminũ examinati non ſunt: q̃a non põt iudex gratificari vni in detrimentũ alterius partis. iiij. q. ix. c. fi. & ita debet vni parti deferre, vt alteri parti nõ faciat iniuriã. C. de ſtat. & imagi. l. j. & ij. q. iij. c. quæritur. Et dicit Papa: Ita ſumus in iuſtitia debitores, vt alijs non faciamus iniuriam. extra, de fo. cõpe. c. ex tenore. Et poſt terminũ ita debet audiri, ſi ius partis nõ fiat deterius. ff. ſi quis cau. l. & ſi poſt tres. Sed hic recipianť, fit deterius in totũ ius partis, & tolliť per exceptionem probandã, q̃ probata non eſt. ff. de peti. hęre. l. deperditũ. & de tribu. l. illud. Tertia ratione nõ ſunt teſtes examinandi: q̃a iudex poſt terminũ nõ debet eos audire: vt de adop. l. mancipiorũ. ff. de accuſa. l. Titia. de inge. manu. l. diffamari. maximè cũ iuri ſuo reus videať renunciaſſe. C. de remiſ. pig. l. ſi eo tẽpore. aliâs nullus eſſet litiũ finis. Et hæc ſufficiant ꝓ alia parte. Sol. In hac quæſtione videť ſine prẹiudicio melioris ſñiæ ꝙ de rigore iuris teſtes examinandi nõ ſunt: ſed de ẹquitate, ſi iudici videbiť, examinabit teſtes. arg. c. cõſuluit. de offi. deleg. & q̃ ibi no. tñ de neceſsitate non faciet: q̃a quicquid, &c. Et ſic relinquiť iudicis officio & arbitrio, penſatis circunſtantijs. ar. ff. de teſtib. l. iij. Odo. in quæſtione ꝑdicta conſuluit do. Rober. de Nouaria: q̃a ꝓducens fecit quod potuit, & debuit: ſcilicet faciẽdos teſtes iurare, & introducẽdo corã iudice, cũ examinatio eſt faciẽda motu iudicis, & examinãdi debeant ſecretũ iudicis intrare, vt in Daniele. C. de teſtib. l. nullũ. Ad illud quod diciť de l. ſi qñ. reſpõdetur ꝙ lex iſta nõ intelligiť de citatione data iudici. Sed cũ teſtes de lõginquo ꝓducunť, ꝓducunť interdũ inuiti, & nolũt recedere à nouatione, ſ. à primis negotijs: & lex ꝑdicta dat dilationẽ iudicialẽ fauore teſtiũ, xv. dierũ, intra quẽ terminũ debent examinari facere dictos teſtes. quod ſi nõ fecit, teneť. Non obſtant l. inter litigatores. & l. properandũ. quæ loquunť qñ actoris & rei præſentia eſt neceſſaria. & aliâs procedi nõ põt. Sed in caſu prẹſenti eorum præſentia non eſt neceſſaria. do. Dy. eſt in hac ſentẽtia ꝙ examinatio teſtiũ intra dilationẽ iuratoriã, etiã poſt dilationẽ fieri poſsit: ꝑ l. j. in fi. ff. de bo. poſ. ex teſta. mili. vbi dicit ꝙ miles receptus ad iuramentum, ad tota receptus videtur. & in hac opi. eſt Gul. in Spe. in tit. de teſte. §. & qualitatem, & qui ſunt producendi. verſi. his quoq;. & de dila. ver. in primo. & ver. ſed quid ſi inſtrumenta.

Eiuſdem an frater poſsit eſſe teſtis in cauſa criminali fratris.

QVæro an frater in cauſa criminali fratris poſsit ferre teſtimoniũ. Et videť ꝙ volens ſic: inuitus non. arg. à contrario ſenſu. l. j. ff. de teſtib. & l. lege Iulia. & l. ſeq. & ff. de quæſtio. l. j. §. ſed nec libertũ. ibi: inuitus teſtimoniũ, &c. Et etiã dicit Azo in tit. de teſtib. etiã inter parẽtes & liberos, & in infinitum. C. de teſtib. vbi de hoc. Prẹterea conſanguineos, quos prẹtor prohibere voluit, prohibuit vſq; in infinitũ. C. de teſtib. l. parentes. & ff. e. l. teſtis. Si idẽ voluiſſet de fratribus, hoc feciſſet. C. de cadu. tol. l. vnica. §. ſed ne varietas. & oẽs, q non prohibenť, &c. arg. l. j. ff. de teſtib. Præterea, nõ eſt prẹſumendũ ꝙ charitas fraterna deieret, & immemor ſit ſuẹ ſalutis. C. ad leg. Iul. repetun. l. fi. cũ anima ſit rebus præferenda. l. ſancimus. C. de ſacroſan. eccl. E contra videť, ꝙ etiã volens non admittatur: q̃a valde amicus pro amico repellitur. ff. de teſtib. l. teſtium. j. reſpon. Et ideo multò fortius repelliť frater: quoniã fortius vinculũ: & ideo maior eſt affectio cõſanguinitatis, quã amicitiæ. Nam amicitia tanquã res accidentaliter proueniẽs, de facili variať, & tollitur. ff. de cõfir. tut. l. in confirmando. ad fi. Sed fraternitas eſt res naturalis, & adeò ſtabilis, ꝙ nullo alio facto põt ſeparari. ff. de pac. l. ius agnationis. & ff. de reg. iur. l. iura ſanguinis. Dulcis eſt enim amicitia inter fratres. C. cõia vtri. iudic. l. poſſeſsionum. & de leg. j. l. ſi domus. §. qui cõfiteť. meritò ergo frater totius, quã amicus vllus, eſt à teſtimonio repellẽdus. Præterea, q̃ vni de gñe iniuriã infert, totũ genus iniuriaſſe videť. ff. de lib. cau. l. j. ij. & iij. ff. de iniurijs. l. j. §. iniuriarũ. ver. item ait. Et ſi frater per mediã perſonam erit teſtis: certè nullo modò, cùm eius propria cauſa videať, & omnibus in cauſa ſua principaliter & ſecũdariò dicendi teſtimoniũ facultas interdicenda eſt. C. de teſtib. l. in omnibus. C. qui accuſa. non poſ. l. ſenatus. vbi eſt optima & no. conferens ad hanc quæſtionẽ. Prẹterea, ſi fratri meo vel vlteriori conſanguineo inferatur iniuria: de illa non poſſum cognoſcere vel iudicare. ff. de iniurijs. l. lex Cornelia. in prin. Et ratio eſt, vt ibi dicit gloſ. quia toti generi iniuria videtur illata. Hoc probant tres leges ff. ad l. Corne. de ſic. l. j. §. fin. ibi: vel ſibi vel ſuis. & l. ſancimus. C. de agri. & cẽſi. lib. xj. & C. qui accuſare nõ poſ. l. ſenatus. in apparatu. arg. ff. de lib. cau. l. j. ij. & iij. Accedit ergo ad prædicta ꝙ pariter cõcediť mihi à iure impunè propulſare vim neceſſarijs meis illatam, ſicut & quæ mihi infertur: vt d. l. j. in prin. ff. de ſic. & not. vnde vi. l. j. Præterea, cũ per mediam perſonam fratris videar offenſus, ſum inimicus: & inimicus teſtis eſſe non poteſt. ff. de teſtib. l. teſtium. in princ. & in auť. eod. tit. §. ſi verò odioſus. Et ratio eſt: quia inimicus de inimico facilè mentitur. ff. de quæſtioni. l. j. §. quæſtioni. Præterea, nedũ de inimico ſuſpicãtur legis authores, ſed de inimico amici mei. ff. de teſtib. l. ſi eundem. §. ſi accuſatio. Præterea, vt tactum eſt in contrarijs allegationibus edictũ de teſtibus eſt prohibitoriũ: & prohibiti repelluntur ſi admittuntur. l. j. §. j. ff. de teſti. Sed patet ꝙ frater teſtificari in cauſa criminali fratris prohibetur: & à verbis & authoritate legis minimè eſt, &c. Nam dicit author legis ꝙ iſti demum ſunt ad teſtimonium admittendi, qui ſuſpicione carẽnt. ff. de teſtibus. l. ob carmẽ. ad fi. eo. ti. l. iij. §. j. ibi: ſuſpicione careant. & in auť. de teſti. §. ſancimus. & fratres & vlteriores ſuſpicione nõ carent: quia cõſanguinitas inducit ſuſpicionẽ. ff. de appel. l. etiam ſi perluſorio. lex quippe cum conſanguinitate tanta præſumit ſuſpicionẽ, ꝙ repellit tutorem, & remouet à tutela, & procuratorem à procuratione, & iudicem à iudicando. C. de excuſ. tu. l. humanitatis. ff. de procu. l. aut affinitate. & ff. de iniur. l. lex Corne. ij. reſpon. Itẽ dicimus vt repellantur à teſtificando teſtes: multò magis cùm de ſimilibus idem debeat eſſe iudicium: vt ff. de conſti. pec. l. j. §. de pupillo. Conformis eſt enim argumẽtatio de teſtibus ad tutores, & ad iudices: quia quorũlibet eſt officiũ ſeu munus ciuile perſonaliter & publicũ. ff. de mu. & ho. l. munerũ. ij. rñ. ff. quẽadmodũ teſta. ape. l. ſi quis ex ſignatoribus. Et ſi opponatur: teſtis iurat, & ſic non eſt præſumendum ꝙ deieret affectione conſanguinitatis. Reſpon. nõ obſtat talis obiectio: quia tutor & iudex iurant, vt in auť. vt iudi. ſine quoquo ſuf. §. ſic igitur. & in auť. iuſiurandum quòd præſtatur ab his. in princ. & §. j. nihilominus iureiurando prẹponderat ſuſpitio conſanguinitatis, ꝙ propterea iudex à iudicãdo prohibeť in cauſa conſanguinei. d. l. lex Cornelia. & tutor ab adminiſtrãdo, ſeu tutelã gerẽdo, cũ habeat tutor litigare cũ ſuo conſanguineo pupillo cauſa ipſius tutoris: vt d. l. affinitatis. cùm diuerſum in reddẽdo teſtimonio in cauſa conſanguinei non video. Cùm igitur fratris teſtimonium nõ careat ſuſpicione, & teſtes ſuſpicione non carẽtes improbati ſunt: & fratres meritò repellũtur. Præterea cõſtat: ad probanda crimina exigunť probationes luce meridiana clariores, & teſtes idonei omni ſuſpicione carentes, & omni exceptione maiores. l. ſciant cuncti. C. de proba. & C. de contrahẽ. & cõmi. ſtip. l. optimã. ad fi. ibi: per teſtes itaq; idoneos. ff. de teſt. l. hoc carmẽ. & in auť. de teſta. §. ſancimus. quæ perfectio & idoneitas nõ cadit in perſona fratris volentis deponere, adeo in obiecto flagitio lucidè conuerti oportet, vt vix negare audeat quẹ cõmiſit. C. de pœnis. l. qui ſententiã. Quid plura? Caſus eſt in iure: conſanguinei offenſi teſtes eſſe non poſſunt. iij. q. v. c. conſanguinei. vbi cõſanguinei accuſatoris aduerſus extraneos teſtimonium non dicant. c. accuſatores. & cap. teſtes. extra, de accu. c. cũ oporteat. Nec obſtat. ff. de teſt. l. lex Iulianus. & l. ſeq. & ff. de q. l. j. §. nec quidẽ fratrem. Ex quibus legibus dicunt quidã potius ſuperficialiter quã medulliter iura intelligentes, ꝙ cõſanguinei & affines vſque ad duodecimũ gradũ volentes, poſſunt eſſe teſtes. ſed leges illæ certè nõ dicũt, imò dicũt ꝙ nõ coganť inuiti. Vnde arguũt, & dicũt à cõtrario ſenſu legis admittuntur, & ſic intelligentes errant. Sic arguo prout do. N. quia ponit duo brocharda adinuicem dependentia. Vnum eſt tale: Fortiſsimũ eſt arg. à contrario legis ſumptũ. ff. de offi. eius cui mand. eſt iuriſdi. l. j. §. j. ff. de teſt. l. ex eo. ff. de libe. & poſthu. l. Gallus. j. reſpon. extra: de his quæ fiũt à præla. c. cũ apoſtolica. Et appoſitũ brochardum ꝙ licet à cõtrario ſenſu legis arguere. l. conuenticulam. C. de epiſ. & cle. C. de iuriſdi. om. iud. l. nemo. & C. de cond. inſer. l. ij. Vera ſolutio huius brochardi eſt duplex: ambæ tamen in idẽ recidũt. Primò ꝙ quotieſcunq; ex electione argumẽtationis cõtrarij ſenſus reſultat prauus intellectus contrarius conditioni legis tunc non eſt licitũ ſumere argu. à contrario ſenſu legis. & ita intellige iura pro ſecundo brochardo allegata. Et eſt ratio: quia iniquus & prauus intellectus ſubaudiens non eſt. ff. de verb. ob. l. Titia. §. idem reſpondit. & l. cũ patrem. C. de conditione inſer. vel aliter. & quod in idem quo ad effectum recidit cum primo, quotieſcunq; à contrario ſenſu electio eſt circa prohibitiones, ratio quæ ineſt expreſsè à lege poſita: tunc non licet ſumere: argu. à contrario ſenſu legis. aliàs ſic verbi gratia, quilibet inuitus põt cogi ad teſtimoniũ perhibendũ. Et ratio eſt: q̃a officiũ teſtis eſt munus ciuile, & publicũ mere perſonale, ad ꝙ inuiti coganť. ff. de mune. & ho. l. magiſtratus. & d. l. ſi quis ex ſignatoribus. & C. de teſt. l. ſi quãdo. Hoc fallit in fratre, nepote, & alijs cõſanguneis vſq; ad gradũ duodecimũ, vt non cogantur inuiti in cã cõſanguinei teſtimoniũ dicere: & loquuntur iura bene intelligẽtibus, in contrariũ allegata, & cõſimilia. l. lege Iulia. cũ ſeq. ff. de teſti. & ff. de quæſt. l. j. §. nec quidẽ fratrem. Et eſt ratio defectus ſidei propter ſuſpicionẽ parentelæ: quia cũ occaſione cõſanguinitatis ſuſpicione nõ careãt tales teſtes igitur fruſtra cogenť teſtimoniũ dicere: & ea ſuſpicionis ratio ſibi vendicat locũ in fratre, ſeu alio cõſanguineo ſponte teſtificãte, quæ in coacto, & inuito, ſpõte ergo talis cõtrarius ſenſus ſubaudiri nõ debet, cũ eadẽ ſit ſuſpicio & prohibitionis ratio: & vbi eſt eadẽ ratio, ibi idẽ ius ſtatui debet. l. à Titio. ff. de ver. ob. Et acc̨edunt ad iſta quæ gloſſantur. C. ad Turp. l. ſi fœmina. vbi eſt glo. ordi. quæ prædicta dicit. & eſt glo. ordinaria in c. tranſlato. extra de conſti. denuo quis dicetur in cauſa criminali contra fratrem idoneus teſtis cum iniuriam illatam fratri tanquam propriam vindicare teneatur. C. de his quibus vt indig. l. fratrem. & l. ſororem. & C. qui accuſa. non poſ. l. ſenatus. Solu. Dico fratrem non eſſe idoneum teſtem in cauſa criminali fratris, ſed ſuſpicioſum: ideo non admittendum. Quid autem ſi iudex eum admiſit, & examinauit? Reſpondeo non valet dictum eius, nec fidem facit: quia factum iudicis non poteſt tollere iura naturalia, vt conſanguinitatis, & ſanguinis. ff. de ferijs. l. j. § ſin verò. ff. de regulis iuris. l. factum à iudice. in principio. Et hæc omnia vera ſunt, ſi non ſunt in eiuſdem patris poteſtate. multò magis ſi ſunt in eiuſdẽ patris poteſtate. Quid in conſobrino? Reſpondeo idem: quia eadem eſt ratio: ergo & idem ius. Præterea ſola affinitas videtur repellere poſſe teſtem: vt in authentica de teſti. §. quia verò. in gloſ. magna quẹ incipit, imò videtur quòd affinitas inducit ſuſpicionẽ. ff. de procurato. l. aut affinitate. C. de excuſa. tuto. l. humanitatis. & teſtes debent omni ſuſpicione carere. l. Titium. in principio. ff. de teſtibus.

Tractatus domi. Nelli de ſancto Geminiano de teſtibus.

1 *Omnes poſſunt eſſe teſtes qui non prohibentur.*
2 *A teſtificando repellitur, qui prohibetur à iudicando.*
3 *Inimicus etiam reconciliatus de recenti repellitur à teſtimonio.*
4 *Inimicitia an ſit parua uel magna, arbitrio iudicis relinquitur.*
5 *Amicus non omnino à teſtimonio repellitur, ſed ei minus creditur.*
6 *Coniurator, ſeu conſpirator repellitur à teſtimonio.*
Teſtes inſtrumenti, uel ſcripturæ non repelluntur propter amicitiam.
7 *Pater uel mater pro filio, uel filius pro patre uel matre, quando poßit eſſe teſtis.*
8 *Conſanguineo in contradictorio iudicio minus creditur, ſed in non contradictorio magis.*
Frater pro fatre, & contra fratrem in cauſa ciuili admittitur: ſecus in cauſa criminali.
9 *Collaterales & conſanguinei uolentes inter ſe admittuntur etiam in criminali.*
Et quando inter extraneos in cauſa ciuili.
10 *Socius pro ſocio teſtificatur, ſi emolumentum ad ipſum non ſpectat.*
11 *Domeſtici quando admittuntur.*
Clientulus & mercenarius domeſtici ſunt.
12 *Vaſallus teſtificatur pro domino, & contra dominum libertus contra patronum non teſtificatur.*
13 *Teſtis de uniuerſitate quando poßit eſſe in cauſa uniuerſitatis.*
14 *Prælatus uel rector eccleſiæ in cauſa ſuæ eccleſiæ poteſt eſſe teſtis.*
15 *Crimino ſus in crimine perſeuerans non admittitur ad teſtificandum,*
Si ex quatuor exiſtentibus in una domo unus occiditur an alij poterunt examinari.
16 *Particeps criminis non admittitur etiam ad iudicium, præterquam in cauſa hæreſis, & ſimoniæ.*
Infamis & legibus odioſus teſtificans conuinci debet per idoneos.
17 *Homicida admittitur de iure ciuili: ſecus de iure canonico.*
Teſtis, qui interrogatus dicit ſe homicidam, non poteſt puniri.
18 *Fur raptor, & adulter manifeſtus, uel quilibet exiſtens in peccato mortali non admittitur.*
Aſſocians aliquem ad committendum adulterium, an admittatur in cauſa adulterij.
19 *Infamis quando admittatur in teſtem.*
Infamia teſtis poterit etiam poſt mortem probari.
20 *Excommunicatus & ſuſpenſus à teſtimonio repellitur: & an pro excommunicato, uel contra excommunicatum.*
Accuſator non poteſt eſſe teſtis.
Hermaphroditus non admittitur.
Iudæus, uel paganus, uel hæreticus contra Chriſtianum: pro Chriſtiano ſic.
21 *Impubes quibus cauſis teſtificetur, & factus pubes poteſt teſtificari de eo quod uidit in pupillari ætate.*
22 *Monachus & canonicus irregularis non teſtificantur ſine licentia ſuperioris: in cauſa ſuæ eccleſiæ ſic.*
Clericus in cauſa ſuæ eccleſiæ admittitur.
Adminiſtrator eccleſiæ admittitur ſuper contractu quem celebrauit.
23 *Seruus quando poßit eſſe teſtis.*

24 Teſtis inæſtimabilis, qui communi opinione reputatur teſtabilis, quando admittatur.
25 Conditio teſtis inſpicitur tempore teſtimonij, quando teſtes ſunt de ſubſtantia rei.
26 In probanda inhabilitate teſtis, ſufficiunt duo teſtes.
27 Dictum teſtis trahitur ad tempus iuramenti.
28 Qui non poteſt facere teſtamentum, non poteſt ferre teſtimonium.
29 Cæcus teſtificatur de auditu, qñ habet uoces notas, & de his quæ uidit ante cæcitatem.
30 Pauper quando admittatur ad teſtimonium, & de his qui portant crucem.
31 Iudex, aduocatus, procurator, actor, & aſſeſſor quando poſſint eſſe teſtes.
32 Mulier in criminalibus non admittitur: in ciuilibus ſic, & in codicillis.
Mulieri inſpicienti aliquam, & aſſerenti non eſſe cognitam, an credatur.
33 Fideiuſſor pro debitore qui ſoluendo eſt, teſtificatur.
Cedens pro ceſsionario an poſsit eſſe.
34 Creditor pro debitore non teſtificatur.
Non teſtificatur quis contra eum, quem in ius uocare non poteſt.
Legatarius quando, tutor, familia officialis.
35 Frater pro uxore fratris teſtificatur.
Magiſter pro diſcipulo, compater pro compatre quando.
36 Maior lxx. annis non compellitur eſſe teſtis.
37 Iudex dat ſaluum conductum teſtibus.
Teſtes non uocantur à longe, quando plus expenderetur quam eſſet ualor cauſæ.
Teſtibus debent expenſæ fieri.
38 Teſtes ſi ſunt citati, & non cõparẽt, & quid ſi tardãt deponere de remedio. remiſsiuè.
39 Teſtis, qui non uult comparere, ut ueritas occultetur, punitur crimine ſtellionatus.
40 Teſtis quibus caſibus cogatur teſtificari.
41 Teſtis, qui uenit ad iudicium, & iurauit non recedere ſine licentia iudicis, quòd non poſſit teneri ultra xv. dies.
42 Teſtis, qui non fuit citatus nec monitus, ſi deponit cum iuramento, probat.
43 Teſtium receptio contra non citatum, non ualet.
44 Iudex debet inquirere de conditione teſtis: & ſi non inquirit, dictum ualet.
45 Quarta dilatio ad producendos teſtes quando detur, & quando quinta.
46 Ante publicationem idem teſtis ſæpe non producitur, niſi ex cauſa.
47 Teſtes poſſunt produci publicatis teſtibus, etiam ſi eſt renũciatum productioni teſtiũ.
Renunciatio facta ſpecialiter de non producendo teſtes ſuper aliquo capitulo tenet.
48 Iudex inquirens, publicatis teſtibus poteſt teſtes inducere.
49 Iudex ex officio poteſt recipere teſtes in cauſa poſt aperturam teſtium, etiam ad coadiuuandum.
50 Procurator non inducit teſtes, ſtante ſtatuto ꝙ non poſſunt induci niſi à principali.
51 Si teſtes ſunt recepti parte abſente, intelligitur parti exceptio reſeruata.
52 Teſtes ſi ſunt præſentes, examinantur per iudicem.
53 Iudex quando poſsit mittere notarium ad examinandum.
54 Si teſtis dicit non dixiſſe prout ſcripſit notarius, creditur magis notario, ſi iudex fuit præſens. & nu. 246. & 251.
55 Teſtibus productis poteſt opponi contra earum perſonas.
Exceptio ſi obſtat uni, non retardat proceſſum, ſi adſunt alij.
56 Exceptio contra teſtes quando ſit proponenda.
57 Producens teſtes opponi contra eius perſonam, ſi cauſa de nouo emerſerit.
58 Proteſtatio facta contra perſonam teſtis contra me producti ſi pro me deponit, mihi non nocet, niſi fuerit talis proteſtatio ratificata per partem.
Facta publicatione non poteſt obijci contra perſonas teſtium, niſi proteſtatio fuerit à principio facta.
59 Teſtis iuramentum quid continere debeat.
60 Teſtis, qui depoſuit non iuratus, ſi poſtea iurat, non probat.
61 Iurare de credulitate quis poſsit.
62 Eccleſia ut poſsit arma ſpiritualia exercere, ſufficit ꝙ habeat iuſtitiam ueritatis indubitanter, licet non probatam.
63 Teſtis, qui iurat dicere puram, & meram ueritatem, deponendo de fama non probat.
64 Teſtis, qui non iurat tactis ſcripturis, ſi deponit falſum, poteſt puniri.
65 Dies depoſitionis teſtis, qui iurauit & depoſuit, editur, & non iuramenti. & nu. 71.
66 Teſtis compellitur per ordinarium, ut iuret coram eo.
67 Teſtis, qui iurat dicere ueritatem ſuper articulis, ſi deponit extra, quando probet.
68 Iuramentum teſtis poteſt conſenſu partium remitti.
69 Teſtis iurans dicere ueritatem ſuper tota cauſa principali, intelligitur etiam ſuper emergentibus.
70 Habens terminum ad probandum, non dicitur probaſſe, ſi facit teſtes in termino iurare.
72 Teſtis, q iurauit in termino, licet extra terminũ deponat, dicitur in termino depoſuiſſe.
Citatio partis quòd requiratur in iuramento teſtium.
Teſtes non præſumuntur iurati, niſi de iuramento in actis appareat.
73 Teſtes poſt litem conteſtatam, non ante recipiuntur. ubi ponit xxxiiij. caſus, in quibus recipiuntur ante litem conteſtatam.
74 Teſtes recepti ante litem conteſtatã, ut quia ſenes uel infirmi nõ publicantur, & quãdo publicentur reo præſente in iudicio & actore abſente. infrà nu. 78.
75 Quando teſtes dicunt ſe nihil ſcire, poſſunt alijs publicatis teſtibus ſuper eiſdem capitulis produci.
76 Teſtes examinandi ad æternam rei memoriam, coram quo iudice examinentur.
77 Teſtes ad æternam rei memoriam pro reo publicati, eidẽ proſunt, ſaluo iure opponendi contra perſonas eorum.
79 Citatio perſonalis an requiratur quando teſtes extra ordinem examinantur.
80 Præſentia partium quòd non ſit neceſſaria quando teſtes publicantur.
81 Atteſtationes non publicatæ non faciunt fidem.
82 Poſsidens poteſt petere examinari teſtes ad æternam rei memoriã. ſecus ſi non poſsidet.
83 Duo teſtes regulariter ſufficiunt.
Septuagintaduo requiruntur in depoſitione epiſcopi Cardinalis.
Quadragintaquatuor in preſbytero Cardinali.
Vigintiſex in diacono Cardinali.
Septem aliorum clericorum.
84 Quinque teſtes requiruntur in probanda ſolutione debiti in ſcriptis, & quibus caſibus requiruntur plures uel pauciores, latè. & uide etiam nu. 87.
85 Dicto unius teſtis quando credatur, ubi ponuntur xxix. caſus.
86 Volens producere xl. teſtes, & iudex nõ uult recipere niſi xx. quòd poterit appellare.
88 Tabellio qui confecit inſtrumentum, quòd connumeretur in numero teſtium.
89 Practica examinandi teſtes non Latinos per notarium Latinum.
90 Teſtis quòd non poſsit dictum ſuum in ſcriptis deponere, maximè in criminalibus.
91 Teſtis non examinatur ſuper articulo, ſuper quo non eſt inductus: & quando iurat ſuper eo, ſuper quo non fuit inductus.
92 Teſtis deponens ſuper dependentijs, & connexis, non dicitur deponere extra articulũ.
93 Articulus quòd producatur, non eſt de ſubſtantia probationis.
94 Dictum teſtis uerum in articulo non uitiatur, ſi teſtis dicit falſum extra articulum.
95 Iudex cogit teſtem in iudicio ad dicẽdum ueritatẽ, licet extra iudiciũ dixit ſe nihil ſcire.
96 Teſtes, qui compelli poſſunt, quando deponunt ſponte, debet in actis redigi.
97 Expenſis producentis mittitur notarius ad egregias perſonas.
Teſtes de longinquo producens, facit expenſas.
98 Teſtium dicta ſcribi debent.
99 Teſtes debent ſecũdum interrogatoriam examinari, ut proſint producenti aliàs habentur pro non receptis.
100 Teſtimonia iudiciaria duobus modis dicuntur.
101 Teſtes ſeniores præferuntur iunioribus.
102 Inſtruere teſtes, qui interfuerunt negotio, licet.
103 Teſtis ſuſpectus interrogatur de circunſtantijs.
104 Teſtis unus ſurrogatus loco alterius propter caſum ad actum inchoatum, debet interrogare alios teſtes de geſtis in eorum præſentia.
105 Teſtis ſentiens commodum, etiam in conſequentiam, quando poſsit teſtificari.
106 Teſtes repeti quando poſsint.
107 Teſtis quando poſsit dictum ſuũ declarare, corrigere, uel interpretari, uariare nõ põt.
108 Iudex poſt concluſum in cauſa an interroget teſtes.
109 Teſtis etiam ex interuallo declarat dictum quando fungitur officio iudicis & teſtis.
110 Teſtis, qui uariat, an probet, & ſi dicit primò quòd non recordatur, poſtea ſic, ſtatur ſecundo dicto.
Dicto teſtis facto in iudicio ſtatur, licet contrarium extra iudicium dixerit.
111 Si dixit ſic, imò ſic, ſtatur ſecundo.
Teſtis ſi dixit hodie neſcio, poteſt cras dicere ſcio, & ſtatur ſecundo, ſi dicat antequam ſit locutus cum parte.
112 Teſtis deponens ambiguè quando poterit interpretari pro quo depoſuerit.
113 Teſtes magis idonei requiruntur in criminalibus, quàm in ciuilibus.
Iuramentũ in ſupplementũ probationis non defertur in cauſa criminali ciuiliter mota.
114 Teſtes in cauſa criminali torquentur, & quid in ciuili.
115 Teſtis quando uacillat, notarius ſcribit uacillationem de mandato iudicis: idem ſi trepidat, uel mutat colorem in facie.
116 Teſtis deponens de uiſu, poteſt reprobari ratione naturali.
117 Teſtis deponens ſuper inquiſitione, ſi dicit occidentem cognouiſſe, ſed nõ occiſum, non probat.
118 Teſtis deponens ſuper inceſtu, ſi deponit coniunctionem carnalem, & non conſanguinitatem, an probet.
119 Teſtes, quorum unus deponit de ueritate, alius de fama, probant.
120 Publicatio teſtium qualiter fiat, & in ſcriptis redigatur.
Publicatio teſtium non poteſt peti ab eo, qui eos non produxit.
121 Publicatio teſtium ſi omittatur, iudicium tamen ualet.
122 Publicatione facta poteſt contra teſtes conſenſu partium opponi.
123 Publicatis teſtibus quibus caſibus poſt didicita teſtificata poſsint teſtes produci, ponuntur xix. caſus.
124 Teſtes poſt didicita teſtificata non poſſunt ſuper eiſdem articulis examinari, ſuper alijs ſic.
125 Teſtes ſi rectè culpa iudicis non fuerunt examinati, publicato proceſſu poterunt iteratò examinari.
126 Teſtes, etiam de uoluntate partium, non admittuntur poſt didicita teſtificata.
127 Teſtes examinantur poſt didicita teſtificata, quando primi dixerunt nil ſcire, uel non recordari.
128 Teſtes publicato proceſſu poſſunt admitti ad probandam exceptionem, ſi terminus ſtatutus ad probandum non ſit lapſus.
129 Teſtes ut probent, neceſſariò concludere debent, & aſsignare rationẽ dicti concludẽtẽ.
130 Teſtis debet reddere rationẽ per eum ſenſum, de quo percipitur id, de quo teſtificatur.
131 Senſus uiſus quomodo pro omni ſenſu corporeo accipiatur.
132 Viſus propriè & ſtrictè eſt actus uidentis oculo corporali & intellectuali.
133 Poſſeſsio probatur per uiſum.
134 Teſtis ſi deponit aliquem dominum, quia uidit, non probat.
135 Teſtis deponens ſuper his quæ percipiuntur iudicio intellectus non probat, niſi reddat rationem dicti.
136 Ratio teſtis bona facit dictum bonũ, & mala malum, & dictum adaptatur ei, ad quod ratio.
137 Teſtis debet à iudice interrogari de cauſa ſcientiæ, & ſi non interrogat præſumitur in eo malitia.
De circunſtantijs non poteſt interrogari.
138 Teſtis ſemel reddens cauſam dicti, non debet ulterius interrogari, ſed de circunſtantijs ſic, ad ueritatem inueſtigandam.
139 Teſtis ſi non reſpondet in cauſa ſcientiæ ſtante ſtatuto, quòd de cauſa ſcientiæ interrogari

debeat: aliàs non ualeat depoſitio, quod non probat.
140 Teſtis aſsignans ineptè rationem dicti non probat, etiam ſtante ſtatuto ꝙ teſtibus credatur, licet non reddant bonam rationem.
141 Teſtis non reſpondens de cauſa, quia non fuit interrogatus, probat.
142 Teſtis ſi in reddendo cauſam rationis dicat ſic: quia ſic reperio in meo memoriali, quod de hoc feci, probat.
143 Teſtis dicens, quia præſens fui, probat uiſum & auditum.
144 Teſtis deponens per uerbum credo, in ijs quæ ſunt de peritia artis, an probet.
145 Teſtis deponens per uerbum, neſcio, non debet ulterius interrogari.
146 Ratio in teſte ſuper filiatione, emãcipatione, uel cõmuni opinione, qualis eſſe debeat.
147 Teſtes deponentes ſuper dominio debent de facto, & non de iure deponere.
148 Teſtis ſi dicit, uidi quem ſanum: an probet, ſi dicit, uidi publicum inſtrumentum.
149 Teſtis ſi dicit quòd uidit furari cappam Martini probat furtum.
150 Si dicit quòd loquebatur, probat.
151 Si dicit quòd talis dixit uerba diſplicibilia, probat, & inductus ad probandam defenſionem probat, ſi dicit quòd uidit.
152 Teſtis deponens de cauſa uiſus idonea, licet loquatur groſſo modo, probat etiã auditũ.
Senſus exteriores ſunt quinque, & qui interiores.
153 Bal. cum intellectu uolauit ad ea quæ non poſſunt intelligi, nec probari, niſi per ſummos uiros.
154 Verbum principale libelli dicitur ſubſtantia libelli.
155 Adiectiua libelli ſunt, conditio, modus, demonſtratio, qualitas, locus, tempus, quantitas, & ſimilia.
156 Si ago quòd promiſiſti purè: & probatio eſt quòd ſub conditione, an dicatur probata intentio.
157 Si ago quod mutuaui ſub conditione, & probo quòd mutuaui purè, non probatur contractus.
158 Teſtes deponentes circa demonſtrationem quomodo debeant concludere.
159 Si accuſo Petrum & Seium, ꝙ intulerunt in Petrum duo uulnera, ex quibus mortuus eſt, non probo de Seio, ſed de Titio, quòd Titius condemnetur.
160 Teſtis reprobatorius ſi interrogatus non reddit cauſam, non probat ita perfectè, ſicut ille qui reddit bonam.
161 Teſtes quando ſunt contrarij, illi qui præualent reddunt meliorem cauſam.
162 Notarius & teſtes tenentur ad intereſſe partis, etiam ratione erroris.
163 Teſtis deponens de auditu, regulariter non probat. & ibi quando, remiſsiuè.
164 Teſtis qui dicit credere, uel ſic ſibi uideri, nõ probat, & quid ſi dicit, ſic mihi uidetur.
165 Teſtis interrogatus de diffinitione rei, debet reſpondere.
Diffinitiones, quæ ſunt iuris, pertinent ad doctores.
166 Teſtis dicens ꝙ uidit Titium tenere & poſsidere, probat: licet interrogatus quid ſit poſſeſsio, reſpondeat neſcio.
Teſtis poteſt interrogari, quomodo intelligat uerba iuris, & tenetur ſcire iura.
167 Ius pro facti qualitate interdum interponitur.
168 Teſtis debet habere notitiam ſenſus, non impreſsionem intellectus.
169 Teſtes contrarij concordantur in numero pari, & ad euitandam pœnam.
170 Atteſtationes quæ ſunt interpretandæ in meliorem partem.
171 Teſtis, quia uicinus, probat quem bonum & malum.
Teſtis qui dicit, ſcio quia ſcio: an probet.
172 Teſtis interrogatus de fama, licet dicat uera in capitulo contenta, nõ probat, niſi dicat cauſam, & à quibus habuit ortum, etiam non interrogatus.
173 Famam non probat teſtis, qui dicit, publicè dicitur.
174 Teſtis interrogatus de ueritate, ſi dicit ſe nihil ſcire, intelligitur de ueritate, nõ fama.
175 Famam probat teſtis non ſolùm de his, de quibus rationem reddit, ſed etiam eorum, de quibus non reddit.
176 Teſti in infamia alicuius non creditur, niſi reddat rationem: & quando ſufficiat deponere in genere.
177 Teſtis deponens de fama in cauſa appellationis, debet probare per id, quod incidit ante litem motam.
178 Credulitas in teſte non excuſat à calumnia in iudicio.
179 Ruſticus deponens ſuper poſſeſsione, ſi dixit quia uidit quod poſſedit tanto tempore, probat.
180 Teſtis, qui dicit Titium poſſediſſe decem annis, & non dicit, de quibus ſingulariter, nõ probat.
Et ſi dicit poſſedit decem annis, & plus, nihil operatur.
181 Teſtis dicens Titium poſſediſſe per annum patiente Seio, non probat.
182 Teſtis inductus ad probandum mutuum, ut probet quomodo deponat.
183 Si ex teſtibus unus deponit de quinq;, alius de decẽ nõ probatur contractus in quinq;.
Decimæ receptio, & iuriſdictionis exercitiũ, probatur per teſtes ſingulares.
184 Teſtibus diſcordantibus de ualore, ſeu æſtimatione rei, quibus ſtetur, & quomodo magis duobus affirmantibus, quam mille negantibus credatur.
185 Teſtis examinatus in palatio poteſtatis, dixit contractum celebratum in palatio epiſcopi: ſuper alio articulo dixit in hoc palatio, ſaluatur eius dictũ ad pœnã euitandam.
186 Si unus teſtis dicit de ſe, & ſocio, & ſimiliter alter, an probãt: & dicãtur ſingulares.
187 Simul dicitur fieri, quando ordo, uel narratio facti non permittit aliquid ſimul fieri, ſed ſucceſsiuè.
Adulterium probatur per teſtes, qui uiderunt adulterãtẽ per rimulã, unus poſt alium.
Vſurarium aliquem eſſe probatur per teſtes ſingulares.
188 Aliquem eſſe cæcum. ciuitatem habere ciues. Aliquem eſſe filium filij. Aliquos eſſe fratres ſtipulationum.
Aliquem ſe exercuiſſe iuriſdictionem. Cæcus ſuper iuriſdictione.
Aliquem contractum factum à muto, quomodo & qualiter probetur.
189 Intereſſe ſingulare qualiter probetur per teſtes.
Si unus teſtis deponit de decem, alter de quindecim an ſint contrarij.
190 Teſtis ſuper identitate rei remiſsiuè. Item.
Teſtis qualiter deponat, ut imponat fidem inſtrumento, quod legi non poteſt.
191 Arbitrio iudicis committitur an ſit fides teſtibus adhibenda.
192 Neceſſaria ad fidem teſtis, & ut periurus puniatur.
193 Teſti pro una parte deponenti ſi interrogatus pro alia noluit reſpondere non creditur.
194 Teſtibus ſimul examinatis licet probent, tamen non creditur.
195 Teſtes deponentes per eundem præmeditatumq; ſermonẽ, dicuntur ſubornati.
Arbitrarium eſt iudici eis credere.
196 Teſtis, qui dicit teſtamentum falſum, ſed tenore non recordatur, non impedit aditionẽ ex teſtamento.
197 Teſtis qui dicit notarium erraſſe, puta non audiuit hæc uerba, probat errorem, ſed nõ qualiter.
198 Teſtis ſemel inductus, ſi ſuper eodem ſecundo inducatur, & dicat non recordari qualiter depoſuerit. & aliter deponat, an probet.
199 Teſti non plenè factum narranti non creditur.
200 Teſti plus perito creditur, etiam ſi negatiuè loquatur.
201 Teſtis deponens ſuper eo, quod eſt remotum à natura contractus, non probat.
202 Teſtis qui accepit pecuniam ad deponendum in præiudicium eius, à quo accepit pecuniam.
203 Teſtis recipiens pecuniam, ut dicat teſtimonium uerum, punitur de falſo.
Dans pecuniam teſti ut uerum teſtimonium dicat, punitur.
204 Teſtes non pereunt inſtantia perempta.
205 Teſtium dicta an faciant fidem in alia inſtantia, an contra ipſos met teſtes.
206 Teſtes recepti ad excipiendum quando faciant fidem ad agendum.
207 Teſtis deponens ſuper alio quam fuerit inductus, an probet.
208 Teſtes non rectè examinati probant in longinquis partibus.
209 Teſtis non tenetur recordari de tempore.
Nec uitiatur dictum, ſi non deponit de loco & menſe.
Tenetur habere notitiam diei, quando eſt de ſubſtantia.
Melius debet recordari de loco, quam de tempore.
In criminali non tenetur de die deponere.
210 Teſtis ſi non recordatur de tempore, ualet teſtimonium eius in interdicto.
Et ſi errant in tempore probatur ſpoliatio.
211 Negatiua qualiter poſsit per teſtes probari.
212 Teſtis examinatus qui non debuit examinari quod non faciat iudicium, & quando & qualequale præiudicium.
213 Teſtes ſingulares non probant contractum uſuarium, nec certum crimen hæreſis.
214 Teſtes dicuntur ſingulares in actu diſtinctiuo.
Teſtes dicuntur uarij & ſingulares quando unus de una, alius de alia probat.
215 Teſtibus contrarijs, & inter ſe repugnantibus abſolutè, & ſimpliciter non adhibetur fides.
216 Teſtes adinuicem repugnantes non ſimpliciter, ſed ſecundum quid: quia unus de maiori, alter de minori, ſtatur minori.
Teſtis qui uarius, qui contrarius: & qui uacillans.
217 Teſtis ſibijpſi contrarius per dolum, punitur.
218 Teſtis, qui habet conſimilem cauſam eſt ſuſpectus.
219 Iudex non tenetur facere ſcribi in actis quare non adhibet fidem teſtibus.
220 Acta iudicij ualent, licet in eis non ſint ſcripta nomina teſtium.
221 Actus celebratus coram populo uel populum repræſentante, non requirit præſentiam teſtium.
222 Si ex teſtibus aliqui dicunt filium in maiori quantitate inſtitutum, filiam in minori: alij dixerunt eos inſtitutos æqualiter, intelligitur, ſ. eodem tempore.
223 Confeſsionem factam motu proprio non probatur teſtibus.
224 Proteſtans contra teſtes poteſt uti eorum dictis ad excludendas probationes aduerſarij non ad fundandam intentionem.
Et ſi petit pro ſe examinare, uidetur à proteſtatione recedere.
Solus conſenſus partium non ſufficit ad conualidanda dicta teſtium, quæ non ualent.
225 Teſtis, qui primò depoſuit, poſtea ſuper ultimo interrogatus dixiſſe ſe neſcire, intelligitur niſi ut ſuprà dixit.
226 Teſtis interrogatus de aliqua re, ſi dicit ſe obliuioni tradidiſſe propter infirmitatem, iuſte allegat.
227 Teſtis examinatus in loco, ubi quis paſſus fuit caſum, facit fidem alibi.
228 Inſtrumentum qualiter reprobetur per teſtes.
229 Inſtrumenta & teſtes an poſsint pro parte acceptari & pro parte non.
230 Contrarietas teſtium uel uarietas qualiter ſit concludenda etiam ut probent.
Iudex habet arbitrium quando dicta teſtium ſunt contraria.
231 Teſtis falſus, uarians, qualiter puniatur.
Cautela pro teſte quando torquetur.
232 Iudex non admittens defenſionem iuris, punitur, ac ſi non admitteret defenſiones innocentiæ. ſuprà in l. præsbyteri. nu. 14.
233 Teſtis, qui dicit falſum in circunſtantijs, quod tenetur de falſo.
Iuramentum præſtitum ſuper principali, trahitur ad omnes circunſtantias.
234 Teſtis ſtudioſè non reddens cauſam ſui dicti, tenetur pœna falſi.
Teſtis qui dicit, non recordor, tenetur pœna falſi, quando certum eſt ꝙ recordatur.
235 Teſtis non debet aſſerere, niſi quod uidit & ſenſit: alias eſt falſus.
236 Teſtis non dicitur falſus, ſi dixit ad ſe non ſpectare commodum: & tamen ſpectat, tanquam cuilibet de populo uel uniuerſitate.
237 Teſtis, qui falſum dixit coram iudice, præſente parte, punitur de falſo ſine citatione. ſuprà in l. præſbyteri. nu. 15.
238 Teſtis inutilis producenti, & aduerſario non nocens, poteſt accuſari de falſo.
239 Teſtis falſum dicens præter conſcientiam domini domino non præiudicat.
Teſti falſum dicenti ſuper uno non creditur in alio.

240 Teſtis qui in ſua teſtificatione aliquid falſi inſerit, uel addit, aut uera detrahit, tota teſtificatio uitiatur.
241 Teſtis in articulo mortis conſtitutus, ſi dicit ſe falſum depoſuiſſe: non nocet uictori.
242 Producens falſos teſtes, producti & mandator poſſunt omnes uno libello accuſari.
243 Teſtis occultans ueritatem punitur, ac ſi falſum diceret.
Iudex ex officio poteſt fuſtigare teſtem falſum dicentem coram ſe.
244 Teſtis falſum dicens coram iudice non ſuo, poteſt ab eo puniri.
245 Teſtis deponens falſum coram arbitro, remittitur puniendus ad ſuum iudicem.
246 Teſtis receptus à notario in iudicis abſentia, ſi dixit aliter depoſuiſſe quàm ſcriptum reperiatur, cui magis credatur. nume. 25. & 254.
247 Teſtes teſtamenti non præſumuntur rogati, & quibus caſibus debeant eſſe rogati.
248 Teſtes debent cognoſcere contrahentes, ſi agitur de ꝓbando actu. ſecus ſi de ſolēnitate.
249 Teſtes ſuper lite coram arbitro pendente poſſunt coram iudice examinari, nec requiritur litis conteſtatio.
250 Arbiter ꝙ non poterit examinare an teſtes examinati corā iudice dixerint ueritatem.
251 Magis creditur notario, quàm teſti dicenti aliter fuiſſe ſcriptum, quam depoſue. it.

QVia teſtium materia ampliſſimè eſt diffuſa, & per multos doctores tractatur diffusè, & maximè per Specu. decreui ſub compendio verborum omnia quæcunq; inueniā breuiſsimè per concluſiones colligere, ſequendo in quibuſdam ordinē Spec. & omnia eius dicta concluſiuè recitabo, ego Nellus de ſancto Gemi. iuris vtriuſq; doctor precibus aliquorū ſociorū meorum humiliter condeſcendi ad hoc opus compillandū. Suſcipiant igitur lucidum & fauorabile munus, quod longo meo tempore inſtantiſsimè petierunt.

1 SCiendū primò † eſt quòd omnes poſſunt eſſe teſtes, qui nō prohibent̃: vnde edictū de teſtibus eſt permiſſoriū: vt ff. de teſti. l. j. §. j. Cuncta enim licita ſunt, niſi decreto aut lege prohibeantur. ff. ex quibus cauſis maiores. l. nunquam eis. & extra, de deſponſa. impube. c. ad diſſoluendum. Sic ergo quicunq; non prohibetur à teſtimonio, poteſt teſtificari.

2 VIdeamus † ergo nunc qui prohibentur. Et generaliter nota ꝙ omnes qui prohibentur accuſare per ti. C. accuſa. non poſ. prohibentur teſtificari in cauſa criminali: vt not. in rubr. C. qui accu. non poſſunt. & in c. teſtes. iiij. q. j. & qui non admittitur in cauſa principali, non admittitur in cauſa appellationis vt in c. Romana. de appel. in vj. & qui repellant̃, vide glo. j. q. j. c. ſi quis. & iiij. q. v. in ſumma. & qui repellitur ab accuſando, repellitur à teſtimonio. vide glo. in ſum. iiij. q. ij. & iij.

3 INimicus à † teſtimonio repellitur. Idem ſi cum inimico habitat, ſi eſt inimicus ꝓpter litem criminalem, illa durante non admittitur ſi propter ciuilem admittitur, ſed tempore diſputationis diſcutietur an ei ſit fides adhibenda. Inimicus ergo magna inimicitia repellitur à teſtimonio. ſecus ſi parua ſit: vt in Spec. de teſte. in prin. Sed Innocētius in c. cū oporteat. in fi. de accuſa. dixit ꝙ inimicus reconciliatus non admittitur ad teſtimoniū, ſi reconciliatio erat recens. ſecus in antiqua: quia ex antiquitate temporis præſumitur obliuio. vide glo. iiij. q. v. c. accuſatores. quæ eſt no. ad hoc. facit ff. de vſuca. l. furtū. §. fundi. & qđ no. in c. per tuas. de ſymo. in gl. in verbo, teſtes. & ff. de excuſa. tu. l. athletas. §. dat remiſsionem. Inſti. de inuti. ſtipu. in fi. & dixit Inno. vbi ſ. ꝙ inimicitia, repellit, ſi erat capitalis inimicitia vel magna. vbi tñ erat parua, non repellitur: ſed ei adhibet̃ fides. & vide C. de teſtib. in
4 aut̃. ſi dicatur. An † aūt inimicitia ſit magna vel parua, iudicis arbitrio relinquit̃, ſecūdū Inn. in c. cū oportet. de accuſationibus. & vide per Bar. in l. j. §. cū quis. ff. de quæſtionibus. & in gl. d. c. accuſatores. iiij. q. v. q̃ probant ſupra dictā diſtinctionē. & dixit Inn. extra, de re iudic. c. j. ꝙ inimicus, qui habet iuſtā cauſam inimicandi, non repellitur à teſtimonio, vt ibi not. per eum: vide.

5 AMicus † maxima amicitia aſtrictus, à teſtimonio repellitur. ſecus ſi leui. de verbo. ſigni. l. latæ. §. amicos. in Spe. de teſte. in prin. & not. in glo. l. ſciendum. ff. de vſu. non ergo in totum repellitur amicus à teſtimonio pro amico, ſed ei minus fidei adhibetur: vt eſt tex. in aut̃. de mona. §. cogitādum. quod eſt verum, niſi inter eos eſſet tanta amicitia quòd in eis ſit vnum velle, & etiam vnū nolle: vt l. etiam. C. de teſta. & l. iiij. ff. eo. & per Ange. in d. §. cogitandum. qui dixit per illum tex. ꝙ ſi ſunt plures cohabitantes in eadē domo, vnus poteſt teſtificari ꝓ alio: ſicut & monachi: nec repellunt̃ ratione cohabitationis, ſicut nec monachi: niſi alia de
6 cauſa repellant̃. quod eſt no. ad multa. † Cōſpirator, ſeu coniurator à teſtimonio repellitur: vt in Spec. de teſta. in prin. in verſi. itē ꝙ eſt cōſpirator. Teſtes inſtrumēti vel ſcripturę nō repellunt̃ propter amicitiam: vt no. in C. qui po. in pig. hab. l. ſcripturas.

7 PAter & mater † regulariter pro filio vel cōtra filiū non teſtificant̃, nec filius pro eis nec contra eos. Itē in aſcendētibus, & deſcendentibus vtriuſq; ſexus in infinitū, vt in Spec. de teſte. in prin. ver. itē quod eſt parens. & Inſtit. de teſta. §. pater. & vide Bar. ff. de teſta. l. qui teſtamento. §. his quoq;. vbi tractatur noſtra materia. Dicta regula fallit: quia pater pōt eſſe teſtis in teſtimonio filij teſtantis de caſtrenſi peculio. Itē pater teſtificatur pro filio in cauſa religionis. Item mater cū quæritur de ætate, genere, ſeu cognatione filij. Quartò fallit in cauſis matrimonialibus, ſcilicet cū quæritur an matrimoniū poſsit ſubſiſtere cū eis propter conſanguinitatē vel affinitatē. Sed ſi quæritur an matrimoniū ſit contractū vel non, ſponſa dicente contrariū, & ſpōſo negante, ſi ipſe ſit ditior vel potētior vel honorabilior pater vel mater ſponſæ nō admittitur. Si verò pater vel mater inferior ſit vel fauore matrimonij ſi ſunt pares, videntur ſuſpecti: vñ iudex arbitrabitur. Sed ſi vir & vxor ſe habēt vt excedentia & exceſſa vt qa vir eſt ditior, illa nobilior, vel ecōtra, etiā iudex arbitrabit̃ pater autē & filius, qui eſt in eius poteſtate, eodē teſtimonio vel negatiuè extraneo ſimul eſſe teſtes poſſunt. In patris verò teſtamēto filius eſſe teſtis non pōt, nec pater, vel q in eius poteſtate eſt, niſi filius teſtatoris ſit miles, ſeu de caſtrenſi teſtetur: qa tunc ſi ante miſsionē facit teſtamentū, pater pōt teſtis adhiberi. ſecus ſi poſt. Spe. in ti. de teſte. in prin. ver. itē quod eſt parēs. De materia vide quod no. ff. de proba. l. etiā matris. & ibi etiam ponit̃ an pater poſsit eſſe teſtis pro filio emācipato. & etiam ibi no. an ſocer pro genero, vel econtra frater pro fratre, & de viro, & vxore: & an vnus canonicus poſsit eſſe teſtis in cauſa capituli: & vide quod no. C. de teſti. l. parentes. vbi ponit̃ de filio adoptiuo.

8 COnſanguineo † minus creditur in cōtradictorio iudicio. l. magis puto. §. ī primis. ff. de reb. eorū. & Bal. in concluſionibus tenet. ſed nō in contradictorio magis credit̃: nec eſt ſemper ſtandū confeſsioni eorū. Frater pro fratre, & cōtra fratrē admittit̃ in cauſa ciuili, cùm nō prohibeat̃, niſi habeant oīa bona cōmunia pro indiuiſo, minor tñ fides ei adhibet̃. In criminali verò non admittunt̃, præ
9 terquā in cauſa hæreſis: nec etiā in criminali † affines admittunt̃ ſed etiā collaterales, & conſanguinei volentes inter ſe admittuntur, etiā in criminali poſt tertiū gradū: qa vſq; ad illū nō cogunt̃ teſtificari: ſi tñ teſtes in pari gradu attinēt producenti, & ei, contra quem producunt̃, admittentur: qa par cauſa affectionis prohibitionē tollit: in ciuili aūt remoti & propinqui conſanguinei inter ſe, pro & cōtra, & inter extraneos admittunt̃. Argu. tñ cōtra: qa ſunt domeſticæ perſonæ. Spe. de teſte. in prin. ver. ſed nūquid frater. Et an frater admittat̃, vide Bar. no. ī d. l. q teſtamēto. Et quando coniūctus pro coniuncto admittitur, vide qđ nota. etiā in d. l. etiā matris. & ibi dixi, ſi conſanguinei in cauſa matrimonij, & in cauſa eccleſiæ, & domeſtici admittunt̃ ad teſtificādum. octaua diſtin. c. ij. in gloſ. Et an coniuncti ſint idonei, vide glo. in iiij. q. v. c. j.

10 SOcius † admittit̃ pro ſocio ꝓ parte ſocij, non pro ſua, per Inn. in c. j. de teſti. Idē ſi incidenter ſine ſocietate ſit res communis. ſecus ſi eſſent ſocij omniū bonorū, vel illius rei quæ petit̃ q̃ cōmunis eſt. Sic ergo ſolū cōſiderat̃ an ad ſociū teſtificantē aliquo caſu emolumentū pertineat: & tunc nō admittat̃. Vide Spe. in ti. de teſte. in prin. verſ. ſed nunqd ſocius. & vide Ang. ff. ſi qs. l. duo rei. in prin.

11 DOmeſtici † teſtes nō admittunt̃ ad teſtificandū. Fallit C. de repud. l. conſenſu. ſed colonus & adſcriptitius licet domeſtici ſint: tñ admittunt̃ de conſuetudine pro dño, ſed minor fides eis adhibet̃. Cliētulus & mercenarius domeſtici ſunt: & dū ſeruiunt non admittunt̃ pro dño ſuo: ſed ſi fuerint olim, nunc aūt nō ſunt, admittunt̃. Eſt ergo conſilium ꝙ dominus eos liberet, & poſſunt teſtificari, niſi conſtet de fraude: vt in Spec. de teſte. in ver. itē excipitur. & qui dicuntur

dicuntur domeſtici, ibi vide. Domeſtici admittuntur in cauſa eccleſiæ. xxviij. diſt. c. ij. in glo. & quando admittūtur, vide in d. l. conſenſu. §. ſuper plagis. & C. de teſta. l. ij. & xiiij. quæſtio. ij. in glo. ſummæ. Admittuntur tamen domeſtici inter ſe, vbi eſt par ratio affectionis. Idem quando aduerſarius eius inducit, ſicut dicimus in aduocato. Fallit quādo ſunt tales, quibus imperari poteſt ratione patriæ poteſtatis, vel dominij. Quid ergo in vaſallo j. dicetur. & per Specu. vbi ſ. Seruitores autem familiares an poſsint eſſe teſtes pro domino, eò quia domeſtici ſunt, vide Inſtit. de teſta. §. pater. Sed an qui tempore cōtractus erat meus domeſticus, poſtea deſijt eſſe, admittatur pro me, vide. ff. de quæſt. l. j. §. idem. Quid econtra, vide eandem. l. j. §. ſi ſeruus ad hoc. an ſubditus admittatur pro domino, vide C. de teſti. l. eos. quid ecōtra, vide ff. de teſti. l. idonei. & extra, de offi. dele. c. cām quæ familiares autem quibus hodie vtimur, poſſunt teſtificari pro domino. dūmodo honeſti ſint, per Inno. in c. fraternitatis. de teſta.

12 VAſallus † poteſt teſtificari pro domino, licet nō poteſt eſſe iudex: quia plures requiruntur eſſe iudices, quàm eſſe teſtes. Vel diſtingue: Aut eſt magnum feudum: & tunc non admittatur. Aut eſt paruum: & teſtimoniū dicat. Vel dic, aut vaſallus eſt obligatus ad præſtandum domino ſeruitia tantùm, & non ad fidelitatem: & admittatur in illis, qui tenent decimas ab eccleſijs. Aut eſt obligatus quia iurauit fidelitatem: & non poteſt quia iuramentum repræſentat quandam ſpeciem ſeruitutis: & ſeruus pro domino non poteſt teſtificari. Specu. in titu. de teſte. §. ſed nunquid vaſallus. Vaſallus autem poteſt teſtificari contra dominum in cauſa feudi: vt C. de teſti. l. aduerſus. & poſui in noſtro repertorio in titu. de feudis. Libertus contra patronum non teſtificatur: quia eius perſona debet videri ſibi ſancta. Specu. vbi ſ. Idem in filio liberti. Specu. eo. ti. verſi. item quòd eſt libertus.

13 IN cauſa vniuerſitatis † vel collegij quilibet de vniuerſitate vel collegio habet teſtificari, in defectum tamen aliorum, & non aliter pro ipſa vel ipſo: ſed contra bene poſſunt. vel dic indiſtinctè admitti in ciuili: quia cā vniuerſitatis non eſt ſingulorum. in criminali verò ſi prælatus accuſetur: tunc aut ab vno de vniuerſitate accuſatur, & alius de vniuerſitate admittitur: quia par in vtroque ratio eſt. Aut extraneus accuſatur ab vno de vniuerſitate. & accuſans non inducit ſocium, niſi in ſubſidium. Speculator in ti. de teſte. in prin. verſi. ſed nunquid in caſu vniuerſitatis. De materia vide gl. iij. q. viij. c. nihilominus. & Inſti. de rerum diui. §. vniuerſitatis. & ff. de in ius vo. l. ſed cū hac. §. qui manumittitur. & ſic videtur ꝙ ſinguli de vniuerſitate ſint teſtes in cauſa collectarū. In contrarium videbatur quaſi ſinguli ferant vtilitatem: argu. ff. de leg. j. l. ab omnibus. in prin. In cōtrariū eſt cōmunis opi. quia cauſa nō tractatur nomine ſingulorū. nec ſinguli propter partes iudicij, & præſertim ſi nō ſint teſtes ſuper articulo principali, ſed ſup incidēti. ar. Inſti. de teſt. §. legata. & ff. de iud. l. j. Bal. in cōcluſione in prī.

14 PRelatus † vel rector eccleſiæ in cā eccleſiæ poteſt eſſe teſtis: author tñ & teſtis ſimul eſſe nō poteſt. vnde cām alij cōmittit, & ipſe erit teſtis, & cōſtituto procuratore dicat, Abbas & conuentus cōſtituit talē procuratorē. Abbas poterit eſſe teſtis, & quilibet de cōuētu. Et ſi adminiſtrator eccleſiæ cōtrahit q cōtractus in dubiū reuocant̃: poterit adminiſtrator teſtificari: vt in Spe. de teſte. §. j. verſi. ſed nūquid rector. Abbas poteſt eſſe teſtis in cauſa monaſterij: vt Inn. in c. ad hæc. extra, de teſta. venditor pro emptore, donator ꝓ donatario an admittant̃, dic vt no. ff. de teſt. l. in oībus. per Cy. C. e. l. nullus.

15 CRiminoſus † ſi in crimine perſeuerat, non valet eius dictū in criminali, ſiue in ciuili, etiā dū de crimine ciuiliter agit̃: niſi eſſet tale ꝙ infamiā irroget, & ꝓbet hoc per ſacerdotē, cui crimē cōfeſſus eſt: & hoc vbi crimē manifeſtū eſt: ſine ꝓbatione præſumit̃ eū pœnituiſſe, & ſuæ ſalutis memorē eſſe. vbi verò agit̃ criminaliter ſiue manifeſtū ſiue occultū, repellit̃ ſi aliàs de crimine cōuictus exiſtat vel cōfeſſus, vel ſi ex hoc facto eius opi. ſit grauata, vel ſi ei ꝓbari poterit, licet egerit pœnitētiā. Is ergo, cui opponit̃ crimē, nō admittit̃ in ciuili, vel criminali priuſq; probauerit ſe innocentē, ſiue cōuictus fuerit, ſiue nō, dūmodo cōuenit̃. Specu. de teſte. in ver. itē opponitur quòd eſt criminoſus. Quid ſi in vna domo ſunt quatuor, quorum vnus occiditur, & neſcitur à quo: an aliquis eorū admittatur ad teſtificandum? Vide Spec. eo. titu. verſicu. quòd quatuor homines. & Ange. in l. ſi in rixa. ff. ad legem Cornel. de
16 ſica. An † autem particeps criminis admittatur ad probationem glo. in c. ij. de teſt. quæ inci. no. quia dicit quòd non, ſed ad præſumptionē ſic, vt ibi. quod intellige ſpeciale vt in crimine ſimoniæ. In alio autem crimine quàm in iſto excepto, non videtur ꝙ particeps criminis faciat indicium ſiue præſumptionem, etiam ad torturam: vt in c. j. de confeſ. ibi: nulli cenſemus pœnæ ſubdēdos. Ibi tamen gloſ. dicit quòd non creditur quantum ad conuincendum, ſed quantum ad præſumptionem. Et ſi intelligas in excepto, concordas cum gloſ. d. c. j. ſi in alijs cùm propter præſumptionem deueniatur ad torturam, torquebuntur alij ad iſtorum teſtimonium. & ſic pœnæ ſubdentur contra illū, per text. in l. fi. C. de accu. vbi de hoc per Cy. facit de adulte. c. ſignificaſti. & ad Sylla. l. prius. Nam quantuncunq; quis ſit infamis, Iudæus, & legibus odioſus: tamen conuinci debet per teſtes idoneos: vt no. in c. teſtimonium. de teſti. Criminis ſocius à teſtimonio repellitur. Specu. de teſte. verſic. item ꝙ eſt ſocius criminis.

17 HOmicida † de iure Canonico repellitur: de iure ciuili admittitur. Specu. eo. titu. verſicu. item quòd eſt homicida. & in verſicu. item quòd non eſt probatæ vitæ. licet teſtis confiteatur ſe homicidam: non tamen poterit eum iudex punire ex illa confeſsione: quia non eſt facta in iudicio. Non enim de hoc agebatur. Glo. ordina. eſt iij. quęſtione vj. hoc crimen. Incidit enim cauſæ principali: vt l. nullum. C. de teſti. & eſt gloſ. j. quæſtio. j. & hoc quippe. ſecus ſi confiteatur falſum: d. l. nullum. & C. de epiſco. & cleri. l. presbyteri.

18 FVr, † raptor, & adulter manifeſtus, & generaliter in quolibet peccato mortali, ſcilicet manifeſtè cōſtitutus repellitur. Nam tales ſunt infames infamia canonica, nec poterit teſtis, qui prætextu criminis repellitur, mihi de crimine obijcere. nec aduerſarius meus in illa cauſa mihi de crimine obijciet, niſi eſſet tale crimē quod obijcio teſti. cuius ego particeps fuerim in Speculo de teſte. verſicu. obijcitur quod eſt fur. Sed nunquid poteſt eſſe teſtis ille, qui aſſociauit aliquem ad cōmittēdum adulterium etiam in cauſa ipſius adulterij, & an poſſit cogi, vide Inno. in c. qualiter & quando. el primo. de accuſa.

19 INfamis † & leuis opinionis non admittitur ad teſtificandum, niſi in criminibus exceptis: quia tunc admittitur cum tormentis. vel niſi accuſatus ſit malæ famæ. quod eſt verum infamia iuris. Infamis autem de facto admittitur in cauſa ciuili vel criminali ciuiliter intentata. Ferre teſtimonium eſt dignitas, & eſt actus legitimus, qui actus infamibus interdicitur: & ideo periuri nō admittuntur. Temerarium tamen iuramentum quē à teſtimonio non repellit, quæ infamia etiam poſt mortem teſtis poterit probari. Specu. de teſte. in verſicu. item excipitur quòd eſt infamis. Si teſtis confiteatur ſe infamem vel inimicum: non creditur ei quaſi propter hoc nō ſit productus nec iuratus: quia acceſſorium eſt: quia nec curat vacillare: tamen ſi vacillat non creditur ei. Inno. in c. inquiſitores. de accuſa. Bal. in conclu. Specu. de teſte. verſi. quòd ſi teſtis ſe ſeruum. infames inter ſe admittuntur ad teſtificandum: vt in authenti. de teſt. §. ſancimus. Sed an poterunt adhiberi teſtes in teſtimonio, vide ff. de teſta. l. cùm leg. An teſtis infamis vel receptus poſt terminum faciat indicium, vide Bal. in l. ij. C. de epiſco. audi. & per Barto. in l. ij. ff. de appel. recip. Quid de infami infamia facti, & quid de bannito, vide Bal. ff. de iena. l. Caſsius. Infamia facti contracti ex periurio repellit: quia periurium ſine infamia repellit. Bal. in l. Lucius. ff. de infami. Infamia poſtea ſecuta, ſi retro trahitur teſtimonium medij temporis infringit. ff. de infa. l. furti. §. j. in glo. vel contra facit. ff. de ſoluti. l. ſi quis offerenti. §. fin. & l. cùm decem. §. fin. eo. titu. & ff. rem ratam habe. l. fi. & l. cùm indebitum. §. fi. & quod ibi no. Bal. in conclu.

20 EXcommunicatus † & ſuſpenſus à teſtimonio repelluntur. an autem excommunicatus contra excommunicatum admittatur, ſi omnes de monaſterio ſint excommunicati, vnus contra alium admittitur, niſi iudex ex officio repellat. Specula. de teſte. verſicu. item quòd eſt excommunica.

Accuſator non poteſt eſſe teſtis: ſed promotor inquiſitionis vel denunciationis poteſt, ſi illam non proſequitur. Spe.eo.ti.verſi. quod ipſe. Item eſt teſtis & accuſator. & quando ſunt plures accuſatores, iudex eligit magis idoneum, & cæteri repelluntur à teſtimonio. glo.ij.q.j.c.in primis. & vide iiij.q.iiij.in ſum.in gl. Cōcubinarius manifeſtus vel inceſtuoſus contra accuſatum non admittitur. Spe.eo.ti.ver.item ꝙ eſt concubinarius. Hermaphroditus non admittitur. Spe.eo.ti.ver.item ꝙ eſt hermaphroditus. Iudęus, paganus, infidelis & hęreticus non poſſunt contra Chriſtianum teſtificari, etiam ſi Chriſtianus à Chriſtiano ſit conuentus. Hæreticus tamen contra hæreticum vel paganum admittitur. quod eſt verum, cùm hæreticus agit. Sed ſi orthodoxus non opponit, tenet dictum teſtis. Orthodoxus admittitur contra infidelem. Spe.de teſte.ver.item ꝙ eſt Iudæus. Infidelis pro catholico teſtimonium dicere poteſt. de pœnis.diſtin.j.c.multiplex.in gloſ. vide C.de hæreti.in l.quoniam multi. & ibi per Cyn.

21 IMpubes † teſtimonium nō dicit, niſi in caſibus. ff.de lib.cau.l.fi.in fi. & hoc in ciuili. iiij.q.iij.c.j. In criminali verò etiam factus pubes repellitur, niſi compleuerit xx. annos. nunquam tamen ad plenam fidem, ſed quantum ad præſumptionē faciendam pupillus qn̄cꝫ poteſt recipi: maximè ſi dominus dicatur à familia occiſus. ff.ad Sylla.l.ij.§.impubes. Sed an factus pubes poterit teſtificari de eo quod vidit in pupillari ætate. Dic ꝙ ſic: præſertim ſi erat proximus pubertati. Idem de eo quod quidam vidit antequā eſſet cæcus. Spec.in titu.de teſti.verſi. Item excipitur ꝙ eſt impubes. De impubere no.in l.iij.§.nihil.ff.de teſti. De ſeruo facto libero no. Barto.de verbo.ſigni.l.inſtrumentorum.§.notionem.

22 MOnachus † & canonicus regularis conuerſus, vel alius religioſus, vel aliter ſub obedientia poſitus nō poteſt eſſe teſtis ſine licentia eius cui ſubeſt. In cauſis tamen ſuarum eccleſiarum teſtificari poſſunt. Spe.eo.ti.ver.item excipitur ꝙ eſt monachus. de hoc vide in authen.ingreſſi.C.de ſac.ſan.eccle. Et an clericus admittatur in cā eccleſię, vel ſui canonici, vide xiiij.q.ij.& in gl.j.& ij.per Ange. in auṫ.de monachis.§.cogitandum.& Inſti.de teſta.§.teſtes.& ibi no.per Spe.de teſt.ver.quid de monacho.& verſi.item ꝙ eſt clericus. An autem adminiſtrator eccleſiæ admittatur ſuper cōtractu quē celebrauit, vide per Arc.Io.An.in c.Romana.in vj.& in c.ſup prudētia.xiiij.q.ij.vbi eſt tex.ſin.& Bal.ī cōclu.iuris.

23 SEruus † non pōt eſſe teſtis, niſi in defectu probationum, ſecundùm quoſdam: & niſi in criminibus exceptis: nam tunc admittitur. ſi accuſatus ſit de crimine diffamatus: tamen eis quandocꝫ creditur cū tormento, & aliis præſumptionibus contra dominum vel patronum eis non creditur, niſi in caſibus, quos habes iij.q.ij.§.in patronos. Si tamen teſtis tempore, quo ſignauit teſtimonium, erat ſeruus, & communiter habebatur pro libero: valet nihilòminus teſtimonium. Idem ſi à maiori parte habebatur pro libero, & illud ſi teſtis dicit ſe liberum, & de hoc pendet iudicium, admittitur ad teſtimonium, & reſeruatur in tempus diſputationis. Adſcriptitius poteſt eſſe teſtis, ſtatuliber non poteſt. Spe.eo.ti.ver. item ꝙ eſt ſeruus. Teſtes nō poſſunt eſſe ſerui, niſi in caſu neceſſitatis. ff.de teſti.l.ſerui. Dicit tamen ibi gloſ. ꝙ ſi præcedit ſemiplena probatio: tunc teſtimonium ſerui cum illa ſemiplena probatione facit vnam probationem. & vide C.de teſti.l.ſeruos. &
24 l.quoniam. Teſtes, † qui cōmuni opi. liberi reputātur, licet ſerui ſint ex liberali ſubiectiōe, per decretum diui Seueri, vt in l.j.C. de teſt. & ibi in hac cauſa tractari, & per conſequens eſt conteſtis, vt teſtamētum non ſit ſine effectu, teſtificari poterunt in iudicio, non obſtante ſeruitute: & ideo non traham illud reſcriptū ad alium caſum: quia non eſt noſtrum illud extendere. Si igitur teſtes fuiſſent infames, quia de crimine famoſo damnati, & per conſequens inteſtabiles: vt l.ob carmen. ff.de teſti. licet communi opi. tunc reputarentur bonę famæ, non teneret teſtimonium. Idem ſi ex alia cauſa tunc ad teſtimonium non potuiſſent adhiberi; puta quia erant impuberes. & communi opi. reputabantur adulti; vel erant mulieres, & reputabātur maſculi. Cy. tamen tenet contrarium in d.l.j. & nō bene, iudicio meo, & eſt d. Ang. in conclu. Quid ſi teſtis tpe quo iurauit, erat teſtabilis, ſed tpe depoſitionis erat inteſtabilis? Dic ꝙ ſi crimen, quod reddit eum inteſtabilem, non eſt notorium, dictum eius recipitur, & in tēpus reſeruabitur diſputationis. Si verò poſtea ſit notorium, nō vitiatur eius dictum: ſed fatuus eſſet, ſi iudex illud reciperet. Et vide quod plenè no. C.de teſti.l.j.ff.ad Car.& l.iij.§.ſi duę cauſę. Bal.
25 C.de legi.l.leges. † Vbi teſtes ſunt de ſubſtantia rei: tunc inſpicitur conditio teſtis tpe teſtimonij: vt no.in l.ad teſtium.§.cōditionem.& §.nihil.ff.de teſti. ſed in aliis negotiis vbi teſtes non ſunt de ſubſtātia rei: impubes poteſt teſtificari pubes factus: & ſic de his quæ vidit prope pubertatem, & non de his quæ vidit prope infantiam. ff.ad Syl.l.excipiuntur. Ratio eſt: quia quando aliqd eſt de ſolennitate, debet adhiberi in initio, & vno contextu: vt ff. de teſt.l.hæredes palam.§.fi. ſed vbi non eſt de ſolennitate: tunc nō inſpicimus initium, ſed effectum rei. ff.de hęre.inſti.l.qui ſoluendo. & no. ꝙ ratio contrariorum idem facit in caſu conuerſo. Nam ſi tpe teſtamenti eſt habilis, & probabilis reputationis, licet poſtea fiat inhabilis, non tamen vitiatur teſtimonium. C.de teſti.l.j. quod eſt exaudiendum de teſtamento in ſcriptis: vbi teſtes non habent de veritate deponere, ſed ſolùm de ſolennitate. Nam ibi ſi conſtat de ſolennitate: quia teſtes ſua ſigilla recognoſcunt, non poteſt referri qō voluntatis: quia certa eſt, & per ſcripturam apparet, & toleratur teſtimoniū eius: quia habet adminicula per ſe, ſ.ſubſcriptiones, & ſigilla ſua recognoſcant, & teſtes ſic intelliguntur. l.j.C.de teſti.& ff.ad Car.l.iij.§.duę cauſę. Item pōt intelligi illa lex in teſtamēto nūcupatiuo redacto in ſcriptis per tabellionē: quia nō debet vitiari teſtamētū, quod apparet ab initio legitimè cōfectū. & quia dictū teſtis ſcriptura iuuatur, qa mutuò ſe iuuant, nec vitiatur teſtamentū morte teſtis: ergo nec capitis amiſſione. Si verò nō eſt ſcriptū, nec manu authētica roboratū, diſtingue, an ſit qō ſolēnitatis: & inſpicitur initiū an voluntatis: & tūc tēpus iuramēti. & ideo primo caſu admittitur ſtatu mutato in malo. ſecūdo non ſic, & nō vitiatur teſtamentū, ſed probatio eius vitiatur: Ratio differētię dictę diſtinctionis eſt: qa
26 vt dixi, quo ad ſolēnitatē inſpicitur initiū. Bal.in cōcluſio. † Sed quid ſi obiicitur cōtra teſtamentū quod eſt cōtra ſolennitatē, qa vnus ex teſtibus dicitur tūc fuiſſe inhabilis: nunqd ad ꝓbandū eſt habilis: & ſic ad ꝓbandum ſolennitatē ſufficiunt duo teſtes? Dic ꝙ ſic: quia poteſt hęc qō examinari ſeorſum à principali, id eſt, à teſtamento: & eſt ſuę materię per ſe. & quia eius contrariū, id eſt, infamia poteſt ꝓbari per duos teſtes. ſecus ſi qō ſolennitatis non poteſt examinari ſeorſum à principali: vt no.in l.ij.C.de
27 ſecun.tab. Bal. vbi ſ. † Circa tēpus conſideretur integritas teſtiū, vide per Bal.in x.col.in ti.an remoueri debeant teſt. qui pa. eſſe deſierint. Teſtes debent eſſe bonę famę, non ſolū tpe iuramenti, ſed etiam tpe depoſitionis, non abſolutè ꝙ dictum trahatur ad tempus iuramenti: vt in Cle.j.de offi.dele. quia illud reſpicit ſolennitatem, non ſecundū veritatē, quę ſine examinatione liquere non poteſt. Bal.in c.j.quot teſt. ſint neceſſa.ad proban.x.coll. & ꝙ depoſitum trahatur ad tempus iuramēti, eſt verum quo ad implicitam probationem: argu.ff.de hæredi.inſti.l.aſſe toto. non quo ad explicitam. ff.de teſtamen.l.hęredes palam.§.ſed ſi notā.

28 HI, cum † quibus non eſt teſtamēti factio, nō poſſunt teſtimoniū ferre. Spec.de teſte.§.itē ꝙ eſt talis cū quo nō eſt teſtamēti factio. Teſtis mutus an eſſe poſſit, vide in Specula.de teſte.§.nunc tractandum. verſicu. quid de muto.

29 CAecus † teſtificatur de auditu, maximè ſi contrahentium voces habuit notas, & maximè de his, quę vidit antequā fieret cęcus. Spe.in ti.de teſt. ver.ſed nunqd cæcus. & vide Ang.in auṫ.de hære.& fal.§.ſi verò expreſſum. vide gl.iij.q.viij.c.teſtes. & ibi etiā ponit quid de muto. Cęcus nō teſtificaṫ de perceptibilibus per viſum, nec ſurdus per auditū, ſecundū Hoſti.in c.ex literis. de teſt. Bal. ī cōclu. & vide Spe.de teſte.ī pri.ꝟ.ſed nūqd cęcus. & dixit Bar. ī l.ad teſtiū.ff.de teſt. ꝙ teſtificaṫ de eo qđ vidit añquā eēt cęcus.

30 PAuper † ſuſpect⁹ teſtificari nō pōt in ciuilibus, ſed in criminalibus admittiṫ cum tormēto. paup honeſtę vitę nō repelliṫ: vt in Spe.de teſt. ver.itē ꝙ eſt pauper. Si enim ſunt inimici pauperes, timetur de ſubornatione. iiij.q.iij.c.item nihil. & in auṫ. de teſt.§.j.per totū. olim vt

olim vt qui adhuc portant crucem, & publicè pœnitentes, an admittantur. Fuerunt opi. vide in Specu.eo.titu.quid de portantibus cruces. & C.de hęre.l.quoniā. & hęc de paupere ſufficiūt.

31 IVdex † aduocatus, procurator, aſſeſſor, executor, actor, vel arbiter in eadem cauſa appellationis, vel principali repellitur à teſtimonio. eſt enī præſumptio ꝙ diceret pro ea parte, pro qua prius fuit. Quidam tamen admittunt procuratorem contra dn̄m. Item admittitur negotio finito. De aduocato dic quòd admittitur antequā incœpit patrocinari: licet de ſalario cōuenerit. poterit tamen eſſe teſtis contra eum, pro quo intercedit. Spec.eo.titu.in prin.verſi. item ꝙ fuit in eadem cauſa. An autem ille, qui eſt vel fuit iudex, non poteſt eſſe teſtis, vide Ioan.Cal.xxviij.diſtin.per Bar.C.de arbi.l.ne in arbitris. & vide de omnibus prędictis in glo.ij.q.viij. c.ſtatuendum. & quod dicitur, iudex non poſſit eſſe teſtis, intellige lite pendente; & ſuper principali. Nam ſuper acceſſorio coram ſe poteſt: non tamen interrogandi ſunt vt teſtes, ſed conſulendi tanquam ſi fuerint iudices. Spe.eo.ti.verſi.ſed quid ſi ſcriptus. & ſi ſunt tres, aut quincꝫ iudices, magis creditur teſtibus quàm eis: niſi etiam ipſi iurati eſſent. Spe.vbi ſ. & ſi impetres iudicem quem volebam producere in teſtem, remouebitur à iudicando, & erit teſtis. Item ordinarius poterit eſſe teſtis coram officiali, ſi neceſſitas imminet. & ſi iudex in teſtem inducitur, qui iurat ſe nihil ſcire de cauſa: videtur ꝙ non remaneat iudex. Item iudex, qui fuit vt ſuſpectus recuſatus, non poterit in teſtem adhiberi, nulla de cauſa ſecundùm quoſdam. Tu dic cōtrarium, maximè ſi producens non habebat niſi vnicum alium teſtem. Spe. vbi ſ. De procuratore an poſſit eſſe teſtis, dic aut de partium voluntate: & poteſt. Aut contra voluntatem partis: & nō poteſt. Et ſi eſt procurator litis: nō poteſt. ſi negotiator: poteſt in alio negotio, non in illo. Bal.in c.ij.in ti.de lege Corradi.x.col. An procurator ad iudicia vel negotia poſſit eſſe teſtis, dic vt C.de teſtib.l. oībus. & ibi no.de proxeneta. & per Bar.in l.deferre.ff.de vſur. & per Angel.in authen.de teſti.§.quoniam. & in conſi.ſuo xxviij. & in Specu.de teſt.verſicu.quid de proxeneta.

32 MVlier † in teſtimonio nō admittitur in ciuilibus: ſed in criminalibus exceptis admittitur. In codicillis, & aliis vltimis voluntatibus, & ſic in aliis caſibus, an admittatur, fuerunt opin. Tene tu ꝙ admittatur Spe.eo.ti.ver.Item ꝙ ſi mulier. & vide gloſ.xv.q.iij.de crimine. xviij.q.iij.c.in decima.de pœ.xxxiiij.q.v.c.mulieres.in gl. & Inſti.de teſti.§.teſtes. Sed nunquid valeat teſtamentum mulierum aſſerentium poſt ſuſpectionem aliquam non eſſe cognitam, vide gloſ.xvij.quæſtio.iij.c.nec aliquam.

33 FIdeiuſſor † pōt eſſe teſtis pro debitore, qui eſt ſoluēdo: aliâs nō in Spe.de teſte. ver. quid de fideiuſſore. Sed an poterit eſſe teſtis inter debitorem & creditorem, vide per Bar.ff.de lega.j.l.ſi cui.§.ſi. An autem poſſit eſſe teſtis fideiuſſor, vide inſti.de teſti.§.legatarius. Sed pone, mutuaui tibi decem cum hoc ꝙ nō poſſit probari, niſi per duos filios meos, donaui Petro iſtā actionem: an Petrus poterit per filios meos probare? Rn̄. ſi donatio incœpit ab actione, non poteſt. ſi à traditione, poteſt: vt in Spec.eo.titu.verſi.ſed pone mutuaui. Sed qđ ſi nō habeo niſi vnū teſtē, & cedo iura mea: an potero teſtificari pro ceſſionario. Spe.in ti.de ꝓcu.in fi. ꝙ ſic. Facit de procu.c.in noſtra.per Archi.in ſumma. & per Ang.in l.hæredi.§.nos autem.ff.de pact. & in l.ſi quis rem.de procu.

CEdens an poſſit teſtificari pro ceſſionario. Et reſpon. ꝙ non poſſit. Vide per Bald.in
34 verſi.ceſſio.in conclu. Creditor † prohibetur ferre teſtimonium pro debitore: vide Ange.ff.de procu.l.non ſolùm.§. quæritur. Quē nō poſſum in ius vocare, contra eū teſtimonium perhibere non poſſum. C.de teſti.l.aduerſus. Legatarius poteſt interdum eſſe teſtis de his quæ in teſtamento continentur. ff.de teſti.l.qui teſtamento. Inſti.de teſta.§.legatarius. Tutor interdū erit teſtis pro pupillo: vt no.in d.l.qui teſtamēto. Familia officialis interdum examinatur tēpore ſyndicatus. vide Ange. in trac.
35 de ſyndicatu. Pro vxore † fratris poteſt quis teſtimonium ferre. Ang.ff.de poſtu.l.cùm eorū.§.affinitatis. Beneficiati per prælatū poſſunt eſſe teſtes de ſua creatione ſeu titu. vt no.in d.§.legatarius. Magiſter pro diſcipulis an poſſit teſtificari, vide gl.xj.q.j.c.j. Cōpater an poſſit eſſe teſtis, vel iudex pro cōpatre, vide in Spec.latius in ti.de teſte.§.qualiter.verſi.quid ſit ius de ſpiritua
36 li patre. & Guliel.de Cug.ff.de in ius vocan.l.generaliter. † Maior lxx. annis non compellitur eſſe teſtis. Inſtit.de excuſat.tut.§. item maior. In qua ætate ſunt teſtes recipiendi, vide gl.ſummę. iiij.q.iij. & ij. an teſtes prohibiti admittentur, quādo proceditur
37 ſine ſolennitate iuris, vide Bar.ff.de edē.in l.filius. debet † iudex dare ſaluum conductum teſtibus, vt veniant ad deponendū. vj. q.viij.c.hortamur.in gl. & in Spec.de teſt.§.qualiter.in verſi.debet quocꝫ ipſius. Teſtes non ſunt vocandi à longè, quādo plus expenderetur quā ſit valor cauſæ: ſed debet eorum examinatio delegari. Barto.in l.Mæuia.C.de an. & tribu.lib.x. Teſtibus debent fieri expenſæ, ſed non damna: vt in l.quoniam liberi. C.de teſti. & l.ſi quando.§.cùm oporteat. & Bal.in l.fi.in fi.C.de fruc. & lit.expen. & per eundem in d.l.quoniam liberi.C.de teſti.

38 SI teſtes † citati non veniāt quod remedium competit contra eos, vide Barto.ff.quē ad. te.l.ſed & ſi quis. Quid aūt ſi veniūt, & retardāt deponere, vide per Ange.de Are.in l.pe.in fi.in Spec.de teſte.§.qualiter autē.verſi.cogi debent. & adde ꝙ no.Io.Cal.xxx.diſt. & ſequenti. Quid ſi ſunt talis conditionis ꝙ non coguntur teſtificari: an ſint citandi, vide per Ange.in auṫ.de teſtib.in princi. Si teſtis extra iudicium coram iudice nō in figura iudicij dicat ſe nō interfuiſſe negotio, tamen debet cogi ad deponendum, & ſtatur depoſitioni. Bal.in §.ſi enim.in c.j.in ti.quid ſit inueſti. licet Bar. contrariū teneat in l.eos.ff.de falſis. Teſtis ſi promiſit nō teſtificari, cogitur teſtimonium perhibere. Bal. C. qui accu.nō poſſ.l.
39 data opera. † Quid ſi teſtes nolunt cōparere vt veritas occulteṫ qua pœna puniuntur? Reſpon. ꝙ nō puniuntur tanquā falſarij: quia falſitas teſtium propriè eſt per iuramentū. ſed iſte non iurauit, ergo &c. Dic ꝙ criminaliter puniuntur crimine ſtellionatus ſed ciuiliter parti ad intereſſe, vel Reipu.per actionem de dolo. arg.eorū quæ no.Cy.in l.j.C.de do. & tangit Inno.in c.j.de fal. & Bal.in l.presbyteri.C.de epiſ. & cle. Qualiter teſtes cogantur,
40 & qui non poſſunt cogi, vide in Spe.de teſt.§.pe. † Compellūtur autem teſtes in ciuilibus cauſis, vbi veritas per alios apparere nō poteſt. xiij.q.j.c.quāquàm. Item in cauſis ſpiritualibus: vt in c.j.de teſti.cogen. Item in criminalibus ciuiliter intentatis, puta per inquiſitionē: vt in c.ſuper his.eo.ti. Item in inquiſitione & denunciatione, licet quidā neſciūt qua de cauſa dubitetur: quia tunc repelluntur vbique propter defectū veritatis: vt in d.c.qꝫ. Quidam tamen intelligunt hoc fore verum, niſi foret periculū animæ. In criminalibus autem dico nō cōpelli: quia ibi luce clariores debent eſſe probationes: vt C.de prob.l.ſciant. iiij.q.ij. c.item nihil.verſi.fi. & Ange. in conclu. Itē in caſibus aliquibus quis cogitur ad teſtimonium, qui regulariter non cogitur. eſt argu.in l.j.C.de teſti. ꝙ pater eſt cogendus ferre teſtimonium cōtra filiū, & econtra, ſi veritas aliter ſciri non poteſt. & maritus cōtra vxorē, & econtra. quamuis aliàs nō ſunt cogendi. ſicut tenuit Mar.de fa. dum eſſet executor in quadam cā: cum maritus teneretur actione depoſiti ad decem, nec aliter aduerſarius poſſet de iure ſuo probare, niſi per vxorē depoſitarij: ipſe cōpulit eā ad iu
41 randū. ar.d.l.j.C.de rep.l.cōſenſu. † Teſtes poſtꝗ̄ intrauerūt ad iudiciū pro reddēdo teſtimoniū, nō debēt redire ſine licentia iudicis: nec iudex pōt eos tenere vltra xv. dies: qbus elapſis illico citati recedūt: vt no.C.de teſti.l.ſi qn̄. & C.de appel.l.eos. & nō vltra tenenṫ expectare. ar.ff.de tab.exhi.l.ij.§.exhibere. & in Spe. de teſt.verſi.teſtibus autē iudici.in §.qualiter. Facit ꝙ diciṫ de litigatoribus ꝙ nō debēt recedere ſine licētia: aliàs nō dicunṫ veniſſe q nō ſteterūt: vt in c.j.de iud. & per Inn.in ca.calūniam.de pœ. facit tex.in c.ſtatutū.§.proferēdo.de reſcri.lib.vj. dū dicit, ſedendo, ſtando, & referēdo. & Ang.in conclu. Teſtis debet ſatiſdare de nō recedēdo. vel ſi nō pōt, debet iurare. & ſi alterū nō facit
42 debet duci ad carceres. no.in l.ſi qn̄.C.de teſt. † Quid ergo ſi teſtes nō fuerūt citati, nec moniti, & deponūt, an faciāt fidē? Tex. in l.libertorū.C.de teſt. videṫ innuere ꝙ nō: quia volūtariū teſtimonium reprobatur propter reuerentiam paternalem: ergo ceſſante iſta cauſa, videtur innuere quòd poſſit & valeat teſtimo-

nium tale, & videtur in gloſ.l. poſt legatum.ff. de his quibus vt
indi. & eſt caſus in l.presbyteri.C.de epiſ.& cle.vbi tex. dicit ꝙ
debent eſſe etiam petiti,& citati,moniti,vt ſequitur Iac.de Bel.
in §.ſi verò ignoti.in auſ.de teſti. qui dicunt quòd ſi teſtis depo
nit non citatus,eius dictum eſt nullum.& ita intelligatur l.preſ-
byteri.& quòd non eſt neceſſe quòd cogantur alijs remedijs,ſci
licet per capturam pignorum:quia ſola citatio ſufficit, conclu-
dens quòd dicta glo.in l.poſt legatum.eſt falſa.Sed Bald.in auſ.
ſed nouo iure.C.ſi cer.peta. dicit quòd ſi tunc ſint producti per
partem quòd creditur eis ſponte iurantibus,& deponentibus.ſe
cus ſi non fuiſſent producti.& ita ſaluat dicta gloſ. Ego credo
illam gloſ.fore veram ex eo quòd eo ipſo quòd iudex defert iu-
ramentum teſtibus,videtur eos monere quòd dicant veritatem:
& illa monitio tacita videtur eſſe maioris authoritatis,quàm ci-
tatio facta per nuncium. Ita probat gloſ. Ber. in c.conſuluit.de
offi.dele.mouens ſe hac ratione, videlicet ꝙ maioris authorita-
tis eſt illud quod fit per ſe,quàm illud quod fit per imaginē. ſed
conſtat quòd tacita admonitio reſultans venit ab ipſo iudice:eſt
ergo maioris authoritatis quàm ſit illa citatio, quæ fit per nun-
cium:quia fit in imaginem iudicis per Ange.in conclu. & ponit
Bal.in d.l.presbyteri.& in addi.Spec.in titu.de teſte.& per Bar.
in d.l.poſt legatum. Teſtis tamen,qui non cogitur teſtificari, nō
43 eſt citandus.Ange.in auſ.de teſti.in prin.Teſtium † receptio fa-
cta contra non citatum non valet. Abb.extra,de teſti.c.in nomi
ne Domini.& C.de teſti.l.ſi qñ.& gloſ. ibi dicit ꝙ eſt nulla ipſo
iure.Bal.in conclu. Nunquid autem poterit quis cogi vt dimit-
tat teſtes teſtificari contra ſe? dic vt no.C.de teſti.l.nimis graue.

44 Debet † iudex inquirere de cō-
ditione teſtis.ff. de magi. conue.l.j.§. ſi præſes.ff. de
teſti.l.iij.§.j.ff.de quæſtio.l.de minore.§.fi. Sed ſi nō
inquiſiuit, non obſtante hoc teſtimonium non vitiatur: quia cū
iudex interrogat,debet eſſe præſens.ff. de teſtib.l.curent.& mo-
dus queſtionis eſt in arbitrio iudicis.ff.de queſtio.l.quæſtiones.
& tamen iſta non ſunt de neceſsitate.argu.ff.de iudi.l.non quic
quid.qualitas enim teſtimonij eſt omiſſa,quæ vitiari non debet.
ff.de lega.ij.l.cùm pater.§.viros. Pro hoc facit quòd teſtis debet
cauſam ſui dicti dicere,& ſuper hoc interrogare,vt in auſ. de te
ſti.§.& licet.& tamen ſi eſt omiſſum,non vitiatur teſtimonium.
C.de teſti.l.ſolam. Iaco.de Ra. dicit hoc verū eſſe ſi teſtis depo-
nit de inſenſibili:ſed intellige per alia media ſenſibilia.quod no.
Ad teſtes producēdos arbitrio iudicis dilatio danda eſt, in qua
poſſunt fieri tres productiones, licet ſecundū aliquos ſunt tres
dilationes.Specu.de teſte.§.qualiter.verſicu.iudex. ergo quarta
45 † dilatio ſeu productio non datur ſine tali ſolennitate,ſcilicet ꝙ
petens iurabit quòd non fuit pronunciatum ſuper dictis teſtiū
productorum per ſe,vel per alium:& quòd illam non petit do-
lo,machinatu,vel arte:ſed quia nequit vti teſtibus,quos produ-
cere intendebat:& tunc concedetur quarta,licet aduerſarius di-
dicerit teſtificata:vt in verſi.quarta autem productio.in Specu.
de teſte.& prædicta habent locum cùm producūtur ſuper prin
cipali.Si verò ſuper exceptione probanda,non datur quarta di-
latio:vt in verſic. ſed cùm ſuper exceptione. Quinta productio
non conceditur ſi in prima dilatione,& in tertia aliquos produ-
xit. Si verò fuit legitimè impeditus vt nullum produceret: hoc
probato dabitur quarta, & quinta, & milleſima,& ſecundū ali-
quos ſecunda, & tertia dilatio, ſi neceſſe fuerit, ſine iuramento.
in verſi.quinta.refrænabit tamen iudex effrænatam teſtiū mul-
titudinem:vt ibi per Ange.in l.quoties.C.de naufra.lib.xj. Vſq;
ad quem numerum debet iudex examinare teſtes,vide Angelū
in authentico,de referen.§.palam. An autem teſtes producti ſu-
per vna cauſa poſſunt iterum reproduci in alia ſuper eodem ar-
46 ticulo:no.in l.pretor.§.hoc edicto.ff.vi bono.rapto.Et ante † pu
blicationem non poſſunt ijdem teſtes ſæpe produci ex cauſa,&
fortè non fuit de omnibus recordatus,vel ſi non fuit plenè exa-
minatus:aliâs autem tanquam ſuſpectus repellitur.in Specu.de
47 teſte.§.ſatis vtiliter.verſi.nunquid ante. † Licet ſit renunciatū
productioni teſtium : tamen bene poſſunt alij produci, ſi non
ſunt didicita teſtificata. Ange.in auſ.de teſtib.§.& licet.& Spec.
in verſic.quartò pro hoc dicto Ange.de renunciatione eſt gloſ.
no.& ibi per Bal.in auſ.quod ſemel.C.de proba. aliâs l. iij. š. de
fide inſtru.& in auſ.vt matr.credi.& de.§.quia verò.in glo. ma-
gna.ſi tamen ſpecialiter renunciatur teſtibus ſuper aliquo capi-
te,tenet renunciatio Inno.in c.cùm veniſſet.de teſti. & nō eſt lo
cus pœnitentiæ. Ad materiam vide per Ioan.And.in c.fraterni
48 tatis.de teſti.& ibi per Inno.† Item iudex inquirēs & promotor
inquiſitus,qui ſuam iniuriam vel intereſſe non proſequitur poſt
didicita teſtificata,poteſt teſtes inducere.Bar.in cōſi. ſuo clxxx
viij. Teſtes producuntur de prouincia in prouinciam,vel de ci
uitate in ciuitatē,ſi iudici videbitur illud expediens,aliâs reſcri-
bet iudici.& hoc in ciuili. In criminali verò præciſè cogitur ve
nire ad iudicem,qui de cauſa cognoſcet.Spe.eo.ti.§.ſunt autem.
49 † Iudex poteſt ex mero officio in cauſa ciuili inquirere de facto
& recipere teſtes etiā poſt publicatum proceſſum:vt not. Inno.
extra,de teſti.c.cùm clamor.& Archi.iiij.q.iij.c.placuit.Si autē
eſt proceſſus accuſatus poſt aperturam,non poteſt ante apertu
ram:tamen eſt dubium an iudex maleficiorum poſsit ex officio
tunc recipere ad coadiuuandum accuſatorem.quod poteſt,per
Bar.in quæſtione inci.iudex maleficiorum.& per Bar. in l.preſ
byter.C.de epiſ.& cle.& vide quod no.ff.de teſti.l.teſtiū.in glo.
in verbo,inimicitiæ.Et an in cauſa inquiſitionis poſsit iudex eū
examinare poſt didicita teſtificata,vide Bar.ff.de adulte.l.ij.§.ſi
extraneo.Sola teſtium percunctatio eſt cauſa,quare teſtes pro-
hibentur poſſe induci,vt patet ex ſuprà dictis.& ponit Bald.in
quodam ſuo conſilio, quod habes in ordine clxxviij. ideo poſt
publicationem interdum recipiuntur.vide gloſ.ordi.iiij.q.iij.in
fi.& in Specu.de teſte.§.ſatis vtiliter.verſic.ꝙ ſi publicatæ ſunt.
50 † Quid ſi ſtatutū prohibet ſub certa pœna inducere teſtes,pre-
terquam à principali perſona,nunquid procurator eos inducit?
51 Bar.ꝙ non,in conſi.ccix. Et quando † teſtes recipiūtur parte ab-
ſente, intelligitur parti contra teſtes hominis exceptio reſerua-
ta.Bal.in l.de tutela.C.de in inte.reſti. An ille qui edidit noīa te-
ſtiū iudici,poſsit aliqua detrahere, vide Bal.C. de eden.l.edita.

52 SI teſtes † ſunt præſentes,nō pōt
alij iudici committi examinatio. Ange.in auſ.de teſti.
53 §. & quoniam. Item poteſt † iudex mittere notarium
cauſæ,vel alios de partium voluntate ad teſtium receptionem,
ſi videretur impeditus:puta ſi teſtis eſt infirmus, ita ꝙ commo-
dè non poteſt venire,vt honeſta mulier,vel alius ſublimis præ-
ditus poteſtate vel dignitate vel egregia perſona.Spec.de teſte.
verſi.poteſt etiam iudex.quæ commiſsio non valet,niſi de par-
tium voluntate,vt ibi. Circa hoc tamen an productio,vel exa-
minatio teſtium poſsit committi vltra ſuprà dictam diſtinctio-
nem,adde:aut loquimur de iure ciuili, aut de criminali. Primo
caſu,aut producuntur teſtes,qui proferendo teſtimonium ad iu
dicem venire non cōpelluntur:vt ſunt egregiæ perſonæ, & mu
lieres,& ſimiles:& tunc poteſt cōmitti:vt ff.de iureiur.l. ad per-
ſonas.C.de iura.calum.auſ.principales. Aut producuntur tales
qui poſſunt cōpelli ad iudicem venire, & ſunt præſentes in iu-
dicio:& tunc eorum examinatio committi non poteſt.Sic intel-
ligitur §.quoniam autem.in auſ.de teſti.& de fide inſtru.l. & iu
dices.& no.in §.oportet.in auſ.apud eloquentiſsimū.C. de fide
inſtru.& glo.in l.hac cōſultiſsima.C.de teſta.dum loquimur in
criminali,& nō poteſt committi teſtium examinatio.ff. de teſti.
l.iij.§.idem. ſiue abſentes, ſiue præſentes ſunt teſtes.Et pro hoc
in auſ.de teſti.§.hæc omnia. Vel poſſumus dicere aliter, & pro-
babilius:quia aut committitur teſtium examinatio habenti iuriſ
dictionem,aut non habenti.Primo caſu poteſt fieri.Ita loquun-
tur iura alle.pro hac parte.ſi non habenti:non vt in alijs iuribus.
& vide quod no.ff.quemadmodum teſtamenta aperi.l.ſi qui ex
ſignatoribus.in glo.ſuper verbo,ſigillatim.de conſuetudine cō
mittitur tabellioni:vt no.in cle.j.de offi.dele.Ex prædictis appa
ret ꝙ ex ipſa commiſsione non acquirit fideicommiſſarius iuriſ
dictionem.Facit auſ.ad hæc.de iudi.& ff.de excuſa. tuto.l.ſcire
oportet.in verbo,ſub commemorationibus.& exponitur ibi co
ram notarijs.& ita exponitur vt procedat not.gloſ. ſed receptio
54 teſtium poteſt committi.Bal.in concluſio. † Sed quid ſi iudex
committit notario teſtium examinationē, & teſtis accuſatur de
falſa,qui teſtis dicit ſe illud non dixiſſe? Dixit Specu. in titu. de
teſte.§. j. verſicu. ſed pone ecce. quòd non creditur notario. Tu
dic ſecundùm Cyn.C.de fal.l.ſi quis decurio.quòd ſi iudex fuiſ
ſet præſens magis præſumitur præſcripta.argu.l.omnium.C.de
teſtamen. Facit quod nota. per Ioan. in l. ij. ff. quemadmodum
teſtamen.

teſtamē.aperi.& ibi Bar.Bal.in conclu.Item ille qui petijt indu
cere in loco iudicij,& nō produxit:ſi petit ꝙ fiat remiſsio ad lo-
cū vbi teſtes morant̄,vide Ang.l.de die.§.iubet̄.ff.qui ſatiſ.cog.

55 TEſtibus productis † intra debi
tas dilationes ad eos producēdos,& aſsignandos pōt
contra eorum perſonas excipi, & excipitur de omni-
bus inhabilitatibus š.relatis,in quibus tractatur qui à teſtimonio
repellātur.Si vni teſti obſtat aliqua exceptio:nō retardatur pro-
ceſſus quando eſt probatus per plures.Inno.in c.ſuper eo.el pri-
mo.de appel.Bal.in l.ij.C.ſi contra ius vel vti.publi.Nam vnus
teſtis non derogat duobus nec vni eorū : quia tunc non facit ſe-
miplenam probationem.l.j.§.j.ff.de ven.inſpi.per Iaco. de Are.
& ibi eſt tex.de hoc vbi š.Qualiter autem formentur exceptio-
nes contra teſtem criminoſum,dic vt no.in l.iij.§.eadem.ff.de te
ſti. de exceptionib.quæ opponuntur in perſona teſtium : dic vt
no.in C.de teſti.authen.ſi teſtis dicatur.& ff.de teſti.l.teſtium.§.
conditionem.vbi ponitur forma talis exceptionis: probatio ex-
ceptionis oppoſitæ contra teſtes poteſt deferri contra publica-
56 tionem. † An exceptio contra teſtes, vel eius probatio ſit pro-
ponenda, vel recipienda ante publicationem teſtium vel poſt,
& in quibus caſibus probationis contra perſonas teſtium de-
beat à principio recipi de prædictis,vide dominum Lapum de
57 Caſtellione, extra de teſtibus.c.ex parte. Ille, † qui teſtem pro-
duxit,non poteſt opponere contra eius perſonam, niſi cauſa de
58 nouo emerſerit.eodem titulo.l.ſi quis.& ibi patet ſatis. † Quid
ſi fui proteſtatus cōtra perſonam teſtis,quem aduerſarius meus
producebat contra me, & teſtis poſtea deponit pro me: an va-
leat eius dictum? Innocen.in capi.præſentium.de teſtib. dicit ꝙ
teſti deponenti pro illo, qui fuit proteſtatus contra eius perſo-
nam, non creditur, ſi aduerſarius illam proteſtationem ratam
habuerit.ſecus ſi noluit, & omnimodo voluit vti eius dicto con
tra ſe: quia eius dictum teneretur recipere.quod no.& tene mē
ti. Item ſubdit Innocen. ibi quòd contra perſonas nihil poteſt
obijci facta publicatione proceſſus, niſi fuerit proteſtatio facta
à principio contra perſonas teſtium. Et vide etiam Bartol. po-
nentem has exceptiones contra perſonas teſtium, in authenti.ſi
dicatur.C.de teſtibus.& ſatis patet alibi in locis non nominatis.

59 IVrare † debet teſtis dicere veri
tatē de tota plenaria cauſa,quoties interrogabitur vſq;
ad finem litis,ſeu cauſæ tam ſuper eo, de quo interro-
gabitur vſq; ad finem litis,ſeu cauſæ, quam ſuper alio : & quòd
ſolam veritatem docebit,non miſcens aliquid falſitatis: nec ali-
quid de ſuo adijciet, etiam ſi ſibi bonum videretur. Item quòd
dicet veritatem pro vtraq; parte, & quòd nec prece, nec pretio,
nec amore,nec timore,nec priuato odio.ſecus ſi publico:vt quia
odit opera ſua.nec pro commodo quod ipſe vel alius habuerit,
vel habere ſperet teſtimonium dicet, ſicut ſcit, & non ſicut cre-
dit. Item quòd nulli partium teſtimonium pandet, donec atte-
ſtationes ſunt publicatæ ſi tamen hoc vltimum non iurat : non
tenetur.Item quòd dicet veritatem ſuper articulis, & ſuper tota
cauſa.De hoc vide Angelum ff.de petitio.hæredi.l. ſi quis hæ-
reditatem.in fine. Si verò tractatur,& inquiritur ſuper ſtatu ec-
cleſiæ, duplex eſt forma. Prima quòd iuret dicere veritatem de
his quæ ſcit,& credit in eccleſia reformanda, exceptis occultis.
Secunda eſt, vt iuret quòd ad inquiſitionem reſpondet verita-
tem : & debet iurare aduerſario præſente vel contumace, & ta-
ctis Euangelijs:niſi ſit epiſcopus,qui ſolùm debet inſpicere. Vi-
de quod habetur in lege, ſi iudex.C. de epiſcopis & clericis. ad
presbyterum & diaconum mitteretur domi iuramentum, cùm
ſint perſonæ egregiæ,vt lege,ad perſonas.ff.de iureiurando. Et
ſi agitur cauſa coram iudice laico,iurabit coram epiſcopo.Item
ſi producens eſt pauper : tunc iudex mittet teſtibus iuramen-
tum,vel eis dabit expenſas:quia tenetur pauperibus prouidere.
& licet teſtis ſit religioſus, non tamen valet eius teſtimonium,
60 niſi ſit iuratus. † An teſtis non iuratus probet? dic quòd non:
vt nota.C.de teſtibus.l.ſolam.Si teſtis depoſuit non iuratus, &
poſtea iurauit,an valeat eius dictum? ſunt opinio. Et tene quòd
ſic,ſi eſt honæ famæ: vt in Specul.de teſte.§.ſequitur de teſtium
61 iuramento. Iurare poteſt † de credulitate etiam ille qui non vi-
dit, ſi tamen indubitanter nouit. Fallit in teſte, qui dicit vidiſſe,
& præſens fuiſſe in actu. Inno.in c.cùm cauſam.de iuramen.ca
lum.ergo pars.quæ iurat veritatem,etiam non debet interroga
ri de veritate ſcientiæ,& ſi interrogatur,poteſt dicere, ſcio:quia
indubitanter noui.Secus in teſte,qui debet reddere cauſam per
ſenſum corporeum.Et ita dicemus geſta ipſo præſente & vidē
te.Vnde dicit tex.ꝙ in teſte requiritur præſentia & memoria.ff.
de fur.l.qui tabularum.& l.quidam teſtamento.ff.de cōdi.inſti.
62 & C.de teſti.l.teſtium.& hoc dictum † Innoc.domi.meus Nar-
bonenſis Cardinalis allegat quòd ad hoc vt eccleſia poſsit arma
ſpiritualia,& æternalia exercere,ſufficit quòd habeat iuſtitiā ve
ritatis indubitanter,licet non prohibeat iuſtitiam probatā : quia
63 procedit eccleſia vt pars:quæ ſufficit quo ad fundamentū. † Te
ſtis,qui iurat dicere puram & meram veritatem,nihil poteſt ad-
dere vel mutare ſponte ſua.Inn.in c.cùm dilectus.de accuſ.Ad-
de quòd tunc deponendo per famam non probat dictum ſuū:
quia ille,qui non fuit in facto,ille non poteſt ſcire veritatē.Vn-
de ſcire per famam,non eſt ſcire,ſed opinari.Vide gl.not.in l. in
bonæ fidei.C.de reb.cre.ibi:ſed quid ſi non interfuiſſet facto,ſe-
cundū Bald.ibi,teſtis debet eſſe iuratus,& vbi iudex nō poteſt
procedere omiſſa ſolennitate:quia debet conſtare de facto, de
quo non videtur conſtare,niſi ſit iuratus:vt eſt glo.in Cle.ſæpe.
de verb.ſignifi.& l.filius.ff.de dona.& l.diuus.ff.de teſt.mil.bal.
64 in l.preſbyteri.C.de epiſc.& cle.Teſtis, † qui iurat nō tactis ſcri-
pturis,poteſt puniri ſi dicat falſum.Bal.in l.falſum. Et an præſu
65 matur quòd tetigit:no.in c.vt circa.de elect.in vj.Si teſtis † iura-
uit vna die,& alia die depoſuit,debet edi dies depoſitionis:quia
licet depoſitio trahatur ad tempus iuramenti, illud eſt verum,
niſi aliud prohibeat:vt ſi eſſet datus terminus ad probādum,vel
66 probatum habendum.Bald. in l. ij.C.vt lit.pend.Teſtis † poteſt
compelli per ordinarium,vt iuret coram eo.Bald.in c.j.ſi de in-
ueſtit.inter do.& vaſal.lis ori.& ibi ponit an dicta teſtium poſ-
67 ſunt remitti,vt ibi patet. † Si teſtis iurat dicere veritatem ſuper
articulo quatenus dicit extra,non valet quod nō iuratus depo-
nit:vt in l.iuriſiurandi.C.de teſti.illud,quod deponit,eſſet de ap
pendicijs articulorum:vt in authenti.de teſti.§.ſi verò dicat̄.ſed
vbi iurat dicere veritatem ſuper tota cauſa,licet deponat extra
articulū,valet.Idem ſi iuraſſet ſimpliciter:quia iſta diſiunctiua
æquipollet vniuerſali:vt l.obligari ff.de autho.tut.in glo.& ple-
ne per Ang.in l.ſi quis libertatem.iuxta fi.ff.de peti.here. An te
ſtis nō iuratus probet,dic vt no.C.de teſti.l.ſolā:Et an ſi tūc di-
68 cit falſum,puniatur,dic vt no.ff.de fal.l.ſi quis legatū.Et † an iu
ramentū teſtis poſsit remitti cōſenſu partiū,dic ꝙ ſic.glo.eſt no.
69 in l.j.§.j.in gl.ſuper ver.valebit.de fer.& not.vt patet.An † autē
teſtis iurans dicere veritatem ſuper principali, intelligatur etiā
iuraſſe ſuper emergentibus & connexis,vide Ang.in l.ij.de iu-
70 riſdictione om.iud. † licet habens terminum probandi faciat iu-
rare teſtes intra terminum:non tamen dicitur probaſſe ſi nō de-
poſuerunt,ſed probatio eſt in fieri,non in facto eſſe:quia proba-
tio ſic diffinitur:Probatio eſt rei dubiæ per argumēta oſtēſio:vt
no.C.de proba.in rub.Sed iſti teſtes nihil dixerūt:ergo nihil pro
bauerūt:quia probatio debet eſſe certa & clara.ſed hic nulla fuit
quia nec affirmatiua nec negatiua.Itē poteſt eſſe ꝙ teſtis dicat
ſe nihil ſcire.nō ergo liquet an ſit probaturus,nec ꝙ probabitur:
qa de futuris ſumus incerti.ff.de procu.l.eo tēpore.& l.quod de
betur.ff.ad Carb.l.iij.§.duæ cauſæ.& ideo ſi lex ſine miniſterio
hominis aſsignat terminū ad probandū,debent teſtes iuraſſe,&
depoſuiſſe intra terminū:vt in c.pia.de ſentē.excō.nec ſufficit in
termino legali feciſſe quicqd potuit.ff.de dolo.l.arbitrio.§.pe.qa
grauamen legis eſt à quo nō poteſt appellari. Si autē iudex dat
dilationē:mitius agitur cū lege in dilationibus. Sufficit ergo ꝙ
incūbentia quis fecerit,id eſt teſtes produxerit,& iurare fecerit,
niſi iudex arctaſſet eū ad faciēdum deponere teſtes.Dicūt tamē
aduocati ꝙ ſi eſt datus terminus ad probandū,ſufficit ſi iuretur
intra terminū.ſecus ſi ad probandū habendū,ꝙ nil eſt probare:
quia idē eſt probare,& probatū habere:vt patet ex defectu pro-
71 bationis.vide ff.de arbi.l.nō ex omnibus. Dictū † teſtis trahitur
ad tēpus iuramēti,niſi tēpore depoſitionis præcluſa ſit via in pro-
bando.Facit qd' no.in c.j.de offi.dele.Bal.in cōclu.& vide om-
72 nino in noſtro reperto.in titu.de dila.Teſtis, † q iurat in termino
licet poſtea deponat,dicit̄ in termino deponere:vt no.C.de teſt.
l.ſi qñ.& ſi terminus datus eſt ad deponendū, nō ſufficit iurare
intra terminū,niſi deponat.Quęro vtrū in iuramēto teſtis requi

ratur partis citatio,vide ibidem.& vide de da.infe.l. damni infe
cti.§.Sabinus.& per Bar.in conſi.ccxvij.Teſtes non pręſumun
tur iurati,niſi per acta appareat de iuramento, licet notarius di-
cat,talis teſtis iuratus.Bar.in l.Theopompus.ff. de do. prælega.

73 QVando † autem teſtes recipiendi
ſunt.Tu dic ꝙ regulariter poſt litem conteſtatam:ante autem re
cipi non valēt.Fallit in multis caſibus,in quibus recipiuntur li-
te non conteſt.vel etiam non inchoata.Primus caſus eſt,ſi time
tur de morte teſtium,vt quia ſunt infirmi,vel ſenes.Secundus,ſi
timetur de abſentia diuturna.Tertius,ſi agatur de electione cō-
firmanda vel caſſanda.Quartus,cùm agitur de matrimonio car
nali:& qui conuenitur malitioſè cōtumax eſt. Quintus,cùm de
crimine proceditur per inquiſitionem.Sextus cùm petitur teſtē
ad æternam rei memoriam examinari.Septimus,in cauſa appel
lationis à grauamine interpoſita vel in alia cauſa ſi appellatur,
contumax eſt.Octauus,quia in contumacia actoris reus ſuos te
ſtes produxit lite non cōteſtata.Ratio,quia in eius poteſtate nō
eſt quando cōuenitur.Nonus , cùm actor nequit agere propter
interpoſitum iuramentum.Decimus,cùm minor iudicis officio
ab hæreditate abſtineat. Vndecimus , cùm cauſa eſt ſpiritualis,
vel in crimine hæreſis.duodecimus,vbicunqꝫ publicum cōmo-
dum offenditur,vt in malo officiali.Decimuſtertius,ſecundùm
quoſdam,ſcilicet dum agitur de ſtatu,& libertate eccleſiæ. De-
cimuſquartus,cùm reſtitutio in integrum incidenter iudicis of-
ficio poſtulatur.Decimuſquintus,in petitione legalivel fideicō
miſ.Decimuſſextus,cùm agitur finium regundorum.Decimiſ-
ſeptimus,cū agitur inTrebellianica reſtitutione.Decimuſocta-
uus,in cauſa hęreſis.nam poſt mortem quis punitur ſine litis cō
teſtatione. Decimuſnonus , cū perſona eſt ſuſpecta.Vigeſimus
cùm agitur cum aliquo poſſeſſore de beneficio eccleſiaſtico ob-
tinendo.Vigeſimuſprimus, in dilapidatione. Vigeſimuſſecun-
dus , in cauſa purgationis.Vigeſimuſtertius, cùm quis eſt intra
pubertatem,& timetur de variatione.Vigeſimuſquartus,in cau
ſa ſubſcriptionis.Vigeſimuſquintus , quando iudex ad cautelā
teſtes recipit in notorijs.Vigeſimuſſextus , quando quis deficit
in purgatione lite non conte.Vigeſimuſſeptimus,in libertate ſe
cundùm quoſdam.Vigeſimuſoctauus,vbi ante litis conteſtatio
nem aliquid incidenter proponitur & probatur. Vigeſimuſno-
nus, vbicūqꝫ aliquid iudicis officio expeditur quod intellige de
officio deſeruiente actioni.Trigeſimus,cum is,qui poſsidet,liti
ſe offert:quia lis tunc non conteſtatur,& fertur ſententia.Trige
ſimuſprimus,in odioſis,in quibus actori pręfigitur terminus,in
quo ſi non veniat,poſtea non auditur.Trigeſimuſſecundus , in
exceptionibus dilatorijs fori,& in quibuſdam peremptorijs, vt
cùm excipitur de re iudicata tranſacta vel finita. Trigeſimuſter
tius,cùm impubes ex Carboniano edicto,& mulier nomine vē
tris petit ſe in poſſeſsionem mitti:vel cùm reo abſente actor pe-
tit ſe mitti in poſſeſsionē bonorum cauſa cuſtodiæ, vel cū quæ-
ritur,an interſit actoris rem exhiberi,vel quando legatarius pe-
tit ſibi ſatisfieri de legato:& quęritur an ſit ei relictum legatum,
vel cùm filius petit alimenta,& quæritur an ſit filius,vel ecōuer
ſo,vel cùm pignora capiuntur ex cauſa iudicati, & quæritur an
ſint condemnati.In prædictis ſi vocatus ſit contumax , poſſunt
teſtes recipi,& diffinitiua ferri ſententia.Trigeſimuſquartus,in
omnibus emergētibus ſecundū quoſdam,& bræuiter vbicunqꝫ
libellus non admittitur. Ex dixit Inno.in c.cū dilectus.de accu.
ꝙ publicatis atteſtationibus poſſunt etiā examinari , nō ad ple-
nam probationē,ſed ad iudiciū in matre, quæ teſtificatur de ęta
te filij impuberis,& etiā infamis, qui nō facit plenā probationē.
74 Ange.in cōclu.& qn̄ † teſtes actoris,vel rei recipiūtur ante litis
cōteſtationē:vt quia ſunt ſenesvel infirmi:tunc nō publicantur,
ſed cōſeruantur, licet aliqui dixerūt cōtrariū in teſtibus pro par
te rei:ſi tamen reus adeſt in iudicio,& actor abeſt:tunc ante litis
conteſta.etiam recipiuntur & publicantur, & fertur diffinitiua.
Prædicta omnia vera , ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter agatur de
prædictis omnibus,vide in Specu.de teſte.§.nunc tractemus.&
vide Ang.C.de naufra.lib.xj.in l.de ſubmerſis. vbi ponit caſus,
in quibus etiā examinantur ante litis conteſta. & de materia vi-
de Bar.in l.mortis.ff.de donatio.cauſa mor.& quod no.idē An-
gel.in l.ij.C.de fer.An in examinatione teſtium, quæ fit ante li-
tis conteſtationem ſufficiat aduerſarium citari ad domum,vide
75 per domi. Ang.in aut.de teſti.§.fi.in fi.Et ſi teſtes† dicunt ſe ni-
hil ſcire,vel non recordari poſt eorum publicationē:poſſunt alij
ſuper eiſdem capitulis examinari.nec nocet didiciſſe teſtificata.
Iac.de Bel.in c.j.§.ſi enim.circa finem.in titulo, quid ſit inueſti-
76 tura.in x.col.Bal.in cōcluſio. †Teſtes,qui examinantur ad ęter
nam rei memoriam,corā quo iudice debent examinari,vide per
Ang.ff.de tranſa.l.cùm hi.§.tranſactus.De materia horum vide
in quodam conſilio Franciſci Tig.quod habes ſecundum in or
77 dine.& incipit,vt patet.Teſtes†publicati in æternam rei memo
riam pro reo non valent eidem:quia ſignificat ꝙ ſunt recepti ad
finem agendi,ſecundū Inno.in c.ſignificauit.de teſtib.ſed certè
finis eſt indiuiſibilis in agendo & defendēdo,& ideo valent pa
riter in vtroqꝫ.ff.de iureiur.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.fi.ſaluo iure op
ponendi contra perſonas,& dicta,cùm extra ordinem ſunt rece
78 pti.C.de teſti.l.fi.Et no.†ꝙ interdum petit recipi teſtes ille , qui
habet actionem,nec habere ſperat:& tunc teſtes publicantur:vt
in d.c.& ff.de teſti.l.cùm rem.& C.de vſu.l.fi. Interdū petit qui
non habet,ſed habere ſperat.Ita loquitur ff.ad leg.Aquil.l.iij.&
in l.in lege.Aquil.§.ſi deletum.ſed ibi ſpeciale eſt:quia duo cō-
currunt, ſcilicet odium delinquentis, & timor etiā probationū.
interdum habet actionē,ſed & timor,ne pereat ex dilatione le-
gali.Sic loquitur ff.de Carb.l.iij.§.duæ cauſæ.Interdū habet nō
præſenti exercitio:tamen teſtes ſunt abfuturi, propter quod etiā
poſſunt recipi:& tunc examinantur,ſed non publicantur tunc,
ſed poſtea ſuo tempore intra annum:vt in c.quoniā frequenter.
vt lit. non conte.niſi partes velint ſtatim publicari.Ex publica-
tione tamen teſtium non oritur actio.ff.de iureiuran.l.ſed ſi poſ
79 ſeſſori.§.pe. † Et an requiratur citatio perſonalis,cùm teſtes ex-
tra ordinē recipiantur,no.per Inno.in c.ſignificauit.de teſti. vbi
omnia prædicta dicit in ſubſtantia. facit ad hoc vltimum ff. de
incen.rui.naufra.l. Pedius.& l.nequit.non tamen citatus eſt ſem
per admittendus ad contradicendum : vt l.iij.§.pe.ff.de bo.poſ.
Adde quod no.Dy.in l.iij.ff.de dam.infec.& Ioan.Andre.in c.
præſumitur ignorantia.de regu.iur.lib.vj.in mercurialibus.Ad
80 de † etiam quod dicit glo.in l.geſta.C.de re iudic.ꝙ in apertura
teſtium non ſit neceſſaria partium citatio.Bar.alibi alle.illā glo.
81 quæ nihil dicit de citatione,ſed de præſentia tantū.Adde † etiā
ꝙ atteſtationes nō publicatæ non faciunt fidem in aliquo iudi-
cio,quæ ſunt translatæ in publica monumēta : vt in d.l.geſta.&
no.in l.iij.ff.quæ in frau.cred.ſecundùm Ricar.Mal.& quæ no.
82 Barto. in conclu. Poſsidens † poteſt petere examinari teſtes ad
perpetuam rei memoriam.ſecus ſi non poſsidet. Angelus in l.ſi
quis libertatem.ff.de petitio.hæredi.§.nam cùm quidam.

83 DE numero † teſtium dico quòd
regulariter duo ſufficiunt , niſi lege vel canone expreſsè maior
numerus requiratur. Nam ſi accuſatur Epiſcopus Cardinalis
non cōuincitur vel deponitur,niſi ſeptuagintaduobus teſtibus:
presbyter Cardinalis cum quadragintaquatuor : diaconus Car-
dinalis cumvigintiſex:alij clerici Romanæ eccleſiæ ſeptem.De
prædictis vide gloſ.ij.qō.iiij.c.nulla damna.& in c. præcedenti.
84 † Si quis vult probare ſolutionē debiti in ſcriptis cōtēti, quinqꝫ
ſunt neceſſarij:ſed in probatiōe cōfeſsiōis facta ſolutiōe,quinqꝫ
ſaltem nō rogati ſunt neceſſarij,ſed duo rogati ſufficiunt: vt no.
C.de teſti.aut.rogati.in cōtractu excedente libram auri.aut. ſed
nouo iure.In codicillis autem ſunt neceſſarij quinqꝫ. In donatio
ne cauſa mortis ſimiliter quinqꝫ.In teſtamento ſeptem.Sed ſi fit
in ſcriptis,& teſtator neſcit ſcribere octo.ſecus in codicillis & te
ſtamēto ad pias cauſa,vbi duo ſufficiūt.Item inter filios & nepo
tes.Item & in villis & municipibus,vbi eſt hominū raritas, ſuf-
ficiunt quinqꝫ. Item in reuocando prius teſtamentum , ſufficiūt
tres.C.de teſt.l.ſancimus.In teſtamento enim militis duo. In te-
ſtamento condito coram principe, precibus ſibi oblatis, in quo
nullus requiritur teſtis. In purgatione diaconi, tres. In purga-
tione epiſcopi, xij.In depoſitione pecuniæ, vel alterius rei , vel
alicuius contractus,ſi depoſitum excedit libram auri,requirun-
tur tres teſtes idonei,& fide digni.In interruptione præſcriptio-
nis requiruntur tantùm tres.In renunciatione Velleiani tres.In
confectione inuentarij loco abſentiū,quos res tangit,tres.In cō
paratione chirographi non publici,tres requiruntur. Itē in pro
mouendo inter agentes in rebus,tres.C.de proxi.ſac.ſcri.l. vni-
cuiqꝫ.circa prin.lib.xij. Item in inſpectione priuilegiorū debet
quis eſſe cōtentus nu.xij. In diuortio requiruntur ſex teſtes. Itē
quandoqꝫ requiruntur decem.C.de ero.mili.anno.l.j.§.hæc ve-
ro.lib.xij. Item cùm per epiſtolam datur libertas, vel inter ami-
cos & amicas , patet ſatis. Tres obſtetrices vocantur ad ventrē
inſpiciendū:tamē duæ probant. Ad oſtium cameræ,in qua mu-
lier ſub cuſtodia eſt paritura,decē.Item tempore partus,decem
liberæ & ſex ancillæ in conclaui adhibentur.Quot teſtes videli
cet obtineat inſtrumentum,vide ff.de teſta.l.hæredes palam.in
prin.Quot teſtes requirantur in voluntate declarante, vide d.l.
hæredes palam.§.j.Quot teſtibus ſit credendū,vide glo.ij.q.iiij.
in ſumma.Quot teſtes requirant̄ ad cōfirmandū,vel probandū
iudiciū nouæ voluntatis contra me,vide Bar.in l.j.ff.de lega.iij.
Quot requirant̄ ad probandū errorē , dic ꝙ ſi quærit̄ de errore
ſolēnitatis,requirunt̄ duo.ſi voluntatis,requirunt̄ tot,quot req-
runtur ad actū,de quo quæritur.de quo vide in l.cū proponeba
tur.in glo.& ibi no.ff.de le.ij.iuncta.l.hæredes palam.ff.de teſta.

85 SEd an † credatur teſtimonio
vnius?Reſpon.regulariter ꝙ nō,etiam ſi pręſidali ful-
geat dignitate : quia vox vnius vox nullius. Fallit in
quibuſdam caſibus,in quibus creditur dicto vnius.Et primò,ſi
quis reuocationē mandati probat per vnū teſtē cum eius ſacra-
mento. Secundus caſus eſt , quando ſolus tabellio ſi dubitatur,
facit inſtrumentū publicū.Tertius,quia ſtatur iuramento credi
toris tantū, ſuper eo quod ſuperfluum eſt in pretio rei venditæ.
Quartus,quia ſtatur vnius teſtimonio , cū teſtator ita præcipit.
Quintus,qn̄ quis habuit probabilem cauſam ignorātię.Sextus,
quia credit̄ dicto vnius Abbatis,qui intra menſem ante miſſa-
rum ſolennitatē exercuit.viij.diſtin.c.tanta.Septimus , creditur
vni extra iudiciū,tanquā ſocio.Octauus eſt,ꝙ creditur vni quā
doqꝫ cum iuramento principalis. Nouus, vbi nulli fit præiudi-
cium:puta cùm dubitatur an quis ſit baptizatus,vel eccleſia ſit
cōſecrata.Decimus,cùm dubitatur.Vndecimus ,propter dictū
vnius,ſigillū in teſtamento appoſitū redditur dubiū.l.j.§.fi.quē-
admo.teſta.ape.Duodecimus,in terminis appoſitis ſtatur deter
minationi venditoris.Decimuſtertius,vnus impedit matrimo-
niū contrahendū.Decimuſquartus,vnus facit iudicij purgatio-
nem.Decimuſquintus,quia creditur dicto vnius, cū ſibi defer-
tur iuramentū.Decimuſſextus,creditur ſacerdoti dicenti aliquē
pœnituiſſe.Decimuſſeptimus,creditur vni tanquā propter eius
fidē indubitatā.Decimuſoctauus, creditur executori dicenti ſe
citaſſevel denūciaſſe.Decimuſnonus,creditur Cardinali vel alij
excellenti ſe le.ha.de hoc per Ioan. Andre.in Cle.j.de proba. &
in ſuo tractatu,quem ipſe fecit de teſtibus.Vigeſimus caſus eſt,
quia creditur vni reuelanti inſidias factas principi.lxxix.diſtin.
c.ſi quis papa.iij.q.j.c.quicunqꝫ.Vigeſimuſprimus,creditur ſoli
epiſcopo,ſed hodie corrigit̄.Vigeſimuſſecūdus caſus eſt : vnus
teſtis inducit præſumptionē.Vigeſimuſtertius, creditur vni de
conſenſu partiū.Vigeſimuſquartus,quia creditur vni teſti cum
fama.Vigeſimuſquintus,vnus proficit,ſed non ſufficit,vt in mi
lite ab hoſtibus miſſo:cuius aſſertioni creditur ſuffragātibus me
ritis prioris vitæ.Vigeſimuſſextus,ſtatur iuramento violentiam
paſsi de quantitate rerum.Vigeſimuſſeptimus,creditur iuramē
to alicuius contra factum aduerſarij.Vigeſimuſoctauus, in cau
ſa denunciationis creditur vni teſti.Vigeſimuſnonus, vnus te-
86 ſtis facit ſemiplenam probationē.Quid ſi†quis vult producere
xl.teſtes,& iudex nō vult recipere niſi viginti,an poterit appel-
lare?Et videtur quod ſic.vide de prædictis omnibus in Specu.
de teſte.§.reſtat de numero.& vide gl.in c.tanta.lxxxvij.diſtin.
& patet vlterius ibi.An dictū vnius teſtis cū alijs indicijs faciat
ſemiplenā probationē,vide Bar.in l.j.§.idem.ff.de quæſtio.An
87 credatur teſtimonio†vnius,vide glo.de conſe.diſtinc.iiij.c.pla-
cuit.& c.cū itaqꝫ.& iiij.q.iij.§.vnius verò.in glo.ſuper dicto ver.
vnus teſtis facit ſemiplenā probationē:vt l.in bonæ fidei. C. de
reb.credi.in quo dic,aut partes conſentiunt in perſonā:& dictū
probat plenè,aut in perſonā tantū:& tunc ſemiplenè:quia licitū
eſt eius dictū infringere.l.ſi quis.C.eo.totā iſtam materiā limitat
Bal.in d.l.in bonæ fidei.per dictum Inno.nam vnus ſemiplenè
probat qn̄ depoſitio concernit præiudiciū alicuius:ſed plenè &
perfectè probat quando depoſitio nō concernit alicuius pręiu-
dicium.Ita no. Inno.in c.j.de ſepult.quod eſt not. dignum. An-
gel.in conclu.an valeat pactum vt credatur vni teſti,vide Ang.
88 ff.de pactis.l.pactum. †Quæro an tabellio,qui publicum cō-
fecit inſtrumentum connumeretur in numero teſtium. Dic qđ
non,ne fungantur duplici officio.argumen.ff.de aſſeſ.l.fina.& l.
hac conſultiiſsima.C.de teſtamen.& hoc vbi extra numerum te
ſtium requiritur tabellio.Si verò quæratur de ſcriptura,quæ nō
probat,niſi quis vtatur etiam teſtium productione: tūc tabellio
habetur pro vno teſte:vt l. Domitius Labeo.ff.de teſta. Iaco.de
Are.dicit quia non ſcribit vt perſona publica,vel ſcriptura , illa
non fit ad probandum,ſed ad ſolennitatem. Nō obſtat.l.ſi quis
decurio.quia non examinatur vt teſtis ſuper negotio,licet ſuper
ſcriptura,an ſcripſerit:ſed quæritur an ſit vera,nō autē eſt teſtis.
Vel dic quantum ad ſolennitatem ſcripturæ,& quantū ad veri-
tatē negotij creditur tabellioni,ſed de ſolēnitate negotij non:ni-
ſi ſit inſtrumentum ſolenne,vbi adſit debitus numerus teſtium
ſed vox,non ſcriptura,neutrum afficit.Ad d.l.Domitius.dic ꝙ
ibi non erat tabellio,nec requiritur ibi ſecundùm And.de Piſis.

Aliquando nulla fit ſcriptura:& tūc tabellio nō venit in for-
ma tabellionis:& ideo eſt optimus teſtis.qđ patet, quod in ore
duorum videtur ſtare inſtrumentum, nō trium,ex quo tabellio
nō cōputatur.Facit ad no.in §.item verborum. Inſti.de verbo.
oblig.Aliquādo quis vult aſſumere ſolam probationem ex ſcri-
ptura:aliquando ſolùm ex teſtibus:aliquando ex vtroqꝫ.primo
& tertio nō cōputant̄:in ſecūdo ſic.Bal.in ſuis concluſionibus.

QValiter teſtes ſunt examinan-
di,Spec.in tit.de teſte.§.nunc tractandū eſt.ponit pra
cticam & formam,an poſsit examinari in eccleſia,vi-
89 de C.de ſacroſanct.eccle.l.nemo.apoſtata.†Teſtes,qui nō ſunt
Latini:qualiter examinabuntur per notariū Latinū,qui eos nō
intelligit.Bar.in l.j.§.fi.ff.de ver.obli.dicit ꝙ debēt adhiberi duo
interpretes ſi poteſt:vt in c.quoniā contra falſam.extra, de pro-
ba.vel vnum tantùm,ſi plures reperiri non poſſunt: vt in authē.
de nō alie.§.quod autē.& facit l.comparationes.C.de fide inſtr.
& ſcribat notarius primò ſic:Talis teſtis iuratus, & examinatus
ſuper dictis articulis ſibi lectis,& vulgarizatis per dictum iudi-
cē & me notariū declaratis,& interpretatis per talem interpretē
ipſi teſti ibidē dixit,& reſpondit in ſermone Theutonico & in-
terpretato,& declarato per talem,vel tales interpretes dicto iu-
dici,& mihi notario. Angel.in conclu.Sed quid ſi duo teſtes de-
ponant vnus Latinè,alius Græcè?Reſpōdeo,valet eorum de-
poſito,ſi idē dicunt.ar.l.blanditus.C.de fideiuſ. Defectus ergo
locutionis teſtimonium non vitiat.xvj.q.vij.c. & hoc diximus.
in glo.ſic cognoſces.Sed quid ſi dubitetur de examinatione,vi-
de in Spec.vbi ſuprà.& quod no.C.e.l.nullū.Teſtes debēt reci-
pi ſecretè,& debent deponere de his,quæ percipiuntur iudicio
intellectus:vt not.C.de teſti.l.teſtiū.& Inno.eo.ti. c.cū cauſam.
90 An†poterit teſtis dictū ſuum dari iudici in ſcriptis? dic ꝙ nō.
iij.q.vij.c.teſtes.& facit c.ſi quis.de electi.in vj. Nam iudex de-
bet audire qua fronte,qua trepidatione loquatur:vt l.de minore
§.per tormenta.ff.de quæſtio.& no.Inno.in ca.quoniam contra
falſam.de proba.Quæ tamen ratio non concludit in ciuili : ſed
criminali: cùm in ciuili iudex examinationem teſtiū poſsit alij
committere.Vnde vbi eſt diuerſa ratio ſcripturæ,& viuæ vocis
non producit eundem effectum litera,& viua vox.in his vero ſe
cus:quia idem eſt effectus exprimere per literas, & per nunciū:
& ſic per viuam vocem,vt in conſenſu.ff.de actio.& obli.quod
no.in c.decernimus.de ſenten.excom. Angel.in concluſio.& vi
91 de quod no. Inſti.de teſta.§.teſtes.& no.vlterius. † Teſtes nō
debent examinari ſuper articulo,ſuper quo non ſunt inducti.l.
ſi duo patroni.§.idem Iulianus.ff.de iureiuran.per glo.& doct.
ibi.Item nec debent iurare,niſi de eo ſuper quo ſunt inducti,ni-
ſi in caſibus quibus iudex poteſt ex officio examinare : vt ff. de
92 condictio.ob tur.cau.l.tertia.§.ſi tibi iudicium.Non†tamen di-
citur deponere extra articulum,ſi deponit ſuper dependenti-
bus,& connexis,vel ſuper concomitantijs, vt ſuper loco & tem
pore.dic vt ibi nota Innocentius.de teſtibus.c.per tuas.& in ſpe
cula.eodem titulo.§. ſequitur. verſiculo. ſed illud. Articulus
93 †tamē non eſt de ſubſtantia probationis:quia valet dictū teſtis
ꝙ deponit ſuper libello,ſi articuli nō ſunt formati,vt no.Archi.
94 in c.præſentiū.de teſtib.lib.vj.Sed†quid ſi teſtis deponit verū
in articulo,extra tamen articulū deponit falſum: an vitiet̄ eius
dictū?Dic ꝙ nō:quia nō eſt periurus:cū extra articulū deponat

non iuratus,& vide per Innocen.in capitulo fraternitatis.de hæ
reti.& per Cynum in l.prima.C.de ſepulchro violato. & per Ia-
95 cob.Butri.in l.Lucius.ff.de infami. Angelus in concluſio.† Li-
cet teſtis coram iudice,vel extra iudicium dicat ſe non interfuiſ
ſe:tamen iudex ex iuriſdictione,quam habet in teſtem, cogit il-
lum ad deponendum veritatem. & ſtatur depoſitioni. x. colla-
tio.quid ſit inueſti.c.primo.licet Bartol.videatur dicere contra-
96 rium in l.eos.ff.de fal. Item † teſtes non poſſunt inuiti compelli
ad teſtimonium:puta ex forma ſtatuti vel legis: vt ſunt illæ per-
ſonæ,quæ enumerantur in l.iiij.§.legis.& l.ſequen.ff.de teſti. Si
deponunt volentes debent redigi in ſcriptis ꝙ voluntariè depo
nunt.argu.authenti.presbyteros.C.de epiſco.& cleri.ibi:in ſcri-
ptis declarauit. Aliâs ſi non fierent,præſumerentur inuiti depo-
nere illi,qui obſequuntur imperio magiſtratus.ff.de regu. iuris.
l.non videtur.§.j.& optimè probatur per tex.dicta authen. An-
gel.in conclu.& Bar.per Bal.in dicta authen. licet teſtes debeãt
deponere pro vtraqꝫ parte.C.de epiſco.& cleri.authen.ſi iudex.
Item periurare pro vtraqꝫ parte:vt l.is apud quem.C.de eden.in
gloſ.& C.de hæreti.l.quoniam.in fine.& C.de quæſtio.l.interro
97 gari.ff.de proba.l. cùm probatio.cùm † tamen ad teſtes mittun-
tur,puta quia ſunt perſonæ egregiæ debet fieri expenſis produ-
centis:vt in c.mulieres.de iudi.lib. vj. Similiter cùm teſtis venit
ad iudicem de longinquo.iiij.q.iij.§. venturus. & c.ſtatutum.§.
proferendo.& ibi gloſ.nota.de reſcriptis.lib.vj. Ange.in conclu
98 ſio.Teſtium † dicta debent ſcribi,aliâs non valet ſententia, nec
dicta per iudicem, & notarium probant. Baldus in l.prolatam.
99 C.de ſenten.& patet.†Teſtes debent examinari ſuper interroga
torijs:& ſi non reſpõderunt ſecundùm ea, quæ ibi articulantur,
non proderunt producenti, & ideo pars ſit cauta quòd ante in-
terrogationem petat interrogatoria redigi in actis, & copia ſibi
fieri,vt ſic videri poſsint,an ſint examinati ſecundùm interroga
toria.de teſtibus.capi.cùm cauſam.ſuper glo.de cauſis.in nouel
la.An autem interrogatoria poſsint emendari,vide Bal.in l.edi-
ta.C.de edendo. Teſtes, qui non interrogantur ſecundũ formã
interrogatorij,habentur pro non receptis.Bartol.in ſuo conſilio
clxxxviij.quod incipit,ſtatuto caſtri.& in capi.præſentium.§.te
ſtes.de teſtib.in gloſ.quæ incipit,interrogatoria.in vj.ſuper quo
conſuluit Ioannes Andre.in nouella, quòd potius fiunt ſuper-
flua,quàm omittantur neceſſaria.Et eſt vtile:quia ſi dolo vel ma
litia,vel negligentia omiſerit interrogare,repetuntur poſt publi
cationem. Sed ſi non fuerint facta interrogatoria, iudex ex ſuo
officio faciat alia,de quibus in capi.cùm cauſam.de teſtibus. Et
an valeat dictum teſtis non interrogati de cauſa ſcientię,vide in
nouella,in dicto capit.præſentium. Angelus in concluſionibus
100 ſuis. † Teſtimonia iudiciaria dicuntur duobus modis. Primò,
quando de negotio,de quo non agitur,nõ fuerunt teſtes à prin
cipio adhibiti,ſed modò producuntur teſtes à principio adhibi-
ti,vt quia eſt factum furtum vel iniuria. Alio modo,quando te-
ſtes teſtificantur de his,quæ fuerunt in iudicio,puta litem fuiſſe
conteſtatam, ſententiam eſſe latam.Cynus.in l.quoniam.C. de
101 hæreti. † Teſtes ſeniores præferuntur minoribus.ff. ſi certum
petatur.l.cùm quid.in gloſ.quod eſt verum in dubio.ſecus ſi cõ
ſtet de minoribus:quia ætati præferuntur:vt in authẽtico,de mo
na.§.finali.& facit ff.de fide inſtrumentorum.l.fina.& l.nulli.ff.
quod cuiuſqꝫ vni.nomi.ff.de libe.& poſthumis.l.Gallus. in pri-
ma gloſ.& per Innocentium in c.j.de maio.& obedien.vt patet.
102 Inſtruere † teſtes,qui interfuerunt negotio, vt plenè, & apertè
verba dicant, non eſt peccatum. Et ſi interrogentur an fuerint
inſtructi,& dicant ꝙ non,dicunt falſum,non ſunt periuri : quia
intelliguntur de illicita inſtructione.Bal.in l.fi.C.ſi ex fal.inſtru
men.& in authẽ.qui ſemel.C.de proba.& per Goffre. in titu.de
ſenten. Sed an valeat teſtimonium,ſi teſtes inuicem ſe inſtruũt:
103 vide quod no.Inſti.de teſti.§.teſtes autem.Teſtes † ſuſpecti de-
bent interrogari de circunſtantijs. Ange.in cor.de teſtib.§.vt li-
104 ceat. Teſti † ſubrogato ad actũ inchoatum loco alterius teſtis,
cui aliquis caſus contingit, debent narrari omnia antè geſta, &
ipſe debet interrogare alios teſtes vtrum ſint geſta in eorum prę
ſentia,& deponere vtrum ſic depoſuerit, & poſt reſponſionem
affirmatiuam actus debet conſummari:vt no.C.de teſtib.l.cùm
antiquitas.& vide gloſ.in l.caſus.C.eod.licet aliâs in teſtamentis
teſtium ſolennitas ſit indiuidua:vt ff.de teſtib.l.qui teſtamento.
§.fi.& l.hæredes palam.§.fina.Et debent audire & videre teſta-
torem,aliâs non valet teſtamentum.C.de teſta.l. ſi non ſpeciali.
105 † An autem poſsit quis de facto ſuo teſtificari, vide Inno.in c.
non ſine.de arbi.& l.deferre.§.j.ff.de iure fiſci. & ibi eſt tex.not.
Item non poteſt quis deponere in cauſa, de qua ſentit commo-
dum.C.de teſti.l.omnibus.Fallit ſi non ſentit principaliter, ſed
per quandam conſequentiam.de teſti.l. dictantibus.ff. de teſta.
l.qui teſtamento.in prin.Inſti.eo.titu.§.ſed nec legatarij.Vel dic
quòd ſiue principaliter,ſiue incidenter ſentiat commodum,dũ-
modo neceſſarium non admittitur: vt dicta l. omnibus. ſecus ſi
potentioribus,vt quia dependet ex voluntate alterius : vt dicta
l.dictantibus.& l.qui teſtamento.§.legatarij. Nam in dictis iuri
bus dependet ex voluntate alterius.l.hæredis. vtrum ſciuerit cõ
modum. Nam licet hæres declarat teſtamentum aliquod:tamen
poteſt eſſe ꝙ non adiuit hæreditatem : nec donec inſpiciatur de
viribus teſtamenti poteſt adiri hæreditas : vt nota.ff.de acquirẽ.
hæredi.l.is qui.& ſi is ad quem.Et cùm quis interrogatur de fa-
cto ſuo,dicitur reſponſum,non teſtimonium.iiij.q.iij.§.item.ſe-
cundùm gloſ.& vide Bartol.in conſi.ccix. aut teſtamentum eſt
factum in ſcriptis,& poterit legatarius teſtificari:quia non depo
nit de veritate,ſed de ſolennitate.Sic intelligitur l. qui teſtamen
to.& §.legatarius. Aut eſt nuncupatiuum : & tunc cùm non ha-
beat deponere de veritate,non admittitur.ff. de teſti.l.nullus le-
gatum.tamen bene valet de ſe,ſi poſsit probari.Si verò non poſ
106 ſit probari,nõ deficit ius,ſed probatio. † Teſtes repeti interdũ
poſſunt.de quo vide ff.de qõ.l.repeti.& per Ang.in corpore,de
teſti.§.licet. In iudicio ordinario p̄t iudex ex officio ſuo poſt pu
blicationem teſtium illos repetere,vt declarent, non vt addant.
Bartol.in conſilio clxxxviij. Teſtes in diuerſis inſtantijs poſt di
dicita teſtificata ſuper eodem facto poſſunt repeti. Angel.ff.de
107 furtis.l.quidam tabularum. † Damnare vel corrigere vel inter
pretari dictum ſuum,an poſsit teſtis, vide omnino Specula. de
teſte.in principio.verſiculo,item quòd teſtis obſcurè. per Ode-
fredum.C.de teſti.l.ſi quando.ad finem glo.fin. Et non poſſunt
variare, & dicere alio modo : vt in l.quicquid adſtringendæ.ff.
de verbo.obliga.per gloſ.& Bartol. Aduertendum tamen ſecũ-
dùm eum ꝙ ſi teſtis incontinenti antequàm primum dictum ha
beatur pro perfecto,& completo nihil declarare poteſt:quia nõ
videtur depoſuiſſe.C.de fide inſtrumen.l.contractus. Facit qđ
no.Specula.de teſte.§.j.verſicu.quid ſi dicit.& vide ff.de adult.
108 l.ſi poſtulauerit.§.iubet.Sed † nunquid iudex poſtquam eſt cõ
cluſum in cauſa, poterit iteratò teſtes interrogare? vide per do.
Dy.in authenti.qui ſemel.C.quomodo & quando iudex. Quã
109 do quis † fungitur officio teſtis,& officialis etiam ex interuallo
poterit dictum ſuum corrigere.ſecus ſi teſtis tantùm. Angel. in
110 concluſio.& in conſi.xvij. † An ſtetur primo vel ſecundo di-
cto,quando teſtis variat,vide Bartol.in l.eos.ff.de fal.& Bal.in
c.j.§.ſi enim.quid ſit inueſtitura. Et ſi primò dixit ſe non recor-
dari:ſecundò dixit ſe recordari:ſtatur ſecundo dicto. Ang.ff.de
furtis.l.quidam tabularum. Quid ſi teſtis dixit vnum extra iudi
ciũ,& aliud in iudicio:cui dicto ſtabitur? & an punietur de fal-
ſo,dicam infrà in materia falſorum teſtium.& vide gloſ.in capi
tulo,cùm cauſam. de teſtib. & dixi s. in §. ſi teſtes citati non ve-
111 niunt. Si teſtis † dixerit ſic:ſtatur vltimo dicto,& valet.ff.de hæ-
redi.inſtituen.l.ſi ita. Teſtis,qui dixit heri,non credo,vel neſcio:
poteſt hodie dicere,ſcio vel credo. Bal.in c.j.§. notandũ. in titu.
quot ſunt teſtes neceſ.x.collatione. Item ſi dixit ſe neſcire, & ſi
poſtea examinatus dicat ſe ſcire:quia melius recordatr̃ nunc quã
tunc,valet dictum ſuum.quod eſt verum, ſi antequam locutus
ſit cum parte ſecundò examinatur: aliâs ſecus, vt nota.in dicta
112 authenti. de teſti.§. quia verò. † Teſtis examinatus in iudicio
depoſuit ambiguè de ſuo,& non dicit de quo:nunquid interpre
tari poterit? De quo diſtingue,vt no.dixit tex. & ibi per Bar.in
l.inter ſtipulantem.§.ſi Stichum.ff.de verbo.obli. Aut in iudicio
oritur dubitatio circa verba:tunc aut ſunt prolata ab aliqua per
ſona:& inducunt principaliter ſuſtentationem:aut ſunt prolata
à quodam alio. Si ab vno,ex his ſemper interpretatur pro eo,vt
dicto §.ſi Stichum.& in l.ſi quis intentione ambigua.ff. de iudi.
ſiue ſit actor,ſiue reus.& per Dy.& gloſ.in c.contra eum. de re-
gu.iuris.lib.vj. Quandoqꝫ verba ſunt prolata ab alio quàm ex li
tigatoribus,vt in teſtamento:vel defunctus eſt aliquis, qui pro-
tulit verba ſucceſsionẽ habentia:& tũc aut vis facere interpreta
tionẽ cauſa euitandi aliquam contrarietatẽ,vt eſt caſus in c.cùm
tu,de

tu de teſti.& in prima cõſtitutione Codicis,in §.quibus. Aut nõ
vis facere aliquã interpretationẽ cauſa euitãdi aliquã contrarie-
tatẽ,ſed vt proſit alij,vel propter aliquã aliã cauſam, & non põt
fieri. Sed illud verbũ dubiũ nõ valet:vt in c.in p̄ſentia. de prob.
& in glo.dicti §.ſi Stichũ & in l.Põponius ſcribit ſi frumentum.
in fi.ff.de rei vendi. Aut inſurgit dubietas circa aliud quã circa
verba:& tũc aut loquimur in his q̃ pertinent ad litis ordinatio-
nem:& tunc ſi actor inſtat, & proſequendo fauetur actori:vt in
l.de die in princip.ff.qui ſatiſda.cogan. Si verò non inſtat: & tũc
debet faueri reo:vt l.ſi ea quæ.C.qui accuſa.non poſſ.& l.prope
randum.§.& ſi quidem.C.de iudic. Aut in his quæ pertinent ad
litis deciſionem:& tunc fit interpretatio pro liberatione:vt l. Ar-
rianus.ff.de act.& obliga.l.legatum. ff.de manumiſ. Vnde dicit
Bart.in dicto.§.ſi Stichum.quòd intentio dubia debet declarari
pro probationibus. Nam ſi probatio fuerit,dubia eſſet interpre-
tatio contra eum,vt dictum eſt. Licet enim poſſet didere,ſic in-
tellexi in libello,non tamen põt dicere:ſic intellexit teſtis. Et ſic
debet intelligi iſtud dictũ Ange.in concluſio. Licet enim in du
bio interpretatio atteſtationum fiat contra producentẽ, vt extra,
de proba.c.in præſentia.tñ quando dicta teſtiũ poſſunt coadiu-
uari,& ſecundũ interpretationẽ legis concordari,& cõteſtes di-
ci,debet hoc fieri:vt not. Innocen.in c.Cumana.in fi.de elect.&
in c.dudum.de elect.§.j.eo.titu.facit l.de ætate.ff.de proba.

113 TEſtes magis † idonei requiruntur in criminali-
bus quàm in ciuilibus: vt in c. de
teſti.in vj.concordat c.teſtimonium.eod.tit. Nam in cri-
minalibus probationes apertiſsimæ requiruntur.v.q.vj. Epipha
nium.ij q.viij.c.ſciant.ſtrictius eſt agendũ, vbi agitur de ſalute
hominis.C.de appell.l.addictos. Hinc eſt in cauſa criminali etiã
ciuiliter mota propter bonam præſumptionem,quam actor ha-
bet pro ſe,non eſt iuramentum deferendum in ſupplementum
probationis:ſecus in ciuili:vt eſt gl.not.in c.in literis.de teſtib.&
not.Bart.in l.maritus.ff.de quæſtio.& hoc quod not.in c.veniẽs.
el j.de teſti.vbi dicitur quòd vnus teſtis cùm fama in criminali-
bus non ſufficit. Item magis exacta probatio requiritur cum agi
tur de crimine criminaliter quàm ciuiliter:vt in dicto c.j.de teſt.
Accedit enim cauſa criminalis ciuiliter mota ad materiam cau-
ſæ ciuilis quo ad aliqua.de procur.c.tuæ.& quod no.extra de iu
dic.c.at ſi clerici.in gloſ. Quando autem de crimine dicatur agi
ciuiliter,& quando criminaliter, dic vt not. in l. minori.& ff. de
priua.delic.per Barto.& Innocen.in c.qualiter & quando de ac-
114 cuſ.& Angel.in conclu.† Teſtes in cauſa criminali ſubijciũtur
tormentis.C.de fide inſtrumen.authen.apud eloquentiſsimum.
& ſic videtur argu.è contrario ſenſu quòd in ciuilibus non ſit lo
cus torturæ.quòd limita ſecundũ Bald.eſſe verum,ſi teſtes ſint
poſiti in dignitate:tunc ſi non eſt vilis conditionis torquetur in
cauſa ciuili:vt l.diuus.ff.de quæſtio.niſi inueniatur vacillare: vt
l.ex libero.eo.titu.in glo.teſtes. Teſtes autẽ viles torquentur in
tribus caſibus,ſcilicet in duobus ſuprà dictis,& cũ feſtinãt feſti-
nant teſtimoniũ ferre.vide Bal.in dicta authenti. Itẽ teſtis vacil-
lans in cauſa ciuili põt torqueri. Ange.in l.quoties.C.de naufra.
lib.xj. Ad torquendũ teſtes requiruntur eadem indicia,q̃ in reo.
Bal.in l.ſi vnus.§.teſtes.ff.de quæſtio. In cauſa inquiſitionis, an
poſsint teſtes examinari parte nõ citata,vide Ang.in l.ſi vacan-
tia.C.de bo.vacan.lib.x. Teſtis in cauſa inquiſitionis non debet
deponere de occultis,ſed de illis vbi clamor aliquis præceſsit. Et
ſi de occultis deponit,nõ eſt propter hoc reus puniendus.de ac-
115 cuſ.c.qualiter.el j.in gloſ.pe.& in c.accedens.† Vacillantes in te-
ſtimonio poſſunt torqueri pro veritate eruenda in Specula. de
teſte.§.nunc tractandum.verſicu.conſiderare etiam debet. Et qñ
teſtis vacillat debet notarius de mandato iudicis hoc ſcribere, ſe
cundũ Innocen.in c.quoniam contra.de proba. Idem ſi trepidãt
vel mutant colorẽ in facie.quia omnia iſta indicia ſunt ſigna fal
ſi teſtimonij.hoc tamen totũ relinquitur arbitrio iudicis inquirẽ-
dum ex alijs coniecturis,non ex ſolo pallore vel trepidatione:vt
l.de minore.§.tormẽta.ff.de quæſt. Econtra,teſtes qui ex forma
ſtatuti non poſſunt reprobari,non poſſunt inquiri.in conſil. vij.
116 quod incipit,dixit Oldr.† quòd euaſit accuſatum,contra quem
erat probatum maleficium per teſtes de viſu,de nocte, proban-
do quòd illa nocte non fuit lumen lunæ : & ideo non poterant
vidiſſe:& ſic fuerunt reprobati naturali ratione,ſecundum Bal.
in c.j.§. porrò.in prin. quæ fuerit prima cauſa benefi.amit. Bal.
117 in conclu. An † teſtis q̃ dicit,cognoui occidentẽ ſed nõ occiſum
ꝓbet.dic ꝙ ſi in inquiſione fit mentio de certo occiſo,non pro-
bat,alias ſic.ij.q.viij.c.ſi quis libellos. Bal.C.qui acc.nõ poſſunt
l.data opera. Sed qđ ſi dicat cognoſco perſonã malefactoris,ſed
118 neſcio eius nomẽ:vide Ange.ff.ſi ex noxa.cauſa agar̃.l.j.† Qua-
liter teſtes de adulterio probent,vide Angel ff.de adulte.l.quod
ait.pone,Titius accuſatur de inceſtu.duo teſtes ꝓbat cõiunctio
nẽ carnalẽ,nõ cõſanguinitatẽ tantũ.quęrir̃ an ſit probatũ malefi
ciũ,in quo requirir̃ vtrunqꝫ cõiunctim ꝓbari. Veritas eſt qđ fa-
cta eſt probatio excommunicatione capitulorum & teſtiũ.ca-
ſus in ratiõe ſui eſt in l.Gallus.§.ille caſus.ff.de libe.& poſth.&
glo.in Decre.ſecundùm Bal.qui ponit iſtam quęſtionẽ in d.§.il
119 le caſus.in ij.co.vbi omnino vide. Et ſub ſequenter † ponit argu
mentum qđ ſi vnus teſtis ꝓbat veritatẽ,ipſe idẽ,& alius probat
famam,ꝙ commiſtis his probationibus ſit efficax probatio facta
in cauſa ciuili,per gloſ.quæ eſt in l.iij.§.diuus.ff.de teſti.

120 DE publicatione teſtium vidẽdum eſt. † Nã
poſt examinationẽ ſunt te-
ſtes publicandi. Fit autem publicatio partibus præſenti-
bus vel abſentibus citatis tantùm. Nam iudex adhibitis ſibi te-
ſtium dictis illa leget in toto vel in parte per ſe,vel per notarium.
Et demum dicet:habeantur pro publicatis vel publicatæ:& tũc
redigetur in ſcriptis:vt in Specu.de teſte.§.ſatis vtiliter.in prin-
cip.& ibi ponir̃ forma,qualiter publicatio debeat redigi in ſcri-
121 ptis.& vide l.fi.C.de re iud. Publicatio † teſtiũ nõ poteſt peti ab
eo, qui eos non produxit,licet ſua interſit. Inn.in c.conſtitutus.
de teſti. Bal.in rubrica de controuer.inueſti.& per Inno in c.con
ſtitutus.extra,de appella.& ibi videtur variare,ſi omittar̃ publi-
catio teſtium,non redditur iudicium nullum. Bald.in eodem ti-
122 tulo,ſi de inueſti.inter do.& vaſal.lis oriatur. Sed nũquid † facta
publicatione teſtium de conſenſu partium poterit contra teſtes
opponi? Angelus quòd ſic,in authentica,ſi quis in aliquo.C.de
edendo.& ibi per Bal.vbi ponit quæ requirantur in publicatio-
ne eius,quod eſt in mente teſtium,vt patet. An ſit neceſſe quòd
iudex pronunciet dicta teſtium valere,& fidem eis adhibendã,
vide per Bald.& Ange.in dicta authenti.ſi quis in aliquo.

123 PVblicatis atteſtationibus † regulariter nõ poſſunt
amplius teſtes produci poſt didicita te
ſtificata. Fallit in pluribus caſibus,vbi poſſunt produci
poſt didicita teſtificata. Primus,ſi inter alias perſonas agitur. Se-
cundus,ſi ſit diuerſus modus agendi. Tertius,ſi ſit nouus articu
lus dependens ex veteri. Et quando dicatur nouus articulus, vi
de in Specula.de teſte.§.ſatis vtiliter,verſiculo,illud autem non
eſt. Quartus,ſi primæ atteſtationes ſint amiſſæ. Quintus,ſi mu-
tatur iudicium,& illud velit is,contra quem producantur. Sex-
tus,ſi confusè & obſcurè depoſuerunt. Septimus, ſi teſtis ſyno-
dalis depoſuit coram capitulo,& deponit iterum coram legato.
Octauus,ſi examinator neglexit interrogare ſuper articulis ſibi
datis. Nonus in cauſa matrimoniali ſecundùm quoſdam indi-
ſtinctè. Decimus,ſi detur in integrum reſtitutio vt iterum pro-
ducatur. Vndecimus,in abſentia probanda. Duodecimus,in cri
mine falſi. Tredecimus,in adiectione pro valore,& deceptione.
Decimuſquartus,qui nõdum didicit teſtificata,licet ſunt teſtes
publicati,vt ſupra dixi cùm tractauimus de tempore producen
di. Decimuſquintus ſecundùm quoſdam,ſi iudex indiſcretè pu
blicauit. Decimuſſextus,ſi teſtes ſunt recepti ad perpetuam rei
memoriam. Decimuſſeptimus,ſi princeps in expreſsè per ſuum
reſcriptum concedat. Decimuſoctauus in cauſa inquiſitionis.
Decimuſnonus:quia publicatis atteſtationibus poteſt exceptio
perẽptoria opponi & probari. Hos caſus enumerat Specu.in ti-
124 tulo,de teſte.§.ſatis autem.† nec in cauſa principali,nec in cau-
ſa appellationis poſſunt produci:tunc ſuper nouis articulis,quã-
do teſtes iurauerunt dicere veritatem ſuper totam cauſam. Im-
putatur enim parti,quaſi omnia particularia non præſentauerit,
de quo per Innocen.in c.fraternitatis.de teſt.& per Ange.C. de
temp.ap.l.per hãc.vbi examinat materiam iſtam. Ideo non poſ-
ſunt teſtes produci poſt didicita teſtificata: vt in aur̃.q ſemel.C.
de proba.& l.ij.C.ſenten. reſcind.non poſſ. in glo.quia timetur
ſubornatio. quod eſt verum ſuper eiſdẽ capitulis:ſuper alijs poſ
ſunt teſtes produci:quia non eſt timor ſubornationis. Ita tenet
125 Barto.in dicta authẽti.† Item dixit Innocen.in capitu.ij.de teſti.
quòd ſi per culpam iudicis teſtes non fuerunt rectè examinati,

ꝙ etiam publicato proceſſu teſtes noui poterunt produci, &
126 iterato poterũt examinari.†Sed poteſt quæri nunquid de volũ
tate partium poſſent admitti teſtes poſt didicita teſtificata. Bar.
in dicta aut.dicit quòd ſic.& allegat no.per Ioan.Andr.in c.fra-
ternitatis.de teſti.In contrarium videtur dicendum ꝙ iſtud non
eſt introductum in fauorem partium ſed ob publicum fauorem
ne falſitates committantur:& ideo tali fauori partes renunciare
non poſſunt:vt l.quos prohibet.ff.de poſtu.& ita tenet Bal.in di
cta authent.Ang.in concluſione.Quando teſtes vtriuſque par-
tis ſunt examinati,alij non:vel ex ordine dato à iudice, vel par-
tium poſſunt poſt didicita teſtificata produci.Bald.vbi s.Teſtes
127 †poſſunt ꝓduci poſt didicita teſtificata,ſi primi dixerũt nil ſci-
re vel non recordari.& idem in cauſa appellationis.Bar.in c.j.§.
ſi enim quid ſit inueſtitura.& vide quod not.in l.fin.§.ſin autem
128 dubius.in glo.& ibi per Cyn.C.de iure delibe.Poſſunt † teſtes
produci ad probandum exceptionem poſt publicatum proceſ-
ſum,niſi eſſet lapſus terminus ſtatutus ad probandum Ange.in
authenti.qui ſemel.C.de proba.

129 TEſtibus examinatis†& publicatis,quia eorum di-
cta debent neceſſariò concludere ad hoc
vt plenè probent:vt l.non hoc.C.vnde cog.& extra, de probat:
c.in præſentia.& C.de teſtibus.l.nullum.quod vt fiat,non eſt ne
ceſſe quòd aſsignet cauſam ſui dicti neceſſariò concludentẽ, vt
in dictis iuribus:ideo circa redditionem cauſarũ reddenda ſunt.
Quid ergo ſi teſtes dixerũt aliquid eſſe verum,qualiter intelli-
130 gatur? Vide Angel.ff.de petitio hæredi. l. pro hærede. †Teſtis
debet reddere rationem ſui dicti per eum ſenſum,per quem per
cipit id,de quo teſtificatur.Inno.in c.cùm cauſam.de teſtib.Sed
131 Pla.dixit†ꝙ in quolibet actu corporeo ſufficit reddere cauſam
per viſum:vt not.in l.ij.C.de erro.aduocato.vbi in cauſa auditus
reddit rationem viſus,vt ibi Cyn.refert.Qualiter teſtes debent
loqui ad probandam negatiuam directò,quoniam viſus pro om
ni ſenſu corporeo accipitur,largo ſumpto vocabulo.apertius tñ
deponit per nomen proprium illius ſenſus. Facit quod nota. ff.
de acquiren.poſſeſsio.l.ꝙ meo.in fine.Vnde illud vocabulũ vi-
ſus,qñqꝫ ſumitur pro viſione,quã ſancti faciunt in ſpiritu.Vnde
in diuina ſcriptura ſcribitur:Opus eſt intelligentia in viſione.Et
ſanctus Paulus dicebat,video aliam legẽ,& eam in mẽbris meis
ſentio,& cognoſco per rationem & ſenſum.Si teſtis per verbum
vidi,refert ſe ad ſenſum,probat:vt cùm dicit:vidi ſic. Si autem
refert ad oculum mentalem vel intellectualem, vt quia dicit te-
ſtis,ſic videtur mihi.non enim probat:quia peccat,cũ dictum ſit
dubitatiuum magis quã ratio dicti:vt nota.ff.de arbitris. l. diem
proferre.§.pen.Et teſtis debet eſſe ſenſatus ſenſu corporis, qui
ſenſus ſunt quinque:vt notatur in dicta l.quod meo. & debet te
ſtis habere intellectum,vt id quod corpore videt,mente intelli-
gat id quod ſcit.Nam,vt ait Ariſtoteles,in problematibus: Intel
lectus videt,intelligens audit.Oportet enim nimiam fantaſiam
ſpeculari:cùm inter ceteros ſenſus viſus ſit nobilior,& verius vi
ſus prædicatur ab omni ſenſu,vt dixi largo modo.vnde qui au-
diuit,ſi ſic dicit:quia vidi,ſcio.ſaluatur eius dictum,vt notat Io.
Andr.in c.teſtimonium.de teſtib.tamen in viſione opus eſt in-
telligentia,vt ſuprà dixi.Item viſus interdum ponitur pro actu
animæ,& pro opinione:vt l.quid tantum.§.fi.in fine.de arbitris.
132 Strictè†autem viſus eſt actus,videns oculo corporali & intelle
ctuali.ff.de his quæ in teſtamen.delen.l.penul.& eſt viſus de co-
133 loribus de magno & paruo,de factis & maleficijs, &c. †Poſſeſ-
ſio aũt probatur per viſum,& ipſum poſsidentẽ,vt infrà dicam.
Nam per teſtẽ probatur poſſeſsio naturalis,& ex ea præſumitur
ciuilis:vt l.ſtipulatio iſta.§.hi quoque.ff.de verb.oblig. & quili-
bet præſumitur poſsidere,vt not.Innoc.in c.cùm olim de priui.
& ne vxor pro marito.l.ob maritorũ.ff.de ſolutio.l.Titio.C.finiũ
regund.l.ſi quis.ſuper incorporalibus verò non eſt viſio corpo-
134 ralis.†Et ideo qui dicit aliquem dominum,non probat:quia nõ
cadit directè & vniformiter in viſum teſtis,ſed indirectè & dif-
formiter,niſi teſtis nominatim cauſam adijciat.Sed viſibilia vni
formiter videnẽ,ſcilicet organo oculi corporalis, in quibus etiã
ſufficit dictũ teſtis nudũ,ſine addita ratione,niſi ſit de ea interro
gatus:ſed in dominio non ſufficit dictũ ſine ratione,ſecũdũ Inn.
idem ſi agatur in probando alio iure,vt de probanda obligatio-
ne:quia dicit teſtis ſuper articulo ꝙ Titius eſt mihi obligatus.di
cit verum eſſe.iſta reſponſio teſtis,nihil probat; quia informis.
Idem ſi fortè agatur de probanda hypothecaria ad fidem matri-
monij:quia omnia iſta talia iuris ſunt,& habent plus iuris quàm
facti.Idem ſi agatur de probando ꝙ aliquis eſt mente captus vel
furioſus.Nam non probat teſtis dicendo quia vidit: niſi ſigilla-
tim adijciat actus,per quos diſcretus quilibet ita iudicaret.Nam
talia multũ conſiſtunt in iudicio rectæ rationis.Et plus habẽt ra
tionis quã ſenſationis,& põt quis faciliter decipi.Idẽ ſi vellet ꝓ-
bare ꝙ aliquis ſit vagabundus.Non eñ cõprehendit teſtis de fa
cili quòd ſit deſertor originis vel domicilij.Tene mẽti iſta, quæ
ſunt valde notabilia.Bal.in conclu.& per Inn.in d.c.cũ cauſam.
de teſti.& de materia ſuprà dicta.vide in Specu.de teſte. §.iam
de interrogatorijs.verſicu.ſunt autem generaliter.& qualiter de
beant deponere de quolibet corporeo ſenſu,vide eod.titu.§.nũc
tractandum,verſicu. nempè cùm teſtis. cum ſequen. verſiculo.
135 †Si teſtis teſtificatur ſuper his quæ non percipiuntur ſenſu cor
poris,ſed oculo mentis,ſeu rationis:non valet eius dictum, niſi
rationem aſsignet.Inno.in dicto c.cùm cauſam. & cauſa debet
eſſe alia à dicto:vt not.ff.de legi.l.non omnium.ff.de offic.procu
136 ra.cæſa.l.fi. & cauſa debet eſſe congrua.Item†bona ratio teſtis
facit bonum eſſe dictũ,& mala ratio malum.ff.de do.exceptio.l.
ij.§.circa ff.de cõdi.& demonſtra.l.cum tali.§.fi.Item ad id ada-
ptatur dictum teſtis,ad quod ratio.ff.de acquiren.poſſeſ.l.j.§.per
137 procuratorem.Bald.in concluſione.†Teſtis debet interrogari à
iudice de cauſa ſcientiæ,ſcilicet quare illud ſciatur. Et ſi iudex
non quærit,præſumitur in ipſo malitia:quia omittit ea quæ ſuo
officio,& ſolertiæ incumbunt,debet enim petere & interrogare
de cauſis.Si verò iudex interrogat,& teſtis nihil reſpondit, vel
fortè non bene:iudex non debet interrogare,vt in capitulo cùm
clamor.de teſtibus.Si aũt iudex omiſit interrogare de circunſtã-
tijs ſingulis non ſubſtantialibus,& de loco,& de tempore,& cõ-
teſtibus:& ſic tunc teſtes non ſunt repetendi & reinterrogandi.
Si autẽ omiſit interrogare de principali re,vt in titulo,in præſcri
ptione:& ſic tũc teſtes debent repeti:qa fuit culpa iudicis, non
partis.Ita notabiliter tenet Inn.in c.per tuas.de teſtib.Bal.in con
138 cluſione.†Teſti ſufficit reddidiſſe cauſam ſui dicti ſemel,nec de
cauſa vlterius eſt interrogãdus:ſed de circunſtãtijs,ſiue annexis,
& concomitantijs ſic,vt de loco,tempore,& conteſtibus,ne vi-
deantur ſuſpecti,vt de teſtibus,& ſi.hæc enim non ſunt ſenſui di
cti,ſed circunſtantiæ ad veritatẽ inueſtigandã. Inn.in dicto c.cũ
cauſam.& ſufficit deponere tali modo ꝙ includatur cauſa ſcien-
139 tiæ,ſecundũ Franciſcũ Accurſiũ.& Bal.in concluſione.†Quę
ro,dicit ſtatutum ꝙ teſtes debent de cauſa ſciẽtiæ interrogari,ali
ter nõ valeat depoſitio eorũ:an ſi non reſpõderint in cauſa ſcien
tiæ eorũ dictũ valeat? Videtur ꝙ ſic,vt in dicto c.cũ cauſam. ſe-
cundùm Innoc.nam omnimodo interrogatio eſt falſa & ſuper-
flua.cũ ſine interrogatione reſpondit.ff.de interrogato. actione.
l.ſi ſine.Item teſtis cogitur reſpondere,cũ ſolum factum dixerit.
C.de appella.l.ampliorem.§.in refutatorijs. Item hic eſſet quæ-
dam inculcatio,& ſuperfluitas verborũ quæ fugienda eſt,& cõ
futanda.& notatur in l.eius.in principio.ff.ſi certũ petatur.Item
quia mens & ratio ſtatuentium ſequenda eſt.ff.de excuſat.tuto.
l.ſcire oportet.§.ſed ſi.maximè quia ſtatuti ratio fit vt poſsit calli
ditatibus obuiari,non certã rationem corrumpere, Ad idem de
acquir.hæredi.l.illud.in ratione ſui.Item paria ſunt,ſiue teſtator
vna ratione prohibeat alienare extra familiã,ſiue duabus ratiõi-
bus.Nã vtrobiqꝫ cauſam prohibitã aſsignare videẽ. Alij dicunt
contra:quia non debet recedi ab adiecta forma ſtatuti. Sed iſta
eſt ratio rudis:quia huic nõ omiſſa forma:ſed ſub verborũ cõpẽ
dio incluſa:& expreſſum videtur id,ꝙ ſub verborũ compendio
continetur,vt nihil dicatur omiſſum,cũ totum legi poſsit l. j. in
princip.ff.de his quæ in teſtament.delentur.& l.j.C.de precibus
140 Imperat.offeren.†Quid econtra.ſtatuto cauetur quòd teſtibus
credatur contra nobiles,licet non reddant bonam cauſam dicti
ſui.Pone ergo:deponis contra magnatem,qui videlicet fuit in-
terrogatus de cauſa:dixit quòd ſic:quia vel credo vel habeo vxo
rem,vel quia eſt Rex Franciæ:an probet? Videtur quòd ſic: qa
aſſertiuè deponit.Sed in contrariũ eſt veritas.Et ad hoc manife-
ſtè eſt factum ſtatutum:quia pari ratione admitteretur cæcus ad
teſtificandum de coloribus.Nempe hic ſuum dictum deſtruxit
quia tam ineptè & inſenſatè deponit.ff.de do.except.l.ij.§.circa.
Et ideo debet ſtatutum intelligi,quando cauſa aliquid conferat
dicto,puta adminiculum,vel præſumptionem:ideo narratio ni
hil

hil facit.Aliud eñ eſt malam cauſam reddere,ꝙ qualitatis vitiũ
ſignificat.Aliud penitus nullã & impertinentem,ꝙ ſignificat vi
tium ſubſtantiæ.ff.de dolo.l.eleganter.§.j.C.ad exhi.l.ſi res.cum
141 ſimil.ib.Bal.in concluſio.†Teſtis non deponens de cauſa, quia
non fuit interrogatus,probat vt no.C.de teſtib.in l.ſolam. & per
Bar.in conſil.xx.Teſtis non reddens cauſam ſui dicti an probat
vide Angel.in l.cum hi.§.vult igitur.ff.de tranſact.l. quod ergo
eſt quæſitum.ff.de inſa.& per Bal.in repe.l.edita.C.de edend.&
142 per Bart.in l.j.in princip.ff.de noui oper.nuncia.Si†teſtis inter
rogatus de cauſa ſcientiæ dixit:quia ſic reperio in meo memo-
riali quod de hoc feci,probat,vt probatur in l. iubemus. ibi ſcri-
143 bere non differat.C.de teſtibus.†Teſtis in cauſa ſcientiæ dicẽs,
quia præſens fui:probat vſum & auditum alterius.Bal.in c.j. de
controuer.inter do.& vaſal.de inueſtit.Quid ſi teſtis in ratione
ſui dicti de re tangibili dixit,quia tetigi:an probet? Vide Bart.in
144 l.fin.C.de peri.no.lib.xj.Teſti†deponenti per verbum credit,
in his quæ ſunt de peritia ſuæ artis,an credatur:vide Bal.in l.da-
ta opera.C.qui accuſ.non poſſunt.& vide Barto.in conſil. lxvj.
145 Teſtis†qui dicit,neſcio,non debet interrogari de cauſa ſciẽtiæ:
quia vbi non eſt ſenſus,non cadit probatio.Bal.in l.falſam. C. ſi
ex falſis inſtrumentis.Et intelligitur tunc deponere de veritate,
146 non de fama.Bal.in additio Specul.in tit.de ſenten.† Qualem
rationem debent reddere teſtes,qui deponunt circa filium, ſeu
ſororem pro emãcipato,& qualem quando ſuper cõmuni opi-
nione,& qualiter tunc formetur articulus,vide Bal. in l.ij.C. ſi
147 aduerſ.rem iudica.†Ad probationem dominij teſtes habẽt de-
ponere de facto,non de iure:vt not.Cyn.C.de proba.l. cùm res.
ibi:facti neceſsitas.& vide in Specul.de teſte.§.nunc tractandũ.
Quid enim,ſi quis petit fundum,teſtis qui dicit,vidi alluuionẽ?
probat,vt dicit Bartol.in ſuo tractatu Tyberiadis. & vide per
Angel.in l.ſciendum.in repe.ff.de verborum obligatio. Teſtis
148 †qui dicit,vidi quem eſſe ſanum:vide C.de mendi.vali.l.j. libr.
xj.Quid ſi dicit quòd vidit publicum inſtrumentum an probet?
vide Barto.in authenti.ſi quis in aliquo.C.de eden.Pro materia
vide in Specul.de teſti.in princip.verſicu.item quòd nõ probet.
149 †Teſtis dicens quòd Titius furatus eſt cappam Martini, pro-
bat dominium iudicio legis,vt poſsit ferri ſententia ſuper re fur
tiua non vt poſsit declarari dominus.Bal.in l.j.C. ſi ex falſis in-
150 ſtrumen.Teſtis†qui dixit,vidi quòd loquebatur, licet vox ſit
quoddam abſtractum à viſu ex interpretatiõe legis,probat. bal.
in l.j.ſi ex fal.inſtrumen.& ibi dicit quid in corporalibus, quan-
151 do teſtis dicit,quia vidi.Teſtis†quando dicit,vidi quòd talis di
xit verba diſplicibilia,probat,non per ſentẽtiam intellectus, ſed
per rationem Bald.vbi ſupra.Teſtis inductus ad probandũ de-
fenſionem dicens,quia vidi:probat,per Barto.in conſilio cxiiij.
152 †Teſtis,qui deponit de cauſa viſus idonea,qui loquitur groſſo
modo,probat etiam auditum cum viſu.Bald.in l.j.C.de confeſ-
ſis.probat etiam teſtis reddita cauſa per ſenſum exteriorem pro-
ximum,& aptum natum illam ſenſationem,de qua quæritur, ſu
ſcipere, & ſunt ſenſus exteriores quinque:vt not.ff.de acquiren
da poſſeſsio.l.quod meo.& per Innocen.in dicto cap.cum cau-
ſam. Et eſt quidam ſenſus interior.qui eſt in prima parte cere-
bri,qui dicitur ſenſus communis,ſicut centrum, quod ad om-
nes ſenſus refertur, qui habet virtutem diſcretiuam.Nam viſus
videt: tamen neſcit quod aliud ſit videre, & aliud tangere:
quia ſolùm de coloribus poteſt ſenſare. Sed ſenſus communes
omnia in præſentia habent obiectum.imaginatio verò etiam in
abſentia fit.Ratio verò eſt altior virtus, excedens ſenſum in-
telligentia & potentia.adhuc vniuerſaliter ſecundum Boethiũ
in libro de Conſolatione.Bald.in concluſione. Conclude er-
go quòd tria ſunt argumenta apud Legiſtas,ſcilicet petitio acto
ris,exceptio rei,probatio probantis per cauſam veram. Si petat
cauſam circa probationem argumenti demonſtratiui non te-
net. de quo ſubtiliter & plenè nota.ff.de legib.in l.de quibus. in
repetitione mea, vbi tractaui de forma traditionis cauſæ à te-
ſtibus, ſecundùm ſingula prædicamenta. & fuit intentio Bald.
præceptoris mei, qui tamen morte præuentus tractatum,reli-
153 quit incompletum, qui vltrà † etiam quàm Legiſtis expe-
diat cum intellectu volauit ad ea quæ non poſſunt intelligi.er-
go nec probaret, niſi per ſummos viros, qui cognoſcunt ge-
nus & differentiam. ſicut ſunt vitia tacita, & virtutes quæ ge-
nerantur ex actibus. quis dabit mihi pennas, vt columbæ,&
154 volabo?†Tu aduocate etiam reſpice,an probatum ſit verbum
principale libelli,quod ſubſtantiã voco,ſeu ſubſtantiuum.& de
inde inſpecto ſubſtantiuo reſpice adiectionem.dicũt gramatici
155 ꝙ adiectiuum verbum eſt aduerbium.Ego dico†quòd adiecti-
ua libellorum ſunt conditio,modus,cauſa,demonſtratio,quali-
tas,locus,tempus,quantitas,coniunctiua,participia,gerũdia, &
156 aduerbia.Et ideo dubium†ſolet eſſe,ſi egi contra te dicens qđ
tu promiſiſti mihi purè,& probo quòd ſub conditione quæ exi
ſtit,vel ſub die quę pręterijt,an ſit probatus libellus.Probo enim
æquipollens eius quod intentaui.& ſic videtur ſufficere:argu-
men.C.de inſti.& ſubſti.l.ſi mater.In contrarium:quia videtur
alius contractus.extra de fi.inſtrumen.c.cùm Ioannes eremita.
Dic ꝙ pluralitas nõ præſumitur in his quæ poſſunt eſſe vnum
& idem.ff.de lega.ij.l.j.& ff.de iureiur.l.eum qui.§.in populari-
bus.& no.de erro.aduo.l.ij.ꝑ Iaco.But in lect.quia cùm mediũ,
per quod formaliter concludit,non ſit idem,ſequitur diuerſitas:
quia vnum concludit libellus.aliud concludit probatio,& non
eſt dubium quòd ſi conditio penderet,quòd nõ eſt intentio hu-
ius cauſa,ff.de condi.indebi.l.Iulianus.§.j.& quia determinatio
adiecta petitioni actoris per teſtem habet oppoſitum ad id,cui
opponitur & additur.Fecit quod not.ff.de in integrum reſtitu-
157 tione.l.non videtur.Et econtra †maior eſt dubitatio,ſi dico me
mutuaſſe ſub conditione quæ extitit.& probo quòd mutuaui
purè.Nam determinatio addita per teſtem,eſt augmentum, nõ
detractio:ſed tamen quia præſupponitur diuerſum contractum
non probat.ff.de verb.obli.l.prima.§.cùm adijcit.Idem dicas de
modo.idem de cauſa,dummodo ſit finalis,non impulſiua:quia
talem non eſt neceſſe probare.Hoc patet ff.de inſtito.l.habebat.
158 ff.de do.ante.nup.l.ſi prædij.facit glo.C.de ſen.l.cũ corã. † De
demonſtratione dic ꝙ ſi ab ea denominatur id totum quod peti
tur,& ſine ea nõ habet certitudinem,ꝙ debet probari:aliàs pro-
batio eſt incerta.Exẽplum:dico ꝙ vẽdidiſti mihi ſeruum haben
tem criſpos capillos.nam ab hac parte eſt totus aptus cognoſci.
vel vendidiſti equum ſtellatum in fronte: ſi teſtes dicant homi-
nem vẽditũ,ſed neſciũt de criſpo:vel equũ,ſed neſciũt de ſtel-
lato:nihil probant:quia poſſet hic eſſe fallacia & circũſcriptio ſi
vnum deberetur pro altero.Sed quædam ſunt demonſtratiões,
quibus certus verus & clarus intellectus põt haberi:licet teſtis
dicat ſe neſcire has demonſtrationes? probant tamẽ ſicut demõ-
ſtrationes ſubſtantiales,arg.dictæ l.j.in fi.De qualitate dictũ eſt
in ſuperioribus.Item de loco.Item de tempore quando certum
ſcribit actum.Idem quando eſt de ſubſtantia.ff.de nego. geſt.l.
eum autẽ.De quãtitate autẽ vide.ff.de oper.no.nun.l.non ſolũ.
159 §.ſed vt probari.†Circa cõiunctionem dubitatur:accuſo Titiũ
& Seiũ ꝙ intulerunt Petro duo vulnera,ex quibus mortuus eſt,
non probo de Seio,ſed de Titio:an Titius cõdemnetur:argu:qđ
ſic.C. de his qui.vt indi.l.minoribus.ff.de interrogat.ac.l.qui ſer
uum.ff.de manumiſ.teſt.l.ſi ita fuerunt.§.fi.quia culpa cadẽs in-
ter perſonas principaliter copulatas,reſoluitur inter ſuas ſingu-
laritates.ff.de condi.& demonſt.l.falſò.§.fi.ff.de vſufru.accre.l.ſi
mulier cum liberis.De participio dic quòd eius probatio ſuum
tempus exigit.ff.de teſtamẽ.militis.l.Titius.ff.de noxa.l.in deli-
ctis.§.ſi extraneus.Tempus enim plerunque poteſt eſſe cauſa
abſolutionis,& condẽnationis veri & falſi.C.de fur.l.apud anti
quos.De gerundio dic.C.de his qui lat.l.prima.Nã attrahit ple
runque & abſorbet in ſe totum.Aduerbia quoque ſæpe idem fa
ciunt.ff.de nego.geſt.l.Pomponius.Bartol. in repet.quam fecit
de l.edita.de eden.in fin. Teſtimonium probatoris non requirit
cauſam ſi teſtes non interrogantur de cauſa,in his quæ ſunt fa-
cti ſenſibilis,nõ dico in his,quæ non ſunt in quibus ratio non de
bet eſſe iuncta cũ ſenſu de neceſsitate aliàs nõ fit ꝓbatio ſecũdũ
160 Innocen.in d.c.cũ cãm.de teſti.Sed †nũquid idẽ in teſtimonio
reprobatorio? Iaco.Butr.in ſua quęſtione quæ incipit,quęſtio ta
lis eſt,quidã petit à Titio.dixit elegãter quòd quando teſtis nõ
reddit cauſam interrogatus nõ ita perfectè probat,ſicut ille qui
reddit bonã cauſam:ideo tabellio talibus præponderat teſtibus.
161 & per eos non reprobatur.Item†quando teſtes ſunt contrarij,
qui reddant rationem,prępualent,ſecundùm eum,quòd eſt notã
dum,& nunquam inueni.Apparet ergo quod duo teſtes reddẽ
tes rationem legitimam præponderant totidem dicentibus vera
eſſe,non interrogatis de cauſa:quia vera redditio cauſæ præua-
let cauſæ præſumptiuæ,in his,in quibus concluditur per viam

iuris.& non rationis,& non per ſenſum corporis.Et enim cer-
tum ꝙ ſine redditione cauſæ non reſultat probatio,ſecundũ In-
162 nocen.in c.cũ cauſam.Et adde†quòd notarius & teſtes tenen-
tur ad intereſſe partis,non ſolũ falſitate ratione,ſed etiã ratione
erroris:quia error in tabellione,& teſte eſt lata culpa:vt l.fi.ff.de
magi.conue.Obliuio autem in teſte non eſt lata culpa,ſecundũ
Inn.in c.qualiter & quando.de accuſa.Bal.in l.presbyteri.C. de
163 epiſc.& cler.An†teſtis deponens de auditu probet?Reſpõdeo,
regulariter non.Fallit in caſu l.pen.ff.de probatio. Et vide per
Ioan.Andream in tractatu quẽ ipſe fecit de teſtibus & per Bal.
in l.in ſumma.§.Labeo.ff.de aqua plu.arcen.& iij.quęſtio.ix.c.
teſtes.§.primo.& in glo.& vide Specul.in tit.de teſte. in princi.
verſicu.quid ergo ſi viro & mulieri.& vide diſtinctionem Ioã.
164 Andreæ extra de teſtib.ca.iij.Si teſtis†dicit ſe credere, vel ſibi
videri,non valet eius teſtimonium.vt ff.de arbit.l.diem profer-
re.§.ſi plures.quia iſta verba magis ad iudicium quam ad aſſer-
tionem facti verificantur:argumen.eod.tit.l.quid tamen.§. pri-
mo.Bald.in concluſio.an probet quando dicit quòd ſic,mihi vi
165 detur.vide per Ang.in repet.l.ſciendum.ff.de verb.ſignifi.†Te
ſtis interrogatus de diffinitione rei debet reſpondere.l.prima.ff.
ſi cert.pet.ſecundùm vltimam expoſitionem primæ gloſſæ. Ex
qua nota quòd diffinitiones quæ ſunt iuris,pertinent ad docto-
res:quia intelligere & ſcire conſtat ex diffinitione,vt in dicta gl.
Ex hoc præſumitur quod dictum eſt,videlicet quòd teſtis inter
rogatus de diffinitione debet reſpondere.& ſi dicit neſcio, non
probat:quia primus non intelligit ſecundùm Bartolum quod ta
men limita eſſe verum,ſi teſtis deponit ſine redditione cauſæ:ſe-
cus ſi cauſam aſsignauit.Exemplum:teſtis interrogatus de fa-
ma dixit vera eſſe.Interrogatus quid ſit fama,dixit: neſcio. Iſte
nõ probat:quia non cadit cognitio in intellectu ſuo ſi neſcit.Sed
ſi dixit neſcio,nihilominus probat:quia ius dixit ſe neſcire in fa-
166 ctum.Sed†in poſſeſsione ſi dixit Titium tenere & poſsidere,&
interrogatus quid ſit poſſeſsio,dixit,neſcio.bene probat:vt not.
ff.de verbo.obliga.l.ſtipulatio iſta.§.hi quoque.Nam ex quo vi
dit aliquẽ detinere:ꝑſumit ille poſsidere:vt not.per Inno.de pri
ui.c.cùm olim.Et omnis qui recipit reditus, præſumitur habe-
re aliquod ius adminiſtrandi:vt in l.j.§.ex exercitu. ff. de exerci.
non tamen exigo aliquo caſu ꝙ teſtis ſciat perſpicaciter diffini
re:cũ etiam imperiti teſtes adhibeantur:nec requiritur in eis,nec
exigitur iuris induſtria,ſed ſenſus:vt not.C. de vſufr.l. j.ſed qđ
ſciat quandam groſſam diffinitionem.verbi gratia:in fama ſi di-
cat famam eſſe commune dictum gentium: & in poſſeſsione ſi
dicat,poſſeſsio eſt fructus percipere.l.ſi quis.§.ſuper his. ff. qui-
bus mod.vſuſfruc.amit.& l. Pomponius. Nam ſufficit eum in-
telligere factum,& affectum ſcire,dummodo plenè ſciat,& ple
nè deponat.quod not.Innocen.in c.cum cauſam.de teſti.& dicã
j.Ex prædictis patet quòd teſtis poteſt interrogari quomodo
intelligat verba iuris.Item patet quòd tenetur iura ſcire:vt no.ff.
167 de infa.in l.Lucius.Et aduerte†quòd ius interdum ponit pro
168 facti qualitate.l.ſi non.ff.ſi certum petatur. Item† teſtis debet
habere notitiam ſenſus,nõ impreſsionem intellectus:quia aliud
eſt præſumere: aliud eſt videre.l.j. ff.de his quæ in teſta.delen.
Nam officium teſtis non tranſcendit ſenſum corporis de parte:
vt not.ff.de auro & argento lega.l.j.§. ornamentorum. Itẽ licet
dictum teſtis debeat fundari in ſenſu:tamen & in intellectu de-
bet fundari.Vnde & Ariſtot.in problematibus: Intellectus vi-
det,& intellectus audit.Adde quòd dictum teſtis non præſumi
tur contra ſolennitatem.extra de proba.c.in præſentia.& not. in
l.fi.ff.de præto.ſtipul.& præſumitur quo ad veritatẽ hoc modo.
Nã ſi ſunt teſtes numero ſufficientes ꝑſumitur:vt Inſti.de verb.
oblig.§.item verborũ.Sed ſi eſt vnus teſtis, eſt præſumptio ho-
169 minis.non legis.dic vt in l.admonẽdi.ff.de iureiu.Item † quan-
do teſtes ſunt quaſi cõtrarij:præſumitur pro dicto teſtis, nõ quo
ad probandum,ſed debent teſtes ad concordiam reduci,& elidi
probatio:vt extra de teſti.cùm tu.ſed illud limitat Innoc.eſſe ve
rum in numero pari.ſecus in numero diſpari. de offic. delega.c.
cũ contingat.Et ſi dicunt quidã ꝙ dicta teſtium iuuantur,vt ex-
cuſentur à contrarietate ſolũ ad pœnam criminis euitandã, non
ad probandum:vt in d.c.cùm tu.& l.ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi reũ.
ff.de iureiu.facit etiam quod ad probandum:vt ff.de interro.ac.
l.de ætate.Dic ꝙ ratione contrarietatis non probant: quia ſe in-
uicẽ colludunt:tñ nemo ponitur:quia non conſtat ꝙ falſum di-
xerit:vt not.de iureiu.l.cum duobus.§.fi.Nec obſtat.§.ſed ſi reũ
quia ibi teſtis non erat ſuſpectus ex probatione cõtrarij. ꝙ not.
ideo teſtis excuſat̃,& nõ probat: vt in d. c. cũ tu. quia probatio
debet eſſe neceſſaria.ſed excuſatio ſufficit ꝙ ſit poſsibilis.& dicit
170 Inn.ꝙ atteſtatiões†ſunt interpretãdæ in meliorẽ partẽ.de elect.
c.dudũ.& facit ꝙ not.de præto.ſtipu.l.fi. & vide Bal.in l.j. ff. ſi
cer.peta.& d.§.ſed ſi reum Ange.in conclu.Credulitas etiã iu-
ſtis rationibus à teſte concepta nõ nocet tertiæ perſonæ.ff.de in
171 rem ver.l.iij.§.ſed & ſi.Bal.in conclu. † Teſtis interrogatus an
Titius ſit bonus vel malus,dixit ꝙ ſic.Interrogatus de cauſa ſciẽ
tiæ dixit:qa ſum vicinus.probat Iac.de Bel.in aut.de teſti. §.ſci-
mus.verſi.ſi vero.Teſtis interrogatus de cauſa ſciẽtiæ dixit: qa
ſcio.an probet.vide per docto.in l.ſi quis ita.§.ij.ff.de teſta.tu.
172 SI teſtis †interrogatus de fama dixerit vera eſſe cõ
tenta in articulo:niſi dicat de cauſa,& de
perſonis,à quibus fama habuit ortum:non probat fa-
mam,licet de his non fuerit interrogatus.Innoc.in ca.
cum oporteat.de accuſ.Et ideo ſis cautus quando incumbit tibi
vnus probandi famam,ꝙ facias interrogatoria de cauſis & per-
ſonis à quibus habuit ortum:vel ſaltem inſtruas teſtes ꝙ dicant
de cauſa,& de perſonis.Sed tamen licet iſtud ſit dictum Innoc.
non video cauſam quare ſi teſtis non interrogatur debeat hoc di
cere:cùm non debeat eſſe verboſus:vt l.ampliorem.C.de appel-
lationi.Sed tamen bene eſt dubium conſiderato quòd fama non
cadit in ſenſum teſtis directò. Angel.in concluſio. Item teſtis
173 †qui dicit,publicè dicitur.non probat famam:quia poſſet vnus
publicè dicere.idem ſi dicit ꝙ palam,vel à pluribus dici audiuit
174 Bal.in addi.Spec.in tit.de ſenten.Teſtis†interrogatus de veri-
tate dicit ſe nihil ſcire:intelligit̃,ſcilicet de veritate.Si verò depo
nit ſuper fama,refertur ad articulos non probatos.Spec.in tit.de
175 noto.crimi.§.fama.in fine.Teſtis†qui probat famam, non ſolũ
intelligitur probare famam eorum,de quibus teſtificando ſuffi-
cientem rationem reddidit.ſic dicit Bal.in repe.l.ea quidem. C.
de accuſ.Pro ſaluando teſtes deponentes de fama, vide Angel.
in l.inter omnes.ff.qui ſatiſd.cogan.De teſte deponente de fama
176 alicuius,vide Ange.in corpore,de mona.in princip.Teſti† ve-
rò nõ creditur de infamia alicuius,niſi adijciat iuſtã cauſam &
legitimam ſcientiæ.Inno.in c.cùm oporteat de accuſ.Teſti non
eſt permiſſum iudicare qui ſunt prouidi & diſcreti.ea enim tan-
tùm iudici competũt.ideo ſpecificè teſtis deberet dicere perſo-
nas,apud quas eſt infamia contra inquirentem,& non debet di-
cere in genere:& hoc ante formatam inquiſitionẽ. Poſtea enim
non habet locum probatio per famam ſecundùm Innoc. & hoc
qñ infamia dicitur apud aliquos eſſe.Sed ſi cõis apud maiorem
partem gentium viciniæ,ſufficit deponere de infamia in genere,
ſine ſpecificatione ſingulorũ,ſecundùm Inno.in c.cùm dilectus
177 de accuſa.Teſtis†in cauſa appellationis debet probare per id,
ꝙ incidit ante litem motam de antiqua fama:ſecundũ Abba.in
c.ſuper eo.vel eo quòd ſcit certum eſſe.Bal.in conclu.Creduli-
178 tas†in teſte non excuſat à calumnia in iudicio,niſi adſit veritas
Innocẽ.in c.fi.de iureiurand.tene menti pro teſtibus,vt cũ depo
nunt vera eſſe,non credulitati,ſed certitudini veraciter debeant
inhærere.Bal.in concluſione.& de qua certitudine debeant de-
ponere:not.ſingulariter Innocen.in c.fi.de iuramẽ.calum.
179 TEſtis ruſticus†interrogatus ſuper articulo poſſeſsio
nis dicit quòd talis tenet & poſsidet.interroga
tus quomodo ſcit,dixit:quia vidi ꝙ talis tenuit,& vidi ꝙ
poſsidebat tanto tempore:cùm ruſtici neſciant quid ſit poſside-
re,intelligitur de poſſeſsione quæ eſt facti.gloſſ. eſt ff.de verbo.
oblig.l.ſtipulatio iſta.§.hic quoq;.Adde in arg.quod no.ff.de cõ
di.& demonſt.l.quibus diebus.§.domus.& l.nec ſeruus.ff.de pe
cul.licet aliqui impugnent illam gloſſ.& malè.Ei dicunt quòd
ſi hoc eſſet verum,nullus vnquàm vinceret interdicto vti poſsi
detis,in quo non ſufficit detentatio:vt l.ſi duo.§.creditores.ff.
vti poſsid.ſecundùm dictam gloſ.quia non probatur ciuilis poſ
ſeſsio.Nec obſtat d.§.hic quoque.quia illud ibi non diſponitur
ad hoc vt ſtipulatio non vitietur.Sed Barto.ibi dicit quòd imò
dicta gloſſ.bene dicit.Nam cùm teſtis ſolùm habeat deponere
de eo quod ſenſu percipitur,vt l.teſtium.C.de teſti.& ff.de teſta
men.l.hęredes palam.§.in teſtimentis.Si vellet deponere de poſ
ſeſsione vnius,non valeret eius dictum:quia illa non percipitur
ſenſu.Sed hoc non eſt verum:quia per iſtas probationes reſultat
concluſio

concluſio iuris.Verbi gratia:depono ꝙ mutuaſti centũ:& ſic te-
ſtis deponit ꝙ mutuaſti.ex qua probatione reſultat obligatio,&
ſic in caſu noſtro probata hac detentatione facti reſultat poſſeſ-
ſio iuris.l.quædam.ff.de rei ven.& l.ij.C.de acqui.poſſeſ.l.j.§. in
poſſeſsione.& ff.de ſolu.l.Titia.Angel.in concluſione. Teſtis,
180 †qui dicit ꝙ aliquis poſſedit decem annis,& non dicit de qui-
bus,ſingulariter non probat,teſtes debent deponere eodem tem
pore.Bal.in l.fi.C.de edicto diui Adria.tollen.ibi xv.oppo.bart.
in l.Celſus.ff.de vſucap.Si teſtis dicit ꝙ vidit aliquẽ poſſediſſe
decẽ annis,& plus:illud plus,nihil operatur.De quo per Bar.in
l.cũ filius.§.pater.de leg.ij.& l.in furti.ff.de in litem iuran.& l.&
ſi poſt tres.§.ſed ꝙ ſimpliciter.ff.ſi quis cau.& vide in noſtro re
pertorio ſuper verbo,plus.Teſtis,qui dicit,talis poſſedit ſemper
non dicit falſum:licet probetur illum aliquãdo abfuiſſe.Bart. in
l.j.& l.inſulam.ff.ſol.matr.Quid ſi plures teſtes deponunt ſuper
poſſeſsione,& aliqui probant ꝙ Titius poſſedit, aliqui ꝙ Seius
poſſedit?Dic ꝙ probant quemlibet retinere de facto,cũ plures
non poſſunt poſsidere inſolidum eandem rem:vt l.iij.de acquir.
poſſeſ.& talis interpretatio fit per gl.in l.ſtipulatio iſta.§.hi quo-
181 que.ff.de verb.obligat.& ibi Bartol.Angel.in conclu.Teſtis†q
dicit ſe ſcire ꝙ Titius poſſedit per annum patiente Seio, & non
reddit rationem ſcientiæ:quia non fuit interrogatus,non probat
quia non deponit per aliquem ſenſum corporeum.Bal.in rubri.
de controuer.inueſti.& patet alibi.
182 TEſtis †inductus ad probandum mutuum,ſi dixit,ſcio
quòd talis numerauit tali in mea præſentia tantã
pecuniam,& ipſe recepit,ex hoc præſumitur mutuum per l. cũ
quid.ff.ſi certum pet.Quid ſi teſtes dicãt,vidimus ꝙ mutuauit
ſed non recordamur de quantitate?non probant,niſi aliter poſ-
ſit coniecturari de quantitate.Bar.in l.ad diem non.ff.de iureiu.
Sed an eſt neceſſe ꝙ dicant,vidimus numerari?Dic ꝙ ſic,de cõ
dictione indebiti l.cũ ſeruus.Vide de hoc in Spec.in tit.de teſte.
183 poſt prin.in ver.ſed pone,egi contra te.†Si teſtes probant,vnus
de quinq;,alius de decem:an debitum in quinq; ſit probatũ?Di
citur ꝙ ſic,per c.j.de arb.per l.j.§.ſi ſtipulanti.ff.de verb.oblig.&
ibi not.per Bar.& per l.diem proferre.§.ſi plures.ff.de arbit. ibi:
in maiori ſumma ineſt minor.& per c.nihil extra,de verb. ſigni.
In cõtrariũ facit.quia ſi teſtes diſcordant in re,non probãt: vt in
c.cùm eccleſia.de cau.poſ.Et pro hoc tenet Damaſ.Spec. videt̃
tenere contrarium in titulo de teſte.poſt princ.In alijs tamen ter
minis loquitur,ſcilicet cùm teſtes deponunt ſolutam decimam,
quorũ vnus dicit de decem corbibus grani,alter de quinq;, vel
ſi deponit ſic:quia vnus dicit ꝙ vidit condẽnari decẽ homines,et
alter quinq;:nã ad probãdum ius decimarum & iuriſdictionis,ta
lis eſt varietas,ſi diuerſitas in numero,& etiam ꝙ plus eſt in ſub
ſtantia rei decimatæ,vel in ſubſtantia viſus,in iuriſdictione non
vitiat dicta teſtiũ deponentium de decima ſoluta,vnus in auro,
alius in argento,vel vnus de ſolutione frumenti,alius hordei:vt
no.Io.And.in c.qualiter & qñ.de accuſatio.De quęſtione autẽ
prædicta,probatio numeri limitati,ſiue quantitatis eſt de ſubſtã
tia quo ad teſtes.Si enim deponunt de diuerſis ſummis,apparet
ꝙ nõ deponũt de eadẽ,in qua fuerunt ambo pręſentes:& ſic nõ
ſunt conteſtes,qđ eſt neceſſe:vt C.de teſtibus.l.teſtiũ.Nã plura
litas ſummarum infert in pluritate cõcretam,& diſpoſitiuam.l.
cùm centum.ff.de annu.leg.& in l.quinquaginta.ff.de ꝓba.Fa-
184 cit quod not.Barto.in l.triticum.ff.de verb.oblig.cùm ius†ciui
le in teſtibus diſcordantibus de valore rei,ſiue ęſtimatione,dicit
ꝙ plus creditur duobus affirmantibus,quàm mille negantibus:
vt in d.§.ſi plures.quod non eſt verũ,vbi negatiua poteſt cade-
re in ſenſum teſtis:puta ꝙ iſte liber meus nõ valet triginta ſi emi.
quidam dicunt ꝙ ſic,quidam ꝙ non:ſtabitur maiori numero:vt
l.j.in princip.ff.de vent.inſpic.Si eſt par numerus:præualet di-
ctum ipſorum,qui deponunt dictũ de minori.Et hæc eſt identi-
tas ſubſtãtię,ſuper qua deponunt,id eſt ipſa res.ſed in mutuo cũ
diſcordãt in ſumma,diſcordãt in ſubſtantia.idcirco non probãt
ſecundùm Dama.in d.c.j.de arbi.cũ quo teneo ratiõe prædicta.
Et pręd ictis adde ꝙ no.Cyn.in l.bonæ fidei.in fine C.de iureiu.
Ange.in concluſio.Qualiter aũt intelligat̃ ꝙ magis credit̃ duo-
bus affirmãtibus quã mille negantibus.not.ff.de arbit.l.diẽ pro-
ferre.§.ſi plures.& vide Bar.in l.hæres.§.j.ff.de teſta.in princip.
185 †Teſtis qui examinabatur in palatio Poteſtatis ſuper vno arti-
culo,dicit contractũ celebratũ in palatio Epiſcopi:ſuper alio di
xit in hoc palatio,ſaluatur eius dictum:qa pronomẽ hoc ſolum
demonſtratium ad oculum corporis:vt l.hoc articulo.ff.de hęre
dibus inſtituendis.& ff.de ſeruitu.ruſtricorum prædiorũ.in qui
bus incorporalia demonſtrantur per hoc pronomẽ hic hæc hoc.
licet gl.dicat contrarium,& malè,in l.Mæuius.§.duobus.ff.de
leg.ij.& ibi ꝑ Bar.Vnde de caſu propoſito dictũ taſtis refert̃ ad
oculũ mentis ſi intellectus,ſcilicet hoc palatio epiſcopi,de quo
dixerat ſ.non ad oculum corporalem.argu.extra de teſt.ca.cùm
tu.niſi cauſa contrarietatis euitandæ intelligerem quòd demon
ſtraretur res corporalis,per ea quæ not.d.§.duobus.& ita not.
Barto.in l.j.in princ.ff.de no.oper.nuncia.Sed aduerte quod ip-
ſe dicit,quòd dictum teſtis ſaluatur & ſuſtinetur.Limita hoc eſ-
ſe verum quantum ad pœnam euitandam,nõ quantum ad pro
bationem:quia probatio interpretatur contra producentem te-
ſtes,vt dixi ſ.in probatione diffinitions.Idem dictum Bartoli
puto eſſe verum in eodem teſte ſic deponente. Quid autem in
diuerſis,vt ſi duo teſtes examinantur in capitulo,& vnus dicit
quòd fuit in palatio domini Papæ,alius ꝙ fuit in hoc palatio?ꝑ
ea quę ſunt ſ.ꝑ Bar.patet ꝙ non poſſunt ſuſtinere eorum dicta.
186 IN teſtibus †requiritur aliqua qualitas,puto qđ
ſint pares,& vnus dicit de le & de ſo
cio,& ſimiliter alter:quia ſunt ſingulares,nõ probant.In
contrarium facit ij.q.vij.c.quærendum.Sed pro opin.prima vi-
de quod nota. Bald.de elect.bonæ memoriæ.& per Bald.C.de
teſti.l.teſtium.& in c.j.quot teſtes ſunt neceſſarij ad probandũ
187 inueſtituram.†Quando teſtes ſunt ſingulares,vide quod not.
Bald.ſuper rub.de controuer.inueſti.& in c.ſacramentum.de
cõſue.re.feu.Vbicunque ordo,vel narratio facti non permittit
aliquid ſimul.fieri,ſed ſucceſsiuè:illud dicit̃ fieri ſimul.ff.ſi pars
hæred.pet.l.antiqui.ff.de ſta.ho.l.Arethuſa.Et ideo teſtes, qui
viderunt ſucceſsiuè per rimulam adulterantem,vnus poſt aliũ
non dicuntur ſingulares,ſed ſimul vidiſſe.iij.q.viij.c.nihilò mi-
nus in gl.Et per ſuprà dicta poteſt dici ꝙ bene probatur vſura-
rius per teſtes ſingulares:quia cõcordant omnes in perceptione
vſurarum,licet diſcordant in perſonis.Vide gl.no.iij.q.viij.c.ni-
hilò minus.vbi teſtes probant aliquem irregularem,licet vnus
dicat vidi ꝙ celebrauit miſſam,& alius deponat de veſperis.&
vide in §.teſtes ſingulares.
188 SI quis†vult probare ſe exercuiſſe iuriſditionẽ
in aliquo loco,valet teſtimoniũ,
licet teſtes deponant in tempore & loco.Inno.in cap.
qualiter & qñ.de accu.Qualiter teſtificetur cæcus ſu-
per iuriſdictione,vide Specu.titu,de teſte.in prin.ver.ſed & qua
liter teſticat̃.An pars poſsit probare iuriſdictionẽ volũtariã,&
ſolennitatẽ iſtarum,vide Ange.in l.ſed ſi inſtrumenta.C.de fide
inſtru.& iure haſtæ fiſca.lib.x.Quid de teſte,qui dixit rem ad ta
lem pertinere,vide no.Inſtit.de actio.§.Seruiana.Qualiter pro-
betur quem cæcum,mutum,vel furioſum,vide Bar.in l.j.de bo.
poſ.infan.vel fu.Qualiter probari poſsit ciuitatem habere ciues
& quot teſtes debeant eſſe,vide Bal.in l.data opera.C.qui accu.
non poſ.Qualiter per teſtes probetur filiatio,vel clericatus,con
ſuetudo,& multæ aliæ qualitates,vide Bald.in l.non ignorat.C.
qui accuſa.non poſ.Teſtes deponentes aliquẽ eſſe filiũ probant.
de legitimo & naturali,licet non dicant.Inſti.de adop.in fi.Qui
ſi teſtes dicãt aliquos eſſe fratres,qualiter intelligatur?dic vt no.
189 ff.de leg.iij.l.Lucius.§.quæſitũ.Qualiter†tunc debeant depo-
nere ad probandũ ſententiã?Vide Bal.in l.fi.C.de re iudi.Qua-
liter probent ſtipulationẽ,vide Ang.de ver.obl.l.ſciendum.Ali
qs fuit teſtis in alienatiõe rei ſuę,vel ſibi obligatę,nunqd ex hoc
ſibi præiudicat,vide Bar.ff.ſol.mat.in l.quæ dotis.Quid ſi teſtis
ſe ſubſcripſit:an ſibi pręiudicet?vide no.in l.Caius.ff.de pig.act.
Qualiter ꝓbabũt cõtractũ factũ à muto teſtes:vide ff.de acqui.
hęre.l.mutũ.Qualiter probet̃ per teſtes intereſſe ſingulare,vide
Bal.in addi.Spe.in tit.de appe.in addi.certa.& dixi in verſi.inter
eſſe deponẽte de valore rei,ſcđm omniũ opi.vide Bar.in l.ei q.
C.de præ.naui..lib.xj.Quid ſi vnus teſtis deponit ꝙ valet decẽ,
alter xv.an erunt contrarij?Vide Bar.ff.de leg.ij.§.j.in fi.& vide
Bar.pro materia in l.filius familias.§.ſi quid alicui.ff.de legat.j.
190 An†& quando teſtis,qui deponit de identitate rei probet,vide
Ang.in l.diuinos.C.de frumẽ.Alexand.lib.xj.Qualiter debeat
deponere teſtis, vt imponat fidem inſtrumento quod nõ poteſt
legi.vide Ang.in aut.de hære.& Fal.§.j.in fi. An teſtis interro-

gatus ſuper ætate reſpondens in redditione rationis, quia ſit fra-
ter. probet, vide Bal. de in integ. reſti. l. de tutela.
91 QVæro an† & quando teſtibus ſit fides adhiben-
da. Dic ꝙ iudicis committitur arbitrio. ff.
de teſti. l. ij. §. tu magis ſcire potes. & debent ad cõcor-
diam redigi diſtinguendo & interpretando eorũ di-
cta. de teſti. c. cum tu. & dixi s. cum tractaui de proba. defini. etiã
verba impropriando. dixi s. de proba. poſſeſsionis, & patet per
92 ea quæ infra ſubdam. † Quæro an ad fidẽ teſtis ſint neceſſaria
omnia, quæ includuntur ſub iuramento, & forma articulorum.
Dic ꝙ ſic. & ideo ſi in vno mentiatur, non valet in alio. Secus ſi
ex officio iudicis interrogatur ſuper extraneis ſuper veſtibus, &
nubibus cœli. Nã ſi eſt mendax non eſt periurus: quia non iura
uit ſuper his. Quædã enim ſunt ſubſtantialia cauſæ, & mendax
in his ſemper eſt periurus, nec in aliquo ſibi creditur, vt no. Inn.
de hæret. in c. fraternitatis. Si aũt iurat veritatẽ dicere ſuper om-
nibus, de quibus interrogabitur, & interrogatus ſuper veſtibus,
& ſimilibus: & tũc aut primò mentitur: & in aliquo ſibi non cre-
ditur. aut poſtremò: & ei creditur: quia nõ erit periurus. Itẽ per
teſtes nõ intelligitur probatum, niſi quatenus ratio dicti inueni-
tur: vt no. in c. veniens. de renun. & ibi per Io. And. in nouella. &
193 per Bal. ſuper rub. de contro. inueſti. Si teſtis† depoſuit ſup vna
parte, & interrogatus pro alia dixit, nolo reſpondere: non adhi-
betur ei fides: quia dolo ſubticet veritatẽ. ff. de iure fiſci. l. ij. §. di-
uus. Præſumitur enim ille teſtis doloſus, & culpoſus. Bal. in l. ij.
194 C. de eden. † Si plures teſtes examinãtur ſimul, licet probent: ta-
men non adhibetur eis fides: quia ſecretò debent examinari: vt
in Specu. de teſte. §. nunc tractandum. ver. ſed pone quod dixi.
Si iudex Mediolanenſis miſit ad examinandum teſtes Papiæ
per notarium ſuum, valet: nec eſt dubitandum de citatione: quia
ſufficit quod ſolo verbo fiat. ſed ſi nollent teſtificari, non poſſet
195 eos cogere. Bal. ſuper rubr. de controuer. inueſti. † Teſtes pro-
pter nimiam diſsimilitudinem dicuntur variare, & propter vnũ
& eundem ſermonem dicuntur ſubornati. quod iudicis arbitrio
relinquitur, an eis credatur. Bald. in l. cordi. in prin. C. de ſum. tri
ni. & fide catho. & vide in l. teſtium. in verſi. ideoque. ff. de teſta.
196 Quid ſi teſtis dicit† falſum teſtimonium, ſed de tenore dicit ſe
non recordari? Rñd. non probat vt impediat ab inteſtato adiri.
Bal. in l. in ſententia. C. de ſen. quæ ſine cer. quant. & nota. in l. ij.
ff. de bono. poſ. ſecundum tab. & ibi dicit gloſſ. quod duo teſtes
197 impedirent dictam aditionem. † Teſtes, qui dicunt notarium er
raſſe: quia dicunt non audiuiſſe hæc verba, ſed quædã alia, pro-
198 bant erratum, ſed non qualiter. Bal. in d. l. ex ſententia. † Quid ſi
ſemel teſtis eſt inductus, ſuper eodem ſecundò inducitur, & di-
cit ſe non recordari qualiter primo depoſuerit, ſed non deponit
vt aliàs deponit non aliter exprimendo: an valebit teſtimoniũ?
Bar. quod ſic. Si verò valeat non ſtatur primis atteſtationibus.
item nec ſecundis. ff. de teſtib. l. qui falſa. quæ loquitur de eadem
depoſitione. Item in diuerſis quando vtraque depoſitio eſt ſolẽ-
nis. ſecus ſi altera eſt facta ſine iuramento. Bal. in l. fi. C. de re iu-
di. & vide per Bart. in l. eos. ff. de fal. Quid ſi ſecundum dictum
fuit nullum ratione ſolennitatis omiſſæ in ſecundo dicto? Dico
per omnia vt primo dixi. vide Bar. in l. legata inutiliter. ff. de leg.
j. An teſtis qui neſcit originem eius, de quo deponit, probet, dic
199 vt no. ff. de iureiur. l. j. in prin. Teſti† qui non planè narrat factũ
id eſt, ſubſtantiam facti, non creditur. Bald. ff. de infa. l. Lucius.
& ex eius dicto non defertur iuramentum in defectum proba-
tionum: nec ex dicto teſtis, qui non reddit cauſam ſuper dicto, li
cet non interrogatus: vt no. Bal. in x. col. de cõſue. rec. feu. cap. ſa
200 cramentũ. † Creditur plus perito ꝗ̃ imperito: vt in prooemio di
geſtorum, etiam ſi peritus negatiuè, & imperitus affirmatiuè lo-
quatur. & deponat. & ibi per Cy. Non obſt. ff. de arbi. l. diẽ pro-
ferre. l. ſi plures. & quod no. in c. j. de præben. in vj. quia ſibi non
loquitur de teſtimonio quod in arte conſiſtit, ſed in ſenſu: & qa
mera negatiua non eſt ſenſibilis: quia obiectũ ſenſus eſt ens: ideo
vera eſt gl. ſed ſi eſſent æquè probabiles vtræq;: tunc ſtaremus ve
riſimiliori. ff. de teſti. l. ob carmen. Cyn. in l. ij. C. de erro. aduoc.
201 Bald. in conclu. Teſtis deponens† ſuper eo, quod eſt remotum
à natura contractus, non facit deferri iuramentum in ſupplemẽ
tum probationis. Bal. in c. ij. de conſue. rec. feud. vide in Spec. de
teſte. in prin. ver. item quod dixit ea quæ non conueniunt natu-
ræ. Qualiter teſtes probent mortem vel non aliquid extare, vide
no. in l. ſi dubitetur. ff. quemad. teſt. ape. & vide tex. & ibi gloſ. in
l. ſi quidem. C. ſolu. mat. vt patet ibi, ſcitis.
202 TEſtis † ſi accepit pecuniam vt teſtimoniũ
dicat an ei credatur. Rñ.
ꝙ ſic, ſi eſt productus ab illo. in cuius præiudiciũ di-
xit teſtimonium. Bal. in c. j. ſi de inueſti. inter domi.
203 & vaſal. lis oriatur. Teſtis† recipiens pecuniam ob teſtimoniũ
verum dicendum incidit in falſum. ff. de fal. l. j. verſicu. item qui
obſtruenda. in gloſ. vide in Spec. de teſte. in princ. verſi. item op-
ponitur. & verſi. ſeq. ſed quid ſi teſti data ſit pecunia. Dans pecu
niam teſti, vt verum teſtimonium ferat, punitur ac ſi ipſum cor-
rupiſſet. glo. eſt ſingul. in l. j. ff. de fal.
204 QVæro nunquid† perẽpta inſtantia pereant atte-
ſtationes? Vide ꝙ no. C. de teſti. in l. ſolam.
Et tenet gl. ꝙ ſic, in l. iij. ff. de his quæ in fraud. cred. In
cõtrariũ facit tex. in l. fi. C. de teſti. & gl. in l. properan
dũ. §. fi. C. de iudi. & C. de re iud. l. geſta. Facit quod no. glo. ff. de
appella. l. ſi expreſsim. & ff. de iudic. ſolu. l. cum lite mortua. &
C. de eden. & l. is apud quẽ. Sed Bar. in d. l. iij. dicit illam glo. ma-
lè dicere. quare ipſe ponit exemplum quãdo quis patitur perire
inſtantiam in cauſa appellationis, patiendo labi annum vel bien
nium: quo caſu perit inſtantia in totum, & ius vt in aut. ei qui. C.
de tempo. appel. vt dicamus ſaluando illam gloſſ. ꝙ loquitur, qñ
inſtantia perijt ante publicationẽ teſtiũ: quo caſu dicta teſtiũ pe-
reunt. argu. d. l. geſta. ſecundum Iac. de Are. vt refert Cy. C. de iu
205 di. l. properandum. in fi. Ang. in conclu. † An dicta teſtium fa-
ciunt fidem in alia inſtantia, vide ꝙ no. in l. ij. & ibi per Bart. C.
206 de eden. An† dictũ teſtis in vna cauſa faciat fidem cõtra ipſum
eundẽ teſtẽ in alia cauſa, vide Bar. ff. de fal. l. eos. An aũt recepti
teſtes ad excipiendũ, valeant ad agendũ. Dic aut ſunt recepti iu
re extraordinario & fauore exceptionis: & nõ valent ad agendũ
vt no. Innoc. de teſti. c. ſignificatum. Aut iure ordinario: & tunc
207 nõ valet, ſecundũ Bal. in conclu. An aũt† valeat dictũ teſtis de
ponentis ſuper alio ꝗ̃ ſit inductus, vide per Io. Cald. xxix. diſt.
non valet ſi examinatur ſuper impertinenti capitulo. Inn. extra
de teſti. c. per tuas. & vide in Spe. de teſte. in prin. verſic. item ꝙ
208 depoſuit ſuper alio. & verſi. ſeq. † Teſtes non rectè examinati
aliquando probant, ſ. in longinquis partibus, quod nõ potuiſſet
reuocari. Bal. in l. admonendi. ff. de iureiuran.
209 TEſtis † non tenetur recordari de tẽpore. Bart. in l.
ob carmen. §. pen. ff. de teſtib. & Ioan. Andr.
in nouel. in c. cùm Ioannes. de fi. inſtru. ꝙ dictũ teſtis
non vitiatur, licet non deponat de loco & menſe. licet
enim teſtis dicat de aliquibus non recordari: non vitiatur eius
dictum. Bar. in conſil. xx. Teſtis non tenetur habere notitiã diei,
niſi dies eſſet de ſubſtantia proceſſus. Et melius debet recordari
de loco quã de tempore. Inn. in c. qualiter & quãdo de accu. Sed
in criminali nõ tenetur deponere de die etiam interrogatus. gl.
210 eſt no. iij. q. viij. c. nihilò minus. Bal. in conclu. Et† ſi non recor-
datur de tempore, valet teſtimonium in interdicto: tamen in poſ
ſeſsione oportet probare de poſſeſsione illius diei. l. j. §. hoc inter
dicto. ff. de vi & vi ar. Inno. in d. c. qualiter & quando, videt̃ pro
babiliter dicere ꝙ ſi dico, ſpoliaſti me iſto menſe, & produco, &
qui nõ probant de iſto menſe, ſed de præterito: ꝙ bene probent,
licet errent in tempore, tamen probant ſpoliationem factam. Ita
not. Inn. in c. cùm ad ſedẽ. de reſti. ſpo. licet requiſiuerim multo-
ties, & nõ reperi. bene tñ facit ad hoc de reſti. ſpol. c. olim. el ij. et
not. Inno. in d. c. qualiter & qñ. Bal. in conclu. vide Spec. de teſte
§. iam de interrogato. ver. fiunt etiam generaliter. Teſtis non te-
netur reuelare illud quod iurauit ſecretè: intelligitur, niſi ex iu-
ſta cauſa reueletur. & quod not. in conclu.
211 AN negatiua † poſsit directò probari per teſtes:
dic aut loquimur phyſicè, aut lega
liter. Primo modo negatiua eſt priuatio quædam: & pri-
uationes non ſunt obiecta ſenſuum: quia ſunt quid intellectua-
le, & corporeum, vel aliquid tale, circa ꝙ fieri ſolet ſenſatio. Exẽ
plum: ſi video album, poſſum deponere ꝙ non eſt nigrum: tamẽ
iſtud ens non eſt viſibile: quia non eſt coloratum, ſed eſt nigrũ
in abſtracto: nec cadit in ſenſum, niſi ſub ratione contrarij, quia
video album: ergo non eſt nigrum. hæc ratio eſt intellectualis, &
procedit per rationem contrariorum. Vnde ſenſus vtitur admi
niculo intellectus: & vadit ſyllogiſando. ſic in l. optimam. in fin
C. de

C. de cõtrahen. & cõmit. ſtipu. Si aũt vt Legiſtæ dicunt. iſta ne-
gatiua, quæ æquè perfectè percipitur à teſte, vel affirmatiuè di-
rectò probari: ideo teſtis dicens, ſcio quia vidi, bene loquit̃. De
hoc per Cy. in l. ij. C. de erro. aduo. tamen impropriè loquitur. &
vide in l. j. C. de cano. fru. lib. xj. Bal. in conclu. Sed cui incumbit
onus probandi negatiuã? Dic, aliquando quis loquitur negati-
uè, aliquando quis affirmatiuè. Primo caſu, aduerſarius probat:
ſecũdo caſu, qui dicit. ff. de mino. l. de æquitate. ꝙ eſt falſum: qa
quando termini ſunt cõuertibiles, & æquipollentes, vna eſt ipſo
rũ natura, ſiue ſubſtãtia: ergo idem ius. Sed iſta, nõ ſum minor.
& iſta, nõ ſum maior. cõuertũtur inter ſe. & ridiculũ eſt ꝙ iura
ſtẽt in articulo verborũ. l. ij. C. de formu. l. actio. C. de nego. geſt.
& ꝙ aduerſarius meus poſsit mihi imponere onus probandi, vel
ego ſibi: vt l. ne in poteſtate. ff. de arbi. Præterea ſi negabo, & ille
negabit: ego dicã, non ſum maior. & ille dicet, non es minor. ita-
ꝗ̃ ſequetur ꝙ nullus probet: quia vterq; negat. quod eſt ridiculũ
Bal. in conclu. Qualiter aũt negatiua probetur per teſtes, vide
Bar. in ſuo cõſi. ix. Et nunquid teſtis aſſerens merã negatiuam,
incidat in falſum, vide Ange. in aut. de hære. & fal. §. ſi verò ex-
preſsim. Dicitur aũt negatiua, quæ non cadit in ſenſum teſtis, ni
ſi per cauſas negatiuas. & dicitur eſſe difficilis probationis, ſicut
negatiua. Inno. in c. ſuper hoc. de renun. Iac. But. de inoffi. teſta.
l. etiam. Negatiua æquè creditur parti, ſicut affirmatiua. Secus
in teſte: quia factum negatiuũ videri nõ põt: ideo magis credi-
tur affirmantibus, qui dicũt ſe vidiſſe, quã his qui dicũt ſe nõ vi
diſſe: vt no. glo. ff. de arbi. l. diẽ proferre. §. ſi plures. & in c. j. de præ
ben. li. vj. niſi teſtis adijciat, vel non potuiſſet fieri quin vidiſſet:
vt no. in l. j. §. j. de itine. actuq; priua. tũc enim aſſumit negatiuam
per ſenſum corporis. C. de cõtrahen. & commit. ſtipu. l. optimam
Si autem teſtis dicit ſimpliciter, non vidi, nihil probat: quia ſen-
ſum negat, tanꝗ̃ ignarus deponit. vnde nihil probat in negatiua
vaga, & in generali teſtis ſuſpectus: vt in c. cũ eccleſia Sutrina.
de cau. poſ. & propriè. propriè enim debet eſſe coarctata, vt poſ-
ſit in veram notitiã cadere, ſed nec omnis ſenſus percipit negati
uã, ſed ſenſus viſus tantum: quia locum vacuum video, ſed non
guſto, nec tango, nec odoro, nec audio per contrarium ſenſum.
probatur negatiua, quia nõ entia non obijciuntur ſenſibus, nec
apparent ſenſibus: quia ſentire eſt pati, & habenti fieri ſecũdum
Archi. Bal. in conclu. De negatiua, vide in Spe. de teſte. in princ.
ver. quod aſtruit. in l. j. §. j. ff. de itine. actuque priua. & ff. de magi.
conue. l. j. §. probat.
212 TEſtis † Examinatus, qui non debuit examinari. non
facit indiciũ. Bart. in diſpu. ſua quæ incipit, iu-
dex maleficiorũ, & per eũ in l. maritus. ff. de quæſtioni.
In hoc tamẽ diſtinguit: quia aut nõ debuit examinari propter re
uerentiã perſonarũ, vt ſeruus cõtra dñm. & examinatus nõ facit
indiciũ plenũ, ſed qualequale: vt l. j. §. impubes. ff. ad Sylla. Idem
in teſte, qui nõ debuit examinari propter ſexum, vt in muliere,
eadẽ ratione ſi non debet examinari propter infamiã: tũc exami
natus facit qualequale indiciũ. l. qui vltimo. ff. de pœn. Qñq; nõ
debet examinari propter inimicitiam: & tunc facit vel nõ facit,
ſecundũ qualitatẽ inimicitiæ. l. j. §. pe. ff. de quæſtio. Quãdoque
non debet examinari ratione ordinis: quia non ante lit. cõte. vel
parte non citata: & tũc non facit indiciũ: vt l. fi. §. ſi quando. C. de
213 teſt. Et iſta eſt breuis diſtinctio Bar. in d. l. maritus. Teſtes † ſin-
gulares non probant factũ, id eſt, cõtractum eſſe vſurariũ: ſed be
ne probãt ꝙ contractus ſit cũ tali perſona. Spe. in tit. de inquiſi-
tore. Ad probandum certũ crimen hæreſis: non ſufficiũt teſtes
ſingulares. Facit ꝙ no. Inno. in c. qualiter & quando. de accu. &
ꝙ no. ff. de teſti. l. ob carmẽ. in fi. & C. de hær. l. Arrianus. & l. quo
cunq;. ver. idcirco. & ibi per Iac. Bu. in lec. & ideo in multis lo-
cis diſpoſuit conſtitutio epiſcopalis ꝙ probato aliquo vſurario
eius cõtractus præſumatur fœneraticius. quæ conſtitutio opera
tur ꝙ per teſtes ſingulares non ſolũ probetur vſurarius, ſed præ-
ſumitur ꝙ eo vitio eſt vſus in quolibet cõtractu. Vide per Bar.
214 in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cer. pe. Ang. in conclu. † Teſtes nõ dicũ
tur ſingulares in actu reiterabili, & continuo, ſicut in actu diſtin
ctiuo. Vide hoc in c. qualiter. de accuſa. & per gl. in l. ob carmen
ff. de teſti. Teſtes aliquando ſunt diuerſi, & ſingulares: vt quia
aliquando vnus deponit de vna re, alter de alia: & tũc ſunt varij
& ſingulares: nec faciũt plenam fidẽ: vt not. in l. qui falſum. ff. de
teſti. & plenius in l. admonendi. ff. de iureiuran. Aliquãdo teſtes
215 † ſunt contrarij: & inter ſe repugnãtes abſolutè, & ſimpliciter: &
tunc nulla fides eſt eis adhibenda: vt not. Iacob. de Areti. in ſuo
tract. de teſti. Facit quod not. in l. optimã. C. de cõtrahen. & cõ-
mit. ſtipu. & ſi vnus teſtis dicit ꝙ actus fuit celebratus in vno lo
co, alter dicit quod idem actus fuit celebratus in alio loco. ff. de
teſtib. l. ob carmẽ. §. j. facit quod no. in l. ſi mihi et tibi. §. ſi quis ſcr
216 uos. ff. de lega. ij. † Aliquando teſtes ſunt adinuicem repugnan-
tes, non ſimpliciter & totaliter, ſed ſecundùm quid: quia vnus
dicit de maiori ſumma, alter de minori: & tũc ſtatur minori: arg.
ff. de arbi. l. diẽ proferre. §. ſi plures. De hoc dic vt dixi s. in §. ſi te
ſtes probant vnus ex quinque. Quæ autem teſtimonia dicãtur
diuerſa, & quæ varia, not. ff. de fal. l. eos teſtes. Varius eſt ille, qui
non ſtat firmus. Contrarius, qui contraria tenaciter aſſerit. Va-
cillans dicitur, qui in titubando variat, ſecundùm Inn. in c. præ-
terea. de teſt. & quãdo teſtes dicãtur vacillare, no. etiã ff. de teſt.
l. qui falſa. & C. de teſt. l. nullum. & per Bar. in d. l. eos. & in Spe.
de teſte. in prin. verſic. item ꝙ teſtes ſunt varij. cum verſicu. ſeq.
217 † Teſtis, qui eſt ſibijpſi contrarius, per dolũ punitur: ſecus ſi per
ignorantiam. Iaco. de Bel. in aut. de teſti. §. licet nudum. Teſtes,
qui vacillant, vel contraria deponunt. puniuntur pœna extraor
218 dinaria: vt no. C. de teſt. l. nullum. † Item teſtis, qui conſimilem
caſum habet, eſt ſuſpectus. Spe. in tit. de teſte. in prin. verſi. item
219 qui habet conſimilem caſũ. Et nunquid iudex facere debet ſcri
bi in actis quare non adhibet plenam fidem teſti, vide ff. de teſti.
l. teſtium. ver. ſit ideoq; teſtis. videtur tenere quod non in actis
220 curiæ. glo. eſt Inſtitu. de dona. §. j. quam no. Item † valent acta
iudicialia, licet in eis non ſint ſcripta nomina teſtium. Vide in l.
donationes. C. de donati. Ratio eſt: quia in iudicio non eſt præ-
ſumptio quod excogitetur falſitas, & quia eſt ibi ſemper teſtiũ
multitudo. Pro hoc l. omnium. & l. ſancimus. C. de teſta. & not.
221 per Bal. in quodam conſilio. Ang. in conclu. Quãdo † actus ce-
lebratur coram populo vel populum repræſentãte, ibi non ſunt
neceſſarij teſtes. C. de his qui in ec. man. l. j. ff. de lega. j. l. licet Im-
222 perator. in prin. Inſtit. de lib. §. multis. Si † teſtes dixerint filium
inſtitutum in maiori quantitate, filiam in minori: alij dixerunt
eos inſtitutos æqualiter: exponitur æqualiter, id eſt, eodem tem
pore, licet in diuerſis portionibus: Bart. in l. ſi finita. §. ſi ante. ff.
223 de dam. infec. Quod † conceſsio ſit facta motu proprio, non po
teſt probari per teſtes. Ang. in l. ſi quis. in princi. ff. quod quiſque
iur. An dubitetur de viribus teſtamenti, ſi teſtis negat ſigillum
224 ſuum, vide ff. quemad. teſta. aperi. l. j. §. ſi quis. † Proteſtans cõ-
tra teſtes poteſt vti eorum dictis ad excludendum probationes
aduerſarij, non tamen ad intentionem probationis fundandam:
quia eſſet ſibi ipſi contrarius, ſecundùm Inn. in c. præſentium. de
teſtib. Et ſi proteſtans petit eos pro ſe examinari, videtur à pro-
teſtatione recedere, ſecundùm Inno. ibidem. Secus ſi fecit inter-
rogatorios articulos contra eoſdem articulos partis aduerſæ, ſe-
cundùm quæ petijt interrogare, ſecundùm Inno. ibidem Bal. in
concluſio, ſolus conſenſus partium non ſufficit ad approbandũ
dicta teſtium, quæ non valent. Inno. in ca. cùm cauſam. de teſti.
225 † Si teſtis primò depoſuit: poſtea in vltimo interrogatorio di-
xit ſe nihil ſcire: ſuppletur id, quod ſuprà dixit. ff. de ſenatoribus.
l. ij. vbi à nullo eſt relatũ: ſupple, niſi à Saturnino. An magis cre-
datur teſtibus probantibus ſpontanea voluntate, quam proban
tibus coacta. vide Ange. ff. quod me. cau. l. non eſt veriſimile.
226 † Teſtis interrogatus de aliqua re dicens ſe tradidiſſe obliuioni
propter infirmitatem, iuſtè allegat: quia cognitio mortis inducit
obliuionem: & per cõſequẽs infirmitas probatur. C. qui teſta. fa-
227 cere poſſunt. l. hac conſultiſsima. † Si quis patitur aliquem ca-
ſum, faciat in illo loco examinare teſtes ſuper caſu, & faciunt fi-
dem alibi: quod eſt mirabile: vt no. Bar. in l. ſi quis. C. de nauf. lib.
xj. An poſſum reprobare teſtem cõtra me inductum ſi aliàs eũ
induxi. & an poſsim opponere contra dicta teſtium à me produ
ctorum: dic vt no. C. de teſt. l. ſi quis teſtibus.
228 QValiter † inſtrumentum reprobetur per teſtes, vi-
de pulchrè per Barto. ff. quemadmo. teſta.
ape. l. j. §. fi. & glo. not. iiij. q. ij. c. ſi teſtes omnes. per Ioan.
Cal. xxij. diſt. Credo quod contra inſtrumentum admittantur te
ſtes: vt extra, de proba. cap. ad audientiam. & C. de proba. l. cùm
precibus. non tamen credo quod dictum duorum vel trium te-
ſtium præualeat inſtrumento. Nam cùm inſtrumentum obti-
neat vires eorum duorum teſtium, & tabellio æquiualeat, & ma

ſor ſit vno teſte, oportet vt per quatuor reprobetur inſtrumen-
tum. Fallit in inuentario, contra quod non admittuntur te-
ſtes.C.arbi.tut.l.fi.& in confeſsione quæ fit in inſtrumento, in
quo mulier confitetur recepiſſe pecuniam pro interceſsione: vt
C.ad Velleia.l.antiquæ.Ang.in concluſio.An inſtrumenta vel
229 teſtes poſsint pro † parte repudiari,& pro parte acceptari, vide
glo.in c.ſi quid veri.xxvij.diſt.& in Spe.de teſte.in prin. verſic.
quid ſi pro vtraque parte. Qualiter teſtes contradicentes inſtru-
mento illud impugnent,vide in d.l.j.§.ſi quis.& per Bar.ff.de re
gu.iur.§.ſi quis.& l.ſi librarius.An inſtrumentum reddatur fal-
ſum vel ſuſpectum,ſi teſtes ibi deſcripti dicant ſe non recordari,
dic vt in d.§.ſi quis, & ibi etiam vide de efficacia teſtium non
deſcriptorum in inſtrumento venientium ad eius impugnatio-
nem.Et quando teſtes diſcordant cum inſtrumento, vel dicant
ſe non recordari,quid iuris ſit,vide etiam in c.cùm Ioannes .de
fide inſtru.& in l.in exercendis.C.de fide inſtru.& ff.de bo. poſ.
ſecundùm tab.l.ij.ff.de teſt.l.hæredes.

230 Contrarietas † ſiue varietas teſtium,ſi variant in
actu rei geſtæ,& alibi,ſunt per di-
ſtinctionem partium ad concordiam reducẽdi: & potius
ſunt concordandi quam reprobandi.Et ita not.Abbas.in c.cùm
tu.de teſt.Secus eſt in actu excontinuabili.nam ex eis poteſt in-
ferri vnus teſtis ad principium illius temporis,alter ad finem. &
ſic poterunt ſaluari:vt in l.ſi inſulam.ff.ſol.mat.per Iac.de Aret.
& per Bart.in l.ij.§.ſi.ff.ſi cer.peta.& Inſtitu.de iuſti.de iure.§. is
igitur.Item teſtes poſſunt reduci ad concordiam inter ſe,& cum
inſtrumento : vt not.in l.ij.§. appellata.ff.ſi cer. pet. Dicta teſtiũ
ſunt diuiſione minuenda. Ange.in l.item videndum.in princip.
ff.de peti. hære. De contrarietate teſtium vide gloſſ.iiij.q.iij.c.
cùm teſtes.per Inno.in c.cùm contingat.de offi.deleg.Bald. in j.
conſtit.Codic.in §.quibus,Bar.in d.l.ſi inſulam.in d.§ ſi plures.
glo.in auт.de teſt.§.ſi verò.& per Iac.de Bel.in d.§.licet dudum
& in l.ob carmen.§.fin.ff.de teſtib.& dixit Inno.in d.c.cùm con
tingat.quia concordia teſtium fit vbi ſunt pares probationes
aliàs non.& vide extra de proba.c.licet cauſam.& per Innocen.
in c.auditis de præſcript.& in Specu. de teſte.§.poſtquam. Te-
ſtes vnius partis non reducuntur ad concordiam cum confeſsio
ne alterius partis,vide Innoc.in d.c.cùm contingat.in princi. &
per Bald.in j.conſti.Codic. Teſtes reducuntur ad concordiam
in actu reiterabili.ſecus in inſtrumento.vt not.in l.j.C. qui accu.
no.poſ.& per Bal.in j.conſti.Codi.Si teſtium dicta ſunt contra-
ria,iudex habet arbitrium:vt in l.duo iudices.ff.de re iud. Bald.
in c.j.in qui.cau.feu.amit.

231 Falſus † Teſtis varians punietur.Nam ſi dixit fal
ſum in cauſa criminali,punitur pœna ta-
lionis.Tex.eſt in l.j.§.j.ff.ſi cer.pet.& ibi dixit.Bart.ꝙ
eadẽ pœna punitur officialis detinens teſtem, vt fal-
ſum dicat.Eſt ergo cautela quod teſtis proteſtetur ſe dixiſſe q̃
ſciebat,& quid ſi plura diceret,hoc facit metuit tormentorum.
232 & dicit falſum.Et vide † text.in l.lege.§.j.ad leg.Iul.pecu.qui di
cit quod officialis non admittens defenſiones iuris perinde pu-
nitur, ac ſi non admitterentur defenſiones innocentiæ. quod
eſt notandum. Pro primo dicto habes gloſſ.ij.q.iij.c.j. Teſtis
falſus in cauſa homicidij punitur pro homicidio. ſic punitur
innocenter qui deponit contra innocentem dolo. ff. de iuc.l. j.
poſt princip.ibi:qui ſe falſum. Teſtis deponens falſum ſuper
233 prædictis punitur lege Cornelia de fal. Sed † ſi extra ea, ſuper
quibus producitur:vt quia interrogatus an eſſet inimicus, dixit
non,cum eſſet:tunc puniretur crimine ſtellionatus, ſecundum
Iac.But.in l.Lucius.ff.de infa.Bal.in conclu.Teſtis ſi interroga
tur.ſi actus alicui pertinet vt producenti.dixit quod non,& pro
batur contrarium:nunquid punitur pœna falſi. Bal.in l. ſolam.
C.de teſti.dicit non:quia nõ deponit falſum ſuper negotio prin
cipali,ſed ſuper circũſtantijs negotij principalis.Ita tenet Iaco.
bu.in l.Lucius.ff.de infa.Sed Nic.Mat.dicit quod ſi iſta talia ve
niunt.tanquam circunſtantia teſtimonij,de prædictis poteſt te-
ſtis interrogari.Aduerte:quia ſi iſta opi. eſſet vera, reuocaretur
multum in dubiũ opi.Iaco.ſuprà dicta,ex eo quia dicit ꝙ iura-
mentum præſtitũ ſuper principali,extendatur ad omnes circun
ſtantias.ſecundũ quod probat Lino.in c.ſignificantibus . de te-
ſtib.ſi ſic:ergo ſequitur ꝙ teſtis deponens falſum ſuper circun-
ſtantijs eſt periurus:& ſic debet puniri.Odofr.dicit contrarium
ꝙ teſtis interrogatus non debet rñdere de circunſtantijs remotis
ex eo,quia ſuper hoc non fuit iuratus,nec productus,& attenta
234 opi.Iac.But.Ange.in conclu.Teſtis † non reddens cauſam ſui
dicti ſtudioſè,vel non concludentem,punitur pœna falſi: ſicut
ſi deponeret tacita veritate.ſecus ſi exemplificatiuè ſit locutus,
ſicut faciunt ruſtici:quia tunc non habet locum pœna falſi.glo.
not.in d.l.Lucius.de infa.Ex quo dico quod teſtis qui dicit,non
recordor,punitur,quando certum eſt quod recordatur. ſecus ſi
eſſet probabilis cauſa obliuionis.Super quo dicit Innocen. qđ
teſtis debet recordari ſuper perſonis,tam de loco quam de die.
vnde ſuper tempus eſt magis excuſabile dictum teſtis qui dicit
ſe non recordari ſecundum Inno.in c.qualiter & quando. in gl.
magna.de accu.& Bal.in l.preſbyteri.C.de epi.& cle.Nã teſtis
debet iurare dicere meram & purã veritatem pro vtraque parte
ſuper his,ſuper quibus eſt productus & interrogatus,vt colligi
tur ex l.preſbyteri.coniuncta auт.ſi iudex.C.de epiſ.& cle.& di
235 xi s.de iuramento teſtis.Teſtis † non debet aſſerere,niſi quod vi
dit & ſenſit:aliàs eſt falſus,ſecundum Inno.in c. fraternitatis. de
hæreti.quod no.Bal.in conclu.quod etiam vide in Spec. in titu.
236 de teſte.in prin.in verſi.item quod aliquid de ſuo. Teſtis † & ſi
dixit ad eum non ſpectare commodum rei,de qua deponit, ex-
cuſatur à falſo:licet probetur ad eum ſpectare commodum,tan-
quam quilibet de populo,vel vniuerſitate:quia intelligitur de-
poſuiſſe de commodo particulari,& ſingulari.Bal.in l.j.§.huius
237 ſtudij.ff.de iuſtit.& iure.Teſtis † qui dicit falſum,non poteſt cõ
demnari ſine citatione,licet ſit notorium iudici.ff.de re mili.l.iij.
§.ſi ad diem.Si verò in notorio,non requiritur condemnatio,ſed
inhibitio,vel alia ordinatio.Exemplum in ſtatutis,quæ ſunt con
tra libertatem eccleſiæ:tunc poteſt ſuperior inhibere,& alia face
re ſine citatione ſecundum Archi.ij.q.j.c.quæ Lotharius.Adde
quod ſi iudex deprehendit teſtem in falſitate,non eſt neceſſaria
citatio,ex quo pars eſt præſens.& dictum Archi.debet intelligi
parte abſente.Ad hoc.C.de teſtib.l.nullum.& quod not.ff.de in
fa.l.ictus fuſtium Bald.in l.preſbyteri.C.de epiſco.& clericis.
An autem teſtis,cuius dictum non valet,poſsit puniri de falſo,
238 vide Bald.in l.j.C.de ſepul.viola.Teſtis † inutilis non expediẽs
producenti,& aduerſario non nocens,poteſt accuſari de falſo:
per text.in l.j.C.ſi ex fal.inſtru.Bald.in l.fin.eod.tit.& vide Bar.
239 in l.ſi quis legatum.ff.de fal. Teſtis † qui dicit falſum præter
conſcientiam domini non præiudicat domino.Bald.in l.fin. C.
ſi ex fal.inſtru.& dicit Bald.ibi pro cautela quod dominus renũ.
ciet eius dicto. Teſtis qui dicit falſum ſuper vno articulo,ſiue
capitulo,non creditur in alio : quia eſt depoſitio ſuper indiuiſi-
bili,ſcilicet ſuper iuramento,ſecundùm Oldr. vide quod not. in
l.iij.ff.de condi.ob tur.cau.& l.certi condictio.§. quoniam. ff. ſi
240 cert.pet.& ibi per Barto. Si teſtis † in ſua teſtificatione fal-
ſum inſerit, vel addit,aut vera detrahit : certè licet tota teſtifica-
tio detrahatur,vitiatur. Ita tenet Iacob.de Aret.per l.j.§. ſi quis
ſimpliciter.ibi:ſemper probandum eſt ff.de verb.obliga.& facit,
ſecundum eum.iij.q.ix.c.pura & ſimplex.§.ſed ſi mihi.de teſti.l.
qui tabulas.Ange.in conclu.& vide Bal.C.de tranſac.l.ſi ex fal
ſis.& gloſſ.in c.ſi ad ſcripturas.ix.diſtin.& in Specu. de teſte. in
241 princ.verſicu.item quod aliquis additur de ſuo. Teſtis, † qui
in articulo mortis conſtitutus fatetur falſum teſtimonium dixiſ-
ſe,non nocet victori.Bald.in l.ſi quis in graui.in princ.ff.ad Syl
la.& ita etiam tenet Bal. in authen.ſi dicatur.C.de teſti.Ang. in
242 conclu. Producens † falſos teſtes & ipſi teſtes producti, ac
etiam mandator poſſunt vno libello accuſari:licet in perſona cu
iuſlibet teſtis ſit vna falſitas.de quo per Ange.in l.j.C.ſi reus vel
accu.mor.fue.& per Bal.de adul.l.nihil.& per eum in l.ij.§. ſed
& vnus.aliàs,ſed vtilius.ff.vi bon. rapto. vbi dicit quod pœna
quæ imponitur producenti falſos teſtes habet locum in produ-
cente vnum teſtem tantum. Quæ autem ſit pœna teſtis depo
nentis falſum & reuelantis teſtimonium,dic vt nota.C. de teſti.
l.qui falſa vel varia.& dixi ſupra in princip. huius c. Teſtis
243 † occultans veritatem.perinde punitur ac ſi falſum diceret: vt
not.C.de teſti.l.iuriſiurandi.& l.preſbyteri.C.de epiſco.& cleri.
Et vide omnino in Spe.in titu. de teſte.in princi.verſic.ſed nun
quid.Iudex teſtem,qui falſum dixit,ex officio poteſt illum fu-
ſtigare:non tamen ex hoc euitabit accuſationem legis Corne-
244 liæ.Teſtis † deponens falſum,vel vacillans coram iudice non
ſuo,poteſt ab eo puniri,& ibi ſortitur forum.C.de teſti.l. nullũ.
vide

vide Spe.eo.tit.in prin.ver.quid ſi aliquis Bono.& in verſicu.ſi
ponitur.Qualiter puniatᷣ clericus deponens falſum.& in verſi.
245 quod ſi eorum qui tradit.Deponens † falſum corã arbitro, re-
mittitur puniendus ad iudicem ſuum.in repe.eo. ti.in prin.quid
de arbitro . in ver.ſeq.ponitur de teſte qui dicit falſum per mo-
dũ exceptionis,vel replicationis.Teſtis qui dicit ſe neſcire quæ
246 ſcit,punitur de falſo.Ang.in corpore de teſtib.in prin.Quid † ſi
ſolus tabellio in abſentia iudicis teſtem recipit,& eius depoſitio
nem ſcribit:qui teſtis negat ſe ita depoſuiſſe:cui magis credatur,
an tabellioni,vel teſti,vide in Spe.de teſte.in verſi.ſed pone ec-
ce iudex.an teſtis,qui nõ poteſt de falſo redargui ex forma ſtatu
torũ,poſsit de falſo damnari ex forma ſtatuti diſponẽtis cõtuma
cem haberi pro confeſſo,vide Bar.in l.abſentem.ff.de pœnis.

247 Non † præſumuntur rogati teſtes teſta-
mentarij: quia ex-
trinſeca ſolennitas eſt.Non obſt.quod tabellio præ-
ſumitur rogatus:vt in auт.de tabel.§.vos autem.quia
illud facit authoritas publicæ perſonæ.Bal.in conclu.& vide in
Spec.de teſte.circa fi.prin.verſic.quid ſi dicitur teſtes debẽt eſſe
rogati,hoc eſt,ad actum,ad quem adhibentur.de quo per Bart.
ff.vi bon.rapto.l.ij.§.homines.Quando autem teſtes in teſtamẽ-
to deſcripti,non ſunt rogati,quid iuris ſit,vide cõſilium Frãciſ.
Tigrini,quod habes tertium in ordine.Quando autem in inſtru
mentis iudicialibus teſtes ſunt neceſſarij,an debeant eſſe rogati,
vide Angel.in corpore de inſtru.cau.& fide.§. & ſi inſtrumen-
ta.Et quid in actis iudicij,vide ff.de adop.l.poſt mortem.In qui
bus autem caſibus debeant teſtes eſſe rogati,vide glo.iij.q . ix.c.
teſtes.§.j.in Spec.de teſte.in prin.verſi.item ꝙ non fuit rogatus.
cum ſeq.Et an præſumantur rogati,vide ibi.teſtes probãtes cõ-
feſsionem extra iudicium debent eſſe rogati,vt d.gloſ. Item de-
bent eſſe rogati in teſtamento.C.de teſt.l.hac cõſultiſsima. Item
in diuortijs,de diuor.l.nullum.Item vbicunque requiritur præ-
taxatus numerus teſtium,debent eſſe rogati,exceptis codicillis.
l.fin.C.de codicillis.

248 Quæro † an teſtes debeant cognoſcere contrahẽ-
tes.Reſpondetur ꝙ non,ſi adhibentur ad
ſolennizandum.ſecus ſi ad probandũ actum, de hoc
no.C.de iur.de lib.l.fi.§.ſin autem dubium.& vide in
l.teſtium.ver.ideoque.ff.de teſt.per glo.& doct.& per Ange.in
auт.de fide inſtru.& inſti.de excu.tut.§.item propter litem . An
249 autem † teſtes poſsint produci,& examinari coram iudice per
vnum ex compromittentibus in cauſa,& ſuper lite pendente co
ram arbitris,licet non debeat iudex adiri,cùm tamen eſt impe-
dita via ꝙ actus ſit ipſo iure nullus: imò valet petitio coram iu-
dice oblata.l.ſi quis.ff.de arbit. & l.ſi quis.rem. & l. ſi vnus.§.ſi
250 multò plus.eo.tit.Sed † nunquid ſit neceſſaria litis conteſtatio
parte opponente? Videtur ꝙ ſic,in c.per venerabilem.qui fi.ſint
legi contrarium videtur:quia ibi petitur ad perpetuã rei memo-
riam.Nam potius imploratur inquiſitio,ſcilicet vt iudex inqui-
rat veritatem à teſtibus,quã vitietur actio,& concluditur iudi-
ci,non parti:ideo lite nõ conteſtata proceditᷣ.vnde c.quoniã fre
quẽter.eſt ſituatũ ſub tit.vt lit.non conteſt.ad hoc in auт.de teſt.
§.penul.& hæc eſt veritas.Sed nunq̃d arbiter poſsit examinare,
an teſtis depoſuerit veritatem coram iudice,iterum examinan-
do eos duos teſtes:vt in l.fin.C.de teſt.videtur ꝙ non:quia veriſi
mile eſt ꝙ coram iudice,qui habet imperium,dixerit veritatem.
Reſpondeo,iſte caſus nõ reperitur deciſus.Et dicunt quidam ꝙ
teſtes iudicis non ſunt recipiendi:qui non poſſunt variare:ſed te
ſtes arbitri ſic.Sed Cy.in l.is apud quem.C.de eden.dicit quòd
nouus iudex de nouo examinat,per l.per hanc.C.de tempo.ap-
pel.Sed illa non facit:quia loquitur de teſtibus diuerſarum par-
tium.quicquid ſit,vacillanti teſti,vel varianti in prima teſtifica-
tione non creditur:ſed ſi ſæpius teſtificet,creditur dicto prio-
ri,quia conſtat eum periurum.extra,de teſti.cap.teſtimonium.
251 Sed † nunquid magis credatur notario quam teſti. Dic quòd
notario:quia fungitur vice notarij & teſtis,propter ſacramenti
exactionem:& ideo notario magis creditur.De hoc in l.j.in fin.
ff.quemad.teſt.aper.& per Cyn.C.de fal.l.ſi quis decurio.Et ita
conſuluit Bald.Item ſi teſtes dicant ꝙ notarius aliter ſcripſit di-
ctum eorum quam ipſi dixerunt teſtificando,plus creditur no-
tario quam ipſis:vt not.in Spe.de inſtru.edi.§.reſtat.verſi.quid ſi
dum.& verſic.quid.& verſi.quid ſi vnus.& quod not.in addi.
Spec.in tit.de ſen.§.vt autem.ver.& nota.Facit quod not.Barto.
in l.ſi quis filiabus.ff.de teſta.tut.vbi dicit quòd ſemper notarius
præſumitur in dubio appoſuiſſe verba importantia voluntatem
defuncti,vel contrahentium.Quid autem ſi teſtis,qui depoſuit
falſum,ſe excuſet quòd notarius aliter ſcripſit quam ipſe dixit:
vide in Specu.de teſte.§.j.ver.ſed pone,ecce iudex.

FINIS TRACTATVVM.DO.
Nelli de Sancto Geminiano de teſtibus,
ſiue de publicatione teſtium.

Incipit ſecundum vo-
a LVMEN CONSI-
LIORVM DO. BARTO. A
Saxoferrato vnà cum diſputationibus,
tractatibus, atq; ſermonibus per ipſum
editis,& non antea impreſsis,cum addi.
& ſummarijs Clariſsimi I. V. Docto-
ris do. Thomæ Diplouatatij Conſtanti-
nopolitani.

1 *An ex uigore dictæ diuiſionis uideatur renunciatum iuri fideicommiſſi, qñ fuit promiſſum non cõtrauenire.*
2 *Stante promiſsione de defendendo, an ius fideicommiſſi uideatur eſſe ſublatum.*
3 *Fraternitas ſubſtituta an poſſit aliquid petere de bonis emphyteuticis uigore ſubſtitutionis.*
4 *Donatio facta rebelli, & per notarium rebellem rogata, an ualeat.*
5 *Pater an obligetur ad reſtitutionem bonorum filij, ſi per patrem, tanquam miniſtrum ſunt quæſita filio.*

CONSILIVM I.

IN nomine domi-
b ni [b] Amen.
Proponit, ꝙ
Rigus Porci
de Eugubio,
habet certas
poſſeſsiones
in emphyteu
ſim ꝓ ſe, ſuis
filijs,& hæredibus,vſq; in tertium gradum
finitum,ab eccleſia maiori ciuitatis Eugu-
bij:& quibuſdam alijs monaſterijs ad ha-
bendum,& poſsidendum,& non alienan-
dum,nec alicui cõcedendum ad damnum
dicti monaſterij:ꝙ Rigus fecit teſtamẽtũ,
& Porcellum, Rodulphum & Iouaninũ,
& Cionectum eius filios hæredes inſtituit,
& ſubſtituit ꝙ ſi quis eorum deceſſerit ſine
filijs,portio ipſius deueniat ad ſuperuiuen
tes.Contingit ꝙ Iouaninus mortuus eſt,et
bona ſua remanſerunt libera apud fratres.
Deinde dicti Porcellus & Cionectus diui
ſerũt bona ſua ꝓpria, & emphyteutica, &
in parte dictorũ Rodulphi & Cionecti ve-
nerũt multa bona emphyteutica, & in in-
ſtrumẽto diuiſionis promiſit vna pars alte
ri ipſam partẽ defendere,& guarẽtare con-
tra oẽs perſonas:& ſibi inuicem finierũt &
quietauerũt partes,& mõtones prædictos,
& promiſerunt contra prædicta non veni-
re ſub dicta pœna, & obligatione bonorũ,
vt in inſtrumẽto inde cõfecto latius cõtine
tur.Deinde dictus Cionectus decedẽs ſuũ
hæredẽ inſtituit Rodulphũ:deinde dictus
Rodulphus decedẽs inſtituit Franciſcum
ſuũ filiũ,& eidẽ,ſi decederet ſine filijs,ſub-
ſtituit fraternitatem ſanctæ Mariæ de Mer
cato:qui Franciſcus immiſcuit ſe hæredita
ti paternæ,& exiſtẽs maior xiiij. annis do-
nauit cauſa mortis bona ſua Baldo dñi Ar
mani,vt patet ex inſtrumẽto inde cõfecto,
& mortuus eſt.Hinc orit̃ quæſtio inter di-
ctũ Porcellũ ex vna parte,dicente bona di
cti Cionecti,q deceſsit ſine filijs,pro dimi-
dia ꝑtinere ad eũ iure fideicõmiſsi ſibi de-
biti ex teſtamento pr̃no. Itẽ dicit bona em-
phyteutica debere eſſe ſua ex vigore pacto
rũ appoſitorũ in inſtrumẽto emphyteuti-
co:& dictã fraternitatẽ ex alia parte dicẽtẽ
ſibi dicta bona deberi ex vigore inſtitutio-
nis factæ dicto Frãciſco ꝑ Rodulphũ eius
patrẽ,& ꝑ dictũ Bal. dñi Armani aſſerentẽ
dicta bona ad ſe ꝑtinere ex cauſa dictæ do-
nationis cauſa mortis. Modò quærit̃ quis
c iſtorũ habeat iura ſua. In q̃ſtione prędicta [c]
1 primò vidẽdũ eſt †an ex vigore dictæ diui
ſiõis videat̃ renũciatũ iure fideicõmiſsi de
biti,inter ipſum Porcellũ, & fratres ex te-
ſtamento pr̃no.Et videt̃ ꝙ ſic propter ver-
ba appoſita in dicto inſtrõ: qa promiſit nõ
cõtrauenire.Et ſic videt̃ caſus ĩ l.q Romæ.
§.duo fratres.de ver.ob.ſecũdũ opi. Roge.
ibi poſitã,quã tenet ibi Dy.In cõtrariũ vi-
det̃ ſecũdũ opi.Hugo.ſm quã ibi fuit malè
iudicatũ.q videt̃ tenere gl. in l. tres fratres.
ff.de pac.quã opi.ſm Pe. et multi alij mod.
de qbus ego fui legẽdo,ſcribẽdo,et pluries
cõſulẽdo.qđ ꝓbo pluribus rationibus.Pri
mò,ꝑ ſimplicẽ diuiſionẽ nõ vr̃ renũciatũ iu
ri fideicõmiſsi, ſecũdũ oẽs:vt l.cũ pater. §.
hęreditatẽ.de leg.ij.Sed ſtipulatio ſimplex
limitat̃ ſecũdũ naturã p̃cedẽtis cõtractus: d
vt l.ſi ſtipula.de vſur.& de leg.j. l. ſi legatũ
ſerui noĩe.& vt leg.no.ca.l.j.§.ſi qs ſub cõ-
ditione. Sed ſimplex diuiſio procedẽs ad
extinguẽdũ fideicõmiſſum, nõ extinguit:
ergo &c.Præterea ꝙ hæc verba nõ impor-
tẽt,eſt caſus in l.j.§.itẽ quæſijt.de cõdic.in-
de.Præterea,de hoc etiã eſt caſus in l. ſi de
certa.C.de trãſac.Præterea,videt̃ expreſſus in l.ſi ex pluribus.de
ſol.Pręterea,dictũ generale nõ refert̃ ad ea,quæ depẽdent ex te-
ſtamẽto.Pręterea,ſuper his quæ ex teſtamẽto dependent,nõ po
teſt paciſci,niſi inſpectis & cognitis verbis teſtãtis:vt ff.de tranſ-
actio.l.de his.& quẽad.teſta.aper.l.j.§.pe.ſed tẽpore dictæ diuiſio
nis verba dicti teſtantis non fuerũt inſpecta,nec cognita: nec de
his fuit cogitatũ.Et ſic cõcludit̃ ꝙ ex vigore dictæ diuiſionis:&
dictorũ verborũ:qa promiſit nõ venire cõtra:nõ fuit ſublatũ ius
2 fideicõmiſsi.†Supereſt vt videamus an ex vigore promiſsiõis fa
ctæ de defendẽdo ius fideicõmiſsi videat̃ eſſe ſublatũ,quaſi quẽ
de euictiõe tenet actio:eũdẽ agentẽ repellat exceptio. Ad qđ di
cendum eſt ꝙ dicta promiſsio de defendẽdo in cõtractu diuiſio
nis,& in quocũq; alio debet intelligi,niſi euincat̃ facto eius, ad
quẽ portio deuenit:vt ff.de euic.l.fundum meũ,& de dote præ-
lega. l. licet placeat.ad l.falci.l.ſi à me. Sed in propoſito noſtro ſi
Porcellus petit fideicommiſſum ſibi debitum ex perſona Cione
cti defuncti:ipſe euincitur ex facto & ex obligatione ipſius Cio-
necti,ex quaſi cõtractu celebrato per eum, ex quo immiſcuit ſe
hæreditati paternæ:tunc enim obligatur dicto fideicõmiſſo. Itẽ
euincitur ex facto teſtatoris,cuius hæres fuit dictus Cionectus,
& pro ea parte qua hæres fuit:& ſic videtur agi ex facto ipſius
proprio:vt not.in l.ſi ſeruus.ff.de condi.fur.& tenet do. Iaco. de
Areti.& domi.Oldrad.in d.§.duo fratres.reprobando opinionẽ
Azo.ibi poſitam:& ſic concluditur ius fideicommiſsi remanere
ſaluum,non obſtante diuiſione,& ſic ad dictum Porcellum per
tinet medietas bonorũ dicti Cionecti deducta legitima, & Tre-
3 bellianica.†Secundò videndũ [d] eſt de bonis emphyteuſis, quo-
d rum eſt duplex inſpectio.Primò an dicta fraternitas ex vigore
dictæ ſubſtitutionis poſsit aliquid dicere in dictis bonis.& certũ
eſt quòd non.Nam cùm dictus Franciſcus deceſsit maior xiiij.
annis,conſtat dictam ſubſtitutionem eſſe fideicõmiſſariã.Sed in
fideicommiſſo poſſunt venire dicta bona emphyteutica,quę de
bent dicto Franciſco,vt filio ex vigore contractus celebrati per
auum,cum dictis monaſterijs qui recepit pro ſe,& ſuis filijs, &
nepotibus vſq; in tertiã lineã:vt ff.ad Treb.l.ſi patroni.& ibi not.
per Dy.in rebus feudalibus:in rebus verò emphyteuſis Dyn.in
d.l.ſi patroni.innuit ꝙ veniãt in fideicõmiſſum.per l.agros.C.de
omni agro deſer. & qa põt particulariter legari:vt l.apud Iulia-
nũ.§.ſi hæres.& l.ſi domus,§.fi.de lega.j. Sed hic aduertendũ eſt
ꝙ quædam ſunt bona emphyteutica,hoc eſt,bona vectigalia,ſi-
ue tributaria iſtius ciuitatis:quę cũ illa tranſeant ad oẽs hęredes,
ita tranſit in fideicõmiſſarium vniuerſalẽ: ſed res emphyteuticæ
eccleſiæ

a ¶Incipit ſecundum volumen.Ego Tho. exiſtens Eugubij anno dñi Mcccccxiij. ꝑ illuſtriſsimo domino Franciſco Maria Feltrio de ruere &c. duce dignisſimo ac ampliſsima cũ authoritate eiuſdẽ locũ tenens affectáſq; qcquã noui, & codices vt plurimũ vetuſtiſsimos, qui in diuerſis latitabant locorũ latebris inuenire, & Bart.præſertim inter alios, cuius veſtigia penes Legiſtas adoranda fore nemo eſt qui ambigat, reperi tandẽ in præfata vrbe ꝙ plures Bart.inueteratos libros, & maximè in dñi Federici.do.Io.de Zãchis domo,q eius humanitate nõnulla cõſiliorũ volumina ſua ſpõte mihi largitus eſt.in quorũ quidem numero multa eiuſdẽ Bart.extiterãt conſilia, inter quæ octo originalia ꝓpria manu ſubſcripta,ac ſuis corroborata ſigillis erãt. Itẽ quoq; à domo dñi Iulia. de mõte Granello I. V. D. eximij,à quo & eius filio volumen conſiliorũ Bar.ſecundũ ordinẽ Peru.in tres diſtinctũ partes dono cõſequut⁹ ſum.quarũ prima iudicia, altera verò cõtractus, poſtrema quidẽ vltimas continet voluntates. Habui etiã ex domini Io Bap. Bentiuoli de Eugubio, necnon do. Honofrij de Bartolinis de Peruſio,ac domi. Io. de mõte Sperello Peruſini celeberrimorum doctorũ gymnaſijs nonnulla librorũ antiquorũ volumina, quibus omnibus viſis & quam optimè vnà cũ volumine cõſiliorũ Bar. in lucem edito ſæpius conſideratis,plura deniq; cõſilia,queſtiones, tractatus,& Bar.ſermones, quæ adhuc impreſsione indigent, nõ modico reperi conatu, quæ omnia cũ domi. Petro Paulo Pariſio patri, ac domino meo Bonoñ. Paduæ iura cano.publicè atq; ordinariè ꝓfitenti Venetijs, in mea oſtẽdiſſem academia, maxima cũ inſtantia me illa imprimere & in lucem emittere rogauit. & ita ad cõmunẽ tã doctorũ ꝙ ſtudentium vtrorũq; vtilitatem, imprimere feci.Tho.

b ¶In nomine domini. Addeq; originale huius cõſilij manu propria Bart. cũ ſigillo, & ſubſcriptione eſt penes me. Tho.

c ¶In quæſtione prædicta. Adde ꝙ idẽ tenet Bar.in l. q romę. §. duo fratres. in iij. col.in ij.q.ff.de verb. ob.ꝑ eadẽ fundamẽta, prout hic, & in j. col. dicit ꝙ huiuſmodi opi.eſt veriſsima. & Barto. in l. Paulo Callimacho.§.j.ff.de lega. iij. vbi dicit ꝙ iſtam opin.tenet pro vera,& ꝙ etiã ſemp tenuit. & idem tenet Bar. cõſulendo in cõſil.lviij.in j. volu. ex themate p̃dicto. idẽ latè tenet Bal. in c.j. in titulo, Imperator Loth. & in l. cũ pater.§.hæreditatẽ.la ij. ff.de le.ij.cũ cõcor.de quibus per do. Iaſ.in d.l.qui Romę.§. duo fratres. in xij. col. in ver. cõtumaciã opi. cui adde Bart. in hoc conſi.Tho.

d ¶Secundò videndũ. Adde quòd idẽ tenet Bar.in l.ſi patroni.ff. ad Trebel.& dicit ꝙ hoc tota die de facto occurrit, vide plures concordan.ibi in apoſtilla mea,in ver.habes.Tho. Diplo.

eccleſiæ aliud eſt.ille em̃ in nullo titulo poſſunt in aliũ transfer-
ri.Caſus eſt expreſſus.C.ne rei dñicæ vel tẽplorũ.l. ij. Præterea,
hoc expreſſum eſt ex ipſo inſtrumento locationis, vbi dicitur,
& nõ vendendũ,vel alienandũ eſſe:& ſic nõ põt per legatũ, vel
fideicõmiſſum relinqui extraneæ perſonæ:vt l.vnum ex familia
quaſi ꝑ totã.ff.de le.ij.maximè ĩ caſu legis noſtræ, vbi reſtituere
tur fraternitati,quæ eſt perſona potentior, & dictis monaſterijs
durior.ergo &c.not.in c.potuit.extra,de loca.& ſic concludit̃ ꝙ
dicta fraternitas in dictis bonis nõ poteſt aliqd dicere. † Tertiò
4 videndũ eſt de donatione facta dicto Baldo,circa quã in his q̃
alegãtur ꝙ non valet:quia facta.& rebellis eccleſiæ & in rebellẽ
& per notariũ rebellem:& ſic eſt inualida. Reſpondeo ꝙ iſta in
facto conſiſtunt:& ideo circa hoc nihil dico, ſed poſito ꝙ vale-
ret:tamẽ bona emphyteutica dictus Porcellus deberet habere
ſaltẽ pro duabus,ſ.pro parte Rodulphi,& Cionecti,pro quibus
duabus partibus, cũ illi haberent iure ſuo,dictus porcellus non
tenet̃ de euictione: vt lege ſi familię.familiæ erc. Pro tertia verò
parte,quam prædicti habuerunt de parte dicti Porcelli, poſſet
eſſe dubium.non enim habet hic locum ratio dicta in præceden
tibus.Nam Porcellus non euincitur ex vigore alicuius obliga-
tionis,qua tenetur dictus Frãciſcus,vel aliquis author eius,ſed
5 ex vigore cõceſsionis factæ patri ſuo per dicta monaſteria.†Et
aduertendum eſt quod pater non obligatur filijs ad reſtituen-
dum illa bona,ſed per ipſum patrem tanquam per miniſtrum
quæritur ipſi filio:& ſic etiam habet locum ratio prædicta, qua
dictum eſt quod non tenentur de euictione,quando vendicant
iure fideicõmiſsi:verũ quia per alienationem factam per dictũ
Franciſcum in dictum Bal.reciderũt in dicta monaſteria tam ex
forma cõmuni quã ex forma p̃dictorũ ideo cõſultè faciet dictus
Porcellus ſi faciet ſibi renouari,et refirmari à dicto monaſterio.
Et ita dico ꝙ conſulo ego Bart.à Saxoferrato legum doct.& ad
fidem me ſubſcripſi,& meum ſigillum apponi feci.

1 *Argumentũ an ualeat ex ordine inquiſitionis.*
2 *Fama publica cum alijs probationibus, & indicijs facit plenam probationẽ, etiam in criminalibus.*
3 *Stante dubio quis primò de duobus percuſsit, in benigniorem partem interpretandum eſt, ut abſolutio ſequatur.*
4 *Si per curiam nõ probatur Mæuium antè percuſsiſſe: in dubio abſolutio ſequi debet.*

CONSILIVM II.

a IN Chriſti nomine [a] amen. Viſa inquiſi
tione formata contra
Nicolaum Petri Venturæ de eo ꝙ dicitur Nicolaum
percuſsiſſe Brixium in manu ſiniſtra, viſaqué excuſa-
tione dicti Nicolai,& dictis teſtium examinatorum ad eius de-
fenſionem,viſoque ſtatuto communis Eugubij, quo permitti-
tur percuſſori repercutere illũ qui eũ percuſsit : videtur de iure
indubitãter dicendum dictũ Nicolaum abſoluendum eſſe à di-
cto capite inq̃ſitionis.Nã vr̃ ſufficiẽter conſtare dictũ Nicolaũ
fuiſſe ꝑcuſſum ex pluribus indicijs,& veriſimilibus ex eo,qa in
dicta inquiſitiõe continet̃ dict Brixiũ feciſſe inſulũ cõtra dictũ
Nicolaum,ex quo debet præſumi dictum Brixium primò per-
1 cuſsiſſe:arg.l.j.§.cũ arietes.ff.ſi qua.pau.fe.dica.†Præterea ex or
dine dictæ inquiſitionis,in qua primò ponitur, & narratur di-
ctum Brixium primò percuiſiſſe,poſtea ſequitur dictum Nico
laum percuſsiſſe dictum Brixium,& ſic ex ordine dicto præſu-
b mitur dictum Brixium primò percuſsiſſe. [b] l.quoties. in prin.ff.
de vſufru.& l.cũ verò.§.quid ergo ſi plures,de fideicommi.lib.
2 †Pręterea,de hoc eſt fama publica,vt apparet ex dictis teſtium
ad defenſam Nicolai,quæ fama cum prædictis alijs probationi-
c bus & indicijs [c] facit plenam probationem.ff.de teſtib.l.iij.§.eiuſ-
dem quoque principis.& quod ibi no.& ff.de excuſa.tut. l.ij.in
3 prin.& ibi per Dy.& extra,de appel.c.j.& ibi per glo. † Præter
ea, cùm ſit dubium quis primo percuſsit,interpretandum eſt in
benigniorem partem vt abſolutio ſequi debeat:vt ff.de pœ.l.in-
ter pœnarum.& l.præſes.no.per Dy.extra de re iudica.ca.in ob-
4 ſcuris.in fi.de regula.lib.vj.& no.gl.pe.§.cùm arietes. † Præter-
ea niſi,per curiam probetur dictum Nicolaum antè percuſsiſ-
d ſe,abſolutio ſequi debet in dubio [d]:vt no.in fi.ff.de neg.geſt.l.cũ
actus.circa fin.Et niſi per curiam probetur locum,in quo fuit fa
cta repercuſsio diſtare per tot perticas:in dubio debet ſequi ab-
ſolutio:vt l.nõ ſolùm.§.ſed vt probari.ff.de
oper.no.nun.& ibi nota.&c. Ex eo quod
dicitur factum incontinenti,præſumitur fa
ctum ad ſui defenſionem:vt no.l.ſi ex plag.
§.taber.ff.ad leg. Aquil.& qđ not.in l.j. C.
vnde vi.vbi dicit ex qualitate facti & per-
ſonarũ præſumit̃ qualitas facti.hoc indicat
cum inſultus Brixij præceſsit,vt ſ.probatũ
eſt:ergo &c.Et ita vt ſ.ſcriptũ eſt, dico &
conſulo ego Bar.à Saxoferrato legum do-
ctor,ſaluo veriori iudicio,in cuius rei teſti-
monium me hic ſubſcripſi meumque ſigil-
lum apponi feci.Idem conſulo ego Andre
as dñi Raynerij de monte Vbiano legum
doctor.& ad fidem me ſubſcripſi,meoque
ſigno ſignaui.Idẽ cõſulo ego Frãciſcus Ti
grini de Piſis legũ doctor et ad maiorẽ fidẽ
me ſubſcripſi,ac meũ ſigillũ apponi feci.

1 *Legatũ factum pluribus perſonis intelligitur pro qualibet earum, & ſic quilibet in uirilẽ partem.*

CONSILIVM III.

e IN chriſti nomine [e]
amen.Factum Thomæ quondã
Mercati fecit ſuum teſtamentũ,
in quo Catharinę ſuę nepti ex filio deſcẽdẽ
ti iure legati reliquit duos modiolos terræ,
& ipſam in prędictis ſibi hæredẽ inſtituit.
Item iuſsit & mandauit,& voluit ꝙ Paſcu
tia Angelella Paolella & Cia eius filiæ &
Catharina eius neptis eſſent vſufructuariæ
omniũ ſuorũ bonorũ,donec nupſerint.hoc
tamen addito & appoſito per dictũ teſtato
rẽ ꝙ ſi aliqua dictarũ mulierũ deceſſerit ſi
ne filijs, vel filiabus,vel ea,vel ex eis legiti-
mè naſcituris voluit & iuſsit dictus teſtator
partẽ illius mulieris decedentis ſuccedere
ac deuenire alijs mulieribus ſuperuiuenti-
bus,videlicet Paſcutię,Angelellę,Paolellę
ſuprà dictis filiabus dicti teſtatoris, & pro
æquali parte, & non dictę Catharinæ, nec
dictæ Ciæ.Item inſtituit dictus teſtator di-
ctas ſuas filias, & quãlibet earũ in qbuſdã
rebus.Dicta verò Paolella filia dicti teſta-
toris deceſsit ſine filijs. mater tutrix dictæ
Catharinæ petijt ſibi dari pro dicta Catha-
rina partem eidem Catharinę contingentẽ.
Quæritur in qua parte fructuum dicta Ca
tharina ſuccedat. In nomine dñi amen: in
quæſtione prædicta videt̃ dicendũ ꝙ dicta
Catharina debeat habere fructus integros
dictorũ modiolorũ terrę eiſdẽ relictorũ, &
hoc eſt clarũ.Itẽ debet habere quintã partẽ
1 fructuũ bonorũ ipſius teſtatoris †ex vigore
legati vſusfructus factis dictis dominabus
cũ fuerãt quinq;:& fuit dictũ pro qualibet
f earũ:& ſic quilibet in virilem [f]:vt l.interdũ.
in prin.de hære.inſti.& portio illius,quę de
ceſsit ex dictis filiabus,accreſcit alijs ſorori
bus,ex vigore ſubſtitutionis factæ:vt patet
ex verbis teſtatoris. Et ita dico. & conſulo
ego Bart.à Saxoferrato legũ doctor, & ad
fidem me ſcripſi, & meum ſolitũ ſigillum
apponi feci,&c.

1 *Verba relinquo uictum, & ueſtitum, ac habitationem in domo, quomodo intelligantur: & an debeat habere alimenta in domo.*
2 *Alimentis relictis, an poſſint peti alimenta præterita & futura.*

CONSILIVM IIII.

g FActum Marini [g] Do
mini Franſci Philippucij de Eugu

a ¶In Chriſti nomine. Adde ꝙ originale huius conſilij manu propria Bar.cũ ſigillo & ſubſcriptionib⁹ manu propria, & ſigillis domi. Andreę domi. Raynerij de mõte Vbiano,& domini Frãc.Tigrini de Piſis eſt penes me Thomam.Tho.

b ¶Primò percuſsiſſe Adde Bal.in l.ij.C. de ſica. vbi ex illo tex.no.ꝙ ille q primò inſultat⁹ eſt,hoc ipſe dicitur feciſſe ad ſuã defenſionẽ.et idẽ Bal.ĩ l.ij.§.cùm arietes.ff.ſi quadru.pau. feci.dica.dicit & ſequit̃ ibi do.Florẽ.qđ inſultat⁹ ſemp preſumit̃ feciſſe ad defenſionẽ ſuã licitã.et idẽ Bal.ĩ l.multis.C. de lib.cauſa.dicit ꝙ ſufficit ꝓbare ꝙ aduerſarius fuit in ipſum aĩo occidẽdi,vel vulnerãdi imò forti⁹ no. Bal.in l.lege.per illũ tex.in lectu.antiqua.ff.ioc.ꝙ ex ſola ꝓparatiõe ad defendendũ,vel aggrediẽdum licitũ eſt mihi defendere,vel occire.& dicit ita fuiſſe de facto iudicatum. Thom.

c ¶Et indicijs. Adde & fortius:quia ĩ criminalibus quod qs fecerit ad ſuã defenſionẽ probat per ſolas coniecturas,quę iudicis arbitrio relinquunt̃,ſcđm Inn.& Io.And.in c.j.de pręſump.in nouella ſequtur,et reputat dignũ Bal.in l.j.in xij.col. C.de cõfeſ.& Iaſ.ĩ l. vt vim.in j.col.ff.de iuſti.et iur.Th.Dip.

d ¶In dubio.Adde ꝙ in delictis ĩ dubio p̃ſumit̃ factum tempore licito et permiſſo ſcđm Bar.et alios in l.nõ ſolũ.§.ſed vt probari.cũ concord. ff.de oper.no. nuncia.& Abb.in ca.auditis.in pe.co.de pręſcr.& facit regula.in l.Mæuio.ff.pro ſoc. Tho.Dipl.

e ¶In Chriſti noĩe.Adde ꝙ originale iſtius cõſilij manu ꝓpria. Bar.cũ ſigillo eſt penes me Thomã.Th.

f ¶Et ſic qlibet.no.ꝙ hic ad ea q̃ ipſe Bar. no.ĩ l.iterdũ,ĩ pri.ff. de hære.inſti. Tho.

g ¶Factum Marini. Adde qđ originale huius cõſilij erat penes me Thomã,qđ dono poſt modũ dedi excellẽtiſsimo.I. V.D.& poetæ laureato do.Io.Pe.Feretrio Rauẽnati an.domini Mcccccxiij.& die xij. Septembris dum Eugubij exiſterem,& me viſurum acceſſerit eũdem virum egregiũ,& cõ-

bio ſic ſe habet:Philippucius Iacomelli de
Eugubio in anno dñi Mcccxlij. die xxj.
menſis Auguſti ſuum condidit teſtamẽtũ
manu Vrbinelli Vguconis publici notarij
&c.in quo teſtamẽto inter cætera contine-
1 tur † ꝙ dictus Philippucius reliquit Mari-
no filio naturali quondam domini Franci-
ſci filij dicti teſtatoris victum, & veſtitum,
& habitationẽ in domo dicti teſtatoris in
parte,& de parte cõtingẽte Bartholomęo
hæredi ſuo infra ſcripto : qui Philippucius
in dicto anno domini milleſimo, & menſe
Septẽbri deceſsit ſuperueniente dicto Bar-
tholomæo hærede ſuo, relicto Marino, &
remanentibus inſimul per tẽpus ſex anno.
poſt mortẽ dicti Philippucij in domo ipſi-
us Philippucij.Qui Marinus per dictũ tẽ-
pus quo ſimul remanſit,& habitauit cũ di-
cto Bartholomęo in dicti teſtatoris habuit
victum,& veſtitũ,& habitationẽ in domo
prædicta.Poſt hæc iam ſunt ſex anni à di-
cto tẽpore circa,& ꝑ ipſum tẽpus do. Ma-
rinus ſtetit ſeorſum , & ſeparatim à dicto
Bartholomæo per dictũ tẽpus non habuit,
nec petijt,vel proteſtatus fuit dictus Mari
nus eidem Bartholomęo dictũ victũ & ve
ſtitum ſibi dari & pręſtari dicto Bartholo-
mæo per tẽpus prędictorũ ſex annorũ &c.
Quæritur modò,nunquid dictus Barthol.
hæres de iure teneatur dicto Marino ſatiſ-
facere de dictis victu & veſtitu,pro tẽpore
dictorum ſex pręteritorũ annorum vel nõ.
Et ſi victum & veſtitum eidem Marino præſtari & dari debeat
per do.Bartholomæũ alibi ꝗ in domo dicti teſtatoris, aut in do-
mo prædicta tãtum &c.Et ſi iuri do.Marini de prædictis obeſt,
quia ceſſauit manere & habitare in dicta domo cũ dicto hærede
per dictũ tempus ſex annorum,& ceſſauit petere et proteſtari ei
dem hæredi ſibi Marino per dictum tempus ſex annorũ proxi-
me præteritorum dictum victum & veſtitum ſibi Marino dari.
Et ſi do.Marinus poteſt habitare in dicta domo inuito dicto hæ
2 rede,vel non.Et quid ſit dicto Marino faciendum. † Et quid ſit
ſuper prædictis de tempore pręterito & etiam futuro dicendum
per do. Marinum contra dictum hæredem.Et ſi contingat ꝙ di-
ctus Marinus in prædictis,vel aliquid prædictorum contra di-
ctum Bartholo.hęredem ius habere placeat vobis formare eidẽ
Marino petitionem contra dictum Bartholo.hęredem.& etiam
facere ſibi intentionem ſuper dicta petitione & ſibi facere allega
tiones ſuper prædictis &c.Item quæritur ꝙ cùm in dicto teſta-
mento cõtineatur ꝙ dictus Philippucius reliquit dicto Marino
victum,& veſtitum,et habitationem in domo dicti teſtatoris,vt
ſuprà iam dictum eſt,& non declaret quo iure reliquit,& etiam
non declaret in vita dicti Marini , quid iuris ſit in prædictis, &
etiam ſuper hoc dictum Marinum conſulere &c.

1 *Renunciatio facta de laudo per procuratorem non habentem mandatum ſpecialiter ad hoc an ualeat*
2 *In promiſsione generali quæ ueniant, & quæ non.*
Capitulum,qui ad agendum.§.ſed ſi aliquis.de procu.quare & quomodo ſit reſtrictum per cap.non poteſt.de procu.in Clemen.
Intellectus l.nam & nocere.ff.de pact.

CONSILIVM V.

IN nomine Domini Amen. Sup de-
1 claratione prædictorum videndum eſt. †Primò de in
tellectu illorum verborum,ſi reliquit victum,& veſti
a tum,& habitationem in domo[a] &c.Ob hoc dico ꝙ illa verba,in
domo,referuntur ſolùm ad habitationem. quaſi dicat, relinquo
habitatonem in domo.non autem ad victum,& veſtitũ:quia nõ
eſt eadem ratio referenda,vt vtrunq; dicere,&c.ꝙ dictus Mari-
nus ſit adſtrictus morari in domo,vt habeat alimenta eſt abſur-
dus intellectus,cùm hic contineat ſpeciem ſeruitutis:& per iſtũ
modum imponi non poteſt:vt ff.de condi.& demon.l. tanto.§.j.
Videntur ergo alimenta relicta ſimpliciter.Vel ſi intelligatur,ꝙ
illud verbum in domo,ſ.præſtanda, quaſi dicat , ea quæ debent
præſtari pro alimentis præſtandis in ipſa domo,nec habet hæres
neceſſe portare ad domũ Marini,ſed ipſe Marinus portabit quò
vuit ſuis expenſis:vt ff.de rei ven.l.ſi res mobilis.& l.fi. & no.de
iudi.l.quod legatur.Quod autẽ ipſe Marinus moretur in domo
& ibi debeat comedere,& bibere,nec verba dicunt,nec interpre
tatio iuris conſonat,vt dictum eſt.Nec obſtat prædictis vt C. de
leg.l.j.& ff.de alimen.& cib.leg.l.libertis quos.§.j.cum ſimi.quia
in illis per modum cõditionis fuit initum quòd moraretur cum
certa perſona fauore illius perſonę,quod debet adimplere, vt cõ
ſequatur legatum,ꝙ autem quis debeat morari in certo loco,nõ
2 poteſt ſimpliciter alicui iniungi,vt dictum eſt.†Ex prædictis ap
b paret,ꝙ poſſunt peti alimenta præterita[b],& futura,& ꝙ non no
cet dicto Marino,ſi non ſtetit in domo,vel non fuit proteſtatus.
Caſus eſt in l.libertis quos.§.j.de ali.& ciba. lega. & ibi nota. Et
ita de iure dico,& conſulo ego Barto. à Saxoferrato legum do-
ctor.& ad fidem me ſubſcripſi & meo annulo ſignaui.

1 *Procurator ſi non habet authoritatem renunciandi laudo ſi renunciat , renunciatio ipſa non præiudicat domino quin poſsit petere executionem laudi.*
2 *Verba appoſita in contractu debent intelligi ſecundùm ſubiectam materiam.*
3 *Cap.qui ad agendum.§.ſed ſi aliquis.de procu.lib.vj.quomodo intelligatur.*

CONSILIVM VI.

c IN Chriſti nomine[c] Amen. Super pũcto
quæſtionis vertentis inter dominam Compitam hæ-
redem vniuerſalem ex teſtamẽto Saboli Scanturij de
villis Carionis,& eius procuratorem ex parte vna,& dominam
Antoniam & Baldum eius filium de Eugubio & eorum procu
ratorem ex altera coram domino Conte iudice communis Eu-
gubij,qui talis eſt:Nunquid renunciatio facta per ſecundum nũ
cium procuratorem dominæ Compitæ,laudo lato pro dicta do-
mina Compita contra prædictos dominam Antoniam , & Bal-
dum,tenuerit,& præiudicet dictæ dominæ Compitæ in execu-
tionem ipſius:necnon viſis compromiſſo laudo & renunciatio-
ne & omnibus actis,& ſcriptis factis,& actitatis inter dictas par
tes,& iuribus vtriuſq; partis:breuiter videtur de iure dicendum
ꝙ renunciatio,de qua ſ.fit mentio,nullo modo tenuerit , & per
conſequens non præiudicet dictæ dominæ Compitæ in execu-
tione dicti laudi.Et pro fundamento huius adducitur illud qđ
vulgo patet ꝙ fines mandati diligenter ſunt cuſtodiendi.ff.man
da.l.diligenter.& C.eo.l.cum mandati.Sed conſtat ꝙ procura-
tor prædictus non habuit mandatum de renunciando dicto lau-
do:vt ex ſerie ipſius procuratorij,& mandati apparet:quare &c.
1 † Accedat l.non dubium.C.de legi.cum materia ſua. Nõ obſtat
ꝙ allegari poſſet in contrarium ꝙ in mandato continentur ad ac
cuſandum,denunciandum & renunciandum : quia prædictum
verbum debet intelligi ad ea quæ tantum dictus procurator ha-
2 buit in mandato,& non ad alia: †quia verba appoſita debent in-
telligi ſecundum ſubiectam materiam:vt l.ſi vno.ff.loca. & con
du.& eod.titu.l.in lege. Sed ita eſt ꝙ in dicto mandato nulla fit
mentio de aliquo laudo:quare &c.Præterea, in prædicto verbo
generali ad renunciandum,&c.nõ videtur eſſe incluſum quòd
perdat,vel donet:vt l.quia iuris.§.ſi filius.ff.de pac. & quia in ge
nerali promiſsione non includuntur ea,quæ quis non eſſet ſpe-
cialiter conceſſurus:vt l.obligatio.ff.de pignor. & l.alumnos.C.
quæ res pign.obli.poſ. & l. qui pecul.ff. de pecul. Quòd autem
quis non præſumatur velle donare,vel renunciare , in l. cùm de
indebito.ff.de probatio.& in l.quiſquis.C.de reſcinden.vendi.er
go,&c.Item non obſtat,quòd poſſet allegari quòd dictus pro-
curator potuerit renunciare dicto laudo,ex eo quòd in manda-
to ipſius continentur duo caſus , in quibus requiritur ſpeciale
mandatum,& poſtea ſequitur clauſula generalis: vt extra , de
3 procurato.c.†qui ad agendum.§.ſed ſi aliquis. lib. vj. quia ſalua
reuerentia allegantis prædictum ca.non facit ad materiam quę-
ſtionis præpoſitæ.Nam non eſt verũ ꝙ in procuratorio ſit adie-
cta clauſula generalis,prout requirit prædictum capitu. qui ad
agendum.Imò eſt clauſula taxatiua & reſtrictiua . At caſus ex-
preſſus in procuratorio,ex eo quia ibi dicitur , & generaliter ad
omnia & ſingula facienda quæ in prædictis,&c.Sed prędictum
capi.qui ad agendum.requirit clauſulam,abſolu.generalẽ & nõ
reſtrictam,vt in tex.patet.quare &c.Itẽ requiritur ꝙ ſint inſerta
in pro

patrẽ modo meũ di-
lectiſsimũ tot tãtiſq;
virtutibus inſignitũ
atq; decoratũ,& nũc
maximè cũ reuerẽd.
Car.Rauẽnæ vicariꝰ
in ſpiritualibus gene
ralis exiſtat nullo vn
quã modo ob ipſius
immẽſa pręconia ob
liuioni tradere volui.
Tho. Diplo.

a ¶Habitationẽ in do
mo.Vide Bar.in l.li-
bertis.§.j.ff. de ali.&
ciba.lega.vbi dicit ſe
conſuluiſſe. & ita cõ
ſuluit hic,& in cõſil.
ccxj. inci. quidã ſibi.
in j.volu.in ij.dubio.
& ibi ſcripſi in addi.
& in d.l. libertis. §.j.
& vide Io. Firma.in
ſuo reperto. in verſi.
alimenta . in verſicu.
xxxiij.Tho.

b ¶Alimenta præteri-
ta.Vide Bar. in cõſi.
ccxj . qdã ſibi filios.
in pe.& vlti.col. du-
bio.in j.vol.& Iaſ.in
l.de alimen.in vl.no.
C.de trãſac.vbi plu-
res etiã videas cõcor
dã.cui adde Bar. hic,
& in d. conſil. ccxj.
Tho.

c ¶In Chriſti nomine.
Addeq; originale hu
ius conſilij eſt penes
me.Tho.

in procuratorio illa verba,præciſè,& generaliter &c.& ſi man
datũ exigeret ſpeciale. quod non eſt in procuratorio,de quo lo
quimur.& ſic eſt receſſum à forma,& ſolennitatibus nõ ſeruatis
non includitur diſpoſitio:vt l.cũ hi.§.ſi prætor.ff.de tranſac.& l.
cõſtitu.ff.ad muni.Præterea dictũ verbũ in prædictis fuit adie-
ctũ ad diminutionẽ,& reſtrictionẽ illorũ verborũ,& generaliter
ad oĩa & ſingula faciendũ,&c.Verba eñ inducta ad diminutio
& taxationẽ,non operantur augmentum,nec econtra:vt l.ſi cui
ſerui.ff.de le.j.& l.cũ certis.ff.de tri.& oleo leg.& ff.de iud.l.fidei
cõ.§.qd tñ.cũ ſi.quare &c.Præterea,prædictũ cap.habet hodie
reſtrictas habenas per c.non poteſt.de procur.in Cle.per quod
nõ põt exequi maiora,vel etiam grauiora,niſi in ipſo procurato
a rio ſint expreſſa,vt ibi patet.Sed remittere[a] eſt maius,quã aliqd
prędictorũ:qa eſt donare:vt l.ſi qs.de le.ff.de noua.ꝑ formã eñ
dictę procuratiõis dictus procurator non põt donare,vt ex for-
ma ipſius apparet.ergo &c.Cętera ſuppleat prudẽtia cõſultoris.

1 *Generale mandatum ad paciſcendum & renunciandum debet intelligi ꝙ donationẽ non contineat:& ideo procurator non poteſt renunciare laudo.*
2 *Procuratori ad lites non poteſt fieri ſolutio.*

CONSILIVM VII.

b DOmino Vgucioni[b] de Eugubio iuriſ-
perito amico cha-
1 riſsimo.†Domine mi,in quęſtione per eos mihi tranſ-
miſſa inter dominam Compitam & dominam Anto-
niam.viſis omnibus actis & alleg.vtriuſque partis,dico renun-
ciationem factam per dictũ procuratorẽ non præiudicare domi-
næ Compitæ:quia iſta renunciatio eſt donatio,quæ non venit
in generali mandato cũ libera.& illud qđ dicit ad renũciationẽ
& paſciendũ,debet intelligi ꝙ donationem nõ contineat. & hoc
dicũt iura vulgaria.& ita debet intelligi l.nã & nocere.ff.de pac.
2 quę multũ facit cõtra iſtã partem.†Pręterea iſte conſtitutus pro
curator ad lites,cui non poſſet ſolui ex vigore mandati,vt l.hoc
iure.ff.de ſol.Vnde eius renunciatio non nocet dicto:vt l.ſed &
ſi tamen.ff.de pact.Præterea tẽpore laudi interfuit domina Cõ-
pita.quod patet:quia in inſtrumento dicitur,præſentibus dictis
partibus.ergo ſaltẽ quantum ad hoc procurator videtur reuoca
tus,vt in c.ſi quem.de procu.lib.vj.& ſic tantum quòd factum à
procuratore reuocato non valet. Veſter Bartolus à Saxoferrato
legum doc.dicit & conſulit vt ſuprà dictum eſt,ſaluo veriori iu
dicio.Datum Peruſij xxj.Nouenbris.

1 *Locus debet poni in inſtrumento,alias eſt nullum,niſi locus ſit manifeſtus & notus.*
2 *Compenſationem poteſt opponere nedum ſecundus creditor. ſed etiam primus.*
3 *In habente hypothecam generalem,qui prior eſt in tempore,potior eſt in iure.& hic uide pulchrum conſilium.*

CONSILIVM VIII.

c DOmine Thoma[c] ,vidi acta clietuli veſtri
,ſuper eo quod in dubiũ
reuocant de inſtrumento,an valeat propter defectũ
loci.ſine dubio ſi locus in contractu non ponitur,non
d valet,& debet poni clarè,[d]ſecundum quod per vos eſt ſolenni-
1 ter allegatum.†Poſſet tamen eſſe ꝙ domus filiorũ &c.poſita in
dicto inſtrumẽto eſt ita nota & manifeſta Eugubij quòd alia de
monſtratio non eſt neceſſaria:vt l.cùm ſeruo.§.fi.de contrahen.
emp.quicquid enim demonſtratæ rei additur,fruſtra eſt:vt l.j.in
fin.de dote præle.& ideo de hoc non ſcripſi per modum conſi-
lij.Circa ſecundũ ꝙ dicit, ꝙ ad illam dominã peruenerũt tot ex
pretio rerum venditarum,&c.dico quòd hoc placet:quia iſtam
compenſationem poteſt opponere,hic creditor ſecundus:etiam
2 poſſet ipſe debitor:vt C.de non nu.pecu.l.pe.†Circa tertium di-
citur quòd dicta domina habet domos quæ fuerunt in bonis de
bitoris valore octo lib.&c.dico quòd hoc non eſt clarè confeſſa
tum quòd illæ domus fuerunt in bonis dicti debitoris.& poſito
quòd eſſet confeſſatum,iſta non eſſet ſufficiens defenſio.Nam
3 in omnibus bonis illa tanquam†prior eſt potior:cum quilibet
habeat generale tantum:vt l.ij.in princip . ff.qui pot.in pig.hab.
Sed conſilium eſſet iſtud quòd vos in hac eadem inſtantia offe-
ratis,& dicatis vos velle ſolutum quiquid de iure apparet , his
quæ producta ſunt quòd dicta actrix reſtaret debere habere,ita
tamen quòd dicta domina actrix cogatur vobis cedere omne
ius obligationis perſonalis,& hypothecæ quod habet contra hę
redes prædictorum & bona transferri in vos dictas domos quas
poſſidet,quæ fuerant in bonis prædicto-
rum,hoc ipſa tenetur facere.& hoc eſt con
ſilium legis.& ſi ſecundus creditor vult cõ
ficere ſibi pignus:vt ff.qui poti.in pig.hab.
l.mulier.C.de fideicom.l.cùm dabitur cum
ſimi.Ad idem.C.de pig.l.ſecundus . & l.ſi
prior.§.ſciendum.qui potio. in pigno.hab.
Iſta pro modo vidi,ſed multis alijs occupa
tus non potui videre profundius.ſi qua poſ
ſum,ſum ad veſtra ſeruitia paratus.Barto-
lus à Saxoferrato.

1 *Hæres pupilli extraneus an habeat ius deliberandi iuxta l.cum antiquioribus.C.de iure deliberan.*
2 *Reſtitutio in integrum hæreditate non adita ex perſona minoris an tranſeat ad hæredes*

CONSILIVM IX.

e QVidam peruſinus
1 deceſsit , cui ſucceſsit † quidam
pupillus infans extraneus hæres
habens tutorem,qui ſciuit mortem dicti Pe
ruſini,& dictam hæreditatem fuiſſe dela-
tam dicto pupillo:demum deceſsit tutor.
item deceſsit pupillus ante annum à die
mortis dicti defuncti.quæritur an ad hære
dem ſuum dictus pupillus tranſmiſerit ius
deliberandi,ſecũdùm formam illius legis ,
cum antiquioribus.C.de iu.delib.an ad hæ
redes tranſmitatur dicti Peruſini defuncti:
quia non adita. Iſta quæſtio habet du-
f bium:quia cum lex,cum antiquioribus.[f]re
quirat quòd hæres ſciat,& ſic ius deliberan
di tranſmittat,& hic infans non poteſt eſſe
ſciens:quia eius ætas quicquid videt,igno-
rat:ergo &c.Sed tamen puto quòd ſcientia
tutoris ſufficiat:vt l.ſi ex legati cauſa.& l.
ſeq.ff.de verbo.obliga.& de libera.cauſa.l.
non ſolùm.§.fina.hoc verum ſi tutor ſuper
uixiſſet tempore mortis pupilli : & ſic pro-
pter ſcientiam tutoris fingeretur pupillus
ſciens deceſsiſſe.Sed cùm in quęſtione pro
poſita proponam tutorem prius deceſsiſſe,
habet dubium. Circa quod aduerten-
dum eſt quòd dicta l. in delictis.§.ſi extra-
neus.ff.de noxa . & ff.de teſta.mili.l.ſi Ti-
tius.quia tale participium ſciens,ſignificat
tempus verbi cui adijcitur,vt dictis iuri-
bus. Cùm ergo tempore mortis pupilli
in quæſtione propoſita non erat tutor,non
fingitur pupillum ſcientem deceſsiſſe:ergo
non tranſit ius deliberandi. Debet enim
ſciens tempore mortis:argu.ff.de acquiren.
poſſeſ.l. Pomponius . §.non autem . & ibi
not. Secundò dubitatur quod remedium
2 poſſet habere hæres pupilli.†Reſpondeo.
g petat reſtitutionem[g] ſecundùm formam l.
Pantonius.ff.de acquir.hæredita.& ita te-
net Iacob.de Aret.in lege, qui duos.ff.de
reb.dub.in additio.j.

1 *Inſultans & uulnerans an ſit condemnandus de inſultu & ulnere,ſtante ſtatuto diſponente diuerſas pœnas arguitur ad partes,& concluditur ꝙ non.*
2 *Voluntas & propoſitum diſtinguũt maleficia,& in maleficijs uoluntas ſpectatur,& non exitus.*

a ¶Remittere eſt maius.Dicit do.Abb.in c.ſedẽ.in iij.col.de reſcrip. ꝙ vbicũq;
caſus requirẽs ſpeciale mãdatũ,eſt arduus,vt veriſimiliter nõ fuerit cogitatꝰ
ſub generalitate:tũc ſufficit ꝙ in ꝓcuratorio ſit expreſſus talis caſus requirẽs
ſpeciale mãdatũ,adiecta clauſula generali,de qua in tex.in d.c.qui ad agẽdũ.
§.ſed ſi aliqs.cũ gl.per quã etiã tenet do.Ant.& Io.de Imo. in c.nõnulli.§. fin.
de reſcri. ſed in caſu
noſtro veriſimiliter
nõ fuit cogitatũ đ re
nũciãdo laudo: ideo
non venit in manda
to prædicto.Thom.

b ¶Domino Vgucio
ni.Adde ꝙ origina-
le huiuſmodi cõſilij
eſt penes me Tho.
Diplo.& hoc eſt cõ
ſiliũ Bar.rñſiuũ dño
Vgucioni de Eugu-
bio ſup pũcto quæ-
ſtiõis vertẽtis, vt in
cõſi.præcedẽti appa
ret,icipiẽ.in nomine
dñi amẽ. ſup pũcto
quæſtionis &c.Th.

c ¶Domine Thoma.
Hoc conſiliũ inueni
inter cõſilia antiqua
Bar.ĩ codice antiqſ-
ſimo cõſiliorũ Bar.
in domo dñi Federi
ci dñi Ioãnis de zan
chis de Eugubio in
charta cxxxvij . qđ
mihi dono đdit ipſe
do.Federicus. Tho.

d ¶Poni clarè. Vt per
gl.Bar.& doct. in l.
gñali.C.de tab.li.x.
& per Spe . in tit.de
inſtr.edi.§. inſtrumẽ
tũ.ver.ꝙ ſi locus.&
ibi Bald.in addi . cũ
cõcor. & dicunt dñi
de Rota in deciſi.no
ta.ꝙ tabellio.ꝙ ĩ in-
ſtrumẽto debet etiã
poni locus loci.et vi
de in deci.dcclxix.in
antiqs , vbi limitat.
Aliam limitationẽ
ponit Barto.hic,niſi
eſſet locus manife-
ſtus.& vide Bal . in
l.cõparatiões.in iij.
col.in verſ.venio ad
tertiũ.vbi idẽ tenet.
ſi eſt factum in loco
vbi eſt fieri cõſuetũ
& nõ alibi : puta in
theſauraria ꝙ tũc lo
cus nõ eſt de ſubſtã
tia , vt ibi ꝑ ipſum.
Thoma.Diplo.

e ¶ Quidam Peruſi-
nus. Adde qđ iſtud
conſilium eſt inſer-
tum in viij.vol . cõ-
ſil.in char. clxiij . &
pro conſi.Bar.alleg.
Ale.in l.q duas.ff.de
reb. dubijs . in addi.
quæ incip.ſic dicen-
dum.& do . Iaſ.in l.
ſi infanti.in pe colũ.
C.de iure deli.Tho-
mas.Diplo.

f ¶L . cum antiquio-
ribus.Adde ꝙ idem
tenet Bar.in d.l.cum
antiquioribus . cum
cõcor.de quibus per
domi.Iaſ.ibi in vlti.
col.Thomas.

g ¶Petat reſtitutionẽ.
Adde Bart.in l.ſi in-
fanti . C. de iure de
lib.& in conſil . xx-
iij.in j . volu. Nico-
laus.& ibi ſcripſi in
additio.& vide Iaſ.
in d.l.ſi infanti.ĩ pe.
col.vbi alleg.Barto.
in iſto conſi.& dicit
quod incip.quidam peregrinus.vult dicere quidam Peruſinus.Thomas.

a ¶Duo ſunt. Adde q̃ iſtud cõſi. inueni in xx. lib. cõſi. in char. xxxvi. & ad dicta p Bart. hic vide eundẽ Bart. in l. illud ſi idẽ. ff. ad l. Aquil. & in l. ſi gemina. ff. arb. fur. ceſa. et in l. nunq̃ plura. ſ. de priua. deli. & Albe. de Roſa. in ij. parte ſtatuto. in q. xxix. iij. q. eſt ſtatuto. vbi plenè examinat dicta per Bar. hic & ibi vide plures do cto. potius tenentes opi. do. Dy. vbi videas. Tho.

CONSILIVM X.

Dvo ſunt ſtatuta[a] in ciuitate, quorum vnum punit in ſultantẽ in lib. cl. aliud quod punit vulnerantem in centum. Modò cõtingit q̃ Titius ſimul in eadem meſchia inſultauit & vulnerauit Sẽproniũ, & eſt in quæſtione an Titius ſit condẽnãdus de vtroq;, & ſic in cl. libras, an de vulnere tantùm & ſic in centum lib. †Et q̃ ſit condemnandus de vtroq; probatur: quia duo interuenerũt facta, ſcilicet inſultatio, & vulneris illatio. Et quodlibet factum habet per ſe ſuũ proprium nomen criminis, & ſuam variam & diuerſam coercitionẽ pœnalem, & quodlibet crimen parit ſuam ex maleficio pœnalem obligationẽ: vt ff. de fur. l. fullo. §. qui ancillã. Cùm ergo ex vna cauſa ſiue ex vno facto rei non procedat, ſed ex diuerſis pluribus factis, diuerſis legibus: meritò dicendum eſt per alterutrũ tolli. argumen. ff. de tu. & ratio. diſtra. l. j. §. conſiderandum. Et quia delictum per aliud delictum non minuitur pœna, ſed augetur, vt l. nunquam plura. in prin. ff. de priua. delictis. et ad multiplicationem delictorũ, nõ ſequitur diminutio pœnarum, ſed econtra ad multiplicationẽ delictorum ſequitur multiplicatio pœnæ: vt d. l. nũquam plura. & C. de ſer. fug. l. quicunq;. §. j. ff. de pœ. l. hac lege. & l. aut dãna. ver. quiſquis. & melius accedit quod legit̃ ff. de re mili. l. nõ omnis. §. hæres qui deſertionẽ. ſi aliud crimen adiungitur, grauius puniẽdus eſt, & accedat ff. de tabu. exhiben. l. locũ. §. ſi quis dolo. & etiã intelligit̃ magiſtralis ordinata, no. ff. nautæ caup. l. idẽ ait. §. vbi dicitur q̃ eidẽ cõtra eundem plures cõpetunt actiones pœnales ortæ ex diuerſis factis, neuter alterã impedit, maximè plura cùm variæ accidunt ſpecies delinquendi, vt patet in quatuor exẽplis poſitis in l. nunq̃ plura. ff. de pri. deli. Nec dicat aliquis q̃ propter effectus vulneris ſubſecuti idẽ nõ puniatur de inſultu, quaſi ad inſultum animũ nõ habuiſſe videtur. Sed ſolũ ad illationẽ vulneris ſubſecuti: quia volũtas & propoſitũ diſtinguũt maleficia,
2 †& in maleficijs voluntas ſpectatur, non exitus: vt ff. de fur. l. qui iniuriæ. in prin. & ff. de ver. obl. ſæpe. ff. ad l. Corne. de ſica. l. diuus Adrianus. Ideo dico hanc oppoſitionẽ nõ obſtare: quia realiter quodlibet maleficiũ ex animo præſumitur eſſe commiſſum, niſi cõtrariũ ſit probatũ: quia omne maleficiũ prauo aĩo præſumitur eſſe factum: vt l. j. C. de ſica. & ff. e. l. j. §. diuus. C. de iniur. l. ſi non cõuicij. & ſic cùm inſultus interuenit ad inſultũ, inſultãs præſumitur animũ habuiſſe. Præterea cũ inſultus interuenit, nõ obſtante hoc erit puniendus: quia ſimul cũ eo, vel ſaltẽ vulneris illatio acciderit: nec de animo inſultantis præſumemus, ſicut dicimus in ſurripiente ſacculum pecuniæ, vt furti, & etiam ſacci nomine teneatur, quamuis certũ ſit furandi ſaccum eum minimè animum habuiſſe, ſed pecuniæ tantùm: vt ff. de fur. l. qui ſaccum. Nec obſtat quia ſimul in eadem meſchia acciderunt in cõtinuatione, inſultus et vulnus. non enim propter propoſitum pro vno habentur, imò pro pluribus: & tot cenſentur crimina & obligationes pœnales quot interuenere diuerſæ ſpecies delinquẽdi, & facta diuerſa: vt ff. de euic. l. cùm plures. ff. de verb. obli. l. quod dicitur. & l. Titia. §. fi. Et poteſt dici caſus legis. ff. ad Tertul. l. ſenatus. ibi: ita vt ex ſingulis cauſis ſingulæ cauſæ irrogentur. Nam & ſi quis ſimul vna continuatione ſeruum alienum ſurripuerit, & flagitauerit, & occiderit, de vtroque tamen & furti Corneliæ vel furti Aquiliæ: vt ff. ad l. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruum. in prin. & in præallega. l. nunq̃ plura. Item ſi quis ſubreptus, imò plus dico q̃ idem eſt, & ſi non diuerſæ, ſed eadem ſpecies delinquendi: vt ff. de termi. amo. l. agraria. vbi legitur, q̃ ſi quis plures termi nos euulſerit, pro quolibet termino euulſo in l. lib. condemnabitur. Nec obſtat prædicta l. illud. & ad fin. §. ff. ad leg. Aquil. vbi niſi ſimul eodem impetu vulnerans, & occidens, tantum de occiſo tenetur: quia ibi eſt ratio, vulnerando occidiſſe videtur: vt ff. ad l. Aquil. l. huic ſcripturæ. ſed inſultando non videtur quis vulneraſſe. nam & ſine inſultu poteſt quis occidi, & ſic in inſultu vulnerari: ſed non ſine vulnere occidi ferro, & ſic ibi vulnus & naturalis mors ſubſequens pro vno ferro cenſetur: & vnicum factum vnicam meretur coercitionem pœnalem: vt l. licet. §. poteſt his. ff. nau. caup. ſtab. Item eſt ratio: quia mors omnia ſoluit. Non obſtat lex, quoniam multa facinora. C. ad l. Iul. de vi publ. vel priuata. quia quamuis author legis dicat eam plectendam vltimo ſupplicio: non tamen propterea prohibet quin iniuriarũ, & Aquil. & alia actione poſſit accuſari vel coerceri, argu. C. ſi aduer. rem iudi. l. j. Inſultus enim per ſe delictum eſt, ſicut & vulnerari per ſe. nec vnũ delictũ per ſe habet cum alio quicq̃ commune, nõ pluſq̃ ſi in inſtanti emanauerunt cõtumelioſa verba dando, verberando, & carnaliter cognoſcendo: de omnibus iſtis tribus delictis puniatur: nec vnius coerctio alterius impunitatẽ inducit, cũ diuerſa ſint facta, & diuerſæ & variæ ſpecies delinquẽdi, & diuerſæ coercitiones pœnales inducunt, q̃uis ab eodẽ in eũdem vna cõtinuatione cõmiſſa ſint: vt d. l. nunq̃. ad fi. Sic in propoſito dicemus in inſultu & vulnere, cũ diuerſitatis rationẽ non videamus. Nec dicat aliquis aggreſſionẽ et inſultum quia ſimul factum, pro vno delicto ſiue facto cenſeri. Nam falſum eſt: cũ diuerſa & varia ſint: argu. d. l. cùm plures. ff. de euic. & quia diuerſorum ſeparatorum diuerſa & varia debet haberi ratio, & debet eſſe conditio: vt ff. de calum. l. ſi. & ff. de do. inter virũ & vxo. l. ſi maritus. Et contra videtur tantum de vulnere puniendus: quaſi ad ſecutum vulnus animum tantũ habuerit: quia fuit euẽtus, & exitus totius meſchiæ, vt dicimus de illo qui tantũ iniuriæ cauſa in latronum conſpectu ianuam vicini effregit, & deinde fures ſubtraxerunt, tantum iniuriarum tenebitur: cùm iniuriandi animo id feciſſet, non autẽ vt furto opem ferret: vt accidit quod legitur ff. de iniur. l. qui in iure. §. j. Hoc oſtẽdo ſecunda rationẽ: q̃a ſi ſimul accidunt vna temporis cõtinuatione inſultus & vulneris: illatio pro vno facto habentur: & tantum pro vulnere coercetur: & ſic vna tantum pœna dignus: quia videmus quòd vulnerare per ſe eſt vnum delictum, & diuerſimodè eſt coerctio vulneris & mortis: cùm ab eodem in eundem ex interuallo accidunt, & de vulnerato & occiſo tenentur. ff. ad legem Aquiliam. l. illud. §. ſi idem. Quinto reſpon. ſi autem ſimul accidant, & illatio vulneris & mortis, quamuis in rei veritate duo ſunt delicta, & varia, vt ſuprà probatum eſt: tamen ratione continuationis pro vno facto habentur, & tantum de occiſo coercetur, & non de vulnerato, vt in fine dicti §. ſi idem. Hoc oſtendo & alia ratione quòd vnum delictum cenſeatur, videlicet vulneris tantum. Nam ſi mutuo pecuniam, & incontinenti ſtipulor mihi reddi: oritur actio ex ſtipulatu, non ex numeratione: quæ tamen numeratio, vel niſi ſtipulatio incontinẽti interueniſſet, peperiſſet actionem ex mutuo, vel certi cõdictionem de mutuo: vt ff. ſi certum petatur. l. certi condictio. §. quoniam. Et ſic vides quòd finis incontinenti ſubſecutus ſpectatur, vt pariat actionẽ, ſcilicet, ex ſtipulatu: non principium, ſcilicet, numeratio. & tamen duo ſunt contractus, & duo modi obligandi, numeratio quæ parit actionem ex mutuo, & ſtipulatio quæ per ſe parit ex ſtipulatu actionem: vt ff. de noua. l. ſi ita fuero. & l. cum enim. & d. §. quoniam. & ff. de actio. & obligatio. l. j. §. rei. & ſic de duobus contractibus fit vnus: vt d. l. ſi ita fuero. Sic in propoſito de duobus delictis fit vnum, ex quo ſimul vno impetu accidunt. Hoc enim oſtenditur efficaci ratione. Videmus enim plura delicta ſimul in eadem meſchia pro vno haberi. & vnica. l. autho. vna pœna contenta: vt ſi inuaſi fundum Titij damnum inferendo, verba contumelioſa dicendo, & cædes committendo, vna tantum pœna imponitur pro omnibus iſtis delictis: cùm aliàs quodlibet illorum delictorum ſeparatim commiſſorum commiſſum exigeretur: & haberet ſuam propriam ſeparatam coerctionem pœnalem: vt C. ad legem Iuliam. de vi publi. l. quoniam multa facinora. Et vt plurimum iſta veſtra quæſtio videtur decidi per ordinariam notam. C. de accu. l. qui de crimine. ibi: ſi quis fuit ſemel aliquem aggreſſus, & interfecerit, licet de rei veritate diuerſa ſint facta: tamen pro vno facto habentur, & pro vno tantùm delicto, videlicet occiſo pœna imponitur. Quid ergo dicemus? Reſpod. domi. Accurſius cum iſta quæſtio contigiſſet in ciuitate Eugubij, & ſibi eſſet conſulenda commiſſa publicè diſputauit in ſcholis, & diffiniuit quòd tantum in centum deberet condemnari pro vulnere, & nõ pro inſultu. & dominus Guid. de Suza. fuit in eadem ſententia. & ita ſolutũ inueni per vtrunq̃. domi. aut Dy. de Mugello dixit oppoſitũ, & dixit q̃ Titius debebat de vtroq; cõdemnari. argu. allegationum pro parte. Ego autem de iuris ſubtilitate puto dictum Dyni melius dicere. de quadam verò groſſa & burſali æquitate puto dñi Franciſci & Guid. ſentẽtiam prẽualere. Deo gratias. Et ita dico & conſulo ego Bar. à Saxoferra.

Donationes quæ fiunt vxori vel ſponſæ tempore nuptiarum vel ſpõſalitiorum cuius ſint, & an poſsint repeti à ſponſis.

1 *Principe uel Auguſta donante, indubitant er remanent penes uxorem.*
2 *Si donatio fit contemplatione alicuius, penes illum remanet.*
3 *Quæ donantur à marito uxori, cuius ſunt, uide plenè.*

CONSILIVM XI.

a Qvæſtio talis eſt, [a]An quæ donantur ſponſæ, tempore ſponſalitiorũ per conſanguineos viri, vel vxoris, ſiue ſponſæ ſoluto matrimonio poſſent repeti ab hæredibus viri: & quid iuris de ipſis, & primò q̃ iſta ſint hæredes viri, nec poſſe repeti ab eis, ſatis bene probatur per l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pup. & quod no. in l. ſed & ſi quid. ff. de vſufru. & in l. miles. & in l. ſi fortè. de caſtrẽ. pecu. & l. annua. §. à Titia. de annuis lega. & ff. de acqui. rerum domi. l. traditio. Ego dico q̃ ille §. in arrogato. facit cõtra. Nam ab amico patris arrogatoris datum fuit filio arrogato: & præſumitur q̃ filius arrogatus acquiſierit, & nõ eſt q̃ contemplatione alterius detur: & tamen remanet eius, cui datur: vt l. ſi ſocium. §. fina. ff. pro ſocio. Item ab hærede ſibimet legari non poteſt: vt l. qui filiabus. ff. de legat. j. Item honor teſtatoris reputatur: vt in aut. de iureiuran. à mo. præſti. §. j. Sed ſi teſtator in honorem ſuum, & per conſequẽs hæredis legauit Titio, legatum remanet penes Titium: vt l. qui filium. §. pater. de lega. iij. ergo ſic videtur dicendũ in præfata quæſtione. Præterea, ab eo, quod eſt ſolitum fieri, poteſt argui: vt l. certi condictio. §. numorum. ff. ſi cer. pet. ſed hæc ſolent remanere penes vxorẽ: ergo &c. Præterea perſona extrinſeca nõ eſt intelligenda: vt l. ſi ita
1 ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de verb. obli. †In hac queſtione puto
b ſic dicendum[b]: ſi eſt princeps. vel Auguſta, vel qui repræſentant eos, vt ſunt domini mei, qui donarent: hoc indubitanter tenerem q̃ remanet penes vxorẽ. Caſus eſt in l. cùm multa. C. de bon. quæ libe. Nam cõtemplatione alterius ipſi non donãt. Si autem eſt alius inferior: & tunc aut eſt certum cuius cõtemplatione fiat aut dubium. Si certũ eſt: tunc in caſu certi cõtemplatione vnius poteſt donari, vt penes illum remaneat: & ſi ſic ſtat, rema-
2 nebit penes ipſum. †Interdum in caſu certi poteſt donare q̃ nõ remaneat penes eũ, & non remanebit: vt l. pen. in prin. de acqui. re. do. Interdum de mente donãtis eſt dubium quo animo donet, vtrum velit remanere vel non: & tunc videtur acquiri illi, cuius contẽplatiõe datum eſt: vt l. ſi filia. de condi. & demon. & l. filio. ff. de dona. cau. mor. & d. §. ſi Titia. & l. ciuibus. de re. dub. Hæc procedunt in caſu, in quo certum eſt: ſed in caſu in quo eſt dubium, colligo triplicis generis materiã. Quædã ſunt congruentia tantũ ſexui mulierũ. Quædam ſunt munera, quæ tantũ congruunt generi maſculino, vt ſunt calcaria, & his ſimilia. Quædã ſunt congruentia vtriq; ſexui, vt ſcyphi argentei, & cochlearia,
3 & ſimilia. †Interdum denarij: tunc ex genere rerum donatarum traherem coniecturam, vt ſi tantũ congruerent mulieri, ſint mulierum: ſi virilia: tunc viri: vt l. vtrũ. & l. ſi filius. ff. famil. erciſ. l. id veſtimentũ. ff. de pecu. & l. veſtis. §. fi. ff. de auro & arg. leg. Et ſic habes quid iuris ſit congruens tantũ ſexui, maſculino, vel fœminino. Si verò vtriq; poſſet cõuenire: tunc aliquis diceret. aut hoc fit ab agnatis viri: & tunc viro, vel hæredibus viri remanebunt. aut vxoris: & tunc vxori. Sed aliter dico quòd licet detur ab agnatis viri, ſeu amicis, hoc fit ratione matrimonij nouiter initi, & nuptiarum: vt in ſimili not. gloſ. in l. veterem. C. de dona. ante nupt. Et hoc videmus: quia nuptijs, & matrimonio non ſecutis, non mouerentur ad donandum viro: ſed matrimonium eſt quædam coniunctio maris & fœminæ. & hoc habet in ſe quandam ſocietatem: vt l. j. de ritu nup. & l. aduerſus. C. fa. erc. ergo videtur eſſe donatum cõtemplatione iſtius ſocietatis: ergo ſunt communia ſociorum: vt l. ſi ſocium. in fina. & l. verum. §. ſi ſeruo. in fin. ff. pro ſoc. &c. Et hoc teneo ego Bartolus à Saxoferrato.

a ¶Quæſtio talis eſt. Adde q̃ hoc conſilium eſt inſertũ ſecundũ ordinem Peruſin. in j. parte iudiciorũ. in cõſ. v. & aliàs incip. an quæ donantur ſpõſæ. & ita allegat Alexã. in l. ſi vero. §. ſeruus. in fi. ff. ſolu. mat. vbi allegatur pro conſilio Bar. & Io. Firma. in ſuo repert. in verſi. donatio inter coniuges. in ver. donatio ſponſæ. facit mentionem de iſto conſilio. Tho. Diplo.

b ¶In hac quæſtione puto ſic dicẽdũ, Adde Bar. in l. ſi vt certo. §. interdũ. ff. commoda. vbi ponit de his quę maritus dat vxori tempore nuptiarũ. & in l in his. §. j. ff. ſolu. mat. vbi dicit ſe pluries conſuluiſſe. & ita conſuluit hic. & in cõſi. l. inci. Gilius Petri. in j. vol. in verſ. adhuc quæritur. & ibi ſcripſi in additio. & Alex. in l. ſi verò. §. ſeruus. i ff. ſol. ma. & in l. ſi is qui quadringenta. §. dos legata. in ij. col. ff. ad l. falc. & in l. ſi plures. §. j arrogato. i ij. col. ff. de vulg. et pup. vbi alleg. aliud conſil. Bar. qđ ſcri. Ioan. ſer. Matthæ. Tho.

1 *Menſuræ & pondera quibus utimur, quædam ſunt magnæ & groſſæ: & quædam minutæ & paruæ.*
2 *Qui uendidit ad rationem barilis, uel ſalmæ uini, dicitur facta una uenditio, licet cum flaſchis fuerit portatum.*

CONSILIVM XII.

c Statutum eſt in ciuitate[c] q̃ nullus vẽdat vinum ad minutum ſub certa pœna. modò quidam vendidit cuidam vnam ſalmam vini, alij duas, alij vnum barile, & ſic fecit pluribus: iſti emptores acceperunt vinum cùm diuerſis flaſchis, & vaſis diuerſarum men-
1 ſurarum. †Quæritur an venditor in pœnã inciderit. Circa qđ ſciendũ eſt q̃ quędã mẽſuræ & pondera, quibus vtuntur ſunt groſſæ, & magnæ: quędã minutę & paruæ: vt l. modijs. de ſuſcepto. & arca. lib. xj. ſic & monetę: vt l. numis. de leg. iij. & iſtæ ſecundùm cõſuetudinẽ ciuitatis debẽt inſpici: vt l. Imperator. ff. de contrahen. emptio. Nũc ad pro
d poſitum, menſura[d] groſſa eſt barile, minutæ
2 ſunt pittere, & fogliecte, & ſimilia. †Qui ergo vendidit ad barile non vendidit ad minutum. & ſi dicatur quòd eſt menſura, tum ad minutũ, non obſtat: quia ſtatutum loquit̃ de vẽditione. Et ita dico & conſulo ego Barto. à Saxofer. vtriuſq; iuris doctor.

1 *Dictio hinc, & ab hinc, quomodo intelligantur.*
2 *Tempus laudi utrum incipiat currere à die lati laudi: an à die factæ notificationis.*
3 *Quan lo id, quod diſponit, facit diſpoſitionem, & relationẽ ad aliud, tanquam à ſui forma, infirmatur ab illo.*

CONSILIVM XIII.

e Qværitur vtrum[e] elapſo termino triũ menſiũ poſito in laudo dño P. poſsit facere ſatis factionem quãtitatis de poſſeſsione terrarũ an teneatur ad pecuniam ſoluendam. Item quæritur vtrum terminus trium menſiũ incipiat currere à die laudi: an à die factæ notificationis. Viſis verbis dicti laudi & notificationis ſuper præmiſsis pũctis, primò videtur dicendum quòd vtrique ſolutioni tã pecuniæ quàm poſſeſsionis currant tres
1 menſes à die lati laudi, †hoc ex eo quòd[f] di
f citur ab hinc ſiue hinc ad tres menſes, per text. ad literam in l. placet. hinc, id eſt, à tempore huius legis. C. de ſacroſanctis eccle. ſic in l. iubemus nulli. poſthac, id eſt poſt hanc legem. C. eod. tutu. & in authen. hodie. C. de appel. Ex quo non dubito nil ſenſiſſe de præteritis: vt l. ille aut ille. §. cùm ex verbis.
2 de lega. iij. † Super ſecundo[g] puncto, ſuper
g quo quidam volunt in dubium reuocare vtrum per denunciationem ſequutam incipiat currere à die denunciationis, & licet nihil alleget, poſſunt induci infrà ſcripta iura. primò legẽ Aemilius. ff. de minorib. vbi per

c ¶Statutum eſt in ciuitate. Iſtud cõſi. ſecũ ordinẽ Peruſi. eſt j. parte iudi. in cõ. xvij. & etiam eſt in x. volu. conſi. in char. cliij. Tho.

d ¶Menſura. Add. tex. & q̃ ibi no. p Bar. in l. ſol. ff. de acqui. hæredi. vbi diuiſiões facta à teſtore nõ diuidunt vnitatem hæreditatis. Et exempliſi cat ibi Bar. ſicut fundus, qui diuidit̃ gratia vberioris culturę. tamẽ eſt fund9 remanet. l. Caius. §. fi. ff. de lega. iij. ¶Et ſicut videmus in illa menſura, quæ vocat̃ canna, in qua ſunt ſigna, quorum vnũ deſignat vnum brachiũ, aliud medium, aliud tertiam partẽ: & nihilò minus illa ſigna nõ diuidũt vnitatẽ mẽſuræ. & ita intelligit̃ ibi Bar. & vid̃ Pau. de Caſ. in cõſ. clxxix. in cauſa mota. in vlti. colũ. vbi conſuluit q̃ vena cotaria q̃ cõtinuatur vniformiter ſubtus plura prædia dicit̃ vna, licet prædia ſint plura. ita in caſu Bar. licet iſti acceperint vinũ cũ diuerſis flaſchis, tamen ex quo vẽditio eſt facta per rationem barilis vel ſalmæ vini: quia nõ vendidit ad minutũ dicitur vna vẽditio, & non plures: licet cùm flaſchis fuerit portatum. Thomas.

e ¶Quęrit̃ vtrũ. Adde q̃ huiuſmodi cõſiliũ eſt iter cõſilia Bart. ſcẽm ordi. Peru. i j. pte. in materia iud. nu. xxiiij. in iudi. meo nõ eſt Bar. qa ſermo & ſtilus eſt diuerſ. nihilomin9 iſtud p cõſ. Bar. alle. Brixieñ. i reper. ſuo i verſic. hinc. in vl. ver. Thomas.

f ¶Ex eo q̃. Hic no. q̃ Bar. q̃ dictio hĩc, & ab hĩc, itelligit̃ a tpe cõtractus vel laudi. et nõ trahit̃ ad tp̃s preteritũ. de qua dictiõe vid̃ Spe. i ti. de dila. §. j. verſ. qđ ſi iudex. & de hoc cõſ. vt dixi meminit Bri. i ſuo reper. i vſ. hic. i vl. ver. T.

g ¶Super ſecũdo dubio videt̃ velle Bar. q̃ termin9 triũ mẽſiũ datus i laudo ad ſoluẽdũ, incipit currere à die laudi, & nõ à die notificatiõis. In cõtrariũ facit q̃ no. Bal. i l. eos. §. apoſtolos. C. de ap. verſ. quo nunqđ iudex. cũ cõcor. de qb9 p

Alex.in conſi.lxxxvij.in vij.vol.viſo themate.in vl.col. vbi infert Alexã. & conſuluit ꝙ inſtantia cõpromiſſi non currit partibus,niſi à die ſcientiæ & notificationis:quia aliàs partibus nõ poſſet imputari negligẽtia.per no.ꝑ Bar. in l.genero.per illũ tex.ff.de his qui no.infa.& in l.ſoluta.ff.de excu.tut.per Bal. in l.quãdiu.C.q admit.cũ cõcor.traditis ibi per do.Alex.in vl.col. in fi. tñ aduerte ꝙ eſt neceſſe dicere ꝙ partes habebãt ſciẽtiã de laudo. & licet poſtea fuerit facta declaratio, & notificatio:currit tp̃s à die ſcientię.& ideo dubitabat̃ ſi debet attẽdi dies notificationis: vel dies laudi, q̃ no. & adde ad Alex. & Iaſo.in d. l. quandiu.Tho.

a ¶Quæritur. Adde ꝙ iſtud cõſilium eſt ſecundũ ordinẽ Peruſinum in j. parte iudiciorũ nu.xxv. tñ iudicio meo iſtud cõſi. nõ eſt Barto. nec ab ipſo cõpilatũ,ſed eſt dñi Frã.Tigri.& do. Ale.de Peru.& Bar. ſe ſubſcripſit. & ita refert iſtud cõſi. Bar. in l.iuriſcõſultus. in §.fi. in fi. ff. de gradi. vbi dicit, ꝙ ita cõſuluimus hoc anno do. Franci.Tigri. & do. Alexã.& ego.& qđ ita ſeruat̃ in practica tñ do. Alex. de Imo. in l.fi.in vl.col.C. de ſuc. edict. alleg. pro cõſi.Bart. & idẽ dicit Feli.in rub.Decretalium.in iij.col.& do. And.Sic.in cõſ.lviij. in j.vol.incip. ſapienter dixit in iiij.col.& vide Bapt.Seue. in l. oẽs populi.in cxviij. col.ff. de iuſti. & iure. Tho.

b ¶Ad matrimonium. Adde ꝙ idẽ dicit barto.in l. iuriſcõſultus. in §.fi.in fi.ff. de gradi.et in cõſi.ccxxiiij. quod inci.an fratres. in j.volu.& idẽ tenet Iaco.Butr.in l.fin.C. de ſuc.edi. et ibi Bal. & Sali.concludentes attẽdi debere ius ciuile per plures rationes. & vide Pau.de Caſ. in cõſi. ccxlvj. quod dicta ſubſtitutio. in ij.col. Limitat tñ prędicta ſingulariter Io. And. in addi. Spe. in tit.de ſucceſ.ab inteſ. in addi. magna. ver. & quia.de gradi niſi ſtatutum loquens de gradibus,eſſet conditum in materia matrimoniali,vel niſi eſſet conditum ſtatutũ in foro epiſcopi in materia indifferenti: quia tunc attenderet̃ ius canonicũ. de quo etiã vide Pet.de Ancha.in c. canonũ ſtatuta. in viij. char. de cõſti. Et an prędicta debeãt ſeruari in terris eccleſiæ,& etiam ĩ materia emphyteutica: vide Sali. in d.l. fi.C.de ſucceſ. edict. & ibi Alex. in fi. cui adde Ang.de Are.in §.fi.Inſti.de gradi.vbi ſequit̃ etiam opi.Bal.vt ſ.& adde quod dicit do.Honofri.de Barto.in conſi.ſuo quod incip.viſa quadam inquiſitio.in verſi.ſed poſito ꝙ eſſet dubium.vbi conſuluit,ꝙ ſtatutum loquens de gradibus,intelligitur ſecundũ ius canonicũ,per doctrinam Bar.vt ſ.Tho.

denunciationem ſequuta legitima videtur receſſiſſe à prima dilatiõe,& bene. accedit ad idem l.poſt diem.de lege cõmiſſo. Præterea videtur ad idem induci lex quæ probat ꝙ ſi poſt dilationẽ datam in compromiſſo, vel vbi quæratur de pœna contempta,ſequatur conuentio vel diſpoſitio.Circa ſortem videtur receſſum à pœna cõtẽp. ita hic videtur facta denunciatione de ſoluendo.l.ij.in prin.ff.ſi quis cautio.& de arbi.l.ſi quis rẽ. videtur vlterius probari ſic, cùm alia ſit interpellatio hominis,& alia legis mediante die:vt l.ſi ex legati cauſa. de verb.obli.l.magnam.C.de contrahẽ. ſtipu. de vſur.l.mora.& qui denunciat de ſoluendo,videtur ſpernere moram legis,& vti interpellatione hominis,& propria prouiſione,& prouiſionem legis ſpernere:vt l. cùm antea.C.de arbitr.& l.vlti.C. de pact. conuen.Hęc tamen omnia videntur contra veritatem:& probatur ſic: Ea quæ inducunt ad declarandũ,nihil habent mutare vel alterare,ſed quod eſt propalare,declarare,& certum facere.l.ſicuti.§.ſed ſi quæratur.ff.ſi ſerui.vendice.l.hæredes palam.ff. de teſta. l.adeo.§.cùm quis.ff.de acquiren.rer.dom. Sed hæc verba denunciationis ſunt ad declarandum laudum,& eius formam; ergo de ipſius effectu & ſubſtãtia nihil innouãt, nec mutant. Accedãt iura quæ dicũt ꝙ poſita ad dubitationẽ tollendam,& cauſa declarationis nihil immutant:vt l.qui dubitationis.de reg.iur.l.legitima. de ſuppellecti. lega.l.qui mutuam.ff.manda. Item probatur: quia diſpoſitio ſuperueniens ſuper eo quod lege diſponitur poſt diſpoſitionẽ legis,non tollit primò diſpoſitum, ſed habet augere quod poteſt:vt l.quoties.de acti. & obliga.& C.de ſepul. viola.l. ſi quis ſepulchrum.l.vltima.C.de nouatio.ſed poſt ſententiam arbitri ſuperuenit denũciatio:ergo non habet tollere præcedentem legum diſpoſitionẽ,cui non eſt cõtraria.Præterea,ex toto ꝙ concurrent in idem tempus vtraq; diſpoſitio:tamen expreſſio alterius non tollit virtutem tacitę,imò recipit vnam interpretationem ab alia.l.non rectè.C.de fi.inſtru.l.quæro ſi inter locationẽ.ff. loca.l. vir bonus.iudica ſol.Ergo eſto ꝙ inciperet ſecundũ idem tẽpus diſpoſitio arbitri & denunciationis,cùm ex communi iure vtraq; ſit,non ex ſpeciali vel ex priuilegio: nulla impedit aliam.Probat præterea ſic:Diſpoſitio hominis nõ debet operari aliter vel vltra intentionem agentis.l.obligationũ ſubſtantia.de actio.& obli.l.omnis.in prin.ff.ſi cer.pet.Item verba poſita vt augeant, non debent minuere:vt l. ſi cui ſerui omnes. in princ.ff.de leg.j.& in l.cùm vinum. de vino leg.l.ij.§.vlti.C. de iuramen. calum. Ex hoc habes ꝙ denunciatio ſequens hic non fuit facta vt diminueret de iure cõpromiſſi,ſed vt ampliaret & fortificaret:ergo non debet diminuere,nec operari vltra diſpoſitionẽ denũciãtis. Pre-
3 terea,quando illud,quod diſponitur,facit relationem, †& ordinatur ad aliud tanquam à ſui forma,informatur ab illo:& ſecundum illud operatur,& non aliter:vt l. ait prætor. & l. in ſumma. de re iudi.& l.vbi autẽ nõ apparet.§.qui id quod.ff.de verb.obl. l.ij.C.de ſent.quæ ſine cer.quan.Sed hic denunciatio facit relationem ad laudum,& eius formam.ergo ſecũdum id debet diſponere.Præterea,admonitio & diſpoſitio aut nihil operant̃,aut vrbanitatem inducunt:aut aggrauant eum cui fit,non autem denunciationem,vel de iure denunciationis diminuunt.l. quidam Iberus.ff.de ſeruitu.vrb.prædio.l.ait prætor. §. ſi quis particeps. de his quæ in frau.credi.& in toto titu.de noui ope.nuncia.& de regu.iur.l.non ſolet.Sic in propoſito admonitio,& denunciatio non nocebit,ſed aut præſumetur vrbanitas,aut aggrauabitur ille,cui fit.Et ad contraria reſpondetur ſic: Aut concurrunt duæ diſpoſitiones ſecundum idem tempus:aut de iure communi:aut vna ex propria prouiſiõe:altera ex priuilegio.ſi ambo ex cõmuni iure,vna non impedit aliam,vt iuribus ſ.alleg. Si vna ex priuilegio,alia ex ꝓuiſione hominis:illa hominis impedit legis priuilegium:vt l.cùm antea.C.de arbi.& d.l.vlti.C.de pact. conuẽ. Aut vna ſuperuenit alteri:ꝙ ſi fuerint contrariæ & ſe non cõpatientes:& tũc per vltimã videtur receſſum à prima. ſi ſecũda poteſt tollere primam,prima tollit vltimã: vt l. pacta nouiſſima.C. de pac.& l.ſancimus.C.de teſta.& l.poſt diem.de lege cõmiſſo. Item informatur ſequens à prima,& diſponit ſecundũ ipſam, ſi ordinatur ad illam,& facit ad relationem ad ipſam.l.ſi priore. ff. ad Trebel.Inſti.quibus modis teſtamẽ. infir.§. ſed ſi quis priore. Aut ſe compatiuntur:& vna non impedit alteram,niſi hoc agatur:vt d.l.vltima.C.de nouatio.Inſtit.quib.modis tollitur oblig. §. præterea.& dicta l.non rectè.Bartolus.

1 *In ſeparatis ſeparata eſt ratio: & ideo non eſt bonũ argumentum arguere ab ipſis.*
2 *Vtrum gradus indeterminatè prolatus à ſtatuto referatur ad ius canonicum,uel ciuile.*
3 *Communis uſus loquendi in graduum materia conuenit cum iure canonico.*

CONSILIVM XIIII.

a Quæritur[a] vtrum gradus indeterminatè prolatus à ſtatuto referatur ad ius ciuile, vel canonicum,& dicunt quidã referri ad ius ciuile. Primò,quia in multis partibus cum iure ciuili conuenit. Item quia in ſtatuto eſt facta mentio agnationis,quod eſt nomen iuris ci-
1 uilis.†Et certè iſta argumenta non concludunt:quia in ſeparatis ſeparata eſt ratio:nec eſt bona argumentatio, vt in §. nihil commune.l.naturaliter.ff.de acqui.poſ.cum ſimilibus. Item dicũt ꝙ non licet arguere in ſucceſſione de gradibus iuris canonici ad ciuile,cùm vnum reſpiciat ſucceſſionem,& alterum conſanguini-
2 tatem.†Sed parcant mihi allegantes;quia ius ciuile,& in ſucceſſione,& in matrimonijs dinumerat gradus: & ſecundum ſuam dinumerationem dinumerantur ſucceſſiones, & matrimonia: vt probatur Inſtitu.de nupt.per totum.C.de inceſt.nup.l.fœminis.& l.vltima.Sic etiam credo ꝙ ius canonicum, & ſucceſſio-
b nem,ad matrimonium[b] reſpiciat:licet quandoque vnum ius recipiat obſeruationem,et aliud non.Sed hoc nihil ad nos:quia nõ tractamus de ſucceſſiõe quæ veniat de iure ciuili Romano,nec de iure canonico,ſed de ſucceſſione ſtatutorum Lucanæ ciuitatis,& corum intellectum.Item dicunt,non eſt ſumendum argumentum,vbi lex deficit:ſed certè hoc non eſt verũ ſemper, imò ex mente & ratione legis arguimus.Sed certè hoc nihil ad nos. non enim hic deficiunt verba legis,imo adſunt:ſed de earum ſignificatu dubitatur.Item allegatur,ius quod nõ eſt in præcepto, nec in obſeruantia,& ſtatutarijs erat incognitum,non poteſt induci in argumentum ad dictorum deciſionem. & alleg. l.j.C.de ſum.tri.& fide catho.Sed reſpon.ꝙ non inducuntur vt decidant ſed inducuntur vt exinde ſumatur modus ſtatuentium,& ſignificatus verborum per relationem ad mentem, quæ videtur adſcripta apud ſtatutarios tam ex iure canonico & eius obſeruantia,ꝙ ex vſu loquendi. Vnde non quæritur de ſucceſſione & deciſione ex iure canonico vel ciuili,ſed ex verbis huius ſtatuti,& eorum ſignificatu,qui ſumuntur ex iure canonico vel communi vſu.Item non obſtat l.legem.& l.meminimus.de legi. hæred. quia non loquitur de gradus mutatione vel alteratione, ſed de transferẽdo gradus de iure cognationis in agnationem: quia hic non tractatur de graduum mutatione,ſed de numeratione, quo iure

a ¶Mihi aũt videtur. Nota qđ dicit Bart. ꝙ ſi in cõputatione graduũ inoleuit certus modus computãdi:ille præualet computationi Iuriſcõſultorũ.de quo per Bal. in l.ij.C. de ſucceſſio. edic. vide plenè per Feli.in rub.]Decreta. in iij.col.in verſ.ſimiliter dixit. Bar.Tho.

b ¶Viſa accuſatione porrecta. Conſilium hoc ſecundũ ordinẽ Peruſinũ eſt ĩ prima parte iudiciorũ: nu. xxviij.Tho. Diplo.

c ¶Mandatũ & ꝑmiſſum. Adde ꝙ mandatũ & iuſſus præfatorũ D.priorum Aſſiſij excuſat ꝑdictos accuſatos: qa iuſſus iudicis excuſat à dolo. d.l.ſi qs id quod. cũ concor.de quibus ibi per Iaſ.in vj.not. in x.col.ff.de iuriſdi. om.iud.imò generaliter in his,in quibus mandatũ põt eſſe licitum & non licitũ, mandatũ ſuperioris excuſat, ſecundum Bal.& Floria in l.liber.la ij.in prin.ff.ad legem Aquiliam & Bald.in l.ij.§.quod ſi actor.C. de iura.cal. & ĩ l. certi. cõdictio. in prin.in pe.col.ff. ſi cert.peta. & in l. admonendi.in xj. colũ. ff.de iureiur. Et adde Spec.in ti. de accuſa. ꝟ.iiij.& Ang. in l.libellorũ.§. fi.ff. de infa.inferentes de quodã Florentino q erat miles Poteſtatis, dũ accuſaret̃ in ſyndicatu ꝙ de mãdato domini poteſtatis aliquẽ indebitè poſuerat ad torturã, & ꝙ fuit laceratus libellꝰ, mandatũ ſuperioris enm excuſaret.Facit textꝰ ĩ c. miles. xxij. q.v. vbi etiam not. glo.ꝙ ratione mandati excuſatur quis etiam ſi contra conſcientiam faciat. ſequitur Iaſ. in l. iiij.§. ſi procurator. ĩ ij.col. ff.quod quiſq; iur.& adde ꝙ mandatũ & iuſſus ſuperioris excuſat à iuramẽto, vt per plures authoritates proſequitur Iaſo. in l.fi.ff.q ſatiſd.cog. & per Feli.in c. conſtitutꝰ.de reſcrip. vj. col.& ſeq.Tho.

d ¶Authoritatem. Adde ad notata ꝑ Bart. hic quæ not. Bart. in l.iuſtè poſſidet. in fi. ff.de acqui.poſ.& in l.j.§. non autem.ff. ſi quis teſta.li. eſſe iuſ. fue.& cõſi.xcj.quod incipit, in quæſtione vertente in curia capita.& in conſilio incipiẽte, miſſus. cum concordã. de quibus per Alex.in d.l. iuſtè poſſidet. in viij. col. & ſequẽ. vbi videas Iaſ.in vlt.col.& bar. Soci. in j. col.& ſeq. & vide Ang.de Are. in §.quia tamen.ĩ fi. Inſti.vi bono.rap.& ibi ꝙ ſufficit quælibet credulitas ad excuſandũ ipſum à pœna. Vide etiã gloſ.& Bart.in l.in rem.§.tignum.in fin. ff.de rei ven.qui ponit de laboratore, qui facit mandato conducentis ꝙ excuſatur. de quo plenè per Imol. & Lud. Ro.in l.in ꝓuinciali.§.nunciationem. ff.de oper.noui nuncia.& ibi Alex.ĩ pe.col.& vide Bald. in l.qui ſe putat.C.de ſepult. viola.& dicit Bal.in cõſi. clxvij.in iij.vol.inci. locata.in j.col. quod non dicit̃ damnum dare, qui vtitur iure ſuo ſine fraude,& bona fide. Et an ſi quis inferat damnum non ex ꝓpoſito, nec lata culpa,teneatur reſarcire damnum in foro pœnitentiæ, vide Fel.in c.j.in xij.col.de conſti.& iſti priores tenerentur ſi paſſi fuiſſent accuſari damnũ iniuſtè propter illos, vide Iaſ.in l.iiij.§.itẽ ſi in facto.in vlt.col. ff.de verbo. obligat. Tho.Diplo.

3 iure ſit facienda. †Pro alia parte arguunt ꝙ de iure canonico intelligatur. Primo ex cõmuni vſu loquẽdi qui cõuenit cum iure canonico,ꝑ l.Labeo. nec mirũ.ff. de ſupel. lega.Et ſi verũ eſſet ꝙ vſus loquẽdi in ciuitate Lucana eſſet, hic non eſſet abſurdum fortè reducere:cũ ſtatutum ad intellectum vſus,& cõſuetudinis. ſed hic ſunt in facto, nec notoria:& ideo probanda:vt l.j.C.q̃ ſit longa cõſuetudo.& l.an in totũ.C. de ædific.priua.Et ſi fortè in ſtatutis Lucanis, vt moris eſt, quãdoq; cõtinetur ꝙ ſtatuta intelligãtur,ſed ꝙ primum ſignificatum poſſet dici,ꝙ intellectus,qui aſſumitur à communi vſu, ſit magis figuratus quã ꝓprius: ſicut in acceptilatione, & ſolutione. & ita probat l.Labeo.cum gl.ſua præallega. Mi-
a hi autem videtur[a] de iure ꝙ ſtatutũ referat̃ ad cõmunẽ vſum loquendi.l. Labeo.de ſupel.legata. Sed hoc non probato videtur ſic præmittendũ ꝙ eſt conſiderare gradus naturaliter:& eſt conſiderare ſecundũ ius ciuile,& ſecundũ demonſtrationẽ iuris Canonici.Et quod incipio ab vltimo, certum eſt ꝙ fratres patrueles inuicem nõ habent gradũ:imò habẽt ſaltũ. Si enim duæ ſcalæ ſunt,per quas aſcendit̃ ad idẽ, ſi ex vna velit quis tranſire ad aliam non aſcendendo: nõ erit gradatim vel gradu procedere, ſed ſalire. Modò iungamus cũ iſto diminutionem naturalẽ. Nemo enim dicet ꝙ iſte ſit gradus,naturaliter loquẽdo in eo, qui ſalit de ſcala ad ſcalã,ſed in eo, qui deſcẽdit per vnam,& aſcendit per aliã. Modò ita eſt ꝙ ius ciuile hoc naturale proſpexit, vt aſcendatur ab vna parte vſq; ad primã,& deſcẽdatur ab alia. Sed ꝙ frater patruelis ad fratrem per modũ gradus ſit in gradu ſecũdi, ſecundũ propriã & naturalẽ graduũ dinumerationẽ:hoc eſt impoſſibile dicere, vide licet ꝙ per duos gradus frater patruelis fratri patrueli iungatur. Aut enim iungit̃ per ſeipſum:& facit primũ gradum. Aut enim alios, & oportebit tunc numerare gradus fratrũ præcedẽtiũ intra ſe.Sed quid ad nos computare gradus illorum, de quibus non quærimus:vt no.gl.in l.ſi aulæ.C.de ſucceſſo.edic.Repugnat igitur diſpoſitio iuris canonici naturali,& rationabili computationi,quæ immutari nõ põt, vt probat textus ad literam in l.ij.ff.de vſufr.ear.re.quæ vſu conſu.ibi:nec enim &c. Poſſet forſan etiã intelligi illud quod dicunt Canoniſtæ, qui dicunt patres patrueles eſſe in ſecundo gradu,id eſt,in linea ſecũdi gradus nõ inuicẽ, ſed ad auũ. Modò igitur ex hoc cõcludamus ꝙ vbi poteſt operari lex ſecundũ proprium intellectũ,non debet trahi ad abuſiuum,& impropriũ:vt l.verbis.& in l.in pupillari.de vulg.& pup.l.librorũ.§. quod tamen Caſſius.ff.de lega.iij. Sed hic põt operari,& intelligi ſecundũ propriũ, & naturalem intellectum iuris ciuilis:ergo non debet trahi ad improprium, & abuſiuum iuris canonici. Item probatur: ea quæ non corriguntur,remanent adeò ꝙ videtur mirabile, quòd ad correctionem antecedẽtis non ſequatur correctio ſequentis:vt l. meminimus.§.cùm igitur.C. de legiti. hæred. ff.de dona.cau.mor.l.tam his.§.fi.l.eius.§.j. ff.de teſta. Sed ſi poneremus quòd ius municipale nõ eſſet in ciuitate Lucana,& eius territorio,ſeruarem ius ciuile in duobus, vt amitam ponerem in tertio gradu. Secũdò, vt fratres patrueles ponerem in quarto.Sic ergo haberẽ duo ex iure ciuili.Primò prærogatiuam ſucceſſionis. Secũdò graduum dinumerationem, & computationem, & eius formam.Eſto igitur ꝙ ius municipale circa ius ſucceſſionis aliquid diſponat circa gradus,& eorum dinumerationẽ & eius formam:nihilò minus remanebit ius ciuile & eius obſeruantia:vt ſic ſucceſſio ſit ex iure municipali.dinumeratio verò graduum ex iure ciuili quod aliàs obſeruandum, in hoc correctionem non recipit nec mutationem.Tertiò probant ſequentia verba dum dicunt,& prædictis non obſtantibus ſuccedant aliæ perſonæ, quæ de iure communi poſſunt,quod refert ad ius ciuile.& hæc nemo negabit.Dant ergo ſequentia intelligere præcedentia. ff. de lega. j.l. ſi ſeruus plurium. Bartol. à Saxoferrato ſubſcripſit,ſed non fuit eius compilatio.

1 *Pertinere uerbum, in iure accuſandi in damno dato, non ſufficit, niſi dicat iure dominij, uel quaſi, uel iure poſſeſſionis.*
2 *Mandatum & iuſſus ſuperioris an excuſet accuſantem à pœna.*
3 *Credendum eſt maioribus magiſtratibus ad excuſandum à dolo & pœna.*

CONSILIVM XV.

Viſa accuſatione porrecta[b] per Ioannem Martini de
b Aſſiſio,& proceſſu habito ſuper ea,videtur de iure dicendum dictos accuſatos abſoluendos à dicta accuſatione pluribus rationibus. Prima ex defectu dictæ accuſatiõis. nam in ipſa accuſatione non ponitur aliquid,per quod appareat accuſa-
1 torem habere ius accreſcendi.†Non enim dicitur ad ſe pertinere iure dominij,vel quaſi,nec iure poſſeſſionis,ſed ſolùm dicit dictam rem ad ſe pertinere.quod verbum latiſſime patet. Comprehendit enim eum,cui res debetur actione perſonali:vt ff. de ver. ſig.l.ꝟbum illud ꝑtinere.ſed ei,ad quem res pertinet, illi iure nõ competit ius accuſandi,vel agendi pro damno dato,vel actione legis Aquiliæ,vel interdicto quod vi aut clam,vel ſimili:vt ff.ad leg.Aquil.l.item Mela.§.legis.& quod vi aut clam.l.is qui in puteum.§.ſi poſtea.& §.ſeq. Sed hic non conſtat quo iure ad eũ
2 pertineat:& ſic non conſtat ꝙ ius agendi habetur.† Et ſic nõ poteſt ſequi condemnatio,& ſic debent abſolui ex vigore defenſionis factæ per dictos accuſatos:quia conſtat dictis accuſatis fuiſ-
c ſe mandatum[c] & permiſſum prioribus communis Aſſiſij, ſi de hoc habent authoritatem, vt patet ex ſtatuto de hoc loquente. ergo per eorum iuſſum excuſantur.l.quanquam.ff. de aqua plu. arcen.& de iuriſ.om.iud.l.ſi quis id quod.§.doli.cum ſimi. Præ-
d terea, poſito quod dicti priores non habuiſſent authoritatem[d]: tamen in dubio ipſi accuſati debuerunt credere ipſis prioribus.
3 †Credendum enim eſt eos,cùm ſint maioris magiſtratus in ciuitate Aſſiſij,iuſtè feciſſe,cùm hoc fecerunt ex vigore eorũ officij,vt patet ex forma reformationis communis Aſſiſij, vt notatur.ff.de reg.iur.l.non videtur.§.qui iuſſu. per Dy. de reg. iur.c. quod quis mandato.lib.vj. Tertiò hoc probat̃ ex vigore ratificationis,& approbationis factæ par dictum accuſatorem.nam conſtat per inſtrumenta producta,quod dictus accuſatus recepit æſtimationem pro parte dictarum perticarum:ſed ſolutione partis,videt̃ quis approbare totum.C.de non nu.pecu.l. cùm fidem. Item ex tali approbatione ceſſat delictum: vt C. de fur. l. j. ergo apparet dictos accuſatos eſſe abſoluendos. Præterea,poſito quod ex receptione partis non approbaret̃ niſi inciſio ſeptẽ particarum ſeu arborum:adhuc tamen debet ſequi liberatio. Nã non conſtat de quibus particis fecerit approbationem,& de quibus non. Et ſic remanet accuſatio incerta: quia neſcit̃ in quibus

fuerit delictũ,& in quibus non fuerit.ergo
debet ſequi abſolutio.l.non ſolum.§.ſed vt
probari.ff.de noui oper.nunciatio.& nota-
tur in l.eum actum.ff.de neg.geſt. Ex qui-
bus concluditur manifeſtè dictos accuſa-
tos eſſe abſoluendos.Bartolus à Saxoferra
to legum Doctor.

1 *Si quis inſurgit cum cultello contra aliquem præſumitur animo occidendi.*
2 *Percuſſo licitum eſt repercutere,& non tenetur de homicidio ille percuſſus: quia dicitur feciſſe ad ſui defenſionem.*
3 *Repercuſsio ut excuſet ab homicidio, & à pœna capitis, eſt neceſſe quod fiat incontinenti, hoc eſt, in ipſo actu quando percutiebatur.*
4 *Dictio tunc,extremitatem inſtantis temporis ſignificat.*
5 *Homines æqualis conditionis æqualiter incedere præſumuntur à iure.*
6 *Teſtes deponentes de credulitate ad probandam defenſionem probant.*

CONSILIVM XVI.

a VAnnucius Petri,[a]
& vnus de dictis teſtibus ad de-
fenſam productis probat plenè.
Nam ſuper primo articulo interrogatus ꝓ-
bat perfectè,& dicit quòd ille Petrus, qui
fuit occiſus,fuit incœptor rixæ. Item inter-
rogatus ſuper ſecundo articulo,probat qđ
dictus Petrus,& ſocij fecerunt dictum Ma
ſolum cadere in terram. Item interroga-
tus ſuper tertio articulo, probat quòd ꝑ di-
ctum Petrum & ſocios non ſtetit, quo mi-
nus occiderent dictum M.& quòd volue-
runt eum occidi.Et de prædictis reddit ſuf
ficientem rationem.Tertiò per ea quæ vi-
1 dit.†Nam eo ipſo quòd quis inſurgit cum
telo contra alium,lex præſumit ꝙ velit eũ
occidere:vt C.ad leg.Cor.de ſicarijs.l.is q
cũ telo.& ff.eo.tit.l.j.§.diuus.ibi: Nã ſi gla-
dium ſtrinxit,& in eum percuſsit,indubita
tè occidendi animo.Item interrogatus ſuꝑ
quarto articulo probat qđ dictus Maſolus
hoc fecit ad ſui defenſionem, & ſuper hoc
reddidit ſufficientem rationem.Nam dice-
re quòd dictus Petrus occiſus primò ꝑcuſ-
ſit dictum Maſolum, & quòd volebat ite-
rum percutere eum,& qđ tunc dictus Ma
ſolus ad ſui defenſionem percuſsit dictum
Petrum,vt ex eius dicto apparet,iſta ratio
eſt ſufficientiſsima per caſum l.ſi quis per-
cuſſorem.C.ad leg.Cor.de ſicarijs. vbi po-
2 nunt hæc verba,†ſi quis percuſſorem ad ſe
venientem gladio repulerit,non tenetur de
homicidio:quia defenſor ꝓpriȩ ſalutis,&c.
ita fuit in ꝓpoſito: quia volendo eum iterũ
percutere:tunc dictus Maſolus ipſum ꝑcu
tiendo repulit; vnde non teneť de homici-
dio.Item apparet dictam rõnem eſſe verã:
quia vt quis dicať feciſſe ad ſui defenſionẽ,
ſufficit ꝙ probeť,qđ occidens erat in peri-
culo vitæ: vt C.ad leg.Cor.de ſicarijs.l.is q
aggreſſorem.Et ſic eſt neceſſe qđ dictus te
ſtis cõcludat ꝙ occiſor,ſi hoc omiſiſſet,ſta-
tim fuiſſet mortuus:ſed ſufficit qđ conclu-
dat quòd erat tunc in periculo vitæ. Sed
manifeſtum eſt ꝙ dictus Maſolus erat tũc
in periculo vitæ, cũ prædicti aduerſarij eũ
aggreſsi fuerant,& percuſſerant, & iterum
volebãt eum percutere.Item dictus Petrus
occiſus fuit aggreſſor,vnde potuit occidi à
prȩdicto Maſolo:vt d.l.is qui aggreſſorem.
Concluditur ergo qđ pro dicto Maſolo,&
eius defenſione ꝓbatum eſt.Caſus eſt in di
ctis legibus,is qui aggreſſorem. & l.ſi quis
3 percuſſorem. †Item eſt probatum qđ ea,
quæ fecit dictus Maſolus,fecit incontinen
ti,hoc eſt,in ipſo actu, cùm percutiebatur:
quia articulus dicit & teſtis probat fuiſſe p̃-
dicta loco & tempore in inquiſitione con- c
4 tentis.†Si enim prædicta tunc nõ fuiſſent,
non fuiſſent in illo loco,& tpe.Hoc etiã ap-
b paret ex dictione tunc[b],poſita in dicto arti
culo,quæ inſtãtis tẽporis extremitatẽ ſigni d
ficat, vt iura vulgata dicunt. Ex p̃dictis
apparet reſponſum ad ea quæ obijciuntur
ꝑ aduerſarios qđ fortè dictus Maſolus po-
tuiſſet fugere,nec habebat neceſſe percute-
re dictum Petrum. Nã cùm dictus Petrus
prius percuteret dictum Maſolũ, & vellet
eũ occidere:ſi dictus Maſolus fugiſſet,po-
ſuiſſet ſe in diſcrimine,& periculo vitæ.Nã
ille prius percuſſerat eum.vnde erat ita pro
c pinquus qđ gladio[c] eũ tangebat & ſic quã-
tum proceſsiſſet in fugiẽdo, tm̃ ille proceſ-
ſiſſet in ſequendo,& percutiendo:cũ nõ ſit
ratio quare debeamus dicere, ꝙ ille Maſo-
lus plus fugiſſet,quàm ille inſequutus fuiſ-
5 ſet. † Homines enim æqualis conditionis,
æqualiter incedere præſumuntur:vt l.con-
tinuus.§.cùm ita.ff.de verb.ob.imò præſu-
mendũ erat qđ dictus Maſolus primò per-
cuſſus,& ſic iam debilitatus, minus poſſet
fugere,quã ille inſequi:vt ff.de eo qđ certo
loco.l.centum Capuæ.ſecundùm tertiã le-
cturam. Præterea,ſaltem de hoc erat du-
bium: & ſic dictus Maſolus erat in diſcri-
mine vitæ:vnde licuit ei talem occidere, vt
dictum eſt.Cæcus Vannis alter teſtis pro-
bat contenta in vj.articulo,ſ.qđ dictus Pe-
trus fuit aggreſſor. Item ꝓbat ſcđm articu-
lum,ſ.qđ vidit eum iacere in terra. Itẽ pro-
bat tertium articulum, ſ. qđ dictus Petrus
6 & ſocij volebant eum interficere. †Nec
obſtat qđ ſuper tertio articulo dixit ſe cre-
d dere[d].Nam in prædictis perverbum crede-
re,teſtis deponit.Nam vtrum illi voluerint
occidere,vel non, non põt videri per teſtẽ,
ſed ex actibus viſis per teſtem põt dicere re
ctè,hoc credo:vt ff.de ventre inſpi.l.j.§.j.&
extra,de teſtib. cap. quoties.Sed in p̃dictis

a ℭVannucius Petri. Adde ꝙ iſtud conſilium ſcđm ordinem Peruſinum eſt in prima parte iudiciorum,nu.xviij.aliàs incipit Raynu.Petri.& ita allegat Alex.in conſi.lxxvj.in j.vol.incipit,viſa.in vlt.col.Et adde ꝙ iſtud conſiliũ pro conſilio Bar.allegat etiam do.Alex.in l.is cui.§.item Labeo.in vltima apoſti. ad Bar.ff.de aqua pluuia arcenda.& in l.j.in fi.C.vnde vi.& in rub.ff.de iure-iur.& in conſi. cix.in primo volu.incip.viſis,&, vt oportet,cõſideratis.in quarta et ſexta colum. & ſeq. & domi.Iaſon. in l. vt vim.in vj.colũ.ff. de iuſti. & iure. & Feli.in capi.quoties. in penul. col.de teſti. Et de materia iſtius cõſi. vide per Barto. in conſi.cx.in primo vo.inci. quidam Maſiolus. & ibi ſcripſi in additio.

ℭEt nota quod; notat Barto.hic, quòd lex præſumit ꝙ ille, qui inſurgit cũ cultello contra aliquẽ, velit eum occidere. Et hoc pro notabili ſequitur Alex.in dicto cõſi.cix. viſis & ponderatis &c. in v. col. & in fi. in j. volu.& ideo dicit idem Ale. & infert qđ ſi teſtis dicat Titium eſſe inſultatũ ab altero cũ armis, ſeu ꝑcuſſum: ex hoc apparet qđ erat ita in diſcrimine vitæ cõſtitutus, ꝑ l. ij.& iij.C.de ſica. ergo præſumiť qđ ad ſui defenſionem fecerit,per leges alle. per Bart. hic in conſilio. Tho.Diplo.

b ℭEx dictione tunc. Nota ꝙ dictio tunc, inſtantis tẽporis extremitatẽ ſignificat. Adde Bal.in auť. cõtra rogatus.in ij. col. C.ad Treb.vbi dicit ꝙ dictio tũc, eſt aduerbiũ præſentis tẽporis: ſed dictio tũc, eſt aduerbium tẽporis adiectiui,enũciatiui,& eſt in voce,& non in ſubſtantia tẽporis.& dicit Bal. in l.lecta.in ij.colũ.ff. ſi cer.pe. ꝙ trãsfert hãc extremitatem tẽporis in aliud tempus. & refert Pau.de Ca. in cõſi. ccxlvij.ſuprà ſcriptus egregius. in ij. colũ. quod dictio tunc,ſignificat qualitatem adeſſe illo tpe. Et ponit exemplũ vt ibi per eum. Et de dictione ex tunc, vide vltra repertoria per Bartholo. Socinum in l.iij.§.j. ff. de cõdi. & demonſt. poſt Alex.ibi:in apoſtil. & Alexã.in l.ſubſtõne. poſt prin.ff.de vulg. & pup. & in l.huiuſmodi.la ij. ff.de ver. obli.; Et adde plures concordan.per dom. Iaſ.in l.fi.C.de codicil.& ibi plenius per Alexan. & vide Fulgo.in conſilio l.in iij.colum.quidam Raymundus. Et an includat dictio extunc,vel excludat,vide per Oldra.in conſilio xlix.in capi. conſueuit. in fine. & Cardinalem Alexandrinum in capitu. ego Ludouicus lvj. diſtinctio. vbi de verbo.extunc,quod dilationem non recipit. & de dictione extunc, vide Bald.in capitu.j.in vj.colum.de milite vaſal.qui contu.eſt in vſib. feudo. & in l. Gallus,§.nunc de lege.in ſecunda colum.ff.de liberis & poſthum.& in lege,ex illo.C.de appel.& vide Baldum etiam in dicta lege,ex illo tempore.C. eodem.quòd dictio expoſita ſuper tempore ſignificato,immediatum curſum facit,vt dicimus extunc,vt ibi per eum.& dicit Bal.in l.præpoſteri.C.de teſt. quòd extremitas temporis importata per dictionem extunc, non vitiat actũ. Et nota etiam quod dictio extunc,ſignificat prout ex retro:vide domi. Iaſ. in dicta l.prima. in fin. C.de codicillis.& eſt tex.in l. ſi ita ſtipulatus fuero. in princ.ff. de ver. oblig. iuncta doctrina Bartoli ibi, in fine, ꝙ per verbũ ex hoc,exiſtente cõditiõe retrotrahať.& Barto.idem dicit per illa verba, extunc. Quæ nota pro ſtatutis, quod inſtrumẽta pñt regiſtrari quandocunque, non obſtante curſu temporis: & extũc plenam obtineant firmitatẽ. quod ſi inſtrumenta fuerit regiſtrata retro trahatur, ac ſi à principio fuiſſent regiſtrata. Et ita obtinuit in cauſa ardua Piſauri in ſtatuto ibi &c.Tho.

c ℭQuod gladio. Vide Iaſ.in l. vt vim.in iij.col. ff. de iuſti. & iure.in verſic. ſecundò in hac materia. Thoma.

d ℭSe credere. Nota ꝙ licet, teſtes deponentes de credulitate nihil probent: l.teſtiũ. C.de teſtib.glo.Bar. & doc.in l.ij. §. item Labeo. ff. de aqua pluuia arcenda. cum concordan. de quib⁹ per Iaſ.in l. j.in prin. in penul.colum.ff.de iuſti.& iure. & plenius per Fe. in c.quoties. de teſtibus. Tamen Bar.vult hic in hoc conſil. quod ad probãdum defenſionem admittantur teſtes deponentes per verbũ, credo.& plenè probant: quia cognoſcitur p̃ſumptiuè & ſequitur Fel. in dicto c.quoties.in pen. col.vbi dicit, ad hoc facit textus in ca.firm.ter.in primis verbis, de ſum.trini. & fide cath.& quod ibi notat Abb.in princi. Et adde quod notat Cy.in lege, teſtiũ. in v.q.C.de teſti.& Io. And.in addi. Spec.in tit. de teſte. §.j.ſuper ver. itẽ qđ depoſito de credulitate.& anto.de But.in d.c.quoties videlicet ꝙ quoties credulitas teſtis eſt munita rõnib⁹ cõcludẽtib⁹ ad veritatẽ dicti teſtis:tũc ꝓbat, ꝑ c. literas. de p̃ſum. & l.j.§.j.ff. de ventre inſpi.Adde etiam ad Feli.qđ ita ſequitur iſtud cõſiliũ Alex.in cõſ.lxxvj.viſa inquiſitione.in vlt.col.in j. vol.& cõſi.cxix.viſis.in eo.vol.vj.col.& Iaſonẽ plenè in l.vt vim.in ij.col.ff.de iuſt. & iure. vbi dicit hoc dictum Bartoli hic eſſe ſingulare.Et infert ex hoc dicto regulã ꝙ ad probandũ defenſionẽ admittunť probationes dubiæ, & à ꝑſonis ſuſpectis. Et ad dictum Bartoli hic vide etiam Bar.ſ.in conſi.cxj.incipiente, quæritur.in j. col.& vide Alex.in l.is cui.§.item Labeo.in apoſtil.in ver.ſufficit. ff.de aqua plu.arcen.& in rub.ff.de iuſt.& iure.Tho.Diplo.I.V.D.

ex his q̄ teſtis vidiſſe ſe dixit, rectè potuit
comprehendere ꝙ volebat eũ interficere.
Dixerat em̃ teſtis ſe vidiſſe dictũ Bartho-
lomæũ ſeu Maſolũ inſultatũ primò percuſ
ſum in capite cultello,& in terrã proiectũ,
ex quibus præſumit lex indubitanter qđ
volebat eũ interficere, vt ſupra ꝓbatũ eſt.
Circa dictũ alterius, rectè enim potuit di-
cere ꝙ lex pro indubitato habuit. Itẽ inter-
rogatus ſuper quarto articulo, ſcilicet ꝙ di-
ctus Maſolus prædicta fecit ad ſui defen-
ſionẽ,hoc optimè ꝓbat:licet ſe credere hoc
dicat tm̃ per hoc dictum eius non vitiatur.
Nam ꝙ dictus Maſolus fecerat ad ſui de-
fenſionem, hoc ſtabat in intellectu ipſius
M.vnde teſtis nõ potuit de hoc deponere,
niſi per credulitatẽ. Videndum eſt ergo an
ea,quæ dictus teſtis vidit,fuerint ſufficien
tia ad inducendum dictũ T. ad hoc credẽ-
dũ: & certè indubitãter dicendũ eſt ꝙ ſic.
Nã cũ viderit dictũ M.primò percuſſum,
& in terrã deiectum,ex hoc apparet ꝙ erat
in vitæ diſcrimine conſtitutus: & ſic illud
quod fecerit, fecit ad ſui defenſionẽ. itaq;
debet eſſe impunitus:vt d.l.is qui aggreſſo
rẽ.& ſuprà probatũ eſt. Cola Puccij alius
teſtis ꝓbat idẽ eodẽ modo. Alij teſtes pro-
bant de fama,& adminiculanť ad cauſam.
Ex prædictis omnibus concluditur dictũ
Maſolum eſſe abſoluendum. Bartolus à
Saxoferrato.

1 *Iudæi poſſunt eſſe arbitri.*
2 *Iudæi poſſunt eſſe arbitratores,& amicabiles cõpoſitores.*
3 *Deportati poſſunt eſſe arbitratores.*

CONSILIVM XVII.

a VIſo quodam[a] com
promiſſo facto per P.ex vna par
te,& B. ex alia in Ioã. Guidonis
& Maſchetũ Mattage Iudæũ: & viſo quo
dam laudo ſeu ſentẽtia lata per iſtos. Quæ
ritur vtrũ dictũ laudũ,ſeu ſententia, vel ar-
bitramentũ valeat,vel nõ: & ſic ſit exequu
tioni mandãdũ necne. Circa prȩdicta vi-
deť facere dubiũ ſolũ: q̃a vnus ex arbitris
eſt Ebræus, ſiue Iudæus. Sed hoc non ob-
ſtante credo cõpromiſſum valere, & ſentẽ
tiam mandandã eſſe exequutioni.Nam Iu
b dæi poſſunt[b] eſſe arbitri: vt l. Iudæi. C.de
1 Iudæis.†Sed dato ꝙ nõ poſſent eſſe arbitri
tm̃ non eſt dubiũ quin poſsint eſſe arbitra-
tores,& amicabiles cõpoſitores. Nã arbi-
traria ſunt redacta ad inſtar iudiciorũ: vt l.
2 arbitri.§.j.ff.de arbit. Et†ideo multi ſunt,
qui non poſſunt eſſe arbitri:poſſunt tamen
eſſe arbitratores.Ecce enim iudex non põt
eſſe arbiter.& tamen poteſt eſſe arbitrator:
vt not. gloſſ. in l. ſed ſi in ſeruum §. ſi quis
iudex. ff. de arbitr. Item infames non poſ-
ſunt eſſe iudices:vt not.gloſ. in l.cum præ-
tor.§.fi.ff.de iudi.& tm̃ poſſunt eſſe arbitra-
3 tores:vt l.Pedius.ff.de arbit.†Præterea,vi-
deo ꝙ deportati amittunt oĩa,quæ ſunt iu-
ris ciuilis:vt l.ij.ff.de pœnis.& l.amiſsione.
ff.de capi.diminu. & tamen poſſunt eſſe ar
c bitratores[c]:vt eſt tex.ff.ad Treb.l.ex facto.
§.ex facto.& l.cũ pater.§.hæreditatẽ.de le.
ij. Multò magis Iudæi qui retinent ea quæ
ſunt iuris ciuilis. Nam licet is interdicãtur
publica officia: non tamen ea quæ ſunt fa-
cti,vt ſunt arbitramenta: vt not.d.§.ſi quis
iudex. & in d. §. ex facto. Cùm ergo fiunt
cõpromiſſa in ipſos de iure & de facto tan-
quam in arbitratores:videtur ꝙ dictum cõ
promiſſum valeat,& dicta ſnĩa ſit exequu-
tioni mandanda,vt iuribus ſuprà allegatis.
Bart.à Saxoferrato.

1 *Epiſcopus in omni crimine,in quo poteſt diſpenſare, poteſt infamiam tollere.*
2 *Quæ poteſt epiſcopus diſpenſare,poteſt etiam legatus.*
3 *In generali mandato uenit poteſtas diſpenſandi.*
4 *Laicus in terris eccleſiæ poteſt reſtitui ad famam in priſtinum ſtatum per ſummum pontificem, uel per eius authoritatem habentes.*
5 *Epiſcopus æquiparatur ſenatui.*

CONSILIVM XVIII.

REuerendiſsimus in
d Chriſto pater,[d]& dominus Aegi
dius miſeratiõe diuina titulo ſan-
cti Clemẽtis presbyter Cardinalis, & apo-
ſtolicæ ſedis gratia legatus reſtituit priſti-
næ famæ Frãciſcum Angeli, & Andream
Iacobi de Aſsiſio,prout patet in literis eiuſ
dem domini legati. Quæritur an potue-
rit.Et an dicta reſtitutio de iure ꝓcedat.Ad
determinationem dubij & quæſtionis præ
1 mitto quȩdam. †Primò quòd epiſcopus
e in omni crimine[e],in quo poteſt diſpenſare,
poteſt infamiam tollere,& famæ derogata
reſtituere,vt clarè no.Ioã.l.diſtinctio.à do-
mino ſancto.in glo.ex hoc verbo,& ij.q.iij.
§.huic autem.& idem Guli.in Spec. de ſen
ten.prola.§.vt autem.verſi.item nota quòd
2 Papa. †Secũdò qđ quicquid põt epiſco
pus diſpenſando,poteſt & legatus de late-
re in prouincia ſibi decreta: ideo, quia ipſe
eſt etiam ordinarius:vt extra,de officio leg.
c.ij.lib.vj.& de hoc in Spec.de leg. §.conſe
quenter.in prin.Item quia gerit vicẽ Papæ
& apoſtolicæ ſedis.extra,de conſtit. c.cùm
venerabilibus.& de electio. c.ſi Abbatem.
lib.vj.de præſumptio.c.ſi mandata.cum ſi-
milibus.Item quia maiorem omnibus poſt
principem poteſtatem obtinet in ſua prouincia.ff.de officio pro
conſulis & lega.l.& ideo. ff.de officio præſid.l.iiij. Tertiò prȩ
mitto qđ diſpenſatio eſt iuris communis relaxatio.ij.q.vij.§. niſi
3 rigor.& cap.ſeq. †Quartò qđ in generali legationis mãdato[f]
f venit poteſtas diſpenſandi in caſibus ſpecialiter non reformatis,
vt no.ij.q.iiij.c.quæ de cauſa.& facit extra,de tranſactioni.c.vlt.
de bigamis.c.quoniam. Quintò quòd legatus de latere,exce-
ptis caſibus reſeruatis,omnia alia poteſt.extra,de officio delega.
c.niſi & c.quod tranſlationem.de ſenten.excommu.c.nuper. de
officio vica.c.penul.lib.vj.de exceſsib.prælato.ca.ſicut vnire. in
4 glo.j.in fi. †Præterea,etiam ꝙ in terris eccleſiæ per ſummum
pontificẽ,vel ipſius authoritate laicus infamia iuris notatus po-
teſt priſtinæ famæ reſtitui:extra,qui filij ſint legiti.c.per venera-
bilem.extra,de ſenten.& re iudica.c.cùm tecum.primo nota.per
Inno.& Hoſti.& Ioan.And.poſt eos in nouella. Ex prȩdictis
ergo præmiſsis concludo prædictum prædictos famȩ reſtituere
potuiſſe:quia in tali crimine potuiſſet diſpenſare epiſcopus:ergo
& legatus potuiſſet:quia epiſcopus diſpenſat in adulterio quod
eſt grauius:quia in ipſo polluuntur duæ animæ,hic autem vna.
Item quia ex adulterio grauior pœna imponitur quàm pro cri-
mine falſi:quia pro adulterio imponitur pœna mortis: vt Inſtit.
de pub.iud.§.item lex cornelia.Sed pro crimine falſi eſt deporta
tio,& bonorum publicatio:vt ff.ad leg.Corn. de falſis.l.j.§.fi.Igi
tur crimen falſi eſt minus adulterio.& facit quod no.ff.ad legem
Iul.de adulte.ſuꝑ rub.& de ſtatu monacho.c.ea quæ de cle.excõ
mu.c.latores.extra,de iudicijs.c.at ſi clerici.§.de adulteris. Per
diſpẽſationem enim ignoſcitur culpæ: multò ergo fortius famæ

a ℭViſo quodã compromiſſo.Iſtud cõſiliũ ſecundũ ordinem Peruſinũ eſt ĩ prima parte iudiciorũ, nu. xlj.Tho.Diplo.

b ℭIudæi poſſunt. Inquantũ Bart. vult ꝙ Iudæus poſsit eſſe arbiter,adde ꝙ inter ipſos Iudæos Iudæus nõ ſolũ põt eſſe arbiter, ſed etiam iudex. tex.eſt in l.ſi qua inter.C.de Iudæ. à cõtrario ſenſu. & ita ꝑ illũ tex.cõſuluit Flori. de ſancto Petro, prout refert Ioan. de Ana.in c.cum ſit.in j. colũ.extra de Iudæ. cum concor. de quibus ibi ꝑ Feli.& plenius per Iaſon.in rubri.ff.de iuſti. & iur. in j. colũ. in fin. vide apoſtil. in rub. Digeſtorum.in iij.apoſtil. quib⁹ adde Bar. hic. Tamẽ Bar. hic ſentit ꝙ etiã inter Chriſtianos licet Iudæus nõ poſsit eſſe arbiter,poteſt nihilò minus eſſe arbitrator. qđ eſt notandũ. ſed de veritate hui⁹ articuli,vide q̃ no.Alex. in l.ex facto.§.ſi quis roga. in j.colũ.& ſeq. ff.ad Treb. inquantũ examinat an excõmunicatus poſsit eſſe arbitrator, plenius ꝑ Iaſ. in l.ſi quis arbitra. in xxx.col.ff.de verbo. obli.Thomas.

c ℭArbitratores. Vide Bar.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus. ff. ad Trebel.cũ concor.de quibus ibi per Ale. & per Iaſ.in l.ſi quis arbitratu.in xix.col. ff.de verb.obli.Tho.

d ℭReuerendiſsimus. in Chriſto pater. Adde ꝙ huiuſmodi conſilium ſecundũ ordinem Peruſinũ eſt in prima parte iudiciorum, numero xlvij. & eſt Bar.tm̃ aduertẽdum puto ꝙ ex ſtylo ipſius nõ apparet ꝙ ſit Bar. & ita Firman⁹ in ſuo reperto. in ver.legatus.in verſ. xviij.allega.iſtud cõſilium pro conſilio Ange.de Amelia. Et adde ꝙ de iſto dñõ Aegidio Sabinenſi Cardinali meminit Bal.in l.conuenticulã.in pen. colũ.C. de epiſco.& cle. vbi ex verbis Baldi apparet ꝙ erat doctiſsimus in iure. & Ioannes de Ligna. in ſuo trac.de bello,ĩ proœ. in ij.col.& in fi.dicti tractat. vbi dicit ꝙ anno dñi Mcccl. dictus do. Aegidi⁹ de Albano de ciuitate Cocenſi miſeratione diuina epiſcopus Sabinenſis Cardinalis in partib⁹ Italiæ fuit pro ſacroſancta Romana eccleſia vicarius generalis, & intrauit dicto anno in ciuitatem Bonoñ.& compoſuit conſtitutiones ĩ Marchia Anchonitana,& in multis locis, & ciuitatibus eccleſiæ.Thom. Diplo.

e ℭEpiſcopus in omni crimine. Epiſcop⁹ p̃t diſpenſare ſuper infamia:an ſit verũ,vide plenè per Fel. in c.cũ te.in vij.col. in prin. extra,de re iudica.& Cardi. Alexan.in c. hinc colligitur. in iij. col.ij.q.iij. vbi plenè vide Bal. in conſilio ccc.in iij. volu. Tho. Diplo.

f ℭIn generali legationis mandato. Adde inquantum Bart.hic vult ꝙ legatus de latere poteſt reſtituere famæ,non vt Cardinalis, ſed vt legatus de latere.Adde quod diſputat Io.de Imol. in cle.ij.in iij.colũ.in ij.q.de elec. An cœtus Cardinalium poſſit reſtituere famæ: & in l. infamẽ. in v. colum.ff.de publ.iudi.& plenè per Fel.ĩ c.cùm te.in v.col. de re iudi.& per Cardi. Alexan.in c.hinc colligitur. in ij colũ. & ſeq.ij.q.iij.An autem vicarij Imperatoris, vel papæ poſsint reſtituere famæ, vide Bal.in l.ij. C. de pœ. iudi.Petr.de Ancha. in conſi.cccxxxij.viſis diligenter actis. in ij.col. & plenè per Feli.in d. c. cùm te.in viij.col.de re iudi.& in c. cùm nobis.in ij. col. de præſcri. & in c. quæ in eccleſiarũ. in xiij.col.de conſtit. Thomas.

reſtitui poteſt,quæ eſt acceſſoria: extra, de elect.& elec.pot.c.venerabilibus.in fi.de re gu.iur.c.acceſſorium.lib. vj. †Præterea, ſi ſenatus poteſt,ergo epiſcopus,qui æquiparatur ſenatui.xvj.q̃.j.c.eccleſia.fortius ergo & legatus. Præterea,in crimine prædicto videtur diſpẽſatio permiſſa legato ex eo,quia non eſt de caſibus ſummo pontifici ſpecialiter reſeruatis,& ſibi interdictis,quæ certi & determinati ſunt: vt notatur in d.c. quod translationem.& plenius in Speculato.de legato.§.nunc oſtendendum.Traſeat ergo diſpenſatio ſuper dicto crimine in generali legatione. ſic igitur poteſt diſpẽſare, & infamiam tollere, per ea quæ dicta ſunt ſ.

Nec obſtat qđ dicitur quod ſolus princeps & ſenatus poſſunt infamiam tollere, & famæ reſtituere:quia verum eſt in criminibus in quibus inferioribus non eſt commiſſa diſpenſatio.In quibus aũt eſt commiſſa poteſtas diſpenſandi,per conſequens & reſtituere famæ: cũ authoritate principis videatur hoc facere.Igitur nihil obſtat:vt clarè not. Io.xv.q.iij.hi qui.in gl.ſi intelligas. in fi. facit extra,de offic.dele.c.præterea. Et iſto modo intelligantur,& ſaluentur opini. Innocen.& Hoſt.no.in d.c.cùm te.de re iudi. & quod notat Archid.in dicto.§.hinc autẽ ij.q̃.iij.& Gul.in Specu. de lega.§.vltimo. verſ.hoc etiam no. Ex eo enim potuit facere legatus:quia ciuitas Aſiſij eſt de terris eccleſiæ,in quibus vice Papæ poteſt cognoſcere de caſibus laicorum:non autem poſſet,ſi non eſſet certa eccleſia: vt notat Spec. de leg.§.nunc oſtendendum. verſ.ſed nunquid legatus. Bartolus à Saxoferrato legũ doctor.

1 ☞ *Si numero pecuniam alicui pro ſe recipienti,ſiue alteri eo præſente & volente,rectè dicitur fieri numeratio.*
2 *Oculis & aſpectu dicitur quem reſpicere ſolutionem,licet corpore non tangat.*
3 *Teſtis ſi dicit numeratam fuiſſe alicui pecuniam,& alius dicat numeratam extitiſſe vxori eo præſente,huiuſmodi teſtes probant.*
4 *Teſti deponenti de facto proprio,quod ipſe fecit,creditur.*

CONSILIVM XIX.

IN quæſtione propoſita[a] ſolũ ad hoc allegare & cõſulere intendo,an †teſtes examinati in dicta cauſa probent inſpectis dictis eorum.Ad quod præmitto quòd ſi ego numerem pecuniã alicui pro ſe recipienti,ſiue alteri eo præſente & volente, rectè & propriè ei dicor numerare:vt ff.de fur.l. falſus. §.quod ſi is.vbi dicitur contrectare, & furtum facere, ſi eo præſente & volente alteri numeratur. & certum eſt quod furtũ requirit contrectationem veram:vt,l.j.C. de fur. cum ſimilibus ibi notatis in glo. Pro hoc, quia non refert,in manu tua ponam , an te
2 volente ponam in ſcamno,vel in alio loco.† Oculis enĩ & aſpectu dicimus recipere ſolutionem ſeu numerationem,licet corpore non tangamus:vt ff.de acqui.poſſ.l.iij.§.ſi iuſſiſſet. Item prætermitto quòd dicta teſtium debent intelligi,ita quòd non ſint ſibi contraria,ſi poſſunt aliqua diſtinctione iuuari:vt extra,de teſt.c. cũ tu.& in prima conſti.Codic.§.quibus. Nunc ad propoſitum Angelutius Matthæi primus teſtis examinatus plenè probat contenta in articulo. Videndum eſt ſi habet conteſte.Secũdus teſtis eſt Iacobus Petrucij,qui dicit quod numeratio[b] & depoſitio fuit facta dominæ Catharinæ,vt plenè patet. Iſtud dictum poteſt habere contrarium intellectum primo dicto,ſ.eius,qui dixit depoſitum & numeratum Franciſco præſente iſto Iac.Sed quo
3 niam,vt dictum eſt,†dicta teſtiũ debent intelligi vt nõ contradicant,eſt intellectus hic quod numerauit dicto Franciſco,cum apud eum depoſuerit,deponendo,& numerãdo vxori eo præſente & vidente.Sibi enĩ verè numeratur oculis & aſpectu reſpiciendo,licet manu non tangat,vt ſ.probatum eſt:ſicut ſi eo volẽte numeretur,aut poneretur in bancha,nemine accipiente,ſibi diceretur numeratum:vt d.§.ſi iuſſiſſet. Tertius teſtis eſt Cichinus Nalducij,qui clarè & apertè probat prædicta, ſ. quod illi Franciſco depoſuit in quodã ſacheto,& quod dicta pecunia fuit numerata per vxorem,& per ipſam recondita de mandato dicti Franciſci. Certè iſte teſtis optimè probat quod depoſitum fuit ipſi Franciſco,& numeratio fuit facta eidem per dictum modum,ſcilicet vxore connumerante eo præſente & mandante:& ſic articuli ſunt verè probati,& in teſtibus nulla eſt contradictio,quæ ad verã concordiam non reducatur.Sed dicto Cichino obſtat quod ipſe videtur teſtis in cauſa propria,& ad eum pertinet de prædictis commodum & incõmodum,eo quod tenetur dicto Bertulo actione negotiorum geſtorũ.
4 Ad qđ reſpondetur primò:†quia de facto proprio interrogatur,ſ.de depoſito facto per eum,& ſi eſſet ſeruus poteſt interrogari[c]:vt C.de quæſtio.l.iterrogari.vbi eſt caſus expreſſus in his terminis,& hoc caſu,videlicet quãdo aliorum teſtium dicta præcedunt,faciunt plenam probationem,vel ſaltem indicia:vt no.in d.l. interrogari. Secundò reſponde ſic:Per præcedentes teſtes probatum eſt qđ domina Catharina accepit dictam pecuniam. ſed per primũ fuit dictum quod hoc fuit de mandato dicti Franciſci, per ſecundum fuit dictum,dicto Franciſco præſente & vidente,nõ tamen mandante:vnde de hoc remanet dubium an mandato dicti Franciſci vxor acceperit per alios.Apparet clarè quod dicta pecunia non remanſit dicto Cichino.Si igitur dictum dicti Cichini nõ faceret fidem quo ad numeratione:quia per hoc ſe eximit ab obligatione:tñ facit fidem ſuper hoc quod vxor accepit de mandato dicti Franciſci.De hoc enim nullum ad eũ pertinet cõmodum vel incommodum. Quid enĩ ad eum vtrum Franciſcus vel vxor teneatur?Certè nihil. Vtroque enim modo eſt ab obligatione exemptus.Remanet ergo legitimus teſtis.Et ſic per primũ & tertium eſt probatũ quod Franciſco mandante & præſente vxor accepit:& ſic verè ipſi Franciſco fuit facta depoſitio,vnde debet cõdemnatio ſequi. Præterea an ſit locus delationi iuramenti,nõ videtur dubium:vt l.admonendi.ff.de iureiu.& C.eo.l.in bonæ fidei.vnde & ſi eſt delatum,& legitimè,ei ſtandum eſt. Barto. à Saxoferrato legum doctor.

1 ☞ *Petitio in materia pignoris & vſurariæ prauitatis,quomodo debeat fundari in iure.*
2 *Teſtis productus per partem eſt omni exceptione maior,& per partem ipſum producentem non poteſt opponi.*
3 *Teſtes ad probandam vſurariam prauitatem,quomodo debeant deponere.*
4 *Quæ ſunt coniecturæ & præſumptiones ad probandum contractum fictitium & ſimulatum.*

CONSILIVM XX.

VIſo libello[a] exhibito per Colã Pucciarelli,ſiue eius procuratorem contra Colam Falabarchæ in curia Reuerendiſſimi patris & dñi epiſcopi Cluſineñ.in quo inter cætera petit quoddam inſtrm venditionis & locationis caſſari & annullari tanquam factum in fraudem vſurarum,& viſis omnibus actitatis in cauſa prædicta,& dictis teſtiũ ab vtraque parte productorũ,videtur indubitanter dicendum per dictum dominũ epiſcopum vel eius vicarium pronunciandum eſſe ſcđm formam dictæ petitionis. Ad quod examinandum videnda ſunt duo.Primò an petitio ſit fundata de iure. Secũdò an ſit probata. Ad primum quod dicta petitio ſit fundata de iure probatur expreſsè per caſum l.emptionẽ.C.plus valere qđ agit.& per tex.extra,de emp.& ven.c.ad noſtram.& de pig.c.illo in quibus
1 dicitur manifeſtè†quod per iſtos vſurarios quandoque licet in veritate agatur quod ſit pignus: tamẽ contractus emptionis & venditionis,quo celebratur,quo caſu per iudicẽ debet iudicari ſecundũ id qđ in veritate agitur.& in d.l.emptionẽ.ſic no.& ita tenet Iac. de Aret. Ad ſecundum an dicta petitio ſit probata quod dictus contractus

a In quæſtione propoſita. Adde qđ iſtud cõſilium ſcđm ordinem Peruſinũ eſt in 5 j. parte iudiciorum. nu.xlviij.& pro cõſilio Bar.alle. Alex.in l.Falſus.§.ſed ſi is. ff. de furt.

b Quòd numeratio. Not.iſtud conſilium Barto.pro concordia teſtium,quorũ vnus dixit numeratũ fuiſſe Ioanni,alius vxori,eo præſente.& Alex.in d.l.ſi falſus.§. ſed ſi his.ff.de fur.dicit quod ſi vnus teſtis deponat Titium mutuaſſe Sempronio,alius verò deponat quod Titius de mandato Sempronij numerauit alteri,quod iſti teſtes ſunt conteſtes ad probandum eſſe numeratum Sempronio. & alleg. Bart.in hoc conſi.facit quod not. Pau.de Ca.in conſil. ccxiij.in cauſa quæ vertitur.quæ not.ad ea quæ ponit Feli. in c.cũ tu.extra, de teſt. & per Alex. in l. iter ſtipulantẽ.§.Stichus. in iij.col.& ſeq. ff.de ver.ob.Tho.

c Seruus põt interrogari. Vide nota. per Pau.de Caſ. in l.qui cunque.C.de ſer. fugi. in vlt.col. & in l.ſeruos.C.de teſti. & in cõ.cccxxix.viſa petitione prædicta. & in conſi. ccclxviij.viſis actis & actitatis. ad fi. De cuius veritate vide per Ale. & Iaſ. in l.j.§.ſi abſens.ff.ſi ex noxa.cau.aga. & per Iaſo. in l. j. C.de ſum.tri. & fide cath. in repet. Padu.in pe. col. vbi concordantiæ,&c.Tho.

d Viſo libello.Huiuſmodi conſiliũ ſcđm ordine Peruſi. eſt in j.parte iudiciorũ.nu. xlix.& pro cõſi.bar. alle.Ale.in l.poſt cõtractũ. in ver.prima præſumptio.ff.de donat.& dicit eſſe num. cxxj.& adde ad no. per Bar.hic & eundẽ Bar.in conſi. lxv.factum tale eſt. & in conſi.lxiij.proponitur. & per Barth.Veroñ. in tract.de ſimulat. contra.per totum.& Vitalem Neap.ĩ ſuo trac.clauſularum, in clauſula ſimulatiõis cõtractus, & de bal. in l.ſi.in fi. C. mand. Thoma.

contractus fuit fictitius,& ſimulatus, dicendũ eſt quod ſic indubitanter,claris & lucidis probationibus. Primò hoc probãt teſtes expreſsè producti per parte Colæ Falabarchæ,videlicet Cicarellus,& Cichus,qui examinati ſuper ſecũdo articulo hoc clarè &
2 apertè dixerũt,†qui teſtes ſunt omni exceptione maiores,contra quos nihil poteſt opponi:quoniã ipſa pars, cõtra quã agitur eos produxit:vt C.de teſti.l.ſi quis teſtibus. Secundò eſt probata dicta intentio ex teſtibus productis pro parte dicti Colæ. Nam iſti vſurarij ſuos contractus ita clàm & malitiosè faciũt, quod vix poſſunt[a] de vſuraria prauitate conuinci:vt c.j.de vſur.in
3 Clemen.† & ideo in iſtis,quæ non poſſunt ita liquidè probari, ſufficit probatio per coniecturas: vt l.omnis.§. à barbaris.ff. de re milita.& eſt expreſsè in capi.tua.extra,de vſur.& in c.in diceceſi tua.Sed iſtæ legitimæ cõiecturæ ſunt probatæ.vt infra oſtẽ
4 detur.†Prima coniectura eſt,quod dictæ poſſeſsiones valent multum vltra pretiũ in dicta vẽditione appoſitũ,ſ.vltra dimidiam[b] illius pretij conuenti,vt probatũ eſt per teſtes qui depoſuit,maximè ſup tertio & quarto capitulo,& eſt vna de præſumptionibus quod ſit factũ in fraudem vſurarum:vt d.c.illo.& c. ad noſtrã. Secunda præſumptio eſt ad probandũ quod ſit factũ in fraudẽ vſurarum promiſsio facta de reuendendo[c]: quia dictus Cola Falabarchæ dixit Colæ Puciarelli prædicto præſenti, & intelligenti quod redderet ſibi dictũ podere ſi ille redderet ſibi dictã pecuniam & hoc probatum eſt per multos teſtes. Tertia præſumptio eſt, cõfeſsio dicti Colæ Falabarchæ facta abſente parte:vt ff.de ædili.edicto.l.quæ ratio.in fi.de adulte.l.capite quinto.& ibi no. de liber.lega.l.nõ ſolũ.§.ſi liberationis verba.& ibi nota.C. de confeſsis.l.j.quod aut iſte Cola fuit confeſſus, probatur per teſtes, &c. Quarta præſumptio eſt quod contractus ſit fictitius & ſimulatus, eſt publica fama,quæ facit ſemiplenam probationẽ,ſecundũ gl. iuris Canonici & ciuilis.& not.ff.de teſtib.l.iij.§. idem diuus.& extra, de appellatio.c.j. cũ ſimilibus ibi notatis. ſed fama eſt per multos teſtes probata:ergo &c.

Angelus de Amelia decretorum doctor.
Bartolus de Saxoferrato legum doctor.
Franciſcus Tigrini de Piſis. I.V.D.

1 ☞ *Mutuum naturale & ciuile quid ſit,& qua actione poſſit agi.*
2 *Sententia refertur ad acta.*
3 *Quando idem numerus quantitatis reperitur in duabus diuerſis diſpoſitionibus factis & inter eaſdem perſonas,intelligitur de diuerſis quantitatibus, & non de una & eadem.*
4 *Quando duæ cauſæ opponuntur ut reſpiciant unũ finalem effectũ, requiritur utriuſque cauſæ concurſus,& ſi deficit,unum totum deficere uidetur.*
5 *Dictio quocunque,uel omni meliori modo,&c.quomodo intelligatur.*

CONSILIVM XXI.

VIſa prima[d] & ſecũda petitione & forma fideiuſsiõis Cioli Cicoli & oĩbus alijs actitatis in cauſa pertinentibus ad hoc: Credo quod contra dictum Ciolum fideiuſſorem non poſsit fieri executio ſententiæ latæ ſuper ſecunda petitione. Ad hoc autem perfectè inueſtigandum,ſciendũ eſt quod de iure communi fideiuſſor iudicatũ ſolui,non tenetur facta mutatione cauſæ,vel rei petitæ:vt ff. iudic. ſolui.l.cùm quærebatur.§.ſi.ſed in caſu noſtro eſt facta mutatio cauſæ.Itẽ & mutatio rei,vt probabo:ergo fideiuſſor nõ tenetur. Quòd ſit facta in ſecunda petitione mutatio cauſæ,oſtendo ſic.
1 Certum†eſt quod quoddam eſt mutuũ naturale , quod cõtrahitur numeratione,& ex eo agitur certi condictione ex mutuo:& tũc cauſa actiõis eſt ipſa numeratio:vt ff. de fideiuſ.l. ſi quis pro eo. §.ſi numos.Et de hoc loquitur totus titulus,ſi certũ peta. & notatur eo.tit.l.ſi à furioſo.in prin.primæ gl. Quoddam eſt mutuũ ciuile,cui fauet quandoque naturale:vt ſi ſtipulor à te centum ex cauſa mutui,& numeratio ſequit, vel præcedit. quandoque huic mutuo ciuili non fauet naturale,vt quia numeratio nõ ſequitur nec præcedit:& his duobus caſibus cauſa obligationis,& actionis ipſa ſtipulatio,& ex ea agitur non ex numeratione : vt ff. de nouationi.l.cùm enim.plenè nota.per glo.ff.ſi cer.pet.l.j.§.ſi & eo.tit.l.certi cõdictio.§.quoniã.Sed in caſu noſtro in prima cauſa vbi fideiuſſor interfuit,egit certi cõdictione ex ſtipulatione. Propoſuit enim mutuum ciuile coadunatum à naturali , & ſic cauſa ſtipulationis,ſeu obligationis eſt ipſa ſtipulatio.In ſecũda petitione[e] egit condictione certi ex mutuo naturali. Nam iſta recognitio & confeſsio proponitur ad probationem mutui naturalis,non ad obligationem,cùm ex tali cõfeſſione non naſcatur obligatio, ſed iam nata probatio:vt ff.depoſiti.l.Publia.in fi.no.per Cy.de non nume.pecu.l. generaliter. Cũ igitur in primo iudicio cauſa fuit iſta ſtipulatio,in ſecundo iudicio cauſa fuit ipſa numeratio:ergo cauſa mutata,& ſic fideiuſſor iudicatum ſolui de iure nõ tenetur, vt ſ. probatum eſt,& l.non à iudice.§. ſi.ff.de iudic.
2 †Secundò ad idem probatur ſic:Certum eſt quod ſententia refertur ad acta:vt l.ait prætor.§.j.ff.de re iudic. C. de ſenten.quæ ſine certa quantita.l.hæc ſententia . ſed in actis cauſæ,ſ.in conſilio domini Petri,& in replicatione partis continetur quod cauſa eſt diuerſa à prima:ergo ſententia videtur lata ex cã diuerſa. Tertiò,quia poſito ſine præiudicio qđ eſſet eadem cauſa:tamen hic talis actor non poteſt allegare.Cùm enim per dominum Petrum pronunciatum ſit pro ipſo actore,qđ cauſa ſit diuerſa,non põt modò dicere hoc non eſſe verum:vt ff. de lega. j.l. ſi ſeruus plurium.§.primo. Quòd autem
3 ſit facta mutatio rei , ſic probo: † quoniam idem numerus quantitatis reperitur in duabus diuerſis diſpoſitionibus factis, & inter eaſdem perſonas,de diuerſis quantitatibus intelligitur,non de vna & eadem.Caſus eſt ff. de proba.l.quinquaginta.not.ff. de lega.j.l. planè. el primo. §.ſed ſi non corpus. Sed in primo libro fit mentio de centum quinque florenis mutuatis per ſtipulationem promiſsis.& hæc eſt vna diſpoſitio. In ſecũdo fit mentio de cẽtum quinque florenis mutuatis atque recognitis & confeſſatis:& hæc eſt alia diſpoſitio.ergo diuerſæ fuerũt quãtitates,& ſic diuerſæ res:ideo fideiuſſor de iure communi non tenetur. Nunc reſtat videre, vtrum per formam promiſsionis ſit in dictis caſibus à iure communi in aliquo receſſum,vt per hoc ipſe fideiuſſor teneatur. Nam promiſit omnem quantitatem, ex qua eſſet condẽnatus ex cauſis ſuprà dictis,&c. Sed in libello erat inſertum mutuum naturale.Item ſequens ſtipulatio, & in ſequenti petitione fuit condemnatus reus ex mutuo naturali,vt prædixi:ergo verba ſtipulationis locum hic habent. Reſpondeo tamẽ quod dicta verba non obſtant. Nam debet intelligi ex prædictis cauſis coniunctis, & ſimul concurrẽtibus, hoc eſt ex ſtipulatione impleta per numerationem. Hoc ſic oſtendo:quia quãdo duæ cauſæ opponuntur,vt reſpiciant vnum finalem effectum,requirit vtriuſque cauſæ concurſus:& ſi vnum deficit,totum deficere videtur: vt l. ſi hæredi plures.ff.de condi.inſtitutio.& de rebus dubijs.l.ſi is qui ducenta.§.vtrum.C. de impuberum & alijs ſubſtitutionibus. l. penulti.
4 †Sed in propoſito iſtæ duæ cauſæ ponũtur,vt vnam obligationem reſpiciant ergo &c.Sed in ſecunda petitione deficit vnum, ſcilicet ſtipulatio: ergo totum videtur deficere. Præterea, verba iſtius ſtipulationis, quæ dicunt ex cauſis prædictis,ſunt dubia, vtrum intelligantur diuiſim,an coniunctim. & ſic debent declarari ex ſequẽti libello,ſuper quo ſtipulatio eſt iterpoſita:vt C.de diuerſis reſcri.l.j.de leg.j.l.ſi ſeruus plurium.

a Vix poſſunt. Adde plures concor.per Iaſ. in l.ſi quis ex argẽtarijs.§.prætor ait.ĩ pe. col.ff.de eden.& Pe. Cor.in conſi.ccxij.ĩ præſenti cauſa.in iij. col.in iij.volu. & in conſil.cxxxvij. licet multas.in vlt.col. in eo.volu.quibus adđ Bar.in hoc conſi.qđ nõ allegat ipſi.Tho. Diplo.

b Vltra dimidiã.Vide per Bart. Vero. in ſuo tra. de ſimula.cõtrac.l ij. præſumptione.Tho.

c Promiſsio facta de reuẽdendo . Iſtud conſiliũ ſequit Alex. in l.poſt cõtractum. in ij.col. ff. de don.in addi.ad Bar. & vide Bar.Vero.in d.tract. ſuo in vj. præſum.in xxiij.col.Tho.

d Viſa prima.Adde quod hoc cõſilium Bar. ſcđm ordinem Peruſinũ eſt in j. parte iudiciorum.nu.l. Thom. Diplo.

e In ſecũda petitione. Adde ad not.per Bar.l l.j.§.ſi.ff.ſi cer. pe.& in l.ſi debitorẽ ff.de noua.& in l. nõ abſtulit.C.de noua. cũ concor.de quibus per Alex.in d.l.ſi debitorẽ.& in d.§.ſi. & ibi plenius per Iaſ.l v.co.adde etiam no. per bar.et doc.ĩ l.certi condictio.§. ſi numos.ff.ſi cer. pe.cum concor. de quibus per Alex. & plenius per Iaſ. in l. ſi quis ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.in ix.col.in vij. no.ff.de ver. obliga. Tho.Diplo.

Clauſula, quocunque modo.Nota qđ huiuſmodi clauſula, quocunque modo,vel omni meliori modo nõ intelligit quacunque cã, vel omni meliori cauſa.Ita barto. hic quod no. & ideo cauti aduocati dicũt quocunque modo, & cauſa,&c.quæ nota. ad dicta per Fel.in c. cum ſuper. in vj.co. de offi.dele.& Alex. in cõ.cxxj.in vj.vol. Quõ aũt intelligatur clauſula,quocunque & qualitercũque vide Gemi.in c.ſi præben. in vj. & ibi Pet.de Anc.& Phil. de Franchis in ca. ad hoc.de appel. Quomodo verò intelligatur clauſula quoties, & quandocunque,vide plures cõcor.per Iaſ.in l. petẽs in iij.co.C.de pac.et plenius per Fel.in c.cũ acceſſiſſent. in xiij. co.de conſtit.quibus adde do.Fab.de mõte,ĩ ſuo trac. de emp. & vẽ.in iij.q.iiij.ptis prin.& bal. in co.cclij.in iij.vo.incip.ad euidentiã.in fi.Tho.

§.fi.& C.de tranſac.l.ſi de certa. Sed nõ eſt dubium ꝙ illæ duæ cauſæ,ſ.mutuum & ſtipulatio in libello ponunt̃ coniunctim pro vna cauſa,ſ.ſtipulatione impleta per numerationem:d.l.cũ enim.& alijs ſuprà allegatis:ergo in promiſſione debet intelligi coniunctim.ſed in prima petitione fuit propoſita vna cauſa ſeparata:ergo non vna cũ prima. Nec obſtant illa verba poſita in ſtipulatione petendorum corã domino Angelo,ſuiſq; ſucceſſoribus, quocunq; tempore
5 & modo.†Nam iſta verba, quocunq; modo,non poſſunt intelligi quocũq; modo,id eſt quacunq; cauſa.longa enim differentia eſt inter modum,& cauſam:cũ cauſa ſemp ſit de præterito:vt l.damus.de condic. inde bi.modus verò eſt de futuro:vt no.ff.de cõdic.& demonſt.ſuper rub. Sed in hac ſtipulatione modus aliter accipitur.Nam iſta verba,quoq; tempore,et modo,veniunt ad determinationem illius participij petendorum. Voluit ergo dicere,ſiue petentur p modum ordinarij iudicij offerendo libellũ, ſiue petendo inſtr̃m executioni mãdari ex forma ſtatuti ſiue faciẽdo eum condemnari ex prima confeſſione.Modũ ergo petendi voluerunt contrahentes denotare, nõ diuerſitatẽ cauſarum.qđ patet ex dicto participio petendarum, qđ determinatur. Itẽ ꝙ eſt futuri temporis.& cã eſt de pręterito,vt dixi. Circa diuerſitatem rei petitæ nil eſt innouatum per ſtipulationẽ. Nam oĩa ꝟba ſtipulationis referunt ſe ad quantitatem in petitione contentã, ſed in ſecũda petitione fuit diuerſa quantitas:ergo &c.vt dixi. Nõ ob.illa verba,& ſcđò promiſit ſoluere oẽm pecuniæ quantitatẽ,in qua ipſe Ciolus fuiſſet condẽnatus ex cauſis ſuprà dictis: qa dicta verba generalia,omnem pecuniæ quãtitatẽ[a],&c.debent intelligi ſi ex vigore petitæ quãtitatis in primo libello deſcendit, vt occaſione expenſarum,vel intereſſe:vt probatur in l.ſi ex pluribus.in prin.ff.de ſol.& de fideiuſſo.l.ſi quis pro eo.§.ſi numos. Cũ igit̃ in ſecũda petitione ſit diuerſa cauſa,& diuerſa quantitas nõ procedens ex prima, patet ꝙ in hac cauſa fideiuſſor nõ fuit acceptus,& ſic contra eũ executio non põt fieri.Bar.à Saxoferrato legum doctor,&c.

Tutor qui eſt datus exiſtentibus legitimis,nulliter eſt datus:& ideo ſi non adminiſtrauit tutelam,non tenetur,& poteſt ab adminiſtratione deſiſtere.

1 *Tutor habenti tutorem nõ poteſt dari,& tutela eſſet ipſo iure nulla.*

2 *Tutor nulliter datus ſi non adminiſtrauit tutelam non tenetur.*

CONSILIVM XXII.

IN quæſtione qua dicitur[b] fuiſſe datum tutorem per iudicem,& poſtea ad petitionem cuiuſdam fuit reuocatus.
1 †Viſis quæ videnda fuerunt,videtur de iure dicendum ꝙ datio tutoris facta de dicto Cicholo ſit ipſo iure nulla, qđ patet: quia datus eſt tutor habenti tutores legitimos,ſcilicet auunculos,qui hodie in tutela præferũtur agnatis remotioribus in gradu: vt in auẽ.de hær.ab inteſt.§.de his.poſita C. de legi.tut.auẽ.ſic hær. & ſic patet ꝙ in donatione fuit erratũ:ergo datio fuit nulla.[c] ff. de tuto. & cur. dat.ab his.l.ſi tutor petitus.
2 †Ex hoc ſequitur ꝙ ſi non adminiſtrauit tutelam dictus Cicholus non tenet̃. Caſus eſt C.qui da.tu.poſ.l.ſi ſororis.nec ei nocet ſi cœpit adminiſtrare. Præterea,ſponte ſui compulſus non poteſt ab adminiſtratione deſiſtere:vt ff.de eo qui pro tu.l.j.§.fi.

Nec obſtat decretũ factum,& quia vnus ex dictis auunculis fuit extraneus:quia remanet alius auunculus qui excludit dictũ Cicholum.Bar.

1 *Quælibet appellatio eſt permiſſa, niſi uideatur prohibita.*

2 *A ſententia condemnationis in materia falſitatis, an poſſit appellari.*

CONSILIVM XXIII.

IN quæſtione qua quærit̃[d] an ſer Leonus poſſit appellare à ſententia contra ſe lata. Secundò,an ſi poteſt appellare,quę ſnĩa ſit per iudicem appellationis ferenda. Circa primum,viſo proceſſu contra dictũ Leonum & ſocios facto,eius tenore diligenter inſpecto,videtur indubitanter de iure dicẽdum ꝙ dictus ſer Leonus appellare poſſit.
1 †Hoc aũt oſtenditur ſic.Certum eſt ꝙ de iure cõi habemus regulam gñalem ꝙ à qualibet ſnĩa poſſit appellari,niſi reperiat̃ expreſsè prohibitum:vt l.à ꝓconſulibus.& l.& in maioribus.C.de appel.ſed in caſu noſtro nõ eſt prohibita appellatio de iure cõi vel ſpãli:ergo &c.De iure cõi : qa non pro omni falſo prohibet̃ appellatio,[e]ſed ſolũ pro falſa moneta: in alijs nõ ſupponentibus vnã monetam pro alia,hoc nõ reperitur prohibitũ:ergo &c. Itẽ nec de iure municipali ciuitatis Tuderti prohibetur appellatio ſi quis condemnatus fuerit pro falſitate ſed iſte ſer Leonis non fuit pro falſitate condemnatus : imò pro delicto nullo, & non punibili condemnatus eſt, & non pro aliqua iuſta cauſa.
2 †Nam ſi rectè inſpiciantur verba ſtatuti ciuitatis Tuderti,& inſpiciant̃ verba cõdemnationis:dictus ſer Leonus dicitur mandaſſe,& conſiliũ dediſſe poſtquã prædicti oĩa deliberauerant:& ſic dedit conſilium[f] ei qui aliàs erat facturus. ꝙ factum non eſt punibile de iure,vt optimè probatur Inſtit.de obli. quæ ex deli.naſ.§.ope.& l.ſæpe.in fi.de ver.ſig.& l.j.§. perſuadere.ff. de ſer.cor.& ibi no.Non ob.ſi dicatur ꝙ hic fecit plus: qa mandauit.Nã hoc caſu mandatũ factũ ei qui deliberauerat:idẽ eſt ꝙ cõſiliũ: vt l.ij.in fi.ff.mãd.& ibi gl.no.& tũc ſi bene aduertas, nõ obſtãt no.per Dy.in c.nullus ex cõſilio.extra de re.iur.lib.vj.idẽ debet intelligi in delictis q̃ ſola animi corruptione cõmittuntur vt ſerui corrupti,vt d.l.j.§.perſuadere.no.ff.de iniu.l.non ſolũ.§. Proculus.prout eſt in litera volenti.ſed qa illa litera videtur approbari per gl.in d.l.ſæpe.poſito ꝙ eſſet vera illa litera.§. ille etiã haberet locũ in iniurijs,q̃ deferũtur,ſeu inferunt̃ circa perſonam nõ in delicto cõmiſſo circa rẽ,vt furtũ,vt expreſsè dicit̃ in gloſ. Nõ obſt.ſi dicatur,hic fecit plus:qa dedit auxiliũ &c.vt in inquiſitione continetur.Nam q̃tum ad dictũ ſer Leonum nil releuat: quia in inquiſitione nullatenus declarat̃ ꝙ auxiliũ dedit,niſi qđ dedit auxiliũ prædicto modo,ſ.mãdando & cõſulendo:& ſic vt̃ incertũ in inquiſitione deductũ.Bar.à Saxoferrato legũ doctor.

1 *Plures inquiſiti cum clauſula de auxilio & fauore,an referatur ad omnes,uel ad quem eorum.*

2 *Qui præſtat fauorem uel opem percuſſori,non eſt nec poteſt dici percuſſor.*

3 *Si inquiſiti ſingulariter inſultando & percutiendo deliquerunt, an debeant puniri ex quo principaliter uel in conſequentiam deliquerunt.*

CONSILIVM XXIIII.

EX facto proponitur[g] quod xij.homines officio iudicis inquirantur quod ipſe & quilibet ipſorum cum

a ¶Oẽm pecu. quãti. Adde ꝙ dicit bar.hic ꝙ verba oẽm pecuniæ q̃titatem reſtringunt̃ ad petita ꝑambula in primo libello,& nõ in ſcđo.adde no.per Bar. in d.l. ſi quis pro eo.§.ſi numos.ff. de fideiuſ.& Mode.in l.ſi furioſo. in prin.ff.ſi cer.pe.& Bal.in l.fi.in fi. C.ad Maced.

¶Et adde ꝙ verbũ, oẽs recipit modificationem Old. in cõſi. cclxxviij. q.eſt ĩ pe. col.in fi.Item verbũ oẽs,comprehendit ea quæ poſſunt venire ex natura ſermonis. vide Bar.in l.qui habebat.ff.de leg.iij.& Bal.in l. à ꝓcuratore C.mand.Itẽ verbum oẽs,reſtringit̃ ad præſentia præterita, & futura,& vide plenè p Fran. Cur.in cõſil. lxix. viſis duobus.ĩ iij.col.& Spe.in titu. de depo. §. decimo. ver.ſed pone.& Ale. in l.inter oẽs. in fi. ff. qui ſatiſd.cog.& ibi vide apoſtil.Tho.

b ¶In qõ.qua dicitur. Adde ꝙ hoc conſi.ſecũdum ordinẽ Peru. eſt in j.pte iudici.nu. lj.Tho.Diplo.

c ¶Datio fuit nulla. Adde no. per Bar. in l.ſi tutor.ff.de tut. & cura. da. ab his.& in auẽ.matri & auię.in iiij.col. & ibi ſcripſi. C.qñ muli.tute.offi. Et ibi Abb.in iiij.co: ponit de legitimo q ſe intromitteret in tutela, & adminiſtratione exiſtẽte matre p eandẽ rationem.Et an tutor poſſit ꝓpria authoritate ſe exonerare,et dare tertio ad hoc vt non teneatur, vide Pau.de Caſt.in conſi.cxl.inci.ad bene examinan. in iiij. dub. & adde no. per bar.& quę ibi ſcripſi in conſi. cxlv. factũ ſic ſe habet.Tho.

d ¶In qõne qua quęritur.Adde ꝙ iſtud cõſilium ſcđm ordinẽ Peru eſt in j.partę iudi.nu.lij.Tho.

e ¶Prohibet̃ appellatio.Inquantũ Barto. vult ꝙ pro falſa moneta cõdemnatus nõ põt appellare, adde tex.in l.j. in princ.C. de fal.mo.& ibi glo. & Sal.& Spe. in tit. de appel. §. ij.verſic. xxix.tñ nota limitationem quã dat Bar. hic ad illã legem nõ habere locum in ſupponentibus vnã monetam pro alia qđ ſi condemnati ſunt, poſſunt appellare. ¶Et no.Bar.hic,quę adde ad no.in d.l.j.et adde quod conſuluit Rapha.Cu.in conſil. cxxxviij. inci.q̃ maximè.in peñ.& vlti. col.vbi facit differẽtiam de pœna falſificãtis monetam.& in ſupponentib⁹ vnam monetam pro alia,et plura vtili a ſcripſi in d.l.in maiorib⁹ lata. Thoma.

f ¶Dedit conſilium. Adde inquãtũ Bart. vult ꝙ ſi quis dedit cõſiliũ vt quis faceret monetam,ſi aliàs erat facturus,nõ debet puniri de falſa moneta.quę adde ad no.per bar.in l.is qui opem.ff.de fur.& ibi ſcripſi. vide Ang. de Areti.in §.interdum. Inſti.de obli.quæ ex del.naſ.et Io.de Imo. & Fran.de are.in l.ſi ſtipulat⁹ fuerit. ff.de ver.ob. Tho.

g ¶Ex facto proponitur.Adde ꝙ hmõi cõſiliũ ſcđm ordinem Peruſinũ eſt in j. parte iudiciorũ.nu.liij.et eſt in x. vol. conſi.in char. cccxviij. & ad dicta per Bar. hic,vide eundem Bar. in l. qui ſeruo.§.ſi duo. ff. de fur. & Ale.in conſi.xv.in j.volu. viſo proceſſu.Tho.

armis offendibilibus fecerunt inſultum cõtra Mar.Ioannẽ Phil.& Fran.& quod quatuor ex dictis inſultantibus ꝑcuſſerũt dictũ Frã.cũ haſta,& vnus ex iiſdẽ percuſſoribus percuſſit eũdẽ vna alia percuſsiõe:& ꝙ oẽs inq̃ſiti ꝑdicti,& quilibet ipſorũ exceptis duobus ex primis percuſſoribus percuſſerunt dictum Martinũ Ioan.Phil.& Frã.& ad prædicta omnia & ſingula cõmittenda,vnus alteri,& alter alteri dederũt & ꝑſtiterũt auxiliũ, cõſiliũ,& fauorẽ,opẽ, & operã efficacẽ. Modò dubitatur vtrũ dicta clauſula de auxilio, & fauore cõplectatur in quolibet dictorum inquiſitorum præſtitiſſe auxiliũ & fauorem quibuſcũq; alijs inquiſitis ad ſuprà dicta per ſe & quilibet ipſorũ cõmiſſa. & qualiter ipa clauſula cõſiderari debeat,& ad quos,& ad quid referatur. In quæſtione prædicta ſine dubio dicemus clauſulã referendam eſſe ſingulis,& ad quemlibet ex inquiſitis.Nã cùm proponatur reciprocam,i.vicariam præſtationẽ auxilij, & conſilij interceſsiſſe inter inquiſitos prædictos:nec ſit ratio : qa magis ad vnum quã ad alium referatur:ad quẽlibet eorum eſt referenda prẽſtatio auxilij ſuprà dicta,vt ff.de vul.& pup.l.iam hoc iure.& l.ij.§.quãuis.C.eo.& de le.j.l.talis ſcriptura.in fi. & de iuriſd.om.iudi.l.ſi idẽ cum eodem.& ibi no.hunc etiã intellectum inducunt illa verba in inquiſitione appoſita videlicet vnus, alter,& alter alteri. Nam quilibet ex xij. inquiſitis, vnde & aliter dici poteſt,vt ff.de leg.iij.l.qui cõcubinã.§.cũ ita.& de leg.ij.l.ſi ita relictũ.in prin.& ibi nota.Modò reſtat videre quid in propoſito thæmate præmiſſa clauſula debeat operari : & an prædicti inquiſiti debeãt & poſſint de auxilio,& fauore puniri. Videtur probabiliter dicendũ puniri nõ poſſe.Nam licet plures rei debẽdi, & inſolidũ obligati videantur ambo fideiubere inuicem:tamen huiuſmodi tacita fideiuſſio non producit inter eos officiũ obligationis.quod patet:qa ſi vnus ſoluit inſolidũ non repetit à conreo per actionẽ mandati:vt ff.ad Velle.l.vir vxori.§.fi.& ſolet notari.C.de duo.reis.l.j. ſic & in propoſito cũ omnes & ſinguli inquiſiti fuerint principaliter delinquẽtes, & qualiſqualis fauoris auxilijq; præſtatio præceſſerit non producit obligationẽ ex principali debito,& cõſequẽter punitionẽ ipſius auxilij vel fauore:cũ ſolũmodo principale delictũ,& principalis obligatio ſit attendenda,& nõ q̃ eſt conſequentia procedit,vt ff.de aur.& ar.leg.l.& ſi nõ ſint.§.perueniamus.& accedit in hoc ff. de iniu. l.prætor edixit.§.ſi dicat̃. vbi dicit̃ expreſsè ꝙ principalis cauſa
2 attendit̃,nõ alia.†Secundò:qa is q̃ prębet fauorẽ vel opẽ percuſſori,nõ eſt percuſſor,nec põt dici percuſſor,vt ff.de furt.l. is qui opem.& de iniu.l.nõ ſolũ.§.ſi man dato.& §.Proculus.Cũ ergo ſingulariter dicti inquiſiti percuſſerint,nõ poſſunt dici percuſſoribus auxiliũ præbẽtes eo ipſo ꝙ percuſſerint : qa idem factum non põt parere duos effectus,ſeu ead.percuſsio facta per quẽlibet nõ põt cenſeri diuerſo iure,videlicet iure percuſſoris, & iure fauorẽ præbẽtis,vt ff.de vſuſc.l.eũ qui ædes.in princ.de cõdi.
3 & demon.l.Titiæ ſi non nupſerit. †Præterea, quæſtio præſens ſatis videtur determinari.ff.de furt.l.q ſeruo.§. ſi duo. vbi videt̃ ꝙ ſi duo ſerui diuerſorũ dominorũ ſibi inuicem perſuaſerint,& ſimul animo fugerint,alter alterius non eſt fur. Sic & in propoſito cum omnes inquiſiti fuerint principaliter delinquentes, & ex facto plurium conſummatur delictũ quod quidem delictũ per alterum ſolum conſummari non poterat: iura dicunt ꝙ oẽs in ſolidum principaliter tenent̃,& non acceſſoriè.ff.ad l.Aquil. l.ita vulneratus.§.cum plures.& de fur.l.vulgaris.§.ſi duo.& accedit.ff.ar.bo.fur.cæ.l.ſi plures.Cũ ergo prædicti inquiſiti ſingulariter inſultando,& percutiendo deliquerunt,debent de eo qđ principaliter deliquerunt puniri, non attenta conſequentia quę ex facto principali poſſet inſurgere.Nam illa conſequentia effectum non producit,vt ſuperius eſt expreſſum, & facit ff. de ſol. l.ſi duo.§.& quæ generaliter. Et ad præmiſſum intellectum facit generalitas verborum inquiſitionis,& omiſsio ipſa auxilij & fauoris,vt poſſit concipi an fauor fuerit præſtitus aliter vel alio modo quàm principaliter in delinquẽdo. Auxilium enim multifariè præſtat̃,& armis,& manu clamoribus.& obiectu corporis:vt ff. ad Sylla.l. cum dominus. cum ſi. & ſic cum inquiſitor fuerit vagatus circa vltimam partem inquiſitiõis, aliàs alteram partem inquiſitorum non pergit inquiſitio ad vigorem iudicij, vt ff.de iniu.l.prætor edixit.in princip.& §.quod autem prætor ait.cum ſi.

1 *Adhærentes qui dicantur.*

2 *Sequaces,participes,& caporales qui dicantur.*

CONSILIVM XXV.

IN dubium reuocatur[a] qualiter intelligant̃ adhærentes:ideo vide tex.in corpo.de hęr.
1 & fal.ibi q̃ nunc.†Ex hoc no.ſignificatum huius ꝟbi adhærentes.Illi em̃ ꝓpriè dicunt̃ adhærẽtes q̃ ſunt eiuſdẽ velle ſponte cuius eſt principalis.De hoc eſt tex.in c.apoſtolicæ.de re iu.li.vj.& vide bonũ tex.in auẽ.de alie.& emphy.§.æconomos.& hoc eſt vtile pro capitulis pacis quæ quotidie inter ciuitates vertunt̃.Nã vna alteri, & altera alteri promittit nõ offendere ciuitatem nec ſuos adhærẽtes. Intelligunt̃ aũt adhęrentes ſubditi[b] ciuitati,& illi qui ſponte ſunt eiuſdem velle,cuius eſt ipſa ciuitas. Quid aũt importet ꝟbũ ſequaces,vide tex.ĩ c. cõqueſti.
2 extra de ſeñ.excõ.†Quid aũt dicant̃ participes,aut ſe continentes,vide tex.in l.j.C.ſi rect.ꝓuin.Caporales aũt illi dicunt̃ qui caput ſeu principiũ alicuius facti, ſiue rei tenẽt.Pro quo vide tex.in l.ij.§. ſi q̃s verò homines.ff.vi bo.rap.q̃ faciũt ad multa.Bar.

1 *Procurator producens teſtes an debeat puniri ex forma ſtatuti,ut principalis.*

2 *Statutum imponens pœnam,an & quando ſufficiat ad annullandum actum.*

CONSILIVM XXVI.

STatuto ciuitatis[c] Senarũ cauet̃ ꝙ nullus pręter principalẽ ꝓducat teſtes ſub pœna xxv.lib.
1 † Quidã ꝓcurator produxit teſtes in quadã cã ꝓcuratorio noĩe.Quærit̃ an talis productio valeat. Rñ.indubitãter ꝙ nõ:qa factũ lege vetãte, vt l.nõ dubiũ. C. de legi.Et ſi dicat̃ ſtatutũ vltra ꝓcedit pœnã ĩponẽdo:& ſic valet qđ fit,per l.fi.ff.de diuor.& ibi no.per Richar. Malũ.& qđ no.p Cy.in d.l.nõ dubiũ.in fi.
2 †Ad id dico ꝙ vbi lex[d] vltra ꝓcedit pœnã imponendo,actus eſt nullus firmiori rõne, ex quo pœna imponit̃ : qa illud ſufficit ad annullandũ actũ.ff.de his quæ pro nõ ſcri. habẽ.l.j.vbi eſt caſus expreſſus. Nõ obſtat l.fi.de diuor.qa eſt in poſſeſsione pœnæ,apparet ꝙ lex voluit valere diuortiũ factũ : ex hoc patet ꝙ ſenſit qđ diuortiũ valebat,aliàs de iure cõi ſcđo viro.ſi primũ matrimonium durabat, aliud matrimoniũ non valuiſſet.& iſtã rõnem ponit ibi text.expreſsè. Et diffinitio quã dicti doctores faciũt videlicet aut pœna imponit̃ actui ꝓhibito de iure cõi,aut ꝓhibito de iure ſpãli ,nil valet: qa eſt cõtra tex.& gl.in l.prætor ait.§.j.& ibi no.in gl.ff. de opęr. noui nun.ſup verbo expreſſum.Nã eo ipſo ꝙ imponit̃ pœna deſtructionis,videt̃ vetare ne fiat & annullet̃ factũ: & cõſtat ꝙ interdictum de no.ope.nun.eſt de iure ſpãli extraordinario,vt l.in ꝓuinciali.eo.ti. Præterea illa diſtinctio lege non ꝓbat̃: qa d.l. fi.de diuortijs,nil facit,vt dixi.Hoc etiam in propoſito, ſ.ꝙ ꝓductio teſtium non valeat.Probat̃ alia ratione ineuitabili : qa ꝓcurator nõ habet mãdatũ ad hoc.Nam in gñali mãdato non venit aliquid qđ ſit pœnale,[e]vt l.ſi ꝓcurator.de cõdi. inde. cũ ſi.etiam ſic hæc ꝓductio quæ eſt pœnalis non valet.& ſi mandatũ rectè inſpiciatur,dictus ꝓcurator nõ habuit mãdatum[f] ſpeciale ad producendũ teſtes, ſed ad videndum iurare teſtes. Concludit̃ ergo ꝙ dicta productio tanquam facta contra ſtatutum à non habente mandatum eſt ipſo iure nulla.Barto.

1 *Si pars fecit iurare teſtes in dilatione,numquid poſt dilationem poſſint examinari.*

a ¶In dubiũ reuocat̃ Adde ꝙ iſtud cõſiliũ ſcđm ordinẽ Peruſinum eſt in j. parte iudiciorũ.nu.liij. Tho.

b ¶Adhærẽtes ſubditi. vide bar.in l. nõ dubito. ff. de capti. & And.Barb.in conſil. xj.in ij.vol.illud afferam in medium.ĩ pe. col.et Lu.Ro.in cõſ. ccccvij. in propoſito cenſu.Tho.

c ¶Statuto ciuitatis. Adde ꝙ iſtud conſil. ſcđm ordinẽ Peruſinũ eſt in j. parte iudicio.nu.lv.Tho.

d ¶Qđ vbi lex. Adde qđ Bart. in l. prætor ait.§. j.in fi.ff.de no. ope.nunci. vr̃ ſentire contrariũ : vbi dicit ꝙ qñ nullitas actus reſpicit alterius ꝑiudiciũ q̃ ei⁹ cui imponit̃ pœna, actus non eſt nullus, vt l.filioſa.§.fi.ff.de fal. & de re iu.l.non vr̃ dolo facere.& ideo ſi tibi cõtingat in facto aduertas ad dictũ bar. hic. ¶Et an qñ lex vel ſtatutũ ꝓhibet actũ fieri,deinde pręcedit imponendo pœnã facienti talem actũ, an p impoſitionẽ pœnę videat̃ velle ꝙ actus remaneat valid⁹ vel inualidus. examinãt Bar.et doc.in d.l.prætor ait.cũ cõcord. traditis ibi p Alexã. & ibi etiã p do.meũ & præceptorẽ do.Iaſ.in pe.col.in iij.co. in iij. no.qb⁹ adde Bar. in hoc conſi. de quo nõ faciũt mẽtionẽ.Tho.

e ¶Quod ſit pœnale. Aduerte ꝙ hoc non eſt pœnale dño, ſed procuratori : & ideo hoc dictum Bart.hic eſt ſingulariter notãdum.Tho.

f ¶Mandatum ſpãle. Contra hoc dictum bar.facit l.ſi rem mobilem.& l.ad legatũ ideo not.hoc dictum Bar.Tho.Diplo.

a ¶Quærit. Adde qđ iſtud conſi.ſcđm ordinem Peruſi.eſt in j. pte iudi.nu.lvj.Tho.

b ¶In queſtione iſta. Adde do.de Rota in decio.lxxiij.incip.licet & pleniꝰ.& in de ci.cccclxv. extra Rotā.& p Fel. in c.licet cām.i xiij.co.& ſeq. de ꝓba.vbi pleniſſimè ponit materiam. cui adde Bart.hic,& Philip.frā.in.c.pia.§. ſi qs igiẗ.in vj.col.de excep.lib.vj.Thom.

c ¶Reuerendo. Adde φ hmōi cōſiliū ſecūdū ordinē Peruſinū eſt in prima parte iudiciorum.nume.lix. Thom.Dipl.

d ¶Non ſit. An & qñ hoſpitalia ſint exempta,& multa de hoſpitalibus ponit Fel. in c.de quarta. in iij. & iiij.col. de præſcr. & ibi dixi in addit. vbi videas.Thom.

e ¶Contra hæredem. Adde Bald.in c.j.§.ſi quis verò.de pa. iur. fir.& not. quia iſtud ius poteſt cedi, vide Bart.in l.j.§. vſufructuarius. ff. de noui ope.nun.Tho. Dip.

f ¶Contra eccleſiam. Adde Bart.in l. ſi qs curialis. & ibi doct. C.de epiſc. & cle.& vide eūdē Bar. i l.ij.i vj.col.& ſeq.C.de pigno.et Barb.in c.verum.in xix. colum de fo.comp. Thom.

2 *Teſtis qui iurauit ad inſtantiam partis poteſt examinari in uita ipſa & abſente parte ad inſtantiam partis aduerſæ.*
3 *Non ſit probatio per iuramentum.*

CONSILIVM XXVII.

a QVæritur[a] ſi dilatio eſt aſſignata per iudicē in quā actor & reus debeāt ꝓbare quicquid volunt. Si actor fecit iurare teſtes in dilatione: & nō deponere: nunqd poſt dilationē† poſſint deponere? Et primò videẗ φ ſic: quia ex quo corā iudice iurauerūt, nō eſt in poteſtate producentis, ſed iudicis examinare: qa eos examinat in ſecreto partibus abſentibus. Item quia poſt iuramentū iudex debet teſtes examinare ad inſtantiā partis aduerſæ, etiā ſi is qui produxit reſiſtat, vel abſens ſit. ergo habetur pro recepto poſt iuramentū: aliàs nō examinaret† eum iudex ꝓducente inuito, vel abſente. Et hoc probat C.de teſti.l.ſi quando.& ibi not. vnde fecit ꝓducēs quod potuit faciēdo eos iurare: & ideo dilatio ea nō præiudicat, cū per iudicem, nō per eum ſtetiſſe videaẗ, q examinare diſtulit: arg.ff.ex qui.cau.maio.l.ſed & ſi per prætorem.in prin.& l. ait prætor.& in authēt.vt ſpon.larg.§.hic quoq;. Itē probationū facultas non eſt anguſtanda.C.de hęret.l.quoniā. Itē cū teſtes produxerit in iudicio, iurare fecerit, procedere debet examinatio ſine tēporali damno.ff.de iud.l.ij.§.in omnibus. E contra videtur primò: qa dilatio amplius quā ſemel nō eſt concedenda, niſi ex cauſa.ff.de fer.l.j.& ibi no. Vnde cū ſine noua dilatione nō poſſint teſtes deponere: meritò nō eſt petendū: arg.d.l.j. Secūdò: quia quis vltra terminū non audiẗ.ff.ex cau.ma.l.ſed & ſi per prætore.§.ſed ſi dū decreto.& C.de accuſ.l.ſi ea.& de remiſ.pign.l.ſi eo tēpore. Tertiò: qa imputatur ei qui ſe arctauit.ff.ſi quis cau.l.ij.§. ſi quis eam.& de ſeipſo quæri debet: qa à nullo alio deceptus eſt.ff.de rei vend.l. nā & ſi actor.de actio.emp.l.j.in fi. Itē ſi eſt actor ei eſt magis imputandū: qa probationes debet ſecū afferre.C.de prohib.ſe.pec.l.j. Itē ſi reus non debet in ſua poteſtate cōferre vt differat φtū vult, vt ff.de iuriſd.om.iud.l.ſi idem.§.j. Vltimò videtur determinari, per l.ſi quādo, C.de teſtib.vbi diciẗ φ vltra xv.dies non debēt teſtes obſeruari. Ex quo colligitur φ ex tunc ſit actor in ſumma negligētia, adeo etiam φ ſi per iudicē ſtaret nō audieẗ, vt d.l.fi.in fi. Itē iudex nō debet ſe in cā intromittere vtraq; pte ſilente.ff. de iud.l.inter litigatores.& C.de iud.l.properandū.§.& ſi quidē.in glo.quæ incipit, iure iſto.in fi.& not.C.de teſti.l.ſi quādo.in glo.quæ incipit,
3 ſi non ſit ille.† Nec obſtat ſi obijciaẗ φ iurauerunt in terminum: qa nihil operaẗ. Datus enim fuit ſibi terminus ad probandū. qđ non intelligiẗ de iuramēto teſtiū ſolummodo, ſed de effectu probatiōis. Cōſtat enim φ per iuramentū nō fit ꝓbatio: vñ videẗ de depoſitiōe cogitatū: arg.C.de legi.& cōſti.l.non dubiū. Itē iuramentū teſtiū, & depoſitiōes exigunẗ. Nō em̄ ſufficit vnū ſine altero. Et ideo diciẗ in l.φ teſtes iurati deponāt.C.de teſta.l.fi.in fine.& l.hac conſultiſſima.§.penul.per quod dominus Ioā. Faſiolus de Piſis hāc quæſtionē determinauit de facto conſultus. Sūt igiẗ inſeparabilia & indiuidua iuramentū & depoſitio: & nō ſufficit partē feciſſe: argu.ff. familiæ herciſcūdæ.l.hæredes.§.an ea. Per quod concludiẗ quòd nec etiā iuraſſe videẗ: ex quo in dilatione iurauerūt tantū,& non depoſuerūt.arg.d.l.& C. ad Sylla.l.cum Syllanianum.in fi.& ff.de edē.l.j.§.edenda. Habetur ergo totū pro omiſſo, cū vnū omittitur.ff.de tranſa.l.cū ij.§.ſi prætor. ibi no.in vltima gl.& Inſti.q.mod.teſta.infir.§.ex hoc.& ibi not.
b In quæſtione iſta[b] do. Ray.de Forli. determinauit teſtes debere examinari nō obſtante dilatione: quia actor fecit qđ nō potuit teſtes inducendo,& faciendo iurare. Id autem quod poſtea debet ſequi, ſcilicet examen & faciendum motu iudicis,& eius officio, cū teſtes citari, & iurari debet reddere ſecretum iudicium, & in ſecreto examinari: vt in Daniele.& etiam C.de teſtib.l.nullum. Ad illud verò quod dicitur C.de teſti.l.ſi qñ.poteſt reſponderi φ dicta lex non intelligitur in dilatione data à iudice. Sed cùm teſtes interdum de longinquo proferuntur ſeu producuntur,& vellent recedere ne vagentur curæ familiari, & proprijs negotijs: tunc enim lex dat dilationem in fauorē teſtium xv. dierum, intra quos iudex tenetur facere examinari: quod ſi non facit tenetur, vt ibi no.do.Ioan.de Senis conſuluit contrarium per iura ſuperius allegata in ij.parte quæſtionis.domi.Dyn. de mugello determinauit quòd recipi poſſunt: argu.ff.de bono. poſſeſ. ex teſt.mi.l.ij.vbi dicitur quod qui eſt receptus ad iuramentum, ad totum videtur receptus.Dyn.

1 *Vtrum prior hoſpitalis laicus ſit exemptus, poſito quod hoſpitale ſit exemptum.*
2 *Licentia intrandi propria authoritate in poſſeſſionem poteſt uti contra hæredem & contra eccleſiam, ſicut contra defunctum.*
3 *Verbum de bonis eſt ſignificatiuum poſſeſſionis uel detentionis, & non dominij.*
4 *Verbum reuocato precario, quis dicatur rationabiliter poſſidere uel non.*
5 *In dubio an res ſit exempta uel non, epiſcopus eſt iudex competens.*
6 *Eccleſia ſi eſt exempta, an ſit exemptus prælatus.*

CONSILIVM XXVIII.

c REuerendo[c] viro domino Butio de Petralonga Spoleti ducatus in ſpiritualibus vicario & locum tenēti. D. Iac. de prato iudicis dictæ curiæ, Bar. à Saxo ferrato legum doctor licet minimus nunc actu leges Peruſij ſalutē. Ad vota literas veſtras recepi, & acta cauſę appellationis vertētis inter dñm Thomā benedicti priorē hoſpitalis Sanctæ mariæ de Charitate,& eius procuratorem ex parte vna appellantē & ſer Petrū Fuccij,& eius procuratorē ex altera parte, quā mihi de partiū volūtate veſtra commiſit prudentia, & puncto ſcripto, videlicet quæ ſint partes iudicis, viſis cōſtitutionibus & conſuetudinibus ducalis curiæ,& actis, & actitatis in ipſa cauſa & iuribus & allegationibus vtriuſque patris. quam commiſsionem veſtri acceptaui. & viſis omnibus actis & iuribus mihi tranſmiſsis,& allegationibus vtriuſq; partis: & etiam auditis ſæpe allegationibus quas aduocati partium prædictarum perſonaliter coram me facere voluerunt. Chriſti nomine inuocato dico & conſulo quod partes iudicis debent eſſe tales, videlicet quod inter dictas partes pronuncietur per dictum dominum Thomā & eius ꝓcuratorē malè & iniuſtè appellatum: & per dictū dñm iudicem eſſe bene,& iuſtè ꝓnunciatū & iudicatum. Ad hoc aūt dicendum me mouēt rationes infrà ſcriptæ: ſed vt bene adducātur dubietas habetur, & pendet ex duobus. Primò cū ille prior accuſetur ex proprio delicto cōmiſſo: & accuſando illū accuſatorē in ſua inſcriptiōe apparet φ non agiẗ de obligationibus, vel facto eccleſiæ, ſed de obligatione ipſius prioris,& ex ipſius facto orta, vt l.neq; interdicto. de reg.iur. de tab. exhib.l.pen.qđ vi aut clam.l.is qui in puteum.§.ſi tutoris. Eſt ergo videndum, vtrum iſtud delictū ſit cōmiſſum in loco exēpto, vel nō.quòd ſi locus non eſt exemptus apparet primò poſſe cō-
d ueniri, vt in c.j.de priuileg.li.vj. Quod autem ille locus non ſit[d] exemptus, oſtenditur. Nam verba priuilegij dicunt ſic, dicto hoſpitali &c. cum illis bonis quæ in præſentiarum rationabiliter poſsidet,& quæ in poſterum rationabiliter dante domino pote-
1 rit adipiſci ab omni iuriſdictione &c.† Sed dictam poſſeſsionem rationabiliter non acquiſiuit: ergo dicta poſſeſsio non eſt exempta: & ſic delictum commiſſum non eſt in loco non exempto. hoc oſtenditur: præceſsit inſtrumentum donationis factæ dicto ſer Petro Fuccij, ab illo cuius dicto hoſpitale dicit ſe hæredem in quo inſtrumentum conceſsit dicto ſer Petro licentiam ingrediendi poſſeſsionem dictæ rei ſua authoritate, vt in dicto
2 inſtrumento apparet.† Sed conſtat quod dicta licentia intrandi
e quis vtitur contra hæredem,[e] ſicut contra defunctum. ff. de leg. ij.in l.Titia cū.§.j.ſcđm iij.lect. & l.hæredem. & l. quod ipſis.de
f regu.iur. & etiam contra eccleſiam[f] poteſt quis vti dicta licentia vt probatur extra de dona. c. cum dilecti.per quam decretalem hic tenet Hoſtien. Ioan. Andr. vt ipſi notant in c.verum. de foro compe.licet Innocent. ibi videatur ſentire contrarium cuius opini.reprobatur per d.c.Pro hoc facit C.de epiſcop.& cler. l.ſi quis curialis. Et quia legitima licentia excuſat à ſacrilegio, de aqua plu.arcen.l.quāquam.in prin.ſed ex inſtrumentis apparet

dictū ſer Petrum licentia ſibi conceſſa ingreſſum eſſe animo poſsidendi dictam rem, vt apparet ex inſtrumentis productis: & ſic legitimè poſsidere, ergo dictū hoſpitale nō poteſt rationabiliter poſsidere: cum duo nō poſsint eandem rem inſolidū poſsidere: vt l.ſi vt certo.§.ſi duobus vehiculum.ff.commo.l.iij. ex cōtrario.de acqui.poſ.Et ex hoc concluditur φ dicta poſſeſsio non eſt exempta. Præterea, aut ponimus dictum Gellum in vita ſua dictā rē poſſediſſe, aut non. ſi ponimus poſſediſſe, quod videtur pars dicti prioris aſſerere, dum dicit in quadam poſitione, dictā
3 poſſeſsionem intrauit tāquam de bonis dicti Gelli. quæ† verba de bonis ſunt ſignificatiua poſſeſsionis vel detentationis non dominij.ff.vi bo.rap.l.ij.§.ex hac actiōe.& inſt.e.ti.§.in hac. Et maximè cū ipſe Gellus hoc aſſeruerit quod hęredes eius negare nō poſſunt: quia mendacium defuncti redarguetur.ff.de pig. act.l. rem alienā.in fi.& tūc oſtenditur φ talis poſſeſsio eſt iniuſta: qa cū ipſe Gellus conſtituerit ſe ſuo nomine præcario poſsidere: & ſic qualitatem ſeu tit.poſsidendi habuit dicto ſer Petro donatario: vt l.interdū.in prin.& ff.de acqui.poſ.ex contrario cōcluditur φ omnis poſſeſsio quā Gellus poſtea habuit præſumitur habere ex titulo ꝓcedenti, ſ.precario à dicto ſer Petro.l.ij. C.
4 de acqui.poſ.& not.in l.quædam mulier.de rei ven.† Sed poſſeſsio φ habetur precario, eſt iniuſta mutata voluntate cōcedentis vt l.Pomponius.§.cū quis.de acqui.poſſ.& vti poſſ.l.j.in princ. & not.C.de acqui.poſ.l.vitia.per glo.& Cy.ergo apparet φ hoſpitale quod ſuccedit in locum Gelli, vitioſè poſsidet, vt l.cum hæres.de diuer.& temp.preſcri.& C.de pſc.lon.tēp.l.j.& quod ibi not. Aut dicimus ipſum Gellū nunquam poſſediſſe, ſed ipm hoſpitale cœpiſſe poſsidere,& tūc idem: quia hoſpitale poſsidet precariò à dicto ſer Petro. Nam licet precarium ſimpliciter conceſſum non tranſeat in hęredem: vt ff.de prec.l.cū precario.in fi. tñ qñ hoc expreſsè agiẗ non eſt dubiū φ ad hęredē tranſit, vt patet in d.l.cū precario.ſicut dicimus in vſufructu. Nam tranſit ad hęredem ſi exprimitur: vt C.de vſufr.l.antiquitas.& ff.de verb. obli.l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita. Idē in legato dominio: vt C.de leg.l.in annalibus. Sed in illo inſtrumento tam ex principio quā ex fine apparet φ ille Gellus omnia fecit, & ꝓmiſit pro ſe & ſuiſq; hæredibus: ergo patet φ hoſpitale poſsidet precariò, ſed hęc poſſeſsio eſt iniuſta precario reuocato, vt dictum eſt: ergo patet φ dictū hoſpitale non poſsidet rationabiliter: & ſic res nō eſt exēpta. Præterea hoc non poteſt negari: quia dictū inſtrumentū donationis facit rē dubiā vtrū hoſpitale iuſtè & rationabiliter poſ-
5 ſideat vel nō.& ſic eſt dubiū, an res ſit exempta vel nō.† Sed in
a dubio eps eſt iudex[a] cōpetens: vt not.per Inno.in c.cū ſit. extra de fo.comp.& arg.ff.de iud.l.ij.§.ſi dubitetur.& l.ſi quis ex aliena.& quod not.in l.ij.ff.ſi quis in ius voc.nō ie.& ſic patet dictū vicarium iuſtè pronunciaſſe. Secundū dubiū eſt: poſito, licet nō ſit verū φ dicta poſſeſsio ſit exempta, an ſit exēpta perſona dicti
6 prioris? Et hic dico φ nō.† Nam exempta eccleſia videnẗ exem
b pti ipſius monachi, vel canonici, clerici perpetuò dedicati:[b] nō aūt præſumiẗ qui parochianorū curā habet, vt extra, de priui.c. per exemptionē.li.vj.ex qua decretali apparet φ demum illi qui ſunt ipſius eccleſiæ,& in ipſa eccleſia incorporati, ſunt exempti. Sed ſi in ipſa eccleſia habet quandam curā, ſeu præeminentiam: ipſe eſt obligatus, nō autē incorporatus eccleſiæ. Hoc etiam probatur de iure ciuili, aliquē eſſe tribunū militū ſi ſic præeſt militibus habetne priuilegia militū? Certè ſic, ſi eſt de militibus aliàs deſcripti, aliàs ſecus: vt ff.de teſti.mil.l.quod conſtitutum. & ibi not.ſed in propoſito prior hoſpitalis poteſt eſſe quidam laicus, vt in c.ij.§.vt autē hæc.& ibi no.de relig.domi.in cle.hic aūt non eſt probatum iſtum priorem eſſe oblatum, vel aľs ipſi hoſpitali incorporatū. Vnde licet prior nō gaudet priuilegio hoſpitalis. ſi-
c cut nō tribunus militū[c] qui non eſt de corpore, ſeu numero militū: ſic nec pro rebus de quibus dicitur in d.c. per exēptionem. Sic ergo ipſe nō eſt exemptus. poſito φ locus eſſet exemptus ratione originis, tamen ipſe fiet de iuriſdictione epiſcopi: vt C., vbi de cri.agi opor.l.j.& de interdi.& releg.l.relegatorum.§.interdicere. Concluditur ergo dictum vicarium bene pronunciaſſe. B.

1 *Stante ſtatuto φ cauſæ inter conſanguineos compromittantur, conſanguineus uenditoris comparet, & agit contra emptorem. uenditor præſentat ſe in iudicio, & petit compromiſſum fieri ex forma ſtatuti.*
2 *An poſſit quis petere in libello aduerſarium compelli à iudice ad tranſigendum.*

CONSILIVM XXIX.

d COnſilium Piſanæ[d] ciuitatis† decreuit φ de omni-
1 bus litibus vertentibus inter cōiunctos vſque in tertium gradum, teneatur iudex ad petitionem vnius partis hoc petentis cogere aliam partē de prædictis cōpromittere in eorum arbitros et amicos cōmunes qui poſsint de plano & in omnibus dilationibus reſecatis cogere & diffinire, et obſeruare laudum: & nō poſsit dici de nullitate, nec reduci ad arbitriū boni viri. Modò accidit φ Titius vendidit fundum cuidam extraneo à quo extraneo Germanus d. Titij vendicat dictum fundum. Titius ab emptore requiſitus defenſioni ſe obtulit,& iudicium in ſe ſubſcepit: nunc Titius petit Germanum ſuum cogi ad cōpromittendum ſecundum formā ſtatuti. Et φ de-
e beat cogi,[e] probant rationes infrà ſcriptæ. Prima ratio actionis rationis propoſitæ, ſcilicet in rem actio aduerſus poſsidētem datur,& ex perſona actionis ipſius poſsidentis fundum forum non declinat, vt C.de alie.iu.mu.cauſa fac.l.j.& vbi in rem actio. & l.officium.ff.de rei ven. Sed ex perſona actoris non mutatur forum probatū.ff.de iudi.l.vendito.& d.l.j.C. vbi in rem actio. ſed in caſu noſtro emptor cōuenitur tanq; poſſeſſor: ideo ex ſui perſona nō poteſt declinare iuriſdictionem primi iudicis,& petere compromitti quia extrancus: ergo nec ex perſona actoris poſſet forum mutari de iudice in arbitrum: & ſic nō debet cogi ad compromittendum: & ſi inſpicias in dictis duabus legibus videtur caſus noſtræ q.Secundò probatur proximè nō facta expreſſio anteq; iſtud argumentum fundem, pręmitto φ ideo potiſsimè iſte defenſor debet compromittere, quaſi cauſa videatur ſua, cùm ad eum ſpectet commodum & incōmodum, cum de euictione teneatur, vt infrà dicetur: argu. pro alia parte quicunque aliquid arguendo ſiue excipiendo debet illud probare, aliàs ab eo quod petit excluditur, vt l.j.de proba.& l. ab ea parte.& l.j.
2 de excep.† Sed Titius qui petit cogi ad cō-
f promiſſum ideo petit[f] quia ad eum ſpectat commodum & incommodum: certum eſt φ ſi res euincercur ex cauſa quæ cauſa eſt vitio ipſius emptoris, φ vēditor de euictione non tenetur, vt ff.de contrahen. emp.l.ſi rem quam.& l.ſi emancipatur.in prin.& l. ſi Stichum.& l.fi. iſtud certum eſt φ in venditione licitum eſt non exprimere cauſam proximam, quare ad eum dicat dominium pertinere, vt ff.de exce.rei iudic.l.an eandē. §.actiones.& l.ſi maritus.§.j.de leg.j.ſed ſic fuit in caſu noſtro: quia vendicauit eā cauſa non expreſſa,& ſic non apparet vtrū dicat dominium ſuū ex facto emptionis vel non: & ſic ad venditorem ſpectat periculū vel non; ergo & intentio non eſt probata: & ſic excluditur ab eo quod petit. Barto.

1 *Duæ requiruntur demonſtrationes ad cognoſcendum quem eſſe ciuem.*
2 *Onus probandi quemquam eſſe ciuem, incumbit ei qui dicit illum fore ciuem. & nu.3.*

CONSILIVM XXX.

g QVæritur[g] iudex maleficiorum cōis Eugubij ad denūciationē Petri Herculani inqſiuit cōtra Azo.& inqſitio ſup his. Hæc eſt inqſitio quā

a ¶Epiſcopus eſt iudex. Vide de intellectu d.c.cū ſit generale.p Fel. ibi in ij. col. & ſeq. & p Bartho. Soci. in l. re quæ nobis.in ix.col.ff. de acqui. poſ. & p Alex. in l.ij.in fi.ff.ſi qs ius dicen.non obtēp.Tho.

b ¶Perpetuò dedicati. Vide Phi.Franc.in c. p exēptionē. de priui.li.vj. & vide Spe. in ti. de ſta. mona.in §.j.ver.xxxvj.& baldus ibi in addi.i ver. an ruſticus. vbi voluit φ ruſticus φ cuſtodit hoſpitale, & portat aliquod ſignū cenſetur perſona eccleſiaſtica.Tho.

c ¶Sicut non tribunus militum. Adde φ l. quod cōſtitutum.ff. de teſt. mil. ſuperius alle. videẗ ꝓbare cōtrariū. nā ibi loquiẗ de tribuno finito.Th.

d ¶Cōſilium Piſanę. Adde φ hoc conſiliū eſt in j.parte iudi.nu. lxiiij. & pro conſi. Bar.alle. Alex.in l.ſi poſt diuortium.in fi. ff.ſolu.mat.& And. Barb. in c.quoniā.§. in alijs. in xxix. col. vt lit.nō cōteſt.et dominus meus in iure cano. do. An.Corſe. in ſuo tract. de poteſtate regia. in q. xlj. in xxix. priuilegio pacis. vbi dicit φ illud conſiliū nō reperitur impreſſum, & verū dicit: quia modo imprimitur.Tho.

e ¶Debeat cogi. Adde Bart. in ſua diſpu. quæ inci. Piſanę ciuitatis.et ibi dixi in addi.cum cōcor.de quibus p d.And.Sicu.in c.quoniā.§.in alijs.in xxix.col.extra vt li. non conte. vbi examinat dicta per Bar. hic,& Alexan.in l. ſi poſt diuortium.in fi. ff.ſol.ma.& in conſi. lxv.in vij. vol. inci. in cauſa & lite. in ij. col. quibus adde Ange.de Are.in §. actionum.in x.col. in ver. quæro denūciaui. In ſti. de act.& vide etiam Bar. in cōſi. cc. xix.inci.agiẗ. in j.volu.et ibi ſcripſi.Tho.

f ¶Ideo petit. Nota qđ dicit Bartol.hic vtrū qs poſsit i libello petere à iudice aduerſariū cōpelli ad trāſigēdum, & ad hoc not. d. Ant. de Corſe. in ſuo tractatu de poteſtate regia, in xlj. q. in xxix. priuilegio pacis. Tho.

g ¶Quæritur. Adde φ iſtud conſi. ſecundū ordinem Peruſi. eſt in j.parte iudi.nume. xvj. Tho.

facit do.B.ex officio.necnon ad denuncia
tionem Petri Herculani oriundi & habita
toris ciuitatis Eugubij contra & aduerſus
Azolum de Aretio,eo ꝙ percuſſit eū ſine
ſanguine.qui Azolus excuſans ſe cōfeſſus
fuit loco & tempore in inquiſitione confi-
tentis percuſſiſſe d.Petrum ſemel.alia de q
bus inquiritur contra eū negauit vera eſſe.
Teſtes dicūt aliqui ipſum Petrū:aliqui do
minū Petrū. Modò ſunt tria ſtatuta quorū
primū eſt ꝙ ſi quis ciuis percuteret ciuem
vel cōmitatiuum:& de iſto nihil ad p̄ſens.
Aliud eſt quòd ſi aliquis ciuis percuteret
forenſem.& de hoc nihil ad præſens. Alio
etiam ſtatuto cauetur ꝙ ſi forenſis percu-
teret ciuē puniatur in quadruplo:ergo &c.
condemnaretur ciuis ſi ciuem percuteret.
poſt reſponſionem etiā quæſiti iudex fecit
quoſdā teſtes examinari, & condemnauit
d.Azolū in quadruplo tanquam ſi percuſ-
ſiſſet ciuē.Ego dico & conſulo ꝙ Azolum
confitēdo ꝙ loco & tempore &c.ſi de vno
maleficio & percuſſione ibi quæritur cōfi-
tetur de percuſſione vna, & alia de quibus
inquiritur cōtra eum negauit dicere, ꝙ nō
1 videtur confiteri illum ciuem.† Duæ enī
demonſtrationes ad recognitionem Petri
prædicti vna per proprium nomē,alia per-
gentem de qua natus eſt,ſcilicet quia oriū-
dus:& hęc ſecunda dat aliam formam deli
cto:& aliam inducit pœnam, vt ff.de cōd.
& demon.l.nominatim.& de ędi.edi.quod
ſi nolit.§.q mancipia vendunt.& ad demō
ſtrationem reſpondiſſe videtur.aliam verò
negauit:vnde videtur negaſſe formam da-
tā delicto:& ſic videtur dicēdum ꝙ iſta ne
gatio aliquid operet̄,& nō ſit ſuperflua, vt
ff.de vſu.l.ſi ſtipulatur.& de leg.j.& l.ſi qñ.
de capti.& poſtli.reuer.l.iiij.in fi. ad muni-
cip.l.j. nihil enim aliud poteſt operari illa
negatio,niſi vt neget ipſum eſſe oriundum
de ciuitate Eugubij,& ciuē facit, vt C.de
incol. l.cùm numerū.aliàs incip. verū. & l.
2 ciues.lib.x.†hoc caſu incūbit onus proban
di ipſum Petrum eſſe ciuem ei qui ipſum
ciuem eſſe dixit, & ſi non probauit nō po-
tuit nec debuit cōdemnari tanquam offen
diſſe ciuem,ſed potius abſolui,quia ſecun-
dū formā ſtatuti diuerſitas perſonarū indu
cit diuerſitatem delictorum:& diuerſitas pœnarum inducit di-
uerſitatem iudicij,vnde hac qualitate adiecta in inquiſitione ſeu
denunciatione deficientis non poteſt ſequi condemnatio, licet
aliàs percuſſio ſit probata,vt ff.de nox.l.in delictis.§.ſi detracta.
& de inſti.l.habebat.& vi bo.rap.l.ait prętor.§.hæc autem actio.
ver.docere.l.denunciaſſe.§.quid tñ.ff.de adul.& de pœ.l.aut fa-
cta.§.qualitas.Si verò fiunt plura delicta in inquiſitione: tūc di-
co confitendo ſemel percuſſiſſe d.Petrum in inquiſitiōe alia ne-
gando,videtur per hoc demōſtratum ipſum referre cum omni
ſua demonſtratione. ſic cùm teſtator legat fundum inſtructum
libertis in inſtrumento:poſtea in codicillis petijt: vt morientes
partes ſuas fundi reſtituerent ſuperſtitibus: nec mentionem ha-
buit inſtrumenti:nihilò minus videntur eſſe repetita inſtrumen
ta,& talis fundus in cauſa fidecommiſſi venire quale fuit lega-
tum,vt ff.de fun.inſtr.& inſtrumento leg.l.iij. vnde per confeſ-
ſionem partis ſatis eſt probatum ipſum eſſe oriundum de ciuita
3 te Eugubij.†Ad id autem quod dicitur de dicto teſtium dicen-
tium d.Pe.vel ipſum Petrum dico ꝙ teſtes non probant oriun-
dum de ciuitate,Qui enim dicit aliquem de aliqua re debet hoc
probare.ff.de prob.l.j.& l.de iure.ff.ad muni.Sed teſtes ſuper in
quiſitione examinati referūt ſe ad locum & tempus appoſitum
in denunciatione & inquiſitione,& teſtificātur de eo quod nūc
& eo loco viderūt,& ideo nō probant de origine quæ antè fuit
diu & in alio loco,poſito ꝙ hoc verbum dictū vel ipſum referāt
ipſum originaliter Eugubinū,tñ ratio reddita per teſtes & tēpus
& locus eorū dicta reſtringāt:vt nō probēt niſi ea ad q ratio tē-
poris & loci ſe extendere pōt,vt ff.de cal.l.hęc actio.& de penu.
leg.l.nā quod liquidæ.§.fi.& accedat.ff.de leg.iij.l.prædijs.§.Ti-
tio.& C.de iur.deli.l.cū aliquis.Ad quæſtionem aūt de eo quod
cōfitet̄ derobaſſe mantellū & alia negat,nūquid videat̄ per hoc
confiteri æſtimationem?Reſpon.Diſtingue vt ſ.Bar.à Saxofer.

1 ☞Statutum factum à laicis contra libertatem eccleſiæ non ualet.
2 Monaſteria quid habeant facere ut conſeruent libertatem ſuam contra ſtatuta laicorū contra ipſam diſponentia.

CONSILIVM XXXI.

a DOmini Priores habentes autho
ritatem ab adunantia gñali ſtatuerunt ꝙ quilibet cōdu-
ctor poſſit renunciare conductioni prædiorum pro futuro tpe
factæ à collegijs vel vniuerſitatibus quibuſcunqꝫ etiam eccleſia
ſticis,& ꝙ nullus officialis communis Peruſiæ poſſit de hoc co
gnoſcere,vel iuriſdictionē habeat cōtra prædictos conductores
ſic renunciantes.Quæritur modò an talia ordinamenta potue-
rint monaſterijs vel alijs eccleſijs preiudicare in eorum iuribus.
Secundò quæritur an iudex communis Peruſiæ poſſit de hoc
cognoſcere.Tertiò ſi hoc non poteſt quid habeant facere mona
ſteria vel eccleſiæ vel eccleſiaſticæ perſonæ.Super primo vide-
1 tur dicendū indubitanter ꝙ†tale ſtatutū non poteſt priuare mo
b naſteria & eccleſias ea obligatione qua habent obligatas priua-
tas perſonas.Primò,quia laicis eſt interdicta omnis poteſtas ſta-
tuendi de rebus eccleſiaſticis:vt extra de conſtitu.c. quæ in ec-
cleſiarum.vbi eſt caſus noſtræ q.& in c.ſanctæ Mariæ.Pręterea
quis non poteſt ſtatuere de rebus ſuæ iuriſdictioni nō ſubiectis,
vt l.extra territorium.de iuriſ.om.iudi.& de bo.aut.iud.poſ.l.cū
vnus.§.fina.ſed res eccleſiæ & earum iura non ſunt ſubiecta iu-
riſdictioni ſecularium:vt d.c.ergo &c. Præterea tale ſtatutū eſt
contra priuilegium eccleſiæ: & ſic contra eccleſiarum libertatē,
vt probabo:ergo non valet:vt C.de ſacroſanc.eccl. aut.caſſa. &
quod ibi not.per Cyn.& extra de ſen.excō c.nouerint.& ibi per
Inn.ꝙ autem ſit contra priuilegium eccleſiæ,patet:quoniam ſta
tutum eſt ꝙ nulla vniuerſitas vel priuata perſona res & bona ec
cleſiarum præſumant inuadere:vt C.de epi.& cle.aut.nulla cōi-
tas.ſed per hoc iſta communitas inuadit bona eccleſiarū & obli
gatos ſibi obligatione diſſoluit:ergo &c.quod poſſet dici ꝙ tales
eſſe poſſunt:& determinari debent ſecundū bonam conſuetudi
nē:vt extra de eo qui mit.in poſ.cauſa rei ſeruan. c.cū veniſſent.
quia illud poſſet eſſe verū quando conſuetudo præceſſit acqui-
ſitionem factam eccleſiæ:& ſic res cum ſua cauſa tranſeunt,al's
poſtquam res eſt acquiſita eccleſiæ ſtatutum & cōſuetudo cōis
per quam eccleſia ſuo iure priuatur, dicitur mala & inhoneſta,
& contra libertatem eccleſiæ , vt dictū eſt extra de ſenten.& re
c iu.c.cum cauſa.& d.c.quæ in eccleſiarum.Super ſecundo ſcili-
cet an iudices communis Peruſij poſſint de hoc cognoſcere, di-
co ꝙ licet ipſum ius obligatum ſit eccleſiæ, tamen iuriſdictionē
quam habent dicti officiales habent à communi Peruſiæ,& ius
cognoſcendi de hoc eſt communis Peruſiæ. Meritò ſuper hoc
potuerunt facere ſtatutū,& eos dicta iuriſdictione priuare. Nō
poteſt dici ꝙ iſta ſunt cōtra libertatem eccleſiæ:quia ſi dicti iudi
ces nō habent cognitionem:tñ cōmune poterit alios iudices da-
2 re.†Super tertiò quid dicta monaſteria habeāt facere:dico ꝙ ha
bent interpellare priores,vt ſuprà dictis eorū iuribus prouideāt
de iudice competenti intra aliquod ſpatium congruum.quod ſi
priores & cōe hoc facere neglexerint:tunc ſuccedit iudicium ec-
cleſiæ:quia epiſcopus vel Papa erit iudex competens etiam in-
ter laicos eccleſiæ Romanæ in temporalibus non ſubditos. Ca-
ſus eſt de fo.comp.c.licet ex ſubſcripto.& c.ex tenore.Sed iuxta
p̄dicta poſſet poſſet dubitari cùm iudices Peruſiæ hoc iudicarēt
facerēt hoc ſummariè,& ab eis non appellaretur. An idē ſit hoc
caſu iudice eccleſiaſtico cognoſcente.Reſpon.ſic, cū ijſdem le-
d gibus habeat iudicare, & loco ſecularis iudicis cognoſcit,& eo
modo ab eo poteſt appellari ſicut à ſeculari iudice ſi cognoſce-
ret:vt extra,de maio.& obe.c.ſolitæ & ibi per Bernardū. Bart.

1 ☞Blaſphemās deū ĝ nocte qua et quotuplici pœna puniri dēat uigore ſtatuti eā īponētis
2 Exiſtentibus duobus ſtatutis in ciuitate de eandēmet materia loquentibus,an & quando unum tollatur per alterum.
3 Blaſphemare & maledicere idem eſt.

a ¶Priores.Adde ꝙ huiuſmodi cōſiliū ſecūdū ordinē Peru.eſt in j.parte iudi.in cōſ.lxvij.& al's ici.priores. & ita alle. Alc. ī aut. caſſa.in fi.C.de ſacroſanc.eccl.in add.Bar. hoc ēt cōſiliū alle.ēt d.Iò.Bap.de ſan.Seu. in rep.l.j.in cj.col. C. de ſum.tri.& fi.ca.et adde ꝙ iſtud cōſiliū eſt duplicatū ſ.in cō. clxxxvij.in j.vol. & ibi ſcripſi. Tho.

b ¶Tale ſtatutū. Vide bal.in l.ſi qs curialis. circa fi.C.de epiſ. & cle.vbi voluit ꝙ per ſtatutū nō pōt auferri clerico ius cōe.: tñ pōt tolli ꝓtectio ſtatuti & priuilegiū.& dicit Ful.ibi illā legē eſſe mirabilē ꝙ priuilegia conceſſa eccleſijs ꝑ principes & generales cōſtōnes poſſit ꝑ ipſos principes cōtrarijs cōſtitutiōibus reuocari: vt ibi ꝑ ipſum.de cuius veritate vide Bar.ī l.priuilegia.ī fi.C.de epi. aud.& Sal.ī aut.caſſa.C. de ſacroſan. ec. & ibi videas Alex.ī addi.Bart. vbi plenè examinat an valeat ſtatutum clerici ſicut extra ꝓhibitionē cōis cū cōcord.de quibus ibi ꝑ ipſum vbi etiā alle.bar.ī iſto cōſ.T.

c ¶Sup ſcđo.vide bar. in l.ambitioſa. in iij. col.ff.de decr.ab ord. fac.in ver. ſed an poſſint iudicibus. Tho.

d ¶Et loco ſecularis iudicis.vide Bart.ī extraua. q ſint rebelles in ver. mille librarū cū cōcor.de qb9 ꝑ d. Io.Bap. Seue.in rep. l.j.in c.col.C.de ſum. tri.& fi.cat.in ver. accedit prædictis. vbi etiam alle.Bar.ſuper iſto conſi.Tho.

CONSILIIVM XXXII.

a FActum tale eſt, Quidā Pellinus dicit no-
ctis tempore maledicto ſi
à Dio.de quo cauet̄ Peruſij in qua ciuitate eſt ſtatutū
factum ab adunantia generali quod imponit pœnam
cc.lib.primo loco factum:& reformatio eſt ſecundo loco facta
per priores tantum,quæ imponit pœnam c.libr. Modo quærit̄
1 in quantum†dictus Pellinus debeat cōdemnari,& an dicta pœ
na duplicet̄ tēpore noctis ſecundū aliud ſtatutum ciuitatis præ-
dictæ.Et dico ꝙ debet condemnari in centū:nam in d.accuſatio
ne cōtinet̄ ꝙ petit ipſum puniri ſecundū formā ſtatutorū & or-
dinamentorū cōis Peruſij,& ſic cū plures pœnæ ſunt intentatæ,
puniat̄ ex mitiori,vt l.præſes.& l.interpretatione.ff.de pœ. Sed
huic dicto obijciunt̄ plura.Primò quod dictum vltimū ordina-
mentū non valet,cū nō potuerit tollere ſtatutū factū in adunan
2 tia gñali.†Ad quod rñdet̄ ꝙ primū nō tollitur per ſecūdū vnde
ex quolibet potuit accuſari:vt l.cū ex vno. & l.plura.ff.de ac. &
ob.& vbi nō exprimit̄,mitior lex intētata videt̄,vt dictū eſt.Se-
cundò obijcit̄ ꝙ Priores nō potuerunt facere dictū ordinamen
tum,quia hoc nō videtur pertinere ad pacificū ſtatum ciuitatis,
b vel vt pecunia veniat in cōi.Ad quod reſpondet̄ ꝙ pertinet ad
pacificum ſtatū ciuitatis.Nam qñqꝫ ad ſalutē reipublicæ ſpectat
pœnas minuere,maximè in delictis quę à pluribus cōmittunt̄:
vt ff.de pœ.l.aut facta.§.fi.quia propter exaggerationē pœnę ho
mines & ciuitates minuunt̄,& intereſt Reipublicæ plures Prio
res habere ff.de bo.dā.l.fi.§.pe.Præterea pōt intereſſe Reipubli
cæ pœnas pecuniarias minui:vt pecunia veniat in cōi:quia faci-
lius pœna minor ſoluitur.ff.de of.pręſi.l.illicitas.§.fi.& ſic cōclu
dit̄ ꝙ priores habuerunt argumentū faciendi d.l. Tertiò oppo.
& videt̄ ꝙ d.ſtatutū primū loquat̄ de maledicentibus deū,ſecun
dus ordo videt̄ loqui de blaſphemantibus,& ſic loquunt̄ de di-
uerſis caſibus.Ad quod reſpondet̄ ꝙ idē eſt maledicere & blaſ-
3 phemare:vt probatur extra de maledic.c.fi. vbi apparet† ꝙ ille q
blaſphemat dicit̄ maledicere ad idē facit C.ſi quis Impe. male.l.
j.Item dubitat̄ an ratione noctis in dicto caſu pœna debeat du-
c plicari,ad quod reſpondet̄ ꝙ nō:quia ſtatutū quod loquitur de
duplicatione pœnarū loquit̄ per verba ꝙ pœnæ maleficiorum,
&c.& ſic loquitur de his quæ cōmittuntur malefaciendo,ſed di
ctum maleficiū,de quo loquimur,eſt commiſſum maledicendo
& ſic iſtæ ſpecies diſtinctæ:quia delictorū quædā committunt̄
faciendo,quædam dicendo,vt ff.de pœ.l.aut facta in prin.& ſic
ſtatutum de publicatione pœnarum ratione noctis non vendi-
cat ſibi locum hoc caſu. Et ita dico & conſulo ego Bartolus à
Saxoferrato I.V.D.

1 ☞Ordinnamentum ſecundo loco per Priores factum an tollat ſtatutum per commune editum.
2 Pœnæ in dubio non ſunt exaſperandæ,ſed molliendæ.
3 Priores an potuerunt facere ſecundùm ordinamentum contra primum.
4 Licet Priores per ſecundam ordinationem minorem pœnam impoſuerint, an maiorem obrogauerint.

CONSILIVM XXXIII.

d SVper prædicta quæſtione qua quæritur
an Pellinus p̄dictus veniat
puniēdus ex eo ꝙ dicit̄ maledixiſſe Deum tēpore no
1 ctis ex vigore primi ſtatuti,†an ex vigore ordinamen
ti ſecūdo loco facti. Videt̄ primò hęſitandum an ſtatuta & ordi
namēta ſe habeāt vt vnū videat̄ tollere aliud. arg.l.ſed & ſi prio
res.ff.de legi.& l.non eſt nouum.Circa quod dico indubitanter
vnū aliud nō tollere,vt l.quoties.ff.de act.& ob. & quod habet̄.
ff.de lib.ho.exhi.l.iij.in prin.& quod not.glo.in l.ſi quis. ab alio.
ff.de calū.& ff.ad l.Cornel.de ſic.l.ij.§.pe.& quod ibi per glo.re-
dactam ad textū.Hoc præſuppoſito videt̄ dicendum ꝙ iſte Pel
linus veniat puniēdus vigore ordinis vltimo loco facti. Ad hoc
dicendum me mouet quod not.Inno.in c.de cauſis.extra de of.
2 deleg.& quod no.gloſ.in l.fi.ff.de præto.ſtip.† & illud generale,
quod in dubio pœnæ non ſunt exaſperandæ , ſed molliendæ.l.
interpretatione.ff.de pœ.Cùm ergo hic plures videant̄ intenta-
tæ pœnæ,& plures leges ſub generalitate: idcirco cōcludo vt ſ.
vt videatur minor intentata. Et ſi dicatur ꝙ illa ordinamenta
videantur in diuerſis caſibus prodita quoniam vnum videtur
de blaſphematione diſponere,aliud de maledictiōe:& ſic diſtin
ctæ ſpecies delictorum:cū ea quæ ponun-
tur vt ſpecies ſeparatæ cenſentur diuerſa,
vt l.j.de præt. ſtipul. Ad hoc reſpondeo ꝙ
diuerſa cenſenda non ſunt,imò pro eiſdem
habentur,vt probat̄ extra,de malefi.c.fi.ſic
& aliàs ea quę ſunt idem,lex videtur pone
re vt diuerſa,vt probatur in x.col. de pact.
iu.fir.l.hac edictali.§.iniuriæ ſeu furtum.&
tamen conſtat furtum eſſe iniuriā , vt pro-
batur in l.licitatio.§.quod illicitè.ff. de pu-
bli.& ibi Ia.de Aret.& ad hoc facit in aut.
vt iudi.ſine quoquo ſuffra.§. quod autem.
glo.ſed non te.Et in iſtis duobus iſtud præ
ſumimus ꝙ ſi nomen generis & ſpeciei ſci
licet maledicere , & blaſphemare differant
in hoc ſolū ſecūdū ordinamentum & ſtatu
tum : quia vnū imponit maiorem pœnā ꝙ̄
3 aliud:†an verò priores potuerunt facere ſe
cundū ordinamentū.Et dico ꝙ ſic:quia eis
datur facultas à lege municipali ciuitatis
Peruſij ſtatuēdi & reformādi in his & pro
his quę pertinent ad pacificū ſtatū Peruſij,
& vt pecunia deueniat in cōmuni , ſed iſta
duo habētur in reformatione,ſcilicet ſecū-
da,quāuis minor pœna imponatur quā ſit
aliàs impoſita , ꝙ autem ex ea reformatiōe
pacificus ſtatus attendatur, probatur: quia
reipublicæ intereſt ob maleficia pœnas ſol
ui,vt l.ita vulneratus.§.penult. ad l.Aquil.
& l.ſi quis pro eo.§.fi.ff.de fideicō.Item in-
tereſt reipublicæ habitatoribus abundare,
vt munera & functiones ciuitatis Peruſij
valeant ſupportare,& ciuitas habeat cōdi-
gnā recompenſationē à ciuibus ſuis.hic eſt
tex.in cor.de defen.ciui.§.j. Itē quia ex fu-
ga & cōtumacia eorum qui poſtulati ſunt
rei,ſequitur bannum quaſi aufugientes ſi-
ne metu magnæ pœnæ imponendæ parti-
ri,& exbanniti efficiuntur hoſtes propriæ
ciuitatis,vt l.amiſſione.§.qui deficiunt. de
capi.dimi.idcirco dum pœna eſt minor,&
veriſimiliter ciuis delinquens ciuitati ſuæ
reſeruatur, & pœnam cum effectu ciuitas
4 conſequitur. † Præterea & hoc eſt veriſſi-
mum licet priores minorem pœnam impo
ſuerunt maiorem non tollunt,vt ſ. dictum
eſt: quare &c. Et ita conſulo ego Franci.
Tig.de Piſis.

1 ☞Duabus pœnis intentatis minorem ſequi debemus.
2 Blaſphemare & maledicere ſunt diuerſa.

CONSILIVM XXXIIII.

e SVper præmiſſis in
conſultus ego Andreas domini
Raynerij de mōte Vbiano legū
doctor,Chriſti noīe inuocato, dico ꝙ pœ-
nā minorē imponere debet, & minori pœ-
næ dictus inquiſitus condēnandus.Ratio
me mouēs eſt : quia in inquiſitione dicitur
ꝙ contra formam ſtatutorum & ordinamentorum & reforma-
tionum ciuitatis Peruſij prædicta commiſit , & ſic ſunt duæ le-
1 ges intentatæ;ergo mitior ſequenda.iura ſunt no.†ꝙ poſſet obij-
ci ꝙ aliud eſt maledicere,aliud blaſphemare vna conſideratio-
2 ne verum eſt ꝙ ſunt diuerſa. †Nam vnū eſt genus, ſcilicet blaſ-
phematio,aliud eſt ſpecies,ſ.maledictio.Et reformatio quæ ſub
nomine generis ideo continet in ſe omnes ſuas ſpecies.hoc pro-
batur in l.his verbis.§.j.cum ſua glo.ff.de hære.inſti. & extra, de
maledi.c.fi.Et ita cōſulo ego Andreas de monte Vbiano prędi-
cto.In quo quidem conſilio etiam dominus Bald.ſe ſubſcripſit.

1 ☞Cauſa uel negotium quando & quot modis dicatur finitum.
2 Statuto dictante ꝙ fœminæ non ſuccedant, an ſi diuiſerint cum fratribus & habuerunt earum partem habeat locum ſtatutum.

a ¶Factum tale eſt. Iſtud cōſi . ſecūdū ordinē Peruſi. eſt in j. parte iudi. in conſil. lxxj.& idē conſuluit Bar.hic Fran.Tig.in cōſi.ſeq. incip. ſuper prędicta q.et ita etiā cōſuluerunt d. And. de monte Vbia.et d. Bal.j.in cōſi.xxxiiij. inci.ſuper prę miſſis. & de hoc cōſi. Bart. meminit Bald . in l. ignorantia. ff. de crimi.ſtellio.Tho.

b ¶Quod pertinet.Vide de materia ꝑ Bar. in l. ambitioſa. ff. de decr. ab ordi. facien. Tho.Diplo.

c ¶Statutum quod loquit̄.Adde Bart. in l. aut facta. in princ.ff. de pœ.& licet Bal.in l.fi.in fi.C.de cri. ſtellio.dicat Bar. hic malè cōſuluiſſe:quia ſtatutū duplicat authoritatē delicti:tñ mirādum eſt de Bal. cùm ipſe ſe ſubſcripſerit con. Bart. & Franci. Tigr. vt apparet j.in cōſi.xxxiiij.ſup præmiſſis.& in fi.& vide Ange. de Areti.in tracta.malefi.in ver. verba iniurioſa . in ver. qd ſi ſtatuto dicatur.& ibi addi.do. Ang. de Are.& Ale. in d. l. aut facta . in prin.in additio. Bar. quæ inci.verbis iniurioſis. & in cōſi.lxij. in iij. vol.inci.in cauſa accuſationis. in penul.col. Tho.

d ¶Super prædicta q. Iſtud cōſi.ſecūdū ordinē Peruſi. eſt in j. parte iudic.in conſil. lxxij. cui conſi. adde quæ dixi ſ. in conſil. præcedēti factū tale eſt. ex quo huiuſmodi cōſ.eſt d.Frā.Tig. qui conſuluit ſuꝑ facto in quo cōſul.Barto. vbi ſ.Tho.

e ¶Super pręmiſ.Huiuſmodi cōſi. ſecūdū ordinē Peru. eſt in j. parte iudi.in cōſi.lxxiij.et adde ꝙ domi. And. de mōte Vbia. & d.Bal. cōſuluerūt in eodemmet caſu in quo cōſuluit Bart.ſ. in cōſi.lxxj.& ibi videas additiōes meas & no.qa Bal.ſe ſubſcripſit:& tñ in l.fin. C.de crimi.ſtelli.arguit contra Bar.in dicto cōſi. Tho. Dipl.

a ℭQñ dicatur. Iſtud conſiliũ ſcd̃m ordinẽ peru.eſt in j. parte iudi.in conſ.lxxiiij. & de iſto cõſi. meminit Bar.in l.j.in fi.§.fi. ff. ad ſenatuſcõ.Ter.T.

b ℭDicebã.Idem dicit Bar.in l.cauſas.C.de trãſa.& in l.fi.C.ſen. reſc.nõ poſ.& ĩ l.j. §. fi.in fi.ff.ad ſenatuſc. Ter.vbi ſimiliter dicit ſe dixiſſe.& ĩ l. omnespopuli.ĩ ij.q.v. q.prĩ.ff.d̃ iu.& iu.T.

c ℭQuęſtio.Iſtud cõſi. ſcd̃m ordinẽ peru.eſt in j.parte iud.ĩ cõſ.lxxvj.& de hoc cõſ.facit mẽtionẽ d. Barth. Soc.in cõſ.xcvj.viſo proceſſu agitato. ĩ ij. col.& vide apoſt.ĩ l. j.ff.de teſta.mili. vbi alleg.hmõi cõſ.& licet alleg.nu.clxxxij. inci.q̃o talis eſt.tñ in illo cõ.nihil dicit̃,ſed hic dr̃ illud ad quod alle.p doc. & de hoc cõſ.meminit ẽt Bart. in l.j.ff.de teſt.mi.T.

d ℭEſt ad bene eſſe. ad de Bar.in l.j.ff.de teſ. mili.& Bal.in l. milites.C.de teſt.& q̃ dixi ĩ addi.meis.in d.l. j.ad bar.in ver. & rñ deo.Tho. Diplo.

e ℭ De minori ſolennitate. Quæ dicat̃ minor vel leuis ſolennitas, & q̃ grauis.vide Bart.in d.l.j.§.fi.ff.de ven.inſpi.& Bartho. So.ĩ d.cõ.cxcvj. in ij. col.Tho.

f ℭ Quæſtio talis eſt. Hmõi cõſ.ſcd̃m ordinẽ Peru.eſt in j.parte iud.in conſ.lxxvij.et nõ credo φ ſit bar.tñ cogita. Tho.

g ℭ Eſt diſtinguẽdum. Vide gl.ſing.ĩ l.j. C. de emẽ.ſeru. & adde plures cõcor.p Iaſ.in l.lecta.in xv. col.ff.ſi cer.pet.& Fel.in c.p̃ſbyte.ĩ j.co.et ĩ.c.ſignificaſti.el.ij. de homi. & vide cõ.Bal.q melius ĩ cõſ.ſuo inci.ad euidentiã p̃mitto cui ſe ſubſcripſit d. Phil. de regio,& eſt imp̃ſſum.in fi.lec.Inſtitutionum.Bal.de peru. Tho. Diplo.

CONSILIVM XXXV.

a Vando dicatur[a] cauſa vel negotium finitũ.Reſpõ. fi
1 nitur tranſactione, †iuramento,
ſententia,quietatione,& pręſcriptiõe : vt l.
cauſas.C.de tranſact.l.pe. C.de ſacroſanc.
eccle.in aut̃.vt ſpon.larg.§.fina.& iud. ſol.
l.cũ quærebatur.§.parũ. Et ita dicebam in
q.de facto,ſtatutum eſt φ fœminæ nõ ſuccedant & hoc locũ habebat in præteritis p̃ſ
b ſentibus & futuris.Dicebã[b] enim φ fœmi
2 næ habuerunt†partem earum vel cũ fratri
bus diuiſerant φ ad eas ſtatutum nõ porri
gebat̃.ſed ſi cũ fratribus ſteterãt:& partem
non petierant vel habuerant φ ad ſtatutũ
porrigebatur, cũ al's ad futura regulariter
extendantur:vt l.leges.C.de leg. & in aut̃.
de nup.§.ſi duo.circa fi.primæ col.& de hęre.quæ ab inteſt.defer.§.fin.& not.extra de
conſtit.c.fina.Bart.

1 ☞Statum diſponens φ probatis maleficijs per teſtes uel per confeßionem poteſtas debeat condemnare non obſtante aliqua iuris ſolennitate omiſſa, de qua ſolennitate intelligatur.
2 Statutum indefinitè loquens,an referatur ad id quod ſpecialiter eſt prohibitum.
3 Solennitas iuris quando remittitur,ſemper de minori ſolẽnitate intelligitur.
4 Statutum loquens de iuris ſolennitate intelligitur de ſolennitate iuris ciuilis.

CONSILIVM XXXVI.

c Væſtio talis eſt.[c] ſtatutũ dicit φ probato maleficio p
cõfeſſionẽ vel teſtes,ptãs debeat
condẽnare nõ obſtante aliqua ſolennitate
1 iuris omiſſa,†de qua ſolennitate intelligit̃
an de ſolennitate q̃ eſt ad eſſe,an de ea quæ
d eſt ad bñ eſſe?Rñ.de illa q̃ eſt ad bñ eſſe,[d]
vt adminiculũ cauſæ, vt C.de nup.l.ſi donationum.& l.in copulãdis. & l. ne filium.
2 ar.eius qd̃ dicit̃.C.de inof. teſt.l.ſi qñ.† Et
quia ſtatutũ indefinitè loquit̃,nõ refert ad
id quod ſpecialiter eſt ꝓhibitũ.ff.de ver.ob.
l.doli clauſula.& l.cohęredi.ff. de vulg. &
pup.q̃a ſpecies derogat gñi.l. Labeo. ff. de
ſupel.leg.& de re.iur.l.in toto. & quia ſtatutũ loquitur indefinitè de minori ſolennitate intelligit̃,vel intelligẽdũ eſt de tota ob
ſeruantia iuris.ff.depo.l.bonafides.in prin.
ff.de re.iu.l.ſemper in ſtipu. Et quod ſolen
nitas ſeruet̃ circa ſubſtantialia & ſubiecta
negotiorũ,patet C.de teſt.l.ſi vnus.& ff.de
teſta.l.qua ætate.ff.de pub.l.quicunq̧.ff.de
re.eo.l.neq̧.Item cũ ſolennitas iuris remit
3 tit̃,†ſemper de minori ſolennitate[e] intelligi
e tur.ff.de ven.inſpi.l.j.§.quod autẽ.quæ lex determinat quęſtionẽ.Præterea nec intelligitur de illa ſolennitate q̃ ſit in capitulo
4 vel ordinamẽto.† Nam cum dicit ſtatutum non obſtante ſolennitate iuris de iure ciuili intelligitur:vt inſti.de iur.na.gẽ.& ciui.
§.ſed ius.& in præal.l.nec filiũ.Item ſi ordo iuris qui eſt de ſubſtantia ſi non ſeruetur,nihil agitur.alius ordo qui non eſt de ſub
ſtactia,licet non ſeruetur,valet ſententia. extra de purg.can.c.cũ
dilectus filius.& extra de baptiſmo.c.j. & ij.q.j.c.ſicut ſine iudice.Facit ad hoc quod not.Gof.in tit.de clande:deſpon.qui ſolẽnitatem allegat,eam probet xxxij.q.ij.collectarius. Bar.

1 ☞Vulneratus & mortuus an præſumatur ex uulnere.
2 Cauſa unica quæ præceßit ſemper inſpicitur,& ex ea quæ ſequitur informari præſumitur.
3 Iudex debet adhibere medicos qui ſecundũ artem & conſiderata uulneris qualitate & quantitate habeãt ſi referre uulnus fuit mortale.
4 Si uulneratus moritur intra quantum tempus præſumatur mortuus ex uulnere.

CONSILIVM XXXVII.

f Væſtio eſt talis,[f] Titius fuit à
1 Sempronio percuſſus & vulneratus.†moritur.poſtea
quęrit̃ an præſumat̃ mortuus ex vulnere,ita φ percuſ
ſor puniat̃ de occiſo.Et ſuper hoc vt liqueat veritas,ſic eſt diſtin
g guendũ:[g] aut certũ eſt φ mortifera eſt percuſſio, aut eſt dubiũ.
Si certum eſt φ ſit mortifera: & tunc non eſt locus cõiecturæ.ff.
ad l. Aqui.l.ait lex.§.quod ſi mortifere.& l.ita vulneratus.ĩ prin.
ff.de verb.obl.l.cõtinus.§.cũ ita.Si autẽ eſt dubiũ fuerit mortale
vel nõ,lex videt̃ innuere φ ſi poſt hmõi vulnus deceſſit φ ex eo
ſubſequenter mortuus intelligat̃.ff.ad l. Aquil.huius ſcripturæ.
§.ſi ſeruus.ver.ſi manumiſſus.in fi.ibi:φ mortuo eo demũ & apparet &c.Nõ ob.φ ĩ prin.huius.§.dicit̃ mortiferè: quia exponit̃
vt putabat̃,nõ tñ erat mortalis al's eſt contra d.l.ita vulneratus.
al's legis præſumptione occaſiõe vulneris mortuus p̃ſumit̃:quia
ſemper vulnus mortale fuiſſe cenſet̃ ꝓ eo φ nihil intereſt occidat quis vel mortis cãm p̃beat.ff.ad l. Cor.de ſic.l.nihil intereſt.
& ff.ad l.Aquil.l.qui occidit.§.pe.l.qua actione.§.Celſus.& l.ita
vulneratus.in prin.& extra de homici.c.presbyterũ.& c.cõtinebat̃.& c.de cætero.& c.audientiã. Et de hoc eſt valde bonũ ar.
ff.de dã.infe.l.dãni.§.Sabi.vbi inducat̃ p̃ſumptio facti p̃cedentis & ſubſequentis.C.ad leg.Iul.de adul.ſi cõuicij.& in aut̃.de re
ſti.& ea q̃ parit.ff.quibus mod.pign.vel hypo.ſol.l.ſicut.§.ſuper
uacuum.ff.de accu.l.ſi cui.§.ijſdem.Præterea hoc eſt regulariter
φ ſemper vicina cauſa quæ præceſſit inſpicitur & conſideratur
2 ex ea † quæ ſequit̃ informari pręſumit̃.ff.man. ſi procurator.in
princ.ff.depoſi.l.j.§.ſi tibi.& §.ſi ſeruus.in fi.verũ quia iudicantes oportet cũcta rimari:vt C.de iud.l.iudices. & xxx.q.v.iudi
3 cantẽ.Iudex † qui habet iudicare ſuper q̃ſtione facti aduocet:&
habeat peritos,qui ſecundũ artẽ & conſiderata qualitate & quãtitate in loco vulneris exponant & referant,ſi vulnus fuerit mortale vel occaſione vulneris mortuus præſumatur:vt C.de re mil.
l.ſemel.libr.xij.& ff.de ven.inſpi.l.j.extra de homi.c. ſignificaſti.
Sed vt circa hanc materiam nihil de contingentibus omittatur,
medici dicunt ſe dubitare, & dicunt vulnus eſſe dubium intercedente temporis interuallo modico vel magno vulneratus de
4 ceſſit:an ſemper ex vulnere†vel occaſiõe vulneris mortuus pręſumatur.Et certè circa hunc articulum leges & rationes variare
videntur,& vario modo loquuntur:quia quidã dicunt φ præſumitur mori ex vulnere intra tres dies,vt j.q.j.c.ſi qua fœ. Aliqui
dicunt aliquandiu viuere,& nõ adijcit quantum: vt extra de homi.c.ad audientiã.Aliqui dicunt intra paucos dies, & nõ adijcit
quot:vt eo.tit.c.presbyterum.Aliqui dicunt φ ſi moriatur poſt
octo menſes propter temporis prolixitatem,non præſumitur ex
vulnere mori.extra de cleri.percuſ.c.ij.per Archi. à cõtrario ſenſu ſumpto,& ex hoc proximo.c.videtur expreſſè concedi quòd
ſi intra octo menſes moriatur φ ex vulnere mortuus præſumatur.ff.de offic.eius cui manda.eſt iuriſdict.l.j.§.huius.rei.quia cõtrariorum eadem eſt diſciplina.l.j.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.
iur. Item in Longobarda ſi moriatur poſt vulnus intra annum præſumitur ex vulnere mori : vt l. Lombard. de plagia.&
fa.bo.ho.capit.in quæſtionibus plagijs.& de plagijs aut feritis
ſeruorum.l.ſi quis ſeruo alieno.& l.non omnes plagæ. Sed tu
in hac varietate modicum tempus vel magnum arbitrio iudicis
relinquas atque committas . ff.de iure delibe.l.prima.in fine de
effra.& expila.l.prima.§.primo.vel quòd medium ex dictis ſententijs arbitretur.ff.ſi pars hæred.petat.l.antiqui. Inſtit.qui manu.non poſ.§.cum ergo. Cùm ergo in prædictis iuribus ſpeciales rationes non aſſignentur:quare magis ad vnam ex his,
quàm ad aliam omnium applicemus. ff. de nego.geſt. l. Neſennius. Et hoc ita ſi vulnus non ſanatum vſque ad mortem
durauit.ff.quod cuiuſque vni. no.l.item eorum.§.quòd ſi actor.
& de in rem verſo.l.ſi pro parte.§.verſum.ff.de repud.l. diuortio. Bartolus.

1 ☞In iudicio ordinario poteſt iudex etiam ad partis petitionem repetere teſtes, ut declarent eorum dictum,& non ut addant.
2 Qui declarat nouum non dicit,ſed implicitum explicat.
3 Sola teſtium publicatio non ſufficit ad effectum, ut non poßint examinnari,etiã ſi pars non didicit teſtificata.
4 Iudex ex officio poteſt examinare teſtes poſt publicationem.

CONSILIVM XXXVIII.

a Vper inquiſitione[a] quæ fit per
dominum capitaneum & eius curiam contra Lucam
de homicidio & proceſſu facto ſuper ea dubitatur an
dominus capitaneus & eius iudex maleficiorum publicatis atteſtationibus ex eorũ officio pro inueſtiganda veritate poterũt teſtes recipere præſuppoſito φ procurator inquiſiti fuerit pręſens
publicationi,qui procurator poſtq̧ teſtes fuerint ſecundo loco
recepti comprobauit φ receptauit eorũ atteſtationes & dicta in
quantũ pro eo facerent, & iurauit ad ſancta dei euãgelia φ ipſe
procurator & dñs ipſius,vel alter eorũ non didicerant teſtificata in dicta inquiſitione tempore quo teſtes fuerunt recepti ſecũdo loco.Et φ etiã dominus ignorauit publicationem primorum
teſtium:& præſuppoſito φ vnus dictorũ teſtium depoſuerit ſuper dicta inquiſitione,ante factam publicationem prout appa
1 ret in eius atteſtatione. † Pro ſolutione prædictorũ præmitto φ
in iudicio regulari & ordinario vbi eſt perſonarũ præſentia, põt
iudex ex ſuo officio,& ad petitionem partis aduerſæ publicato
proceſſu & didicitis atteſtationibus teſtes obſcurè deponentes
2 repetere vt declarent, non vt addant.Ratio hęc eſt:†quia q̧ declarat nouum nõ dicit:nã implicitũ dictũ explicat.ff.de teſt.l.hæredes palã.§.ſed ſi notã. Secundò,"quia ita obſcurè dictũ φ non
habeat intellectũ habet̃ pro non dicto.ff.de his quæ in teſt.delẽ.
l.j.& de inſti.l.ſed & ſi pupillus.§.proſcribere.& hoc probat̃ extra de teſt.c.cũ clamor.& not.in aut̃.de teſt.§. quoniam verò. &
de prob.c.in p̃ntia.cũ ſi.vbi verò vellent addere vel pars vellet
b nouos teſtes inducere,[b] non auditur,non ea ratione:quia facta
3 ſit publicatio, † ſed ea ratione quia publicatis atteſtationibus:vt
legitur & not.in d.§.quia verò.imò ſi aduerſarius meus teſtificata didicit,& ego non prohibeor teſtes producere.nota. extra de
teſt.c.conſtitutus.C.eo.l.ij.& in Spe.eo.tit.§.ſatis.ver.quid ſi publicati.Item præmitto φ illud eſt ſingulare,quod deuiat à diſpoſitione iuris cõis,vt l.ius ſingulare.cũ ſi.Item pręmitto φ iſta ꝓhibitio,φ publicatis atteſtationibus teſtes non recipiantur , habet infallibilẽ diſpoſitionem prohibitionis,vt patet ex pręmiſſis
4 & quæ j.dicuntur.†Ex pręmiſſis ſic arguo:certũ eſt φ vbi p inquiſitionem proceditur:& ſic nõ in forma regulari iudicij ſpãlis
& ſingularis eſt diſpoſitio:vt puta,iudex ꝓpoſſit recipere teſtes,
vt præalleg.c.cum clamor.& c.ſatis vtiliter. & hic ſingulare eſt
ſtatutum vbi proceditur per inquiſitionem quod erit iſtud ſingulare,neceſſe habemus dicere ĩ hoc valere:vt nouos teſtes poſ
c ſit recipere[c] etiam vt addam. nam ſi vt tantum declarent : non
eſſet hoc ſingulare,ſed eſſet ius commune. Secundò arguo ſic.
Ex præmiſſis conſtat cauſam prohibitionis vt timetur ſubornatio.ceſſante ergo cauſa,ceſſat legis diſpoſitio:vt not.in præalleg.
c.cum clamor. Item dicit plus Inn.ibidẽ φ nedũ iudex ꝓmotor
inquiſitione qui ſuã iniuriã & ſuum intereſſe proſequitur teſtes
producere.& hoc ea ratione : quia talis perſonæ calumnia non
præſumit̃:vt l.videamus.§.j.ff.de in lit.iur. Si dicas φ timet̃ ſubornatio ex parte inquiſiti:quia nec eo petẽte nec eo p̃ſente teſtes
p̃dicti fuerũt recepti,ſed ſolũ motu iudicis,& eius officio ꝓ veritate inueſtiganda,& cum ipſis publicatis ad inquiſitoris notitiam peruenit eorũ dicta ratificauit.Concludit̃ ergo inconuincibiliter φ recidi potuerũt.Tertiò ſic vt præmittit̃ φ teſtes nõ recipiant̃ publicatis atteſtationibus nõ habet infallibilẽ prohibitionẽ,ſed fallit ſi pars teſtificata nõ didicit. ſed cõſtat inquiſitũ vel
rẽ eius agentẽ nõ didiciſſe:ergo nedũ in cã inquiſitionis ex officio iudicis potuerũt teſtes recipi , ſed ad eius petitionẽ. φ autem
nõ didicerat,conſtat per ſacramentũ procuratoris qui iurauit φ
nec inquiſitum,nec rẽ eius agẽs ſciuit,nec percũctatus fuit dicta
teſtiũ añ receptionẽ ſcd̃m quod iurauerũt:tñ iudex admiſit inq̧tũ de iure potuit.Et φ potuerit & φ ſit ſufficiẽs ꝓbatio, caſus eſt
in p̃alle.§.qñ verò.vbi not.caſus eſt.nõ video ad quid plus laboret̃.Quartò ſic:Teſtes nõ ritè recepti ſecundũ modũ recipiendi
eis publicatis nõ eſt prohibitum iterũ ꝓduci in c. de teſtibus. in
cle.ſed oſtendam φ iſti teſtes ex parte recipientis nõ fuerunt ritè recepti:ergo publicatio nõ obſtat ſecũdæ productioni.Maior
eſt nota:minorẽ probo, quare dant̃ articuli in cã:quia nec iudex
nec teſtes ſcire pñt quę ſunt neceſſaria probari.Ita tenet Inno.in
c.per tuas.Debet ergo iudex nominatim & ſingulariter me interrogare ſuper quolibet:quia propter hoc dati ſunt,& ad hoc teſtes inducti.Si ergo iudex hoc nõ fecit non
ritè recepit,vt in pręal.c.per tuas.Et ſi dicatur:hic fuerũt recepti ſuper oĩbus articulis,
patet ex dictis eorũ perinde eſt ac ſi nõ depoſuiſſent:q̃a ſi iudex cui res quærẽda nõ
negligẽda cõmiſſa eſt de omnibus nõ quęſierit perinde eſt ac ſi de nullo quæſierit,vt
ff.de tranſac.l.cũ hi.§. ſi prætor. Sic arbiter
qui aditus eſt de pluribus quæſtio. ſi de aliqbus dicit non iterato,de oĩbus dicere põt.
Nõ ob.φ notarius dicit teſtis interrogatus
de quolibet eorũ : q̃a hæc interrogatio ſub
iſta generalitate nõ effuſo ſermone nõ eſt
iuridica nec ritè facta,nec ſubſcriptio inuolitio ꝟborũ, & effuſo ſermone potuit teſtis
decipi,& meritò de oĩbus recordat̃ &c.B.

1 ☞Propter ſtuprum attentatum & non ad effectum productum,an quis poßit condemnari.
2 Iudex an poßit cogere accuſatores ut iterum accuſent.

CONSILIVM XXXIX.

d Iſo proceſſu[d] pręđicto formato cõtra dictum Maſetum φ cognouit virginẽ,& viſa rñſione ipſius indubitanter videt̃ dicendũ φ ſequi debeat abſolutio : q̃a maleficiũ
nõ eſt cõfeſſatum,nec aliter probatũ.Licet
aũt ipſe cõfeſſus ſit φ tẽtauerit & præſumpſerit eã corrũpere: nõ tñ ad effectũ produxit.Et licet ex hoc facto debeat puniri : nõ
tñ vigore cauſæ prædictæ aut ob aliud delictũ viſum eſt,vt l.denunciaſſe.§.qd tñ.de
1 adult. † Præterea ſtatutũ s̃.poſitũ loquit̃ in
eo q̧ ſtuprũ vel inceſtũ cõmiſit,& ſic ſcd̃m
e eius verba nõ habet locũ in eo q̧ attẽtauit[e],
vt patet in l.Aquil.quę in primo capite loquit̃ in eo q̧ occidit , nõ habet locũ in eo q̧
verè nõ fecerit,ſed recurrit̃ ad actionẽ ĩ factũ,vt l.itẽ ſi obſtetrix.in princ.& no.plenè
C.eo.l. de pecoribus. Nouus ergo ꝓceſſus
faciẽdus eſſet,cũ ꝓbatũ nõ ſit φ intẽdit̃,vt
2 l.prętor.§.docere.vi bo.rap.†An aũt iudex
poſſit cogere accuſatores vt iterũ accuſent
lege expreſſum eſt φ nõ : q̃a nemo inuitus
agere vel accuſare &c. vt c. nemo inuitus.
& in rubro & nigro.Bar.

1 ☞Statutum de compromißis faciendis an comprehendat minores.
2 Statuta debent intelligi,ut non inducant abſurdum.
3 Conſuetudo,quæ reſpicit rẽ,ita ligat minorẽ,ſicut maiorẽ.
4 An minor ex forma ſtatuti de cõpromißis faciendis in arbitratorem,de iure & de facto ſit obligatus.
5 Tutor an poßit compromittere ſtante ſtatuto de compromißis faciendis.

CONSILIVM XL.

f Væritur[f] an ſtatutũ de compromiſſis fiẽdis inter cõiunctos vſq̧ ad tertiũ gradũ,cõ
1 prehẽdat pupillũ.†Videt̃ φ nõ.Primò, q̃a
ſi ſtatutum generaliter loquitur , referendum , & intelligendum eſt non obſtante
ſua generalitate ad habiles in materia , in
qua diſponit:vt l.j.C.de ſacroſan.eccle.& l.
vt gradatim.§.lege.de mu. & ho. Sed conſtat φ pupilli non ſunt habiles ad compromiſſum faciẽdum: & ſi cõpromittant, ipſo

a ℭSuper inquiſitione.Iſtud conſi.ſecundũ ordinẽ Peruſi.eſt in j.parte iud.in cõſil.lxxviij.& licet aliqui non attribuant Bar.dicentes φ non fuerit ſua farina, nec ita inordinatè loquutus:tamẽ Bal.in c.iurauit.in iij.col.de proba. & in l.p hanc.in iij.col.C.de tempo.ap.& ibi apoſ.alle.conſi.Bar.hic,& j.dicam.Tho.

b ℭTeſtes inducere.No.quod conſuluit Bar.hic,φ ſola publicatio etiam ſi pars nõ didicerit teſtificata: non ſufficit vt ſit pręcluſa via teſtium productioni.& ita tenet Bal. in c. iurauit. in ij.col.de prob.vbi dicit Bar. cõſuluiſſe. & gl.in c.cõſtitutus. lo vltimo. de teſta. & do.Ant.in c.fraternitatis.eo.ti.& Spec. in tit. de teſt.in §. ſatis vtiliter.in ver. q̃d ſi publicatæ . in §. fi. ver.quid ſi renunciẽt cõtrarium tenet Bal. in l.p hanc. in pe.col. C.de tẽpo.appel.vbi ſimiliter alleg. cõſil. Bar. & tenet contrariũ cũ cõcor. de quibus per d. Fel.in d.c. fraternitatis . in viij. col.ver.modo quæritur. vbi plenè examinat & declarat. & in d.c.conſtitutus. in fi. cui ad.Bar.hic.Tho.

c ℭPoſſit recipere.Vide plures concor.per Feli. in c. cũ clamor. in j.col.in fi.et ſeq.de teſti.& in c.per tuas. in pe.col. & ibi ſcripſi.eod.titu.Tho.

d ℭViſo proceſſu.Adde φ huiuſmodi cõſ. ſecũdũ ordinẽ Peru. eſt in j. parte iudi. in cõſi.lxxx. & de iſto conſi. meminit And. Barb.in l.qui dẽnunciaſſe.§. quid tamen. in j.addi.Bart.quam legit in l.quod vxori.ff.de adul.Tho.

e ℭIn eo qui attẽta.Adde Bar. in l.j.ff.ad le. Cor.de ſica. & Imo. in c.j. de præſum , cũ cõcor. de quibus per Feli.ibi. in iij. col. & ſeq. & in ſuo trac.de teſti.in iiij.col.in ver ſicu.fallit. & vide Iaſo.in l.j.§. hęc verba. in fin.ff. quod quiſq̧ iur.& Alex.in conſi. xv.in j.vol. viſo proceſſu inquiſitionis.et in cõſi.cxl. in ij. vol. videt̃.in ij.col. & qd in illo q̧ fregit oſtia pudoris, & non perfecit et emiſit ſemen, an puniat̃,vide Cardi.Flo.in cle.j.in x.q. de conſan. & affini. Tho. Diplo.

f ℭQuæritur an ſtatutũ.Adde φ iſtud cõſi. ſecũdũ ordinẽ Peru.eſt in j. parte iudi. in cõſi.lxxxij.& pro cõſ.Bar.in l. ſed & ſi plures quã legit ſub §.hodie.in l.iuris gẽtiũ.ff.de pac. & Ale. in l.ſi minor.§.minorẽ.ff.de mino.ĩ apoſt. Bar.& ĩ d.l.ſed ſi plures.in ij.col.& in l.fi. in pe.col.C. de in integ.reſ.mi.& in cõſi. lxij.in vij.col.inci.in cauſa & lite vertẽte. in iiij.col.Et adde qd̃ idẽ conſuluit in proprijs terminis & in propria farina,do.And.de monte Vbiano.& inci.quæritur an ſtatutum.Tho.

2 iure nõ tenet:vt l.ſi pupillus.ff.de arb.†Preterea,ſtatuta debent ſic intelligi:vt non inducant abſurdũ,& omnis abſurditas à iure municipali videtur eſſe excepta:vt l.Põpo. ff.de neg.geſt.& l.ſcire oportet.§.illud.Sed ſi nos diceremus pupillum comprehendi ſub lege municipali,induceret duplex abſurditas. vna, quæ allegationibus ſ.proximis probatur.Secunda,quia per illud ſtatutum grauis illęſio infert pupillis.Quòd autẽ ex hoc ledat,probatur in l.ſi minor.§.minores.ff.de mino.Itẽ reperitur in alio lęſio: quia ſi corã iudice litigaret, & iudex malã ferret ſñiam,iudex litẽ ſuã faceret:quod nõ eſt in arbit.& in multis alijs poſſet reperiri læſio.Dicamus ergo:vt hoc euitetur,pupillum nõ cõprehendi.& ex hoc vltimo & primo ſimul iunctis dico cõpromiſſum fieri nõ debere.ſed cõtra prædicta facit l.ſi ſine hęrede.§.Lucius.ff.de admi.tut.vbi dicitur ꝙ cõſuetudo quæ reſpicit rẽ, ſicut ligat
3 maiorem,ita ligat† minorẽ.& gl.C.ꝗ ſit lõ. conſu.l.ij.facit etiã ad prædicta d.l.ſi minore.§.minores.de minor.quia ibi dicit ꝙ eo ipſo ꝙ minor compromittit,videt lęſus.Et ratio huius eſt,vt dicit gl.ibi:quia à ſñia arbitri nõ appellat,vnde cõpromittendo perdit benficiũ appel.facit etiã quia pupil.põt tranſigere,vbi dubium eſt ius ipſius:vt no. in l.præſes.C.de tranſ.& põt etiã iuſiu.deferre,vt l.tutor.& l.iuſiur. quod ex cõuentione.§.j.& §.ij.Et hoc vbi eſt dubium ius pupi.vel probationes aliæ deficiũt.Sed hic omnia intelligenda ſunt in cõpromiſſo fa-
4 cto in arbitrũ ſecus†ſi in arbitratorẽ:[a] tunc
a enim eo ipſo nõ lædit.Põt enim eſſe ꝙ eius intereſt,qñ iuramentũ defert:vt l. tutor.de iureiu.habet ergo minor probare aliud.Nã
5 ex ſolo cõpromiſſo non læditur,&c.†Nunquid tutor poſſit tutorio nomine petere cõpromiſſum fieri in caſu,in quo ex forma legis municipalis talis cã eſſet cõpromittenda? Videt ꝙ nõ:quia arbiter poſitus in cõpromiſſo,põt accipere de iure vnius,& dare alteri,vt not.in aut.vt diffe. iudi.§. ſiverò.& ff.de ar.l.ſi de meis.§.recepiſſe.ſed tutor non poteſt cõcedere alteri licentiã donandi res pupillares:nec lædendi iura pupilli:quia nec ipſe facere poſſet. Nam non dicit tutor,qñ pupillũ ſpoliat,vt ff. de admi.tut.l.Lucius Titius.§.fi.& ff.pro empt. l.qui fundũ.§.ſi tutor.& ibi not.In contrarium videt ꝙ ſic:quia tutor poteſt ſuper re pupill.& de iure pupilli remittere, vt ff. de fur l.interdũ.§.qui tutelam.& l.ſi pignore.§.ſi tutor.de tranſa.l.ſi præſes.Pro ſolutione huius contrarij eſt dicendum ꝙ aut cõpromittit pupillus cum authoritate tutoris:& tunc compromiſſum videtur tenere:vt ff.dr arb.l.ſi pupillus. Contra iſtud membrũ oppo.ff.de mino.l.ſi minor.xxv.ann.filiofa.§.minores.vbi videt velle gl.ꝙ eo ipſo ꝙ mino compromittit,dicatur læſus:& ſic facto compromiſſo competit reſtitutio. Sed dic, vt pupillus cum tutore compromiſit in eum qui de iuriſdictione poterat dicta cognoſcere:& tunc quia à ſententia de iuriſdictiõe lata poterat appellari,& non lata ex compromiſſo:vt l.j.C.de arbi.tunc dicitur læſus,vt d.§.minores.& in ſui præiudicium non tenet:vt ff.de arbit.l.ſed ſi in ſeruum.Sed ſi compromiſit in eum,qui nõ poterat ex iuriſdictione cognoſcere,& ſic tanquam amicabilẽ compoſitorem:& tũc compromiſſum factum authoritate tutoris tenet, & non dicitur læſus:vt in d.l.ſi pupillus.ff.de arbi.Item proferre §.coram.ver.inter.vbi vbi videtur dicere ꝙ compromiſſum teneat indiſtinctè .Sed tu dic ꝙ aut iura pupilli ſunt obſcura,& proſecutio rei pupilli non poteſt fieri de facili:& tunc ſicut in dictis caſibus tutor poteſt tranſigere,& de iure pupilli remittere illi cũ quo tranſigit:ita poterunt compromittere,& arbiter de iure pupilli accipere & dare alteri.Et hoc videtur ſentire glo.ff.de pact. l.pactum curatoris & procuratoris pro quo in d.l.interdum §.ꝗ tutela.ff.de fur.& ſi ſ.alle.Aut proſecutio rei pupillaris fieret de facili,& ipſius iura ſunt clara.in iſto caſu non poterit compromittere,quia nec poſſet iura pupilli minorare vel donare, nec in religione iuriſiurandi ponere:vt ff.de iureiur.l.tutor.in princ. & ibi videtur no.gl.Et ita de iure conſulo ego Bart.

a ¶Secus ſi in arbitratorẽ.In qſtione prędicta in qua conſuluit Bar.ꝙ cauſę inter cõiunctos debeant cõpromitti in arbitratorem de iure & de facto ligant minorem. & an poſſit tutor facere tale cõpromiſſũ vide plenè ꝑ Ale.in l.ſi plures.ĩ ij.co.& ibi Iaſ.ĩ pe.col. & ſeq.ff. de pac.& Ale.in cõſ. lxij.in vij.vo.in cauſa & lite vertente. in ij.co.& pleni⁹. in cõ. cxix.in vj.vol.incip. quoniã omne dictũ. in ix.co.in ver.idem tenuit Bald.quod eſt duplicatũ in eo. vo.ĩ cõſ.lxv.& in l.fin.in col.C.de in inte. reſ. mi.Tho.

b ¶Statuto. Adde ꝙ hmõi cõſi. ſcđm or. peru.eſt ĩ j. ꝑte iu. in cõſ.lxxxiij.& de materia vide ꝑ Bar.in l. eũ qui.in prin.& Iaſ. ff.de iureiur. & in cõſi.cvij.ĩ j.vo.inci.viſis oib⁹.et ibi ſcripſi. Th. Diplo.

c ¶Dñi bal.No.ꝙ bar. hic alle. Bal. ſapiẽtẽ, & ſubſcripſit ſe cõſi. ipſius.& do. Offredini dicit etiã Bal.in l. in liberũ. lectu.antiqua.ĩ fi.ff.de ritu nu. ſe conſuluiſſe ĩſimul cũ d.ang. dãtelia. & d.Bar.de Saxofer. d. Vigolino Pelloli in cã do. Antonij & fratrũ de camarino. alibi ẽt de Bal.fecit mẽtionẽ Bar.ĩ l.quoties. §.ſi duo.in ij.col.ff.de hę.inſt. vbi dicit, vadam⁹ ad cõmẽtũ do. Bald. Tho.

d ¶Eũ qui.Vide Bart. ibi in prin.& Ale. in iij.co.Iaſ.ĩ co.ij.Tho.

e ¶Pręcedit gen⁹. Vide Bart.in l.cũ quis de cedẽs.§.fi.ff. de le. iij.& plenè ꝑ Iaſ. de diſiunctiuis.in l.pe.ĩ ij.co.& ſeq.C.dever. ſig. Tho.

f ¶Statuto.adde quòd iſtud cõſi.Bar.eſt ſecundũ ordinẽ Peru. ĩ j.parte iudiciorũ. in conſil.vlti.nu.lxxxj. Th. Diplo.

1 ☞Baldus ſapiens uir.
2 *Non inſpicitur augmentatio pœnæ,quæ uenit ex accidenti præter naturam.*
3 *Diſiunctiua an & quando ponatur expoſitiuè.*
4 *Diſiunctiua poſita inter genus & ſpeciem ponitur pro, id eſt.*

CONSILIVM XLI.

b STatuto ciuitatis[b] Aſiſsij cauetur ꝙ committens tale maleficium puniatur in l.alio ſtatuto cauetur ꝙ in maleficijs pœne duplicentur ratione loci & temporis,ſaluo ꝙ in popularibus,in quibus nõ poſſit duplicari niſi ſemel.alio ſtatuto cauetur ꝙ offendens cũ ſanguine puniatur in duplum eius ꝙ condemnari deberet pro alio maleficio commiſſo:& ſi cõdemnatus fuerit bis : condemnetur in duplum.alio ſtatuto cauetur ꝙ confitenti detrahatur quarta. Quidam nomine Puccius confeſſus eſt ſe percuſsiſſe cum ſanguine,& negauit ſe eſſe de alijs maleficijs condemnatum,tamẽ probatum fuit ꝙ fuit ter condemnatus.modò quæritur inquan-
1 tum veniat condẽnandus,& quid veniat in ipſum duplũ.† Sup quibus videtur de iure dicendum viſis ſtatutis prædictis & alle-
c gationibus ſapientũ virorũ d.Bal.[c] & d. Offredini legũ doct. ꝙ do.Puccius veniat condemnandus in cl. lib. cùm pœna debeat tribus vicibus duplicari in ſua origine :& nõ in eo quod creſcit ex accidenti præter primæuam eius naturam:ar. eius quod not. in l.certi condictio.ff.ſi cert.pe.maximè cũ ſtatutum, quod loqtur de pœna offendentis cũ armis ꝙ aliàs fuerat condematus.loquitur de duplicatione & triplicatione eius,in quo debet cõdẽnari ex forma ſtatutorum,ſed de dicta percuſsione debet condẽnari in xxxvij.lib.& x.ſed quia quarta pars detrahitur per cõfeſ-
2 ſionẽ,† nec inſpicitur augmentatio pœnæ quæ venit ex accidẽ-
d ti præter naturam:vt dixi, ergo &c.ar.l.eũ qui.[d] & quod ibi not. ff.de iureiu.& l.item veniunt.§.cũ prædiximus.de pe.hære.Nec ob.ſtatutum quod loquitur de popularibus diſponens ꝙ pœna pluſꝗ̃ ſemel nõ dupliciter:quia verũ eſt rõne loci vel tẽporis. vt ibi patet: quia dicit.ſiue de nocte ſint in taberna &c. quæ verba cũ non ſint copulatiua,ſunt expoſitiua verborum generalium, ſ.poſitorum in parte ſuperiori, & ſic non ob.l. ſanctio legum. ff. de pœ.cũ ſi.Nã non excudit alia ratione pluſꝗ̃ ſemel duplicari poſſe,& ſic dicta verba,ſiue de nocte, &c.ſunt exemplificatiua ſine literatura verborum generalium præcedentium.ar. l. cũ de lanionis.§.quidam.de fund.inſtru.& l.ij.& iij.de ſup.le. cum ſi.
3 † Et quòd ponatur expoſitiuè patet:quia ibi præcedit genus[e] &
e per diſiunctiuam ſequentem ſpecies:† tunc illa diſiunctiua re-
4 ſoluitur expoſitiuè pro verbo,i.q. d.qualibet ratione, &c. l.ij.ff. ad l.Aquil.& ita intelligit Io. de Are.in l.pe.C.de ver.ſig.& eſt tex.in l.inſtrumenta.C.de proba. nam de ſui natura dictio ſiue, exponitur,i.vbi præcedit genus.& ſequitur ſpecies: vt patet ibi Alexand.ſiue paris. & reſpexit ſtatutum prædictũ quod loquitur de duplicatione pœnarũ,& dicit ꝙ popularibus non duplicat pœna pluſꝗ̃ ſemel aliqua ratione vel cauſa &c.debet intelligi de cauſis in dicto ſtatuto cõtẽtis,& nõ de alijs:vt l.fi.§.cui dulcia.de vi.& oleo leg.qa verba gñalia ꝑcedẽtia declarant ꝑ ſequẽtia,& ecõuerſo,vt ibi,& ar.l.ſi ſeruus.§.fi.de leg.j.cũ ſi.& ſic patet rñſio ad ea ꝗ̃ ſunt in cõtrariũ alle.& ꝙ ſit locus ſtatuto ꝙ duplicent pœnæ offendentis cum armis,cum aliàs fuerit condemnatus,&c.patet cũ de cã dictę duplicatiõis ĩ alio ſtatuto qđ dicit ꝙ ĩ popularibus nõ duplicẽt pluſꝗ̃ ſemel,nulla mẽtio habeat.B.

1 ☞*Qualitas delicti quæ aggrauat uel exonerat delictum,debet probari.*
2 *In maleficijs quædam ſunt quæ à iure præſumuntur,& qui dicit contrarium,debet probare.ſecus in his,in quibus ius nihil præſumit.*

CONSILIVM XLII.

f STatuto ciuitatis[f] cauetur quòd ſi qs aliquẽ ꝑcuſſerit cũ ſanguine à gula ſ. puniat in cc.lib.ſaluo ꝙ ſi vulnus ſit ita factũ ꝙ nõ egeat medico:quia

co: qa tũc immediatè inquirit cõtra Ioannẽ,qui ꝑcuſsit Petrũ in facie cũ ſanguinis effuſione magna.qui Ioãnes rñdendo inquiſitioni vera eſſe & fuiſſe contenta in inquiſitione:dixit tamen ꝙ tale vulnus non egebat medico,& nihil ſuper hoc ꝓbauit.Quæ-
1 ritur qua pœna ex dictis pœnis veniat puniendus,&c.†Et ꝙ ve-
a niat condemnandus ex ſecundo capite [a] in pœna c.lib.ſic probatur quando qualitas delicti aggrauat vel exonerat delictum,illa qualitas delicti debet probari.ff.vi bo.rap.l.prætor ait,cuius dolo.§.hoc aũt docere.& ſi nõ probatur, debet puniri minori pœna,per l.præſes.& l.interpretatione.ff.de pœn.Econtra ꝙ puniatur pœna cc.libr.probatur per rationẽ.l.ſi quidẽ.C.de except. & ſic ratio naturalis prę́ſumenda eſt,quæ eſt in percuſsione cũ magna ſanguinis effuſione ꝙ egeat medico.arg.eorũ quæ not.in l.
2 Arethuſa.ff.de ſta.ho.† Viſo puncto prædicto eſt ſciendũ ꝙ in
b maleficijs quædã ſunt ꝗ̃ à iure peæſumũtur [b] ex qualitate facti: vt qui fecit homicidium,ꝙ fecerit doloſè:& ꝙ ille ꝗ dixerit verba iniurioſa,dixerit animo iniuriandi:& ſi.tunc qui contrarium dicit,illud debet probare:cùm intentio aduerſarij ſit fundata:vt l.j.C.de ſic.l.ſi non conuicij.C.de iniur. Quædã ſunt,in quibus ius præſumit:& tunc niſi probet,ſemꝑ intelligitur quod minus eſt.Si enim dico,percuſſi talẽ,ius non præſumit cũ armis vel ſine.Si dico furtum:lex non præſumit eſſe manifeſtum vel nõ manifeſtum.ſemper enim intelligit quod minus eſt:vt d.l.præſes.ꝑ Dy. in c.in obſcuris.in fi.de re.iur.lib.vj. Sed in propoſita quæſtione lex nihil præſumit vtrũ egeat medico vel nõ põt enim ex leui percuſſione exire multũ de ſanguine,& ideo ius interpretatur in minori parte.Nec obſtat ꝙ ſtatutum primò ponit regulã. ſecũdò ponit exceptionẽ,quia hoc in legibus & teſtamẽtis nihil operatur limitatio:cum illa ſequens ita ineſt,ſicut fuiſſet locutus limitatè ab ipſo initio:vt l.vel quibus diebus.§.quidam Titio.de cond.& demon.not.per glo.in l.ij.in gl.magn.de in diem addic Præterea quicquid eſſet,ſi eſſet maleficium ſimpliciter confeſſatnm:tñ in propoſito cum curia nihil habeat niſi confeſsionẽ rei & ibi hoc eſt expreſſum ꝙ non erat opus medico,nec à iure præſumitur illud:non video qualiter ex iſto proceſſu condẽnari poſſit,niſi in pœna minori.Et ita mihi videtur Bar.de Saxoferrato.

1 ☞*Si officialis deceßit in officio,an hæredes eius habebunt integrum ſalarium.*
2 *Si conductor decedat,an debeatur integrum ſalarium locanti operas ſuas : & quod iuris in eo.*
3 *Merum imperium quando alicui competat.*
4 *An capitaneus æquiparetur maioribus iudicibus.*
5 *An capitaneus æquiparatur ducibus,marchionibus ſeu comitibus.*
6 *Militia non eſt dignitas.*

CONSILIVM XLIII.

c QVidam capitaneus[c] de caſtello fuit electus capitaneus à cõmunitate Piſana pro vno anno,cum certo numero officialiũ & familiariũ,& cũ certo ſalario præſentata electione acceptauit dictũ officium, & ipſe exiſtens in dicto officio deceſsit:eius hæredes petũt integrũ ſalarium.Ex aduerſo cõmune Piſarũ dicit ꝙ debent recipere ſo-
1 lũ pro tẽpore quo ſeruiuit.nunc quęritur quid iuris.†Circa ꝗ̃ſtionem iſtã,quia per patres noſtros antiquos clarè eſt determinata
d videt dicẽdũ ꝙ dicti hæredes debeãt habere ſalariũ integrũ, [d] vt not.gl.ff.de var.& extraor.cog.l.j.§.diuus.optimè facit. ff. de aſſeſ.l.diẽ functo.& quod ibi not.& licet multi damnent illã gloſ. ſicut fuit Gul.de monte Fauentino,qui dicebat ꝙ debeat habere ſalariũ pro tẽpore quo ſeruiuit,& nõ vltra.alle.l.fortiſsimi.de ero.mili.anno.lib.xij.& hęc lex poſita eſt in lect. Gul.de Cu.diceret aliquis ꝙ idem Gul.tenet contra gl.in prin.ſuę lec.quia cũ hodie aduocatus,Poteſtas & ſimiles locent operas ſuas, & vilipendãt ſcientiã ſuã & officia, non habent ſalariũ totius tẽporis, cũ caſus cõtingit in perſona ipſorũ,imò erit idẽ quod in caſu cõtingenti in perſona cuiuslibet operas ſuas locantis: vt ff.locati.l. ſi vno.§.cũ quidã.& fuit hæc opi.Ia.de Ra.vt patet in lect. ſua. in d.l.diẽ functo.& iſtam opi.videt tenere Ia.But.in d.l.diẽ functo.in veteri recollecta,intelligendo illam legem ꝙ loquat de locatione operarũ quã fecerunt comites legato:& tunc cùm legato mortuo caſus contigerit in perſonam legati conducentis operas,ſalariũ debebitur reſidui temporis comitibus ſuis.& ita loq-
2 tur.l.diem functo.† Alia locatio eſt,quam facit legatus ſeu proconſul.& ex illa locatione non poteſt peti ſalarium. imò præſtitum reſtituere:quia caſus contingit in perſona locantis operas: ergo nõ poteſt petere ſalariũ,vt d.l. ſi vno.§.quidam.alleg.l.ſi domus.§. Imperator.ff. loca.Eſt enim in perſona legati duplex cõtractus,vnus locationis : quia locauit operas ſuas cõmuni.& ex illo non põt aliquid petere à cõmuni:quia caſus cõtingit in perſona locantis operas,alius eſt cõtractus cõductionis quẽ fecit cum comitibus ſuis, & ex illo tenetur prę́ſtare ſalarium comitibus ſuis:quia caſus cõtingit in perſona conducentis. Hoc tñ nõ obſtãte dico gl.noſtram veriſimã in caſu noſtro.Pro quo præmitto ꝙ iſte capitaneus eſt de iudicibus maioribus habentibus dignitatem: quia cũ ex forma electionis ſuæ à ſuis ſententijs appellari nõ poſsit:quia ſolũ cõpetit ſuper illuſtribus in dignitate poſitis ſicut ſenatoribus,
3 vt ff.qui & à qui.appel.nõ licet.l.j. † & habet merũ imperiũ,ſaltem in eos quos familia ſua reperit de nocte delinquentes poſt tertiũ ſonũ cãpanæ &c.Item vbi contra cuſtodes delinquit, vel ipſi delinquunt , &c. Item vbi aliquis exit ciuitatẽ Piſarum aliàs ꝗ̃ per portas,quo caſu conſtat de iure cõi pœnã corporalẽ imponi.ff.de re.di.l. fin.& ſic habet merũ imperiũ:vt l.imperiũ. de iu-
4 riſd.om.iudi. † & æqparant iſti maioribus iudicibus:vt no.gl.in l.ſtatutis gñalibus.C. de ſen.ex bre.rec.& qđ no.in aut.de defen. ciui.§.nulla.col.iij.Sed in habẽtibus dignitates cõſtat ꝙ ſi ante tẽpus decedat, debet habere ſalariũ totius tẽporis:vt C.de primipi.l.j.lib.xij.& ibi multæ cõcor.per glo.Ecce enim proximos ſacrorũ ſcriniorũ ante cõpletũ proximitatis annũ ad hæredes ſucceſſoreſq; ſuos reſidui temporis ſalaria abſq; aliqua diminutione tranſmittere certũ eſt:vt C.de proxi.ſac.ſcri.l. in ſacris.lib. xij. ſi domeſtici et protectores mortui ſunt,perinde ac ſi ſuperſtites remanſerint,ſalariũ recipiũt hæredes:vt l.fi.C. de dome. & prote. lib.xij.agentiũ in rebus ante finitũ officiũ mortuorũ hæredes ex teſtamento vel ab inteſta.perinde ſibi ſalaria vendicãt ac ſi ipſemet vendicaſſet:vt C.de prin.agen.in rebus. l. matricula. lib.xij. Ecce ego ꝙ ſi habẽs aliquod officiũ decedat ante tẽpus dicti of-
5 ficij cum dignitate,hæredes debent habere ſalariũ integrũ.† Sed capitaneus æquiparatur ducibus,marchionibus ſeu comitibus: vt in x.col.quis dicatur dux vel mar.in prin.c.j.& ibi no.facit in ti.de feu.apc.& in ti.qui.mo.feu.amit.c.j.ea.col.Ex ea parte,qua æquiparatur comitibus,cõſtat ipſum dignitatẽ habere: vt C. de comi.cẽ.l.j.lib.xij.& in aut.de ap.& intra quæ tẽpora.§.j.col.iiij. quia eſt ſpectabilis regulariter,niſi ſit de comitibus, qui intra duces numerantur,quia illi ſunt illuſtres:vt C.de comi.& archi. ſa. pala.l.j.lib.xij coniuncta l.prouincialiũ.de erog.mili.anno. eod. lib.vbi dixi legendo.Ex eo capite quo cõparatur duci, de natura eſt eſſe ſpectabilẽ vel illuſtrẽ:quia ducũ qdã erãt ſpectabiles, quidã illuſtres:vt C.de appel.l.ſi qñ duca.de marchione aũt nõ recolo in legibus Digeſtorum vel Codicis cõtineri.Sed inuenio eum in x.col.poſt ducẽ & ante comitem poni,in tit.quis dicatur dux,comes,vel mar.Siue igitur dicamus iſtum capitaneum ſpectabilem vel illuſtrẽ,cõſtat ipſum eſſe de iudicibus habẽtibus dignitatẽ.licet enim circa hãc materiã gl. videat diſcrepare à Gul. de cu.per l.diuus.C.de digni.tñ nõ curo diſtinguere:quia nõ tãgit caſum noſtrũ:quia nõ loquit de dignitate ſpectabili et illuſtri de quibus hic tractant.& breuiter omnes glo.noſtræ & doc.cõcor.ꝙ ſint dignitates,vt in aut.vt ab illuſt. & qui ſuper eos ſunt. & quod ibi no.col.v.& de mã.prin.col.iij.ff.de offi. eius cui mã. eſt iuriſdi.l.j.& Inſti.in proœ.§.omnes.in authen.de appel.& intra quæ tempora.col.iiij.& d.l.ſi quando duciano.ergo hic capitaneus habet officiũ cũ dignitate:licet ergo decedat ante tẽpus, hæredes debẽt habere ſalariũ totius tẽporis.Nec dicat aliquis in legibus ſuperius per me alleg.eſſe ſpeciale:quia ſalua reuerentia vim conſtitutionis generalis palam eſt obtinere, licet ad certas perſonas ductæ & ſcriptæ inueniantur:vt C.de no.Codi.com.§. penulti.niſi expreſsè in lege inueniatur contrarium ꝙ illa lex ad

a ¶Ex ſecundo capite. Adde no. per Bar. in l.denunciaſſe.§. quid tamen.in j.colũ.ff.de adul.Tho.

b ¶Prę́ſumuntur.Adde Bar.in l.j.C.de ſicar. & ibi vide plenè per do. Hyp.de Marſilijs in xiij.colũ. cui adde Bar.hic.Tho.

c ¶Quidã capitaneus. Adde ꝙ iſtud conſi. ſecundum ordinẽ Peruſi. eſt in ij.parte cõtractuũ. in conſi. iiij. & de hoc cõſi. meminit Bar.in l.diem functo.in ix.col.ff. de offic.aſſeſ. Tho.

d ¶Integrũ.Adde Barto. in l. diem functo. ff.de offic.aſſeſ. tamẽ Bal. tenet contrariũ, & dicit ꝙ poteſtates nõ tam eliguntur,ꝗ̃ conducuntur vel eſt contractus nominatus facio vt des , & ideo ſi per caſum fortuitum impeditur factum,non poteſt agi de mercede . & vide eũdem Bal. in c.j. qs dicatur dux vel marchio. & de iſta quæſtio . vide plenè per Alex.in d.l.diem functo.in v.col. & ibidẽ do.meum Iaſo.in ix. col.Tho.

alios non trahaṫ:vt l.neq̄.C.de decu.lib.x.
in auṫ.vt determi.ſit numerus cle.in princ.
& in alijs caſibus ibi not.& libenter audirē
caſum,in quo aliquis habēs officium cum
dignitate decedens ante finē officij ſalariū
non tranſmittat ad hęredes. Reſtat rn̄dere
ad cōtraria:& primò ad dicta Gul.de mō-
te Fauentino,videlicet ad l.fortiſsimi.& di
co ꝙ illud nihil facit:quia ibi non ſtetit per
caſum,imò ſtetit per recipere nolentem:&
ſic ibi idē gl.ibi fuit mora in recipere nolē-
te:vt l.rō.§.ſi per venditionē.ff.de ac. emp.
4 †Sed melius facit pro eo.l.his ſcholaribus.
de remiſ.& clarius facit.l.pe.in fi.eo.tit.vbi
videṫ caſus ꝙ nō habeat niſi pro tempore
quo ſeruiuit,licet moriaṫ. Pro quo facit ꝙ
debeatur pro rata tēporis.d.l.ſed vno.§. cū
quidā.ff.locati.Sed ego rn̄. ꝙ in l.pen.& l.
his ſchola.ſalariū debeṫ pro militia:& tunc
debetur pro rata tēporis quo ſeruiuit, quia
a militia non eſt dignitas ſecundū veritatē.[a]
Simplex enim miles,vt no.gl.C.de ſequeſ.
dig.lib.xij.l.j.& pro ea allego caſum.C.qui
mili.nō poſ.l.fi.lib.xij.& C.de iuriſ. om.iu.
l.fi.vbi ponit dignit.& militiā tanq̄ ſpecies
differentes.Hoc etiam probo:quia libertus
pōt eſſe miles.ff.de ope.li.l.operas.& tamē
dignitates habere non poteſt:vt l.j.ad l.Iul.
maie.& eodē modo reſpon.ad l.j.de re mil.
Ad dicta Iac.de Ra.poſito etiā ꝙ ſint vera
quod nunc non examino:quia neceſſe nō
eſt:dico ꝙ nō obſtant quia ipſe loquitur in
aduocato,qui viliſsimè locat operas ſuas,
vt patet per eū,& per Gul.quod non cadit
in capitaneo: ergo &c.Ego Bart.

1 ☞ *Clerici non tenentur ſoluere collectas de bonis patrimonialibus.*

CONSILIVM XLIIII.

b Vper ſecūdo[b] quæritur† an clerici teneanṫ ſoluere
1 collectas vel nō, de bonis patri-
monialibus:Dico ego Fran. Tigr.de Piſis
de iure eos cogi non poſſe, per c.j. & ij.ex-
tra,de immu.eccle.lib.vj.not.etiā in Decr.
vlt.extra de vi.& ho.cle. ꝗuis aliter videaṫ
innuere,& malè,quędā gl. quæ eſt in l.pla
cet.C.de ſacroſan.eccle.quia oportet obſer
uari quod not.in c.clericis.extra de immu.
ec.libr.vj.& quod no.in d.c.vlt.Ratio autē
quare non etiam de patrimonialibus ſolue
re redditur in c.ex literis.extra, de pigno.

1 ☞ *Vbi non eſt matrimonium,ibi non poteſt eſſe dos.*
2 *Vbi non eſt matrimonium nec dos, pœna apposita nullum ſortitur effectum.*
3 *Promittens dotem pro aliqua puella ſub pœna,ſi puella moritur ante ætatem nubilem,non eſt obligatus.*
4 *An legatum puellis pro dotibus,ſit conditionale,uel ſtatim peti poßit.*

CONSILIIVM XLV.

c Vper quæſtione[c], qua quæritur an Nicola dn̄i Ray-
nerij domini Nicolæ de orto poſsit inquietari de iure ab hæredi
bus Nardi & Petro filio Nardi occaſione cuiuſdā proximioris
dotis promiſſæ per ſ.ſcriptum Nicolaum Nardo belli recipien-
ti pro Petro filio ſuo.Circa quod conſiderandū videtur ꝙ ſ.ſcri
ptus Pet.vir futurus dominæ Ioā.ſororis d.Nicolæ promittētis
ſ.ſcriptā dotem,& alia in inſtrumento dotis cōtenta,deceſsit an
teq̄ prędicta d.Ioāna.perueniret ad ętatem xij.ann.propter quę
dici pōt matrimonium nūq̄ fuiſſe copulatum ſeu contractū, cū
ætas xij.an.ex parte mulieris requiratur:& ſic pōt dici matrimo-
1 nium nō fuiſſe,†& per cōſequens nec dos dici poteſt. Caſus eſt
in l.fi.C.de ſpō.Licet em̄ mr̄imoniū ſine dote eſſe poſsit dos tn̄ ſi
ne mr̄imonio eſſe nō pōt:vt ea.l.probaṫ.ꝓpter qđ dicēdū videṫ
ꝙ pœna q̄cunq̄ appoſita in promiſsionē ꝑfatæ dotis inefficax
ſit,& Nicolæ obeſſe nō debeat:quia ſi rectè inſpiciantur verba
promiſsionis prędictę,oīa ſe referūt in caſu quo ſint vir & vxor
& in caſu quo ſit.Sed in ꝑfata quęſtione nec fuit matrimonium
2 nec dos:ergo nullū potuit ſortiri†effectū. Facit quod habeṫ in l.
de diuiſione.ff.ſol.mat.& in l.dotis fructus.in prin. ff.de iu. do.
d Ad hoc accedit ꝙ lex alibi dicit pacta & conuentiones[d] ſuꝑ ma
trimonio & dotibus adhibita ſunt lucris fiendis, ita demū vēdi-
cant ſibi locum,ſi præmoriaṫ vxor.hic eſt caſus in l.ij.de pac.do
ta.Pro quo facit quod not.in l.j.ff.de dote præle.Pone ergo pro
conſtanti ꝙ ſi nō præuideo ꝙ nō fuiſſet matrimonium:pœna &
pacta lucrorū,in hoc caſu non vendicāt ſibi locū:vt expreſsè ha
3 betur in iure præalleg.†Prӕterea,videtur caſus expreſſus,qui vi
detur decidere hanc q.ꝙ nulli lucro locus eſſe poſsit, vt probat
l.pe.iuxta fi.ff.quod fal.tuto.autho.ibi autē debet ſibi locū ven-
dicare in caſibus,in quibus dotes vel in totū vel in partem,ſi cō-
4 ſtabat in matrimonium,fuerit lucraturus.† Secundò quæriṫ de
legatis filiarū factis eis pro dotibus,vtrum debeanṫ, & peti poſ-
ſint incontinenti,an debeat expectari ætas nubilis. Iſta quæſtio
pendet multū ex forma ſtatutorū ciuitatū. Conſueuerunt enim
e diſponere ꝙ filiæ ſint contentæ dotibus.[e] Et ideo niſi prædicta
ſtatuta videantur:rectū rn̄ſum dari nō pōt.tn̄ de iure cōi loquē-
do conſtat ꝙ q̄ncunq̄ dicta dos relicta eſt vſq̄ ad legitimā por-
tionē debitam iure naturæ:ipſis filiabus peti poteſt incontinenti
abſq̄ alia dilatione,vt d.l.quoniam in prioribus.C.de inoffi.teſt.
In eo verò quod eſſet vltra legitimam, eſt aduertēdū:quia aliud
eſt ſecundum proprium ſignificatū vocabuli de iure cōi ſcripto:
aliud eſt ſecūdū cōem vſum loquēdi,qui in ciuitatibus eſſe con
ſueuit.Nam de iure ſcripto,cū dos non poſsit eſſe ſine matrimo
nio:vt C.de dona.ante nupt.l.fi.in prin.legatum pro dotibus ha
bet conditionem ſeu diē nuptiarū:vt C.de nup.l.ſancimus.ff.de
iure codicil.l.ex ſtipulatione.& ſic debet intelligi.l.Titio centū.
§.Titio.de cond.& demon.licet quidam iſtum tex. aliter intelli-
gant.& hoc probatur expreſsè.C.ad Trebe.auṫ.niſi rogati. & in
corpore vnde ſumiṫ.vbi expreſsè patet ꝙ relictū noīe dotis ha-
bet in ſe conditionē nuptiarū.Verūtn̄ cōmunis vſus loquēdi ali
ter ſe habet in quibuſdam partibus. quod cū in facto conſiſtat,
in videndo debet probari.In quibuſdam enim ciuitatibus diciṫ
dos patrimoniū mulieris etiā nō nuptæ,vt cū dicimus, talis mu-
lier habet bonam dotem,licet ſit puella virgo vel vidua. & etiā
cū dicimus de ingrediente monaſterium,talis dn̄a dedit mona-
ſterio bonam dotem,& ſimi.ſecundū quem communē vſum lo
quendi debemus verba teſtantiū intelligere:vt l.librorū.§.quod
tn̄ Caſsius.& quod ibi no.ff.de leg.iij.& l.cū de lanionis.§.aſinā.
ff.de fund.inſtru.& l.Labeo.de ſuppelle.lega.de verbo.ſignifi.l.
vt Alphenus.& l.in vulgari. Cùm igitur appareat talem modū
eſſe in ciuitate Tuderti,dicimus legata pro dotibus non eſſe con
ditionalia & poſſe peti incontinenti. Bart.de Saxoferrato.

1 ☞ *Statutum prohibens opponi exceptiones contra inſtrumentum non tollit nullitates.*
2 *Statutum prohibens opponi exceptionem contra inſtrumentum guarentigiatum, an tollat exceptionem Velleiani.*

CONSILIVM XLVI.

f Tatuto cauetur[f] quòd inſtrumentum guaren.mandetur executioni intra decem
dies abſq̄ ſolēnitate,nec poſsit opponi exceptio niſi
ſolutiōis.Quęritur ſi fiat contractus nullus,an poſsit opponi ex
1 ceptio nullitatis.†Reſpond.ꝙ ſic:[g] quia inſtrumentum non eſt.l.
g non dubium.C.de legi.& l.iubemus nulli.§.ſane.de ſacroſanct.
eccle.Nec videtur per tale ſtatutum tolli exceptio nullitatis.In-
ſti.de mili.teſt.l.j.§.j.ff.de mili.teſt.& l.nemo pōt.de lega.primo.
2 exceptio Velleiani an poterit opponi † Videtur quòd ſic:quia
etiam poſt ſententiam oppon.ff.ad Mace.l.tam & ſi.& C.de iu.
& fact.ignoran.l.prima. Sed contra eſt argu.l.omnes populi.
ff.de iuſt.& iure. Bart.

1 ☞ *Dictio niſi,ponit & affirmat,quando præcedit oratio negatiua.*
2 *Donatio facta ſecundùm formam ſtatuti non indiget alia inſinuatione.*
3 *Inofficioſa donatio qualiter reuocatur quando eſt facta filio, & quando eſt facta extraneo.*

Inofficioſa

a ❡Veritatē. Vide plenè per Iaſ.in l. pe. C. de pact.in j.col.& dixi plenè in trac. meo de præſtā.doc. in vij. l. vbi de priuilegijs doctorum. in priuil. ij.in vj.q.qui tractatus citò imprimeṫ.T.
b ❡Secundò. Adde ꝙ iſtud cōſ.eſt do. Frā. Tig.& eſt ſecundùm ordinē.Peru.in ij.parte contractu. in conſ. ix.& eſt poſitū in fi. cōſ.Bar.quod eſt impreſſum i cōſ.clxxx. inci.aliqua poſſeſsio in fi.& adde qđ ſcribit Iaſo.in l.placet.in vij.colū.& ſeq. C.de ſacroſan.eccl.& quæ ſcripſi ī addi. meis in d.conſi.Tho.
c ❡Sup ꝗſtiōe. Adde ꝙ iſtud conſ. Bar.ſecūdū ordinē Peru.eſt in ij. parte cōtractuū in cōſi.xij.& adde ꝙ idē conſuluit Bart.in conſi.l.in ij.vol.inci. viſo teſtamēto. in ij. dubio in ij.co.vbi cōſuluit ꝑut hic.T.Di.
d ❡Couētiōes. An aūt maritus lucreṫ tertiā partē dotis, etiā ſi eā ad domū nō duxerit, vide Bar.in l.nihil.ff. rerū amo.& ibi plenè dixi in apoſt.mea. ſuper verſ. ad quæſtionem.Tho
e ❡Contentę dotibus. Vide Pau. de caſt.in prioribus.C.de inof. teſt. vbi dicit ſe pluries cōſuluiſſe ī auṫ. nouiſsima.in j.co.C. e.tit.cū cōcor.de quibus per Iaſ. ī d.l. qm̄ in priorib⁹.in iij.col. ī iiij.no.cui adde Ale. in cōſ.xxxvj. in vij. vol.inci. cōſideratis, verbis.in j.co.& Ra. Cōmen.in conſi.cxxiiij.& Bar.hic. Th.
f ❡Statuto.iſtud conſi. Bar.ſecūdū ordinem Peruſinū eſt in ij.parte.contractuū in cōſ. xvij. Th.Diplo.
g ❡Reſpōdeo ſic.Et rō eſt:qa exceptio nullitatis nō eſt perſonæ exceptio,qm̄ nō præſupponit ius, ſecūdū gl.in l.j.C.de iuris & fact.igno.& ibi vide Bal.in iij.col. & pro hoc eſt bonus text.in l.ſcire oportet.§.fi.& ibi bal.no.ff.de excu. tu.cū cōcord.de quibus per do. meū Iaſ. in d.l.j.ī iij.co.in ver. circa primū.Th. Di.

4 *Inofficioſa donatio re & conſilio,quomodo intelligitur.*

CONSILIVM XLVII.

a Vccinus[a] de Sartiano habens quandam ſuam filiam,& quēdam ſuum fratrem car-
nalem nomine ſer Petrum dicto ſer Petro eius fratri
omnia ſua bona mobilia donauit inter viuos, nulla de filia habi
ta mentione quæ donatio facta fuit coram notario malefi. com-
munis Sartiani,& ſcriptura per ſer Gilium notarium de Sartia-
no,quę quidē donatio excedebat ſummam v.florenorum in bo
nis immobilibus dicti donatoris,& nulla corporalis traditio in-
teruenit de poſſeſsionibus ipſius Puccini : ex quibus quæriṫ qđ
iuris,& nunquid dicta donatio valeat,nec ne: & nunq̄d eius di
cta filia aliquē poſsit habere regreſſum in bonis ſui patris in to-
tum vel in partem. Item dicitur ꝙ dictus Puccinus tenuit & poſ
ſedit quandam petiam terræ,& quandā vineam dn̄æ Roſæ ſuæ
vxoris.quę bona nō erāt dotalia per tēpus q̄nq̄ annorū,& ex di
ctis poſſeſsionibus fructus recollegit. Modò quæritur ſi dicta
eius vxor poſsit petere contra donatariū,& bona ſui mariti fru-
ctus dictarum poſſeſsionum,& vt valeatis melius conſulere ca-
pitulum ſtatuti communis Sartiani ſic dicit.Nulla donatio, niſi
fiat ad pias cauſas,valeat niſi fiat in præſentia notarij maleficio-
rū vel niſi interueniat authoritas alicuius iudicis ordinarij & no
tarij Sartiani,& deinde fiat publicū inſtrumentū:& ſi alio modo
fieret,non valeat ipſo iure,ſed irrita habeaṫ, & locū habeat à vi-
ginti annis circa præſentia & futura. Ad veritatis inueſtigatio
nē primò videndum eſt de iuribus ſtatuti & de iure, hoc eſt ꝙ ſi
b præcedat oratio negatiua,[b]†Hæc dictio niſi,poſtea ſequens po
1 nit:vt ff.de ven.in poſ.mit.l.extraneo.C.de trāſa.l.actione.de re.
iur.c.peccatū.lib.vj.& ibi per Dy.& per Cy.in d.l.actio.Cū igi-
tur in ſtatutis præcedat oratio negatiua , ſ.nulla donatio valeat.
poſtea ſequitur,niſi fiat corā notario maleficiorū.&c. manifeſtè
poniṫ ꝙ donatio facta coram notario malefi. valeat: & præſen-
tia dicti notarij videtur eſſe pro inſinuatione. Cùm enim ſtatu-
2 tum ſimpliciter loquaṫ:alia ſolēnitas†nō requiritur: vt ff.de pu-
bli.l.de pretio.& hoc videṫ ꝙ non obſtante defectu inſinuatio-
nis donatio.prædicta valeat. Secundò videndum eſt, an & in-
quātum dicta donatio veniat reuocanda per dictam filiam per
querelam inofficioſæ donationis,& ꝙ reuoceṫ quantū inofficio
ſè proceſsit,hoc eſt, vſq̄ ad legitimam, quæ in caſu noſtro eſt,
nō eſt dubium,& hoc nemo negat:vt C.de inoffi.dona.l.prima.
& ibi no.& eo.ti.l.ſi totā.& l.ſi liqueat.& C.de inof.teſ.auṫ.vn̄ ſi
3 parens.†Sed an hoc caſu iſta donatio in totum veniat reuocan-
da,poteſt eſſe dubiū propter opinio.doc. Nam tenet Hugo qđ
quādo donatio eſt collata in extraneū,non in vnū ex filijs,& eſt
inofficioſa re & conſi.reuocatur in totum:vt no.in d.l.j.quod te
net Dy.ff.de leg.ij.l.Titia Seio.§.Imperator.& Pe. vt refert Cy.
in d.l.j.& hoc etiam tenet Iaco.de Bel.de quo per eum in authē.
c de immenſis donatio.col.vij.& hoc puto verum.[c]Certum eſt ꝙ
plus iuris habet filius in hæreditate patris quā patronus in hære
ditate liberti.Sed ſi liberti alienatio fuerit inofficioſa re & conſi.
tūc reuocatur in totū:vt ff.de iure pat.l.ſi libertū minorem.§. pe.
Ergo multomagis per filiū reuocabiṫ in totū. ſed in caſu noſtro
4 iſta donatio fuit inofficioſa re & conſilio,†vt probabo.ergo ve-
nit reuocāda in totū.Quod ſit inofficioſa re,patet: quia filius pri
uatur ſua legitima.ꝙ ſit inofficioſa cōſilio:quia filiā habere ſcie-
bat,& omnia mobilia etiam immobilia donauit:per qđ conſiliū
fraudis habuiſſe videtur. Caſus eſt ff.quæ in fraudem credito.l.
omnes.§.Lucius.no.ff.de proba.l.qui teſtamentum. Concludo
ergo quod donatio prædicta veniat reuocanda. Super ſecundo
puncto de fructibus dictarum poſſeſsionum non dotalium qđ
mulier poſsit dictos fructus repetere,videtur caſus ff.ad le.Fal.l.
pe.in prin.qđ glo.tenet & Cy.in l.fi.C.de pac.couē. licet quidā
Mo.diſt.an fructus ſint magni vel modici.ego Bar.de Saxofer.

1 ☞ *Societas expirat morte unius ſocij decedentis.*
2 *Emolumentum poſt mortem ſocij acquiſitum per alterum ex mera induſtria,an debeat communicari.*
3 *An excommunicatione præſumatur ſocietas.*

CONSILIVM XLVIII.

d X præcedenti[d] cōtractu elicitur thema,ex quo themate emergunt infrà ſcripta dubia cō
tracta ſocietate prædicta omniū bonorum
inter ſuprà dictos q̄ erant fratres ex vtroq̄
parēte: vnus ex dictis fratribus & ſocijs an
te finitū tempus in dicta ſocietate adiectū
deceſsit condito teſtamento, in quo certos
eius filios fecit,certa ſumma hæredes,& di
ctum ſocium eūdemq̄ fratrē ſuperſtitē ſibi
hæredem vniuerſalē inſtituit : cuius quidē
defuncti filij ſemper remanſerunt,& ſimul
vixerunt cum dicto eorū patruo & ſocio
ac fratre defuncti. Et ex hoc inſurgūt hęc
dubia.Primū eſt,vtrum dicta ſocietas diſſo
luta fuerit & expirauerit morte prædicti ſo
cij decedētis. Secundū, vtrū emolumētum
poſt mortem eiuſdem ſocij acquiſitum per
alterum ſuperuenientem non ex bonis cō-
munibus,ſed ex propria & mera eius indu
ſtria,debeat cōicari filijs dicti defuncti.Ter
tiū eſt , poſito ꝙ virtute dicti cōtractus nō
deberet eis cōmunicari dictum lucrū,vtrū
cōmunica debeat ex præſumpta cōmunio
ne,vt ꝙ ſemper manſerunt ſimul, nulla in-
ter eos & dictum patruum facta diuiſione.
Et videṫ veritatis inueſtigandæ gratia tan-
gendū vnūquodq̄ dubiū. Ad primum vi
detur indubitanter dici poſſe ꝙ dicta ſocie
1 tas expirauerit,†& diſſoluta fuerit per mor
e tē alterius ſociorū[e] & fratrū,& ꝙ nō exten-
daṫ ad hæredes,hoc habetur ff. pro ſocio.l.
actionū.§.morte.& l.adeò.in prin.& eo. ti.
2 l.nemo pōt.Circa ſecundū dubiū†pōt alle
gari pro filijs dicti defuncti.ff. eo.l. vtrū.§.
in hæredē.in glo.ſ.vt hæres ſocij,&c.vbi vi
detur expreſsè determinari ꝙ lucrū & emo
lumentū etiam poſt mortē quæſitū debeat
cōmunicari. Videtur tn̄ debere dici cōtra-
f riū[f] per l.actionū.§.ſi in rem. eo. ti. cum ibi
no.& per d.§.in hæredē.ibi:ꝙ nō ſimiliter,
&c.& maximè cùm nō ex rebus dudū cō-
munibus,ſed ex mera & propria eius indu
3 ſtria patruus quæſierit,vt ſ.dictū eſt.†Præ
terea poſito ꝙ cōtrariū eſſet verū, & ꝙ etiā
lucrum acquiſitū poſt mortē ſocij deberet
cōmunicari hæredibus ipſius ſocij defun-
cti:adhuc nō deberetur aliquid dictis filijs,
ſed totū debereṫ ſocio eidēq̄ fratri, qui eſt vniuerſalis hæres di-
cti defuncti,ſed confuſa eſt ſocietas & cōfuſa cōmunio dicti lu
cri nō obſtante ꝙ dicti filij defuncti fuerūt in teſtamēto ſcripti
hæredes eorū patris in certa quātitate,ſiue ſumma:cùm nō hære
des,ſed legatarij cenſeantur.C.de hære.inſti.l.quoties.C. de rei
vendi.l.cum à matre.& ff.ad Treb.ſi quis priore.in glo.quod va
let.&c.Sed poſito ꝙ cenſerentur & eſſent veri hæredes,nō poſ-
ſent agere pro hæreditarijs viribus,ſed ſolum vniuerſalis hæres
agit ad totum:vt d.l.quorum.cum ſimi.Ad tertiū dubiū videtur
dicendū ꝙ licet filij prædicti defuncti remāſerint & ſemper ſte
terint ſimul cū patruo nulla inter eos facta diuiſione , non pro-
pterea eſt communicandum eis quod eſt per patruū ex propria
& mera induſtria quæſitū,& hæc per l.ſi patruus.C.communia
vtriuſq̄ iudi.& per l.cum duobus.§.ſi inter fratres. ff.pro ſocio.
& l.Titium & Mæuium.§.altero.ff.de admini.tuto.cum eorum
materia.Franci.Tigri.& Barto.de Saxoferrato.

1 ☞ *In ſecundo legato eidem an inducatur repetitio cōditionum appoſitarum in primo.*
2 *Dictio item,an inducat repetitionem conditionū,ut iudicetur idem quod de copula &c.*
3 *Legatum habitationis habet cauſam ſucceßiuam.*

CONSILIVM XLIX.

g Eſtator[g] reliquit vxori habitationem domus ſi caſtè & honeſtè vixerit,& vitam vi
dualem ſeruauerit. Item reliquit eidem omnes pan-
nos lineos & lanæ,Modò quæritur vtrum in ſecundo legato re-
1 petita videatur illa cōdictio ſi caſtè & honeſtè vixerit,&c.† Su
per primo quidem puncto facit dubium l.in repetendis.de lega.

a ❡Puccinus. Huiuſmodi cōſilium Bar. ſecūdū ordinē Peru: eſt in ij. parte contractuū,in cōſilio xxij.
b ❡Oratio negatiua. Vide plenè per Iaſo. in l.actione. in j. col. & ſeq.C. de tranſac. cum concor. traditis per me in apo. Tho.
c ❡Puto verū. Adde Bar.in l. j. in ij.colū. C.de inoffi.do.& ibi apo. Alex.& meam. Thomas Diploua.
d ❡Ex pręcedēti. Hoc conſiliū ſecundū ordinem peru.eſt in ij. parte contractuū. in conſil.xxvj.& adde ꝙ iſtud conſil. fecerunt do.Franci.Tig. & Barto.Tho.Dip.
e ❡Sociorū.Vide plenè per Alex.in conſi. lx.in vij.volu.incip. in cauſa & lite vertente.in j.colū. Tho.
f ❡Dici contrarium. Vide plenè per Bal. in l.ſi patruus. in iij. col. C. cōia vtri. iu. & Alex.in cōſi. cxxxij.in v.volu. ꝓſpectis & conſidera. & plenè per Iaſ.in l.j.in ij.col.C.qui teſta.fa. poſ.licet nō alle.prædicta. & ibi vide ad Iaſ. longam & pulcham apoſtil. Tho.
g ❡Teſtator. Huiuſmodi conſi. ſecundū ordinem Peru. eſt in iij.parte vlti. vol. in cōſi.iij.& addeꝙ aīs inci. factum ſic ſe habet teſtator. & pro cōſi.Bar.alle. Alex.ī l.Seiæ.§.Caio.in addi.Bar.ff.de fun.īſtr. & in l.in repetēdis.ī ij.col.ff.de leg. iij. & ibi An. Bar. in addi. & Alex.ī cōſi.clviij. in ij.& iij.col. abundè quidē.Tho. Dip.

tertio.quæ videtur velle ꝙ per hanc condi
2 ctionem.†Item inducatur repetitio[a] condi-
a tionum quando legata fuerit eidem perſo-
ne,licet in propoſito videtur huiuſmodi.er
go &c.Sed poſito ꝙ ille intellectus illius le
b gis eſſet verus:tñ in caſu propoſito[b]non cõ
gruit:nam tũc repetitio debet intelligi ſi le-
gato ſequenti congruat, ſicut primo. ſecus
ſi ſequenti legato nõ congruat:vt l. cùm pa
ter.§.cũ imperfecta.de lega.ij.& de verbo.
obliga.l.Titiæ.§.itẽ rñdet.Sed in propoſito
nõ ita cõgruit ſequenti legato ſicut primo,
vt oſtẽdemus:ergo &c.Quod ſic oſtendit,
3 primũ legatũ fuit legatũ habitationis † qd
legatũ habet cãm ſucceſsiuã, & hæres nun
quam liberat durante legato : quia ſemper
obligat ad patientiã:vt no.C. de vſufruc.l.
corruptionẽ.& de verbo.obli.l. pluribus.§.
& ſi placet.vnde dicta cõditio,& ſi tranſiſ-
ſet ad ſecũdas nuptias &c. hoc importat ꝙ
ſi tranſiret ad ſecũdas nuptias hæres libere
tur,& amplius ad patientiã.Secundũ verò
legatũ eſt legatũ momentaneũ: quia ſtatim
ſolutione facta translato dominio liberat.
vnde iſta ſuſpenſio,ſi caſtè,&c.& illa con-
ditio induceret liberationem,ſ. ſi tranſiret,
&c.huic legato non congruit:quia ſolutio-
ne iam erat liberatus. Præterea hoc videt
expreſſum de lega.ij.l.fi.§.Seio.ſic inducẽ-
do l.in repetendis.qui tenent prædictã opi.
ꝙ plura legata relinquuntur, vel qñ eſt idẽ
titas rerum, vt quia vna res pluribus relin-
quitur,ſed in d.§.Seio.eadẽ res duobus re-
linquitur,& in eadẽ oratione:& tamen cõ-
ditio appoſita in perſona vnius non intelligitur repetita in per-
ſona alterius.Ratio eſt:quia non æqualiter vterꝙ conuenit. Nã
in caſu dicto §.illa conditio, ſi hæres non erit, cadit propriè , &
erit poteſtatiua in perſona Seij:quia erat hæres inſtitutus.In per
ſona verò vxoris non inſtitutæ non poteſt accedere vniformi-
ter , & ſit conditio poteſtatiua , & ſic non intelligatur repetita.
Nec obſtat ſi dicatur in dicto §. Seio. legatum in dictione , &
quæſtio noſtra in dictione,item l.Seiæ.§.Caio. de fundo inſtru.
Concluditur ergo dictam conditionem non eſſe repetitam in ſe
quenti legato,&c.Et ita dicimus nos Bartol.de Saxoferrato. &
Franci.Tigrini de Piſis.

1 ☞ *Relicta ab inſtitutis an uideantur repetita à ſubſtitutis , quando ab eis alia legata ſunt relicta.*
2 *Si mater non declarat ſe uelle habitare cum filijs,non conſequitur legatũ à ſubſtituto.*
3 *Vna præſumptio quando eliditur per aliam præſumptionem.*
4 *Dictio alia,de ſui natura ſecũdùm propriam ſignificationẽ habet implicare etiam alia.*
5 *Legatum factũ filiabus pro dotibus, an poſsit peti incontinenti uel an expectatur ætas nubilis.*
6 *Sumptus facti ſuper refectione domus,an pertineãt ad proprietariũ uel uſufructuariũ.*

CONSILIVM L.

c VIſo teſtamento[c] Colæ Gualte-
roti , in quo inter cætera reliquit vxori ſuæ quædã ſi
vellet cũ filijs ſuis habitare,demum ſuos filios hære-
des inſtituit, & dictis ſuis filijs ſi decederent in pupillari ætate
quoſdã vniuerſaliter ſubſtituit,& dictæ ſuæ vxori quædam alia
reliquit.Cùm igitur dicti filij in pupillari ętate deceſſerint quęri
tur an dicta mater debeat habere dicta legata relicta invita filio
1 rum & alia relicta poſt mortem filiorum. †Ad quæ declaran
da videtur quod mater habere debeat ſolum relicta poſt mortẽ
filiorum tanquam relicta à ſubſtituto nec relicta ab inſtituto re
petita videntur ſubſtitutis : cum eis alia legata reliquerit, vt l.li-
d cet Imperator.de legatis primo.Tamen veritas eſt[d] hæc quia di-
cta l.licet.loquitur in vulgari ſubſtitutione.ſed in ſubſtitutione
pupillari eſt aliter dicendum. Aut enim relicta ab inſtitut.
cæperũt deberi eo,vt quia illi inſtituti impuberes agnouerũt hę
reditatẽ,& mater voluit habitare cũ eis,& ſic cõdictio dictorũ
legatorũ extitit:& tũc d.l.licet nõ habet locũ.Nam cũ legata de-
beantur ab inſtituto:non eſt tractandũ de repetitione à ſubſtitu

a ¶ Repetitio. Vide Alex.in conſi.clviij. in vj. vol. abundè.in iij.col. vbi alle. Bar. ꝙ dictio item, iudicatur idem quòd copula,&.Tho.
b ¶ In caſu propoſito. Adde Bar.in l.in repetẽdis.& ibi apoſt. Alex.& meam.ff.de lega.iij.& Bartol.& Bal.in l.Seiæ.§.caio. ff.de fundo inſtru.& plenè per Alexan. in conſi.clviij.in vj.volu.in ij.colum. Tho.
c ¶ Viſo teſtamento. Iſtud conſi.ſecũdùm ordinem Peru. eſt in iij.parte vlti. voluntatum in conſi.xl.& in iiij. volu. conſi. in char. cccxxij. Tho.
d ¶ Veritas eſt. Nota verba Bar. ad intellectum d.l.licet. Imperator. ff. de lega.j. Thomas Diplo.
e ¶ In ſubſtituto pupillari.videBar.in l. licet Imperator.in ij. col.in prin.ff. de leg. j.& ibi Alex.in vlti. columna.Tho.
f ¶ Secundò quæritur de legatis. Adde ꝙ idem conſuluit Bar. in conſi.xlv.ſuper q. in ij.volu.vbi per eadem verba cõſuluit prout hic.& ibi ſcripſi.in addi.Tho.

to tacitè vel expreſsè,vt de legat.j.l.fundũ ſub conditione. §. ſi
pater.Debet enim legato à ſubſtituto tanquam ab eo,nec debẽ-
tur ex vi repetitionis & relicta à ſubſtituto ſimiliter debẽtur vt
ab ipſo ſubſtituto relicta,& hoc eſt quod dicitur relicta à pupil
lo,& ſibi ſubſtituto pupillariter eſſe contribuenda: vt l.in ratio-
2 ne.§.quod vulgo.ff.ad l.Fal.†Si verò legata relicta à filijs inſti-
tutis non cœperũt deberi ab eis,vt puta:quia eis viuis mater nõ
declarauit ſe velle habitare cum eis,& ſic eis viuis nõ exiſtit cõ-
ditio:tũc videt ꝙ diſtinctio d.l.licet vẽdicet ſibi locũ.& ita vide
tur ſentire gl.in l.ſi cui ſerui.§.à filio.de leg.j.vbi expreſsè loquit
e in ſubſtituto pupillari.[e]Tamẽ aduertẽdũ eſt ꝙ illa † præſumptio
3 quæ ibi inducitur,videlicet ꝙ teſtator voluerit repetita à ſubſti
tuto locũ habere,eſt vera,niſi per præſumptionẽ aliam elidãtur.
arg.l.in teſtamẽto.C.de teſt.ſed in caſu noſtro per aliã præſum-
4 ptionẽ eliditur:quod apparet.†Primò per dictionem alia poſita
in legato relicto à ſubſtituto,qd de ſui natura ſecundũ propriã
ſignificationẽ habet implicare etiã alia fore relicta:vt C.de pro-
cura.l.non ſolũ.§.quærit.& ſic innuit etiã dictas domos fore re-
lictas.Secũdò hoc apparet ex his verbis,& in habitatione dicta
rũ domorũ,&c.quæ cùm ſint pluralis numeri,de neceſsitate im
portãt pluriũ domorũ habitationẽ ſibi forè relictã:cũ aliter plu-
ralis numerus verificari non poſsit:vt l.fina. ff.ad Treb.de teſti.
l.vbi numerus.Concluditur ergo dictam dominam debere ha-
5 bere legata tã ab inſtituto quã à ſubſtituto in omnẽ caſum.† Se
f cundò quæritur de legatis[f] filiarum pro dotibus factis vtrũ de-
beantur,& peti poſsint ſtatim an debeat expectari ætas nubilis.
Iſta quæſtio pendet multùm ex forma ſtatutorum quæ conſue
uerant diſponere ꝙ filiæ fœminæ ſint contentæ dotibus.& ideo
niſi prædicta ſtatuta videantur,reſponſum,rectè dari nõ poteſt
tamen de iure cõmuni loquendo conſtat ꝙ quantũ dicta dos re
licta eſt vſꝙ ad legitimam portionẽ debitã iure naturæ ipſis fi-
liabus dos poteſt peti incontinenti abſꝙ aliqua dilatione:vt l.
quoniã in prioribus.C.de inoff.teſt.In eo verò ꝙ eſſet vltra legi
timã,eſſet aduertendũ ꝙ aliud eſt ſecũdum propriam ſignifica-
tionẽ vocabuli de iure cõmuni ſumptam,aliud ſecundũ cõmu-
nem vſum loquendi,qui in ciuitatibus eſſe conſueuit. Nam de
iure cõmuni cũ dos non poſsit eſſe ſine matrimonio:vt C.de do
na.ante nup.l.fi.in fi.legatũ pro dotibus haberet conditionem
ſeu diem nuptiarum:vt C.de nup.l.ſancimus.ff.de iure do.l.ſti-
pulatio.& ſic debet intelligi.l.Titio.§.Titio genero.de condi.&
demon.licet quidam aliter dictum tex. intelligant. Et hoc pro-
batur expreſsè C.ad Treb.aut.niſi rogati.& in corpore vnde ſu
mitur.vbi expreſsè patet ꝙ relictum nomine dotis habet in ſe
conditionem nuptiarum,veruntamen communis vſus loquen
di aliter ſe habet,cùm in facto conſiſtat,in iudicio debet proba-
ri.In quibuſdam enim partibus dos dicitur matrimoniũ mulie-
ris etiam non nuptæ:& cum dicimus,talis mulier habet bonam
dotem,licet puella ſit virgo,vel vidua.& cùm dicimus in mu-
liere ingrediente monaſterium,talis domina dedit monaſterio
bonam dotem,& his ſimilia,ſecundum quem communẽ vſum
loquendi verba teſtantium intelliguntur:vt l. librorum. §.quod
tamen caſsius.& ibi not.de leg.iij.& l.cùm delanionis. §. aſinã.
de fundo.inſtr.& l.Labeo.de ſup.leg.& l.vt Alphenus.de ver-
bo.ſignifica.& l.ſingulari.Cum igitur talem modum in ciuitate
dicere legata pro dotibus non eſſe cõditionalia,& poſſe peti in-
continenti. Tertiò quæritur cùm proponatur quædam do-
mus,quæ eſt in fundo,cuius fructus eſt relictus vxori dicti te-
6 ſtatoris†ſit perfecta poſt mortem dicti teſtatoris ad quem perti
nent ſumptus facti in refectione domus prædictæ.Ad quod di
co quod pertinent ad hæredem tanquam ad eum,ad quem per-
tinet proprietas.quod probatur:quia cũ dicta impẽſa ſit ad per-
petuam rei vtilitatem,quæ non pertinet ad vſufructuarium. ff.
de impen.in rebus dotalibus.fac.l.iij.§.primo. Item impẽſa,quę
fit in ædificando de nouo,non pertinet ad vſufructuarium : vt
ff.de vſufruc.l.vſufructuarius nouum territorium. & l.vſusfru
ctus nouum tuum . vbi hoc eſt expreſſum. dominus Bartolus
de Saxoferrato.

1 ☞ *In legato uniuerſali an ueniant omnes res reperte tempore mortis teſtatoris.*
2 *Dictio cum,reſoluitur in coniunctiuam.*
3 *Dictio omnis eſt collectiua & quæ omnia comprehendit.*
4 *In dubio interpretatur pro legatario.*

CONSILIVM LI.

a SAntutia fecit teſtamentum.[a] In
ter cætera reliquit ſic: Item reliquit talem ſuam domũ
iure legati,&c.Item vnam domum poſitam, &c. cum
omnibus & ſingulis rebus & maſſaritijs exiſtẽtibus in ipſis aut
altera earũ exceptis maiore caſa,& meliore exiſtentibus in ipſis
domibus,&c.in omnibus autem,&c. Deinde dicta teſtatrix vi-
xit per plures annos tẽpore teſtamẽti erat granũ in domibus le-
gatis,tẽpore mortis reperitur aliud granum in ipſis domibus,an
veniat in legato dictarũ domorũ & rerũ omni eidẽ legato teſta-
1 mẽto.† Et de iure videtur hoc dicendum.primò,præmiſſo ꝙ di
ctũ legatũ diuidere,ſ.in duo legata,ſcilicet in legato domorum,
2 & in legato omniũ rerũ,†& dictio cum, reſoluitur in coniuncti
uam,ſ.ꝙ legauit domos & oẽs res: vt l.Titiæ textores.§.nihil. &
b l.ſi ancilla.de lega.j.ergo,ſ.legauit oẽs res[b] exiſtentes, & ipſis do
mibus vel altera ipſarum. Et videtur primò ꝙ non veniat in le-
gato ꝙ tempore mortis reperitur,per l.ſi ita.de auro & arg.lega.
l.medico.in prin.eo.ti.l.his verbis.de lega.iij.l.nomen.§.filia.eo.
titu.In contrarium videtur l.penul.de fun. inſtru. & ff.quando
dies lega.cedit.l.ſi fundus inſtructus.& l.quoties.in fi.de vſufr.
& omnes leges quæ dicunt ꝙ in vniuerſali legato veniunt om-
3 nia,quæ ſunt tempore mortis.†Et hoc videtur verius de iure di
cendũ in caſu prædicto,cùm dictum legatum ſit vniuerſale. Et
ꝙ dictum legatum ſit vniuerſale,probatur per dictionẽ omnes,
quæ eſt collectiua,omnia comprehendens:vt l.à procuratore.l.
textoribus.de lega.iij.Et ꝙ non refert an ſit vniuerſale legatum
per nomen iuris vniuerſale vel per nomen collectiuum appoſi
tum,probatur per glo.l.fundũ inſtructũ.de fun.inſtru.& ꝙ Ru.
voluerit ſentire in ſua opi.de legato vniuerſali per nomẽ colle-
ctiuum per verbum omne,ponit gloſ.in l.qui habebat.in princ.
de lega.iij.Pet.in l.fi.§.qui in diuerſam.de lega.ij. prout intelligi
tur ibi ꝙ fuit legatum generale.ſecus ſi fuiſſet per nomen colle-
ctiuum:quia tunc innuit ꝙ debet inſpici tẽpus mortis. Conclu-
do ergo ꝙ omnia veniunt quæ reperiuntur tempore mortis. Ad
hoc facit l.ſi ſeruus legatus.§. qui quinꝙ.de lega.j.l. filia.§.à Ti-
tia.de condi.& demon.l. vbi legatum. vel vbi legatum alicuius
rei quod conſiſtit in ſpecie,licet ſit legatum quãtitatis, tamẽ tan
quã ſpecies ſpectat legatum tempore mortis:vt d.§.qui quinꝙ.
ſed dictum legatum fuit rerum in ſpecie relictarũ,ſ.exiſtentium
in iſta domo, quod habet facere eſſe legatum tanquam ſpecies.
quod ſecus foret,ſi dixiſſet omnes res meas,vt j.dicetur. Et pro
c hoc facit quæſtio Iaco.de Are.quã ponit in d.§.qui quinꝙ.[c] vi-
delicet de viro,q vxori legauit granũ quod habet in archa , &c.
Reſtat reſpondere aliquibus legibus quæ videtur multũ obſta-
re,ſ.ad l.ſtipulatus.§.j.& l.ſi à colono.de ver.obli. & l.Aurelius.
§.Titius.de libe.lega.& l.fina.§.j.vbi eſt ſignum vniuerſale & l.
multũ.§.fi.de lega.iij.& tamẽ non veniũt niſi ea quæ ſunt tẽpo-
re teſtamenti,quãtuncunꝙ ſit appoſitũ ſignũ vniuerſale , quic-
quid rñdendo dixerit.primò ꝙ fuit legatũ vniuerſale in eis per
verbũ pręſentis tẽporis:vt d.§.qui quinꝙ.licet non teneam ꝙ in
caſu noſtro ſit verbũ præſentis temporis, & verũ ꝙ futurum nõ
poſſet cõprehendere.Et per hoc do aliam rñſionẽ. quia in lega-
tis legũ allegatarũ in cõtrariũ vbi eſt cõditio quicqd, & inſpicit
tẽpus teſtamẽti,ideo eſt:quia in eis eſt verbũ præſentis tẽporis,
qd futurũ comprehẽdere nõ põt,vt ibi patet. ſed in caſu noſtro
eſt participiũ,exiſtẽtibus,quod eſt merũ cũ præſente futurũ,nõ
ſolùm præſentis temporis : vt no. Dy. in ſimili participio:vt l.ſi
mihi & tibi.§.in legatis.ff.de leg.j.in q.quæ inci.Imperator,&c.
4 † Cùm ergo ſit dubium,pro legatario interpretabitur ꝙ futuras
res,voluerit relinquere: ergo veniẽt in legato. Simile participiũ
eſt aſtans & exiſtens ex eodem tẽpore formatur. & ꝙ pro lega-
tario interpretetur ea.l.in teſtamentis.ff.de regu.iur.Item poſſet
obſtare l.quæſitum.§.fi.de lega.iij.vbi non videntur venire niſi
ea quæ ſunt in domo.Reſpond.ibi non fuit dictio,omnis. Item
eſt verbũ præſentis temporis,&c. Item videntur obſtare aliqua
quæ ſunt dicta ꝙ in legato vniuerſali vbi eſt verbum præſens,
& veniunt futura:vt l.ſi mancipia.de fun.inſtru.ibi eſt legatum
vniuerſale iuris in ſeipſo , vt aliqua differentia ſit inter legatum
vniuerſale in ſe , & vniuerſale per nomen collectiuum . vel ibi
non fuit ipſum legatum,vt ſuprà dictum eſt,vt ibi ſentit gl. vbi
inſpicitur tempus teſtamenti:vt l.finali.§. qui indiuiſam. de leg.
ij.ſecundùm gloſ.& Petrum.Barto.

1 ☞ *An in legato uniuerſali ueniant omnes res, quæ reperiuntur in domo tempore mortis teſtatoris.*
2 *Exemplum habet declarare quòd præcedens ſit illius naturæ,cuius eſt exemplum.*

CONSILIVM LII.

d NOn videtur[d] dubitan
dum ꝙ legatum factum vniuerſali-
ter de omnibus &c.cõprehẽdat res & maſ-
ſaritias quæ erant tempore teſtamenti:non
1 autem granum , † & alia quæ poſtea illata
reperta ſunt tempore mortis,in ipſis domi-
bus:vt ff.de auro & arg.leg.l.ſi ita.& l.ſi me
dico.Non obſtat l.fundum inſtru.& l.pen.
ff.quan.di.leg.ced.& l.ſi fundus.in ea quæ
alle.ad hoc in contrariũ: quia loquuntur in
legato vniuerſitatis ſiue in generalibus de
ſui ſignificatiõe,vt ſunt grex,peculium,in-
ſtrumẽtum fundi,& ſi in iſtis inſpicitur tẽ-
pus mortis,non ſolùm teſtamenti ratio eſt:
quia illa licet recipiant augmentum vel di
minutionem,nõ propterea dicitur alia res.
ſed eadem:vt l.grege.cum ſimi.de leg.j.ſed
in caſu noſtro eſt legatum ſingulariũ rerũ,
non vniuerſitatis.& hoc patet ex verbis te
ſtamenti dum dicit , cũ omnibus & ſingu-
lis rebus exiſtentibus,&c.Præterea,ꝙ bla-
dum quod erat in domibus tempore mor-
tis,non autem tempore teſtamenti non ce-
dat legato,patet ex verbis,exceptis dunta-
xat maiore & meliore cauſa &c.quę verba
2 referuntur ad præſens tempus.†& ſic eodẽ
modo intelligendũ eſt de præcedentibus.
exemplũ enim habet declarare ꝙ ſumma
ſit illius naturæ, cuius eſt exemplũ : vt l.nã
quod.§.fi.de pen.le.Et iſta ratione fortè di-
ci poſſet ꝙ nullum bladum cedat legato prædicto, etiã illud qd
erat in domibus tẽpore teſtamenti.Nam bladũ, & alia, quæ ibi
poſita & deſtinata ſunt,cõtinentur ſub legato penus: vt l.qui pe
nu.de pen.leg.& hoc etiam patet in verbo,maſſaritijs,&c. & fa-
ciendo ſic exceptionem de caſis & vegetibus videtur legatũ ge
nerale,in quo continentur res & maſſaritiæ ad maſſaritias tantũ
reſtringi:vt l.nam quod.§.fi.Hoc enim nouum eſt ꝙ præceden
tia ſecundũ ſequentia intelligantur,vt ibi:vt ff. de vin.& tri.leg.
l.fi.§.ſi cui ordea.ꝙ copula &,quãdo reperitur intra genus poni
tur expoſitiuè pro id eſt:vt l.ſi fraude.C.de præſcri.lon. tempo.
Cũ ergo teſtator legauerit domos cũ rebus & maſſaritijs,intelli
gitur perinde ac ſi dixiſſet,cũ rebus,id eſt maſſaritijs. Præterea
illud participium exiſtentibus,eſt præſentis & præteriti imper-
fecti temporis ſecundũ Grammaticos non ergo denotat futurũ
tempus:ideo non eſt recedendũ à ſignificatione : vt l.non aliter.
de lega. iij. quanuis enim præſens vel præteritum ponatur pro
futuro:vt l.quod iterum.in princip. & l.talis ſcriptura. de lega.j.
illud nõ eſt ſecundùm ſignificationem vocabuli,ſed impropriè
ponitur,ſed toleratur per mentem & voluntatem teſtatoris,vt l.
verbum,oportebit.de verbo.ſigni.improprietates non ſunt tra-
hendæ ad conſequentiam , ſed excuſandæ ſunt.c.præterea. de
verbo.ſignifi. & ibi no. Andreas de monte Vbiano doctor &c.

CONSILIVM LIII.

e FActũ tale eſt,[e] Pater dedit do-
tem pro filia,quæ mortua eſt viuo patre ſuo ſuperſti-
tibus filijs ex ipſa filia præmortua.poſtea deceſsit pa-
ter iſtius filiæ auus quo ad nepotes iſtis filijs filiæ in certa quan-
titate inſtitutis.Modò quæritur vtrum dos data filiæ prædictæ
per dictum patrem & teſtatorem computetur filijs ipſius filiæ
in legitimam portionem vel non. Et hanc quæſtionem videtur
tangere Dy.in l.filium emancipatum.de colla.bono.licet aliqui
& plus ponant in facto,& multi doctores & aduocati dicunt ꝙ
non computatur in legitimam. Nam legitima ſeu eius ſupple-
mentum debet fieri de ſubſtantia eius, de cuius ſucceſsione agi

a ¶ Santutia. Iſtud cõſiliũ ſecundũ ordinẽ Peru. eſt in iij. parte vlti.volumi.in conſilio.l.Tho.
b ¶ Oẽs res. vide Bar. in l. Titiæ textores. §.nihil.ff.de leg.j. & in l.vir & vxor.ff. de do.præleg. & Pe.de Ancha. in cõſi.cclxvj.incipi.in themate propoſito. in ij.colũ. in princip.Tho.
c ¶ §.quinꝙ. vide ibi per Bar.& Ange. & Bald. in l. ſi ita.ff.de au.& arg.lega.Tho.
d ¶ Nõ vr. Hmõi cõſilium ſecundũ ordinem Peru. eſt in iij. parte,vlti.vo.in cõſ. vj.& adde ꝙ hoc cõſiliũ eſt do.Andre.de monte Vbiano , qui conſuluit ſuper eodẽ caſu in quo eſt conſilium præcedens. & ideo vide ſ.Th.Di.
e ¶ Factũ tale eſt.Hoc conſi. ſecundũ ordinẽ Peru.eſt in iij.parte.vlti. vol. in conſi. vij. & adde ꝙ aliàs inci.Giralfredus dedit dotẽ.& ita alleg. do.Alex. in l.illã. in pe.colũ.C. de col.& in conſil. xxiiij. in j. volu. viſis dubijs.in j.col.& ibi Alex.plenè examinat deciſionẽ Bar. hic , & adde qđ idẽ cõſuluit Bar.in cõſ.cxc.in j.vo. Gilibert[9]. & ibi dixi vbi videas.Tho. Diplo.

a ¶Punctus q. Adde ꝙ huiuſmodi conſil. ſecundum ordinē Peru. eſt in iij. parte. vl. volu. in conſi. viij. & aliàs inci. quidā nomine Titius habēs filiā. & ita alle. Alexā. in l. quandiu. in fi. ff. de acqui. hęre. in addi. Bar. Tho. Di.

b ¶Ecōtra videtur. Vide Bar. in l. quandiu. ff. de acqui. hæ. in vl. colū. & ibi do. Tho.

c ¶In quæſtione prædicta, Adde ꝙ hmōi conſ. ſecundum ordinē Peru. eſt in iij. pte vlt. vo. in conſi. xiiij. & alle. ab Alexan. in l. dedit dotē. in addi. Bar. ff. de cola. bo. & de materia de qua ꝑ Barto. hic vide Bart. in l. fi. C. de do. ꝓmi. & ibi ſcripſi in addi. meis Tho.

tur: vt l. ſcimus. §. repletionem. C. de inoffi. teſta. ſed iſta dos non eſt de bonis aui. Nā cū bona aui exiuerit: vt l. pater. ī prin. ff. ad leg. falc. ad Trebel. l. mulier. §. cū proponeretur. et l. à filia. ff. de colla. do. ergo &c. Pręterea ad iſtos nepotes nō peruenit dos iſta ex perſona matris. ergo & c. vt dicto. §. repletionem. Ex hoc apparet reſponſum ad l. quoniā nouella. de inofficio. teſta. quia ibi loquitur in dote ipſi filiæ vel nepoti datæ. Contrarium dico ꝙ iſta dos cōputetur in legitimā. quod ſic probo. dos eodē modo cōputatur in legitimam quo venit in collationem: vt d. l. quoniā nouella. vbi in duobus locis dedit eodem modo, ſed talis dos matri debet ab iſtis nepotibus conferri: vt C. de colla. l. illam. concluditur ꝙ eſt caſus d. l. illam. coniuncta. l. quoniam. Secundò probatur ſic: Certum eſt ꝙ aduentitia non veniūt in collationem, ſed ſolum profectitia, vt C. de colla. l. fi. ſed talis dos venit in collationem, vt dicta l. illam. ergo eſt profectitia & ex bonis aui profecta: aliàs nō veniret in collationē. ſi eſt ex bonis aui profecta: ergo venit computanda in legitimam. Et ſic non obſtat §. repletionem. quia ibi loquitur in his quæ computantur quodam iure antiquo. Tertiò probatur ſic; Certum eſt quòd de iure antiquo non habebat hæreditatem ab inteſtato, vt ff. de caſtren. pecu. l. j. cum ſimi. ibi nota & eſt expreſſum in dote per glo. ff. ſo. ma. l. nupta. §. j. & l. filię meæ. eo. ti. & per Azo. in ſumma, ſol. ma. in fi. ſed de iure hodierno eſt correcta in caſtrenſi vel quaſi, & in aduentitio peculio: in profectitio remanent iura antiqua incorrecta: vt in auſ. de hærcdi. quæ ab inteſta. §. ſi igitur defunctus. & ibi no. in gloſ. magna. Illa ergo filia, quæ fuit dotata, nō tranſmiſit illā dotem profectitiā ad ſuos filios iure hæreditario, cùm hæredē habere nō poſsit de iure: ſed illa dos de iure ſecundū verā opi. reuerti debet ad patrē, vt no. in l. dos à patre profecta. ff. ſolu. matri. per conſuetudinē aufertur patri, & datur illis nepotibus non ergo ab eorū matre qn̄ filij habent, ſ. ab auo vigore conſuetudinis: merito tāquā de bonis aui profecta cōputetur in legitimam. Quartò probat̄ ex l. omnimodo. §. fi. de inoff. teſt. vbi non requiritur ꝙ ei, qui petit ſupplementum, acquirat. Ex his ergo apparet reſponſum ad l. ſcimus. §. repletionē. qa ibi loquitur in alijs quæ nō ꝓceſſerunt directè à defuncto, vt ibi patet: & ſic reſpondet̄ ad alia. Et ita reperio conſuluiſſe Ia. Bu. Et ita cōſulo ego Bar. de Saxoferrato.

1 ☞Pupillaris expreſſa excludit matrem.
2 Subſtitutio filiæ quæ fuit ſubſtituta filio, an excludat matrem.

CONSILIVM LIIII.

a PVnctus quæſtionis[a] talis eſt Menerus Ioannis fecit teſtamentū, filiæ ſuæ Vānæ reliquit iure inſtitutionis xl. & Vānem eius filium vniuerſalem hæredem inſtituit: & ſi dictus Vannes eius filius deceſſerit in pupillari ætate vel poſtea quandocunq; ſine filijs vel cum filijs in pupillari ętate decedentibus voluit quod quinta pars deueniat in Maſſum, & alia, &c. & ſubſtituit prænominatos dicto Vanni vulgariter pupillariter & per fideicommiſſum in dicto teſtamento. Moritur Vanna, & demum Vannes in pupillari ætate ſuperſtite matre, quæ tutelā aſſumpſit, & inuentarium fecit, &c. Modo quæritur an mater ſuccedat dicto Vanni, an ſubſtitutis Vannæ, quę prius deceſsit quam Vannes. Chriſti nomine inuocato, in quæſtione iſta non eſt dubium quòd dicta filia fuit ſubſtituta filio pupillariter per illa verba, intra pupillarem ætatem, &c. Item non eſt dubium quod illi filiæ iſti qui petunt modo hæreditatem, fuerunt vulgariter & pupillariter ſubſtituti, & per illa verba appoſita in fine ſubſtitutionis. prædictos vulgariter &
1 pupillariter, &c. †Et non eſt dubium quòd pupillaris expreſſa prout fuit iſta, excludit matrem totaliter, vt l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inofficio. teſta. & l. precibus. C. de impube. & alijs ſubſtitutioni. extra, de teſtamen. capitu. ſi pater. libro ſexto. Dubium tamen facit in quæſtione prædicta: quia prædicti, qui nunc petunt hæreditatem prædictam, fuerunt ſubſtituti dictæ filię, ſ. Vannę. & ipſa Vanna fuit ſubſtituta filio. vn̄ cùm proponatur ꝙ dicta Vanna deceſſerit ante dictum filium maſculum, videtur ꝙ dicti ſubſtituti non ſuccedant dicto filio: quia ei non fuerunt ſubſtituti. Item dictæ Vannę non ſuccedūt: quia deceſsit antequam dictus filius. Pro hoc videtur caſus in
2 l. pe. ff. de vulga. & pupil. †Econtra videtur.[b] & iſta eſt veritas ꝙ
b dicti ſubſtituti ſuccedunt matre excluſa. Nam primus gradus eſt filij inſtituti. Secundus gradus eſt filię ſubſtitutę. Tertius eſt prædictorum qui ſunt ſubſtituti ipſi filię, licet filia primò deceſſerit: tamen illi ſubſtituti in tertio gradu ſuccedunt filio. Caſus eſt expreſſus in l. quandiu inſtitutis. verſi. ſi autem. ff. de acqui. hęre. vbi etiam filio pupillariter ſubſtituit extraneum, extraneo ſubſtituit alium. moritur ſubſtitutus viuo filio: deinde moritur pupillus: nunquid ſecundus ſubſtitutus admittetur? Bar. dicit quod ſic, per iſtum tex. quia tertius hæres ſubrogatur loco ſecūdi. Hoc apparet ex mente teſtatoris, vbi voluit eos ſuccedere filiæ, in cuius hæreditate reperiſſet etiam hæreditatem filij primò decedentis, multò magis voluit ꝙ ſuccederent ipſi filio. Ad hoc facit quod nota. in l. qui dos. cum glo. ſua. ff. de rebus dubijs. Ad hoc C. de caducis tollendis. l. j. §. ne autem. vbi deficiente conditione primi venit ad eius ſubſtitutionem. Non obſtat l. penulti. quia ibi filia deceſsit pubes. Vnde omnis ſpes illius ſubſtitutionis iam defecerat. ſecus ſi deceſsit impubes, vt innuit gloſ. Concludo ergo dictos ſubſtitutos admittēdos & matrē excludi. Bar.

1 ☞An dos data filiæ à parte computetur in legato dotis ſibi factæ ab auo.
2 An in legitima computetur dos & legata, & quarta pars intelligatur legitima.

CONSILIVM LV.

c IN quæſtione[c] prædicta, Primò arguitur ꝙ dicta domina Milucia petat dotem licitè ſibi ab auo relictam: quia hoc videtur ſibi relictū con-
1 tenta actione ſui, non patris: vt ff. de iure do. l. auus. Si igitur †pater dotauit filiam videtur dotaſſe de ſuo, & filiæ remanet actio ad petendum relictum ſibi factum ab auo: vt l. fi. C. de do. promiſſ. In contrarium videtur quia relictum qđ fecit auus dictæ nepti, fecit, & feciſſe præſumitur in dubio contemplatione filij, & propter ipſum filium, non propter nepotem: vt l. dedit dotē. ff. de col. bo. & ibi eſt caſus, & hoc etiam tenet Iac. de Are. & hoc etiam eſt veriſsimum, maximè in caſu propoſito vbi ponitur ꝙ neptis non erat nata tempore mortis aui, & ſic non poteſt dici ꝙ propter affectionem quam auus haberet ad dictam neptem ſibi reliquiſſe videatur, ſed ſolùm contemplatione filij fecit illā diſpoſitionem, vt ſit fideicommiſſum, quo dictus filius erat grauatus, minueretur in illa quantitate: quæ dictæ eius filiæ erat relicta poſt mortem ipſius filij. Eſt ergo perinde ac ſi filius grauatus de dando dotem poſt mortem ſuam ipſam dediſſet in vita. quod ſufficit ad liberandum ipſum & ſucceſſores ſuos: vt l. Lucius. la picola. de lega. ij. & ad l. Fal. l. cum quo. §. fi. de bon. lib. l. etiam. §. ſi debita. ibi ſed ſi non mortis. C. de fideicom. l. poſt mortem. & hoc ideo: quia ipſe filius erat grauatus de dando ipſam dotem tanquam ad ſe profectam & ſui cauſa: quia erat obligatus ad ipſam dandam vt ſ. probatum eſt. Ex quibus concluditur ꝙ dicta domina Milucia non poteſt petere relictum pro dote ſibi factum ab auo. Conſulo tamen ꝙ fiat articulus in proceſſu quod dicta domina Milucia fuit concepta & nata poſt mor-
2 tem aui. †Super eo verò quod per dictam dominam Miluciam petitur ſupplementum legitimæ ſciendum eſt ꝙ in legitima debet cōputari dos & legata: vt l. quoniam nouella. C. de inof. teſt. Item ꝙ legitima intelligitur tertia eius qđ habitura erat ab inteſtato deducto ęre alieno & funeris impenſa: vt l. Papi. §. quarta. ff. de inoffi. teſta. in auſ. de trien. & ſemiſ. in prin. C. de inof. teſta. auſ. nouiſsima. & ideo in quæſtione fiant poſitiones ad probandum & probentur res alienatę per dictum Conatium & debita contracta per eum. & inter alia aſsignetur pro debito fideicommiſ. quo dictus Conatius tenebatur dicto Marchioni quod venit detrahendum antequam fiat computatio dictæ legitimæ: vt l. in imponenda. & l. irritum. C. ad legem Fal. quo facto clarè apparebit ꝙ nihil ſibi debetur pro ſupplemento legitimæ. Barto.

1 ☞An ſtatutum loquens de deſcendentibus ab auo comprehendat aſcendentes ſuprà patrem.
2 Quid importent illa uerba in ſtatuto uel aui paterni deſcendentes.
3 Appellatione aui continetur proauus, niſi repugnet communis uſus loquendi.

CONSI

CONSILIVM LVI.

a QVia factum[a] tale proponitur videlicet ꝙ quidā nomine Gualterius Petri de ſancto Seuerino habuit duos filios legitimos naturales nomine Gualterucium. & Gualteronum. Ex quo Gualterono natus fuit quidam filius legitimus & naturalis noīe Gualterius, & ex dicto Gualterio nati fuerunt & ſunt duo filij legitimi & naturales noīe Angelus & Menalcha. & ex d. Gualterucio filio dicti Gualterij Petri natus fuit vnicus filius legitimus & naturalis noīe Cola & ex d. Cola natus fuit vnicus filius legitimus & naturalis noīe Paſcutius: qui Paſcutius in pupillari ęta. cōſtitutus habens in eius bonis quędā bona materna, & quę ſibi à matre & à materna linea obuenerūt, & quędā alia bona ſibi Paſcutio obuēta à dicto Cola eius patre, & quę lucrata & empta & acqſita fuerūt per ipſum Colā patrē ipſius Paſcutij & quędam alia bona d. Paſcutio obuenta à d. Cola eius patre & à d. Gualterio eius auo, & à d. eius pro auo paterno, deceſsit ſuperſtitibus d. Ang. & Menalcha ꝓpinguioribus cōſanguineis ipſius Paſcutij ex parte patris ipſius Paſcutij in iiij. gradu. vt ſ. narratū eſt de parētela & ſuperſtite, & ſuperuiuēte quodam noīe acto Frāciſci proauo materno ipſius Paſcutij. Et vertitur qō inter dictū actū ex vna parte, & dictos Angelum & Menalchā ex altera. Nā dicit dictus Actus ꝙ bona oīa & hęreditatē ipſius Paſcu. ad ſe pertinere & ſpectare de iure & ſe actū d. Paſcu. velle & debere ſuccedere ab inte. tāquā ſuum auum maternum. Ex aduerſo dicunt dicti Angeli & Menalcha omnia dicta bona iure hęreditario ipſius Paſcutij ad eos pertinere & ſpectare de iure & in eos deuoluta eſſe tanquam ad propinquiores conſanguineos ipſius Paſcutij deſcendentes ex paterna. vel aui paterna linea ipſius Paſcutij & ſe ipſi Paſcutio velle & debere ſuccedere ab inteſta. excluſo omnino à dicta hæreditate & ſucceſsione ipſius Paſcutij dicto Acto dicti Paſcutij proauo materno vigore cuiuſdam ſtatuti terræ ſancti Seuerini poſiti ſub rub. de decedente ab inteſta. ſine filijs legitimis. cuius ſtatuti tenor talis eſt. Item ſtatuimus ꝙ ſi aliquis vel aliqua de terra ſancti Seuerini & eius diſtrictu decedat inteſtatus vel inteſtata ſine filijs legitimis, bona oīa & iura ſic ab inteſtato morientis deueniant & deuoluantur in ſic decedentibus ab inteſtato proximiores conſanguineos ex paterna vel aui paterni linea deſcendentes: cùm ſatis ſit conueniens rationi ꝙ alia bona reuertantur ad primum ſtatum, vnde principium habuiſſe noſcūtur, & prædicta locum habeant in præſentibus pendentibus & futuris. In dubium reuocatur ad quem pertineant dicta bona & hæreditas dicti Paſcutij. & quis ſibi ſuccedat & ſuccedere debeat. quæritur modo quid iuris. Viſa prædicta facti narratione, & viſo dicto ſtatuto communis & viſis allegationibus vtriuſq; partis. In nomine domini amen. In quęſtione prędicta licet aliâs conſuluerim: tamen oportet ꝙ apertius declaretur vtrum prędicti Angel. & Me. qui ſunt fratres cugini dicto Paſcutio, & ſic ſunt in ſexto gradu ſecundùm ius ciuile dicantur deſcendentes
1 ex linea paterna vel aui, vt ſic ſecundùm formam ſtatuti † præferantur auo materno vel non, Ad quod declarandum ſciendū eſt ꝙ dicta verba, ex linea paterna, licet aliâs comprehenderent alios aſcendentes ſupra patrem: tamen hoc caſu non comprehēdunt: quia ſtatutum exprimit ab auo, dum ſubdita vel aui paterni. & ſic certum eſt ꝙ expreſſum non continetur ſub illo: ſicut dicimus de pupillari, quæ non continetur in vulgari, quando exprimitur, vt l. cùm ex filio. ff. de vulga. & pupilla. facit de verbo. obligati. l. doli clauſula. & l. ſtipulationes commodiſsimum.
2 & de pœnis. l. ſanctio legum. †Videndum eſt ergo quid importent illa verba adiecta, vel aui paterni deſcendentes. Ad quod dicendum eſt ꝙ dicta verba hoc important ſecundùm communē vſum loquendi, quàm linea aui auus paterni dicatur illa cuius paternus eſt caput. & ab ipſo tanquam à fonte procedit: vt ff. de verbo. ſigni. l. pronunciatio circa finem ibi, ſicut dicimus familiam Iuliam, quaſi à fonte quodam memoriæ &c. Sed in propoſito dicti Ange. & Menal. non deſcendunt ab auo paterno, ſed à proauo: ergo non poteſt dici de linea aui paterni deſcendere: cùm auus non fuerit caput, & fons dictæ lineæ. Secundò probatur ꝙ mens & verba ſtatuti hæc fuerint, ſic oſtendendo: ponamus ꝙ viueret proauus paternus & proauus maternus: certè proauus paternus non excludit proauum maternum. Nam licet proauus paternus ſit ex linea aui: non tamen eſt deſcendens: & ſtatutum non loquitur niſi de deſcendentibus ex linea aui paterni. Si igitur ipſe proauus paternus nō excluderet proauum maternum: ergo nec iſti deſcendentes ex eo proauo paterno. Itē ꝙ verba ſtatuti hoc importent, probatur ſic b poſito ꝙ omnes aſcendentes ſuperiores, dicuntur de linea paterna vel aui paterni, & ſic etiam proauus & tritauus & abauus, & ſic de linea aui paterni: non tamen ſequitur ꝙ qui deceſsit à proauo deſcendat à linea patris vel aui paterni. Nam proauus in propoſito eſt caput duarum linearum. Ex quacunq; igitur deſcendat: deſcendit à proauo, ſed non à linea de qua quæritur, &c. Exempli gratia formemus figuram,

Gualterius
Galterucius Galteronus
Cola Galterucius
Paſcutius Angelus &c.
Menalcha

Hic Gualterucius eſt proauus caput duarum linearum, ſcilicet Gualteroni & Gualterucij & aui paterni, ſcilicet Gualterucij d. Paſcutij, de cuius ſucceſsione agitur. licet igitur Angel. & Menal. qui ſunt in fine alterius lineæ deſcendant à d. Galterio proauo: tamen deſcendunt per aliam lineam, non per eam quæ eſt patris vel aui d. Paſcutij vt aſpectus figuræ oſtendit ad oculum. omnes igitur prædicti ſunt de linea proaui: quia omnes deſcendunt ab eo, ſed non ſunt de linea patris vel aui d. Paſcutij. Præterea, hæc de iure probantur ſic. Non eſt dubium ꝙ Angel. & Menal. coniunguntur d. Paſcutio in ſexto gradu ex latere. ſunt enim pronepotes paterni magni: vt ff. de grad. l. Iuriſconſultus. §. ſexto. & inſti. eo. ti. §. ſexto. Item ſunt Gualterucio auo Paſcutij eorum patruo magno in quarto gradu, vt in dicto iure. & in §. iiij. ſed illi, qui ſunt nobis coniuncti ex latere, non ſunt ex linea noſtra quod patet quia non reperitur primus gradus inter eos qui ſunt ex latere. ff. de gradi. l. j. & Inſti. eo. in prin. ideo autem non reperitur primus gradus: quia non continuantur nobiſcum, vt ibi no. & ſic apparet ꝙ do. Ange. & Menal. non ſunt de linea patris vel aui d. Paſcutij. cùm quantum ad illos ſint ex latere. Præterea hoc patet: quia linea propriè dicitur linea recta ſurſum & deorſum, non autem ex latere: vt ff. de gradi. l. Iuriſcōſultus. §. ſunt ex parentibus. Ex hoc patet ꝙ l. fi. C. de bo. mater. quę dicit ꝙ auus & proauus ſunt ex linea materna, non facit contra iſtam partem: quia licet ſint ex linea materna auus & proauus: non tamen alij deſcendentes ab auo vel proauo, vt eſt probatū.
3 † Sed prædictis obſtat ꝙ appellatione aui continetur proauus. ff. de verbo. ſigni. l. ſoceri. & l. generi. & de poſtu. l. cui eorum. §. j. ſicut etiam patris nomine continetur auus: vt l. iuſtè. de verbo. ſigni. Ad quod dico ꝙ huic ſignificato repugnat cōmunis vſus loquendi, qui attenditur in ſtatutis: vt l. librorum. §. quod tamen Caſsius. ff. de lega. iij. Præterea, vbi hoc reperitur, eſt ex interpretatione: vt d. l. iuxta quæ interpretatio non habet locum in ſtatutis nec in legibus vbi profertur, non in fauorem ipſius, ſed incidenter propter aliud: vt ff. de ritu nup. l. palam quæſtum. §. hoc capite, aliâs eſt in l. lege Iulia. ex quibus concluditur d. Actum auum maternum ſuccedere in omnibus bonis paternis & maternis, alijs omnibus prorſus excluſis. Barto.

a ¶Quia factū. Adde ꝙ iſtud cōſi. Bar. eſt in iij. par. vlti. vol. in conſi. xvij. ſecundū ordinē Peru. & aīs inci. Gualte. & aliâs incipien. in quæſtio. prędicta. Tho. Dip.

b ¶Quidam. Adde ꝙ hoc conſi. Bar. ſecundū ordinē Peru. eſt in iij. parte, vlti. vol. in conſi. xix. & eſt in j. vol. conſi. in charta. lvj. vbi eſt j. ſcripta ſubſcriptio Ioannis Cal. Tho.

1 ☞Teſtamentum in quo præteritus eſt filius, qui non ſperabatur, nec erat tempore teſtamenti: quia poſt teſtamentum cepit uxorem, ex qua habuit filium, utrum ſit nullum, & rumpatur per ortum filij.

CONSILIVM LVII.

b QVidam condidit[b] teſtamētum, & ſibi hæredem inſtituit eccleſiam, ſeu locum religioſum nulla filij poſthumi habita mentione, qui tempore conditi teſtamenti nullos habebat filios, nec vxorem, & in fine dicti teſtamenti dixit, Et hæc eſt mea vltima voluntas, & teſtamentum quod & quam valere volo iure & vi teſtamenti vel codicillorum, & cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis tam canonum quàm legum, caſſando & irritando omne aliud teſtamentum & diſpoſitionē à me hactenus factam, & poſtea vxorē duxit, & filios procrea-

a ¶Dico ego Bar. Adde ꝙ hanc opi. tenet Bar. in aut. ex cauſa. C. de li. pręte. & in l. j. in vj. qõ ff. de iure codi. & in conſi. inci. quidam nomine Lapus. & eſt j. in conſi. lxij. in ij. volu. & ibi ſcripſi. & ita conſulẽdo conſuluit Alexã. in conſi. xlj. in j. vol. incip. viſo tenore. & Fran. de Are. in cõſi. xxiiij. quatuor dubia. & in conſi. xlix. in xiij. colũ. in conſi. lxvj. & in cõſi. xciij. incip. viſo legato. & in conſi. clxviij. eleganter & ſubtiliter. & Bal. in conſil. xx. in j. vo. clauſula cod. & in conſi. ccccxl. in j. volu. quia vltimus paſſus. in ij. col. & in §. fi. in ij. col. C. de codi. & Anto. de Canario, in cõſi. cccxciij. in cauſa ſer Maximi de Racaneto. & iſta eſt vera opini. & ita conſuluit in cã Antonij Lucæ de ſancto Conſtan. vbi pleniſſimè ſcripſi contra Bar. & poſtea cõſului pro opin. Bar. & vide Iaſ. in d. aut. ex cauſa. in antepe. col. & in l. tale pactũ. §. fi. ff. de pac. & Alex. in d. aut. ex cauſa. in v. col. & ibi ſcripſi in addi. Tho. Diploua.

b ¶Quidã ſer Martinus. Adde ꝙ hmõi conſi. ſecundùm ordinẽ Peruſi. eſt in iij. par. vlti. col. in conſi. xx. & aliâs inci. caſus ſuper quo conſiliũ petitur, talis eſt, quidam ſer Martinus. & aliâs incipit in q. prædicta. Tho.

1 bit. †Quæritur, nunquit legata & fideicommiſſa in dicto teſtamento relicta, & maximè dicta hęreditas, vt ex fideicommiſſo peti poſsit. In Chriſti nomine amen. Viſis pũcto & allegationibus ſubtiliter factis, in qõne propoſita dico ego Barto.[a] à Saxoferrato ſuper primo puncto ꝙ rupto teſtamento ex cauſa præteritionis poſthumi, de quo teſtator non cogitauit, quia vxorem nõ habebat, legata non debentur, per authen. ex cauſa. & in corpore vnde ſumit. Et ſic hoc caſu iura antiqua remanent incorrecta. probatur primò per l. ſi vnquam. de reuo. don. vbi donationes inter viuos, quæ ſunt validæ, & nituntur voluntate duorum reuocãtur propter ſuperuenientes liberos, de quibus non cogitauit, vt ibi, multò magis legata, quæ ſimiliter ſunt donationes: vt l. legatum eſt donatio. de lega. ij. & nituntur volũtate vnius. hoc etiam corroboratur per Cano. etiam in relictis & donatiõibus ad pias cauſas: vt xvij. q. iiij. c. fina. Præterea hoc ſic probatur: De iure antiquo teſtamẽtum militis nõ rumpebatur ex cauſa præteritionis, ſicut hodie per aut. ex cã. non rumpitur legatum: tamen illud ſic interpretatum eſt ꝙ intelligatur de illo milite qui pręterijt filiũ, ſciens ſe illum habere vel ſciens vxorẽ pręgnantem: ſecus ſi ignoraſſet: vt C. de mili. teſta. l. ſicut certi. & l. ſi cùm vel in vtero. ita in propoſito, aut. quæ dicit, teſtamento rupto ex cauſa præteritionis, remanent legata: intelligi debet de præteritione facta à ſciẽte. ſecus ſi ignorauit. Præterea, hoc probatur ex corpore vnde ſumitur d. aut. vt cùm de appel. cogno. §. ſin autem hæc obſeruata nõ fuerint per quem tex. apparet prędicta eſſe vera aſsignãtur ibi cauſa, ſcilicet ne filij falſis accuſationibus condẽnentur, vel circunſcriptionẽ aliquã in parentũ ſubſtantijs patiãtur, &c. hoc qđ dicit, ne filij falſis, &c. refertur ad filiũ exhæredatũ vel pręteritũ, inſerta tamẽ falſa cauſa & nõ vera. & qđ ſequtur, vel circũſcriptionẽ aliquã in parentum ſubſtantijs patiantur: debet intelligi de eo qui præterijt filiũ vel poſthumũ ſcienter, ſ. vxorẽ eſſe prægnantẽ. & hoc indicat verbũ circũſcriptionẽ. Nã circũſcribere, eſt aliquẽ ſcienter fraudare. ff. de in inte. reſti. l. j. & ibi no. in gl. ſuper verbo, circũſcriptis. & ſic nõ habet locũ in eo qui ignorabat vtrũ vxorẽ habiturus eſſet vel non. Apparet igit̃ manifeſtè ꝙ iura antiqua quæ dicebãt rupto teſtõ legata non deberi, remanent incorrecta, ſi filius pręteritus eſt à patre ignorãte ipſum viuere. Et ita poſſunt intelligi opiniones eorũ qui hoc tenent. & hoc verũ eſt vt ſcripſi. Cõcludo igit̃ in præſenti qõne legata nõ deberi ſuper ſecundo puncto de illa clauſula, volo valere iure teſtamẽti vel codicillorum ſaltem, dico idem quod ſ. videlicet ꝙ eius vigore nõ debentur legata, nec ad hunc caſum hæc verba porriguntur, per ea quæ ſ. dicta ſunt & alle. &c. Ego Bar. à Saxoferrato. Ego Ioan. Calde. decretorũ doctor: quia ponitur in themate ꝙ teſtator tẽpore teſtamenti nõ habebat vxorẽ nec filium, per quod ſe ad quod faciendum ſit teſtamentum, non eſt veriſimile ꝙ ſperaret habere filios, & ſic nõ poteſt dici exhæredatio vel præteritio eius, de quo nõ erat ſpes: vt ff. de iniu. rup. & irri. teſta. l. nam & ſi ſub cõditione. de deſpõ. impu. ad diſſoluendum. cum ſimi. moueretur igitur proles, non ſperaretur, rumpitur in totum, & ſic non obſtantibus illis verbis ꝙ voluit valere &c. nõ poteſt peti hæreditas à ſubſtituto: ſic nec poſſunt peti legata à fideicommiſſario in dicto teſtamento relicta ad inſtar eius quod no. C. de reuo. don. l. ſi vnquam. Pro hoc facit ratio l. cùm quis. ff. de condi. cauſa data & cauſa non ſequuta. & l. ſenatus. §. nec dubitanter. ff. de do. cau. mor. cum concor. & quaſi videtur expreſſum in Longobarda de ſucceſsionibus. l. ſi quis ſe diſparauerit. Et prædicta teneo & ſigillum appono.

1 *Hæres utrum teneatur ad reſtitutionem fructuum perceptorum ex re legata monaſterio conſtituendo ante quam conſtruatur.*

CONSILIVM LVIII.

b QVidam ſer Martinus[b] Bonauẽturę de Cõbiatę ciuis Floren. in ſuo teſtamento diſpoſuit & iuſsit conſtrui vnũ monaſterium, in quo mandauit includi certum numerũ monialium, & dicto monaſterio conſtruendo legauit multa bona per hęc verba: & legauit dicto monaſterio conſtruendo talia poderia, &c. Et deinde ſibi hęredem inſtituit dominam Hermelinã & quendã alium quo teſtatore mortuo dicta do. Hermelina conſtituta poſſedit bona hęreditaria, & percepit fructus bonorum legatorum dicto monaſterio conſtruendo per tres annos vel plures: & iſto medio tempore impetrauit à diœceſano terminum vltra tempus anni datum à ſynodali conſtitutione vel iure ad exequendam vltimam voluntatẽ videlicet terminũ dictorũ trium annorum, mandauit tamen ꝙ inchoaretur dictũ monaſteriũ ad xv. menſes: demum dicta dilatio adhuc prorogata fuit, & demũ diœceſanus ſeu eius vicarius in terminum vltimò prorogatũ canonicè elegerunt & nominauerũt abbatiſſam dicti monaſterij conſtruendi & eidẽ abbatiſſæ & monaſterio conſtruendo aſsignauit poſſeſsiones et bona legata dicto monaſterio, & elegit xij. puellas futuras moniales. Et demum acceſsit cõſenſus hæredis & executorum ad hæc, & inuentus eſt & deputatus authoritate diœceſani, & per hæredẽ & per executorẽ locus alterius monaſterij iam conſtructi, cũ in loco per teſtatorẽ deſtinato cõſtrui tũc nõ poſſet, & extitit dictæ abbatiſſæ & conuentus dictus alius locus deputatus. Modò eſt quæſtio de fructibus bonorũ legatorũ dicto monaſterio, ſeu illi monaſterio quod repreſentat̃ in teſtamento, videlicet de perceptis per do. Hermelinã hæredẽ à tẽpore mortis teſtatoris ante deputationẽ loci huius, & ante electionẽ abbatiſſæ
1 & monialiũ prædictarũ ad quẽ videlicet debeant ptinere † vtrũ ad monaſterium, an verò ad hæredẽ, quæ percepit antequã monaſteriũ quoad conuentus eſſet creatus, & quo ad locũ antequã hic locus eſſet huic conuentui & vſui deputatus. In q. prædicta conſtat valere legatum factum monaſterio cõſtruendo: vt l. ſeruus. ff. de ali. & cib. leg. & de lib. cauſa. l. ſeruos. ſed de fructibus rerum legatarum perceptis antequam monaſterium conſtruat̃, eſt dubitatio præcedens an pertineant ad monaſterium poſt cõſtructionem, an verò ad hęredẽ. & ꝙ ad hæredem nõ pertineãt eſt caſus in d. l. ſeruos. ff. de lib. cau. prout eſt ibi litera negatiua, quæ eſt cõis litera, & hoc tenet glo. C. de fur. l. ſi nondũ licet Pe. ibi contradicat, vt Cy. refert. Sed cõis litera eſt negatiua. poſito tñ ꝙ ibi eſſe litera affirmatiua & dominium bonorum legatorũ eſſet hęredis tñ fructus debẽt eſſe monaſterij poſt conſtructi. nã omnis caſus eueniens, licet abſq; culpa hęredis, per quem monaſterij conſtructio impediatur, non impedit quin poſtea monaſterio cõſtructo fructus omnes medij temporis monaſterio debeantur. caſus eſt expreſſus in ſimili C. de his quibus vt indign. l. cũ Silanianũ. Pręterea ĩ iſtis relictis ad pias cauſas re ipſa abſq; aliqua interpellatione per hęredem non implentẽ mora contrahitur: vt l. cũ nõ. §. apparet. de fideic. lib. ſtatim ergo hęres cũ potuit, fuit in mora: & per conſequens tenetur ad fructus. Præterea hoc videtur expreſſum eadem. l. cum verò. §. idem Imperator. vbi dicitur quod nulla dilatio quantũcunq; fortuita huic relicto ad pias cauſas debet nocere quò minus habeat omnia ac ſi ſtatim voluntas teſtatoris fuiſſet impleta. Præterea, hoc eſt expreſſum in authen. de eccle. titu. §. ſi quis ædificationem. vbi dicitur ꝙ venerabilis domus intra annum non ſit ædificata, nec poſsit ita de facili ædificari: tamen debet emi vel conduci aliqua domus vt interim voluntas teſtatoris ſeruetur. Ita hic hęres, qui non poterat monaſterium conſtruere, debuit interim in aliqua domo empta vel conducta dominas tenere, vel fructus ibi conſeruare ad vtilitatem monaſterij conſtruendi. Et per hoc apparet ꝙ dilatio quencunque data eſt ab epiſcopo, non debet prodeſſe hæredi, vt faciat fructus ſuos. Nam dilatio illa eſt circa cõſtructionem monaſterij tantum non circa alia quæ hæres interim debebat facere, vt voluntatem defuncti impleret. Item quia ſuprà dictum eſt, quocunque modo dicta dilatio intelligatur, etiam ſi eſſet lata à lege, non intelligitur per eã præiudicari monaſterio poſt conſtructo, quin interim non percipiat omnes cõmoditates

moditates medij temporis, vt ſuperius eſt probatum. Barto.

CONSILIVM LIX.

a EX parte[a] hæredis dicitur fructus non deberi monaſterio: quia percepti ſunt antequam monaſterium non eſſet in rerum natura: ergo antequam dies legati veniret vel ceſſerit: ergo hęredi cedunt: vt l. ſi ita relictum. §. Pegaſus. ff. de leg. ij. & quod no. Mod. in l. fi. §. fi. C. commu. de le. hoc etiã conuincitur ratione. Nam fructus non pertinent legatario, niſi aut diſpoſitione teſtatoris, aut ex conſequentia dominij rei legatæ: vt l. Hærennius. ff. de vſur. aut ratione morę: vt l. fi. C. de vſur. & fruct. lega. cum ſimi. ſed neutrum eſt in caſu propoſito. Nam dominium habere non potuit res quæ nondum erat in rerũ natura. de eccle. ædi. c. j. Item nec hæres fuit in mora, cùm non haberet cui daret vel ſolueret. ff. de lega. commiſ. l. ſi fundus. §. fi. & ff. de vſur. l. pecuniæ. ad fi. nec in conſtruendo monaſterio propter dilationem iuris & propter prorogationem factam à diœceſano. Ex aduerſo dubitatur fructus deberi à tempore mortis teſtatoris: quia legatum eſt purè nec conſtructione monaſterij, quæ eſt de futuro, facit conditionem conſiderata perſona repręſentata in hoc legato: quia videtur legatum de eo qui fuit cauſa legati, & qui repræſentatur in pijs legatis, & in pijs actibus, & quia quod relinquitur Deo, videtur relinqui eccleſiæ, & econtra. in aut. de ec. ti. §. ſi qui in nomine Dei magni. no. per Dy. Inſti. de actio. §. ſic itaq;. in fi. & donec non ſubeſt determinata perſona legatarij debet percipere epiſcopus pro his, qui futuri ſunt legatarij: argu. l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſ. & cleri. Nam ſi relinqueretur in redemptionem captiuorum, etiam ſi nullus eſſet tunc captiuus, perciperet epiſcopus pro futuris captiuis tã quam perſona repræſentans legatarios. Præterea, licet iſtud legatum non videretur eſſe purum, & præſens, & inter ea non ſit cui quæritur: tamen hæres debet ſeruare fructus interim perceptos monaſterio conſtruendo, & ei dare, cùm erit conſtructum, Nam dies conſtructionis non expectatur, nec ineſt fauore hæredis, ſed ex neceſsitate & gratia rei gerendæ: quia requiritur tẽpus ad probationem ſui, & tempus, quod interponitur, gratia ipſius rei interponitur, ſcilicet vt fiat. ergo fructus medij temporis non debent cedere lucro hæredis. argu. l. ſi ita relictum. §. Pegaſus. ij. rñ. ff. de lega. ij. & eo. ti. l. pater. §. curatoris. Præterea, licet hæres habeat dilationem ad conſtruendum monaſterium, non tamen ex conſequentia habet dilationem ad præſentandũ legatum. Nam interim poteſt creari rector monaſterij ſeu conuentus, vel interim poteſt creari œconomus vt gubernet bona legata pro monaſterio futuro, vel interim poteſt dari epiſcopo ratione pro futuro conuentu. Nam rebus fortunæ prouideri poteſt in præparatione. l. ſi ſeruitutis. §. futuro. ff. de ſerui. ruſti. pręedio. & præparatio valde conueniebat rei gerendæ. Nam cũ curandum eſſet collegium monialium, expectabatur res quæ ſtatim ꝙ eſt producta, exigit vnde viuat ex perceptis fructibus. Nam percipiendos expectare non poſſet. Nam, vt ſic loquor, iſtud corpus naſcitur cũ dentibus, & ſtatim quærit cibum. Ergo prouiſio eſt acta negotio, & fructuum conſeruatio procedere videtur ex mente illius, qui hoc monaſterium fieri mandauit. Sic etiam damus curatorem ventri, vt prouideamus futuro partui. Sic etiam damus curatorem hæreditati interdum, vt prouideamus futuro hæredi: ergo non inconuenienter hoc caſu œconomus potuit dari, vt perciperet &c. Præterea hæres fuit in mora poſt annum, vt in aut. de eccle. ti. §. ſi quis hæreditatem. ergo fructus debet habere à die mortis defuncti: vt eo. ti. §. ſin autem legatum ad pias cauſas &c. Non obſtat prorogatio termini facta per diœceſanum à lege ſine miniſterio hominis. Præterea hæc prorogatio licet excuſaret hæredem à pœna: non tamen debet ſibi cedere ad lucrum percipiendum cum aliena iactura argu. l. ij. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco publi. Gratia enim rei facta debet monaſterio eſſe damnoſa. Et ideò quo ad fructus ex tunc ſaltem percipiẽdos debet habere monaſterio procreato & indultum temporis propter calamitatem hęredis factam ad eius poſtulationem, licet tueatur eum à pœna iuris: tamen non debet monaſterium lædere in quantitatę debita. argu. C. de his qui bo. cede. poſ. l. fi. in fi. C. de preci. Impe. offe. l. quoties. Ex quibus videtur inferri ꝙ aut hæres debet fructus perceptos ex tempore mortis teſtatoris hucuſq;: aut ſaltem perceptos ab illo anno circa, quo per eum ſtetit quò minus conſtrueret, licet non fuerit in mora propter dilationem indultam à Diœceſano. nam licet tale indultum prodeſſet ad euitandum pœnam vel vſuras quæ ſunt pœna, non tamen debet prodeſſe in acquiſitione fructuũ: quia non eſt par ratio damni vitandi, & lucri captandi. Et ſic reſpondetur ad id quod ex ordine no. in d. l. quoties. maximè quia hoc lucrum capitur contra naturalem æquitatẽ. vnde cum aliena iactura. Pręterea, videtur ꝙ epiſcopus vel vicarius epiſcopi non potuerit dare dilationem hęredi ad ſoluendũ legatum: quia non eſt ſibi conceſſum legẽ condere, vel huiuſmodi facere, niſi maiori magiſtratu, de quibus ſecundùm Iacob. de Are. & Guli. de Cug. non eſt epiſcopus, vt ſolet tractari in l. j. ff. de offi. præfec. præto. Nec etiam ipſe maior magiſtratus poſſet dare dilationem debitori ad ſoluendum, quia hoc ſoli principi eſt reſeruatum, vt no. Guli. in l. j. ff. quod quiſq; iuris. licet gloſ. ibi velit ſentire contrarium. in hoc vltimo dicto bene facio vim inter prorogare dilationem temporis ſtatuti ſimplici executori, & hoc de facto & de iure fortè faciunt & facere poſſunt epiſcopi, & dare dilationem epiſcopi debitori: quod non videtur poſſe facere in illis legatis, maximè quæ haberent diem adiectũ à teſtatore vel à iure ꝑut eſt in legato fabricæ monaſterij, ac etiam in legato facto ipſi monaſterio, per dicta iura. Et hoc caſu non videtur poſſe Diœceſanus iſtud tempus prorogare: maximè. ita vt dilatio afferat monaſterio damnum fructuum rei legatæ. Dominus Franciſcus de Albergotis.

a ¶Ex parte. Adde ꝙ huiuſmodi cõſilium eſt do. Fran. de Alb. de Are. qui cõſuluit ſuper eodem caſu, ſu ꝑ quo cõſuluit Bar. in conſi. preceden. & vide ibi. Tho. Dipl.

b ¶Videtur. Hoc cõſi. eſt do. Nico. Rap. de Floren. qui cõſuluit prout Bart. in conſil. præce. lviij. & ponit opinio. ſuam ſuper dictis fructibus. Th.

c ¶De fructib9. Iſtud conſi. eſt do. Io. Cal. de Bono. ſuper fructibus qui conſuluit vnà cum Bar. in eodẽ met caſu, vt ſ. in conſi. lviij. & ponit opinio. ſuam. Tho.

CONSILIVM LX.

b VIdetur[b] quòd dictum relictum ſit in diem tacitum, id eſt, cùm cõſtructum fuerit. Nam ante cõſtructionem non eſt legatarius in rerum natura: vt ff. de verbo. obli. l. vbi autem. §. illud dubitationem. Sed interim ante conſtructionem res legata eſt hæredis: vt l. ſeruos. de libe. cau. Si igitur res legata eſt hæredis, & fructus interim percepti: vt l. Herẽnius. ff. de vſuris. In contrarium videtur ꝙ quanquam hæc dies inſit ex rei natura: quia ante conſtructionem non eſt legatarius in rerum natura, vt ſ. dictum eſt. Tamen hoc tempus ſeu dilatio eſt in fauorem legatarij, vt ipſa res interim videatur ineſſe, id eſt cõ conſtruatur. Nam & ſi impuberi legatum ſit cùm erit pubes: intelligitur fauore legatarij tempus adiectum, ergo multò fortius quando ipſa ſubſtantia deducendi rem in eſſe, & producendi cauſat dilatare legatum, vt videatur dictum tempus eius fauore adiectum. & quotieſcũq; dies adijcitur fauore legatarij fructus medio tempore percepti debent reſtitui legatario, licet facti ſint hæredis. Nam hęres capit eos medio tempore, & medium eſt in fauorem legatarij: & ideo eos reſtituere debet, licet ex regula iuris ſint facti eius vt l. ſi ita. §. Pagaſus. de lega. ij. Præterea impedimentum quod à natura vel à lege inducitur, non debet præiudicare legatario. Nam quando teſtator eſt occiſus, non debet adiri hæreditas antequam vendicetur mors defuncti, ſi tempus interim intercedat & fructus interim capiantur vindicata morte teſtatoris res legata cum fructibus medio tempore perceptis dãtur legatario: vt l. cùm Sillanianum. C. ad Silla. ſic intercedente lapſu temporis propter conſtructionem ex rei natura. nam hoc tempus non debet procedere ad vtilitatem hæredis & damnum legatarij: igitur fructus reſtituat. Præterea ſi ſtipuler domum mihi conſtrui, iſta ſtipulatio eſt pura: tamen ex re ipſa dilationem capit, vt agere non poſsim ante tempus quo conſtrui potuerit, ſic hoc legatum purum videtur, licet differatur petitio vſque ad conſtructionem: vt ff. de verbo. obli. in l. interdum pura. Nicolaus Lapi de Florentia prædicta ſubſcripſit &c.

CONSILIVM LXI.

c DE fructibus[c] prædictis per hæredem perceptis credo ꝙ percepti non ſolùm à tempore aditionis hæreditatis, ſed per ipſum perceptis de bonis legatis tempore mortis teſtatoris monaſterio conſtructo dari ſiue reddi debẽt.

a ¶Viſo teſtamento. Iſtud conſil. ſecundū ordinē Peru. eſt ī iij. parte vlt. vol. in cōſi. xxxiiij. & pro conſ. Bar. alle. And. Barb. in l. ij. in prin. in addi. Bart. incip. quondā. ff. queādmo. teſtamē ta ape. Tho.

b ¶Determinat glo. Adde ꝙ illam glo. alle. Bar. in l. j. in vlti. col. C. de teſt. & ibi Ange. & Sali. dicunt illā gl. eſſe ſingul. ſed adde ſimilē in l. fi. in verbo, oſtendere. C. de fideicom. Tho.

c ¶Ex facto. Adde ꝙ hmōi cōſil. ſecundū ordinē Peru. eſt in iij. parte vlti. vol. in cōſ. xxxvj. & aliàs inci. in nomine. Salimbertus. & in cōſi. lij. in j. volu. & vide de hoc Bar. cōſi. Pet. Cor in conſi. cclxxij. in iiij. vo. incip. in hac conſultatione. in ij. colū. vbi alle. Bart. in iſto conſi. & Alex. in l. j. in xvj. col. ff. de vul. & pu. in ver. in eadē gl. ad fi. & ibi ponuntur plures concordā. Tho. Diplo.

d ¶In q. Adde ꝙ iſtud conſi. ſecundū ordinē Peruſi. eſt in iij. parte vlti. volū. in cōſi. xlj. & iſtud pro conſilio Bart. alle. Alex. in l. j. in pe. col. & in l. cētu rio. in fi. ff. de vul. & pup. & And. Barba. in l. j. in j. addi. Bart. C. de impu. & al. ſubſtit. Tho.

Videtur enim mihi ꝙ huiuſmodi lega-
tū non ſit propriè cōditionale vel modale.
quod tamen videtur trahi retro, ſecundùm
quod innuit glo. ff. quemadmo. ſerui. amit.
l. is cui. §. fina. licet multū contradicat. ff. ad
Silla. l. j. §. ſerui. nec videtur dictū legatum
propriè in diem, quod ante diei euentū nō
tranſit ad legatariū. ff. de vſufruct. leg. l. Sē-
pronius. Sed inſpecta intentione teſtatoris
fauore eccleſię poteſt dici purū: ideo ſequi
tur quod dixi, vt bene probatur. ff. de leg. j.
l. ſi tibi homo. §. cùm ſeruus. & de fur. l. à ti
tio. & quod ibi no. & per Cyn. C. de vſu. &
fru. leg. l. fina. Nec obſtat monaſteriū con-
ſtruendum nondū fore cōſtructum, & ſic
is, qui non erat, non poteſt dici legatarius.
de conſti. c. cū acceſſiſſent. cū ſimi. Et quia
legatū ſub cōditione caret effectu ante pu-
rificatam conditionem. ff. de verbo. ſignifi.
l. cedere diem. in cle. cuiquam. de conceſ.
præb. Et interim dominium eſſet hæredis.
Nā omiſsis pluribus, quæ dici poſſent &
diffusè etiam hoc caſu ſi diceretur hoc le-
gatū conditionale, ſcilicet ſi monaſteriū cō
ſtruatur, quæ tamen propriè non eſt cōdi-
tio, ſcilicet conſiſtens in inſidijs fortunæ,
imò monaſterium neceſſariò eſt ſciendū ſi
adeſt poſsibilitas & per epiſcopum licētia
concedenda de illo conſtituendo. Credo
tamen talem adita hæreditate debere cēſe-
ri monaſteriū conſtructū fore: & hoc pro-
pter teſtatoris intentionem. Pro modo ſuf-
ficiāt iam dicta, licet in hoc articulo, ſuper
quo maiores conſul. nil didici: multa poſ-
ſent ſubtilizari. Ioan. Cal. Bonon. decreto-
rum doctor.

1 ☞ *Teſtamentum ſi eſt confectum per publicum notarium etiam ſi teſtes ſunt mortui, facit fidem.*
2 *Teſtamentum inter liberos ualet, ſi appareat quodcunque uoluntatis iudicium.*

CONSILIVM LXII.

a Viſo teſtamento [a] prædicto & his
quæ geſta ſunt, cum filiæ fœminæ inſtitutæ in dicto teſtamento
dicant teſtamentum auiæ valere: Benedictus verò Petrucij ne-
pos, qui Benedictus fuit natus tempore Manucij ſui aui dicit
teſtamentum nō valere. Quæritur quid iuris. Ad quæ reſpōde-
tur quod licet quādo teſtamentum ſit in ſcriptis, & tēpore quo
teſtamentum aperitur teſtes nō ſuperſint, poſsit forſitā teſtamē
1 tum dici nullum eſſe: †tamen in propoſito dicendū eſt indubitā
ter teſtamentum valere duabus rationibus. Primò: quia dictum
teſtamentum ſic ſignatum fuit ſcriptum manu publici notarij,
b & ſic valet, licet teſtes non ſuperſint. Ita determinat gl. [b] ff. quē-
admo. teſta. aperian. l. ij. in princ. glo. ſ. vbi publicum. ibi dum di
cit, niſi ſit per manum publicam ſcriptum &c. vbi eſt expreſsū,
2 & omnes tenent illam glo. †Secunda ratio eſt: quia iſtud teſta-
mentū eſt factū inter liberos: inter quos valet, ſi appareat quod-
cunque voluntatis indicium, etiam ſi non ſit voluntas perfecta:
vt C. fa. erciſ. l. fi. & C. de teſta. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfe-
cto. Cum igitur nunc inter liberos ſit contentio: quātum ad eos
teſtamentum eſt validum ſine dubio. Barto.

1 ☞ *Authentica, ex cauſa habet locum præteritione poſthumi.*
2 *Præteritione poſthumi firma manet ſubſtitutio pupillaris.*
3 *Subſtitutio compendioſa quibus uerbis fiat.*
4 *Suorum hæredum appellatione, comprehenduntur ſui ſuccedentes.*

CONSILIVM LXIII.

c Ex facto [c] proponitur, Salimber
tus Ioannelli de caſtro ſigilli ſuū cōdidit teſtamentū, in quo in-
ter alia diſpoſuit ꝙ ſi Flore Angelucij vxor quōdā Andreæ ſui
filij, q̃ prægnās eſt, poſthumū vnū vel plures maſculos fecerit,
eū, & eos inſtituit hæredes vniuerſales. & ſi vnā vel plures fœminas
videlicet ſi vnam habeat, cxxx. lib. denariorū: ſi plures eſſent, ha
beat quælibet earum centum lib. &c. & ſi filij naſcituri deceſſe-
rint ſine filijs, bona ſua ſint hæredum ſuorum inſcriptorum. & j.
in eodem teſtō ſequitur ſic: Et adueniente conditione prædicta
de dictis hæredibus ſ. ſcriptis ſi nō vixerint, & filios nō habue-
rint, Mathæolum Vannis Bartholomæi, & Philippuciū Alber-
goti hæredes inſtituit vniuerſales. Contingit ꝙ poſt mortē teſta
toris vxor eius peperit vnā filiā fœminā, quæ mortua eſt infans.
Quæritur vtrū hæreditas dicti teſtatoris & dicti infantis debea
tur mrī eius vel dictis hæredibus ſcriptis. Circa quod dicendū
eſt primò ꝙ dictum teſtm̄ nullum eſt quantum ad hæredis inſti
tutionem, cùm dictæ filiæ fœminæ nō fuerint in aliquo inſtitu-
tæ: ergo &c. C. de inof. teſta. auth. nouiſsima. & ibi no. & in auth. vt
cùm de app. cog. §. aliud quoq; capitulum. ſed cætera firma ma-
1 nēt: †vt in auth. ex cā. C. de lib. præte. quę auth. etiā locum habet in
præteritione poſthumi: vt l. generaliter. §. ex teſtō. ff. de fideicō.
lib. & l. ſi pr̄. eo. ti. & l. j. de teſta. tute. & l. j. §. fi. de cap. & poſtli. re
2 uer. de le. iij. l. ſi quis iure facto teſtō. & l. j. C. de codi. † & ſic pu-
pillaris ſubſtitutio firma remanet: vt no. per glo. in l. j. in fin. ff. de
vulga. & pupil. & ibi hoc tenet Iac. de Are. & Rayne. de forli. li-
cet ibi Dy. videatur innuere contrarium, dicens ꝙ illa auth. habet
locum in his, quæ poſſunt conſiſtere ſine teſtō: tn̄ illud dictū nō
eſt verum. quod apparet: quia tutelæ datio firma remanet: vt in
auth. vt cùm de ap. cog. §. quod ſi prædicta. vn̄ ſumitur auth. ex cā.
Et tn̄ tutelæ datio non pōt ſubſiſtere ſine teſtō & hęredis inſtitu
tione: vt l. j. de teſta. tute. hoc præmiſſo in qōne propoſita, an prę
dicti Mathæolus & Philippucius ſint dictæ poſthumæ pupilla-
riter ſubſtituti. Et dicendū eſt ꝙ ſic per dicta verba, ſi non vixe-
3 rint, & filios nō habuerint. †Fuit enim ſubſtitutio compendioſa
facta verbis directis, quæ ſine dubio trahitur ad pupillarē in tē-
pora pubertatis: vt l. verbis ciuilibus. & l. in pupillari. ff. de vulg.
& pup. & no. in l. precibus. & C. de impu. & alijs ſubſti. Sed prę-
dictis videtur obſtare: quia in dictis verbis vltimo loco poſitis
teſtator vſus eſt iſtis verbis & adueniente conditione ſuprà di-
cta de dictis hæredibus ſ. dictis &c. ſed dictam poſthumam hæ
redem nō inſtituit, vt ex ipſo teſtamento apparet: ergo videtur
4 ꝙ ipſi poſthumæ non fuerint ſubſtituti. † Ad quod rn̄detur ꝙ te
ſtator his verbis, videlicet de ſuis hæredibus ſenſit, hoc eſt, de
ſuis deſcendentibus, ſecundū quod ſe habet vulgaris locutio, ſe
cundū quā pueri deſcendentes eius aliquo modo etiam eo viuo
dicuntur hæredes talis, ſecundū quē cōem vſum loquendi ver-
ba teſtatoris maximè ruſtici debēt intelligi: vt l. librorū. §. quod
tn̄ Caſsius. & ibi no. de lega. iij. & l. cùm de lanionis. §. aſinam. de
fun. inſtru. & l. Labeo. de ſupel. lega. Et ꝙ ſic intellexerit teſta-
tor, apparet ex præcedentibus verbis teſtamenti, vbi dixit, ſi filij
ſui. Manifeſtè enim referuntur ad poſthumos & ad poſthu-
mas, de quibus in ſuperiori parte teſtamenti fecit mentionem:
vt l. qui filiabus. in princip. de lega. j. Ex quibus concluditur di-
ctos tanquam pupillariter ſubſtitutos eſſe admittendos, & ma-
trem à dicta ſucceſsione excludendam. Bartol.

1 ☞ *Relictum filio ad arbitrium talis an ſit purum.*
2 *Verbum, placuerit, quomodo intelligatur.*
3 *Relatiuum iunctum uerbo futuri temporis, quando faciat conditionem, & quando nō, uide hic.*
4 *Filius hæreditatem matris non adiens, an tranſmittat.*
5 *Mater negligens petere tutorem filio & curatorem uentri, an priuetur hæreditate.*
6 *Authentica ex cauſa. an conſeruet pupillarem ſubſtitutionem.*
7 *Verba, ſine aliqua diminutione, appoſita in ſubſtitutione, important directam ſubſtitutionem.*
8 *Verbum, quandocunque, quando faciat ſubſtitutionem directam.*
9 *Verbum, ſuccedat, & uerbum, ad alia poſſe peruenire, an faciant directam ſubſtitutionem.*
10 *Subſtitutio compendioſa continet directam pupillarem.*

CONSILIVM LXIIII.

d In quæſtione [d] propoſita. Viſo
pūcto ipſius & diligenter inſpecto, oriūtur multa du
bia. Primò, an teſtamentum valeat. Secundò, poſito
ꝙ valeat, quis ſuccedat. Tertiò, poſito ꝙ valeat, quis ſuccedat in
bonis hæreditate prædicta. Ad primū dicitur & allegatur ꝙ te-
ſtamentū non valeat: quia filię fœminę S. C. & I. nō fuerunt in-
ſtitutæ in aliquo: cū illi, qui debuerunt declarare dos earū, nō de
1 clarauerūt, †& ad hoc probandū arguitur ſic. Qn̄ aliquid cōfert
in arbitrio

in arbitrio alterius cōditionaliter, illo nō arbitrāte relictū nō va-
let: vt l. j. in prin. ff. de leg. ij. Sed hic eſt huiuſmodi. quod probat:
quia relatiuū iunctū verbo futuri tēporis eſt in hoc teſtamēto, ſ.
dicent: ergo eſt conditionale in contrariū, qn̄ dos relinquit filio
in arbitriū alterius, illud legatū intelligitur purū, nec habet ali-
quā conditionē. vt d. l. j. ij. rn̄. de leg. ij. Sed ita eſt in ꝓpoſito. dixit
enim teſtator. Itē reliquit centū filiæ ipſius teſtatoris illā quātita
2 tem dotis quā dicent † & declarabunt prædicti, & q̄ eis placue-
rit. Nota ꝙ dicit placuerit, quod intelligitur in arbitriū boni viri:
vt l. Thais. §. ſorore. de fideic. liber. Concludit ergo ꝙ dictū reli-
a ctū fuit purum. Ad primum reſpondetur [a] primò ꝙ tunc eſt ve
3 rum †ꝙ relatiuum iunctum verbo futuri temporis facit condi-
tionē qn̄ refertur ad ſubſtantiā legati. ſecus in ſubſtantia legati
à teſtatore ponitur pro forma. Qualitas autē in alterius arbitrio
cōmittitur: vt l. ij. ff. de hære. inſti. ibi: ex partibus, quas adſcripſe-
ro. licet enim partes nō adſcribant: tn̄ inſtitutio valet. Ita in pro-
poſito, poſito ꝙ teſtator dixerit, relinquo tali filiæ meæ dotem.
nec adiecerit quātitatē: ſine dubio valeret: vt l. cū pòſt. §. gener.
ff. de iur. dot. & quod ibi not. ff. de lega. iij. l. ſi filiæ. & de iur. dot.
l. quomodo. Præterea hic debet dici de neceſsitate in caſu iſto:
quoniam in eo quod relinquitur filiæ vſq; ad legitimam, nulla
poteſt opponi conditio. vn̄ poſito ꝙ verba ſonarent in conditio
nem: tamen poteſt iſta conditio amoueri, per l. quoniam in prio
ribus. C. de inoffi. teſta. Concluditur ergo ꝙ dictū relictum pro
dote & inſtitutio fuerit facta pura, & ſic teſtamentū ſit validū.
Secundò dubitatur poſito ꝙ teſtamētum valeret, quia ſuccede
ret. Ad quod reſpōdetur quòd ſuccederet dicta d. Ioanna. quod
probatur ſic. Hæreditas patris non adita non tranſmittit ſecūdū
opi. gl. in l. ſi infanti. C. de iur. deli. ſecūdū quā opi. aliàs cōſuluit
4 collegium ciuitatis Florentiæ in ciuitate Aſsiſij. † Sed ex dicta
narratione facti non ꝓponitur ꝙ dicti filij, qui antè deceſſerint,
hæreditatem adiuerint: ergo ipſi hæreditatem paternā non tranſ
miſerūt ad matrē. Remanet ergo ꝙ dicta domina Ioanna tanq̄
ſola ſuccedens ab inteſtato ſuccedit patri ſuo. Nec poteſt dici
aliud in matre, per l. apud hoſtes. C. de ſuis & legi. quia tenendo
illam opi. quam tenuit collegium Florentinum, illud eſt verum
ibi ideo quia pater deceſsit apud hoſtes, & ſic videt deceſsiſſe
prima hora captiuitatis. ſecus ſi deceſsit apud nos, & filios non
adiuerit. Ita dicit Iaco. de Bel. in q. diſputata per eū, quam ponit
5 in auth. de trien. & ſemiſ. in princip. † Præterea, ex facti narratio-
ne non proponitur, matrem dictorum filiorum ſuſcepiſſe tute-
lam, inuentarium fęciſſe, & legitimè adminiſtraſſe. Et ſic poſito
ꝙ aliàs fuiſſet ad eam deuoluta: tn̄ per iſtam negligentiā peten-
di tutorem legitimè debet eſſe hæreditate priuata: vt ff. ad Ter-
tul. l. ij. §. ſi mater. & ibi no. in glo. ſuper verbo, nec legitima. Præ
terea dictæ filiæ poſthumæ dicta mater curatorem ventri dare
non petijt, propter quod eſt ab hæreditate dictæ poſthumæ
repellenda: vt d. l. ij. §. ſi mater. verſi. ꝙ ſi cū prægnans. ad Tertul.
Concluditur ergo poſito ꝙ d. M. deceſſerit inteſtatus dictæ ſuæ
vxori de bonis ſuorum filiorum præmortuorum: nihil debetur
ſed eis in totū ſuccedit d. Ioanna filiæ dicti M. & hoc ſi ponatur
ꝙ dictus M. & dictis eius filijs debeat ſuccedere ab inteſtato po
ſito etiam ꝙ dictum teſtamentum eſſet ruptum ex cauſa præte-
ritionis, adhuc inſurgit dubium, vtrum ſubſtitutio pupillaris,
quam teſtator fecit in dicto teſtamēto dictis ſuis filijs, remaneat
6 firma, †per auth. ex cauſa. quæ dicit ꝙ rupto teſtamento ex cauſa
præteritionis cætera firma permanent. & glo. ff. de vulg. & pup.
§. ſubſtituere. dicit ꝙ hodie ſubſtitutio firma remanet, per d. auth.
ex cauſa. Dyn. ibi dicit contrariū, dicens ꝙ ibi loquitur tantū in
his quæ ſine ſubſtitutione valere poſſunt, vt legata & fideicom
miſſa, quæ poſſunt relinqui ab inteſtato. & ſic illa auth. ſecūdùm
eum non loquitur in pupillari ſubſtitutione. Alij tenent gl. con-
tra Dy. quia etiam tutelæ confirmantur per auth. ex cauſa. hoc di
citur expreſsè in corpore vnde ſumitur, ibi dicitur ꝙ tutelarum
dationes firmæ remanent, & iſtud eſt fauore filij. ita etiam con-
ſeruantur ſubſtitutiones pupillares, cū fauor ſit filij, vt decedat
teſtatus. Præterea probatur ſic. Hodie conſeruantur legata pęr
auth. ex cauſa. ita olim conſeruabantur per edictum ſi quis omiſ.
cau. teſta. legata, non inſtitutiones: vt l. in teſtamento. ff. ſi quis
omiſ. cauſ. teſtamen. ſed ſubſtitutiones pupillares conſeruaban-
tur: vt l. ij. §. planè. ff. de vul. & pup. ergo eodē modo conſeruant
tabulæ pupillares per auth. ex cauſa. Præterea in auth. ex cauſa. di-
citur cętera firma permanēt, ſed ſub iſta ap-
pellatione veniunt tabulæ pupillares. §. fi.
de vul. & pup. & l. nam quod. §. qui cōpul-
ſus. ff. ad Treb. & in iſta opi. eſt Iac. de Are.
in d. l. j. §. ſubſtituere. de vulg. & pup. & do.
Oldr. & omnes Mod. vnde poſito ꝙ dictū
teſtamentū non valeat, tn̄ valet ſubſtitutio
pupillaris, & habet eundē effectū quē haberet, ſi teſtamentū eſ-
ſet validū. Tertiò videndū eſt: poſito ꝙ dictum teſtm̄ valeat, &
quod matri non obeſt ꝙ non petijt tutorē, vel ꝙ hæreditas non
fuerit adita, videndū quis ſuccedat conſiderato puncto prædi-
cto & ſubſtitutione facta filijs in dicto teſtamento paterno. Ad
quod inueſtigandū, ſciendū eſt ꝙ ſubſtitutio dn̄i Ioānis eſt in
7 tpe pupillaris. quod apparet: †qa teſtator ſubſtituit per hæc ver-
ba, & eos inuicem ſubſtituit. ita ꝙ tota hæreditas ipſius ſine ali-
qua diminutione deueniat in aliū ſuperuiuentē &c. Ex eo enim
ꝙ dixit, eos inuicem ſubſtituit, apparet ꝙ continetur pupillaris
directa: vt l. iā hoc iure. & l. Lucius. de vulg. & pup. Item ex eo
quòd dicit, tota hæreditas, & ex eo ꝙ dicit, ſine aliqua diminu-
tione, apparet ꝙ voluit ſubſtituere pupillariter: quia per nullam
aliam ſubſtitutionē quā per pupillarē poteſt hoc fieri: ergo ap-
paret ꝙ volūtas ſua fuit ſubſtituere directè. eſt ergo voluntas te
ſtatoris probata legitimis coniecturis, quæ matrē excludunt: vt
C. de mil. teſta. l. in teſtamento. in fi. & ibi no. de impu. & ali. ſub-
8 ſti. l. precibus. & ibi no. in gl. ſuper verbo, omnino. † Item ſubſti
tutio facta filijs maſculis, ſi omnes decederēt ſine filijs qn̄cunq;
ꝙ ſuccedat quęlibet filia fœmina, etiam ſi poſthuma fuerit, vnà
cum do. Ioan. ſua filia æqualibus portionibus, & quod de dicta
hæreditate nihil poſsit peruenire in aliquam perſonam, niſi in
dictas filias fœminas ſimiliter fuit directa pupillaris: quod appa
ret primò per eadem verba, dum dixit quòd nihil aliud poſsit
peruenire. Propterea Ioan. And. in c. ſi pater. de teſt. lib. vj. in no
9 uella, tenet †quòd verbum ſuccedat, etiam ſi eſſet ſimpliciter po
ſitum, trahatur ad directam pupillarē intra tempora pupillaris
ætatis, p d. c. ſi pater. vbi tex. dixit expreſsè quòd verba antiqua
trahuntur ad directam pupillarem, etiam ſi mater eſt in medio.
per quod c. omnis dubietas & omnis contrarietas noſtrorum
doctorum eſt ſublata, ſaltem in terris eccleſię: ſed ciuitas Aſsiſij
eſt in terris eccleſiæ. ergo &c. dicta ergo S. ſcilicet poſthuma, &
C. & I. ſucceſsiſſent ex ſubſtitutiōe d. Io. inſtituto. ſed do. S. poſt
huma fuit excluſa ante Ioan. quia ante Io. hæredem inſtitutum.
Itē dicta C. fuit excluſa à ſucceſsione d. Ioan. qa mortua anteq̄
ipſa hæreditatē adiret. Reſtat ergo ꝙ d. Io. ex vigore dictæ ſub-
ſtitutionis in totum ſuccedit d. Ioā. cùm portiones aliorū ſibi ac
creſcāt: vt l. ſed ſi plures. in prin. ff. de vulg. & pupil. & ſic mater
omnino excluditur. ſed poſito ꝙ d. C. & d. I. ſucceſsiſſent d. Ioā.
ex vigore dictæ ſubſtitutionis, cū d. C. ſit mortua, videndum eſt
quid iuris de hæreditate d. C. ad quod dicendū eſt ꝙ ſubſtitutio
facta ipſi C. debet intelligi directa pupillaris, ſimiliter ex pſum-
pta volūtate defuncti: qa ei ſubſtituit ſororē ſuā dicti teſtatoris
filiā quam veriſimiliter voluit pręferri matri ipſius C. vt no. per
glo. in d. l. precibus. in vlt. glo. & per doc. videlicet per Cyn. in l.
fi. C. de inſti. & ſubſtit. ergo ex hac præſumpta voluntate exclu-
ditur mater, ſecundū omnes: quod tenet Io. And. in d. c. ſi pater.
10 in nouella. & probatur per tex. d. c. ſine dubio. † hæc enim com-
pendioſa indiſtinctè obtinet directā pupillarē, & ſic hic mater
excluditur, & ſuccedit d. C. pro dimidia d. Ioā. pro alia dimidia
filij Colæ ſecundùm formam teſtamēti. Sed poſito quòd dicta
ſubſtitutio fuerit fideicommiſſaria, quod in veritate non eſt, vt
dictū eſt, vidēdum eſt in quo ſuccedat dicta mater d. C. nam de
ſubſtitutione facta Ioā. nullo modo poteſt dubitari, quin fuerit
directa pupillaris. vnde ſolùm de hæreditate d. C. videndum eſt
& conſtat d. C. habuiſſe in bonis ſuis, primò dotem ſibi relictam
à patre, & in dicta dote ſuccedat mater vſque ad legitimam do.
C. & reſiduum veniret in fideicommiſſum. Item ſi diceretur d.
C. ſucceſsiſſe d. Ioā. quæ bona cū fuerint ablata per eā etiam di-
cto teſtatori venirent in fideicommiſſum. & in totum debetur
d. Ioan. & filijs d. Colæ. l. qui fundum. §. qui filios. ff. ad l. Falcid.
Concluditur ergo quòd dicta mater à ſucceſsione bonorum &
filiorum dicti Matthæi omnino excludatur & quòd conceden
do quicquid concedi poſſet, non poſſet ſuccedere d. C. niſi ſu-
mendo de relicto dotis &c. Barto.

a ¶Ad primum rn̄det. Adde Barto. in l. Stichum. in princ. & ibi vide apoſt. ff. de leg. j. & vide per Alexā. in l. j. in pe. colū. ff. de vul. & pu. & in l. cēturio. eo. ti. Tho.

1 *Per clauſulam codicillarem, ſi non ualet uel ualebit, filio ignoranter præterito debentur legata & fideicommiſſa.*
2 *Quando teſtator ſuperuixit poſt natiuitatem filij, an præcedat quando alij filij ſunt inſtituti.*
3 *An filio ignoranter præterito debeantur legata per authẽ. ex cauſa. C. de libe. præteri.*
4 *Verbum circunſcribere, eſt per dolum aliquem decipere.*

CONSILIVM. LXV.

a QVidã nomine[a] Lapus Vãnis, &c. In nomine domini amen, In quæſtione prædicta illud quod aliàs in ſimili, & ꝙ auditores meos docui. & ꝙ in ſcriptis meis, quæ literis redegi, hoc non ſcribo & conſulo, vide licet ꝙ ex vigore dictorum verborũ, ſi nõ 1 valet, &c. †ſcriptus hęres non poſsit petere fideicõmiſſum nec legata debeantur in caſu prædicto. quod probo rationibus & legibus, Primò ſic: Per teſtatorem inſeritur b clauſula, ſi non valet vel valebit,[b] &c. ita in teſtamẽto militis eſt de iure clauſula qđ ſi non valet de iure communi, valeat de iure militari: vt ff. de teſta. mili. l. iij. ſed in teſtamẽto militis hæc clauſula non extenditur ad caſum, qñ naſcitur poſthumus, de quo nõ cogitauit: vt C. de teſta. mil. l. ſicut certi. & l. ſi cùm vel in vtero. eodẽ ergo modo in propoſito. Secundò per rationem l. ſi vnꝗ. C. de reuo. dona. Nã ſi propter filij natiuitatẽ reuocatur donatio iam perfecta: multò magis legata & fideicõmiſſa. Tertiò ꝑ text. ff. de vul. & pup. l. ex facto. verſi. igitur &c. vbi expreſsè dicitur quod non eſt veriſimile principem vel teſtatorẽ de hoc caſu cogitaſſe, vt voluerit filios naſcituros hæreditate priuare. Quartò per text. ff. de iure codi. l. pe. in fin. vbi dicit̃ ꝙ non eſt veriſimile prædicta reliquiſſe, ſi de alijs cogitaſſet. nõ obſtat l. ſi quis cũ nullum. ff. de iure codi. quia ibi teſtator expreſsè voluit legata deberi à quocunq;, qui ſibi futurus hæres erit abſq; aliqua conditione: vnde etiam poſthumũ inſtituiſſe videtur tacitè, vt ibi dicit̃ in tex. ꝙ hic nõ eſt, imò poſthumus eſt pręteritus, & ſic nõ videtur eum fideicõmiſſo grauaſſe. Quintò ſic probatur. Dicta verba, ſi non valet vel valebit &c. hoc operantur vt in cauſam fideicõmiſsi & codicillorum ius prioris teſtamẽti referatur: vt ff. de teſta. mili. l. quærebatur. in prin. vbi tex. expreſsè dicit ꝙ verba hoc important, vt quibuſcunq; mortis conditionibus teſtator voluit hæredes & legatarios ex teſtamẽto habere, & ſolũ hoc immutat ꝙ primis debeantur iure directo: nunc debẽtur iure fideicõmiſsi. & nihil aliud per dicta verba adijcit̃. ſed nõ eſt dubium ꝙ ex vigore teſtamenti teſtator voluit inſtituere heredẽ ſi ſibi poſthumus, de quo non cogitauit, naſceretur, vt ſ. probatum eſt in milite teſtante. Illa enim verba, ſi nõ valet &c. hoc important, vt eo caſu quo teſtator voluit eum habere iure inſtitutionis: qui eſt, ſi poſthumus non naſceretur, eo caſu habeat ſi teſtamentũ contingeret nõ valere ex defectu ſolẽnitatis vel ob hæreditatem non aditam. Ex hoc apparet ꝙ aliud eſt facere codicillos ſimpliciter, & aliud eſt dicere, ſi nõ valet iure te 2 ſtamenti &c. & per hoc nõ obſtat. l. ſi quis cũ nullum. †Nec obſtat quod dicitur ꝙ poſt natiuitatem poſthumi teſtator vixit, & tanto tẽpore ꝙ potuiſſet mutare teſtamentũ ſi voluiſſet. Nã hæc allegatio tollitur per l. iij. C. de inoff. teſta. nã illa coniectura tũc aſſumitur, qñ alij filij ſunt inſtituti. ſecus qñ extranei: vt l. patet. in fi. Probatur etiam per rationẽ: quia poſito ꝙ teſtator hoc voluiſſet expreſsè in illo medio tempore: tamen iſta voluntas non fuit legitimata, nec facta coram ſolenni numero teſtium, & ſic nullius valoris. Et prædicta quantum ad illud quod quęritur de 3 viribus illius clauſulæ, ſi non valet vel valebit &c. †Supereſt videre an legata debeantur ex vigore authẽ. ex cã. de libe. pręteri. circa quod omiſsis diſputationibus, breuiter ſcribo quod ſentio ſcilicet quòd legata non debeantur dicto caſu quo teſtator de poſthumo non cogitauit: quia ſicut hodie conſeruantur legata per authen. non obſtante præteritione: ita olim ſine teſtamento militis conſeruabatur teſtamentum, ſed tunc non porrigebatur ad prædictum caſum, quando præterijt poſthumum, de quo nõ cogitauit: vt d. l. ſi cum vel in vtero. C. de mili. teſtamẽ. ergo &c. Item per rationem l. ſi vnquam. quia ſi reuocatur donatio propter natiuitatem talis poſthumi: multò magis legata. Præterea patet ex tex. in corpore, vt cùm de app. cog. §. ſin autem hæc obſeruata non fuerint. ex ratione tex. Dicit enim nullum exhæredatis liberis præiudicium generari, & ne filijs falſis accuſationibus condemnentur, hoc refert ad exhæredatos inſerta cauſa nõ tamen vera. & ſic falsò accuſantur, & neq; alia circunuentionẽ in parentum ſubſtantijs patiantur. Hoc refert ad eos, quos teſtator præfert ſcienter. Nam circunſcribere, eſt per dolum aliquẽ 4 †decipere: vt ff. de in integ. reſti. l. j. & ibi no. Sed ſi teſtator ignorabat, & de eo non cogitabat: non poteſt dolus vel circũſcriptio eſſe. vnde verba authenti. ad hoc non referantur. concluditur ergo quòd legata non debeantur. Barto.

1 *Hæreditas matris non adita per infantem, an tranſmittat ad amitã paternam: & an tanquam non adita pertineat ad auunculum.*

CONSILIVM LXVI.

c IN queſtione prædicta[c] dubium eſt cùm hæreditas materna non ſit adita per dictum infantem, nec per alium ex perſona eius vtrum debeatur auiæ paternæ, 1 †an verò auunculo fratri matris qui hoc petit tanquam hæres matris. hoc eſt examinandum quoniam gloſ. in l. j. C. de his qui ante aper. tabu. dicit ꝙ ſicut hæreditas parentis non adita non tranſmittitur ad liberos, & ita ad parentes, per l. apud hoſtes. C. ſuis & legitimis. cuius contrarium tenent doct. quia caſus eſt in l. ij. C. ad Orficianũ. & ad Tertu. l. j. §. ſi quis ex liberis. In quibus contrarium eſt expreſſum. Non obſtat l. apud hoſtes. quia ibi loquitur in filia, quæ patri remanſit ſua, vt ibi dicitur. Sed mater non habet hæredem ſuum. & in hac opi. ſemper fui: quia cùm leges hoc expreſsè dicant, nec reperiatur correctum ſpecialiter & expreſsè hoc dicere non debemus: vt C. de appel. l. præcipimus. in fi. Et ita videtur mihi de iure. Barto. à Saxofer.

1 *Relictum omnium bonorum habet uim inſtitutionis hæredis nullo alio inſtituto.*
2 *Fideicommiſſarij & executores, nullo alio inſtituto hærede, obtinent locum hæredis.*

CONSILIVM LXVII.

d NIcolaus[d] fecit teſtamẽtum, in quo plura legata reliquit: vltimò ſic diſpoſuit: omnia verò eius bona voluit dari, & diſtribui per ſuos fideicommiſſarios illis hoſpitalibus, & alijs miſerabilibus perſonis quibus eiſdem placuerit, ita quòd debeant dare & conuertere in opere cuiuſdã capellæ &c. & facit ſuos fideicommiſſarios. P. M. Quæritur cùm in dicto teſtamento non reperiatur aliqua hæredis inſtitutio, niſi vt ſ. dicitur: an dictum teſtamentum ſit validum. Ad quod reſpon. ꝙ teſtamentum valet. & illa verba, omnia eius bona &c. habentur 1 pro hæredis inſtitutione. †Nam relictum omnium bonorum eſt inſtitutio hæredis, ſi alius in teſtamento non eſt inſtitutus: vt no. ff. de hære. inſti. l. his verbis: & in authẽ. de hæredib. & Fal. §. ſi verò nulla. in glo. ſuper verbo, relictis. Præterea aſsigna e tio[e] portionis bonorum facit inſtitutionem hæredis, licet nõ exprimatur inſtitutio: vt l. j. in fi. de hæredi. inſti. ergo eadem ratione aſsignatio omnium bonorum. Præterea de hoc eſt textus expreſſus extra de teſta. c. cùm tibi. vbi dicitur ꝙ nõ videtur decedere inteſtatus, qui bonorum ſuorum diſpoſitionem alieno 2 commiſit arbitrio, ſi non eſt inteſtatus: †& ſic videtur inſtitutio f quæ eſt caput teſtamenti, & illi fideicommiſſarij.[f] & executores locum hæredum obtinent, vt ibi no. per Inno. & probatur. C. de epiſcopis. & cle. l. nulli. & l. ſi quis ad declinandam. Pro hoc facit C. de pactis. l. licet. Ego do. Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

Legata

a ¶Quidã nomine. Adde ꝙ iſtud cõſiliũ ſecundũ ordinẽ Peru. eſt in iij. parte vl. vo. in cõſ. xlv. & pro cõſilio Bart. alle. Alex. in auť. ex cã. in v. co. C. de lib. pręte. & ibi Iaſ. in xvij. col. Tho.

b ¶Si nõ valet. De hac Bar. qõ. vide latè per Alex. in d. auť. ex cã. in v. & vij. col. & ibi Iaſ. in xvij. col. C. de libe. præte. & Ale. in l. j. in v. & vj. q. in iij. col. ff. de iure codi. in addi. Bar. & ibi Andre. Barba. & Vita Neap. in ſuo tracta. clauſularũ, in clauſula xiiij. & Bart. in cõſi. lvij. ſ. in ij. vol. & ibi in addit. & plenè ſcripſi in conſil. meo in cã Iacobi Lucę de S. Conſtantio. in iij. col. vbi videas. Tho.

c ¶In qõ. Adde ꝙ hoc cõſi. Bart. ſecundũ ordinẽ Peruſi. eſt in iij. parte vlt. vo. in cõſi. xlviij. & in x. vo. cõſi. in chart. ccxl. & de materia iſtiuſmodi conſilij, vide plenè ꝑ doc. in l. ſi infanti. C. de iure delibe. & ibi do. Iaſo. in ij. col. Th.

d ¶Nicolaus. Adde ꝙ iſtud cõſi. ſecundùm ordinẽ Per. eſt in iij. parte de vl. vol. in cõſi. l. & pro cõſi. Bart. all. Alex. in l. cẽturio. in xxiij. col. & ſeq. ff. de vul. & pupi. & in cõſi. lj. in vij. vol. cuius initiũ eſt in cauſa præſenti. in v. col. & in l. alio. in prin. in ij. addi. Bar. ff. de ali. & cib. leg. Tho.

e ¶Aſsignatio portionis. Adde Bar. in l. cẽturio. ff. de vul. & pupi. in l. ſi quis inficio. ff. de leg. ij. & in diſp. ſua inci. filiũ adultũ. & plenè per Ale. ĩ d. l. cẽturio. in xxiij. co. & ſeq. & in conſi. lj. in vj. vo. in cã preſenti. & vide apoſt. in l. his verbis. ff. de hær. inſti. Tho. Dip.

f ¶Fideicõmiſſa. Adde Bar. in l. alio. in ij. col. ff. de ali. & ciba. leg. cũ cõcor. de quibus per Ale. ibi in addi. inci. no, ad notata, & ibi ſcripſi. & per Alex. in d. l. centurio in xxij. col. & ſeq. & in d. conſ. lj. in vij. volu. Tho.

1 *Legatarius poteſt propria authoritate ingredi & cum iudicis licentia in poſſeſsionem rei legatæ ſi à nemine poſsidetur.*
2 *Ex codicillis an quis poſsit immitti in poſſeſsionẽ beneficio l. fi. C. de edi. diui. Adri. tol.*
3 *Intellectus ad l. fi. C. de codicil.*

CONSILIVM LXVIII.

a QVidam[a] fecit teſtamentum, & poſtea codicillos, & cũ teſtamentũ haberi nõ poſsit: nec ſciri quis fuerit inſtitutus hæres vigore codicillorũ, fuit petitũ ſe immitti in tenutã, & corporalẽ poſſeſsionẽ rei contentæ in dictis codicillis per ſyndicũ monaſterio ſanctæ Luciæ nondum adita hæreditate: poſtea pendente litigio fuit adita hęreditas per dictũ monaſteriũ, impugnatur dictum monaſterium non poſſe aliquid conſequi excluſis codicillis. Secundò impugnat̃, & dicitur ꝙ videtur renunciatũ teſtamento & hæreditati, & legatis ſibi relictis in teſtamẽto ex petitione facta ſuꝑ codicillis. Tertio vtrũ dicta poſſeſsio terreni ſpectet ad monaſteriũ vel ad fratres minores, vel ad ſororem teſtatoris, vel ad quẽ. Quartò poſito ꝙ dicta petitio non procederet ante aditã hæreditatẽ, nunquid dictum monaſteriũ teneatur reficere expenſas dictæ dominę, poſito ꝙ dicta petitio nõ dirigatur cõtra aliquã perſonã, licet in iudicio dicta dña fuerit citata ad petitionẽ partis & iudicis, & primo viſo teſtamento & codicillis, quid debeat ex prædictis percipere monaſteriũ: & quid dicta dña Agnes, ꝙ debeat fieri immiſsio in poſſeſsionẽ ſecundũ formam petitam apparet: qa lega 1 tarius põt †ingredi in poſſeſsionem rei legatæ, ſi à nemine poſsideatur ſua authoritate, vt l. non dubiũ. C. de legi. & ibi no. ſi põt ſua authoritate: multò magis debet iudex licentiam concedere. Non obſtat ꝙ dicta domina Agnes dicat ſe poſsidere: qa dicit ſe poſsidere tanꝗ legataria ex teſtamẽto, vt apparet ex teſtamẽto per eam producto. Sed in dicto teſtamẽto ſolũ fructus poſſeſſionis ſunt relicti: & ſic eſſet vſufructuaria, poſito ꝙ dictũ legatum nõ eſſet reuocatũ. Sed vſufructuarius non poſsidet, niſi naturaliter tantũ: vt l. naturaliter. ff. de acqui. poſ. Igitur ciuilis poſſeſsio durat, & ſic illius ciuilis vacãtis, & à nemine poſſeſſę, ſine dubio debet dari poſſeſsio hæredi, nec ratione naturalis ꝗ ipſa poſſeſ. aſſerere, ſe habere poterit fructus percipere: qa non pręſtitit cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri, & ſic non 2 poteſt vti frui, nec facere fructus ſuos &c. †Præterea dictũ monaſteriũ eſt hæres ſcriptus ꝓ re certa, & nullus alius eſt vniuerſaliter inſtitutus, & ſic habetur loco vniuerſalis hæredis. vnde ex authoritate l. fina. C. de edict. diui Adri. tol. debet immitti in poſſeſsionẽ. Nec obſtat ſi dicatur, illa loquitur quãdo producatur teſtamentũ. non quando producuntur codicilli: quia illud eſt verum, ſi eſſet inſtitutus hæres, quidã homo natus, qui non poteſt inſtitui niſi in teſtamento. Sed quando inſtituitur pius locus: tunc ſufficiunt duo teſtes ſecundùm iura canonica: vt in c. relatum. extra de teſta. ſicut de iure ciuili ſufficiunt duo teſtes in teſtamento militis: vt l. diuus. ff. de mili. teſta. & ſic apparet ꝙ in codicillis in quibus ſunt quinq; teſtes, locus pius poteſt inſtitui vt l. militis codicillis. in prin. ff. de teſta. mili. ſi in codicillis poteſt inſtitui: ergo in codicillis põt dari bonorũ poſſeſsio. facit extra de ſucceſ. ab inteſta. c. fi. cum ſi. Præterea apparet dictum teſtamentum non abolitum in præſentia ſex teſtiũ confectũ: ergo ex vigore dicti teſtamenti debet fieri immiſsio, vt d. l. fi. Nec obſtat ſi dicatur ꝙ dictũ teſtamentũ non fuit ab initio productũ. Nam in codicillis productis fiebat mẽtio de dicto teſtamento. vnde modo põt produci ad declarationẽ prædictorũ, & primè petitionis & etiam iſta cauſa, ſ. teſtamẽti põt cumulari prædictæ cauſæ codicillorũ: vt l. edita actio. & ibi no. C. de eden. Nec põt dici ꝙ actor debeat condemnari in expenſis vel ꝙ debeat dari noua dilatio. Nam ex vigore primæ petitionis reus poterat eſſe inſtructus: qa in eo fiebat mẽtio de dicto teſtamento: ergo &c. vt no. glo. in d. l. edita. & qa ipſe debitor erat inſtructus, habebat dictũ teſtamẽtũ. quod apparet: qa producit eũ. Cũ igitur habuerit, ſibi nõ debuit edi: vt l. ij. ff. de eden. Super ſecundo quo quęritur, an petendo ex codicillis videatur renunciatũ ex teſtamento, indubitanter dicendũ eſt ꝙ non: vt ff. de pet. hære. l. Lucius. & de inoffi. teſta. l. mater. nec poſſet monaſterij ſyndicus renun 3 ciare iuri competenti ipſi monaſterio. †Nec obſtat l. fi. C. de codicil. quia ibi loquitur quando quis diceret eandem ſcripturam valere iure teſtamenti & codicillorũ. quod non eſſe non põt. ſed hic ſunt diuerſæ ſcripturæ: ergo &c. vt ibi not. per doc. Super tertio dicendũ eſt ꝙ dicta verba non faciunt hæreditatem conditionalem: vt l. Mæuia. ff. de manumiſ. teſta. Sed poſito ꝙ eſſet conditionalis inſtitutio huic hæredi inſtituto debet dare bonorum poſſeſsionem: vt l. ij. §. ſi ſub conditione. ff. de bono. poſſeſ. ſecũdũ tabu. Super quarto non eſt dubium: quia legatum datum in teſtamento, poteſt adimi in codicillis: quia legata poſſunt adimi nuda voluntate: vt l. iij. in fi. cum l. ſeq. ff. de adimen. lega. & de condic. indebi. l. ij §. j. & ſuper ver. verum. dicta poſſeſsio ſpectet ad monaſteriũ. dicendum eſt ꝙ dicta poſſeſsio ſpectet ad monaſteriũ & monaſteriũ debet de ſua manu aſsignare fructus legatarijs, vt verba codicillorũ dicunt: vt l. fundi Trebatiani. ff. de vſufru. lega. & not. in l. ſi ita. ff. de vſufructu. Bar.

1 *Filia prohibita per ſtatutum ſuccedere ab inteſtato, prohibetur & nepos.*

CONSILIVM LXIX.

b QVæritur[b] an nepos ex filia dotata præteritus ab auo materno poſsit expugnare teſtamentum: & ab inteſtato ſuccedere, non obſtante ſtatuto prohibente filiam dotatã ſuccedere patri ab inteſtato. In Chriſti noĩe amẽ. dico ꝙ cũ fuerit pręteritus nepos ſine cauſa ab auo materno, & ſic põt expugnare teſtamentũ: quod de iure cõi admitti debet: vt in auť. nõ licet. & in auť. ex cauſa. C. de liber. præte. per ea ꝗ ibi no. & in corpore vnde ſumitur. Præterea in §. exhæredatos. Sed cùm de iure municipali filia teſtatoris dotata prohibeat̃ ſuccedere ab inteſtato patri ſuo: dico ꝙ ex mente iſtius ſtatuti intelligitur prohibi 1 tus etiam nepos †iſte filius filię dotatæ: quod probo. Ex hoc concludam magnã copiam allegationum quæ fieri poſſent in contrarium. Nam quoties prior in gradu excluditur, non propter mortem, vel repudiationem, vel propter delictum vel ingratitudinem, quæ non prorogatur in deſcendentem, ſed excluditur fauore eius, cui ſucceditur, vel alterius: tunc excluduntur deſcendentes. exemplum in vſibus feudorum ſub rubric. qui da. feud. poſſunt. c. j. §. hærede. vbi filia excluditur etiam filius propter dictam rationem. Sed mens ſtatuti videtur eſſe præponendi maſculos filiabus dotatis: ne patrimonium & diuitiæ deueniant ad extraneos, ſed potius familiaris dignitas ſalua ſit, & in diuitiarũ honeſtate ſeruetur: quod Reipubli. intereſt: vt l. j. §. pe. ff. de ven. inſpi. & bene facit ille tex. cum exponi debeat familiarũ, i. agnationum, vt ibi no. glo. & probatur in l. pronunciatio. §. iure communi. ff. de ver. ſig. Pro qua ratione ne ad extraneos deueniant, bene facit l. libertus qui ſoluendo. ff. de bo. liber. ꝙ magis poteſt in filio quã in ipſa filia: quia eadem ratio, & maior. & ita per dictam rationem conſulo ego Bar. Et idem ego Franciſ. Tigri. de Piſis.

1 *Quæ dicantur uerba directa, quæ obliqua, & quæ communia.*
2 *Qui dicuntur coniuncti uerbis.*

CONSILIVM LXX.

c PAter fecit[c] teſtamẽtum in quo inter cætera poſuit hæc verba, videlicet in omnibus autem bonis ſuis mobilibus & immobilibus, iure & actione tam præſentibus quam futuris ſ. d. Bartol. & Matthæũ eius filios, ſibi æquis portionibus vniuerſales hæredes inſtituit. Et ſi contigerit ipſum ex dicta domina Simona, aut ex aliqua vxore ſua legitima filios habere peruenientes ad lucem poſthumos, aut medio tempore natos ſi maſculus aut maſculi fuerint, ipſum vel ipſos cũ prædictis Bar. & Matthæo, vel altero, qui ſuperueniret ſibi æqualibus portionibus hæredes inſtituit. Si autem fœmina vna, vel plures ipſam & quamlibet earum in flore

a ¶Quidã fecit. Adde ꝙ hmõi conſil. Bart. ſecundũ ordinẽ Peruſi. eſt ĩ iij. parte vl. vol. in cõſi. lj. & pro conſi. Bar. alle. And. Barba. in c. cũ eſſes. de teſt. in xxiij. co. & in l. j. in iij. volu. in v. q. in addi. Bart. ff. de iure codi. Tho. Dip.

b ¶Quæritur. Adde ꝙ iſtud cõſil. Bar. eſt in iij. ꝑte de vlti. vol. ſecũdũ ordinẽ Peru. in conſi. lx. & ꝓ cõſi. Bar. alle. & ponit iotũ conſi. de verbo ad verbum do. Vita, de Gãbaris Neapol. in ſuo tract. clauſularũ. in rub. qñ filia repellitur à ſucceſsiõe ſtatutorũ in v. col. ver. item idẽ Bar. in alio conſi. Tho. Diplo.

c ¶Pater fecit. Adde ꝙ hoc conſi. ſecundũ ordinẽ Peru. eſt ĩ iij. parte vlt. vol. in cõſ. lxij. & de iſta ꝗſtiõe vide per Bart. in l. ij. §. videndũ. ff. ad Tertul. Bal. Pau. de Caſ. & oẽs doct. in l. illã. C. de colla. & ibi do. meus d. Petr. Cor. & Pet. Corn. in l. maximum vitiũ. in v. col. C. de libe. pręte. & in conſi. ccxxiiij. in iiij. vo. pro deciſione in ij. & iiij. vol. Tho.

niſ aurei quingentis ſibi hęredes inſtituit, iubēs ipſam, vel ipſas eſſe contentā vel contentas, & ſi quis filiorū ſuorum maſculorū tā natorū quam naſciturorū vel poſthumorū in annis xxx. ſuæ ætatis deceſſerit ſine liberis, vel ſi deceſſerit in pupillari ætate ſubſtituit ei pupillariter, vulgariter, & per fideicõmiſſum ſuperſtites maſculos, vel eorū filios in ſtirpes & nõ in capita. quòd ſi oēs filij ſui exiſtentibus aliquibus ex eis filijs deceſſerint, in eo caſu voluit totā hæreditatem ſuā deuenire, & deuolui in dñam Simoniā vxorē ſuam prædictā pro vna parte, ſi & donec vidua uerit: Philippā eius teſtatoris filiā pro vna ſecunda portione, & Lapam alterā ſuam filiam pro vna tertia portione, & in aliàs filias ſuas naſcituras ſingulas pro ſingulis portionibus. Et in dominam Sorā eius ſororē pro vna alia parte, & in dñam Ioānam alterā eius ſororē pro reliqua portione diuidēda inter prędictas æquis portionibus. contingit ꝙ poſtea teſtator deceſsit relictis dictis Barto. & Matthęo pupillis filijs ſuis, ac relicta domina Ioanna ſorore dicti teſtatoris. Deinde moritur dictus Bart. factus pubes: antę tamē xxv. an. ſuę ætatis facto per ipſum teſtatorē, in quo ſibi hæredē inſtituit d. Matthæ. eius fratrē. demū deceſsit do. Matthęus in pupillari ætate adita hæreditate patris, ac etiam fraterna remanēte dicta dña Ioanna amita ſua, & remanēte auo ſuo materno. Auus prędictus vult venire ad ſucceſsionē dicti Matthęi ab inteſtato d. Ioanna vult venire ad ſucceſsionē eiuſdē ex teſtõ veluti ſubſtituta. Quęritur quis ipſorū in ſucceſſione prædicta ſit potior. Item quæritur, poſito quod d. Amita non poſsit venire niſi ex fideicõmiſſaria ſubſtitutione, an partes ſubſtitutorū deferre ex iure accreſcendi, vel alio iure deueniant ad d. Ioan. Itē quæritur, cū ex forma ſtatuti excludat mater, & auia à ſucceſsione filiorū, & nepotum, eo modo excludat auus maternus. Rogamus igitur quatenus prædictis omnibus, in conſideratione reductis, & plenè deliberatis, reſpondere placeat quid ſentitis &c. In nomine dñi Ieſu Chriſti amen. In q. prædicta ſecundum ea de quibus quæritur. Primò videndū eſt an ſubſtitutio illa facta ſecundo loco, ſ. ꝙ oēs filij, ſit directa pupillaris vel fideicõmiſſa. Circa qđ primò videndū eſt an ſit pupillaris ex vigore cuiuſdā repetitionis quæ induceretur ex eo quia in præcedēti capite dictū eſt, ſ. ſubſtituit vulgariter, pupillariter &c. Ad quod rñ. ꝙ nõ: quia prædicta verba ſunt annexa præcedēti capiti ſubſtitutionis, & iuxta ipſum caput poſita ſunt: nõ autē ſunt verba per ſe poſita inter duo capita. Hoc probatur. ff. de lib. & poſthu. & not. C. de libe. præte. l. j. Præterea cùm alię perſonæ, vt ſubſtitutæ in ſecundo capite, aliæ, in primo, nõ debet intelligi facta repetitio: vt ff. de condi. & demon. l. quę cõditio. ij. rñ. & quod no. de leg. iij. in repetendis. Videndū eſt ergo vtrum ex ſignificatione verborū debeat dici pupillaris directa vel fideicõmiſſaria. Ad quod ſciēdū eſt ꝙ doctrina communis ſe habet ꝙ iſta ſubſtitutio cõpendioſa, ſi quidē fit per verba merè directa, vt hæres eſto: dicitur directa pupillaris in tēpore pubertatis. ſi per verba obliqua, vt reſtituatur: & ſic tūc eſt verè fideicõmiſſaria: ſi per verbū cõe, vt per verbū ſubſtituo: tunc ſunt opi. glo. in l. precibus. Azo in Summa e. tit. Dy. & multi alij Canoniſtæ tenent ꝙ omni tēpore ſit fideicõmiſſaria. Ia. de Aret. & Cy. aliter dicunt in l. precibus. quod hic examinare non requirit magnitudo eorū quibus ſcribitur. tamē qa in propoſito caſu teſtator nõ eſt vſus aliquo dictorū verborū, ſed verbo deuenire, & verbo deuolui, videndum eſt vtrū iſta verba ſint directa, & obliqua, vel cõmunia. Dico in propoſito ꝙ illa dicuntur verba directa, quæ dirigunt ad ipſum ſubſtitutum, ita vt de manu ſua capiat: vt C. de fideicõ. l. eā quā. & ibi gl. ſuper ver. directa & extra de teſta. c. j. li. vj. & ibi glo. ſuper verbo, filiæ moreretur. ſed illa dicuntur obliqua verba, quæ nõ diriguntur ad ſubſtitutum, ſed ad alium, ita ꝙ ſubſtitutus debet ab alio petere, & de mauu alterius capere, vt probatur in d. l. eā quam. vbi ponitur vterque caſus: quoniā verba ſunt adeo perſonaliter prolata, quæ poſſunt verificari, ſiue ſubſtitutus capiat de manu ſua directò, ſiue ab alio. Exēplū ponit gl. in l. precibus. in ver. ſubſtituo: & tunc dicūtur verba cõia. Nūc ad propoſitū verba deuenire, & peruenire, & ſi. ſunt acta ſiue qs capiat directò, ſiue per fidecommiſſum: vt C. de hære. inſti. l. hæreditatē. & ff. de hære. ven. l. j. §. perueniſſe. & de leg. iij. l. fideicõ. §. hæc verba. facit de leg. ij. l. Lucius. §. filia. Idē videtur dicendū de verbo deuolui. ꝙ ſit verbū cõe, & quando habeat eandē ſignificationē ſicut deuenire, ſed quoniā reperiatur in dicta ſignificatione: vt l. emancipatus. in prin. ff. de legi. hære. inſti. ibi: ſucceſsio deuoluitur &c. & de iure delib. l. ſi infanti. §. ſi verò: ibi hæreditates ad eum deuolutas, &c. tamē quia dicta verba ſunt imperſonaliter prolata: arbitror dicta verba eſſe cõia per ea quæ dixi. Remaneamus ergo in præcedenti opi. qualiter intelligi debeat. ſed quæ opi. ſit vera. poſito tamen ꝙ verior ſit opi. gl. & cõis ꝙ talis compendioſa facta per verbum cõmune ſine diſtinctione temporis ſit fideicõmiſſaria omni tempore: tamen illud debet intelligi, niſi de mente teſtatoris illud appareat aliquibus legitimis coniecturis ꝙ voluerit facere ſubſtitutionem directam intra tempora pubertatis, vt dicitur in fi. C. de teſta. milit. l. in teſtamēto. in fi. & ibi no. ſed in propoſito apparet legitimis coniecturis teſtatorem voluiſſe ſubſtituere directò intra tēpora pubertatis: ergo &c. Iſtæ autē coniecturæ apparēt ex eo quia teſtator dixit, volo totam hæreditatem ſuam deuenire, & deuolui &c. no. ꝙ dicit totam hæreditatem. hoc enim non poterit fieri per fideicommiſſariam ſubſtitutionem, quoniam tunc filius deduceret legitimam iure, & fortè Trebellianicam nõ haberent ſubſtituti totam. Videtur ergo voluiſſe directè pupillari ſubſtituere cū citra ius pupillaris ſubſtitutionis tota hæreditas non veniret, Facit. C. de teſta. l. non codicillum. de acqui. hęre. l. pro hærede. §. Papinianus. de reb. dub. l. quoties. cum ſi. alia coniectura eſt vicinitas præcedentis ſcripturæ, in qua verbum commune ſubſtituit &c. & fuit declaratum vulgariter, pupillariter &c. eodem modo in ſequenti iſta verba communia intelligunt declarata, & hoc non erit ex vi repetitionis: vt dixi in principio. ſed magis ex vi declarationis verbi ambigui: vt l. qui filiabus. in prin. de leg. j. & l. ſi ſeruus plurium. §. fi. eo. tit. Nec obſtat ꝙ quibuſdam legibus reperitur, & iſtud verbum totam ſimile. & tamen eſt fideicommiſſaria: quia illud quādo teſtator vſus eſt verbo merè obliquo, vel ſubſtituit maiori, vel extraneo, in quo nõ cadit directa pupillaris. Super eo verò quòd ſecūdo loco quęritur, poſito ſine pręiudicio ꝙ d. Amita non poſsit venire niſi per fideicommiſſum an partes cæterorum accreſcant ei, vel non tāquam nec re, nec verbis coniunctæ. Circa quod dico manifeſtū eſſe ipſam nõ eſſe re cõiunctam propter ſeparationē portionis: vt l. re coniuncti. de leg. iij. & l. triplici. de verb. ſignifi. Sed dico abſq; dubio eam cæteris fore coniunctam verbis propter copulam &, quę cęteris coniungitur: vt l. ſi ita qs hæres. de hęre. inſti. & d. l. re coniuncti. & l. triplici. & licet multi ex dictis ſubſtitutis ponant: ſolutè tñ nõ impedit coniunctionē: vt d. l. triplici. ſed copula vltimo loco poſita in omnibus præcedentibus videt appoſita: vt l. cū in teſtamento. §. hæc verba. ff. de hęre. inſti. Prętérea,
2 vt magis intelligātur, loquamur: illi † ſunt coniuncti verbis, q iu eadē oratione ponuntur: & ſic vno ſermone cõiungunt. ſic etiā illi dicunt. diſiuncti verbis, q diuerſis orationibus ponunt & diuerſis ſermonibus ſeparātur. Iſtud probat tex. ad literā. C. de cadu. tol. l. j. §. his ita. ver. hoc ita tam variè. ſed in teſtõ de quo agit oēs ſubſtituti coniungunt vno ſermone & vna oratione. Omnia eñ illa nomina ſubſtitutorū determinant illa verba infinita, deuenire, & deuolui: & ſic patet eos eſſe cõiunctos verbis. & ſic ius accreſcendi habet locum. Super eo verò qđ tertio loco quęrit, an ſicut excludit mater, ita excludat auus maternus. Iſta q. eſt multū dubia. Nā ſi qs verba dicti ſtatuti diligenter cõſideret illud ſtatutū videt habere virtutē ſolū excluſiuā, ſ. ꝙ mater excludat extātibus pſonis nominatis in ſtatuto, nec videt habere inductiuā, ſ. ꝙ illę pſonę nomiatę in ſtatuto, qbus extātibus mat excludere admittat. nõ eñ hoc ſtatuto diſponit. Ex hoc videt ꝙ matre excluſa veniāt alij de iure cõi, ſed de illo iure auus mr̃nus præfert, ergo &c. Pro hoc vr̃ caſus. ff. ad Tertu. l. ij. §. fi. Præterea videt ꝙ ſtatū nõ recipiat interpretationē extēſiuā ad alias perſonas q̄ ibi nominatę ſunt, etiā ex idētitate rõnis. l. ſi verò. §. de viro. ſolut. matri. cum hoc ſtatutum ſit contra ius commune: ergo &c. vt l. quod verò. & l. ius ſingulare. ff. de legi. licet aliter videatur dicere glo. in l. quæ propter neceſsitatem. de regu. iur. finaliter tamen in quæſtione. prædicta puto auum maternum excludi, & perſonas nominatas à ſtatuto ad ſucceſsionem vocari. ad hoc autem oſtendendum dico quod dictum ſtatutum non habet ſolum virtutem excluſiuam matris, & auiæ, vt verba expreſſè dñt. ſed habet etiā virtutē inductiuā, vt perſonæ agnatorū in ſtatuto nominatæ admittant ad ſucceſsionē. & ſic probat: Certum eſt ꝙ mater & auia excludunt cõtēplatiõe, agnatorū nominatorū ĩ dicto ſtatuto.

ſed qñ aliqua diſpoſitio ſit cõtēplatiõe alicuius, licet in eum verba diſpoſitiua nõ dirigantur: tñ ex illa diſpoſitiõe cõpetit ius agēdi. l. ſeruo legato. §. ſi teſtõr. & l. filius. §. diui. de leg. j. & l. fideicõmiſ. §. interdū. de leg. iij. & qđ no. C. de fideicõmiſ. l. quorū ab omnibus. Ita in ꝑpoſito ex vigore iſtius ſtatuti vr̃ diſpoſitū ꝙ illi, quorū cõtēplatione mater & auia excludunt, admittant. Et ſic gradus eorū eſt in ſucceſsione potior materna. & vigore huius ſtatuti habēt actionē. Ex hoc concluditur ꝙ ſi gradus eorū eſt potior gradu materno, per cõſequens eſt potior gradu auito. Et per hoc reſpondet ad contraria. quod dicebat matre excluſa vocant alij, qui veniebāt de iure cõi. nego: imò admittunt alij, quorū gradus factus eſt potior, & admittunt ex forma ſtatuti ſic diſponētis, vt dictū eſt. ſi dicatur ergo ſtatutū extēditur ad alias perſonas &c. rñ. ꝙ ſtatutū recipit extēſionē ad id, ſine quo qđ diſponitur per ſtatutū nõ põt habere effectū: vt l. ſi ita ſtipulatus per te nõ fieri quominus illa domo vti liceat. de ver. ob. vbi ſtipulatio extendit ad perſonas nõ nominatas, ſine quibus nõ põt cõmodè habitari. facit l. cui iuriſdi. cū ſi. Ita in ꝑpoſito cū in ſtatuto ſit diſpoſitum materni auiti excludi & illos agnatos admitti, vt dictū eſt, illi agnati non poſſunt admitti vigore ſtatuti, niſi auus maternus excludatur, cū duo non poſſunt eſſe hæredes inſolidū: ergo &c. Facit ad prędicta vbi videtur tex. C. de leg. l. pe. in fi. vbi tutore excluſo à legato admittitur pupillaris, cuius cõtēplatione teſtator fecit. & melius facit l. ij. §. pe. ff. de colla. bon. vbi eſt caſus. Sed in cõtrariū facit Inſti. ad Tertu. §. ſed ſi fuerūt. Itē facit cõtra prædicta l. Lucius. de hęredi. inſti. in vlt. glo. & l. ex facto iſta agitatur eo. ti. Sed ex prædictis potes colligere ſolutionē. Itē non obſtat ꝙ factū matris non debet obeſſe auo, quòminus auus poſsit venire ex perſona ſua: quia nõ factū matris nocet ei, ſed diſpoſitio ſtatuti facta cõtemplatione agnatorū, & ipſorū ad hæreditatē & ſucceſsionē prędictam admiſsio excluſa matre prædicta. Itē prędicta oppoſita, & iura, & ea facientia locū habent, vbi mater excluderetur delicto vel culpa ſua vel ex caſu in perſona eius cõtingente, vt per mortem, quibus caſibus, & eorū quolibet auus poſſet ex ſua ꝓpria perſona venire, ſecus ſi mater excludatur priuilegio filiorum vt in caſu noſtro. quo caſu ſicut excludit mater ita excludit auus. arg. l. qui iure militari. de teſtamen. mili. & l. æquiſsimum. C. ad Tertu. ſecundùm d. Franc. de Piſ. quod not. & ſic ipſe conſuluit in ſimili q. de facto. & ita de iure dico, & cõſulo ego Bar. legum doctor nunc actu legens Peruſij.

1 ☞ *Inſtitutio facta hæredi à patre ſub conditione caſuali, uel miſta & perſona uenit certificanda, conditio non reijcitur.*

CONSILIVM LXXI.

a PAter [a] in ſuo teſtamento legauit iure inſtitutionis inſtituit ventrē vxoris, & ſi fœminam pareret, & monaſteriū intraret in centū: & ſi ſe nuptui tradiderit in ccc. lib. In quæſtione prędicta videndū prius, an teſtamētū ſit ruptū præteritione dictæ poſthumæ? Ad quod
b dico [b] ꝙ ipſa videt præterita. nā teſtator reliquit in ſuo teſtamēto illā poſthumā hæredē: vt ſ. qui ingredetur monaſteriū vel ſe tradiderit nuptui. illa ergo quæ monaſteriū nõ ingredit vel nuptui ſe nõ traditur, reperit præterita omnino, nec inſtituta purè, nec ſub cõditione. Caſus eſt in l. cõmodiſsimè. ff. de li. & poſth. Ex hoc ſequit ꝙ teſtamentū eſt nullū quo ad hæredis inſtitutionē, ſed legata & fideicõmiſſa remanēt firma. Nec obſtat l. ſi qs
1 quoq;. & quod ibi no. de hære. inſti. vbi dicitur † ꝙ filio inſtituto ſub cõditione caſuali, vel miſta ꝙ teſtamentū hodie nõ rūpit: cū grauamen inſtitutionis hic de medio ſubducat, per l. qm̃ in priori. C. de inof. teſt. qa illa gl. & ſiſes reprobantur ſed poſito ꝙ illæ gl. ſint veræ loquunt in filio nato inſtituto ſub cõditione miſta. ſed hic poſthuma in caſu omiſſo non eſt inſtituta purè, nec ſub conditione, vt dicit tex. expſsè in d. l. cõmodiſsimè. illa eñ vr̃ ſolùm inſtituta, in qua alia dictarū conditionū extitit: ergo nõ eſt inſtituta. Nec obſtat ſtatutū cõis Aſsiſij, quo cauetur: quia vt dictum eſt dicta filia in cuius perſona neuter dictorū comprehenſorū in teſtamento venit non eſt dotata, nec inſtituta: imò de ea nulla mentio eſt facta. Ex hoc ſequitur ꝙ dicta filia ſuccedat ab inteſtato in quinta parte bonorum patris ſui cùm quinq; remanſerunt filij inter maſculos & fœminas. Et ita conſulendo videtur mihi Bartol. à Saxoferrato.

CONSILIVM LXXII.

c SVper [c] ipſo facto omiſſa facti narratione cauſa breuitatis ſecūdū mortē ſubtiliſsimi Scæuolę, ſecundū ea quę proponerent, mihi videtur de iure dicendū teſtamentū prędictū tenere debere, & valere. De hoc conſil. vide ſ. in j. volu. in conſi. cxcviij.

1 ☞ *Rupto teſtõ ex cauſa præteritionis, an ualeant legata.*
2 *Hæreditas aui materni non adita non tranſmittitur.*
3 *Infans utrum tranſmittat hæreditatem non aditam.*

CONSILIVM LXXIII.

d IN nomine [d] virginis glorioſæ amē. Factū tale eſt: Cecolus Faccoli de Gualdo ſuū condidit teſtamentū, in quo iure legati reliquit Nicolutio filio Iacobellæ filiæ ipſius Cæcoli teſtatoris quędā legata: adiecit ꝙ ſi dictus Nicolutius moreret ſine hęredibus ex ſuo corpore natis, voluit dictus teſtõr ꝙ omnia dicta bona legata vendant, & erogent in pijs locis, vbicūq; videbit ſuis conmiſſarijs, in omnibus alijs ſuis bonis Lellū eius fratrē hæredē inſtituit, & filia dicti teſtatoris erat ꝓmortua tēpore dicti teſtamēti. & in fine dicti teſtamenti erat clauſula codicillaris. mortuo teſtatore deceſsit dictus Nicolucius eius nepos in infantili ętate, & poſtea deceſsit dictus Lellus hæres inſtitutus adita hæreditate dicti teſtatoris ſuperuiuentibus ſibi duobus filijs. dicit dictū teſtamentū nullū: qa in eū non fuit inſtitutus dictus Nicolucius eius nepos, q̄rit quid iuris, & qd de dictis legatis ſup quibus dicendū eſt ꝙ ſi dictus Nicolucius &c. Et ita ego Hugolinus de monte catino legum doctor mitto vobis do. Bar. à Saxoferrato patri meo, vt ſuper hoc placeat conſulere. Viſo puncto prædicto dico ego Bar. à Saxoferrato ꝙ licet dictus Nicolutius deceſſerit, & dictum teſtamentum nullū non dixerit, teſtamentum non eſt confirmatum: quia deceſsit in pupillari ætate: vt C. de poſthu. præte. l. ij. vbi eſt caſus. & ibi no. per docto. & non eſt dubium ꝙ præteritione aui materni facta ſine cauſa teſtamentum eſt nullum: vt in auт. de hære. & Falcid. §. exhæredatos. & ibi not. in glo. Poſito ergo quòd ſit nullum, dubitatur an legata facta ipſi nepoti valeant? & de hoc eſt opinio in l. maximum vi-
1 tium. C. de libe. præte. Nam quidam dicunt † ꝙ rupto teſtamēto ex cauſa præteritionis valent legata facta alteri, ſed quia ipſi nepoti præterito, ex cuius perſona rumpitur teſtamentum: & de hoc per Cy. in auт. ex cauſa in v. q. ſed quicquid ſit ſaltem dicta legata valent per illam clauſulam poſitam in teſtamento ſi non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorū. videlicet iſtud grauamen iniunctum dicto Nicolucio ſi deceſſerit ſine liberis, dicta legata erogentur in pijs locis, ſecundū veram opinionem. Dy. & aliorum. & Cy. refert in d. auт. ex cauſa. in vj. quæſtione. Hoc præmiſſo in quæſtione propoſita dico quòd ſi quidem nõ apparet quod per dictum Nicolucium fuiſſet adita hæreditas aui materni ab inteſtato, dictus eius auunculus qui modo dicit dictum teſtamentum nullum, nihil poteſt petere de bonis dicti teſtatoris aui materni d. Nicolutij: quia hæreditas aui materni
2 non adita non tranſmittitur: † vt C. de iur. delibe. l. ſi infanti. §. ſi illo. Vnde habetur pro tanto ac ſi do. Nicolutius non fuiſſet in medio. & ſic dictus auunculus nihil poteſt petere. Si verò
3 fuiſſet adita hæreditas: tunc ſuccederet dictus auūculus † in medietate legitimæ, in qua non conſiſtit grauamen. Alia medietas eſſet patrui, qui eſt inſtitutus à teſtatore. In hoc iura ſunt clara. & ita conſulendo videtur mihi dominus Bartolus à Saxoferrato.

a ¶ Pater. Adde quòd iſtud cõſi. ſecūdū ordinē Peru. eſt in iij. parte de vlt. volu. in conſi. lxiij. & de hoc cõſi. facit mētionem idē Barto. C. de inſti. & ſubſti. l. ſi pater. et in l. cõmodiſsimè. ff. ff. de lib. præte. Tho.

b ¶ Ad qđ dico. Adde Bar. in d. l. ſi pater. C. de inſti. & ſubſti. & in l. cõmodiſsimè. ff. de li. & poſth. vbi dicit ſe cõſuluiſſe & ꝙ Ray. cõſuluit contrariū. & conſi. Ray. eſt in cõſ. ſeq. & poſt in conſil. cxviij. in noīe dñi. & vide Alex. in d. l. cõmodiſsimè. & Iaſo. in d. l. ſi pater. in xvij. colū. vbi plenè, Thomas.

c ¶ Sup ipſo. Adde ꝙ hmõi cõſi. ſecūdū ordinem Peru. eſt in iij. parte de vlt. volu. in cõſ. lxiiij. & eſt cõſil. Ray. q conſuluit de directo cõtra Bar. vt ſ. & vide Bar. in cõſ. cxcviij. in j. vo. in nomine. & idcirco hoc cõſi. eſt duplicatum. vide ibi & Iaſo. in l. ſi pr̃. ĩ xvij. col. C. de inſti. & ſubſti. Tho.

d ¶ In nomine. Adde ꝙ hmõi cõſi. ſecūdū ordinem Peru. eſt in cõſi. lxvj. in iij. parte de vl. volū. & ad no. per Bar. hic adde Alber. de Roſa. in l. ſi in ſanti. C. de iu. deli. & ibi vide plenè Iaſ. in j. col. in ver. nunquid autē iſta lex. Th. Di.

a ℭIn nomie domini. Adde φ iſtud cōſi.ſecundū ordinē Peru. eſt in iij. parte vlti. vol.in cōſ.lxxij.Th.

b ℭPlurale. Facit φ in duabus no.quæſtioni.decidit Bal. in l. j. ꝑ illū tex.C.de cōdi. inſer.φ ſi ſtatuto caueē φ decedente patre cū liberis maſculis fœminæ nō ſuccedant, habet locū etiā ſi decedat cū vno filio, & etiā ſi ſtatutū dicit φ decedēte vxore ſine liberis marit9 ſuccedat quamuis loquatur in plurali, verificatur nihilomin9 etiā in ſingulari,ſi haberet vnū filium. Vide plenè Iaſ.in auē.ſi qua mulier.in ix. co. C. ſacroſan . eccleſi. Tho.

c ℭ Si nullus. Nota de veritate ſubſtitutionis,& ſi nullus deceſſerit.φ verificatur ſi vnus deceſsit, vt ſit locus ſubſtitutiōi. vide Ale.in l. centurio. in xxij.col.ff.de vul. & pup.& pondera ſi hoc conſilium Bart. alleg.Tho.

d ℭQuidam. Adde φ iſtud conſil. ſecundū ordinē Peru. eſt ī iij. parte. vl.volū.in cōſi.lxxiij.& pro cōſi. Bar. alle. Iaſ.in auē. ingreſsi in viij.colſi. C.de ſacroſan. eccle. Tho.

e ℭAlij loco.No.mirabilem limitationem ad auē.ingreſsi:C.de ſacroſan.ecc.quā adde ad doct.ibi. Tho.

f ℭFutura.Adde Sali. in auth en.ingreſsi in ij.col.C.de ſacroſan. eccle. Lud. Ro.in l.ſi marito.in princ.ff.ſolu.ma. & in conſilio ccxcij. cū concor. de quibus per Iaſ.in d. auē.ingreſsi ī xviij. col.Tho.

g ℭIn quæſtione.Adde φ huiuſmodi cōſ. Bar.eſt in iij.parte vlti.vol.ſecundum ordinem Peruſi.in cōſ. lxx.Tho.

1 ☞In uulgari uſu loquendi à propria ſignificatione recedimus,& accipitur ſingularis numerus pro plurali.
2 Subſtitutio compendioſa inſtituto,uel aliquo eorum continet uulgarem.
3 Compendioſa aliquo de inſtitutis decedente poſt aditam hæreditatem continet ſubſtitutionem fideicommiſſariā.
4 Dictiones aliquis, ſi quis, & quiſquis,ſunt diſtributiuæ.

CONSILIVM. LXXIII.

a IN nomine Domini[a]
amen Minarellus quōdā Cæchi de caſtro
plebis S.Vitiani filiā ſuā,& Cæchū quon
dā ſer Putij Aldouānutio Angeli ſibi hæ
redes inſtituit,et eos ſubſtituit per hęc ver
ba,& ſi vllus dictorū hæredū deceſſerit ſi
ne liberis ex ſe deſcendētibus ex legitimo
matrimonio,ſuccedat ei hoſpitale cōmu
nis,& monaſterium ſanctæ Mariæ Floris
Maij æquis portionibus. cōtingit φ dictus
Cæchus vnus ex dictis inſtitutis deceſsit
viuente teſtatore ſine filijs.deinde deceſsit
teſtator ſuperuiuente d.ſua filia & d.Aldo
uannutio inſtituta:poſtea deceſsit dicta fi
lia ſine filijs ſuperſtite do.Aldouannutio.
Modo quęritur vtrū monaſteriū admittatē
vigore ſubſtitutionis prædictæ ad quā qō.
examinandā primò oportet videre , quali
ter debent intelligi hæc verba , ſi vllus de
ceſſerit ſine filijs.Nā ſecundū verborū cō
ceptionē videtur φ aliquo ex inſtitutis de
cedente ſine liberis ſubſtitutio euaneſcat.
Tñ ad huius declarationē eſt ſciendū φ in
vulgari vſu loquendi ſæpe à propria ſigni
b ficatione recedimus.& quandoq; plurale[b]
pro ſingulari accipimus , & ſingulare pro
plurali : vt l.non eſt ſine liberis.& l.in vſu
noſtro.ff.de verb.ſig.Item interdū vlē ac
cipimus pro particulari,& diſtributiuo, vt
ff.de iur.fiſc.l.Moſchis. in prin.ibi omni. l.
qualibet.& de ſta.homi.l.iij.& ibi in gl.vbi
exponitur oēs,i.omnis: vt ſic verificetur in
1 quolibet particulari.†Hoc præmiſſo ſcien
dum eſt φ in vulgari vſu loquendi , ſi quis
vulgariter dixerit,ſi niuno mora ſenza fi
gioli &c.intelligitur ſi alchuno. Vnde no
tarius,qui prædicta verba ſcripſit,& tranſ
tulit in Latinū ruditer,& materialiter,ſecū
dū φ fuerint à teſtatore prolata debent in
c telligi,ſi nullus,[c]hoc eſt ſi aliquis ſecundū
cōmunem vſum loquendi,qui præualet o
mni proprię ſignificationi,vt d.ll.& l. libro
rum.§.quod tamē Calsius.de leg. iij.& l.cū
de lanionis.§.aſinā.de fund.inſtru.& l.La
2 beo.de ſupel.le.cum ſi.†Hoc præmiſſo,po
ſito φ verba ſubſtitutionis dicerent,& ſi aliquis dictorū hęredū
&c.videndū eſt de viribus dictæ ſubſtitutionis.Circa quod di
cendū eſt,φ dicta ſubſtitutio compēdioſa inſtituto , vel aliquo
eorum ante aditam hæreditatē continet vulgarem directā. Ca
ſus eſt in l.Gallus.§.j.de lib.& poſthu.ſecundū vnā lectu.quam
omnes tenent.hoc tenet Ia.de Are.& Cy.refert in l. precibus.de
impu.& alijs ſubſtit.quod apparet eſſe verum in caſu ꝓpoſito:
quia verba iſta,ſi quis deceſſerit &c.intelligūtur ſiue deceſſerint
poſt mortē ipſius,ſiue viuo teſtatore:vt l.j.in princ.de adimē.le.
prout ergo dicta verba ſe referunt ad eū qui viuo teſtatore de
ceſſerit,abſq; dubio continet vulgarem,ſic apparet φ monaſte
riū ſubſtitutū pro parte ſua ſuccedit illi in portione illius qui vi
3 uo teſtatore deceſsit.†Item ſciendū eſt φ dicta ſubſtō cōpēdio
ſa aliquo de inſtitutis decedente poſt aditā hæreditatē,in perſo
na eius continet ſubſtitutionē fideicōmiſſariā in caſu propoſito
cū ſubſtō fuit facta filię ſimul cum duobus extraneis,nō poteſt
continere pupillarem.Sed debet intelligi in ea,in qua pōt omni
bus vniformiter ſubſtituere,vt in fideicōmiſſaria:arg.l.iam hoc
iure.cum ſi.de vulg.& pu. Vnde puto φ pro parte ſua debetur
portio,in qua fuit inſtituta filia dicti teſtatoris,& debetur ei iu
re fideicōmiſsi deducta legitima,quæ non cadit in fideicōmiſ
ſum.Trebellianica verò deduci non debēt:quia eſt fideicom.ad
4 pias cauſas.†Itē ſciēdū eſt φ aliquis,ſi quis,& quiſquis,& ſimi.
ſunt diſtributiua,licet ſint pluriū,tamē effectū diſpoſitionis at
tribuunt in quolibet particulari. Vnde ſi dico,ſi quis mihi hęres
erit.vel quiſquis,vel aliquis.iſta verba verificantur ſi vnus tan
tùm hæres extiterit,ſiue omnes.hoc etiam probatur pluribus le
gibus:vt l.qui liberis.§.hæc verba.de vulg.& pup.& l.ſi neceſſa
rias.§.ſi annuam.de pigno.actio.de leg.j.l.ſi quis in fundi voca
bulo.§.j.& l.qui filiabus.§.j.eod.ti.Concludiē ergo φ licet d.Al
douannutius ſuperuixerit:tamen in perſona aliorum habet lo
cum ſubſtitutio.Et ita cōſulendo vī mihi Barto. à Saxoferrato.

1 ☞Oblatus,qui poſtea acquiſiuit alia bona,an acquirat monaſterio,uel hoſpitali.
2 Donans uel uendens bona ,intelligitur de præſentibus,& non de futuris.

CONSILIVM LXXIIII.

d QVidā[d] obtulit ſe & omnia ſua
bona hoſpitali,& cōuentui.Poſtea de voluntate dicti
capituli & conuentus eſt adeptus quandā capellā ſe
1 cularē,& quā plura alia bona poſtea quæſita.†Modò quæritur
an poſsit de bonis poſtea quæſitis diſponere pro libito & volū
tate.Et videē dicendū φ bona poſtea quæſita quærit ſibi,& nō
hoſpitali,& de eis poteſt diſponere,& facere prout placet. Rō
eſt.quia illud quod dicitur in auē.ingreſsi.C.de ſacroſan.eccleſ.
intelligitur quādo quis ſe dedicat alicui monaſterio ſeculari: nō
e autē cùm dedicat ſe vni capellæ vel alij loco [e] non regulari, niſi
expreſsè renunciet ſeculo vel tacitè:vt in authē.de ſanc.epiſc.§.
præsbyteros.& C.de epi.& cleri.l.ſacroſanctæ.& no.in d.auth.
ingreſsi.Sed certū eſt φ iſti continentes nō ſunt regulares , licet
ſit quidam modus viuendi:vt not.extra,de religio. domibus.in
cle.ergo dedicatio perſonæ nihil operatur,vt bona poſtea quęſi
ta quærat hoſpitali.Et ſic ratio huius dicti:quia cū ſe dedicat ali
cui loco.vel vouet,ſi nō exprimatur,intelligitur illo modo ſe de
dicare & illā voluiſſe regulā,de qua ſunt illi fratres,vel viri , in
quorum manibus ſe dedicat:vel vouet:vt no.per Inn.in c.quod
Dei timore.de ſta.mona.& ibi per Io.And.circa prin.Sed certū
eſt φ iſti cōtinentes,vt dixi emunt,& vendūt,& quærunt eis:er
go ita faciet ille qui eis ſe dedicat niſi ſeculo renunciet, vt dixi.
Præterea,non ſolùm iſte,qui adeptus eſt capellam de volunta
te dicti capituli,& epi eſt abſolutus ab Abbate:ſed etiam mo
nachus,qui adeptus eſt capellā ſecularē de voluntate Abbatis,
capituli & epiſcopi.eſt abſolutus ab Abbate & capitu.& eſt ſo
lū cū epiſcopo:vt d.c.quod de intentione.& ibi no.per Io.And.
ſup gl.vtrū &c.& ſecundū Hoſt.Hug.Ber.& Gof.Cōcludo er
go ex prædictis φ dedicatio pſonæ nil nocet qn poſtea bona q̄
ſita quærat ſibi.Rō eſt:quia cum quis dedicat bona ſua, vel do
2 nat,vēdit,vel alienat,intelligātur ſolū bona pſentia,†nō veniūt
f futura,[f]niſi expreſsè dicatur.ff.de aur.& arg.leg.l.ſi ita.& l.Plau
tius.ff.man.l.ſi mandauero.§.is cuius.de nego.geſt.l.nam & ſer
uus.§.ſi nemo. Nec obſtat l.fina.C.quæ res obli.poſ.qa agitur
de modico præiudicio debitoris:quia ſi veniūt bona futura,nō
eſt propterea vniuerſorū.ff. pro ſocio.& ad l. ſi ſeruus.ff. de ſer.
vrb.præd.quia in ſocietate eſt modicū præiudiciū ſi venirēt fu
tura:& ideo nō veniunt futura,vt dixi. Reſtat igitur videre de
bonis dictæ capellæ an quærat ſibi vel dicto hoſpitali . Et certū
eſt φ ſibi:vt no.extra,de of.ord.c.præſertim.lib.vj.ex quo enim
habet capellā,habet adminiſtrationē bonorum ipſius:vt not. in
d.c.extra de iud.c.cū deputati.& ibi de hoc per Innoc.& Hoſti.
maximè,vt dixi ex eo:quia capellā eſt adeptus de voluntate ca
pituli q̄ non eſt mēbrū ipſius capituli:qa nō ſolū quærit ſibi di
cta bona,ſed etiā abſoluitur à dicto capitulo. & eſt effectus ſub
epō,vt alij clerici,de quibus bonis q̄ſitis ex dicta capella,vtrum
poſsit teſtari,vel diſponere : dicendū eſt prout expreſſum eſt de
epi.& cle.auē.licētia.& auē. presbyteros.& in c.qa nos.extra de
teſt.& eo.ti.c.relatū.cū ſimi.& ita cōſulo ego Bar. à Saxoferrat.

1 ☞Ius deliberandi & adeundi hæreditatem maternam , an tranſmittatur ad hæredes infantis
2 Sufficit ſcientia tutoris pro pupillo,ad hoc ut hæreditas tranſmittatur.

CONSILIVM LXXV.

g IN quæſtione[g] Vertente inter Paganucium
ſer belli domus miſericordiæ
de mōte Pulciano. Primò videndum eſt an ſubſtitutio
facta

facta per magiſtrum Io.filio ſuo R.fuerit directa,pupillaris vel
fideicommiſſaria:qa dixit,ſine filijs:vt no.in l.precibus.in gl.ſed
hæc allega.non eſt vera:quia cōtra caſum l.centurio.de vulg.&
pup.ſecundū opi.omnium mod. Secundò poteſt allegari pro
parte pagani φ ſit fideicōmiſſaria quia eſt facta ſine temporis di
ſtributione ſeu diffinitione,vt no.in glo.in d.l.precibus.& l.cen
turio.& Azo in Summa de pup. Sed licet de hac ſint multæ &
varię opin.tñ in caſu propoſito dictā ſubſtōnē dicendū eſt fore
directā pupillarē ex præſumpta voluntate defuncti,& ex cōie
ctura dictorum verborū:quia dixit,in omnibus aūt alijs ſuis bo
nis,& rebus mobilibus & immobilibus , iuribus & actionibus
ſubſtituit d.Ra.&c.nōn poſſunt omnia tranſire in ſubſti.niſi ex
vigore directę pupillaris.ar.ad hoc in l.nō aliter.de leg.iij. vñ ex
præſumpta voluntate defuncti,& ex cōiectura d.verb.dicenda
eſt pupilla.directa,vt l.in teſtamēto.in fi.de teſt.mil. Secūdò eſt
videndū an hæredi.mrīs d.Ranaldi nō adita ꝑ d.Ra. ꝑtineat ad
d.domū miſericordiæ ex vigore adiec.factæ ꝑ eā,ſeu ꝑ eius ad
miniſtratorē.Et certum eſt φ hęreditas matris nō adita nō tranſ
mittiē.Videndū eſt ergo an trāſmittat ad d.domū miſericordiæ
ius deliberādi,& adeūt d.hæreditatē maternā , ita φ eā potuerit
adire & allegare ꝓ parte Pagani φ nō:qa hęre.matris no adiuit.
Sed cōtrariū hmōi apparet ex inſtrūmēto aditio.mihi trāſmiſſo
ſcripto manu ſer Blaſij notarij,vbi adiuit hære.d.Ia. & d. Ra.&
patris eius.Scdō alle.qd' d.aditio nō fuit facta intra ānū.ſed cō
trariū apparet mihi ex inſtrumētis mihi tranſmiſsis : nam teſtm̄
magiſtri Io.fuit factum Mccclix.indictione ij.&c.eo.anno fuit
1 facta aditio hære.ergo intra annū.†Tertiò alle.pro parte d. Pa
gani φ ius deliberādi nō tranſmittit ad hæredes d. infantis:quia
d.infans nō potuit adire hære.ſibi delatā,qd' requiritur ad trāſ
miſ.d.iuris vt l.cū antiquioribus.C.de iu.deli.circa qd' eſt aduer
a tendū φ licet infans ignoret:tamen ſcientia [a] tutoris ſufficeret†:
2 vt l.ſequitur.§.ſi pupilli ff.de vſuca.& dico ſi eſt tutor , cui non
eſt decreta adminiſtratio,& q inuētariū nō fecit. & non ſatiſde
dit,eius ſciētia ſufficit : qa in his quæ habent cōmodū. & nullū
incōmodū,ſufficit:tutor cū ſatiſda.& inuentarij confectione:vt
l.vlt.C.de tuto.& cu.qui ſatis nō de.ſed φ infans ius deliberan
di habeat,& illud tranſmittat,hoc habet cōmodū.& nullum in
commodū.pōt enim adire & repudiare qñ vult:ergo &c. in his
quæ fiunt ꝓ dicto tpe vt anno vel.c.diebus:vt bo.poſ.ſufficit tu
tor etiā ante inuētarij cōfectionē : vt l. tutor qui repertorium in
prin.de admi.tut.Ex hoc ergo dico φ ſi quidē d.Ra.habebat tu
torē teſtamēta.vel legitimū quē legitimū videtur habere d. Pa
ganū qui ſe dicit ꝓximiorē cōſangui.ſi tamen d.Paga.eſt maior
niſi impeditus aliquo impedimēto qd' eū à tutela remoueat ip
ſo iure:tunc d.hæreditas matris d.Ra.pertinet ad d.domū miſe
ricordiæ ex vigore iuris deli.ad eā tranſmiſsi, & aditionis ſecu
tæ.Si verò nullū tutorē habuit teſtamēta.legitimū vel datiuum:
tunc qa hæreditas matris nō adita nō tranſmittiē,pertinet d.hę
reditas ad d.Paga.ꝓximiorē cōſan. Sed pdictis videē ob.l. ſi in
fanti.§.ſi verò.C.de iur.deli.vbi dicit φ hæreditas nō adita per
inde eſt ac ſi nō eſſet delata.ſed ſi nō eſſet delata.nō haberet ius
deli.locū,quo loquitur l.cū antiquioribus.Ad quod rñ.φ l.ſi in
fanti.loquiē ſcdm tēpora antiqua , ſecūdū q̄ nō erat introductū
ius delibe.& illius iuris trāſmiſsio. quod apparet:qa l. ſi infanti.
non fuit facta per Iuſtini.ideo de l.cū antiquioribus non cogita
uit.hodie autem eſt ius.qd' ſ.dixi.& ita conſultum eſt pluries in
hac ciuitate Peruſij.Et ita conſulo ego Bar.à Saxoferrato.

1 ☞Teſtamentum ſecundum non tollit primum,niſi de clauſula inſerta in primo teſtamento fiat mentio ſpecialis.
2 Quando in primo teſtamento ſunt inſtituti extranei,in ſecundo qui ſunt uenturi ab inteſtato ultimum tollit primum,non obſtante clauſula derogatoria in primo.
3 Duo actus cum curſu biennij habent uim expreſſæ renunciationis.

CONSILIVM LXXVI.

b FActum[b] ſupra quo pro parte
Guidonis inſcripti,q̄riē quid iuris.Quidam Marti.Pi
ci de burgo ſancti ſepulcri in Mccclx. ſuum condidit
teſtamentū.in quo fraternitatem ſancti Bartho.vniuerſalē hęre
dem inſtituit,ſibi adijciēs in ipſo teſtamēto verba derogatoria,
vt in tranſmiſſa copia cōtinetur.ſubſequēter in Mccclxj.die pe.
Maij.aliud cōdidit teſtamentū in quo præfatum Nerium hære
dem inſtituit,& adiecit clauſulam generalem,& hāc ſuā volun
tatem vltimā eſſe voluit &c.vt more com
munita.eſt.Itē poſt annū aliud fecit teſtm̄,
in quo prædictū Neriū hæredē inſtituit,&
adiecit clauſulā pdictā,vt in copia cōtineē
deinde mortuus eſt d.Mar.q̄ritur &c. Pla
ceat bonitati veſtræ ſapiētiæ clarum exhi
bere conſil.Re. dñe ſuper themate propo
ſito ſunt opi.doc.cōtrariæ.& vos bene no
ſtis.nā gl.Io.an.& Dy.extra,de re. iu.c. qd'
1 ſemel.li.vj.tenet φ primū derogatoriū† te
ſtamentū teneat niſi in renouatione de eo
fiat mētio ſpecialis hoc etiā diſputando te
nuit Odof.& multi mod. & ego idē legen
do conſueui tenere:ſed d.Iac. tenet contra
rium per l.diui.§.licet.de iure co.hoc etiam
probat ꝑ rationē: qa teſtandi ſolennitas eſt
iu.pub.vt l.iij.de teſt.q̄ non pōt mutari pa
ctis priuatorum. Præterea certi ſunt modi,
quibus qs efficiē inteſtabilis, vt no.de teſt.
l.iiij.inter quos hic modus nō reperiē:ergo
&c.Præterea nō pōt quis ſibi auferre libe
ram teſtandi facultatem:vt l.ſtipulatio hoc
modo.ff.de ver.ob.C.de tranſac.l. cū dona
tionis.in fi.& hāc opi. tangit Cy. licet non
firmet.C. de teſta.l. ſancimus. hoc firmiter
tenet And.de Pi.in l.ſi quis in prin.de leg.
iij.qa ibi loquiē in legato qd' totū depēdet
ex volūtate defuncti.ſecus in ſolēnitate teſtandi , q̄ eſt iuris pu
blici.Ita dicūt ipſi,quod ſit in veritate. In q̄one prædicta cōſide
rato facto ſecundū qd' narraē putarē de iure d.Neriū vltimò in
ſtitutū debere ſuccedere,& primū teſtm̄ eſſe ruptū.hoc etiā fun
do ex duobus quæ in facti narratione ponunē.Primò,qa d.Ne
rius erat frater patruelis teſtōris: & ſic erat deuentus ab inteſta
to.ex quo ſic arguo:qñ in primo teſtō inſtituti extranei,in ſecū
2 do nō ſunt † inſtituti illi,q ſunt de veniētibus ab inteſtato [c] pri
c mū tolliē ꝑ ſcdm licet ſcdm ſit minus ſolēniter factum : vt C.de
teſt.l.hac cōſultiſsima.§.ſi qs aūt.& ff.de iniu.teſ.l.ij. Licet ergo
hic in ſecūdo teſtō nō fuerit ſeruata ſolēnitas debita : qa nō fue
rūt verba interrogatoria,& alr non ſufficeret: tñ iſto caſu debet
3 ſufficere:cū iſte Nerius ſit de veniētibus ab inteſtato †. Secūdò
hoc probo alia rōne.Duo actus cū cōcurſu biēnij habēt vim ex
preſſę renūciationis:vt l.ſi mulier.C.ad Velleia.vbi ſi mulier bis
promiſerit,& poſt biēniū,perinde eſt ac ſi eſſet certificata & re
nūciaſſet Velleiano. modo in ꝓpoſito rūpiē primū teſtm̄ quaſi
poſt primū facta ſunt duo teſtamēta poſt magnū tp̄s : & perin
de eſt ac ſi expreſsè primū teſtm̄ reuocaſſet , & de eo pœnituiſ
ſet.Ad hoc facit C.de teſta. & hoc puto verum : & ita conſule
rem.tamen propter varias opi.cōſulo ſi poteſt haberi bona con
cordia quod aſſumere videtur.Barto.à Saxoferrato.

a ℭSciētia tutoris.Adde Bar.in cōſi.viij.ſ. in eo.vol. qdā Peruſinus.& in l. cū antiquioribus.C. de iur. deli. & ibi vide plenè per d. Iaſo. in pe. col.in fi. Tho. Dipl.

b ℭFactū.Adde quòd iſtud cōſi.ſecūdū ordinē Peruſi. eſt in iij. parte vlti.vo.in cōſ. lxxx.& vlti.Tho.

c ℭDe veniētibus ab inteſt.Not.hoc cōſil. Bar.qd adde ad not. per Lud.Ro. in cōſi. clxxxix.inci.ampliſſime doctor ī pe.col. & per Iaſ.in l. nō dubiū.in fi.& in l.ſancimus.in iiij.col. in vj. limita.C.de teſt.Th. Diploua.

d ℭProponitur. Adde φ hoc cōſi. Bar.inueni in x.vol.cōſ.in ſo. xxix. & de materia huius con. vide doc. & maximè Philip. Fran.in c.ſtatutū. de hæreti.lib.vj.& Bar. in l. liberorum. ff. de verb.ſig.Tho. Dipl.

1 ☞Emphyteuſis eccleſiæ quando intelligitur durare.
2 Dictio uſq;,quando ponatur excluſiuè.
3 Appellatione nepotis uenit pronepos.

CONSILIVM LXXVII.

d PRoponitur[d] quòd deceſsit M.
& filij,& nepotes ſuperſunt ꝓnepotes duo. quæritur
an emphyteuſis ſit finita. In q̄one prædicta dubiū fa
1 cit tex.in auē.de non alie.§.emphyteuſim. vbi dicitur † emphy
teuſim eccleſiæ durare in perſonam recipiētis , & duos alios:&
ſic in perſona filiorum,& nepotū diciē finita.ſed illud verū, niſi
aliter actū ſit.nā etiā emphyteuſis eccleſiæ pōt cōcedi in perpe
tuū:vt in auē.de alie.& emphy.§.licentia.col.viij.& C. de ſacro
ſan.ec.auē.ꝑpetua.& nō in auē.ſi quas ruinas.& in Spec.de loc.
§.nūc aliqua.ver.ſeptimo. ſed in propoſito locauit d. M. & ſuis
filijs & nepotibus, vſq; in tertiā hæredi.finitā.Iſta verba nō pñt
intelligi,niſi porrigant ad ꝓnepotes.primò , qa dicendo vſq; in
ſecūdā,intelligūtur nepotes,vt extra de hæreti.li.vj.c.ſtatutum.
& ibi hoc declarauit papa dicendo declaramus. & licet in caſu
ſpeciali ibi dicat aliud in mrē:tñ illud eſt expreſſo ſtatuto papę,
dū dicit volumus. ꝓpterea hic ſunt verba clara. ſi enim diceret
vſq; in tertiā hæredi.ſimpliciter,& nō adijceret finitā:poſſet eſſe
2 dubiū†vtrū dictio vſq;,poneret excluſiuè : & ſic nō cōprehen

a ¶Viſo teſtamẽto. Adde ꝙ iſtud cõſi. inueni in x. volu. conſi. in ſo. xxxiij. & vide andre. Bar. in l. j. in v. q. in iij. colũ. ff. de vulg. & pupil. in add. bar. & vide de alijs coniecturis: ex qbus mater excluditur per Iaſo. in l. præcibus ĩ vj. col. C. de impu. Th.

b ¶In negotio. Adde ꝙ iſtud conſi. inueni in x. li. cõſ. ĩ fol. xlvj. & iſtud conſi. nõ eſt bar. ſed d. frã. Maffei. & vide Barto. in hoc ij. vo. de materia iſti⁹ cõſilij. in cõſi. viij. qdã Peruſi. & in cõſil. lxxvij. in q. & Ia. in l. cũ antiquioribus. circa fi. C. de iu. deli. Tho.

c ¶Quæſtio eſt. iſtud cõſ. eſt in x. vol. cõſi. in fo. lx. et no. hoc cõſi. Bar. ad no. ꝑ Ia. in autẽ. qđ locũ. in v. colũ. & ſeq. C. de colla. vbi examinat q. iſtã fratribus in cõi exiſtẽtibus: an filia vni⁹ fratris debeat maritari de cõi patrimonio: & cõi expenſa, taliter ꝙ ſi poſtea ad diuiſionẽ veniant, nihil imputetur in partẽ patris filiæ maritatę. & ibi ponit plenè Iaſ. licet non alle. barto. hic. de qua quæſt. vide etiã ꝑ do. Pe. de Vbal. in ſuo tract. de ſocieta. in v. parte. in q. ix. & x. & in iij. ꝑte. in ij. q. in vij. co. & vide ꝑ Bal. in conſil. cccclij. in ij. vo. verſ. iſte quærit. Pet. Cor. in conſi. lij. in iij. vol. & Gemi. ĩ cõſi. xxx. materia de qua quęritur. in fi. Tho.

d ¶Iacoputius. Iſtud cõſi. inueni in x. vol. cõſi. in fo. lxiiij. et adde ꝙ idẽ cõſuluit barto. in conſi. clv. Titi⁹. vbi ipſe cõſuluit ꝓut. hic. ſed illud cõſiliũ ñ eſt cõpletũ, nec perfectũ ideo inſerui hic, cũ ſit etiã ſubſcriptũ ꝑ d. Frã. Tigri. et maximè qa in d. lib. x. cõſi poſt præſens cõſ. ſequiẽ conſi. collegij piſani ſuper iſta materia. et de iſto cõſi. meminit An. barb. in l. j. in iij. col. in vj. q. ff. de iure codi. ĩ ad di. Barto. Tho.

dat nepotes: & tũc intelligiẽ vſq; in tertiam
hæredi. ſ. incipientẽ. ſed cũ dicit tertiã hęre.
finitã: de neceſſitate cõprehendit pronepo
tes q̃ ſunt tertij hæredes adhuc durantes.
Nec obſtat ꝙ in pluribus partibus inſtru
mẽti dixit pro ſe, & ſuis filijs, & nepotibus.
3 nec dixit vſq; in tertiã hæredi† Nam appel
latione nepotis, pronepos continetur. nam
pronepos, nepos eſt, ſolũ adijcitur prępo
ſitio pro, vt ff. de poſtu. l. cui eorũ. §. idẽ Põ
ponius. & concluditur ergo emphyteuſim
durare in pronepotibus. Et ita dico & con
ſulo ego Bart. à Saxoferrato, & ad fidẽ me
ſubſcripſi, & meum ſigillum apponi feci.

1 *Mater an ex tacita pupillari comprehenſa in compendioſa quando excludatur per coniecturas.*

CONSILIVM LXXVIII.

a Viſo teſtamẽto [a] Bal
di Ranaldi, proponitur qđ ex vẽtre
vxoris ſuæ nemo natus eſt, & V. filia dicti
teſtatoris deceſſit in pupillari ætate. quęriẽ
an mater d. Vãnę ei ſuccedat in legitima,
& Trebellianica, an verò dicti ſubſtituti
ſuccedãt in totũ ex pupillari directa. & du
biũ ſit an talis ſubſtitutio cõpendioſa per
verbũ cõmune facta omni tẽpore ſit fidei
cõmiſſaria. qđ videtur tenere glo. iuris ciui
lis, & aliqui moderni: an non ſit directa, in
tra tẽpora pubertatis, qđ tenent multi mo
derni iuris ciuilis, maximè Iac. de Aret. &
& Cy. & hodie Io. And. in c. j. de teſta. li. vj.
in nouella. tamẽ prædictæ opi. locũ habent
niſi aliquibus coniecturis de mente teſta
toris appareat: tũc enim dicimus ſecundũ
mentẽ eius. C. de teſta. mili. l. in teſtamento.
in fi. & no. in l. precibus. in glo. ſuper verbo
omnino. C. de impub. Sed in propoſito de
mẽte teſtatoris apparet ꝙ voluit dictã ſub
ſtitutionẽ eſſe directam intra tẽpora puber
tatis: ergo ſine dubio mater excluderetẽ. Iſta
aũt cõiectura ex duobus cõprehendere di
1 citur: qa dictæ filiæ primo gradu ſubſtituit
filiũ & ſi filius non eſſet, ſubſtituit fratres
ſuos. Sed in priori gradu nõ eſt dubium ꝙ
dicta cõpendioſa cõprehendat pupillarẽ
directã qa veriſimile eſt ſuos filios prætuliſ
ſe matri: vt no. in l. præcibus. in vl. glo. ergo
& in ſecũdo gradu quẽ loco primi poſuit.
Secunda cõiectura eſt ex eo ꝙ in prędicta
ſubſtitutiõe dicit, bona eorũ deueniãt &c.
No. ꝙ dicit bona eorũ, ſed in bonis ipſarũ
filiarũ ſic gñaliter & indefinitè non poteſt
ſubſtituere, niſi per pupillarẽ directã, ĩ qua
iſta bona veniunt: vt l. ſi plures. §. ad ſubſti
tutos. de vul. & pup. quæ bona nõ veniunt
in ſubſtitutione fideicõmiſſaria, niſi quate
nus habuiſſet à defuncto: ergo pręſumitur
de directa ſenſiſſe: vt l. quoties. de reb. dub.
Ex qbus cõiecturis cõcludo dictã ſubſtitutionẽ eſſe pupillarẽ
directã, & matrẽ excludi. Ita dico & cõſulo ego Bar. à Saxofer.
logũ doctor, & ad fidẽ me ſubſcripſi, & meũ ſigillũ apponi feci.

1 *Verbum ſubſtituit, eſt uerbum commune, & adaptari poteſt ad obliquum.*
2 *Per ſcientiam tutoris, uel patris bona tranſeunt ad ſubſtitutum, uel ſaltem ius deliberãdi, uel facultas adeundi.*

CONSILIVM LXXIX.

b In negotio [b] teſtamenti Salonis
quãuis ſuper illo puncto diuerſi diuerſa ſcripſerint: tamen cùm
debeamus ſubſtitutionẽ interpretari directam potius quã obli
quam, vt cõueniat perſonis, quibus ſubſtituit, & verba directæ
ſubſtitutioni poſſunt adaptari inſpectis verbis directæ ſubſtitu
tionis, quæ pñt adaptari ad directã ſubſtitutionẽ pupillarẽ: quia
1 teſtator vſus eſt hoc verbo, ſubſtituit. † quãuis ipſum verbũ ſit
cõe, & adaptari poſſit etiã ad obliqua: & cõſiderato ꝙ filius Sa
lonis (ꝓut aſſeritur) deceſſerit in pupillari ætate, dicendũ eſt di
ctã ſubſtitutionẽ eſſe directã pupillarẽ: & ſic bona paterna deue
nire debẽt ad filiũ iure ſubſtitutionis. Prædicta probantur extra
de teſta. c. ſi pr̃. lib. vj. & ibi no. maximè in nouella. De bonis aũt
mr̃nis videlicet q̃ fuerũt dñæ Donatiæ matris olim Baldi filij
dicti Salonis, dicendũ eſt ꝙ ſi quidem fuit adita hæreditas dictę
dñæ per d. Bal. vel per Salonẽ patrem eius, vel ſciuerint ipſi, vel
alter eorũ dictã dñam mortuã, & eius hæreditatẽ ſibi delatã, tũc
2 tranſeunt eius dicta bona materna ad † ſubſtitutum, vel ſaltem
ius deliberandi, & facultas adeundi, & acquirendi hæreditatem
maternam: vt C. de iure deli. l. cum antiquioribus. vnde in ſubſti
tutione pupillari veniũt etiam bona pupilli, quæ nõ fuerũt bõa
paterna: vt. ff. de vul. & pup. l. ſed & ſi plures. §. ad ſubſtitutos. cũ
ſi. Et ſecundùm prædicta nihil ꝑtinet de dictis bonis dñe Ami
tæ & auiæ maternę do. Bal. Et ita videẽ mihi Franciſco Maffei
Eugubio, ſaluo ſemper iudicio veriori.

1 *Filia unius ex fratribus, an debeat maritari de communi patrimonio, & communi impenſa, & an tempore diuiſionis debeat de parte ſua reſtaurari alteri fratri.*

CONSILIVM LXXX.

c Quæſtio eſt [c] huiuſmodi, Duo fratres de bonis eorũ cõi
bus dederunt dotẽ pro filia vnius ex fratribus, & à marito ſtipu
lãte dotẽ ſibi reddi ꝓ ſe, ſuiſq; hæredibus, ſi matrimoniũ ſolue
retẽ morte, vel diuortio ſine filijs. Nũc quæriẽ, nũquid in diuiſio
ne bonorũ debeat (cuius filia dotata fuit de bonis cõibus) reſtau
rare de parte ſua alteri fratri, ac ſibi reſtituere dimidiã dotis præ
dictæ, vel ſi aliquo iure ſibi ſubueniatẽ &c. Videẽ primò ꝙ nõ:
qa donaſſe videẽ. de rei vxo. act. l. j. §. accedit. de pac. cõuen. l. ex
morte. vel ſi dicamus in caſu nõ exiſtẽtiũ liberorũ nõ cẽſeatẽ do
naſſe: cũ ſibi per ſtipulationẽ ꝓuideat, per l. ſi cũ dotẽ. in prin. ff.
1 ſo. ma. † adhuc videẽ neceſſe dicere ꝙ licet eo caſu adueniente
poſſet dimidiã dotis à marito repetere à fratre: tamẽ nõ repetit,
vel ſibi ĩputet: cũ ſuũ propriũ in hoc nõ fratris negotiũ geſſerit.
ff. de neg. ge. l. ſi pupilli. §. ſi qs ita ſimpliciẽ. Præterea iniqſſimũ
eſſet dicereq; ab vtroq; repeteret, videlicet à fr̃e ꝑ actionẽ ne. ge.
& à marito ꝓpter interpoſitã ſtipulationẽ: qa bõa fides &c. vt in
regula iuris, bona fides. In oppoſitũ videẽ ꝙ ſic. Nã certũ eſt qđ
onus dotãdi pertineat ad fratrẽ: vt ff. de col. bo. l. dedit. C. de dot.
promiſ. l. fi. ibi: neq; eius &c. Si ergo ambo fratres de cõibus bo
nis eandem dotauerunt: is, ad quẽ tale onus nõ pertinebat, alte
rius fratris negotiũ geſſit: vt ff. de neg. ge. l. quę vtiliter. in princ.
& §. fi. & per cõſequẽs repetere vel imputare fratri poterit tꝑe
diuiſionis. facit etiam hoc. eo. ti. l. ex duobus fratribus. à cõtrario
ſenſu. Præterea huius q. vr̃ caſus ff. de le. iij. l. vxorẽ. §. pater natu
ralis. ibi, pater naturalis dãdo dotẽ pro filia, & ſtipulando ſibi in
caſu non exiſtentium liberorum reſtitui, non cenſetur donaſſe fi
liæ. & ſic fit debitor ex aliqua cauſa. Bartolus à Saxoferrato.

1 *Inſtitutus in re certa, & ꝙ plus petere non poſſit, nõ habetur loco hæredis uniuerſalis.*
2 *Teſtator poteſt prohibere ius accreſcendi.*
3 *Repugnantia, uel prolixitas ſi colligitur in teſtamentis, teſtamentum eſt nullum.*
4 *Teſtator an poſſit diſponere aliud quàm leges diſponunt.*

CONSILIVM LXXXI.

b Iacoputius [b] Maniectæ de Pul
chano fratre armiſorum cõdidit teſtm̃ in quo inter cæ
tera reliquit Ciutio nepoti ſuo vnã petiã terræ, & in ip
ſa ipm̃ ſibi hæredẽ fecit, & voluit, & iuſſit qđ de bonis ſuis plus
petere, vel hr̃e nõ poſſet. & ſi plus peteret, cadat à dicto legato ſi
ue relicto. & iudicauit, & reliqt ꝙ ſi Meliorutiã vxorẽ ſuã cõti
gerit eſſe pręgnãtẽ, & pareret filiũ vel filiã, ſibi hæredes inſtituit,
& fecit in oĩbus alijs ſuis bonis ſi ꝑueniret ad lucẽ. & hoc. eſt vl
tima ſua volũtas, quã valere voluit iure teſtĩ: & ſi iure teſtĩ non
valeret valeat ſaltẽ iure codicillorũ &c. Cõtigit ꝙ mortuus eſt di
ctus teſtõr & ex vẽtre vxoris ſuę nemo natus eſt nũc dictus Ciu
tius inſtitutus ex re certa dicit totã hęreditatẽ ad ſe ꝑtinere ex te
ſtõ ꝑdicto. Meliorutia ſoror d. Ciutij, & neptis ex fr̃e dicti teſtõ
ris dicit teſtm̃ nõ valere, & ſe hęredẽ vnà cũ d. Ciutio ſuo fr̃e. q̃ri
tur qd iuris? Et vr̃ ꝓ parte d. Ciutij ꝙ ipſe ſi hr̃es vl̃is: qa hęres in
ſtitu:us

1 ſtitutus ex re certa habeẽ loco† vniuerſalis hæredis, ſi non reperi
tur alius inſtitutus. l. j. §. ſi ex fundo. ff. de hęre. inſti. l. ex facto. eo.
ti. & no. C. e. ti. l. quoties. In cõtrarium videtur, & iſta eſt veritas,
a ꝙ inſtrumẽto illa nõ valeat per illa verba, & plus [a] de ſuis bonis
petere poſſit, & ſi plus peteret &c. Nam id quod diciẽ ꝙ inſtitu
tus ex re certa habeẽ loco hæredis vniuerſalis, eſt verum, niſi vo
b luntas teſtatoris manifeſtè refrageẽ. l. quoties. §. ſi duo [b]. ff. de hęr.
inſti. ſed hoc dicit expreſſè, quod plus de ſuis bonis petere non
poſſit. Apparet ꝙ nõ eſt loco vniuerſalis hęredis, ſed legatarij. et
ſic eſt teſtamẽtũ ꝙ nõ habet hæredẽ, & ſic nullũ: vt l. proximè. ff.
de his quæ in teſt. de. Inſti. de lega. §. an hæredis. Poſtea ꝙ teſta
2 tor poſſet prohibere ius accreſcẽdi, † & poſtea prohibere [c] ne por
c tio vacans accreſcat inſtituto in certa re, ſeu portione, eſt & ſecũ
dum vnam opi. ff. de vſufru. l. dñs. §. j. & ibi no. in §. præterea. De
prima quęſtione eſt caſus expreſſus rectè intelligẽdo. ff. de iniu.
rup. & irri. teſta. l. pe. de lib. & poſth. l. poſthumus. ver. nã & cum
duobus. quod ſic declaro: Si duo alij ſunt inſtituti, à quibus poſt
humus eſt exhæredatus, & duo alij ſunt inſtituti à quibus poſt
humus eſt præteritus: certum eſt ꝙ teſtator dando ſubſtitutum
prohibet ius accreſcẽdi: qa ſubſtitutus præfertur coniuncto: vt
C. de fideicõ. autẽ. hoc amplius. & ibi no. ff. de acquir. hæred. l. qui
proximi. Si ergo portio vnius ex inſtitutis deficit: non poteſt de
uenire ad alium coniunctum: quia teſtator dando ſubſtitutum
prohibuit, & ſic ad ſubſtitutum nõ potuit deuenire: quia gradus
ille nõ valuit, & ſic ne decederet pro parte teſtatus, & pro parte
inteſtatus, totũ teſtamẽtũ reduciẽ ad cauſam inteſtati: & hic ex
preſſè debet intelligi gl. in d. ver. nam & cum duobus. & ſic eſt
intellectus l. pe. de iniu. teſt. Ita ergo in propoſito, cũ teſtator pro
hibuit ne in totũ accederet inſtituto in re certa totũ teſtamẽtũ eſt
irritũ, ſecundus caſus q̃ poniẽ in d. l. pe. ideo nõ obſtat qa ibi fue
runt inſtituti & inuicẽ ſubſtituti. vñ eos inuicẽ ſubſtituendo no
luit teſtator inter eos ius accreſcendi minuere, ſed augere: & ſic
poſſet venire, vel iure inſtitutionis, vel iure accreſcẽdi. Caſus eſt
C. de impu. & alijs ſubſti. l. teſtamẽto. & ff. de acq. hæ. l. ſi quis hæ
res. & no. ꝑ Spe. & Dy. e. ti. l. nec his. §. hæres. Præterea, qñ ex ver
3 bis teſtatoris † colligitur perplexitas, & repugnãtia: tunc teſtamẽ
tum eſt ipſo iure nullũ: vt l. ſi Titius. ff. de condi. inſti. ſed hoc eſt
huiuſmodi: ergo &c. Dixit etiam, & plus petere non poſſit, & ſi
plus peteret cadat à dicto legato. Aut ergo illud tantũ petit, & te
ſtamẽtũ eſt nullũ: qa decederet pro parte teſtatus & pro parte in
teſtatus. Si verò totũ peteret à toto caderet. Cõcludiẽ ergo ꝙ in
ſtitutio nulla eſt non obſtãtibus prædictis. ff. de hære. inſti. l. ſi ita
qs hęres inſtitutus excepto fundo. & etiã qa verba, excepto fun
do, hoc importãt. i. in fundo te nõ inſtituo. nõ em̃ prohibet eius
poteſtatẽ, ſiue in re tacitè accedere, ſed ſi expreſſè diceret ꝙ fun
dum tacitè expreſſè petere vel habere nõ poſſet: & ſic volũtas te
ſtatoris manifeſtè cõtradiceret: tũc non valeret: vt d. l. quoties ſi
duo. & d. iuribus. Nõ ob. ſi dicatẽ, nemo põt facere ꝙ leges nõ ha
4 beant locũ in ſuo teſtamẽto † qa quædã ſunt leges, q̃ aliquid de
neceſſitate diſponũt, vt qđ teſtamẽtum habeat. vij. teſtes. et ſimi
lia: tunc teſtator contrariũ non poſſet, imò teſtamentum eſt ipſo
iure nullum: vt l. nemo põt. de lega. ij. Quædã ſunt ll. quæ diſpo
nunt circa diſponẽdo defectum voluntatis defuncti, vt in caſu
propoſito: ſi teſtator ſicut fecit hæredem vniuerſalẽ, lex præſu
mit ꝙ voluerit eum, quẽ ex parte inſtituit, totum habere, non to
tum ſibi dat. ſed ſi appareat teſtatorem voluiſſe contrarium ma
nifeſtè: tunc ceſſat legis præſumptio: imò totum teſtamentum ir
ritatur: quia nõ põt pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, vt
ſ. dictum eſt. Simile lex introducit ꝙ in cõditionibus, quæ cõſi
ſtunt in non faciẽdo, cautio Mutiana habetur pro implemento
conditionis: vt l. Mutianæ. ff. de cõdi. & demon. Sed ſi appareat
teſtatorẽ aliud ſenſiſſe: tũc ceſſat cautio Mutiana. poſito ꝙ hic ir
riteẽ diſpoſitio libertatis. quæ eſt ita fauorabilis: vt ff. de manum.
teſt. l. fi. ſimile lex diſponit quod cõditio q̃ tacitè ineſt: nõ ſuſpen
dit. hoc verũ, niſi appareat teſtatorẽ voluiſſe aliud: vt l. in condi
tionibus. §. j. ff. de condi. & demõ. Cõcludiẽ ergo dictũ teſtamen
tũ non valere iure teſtamẽti: & ſic ab inteſtato dictus Ciutius &
d. Meliorutia æqualiter ſuccedũt. Dico tñ ꝙ propter clauſulam
adiectã in fine teſtamẽti. d. vltima volũtas valet iure codicillorũ:
& ſic legata relicta valent. caueat tñ d. Ciutius quod ſi legatum
ſibi relictũ peteret. caderet fortè à ſucceſſione ſiue à petitiõe hę
reditatis propter illa verba, & plus petere non poſſit. & ſi plus
peteret &c. Et ita dico & conſulo ego Bar.
à Saxofer. ll. doct. & ad fidẽ me ſubſcripſi,
meoq; anulo ſigillari feci. Et ego Frãciſcus
Tigrini de Piſis, vt ſ. cõſultũ eſt cõſulo. In
cuius rei teſtimoniũ me ſubſcripſi, & meũ
conſuetum ſigillum apponi feci.

CONSILIVM LXXXII.

d Quęſtio [d] commiſſa
collegio iudicũ ciuitatis Piſarũ
per ſapientẽ & diſcretũ virũ do.
Petrũ Gallis, vicarium generalẽ Arnulflo
rum, quæ vertiẽ corã eo inter Meliorutiã
ex vna parte, & Ciutiũ ex altera, die xviij.
Auguſti fuit cõmiſſa in collegiũ Piſarũ ꝑ
prouidos & ſapiẽtes viros dominũ Franci.
do. Iacobũ de Familia, Petrũ dñi Albiiij, et
Ioannẽ Gaietanũ legũ doctorẽ q̃ ſ. ipſa q̃
ſtione deberẽt videre, & prout eis videbiẽ
cõſulere, die xxiiij. mẽſis auguſti, quorũ iu
dicum allegationes, & cõſilia trãſmittunẽ
per S. intercluſæ. Datũ Piſis in collegio ſu
pra dicto, die xiij. mẽſis Septembris viij. In
dictione, &c. Factum proponiẽ tale: Iaco
bucius Maynetti de Brunxano cõdidit te
ſtamẽtũ, in quo reliquit Ciucio certã petiã
terræ, & in ipſa eũ hæredẽ ſibi fecit: & voluit, & iuſſit ꝙ plus de
bonis eius habere vel petere nõ poſſit, & ſi plus peteret, cadat à
dicto legato, vel relicto. Præterea, j. in eodẽ teſtamẽto ſic dicitur:
Item vẽdicauit & reliquit ꝙ ſi Meliorutiã eius vxorẽ cõtigerit
eſſe prægnantem, & pareret filium, vel filiam ſibi hæredem inſti
tuit, & fecit in omnibus ſuis alijs bonis ſi peruenerit ad lucem. et
hæc eſt vltima ſua volũtas, quam voluit valere iure teſtamẽti, ſi
iure teſtamẽti nõ valeat, ſaltem iure codicillorũ &c. Mortuo d.
teſtatore, & ventre vxoris ſuę nemine nato Meliorutia neptis d.
teſtatoris ex fratre, dicit ſe hæredẽ eius pro dimidia ab inteſtato,
& à iudice petijt quod mitteretur in poſſeſſionẽ medietatis bo
norum ſ. dicti Iacobutij, & à iudice miſſa eſt, cõparet d. Ciucius
& petit d. miſſionẽ reuocari, & ſe dicit hæredẽ inſolidũ ex teſta
mento dicti teſtatoris, quæritur quid iuris, &c. In hac quæſtione
prædicta duo ſunt principaliter videnda. Primũ eſt, ſi dicta pro
nũciatio, & cõmiſſio facta pro dicta Meliorutia proceſſit de iu
re, & videtur ꝙ non. Aut dicimus ꝙ petierit ex vigore l. fi. C. de
edicto diui Adria. tollen. & hæc non petijt: quia illud etiam au
xilium non competit venientibus ab inteſtato, ſed ſolùm inſtitu
tis in teſtamẽto nõ abolito, &c. vt in d. l. fi. patet. & ibi Cy. in ver.
iij. iuxta præmiſſa. Pro quo facit gl. ibi poſita ſuper verbo, de po
ſitionibus. hoc expreſſè tenet Specula. in tit. de teſta. §. ſequitur.
verſi. quid de ſuccedente. & eſt verum quicquid notet in titu. de
bono. poſ. ex teſta. di. Adria. in vlti. col. & ſic in caſu noſtro ſup
poſito ꝙ Meliorucia ſuccederet ab inteſtato per auxilium d. l. fi.
nam poteſt venire. Aut dicemus ꝙ petierit per interdictũ quorũ
bonorum, & non videtur ꝙ illud potuerit dari: quia licet illud in
terdictum vtile competeret ſuccedenti ab inteſtato de iure ciuili
tantum datur contra poſſeſſorem pro hærede, vel pro poſſeſſore
poſſidente: vt l. j. ff. quorum bonorum, quod hic ceſſauit. Præter
ea poſſeſſio quę datur ex illo interdicto tribuit ius: quia fecit poſ
ſeſſorem. eſt enim adipiſcendæ poſſeſſionis: vt d. l. j. in fi. & not.
in d. l. fina. in glo. magna. in fine. & ſic debuit dari cauſa cognita,
& libello porrecto, & lite conteſtata: vt l. ij. §. dies. cum ibi not. ff.
quis or. in bono. poſ. ſer. quæ defuerunt in caſu noſtro: ergo, &c.
Actio enim in factum quæ loco illius interdicti datur, debet mo
re iudiciario intentari. Præterea illa qualiſqualis petitio quę fuit
porrecta per d. M. nõ cõcordat pronunciationi iudicis contra l.
vt fundus. petijt enim ꝙ daretur ſibi baiulus qui mitteret eam &
licentiam intrandi. nõ ergo potuit ſuper alio pronunciari, nec ta
lis petitio de iure procedit, vt ſunt iura vulgaria. Aut dicemus
ꝙ cũ in caſu noſtro non appareat ꝙ aliquis poſſideret bona hæ
reditatis prædictæ, vt ſic ſuppoſito ꝙ M. eſſet hæres ab inteſta
to pro dimidia, potuiſſet ſine iudice apprehendere poſſeſſionem
vt l. cùm hæres. in prin. ff. de acq. poſ. & ſic potuit ex ſeipſa adire
iudicem, & cum eius authoritate apprehẽdere: vt l. ſi creditores.

a ¶Et plus. Vide Bar. in l. quoties. §. ſi duo. ff. de hære. inſti. & in conſi. clvij. in j. volu. in nomine domini. et in cõſi. xlviij. Gallus Falopi. & ibi ſcripſi. & in cõſi. clxxvij. inci. Matiolus. vbi etiã ſcripſi. Tho.

b ¶§. ſi duo. Vide Pet. de Anc. in c. j. de teſt. & plenè ſcripſi in apoſtil. mea in d. §. fin. Tho. Diplo.

c ¶Prohibere. No. qđ dicit Bar. hic ꝙ teſtator poteſt prohibere ius accreſcendi. adde eundem Bar. in l. j. in x. q. C. quãdo nõ pe. par. cum cõcor. quas dedi in l. ſi ego. ff. de iniuſto rup. & irri. teſta. in addi. Bar. poſt And. Barba. Tho.

d ¶Quæſtio. Adde ꝙ collegiũ doctorũ Piſanorũ cõſuluit prout ſuprà cõſuluerunt Bar. & Franc. Tigri. in conſi. præcedenti. & ibi videas. Tho.

a ℭEt dixit. Adde qđ no. Bar. ſ. i j. vo. i cõſ. xxj. inc. vt dixit &c. cõſuluit ſup iſto caſu. & deinde cõſuluit do. Nic. do. Ale. de Peru. prout i hoc conſi. & ita iſtud cõſilium eſt inſertum in lib. ſecũdùm ordinem Peruſi. i iij. parte de vlt. volu. in cõſil. xlviij. & adde hic quæ poſui poſt Bartol. in dicto conſil. xxj. Tho.

C. de pign. & ſic fecerũt in caſu nr̃o: & tũc vr̃ ꝙ nõ requiratur alicuius citatio: ar. Inſti. de libe. §. multis. cũ gl. ſua. tñ iſta debuerunt iudici cõſtare quę ex actis cõſtitiſſe nõ apparet. quare põt concludi ꝙ ꝓnunciatio facta ꝑ Me. & promiſsio ſecuta de iure nõ ꝓceſſerũt. Reſtat ergo examinare ſecũdũ, ſcilicet ꝙ ſi dicta hęreditas Ciucio in ſolidum ex teſtõ deferatur, vt ſit legitimus contradictor, & ſibi dici non poſſet, quãtũ ad te liberas ædes habeo &c. & in hoc ſunt inducta duo. Primò ꝙ ſi Ciucius inſtitutus ex re certa excludere poſſet à ſucceſsione ex eo ſolo qa teſtator inſtituit poſthumũ ſi ꝑuenerit ad lucẽ, dato ꝙ nullus natus fuerit. Et breuiter vr̃ dicẽdũ de iure ꝙ nõ: qa inſtitutio facta de poſthumo nõ nato poſtea hr̃ pro nõ ſcripta: hinc eſt ꝙ ſi alius cohęres eſſet ei datus, haberet totũ iure ſuo, nec ſibi feciſſet partẽ talis poſthumus nunq̃ natus: vt l. vtrũ. §. j. de reb. dub. & l. qui quartam. in fi. de leg. j. plenè per gl. in l. huiumodi. §. ſi Titio. eo. tit. in caſu ergo noſtro perinde habebit ac ſi nũq̃ fuiſſet poſthumus inſtitutus, & ſic in ſolidũ erit hæres. fuit etiam inſtitutio in caſu noſtro facta ſub conditione, ſi peruenerit ad lucem &c, quæ deficit: & ideo ꝓ nulla eſt talis inſtitutio: vt l. notio. in prin. & §. j. cum ſimi. ff. de peri. & commo. rei vendi. ergo &c. Secundum eſt videndum ſi d. Ciucius excluditur à ſucceſsione ex teſtamento in ſolidũ per verba appoſita à teſtatore, qui voluit & iuſsit quòd plus de bonis ſuis habere vel petere non poſſet &c. Et videtur de iure dicendũ quòd excludatur. Pro hoc videtur caſus in l. quoties. §. ſi duo. ff. de hæ. inſti. in fin. §. vbi habetur ꝙ ſi teſtator noluit hæredem inſtitutum ex re certa habere in ſolidũ, non trahit inſtitutio rei ad ſe totum, ſiue volũtas teſtatoris refragetur, & hoc ſiue in eo ꝙ noluit in caſu illius §. hæredes inſtitutos in re certa. quo caſu ęqualibus portionibus non habet locum quod dicitur in prin. illius. §. ſcilicet ꝙ inſtitutio rei certæ trahat ad ſe totum: ideo lex diſponit inſtitutum in re certa alio non inſtituto habere totũ: quia præſumitur teſtatorẽ hoc voluiſſe ſi eſt miles, ex eo ꝙ ex quo de alio non fecit mentionem inſtituendo, videtur eum totũ habere velle. Pro hoc l. cogitur. §. ſed ſi miles. cum gloſſ. ſua ff. ad Trebel. & l. ſi miles vnum ex fundo. cum ibi no. ff. de teſta. milit. ſi eſt paganus, idem præſumit lex eadẽ rõne. Item alia: quia præſumitur teſtatorẽ voluiſſe ꝙ eius voluntas valeat. & ſic lex pręſumit ꝙ voluerit ꝙ inſtitutus ex re certa habeat totum: aliàs enim non valeret eius voluntas, ne decedat pro parte teſtatus. nam illud non pręſumitur voluiſſe. Et ita intelligi debet Inſti. de hære. inſti. §. non aũt. vbi non conſtaret volũtas eius ꝙ voluerit inſtitutum in re certa alia bona non habere, & ſic in illis decederet teſtatus: tunc inſtitutus in re certa non habet totũ imò eius inſtitutio non valet in re repugnante voluntati teſtatoris: vt ff. de reg. iur. l. ius noſtrum. quod teſtator non poteſt tollere: vt l. nemo. ff. de leg. iij. Voluntas enim teſtatoris quæ continet perplexitatem non valet: vt l. ſi Titius. de condi. inſtit. & vbi cõtinet poſsibile quod de iure ad impoſsibile reduci non poſſet, niſi offendatur teſtantis voluntas perplexa. & ſecundùm voluntatem teſtatoris incompaſsibilia de iure continens. & ſic in caſu noſtro, in quo teſtator decedere voluit pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus, in totum nihil valebit voluntas, nec ea teſtati cauſam inteſtati ad ſe traheret, ſed econuerſo. Simile de iniuſto teſta. lege pen. & lege ſi poſthumus, verſicu. nam & duobus. cũ gloſſ. de libe. & poſthu. Nec obſtat ſi dicatur, valeat inſtitutio de Ciucio facta vt totũ accipiat. veruntamen reſiduum à re in qua fuit inſtitutus fuit, ſed ſecundum reſtituat per fideicommiſſum venientibus ab inteſtato: & ſic M. pro ea parte, pro qua ab inteſtato ſuccedit: vt l. peto. ver. idem dicemus. de leg. ij. & quod ibi not. per doct. vbi ſi teſtator ab inteſtato hæredes inſtitutos contentos voluit eſſe certa re, reliqua venientibus ab inteſtato tenentur per fideicommiſſum reſtituere. Ita dicit Cy. dicunt doct. hoc in dubio præſumi. per legem. Titia. §. primo, in fin. eo. tit. quicquid not. gloſſ. in l. peto. Nec obſtat ad hoc lege cùm pater qui filio. eod. titul. quia ibi inſtituti iuſsi eſſe conuenti in re certa erant ipſi ijdem venientes ab inteſtato: quia reſpõdeo duobus modis. vno in caſu l. peto. teſtator primò inſtituit ſubſequẽter iuſsit eſſe contentos re certa. quibus verbis videtur per fideicommiſſum grauare hæredes iam inſtitutos. At in caſu noſtro tam ipſa inſtitutio eſt vitioſa propter perplexitatem, & repugnãtiam, quam voluntas teſtatoris continet: & ideo non eſt locus fideicommiſſo. Præterea in caſu noſtro fuerunt appoſita alia verba ꝙ ibi per verba appoſita in caſu noſtro teſtatorem videre voluiſſe ꝙ Ciucius non ſit hæres aliquo modo, & eo modo quo habuit alij reſtituere propter verbũ habere, quod cõprehendit etiã id, quod habet alij reſtituere: vt l. ſtipulatio. & ibi no. in glo. ff. de verb. obli. à ſimili de eo quod lex dicit, de verbo accipere quodlibet in facto & reſtitutione alteri, vbi in codicillis facta ſit: vt l. cùm quis decedẽs. §. ſcientiã. de leg. iij. & illud aũt dicit non põt ꝙ gratia poſthumi hæredis inſtituti dicta verba à teſtatore dicta fuerunt: quia in caſum ſucceſsionis poſthumi hæredes inſtituti Ciucius loco legitimi haberetur: & ſic ſine appellatione illorum verborũ vltra rem, in qua fuit inſtitutus legitimus cẽſeretur, nõ haberet in bonis teſtatoris, cùm nec eo caſu ab inteſtato ſuccederet & ſic quo ad caſum ſucceſsionis illa verba inutilia ſunt ei: nõ ergo eius gr̃a vñr appoſita, & ſic põt tolli oppoſitio di. l. peto. j. rñ. pręal. ſi in contrariũ allegat̃. Itẽ nõ obſtat lex, ſi qs ita hæres inſtitutus excepto fundo. quia ibi teſtator nil vltra fecit, vbi qđ in fundo nõ inſtituit: & ideo ſuccedit diſpoſitio legis quę vult inſtitutũ in partẽ habere totũ, alio nõ inſtitutio ꝙ teſtator inſtituere voluit, ſed ſic in caſu nr̃o. Aliud eſt em̃ dicere, nõ inſtituo, & aliud eſſet dicere, nolo ꝙ aliquo mõ habeat. ſicut aliàs aliud eſt dicere, non adeo hæreditatẽ, & repudio hæreditatẽ: vt no. in l. j. C. de iur. & fact. Igno. Ex oĩbus vr̃ de iure concludendum ꝙ d. Ciucius non ex teſtamento hæres, ſed ab inteſtato cum Meliorutia germana ſua ſuccedere poſſet in bonis dicti Iacobutij &c.

1 *Verba derogatoria in teſtamento appoſita, cuius generis poſsint eſſe.*

2 *Verba derogatoria in teſtamento appoſita quomodo habeant impedire diſpoſitionem poſtea factam.*

3 *Quæ uerba in ſecundo teſtamento appoſita habeant tollere uerba derogatoria.*

CONSILIVM LXXXIII.

a ET dixit[a], & aſſeruit & voluit dictum teſtamentum præualere omnibus alijs teſtamentis factis per eum: nec non dixit, voluit, & aſſeruit ſe dictum teſtm̃ nolle reuocare, ſeu aliud cõdere, vel aliã vltimã voluntatẽ per eum facere, vel codicillos cõdere, vel aliquid aliud, ꝑꝑ quod dictũ teſtm̃ nõ valeret. & ꝓmiſit etiam, & voluit aliud nõ facere: & ſi fieret voluit nõ valere, nec tenere roboris firmitatẽ. Et ſi apparet contrariũ, dixit nõ eſſe factũ de ſua volũtate, ſed tanq̃ per eũ nõ ſanę mentis, niſi in teſtõ fiendo per eũ diceretur de verbo ad verbũ, Pater nr̃ & Aue Maria. non obſtantibus ꝙ in dicto teſtõ ſi apperet contrarium huic teſtõ reperiretur qbuicũque verbis derogatorijs &c. & hæc particula primi teſtamenti. Et hanc ſuã vltimã aſſeruit eſſe velle, quam valere voluit iure teſtamenti. & ꝙ ſi iure teſti nõ valeret, valeat ſaltẽ iure codicillorum, vel ciuſlibet alterius vltimę volũtatis, caſſans, irritãs, omne aliud teſtm̃ ꝑ eũ cõditũ, nõ obſtantibus aliquibus verbis derogatorijs inſertis, & appoſitis ſub quocũque mõ verborũ. & voluit hoc teſtm̃, ſiue vltimã voluntatẽ omnibus alijs teſtis, & vltimis volũtatibus pręualere &c. & hęc eſt ꝑticula ſecundi teſtamenti &c. Mõ quęrit̃, nunqd ſcđm teſtm̃ valeat nõ obſtãtibus verbis derogatorijs appoſitis in primo teſtõ, vel qualibet alia particula appoſita, ſ. in parte primi teſti &c. Ad pręcictã q̃onẽ examinandam ſunt videnda duo. Primò vidẽdũ de viribus verborum derogatoriorũ appoſitorũ in primo teſtõ, qualiter verba derogatoria in eo addita impedire habeant teſtamenũ poſtea cõditũ. Secundò, eſt vidẽdũ de viribus verborũ additorũ in ſcđo teſtõ, an iſta verba ſint ſufficientia ad tollendũ verba derogatoria in prĩo

1 teſtõ addita: qbus viſis huius veritas quęſtiõis appebit. † Circa primum dico ꝙ verba derogatoria in teſtõ addita pñt eſſe triplicis gñis. Nam quædam ſunt verba derogatoria actus teſtandi, quædam ſunt verba derogatoria ſolennitatis, quædam ſunt verba derogatoria voluntatis, quæ verba derogatoria tã actus teſtãdi, q̃ ſolennitatis, q̃ etiã voluntatis fuerunt appoſita in primo teſtõ prædicto. Nam dũ teſtator in primo teſtõ dixit hęc verba & aſſeruit ſe nolle aliud teſtamentũ, vel aliam vltimam voluntatẽ condere: hæc ſunt verba derogatoria actus teſtandi, in eo vero quod dixit hæc verba, ꝙ ſi appareret aliud teſtm̃ contrariũ, voluit non valere, niſi in eo dicatur, Pr̃ nr̃, & Aue Maria, de verbo ad verbum: iſta ſunt verba derogatoria ſolennitatis. In eo verò quod dixit ꝙ ſi aliã vltimã voluntatẽ, vel teſtamentũ faceret illi cõtrariũ, voluit nõ valere, & de ſua volũtate factũ non eſſe. Iſta ſunt verba derogatoria voluntatis. Modò eſt videndum, qualiter pręcicta verba derogatoria habeant impedire diſpoſitionem poſtea factã: & ſi impedire habeantur, quę verba, quæ ſolẽnitas, quæ voluntas requiratur in ſecundo teſtamẽto, vt primum tollatur. † Et circa prima verba derogatoria actus teſtandi dico ꝙ dicta verba nõ obſtãt ſecundo teſtamẽto cõdẽdo etiã ſimpliciter

2 emanãti, nulla mẽtione in eo de ipſis verbis facta: quia talia verba derogatoria actus teſtãdi ſunt cõtra bonos mores: vt l. pactũ quod dotali. C. de pac. & l. pactum. C. de col. & ſic nõ valẽt: vt l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. ff. de verb. ob. vnde eorũ aditio nihil operatur. Et per hoc patet ꝙ malè loquit̃ gl. l. ſi mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. j. & iuſtè ibi reprehẽdit̃ per Iac. de Are. De ſecundis verbis derogatorijs, ſ. ſolẽnitatis, dico ꝙ impediunt ſecundum teſtamẽtum, imò per ſecundũ teſtamẽtũ ſimpliciter cõditum, nulla de ipſis verbis facta mẽtione primum tollit̃: vt probatur. ff. de iure codicil. l. diui. §. licet. quicquid ibi no. in gl. ita intelligũt illum §. Old. & Dy. Et eſt ratio: quia nõ põt teſtator ſua voluntate mutare ſolẽnitatẽ, quæ eſt publici iuris: vt l. codicillis. §. fi. de leg. ij. De tertijs verbis derogatorijs, ſ. volũtatis additis in teſtamẽto prædicto, an impediant ſecũdũ teſtamẽtum: dictũ eſt ꝙ ſic. Eſt ergo vidẽdum per quæ verba in ſecundo teſtamẽto appoſita, & quomodo eis derogari poſſet. De hoc ſunt opiniones inter gl. & doc. nã gl. in l. ſi quis in principio teſtamẽti. ff. de lega. iij. & in d. §. in legatis. & in d. §. licet. tenet ꝙ ad hoc vt verba derogatoria voluntatis addita in primo teſtamẽto, tollant̃ per ſecũdũ debet de eis ſpecialis & expreſſa mentio fieri. quod tenet Dy. in c. qđ ſemel. extra, de reg. iur. li. vj. Cõtrariũ tenet Iac. de Are. ſ. ꝙ quãtũcunq̃ in primo teſtõ ſint verba derogatoria: tñ primũ tollatur ꝑ ſecundũ: licet in ſcđo nulla mentio de derogatorijs verbis fiat: vt refert Cy. in l. ſancimus. C. de teſta. hoc etiã diſputãdo tenuit Ia. de Bel. in diſputatione ſua in corpore, de teſt. imper. §. j. hoc etiã tenuit Ant. Ciaffi. de Piſis in repe. ſua. d. l. ſi qs in princi. teſtamẽti. quorũ opi. tenẽdo quęſtio noſtra nullũ habet dubium: qa per ſecundũ teſtm̃, primũ tolleret̃: nec eſſet vlterius allegãdũ: tñ quia inter tãtos doct. eſt varietas, nõ eſt ſecurũ alteri parti de facili adhærere, niſi inquãtũ ſuadet tex. legis. Puto igit̃ opi. gl. & Dy. veriorẽ. ſ. ꝙ in ſecũdo teſtõ debeat fieri mẽtio ſpecialis verborum derogatoriorũ adiectorum in primo: & hoc maximè per tex. in d. l. ſi quis in principio teſtamẽti. dum dicit, ſ. hoc ita locũ habebit ſi ſpecialiter dixerit prioris volũtatis ſe pœnituiſſe: hoc etiam diſputãdo tenuit Cy. quod & ſcribendo tenuit do. Corne.

3 in d. l. ſi quis in principio teſtamẽti. † Secũdò principaliter eſt videndum, an verba in ſecundo teſtõ oppoſita habeãt tollere verba derogatoria poſito in primo. & ſecundũ opi. Iac. de Bel. Ant. & aliorum, certũ eſt ꝙ ſic, vt ſ. dixi. & primum tollit̃ per ſecũdũ, ſed ſecũdũ opi. glo. & aliorum doc. quã ſ. tenui, ſ. ꝙ in ſecũdo requiratur mentio ſpecialis verborũ derogatoriorũ adiectorum in primo eſt videndũ: an in dicto ſecũdo teſtamẽto dicat̃ facta ſpecialis, & expreſſa mentio, & inuocatio dictorũ verborum, & in ſecundo teſtamento dixit teſtator, nõ obſtantibus aliquibus verbis derogatorijs inſertis & appoſitis ſub quocunq̃ modo verborum: an per iſta verba dicatur fieri mentio ſpecialis verborũ derogatoriorum adiectorum in primo. Et dicenndum eſt ꝙ ſic, primò per tex. in corpo. de teſta. imper. §. & ſi qdẽ. col. viij. vbi text. dicit, ꝙ expreſsim debet teſtator prioris voluntatis pœnitere, & poſtea ſubdit: qa et ſi fecit quãdã talẽ volũtatẽ, nõ tñ ea valet. vlterius vult: nã cũ dictio talis, ſit relatiua qualitatis, referẽdo qualitatem primi teſtamenti, expreſſam mentionẽ de verbis derogatorijs facere dicitur, ſed in caſu noſtro teſtator expreſsit qualitatem primi teſtamenti in ſecundo: cũ dixit. nõ obſtãtibus quibuſcunq̃ verbis derogatorijs in primo teſtamẽto obiectis: ecce qualitas primi teſtamẽti dũ dixit, qbuſcunq̃ verbis derogatorijs &c. vt requirit dictus tex. & hoc modo põt bñ loqui gl. d. §. in legatis dũ dicit ſi exprimat qualitatẽ primæ volũtatis in ſecũda &c. Nã procedit illa gl. in verbis derogatorijs volũtatis, nõ aũt procederet in verbis derogatorijs actus teſtandi, prout ſuperius dictum eſt. Præterea ꝙ verba derogatoria debeant expreſsè & ſpecialiter tolli, eſt à iure in d. l. ſi quis in prin. teſtamenti. propter habendam maiorem certitudinem de voluntate teſtantis, vt apertius intelligamus quod teſtamẽtũ pręualere voluerit: ſicut in ſimili filius debet nominatim exhæredari propter certitudinem habendam de perſona exhæredati: vt l. j. ff. de lib. & poſthu. & tñ dicit filiũ dici nominatim, & ſpecialiter exhæredari, ſi teſtator dicat filium meũ exhæredo, ſi erit vnicus & ſolus: vt l. ij. ff. de lib. & poſthu. ſic in propoſito cũ vnũ teſtamẽtũ tm̃ præcedat, in quo ſunt verba derogatoria, teſtator dicẽdo, nõ obſtãtibus verbis derogatorijs, &c. ea ſpãliter demonſtraſſe dicatur. pro hoc l. nominatim. ff. de lega. iij. poſſent ad hæc probanda multa allegari ex his quæ ponit Dyn. in c. quod ſemel. & Anto. in d. l. ſi quis in prin. quæ prudentiam veſtram non latent. Concludẽdo igitur eſt de iure dicendũ, ſecũdũ teſtamẽtũ, de quo quæritur, primũ & eius effectum tollere, per rationes & iura ſuperius allegata. Et ita dico & conſulo ego Nicolaus domini Alexandri.

Soluto matrimonio ſi vxor fuit alimentata à filijs, an poſsit petere illa alimenta ab hæredibus viri. Item an poſsit petere dotẽ cum vſuris, & de c. ſalubriter. de vſuris.

1 *Vxor debet ali à uiro, in cuius ſeruitio eſt, non autem à filijs primi mariti.*

2 *Mulier ſoluto matrimonio non poteſt petere alimenta tanquam uſuras dotis: quia eſſet uſura.*

CONSILIVM LXXXIIII.

a FRanciſcus[a] habuit in vxorẽ dominam Thomaſiã, & in dote florenos cc. deceſsit Frãciſcus relictis quibuſdam filijs pupillis, in quibus domina Thomaſia mater eorum moram traxit bene per tres alios annos. modò ſecundus vir petit ab hæredibus do. Franciſci do-

1 tem dictæ Thomaſiæ & alimenta. † Quæritur nunquid dicta alimenta debeantur: & ſi debentur quæ debeantur, & pro quanto tempore. In Chriſti nomine, in quo eſt propoſita aduertendũ eſt quare petuntur alimenta prædicta. Aut enim petuntur propter vitam matris tanq̃ ali deberet à filijs: & ſic officio iudicis: & tunc non poteſt: quia debet ali à viro, in cuius ſeruitio & opere eſt. l. in rebus. §. poſth. ff. de neg. geſt. & C. eo. l. quod in vxorem. ff. ſol. matri. l. ſi conſtante. §. ſinautẽ in ſeruitio. & ibi per Dy. Aut

b petuntur iſta alimẽta tanq̃ vſura[b] dotis pro alimẽtis dictæ vxoris. per c. ſalubriter. extra, de vſur. et hoc nõ poteſt fieri: quia illud

2 c. loquitur quando vir ſuſtinet onera matrimonij, † & vult vſuras dotis. ſecus ſi mulier ſoluto matrimonio vſuras ſiue alimenta peteret, vt vulgares appellant, prout in propoſito eſt: quia tũc eſt vſura illicita. Ita tenet Innocen. in d. c. ſalubriter. & Ioã. And. idem ſed Cy. de hoc dubitando pertranſit in l. j. §. exactio. C. de rei vxo. actio. Sed in hoc caſu ſtãdum eſt iuri canonico: & ideo ſi dos eſſet promiſſa huic marito per hæredes primi viri, ipſi tenentur ad dictas vſuras quæ proprijs videntur intereſſe ſed iſte petit vt procurator vxoris: & ideo ei non, debentur, vt ex prædictis patet. Et ita conſulo ego Bartolus à Saxoferrato.

CONSILIVM LXXXV.

c IN Chriſti nomine amen[c]. Ad primum dico ꝙ cùm ſit iure lucidum quòd maritus poteſt petere dotem, & ſi ſuſtinet onera matrimonij, intereſſe, dotis quandiu in ſolutione eſt ceſſatum, plura enim ſunt onera matrimonij, dicit gl. in l. pro oneribus. C. de iu. dot. & vſuras moderatas vir percipere poteſt, donec ei dos ſoluatur. ff. de doli excep. l. pater. & extra, de vſuris. c. ſalubriter. Vnde dixit Bar. in l. inſulam. §. vſuras. ſo. mat. ꝙ de iure canonico vſuræ debentur viro paſſo moram in dando ſibi dotem, per d. c. ſalubriter. & idem tenebat Bal. licet quidam dicant ꝙ c. ſalubriter, loquitur in fructibus, qui percipiuntur iudicio Dei: & ideo voluerunt ꝙ ſi marito, cui dos eſt promiſſa, & nõdũ ſoluta certa pecunia ſingulis annis, donec dos ei ſoluat̃: illa pecunia computabit̃ in dotẽ. Sed Io.

a ℭFranciſcus. Adde ꝙ iſtud conſil. eſt impreſſum ſ. in j. vol. in conſi. cxxviij. hoc autem ideo inferere volui hic, ex quo in xj. vol. cõſi. in fo. xxix. eſt inſertum, et poſtea eſt poſitum huiuſmodi conſi. d. Dioniſij de Peruſio. Tho.

b ℭTanq̃ vſura. Vide plenè per Iaſ. in l. j. in xj. col. C. de ſum. tri. & fide catho. vbi alle. hoc conſi. Bart. & ibi plenius ponit de veritate et intellectu huius conſilij. & Alexan. in l. diuortio. in vj. col. in fi. & ibi per Iaſ. & per Alex. in l. ſi inſulam. §. vſuras. in ij. col. ff. ſol. ma. & in conſi. xxvij. in iiij. volu. viſo ſtatuto. & in cõſi. cxlj. in v. vol. viſo themate. in ij. colum. & in conſi. cc. in vj. vol. ꝑſpectis narratis. in j. col. Tho.

c ℭIn Chriſti nomine amen. Adde ꝙ iſtud conſil. eſt d. Dioniſij de Peruſio. & eſt in ſupraſcripto volum. poſt conſi. Bar. ſupra ſcriptũ inci. Franciſ. Thomas Diplo.

Cal.tenuit oppoſitum:cũ ex quo ſuſtinuit
onera matrimonij,illud cẽſeatur vt fructus
dotis.Et hoc credo verius,pręſertim cũ in-
tereſſe,quod prius eſt quam vſura,nõ ſit vl
tra debitum:& ſic correſpondes,per not.in
l.j.C.de ſumma trini.& l.ſocium qui in eo.
ff.ꝓ ſocio.Pręterea iſtud intereſſe venit ex
ſtipulatione:ergo poteſt agere.l.non ſolùm
de rei vendi.& l.fideicom.aliàs l.ſi mulier.
§.ſi reũ.ff.de le.iij.Dionyſius de Peruſio.

1 ☞*Facultas dandi fideiuſſores alicui conceſſa,intelligitur quòd poſſit dare uſque ad ſententiam.*
2 *In delictis eſt licita purgatio moræ,quando ſibi per legem uel ſtatutum conceditur.*

CONSILIVM LXXXVI.

a VIſo ſtatuto[a] de pœ
na vendentis poſſeſſionem &c.
Modò quidã vendidit poſſeſſio
nẽ cõtra formã ſtatuti: vnde inqſitus fuit,
b & poſt reſpõſionẽ[b]†per eum factam obtu
1 lit fideiuſſorem:an veniat abſoluendus. Di
cunt enim verba ſtatuti,ſi verò vendiderit
forenſi alicui: ſoluat tũc, ſaluo ꝙ ſi emptor
ſe per publicum inſtrumentum obligaue-
2 rit,& idoneos fideiuſſores† dederit de ſol-
uendo,&.per quæ verba datur facultas fo
rẽſi dãdi ipſis fideiuſſores quo ad eum fera
tur ſententia. Caſus eſt expreſſus ff.de pu-
blicanis.l.j.in princ.cõiuncta l.hoc edicto.
in princi.ff.quod metus cauſa.l.ſi cum ex-
ceptione.§.j.coniuncto.§. ſatis clementer.
C.de preci.Imperato.offerend.l. vniuerſa.
vbi dicitur ꝙ non valent reſcripta,niſi de-
tur fideiuſſor,& intelligatur quòd poteſt
dari poſt interpretationem.& gloſſ. expo-
nit ibi valeãt,ſi interim non ſortiatur effe-
ctum.Præterea,pro hoc videtur text. in ſi-
3 mili ff.de crimi.ſtel.l.j.†Nec obſtat ſi dicat
qđ in delictis non eſt licita purgatio morę:
quia verum eſt,niſi per legem cõcedatur.
hic autem cõcedit lex municipalis,quæ di-
cit,ſaluo &c.quę verba ſic debent interpre
tari vt dictũ eſt.& hic eſt ipſa veritas. Bar-
tolus à Saxoferrato.

1 ☞*Appellatione ſuorum non continẽtur nomina debitorũ,ſed quæ pertinẽt ad teſtatorẽ iure dominij uel quaſi.*
2 *Appellatione mobilium & immobilium non ueniunt nomina debitorum.*

CONSILIVM LXXXVII.

c MAtiolus[c] Petri Bar
toli de Saxoferrato inter cætera
quæ in ſuo teſtamento dixit, &
poſuit,reliquit dominæ Coluciæ eius vxo
ri fructus,reditus & prouẽtus omniũ bo-
norum ſuorum mobilium & immobilium
ſub quibuſdam conditionibus & modis in
eius teſtamẽto inſertis.Modò quæritur an
dicta domina vigore dicti legati debeat ha
bere vſumfructum eorum quæ ſunt in no-
minibus debitorum. Ad quorum examina
tionem dicto puncto reſpondeo quòd nõ.
quod probatur ex eo quòd dixit, ſuorum.
quod debet intelligi de his quæ pertinent
1 †ad teſtatorem iure dominij vel quaſi,non
eorum quæ in nominibus debitorum: vt l.
Quintus.§.argento. de auro & argento.
legato.Præterea dixit teſtator, mobiliũ &
immobilium.ſed nomina debitorum non
2 ſunt mobilia,nec ĩmobilia:†ſed ſunt quod-
dam tertium genus per ſe; vt l.à diuo Pio.
§.in vẽditione.ff.de re iudi.& l.quam Tuberonis.§.pe.ff.de pec.
Et hoc tenet Iac.de Aret.in l.mouentium.de verb.ſig. & idem
determinat Spec.in his terminis in tit.de fructibus & intereſſe.
§.j.ver.ſecundò quæro.Ex quibus concluditur dictam dominã
non debere habere vſumfructum de nominibus debitorũ.Non
obſtat ff.de vſufruct.l.vxori meæ.quia ibi fuit relictus vſusfru-
ctus ſimpliciter:in propoſito fuit additum mobilium & immo-
bilium,quod habet reſtringere ſignificatum bonorũ, vt dictum
eſt.item fuit adiectum hoc pronomen,ſuorum, quod ſimplici-
d ter habet reſtringere:[d] vt de his mobilibus intelligatur,quæ iure
domini pertinent ad teſtatorem:vt d.argẽto.& licet in d.l.vxori
meæ.fuerit appoſitum verbum illud,ſuorũ,& tñ cõtinet omnia
nomina debitorũ,illud ideo eſt:quia illud pronomen meorum,
habet ſubſtãtiã omnia cõprehendentẽ non reſtrictũ ad aliquam
adiectionem.Sed in quæſtione propoſita hoc pronomen,ſuorũ
refertur ad ſubſtantiuum bonorũ mobilium tantũ, & ſic reſtri-
ctiuũ,& nõ generale,ſeu omnia cõprehẽdẽs.Nõ obſtant gloſſ.
quæ dicũt,actiones,& iura iudicantur mobilia & immobilia,ſe-
cundùm id quod in actione deuenit:quia illud verum quãdo
iura & actiones de neceſſitate debent applicari mobilibus & im
e mobilibus:quia de his nihil eſt diſpoſitũ.verbi gratia dicit lex[e] ꝙ
bona immobilia minorum nõ pñt alienari ſine decreto,mobilia
verò ſic:ſed de nominibus nil diſponit, iudicabimus de eis, vt
æquiparẽtur mobilibus,& immobilibus ſecundùm id,quod in
actione deuenit.Hoc autem non contingit in quæſtione propo
ſita.Nam de mobilibus & immobilibus reliquit vſumfructum
vxori,iura verò & actiones reliquit hæredi,vt ex ſerie teſtamẽ-
ti patet:& ſic non eſt neceſſe ꝙ alicui prædictorũ,ſcilicet mobi-
lium,& immobiliũ applicentur iura,& actiones,& nomina de-
bitorũ,ſed ſtãt in tertio gñe per ſe,vt d.§.genero.Secundò querit
an veſtes viri & vxoris feſtiuę ſint vxoris proprię,an verò hęre
ditati remaneant ita ꝙ de his tanꝗ de alijs mobilibus vſumfru-
ctum recipiat.Et reſpondetur ꝙ de veſtibus viri nullum eſt du-
bium ꝙ nõ ꝑtineant ad vxorem,nullo verò iure propretatis de
veſtibus vxoris:licet ſecundùm opi.Dy.in l.in his.§.j.ff.ſol.mat.
tamen veritas eſt ꝙ veſtes pretioſæ,& feſtiuæ,non ſunt vxoris,
nec videntur ei à viro donatę:& ſic non poteſt donatio per mor
tem confirmari.Cùm enim videantur traditæ ad vſum,vt magis
ornata ſit apud virum:vt l.mortis ſuę.§.fin.ff.de dona.inter virũ
& vxor.& videtur not.per glo.in l.ſi vſusfruct.§.fi.ff.ad leg.Fal.
& hoc tangit Iaco.de Are.& alij Moder.in d.l.in his.§.j.Tertiò
quæritur de fructibus & fœtu pecudum,boum,& equorũ,vtrũ
pertineant ad dictam dominam tãquam vſufructuariam:an ve-
rò ad hæredes. Ad quod reſpon.ꝙ pertinent ad dictam dominã
& ſaluo eo ꝙ eorum quæ conſiſtunt in grege,debeatur in locũ
mortuorum,vel inutilium,ex fœtibus ſubiũctę ſecundũ formã
l.fœtus.§.j.ff.de vſufruct.Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

1 ☞*Frater non poteſt ſtipulari dotem ſibi reddi,quæ eſt de bonis ſororis.*
2 *Frater ſi ſtipulatur dotem nomine ſororis poßet ipſa agere ut liberet uirum.*
3 *Frater ſtipulando dotem reſtitui,an in dubio præſumatur pro ſe,uel pro ſorore.*

CONSILIVM LXXXVIII.

f SAepe de facto[f] cõtingit quòd
frater tradit ſororem ſuam nuptui,& dedit ſibi de bo-
nis paternis,ſiue de parte ſororis dotem & ſtipulatus à
marito ipſius dotem ſibi reddi,ſi ſoror ſua præmoriatur in matri
monio ſine liberis.mulier iſta deceſſit,& reliquit dotem marito:
nunc frater agit actione ex ſtipulatu cõtra maritum:maritus aũt
1 ſe tuetur. Quęritur,an poſſit ſe tueri. Et videtur qđ poſſit:†quia
dos fuit de bonis ipſius mulieris:ergo frater ſibi ſtipulari nõ po
tuit.quod ſi fecit,debet ſibi obſtare exceptio,cũ cui promiſit ma
ritus,non promittere debuit:vt ff.de verb.oblig.l.ſi quis cùm ali
ter.C.de iuris & fact.igno.l.ſi non in ſanctionis.ff.de condict.ob
2 cauſam.l.qui ſe.& condi.ſine cauſa.l.iij.†Si autem dicas qđ fra-
g ter ſtipulatus eſt nomine puellæ:& ergo dico ꝙ puella[g] poſſet a-
gere contra eum vt liberaret virũ ſi vellet.ff.de nego.geſt.l.igno
rante.de leg.ij.l.cùm pater.§.porro.ff.manda.l.idemque.§.Pom-
ponius.de iure dot.l.ſi mulier.per quas leges patet ꝙ ſi ignoran-
ter puella fecit,tenetur frater actione negotiorum geſtorũ ſi ſciẽ
tę puella,tenetur mandati.Sed dicet aliquis ꝙ ipſa voluit hoc fie
ri animo donandi,permittens vt ſtipularetur:ſed non præſumi-
tur maximè in mulieribus:vt ff.ad Velleia.l.iiij.in fi.& ſi eſſet do
natio,præſumitur cauſa mortis,quæ potuit voluntate contraria
reuocari:

a ❡Viſo ſtatuto. Adde ꝙ cõſuluit Bar.ĩ cõſi.lxix.in nomine domini viſo ſtatuto vbi vr̃ ꝙ concludat ꝑut hic. ſed ibi plenius.& vide in cõſi. cxiiij.& quia dicta duo conſilia inueni ſcripta ĩ xj.vol.cõſi. in fo.xl.ideo hic inſeruit Tho. Diplo.

b ❡Poſt reſponſionẽ. Vide Feli.in c.nõne. ĩ ij. col.de prẽſump. vbi voluit ꝙ rñſio facta ſimpliciter, & nõ ad qualitatẽ,non negat qualitatem.et alleg.Bar.ĩ iſto cõſ. quia hęc rñſio facta fideiuſſori nõ præiudicat, licet ſit facta ſimpliciter. Tho.

c ❡Matiolus. Adde ꝙ iſtud cõſil. inueni in xxx.vo.cõſil.in fol. clxxxiiij.& ꝓ cõſi. Bar.alle.d.Pe. Cor. in cõſi.ccxxxvj.diligẽter.in iiij.vol. in j. col.& Io. Firma.in ſuo repe.in verſi.nomẽ debitoris. & al's in c.Matiolus Petri. & adde ꝙ idẽ cõſuluit Bar.ĩ.i j.vol. in cõſ.l.inci.Gilius Petri.de Flo.vbi etiam cõſuluit ꝑut hic. & ita iſta duo conſilia alle.And.Barb. in l. meę.in j. addi.Bart. ff.de vſufr.leg.& vide Bar.in l. Quint⁹. §.argẽto.ff.de aur.et arg.le.et ibi apoſtil. meã. & quæ ſcripſi poſt Bar.in d.cõſi.l. vbi etiã poſui de verbo ſuorũ,qñ intelligit. & adde ꝙ ſi in inſtrõ notari⁹ dicat ꝑ verba tertię ꝑſonę ꝙ tũc ꝓnomẽ ſuus ſua ſuũ, refertur ad ipſum teſtatorẽ, & non ad hæredẽ eius, niſi aliud de mẽte appareat,ſecundũ Bar. in l.ex facto.in prĩc. per illum text.ff. ad Trebel.Thomas.

d ❡Reſtringere.Adde Bar.in l.mouẽtiũ ff. de verb.ſig.& vide Bar.in cõſi.xv.in j. vo.in nomine Dñi, pr̃ habẽs in j. col. & an vſufructuari⁹ teneaẽ ad debita hereditaria,vide Bar.ĩ l. multũ.quæ eſt l.pe. ff.de vſufru.leg.Th.

e ❡Dicit lex. Nota ꝓ rebus minorũ non alienandis,an extendãtur ad iura & nomina debitorũ. Th.

f ❡Sępe de facto. Adde quod iſtud conſil.inueni in v.volu. conſi.in fol. xxxvj. & aliàs inci. frater ſororem.Thomas.

g ❡Puella poſſet.Adde Bar.in cõſil.cxxvij.in j vol.qdã fratres.& vide Bald.in conſi.cvij.in j. volu. Laurentius fuit cõfeſſus. & Petrus de Anch.in cõſ.xxj.incip. & circa iſtam quæſtionem.Tho.

reuocari:vt ff.de dote prælegata.l.ſexu.Nam ſi ipſa viueret,poſ-
ſet hoc velle,& poſſet hoc dare ei,qui in locum eius ſuccedit: vt
3 ff.de reg.iur.l.qui in alterius.†Sed quæritur,quid pręſumatur in
dubio,an ꝓ ſe,an pro ſorore fuerit ſtipulatus.Et certè veriſimile
eſt ꝙ ꝓ ſorore: qa ad ipſam ſpectat,per prædictã l.ignorãte.ff.de
neg.geſt.Sed quid ſi frater dedit centum de ſuo? Reſpondeo, ſi
ſua pecunia fuit cauſa:qa fecerit à puella ſibi quietari patrimo-
nium pro iſta pecunia,vel etiam ſimpliciter:dico ꝙ iſta pecunia
eſt penes ſe,& ipſi puellæ videtur dediſſe,ex quo fecerit totum
ius ſuum ante ſibi concedi ſic,quæ cõceſſiſſe videtur hoc illi cui
ſe,& ſua conceſſit:argu.ff.mand.l.ideoq;.§.fina.& l. ſeq. & de in
rem verſo.l.propter.imò quod plus eſt,quia debitor erat hic fra-
ter puellæ ad dandum,& ꝙ promiſit etiam veniebat, & ſic pro-
miſit viro quod puellæ debebat, & non de ſuo promiſit, & de-
dit:argu.ff.de reg.iur.l.non videtur velle.& de contra tabu.l. fi-
lium quoq;.j.reſpon.& de iure do.l. ſtipulatio. in fi. quæ lex vi-
detur determinare quæſtionem iſtam.& vide quod no.ff.de iur.
do.l.cùm maritus.§.fi.Bar.

1 ☞*Damnum dare, eſt maleficium committere.*
2 *Statutum ꝙ ſtetur iuramento accuſatoris,ualet.*
3 *Accuſator qui ſecundum formam ſtatuti iurat,qualiter debet iurare.*
4 *Iuramentum debet referri illi qui ſcit,quando ſtatur iuramento alterius.*

CONSILIVM LXXXIX.

a PEtrus[a] fuit accuſatus per Fran.
ꝙ intrauit ortum dicti F.qui Petrus reſpondendo ac-
cuſationi negauit contenta in accuſatione prædicta.
Et ſtatuto cauetur ꝙ de introitu orti,& damno dato ſtetur iura-
mento accuſatoris:& illius qui ſe dixerit dominum laboratorẽ,
& fructuarium:poſt quam reſponſionem, & negationem, & in
termino dato dicto accuſatori ad probandum accuſator corã iu-
dice,et ad dilationem dicti domini iudicis iurauit ad ſancta Dei
Euangelia corporaliter manu tactis ſcripturis contenta in dicta
eius accuſatione fuiſſe vera,& dictum iuramentum præſtitit ſe-
cundum formam dicti ſtatuti pręſente accuſato pręd icto,& cõ
tradicente,& dicente accuſationem prædictam non eſſe legiti-
mè probatam. Modò quæritur quæ debeant eſſe partes iudicis
1 in abſoluendo,vel condemnando.†damnum dare,ſeu intrare rẽ
alienam eſt maleficium committere.l.fina.& ibi not.ff.de priua.
delict.& eſt regula iuris ciuilis & canonici ꝙ delicta debent ple
nè probari:vt l.ſciant.C.de probat.quæ eſt canonizata in cano-
ne.& hoc eſt de iure communi.Sed in caſu propoſito lex muni-
cipalis & ſtatutaria aliter prouidet,videlicet ꝙ ipſe accuſator ſit
2 cum iuramento teſtis,†dum dicit ꝙ ſtetur iuramento accuſato-
ris:quod videtur poſſe ſic ſtatui per l.ſtatuti.argu.l.Theopõpus.
ff.de do.præleg.Sed in hoc eſt aduertendum qualiter debet præ
ſtari per accuſatorem tale iuramentum,cũ ſuum iuramẽtum eſt
huiuſmodi maleficij probatio.Et ſine dubitatione eſt tenendum
ꝙ accuſator,qui ad probationem plenã iurat,debet taliter depo-
3 nere,dicere,& iurare,quemadmodum teſtis† deponere,& teſtifi
cari deberet:videlicet tenetur deponere per ſenſum corporeum
congruentem dicto eius.extra,de teſtibus.c.cùm cauſam. & ibi
per Innoc.& C.eod.l.teſtium.quia ſcire eſt rem per cauſam co-
b gnoſcere,cùm ergo per accuſatorem[b] non dicitur, & dixit ſe vi-
diſſe Petrum intraſſe in orto:nulla eſt facta probatio dicti accu-
ſatoris:quia ſic debet intelligi quod iurare deberet,vt teſtis tene
batur deponerę.Nam quod in locum alterius ſubrogatur, eius
naturam ſapere debet.l.ſi eum.§.qui iniuriarum. ff. ſi quis cau-
tio.Vbicunque enim ad probationem ſtatur iuramento: dicitur
4 †ꝙ ſolùm illi eſt deferendum qui ſcit:vt not.in l.admonendi. ff.
de iureiu.l.in bone fidei.C.eod.titu.Ex quibus teneo,& indubi-
tanter concludo Petrum fore abſoluendum,accuſatore nõ pro-
bante.C.de eden.l.qui accuſare.& ſic debet intelligi dictum ſta-
tutum,vt accuſator ſit ſicut teſtis &c. Et ita conſulo ego Bar-
tolus à Saxoferrato.

1 ☞*Accuſatio de damno dato non datur, niſi domino.*
2 *Commune quod eſt,meum eſt,intelligitur fictè,& impropriè: & ſic non habet locum in ſtatuto.*
3 *Minor non poteſt accuſare ſine curatore, & tutore,*
4 *Tutor an poßit accuſare nomine pupilli.*

CONSILIVM XC.

c FRater[c] non poteſt
accuſare de dãno dato in re cõ-
muni cum eius fratre. Itẽ an mi-
nor accuſare poſſit ſine curatore. In nomi-
1 ne dñi noſtri Ieſu Chriſti amẽ.† Accuſatio
de dãno dato nõ videtur dari,niſi domino
rei,in qua eſt dãnum datum.ff.ad l. Aquil.
item Mela.§.legis Aquilię.et l.ob id.& nõ
põt propriè dicere ſuum quod commune
2 eſt. † Nam vbicunq; reperitur dictũ quod
cõmune eſt,meum eſt:intelligitur fictè, &
impropriè.ff.de ritu nupt.l.illud. & not. de
reg.iur.l.id quod noſtrum. Et quãdo ſtatu
ta loquuntur de domino accuſante, debẽt
intelligi propriè, & non impropriè in ver-
bis ſuis.no.ff.de nego.geſt.l.iij. §. hæc ver-
ba.vnde de vero domino non de ficto, vel
præſumpto intelligi oportet. Nã aliud eſt
eſſe talẽ,& haberi pro tali, & eſſe dominũ,
& haberi ſeu fingi pro domino : vt l. Mer-
ces.ff.de ver. ſigni.Ex quibus patet ꝙ non
põt frater tanꝗ dominus rei accuſare te,&
pro re cõmuni fratri ſuo.niſi diſpoſitio ſta-
tuti loquẽtis de domino põt in eo locũ vẽ-
dicare,vt accuſatio admittatr̃. Similiter di-
co ꝙ minor xxv. annis in ciuili cã vel cri-
3 minali†in iudicio ſtare non poteſt ſine tu-
tore,vel curatore:vt l.clarũ.de autho.pręſt.
& Spe.hoc examinat per vnam col.in ti.de
acto.in prin.& ſic ſine authoritate curato-
ris accuſare non põt.facit Inſtit. de cura. §.
d item inuiti.Sciendum[d] tamen eſt† ꝙ tutor
4 vel curator tutorio vel curatorio nomine
pupilli,vel adulti accuſare non poteſt.vt l.
ij.C.qui accu.nõ poſ.& hoc tenet Spe.in ti.
de accu.verſi.item quod eſt tutor.& glo.&
doc.ponunt in l.Polla.C.de his quib.vt in-
dig.& Richar.in l.j.in fi.ff.de accu.determi
nat hanc quæſtionem, & in fine procedit ꝑ
viam conſilij,&c. Ex quibus apertè patet
quod eſt neceſſe,ꝙ ipſe adultus accuſet au
thoritate curatoris, & aliter accuſatio fieri
non poteſt.Bartolus.

1 ☞*Condemnatio ex contumacia ita afficit hæredem ſi fiat lit.conteſt.& ſequatur condemnatio.*
2 *Abſens potius condemnatur ex contumacia,quã ex delicto.*

CONSILIVM XCI.

e IN nomine[e] Domini
amen. Factum tale proponitur, vi
delicet ꝙ quidam fuit condẽnatus pro ma-
leficio in contumacia in certa quãtitate pe
cuniæ,qui condemnatus poſt dictam ſen-
tentiã deceſſit relicto filio & hærede.Quæ
ritur modò nunquid dicta ſententia poſſit
mandari in executionem cõtra dictũ filiũ,
& eius bona.Et in quæſtione pręd icta pro
culdubio eſt de iure dicendum ꝙ officialis
proceſſerit contra dictum condemnatũ cri
minaliter,& reum ex contumacia condẽ-
nauit:ꝙ huiuſmodi condemnatio ex cõtu-
macia facta non afficit hæredem in perſo-
1 na vel rebus.Nam †ita demum criminalis
condemnatio tranſit ad hæredem,ſi fiat li-
te conteſtata,& ſequatur condemnatio, vt
probatur ff.de accuſa.l.ex iudiciorũ. Duo
namq; exiguntur,vt condemnatio hæredẽ
afficiat,litis conteſtatio, & ſequatur con-
demnatio:vt d.l.ex iudiciorum. Et quotiſ-
cunq; requiruntur duo ad inducendũ vnũ
effectum, copulatiuè requiritur vtrunque

a ❡Petrus. Adde quòd iſtud conſi. eſt quotidianũ in damnis datis. & idcirco eſt valde notandũ. & licet aliqui putent huiuſmodi cõſilium nõ eſſe Bar.cũ in v. volu. antiquorũ cõſiliorũ diuerſorũ doct.in fo. xliiij.dicatur.& in l. admonendi.per Bar. de iureiu. ex quo nõ ſolet Bar. ſeipſum allegare noĩatim, ſed bene dicit vt notaui. & ſi tñ in xx.vol. cõſil.in fol. iiij. eſt ſcriptũ prout hic circa ſinẽ.ibi,& no. in l.admonẽdi &c.et ſic eſt verè cõſil.Bar. Tho.

b ❡Accuſatorẽ.Sed cõtra hoc arguitur quia teſtis deponẽdo non tenetur reddere cãm vel rationẽ dicti, niſi interrogatus,ſecũdũ gl.fin.in l.ſolã. C. de teſti.& eã ſequũt ibi Bar.& oẽs docto.Sicut ergo ſi teſtis teſtificaret verũ eſſe qđ Titius intrauit in ortum,hoc certè probaretur, licet non dicat quia vidit ſic probat accuſator licet nõ dicat quia vidit: quia nõ eſt de hoc interrogatus,nec à lege, nec à iudice.ergo &c.pro hoc etiam facit ratio motiua ſtatuẽtium: quia nulla alia fuit aut veriſimiliter eſſe põt,quærit ſic ſtatuẽtes ordinauerint niſi qa difficilima eſt dãnorũ probatio: quoniam vt plurimũ cũ ſecretè, & clam, aut de occulto fiunt: & ideo videt fuiſſe intẽtio ſtatuentium ꝙ etiã ſi accuſator nõ viderit tamẽ eius iuramento credatur,cùm poſſit eſſe credens ꝑ alias coniecturas: & nemo præſumit deierare, & immemor ſalutis æternæ: vt l.fin. C. ad l. Iul.repe. hoc ꝑſertim obtinet vbi in ſtatuto eſſet expreſſa ratio motiua, ſi eſt in ſtatutis dãnorum datorum Italiæ vidi. quæritur cogita.Tho. Diplo.

c ❡Frater. Adde ꝙ hoc conſi. eſt inſertum in v.vol.conſi.diuerſorum doctorũ. in fol. lxxxix.Tho.Diplo.

d ❡Sciendum. Adde Bart.in l.ij.in fi.ff. de acc. & in l. Polla.C. de his qb. vt ĩdi. vbi Iaſ.in vlt.col.dicit ꝙ hęc eſt cõmunis opi. ꝙ tutor criminaliter agendo poteſt accuſare nomine pupilli. Tho. Diplo.

e ❡In nomine domini. Adde ꝙ huiuſmodi conſi.inueni in x. volumi. conſil.diuerſorum doc.in fo.ccclxix.& not.hoc conſil. Barto. quoniam cõtrariũ de directo te-

cōcurrere,nec ſufficit alterum exiſtere:vt l.
ſi hęredi plures.ff.de condi.inſti.ff.de itine.
actuq; priuat.l.iij.§.ſi autē interdicto.ff.de
2 ver.obl.l.ſi q̄s ita.†Præterea, abſens dānat̄
potius ꝓpter contumaciā q̄ ꝓpter delictū:
vt.qui repudiantis.in fi.ff.de inoffi.teſta.ff.
de euictio.l.fundo.ff.de appel.l.ſi pro luſo-
rio.§.quoties. Item dicta ſententia & conde
mnatio eſt.Pręterea ſcripta ſpatio temporis
xxv.ann.ex forma ſtatu.ciuitatis Senarum,
quæ præſcriptio currit cōtra commune,cū
ſuſtineat vicē priuati:vt ff.de verb.ſig.l.eū
qui vectigal.Et verè poſſet dici ꝙ haberet̄
loco Reipublicæ:tunc obſtaret præſcriptio
xx.an.ff.de diuer.& tēp.præſcrip.§.in omni
bus.§.j.cum ſimil.Bartolus.

1 ☞ *Illa uerba,domina & uſufructuaria,ſecundùm propriam ſignificationem intelligitur domina,uel uſufru-*
2 *De cōſuetudine uxor. quæ relicta eſt domina & uſufructuaria debet hebere alimenta.*
3 *Si ſunt extranei pro parte hæredes & filij pro parte,quid debeat habere uxor,*

CONSILIVM XCII.

a QVidā Petrus[a] Mar-
ti.de Peru.in ſuo teſtamento filiā
ſuā hæredē inſtituit ex certa par-
te,& pauperes Chriſti vniuerſales hæredes
inſtituit ex reſiduo,etiam ſuā vxorē domi-
nam,& vſufructuariā omniū bonorū ſuo-
rum reliq̄t,quæritur q̄d debeat habere iſta
1 vxor.In quęſtione noſtra dubiū facit†:q̄a
ſecundū verborum propriā ſignificationē
per illa verba,domina & vſufructuatia,in-
telligitur legatū alternatiuè dominam, vel
vſufructuariā fuiſſe:vt l.Titio fundus.ff.de
de vſufr.leg.& no.per Dy.ff.de le.ij.l.Titiā.
2 §.fi.& per Cy.in l.j.C.ſi ſecun.nup.mul.†tn̄
de cōſuetudine iſta verba interpretata ſunt
ꝙ habeat alimenta ſicut habebat in vita vi-
ri:& hoc verum liberis eius inſtitutis.ſecus
inſtitutis extraneis:vt not.per gl.in d.l.j. C.
ſi ſecun.nup.muli.Cū ergo in quæſtiōe no
ſtra liberi ſunt inſtituti pro parte extranei,
quæritur q̄d iuris. Tamē vr̄ ꝙ ex eo q̄d di-
cit dn̄am,nō videat̄ reliq̄ſſe dn̄am, ſed ma-
gis quādā pręeminētiā in domo,ſicut in tē-
pore defuncti viri habebat.l.ij.ff.rerū amo.
Et ſic non dicatur propriè domina:vt ff. de
publ.l.ſi cū exhibuiſſent.§.ꝙ autē & ibi per
Iac.de Are.de verb.ſigni.l.pronūcia.pater.
Et iſta videt̄ mens teſtatoris quę debet prę-
ualere:vt l.in cōditionibus.ff. de condi. &
demon.ſed ex eo ꝙ dicit vſufructuariā, vi-
detur tenere Odof.ꝙ habeat plenū vſumfructū,vt recitat Spec.
in titu.qui filij ſint legit.§.j.ver.q̄d ſi q̄s ita dixerit.Sed ego dico
ꝙ in q.ꝓpoſita ſtādū eſt cōſuetudini ſcriptæ in d.l.j.C. ſi ſecun.
3 nup.mu.†Pro ea parte, in qua inſtituta eſt filia ad percipiendū
de fructibus,tāquā pro alimētis pro illa parte,pro ea verò parte,
p̄ qua ſunt inſtituti hæredes extranei,hoc eſt pauperes. Et dico
ꝙ ſi proprietas eſt tātę exiſtimationis ꝙ ſufficiat ad Falcidiam
debitā pauperibus inſtitutis,dicta mulier debet habere integrū
vſumfructū:vt l.omnē.ff.de vſufru.& de vſuf.lega.l.vxori meę.
& ibi not.Nec obſtat conſuetudo ꝙ interpretetur liberis inſtitu
tis,habeant alimenta tātū: q̄a concedo ꝙ cū dicta interpretatio
ſit cōtra ius cōmune fauore filiorū:eatenus ſtādū eſt dictę inter-
pretationi,quatenus fauor filiorū hoc requirit,& nō vltra. & ſi-
cut ad extraneos nō porrigitur,probatur de manumiſ.teſta. l. ſi
ita ſcriptū.vbi eatenus,quatenus reſpicit fauorem libertatis, ſta-
mus illi interpretatiōi,& non vltra.Probatur optimè C.de teſt.
l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto.& C. cōmuni.vtri.iudi.in
l.fin.& ita de facto obtentum eſt.Bartol,

net in l.ex iudiciorum.in ver. quæro pone. ff.de accu. & ibi vide plenā apoſtil.d.Alexan.in hac materia.Tho.

a ¶Quidam Petrus. Adde ꝙ hoc conſil. inueni in x.lib.conſil.diuerſorum doct. in fo.cclxx.& not. iſtud conſil.de ea q̄ domina & vſufructuaria eſt relicta inſtitutis pro medietate paupibus Chriſti & pro alia filia p̄ debet hr̄e.& vide Bar. in cōſi.clxxj.in j.vo. Nicolaꝰ ſer Amati. et ibi ſcripſi.& Bar. in l.Titia.§.fina. in pe.colum.ff.de lega. ij.in verſ.pone quòd ſi teſtator.& Angel. de Are. in ſuo trac. de teſt.in verſi.item reliquit.d.B eius vxorem.in colū.ij.Et prædicta extende ꝙ ſi extarent pater mater, & aſcendentes, mulier debet habere alimenta ac ſi extarent filij,vide Pe.de Anchara.in conſil. ccxxxix.incip. quia in primo quæſito in ij.col.Thom.

b ¶Ioannes.Hoc conſi.inueni. in iiij.lib. conſil. diuerſorum docto.in fo.xiij.Th.

c ¶Conditio. Adde Bartol.in conſi.clxij.in j.vo.in Dei nomine in q.prædicta. & ibi ſcripſi.in addit.quas poteris videre Tho.

d ¶Statuto. Iſtud cōſi.inueni.in iiij.li.cōſi.diuerſorū docto.i fo.lxiij.Tho.

e ¶Valebit. Nota iſtud conſil.Bar.q̄d ſi ſtatutum requirit p̄ntiā cōſanguineorū,ſufficit ſi conſanguineꝰ ſit minor ad de Bal.ī cōiūctione. ī fi.C.de nu.q idē tenet,ex tuo ſtatutum nō diſtiguit circa ętatē p̄ l.ſi pater.ff.de manumiſ.vi.facit ꝙ no.l.u.Ro.ī l.q̄ſitū. ff.de ī ius voc.& ibi plenè p̄ Ale.ī vlt.co. in fin.Tho.Diplo.

1 ☞ *Quando eſt factum pactum quòd uir lucretur dotem in omnem caſum quo matrimonium ſolueretur,quomodo intelligitur.*
2 *An tale pactum præiudicet uxori.*
3 *Iuramentum non extenditur ad ea,ad quæ non extenditur conditio.*
4 *Iuramentum unius ſicut pactum,non nocet alteri.*

CONSILIVM XCIII.

b IOannes[b] maritauit ſuā ſororē,
1 & dedit ſibi in dotē cētū,& pepigit cū viro dictæ†ſuæ
ſororis vt qūocūque ſolueretur matrimoniū,dos debe
ret remanere penes virū,vel eius ſucceſſorē.Deinde cōtractum
eſt matrimoniū,& iſte Ioannes ſoluit partē dotis,& aliā partem
promiſit.deinde tractu tp̄is mortuus eſt vir huius ſororis, vnde
quæritur vtrū d.Ioannes,qui iurauit nō venire contra prædicta
poſſit repetere dotē,nō obſtāte pacto prædicto.itē,vtrū d. ſoror
poſſit repetere dotē ſuā,nō obſtante pacto facto p̄ Ioannē fratrē
ſuū.In q̄one prædicta.Primò vidēdū eſt, vtrū actio cōpetat di-
ctæ dn̄æ nō obſtante pacto, Ad ꝙ dico ꝙ ſic: quia dicta verba
quòd in omnem caſum dotis reſtituēdæ ſi caſus dotis reſtituen
dæ quo vis ſit, & non refertur ad cauſam quando matrimoniū
2 ſoluitur morte viri,ſuperſtite vxore. & ſi expreſsè† ad illum re-
feras,non valet:vt ff.de pactis.dotalibus lege,ſecunda.ff.det do-
te præleg.l.j.in prin.Et hoc habet locum, ſiue mulier ipſa de do
tem,ſiue paciſcatur,ſiue quiuis alius, vt dictis iuribus, quæ ge-
neraliter loquuntur.& hoc eſt expreſsè de pact.dotali.l. quāuis.
licet gl.ibi videatur aliqualē limitationem facere, vt Azo dicit
in Summa,pactū generale eſſe improbatum.hoc tenet etiā Iac.
de Are.vt ibi dicit Cy.hoc tenet Odof.Item ſuper hoc alio pū-
cto dico ꝙ d.Ioanni nō paratur exceptio:quia licet hæredes vi-
ri teneantur reſtituere illud ꝙ exigeretur:tamen debēt reſtituere
alij,non illi à quo petitur.Caſus eſt ff.ſolu.mat.l.ſi ſocer. §. Lu-
cius.Dico tamē ꝙ ſi dicta mulier liberat hęredē dicti ſui viri, ꝙ
tunc Ioannes poſſet ex deliberatione facta à dicta muliere, ad
quam finaliter debet venire,opponere:vt ff. de doli exceptio. l.
3 apud Celſum.§.mādaui.ff.de pecu.l.ſi cū emptore.§.fina.† Nec
obſtat quia in dicto inſtro fuit iuratū:q̄a iurm̄ nō extenditur ad
c ea,ad quæ nō extēditur cōditio:[c]vt l.fi.C.de nu.pe.& l.fin.ff.qui
4 ſatiſda.cog.†Præterea,poſito ꝙ fuiſſet expreſſum iſtud pactum
non nocet dictæ dominæ:quia pactum vnius non nocet alteri,
nec iuramētū:vt ff.de pact.dota.l.j.& ff.de iureiur l. nā & poſtea.
§.fina.Bartolus de Saxoferrato.

1 ☞ *Statutum requirens,præſentiam conſanguineorum,ſi eſt minor conſanguineus patris ſufficit.*

CONSILIVM XCIIII.

d STatuto[d] cauetur quòd minor
xxv.ann.non poſſit vendere,nec alienare,nec ſe obli-
gare ſine præſentia & cōſenſu duorum proximiorum
conſanguineorum maſculorū:& ſi aliter fieret, cōtractus ſit nul
lus,vl̄ nō valeat nullo modo. Modò domina Barta minor xxv.
anno.maior tamen xviij.vendidit & ſe obligauit cum conſenſu
& præſentia duorum conſanguineorum,quorum vnus erat mi-
1 nor xxv.annis,maior verò xvj.alter verò erat maior xxv.† Mo-
dò quæritur,nūquid valeat talis contractus. Videtur de iure di-
cendum quòd pręd icti cōtractus valeant,& teneant:nec ad prę
dicta obſtat minor ętas dicti proximioris conſanguei conſentien-
tis & interuenientis.Primò,quia in his,quę ſunt de ſui natura de
genere promiſſorum,nullo iure prohibita,ſemper in dubio intel
ligūtur permiſſa:vt l.nec non.§.ſi quid eis.ff.ex quib.cau.ma.&
l.ab ea parte.ff.de probatio.Sed authoritatem,& conſenſum in-
teruenire,non eſt de genere prohibitorum:ideo eius interuen-
tus in dubio intelligitur eſſe permiſſus.Secundò probatur ſic:
Licet minor xxv.annis proximior,qui interuenit,ex quo tamen
erat anno.xvj.& ſic doli capax,& intellectum habens omnia ex
tra iudicem agere poteſt:& contrahere,& alia gerere,licet ſi læ-
ſionem patiatur aduerſus illam poſſit reſtitutionem petere:et ſic
loquitur.lege pupillus.de regu.iur.Cùm igitur nihil meritò de
ſui læſione doceri poſſit,nec aliquid ad ſui damnum,& læſio-
nem redundans:meritò talis interuentus.& talis authoritatis pro
e teſtatio de iure valebit.[e]Cùm enim in tali ætate lex ad omnia
quantuncunque ſolennia eum idoneum reputat:vt ff.de teſtam.
l.à qua ætate.præterquam in alienatione immobilium,quæ ſer-
uando

uādo ſeruari poterant:vt l.lex quæ tutores.C.de admini.tut.me-
ritò quo ad ea quæ eius perſona reputatur inhabilis, valere de-
beant ea quæ pro eo geruntur.Nec obſtat ꝙ ipſe minor prædi-
ctus nō poſſit ipſe abſolutè ſine ſpe reſtitutionis in integrū per-
fectos contractus inuenire:quia nec per tales actus proteſtatio-
nis authoritate contractus videtur in iure: quoniā aliud eſt prin
cipaliter quid inire,aliud eſt in eius authoritatem,vel cōſenſum
proteſtare vt eſt caſus.aliud eſt vendere,aliud venditioni cōſen
tire.ff.de reg.iur.l.aliud.& probatur in l.quidam.ff.de euictioni.
Igitur ex præmiſsis concludo pręfatos contractus valere.Barto
lus de Saxoferrato legum doctor.

1 ☞ *Iuriſdictio ſi datur cum forma,uel determinatione,ſeruanda eſt,& excedi nō debet.*
2 *Poſt litis conteſtationem poteſt opponi de incompetentia iudicis,ſi ſuperuenit de nouo.*
3 *Iudex non poteſt procedere ad tormenta,niſi aſsignet terminum partibus ad reprobandum teſtes.*
4 *Quando aſsignatur à ſtatuto tempus,uel terminus ad deciſionem cauſarum prorogari non poteſt.*

CONSILIVM XCV.

a PVnctus[a] quæſtionis talis eſt. Statu
to ca-
uetur ꝙ Poteſtas poſſit cognoſcere de maleficijs cō-
miſsis tempore ſui regiminis,& ante per duos mēſes,
& ꝙ faciat condēnationes criminales intra menſem, & ſi contra
factum fuerit,non teneat,&c.Modò poteſtas proceſſit cōtra ali
quem,per inquiſitionem de maleficijs commiſsis vtra dictum
tempus.Item lis conteſtata fuit,nec fuit oppoſitum ante litis cō
teſtationem ꝙ Poteſtas non poterat inquirere obſtante ſtatuto.
Item contra talem inquiſitum recepti ſunt teſtes, & ante publi-
cationem proceſsit ad tormenta:qui fuit confeſſus, & perſeuera
uit in confeſsione:quare Poteſtas proceſsit ad condemnationē,
etiam tranſacto menſe à qua extitit appellatum,& petitum fuit
ſententiam pronunciari nullam vel iniquam. quæritur quid iu-
b ris ſit.Et ſuper primò [b]puncto quæſtionis videtur dicendū ꝙ di
cta ſententia fuerit nulla,eò ꝙ non fuit facta ſecundùm determi
nationem ſtatuti cùm maleficium,de quo actum fuit commiſ-
1 ſum eſt extra tempora prædicta.†Nam quandocūq; cum forma
vel determinatione datur iuriſdictio,illa ſeruanda eſt, & exten-
di non debet:vt extra de offic.deleg.c.de cauſis.& quod ibi not.
& de reſcri.c.cùm dilecti.& ff.ad muni.l.conſtitutionibus, & ff.
de mili.teſtamen.l.ꝙ cōſtitutus.& eſt tex.de priuile.credi.l.j.ibi:
2 irrita erit,&c.†Super ſecundo puncto nō videtur obſtare quòd
non oppoſuit de incompetentia iudicis ante litem conteſtatam:
quia nihilò minus proponi poteſt poſt litem conteſtatam, ſi de
nouo perueniat ad eum eam ſcientiæ incompetentiæ iudicis ꝙ
de hac non conſtat.ſicut dicit Inn.de offic.deleg.c.prudentiam.
in gloſſ.magna.verſi.fatemur enim &c.Super tertio ꝙ reperitur
hunc poſitum in tormentis ante publicationem teſtium dico ꝙ
fieri non debuit talibus rationibus.Primò, quia iudex debuit in
terloqui hominem eſſe torquendum ex dictis teſtibus,ſed de cō
ſuetudine non ſeruatur propter arbitria quæ dantur: vt ff.de ap-
3 pel.reci.l.ij.not.gl.ibi poſita.† Fortior ratio fortè eſt,quia iudex
debuit partibus aſsignare terminum ad reprobandum teſtes,ita
ꝙ ex dictis teſtium reprobatis non ponitur quis in tormentis:vt
extra de proba.c.licet.& no.Inn.in c.præſentium.& in c.ad hęc.
4 extra de teſti.†Super quarto dico quòd quando aſsignatur per
ſtatutum circa conteſtationem,& deciſionem cauſarum,termi-
nus & tempus illa ſuccedunt loco terminorum datorum à le-
ge. Ita dicit Innocen.extra de appella.c.ex ratione. in j.glo.ver.
ſed certè.& qui matri.accuſ.non poſ.c.cùm in tua.& , vt prædi-
citur,iudex nunquam poteſt,vel debet ſe intromittere de alijs q̄
de his quę ſibi commiſſa ſunt:vt c.cùm ſuper.de offi.deleg. not.
Inno.in c.propoſuit.extra de conceſ.præbend.verſi. ſed quid ſi
illi cui.Vnum fortiſsimum eſt,cui reſponderi non poteſt, quòd
quoties aliquid mandatur,vel ſtatuitur,& additur clauſula,ſi cō
tra factum fuerit:nullum ſit.quod factum erit in contrariū:ſem-
per nullum eſt iudicandum:vt not.Berna.in cap.cætera. de præ
ben.& de pœn.& remiſ.cap.etiam ex eo.§.finali. & C. de legi.l.
non dubiū.& de rebus alie.nō alie.l. ſancimus. Item iſta tempo-
ra quæ dantur,ſcilicet biennium,& triennium prorogari nō poſ
ſunt,etiam ex concenſu partium : vt in c. ex parte.de appella.&
not.Rofr.ſuper l.properandum.C.de iudi.& de temp.appella.l.
vlti.Adde quod no.in l.cùm non eo die.C. quādo prouo.nō eſt
neceſ.Nec ſuper verbis debet poſſe autho-
ritas legum pactis litigātium mutari: & ſic
tempora ſtatuti cùm ſuccedant loco lega-
lium.& in §.legalium. l. iudex.ff. de iudic.
Non conſtat de cōſenſu dicti condemnati
ꝙ noluerit conſentire:quia non apparet, ꝙ
ante reſponſionem ſuā,per quā dicitur fie-
ri litis cōteſtatio,vel nomen accuſati recipi
inter reos quia ſic dicit lex.et not.Compo.
in c.dudū.el grande.de elect. circa fi. ſi erit
de tempore cōmiſſorum exceſſuum : quia
ſuprà declaratum eſt,et cōpertum nō fuit,
et ſic dici nō potuit conſenſiſſe.Ex quibus
alijs q̄ pluribus quæ ſcribit.& recitari poſ-
ſent:ſicut dicit Azo.in l.ij.ſol.mat. conclu-
do ſentētiam deberi pronūciari nullā. Bar.

1 ☞ *Delictum & pœna an extinguantur morte uxoris adulteræ.*
2 *Adulteræ mulieris bona cui applicētur,quādo habet filios.*

CONSILIVM XCVI.

c POne,[c] hęredes Mu
lieris mortuæ repetunt dotem à
1 marito,†maritus excipit de adul
terio replicat̄ ꝙ vxor eſt mortua,& ſic de-
lictum eſt morte mulieris extinctū.Quæri
tur an excludant̄ hæredes vxoris à repeti-
d tione dotis,& videt̄ ꝙ nō[d]:vt C.ſi reus vel
accu.mor.fue.l.j.& ij. quia videt̄ delictum
morte extinctum.Vel pōt dici ꝙ delictum
ſit extinctū,tamen cauſa pecuniaria durat:
vt C.ſi pend.appel. mors interue.l.iiij.Vel
poteſt dici,niſi viua vxor cōuicta cōdēne-
tur,ꝙ non excludit ipſos hęredes à dotis re
petitione,vt in aut̄.vt lice.matri & auiæ.§.
2 quæritur vero. †Sed quid fiet de bonis mu
lieris adulteræ, q̄ habet liberos, ſiue filios?
Reſpondeo ꝙ liberi ſiue filij habebūt duas
partes, monaſterium habebit tertiā partē:
ergo dos nō publicabitur:vt in aut̄.vt nul-
li iud.§.adulteriū. Ad hoc pōt dici ꝙ olim
dos publicabatur,hodie verò non publica
tur.Vel poteſt dici ꝙ illa authen.in illis bo
nis,quæ non publicantur:ſed dos mulieris
publicatur:vt l.conſenſu.de repu. Barto.à
Saxoferrato.

a ¶Punctus.Iſtud cōſi.eſt in iiij.vol. cōſi. diuerſorum docto.in fo.lvj.Tho.

b ¶Et ſup primo.Adde ꝙ hoc eſt verū in dubitāter qn̄ eſt notoriū & publicū p̄ dictum tēpus delictū eſſe cōmiſſum,ita ꝙ potuit trāſire in notitiam rectoris. qn̄ verò delictū nō eſt notoriū & manifeſtum q̄d iuris an poſſit cognoſci poſt tempus. Bart. mouet hoc dubium, & nō determinat in l.fi.ff. de tabu. ex hi.& ille tex.facit ꝙ poſſit procedi. & ponit Bar.in l.fi.ff. ſi q̄s teſt. liber eſſe iuſ. fue.facit tex. in genere.ff. de his qui notā. infa.d.And.de Piſ.al leg. pro caſu in l.j.§. ſi quis nō.ff.ad Silla. videlicet ꝙ à die ſciētię īcipit tēpus. Tho.

c ¶Pone.Hoc cōſi.inueni in iiij.vol. cōſil. diuerſorū doctor. in fol.xlij.Tho. Diplo.

d ¶Et videtur ꝙ non. Sed quando tractat̄ de reſtitutione dotis facienda mulieri,qn̄ hęredes mariti diuiſerunt bona hęreditaria, vide bonam l.cū ab vno.de lega.ij. & adde l.ij. C. de hære. actio. rn̄det̄ ꝙ illud eſt regulare. ſed in dote eſt ſpeciale fauore dotis pro euitādo circuitu.et ita cōſuluit Oldra. Tho.

e ¶Factū. Adde ꝙ huiuſmodi cōſil. inueni inter conſi.Bar.in vj. vol.conſil. diuerſorū doct.in fo.xxxvj.& pro cōſ.Bar. alle.Andrę.Barba.in aut̄. ceſſante.in addi.Bar.C. de legi.hæredi.Tho.

1 ☞ *Matre excluſa à ſucceſsione filij propter non petitum tutorem,quis ſuccedat pupillo.*
2 *Poſsidens bona putans ſe eſſe hæredem bona fide,an lucretur fructus.*

CONSILIVM XCVII.

e FActū[e] proponitur ſub hac for
forma:quidam Vanducius nomine decedit nullo cō-
dito teſtamento, duobus filijs , & vna filia relictis, &
vno ſuo fratre carnali,& vxore ſua habente duos fratres carna-
les,vnus filiorum d.Vanducij,ſcilicet filia exiſtens in ętate qua-
tuor menſium,vel circa,intra dies poſt mortē d. Vanducij mor-
1 tua eſt,nullo ei à matre ſua petito tutore. †Itē alij duo filij poſt-
modum eorū matre ſuperſtite in pupillari ætate deceſſerūt, nul-
lo à matre ipſorū tutore petito.Modo quæritur qui dictæ puel-
læ ſuccedere debeant, & quis dictis pupillis filijs vltimò mor-
tuis an frater matris,an frater patris. In quæſtione prędicta vide
tur dicendum ꝙ portio hæreditatis,quæ debita fuit filiæ decedē
ti intra xvj.dies poſt mortem patris debeatur matri: quia ei non
poteſt culpari culpa nō petiti tutoris , propter breuitatem ſpatij.
Nam licet debeat petere cōfeſtim. i. quàm primùm potuit:intra
duos menſes nō pōt dici in mora:vt l.fi.ff. qui ſine man. ad libe.
perue.Et licet alij duo fratres potuerint ſuccedere vnà cum ma
tre, vel in dicta portione:tamen quia dictam hæreditatem non
adiuerunt:ipſi nec alij pro eis nō potuerūt ad ſuos hæredes trāſ-
mittere:& ſic totum matri accreſcit. Vnde concluditur ꝙ matri
debeatur tota illa portio filiæ primò decedētis. De portionibus
verò aliorū duorum poſtea defunctorum, dicendū eſt ꝙ mater

priuatur ipſorũ hæreditate propter nõ petitũ tutorem:vt l.ij.§.ſi mater.ff.ad Tertul.& ideo ſuccedunt alij in gradu venientes, ac ſi mater nõ eſſet:vt l.ij.§.fi. ad Tertul. Sed ſi mater non eſſet: ſuccederẽt æqualiter
a dictus patruus & dicti auũculi[a] :quia ſunt in æquali gradu:vt C.de legi.hære.authẽ.ceſſante.& authẽ.poſt fratres.Et ſic dictus frater patris ſuccederet in vnam portionem, & dicti duo fratres matris in duabus partibus totius hęreditatis, ſaluo eo quod infra dicetur de nepotibus ex alio auunculo. Itẽ proponitur ꝙ poſt mortẽ prædictorum filiorũ decedentium ſuperuixit quidam nomine Ioãnes frater carnalis dictæ vxoris, qui ſciuit mortẽ dictorũ filiorũ decedẽtiũ, & deceſsit hæreditate ipſorum non adita, relictis quibuſdã filijs minoribus.Quæritur vtrum ipſi ad ſucceſsionem dictorum filiorum admittãtur ex perſona patris eorũ: Reſpondetur,ꝙ pater tranſmiſit ius delibe randi filijs ipſius intra annum:vt l.cũ antiquioribus.C.de iur.delib.& ſi ipſi intra annum non adiuerunt,poſſunt petere reſtitutionem in integrũ,per tit.C.ſi vt omiſ.hær. vel bo.poſ.qua reſtitutione habita admittetur in quartam portionẽ vnà cum ſ.dictis alijs.†Item quæritur cùm mater poſſederit bona prædicta per plura tempora putãs ſe hæredẽ,& fructus expẽderit ad pias cauſas vel non pias,ita ꝙ non eſt effecta locupletior,an fructus teneantur reſtituere?Reſpõdetur ꝙ ſi hæredem ſe putauit,ſiue errans in facto,ſiue in iure,& de fructibus non eſt facta locupletior,ꝙ ad fructuũ reſtitutionẽ non tenetur:vt l.ſed ſi lege.§.ſiue.ff.de peti. hæred.Barto.

1 *An dicatur negligens ante monitionem.*
2 *Ius ſiue facultas implendi non tranſit ad hæredes.*

CONSILIVM XCVIII.

b TEſtator[b] poſt iſtitutionem factã adiecit ꝙ ſi prædicta nõ obſeruauerit d.Cola meus hæres,cadat ab hæreditate mea.Modò Cola poſſedit bona hæreditaria mortuo teſtatore,qui anteꝗ̃ obſeruaret & adimpleret ꝗ̃ iuſsit,teſtator deceſsit:an ſit priuatus hæreditate ad quos vadat.dubium facit:quia nõ fuit monitus:vt l.qui pe.ff.qñ di.leg.ced.&
c C.de fideicõ.auť.hoc amplius.ibi:monitus[c],&c.†Sed veritas eſt
1 ꝙ in cauſa noſtra interpellatio non fuit neceſſaria.tamen ipſe antequã defuncti voluntatem impleret,deceſsit,& ſic certũ eſt ip
2 ſum implere non poſſe:vt l.ita ſciendum.ff.de ver.oblig.†& ius, ſiue facultas implendi non tranſit ad heredem:vt l.à teſtatore.ff. de condi.& dem.& de in diẽ addic.l.ſi prędiũ.cũ ſimi.Igiť priuatus eſt d.Cola eatenus quatenus grauari potuit in hereditate prędicta,& ibi dicta hæreditas ad eius cohæredes,ſiue ſuperſtites,ſi ſunt,ſiue ad venientes ab inteſtato:vt in auť.de nup.§.præſtito. col.iiij.& intelligitur de hæredibus in particularibus,vt apparet ibi in textu.Bartolus.

1 *Tertiò promittens utrum cenſeatur fideiuſſor,an uerò ut principalis.*

CONSILIVM XCIX.

d TErtius[d] promittit mihi illud
1 quod Titius dare debebat.An iſte† tertius cenſeatur vt pricipalis,an vt fideiuſſor.& ſi ceſeať vt fideiuſſor, an exceptio fideiuſſoris habeat impedire condemnationem:Super primo vr ꝙ ipſe tertius debeat cẽſeri fideiuſſor:nã prius debet cõuenire pricipalis ꝗ̃ fideiuſſor.Non obſtat ꝙ promiſit illud ꝙ debebat alius,quaſi vr ſublata prima actio:vt l.obligationũ fere.§.fi.ff.de act.& obl.& Inſti.quib.mod.tol.obli.§.fi.qa illud eſt
e verũ de iure antiquo.ſed hodie nõ tollit[e] vetus niſi expreſsè agatur:vt l.fi.C.de noua.Et quoties prima nõ tolliť,licet cõſtituat ſe principalẽ debitorẽ,nihilominus habet beneficiũ fideiuſſoris & vt fideiuſſor.hoc in §.j.in corpore de fideiuſ.l.iij.in gl.no.differẽtia.Nõ obſt.l.tribunus.& l.in conuẽtiõalibus.qa ibi inter eaſdẽ perſonas agebatur.Hic ãũt vnã perſonã adijciẽdo ꝓ cuius additione prima nõ tolliť,vbi expreſsè agať,vt dixi.Nõ obſtat qđ diciť de ꝓmiſsione ordinis:qa eſt verũ niſi eſſet apposita exceptio.ſed hic fuit oppoſita.Nõ obſtat ſi nõ fuit oppoſita exceptio in principio litis:quia iſta eſt exceptio anomala, vt no.in l.ij.ff. de excep.vnde omni tempore poteſt opponi.Barto.

Vtrum commune vendens gabellam teneatur ſoluere gabellæ partem de contractu,cauente ſtatuto.

CONSILIVM C.

STatuto ciuitatis eugubij cauetur ꝙ de quolibet contractu ſoluatur gabella ab vtroque cõtrahẽtiũ,& ab vtraꝗ̃ partium,&c.De hoc cõſ. vide ſ.in ij.vol.in conſi.ccxxvj.incip.cauetur ſtatuto.

Vtrum pactum lucrandę dotis intelligitur de tradita,& promiſſa.& idem quãdo ex forma ſtatuti vir partem dotis lucretur.

CONSILIVM CI.

STatuto communis Sartiani ſic cauetur:mulier nupta ſi.deceſſerit nõ relictis ex ea,& viro ſuo liberis maſculis,vel fœminis ſuo tamẽ viro viuente ꝙ dictus eius vir habet,& lucreť ſibi tertiã partem dotis, quã percepit in bonis mobilibus & immobilibus æſtimatis vel inæſtimatis,&c.De hoc cõſ.vide ſ.in j.vol.in cõſ.cxxxiij.

Vtrũ legata ad pias cauſas poſsint defalcari ꝑ locũ piũ hæredem inſtitutum.

CONSILIVM CII.

OCcurrit mihi Bartolo tale dubiũ.Teſtatrix plura legata fecit vltra dodrantem,quæ omnia ſunt ad pias cauſas.hæredem inſtituit hoſpitale,qui hæres vult quartam defalcare de legatis,dicẽs eadẽ ratio quæ fauet legatis ne defalcentur,fauet mihi ne priuer Falcidia. Super quo dubio reſpondit valde ſubtiliter do.Franc.de Alber. de Are.ſyndicus dictæ terræ:prout dicẽs ꝙ hoſpitale nõ põt vti Falcidia cõtra legata ad pias cauſas,ex eo quod priuilegiũ datur eccleſiæ in hoc paſsiuè,nõ actiuè.Ad ꝙ bene facit ꝙ no.Cy. in auť.quas actiones.C.de ſac.ſan.eccle.Itẽ quia volens vti falcidia tractat de diminuẽdo cõmodũ alteri collatũ.vnde quod illud eſt alteri conceſſum prædiſtinatione patriſfamilias teſtantis vult diminuere ꝙ dicitur debitũ naturaliter,adeo ꝙ nõ poſſet repeti,ſi ſolueret ab hærede:vt no.in l.cũ quis.C.de iur.& fac.ign. Vltra hoc dixit quòd eſt caſus in l.ſi quis ad declinandam.§.fin. C.de epiſcop.& cler.vbi poteſt ſolui quòd pius locus piè debet impendere,quæ relicta ſunt,& non detrahere pietati reſpectu pietatis:arg.l.aſsiduis.§.exceptis.C.qui pot.in pig.hab.Item cæteris paribus:quia eſt inde pietas,ſupereſt volũtas teſtatoris implenda,pro qua ſumma facit pietas.C.de ſac.ſanc.eccl.l.j.Et ſic dici poteſt ꝙpietas addita pietati.& facit optimè pro hac parte in auť.de hæred.& falci.§.ſi verò expreſſum.Bartolus.

CONSILIVM CIII.

PVnctus quæſtionis talis eſt: Quidã accuſauit aliquem quòd fecit ſibi inſultũ cũ armis,vel ꝑcuſsit cũ ſanguine. probať de percuſsiõe ſine ſanguine,vel de inſultu ſine armis,nũquid poſsit ſequi cõdẽnatio. Ia.de Bel.tenet ꝙ ſic ꝑ l.Celſus.ff.de arbi.Dy. ſic dixit cõſulẽdo:viſis iuribus vtriuſꝗ̃ partis videť mihi Dy. ꝙ poſsit ſequi cõdẽnatio ĩ eodẽ iudicio ſine inchoatiõe nouæ accuſatiõis: poſſunt detrahi illa verba,cũ armis,vel cũ ſanguine, itaꝙ in iudicio cõſequẽter in cõdẽnatione remanebit inſultus,& percuſſio tãtũ.arg.l.in delictis.§.ſi detracta,ff.de noxa.Et ita videť cõſuetudo. Quidam voluerunt dicere contrarium, vt Thomas de Forli.ꝙ abſolutio ſequi debeat,& nõ cõdẽnatio per l.denũciaſſe.§.quid tamẽ.ff.de adul.& arg. de iureiur.l.ſi duo.§.ſi quis iurauit.cauſa ſeu forma iuris adiecta non debet deformiter vel ſeparatim in iure intelligi.nec enim in crimine,in quo dolus eſt oportet

a ¶ Auunculi. Vide Bar.i cõſ.xiij.i j.vo. ex facto.in vlti.col. in verſ.quartus principalis.et i cõſ.xxiij. Nicolaꝰ.in eo. vol.i vlt.colũ. Thomas.

b ¶ Teſtator. Adde ꝙ hoc cõſil. inueni inter conſi.Bar. in vj. vol. cõſi. diuerſorũ docto.in fo.xxxvij. & pro cõſ. Bar.alle. Felin.in ca.ij. incip. ꝓhibeas.de magiſt. in ij.col.Thomas.

c ¶ Monitus. Nota iſtud cõſi.Bar.qñ ad incurrẽdã pœnam requirať monitio. & hoc quo ad doctrinã Inno.in c.extirpãdæ.ante fi.de ꝓbẽ. vbi concludit ꝙ ſi ſunt verba affirmatiua, ꝙ nõ requiriť monitio. & illã doctrinã ſequuntur ibi Hoſti.And.do.Ant. Imo.& Abb. Ioan. Andr.& Domi.in c. licet cauſam.§.j.de elec.in vj.& do Cardi.in cõſi.lvj. incip. domine reuerẽde.cũ concor.de qbus per Feli.in c.j.in ij. col. de cõſti.& in c.ij. in ij.col.de magiſt.vbi allegat Bart. hic & in cõſ. ꝙ incip. pro primo ꝓponiť. Adde Alex.in cõſi.x.in vj.vol.attentis verbis.in ij.col. vbi videas.Thom.Diplo.

d ¶ Tertius.Hoc cõſi. inueni in vj . volu. conſil. diuerſo. docto.in fol.xlij. & in xiij . volumi.in fol. cxxiiij. & pro conſil.Barto. alleg.do. Andr.Barb.in l. fin. C.de noua. in additio.Bart.Tho.

e ¶ Non tollitur. Vide plenum conſil. Philip. Decij in cõſil.cccc.viſo eleganti conſi.in j.colũ. & ſeq. & do.Iaſ. in l. lecta.in vj.colũ.ff.ſi cer.pet.Tho.

oportet vagari:vt ff.de dol.l.ſi ex dolo.§.in hac l.ſeq.& pro hoc non obſt.§.ſi detracta.quia tutior & melior ſequatur condemnatio.& ita ſeruatur.& vide Dy.& not.per eum Inſtit.de act.§.ſi quis agens.circa fi.& videtur facere tex. qui habebat Inſtit.& ibi not.iſta quæſtio per do.Ray.Bart.à Saxoferrato.

1 *Intrans in monaſterium utrum dicatur decedere ſine hærede ex ſe legitimè nato,ut ſit locus ſubſtitutioni.*
2 *Conditio,quæ impedit uitam contemplatiuam,habetur pro non adiecta.*

CONSILIVM CIIII.

a PVnctus[a] quæſtionis talis eſt. Quidam nomine Titius habens vnicum filium in ſuo
1 teſtamento eum inſtituit ſub hac conditione † ꝙ ſi decederet ſine hærede ex ſe legitimè nato,vel nata,loco ſui ſubſtituit certos ſuos conſanguineos immediatè totius hæreditatis. poſt mortem eius teſtatoris dictus filius,& hæres vendidit omnia ſua bona cuidã,& demum ingreſſus locum fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini de gualdo,& ibi fecit profeſsionẽ, poſt quã orta eſt aliqua diſcordia inter dictos fratres,& dictũ emptorem,ex eoꝗ̃ fratres dicũt hæreditatis medietatẽ prædictæ pertinere ad eos propter ingreſſum.&c.Ad quæ reſpõdeo ꝙ loco ſan
b cti Auguſtini,ſiue eccleſiæ debentur[b] indubitanter viuo illo fratre:vt ff.de iur.fiſ.l.Statius.& hoc ponit ibi Dy.ad literã probať. ff.de le.ij.l.cũ pr.§.hr̃ditatẽ.& ad Tre.l.ex facto.Sed fratre mortuo cui debeať,ſunt opi.ꝑ illa verba ex ſe legitimè nato.Dy.in l. ſi itaqs.§.j.de le.ij.determinať ꝙ ſuccedat monaſteriũ: qa ſemp
c intelligiť ꝙ ſuccedat in illa cõditiõe[c]:& ſi deceſſerit ſine filijs ex ſe natis:ergo eius exp̃ſsio nihil operať,& monaſteriũ habeť loco filij ex ſe nati:vt in ſ.§.& hoc ꝓſenti.i auť.de ſanctiſ.epi.co.ix. & Hoſtien.in c.Raynutius.de teſt.tenet contra.& Ioan.And.in hoc reſidet.idẽ Iac.de Bel.ſed Richar.Malumb.tenet primam:
2 quia talis conditio reijcitur:†quia impediens in cauſa cõtẽplatiua:vt d.§.ſed & hoc præſenti.Idem Cyn.in auť.niſi rogati. C.ad Trebel.quod puto verum:quia ſi relinquitur pro dote,quod intelligitur de matrimonio carnali.nam ſi ſpirituali nõ interuenit dos:quia eſſet ſimonia:vt extra de ſimo .c. non ſatis.& tamen ſi ingreditur monaſteriũ,debet habere:vt d.§. ſed & hoc præſenti. pro hoc facit ff.de conditio.& demonſtra.l.quoties.Bartolus.

1 *Legitimatio & reſtitutio natalium ſunt ſimiles.*
2 *Ciuitas non poteſt ſtatutum condere ſuper eo quòd Imperator prohibet.*
3 *Statutum non poteſt diſponere,nec legitimare ſpurios.*

CONSILIVM CV.

d FActum proponitur[d] quòd quidam Baronus de Aretio retinuit conſtante matrimonio quandam eius concubinam,non habentem virum,& ex ea plures filios habuit,quos etiam conſtante matrimonio inter eum & vxorem ſuam legitimari fecit à Poteſtate Aretij,ex forma cuiuſdam ſtatuti,cuius copia talis eſt,videlicet.Statutum eſt ꝙ pater non habens filios maſculos legitimos,& naturales,vel ex maſculis deſcendentibus poſsit relinquere filijs, ex quocunꝙ coitu natis,id quod volunt quocũꝗ̃ modo, & qualitercunꝙ voluerit:& ſub quacunꝗ̃ conditione,nullo iure,vel ſtatuto obſtante.Item tenetur Poteſtas authoritate legis legitimare quemlibet filium,vel filiam,qui non eſſet legitimus,vel naturalis ad petitionem patris,qui peteret legitimationem fieri,nõ obſtantibus filijs,vel nepotibus maſculis legitimis naturalibus dicti patris,vel aui:& authoritas interpoſita per talem Poteſtatem talis legitimati valeat & teneat ac ſi ab apoſtolica ſede,& ſacro Romano principe interponeretur nulla lege,vel ſtatuto prohibente,ſaluo ꝙ talis legitimatio non præiudicet dominis in eorũ iuribus liuellarijs.Item ꝙ pater habens filios legitimos ex quocũꝗ̃ coitu natos poſsit relinquere tali vel talibus non legitimis vſꝗ̃ ad duas vncias incluſiuè ſuæ ſubſtantiæ.Deinde,decedit ab inteſtato ſuperſtite dicta ſua vxore,& dictis filijs naturalibus natis: &,vt præmittitur,taliter legitimatis,& relictis ſuperſtitibus alijs conſanguineis.Modò quæritur,ad quem de iure pertineat talis hæreditas talis Baroni mortui,dicente matre dictorum filiorum ad eos pertinere,& tutelas eorum ſibi deferre,perinde ac ſi forẽt legitimati à ſacro Romano principe vigore dicti ſtatuti, cũ per legem ordinatum ſit:cùm ſit proprium ius cuiuſlibet ciuitatis:& ius ciuile illius ciuitatis vocatur,quod illa ciuitas ſibi conſtituit:
vt l.omnes populi.cum ſua materia, & alle
a gante ꝙ ſtatutũ prout iacet,debet obſeruari ſine vlla interpretatione,prout verba iacent,quamuis dura: vt l.proſpexit.qui & à quibus.coniuncto ſtatuto cõmunis Aretij loquente ꝙ non liceat interpretari,niſi cõſilio populi. Ex aduerſo dicentibus dictis conſanguineis,dictumſtatutum non loquitur de ſano intellectu in dicto caſu, quãdo maritus habet vxorem,adhuc habens poſſit legitimare ſpurios filios,ne ſibi deť materia delinquendi & retinendi concubinas
b conſtante matrimonio:& cum talibus ſpurijs de honeſtatẽ vxoris,& quando loqueretur in dicto caſu quoquo modo diceť non valere tale ſtatutũ tanꝗ̃ contra bonos mores inductum contra interdicta legum,& contra honeſtatem publicam, & maximè contra honeſtatem canonicã,quo caſu pro
c non ſtatuto debet habere tam de iurecõmuni:vt l.condi.& l.filius.quàm etiam ex forma cuiuſdam ſtatuti poſita in fine voluminis,quod dicit in effectu ꝙ ſtatutum cõtra libertatem eccleſiæ non valeat. In Chriſti nomine amen.Super prædicto puncto videtur mihi ꝙ de iure hæreditas dicti Baroni ſit deuoluta ad conſanguineos eius,& nõ d
1 ad dictos filios.†Rationes autem me mouẽtes ſunt infrà ſcriptæ potiſsimè legitimatio & reſtitutio natalium ſimiles ſunt.in auth. quib.mod.natu.effi.ſui.§.ſi quis igitur. ſed reſtitutio natalium eſt denegata decurionibus:vt C.de iure aur.annul.l.j.ergo & legitimatio denegata cenſeri debet,per arg.ſi.Itẽ non ſolũ non eſt permiſſum legitimare tales natos ex dãnato coitu,ſed eſt etiã prohibitũ:vt in auť.quib.mod.natu.effic.ſui. §. fi.vbi prædictis ſic denegatis denegať participiũ legitimationis:vt in auť.quib. mod.
2 natu.effi.legi.§.ſed ſit ſupplicium.† Sed ciuitas non poteſt ſtatutũ cõdere ſuper eo ꝙ Imperator prohibet etiã ſibi ipſi:vt in auť. omnes peregrini.C.cõmu. de ſucceſ. ergo dictũ ſtatutũ nõ valet.Pro hoc facit ꝙ not. in d.§.ſi.qui mod.nat.effi.ſui.Cũ etiam per oblationem curiæ non poſsit taliũ legitimatio fieri,vt ibi not.Ex quibus ſequitur ꝙ ſi dictum ſtatutum expreſſe dixiſſet de ſic natis legitimandis,non valeret.Itẽ minor in minorem,vel etiam in non ſubditũ non habet imperiũ,nec lex in eos facere poteſt: vt ff.de reg.iur.l.extra.Sed ſi hæc lex municipalis valeret,eſſet contra fiſcum.Fiſcus eñ relictis talibus perſonis ſuccedit,& ad eũ veniũt,vt ab indignis ablata.l.hæreditas.C.de his quib.vt indig. & ibi nota.Et ad hęreditatẽ defuncti poſt vxorẽ ſuccedit fiſcus. vt l.j.C.vnde vir & vxor.Sed ſi hoc ſtatutũ valeret ꝑdictæ pſonæ à iure prohibitæ fiſcũ excluderent,& ſic damnoſum foret fiſco:& imperator & fiſcus ſunt extra territoriũ ciuitatis Aretij,&
3 maiores:ergo &c.†Præterea ſi dictũ ſtatutũ valeret:tunc idẽ videtur dicendũ prima & vltima pars dicti ſtatuti loquunť in relictis à pſe:ſed hic nulla ꝓponunť relicta,vnde nõ facit ad caſum. Secũda aũt pars ꝗ̃ loquitur de poteſtate,& de actu legitimatiõis etiã non videtur facere ad propoſitũ.Nam dictũ ſtatutũ requirit ꝙ legitimãdus ſit filius:ſed ſic natus nõ eſt cẽſendus filius.ĩ auť. quib.mod.natu.effi.ſui.§.fi.ergo dictũ ſtatutũ in materiã legitimationis diſponens de ea nõ ſentit,ſed de alijs,pro quibus eſt inuẽtus modus legitimatiõis,vt in caſibus pro quibus legitimatio ordinatur ſecundũ regulas legitimationis.Et pro hoc facit.C.de ſure deli.l.ſcimus.§.in cõputatiõe.ꝙ ibi no.in gl.ꝗ̃ incipit,quãtũ ad effectũ.ibi:ſed qđ ſi ſtatutũ eſſet in ciuitate,& ſcđm hoc vr caſus in l.vt gradatim.§.& ſi lege.ff.de mune.& hono.& ibi diciť, et ſi lege municipali caueť,vt certæ ꝓgeniei hoies ad honores admitti debeat,qui aliàs nõ ſint prohibiti ſecundum regulas di

a ¶ Punctus.Iſtud cõſi. inueni in ij. volu. conſi.diuerſorũ doc. in fo.xxv.& aliàs incipi.quidam nomine Titius.& pro cõſi.Bar.alleg. do. me & magiſter do. Pet. Philip.Cor.in cõſi. ccliij.in iiij.vo.ardua eſt profecto.in ij. co. & in conſil.xviij. in eod.vol.in iiij.co.& in auť.niſi rogati.C. ad Treb.Tho.

b ¶ Debentur. Adde Bar.in l.Statius.§.fi. ff.de iure fiſ.& Bart. in conſi.j.§.in j. vol. incip.Parmenſis . & ibi vide meã apoſtil. & in cõſi.ꝙ incip.q̃ritur an domini monaſterium.Tho.

c ¶ In illa conditione. Adde Bart.in l. cum tale.§. hæreditatem. ff.de leg.ij.cum concord . de quibus ibi per Alex.in addit. Bartol. & vide Bar. in d.conſil.j.in j. volumi . & ibi ſcripſi. Thomas.

d ¶ Factũ proponitur, adde ꝙ iſtud cõſi. inueni in ij.vo.cõſi.diuerſo.doct.i fo.xivj. & eſt Bart.tamen in xviij.vo.cõſi. attribuitur do.Nico.Luppi.& Bal.cõſi.ſeq.ꝙ inci viſo puncto.vbi idẽ conſuluit.An aũt ciuitates quæ non ſunt liberæ poſsint etiam per ſtatutum diſponere & legitimare filios ſpurios, vide plenè per Card. Ale.in c.per venerabilem.in xcviij. col. in ver.quartò principaliter quæro. extra qui filij ſint legiti.& dn.Ant.de Roſellis i ſuo ſolenni tractã.de legitimatiõe.in xxxvj.char.& Alexã.de Imo.in l. more. in ſi. ff.de acq.hære.Tho.

ctorum bonorum. Et ſic in noſtro caſu in
a iſta parte ſtatuti qui loquitur de legitimatione, intelligi debet de his, qui non ſunt prohibiti legitimari, ſed ad beneficiũ legitimationis admitti poſſunt. ſed ſi notati, vt proponitur ſunt prohibiti, & pro filijs non habeantur: vt d. §. ſi ergo de eis dictum ſtatutum non loquitur. Prædictæ rationes & leges mouent me ſic ſcribere de iure. Bartolus à Saxoferrato.

CONSILIVM CVI.

Viſo pũcto prædicto & omnibus ſuprà dictis, ante omnia eſt videndum vtrũ per ſtatutum ciuitatis poſsit legitimari ſpurius. Et iſtam diſputauit do. Pet. de Ceruetis de Bono. & determinauit ꝙ non: quia ſoli principi cõpetit, reſtituere natalibus, non autem ordini ciuitatum. C. de nata. reſtitu. l. j. Idem conſuluit do. Cy. per caſum quib. mod. natu. effi. ſui. §. j. quem ſic inducebat in dicta conſtitutione, in pluribus locis facta erat mentio de legitimatione, quæ fit per oblationem curiæ: poſtea in d. §. fi. dicitur ꝙ tales nati ex damnato coitu nullum habent ad prædictam legem participium: ergo vult ꝙ per ciuitates non poſsit legitimari, etiam ſi offerant ipſi ordini ciuitatis. Hoc etiam diſputauit do. Recupera de s. mini. Decretorum doctor, & determinauit ꝙ per ſtatutum non poſsit diſponi ꝙ ſpurius ſit legitimatus, nec quòd ſuccedat: quia hoc eſſet contra ius naturale, & diuinum xxxij. q. vij. c. dicat aliquis. & eadem cauſa. q. iij. c. non omnis. & xxxv. q. vij. c. quidem. in quibus capitulis dicitur, non erit hæres filius ancillæ cũ filijs liberæ. Pro quo facit etiam optimè: quia ſup pœna irrogata à iure cõi ſtatutum non poteſt diſpenſare: vt l. j. §. de qua. ff. de poſtu. & hoc puto verum. Sed poſito quòd per ſtatutũ poſsit fieri legitimatio, de qua s. habetᷣ eſt nulla. propter defectũ ſolennitatis omiſſæ. Nam per ſtatutũ permittitᷣ Poteſtati authoritatem interponere legitimationi & legitimare non legitimatos non exiſtentibus filijs, vel nepotibus legitimis. De hoc ergo an filij vel nepotes legitimi extarent, debuit cognoſci: quia vbicũꝗ lex iubet aliquid fieri cum authoritate iudicis, debet intelligi qđ iudex de cauſa cognoſcat: vt l. cùm hi. in prin. ff. de tranſact. coniũgẽdo dicta principia ad ea, q̃ ſequuntur in ipſa, ſed hoc fuit omiſſum: ergo &c. vt eod. §. ſi prætor. Præterea, non ſufficit eſſe verũ illud ꝙ eſt cauſa decreti, ſed hoc verũ eſt, debet eſſe notum iudici, & certũ: vt l. hoc autem. in prin. ff. ex qui. cau. in poſ. ea. Sed in propoſito non fuit liquidatum Poteſtati ꝙ filios vel neptes legitimos non haberet, imò de nepotibus nihil fuit dictũ. Ex quibus concluditur matrem dictorũ filiorum non ſuccedere. Hoc etiam tenuit Iaco. Butr. qui conſuluit ſuper iſto puncto per rationẽ: qa in caſu à iure communi prohibito ſtatutum non valet: vt in autᷣ. caſſa. C. de ſac. ſanc. eccl. & in autᷣ. nauigia. C. de fur. & in autᷣ. oẽs peregrini. C. cõmu. de ſuc. & l. deprecatio. ff. ad leg. Rho. de iact. ſed legitimare ſpuriũ eſt prohibitum: vt in §. fi. in autᷣ. qui. mo. natu. effic. ſui. ergo &c. Facit §. ex tribus. in autᷣ. prædicta. Præterea populus non condit legem, niſi authoritate principis: ergo non condit in caſu prohibito a principe: vt l. omnes populi. de iuſti. & iur. & Inſti. in prooemio. §. ſed non omnis. hoc tenet Hoſtiẽ. in Summa, qui fil. ſint legiti. in §. fin. verſi. quid ſi Imperator. vbi tenet ꝙ quamuis Imperator poteſt legitimos admittere ad hæreditatem ſuã tanꝗ legitimos, non tamẽ poteſt legem generalem cõdere: quia quis non curaret vnde filios haberet, & ſic talis lex eſſet cauſa multorũ taliũ peccatorũ: ergo abolenda eſt, extra, de reſcrip. c. fi. & de pœn. c. ad infinitatis. Et quia talis lex inuitauit ad delinquẽdũ: ergo &c. vt no. per ipſum in Sũma. de don. inter vi. & vxo. ſub rubr. de don. §. fi. ver. ſi autẽ peccator. & ff. de pac. l. ſi vnus. §. illud. & ff. de pact. dota. l. cõuenire. Et ita cõſulo ego bal.

1 *Statutum diſponens de maleficio commiſſo ad domum, an habeat locum in ſtatione ſeu balneo.*

CONSILIVM CVII.

a
1 STatuto[a] cauetur quod pro maleficio †commiſſo, ad domum ſit pœna dupli. quidam verberauit alium ad ſtationem eius. Quæritur an ſit pœna dupli. videtur ꝙ ſic per l. item apud Labeonẽ. §. cum vitium. ff. de iniur. & l. item
b lex Cornelia. cũ ſimi. Sed in cõtrariũ[b] arguitur ꝙ domus eſt tutiſſimum refugium, & ſic qui vocat alium in ius, facere nõ poteſt: vt l. plerique. ff. de in ius voc. quòd locũ non habet in taberna, vel ſtatione cùm non ſit tutiſsimum refugium, vt ex ea vocari non poſsit: ſicut nec in vinea, nec in theatro, ſeu balneo: vt l. & etiam ff. de in ius voc. & ſic non eſt idem ius, maximè ſi dicit ſtatutũ ad domum, in qua habitet: quia multùm intereſt habitare cauſa negotiationis, & habitare cauſa habitationis. nam habitare habitationis cauſa eſt habitare iure domcilij, & negotiatiõis cauſa nõ vt l. hæres abſens. §. at ſi quæ. ff. de iudi. Sed taberna, vt ibi dicitᷣ, non habitat iure domicilij, ſed negotiationis cauſa. Et ſic nõ eadẽ ratio habetur taberna & habitatio: & patet ad ſenſum: quia in habitaculo recipimus nos cũ familia die, noctuque ad refugiũ. In taberna autem recipimus nos, non autem familiam. dic tamẽ nõ ad tutelam refugij, ſed ad commodũ negotiationis, nec etiã diebus feriatis, quibus negotiatio à iure interdicitur, vt cùm ſit diuerſa ratio, diuerſum ius debet eſſe, vt dixi. Bartolus.

Vtrum donatio aliquorum bonorum ſpecialiter, & poſtea generaliter omnium bonorũ præſentium. & futurorum valeat, & in totum, vel in partem.

1 *Donatio omnium bonorum an de iure ualeat.*
2 *Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum non ualet.*
3 *Donatio iurata non obſtante ſtatuto ualet.*

CONSILIVM CVIII.

c
DOmina Matiola[c] Cicoli donauit omnia ſua bona certa ſingulariter exprimendo, de mum ſubdit, & omnia bona ſua, aliæ actiones, & iura & iura præſentia & futura & cuidã ſuo nepoti, ipſa mortua per alios æquales in gradu reuocatur in dubium, & dicitur non valere: quia videtur prohibita tanquam improbata, & contra bonos mores, tanquam impediens liberam teſtandi facultatẽ. Quęritur quid iuris. Viſo ſtatuto, & attento ꝙ donatarius poſſedit vltra decem annos, vt in articulis patet. Dico in prædictis colligendo effectum ex his quæ aliàs meis auditoribus dixi diſtinguendo: quia aut quærimus an dicta donatio valuerit, & valida cenſeri debeat, quo ad ſecies in donatione expreſſas, & quas tempore dictæ donationis habebat donatrix: aut quærimus quo ad alia de futuro iura, de quibus eſt facta mentio valeat. Et iſto ſecudo caſu indiſtinctè non valet: quia impedit liberam factionẽ teſtamẽti, vt plené per Cy. in l. fi. C. de pact. & ibi ſcripſi. & l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. Et ita cõſuluit Dy. & Cy. Itẽ. qa eſſet ponere hominẽ in actu. in quo in perpetuũ nõ poſsit aliqd habere. qđ ſpectare non debemus: vt l. inter ſtipulantẽ. §. ſacram. de verbo. obli. Et hoc mẽbrũ ſatis latè exa-
1 minauit in dictis locis: ideo nõ inſiſto. † In primo caſu, in quo cõſiſtit quęſtio noſtra, dico dictam donationẽ indiſtinctè valere, per arg. à cauſa et ratione ceſſante: vt l. adigere. §. quamuis. & de iure patr. l. ſi duas. de excuſa. tuto. de epiſc. & cler. l. generaliter.
2 † Motio enim addicẽdũ ꝙ donatio omniũ bonorum pręſentiũ & futurorũ non valet, eſt ideo: qa nulla ſupereſt ſpes teſtãdi: qa nulla ſpes eſſet poſſendi aliquid habere etiã in futurũꝙ in dicta donatione etiam in obligatione eius non ſit trãslatũ, etiã iſta eſt occaſio & cã prohibitionis. Vbi ergo ceſſat hoc remanet diſpoſitio iuris firma, videlicet ꝙ donatio, ſicut cõtractus alij, valeat: vt l. ſi quis. & l. j. de actio. & obli. qa ex cõuẽtione legẽ accipiũt. Et idẽ quãdo ex vna parte pfici nõ valet ex munificentia vnius prout donantis: vt l. j. de dona. qđ hęc ſint vera patet per rationẽ traditam in pręd ictis, & ſic ſi dono bona mea etiam adijciendo omnia: certè indiſtinctè valet: vt in d. l. fi. & indictis locis patet determinatio ſub vera opin. quę ſeruatur. hoc ideo: quia nõ trahitur ad futura: vt l. ſi ita. de aur. & argẽ. leg. l. fi. §. j. de leg. ij. quo caſu, qa remanet de pręſenti hęc ſpes valet: quia poſsibile eſt in futurũ lucrari poſſe: vt l. ſi defunctus. C. arbi. tute. & l. creditores. in fi. & ibi bonus tex. ff. de ſepara. ideo hęc ſpes ſolũ validat dictam donationem in bonis pręſentibus. Sed ſi adijceretur hoc verbum,

a ❡Statuto. Adde qđ iſtud cõſi. inueni ĩ ij. vol. cõſi. diuerſorum docto. in fol. xlvij. & pro conſi. Bar. alleg. d. Iaſo. in l. plerique. in iij. col. ff. de in ius vocan. Tho. Diplo.

b ❡Sed in cõtrarium. Adde Barto. in l. j. in prin. ff. de libe. agno. & in l. iiij. §. prætor ait. in ij. col. ff. de dã. infec. cum concor. de quibus per Iaſo. in l. plerique. in iij. col. in j. limitatio. ff. de ĩ ius voc. vbi etiã allega. Bart. conſuluiſſe hic. Adde Salic. vbi plenè conſuluit in cõſil. ſuo quod incip. cum quęritur an prohibẽs capi. & illud cõſi. eſt in xiiij. volu. cõſil. in fo. clxj. vbi cõſuluit quod ſtãte dicto ſtatuto poſsit capi in ſtatione. Tho.

c ❡Domina Matiola adde ꝙ iſtud conſil. Bar. inueni in xj. vo. conſil. diuerſo. doct. in fol. xxvij. & vide Bart. in conſil. viij. in j. volu. factum tale proponitur. in ij. dubio. & Iaſ. in l. fi. vbi aũt doc. C. de pac. cũ concord. Thomas.

verbum, & futura: tunc deficit dicta ſpes. Cùm ergo iſta donatio contineat vtrũꝗ ſcilicet donationem omnium bonorum, & etiam futurorum quo ad bona, quæ tunc habebat, & in donatione numerata & ſpecificata, valet. quo ad futura non, ſi appareat aliquid habuiſſe poſtea. Iſta enim ſeparatio admittitur: qa actus ſunt adinuicem ſeparabiles, & qui diſcerni & ſeparari poſſunt quo ad id, in quo diſpoſitio fuiſſet valida ſi ſeparatim facta fuiſſet, & debet non valere, & ſeparari, & vtilis & valida cẽſeri, nec debet vitiari per adiectionem alicuius caſus, ſeu diſpoſitionis inualidæ à die videlicet quo ad futura ſolũ ipſa vitiatur, & reijcitᷣ, & non vitiat alia. ff. quando appel. ſit. in l. j. §. biduum. l. teſtamẽtum. C. de inoffi. teſta. l. quoniam. Ei maximè in caſu noſtro verũ eſt: & obtinet quo ad bona & ſpecies ſingulariter enumeratas, vbi minus dubium propter ſingularem enumerationẽ quæ minus trahitur ad futura, & minus detrahit de futura ſpe quàm generalis, quod plus eſt largũ, & in ſe includit: cum enumeratio ſpecierum faciat enumeratam diſpoſitionem, ſtrictè eam ſumendo abſꝗ adiectione generalitatis: vt l. ſed & ſi quis. §. quæſitũ. ff. ſi quis cau. Solũ ergo dicta bona in inſtrumento nominata percipere debet dictus nepos donatarius: de præſcriptione autem non expedit vltra quærere: quia ſi donatio valet: valuit ſtatim facta donatione: ergo ſtatim fuit dominus donatarius: ideo fruſtra tractamus de præſcriptione, vtrum ceperit à præceſſore contra præceſſorem videlicet Mateolam prædictam vel non. Nec obſtat ſtatutum caſtri plebis, quoniam in dicta donatione eſt iura-
3 mẽtũ †: ideo licet ſimpliciter facta non valuiſſet dicto ſtatuto ꝓhibente: tamen intercedente iuramento validatur: ſicut in fundo dotali aliter dicimus: vt in c. cùm contingat. extra de iureiur. Et ita conſulo Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

Vtrum res legata ad vnum vſum, ſi commodè non poteſt cõuerti ad illud: legatum tamen valeat.

1 *Conditio, ſi habitare uoluerit, intelligitur ſi commodè potuerit habitare.*
2 *Aditus eſt pars habitationis.*
3 *Res legata ad pium uſum, poteſt conuerti in alium uſum, ſi commodè explicari non põt.*

CONSILIVM CIX.

a
IN nomine domini.[a] Amen. Factum tale eſt: Cola quondam Cicoli fecit teſtamentum, in quo inter cętera ſic diſpoſuit: Item reliquit poſt mortem ſuæ vxoris Fraternitati ſancti Leonardi de Aſiſio domum ſuam poſitam, & c. ſi voluerit viuere, & morari pro anima ipſius in dicta domo, & in ea congregari. & ſi hoc non faceret, dicta domus vendatur per ſuum fideicommiſſariũ, & dentur denarij pro anima ipſius. Item reliquit dictæ Fraternitati octo libras & cc. pro anima ipſius Fraternitati poſt mortẽ dictæ ſuæ vxoris. Et ad prædicta legata, & iudicia ſatiſfacienda fecit ſuos fideicommiſſarios, in omnibus alijs ſuis bonis fecit hæredẽ priorem dictæ Fraternitatis. Contingit ꝙ dictus teſtator deceſsit, & extitit conditio legati dictæ domus facti Fraternitati: attamen domus eſt ita parua quod Fraternitas ibi congregari non poteſt commodè: nunc vult dicta Fraternitas emere aliquas domos iuxta prædictam domum legatam, & facere tranſitum per dictam domum legatam in dictas domos emptas, & in ipſis domibus emptis congregare, & in hoc conſentit prior dictæ fraternitatis qui eſt hæres. Quæritur an hoc fieri poſſet de iure ita quod mẽs
1 teſtatoris ſeruetur. † Ad quod reſpondendum ꝙ licitè poteſt. nã dicta conditio, ſi habitare voluerit. &c. intelligitur ſi commodè potuerit ibi habitare. arg. ff. de alimen. & cib. leg. l. Caio. §. fi. & de annu. le. l. Mæuia. §. fi. Cum ergo proponatur ꝙ ſecundum quãtitatem hominum dictæ fraternitatis dicta conditio remittatur, & ſic dictam domum dicta fraternitas poterit licitè retinere.

2 † Præterea, aditus dicitur pars hæreditatis vel habitationis: quia ſine eo habitari non poteſt: vt ff. ſi vſuſfru. peta. l. j. §. j. de ſerui. vrba. prædi. l. binas. vnde vtendo dicta domo aditum habita-
3 tionis ſatis videntur eam inhabitare. † Præterea quando aliquid
b relinquitur[b] ad pium vſum, & ille pius vſus commodè explicari non poteſt, poteſt conuerti in alium pium vſum de volũtate hæredis, & eius. cui relictum eſt: vt ff. de vſuf. lega. l. legatum. & ff. de admi. rerũ ad ciui. perti. l. legatum. ij. rñ. Cùm. ergo hic proponitur quod prior fraternitatis, idemꝗ hæres conſentiat, & executor: poteſt licitè dictam domum retinere dicta fraternitatis ad dictũ vſum, etiam ſi vſus alius diceretur. Bartolus à Saxoferrato.

a ❡In nomine domini. adde ꝙ iſtud cõſi. inueni in xj. volu. cõſi. diuerſo. docto. in fo. xxvij. & de materia iſtius conſi. vide Barto. in l. Caio. §. fin. ff. de alimen. & cib. lega. & in l. Mæuia. §. fi. ff. de annu. leg. Tho.

b ❡Quando aliquid relinquitur. Vide Bar. in l. legatum. ff. de adi. leg. & ibi apoſtil. plenam Alex. de Imol. Tho.

CONSILIVM CX.

c
DOminus Iacobus.[c] habens in poteſtate filium nomine Vanducium, & filiam dotatam ab ipſo domino Iacobo nomine Antoniam ſuam condidit vltimam voluntatem
d cuius tenor talis eſt: In nomine dñi,[d] &c.

1 *Mandans aliquibus quem reduci ad locum: ſi mandatarij eum occidunt, an teneatur de morte.*
2 *Delictum quando præparatur ultra propoſitum non punitur.*

CONSILIVM CXI.

e
FActum tale eſt[e] fuerunt tres, vnus † de Baconeto, & duo habitantes Racaneti, qui erant in quadam barcha cum quodam tertio, & veniebant per litus maris per partes Apuliæ. iſte tertius ſe proiecit de barcha, & aufugere cœpit. iſte Racanetẽ. præcepit illis duobus ſuis ſocijs vt proſequerentur illum & reducerent ad barcham. iſti cœperant currere contra illum, & ille incœpit ſe defendere: vnde iſti duo iſtum percuſſerunt. vnde mortuus fuit. Quæritur modò vtrum debeant puniri per officiales Racaneti, an per officiales eccleſiæ, an per iudicem loci vbi fuit commiſſum delictum. & videtur quòd per officiales Racaneti ratione originis quantum ad Racanatẽ. per l. j. C. vbi de crimi. agi opor. nam omnes iſti deliquerunt Racanetẽ. ratione maleficiorum: vt C. de accu. l. non ideo. ff. de vi & vi ar. l. j. §. deieciſſe. ff. de iniur. §. non ſolùm. in princi. cum ſimilib. & alij qui paruerunt. Nec ob. ꝙ Racanatẽ. non mandauit occidi, ſed reduci ad barcham quia illa reductio ad barcham in ſe violentiam continet: & ideo fuit ſatis ordinatum ad mortem: vt l. quoniam multa facinora. C. ad leg. Iuliam de
2 vi priua. † Contrarium quòd non poſſunt puniri. nam Racanatẽ. non: quia quando delictum præparatur vltra propoſitũ non punitur, vt. ff. de iniu. l. qui iniuria. cauſa enim faciendi non factum, conſideratur. vt patet in. l. verum. ff. de iureiurand. nam iſte Racanetẽ. mandauit reduci ad barcham, quod poteſt intelligi blãdis verbis. quæ interpræatio facienda eſt: quia vbi poteſt capi coniectura, non delicti cauſa capienda eſt: vt lege, merito pro ſocio. Alij verò duo debent puniri, ſed in loco delicti: quia dicitur quòd ſunt forenſes. nam ſola habitatio in Racaneto non conſtituit domicilium: vt l. libertus. §. ſola. & l. domicilium. & l. fin. ff. ad munici. nam non ſtabant Racaneti animo ibi perpetuò habitandi; nec per decem annos ſteterunt. C. de incol. l. iij. in prĩ. lib. x. Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

1 *Subſtitutio quæ nondum euenit, utrum tranſmittatur mortuo ſubſtituto ante euentum condictionis.*
2 *Si executores nõ diſtribuunt an poſt annũ ſit deuoluta poteſtas ad epiſcopum.*
3 *Bona quæ debent diſpenſari ad pios uſus, ſi ſunt uendita; an poſſunt præſcribi.*

c ❡Dñs Iacobus. Adde ꝙ iſtud cõſ. bar. inueni in ij. vol. conſili. diuerſorũ doc. in fo. ccxxxix. in quo poſt cõſil. prædictum ſequitᷣ aliud cõſi. bart. ꝙ inci. proponitur ꝙ pater. ꝙ eſt inſertum in j. vo. cõſi. in conſi. xj. & ita ẽt reperitur ſcđm ordi. peruſi. in iij. parte de vlt. volũ. nu. xxj. & pro conſi. Bar. ꝙ inci. dominus Iacobus. allega. Ale. in l. ſi quis poſthumus. §. ſi filium. in j. col. & in l. Gallus. §. & quid ſi tantũ. invj. co. ff. de lib. & poſth. vbi ponit etiã plures concor. & in conſil. cclxiij. in ij. volu. & And. Barba. in l. j. in iij. col. ff. de iure codicil. & vide Iaſo. in l. fratres. in viij. limitatione. C. de inoffi. teſta. & Ange. in conſi. lix. punctus qõnis ſuper quo. & Pau. đ Caſt. in cõſil. xiij. ꝙ filia dotata per ſtatutũ. & alias incip. factũ ſic ſe habet: quidam dominus Iacobus. & eſt idem qđ iſtud. aliàs inci. quidam nomine dñs Iacobus. & adde quod iſtud cõſil. qđ ſcripſi s. in j. vol. in cõſil. xj. & in cõſi. xx. & vltra quæ ſcripta ſunt ibi. adde ꝙ illud cõſ. Bartol. in cõſi. xx. s. alleg. non eſt Bartol. ſed cõſi. bar. ꝙ eſt s. in cõſil. xj. eſt Bar. vt s. dixi. & ita conſuluit do. Fran. de b. de Spoleto. in conſili. ꝙ inci. factum tale proponitur. & vide mira. cõſ. Bal. in conſil. lxxxviij. in vj. verò cauetur ſtatutum ciuitatis cui conſili. ſe ſubſcripſerunt dom. Petrus. de Vbal. eius frater. & d. Iul. Bini. & do. Fran. Angeli. & dom. Nicol. lelli. prout eſt in dicto ij. volu conſil. in fo. ccxxxviij. & vide & Bal. in cõſi. ccix. domina Manguida. in ij. volu. & in conſil. cclxxvij. in eo. vol. ad conſeruationem. Tho. Diplo.

d ❡In nomine domini. Vide s. in conſil. xx. quod eſt duplicatum. & ideo eſt caſſum. Thomas. Diplouata.

e ❡ Factum tale eſt. Iſtud conſi. inueni in iij. volu. conſi. diuerſo. docto. in fo. xlix. & de materia vide per Bartol. in l. non ſolum. §. ſi mandauero. ff. de iniur. Thomas.

a ¶ In nomine. Domini. Iſtud cõſil. inueni in ij. vol. conſil. diuerſo. docto. in fol. l. & de materia vide doct. in l. iij. C. de fideicom. & in l. nulli. vbi per Bal. C. de epiſc. & cler. Tho.

b ¶ Factũ. Iſtud conſilium inueni in iij. volu. conſil. diuerſorum doctorum. in fo. lx. Tho.

CONSILIVM CXII.

In nomine domini[a] amen. Factum tale eſt: Quidã magiſter Ioan. magiſtri Simonis ſuum vltimum condidit teſtamentum, in quo multa fecit legata. demum Franciſcũ ſuum filium hæredem vniuerſalem inſtituit ſub iſta conditione, ꝙ ſi dictus Franciſcus decederet ante tempus xxv. annor. ſine filijs ex legitimo mr̃imonio de ſuo corpore deſcendentibus ꝙ immediatè omniũ ſuorum bonorum ſuccedat magiſter Nicola, frater, Stephanus & frater Petrus ſui fratres pro æquali portione: alia verò medietas diſtribuatur pro anima ipſius teſtatoris ad ſenſum fratris Stephani ſui fratris. Modò mortuus eſt magiſter Nicola. Deinde mortuus eſt Franciſcus filius dicti teſtatoris ſuperſtitibus fratre Petro & fratre Stephano ſubſtitutis in mediatè dictorum bonorum ſimul cum magiſtro Nicola pręmortuo ante mortem dicti
1 Franciſci. † Modò frater Stephanus eſt frater minor, ita ꝙ non ſucceſsit in ſubſtitutione, & de illa medietate, quam debebat diſtribuere pro anima dicti teſtatoris, nihil diſtribuit: ita ꝙ ſolus frater Petrus remanſit in ſubſtitutione. Modò quidam Victo. filius magiſtri Nico. præfati omnia iſta bona tam ea quæ debebant deuenire pro anima dicti teſtatoris ad ſenſum fratris Stephani, quã ea quæ iure ſubſtitutionis debebant deuenire in dictum fratrem Petrum, occupauit ſine aliquo titulo, & ſine aliquo iure tenuit ea fortè per decenniũ. Deinde mortuus d. Victori, & ſui creditores cœperunt omnia iſta bona pro debitis ſuis, & anteq̃ d. Victo. moreretur, deceſſerat frater Petrus, ad quem erat deuoluta medietas illorum bonorum iure ſubſtitutionis, & omnia bona ſua relinquit ad pias cauſas. Modò primò quæritur vtrum magiſter Nicola, qui deceſsit ante diem ſubſtitutionis, poſsit eam ſubſtitutionem ad hæredem tranſmittere. Secundò q̃ritur nũquid dicti creditores dicti Victorini filij p̃fati magiſtri Nicolæ qui dicta hona occupauerunt de facto potuerũt omnia bona ſibi accipere pro debito dicti Victorini. Tertiò quæritur, nunquid medietas iſtorum bonorũ magiſtri Ioannis, quæ debebant diſtribui pro anima dicti teſtatoris, cũ non fuerint diſtributa intra annũ. nec poſt, deuenerint in epiſcopum. Et ſimili modo quæritur de bonis fratris Petri, qui reliquit omnia ſua bona ad pias cauſas, cũ non fuerint executioni mandatæ & ſi deuenerũt. Quæro vtrũ ille, qui emit dicta bona vel poſſeſſa à domino epiſcopo poſsit ea vendicare à dictis creditoribus & alijs quibuſcũque poſsit & quo iure. Vltimo quæro nunquid dictus Victorinus potuerit præſcribere dicta bona per decenniũ, quorũ medietas erat dicti fratris Petri per ſubſtitutio. alia debebat diſtribui pro anima dicti teſtatoris, & ea diſtributa non fuerunt. Super eo quod primò quæritur, an magiſter Nico. tranſmittat ſubſtitutionem ad ſuos hæredes eſt dicendum ꝙ non, cùm in eius perſona non ceſſerit dies fideicõmiſsi: quia deceſsit anteq̃ dictus Franciſcus: vt l. ſi in perſona. à contrario ſenſu. C. de fideicom. l. hęredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. facit quod nota. in l. j. ff. de his qui ante aper. tabu. Modò poteſt dici ꝙ portio ſua & etiam fratris Stephani, qui vt proponitur, erat frater minor, & per conſequens non capax huius ſubſtitutionis, vt in c. exiuit. extra, de ver. ſigni, accreuerit præfato fratri Petro, cum inter eos vt per fideicõmiſſum ſubſtitutionis poteſt eſſe locus iuri accreſcendi: vt l. filiusfamilias. §. diui. el j. ff. de lega. j. probatur etiam in l. j. §. is ita. C. de cadu. tollen, vbi fit mentio de inſtitutis & ſubſtitutis. poſtea in §. & ante omnia. dicitur quod hæc omnia habent locum tam in teſtamentis quàm in codicillis. Sed in codicillis non poteſt fieri ſubſtitutio directe: vt l. hæredes. C. de codicil. & l. Scæuola. ff. ad Tertul. ergo patet ꝙ d. §. is ita. qui dicit ꝙ inter inſtitutos & ſubſtitutos coniunctos eſt locus iuri accreſcendi: intelligitur etiã de ſubſtitutione per fideicommiſſum, & ſic vna medietas bonorũ magiſtri Ioannis apparet ꝙ deuoluta fuit ad dictum fratrem Petrũ alia medietas fuit iuſſum per teſtatorem vt proponitur, vt tota diſtribueretur ad pias cauſas. Modò proponitur ꝙ neq̃ teſtamentum magiſtri Ioannis, neq̃ teſtamentum dicti fratris Petri, qui vt in puncto cõtinetur, diſtribuit oĩa ſua bona ad pias cauſas, fuit executioni mandatum intra annũ per hæredes vel eorũ executores. Et quæritur, nunquid dicta bona ratione excutionis non factæ intra annum deuoluta ſint ad epiſcopum Aſsiſitaten. tanquam executorem legitimum, adeò ꝙ dicta bona alienare potuerit pro executione fienda. Et eſt dicendum quòd ad eum ſit
2 deuoluta † & dicta bona & res accipere poteſt ꝓ executione fiẽda: vt in auſ. de eccleſi. titu. §. ſi quis pro redẽptione. & §. ſequen. colla. ix. & l. nullo. C. de piſc. & cleri. & de teſta. c. nos quidem. & c. ſi hęredes. & c. tua. cum ſimi. Et per conſequens vẽdere & alienare poteſt pretium ad pias cauſas, & diſtribuere, vt patet ex prędictis iuribus, & etiam ex ratione: quia cùm executores dati in teſtamẽto dictorũ magiſtri Ioannis & magiſtri Petri potuiſſent dicta de cauſa dicta bona ex voluntate dictorum teſtantium vẽdere, vt ex forma teſtamenti apparet, & not. in l. alio. de alimen. & cib. leg. Non mirum ſi epiſcopus, qui loco eorum ſuccedit, in executionibus prædictis poſsit ea vendere. Ex prædictis patet reſponſio ad aliud quod quęritur, vtrum creditores dicti Victorini filij dicti magiſtri Nicolæ potuerũt licitè ingredi poſſeſsionem & tenutam capere in dictis bonis magiſtri Ioannis repertis: tunc penes dictum Victorinum filium & hæredem dicti magiſtri Nicolæ. Et eſt dicendum quòd non potuerat tenutam capere cum effectu, cùm in dictis bonis dictus Victorinus, vt hæres magiſtri Nicolæ, nullum ius prætendere poſsit, vt ſuprà ꝓbatum eſt. Imò per dictum epiſcopũ & ſuum officium poſsit peti dictam tenutam reuocari tanquã datam in bonis executioni ſubiectis ratione iuris, quod epiſcopus habet pro his exequendis vt legitimus executor: quo probato tenuta deberet reuocari: vt l. j. & ibi not. ff. de priuileg. fiſ. l. ob maritorum culpam. C. ne vxor pro mari. & l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. per gloſſ. & docto. ff. de re iudica. Ad aliud quo quæritur nunpuid illi qui emerunt dicta bona à dicto epiſcopo, potuerint ea vendicare à patre, eſt dicendum ꝙ ſic, ſi dictus teſtator, cuius fuerunt, fuit dominus: vt l. in rem. ff. de rei vendi. l. doce ancillam. C. eod. titu. cũ ſimili. Poſſet etiam intentari vtilis petitio hæredita. fideicõmiſſ. vt l. j. & l. ſeq. C. de fideicõmiſ. hæredi. petiti. Ad vltimum quo quæritur, vtrum dictus Victorinus potuerit dicta bona præſcribere decem annis: videtur dicendũ. quòd nõ. Nam huic poteſtati ſeu iuri conceſſo epiſcopo à lege non videtur poſſe præſcribi iſto tempore, mò eſt perpetuũ, ſicut alia iura perſonalia: vt l. ij. de conſti. pec. cum ſimilib. Facit ad prædicta l. fin. §. ſin autẽ. C. commu. de leg. & etiam cùm præponatur dictum Victorinũ ſciuiſſe formam dicti teſtamenti, & qualiter dicta bona erant reſtitutioni ſubiecta. Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

1 ☞ *Accuſatio de damno dato debet continere æſtimationem damni dati.*
2 *Probatio damnum dari quæ fit per iuramentum, ex forma ſtatuti debet fieri parte citata, & iuramentum dari, à iudice.*

CONSILIVM CXIII.

b
1 Factum[b] tale eſt. Producta eſt accuſatio de damno dato. † eſt ſtatutũ ꝙ credatur iuramẽto accuſatoris vſque in xx. ſolidos. & ꝙ damnum emende ſecundum ęſtimationem ſacramenti damnum paſsi vſque in quantitate xx. ſolidorum. Forma accuſationis eſt, in qua ponitur factum, ſcilicet ſtare, damnificare, & incidere, & aſportare ligna quercus, ſ. ſtipites: nec addit in q̃tũ ſit damnificatus. Oĩbus iſtis dico ꝙ ſentẽtia ab ſolutoria fuit rectè lata. & non ſufficit in accuſatione de damno dato deducere factum, ſcilicet quòd ſit facta inciſio vel exportatio; niſi probetur, & allegetur æſtimatio damni, vt quatenus ex illo facto pars læſa eſt, hoc requirit ſtatutum, dum dicit ſtari ſacramento accuſatoris. Hoc diſponit ius commune: vt C. vnde vi. l. ſi quãdo. & c. fina. extra quod met. cauſa. Sed quia accuſator non deduxit in accuſationem quantum fuerit damnum, & ſic non poſſet dari ſententia quia incerta: vt l. j. C. de ſenten. quæ ſine cer. quanti. Et ſi dicetur quòd ſolum de iure communi debuit puniri: quia punit factum, ex quo reſultat punitio, ſaltem per titulum ad legẽ Aquil. & in ſimilibus. Certè iſte accuſat ſecundùm formam ſtatuti, quod poteſt: quia dicit quòd vidit, & inuenit damnum dari quod à iure communi non requiritur. Item, quia ſuo iuramento accuſat: & ſic patet quòd qui fundat ſe ex vna lege, nõ põt ex alia obtinere. ff. de inſtito. l. habebat. facit. l. vlti. C. de codicil. Itẽ cũ dicit ꝙ ꝓbatio fit † ꝑ iuramentũ: certè iſtud
2

a iuramentum debuit peti[a] per accuſatorem ſibi deferri à iudice, & parte citata: aliàs nõ valet, quia ex eo pars læditur, per regulas l. de vnoquoq̃. ff. de re iudi. & l. nam ita diuus. ff. de adop. & probatio non poteſt fieri aduerſario ignorante. de teſtib. c. ij. extra e. C. de iudi. l. properandum. Bartolus à Saxoferrato legũ doctor.

1 ☞ *Confeſsio parte abſente facta ad liberationem probandam an valeat.*
2 *Confeſsio facta præſente fideiuſſore non dicitur facta abſente parte.*
3 *Notarius poteſt conficere inſtrumentum, quando eſt rogatus ab una parte, ſi inſtrumentum eſt gratia unius confectum.*
4 *Duo notarij poſſunt rogari de uno inſtrumento de conſenſu partium.*

CONSILIVM CXIIII.

b In Chriſti nomine.[b] Amen.
In primis eſt videndum, an confeſsio facta abſente parte ad probandam liberationem valeat. Secũdò an dicatur facta abſente parte, ſi fit præſente fideiuſſore. Venio ad primum. Dicunt quidam ꝙ non valet parte abſente. Nam con-
c feſsio requirit præſentiam partis[c] aduerſæ, & ſic pactum. ff. de cõfeſ. l. certum. §. ſi quis abſente. not. C. de confeſ. l. vnica. ff. de pac. l. idem in duobus. facit. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. fi. niſi talis confeſsio ſit tranſmiſſa per nuncium ſiue epiſtolã. ff. depoſi. l. Publia
1 §. fi. ff. de dona. l. nuda. † Contrarium videtur verum ꝙ talis confeſsio valeat ad meram probationem, licet ſit facta abſente aduerſario: vt in auſ. de teſti. §. & licet. & hęc parit exceptionem: vt not. per gloſ. & doct. in l. nõ ſolum. §. liberationis verba. ff. de lib. leg. licet pactum nõ valeat abſente alia parte, niſi interueniat nũcius vel epiſtola: quia pactum eſt contractus, ſed confeſsio non. ff. de actio. & obliga. l. contra. & not. C. de ſac. ſanc. eccle. l. illud. ff. de accepti. l. ſi acceptila. §. fina. Facit quod not. ff. de neg. geſt. l. Pomponius ſcribit. & de Carbo. edic. l. quæro. §. fi. & extra, de ſucceſ. ab inteſt. c. fi. Secundò dicendum eſt ꝙ quantum ad effectum aliquid inducendi vel diſponendi non valet inter abſentes niſi diſpoſitio pendeat ex voluntate vnius tantum, vt ratificatio vel improbatio: vt d. l. Pomponius. Sed quantum ad finem probandi factam ſolutionem, & repellendi contrariam fictionem, valet: vt d. §. & licet. quicquid dicat Petrus. C. de nõ nume. pecu. l. generaliter. Super ſecundo puncto dico quòd non dicitur fa-
2 cta abſente parte, ſi eſt facta † præſente fideiuſſore:[d] cum per fide-
d iuſſorem proſit reo exceptio doli. Caſus eſt in d. l. idem in duobus. §. fi. Sed an inſtrumentũ confectũ de dicta confeſsione valeat. & videtur ꝙ nõ: quia tabellio debet eſſe rogatus ad vtraque parte: vt in auſ. de tabel. §. nos autem. ſed hic non fuit rogatus ni-
3 ſi a fideiuſſore: ergo non tenet inſtrumentum. † Solutio quando actus celebratur gratia vtriuſq̃: tunc oportet ꝙ ſit rogatus tabellio ab vtroq̃. Sed quando fit gratia vnius tantum, & in fauorem vnius tantùm: & tunc ſufficit ꝙ ſit rogatus ab illo, vt ibi not. Vnde ꝙ dicta confeſsio fuit in fauorem vnius partis tantùm, ſufficit ab illa rogatum tabellionem & teſtem. nam idem in teſtibus
4 dico. † Vlterius quando duo notarij fuerunt rogati inſimul de
e eodem contractu, iſti conficiunt diuerſa inſtrumenta:[e] an talibus inſtrumentis credatur? Reſpõ. ſi ex tali variatione vterque notarius eſt in ſua ſcriptura ſingularis: neutri creditur. Nam licet vni notario creditur, verum eſt niſi partes adhibuerint plures notarios ad actũ. in auſ. de hæred. & fal. §. ſi verò abſunt. & argu. ff. de offic. proconſu. l. ij. Item ſcripturæ variæ in ſubſtantia vel effectu, de quo quęſtio vertitur ſuper eadem re, ſibi inuicem derogant. C. de fid. inſtru. l. ſcriptura. & quod no. c. cùm Ioannes eremita. de fide inſtru. Bartolus a Saxoferrato legum doctor.

1 ☞ *Iudex dando terminum pro prima dilatione, an importet quòd det ſecundam.*
2 *Iuramentum ratione impediendi non præſtatur procuratori, ſed domino.*
3 *Iuramentum debet a parte uel a iudice deferri, alias eſt ipſo iure nullum.*

CONSILIVM CXV.

f
1 Quæſtio talis[f] ponitur. † Occurrit quod tempore dilationis dandæ in iudicio parti, iudex dixit do terminum quinque dierum pro prima dilatione. ex eo enim q̃d dixit, pro prima, videtur innuere ſe daturum ſecundam: cũ primum dicatur & denotet ordinem & gradum ad ſecundam. ff. de iudi. l. ſi quis inſtituatur ex parte. Contrarium puto verũ, nam hæc verba hoc important quod iudex dabit ſecundam, ſi in prima fuerit legitimè impeditus, vt ſic verba intelligantur ſecundũ naturam negotij, ſuper quo præferuntur: vt l. damni infecti quidam. ff. de dam. infec. de vſur. l. ſi ſtipulatus cum ſimi. Pro quo facit: quia iudex nõ poſſet facere ſi vellet contra formam. l. fi. ff. de fer. vt ſtatim dicã. ſed ex eo ꝙ iudex nõ debuerit dare ſecundam dilationem, dubitari poteſt, ſi eam dat, an datio eſt nulla ipſo iure, an veniat reſcindenda per ipſum vel ꝑ ſuperiorem. Et dico confeſsionem ipſo iure nullam, quando fit ſine cauſæ cognitione, per text. d. l. fin. ibi dum dicit, in pecuniarijs cauſis omnibus dilatio plus quã ſemel tribui non poteſt. nam verbum poteſt, poſitum cum negatione neceſsitatem importat vt ff. de furt. l. non poteſt. extra, de reg. iur. c. j. lib. vj. & ibi per Ioã. videtur enim factũ lege prohibente. & ſic eſt ipſo iure nullum: vt l. non dubium. C. de legi. Sed huic videtur obſtare ꝙ not. Inno. extra, de teſti. c. in cauſis. ſed ibi loquitur de ſecunda dilatione ſed de tertia & quarta productione quę poteſt fieri in eadem dilatione, vt dicit gloſ. in d. l. in pecuniarijs. Concludo ergo ꝙ datio ſecundæ dilationis ſine cauſæ cognitione nõ valet. Sed quid ſi data eſt dilatio p̃dicta & datum eſt iuramentum procuratori iurãti ſe impeditum iuſta cauſa, &c. an dictum iuramentum potuerit dari dicto procuratori? Ad hoc eſſet videndum cui eſſet data prima dilatio, ꝙ in puncto nõ exprimitur. Si enim fuiſſet data principali vel alteri pro-
2 curatori: † tunc ſine dubio dicta præſtatio iuramenti non eſſet ſufficiens probatio iuramẽti. Nam cùm credatur domino debet probare dominus & iurare, cuius nomine agit. & dicitur fuiſſe impedimentum domini, non procuratoris: vt l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infect. quia dominus potuit impediri per cauſam obuenientem ſibi vel in perſona procuratoris: vt l. cum à matribus. C. qui pe. tuto. Sed pone ꝙ terminus eſſet datus ipſi procuratori: tunc etiam dicti iuramenti præſtatio non eſſet ſufficiens probatio propter plura. Primò: quia dictus procurator aſſeruit ſe eſſe impeditum, nec dixit quo impedimento. vt in caſu fortuito vel tertij hominis vel commodo. Potuit enim impediri facto tertij hominis, & ſic non daremus ſibi, nec dari debet ſecunda dilatio, ſed contra illum, qui impediuit debet habere regreſſum: vt ff. de eo per quem factum eſt. per totum, & maximè per legem finalem. Item cùm petitio dictæ dilationis ex cauſa impedimenti contineat quandam reſtitutionem. ſed ille qui coloratè & ſine cauſæ expreſsione hoc petit, non debet audiri: vt ff. de minoribus. l. minor autem magiſtratus. §. an verò. Præterea, licet caſus fortuitus quandoque probari poteſt per iuramentũ: vt l. fi. C. de fide inſtru. quandoq̃ debet probari plenius: vt l. commeatus. in prin. ff. de re mili. Debuit enim in dicto iuramẽto exprimi, quis fuit caſus fortuitus, & per quem fuit impeditus. ꝙ ſi non fecerit, apparet non eſſe probatũ. Præterea iuramẽtũ iſtud licet à ꝓcuratore fue-
3 rit præſtitũ: non fuit à iudice † vel à parte delatũ. & ſic non releuat eum qui iurauit. ff. de in litẽ iurando. l. videamus. §. de tutore. & hoc videtur velle Ioan. Andre. in dicto capitulo vltra tertiã. extra de teſti. ſuper verbo, præſtito. Apparet ergo dictam dationẽ ſcdæ dilatiõis ipõ iure nullã. Ex hoc ſeq̃t ꝙ

a ¶ Debuit peti. Nota iſtud conſiliũ in materia damni dati. cui adde ꝙ no. Anto. de Alex. doctor Neapolit. in l. qui accuſare. in ij. col. C. de edẽ. ꝙ ſtatutis diſponẽtib9 ꝙ de dãno dato ſtetur iuramento dãni paſsi: cum iſta probatio ſit irregularis, requiritur ꝙ ille dãnum paſſus q vult iurare ſit omni exceptione maior, & ſequitur do. Iaſ. in repet. l. admonendi. in cxxxvij. col. ff. de iureiur. & vide Bar. in conſili. xciij. ſ. in ij. volum. incip. Petrus vbi voluit quod ille qui debet iurare, debet iurare & deponere vt teſtis. Thomas. Diplo.

b ¶ In Chriſti nomine. Iſtud conſilium inueni in xiij. volu. conſilio. diuerſorum doctorum. in folio. cxl. Tho. Diplo.

c ¶ Præſentiam partis. Adde Bar. in l. tale pactũ. in prin. ff. de pac. & ibi plenè per Iaſ. in ij. col. & ibi vide regulam cum pluribus limitationib9. Thomas.

d ¶ Præſente fideiuſſore. Nota quod dicit Bar. hic ꝙ adde & in cauſis, in quibus procedũt ſummariè ſola facti veritate inſpecta, non curatur præſentia partis vt plenè per Ale. de Imola. in cõſi. cxiiij. in vj. volu. in pe. col. Tho. Diploua.

e ¶ Diuerſa inſtrumẽta. Vide not. ꝑ Ioan. Andre. in repe. c. q̃m cõtra falſam. in verbo, conſcribãt. de probati. & vide Bald. in cõſil. ꝙ inci. in Chriſti nomine Amen. notarius ſecundum rogitum. vbi vult ꝙ ſi duo notarij eſſent inſimul rogati: tũc vni9 ſubſcriptio faceret inſtrumentum valere: quia quilibet inſolidũ videtur rogatus per l. ſi qs ex argẽtarijs. §. ij. ff. de eden. ſecus ſecundũ ipſum quando forma rogitus hoc non patitur: quia actũ eſt quod vna l. ſemel ſubſcribere debeat vnde vnius ſubſcriptio nõ valet. ar. l. j. §. ſi plures. de exer. cum forma non ſit ſeruata. Tho.

f ¶ Quæſtio talis. Iſtud cõſil. inueni in xiij. vol. cõſil. diuerſo. doc. in fo. cclij. Et adde ꝙ Bar. idem cõſuluit in conſil. cvij. in j. vo. incip. in qõne prædicta. vbi quaſi ſunt eadem verba. & ibi plenè ſcripſi in addit. Thomas. Diplouata.

a ℭCaptus.Iſtud con
ſili.inueni in xiij.vo.
cōſ.diuerſo.docto.in
fo.ccliij.Et adde qđ
cōtrarium in termi-
nis ſtatuti tenet An-
ge.in l.alia.§. elegan
ter.ff.ſol.ma. & in l.
nemo carcerē.ad fin.
C.de exa.tri.lib.x.&
in l. is qui.C. de ceſ.
bo.tamen Bal. in l. j.
in ij.colū. C. qui bo.
ced.poſ.tenet opi. ꝗ
tenet Bar. hic & ſe-
quitur Pet.de Anch.
in c. canonū ſtatuta
in ver.quæritur ali-
quæ qōnes. de con-
ſtitu.facit ꝙ in fi.no.
Bal. in l. terminato.
C.đ fruct.& lit.exp.
vide tñ Ale.ī d.l.alia
§. elegater.in iiij.col.
& ſeq.qui aliter te-
net.ꝑñ Bart. hic mo-
uetur aliꝭ rationi-
bue . quibus non rñ.
dom.Alex.Tho.

b ℭCōtinetur. Iſtud
cōſili.inueni in xiij.
vol.cōſi.diuerſorum
docto.in fol.cclx.&
adde ad dicta ꝑ bar.
hic.ea quæ ponit do
mi.Nico.de Neapo-
li. ī l.amiciſsimos. §.
Luciꝰ.ff.de excu. tu.
& ꝑ Bal.in l.ſi labo-
rante.in prin.ff.ad le.
Rhod.de iactu.v bi
tenet id, quod dicit
Bartol.hic.tamen di
cit quòd pro expen
ſis factis cum villa
non tenetur contri-
buere . vide docto .
in lege ab omnibus.
§.ſi Titio.ff.de leg.j.
Thomas.

pars aduerſa,ꝗ contra dixit & reclamauit,
fuit grauata.grauatur em̄ per interlocuto-
riā,ꝗ eſt ipſo iure nulla,ſaltē de facto,ita ꝙ
appellatio ab hoc grauamine cauſam ad ſu
periorem deuoluit:vt extra, de appellatio
c.dilectus,& c.vt debitus & ibi per Ioann.
And.Bar.à Saxoferrato legum doctor.

1 *Captus uigore ſtatuti qui,non poteſt relaxari niſi ſol-
uat,an poſſit cedere bonis.*
2 *Beneficio ceſſionis bonorum non poteſt renunciari.*

CONSILIVM CXVI.

a CAptus [a] pro debito
1 iudicis mandato†vigore pacti in cō
tractu appoſiti,necnon ſecundū formā ſta
tuti dicētis ꝙ ad petitionē creditoris iudex
debitorē faciat capi & in carceribus detine
ri vſq; ad integralem ſatiſfactionē,ceſsit bo
nis debitor creditore inuito. Quærit̄ vtrū
debeat à carceribus relaxari . et videtur ꝙ
non:quia prouiſio creditoris auferri ſibi nō
debet,licet prouiſio legis poſsit tolli.l.aſsi-
duis.C.qui potio.in pign. habeā. & melius
in l.ſi quis in bello.ff.de capt.l.vtrū.in fi.cū
l.ſeq.de peti.hære.Sed in propoſito eſt hu
iuſmodi:quia ſibi per pactū prouidit,vt di-
cit̄ in themate:ergo ſibi per l.nō debet aufer
ri beneficiū à l.non datum.Scđò , debitor
apponendo pactum beneficio legis,cōtra-
rium præiudicat ſibi in beneficio legis . de
aboli.lege prima lib.x.igitur.vt pactū aliud
operetur,ſibi præiudicat.Tertiò , ius tollēs
& ſublatū eſt ꝓpriū ciuitatis.vt patet de ſe
ex themate:ergo ius cōmune nō tollet prin
cipale,niſi exp̄ſsè aliter diſponat̄. Quartò:
quia dictum ſtatutum eſſet deluſorium :
quia idem eſt diſpoſitum per l.ſcilicet qđ
debitor poſſet capi,ſcilicet diſcuſsiōe bono
rū facta:vt l.à diuo Pio.§.j.ff.de re iudi.† In
contrarium eſt veritas:tum quia beneficio ceſsionis bonorū re-
nunciari non poteſt vt tenet Cy.qui bo. cede.poſ.l.j. & ibi vide.
tum quia ius municipale reſtringitur ad ius commune.l.ij.C.de
noxa.tum quia pactum fuit appoſitum ſecundùm formam le-
gis:vt l.quæro.§.inter locatem.ff.loca.l.non rectè.C. de fideiuſſ.
Item quia condemnatus poteſt carcerari:& tamen habet bene-
ficium ceſsiōis,propter quod à carceribus relaxatur:ergo idem
ſi teneatur ex pacto.Item ſtatutum & pactum cum loquitur de
debitore,intelligitur de efficace:ſed qui ceſsit bonis,non eſt effi
cax debitor:igitur &c.Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

CONSILIVM CXVII.

b COntinetur [b] in ſtatuto quòd ſi
damnum datum fuerit in aliqua parochia ſeu villa, &
nō reperiatur malefactor quod vicini proximiores in
nu.xx.teneantur emendare damnum illi cuius poſsio eſt damni
ficata ad æſtimationē damni dati.Quæritur,nūquid ipſe,cuius
eſt poſſeſsio,teneatur pro ſe contribuere.Et videtur quòd ſic:vt
l.ab omnibus.§.ſi Titio.ff.de leg.j.& facit etiam l.qui hæredi.§.
§.Plotius.ff.de condi.& demonſtrat.& l.j.& ij.ff.ad leg.Rhod.
de iactu.ſecundùm Dyn.Idem tenet Iaco.de Aret. in l.amiciſsi
mos.§.Lucius.ff.de excuſa.tuto.& Spec.in titu.de cenſi.§.nunc
dicendum.Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

Expliciunt conſilia ſecundi voluminis domini Bartoli à Sa-
xoferrato legum doctoris.

HAE SVNT QVAE-
STIONES AVREAE

*diſputatæ per Bartolum a Saxo-
ferrato.*

1 *Edictum de appellatione eſt prohibitorium,& prohibitorij natura realis eſt.*
2 *A ſententia principis cognoſcentis non appellatur,& tamen à ſententia ipſius delegati
poteſt appellari.*

QVAESTIO PRIMA.

a ℭPetitū fuit.Habeo
multa volumina cō
ſil.diuerſo.doct.ma-
nu ſcripta,in quibus
ſunt multæ repetitio
nes Bar.tractatus diſ
putationes, & præci
puè in prima,v. xix.
& xx.Inter quæ in-
ueni infraſcriptas ꝗ-
ſtiones.& iſta prima
in xix.volu.in fol.j.
& vide de materia
iſtius diſputationis
per Bar.& doct.in l.
ſi ſocietatem.§. arbi-
trorum.ff.pro ſoc.Et
an a ſententia arbitri
poſſet appellari,viđ
plenè per Iaſ. in l. ff.
C.de iu di.& in l.ne-
mo poteſt.in x.colū.
ff.de lega.j. & Alex.
de Imol.in l.arbitro.
ff.qui ſatiſ.cogan.&
Raph.Fulgo.in cōſi.
xviij.& Rapha.Cu-
ma.in conſil.xliij.&
L.u.Rom.in conſilio
xij.Thom.Diplo.

a PEtitum fuit [a] à iudice ar
bitrium arbitratoris reduci ad arbitriū bo-
ni viri : lata fuit ſententia per iudicē ſuper
reductione ipſa:nunc quæritur an à ſenten
tia lata per iudicē tanq̄ bonum virum poſ-
ſit appellari.In queſtione noſtra teneo hūc
ordinē:quia primò faciā argumenta quòd
poſsit appellari,& ſic ad partem affirmatiuā.& faciam argumen
1 ta ꝙ non poſsit appellari , & ſic pro parte negatiua. †Venio ad
primū,& ꝙ poſsit appellari,ꝓbo,& primò ſic: Edictū de appel-
latione eſt prohibitorium,& prohibitorij natura realis eſt , ꝙ id
quod nō eſt lege aliqua prohibitum,eſt permiſſum.ſed edictum
de appellatione eſt huiuſmodi:ergo &c.ſed cū non reperiat̄ lex
aliqua in hoc caſu eſſe prohibitū appellari à cauſa , videtur eſſe
cōceſſum.prima patet.ff.de teſtib.l.j.ff.de procur.l.inuitus.§. cū
quando.& ibi de hoc.ff.ex quib.cau.maio.l.necnon.§. quod eis.
ff.de probat.l.ab ea parte.cum ſimilib.Secundò ſic:Certi ſunt ca
ſus & cauſæ,in quibus appellare non licet,inter quos non con-
numeratur caſus noſter.C.quorum appel.non recip.& ff.quan-
do appel.ſit.& ff.de appel.recip.vel non.& ſic argumento à ſuf-
ficienti partium enumeratione,quod eſt validum in iure noſtro
vt ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.à patre furioſo. & de actio.
& oblig.l.obligationum fere.§.placet.cum ſimilib.vnde conclu
ditur quòd appellari poſsit. Tertiò ſic:Speciale & ſingulare à
ſententijs quorundam iudicum licitum eſt appellare, & à cæte-
ris alijs ſententijs cæterorū iudicum prohibitum eſt appellari,&
ſic hoc prohibitorium eſt ius ſingulare,cuius contrariū eſt ius
commune:ſed in caſu noſtro non apparet de iure appellari pro-
hibitum:remanet ergo ꝙ appellari poſsit. Facit ff. de legi.l. ius
ſingulare.ad municip.l.j.cum ſimili.in corpore , de appel.l. j. &
ibi plenè not.in gloſ.magna.col.iiij.Quartò ſic:Non eſt alicui iu
ris auxilium de negandū,ſed appellatio eſt remedium iuris,quo
iniqua ſententia ſubleuatur:igitur.Nam ſi dicerem ꝙ in caſu no
ſtro appellari non poſsit,iam appellare volenti denegaretur iu-
ris auxilium.quod fieri non debet.igitur appellari poteſt. Proba
tur hoc.Non enim expedit Reipublicæ ſingulis legum admini-
cula denegari,nec eſt per legem iniquitas ſuſtinenda,nec debet
via iniquitatibus aperiri:vt l.j.C.de his qui veni.æta.impe.& de
iure delib.l.ij.& l. meminerint. C. vnde vi.cum ſimil.ſed igitur
eſt quòd remota appellatione ſequeretur iniquitas : igitur &c.
Quintò ab argumento identitatis rationis. nam iudices aliqua
participant in ratione & in iure . ſed ſententia iudicis & arbitri
participant de ratione remediandi partem contrariatam . igitur
participant etiam in iure:ergo qua ratione remedium adhibere-
tur contra arbitrium,ſcilicet per petitionem reductionis ad arbi
trium boni viri:ita & contra ſententiam iudicis cognoſcentis &
pronunciantis ſuper reductione ipſa admittatur appellatio.Pro
batur hoc.ff.de ſena.l.j.§.quæſtio.& de dolo.l.fi.& ad leg.Aqui.
l.illud.cum ſimilib.ff.de verbo.oblig.Titio. cum ſimi. Probatur
hic:quia in vtroque prędictorum iniquitas eſt cauſa,vt patet ex
coniunctione legis.vnde ſecundum rationem ff.pro ſoc.& l.j.ff.
de appel.& de mino.l.præfecti.cum ſimili.Sextò ſic: In iudican
do arbitrator inſtar obtinet appellatiōis,modò ſit certum quòd
arbitramentum eſt quædam tranſactio a partibus facta arbitra-
tore mediante.Sed ſi præter naturam & ſimplicem tranſactio-
nem proceſſum fuiſſet in cauſa,& lata ſententia ſuper eo , ſuper
quo proceſſum appellari poſſet ab ea;ergo & a ſententia lata ſu-
per eo,ſuper quo arbitriū præſtatur,patet ff.de arbi.l.ſi de meis.
§.recepiſſe.& in corpore,vt diffe.iudi.in pri
ci.verſi.ſi verò declaratur.ex l.eleganter.§.
ſi quis poſt.ff.de condic.indeb. tamen ſi in
cauſa procedatur & ſententietur,valida eſt
vt ibidem patet:quia appellari potuit, ſi nō
pro leui &c.vt lit.pend l.fin.& quia prohi
bitorium eſt hoc edictum vt ſupra proba-
tum eſt.igitur ſic & in propoſito poterit ap
pellari.Septimò ſic : Ex ſententia ſequente
ius appellandi firmatur hoc , ſicut quando
actum ſiue actus non appellatio propriè ſe
quitur ex ſententia ſubſequente,nihilo mi-
nus eſt licitum appellare. ita in propoſito :
ergo poterit appellari.patet Inſtit.de excuſ.
tuto.§.qui poſt autē.ff.quando appel.ſit.l.j.
§.ſi quis tutor.cum ſimili. Nam à motione
tutoris qui ſe excuſat,ſi poſtea contra eum
lata eſt ſententia,appellari poteſt. declarat̄
hoc ex eo:quia hic actus retractatus ponit̄
contra arbitrum.& poſtea ſequen. ſenten-
tia iudicis. Octauò probatur ſic : Certū eſt
quòd à ſententia principis cognoſcētis nō
appellatur:tamen a ſententia ipſius delega
ti appellari poteſt.ſic in ꝓpoſito licet à pri-
2 mo†cognoſcente,ſcilicet ab arbitratore appellari non poſsit : ta-
men à ſequente,id eſt,iudice,qui de reductione ad arbitrium bo
ni viri cognouit,appellari poteſt.patet ff.a quib.appel. non licet
l.j.coniuncta.l.nouum.& l.eos. C. de appella. Declaratur hoc:
quia cùm ex ſententia iudicis oriatur actio in factum , vt l.acto-
ri.C.de iureiur.cum ſimilib.patet ꝙ ab eius ſententia poteſt ap-
pellari.Nonò ſic:In dubijs in benigniorem partem interpreta-
mur.de quo ſic cùm dubitatur an vt arbiter,an vt iudex:in po-
tentiorem partem arbitramur,videlicet ꝙ vt iudex,& non vt ar
biter videatur cognouiſſe. Sed cùm in quæſtione noſtra poſsit
dubitari an vt arbiter,an vt iudex cognouerit:intelligamus ip̄m
vt iudicem cognouiſſe,& ſic appellari poſsit.Patet.ff.de iudi.l.j.
in fi.magnæ glo.C.de epiſc.audien.l.epiſcopale.cum ſimilibus.
& hoc ſic declaratur:quia §.ſocietatem.in fi.non dicit,quod co-
gnoſcat vt arbitrator aliàs,ſed nec vt iudex.ergo appellari poteſt
ſicut ab aliorum iudicum ſententijs , vt ſupra dictum eſt . & de
hoc videtur caſus in l.& in maioribus.C.de appel.& l.ex cōſen-
ſu.ff.de appella.prout habetur ibi in litera circa princip.coniun-
cta.l.C.de euict.cum ſimilibus.

1 *Appellatio eſt inducta propter iniquitatem ſententiæ ut iudicet per uiam à iure
traditam.*
2 *Iudex poteſt eſſe æquus & non æquus,& ſic eſt unum medium inter iniquum & æquū.*
3 *Arbitrator non pronūciat ut bonus uir,ut in eo ſumat cōpromiſſum ab eius arbitrio.*

IN contrarium quòd nō po-
ſit appellari,probatur ſic:Odia reſtringi, & fauo-
res conuenit ampliari.Si dicamus poſſe appellari,
producimus odium,reſtringitur fauor. &c. Patet
ff.de lib.& poſthu.l.cùm quidam.& de regu.iur.lib.vj.Declara-
tur ſic:In lite appellare tutius eſt:& periculoſum litis cauſæ an
ius'nos cōmitti non debemus.ff.de minori.l.in minoribus.de pe
cul.l.quod de lege. ſed ſi ſeruus eius nec ad quod ibi not. ergo,
&c.Secundò probatur ſic:Iudex in cauſa reductionis ad arbi-
trium boni viri aditur vt vir bonus : tunc ſic , quando ad arbi-
triū boni viri recurrit̄,ab eius dicto nō appellat̄.Sed ita eſt in ꝓ-
poſito ꝙ ab arbitratu arbitratoris recurrit̄ ad arbitriū boni viri.
igit̄ &c.Tertiò patet ꝙ non eſt reperire in iure caſus ꝙ in tali cā
poſsit appellari,vn̄ erubeſcimus ſine l.loq;vt in aut̄.de triē.& ſe
miſ.§.conſideremus.Tertiò , quia appellationes ſunt inductæ
1 †propter iniquitatem ſententiarum,vt iudices per viam a iure
traditam,& ordine debito proferant ſententias.ff.de origi.iur.l.
ij.§.poſt originem.cuius iuris remedio,ſcilicet appellatio indu-
cta non eſt:ergo mutat id,quod eſt improprie eiuſdem naturæ,
aliud eiuſdem naturæ corrigere,alterius autem non poſſet : vt
Inſtitu.de iure natu.§.penult.ff.de capit.dimi.lege eos.ſed ar-
bitramentum ſeu arbitrium & eius poteſtatis ſiue poteſtas
venit à partibus & ab hominibus ſingularibus , non vniuer-

ſis coadunatis:vt patet.ff.de arbi.l.non diſtinguemus.§.pro officio.ff.pro ſoc.l.certa.& l.ſi ſocietatem.in fi.& ff.loca.l. ſi merces. & l.ſed ſi lege.in prin.ff.de oper.liber .l.ſi libertus. & ff. de verb. oblig.l.ſi quis arbitratu.& de contrahen.emp.l.vēditor.in prin. qui priuati,id eſt,partes prædictæ nō poſſunt conſtituere ꝓpriè vt iudex cognoſcat:vt C.de iuriſdi.omni.iudi.l. priuatorū. cum ſimilib.& pro tanto lex appellat arbitrium boni viri. Partes eñ quæ hunc eligunt,in eū,vt bonum virum conſenſerunt vt patet nō autem vt ipſum iudicem facerent iuris ſubtilitate procedere, ſed per amicabilem compoſitionem fuit:ergo vt ad bonum virū id eſt,ad illud quod diceret quilibet bonus vir.& ita intelligit in hoc bono viro.l.ab arbitro.ff.qui ſatiſd.cogan.Nec obſtat quod ibi debet appellari.& ita ſentit dominus Richar.in d.l.ſi ſocietatem.in fi.videlicet quòd iudex cognoſcat,vt quilibet bonus homo:non autem vt tanq̃ iudex cognoſcat propriè.Et quod vt de homine cognoſceretur,non autem vt de iudice propriè intelli-
2 gatur,probatur:† quia iudex poteſt eſſe æquus & æquus, vt bonus & malus.Nam iudex eſt vnū medium,ſe ad æquum & iniquum referens,vt patet ff.de iuſti.& iure.l.planè.Viri autē boni appellatio nunq̃ ad iniquum ſe refert:quia quod accedit vni extremorum,videlicet bonitati,recedit ab alio,ſcilicet à malitia & iniquitate.argu.ff.ad leg.Corne.de ſica.l.eiuſdem.in princip. & de rei vendi.l.in fundo.& de lega.ij.l.igitur.Probatur hoc: quia quando vnum poteſt ad propriam & impropriam ſignificationē referri,refertur ad propriam:vt ff.ſi ager vectiga.peta.l. pen. in fi.& quando appel.ſit.l.ſi ſocietatem.in fi.& in §. vbi dicitur. Boni viri arbitrium ſic cognoſco in obligatorium,id eſt,in iudicis,vt glo.vt dicam cognoſcetis vt vir bonus quilibet vt litera videtur ſonare prima facie ſecundùm propriam ſignificationē. Nec obſtat ff.iudi.ſolui.l.vir bonus.cum ſimilibus: quia ibi vt iudex cognoſcit.Præterea nec ibi dicit appellari poſſe vel non. Patet ergo ex prædictis ꝙ refert vtrū iudex cognoſcat vt iudex: & tunc appelletur. Aut iudex cognoſcat vt bonus vir : & tunc non appelletur.primò,quia ibi dicitur vti ad iudicem & ad bonum virum,non ecōtra,ſi rectè inſpiciatur.bonus autē vir intelligit vt quilibet homo:& ſic à iudice cognoſcatur propriè,vt dictū eſt ſuprà,& declaratur ex l.ſi ſocietatem.ſ.alleg. Quartò in locū arbitri ſubrogatio,de quo ſic ſubrogatum,ſapit naturā eius in cuius locum ſubrogatur:ſed iudex hic ſubrogatur in locū arbitri:ergo ſapit naturā eius:& ſic à ſententia eius nō appellatur, ſicut nec à iudice.Prima patet ff.ſi quis cau.l.ſi eū.§.iniuriarum.
3 cum ſimilibus ibi not.† Secunda declaratur ex eo ꝙ arbitrator non pronunciat vt bonus vir,vt in eum ſumat cōpromiſſum,ab eius arbitrio receditur.& ſubrogatur in eius locum iudex,vt bonus vir,vt iniquū arbitriū reformet in melius,nec ab eius dicto appellatur,ſicut nec à dicto boni viri,vt d.l.ſi ſocietatem.in fi.& l.vnde ſi Neruæ.&c.Quintò ſic:Actus ad vnū finem redactus non debet in cōtrariū operari,de quo ſic:quoties aliquid ad vnū finē tendit,& ſic non debet in contrariū operari,ſed ad arbitratorem dirimendarum litium cauſa ex bona fide,quæ non ita dirimerent ſi appellaretur:ergo non debet eius contrariū operari:& ſic appellari nō pōt.Prima patet ff.de pact.l.ab emptione.in fin. de arbi.l.Labeo.cum ſimili. Secunda declaratur tum ex l.ſi de meis.§.recepiſſe.tum etiā ex eo quia per appellationē extinguit iudicatū,aliàs ſuſpenditur.ff.ad Turpil.l.j.in fi.& ibi no.ſ.de his qui notā.infa.l.furti.in princi.& l.ſeq.cum ſimilib. & ſic tale negotium per viam appellationis cauſæ non debet:vt C. vnde vi. l.meminerint.& de indic.vidui.tollen.l.ij.& de fruct.& lit.expē. l.terminato.ff.de vſufruc.l.æquiſſimum.cum ſimilib.& l. cum quid ſi certum.peta.Secundò,ex iudicis cognitione,de quo ſic: Quando ad iudicem qui aliàs poterat de cauſa cognoſcere, habetur recurſus vt ad arbitratorem, à quo non appellatur, & ſic non ad ordinarium cognoſcentem ,recurſus habetur,ſed vt ad extraordinarium : & ſic ab eo non poteſt appellari. Prima patet.ff.de arbi.l.ſed ſi in ſeruum in fin. Secunda declaratur ex eo quod habetur in d. l. ſi ſocietatem.in fin.& l. ſequen. cum ſimili. Septimò, à prohibitione & permiſsione argumentando,de quo ſic: Quoties aliquid in vno conceditur,in cæteris prohibetur:ſed in ſententijs iudex occaſione litis concedit poſſe appellari: ergo in alijs prohibetur , ſcilicet in arbitratoribus. Prima patet.ff.de iudi. l.cùm prætor.in principi.de procur.l.maritus.cum ſimili.Secunda patet C.ne lice.in vna & ea.cauſa tertiò prouo.in rubro & nigro.Octauò,tranſactionis immutatio,de quo ſic:Certum eſt ꝙ per arbitramentum immutatur tranſactio,& eſt illi ſimilis:ſed ita eſt in tranſactione,quòd ſi ipſa legitimè fiat,vlterius illa non reſurgatur impediente exceptione tranſactionis:ergo idem in propoſito vt vlterius ipſa non refricetur impediente reformatione:& ſic legitimè tranſactum apparet in præcedenti.l.ſed ſi in ſeruum.§.ij.quod ibi no. Secunda patet ex l.eleganter.ſi quis poteſt.ff.de condict.indeb. videtur ex eo pro reductione facta eſt legitimatio:quia per iudicem vt bonū virū ad hoc electum per legē.ſi ſocietatem.§.fina. cum ſimilib.reformatione eſt qui bonus vir intelligitur:nec refert an à principio aliquid fiat,an ex pòſt facto:vt l.eum qui autem.cum ſimilibus.quomodo virum legitimè factum ab initio. poſtea reformatum non vitiatur:vt patet ff.de iureiur.l. qui per ſalutem conuenit.l.non enim.§.dato.& l.nam & poſtea.§.iurare.eod.titu.cum ſimilib.de ope.liber.l.mancipiorum.de lega.j.l. ſerui electione.Nonò appellati.euidens diſcreto,de quo ſic:Segregatorum ſegregata & ſeparatorum ſeparata debet eſſe ratio, ſed ſeparata eſt cauſa reductionis a cauſa appellationis: igi? &c. ſi à ſententia lata ſuper cauſa appellationis appellationon ſequitur:ergo à ſententia lata ſuper cauſa reductionis appellatur: & ideoſequitur contrarium,videlicet non appellatur.Prima patet ff.de exerci.lege,ſi emptor.§.alius.de dona.inter vir.& vxo. lege,maritus.& ibi de hoc.cum ſimilibus.Secunda declaratur ex eo quòd appellatio ex quacunque iniquitate magna vel parua fit:vt lege,& in maioribus.& l.& in multis.C.de appella:& C.ne lice.in vna & ead.cauſa tertiò prouoc.in rubro & nigro. coniuncta lege,præſenti.ff.de mune.& reductio ex magna & euidenti iniquitate tantum fit,vt d.lege,vnde ſi Neruæ.ſuper reductione ad arbitrium boni viri concederetur ſecundariò,ſcilicet arbitramentum reſeruata & in cauſa appellationis ex quacunque iniquitate:igitur appellari non poterit ne circunueniatur:vt d.l.vnde ſi Neruæ.& l.ſi de meis.§.recepiſſe.cum ſimilibus.quod eſſe non debet:vt ff.de tranſact.l.cum hi.§.ſi cùm lex. & de tuto.& cura.datis ab his.l.ſcire oportet.§.j. Decimò inducitur lege,.ex conſenſu.in princip.ff.de appella . à contrario ſenſu quod ibi habetur in litera circa compromiſſum,&c.Concluditur quòd ſi ratione compromiſsi daretur,appellari non poſſe,gloſſ.iij.intelligit legem illam. Nec obſtat quod dicit compromiſſum,vnde ad arbitrium non ad arbitramentum ſic refert: vt patet in l.ſi de meis.§.recepiſſe.& d l.ſed ſi in ſeruum.§.ij.& l. ſi ſocietatem.§.arbitrorū.& ibi dicit impropriè poni,vnde amodo inducit l.in te.§.vnus.& l.fina.cum gloſſ.ſua hoc modo.Certum eſt quòd ſi inter duos compromittitur & diſſentiant:certam tertiam perſonam compelluntur eligere,cuius authoritate petatur,etiam ſi diſcordent ab illis duobus primis,cuius ſententiæ ſtetur. Cùm itaque hic arbitrator eligatur in defectum arbitrorum diſcordantium , ſententiæ eius pareatur:patet quòd non appellatur ab eo,tum propter dictam legem primam:tum quia ſi appellaretur,non pareretur ſententijs:quia apppellatio extinguit vel ſuſpendit pronunciatum : vt lege . j . in fina . ad Turpil.cum ſimi.ſi impediret ſententiam,& executionem quando non poſſet.nec enim eſt innouandum &c.ff nil noua.appel. interpoſita.in rubro & nigro ita modò in propoſita quæſtione propter diſcordiam arbitratoris ad arbitrium boni viri legis authoritate recurritur ad iudicem vt ad bonum virum.& ſic ſimil. Prima patet:quia ſicut a principio nō appellatur:ita nec ab hoc: ideo eius ſententia pareri debet ante.

1 ☞ *A ſententia lata per iudicem tanquam bonum uirum non poſſet appellari:quia non eſt ſententia.*
2 *Reductio ad arbitrium boni uiri non eſt appellatio,ſed habet cum ea ſimilitudinem.*
3 *Arbitria ad iudiciorum arbitramenta ad tranſactionem inſtar ſunt redacta.*
4 *An a ſententia lata ſuper ſupplicatione porrecta contra ſententiam,a qua non erat licitum appellare,poſsit appellari.*

1 SOlutio. † Dico appellari non poſſe,& ſententiam propriè dici non poſſe, vt ſuprà,dixi,& clarius dicam.Et hoc ex rationibus ſuprà,dictis, quas coadiuuo ex eo etiam,quia ego video quòd vbi arbiter in locum iudicis cognouit appellari poteſt:vt C.de iudi. lege,apertiſsimi.& in caſu ſpeciali.ita à contrario ſenſu,cùm iudex ſubrogatur in locum boni viri,ab eius ſententia,ſicut ab arbitramento boni viri nō appellat̃,quia naturā eius,in cuius locū ſubrogatur originaliter ſapere debet:vt l.item veniunt.§.cū prędiximus.ff.de petit.hęre.& no.in l.certi cōdictio.in prin.ff.ſi cer. pet.Item quia video ꝙ propter qualitatem actionis & materiæ, de qua ſeu de quo tractatur,verba mutant propriā ſignificationē:vt ff.loc.l.ſi vno.in prin.& quod ibi not.ſic in propoſito propter naturā arbitri,de qua tractat̃ in l.ſi ſocietatē.§.fi. cū ſequen. & alijs ſimilibus, cū dicat̃ ad iudicē recurri vt ad bonū virū,ergo non propriè ad iudicē.Item ad euitandam aſsiduitatem,q̃ ſequitur:quia non peteretur reductio eius,& poſtea appellaretur. Secundò,ratio eſt in cæteris cauſis nō licet ſecundò prouocare, quod eſſet,ſi appellari poſſet,contra l.j.C.ne lic.in vna ead.cauſa prouoc.nā quodāmodo dicta appellatio interponit̃,vbi à iure aduertendū puto pro determinatiōe q̃ſtionis & materiæ,ꝙ plura ſunt,quorū remedio ꝙ antefactū vł dictū eſt & reſtringat̃, & non ſunt idē,nec eiuſdē naturæ,ſed diuerſa diuerſæ naturę,ſicut eſt appellatio & reductio ad arbitriū boni viri cū à teſta.q̃ fuerit corā arbitro,ex quo naſcit̃ exceptio etiā pœnæ. Item doli exceptio quæ opponitur cōtra petitionē,qñ ſnĩa dicitur ſordibus vel euidenti gratia lata eſſe,integrū reſtitutio,ſupplicatio,& appellatio,interponit̃ à ſentētia diffinitiua,vel vim diffinitiuæ habentis occaſione iniquitatē cuiuſcunq; in quacunq; cauſa & caſu regulæ:vt in præalle.l.& in maioribus.cū ſi.ſecundū ea q̃ no.& quorū appel.nō reci.l.ante ſententiā.tēpore lata à iudice econtrario petijt tāq; ius.& tñ ſi alr̃,vt arbitrator vel alio modo cognoſcat. Nā licet ſit iudex & cognoſcat,vt arbiter vł arbitrator,à ſua ſententia non appellat̃.Quod manifeſtè probo ſic: Certū eſt ꝙ ipſe de cauſa poteſt cognoſcere,vt iudex ordinarius inter ſuprà dictos:& tunc appellat̃ à ſententia ſua,alioquin cognoſcit non vt inter ſubditos,ſed ex prorogatione iuriſdictionis,& eſt tūc ſpeciale in ipſo cōtra regulā generalē poſitā in l.& in maioribus.& in l.& in multis.& ff.de appel.l.j.& quaſi ꝑ totū,vt appellari non poſsit,ſicut nec à præfecto.Qñq; cognoſcit vt arbiter inter non ſubditos:& ſic nō vt iudex,& tunc iure cōmuni à ſententia pōt appellari cū aliàs ipſe ſit p̃ſens:& ſic iudex ordinarius:vt hic habetur.& de epiſco.audien.l.ſi qui ex conſenſu.& quod ibi no.in j.gloſ.coniuncta.l.j.& de arbi.l.& quia.de iuriſdi. om.iudi.& de epiſco.audi.aut̃.ſi quis litigantiū. Alioquin cognoſcit tanquā arbitrator & bonus vir,vel ꝑ amicabilē couētionē de cauſa,de qua poſſet vt iudex cognoſcere:vt in corpore, vt diffe.iud.§.ſi verò. coll.x.& l.& ſi ſeruum.de arbi.& tūc cū hoc ſit tranſactio quædā potius q̃ ſententia,nō naſcitur actio in factū,quę naſcitur ex ſententia,& ſic per conſequēs nō pōt appellari:vt patet in l.j. C. de arbi.& quod ibi no.quia cū ex ſententia naſcit̃ actio in factū vt l.actori.iſta non eſt ſententia:vt ſuprà probaui.& patet ex eo, quia tranſactio & ſententia ſunt ſpecies oppoſitæ,quarum neutra eſt altera,vt patet in l.nam & poſtea.de iureiur.& l.ij.C.commu.diui.coniuncto tit.de re iudi.& de tranſact. Cùm ergo non naſcatur actio,per conſequens appellari non poteſt,licet quandoq; petatur reductio ad arbitrium boni viri, vt proximè dixi, quando nec reſpectu tranſactionis naſcit̃ actio:vt l.cū mota. C. de tranſact.Colligitur ergo ex pręfata theorica, quòd quandoq; iudex cognouit vt iudex & ab eius ſententia appellatur quandoque vt bonus vir:tunc enim nec iudicialiter cognoſcit nec ſecundum formam:nec ordinem iudiciorū,cum ſit tranſactio potius, nec actio iudicis,& non appellatur,vt dixi. Sed petitur reductio quando arbitrium fuit iniquum ex magna & euidēti iniquitate,vt patet ff.pro ſoc.l.ſi ſocietatem.in fine.cum ſimili. cum ipſum arbitramentum vim trāſactionis teneat, vt ſuprà ſatis eſt dictum,à quo appellari non poteſt:vt eſt ſuprà probatum in ſuperioribus rationibus. Nam contra arbitrium compromiſſariū inducitur doli exceptio,ſi agatur ad pœnam,quia non pareatur
2 ſententiæ,non tamen appellatur, † licet ſit quædam ſpecies appellandi:vt ff.de arbi.l.non diſtinguemus.§.cum quidam. ad finem.quod expone id eſt,habet ſimilitudinem cum appellatione & tamen eſt alia ſpecies:vt ff.de re iudic.l.ij.et d.§.cùm quidam. proximè allegat. Et ideo dicitur quædam ſpecies appellationis quia ſicut per appellationem fit retractatio ſententiæ: ſic per exceptionem doli. & alia eſt quæ opponitur ſi agitur ad pœnam ex ſtipulatione:quia non paretur ſententiæ latæ ſordibus vel euidenti gratia.& hæc nō eſt appellatio:vt dixi:quia à ſentētia arbitri nō appellat̃, vt C.de arbi.l.j.Nec obſtat quod dicit̃ ꝙ hqc & ſuperiori caſu à ſententia lata ſuper oppoſitione exceptionis poteſt appellari,cùm naſcat̃ actio.arg.l.& in maioribus. cū ſimil. ſ. alleg.nā erubeſcimus ſine lege loqui:vt in corpo.de tri. & ſemiſ. §.conſideremus.Sed dato ꝙ ita eſſet, dico ꝙ illa exceptio opponitur cōtra actionem ex ſtipulatu ad pœnā,vel ad aditionē,non cōtra ſententiā arbitri,de qua nunq̃ fuit corā arbitro tractatū. vnde hic iudex ſuper pœnæ petitione cognoſcit vt iudex, nō vt arbiter.Sicut enim contrahentes voluerunt corā iudice peti pœnā poſſe,ſi ſententiæ arbitri non parebitur ſine cauſa vel nō poſſe,ſi cum cauſa,vt patet C.de arbi.l.arbitratorū.& ff.de arbi.l.ita demū.coniuncto.§.cū quidā.ibidem,cùm apud iudicem pœna peteretur,&c.In quæſtione autē noſtra non ſic voluerūt partes, imò ſemper ſe arbitrio boni viri cōmiſerunt.& in hac reductione reformatio agitur de eodem, de quo coram arbitro actū fuit. Vnde cùm debeamus fidem de bono in arbitratorem ſe cōmittendo agere voluerunt:vt patet, non debet reduci in hac reformatione de iuris apicibus diſputando in cauſa appellabili. arg. l.fideiuſſor.§.quidā.ff.mand.vt patet ex coniunctione legum de
3 verb.obl.l.ſi in ſeruum.§.ſi quis.cum ſimili.† Item arbitria ad inſtar iudiciorū ſunt redacta:vt ff.de arbi.l.j.arbitramentum verò ad inſtar tranſactionis eſt redactum. Vnde ſi ſuper eo quod ex arbitrio naſcitur,appelletur,& non ſuper eo quod ex arbitratu, non eſt mirū:vt ſ.plenè dixi.Præterea in integrum reſtitutio petitur,cùm quis ſui facilitate vel dolo aduerſarij ſe lęſum dicit,& ſic fauore ætatis appellatio non perſonam iudicis principaliter reſpicit iniquam ſententiam ferentem,vt patet ff.de mune.l.perfectus.& l.præſes.Nec obſtat ꝙ ſi dicatur ꝙ à ſententia lata ſuper reſtitutione appellatur:vt C.ſi ſæpi.in integ.reſt.peti.fu.l.j.q̃ reſtitutio poteſt peti contra tranſactionem:vt C.ſi aduer.trāſact. l.j.& ij.Sicut ergo à ſententia ſuper reſtitutione & tranſactione poteſt appellari:ſic ſuper reductione,quæ petitur ſic.& ad impediendum arbitramentū,quod translatio appellatur:quia in cauſa reſtitutionis iudex aditur,& cognoſcit cauſa cognita:vt patet in l.cauſæ.§.cauſa cognita.ff.de mino.& in d.l.j.C.ſi ſæpi.in integrū reſtit.peti.fuerit.In quæſtione autē noſtra non vt iudex,ſed vt bonus vir cognouit,vt ſ.plenè dixi in hoc,quādo iudicis officio petitur reſtitutio.quādo verò iure actionis di.ff. de in integ.
4 reſtit.l.ij.& de dolo.& quod met.cauſa.per totum.† Supplicatio tantum fit etiam à quibus non poteſt appellari propter iudicis ſeu magiſtratus authoritatem : ſic nec à ſententia lata ſuper ſupplicatione:vt patet.C.de preci. Impe.offeren.l.ſi quis.& authen. quæ ſupplicatio.ibi poſita,& ff.de offic.præto. l.j.& ibi no.C.de offi.præfect.præto.l.vnica. eſt & reſtitutio iudicis.Sed quia hoc potius ad impediendum fiendum, quam quòd iam factum eſt, tendit,& de hoc habetur de iudi.l.apertiſsimi.poſſet addi etiam nullitas.quod non ꝓſequar:vt C.quando prouo.non eſt neceſ.l. j.& ſi à non competen.iudi. per totum. Vnde cùm præfatæ ſpecies non ſunt ſimiles,ſed diuerſæ naturæ nec eiuſdem iuris regulis conſiſtunt,patet quòd de vna ad aliam non eſt bona argumētatio,&c.vt ſuprà dixi. Nunc oportet particulariter reſpondere ad primum,quando dicitur prohibitorium edictum de appellatione.dico quòd verum eſt regulariter : ſed in quæſtione noſtra ſic eſt,vt patet ſuprà in rationibus pro hac parte factis.patet igitur quòd non ſequitur concluſio argumenti.Non obſtat ſecunda ratio cùm dicitur,illud eſt ius ſingulare actio.quod conceditur ſuprà in quibuſdam iudicijs: quia dico quòd in hoc iudicio eſt prohibitum:vt ſuprà dixi. Non obſtat tertia ratio cùm dicitur,certum eſt ꝙ appellatio eſt iuris remediū,ſed dicit quòd hoc contingit, vt ſit litium finis: tum propter voluntatem partium, quæ voluerunt recedere à cognitione iudicis: tum quia hæc ſententia non eſt propriè iudicis: vnde hoc remedium non videtur hic locum habere iure prohibito rationibus prædictis,& alijs,vt ſuprà probaui. Non obſtat cum dicitur, quoties aliqua participant in ratione,&c. conceditur.dico quòd aliter remedium vnum,& aliter aliud, vt ſuprà dixi proximè. Non obſtat cùm dicitur,certum quod arbitramentum & cętera.concedatur:quia dico quòd illud eſt verum,vt iudice cognoſcente:aliàs ſecus,vt ſuprà dixi. Non obſtat quod dixi,actus ad vnum finem & cętera.quia dico quòd ibi pręter quam cognitum fuit à iudice hic. Non obſtat quod dicitur,certum eſt quòd hæc appellatio actui quia dico,vt ſuprà dixi,quod vt iudex ſemꝑ cognouit, ideo hāc rationem & præcedentem induco pro me ſic:quia cùm illud ſit

a ¶Quidam conduxit. Iſtam diſputationẽ inueni in ij.lib.conſi. diuerſo. doct. in fol. xxxvj. & de materia vide do. Angel. de Peri. de Peru. in ſuo tractatu d̃ palea, & oliuis,per totũ. & do. Petr. de Vbald. moder. & do.meum de Peruſio in iure canonico in ſuo tractatu de duobus fratribus.in xj.parte principali.in ix.q. in iiij. col.cum ſeq.T.Dip.

ſingulare in hoc caſu & præcedenti actu:
actus præcedens non impedit appellari à
ſententia ſequenti: ergo in contrarium eſt
ius commune, vt §. Titius.nam appellatio
præcedens facit à ſequẽti appellari nõ poſ
ſe:vt l.ius ſingulare.cũ ſi.Non obſt.cùm di
citur ꝙ ſi dicatur actus,cõcedatur: ſed hic
dico non: quia lex,vt viro bono commiſit:
vt d.l.ſocietati.in fi.cũ ſimi. Non obſtat l.
& in maioribus, quia illud verum cũ iudi-
cialiter cognoſcitur:hic autem de l.ex con-
ſenſu.quia gl.generaliter intelligit,vt ibi pa
tet per præcedentem rationem proximam.
in fi.Non obſtat gl.ij.q.v.à iudicibus.[1]quia
illud dictum Gratiani eſt falſum:vt ibi not.gl. nec ſecunda pars
illius gloſſ.obſtat,vt dixi in proximis reſponſionibus. Bartolus
à Saxoferrato.

1 *Ea quæ ad tempus conceduntur,ad tempus prohibita intelliguntur.*
2 *Vſufructuario moriente ante fructuum perceptionem nihil percipit hæres.*

QVAESTIO SECVNDA.

a QVidam conduxit[a] de menſe
Auguſti vel Septembris quãdã petiam terræ ara
toriæ ad laborandũ & fructus percipiendũ pro
ſe pro certa penſione vſq; ad calendas Martij ſe
cundi anni proximè ſequentis. poſſeſsionẽ ſeminauit in princi-
pio conductionis de menſe Septembris vel Octobris, & recol-
legit bladum tempore meſsium, poſtea arauit & ſeminauit aliq
menſe Septembris vel Octobris,& factis ſeminationibus venit
poſtea tempus finitæ locationis ſeu conductionis calendis Mar
tij. Modò quæritur,nunquid tempore meſsiũ poterit recollige-
re fructus,videlicet bladum,vel quantum,cùm lapſum ſit tem-
1 pus ſiue terminus.†Primò videtur ꝙ non poſsit recolligere plu
ribus rationibus & argumentis. Primò,quia ea,quæ ad tempus
conceduntur,ad tempus prohibita intelliguntur,[1]ſeu eſſe viden-
tur.ff.de iudi.l.ij.§.ſed ſi iudex.C.quando prouo.nõ eſt neceſ.l.
cum eo die.ff.de re iudi.l.cũ prætor.extra,de offi.deleg.c.in cau-
ſis.Secundo propter tacitum pactũ quod videt̃ ineſſe poſt tem-
pus:vt ff.de ſer.expor.l.ea lege.Inſtitut.de verb.obl. §.at ſi ita.ff.
de verb.obli.l.eum qui ita.Tertiò propter liberam poteſtatem,
quam lex concedit locatori poſt tempora conductionis finita.
& verbum reſtituere,plenam habet reſtitutionem & ſignifica-
tionem:vt omnes fructus ex ea contineantur: vt ff.de vſur.l.vi-
deamus.§.item Fauiana.& de verbo.ſig.l.plus eſt reſtituere.& l.
reſtituere. Quartò propter annullationem contractus ſeu inſtru
menti,quæ annullatio contigerit propter fidem locatori præſti-
tam vſq; ad tẽpus locationis.C.loca.l.inuitus.niſi in caſu: vt no.
eo.tit.l.ſi cum limes.ita econtra inuitus locator retineri non põt.
quod fieret,ſi conductor intra tempora conductionis remane-
ret:& ſic contrarium,&c.vt ff.de reg. iur.l.ſecundũ naturam. &
de cadu.tollen.l.vnica.§.pro ſecundo.Inſti.de legi.pat.pote.§.fi.
quod dic vt not.in regula.de reg.iur.qui ſentit.per Dy.Quintò
propter interpretationem contra conductorem,& etiam contra
emptorem fundi,vbi pactio eſt obſcura.l.in emptionem. C.loc.
2 l.ea.lege.in prin.†Sextò,à ſimili eius quod dicit̃ de fructuario:
quia eo moriente vel finito vſufructu ante fructuum perceptio
nem nunq; percipit aliquid:vt ff.de vſufru.l.ſi defuncta. de an-
nu.leg.l. in ſingulos.in fi.ff.quib.mo.vſusfr.amit.l. vſusfructus.
& ff.de vſufr.l.quod ſit.§.præterea. Ita dicendum eſt in condu-
ctore,qui minus ius habet in fructibus.ff.loca.l.ſed addes. §.qui
meſſem.Septimò conductor potuit hoc perſpicere euenire poſ-
ſe:ſcilicet locatione finita: & ideo aliquos ſumptus in ſeminan-
do durante adhuc locatione facere non debuit,ergo ſi fecit, ſibi
imputet:vt no.ff.loc.l.ſi quis domũ.§.& hoc diſtingui põt ibi:qd
ergo,&c.cũ cõcor.ibi alleg.Ad idẽ facit ff.de iuriſdi.om.iud.l.ſi
idem.maximè quia ſciẽter in alienam rẽ impendiſſe videt̃:& ſic
ſolo cedit.C.de rei vẽ.l.mater.ff.de acqui.rerũ domi.l.adeo.§.cũ
quis.Octauò,quia ſicut ratihabitio,quę regulariter ſolet trahi re
tro,nihil valet,nec aliquid operat̃,nec prodeſt habenti ratũ poſt
tempora petendæ bonorũ poſſeſsionis:vt ff.rem rat.habe.l.pen.
ſic & perceptio fructuum,quæ fuit poſt terminum conductio-
nis finito nil poſsit colono,quę trahitur retro ad tempus ſeminis,
quo petere poterat bonorum poſſeſsionem.

1 *Quando uno tempore eſt initiatum,& alio tempore eſt perfectum, perfectio conſideratur ſecundum tempus initij.*

ET econtra quòd poſsit recol
ligere pluribus argumẽtis & rationibus. Primò,quia
inſpecto initio idem ius cenſetur ſeu videtur cenſen-
dum etiam tempore meſsium nõ obſtãte aliqua mutatione ſta-
tuti vel temporis ꝙ cenſeri poterat tempore ſeminis: ſicut dici-
mus in negotijs alicuius geſtis,ſi tempore meſsium,&c.ff.de ne
go.geſt.l.idem Pomponius in negotijs.& illa materia de initio.
1 †Ex quibus etiã infertur ꝙ quãdo vno tempore eſt initiatum,et
alio tempore eſt perfectum,perfectio conſideratur ſecundũ tem
pus initij.Et per hoc videtur arg.in alia quæſtione quæ incipit,
cum citatus & quaſi ordinarius:ſed hic fructus initiati fuerũt tẽ
pore ſeminis:ſecundũ ergo illud tempus conſideretur, & ſic tẽ-
pore conductionis debebit recipere pro ſe, cũ ſit tempus cõdu-
ctionis.l.diuortio.§.non ſolum.ff.ſol.mat.adeò quod bonæ fidei
poſſeſſor lucratur fructus pro cultura & cura:vt inſti.de re.diui.
§.ſi quis à non domino.cum ſimi.Secundò, quia in obſcuris in-
ſpicitur quod veriſimile eſt:ſic & hic,ſi congruã penſionem de-
dit pro vtraq; fructuum collectione.ff.de reg. iur.l. in obſcuris.
extra,eo.ti.c.inſpicimus.l.j.Tertiò,quia ibi quid apparet veriſi-
milius,& maximè eo caſu,vbi res valere põt ſecundũ vtrũq; in-
tellectum,vt eſt hic,interpretatio eſt fienda cõtra locatorẽ & vẽ
ditorem.ff.de contrahen.emp.l.Labeo.& l.cũ in lege.not. ff. de
pac.l.veteribus.& extra,de reg.iur.l.contra eum.lib.vj.& ibi no.
Quartò à ſimili de eo quod dicitur,cui relictum eſt annuũ lega
tum,qui quamuis moriatur in principio anni alicuius totũ fru-
ctum illius anni trãſmittit ad hęredes.ff.de annu.leg.l.omnibus.
non obſtãte ꝙ in fine anni fructus ſit legatus.Quintò,& ius per
cipiendi fructus cõſideretur ex tẽpore & iure ſeminãdi,vt ſi tẽ-
pore ſeminum potuiſſet facere ſuos, ita poſſet facere tẽpore meſ
ſium,quamuis deueniat ad id tẽpus in quo ſi ſeminaret,nõ poſ-
ſet facere ſuos:vt ff.de vſufru.l.quid ſit.§.pe.Sextò,quia ſi eſt fi-
nita tutela vel cura,cohæret priori,nec diuiſam propriam ratio-
nem habet,& iudicatur in eo idem quod in principio: vt not.ff.
de admi.tu.l.tutorem.ibi:ſic enim & intellectus.ff.de tute. & ra.
diſtra.l.ſi tutor poſt pubertatẽ.ſic in quæſtione noſtra actus col-
ligẽdi fructus cohæret primo actui ſeminis,& ideo vnũ dici po
teſt.quod probat̃ pluribus modis.Primò,colere ratione ſ.proxi
mè facta vnus actus cõſideratur ex alio.Secũdò ꝙ vnus nõ põt
eſſe ſine alio,ſicut ius percipiẽdi ſine ſemine:& ideo vnũ iudica-
ri poteſt.ſic in patre & filio,qui vna perſona dicunt̃:vt C.de im
pub.& alijs ſubſti.l.fi.ſicut enim interrogatio & promiſsio duo
actus dicunt̃:& tamen pro vno reputant̃:quia vnũ ſine alio ope
rari non poteſt.Septimò,quia iſta reputant̃ vna,cura & cultura.
Inſti.de re.diui.§.ſi quis à non domino. ſicut poterat iudicari de
tempore ſeminis iudicet̃ de tẽpore percipiendi.Octauò,quia ta
lis debet iudicari fructuũ perceptio per colonũ fiẽda, qualis eſt
præſtatio pẽſionis,ſi cõgrua ſit fructibus duorũ annorũ.nã &c.
expone præſtãtis voluntas cõtrahentiũ colligi põt.ff.ad Trebel.
l.quoties.cum ſimi.& ibi not.etiam in c.inſpicimus.de reg.iur.li.
vj.per Dy.ꝙ ſi voluntas inſpicitur in contractibus:vt ff.de ver.
obli.l.in conuentionalibus.ff.de cõtrahẽ.emp.l. ſed Celſus. in fi.
maximè etiam in contractibus bonæ fidei,ſicut eſt in quæſtione
noſtra,veniant ea,de quibus nõ eſt actũ nec cogitatũ.nã præſu-
mitur cautũ de euictione loco rei euictę.Itẽ ne vſusfructus euin
cat̃.ff.de cõtrahẽ.emp.l.in vẽdẽdo.ff.de actio.emp.l.j.§.fi.cũ l.ſe.
Nonò arguitur ex eo quod dicit̃,& in cautione dãni infecti: qa
ſi domus mea,pro qua eſt mihi ad certum diem de damno infe-
cto,cadat poſt diem percuſſa à domo vicina ante diẽ, ꝙ nõ tũc
venit in cautione illud damnũ.& l.dãni.§.Sabini.ſic in quæſtio
ne noſtra,cum ius percipiendi cõſideretur ex loco,& iure ſemi-
nis,vt ſupra dictum eſt:cùm etiam ipſa perceptura cadat in con
ductione,ſic & ius ſeminandi.Decimò,quia in re dubia ſemper
debemus interpretari in benigniorẽ partem:vt l.ſemper.ff.de re-
gu.iur.Sed in illo caſu quo pẽſio ſtatuta eſſet æqualis fructibus
duorũ annorũ,interpretari debemus in benigniorẽ partẽ:vt d.l.
ſemper.& l.ea quæ.ff.de reb.dub.Vndecimò,quia quorũ nihil ſi
ne captione inueſtigari põt,&c.ff.de reg.iur.l.nihil.C. de inoffi.
teſta.l. omnimodo. Vnde cũ in quæſtione noſtra nullũ malũ ſit
dicere

dicere quòd poſt tempus conductionis finitæ conductor perci-
piat fructus,& magis malum ſit dicere ꝙ ꝑcipiat,& locator ha-
beat penſionem æquiualentem fructibus duorum annorum, &
habeat fructus:dicendum eſt enim malũ. Factis allegationibus
pro vtraque parte,ſingulariter & per ſe non reſtat, niſi allegare
pro vtraque parte ſimul & ſemel,videlicet pro vtroque locato-
re & conductore,ꝙ debeant fructus percipere pro rata tempo-
ris & oneris penſionis ſoluendæ:quòd probatur pluribus ratio-
nibus.Primò arguo aſſumpto ſimili de marito, qui ſibi & mulie
ri diuidit fructus vltimi anni,pro rata temporis,quo durauit ma
trimonium quòd ſuſtinuit onera matrimonij: vt l.de diuiſione.
& l.diuortio.ff.ſolu.matrimo.Secundò arguo,& ſumpta à ſimi-
li de eo quod dicitur de ſeruo fructuario, q locauit operas ſuas
in plures annos,& ſtipulatur certam mercedem: quia pro huiuſ
modi annis,quibus durauit vſusfructus,acquiritur vſufructua-
rio ſequentium annorum & proprietatem.ff.de vſufruct.lega.l.
ſed & ſi quis.aliàs l.ſi adhuc.§.operas. Tertiò, quia ſi in medio
anni,finiatur vſusfructus,acquiritur vtrique pro rata, inſpecto
finali exitu.ff.de ſtipu.ſeruo.l.ſeruus communis.Mæui.§.cũ ſer
uus.& ibi no & in d.§.qui operas.Ex quibus omnibus ſupraſcri
ptis & quę ex alijs legibus dici poſſunt,(ſaluo & reſeruato ſanio
ri conſilio)dicendum eſt,quòd aut apparet quid actum eſt ex-
preſſe de prædictis fructibus inter contrahentes,& illud ſeruari
debet quomodocunq; apparuerit voluntas. nam voluntatẽ pri-
mò inſpicimus ſi apparet.ff.de verbo.obliga.l. in conuentiona-
libus.de regu.iur.l.ſemper in ſtipulationibus.in princ.de condi.
& demon.l.ſacræ.in prin.& §.conductionem.de libe.præt.l. iij.
C.de codicil.l.ij.in fine.Si verò non apparet,quid actum ſit: tũc
inſpicitur conſuetudo regionis, ſcilicet qualis conſuetudo ſit in
his quæ arãt & ſeminant,& ſi finitur tempus legationis,ante re-
collectionem fructuum:vt d.l.in ſtipulationibus.ij.reſponſ.ff.de
fund.inſtru.l.cum de lanionis.§.aſinam.cum ſimilibus. Si verò
neutrum appareat:tunc inſpicimus,quod veriſimilius eſt actũ
fuiſſe: quæ veriſimilitudo acciditur ex quantitate & qualitate
fructuum, habito reſpectu ad quantitatem penſionis ſtatutæ:qa
ex præſtatione penſionis poteſt colligi de quolibet, & de cuius
anni fructuum perceptione fuerit cogitatum & vſque ad quod
tempus .argu.ff.de legat.j.l.ſi ſeruus plurium.§.fina.no.per Dy.
de regu.iur.c.inſpicimus.lib.vj.nam eo ipſo quòd penſio eſt ſta
tuta æqualoris fructibus duorum annorum,videtur tacitè actũ
quòd vltra tempus conductionis, poſsit colonus colligere fru-
ctus,ſeu bladum ſeminatum intra tempus conductionis,& hoc
probari poteſt,maximè argumẽto eius quod diciturinfrà,in viij.
& x.ratione allegata:poteſt probari & aliter. Nam vidimus in
iure,quòd tacitum inter aliàs perſonas, ſumitur ex eo ꝙ fit inter
alios.C.de pactis.l.legem.ergo multò magis debet præſumi ali
quid agi inter ipſos contrahentes ſecundùm quod veriſimile eſt
ſicut & aliàs conuentio dotis datæ pro filia ſocij præſumitur ta-
citè actum de reddendo ſocietati dotem recuperatam,& hoc cõ
tingit:quia Iuriſconſulti ſic interpretati ſunt, aliàs interpretan-
tur æquitati potius,vt ſeruetur æqualitas ſimile pactum in dona
tione propter nuptias.C.de dona.l.fina.§.ſinautem donatio poſ
ſet probari multis alijs ſimilibus,quæ ſtudioſus inuenire poſſet,
vt not.in l.cum quid.ff.ſi certum peta. Præterea idem poſſet di-
ci ſi minor penſio conſtituta fuiſſet: vt pro rata penſionis æqui-
ualentis propè poſſet:vt quod iuris eſt de toto &c.vt ff.de rei vẽ
di.l.quæ de tota.de condi.ſine cauſ.l.iij.C.de libe.vacan.l.finali.
lib.x.hoc etiam probari poteſt argumento eius ꝙ dicitur de fru
ctibus dotis & de locatione operarum facta per ſeruum fructua
rium:vt probatur in tertia parte ibi,factis allegationibus perci-
pitur fructus totius anni.ergo & hoc fortè poſſet dici:quia ex ter
ra nõ ꝑcipitur fructus ſemel,ſed ſæpius videlicet bis vel ter perci
piuntur fructus in anno tunc dici poteſt,ꝙ de eo quòd venit per
cipiendum poſt calendas Martij & poſt terminum vel perce-
pit colonus:vt ff.ſolu.mat.l.diuortio.§.quod in anno.nam ita eſt
veriſimilis & de expenſis quas fecerat,in eo ꝙ eſſet vltra termi-
num percipiendi,& de eo ꝙ percipiendum eſt dic vt ſ.proximè
dixi.nam imputet ſibi qui hoc euenire poſſe,proſpicere potuit et
debuit.Itẽ hęc vera quę dixi,ſi in quæſtione iſta nõ fuiſſent poſi
ta verba illa ad fructus percipiendos.Sed cùm verba illa ſuppo
ſita fuerunt in quæſtione & tempus percipiendi ſit limitatum:
quia dictũ vſq; ad calẽdas Martij,hic non videt̃ aliqua cõiectu-

a ¶Quæſtio talis eſt. Iſtam diſputationẽ inueni in xx.lib. conſi. i fo.xl.& de materia vide plenè ꝑ Bart.in l.liberorũ.in iiij. col. in vj.q.& ſeq.& præcipue in ver. his præmiſsis.ff.de verb.ſig. Bal.& Mod.in l. maximũ vitiũ.C.de lib. præte.Phili. Deci.in conſi.xcv.incipi. pro tenui facilitate.in iij. col.& ſeq. cum concor. Tho. Diplo.

ra faciẽda,cũ in incertis & nõ certis, locus
eſt cõiecturis.ff.de ver.obl.l.cõtinuus.§.ij.
in fi.& ff.de aur.& arg.leg.l.pediculis.§.ar-
gento.cũ ſi.Et hoc probat̃ etiã per argumẽ
ta in prima parte allegata. Itẽ illa verba ad
fructus percipiẽdos,vſq; ad calendas Mar
tij obtinent vicẽ cuiuſdã taxatiõis,ſicut alſ
illud quod natũ erit.ff.de vino & trit.leg.l.
certũ.nã limitant̃ tantũ fructus, qui naſcũt̃
ex eo probat̃: quia cũ dicit vſq; ad calẽdas
Martij,ſiue excludat calẽdas, limitatũ fuit
tempus ſi dixiſſet tunc & non amplius : vt
ff.de cõd.& demõ.l.iiij. Si ergo illa verba,
ꝙ natũ,appoſita nõ fuiſſent:tũc nõ cõprehenduntur quandocũ-
que pœna nati ſunt,& in q̃ſtione illa verba ad fructus percipiẽ-
dos obtinẽt vicẽ cuiuſdã taxationis intra tẽpus adiectũ, ſcilicet
calendas Martij:& ſic coniectura de qua dixi,habet locũ,quan
do ſimpliciter cõduxit ad laborandũ pro certa penſione ſeu mer
cede,vſq; ad calendas Martij, ita ꝙ de percipiendo & tempore
percipiendi nihil fuit dictũ:vt videat̃ ſic cõprehendere fructus
percipiendos & poſt calendas,in coniectura quam ſ.dixi, vt ff.
de ver.ob.l.inter ſtipulantem.§.ſi quando.ibi,pro quo illud &c.
Et ſic expreſsio illorũ verborũ ad fructus ꝑcipiendos, nocet,ſic
& illa:quod natum erit ſic & aliàs expreſsè.cũ ſi.& pro hac par-
te ꝙ nõ poſſet ꝑcipere,facit gl.ff.de vſufru.l. defuncta.ſed leges
ibi allegatę vident̃ innuere cõtrarium eius quod dicit gl.quia in
tex.illius l.ſed licet.diſtinguendo.§.cũ fundum.in prin.dicit̃ cõ-
ſultò fructuum ſequentis anni,ita ꝙ de fructibus eiuſdẽ anni q̃
ſpectat ad eũ colonum,nihil dixit ſi non apparet quid actum ſit
nec conſuetudo,nec apparer veriſimilis æquiualentia penſionis
in totum vel in parte:quia ſolùm fuit cõſtituta penſio æquiualo
ris ad fructus vnius anni,& tunc poteſt dici ꝙ ipſe colonus nil
ꝑcipere poſsit.Et hoc ꝓbatur ꝑ illa argumenta poſita & facta ſ.
in prima parte,& maximè ꝑ ea quæ dicuntur in ix.allegatiõe.&
facit ad hoc ꝙ dicitur.ff.loc.l.ſi in lege.§.ſi colonus. vbi dicitur.
ꝙ ſi colonus frui ꝓhibetur ꝑ dominũ aget tãtũ ad intereſſe quin-
quennij pro quo facta erat locatio ſiue conductio.quæritur vl-
tra quinquẽnium nõ interſit ꝓpter tẽporis limitationem,nec re-
petit expenſas quas feciſſet in colendo & ſeminando.nam impu
tet ſibi cum poſsit,& debuit proſpicere hoc euenire poſſe,ſecun
dum finem cõductionis ante ꝑceptionẽ fructuum: imò certum
erat,vt ꝓbatur in l.ſi quis domo.§.& hoc ſubiungi.in fi.& dixi in
d.ix.allegatione qui neminem ſibi obligare voluerit. ſed ſecum
potius.ff.ad l.Aquil.l.ſi ſeruus.ff.ſi ob viam communi diui.l.cõ-
muni diuidundo.§.ſi hoc iudicio.vbi tenet idẽtitas rei, quo caſu
vti poſſet retentione,quãuis poſsit dicere malæ fidei poſſeſſore.
ff.de peti.hęredi.l.ſi à patre.§.fi.quia nullus caſus impedit impẽ
ſarum factarum in ꝑceptiõe fructuum & repetitionem.ff.famil.
erciſ.l.ſciendum.& l.quæ dotis.nec hoc caſu poteſt dici pactum
obſcurum ratione penſionis vel fructuum vel temporis. Nam
tempus adiectum,limitat quantos fructus ꝑcipere debeat.ff.lo-
ca.l.ſi in lege.§.colonus.& ideo non recurrimus ad coniecturas
quia in incertis,nõ certis &c.vt cõtra probaui in allegationibus
ſuprà factis,poterat eſſe obſcurum ꝓpter penſionem æquiualen
tem fructibus duorum annorum:& ideo ibi cõiecturare poſſu-
mus ibi dixi.

Diſputata fuit ꝑ dominum Bartolũ à Saxoferrato egregium
legũ doctorẽ, Mcccxj.vij.mẽſis Ianua.in fœlici ciuitate Peruſij.

1 *Beneficium excludendi filiam dotatam,q, datur filio,an trahatur ad nepotem.*
2 *Si filia dotata excluditur ex ſtatuto,an excludatur nepos ex ea.*

QVAESTIO TERTIA.

a QVæſtio talis eſt.[a] Statuto cauet̃ ꝙ ſi
qs deceſſerit inteſta-
tus relictis filijs maſculis, filia ſeu filiæ, q̃ dotatæ
fuerint in bonis patris amplius nõ petant.Itẽ alio
ſtatuto cauet̃ ꝙ verba ſtatuti intelligãtur ſecũdũ
proriũ & vulgarẽ intelectũ abſq; ſubauditiõe,vel extraneo intel
lectu. Cõtigit ꝙ quidã deceſsit relicto ex filio maſculo præmor
tuo nepote,& eius filiũ dotata ꝑmortuo etiã nepote,nũc nepos
ex filio ſolus vult ſuccedere.nepos aũt ex filia vult cõcurrere cũ
1 eo.Ex hoc inſurgunt duo dubia.†Primũ eſt an beneficiũ exclu-
dẽdi filiã dotatã ꝙ dat̃ filio trahat̃ ad nepotẽ.Secundò an & qua

ratione filia dotata excludiť, & excludať nepos ex eo. Et primò ſuper primo argumento ꝙ nepos filij appellatione ſtatuti nō cōtineať. Certum'ēm eſt ſtatutum debere intelligi ſecūdū propriā ſignificationem: & maximè quādo ſtatutum ponit quid certum: vt l.j.§.his qui nauē.ff.de exerc.& l.eū qui.ff.de verbo. ſignifi.ſed nepos filij appellatiōe ꝑ interpretationem cōtinetur: ergo ex proprio ſignificato, ergo beneficio ſtatuti nō cōprehendiť.ff. de verbo.ſig.l.iuſta. Secūdò eadem lege probatur ſic: Hæc lex iuſta æquiparat iſta duo, ſilium cōtinere filiam, & filium cōtinere nepotem, & ꝑ eundem modum comprehendit, ſed certus filius nō cōprehendit filiā, niſi ex interpretatione, vt patet: quia maſculinus ſexus nō comprehēdit fœmininum niſi per interpretationem, ergo nec filius nepotem. Tertiò ſic: Nō poteſt dici aliquid eſſe idē cum alio ſeu eſſe illud à quo differt ipſe, ſeu cui ponitur, vt ſpecies oppoſita: vt ꝓbatur in qualibet iuris diſpoſitiōe: vt ff. de ſtatu homi.l.ij.ff.de his qui ſunt ſui vel alieg.iur.l.j. & de rerum diuiſio.l.j.§.quædam. Inſti.de actio.§.omnium.& no.in l.j.ff.de p̄to.ſtipula. Sed ita eſt ꝙ filius ad nepotem ponitur vt ſpecies oppoſita: vt Inſtitu.de hęredi.ab inteſta.§.j.& §.cùm filius.& C. de collatio.l.illam. ergo vnum appellatione alterius nō continetur. Quartò ſic probatur. Si filij appellatio cōtineret nepotem ꝑ hoc diſpoſitio de filio porrigeretur ad nepotem, vt quę de filio dicta eſſent & diſpoſita porrigerentur ad nepotem. Sed ego habeo & video quod de filio lex diſponit, vt ſit primus gradus: ſed de nepote ſit in ſecūdo gradu. Conſequens eſt falſum: ergo & antecedens: vt l. Iuriſconſultus.ff.de gradibus.& Inſtitut. de gradibus. §.j.& ij.cum ſequenti. Quintò ſic, ſicut ſe habent reſpectiuè hi duo gradus pater & auus, ſic deſcendentium filius & nepos. Et ſic probat text.de hæredibus quæ ab inteſtato. Inſtitutio.§.j.& ij.& dicta l. Iuriſconſultus.§.transeamus.& §. ſecūdo gradu. ſed nemo diceret patris appellatione cōtineri auū: ergo nec filij appellatione cōtineri nepotē. Sextò probatur ſic expreſsè in diſpoſitiōe legis per iura quæ filiorum diſpoſitiones nō porrigūtur ad nepotem, imò diſpoſita de filijs prohibēt porrigi ad nepotes. Caſus ſunt in l.lege Iulia.ita.§.primo.ff.de ritu nuptiarum.& l.ſi deſinitus.ff.de legiti.hæredi.& C.de collatio.l.illam. & Inſtitutio. de hęredi.quæ ab inteſta.§.primo.cum ſimilibus. Septimò probatur ſic. Diſpoſitione hominis in qua lex diſponit quòd filiorū appellatio non continet nepotem: vt ff.de teſtamen.tute.l. quod ſi nepos.& Inſtitutio.qui dari tuto.poſſunt.lege finali. Si ergo in lege & hominis diſpoſitione expreſſum & cautum eſt diſpoſita de filijs nō porrigi ad nepotes, quis locus dubitationis relinquitur, cùm tot legum caſibus comprobetur. Octauò probatur per diſpoſitionem rationum in contrarium facientium ſic: Filiorum appellatione nepotes contineri quidam tenentes, ideo dicunt contineri: quia pari amore ſimiliter eſt nepos, ideo ſub filiæ appellatiōe, quæ idem eſt quod amor, contineatur & nepos hac amoris charitate paritate deſtructa, quod eſt antecedens, remanebit deſtructum quod eſt cōſequēs, vt nō cōtineatur. probatur ſic. Hęreditates aſcēdētium deſcendētibus ex charitate & voto: vt l.nam & ſi.ff.de inofficio.teſtam.& l.ſcripto.ff.de liberi. de bonis damna.l.fi.in princi.C.de de legi.hæred.l.de emancipatis.& extante filio nō admittitur nepos ex eo: vt in auť.de hære. ab inteſta.§.j.& §.ſeq.& C.de legi.hęre.auť. in ſucceſsione.& de libe.& poſth.l.Gallus: per totam legem. Si ergo deſtruitur cōſequēs, quare nō pariter ſuccedunt, deſtruitur antecedens: quare nō pariter diliguntur: nec pari charitate & voto irrigantur: nec ergo filij appellatione nepotes cōtinentur. Pari ratione probatur, & in qualibet ſucceſsione ab inteſtato. Hæreditates enim ex tacita voluntate & affectione morientium deferūtur: vt l.cōficiuntur.ff.de iurę codicil.& l.prima.§.fi.ff.de legatis.iij.ſecūdùm hoc volūtas videtur inſpicere ſecūdum plus & minus ſucceſſores & ſecūdū ordinem gradus in authē.defuncto.ad Tertul.& in authē.ceſſante.& in authē.poſt fratres.C.de legi.hęre.& in auť.de hær.ab inteſt.§.j.& §.ſi verò.& l.Titio & Mæuio.§.ij.& l.poſt emācipatū.§.idemqúe.de legatis.iij. Cùm igitur ſit filius primo gradu, nec pariter ſuccedat nepos cū eo: ergo nec par affectio ac dilectio: ergo nec pariter ſub filij appellatione cōiungūtur. Nonò probať ſic: Cōſuetudo eſt altera natura: ergo idē eſt ius & poteſtas cōſuetudinis & naturę, vt C.de ꝓbatiōib.l.actor.et l.j.§.j.ff.de aqua pluuia arcē.et de liberis et poſthumis.l.ſi quis. ſed naturalis ſenſus rei dat nobis proprium intellectum: ergo et cōſuetudinarius erit nepotis appellatione: ergo & proprius: vt dicta lege, ꝙ ſi nepotes.& Inſtitutionibus quibus modis dari tutores poſſunt.§.fina. Decimò ſic, vbi dubitatur de ſignificatione verbi vel legis, conſilium nobis eſt recurrere ad intellectum nobis ex conſuetudine datum: vt l.cùm de interpretatione. & l. cùm Imperator.ff. de legi.in fi.de epiſco.audi.& ſi lenones.& ff.ſol.mat.l. dos à patre.ſed vbi dicit lex de principe, quare ſuccurrerent ad conſuetudinem & eius intellectum, ſi non ſeruauerimus ipſum: vt C. de leg.l.fi.& l.certi condictio.§.ſi nummos.ff.ſi cer.pet. Sic ergo ſecundum conſuetudinem & eius intellectum reijciamus nepotem, & filiorum appellatione vltimo probatur per leges expreſſas, quæ dicunt ſignificationem rei dari ex communi appellatione: vt l.Labeo.de ſuppel.leg.l. cùm de lanionis.§.aſinā. de fund. inſtruc.& ſtatutum dicit ad vulgarem intellectum. Item videtur probari ſic: Non videtur verbum prolatum ſignificare, quod veridicè non eſt agitatum, etiam ſi verbum videretur prolatum: vt d.l.Labeo.in fi.l.iam hoc iure.de vulg.& pupil.de mune. & ho.l.vt gradatim.§.ſed ſi lege.de iniuſt. teſta. l. in teſtamento. ſed ſi communis oppoſitio in hoc tollit mentem vt ſibi propria remanebit verbum inutile velut ſine mente prolatum: quod ad nepotes non porrigitur.

IN contrarium quòd hoc beneficium porrigať ad nepotes ex filio, probatur ſic. Primò dicit lex ꝙ ex alluſione vocabuli datur proprius verbi ſenſus: vt l.ij.§.appellata.ff.ſi cer.pet.l.Pomponius.§.territorium.ff.de verb.ſigni.& eod.tit.l.tignum.C.de epiſco.& cleri.l.decernimus. & ff. de teſta.l.j. ſi ex alluſione verbi huius filius continetur & nepos, cùm dicatur filius à philos quod eſt amor, & eadem amoris cauſa & amorem ad nepotem vt ad filium: vt l.liberorum.§.ſed quod Papinianus.de verb.ſig.ergo ex propria verbi interpretatione continet filius nepotem. Igitur & in dicti ſtatuti beneficio continetur: vt in corpore, de nō elig.ſecun.nub.§.cùm igitur.& de lega.iij.l.vxorem.§.concubinæ. Secundò probatur coniungendo l. & gloſ. ſic dicunt iura: Aut tractatur de proprio verbi ſignificatu, & ſecundū id filius continet nepotem. Si autem communi appellatione: & tunc non continet, & ſic cōcordatur l.liberorum.§.ſed quod Papinianus.& l. ſi nepotem.ſ. allega.& Inſtitu.qui da.tut.poſ.§.ſed cum ſuis. Tertiò ſic probať ꝙ intellectus, qui habetur ex communi appellatione, eſt intellectus figuratus, ſic probat l.Labeo.cum ſua glo.ff.de ſtipu.ſeruo. Ex hoc igitur ſic argu.ſicut ſe habet figura rei ad reum, ſic intellectus figuratus ad proprium: ſed figura rei non eſt ipſa res figurata: vt C.de iure annu.aure.l.ij.& de Lati.liber.tol.l.j.in prin.& Inſti.quib.mod.tolli.oblig.§.eſt autem.& de regu.iur.l.imaginatio.ergo nec intellectus eſt ille proprius qui figurat. Si non proprius: ergo nec in ſtatuto ſequendus. Sic ergo patet ad ſenſum, figura hominis licet repræſentet, non tamen eſt homo & acceptilatio: licet ſit imaginaria ſolutio, non tamen ſolutio. Quartò probatur ſic: Et ſi ex huius appellatione ex communi vſu & ex communi appellatione datur aliud intelligi, & reprę̄ſentatur: nō tamen eſt idem cum eo quod intelligitur, per id datur & repræſentatur ex illo: nec tamen idemque ſignificat vel per modum ſignificati comprehendat ſpeciem nec eſt, nec eſſe poteſt. Item dicit lex quòd vtimur empto pro vendito, & nunquam ſequitur quòd ex ſignificatione vnius vnum comprehendat alium. Certè nemo dicit, nec vſus communis facit nec facere poteſt, licet vnum repræſentetur ex altero: Sequitur ergo & communis opinio debet intelligere illam aliquid, ſeu repræſentet aliquid, non quòd idem ſignificet ex proprio intellectu: ergo ex tali appellatione not.argu.in ſtatuto accedit his quòd vltimis voluntatibus, probaturque per l.ſunt vt.iij.§.diſponat.in authen.de nup. Ecce teſtator dicit ſic: ſi cui bis legauero, ſemel tantùm deberi volo.ſed per duo geminata legatum detur, vnum tamen intelligi non eſt ideo quia duo geminata vnum tantùm, ſed duo. in l.ſi mihi & tibi.§.fi.ff.de leg.j.ſic concluditur quòd licet lex vel teſtatoris diſpoſitio vel vulgi conſuetudo vel appellatio dent nobis verbum, repręſentare plus vel minus vel aliter quàm ſit eius ſignificatum, non mutat propriam ſignificationem rei, ſed figuram quandam facit, & figuratos intellectus. Sextò probatur, & videtur caſus in l.ij.ff.de vſufru.ea.re.quæ vſu conſu.vbi expreſſè cauetur ꝙ cùm in rebus, quæ vſu conſumuntur, non poſsit

adapta

adaptari ſignificatio vſusfructus ſecūdùm propriā ipſius naturam et ſignificationem, nō poteſt ſenatuſcōſultus nihil conſtituere vſumfructum ſecundū propriā ſignificationem vocabuli, ſed vocabitur vſusfructus. modò ex hoc ſic arguēdo, conſuetudo & iura ſcripta paribus paſsibus ambulāt.ff.de leg.l.de qbus. in fi. Inſtit.de iur.na.§.ex nō ſcripto.ſed ius ſcriptum, id eſt, ſenatus, nō poteſt: ergo nec cōſuetudo. Sic ergo inducit impropriā: ergo eius ſignificatio nō cōprehenditur ſub ſtatuto. Septimò ſic dicit lex ꝙ ea quæ ex cōſuetudine ſunt, nō tollunt quod eſt vel eſſe debet: vt l.fi.de ſerui.vrba.prædi.& l.cùm quidā.§.quod dicitur.de acqui.hęre. Octauò probatur ſic: Species oppoſitę nō ſunt, ſed lex ponit propriā ſignificationē per ſe, & ea quæ eſt ex toto appellatione illi oppoſita: ergo propria ſignificatio cū ſit ex propria ſignificatione, nō debet dici eſſe ſola: ergo propria in ſtatuto recipiatur, alia reijciať. Item expreſſe opponit tex.illa q̄ eſt ex cōmuni appellatione: tamen ſpecies oppoſitæ nō debent dici & induceret præſumptionē voluntatis, nō ex ſignificato violēter inducatur. hoc probatur expreſſe in l.cū de lanionis. §.aſinā. ff.de fun.inſtr. Nonò videtur quidā caſus hoc probare, & facit plura contraria ceſſare. Certum eſt ꝙ maleficiū propter alluſionē cōtinet malefactorē, ſed ex vulgi opinione propter exceſſum in delicto maius maleficium vocať. Decimò ſic probať: & ſi ponamus ꝙ ſtatutum loquēs de filio nō cōtineat nepotem: tn̄ beneficiū datū filio an ex eius perſona deſcēdat in nepotē, nō eſt ſtatuto diſpoſitū neqꝫ prohibitū, remanet ergo hoc ius an beneficiū datū filio per ſtatutū iuris cauſa recuperat in nepotē: quare hoc omiſſum probať ſic: Certū eſt ꝙ beneficium datum filio, priuilegium & honor tranſit ad nepotes: vt C.de queſt.l.milites.& l.diuo Marco.de ſenten.l.mācipatum.ff.māda.l.etiam.§.licet. C.de priuil.do.l.j. Hoc ergo priuilegium datū filio ex ſtatuto, licet ex eo & eius verbis nō tranſeat ad nepotē, quòd tamen hic trāſitus nō eſt prohibitus nec permiſſus, ſed eſt omiſſus; de iure cōmuni debet cōcedi. Vndecimò circa idē, nepos filio ſublato de medio locū primi filij incipit tenere: vt Inſtit.de exhæred.lib.§.poſt mortē.& §.hęredi ab inteſtato.§.cum filius, & l. Gallus.§. nunc videndum.ff.de libe.& poſthu. Sed filius huius beneficij comprehēſus in ſtatuto vteť: ergo nepos eius loco ſuccedēs. Duodecimò probať ex vi rogationis ſublato eius filio nepos huius filij loco diciť ſubrogari, vt ſ.probaui.ſed ſubrogatio debet eſſe eius cōditionis, in cuius locum ſubrogatur. vt l.j.§.actio.ſi quis teſta. lib.eſſe iuſ.l.item veniunt.§.idem rectè.ff.de peti.hęr.l. ſi cum.§. qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.ergo eiuſdem ſtatus beneficio vtiť. Non obſtat prędicta l.iuſta.& de ver.ſigni.quæ videť obſtare in duobus, vt ſ.dixi, ꝙ dico ꝙ ibi ſit ſimilitudo in comprehendēdo nō in modo ſaltem per relationem ad ſpeciem. licet poſsit per relationem ad genus: vt verbum ſemel poſitum propriè & impropriè ſumatur: vt l.certi condictio.in prin.ff.ſi cert.peta. Cùm ergo maſculinum comprehendat fœmininum, filiæ & filij nepotes, vt in hoc ſi. Item poſſunt ſimulari vtrunqꝫ ex interpretatiōe, ſi filius nepotē comprehendit ſumendo pro vocabuli aperta ſignificatione, ſed filius filiam ſecundum apertam ſignificationē extenſiuam vltra ſignificationem verbi nō obſtat quòd nō conueniunt ſpecie: quare nō gradu. Item ꝙ ponitur ad ſpecies differens, quare eſt cōſiderare filium, prout ex propria ſignificatione communi ad filium & nepotem: & tunc eſt genus, & nō ſpecies oppoſita ad nepotem: ſic intelligitur, & ſic allegatur, & eſt cōſiderare prout ex communi cōſideratione comprehendit filiū primi gradus: & tunc nō cōuenit gradui vel ſpeciei ad nepotē. non obſtat: quia non eſt in eadem quod pater: quia in hæred.& voto defertur, & nō ad filiū, & hæc ſunt vero filio deducto de medio. Vel dic, ea quæ deferūtur ſecundū plus & minus ab eodē ſignificato abuſionis: vt l.fi.de fun.inſtru.& C.de malefi.& mathe.l.ſi excepta. Inſti.de tut.in prin.& de teſt.in prin. Vel dic ꝙ dilectionis cā ſe habeat pariter ad vtrunqꝫ vt d.§.ſed quod Papinianus. ſed quia cęteris paribus melior eſt conditio ſeu ratio prioris, ne cōceſſum ſecūdo denegeť primo: ideo deferunť primo: vt l.defunctus.ff.loca.& l.aſsiduus.§.ex tempore.nec tamē adimere, ſed cōferre nepotibus intelligať propter mutuā ſucceſsionem, quoniam afferť prioribus, nō tam ex eis vel eorū affectione, ſed vt ꝑ eos poſterioribus conferatur: vt l.j.& l.via.§.ſi fundo.de ſeruitu. ruſti.prædi.& eo.tit.l.à quocunqꝫ. Nō obſtat lex ſeu hominis appellatio filij cōprehendat nepotē: quia illud cōtingit aut ex eo ꝙ lex expreſſe reſtringit ſignificationem ſumendo velut ſpeciem appoſitā nepoti, vt hic exprimat, aut ex mente reſtringendo nos ex appellatione cōmuni & vulgi. Nō obſtat aliud ſtatutū quod dicit ad vulgarē ſenſum: quia aliud ſequitur ex ordine, quia extra ſignificatū cōmunem intellectū reijcit. Primò videť mihi q̄ prima facie videanť mihi quaſi idem diuerſa: tamen ſunt & communis opinio & intentio ſeu voluntas & cōmunis intellectus & cōmunis appellatio cōſiſtit ī voce, & appellatiōe cōmunis vſus cōſiſtit in exercitio: vt l.ſi ſeruus pluriū.§.fi.ff.de le.j.& l.cū vnus ff.de vino triti.& oleo leg.intētio & volūtas nō vera vel ꝓ̄ſumpta: ſed propria verbi ſignificatio nō cōcurrit ex his in l. cùm de lanionis.§.aſinam.ff.de fun.inſtru.in verſ.qua præſumptione, id eſt præſumpta volūtate, quę ex cōſuetudine tollitur ſic intelligitur illa lex, ꝙ ſi nepotes.de teſt.tute.& iſte nō idē cū prędictis patet, licet enim ꝓ̄ferendo ſingulare ex cōmuni vſu debet nobis intelligere de plurali, nō tn̄ vulgaris intellectus nec cōmunis intellectus vulgaris ſic ſe habet ad plurale, vt ſit intellectus verbi, ſicut eſt in empto & vēdito, hoc per vnū prolatū datur ex cōmuni modo verbis ſentire, de alio tn̄ nō eſt vulgaris ītellectus, nec vulgo habetur, vt vnū ſignificet aliud.& hoc eſt quod dicitur, ꝙ eſt quidā intellectus figuratus: vt ſ.ꝓbaui, licet figura det nobis ſentire de ſignificato, ſic hęc communis appellatio dat nobis intelligere aliud pro alio, id eſt verba prolata nō per hoc aſſumunt ſignificationē vel intellectū vulgariter vł cōmunē ꝙ ꝑterea vulgi appellatio fingat vel faciat aliud velle loquentē, q̄ tn̄ volūtas abſtracta à ſignificato verbi, & intellectu quolibet nō adſtringit vt in ſtatuto.& ſic probat dictæ leges. hoc probat l.iiij.de le.j. dū dicit, immutabilia ſunt.& gl.dū dicit, vbi actum erat inter te & me de equo: & tamen de mulo ſentit. nec tn̄ per hoc ſequitur vel inducitur intellectus ſecundum proferētes, nec equus ſignificat mulum, vt ſic fiat intellectus verbis.& gl.incontinēti ſubijcit, vł ita cōſuetudo & operādo iſtos duos caſus. & ita magis eſt intentio ſeu voluntas loquētis, vel relationē ad perſonam figuratam ſeu figuratè repræſentare per verba, quàm ita intellectus vulgaris vel communis verborum. vel datur verbis per relationem ad verba: cōiungitur nepos ad auum, per quē ius ſuccedēdi cōferť ſed nō eſt hoc ius in filio impediēte ſtatuto: ergo nec nepotibus. Item dicit lex ꝙ filia ſublata, nepos quaſi agnoſcens incipit locū tenere, vt Inſtit.de exhęred.libe.§.poſthumorum. ſed ſi filia nō ſuccederet: ergo nec nepos locū filiæ tenet inciperes. Itē ſic probatur: ea, quæ ſubroganť loco alterius, ſapiūt naturā illius, in cuius locū ſubrogātur: vt l.j.§.hęc actio.ff.ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue.& l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.ſed licet nepos deducta de medio filia incipiat ſuum locū tenere: vt l.in ſucceſsione.C.de legi.hære.& de colla.l.illam.& in auť.de hęr.ab inteſta.§.j.ergo eiuſdem iuris & loco. cùm ergo filia nō ſuccederet: ergo nec nepos. Item probať, vbi ius deberet trāſire de primo intellectu mediāte ſecūdùm impedimentum cōtingēs in ſecūdo, quod eſt in medio, impedit ius tranſire ad tertium: vt l.ſeruitutes.§. puta.ff.de ſer.ruſti.ſed & l.in tradēdi.eod.tit.in §.interpoſitas.& de ſerui.vrba.prædi.l.ſi ædas. ſed verum eſt quòd ius cōiunctionis & per hoc ſucceſsionis, quod debet trāſire de auo ad nepotem, debet mediāte filia trāſire. ſecundò filia nō procedit hoc ius: ergo trāſitus neceſſariò ad nepotē cōſequenter impedietur. Item probari videť per legem quæ dicit, quòd iura corrupta in perſona filij impediūt ius ſuccedendi trāſire ad nepotem: vt l.diui fratres. ff.de iure patro.& ſi de feu.cōtro.fue.c.ſi vaſallus. Item cùm impedimētum venit à cauſa efficiēti, ſiue ſit effectus in fratre, ſiue nō, nec inchoauit, impeditur. ſecus ſi in facto eſſe: vt l. patre furioſo.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.inter ſtipulātem.§.ſacrā.ff. de ver.obl.& de ſolutio.l.qui res.§.areā.ſed hic dotata fuit cū nupſit ſecūdū caſus cōtingentes ante natiuitatem nepotis, & ꝑ hoc impeditur ius ſuccedēdi in perſonam filiæ, licet ipſa ſit cauſa efficiēs cōiunctionis & iuris ſuccedēdi ad nepotē auo; arg.l.ſi cōpēſandi.C.de hęr.inſtit.ſed iure corrupto in perſonā filiæ nō poterit ad nepotem poſtea trāſire. Item ſic quo ad ſequētes cōcludendum nō ſunt hæc paria nō extare præcedentes in gradu vel extare & nō poſſe ſuccedere: vt in §.ſed noſtra. Inſtit.de ſucceſ. libe.& ff.de inoffi.teſt.l.Papinianus.§.in quarta.ſed extante filia nepos nō obtinet ius ſuccedendi: vt de libe.& poſthu.l.Gallus, etiam ſi non poſſet ſuccedere eodem modo ſi extare deſijt, per arg.à pari. Itē eſt, ſi vinco vincētem te, & te vincā, vt l.de acceſ.

a ☞Quando ponim⁹. Iſtam diſputationẽ inueni in v. vol. conſiliorum diuerſorum doctor. in folio xciij. vbi ſunt aliæ diſputationes Barto. & de materia an & q̃n debeat fieri remiſſio cõductori, vide Bart. in ſua diſputatione quę eſt in primo volu. q̃ inci. publicanus. per totum. & in l. cõten. ſ. qui maximos. ff. de publicanis. & doct. i c. propter ſterilitatẽ. extra, de locato. & in l. licet. C. e. per mod. in l. incẽdium. ſ. naufragio. in fin. vbi plenè per Alexand. de Imo. ff. de acqui. poſ. And. Barb. in d. c. propter ſterilitatẽ. in viij. colum. & Franci. de Aret. in conſil. clx. in ci. quia conſultatio. cum concor. de quibus ibi per ipſos. & Bal. in conſ. cclxxix. in ij. vol. incip. caſus talis eſt. & in conſil. ccccxlviij. in j. vol. incip. propter guerras. & Io. de Ana. in cõſi. lxiiij. incipi. viſis & ponderatis. Tho.

ſionibus. de diuer. & tẽp. præſcri. ſed nepos ex filio vincit filiam dotatam, & filia nepotem ex ea. ergo nepos ex filio, & filius vincet nepotem ex filia. Item facere videt̃ mẽs ſtatuti quæ voluit ad filiũ nõ deſcẽdere vel ſuos filios ſucceſſores, vt ſecũda pars apud mares & eorum deſcẽdentes ſit. Item probatur corrupto hoc iure in perſonã medij remanet corruptũ in perſonam tertij, vt ſi pignus pigno. dat. ſi. l. j. & ff. de pigno. l. ſecunda. & de in diem addic. l. ij. ſ. idem Marcus. & x. colla. ſi de feu. fue. contr. c. vbi autem. ſed hic eſt corruptum ius ſucceſſionis in perſonã filiæ quæ media eſt. ergo in perſonã nepotis. In contrarium probatur ſic: Cui nõ conueniũt verba legis, nec lex, maxime in ſtatuto
2 † ſtricti iuris, vt ff. de flumi. l. j. ſ. mater autem. & de adminiſtra. tut. l. ita autem. in princi. ſed verba l. quæ de filia dotata excludenda loquuntur, non cõueniũt nepoti, cum ratione ſexus fœminei: tum qa illa nepos non eſt dotata, neque dotatur. ergo verba legis & eius diſpoſitio nõ porrigũtur ad nepotem. Et ſecũdò probat̃ expſſe iure emẽdatiõis q iura q̃ debẽt trãſire in perſonã nepotis ab auo, corrupto iure in pſonã filij medij nõ tollunt̃. ff. de ſena. l. emãcipatio. & de queſ. l. diuo Marco. l. Paulus. ſ. Paulus. de bonis libe. Item ſic. Impedimẽtũ naturæ poſterius eſt impedimẽtum accidẽtis. ff. de adop. l. ij. & ff. de lib. & poſthu. l. Gallus. ſed naturali impedimento impediatur filia ſuccedere: qa ea mortua non excludit nepos, imò tũc magis vocatur vt d. ſ. ita demum. inſti. de hæredi. ab inteſt. & l. Gallus. per totum l. de lib. et poſthu. ergo idem ſi impedimẽto iuris ciuilis ſtatuentis. Quartò ſic: Non debet idem effectus eſſe cauſa duorum cõtrariorum: vt l. cùm his. ſ. j. de condictio. indebi. ſed certum eſt quòd in ſucceſſione filiæ eſt obſtaculum. ſucceſſio & remotio filię à ſuo ſeparat viam nepoti, ergo non debet excludere. Quintò ſic probatur: Licet ius coniunctionis nepotis ad auum cauſet̃ à media filia tñ ius ſucceſſionis nõ procedit à filia, ſed ex naturali affectione charitate aui ad nepotem, vt l. ij. & l. nam & ſi. de inofficio. teſtamẽt. pro filia ſubducta & dotata non ceſſat etiam charitas: vt d. ſ. ita demũ. ſed magis auget̃, ergo nõ tollit ſuccedẽdi ius. Hoc aũt eſſe verũ fortificat̃ in multis caſibus, pone q ius ſuccedẽdi eſt hæretico, filij eius ſunt hæretici, nõ ſuccedũt: nũquid nepotes ſequentes in gradu ſuccedãt? Certè ſic: imò & vlteriores primis excluſis. Caſus eſt in l. cognouimus. C. de hære. Pone q pater filium exhęredauit, qui cauſam ingratitudinis cõmiſerat, & decedit filius viuo auo: nũquid nocebit nepoti excluſio filij: & quid de legitima propter ingratitudinẽ? Certè non, quia venit nepos ad bona aui ex ſui perſona. Item pone quod plus eſt. ſuperuixit nepos auo, & ſi deceſſerit filius, non ſit querela ex eius perſona: eſſet tamen ex perſona aui. Probatur in l. Gallus. & in l. ſi quis filiũ. C. de inofficio. teſt. Item duę rationes fortiores ſunt quã vna, ſed quælibet ipſarũ videtur parare viã ſequentibus, ſcilicet ſi p̃cedens fuerit de medio ſublata. Item ſi pcedẽti fuerit via ſuccedẽdi præcluſa: vt l. poſthumus. ſ. ſi. & l. pater. ff. de inoffi. teſt. & l. Papinianus. ſ. q̃q̃. eod. tit. vbi autem cõcurrunt hę duę cauſæ q filia prædeceſſit, & eidẽ fuit via præcluſa ſuccedẽdi: ergo & nepos veniat. Item ratio excludens filiam, eſt ratio ſexus & prohibitæ dotis, quæ nõ porrigitur ad nepotem: nec ex mẽte: ergo nec ex ratione excluditur. Bar. à Saxoferrato legum doctor.

1 ☞ *Pedagium quot modis accipitur.*

2 *An in contractu pedagij uel uectigalis debeat fieri remiſſio.*

QVAESTIO QVARTA.

a QVãdo ponimus totum pretium vno tẽpore, & in principio cauſæ ſolutum: tunc dicetur eſſe emptio & venditio. An aũt tũc debeat fieri remiſſio, & qd iuris. Tũc eſt aduertendum, quid ſit illud quod eſt emptum. Et primò videamus de pedagio. & certè pedagium poteſt accipi pro eo quod ex pedagio percipitur, ſicut dicitur de vectigali. ff. de publica. l. j. ſ. j. & quod ibi no. vectigal eſt quod præſtatur &c. Idem not. C. de vectiga. & commiſ. l. prima. ſ. circa.
1 † & ſi iſto modo acciperetur videretur vẽditũ ipſum corpus nudũ quod percipitur ex vectigalibus. ſed iſtud videtur eſſe cum vectigal ſeu pedagium percipiãtur à ciuitate, & tradunt̃ publicano, ad hoc ponit̃ ab ipſo emptore, & ſic quod percipitur nõ videt̃ emptum, cũ nunq̃ fuerit ciuitatis, vt dicã ſtatim in fructibus. Secũdo modo poteſt accipi pedagium vt dicatur emiſſe ipſum ius percipiendi pedagiũ, quod ipſi ciuitati competit. Tertio modo poteſt accipi, vt dicat̃ emiſſe ipſam perceptionẽ pedagij, ſ. ipſam commoditatem percipiendi: ſicut vidimus in vſufructu. Aliud eſt eñ emere ius vſusfructus, aliud perceptionẽ fructuũ ſeu cõmoditatẽ vtẽdi: iſtud enim eſt facti. ff. de iure dot. l. vſusfruct. de pericu. & cõmo. rei ven. l. nec non. ſ. ſi. vbi no. & de vſufru. l. arboribus. ſ. vſufructuarius. & ibi nõ. q vtrum iſtorũ ſit emptum, poteſt dubitari. dico q licet non præcedat cõtractus habilis & traditio, vt perpetuò ſit penes percipientes, in dubio videtur transferri plenũ ius: vt ff. de iure dot. l. dotis fructus. ſ. fin. cum l. ſeq. & pro dote. l. j. tamen in caſu propoſito, cùm iſta iura nõ poſſint transferri ad tempus: vt ff. de ſeruitu. l. iiij. intelligo etiam venditam ipſam perceptionem ſeu percipiendi commoditatem: vt d. l. necnon. in fi. cum glo. de pericu. & commo. rei vẽdi. in vltima gl. Sic debet intelligi l. cùm in plures. ſ. pe. ff. loca. Idem ſi diceremus vẽditum ius, per id quod allegatum eſt ſupra. Cùm autẽ ipſa perceptio ſeu ipſa cõmoditas vẽditur, ſpes ſeu alia videtur emi: vt l. actum. aliud eſt enim emere ipſam perceptionem, aliud id quod percipitur: vt dictis ll. colligitur. Et ſic apparet q periculum eſt emptoris: nec debet fieri
2 remiſſio pretij, propter guerram: vt in dictis legibus. † Hæc autem intelligo, ſi guerra eſt ſine culpa ciuitatis vendentis, vt puta propter guerram, quæ eſt in marchia ex pedagio nihil percipitur, ſed ſi ciuitas ipſa guerrã infert alteri vel aliq̃ ſibi, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè, videt̃ perdi pedagiũ culpa ciuitatis: & ſic debet fieri remiſſio pretij: vt ff. loca. l. ſi merces. ſ. culpa. & quod ibi no. & ff. ſol. matri. l. penul. in prin. De alijs autem verbis quæ cõſueuerũt addi, ſi vendo pedagiũ & fructus qui percipiuntur ex eo, nõ curo: quia nõ videtur adiecta cauſa tollẽdæ dubitationis, & idẽ importat quod ipſum pedagium, arg. eorũ, quæ ſtatim dicentur. Secundò eſt videndum de eo quod dicitur fructus, vſusfructus, reditus, & prouentus, qui percipiẽtur ex prædijs, & hoc eſt aduertendum. Aut enim venduntur percipiendi ab ipſo venditore & tradendi emptori: & tunc ipſum corpus fructuum videtur vẽditum: quia de non perceptis debet fieri remiſſio pro rata, quaſi vẽditio pro illo anno non ſit cõuenta: vt d. l. nec emptio. de contrahen. empt. & l. debitores. ſ. veriſimile. cum ſimilibus allegatis. ſ. in ſecunda ratione pro affirmatiua. Aut vendunt̃ fructus percipiẽdi ab ipſo emptore, & ſi ad ipſum pertinet cultura & cura: & tũc ipſum ius vſusfructus videt̃ venditũ, ſiue apponantur dicta nomina, ſiue alterũ tãtũ, nõ curo quantum ad propoſitũ: vt ff. de vſufru. l. legatũ ita. & ibi gl. facit iſtã diſtinctionẽ & vſusfructus quęcãmndũ tollat. l. idem eſt. & ibi no. & iſto caſu periculum eſt emptoris à die celebrati cõtractus ſeu emptionis, ſicut in eo qui erit in proprietatẽ. l. neceſſario. ſ. fin. de pericu. & com. rei vendi. Prædicta vera, quando ciuitas vendens erat domina illorũ prædiorum, ſi haberet tantũ vſumfructũ: tunc videtur vendidiſſe ſolam perceptionem fructuum. tamen idem videtur, vt dicta l. neceſſario. ſ. fi. & quod ibi nota. Super quarto, quãdo vendunt̃ fructus percipiendi ex ædificijs & molẽdinis ſecundũ verba. Dico vſumfructũ venditum eſſe per eandem viam, quæ ſupra dicta ſunt in prædijs tamen in effectu videntur eſſe diuerſa. Nam ſi quidem molendina & ædificia ſunt deſtructa q deſinant totaliter eſſe, tũc vſusfructus extinctus eſt: vt l. repeti. ſ. rei mutatione. ff. quib. mod. vſusfru. amit. l. ſi cui inſulæ. & inſti. eod. ſ. penul. & ſi reficerentur, nõ viderentur eadem ædificia, nec reſtauraretur vſusfructus: vt ff. de vſufruc. l. qui vſufructu. in prin. & de verb. obliga. l. inter ſtipulantem. ſ. ſacram. in fi. & ideo hic de reſtauratione non eſt tractandum: ideo q periculũ eſt emptoris, ſicut ſi emeretur proprietas. l. neceſſario. ſ. fi. de peri. & com. rei vend. & de vſufru. l. ſi vſufructuarius. ſ. ſi. Si verò aliqua pars ædificiorũ remaneret, tũc vſusfructus integer remaneret: vt d. l. ſi cui inſulę. de vſufru. et ideo eſt vidẽdũ, ad quẽ pertineat refectio, cũ regrat

magnam

magnã impẽſam. et videt̃ q dominus proprietatis non cogatur reficere: vt l. hactenus. de vſufruct. et l. ſi cũ vſufruct. in fi. imò videtur q ad ipſum fructuarium talis impẽſa pertineat, licet poſtea à domino repetat: vt no. in gl. in l. damni infecti. ſ. ei cuius. de dam infec. Ecõtrà q dñs cogat reficere, aliàs teneat̃ ad intereſſe vt l. ex conducto. in princi. ff. loc. et l. cum plures. in princ. eo. tit. Solutio. Dico q cũ iſte ſit vſufructuarius omnem rei curã ſuſcepiſſe videtur: vt l. j. in fi. et l. ſequen. ff. de vſufructu. quemadmodum caue. & in hoc videt̃ ad nõ proprietatis cõſtitutus procurator in rẽ ſuã: vt l. j. in fi. & l. ſeq. ff. de operis noui nũcia. vbi videt̃ text. & gl. Ex hoc cõcludo q ipſa cura & ſolicitudo refectionis indiſtinctè pertineat ad vſufructuariũ: vt l. inter fructuarium. ff. de dã. infect. vbi eſt caſus. Vnde ſi vſufructuarius vult agere cõtra dñm proprietatis pro eccleſia reficienda, fortè pro illa pecunia habenda cogatur vendere res ſuas, põt: vt ff. mãdati. l. ſi verò nõ remunerãdi. ſ. ſi. & l. ſi mãdato meo. in prin. cũ habeat ad hoc mandatũ, vt ſ. probatũ eſt. non enim facere eſt ſoluere, & poſtea recipere, vt l. ſi dubitetur. in princi. C. de fideiuſſo. & l. ſi ſtipulatus. in princi. eod. tit. de cõpen. l. j. & ij. Si verò vellet fructuarius ſuam pecuniã poſſet, nec poſſet à domino prohiberi: vt l. hactenus. ſ. Neratius. ff. de vſufruc. & quod ibi no. in l. ſi cuius. ſ. idem quæritur. eod. tit. Sed quia actio. gl. vt actio negotiorum geſtorũ vt not. in d. l. & in d. l. damni. ſ. ei cuius: de dam. infect. Verius puto, quòd repetat actione mandati: cùm videat̃ mandatum, vt dictum eſt, vel in factum. non enim poteſt agi actione negotiorũ geſtorum, cùm hoc faciat ex neceſſitate: vt ff. familiæ erciſcũdæ. l. hæredes. ſ. ſi vnus. Commune enim negotium magis quàm alterius geſſit. probabitur expreſſius. in l. prætor. ſ. generaliter. de bonis autho. iudi. poſſid. Non obſtat quod dicitur, fructuarium non poſſe cogi reficere: vt l. hactenus. quia verũ eſt, ſi vult emere vſumfructum: vt d. l. cùm fructuarius. nam vſufructuarius aliàs bene cogitur: vt d. l. inter fructuariũ. de dam. infect. Non obſtat quod dicetur in d. l. damni. ſ. is cuius. quia verum eſt quòd talis expenſa ad eũ pertinet: ita cùm poſſit petere alia actione, & iſto modo ſoluere, ceſſat cautio dãni infecti quæ eſt ſubſidiaria. Nõ obſtat quòd dicetur dominũ non teneri quod verum eſt, ſi vult cauere iure dominij, priuatur: vt ff. de damno infecto. l. quãuis. in fi. & l. ſi proprietarius. Hoc præmiſſo, in quæſtione propoſita an debeat fieri remiſſio pretij dico quòd non: quia caſus fortuitus non debet imputari domino, vt ſuprà probatũ eſt. nec etiam culpa refectionis nõ factæ nõ pertineat ad fructuarium, vt dixi: ſed poſſet fruactuarius petere intereſſe ratione quãtitatis ſibi nõ ſolutæ, vt dictum eſt. Deo gratias. Bar. à Saxoferrato.

Expliciunt diſputationes ſecundi vol. do. Bar. à Saxoferrato legum doctoris excellentiſſimi.

INCIPIVNT TRACTATVS SECVNdi Libri Domini Bartoli à Saxoferrato.

Et primo,

a Tractatus exbannitorum [a].

a ☞Tractatus exbannitorũ. Iſtum tractatũ inueni in xiij. volu. conſi. diuerſorum doct. in fo. lxxix. & in xiij. volu. conſi. in char. xij. Et adde q de iſto. trac. facit mẽtionẽ Bart. in extrauagan. qui ſint rebel. in ver. rebellando. in verſ. quid ſi aliquis. & vide Bart. ſ. in primo vol. in ſuo tract. bannitorũ. & ibi vide meam apoſtil. Tho. Diplo.

PRimò quæro an exbannitus poſſit agere cõtra aliquẽ ſuum debitorem, vel ſuæ rei detẽtorem? Et videtur q ſic. Nã & relegatus bona ſua retinet, vt ff. de interdi. & releg. l. j. & ff. de bo. eo. qui mor. ſibi cõſci. l. ij. ſi ergo videt̃ q agere poſſit. Facit ad hoc ff. de bo. poſſeſſio. l. edicto. ſ. rei capitalis. & hoc verũ, niſi bona ſimpliciter fuerint adẽpta. Facit ad hoc. C. ſi pen. appella. mors interue. l. ij. Sed contrarium puto ad inſtar excõmunicati, q agere nõ poteſt: vt in decre. de offic. iudi. ordi. c. ij. & extra, de iudic. c. intelleximus. Nec videtur de iure ciuili agere poſſe ad ſimilitudinẽ eius, cui aqua & igni interdictum eſt. Si enim diceremus quòd agere poſſet: iam pœna exbannitionis eſſet eius præmiũ. quod lex nõ vult vt ff. ſolu. matrimo. l. ab hoſtibus. in princ. & l. ſine hæredi. de nego. geſtis. Sed etiã ſtatuta terrarum dicunt q nõ fiat ei ius q alijs nõ vult fieri ratione. & poteſt induci in ar. illud no. ad hoc quod quis facit, ſemp ſpectet. vnde ſi nõ faciat alteri ius: nec ſibi fieri ſpectet, nec debet argu. C. de epiſ. audiẽ. l. nemo. & id quod dicitur C. de pact. l. cũm pponas. & nil Iudeus Iudęo, &c. vt C. de Iudę. l. nemo. quoniã & in auſ. vt cũ de appella. cogno. ſ. cauſas. & in auſ. in exactione ſtatutorum dot's. ſ. illud quoq;. & illud Patere legem, quam tu ipſe tuleris. Item qa propter contumaciã inobedientis ſit exbãnimentũ ſiue annotatio: vt ne non debet ei prodeſſe: vt ff. de doli excep. l. apud Celſum. ſ. illa. & de tranſact. l. tranſactionem. & in decre. de donatio. inter vir. & vxor. Sicut enim excõmunicatio reijcit, quem à communione fidelium in decre. de procu. ca. j. ſic exbannimentum à communione ciuium. Et poteſt hoc videri de eo qui deuiat à fide, qui hęreticus dicitur. vnde hominum debet carere ſuffragijs: vt de apoſta. l. iij. nihil enim debet eſſe cõmune exbannito cum cæteris hominibus eximioribus vel legibus, vt dicitur in hæretico: vt C. de hereti. l. Manichæos. Itẽ quæro an actiones ſuas bannitus alteri cedere & mandare poſſit: & ſi ceſſit, an ille, cui ceſſit poſſit illas intentare. Et certè videtur q nõ: quia iura faciunt tranſitum cum ſua cauſa & cum ſuis vitijs: vt ff. de acqui. poſ. l. Põponius. ſ. j. & de except. dol. l. apud Celſum. ſ. idem tractat. in pluribus alijs. ſ. alius. l. nam traditio. inter aliud transfertur q fuerit apud eum qui tradidit. ff. de acqui. rer. domi. l. traditio. quia videtur q iſte qui habet iura ceſſa ab exbannito, agere non poſſit, ſicut nec exbannitus poterat, vt dixi ſ. in ij. quæſtio. Nã ſi agere poſſet: eueniret illud quod fieret alia via, cõtra l. quod nec hoc licet. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. ſcire oportet. ſ. j. & l. voluntas. C. de fideicommiſ. liber. l. oratio. ff. de ſpon. & totum illud brochardicum, quod facere &c. vt ff. de poſtul. l. quos prohibet. & de vſur. l. eos. in fi. Sed certè tamẽ hoc videtur diſtinguendum: aut ille, qui habet ius ceſſum, habet ex lucratiua cauſa, & tunc obſtat illa exceptio, quæ obſtaret cedenti: vt ff. de dol. exce. l. apud Celſum. ſ. de authoris. Si verò non habet ex cã lucratiua: & tunc non obſtat illa exceptio: vt ea. l. ſ. ſed ſi cum legitima & dicto ſ. de authoris. Nec mirũ: quia quod apud me eſt inutile, alij cedendo, apud eum, cui cedo, eſt vtile, vt dicitur, & colligit̃ apertè: vt ff. mand. l. Papinianus. quod autem dicitur de exbannito, q actiones ſuas cedere poſſit, intellige in eo caſu, q̃n propter exbannimentum eis bona nõ ſunt adempta, vt ſ. dixi. vnde ſi bona retinet: ergo & actionem. ff. de ver. ſig. l. bonorum. Et quando exbannitus per ſententiam occaſione alicuius criminis cuius bona auferuntur, & ceſſio prohibetur, vel etiam ſi non añ ſententiam in caſibus, de quo dic vt not. ff. de dol. l. poſt contractum. Tertiò quæro an exbannitus per procuratorem agere poſſit. Et videtur q ſic: quia quod per me non poſſum, per aliũ poſſum. arg. ff. de in ius vocã. l. quæſitum. & ff. de priuile. credi. l. j. ſ. ſi quis. & ff. de tranſac. l. & poſt. ſ. ſi. & ff. & melius in l. Ariſto. qui po. in pign. hab. in fi. Sed contrarium puto: licet enim poſſit procurator relinquere: vt ff. de minoribus. l. Papinianus exuli. nõ tñ puto ipſum procuratorem agere poſſe, quia ipſe idem exbãnitus agere videtur: arg. ff. de admini. tut. l. ita autem. ſ. geſſiſſet. item fraus fieret legi de perſona ad perſonam: quod eſſe non debet, vt no. ff. de legi. l. contra legem. & ff. ad municip. l. ſed & Iulianus. Quartò quærò, quid ſi exbannitus cõueniat: an poſſit ſe defendere & in iudicio adeſſe? Et videtur quòd non: quia in exceptionibus & defenſionibus quis eſt actor: vt ff. de teſti. l. j. & C. de except. l. ſi quidem. & ff. de probationi. l. quoties. ſ. qui dolo. Sed certum eſt exbannitum non poſſe agere, vt dixi ſ. in j. quæſtio. ergo nec ſe tueri, per rationem prædictam. Sed certè cõtrarium puto, nec eſt eadem ratio. Non enim poteſt agere: ergo nec excipere: quia multa conſequuntur aliqui magis excipiẽdo, quàm agendo cõſequi non poſſunt: vt argumen. C. etiam ob chiro. pec. l. j. & ff. de pigno. l. j. in princi. & ad legem Falcid. l. j. ſ. id quod. Et ad idẽ optimum ſimile in minore, qui non poteſt agere. communi diuidundo: tamen ſi conuenitur, poteſt ſe defendere: & prædiorum fit diuiſio. C. de prædi. mi. l. inter omnes. Et hoc ideo: quia iudi

a ¶Tractatus excuſſionum pignorum. Iſtum tracta. inueni in v.lib.conſil. diuerſo.doc. in fo.cxvj.& alle.pro tract.Barto. fuit impreſſus ꝑ magiſtrum Hẽricum de Colonia inſimul cũ alijs tracta. videlicet ſequeſtrorũ Ang. de Peru.& Mart. de Fano,quomodo probetur negatiua & de exceptionibus impediẽtibus litis ingreſſum & depoſitiõibus.vbi dicit etiã ꝙ fuit compoſitus per Bar. vltimo anno vitæ ſuæ. Aduertendum tamẽ puto, ꝙ aliqui attribuunt iſtũ tract. Iac. But.quia etiam ipſe cõpoſuit tract.excuſſionum.quẽ all. ang. deAre.in §.item ſi qs in fraudem.in vj.co. Inſtit.de actionibus. habeo etiã iſtũ tract. in vol.con.Ang.manu ſcripto in fol.clxxvij.vbi iſte tract.attribuitur Iac.de Are. cũ iſtũ tract.in libris antiquis manu ſcriptis attribuitur Bar. Et de materia vide plenè ꝑ Ioã.Berth. in ſuo reper. in ver.diſcuſſio. & per Ale.in l.decem.ff.de ver.ob. & in conſil. xxxij. in iiij.vol.in cauſa excuſſionis.& in conſi. lxxxiiij.in ij. vol.in cauſa quæ vertit.& Ange.de Aret.in d.§. item ſi quis ĩ fraudẽ. in v.col.& ſeq. & ꝑ do. Iaſ. in d.l.decem. & in l.fi.§.ſi cũ Seio. & ibi ſcripſi.ff.ſi cer. pet.Tho.

cium redditur in inuitum.ff.de verbo. obligatio.l.inter ſtipulãtem.§.j.Pro hac opinio videtur caſus in authen.credentes.C.de hęreti.Sed tutius puto dicendum, vt ſi côueniatur per procuratorẽ ſe defendat,ad exẽplum excommunicati,cui bannitum ſuprà ęquiparauimus, vt in decr.de iudi.c.iij. Et multa alia dici & notari poſſent ſuper hac materia,ſcilicet vtrum exbãnitus poſſit excipere ſi conueniatur. Et vtrum poſſit exceptiones ſuas probare. Et vtrum ſi exbannitus conueniatur,poſſit ipſe actorem conuenire. Et dicas quòd non: vt nota.de exceptio.ca.cùm inter. quæ bræuitatis cauſa omitto.Quartò quæro vtrum exbannitus poſſit appellare.Et videtur quòd nõ: quia contumax non appellat.C.de iudic.l. properandum §.ſinautem reus.Sed certè dicẽdum eſt quòd appellare poteſt, vt dicitur manifeſtè.C.ſi penden.appell. mors interuene.l.iij.& dic vt ibi not.in dicta l. properandum .§.illo.& §.ſinautem reus. Sextò quęro cui æquiparetur bannitus.Quidam æquiparant eum ei,qui eſt relegatus.Et videtur quòd bene,nam relegatis bona non auferuntur:vt ff.de interdic.& relega.l.j.& omnium eorũ iura retinent relegati, & etiã liberos in poteſtate:vt ff.de interdi. & rele. l.relegatorum.Alij æquiparant bannitum triplici exilio generi relegatorum,quia aut eſt certorum locorũ interdictio facta, aut omnium præter certum locum,aut inſulæ vinculum,quę relegatio appellatur:vt l.auxilium.ff.de interdi.& relega.Alij æquiparant exbannitum duobus generibus relegatorum.Sunt enim quidam, qui in inſulã relegant̃:& ſunt alij,quibus prouincijs ſimpliciter interdicitur:vt dicta l.relegatorum Item ſicut in inſulam,quæ ſub ſua iuriſdictione non eſt,non habet ius relegandi: ſic in exbãnito:vt dicta l.relegatorum.§. ſicut Et de his dic,vt plenè no.Inſtit.quib mod. ius pa.pot.ſolu.§.j.ij.& iij.& ibi plenè per gl.Septimò quæro vtrum exbãnitus poſſit teſtari. Dic vt l. eius qui.& ibi not.ff.de teſta.Octauò quęro vtrum exbannitus agẽs contra exbannitum poſſit repelli per exceptionem banni ſi excipit,& an actor exbannitus poſſit replicare contra reum de bãno dic vt plenè dixi in l.cùm mulier.ff.ſol.matrimo.

Explicit tractatus exbannitorum compoſitus per dominum Bartolum à Saxoferrato.

INCIPIT TRACTATVS excuſsionum pignorum,[a] editus per Domi. Bartolum à Saxoferrato in ultimo anno uitæ ſuæ.

QVoniam tractatus pignorũ bonus & vtilis eſt,& frequẽter in iudicio occurrit:ideo de excuſſionibus aliquid vtile videndũ eſt.ſimile eſt ff.de diuer.& temp.præſcrip.l.j.in fi. ff.de lib.leg.l.legatis.in prin.& vt oĩs remoueat̃ ſcrupuloſitas,ſimile eſt.C.de iureiur.de interdi.matri.l.iij.Vt materiã hãc debitè perſtringamus.Primò videamus quid ſit excuſſio.Secũdò,in quibus,& quot caſibus fiat.Tertiò,ꝑ quem fiat.Quartò,qñ fiat. Quintò,vbi fiat.Sextò,qũo & qualiter fiat. Septimò & vltimò ꝗdam dubitabilia.Circa excuſſionem videamus,& excuſſio ſic poteſt diffiniri: Excuſſio eſt bonorum & rerum principalis delatoris ad vngulam vſq; ad ſacculũ & perã facta ꝑ iudicẽ exquiſita diſcuſſio atq; detentio.Ideo autẽ dixit in diſtinctione bonorum:quia ſic dicit lex C.de reuo.his quę in frau.cred.l.ij.ibi:eius bonis excuſſis alijs quidẽ bonorum appellatio.et quia quicquid in bonis noſtris eſſe intelligatur,dicitur de verb. ſigni.l. bonorũ. & l.rem in bonis.ff.de acquir.rerũ domi.ideo dico quia ſic dicit lex.C.de accuſ.lib.x.etiam appellatio rei generalis eſt, vt ſub ſe contineat pecuniam & omnem ſpeciem.ff.ſi certũ peta.l. j. in fi. & C.de conſti.pecu.l.ij.in fi.& ff.de fideicommiſ. lib.l. ſi ita à fideiuſſore.& de verb.ſigni.l.rei appellatio. imò ſi actionẽ aliquã ad rem habendam vel perquirendam rem habeam,& ipſa in bonis noſtris eſſe videtur.ff.de acqui.rer.domi.l.rem in bonis.ff. de re iudi.l.qui actionẽ habet.Item ideo dixit principalis: quia ſic apparet,& dicit̃ in omnibus legibus,quæ de excuſſione loquuntur.Ad vngulam,ideo dixit:quia iudex qui diſcuſſionem facit, debet cuncta rimari.& patet ff.de conditio.& demon. l. ſi cui libertas.ar.ad hoc C.de ſenten.ex breuicu.reci.l.ij.& de pœ.ff.quę in frau.credi.l.fi.§.fi.per iudicem,ideo dixi qui text. dicit excuſſionem ſolenniter fieri:vt C.quãdo & quib.quar.pars de.l.ij. lib. x.& ea dicuntur ſolennia ſiue ſolenniter fieri,quæ fiunt per iudicem:vt ff.de in integrũ reſtitutio.l.diuus.& de re iudi. l. & ſi nihil.C.de ſum.tri.l.iij.in princ.facta diſcuſſio & exquiſitio in bonis,quare dicatur,patet C.de iudi.l.iudicem.Ideo autẽ dixi detẽtio:quia iudex per decretũ bona quæ fiunt, detegit de neg. geſt. quæ fiunt detegit ſeu in publicum facit venire,nõ autẽ de nouo venire dicunt̃.arg.de acqui.rer.domi.l.adeo.§.cũ quis.in fi.C. de neg.geſt.l.ſecunda.Veniamus ad ſecundũ,in quibus & quot caſibus habeat locum diſcuſſio,ſeu excuſſio. Et quidem locũ habet,& fieri debet in multis caſibus,qui in ſcriptis legibus continẽtur,prout per ſe curioſus lector poterit inuenire ſiue reperire: vt C.de côuen.fiſ.l.iij.in fi.C.de decu.l.j.lib.x.& de magiſtra.cõueni.l.aduerſus.ff.de admi.tuto.l.iij.§.j.l.nec poteſt.& C. de pig. actio.aut̃.& hoc ſi debitor.& in aut̃.de fideicom.§.j. & C. de fideiuſſo.aut̃.præſente.& de actio.& obli.l.j.& C. de magi. cõue. l.aduerſus.& ff.de admini.tut.l.iij.§.nec putet.& eo.ti.l. Lucius. §.cũ teſtis.& aliàs ſecundũ vnam lectu.ff.de magi.conue.l.ij.§.ſi iure.& de verb.obl.l.decem.in fi.& ff.de iure fiſ.l.Moſchis.cum ſimi.Super tertio membro,ſ.per quem fiat,nil eſt dicẽdum: quia in diffinitione excuſſionis iam eſt terminatũ: quia ſcilicet debet fieri per iudicẽ:vt l.ij.C.quo quiſq; ord.conueni.lib.xij.De quarto,quãdo fiet.Et dicendum ꝙ fieri debet quãdo eſt dubiũ vtrũ reus principalis ſit ſoluendo vel non.Si autem eſt certũ & notorium,ipſum non eſſe ſoluendo,& idoneum: tunc non eſt locus diſcuſſioni.ff.de verb.obli.l.decem.in fi.& arg. ſi certum peta.l. ij.in fi.& de actio.emp.l.emptorem.§.j. Accedat.l. continuus.§. cùm ita.de verb.obli.quia incertis,non in certis,locus eſt coniecturis.cõcordan.arg.l.j.ff.de actio.emp.Quintò,vbi hoc fiat,ſuper hoc dubiũ eſt,an in eo loco vbi agit,ſit faciẽda excuſſio vel alibi,& alibi dicat̃ in re bona.Videt̃ ꝙ non.ff.de procur.l. ſed & hæ.§.non ſolum.& ff.de arbi.l.ſi cùm dies.§.ſi arbiter.arg.de annu.leg.l. Meuiam.§.fi.ff.de ope.liber.l.quòd ius.§. fin.cum ſimi. Item cùm ſit condemnatus vel quaſi pro condemnato habetur principalis ex confeſſione ſua vel contumacia,argu.C. de omni agro deſer.l.locorum.lib. xij. fiet excuſſio per arbitrium iudicis per eum,in cuius territorio res eſſe dicatur.argu.ff.de bo.autho. iudi.poſ.l.cũ vnus.§.pe.C.de iudi.l.properandũ.§. ſinautẽ reus. Et hoc videt̃ verum:quia vbicunq; habet bona,ſolũ fiet excuſſio,Facit pro hoc.ff.qui ſatiſd.cog.l.ſi fideiuſſor.§.ne cauſa.& de ſimili q.nota.quib.ex cau.in poſ.eatur.l.hoc autem.§.fi.aut̃. niſi. & in gl.quæ inci.quas habet,&c.Super ſexto quęro,qualiter fiet excuſſio. Hic pendẽt leges & prophetæ: & ſic vna via eſt,quæ nos ducit Romam,ſed non ſola:vt no.ff.de edẽ.l.ij. ſuper verbo, prolude.noſtraq; intereſt plura auxilia habere, & ſi nobis vtilia non ſint:vt ff.de reb.eo.l.j.in fi.de lib.leg.l.iij.in fi.& de vſuris.l. ſi bene.ita ſunt plures viæ & modi ad faciendũ excuſſionem.Et primò videtur ꝙ ſic fiat excuſſio,videlicet,vt principalis conueniatur,& finaliter condemnatus:vt ff.de adulte.l.iiij.ij.reſpon.& ad Turpil.l.ab accuſatore.§.ſi deſtitiſſe.& de bo.lib.l.qui cũ minor.§.accuſaſſe.& l.in ſeruitutẽ.§.petijſſe.& rẽ rat.ha. l. amplius. Nam verba cum effectu ſunt accipienda.ff.quod quiſq; iur.l.j.§. hæc verba.& ne quis eum qui in ius voc.l.pe.§.j.& poſt cõdẽnationem fiat excuſſio in bonis debitoris ſi inueniantur.arg.C.quãdo fi.vel pri.l.ij.ſi non reperiãtur de bonis excuſſi, locus eſt hypothecariæ vel ſecundæ cõuentioni.arg.ad hoc de mag.cõue.l. ij. in

a ¶Pronunciatio. Vide Ang. de Are. plenè in §.item ſi quis in fraudẽ.in vj.co.Inſti. de actionibus. & ibi vide plenè d̃ iſta materia excuſſionis. T.

b ¶Incipit tractatus d. Bar. Aduertendũ puto ꝙ aliqui attribuũt iſtum tractatũ domino Andr.de Piſis. & ita in xx.vol. conſil. diuerſorũ doctorum in char.clxxviij.attribuitur,inci.de ꝗſtionibus tractatus videndũ eſt:tamen ille tractatus in aliquibus eſt diuerſus ab iſto. Aliqui etiã attribuũt Dyno.ſed clarũ eſtꝙ Dy.cõpoſuit trac.de quæſtionibus,prout allegat do.Ale.in l.j. §.ſi ſeruus.ff.de quęſtionib⁹.in addi. bar. & ibi etiã alleg.Bar. in iſto trac.tamẽ iſte tractatus nõ eſt Dy. quia pluries all.Dy. in iſto tract.& maximè circa fi.& in libr. Albe.de Gãdino maleficiorũ in rubr.de ꝗſtionibus & tormentis.v.vo. Aliqui etiã dicunt ꝙ Ang.de Eubaldis cõpoſuit iſtũ tract. ſecundũ Alex. de Imo.in l.qui aliena.§.celſus.in fi.ff. de acqui.hę.vbi dicit ꝙ iſte trac.non eſt Bar. ſed ang.licet attribuatur Bar. quia non eſt ſtyl⁹ eius:tamẽ Ang. cõpoſuit etiã ipſe tracta.de quęſtionibus. & ipſum alle. Alex. in d.§.ſi ſeruus.& ibi all.Bar. in iſto tract. & ſic eſt diuerſus ab iſto. Aliqui etiam dicũt vt do.Auguſti.d̃ Arimino ĩ addi.trac. maleficiorum Ang. de Aret.in verbo fama publica.in vij.colũ.quæ incipit, tu autem in hac materiaꝙ iſte trac. non eſt Bar. ſed do.Alberti. de gãdinó vbi dicit ꝙ eſt de verbo ad verbum vna ſyllaba non de tracta.in opere Gãdini.& in rub.de quæſtionibus & tormentis.& malè fecit ang. de Are.allegare Bar. in iſto tract. Sed ĩ rei veritate iſte tract.eſt bar.vt j.dicã.Nec obſtat ratio do. Augu. vbi dicit ꝙ iſte trac. eſt inſertus in opere Gãdini: qa qui inſeruit malè fecit, ex quo nõ eſt opus do. Albe.Gandi.& ꝙ ſit verũ apparet: quia ĩ dicto opere in rubr. de quæſtionibus & tormentis.in viij.co. in ver. ſed quid ſi iudex.in fi.alle. Cy.ĩ l. Cracch⁹.C.de adult. Cõſtat autem Cyn. fuiſſe per multa tempora poſt do.Albertum,& ideo male d. Auguſt. reprehendit Ang.de Are.Alij aũt dicunt ꝙ iſte trac.eſt Guidonis d̃ Suzaria & eſt inſertus in tracta.de ordine maleficiorum in v.parte:in rub.de modo in tortura ſeruando.Cui ẽt fecit additiões de anno domini Mcccclxxxviij.dominus Ludo.Bologni. Bonoñ. tamen in rei veritate non eſt do.Guidonis per rationes ſ. alleg. & domi. Guido fuit ante domi. Alber.de Gandino per multa tempora Concludo ergo ꝙ iſte tractatus eſt do.Bar.à Saxoferra. & ita pro tractatu Bar. allegat dominus Ang.de are.ĩ ſuo lib.maleficiorum, in ver.fama publica.in vj.col.in fi.& dominus Alex.in conſil.j. in j.vol.incipit, in cã inquiſitionis formatæ.in j.colũ.quod eſt duplicatum in conſi. xciij.in eo.volu. vbi etiam dicit ꝙ Barto. compoſuit iſtũ tractatum licet aliquando dubitauerim an fuerit ab eo editus, & etiam pro tracta. Bar.allegat idẽ Ale. in d.l.j.§.ſi ſeruus. & ĩ §.diuus Seuerus. ff. de quæſtionibus. & in l.vnius.§. reus. & in l.qui ſine. in j. col. & ſequẽ.& in l. fi.ff. eo.tit.& in l.milites. C.de quæſtionibus. in addi.& apoſtillis Bar.& in con.j.in iij. vol.inci. viſo proceſſu inquiſitionis formatæ.in ij.colũ.& in iij.col.in prin.vbi alle.Bart.in iſto tract. & dicit ꝙ incipit, de quæſtionibus pleni⁹ tractaturi.& ita incipit,& idem Ale.in l. centurio.in prima et quarta col.ff. de vul. & pupill.vbi allega. Bar.in iſto tracta. & dicit ꝙ ſibi attribuit̃. & pro tractatu Bar. allegat etiã dominus Paris de Puteo ĩ ſuo tractatu de ſyndicatu.ĩ fo.cxvij.&in fo. cxx.in iiij.colũ.& in fol.cxxiij.in ij.col.et in fo.cxxiiij. in ij.co. & in fo.cxxvj.& alibi ſępe.Ex quibus ſequitur ꝙ iſte tractatus eſt Bar.ex quo ẽt tãti doct. eũ allegãt. ego in libris antiquiſſimis manu ſcriptis, & maximè ĩ primo volumine conſiliorũ diuerſorum docto.in ij.fo.& in xx. vol.in fol.cix. in ſupraſcriptione dicitur incip. tracta.Bar.à Saxoferrato de quæſtionib⁹. & adde quòd d.Ant. de Canario doctor ſingularis cõpoſuit & ipſe tractatum de quæſtionibus & tormẽtis.inci.quęſtionũ ſeu tormentorũ materiã vtilẽ,&c. Tho.

ij.in fi.& §.fi.Si verò debitor nõ inficiatur ſe non eſſe ſoluendo,allegat vel non appareat:tunc fienda eſt inquiſitio de bonis debitoris etiam non conuicto eo & cõdẽnato principali debitore.argu.quę in frau.credi.l.j.de magi.conue.l.aduerſus.& ff.de iure fiſci.l.Moſchis.Et facta inquiſitione fiat
a pronunciatio[a] ſuper bonis excuſſi.arg.de confir.tut.l.tutor.& de fideicommiſ.liber.l. non tantùm.§.ſinautem.Secũdo modo,qñ iudex facit comparere principalem debitorem,& compellit eum pro ſatisfactione & mulctam indicendo indicare ſua bona. ar. C.de iur.deli.l.fi.§.licentiam.& C. quando & quibus quar.pars de.l.ij.§.exigendo.lib. xj.arg.contra quòd non.ff.de ceſſio.bono. l.pe.& idem faciẽs de vxore & domeſticis qui talia ſcire poſſunt:vt C.de repud.l. conſenſu.& ſic fama & opinio, circũſtantia. argumen.fi.de fundo inſtru.l. cùm de lanionis.§.aſinam.& ff.de fal.l.j.§.ij. Sed ad hoc videtur citandus poſſeſſor rei obligatæ.ff. de adoptio.leg.l.non ita.& de aqua plu.arcen.l.in concedendo.arg.optimum C.ſi ꝓpter publ.pen.l.ij.& argumen.ff.de reb.eorum l.magis puto.§.nec maximum.et §. in patris.& ſi quidem inuenerit, & negat debitorem inopem eſſe:producentur teſtes ꝑ actorem contra eum,probando debitorem non eſſe ſoluendo: vt de hæred. vel actio. vendi.l.ſi adulta.& C. ſi vend.pigno.agat̃. l.ſi vxor.& ipſe primò poterit producere teſtes ſuos dicendo ipſum eſſe ſoluẽdo.C. de proba.l.ex perſona. & ff.ſi cert.peta.l.fi. §.fin.quia incidenter cum ſua eſt: ergo poterit intereſſe.C.de libe.le.l.principaliter.& de litigio.authen.nunc ſi hęres. ſinautẽ nõ venit iudex,nihilò minus recipiat teſtes ꝓſequendo inquiſitionem ſuam. argumẽ.de theſau.l.ſi quando.& de aduoc.diuer. iud. l.laudabilem.& nõ minus valebit,quòd lis conteſtata non ſit,cùm fiat ad præparationem alterius quæſtionis, & taliter poterit expediri.argumen.de libera.cau.l. liber. in fin.& C.de adulte.l.quoniam Alexand.& d.l.fi.ſi cert.peta.Poteſt enim fieri alio modo,ſcilicet,vt iudex præconem ſeu executorem ad inquirendum referenti credatur. & ita iudex pronũciat ꝙ bona excuſſa &c. argu.ad hoc.C.de his qui ad eccle.confu. l. præſente.§.ſi tibi.& ff.manda.l.ſi mandauero.& ff.de in integr.reſtitu.l.diuus.& ff. de reb.eorum.l.magis puto.§.non tamẽ.de accuſ.l.ea quidem.ſed argumen.contra C.de accuſ.l.j.libr.xj.Sed conſilium eſt,duo mittantur executores,cùm in ore duorum vel trium ſtet omne verbum.in authen.de teſt. in princ.& in authen.de defenſo. ciui.§.ex princi.& argu.de bonis vacan.l.fina.ibi: in cauſa ipſius,&c.ff.de ven. inſpic.l.j.§. & ſi quidem. Super ſeptimo & vltimo quæro quid ſi bona inueniuntur,ſunt tamẽ in cõtrouerſia,eritne locus hypothecariæ vel ſecundæ conuentioni? Et videtur ꝙ ſic,ff.de re iudic.l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.& C. quando fiſcus vel priua.l.iij.Ecõtrà quòd non niſi conuicto an debitor poſſideat: & tunc bona capientur.& non ſit locus hypothecariæ vel ſecundæ conuentioni quãdiu conuinces ab eo,an poſſideat aduerſarius: & tunc ſit locus hypothecæ: vt d.l. à diuo Pio.argu.in authẽ.de fideiuſſo.§. ſed neq;. Sed quid ſi venit pro parte ſoluendo pro parte non excuſſione facta? Dic nihilò minus etiam locũ hypothecariæ in reliquum debitum.ſed argu.ff.de verb.ſignific.l. ſoluendo.Sed an de hac diſcuſſione ſit facienda fides ante litem conteſtatam in hypothecaria ſi exigatur? Et videtur ꝙ ſic:quia eſt dilatoria,de qua ante litem cõteſtatam eſt cognoſcendum:vt C.de proba.l.exceptionem.& pro hoc d.l.fi.§.fi.ſi cer.pe.& quod no.ff.de excep.exceptionem.circa fin.Sed nunquid valeat ſententia excuſſionum nõ facta? arg.ꝙ ſic.C.de appella.l.j. Item nunquid in tacita tãtùm,an in expreſſa habeat locum excuſſio? no.in aut̃.de fideicõmiſ.§. quin autem.& melius d.l.magis.Sed pone quòd ſunt plures emptores rerum obligatarum:an iſte,qui conuenitur,poterit excipere de alijs conueniendis pro parte virili? Videtur ꝙ ſic,d.l.magis.ſed contrariũ eſt, vt ibi no.arg.ad hoc ſi vnus ex pluribus appellauerit.l.fi.& arg.de diſtractio.pig.l.creditor.& quia cauſa pig.eſt indiuidua.ff. de euictio.l.in re hęreditaria.& de pigno. Sed pone ꝙ mulier renunciauit iuri hypothecario in contractu alienationis factæ marito,nunquid ſi agat aduerſus alios poſſeſſores rerum mariti deducet̃ quod deducere potuiſſet ab alijs? Videtur etiam ꝙ ſic.An facta excuſſione & pronunciatione poſſit excipi à debitore locuplete conueniendo? Et videtur ꝙ non:quia iam iudicatum eſt, & res iudicata habet̃ pro veritate.ff.de ſtatu.homi.l.ingenuum.& obſtat exceptio ſi præſens ſit,aliàs non:quia res inter alios.ff. de re iudica.l.ſæpe.in princi.niſi per gratiã vel per ſortem iudicatum fuerit. C. quãdo prouo.non eſt neceſ.l.venalem.Sed quid ſi dicatur poſt omnes aduocatos poſt pronũciationem excuſſionis & facultatis priuilegium creditorum? Videtur ꝙ nõ pro rẽ data in hypothecaria.argumen.qui ſatiſda.cogan.l.pe.& conueniri poteſt, vt in authen. de fideiuſſor.§.j.& not.C.de pigno. authẽ. hoc ſi debitor. Laus deo & gloria. Bartolus à Saxoferrato.

b *Incipit tractatus Domini Bartoli[b] à Saxoferrato, de Quæſtionibus.*

DE quæſtionibus plenius tractaturi,videndũ eſt,quid ſit quæſtio,& quæ perſonæ poſſunt torqueri, & quæ non:qualiter inquiſitio ſeu quæſtio fieri debeat,ſiue quo moderamine habẽda ſunt tormẽta,& quo ordine ſunt homines torquendi,& ex quibus cauſis,& quę oporteat præcedere quæſtionẽ, & quis ſit quæſtionis effectus.Denuò formabo quaſdam vtiles & frequentes quæſtiones ſuper prædictis,& vt iudicibus immodicè ſæuientibus aliqua paſſum. Primum,iudices,q ab aliquo quæſtiones habere intendunt, ante omnia habeant iuris & humanitatis conſiderationem,& non facile ad tormenta proſiliant,& repentè quantuncunq; ad ſuã ꝗſtionem habere prætendant veriſimilia,& argumenta,ſi aliqua leuiori via poterit obiecti criminis veritas reperiri: vt ff.eo.l.diuiſi cauſa. nec quolibet leui crimine,nec

a ¶ Quæro quę. Vide Alexand. in l. j. §. idē Cornelio. ff. de quæſtioni. in addit. Bart. & in l. vnius. §. reus. ff. eod. tit. & in l. qui ſine. in ij. columna. in verſicul. veniamus. eod. tit. Tho.

b ¶ Determinatum. Vide Ange. de Are. in tracta. maleficiorum, in ver. fama publica. in v. colum, Thomas.

indifferenter de quibuſcunq; perſonis eſt habenda quæſtio, vt dicta l. editum. Tertiū verò ꝙ non quælibet indicia ſunt ſufficientia ad tormēta habenda: tunc enim torquēdus eſt reus, cùm ſuſpectus eſt: & indicia præceſſerint veriſimilia, talia ꝙ ſola torquēdi neceſsitas eſſe videatur: vt l. j. & ij. reſpō. Quartum verò quod in quæſtione nō eſt aliquis repetendus, niſi duo concurrant, & ꝙ noua ſuperueniant indicia, & quòd tortus in fortitudine durat: vt ff. eod. l. vnius. §. primo. Quintum verò iudices temperamentū hoc teneant, vt tormenta de aliquo non faciant immenſa, nec quantum poſtulauerit accuſatio, ſed prout moderatæ rationis temperamenta deſiderant, adeò quòd tortus innocentiæ vel ſupplicio conſeruetur: vt ff. eod. l. de minore. §. tormentarius. aliàs tenetur: vt ff. de iniu. l. apud Labeonē. §. quæſtionis. ibi: tormenta enim Bartol. à Saxoferrato. Quæſtio, eſt inquiſitio ad inueniendum veritatem per tormenta & corporis dolorem. Nuda igitur interrogatio vl' leuis territio nec pertinet ad hoc edictum. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. additur. ff. ad Syllani. l. j. §. quæſtionem. Quæ perſonæ poſſunt torqueri, & quæ non? Et certè torquæri poſſunt tam liberi, ꝙ̃ ſerui, & liberti & ſtatuliberi: vt ff. eo. edictum. & l. ex libero. & l. diuus. & tam maſculi quàm fœminæ, niſi dum ſint prægnantes: vt ff. de pœnis. l. prægnantes. & quanquam quidam contrarium dixerunt, dic indubitanter liberos homines tam in ſeipſos quàm in alios poſſe torqueri: vt ff. eod. l. ex libero. in princip. & in l. nimis. §. teſtator. & C. ad l. Corne. de fal. l. ſicut. & ſi quis decurio. & ff. de re mili. l. proditores. & in authen. vt iudices ſine quoquo ſuffra. in §. oportet. col. ij. & C. eod. l. milites. vbi indiſtinctè loquitur, & quo ad crimina, & quo ad perſonas cuiuſcunq; conditionis, excepto quàm in dignitate poſitas torquere permittit: vt C. de infami. l. nulla. vbi de hoc. & C. de aſſeſſori. l. nullus. ad finem. Omnia ſuperiora iura loquuntur de quæſtionibus habendis de liberis hominibus: excipiuntur quædam perſonæ, quas ius torqueri non permittit. Quidam propter ætatem, vt minor xiiij. annis, nam torqueri non poteſt, ſed poteſt ferula cedi, & terreri corrigia ad eruendam veritatem. probatur ff. ad Syllania. l. j. §. impuberes. & l. excipiuntur. & ff. de quæſtio. l. de minore. Item decrepitis ſubuenitur, vt non torqueantur. Sed quæ dicitur illa ætas decrepita, cui debeat ſubueniri? Reſpon. vt ff. ad Sylla. l. iij. Item in dignitate poſiti non torquentur, vt eminentiſsimi iudices, milites, decuriones, filij, & nepotes prædictorum, vt in eos aliqua pudoris macula non detegatur: vt C. eod. l. diuo Marco. & l. decurio. & l. milites. ff. de decurio. l. finali. Sed in quibuſdam criminibus dignitas non præbet excuſationem, etiam minor ætas, vt non torqueatur, vt in crimine leſæ maieſta. & in proditoribus, & in quibuſdam alijs: vt ff. eo. l. de minore. §. j. & l. ex libero. §. j. ff. de re mili. l. deſertorem. §. is qui. & l. proditores. Item decuriones in alio caſu torquetur, cùm ipſe decurionatus quæritur de fide inſtrumentorum. ꝙ autem decurionatus conferatur, vt l. ſi quis decurio. C. ad leg. Corne. de Fal. Item mulieres, quæ ſunt prægnantes, torqueri non poſſunt: vt l. prægnantes. ff. de pœ. Barto. Qualiter autem debeat inquiſitio fieri, & cum quo moderamine ſint habenda tormenta, dic non eſſe immensè habenda nec quanta poſtulauerit accuſator, ſed cum moderamine rationis: vt ff. eo. l. de minore. §. tormenta. & l. quæſtionis. eo. ti. Et circa hoc non poteſt certa regula tradi ſed iudex conſideret torquendum, cuius ſit fortitudinis vel ætatis: & ſecundū varietatem perſonarum & qualitatem criminis, ſeu alterius negotij quantitatem, quandoq; aſperioribus, quandoq; mitioribus. hæc ſunt conſideranda, vt arguitur per iura. ff. de re mili. l. iij. §. fi. & ff. ad Sylla. l. ſi quis in graui. & l. ſubuenitur. & l. j. §. impuberes. ſic ergo torqueantur vt innocentiæ vel ſupplicio conſeruentur in columes: vt ff. eo. l. quęſtionis nomen. Quo ordine ſint habenda tormenta poſito ꝙ ſint de pluribus? Reſpondeo, ſagax iudex cōſiderabit à quo facilius veritas erui poſsit, vt ab illo quęſtionem incipiat. Item à timidiori, & magis ſuſpecto. Item à minori, & debiliori, non à fortiori: vt ff. eo. l. j. & l. nimis. j. reſpō. Itē ſi torquendi ſunt pater & filius, à filio incipiendū eſt in patris cōſpectu: quia per hoc citius dicet pater, quaſi ipſe magis torqueatur, &c. vt ff. quod me. cau. l. iſti quidem. §. fi. & Inſti. de noxa. §. ſerui veteres. Item fœmina prius torqueatur ꝙ̃ maſculus: quia homo eſt maioris conſtantiæ: & ideo tardius confitetur, & mulier citius: quia momentaneum & inſtabile cor habet: vt l. filia in orbitate. C. de inof. teſta. extra, de verb. ſigni. c. forus. & ff. de iure fiſ. l. defert. in princi. Ex quibus cauſis torquentur homines? Reſpon. ex ciuili & criminali: & tunc veritas aliter reperiri non poteſt: vt ff. eo. l. diuus. & l. ex libero. & C. eo. l. quoties. & Inſtitu. eo. §. torquetur. nō tamen ex omni cauſa quis torquendus eſt, nec quælibet perſona indifferenter: vt ff. eo. l. edictum. Bar. Quæ oportet præcedere quæſtionem? Dic iudicia ſufficientia & veriſimilia, nam à tormentis incipiendum nō eſt: vt ff. eo. l. j. j. reſpon. Nam ſine iudicijs ſeu præſumptionibus quis torquendus non eſt: vt l. nimis. §. in cauſa. & §. fi. ff. eo. C. de fal. l. ſi cū à procu. & in acrioribus eſt valde conſiderandum & ponderandum nunquid præcedentia indicia ſint veriſimilia & ſufficientia ad habenda tormenta, cùm à talibus reſtitutio vel appellatio ſubſequens prodeſſe nō poſsit: nam pleriq; dum torquētur, perire ſolēt: vt ff. de pœ. l. aut facta. §. j. Et ꝙ ante torturā oportet præcedere indicia, patet per iura ſuperius alleg. & C. eo. l. milites. & l. cognitio naturalis. cū ſi. Sed quæro quæ[a] & qualia? Rñ. certè non poſſunt dici vel oſtendi vel de eis certa diſtinctio vel de eis certa diſtinctio vel doctrina dari, ſed hoc committitur arbitrio iudicis: vt ff. de teſti. l. iij. in prin. ibi: cū magis &c. Et ſic dicimus de acceſsionibus & mora, & generaliter omne quod non eſt determinatum[b] à iure, relinquitur arbitrio iudicis: vt eſt videre de pœnis non determinatis à iure: vt ff. de pœ. l. hodie. & l. ſanctio. & ff. de effracto. l. j. §. quibus nulla. Sic et de tēpore dicimus, quando indeterminatè profertur: vt ff. de iure deliber. l. j. Poſſumus tamen iudicibus doctrinam talem tradere ꝙ aſtutus iudex debet ſolenniter inſtare ad indicia iudicanda contra delatum ex aliquo crimine. Nam indicia ſunt alijs probationibus proxima & quaſi demonſtrantia veritatem & probationē adminicula ad indagandam veritatem: vt C. de proba. l. inſtrumenta domeſtica. & l. fi. ſunt enim indicia pars probationis: vt C. qui teſtamen. face. poſ. l. hac conſultiſsima. §. de ipſa. ibi: indicia, &c. Nam indicium dicitur ab indicando, vnde indicia, id eſt, demōſtrantia adminicula ad indagandum veritatē: vt C. ad l. Iul. de adul. l. ſi quis adulteri. & ff. de præſcri. ver. l. ſolent quoq; iudices. & inſtāter indagent omnia, quibus, & per quæ loca cōuerſat̄ delatus, quē torquere intēdit: quoniā mala conuerſatio parit indiciū: vt ff. de admi. tu. l. ſi plures. §. aſsidue. Nam ex mala cōuerſatione bonus efficitur vitioſus: vt ff. de ædi. edic. l. ædiles. §. Pedius. ibi: aleator fortè, &c. Ad idē dictū Philoſophi. Qualis quiſq; eſt, taliū cōſortio delectatur. Item conſiderentur loca, in quibus conuerſatur: quia ſecundùm locorum varietatem varia colligitur cōiectura: vt C. ſi māci. ita fu. alie. l. fi. & ff. de pœ. l. aut facta. §. euenit. Item inſtet querere, ſi erat inimicus offenſi, vel aliqua offenſio euenerit inter eos: quia tūc erit præſumptio culpæ: quia inimicū de inimico malè cogitare & facere ius preſumit: vt notatur ff. de his quib. vt indig. l. inimicitiæ. & ff. de adim. leg. l. iij. §. quorum. Item ſtudeat inuenire, cuius æſtimationis, famæ bonæ, vel malę, & qualis fuerit fama & opinio eius in ciuitate, & talem eum præſumimus: vt ff. eo. l. de minore. §. tormenta. ibi: vel eius æſtimationis, &c. ff. de rei vendi. l. ſi à bonæ fidei. in princi. & in aut. de teſti. §. ſerui. col. vij. Item pōt iudex indicia ſumere ex cōſtantia vel trepidatione vocis vel mēbrorū vel pallore: vt d. §. tormenta. licitè enim cōſtātia vel trepiditas cuiuſq; ideo admittēda ſunt vel indagāda, quoniam multū cōfert ad indagādū vtilitas vitæ: vt d. §. tormēta. Itē indaget cuius vitæ pręſens fuit: & an talia vel ſimilia, de qbus inculpatur ad pręſens, facere cōſueuit. Nam de vnoquoq; bonum vel malum præſumendo cōſideramus primò actitatum: vt ff. de re mi. l. deſertorem. §. his qui. ibi: inſpecto vitæ eius præcedentis actu. & l. non oēs. §. à Barbaris. de re mili. & de ſuſpe. tut. l. tutor quoq;. §. quæri pōt. Ex geſtis enim præteritis vitæ metimur pręſentia: vt C. de prępo. agēdis in rebus. l. j. §. fi. lib. xj. Itē an fuerit criminatus: quoniā circa initiū pro operibus adimpleuerit qđ verbis profudit. terrēdo enim ex hominū dictis facta penſent: vt C. ſi quis Impera. maledixe. l. j. & ff. de ſupel. leg. l. Labeo. Itē cōſiderandū eſt, an ſit talis, q̄ cōſueuerit, et habuerit poſſe talia attētare. quod non eſt indignū; vt ff. ad l. Iul. maie. l. famoſi. ibi: an potuerit, & an quid ſimile fecerat, &c. Itē ſi aufugerit, eſt indiciū cōtra eū, vel ſe abſentauerit ſtatim poſt ꝑpetratū maleficiū: arg. in aut. de exhi.

a ¶ Demum reſtat. Vide Alexan. in l. fi. in fi. ff. de quæſtioni. in addi. Bar. & ibi ponas hic Thomas.

b ¶ Sed qd. Vide Alexan. in l. j. §. ſi ſeru⁹. in additi. ff. de quæſtioni. Tho.

c ¶ Sed quid. Vide in l. qui ſine. in j. colum. ff. de quæſtioni. in addi. Bar. Tho.

de exhi. & intro. re. §. ſi verò etiā. & C. de aſſe. l. conſiliarios. cū ſi. Itē teſtes recipiat ſuꝑ maleficio cōmiſſo loci, vbi fuerat cōmiſſum, an in via, an de nocte, an de voce publica & de fama, quæ aliàs ſic citra ꝓbata coadiuuans facit indiciū ad torturā: vt ff. de teſti. l. iij. aliàs minus. ff. de flumi. l. j. §. fluminū. Ex multis allegationibus curioſus iudex pōt indicia ſumere ad informandū conſcientiā pro eruēda veritate delicti. Demū reſtat[a] videre quis ſit effectus quæſtionis, & ſi idē abſq; formidine tormētorum vltro q̄s cōfiteatur crimē. Dixerūt quidam antiqui, & quidā Moder. doctores eum nō eſſe ſtatim dānandū, ſed debet iudex ſtare per diē vel ad tēpus ſecundū qualitatē criminis & perſonæ cōditionem, & interim facere repreſentare eum corā ſe, & interroget an velit ſtare dicto quod dixit, an cōtradicere vel reuocare. & hoc ideo dicūt ipſi: quia cōfeſsio in criminali cauſa non præiudicat, nec ſtatim facit plenā probationē: vt expreſsè dicit lex C. de cuſto. & exhib. reorū l. ij. & ita intelligūt legē illā, quę nō diſtinguit an formidine tormentorū, an ſpōte ſit facta cōfeſsio. & ita intelligat̄. ff. eo. l. j. §. diuus. ibi: vt ſtatim haberi ꝓ explorato facinore. & §. ſi q̄s vltro. Et ſic dicebāt iſti, inter quæſtionē habitā in ciuilibus & criminalibus hoc intereſt: quia in ciuilibus nō eſt opus perſeuerātia, ſed ſtatim tamē in criminalibus alias ſiue volūtate ſiue formidine tormentorū habita fuerit cōfeſsio eſt opus perſeuerantia, per prædicta iura, vt iudex magis pōderatè & ſolertius in criminalibus quā in ciuilibus procedat. nam vbi maximū vertitur periculū, &c. facit C. de fal. l. vbi in ſolertis & acerrima facit melius. C. de pœ. l. vt mirū. ſi ita tamē variè cū criminalia iudicia ſia cū ciuilibus quaſi vel habeāt ſimilē: vt Inſt. de pub. iud. in pri. Tu dic cōtra & hæc eſt cōmunis opin. quia ſi quidēquis in ſe cōfitebitur crimē ſponte, ſtatim carcerabit̄ illico abſq; alia perſeueratione ex cōfeſsione: vt C. de pœ. l. ante. aliàs quæſitū. Et ita intelligo de cuſto. reo. l. ſi cōfeſſus. Non obſtat §. diuus. & §. ſi quis vltro. quia intelligit̄ in cōfeſsionibus habitis in tormentis. & ita intelligit̄ l. ij. de cuſt. & exhib. re. ſecundū veriorē lec. vt patet in fi. l. j. vt ſic iudicibus immodicò ſeuiētibus &c. Si in tormētis vel formidine tormētorū: tunc non ſtatur nec debet haberi pro explorato facinore: vt d. §. diuus. & C. quo. appel. nō reci. l. ij. & eſt ratio, vt ff. eo. l. j. §. quæſtionū. ibi: quia quæſtio res fragilis & perniciosa, & vt plerunq; fallax, &c. & tunc habet locū l. ij. de cu. & exhi. reo. vt iudex faciat criminoſum ad ſe redire, & quęrat vtrū velit in ſua cōfeſsione perſeuerare, an retractare. & ſi perſeuerauerit. tūc cōfeſsio valet: aliàs non: vt d. §. ſi quis vltro. & d. l. ij. C. quorū appell. nō reci. Sed quid[b] de quæſtiōe quotidie occurrēti. Aliquis ſubijcit̄ quæſtioni: cōfitet̄ cōtra alterū, nunquid ſtabit̄ dicto ſuo? Et diſtinguæ, aut torquet̄ ſimpliciter in alios, non in ſocios, & nō in ſe: & tunc ſtatur dicto ſuo cū alijs indicijs, vt iudex ex dicto torti & alijs indicijs ad condemnationē procedere poſsit: vt C. de aſſeſſo. l. nullus. ad fi. ff. de quæſt. l. editū. & l. j. §. q̄ſtionē. ibi: effectiſsimas cauſas ad requirendā veritatē. Et idem Tullius in Topicis, ibi: nō tormētibus veribus igne fatigari, quæ dicūt veritas ipſa vt videt̄ dicere, ſaluo ſi dixerit de inimico: q̄a tūc non eſt facile creditu, ſed vt fides omnino detrahenda, ſe cā cognita erit fides ahibēda vel nō. vt ff. eo. l. j. §. j. & arg. ff. de teſti. l. iij. in prin. Aut torquet̄ in ſe & in alios, & ſi nihil de ſe confitet̄, habēt locū. ſ. ꝓxi. dicta. ſi cōfitet̄ de ſe & alijs: tūc ſecundū Azo. cuius opi. præualet eſt inuenire regulā & inſtantiā à regula regulariter ſuꝑ primo crimine confeſſus ſuꝑ conſtātia non expectet̄ aliena. & ſic vera eſt ꝙ totus eſt de ſe cōfeſſus nō debet interrogari de alijs, maximè de ſocijs: vt l. qui de ſe ff. eo. C. eo. l. ſicut. in prin. C. de accu. l. fi. Et ſi de facto interrogatus vel ſine interrogatiōe dicat de facto aliorū, nō ſtatur dicto. ꝙ fallit in caſibus, in quibus de ſe cōfeſſus torquet̄, & de alijs interrogat̄, ſi tñ contra illos alia pręcedāt indicia, Primus in q̄buſdā latronibus, & maximè in his q̄ vt de ſe cōfeſsi torquēdi ſunt, & interrogādi de conſocijs & mandatoribus & receptatoribus: vt C. de cu. & exhib. reo l. diuus Adrianus. & C. de pœ. l. pe. Secūdus caſus. C. de fal. mo. l. j. Tertius eſt ff. de exhib. reo. l. fi. Quartus de malefic. & mathe. l. fi. Quintus de nece domini in ſe cōmiſſo confeſſo. & torqueat̄, & interrogetur quo mandante &c. ff. ad Sylla. l. ij. & l. ſi ꝑcuſſor. & eſt ſpeciale, vt ſentit ibi apparatus: vt ff. de quæſtio. l. is qui ſe. ff. ad leg. Aquil. tamē Neratius. §. ſed ſi ſeruus. Et bene dixi, ſi aliqua præcedūt iudicia: quia aliter nō debet interrogari de alijs: vt C. de quæſtio. l. j. j. reſpon. nō erit plena probatio contra illos quos inculpauerit, licet aliqua præſumptio, vt in apparatu in d. l. fin. C. de accu. Sed nunquid propter iſtā talē præſumptionē poterūt iſti inculpati à torto poni ad tormēta? Reſpō. in dictis quinq; caſibus exceptis, arg. ꝑallegatæ. l. nullus. & arg. ff. e. l. editū. & l. j. ff. ſi q̄s. arg. ꝙ idē in alijs. ff. eo. l. qō. §. diuus. ī alijs vero nō, vt C. de accuſ. l. fi. & ff. e. l. is q̄. Sed quid ſi ꝑſona īculpata à torto ſit homo malæ conditionis & famæ, nunq̄d in alijs caſibus ex ſuprà ſcriptis actitatis poterunt ſubijci q̄ōni? Dic ꝙ non de iure, eo q̄a non præceſſerunt indicia ſufficientia, vt inculpatio eius facta à torto inducit indicium: tamen interrogati non debuerit: vt C. de accu. l. fi. & ff. de quæſtio. l. is qui. ſed quia inde ſequitur tanquam factū lege prohibente non valet: vt l. non dubiū. C. de legi. tamen conſuetudine videt̄ torqueri. pro qua facit ff. eo. l. j. §. diuus. Bar. Sed quid de quæſtione quotidie occurrenti: Accuſatus quis de furto, indicijs præcedētibus ad illū furtū, torquet̄ & cōfitetur illud furtū, nūquid debeat ꝓcedi ad repetitionē torturæ, vt indagetur & cōfiteat̄ de alijs furtis à ſe cōmiſsis, de q̄bus nulla habent̄ indicia? Dic ꝙ non iuris ſubtilitate, arg. eorū quæ dicent̄ infrà proxima parte. Et quia quantū ad iſta furta, ꝓ quibus in ſpecie vel in genere nūc quærit̄, de nouo nulla ꝓcedūt indicia, & ſine indicijs nemo torquendus eſt: vt C. de fal. l. ſicut. ff. de quæſtio. l. j. in princ. & l. maritus. ſed de generali conſuetudine Italiæ quotidie ſeruamus contrariū & ſpecialiter in furtis: quia magis frequentatur. quæ cōſuetudo poteſt adiuuari ff. de re mi. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de offi. pręſi. l. cōgruit. Bar. Sed quid de quæſtione quæ quotidie locū habet de aliquo ſemel habita quæſtione ſine aliquo nouo accidenti, nūquid poteſt? Videtur quòd ſic. ff. eod. l. repeti. & l. nunc. §. j. quæ indiſtinctè dicunt repeti poſſe. vbi lex non diſtinguit: nec nos. ff. de publica. l. de pretio. & ff. de bo. poſ. contra tab. l. j. §. generaliter. Tu dic ꝙ non ſine nouis indicijs: vt ſi tortus dixerat nullū illa nocte iacuiſſe vbi maleficium fuerat cōmiſſum: poſtea inuentū eſt ꝑ teſtes ꝙ alius ibi iacuit: certè hoc caſu repetit̄ quæſtio per dictū indiciū. Simile Odo. & hæc communis opin. nō tamē allegat̄ aliqua lex. Tu alleg. ff. de ver. ſigni. l. boues. §. hoc ſermone. & ff. pro ſocio. l. ſocius ꝓ filia. §. ſi porro. Aſſeſſores tamen honoris auidi hoc nō ſeruant, imò quotidiè repetunt quæſtionem abſque nouis indicijs quouſque de obiectis criminibus audiat veritatem. quorum opin. poteſt argu. defenſari per l. vt in aut. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. l. oportet. ibi: iudices torquebunt fures, & non prius quieſcant, &c. Conſideret autem bonus iudex in quæſtione repetenda quomodo tortus etiam animi & corporis fortitudinem perdurauerit: vt ff. eodem l. nimis. §. reus. Quid ſi aliquis dum eſſet in tormentis diceret, teneatis me in tormentis quantum vultis: quia ſi ſtarem vſque ad decem annos nihil dicerem: quia in nihilo ſunt pollutus de obiecto crimine: & ſic omnia diffitetur: nunquid ſtatim de tormentis eſt relaxandus & dimittendus ire vias ſuas? Certè non ſed procedatur in torturam cùm tempore & aſperitate ſecundùm conditionem criminis, & ſecundùm conditionem criminoſi, & criminis qualitatem. & ſi confitetur. bene quidem. ſi autem non: iudex debet eum retinere in carceribus. & ſi noua aduenerint indicia, poterit quæſtionem repetere. ſi autem noua indicia non aderunt: tunc ſtatuet accuſatori competentem dilationem ad probandum, & ſi poterit conuinci, condemnabitur: aliàs non: vt ff. eo. l. ij. §. præterea. & eo. tit. l. vnius. Bartol. Sed quid[c] de quæſtione de facto quotidie occurrenti criminis indicia præcedunt, per quæ iudex informatus eſt velle procedere ad torturam. dicit reus iudici: Domine iudex, detis mihi defenſionem antequam ponatis ad torturam: quia ſum paratus in continenti arguere contra indicia contra me recepta. nunquid audiendus eſt, & ſibi defenſio dāda antequam reus toqueatur? Videtur quòd non, per l. iij. C. vbi ſe. vel cla. ibi: nec probationes in iuiurias patietur. & cùm in illis perſonis in dignitate poſitis ſit ſpeciale: ergo videtur in cæteris in contrarium ius commune. argu. ff. ad muni. l. j. nam primò actor probat, & fundata intentione reus opponit exceptiones & defenſiones ſuas: vt C. de except. l. ſi quidem. & C. de probati. l. exceptionem. ſi primò debet fundari totaliter intentio actoris per teſtes vel con

a ¶Præcedẽtibus indicijs. Vide Alexan. in conſi.j.in iij.volu. in ij.col. viſo proceſſu. cũ concor.de quibus ibi per eũ. & in cõſi. v.& in cõſi.xciij.qđ inci. in cauſa inquiſitionis.in j.vol. & in l. ꝗ aliena.§. Celſus. in vlti.col.ff. de acq. hære.&vide plenè ꝑ Feli.i c.qualiter.el ij. in §.licet.in iij. col.de accuſ.Barb. in conſi. vlt.in ij.vol. & Cal. in conſi.j.in tit.quod met.cau.Tho.

feſsionẽ rei anteꝗ̃ audiatur in ſua defenſione vel exceptione reus. Tu dic ꝙ contrariũ eſt verũ, ſcilicet ꝙ primò ſit danda defenſio anteꝗ̃ torqueať, maximè qñ eſt crimen tale quo probato non debet ad torturã procedi, & hoc illa ratione: ꝗa à citatione vel vel interlocutiõe facta à iudice ꝙ quis torqueať, appellať: vt ff.de appel.reci.l.ij. ꝗ̃ inci. ante ſententiã. Et eſt ratio conſideranda quare à tali interlocutoria ꝑmiſſum eſt appellare, vt ſi defenſio tollereť, propter torturam, nunquid poſsit poſtea recuperare detrimentũ mẽbrorũ: vt d.l. ante ſententiã. vt eadẽ ſententia nõ vendicet ſibi locũ ſi torquereť, nã quandoꝗ̃ deficere ſolent in quęſtione.ff.de pœ.l.aut facta.§.j.Præterea confeſsio ſine violentia præiudicat cõfitenti: vt C.de cuſto.& exhi.reo.l.ij.multò magis huic non denegabiť. Præterea videmus ꝙ iam dãnato ex cõfeſſione facta in tormẽtis & perſeueranti princeps ſubuenit etiam poſt ſententiã defenſionẽ ſuæ violentiæ concedendo ac ſententiã retractando, ſi conſtiterit de violentia condẽnati: vt ff.eo.l.j.§.ſi quis vltro. Si igiť iam confeſſo condẽnato concediť defenſionis facultas, tantò fortius ante tormẽta denegari non debet. Cũ enim quod eſt plus concediť, non debet denegari qđ eſt minus, vt dicit regula iuris, cui plus. Quid plura? legiť in iure expreſsè ꝙ quocunꝗ̃ tẽpore iudicij reo petenti defenſio dãda eſt: vt l.minus.ibi: quocunꝗ̃ tẽpore poſtuleť, &c. Sed quid de quæſtione, quã ſæpe vidimus de facto: Teſtis fuit tortus & in tortura confeſſus. nunc enim ante ſententiã dicit ſe erraſſe: nũquid poterit reuocare errorẽ ſuũ? Reſpon. aut eſt error facti, aut iuris. primo caſu põt vſꝗ̃ ad ſententiã. Et eſt ratio: ꝗa non videť fateri, vt ſ.de confeſsis.l.ij.in prin. Itẽ talis error nõ ſolet vſꝗ̃ ad ſententiã obeſſe: vt C.de iuris & facti ignorãtia.l.error. & facit optimè C.quorũ appel.nõ reci.l.ij. Nam condẽnatio & confeſsio facta in tormẽtis & perſeueratio, & poſt ſentẽtiã ſubueniť errorẽ ſuũ ſiue ignorantiã docere volenti. & ſi oſtenderit, abſoluiť: vt ff.de quæſtio.l.j.§.ſi quis vltro. multo fortius debet iſte audiri, & errorẽ ſuũ corrigere ante ſententiã. Item iſte nõ perſeuerauit in confeſsione, ex quo non expectauit ſententiã. Itẽ confeſſus formidine tormentorũ habitorũ: vt C.quorum app.non reci.l.ij.ſi in iure errauit: tunc non põt venire contra confeſsionẽ: vt d.l. errorẽ. Sed quid ſi confeſſus eſt in tormentis, & non perſeuerauerit: nũquid ex tali cõfeſsione apparebit ſemiplena probatio? Videtur ꝙ ſic, vt in apparatu C.de cuſto.& exhi.reo.l.ij.& ff. de quęſtio.l.ij.§.diuus. qui §.intelligiť in confeſsione torti, in qua non extitit perſeueratũ. Vel dic fortè & verius, ꝙ non perſeueratũ eſt, talis confeſsio plenã nec ſemiplenã probationẽ inducit: quoniam nullo modo confiteri, & confiteri formidine tormentorũ paribus paſsibus ambulant. C.quorum appel.non recipiun.l.ij. Bar. Sed quid ſi aliquis eſt tortus nullis vel nõ legitimis indicijs præ-

a cedentibus? [a] Dic ꝙ non, quãtũcunꝗ̃ perſeuerauerit in ea vt eſt expreſſum ff.eo.l.diuus.& l.maritus.& l.j.ſecundũ vnam lec.& arg.l.ſi ex fal.inſtr.l.iij. Præterea, hoc eſt de ſubſtantiali ſolennitate habendæ quæſtionis, ꝙ indicia ꝑcedant legitima: aliâs quis torqueri non põt: cũ à tormentis nõ ſit inchoandũ: vt ff. eo.l.j.ij.& iij.& l.maritus.& C.eo.l.conditionalẽ.& l.militẽ. qua deficiẽte: quicquid ſequiť, nullũ videtur ipſo iure: vt l.non dubiũ.C.de legib.& C.de fide inſtr.l.j.lib.x.& ff.de in integ.reſt.l. diuus.C. de appel.l.nominationibus.cum ſi.Bar. Dictũ eſt ſ.ꝙ ex confeſſione in tormentis facta non præiudicatur, niſi in ea perſeueratum ſit. ſed eſt quæſtio ꝗ̃ dicatur in tormentis facta. Reſpon. facta in ipſis tormentis, idẽ ſi ad pedẽ ducitur ligatus manibus, & terrore inducatur à iudice, niſi confiteatur incontinenti ſubijci eum quæſtioni Certè nõ tenet talis cõfeſsio, niſi in ea fuerit perſeueratus: ꝗa lex conſiderauit confeſsionẽ factã in tormentis & extortam formidine tormentorũ, & eſt notabile quod ibi dicit in tormentis. quod ibidẽ ſentit gl.& arg.ff.de iniurijs.l. itẽ apud Labeonem.§.aditur ibi: vel leuis fictio, &c. ergo à cõtrario ſenſu, nõ leuis fictio habetur ꝓ ipſa tortura. Et accedat quod legiť, ꝙ ſufficit terror armorum, ſi quis vſus nõ ſit: vt ff.de vi & vi ar. l.& idem.§.ſi armati. Et æquipollentia ſunt hominem cũ gladio percutere & frangendo eum in manibus: vt ff.ad legem Cor.de ſica.l.j.§.diuus.& facit ff.ex qui.cau.ma.l.ij.& C.qđ met.cauſ.l. metũ. Sed quid de q. contineť in ſtatuto ciuitatis ꝙ quis nõ poſſit torqueri niſi in certis caſibus. Poteſtas honoris auidus extra illos caſus cõceſſos per ſtatutũ volẽs eneruare veritatẽ criminis, nõ tamẽ vult ponere ad torturã, ne incidat in pœnã ſtatuti: ſed ipſe præcepit eũ detineri alio loco, denegando ei alimenta quouſꝗ̃ cõfiteatur, vel in pœnis facit eũ ſtare ſpoliatũ omnibus ſuis pannis: nunquid videť eum ponere quæſtioni, & dicamus eum incidere in pœnam ſtatuti? Et dic ꝙ ſic: vt ff.de iniurijs l.apud.§. quæſtionẽ, ibi: malã q.&c. Sed quid ſi extra locũ torturæ vel circa tribunal vbi ius reddiť dixit iudex: aut cõfitearis, aut ducã te ad torturã, & torquebo te: nunquid cõfeſsio facta dicatur facta formidine tormentorũ? Et dic ꝙ non: quia leuis territio &c. vt l. itẽ apud Labeonẽ.ver.quomodo.& C.quod met.cau.l.metũ.ſecundo reſpõſo. Terrorẽ, autẽ quæſtionis probabilẽ verę torturę comparandũ accipere debemus punctis & inſtantijs veræ torturæ. ſicut de metu inſtãtis cruciatus dicimus: vt ff.quod me cau.l. metũ.ij. reſpon. Leuis autẽ territio extra locũ torturæ facta eſt deluſoria: vt ff.ſi cui pluſꝗ̃ per l.fal.l.hæc ſatiſdatio. Dictum eſt ſ.ꝙ confeſsio formidine tormentorũ facta nõ habeť pro explorato facinore, niſi ſit perſeueratũ: quomodo in quo loco ſit ducendus reus ad perſeuerandũ? Reſpon. apud acta, vel etiã in aliquo loco publico extra cõſuetudinẽ torturæ. Et ita videmus expertos defenſores in perſeuerantia vocare teſtes & ſub publico teſtimonio ſcribi faciũt: talis tali die perſeuerauit &c. in præſentia taliũ teſtiũ &c. & benefaciunt, per l.ij.C.de exhib.reis.ibi: ſub publico teſtimonio, &c. Sed quid vel quantũ tẽpus erit intermedium à die cõfeſsionis torti ad diem reductiõis ad perſeuerandum? Reſpõ. hoc lege aliqua nõ determinať: vt d.l.C.de cuſt.& exhi.reo.ibi: prætor modicũ ductus&c. Et dic cũ dicit ꝙ ſit illud modicũ: poteſt dici arbitrio iudicis, conſiderata qualitate perſonarũ, & enormitate criminis vel leuitate: cum tẽpus vel aliquid. nec à iure nõ præſumiť, iudicis poteſtati cõmittiť: vt ff. de iur.de libe.l.j.& ff.de pœn. l. hodie.& ff.de effract. l. j. Quæro qui debeant quæſtioni intereſſe. Reſpõ. vt ff.de adul.l. ſed ſi poſtulauerit.§.in ſecreto. aut iudex recipiet dictũ, cũ ſimilitudinẽ habeant teſtes, vt in ſumma huius titu.§.ſed habet.ff.eo.l.j. §. Imperator. Nunquid liber homo poteſt torqueri? Videtur quòd non. quia quaſi totus ille titu.C.& ff.tantũ de torto ſeruo loquiť. Tu dic ꝙ liberi homines poſſunt torqueri nõ ſolũ in alios. vt ff.e.l. ex libero.j.reſpõ.& l.vnius.§.itẽ.& aliàs etiã.C.de aboli.l.fallaciter.§.ꝙ ingenuus.C.de aſſeſ.l.nullus.ff. eo. &c.ex re.& l.diuus. Sed etiã in ſeipſos quãdoꝗ̃ differunt ex aliquo crimine: vt C.eo. l. cõditionaliter.& C.ex quib.cau.infa.irro.l.nullã. & aliàs ibi de hoc. & C.de fal.l.fi.& ff.de re mi.l.creditores. quod liber homo poſsit torqueri, arg. per l.ſi ꝗs decurio.C.de fal. vbi torqueť decurio, & alius nõ põt eſſe decurio quã liber homo: vt ff. de decur.l. Seuerus. & ita etiã ſeruat generalis cõſuetudo, vt dicimus in ſumma huius titu.in §.torqueri. Itẽ quæro, puerilis tamẽ quęſtio eſt, nũquid illa talis principalis perſonaaccuſata debet poni vel ſubijci tormẽtis ad veritatẽ eruendã? Videť ꝙ nõ: ꝗa prętor tractauit de quæſtionibus C.& ff.de ponẽdo tantũ de tortura ſeruorũ videť ſentire. Tu dic ꝙ liberi homines poſſunt torqueri non ſolùm in alios, vt ff.eo.l.ex libero.j.reſpõ.& l.vnius.§.etiã.de aboli.& l.fallaciter.§.ingenuus.& C.de aſſeſſo.l.nullus.C.de cuſto.& exhib. re.l. diuus. ſed etiã illi ſerui poſſunt qñcunꝗ̃ ex aliquo crimine. C.eo.l.conditionaliter.& C.de infa.l.nullam.& ibi de hoc.& C. de falſ.l.ſicut.& ff.de re mi.l.productiones. hac in re videtur inſiſtere contra ſeruos torquendos & liberos homines in teſtimonium vacillantes. Sed tu dic quòd ipſæ principales ꝑſonæ ſunt quæſtioni ſubijciendæ.C. de quæſtioni.l.iij.& ff.eo.l.j. §. diuus. & §.ſi quis vltro.& l.minus.ff.de re mili.l. ꝓditores. ꝑcedere tamen deberẽt indicia veriſimilia: ex quibus obiecti criminis reus ex præſumptiõe culpę iudicis animus informať: vt ff.e.l.conditiõaliter.& l.milites.§.oportet. & C.de fal.l.ſicut. Quid ſi iudex in torquẽdo adeò modũ excedit, ꝙ tortus in qõne defecerit vel mẽbrũ debilitať: an teneať, & quo iure, ꝗriť. Et ꝙ teneať, diciť expreſsè ff.de iniurijs.l.itẽ apud Labeonẽ.§.qõnis.ibi: veruntñ, &c. Sic eñ torquẽdus eſt reus, vt innocẽtiæ vel ſupplicio finis reddať: vt l.qõnis modus.ff.de qõ. Quid ſi iudex nõ ſeruauit? tenetur. facit.ff.ſol.mat.l.ſi conſtãte.§.ſi maritus.& ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.ij.§.dominus.& melius.ff.ad le.Aquil.l.ij.& l.ſi

quando

quandocunque.§.magiſter.ff.de vſu.l.vſum.§.fi.ff.de pign.act.l. eleganter.§.plenè. Nec prodeſt ſibi tanquã iudex hoc fecerit cũ deliquerit. Nam omne maleficiũ præſumimus purè actũ.l. ſi nõ coniuncti.C.de iniurijs.& de ſica.l.j. Præterea, ſi propinquus in corrigẽdo propinquum, modũ exceſſerit, teneť.C.de emen.propin.l.j.& ij. nec iudicis excuſat officiũ: quia ſicut priuatus, ita & magiſtratus. Econtra videť quòd nõ tenetur: quia hoc iudex cã eruendæ veritatis facit, ſuum exequẽdo officiũ, nõ animo interficiendi vel debilitãdi, qui nõ debet teneri. Nemo enim videť delinquere, niſi animũ malignũ ad hoc habuerit.ff.de verb.ſigni.l. ſæpe. voluntas enim & propoſitũ diſtinguunt maleficiũ: vt l.qui etiã in iure.ff.de fur.in princi.& facit ff.de verb.ſigni. & de acq. poſſeſ.l.qui in re.& alibi ſcriptũ eſt, tũc crimen contrahiť, cũ voluntas nocẽdi interuenit: vt C.ad legẽ Cornel.de ſica.l.j. & facit de libe.exhib.l.iij.§.j. Præſumiť enim princeps bonũ officialibus ſuis, niſi manifeſtè contrariũ doceať.ff.de offi.præ.l.j.ad fin. Nã creditor res oblatas auferẽdo non præſumiť deliquiſſe: quia notabilis eſt præſumptio.ff.de fur.l.cũ creditor. ſic à ſimili in propoſito præſumiť iudex ſuum officiũ exercendo feciſſe, nõ cauſa nocendi.ff.de iniur.l.in iure.§.j. Et ſi aliquã culpã in excedendo modũ, torquẽdo habuit: videť tamẽ non teneri lege Cornelia de ſica. quia in delictis lata culpa non æquiparatur dolo: vt in lege. ff.ad leg.Corne.de ſica. Itẽ cauſa, ob quam aliquid ſit, conſideranda, ne remaneat delinquẽs ſine coercitione. ff. de his quibus vt indignis.l.poſt legatũ.& l.tutorẽ. Præterea, ſi nõ apparet quo animo facit, præſumendũ eſt potius ob zelum iuſtitiæ & ex vigore officij, nõ credens hoc facere aliquo malo conſilio: vt ff. de bonis damnatorũ.l.ij.§.ſi publicanus.& arg.C.de acqui.poſſeſ.l. minus inſtructus.ff.pro ſocio. l. merito. Accedit ad idem aliud argu.aſſumptũ ex l.ij.ad finẽ.C.de his qui accuſare non poſſunt. Tutor ex officio de falſo accuſans producentẽ inſtrumentũ cõtra pupillum ſi non probat, non præſumitur calũniandi animo accuſationem inſtituiſſe, niſi euidenter probetur, & tamen aliàs qui non probat, calumniari præſumitur eoipſo quòd non probat. C. de aduoca. diuer. iudic.l.j. Solut. diſtinguitur, ſi apparet quòd ex voluntate facit, de dolo tenetur. ſi caſu & abſque culpa, nullo modo tenetur. ſi autem cum aliqua culpa in excedendo modum, non puto tamen, per legem C.de emen. ſeruo.l.j.& bona eſt argumentatio de dominica poteſtate ad poteſtatem prętoris.ff.de verborum ſignificati.l.poteſtatem. In hoc tertio membro ſcilicet cum modũ excedẽdo. &c. dicit dñs Guido de ſuzaria, ſi quod iudex modũ excedẽdo hominẽ interemit in quæſtione vel debilitauit, ꝙ tenetur: quia ſtatim vt exceſſerit modũ, non iudex, ſed priuatus: ſic tutor nõ rectè adminiſtrãdo fingiť nõ tutor, & tenetur tanꝗ̃ quilibet: vt ff.pro empt.l.ꝗ fundũ.§. ſi tutor. cũ ſi.& arg.C.de epiſ.& cle.l.generaliter. Quid plura poteſt dici? caſus eſt ff.de iniur.l.itẽ apud.§.quoties verbo.ad finẽ.& §.ſi iuſſu.& vide Cyn.in l.Gracchus.C.de adul. Sed ꝗd ſi eſt probatum maleficiũ per vnũ teſtẽ de veritate, nũquid ſufficiẽs erit indiciũ ad torturã habendã? Videť ꝙ nõ.ff.de quęſt.l.maritus. vbi propter dictũ vnius teſtis nõ fuit ad quæſtionẽ proceſſum. Prę terea, dictũ vnius teſtis inducit indiciũ ſeu præſumptionẽ: vt ff. de dote præleg.l.Theopõpus.ff.queẽadmo.teſtamẽ.aper.l.j.§.ſed ſi vnus.& iura quaſi omnia tractãtia de indicijs, quæ requirũtur ad qõnem habendã, loquunť in pręallegatis legibus, ſ. indicia debere præcedere. nõ autẽ dicũt indicia.ff.eo.l.j.ij.reſpõ.ibi: & alijs argumẽtis, &c.& l.minus.§.in ea cã.& l.fi.C.eo.l.cõditionaliter. & l.milites.& C.de fal.l.ij. ſicut & pluralis locutio ſingulari numero nõ acquieſcit, vt ff.de manumiſ.teſt.l.libertas quæ.§.fi. Sed his nõ obſtãtibus dico vnũ teſtẽ debere ſufficere de veritate ad habendam torturã, vt no. Azo in Summa huius tituli in §.indicium autẽ.& l.ſi quis alicui.C.ad le.Iuliã maieſta.in gl.ordi. Nõ obſtat l.maritus. ꝗa ibi nõ fuit tortus ꝓpter dictũ vnius: ꝗa iſte, ꝗ perhibuit teſtimoniũ, erat familiaris producẽtis: & ideo dictũ ſuũ nõ fuit tanti effectus ꝙ faceret indiciũ. Non obſtãt alia iura in cõtrariũ allegata, quibus pluraliter de indicio haberet mẽtio: quia illa pluralitas inſpecto cõmuni vſu loquẽdi reſoluiť in ſingularitatẽ: vt ff.de orig.iur.l.ij.§.exactis.& condi.& demõ.l.cum falſa.§.fi. Sed quid ſi maleficiũ probatur per famã tantũ poteritne ꝓcedi ad tormẽta? Videť ꝙ ſic: quia ꝓbatio famæ æquiparať probationi vnius teſtis: vt ff.de teſta.l.iij.§.alias.ibi: in apparatu. In proxima quæſtio. dictũ eſt indicium vnius teſtis ſufficere ad quæſtionẽ habendã. Tu dic ꝙ nõ quia fama per ſe nõ ꝓbat, ſed inducit quodãmodo quoddã indiciũ ad cõſummãdas ſeu coadunãdas alias ꝓbationes: vt d.§. ibi: confirmatũ cõferri de qua agiť idem ſimul firmat, non tamen per ſe facit validũ indiciũ. Eſt eñ fama res fragilis & pernicioſa, & vt plurimũ prædicabilis vocis artificioſæ tranſmiſſa ab his qui deſiderãt. & hoc famã eſſe. ff. de hære.inſti.l.partes.§.abſens.arg.C.de pac.l.decuriones & arg.ff. de offi.recto.prouin.l.inſtitutiones. ibi: nec ad libidinẽ pro calamitate effuſus, &c. Non enim quælibet indicia ſunt ſufficientia ad torturã, vt ſ.dixi in prin.notabiliũ. Et ſi probatur cũ fama aliquod indiciũ contra accuſatũ: vt puta, dictũ vnius teſtis, quod quidem facit indiciũ: vt l.Theopompus. vel ſi cõſtituit accuſatũ eſſe inimicũ interfecti, vel aliàs offenſi: de inimico hoc præſumiť eſſe malum.ff.eo.l.j.§. Præterea & lex, teſtes.in prin. Item ſi ſe iactaſſet malefactor de maleficio committendo. nam talis iactatio inducit indiciũ cõtra talẽ, qui ſic ſe iactat quòd maleficiũ primò cõmiſerit, cõſiderata qualitate perſonæ. Pro qua etiam facere videtur l.j.in fi.ibi ſi quis imper.maledixe.& C.quod met.cauſa.l. metũ & ff.quod met.cauſa.l.iij. Tu alleg.meliorẽ text.ff. ad legẽ Iul.maie.l.famoſi.ibi: & anteꝗ̃ fecerit.& accedit C.de offi.magi. l.per oriẽ.& C.de ſuppellec.leg.l. Labeo.ibi: neminẽ puto. Itẽ ſi accuſatus viſus eſt fugere de loco vbi maleficiũ eſt cõmiſſum. Nã fuga accuſat fugientẽ: vt in auť.de exhibẽ.& ĩtrodu.re.§.ſin vero.& in auť.de ſan.epi.§.ſi quis autẽ ad ordinationẽ. Itẽ ſi cõſiliarius depoſito officio ſe abſentat, pro cõfeſſo habeť, vt mala fecerit: vt C.de aſſeſsio.l. cõſiliarios.ff. de ſuſpec.tut.l.in pluribus. Itẽ eſt indiciũ ſi is, cõtra quẽ fama laborat, eſt paruæ conditionis homo: quia talia facere cõſueuit: vt ff.eo.l.de minore.§. tormẽta. & ff.de accu.l.ſi quidẽ.§. iſdẽ. Itẽ eſt ſi aliquod foret indiciũ qđ quilibet curioſus iudex poterit cõprehendere facile ſecundũ fictionẽ varietatis & perſonarũ veritatẽ: tunc cũ adeſt aliquod de prædictis indicijs vel alijs ſimilibus & fama probatur, bene poterit ad tormenta procedi: quia fama ſimul cum aliquo alio indicio multũ facit eſſe ſufficiẽs indiciũ ad habendã torturã, quanꝗ̃ fama de per ſe non ſufficiat. Sed quid ſi prædictas nõ habeat pręſumptiones? Dicunt quidã quòd arbitrio eius cõmittiť. quod nihil aliud eſt, quàm quòd bona fide procedat, ſecũdũ quod eius conſcientia melius dictauerit. Dura tamẽ mihi videtur illa ſententia, cùm arbitriũ defectũ iudiciũ ſine ꝓbatione indicij non videať poſſe ſupplere. Eſt enim de iuris authoritate ſine ſolẽnitate quòd legitima indicia torturã præcedere oportet. & hoc iudici nõ videť cõmiſſum: quia facti quæſtio eſt in poteſtate iudicis, nõ autẽ iuris.ff.ad muni.l.ordo.§.j. Sed ꝗd ſi cõtineť in ſtatuto ciuitatis ꝙ nõ poſsit quis poni ad torturã, niſi habitæ fuerint cõtra eum ꝓ̃ſumptiões euidẽtes: vnde ꝗriť, quæ dicunť iſtæ euidentes præſumptiões? Reſpõ. magna indicia ꝗ̃ ſunt aliquo minus indubitata & plus indicijs ſimplicibus, ex ꝗbus procediť ad torturã, vt dictũ eſt. nã & alia dicunť manifeſta argumenta. Sed ꝗd ſi cõtineť ſtatuto ꝙ nemo poſsit torqueri, niſi ĩdicia indubitata præceſſerint, ꝙ erit exẽplũ de indubitatis indicijs? Exẽplũ eñ eſt: ꝗ̃dã camera habẽs vnũ aditũ & exitũ tantũ & nõ plures, exit de camera ꝗdã pallidus & trepidus cũ gladio ſanguinolento in manu: ſtatim poſt eius exitũ inueniť homo recẽter occiſus in dicta camera. Certè iſta ſunt ad ꝓbationẽ maleficij indubitata, ex ꝗbus nõ ſolũ ad tortutã, ſed ad cõdemnationẽ & ad pœnæ impoſitionẽ põt procedi. & ita intelligiť l.ſciãt.C.de ꝓbatio.ibi: vel indicijs ad ꝓbationẽ indubitatis, & nõ diſiũctionẽ vel nõ palliditas ſiue trepiditas eſt vnũ indiciũ cõtra eum: vt ff.eod.l.de minore.§.tormẽta. delatio gladij, & nudi præſertim, eſt aliud indiciũ. nam de portãtibus arma homo præſumiť &c.C.de armo.vſu.l.j. & in auť.de man.prin.§.vlti.col.iij. Itẽ ꝗa gladius erat ſanguinolentus, eſt aliud indiciũ. homine eñ occiſo gladius ſolet eſſe ſanguinolẽtus. nã ex qualitate facti cõiectura accipiť. ſic & aliàs diciť de donatio.inter virũ & vxorẽ.l. virũ. raro tñ cõtingunt talia indicia. Eſt & aliud indiciũ extraordinariũ ad ꝓbationẽ indubitatũ, & iſtud ſæpius cõtingere põt: occidiť Titius ĩ aliqua vinea vel fundo: accuſať Seius, ſed de viſu nulli teſtes deponũt ꝙ viderin Seiũ hoc crimẽ cõmiſiſſe: ſed ꝓbãt iſta cõtra Seiũ ꝙ ipſe Seius erat inimicus Titij. Itẽ ꝓbãt ꝙ viderunt Seiũ admouentẽ gladiũ contra Titiũ. Item probant quòd ipſe Seius aufugit tẽpore maleficij perpetrati. Item probant per famam & vocem publicam quòd Seius Titium interfecit. Certè iſta quatuor ſimul iuncta

quamuis ſingularia per ſe non ſufficerent ſunt ſufficientia indicia, & indubitatæ præſumptiones non ſolũ ad torturã, ſed etiam ad condemnationẽ. & ſic poteſt intelligi l. ſciant. Eſt videre de indicijs ſeu præſumptionibus indubitatis. defertur quòd Seius fecit occidi Titiũ. non ſunt qui dicant hoc vidiſſe: tamen probantur iſta indicia. Seius erat inimicus Titij. Itẽ ꝙ dictus Seius perpetrato homicidio receptauit homicidam. Item ꝙ homicida erat domeſticus & familiaris ei. Item fama eſt ꝙ Seius fecit occidi Titium, & eſt homo de quo eſt veriſimile quòd talia faceret. Item ꝙ olim aliquæ offenſiones fuerunt inter eos. Iſta indicia ſimul iuncta ſatis videntur nedũ ad torturã, ſed ad condemnationẽ ſufficientia & indubitata indicia. & ita poteſt exemplificari l. ſciant. nec mirum ſicut pluribus ſimul iunctis, quorũ quodlibet per ſe non ſufficit ad indiciũ indubitatũ erat plenè probandum: ſic indubitatè indiciũ ſiue plena fides. Nã hoc in iure plenè habet̃ expreſsè vt in cor. de fide inſtru. §. ſi verò nullus. col. vj. Duo enim vel plura imperfecta conſtituũt vnũ perfectũ: vt C. de agri. & cenſi. l. ſcimus. in prin. lib. xj. & quæ non ꝓſunt ſingula, multa iuuant. extra de teſta. c. præterea. & C. de teſta. l. ſancimus ad fi. & illud de hoc arg. & in apparatu. ff. de excu. tut. l. ij. in fi. j. reſpõ. Quid plura? Reperit̃ in iure ꝙ ipſa cauſa criminalis ꝑ argumẽta & per ꝓ̃ſumptiones cognoſcitur per quod delictũ liquidũ ꝓbari non poſsit: vt l. non omnes. §. à barbaris. de re mili. & ibi: ſi hoc probari non poſsint, &c. argumentis tamen cognoſcẽdum eſt, & tamen capitalis cauſa ibi agitur. eo. tit. l. de prætorum. §. his qui. & facit in aut̃. vt liceat matri & auiæ. §. illud. curioſus rector multa alia poſſet adinuenire exempla de indicijs ad probationẽ indubitatã. Dictum eſt ſuprà ꝙ milites non torquẽtur: ſed quid de militibus noſtri tẽporis: poterũtne ſubijci quæſtioni? Dic ꝙ ſic, eo quod nec in aſſumptione militię [a] inita interueniãt in eis, nec obſeruent ea quæ veteres milites obſeruare debẽt. vnde militaribus priuilegijs gaudere non debent: vt in corpore in aut̃. de mãdatis principum. §. vlt. & ibi & in apparatu de hoc ibi: & in talibus militibus, &c. Nã ſerui ſi quis nõ obſeruãtibus fabricẽſis efficiatur, habet̃ pro nõ fabricẽſi & ſibi fabricenſia priuilegia denegant̃. & facit l. ſi quis conſociũ. de fabr. lib. xij. & C. de epiſ. & cle. l. gñaliter. §. clerico. vicarijs res clerici nõ ſeruante, clericalia denegant̃. & facit l. nominationes. de appel. Nã videt̃ etiã ꝙ milites in quibuſdã criminibus torquet̃, clerici aũt ſic iure ciuili, C. de epi. & cle. l. presbyteri. in apparatu. & l. fallaciter. C. de abo. hodie ſecũdũ iura nouiſsima ſecus, per aut̃. Federici, ad decus & decorẽ. Præterea, ſi militibus terreſtribus eſt conceſſa immunitas vt nõ torqueant̃, multò magis celeſtibus: vt C. de epiſ. & cleri. l. ſacroſanctæ. Bar. Quid de iudicibus ſiue aduocatis: nunquid poſsint torqueri? Videt̃ ꝙ nõ poſsint, ſicut nec veri milites. Militant enim patroni cauſarũ: vt C. de aduo. di. iud. l. aduocati. Præterea, ſicut militantibus cõceſſum eſt vt cõdẽnati nõ obligent̃, niſi in quãtũ facere pñt: ita & patronis cauſarũ: vt ff. de re mili. l. milites. j. reſpon. in apparatu. Ecõtra vr̃ ꝙ poſsint torqueri: qa nulla lege caueť ꝙ iudices ſiue aduocati ſint immunes à tortura. Sol. Dic ꝙ de iure nõ debẽt torqueri: vt d. l. aduocati. ſed de cõſuetudine (ꝗ eſt optima legũ interpres) ſeruat̃ aliud. Suprà dictũ eſt ꝙ decuriones nõ poſſunt torqueri: ſed quid de conſiliarijs ciuitatis noſtri tẽporis? Dic ꝙ de iuris ſubtilitate nõ debẽt torqueri: qa cuicunq; cõſiliarij decuriones: vt ff. qđ cuiuſ. vni. l. nullus. §. decuriones. de generali tamen conſuetudine ſemper ſeruatur contrarium. Demum quæro, nunquid diebus dominicis & alijs non iuridicis poſsint homines torqueri. Reſpondeo, non: vt not. C. de fer. l. dies feſtos.

Explicit Tractus de quæſtionibus, compoſitus per dominum Bartol. à Saxoferrato.

TRACTATVS DE CIcatricibus, [b] *domini Barto. à Saxoferrato.*

IN præbendo rectum iudicium nũquid ex vulnere ſit remãſura cicatrix, ſecundùm indigentiã ſtatuti ciuitatis Florentię plura videnť cõſideranda. Primò quid ſit cicatrix Cicatrix eſt quędã effigies vulneris faciem deformans. quaſi dicat̃ à cæco cæcas, id eſt, cæcans faciẽ, vel deformans, ſeu formã extinguens. Hoc ꝓbatur ff. de vſuf. l. locũ. §. j. ibi nec ſeruũ cicatricibus deformante, &c. de his qui deie. vel effu. l. fin. Secundò eſt conſiderandum quod ad hoc vt effigies habeat nomen cicatricis, debet eſſe in apparentia loco corporis alias bene poſſet eſſe effigies deformans corpus, ſed non diceret̃ cicatrix. Hoc probat̃ ff. de ædi. edic. l. quæritur. §. fi. & ibi dicam, & l. fi. ff. de his qui deiece. vbi inter cicatricẽ & deformationẽ ponit̃ diſiunctiua: quia non quælibet deformitas eſt cicatrix. Hoc etiã eſt expreſſum in propoſito in dicto ſtatuto tractãte de materia: quia de effigie remanente in facie loquit̃. Tertiò notandũ eſt ꝙ effigies debet eſſe apparẽs ad hoc vt cicatricis nomẽ habere mereat̃: vt ꝓbatur in d. l. quæritur. §. fi. & eſt expreſſum in dicto ſtatuto. Nam exigit faciẽ eſſe vituperatam per apparentem cicatricẽ. Ex hoc infero ꝙ licet perpetuò effigies eſſet remanſura in facie, ſi non manifeſtè diſcerneretur, ſed per quandã ſubtilẽ inſpectionẽ non eſſet ſatisfactũ ſtatuto: quia non eſſet vituperata facies per apparentẽ cicatricẽ. Quartò eſt conſiderandũ ꝙ ſtatutũ requirit ꝙ vituperatio faciei ſequatur ex vulnere per cicatricẽ apparentẽ, id eſt, poſt omnem curã perfectã ex illo vulnere ſit perpetuò remãſura apparẽs effigies faciei. j. q. j. ventum. de perpetuitate loquor: quia verba legis, quæ ſine determinatiõe ꝓferunt̃ in poſ. l. in vẽditione. §. j. C. de pœn. l. ij. & quia vbi effigies nõ eſſet ꝑpetuò remanſura, nõ diceret̃ eſſe remãſurã cicatricẽ, ſed potius diceretur nondũ perfectè curatã: & dictũ ſtatutũ eſt intelligendũ de effigie remanente poſt omnẽ perfectã curã. aliàs abſurda eſſet eius diſpoſitio: quia ex quolibet vulnere illato in facie vituperat̃ facies ante curã perfectã. & licet ſolidatũ ſit vulnus: tamẽ remanet quædã macula, donec perfectè curet̃, & de his ſtatutũ non loquitur. Dicit̃ ergo cicatrix propter illa quæ remanet poſt ſanatum vulnus. j. q. j. ventũ. Et ideo per cicatrices dicuntur homines dignoſci. l. j. §. fi. de ſer. fug. Itẽ no. ꝑ prædicta ꝙ ſi per ſtatutũ pœna duplicatur pro cicatrice deformante: non ſufficit formari inquiſitio vel accuſatio de cicatrice ſimpliciter, ſed formari debet de cicatrice deformãte. & facit ff. de vſufr. l. locũ. §. j. quod not. quia quotidianũ eſt. Quintò eſt conſiderandũ ꝙ ſi ex negligẽtia vel imperitia medici remaneret cicatrix, nõ eſſet locus dicto ſtatuto. Nã vt ſtatuto ſatiſfaciat, reqrit̃ ꝙ vulnus illatũ ſit cã immediata & neceſſaria cicatricis, alias nõ dicit̃ ſequi ex vulnere: qa dictio ex denotat cãm ꝓximã. l. ex eo tẽpore. in fi. ff. de pœnis. & in qualibet legis diſpoſitiõe cã ꝓxima eſt cõſiderãda potius ꝙ̃ remota. ff. ꝙ metus cã. l. metũ. §. ſed licet, Sed cicatrix ꝗ remanet ex mala cura impti medici nõ dicit̃ ſeq ex vulnere atteẽta cã ꝓxima, ſicut dicimus in morte qñ vulnus ex ſui natura nõ eſt letale: nam tũc vulnerãs nõ tenet̃ de morte, licet vulneratus ex imperitia medici ſit mortuus. lege, q occidit. §. fi. ff. ad leg. Aqui. vbi caſus eſt de hoc. Quibus oĩbus maturè cõſideratis diſcretus medicus bñ diſcernet nũquid ex vulnere ſequat̃ vituperatio faciei afferentẽ cicatricẽ, necne. & ſanum directũ cõſilium poteris exhibere. Bart.

TRACTATVS DE PEREMptione inſtantiæ [c] *per do. Bar. à Saxoferrato, legum doctorem ſuper l. properandum. C. de iudicijs.*

Quia

a ❡ Militiæ. Vide Ale. in l. milites. & quæſtio. in apoſ. Bar. vbi allegat Barto. hic, & Alexã. in l. centurio. in x. colũ. ff. de vulg. & pup. vbi plenè ponit de varietate iſti' quæſtionis. Tho.

b ❡ Tractatus de cicatricibus. Iſtũ tract. inueni in xx. vol. cõſi. diuer. doc. in fo. clxj. vbi dicit ꝙ eſt Bart. à Saxoferra. & đ materia iſtius trac. vide per Ang. de Peru. in l. extat. in prin. ff. qđ quod met. cau. & in l. quæritur. §. fi. ff. de ædil. edic. & in cõſil. cxliij. ſuper primo. & ibi plenè videas & Cataldi. ĩ ſuo tra. ſyndicatus, ĩ q. cxix. & plenius per Ang. de Areti. in ſuo tract. maleficiorũ. in verſi. cicatrix. & per Ioã. de Ana. in c. cũ ex iniuncto. in iij. col. de hære. Tho.

c ❡ Tractatus de peremptione inſtantiæ. Adde ꝙ iſtum trac. inueni in xx. lib. cõſ. diuer. doc. in fol. cccxvj. vbi dicit tractatum de peremptiõe inſtantiæ cõpilatum per Barto. à Saxofer. legum doct. ſuper l. properandum. C. de iudic. Et de materia vide an ſtatuta quæ limitant inſtantiam cauſarũ vſq; ad duos vel tres menſes, an talis inſtantia ſtatuti poſſet prorogari vſq; ad tempus iuris cõmunis, vide Ioan. Ant. in addi. Spec. in ti. de appel. §. nũc breuiter. verſi. illud aũt. Io. de Imo. & Mod. in l. iij. in princ. ff. de dã. infec. Sal. do. Ale. & do. Iaſ. in l. properandum. in princ. C. de iud. & Alexan. in cõſi. xxiij. in iij. vo. inſpecto ꝓceſſu cauſæ. Tho.

QVia lege cauetur quôd iudex elapſo termino cum inſtantia cauſæ perempta ſit, non pteſt vltra terminum pronunciare. dicit enim circa principium lites vltra triennium metas non eſſe ꝓtelandas. l. properandũ. & in §. ſinautẽ vtraq;. dicit intra dictũ terminũ iudicẽ non terminantẽ puniri, & eſſe eum ab officio remouendũ. & in vlti. §. dicit quòd actor cadat, id eſt, ab inſtãtia cauſæ ſeu iudicij. ſed pone retento eodẽ themate quòd ſtatuto cauetur quòd iudex teneat̃ terminare cauſam intra menſem ſub certa pœna. iudex intra dictũ terminũ non terminat: an erit inſtantia cauſæ perempta? Et videt̃ qđ ſic: quia iſtud paruũ tẽpus ſuccedit loco triẽnij. Vnde ſicut poſt illud tẽpus ꝓnunciare nõ poteſt: ita nec poſt illud. ſicut cũ accidit ꝙ tẽpus & quicqd loco alterius ſubrogatur eodẽ iure vtitur quo vtebat̃ illud, in cuius locũ ſubrogatur: vt C. de tẽpo. appel. l. fi. & ff. de iudic. l. mortuo iudice. & C. de cõpen. l. ij. & C. de re iud. l. j. §. j. & §. ex rei. ff. de ſeruo corrup. l. hec acti. cũ l. ſeq. ff. ad l. Iul. pecu. l. iij. Pręterea, cũ lex concedit intra menſem terminari, videt̃ de maiori tẽpore prohibere: vt ff. de legi. l. cũ lex. hoc idem facit iudex. C. de infa. l. & ſi ſeuerior. ff. de poſtu. l. Imperator. Idẽ facit pactio contrahẽtium: vt ff. de diſtrac. pigno. l. ſi creditor. §. illud. & ff. ꝓ ſoc. l. cùm duobus. §. ſi qs ſocietatẽ. & hoc video in arbitratore: vt C. de arbi. l. j. ff. de ædic. l. quod ſi nolit. in fi. econtra videtur quòd l. properandũ, duo dicat. Primũ ſcilicet quòd intra terminum cauſa finiatur. & hoc tẽpus per ſtatutũ eſt abbreuiatũ. Secundò, quòd inſtantia cauſæ pereat elapſo triennio: ſed de hoc lex municipalis nihil dicit. Tertiò [c] ſtabitur iuri cõmuni quantũ ad periclitationẽ inſtantiæ: quia in hoc caſu non eſt correcta. argu. C. de appella. l. præcipimus. & in aut̃. de armis. §. fi. C. de ædifi. priua. l. fi. quod enim non mutatur &c. C. de teſt. l. ſancimus. & de impo. lu. de. l. j. & xxvij. q. ij. c. lex diuina. nam ſi fiat vna offenſio parti, quæ voluerit ſuum negotiũ expedire: nõ debet in alio oſtendi, ſcilicet quòd cauſa inſtantiæ pereat: quia non debet duplici damno affligi: vt ff. nau. cau. ſtab. l. licet. §. fi. & ne quid ĩ loco publi. l. j. & C. de naui. l. j. Malè enim facit iudex, qui intra terminũ nõ facit: ſed hoc malũ duplicaretur, ſi hoc nullo tẽpore faceret. arg. ff. de arbi. l. Celſus. & ff. mand. l. diem adiecto. ij. reſpon. & l. Paulus ille. Video enim quòd melius eſt morã purgare, & poſt terminũ facere quod in termino facere debuit, quàm addere morã morę, & non facere intra terminũ. vt ff. de verb. obli. l. cõtinuus. §. item ſi non inchoet̃. & ſi quis cau. l. ſi poſt tres. Mihi enim videtur quòd inſtãtia nõ pereat, & videtur lex expreſſa C. vt tam ciui. quàm crimi. l. j. in fi. & arg. ff. de lega. j. l. res obligata. in fi. & pro & cõtra notari videt̃. C. ad l. Falci. aut̃. ſed cùm teſtator. in fi. vel poſſumus diſtinguere aut tẽpus elapſum eſt dolo vel negligentia litigãtis. & tũc ſi qs doloſus vel negligẽs imputet ſibi: aut opera iudicis vel impotẽtia facti, quo caſu nõ debet obeſſe partibus. argu. ff. de colla. bono. l. j. §. fin. & in aut̃. vt ſpon. larg. §. illud. extra de reſcri. c. ex literis. & C. de tẽpo. in integ. reſti. l. pen. tamẽ puto meliorẽ ſententiã Martini Phanan. tamẽ Lipobus de Cremona dicit quòd pro prima ꝑte facit: quia iudex videt̃ datus à lege ad tẽpus in illis cauſis, quas ſtatutũ mandat terminari intra mẽſem. Nã poſt ipſius tẽporis lapſum iudicare nõ pôt. ff. de iud. l. ij. §. ſi iudex. & C. quãdo ꝓuo. nõ eſt neceſſ. l. cũ nõ eo die. poſt reſpõ. illũ quaſi in illa cauſa eſt priuatus, & ſic iuriſdictionẽ non habet. ff. de iuriſ. om. iudi. l. eum q. §. j. Præterea poſt fatalia iudex appellationis iudicare nõ pôt: vt C. de appel. l. eos. & ſic & in ꝓpoſito iudex poſt illud tẽpus iudicare nõ pôt. Præterea, vbi lex mãdat cãm finiri minori tẽpore quã triẽnio, puta anno: per illud anni elapſum expirat inſtãtia, ſicut per elapſum triẽnij: vt C. de naui. l. j. ſic etiam & eadẽ ratio eſſet in iſto tẽpore vnius menſis: ergo pôſt iudicare nõ poterit: quia vltra non durat. Facit ad hoc C. quomodo, & quãdo iudex. aut̃. q ſemel. & ff. de excuſat. tutorum. l. quinquaginta. & C. de aſſer. tol. l. j. §. ſcientes. Pro ſecunda parte facit: quia per dictũ ſtatutũ pœna imponit̃ iudici cãm intra mẽſem nõ terminãti. Vnde lex videtur eſſe cõtenta executione pœnæ. Sinautem vltra tempus prædictũ pronunciet, tenebit ſentẽtia. nam quando lex aliquid mandat & prohibet: & nõ ſtat in finibus ſuis, ſed vltrà procedit ad pœnæ impoſitionẽ, ꝙ tamẽ fit, ſed pœna debetur, vt nota. C. de legib. non dubiũ. Simile videt̃ in eo, qui tenetur ex promiſsione aliquid facere, & apponit̃ ei pœna ſi cõtra fiat, ꝙ ſola pœna debetur, niſi ſit dictũ, rato manente pacto, &c. vt nota. ff. de tranſact. l. quidẽ. Præterea video ꝙ iudex appellatiõis poſt tẽpora ad agendũ data condẽnat appellantẽ in expẽſis: vt extra de reſcript. c. ex ꝑte. Et ad hoc facit ff. de pac. l. tale pactũ. §. qui ꝓuocauit. vbi iudex appella. etiã poſt renunciationẽ appel. ſeu eius partis remanet iudex. dicit enim ibi, iudex appel. nullo alio &c. de iudi. dicit iuxta cõuentionẽ conſequi, ſiue confeſsi. Sequit̃ ergo ꝙ remanſerat iudex. ſic videtur in eo qui poſt tẽporis reſtitutionẽ per ſentẽtiam reſtituit̃. Nam tum ſententia licet cõtra ius litigatoris data videatur, vt not. C de tẽpo. in integ. reſti. l. ſuperuacuã. Tertiò in propoſito, vt poſt tẽpora ſtatuta poſsit iudex per ſententiã terminare. Mihi autẽ videtur qđ quando quærit̃ an per lapſum tẽporis pereat inſtãtia cauſę, poſsit diſtingui: quia tempus diffiniendi cauſam imponit̃ ꝑ legẽ ciuilem, aut municipalẽ iudici tantũ, aut cauſę, aut parti, aut iudici & cauſæ, ſi imponit̃ iudici tantũ: ſiue adijciat̃ ei pœna ſiue nõ, inſtantia cauſæ nõ perit per terminũ lapſum. ſic loquit̃ C. vt tam ciui. ꝙ̃ crimi. l. j. in fi. vbi eñ tẽpus datur iudici xxx. dierũ intra quẽ terminet cãm, & eidẽ pœna imponit̃, vltra tamẽ pôt terminare. ſimili modo ſi tẽpus iudici imponit̃, & nõ pœna: vt C. de ædi. priua. l. fi. ſic & in caſu noſtro ꝑ legẽ municipalẽ iudici imponit̃ tẽpus & non cauſæ: & ideo videt̃ mihi dicendũ ꝙ ꝑ lapſum illius tẽporis inſtãtia nõ pereat. Si autẽ tẽpus imponit̃ tñ cauſę: tũc expirat inſtãtia per lapſum tẽporis. vltra eñ illud inſtãtia cauſæ viuere nõ poteſt. dicitur enim illud tẽpus factum, id eſt, finis: vt C. de tẽpo. appella. l. tẽporũ fatalium. & de aduo. diuer. iu. l. aduocati. & de iſto tẽpore dato & impoſito cãæ loquit̃ C. ad legẽ Falcidiã. aut̃. ſed cùm teſtator. vbi enim dicit̃, nulla taliũ quæſtionũ tranſcẽdat annum, &c. ſic loquit̃ etiã aut̃. vt cle. apud epiſcopos. §. ſciẽtes. & in aut̃. qui ſemel. C. quomodo & qñ iudex. & Cy. de tẽp. appel. aut̃. ei q appellat. & l. fi. §. illud. & idẽ eſt in omnibus, ĩ qbus ſtatuunt̃ tẽpora parti ad ſuam cauſam diffiniendã: vt C. de dolo. l. fi. & de colla. dot. l. ij. §. alter. ff. ne de ſta. de. l. ij. §. fi. & C. de tẽpo. in integ. reſt. l. fin. Si autẽ imponit̃ tẽpus iudici & cauſæ indubitanter finit̃ inſtantia per lapſum tẽporis, ſic loquit̃ ꝓpriè de iudicijs. l. ꝓperandũ. & C. vt intra certum tẽpus. l. fi. & C. de naui. l. de ſubmerſis. & ad ꝑdicta diſtinctionẽ reducatis omnes leges de hac materia tractantes. Amen.

TRACTATVS DE iudice ſuſpecto [a] *domini Bartoli. aliàs eſt conſilium.*

QVia ſub ſuſpecto iudice eſt periculũ litigare, ideo videndũ eſt ĩ qbus caſibus iudices recuſari poſſunt. Primo ſi ſit aduocatus in eadẽ cauſa, vel ſi ſit cõſanguineus impetrantis, vt extra, de appel. c. poſtremo. Itẽ ſi iudex eſt vaſall' impetrãtis, argumentũ xxij. q. v. c. de forma & extra lit. nõ cõtec. accedẽs. Itẽ ſi impetrãs eſt familiaris illius q eſt familiaris eius, ad quẽ literas impetrauit: vt in c. inſinuãtẽ. extra de officio delegati, Itẽ ſi impetrãs eſt affinis iudici. vij. q. viij. abbates. ff. de iniurijs. l. lex Cornel. extra, de æta. & qualitate. c. tua. Et idem videt̃ ſi impetrãs eſt multũ amicus iudicis. & extra, de ſimo. c. nobis. Itẽ ſi iudex recepat iniuriã ab impetrãte, de quibus eſſet veriſimile ꝙ eius animus poſſet remouere. extra de ſimo. c. ſi quidẽ. Itẽ ſi iudex eſt ſuffraganeus impetrãtis: vt extra, vt lite nõ conte. c. accedens. Et eſt ratio: qm̃ ſuffraganeus pôt recuſari, qa ſubditus impetrãtis. Pari rõne poſſet recuſari qlibet ſubdit' abbatis, ſi abbas

a ❡ Tractatus de iudice ſuſpecto. Addẽ qđ iſtũ tra. inueni attributũ Bar. ĩ ij. vo. cõſ. diuerſo. doct. in fol. ccxl. & materiã vidẽ plenè ꝑ Iaſ. in l. aptiſſimi. C. de iud. & moder. in c. cum ſpãli. de app. qđ autẽ ſi iudex ſuſpect' nõ recuſat̃, & ꝓcedit, an valeat ſñia, ita ꝙ nõ ſit nulla, vidẽ mod. ĩ l. ij. ff. đ iuriſ. om. iu. & plenè per Phili. Deci. in c. ſuper literis. in vj. colum. de reſcrip. & in c. cauſam quæ in ij. col. de offic. deleg. & vide Pet. de Anch. in conſi. cclxj. inci. ſubtiliter & ad plenum. & Alex. in conſ. ciij. in v. vol. incipi. circa primum qđ procedunt prædicta, qñ allegatur ſuſpectus notarius, procurator, & ſimiles. Itẽ adde, ſuſpectio ſuperueniens poſt cõcluſum pôt opponi vt per Io. An. in c. cum dilectus. de ordi. cog. & plenè per Fely. in c. inſinuante. in vj. col. de off. dele. & Card. Alex. in c. cũ ſpeciali. in xj. col. de appel. Cætera vide in d. l. aptiſsimi. & ibi addit. meas à domino Iaſ. Tho. Diplo.

a ¶ Circa practicam. Adde ꝙ iſte trac. eſt d. Albe. de Rāp. qui compoſuit iſtū trac. cui fecit addit.d.Bar. à Saxofer. ita inueni in xx. vol.cōſ.diuer. doc.in fo.clxxix.Tñ in j.lib. cōſil.in char. clxvj. & in duob⁹ li. antiqſsimis iſte trac. eſt tractatus dñi Iac. de Are.ſed Bar. fecit addi. quas vide j. & credo ꝙ nō ſit cōpletus,& de materia vide Bar.in l.j.C.de rela. & ibi vide apoſt. & an poſsit peti cōſiliū ſapiētis poſt concluſum in cauſa vide conſi.Ioā.de Ana.& Flo. vbi cōſuluerunt ꝙ nō pōt peti. vide Berth.in ſuo repertorio in ver. cōſiliū ſapiē.in ver. vj.& vide Feli.ī c.paſtoralis.in viij.co. de exce.& in c. cū dilectus. in vij. colū. de fi. inſtru. & Alex.in l.ſi ſit ſtip.in fi.de ver.obli.Tho.

in iudicem impetrat, & idē dico generaliter vbicunq; prælatus impetrat in iudicem ſuū vel quilibet dñs ſubditū ſuū . Itē ſi iudex eſt cōſanguineus illius ꝗ eſt inimicus impetrantis.& dico inimicū, qui violenter deiecit eū de poſſeſsione ſua:vt in d.c.accedens.& in c.itē cū quis.de reſti.ſpo. Idē dico generaliter vbicunq; iudex eſt inimicus impetrātis.extra,de appel.c. ſecūdò requiris.& dico generaliter inimicos, ꝗ in ſecreto & in publico interrogati dicunt ꝙ ſunt inimici illius cōtra quē ſunt literæ impetratæ,vel ꝙ non diligunt eos.extra,de accu.c. inquiſitionis. vel ſi dicunt ꝙ libenter nocerent ei contra quē ſunt literæ impetratæ:vt extra,de offi. deleg.c. cū ſuper. alijs modis poterit cōſtare tam de facti offenſione quā expreſsione ſtatuti alicuius.Item ſi iudices habēt cauſam cōtra illū,cōtra quē ſunt literæ impetratæ:vt notat̄ ſuper illa decretali, cū ſuper abbatia. Itē ſi aliquis appellauit à iudice ordinario vel delegato,ſi pēdēte appellatione cōueniat̄ corā alio ſuper re, ſuꝑ qua nō appellauit,pōt iudicē tanquā ſuſpectū recuſare:vt extra,de appel.c.ad hæc.& c.ꝓut.ꝙ credo verū. & c. ꝓpoſuit.vt ſciatis qd ſit officiū iudicis appellationis,qualiter debet pronūciare,diſtingue vtrū appellat̄ ante ſententiā diffinitiuā vel poſt.ſi ante diffinitiuā ad hoc vt appellatio valeat, oportet ꝙ appellans aſsignauerit iuſtam cauſam & rationabilem,& iudex noluit eam recipere,& ꝙ propter illam cauſam appellauit:alio modo non valet appellatio:vt extra,de appel.c.dilecto.& iudices appellationis debent eam remittere ad iudicem à quo,& debet eum in expenſis condemnare.Barto.

TRACTATVS DOMINI Alberti de Ramponibus de conſilijs habendis per officiales & aſſeſſores, cum additionibus & ſuppletionibus domini Bartoli à Saxoferrato.

a CIrca practicam conſiliorum habendorū per officiales & aſſeſſores, quoniā ſæpe de facto:quæſtiones oriunt̄,ita teneatis.Et primo videndū eſt,quo ordine per aſſeſſores procedēdū ſit ad cōſiliū habendū.Secūdò, an de iure aſſeſſor inuitus cogat̄ ad habendū cōſiliū.Tertiò,an ille ꝗ eligit̄ in cōſiliariū, inuitus cogat̄ accipere.Quartò,ſi recipit,an cogat̄ iurare ꝙ bonū dabit & feret cōſiliū.Quintò, ſi electus dicat ſe dubitare de iure,an debeat ſibi dari cōſocius.Sextò, an poſtquā cōſiliarius dedit cōſiliū,poſsit illud mutare,corrigere,vel emēdare vel declarare.Septimò,an iudex vel aſſeſſor cogat̄ conſilio eius ſtare vel eū ſequi.Octauò,an electus conſiliarius poſsit recuſari. Nonò, qualiter ꝑ receptū cōſiliū debet ꝓnūciari.Decimò , ꝗ tantū debeat ſoluere ſalariū cōſultori.Super primo ſic breuiter dicendū ꝙ ſuper forma habēdi cōſilij quaſi vbicunq; ſunt ſtatuta & cōſuetudines,prout ea inueneritis ſeruata.Si aūt ſtatuta vel cōſuetudines nō ſunt:ſi quidē ex ſeipſo velit cauſam cōmittere, ꝓcedent tali forma:qa dicūt partibus, intēdo habere cōſiliū ſapiētis ſuper tali q̄ſtione , vnde ſtatuo vobis terminū vſq; ad talē diem ad dandū ſuſpectos,& faciet ſcribi terminū,& ipſo termino elapſo ſi partes ſuſpectos dederint,vel altera ipſarū vel nulla,committat iudex q̄ſtionē ſ.numerū ſuſpectorū,qm̄ graue eſt ſub ſuſpecto iudice litigare.C.de iud.l.aptiſsimi.& aut. ſi verò cōtigerit.Vnū tñ ſcias,ꝙ ſi ꝑ eos vel alterū ipſorū vicinos daret ſuſpectos,iudex taxet numerū ſuſpectorū ꝓ cauſæ qualitate & loco, vbi cōſiliū datur:ar.ff.de teſt.l.j.cū ſi.Tu aūt iudex ſuſpectos tibi ſerua:vt ſi diceret aliqua partiū conſultorē de numero ſuſpectorū retractetur ad originalē ſcripturā,& dabit̄ vnus conſiliarius vel plures,prout partes cōcordabūt,vel cauſæ qualitas req̄rit. In quibuſdā autē partibus dant̄ cōfidētes:& hoc eſt ſatis bonum,quo vel q̄bus cōſultoribus electis ſcribat̄ in actis cōmiſsio & articulus quæſtionis:vt extra, de ꝓbatio.c.qm̄ contra falſam. Si verò volueris ſibi cōſiliū exhiberi,vt qa perpendās iudicē de medio cōtra te eſſe vel potius inclinare,ita ꝓcedes:qa venies coram iudice dicēs,Dubiū nō eſt,domine iudex,quòd omnia quę recto cōſilio agunt̄,meritò firmitatē & effectū cōſequunt̄:vt C. de repud.reis:& dubiū intēdo:ergo cōſiliū dicta lege & prouerbium vbi dicit̄,omnia fac cū cōſilio,& poſt factū nō pœnitebit. placeat vobis ſuꝑ hac cauſa dubia ſapiētis habere conſiliū. quęrebat enim Imperator conſiliū ſapiētis,& ſequebat̄ illud:vt ff.de de fund.inſtruct.l.quæſitū.in prin.& l.ſi in ędibus.ff.de damno. infecto.Et illud,ꝙ à pluribus quærit̄,facilius inuenit̄,iuxta ſententiā Auguſtini xj.diſtinctiōe.de q̄bus hæc & alia dicta, vt aſſeſſoris animū trahat ad cōſiliū habendū. Sed q̄ro an iudex medius inuitus cogat̄ habere cōſiliū:& videtur ꝙ ſic.Nam Imperator dicit omnia ſe facturū cùm cōſilio procerū ſuorū. C.de legibus & cōſtitutioni.l.humanū.& etiā in rubri.videtur velle cōſilium habere:vt ff.de dona.l.Aqullius Regulus.C.de repud.l.nō dubiū.C.de iure deliberā.l.fi.& optimè dicit conſiliū habēdum lex ff.de bonorū poſſeſ.l.in ꝙ bonorū.& C.de ingenu. & manu. l.iij.Ecōtra ꝙ non teneatur habere,omnis enim iudex pręſtat iuramentū ſe iudicaturū ſecundū legē ī aut̄.de iureiurādo ꝙ pręſt. ab his.§.deuotos,colla.ij.& in aut̄.de defenſo.ciuitat.§.iuſiurandum.collat.iij.& de iudi.§.autē omnes iudices.collat.vj. Itē quia conſiliū non eſt obligatoriū.ff.manda.l.ij. in fin. Secūdò dic qđ ſi iudex vult,poteſt cōſiliū habere,per iura ſuperius allegata ſecundùm cōmunem opinionē.Sed dñs Vbertus de Bobio dicit ꝙ ſi aſſeſſor eſt bene peritus in iure , nō tenetur:aliàs autē ſi non eſt,vel eſt iuuenis,teneatur de iure & bona cōſuetudine. Iudex verò de medio ſedens,credo quòd melius fecerit ꝓ exoneratione ſui,niſi euidēter videat malitiam & infruſtrationē:quia boni prætoris eſt lites diminuere.ff.ſi cert.peta.l.quidā cū ſi. & nemo tam audax iudex inuenitur,&c.vt l.properandū.C.de iud.Si autem iudex medius conſultorē dederit,& elegerit, an electus cogetur inuitus?Et dicendū eſt ꝙ ſic:quoniā iudicare,publicū munus eſt,quod in inuitū cōfertur:vt de mune.& hono.l. munerū. §.iudicādi.& l.pen.§.qui autē.ff.de vaca.mu.& ff.de iudi.l.cū furioſus.& C.de aduoc.diuer.iudic.l.ſcimus. quæ iura quāuis loquantur in iudicibus delegatis,idē dicit lex in conſultationibus aſſumptis:vt C.de proxi.ſacr.ſcrin.l.in ſacris. & ibi nota. hoc eſt verum , ſi ille qui eligitur in cōſiliariū eſt ſubditus iuriſdictioni eligētis.C.qui pro ſua iuriſdictio.l.j.& etiā ſint vera omnia prædicta,niſi illi,qui dant̄ in cōſiliarijs,vel aliter ipſorum ſint ipſius cōſiliario ſanguinis affinitate adſtricti,& ideo nolit cōtra eos cōſiliū adhibere:vt C.de excuſa.tuto.l.humanitatis.& l.qui iuriſdictiōi.ff.de iuriſd.om.iud.ff.de īiurijs.l.lex Cornel.cū ſi.Sed poſt quàm cōſultor officiū conſulēdi recepit,an cogatur iurare quòd iuſtū & rectū conſiliū dabit?Videt̄ quòd ſic, ad ſimilitudinē teſtis,cui nihil credit̄ ſine ſacramēto.C. de teſti.l. iuriſiurādi.& ad ſimilitudinē iudicis.C.de iudi.l.rem nouā.& in aut̄.ibi poſita. & & præallega.§.deuotos. & in aut̄. iuſiurandum quod præſtatur ab his.& §.iuſiurandū.& in aut̄.de defen.ciuita. & in aut̄. de iudic.§.omnis autē iudex.videtur qđ cogatur iurare ex prædictis: ecōtra quòd nō.Primò quòd nulla lege vel cōſuetudine cauet̄. C.de colla.l.illā.circa mediū.& ideo video quòd eſt eius qui datus eſt arbitrio homine nō iurat,nec iurare cogit̄.C.de arbit.aut̄. decreuit.Sol.Dic quòd ſi cōſiliarius eſt clericus,nō iuret,et qđ clerici non iurant,niſi cauſa neceſsitatis.C.de epiſc. & cleri.l. cū clericis.& ibi de hoc in ordi.ap. Si autem eſt laicus & in officio cōſtitutus,& ſic iurat in principio anni,nō cogit̄ iurare nuncq̄ ratione primi ſacri nō præſumit̄ immemor ſalutis æternæ.C. ad l.Iuliā repe.l.& ne crebra fiat præſtatio iuramēti. C. de iureiurā. aut̄.ne ſæpius.& C.de cura.furio. l.pen. cū ſimi.Si autē nō iurauit,& in principio anni erat in aliquo officio conſtitutus:tūc relinquit̄ arbitrio iudicātis,vt reſpicit qualitatē cauſæ & conditionem perſonæ cōſultoris, vt ſic procedat ad tollēda iura vel non tollenda.Sed quid ſi cōſultor recepit officium conſulendi in aliqua quæſtione ſiue puncto : iudex vult quòd conſulat : conſultor dicit ſe dubitare de quæſtione,ſibi non liquere de iure, vnde petit ſibi dari conſociū vel ſocios,alias denegat ſe velle dare cōſilium:

nunquid debeat ſibi dari?Et videt̄ quòd ſic quia iuſtę deliberationes non ſunt denegandæ ſeu auferēdæ alicui.ff. ad Trebel.l.ſed & ſi.§.plane.de iureiur.l.iuſiurandū & ad pecunias.ī fi. & de interroga.act.l.quia.& C.de iure deliberan. l. ſi curatori in fi.ff.de ſucceſ.edict.l.j. §. Largius.cùm ſimili.Et ad hoc fuerunt inuēti tituli de iure deliberand.C.& ff.Si enim non daret̄,cogeretur anceps ſubire periuriū. quod eſſe nō debet.ff.rerum amota.l. Marcellus.ff.de in lit.iu.l.videamus.§.j. Video etiam ꝙ vbi etiā arbitri nō ſunt in cōcordia,eligit̄ cōſocius , id eſt tertius arbiter. ff.de arbi.l.ſi vnus.§.principaliter.Solutio dic qđ quāuis debeat cogi cōſulere poſtq; ſuſcepit,arg.ff.de arbit.l.iij.§.tametſi.imò,ꝙ plus eſt,ab initio cogit̄ ſuſcipere inuitus,vt ſuprà dictū eſt, ſi de iure dubitat:tamē eſt ſocius adiungēdus delato ſibi iureiurando ſi iudici ſederit,per l.C.de his qui ad eccle.confu.l.præſenti.§.ſane.Præterea,lex hoc videt̄ dicere expreſsè:& quia iudices de iure dubitātes referūt quæſtiones.C.de rela.l.fi.de iudi.l.eum quē. j.reſpō.cum ſuis ſimi. Quid ſi cōſiliarius recepit cōmiſsionē, & dederit conſiliū aſſeſſori:nūquid ſi reddat & velit cōſiliū emēdare,corrigere,vel mutare,vel declarare,an poterit?Videturꝙ ſic, per l.C.de furt.l.manifeſti.§.ſed cū in ſecūda.ecōtra ꝙ non:quia functus eſt officio ſuo,ſiue bene ſiue male:vt ff.de re iudi.l.iudices.Solutio:Aut vult incontinēti mutare,& anteq; deſcēdat de palatio,aut ex poſtfacto poſtq; fuit domū,ſ.incontinēti bene ꝑ poteſt:quia quæ incontinēti fiunt ſtatim,ſuſpicione carent:vt in authen.de æqua.dot.§.& ſi quidē.collatio.vij. ſi poſtq; fuit domū, aut mouet̄ aliqua lege vel bona ratiōe,tūc audit̄:ſicut in l.lecta. ff.ſi cert.peta.quia ibi fuit auditus Papinianus:quia nonnunquā variantē prætor repellit:vt ff.de colla.bono.l.nonnunq;. Si verò nō mouetur aliqua lege vel bona ratione,non eſt audiēdus.arg. ff.de tranſact.l.his qui §.in cauſa.ff.de his qui no.infa.l.ij.§.ignominiæ.ff.de dona.l.nuda.quia præſumit̄ machinatus ex poſtfacto,vt dicit d.§.ſin autē.in authē.de æqua. do.vtrū autē valeat declarare.dic vt not.ff.de reg.iuris.l.in ambiguis.Septimò,an iudex coget̄ ſtare cōſilio,ſi dat̄ per cōſiliariū,& illud ſequi?Et videtur quòd nō:quia conſiliū non eſt obligatoriū.ff.mand.l.ij.in fi.de reg.iuris.l.cōſilij.de admini.tut.l.cū quidam.de teſtib.ff.de cōdi.& demonſtra.l.cū tale.alias,reſcriptū.§.ſi arbitratū.ff.manda.l.idemqúe. §. ſi quis. Econtra videt̄ quòd ſic:quia ſicut in eo fuerit volūtas habere vel nō habere conſiliū : ſic illud habitū tenetur de iure ſequi.ff.de arbi.l.tertia.§.tametſi neminē. ff. cōmo. l.in cōmodato.§.ſicut.C.de acti.& ob.ſicut de admini.tut. l. Titium & Mæuiū.§.j.Solu.Dic.quòd ſi partibus cōuocatis & pręſentibus & conſentientibus eligit conſiliariū, tenetur eius conſilium ſequi & obſeruare,per iura ꝓximè dicta,& hoc verū, dummodo cōſiliarius non det expreſsè cōſiliū contra legē vel ius:qa tunc iudex non tenet̄ conſiliū ſuum ſequi.ea enim quę ſunt cōtra iura,nō ſunt admittenda.C.de præci.Impera.offe.l.reſcripta. & ſi contrarius vel vti.pub.l.fi.& ff.de reg.iu.l.ius noſtrū. Itē cū conſiliarius arbitratur authoritate ſibi cōceſſa,priuilegiū conceſſum meretur amittere.C.de Iudæ.l. Iudæos.cum ſi.Octauò quęro:electus cōſiliarius cū ſacramēto vel ſine,ſi alleget̄ noua cā ſuſpicionis ſuperueniente,an poterit remoueri.Et nō video quare nō ad ſimilitudinē iudicis delegati,vt C.de iu.l.apertiſsimi.imò ſicut in iudice nō eſt neceſſaria cauſæ expreſsio , ſic nō videtur neceſſaria in iſto:& hoc vbi iudici videtur fruſtratoriè vel calūniosè hoc peti.Nonò quæro poſtq; conſiliū fuerit datū,qualiter ſit ꝓcedendū, & ad ipſius ꝓnunciationē circa quod aſſeſſor accipiat conſiliū ſapiētis ſigillatū vel charta publica:& aperiet coram partibus,& ipſe leget & condēnabit, vel abſoluet ſecundū formā & tenorē iſtius cōſilij,ſubijciens in fin.vnde viſo & lecto cōſilio prædicto ſequēs illud abſoluo vel condēno,&c.Sed ponamus ꝙ iudex ſeruauit talē modū:quia lecto cōſilio dixit in fine:quare do.iudex pronūciauit in omnibus & per omnia, prout in dicto cōſilio contineт̄,nec cōdēno vel abſoluo,dixit &c.nunquid valebit ſentētia?Primò videtur ꝙ nō:quia omnis ſententia debet cōtinere abſolutionē vel condēnationē,alias non valet:vt C.de ſentē.& interlo.l.præſes.ff.de arbi.l.quid tñ.de re iu.l.j. vel æquipollēs:vt ff.eo.ti.l.in ſumma.Cùm igitur huiuſmodi pronūciatio abſolutionē vel condēnationē non contineat, nec æquipollens:quia dixit,pronunciamus prout in dicto conſilio continetur.non valet,& hoc eſt:quia videtur expreſsè dici.ff. iudica. ſolui.in l.iudi.ſol.ibi ꝓnunciauit &c.econtra videtur : & primò illa ratione generali:quia quæ in præfationibus dicūtur:in ſequētibus repetita eſſe intelliguntur.ff.de ver.ob.l.Titia. §.idē reſpōdit.ff.de condi.inſti.l.cū ſeruus.ff.de ſer.expor.l.ſi Sabinarū.ff.de lega.j.l.talis ſcriptura.in quibus legibus intelligitur tacita repetitio facta.Sic igitur quando fit talis pronūciatio , vt quia dixit, pronūcio ſicut in prædicto conſilio cōtinetur:condēnatoria,vel abſolutoria,vel ęquipollētia cōſilij vidētur repetita:maximè qa ex tali repetitione nō inutile fit ꝙ agitur,imò confirmatur, vt in prædicto §.idē reſpōdit.vt in l.Titia.ff.de lega.iij.& l.in repetendis.per hoc enim res potius valebit q; peribit:arg.l.quoties.ff.de reb.dub.Præterea,hæc ſunt expreſsè repetita verba cōſilij incq;tum dixit,ꝓnuncio:vt in d.cōſi.cōtinetur.Ex tali enim pronunciatione vidētur verba conſilij confirmata:vt Inſti. māda.§. tria genera.& ff.mand.l.ij.in fi.& ff.de admi.tu.l.quidam decedēs.§. Papinianus & l.Titiū & Mæuiū.in fi.j.reſpō. & quippe confirmando videtur cōfirmata ꝓtuliſſe.ff.de iuſti.& iure.l. ius ciuile. & de adopt.l.adoptio.& de verb.ſig. l. obiurare.& in aut̄.de defen.ciui.§.interim.quia ſic ꝓferens fictiōe iuris abſoluiſſe vel cōdemnaſſe dicūtur:aliter vidētur ꝙ propter verba cōſilij abſolutoria vel condēnatoria quæ probata fingūtur, probari poteſt ꝓnunciatio tenet. Præterea,videtur gloſ.ordi.quaſi ſimile ponere C.de appel.l.eos.inquātum q̄ritur an valeat talis ſentētia,ꝓnuncio bene appellatū & malè iudicatum.qd plura?ſufficit,ſi aliqua parte actorū ſentētia certa ſit,vt prælle.l.in ſumma ſimili ſufficiat ſi aliqua parte actorū ſint verba abſolutoria vel condēnatoria,vt æquipollēs continētiæ cū conſiliū cōprehendatur appellatione actorū:vt l.ij.C.vt lit. pen.& C. de appel.à ꝓconſulibus. Videtur igitur ꝙ ꝓnunciatio valeat.ſed magis credo tutū & cōſonum rationi quod idē iudex poſt receptū cōſiliū abſoluat vel condēnet.Decimò quæritur,quid ſi cōſultores volūt & petunt ſibi ſatisfieri de cōſilio, q̄ritur quis ſalariū ſoluere debeat vtrum pars ꝗ petit.vel quæ ſuccumbit,an pars illa quæ petijt,an vtraq; pars ſicut cōmuniter ſoluatur. & videtur primò quod pars ſuccumbēs ſoluere teneatur:quia victus victori,&c.C.de iudi.l. ꝓperandū.§.ſin autem alterutra.& l.ſancimus.& in aut̄.de iudi. §. oportet.& Inſt.de pœ.teme.liti.§.pe. quare ꝗ perdit , ſoluat arg. prædictarū legū. Itē videtur ꝙ de communi ſit ſoluendum,ſ.per vtranq; partē.Ex hoc videtur dicere ff.ne quid in loco pub. l. ij. §.vicinales.vbi eſt aurea litera.& eo.tit.l.iij.§.pe. & hoc faciunt, ſ. vt communiter ſoluantur expenſæ.C.de iura.calum.l.ij. & C. de iureiur.l.generalis.§.ijſdem præſentibus.ibi vterque vel altera,&c.Itē videtur quod expenſis petentis ſoluatur : vt ff.de edē. l. prætor ait. §.fin.& l.ſequen.& C.fini. regun.l.ſi quis. §.fina.& l.ſi in emptione.§. j.cum ſimilib.quæ leges ſimile allegari poſſunt,vt ab vtraque parte perſoluatur.Solu.Dic quòd aſſeſſor ſalariū conſultoris tenetur accipere:quia nemo cogitur ſuis ſtipēdijs militare.& hoc etiam iura expreſsè dicūt C.de ſtatu.& imagin.l.virtutū præmia.& extra,de pręſcri.c.j.& debet dari ſalariū pro qualitate & facundia aduocati.ff.de varijs & extraord. cog. l.j.§.ſi iudex.cum ſimi.per quem autē ſoluatur, dic primò inſpici ſtatuta & conſuetudines. ſi autem non ſint:ſatisfaciat ille,qui conſilium petijt exhiberi,vt præal.leg.prætor.§.vltim.& per l.ſi quis. & per l. ſi in ruptione.Si autē nullus petierit, ſed iudex ex officio motus conceſsit vel ambo petant:tunc expenſis communibus vtriuſque.& hoc per pręallegata iura,& ſpecialiter per §. prouinciales.& §.ijſdem præſentibus. ibi. vtraque &c. & in authenti.de iudi.§.ne autem.& §.quia verò. cum ſimili.De ſalario autem ſoluendo per ſuccumbentem per præallega.iura non eſt tractandum : quia ſatis hoc apertè eſt tractatum,quando victus victori in expenſis condemnetur per ordinarium apparatum: vt in authenti.de iudi.§.oportet.& extra de dolo & contu.c.fin. Et hæc circa præfatam materiam breuitatis cauſa ſufficiant. Deo gratias.Albertus de Ramponibus.

Sequitur additio & ſuppletio domi.Barto.de Saxoferrato.

PVnctus autem quæſtionis ſapientis per iudicem formandus eſt ſecundum cauſæ naturam abſque læſione partium. Vnde hic quæro:ſi punctus malè formetur per iudicem, adeò quòd pars per hoc vel partes lædi poſſunt , an poterit iudici contradici ? Reſpon, ſic:vt C.de rela.l.prima.in fin.& iuſta eſt cauſa appellationis, vt

a ¶Sermo do.Bar.Ad de ꝙ iſtum ſermonē & ſequentē inueni in quodam li. antiquo manu ſcripto in domo do.Fed.do. Io.de zachis de Eugubio, in quo erãt etiã octo conſilia originalia Bar.vt dixi ſ.i j. cõſ. in ij.volu.in j. apoſt. Et Aduertendum puto ꝙ à Bart. monarcha & patre legum exiſtẽte Peruſij multi accipiebãt inſignia doctoratus, & ipſe Bar.ſemper faciebat propoſitã cũ legibꝰ & canonibus, vt refert Ang. in l. Olimpico.ff.de ſer.vr. p̃d. quod principiũ illiꝰ legis Bar.alle. in conuentu do.Olympiades de ſpole. & fecit propoſitã in ſuo ſermo. de princi. ipſius legis ipſo Ange. audiẽte, cum erat ſatis puer.ita fecit Bart.in iſto ſermo.in cõuentu do. Bonaccur. de ſaxofer. ſui fratris, q̃ poſtea fuit excellen. doct.& eius cõſi. originalia,quã plurima cum ſuis ſigillis ſunt penes me Thomã, vt etiã ſcripſi in vita Bart.impreſſa.Tho.

ibi de hoc no.& vide qđ not.extra de proba.c.quoniã contra falſam.in gl.fi. ibi:quia eſt &c.Sed quæro vtrũ iudex à ſeipſo poſſit habere conſiliũ ſapientis,& eo vti partibus inuitis,vel altera earũ. & certè ſic, ꝓut ex facto iudicis.& eſt arg.ad hoc,C. de iudic.aut.ad hæc.& de inge.& manu.l.ſi auũ & q̃ ibi dicunt.& in aut.ſi quando contigerit.in fi.poſita C.de iudic.l. conditionaliter &c.& ſapientium cõſ.nam ibi fit expoſitio per doc.& de ſen.ex bre.reci.l.ij. in prin.& facit C.de repu.l.dubiũ.ſed quid ſi conſultor aſſumptus qui ſuſcepit quæſtionē conſulendã, velit ex pòſt facto certũ impedimentũ allegare, & in quæſtione non conſulere:an ſit audiendus? Reſpondeo,illud impedimentũ,quod nũc allegat,ſi habebat eo tempore,quo quæſtionē cõſulendã ſibi imputet ꝙ ſuſcepit,& nõ auditur. aut poſt ſuſceptã quæſtionē iuſtum impedimentũ ſuperuenit:& tunc aut tantiſper expectandus eſt,quo impedimentũ ceſſat, aut alius ſubrogandus eſt:vt ff.de vac.mu.l.prætor.§.fi.facit ff.de iudi.l.iudiciũ.illud quęro cõmiſsione ſimpliciter facta, & conſilio exhibito,an pars poſsit dicere cõſiliũ iniquũ,et iniuſtũ,& indignũ executione. Et certè video hoc ſeruari ea ratione:qa dicit querelã grauaminis habere inſtar appellationis.ff. de arb.l.non diſtinguemus.§.cũ quidam.ſi ſi dixerit ſe prædicto modo grauari.& ſi ſecũdò denuò fuerit ſuper eo aſſumptus cõſultor,an tertiò hoc facere poterit. & vidi ſeruare licitè ſecundò,& nõ tertiò.Cũ enim querela hæc iniqui & iniuſti conſilij habeat inſtar appellationis:vt in d.§.cũ quidã. & licitũ ſit ſecũdò & nõ tertiò appellare:ergo nec dicere ſe grauatũ vel iniquè conſultũ.C.ne in vna eadēq; cauſa l.vnica. Sed pone conſultorē cõſuluiſſe & iudicē ita ſecutũ conſiliũ ita pronunciare,an à tali ꝓnunciatione poſsit appellari? Puto ꝙ ſic:licet de concordia partiũ fuerit aſſumptus cõſultor. Nã & à iudice delegato de partiũ voluntate aſſumpto nõ eſt dubiũ poſſe appellari,cũ non inueniat prohibitũ:ergo conceſſum.C.de appel. l.præcipimus.& l.in maioribus. Itē à laudo ſeu ſnĩa arbitri receditur,licet concorditer fuerit electus ſiue aſſumptus, ſi iniquè fuerit arbitratus.ff.de oper.liber.l.ſi libertus.& pro ſocio.l.ſocietatē & l.ſi certa.& de conthen.emp.l.hæc venditio. Sed quid dices, ſi quis dicat conſiliũ contra ſe latũ iniuſtũ & iniquũ eſſe, & petat illud reformari cõſilio ſapientis,& ſuper hoc fuerit alius cõſultor aſſumptus:an per hoc præiudicat ſibi ne appellare poſsit à pronunciatione facta per iudicē ſecundũ formã primi cõſilij? argumentũ ꝙ ſibi p̃iudicet ꝓpter electionē:cũ idem ſit effectus vtriuſq; viæ.Ad hoc faciunt oĩa iura q̃ dicunt electionē præiudicare.ff.de tribu.lege,qđ in hæredē.§.eligere. de le.ij.l. cũ filijs.§.varijs.& l.ſtatuliberũ.§.fi.in fi.& de curato.furio.l.eius bonis. argu.cõtra.nã cũ hæ duæ viæ licet diuerſæ ſint,eundē effectum habeant:non tñ videt inuicē ſe excludere:vt C.de inoffi. teſta.l. eum qui.ſed certè nec ibi dicitur vtraq; via agi poſſe. Barto. de Saxoferrato hæc addidit.

a Sermo do.Bar.ᵃ tēpore doctoratus dñij Bonacurſij fratris ſui.

BOnum eſt nomen meum.

Accurſius dicitur.quod ſuccurrit & occurrit contra tenebras iuris ciuilis.Iſta ſunt verba Accurſij gloſſatoris noſtri aſſumpta pro Accurſio, ſcripta ff.ad Treb.l.facta.§.ſi in danda.Secundũ Euangelicã, apoſtolicam,ciuilemq; doctrinã in locis vulgaribus admonemur in cuiuslibet actus principio inuocationē nominis altiſsimi anteponere. Idcirco in noſtri ſermonis principio ad eius inuocationē præmitto hæc verba:In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, Amē.In iure noſtro cauet principaliter, vt ei qui iuſtè alicuius beneficij inueſtituram petierit,legitimè tribuatur: vt C. de iure emphy.l.fi.x.colũ.qui ſuc.ten.c.j.in fi.Eſt autem inueſtitura quã do aliquid corporeũ à domino traditur in ſignum beneficij iam cõceſsi:vt x.colla.quid ſit inueſtitura. c.j. in prin.cũ ergo filius & ſocius noſter,qui eſt hic, dignitatē & beneficium doctoratus meruerit,à venerabili in Chriſto parte & dño dño noſtro epiſcopo Peruſino,qui hic eſt,meritò petierit ſe à domininis & doctoribus ſuis hac dignitate & beneficio inueſtiri, ſibiq; corporalia doctoratus inſignia tradi. Ipſius itaq; annuens petitioni pro me & alijs doctoribus ſermocinaturus aſſumpſi verba primo loco propoſita,bonum eſt nomen &c. vbi ſ. In quibus quidē verbis tria ad noſtram materiam facienda denotantur. Primò,bonitas eſſentialis dum dicitur,bonum eſt.Secundò, perfectio nominalis,dum ſubijcitur,nomen meum Accurſus.Tertiò, operatio effectualis,dum ſubnectitur, dictum quòd ſuccurrerit & occurrerit contra tenebras ciuilis.Et vt clarius more Legiſtarum meum fundem eloquium,ſi quis quæreret ad perfectionem,& verum honorem huius hominis quæ requiruntur,reſpõderem tria,quę in authoritate aſſumpta,ſcilicet,ſ. quòd ſi bonus in ſe, quod habeat bonum nomen ſeu bonam famam, quod verè bona agat, & bona opera faciat.Propter primum ſignificãdum fit libri traditio.Propter ſecũdùm,annuli aurei immiſsio. Propter tertium, oſculi pacis cum magiſtrali benedictione præbitio,& ſacri bireti impoſitio. De vnoquoque aliqua breuiter pertingamus. Primum itaque quòd ad perfectionem alicuius requiritur,eſt bonitas eſſentialis:quia dicit,bonũ eſt. illa res dicitur in ipſa eſſe perfectior, quæ in ſe ipſa conſiſtit,& alterius minus eget ſuffragio: ideo ætas minor xxv.ann.dicitur eſſe perfecta:quia tunc eſt alterius,vt tutoris vel curatoris non eget ſuffragio. Sed regimen ſui ipſius in ſe ipſo cõſiſtit,vt C.de his qui ve.æta.impe.l. fi.ff.de lega.iij.l.cũ filio ita legatur.circa fi.aduertens Propheta diuinã bonitatē & perfectionē deſcribens,ait.Deus meus es tu,quoniã bonorũ meorũ nõ eges.p̃s.xv.Ideo etiam Deus ſummè bonus eſt: quia in ſeipſo conſiſtēs aliorum non eget.Eſſentialis bonitas,& perfectio iſtius ciuilis ſapiētiæ manifeſta perpendit,& in hoc omnes alias ſciētias excellit. oẽs enim ſciētiæ:quia in ſe minus perfectæ vident,aliarũ ſciētiarũ egent ſuffragio.nõ enim perfectus põt eſſe philoſopus,niſi primò ſit Logicus: nec medicus poteſt eſſe perfectus,niſi exiſtat philoſopus:nec canoniſta põt eſſe perfectus,niſi hac ciuili ſciētia fuerit eruditus,vt euidentia facti demõſtrat.Hæc autē ſcientia ſola in ſe perfecta exiſtēs nullius aliæ ſciētiæ eget ſuffragio.nam in ea vbi rudes incipiant,inuenit.Inſti.de iuſti.& iur.poſt prin.ĩ quo eruditi ꝓficiãt p̃fectè deprehēdere,ſ.ff.& C.p̃fecta volumina.& in procе ffõrũ.§.in annũ. & §. ſequētibus.Nõ logicorũ,nõ philoſophorũ,ſed Canoniſtarũ. qppe nullius alterius eget ſuffragio, ſe ipſa tanq; in ſeipſa perfectè exiſtens omnibus ſuffragatur.ait enim de ſeipſa: Sedeo regina, vidua non ſum,luctum.non videbo Apo.xiij.c.Verè poteſt dicere vt regina oportet em̃ hanc ſcientiã præeſſe & bonis & malis,vt principē & ducē eſſe.ff.de le.iij.Hęc eſt illa ſciētia,quę dat pacē vniuerſis ꝓuincijs,& largit munera ſecundũ magnificentiã principalē.Eſdræ ſecũdo.Omnis em̃ ſciētia ab iſta recipitur: qm̃ oẽs ab iſta ſciētia ſuſtentant.ſicut enim ſciētia mathematica reprobat,nec ſciētia dicit:quia ei hæc ciuilis ſapiētia nõ aſsiſtit, vt C.de male.& mathe.per totũ. Eodē modo ſi ab hac ciuili ſapiētia logica,philoſophia,medicina, vel alia quęuis ſciētia dãnaretur,à nemine noĩaret ſciētia:& tamē quęlibet ſciētia eſt,inquãtum ab hac ciuili ſapiētia ſuſtētat,excepta ſacra Theologia, cui hãc ſciētiã fateor eſſe ſuppoſitã.meritò ergo dicit:Sedeo regina, vidua nõ ſum.vidua enim dicit ſine diuinitate:vt l.malum.§. vi duã.de ver.ſig. mulier enim cũ in ſe imperfecta exiſtat,eget viri ſuffragio.cũ eo careat,dicit vidua.ita aliæ ſcientiæ quæ ſciētiarũ aliarũ adminiculo fulciunt,cũ ſine ea reperiunt,viduæ appellantur.ſi em̃ medicũ reperies,q̃ non ſit philoſopus:medicina eſt vidua.ſi canoniſta ſine iuri ciuili,eſt vidua & imp̃fecta ſciētia.hęc aũt ſciētia q̃ alterius adminiculo nõ eget,vidua nõ eſt, & vidua eſſe nõ põt.meritò ergo dicit,vidua nõ ſum,& luctũ nõ videbo. dicētis hęc qdē ſciētia ſicut ĩ ſe p̃fecta exiſtit,ita g̃nat filiũ ſibi ſimilē:vt l.ꝙ ſi nolit.§.mãcipia.de ædil.edi.Facit em̃ oẽm diſcentē eã ſedere vt reginã.Ei em̃ Reſpublica regēda cõmittit:vt in ꝓœ. Inſt.circa pri.ipſi ſunt q̃ aliorũ nõ eget ſuffragio,ſed ipſi alijs ſuffragant.vt C.de ſuffra.l. j.De Iuriſtis verè põt dici illđ Pſalmiſtę p̃s.cxviij.Lapidē quē re ꝓbauerũt ędificãtes,hic factꝰ eſt ĩ caput anguli:à Dño factũ eſt iſtđ:& ē mirabile ĩ oculis nr̃is.Lapis reprobatus eſt per ſubſtantiã cuiuſlibet Iuriſtæ, qui in hac ciuitate ad regimen per eorũ ſtatuta totaliter eſt remotus. tamē hic lapis ſeu Iuriſta factus eſt in capite anguli.Nam videtis Iuriſtas omnibus antecedere & tēpore proceſsionũ faciunt Iuriſtæ qui omnibus patrocinat præcedere.& etiã in recògnitionē domini certũ largiunt,ſic & curia Romana,ſic & Romana eccleſia hũc lapidē in clericis reprobat vetando eos hac ciuili ſapiētia imbui: tamē Romana curia hac ſciētia obtinet principatũ. longè enim plures ſunt ibi Legiſte quã Canoniſtæ. quare hoc à Dño factũ eſt.& eſt mirabile in oculis noſtris. In ſignũ igitur iſtius profeſſionis immenſæ tradit liber.hic enim appellatur liber,quaſi non ſeruus, nemini ſubditus.ff.de ſtatu ho. l. libertas. Accipe ergo hunc librũ,imò clauſum in ſignũ tuæ bonitatis intrinſecæ.& ſicut hic liber in ſe omnia iura cõtinet:ſic & in ſcrinio pectoris tui omnia iura claudant:vt C.de teſti.l.omniũ.hunc librũ accipe apertũ,vt ſic poſsis apertè dicere,apertæ ſunt cataractæ cœli:deſcenderũt pluuiæ:cõſumpta eſt omnis caro. Gene.vij. c. ecce apertæ ſunt cataractæ cœli,id eſt,meatus rerum celatarum huius ciuilis ſapiētiæ ſunt ibi manifeſtatæ,deſcenderũt pluuię,hæc eſt virtus & moralitas,& deleta eſt omnis caro in te, id eſt, omnis carnalitas: & totus es in hac vita morali & politica renouatus. & hoc de primo.Secũdo dixi qđ denotatur perfectio nominalis duobus modis nomē aſſumit. Quoddã enim eſt nomen propriũ:& iſtud imponit ad placitum:vt l.j.C.de muta.nomi.vt tale nomē ſit honeſtũ præcipitur,vt d.l.facta.§.ſi in danda.ff.ad Trebel.quantæ bonitatis filij ſit hoc tuum nomē Accurſi, nemo eſt qui ignoret.poſſum enim rectè tibi dicere,oliuã pulchrã,vberē, fructiferũ vocauit Dominus nomen tuum.Gene.xj. capi. Iſtud enim nomen Accurſius eſt quod ſua vbertate & pinguedine totam hanc ciuilē ſapiētiam imprægnauit.totũ enim corpus iuris gloſſauit tanta perfectione quòd poſt eum nemo in hac ſcientia auſus fuit ſcribere vnũ verbum verè:ergo potes de bono nomine gloriari.Et ſicut iſta nomina ad recognoſcendũ homines imponuntur,ita annulus vt inſignũ à iure ciuili ſit cognitus tribuitur,vt ſcribit per Accurſium.ff.de inoffic.teſta.l.Papinianus.§.j. Secundo modo nomē aſſumitur pro fama:de quo Salomon:Curam habe de bono nomine.hæc enim magis præualebit tibi,quã mille theſauri pretioſi & magni.Bonũ enim nomen permanebit in æuo.Eccle.capi.xlj. Magnum & honorabile eſt nomen meũ in gētibus.& Malachias primo ca.In ſignum enim iſtius famæ perfectę &c.annulus aureus tribuitur,quē nemini licet deferre, niſi ſit ciuis Romanus:vt C.de iure annu aureo.l.j.vt ſicut annulus ſua claritate refulget, ita velox tua fama claritate refulgeat, vt legitur in rubri. vt ſupra. Annulũ ergo quē petijſti à domino & à patre tuo domino A.ipſe tibi dabit.& hoc de ſecundo. Tertiò oſtēditur operatio effectualis dum ſubijcit, dictũ quòd occurrit & ſuccurrit contra tenebras iuris ciuilis.Patres & domini tres eſſe reperio tenebras exterius extremitatibus eleuatis. Hieremi.c.x.Aliæ tenebrę cauſantur in cœlo cum luna, & interponitur inter ſolē & terrã,obtenebrante enim ſole luna non reddit lumen ſuum. Iſaiæ xiij.capit.Tertiæ tenebræ ſunt ſuper terram. Matthæi.xxvij.capi.Marci xv.Lucæ xxiij.capi.Et primò tenebræ in extremitatibus terrę oriunt per terrã,accipio mētes hominum groſſorũ,quibus ſolũ in extremitatibus & ſuperficie eſt aliquid lucis:qa ſola humanitas ex iſtorũ negotijs iure noſtro tenebræ,hoc eſt,obſcuritates & dubia oriunt,quæ per iſtã ſcientiam deciduntur atq; fugant,ſicut ſoluit nebula,quæ fugata eſt à radijs Solis.Sapien.ij.ca.Sicut enim nubes ex corporibus terræ eleuantur in aërem,& ibi purificant,& aqua efficit, q̃ deſcēdit ab aëre purificat & terrã rigat,vt fructũ afferat:ita ex iſtis gentibus groſſioribus dubia oriunt, quæ tanquã nubes in mente doctorũ & aliorũ Iuriſtarũ excellentiũ eleuant.ibi purificat,aqua ſapientiæ efficit:aër,hoc eſt,mens doctoris clarificat. quãta enim claritate illuminet ille doctor,q̃ ſuã theoricã deducit in practicã? In qualibet facultate eloquor.ille ſcit qui guſtat,exprimere nequeo,terra irrigat:qa talis practica excellentiũ virorũ in ſcripturã reducitur ad irrigandũ terrã,hoc eſt,ad inſtruendũ mētes rudes atque terreſtres.Contra iſta dubia ſeu iſtas tenebras hæc ſciētia occurrit & ſuccurrit:curres & ſuccurres tu fili dando recta conſilia, q̃ dubia tollit, & in pace homines ponit. huius ſignũ pacis oſculũ traditur.Secundæ tenebrę ſunt &c.per cœlũ mentes doctorũ & aliorum excellentiũ Iuriſtarum à ſummo qui rerũ celatarũ lumine illuſtrãtur,in quibus tenebræ oriunt, vt plurimũ ex interpoſitione lunæ, hæc eſt opinio falſæ mentis fantaſticæ ſeu lunaticæ: cõtra quas tenebras occurrit hæc ciuilis ſapiētia verã opinionē eligēdo,& cõtrariã reprobãdo.C.de cõdi.inde. l.fi.per quas p̃ſo. nobis acquiritur.l. fi. & infinitas leges.ff.& C.In huius ſignũ fit bñdictio magiſtralis, vt tua dicta & cõſilia babeant vt magiſtralia,interpretationes quæ ſunt ꝓbabiles & redigendæ in ſcriptis, vt not.Accur.ff.de leg.j.& ij.& de leg.l.non poſſunt. hoc itaque oſculũ cũ magiſtrali benedictione à tuo patre & dño Dyn. petijſti,& ab eo humiliter accipe. Tertiæ tenebræ ſunt ſupra naturam &c.ꝑ Chriſto accipio veritatē ipſo dicēte, Ego ſum via veritas & vita.Io.xiiij.c.cũ em̃ iudex falsè iudicat,aduocatus falsè aduocationē præbet,conſultor falſum tulit conſiliũ,cum falſa & iniqua ſtatuta condunt,Chriſtus, hoc eſt, veritas occidit.quinimo ſemper cũ iuſtitia non ſeruat.Ex hoc per vniuerſam terrã tenebræ & ſcãdala oriunt. qualiter enim ſtet illa ciuitas,in qua iuſtitia nõ ſeruat à quolibet intelligente palpat,cõprobatur.vę vobis,viri impij.qui dereliquiſtis legē domini altiſsimi,&c. Eccle. xlj. væ qui condunt leges iniquas. Iſai.x.c.contra has tenebras hac ſacratiſsima ſcientia perfectè occurrit punīēdo iudices malè iudicãtes.C.de pœ.iudi qui male iudi.l.j.mala condētes ſtatuta.ff.de dol.except.l.j.in fi.cõtra has tenebras primò doctoris occurrit veritas,ita clariſsimè demõſtrando qđ erubeſcat:quoniã contra veritatem loqui aliquid attentaret & dicat doctori vera loquēti,Domine,audiui vocem tuam,& timui, eò quòd nudus eſſem,& abſcondi me.& ad hoc opere perpotem.Gene.capi.iij.

a ¶Sermo.Iſtum ſermonem Bart.fecit in conuentu do.Ioã.an. de Saxofer. qui erat cõſanguineus ipſius Bar.& erat de domo familia de Bētiuolis de Saxofer. & modò exiſtũt Eugubij. Thom. Diplo.

a Sermoᵃ do.Bar.in doctora.do.Io.à Saxoferra.In nomine patris & filij & Spiritus ſancti, Amen.

IOannes hic venit in teſtimonium,vt teſtimonium perhiberet de lumine. hæc verba habentur Ioã.j.c.ſecundũ Euangelicã,& apoſtolicã doctrinã & pręcepta ciuilia in locis vulgaribus tradita admouemur in cuiuſlibet actus principio diuini nominis inuocationē p̃mittere, idcirco ipſum inuoco dicēs:In nomine patris & filij & Spiritus ſancti, Amē.patres & dñi,tres ſermões me feciſſe in hoc loco memini:in duobus primis authores iuris & diuinæ ſcripturæ allegaui p̃miſtim, & ĩ tertio iuris ciuilis authores tantũmodo:nũc verò arbitror eſſe cõſonũ vt ſolũ ex diuinę ſcripturæ authoritatibus cõprobē dicta mea,& hic,ꝓ quo ſermo effundit, eſt Ioãnes: ideo accipiã à Ioãne ꝓ Ioãne, & ſolũ ex dictis Ioãnis eloquiũ præſens fundabit.& quia ſcriptũ eſt,in illa die quicqd petieritis,p̃r in nomine meo dabit vobis,Io.xv.c.idcirco cũ à te filii iuſtè petitũ,ſit,vt in quaſi poſſeſsiõe doctoratꝰ tradēdo inſignia te cõſtituã,volēs,q̃ à te petita ſunt dare,aſſumpſi ṽba primo loco ꝓpoſita: Ioãnes hic venit.vbi ſupra.in q̃bus ṽbis dico ꝙ ꝓ appoſitis cõferētia denotant.Primò ſcholaris doctorãdi diſpoſitio & perfectio.Secũdò, huius ciuilis ſapiētiæ laus & exaltatio.Tertiò,p̃ſonę doctoris mirabilis op̃atio.Primũ ꝓpter g̃ram exiſtentē de p̃ſenti,dum dicit, Io.hic.Secundũ ꝓpter reuelationē factã ſecretorũ dum dicit,venit ĩ teſtimoniũ.Tertiũ ꝓpter declarationē factã audiēti,dũ ſubiſert,vt teſtimoniũ p̃hiberet de lumine. Et ſic prima pars erit ad laudē doctorãdi.Secũda ad laudē ſciētiæ. Tertia diſpoſitio atq; p̃fectio ꝓpter gratiã exiſtentē de præſenti dum dicit, Ioãnes.hic Ioãnes interpretat gratia.g̃ra ergo hic,hic dico quòd eſt demonſtratiuũ de præſenti,nullus ad huius ciuilis ſapiētię finem poteſt accedere,vbi ſocia ſit gratia operãs,quæ eius voluntatē aperiet, vt velit gratia cooperãs,quæ eius volũtatem coadiuuet, vt operetur ne fruſtra velit.Scriptum eſt enim:non poteſt homo accipere quicquam,niſi ei datũ fuerit de cœlo. Ioã. iij.c.& alibi dicit Sapiētia, Nemo põt venire ad me,niſi ei fuerit datũ à p̃re meo. Io.vj.c.alibi.Sine me nihil poteſtis facere.Io.xv.c.iſta em̃ gratia præparãs.Primò em̃ præparat intellectũ ſcholaris, vt qđ audit intelligat.q̃ enim nõ intelligit,nõ addiſcit:vt dicit de illo Nichodemo,qui ideo nõ didicit:qa Chriſtũ non intelligebat,Ioã.iij.ca. Iſtã gratiam huic deus tribuit:quia ab initio vſq; ad finē ſui ſtu

dij quod à docto.audiebat, profundiſsimè apprehendebat. Secundò,quia memoria eſt ipſius laudabilis, præparat hic gratia vt ſcribat.ſcriptum eſt enim,quæ vides,ſcribe in libro. Ioan.Apocalip.j.cap.& alibi:Datus eſt mihi calamus ad ſimilitudinem virgæ.Apocalyp.xj.ca.& alibi : Audiui vocem de cœlo dicentem mihi,ſcribe,Beati &c.Apocalip.xiiij.c. hãc gratiam Deus huic tribuit intantum habet corpus ſuum obediens intellectui, ꝙ omnia quæ intelligebat,ſcribendo velociſsimè reprobat.Tertiò hæc gratia operans coadiuuat, vt quis in ſtudio cœpto perſeuret,ne fortè ſi deſerat, perdat quod fecit. ſcriptum eſt enim, ſicut ab initio audiuiſtis,ambuletis. & ſequitur, ne perdatis qđ operati eſtis. Ioan.j.c. Iſtam gratiam Deus huic tribuit, itaque de eo verè poſſum dicere,Hic eſt diſcipulus ille,qui in cœna recubuit ſupra pectus eius.Ioan.xiij.& xxj.c.Siue enim prandendo,ſiue cœnando,ſiue ambulando, iſtius intellectus in iure ciuili pectore recumbebat.& nos qui vidimus, qui inſpeximus, manus noſtræ contrectauerunt.Ioan.iij.c.& primæ Io.j.c. de te poſſum dicere quòd tu es illud animal quartum ſimile aquilæ volanti plenum oculis &c.Apocalip.iiij.c.animal.cum enim in terram vnde mihi, & tibi origo eſt inter doctores tu es quartus ſimilis aquilæ propter altitudinẽ intellectus,plenus oculis, hoc eſt,virtutibus,& circunſpectionibus : verè ergo gratia hic, Ioã. hic.& ſicut verè fuit Ioannes ſolùm ad apoſtolatum aſſumptus ſed aſſumpſit Ieſus Iacobum & Ioan.filios zebedæi,de quibus legitur Ioan.xxj.c. & in princi. ita hic Deus ad doctoratum aſſumpſit coronandum. & Ioan. fratrem eius filios lucis. Luce enim vocatus eſt pater eorum,merito vt ex cuius patre lux iſta deſcendit lucis nomine vocaretur:gratia ergo Dei hic.Sed poſſet quis dicere:quomodo gratia eſt hic,cùm de loco paruo modicum appellatio rureſtri, & quodammodo eius origo proceſſerit ſcilicet de Saxoferrato? Ad hoc reſpondeo: iſta obiectio fit Ioan.j.c.circa fi. dicitur ibi ꝙ poteſt nazareth aliquid boni eſſe. & ſtatim reſpondetur:veni & vide.doct. qui te examinauerũt, ſcholares qui te audiuerunt,teſtimonium perhibent de te,vt rectè poſsis dicere,opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.Io.v.c.alibi reſpondet ſcriptura dicens: Iſte accẽdit lucernam,& non ponit eam ſub modio,ſed ponit eam ſuper candelabrum vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Verba ſunt Chriſti, cuius teſtimonium eſt verum.Ioan.viij.c. Deus itaꝗ qui hanc lucernam ciuilis ſapientiæ in anima tua accendit, non patietur te poni ſub modio in loco paruo. ſed te ponet in loco eminenti & alto,vt luceat omnibus,q in domo ſunt.& alibi reſpondetur: Non turbetur cor veſtrũ.& ſubdit:In domo patris mei manſiones multæ ſunt.Io.xiiij.c.in prin.nõ ergo turbetur cor veſtrum. tibi fili.& cuilibet hanc ſcientiã addiſcenti loquor. In domo patris mei,hoc eſt ciuilis ſapiẽtiæ manſiones multæ ſunt. quidam enim ad legendum in ciuitatibus regijs aſſumuntur.quidam ad aſsidendum in locis inſignibus præponuntur. quidam ad aduocandum in curijs principum & regijs attrahũtur.alij ad conſulendum in cameris aſsiduè requiruntur.alij ad conſiliũ principum aſſumuntur. hi enim ſunt, quibus Reſpublica regenda committitur.iſtæ ſunt huius ſapientiæ manſiones,propter quas quilibet Iuriſta ſecurus & gratioſus redditur.vera ergo Ioã, hic gratia hic.in huius igitur gratię operãtis ſignum do tibi librum, clauſum in ſignum gratiæ cooperãtis.do tibi librum,vt aſsiduè ſtudeas tibi,alijſque proficias.hic enim eſt liber, de quo ſcribit Ioan.Apoca.v,c.& vidi librum in dextra ſedentis ſuper throno ſcriptum intus & foris ſignatum ſeptem ſigillis, & infra ſequitur,Nemo erat auſus aperire,niſi leo de tribu Iuda.hic eſt liber, qui eſt in dextera ſedentis ſuper throno,hic eſt princi. cuius manus dextra eſt ſiniſtra arma.hic eſt liber ſignatus ſeptem ſigillis quoniam Digeſtorum volumina à Iuſtiniano in ſeptem partes diuiduntur in titu.de veteri iure enuclean.hic eſt liber,quem nemo poteſt aperire, niſi leo de tribu Iuda, qui eſt tribus regalis: quilibet doctor eſt de tribu regali quoniam ei Reſpublica regenda committitur, vt ſupra dictum eſt.Et hoc de primo. Secundò denotatur in verbis præaſſumptis hius ciuilis ſapientiæ laus & exaltatio propter reuelationem ſecretorum factam intelligenti dum dicitur , venit teſtimonium. Ex teſtimonio enim res ſecretæ reuelantur. ſcriptum eſt enim , Tria ſunt, quæ teſtimonium dant in terra:ſpiritus, aqua,& ſanguis.primę Ioan. v. capitul. iſta ſunt tria iuris præcepta, honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum vnicuique tribuere. Per primum quis in ſe viuificatur, ſcilicet ſpiritus,cui correſpondet honeſtè viuere.Per ſecundùm homo intra ſe ad diligendum accenditur, ſcilicet ſanguis:cui correſpondet alterum non lædere. Per tertiũ ad actum dilectionis exhibendum impellitur,ſcilicet aqua : cui correſpondet ius ſuum vnicuique tribuere. Primum igitur ex quo homo intra viuificatur,eſt ſpiritus,propter quod debet honeſtè viuere, hoc eſt, huius ciuilis ſapientiæ teſtimonium. qui enim his, quæ iuris ciuilis priuati ſunt, mortui dicuũtur, hoc eſt,quod religioſi appellantur aliquos ciuilibus actis eſſe priuatos, qui fecerunt peccatum ad mortem : vt dicitur primę Ioan. vlti.c.qui hac ciuilitate eſt priuatus,eſt mortuus.ergo qui hac ciuilitate potitur,viuit verè.ergo ſpiritus eſt qui viuificat. Per ſecundum homo intra ſe ad diligendum accenditur. in hoc enim cognoſcetur quòd diſcipuli mei eſtis, ſi dilexeritis me dicit hæc ciuilis ſapientia, Io.xiiij.c.qui enim nõ diligit iuſtitiam , non eſt eius diſcipulus:vt eo.c.dicitur.Per tertium ad actum dilectionis exhibendum repellitur,ſcilicet per aquam,cui correſpondet ius ſuum vnicuique tribuere. Aqua enim huius ciuilis ſapiẽtiæ per ſuos occultos ritulos omnibus tribuit quod eſt ſuum. Iſta eſt aqua,quam Chriſtus miſit in peluim, & lauit pedes diſcipulorũ. Ioan.xiij.c. Iſta enim eſt aqua, per quam pedes eccleſiæ lauantur,hoc eſt nodoſitates & dubia,quæ in ea occurrunt tempore litis diremptæ.& licet Pet.dixerit,domine nõ lauabis pedes meos in æternum:tamen ei reſponſum eſt,ſi non lauero te, non habebis partem mecum. Ita in propoſito,licet ſtatutum ſit per eccleſiam vt iura ciuilia à religioſis & clericis in ſacris non diſcantur, & ſic pedes non lauentur : tamen ſi hæc ſcientia, non lauabit in eorum curis, iuſtitia non erit:& ſic non habebit partem mecum hæc ſcientia,quæ figurata eſt in quinque panibus & duobus piſcibus,ex quibus ſaturata eſt turba.Ioã.vj.c.quid enim eſt aliud quinque panes, niſi quinque volumina librorum huius ciuilis ſcientiæ,ſcilicet Digeſtum Vetus,Infortiatum, Digeſtum Nouum,Codex,& Volumen. duo piſces,ſunt duo ſenſus legales, ſcilicet ſunt literalis,& ſenſus argumentalis.Ex iſtis quinque panibus & duobus piſcibus totus mundus ſaturatur.hæc enim eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.Ioannis j.c.&c.Laus Deo & gloria.Amen.

F I N I S.

Regeſtum.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
Aa Bb Cc Dd Ee Quaterniones,Ff quinternio.

Lugduni excudebat Dionyſius Harcæus hæc Conſilia, Quæſtiones,& Tractatus do.Barto.à Saxo ferrato, V.I.parentis,diligenti cura,ac ſummo ſtudio elaborata.

REPERTORIVM SVPER
CONSILIIS, QVAESTIONIBVS, ET
Tractatibus Bartoli primi & ſecundi volu. quod prius tanquam Sibyllæ folia commiſtum & corruptum erat : nunc & coadunatum & terſum.

EXHIBENTVR INSVPER
IN HAC PRIMA FACIE ET SEQVENTI
pulcherrimo indice & ordine in unum congeſta Bartoli à Saxoferrato diuina Reſponſa, Do. Alexandri Loſæi Auiliani Iuriſconſulti lucubrationibus. Quod quãtæ frugis futurum ſit, ex eo periculum facere poteris, quòd à doctoribus noſtris per capita tantûm ut plurimũ adducantur: uel ſi per numerum, corruptè omnino. Quare boni cõſule, & fruere.

Accuſatio fuit inſtituta. conſi. cxvij.
Accuſatio fuit inſtituta. ccxxiij.
A domino Cyno de Bononia. c.
Ad declarationem quæſtionis. lxvj.
Ad declarationem huius quæſtionis. ccxvij.
Adelandus condidit teſtamentum. ccxvj.
Agitur contra Ciolum. ccix.
Aduocatus & Procurator. ccxiij.
Andreas Martini. ccxiiij.
An fama cum dicto. ccxviij.
An fratres conſobrini. ccxxiiij.
Angelus Iacobi. xvj.
Angelus Maciæ. liiij.
Angelotus & Andreolus. cxcv.
An ius agendi. xiiij.
Annacellus de caſtro. lvij.
An poſitus in carceribus. ccxxij.
An teſtamentum ſit nullum. ccxv.
Antonius commiſit adulterium. ccxxj.
Apparet ſententia lata. xcviij.
Appellatum eſt à ſententia. ccxx.
Bart. fecit teſtamentum. lvj.
Bonauentura fecit teſtamentum. lj.
Calamamus de Spoleto. clxvj.
Chariſsime domine iſti noſtri Nucerini. cij.
Capitaneus patrimonij. ccxxxvj.
Capitaneus patrimonij fecit: ccxxvij.
Catharina accuſauit Ritam. ccxxviij.
Cauetur ſtatuto montis Policiani. ccxxvj.
Cauetur ſtatuto ꝙ quælibet. ccxxix.
Cecus de Spoleto. cxciiij.
Chriſti nomine. Dico partes. xcvj.
Ciuitati camerinenſ. prouinciæ. cxcvj.
Clericus non ſub nomine. ccxxv.
Cola reliquit Ceccæ. xxxix.
Commune Spoleti conceſsit. lix.
Commume Luciniani locauit. cxciij.
Conſtitutione Camerini epiſcopi. cxlij.
Cucciarellus & Venantius. clxxxvj.
Cum prædicta examinarem. cl.
Contra Titium. cix.
Deo Dauid. Io. ſyndicus. clxxxv.
Dilecto domino Franciſco. cx.
Domini priores artium. clxxxvij.
Domino paci de burgo. cxcj.
Domine Iacobe. ccxxx.
Dominus Ioannes monachus ccxxxj.
Domina Cecilia deceſsit. ccxxxij.
Dominus Cato inſtituit. ccxliij.
Domino Ioanni. ij.
Dominus dominicus magiſtri Theobaldi. cxix.
Dominus poteſtas terræ Rochæ. clxxv.
Domina Nuta Pauli. clxxxiiij.
Dominus Amatus. lv.
Dubia occurentia in quæſtione. clxxij.
Et prima facie uidetur. xxxv.
Et ego Franciſcus Tigrini. clij.
Ex facto propoſito plura. xiij.
Ex facto proponitur ꝙ nobiles. lxxij.
Ex facto propoſito tria dubia. ccviij.
Exiſtens Petrus publicè. ccxxxviij.
Ex themate prædicto tria. lviij.
Ex themate propoſito. xcv.
Factum tale eſt. iiij.
Factum tale eſt. Andreas. vij.
Factum tale proponitur. viij.
Factum ſic ſe habet: quidam dominus Iacobus. xx.
Factum tale eſt Maſsius Martini. xxxiiij.
Factum tale eſt Iacobus Poli. xlj.
Factum ſic proponit conceſſum. lxiij.
Factum tale eſt: Petrus Nicolæ. lxv.
Factum tale eſt ꝙ inſtrumentum. lxxxvij.
Factum ſic ſe habet Titius & Seius. cxxiij.
Factum ſic ſe habet quidam nomine. cxlv.
Factum tale eſt prædictus Mitus. cxlvij
Factum eſt tale: Cecus condidit. cciiij.
Facti contingentia proponitur. clv.
Filiusfamil. presbyter. lxj.
Forma petendi. xvij.
Franciſcus habuit in uxorem. cxxviij.
Fuit quidam de Aſsiſio. ccxliij.
Gallus Fallopi. xlviij.
Gellus fuit confeſſus. lxxj.
Gilius Petri de Florentina. l.
Girardus de Tuderto. cj.
Giſbertus dedit dotem. cxc.
Hæc eſt copia cuiuſdam ſtatuti. cxxxviij.
Homo Accurſuli. xxij.
In cauſa Statij procuratoris, lxxxiiij
In quæſtione prædicta. xxviij.
In quæſtione Io. dimicatoris. lxxxv.
In quæſtione inter Franciſcum. lxxxviij.
In quæſtione uertente in curia. xcj.
In quæſt. uertente inter dominum. xcij.
In quæſt. prædicta primò conſyderandum. xcvij.
Inquiritur contra dominum Io. de Piſana. cv.
In quæſtione uertente inter dominum Nic. cviij.
In quæſtione domini Cioli. cxxj.
In quæſtione prædicta. clxij.
In quæſt. qua quæritur an ſer Leonus. clxv.
In quæſt. prædicta omiſſa. cxcviij.
In quæſtione inter Franciſcum. ccvij.
Inter procuratorem dominæ. ccv.
Iudex communis Aſsiſij. cxliiij.
Lapus fecit teſtamentum. ccxxxv.
Lator præſentis ſchedulæ. cxxij.
Lege municipali habetur. ccxxxij.
Lena Mactarelli. ccxxxiiij.
Licet in quæſtione. cxxxij.
Literas magnificentiæ ueſtræ. cxlix.
Martinus ciuis. xxiiij.
Martinus Forniconis. lxxxj.
Martinus Baroncij. clxxix.
Martinus promiſit ſe facturum. ccxxxvi.
Marſilius inter cætera. clj.
Maritus fecit hæredem. cliiij.
Mathiolus gratioli. clxxvij.
Mater dedit dotem. ccxxxvij.
Nicolaus Fei de Cortonio. xxiij.
Nicolaus ſer Amati. clxxj.
Nicolutius deceſsit. xlix.
Non creditur nuncio. lxxxvj.
Nunquid tutor. xlviij.
Oducius Corneti. cxviij.
Omne illud quod conſului. ccx.
Parmenſis quidam. j.
Paulus Hugo de Bononia. xxxviij.
Paulus filius Gualteri. cxliij.
Pater dedit dotem. cxxx.
Pater filio impuberi. ccxlj.
Pater filio emancipato. lxxvj.
Pater habens filium. xv.
Petrus Maioli. clxx.
Petrus uendidit. lxxiiij.
Peruſinus quidam deceſsit. clxxviij.
Pluries contingit. clxxvj.
Præſuppono ꝙ petitio. xciij.
Prædiſtæ rationes. clviij.
Præcepit arbiter. clxxxj.
Præſupponitur ꝙ Lippus. xxxiij.
Picardus decedens. liij.
Primò quæritur utrum iuriſdictio. clxxxix.
Primò arguitur. cxxxj.
Proponitur ꝙ pater. xj.
Proponitur ꝙ Ioannellus. lxviij.
Proceſſum eſt contra Titium. cxiij.
Proceſſus & ſententia. clxiiij.
Promitto tibi & tu mihi. ccxij.
Proponitur quòd Archolus. ccxxxix.
Proponitur ꝙ uiſo teſtamento. ccxl.
Proponitur ꝙ ſyndicus. clxj.
Proponitur ꝙ in teſtamento. xxix.
Punctus talis eſt: quidam eſt effectus. lxij.
Punctus quæſtionis uertentis. lxxxij.
Punctus quæſtionis talis eſt. ciij.
Punctus quæſt. talis eſt, domina P. cxxiiij.
Prout ſuprà ſcriptum eſt. ccxlij.
Quamuis maximi doctores. cliij.
Quæſtio iſta habet dubia. lx.
Quæſtio talis eſt: Titius habens. cxxv.
Quæſtio iſta habet duo dubia. clxxxiij.
Quæſtio iſta. cxlviij.
Quæritur utrum procurator. lxxij.
Quæritur an notarius. lxxvij.
Quæritur quæ ſententia. lxxx.

Quæritur, & in dubium reuocatur. cxj.
Quæritur ſi aliqua ſcriptura. clxiij.
Quæritur de legatis filiarum. cc.
Quæritur nunquid digitus. ccj.
Quidam Cola Pauli. xxxvij.
Quidam uendidit uni inſtitori. lxxix.
Quidam Maßiolus. cx.
Quidam accuſatus de turbata. cxij.
Quidam fratres de communi patrimo. cxxvij.
Quidam habuit uxorem. cxxix.
Quidam de Narnia fuit occiſus. cxl.
Quidam habens bona communia. clxviij.
Quidam ſibi filios hæredes ccxj.
Quidam deceßit. xxxj.
Quidam miniſter fratrum de pœnitentia. clxvij.
Repetitur inſtrumentum. cxcvij.
Reuerendißime domine, uiſo puncto. lxx.
Salumbenſ. Iohannelli. lij.
Satis dubiè quæritur. lxvij.
Ser Ioannes de caſtro durati. clxxiiij.
Si aliqua poſſeßio. clxxx.
Si quis inſtituitur. xij.
Statuto ciuitatis Aßiſij. xxxvj.
Statuto ciuitatis Aßiſij. xcix.
Statuto caſtri Plebis. cvj.
Statuto Peruſinæ ciuitatis. cxvj.
Statuto ciuitatis Eugubij. cxxxiij.
Statuto caſtri plebis. cxxxv.
Statuto communis Gualdi. cxxxvij.
Statuto communis Peruſij cauetur. cxxxix.
Statuto urbis ueteris. cxlj.
Statuto caſtri plebis cauetur. clxxxviij.
Statutum ciuitatis Tuderti. clxix.
Sed quæritur ſi digitus. ccij.
Stipulatus eſt aliquis. cxcij.
Super eo quod. ix.
Super eodem teſtamento. xl.
Super hæreditate dominæ Nicolæ. clxxiij.
Super his quæ ſuprà. cvlij.
Super puncto quæſtionis. lxiiij.
Super puncto quæſtionis uertentis. lxxvij.
Super prædicto puncto. lxxxiij.
Super prædictis. xliiij.
Super quæſtione per uos xliij.
Super quo quæritur utrum. cxv.
Super ſupradicto puncto. lxxxix.
Teſtator poteſt. xxxij.
Teſtator in teſtamento. xxvj.
Teſtator dixit. cciij.
Titius condidit. iij.
Teſtator poſt inſtitutionem. xxxij.
Titius condidit teſtamentum in quo. clxxxij.
Titius fecit teſtamentum. clvj.
Titius maritauit. cxxvj.
Titius promiſit Sempronio. clx.
Tudertinus quidam ueniens. cxcix.
Vanutius Titij. xxx.
Vannes Pauli. xlv.
Venrtius Coraducij. cxx.
Viſa quidam. v.
Viſo teſtamento dominæ. vj.
Viſo teſtamento Andreucij. xix.
Viſa facti narratione. xxvij.
Viſo inſtrumento locationis. lxxv.
Viſo puncto quæſtionis. xciiij.
Viſis teſtibus examinatis. ciiij.
Viſis omnibus ſtatutis prædictis. cvij.
Viſo ſtatuto poſito ſub Rub. cxiiij.
Viſo puncto prædicto, iuribus. cxlvj.
viſa quadam conſtitutione. clix.
Viſo teſtamento Minimi de ſancto Quirico. ccv.
Viſo proceſſu contra bonum. ccix.
Viſo ſtatuto communis Tuderti. x.
Viſo teſtamento. xviij.
Viſo teſtamento Gentilis. xxv.
Viſa inquiſitione. xlij.
Viſo quodam libro. lxvj.
Viſo ſtatuto poſito. lxix.
Vniuerſitatis noſtræ ſtatuto. cxxxiiij.
Vt dixit & aſſeruit. xxj.

Index Quæſtionum Bar. à Saxofer.

Adunantia geneneralis communis Peruſij q. v.
Debitor in diem cognouit. x.
Filium adultum teſtator inſtituit. xiij.
Habeo filiam tuam naturalem. xj.
Iudex per imperitiam iudicauit. ix.
Iudex maleficiorum ſuper accuſa. xiiij.
Iure municipali cauetur. xvij.
Lapus fuit captus. vj.
Lucanæ ciuitatis ſtatuto cauetur. j.
Mulier habens magnum patrimonium. vij.
Peruſinæ ciuitatis ſtatu. cauetur. iij.
Per Italiam communiter ſunt ſtatuta. viij.
Piſanæ ciuitatis concilium decreuit. ij.
Publicanus quidam emit. iiij.
Pupillus cui erat extraneus. xviij.
Quæritur utrum iudex. xvj.
Quidam reliquit uel donauit. xij.
Statuto ciuitatis cauetur. xv.

Index Conſiliorum ſecundi volu.

Ad primum dico. conſi. lxxxv.
Caput pro debito. cxvj.
Conſilium Piſanæ. xxix.
Continetur in ſtatuto. cxvij.
De fructibus. lxj.
Dominus Iacobus. cx.
Domini priores. xxxj.
Domino Vgocioni. vij.
Domine Thomæ. viij.
Domina Matiola. cviij.
Duo ſunt ſtatuta. x.
Et dixit. lxxxiij.
Ex facto proponitur. lxiij.
Ex facto. xxiiij.
Ex parte hæredis. lix.
Ex præcedenti. xlviij.
Factum Marini. iiij.
Factum proponitur. xcvij.
Factum proponitur quòd. cv.
Factum ſupra. lxxvj.
Factum tale eſt, Cola. cix.
Factum tale. liij.
Factum tale eſt. xxxij.
Factum tale eſt, fuerunt. cxj.
Factum tale proponitur. xcj.
Factum Thomæ. iij.
Franciſcus habuit. lxxxiiij.
Frater non poteſt. xc.
Iacobutius Maniectæ. lxxxj.
In dubium. xxv.
In negotio. lxxix.
In nomine uirginis. lxxiij.
In primis eſt. cxiiij.
In quæſtione prædicta. lxvj.
In quæſtione prædicta primo. lv.
In quæſtione propoſita. uiſo. lxiiij.
In quæſtione propoſita. xix.
In quæſtione qua. xxij.
In quæſtione qua quæritur. xxiij.
In quæſtione uertente. lxxv.
Ioannes maritauit. xciij.
Matiolus Petri. lxxxvij.
Minarellus quondam. lxxiij.
Occurrit mihi. cij.
Nicolaus fecit. lxvij.
Non uidetur. lij.
Pater fecit teſta. lxx.
Pater in ſuo. lxxj.
Petrus fuit. lxxxix.
Pone hæredes. xcvj.
Producta eſt accuſatio. cxiij.
Proponitur quòd Rigus. j.
Proponitur quòd. lxxvij.
Puccinus de. xlvij.
Punctus quæſtionis. liiij.
Punctus quæſtionis talis. ciij.
Punctus quæſtionis. xcv.
Quando dicatur. xxxv.
Quæritur an nepos. lxix.
Quæritur an ſtatu. xl.
Quæritur iudex. xxx.
Quæritur ſi dilatio. xxvij.
Quæritur vtrum elapſo. xiij.
Quæritur utrum gradus. xiiij.
Quæſtio commiſſa. lxxxj.
Quæſtio talis eſt. xj.
Quæſtio eſt huiuſmodi. lxxx.
Quæſtio talis eſt. xxxvj.
Quæſtio talis. cxv.
Quæſtio talis eſt, Titius. xxxvij.
Reuerendo uiro. xxviij.
Reuerendißimo in chriſto. xviij.
Santucia fecit. lj.
Sæpe de facto. lxxxviij.
Statutum eſt in ciuitate. xij.
Statuto cauetur quòd. xiij.
Statuto cauetur. xlvj.
Statuto cauetur quòd minor. cxiiij.
Statuto communis. cj.
Statuto ciuitatis cauetur. xlij.
Statuto ciuitatis. xxvj.
Statuto ciuitatis Eugu. c.
Statuto ciuitatis Aßiſij. xlj.
Super declaratione. v.
Super inquiſitione. xxxviij.
Super ipſo. lxxij.
Super prædicta. xxxiij.
Super præmißis. xxxiiij.
Super puncto. vj.
Super quæſtione. xlv.
Super ſecundo. xliiij.
Tertius promittit. xcix.
Teſtator poſt. xcviij.
Teſtator reliquit. xlix.
Vannutius Petri. xvj.
Videtur quod dictum. lx.
Viſa accuſatione. xv.
Viſa inquiſitione formata. ij.
Viſa prima &. xxj.
Viſo libello. xx.
viſo proceſſu. xxxix.
Viſo puncto. cvj.
Viſo quodam. xvij.
Viſo ſtatuto. xxxvj.
Viſo teſtamento. lxij.
Viſo teſtamento Baldi. lxxviij.
Viſo teſtamento Colæ. l.

Index quæſtionum ſecundi volu.

Petitum fuit. quæſtio. j.
Quando ponimus. iiij.
Quæſtio talis eſt. iij.
Quidam conduxit. ij.

FINIS.

Repertorium ſuper conſilijs, QVAESTIONIBVS, Tractatibus, & Sermonibus Bart. Primi & Secundi Voluminis, nouiter diſcuſſum feliciter exorditur.

De litera A.

ABbas. intruſus in monaſterio, poteſt dici tyrãnus in domo propria. de tyran. poſt nu. 11. f. 123
Ab hinc dictio, non trahitur ad tempus præteritum. Bar. in conſi. xij. nu. 1. in ij. volu. f. 200
ACETVM licet in eadem ſubſtãtia ſit vinũ, tamẽ nõ venit appellatiõe vini. in tract. de alueo. §. quod ſi. nu. 7. f. 153
Acceſſorium quãdoꝗ deficit, remanente tñ principali. Bart. in xvij. q. ſua diſpu. contra. & in ſol. f. 95
Acta iudicij valent, licet in eis non ſint ſcripta nomina teſtium. de teſt. nu. 220. fo. 96
Actio, quæ datur cõtra magiſtratum delinquentẽ in officio, dicitur ſubſidiaria. Bar. in ix. ſua diſputatio. nu. 4. f. 87
Actiones & obligationes, quæ principaliter recipiunt vitæ ſuſtẽtationem, ꝙ cadãt in perſonam deportati, & etiã in ꝑſonam dãnati in metallũ. Bart. in prima quæſtione ſua diſpu. nu. 3. f. 75
Actio Publiciana qñ competat: & quid requirit̃ in ea, vt procedat libellus iure dñij, vel quaſi. Item ſi tu poſsides noĩe meo precario præcedenti tit. an competat mihi Publiciana cõtra te, vel contra tertium. Bar. conſ. ccvj. incipien. in nomine domini amen &c. inter procuratorem per totum. f. 65
Actio de dote an duret ſi aliquid eſt datũ in ſolutum, & nõ eſt menſuratum. Et cũ detur mulieri pro dote id, quod ſemper ipſa poſſedit extra dotem, & ꝓbat antiquiorẽ poſſeſsionem, hoc probato non ceſſat actio de dote. Bar. in conſi. cxxj. nu. 1. & 2. f. 41
Actio pro actore perpetuat̃, etiam ſi reus citatus eſt contumax. in conſti. ad reprimendum. §. cõteſtata. nu. 3. f. 105
Actor põt portare literas citatorias, dummodo præſentet corã teſtibus & notario. in conſtit. ad repri. §. per literas. nu. 4. f. 104
Actus factus ab habente dilucida interualla, qñ in furore, & qñ in ſana mente dicatur factus. in tract. teſti. nu. 95. f. 177
Actus celebratus coram populo, vel populũ repręſentãte, nõ requirit præſentiam teſtium. de teſti. nu. 221. f. 196
Accuſator nõ poteſt eſſe teſtis in tracta. de teſt. poſt nu. 20. f. 189
Accuſatio etiam pro libello accuſatorio accipitur. in cõſti. ad repri. nume. 26. fo. 98
Accuſatio in caſu huius legis ꝙ requirat̃ ꝙ ſit apertè formata, aliàs ſequitur abolitio. ibidem. nume. 27. fo. eod.
Accuſatio eſt nomẽ iuris, ſicut actio: & eſt ius proſequendi vindictam publicam. in conſti. ad repri. nu. 25. f. 98
Accuſatus de percuſsiõe cũ armis, vl' cũ ſanguinis effuſiõe, & poſt ea nõ cõſtet niſi de ꝑcuſsione tñ, ſed nõ cũ illa qualitate, abſoluendus eſt reus. Bar. in conſi. cxvij. incip. accuſa. nu. 1 f. 39
Accuſatio de damno dato debet continere æſtimationem dãni dati. Bart. in conſi. cxiij. nu. 1. in ij. vol. f. 221
Accuſatur ſimpliciter qs, & poſtea cõſtat de percuſsiõe cũ armis, nõ debet cõdẽnari niſi de ſimplici ꝑcuſsiõe. cõſ. cxvij. nu. 6. f. 39
Accuſatori an ſit licitum vti illa cautela, ꝙ ſi aliquid nõ credit eſſe probatũ, dicat ꝙ detrahit illud de accuſatione ante ſentẽtiã. Bar. ibi. conſi. cxvij. nu. 4. f. 39
Accuſatore negligente ſi nõ probat, ſequitur abſolutoria diffinitiua, quæ magnum præiudicium parat, cũ alius nõ admittatur ad accuſandũ, niſi doceat de pręuaricatiõe. Bar. in xiiij. q. ſua diſpu. in ſol. nu. 2. in medio. f. 93
Accuſatus de turbata poſſeſsiõe, quia intrauit &c. & ille dicit ꝙ intrauit tanꝗ in re ſua, qa fuit aui ſui, & probat tñ ſi accuſator probat antiqorẽ poſſeſsionẽ debet obtinere. Bar. i cõſ. cxij. nu. 1. f. 38
Accuſatus de percuſsiõe excepit ꝙ fecerat ad ſui defenſionem, tũc ſi duo teſtes deponũt de ꝑcuſsione ſimpliciter, & aliqui de percuſsione, ſed ꝙ fecerat ad ſui defenſionem, & reddũt cãm dicti, qa viderũt: tũc debet abſolui. Bar. cõſ. cx. nu. 2. f. 37
Accuſatus an veniat abſoluẽdus ſi agẽs nõ dicat rẽ ad ſe ꝑtinere iure dñij, vel quaſi. Bar. in conſ. xv. nu. 1. in ij. vol. f. 201
Accuſatio ex forma ſtatuti ſi nõ põt fieri cum adiectiõe loci, & tẽporis, an ſaltem in probationibus ſit neceſſarium apponere locũ & tempus. Bart. in conſi. clxxij. nu. 7. f. 56
Accuſatio ſi eſt ineptè formata in crimine læſæ maieſtatis, an valeat bñficio huius l. quæ vult ꝙ ſummariè, &c. Bart. in extrauag. ad reprimen. in ver. per accuſationem. nu. 24. f. 98
ADHERENTES qui dicantur Bart. in conſi. xxv. in ij. volu. nu. 1. f. 204
Adijcere fundo dicitur quod inuiſibiliter fit, applicare quod viſibiliter, & palam. in tract. de alluuio. §. ex prædio. nu. 2. f. 141
Adiecta ꝗ dicant̃, de arena cuius ꝑtes inuicẽ nõ cohęrẽt. qñ noſtra officiat̃ Bar. in ſuo trac. Tyberi. ĩ verbo, adiecerit. nu. 1. & 3. f. 141
Adiectum ꝑ alluuionẽ agro noſtro dicimur poſsidere, ſicut ipſum agrum dummodo non limitatum. Bar. in d. ſuo tract. Tyberia. in ver. acquiritur. nu. 1. & 2. f. 141
Adiectiua verò duo neutraliter poſita quid importent. Bart. conſi. cxlj. incip. ſtatuto vrbis veteris. nu. 3. f. 46
Adminiſtrator eccleſiæ admittitur ſuper contractu, quem celebrauit in tract. circa mate. teſt. in ver. monachus. nu. 22. f. 189
Adoptio fit coram quocunꝗ magiſtratu: & qualiter adoptatus ſuccedat. in tract. ſucceſsio. nu. 9. f. 170
Adulterium probatur per teſtes, qui viderunt adulterantem per rimulam, vnus poſt alium, in tract. de publ. teſtium. nu. 87. f. 195
Adulteri an gaudeãt beneficio ſtatuti. Bar. in conſi. clxxv. & ibi an pax poſsit fieri ſup adulterio. & ibi vide addi. ꝙ adulterãs vxorẽ alterius eſt plus quàm occidere filium. nu. 1. f. 57
Adulteræ mulieris bona cui publicentur qñ habet filios. Bar. in cõſil. xcvj. in ij. vol. nu. 2. fo. 220
Aduocatus durante aduocatione non teſtificatur, ſed ea finita, ſic in tract. ad repro. teſtium. in ver. teſtium poſt nu. 13. f. 184
AGER in iure eſt locus quidam, qui ſine ædificio ſic appellatur. Bar. in ſuo tract. Tyberia. in ver. agro. nu. 1. f. 140
Ager dicit̃ ꝙ ſiue ad nos pertineat iure dñij, vel quaſi vel iure pignoris, vel vſusfructus, vl' quouis alio. ſi enim ſpectat ad nos iure dñij, eodem iure alluuio pertinebit. idem ſi quaſi dñij. Bart. in ſuo tract. Tyberia. in verbo, noſtro. nu. 1. f. 140
Ager inundatus à flumine, ſi flumen. poſtea receſsit, quãdo primo domino reſtituatur in tract. de alueo. §. ſed ius. nu. 1. f. 154
Agnus deſignatur quaſi planè ambulans ꝑ terrã de inſig. & armis. nu. 18. f. 132
Agri tres partes ſunt in tract. Tybe. nu. 2. in ver. agro. f. 140
ALERE tenetur patrem egenum extraneus hæres filij. Barto. in tract. de alimen. nu. 40. f. 133
Alere ſe ſi nõ habet quis vnde poſsit, poteſt vendi res ꝗ veniret ſequeſtranda officio iudicis. Bar. in d. ſuo tract. de ali. nu. 44. f. 134
Alere vxorem qñ teneatur maritus, & econtra: & tutor pupilli matrem & ſororẽ egentes, & de quibus rebus ſint alimenta præſtãda. Bar. in d. trac. de alimen. nu. 48. 49. 50. & 51. f. 134
Alere tenet̃ creditor faciẽs incarcerari debitorẽ talẽ qui nõ eſt ſoluẽdo. tenet̃ ipm alere ĩ carceribus Bar. ĩ ſuo tra. đ car. nu. 30. f. 168
Alienatio quãdo prohibetur in certam perſonam, ſi ad illam vadit iure legitimo, locus eſt reuocationi. Bar. in xij. q. ſua. diſpu. incip. quidam reliquit. in ſol. q. nu. 1. cum ſequen. f. 91
Alienatio prohibita ꝑ teſtatorẽ ſi alienet̃: an poſsit reuocari. Bart. in pręalleg. q. ſua diſp. in ſol. q. ver. hoc præmiſſo. ibidem.
Alienatio vel locatio facta à monacho Rectore eccleſiæ poſito per Abbatẽ noĩe ſuo, nõ valet, & non obligat ſuccceſſorẽ: ſed facta noĩe eccleſiæ, ſi eius pretium conuerſum eſt in vtilitatẽ eccleſię. Et primo caſu, qñ facta eſt noĩe ꝓprio, ſi ĩteruenit ſolẽnitas iuris debet peti reſtitutio in integrũ, & aliàs ſucceſſor põt ſua authoritate venire. Bar. ĩ cõſ. lxiij. inci. factũ ſi ꝓponitur. nu. 1. cũ ſeq. f. 21
Alienare qui non poteſt, nec alienanti poterit conſentire. Bar. in cõſilio lxx. nu. 1. f. 23
Alimẽta an ex cauſis ex qbus patet filiũ põt exhęredare, poſsit pater ei filio vt ĩgrato denegare. bar. ĩ d. ſuo tra. de ali. nu. 8. f. 133
Alimẽtare filiũ ꝙ teneat̃ mater, frater fratrem, vl' ſororẽ. ſocer nurũ, pater filium naturalem tantùm alere tenetur. Bart. in d. ſuo tract. de alimen. nu. 14. 15. 16. & 17. f. 133

Alimẽta ſi legauit teſtator, tpſ cõditi teſtamẽti ſpicit, vt pſtari debeat poſt mortẽ teſtatoris, eo mõ quo pſtabat tpe cõditi teſtamẽti. & quo tpe ſunt pſtãda alimẽta. bar. in d. ſuo tra. de ali. nu. 18. & nume. 21. f.133

Alimenta ſi cui ſint legata, ad quid tenet, & ad quæ poterit cogi hęres, & ꝙ legatum alimentorum, dicatur ad pias cauſas. Bar. in d. ſuo tract. de alimen. nu. 22. & 23. f.133

Alimenta ſi legãtur incapaci: vt dãnato in metallũ: & ſimilibus, põt ad legatũ admitti iudicis officio. bar. i d. ſuo tra. de ali. nu. 26. f.133

Alimenta legauit teſtator. & plura alia legata fecit inde in alio teſtamento & codicillis legata minuit: an per hoc minuatur alimenta. Bar. in d. ſuo tract. de alimen. nu. 31. f.133

Alimenta ſi quis debeat in æſtimatiõe de præſentibus, an ipſa ſpecies debeatur. Bart. in d. ſuo tract. de alimen. nu. 32. f.133

Alimẽtis debitis qualiter ſuper eis tranſigatur. Bart. in d. ſuo tra. de alimen. nu. 34. f.133

Alimenta relicta pauperibus, ciuitas habet petitionem illorũ alimẽtorum. Bart. in d. ſuo tract. de alimen. nu. 29. f.133

Alimẽta pſtãri an ſi par neceſſitas venientibus p ſexũ fœmininũ ſicut p ſexũ maſculinũ. bar. i d. ſuo trac. de alimẽ. nu. 42. f.134

Alimenta ſi tutor pupillo deneget, ꝙ ſit iuſta cauſa remouẽdi eũ, & ꝙ ſententia lata ſuper alimentis ſit diffinitiua. Bar. in d. ſuo tract. de alimen. nu. 46. & 47. f.134

Alimentis relictis an veniant alimenta præterita, & futura. Bart. in conſi. iiij. in ij. vol. nu. 2. & in conſi. ſequenti. f.198

Alimenta relicta an debeant dari in domo, vel extra. Bar. in conſil. iiij. in ij. vol. nu. 1. & in conſi. ſequen. f.198

Alimẽta an & cui debeẽt ſumptus pſtãdi magiſtro, ꝙ eũ ibuit libera libus artibus. Bar. in d. ſuo tra. de alimẽtis. nu. 3. f.133

Alimẽta, vl' victus, vl' educatio ſi cui debeãt, ꝙ debeant medicinę. Et ſi aliqs legat vitam famulo ſuo in ſua domo, videẽ legata oĩa q̃ ad victũ ſunt neceſſaria. bar. i d. ſuo tra. de alimẽ. nu. 6. & 5. f.133

Alimẽta remiſſa trãſactiõe vel pacto, nõ remittitur veſtiarium, vel habitatio. ibidem. nu. 2. fo. eodem.

Alimenta debita iure ſanguinis debentur etiam magiſtro tribuẽti liberales artes: ſecus ſi debeẽt ex diſpoſitiõe hominis ibi. nu. 3. f. e.

Alimẽta non debentur per eum, qui eſt ſoluendo, pro eo qui nõ eſt ſoluendo. de ali. nu. 20. f.133

Alimenta an petantur pro tempore futuro. remiſſiue. de alimẽ. numero 29. f.133

Alimenta præſtans per triennium, inducit obligationem perpetuã. de alimen. nu. 30. f.133

Alimentare filiũ pater tenet, & filius patrem, & idem de auo, & nepote, qui tenet locũ patris. bar. i d. ſuo trac. de alimẽ. nu. 8. f.133

Alimentare patrem ſi filius emãcipatus recuſet, põt reuocari in patriam poteſtatem. Bar. in d. ſuo tract. de alimen. nu. 1. f.133

Alimẽtorũ appellatiõe q̃d cõtineat. bar. i ſuo tra. de ali. nu. 1. f.133

Alimẽtorũ appellatiõe cõtineẽt oĩa neceſſaria ad vitã, ſine qbus corpus humanũ ali nõ põt. in tract. de alimẽ. nu. 1. f.133

Aliquem honeſtẽ viuere, qualiter interpretetur, in tracta. teſtimo. nume. 82. f.177

Alloyſius filius regis Roberti iurauit fidelitatem Imperatori Henrico per ſuos nuncios in ciuitate Piſarum, pręſente Bar. qui ſunt rebel. §. rebellando nu. 9. f.108

Alter ex fratribus ſi ſunt ſocij, põt capi p debito alterius, ſi eſt contractum nomine ſocietatis. de duo. fra. §. j. quæro. nu. 28. f.122

Alluuione adijci quando quid dicat. Bart. in ſuo tract. Tyberiadis. in verbo, agro. nume. 3. f.140

Alluuio ſi nõ põt p ſenſum corporis cõphẽdi, qualiter pbabiẽ p teſtes. bar. i d. ſuo trac. Tyberiadis. in ver. p alluuionẽ nu. 2. f.141

Alluuio ꝙ nõ tribuat iuriſdictionem, ſicut tribuit dñiũ rerũ priuatarum. in tract. de alluuio. §. acquiritur. nu. 6. & 9. f.142

Alluuio pbaẽ p tres teſtes deponẽtes ꝙ viderũt minutatim icremẽtũ allatũ. de alluuione. §. p alluuionem. nume. 3. f.141

Alueus differt ab inundatione, nam per inundationem non mutaẽ dominiũ, licet perdaẽ poſſeſſio. Bar. in ſuo tract. de alueo. in ver. ſpeciem. nume. 2. & ſeq. f.154

Alueus etiam dicit, qui non eſt modò, ſed iam fuit: quod facit p notarijs & teſtibus qñ dicũt, talis filius Titij, cũ Titius ſit mortuus. Bar. in ſuo tract. de alueo. in verb. prior. f.152

Alueus cuius ſit, & cuius iuris. Bar. in d. ſuo tract. de alueo. in verb. prior. fo.152

Alueus nouus qualiter dimittatur. Bar. in d. ſuo tract. de alueo. in verb. quod ſi. nu. 1. fo.153

Alueus dimiſſus acquirit occaſiõe vicinitatis, ſeu pdij vicini. Bart. in d. ſuo tract. de alueo. in verb. quod ſi circa. nu. 1. fo.153

Alueus naturalis dr. i. cõſuetus: vel naturalis. i. antiquus, ad differẽtiã noui alueí. Bar. in ſuo tra. de alueo. in ver. naturali. f.152

Alueus propriẽ venter fluminis eſt Bart. in d. ſuo tract. de alueo. in verb. alueo. fo.152

Alueus qñ dicatur derelictus, ſeu dimiſſus. Bar. in d. ſuo tra. de alueo. in ver. relicto. fo.152

Alueus priuatus nõ efficit, cũ in ptãte ſit ducẽtis eũ in alueũ remittere. Bar. in d. ſuo tra. de alueo. in ver. relicto. circa finem. f.152

AMICVS non oĩno à teſtimonio repellit, ſed ei minus credit in tracta. de teſt. nu. 5. fo.188

ANGELVS malus quare non debuit redimi. Bar. in ſuo tract. quæſtio. ventila. nu. 11. fo.136

Animalia quæ portantur in armis, ſi depingũtur in vexillis, facies debet reſpicere haſtam: ſecus ſi pars animalis portaretur in trac. de inſig. & armis. nu. 14. f.132

Animalia qñ deſignantur, debent deſignari in nobiliori actu eorũ, etiam quo magis ſui vigorem oſtendunt. ibi. nu. 15. fo. eod.

Anima rationalis non præſumitur eſſe in monſtro nato ex muliere, non habẽte formam exteriorem hominis. ſecus ſi cõi aſpectu videtur homo. in tra. de alueo. §. ꝙ ſi. nu. 13. fo.153

Anima ſenſitiua eſt forma ſubſtantialis rerum animatarũ. in tract. de alueo. §. quod ſi. nu. 11. fo.153

Anima intellectiua eſt forma ſubſtantialis rerũ corporaliũ, & intelligentiũ, vt homo in tra. de alueo. §. quod ſi. nu. 12. fo.153

Annui reditus computantur inter immobilia. lib. ij. minorica. cap. j. vj. diſtin. nu. 33. fo.115

Annus qñ dicaẽ incipere, & qñ deſinere. in tract. de alueo. §. eius. poſt nume. 7. fo.153

Ante menſem, vel nonam, an intelligatur finitam vel inchoatam. Bar. in conſi. clxxvj. nume. 1. fo.57.

Ante, & retro, propriẽ cadit in animalibus. in trac. de inſula. §. ꝙ ſi ex. nu. 4. f.148

Ante & retro, appoſita ad denotandum tempus, qualiter intelligatur. ibidem. nu. 5. fo. eod.

Antiqui legum conditores non vtebantur hac dictione, rebelles. qui ſint rebel. §. rebellis. nu. 3. fo.107

APPELLARI an poſſit tolli per ſtatutũ: & quid de ſententia diffinitiua. Bar. in conſi. clxxij. nu. 2. fo.56

Appellari an poſſit à ſentẽtia cõdemnationis in materia falſitatis. Bar. in conſi. xxiij. in ij. vol. nu. 2. fo.203

Appellatio qualibet eſt permiſſa, niſi videatur prohibita. Bart. vbi ſupra. nume. 1. fo.203

Appellatio quare eſt inducta, & an poſſit appellari à ſentẽtia principis. & multa bona in materia appellatiõis. vide per Bar. in ſua diſputat. prima per totum, in ij. vol. fo.224

Appellatiõe pſequẽdo qñ in cã appellationis vnus fuit pro parte condemnatus, & pro parte abſolutus, & appellauit: an tota ſñia ſuſpẽdaẽ vel tollaẽ. & caſu quo p parte tñ an appellans prædictus qui petijt ſñiam executiõi mãdari corã iudice à quo, pro ea parte quæ faciebat p eo videaẽ recedere à ſua appellatiõe. Bart. cõſi. cl. incip. cũ prædicta examinarẽ. nu. 1. cum ſeq. fo.48

Appellare an poſſit condẽnatus aliquo mõ de falſa moneta, & ſi appellet quę ſunt partes iudicis appellationis, ſtante ſtatuto &c. Bart. cõſi. clxv. incip. in queſtione qua. nu. 1. & ſeq. fo.54

Appellatio ꝙ non ſemper ſit neceſſe debere interponi intra decem dies à ſententia lata, & de intellec. auth. ſed nouo iure. C. de appel. Bar. in ſuo tract. de carceribus. nu. 8. fo.167

ARRARVM datio an valeat pro ſponſalibus, qñ promiſſio nõ valuit. Bar. in conſi. xlv. nu. 1. fo.16

Arbitratoris laudo an requiraẽ citatio, vel pręſentia partis. Bart. in conſi. clxvj. nu. 2. fo. 54. Et ibi an arbitrium tranſeat ad hæredes.

Arbitrio dato à conſilio ſapientibus, an ipſi poſſint ius alteri quæſitum tollere. Bar. in conſi. clxx. per totum. fo.55

Arbiter an poſſit eſſe iudæus, & amicabilis compoſitor. Bar. conſi. xvij. nu. 2. in ij. volu. fo.202

Arbiter ꝙ non poterit examinare, an teſtes examinati corã iudice dixerint veritatem. de publica teſtium. nu. 250. f.197

Arbiter nõ punit cõtumaciã litigãtiũ, in tra. de arb. nu. 13. fo.158

Arbiter cogiẽ ſñiam dicere, arbitrator nõ. i tra. de arbitris. nu. 4. f.157

Arbiter ſi ſolus ſtipulatus eſt pœnam, ſi eius ſententię nõ pareatur, & pœna ſit cõmiſſa, qa vnus nõ paruit: ipſe exigit pœnã, quã exactã pſtabit paręti: vel ei cedet actionẽ in tra. de arbi. nu. 14. f.158

Arbiter, ſi mortuus eſt eo tpe, quo certũ eſt alterũ ex litigatoribus adeſſe nõ poſſe: de ſtatuta pœna nõ cõmittitur. ibidem. nu. 15. f. e.

Arbiter vnus non poteſt committere vices ſuas alij, niſi ſit compromiſſum. ibi. nu. 11. fo. eod.

Arbiter diſcrepat ab arbitratore in tribus. Bar. ibi. nu. 18. f.158

Renũciari an poſſit iuri pendenti reductionẽ ad arbitrium boni viri. Bar. in d. ſuo tract. de arbi. nu. 20. f.158

Arbiter quis poſſit eſſe, & quid differat arbiter ab arbitratore. Bart. in ſuo tract. de arb. nu. 1. cum tribus ſeq. f. eo.

Arbiter poteſt pronunciare de ſumptibus & vſuris, cum ſint acceſſoriæ & dependentiæ. Bar. in d. ſuo tract. de arb. nu. 8. f.157

Arbiter iudex inferior an poterit vti nuncijs ſuperiorũ. & an eidem nuncio referenti credere debeat iudex, cum ſit vnus. Bart. in extrauag. ad reprimen. in ver. per nuncium. nu. 9. & ſeq. f.104

Arbitri ſi ſunt tres, & vnus decedat, finitum eſt compromiſſum nec alij duo poterunt pnunciare. Bar. in ſuo tract. de arb. nu. 9. f.157

Arbitri tres duo non poſſunt tertium cogere vt veniat cum ipſis, cũ par in parẽ &c. ſed poterit cogi p iudicẽ vt conueniat cum alijs duobus. Bar. in d. ſuo tract. de arb. nu. 10. f.157

Arbitri ſñia non reſcinditur per appellationem, cũ ab ea nõ põt appellari: nã nõ tenet ipſo iure cùm nullam habeat iuriſd. vnde me tu pœnę ſtaẽ eius ſñiæ. Bar. in d. ſuo tract. de arb. nu. 16. f.158

Arbitri ſententia, ſi eſt iniqua, poteſt peti reductio ad arbitrium boni viri intra decem dies à tẽpore ſentẽtiæ latæ, ad inſtar ſupplicationis. Bar. in d. ſuo tract. de arb. nu. 5. f.157

Arbitrari nolle qñ quis dicaẽ, & plura de arbitramento. vide Bart. cõſi. clxvj. incip. Calamanus de Spoleto. nu. 6. cum duob. ſe. f. 54

Arbitramentum factũ poſt publicationẽ bonorũ an valeat: vt puta ſi vendo ſibirem pro pretio quod arbitratus fuerit Titius, & añ ſuum arbitramentum ego ſum exbãnitus, & mea bona ſunt publicata, & poſtea fuit Titius arbitratus: qd iuris. Bar. cõſ. clxvj. incip. Calamanus de Spoleto. nu. 1. cũ multis ſeq. f.54

Arbitrio iudicis committitur an ſit fides teſtibus adhibẽda. de publ. teſti. nu. 191. f.195

Arbor mea impoſita tuo fundo, etiã ſi ibi coaluerit, petitur actione in factũ. in tract. de alluuio. §. plane ſi. nu. 3. f.142

Arbor pprie quæ ſit, & quæ dicaẽ, ſecundùm Iuriſtas. in tracta. de alueo. §. ꝙ ſi. nu. 9. f.153

Argumentum ab ordine inquiſitionis an valeat. Bart. in conſi. ij. in ſecundo vol. nume. 1. f.198

Argumentum ab inſeparatis non eſt validũ in iure. Bar. in conſilio xiiij. in ij. volu. nu. 1. f.200

Arguere ab authoritate Ariſt. vel alterius magni authoris, an liceat Ariſt. in Topicis dicit ꝙ eo ipſo ꝙ mulier nubit videtur omnia bona ſua dare in dote. bar. in vij. q. ſua diſpu. in cõt. q. nu. 4. f.85

Arguere licet de tẽpore ad locum. in conſi. xiij. poſt nu. 2. fo.7

Arma i clypeis depigẽda, nobilior pars debet reſpicere partẽ clypei q̃ in portãdo reſpicit latus dextrũ. de inſig. & ar. nu. 31. fo.132

Arma depingẽda in coopertis equorum, nobilior pars debet reſpicere caput equi. ibi. nume. 32. fo. eod.

Arma qñ pingãtur in coopertorijs lectorum, in parietibus. & alijs locis ſtabilibus. ibi. nu. 33. f.132

Arma q̃ portãtur in veſtibus, pars ſuperior debet reſpicere caput inferior pedes: nobilior pars armæ debet reſpicere latus dextrũ. in tract. de inſig. & armis. nu. 28. f.132

Arma quæ pingenda ſunt à parte poſteriori hominis, pars nobilior debet reſpicere latus ſiniſtrum hominis. ibi. nu. 29. f. eo.

Arrogatio fit coram principe, & qualiter ſuccedat arrogatus in tra. ſucceſſio. nu. 8. f.170

Articulus qualiter cognoſcaẽ ꝙ in eis debeat procedi ſummariẽ, et de plano. Bart. in extrauag. ad reprimẽ. in ver ſummariæ. nu. 10. & ſeq. f.100

Articuli modici præiudicij ita ꝙ ſummariam cognitionem requirant: licet opus ſit iudex aliquid faciat: poterunt de plano, ſcilicet iudice nõ ſedente, & t pe feriato ob hoĩm neceſſitatem expediri. ſuper conſtitutione ad repri. in verbo de plano. nu. 4. f.101

Secus ſi alicui parti poſſunt eſſe magni pjudicij. in cõſti. ad reprimendum. ibidem. fo. eod.

Articulus ꝙ producatur. non eſt de ſubſtantia probationis. in trac. de publi. teſtium. nume. 93. fo.192

Articulus vnius cauſæ, qui ordinariẽ agitari debet: qñ poterit de plano agi. in conſtit. ad reprimendum. §. de plano. nu. 3. f.101

Articulus diſiunctiuus nõ admittitur, niſi ſuper facto alieno. in tra. circa ma. teſt. nu. 13. f.180

Artifex qui per decẽniũ artẽ nõ exercuit nõ diciẽ artifex: & ex hoc probatur ꝙ deſijt eſſe artifex. in tract. teſtimo. nu. 64. f.176

ASCENDENTES deſcẽdẽtibus qualiter ſuccedãt. i tra. ſuc. nume. 15. f.171

Aſcẽdẽtes & deſcẽdẽtes inter ſe nõ teſtificant. in tra. ad reproba. teſtium. in ver. teſtium fa. nu. 57. f.185

Aſſertioni denunciãti aſſerenti ſe non tenere contra conſcientiam, qñ & quãdo credatur, ſi allegat aliquam cauſam. in cõſti. ad reprimendum. §. denunciationem. nu. 18. f.99

Aſſeſſores, qbus limitaẽ tẽpus ad fiendũ pceſſum, nõ poſſunt expedire, niſi ppe finẽ termini. in cõſti. ad repri. §. pcedaẽ. nu. 1. f.106

Aſſumens ſibi poteſtatem vel pẽminentiam in vicinia vel parte ciuitatis, ꝙ vniuerſitas nihil poſſit, niſi quantum ipſe velit. dicitur Tyrannus. de tyrã. nu. 9. f.123

Azureus color eſt tertiꝰ, et rẽpſentat aẽreĩ i tra. de iſi. & ar. n. 26. f.132

Aſſeſſor præſidis non habet iuriſdictionem in ferendo ſententiam cui aſſidet. Bar. in ſuo tract. de iuriſd. nu. 26. f.155

Aſſociãs aliquem ad cõmittẽdum adulterium, an admittaẽ in cauſa adulterij. in trac. de teſt. in verbo, fur. nu. 18. f.189

ATTESTATIONES nõ publicatæ nõ faciũt fidẽ. in tract. de teſt. nu. 81. f.191

Atteſtationes ſunt interprętandę in meliorẽ partem. in trac. de teſt. nu. 170. f.194

AVIA paterna an præferatur in bonis paternis auiæ maternę, & econuerſo. Bar. in conſi. xviij. nume. 4. f.9

Auia paterna an pferaẽ in bonis paternis, & materna in bonis maternis. Bar. in conſi. ccxv. inci. an teſtamentum. nu. 3. f.68

Aui appellatione an contineẽ proauus. & quid in ſtatuto, vide Bar. in conſi. lvj. nu. 3. in ij. volu. f.211

Aureus color nobilior eſt cęteris, & per eum figuratur ſol. de inſig. & ar. nu. 24. f.132

Auẽ. ex cã. C. de li. pte. an habeat locum in pteritiõe poſthumi. bar. in cõſ. lxiij. nu. 1. in ſcdo f. 213. Et an cõſeruet pupillarẽ ſubſtitutionẽ. Bart. in conſi. lxiiij. nu. 6. f. 213. & in conſi. lxv. nu. 3. e. vol. f. 213

Authẽ. ſacra. C. ſi aduer. ven. nõ habent locũ iuramẽto de præterito die, nec de præſenti, ſed de futuro. Bar. in conſi. cj. nu. 10. f.54

De litera B.

BAldus cũ itellectu voluerit ad ea q̃ nõ pñt itelligi: nec p bari, niſi p ſummos viros. de pub. teſ. nu. 153. f.194

Baldus ſapiẽs vir. Bar. in cõſ. xlj. in ij. vol. nu. 1. f.207

BANNITVS qui nõ põt impunẽ occidi, licet offendẽs eũ mitius puniaẽ, nõ diciẽ transfuga: retinet etiam iura ſuæ ciuitatis, & æquiparatur vilibus perſonis. in tract. bannito. nu. 15. f.137

Bãnitus iure cõmuni ea perdit quæ in banno exprimuntur. in trac. bannito. nu. 17. f.137

Bãnitus de iure communi nõ habeẽ p cõfeſſo: ſicut bãnitus ex forma ſtatutorum. in tract. bãnito. nu. 18. f.137

Bãnitus nõ poteſt hæres inſtitui in teſtamẽto cõdito ſecundũ iura ſuæ ciuitatis, ſed ſecundũ ius cõe ſic. in tract. bãnnito. nu. 13. f.137

Bãnitus teſtamẽtũ facere põt ſecũdũ ius cõe, nõ ſecundũ iura ſuæ ciuitatis. in tract. bãni. nu. 12. f.137

Bãnitus an poſſit facere teſtm̃. bar. i trac. bãnito. nu. 12. f.137

Bãniti æquiparatur excõicatis & excõicatus deportato, & ſic exbãnitus per cõtumaciam. Bar. in q. ſua diſpu. j. nu. 9. f.75

Bãnitus vtrũ ęquipareẽ dãnato vltimo ſupplicio, vel ad beſtias, & ſic efficiaẽ ſeruus pœnę. bar. i q. ſua diſp. j. i ſol. q. et vtrũ ęquipareẽ deportato, aut relegato, aut excõicato. nu. 1. cũ multis ſeq. f.75

Bãnitus an æquipareẽ dãnato vltimo ſupplicio, vl' ad beſtias, & ſic efficiaẽ ſeruus pœnæ. bar. in ſuo trac. bãnitorum. nu. 1. f.137

Bãnitus qñ ęquiparaẽ deportato. Bar. in d. ſuo tra. bãnito. nu. 3. f.137

Bãnitus nõ æquiparaẽ relegato. Bar. in d. ſuo tra. bãni. nu. 6. f.137

Et in ſuo trac. exbannitorum. in ij. vol. nu. 7. f.228

Bãnitus an æquipareẽ excõicato, & nunq̃ excõicatus poſſit impune occidi. Bar. in d. ſuo tract. banni. nu. 7. f.137

Bãnitus qñ ex forma ſtatuti poſſit impunẽ occidi, & rectẽ dici traſfuga ciuitatis ſuæ. Bart. in ſuo tract. bãni. nu. 8. f.137

Arbiter

Bānitus quid amittat pro tali bānito q̃n eſt verè transfuga, & quid perdant transfugæ,& hoſtes populi Romani.Bar.in d.ſuo trac. bānito.nu.10.& 11. f.137
Bannitus an poſsit hæres inſtitui,& poſſet ſuccedere ab inteſtato. Bar.in q.ſua diſpu.j.in ſolu.q.nu.11.& 12. f.75
Bānitus de iure cōmuni quid ꝑdat, & q̃n poſsit impunè occidi ex forma ſtatuti.Bar.in d.ſuo tract.bānitor.nu.14.cū alijs ſeq.f. 128. & in ſuo tract.exbānitorum.in ij.volu. f. 228
Bānitus q̃n dicat̃ ꝓpriè trāsfuga.bar.in d.ſuo tra.bānito.nu.8. f.137
Bāniri quis poſsit iure cōi.in tract.bānito.nu.16. f.137
Bāniti nō ſunt trāsfugę,& hoſtes:qa nō poſſunt offendi impunè: & ſic retinent iura ciuitatis Romanę & ciuitatis ſuæ.Barto.in q. ſua diſpu.j.in ſol.quæ.nu.13. f.75
Bāniti nr̃i tꝑis,& deportati,an ꝓcedāt à pari.& nūquid bānitus poſſit facere teſtm̄.bar.in ſuo tract.bāni.nu.11.& 12. f.137
Bāniti nr̃i tꝑis,qui impunè poſſunt offendi, quæ iura amittāt. qui ſint rebelles.§.rebellādo.nu 21. f.109
BARTOLVS didicit literas hebrę.de īſi.& ar.poſt nu.29. f.131
Bar.fuit legatus ꝓ communi Peruſij ad Carolum quartum in cōſtitu.ad repri.§.Reges.poſt nu.21. f.98
BENEFICIVM l.fi.C.de edicto diui adritol.q̃n det̃ ſubſtituto vulgariter,vel cōpēdioſè,aut fideicōmiſſario.bar.ī conſilio quinto. nu.1. f.3
BINOMINIS ſi aliquis ſit,qualiter probet̃ eſſe illum, de quo agitur in tract.teſt.nu.26. f.173
BLASPHEMARE & maledicere idē eſt.bar.in cōſi. xxxij. in ij.vo.nu.iij.f.206.& vide in conſi.xxxiiij.nu.2. f.eo.
Blaſphemās Deū de nocte qua & quotuplici pœna puniri debeat vigore ſtatuti īponētis pœnā.bar.ī cōſi.xxxij.in ij.vo.nu.1. f.206
BONA dānatorū an fiſco trāſmittant̃ ipſo iure,vel requirat̃ additio,& an bona dānati trāſeāt ad matrē,& alios aſcēdētes & deſcēdētes,ipſo iure,vel requirat̃ additio.Itē in qbus caſibus hęres nō rep̄ſentet perſonam defuncti.Bar.cōſi.clvij.incip.in nomine dn̄i amē.ſuper his nu.2.& ſeq. f.51
Bona ꝓfitentium religionē fratrū minorum pertinēt ad veniētes ab inteſt.lib.iiij.minorica.cap.j.iij.diſtin.nu.8. 118

De litera C.

CAput eccleſię,vbi altare honorabilius,ī trā.de inſula. §. quod frequēter.nu.6. f.147
Caput aulæ,vbi magis homines ſedent.ibi. f.eo.
Caput ſcholæ,vbi cathedra poſita eſt,& ibi de fine,ibi. f. eod.
Caput prouinciæ ciuitas honorabilior.ibidem. f. eod.
Caput mōtis dicit̃ pars ſuperior eleuata dep̄ſſa appellat̃ pes. ibidē. nume.7. fo.eod.
Caput rei dicit̃ locus ꝑ quē īgredit̃.ſi ꝑ oēs partes eſt ingreſſus, dicitur ꝙ eſt verſus meridiē,pes verſus ſeptētrionē.ibi.nu.8.& 9. f.e.
Caput anni,tp̄s à quo īcipit dicit̃:finis à tꝑe quo finit̃.ibi.nu.5. f. eo.
Caput,ſeu pricipiū,vel initiū fluminis eſt vn̄ flumē originē capit:& finis vbi flumē terminat̃.ibidem.nu.4. f.147
CARCERARI nō debet quis,niſi in loco publico à cōi deputato,aliter ille,q̃ īcarceraret ipſum,ſi tenet ꝑ xx.horas,dicit̃ committere priuatum carcerē.Bar.ī ſuo tract.de carce.nu.22. f.168
Carcerari pōt quis ꝓ debito ī ferijs, vbi eſt timor fugæ,aliàs nō, cū illis poſsit renūciari.Bar.ī ſuo tract.de carce.nu.12. f.167
Carcerari an poſsit mulier ꝓ debito.Bar.ibi.remiſsiuè ī ſuo tracta. de carceribus.nu.4. f.167
Carcerari ꝙ nō poſsit doctor legū,ſicut nec mulier.Bar. ibidem numero 5.ī ſuo tract.de carce. f.167
Carcerari poteſt ꝓ debito ciuili mulier turpis vitæ, puta meretrix. Bar.ibidem.nu.4.ī d.ſuo tracta.de carce. f.167
Carcerari poteſt mulier,ſi ſumpſit tutelam filiorum ſuorum, & renunciaſſet Velleiano,& omni alij exceptioni ſibi cōpetēti. Bart. in d.ſuo tract.de carceri.nu.4. f.167
Carcerari poteſt filiusfamilias tam ꝓ debito ciuili quàm criminali. Bar.in d.ſuo tracta.de carce.nu.6. f.167
Carcerari quando poſsit pupillus tam pro debito ciuili quàm pro delicto, & quid de tutoribus.Bar.ibidem nu.7. f. 167
Carcerari quando quis poſsit pro debito, vel delicto. Bartol. in dicto ſuo tracta.de carcer.numero 9.cum duobus ſeq. f.167
Carceratio pro quo debito poſsit fieri,& pro quo debito poſsit incarceratus recommendari.Bart.in d.ſuo tra.de carce.nu.13. cum multis ſequenti. f.167 & 168
Carceratorum relicta dicuntur relicta ad pias cauſas,cū ſint miſerabiles perſonæ.Bar.in ſuo trac.de carce.nu.29. fo.168
Carceris cuſtos ſi incarceratus aufugiat, qua pœna venit puniendus:& quod procedat̃ ſummariæ,& de plano in cauſis incarceratorum.Bar.in ſuo trac.de carce.nu.27.& 29. fo.168
Carceratus pro debito fiſci poteſt ibi pro debito priuati recōmendari.de carce.nu.19. fo.168
Carceratus pro debito poteſt pro aliquo delicto ibi recommendari.in tract.de carce.nu 20. fo.168
Carceratus iniuſtè poteſt ab amicis cum violentia extrahi de carcere.in tract.de carcer.nu.17. fo.168
Carceratus pro delicto,q̃n poſsit pro alio delicto recōmendari. in tract.de carce.nu.21. f.168
Carcer eſt locus ſecurus & horribilis repertus nō ad pœnā, ſed ad delinquentiū vel debitorū cuſtodiā.in tra.de car.nu.2. fo.167
Carcer vnico caſu iure ciuili datur ad pœnā,nec ad perpetuos carceres quis damnatur:ſecus iure cano.ibidem.nu.2. fo.eod.
Carcer vnde dicatur.ibidem.nu.3. fo.eod.
Carcer q̄d ſit,& vn̄ dicat̃.Bar.in ſuo tra.de carceribus.nu.1. f.167
Carolus quartus conceſsit Bar.& eius deſcēdentibus poteſtatē cōcedendi væniam ætatis.in tract.de teſt.nu.80. fo.176
CASVS, in quibus poſt propoſitā recuſationē nō valet ꝓceſſus ſine appellatione,& etiā ſi nō proponat̃,& cā ſuſpicionis eſt notoria.Bar.in conſi.cv.incip.inquiritur.nu.2.cum ſeq. fo.35
Caſtrum quod habet iuriſditionem ſibi eligendi defenſorē.q̃n ciuitas dicatur.qui ſunt rebel.§.Lombardiæ.nu.6. fo.107
Caſtrū dicitur quaſi caſa alta,ſeu fortis & munita muris:& nō habet de iure cōi iuriſditionē,licet habeat magiſtratus poſitos per ciuitatē cui ſubſunt.qui ſunt rebelles.§.Lōbardiæ.nu.4. fo.107
CAVSA impulſiua appoſita in lege ceſſante, non ceſſat lex. in conſti.ad reprimendum.nu.12. fo.98
Cauſa impulſiua ſi in lege vniuerſali,vel municipali,apponit̃,non poteſt opponi ꝙ illa ſit falſa.ibidē.nu.13. fo.ibid.
Cauſa finalis dicitur in principe reſcribente particulariter,& reſpicit vnicum factum.ibidem.nu.13. f.eod.
Cauſa cognoſcenda ſine ſtrepitu intelligitur,id eſt,ſine rumore. in conſtitu.ad reprimendum.§.ſine ſtrepitu.nu.1. fo.101
Cauſa vilis & viliū perſonarū de plano agitari debet,iudice nō ſedente pro tribunali,& ſine libello,& alijs ſolennitatibus.in conſti.ad reprimendum.§.de plano.nu.1. fo.101
Cauſa,propter quam reprę́ſaliæ cōcedunt̃,debet eſſe vera. in tract. repræ.in iiij.q.nu.2. fo.127
Cauſa cōmiſſa ſine figura iudicij,intelligitur ac ſi cōmiſſa foret per verba liberam voluntatem denotantia.in conſtitu.ad reprimendum.verſi.videbitur.nu.9. fo.103
Cauſa ſummaria,an reqrat citationē partis, ꝙ ꝑſonæ legitiment̃, an reqrat̃ petitio,an in ſcriptis vel ſine ſcriptura reqrat̃ libellus, & an ꝓcedi poſsit tꝑe feriato,& de alijs ſi.vide plenè Bar. in extra.ad reprimē.in ver.& figura.nu.6.& 7.cū multis ſeq. fo.102
Cauſa in qua ꝓcedit̃ de plano,licet reqrat plenā probationē nō tn̄ eſt cā ordinaria,imò nō fit ꝓbatio ī forma iudicij,imò nulla parte arctata.Bar.in extraua.ad reprimēdū.ī ver.de plano.n.6. f.101
Cauſa q̃n dicat̃ ſummaria,& q̃n debeat iudex ſummariè procedere.Barto.plenè de hac materia in extrauag.ad reprimen. in ver. ſummariè.nu.1.cum multis ſeq. 100
Cauſa finalis & non impulſiua condēdi legem,quæ fuerit illa,maximè cū dicat,ad reprimendū multorū facinora.Bar.in extraua. ad reprimen.verſi.ne ex eorum.nu.12.& ſeq. fo.98
Cā vel negotiū q̃n dicat̃ finitū in cōſi.xxxv.in ij.vo.nu.1. fo.106
Cauſa dotis & alimentorū an ꝓcedāt à pari.Bar.in vij. q.ſua diſpu. incip.mulier habens.in contra.q.nu.8. fo.85
Cauſæ ſummariæ ſunt multiplices. Bar.in extrauag.ad reprimen. in verb.ſummarię.nu.5.cum ſeq. fo.100
Cauſæ quę ſint quę agitari debeāt de plano,& quid importēt,& in quibus ſit neceſſe,vel nō iudicē ſedere pro tribunali.Bart.in extrauag.ad reprimen.in verb.de plano.nu.1.& ſeq. fo.101
Cauſæ duę cōcurrētes q̃n vna eſt accidētalis,alia naturalis, ꝙ naturalis p̄ferat̃.Bart in ſua q.xviij.diſp.nu.2.in ſol.nu.3. fo.96
Cauſæ quæ ſint illę,in qbus nō ſperat̃ ſnīa quę poſſunt de plano & ſine cognitiōe expediri. in cōſti.ad repri.§.de plano.nu.5. f.101
Cauſæ grauioris ponderis ſi agitari debēt de plano,qūo intelligantur.in conſti.ad reprimen.§.de plano.nu.2. fo.101

Cauſæ finales conſtitutionis ad reprimendū,fuerūt tyrānides.in tracta.ſup cōſti.ad reprimē.nu.7. f.97
Cauſæ propter quas iudex ſuſpectus recuſatur.in tract.teſt.in ver. teſtium fa.nu.36. f.184
Cauſæ meri vel miſti imperij,vt delegari poſsint,duo requirunt̃ de iure ciuili:de iure canonico ſecus.in tract.de iuriſ.nu. 35. f.156
Cauſæ finales ſi in lege ſint plures,an requirat̃ ꝙ omnes cōcurrant. in conſti.ad reprimē.numero 15. f.98
Cautela pro actore in poſitiōes,ne poſitiōes cōiunctiuè copulent̃: nā poterit altera pars totū negare, nec ꝓponat̃ in plurali dicēdo hos fundos meos.Bar.in ſuo tract.de ordine iudicij.nu.13. f.169
Cautela pro teſte,q̃n torquet̃.de publi.teſt.nu.131. f.193
Cautela in cōſtituēdo ſyndicū,ne repugnet regulę fratrū.lib.ij.minorica.cap.vij.viij.diſtin.nu.50.& 58. f.116
Caueāt fratres ne conſtituāt ſyndicum ad lites.& lib.ij.minori.cap. vij.viij.diſtin.nu.56.& 57. f.116
Cautela vt fiat ꝓceſſus,& in ſcriptis redigat̃ antequā cōcedātur.in tract.repræſa.in iiij.q.nu.5. f.127
Cautela vt iudex accuſatore abſente poſsit eius defectū ſupplere. in cōſti ad reprimē.§.neglexerint.nu.5. f.105
Cautela vt anteꝗ̃ fiat citatio ꝑ edictū,ꝙ iudex capiat informationē de nō tuto acceſſu.ī cōſti.ad reprimē.§.ꝑ edictū.nu.4. f.104
CAECVS teſtificat̃ de auditu q̃n habet voces notas, & de his q̃ vidit an̄ cęcitatē ī tra.cir.ma.teſtiū.ī verbo,qa teſtiū.nu.29. f.18
Cælū habet dexterā,q̃ eſt oriēs,& ſiniſtrā occidēs.de īſu.nu.11.f.148
CERDONEM eſſe bonū,ꝓbat̃ ꝑ teſtes eiuſdē, vł maioris peritiæ.in tract.teſt.nu.61. f.175
Ceſsioni bonorum an poſsit renūciari.Bart.ī cōſi.cxvj.in ij. volu. nu.2.Et ibi videas de materia ceſsionis. f.223
CHRISTVS humani gn̄ris verus eſt ſaluator, & authoriſans. in tract.q.venti.nu.1. f.134
Chriſtianum aliquem eſſe,vel ſacerdotem,qualiter probet̃.in trac. de teſt.numero 69. f.193
CIBARIO vel diario legato nō veniūt veſtitus,nec habitatio, nec medicinæ de alimētis.nu.7. f.133
Cicatrix q̃ ſit,& q̃n ex vulnere ſit remāſura.& plura bona in materia per Bar.in ſuo tra.de cicatricibus.in ij.vol. fo.231 per totum.
Citatio perſonalis an requirat̃ q̃n teſtes extra ordinem examinant̃ in tract.de teſtibus.nu.79. f.191
Citatio per præconē admittitur vbi citatur ī certa perſona.in cōſti. ad reprimēdum.§.per edictum.nu.14. f.105
Citatio ad audiendum ſentētiam debet eſſe peremptoria. in cōſtit. ad repri.§.ſuper.nu.4. f.104
Citatio ſatis eſt quod fuerit affixa in loco publico vt moris eſt: nec requiritur quāto tempore ſtari debeat,dū tn̄ relatio appareat facta.in cōſti.ad repri.§.publicè.nu.1. f.105
Citatio q̃n fit ī criminalibus,neceſſario nō reqrit̃ ꝙ exprimat̃ factū limitatū loco & tꝑe.ī cōſti.ad repri.§.ſuper.nu.1. f.104
Citatio licet fiat per literas,nūcius debet tn̄ eas portare.in cōſtit. ad reprimendum.§.per literas.nu.2. f.104
Citatio in figura iudicij neceſſaria nō eſt:nec eſt neceſſariū ꝙ iudex interſit cōfectiōi inuētarij.Bar.cōſi.cliiij.īcipiē.maritus fecit hęredem vxorem.nu.5. f.50
Citatio in cauſis ſummarijs vbi debet fieri,& q̃n,& an ſit neceſſaria ad audiēdam ſentētiam.Bar.in extrauag.ad repri.in ver.videbit̃. numero 3. f.103
Citatio ſine cauſa nō valet.Itē nec libellus ſine cauſa valet,nec trāiactio nec cōtradicēs,nec cōfeſsio,nec ſtipulatio valet ſine cauſa Bar.in d.ſuo tract.de citatione.nu.5. f.138
Citatio multi ſunt caſus,in quibus nō valet. vide Bar. poſt tract.de iuriſdictione. f.156
Citatio negāti ſe fuiſſe citatum nō credit̃,ſed potius nuncio in dubio creditur,niſi oſtēdatur de contrario.Bar.in d.ſuo tract.de citatione nu.14. f.138
Citatio facta die feriato nō valet,nec ꝓceſſus.cū citatio ſit de proceſſu iudiciorū,& ſi quis citet̃ die feriata vt cōpareat die nō feriata,valet de cōſuetudine.& ita obſeruat ſtylus curiæ Romanę. Bar.in d.ſuo tra.de citatione.nu.8.& 9. f.138
Citatio ſi fiat ad decem dies, vel tres dies,ille vltimus dies decimus vel tertius in citatione vel termino cōputat̃,& licet ſit appellādū intra decem dies:tn̄ decimus dies cōprehendet̃.Bar.in d.ſuo tracta.de citatio.nu.10. f.138
Citatio ꝙ cōpareat octauo vł decimo die,an ī illis diebus veniat feriata,ī qua certū eſt ꝙ citatio nō valet.bar.in d.ſuo tra. de citatio. numero 10. f.138
Citari per præconem quādo quis poſsit.in cōſtit.ad repri.§.per edictum.nu.16. f.105
Citari extra territorium,quādo poſsit ſubditus per edictum, vel ꝑ nūciū,vel ꝑ literas.in cō.ad repri.§.ꝑ edictum.nu.8. f.104
Citari q̃n debeat pars tempore executionis.in cōſti.ad repri.§.executionem.nu.1. f.106
Citari quem ad domum nō ſufficit.ſi perſonaliter eius præſentia haberi poteſt,aliàs ſecus.Bart.in d.ſuo tra.de cita.nu.3. f.138
Citari qualiter debeat pupillus.Bar.remiſsiuè.in dicto ſuo tract.de cita.numero 2. f.138
Citari inuitus in eccleſia quādo quis poſsit.& q̃ dicat̃ citatio verbalis,& q̃ realis.Bar.in d.ſuo tract.de citatio.nu.4. f.138
Citari an poſsit q̄s extra territoriū tā rōne delicti,ꝗ̃ cōtractus Bar. ibid.ī extraua.ad repri.in dicto verbo,per edictum.nu.9. f.104
Citari qualit̃ debeat collegiū,et citādo caput vniuerſitatis,an videatur citata vniuerſitas.bar.ī extrau.ad repr.ī ỽ.citatū.n.1.& 2. f.105
Citare ꝓcuratorē nō dn̄m q̃n ſufficiat,& ꝙ nō ſufficiat citatio nūcij abſꝗ̃ cōmiſsiōe.Bar.ī d.ſuo tra.de citatione.nu.6.& 7. f.138
Citare nō pōt Imperator in terris eccleſiæ.Bart.ibi.nu.11. f.104
Citare poteſt Papa quemlibet vbicunꝗ̃ exiſtentem,cū ſit vicarius eius,cuius eſt terra & plenitudo orbis eius.Bart.ibi. in d.ver.per edictum.in d.extraua.ad reprimē.nu.9. f.104
Citare aliquem ciuiliter q̃n poſsit iudex corā ſe,vt perſonaliter conpareat.Bar.in d.ſuo tract.de citatio.nu.15. f.138
Citatus q̃n dilationē debeat habere ad reſpōdēdum,ad quęrendum aduocatum,& cuius cōſilio reſpondeat,& q̃n non. Bar.in d.ſuo tract.de citatione.nu.2. f.138
Citatus ſi in primo termino cōpareat,deinde ſe abſentauit,qualiter citabitur.Bar.ibidem in d.ver.ꝑ edictum.nu.13. f.105
Citatus in termino nō cōparet,excuſatore tn̄ cōparēte aſſerēte ipm legitimè impeditū ꝓcedit,Iudex nō obſtante,an valeat. Bart.in extrauag.ad reprimē.ver.neglexerit.nu.3. f.105
Citatus q̃n in termino nō cōparet,neceſſariò non eſt accuſanda cōtumacia:niſi q̃n procedit̃ per accuſationem.in cōſti. ad reprimē. §.neglexerit.nu.4. f.105
Citatus q̃n nō eſt quod ei ſit imputandū,ſi propter diem fuit impeditus,& iudicis copiam habere nō potuit.Bar.in d.ſuo tracta.de citatio.nu.11. f.138.
Citatiōis cōmiſsio nō eſt neceſſe ꝙ fiat à iudice ſedēte ꝓ tribunali, ſed ſatis eſt ꝙ fiat extra iudiciū.& q̄d de actu facto à iudice dilatiōe pēdēte.bar.cōſ.clxiiij.incip.ꝓceſſus & ſnīa.nu.1. f.54
Citādi modus ꝑ literas ſigillatas per edictum cōuenit ordinarijs & delegatis à principe,& nō alijs. & quid agēdum ſi nō pateat tutus acceſſus nūcio ad citādum.Bart.in extrauag.ad repri.in ver. per edictum.nu.1.& 2. f.104
Citātis relatio,de qua cōſtat,ſufficit,licet nō appareat de cōmiſsione Bar.in d.ſuo tract.de cita.nu.13. f.138
Citatum excuſans an requirat̃ ꝙ ſit ꝓcurator.Bar.in extraua.ad repri in verbo,legitimè.nu.1. f.105
Citaſſe ꝑemptoriè ītelligit̃ iudex ſi ſua voce admoneret eos, vł quē ad audiēdū ſnīam,& admonitiones & p̄ſtatiōes q̃ fiūt extra iudiciū ītelligunt̃ peremptoriè,cū ſemel ſufficit fieri.Bar.in extraua. ad repri.in verbo,in termino.nu.1.& 2. f.105
Citatiōes,q̃ fiūt ī medio iudicij(puta ad audiēdū iurare teſtes)ſempꝑ dicunt̃ peremptoriè.ī cōſti.ad repri.§.ſup.nu.5. f.104
Ciuem talis ciuitatis ꝙ quis pōt peti ſe pronūciari.q̃ ſint rebelles.§. rebellando.nu.16. f.109
Ciuis Florētinus alibi habitās,ꝙ dicatur Florētinus, ſi ſui ſubeunt ibi munera.in tract.repræſa.vij.q.nu.3. f.129
Ciuis non faciēs factiones ex cōtumacia,ſi petit reprę́ſalias,ciuitas pōt illas ei denegare:alius aūt cōqueri nō poteſt.in tracta.repræſa.in v.q.nu.4. f.128
Ciuitas an poſsit cōcedere repræſalias ciui ſuo ex cōuentiōe cōtra ciuitatē originis.ī tract.reprę.in v.q.nu.7.& 9.vbi ꝙ ſic. f.128
Ciuitas ſecundū vſum noſtrū,dicit̃ quæ habet epiſcopum, vel cui competit poteſtas ſibi eligendi defenſores,qui habēt iuriſdictionem.qui ſint rebelles.§.Lombardiæ.nu.5. f.107
Ciuitas etiam verè dicitur ſine Epiſcopo.ibidem. f.eo.
Ciuitas licet priuetur epiſcopo,non deſinit eſſe ciuitas.ibidē. f.eo.

Ciuitas poteſt bellum indicere ob tutelam vnius ciuis.in tracta. repræſa.nu.6. f.123
Ciuitas q̃n poſſit facere vt ſtatutũ inualidũ obſeruet auferẽdo iuriſdictionẽ iudicibus.q ſint rebelles.§. mille librarum.nu.2. f.109
Ciuitas nõ põt ſtatuere q̃ fiat requiſitio p literas, & q̃ fiat iuſtitia:alias repræſaliæ cõcederẽtur.de repræ.in ij.q.nu.2. f.126
Ciuitas maior ſecũdo gradu magnitudinis,melius gubernat̃ p paucos diuites & bonos,quã per populum,nec per vnum.in tracta. de regi.ciuita.nu.20. f.165
Ciuitas Venetiarũ,& ciuitas Florẽtiæ ponũtur in numero ciuitatũ maiorum,& regunt̃ per paucos diuites.ibidem. fo.eod.
Ciuitas,quæ eſt cõſueta regi certo modo,illo regi debet.ibid.nu.21.
Ciuitas maxima,ſeu populus maximus,melius regit̃ p vnum regẽ. ibidem.nu.22. f.eo.
Ciuitas an poſſit dici rebellis,& in ea cedãt pœnæ,de quibus hic,q ſint rebelles.§.rebellando.nu.23. f.109
Ciuitas,quæ ſubeſt alicui regi vel principi,nõ põt repræſalias cõcedere.in tract.repræſa.in ij.q.nu.5. f.127
Ciuitas ad petitionẽ ſui ciuis põt requirere aliã ciuitatẽ vt cõpellat aduerſariũ i ciuitate ꝓpria litigare.i tract.repræ.ij.q.nu.8. f.126
Ciuitas magna in primo gradu magnitudinis melius requirit̃ ad populum,q̃ regat̃ p paucos diuites,vel p vnum ſolum.in tract. de regi.ciui.nu.16. f.165
Ciuitas Senatum lxxx.annis.recta fuit p nobiles diuites:& tale regimẽ tempore regis Caroli quarti expulſum p populares.in tract. de regi ciui.nu.17. f.165
Ciuitas metropolis dicit̃ ꝓuincia.Item vnus præſidatus.qui ſint rebelles.§.Lombardiæ.nu.7. f.107
Ciuitas Romana olim fuit bñ gubernata,ſed hodie peſsimus modus regiminis ꝓpter multitudinẽ tyranorũ p diuerſas regiões in pari potẽtia:& hoc pmiſsiõe diuina, vt glĩa mũdi cognoſcat̃ caduca.bar.i ſuo tra.de regimine ciuitatis.§.& prĩo.nu.1.& 4. f.164
Ciuitates,quæ inuicem cõfœderant̃ æquali fœdere, vt tractẽt ſe inuicẽ vt ciues,intelligit̃ vt vnus cõtra alios grauiores leges nõ faciat,qui ſint rebelles.§.rebellando.nu.12. f.109
Ciuitas Caſtelli nõ habebat ſuperiorẽ in temporalibus.vide Barto. in cõſi.cv.nume.4. f.36
Ciuitas an poſſit ſtatuere circa legitimationem ſpuriorum. Bart.in conſi.cv.in ij.volu.p totum. f.220
Ciuitatem regendi melior modus quis ſit.Bar.in d.ſuo tract. de regi ciui.ver.ſecundo videndum.nu.6. f.165
Ciuitatũ triplex diuiſio:nã q̃dã ciuitas ſeu gẽs magna in primo gradu magnitudinis,q̃dã maior i ſcdo gradu magnitudinis,q̃dã maxima:& ſic i tertio gradu magnitudinis.& plura de hac materia, qualit̃ ciuitas debeat gubernari,vide bar.i ſuo tract.de regi.ciui. ver.ſecundo videndum.nume.7.8.& 9. f.165
Ciuitatis adminiſtratores licet de pecunia accepta per eos, ſi nõ ſit cõuerſa in vtilitatem ciuitatis,teneant̃ ipſi:tñ debet agi cõtra eos conditione ob cauſam:& ſi ſic nõ agitur,abſolui debẽt ab impetitione actoris.Barto.in conſi.xciiij.nu.1.& ſeq. f.31
Ciuis factus alicuius ciuitatis p ſtatutũ vl̃ reformationẽ.efficit̃ ciuis verè & propriè,& non fictè.Bar.in conſi.lxij.incip.punctus talis eſt.nu.1. f.21
Ciuis non dicitur filius ruſtici natus in ciuitate.Bar.in conſi.clxxij. nume.6.inci.dubia occurrentia. f.56
Ciuis,ei incumbit ꝓbare quẽ eſſe ciuẽ,q allegat Bar. cõſi.xxx.in ij. vol.nume.2. f.205
Ciuem eſſe,duæ demonſtrationes requiruntur ad cognoſcendum. Bar.in d.cõſi.xxx.nume.1. f.205
CLAVSVLA,nõ obſtante,q̃n refert̃ ad priuilegia,ſi qua lex ſimpliciter emanat,nõ videt̃ tolli p eã aliq̃d priuilegiũ alteri cõceſſum.Bar.in extraua.ad repri.in ver.non obſtãtibus.nu.11. f.106
Per clauſulã codicillarẽ filio ignorãter præterito,an debeant̃ legata & fideicommiſſa.Bart.in conſi.lxv.in ij.volu.nu.1. f.213
Clauſula,nõ obſtãte,ſi dicat̃ in l.nõ obſtantibus priuilegijs, intelligitur in corpore iuris non incluſis.Bart.in extrauag. ad repri.in d.ver.non obſtantibus.nu.11. f.106
Clauſula,nõ obſtãte,ſi refert̃ ad cõſuetudinẽ vel ſtatutũ tunc ſi de hoc in lege noua vel priuilegio nihil diceret̃,nõ videt̃ reuocata. Bar.in extrauag.ad repri.ibi,vt ſecunda.nu.12.& ſeq. f.106
Clauſula,nõ obſtãte,ſi in aliqua lege noua diceret̃ nõ obſtante aliqua lege quę gñaliter vel ſpecialiter in cõtrariũ loquat̃:tũc dictę leges nõ diſtingueret nec limitaret legẽ nouam.Bart.in extraua. ad repri.in ver.non obſtantibus.nu.6. fo.106
Clauſula hæc,nõn obſtãtibus legibus &c.quid importet, & q̃n videatur princeps diſpẽſare cõtra omnẽ legem contrariam.Bar.in extrauag.ad repri.in ver.non obſtantibus.nu.1.& 3. fo.106
Clauſula hæc,non obſtante aliqua lege,ſi eſt dictũ in lege noua,an per hoc tollatur ne per priores limitetur,& diſtinguatur.Bart.in extrauag.ad repri.in d.ver.non obſtantibus.nu.9. fo.106
Clauſula codicillaris,ſi non valet,&c.an idẽ operetur q̃n teſtamentũ rũpitur ex cã præteritionis quo ad petitionẽ hæredis. Bart. in conſi.xx.incip.factum ſic ſe habet.nu.4.& 5. fo.9
Clauſula præcedens non intelligitur repetita in ſequentibus, q̃n in medio ſunt alia capitula ſeparata.Bar.in conſi.xxxix.nu.2. f.15
Clauſula generalis,an in ſubſtitutione referatur ad ꝓxima, vel etiã ad remota: & maximè quando de aliquo eſt ſpecialiter prouiſum,&c.Bar.in conſi.liiij.incip. Ange.nu.1.& 3. fo.18
Clauſula,q̃ ſi non oẽs,vel q̃ non ſit melior conditio occupantis, quid operatur.Bart.in ſuo tract.de iuriſd.nu.23. fo.155
Clauſula,arbitratus fuerit & voluerit,importat arbitrium boni viri.in conſtitu.ad reprimen.verſi.videbitur.nu.11. fo.103
Clauſula,ſine figura iudicij,nõ adſtringit iudicẽ ad formã inductã de iure ciuili:ſed ad inductã de iure gẽtiũ,vel naturali. Itẽ idem ĩportat q̃d clauſula,ſummariè,ſimpliciter,& de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij.in cõſtit.ad repri.§.& figura.nu.5. fo.102
Clauſula,q̃ ſi nõ oẽs,vel q̃ conditio occupãtis nõ ſit melior,appoſita in delegatione,operatur q̃ ſi vnus incipiat,collega nõ excludatur.in tract.de iuriſdictio.nu.24. fo.155
Clauſula,non obſtante,q̃ non eſt neceſſaria quando Imperator reſcribit ad vtilitatem publicam:ſecus ſi ad vtilitatem priuatam.in conſti.ad repri.§.nõ obſtantibus.nu.3. fo.106
Clauſula,non obſtantibus,eſt neceſſaria,ſi refertur ad ſtatua municipalia,& procedunt iura derogatoria:in conſti.ad reprimendũ. §.non obſtantibus.nu.1. fo.106
CLERICVS non tenetur ſoluere collectas de bonis patrimonialibus.Bar.in conſi.xliij.in ij.vol. fo.208
Clericus prælatus ſi decedat inteſtatus in quęſitis cõtẽplatiõe eccleſię ſuccedit eccleſia.in ſuo trac.de ſucceſſio.ab inteſt.n.24. f.171
Clericus effectus q̃s poſt cõmiſſum delictũ nõ obſtãte clericatura puniet̃ per iudicẽ ſecularẽ,ſi effectus eſt clericus in fraudẽ,& vt pœnã delicti cõmiſſi euitaret, & de hoc cõſtet: aliàs puniet̃ per iudicẽ eccleſiaſticũ.Bar.in ſuo trac.de iuriſdict.nu.8. fo.154
Clericus nõ incedens in habitu clericali condẽnatus per iudicẽ ſecularẽ,corã quo nunquã oppoſuit exceptionẽ incõpetentis iuriſdictionis,& appellauit in cã appellationis põt petere ſententiã annullari etiam coram iudice ſeculari appellationis.Bart.in conſil.ccxxv.incip.clericus.nu.1.cum ſeq. fo.70
Clericus quando poſſit cogi ad collectas,& gabellas,& alia munera extraordinaria,vel ordinaria.Bart.in conſi.clxxx. incip.ſi aliqua poſſeſſio.nu.3. fo.59
Clericus in cauſa ſuæ eccleſię admittitur circa mate.teſtiũ.in verb. monachus.nu.22. fo.189
Clericũ incedentẽ ſine tonſura ſi quis percutiat puniet̃, ac ſi quẽdã laicum percuſsiſſet.Bar.in ſuo tra.de falcone. fo.139
CLIENTVLVS & mercenarius domeſtici ſũt.cir.ma.n.11. f.188
COGNITIO ſummaria vel ordinaria, q̃n q̃s vult defendere ſe & res ſuas occaſiõe reprãliarũ captas.i tra.rep̃.in ix.q.nu.7. f.130
COLLATERALES & cõſanguinei volentes inter ſe admittuntur,etiam in criminali. Et q̃n inter extraneos in cauſa ciuili.circa materiam teſt.in verb.qui teſtium.nu.9. fo.188
Collaterales qualit̃ collateralibus ſuccedũt.i tra.ſucceſsio.n.16. f.171
Collaterales in legitima tantũ, qualiter inter ſe ſuccedant.in tra.de ſucceſ.ab inteſt.nu.20. fo.171
Collaterales an veniant in caſu auf.bona dãnatorũ. C. de ſent. paſ. Bar.conſi.clvij.incip.in nomine dñi.Super his.nu.1. fo.51
Collegiũ q̃n ſimul cohabitant,& colliguntur ſimul. in conſtit. ad reprimen.§.corpus.nu.2. fo.103
Collectas imponere an communitas poſſit.Bar.in conſi.clxxx.nu. 1. incip.ſi aliqua poſſeſſio. fo.59
Colligationes quas faciunt ciuitates,vel dñi principe abſente non valent,ſecus eo preſente.qui ſint rebel.§.occulte.nu.2. fo.108
Color albus eſt nobilior nigro,& color niger eſt infimus. de inſig. & ar.nu.27. fo.132
Color rubeus ſeu purpureus repræſentat ignẽ,& eſt nobilis.in tra. de inſig.& ar.nu.25. fo.132
Cõe ſi vẽdat gabellã ꝓ certo pretio vini,& ſtatuto ipſius cauet &c. tũc debet etiã ſoluere gabellã ꝓ parte ſua,& cõtrahens ſecũ etiã Bar.cõſi.ccxxvj.nu.1.& ſeq.inci.cauetur. fo.70
Cõitates terrarũ p ſtatuta pñt cõſtituere ſyndicũ,q relicta obedientia fratribus minoribus petat,& alijs neceſsitatibus fratrũ prouideant.lib.ij.mino.c.vij.viij.diſp.nu.48. fo.116
Comparere in loco ſibi ſuſpecto,& corã iudice & inimicis quis nõ debet.de tyrannia.nu.18. fo.123
Compenſatio debiti naturalis oppoſita,q̃n admittatur,& plenariè cognoſcatur.§.ſummariè.nu.27. fo.101
Compromiſſum an poſſit peti à venditore ex forma ſtatuti.Bar.in conſi.xxix.in ij.vol.nu.1. fo.202
Compromiſſi beneficium q̃n non tranſeat ad ſingularẽ ſucceſſorẽ nec ad vniuerſalem.Bar.in q.ij.ſua diſpu.in ſolu.q.poſt nu.1.in ver.item dico. fo.79
Compenſationẽ põt opponere nedum ſecundus creditor, ſed etiã primus.Bar.in conſi.viij.in ij.vol.nu.2. fo.199
Concauitas ſulcorũ quæ eſt annalis ratione culturæ, vel aquæ deriuandæ,nõ mẽſuratur.in trac.Tyb.§.agro.nu.9. fo.140
Concedens repræſalias non debet habere ſuperiorem.in tra.repræſa.in q.iiij.nu.3. fo.127
Cõceſsio iure occupãdi alicui,ſi negligat occupare,amittit ius ſuũ in tract.de inſula.§.nullus.nu.7. fo.146
Cõceſſo territorio ſpãliter per ſupiorẽ,q̃n cõceſsio valeat. n.8.ibid.
Conceſsio facta aliquibus volẽtibus ædificare caſtrum in franchiſia & libertate,ſicut habẽt alij ciues:iſti nõ tenẽtur ſoluere tributa & collectam quæ ſoluunt alij ciues : quia illa verba, ſicut alij ciues &c.intelliguntur de ciuibus liberis.Item dicta libertas,& franchiſia extenditur etiam ad bona futura.Bar.in conſi.lix.incip.commune Spoleti.nu.1.cum ſeq. fo.20
Cõcluſio in criminalibus nõ fit.in cõſti.ad repr.§.ſe.nu.1. fo.106
Cõcluſio in cã nõ reqrit̃.in cõſti.ad repri.§.& figura.nu.18. fo.102
Condemnatio iniuſtè facta debet de cõi ſolui ſi locij ſunt generales:ſecus ſi eſt facta licitè : quia de proprio condẽnati.s.nu.11.de duo.fra.§.primò quæro.nu.30. fo.122
Condemnatio ſoluta per alterum fratrum non ſoluitur de communi.de duo.fra.§.primò quæro.nu.11.& 30. fo.122
Condẽnatio de crimine irrogante infamiam de iure,an iudex poſſit ſibi in præſentia reſeruare famam q̃ non ſit infamis,maximè q̃n condẽnatur ex contumacia,vel alia iuſta cauſa.Bar.in conſi. cxj.inci.quæritur & in dubium.&c.nu.1.cum ſeq. fo.37
Conditio turpis,vel impoſsibilis in vltima volũtate reijcit̃,ne vitietur diſpoſitio in vltima voluntate.Bar.in xij.q.ſua diſpu.in contra.q.nu.6. fo.90
Cõditio teſtis inſpicit̃ tp̃e teſtimonij q̃n teſtes ſunt de ſubſtãtia rei. in tra.cir.mat.teſt.in ver.qui teſtium.nu.25. fo.189
Cõdõnẽ q̃ eſt tp̃e cõtractus nõ iſpicimus,ſed q̃ eodẽ tp̃e quo actio ſumpſit effectũ.Bar.in xv.q.ſua diſp.in ſol.in prin. fo.93
Conductore decedente an debeatur in integrum ſalarium locanti operas ſuas.Bar.in conſi.xliij.in ij.vol.nu.2. fo.208
Conductor ſi petit remiſsionẽ mercedis ex duabus cauſis.quarum quælibet ſufficit,an ſufficit ꝓbaſſe vnã.Bar.cõſi.cxciij.inci.commune Lucignani.nu.4. fo.62
Conductor an teneatur purgare foſſatum fundi q̃d nocet fundo. Bar.conſi.cxciij.nu.2. fo.62
Conductas certas poſſeſsiones,ſi vnus habet,vel aliàs hac cõditione q̃ poſsint eas relinquere,ſi nõ fuerint ſibi filij:tunc iſta conditio intelligitur ſi non fuerint filij tp̃e mortis. Barto.in cõſi.lxxv. inci.viſo inſtrumento.poſt prin. fo.25
Cõfeſſus an habeat̃,ſi q̃s paſſus fuerit ꝓ maleficio ſe poni in bãno elapſo termino bãni hoc dictãte ſtatuto.Et an pr̃ teneat̃ ꝓ cõdẽnatiõe filij,q paſſus eſt ſe poni in bãno vigore ſtatuti,q̃d ſi filiuſfamilias cõmiſerit maleficiũ pater teneat̃ ꝓ eo ſoluere condẽnatione vſq; ad legiti.ipſius filij.Bar.plenè in iij.q.ſua diſp.inci.Peruſinæ.nu.1.cũ multis ſe.& in ſol.cõtra.n.3.cũ mul.ſeq. fo.80
Cõfeſsio abſẽte p̃te an & q̃n valeat.Bar.i cõſi.cxiij.i ij.vo.n.1. f.223
Confeſsio ficta tantum operatur quantum vera. Barto.in iij.q.ſua diſpu.incip.Peruſinæ.nu.10. fo.80
Cõfeſsio q̃n p̃iudicat,vel nõ cõfitẽti, & q̃d iuris ſi mãdato meo cœpiſti mutuo centũ à mercatore : & ego ꝓmiſi te ſeruare indẽnẽ: demũ mercator fecit tibi refutationẽ de illis centũ, & confitetur apertè ſibi ſatisfactũ fuiſſe,an tu vigore iſtius cõfeſsionis poteris agere contra me ad illa centum.Bar.in conſil.clx.inci.Titius promiſit.nu.1.cum multis ſeq. fo.52
Cõfeſſus factũ,negãs tñ qualitatẽ (qua ceſſante pœna ceſſat,vel minuit) an ſit cõdẽnatus vt cõfeſſus,an tãquã negãs vel qualiter ſtãte ſtatuto q̃d cõfeſſi maleficia mitius & negãtes grauius puniuntur.Bar.in viij.q.ſua diſp.inci.per Italiã.nu.1.cum mul.ſeq.& in ſol.q.nu.1.cum multis ſeq. fo.86
Ex cõtumacia condemnatus,an & quando efficit̃ hæres. Bart. in conſi.xcj.in ij.vol.nu.1. fo.219
Cõfines reperti fracti in domo,præſumũtur fracti ab eo qui remãſit ad cuſtodiã.in tra.de allu.§.per alluuionẽ.nu.4. fo.141
Cõfiteri vr̃ delictũ fugiẽs de carcere.Bar.i ſuo tr.de car.n.24. f.168
Coniunctio quæ,tria operatur:adducit,repetit,& cõiũgit &c.vide Bar.in ſuo tra.copulæ & coniunctio.nu.1.cum ſeq. fo.139
Conſanguineo in cõtradictorio iudicio minus creditur, ſed in nõ contradictorio magis.cir.mat.teſt.nu.8. fo.188
Cõſeruare ciuitatẽ in diſcordia,depaupare ſubditos & eos affligere in pſonis & rebus,ſunt ſigna verę tyrãnidis.de ty.n.30. fo.124
Conſilia quomodo debent dari per iudices &c.Bart.in tra.de cõſilijs habendis per totum.in ij.vol. fo.232
Cõſiliũ vt officiales ptãtis nõ teneant̃ ꝓ iniuſtitia p ptãte facta,& cõtra eos repræſaliæ nõ cõcedant̃.in tra.repr.in vj.q.nu.4. fo.128
Conſilium,quid agere debeat iudex,quãdo citatus in primo termino non comparuit,& nõ eſt locus detentioni:& ſic extra territoriũ. §.per edictum.nu.15. fo.105
Conſpirator ſeu coniurator,repellitur à teſtimonio.in tra.cir.mate. teſtium.nu.6. fo.188
Cõſtitutio q ſint rebelles,nõ habet locũ in rebellãtẽ cõtra Regẽ vel principẽ,vel aliquã ciuitatẽ:ſed in eis habet locũ l.amiſsiõe.§.q deficiunt.de cap.di.nu.5.qui ſint reb.§.rebellãdo.nu.3. fo.108
Conſtitutio qui ſint rebelles,habet locũ contra rebellantes,contra Rectores per Romanam eccleſiam poſitos.nu.6. ibidem.
Cõſtitutio q ſint rebelles,loquit̃ de ſubditis imperij Imꝑatori reſiſtẽtibus nõ ſubditis eccleſiæ,q ſint reb.§.rebellãdo.nu.1. fo.108
Cõſtõ epi nõ hẽt rigorẽ extra diœceſim.Bar.in cõſ.cxlij.n.4. fo.47
Conſtitutio generalis,quando nõ tollat conſuetudinẽ ſpecialem & quid differat cõſuetudo à præſcriptione. Barto.in conſi.cxxxvj. nu.1.incip.capitaneus patrimonij. fo.45
Cõtra clericos,repſ.exerceri nõ pñt.in tra.rep̃ſ.in vij.q.nu.6. fo.129
Cõtractus in caſibus in q̃bus nõ valet ſine de decreto,in illis nõ poteſt fieri tranſactio ſine decre.Bar.in conſil.clix.inci.viſa, quadã conſtitutione.nu.5. fo.52
Contractus permutationis à contractu do vt des: qualiter cognoſcatur.Bar.in iij.q.ſua diſpu.in ſol.contra.nu.3. fo.80
Contractus ex quo vltro citroq; oritur obligatio,ſi imponit̃ ſuper re alterius cõtrahentiũ,nõ valet nec ex eo oritur obligatio. Bar. in q.ſua diſp.j.in contra.q.nu.18. fo.75
Contractus inter quas perſonas præſumitur ſimulatus.Bar. in ſuo tract.præſump.nu.1. fo.166
Contractus,fictitius,vel ſimulatus,q̃uõ probet̃.Bar.in cõſi.lxv.incip.factum eſt tale.nu.2.& 3. fo.22
Contrahenti ignoranter cum tyranno manifeſto ex defectu tituli ſubuenitur per titulũ,quod fal.tur.auf.de tyr.nu.22. fo.124
Contumacia ſola de iure cõi nõ facit quẽ haberi pro cõfeſſo.in cõſtitu.ad repri.§.conteſtata.nu.5. fo.105
Cõuentus fratrũ minorũ licet nõ habeat dñiũ rerũ legatarũ : habet tñ actionẽ perſonalem.lib.ij.mi.c.iij.iiij.diſt.nu.27. fo.115
Copia articulorum an detur parti petenti.in tit.cir.mat.teſti.in ver. iuxta.nu.21. fo.180
Copia ſuperioris q̃uõ intelligatur q̃ nõ poſſit haberi ad hoc vt ꝓcedi poſſit ad repræſalias.in tra.repræ.in ij.q.nu.12. fo.126
Copia interrogatoriorum nõ datur parti.in titu.cir. mate.teſtium. nu.22.in ver.iuxta. fo.180
Copula &,plenã repetitionẽ idncit:& ad exiſtẽtiã copulatiuæ requirit̃ cõcurſus vtriuſq; copulati,& alterũ ĩteruenire nõ ſufficeret. Bar.cõſi.clv.inci.Facti cõtingentia ꝓponitur.nu.3.& 4. fo.50
CREDITOR accuſans debitorẽ ſuſpectũ de fuga,neceſſe habet oſtẽdere ſummatim iudici inſtrm̃ debiti,vel alia iura antequã incarceretur.Bar.in ſuo tract.de carce.nu.10. fo.167
Creditor faciẽs debitorẽ icarcerari,& debitor nõ ſit ſoluẽdo: credi

tor tenet ipm alere i carceribus.Bar.i ſuo tra.de carc.n.30. f.167
Credulitas in teſte non excuſat à calumnia in iudicio.in trac.de publi.teſt.nu.178. fo.194
Cremona eſt de Archiepiſcopatu Mediolani. qui ſint rebel.§.Lõbardiæ.nu.1. fo.107
Crimen læſæ maieſtatis an cõmittere poſsit cõtra Imperatorẽ, vel principẽ ille q eſt de terris eccleſię,et ſic ſubditus Papę.Bar.plene in conſti.q ſunt rebel.in verbo,rebellando.nu.2.& ſeq.fo.108
Crimẽ læſæ maieſtatis cõmiſſum maximè contra Principẽ pcedit in eo per accuſationẽ,inquiſitionẽ, vel denũtiationẽ ſummariè, ſine figura,& ſtrepitu iudicij.Bar.i extraua.ad repri.i prin. f.97
Criminoſus in crimine perſeuerans non admittitur ad teſtificandũ in trac.cir.mate.teſt.in verbo,qui teſtium.nu.15. fo.189
Cruſta applicata fundo meo,poſtquã fuit vnita vendicari non poteſt.de allu.§.plane ſi.nu.4. fo.142
Arbor antequã coaluerit vendicatur à domino.ibi.nu.5.
Cruſta antequã ſit vnita põt agi contra dominum,vel vt illam colat,vt illam pro derelicto habeat.ibi. nu.6.
Cruſta agri quæ applicatur prædio,quando poſsit vendicari.de alluuio.§.ex prædio.nu.3. fo.141
Cruſta agri tui applicata prædio meo , ꝙ ita inſeparabiliter vnitur efficitur mea in trac.de alluuio.§.ex prædio.nu.4. fo.141
Cruſta applicata fundo meo,intra quãtum tps dicat vnita cũ meo & mihi acquiſita.in tra.de allu.§.planè ſi.nu.1. fo.142
CVLPA Culpa quando creſcat,& maiorem pœnam mereatur qui ſint rebelles.ver.creſcit.nu.1. fo.107
Culpa lata qd ſit,& quis finis latæ culpæ.Bar.in ſuo tract.teſtimo. ver.lata culpa.nu.109. fo.179
Culpa leuis q̃ dicat,& ꝙ diuerſimode conſideretur in iure.Bart.in dicto ſuo tra.de teſti.ver.leuis culpa.nu.115.cum ſeq. fo.179
Culpa leuior quid ſit.Bar.ibidem.ver.leuior.nu.123. fo.179
Culpa leuiſsima quid ſit,& qualiter committatur.Bar.ibi.ver.leuiſſima culpa.nu.124.cum ſeq. fo.179
Cumulatio actionum quando admittatur. Bart. in ix.q.ſua diſp.in contra.q.nu.7. fo.88
Cuſtos carceris an cenſeatur velut depoſitarius.Barto.in vj. q. ſua diſpu.incip.Lapus fuit.nu.8.in medio. fo.83
Cuſtos carceris debet eſſe homo diſcretus.i tra.de carce.n.26. f.168

De litera D.

DAmnum Dare eſt maleficium cõmittere. Bart. in conſi.lxxxix.in ij.vol. fo.219
Damnum dediſſe videtur qui dat occaſionẽ dãni.Bart. in ſuo.quæſtio.venti.nu.13. fo.136
Accuſatio de damno dato non datur niſi domino.Bar.in conſi. xc.in ij.vol.nu.1. fo.219
Damnum contingens in perſona vnius ex fratribus caſu fortuito, an ſit commune.de duo.fra.§.primò quæro.nu.24. fo.122
Datio tutoris ex inqſitione,& bonorũ poſſeſsio. q̃ tribuit ius : licet in eis requirat plena pbatio,non tñ dicunt cauſæ ordinarię:nec probatio fit i forma iudicij.in cõſti.ad repri.§.de plano.n.6.f.101
DEBITOR an poſsit ſe adſtringere pprio motu ad ſtandum in loco certo.in trac.de carce.nu.23 fo.168
Debitor ſpeciei,ſpecie ſibi per vim ablata,ipſo iure liberatur.de tyran.nu.24. fo.124
Debitor ſi obligauit oĩa iura ſua &c.videt obligare iudicis officiũ quod ſibi competit ad taxationem expenſarum.Barto. in conſi. xcv.incip.in nomine dñi amen.Ex themate.nu.1. fo.31
Debitor iniuſtè incarceratus qñ poſsit recommendari authoritate iudicis competentis.Bar.plenè in vj.q.ſua diſp.inci. Lapus fuit captus.in ſol.q.in prin.cum multis ſeq. fo.83
Debitor in die feriata in honorem Dei , & in ferijs repentinis non carceratur.de car.nu.11. fo.167
Debitoris ſuga qñ iuſtè timetur debet capi & detineri , licet aliàs capi non poſſet.Bar.in vj.q.ſua diſpu.inci.Lapus fuit captus.in contra.q.nu.8. fo.83
Decem ſigna ad cognoſcendum tyrannum.de tyrã.nu.28. fo.124
Decima non probatur per teſtes,quorũ vnus dicit de fabis , alius de ciceribus.in tra.ad repro.te.in ver.teſtium.fa.nu.32. fo.184
Decimæ receptio,& iuriſdictionis exercitium probatur per teſtes ſingulares.in trac.de pub.teſtium.nu.183. fo.195
Declarans,nouum nõ dicit,ſed implicitum explicat. Bart.in cõſi. xxxviij.in ij.vol.nu.2. fo.207
Declaratio quãtitatis pecuniæ relictæ fratribus,an magna vel parua ſit,ptinet ad miniſtrũ vel cuſtodẽ.li.ij.mi.c.j.i.di.nu.3. fo.113
Decretũ primũ,& ſecũdũ fit ſummariè,& oportet ꝙ p̃cedat perẽptoriũ,ſicut in his caſibus,in qbus ordinarię pcedit ,nec ea quę ſunt de ſubſtãtia,pñt omitti p hoc qđ dicit ſummariè.Bar.in extraua.ad repri.in ver.ſummariè.nu.1.2.& 7. fo.100
Defenſiones quæ opponũtur ad hoc ne reprę́ſaliæ concedãtur. in tract.reprę.in iiij.q.nu.10. fo.127
Deficere dicebat de iure ãtiquo,q retinet locũ, i quo qs ſtabat ſub obedientia prĩcipis,hodie ẽ rebellis.q ſint re.§.tenore.n.3.fo.108
De iure canonico etiã actor põt trahere reũ ad litigãdũ extra propriã diœceſim.in tra.reprę.in ij.q.nu.7. fo.126
Delegãtis ptãs ſi neget,i.qđ nõ habeat ptãtẽ delegãdi, ſufficit pbare poſſeſsionẽ,in qua erat tpe delegatiõis.Bar.in cõſi.lxxxij. incip.punctus quæſtionis.nu.1.& 2. fo.27
Delegãtis morte quãdo finiatur iuriſdictio delegati.Bar.in ſuo tracta.de iuriſdi.nu.22. fo.155
Delegatio facta pluribus iudicibus de eadem re ſine clauſula,ꝙ ſi nõ oẽs,an ſi aliqs eorum præueniat in cognoſcendo erit potior alijs cõſocijs.Bar.in d.ſuo tra.de iur.nu.23. fo.155
Delictum quãdo præparatur vltra propoſitũ nõ punitur.Barto.in conſi.cxj.in ij.vol.nu.2. fo.222
Delictum commiſſum in cõfinio duarum ciuitatum, & dubitatur in cuius territorio ſit cõmiſſum,an vterq; rector ciuitatis procedere poſsit.Bar.in tract.de iuriſd.nu.14. fo.155
Delictum an videatur commiſſum vbi delinquendũ quis mandauit.Bar.in d.ſuo tract.de iur.nu.15.cum ſeq. fo.155
Delictum graue & paruum quod dicatur .Bart.ccxij.incip.ad declarationem.nu.1.& 2. fo.69
Delictum quod in actu ſentẽtiæ proficit ſnĩa lata, & appellatione ſecuta,an dicatur eſſe perfectum.Bar.in ix.q.nu.2. fo.87
Delinquẽs poſt delictũ cõmiſſum ſi fiat nouiter incola alterius loci,vel ſe trãsfert ad alium locum,vbi primò domiciliũ habebat quid agendũ.Bar.in ſuo tra.de iuriſd.nu.9. fo.154
Delicti qualitas quæ aggrauat, vel exonerat delictũ debet probari.Bar.in conſi.xlij.in ij.vol.nu.1. fo.208
Democratia dicit regimẽ regentiũ ad ſui cõmodũ ad oppoſitũ diuitũ,vel alicuius gẽtis.in tra.de regi.ciui.nu.1. fo.164
Dæmon vbicũq; eſt præſentialiter,potẽtialiter cruciatur:quia pœna ipſum cõcomitat,ſic vt lepra leproſum.Bar.in ſuo tra.quęſt. ventila.inter virginem Mariam.nu.1. fo.134
Dæmones quare nõ debuerũt redimi.in tra.q.venti.nu.11. fo.136
Dẽtes an dicant arma,& an ſint ps corporis,vide i cõſ.cvj.n.1. f.36
Denũciatio de iure antiquo nõ admittitur,niſi per officialẽ:de iure aũt canonico admittitur præcedente charitatiua monitione.In hoc tamen crimen læſæ maieſtatis fuit nouiter introductum,vt per denunciationem à quocunq; factam poſſet procedi.Bart.in extraua.ad repri.in ver.nunciationem.in prin. fo.99
Denunciatio quando habeat locum,& quid de denunciatione priuata , qualiter debeat fieri, & an poſsit opponi contra perſonas denũciantes ꝙ ſint infames,& ſimilia. Bar.in extrauag.ad repri. in d.ver.denunciationem.nu.5.6.7.& 8. fo.99
Denũciatio,an poſsit formari cõtra eũ,qui retinet id,quod deducitur pro Falcidia,& Trebellianica:cùm ſit naturale debitũ:& qd de obligatione quæ tollitur præſcriptione.nu.10. ibidem
Denũciatio an habeat locũ in muliere tuta Velleiano, & an poſsit cõueniri hac denũciatiõe,& qd de pupillo eo qđ obligat naturaliter tm̃:& videt ꝙ nõ poſsit cõueniri per viã huius denunciationis,cùm illa naturalis nõ ſit efficax,ſed qd de tutore.Barto.in extrauag.ad repri.in d.ver.denunciationem.nu.13. fo.99
Denunciationem hanc probandi modus.Bar.in extraua. ad repri. in d.ver.denunciationem.nu.7. fo.99
Denunciatio Euangelica pro quibus cauſis fieri poſsit:& qũo pro obligatione naturali.nu.8. ibidem
Denunciatio Euangelica,ꝙ detur pro obligatione præſcripta . in conſti.ad repri.§.denunciationem.nu 11. fo.99
Denunciatio ꝙ non detur contra filiumfamilias tutum exceptione Macedoniani.nu.12. ibidem
Denunciatio Euãgelica dicitur priuata,& habet locum in foro eccleſiaſtico.in conſti.ad repri.§.denunciationem.nu.5. fo.99
Deportati pñt eſſe arbitri.Bar.in cõſi.xvij.in ij.vol.nu.3. fo.202.
Deportati in inſulam,licet perdant ea,quę ſunt iuris ciuilis,retinẽt tamen quæ ſunt iuris gentium,& ex his cauſis acquirunt.de hęre.lib.j.mico.nu.2. fo.110
Deſinere aliquid qñ dicatur.in tract.de alueo.§.eius.nu.6. fo.152
Dextra pprìè cadit in animalibus ſe mouẽtibus:impropriè in alijs rebus.in tra.de inſula.§.ꝙ ſi.nu.8. fo.148
Dextra,vel ſiniſtra domus,vel agri quomodo capiatur. ibidem.
Dextra vel ſiniſtra fluminis qualiter cognoſcatur.nu.9. ibidem.
DICTIO cũ,reſoluit in cõiũctã.Bar.in cõſ.lj.in ij.vol.n.2. f.210
Dictio omnis,eſt collectiua,& omnia comprehendit.Bar.in cõſil. lj.in ij.vol.nu.3. fo.210
Dictio aliqs,ſi qs,& qſqs,ẽ diſtributiua.Bar.i cõſi.ccxliij.n.1. f.74
Dictio vſq;,qñ ponit excluſiuè.Bar.in cõſi.lxxvij.n.2.i ij.vo.f.216
Dictio hic,& ab hinc,qũo intelligit.Bar.in tra.de cit.nu.12. fo.138
Dictio tunc,extremitatẽ inſtantis temporis ſignificat.Bar.in cõſi. xvj.nu.4.in ij.vol. fo.201
Dictio quocũq;,vel omni meliori modo, qũo intelligitur. Bart.in conſi.xxj.in ij.vol.nu.5. fo.203
Dictio niſi,ponit & affirmat.in cõſi.xlvij.in ij.vol.n.1. fo.209
Dictio itẽ eſt copula.Bar.in cõſi.xlix.nu.2.in ij.vol. fo.209
Dictio alia,habet iplicare.vide Bar.in cõſi.l.nu.4.in ij.vol. fo.209
Dicto vnius teſtis quãdo credatur.in tra.de publi.teſtium. nu.85 vbi ponũtur xxix.caſus. fo.192
Dictio vis,multiphariam ſumitur.Bar.in ſuo tra.de flumi.in verſi. quod ſi vis.nu.1. fo.141
Dictio figura,quid importet dicẽdo,& figura iudicij.Bar.in extrauag.ad repri.in ver.figura.nu.1.cum ſeq. fo.102
Dictio ſummariè,quid importet,& qñ cauſa dicatur ſummaria,& in ea debeat ſummariè cognoſci.Bartol.plenè de hac materia in extraua.ad repri.in ver.ſummariè.nu.1. fo.100
Dictio poteſt,quid importet de ſui natura.Bart.in ſua q.iiij.diſpu. in contra.q.nu.7. fo.81
Dictio vna,quid importet.Bar.cõſi.iiij.nu.4.fo.3.& cõſ.cxlvij.incip.factum tale eſt.Prædictus.nu.2. fo.48
Dictio videbitur,quid importet.Bar.in extraua.ad repri.in verbo, videbitur.nu.1. fo.103
Dictio alios,in diſpoſitione teſtatoris quid operet.Bar.cõſi.ccxvj. incip.Adelandus.nu.8. fo.68
Dictio placuerit,quid importet.Bar.cõſi.clxvj.inci.Calamanus de Spoleto.nu.4. fo.54
Dictio corpus eſt generalis ad omnes ſimul habitãtes vel nõ.in cõſtitu.ad repri.§.corpus.nu.1. fo.103
Dictio omnes,in ſingulari diſtributiuum eſt,in plurali collectiuũ qui ſint rebel.§.omnes.nu.1. fo.108
Dictio cõitas,eſt gñalis ad vniuerſitatẽ caſtri,vel villæ cuiuslibet municipij.in cõſti.ad repri.ver.communitas.nu. 1. fo.103
Dictio infidelis eſt gñalis,& cõprehẽdit etiã qui modicæ rei principi furtum fecerit.qui ſint rebel.§.rebellis.nu.1. fo.107
Dictio vterq;,eſt diſtributiua duorũ tm̃,& qñq; inter plura ponit. in tract.de inſula.§.qui ab vtraq;.nu.1. fo.147
Dictio item,& cõiunctio &,nõ inducunt repetitionem cõditiõis. Bar.in conſi.iij.nu.4.& 5. fo.3
Dictio relinquo,eſt verbum cõe, & in dubio intelligitur directũ. Bar.conſi.clij.inci.& ego Franciſcus.nu.1. fo.49
Dictio vbi,includit pbationẽ:& de pluribus alijs dictionibus vide plenè per Bar.in ſuo tra.dictionũ,per totum tra. fo.139
Dictio fidelitas,& de multiplici ſignificatu ipſius.Bar. in extraua. ad repri.verbo,totius fidelitatis.nu.2. fo.97
Dictio prouincia,qd denotet,itẽ villa,caſtrũ,ciuitas.Bar.in cõſt.q ſint rebelles.in ver.Lõbardiæ.nu.1.cũ multis ſeq. fo.107
Dictio itẽ,qñ inducat repetionẽ,& qñ nõ Bar.in cõſ.xxvij.n.1. f.12
Dictio aliàs,qd denotet.vide plenè per Bar.in ſuo tra.de alueo.in ver.aliàs.fo.152.Et in cõſi.50.in ij.vol.nu.4. fo.209
Dictio incipit,& dictio deſinit,quid importent,& de earum varijs ſignificationibus vide plenè per Bar.in d.ſuo tracta.de alueo.in in ver.eius.nu.1.& 2. fo.153
Dictio prout,quid importet.Bar.in extrauagan.ad repri.in verbo, prout.nu.1.& ſeq. fo.103
Dictio item,nõ intelligitur per eam repetitio facta , qñ fit mutatio rerum,vel perſonarum.Bar.in conſi.xxxix.nu.1. fo.15
Dies in inquiſitione ſi nõ appareat,proceſſus nõ vitiatur.in cõſtit. ad repri.nu.33. fo.98
Dies quando dicatur incipere,& quando deſinere.in tra.de alueo. §.eius.nu.7. fo.153
Differentia inter liberam voluntatem,& arbitrium boni viri. in cõſtitu.ad repri.§.videbitur.nu.2. fo.103
Differt ius ciuile à canonico in cõpromiſsi.nã de iure ciuili nõ debet cõpromitti cũ iuro:& tñ licet de iure canõico,& de pluribus alijs differẽtijs inter ius ciuile,& ius canonicũ, q̃ ſunt.nu.1.vide plenè p Bar.in ſuo tra.diffe.inter ius ciuile & canonicũ. fo.159
Digitus nõ eſt mẽbrũ,ſed pars mẽbri:& an digitus debilis dicatur digitus,vel dicat abeſſe.Bar.in conſi.ccj.& ccij.nu.1. fo.64
Dilatio nõ datur ad quærendũ aduocatorẽ in cauſa cognoſcenda ſine ſtrepitu.in conſti.ad repri.§.ſine ſtrepitu.nu.3. fo.101
Dilatio prima data per iudicem an ſit neceſſe ꝙ detur ſecũda.Bar. in conſi.cxv.in ij.vol.nu.1. fo.223
Dilatio ſecũda data à iudice ſine cauſæ cognitiõe,vel cũ iuramẽto procuratoris ꝙ fuit impeditus ipſe,vel eius dñs valeat,vel ne:& ex quibus cauſis iuramentum procuratoris in tali caſu non valet.Bar.in conſi.xcvij.incip.in quæſtio.nu.3. fo.32
Dilatiões datas legitimè,an in cauſis ſummarijs,vel plenarijs poſſet iudex abbreuiare.Bar.in cõſi.xcvij.inci.in quæſt.nu.1. fo.32
Dilatiões quãuis breues dant ad pbãdũ,licet pbatiões factæ ſine termino probent.in conſti.ad repri.§.& figura.nu.12. fo.102
Dilationes duæ dandæ ſunt actori & reo:tres in criminalibus cum aliqua cauſæ cognitione.in conſti.ad repr.§.ſeq.nu.2. fo.106
Diſcordia magna fuit olim orta inter eccleſiã Romanã,& Federicum tunc Romanũ Imperatorẽ,qui vocabatur Federicus Barbaroſſa,& de tpe quo cœperũt regnare partialitates in Lombardia.Bar.in tra.de Guelphis & Gebellinis.nu.1. fo.163
Diſiunctiua quando ponitur expoſitiuè.Bar.in conſi.xlj.in ij.vol. nu.3.& 4. fo.207
Diſpenſandi poteſtas nõ venit in generali mandato.Bart.in conſi. xviij.in ij.vol.nu.3. fo.202
Diſpoſitio defuncti cõtinens aliquid prohibitũ à iure,dicitur continere impoſsibile de iure:quia impoſsibilium nulla eſt obligatio.de hære.lib.iij.min.c.iij.nu.5. fo.111
Diſpoſitio aliqua quãdo in ea ponũtur duo,quorũ vnum deſtruit aliud,primum tollitur per ſecundùm.Bart.in xij.q.ſua inci.quidam reliquit.nu.1. fo.90
Diſpoſitio quę vr̃ cõtinere repugnãtiã eſt nulla,cũ nulla diſtinctione adiuuari põt.vt ibi,in q.prælleg.in contra.q.nu.1. fo.eo.
Diſpoſitio aut.ex cauſa.C.de lib.pręte.an habeat locum in præteritione poſthumi,& in præteritione paterna,& an legata filio prę terito maneãt firma,vel ne.Bar.in conſi.xiij.inci.Ex facto ppoſito.nu.10.cum ſeq. fo.7
Diſpoſitio l.ij.C.de reſc.vẽ.nõ habet locũ in renũciatiõe facta liberaliter,& nõ ob cãm.Bar.in cõſi.xc.inci.dilecto dño.2. fo.29
Diuiſio,an per diuiſionem factam inter fratres ſi eſt promiſſum nõ contrauenire,videatur renunciatum iure fideicõmiſsi. Bart. in conſi.j.nu.1.in ij.vol. fo.197
Diuiſio orbis eſt de iure gentium:& ibi nomina diſtincta , qui ſint rebel.§.Lombardiæ.nu.2. fo.107
DOCTOR non poteſt pro debito carcerari:nec requiritur an habeat arma.in tract.de carce.nu.5. fo.167
Dolus an differat à fraude,ſicut genus à ſpecie.Bar.in tracta.teſti. ver.dolus.nu.106. fo.178
Dolus differt à lata culpa,ſicut manifeſtũ à pręſumpto.Bar. in ſuo tra.teſtimo.ver.latiorem culpam.nu.107. fo.178
Dolus an fuerit cõmiſſus in aliquo actu particulari , qualiter probetur.in tract.teſtimo.nu.102. fo.178
Domeſtici qñ admittunt in teſtimonio.de teſti.nu.11. fo.188
Dominium rerum legatarũ fratribus minoribus ꝙ remanet apud hæredem.lib.ij.mino.c.ij.iiij.diſt.nu.20. fo.114
Dominiũ rerũ legatarũ recta via nõ trãſit in legatariũ,qñ relinquũtur per quandã cõſequentiã:ſed ſeruitus tacitè,& ſic in cõſequẽtiam legata,mortuo teſtatore nõ debet,niſi ab hærede cõſtituatur.lib.ij.mino.c.ij.iiij.diſt.nu.23. fo.114
Dominiũ pãni pro veſtimẽtis,vini,& frumẽti legati fratribus, penes quẽ remaneat.lib.ij.mino.c.ij.iiij.diſt.nu.24. fo.114
Dominus an poſsit probare tertium aliquem fuiſſe ſuum procuratorem ex confeſsione ipſius procuratoris.Barto.in conſi. lxxiij. numero 4. folio 25

Donatio quæ fit ſponſæ vel vxori cuius ſunt. & an poſsint repeti à ſponſis.Bar.in conſi.xj.in ij.vol.nu.1. fo.200

Donatio ſecundū formam ſtatuti non indiget inſinuatione.Bar.in conſi.xlvij.in ij.volu.nu.2. fo.109

Donatio inofficioſa qūo intelligit̄,&c. bar.ī dicto cō.xlvij.n.4.ibi.

Donans bona intelligitur de præſentibus, & non de futuris. Bart. in conſi.lxxiiij.in ij.volu.nu.2. fo.215

Donatio oīm bonorū an valeat.Bar.in cō.cviij.ī ij.vo.n.1.& 2.f.221

Donatio licet non valeat in eo quod excedit ſummā legitimā, valet tamen in eo quod eſt infra, vel infra legitimā ſummam.Bart. conſi.clix.inci.viſa quadam conſtitutione.nu.9. fo.52

Donans certas poſſeſsiones nepoti ſuo,& remanſit in earū poſſeſsione vſq; ad mortem,non pōt præterea alius hæres ſuus nō neceſſarius allegare donationem fuiſſe fictitiam.Bar.in conſi. lxv. incip.factum eſt tale in prin.vſq; ad nu.2. fo.22

Donatio an prę̨ſumatur fictitia propterea q̄a donator poſſedit nomine donatarij per duos annos.Barto.in conſil.lxxxj. incipien. Martinus.nu.8. fo.27

Donatio facta filio emancipato per patrē de oībus bonis ſuis præſentibus & futuris reſeruatis vſufructibus & prouentibus inde venientibus,non valet.Bar.in conſil.lxxvj.inci. in Dei nomine amen.pater filio &c.nu.1.cum ſeq. fo.26

Donator quando ſe conſtituit nomine donatarij poſsidere an per hoc tollatur præſumptio ſimulationis cōtractus. Bart. in conſi. lxv.incip.factum eſt tale nu.3.& 4. fo.22

Dos à patre data filiæ ſuæ,quæ viuo patre mortua eſt relictis filijs ad quos venit dos de cōſuetudine mortuo auo, iſti nepotes tenentur computare ſibi in legitima præfatam dotem.Bart.conſi. cxc.incip.Giſbertus.nu.1.& ſeq. fo.61

Dos data filio à patre computatur in legato dotis ſibi factæ à patre.Bar.in conſi.lxv.in ij.volu.nu.1. fo.213

Dos recepta per alterum fratrum nō reſtituitur de cōi, niſi probet̄ verſa in communi.de duo.fra.§.primò quæro.nu.10. fo.119

Dotans filiam mater ſi ſtipulatur dotem ſibi reſtitui ſolu.matrimo. morte viri cum filijs,& ſine filijs,an mortua filia cū filio debeat habere eandem dotem,vel cedat lucro viri.Bart.cōſi.ccxxxvij. incip.mater.nu.1.& ſeq. fo.73

Dotauit filiam pater,& ſtipulatur ſibi dotem reſtitui, in caſu ſoluti matrimonij morte viri,& ſine filijs:nunquid eo viro mortuo cū filijs debet reſtitui dos,vel cedat lucro viri mortui vel eius filijs. Bar.in conſi.cxxx.nu.1.& ſeq. fo.44

Dotem ſi ſtipulatur frater ſibi reddi,an pōt.Bar.in conſi. lxxxviij. nu.1.& 2.volu.ij. fo.218

Dotē ſi reliquit auus nepti ex filio,poſtea pr̄ dotet,an iſtud relictū prę̨ſumat̄ factū cōtēplatiōe neptis,an verò filij.& nūq̄d iſta dos debet cōputari filię ī ltīma prīs ſui.bar.ī cōſ.cxxxj.n.1.& 2.f.44.

Dotē ſi nullā mulier cōſtituerit,nec fecerit mētionē d̄ dote marito & hēbat magnū prīmoniū,cuius poſſeſsionē adeptus ē maritus & ex eo fructus recollegit,& in oneribus mr̄imonij cōuertit,an vir lucret̄ certā ꝑtē prīmonij vigore ſtatuti quo cauet̄,&c. Bar. plenè in vij.q.ſua diſp.& in ſol.q.nu.1.cum multis ſeq. fo.85

Dotē cū vſuris an poſsit petere mulier.Bar.in cōſ.cxxviij.n.2. f.43

DVOBVS vel pluribus quando incūbit onus aliquid faciendi,licet ſi talis conditio ꝙ vnus alteri prę̨feratur,donec vnus occupet interim ꝙ ambo dicantur in mora.Bar.in viij. ſua q. diſp. in contra.nu.3.ver.tertio ſic. fo.86

Duo fratres ſpurij ex eadē matre inter ſe inuicem ab inteſtato ſuccedunt.in trac.de ſuc.ab inteſt.nu.22. fo.171

Duo vel plures qn̄ tenētur ad aliq̄d dandū, vel faciendū vnus per aliū ꝙ non excuſet̄.Barto.in viij.ſua q.in cōtra.nu.3.ver.ij. f.86.

Duo vel plura remedia,vbi vni competunt ad vnū & idē, vnū ex his tenetur eligere,& vno electo in medio deducto videtur alij renunciare.Bar.in ſuo trac.q.venti.nu.8.ver.quia. fo.135

Duæ cauſæ qn̄ concurrunt ad perfectionē vnius actus,quarū vna eſt potentior altera,debemus inſpicere potentiorē cauſam. Bar. in xv.ſua diſp.in prin.in ver.inci.ſecundo ſic. fo.93

De litera E.

ECcleſia vt poſsit arma ſpūalia exercere, ſufficit ꝙ habeat iuſtitiā veritatis indubitāter, licet nō ꝓbatā.in tra.cir.ma.te.in verbo,q̄ teſtiū.nu.62. fo.191

Eccleſia eſt vſus publicus,&in ea vtilitas publica verſatur.li.j.mino.c.j.iiij.diſt.nu.20. fo.112

Eccleſia ꝑlato.decedēti ab inteſtato ſuccedit in ijs quæ ab eccleſia vel eccleſiæ cōtēplatiō e habuit in tra.de ſuc.ab inte.n.24. f.171

Eccleſia approbat Imperiū Ro.in conſti.ad repri.nu.11. fo.97

Eccleſiæ fratrum minorum debent eſſe humiles.lib.j. mino.c.j.iiij. diſt.nu.22. fo.112

Eccleſiæ parochialis rector nō pōt etiā ꝓ ſuis neceſsitatibus obligare fructus eccleſiæ percipiēdos poſt obitū ſuū.Item in quibus plus habet vſufructuarius quā clericis in bonis eccleſiæ.Barto. conſi.ccxxxj.nu.1.& ſeq.inci.dominus. fo.71

Oeconomyca prudentia pertinet ad regimen familiæ. in tracta.de teſt.nu.79. fo.176

AEDIFICIVM ſi legatur fratribus minoribus, vt ibi conſtituat̄ locus vt diuinū offm̄ celebret̄ per fratres videlicet ibi intrātes:legatū nō quod iuſsit teſtator obſeruet̄,ſed vt in aliā cauſam transferatur.lib.ij.min.c.ij.ij.diſt.nu.10.& 12. fo.113

Editio inſtrorum nō petit̄ in conſti.ad repri.§.& figura.nu.17.f.102

ELECTIO perſonarū,& diſtributio pecuniarū ſi eſt collata in fratres minores an teneat:ꝙ ſic,reſpectu perſonarum.lib.iij. mino.c.v.j.diſt.nu.6.& 9. fo.118

EMERGENTES ſiue incidētes differūt inter ſe.& qūo cognoſcat̄ ꝙ in eis debent fieri plenaria,vel ſummariā.Bart.in extraua.ad repri.in ver.ſummariè.nu.11.cum multis ſeq. fo.100

Emit quis pedagium à cōi,& oēs reditus,prouētus,& fructus vſq; ad decem annos,& non vltra pro pretio mille lib.ſoluendarum quolibet anno.cōtingit ꝙ propter ſterilitatē nihil percepit vno anno.an talis contractus ſit locationis vt debeat fieri mercedis, an verò ēptiōis.Bar.in iiij.ſua q.diſp.in ſol.cōtra.nu.1.cū ſe. f.81

Emptio & venditio quid differat à contractu locationis, & de ratione diuerſitatis ꝙ venditor conſequatur pretiū etiā re amiſſa, ſed in locatione fit remiſsio mercedis.nu.5.6.& 7. fo.81

Emptionis & vēditionis natura cōtractus eſt,vt cōtractu celebrato periculū pertineat ad emptorē.Bar.in iiij.q.ſua diſp. incip.publicanus quidam.nu.1.2.& 3. fo.81

Emptor,cui primò poſſeſsio fuerit tradita,præfertur,nec videt̄ tradita poſſeſsio,qn̄ emptor habet eligere locū incertum de ꝯcertis. idem ſi venditur ad menſuram ſuam ante menſuram. Bartol.in conſi.lxxiiij.tnci. In nomine domini amen. fo.25

Emphyteuſim ſi quis capit ab eccleſia pro ſe & filijs ſuis legitimis vſq; ad tertiā gn̄ationē:tūc ad eandē emphyteuſim non venit filius per nominationem filij,& inſtitutionē hæredis legitimatus. Bar.in conſi.cxx.inci.Verutius.nu.1. fo.41

Emphytenſis an veniat in ſubſtōne.Bar.in cōſi.j.in ij.vo.n.3. f.197

Emphyteuſis eccleſiæ quādo intelligit̄ durare.Bar.in cōſil.lxxvij. in ij.vol.nu.1. fo.216

Emphyteuſi cōceſſa alicui ꝓ ſe,& filijs maſculis,& fœminis ę̨qualiter ſuccedunt fœminæ cum maſculis,niſi conſuetudo ſit in cōtrarium:etiam quod pater diceret ꝙ eſſent cōtentæ certis rebus. Bar.in conſi.lx.nu.2. fo.21

Emphyteuſim ſi pater recepit pro ſe & filijs& nepotibus,altero filiorum decedente ſine filijs accreſcit alteri.Bar.in conſi. lviij.incip.ex themate.nu.1.& ſeq. fo.19

Emphyteuſim ſi plures habeant,diuiſio facta inter eos,irrequiſito prælato an valeat.ibi.nu.4. fo.20

Emphyteutica res ꝙ quittatio,quæ eſt facta ſuper ea,non impedit agere in portione defecta,nec eccleſiæ acquiritur.Bar.nu.5. ibi.

Emphyteuſim cū q̄s capit,ꝓ ſe,et filijs ſuis maſculis,&fœminis tūc vigore dictorū verborū maſculi & fœminæ,pariter admittunt̄, nō ſucceſsiuè,niſi cōſuetudo repugnet,vel ſtatutum ꝙ ſtātibus maſcuſculis fœminæ non ſuccederent.Bar.in ſuo cōſi.lx.incip. q.iſta nu.1.cum ſeq. fo.19

EPISCOPI ſtatuto cauet̄ ꝙ executores exequant̄ teſtamenta intra annum,quo elapſo non poſsint ſe intromittere:an executor datus ad declarandum voluntatem defuncti poteſt declarare poſt annum:& concluditur ꝙ ſic.Bar.in conſi.cxlij.inci.cōſtitutione Camerinenſis epiſcopi.nu.1. fo.46

Ep̄s æquiparat̄ ſenatui Bar.in cōſi.xviij.in ij.vol.nu.5. fo.202

Epiſcopus in omni crimine,in quo pōt diſpenſare,pōt infamiā tollere.Bar.in d.conſi.xviij.nu.1.in ij.vol. fo.202

EQVVS deſignandus eſt rectus, & eleuatus quaſi ſaliens. in tract.de inſig.& armis.nu.17. fo.132

Aetatis probatio an ad actorem,an ad reum pertineat: & qualiter probetur,& quibus teſtibus,& quā cām debeat teſtis aſsignare. Bar.in conſi.xcij.inci.in q.per totum conſi. fo.30

EVENTVS ſolutionis ſpectatur vtrū valeat,vel nō,qn̄ vnum eſt in ſolutiōe,& alterū in obligatiōe,quorū vnū ꝓhibet̄ de iure, alterū permittit̄.Bar.in cōſi.lxx.inci.reuerēdiſsime.nu.4. fo.23

Eūtes in exercitū de mādato regētiū ciuitatē,nō dicunt̄ eſſe factionis regentiū.in trac.de Guel.& Gebel.nu.12. fo.164

EXBANNITVS quid ſit,& multa bona ponit Barto.in ſuo tract.bannitorum per totum. fo.137

Exempta eccleſia,an ſit exemptus prælatus,etiā ſi eſſet laicus.Bar. in conſi.xxviij.in ij.vol.nu.1.& 6. fo.204

Exēptus iudex eſt ep̄s in dubio.Bar.in d.cōſ.xxviij.nu.5. fo.205

Exemptū ſi eſt monaſteriū cū ſuis poſſeſsiōibus,an poſſeſsio dicat̄ exēpta,quā poſsidet monaſteriū præcariò,vel iniuſtè. Barto.in conſi.xcvj.inci.Chriſti nomine inuocato dico &c.nu.1. fo.32

Exceptio rei iudicatæ inducta eſt ad cōſeruādū iuris rigorē, magis quā ex æq̄tate.in cōſti.ad repri.§.denūciationem.nu.15. fo.99 Item nō datur contra tutū exceptione iuriſiurādi.nu.16. ibi.

Exceptio contra teſtes,qn̄ ſit proponenda.in tract.cir.ma. teſtiū.in verbo,qui teſtium.nu.55.& 56. fo.191

Exceptio,quæ opponitur,non contra executionē,ſed contra rem, in qua fit executio,ſummariā cognitionem requirit,etiā quo ad probationem.in conſti.ad repri.§.ſummariè.nu.31. fo.101

Exceptio rei iudicatæ,ꝯvel finitæ,& aliæ ad proceſſum impediendum opponuntur.in §.& figura.nu.9. fo.102

Exceptio ſeu defenſio eſt de iure naturali,& an poſsit tolli ꝑ ſtatutū.Bar.in extraua.q̄ ſint rebelles.in ver.mille librarū.nu.2. f.109

Exceptio an poſsit opponi agēti vti poſsidetis,ſeu de turbata poſſeſione.Bar.in conſi.lxxxj.inci. Martinus.nu.4. fo.27

Excepsiones oppoſitæ poſt ſententiā quando ſit quod requirant plenam,& quando ſummariam cognitionem.in conſt. ad repri. §.ſummariè.nu.29. fo.101

Exceptiones peremptoriæ quę̨ poſſunt ſeparari à principali,ſi incidant in negotio principali,qn̄ plenaria, & qn̄ ſummaria cognitio adhibeatur.in conſti.ad repri.§.ſummariè.nu.27. fo.101

Exceptiōes magis litē differētes,quā ſubſtātiā rei reſpiciētes iudex repellere pōt.in cōſt.ad repr.§.& figura.nu.9.fo.102.Itē.Qn̄ agitur ſine figura iudicij,litis cōteſt.non requiritur.nu.10.Item Poſitiones & articuli habentur pro litis conteſt.ibid.nu.eod.

Exceptiones qualiter opponantur teſti,& quid in ipſis exceptionibus fieri debet:vide plenè circa materiam teſtium.in verſ.dic ꝙ ſi teſtes.nu.1. fo.182

Exceptionem pacti de non petendo qn̄ quis allegat, ſi non probat plenè eam exceptionem, debet condemnari. Bar.in conſil.xliij. incip.ſuper quæſtione.nu.1. fo.15

Excommunicati, infideles,& hæretici repelluntur à teſtimonio.in trac.ad repro.teſt.nu.9. fo.183

Excommunicatus,& ſuſpenſus à teſtimonio repellitur, & an ꝓpro excōicato,vel contra excōi.de teſt.nu.20. fo.189

Excuſsio quomodo fit,& multa bona ponit Bart.in ſuo tra.excuſſionum pignorum.in ij.vol. fol.228

Executio ſentētiæ ꝙ impedit̄ per exceptionē nullitatis,vel ꝙ ſit lata prætextu falſorū inſtrorū,ſi ꝓbatiōes ſunt in prōptu, quę̨ debent eſſe plenę̨.in conſti.ad repri.§.ſummariè.nu.30. fo.101

Executio facta in vna cā qn̄ īpediat aliā.Bar.cōſi.ccxxj.nu.1. f.69

Executio incipit à mobilibus & ſi illa non ſufficiunt ad immobilia licitum eſt deuenire poſtea ad nomina debitorum.Bar.in conſi. cxxxix.ſtatuto communis Peruſij.nu.3. fo.46

Executor,qui eſſet ingreſſus ordinem fratrū minorū, nō pōt dare conſilium.Bar.in ſuo tract.min.lib.iij.diſt.ij.nu.10. fo.110

Executor datus in teſtō,qui habet exequi cū cōſilio fratrū minorū quando teneatur illud requirere.lib.iij.min.c.j.di.iij.nu.12. f.117

Executor,qui requiſiuit conſilium fratrum minorum,qn̄ teneatur illud ſequi.lib.iij.min.c.j.j.di.iij.nu.13. fo.117

Executore nō eligēte quis eligat.lib.iij.mi.c.v.j.diſt.nu.7. fo.117

Executore nō diſtribuente,cuius arbitrio res erat diſtribuēda,non ſuccedit legitimus,ſed l ex ipſa diſtribuit.nu.8. ibidem

Executores agētes ad pœnam ſtatuti vel legis excludūtur propter non prę̨ſtitam cautionem.Bar.in conſi.cxxxvij.nu.3.inci.ſtatuto communis Gualdi. fo.45

Executori teſtamēti ingreſſus ordinē fratrū minorū nō poteſt frater minor dare conſilium.lib.iij.min.c.ij.diſt.ij.nu.11. fo.117

Exhę̨redatio ſub nomine generali,vt exhę̨redo liberos meos,nō valet.Bar.in conſi.xj.nu.2. fo.10

Eximens ex iniuſta cā aliquē de manibus familiæ captū pro debito ciui.tenetur ad illud debitū.in trac.de carc.nu.18. fo.168

Exiſtens in caſtro ita forti ꝙ ciuitati rebellat,dicitur tyrānus, & ita in vico,& in villa.de tyr.nu.10. fo.123

Expenſis producētis mittitur notarius ad egregias perſonas.in tra. de pub.teſt.nu.97. fo.192

De litera F.

FAcies domus dicitur pars illa,per quā quis ingreditur,vel fit in via magis honorabili.in tract.de inſula.§.quod ſi.nu.7. fo.148

Facies animalis depicti in vexillis tubarū,nō debet reſpicere tubā. de inſig.& ar.nu.21. fo.132

Si duo animalia inuicē ſe reſpiciētia portātur pro inſignijs,non refert quomodo pingātur in vexillis.ibid.nu.22. fo.132

Facta publicatiōe nō poteſt obijci cōtra perſonas teſtiū.niſi proteſtatio fuerit à prī.facta.in tra.cir.ma.teſt.in ver.q̄ teſtiū.n.58.f.191

Facta per modum iuriſdictionis à tyranno manifeſto, ex defectu tituli non valent.de tyran.nu.16. fo.123

Facta per tyrannū pēdente proceſſu cōtra eum per ſuperiorem,qn̄ teneant.de tyrānia.nu.36. fo.124

Facta ab officialibus exiſtentibus in ciuitate,in qua ſit tyrannus& quos ipſa ciuitas ſibi eligit tyranno patiente,quādo ſit nulla. de tyr.nu.17. fo.123

Facta tempore tyrāni velati quomodo valeāt,& communem vtilitatem reſpiciāt quo ad exiſtētes in ciuitate:& quid quo ad expulſos.de tyr.nu.42. fo.125

Factum à quocūq; & eſt ius nouum.in conſti.ad repri.§. denūciationem.nu.1. fo.99

Factū à iudice quo ad eius iuriſdictionē non ꝑtinet,vel ſpectat ad eius officiū nō eſt ratū habendū.in tra.de iuriſ.nu.1. fo.154 Si per verba importātia liberā volūtatē debet ſeruare regulas iuris gentium vel naturalis,non ciuilis.in conſti.ad reprimen.ver. videbitur.nu.8. fo.103

Facultate data iudicandi,per verba denotantia arbitrium boni viri,tunc debet ſeruare regulas iuris ciuilis. ibidem

Facultate cōtrahēdi cōmiſſa,per verba importātia arbitrium boni viri:tūc arbitratur ſuo arbitrio regulato ratiōe,prout bonus vir. in conſti.ad repri.ver.videbitur.nu.5. fo.105

Facultas largiēdi data per verba ſignificantia arbitriū boni viri,q̄d importet,qn̄ dat̄ ꝑ verba,liberā volūtatē denotātia.in cōſti.ad repri.ver.videbit̄.nu.7.& de facultate contrahendi.nu.6. fo.103

Fama qualiter ꝓbetur.in tit.cir.mat.teſt.in ver.iuxta.nu.20. fo.180

Fama probat quātitatem,numerū milliariū exiſtētium de loco ad locum.in tract.teſtimo.ver.vicena.nu.55. fo.175

Fama probatur mors alicuius:ex quibus cauſis progredi debet.in tract.de teſt.nu.39. fo.174 Mors iuuenis luxurioſi,bellicoſi,& vagabūdi qūo probetur.in tra.de teſt.nu.38. fo.174

Fama cū dicto ſyndici deputati ad maleficia aſſerētis ita eſſe,an faciat indicium ad torturā.Bar.cōſi.cxcj.nu.1.& ſeq. fo.62

Fama publica cū alijs ꝓbatiōibus & indicijs facit plenā ꝓbationē, etiam in criminalibus.Bar.in cōſi.ij.in ij.vol.nu.2. fo.198

Fama cum dicto ſyndici poſiti ad denunciandum,facit indicium ſufficiens ad torturam.Item qn̄ fama ſufficit,vel ne.Bart.conſil. ccxviij.nu.1.& ſeq. fo.69

FLVMEN,ſ.publicū ſi q̄d adiecerit per alluuionē agro noſtro iure gentiū acquirit̄ nobis.Et q̄d dicat̄ adijci per alluuionē.Bar. in ſuo trac.de flu.in ver. Caius.nu.1. fo.139

Flumen,qn̄ pars illa quam prædio alterius applicauit, nō ei acquiratur.Bar.in ſuo tract.de flu.in ver.partem, fo.141

FEVDORVM ſucceſsiōe ꝙ in ea nō habēt locū iura cōia ciuilia,& an & qūo deroget̄ per ſecundā cōuentionem factā inter fratres per aliam ſecundā.Bar.in conſi.lxxij.incip.ex facto proponitur.nu.3.& 6. fo.24

Feriarū t̄pe nō pōt ꝓcedi,niſi in caſibus,in quibus ſummariè ꝓceditur & de modo probādi in ſummaria cognitione. Bart. in ex- extrauag.ad repri.ver.ſummariè.nu.6.& 7. fo.100

Fideicommiſſarij ſi duo dati ſint à teſtatore vnà, non altero mor-

tuo poteſt alter exercere liberè officium & cōcludit Bart. ꝙ ſic. in conſi.cxlvij.incip.factum tale eſt prædictus.nu.1. fo.48

Fideicommiſſarius vniuerſalis licet regulariter in eum nō tranſeāt iura & actiones,niſi facta reſtitutiōe: tamē qn̄ relinquit̄ ad pias cauſas fideicōmiſſum vniuerſale,incontinenti tranſeunt iura & actiones ſine reſtitutione.Bar.in xiij.q.in ſua diſpu.ſol.q.iij.ver. ſecundò ſciendum. fo.91

Fideicōmiſſo vbi eſt locus,in eo venit portio hr̄ditatis q̄ ab īteſtato deferr̄ p̄terito.Bar.in cōſi.xx.inci.factū ſic ſe habet.n.6. fo.10

Fideicōmiſſum reſtās in vita defuncti,an trāſmittat̄ ſi nō fuit agnitum,& an iuri īmiſcēdi præſcribat̄ Bar.in cōſi.xiij.nu.15. fo.8

Fideicommiſſum an videatur eſſe ſublatum per diuiſionē factam inter fratres,& per prouiſionem de defendendo Bar. in conſi.j. in ij.volu.nu.1.& 2. fo.197

Fideiuſſor pro debitore,qui ſoluendo eſt,teſtificatur. in tracta.cir. ma.teſt.in ver.qui teſtium.nu.33. fo.190

Fideiuſſor ꝓ debirore ſic.ī trac.ad repro.teſt.ī ṽ.teſtiū fa.n.13.f.184

Fideiuſsionis facultas intelligitur quòd poſsit dari vſqꝫ ad ſententiam Bar.in conſi.lxxxvj.in ij.volu.nu.1. fo.218

Fidelitas habet duas habenas, vnam in faciendo quæ quis debet, aliā in faciendo quæ non debet.in conſtitu.ad repri.nu.6. fo.97

In his duabus habenis,corpus vtriuſqꝫ iuris fundatū eſt. ibi.

Fidelitas eſt triplex,vna quæ debetur proximo, alia patri, alia domino ſuper conſti.ad repri.nu.2. fo.97

Fides ſeruanda eſt hoſti,adeò ꝙ nulli licet occidere eum Bar.in q. ſua j.nu.6. fo.75

Figura rei corporalis dicitur potēs forma ipſius, vel facies qua rei ſubſtantia figuratur.in conſti.ad repri.§.& figura.nu.1. fo.102

Filij fratrum ſuccedunt in ſtirpes,& non in capita. in tract. ſucceſ. nume.19. fo.171

Filij naturales tantùm,dicuntur nati ex concubina vnica in domo retenta.in trac.ſuc.nu.5. fo.170

Filij naturales qualiter ſuccedant patri vel matri, ſuccedunt ex teſtamento,& ab inteſtato.ibi.nu.6.

Filio ſi pater emit libros an teneatur conferre & quid ſi pater dedit filio pecuniam in ſtudio,an ſibi imputetur à fratribus tempore diuiſionis Bar.in d.trac.de duob.fra.inui.nu.15. fo.119

Filio in ſtudio ſi pater incœpit expēdere, an patre mortuo debeat ſtudium perficere de communi inuitis fratribus.nu.17. fo.eo.

Filio accipiēti vxorē pater fecit expēſas in nuptijs,& alijs,tp̄e diuiſionis frater vult ꝙ panni & alia ornamenta veniant in diuiſione quid iuris Bar.in d.ſuo trac.de duob.fra.nu.20.& 21. fo.120

Filij in rebus pater expēdit de aduētitijs, in quibus habebat vſumfructum:nūquid fratres poterūt imputare hoc tēpore diuiſionis & quid ſi pater dedit filio pecuniā,an res an ipſa veniat cōicanda.Bar.in d.ſuo tra.de duo.fra.nu.22.& 23. fo.120

Filiorum quot ſpecies in trac.ſucceſ.nu.2. fo.170

Filius præteritus à patre profitente regulam fratrum minorū rumpit teſtamentum.lib.iiij.min.c.j.ij.diſt.nu.5. fo.118

Filius qui ex re patris ipſo viuente percepit fructus, patre mortuo debet alijs fratribus cōmunicare.in trac.de duo.fra.nu.1. fo.119.

Filius qui lucratur cum pecunia patris, & opera ſua, partem lucri reſpectu pecuniæ cōmunicabit,partem verò reſpectu perſonæ tanquā proprium retinebit.ibi.nu.2.

Filius præſumitur eſſe illius factionis, cuius erat pater. in tract.de guel.& gebel.nu.13. fo.164

Filius ſi licitè cōtraxit aliquod debitum in ſtudio,quòd patre mortuo illud de communi ſolui debeat.de duo.fra.nu.18. fo.120

Filius expendens lucrum vndecunqꝫ prouenïens in paterna familia,id non repetit,de duo.fra.§.primò quęro.nu.36. fo.122

Filius impediens circa perſonam patris,eo viuo non petit à cohærede,iudicio fami.erciſ.de duo.fra.§.primò quæro.nu.1. fo.121.

Filius tenetur defendere patrem verbo,& opere,ſed facto non ſuper conſti.ad repri.nu.3. fo.97

Filius nolens alere patrem poteſt exhæredari:& eſt iuſta cauſa. de alimen.nu.10. fo.133

Filium ſi inſtituerit mater,vel aſcendens de linea materna, hoc addito,ne ad patrem perueniat vſuſfructus,an ex legitima, quam ille habebat neceſſariò relinquere, pater habeat vſumfructum. Bar.in trac.de duo.fra.inuicem.nu.14. fo.119

Fiſcus q̄bus caſibus ſuccedat.in trac.de ſucceſ.ab inteſt.n.23.fo.171

Pater ſi fecit filiū ſtipulari ab aliquo debitore ſuo, an p̄r videat̄ hoc facere animo donādi,vel videat̄ vti ſolū miniſterio filij.Barto.in d.ſuo tract.de duob.fratri.inuicem.nu.24. fo.120

Filius ſi impendit circa perſonam patris eo viuo,an à cohærede recuperet.Bal.in ſuo tra.de duo.fra.inui.nu.1. fo.120

Filius,pro quo pater ſe obligauit,an totum ſolui debeat pro parte ipſis filij.nu.3.Et quid ſi filius habet bona aduentitia,& pater ea dilapidat,& ea conſumat,filius vult ea emendari à fratribus, an poſsit Bal.in ſuo tra.de duob.fra.nu.4. fo.121

Filia vnius ex fratribus an debeat maritari de communi Bar.in cōſil.lxxx.in ij.vol.nu.1. 216

Filio mater reliq̄t legatū,& prohibuit patri quæri vſumfructū: an pōt hāc legē in legato ponere Bal.in ſuo tra.de duo.fra.n.5. f.121

Filiusfamilias presbyter q̄cquid acquirit,ſibi acquirit pleno iure, & hoc ſi quæratur ex cā aduētitia,nō cōtēplatione eccleſiæ, vel ſacerdotalis officij Bar.in conſi.lxj.inci.filiusfamilias.nu.5.fo.21.

Filiā naturalē habēs quis ex muliere,cum qua poterat contrahere matrimoniū extraneū hæredē inſtituit,& ipſi filiæ ſuæ quędam legauit,vt filiæ nec etiā naturalē nominauit,eo mortuo talis filia dicit ſe legitimā.per aut̄.ſi quis.C.de nat.lib.& tanquā pręterita dicit teſtm̄ nullum,quid iuris Bar.in xj.q.ſua diſp.inci.habeo filiam.nu.1.cum multis ſeq.& in ſol.q.nu.1.cum ſeq. fo.89

Filius ſi aliquid quæſiuerit,an in dubio dicatur profectitiū,vel aduentitium Bar.in ſuo trac.de duo.fra.nu.4. fo.119

Filia fœmina ſi quid quæſiuerit viuo patre, in dubio præſumit̄ de bonis patris quæſitū,cauſa euitādi turpis quęſtus, ſicut in vxore.Secus in filio maſculo Bar.in ſuo trac.de duo.fra.nu.5.fo. 119

Filij vxor ſi eſt mortua viuo viro,& patre,& ex forma ſtatuti vxore mortua ſine liberis vir debet habere certam partem,an iſtud lucrum erit cōmune,an erit eius cuius fuit vxor.Bart.in ſuo tra. de duo.fra.nu.6. fo.119

Filiusfamilias patre viuente ſi ei relinquatur ab extraneo,ſiue vni ex filijs aliquid donet extraneus : an poſtea debeat inter fratres communicare,vel eſſe eius præcipuum.Bar.in ſuo tra.de duob. fra.nu.7.cum trib.nu.ſeq. fo.119

Filiusfamilias faciebat mercātiā cū pecunia paterna,habita notitia cum quodam dn̄o qui donauit aliquid, an illi cōicabitur inter fratres Bar.in ſuo tra.de duo.fra.nu.11.& ſeq. fo.119

Filiusfamilias,cuius pecunia eſt caſtrēſis ſi lucrat̄,an tale lucrū erit aduētitiū,vel caſtrēſe Bar.in ſuo trac.de duob.fra.nu.13. fo.119

Filij ſi multi ſunt vnius Comitis,qui habet iuriſdictionem, & merum,& miſtum imperium in ſuo comitatu, an mortuo patre habeant omnes exercitium iuriſdictionis inſolidum.Barto.conſil. clxxxix.inci.primo quæritur.nu.8.& ſeq. fo.61

Filius præteritus qui nō erat tp̄e teſtamēti,nec ſperabat̄,an rumpat teſtamentum.Bar.in conſi.lvij.in ij.vo.nu.1. fo.211

Filius hæreditatem matris non aditam an tranſmittat Bar.in cōſil. lxiiij.in ij.vol.nu.4. fo.213

Filia ꝓhibita per ſtatutū ſuccedere,an ꝓhibeat̄ nepos.Bar.in cōſil. lxix.in ij.vol.nu.1.fo.214.Et in iij.q.in eo.vol.per totum. fo.226

Filia inſtituta in re certa cum clauſula,ꝙ plus petere nō poſsit, excluditur à petitione rei emphyteuticæ, pro rata ex ſtipulatione quæſita.Bar.in conſi.lv.inci.In nomine domini amen,dominus Amatus.nu.1.cum ſeq. fo.18

Filius inſtitutus hæres ſub cōditione poteſtatiua,vel caſuali, an ſit præteritus vt poſsit dicere teſtamentum nullum.Bart.in conſil. xiij.incip.ex facto propoſito.nu.1. fo.7

Filius inſtitutus ſub conditione poteſtatiua,vel caſuali, an dicitur grauatus in legitima.Bar.in d.conſi.xiij.nu.2.& ſeq. fo.7

Filiorum præteritio quid operetur ad annullationem teſtamenti. Bar.in d.conſi.xiij.nu.4. fo.7

Filiorum appellatione in ſtatutis non comprehenditur naturalis tantùm Bar.conſi.ccxxix.inci.cauetur.nu.1. fo.71

Filia an poſsit excludi à ſucceſsiōe:præſcriptiōe xxx.ann. & quid de ſucceſſorio edicto,de tēpore reſtit.in integ. an computetur in præſcriptione:& quid de præſcriptione contra minorē, vide in conſi.clviij.inci.prædictæ rationes:quod conſilium nō eſt Bar. ſed Franciſci de Piſis.vide ibi per totum conſi. fo.51

Filiorum appellatione indefinitè,an comprehēdatur naturalis tantùm Bar.conſi.ccxxix.inci.cauetur.nu.5. fo.71

Filius in poteſtate non poteſt adſcribere aliquid patri in teſtamento.Bar.in conſi.lxj.inci.filiusfa.nu. 2. fo.211

FLVMEN qn̄ dicatur priuati iuris, ita ꝙ per alluuionem non detrahatur,nec adijciatur iuriſdictioni.Bar.in ſuo trac.de flumi. in ver.acquiritur.nu.9. fo.141

Flumē ſi adiecerit aliquid loco ſacro,vel alicui cœmeterio,vel alio loco conſecrato,non acquiritur tali loco ſacro.Bar.in ſuo tra.de flu.ver.noſtro.nu.5. fo.140

Flumen priuatum nihil tribuit per alluuionem:adijcere tamen poteſt.in tract.Tyber.§.flumen.nu.2. fo.140

Flumē publicū dicit̄,qđ perpetuò currit:quę aūt in hyeme currūt: & nō in æſtate priuata ſunt.in tra.Tyb.§.flumen.nu.1. fo.140

FORMA procedendi circa teſtes de officio iudicis circa plures q.ad ipſum pertinentes.vide circa materiam teſtium.in verſi.& in primis.nu.1.cum ſeq. fo.181

Forma ꝓpria perēpta perit res.& de forma ſubſtātiali,& de forma accidētali vide Bar.in ſuo tra.de alueo.in ver.quod ſi.nu.1.fo.153

Forma ſubſtantialis hominis politici,eſt eſſe liberum.in tracta. de alueo.§.quod ſi.nu.17. fo.153

Forma denunciationis Euangelicæ quæ ſit.in cōſti.ad repri.§.denunciationem.nu.6. fo.99

Forma ſubſtantialis in rebus artificialibus eſt quædam aptitudo, quam habent ad illum finem,ad quem per artificem factæ ſunt. in tract.de alueo.§.quod ſi.nu.19. fo.153

Forma ſubſtantialis rerum incorporaliū,quę ſecundū iuris diſpoſitionem ſunt indiuidua,ex natura ipſius rei.nu.20. ibidem

Forma rei ſubſtantialis rerum inanimatarum eſt id, per quod ipſa conſiſtit:& vnde denominationem nominis appellatiui accipit. in tra.de alueo.§.quod ſi.nu.3. fo.153

Forma ſubſtantialis rerum animatarum anima vegetatiua eſt ipſa anima vegetatiua.in tra.de alueo.§.quod ſi.nu.8. fo.153

Foſſata poſita in confinio duorum pręGdiorum communia ſunt. in tract.Tyb.§.flumen.nu.4. fo.141

Foſſatum exiſtens prope finem prædij,de quo apparent inſtrumēta antiqua,in quibus poſſeſſores emerunt prædia à latere, ꝙ intelligatur eſſe eorum qui prædia à latere poſsident.in tra.Tybe. §.flumen.nu 5. ibidem

Foſſæ agrorum, & ripæ viarum quæ ſunt in plano,plani ſunt.in tract.Tybe.§.agro.nu.16. fo.140

Foſſæ quæ ſunt inter ripam & fundum,ſunt eorum prædijs, quorum adhærent:vſus tamen eorum eſt publicus.nu.6. ibidem

Ita foſſæ quæ ſunt inter viam & fundum.nu.7. ibidem

Foueæ agri dicuntur fieri ad perpetuam vtilitatem.nu.10. ibidem

FRATER pro fratre & contra fratrem in cauſa ciuili admittit̄: ſecus in cauſa criminali.de teſtib.nu.8. fo.188

Frater contra fratrem in criminalibus nō cogitur ferre teſtimoniū, & de hoc latè infrà,nu.78.in tracta.ad reproba.teſtium in verſi. teſtium.nu.58. fo.185

Frater minor effectus ep̄s,vel aliter liberatus ab ordine,qn̄ recuperet ius ſuccedēdi ab inteſtato.lib.iiij.mino.ij.diſt.iij.n.10. f.118

Frater minor remotus ab ordine propter eius demerita, non recuperat ius ſuccedendi ab inteſtato.nu.11. ibi.

Frater præſumitur amicabilior ſibi,quā fratri cum quo habitat.de duo.fratri.§.primò quæro.nu.37. fo.122

Frater minor nō pōt eſſe executor.lib.ij.mino.c.j.v.di.nu.30. f.115

Frater pro vxore fratris teſtificatur:Magiſter pro diſcipulo,cōpater pro compatre.quando.in tra.cir.materiam teſtium.in verbo qui teſtium.nu.35. fo.190

Frater minor poteſt eſſe executor teſtamenti,in quo relicta eſt pecunia diſtribuenda in neceſsitatem fratrum arbitrio talis fratris. lib.iij.min.c.ij.j.diſt.nu.3. fo.117

Item poteſt eſſe executor ad diſtribuendum inter fratres moniales & ſorores ſui ordinis.ibi.nu.4

Frater ſi moritur ſine liberis & aſcendentibus relicto fratre ex parte patris tantùm,& fratre ex parte matris, qui ex parte patris in bonis patris,& ex parte matris in maternis, in alijs æqualiter ſuccedunt.in tract.ſucceſ.nu.17. fo.171

Frater vtrinqꝫ coniunctus præfertur fratribus ex vno latere tantū coniunctis; & ſolus fratri vtrinqꝫ coniuncto ſuccedit.in tracta. ſucceſ.ibi.nu.18

Frater debet militare ſuis ſumptibus non de communi.de duobus fra.§.primò quæro.nu.12. fo.122

Frater maritat filiam de proprio,non communi.nu.13. ibidem

Fratres minores cōtra ſyndicū per eos nominatū nullā habēt actionem.lib.ij.mino,c.viij.viij.diſt.nu.57. fo.116

Fratres minores nō pn̄t eſſe executores teſtamēti,in quo pia cā v e pauperes ſimpliciter ſunt inſtituti.lib.iij.min.c.j.j.di.nu.1. f.117

Fratres ſi ſtant ſimul,& vnus eorum lucratur & neſcitur vnde veniat,præſumitur de iure communi lucrari,& communicantur. de duo.fra.§.primò quæro.nu.14. fo.122

Fratres ſi ſunt ſocij omnium bonorum,lucra & damna communicari debent.nu.15 ibi.

Fratres minores caueāt ne aſsiſtant petētibus pro eis legata eiſdem relicta.lib.ij.mino.c.iij.vij.diſt.nu.41. fo.115

Fratres minores pn̄t abſqꝫ licētia ſedis apoſtolicæ cōſtituere ſyndicum ad vendendum libros.lib.ij.min.c.iiij.viij.diſt.nu.45. f.116

Fratres minores habent generalē procuratorem in curia electum, in capitulo generali per generalem miniſtrum.lib.ij.minori.c.v. viij.diſt.nu.46. fo.116

Fratres minores habent etiam procuratores ſpeciales, quos procuratores conuentus appellant.nu.47 ibid.

Fratres tertij ordinis de pœnitentia ſancti Franciſci pn̄t habere in cōi.& in proprio.lib.j.mino.c.iij.vij.diſt.nu.36. fo.111

Communi vſui ſtare debemus.ibid.nu.37

Fratres pręſumuntur ſocij,qn̄ ſimul habitant,& ſimul negotiātur. de duob.frat.§.primò quæro.nu.23. fo.122

Fratres minores non ſuccedūt ab inteſtato,nec per ipſos etiam eccleſiæ Romanæ acquiritur,ſed hæreditas vadit ad ſequentes in gradu.li.j.iij.mino.c.j.j.diſt.nu.1. fo.118

Fratres minores,& prædicatores de licentia ſui ſuperioris teſtificā tur,& ipſis magis creditur.in tract. ad reprobatio.teſt. in verſic. teſtium faciiitati.nu.4. fo.183

Fratres minores non poſſunt eſſe executores teſtamēti, in quo res vendenda venit:& pretium in alios diſtribuendum.lib.iij.mino. c.j.ij.diſt.nu.2. fo.117

Fratres minores nō ſuccedunt ab inteſtato,etiā in his rebus quæ licitè retinere poſſunt.lib.iiij.mino.c.ij.j.diſt.nu.2. fo.118

Fratres minores nouitij ante poſſeſsionem ſuccedunt ab inteſtato: quia ſunt liberi.ibid.nu.3.

Fratres prædicatores habent in communi,nec eorum regulæ repugnant.de hær.lib.j.min.nu.5. f.112

Fratres ſeorſum habitantes,ſi ſimul negotiantur præſumuntur ſocij.de duo.fra.§.j.quæro.nu.25. fo.122

Fratres ſeorſum habitantes,& viuo patre negotiantur,& lucrū cōmunicant:an præſumantur ſocij.ibid.nu.26.

Fratres imminente neceſsitate petent ſuperfluū extra iudicialiter, per modū eleemoſynæ.lib.ij.min.c.ij.j.diſt.nu.7. fo.113

Fratres non poſſunt recipere diuerſa legata in diuerſis teſtamentis eiſdem facta,qui coaceruata faciunt ſummam immoderatā,ſed neceſsitate ſuperueniēte recipiant quæ primò venerūt ad ſoluēdum.lib.ij.mino.c.ij.j.diſt.nu.8. fo.113

Fratres minores petere pn̄t extraiudicialiter legata eiſdem facta,in iudicio non.lib.ij.mino.c.iij.vij.diſt.nu.40. fo.115

Fratri minori ſi relinquitur particulariter,vel in eo particularis hæres inſtituatur: an teneat remiſsiuè.libro j.minori.c.ij.iij. diſtinc. numero 17. fo.111

Fratribus licet procurare vt eis ſyndicus conſtituatur : non tamen ad litigia.lib.ij.min.c.vij.diſt.viij.nu.49. fo.116

Fratres minores hæreditatis iure fideicōmiſsi reſtituędæ,ꝙ nō ſint capaces.Bar.in ſuo tract.min.lib.j.diſt.ij.nu.11. fo.111

Fratribus minoribus quibus fideicommiſſum reſtitui nō poteſt an hæres teneatur illis ad æſtimationem.Bar.in tract.ſuo mino.lib. j.diſt.ij.nu.12. fo.111

Fratres prædicti quando hæredes inſtituuntur,& in teſtamēto apponit̄ clauſula,ſi nō valet iure teſtamēti &c.an tūc hęres teneat̄ illis ad æſtimationē.in tracta.min.ea.di.ij.lib.j.nu.15. fo.111

Fratrum minorum eccleſia ſi inſtituatur hæres,an inſtitutio valeat Bar.in ſuo tract.mino.lib.j.diſt.iiij.nu.18.cum multis ſeq.& quis petet hæreditatem in qua eorum eccleſia eſt inſtituta Bart.eod. lib.j.& diſt.ea.c.ij.nu.1. fo.111

Fratres minores,licet prohibeant̄ eſſe executores vltimarū volūtatum tn̄ eis permittitur dare conſilium cui & qualiter perſoluant Bar.in conſi.cxlij.inci.conſtitu.Camerinenſi.nu.2. fo.46

Fratres minores pn̄t dare conſilium executoribus vltimarū voluntatum:& ille, cui executio committitur cum conſilio fratrum, an teneatur illud requirere Bar.in ſuo trac.min.lib.iij.diſt.ij. nu. 10.& diſtin.iij.nu.11. fo.117

Fratres minores cũ non poſsint adire hæreditatem eorum eccleſiæ delatã,quis poterit adire Bar.in ſuo tract.minorica.libro primo diſtinctione quarta capi.ij.nu.23.fo.104.Et per quẽ bona dictæ hæreditatis petentur Bar.ibidem cap.iij.nu.25. fo.112.
Fratres minores ſi inſtituãtur adiecta cauſa,quòd in eorum neceſſitates conuertantur,an valeat talis inſtitutio Bar.ibid. diſtin.v. lib.j.c.j.& ij.nu.28. fo.112
Fratrum minorũ guardianus eccleſiæ vel aliter laicus ſi inſtituat, an valeat inſtitutio Bar.ibidem.lib.j.diſtinctio. vj. cap.ij.nu.32. & quid ſi talis guardianus eſſet vnus de fratribus minoribus. Bar.ibid.c.ij.nu.33. fo.112
Fratres ſi inſtituantur hæredes ſancti Franciſci, an intelligatur de fratribus minoribus,an de fratribus ſancti Frãciſci minoris ordinis.Bar.ibid.lib.j.diſtin.vij.c.j.nu.35. fo.112
Fratribus ſi legatur vel relinquatur pecunia,an valeat.et quis arbitrabitur an quãtitas ſit moderata.& ſi ſit quãtitas immoderata, qd fiet de ſuperfluo.Bar.in ſuo trac.mino.lib.ij.di.j.c.j.ij.& iij.fo.113
Fratribus minoribus qñ relinquuntur ea quæ vſu non conſumuntur, adiecto modo illicito regulam ſi tranſmutentur in modum licitum,per quem fieri debet iſta tranſmutatio,ſeu commutatio Bar.ibid.lib.ij.diſt.ij.c.j.ij.& iij.nu.1.cum multis ſeq. fo.113
Fratribus minoribus quando relinquuntur res mobiles,vel immobiles ob cauſam,vel modum licitũ,an valeat relictum, & quid fiet de eo quod ſupereſt allegata cauſa finita: & ſi cauſa,ob quã relinquitur non eſt neceſſaria poteſt in aliam commutari. Bart. ibidem lib.ij.diſt.iij.c.j.& ij. fo.114
Fratribus minoribus ſi aliquid relinquatur generaliter ſine expreſſione modi,an valeat relictum,et mortuo teſtatore ad quem ſpectat dominium dictarum rerum Bar.in ſuo tracta.mino.libro ſecundo diſt.iiij.capi.j.& nu.9.cum multis ſequen. fo.114
Et quis poterit dictas res vẽdere pro fratrum vtilitate,ibid.nu.1.
Fratri vni particulari ſi legatum fuit relictũ ꝙ valeat, & ꝙ debeat conuerti in eius vtilitatem Bart.ibid.diſtin.v.cap.j.&.ij. fo.114
Fratribus prædictis ſi relinquat aliquid annuum, nõ in perpetuum an valeat.& quid ſi non relinquatur directò, ſed in vim cõditionis Bar.ibid.lib.ij.diſtin.vj.cap.j.ij.iij.& iiij. fo.115
Fratribus obligatio non quæritur, ſed quomodo petantur ab his qui ad relicta pſtãda tenenẽ Bar.ibi.di.vij.nu.1.c.j.ij.& iij. fo.115
Fratres minores non poſſunt eſſe executores quando vicem hęredum tenent,& etiam quando ibi venit diſtributio pecuniæ,niſi veniat diſtribuenda inter moniales, & ſorores monaſteriorum quæ reguntur per ipſos fratres Bar.in tract.ſuo mino. lib.iij. diſtin.j.c.j.ij.& iij.nu.1. fo.117
Fratres minores ꝙ non ſuccedãt ab inteſtato parentibus, vel alijs, etiam ſi in dicta hæreditate ſunt res, quas fratres poſſunt licitè retinere,non ſuccedũt.Et quid de vinculis fratribus Bar. in ſuo trac.mino.lib.iiij.diſt.j.& ij. fo.118
Fratres nouitij ſuccedunt,& quid de bonis eorum qui fratrum regulam profitentur, poſſunt de bonis ſuis habita licentia diſponere. Ordini tamen fratrum minorum iure inſtitutionis nil tenetur relinquere.Et quòd hæredes inſtituti in eorum teſtamento capiunt,etiam morte naturali non ſecuta Bar.in ſuo tract. mi noricarum,lib.quarto diſtin.j.c.iij.& diſtin.ij.c.ij. fo.118
Fratrũ minorum ordinẽ ingrediẽs, cũ faciat profeſsionẽ de bonis nihil diſponat,poſtquã eſt pfeſſus nõ pot de bonis ſuis diſponere inter filios.Bar.in ſuo trac.minori.lib.iiij.di.ij.c.iij.nu.8.fo.118
Frater minor ſi tranſeat ad epiſcopatũ vel aliã regulã, quæ poſſunt in communi habere,an eorum bona alicui quæſita poſsint recuperari.Bar.in ſuo trac.minori.lib.iiij.di.ij.c.ij.nu.9. fo.118
Frater minor factus epiſcopus,vel ad aliã religionẽ legitimè tranſlatus,an ſuccedat ab inteſtato parentibus, agnatis , & cognatis. Bar.in ſuo tracta.minori.lib.iiij.diſt.iij.c.iij.nu.10. fo.118
Fratres minores inſtituto ab eo qui erat grauatus reſti.ſi decederet ſine liberis,qui deceſsit,an talis faciat conditionẽ deficere. Bart. in ſuo trac.mino.eo.lib.diſt.iij.c.iij.nu.11.in fi. fo.118
Fratres minores an ſint capaces hæreditatis,vel fideicommiſsi pro fabrica eccleſiæ:& an tunc poſsint conſtituere ſyndicum. Bart. in conſi.v.nu.3.& 5. fo.3.& 4
Fratres duo ſunt habentes cõmunes boues,& terras,& vnus ipſorum habet duos filios qui laborauerunt cum dictis bobus, qualiter inter eos fiat diuiſio de fructibus.Bar.conſil.clxxxvj.incip. Cucciarellus & Venantius.nu.1. fo.60
Frater ſi vnus ex fratribus viuo patre aliquid ex opera lucrat̃ nun quid illud poſt mortem patris ſui teneat̃ fratribus ſuis cohæredibus cõicare Bar.in ſuo tract.de duob.fra.nu.1.& 2. fo.119
Fratres in diuiſione ſi alter fratrum confitetur ſe habuiſſe centum à fratre pro dote vxoris ſuæ,pro quibus facit quittationem,& recepit vnam petiam terræ pro hac dote, an vxor illius poſsit petere ex iſta confeſsione dotem prædictã.ſi aliàs non apparet,& caſu quo ſic,an debeat habere illam petiam terræ,an pecuniam Bart. in conſi.cxxiij.nu.1.& ſeq. fo.42
Fratris carnalis appellatiõe nõ cõprehendit̃ ſoror carnalis,nec appellatiõe filiorũ fratrũ cõprehẽdunt̃ filij ſororũ:& hoc in ſtatutis.Bar.in cõſi.ccxxix.inci.cauetur ſtatuto.nu.4.& ſeq. fo.71
Fratrum vnus cum pecunia hæreditaria facit mercãtiam,& ex his lucratur:an debeat alijs cõicare.Bal.in ſuo tract.de duob. fratri. ver.primò quæro quid.nu.5.& 7.cum duobus ſeq.& quid de dãno,an etiam debeat communicari. fo.121
Fratres duo ſocij omniũ bonorũ vnus emit quandam gabellam à cõi.& promittit certam pœnam alter frater venit contra illũ cõtractum:quæritur an per hoc incidat in illam pœnam. Bal. in d. ſuo tract.de duobus fratri.ver.primo quæro.nu.16. fo.122
Fratres duo ſtãdo ſimul qñ videant̃ cõtrahere ſocietatẽ.n.17. ibid.
Fratres duo ruſtici tenẽtes terras ad laborãdũ, vnus habebat duos filios laboratores,fructus ex cultura puueniens diuidentur in capita:quia ſocietas reſtringit capita eorum,qui operas ponunt in ſocietate pretij.nu.19. ibidem
Fratres ſimul habitantes qui non negotiantur,an præſumantur ſocij,& quid ſi fratres,patruus vel nepos ſimul habitãt,tamẽ vnus negotiatur,alter non,an præſumuntur ſocij. ibidem numero 21
Fratrum vnus capitur ab hoſtibus,vel cõtingit aliquis alius caſus fortuitus in perſona vnius,an crũt hæc dãna cõicãda. ibi. nu.24
Fratrum vnus ſi ex ſucceſsione, vel dotis parte lucretur ex forma ſtatuti:an debeat fratri communicare,& quandiu ſunt ſocij, an vnus poſsit capi pro debito alterius.Bar.in d.ſuo tract.de duob. fratri.nu.26.& 27. fo.122
Fratris filius debet ſtare in ſtudio ſumptibus patris,non de cõi patrimonio ſimpliciter,debet dotare filiã de bonis patris, nõ de cõmunibus:& ſi ducat vxorẽ,debet fieri ſumptus de ſua parte, niſi ſint ſocij omnium bonorum.nu.28. ibidem
Frater ſi dotet ſororẽ cũ pacto ꝙ ſoluto matrimonio,dos remaneat penes virum,& iurauit non venire contra:tamen ſi ſoluitur matrimonium morte viri,poteſt vxor ſibi repetere illam dotem nõ obſtante iuramento Bar.in conſi.cxxvj.nu.1. fo.43
Frequenter accidere quid ſit.in tract.de inſula.§.quod frequenter. numero 1. fo.147
Fructus induſtriales qui dicantur.in conſi.cxxv.nu.2. fo.44
FVGIENS de carcere capite punitur,& videtur delictum cõfiteri Bar.in ſuo tract.de carce.nu.24. fo.168
Fugiens de carcere,ſi oſtiũ erat apertũ,mitius punitur.nu.25. ibid.
Fur,raptor,& adulter manifeſtus,vel quilibet exiſtens in peccato mortali non admittitur.in tracta.circa mate.teſt. in verb. qui teſtium.nu.18. fo.179
Furioſum quem eſſe probatur,ſi teſtis dicit quòd vidit eum furere & actus furioſorum facere:ſecus ſi dicit quia vidit eum carcera tum:niſi adderet,& audiuit verba inſania dicere.in tract.de teſt. nu.94.95.96.& 97. fo.192
Furtis pluribus qualiter quis puniatur Bart.remiſsiuè in dicto ſuo tract.de iuriſd.nu.11. fo.155
Furtum dicitur maleficium perſonale Bar.conſi.clxxxviij.inci.ſtatuto caſtri.nu.3. fo.60
Furtum vnum aliquis commiſit in vna iuriſdictione,ſeu territorio vnum aliud furtum in alia in qua deprehenditur an debeat furcis vigore ſtatuti,ꝙ qui plura furta &c.Bart.in ſuo tract. de iur. nu.10.& ſeq. fo.155

De litera G.

GEbellini. Vnde dicantur,& à quo habuerint originem,& an ſint licitę iſtæ partialitates nunc vibentes in Italia Bar.in ſuo tract. de Guelphis & Gebellinis. fo.163
Gebellinus in fortitudine confidens interpretatur,& exiſtens contra eccleſiam. ibidem
Gentes exiſtentes in loco occupato,quibus legibus regẽtur.in tracta.de inſula.§.nullius.nu.10. fo.147

Geſta

Geſta per contractum tempore tyranni manifeſti ex defectu tituli,quando valeant.de tyran.nu.20. fo.124
GRADVVM computatio ſecundum ius ciuile quę eſt vera, quo ad punitionem maleficiorum:& quòd compromiſſa facienda.Item ſecundùm ius canonicum, quæ habet locum in matrimonijs.Bar.conſi.ccxxiiij.incip.an fratres.nu.1. fo.70
Gradus indeterminatè prolatus à ſtatuto, an referatur ad ius canonicum,vel ciuile.Bar.in conſi.xiiij.nu.2.lib.ij. fo.200
GVARDIANVS fratrum minorum,etiam clericus ſi inſtituitur hæres,teſtamentum valet.lib.j.minoric.capitu.ij. vj.diſtinctio.numero 33. fo.112
Guelphi & Gebellini originẽ ſumpſerunt tempore Federici Barbaroſſæ.in tract.de guelphis.nu.1. fo.163
Guelphi zelatores fidei,os loquens, & confidentes in orationibus interpretantur & ſequentes eccleſiam. ibidem
Guelphi vnde dicantur, & de eorum origine, & in quo differant à gebellinis.Bar.in ſuo trac.de guel.& gebel. fo.163
Guelphum eſſe vel gebellinum qualiter probetur.nu.11. ibi.
Guelphus quod hodie quis eſſe poſsit in vno loco,& in alio gebellinus.in trac.de guel.& gebel.nu.4. fo.164

De litera H.

HAbitare quomodo intelligitur Bar.in conſi.cix.in ij. volu.nume.1. fo.222
Habenis equus rectè ducit, ita per fidelitatẽ homo ducitur ſubditus domino.Bar.in extra.in verb.habenis.nu.6. fo.97
HERBA DICITVR, quæ terra continetur, & ſeparata à terra non dicitur propriè herba.in tracta.de alueo.§. quod ſi.numero 10. fo.153
Hæreditas relicta fratribus minoribus iure legati, licet fratres relicti non ſint capaces,debetur tamen æſtimatio. lib.j.min. capit.j. iij.diſt.nu.16. fo.111
Hęreditas in qua eccleſia fratrum minorum fuit inſtituta,quòd requirat aditionem.lib.j.min.c.ij.iiij.diſt.nu.23. fo.112
Hæreditas relicta ad pias cauſas,vel quòd vendatur,vel diſtribuatur inter fratres abſq; hæredis inſtitutione, valet. lib.j.mino.c.j. v.diſt.nu.29. fo.112
Hæreditas relicta ad piam cauſam valet etiam ſi aliquis non ſit hęres inſtitutus.lib.j.mino.c.ij.v.diſt.nu.30. fo.112
Hæreditas an dicatur adita ſola voluntate, vel nunquid etiã requiratur actus Bar.plenè in x.queſtio.ſua diſpu.inci.debitor in diẽ. nu.1.cum multis ſeq.& in ſol.q.nu.1.cum multis ſeq. fo.88
Hæreditas matris non adita per infantẽ an tranſmittat.Bar.in cõſi. lxvj.in ij.vol.nu.1.fo.213.Et in conſi.lxxij.in eo.vol. fo.215
Hæreditas an tranſmittatur per filiũ impuberẽ,ſi antequã ſe immiſceret mortuus eſt.Itẽ,an ſubſtitutio cõpendioſa facta filio comprehendẽs pupillarẽ,excludat matrẽ tanquã directa Bar.in cõſ. xxx.incip.in nomine domini amen. Vanutius &c. fo.13
Hæreditas quando tranſmittitur ab ignorante,vel ne.& quid in legato,& quid de clauſula codicillari.Bar.in conſ.xij.incip.ſi quis inſtituitur.nu.1.& ſeq. fo.8
Hæreditas ſi eſt delata pupillo,& eius hæres ſciebat,ſed non adiuit per ſeptem annos à morte pupilli,nihilò minus pupillus trãſmiſit ius deliberandi propter ſcientiã tutoris.Bar.in conſi.clxxviij. incip.Peruſinus quidam deceſsit.nu.1.cum ſeq. fo.58
Hæreditas ab inteſtato quod petatur, & de remedio quomodo nõ apparet teſtamentũ.Bar.in conſ.xc.inci.dilecto dño.nu.3. fo.29
Hæreditates an licitè retineant in foro conſcientiæ illi , apud quos de rigore iuris remanent.Bar.in tract.ſuo Minoricarum lib.j.diſtin.j.c.iij.nu.1.& 4. fo.111
Hęreditate priuatus ſi non ſoluerit legata , verificatur per mortem eius:quia deſijt poſſe,nec trãſit ad hæredẽ facultas implẽdi.Et ſi nõ ſit certũ,cui applicetur,defertur hæredibus etiam in re certa, vel ſubſtituta.Bar.conſi.xxix.nu.1.cum ſeq. fo.12
Hæredes quãdo decedunt intra tempus à teſtatore limitatũ ad ſoluendum legata incidunt in pœnã,nec talis pœna tranſit ad hęredem.Bar.in conſi.vij.incip.factum tale eſt.nu.1. fo.4
Hæres pupilli extraneus an habeat ius deliberandi. Bar.in conſ.ix. in ij.volu.nu.1. fo.199
Hæres vtrum teneatur ad fructus ex re legata monaſterio,antequã conſtruatur.Bar.in conſi.lviij.in ij.vol.nu.1. fo.211
Hæres in quibus caſibus non repræſentat perſonam defuncti.Bar. cõſi.clvij.incip.in nomine dñi amẽ,ſuper his.nu.7.& ſeque.fo.51
Hæres ad hoc vt incidat in pœnã propter nõ ſoluta legata requiritur quòd fuerit interpellatus.Bart.in conſi.ccxl.incip. proponitur quòd viſo.nu.1. fo.73
Hæres inſtitutus ex re certa habetur loco vniuerſalis hæredis, ſi nõ reperiatur alius inſtitutus.Bart.in cõſi.clxxvij.incipien.Mathiolus.nu.1. fo.58
Hæres inſtitutus in certa re quando habeatur loco legatarij.Bar.in conſi.vij.nu.7. fo.5
Hæres non ſoluens legata,an incurrat pœnas authenticæ, hoc amplius.C.de fidei.Barto.in conſil.cxxxvij.nu.1.incipiente ſtatuto communis Gualdi. fo.45
Hæres teſtis qui noluit comparere ad perhibendum teſtimonium, & mortuus eſt tenetur damnum emendare probare volenti pro eo quòd amiſit:quia non potuit probare.in tracta. ad reprob.teſtium.in verbo,teſtium facit nu.72. fo.185
Hæres inſtitutus in teſtamẽto ingredientis religionem fratrum minorum,ſtatim capit hæreditatem,aliter morte non expectata naturali.lib.iiij.minori.c.ij.ij.diſt.nu.6. fo.118
Hæres grauatus dicto fideicõmiſſo licet teneat̃ ſoluere æſtimationẽ fratribus:tñ non obligat̃.lib.j.minori.c.ij.diſtin.nu.14. fo.111
Hæres ad quẽ hæreditas deuenit ab inteſtato vigore teſtamenti, in quo erant inſtituti fratres minores habentes clauſulam, & omni meliori modo tenetur ad æſtimationem, & in foro conſcientiæ. lib.j.Minorica.c.ij.ij.diſtin.nu.15. fo.111
Hæres in eo ꝙ defunctus retinebat cõtra conſcientiã qualiter peccat.in conſtitu.ad reprimendum.§.denunciationem.nu.19.fo.99
Hæremitæ & vitæ cõtẽplatiuę dediti quo ad ſe ſunt boni & prudẽtes,& aliorũ negotiorũ inexpertes in tract.de teſtib.nu.78. f.176
Hæremitæ excuſantur à tutela & ad prælaturam non promouẽtur & ſi ſunt vitæ laudabilis in teſtimonijs multùm creditur ibi.
Hermaphroditus reprobatur & non compellitur in teſtimonio, ſed qualitas ſexus conſideratur.in tracta.ad reproba.teſtium in verbo,iuxta.nu.56. fo.185
HOMICIDA admittitur de iure ciuili in teſtimonio:ſecus de iure canonico.in tract.cir.mate.teſt.nu.17. fo.189
Hominem viuum fuiſſe,qualiter cauſa reddi debeat, vt probetur. in tract.de teſti.nu.36. fo.174
Hominem non eſſe liberum,non eſt de forma ſubſtantiali, ſed accidentali.in tract.de alueo.§.quod ſi.nu.14. fo.153
Homo eſt animal ciuile,politicum.ibidem.nu.15.
Hominum duæ ſunt ſpecies,ſcilicet liberi, vel ſerui,conſyderando in eſſe mentali.ibi.nu.15.
Homines vnius prouinciæ an dicantur ex origine,ſicut in ciuitatibus.qui ſint rebel.§.Lombardiæ.nu.10. fo.107
Hominum ſpecies ſecundùm ius ciuile ſunt duæ:quia alij ſui iuris alij alieni.de alueo.§.quòd ſi.nu.18. fo.153
Homo quare potius debuit redimi,& non malus Angelus.Bar. in ſuo tract.quæſt.venti.nu.12. fo.136
Homo anima ſeparata non eſt homo,ſed cadauer.in tractatu de alueo.§.quòd ſi.nu.12. fo.153
Homo de terris eccleſiæ delinquens in Imperatorem,an poterit cõtra eum,vel per Imperatorem,vel per habentem ab eo authoritatem procedere.qui ſint rebel.§.rebellando.nu.10. fo.108
Homo ex auditu vocis nõ cognoſcit.in tract.teſti.nu.27. fo.173
Homo liber pro alio capi poteſt,neceſsitate exiſtente.in tract.reprę ſa.vj.q.nu.7. fo.129
Hoſpes alumno,ſiue vitrico,ſiue hoſpiti ab inteſtato non ſuccedit. in titu.de ſucceſ.ab inteſt.nu.29. fo.171

De litera I.

IGnorare quem eſſe tyrannum quando ſit poſsibile.de tyran.nu.22. fo.124
Ille,apud quem remanet hæreditas,in qua erãt inſtituti fratres minores,an eã licitè in foro conſcientiæ retineat. & nu.7.
Nec tenetur illam commutare in ſpeciem alterius relicti.nu.9.& nu.15.de hæreditati.lib.j.Minori.cap.iij. fo.111.
IMPERATOR Hẽricus fecit priuati quoſdã epiſcopos feudis propter rebellionem.in conſti.ad reprimendum.§. conditionibus.numero.2. fo.103
Imperator ante coronationem ꝙ poſsit adminiſtrare,priuilegia dare,condemnationes facere,& conceſsiones aliorum Imperatorũ tollere,& reuocare.in conſti.ad reprimendum.nu.21. fo.98

Imperator eſt fidelis,confidatus,& coronatus à Papa. qui ſint rebelles.§.rebellando.nu.8. fo.108

Imperator,an dicatur dominus vniuerſalis totius mūdi,& de multiplici imperio inhærendo opi.ſanctæ matris eccleſiæ.Bar.in extraua.ad reprimendum.in ver.totius orbis.nu.8.& ſeq. fo.97

Imperator ante coronationē habetur generalis dominus poſtquam eſt electus,& poteſt concedere priuilegia,& ſimilia. Bart. in extrauag.ad reprimendum.in verbo,reges.nu.21. fo.98

Imperium Romanum adueniente Chriſto incœpit eſſe Chriſti imperium:& ideo apud Chriſti vicarium eſt vterque gladius.ſcilicet ſpiritualis,& temporalis.Bart.in extrauagan.ad reprimendū.in verbo,totius orbis.nu.9. fo.97.

Imperium Romanum poſtquam fuit ab Italicis ſeparatū ſemper decreuit.Bart.in ſuo tract.de regimine ciuit.verſiculo,ſecundò videndum.nu.25. fo.166

Impoſsibile de iure videtur,quòd per ſolum principem expeditur. lib.ij. Minorica.ij.diſtin.nu.11. fo.113

Impoſitum fundo meo,fundo meo acquiritur,& additū per alluuionem mihi acquiritur.in tract.allu.§.planè ſi.nu.2. fo.142

Imprudentes ex ſenſus defectu,qui mutus & ſurdus qualiter dicatur,& probentur imprudentes.in trac.de teſti.nu.79. fo.176

Impubes teſtificatur de his quæ vidit in pupillari ætate.in tract.ad repro.teſtium.in verſi.teſtium faci.nu.6. fo.183

Impubes quibus caſibus teſtificetur,& factus pubes poteſt teſtificari de eo quòd vidit in pupillari ætate.in tract.circa mate. teſti. in ver.qui teſtium.nu.21. fo.189

INCARCERATI dicunt miſerabiles pſonæ, vnde in eorū cauſis procedit ſummariè.& de plano.& relicta carceratorū dīr relicta ad pias cauſas.Bar.in ſuo trac.de carce.nu.29. fo.168

Incarceratus iniuſtè & indebitè an poſſit recommendari pro vero debito authoritate iudicis cōpetentis:an verò totaliter relaxari. Bar.plenè in vj.q.ſua diſpu.incipien.Lapus fuit captus.nu.1. cū multis ſeq.& in ſolu.q.nu.1.cum multis ſeq. fo.83

Incarceratus pro vna cauſa,an pro alia poſsit recommendari, & quid quando recommendatio fit propter proceſſum.Bar. conſi. ccxxj.incip.an poſitus.nu.1.& ſeq. fo.69

Incarcerari nullus debet,niſi in loco publico à communi deputato: aliàs incarcerans committit priuatum carcerem ſi tenet per xx. horas. niſi eſſet pater qui incarceraret filium cauſa corrigendi. Bart.in ſuo tract.de carce.nu.21. fo.168

Incarceratum non poteſt quis liberari ſine ſpeciali mandato.Bar.in conſi.lxxxiiij.incip.in cauſa.nu.1. fo.28

Inceſtuoſi propriè dicuntur nati ex linea tranſuerſali,in gradu prohibito.in tract.ſucceſ.nu.13. fo.171

Incipere impropriè,& largè dicitur,qui ſe præparat ad incipiendū. in tract.de alueo.§.eius. fo.152

Incipere propriè dicitur,qui aliquid incipit facere de eo quod eſt faciendum.ibidem.nu.3. fo.eod.

Incipere etiam dicit,q multa ipſi inceptioni adijcit.ibidem nu.4.

Incipit & deſinit ſi adijciuntur tempori,quomodo accipiantur. in tract.de alueo.§.eius.nu.7. fo.152

Incipit & deſinit,adiecta facto habenti tractum ſucceſsiuum,quomodo accipiantur.in tract.de alueo.§.eius.nu.1. fo.152

Incipit & deſinit,quando adijcitur potentiæ alicui, ſubintelligitur vt quis dicatur poſſe.ibidem.nu.10. fo.eo.

In citatione terminus peremptorius poni debet:ſiue ſit ordinarius, ſiue delegatus.in tract.de cita.nu.17. fo.139

Incidit in crimen proditionis,qui facit contra principem, vel Rem publicam,non contra priuatum.qui ſint rebelles.§. rebellis. numero.5. fo.107

In crimine læſæ maieſtatis non ſufficit quòd quis ſit verè cōtumax in conſtit.ad reprimendum.§.neglexerit.nu.1. fo.105

Indignus an & quomodo quis poſsit capere,& vt indignus debeat venire ad fiſcum,& quando ad proximum,& quot modis dicatur quis indignus vt priuetur ſucceſsione.Bart.in conſi.cxix.incip.dominus Dominicus.nu.6. fo.40

Indefinita diſpoſitio,& vniuerſalis generaliter,& vniuerſaliter omnia,ſuper quibus adijcitur,cōprehendit.& qui omnia dicit,nihil excipit Bar.conſi.ccxvj.incipiē.Addelandus.nu.7. fo.68

Infamia an repellat à dignitate ipſo iure bar.i cōſ.clxxiiij.nu.10.f.57

Infamiæ aſſumptus iudex à partibus non opponētibus valet iudicium in cōſi.lxxvij.ver.ſecundò.nu.3. fo.26

Infamis poteſt aſſumi arbiter à partibus volētibus.Bar.in cōſi.lxxvij.incip.quæritur an.nu.3.in fi. fo.26

Infamis quādo admittatur in teſtem.in tracta.cir. mate. teſtium. in verbo,qui teſtium.nu.19. fo.189

Infamis & legibus odioſus teſtificās,cōuinci debet per idoneos. in tracta.circa mate.teſtiū.in verbo,qui teſtium.nu.16. fo.189

Infamis & vilis poteſt hodie eſſe nūcius.in conſti.ad reprimēdum. §.per nuncium.nu.2. fo.104

Infantes.ſerui,& mulieres in crimine læſæ maieſtatis accuſant. in conſtit.ad reprimendum.nu.24. fo.98

Infidelitas animi quid comprehendit.qui ſint rebelles.§.rebellis.numero.2. fo.107

Ingreſſus & profeſſus religionem fratrum minorum,quòd nō poſſunt bona ſua diuidere inter filios ſuos.libro. iij. minorica. cap. iiij.j.diſtin.nu.7. fo.118

Inimicitia an ſit parua vel magna,arbitrio iudicis relinquitur.circa mate.teſt.in verbo,ſciēdum.nu.4. fo.188

Inimicus etiam reconciliatus de recenti repellitur à teſtimonio.circa mate.teſt.nu.3. fo.188

Inimicus repellitur à teſtimonio.in tract.ad repro.teſtium in ver.teſtium fa.nu.20. fo.184

Innocentius Papa quartus cōceſsit fratribus minoribus poſſe cōſtituere ſyndicum.libro ij.minorica.cap.j.viij.diſtinc.nu.42.fo. 108

De Martino Papa & Ioāne xxij nu.43.& 44. ibid.

Inundatione licet perdatur poſſeſsio,tamen dominium non mutatur.in tract.de alueo.§.ſpeciem. fo.154

Inquiſitio ſub eadem forma fit,qua fit accuſatio ratione loci & temporis.in conſtit.ad reprimendum.nu.31. fo.98

Inquiſitio per eam procedi nō poteſt de iure cōmuni, niſi in certis caſibus.& quatuor ſunt regulæ in quibus pōt procedi.Bar.in extrauag.ad reprimēdum,in verbo,inquiſitionem.nu.28. fo.98

Inquiſitio fama præcedēte fieri,& quādoque fama nō præcedente, per inquiſitionem procedi poteſt.ibid.nu.29. fo.98

Inquiſitionis forma an ſit eadem cū forma accuſatiōis.ibid.nu.30.

Inquiſitio vel accuſatio eſt formata cōtra vnum de percuſsiōe, & ipſe cōfitetur,ſed nō adiecit tempus percuſsiōis,neclocum.Item dicit ſe feciſſe ad defenſionem ſuam,an ſententia iudicis cō demnatoria valeat Bart.cōſil.ccxxviij.incipien.Catharina nu.1.cum ſeq. fo.70

Inquiſiti de auxilio & fauore quomodo intelligūtur.Bart.in cōſil. xxiiij.in ij.volu.nu.1.& 3. fo.204

Inſultans & vulnerās an ſit condemnandus de inſultu, & vulnere, ſtante ſtatuto imponente diuerſas pœnas.Bart.in conſilio.x.nu.1.in ij.volu. fo.199

Inſurgēs cum cultello cōtra aliquem,præſumitur animo occidendi Bar.in conſi.xvj.in ij.vol.nu.1. fo.201

Inſtātia quæ ſit,& quæ eſt perempta,& multa bona in materia per Bar.in ſuo tracta.de peremptiōe inſtātiæ.in ij.volumine. fo.232

Inſignia portare in vexillis & clypeis an liceat,& quibus, & quòd triplicia ſint.Bar.in ſuo tracta.de inſignijs & armis.in princip.& nu.1.& ſeq. fo.131

Inſignia dignitatis vel officij,vt inſignia procōſularia & legatorū portare poteſt quis habēs illam dignitatem,vel officium.Bart.in d.ſuo tract.de inſig.& ar.nu.1. fo.131

Inſignia cuiuſlibet ſingularis dignitatis,vt quilibet Rex, quilibet princeps,& cęteri potētiores habent arma,& ſua inſignia:& iſta nemini alteri licet deferre,vel ſuis rebus depingere. ibi.nu.2

Inſignia ſeu arma quæ ſunt priuatorum hominum,ſeu nobiliū vel popularium,& de iſtis quidam portāt ex cōceſsiōe Imperatoris vel alterius domini.nume.3. ibidem

Inſignia ſeu arma Bartoli à Carolo iiij.Romanorū imperatore cōceſſa ipſi Bartolo,& cæteris de agnatione.habet enim leonem rubeum cum caudis duabus in campo aureo. ibidem

Inſignia ſeu arma aſſumere ſibi propria authoritate quādo liceat.& vnus portat certa arma vel inſignia,alius vult portare eadem,an licet vel prohiberi poſsit.nu.4.& 5. ibidem

Inſignia ſeu arma, vel ſignum alienum quādo portari prohibere. poteſt ille,cuius eſt ſignum,ſeu petere prohibeatur.Bar.in d.ſuo tract.de inſig.& ar.nu.6.cum quatuor ſeq. fo.131

Inſignia ſeu arma habere ex cōceſsione principis releuat, & iuuat ad multa Bar.in d.ſuo tract.de inſig.& armis nu.9. fo.131

Inſignia ſeu arma qualiter tranſeat in ſucceſſorem:& an baſtardi poſsint vti illis inſignijs.nu.10.& 11. ibidem

Inſignia ſeu ſignū alienū portare,quando prohiberi poſsit,& apud quem remanebit,vbi ſunt inſignia alicuius ſocietatis ſocietate finita.Bar.in d.ſuo tra.de inſignijs & ar.nu.11.& 12. fo.131

Inſignia ſeu arma qualiter ſint pingenda, & portāda, & quis color ſit nobilior.vide pulchrè per Barto.in d.ſuo tra.de inſig.& arm. nu.13.cum multis ſeq. fo.131

Inſignia conſiſtentia in varietate diuerſorum colorum, quomodo depingantur.de inſig.& ar.nu.23. ibidem

Inſula,quæ eſt in medio, & ab vno latere fit ager limitatus,vel cœmeterium,an alteri tota acquiratur. in tracta.de inſula. §.qui ab vtraq;.nu.2. fo.147

Inſula in flumine communi nata communiter acquiritur iure dominij,non poſſeſsionis: niſi apprehendatur. in tract.de inſula.§. communis.nu.1. fo.147

Inſula qualiter communiter diuidatur.nu.2. ibidem

Inſula parua,vſus eius publicus eſt:ſi magna, ripæ tantùm ſunt in vſu publico.nu.3. ibidem

Inſula in mari alto poſita,propinqua alteri inſulæ, dicitur eius iuriſdictionis & prouinciæ cuius eſt illa inſula.Inſula Sardiniæ dicitur Italiæ.de inſula in ver.nullius.nu.2. fo.146

Inſula nata in mari alto, & non propinqua alicui loco, vel inſulæ erit occupantis quo ad dominium & iuriſdictionem Imperatoris de iure ciuili,de iure gentium occupantis etiam quo ad iuriſdictionem.nu.3. ibidem

Inſula vel locus occupāti cōceſſus,ſi à pluribus occupatur,omnes totam dicuntur occupaſſe.nu.4. ibidem

Inſtitutio manet irrita præteritione poſthumi,ſed cætera firma permanent.Bar.in conſi.lij.nu.1. fo.17

Inſtitutio facta hæredi à patre ſub conditione poteſtatiua valet: & conditio habetur pro nō adiecta, & inſtitutio habetur pro pura. Barto.conſi.cxcviij.nu.1. & ſeq.incip.in nomine domini. fo.64.

Et Bart.in conſi.lxxj.in ij.vol.nu.1. fo.215

Inſtitutio facta de guardiano fratrum minorū tranſit ad ſucceſſores.lib.ij.mino.cap.iij.vj.diſtin.nu.34. fo.112

Inſtitutio facta de fratribus ſancti Franciſci, quòd intelligitur de fratribus minoribus,nō de fratribus pœnitentiæ,niſi ex cōiectura aliud appareat.lib.j.minori.cap.j.vij.diſtinctio.nu.35. fo.112

Inſtitutio facta de fratribus, adiecto quòd hæreditas vendatur, & in neceſsitatem fratrum conuertatur,valet.lib.j.mino.cap.j.v.diſtin.nu.28.& 30. fo.112

Inſtitutio facta de aliquo ſancto, cuius eccleſia vel oratoriū reperitur tenet, & epiſco.& cap.lib.j.mino.cap.ij.v.diſt.nu.31. fo.112

Inſtituti veniunt per ſecundùm tabulas, quādo illi qui poſſent venire per contra tabulas ſunt excluſi morte, vel alio modo. Bart. in conſi.xj.incip.proponitur.nu.2. fo.6

Inſtruere teſtes qui interfuerunt negotio licet. in tract.de publi. teſtium.nu.102. fo.192

Inſtrumenta & teſtes an poſsint pro parte acceptari, & pro parte non.Nellus de publi.teſtium.nu.229. fo.196

Inſtrumenta confecta per notarium infamem valent, ſi non eſt priuatus officio notariatus, maximè ſi non eſt condēnatus ratione ſui officij. Barto.in conſi.clxxiiij. nu.1.cum multis ſeq. incip.ſer Ioannes de caſtro. fo.57

Inſtrumento ſi contradicant teſtes qualiter illud impugnent. Nellus de ſancto Gemi. ibidem

Inſtrumentum qualiter reprobetur per teſtes, & an dictum duorum, vel trium præualeat inſtrumento. Nellus de ſancto Geminiano. remiſſiuè in ver. qualiter inſtrumentum. de pub. teſtium.numero 228. fo.196

Inſtrumentum,vel teſtamentū, vel ſcriptura aliqua ſi habeat intitulationem libri,de quo dicitur ſumptum,non ſubſcriptionem notarij,quia fortè mortuus,an credatur ſibi. Barto. in conſi. clxij. incip. quæritur ſi aliqua.nu.1.& ſeq. fo.49

Intelligere non comprehenditur per viſum.in tra.de alluuio. §.per alluuionem.nu.1. fo.141

Intelligere ſubſtantiam incorpoream non pertinet ad Iuriſtam. in tract.teſtimo.nu.56. fo.175

Intereſſe ſingulare qualiter probetur per teſtes, ſi vnus teſtis deponit de decem, alter de quindecim an ſint contrarij. de public.teſtium.nu.189. fo.195

Inteſtatus ſi quis decedat habens liberos, ſuccedunt liberi excluſis parentibus,& tranſuerſalibus,& ſuccedunt æqualiter. in ſuo tracta.ſucceſ.ab inteſt.nu.1. fo.170

Inteſtatus quis propriè dicatur Bar.in conſil.cxxxviij. incipiē.hæc eſt copia.nu.5. fo.46

Inteſtatus decedens ſi non habeat deſcendentes,& habeat aſcendētes,& collaterales,qualiter ei ſuccedūnt.in ſuo tracta. de ſucceſ. ab inteſt.nu.13. fo.171

Inteſtatus ſi careat liberis, & aſcendentibus,& collaterales habeat, qualiter ei ſuccedant.in ſuo tract.ſucceſ.ab inteſt.nu.16. cū multis ſeq. fo.171

Interdicta licet ſint perſonalia:tamen ſunt in rem ſcripta, vt competant non ſolùm contra eum, qui fecit ſed cōtra omnem poſsidentē.Bar.in vj.q.ſua diſputa.num.1.verſi.tertiò probo. fo.83

Interrogatoriorum copia an debeat dari parti, cōtra quam producitur.vide circa mate.in verſi.dic q ſi teſtes.nu.5. fo.182

In inſtrumento debet apponi locus,aliàs eſt nullum.Bar.in conſil. viij.in ij.volu.nu.1. fo.199

Inuentarium ſi nō fecit rogatus reſtituere hæreditatem,tenetur vltra vires hæreditatis,nec deducit Trebellianicam.Bar.in cōſi. lj. incip.in nomine dñi amen, Bonauentura.nu.1.cum ſeque. fo.17

Inuentarium conficere prodeſt.& an citatio requiratur in cōfectione inuentarij:vel an ſufficiat ſimplex conuocatio facta per hæredem.quod legatarij interſint.Bar.in cōſi.cliiij.inci. maritus fecit hæredem vxorem.nu.4. fo.50

Inuentarium non reprobatur per teſtes. Nellus de ſancti Gemi.in ver.qualiter inſtrumentum. fo.196

Inuentarium ſi non facit hæres,non propterea perdit Trebellianicam.Bart.in conſi.ij.nu.1. fo.12

Inuentarij omiſsio an priuet Trebellianica,ſicut Falcidia,& an tūc debet extrahi æs alienum.Barto.conſil. ccxxiiij.nume.1.& ſeq. incip.Lena Mactarelli. fo.72

Inuentarium,actus,vel beneficium an ſit indiuiduum, ita quòd ſi ſit peccatum in forma quo ad aliquos,& alios, an pro parte valeat,& pro parte non,Bart.conſi.cliiij.incip. maritus fecit hæredem vxorem.nu.8. fo.50

IVDAEVS, vel Paganus, vel hæreticus contra Chriſtianū non poſſunt teſtificari:pro Chriſtiano ſic.in trac.circa mate.teſti. in ver.qui teſtium.nu.20. fo.189

Iudex,qui alienat ſentētiam,quam laturus eſt,tenetur pœna falſi in tracta.ad reproba.teſtium.in verbo,teſtium fa.nu.66. fo.186

Iudex non veniente abſente,data dilatione,poteſt contra ipſum vt in contumacem procedere.in conſti.ad reprimendum.§. per edictum.nu.8. fo.104

Iudex ex officio poteſt fuſtigare teſtem falſum dicentem coram ſe de public.teſtium.nu.243. fo.196

Iudex qui citat per edictum,quomodo moderabit terminum dandum citato ad comparendum.in conſtit.ad reprimendum §. per edictum.nu.6. fo.104

Iudex cogit etiam non ſuæ iuriſditionis teſtimonium ferre. in trac. ad reprob.teſt.in verb.teſtium fa.nu.68. fo.186

Iudex extra prouinciam exiſtens poteſt iuriſdictionem delegare, & excommunicatum ſibi ſuppoſitum abſoluere.in tract. de. iuriſdictio.nu.31. fo.156

Iudex apud Iuriſtas dicitur bonns vir.in trac.de teſti.nu.67. fo.176

Iudex debet ſcribere Principi,quando poſt ſententiam latam apparet de innocentia accuſati.in conſtitu.ad reprimen. §. conteſtata nume.4. fo.105

Iudex ex cauſa non adhibet fidem teſti clarè deponenti.in tit. circa ma.teſti.nu.19. fo.180

Iudex non audit requirentem q ſcribatur iudici rei q faciat iuſtitiā aliàs concedentur repræſaliæ:niſi primò conſtet de iuſtitia denegata.de repræſa.in ij.quæſtio.nu.1. fo.126

Iudex inquirens,publicatis teſtibus poteſt teſtes inducere. in tract. circa mate.teſtium.in verbo,qui teſtium nu.48. fo.190

Iudex ex officio poteſt recipere teſtes in cauſa poſt aperturam teſtium,etiam ad coadiuuandum.ibidem. fo.eo.

Iudex non admittens defenſionem iuris punitur, ac ſi nō admitteret defenſiones innocentiæ.de pub.teſt.nu.232. fo.196

Iudex propter paupertatem poteſt collectam remittere. de carce. nu.16.& etiam.15. fo.168

Iudex cogit teſtem dictum obſcurum declarare.in trac.ad repro.teſtium.nu.17.in verſi.teſtium fa. fo.184

Iudex nõ interrogans teſtem de cauſa dicti, tenetur parti ad intereſſe. in tract. ad repro. teſtium. verſic. teſtium. fa. nu. 19. fo. 184
Iudex delegatus non citat perſonaliter, niſi expreſsè committatur in tract. de cita. nu. 16. fo. 139
Iudex poſt concluſum in cauſa, an interroget teſtes. in tracta. de publi. teſtium. nu. 108. fo. 192
Iudex, qui cognoſcit cauſam ſine ſtrepitu, cogitur audire partẽ volentem ſibi aliquid in occulto dicere. in conſti. ad reprimẽ. §. ſine ſtrepitu. nu. 2. fo. 101
Iudex, populus, vel gẽs faciẽs iniuſtitiã, vel denegãs iuſtitiã obligatur parti ad intereſſe. in tract. repræſalia. in iiij. quæſtio. nu. 13. f. 127
Iudex ſecularis vendit ex officio res legatas fratribus minoribus qñ hæredes & executores fuerunt in mora cõſtituti, ſaltim bina monitiõe. lib. ij. minorica. cap. iij. iiij. diſtin. nu. 26. fo. 115
Iudex, aduocatus, procurator, actor, & aſſeſſor quãdo poſsint eſſe teſtes. in tract. circa mate. teſtiũ. in verbo, qui teſtiũ. nu. 31. fo. 190
Iudex nõ procedit, quando ei cõſtat citationem nõ perueniſſe ad notitiã citati. in conſti. ad reprimendum. §. neglexerit. nu. 2. f. 175
Iudex ad priuatam inquiſitionem procedit circa eos, qui agere nõ poſſunt de iure: in querela patris de filio, domini de liberto, humilis de potente. i. conſti. ad conſti. §. denunciationem. nu. 4. fo. 99
Iudex ſi conſtituit alimenta deberi per vnum hæredem, quãdo plures hæredes ſunt inſtituti, & incommodum eſſet legatarios conuenire ſingulos, qualiter conſuletur legatario. de alimen. numero. 19. fo. 133
Iudex cogit teſtem in iudicio dicẽdum veritatem, licet extra iudicium dixit ſe nihil ſcire. in tracta. de publi. teſtium, nu. 95. fo. 192
Iudex magis fauere debet voluntati eius cui relinquitur, quã eius à quo relictum eſt. lib. ij. minorica. cap. iij. ij. diſtinct. nu. 14. fo. 114
Iudex nõ poteſt opponere quem in banno, ꝙ termino elapſo poſsit impunè occidi. in tract. bannito. nu. 19. fo. 137
Iudex vel notarius, qui patiẽ dicta teſtiũ videre ante aperturã, tenetẽ falſi. in tracta. ad repro. teſtium. in verſic. teſtium fa. nu. 65. fo. 186
Iudex non tenetur facere ſcribi in actis quare non adhibet fidem teſtibus. de pub. teſtium. nu. 219. fo. 196
Iudex, ſi in cuius territorio degit citandus, negligat citationem ad literas citantis notificare. tunc iudex extra territorium citat per edictum, vel per nuncium. in conſtit. ad reprimendum. §. per edictum. nu. 12. fo. 105
Iudex hominẽ exhibet, vt cognoſcatẽ à teſte, qui dixit aliquid factũ ab aliquo, & nomẽ ignoret. in tracta. de teſtibus. nu. 46. fo. 175
Iudex, qui læſit partem propter imperitiã lata ſentẽtia à qua fuit appellatum, an pẽdente appellatione teneatur ex quaſi maleficio. Bar. in ix. q. ſua diſpu. incip. iudex per imperitiam. nu. 1. fo. 82.
Iudex debet adhibere medicos, qui habẽt referre, ſi vulnus eſt mortale. Bar. in conſi. xxxvij. in ij. volu. nu. 3. fo. 206
Iudex an poſsit cogere accuſantes vt iterum accuſent Bar. in cõſil. xxxix. in ij. volu. nu. 2. fo. 207
Iudex quis ſit ſuſpectus, & multa bona in materia de iudice ſuſpecto. Bar. in tract. de iudice ſuſpecto. in ij. volu. fo. 232
Iudex per imperitiam iudicans, & à parte ſit appellatum, an iudex tempore ſyndicatus poſsit effectualiter conueniri, vel non. Bart. in ix. q. ſua diſputa. incip. iudex: nu. 1. cum multis ſeq. & in ſolu. q. nu. 1. cum pluribus ſeq. fo. 87
Iudicij ordo qualis debeat eſſe, quæ obſeruari debeant, & quòd decem diſtinguantur tempora circa ipſam totalem cauſarum inſtãtiam: & de omnibus vide plenè per Bart. in ſuo trac. de ordine iudicij. nu. 1. cum multis ſeq. fo. 169
Iudex qñ quærit actionẽ parti id quod facit iudex videtur facere pars ipſa Bar. in xiiij. q. in ſua diſputa. in contra. fo. 92
Iudex non poteſt ſupplere de facto ſtando ei, quod eſt ſibi notum tanquàm verè eſſet probatum, iudiciali tamen indagine ſi vult faciendo dicta aliorum ſupplere poteſt. Bart. xiiij. q. in ſua diſputa. in ſolutio. q. nu. 3. fo. 93
Iudex non prohibetur aliqua facere pro inueſtiganda veritate, vt teſtes inducere, & ſimilia. Bart. in d. xiiij. q. ſua diſputatio in ſolutio. q. nu. 2. fo. 93
Iudex quando dicatur ſupplere ex officio, & non requiratur partis petitio. Bar. in di. xiiij. q. ſua diſpu. in ſolu. fo. 93
Iudex ordinarius vel delegatus ſtatim ꝙ fines ſuæ poteſtatis excedit, nihil agit. Bar. in ſuo tra. de iuriſ. in nu. 1. & ſeq. fo. 154
Iudex aliquis licet non ſit ordinarius, vel delegatus, in quibus caſibus factum ab eo ſit ratum habendum. Bar. in dicto ſuo tract. de iuriſdi. nu. 4. fo. 154
Iudex ſi profert ſentẽtiam vltra quantitatem ſuæ iuriſdictiõis an in aliquo valebit, & in quibus iudicare potuit. ibid. nu. 5. fo. eod.
Iudex quando adiri debeat vbi actus geritur, & quando neceſſe eſt fieri cum iudice: quia iudex habet interloqui, & iudicare aliquid permittendo, vel prohibendo, & quando lex iubet vocari, debet intelligi, id eſt, citari. Barto. conſi. cliij. incip. maritus fecit hæredem vxorem. nu. 5. fo. 50
Iudex an poſsit ſupplete ex officio in ciuilibus tanquam parte præſente: & ſic probationem inducere. Barto. in xiiij. quæſtione ſua diſpu. in ſolu. q. nu. 7. fo. 93
Iudex ſi citat ad audiendum ſententiam ante horam nouam, & reperitur eadem die, an præſumatur ſententia lata eadem hora, & valeat. & qd de alijs terminis ſtatutis ad aliquid faciendũ. Bar. cõſi. clxxvj nume. 1. cum ſeq. incip. pluries contingit. fo. 58
Iudex appellationis an debeat pronunciare ſuper appellatione more interlocutoriarum, vel more diffinitiuarũ, & quæ actio oritur ex tali ſententia. Et quid ſi iudex appellationis pronunciat bene appellatum, & malè pronũciatum, ad quem pertinet cognoſcere de principali. Bar. conſi. ccxx. nu. 1. & ſeq. fo. 69
Iudex quando ſententiat ſecundùm id, quod relinquitur arbitrio ſuo: & ſi non deferat iuramentum in litem alteri parti, cui videt non deferendum, non propterea poteſt ab eo appellari: & ſi appelletur, & appellans non probat iniquitatem ſententiæ: tunc iudex appellationis debet iudicare bene ſentẽtiatum, & malè appellatum, & cõdemnare victum victori in expenſis, etiam in cauſa appellationis factis. Bart. plenè in conſi. cxlix. incip. literas magnificentiæ veſtræ. nu. 1. cum ſeq. fo. 48
Iudex ſtatuens terminum pro prima dilatione, an teneatur dare ſecundam. Bart. in conſil. xcvij. incipiente, in quæſtione prædicta numero. 3. fo. 32
Iudex qui malè iudicauit, an per appellationem interpoſitam à parte læſa poſsit ſe tueri. Bar: in ix. q. ſua diſput. iudex per imperitiã. in ſol. q. nu. 1. cum multis ſeq. fo. 88
Iudex in his quæ ipſe habet facere, nõ tenetur ſequi regulas iuris ciuilis: ſed in his quę iam antè facta fuit, non habet immutare. Bar. in extrauag. ad reprimẽdum. in verbo, videbitur. nu. 12. fo. 103
Iudex qualiter debeat procedere circa teſtes, & de forma ex officio iudici per quaſdam quæſtiões ad ipſum pertinẽtes. vide plenè cir. mate. teſti. verſi. & in primis nu. 1. cum multis ſeq. fo. 181
Iudex qualiter pronunciare habeat ſententiam, & quid continere debeat ſententia, & quam ſemel tulit, non habet facultatem eam remittendi, vel corrigendi. niſi quo ad grammaticã. Barto. in ſuo tract. de ordine iudicij. nu. 21. fo. 170
Iudex quid agere debeat, & qualiter, qualem modum in pronunciando, & de multis alijs conuenientibus ipſis iudicibus, & de concernentibus eorum officium. vide plenè Bartol. in ſuo tract. de ritu iudicio. fo. 156
Iudex dans curatorem furioſo nõ ſeruata forma l. de creationibus. C. de epiſ. aud. & l. fi. C. de cura. fu. nihil valet quod agit. Bar. cõſ. cxliiij. incip. iudex communis Aſsiſij. nu. 1. fo. 47
Iudex vbi & quando æquitatem præponere debet rigori iuris, & æquitatem ſeruare. Bart. in ſuo tract. quæſt. ventilatæ inter virginem Mariam. nu. 6. fo. 135
Iudex non poteſt mutare, vbi ex mutatione iudicis mutetur natura cauſæ. Bart. in quæſt. ſua diſput. ij. ſol. quæſt. nume. 4. & ſequenti incipiente, Piſanæ. fo. 79
Iudex quando tenetur ſtare ad ſyndicatum, & recuſat illum iudicem coram quo impetitur, & ille procedit, non valet eius proceſſus. Bart. in conſi. cv. incip. inquiritur. nu. 1. fo. 35
Iudex ex officio ſuo quòd etiam parte tacente procedere poſsit. Bart. in ſuo tract. quæſt. venti. nu. 21. fo. 135
Iudices ſi plures ſunt habentes parem iuriſdictionem in cauſis, qs præferatur. Bar. in ſuo tract. de iuriſdi. nu. 12. fo. 155
Iudices interdum ſecundùm iura vtuntur mera iuſtitia, quandoq; iuris rigore, vel etiam æquitate, prout perſona, bonis cauſa & tẽpus diſperdant. in tract. q. venti. nu. 2. fo. 134
Iudice inquirente ex officio, vel per denunciationem. in hoc crimine ſi ſuperueniat accuſator non receditur ab inquiſitione. in conſtit. ad reprimendum. in §. denunciationem. nu. 2. fo. 99
Iudicis factum, & contrahentium, quando æquiparantur. Barto. in

q. ij.

q. ij. ſua diſpu. in contra. nu. 17. fo. 78
Iudici aliquid iniuſtè facienti poteſt reſiſti, ſicut priuato. Barto. in ſuo tract. de carce. nu. 17. fo. 168
Iudiciũ quot, & qbus perſonis cõſtet. in tra. quæſt. vẽti. nu. 4. fo. 135
Iudæus poteſt eſſe arbiter, & arbitrator. Bart. in conſi. xvij. ij. volu. nume. 1. & 2. fo. 202
Iuramento inducitur ficta ſolutio, & vim ſolutionis habet: & ex ſtatuto inducitur ficta confeſsio ex contumacia. Barto. in iij. q. ſua diſpu. incip. Peruſinæ. nu. 9. fo. 8.
Iuramentum non extenditur ad ea, ad quæ non extenditur: & iuramentum vnius non nocet alteri. Barto. in conſi. xciij. in ij. volu. numero 3. fo. 219
Per iuramentũ non fit probatio. Bart. in conſi. xxvij. in ij. vol. numero 3. fo. 204
Iuramentum an extẽdatur ad id quod fuit dictum per errorẽ. Bar. in conſi. xc. incip. dilecto domino. nu. 8. fo. 29
Iuramentũ calumniæ ſi præſtatur poſt litem conteſtatam, dicitur præſtitum in exordio litis. in tracta. de alueo. §. eius. nu. 5. fo. 152
Iuramentum præſtitum ſuper principali, trahitur ad omnes circunſtantias. de publi. teſt. nu. 233. fo. 196
Iuramentum teſtis in probãdo impedimẽto matrimonij, quid cõtinere debeat. in tra. ad reprob. teſtiũ. in verb. teſtiũ fa. n. 60. fo. 185
Iuramentum teſtis poteſt conſenſu partium remitti. in tract. cir. mate. teſt. in verbo, qui teſtium. nu. 68. fo. 191
Iuramentum in ſupplementũ probationis nõ differtur in cauſa criminali ciuiliter mota. in trac. de publi. teſt. nu. 113. fo. 193
Iurare de credulitate quis poſsit. in tract. circa mate. teſtium. in verbo, qui teſtium. nu. 61. fo. 191
Iuri petendi repræſalias quo pacto quis renunciare poteſt. in tract. repræſa. in iiij. q. nu. 11. fo. 127
Iuriſdictionem habens in territorio mari cohærenti, habet etiam iuriſdictionem in mari vſq; ad centum milliaria. in tract. de inſula. §. nullus. nu. 1. fo. 146
Iuriſdictionem vendicare an poſsit Papa. Barto. in ſuo tract. de iuriſdict. nume. 6. fo. 145
Iuriſdictio eſt quædam relatio domini in ſubditos, ſicut pater, & filius, dominus & ſeruus ſunt correlatiua. Bart. in ſuo tract. de flumi. in verbo, acquiritur nobis. nu. 7. fo. 132
Iuriſdictio eſt res indiuidua, licet dicatur prorogari reſpectu materiæ, tamẽ in ſe non recipit augmẽtum, neq; diminutionem. Bar. in ſuo tra. de alueo. in verſi. quod ſi. nu. 20. fo. 154
Iuriſdictio an poſsit ſemper diuidi, vel vendi cum fundo. Bar. cõſi. clxxxix. incip. primò quæritur. nu. 10. fo. 61
Iuriſdictio quando perdatur per non vſum. Bar. cõſi. eo. nu. 17. f. e.
Iuriſdictio eſt nomẽ generale cõprehendẽs merum & miſtum imperium. Bar. in ſuo tract. de iuriſd. nu. 34. fo. 156
Iuriſdictio & imperiũ an attribuantur caſtro, an perſonis communitatum, aliàs comitum, & dominorum dicti caſtri. Bar. in conſ. clxxxix. nu. 1. incip. primò quæritur. fo. 61
Iuriſdictio quòd ſit iuris publici. Et qualiter fit iuris publici. in tra. de alluuio. §. acquiritur. nu. 7. fo. 141
Iuriſdictio ſi diuidatur flumine, quælibet ciuitas, vel dominus habet iuriſdictionẽ in ipſo flumine vſq; ad medium. nu. 8. ibid.
Iuriſdictio delegati Papæ Papa mortuo non expirat. in tract. de iuriſd. nume. 18. fo. 155
Iuriſdictio vicarij Epiſcopi, & etiam re integra non expirat morte Epiſcopi. in tract. de iuriſd. nu. 19. fo. 155
Iuriſdictio licet origine fuerit iuris gentium, tamen dicitur de iure ciuili. qui ſint rebelles. §. rebellando. nu. 18. fo. 109
Iuriſdictio in ſe non recipit augmẽtum, nec diminutionem: & ipſa non prorogatur, ſed dicitur prorogari reſpectu materiæ. in trac. de alueo. §. quòd ſi. nu. 24. fo. 154
Iuriſdictio delegati qualiter finiatur morte delegantis. in tracta. de iuriſd. nu. 17. fo. 155
Iuri immiſcendi an præſcribatur. Bar. in conſi. xiij. nu. 15. & 16. fo. 8
Iuri agendi ad ſupplementum legitimæ; an præſcribatur quinquennio, ſicut iuri querelandi. Bar. in conſi. xiiij. nu. 1. fo. 8
Ius ciuile differt à iure canonico in compromiſsis. nam de iure ciuili non debet compromitti cum iuramento: ſecus tamen de iure canonico. nu. 1. & de pluribus alijs differentijs inter ius ciuile, & ius canonicum, quæ ſunt nu. 185. vide plenè per Barto. in tracta. diffe. inter ius ciui. & cano. fo. 159. & ſeq.
Ius accreſcendi habet locum in fideicommiſſo, vbi tacitè ſub conditione relicto. Bart. in conſi. liij. nu. 1. fo. 18
Ius accreſcendi qñ habeat locum Bar. in conſil. viij. nu. 8. fo. 5
Ius deliberãdi tranſmittiẽ ad proximos, vt puta ſi hæreditas ſit delata ad filiã impuberem ſciente patre. ſecus ſi prædeſsiſſet pater filiæ. Barto. conſi. ccxxxij. nu. 2. cum multis ſeq. incip. domina Cæcilia. fo. 72. Et vide Bart. in conſi. lxxv. in ij. vol. nu. 1. fo. 216
Ius aliquod quando reſpicit vtilitatem publicam, & priuatam miſtim, ſi illi iuri renunciatur, valet, prout reſpicit vtilitatem priuatam Bar. in q. ſua diſpu. j. nu. 5. fo. 75
Ius adeundi hæreditatem matris, an non currat filiæ exiſtenti in poteſtate patris: & an pſcriptio xxx. an. currat contra eam, & à quo tempore incipiat, an à tempore pupillaris ætatis. Bart. in conſilio cxxix. nu. 1. & 2. fo. 43
Ius concedendi repræſalias inductum de iure diuino, & de iure gẽtium. in tract. repræſa. nu. 5. fo. 125
Ius alluuionis, an habeat locum in riuis, remiſsiuè. in trac. Tybe. §. flumen. nu. 6. fo. 141
Ius, ex quo ſumitur vindicta, eſt duplex, ſcilicet accuſatio, & officiũ iudicis. in conſti. ad reprimendum. nu. 25. fo. 98

De litera L.

LAcus & ſtagna ſunt priuata, & per alluuionẽ non vni detrahit, nec alij. Adde Bar. in ſuo tract. de flumi. in ver. flumen. nu. 8. fo. 141
Laicus effectus clericus poſt delictum commiſſum, ſi hoc fecerit ad euitandam pœnam eſt puniendus per iudicem ſecularem. ſecus ſi non conſtet de fraude, nec eſt fraus præſumpta, quo caſu eſt puniendus per iudicem eccleſiaſticum. Bart. in ſuo tracta. de iuriſdi. nu. 8. fo. 154
Laicus poteſt reſtitui ad famam in terris eccleſiæ per Papam, vel eius locum tenentes. Bar. in conſi. xviij. in ij. vol. nu. 4. fo. 202
Laicus Guardianus altaris, vel eccleſiæ, vel capellæ fratrum minorum poteſt hæres inſtitui: quia, vt videtur, executor electus actiones mouet, & diſtributiones facit. libr. j. mino. cap. j. vj. diſtinct. nume. 32. fo. 112
Laicus non poteſt contra clericum procedere in crimine læſæ maieſtatis, niſi ratione feudi. in conſti. ad reprimendum. verſic. conditionis. nu. 1. fo. 103
Lata culpa eſt deuiatio indeliberata ab ea prudentia quæ ineſt cõmuniter omnibus, qui ſunt eiuſdem inſtructionis & profeſsiõis. in tract. de teſti. nu. 109. fo. 179
Lata culpa poteſt committi contra quamlibet prudentiæ partẽ. ibidem. nu. 110. 111. 112. 113. & 114. fo. eo.
Latera ſunt ſex. in tract. de inſu. §. quod ſi. nu. 1. fo. 148
Laudum refertur ad tempora compromiſsi. Bart. in conſilio lxxxvij. incip. factum tale eſt. nu. 2. & 3. fo. 28
Laudum ſi eſt renunciatum per procuratorem, an valeat. Bartol. in conſi. v. in ij. volu. nu. 1. Et in conſi. ſeq. fo. 198
L E C T V S quòd debeatur illi, cui legata ſunt alimenta, vel victus vel educatio. de alimen. nu. 4. fo. 133
Legari vel donari quod poſsit vni fratri ſingulariter; & per Guardianum, vel cuſtodem in vtilitatem dicti fratris primò conuerti lib. ij. mino. cap. j. v. diſt. nu. 28. fo. 115
Legatum ſingulariter factũ vni fratri nõ debet ad petitionẽ ipſius ſolui, ſed Guardiani. ibidem. numero. 29. fo. eo.
Legata re immobili fratribus, quæ vſu non conſumuntur, adiecto modo illicito contra eorum regulam, tunc non debetur æſtimatio. ſecus ſi aliter eſt illicitus. quia tunc debetur. libr. ij. minorica. cap. j. ij. diſtinct. nu. 9. fo. 113
Legata vel fideicommiſſa relicta à teſtatore in teſtamento, an debeantur per clauſulam codicillarem, ſi poſt mortem teſtatoris naſcatur poſthumus, qui ab eo præteritus eſt: & an habeat tunc locum autẽ. ex cauſa. C. de lib. præte. Bart. conſil. ccx. incipien. in nomine domini, &c. omne illud nu. 1. cum multis ſeq. fo. 67
Legatus Cardinalis in certa prouincia, an poſsit cõcedere iuriſdictionẽ vni ciuitati in caſtris pertinẽtibus ad aliã ciuitatẽ. Bar. cõſi. cxcvj. incip. ciuitati Camerineñ. nu. 1. cum multis ſeq. fo. 63
Legatarius an poſsit propria authoritate ingredi in poſſeſsionem, ſi à nemine poſsidetur. Bartol. in conſilio. lxviij. in ij. volumine numero 1. fo. 214
Legatum factum pluribus perſonis intelligitur vt quilibet in virilẽ partẽ admittatur. Bar. in conſi. iij. in ij. volu. num. 1. fo. 187

Legatum puellis pro dotibus, an ſit conditionale. Bar. in conſi. xlv. in ij. volu. nu. 4. fo. 208
Legatum factum filiabus pro dotibus an poſsit peti incõtinẽti, an expectat̃ ætas nubilis. Bar. in conſi. l. in ij. volumine nu. 5. fo. 209
In legato vniuerſali an veniant omnes res repertæ tempore mortis teſtatoris. Bart. in conſi. lj. & lij. in ij. volu. nu. 1. fo. 210
Legatum factum alicui de alimentis in certa domo, an poteſt petere ea ſibi pręſtari extra domum. Et ſi alimenta legata præſtita nõ ſunt, an poterit peti eorum æſtimatio. Bar. conſil. ccxj. incip. quidam ſibi filios. nu. 4. & ſeq. fo. 67
Legatum factum vxori per maritum de certa quantitate pecuniæ pro dotibus ſuis. Item de pannis, & ornamentis lectis, & aliorũ pannorum exiſtentium in camera ſua: & dum viueret in vita viduali reliquit eam dominam in domo ſua, & certam quantitatẽ grani, & vini, quæ veniant in dictis legatis, & quomodo poſſunt peti legata grani. & vini, & de ſignificatione dictorum verborũ. Bar. cõſ. ccxvj. nu. 1. cum multis ſeq. incip. Addelandus. fo. 68
Legatum pro dote factũ filiæ vel alteri, an poſsit peti ſtatim, id eſt, ante nuptias, vel poſt. & concluditur quòd ſic. Bart. conſi. cc. incipiente, quæritur. nu. 1. fo. 64
Legatum filio relictum non computatur in ſupplementum legitimæ. Bart. in conſi. xxxiiij. incip. factum tale eſt. nu. 3. fo. 13
Legatum non eſſe ſolutum quomodo probari debeat. Bar. in cõſil. cxxxvij. nu. 4. incip. ſtatuto communis Gualdi. fo. 45
Legatum factum pauperibus alicuius ciuitatis cenſetur factum ciuitati, & ipſi ciuitati acquiritur obligatio. libr. ij. minorica. cap. ij. vij. diſtin. nu. 39. fo. 115
Legatum diurnum, vel menſtruum factum fratribus, quomodo valeat lib. ij. minorica. cap. ij. vj. diſtin. nu. 34. fo. 115
Legatum annuum fratribus minoribus vſque ad certum tempus, quòd non valeat: & fratres à dicto legato debent abſtinere. ibidẽ nu. 35. cap. iij. fo. eo.
Legatum annuum factuum in vim conditionis non valet, nec fratribus licet accipere. ibidem. nu. 36. cap. iiij. fo. eo.
Legatum annuum factum fratribus minoribus licet nõ valeat, valeat tamẽ ꝙ ius percipiendi venditur, & in neceſsitatem eorum conuertitur. lib. ij. minorica. cap. j. vj. diſt. nu. 32. fo. 115
Legatum pecuniæ factum fratribus minoribus ſimpliciter, intelligitur pro neceſsitatibus imminentibus. lib. ij. minori. cap. ij. j. diſtin. nu. 5. fo. 113
Legatum pecuniæ factum frarribus minoribus tenet, ſi non eſt in maxima quantitate, & conuertitur per alios in eorum neceſsitates. lib. ij. minori. cap. j. nu. 1. fo. 113
Legatum pecuniæ factum minoribus in maxima quantitate, pręſumitur in fraudem. ibidem. nu. 2. fo. eo.
Legatum factum ſeruo pro alimentis tenet. de hæredita. libro j. minorica. nu. 4. fo. 110
Legatũ factum fratribus de re mobili, vel immobili ob cauſam, vel modum licitũ, ꝙ teneat. lib. ij. minori. cap. j. iij. diſt. nu. 16. 114
Legatum factum fratribus ad vnam cauſam, quòd illa cauſa finita ſuperfluum debeat commutari in aliam cauſam. ibidem. cap. ij. nu. 17. fo. eo.
Legatum factum fratribus ad vnam cauſam, ſi illa ceſſat, commutatur in aliam, & legatum tenet. ibid. cap. iij. nu. 18. fo. eo.
Legatum generaliter factum fratribus ſine modi expreſsione valet & intelligitur expreſſus modus qui perſonæ legitimæ congruet: duntamen moderata ſit ſumma. ibid. cap. j. iij. diſt. nu. 19. fo. eo.
Leges antiquæ non corriguntur per nouam, ſi tales leges requirant ſententiam ex identitate Bart. in conſtitu. qui ſunt rebelles. in verſicu. tranſit nu. 3. fo. 108
Leges antiquæ dabant arbitrium iudici imponendo pœnam malorum liquidato maleficio, ſed de nouo ſtatutum fuit circa modũ liquidandi dans poteſtatem. Bart. in extrauagan. ad reprimendũ. verbo, multorum. nu. 1. fo. 97
Legis ratio colligitur diuerſimodè. nam quædam ſunt leges declaratiuæ, ratio illarum eſt regula iuris præcedentis: & illa propriè dicitur ratio. quædam ſunt leges mere poſitiuæ: & tunc ratio ex ipſa lege ſumitur, vel ex præfatione ſi in ipſa exprimatur. Bartol. in extrauag. ad reprimendum. in verſicu. ne ex eorum. nume. 15. & 16. fo. 98
Legis finalis intentio eſt ratio, qua ceſſante ceſſat lex: & vbi ratio non apparet, debemus propriæ ſignificationi verborum ſtare, ibidem. nu. 17. in fi. fo. eo.
Legitimam conſequi volens qualiter habeat agere: & de modo articulandi pro ea conſequenda, & eius ſupplementum. Bartol. in conſi. xvij. fo. 9
Legitima quod ad ſupplementum ipſius agitur, etiam ſi ſunt inſtitui pauperes, vel eccleſia. Bar. in conſi. xxxiiij. incip. factum tale eſt nu. 4. fo. 13
Legitima ſuppletur pro rata de omnibus relictis etiam ad pias cauſas, & quid in legitima computetur. Bar. ibidem. numero. 4. cum ſeq. fo. eo.
Legitima non recipit aliquod onus. Et in ſupplementum legitimæ non computatur legatum filio relictum. Bar. in conſi. xxxiiij. incip. factum tale eſt. nu. 1. cum nu. 3. fo. 13
Legitimare an poſsit Imperator in terris eccleſiæ, vel econuerſo. Et an conditio, ſi filij ex legitima matre naſcantur, verificetur in legitimatione Imperatoris. Bart. in conſi. lxxv. incip. viſo inſtrumento. nu. 4. fo. 25
Legitimare quomodo intelligatur, quando pater filium naturalem nominauit ſuum filium, an videatur eum legitimare, &c. Bar. in conſi. cxx. nu. 3. fo. 41
Legitimi quibus modis naturales efficiuntur. in ſuo trac. ſucceſ. ab inteſt. nu. 4. fo. 170
Legitimati quando æqualiter non ſuccedant cum legitimis, & ꝙ legitimati dicantur, etiam quo ad honores, & ordinem. ibidem. numero 5. fo. eo.
Leo, vrſus, & ſimilia ſunt pingenda erecta, eleuata, & ore mordaci, ac pedibus radẽtibus. in trac. de inſignis, & armis. nu. 16. fo. 132
Leuis culpa ad quem propriè pertineat, & quibus modis conſyderetur. in tract. de teſti. nu. 115. & nu. 116. fo. 179
Leuis culpa qualiter diffinitur, & quot ſunt eius ſpecies, & quomodo debeat æſtimari. ibid. nu. 120. & nu. 121. 122. & 123. Et quid leuior culpa & leuiſsima: & qualiter diligentes, & diligentiſsimi cognoſcantur. & nu. 124. & 125. ibidem. fo. eo.
Lex eſt inuentio, & donũ Dei. in tract. de teſtibus. nu. 71. fo. 176
Lex vel teſtator mandans aliquid fieri, & aliquo præſente, intelligitur & intelligente. in tract. de teſti. nu. 18. fo. 173
Lex noua non limitatur, nec diſtinguitur per leges veteres, ſi in lege dicatur, nõ obſtãte lege, q̃ generaliter vel ſpecialiter cõtrariũ dicat. in conſti. ad reprimendũ. §. non obſtãtibus nu. 8. fo. 106
Lex, ad reprimeudum. ꝙ facta fuit poſt coronationem Imperatoris: & non habet locum contra ſubditos eccleſiæ. qui ſint rebelles §. rebellando. nu. 11. fo. 108
Lex edictalis dicitur lex generalis, ſic extrauagans, ad reprimendũ eſt generalis. in dicta conſtitut. ad reprimendũ. nu. 19. fo. 98
Lex quando introducit correctionem in vno caſu, quòd hæc correctio non inducitur in alio ſimili, licet ſit eadem ratio. Bart. in conſil. ij. nu. 3. fo. 2
Lex finalis. C. de edi. diui Adri. tol. non habet locum in fideicommiſſario, ſcilicet ꝙ ponatur in poſſeſsione omnium bonorum defuncti, & decretum deſuper poſitum eſt ipſo iure nullum, nec eſt neceſſe ꝙ apertè petatur pronunciari nullum. Bart. in conſil. xcj. incip. in nomine Dñi amẽ, in quæſtione, &c. nu. 1. fo. 30. & de intellectu illius. l. vide Bar. in cõſi. lxviij. in ij. vol. nu. 3. fo. 214
Lex antiqua ſi haberet cauſam ſpecialiter maiorem & fauorabiliorem, tunc limitaretur lex noua. Bart. in extrauag. ad reprimendũ in verb. non obſtantibus. nu. 9. fo. 106
LIBELLVS ſi in eo petatur aliquem puniri ſecundùm formam iuris, vel ſtatutorum, & eſt probatum quo iure debeat puniri, & eſt contentus altera tantùm allegari, & vnam ſolam vel ambas ſi ſibi videbitur ſtante ſtatuto, &c. quid iuris. Bar. in xvij. q. ſua diſputa. nu. 1, fo. 95
Libelli concluſio qualis debeat eſſe, quando petitur remiſsio mercedis ex cauſa iuridica. Bart. conſi. cxciij. incip. commune Lucignaui. nu. 1. fo. 62
Libelli adiectiua ſunt conditio, modus, demonſtratio, qualitas, locus, tempus, quantitas, & ſimilia. de publi. teſt. nu. 155. fo. 194
Libellus, quando repræſaliæ petuntur, quid contineat. in tracta. repræſa. in iiij. q. nu. 14. 127
Libellus poteſt produci coram iudice eo non ſedente, & etiam die feriata ob neceſsitatem hominum. Item, qui habet terminum ad procedendum coram iudice, ſecus ſi ad probandum. in conſtit. ad reprimendum. §. de plano. nu. 3. fo. 101

Liber

Liber rationum qualiter debet eſſe compoſitus. Bar. conſi. cl. incip. cum prædicta examinarem. nu. 9. fo. 49
Liber homo in caſu neceſsitatis pro debito alieno capi poteſt. in tract. repręſa. in iiij. q. nu. 16. fo. 127
Liberi debitoris poſſunt capi quando alia remedia ceſſant contra debitorem. in tract. repręſa. nu. 7. fo. 125
Licentia intrandi poſſeſsionem propria authoritate alicui data an iſta licentia intrandi tranſeat ad ſucceſſores, vel hæredes illius. Bart. in conſi. xcvj. nu. 1. cum ſeq. fo. 32
Linea paterna quis dicatur de ea, & quis de materna, & qui dicantur proximiores, quorum conſenſus requiritur in teſtamento ex forma ſtatuti: & ſi plures requirũtur ex linea paterna, vnus tantùm exiſtente ſuppletur de linea materna. & de omnibus, vide Bar. plenè in conſi. x. & per totum conſilium. fo. 5
Lis & quęſtio dicuntur propriè & verè eſſe inter actorem & defenſorem. Bar. in q. ſua diſputa. ij. incip. Piſanæ. nu. 9. fo. 78
Litem eſſe inter aliquos alieno nomine poteſt dici duobus reſpectibus. Bart. in d. q. ſua diſpu. nu. 8. fo. 78
Litis conteſtatio dicitur fieri in pręſentia. in conſtit. ad reprimendum. §. conteſt. nu. 1. fo. 105
LOCVS non dicitur occupatus ex aliqua caualcata, ſeu currentia ſuper loco facta. in tract. de inſu. §. nullus. nu. 6. fo. 145
Locationis contractus natura eſt, vt propter ſterilitatem & alios caſus ſimiles fiat remiſsio mercedis. Bar. in iiij. q. ſua diſputa. incip. publicanus quidam in contra. nu. 1. fo. 81
Locator ſi dicat fundum damnificatum ex culpa vel negligentia conductoris, qualiter teſtes debent probare culpam & negligentiam. Bar. conſi. cxciij. incip. commune Lucignani. nu. 3. fo. 62
Lombardia de iure canonico non eſt prouincia. qui ſint rebel. §. Lombardiæ. nu. 1. fo. 107
LVCRVM prouenĩẽs alteri fratri, vel ex ſucceſsione, vel propter ſtatutum quod non communicatur. de duobus fra. §. j. quęro. nume. 27. fo. 122
Lucrum factum per filiumfa. cum pecunia caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſis peculij, tale lucrum quando ſit aduentitium, vel caſtrenſe. in tract. de duo. fra. nu. 13. fo. 119
Lucrum prouenĩẽs ex perſona filij, dicitur aduentitiũ. nu. 2. ibid.

De litera M.

MAgiſter percutiens diſcipulum ad hoc ꝙ non teneatur actione iniuriarum, vel ex aliquo delicto, quòd ſufficiat probari, & de cauſa ſcientię teſtium. Bar. in conſi. ciiij. incip. viſis teſtibus. nu. 1. cum ſeq. fo. 35
Magnates & viliſsimi excluduntur à regimine ad populum in tra. de regi. ciui. nu. 19. fo. 165
Maior ſeptuaginta annis non compellitur eſſe teſtis. in tracta. circa mate teſt. in verb. qui teſtium. nu. 36. fo. 190
Maleficia fieri malum eſt, propter aliorum exemplum. qui ſint rebel. §. tranſit. nu. 1. fo. 107
Maleficium perſonale quomodo dicatur committi. Bartol. conſil. clxxxviij. incip. ſtatuto caſtri. nu. 3. fo. 60
Mandatum generale ad inſtituendum, & renunciandum debet intelligi quòd donationem non contineat. Bart. in conſi. vij. numero 1. in ij. volu. fo. 199
Mandatum ſuperioris excuſat à pœna. Bart. in conſi. xv. in ij. volu. numero 2. fo. 201
Mandans homicidium fieri an ſecuto homicidio in loco mandati delicti poſsit per iudicem loci, in quo mandatum fuit factum, & delicto ſequutum puniri. in tract. de iuriſdictio. nu. 15. fo. 145
Maritus non poteſt eſſe curator vxoris. Bart. in xvj. q. ſua diſputa. in verſi. Septimò ſic. fo. 94
Mater quæ data eſt tutrix, nec fecit adminiſtrationem ſibi decerni nullo facto inuentario, nec alios tutores petijt, perdit hæreditatẽ filiorum decedentium in pupillari ætate. Bart. conſi. ccxv. incip. an teſtamentum ſit. nu. 2. fo. 68
Mater an excludatur etiam excluſa auia, ſeu quæ ſimiliter neglexerunt per annum petere, & etiam elapſo anno, intra quem debebat mater petere. Bar. in conſi. ccxv. nu. 3. fo. 68
Mater an excludatur à ſucceſsione filij, ſi nõ petit dari curatorem ventri, aut poſthumo. Bar. in conſi. xxij. incip. homo Accurſuli. nu. 4. in fi. & 5. fo. 11. & in conſi. lxiiij. in ij. volu. nu. 5. fo. 213
Mater alit filium vſque ad triennium, & etiam poſt, ſi pater eſt inops, & ipſa diues. de alimentis. nu. 13. fo. 133
Mater & filij impuberes ſi moriantur ſimul in igne, quis præſumitur primò deceſsiſſe, an mater vel filij. Bart. in cõſil. clxxix. incip. Martinus Baroncij. nu. 4. fo. 59
Mater tranſiens ad ſecunda vota, an debeat reſeruare ſucceſsiones alijs filijs, per l. fœminæ. C. de ſecun. nup. Barto. in conſil. liiij. incip. Angel. Mariæ. nu. 6. fo. 18
Mater an in quibus caſibus excludatur à ſucceſsione filiorum pupillorum, excludatur & auia propter negligentiam matris. Bart. in conſi. xviij. nu. 3. fo. 9
Matrimonium ſi quis promittat, ꝙ Berta contraheret cum aliquo ſub certa pœna, an talis promittẽs teneatur ad pœnã ſi hoc non potuit facere. Bar. cõſi. ccxxxvj. nu. 1. incipiente. Martinus. fo. 73
Matrimoniũ vbi non eſt, ibi nec dos eſſe poteſt: & pœna appoſita nullũ ſonat effectum. Bar. in conſi. xlv. in ij. vol. nu. 1. fo. 208
Matrimoniũ ſpirituale non dicitur cõtra. inter monachũ & monaſterium, cũ ſolus Abbas dicatur ſponſus. Bar. in cõſi. 1. nu. 4. fo. 2.
Maximè dictio, quando ponatur implicatiuè, & quando aliter. in conſtit. ad reprimendum. nu. 20. fo. 98
Menſuræ & pondera, quibus vtimur, quædam ſunt groſſæ, & quædam minutæ. Bar. in conſi. xij. in ij. vol. nu. 1. fo. 200
Menſura quantitatis milliariũ fit per longitudinem itineris, ſecũdũ ꝙ communiter commenſuratur. in trac. teſtimo. nu. 55. fo. 175
Mẽſura ſuper diſtantia, vel vicinitate fieri debet per directũ, & qñ per terram fieri non põt, fit per aërem cum chordula. ibid. fo. eo.
Menſuratio totius corporis in non conſiſtentibus pondere numero, vel menſura, difficilis eſt, & nõ fit niſi à peritis. ibi. nu. 51. f. eo.
Mentis ordo potius attenditur quàm ſcripturæ. Bart. conſi. ccxliiij. & eſt ſi. conſi. nu. 3. fo. 74
Mercator, qui per quinquennium dimiſit conſuetudinem mercandi, nõ dicitur mercator: & ex hoc probatur quod deſinit eſſe mercator. in tract. de teſti. nu. 63. fo. 176
Mercatorem eſſe, officium eſt, non artificium. ibid. nu. 62. fo. eo.
Mercator dicitur, qui cũ quadã perpetuitate mercatur. ibid. fo. eo.
Mercatorum eſſe qualiter probetur per teſtes. ibid. fo. eo.
Merum imperium quoddam conſiſtit in facinoroſos homines animaduerte, & miſtim imperium in miſsionem in poſſeſsionem alteri demãdari nõ poſſunt. Bar. in ſuo tract. de iuriſdi. nu. 32. fo. 156
MILITIA an ſit dignitas. Bar. in conſi. xliij. nu. 6. fo. 208
Minor non poteſt renunciare iuri introducto propter imbecillitatem etiam cum iuramento, quando conſtitutio eſt prohibitiua. Bart. in conſi. lxxxviij. incip. in q. nu. iij. & ſeq. fo. 28
Minor excuſatur à dolo præſumpto, licet non à manifeſto. Bart. in ſuo tract. de teſti. in verſi. latiorem culpam. nu. 108. fo. 178
Minor nõ habens curatorẽ poteſt dare res mobiles, quæ nõ prohibentur alienari. Bar. in cõſi. lxx. incip. reuerendiſsime. nu. 1. fo. 23
Minor an poſsit compromittere de iure & de facto ſtante ſtatuto. Bart. in conſi. xl. in ij. volu. nu. 4. fo. 207
Minor in criminalibus non admittitur de teſti. nu. 6. fo. 183
Miraculum dicitur, quando admiratione plenum. & eſt id, cuius effectus eſt manifeſtus: & cauſa eius omnibus ſimpliciter occulta. in tract. de teſti. nu. 57. fo. 175
MODVS appellat̃ qñ cõtinet onus explicandũ ab eo ad quem refertur in cõſtitutione, ad reprimendum. nu. 14. fo. 98
Modus probãdi iuſtitiã denegatã. in trac. repręſa. ĩ iiij. q. nu. 12. f. 127
Modus articulandi pro conſequenda legitima, & eius ſupplementum. Bart. in conſi. xvij. fo. 9
Modus quando ſuſpendit diſpoſitionem, vel ne, & quid ſit modus, & quid conditio, & de dictione vna, & an implementum modi tranſeat ad hæredem eius, cui debet impleri. Bart. in cõſi. iiij. nu. 1. cum ſeq. fo. 3.
Monachus, & canonicus irregularis non teſtificantur ſine licentia ſuperioris, in cauſa ſuæ eccleſiæ. ſic. in tracta. circa mate. teſtium. in verbo, qui teſtium. nu. 22. fo. 189
Monachus, canonicus regularis, & ſimiles teſtificãt in cauſis ſuæ eccleſiæ. in verſi. teſtiũ facil. in tract. de reproba. teſtiũ. nu. 3. fo. 183
Monachus nõ habet velle neque nolle, ſine licẽtia Abbatis etiã cũ tractat̃ de acquirẽdo. Bart. in xij. q. ſua diſp. in ſol. q. nu. 8. fo. 91
Monachus an poſsit eſſe executor ſine licentia prælati. ea. q. in ſolu. nume. 2. fo. eo.
Monacho ſi quis relinquat, vel donet aliquam rem ea conditione, & ex hoc pacto vt monaſterio ſuo nullum ius acquiratur Bart.

in xij.q.ſua diſpu.incip.quidam.nu.1.cum ſeq.& in ſolut.q. nu.1. cum multis ſeq. fo.90
Monarchia,ſeu vnius regiæ regimen eſt optimum.Bar.in ſuo trac. de regi.ciui.nu.8.ver.ſecundò videndum. fo.165
Monaſteria quid habeant facere vt conſeruent libertatem eccleſiaſticam contra ſtatuta laicorum,vide Bar.in conſi.xxxj.in ij. volu.numero.2. fo.105
Monaſterium intrans an dicatur decedere ſine hærede ex ſe legitimè nato,vt ſit locus ſubſtitutioni.Bartol.in conſil.ciiij.in ij. vol. nume.1. fo.221
Monitio iudicis ad audiendum ſententiam dicitur peremptoria. in conſtitu.ad repri.§.in termino.nu.2. fo.105
Monitio & proteſtatio quæ fit extra iudicium, intelligitur peremptoria.ibid.nu.3. fo.eo.
Mores mulierum leuiter offenduntur.in tracta.q.venti.nu.5. fo.135
Mores ciuitatis qui dicantur.in tract.de teſtib.nu.81. fo.176
Mortuus ex vulnere quando quis præſumatur.in tract.de percuſſio.nume.1. fo.168
Mortuus poſt vulnus,qñ dicatur mortuus ex vulnere ibi.nu.2.f.eo.
Mortuus vt ex aſpectu recognoſcat̃ exhibet̃.ĩ trac.đ teſ.nu.46.f.175
Mortuus qualiter quis probetur Bar.in ſuo tract.quomodo & qualiter prob.mors.nu.1. fo.170
Mortuũ hominem qualiter probabitur,& quam cauſam ſiue rationem reddant teſtes deponentes de eius morte. Bar.in ſuo trac.de teſtib.ver.mortuum hominem.nu.37.cum multis ſequen.fo.174
Mortuũ aliquẽ eſſe,qualiter probetur.in trac.de teſti.nu.37. fo.174
Mors eſt priuatio vitæ, & qualiter probetur,cùm ſit priuatio igitur negatiua cuius difficillis eſt probatio. Bar.in ſuo tracta. quomodo & qualiter mors prob.per totum. fo.170
Mos ſcribendi noſter quare ſit nobilior more ſcribendi Hebræorum.in tract.de inſig.& ar.nu.29. fo.132
MVLIER heres inſtituta facit inuentarium omiſſa ſolennitate debita,an ſufficiat ſibi vt poſsit extrahere falcidiam.Bart.conſil. cliiij.incip.maritus fecit hæredem vxorem.nu.1. fo.49
Mulier hæres inſtituta in caſu,vt ſuprà, ſi cõueniat̃ à legatarijs & creditoribus,vltra vires hæreditatis,an poſſet ſe excuſare ꝓpter iuris ignorantiã,cũ agat de dãno vitando.ibid.nu.2. fo.eo.
Mulier quando,& pro quibus poſsit poſtulare.Bart. in ſuo tracta. q.venti.inter virgi.nu.6. fo.135
Mulier in criminalibus nõ admittitur ad teſtimoniũ.in ciuilibus ſic & in codicillis.in trac.cir.ma.teſt.in ver.qui teſtium.nu.32.fo.190
Mulier non admittitur in criminalibus,in ciuilibus ſic.in tracta.ad repro.teſtium in verſi.teſtium falcitati.nu.5. fo.183
Mulier minor iurans in cõtractu non põt venire contra illud iuramentum,ex eo ꝙ neſciebat ſibi cõpetere beneficium reſtitutiõis in integrum.Bart.in conſil.xc.incip.dilecto domino.nu.1. fo.29
Mulieri inſpicienti aliquam,& aſſerenti non eſſe cognitam,an credatur.circa ma.teſt.in verſi.qui teſtium.nu.32. fo.190
Mulieri ſi relinquatur aliquid,& ipſa grauatur fideicommiſſo,ſi nõ nupſerit tale fideicommiſſum præſtare non tenetur,etiam ſi nupſerit.Bar.in conſi.j.nu. 5. fo.2
Mulierum auariſsimum genus,nec præſumitur in dubio liberalitatem exercere Bar.in vij.q.ſua diſpu.incip.mulier habens ibi, quinto probo.nu.2. fo.85
Multitudo delinquentium non fuit cauſa finalis huius legis cõdendæ,ſuper conſti,ad reprimen.nu.1. fo.97
Municipali iure cauetur ꝙ ſi aliquis percuſſerit de nocte, debeat puniri in centum;accuſatus eſt aliquis de vulnere commiſſo de nocte,probatum eſt de vulnere,licet de nocte non;an debeat puniri in aliquo.Barto.in xvij.q.ſua diſpu.nu.1.& in ſolu.q. nume. 1.& ſeq. fo.95
Mutuum naturale,& ciuile quid ſit,& qua actione poſsit agi.Bart. in conſi.xxj.in ij.vol.nu.1. fo.203

De litera N.

NAturalibus Parentes ſuccedunt eis eodem modo & eodem iure,quo ipſi parentibus ſuccedunt,vt ſit par eademque ratio pietatis.in ſuo trac. de ſucceſ.ab inteſt.nu.14. fo.171
Naturales ſuccedunt vnà cum matre in paternis ſubſtãtijs,in duas vncias,non exiſtentibus legitimis liberis, nec legitima coniuge. in ſuo tract.ſucceſ.ab inteſt.nu.7. fo.170
NEGATIVA an poſsit directò probari per teſtes.Nellus de ſancto Gemi.in verſi.an negatiua.de publi.teſt.nu.211. fo.195
Negatiua directò quando probetur.Bart.in ſuo tracta.de teſti. verſi.vinum dixit.nu.25. fo.174
Negatiua quomodo probetur,vel error.Bar.in conſi.xc.incip. dilecto domino.nu.12. fo.25
Negatiua qualiter probetur.Bart.in conſi.lxxxj.nu.2. fo.29
Negatio præpoſita ſigno vniuerſali facit æquipollere ſuo contradictorio.qui ſint rebel.§.nonnullos.nu.1. fo.107
Negatiuum aliquod cùm quis aſſerit, ad quod aduerſarius nõ eſt obligatus quis habeat probare.Bar.in conſi.cxxxvij.nu.5. incip. ſtatuto communis Gualdi. fo.45
Negligentia quomodo probetur,quando in aliquo actu requiritur diligentia:& quomodo teſtes probant negligentiam vel negatiuam.Et quando vnus tenetur aliquod maleficiũ inquirere, quomodo poſsit probare ſuam diligentiam,& excuſare ſuam negligentiã.Bar.in cõſi.cij.incip.chariſsime.nu.1.cum ſeq. fo.35
Negligens an dicatur ante monitionem.Barto.in conſi.xcviij.in ij. vol.nu.1. fo.220
NOMINA rerum,vel hominum ſi ſunt variata,quomodo fiet probatio.remiſsiuè.in tit.circa mate.teſt.nu.16. fo.180
Nomina debitorum non veniunt appellatione ſuorum,ſeu mobilium,& immobilium.Bartol.conſilio lxxxvij. in ij. volumi. numero 1.& 2. fo.218
Nomine prouinciæ quid veniat. Bart.in extrauag.qui ſint rebelles. in verbo,Lombardiæ.nu.9. fo.107
Nomine ciuiũ,an veniãt comitatẽſes.Bar.cõſi.cxcvj.nu.5. fo.63
Nomine liberorum cõtinentur filij,nepotes,pronepotes, & vlteriores.Bart.in conſi.xxj.incip.vt dicit & aſſerit.nu.2. fo.10
Nominatus de mandato alterius dicitur nominatus à mandãte.barto.in conſi.cxlij.incip.conſtitutione Camerineñ. fo.46
Non poſſe tutè accedi ad locum citationis per nuncium quando dicatur,vel quòd nuncius impediatur.in conſtit.ad reprimẽdũ. §.per edictum.nu.3. fo.104
Non teſtificatur quis contra eum,quem in ius vocare nõ poteſt in tractatu circa mate.teſtium. in verbo,qui teſtium,nu.34. fo.190
Non obedientes principi,vel non receptantes gentem ſuam,de iure antiquo nõ puniebantur ipſo iure:hodie tamen dicuntur rebelles.qui ſint rebel.§.tenore.nu.4. fo.108
Notario magis creditur,quàm teſti dicenti aliter fuiſſe ſcriptũ quã depoſuerit.de public.teſt.nu.251. fo.197
Notarius dicens aliquid factum in præſentia alicuius,includit etiã intelligentiam.in tract.de teſtib.nu.19. fo.173
Notarius & teſtes tenentur ad intereſſe partis etiam ratione erroris. de public.teſtium.nu.162. fo.194
Notarius ſi dicat teſtes recepti.ſuper poſitionibus & actis factis,ꝙ non ſufficiat,vt dicatur ſuper quibus articulis ſint recepti. in tracta.ad reprob.teſtium,in verſi.teſtes.nu.75. fo.186
Notarius ſi omiſit ſcribere diem in inſtrumento,an inſtrumentum vitietur,& an poteſt poſtea ponere.Bartol.conſil.cxcvij. nu.1. & ſeq.incip.reperitur. fo.64
Notarius in inſtrumento ponit nomen proprium, & appellatiuum, & poſtea ponit tantùm in promiſsione nomen appellatiuum: an propterea vitiatur inſtrumentum ſi conſtat de corpore.Bartol.in conſilio.clxxix.numero.1.incip.Martinus Barõcij. fo.58
Notarius aſſerens ſe erraſſe in inſtrumento quod dedit iam parti, & oſtendit protocollum ſuum ad hoc,an poſsit corrigere præfatum errorem:& an poteſt petere à parte,cui dedit inſtrumentum quod reſtituat ſibi:quia vult corrigere. Barto. conſi.ccviij.incip. ex facto propoſito.nu.1.cum ſeq. fo.66
Notarius,cui vnus facit fieri falſam relationem,& propterea notarius fecit falſum inſtrumentum,an debeat puniri de falſo. Barto. cõſi.cxcix.incip.Tudertinus.nu.1.cum multis ſeq. fo.64
Notarius damnatus ex aliquo delicto infamiam irrogante,non poteſt exercere officium notariatus habens in ſe dignitatem videlicet ꝙ ſit notariatus principis, vel ab banchum,ſed rogatus à partibus ſuper contractu poteſt exercere.Bart. in conſi.lxxvij. inci. quæritur.nu.1.& 2. fo.26
Notarius preſbyter filiusfami. ſi rogatus à teſtatore ſcribit teſtamentum, in quo inſtituitur eius pater hæres, cum clauſula codicillari,ſi non valet iure teſtamenti,&c. valet teſtamentum. ſecus ſi non fuiſſet presbyter:& tunc valent legata:licet hæreditas veniat ad ſuccedentes ab inteſtato. Bart.in conſi.lxj.incip.filiusfa.nu.1.cum ſeq. fo.21
Noua actio dicitur, cùm aliquid additur vel detrahitur naturæ actionis.in tract.de alueo.§.quod ſi.nu.20. fo.154
NVMERVS ſingularis accipitur pro plurali. Barto. in conſi. lxxiij.in ij.vol.nu.1.incip. Minarellus. fo.215
Nuncio non creditur,ſi dicit contra id,quod primò dixit,ſicut nec etiã creditur teſti.Bar.in cõſi.lxxxvj.inci.nõ creditur.nu.1.fo.28
Nuncio citanti in prouincia citatus credere debet. ſecus ſi citat extra prouinciam:quia non creditur ſine literis.in conſtit.ad reprimendum.§.per nuncium.nu.7. fo.104
Nuncio delegati citanti non creditur ſine literis.nu.8. ibid.
Nuncio creditur aſſerenti ſe portaſſe literas citationis, etiam ſi pars neget in conſti.ad reprimendum.§.per literas.nu.3. fo.104
Nuncio referenti ſe citaſſe,& in dependentibus ab eius officio creditur.in conſti.ad reprimendum.§.per nuncium.nu.10. fo.104
Nuncio referenti ſe citaſſe creditur, niſi appareat contrarium. in tract.de cita.nu.14. fo.138
Nuncius de iure ciuili debet eligi perſona diues & honeſta.in conſtit.ad reprimendum.§.per nuncium.nu.3. fo.104
Nuncius iurare debet ſe facturum officium legaliter.nu.4. ibid.
Nuncius ſi eligi debet à concilio, tunc conſtare debet de eius electione,non ſi à iudicibus eligitur.nu.5. ibidem
Nuncius non citat ſine commiſsione.nu.6. ibidem
Nuncius conſtituitur à iudice.in conſti.nu.1. ibidem

De litera O.

OBligatio naturalis oritur ex teſtamento imperfecto, & minus ſolenni, ex defectu ſolẽnitatis. de hæredita.lib.j.minori.cap.iij.nu.3.& 8. fo.111
Obligatio naturalis quòd non oriatur inter cohęredes ex teſtamento imperfecto,contra gl.in l.poſt.C.de iuris & facti igno. de hæredita.lib.j.minori.c.iij.nu.10. fo.111
Obligatio duobus modis intelligi poteſt.lib.ij.minor. cap.ij.vij.diſtin.nume.38. fo.115
Obligatio quando pro parte perimatur,& in quibus rebus.Bart.in ſuo tract.de alueo.in ver.quod ſi.nu.15. fo.153
Obligationi de his, quæ ipſam reſpiciunt, nihil poteſt addi vel detrahi.in tract.de alueo.§.quod ſi.nu.23. fo.154
Obligationi ſi additur vel detrahitur, quantum ad exceptionem, obligatio non mutatur,nec læditur. ibidem
Obligationi reſpectu rerum,quæ ſunt in obligatione,& ipſis rebus diuiſionem recipiẽtibus poteſt addi,vel minui: & iſto reſpectu dicitur obligatio pro parte perimi. ibidem
Obligationis verba quando conferuntur in perſonam ſtipulantis, & verba ſolutionis in perſonam alterius, valet obligatio. Item in iudicijs alteri per alterum quæritur obligatio. Bartol. in conſi.lxxj.nu.1. fo.24
Obligatus ad aliquid de iure naturali,licitè illud non retinet in foro conſcientiæ.de hæred.lib.j.mino.nu.2. fo.110
OCCIDERE fratres & potentes ciuitatis,& eos expellere,nõ eſt actus tyrãni,ſi ex iuſta cauſa hoc fit.in tra.de tyrã.n.29.fo.124
Occiditur vnus ex quatuor in vna domo exiſtentibus,an alij poterunt examinari.in tract.circa mate.teſtium. in verb.qui teſtium. nu.5. fo.188
Occupans locum ob delictum habitantium,poteſt illorũ bona auferre,& alteri dare.in tract.de inſula.§.nullus.nu.11. fo.147
Oculis & aſpectu quis recipiet ſolutionem, licet corpore non tangat.Bart.in conſi.xix.in ij.volu.nu.2. fo.202
OFFICIALIS ſi deceſsit in officio, an debeatur hæredibus integrum ſalarium. Bar.in conſi.xliij.nu.1.& 2. fo.208
Officialis,qui fecit iniuſtitiam,de qua durante officio poterat conueniri:ſi conueniretur in loco proprio,debet ad locum officij remitti.in tract.repræſa.in q.vj.nu.2. fo.28
Officiali faciẽti aliquid vltra ſuum officium,legitimè reſiſti poteſt. qui ſint rebel.§.rebellando.nu.2. fo.108
Officium executoris gratiæ apoſtolicæ non expirat,etiã re integra morte concedentis.in trac.de iuriſdi.nu.20. fo.155
Officium iudicis quale eſſe debeat quando teſtes variant, ſiue inter ſe,ſiue inter alios.in tracta.ad repro.teſtium.in verb. teſtium fa.numero 33. fo.184
Officium iudicis datur habenti ius in aliqua dignitate: & eſt actio confeſſoria.in tra.de iuriſdi.nu.7. fo.154
Officium procuratoris conuentus, quale ſit.lib.ij.mino.cap.vj.viij. diſt.nu.47. fo.116
ORATIO vniuerſalis nullatenus prædicatur de pluribus. de hær.lib.j. mino.cap.iij.nu.6. fo.111
Orbis,caput eſt in meridie,pes in ſeptemtrione.in trac.de inſula.§. quod ſi.nu.11. fo.148
Ordinamenta an poſsint facere priores,vt tollant ſtatutum.Bar.in conſi.xxxiij.in ij.vol.nu.1. fo.206
Ordinarium remedium vbi habet locum,non eſt recurrendum ad extraordinarium.Bar.in ſuo tract.q.venti.nu.9. fo.135
Ordo ſacerdotalis an liberet quem à paterna poteſtate. Bar.in cõſ. lxj.incip.filiusfa nu.2. fo.21
Ordo impoſitus per ſtatutum in petendis repræſalijs ille ſeruatur. in tra.repræſa.in iiij.q.nu.6. fo.127

De litera P.

PActa & cõuentiones, quæ non ſunt contra leges, ſunt ſeruandę, & ſi contra fiat pœnalis ſtipulatio his adiecta committitur. Bar.in j.q.ſua diſpu.nu.1. fo.75
Pacto nullus obligatur ad pœnam corporalem. Bar.in quæſtio.ſua diſpu.j.in contra.q.nu.19. fo.76
Pacto priuatorum tolli non poteſt id,quod inducitur principaliter ad vtilitatem publicam.nu.11. ibidem
Pactum de futura ſucceſsione non valet, vbi obligatio poſt mortem confertur. Bartol. conſi. ccxij. incip. promitto tibi. nume.1. & ſeq. fo.67
Pactum feudale quid differat ab emphyteuticario:& an pacto appoſito per directum fundi concedendo illum in emphyteuſim quòd propter canonem non ſolutum non incidat emphyteuta in commiſſum, valet: & ſi licet purgare moram intra certum tempus,& non fuit purgata,an incidat in commiſſum,Barto.in conſi.clxj.incip.In nomine domini amen.Proponitur.nu.1.cum multis ſeq. fo.53
Pactũ de reuendendo ſi interueniat, vt puta ſi aliquis datur à duobus in ſolutũ creditori pacto appoſito de reuendendo intra certum tempus,& tunc vnus eorum vult reemere pro parte, & alter non:ille,qui recipit,non tenetur ſibi reuẽdere. Bart.in conſil. cxcv.nu.1.& ſeq.incip.Angelotus. fo.63
Pactum pacis an ab vtraque parte debeat fieri, & quomodo cõmittitur cõtra pacem. Item an capitulũ quod ponitur in inſtrumento pacis ruptæ,referatur ad dantẽ auxilium,vel fauorem.Bar.in conſi.lxvj.incip.ad declarationem.nu.1.& ſeq. fo.22
Pactum an valeat inter fratres diuidẽtes hæreditatem quod ſtantibus maſculis deſcendentibus ex eis non ſuccedãt fœminę.Bart. in conſi.lxxij.nu.1. fo.24
Pactum de hæreditate viuentis an poſsit firmari iuramento.Bar.in conſi.viij.incip.factum tale proponitur.nu.4. fo.5
Pactum dicitur perſonale duobus modis. Bart. in q.ſua diſpu.ij in ſol.q.nu.5. fo.79
Papa habet vtrũque gladium:temporalem,& ſpiritualem.Barto.in extrauag.ad repri.in ver.totius orbis.nu.9. fo.97
Papa citat quemlibet vbicunque exiſtentem: & officialis imperij, qui præeſt vni prouinciæ poteſt homines exiſtentes in qualibet prouincia imperij citare.in conſtit. ad reprimendum. §. per edictum.nu.10. fo.104
Papa vel procurator vel ſyndicus Romanæ eccleſię epiſcopus loci,vel ciuitas,in qua eſt eccleſia, poterit adire hęreditatẽ, in qua eccleſia fratrum minorum fuit hęres inſtituta. lib.j.mino.cap.ij. iiij.diſt.nu.24. fo.112
Paria ſunt aliquid exprimere rebus & factis, & exprimere verbis. Bart.in xj.quęſt.ſua diſpu.inci. habeo filiam.in contra. q.verſic. ſecundo ſic. fo.89
Paria ſunt relinquere à veniẽtibus ab inteſtato,& dicere ſi non valet iure teſtamenti valeat iure codicillorum. Bar.in conſi.xx.incip.factum ſic ſe habet.nu.5. fo.10
Paria ſunt,aliquid nõ eſſe,vel in obſcuro eſſe.Bar.xiiij.q.ſua diſpu. in contra.ver.ſecundo hoc. fo.92
Pars ſuperior & inferior denominantur per caput, & pedes. in

tract. de inſu. §. q ſi. nu. 3. fo. 148
Per aduerbia localia ſurſum & deorſum. ibidem.
Per præpoſit. [illegible] es, ſupra & infra, vel ſuper & ſubtus. ibidem.
Partes citantur ad audiendam ſententiam. in conſti. ad repri. §. & figura. nu. 20. fo. 102
Particeps & ſocius criminum repellitur. in tra. ad repro. teſtium. in verſi. teſtium fa. nu. 16. fo. 184
Parmenſis ſi accuſatur coram Bononienſi de delicto in territorio Bononiæ commiſſo, & accuſatus comparet declinando forum, & ſi delictum dicit illud ſe commiſiſſe in regno: an ſuper accuſatione procedi poſſit, non obſtante exceptione. in tract. de iuriſd. nume. 37. fo. 156
Particeps criminis non admittitur in iudicium, præterquam in cauſa hæreſis & ſimoniæ. in tracta. cir. mate. teſt. in verbo, qui teſtiũ. nume. 16. fo. 189
Paſtoribus aſſerẽtibus multa animalia in paſcuis, & itineribus perempta, an ſit credendũ. in tra. de teſtibus. nu. 33. fo. 174
Pater expendit in rebus filij de aduẽtitijs in quibus habebat vſumfructum: nunquid fratres poterunt imputare hoc tempore diuiſionis? & quid ſi pater dedit filio pecuniam, an res ipſa venit cõmunicanda. Barto. in dicto ſuo tract. de duobus fratribus. numero 21. & 22. fo. 120
Pater ſi fecit filiũ ſtipulari ab aliquo debitore ſuo, an pater videatur hoc facere animo donandi, vel videatur vti ſolùm miniſterio filij. Bar. in dicto ſuo tra. de duo. fratri. nu. 29. fo. 122
Pater ſoluit cõdemnationem filij, vel ſumptus fecit in vxore illius, puta in conuiuijs: an hoc ſit imputandũ in parte illius. Bar. in dicto ſuo trac. de duobus fratri. nu. 20. fo. 120
Et an ſingula veſtimẽta annuli, & perlę pretioſę quę facit pater nurui, nũquid imputentur in parte filij. Bar. nu. 22. ibid.
Pater ſi donat filio ſuo emancipato omnia bona ſua præſentia & futura, reſeruatis vſufructibus & prouentibus inde veniẽtibus: an liceat patri prædicto in vita ſua diſponere pro libito ſuæ voluntatis, concluditur tamen quòd talis donatio non valeat. Bartolus in conſil. lxxvj. incipien. in Dei nomine amen. pater filio. nume. 1. cum ſequen. fo. 26
Pater obligetur ad reſtitutionem bonorum filij, ſi per ipſum tanquam miniſtrum ſunt quæſita filio. Barto. in conſi. j. in ſecundo volu. nume. 5. fo. 198
Pater ex cauſis, ex quibus poteſt filium exhæredare: ex illis poteſt ei denegare alimenta. de alimen. nu. 11. fo. 133
Pater filium, & filius patrem tenetur alere: niſi alendus habeat artẽ, ex qua ſuſtentari poſſit. nu. 12. ibid.
Pater ſi fecit ſumptus pro vxore alterius ex filijs, vel ſolui cõdẽnationem pro filio, an imputetur in eius partem. de duo. fra. §. primò quæro. nu. 31. fo. 122
Pater ſi ſe obligauit pro filio, an totum ſolui debeat de parte filij. de duo. fra. §. primò quæro. nu. 3. fo. 121
Pater ſi dilapidauit, & conſumpſit bona aduentitia filij, an filius à fratribus emendationem recipiat. nu. 4. ibid.
Pater vel mater pro filio, vel filius pro patre vel matre quãdo poſſit eſſe teſtis. cir. mate. teſt. nu. 7. fo. 188
Pater ſi dedit pecuniam filio in ſtudio, quãdo filius teneatur illam imputare in eius partem. de duob. fra. nu. 16. fo. 120
Pauper admittitur ad teſtimoniũ, ſed ei tãta fides nõ adhibetur. in tra. ad reprobatio. teſtium. in verſi. teſtium fa. nu. 8. fo. 183
Pauper quãdo admittatur ad teſtimonium, & de his qui portãt crucem. in tract. cir. mate. teſtium. in verbo, qui teſtium. nu. 30. fo. 189
Pax quid ſit, & an ab vtraq parte debeat fieri pactum pacis, & quo committitur contra pacem. Barto. in conſil. lxvj. inci. ad declarationem. nu. 1. cum ſeq. fo. 22
PECVNIA licet offeratur in eccleſia fratrum minorũ pro fabrica: ſecus tamen conuertenda in vſum pauperum. lib. j. mino. cap. j. iiij. diſt. nu. 21. & 18. fo. 112
Pecunia legata in ſpecie pro vſu fratrum trãſmutatur in aliam ſpeciem. lib. ij. minoricarum. capitulo ij. iiij. diſtinctione. nume. 24. in fi. fo. 114
Pedagium quid ſit, & quid differat à tributo. Bart. in iiij. quæſt. ſua diſp. in ſol. contra. ver. & primò videamus. fo. 81. Et in iiij. q. in ij. vol. vbi plenè. fo. 227
POENA adiecta ſtatuto imponenti iudici aliquid facienti, quòd tenet ſi ſtatutum tenet. qui ſint rebelles. §. mille librarum. numero 1. fo. 109
Pœnas inferri bonum eſt propter exemplũ. qui ſint rebel. §. tranſit. nume. 2. fo. 107
Pœnæ rebelliũ ſunt tres. qui ſint rebelles. §. rebellando. nu. 13. fo. 109
Pœnam an incurrat vtraq pars ſi venit contra laudum, vel altera, an nulla. Bart. conſil. ccxxx. nu. 2. fo. 71
Pœnis & mulctis, quæ relinquuntur in teſtamento, non receditur à perſona quantum ad commiſsionem pœnæ. Bar. conſi. ccxiij. incip. Andreas Martini. nu. 3. fo. 68
Pœnam corporalem quando melius ſit eligere, & pacem conſequi quàm pecuniam ſoluere, & in odio remanere: & ideo minor læſus reſtituitur, ſi alter eligat. Bar. in conſi. cj. nu. 9. fo. 34
Pœna rebellium & machinãtium in principem qualis debeat eſſe, & quibus bonis priuentur. Bar. in extrauag. qui ſint reb. in verbo, rebellando. nu. 3. cum ſeq. fo. 108
Pœna iuris in quo differat à pœna conuentionali. Bartol. in q. ſua diſpu. j. in ſol. q. nu. 8. fo. 76
Pœnæ & mulctæ ſi relinquũtur in teſtamentis, in eis pœnis non receditur à perſona quantum ad commiſsionem pœnæ. Bar. in cõſil. xxiiij. nu. 2. remiſsiuè. conſi. vij. nu. 3. fo. 4
Pœnis duabus intentatis minor debet ſequi. Bar. in cõſi. xxxiiij. in ij. vol. nu. 1. fo. 206
Percuſsio in benigniorẽ partẽ interpretanda eſt ſtante dubio, quis primò percuſsit. Bart. in cõſi. ij. in ij. vol. nu. 3. fo. 198
Percuſſo licitum eſt repercutere, & nõ tenetur de homicidio. Bart. in conſil. xvj. in ij. vol. nu. 2. fo. 201
Percuſſus aliquis ab aliquo moritur, quando præſumatur mortuus ex vulnere. Bar. in ſuo tract. de percuſsionibus. nu. 1. cum multis ſequen. fo. 168
Perempta propria forma rei, res perijt, & eſſe deſinit. in tract. de alueo. §. quod ſi. nu. 1. fo. 153
Propria forma rei quæ ſit. nu. 1. ibid.
Perſona extrinſecus nõ ſubintelligitur, & ſic nomen officij vel authoritatis extraneæ quando non ſubintelligatur. Barto. in v. ſua diſputatione. in tract. numero 5. verſic. tertiò ſic. & in ſolu. q. numero 3. fo. 82
Perſonæ miſerabiles quæ dicantur remiſsiuè. in tract. repræſa. in ij. quæſt. nu. 6. fo. 126
Pes hominis tres proprietates habet. de inſula. §. quod frequenter. nume. 3. fo. 147
Petens vt quilibet de populo, quomodo cõcludat hæreditatem ad eccleſiam relictam eccleſiæ pertinere. libr. j. minoric. cap. iij. iiij. diſtin. nu. 27. fo. 112
Petitio requiritur licet non ſolennis: & ſufficit quòd contineat factum, & in actis redigatur: nec concluſis requiritur, & concluſio inepta non vitiat proceſſum, & ſufficit generalis dummodo reus reddatur certus. in conſtitu. ad reprimendum. §. & figura. nume. 8. fo. 102
PLANICIES quæ dicatur, & quid dicatur mons, quid collis. Bar. in ſuo tract. de fluminibus. in verſicu. agro. nume. 11. cum tribus ſequen. fo. 140
Pluralitas Principũ ſolet eſſe nociua Reipublicæ. vnus ergo princeps optimus. Bar. in ſuo tract. de regimine ciui. nume. 7. ver. ſecundo videndum. fo. 165
Plus & minus non faciunt rem differre ſpecie. in tracta. de alueo. §. quod ſi. nume. 2. fo. 153
PONDVS determinatè probatur per teſtes dicentes ſe ponderaſſe vel vidiſſe ponderari: indeterminatè verò ſi dicit q manibus ponderauit. in trac. de teſt. nu. 49. fo. 175
Populi parui per ſe nullo mõ regi poſſunt, niſi alteri ſubmittantur, vel alteri adhæreant. in tractatu de regimine ciui. nu. 26. fo. 166
Portio canonica, de quibus legatis nõ debeat ſolui epõ. Bar. in cõſ. cxlij. incipien. conſtitutione Camerinenſi. nume. 3. fo. 46
Poſitioni ſi reſpõdeatur, quæ dicit q poſſedit Titius pro dote vſq ad mortem quòd hæres credit, an ex hoc videatur eius aditio: & an titulus pro dote & pro hærede poſſunt cõcurrere. Barto. cõſi. lxxxv. incip. in q. nu. 1. & 2. fo. 28
Poſitio eſt legitimus modus probationis. Et ille qui teſtes producit tenetur reſpondere poſitionibus factis per illum, contra quem teſtes ſunt producti ſuper dictis teſtium, vel ſuper perſonis eorum. vide circa materiam teſtium. in verſicu. dic ſi teſtes. nume. 10. fo. 182.

Poſitiones qualiter proponantur, & in eis procedendum ſit. Bar. in ſuo tract. de ordine iudicij. nu. 12. fo. 169
Poſſeſsio fundi dotalis quam habet pater nomine filiorũ ſuorum, an inducat aditionem hæreditatis maternæ. Bartol. concludit quod ſic. conſi. ccvij. incipien. in nomine Domini, &c. in quæſtio. nume. 1. fo. 66
Poſſeſsio probatur per viſum. in tracta. de publicatione teſtium. numero 133. fo. 193
Poſſeſsio ſi ſit ęſtimata, & appretiata, ac allibrata in lib. communis, & poſtea deueniat ad clericum quocunq titulo: tunc clericus non tenetur ſoluere collectas, vel datia ratione illius, niſi in fraudem ipſarum ſit in clericum alienata. Barto. conſi. clxxx. incip. ſi aliqua poſſeſsio. nu. 1. cum ſeq. fo. 59
Poſſeſsionem alterius turbare quot modis quis dicitur, & quando tenetur de turbata poſſeſsione. Bartol. conſilio cxij. numero 1. & 2. fo. 38
Poſſeſsionem intrans authoritate decreti nulli & licẽtiæ incidit in pœnam. l. meminerint. C. vnde vi. Nec ſufficit proclama generale vbi aliquis eſt citandus. Barto. in conſi. xcj. incip. in nomine Domini amen. nu. 4. fo. 30
Poſsidens poteſt petere examinari teſtes ad æternam memoriam: ſecus ſi non poſsidet. in tracta. de publicatione teſtium. numero 82. fo. 191
Poſsidere, & detinere, quòd differant inter ſe. Barto. in ſuo tract. q. venti. nu. 7. fo. 135
Poſsidere pro filio, an videatur pater ſi poſsidet hæreditatem vxoris ſuæ matris pupillari. Barto. in conſilio cxxix. numero 1. & ſequenti. fo. 43
Poſthumus quando eſt præteritus, an habeat locum auth. ex cauſa. C. de libe. præte. quo ad legata. Bart. conſi. cciij. incip. factum eſt tale. nu. 1. fo. 65
Poſtpoſita æquipollet ſuo contrario, qui ſint rebel. §. nonnullos. numero 1. fo. 107
Poteſtas conceſſa aliquibus ordinandi, prouidendi, & executioni mandandi certum quid, tunc ſi per primum ordinamentum non poſsit deueniri ad perfectam executionem, poſſunt iterum prouidere, donec executio fuerit perfecta. Bar. in conſi. cxxxix. incip. ſtatuto communis Peruſij, numero 1. & ſequen. per totum conſilium. fo. 46
Poteſtas ſyndici pro fratribus conſtituti à ciuitate, qualis ſit. lib. ij. mino. nu. 53. fo. 116
Poteſt etiam eſſe executor quando ſolùm perſona eligenda eſt, in quam fieri debet diſtributio. in lib. iij. minorica. cap. iiij. j. diſtin. numero 5. fo. 117
Poteſtas ciuitatis eſt maior in ciuẽ quàm poteſtas patris in filium. in tract. repræ. in v. q. nu. 8. fo. 128
Poteſtas ſtipendiarij & ſcholares, habetur pro ciuibus in loco vbi exercent officium, ſtipendium merentur & ſtudent non quo ad omnia. in tractatu repræſalia. in v. quæſtione. nu. 12. fo. 128
Poteſtas ciuitatis non cognoſcentis ſuperiorem de facto, non concedit repræſalias, niſi ſtatuto caueretur: ſed regentes ciuitatem. in tract. repræ. in iij. q. nu. 4. fo. 127
Poteſtas concedens repræſalias, ſuccedit loco deficiẽtis ſuperioris. de repræſalijs. §. ſecunda quæſtio. nu. 1. & 4. fo. 126
Poteſtas habẽs liberum arbitrium nõ poteſt facere iniuſtitiam parti, ſed ſolennitatem iuris ciuilis omittere poteſt. in conſtitutione ad reprimendum. verſicu. videbitur. nu. 10. fo. 103
PRACTICA examinandi teſtes non Latinos, per notarium Latinum. in tract. de pub. teſt. nu. 89. fo. 192
Præbendæ ſecundò vocantis per acceptationem, an præiudicetur primæ acceptationi alterius prębendæ ſi fiat cum proteſtatione. Bart. in conſi. lxxiij. nu. 3. fo. 25
Præcedentia non intelliguntur repetita in ſequentibus, quando in medio ſunt alia capitula ſeparata. Bartolus in conſilio xxxix. fo. 15
Præconia debent fieri in locis publicis, & conſuetis, & ſufficit pręconem referre ſe præconizaſſe in locis publicis, & conſuetis etiã ſine expreſsione locorum. Bar. in extrauagan. ad repri. in verbo, publice. nu. 2. fo. 105
Præconium factum à tyranno inducit iuſtum metum. de tyrannia. nu. 25. fo. 124
Præconia debent fieri in locis publicis, nec in relatione debet locus facti præconij exprimere. in conſti. ad reprimendum. §. publice. numero 16. fo. 105
Prædia ciuitatis quæ coluntur ſicut priuata habent ius alluuionis. in tract. Tybe. §. noſtro. nu. 3. fo. 140
Prælaturam habens in ciuitate an dicatur ciuis. remiſsiuè. in tract. repræ. in v. q. nu. 6. fo. 128
Prælatus vel rector eccleſiæ in cauſa ſuæ eccleſiæ poteſt eſſe teſtis. in tracta. circa materiam teſtium. in verbo, qui teſtium. numero 14. fo. 189
Præpoſita & poſtpoſita æquipollent ſubalternæ. qui ſint rebel. §. nonnullos. nu. 1. fo. 107
Presbyteratus ordo an liberet quem à patria poteſtate. Bartol. in conſi. lxj. incip. filiusfa. nu. 3. fo. 21
Presbyteris, diaconibus, & ſubdiaconibus de iure permittitur ſuſcipere tutelam legitimam tantùm, quæ eis deferetur iure agnationis, vel cognationis. Bar. conſi. cxliij. inci. Paulus filius Gualterij. numero 1. fo. 47
Presbyteri non torquentur pro teſtimonio. in tract. circa mate. teſt. numero 1. fo. 180
Præſcribi an poſsit merum imperium. Bart. conſi. clxxxix. inci. primò quæritur. nu. 7. fo. 61
Præſcribi an poſsit iuri immiſcendi. Bartolus in conſi. xiij. numero 15. & 16. fo. 6
Præſcribi an poſsit iuri agendi ad ſupplementum legitimæ quinquennio, ſicuti iuri querelandi. Bartolus in conſil. xiij. numero 3. fo. 7
Præſcriptionis titulus nullus eſt vbi nulla bona fides eſt. Barto. ſuo tractatu q. venti. nu. 7. ver. item vbi. fo. 135
Præſcriptio nunquam poteſt perfici in poſſeſsionibus exiſtentibus iuxta flumina. in trac. de alueo. §. ſpeciem. nu. 3. fo. 154
Præſidentes quando poſsint cognoſcere de iniuria familiaribus illata. Bar. in ſuo tracta. de iuriſdi. nu. 30. fo. 156
Præſidentes ciuitatis quod habeant iuriſdictionem puniendi ſuos familiares in officio delinquentes. nu. 29. ibidem
Præſentia partium quòd non ſit neceſſaria, quando teſtes publicantur in tract. de pub. teſt. nu. 80. fo. 191
Præſtans alimenta coniuncto, quando repetat. remiſsiuè. de alimen. nume. 28. fo. 133
Pręſumitur contractus quandoq ſimulatus ratione perſonarum, & inter quas perſonas pręſumatur ſimulatus. Bart. in ſuo tracta. pręſumptio. nu. 1. fo. 166
Pręſumitur ignorantia vbi non probatur ſcientia, & aliquem viuere præſumitur, niſi probetur mortuus. nu. 2. & 3. ibidem
Præſumitur ſpontanea voluntate factum, niſi probetur coactio ſeu coacta. nu. 4. ibidem
Pręſumitur quòd miles non accipiat pecuniam mutuò, niſi in caſtrenſibus negotijs. Bar. ibidem
Pręſumitur aliquem poſsidere qui ſub imagine alterius perſonę quam ſuppoſuerat. Barto. ibidem. numero 5. Non pręſumitur aliquem habuiſſe animum poſsidendi percutiendo alterum, niſi probetur contrarium. Bartol. in dicto tractatu pręſumptio. nume. 6. fo. 166
Pręſumitur aliquem animo iniuriandi dixiſſe verba, quę videntur iniurioſa, niſi probetur contrarium. Bar. nu. 6. ibidem
Pręſumitur mortuo marito vxorem concepiſſe ex alio, ſi vltra xj. menſes peperit. nu. 9. ibidem
Pręſumitur perpetuò furioſus, qui in furore eſt de pręſenti. numero 10. ibidem
Pręſumitur aliquem pactum fuiſſe de pignore non petendo, ſi de pecunia non petenda pactus eſt. nu. 11. ibidem
Præſumitur promiſsio facta in dubio inter abſentes, & non inter præſentes. nu. 12. ibidem
Præſumitur ſuſpectus, qui operas ſuas gerit per iniquum, præſumitur etiã quòd potenti non ſit facta iniuria, niſi probetur apertè. Bar. ibi. nu. 7. fo. 166
Præſumitur inuitus, niſi probetur volens ſe feciſſe, qui omnia ſua bona alienauit. Bar. nu. 8. ibidem
Præſumitur debitor liberatus qui habet penes ſe inſtrumentum debiti cancellatum, vel inciſum. nu. 8. ibidem
Pręſumitur omnia ſolenniter acta à promiſſa in inſtrumẽtis, & quòd quis ſit perpetuò furioſus, qui de præſenti eſt in furore. Bart. in ſuo tract. præſump. nu. 9. fo. 166

Præſumitur aliquem pactum fuiſſe de pignore non petendo, ſi de pecunia pactus eſt.Bar.nu.11. ibid.

Præſumitur incendium factum culpa inhabitantis.Bart.ibi. nu.12. & plura de hac materia præſumptionum,vide plenè Bart. in d. ſuo trac.præſum nu.11.in fi. fo.166

Primũ regimen quod fuit in vrbe Romana Regibus expulſis fuit ad populum,quod Ariſtotel.nominat politicum.in trac.de regimi.ciuita.nu.1. fo 164

Princeps ſcribens caſtro vt ciuitati,facit ipſum ciuitatem. qui ſint rebel.§.Lombardiæ.nu.6. fo.107

Prouincia diſtinguitur ſecundùm cano. per Archiepiſcopatũ. qui ſint reb.§.Lombardiæ.nu.7. fo.107

Principum pluralitas nõ eſt bona,vnus ergo princeps.Bart.in ſuo tra.de regimine ciuitatis.nu.2.verſi.ij.videndum. fo.164

Priores an poſsint facere ordinamenta contra ſtatuta, & quæ poſſint facere.Barto.in conſil.xxxiij.in ſecundo volumine. numero 1.3.& 4. fo.206

Prior dicitur in comparatione ſequentis.in ſuo tracta. de alueo. in ver.prior.nu.1. fo.152

Priuatio non poteſt eſſe,vbi non poteſt eſſe habitus, & ꝙ verbum habitus,dupliciter conſideretur.Bartol.in conſil. cxxxviij. inci. hæc eſt copia.nu.3.& ſeq. fo.45

Priuilegia alicuius artis quis non habet,ſi artem nõ exercet. in tra. repræſa.in v.q.nu.2. fo.128

Priuilegia corpori iuris inſerta non reuocantur per clauſulam,non obſtante in l.noua.niſi ſpecialiter diceretur ad alia trahi, vel niſi eſſet aliqua lex ſpecialis ſequens,quæ haberet magis fauorabilẽ rationem ſpecialitatis.Bart.in extraua.ad repri.in verſi. non obſtantibus.nu.11. fo.106

Priuilegiũ faciens mentionẽ ciuium,an cõprehendat comitatẽſes. Bar.conſi.cxcvj.incipien.ciuitati Cameri.nu.5. fo.63

Probans factum non tamen qualitatem facti,non habet beneficiũ, quod datur probantibus.Bart.in viij.q.ſua diſpu.inci. per Italiã. nume.2. fo.86

Probare debet limitare illud certum tempus, ad quod quis ſe adſtrinxit.Bar.in conſi.lxxxviij.inci.in q.nu.1. fo.28

Probaſſe non dicitur habens terminum ad probandum, ſi facit teſtes in termino iurare.in trac.cir.mate.teſtium in verbo, qui teſtium.nu.70. fo.191

Probatio ætatis an ad actorem,an verò ad reum pertineat, & qualiter probetur,& qui teſtes ſint ſufficientes,& quam conditionẽ debet teſtis aſsignare in probatione ætatis,vel in cauſa. Bartol. in conſil.xcij.incip.in q.nume.1.cum multis ſequen. per totum conſil. fo.30

Probatio de fructibus recollectis qualiter fiet ex bonis pupilli: & quomodo debet fieri liber rationum à pupillo, vel eius tutore. Bar.conſi.cl.inci.cùm prædicta examinarem.nu.7. fo.49

Proceſſus vbi nõ cõpetit ius agẽdi actori vel accuſandi, an valeat. Bartol.in conſi.c.incipiente,à domino Cyno.nu.7. fo.33

Proceſſus in cauſa criminali non ſuſpẽditur per appellationem in cauſa ciuili,ſi non ſit præiudicialis.Bar.in conſi.xliij.incip.ſuper q.nume.1.& 2. fo.15

Proceſſus in cauſis ſummarijs ꝙ non vitiatur,licet non ſeruetur ordo.in conſti.ad reprimen.nume.23. fo.98

Proceſſus eſt nullus,ſi in termino citationis aliquis cõparet allegãs citati abſentiã,& iuſtũ impedimentũ,iudex tñ procedat.in conſtitutio.ad reprimendum.§.neglexerit.nume.3. fo.105

Proceſſus factus per tyrannum habentem titulum,qñ valeat. de tyrannia.nu.35. fo.124

Proclama generale nõ ſufficit,vbi aliquis eſſet citãdus.Bar.in cõſi. xcj.inci.in nomine domini amen.In quæſtio.nu.5. fo.30

Procurator conſtitutus in abſentia,ſi tñ eſt certificatus de mãdato, an poſsit exercere officium,etiã ſi non habeat inſtrumentũ mandati.Item per quæ ſigna apparet de certificatione.Bar.in conſil. lxxiij.incipien.quæritur vtrum.nume.1.& 2. fo.25

Procurator ideo ad renuntiandum laudo debeat mandatũ ſpeciale habere.Bar.in conſi.vj.in ij.vol.inci.In Chriſti nomine amen. Super &c.nu.1. fo.198

Procuratori ad lites non poteſt fieri ſolutio.Barto.in conſi. vij.in ij. vol.nu.2. fo.199

Procurator producens teſtes,an debeat puniri ex forma ſtatuti vt principalis.Bar.in conſi.xxvj.in ij.vol.nu.1. fo.204

Procurator quãdo cenſeatur reuocatus morte conſtituentis.in tra. de iur.nu.21. fo.166

Procurator in criminalibus ꝙ non admittatur,etiã ſi ex forma ſtatuti contra abſentem procedi poſsit.in conſti. ad repri. §. legitime.nume.1. fo.105

Procurator in criminalibus admittitur,quando pœna venit imponenda à relegatione.nume.2. ibid.

Pro debito fiſci quis carceratur.de carce.nu.14. fo.168

Proditoriè fieri dicitur quando aliquid corpore fit, & animo aliud geritur.qui ſint reb.§.rebellis.nu.4. fo.107

Producentes teſtes opponit cõtra eius perſonam,ſi cauſa de nouo emerſerit.in tra.cir.mate.teſt.in verbo, qui teſtium. numero 55. & 57. fo.191

Producens falſos teſtes producti & mandator poſſunt oẽs vno libello accuſari.de publicatione teſtium.nu.242. fo.196

Producere teſtes vel inſtrumẽta cõtra ſe quis nõ cogitur.in trac.ad reprobationem teſtiũ.in verbo,teſtium fa.nu.53. fo.185

Profeſſus religionem fratrum minorum ſi efficitur epiſcopus,non recuperat bona alij quęſita.lib.iiij.minoricarum.cap.ij.iij.diſtin. nume.9. fo.118

Profitentes regulã fratrũ minorum liberè de bonis ſuis diſponere poſſunt.lib.iiij.minoric.cap.j. ij.diſtin.nume.4. fo.118

Proiectum per flumen in agrum noſtrum, noſtrum non eſt, ſed conceditur occupanti.in tractatu Tyberiadis. §. adijcerit. numero 2. fo.141

Pro repræſalijs conceditur captura,& detentio ex primo & ſecũdo decreto.in trac.repræſaliarũ.in iiij.q.nu.15. fo.127

Prorogans iuriſdictionem iudicis ordinarij poteſt pœnitere vſque ad litem conteſtatam:licet teneatur ad intereſſe ſi conuenerit. in trac.de iuriſd.nu.3. fo.154

Proteſtans contra teſtes poteſt vti eorum dictis ad excludendas probationes aduerſarij,non ad fundandam intẽtionem. Et ſi petit pro ſe examinare,videtur à proteſtatione recedere. de pub. teſt.nu.224. fo.193

Protocollo,ſiue rogitu imperfecto notarij mortui,qñ eſt fides dãda in præiudicium alterius.Bartolus in conſilio xlvj.incipiente, in nomine amen.viſo quodam &c.nu.1.cum ſeq. fo.16

Prouinciæ appellatione quid contineatur.& nu.8.qui ſint rebel. §. Lombardiæ. fo.107

Proximior in gradu præfertur poſteriori in ſucceſsione.in tract. de ſucceſ.ab inte.nu.28. fo.171

Prudentia conſiſtit circa particularia,& ea quæ contingenter eueniunt,vt inter ſe conſiliari,& diſputare,& recta ratione vniuerſalia particularibus congruentius applicantur.in tracta.de teſti. nume.73.74.75.76.& 77. fo.176

Prudens vt quis dicatur & diligens circa celebrationem actus particularis à ſe geſti,ſiue gerendi,tria ſunt neceſſaria, ſcilicet prudentia,circunſpectio,& cautio qualiter teſtes reddere habeant cauſam,cum deponunt.in trac.de teſti.nume.85.86.87.88.89.90. 91.& 92. fo.177

PVBLICATIO teſtiũ qualiter fiat,& in ſcriptis redigatur. de publi.teſt.nume.120. fo.193

Publicatio teſtium non poteſt peti ab eo qui eos nõ produxit. ibidem.nue.120. fo.193

Publicatio teſtium ſi omittatur,iudiciũ tñ nõ valet.nu.121. ibid.

Publicatis teſtibus quibus caſibus poſt didicita teſtificata poſsint teſtes produci,ponuntur xix.caſus.nu.123. ibid.

Publicatione facta poteſt contra teſtes conſenſu partium opponi. de pub.teſtium.nu.122. fo.193

Pupilli & miſerabiles perſonæ non coguntur litigare in foro aduerſarij quinimo iudex eorum ſcribit iudici alterius ciuitatis vt aduerſarium ipſorum cogat alibi litigare.de repræ.§.ſecunda quæſtio.nume.5. fo.126

Putans ſe de crimine rebellionis infamatũ põt petere pronũciari ſe non eſſe talem.qui ſint rebelles.§.rebellando.nu.15. fo.109

De litera Q.

QValitatem. Maleficij negans qñ habeat beneficium confitentium,ſtante ſtatuto ꝙ qui confeſſus fuerit,&c.Bar.plenè in viij.q.ſua diſpu. incip.per Italiam.nu.5.cum multis ſeq. fo.86

Qualitates ſubſtantiæ animatæ anima rationabili ſunt tres.in trac. teſtimo.nu.58. fo.175

Qualiter ſuccurratur illi,qui litigauit in ciuitate,quę habet iudices primæ & ſecundæ appellationis, & contra iuſtitiam ſuccubuit. in tract.repræſa.in ij.q.nu.10. fo.126

Quando ſententia lata ſuper principali parit exceptionem rei iudicatæ ſuper incidenti: tunc ſuper incidenti plenè cognoſcitur ſi cauſa principalis erit plenaria: aliàs ſecus. in conſtit. ad repri.§. ſummariè.nu.26. fo.101

Quantitas immoderata ſi legata eſt fratribus, ſuperfluum reſeruabitur pro neceſsitatibus futuris. lib.ij. mino. capit.ij. j.diſtin.numero 4.& 6. fo.113

Quantitas corporum ſeparatorum, quorum numeratio eſt facilis, fit per numerationem.in tra.teſtimo.nu.52. fo.175

Quidditas rei quæ nõ poteſt niſi per valde peritos cognoſci, quomodo probatur.in tract.de teſt.nu.25. fo.173

Qui ſibi facit concedi titulum à ciuitate propria non habente poteſtatem concedendi, dicitur tyrannus ſine titulo. de tyrannia. numero 39. fo.125

Quilibet de populo ciuitatis,à qua repræſaliæ petuntur,comparere poteſt,ne concedantur.in trac.repræ.in iiij.q.nu.9. fo.127

Quilibet habens mandatum poteſt compellere ad defenſionẽ eorum,contra quos repræſaliæ poſtulantur.nu.8. ibidem

Item quilibet de populo. ibidem

Quilibet de populo poterit deferre hæreditatem relictam eccleſiæ minorum.lib.j.minori.cap.iij.iiij.diſtin.nu.26. fo.112

Quinq; teſtes requiruntur in probanda ſolutione debiti in ſcriptis, & quibus caſibus requiruntur plures vel pauciores.in tracta.de publi.teſtium.nu.84.& 87. fo.191

Quis quando dicatur eſſe intra vel extra prouinciam. qui ſint rebel.§.Lombardiæ nu.9. fo.107

Quittatio facta à minore annis xxv.ſine tutore vel curatore alicuius rei prohibitæ an valeat. & de multiplici impugnatione quittationis factæ per tutorem.Bart.conſi.clxij.inci.in nomine Domini amen.in q.nu.1.& 2. fo 53

Quoties aliquid poteſt geri duplici iure,ſemper videtur geri in dubio eo iure,quo res melius valet,& quo melius gerenti licet Bar. in v.ſua diſpu.incip.adunantia.nu.2. fo.82

Quoties aliquid prohibetur, ſemper intelligatur prohibitio reſpectu ſubſtantiæ,non reſpectu qualitatis. Bar.in.q.viij.diſpu.inci. per Italiam.nu.7. fo.86

De litera R.

RAro. Reperitur aliquod regimen,in quo ſimpliciter ad bonum publicum attendatur. de tyrannia. numero 43. fo.125

Ratio in teſte ſuper filiatione,emancipatione, vel cõmuni opinione qualis eſſe debeat.in tract.de pub.te.nu.146. fo.194

Ratio legis diuerſimode colligitur.in cõſtitutio.ad reprimendum. numero 17. fo.98

Ratio eorum,quæ ſcripta ſunt in libro rationum qualiter probetur per teſtes.in titu.circa materiam teſtium,verſi.iuxta prędic. numero 17. fo.180

Ratio clementi. paſtoralis.de re iudica. non habet locum in hominibus imperij, vel alterius regni. qui ſint rebelles. §.rebellando. numero 11. fo.108

Rebellare idem eſt quod reſiſtere,& reſiſtere poteſt fieri faciendo, vel non obediendo.qui ſint rebelles.§.tenore.nu.1. fo.108

Rebellare occultè quomodo quis dicatur. qui ſint rebelles. §. occulte.nume.1. fo.108

Rebellẽ quẽ eſſe poteſt peti vt pronuncietur cum hanc pœnã ipſo iure incurrant.qui ſint rebelles.§.rebellando.nu.14. fo.109

Rebelles qui dicantur: vbi quod quinq; modis quis dicitur rebellare.qui ſint rebel.§.tenore.nu.6. fo.108

Rebellis poteſt occultè occidi à quolibet homine.qui ſint rebelles. §.rebellando.nu.22. fo.109

Rebellis etiã dicitur qui dicit ſe ſubditũ imperio, ſed rebellat odio perſonæ Imperatoris.qui ſint rebelles.§.tenore.nu.5. fo.108

Rebellis non priuatur ipſo iure iuriſdictionibus,quas habebat.qui ſint reb.§.rebellando.nu.17. fo.109

Rebellis imperij,& bannitus imperij differunt,quia primũ eſt mortale,ſecundũ medicinale.qui ſint rebelles.§.rebellis.nu.6. fo.107

Rebellis,quas obligationes & promiſsiones amittat. qui ſint reb.§. rebellando.nu.19. fo.109

Rebellis Imperij an dicatur infidelis.& quid denotet dictio infidelis. Barto.in extraua. qui ſint rebelles. in verſic.rebellis. nume.1. & ſequen. fo.107

Rebelli an poſsit fieri donatio.Bar.in cõſi.j.in ij.vol.nu.4. fo.198

Rebellis Imperij dicitur etiam rebellis Imperatoris, & hæc rebellis morte principis non finitur.Bart.in extra.qui ſint reb.in verbo, noſtri imperij.nu.1. fo.108

Rebellis per ſolam rebellionem quomodo perdat ea quæ habet à iure canonico ſeu à ſummo Pontifice à ſua ciuitate, vel ab alijs Regibus.qui ſint rebelles.§.rebellando.nu.20. fo.109

Rebellionis nomẽ ab eo quod antiqui dicebant duelles:quomodo differat.qui ſint reb.§.tenore.nu.7. fo.108

Regendi ciuitatem modus optimus,ſcilicet monarchia,ſiue gubernatio vnius Regis.Bar.in ſuo tra.de regimine ciui.nu.8. fo.165

Rectè dicitur, omnia ſunt imperij Romani, referẽdo ad perſonam Chriſti:ſecus ſi referamus ad perſonam Imperatoris ſecularis.in conſti.ad repri.nu.10. fo.97

Refirmatus in officio à ciuitate habente poteſtatem eligendi,quando dicatur tyrannus.de tyrannia.nu.40. fo.125

Qui ſe facit in cõfallonerium ciuitatis eligere, vel capitaneum, quando tyrannus dicatur: & quomodo probetur talis tyrannis. numero 41. ibidem

Regere volens,& in quolibet bene regere volente tria ſunt neceſſaria.Bart.in ſuo tra.de regimine ciuitatis.ver.ſecundo videndum nume.7.ver.dicit ergo. fo.165

Regi per Reges an bonum ſit.in tra.de regi.ciui.nu.11.& 13. fo.165

Regimen plurium malorum hominum nõ eſt ita malum, ſicut regimen vnius tyranni:& quomodo hoc intelligatur.in trac.de regi.ciui.nu.28. fo.166

Regimen plurium non diu durat, & de facili deducitur ad tyrannidem vnius.nu.29. ibidem

Regimen bonũ dicitur,in quo publica vtilitas plus prębualet quàm propria regentium,econtrario malum.de tyrannia.nu.44. fo.125

Regimen ſi vadat per ſucceſsionem, & non per electionem, an ſit vtilius.Bar.in ſuo tracta.de regimine ciuitatis.verſi.ſecundo videndum.nu.23.& 24. fo.166

Regnum non bene regitur,nec fideliter conſeruatur,vbi quis alterius gentis eligitur ad regimen.nu.24. ibidem

Regula fratrum minorum eſt magis ſtricta, quàm fuerit regula Apoſtolorum.de hære.lib.j.min.nu.6. fo.111

Regula quòd quoties ſententia lata contra vnum præiudicat alteri. Illud intelligitur eſſe verum, ſi eſt lata cõtra præſentem:ſecus ſi contra contumacem.Bar.in iij.q. ſua diſputata in ſolutio.contra nume.13. fo.80

Regula,quòd illud non præſtat impedimentum,quod de iure non ſortitur effectum.Barto.in vj.q.ſua diſputata,in contra.nume.6. verſi.quinto pro. fo.83

Regula quando ponuntur duo copulatiuè, quorum vnum de neceſsitate alteri ineſt,vnum reſoluitur in adiectiuum. Bart.in extrauag.ad repri.in verbo,videbitur.nu.11. fo.103

Regula eſt quòd perſona extrinſecus nõ ſubintelligatur:& ſic magis ſuo nomine quã nomine alieno præſumatur gerere.Bar.in v. q.ſua diſputa.in contra.q.nu.5.ver.tertiò.ſic. fo.82

Regula quòd vbi ceſſat Falcidia,ceſſat Trebellianica,de eius intelligentia.Bar.in conſi.ij.nu.1.& 2.fo.2.& in conſi.vj.nu.5. fo.4

Regulariter nõ cõdemnatur abſens in cauſis capitalibus,& omnis cauſa regulariter requirit plenam cognitionem. Bar.in extrauagan.ad reprimendum.in verbo,ne ex eorum.nu.16. fo.98

Relatio nuncij, ſi in actis appareat, licet non de commiſsione ſatis eſt.in trac.de cita.nu.13. fo.138

Relatum factum in conſilio præſumitur ab eo ſolo, qui exiuit. in tract.de alluuio.§.per alluuionem.nu.5. fo.141

Relictum omnium bonorum habet vim inſtitutionis hæredis, nullo alio inſtituto.Bar.in conſi.lxvij.in ij.vol.nu.1. fo.213

Relictum cauſa dotis neceſſariò intelligitur pro matrimonio carnali.Bar.in conſi.j.nu.2. fo.2

Relictum factum fratri ſingulariter, vltra eius neceſsitatem conuertitur in vtilitatem communem conuentus. lib.ij.min. cap.ij. v.diſtin.nu.31. fo.115

Relictum factum pro neceſsitate pauperum,videtur factum illi ciuitati,cuius pauperibus relinquitur. lib.ij.mino.c.ij.iiij. diſtinct. nume.21.& 22. fo.115

Relictum in fraudem fratribus minoribus, quando dicatur. de hære. lib. j. min. cap. ij. ij. diſt. nu. 3. fo. 111

Remedia duo, vel plura vbi competunt vni ad vnum & idem, vnum ex his tenetur eligere: & vno electo in medio deducto videtur alij renuntiare. Bart. in ſuo tract. quæſtio. venti. numero 8. verſi. quia vt. fo. 135

Remedium ordinarium vbi habet locum, non eſt recurrẽdum ad extraordinarium. in tract. q. venti. nu. 9. fo. 135

Remedium repreſaliarum eſt extraordinariũ & odioſum. in tract. repreſa. in ij. q. nu. 11. fo. 126

Repreſaliæ non conceduntur pro modico, & niſi totaliter ius partis tollatur. ibid. fo. eod.

Remiſsio in criminalibus de vrbanitate, non de neceſsitate fieri dicitur. in tract. de iuriſd. nu. 16. fo. 155

Renuntians iuri ſuo ſuccedendi, an videatur renuntiare poſſeſsioni ab inteſtato. & an iuramentũ extendat ad hunc caſum. Bart. in cõſi. xc. incipien. dilecto domino. nu. 4. cum ſeq. fo. 29

Renuntiari reductioni ad arbitrium boni viri an poſsit. remiſsiuè. in trac. de arbi. nu. 7. & 20. fo. 157

Renuntiatio facta ſpecialiter de non producendo teſtes ſuper aliquo capitulo, tenet. circa mate. teſtium. in verbo, qui teſtium. numero 47. fo. 190

Repræſalias petens probat duo, ſcilicet ſe incolã, & munera ſubire. in trac. repræ. in v. q. nu. 5. fo. 128

Repræſalię à quo tempore frequentari cœperunt. in trac. reprę. numero 1. fo. 125

Repræſalię & ſi latè accipi poſſunt, tñ propriè ſunt quãdo cõcedit licentia capiendi perſonam, vel res alterius pro altero ibi. nu. 2.

Repræſalię vt ſint licitæ in foro conſcientiæ requiritur authoritas ſuperioris, cauſa iuſta concedendi, & intentio iuſta & recta. ibidem. nu. 3. fo. eod.

Repræſalię de iure ciuili licitę ſunt duobus concurrẽtibus, ſcilicet authoritate ſuperioris, & iuſta cauſa. ibi. nu. 4. fo. eod.

Reprę́ſalię conceduntur ciuibus non ſubiectis, & factiones cõmunis non facientes ex priuilegio. in tracta. repræſalia. v. quæſtio. nume. 3. fo. 128

Reprę́ſalię concedũtur incolis, qui munera & grauamina cum ciuitate ſoluunt. in trac. reprę. in v. q. nu. 1. fo. 127

Repræſalię contra rectorem ciuitatis forenſem, qui iniuſtitiam fecit, quando concedi poſſunt. in tracta. repræſa. in vj. quęſtione. nume. 1. fo. 128

Repræſalię de iure communi petuntur manu regia. in tract. repræ. iij. q. nu. 2. fo. 127

Reprę́ſalię permittuntur de iure diuino, & de iure gentium. ibid. nume. 2. fo. eod.

Reprę́ſaliæ per pactum quando licitè fieri poſsint. in tract. repræ. nume. 14. fo. 126

Reprę́ſalię vt concedantur, primò adeundus eſt iudex cauſæ & de negata iuſtitia requiritur iudex cõcedens reprę́ſalias, vt ſcribat. in tracta. reprę́ſa. §. ſecunda quæſtio. nu. 1. fo. 126

Reprę́ſaliæ non conceduntur forenſibus. in tracta. repræſa. in v. q. nume. 10. fo. 128

Reprę́ſalię non poſſunt concedi ei qui poſt factam iniuſtitiam effectus eſt ciuis, vel incola. ibi. nu. 11. fo. eod.

Repræſalię quòd poſsint concedi contra terras ſubditas ſimpliciter, non ſi ſunt ſubditę quo ad quędam in tract. reprę́ſalia. in vj. q. nume. 8. fo. 129

Reprę́ſalię poſſunt concedi contra certũ genus hominum ciuitatis denegantis facere iuſtitiam. ibi. nu. 9. fo. eod.

Reprę́ſalię an poſsint concedi contra ciues alibi moram trahentes. in tra. reprę́ſa. vij. q. nu. 2. fo. 129

Reprę́ſalię ꝙ non poſſunt concedi contra ciuem ciuitatis cõcedentis, qui etiam ſit ciuis ciuitatis, contra quam concedũtur. in trac. reprę. in vij. q. nu. 4. fo. 129

Reprę́ſalię non conceduntur contra mulieres, vt perſonaliter capiantur. ibi. nu. 5. fo. eod.

Reprę́ſaliæ cõceſſę cõtra ciuitatẽ, ꝙ poſsint exerceri cõtra eius incolas ſubeũtes tñ munera. in tra. reprę́ſa. in vij. q. nu. 1. fo. 129.

Reprę́ſalię cõtra officiales & poteſtates faciẽtes iniuſtitiã qñ cõcedi poſſunt. in tra. reprę́ſalia. in vj. queſt. nu. 3. fo. 128

Reprę́ſalię nõ exercent̃ cõtra ſcholares, nec cõtra nũcios nec famulos eorũ. in tra. reprę́ſa. in vj. q. nu. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. fo. 129

Non exercentur contra ſcriptores & libellos. ibi. nu. 8. fo. eod.

Non exercentur contra patrem ſcholaris viſitantem filiũ in ſtudio. ibi. nu. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. & 17. fo. eod.

Repræſaliæ ad hoc vt concedantur, ſufficit ꝙ petãtur manu regia, nec aliqua ſolennitas iuris ciuilis requiritur. in tracta. repræſa. in iiij. q. nu. 1. fo. 127

Reprę́ſalię cõtra cõſules & priores ciuitatis faciẽtes iniuſtitiã cõcedi poſſunt. in tra. reprę́ſa. in vj. quæſtio. nu. 5. fo. 129

Reprę́ſalię ꝙ poſsint concedi contra ſingulares homines ciuitatis. ibidem nu. 6. fo. eod.

Reprę́ſalijs conceſsis an exacto ſuccurrat̃ in ciuitate ꝓpria contra illũ priuatũ, cuius occaſione ſunt cõceſſę, qñ contra rectorẽ, qui neglexerit facere iuſtitiã, ſuccurrat̃ exacto, & qñ exactus poſsit ſine alia conceſsione capere homines, & res ciuitatis, in qua captus fuit exactus, vigore reprę́ſaliarum. Barto. in ſuo trac. reprę́ſaliarum quæſtione x. per totam quæſtionem. fo. 130

Repræſalię ſi compareat aliquis, quibus defenſionibus vtatur, ne concedantur, & qualiter iuſtitia denegata probetur. Barto. in d. ſuo tract. reprę́ſalia. q. iiij. nu. 10. & 14. fo. 127

Reprę́ſaliæ quando conceduntur, an permittatur capi, & detineri vt ex primo, aut ſecundo decreto, & quid debet continere libellus. Bartolus in dicto ſuo tracta. quæſtione iiij. numero 14. cum ſequen. fo. 127

Repræſalię quibus concedendæ ſunt, vide plenè Bart. in dicto ſuo tract. repræſaliarum. quęſtio. v. nu. 1. cum multis ſequen. per totã quæſtio. fo. 127

Repræſaliæ contra quos concedantur, vide plenè per Barto. in dicto ſuo tractatu repræſaliarum. q. vj. nume. 1. cum multis ſeq. per totam quæſtionem. fo. 128

Repræſaliæ ſimpliciter conceſſæ circa quas res poterunt exerceri: & an res dictarum perſonarum, contra quas non poſſunt reprę́ſaliæ exerceri, poſſunt pro repræſalijs cap. quæ ſint dictæ perſonæ, contra quas non poſſunt exerceri, quando poſſunt capi res exiſtentes in territorio ciuitatis, contra quam conceduntur, & duci ad ciuitatem concedentem: & quando poſſunt capi res ſitæ in territorio alicuius tertiæ ciuitatis, vide plura per Barto. in d. ſuo tract. repræſaliarũ. q. viij. nume. 1. cum multis ſeq. per totã quæſtionem. fo. 130

Repræſaliæ qualiter exerceãtur, an quis poſsit capere homines & res vigore repræſaliarũ per ſe: an per miniſtros iuſtitiæ & ſuos: & an debeant præſentari iudici, an verò in ſuo priuato carcere retinere: qualiter vendantur & æſtimentur: quando die feriata poſſunt exerceri, vel non. & ſi quis vult defendere res ſuas occaſione repræſaliarum, qualis cognitio debeat adhiberi. Bar. in dicto ſuo tra. repræſaliarũ. q. ix. per totam quæſtionem. fo. 130

Repræſaliæ quæ dicantur, & an ſint licitæ in foro conſcientiæ & in foro ciuili. Bar. in ſuo tract. repræſaliarum. q. j. nu. 1. cum multis ſequen. fo. 125

Repræſaliæ an poſsint fieri per ſtatuta licitè vltra caſus à iure communi permiſſos: & an talia ſtatuta, quæ circa reprę́ſalias fiunt, in ſubditos poſsint exerceri extra territorium. Bart. in d. ſuo trac. repræſaliarum. q. j. nu. 7. & 8. fo. 125

Repræſaliarum concedendarum de earum cauſis, quis debeat requirere dominum, populum, ſeu gentem vt faciat iuſtitiam, & quando poſsit requiri vt alterius iudicis iuriſdictionem proroget, vel arbitros eligat, cùm in dicta ciuitate nõ pateat tutus acceſſus ad litigandum actori. Bart. in dicto ſuo tract. repræſa. q. ij. nu. 1. 3. & 4. fo. 126

Repræſaliarum concedendarum, quæ iuſtitia ſit ſufficiens cauſa, & quomodo intelligatur ꝙ ſuperioris copia haberi non poſsit. Bar. in d. tra. repræ. q. ij. nu. 11. & 12. fo. 126

Repræſaliæ per quem iudicem poſſunt concedi, & quis ſit ille iudex, cuius poteſtas debet implorari pro repræſalijs concedendis. Barto. in dicto ſuo tracta. repræſaliarum. quæſtio. iij. numero 1. & 4. fo. 127

Repræſaliæ qualiter, & quo ordine cõcedant̃, & ꝙ quilibet de populo illius ciuitatis, à qua petuntur repræſaliæ poterit cõparere. Bar. in dicto ſuo trac. repræſalia. q. iiij. nu. 2. 5. & 9. fo. 127

Repræſaliæ ſi ſimpliciter concedantur contra homines & perſonas alicuius terræ contra quas perſonas poſsint exerceri, an contra incolam ciuitatis, & contra ciues illius ciuitatis alibi moram trahentes, quando poſsint exerceri contra mulieres, clericos ſcholares, ambaſiatores, euntes ad nundinas, euntes ad intelligentiam contra nauigantes, qui vi ventorum impelluntur in aliquem locum, & contra eos, qui in ius vocari non poſſunt. Bart. plenè in dicto ſuo tract. repræſalia. q. vij. nu. 1. cum pluribus ſeq. per totam quæſtionem. fo. 129

Reprobantur qui de diuerſis rebus deponunt. in trac. ad repro. teſt. in ver. teſtium fa. nu. 26. fo. 184

Reprobantur teſtes ſi non dicunt ſe vidiſſe, & interfuiſſe. in tracta. ad repro. teſt. in ver. teſtium fa. nu. 59. fo. 185

Reprobatio teſtium non admittitur vltra quartã productionem in tract. ad reproba. teſtium. in verb. teſtium fa. nu. 63. fo. 185

Requiſitio iudici qualiter fieri debeat, vt repræſalię poſsint concedi. de repræſa. §. ij. quæſtio. nu 3. fo. 126

Res inanimatæ tunc perdunt eorum ſubſtantialem formã, quando illa communia accidentia, ex quibus ſic denominantur, perduntur. in tract. de alueo. §. quod ſi. nu. 5. fo. 153

Res vna & eadem diuerſimodè ſecundùm diuerſas conſiderationes accipitur. nu. 6. ibidem

Res legata fratribus minoribus, cuius pretium conuertitur in eorũ neceſsitatem vendi poteſt per hæredem, per executores per epiſcopum, & iudicem ſecularem ex officio. lib. ij. mino. ca. iij. iiij. diſtin. nume. 25. fo. 114

Res corporales quæ dicantur, & quæ incorporales, quæ naturales, quæ artificiales, quæ animatæ, & quæ inanimatæ. Bar. in ſuo tra. de alueo. in ver. quod ſi. nu. 3. cum ſeq. fo. 153

Res vna, & eadem ſecundùm diuerſas conſiderationes diuerſimodè accipitur. Bar. in ſuo tra. de alueo. in ver. quod ſi. nu. 6. fo. 153

Reſpondere nõ cogitur quis ad omnes interrogationes, ſed ſolùm ad pertinentes. Bar. in ſuo tra. de ordine iudicij. nu. 14. fo. 169

Reſpondere an quis poſsit cogi per ſacramentum ſi deliquerit, vel non, & an quis poſsit cogi per ſacramenrum, an poſsideat vel dolo deſijt poſsidere. Barto. conſi. cxciiij. nu. 3. & ſeq. incip. Cæcus de Spoleto. fo. 62

Reſtitutio in integrum hæreditate nõ adita ex perſona minoris, an tranſeat ad hæredes. Bar. in conſi. ix. in ij. vol. nu. 2. fo. 199

Reſtitutio non eſt deneganda ei, qui poſsidet non vi, non clàm, non precariò. Bartolus in ſuo tractatu quæſtio. venti. nume. 6. circa fin. fo. 135

Reſtitutio in integrũ competit illis, contra quos tempore tyranni aliqua iniuſtitia facta eſt, & tyrannia finita, tempus petendæ reſtitutionis currit. de tyrannia. nu. 19. fo. 124

Reus, qui comparuit tempore primæ citationis, ſpecialiter citari debet ad audiendum ſententiam. in conſtit. ad repri. §. ſuper. numero 2. fo. 104

Rex Robertus quomodo poterat condemnari ab Henrico Imperatore pro rebelli de crimine læſæ maieſtatis. qui ſint rebel. §. rebellando. nu. 7. fo. 108

Rex à ſubditis quid exigere poſsit. in tracta. de regimi. ciuita. numero 12. fo. 165

Rhegium eſt de Archiepiſcopatu Rauennenſi. qui ſint reb. §. Lombardiæ. nu. 1. fo. 107

Ripa fluminis quæ erat iuxta prædium ſi corruit ita vt flumen alueum mutet, alueus acquiritur prædio. in tract. Tybe. §. flumen. numero 7. fo. 141

Ripa & loca quæ cedunt ripæ agro vendito, an veniant menſuranda. in trac. Tybe. § agro nu. 4. fo. 140

Ripæ quæ ſunt in fundo qualiter menſurentur. in trac. Tyberia. §. agro. nume. 8. fo. 140

Ripæ fluminis ſunt eorum, qui prope ripas prædia poſsident. Bar. in ſuo tract. de fluminibus. in verbo, agro. nu. 4. fo. 140

Ripæ quæ ſunt communes ſicut ſe habent: ita ſe habent ſepes prædiorum, quæ vijs publicis cohærent. nu. 5. ibidem

Rogatio maioris dicitur iuſſus. de tyrannia. nu. 21. fo. 124

Ruſticus deponens ſuper poſſeſsione, ſi dixit quia vidi quod poſſidebat tanto tempore, probat. in tractatu de publica. teſtium numero 179. fo. 194

Ruſticus, qui reperto falcone cuiuſdam nobilis dedit falconi beccare panem, & caſeum, & rapas deinde occaſione mali cibi falco eſt interemptus: an talis ruſticus teneatur ad æſtimationem. Bar. in ſuo tra. de falcone. in prin. fo. 139

Ruſticus dando carnes ſalſatas ad comedendum falconi, qui propter hoc eſt interemptus, an ſit in leui, vel lata culpa. Bartol. in dicto ſuo tracta. de falcone. in med. fo. 139

Ruſticitati quando parcendũ ſit: & ruſtici ſimplicitas quãdo eum releuat. Bar. in dicto ſuo tra. de falcone, poſt medium. fo. 139

Ruſticus qui præbuit cauſam mortis debuit conueniri actione in factum, non lege Aquil. Barto. in dicto ſuo tractatu de falcone. in fine. fo. 139

De litera S.

SAcerdos. Dimiſit aliquid nomine dotis filiæ ſuæ ſponſæ ſed: quia ipſa capere non poteſt, non venit fiſcus, ſed proximus teſtatori. Bar. in conſi. cxix. nu. 1. & ſeq. fo. 40

Scholaris, qui per quinquennium ceſſauit à ſtudio, priuatus eſt matricula. Bartol. in conſi. cxxxiiij. nume. 1. incipien. vniuerſitatis noſtræ. fo. 44

Scholaris priuatus matricula ſoluere non debet iterum, qui ſemel ſoluit. Barto. in conſi. cxxxiiij. incipien. vniuerſitatis noſtræ. numero 2. fo. 44

Scholaris quod deſierit eſſe ſcholaris, quantum tempus requiratur, arbitrio iudicis relinquitur. in tract. de teſtibus. nu. 65. fo. 176

Scholarem eſſe probatur ex qualitate rerum, quas defert ex conſuetudine eundi & redeundi. in tra. ad repri. in vij. q. nu. 10. fo. 129

SENSVS viſus, quomodo pro omni ſenſu corporeo accipiatur. in tra. de pub. teſt. nu. 131. fo. 193

Senſus eſt quid generale ad omnem ſenſum corporis. circa materiam teſti. nu. 4. fo. 180

Senes & valetudinarij multi in teſtimonio nòn admittũtur. in trac. ad repro. teſtium. in verbo, iuxta. nu. 54. fo. 185

Senex dicitur, qui compleuit lxx. annos. eo. nu. & fo.

A SENTENTIA lata ſuper pœna commiſſa quia non paritum eſt ſententiæ arbitri, an poſsit appellari. in tracta. de arb. numero 17. fo. 158

Sentẽtia lata in dominum procuratore pręſente, in hoc caſu tenet. Item in ſententia lata in abſentem. Item

IVDEX pręcedente cauſę cognitione abſq; alia ſententia poteſt rem capere, & illam diſtrahi. in conſtitu. ad reprimendum. §. & figura. nu. 22. fo. 102

Sententia in cauſa, quę tractatur ſine figura iudicij, eſt ferenda in ſcriptis de iure canonico: & poteſt fieri iudice non ſedente. de iure ciuili neceſſariò non fertur in ſcriptis: dummodo in actis redigatur. in conſti. ad repri. §. & figura. nu 21. fo. 102

Sententia lata in ducentis à iudice, qui vltra centum iudicare non poterat: licet non valeat in ducentum, valet tamen in centum. in trac. de iuriſdi. nu. 4. fo. 154

Sententia, confeſsio, proceſſus, & pręceptum facti coram iudice non ſuo, ſunt nulli: niſi in cauſa reconuentionis. & quando iuriſdictio ordinarij ſit prorogata. in tracta. de iuriſdictione. numero 2. fo. 154

Sententia lata in cauſa ſummaria, in qua iudex dicit ſe habuiſſe plenam cauſæ cognitionem, non facit pręiudicium in alia cauſa. in conſtitu. ad reprimen. §. ſummariè. nu. 32. fo. 101

Sentẽtia lata in cauſa in qua plena probatio requirit̃, in qua iudex diceret ſe habuiſſe cognitionem ſummariam, non valet. ibid.

Sententia ſuper denunciatione qualis eſſe debeat. Bart. in extraua. ad repri. in ver. denunciationem. nu. 9. fo. 99

Sententia lata iudex deſinit eſſe iudex, cum ſit functus officio ſuo: ideo nihil poteſt addere, nec diminuere, niſi quo ad grammaticam. Bar. in ſuo tra. de ord. iud. nu. 23. fo. 170

Sententia vbi, & quando, & qualiter debeat proferri. Barto. in ſuo tract. q. venti. nu. 13. circa fi. fo. 136

Sententia quantumcunq; legitimis probationibus, contra vnũ lata. ſuum effectum retro ad ipſius authoritatem non porrigit. Bar. in iij. q. ſua diſpu. in contra. q. nu. 12. fo. 80

Sententia lata cõtra adulterum non nocet adulterę, & ecõtra: & tamen vnum non poteſt eſſe verum ſine altero. nu. 13. ibid.

Sententia lata contra homicidas, habet effectum confiſcandorum bonorum contra hęredes, & ſententia lata contra patrem habet effectum inferendæ pœnæ in perſonas filiorum. Bart. in d. iij. q. ſua diſpu. in ſolu. nu. 3. fo. 80

Sententia lata contra criminoſum in quibuſdam criminibus habet effectum reuocandorum omnium bonorum alienatorum à die commiſsi criminis, & ſic præiudicat tertio. nu. 4. ibidem

Sentētia ꝙ debeat dari in veſperis,eo quia citatio facta tali die debet intelligi vltima hora diei iudicialis, quæ eſt hora veſperarū. Bar.in conſi.clxxvj.inci.pluries contingit.nu.2. fo.57

Sententia lata ſimpliciter non præſumitur lite cōteſt. niſi appareat in ſcriptis,ſed qn̄ in ſententia ſit mentio de litis conteſtatione eſt lata parte præſente & tacente,tunc ſecus.Bart.in cōſi. xcviij.incip.apparet ſententia.nu.1.cum multis ſeq. fo.33

Sententia diffinitiua poteſt ferri ante lit.cōteſt. vbicunq; abſens poteſt damnari:quia illa contumacia habet vim cōteſtationis.Bar. in extraug.ad repri.in ver.conteſtata.nu.2. fo.105

Sententia in cauſa ſummaria qualis debeat ferri.Bar.in extraua. ad repri.in verb.ſummariè.nu.17. fo.100

Sententia in qua iudex ſeruat taxationem expenſarum valet, licet ſit conditionalis.Bar.in conſil.xcv.nu.3. fo.31

Sententia quæ ſit ferenda in cauſa appellationis,ſi pars dicit ſe læſam.Bar.in conſi.lxxxiij.remiſſiuè. fo.28

Sententia quando eſt facta ratione inquiſitionis, vel denuntiationis quæ eſt inualida ratione temporis,vel loci &c.tunc ſuperior debet pronuntiare malè iudicatū,& bene appellatū. Bart.conſi. cclx.nu.1.cum multis ſeq.incipien.viſo proceſſu. fo.66

Sententia iudicis appellationis interpoſita ſuper noui operis nunciatione quæ ſit ferenda.Barto.in conſil.lxxx.incipien.queritur. nume.1. fo.26

Sepes prædiorum quæ in vijs publicis cohærent,& ſe habent,ſunt ripæ,quæ ſunt cōmunes.in tractatu Tyberiadis.nu.5. fo.140

Sequaces,participes,& caporales qui dicantur.Bart.in conſil.xxv. in ij.vol.nu.2. fo.204

Sequeſtrum non debet fieri ob timorem fugæ, niſi oſtendatur inſtrumentum debiti.Bartolus.in ſuo tractat. de carceribus. numero 11. fo.167

Serui teſtimonium reprobatur.in ver.teſtium faci. in tract. ad repro.teſtium.nu.2. fo.183

Seruituti ſi aliquid detrahitur non valet detractio:ſi additur,nō eſt ſeruitus.in tra.de alueo.§.quod ſi.nu.21. fo.154

Seruus factus liber vel econtra,videtur alius homo, & nō tenetur ex ante geſtis.in tract.de alueo.§.quod ſi.nu.16. fo.153

Seruus quando poſſit ſuccedere ab inteſtato.in trac.de ſucc.ab inte.nu.26. fo.171

Seruus quando poſſit eſſe teſtis.in trac.cir.mate.teſtium. in verbo, qui teſtium.nu.23. fo.189

Seruus pœnæ licet omnia perdat:tamen ei fit legatū pro alimentis: & iudicis officium implorat.de hær.li.j.mino.nu.3. fo.110

Sex modi regendi habentur,tres boni & tres mali.in tract. de regi. ciui.nu.4. fo.165

SI duo abſente tertio pronuntiant,ipſo poſtea ratum habente, ſententia duorum non valet.in trac.de arbi.nu.12. fo.157

Si ex duobus fratribus vnus diues,qui poſuit pecuniam in ſocietate,alter pauper,qui poſuit operam:& totum perijt,pauper tenetur ad dimidiam pecuniæ.de duobus fratri. §. primo quæro.numero 20. fo.122

Si facta eſt electio de pluribus ad aliquod officium, vno eorū abſente,vel recuſante,exercitium totius iuriſditionis interim pertinet ad collegam.in trac.de iuriſd.nu.25. fo.155

Significatio verborum debet adaptari ſecundùm materiam ſubiectam,ſuper quæ verba exprimuntur,& non ſecundū propriam verborum ſignificationem.Bar.conſi.clv.incipien. facti contingentia.nu.3. fo.50

Significationi propriæ verborum ſtatur, vbi in lege non apparet ratio.in conſti.ad repri.nu.18. fo.98

Si iudex omiſit examinare teſtes ſuper ſubſtantialibus publicato proceſſu,poſſunt iterum examinari.in verſic. iuxta. circa mate. teſt.nu.23. fo.180

Simul dicitur fieri, quando ordo vel narratio facti non permittit aliquid ſimul fieri,ſed ſucceſsiuè.in tract. de pub. teſtium. numero 187. fo.195

Simulatus contractus quando præſumatur,& inter quas perſonas. Bar.in ſuo trac.de præſum.nu.1. fo.166

Si vnus duorū fratrū ſimul habitantiū poſt mortē patris facit debitum non ſoluitur de communi,niſi ratione cōmunis vtilitatis ſit contractum.de duob.fra.§.primò quæro.nu.9. fo.122

Syndicus à fratribus conſtitutus non pōt nomine fratrū agere contra hæredē,à quo factū eſt legatū:& quomodo agere debet. libr. ij.minorica.cap.vij.viij.diſtinctio.nume.57. fo.116

Syndicus ſi à fratribus nominatus.eiſdem legatum contra voluntatem hæredis vendidit.dominium non transfertur in emptorem. & qua exceptione erit tutus emptor, ſi per hæredem vendicetur.ibi.nu.59. fo.eod.

Syndicus,qui habet ſyndicare officialem,an poterit cognoſcere de homicidio per officialem commiſſo,durante officio,in tracta.de iuriſditio.nu.32. fo.156

Syndicus pōt conſtitui,vt etiam aliū loco ipſius ſubſtituat.lib.ij.minoricarum.cap.vij.diſtinct.viij.nu.51. fo.116

Syndicus Romanæ eccleſiæ,Epiſcopus, vel ſyndicus cōmunis, ſi ad hoc mandatum habeat,poteſt petere bona hęreditatis relictæ eccleſiæ minorum, vt in vtilitatem eccleſiæ conuertantur. & Quilibet iudex ſecularis ex officio poteſt vnum conſtituere, vt hæreditatem relictam eccleſiæ petat.libr.j. minori. cap.iij.iiij.diſtinctio.nu.25.& 27. fo.112

Syndicum fratrum minorū,qui habeant cōſtituere,& qui.poſſint, & plura de conſtituendo eorū ſyndico vide Bar.in tractatu ſuo minoricarum.lib.ij.diſtinct.viij.cap.vij.per totum. fo.116

Syndici communis duo tanquàm ſyndici communis petunt debitum ab aliquo,& ille excipit ꝙ non ſunt ſyndici,& vnus oſtēdit ſyndicatum,& alter non:an per hoc impediatur litis conteſtatio. Bar.conſi.clxxxv.nume.1.& ſeq. incip. Deodauit Ioannis. nume.1.& ſequen. fo.59

Syndicum conſtituere poſſunt fratres minores ad capiendū hæreditatem,in caſu quo ipſi capere poſſunt.Bar.in conſi.vj.incip.viſo teſtamento.nu.1.& ſeq. fo.4

SOCII bonorū ſi duo erant,& vnus intrauit monaſteriū per annum ad ſeruiendū ibi,quia vouit,non propterea ſoluta eſt ſocietas.Bar.in conſi.xxxv.incip.Et prima facie.nu.1. fo.14

Socij & conſortes in cauſa communi non teſtificantur . in tract. ad repro.teſt.in ver.teſtium.fa.nu.15. fo.184

Societas quomodo ſoluatur,& contrahatur.Bar.ibid. fo.eod.

Societas an expiret morte.Barto.in conſi.xlviij.in ij.volumine. numero 1. fo.209

Emolumentum poſt mortem ſocij acquiſitum per alterū ex mera induſtria,an debeat communicari.ibi.nu.2. fo.eod.

Sociorum vnus habens filium inſtituit eūdem filium hæredem & mandauit ꝙ communiter viueret cum alio ſocio. quid importet hoc aduerbium,communiter.Barto.conſi.clxviij.incip.quidam habens.in prin. fo.55

Socius pro ſocio teſtificatur,ſi emolumētum ad ipſum nō ſpectat. cir.mat.teſt.in ver.quia teſtium.nu.10. fo.188

Solennia inquiſitioni ſi non præcedāt,valet tamen inquiſitio, ſi nō opponatur.in conſt.ad repri.nu.30. fo.98

Solennitas iuris quando remittitur,intelligitur ſemper de minori. Bar.in conſi.xxxvj.in ij.vol.nu.3. fo.206

Soluens tyranno vel eius officialibus,quādo ſit liberatus.de tyran. nume.23. fo.124

Solus princeps,& non alius iudex poteſt cōdemnare ciuitatē arbitro ſubijcere:& homines ciuitatis captæ illā dimittere cū omnibus bonis,& ad aliam ſe transferre, qui ſint rebelles. §. rebellando.nu.24. fo.109

Solutum ex cauſa diuiſionis ſimpliciter ſi erat indebitum poteſt repeti.ſecus ſi fuit ſolutū ex tranſactione pura.Bar.in conſi. xciij. nume.1. fo.30

SPECIALIA duo poſſunt concurrere, quando vnum venit ad conſequentiam alterius.Bart. in q.ſua diſputatio.j.in ſolutio. queſtio.nume.20. fo.76

Species pro figura.in tracta.de alueo.§.ſpeciem.nu.1. fo.154

Sponſus alicuius pupillæ,an iudex debeat decernere ꝙ alat pupillam ſponſam ſuam.Bar.plenè in xvj.q.ſua diſp.nume.1.& in ſol. nu.1.cum ſeq. fo.94

Spurij non poſſunt ſuccedere patri.in trac.ſucceſ.nu.11. fo.171

Spurij ꝓpriè appellant in iure noſtro primo filius meretricis filij ſacerdotis,& natus,ex ſeruo & libera.in trac ſucceſſi.nu.10. f.170

Spurij & alij damnati non ſuccedunt patri nec matri: repellūtur ab ordinibus & dignitatibus:niſi per principē fuerit diſpenſatū. in tract.ſucceſſio.nu.14. fo.171

Spurij vel baſtardi qualiter inter ſe ſuccedant ab inteſtato, & agnatis patris.in trac.de ſucceſ.ab inte.nu.21. fo.171

Spurio filio ſi aliquid relinquatur,an illud relictum remanere debeat apud hæredes inſtitutos.Barto.in conſi.ccv.nume.3.incipi. viſo teſtamento. fol.65

Spurius filius presbyteri ſi dimittit filio ſuo legitimo tutorē patrē ſuum in teſtamento,non poteſt eſſe tutor,nec etiā ratione agnationis,nec cognationis.Bar.conſi.cxliij.inci. Paulus filius Gualterij.numero 2. fo.47

Spurius ſuccedit matri, etiam cum legitimis , ſi mater non eſt illuſtris.numero 12. ibidem

STAGNVM & lacus ſi priuata ſunt, non habent ius alluuionis:ſecus ſi publica.in trac.Tybe.§.flumen.nu.8. fo.141

Stante ſtatuto ꝙ non implens voluntatem teſtatoris intra annum, incurrat pœnas legales: quid ſi teſtator dedit certos executores pro legatis particularibus, an hæredes excuſentur propter illos executores ſibi coniunctos à pœnis legalibus. Bar. in cōſi.cxxxviij.nume.2.inci.ſtatuto communis Gauldi. fo.45

Statuta vel cōſuetudines qn̄ per legē habentē clauſulā,non obſtante,tollantur.in conſti.ad repri.§.non obſtantibus.nu.13. fo.99

Statuta concedentia repræſalias vltra caſus à iure cōmuni permiſſos,qn̄ fieri poſſunt,& valeant.in trac.repræſa.nu.8.& 10. fo.125

Statuto epiſcopi cauetur ꝙ nemo locet poſſeſſiones eccleſiæ vltra quinquenniū ſine licentia epiſcopi:aliàs non valeat contractus: & rector eccleſię compromiſit ſuper certis poſſeſſionibus eccleſię,& arbitri mandarunt ꝙ aduerſarij deberent laborare per ſex annos,& ſoluerent certum quid eccleſiæ, an appellatione locationis comprehendatur iſte contractus innominatus.Bar.conſi. clix.inci.viſa quadam conſtitutione.nu.1.cum multis ſeq. fo.52

Statutum quando extendatur ad ſimiles caſus,& quādo non. Bar. ibi.in d.conſi.cxlix.nume.2. fo.52

Statutum ꝙ percutiens cum armis puniatur certa pœna,& percutiens manu puniatur alia minori, tūc percutiens cum dentibus non debet puniri pœna percutientis cum armis,ſed minori pœna ex ſecundo ſtatuto arguendo de ſimilibus ad ſimilia.Bartol. in conſi.cvj.nume.1.& 2. fo.36

Statutum non poteſt tollere ferias introductas in honorem Dei.in tracta.de carce.nume.11. fo.167

Statutum ꝙ ciues vnius ciuitatis tractentur vt ciues, quomodo intelligatur:& quando repræſaliæ talibus concedi poſſunt contra tertiam ciuitatem.in trac.repræſa.in v.q.nu.14. fo.128

Statutum inducens ꝙ generaliter iudex poſſit inquirere,quid operetur.remiſſiuè.in conſti.ad repri.§.denunciationem.nu.3. fo.99

Statutum concedens repræſalias in ſubditos,an exerceri poſſit extra territorium.in trac.repræſa.nu.11. fo.126

Statutum ꝙ filij cedentis foro vel rumpentis, quando poſſit cōtra filios extra territorium exerceri. ibidem

Statutum dicens ꝙ de facto procedatur,intelligitur manu regia:& ſolennitates iuris ciuilis tolluntur.in conſti.ad repri.verſi. videbitur.nume.12. fo.103

Statutum ꝙ homines vnius villæ vnus teneatur pro alio,non comprehendit illum,qui de nouo eſt effectus homo illius villæ in debitis antiquis.in trac.repræ.nu.12. fo.126

Statutum ꝙ vnus homo villæ teneatur pro alio, intelligitur de debitis contractis intra territorium ſtatuentis.nu.13. ibidem

Statutum Florentiæ, ꝙ mercatore fugiente, vxor & liberi teneantur,valet.in trac.repræſa.nu.9. fo.126

Statutum Piſanum ꝙ nullus Guelphus ad aliquod officium admittatur,intellitur de eo qui eſſet factionis Guelphæ in ciuitate Piſarum.in trac.de Guel.& Gebel.nu.14. fo.164

Statutum in dubio intelligitur de his, quæ fiunt in territorio ſtatuentis. ibidem

Statutum puniens factum in plano Tyberis,habet locum in facto in foſſis agrorum , vijs, & ripis plani. in tractatu.Tybe.§.agro. numero 17. fo.140

Statutum ſi concedit poteſtatem officiali concedendi repræſalias: tunc libellus datur,citatur pars,& lis conteſtatur.in tract.repræ. in iiij.q.nume.7. fo.127

Statutum ſequens tollit præcedentem non habentē clauſulam derogatoriam,ſi ſunt contraria. in conſti.ad repri. §. non obſtantibus.numero 5. fo.106

Statutum vel conſtitutio ſi permittit repræſalias, conditione illius iuris aditur iudex.in trac.repræ.in iij.q.nu.1. fo.127

Status fratrum minorum in arctiſſima paupertate fundatur, & vita ſingularis.de hære.lib.j.mino.nu.1.& 7. fo.110

Statutum quòd bānitus habetur pro confeſſo de crimine lapſo termino banni, nec ad defenſionem criminis admittatur, an lapſo termino poteſt iudex admittere exceptiones competentes per bannitum oppoſitas,& minuere pœnam.& quid operetur bannum ſecundùm ſtatuta Italiæ.Bar.in conſi.cvij.inci.viſis omnibus.per totum conſilium. fo.36

Statutum quòd quis puniatur pro quolibet verbo iniurioſo certa pœna, quomodo debet intelligi vnum verbum iniurioſum.Et an pro multis verbis idem ſignificantibus debet quis puniri vna pœna,vel multiplici,quando dicuntur in eadem rixa appellati. Barto.in conſi.cviij. fo.36

Statutum eſt quòd adulter puniatur cera pœna:tunc licitum eſt adultero facere pacem cum marito adulteræ,& minuere pœnā ſtatuti,nec debet facere pacem cum vxore adulterata:quia non dicitur iniuriata.Barto.in conſi.clxxv.incipi. domine Poteſtas. nume.1.cum ſeq. fo.57

Statutum prohibens appellationem de condemnatione certi delicti trahitur ad omnem condemnationem ex dicto delicto originaliter deſcendentem:ſecus ſi incidenter,vel ex alia cauſa deſcēdat.Bar.in conſi.cj.inci.Girardus.nu.1. fo.34

Statutum licet legitimet perſonam minoris,non propterea impedit reſtitutionem:& eo eſt ipſe læſus quòd ſe cōdemnatum probauit.Bar.in conſi.cj. ibidem

Statutum ſi dat optionem in pœnis ſuſtinendis,facta ſemel electione non licet variare,qn̄ ſit per futurum ſubiunctiui.nu.8. ibidē

Statutum quòd decedenti ab inteſtato ſine filijs legitimis ſuccedāt propinquiores de linea paterna tantùm: an pupillo decedenti ſuccedent propinquiores,vel ſola mater.Bar. in conſi.cxxxviij. nu.1.& per totum conſi.incip.hæc eſt copia. fo.45

Statutum quòd citatus ad citationem ſi compareat ad ſe excuſandum non poſſet capi illa die, nec ſequenti, & vnus exbannitus fuit condemnatus de pecunia, & venit ad ſe excuſandum : an poteſt capi ſtante dicto ſtatuto.Bar.conſi.clxix.nu.1. fo.55

Statutum quòd ſi quis produxerit certum inſtrumentum vel teſtem.intelligitur per ſe vel per procuratorem.Bartol.in conſilio xliij.numero 3. fo.15

Statutum imponens pœnam, quando ſufficiat ad annullandum actum Bartol. in conſilio vigeſimoſexto. in ſecundo.volumine. numero 2. fo.204

Statutum à laicis factum contra libertatem eccleſiaſticam nō valet.Bar.in conſi.xxxj.in ij.volu.nu.1. fo.205

Statutum loquens de iuris ſolennitate, intelligitur de ſolennitate iuris ciuilis.Bartol.in conſilio xxxvj.in ſecundo volumine. numero 4. fo.206

Statutum indefinitè loquēs an referatur ad id, quod ſpecialiter eſt prohibitum.Bar.nu.2. ibidem

Statutum loquens de maleficio commiſſo in domo, an habeat locum in ſtatione,ſeu balneo. Bartol. in conſilio cvij. in ſecundo volumine. fo.221

Statutum requirens præſentiam conſanguineorum,ſufficit ſi conſanguineus ſit minor.Bar.in conſi.xciiij.in ij.volu.nu.1. fo.219

Statutum ſi excludit fœminas ſtantibus maſculis, & filia præteritur , non poteſt dicere teſtamentum nullum , ſed eis deficientibus ſic,ſi per clauſulam codicillarem debet reſtituere hæredi deducta legitima,ſed Trebellianicam non poteſt deducere.Barto. in conſi.xliiij.nume.1. fo.15

Statutum laicorum an poſſit eccleſijs præiudicare in earum iure. Barto.in conſil.clxxxvij.incip.domini priores.nu.1.cum multis ſequenti.per totum conſilium. fo.60

Statutum quòd ex bannitus pro perſonali maleficio poſſet impunè offendi: tunc exbannitus pro furto licitè poteſt occidi: quia appellatione offenſæ,venit homicidium.Barto.conſi.clxxxviij. inci.ſtatuto caſtri.nu.1.cum ſeq. fo.60

Statutum quòd committens adulterium puniatur in cētum libris, an committens pluribus vicibus cum vna , puniri debeat vna pœna,an multiplici.& quid de alijs delictis iteratis.Bar.cōſi.ccxxij.inci. Antonius.nu.1.& ſeq. fo.69

Statutum quòd qui interfecerit hominem in ciuitate , vel territorio , capite puniatur , medietate bonorum ſuorum applicata communi , alia hæredibus interfecti . Item qui tractauerit vel ordinauerit quòd aliquis interficiatur, ſi maleficium fuerit ſubſecutum, prædicta pœna puniatur. demum quidam in ciuita-

te ordinauit hominem interficere, quem extra territorium proprijs manibus interfecit: an ſaltem tãquam ordinator veniat puniendus. Bar. in xv. q. ſua diſpu. incipi. ſtatuto ciuitatis. nu. 1. & in ſolu. nu. 1. cum multis ſeq. fo. 93.

Statutum quòd ab inteſtato ſuccedat frater. & nõ mater, vel auia, quod per exiſtentiam ſuitatis hæreditas patris non agnita, neq; adita tranſmittitur, ꝙ propter non petitum tutorem filio excludatur mater, ꝙ minor decedens non adita hæreditate patris trãſmittit in integrum reſtitutionem, qualiter intelligatur illud ſtatutum. Bar. in conſi. xxiij. incipiente, Nicolaus. nu. 1. fo. 11.

Statutis duobus exiſtentibus de eadem materia loquentibus, an & quando vnum tollatur per aliud. Barto. in conſi. xxxij. in ij. vol. nume. 2. fo. 206.

Statutum de compromiſsis fiendis an comprehẽdat minores. Bar. conſi. xl. in ij. volu. nu. 1. fo. 207.

Statuta debent intelligi, vt inducant abſurdum. nu. 2. ibid.

Statutum ſi mandat inquiri intra certum tempus de crimine poſtea ſi inquiratur, nõ valet inquiſitio. Barto. in cõſi. c. incip. à domino Cyno. nu. 1. fo. 33.

Statutum generaliter loquendo an deroget ſtatuto ſpecialiter loquenti Et an valeat proceſſus vbi nõ competit actori ius agendi. vel accuſandi. Barto. ibi ſupra eo. conſi. nu. 5. & 6. fo. 33.

Statutum quòd de quolibet cõtractu ſoluatur gabella, ſi inſtrumẽtum rogitus notarij ſit cõbuſtum, & iterum faciũt eũdem cõtractum. non debet ſolui gabella iterum. Barto. in conſi. lxvij. numero. 1. fo. 23.

Statutum quòd quarta pars condemnationis debeatur proximiori conſanguineo occiſo, an debeatur iſta quarta pars condemnationis proximiori forenſi. Barto. in cõſi. cxl. incipiente, quidam de manu occiſus. nu. 1. per totum cõſi. fo. 46.

Statutum ꝙ decedenti ab inteſtato ſine filijs in bonis paternis ſuccedunt propinquiores ex linea paterna, & in maternis ex linea materna: tunc ſi pupillus decedit viua matre, an veniant agnati proximi in bõis paternis vel maternis. Bar. in cõſi. cxlj. incip. ſtatuto vrbis veteris. nu. 1. fo. 46.

Statutum ciuitatis ſi permittit ciui extrahere, ſiue facere balconem vel porticum pro ſuo velle, tunc ſi ædificet ſpreta denuntiatiõe noui operis, nõ debet demoliri: cũm nunciatio nõ noceat ædificãti iure permittente. Bart. in cõſi. lxiiij. incip. ſuper puncto. nu. 1. cum ſeq. fo. 22.

Statuendi poteſtas generaliter cõceſſa aliquibus, debet intelligi ꝙ ius alteri quæſitum nõ auferat. Bar. cõſi. clxxij. nu. 1. & ſeq. incip. dubia occurrentia. fo. 56.

Statuendi poteſtatem habentes ex virtute generalis conceſsionis ſibi factæ per illos de ciuitate: an poſsint ſtatuere quòd à ſententia iudicis ſuper hoc iudicantis non poſsit appellari, nec de nullitate opponi: & ꝙ poſſunt ſtatuere aliud dicti priores circa præſcriptionem, & circa multa alia. Barto. in d. conſi. clxxij. nume. 3. & 8. cum alijs ſeq. fo. 56.

Statutum quòd præſtans auxilium ad delictum puniatur in centũ tunc præſtans opem ad homicidium commiſſum per plures, nõ tenetur niſi pro vno auxi. Bar. cõſi. ccxxxij. nu. 1. incip. lege municipali. fo. 72.

Statutum quòd inſtrumenta decẽnalia, de quibus nõ eſt facta executio: ſint ceſſa, non videtur hæc diſpoſitio extendi ad poſſeſsionem ex primo decreto: quia iam videtur facta executio, & quando opus inceptum habetur pro completo. Barto. in cõſi. xxxvj. incipiẽte, ſtatuto ciuitatis. nu. 1. cum ſeq. fo. 14.

Statutum ſi excludit fœminas dotatas à ſucceſsione, quouſq; maſculi ſuperſunt & poſtea maſculi moriãtur, an poſsint dicere fœminæ ſe præteritas, vel poſsint venire ad ſucceſsionem Bart. in conſi. xx. incip. factum ſic ſe habet. nu. 1. fo. 9.

Statutum quòd maritus lucretur tertiam partem dotis quam percepit ſoluto matrimonio per obitum vxoris nõ relictis filijs ex matrimonio, tũc maritus debet etiam lucrari tertiam de dote ſoluta, & etiam promiſſa per patrem qui fuit in mora ſoluẽdi. Bar. in conſi. cxxxiij. nu. 1. cum ſeq. fo. 44.

Statutum quid dicendum de ſtatuto ſi præcedit aliud ſtatutum habens clauſulam derogatoriam: an ſit neceſſe quòd fiat ſpecialis mentio. Bartol. in extrauag. ad reprimen. in verbo. non obſtantibus. nume. 4. fo. 106.

Statuendi poteſtatem habentes, & legem condendi per principem non poſſunt tamen conſtituere iudicem, vt ab eo appellari non poſsit, cum ſoli principi concedatur. Barto. conſi. clxxij. incipiẽ. dubia occurrentia. nu. 3. fo. 56

Statutum quòd poſsidens rem immobilem debeat eam cum omnibus iuribus ipſius inſinuare ſyndico communis, an donatarius cuius nomine donator poſſedit duobus annis incidat in pœnã ſi hoc non fecit. Barto. in conſi. lxxxj. incipien. Martinus Forniconis. nume. 1. fo. 27

Statuti verba non recipiunt interpretationem extenſiuam, & in ſtatutis ſemper abſurdum intelligitur excluſum: & pariter in verbis legis. vnde ratione abſurditatis euitandæ ſtatuta recipiunt interpretationem. Barto. in q. ſua diſpu. ij. nu. 9. & 10. fo. 78

Statutum quòd percutiens alium cum ſanguinis effuſione condemnetur certa quantitate, & exbanniatur. Et alio ſtatuto, quòd bannitum poſſet quis impunè occidere: tunc ſi quis percuſsit alium cum gladio apto ad ſcindendum panem, & vulnus fecit, & exiuit ſanguis, licitè potuit condemnari, & exbanniri, & etiã occidi tanquam bannitus. Bar. in conſi. cix. nu. 1. & ſeq. fo. 36

Statutum laicorum, quòd monachus non ſuccedat in bonis patris, ſi ſtetit poſt profeſsionem in monaſterio per annum valet, ſi eſt factum ante monaſterium. ſecus ſi poſt, nec dicitur contra eccleſiaſticam libertatem. Bar. in conſi. xxxvij. nu. 1. cum ſeq. fo. 14

Statutum loquens de habitatoribus ciuitatis, habet etiam locum in eo qui ſtat cũ alio pro famulo. Item quis dicatur pater, & filiuſfami. Bar. in conſi. xlij. nu. 1. & 2. fo. 15

Statutum quòd occupans plateam corio alicuius animalis ſoluat tantũ, an tenens in manibus debeat ſoluere. Bar. in conſi. cxxxv. nu. 1. inci. ſtatuto caſtri plebis. fo. 44

Statutum licet velit trahi ad præterita, non valet, nec poteſt ad deciſa deferri. Bartol. in conſilio lxxxvij. incipien. factum tale eſt. numero 1. fo. 28

Statutum diſponens quòd filia dotata non ſuccedat ab inteſtato, intelligitur de dotata tempore mortis, non autem poſtea. Barto. in conſilio xxxj. incipien. in nomine Domini amen. quidam deceſſit. &c. fo. 13

Statutum quòd non implens voluntatem teſtantis intra annum incurrat pœnas legales, an requiratur monitio. Bar. in conſi. cxxxvij. nu. 1. inci. ſtatuto communis Galdi. fo. 45

Statutum imponens pœnam alienanti in forenſem, vel nobilem, niſi ſatiſdet, euitari poteſt ſatiſdando vſq; ad ſententiam. Barto. in conſi. lxix. fo. 23

Statutum ſi excludit filiam dotatam ab hæreditate viuente filio, an poteſt dicere teſtamentum nullum mortuo fratre. Bar. in conſil. xj. inci. proponitur. nu. 1. & ſeq. fo. 6

Statutum loquens de nullitatibus, vel appellationibus, habet locũ in nullitatibus factis, vel appellationibus ante ſtatutum interpoſitis. Barto. in conſi. lxxxiiij. nu. 2. fo. 28

Stipulatio vitiatur quando aliquid additur vel detrahitur de eo, quod erat poſitum in interrogatione. in tracta. de alueo. §. quod ſi. numero 22. fo. 154

Stuprum attentatum, & non ad effectum perductum, an poſsit cõdemnari. Bar. in conſi. xxxix. in ij. volu. nu. 1. fo. 207

Stulti dicti à ſtupore: quia ſtupenda non ſtupent, & non ſtupenda ſtupent: fatui à fando dicuntur, id eſt, loquẽdo: quia ſuam fatuitatem loquendo fatentur. in tracta. teſtimo. nu. 98. fo. 178

SVBSTANTIA rei apud legiſtas quomodo capiatur: & eſt aut rerum corporalium, aut incorporalium. in tracta. de teſti. numero 21. fo. 173

Subſtantia rerum comprehenditur per accidentia rerum quæ ſenſu percipiuntur. nume. 22. ibidem

Subſtitutio pupillaris tacita comprehenſa in compendioſa, quando excludit matrem per coniecturam. Bartol. in conſilio lxxiij. in ij. volu. nume. 1. fo. 215

Subſtitutio pupillaris quando excludat matrem. Barto. in conſilio liiij. in ij. volu. nume. 1. & 2. fo. 210

Subſtitutio compendioſa quando dicatur vulgaris vel fideicommiſſaria. Barto. in conſilio lxxij. incipiẽ. Minarellus. in ſecundo volumi. nume. 2. & 3. fo. 215

Subſtitutio quæ nondum euenit mortuo ſubſtituto, an tranſmittatur. Bar. in conſi. cxij. in ij. volu. nu. 1. fo. 222

Subſtitutio, ſi filius meus impubes deceſſerit ſine filijs, ſi talis filius decedat in pupillari ætate, an ſubſtitutus directò ſuccedat directò impuberi, an per fideicommiſſum. Barto. conſi. ccxlj. numero 1. cum ſeq. fo. 73

Subſtitutio per patrem filio ſuo per hæc verba, ſi deceſſerit in pupillari, vel poſtea quomodocunq; ſine filijs tunc eo caſu fiat de domibus ſuis vnum hoſpitale, & vna capella &c. Item quòd alia bona ſua eſſent dicti hoſpitalis, & capellæ: an per hæc verba dicatur teſtator ſubſtituere filio impuberi directè matre excluſa. Bar. conſi. ccxliij. nu. 1. cum multis ſeq. inci. fuit quidam. fo. 74

Subſtitutio compendioſa continet vulgarem quæ locum habet etiam filio ſuo præmortuo, viuo teſtatore. Bar. in conſi. xl. fo. 15

Subſtitutio compendioſa coniunctim facta maioribus, & etiam minoribus intelligitur quò ad omnes fideicommiſſaria, vt vniformiter intelligatur. vnde legitima detrahitur, & bona auita. Et relicta pro nuptijs quatenus eſt legitima debentur purè. Bar. in conſi. xlj. nu. 1. & 2. fo. 15

Subſtitutus filio compendioſè quando venit ad hæreditatem ſi filius moriatur viuente patre. Bar. in conſi. xxxvij. nu. 3. fo. 14

Subſtituit teſtator filio ſuo, & filius mortuus eſt viuente patre, ac poſtea pater caſſauit primum teſtamentum: ſed non fecit in ſecundo hęredis inſtitutionem: tunc ſubſtitutus in primo teſtamẽto venit ex vulgari comprehenſa in compendioſa, & primum teſtamentum tantũ eſt irritum quo ad legata, ſed non quò ad hæredis inſtitutionem. Bartol. in conſi. xxxviij. incipien. Paulus Hugo. nume. 1. fo. 14

Subſtitutus extraneus pupillariter deceſsit: pupillus poſt annum à morte patris, nullo ei exiſtente petito tutore ab ipſo ſubſtituto vel à matre: an ipſius pupilli hæreditas deferatur ſubſtituto, vel matri, vel neutri. Bar. in xviij. q. ſua diſp. fi. nu. 1. cum multis ſeq. & in ſolu. q. nu. 1. cum plu. ſeq. fo. 96

Subſtitutio facta pluribus fratribus per patrem, ſi aliquis eorũ ſine filijs moreretur, an mortuo vno ſine filijs, cui ſuccedunt alij, expiret ſubſtitutio quò ad alios, ita quòd ſi alter eorum poſtea moriatur ſine filijs, non veniat frater, & concluditur quòd non expirat. Bar. conſi. ccxliij. nu. 1. fo. 74

Subſtitutio compendioſa facta filio comprehendens pupillarem an excludat matrem tanquam directa. Bar. in conſi. xxx. fo. 13

Subſtitutio facta filiæ ſuæ ſi decederet in pupillari ætate, vel quandocunq; poſtea tunc ſi filia moriatur impubes excluditur mater. Barto. in conſi. xxxiij. incipi. in nomine Domini amen. præſupponitur &c. nu. 1. fo. 12

Subſtitutio iſta etiam incerta dicitur ad pias cauſas, & valet ſi teſtator dicit, ſi filius ſuus moriatur quocunq; tempore, ſine hæredibus legitimis, de ſuo corpore natis, quando pro anima ſua patris & matris, & fratrum diſtribuantur bona per tales. & ſi moriatur filius in pupillari ætate eſt directa pupillaris, & excludit mater etiam à legitima. Bar. in conſi. xxv. fo. 11

Subſtitutio facta filio ſi deceſſerit ſine liberis, an ſit ſemper fideicõmiſſaria, vel pupillaris, vel directa. & an mater excludatur à ſucceſsione filij, ſi non petiſt dari curatorem ventri, aut poſthumo. Bar. in conſi. xxij. inci. homo Accurſuli. nu. 1. & ſeq. fo. 10

Subſtitutio, quæ fit impuberi, vt bona diſtribuantur inter pauperes, cenſetur directa ſi intra pupillarem ætatem decedit. Bar. in conſi. lvj. inci. in nomine Domini amen. Bar. facit &c. nu. 1. fo. 19

Subſtitutio pupillaris tacita, quę venit ex mente teſtantis, excludit matrem. Bar. vt s. nu. 2. fo. 19

Subſtitutio facta in omnibus bonis ſignificat directam, & excludit matrem. Bar. ibidem

Subſtitutio compendioſa facta filio impuberi, dicitur directa pupillaris, ſi dicit teſtator ꝙ omnia bona ſua ſint ſubſtituti. Bar. in conſi. xliiij. nu. 2. & ſeq. fo. 15

Subſtitutio pupillaris excludit matrem, & an ſubſtitutio facta cõpendioſè, ſcilicet quandocunq; deceſſerit, ſit fideicommiſſaria. Bar. in conſi. viij. incipi. factum tale proponitur. nu. 1. fo. 5

Subſtitutio facta per hæc verba, quandocunque deceſſerit filius meus Adultus volo quòd bona mea diſtribuantur inter pauperes per tales executores, deceſsit talis ſine liberis, & executores quoſdam pauperes nominauerunt, & diſtribuerunt de hæreditate prædicta: vtrum hęredes filij poſsint conueniri à dictis pauperibus nominatis cum effectu in quantitate ſibi facta per executorem. Bar. in xiij. q. ſua diſputatio. nu. 1. fo. 91

Subſtitutio compendioſa facta per verba communia, vel directa, an ſit fideicommiſſaria, vel pupillaris dicta. Bartol. in conſi. liiij. incipi. Angelus Macie. nu. 5. fo. 18

Subſtitutio directa pupillaris cenſetur pura, ſi pater mandat vendi bona ſua, & filij ſi deceſſerit in pupillari ætate, & diſtribui inter pauperes. Bar. in conſi. iij. nu. 1. fo. 3

Subſtitutio pupillaris continet in ſe tacitam vulgarem, etiam ſi fiat extraneo. Bar. in conſi. xlviij. nu. 1. fo. 16

Subſtitutio facta perſonis diſparibus etiam compendioſa, non continet pupillarem. Barto. in conſilio lvij. incipiẽ. Annacellus. numero 2. & ſequẽ. fo. 19

Subſtitutiones quæ dicantur directæ, & quæ dicantur obliquæ. Bar. in conſi. xiij. nu. 2. fo. 6

Subſtitutio compendioſa facta per verba directa intra tempora pubertatis, habet vim pupillaris directę. Bar. in cõſi. iij. nu. 2. fo. 3

Subſtitutio facta filio etiam ſi decederet ſine filijs ex corpore ſuo natis expirat, ſi filius ingrediatur monaſterium: quia monaſteriũ habetur loco filij. Bar. in conſi. j. nu. 1. fo. 2

Subſtitutus an poſsit extrahere legata ſibi tanquàm æs alienum. Bar. in conſi. viij. inci. factum tale proponitur. nu. 5. fo. 5

Subſtitutio fideicommiſſaria in legitima filij facta, an teneat. Bar. in conſi. xiij. incipi. ex facto propoſito. nu. 13. fo. 7

Succeſsio ab inteſtato quando habeat locum, & inter quas perſonas, & quæ præferantur in ſucceſsionibus ab inteſtato, vide plenè in ſuo tracta. ſucceſsio. ab inteſta. nu. 1. cum multis ſeq. fo. 170

Succeſsio ab inteſtato ceſſat, donec poteſt habere locum ſucceſsio ex teſtamento. in tracta. de ſucceſsio. ab inteſtato. nu. 27. fo. 171

Succumbens in exceptione propoſita, ante litem conteſtatam põt illam poſt litem conteſtatam proponere, & eam plenè probare, ſi non plenè probatur ante. §. ſummariè. nu. 25. fo. 101

Summaria cauſa quæ ſit, & quomodo cognoſcatur ꝙ debeat eſſe ſummaria, vide regulas quas ponit Bar. in extrauagan. ad repri. in verbo, ſummariè. nu. 8. cum multis ſequen. fo. 100

Suorum hęredum appellatione intelliguntur deſcendentes. Bar. in conſi. lij. incipi. in nomine Domini amen. nu. 4. fo. 18

Sumptus facit per alterum ex fratribus, tam in eius perſona, quàm filij, vel filiæ, ſi ſunt ſocij omnium bonorum, fiunt de communi. de duobus fratribus. §. j. quæro. nu. 29. fo. 122

Superioris copia ex parte concedentis repræſalias quando haberi non poſsit, vt ciuitas ſubdita illas concedere poſsit. intra. repræſ. in iij. q. nu. 6. fo. 127

Superficies terræ dicitur facies terræ, quæ erga cœlum reſpicit. in tracta. de inſula. §. quod ſi. nu. 10. fo. 148

Superior deponit Ducem, Marchionem, vel Baronem habentem iuſtum titulum, & tyranniam exercentem. de tyrannia. numero 31. fo. 116

Superbia radix omnium malorum. de tyran. nu. 4. fo. 123

Surſum dicitur totus motus à parte inferiori verſus ſuperiorem. Deorſum à parte ſuperiori verſus inferiorem. in tracta. de inſula. §. quod ſi ex. nu. 2. fo. 148

De litera T.

TAbellio qui confecit inſtrumentum, quòd connumeretur in numero teſtium. in tracta. de publi. teſtium. nu. 88. fo. 192

TEMPVS laudi an incipiat currere à die laudi, vel à die notificationis. Bar. in conſi. xiij. in ij. volu. nu. 2. fo. 200

Tempus laudi quo mandatur quod intra xv. dies debeat aliquid facere, à quo tempore currat. Bar. conſi. ccxxx. nu. 1. fo. 71

Tenens aliquid contra voluntatem defuncti, cui ſucceſsit, in foro conſcientiæ, illud licitè non retinet. de hæreditate. libro j. minori capi. iij. nu. 4. fo. 111

Tentans vel procurans tyranniam punitur: licet non perfecerit. de tyran. nume. 6. fo. 123

Terminus debet dari ſi in termino citationis quis comparet, & allegat abſentiam citati, & petit ſibi prorogari terminum vt inueniat citatum. in conſtitu. ad reprimen. §. per edictum. numero. 7. fo. 104.

Terminus in citatione per edictum debet poni cõgruus, vt veniat in notitiam citati, & poſsit ad locum citationis comparere. in cõſti. ad repri. §. per edictum. nu. 5. fo. 104.

Terminus ad allegandum neceſſariò nõ datur. in cõſti. ad reprimẽdum. §. & figura. nu. 19. fo. 102.

Terminus intelligitur peremptorius, quando proceditur ſine figu

ra iudicij. & in conſtitutio. ad reprimendum. §. in termino. numero 1. fo.105

Terræ quæ ſubmittũt ſe protectioni ciuitatis certis pactis, nõ dicũtur ſubditæ, ſed fœdere æquali liberæ ſunt. in tracta. repræſal. numero. 10. fo 125

Territorium vnum ſi princeps diuidit inter plures, dicitur ager limitatus, & non habet ius alluuiõis. in tract. alluuio. §. acquiritur nobis. nume. 4. fo 141

Territorium an videatur occupatum ab eo, qui in eo cum exercitu ſtat. vt ſtatim ſuũ fiat. in tractatu de inſula. §. nullus. nu. 9. fo. 146

Territoria diuerſa, ſi diuerſis integrè aſsignãtur, nõ dicũtur agri limitati. de alluuio. §. acquiritur. nu. 5. fo. 141

Teſtes deponẽtes de diuerſis perſonis, reprobãtur. in tracta. ad reprd. teſtium. in verſi. teſtium fa. nu. 27. fo. 184

Teſtes nõ præſumũtur iurati, niſi de iuramẽto in actis appareat in tractatu circa mate. teſtium. in verbo, iurare. nume. 72. fo. 191

Teſtes, quorum vnus deponit de veritate, alius de fama, probant. in tract. de publi. teſtium. nu. 119. fo. 193

Teſtes recepti ante litem cõteſtatam nõ probãt. in tract. ad reproba. teſtium. in verb. teſtium fa. nu. 43. fo. 185

Teſtes debent cum iuramento deponi, & tale iuramentum non poteſt remitti. in tracta. ad reproba. teſti. in verſicu. teſtium fa. numero 11. fo. 184

Teſtes iurãtes & deponẽtes in eccleſia reprobãtur. in trac. ad reproba. teſtium. in verſi. teſtium fa. nu. nu. 30. fo. 184

Teſtes non vocantur à longe, quando plus expenderetur quàm eſſet valor cauſæ. in tracta. cir. mate. teſtium. in verſic. qui teſtium fa. nume. 37. fo. 190

Teſtes reprobantur quando articuli producti non faciant ad cauſam. in tracta. ad reprobationem teſtium. in verbo, teſtium fa. numero 48. fo. 185

Teſtes producti ſuper id, de quo eſt actum, reprobantur. eodem tracta. nume. 49. fo. 185

Teſtes iurati in termino quando examinari poſsint extra terminũ. latè diſputatur in tracta. ad repro. teſtiũ. in verbo, teſtium. fa. numero. 76. fo. 186

Teſtes, qui compelli poſſunt, quando deponunt ſponte debet in actis redigi. in tracta. de publi. teſtium. nu 96. fo. 192

Teſtes compellũtur teſtificari multa indicta, & pignoribus captis, & alijs remedijs. in tracta. ad reproba. teſtium. in verſ. teſtium fa. nume. 69. fo. 185

Teſtes deponẽtes per eũdem præmeditatumq; ſermonem nõ probãt. in tract. ad repro. teſt. in verſi. teſtium fa. nu. 33. fo. 184

Teſtes debẽt ſecũdùm interrogatorium examinari, vt proſint producẽti: aliàs habẽtur pro nõ receptis. in tracta. de publ. teſtium. nume. 99. fo. 192

Teſtes ſuper eiſdem articulis iteratò recipi nõ poſſunt. in tracta. ad repro. teſtium. in verſi. teſtium fa. nu. 37. fo. 185

Teſtes quorum dicta non ſunt redacta in publicam formam non probant. in tracta. ad reprobatio. teſtium. in verbo, teſtium facit. numero 52. fo. 185

Teſtes deponentes per eundem præmeditatumque ſermonem dicuntur ſubornati. Arbitrarium eſt iudici eis credere. de publi. teſtium. nume. 192. fo. 195

Teſtes contrarij concordantur in numero pari, & ad euitandum pœnam. de publi. teſt. nu. 159. fo. 194

Teſtes iurant parte pręſente. in cõſtitu. ad reprimend. §. & figura. numero. 13. fo. 102

Teſtes & eorum dicta publicantur. in conſti. ad reprimen. §. & figura. numero 15. fo. 102

Teſtes poſt didicita teſtificata nõ poſſunt produci. nu. 16. ibid.

Teſtes quando poſſunt reprobari ante aperturam, vel poſt aperturam teſtium. in tracta. ad reproba. teſtium. in verſicu. teſtium fa. nume. 61. fo. 185

Teſtes à me productos quantum ad perſonam non poſſum reprobare: ſed dicta ſic. in tracta. ad reprob. teſtium. in verbo, teſtium fa. nu. 61. fo. 185

Teſtes poſt didicita teſtificata non poſſunt ſuper eiſdem articulis examinari, ſuper alijs ſic. in tractatu de publi. teſtium. numero 124. fo. 193

Teſtes recepti ad excipiendum quando faciant fidem ad agendũ. de publi. teſtium. nume. 206. fo. 195

Teſtes adinuicem repugnantes non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid: quid vnus de maiori, alter de minori, ſtatur minori. de publi. teſt. nume. 216. fo. 196

Teſtes ſingulares non probant contractum vſurarium, nec certum crimen hæreſis. in tractatu de publicatione. teſtium, numero 213. fo. 196

Teſtes dicuntur ſingulares in actu diſtrictiuo: & dicuntur varij, & ſingulares, quando vnus de vna, alius de alia probat. numero 214. ibidem

Teſtes an probent, iudicis arbitrio relinquitur facta conſideratione circa perſonam, & dictum teſtium. in tractatu teſtimo. numero 1. fo. 172

Teſtes ſeniores pręferuntur iunioribus. in tractatu de publi. teſtiũ. numero 101. fo. 192

Teſtes poſt litem conteſtatam, non antè recipiuntur. vbi ponit xxxiij. caſus, in quibus recipiuntur ante litem conteſtatam. in trac. circa mate. teſti. in verbo, quando. nu. 73. fo. 191

Teſtes recepti ante litem conteſtatam: vt quia ſenes, vel infirmi, non publicantur: & quando publicentur reo præſente in iudicio, & actore abſente, infra nu. 78. in tracta. circa mate. teſtium. in verbo, quando. nu. 74. fo. 191

Teſtes quando dicunt ſe nihil ſcire poſſunt alijs publicatis teſtibus ſuper eiſdem capitulis produci. ibidem. nu. 75. fo. 191

Teſtes examinandi ad æternam rei memoriam, coram quo iudice examinentur. nume. 76. ibidem

Teſtes ad æternam rei memoriam pro reo publicati eidem proſunt, ſaluo iure opponendi contra perſonas eorum. numero 77. ibidem

Teſtes in criminalibus coram iudice examinantur, in ciuilibus ſecus. in tractatu ad reprobatio. teſtium, in verbo, teſtium faci. numero 70. fo. 186

Teſtes duo in probanda inhabilitate teſtis ſufficiunt. in tracta. circa mate. teſt. in verbo, qui teſtium. nu. 26. fo. 189

Teſtes non pereunt inſtantia perempta. de publi. teſtium. numero 204. fo. 195

Teſtes repeti quando poſsint. in tractatu de publi. teſtium. numero 106. fo. 192

Teſtes examinati in vna inſtantia ad vnum finem, non impediunt examinationem fieri in alia, ad alium finem. ibidem

Teſtes poſſunt produci antè, publicatis teſtibus, etiam ſi eſt renunciatum productioni teſtium, in tractatu circa mate. teſta. in verbo, teſtium. nume. 47. fo. 190

Teſtes in cauſa criminali torquentur: & quid in ciuili. in tractatu de publi. teſt. nume. 14. fo. 193

Teſtes procurator non inducit ſtante ſtatuto quòd non poſſunt induci, niſi à principali. in tractatu circa mate. teſtium, in verbo, qui teſtium. nume. 50. fo. 190

Teſtes ſi ſunt recepti parte abſente, intelligitur parti exceptio reſeruata. in tractatu circa mate. teſtium. in verbo, qui teſtium. numero 51. fo. 190

Teſtes reprobantur quando deficiunt in numero requiſito. in tracta. ad repro. teſtium. in verbo, teſtium. fa. nu. 44. fo. 185

Teſtes ſi non ſunt rogati, non probant. nume. 45. ibidem

Teſtes reprobantur ſola voluntate illius, contra quem producuntur coram arbitro. nume. 46. ibidem

Teſtes non rectè examinati probant in longinquis partibus. de publi. teſtium. nu. 208. fo. 195

Teſtes magis idonei requiruntur in criminalibus, quàm in ciuilibus. de publi. teſt. nu. 113. fo. 193

Teſtamentum qui non poteſt facere, non poteſt ferre teſtimoniũ. in tractatu circa mate. teſt. in verbo, qui teſtium. nu. 28. fo. 189

Teſtamentum, in quo fratres minores ſunt inſtituti, eſt nullum, ſi ſubſtitutus non eſt datus. de hæredi. libro j. minorica. numero 8. fo. 110

Teſtes ſi rectè culpa iudicis non fuerint examinati publicato proceſſu poterunt iteratò examinari. in tractatu de public. teſtium. numero 125. fo. 193

Teſtes etiam de voluntate partium non admittuntur poſt didicita teſtificata. nume. 126. ibidem

Teſtes examinantur poſt didicita teſtificata, quando primi dixerũt ſe nihil ſcire, vel non recordari. nu. 127. ibidem

Teſtes publicato proceſſu poſſunt admitti ad probandum exceptionem, ſi terminus ſtatutus ad probandum non ſit lapſus. numero 128. ibidem

Teſtes vt probent, neceſſariò concludere debent, & aſsignare rationem dicti concludentem. nume. 129. ibidem

Teſtes teſtamentarij non præſumuntur rogati. & quibus caſibus debeant eſſe rogati. de publi. teſtium. nume. 247. fo. 197

Teſtes debẽt cognoſcere cõtrahentes, ſi agitur de probando actu: ſecus ſi de ſolennitate. nu. 248. ibidem

Teſtes ſuper lite coram arbitro pendente, poſſunt coram iudice examinari, nec requiritur litis conteſtatio. nume. 249. ibidem

Teſtes inſtrumenti, vel ſcripturæ non repelluntur propter amicitiam. circa mate. teſtium. nu. 6. fo. 188

Teſtes quando ſunt contrarij, illi pręualent qui reddunt meliorem cauſam. de publica. teſtium. nume. 161. fo. 194

Teſtes deponentes circa demonſtrationem, quomodo debeant cõcludere. de publi. teſtium. nu. 158. fo. 194

Teſtes deponentes ſuper dominio debent de facto, & non de iure deponere. de publi. teſtium. nu. 147. fo. 194

Teſtes deponentes de diuerſis locis non probant. in tractatu ad repro. teſt. in verſi. teſtium fa. nu. 29. fo. 184

Teſtes aliqui ſi dicunt filium in maiori quantitate inſtitutum, filiã in minori, alij dixerunt eos inſtitutos æqualiter, intelligitur ſcilicet eodem tempore. de publi. teſtium. nu. 222. fo. 196

Teſtes obſcuri & ignoti repelluntur. ad repro. teſt. nu. 17. fo. 184

Teſtes dicentes vnum pro alio, vel pluribus dixerunt ſua teſtimonia, reprobantur, & tanquam falſarij puniuntur. in tracta. ad repro. teſt. in verſi. teſtium fa. nu. 34. fo. 184

Teſtes poſt didicita teſtificata repelluntur. in tracta. ad reproban. teſtium. in verbo, teſtium fa. nu. 40. fo. 185

Teſtis ſi dicit, vidi quem eſſe ſanum, an probet. ſi dicit, vidi publicum inſtrumentum. an probet. ibidem. nu. 148. fo. 194

Teſtis ſi dicit, quòd vidit furari capam Martini, probat furtum. numero 149. ibidem

Teſti non plenè factum narranti non creditur. de publica. teſtium, numero 199. fo. 195

Teſti plus perito creditur, etiam ſi negatiuè loquatur. numero 200. ibidem

Teſti falſum dicenti ſuper vno, non creditur in alio. de publica. teſtium. nume. 239. fo. 196

Teſti de infamia alicuius non creditur, niſi reddat rationem, & quando ſufficiat deponere in genere. ibid. nu. 176. fo. 194

Teſtis ſtudioſè non reddens cauſam ſui dicti tenetur pœna falſi. de pub. teſtium. nu. 234. fo. 196

Teſtis qui dicit, non recordor, tenetur pœna falſi, quando certum eſt quod recordatur. nume. 234. ibidem

Teſtis non debet aſſerere, niſi quod vidit & ſenſit, aliàs eſt falſus. numero 233. ibidem

Teſtis reprobatorius ſi interrogatus non reddit cauſam, non probat ita perfectè, ſicut ille qui reddit bonam. de publica. teſtium. numero 160. fo. 194

Teſtis examinatus in palatio Poteſtatis dixit contractum celebratum in palatio epiſcopi: ſuper alio articulo dixit, in hoc palatio: ſaluatur eius dictum ad pœnam euitandam. de publica. teſtium. numero 185. fo. 195

Teſtis vnus ſi dicit de ſe & ſocio, & ſimiliter alter, an probant, & dicantur ſingulares. in tractatu de publicatio. teſtium. numero 186. fo. 195

Teſti pro vna parte deponenti, ſi interrogatus pro alia noluit reſpõdere, non creditur. de publi. teſti. nu. 185. fo. 195

Teſtis deponens ſuper longitudine, vel latitudine alicuius rei probat, ſi dicit quòd vidit menſurari, & idem teſtis dicit rem magnã vel paruam, quia vidit. in tracta. teſtimo. nu. 47. fo. 175

Teſtis deponens ſuper menſura fundi, vel muri limitatè probat, ſi eſt peritus in menſura, & dicit ſe menſuraſſe, vel menſurari vidiſſe. numero 48. ibidem

Teſtis deponens de fama in cauſa appellationis debet probare per id quod incidit ante litem motam. de publicatio. teſtium. numero 177. fo. 194

Teſtis ſemel reddens cauſam dicti, non debet vlterius interrogari: ſed de circunſtantijs ſic, ad veritatem inueſtigandam. in tracta. de publi. teſt. nu. 138. fo. 193

Teſtis ſi non reſpondet in cauſa ſcientiæ ſtante ſtatuto, quòd de cauſa ſcientiæ interrogari debeat, aliàs non valeat depoſitio; quod non probat. numero 139. ibidem

Teſtis aſsignans ineptè rationem dicti, non probat, etiam ſtante ſtatuto quòd teſtibus credatur, licet non reddant bonam rationem. numero 140. ibidem

Teſtis non deponens de cauſa, quia non fuit interrogatus, probat. ibidem. numero 141. fo. 194

Teſtis ſi in reddendo cauſam rationis dicat ſic, quia ſic reperio in meo memoriali quod de hoc feci, probat. nu. 142. ibidem

Teſtis dicens, quia præſens fui, probat viſum & auditum. numero 143. ibidem

Teſtis deponens per verbum credo, in his quæ ſunt de peritia ſuæ artis, an probet. numero 144. ibidem

Teſtis deponens per verbum, neſcio, non debet vlterius interrogari. ibidem. numero 145. fo. 194

Teſtis debet reddere rationem, per eum ſenſum, de quo percipitur id, de quo teſtificatur. de publi. teſtium. nu. 130. fo. 193

Teſtis qui dicit Titium fuiſſe, qui illud fecit: quia dum ſe aſpiceret in ſpeculo illum vidit, non probat. in tractatu teſtimo. numero 44. fo. 175

Teſtis deponens ſe antea Titium cognouiſſe, quia erat vicinus, ſuus continuus, probat. ſed ſi non à pueritia ipſum cognouiſſet, non probat. in tracta. teſtimo. nu. 45. fo. 145

Teſtis deponens per verbum intellexit, non probat, niſi exponatur, id eſt, vidit. in tractatu de alluuione. §. per alluuionem. numero 2. fo. 141

Teſtis, qui dicit aliquem prudentem, diligentemque patremfami. quia per triennium vidit diligenter gerere negotia ſua: probat, & interrogatus quid reſpondeat, in tractatu teſtimo. numero 83. fo. 176

Teſtis, qui dicit ſe continuè vidiſſe, intelligitur de viſione continua quæ cadit in ſocium, vel vicinum. ibidem

Teſtis occultans veritatem punitur, ac ſi falſum diceret. de public. teſtium. nume. 243. fo. 196

Teſtis deponens aliquem fugitiuum, ęquum calcitroſum, vel quid ſimile, vt probet qualiter deponat circa ſcientiam. in titu. de teſtibus. numero 103. fo. 178

Teſtis interrogatus de aliqua re, ſi dicit ſe obliuioni tradidiſſe propter infirmitatem, iuſtè allegat. de publica. teſtium. numero 226. fo. 196

Teſtis examinatus in loco vbi quis paſſus fuit caſum, facit fidem alibi. numero 127. ibidem

Teſtis qui dicit Titium poſſediſſe decem annis, & non dicit de quibus ſingulariter, non probat. Et ſi dicit poſſedit, decem annis, & plus, nihil operatur. in tractatu de publica. teſtium. numero 180. fo. 195

Teſtis dicens Titium poſſediſſe per annum patiente Seio, non probat. numero 181. ibidem

Teſtis inductus ad probandum mutuum vt probet, quomodo deponat. numero 182. ibidem

Teſtis, ſi ex teſtibus vnus deponit de quinq;, alius de decem: non probatur contractus in quinq;. ibidem. numero 183. fo. 195

Teſtis ſuſpectus interrogatur de circunſtantijs. in tractatu. de publica. teſtium. numero 103. fo. 192

Teſtis vnus ſubrogatus loco alterius propter caſum ad actum inchoatum, debet interrogare alios teſtes, de geſtis in eorum præſentia. numero 104. fo. 192

Teſtis ſentiens commodum etiam in conſequentiam quando poſſit teſtificari. numero 105. ibidem

Teſtis examinatus, qui non debuit examinari quòd non faciat iudicium, & quando, & qualequale præiudicium. de publica. teſtium. numero 212. fo. 196

Teſtis qui dicit Titium promittere Seio, quòd probet. in tractatu de teſti. numero 6. fo. 173

Teſtis dicens, ſcio quia præſens fui, vel interfui, quòd probet. ibid.

Teſtis debet reddere rationem dicti per ſenſum corporis, qui dicto congruat. circa materiam teſt. verſiculo conuenticulam. numero 5. fo. 179

Teſtis, qui in reddendo rationem dicit, videtur mihi quòd poſſedit, decem annis: probat. numero 24. in verſiculo, conuenticulam. fo. 180

Teſtes examinati ſummariè ante litem conteſtatam, poſt litem po

teſtunt plenariè examinari.in §.ſummariè.nume.25. fo.101

Teſtis inteſtabilis, qui communi opinione reputatur teſtabilis, quando admittatur.in tractatu circa mate.teſtium.in verbo,qui teſtium.numero 24. fo.189

Teſtis deponens ſuper inceſtu, ſi deponit coniunctionem carnalem,& non conſanguinitatem,an probet.de publicatio. teſtium numero 1 8. fo.193

Teſtis,qui non vult comparere vt veritas occultetur, punitur crimine ſtellionatus.in tractatu circa mate.teſtium.in verbo,qui teſtium.numero 38. fo.190

Teſtis,quibus caſibus cogatur teſtificari.in tractatu circa mate. teſtium.in verbo,qui teſtium.numero 40. fo.190

Teſtis,qui venit ad iudicium, & iurauit non recedere ſine licentia iudicis, quòd non poſsit teneri vltra xv. dies. in tractatu circa mate.teſti.in verbo,qui teſtium.numero 41. fo.190

Teſtis,qui non fuit citatus,nec monitus, ſi deponit cum iuramento,probat.ibid.numero 42. fo.190

Teſtis ſi dicit non dixiſſe,prout ſcripſit notarius,creditur magis notario,ſi iudex fuit præſens.in tractatu circa mate.teſtium.in verbo,qui teſtium.numero 54.246.& 251. fo.190

Teſtis qui celat veritatem,non probat.in tractatu ad repro. teſtiũ. in verbo,teſtium.numero 23. fo.184

Teſtis ſuper qualitate animi deponens,qualiter probet. in tractatu circa mate.teſt.numero 10. fo.180

Teſtis deponens ſuper his, quæ curſu temporis mutantur, vt probet,qualiter deponat.eo.titu. nu.11. fo.180

Teſtis qualiter rectè probet damnum eſſe datum culpa vel negligentia.circa mate.teſtium.numero 12. fo.180

Teſtis, qui dicit falſum in circunſtantijs, quòd tenetur de falſo. de publi.teſti.numero 233. fo.196

Teſtis deponens ſuper his,quę percipit intellectu magis quàm ſenſu, non probat, niſi reddat rationem dicti, etiam non interrogatus.eodem titu.numero 2. fo.180

Teſtis quando videatur repetijſſe locum, & tempus, aliâs dictum in dicto ſuo.in tractatu circa mate.teſti.nume.18. fo.180

Teſtis de vniuerſitate quando poſsit eſſe in cauſa vniuerſitatis.circa mate.teſtium.nu.13. fo.188

Teſtis, qui ſemel declarauit dictum ſuum obſcurum, non poteſt illud iteratò declarare. in verſiculo iuxta. circa materiam teſt. numero 25. fo.180

Teſtis non admittitur in illis caſibus, in quibus oportet probare per ſcripturam.nume.47. fo.184

Teſtis de longinquo producens facit expenſas.in tractatu de pub. teſt.nume.97. fo.192

Teſtis poteſt interrogari de facinoribus ſuis.in tractatu ad reprob. teſtium.numero 50. fo.184

Teſtis qui iurauit in termino, licet extra terminum deponat, dicitur in termino depoſuiſſe.in tractatu circa mate..teſtium. in verbo,iurare.numero 70. fo.191

Teſtis, qui non fuit receptus à iudice vel ab alio, de cuius mandato non admittitur.in tractatu ad reproba.teſtium.inverbo,teſtiũ fa.numero 42. fo.184

Teſtis ſi ſecretè & ſigillatim non depoſuit,reprobatur.in tracta.ad repro.teſtium.in verbo,teſtium fa.nume.41. fo.184

Teſtis dictum ambiguum quomodo declaretur,remiſsiuè. eodem numero 6. fo.180

Teſtis deponens, quia præſens fui, intelligitur, & intelligens, vt probet.eo.titu.nu.5. fo.189

Teſtis,iudex,vel notarius,vel alius reuelans ſecreta teſtium cauſę, vel alterius rei,tenetur pœna falſi. in tracta. ad reproba. teſti. in verbo,teſtium fa.nu.66. fo.185

Teſtis,qui iurat dicere puram,& meram veritatem,deponendo de fama non probat.in tracta.circa mate.teſtium. in verbo, qui teſtium.numero 63. fo.191

Teſtis,qui non iurat tactis ſcripturis,ſi deponit falſum,poteſt puniri.ibidem.numero 64. fo.191

Teſtis ſi deponit aliquem dominum quia vidit,non probat.in tractatu de publica.teſtium.numero 134. fo.193

Teſtis deponens ſuper his quæ percipiuntur iudicio intellectus, non probat,niſi reddat rationem dicti.nu.135. ibidem

Teſtis ratio bona facit dictum bonum, & mala malum, & dictum adaptatur ad quod ratio.numero 136. ibidem

Teſtis debet à iudice interrogari de cauſa ſcientiæ,& ſi nō interrogat,præſumitur in eo malitia.nu.137. ibid.

Teſtis deponēs de cauſa viſus idonea,licet loquatur groſſo modo, probat etiam auditum.de pub.teſt.nu.152. fo.193

Teſtis repellitur ſi veriſimilia nō deponit.in tracta.ad repro. teſti. ver.teſtium.fa.nu.24. fo.184

Teſtis falſus varians,qualiter puniatur.de publica.teſtium. numero 231. fo.196

Teſtis falſum dicēs coram iudice nō ſuo,poteſt ab eo puniri.de publi.teſtium.nu.244. fo.196

Teſtis deponēs falſum coram arbitro,remittitur puniēdus ad ſuũ iudicem.nu.245. ibid.

Teſtis receptus à notario in iudicis abſentia,ſi dixit aliter depoſuiſſe quàm ſcriptũ reperiatur,cui magis credatur.vide infra 253.& 254.numero.246. ibid.

Teſtis deponēs ſuper eo quod eſt remotum à natura cōtractus nō probat.de publi.teſtium.nu.201. fo.195

Teſtis quādo poſsit dictũ ſuum declarare,corrigere,vel interprætari,variare non poteſt.in tracta.de public.teſtiũ.nu.107. fo.192

Teſtis qui dicit credere,vel ſic ſibi videri,nō probat. & quid ſi dicit,ſic mihi videtur.in tracta.de publi.teſtium.nu.164. fo.194

Teſtis interrogatus de diffinitione rei debet reſpōdere,diffinitiōes quæ ſunt iuris,pertinēt ad docto.nu.165. ibid.

Teſtis dicēs quòd vidit Titium tenere & poſsidere,probat:licet interrogatus quid ſit poſſeſsio,reſpondeat, neſcio.nu.166. ibid.

Teſtis poteſt interrogari quomodo intelligat verba iuris, & tenetur ſcire iura.nu.166. ibid.

Teſtis debet habere notitiam ſenſus,non impreſsione intellectus. in tracta.de publi.teſtium.nu.168. fo.194

Teſtis,quia vicinus probat quem bonum & malum. in tracta. de publi.teſtium.nu 171. fo.194

Teſtis qui dicit,ſcio quia ſcio:an probet.nu.171. ibid.

Teſtis interrogatus de fama,licet dicat vera in capitulo cōtēta nō probat,niſi dicat cauſam,& à quibus habuit ortum etiam nō interrogatus.in tract.de publi.teſtium.nu.172. fo.194

Teſtis famam non probat qui dicit,publicè dicitur.nu.173. ibid.

Teſtis interrogatus de veritate,ſi dicit ſe nihil ſcire,intelligitur de veritate,non fama.nu.174. ibid.

Teſtis non dicitur falſus,ſi dixit ad ſe nō ſpectare commodum, & tamen ſpectat tāquā cuilibet de populo vel vniuerſitate.de public.teſtium.nu.236. fo.196

Teſtis,qui falſum dixit coram iudice, præſente parte, punitur de falſo ſine citatione.nu.237. ibid.

Teſtis innutili producenti,& aduerſario non nocens,poteſt accuſari de falſo.nu 238. ibid.

Teſtis falſum dicens præter cōſcientiam domini,domino nō præiudicat.nu.239. ibid.

Teſtis deponēs de vita,& moribus alicuius,ſi reddit cauſam, quia conſanguineus,vel vicinus,probat.in tracta.de teſtibus. numero 14. fo.173

Teſtis ſuper identitate rei.remiſsiuè. Item teſtis qualiter deponat, vt imponat fidem inſtrumento quod legi nō poteſt.de publi.teſtium.nu.190. fo.195

Teſtis deponens ſuper alio quam fuerit inductus,an probet.de publica.teſti.nu.207. fo.195

Teſtis deponens ſuper identitate rei mobilis vt probet, qualiter deponat, & qualiter probetur. in tractatu de teſtibus. numero 30. fo.174

Teſtis recipiens pecuniam vt dicat teſtimonium verum, punitur de falſo.de pub.teſti.nu.203. fo.195

Teſtis dictum verum in articulo non vitiatur, ſi teſtis dicit falſum extra articulum. in tractat.de publica. teſtium numero 94. fo.192

Teſtis incontinenti poteſt dictum ſuum mutare in totum, vel in partem: & ſtatur vltimo.in tracta.ad repro. teſtium.in ver. teſtium fa.nu.18. fo.183

Teſtis compellitur per ordinarium,vt iuret coram eo.in tracta. cir. mate.teſtium.in verbo,qui teſtium.nu.66. fo.191

Teſtis qui iurat dicere veritatem ſuper articulis, ſi deponit extra, quando probet.nu.67. ibid.

Teſtis,qui aliàs protulit falſum teſtimonium,repellitur.in tract.ad repro.teſti.verſi.teſtium fa.nu.38. fo.184

Teſtis

Teſtis qui contra me teſtificatus eſt, ſi modò per me producitur, repellitur.in trac.ad reprob.teſtiũ.in verbo,teſtiũ.nu.39. fo.184

Teſtis deponens de valore rei,ſi deponit de credulitate vel opinione,probat.eo.tit.& ver.nu.7. fo.180

Teſtis deponens ſuper identitate rei,qualiter habeat deponere: & ibi ſi de ſanitate,vel infirmitate,ætate,vel ſenectute.eod.titu. nume.8.& 14. fo.180

Teſtis quando vacillat,notarius ſcribit vacillationem de mandato iudicis:idem ſi trepidat,vel mutat colorem in facie. in tracta. de publi.teſtium.nu.115. fo.192

Teſtis deponens de viſu,poteſt reprobari ratione naturali. ibidem nume.116.

Teſtis deponens ſuper inquiſitione,ſi dicit occidentem cognouiſſe,ſed non occiſum,non probat.ibi.nu.117.

Teſtis iuramentum quod continere debeat. in tracta.cir. mate. teſtium,in verbo,qui teſtium.nu.59. fo.190

Teſtis, qui depoſuit non iuratus, ſi poſtea iurat, non probat. in tractatu circa materiam teſtium, in verbo, qui teſtium. numero 60. fo.191

Teſtis qui varius,qui contrarius,& qui vacillans. de pub. teſt. numero 216. fo.196

Teſtis ſibijpſi contrarius per dolum,punitur.de public.teſtium.numero 217. fo.196

Teſtis qui habet conſimilem cauſam eſt ſuſpectus.ibidem, numero 218.

Teſtis vnus ſi dicit de vno tempore,alius de alio, quod reprobentur.in tracta.ad repro.teſt.in verſi.teſtium fa.nu.31. fo.184

Teſtis quando ſit interrogandus de tempore, & varietas in tempore noceat.eo.tit.& nu. fo.184

Teſtis,qui aliquid dicit quod proſit etiam parti, contra quam producitur,quòd probat. in tracta. ad reprob. teſt. in verb. teſtium fa.numero 67. fo.185

Teſtis dictum inſufficiens poteſt cōfeſsione partis adiuuari. in tracta.cir.mate.teſt.nu.15. fo.180

Teſtis deponens de credulitate non probat: niſi in conſiſtentibus in peritia.in tracta.de teſti.nu.12. fo.173

Teſtis deponens ſe vidiſſe probat, licet interrogatus cauſam non deponat.ibidem,nu.13.

Teſtis deponens determinate circa menſuram vini,vel olei ſi dicit quia menſurauit,vel menſurari vidit,probat. ſi verò indeterminatè,ſatis eſt quòd dicat quòd vidit.in tracta.de teſtibus.numero 50. fo.175

Teſtis deponens ſuper peremptione,vel amiſsione rei, vt probet qualiter deponat, & peremptio,ſeu amiſsio rei qualiter probetur.nu.32. fo.174

Teſtis debet reddere cauſam ſui dicti ſufficiētem ſimpliciter, ſi de ea fuit interrogatus.in tracta.de teſti.nu.2. fo.172

Teſtis qui deponit per verbum,videtur,non probat.in tracta.de teſti.nu.20. fo.173

Teſtis dicens,vidi Titium poſsidere:& mihi videtur quòd ſunt decem anni,probat.ibidem.

Teſtis deponens ſuper ijs,quæ ita nobis cōmunia ſunt quòd aſpectu ab omnibus cognoſcuntur:vt in lapide,ligno, & ſimilibus, & dicat quòd erat lignum,quia vidit,probat.in tract.de teſti. numero 23. fo.173

Teſtis,qui dixit,neſcio aliter quàm dixerim. vel ſimpliciter dicat, neſcio,debet intelligi eo modo,ne ſibi contrarius ſit.ibidem.

Teſtis deponens circa aromata,lapides pretioſos, & ſimilia, ſufficit quòd dicat ſe vidiſſe,& ſe ſcire illius conditionis eſſe.ibidem numero 24.

Teſtis ſi dixit quòd vidit tradi decem corbes frumenti, probat. ſecus ſi dicit quòd vidit tradi aceruum frumēti quod erat decem corbes.in tracta.de teſti.nu.53. fo.175

Teſtis deponens de quantitate vrbis, qualiter deponere debeat vt probet.ibidem,nu.54.

Teſtis quòd non poſsit dictum ſuum in ſcriptis deponere,maximè in criminalibus.in tractatu de publica.teſtium.nu.90. fo.191

Teſtis non examinatur ſuper articulo,ſuper quo non eſt inductus: & quando iurat ſuper eo, ſuper quo non fuit inductus. ibidem, numero 91.

Teſtis deponens ſuper dependentijs,& connexis, non dicitur deponere extra articulum.in tracta.de pub.teſt.nu.92. fo.192

Teſtis non tenetur recordari de tempore. nec vitiatur dictum, ſi non deponit de loco, & menſe.& non tenetur habere notitiam diei,quando eſt de ſubſtantia. Melius debet recordari de loco quàm de tempore,in criminali non tenetur de die deponere. de publica.teſt.nu.209. fo.195

Teſtis ſi non recordatur de tempore, valet teſtimonium eius in interdicto. Et ſi errat in tempore, probatur ſpoliatio. ibidem,numero 210.

Teſtis, qui in ſua teſtificatione aliquid falſi inſerit, vel addit, aut vera detrahit, tota teſtificatio vitiatur. de publica. teſtium. numero 240. fo.196

Teſtis in articulo mortis conſtitutus, ſi dicit ſe falſum depoſuiſſe, non nocet victori.ibidem,nu.241.

Teſtis deponens aliquem cerdonem alicuius artis, ſi dicat quòd vidit eum exercere dictam artem probat. in tracta. de teſtibus. mero 61. fo.175

Teſtis etiam ex interuallo declarat dictum quando fungitur officio iudicis & teſtis.in tracta.de publi.teſtium.nu.109. fo.192

Teſtis qui variat,an probet, & ſi dicit primò quòd nō recordatur, poſtea ſic,ſtatur ſecundo dicto.ibidem,nu.110. fo.192

Teſtis dicto facto in iudicio ſtatur,licet cōtrarium extra iudicium dixerit.ibi.nu.110.

Teſtis ſi dixit hodie,neſcio,poteſt cras dicere,ſcio, & ſtatur ſecundo,ſi dicat antequàm ſit loquutus cum parte.ibi.nu.111.

Teſtis deponens ambiguè, quando poterit interpretari pro quo depoſuerit.ibidem.nu.112.

Teſtis,qui dicit teſtamentum falſum, ſed de tenore non recordatur,non impedit aditionem ex teſtamento.de publi. teſtium. numero 196. fo.195

Teſtis qui dicit notarium erraſſe,puta non audiuit hæc verba, probat errorē,ſed non qualiter de publicatio.teſtium.nu.197. fo.195

Teſtis ſemel inductus ſi ſuper eodem ſecundò inducatur, & dicat. non recordari,qualiter depoſuerit,& aliter deponat, an probet. de publi.teſt.nu.198. fo.195

Teſtis dictum trahitur ad tempus iuramenti.in tracta.cir.mate.teſtium.in verb.qui teſtium.nu.27. fo.189

Teſtis deponens per verbum, credit,quam probationem faciat.in trac.ad reproba.teſtium facil.nu.59. fo.185

Teſtis infamis non admittitur in verb.teſtium facilita.in tracta.ad repro.teſtium.nu.1. fo.183

Teſtis qui falſum dicit, reprobatur. in tracta. ad repro. teſtium, in verſi.teſtium fa.nu.21. fo.184

Teſtis reprobatur ex illis cauſis,ex quibus iudex vt ſuſpectus recuſatur.nu.36. fo.184

Teſtis, qui interrogatus dicit ſe homicidam, non poteſt puniri.in tracta.cir.mate.teſt.in verb.qui teſtium.nu.17. fo.189

Teſtis iurans dicere veritatem,ſuper tota cauſa principali, intelligitur etiam ſuper emergentibus.in tract.cir.mate.teſt. in verbo, qui teſtium.nu.69. fo.191

Teſtis interrogatus in cauſa ſcientiæ,ſi dicit ſcio quia ſcio,non probat.in tracta.de teſti.nu.3. fo.172

Teſtis reddere debet cauſam dicti per alterum ex quinq; ſenſibus corporeis.in tracta.de teſti.nu.4. fo.173

Teſtis dicens quem dominum,& nō reddens cauſam dicti, etiam non interrogatus non probat. idem ſi dixerit quem ebrioſum. ibidem,nume.5.

Teſtis deponens ſuper ijs, quæ diſcurſu intellectus percipiuntur, debet reddere cauſam dicti ſui,etiam non interrogatus. ſecus ſi ſine diſcurſu,vel modico.ibidem,nu.6.

Teſtis deponēs fundum valere decem,non probat, niſi reddat cauſam ſui dicti.ibidem,nu.7.

Teſtis deponens quem dominum adijciēs cauſam: quia vidit eum tanto tempore, quòd præſcripſiſſe probat vtile dominium. ibidem,nu.8.

Teſtis de cauſa cauſæ,non interrogatus,non deponit.ibidem, numero 9.

Teſtis dicens aliquem poſſediſſe,quòd probet etiam ſi non adiecit cauſam.ibidem,nu.10.

Teſtis dictum quando probet,qui dicit ſe à ſuis audiuiſſe antiquis fide dignis.Barto.in ſuo tracta.de teſti. verſi. hanc eandem.numero 11. fo.172

Teſtis dictum qualiter probet de re perempta,ſeu deperdita, cùm

hoc priuationem ſignificet.Bar.in d.ſuo tracta.de teſt. verſi. per emptam.nu.32. fo.174
Teſtificans corruptus pecunia repellitur.in tracta.ad reproba.teſt. in ver.teſtium fa.nu.22. fo.184
Teſtimonia iudiciaria duobus modis dicuntur.in tracta. de publi. teſtium.nume.100. fo.192
Teſtium dicta an faciant fidem in alia inſtantia an cõtra ipſoſmet teſtes.de publi.teſtium.nu.205. fo.195
Teſtium dicta ſcribi debent. in tractatu de publi. teſtium. numero 98. fo.192
Teſtium cõtrarietas vel varietas,qualiter ſit cõcludẽda,etiam vt ꝓbent.de publi.teſtium.nu.230. fo.196
Teſtium receptio cõtra nõ citatum,nõ valet.in tract.cir.ma.teſtiũ. in verbo,qui teſtium.nu.43. fo.190
Teſtibus ſimul examinatis licet probent,tamen nõ creditur.de publi.teſt.nu.194. fo.195
Teſtibus diſcordantibus de valore,ſeu æſtimatione rei,quibus ſtetur,& quomodo magis duobus affirmãtibus,quàm mille negãtibus credatur.in tractatu de publica.teſtium.nu.184. fo.194
Teſtibus cõtrarijs,& inter ſe repugnãtibus abſolute & ſimpliciter, nõ adhibetur fides.de publica.teſtium.nu.215. fo.196
Teſtes ſi variant qualiter reducantur ad cõcordiam.vide Nellum de ſacto Gemini.de publi.teſtium.in verſicu. contrarietas. numero.230. fo.190
Teſtes falſi puniri debent,& quando dicantur falſum communiſiſſe,& qua pœna veniunt puniẽdi.Nellus plenè in verſi.falſus. de publi.teſti.nu.231. fo.196
Teſtes nõ præſumuntur rogati,cũ ſit ſolẽnitas extrinſeca, quæ regulariter nõ præſumitur.Nellus in verſicu.non præſumuntur. nume.247. ibid.
Teſtes an debeãt cognoſcere cõtrahẽtes,vide ibidem. fo.196
Teſtes ſi cõtradicãt in inſtrumẽto publico quid iuris.vide de cõtrarie.teſti.in verſi.cũm teſtes.nu.1.cum ſeq. fo.182
Teſtium dicta an perempta inſtãtia iudicij perempta ſint.vide ibi. nume.12. fo.182
Teſtes qui reprobẽtur,vide pleniſsimè per Iaco.Aegidium in ſuo trac.ad proba.teſt. fo.182
Teſtes qualiter ſint examinandi,vbi & quando.vide plenè Nellũ de ſancto Gemi.in verbo qualiter teſtes.nu.1.cũ multis ſeq.circa materiam teſtium. fo.192
Teſtibus reprobatis quæ pœna venit imponẽda.in trac.ad repro.teſtium.nume.64. fo.185
Teſtis an poſsit eſſe frater in cauſa criminali fratris,& quid de alijs conſanguineis & affinibus.vide plenè per Iaco.Aegid.in tract. ad reprobationem teſtium.verſicu.quæro an frater. numero. 1. cum ſeq. fo.186
Teſtium dicta debent cõcludere in cauſis ſummarijs,ſicut in ordinarijs,& quid de publicatiõe teſtium.Bar.in extrauag.ad repri. in verſi.& figura.nu.14.& 15. fo.102
Teſtis poteſt eſſe procurator & aduocatus in cauſa,in qua procurauit vel aduocauit de iure ciuili & canonico.Bar. conſi. ccxiij. inci.an aduocatus.nu.1.& ſeq. fo.67
Teſtis in accuſatione adulterij ſi dicat quòd eſt publica vox & fama adulterum cognouiſſe vxorem talis,& quòd vidit eos in actu propinquo commiſceri,& nõ propterea probat adulterium niſi primò probet matrimonium fuiſſe inter adulteram, & eius maritum:& dictum teſtis non trahitur ad conſequentiam. Bart. in conſi.cxiij.incipi.proceſſum.nu.1. fo.38
Teſtium publicatio non impedit quin iudex ex officio poſsit examinare teſtes.Barto.in conſili.xxxviij.in ſecundo volumi. numero 4. fo.207
Teſtium publicatio ſola non ſufficit ad effectum, vt non poſsint examinari teſtes.Bar.in dicto cõſi.xxxviij. fo.207
Teſtium publicatio non poteſt peti ab eo qui eos non produxit,& regulariter atteſtationibus publicatis nõ poſſunt amplius teſtes produci fallit tamen in pluribus caſibus,vt per Nellum ibid. de publi. teſt.in verſi.publicatis. fo.193
Teſtium dicta ad hoc vt valeat quid requiratur.vide plenè ꝑ Nellum ibid.in verſi.teſtibus. fo.193
Teſtibus quando ſit fides adhibenda,& quando nõ. Nellus ibi. in verb.quæro. fo.195
Teſtis non tenetur releuare illud quod iurauit,ſecrete intelligitur, niſi ex iuſta cauſa releuetur.Nellus ibid.
Tempus laudi quo mãdatur quod intra xv.dies debeat aliquid facere à quo tempore currat.Bar.cõſi.ccxxx.nu.1. fo.71
Teſtibus nõ productis ab accuſatore in cauſa criminali,an ſit adhibenda fides vel non,ſi iudex tales teſtes non productos examinet,qui plenè deponunt contra accuſatum.Barto.in xiij.queſt. ſua diſpu.numero 1.& in ſeq.q. eiuſdem.q. nume.1. cum multis ſequen. fo.92.
Teſtes,qui iurauerunt in termino,poſſunt examinari poſt terminũ Bar.in cõſi.xxvij.in ij.volu.nu.1. fo.204
Teſtis,qui iuraui ad inſtantiam partis,poteſt examinari ipſa parte inuita ad inſtantiam alicuius partis.Barto.in d.conſili.xxvij. numero.2. fo.204
Teſtis de familia nõ poteſt eſſe.Barto.in cõſi.iij. incipiente, quæritur. fo.26
Teſtes ad probandam innocentiam per verbum credo, videntur probare.Bar.in conſi.xvj.in ſecundo volumi.nu.6. fo.201
Teſti deponenti de facto proprio quod ipſe fecit non exiſtentibus alijs indicijs,an credatur.per Barto.in conſili.xix. in ij. volumi. numero 4. fo.202
Teſtis,ſi dicit numeratam fuiſſe pecuniam Titio,& alius dicat numeratam fuiſſe vxori ipſo præſente an credatur.per Bar.vbi ſupra.nume.3. fo.eod.
Teſtis productus non poteſt opponi per producentem, & eſt omni exceptione maior.Barto.in conſi.xx.in eodem volumine. numero 2. fo.202
Teſtis ad probandam vſurariam prauitatem quomodo debet deponere.Bar.in d. conſi.nu.3. fo.203
Teſtes quando dicantur contrarij.& plura de hac materia vide pleniſsimè de contra.teſti.nume.1.cum pluribus ſequen. in verbo, cum teſtes. fo.182
Teſtium dicta non debent aperiri abſente parte cõtra quam teſtes producuntur.vide circa materiam teſtium in verbo,dic ſi teſtes numero 8. fo.181
Teſtibus productis arbitrio iudicis quæ dilatio ſit danda,& de cõditione teſtis dabet iudex inquirere.Nellus de ſancto Gemi. in verſi.debet.nu.1. fo.190.
Teſtes citati ſi nõ veniãt,quod remedium competit cõtra eos.Nellus circa materiam teſtium in verbo,ſi teſtes.nu.38. fo.190
Teſtis debet ſatiſdare de non recedendo,vel ſi non poteſt,debet iurare,& ſi alterum non facit,vebet duci ad carceres. Nellus. numero 41. ibid.
Teſtes conducũtur de prouincia in prouinciam,vel de ciuitate in ciuitatem,ſi iudici videbitur illud expediẽs. Nellus ibidem, in verſi.debet.nu.48. fo.190
Teſtes ſi ſunt præſentes,non poteſt alij iudici committi examinatio.Nellus ibidem circa materiam teſtium.in verbo,ſi teſtes. numero 52. fo.190
Teſtis iurare debet dicere veritatem quoties interrogabitur, & plura de forma iuramẽti teſtium.Nellus de ſancto Gemi.in verbo, iurare circa mate.teſt.nu.59.cum ſeq. fo.190
Teſtium dictum probat aliquem mortuum,qui interfuerunt eius ſepulturæ, non quòd ipſi viderint cadauer, quia erat in capſa coopertum, ſic tunc ab hominibus dicebatur. Bartolus in ſuo tracta.de teſtibus. verſicul. mortuum hominem. numero 39. fo.175
Teſtes,qui reijciũtur ipſo iure,vide plenè circa mate.teſti.in verb. circa materiam.per totum. fo.180
Teſtibus quibus eſt potius credẽdum. circa mate.teſtium. ver.dictum eſt. fo.180
Teſtium numerus quotus eſſe debeat,& ſufficiat:vide plenè circa mate.teſt.in ver.dictum eſt. fo.180
Teſtificari prohibentur in cauſa criminali omnes, qui prohibẽtur accuſare Nellus de ſancto Gemi.circa materiam teſtium in verſicu.videamus. fo.188
Teſtis nõ poteſt eſſe inimicus.quid de amico, an poſsit teſtificari pro amico, an pater & mater pro filio:& quid de cõſanguineo. Nellus ibid.circa mate.teſt.nu.3. fo.188
Teſtis quãdo poſsit eſſe ſocius pro ſocio,& quid de domeſticis numero 10. ibid.
Teſtis quãdo poſsit eſſe vaſallus pro domino.nu.11. ibid.
Teſtificari an poſsit cedens pro ceſsionario.nu.34. fo.190
Teſtimo

Teſtimonium non dicit impubes,& quid de religioſis, de ſeruo, cæco,paupere,& his,cum quibus non eſt teſtamenti factio.ibi. nume.21. fo.189
Teſtimonium non dicit iudex,aduocatus,procurator,aſſeſſor,executor,actor,vel arbiter in eadem cauſa appellationis,vel principali.ibi.numero 31. fo.189
Teſtimonium quando dicit mulier, & quando non quid de fideiuſſore,& quid de cedente, an poſsit teſtificari pro ceſsionario. Nellus ibi.nu.32.33.& 34. fo.190
Teſtes citati ſi non veniant,quod remedium competit contra eos. Nellus de ſancto Gemi.ibi.nu.38. fo.190
Teſtes qualiter produci debeant,& de ordine obſeruando circa tẽpus probationum.Bar.in ſuo trac.de ordine iud.nu.16. fo.169
Teſtes quando repellantur,& de renũciatione productionis.Bart. ibi.nu.17.cum multis ſeq. fo.169
Teſtium publicatio parte non citata legitimè,an valeat,& an citatio facta in carcere valet,& non peremptoria ad audiendam ſententiam.Bar.conſi.ccxxviij.nu.5. fo.71
Teſtium publicatio facta non examinatis teſtibus alijs, qui prius iurauerant,an valeat,& an iudex poſsit refrænare teſtes, quòd non examinẽtur,poſtquam ſunt recepti.Bart.in conſi.ccxxvij. inci.Catharina.nu.3.& ſeq. fo.70
Teſtibus duobus affirmãtibus magis creditur quàm mille negantibus.Bar.in conſi.cxj.nume.2. fo.37
Teſtium reprobatio quòd ſit duplex,& diuerſa.Bart.in conſil.cxj. incip.quæritur. fo.37
Teſtes debẽt reddere cauſam dicti per ſenſum corporeum expreſſum,& quando per ſenſum in genere.Bar.in conſi.cx.nu.2. fo.37
Teſtator habens filiam ſi eam inſtituit,& extraneũ,& reliquit vxorem ſuam dominam & vſufructuariam omnium bonorum ſuorum,quid ipſa vxor vigore iſtorum relictorum debeat habere. Barto.conſi.clxx.nu.1.incip.Petrus maioli. fo.55
Teſtator ſi inſtituit poſthumũ ſuum hæredem, & ei ſubſtituit extraneum ac vxorem dimiſit dominam & vſufructuariam omnium bonorum ſuorum donec vidualem vitam ſeruaret, quid debeat habere vxor vigore illorum verborum.Bar.conſi. clxxj. inci.Nicolaus.nu.1. fo.56
Teſtamentum occulti excommunicati valet, publici non.& quid de teſtamẽto vſurarij.Bar.conſi.ccxxxviij.nu.1.cum ſeq. fo.73
Teſtator ſi mandauit hæredibus quòd ſoluerent legata intra certum tempus,aliàs quod deuoluatur hæreditas ad hoſpitale, ſi tamen moriantur hæredes intra prædictum tempus, & tranſit hæreditas ad alium præter ipſorum volũtatem, & non ſoluat legata:tamen hæreditas non propterea debet tranſire ad hoſpitale. Bar.conſi.ccxiij.nu.1.cum ſeq.inci.Andreas Martini. fo.68
Teſtator inſtituit filium hæredem, & ſubſtituit ei pupillariter per hæc verba,quòd ſi decederet in pupillari ætate, certę res veniũt ad Titium,& ſi Titius moreretur ſine liberis,venirẽt ad Stichũ, & certa bona mandauit dari pauperibus pupillo mortuo in pupillari ætate,eſt directa ſubſtitutio quo ad pauperes & bona debent vendi,& nõ expectare mortem Titij, cùm ſit ſolùm vnica conditio.Bar.conſi.clxxxij.nu.1.cum multis ſequẽ.incip. Titius condidit teſtamentum. fo.59
Teſtamentum aui materni,in quo præteritur nepos eſt nullum. Et tunc ſi antequam dicatur nullum moriatur nepos:an tranſmittatur hæreditas ad auunculum,vel patrum: & an propter clauſulam codicillarem valeant legata ibi facta.Bar.in conſi.xlix.inci. Nicolutius deceſsit.nu.1.cum ſeq. fo.17
Teſtamento rupto ex cauſa præteritionis poſthumi, de quo teſtator non ſperabat relicta,&c.alia non confirmantur, & de intellectu auẽ.ex cauſa.C.de lib.præte.Bar.conſi.cxlvj.incip.viſo puncto prædicto.nu.1. fo.47
Teſtator ſi inſtituit duos hæredes,& eis ſubſtituit eccleſiã, & poſtea in codicillis caſſauit vnum de illis,& alium inſtituit,ad quem debet venire hęreditas illius exhæredati.Bar.conſi.cciij.in Chriſti nomine &c.teſtator dixit.nu.1.cum ſeq. fo.65
Teſtator ſi prætereat poſthumum, & ſubſtituat extraneum, cum clauſula codicillari,ſi nõ valet,&c.licet poſtea moriatur poſthumus,non venit ille ſubſtitutus, etiam per fideicommiſſum: nec habet locum tunc auẽ.ex cauſa.Bar.conſi.ccxxxv.incip.Lapus fecit.nu.1.cum ſeq. fo.72
Teſtator ſi mandat in domibus ſuis conſtrui eccleſiam,& eam hæredem inſtituit,& ſuperuiuens alienat eaſdem domos,an valeat talis inſtitutio de eccleſia nondum facta: & an in domibus poſt ea emptis à teſtatore debeat ædificari eccleſia. Bartol. in conſil. xxvj.incip.in nomine Domini amen.teſtator &c.numer.1. cum ſequen. fo.11
Teſtator ſi dicit ꝙ reliquit filiæ ſuæ quinq; ratione legitimæ etiam ſi non dicat,& eam hæredẽ in eis inſtituo,ꝙ valet teſtamentum quia ſic videtur relinquere,ſcilicet ratio inſtitutionis.Bar.conſi. clj.inci.Marſilius inter.nu.1. fo.49
Teſtamenti diſpoſitio ad pias cauſas captatoria tenet an fratres minores poſſunt conſtituere ſyndicũ ad capiendum hæreditatem in caſu quo ipſi capere poſſunt.Bar.in conſi.vj.incip. viſo teſtamento.nu.1.& ſeq. fo.4
Teſtator habens filium ſpurium habentem filium legitimum inſtituit eos heredes,& adiecit quòd ſi filius eius quacunque cauſa non poſſet capere hæreditatem, quòd ſubſtituebat nepotem ſine aliqua diminutione:tunc tota hæreditas debet venire ad heredem tam ex inſtitutione quàm ſubſtitutione.Item non poteſt venire agnatus. Bartol. in conſilio cxcviij. numero 1. cum ſequen. fo.64
Teſtator relinquit certam rem vni,& fecit eum hęredem in eadem re,& voluit cum amplius petere nõ poſſe, & inſtituit in reliquo ſuæ hæreditatis ventrem ſuæ vxoris hæredem vniuerſalem, ſi eſſet prægnans vxor reperitur non eſſe prægnans:an hæreditas tota debeat deuenire ad inſtitutum in præfata certa re tanquam ad heredem vniuerſalem,vel ad alios proximos, tanquam ab inteſtato ſuccedentes.Barto.conſi.clvj.inci. Titius fecit teſtamentum.nu.1.cum multis ſeq. fo.51
Teſtator an poſsit prohibere ius accreſcendi.vide Barto.ſ.eo. conſi.clvj.nume.2. fo.51
Teſtator quando poteſt facere quòd leges habeant vel non habeant locum in ſuo teſtamento. Barto.conſil. vt ſupra.clvj. nume.4.5.& 6. fo.51
Teſtator ſi ſubſtituit filio pupillariter Titiam, ſi intraret monaſterium:tunc ſtante ſubſtitutione pupillari debet Titia habere hæreditatem:licet non intret monaſterium, ſi tamen vitam vidualem,& caſtam obſeruet.Bar.conſil.clxxxiij.incipiente,domina Nuta Pauli.nu.1. fo.59
Teſtator ſi ſubſtituit compendioſè filio ſuo,& ille moriatur in pupillari antequam ſe immiſceat, an ex vulgari ſubſtitutione poſsit ſtatim ſuccedere teſtator. & ſi moriatur in pupillari poſt immiſtionem,an excludatur mater à ſubſtituto. Bartolus in conſilio xv.incip.in nomine dñi amen &c. pater habens &c. nu.1. fo.8
Teſtator poteſt prohibere ius accreſcendi.Barto.in conſi.lxxxj.nume.2.in ij.volu. fo.217
Teſtator ſi rem legatam iuſſit ſimpliciter non alienari, talis prohibitio non valet eo,quia eſt nudum præceptum factum in fauorem legatarij,& ſic alienando poteſt ei renunciare.Bart.in xij.q. ſua diſpu.in ſolu.q.nu.1. fo.91
Teſtator vxori ſuæ ſi reliquit fructus, reditus, & prouentus omnium bonorum ſuorum mobilium & immobilium non veniũt iura & actiones nec veſtimenta viri,& quid de veſtibus vxoris pretioſis,& de pecoribus,& iumentis: & de protocollis ſi teſtator fuit notarius.Barto.conſil.l.incip. Gilius Petri.nume.1.cum multis ſeq. fo.17
Teſtatoris diſpoſitio quæ continet aliquid prohibitum à iure dicitur continere impoſsibile de iure.Barto.in tract. ſuo mino.lib.j. diſt.j.c.ij.nu.5. fo.111
Teſtamentum,in quo eſt relictum filio non iure inſtitutionis, ſed ſub hoc vocabulo relinquo,vitiatur.Nam verbum,relinquo,adiectum vniuerſali bonorum denotat inſtitutionem hæredis,ſed non adiectum eius particulari.Barto.conſi.cliij.incip. quamuis maximi doctores.nu.1. fo.49
Teſtamentum ſi eſt confectum per publicum notarium, facit fidem etiam,ſi teſtes ſunt mortui.Bart.in conſil.lxij.in ij. volumi. nume.1. fo.212
Teſtamentum vltimum quãdo ſunt inſtituti ab inteſtato tollit primum,ſi ſunt inſtituti extranei,non obſtante clauſula. Barto. in conſi.lxxvj.in ſecundo volu.nu.2. fo.216
Teſtator quando reliquit filiæ naſcituræ quæ ingrederetur monaſterium,vel maritaretur in alio caſu,cenſetur præterita. Bart. in conſilio xxviij.nu.1. fo.12

Teſtator ſi ſciebat tutorem, quem dedit in teſtamēto eſſe ſuum creditorem vel debitorem, nō propterea prohibetur à tutela. ſecus ſi ignorabat. Bartol. cōſili. cxlviij. in nomine Domini, quæſtio iſta. nume. 1. & ſeq. fo. 48.
Teſtator in dubio videtur eligere viam in teſtando, per quam ſua iudicia nō irritentur. Bart. conſi. clij. inci. & ego Franciſcus, circa finem. fo. 49.
Teſtator ſi ſubſtituit compendioſè filio ſuo, & ille moriatur in pupillari antequam ſe immiſceat: an ex vulgari ſubſtitutus poſsit ſtatim ſuccedere teſtatori, & ſi moriatur in pupillari poſt immiſtionem, an excludatur mater à ſubſtituto. Bartol. in conſilio xv. incipien. in nomine Domini &c. pater habens &c. numero. 1. fo. 8.
Teſtator ſi mādauit filio ſuo facere quittātiam Titio debitori ſuo, datis ſibi centum, & titius ante moram moriatur, eius hæres poteſt conditionem implere, vt habeat quittantiam. Bartol. in conſi. xvj. nu. 1. fo 8.
Teſtamento primo quando in eo poſsit poni clauſula, per quam tollatur factio ſecundi teſtamenti, & per quæ verba poſita in ſecundo teſtamento derogetur primo. Barto. in cōſili. xxj. incipiē. vt dicit. nume. 1. fo. 10.
Teſtamenti diſpoſitio commiſſa in voluntatem tertij quo ad pias cauſas, an valeat. Bar. in conſi. v. nu. 2. fo 4.
Teſtamentum non rumpitur propter præteritionem aſcendentium ſtantibus deſcendentibus. Bartolus in conſilio xviij. numero 1. fo. 8.
TITVLVS quando præſumatur ex curſu temporis. Bartol. in vij. quæſtio. ſua diſputa.. in ſolutio. quæſtionis. vij. cum tribus ſequent. fo. 85.
Titulus pro dote, & titulus pro hærede, an poſsint concurrere. Bar. in conſi. lxxxv. nu. 2. fo. 28.
TORMENTA quæ ſunt, & quot modis poſsit procedi ad tormenta, & qui poſſunt torqueri, & multa bona ponit Barto. in ſuo trac. de quæſtionibus. in ij. volu. fo. 229.
Ad tormenta non poteſt procedere iudex, niſi aſsignet terminū partibus ad reprobandum teſtes. Bar. in conſi. xcv. in ij. volumi. nume. 3. fo. 220.
Torrentia ſeu foſſata agrorum cur priuata ſint. in tra. Tybe. §. flumen. nume. 3. fo. 140.
TRANSFVGA dicitur qui recedit de terris ſubiectis, & vadit ad hoſtes. qui ſint rebel. §. tenore. nu. 1. & 2. fo. 108.
Tranſiator an poſsit petere in libello aduerſarium compelli à iudice ad tranſigendum. Barto. in conſil. xxix. in ſecundo vol. numero. 2. fo. 205.
Tranſlatio legati facti de ædificio relicto. à fratribus minoribus vt ibi conſtituatur locus, per quem fieri poſsit. lib. ij. minori. cap. ij. ij. diſtinctio. nume. 13. & 15. fo. 114.
Tres rationes, per quas ſuperior licito tyrānos creat vicarios, & dominos ciuitatum per eos tyranniſatarum. de tyranni. numero. 34. fo. 124.
Triplex diuiſio populorum: quia quædam ciuitas magna, quædam maior, quædam maxima. in tractatu de regi. ciuita. numero 15. fo. 165.
TVTORIS datio an valeat non præcedente inquiſitione. Bar. conſi. cxlv. inci. factum ſe habet. nu. 1. fo. 47.
Tutoris datio valet, licet non ſit tutor eiuſdem originis pupilli vel domicilij. Bar. cōſi. cxlv. incipiē, factum ſe habet. nu. 2. fo. eod.
Tutor authorans pupillo in his quæ fiunt per actum verbi debet loqui: ſecus in his quæ procedunt per actum fieri. de duo. fra. §. primò quæro. nume. 18. fo. 122.
Tutelam gerens mater & dicens ſe velle tranſire ad ſecundas nuptias: an auia præferatur alijs agnatis legitimis, vel tutori à iudice dato. Bar. cōſi. eo. vt ſuprà. nu. 4. fo. 47.
Tutelam gerens mulier & dicens ſe velle tranſire ad ſecunda vota, an deſinat eſſe tutrix. Barto. eod. cōſi. cxlv. incipiē. vt ſuprà. numero 4. fo. 47.
Tutor ex quibus cauſis nō poteſt authoritatem interponere in cōtractibus pupilli. Bar. in cōſi. xlvj. incip. in nomine domini amē numero. 3. fo. 16.
Tutor quando poteſt cauſam pupilli compromittere, & quando compromiſſum minoris cum authoritate tutoris ſibi nocet. Bar. in conſi. xlvij. nume. 1. cum ſeq. fo. 17.
Tutor cōuētus à pupillo dicit pupillus eum nō poſuiſſe res certas in inuētario: quæ probatio debeat fieri, & qd ſi iudex noluit deferre iuramētū in litē, & ſi detulit an iudex appelatiōis pōt aliqd agere. Bar. in cōſi. cl. inci. cū prędicta examinarē. nu. 3. fo. 48.
Tutor reddēdo ratiōem an teneat cōſignare pupillo res deſcriptas in inuētario. Bar. in cōſi. ccxxxix. inci. ꝑponitur. nu. 1. fo. 73.
Tutores teſtamentarij quando priuari poſſunt legato ſibi facto occaſione tutelæ. Bar. cōſi. cxlvij. inci. in nomine domini amē. quæſtio iſta. nu. 45. fo. 48.
Tutor habēti tutorem nō poteſt dari, & tutela eſt ipſo iure nulla. Bar. in cōſi. xxij. in ij. vol. nume. 1. fo. 203.
Tutor nulliter datus ſi nō adminiſtrat tutelam, nō tenetur. Bart. in cōſi. xxij. nume. 2. in ij. volu. fo. 203.
TYRANNIA nō datur in vicinia, nec villa, vico vel caſtro. de tyrā. numero 8. fo. 115.
Tyrānicus actus ſpecialiter cōſiſtit in affligēdo ſubditos. de tyrā. numero. 7. fo. 123.
Tyrannicus actus ſpecialiter cōſiſtit in affligēdo ſubditos: dicitur enim tyrānus qui anguſtiat, & cruciat ſuos. Barto. ibid. in d. ſuo trac. de tyrā. nume. 3. fo. 123.
Tyrannidis probatio, & qui dicātur actus tyrānici, quos enumerat Plutarchus de regimine principum per decem titulos recitat, Bar. in trac. de tyrā. nu. 28. fo. 124.
Tyrānus dicitur, qui nullum titulum in ciuitate patitur ſibi cōcedi ſed ita ordinat regimē ꝙ omnia ꝓcedūt ſecūdùm velle ſuum. et quomodo probetur hæc tyrānia. de tyrā. nu. 45. fo. 124.
Tyrannus in domo propria quis eſſe poteſt. nu. 11. fo. 123.
Si aliquis de domo facit contractum cum tali, reſcinditur. de tyran. nu. 11. fo. 123.
Quis dolus vel metus requiratur. ibid.
Tyrannus eſt peſsimus omnium modorum regēdi. in trac. de regi. ciui. nu. 27. fo. 165.
Tyrannus etiam dicitur electus à ciuitate in rectorem per metum quando ciuitas habet ius eligendi. de tyrā. nu. 14. fo. 123.
Tyrannus ſi patitur bona ciuitatis deperire, cōtra ipſam ciuitatem nō præſcribitur. de tyrā. nu. 26. fo. 124.
Tyrannus ex parte exercitij, licet habeat titulum minus propriè dicitur tyrannus. nu. 27. ibid.
Tyrānus abſq; titulo incidit in l. Iul. maie. de tyrā. nu. 32. fo. 124.
Tyrānus excercitio licet habeat titulum, quas pœnas incurrat. de tyrā. nu. 33. fo. 124.
Tyrannus habēs titulum, ꝙ habeat beneficium ꝙ nō poſsit ei à populo addi. aliquid iuriſdictionis, & ciuitatem ſubmittere nō poteſt. de tyrā. nu. 27. fo. 124.
Tyrannus tacitus, & velatus quis ſit & duo velamina tyranniæ. nume. 28. ibid.
Tyrannus à tyros Græcè, quod Latine dicitur fortis, ſiue anguſtia in tracta. de tyran. nu. 1. fo. 123.
Tyrannus eſt qui communi reipu. nō iure principatur. nu. 2. ibid.
Tyrannus ciuitatis eſt, qui in ciuitate nō iure principatur. de tyran. nume. 12. fo. 123.
Tyrannus ciuitatis quotuplex ſit. ibid.
Tyrannus manifeſtus in ciuitate quis dicatur ex defectu tituli. numero 13. ibid
Tyrannus alius prouincialis, alius ciuitatis, alius domus, alius ſuiipſius. de tyran. nu. 5. fo. 123.
Tyrānus quis ſit, & vnde dicat̃. Bar. in ſuo trac. de tyrā. nu. 1. fo. 123.
Tyrannorum quinque ſunt ſpecies. Bar. ibi. in dicto ſuo tracta. de tyran. nu. 5. fo. 123.
Tyrannus in vicinia nō dicitur, cùm vicinia nō regatur per vnum, ſed per eum, qui totam ciuitatem regit. Bar. in dicto ſuo trac. de tyrannia. nome. 8. fo. 123.
Tyrannus in villis, vicis & caſtris comitatus alicuius ciuitatis, in quibus iuriſdictio nō exercetur, licet aliquis ſit potentior, quod non poſsit eſſe. Bar. in d. ſuo tract. de tyran. nu. 10. fo. 123.
Tyrannus poteſt eſſe in vna domo. & ſi aliquis de familia faceret aliquem contractum vel aliquid aliud metu talis, qui eſt tyrannus in domo reſcinderetur: ſicut ſi factū eſſet metu tyrāni. Bart. in d. ſuo tac. de tyran. nu. 11. fo. 123.
Tyrannus manifeſtus quis dicatur. & de tyranno ciuitatis quotuplex ſit eius ſpecies, & qualiter violentia vel metus inferatur in populum. Bar. in d. ſuo tract. de tyran. nu. 13. fo. 123.

Tyrannus ſi eſt electus in ciuitate, quid de his quæ fiunt in ipſa ciuitate, & an geſta per tyrannos manifeſtos ex defectu tituli valeant. Bar. in d. ſuo tra. de tyran. nu. 13. & 14. cum ſeq. fo. 123
Tyrannus quando non trahit, ſed diſtrahit per ſe vel ſuos officiales ſolutionem eorum, quæ Reipublicæ debentur recipiendo an ſint liberati ſoluentes. Barto. in tracta. de tyran. numero. 19. & ſequen. fo. 124
Tyrannus ſi probetur exercitio, Comes, dux, Marchio, vel Baro, qui habet iuſtum titulum, quid debet facere ſuperior. Barto. in dicto ſuo trac. de tyran. nu. 31. fo. 124
Tyrannus quid ſi fuit factus proceſſus per eum, qui iuſtum habet titulum, an valeat, & quid de tyranno tacito, & velato: & qualiter poterit probari: cùm talis ſit velatus tyrannus. Bar. in ſuo tracta. de tyran. nu. 38. cum multis ſeq. fo. 124

De litera V.

VAſallus tenetur defendere dominū verbo, & facto. in conſti. ad repri. nu. 4. fo. 97
Vaſallus teſtificatur pro domino, & cōtra dominum, libertus contra patronum non teſtificatur. cir. ma. teſt. nu. 12. fo. 188
Vbicunq; abſens damnari poteſt, peruenitur ad diffinitiuam abſq; litis conteſtatione. in conſti. ad repri. §. conteſtata. nu.. 2. fo. 105
Venditor pro emptore non teſtificatur. nu. 13. fo. 183
Venditor an poſsit defendere rem petitam, & ſuſcipere in ſe iudicium inuicto actore. Bar. conſi. ccxix. nu. 1. inci. agitur. fo. 69
Venditio dicitur vna, ſi eſt facta ad rationem barillis, vel ſalmæ, licet cum flaſchis fuerit portatum. Barto. in conſil. xij. in ij. volu. nume. 2. fo. 199
Venditio ex quibus coniecturis præſumitur fraudulenta, & præſumptio fraudulenta quæ ex coniecturis infertur, debet intelligi cum omnibus qualitatibus ſibi ex coniecturis inhærentibus. Bart. in conſi. lxviij. inci. proponitur. nu. 1. fo. 23
Vendidit quis porcum factori carnificis, vel inſtitori, poterit agere pro pretio contra carnificem. Bar. in conſi. lxxix. inci. quidam vendidit. nu. 1. fo. 26
Verba videbitur, approbauerit, comprobauerit, & ſimilia, important arbitrium boni viri: & verba iudicio tuo, licet, libuerit, important liberam voluntatem. Bar. in extrauag. ad repri. in verbo videbitur. nu. 1. fo. 103
Verba iubere, vendi, & tradi pauperibus, & ipſa bona pauperibus relinquere diſtribuēda, inter eos facta venditio, idem importāt Bar. in conſi. iij. nu. 3. fo. 3
Verba, prout ſibi videbitur, quid importent. Barto. in extrauag. ad repri. in verbo, videbitur. nu. 1. & 2. fo. 103
Verba mobilia & immobilia nō excludunt iura & actiones. Bart. in conſi. xv. inci. in nomine domini &c. pater habens. nu. 3. fo. 8
Verba, pleno iure, reſtringuntur ad ſpecies relictas. Bar. in d. conſi. xv. nume. 4. fo. 8
Verba in inſtitutione quòd donator renunciat exceptioni ſimulationis, non vult vti poſſe ope fictionis. Bar. in conſi. lxv. incip. factum eſt tale. nu. 5. fo. 20
Verba, quod conſtat nobis, & noſtræ curiæ contenta in inquiſitione omnia vera eſſe appoſita in ſententia quid operentur. Bart. in conſi. cxj. inci. quæritur. nu. 4. fo. 34
Verba, relinquo vxorem meam dominam, & vſufructuariam quid importent. Bar. conſi. ccxliij. nu. 10. inci. fuit quidam. fo. 74
Verba dubitatiuè prolata, vt dicitur, & ſimilia verba enunciatiua, quando inducant diſpoſitionem inter contrahentes. Bar. in conſi. xc. inci. dilecto domino. nu. 7. fo. 29
Verba ſunt intelligēda cū effectu. Bar. in ſuo trac. q. vēti. nu. 9. f. 135.
Verba, quòd ſi nullus decederet ſine liberis, quid importent. Bart. in conſi. lvij. inci. Anacelus. nu. 1. fo. 19
Verba, ſi non vixerint, & filios non habuerint, qn̄ per ea fit cōpendioſa, in qua continetur pupillaris. Barto. in cōſi. lij. nu. 2. fo. 17
Verba, quæ dicātur directa, quæ communia, & quæ obliqua. Bar. in conſi. lxx. nu. 1. in ſecundo volu. fo. 214
Verba derogatoria quomodo habeant impedire teſtamentū poſtea factum. Bart. in conſi. lxxxiij. in ſecundo vol. nu. 1. & 2. fo. 217
Verba Gregorij pro lege ſeruanda ſunt. de tyran. nu. 3. fo. 123
Verba enuntiatiua in teſtibus non probant. circa materiam teſta. nume. 9. fo. 180
Verba in contractibus impropriantur, vt ad materiam adaptentur. lib. ij. min. c. vij. viij. diſt. nu. 55. fo. 116
Verba, inſtituo te excepto fundo, hoc important, id eſt, in fundo te non inſtituo. Bar. in conſi. clxxvij. incipiē. Mathiolus Gratioli. nume. 5. fo. 58
Verbum, iudicio tuo, importat arbitrium boni viri. in conſtitu. ad repri. in §. videbitur. nu. 4. fo. 103
Verbum volo, importat liberam voluntatem verbum libet. Item verbum, plenum ſeu liberum arbitrium. in conſt. ad repr. §. videbitur. nume. 3. fo. 103
Verbum, videbitur, importat arbitrium boni viri. in cōſti. ad repri. §. videbitur. nu. 1. fo. 103
Verbum emit in contractu quandoque accipitur, id eſt, conduxit. & ſi vtatur ver. pretio, ponit̃ pro mercede. Bar. in iiij. q. ſua diſp. in ſol. contra. nu. 4. fo. 81
Verbum patientia quid importet, & quando ex patientia præſumatur titulus. vide plenè Bar. in q. ſua diſp. vij. incip. mulier habens. in ſol. q. nu. 2. & 5. fo. 85
Verbum ſubſtituit, eſt commune, & adaptatur ad obliquum. Bart. in conſi. lxxix. nu. 1. in ij. vol. fo. 216
Verbum pertinere, in accuſatione damni dati non ſufficit, niſi dicatur iure dominij vel quaſi, vel iure poſſeſsionis. Bart. in cōſi. xv. in ij. volu. nu. 1. fo. 201
Verbum de bonis, eſt ſignificatiuum poſſeſsionis, & non dominij. Bar. in conſi. xxviij. in ij. volu. nu. 3. fo. 205
Verbum reuocato precario, quomodo intelligitur. nu. 4. fo. ibid.
Verbum quādocunq;, & verbum ſuccedat, & verbum ad alia poſſit peruenire, an faciat ſubſtitutionem directam. Barto. in conſi. lxiiij. in ij. vol. nu. 8. & 9. fo. 213
Verbum circunſcribere, eſt per dolum aliquem decipere. Barto. in conſi. lxv. in ij. volu. nu. 4. fo. 213
Veſtimenta, annuli, & perlæ, quæ fecit pater nurui filij, imputātur in partem filij pro eo quod nunc valent, non pro eo quod fuerunt emptæ. de duo. fratri. §. primò quæro. nu. 33. fo. 122
Via intermedia agro non impedit ius alluuionis. in trac. Tyb. §. noſtro. nu. 2. fo. 140
Villa in Francia idem eſt quod ciuitas, apud nos dicuntur ędificia ſine muris: & de iure cōmuni non habent iuriſdictionē. qui ſint reb. §. Lombardiæ. nu. 3. fo. 107
Vinum eſſe dulce ſi teſtis dicit, & reddit cauſam, quia bibit, probat in tra. de teſtib. nu. 15. fo. 173
Violentia vel metus qualiter inferatur in populum. de tyran. numero. 15. fo. 123
Vir quibus caſibus ſuccedat vxori. in tract. de ſucceſſ. ab inte. numero. 25. fo. 171
Vires in plurali denotant effectum, ſeu efficaciam, & potentiā corporis. de flumine. §. quod ſi vis flu. nu. 2. fo. 141
Virtus eſt habitus electiuus in mediocritate cōſiſtens quo ad nos determinata ratione, & vt ſapiens determinauit. in tracta. de teſtib. nu. 66. fo. 175
Virtus quid ſit, & quod aliæ ſint morales, aliæ Theologicæ, & plura de his. vide Bar. in ſuo trac. de teſti. ver. de virtutibus. ver. virtutum. nu. 66. & 67. fo. 176
Virtutum moralium quatuor ſunt cardinales, ſcilicet prudentia, iuſtitia, fortitudo, & temperantia. in tract. de teſtib. nu. 68. fo. 176. & vide nu. 69. 70. & 71. fo. 176
Virtuoſus quis probatur, probando actus tales, qui apud iudicem & bonum virum virtuoſi determinantur. in tract. de teſti. numero. 67. fo. 176
Viſus propriè & ſtrictè eſt actus videntis oculo corporali & intellectuali. in trac. de pub. teſti. nu. 132. fo. 193
Vniuerſitas vel collegium reſpondet per ſyndicum, & in capitalibus cauſis. Bartol. in extrauag. ad repri. in verbo, legitimè. nume. 3. fo. 105
Vniuerſitas quando citatur, quomodo fiat citatio. in conſti. ad repri. §. citatum. nu. 1. fo. 105
Vniuerſitas poteſt delinquere, & contra eā poteſt procedi. in conſtit. ad repri. ver. corpus. nu. 3. fo. 103
Vniuerſitas in cauſis capitalibus reſpondet per procuratorem in conſtit. ad repri. §. legitimè. nu. 3. fo. 105
Vniuerſitas accuſando proſequitur, accuſatio per procuratorem. ibib. nume. eod.

Repertorium conſilio quæſtio. & Tract.

Volenti probare per teſtes non currit tempus, denec teſtes ſunt cõtumaces. in tracta. ad reprob. teſti. in verſi. teſtiũ fa. nu. 71. fo. 185.

Voluntas in maleficijs ſpectatur, & non exitus. Barto. in conſi. x. in ij. volumi. nume. 2. fo. 199.

Voluntas coacta voluntas eſt, & ſecundũ theologos voluntas nũquam appetit niſi bonum exiſtens, vel apparens. Barto. in extrauag. ad repri. nume. 3. fo. 97.

Voluntatis defuncti declaratio ꝙ pertineat ad hæredem, tanquam ad eum qui melius debet cognoſcere. Barto. in x. q. ſua diſpu. in cip. debitor in diem. nu. 3. fo. 89.

Voluntas an poſsit probari per non factum ſicut per factum. Bar. in x. q. ſua diſpu. præalle. in ſol. q. nu. 1. fo. 89.

VSVRARII & conſiſtentes in peccato mortali repellunt à teſtimonio. in tracta. ad repro. teſti. in verb. teſtiũ fa. nu. 35. & 58. in fine. fo. 184.

Vſurarium aliquem eſſe probatur per teſtes ſingulares. in tracta. de publi. teſtium. nu. 187. fo. 194.

Vſuras ſi facit filius ex perſona patris, an illas teneatur communicare. Barto. in ſuo tracta. de duo. fratri. nume. 3. fo. 119.

In vſuraria prauitate quomodo debet fieri petitio. Bar. in conſi. xx. in ij. volumi. nume. 1. fo. 202.

Ad probandũ cõtractum vſurarium ſeu fictitium, & ſimulatũ, quæ coniecturæ requiruntur. Barto. in d. conſi. xx. nume. 4. in ſecundo volu. fo. 202

Vſuſfructus ſi relinquatur ei, qui non poteſt habere niſi in alium transferatur, vt an ſeruo: in domino quæratur, cum ſit tacitè prohibitum. per l. in vſu. & vſufruc. quod in alium non transferatur Bar. in xij. q. ſua diſpu. in ſol. q. fo. 91.

Ad vſufructuariũ an pertineant ſumptus ſuper refectione domus. Bar. in conſi. l. in ſecundo volu. nu. 6. fo. 209.

VTILE ab inutili in cõtractibus in quantitate ſeparatur. in trac. de iuriſdi. nu. 5. fo. 154.

VVLNERATVS ſi quis fuerit ab aliquo moritur qñ preſumat mortuus ex vulnere. Bar. plenè in ſuo trac. de pcuſsioĩbus. nume. 1. cum multis ſequen. fo. 158. Et in conſi. xxxvij. in ij. volu. nume. 1. fo. 206.

Vulnere durante ſi alia ſuperuenit infirmitas, quando præſumatur mortuus ex vulnere, in trac. de percuſ. nu. 4. fo. 168.

Vulnere ſanato ſi alia infirmitas ſuperuenit, & mortuus eſt vulneratus, de occiſo non tenetur. in trac. de percuſ. nu. 5. fo. 168.

Vulnere ſanato, ſi languor eiuſdem vulneris continuè affecit percuſſum ita ꝙ concurrentibus alijs humoribus maxima cauſatur afflictio, & moritur: vulnerans de occiſo tenetur, explorato tamen pro conſilio, medicorum. in trac. de percu. nu. 6. fo. 168.

Vulnerãs non mortiferè, ſi vulnerato ſuperuenit febris & moritur non tenetur de occiſo. in trac. de percuſsio. nu. 7. fo. 168.

VXOR qñ relinquitur domina, & maſſaria, an debeat habere alimenta, & quomodo. Bar. in coſi. ix. nu. 1. fo. 5.

Vxor ſi dedit fundum in dotem & vir promiſit ſibi reſtituere dotem, ac poſtea ambo vendiderunt fundum, & quibus confeſſus eſt ſe recepiſſe pretium, tamen ſoluto matrimonio mulier poteſt repetere ab hærede pretiũ fundi. Bar. in cõſi. cxxiiij. nu. 1. fo. 42.

Vxor ſoluto matrimonio an poſsit repetere ab hæredibus viri fructus rerum paraphernalium, & qui dicantur fructus induſtriales. Bar. in conſi. cxxv. nu. 1. & 2. fo. 42.

Vxori ſi teſtator reliquit aliquid ſi caſtè vixerit, & poſtea dicit: itẽ reliquit certum fundum, non intelligitur hic repetita præfata cõditio: quia dictio item: repetit quando fit mutatio rerum, vel perſonarum. Item de clauſula præcedenti quando non refertur ad ſequentia. Bar. in conſi. xxxix. nume. 1. fo. 15.

Vxori ſuæ ſi teſtator reliquit fructus reditus & prouentus omniũ bonorum ſuorum mobilium & immobilium non veniunt iura & actiones, nec veſtimenta viri. & quid de veſtibus vxoris pretioſis, & de pecoribus & iumẽtis, & de protocolis ſi teſtator fuit notarius. Barto. in conſi. l. inci. Gilius Petri de Florentia. nume. 1. cum ſequen. fo. 17.

Vxor quando relinquitur domina maſſaria. Et quando vxor relinquitur domina & vſufructuaria & maſſaria exiſtentibus filijs trahitur ad alimenta: eis deficientibus habet pleno iure. Barto. in conſi. lvj. in nomine Domini amẽ. Bar. facit &c. nu. 3. cum ſeq. fo. 17. Et in conſi. xcij. in ij. volu. per totum. fo. 219

Vxor quando relinquitur domina & vſufructuaria à teſtatore, nõ exiſtẽtibus filijs, quãdo debeat ſolùm habere vſumfructum medietatis bonorum, & non omnium. Barto. in conſili. xxxiij. numero 2. fo. 13.

Vxor ſoluto matrimonio an poſsit petere alimenta tanquam vſuras dotis. Bar. in conſi. xxxiiij. in ij. vol. no. 2. fo. 218.

FINIS.

Vba singularia Diuj Bernardi:

Cor durum est, qd punctione non tundit, nec pietate molit, nec mouet precib⁹, minis non cedit, induratum ad flagela, ingratum ad beneficia, Ad consilia infidum, Ad iudicia seuerum, inuerecundum ad turpia, inpauidum ad pericula, inhumanum ad humana, Preteritum obliuiscens, Presentia non curans, futura non prouidens..

Licen^do^ D.
M. C.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA